„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 464 ■ 3-9 ianuarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

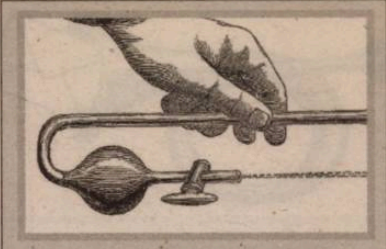

Oana STOICA
rosencrantz & co 17

ANDREI PLEŞU
„Cuvinte în derivă“
pagina 3

GEORGE BANU
„Hopper, un Antonioni al picturii“
pagina 13

STELA GIURGEANU
„Bucureştiul explicat străinilor“
pagina 23

Migratorii

© Lucian Muntean

„Inima pribeagului e tot mereu în urmă.“

(proverb)

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

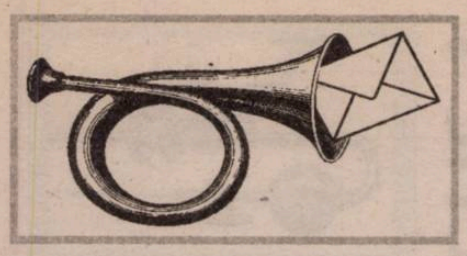

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Ovidiu Nahoi, „Un altfel de sfîrşit al lumii“

Vot pro/contra

Că de 20 ani votăm contra nu este o afirmaţie nouă. Nu mi-e însă clar contra cui s-a votat de data asta. Întrebaţi dacă (mai) au încredere în Traian Băsescu, pe notapublica.ro, 66% (din 2850 de voturi exprimate) afirmă că mai au încredere. Şi totuşi, PDL în ansamblu nu se mai bucură de încrederea electoratului. Să înţeleg că Băsescu este în continuare locomotiva, însă majoritatea vagoanelor PDL au deraiat?

În Victor Ponta mai au încredere 32% (din 2160 de voturi) şi totuşi, momentan, pare că a ieşit cîştigător din perversul joc al politicii româneşti!

Că Raed Arafat este de departe persoana publică cu cel mai solid capital de încredere (91%) era de aşteptat, reticenţa sa de a se implica în politică fiind, poate, tocmai unul dintre principalele motive ale acestei percepţii favorabile.

Din păcate, se pare că noua lume a politicii româneşti (de după alegeri) este cea în care cetăţeanul se îndepărtează tot mai mult de viaţa publică, scîrbit de toţi actorii de pe scena politică (nu mai reuşeşte să se identifice cu nici unul din ei). Asta nu poate duce decît la creşterea gradului de nesimţire din partea persoanelor publice, care se simt mai puţin supravegheate şi profită de această stare de fapt, pînă la punctul în care cetăţeanul nu va mai putea suporta. Atunci va urma cu adevărat sfîrşitul lumii!

adăugat de Bart Bogdan

album dilematic Lucian Costin

Articolul Mariei Iordănescu, „Scriitori cu corp“

OK. Atunci să fie cu corp

Cu voia dvs., trebuie să recunosc – chiar şi fără să fiu nevoit – că, recitind ulterior însemnările făcute la articolul „Scriitori fără corp“, am avut şi o altă vedere. Dacă rîndurile mele de început păreau a fi o „aprigă“ replică la educarea prin varii mijloace a nonvalorii, a superficialului care „domneşte“ şi aduce nenumărate favoruri celor care, în vremi mai normale, s-ar pierde într-un „anonim anonimat“, la o proximă lecturare, am văzut şi altfel articolul dvs. Şi anume ca o obiecţie la prezentarea sintetică şi schematică a vieţii şi a operei marilor purtători de condei ai românilor. Ba chiar am subscris la ideea dvs. de a prezenta povestea de viaţă (nu cea „picantă“, desigur) a oamenilor de litere. Şi asta ca un mic „truc“, pentru a spori interesul tinerilor elevi pentru literatură, pornind de la partea frumoasă (neapărat) a caracterelor. În acest mod, s-ar putea reînvia modelele care ne lipsesc (parafrazînd-o pe Zoe Dumitrescu Buşulenga) şi construi mentalitatea că oamenii frumoşi spiritual au harul de a scrie spre încîntarea semenilor, că frumosul atrage frumos, multiplicîndu-se printr-o reacţie în lanţ, cu emanarea de căldură a spiritului şi degajarea de energie a frumosului. Şi-mi trec fugitiv prin imaginara pînză a retinei imagini disparate de prin vieţi de mari condeie. Prima dragoste şi prima poezie a lui Rebreanu, suişurile şi coborîşurile lui încă de prin vremea liceului, scrierile în maghiară, scurta lui carieră cazonă, perioada de detenţie la Văcăreşti, greutăţile financiare, pierderea fratelui cu efect şi inspirare ulterioară, recte *Pădurea spînzuraţilor*. Ori evoluţia controversată a lui Goga din ultima perioadă a vieţii, îmbrăţişarea nazismului, a fascismului, „înmlăştinindu-se“ – după părerea lui Florin Constantiniu – pe drumul către devenirea unui führer autohton. Sau romanţioasa poveste de iubire din familia Şt. O. Iosif. Sau Anghel. Ori Arghezi cu... Da, vă dau pe deplin dreptate.

Sînt de preferat comentariile, chiar uşoarele dispute, *vs* diferitele interpretări ori puncte de vedere pe teme din aceasta zonă. Au totuşi o altă substanţă decît aproape tot ce ne fură ochii, timpul şi chiar mintea/minţile. De prin pagini de gazete, ecrane tot mai înguste de TV, scene de teatre, panouri publicitare care ascund clădiri istorice...

Drept pentru care subscriu şi întăresc. Da, să fie scriitori cu corp!

Mare încîntare să citesc aceste rînduri. Şi mult folos de-am avea cît mai des discuţii de acest gen. Noi, adică cît mai mulţi dintre trăitorii din astă societate.

adăugat de cezar mihai parlog
la data de 25 decembrie 2012

La chair est triste...

Dumnezeule, ce jos zburăm...

Prin urmare, motivul pentru care ar trebui să cunoaştem viaţa autorilor ar fi că, astfel, am oferi alte modele tinerilor, altele decît Gina Senzual. *Tiens*, într-un număr trecut, parcă, dl Pleşu îl pomenea pe Oscar Wilde: viaţa sa a fost mai mult sau mai puţin alcătuită din scandaluri, din „picanterii“ nu mai breze decît ale Ginei Cutare. Şi invers, dacă se poate spune, viaţa lui Kant a fost alcătuită mai ales din *nimic*.

Argumentul acesta – care a fost zis, net mai bine şi mai disciplinat decît mine, de către dl. Cezar Mihai Pârlog – sare în ochi, dar ar fi bine să ne gîndim ce se află în spatele lui: ideea că „opera“ trebuie să fie, ar fi „logic“ să fie secreţia vieţii autorului, cum gîndirea era „secreţia“ creierului, în secolul al XIX-lea (şi mai tîrziu, de altfel, căci găselniţa se mai predă şi azi). Că, amestecînd cutare ingrediente terestre, trebuie că va rezulta o „operă“ de natură spirituală.

Iar dacă nu avem apetitul sau înălţimea de spirit ca să intrăm *în* operă, ne putem mulţumi cu mica tropăială agitată în jurul accidentelor biografice; tot ne va fi de folos. Dar asta nu ar însemna decît ratarea *(împăcată*, în plus) scopului studiului: obiectul era *„duhul“* chestiei; noi studiem *carnea*. Ce formează personajele lui Caragiale în cititorul treaz este un anumit aplomb, un stil al prezenţei printre ceilalţi. Biografia lui, mizeria lui, mica lui fericire burgheză or fi formînd acelaşi lucru?

adăugat de adrianrusu
la data de 21 decembrie 2012

NR. 462

Articolul lui Andrei Pleşu, „O aniversare uitată“

Ce-aş fi putut învăţa de la Constantin Noica

După titlu, pledoaria mea poate părea o parodie, dar nu aceasta îmi este intenţia. Cu toate că aş fi mulţumit să produc chiar şi aşa ceva, ca umbră a unor cuvinte ispititoare. De fapt, această formulă mă plasează, cinstit, acolo unde îmi este locul: aş fi putut să învăţ şi n-am făcut-o.

L-am ascultat la Păltiniş pe Constantin Noica vorbind cosmic. Despre obligaţia de a citi autori, nu cărţi, despre limbile străine care trebuie învăţate, despre păcatul risipirii de sine. Despre cărţile pe care le purta în minte şi despre teama de a nu avea destul timp să le scrie. Despre antrenorul cultural, despre ideea că trebuia doar să alegem ce dorim să facem şi s-ar fi găsit mentori împreună cu care să trecem Rubiconul. Am căscat ochii cînd vorbea despre zborul rachetelor şi despre staţiile spaţiale în care vor locui oameni. Dacă ceea ce spusese înainte era frumos şi românește, acestea sunau ciudat de anacronic, a *science fiction*. Pentru că, deşi eram cu mult mai tineri şi ar fi fost firesc să fim mai actuali, ne aflam, de fapt, teribil de defazaţi temporal faţă de omul care ne vorbea. Şi plecînd de acolo, preferam să ne urcăm pe schiurile rezemate, la venire, de peretele cabanei.

Ce aş fi putut învăţa? Cam toate cele pe care am încercat să le recuperez mai tîrziu: nevoia de a deveni unealta propriului rost, nevoia de a lucra cu exigenţă şi ritm, nevoia de avea ţeluri, nevoia de orientare şi amplasament, nevoi, nevoi... Întîrzietorul era acolo şi îşi oferea timpul, cu condiţia să i-l punem la dispoziţie pe al nostru. Culmea ignoranţei am atins-o cînd n-am ştiut că, de fapt, el era cel care nu avea timp.

Ne-am pus, mai tîrziu, de nenumărate ori, întrebarea dumneavoastră, domnule Noica: „Ce vreţi să faceţi cu viaţa voastră?“, iar răspunsul s-a chinuit, venind de fiecare dată trunchiat. În această concluzie se regăseşte formula verbului din titlu, precum şi în unica geană de regret, aceea că, dacă am fi acceptat să dăm schiurile, la schimb, pe cărţi, am fi aflat cum e să existi, o vreme, înăuntrul unei legende: „Legenda Noica e blîndă. Ea creează răspunderi, obligă la imitaţie şi o îngăduie. Cu alte cuvinte, este un model, un exemplu de urmat, o cale posibilă“.

Şi, dacă *Minima Moralia* este „o suspinare, o chemare şi o rugare pentru sănătatea morală care-i lipseşte încă autorului ei“, domnul Andrei Pleşu, atunci textul de mai sus nu vrea să spună decît că a trăi trecînd, pur şi simplu, pe lîngă oameni e un păcat care trebuie mărturisit prin aducere aminte.

Mihai IDU

NR. 463

Articolul lui Andrei Pleşu, „Reflecţii post-electorale“

Nu Noica spunea că politica e meteorologie?

Nu Caragiale spunea „pupat Piaţa Independenţei“?

Totul se negociază şi nu ar fi exclus să asistăm la anul şi la mega-împăcări, la trădări sau la întoarcerea armelor. E un teren mişcător, iar puţinii partizani adevăraţi pe care îi au partidele politice rămîn de multe ori cu gura căscată. Chiar şi în momentul de faţă există o oarecare derută în rîndul cîştigătorilor. Lupta pentru ciolan produce deja rupturi.

Învinşii nu au nici ei idei clare. Au avut o campanie electorală pe furiş. În continuare se furişează. Disciplina de partid este de tip totalitar. Parcă fac parte din Partidul Comunist al Uniunii Sovietice din timpul lui Stalin.

E o falie între electorat şi politicieni. Parlamentul supradimensionat (mai nou şi Guvernul!) accentuează această impresie. Nu lipsa fair play-ului pare principala hibă a majorităţii politicienilor, ci lipsa de creier. Mulţi sînt atît de proşti, că par nebuni. Parlamentul parcă e Arca lui Noe. Nici nu mai ştii dacă să rîzi sau să te enervezi.

Ipocrizia e lipsa principală a politicianului român. Lasă impresia de şmecheri simpli, care vor să prostească electoratul. Ăştia chiar cred că în politică poţi să minţi cu nerusinare. Că dacă eşti politician, totul îţi este permis. Chiar termenul de politician a ajuns să aibă conotaţii negative. Interesul personal îi domină şi sînt atît de proşti, că nici nu ştiu să-l ascundă. Partidul este propria lor persoană.

În ritmul ăsta, se duce naibii democraţia. Personal, după ce am votat m-am simţit murdar şi am plecat nefericit acasă. Nefericit eram şi dacă nu votam.

Mai bine mă axez pe altceva şi mă întorc la vorbele lui Noica.

Viaţa e în altă parte...

Claudiu VOICU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.200 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

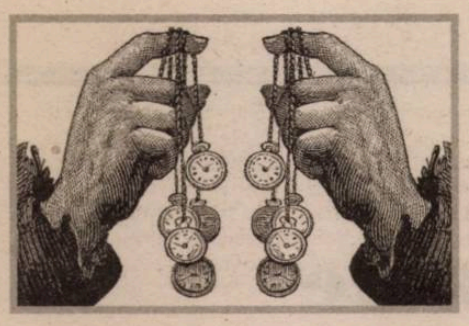

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cuvinte în derivă

Acum două săptămîni, doamna profesoară Rodica Zafiu a publicat, în gazeta noastră, un excelent articol despre folosirea abuzivă a generalizărilor în presa și vorbirea curentă. O victimă constantă a acestui prost obicei este cuvîntul „românii“. Autoarea observa, pe bună dreptate, că *numărul* real al celor invocați nu are, de regulă, nici o legătură cu *categoria* pe care o reprezintă. O manifestare stradală cuprinzînd între 50 și 1000 de inși e anunțată ca protest al „românilor“. Un rating de 2,2% pare suficient pentru a îndreptăți formula: „Românii au stat cu ochii pe Antena 3“. În aceeași cheie euforică e citit, mai nou, rezultatul alegerilor. „Românii“ sînt o mărime variabilă, în funcție de mașinăria retorică pusă în funcțiune de politicieni. Ba sînt 7,5 milioane (anti-Băsescu), ba sînt 4,5 milioane (pro-USL), ba sînt 11 milioane care n-au fost la vot. Românii „noștri“ sînt mai mulți și mai buni decît românii „lor“, chiar dacă „toți sîntem români“, mai mult sau mai puțin votanți.

O altă vocabulă la a cărei compromitere se lucrează intens este „interesul național“. O știm de la Caragiale: „de la binele țării atîrnă binele nostru“; cu o precizare esențială, făcută de Trahanache: binele țării atîrnă „de la partidul întreg“. Carevasăzică, partidul primează. Iar partidul înseamnă „eu, dumneata, noi și-ai noștri“. Te miri ce gospodină militantă, te miri ce bișnițar de provincie se declară, odată ajuns în Parlament, slujbaș gata de sacrificiu al „interesului național“. Cînd nu știi exact ce ai de făcut, declari că te ocupi cu interesul național, cînd pui la cale o potlogărie privată, zici că riști orice de dragul interesului național. Toată lumea combate harnic și zgomotos în oștirea țării. Doar că stingerea nu se mai sună la cazarmă, ci prin curțile luminate *a giorno* ale unor vile somptuoase.

A vorbi fără să pricepi înțelesul vorbelor tale, e a vorbi în afara *limbii.*

În derivă a intrat, de mult, și termenul „tradițional“. Avem sărbători tradiționale, mîncăruri tradiționale, straie tradiționale, obiceiuri tradiționale. Ne urăm unii altora „tradiționalul“ „la mulți ani!“, păstrăm tradițiile strămoșești, jurăm pe valorile „tradiționale“. Cînd „românii“ se aprovizionează pentru Crăciun și pentru Anul Nou, cultul „tradiționalului“ e la apogeu. Cuvîntul e pe buzele tuturor ca un amplu nor roz, ca un ornament cu sens incert, dar cu legitimitate garantată. Numai că, de cîțiva ani buni, „produsele tradiționale“ au un aspect tot mai „etatizat“, adică tot mai nespecific. Sub firme de un „tradițional prestigiu“ (producători „din Mărginimea Sibiului“, produse din Bucovina, Buziaș, Pleșcoi etc.), ți se oferă mărfuri tot mai asemănătoare, în mod vizibil obținute prin procesare industrială. „Țăranul tradițional“ e din ce în ce mai „branșat“ la rețete și tehnici de prelucrare urbane, „moderne“, „europene“. A învățat repede că trebuie să livreze chestii „bio“ (cutare „atelier“ propune, de pildă, „dulceață de lapte cu cafea“) și că „marketingul“ cere denumiri ceva mai șmechere, mai „globalizate“: la Sighișoara, dăm peste o Fundație ADEPT, asociată cu „Slow Food Târnava Mare“. Pe acest fundal, invitația de a cumpăra „gemuri și murături de Saschiz“ sună aproape arhaic. Niciodată cuvîntul „tradiție“ n-a fost mai aproape de echivocul etimologiei sale: transfer, transmitere, dar și un pic de trădare, de acomodare conjuncturală...

Inventarul cuvintelor aflate în derivă poate continua îndefinit. Pînă la un punct, alunecările și complicațiile de sens fac parte din metabolismul limbii, din dinamica ei vie. Dar mai des decît ne dăm seama, cuvîntul prost folosit, cuvîntul manipulat cu frivolitate, cuvîntul rostit într-o doară e simptomul unei primejdioase dezordini survenite în duhul comunitar. A vorbi fără să pricepi înțelesul vorbelor tale, a vorbi crezînd că ai voie să spui ce vrei, cum vrei, după bunul tău plac e a vorbi *în afara* limbii, a tîrî cuvintele în întunericul de dinaintea nașterii lor.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O mică dezordine identitară

Viața e în altă parte – scrie un cititor la sfîrșitul comentariului său plasat pe dilemaveche.ro (v. pagina 2). E o expresie stereotipă pe care am întîlnit-o de multe ori (ba, dacă îmi amintesc bine, am și folosit-o cîteodată). Ca toate stereotipiile, are, într-o primă fază, calitatea de a exprima succint un adevăr pe care e greu să nu-l accepți. Sigur, în faza a doua o poți combate. Dar pînă la faza a doua e cale lungă...

De cînd s-au terminat alegerile, citesc sumedenii de „analize“, comentarii și opinii pe tema „de ce a ieșit cum a ieșit“. E plin Internetul de păreri și de dorința de a afla explicații. Iar de la comentarea rezultatelor particulare ale acestei runde electorale pînă la opinii despre „cum sînt românii“ e doar un pas, făcut și el la repezeală. Căci – mi se pare – aceasta e cheia în care se cer și se dau explicațiile despre alegeri (ca și despre orice altceva): felul în care s-a votat spune ceva despre felul de a fi al „românilor“ în general, din cele mai vechi timpuri și pînă azi. Iar combatanții care iau parte la aceste „dezbateri“ – români și ei, firește – au tăria opiniunilor lor și, în loc de argumente, aduc, într-un fel sau altul, concluzia fatalistă „c-așa-i românu'“, aplicabilă la orice. Observ, pe de altă parte, pe cele mai importante site-uri de știri (dar nu numai), că fac audiență subiectele legate de prezența vreunui compatriot de-al nostru în cine știe ce context internațional. Jurnaliștii s-au prins că printre români e o foame de români (ca să zic așa...) și de „fapte românești în lume“, așa că exploatează intens mecanismul: e suficient să pui în titlu că un român a făcut nu știu ce pe nu știu unde și, gata, poporul cititor pe Internet se repede cu click-ul. (Apropo: într-un sondaj recent la nivel european, s-a constatat că românii sînt peste media europeană la cititul știrilor pe Internet.) Ca să nu mai vorbesc despre faptul că, de multă vreme, mă întîlnesc foarte des – pe forumurile ziarelor, în discuții de tot felul cu oameni foarte diferiți – cu afirmația „avem nevoie de modele“ (variațiuni: „societatea românească are nevoie de modele“; „nu știm să ne respectăm valorile“; „România are mari valori, dar nu și le promovează“ etc.). Facebook-ul s-a umplut și el de tot felul de *„causes“* dedicate afirmării/susținerii/promovării valorilor, succeselor, modelelor românești.

Oamenii vorbesc despre ceea ce li se „pune“ pe agendă.

Mi se pare că toată această discuție nu face decît să reia și să prelungească – beneficiind și de noile tehnologii – lunga dezbatere despre „specificul național“ din cultura română interbelică. Cu alte cuvinte, nu face decît să ducă la noi cote un soi de criză identitară amplificată, azi, de globalizare, de circulația rapidă (dar și superficială!) a informației, de posibilitatea exprimării deschise și directe a opiniilor. Așa încît multe dintre „dezbaterile“ la care asistăm nu fac decît să reia idei enunțate și argumentate de unii intelectuali interbelici și devenite, între timp, clișee de largă circulație. De altfel, una dintre tehnicile curente de „argumentare“ este tocmai chemarea întru sprijin, prin vreun citat scos din context și transformat în aforism ușor de ținut minte, a vreunui autor din trecut. Cînd vrei să spui că românii sînt așa și pe dincolo, adaugi „după cum spunea și marele X“ (Eminescu, Caragiale, Iorga, Eliade etc.) și bagi un citat. Și gata – nu mai e nevoie de nimic, ai adus „proba supremă“. Partea bună în toată această amplificare a „dezbaterii“ despre identitate este că ea a ajuns să cuprindă „marele“ public. Presa interbelică e plină de eseuri și anchete pe tema „specificului național“ semnate de reprezentanții elitelor intelectuale ale vremii. În zilele noastre, datorită Internetului, la „dezbatere“ participă oricine crede că are ceva de spus. (De aici și clișeizarea discuției – dezavantajul masificării!...) Cred că e bine că oamenii sînt preocupați să priceapă cum e comunitatea „românilor“ și să-și definească niscaiva repere. Partea proastă este că, axată pe un discurs de tip speculativ ori pe observații superficiale, problema identității ajunge să umbrească altele, devenind un fel de obsesie.

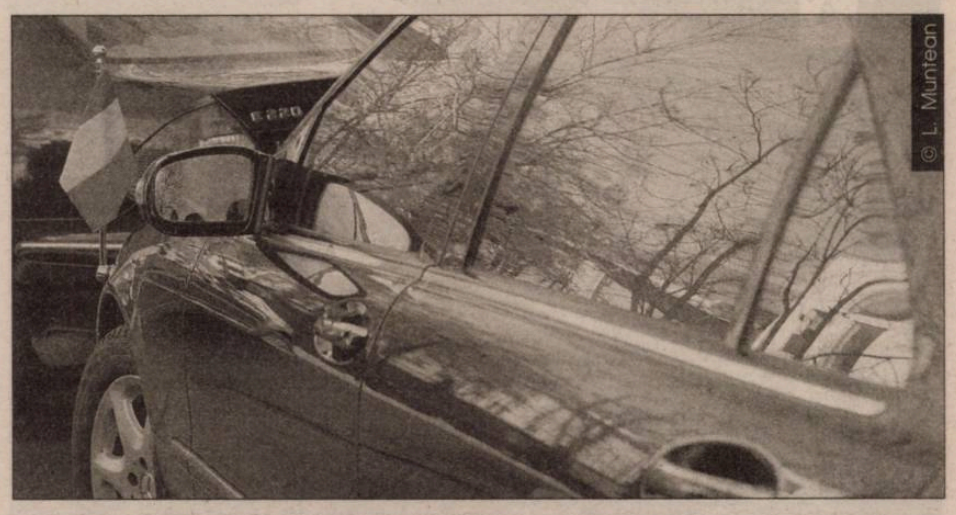

Și aici ajung la „viața e în altă parte“. În timp ce mii și mii de concetățeni de-ai noștri își dau cu părerea despre „cum sînt românii“ și, în general, tind să ajungă la o concluzie negativă, se întîmplă tot felul de lucruri în realitate. În timp ce gazetari, lideri de opinie, intelectuali și simpli cetățeni tot repetă că „se duce dracului rapița“, există în jur destule fapte, argumente și oameni care contrazic fatalismul catastrofic al emițătorilor de opinii. Există mulți oameni care își văd de treabă și care au cu totul alte probleme în realitate decît dorința de autodefinire. În timp ce – de exemplu – de ani întregi se clamează că „moare cultura“, datele concrete arată că numărul și calitatea evenimentelor culturale au crescut (inclusiv în anii de criză), dotarea cu cărți a gospodăriilor a crescut, tinerii merg la teatru mai mult decît în anii trecuți (și mai mult decît celelalte categorii de vîrstă) – a se vedea în acest sens cercetările de pe culturadata.ro. E doar un exemplu, putem găsi și altele. Dar mi se pare că, sprijinită pe explicații istorice, pe citate din clasici și pe discursul liric-speculativ – și nu pe *fapte* –, toată „dezbaterea“ despre cum sînt românii e doar o expresie superficială a unei dezordini identitare pe care o stimulează impactul enorm al sistemului mass-media (care ne-a luat pe nepregătite, ca și pe alții, de pe alte meleaguri...). Oamenii vorbesc despre ceea ce li se „pune“ pe agendă, ca fiind subiecte importante, de către televiziuni, ziare, site-uri. Și se creează o inflație de opinii și comentarii care „blurează“ datele și faptele concrete.

Drept pentru care mă gîndesc serios să renunț la obiceiul de a scrie săptămînal asemenea comentarii. Oricum sînt destule. Dar, deocamdată, ar mai fi ceva de spus. Continuare în numărul viitor.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Comparaţii riscante

Văd zilele trecute un film. Era cu Danny Glover şi cu Whoopi Goldberg. Cuplu căsătorit, familie aşezată, bine situată. El e judecător, cu mari şanse de a fi trimis la Curtea Supremă. Locuiesc într-o casă mare, într-un cartier foarte elegant în care ei sînt singura familie de negri. În tinereţe, au suferit de pe urma discriminării rasiale. Necazurile încep cînd, în casa de alături, în cartierul lor exclusivist, se mută o negresă care cîştigase la loto. O tanti „de extracţie socială modestă", care face (blasfemie!) grătar, în curte, de *Thanksgiving*. Domnul judecător o ia razna în mintea lui *upper middle class* şi ajunge să dea foc casei veneticei. „Unde o să ajungem dacă se mută toţi cioroii în cartierul nostru?" o întreabă el pe nevastă-sa. În fine, unul dintre filmele americane nici prea-prea, nici foarte-foarte, pe tema relaţiilor inter-rasiale.

Şi uite-aşa, după genericul de final, mă pomenesc că îmi vin în minte nişte comparaţii riscante. Carevasăzică, ei (negrii din America sau afro-americani sau cum vreţi să le ziceţi) erau sclavi pînă prin secolul al XIX-lea. Păi, aşa erau şi ai noştri (ţigani sau romi sau cum vreţi să le ziceţi). Sistemul a fost eliminat, unele probleme au dispărut, au apărut alte belele. Egalitatea în faţa legii nu a însemnat automat că majoritarii (românii şi ungurii la noi, albii la ei) i-au acceptat imediat pe minoritari ca vecini, colegi sau (Doamne, fereşte!) gineri. Vă amintiţi *Ghici cine vine la cină?* Filmul a fost produs acum (doar) 45 de ani, iar atunci mariajele inter-rasiale erau (încă) interzise în 17 state americane.

Dacă e să duc comparaţiile mai departe, ce avem la zi? Acces ceva mai limitat la locuri de muncă bine plătite pentru „ai lor" şi „ai noştri" deoarece nivelul mediu de educaţie este mai scăzut. Atunci, cum să scapi din *ghetto?* Soluţiile legale par a fi aceleaşi, la ei şi la noi: sportul şi muzica. La ei: boxul, fotbalul american, atletismul şi baschetul. La noi ar fi fotbalul (Bănel Nicoliţă era cît pe ce să devină un simbol al scăpatului de sărăcie prin muncă la antrenament) şi boxul. Oricum, în România de azi, a face sport devine un lux rezervat celor cu bani, aşa că majoritatea minorităţii ţigăneşti poate să îşi ia gîndul. Nu cunosc să existe un sistem de burse sportive în sistemul nostru de învăţămînt, de exemplu. În materie de muzică, pare a fi mai bine. La ei, e rapul, la noi e maneaua. Pe vremuri, la ei era jazzul, la noi, lăutăria. Ce fac artiştii cu banii cîştigaţi, la ei şi la noi? Cumpără aur pe care şi-l atîrnă de gît şi cîte o maşină de dimensiuni cît mai mari. La ei, Hummer, la noi, Merţan.

Dacă nu e vorba de sport sau muzică, mai rămîne cîte o ciupeală la limita sau în afara legii. La ei, traficul de droguri sau atacuri pe la băcănii şi benzinării. La noi, cerşetoria (în reţea cît mai bine organizată, în ţară şi străinătate), fierul vechi (obţinut nu contează cum) şi mici furtişaguri pe ici, pe colo. În materie de mari furtişaguri, nu există cazuistică. Se pare că nici la Lehman Brothers, nici la FNI nu s-au găsit elemente statistice care să indice preponderenţa etnică de vreun fel.

Sînt îngrozitor de incorect politic, ştiu. Să vedeţi însă ce comparaţie am mai găsit: elitele minorităţilor respective! La ei, poate fi vorba de judecătorul interpretat de Danny Glover care nu mai vrea să fie negru (pardon, afro-american). La noi, cunosc o mulţime de activişti non-guvernamentali, bine şcoliţi, care scapără fraze în jargon bruxellez impecabil, dar au o singură activitate: fac plîngeri la Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării. Evident, pentru ei, articolul de faţă nu este decît o nerozie, plină de şabloane negative şi idei preconcepute, care încetinesc (de fapt) emanciparea minorităţii dezavantajate.

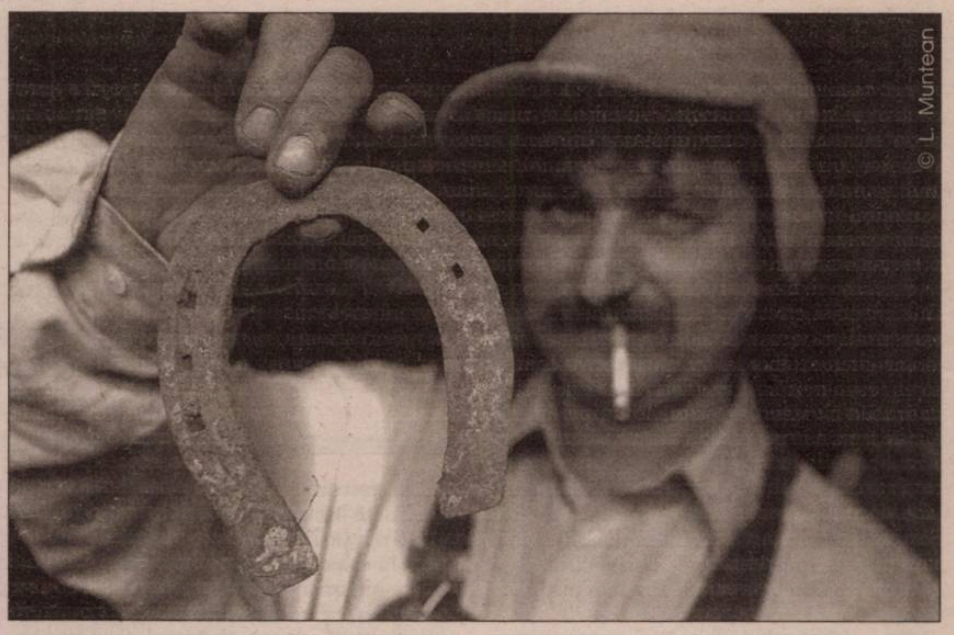

În sfîrşit, dacă tot am pornit seria asta de comparaţii riscante, găsesc şi o diferenţă majoră: la ei, au existat lideri. Cred că între Martin Luther King şi Malcolm X (pe de o parte) şi regele Iulian şi împăratul Cioabă (pe de alta) e o oarecare diferenţă. Această opinie nu-mi pare incorectă politic defel.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

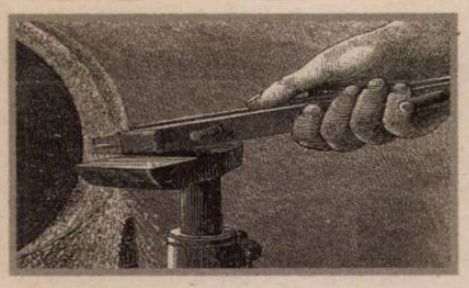

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

O invitaţie la realism

Circulă prin spaţiul nostru public o idee pe cît de păguboasă, pe atît de departe de realitate: aceea că posturile TV – şi cu precădere Antena 3 – ar fi „responsabile“ pentru scorul uriaş înregistrat de USL la alegerile din 9 decembrie. Şi, pe cale de consecinţă, pentru înfrîngerea catastrofală a alianţei de centru-dreapta.

Partidele de centru-dreapta să-şi găsească liderii capabili să vorbească cu societatea.

Adevărat că, înainte de a fi păguboasă şi periculoasă, ideea este pur şi simplu atractivă, fiindcă oferă o explicaţie facilă. Şi este în firea lucrurilor să ne agăţăm de explicaţiile cele mai la îndemînă, fie pînă cînd vom găsi respiro-ul necesar unei analize mai aprofundate, fie pentru totdeauna. În cazul acesta, explicaţia uşoară este cu atît mai atractivă cu cît cifrele par să se suprapună în mod tulburător.

Să privim datele de audienţă ale lunii noiembrie, în mediul urban, după media de audienţă în *prime time*. Găsiţi cifrele aici: http://www.paginademedia.ro/2012/12/audiente-generalistele-isi-continua-cresterea-in-noiembrie-antena-3-pierde-locul-trei-si-pe-media-pe-zi/. Vom vedea că, în noiembrie, numărul telespectatorilor Antenei 3 (317.000) l-a depăşit de peste trei ori pe cel al telespectatorilor postului B1TV (101.000). La alegerile din 9 decembrie, raportul dintre USL şi PDL a fost de aproximativ 3,6 la Camera Deputaţilor şi 3,75 la Senat. Cifrele, aşadar, par să le dea dreptate adepţilor teoriei conspiraţiei mediatice.

■ ***Şi totuşi, ideea este păguboasă.*** De ce? Pentru că induce opinia conform căreia este suficient să beneficiezi de cîteva guri de tun mediatice şi gata, alegerile sînt ca şi cîştigate. Păgubită iese în primul rînd mass-media, deturnată de la scopul ei de serviciu pus în slujba publicului. Una este să-ţi faci datoria adoptînd viziuni asupra societăţii şi a lumii mai apropiate de stînga democratică, de liberalism sau conservatorism, iar publicul să fie conştient de acest lucru. Şi alta este să te încăpăţînezi să-i consideri pe unii buni şi pe alţii răi, numai în măsura în care sînt sau nu „de-ai noştri“.

Media iese prost dintr-o asemenea afacere, cu credibilitatea ştirbită şi dependentă de finanţarea unui sponsor politic. Iar publicul nu poate fi păcălit, chiar dacă unii editori, în suficienta lor ignoranţă, îl tratează ca pe o adunătură de tîmpiţi.

Dar păgubiţi ies şi „investitorii“. Pentru că succesul electoral nu vine de la sine, odată cu o susţinută propagandă TV. Lucrurile sînt mai complicate decît par.

■ ***Ideea este şi falsă.*** Da, falsă, pentru că nu media pierde sau cîştigă alegerile. Faptul că în strategiile electorale media nu poate fi ignorată e adevărat. La fel de adevărat este că există medii mai favorabile unei tabere sau alteia, iar la noi – de-a dreptul înregimentate, iar impactul media este foarte important.

Să fim realişti însă, peisajul media românesc le era cunoscut strategilor electorali, comportamentul staţiilor TV (ca să ne limităm la acestea) – uşor de prevăzut. Iar cine nu cunoaşte terenul înainte de bătălie este condamnat la dezastru. În realitate, cu tot partizanatul mediatic, cei ce cîştigă şi pierd alegerile sînt liderii.

■ ***Dar ce s-a întîmplat, de fapt?*** A fost mai simplu decît ne imaginăm. Pur şi simplu, oamenii au ales discursul care le convenea, cu care se simţeau comod. Este în firea umană să se întîmple aşa, poate cu excepţia masochiştilor. Nu înseamnă deloc că realizatorii Antenelor sînt neapărat mai buni decît cei de la B1. Înseamnă doar că unii s-au trezit pe coama unui val de nemulţumire iar ceilalţi nu. Nemulţumirile au fost diverse. Una îi nemulţumea pe întreprinzători, alta pe şomeri, una pe profesori şi pe medici, alta pe agricultori şi pensionari, una pe angajaţii de la stat, alta pe cei din mediul privat. Dar toate s-au adunat într-un front comun. De ce s-a întîmplat aşa, de ce „nucleul dur“ al centrului dreapta (mediul urban, vestul ţării, mediul privat, tinerii, intelectualii) s-a prăbuşit – ar trebui să ne răspundă şi să-şi răspundă nu posturile TV, ci liderii politici.

În realitate, centrul-dreapta a pierdut atît de net nu fiindcă au existat Antenele lui Dan Voiculescu, ci fiindcă nu a avut liderii capabili să le vorbească telespectatorilor refugiaţi la Antene. Unilateralismul liderilor dreptei, potenţat şi de un grup de jurnalişti şi comentatori angajaţi în „cauză“ precum nişte *flower power* întîrziaţi, s-a dovedit de-a dreptul sinucigaş.

Anul 2013 ar trebui să fie cel în care centrul-dreapta să-şi găsească liderii capabili să vorbească cu societatea, şi nu să-i respingă şi să-i eticheteze drept duşmani ireconciliabili pe cei care gîndesc altfel. Adevăraţii lideri unesc, nu dezbină.

E o căutare dificilă. Dar începerea ei ar fi semnul unei schimbări de mentalitate de bun augur în interiorul dreptei.

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Gabriele CRESCENTE

Cine se teme de Berlusconi?

„Reacţiile exagerate şi lipsite de fundament ale unor politicieni europeni după anunţul privind rămînerea mea în politică sînt ofensatoare pentru libertatea de alegere a cetăţenilor italieni.“ Declaraţiile făcute de Silvio Berlusconi la nivel european au fost adesea penibile, dar, de data aceasta, este greu să nu i se dea dreptate. Anunţul simplu privind intenţia unui cetăţean european de exercitare a dreptului său democratic fundamental a stîrnit un val de comentarii pe tonuri indignate şi apocaliptice. În special din partea cancelarului Germaniei, Angela Merkel, conform căreia revenirea lui Berlusconi în primplanul scenei politice ar fi o ameninţare existenţială la adresa întregii Uniuni Europene.

Dar nu toată lumea din Germania are această părere. În revista *Der Spiegel*, Wolfgang Münchau scrie că, din cauza candidaturii lui Berlusconi, care a catalogat diferenţa între titlurile de obligaţiuni italiene şi germane „o înşelăciune“ menită să justifice austeritatea impusă de Germania, „pentru prima dată, politicile de criză sînt în centrul campaniei electorale într-un mare stat european. În Italia, va exista o dezbatere politică pe tema oportunităţii reducerii cheltuielilor publice în timpul recesiunii şi continuării respectării «diktatului» german privind austeritatea. Cred că este un lucru bun“.

Cu excepţia concluziei, această analiză este împărtăşită de cea mai mare parte a liderilor europeni, iar problema este următoarea: pînă acum, „consensul de la Bruxelles“ pe care s-a bazat răspunsul la criza din zona euro a fost ţinut permanent la distanţă de normalele dezbateri democratice. Motivele sînt evidente: chiar şi cea mai mică posibilitate – oricît de îndepărtată – ca ţara care are al patrulea deficit bugetar din lume să intre în colaps economic, afectînd strategia anticriză greu încercată a UE, este suficientă pentru declanşarea panicii pe pieţele financiare, riscînd să ameninţe stabilitatea ţărilor vecine.

Îi lăsăm pe ei să îl judece pe Silvio Berlusconi şi anturajul acestuia.

Criza a demonstrat o dată pentru totdeauna că existenţa monedei euro le-a retras autorităţilor naţionale competenţele în materie de politici bugetare. Printre propunerile avansate deja în cadrul aşa-numitei agende federaliste a fost inclusă crearea unui minister al Finanţelor în zona euro, care să garanteze convergenţa politicilor bugetare. În schimb, uniunea politică, care ar trebui să reprezinte legitimarea democratică, este o perspectivă mult mai distantă şi obscură. Aşteptînd să se concretizeze, sîntem nevoiţi să asistăm la continuarea seriei interminabile de „summit-uri decisive“ în care liderii statelor puternice să ajungă la acorduri în cursul şedinţelor cu uşile închise, la fel ca în perpetuul congres de la Viena: un model pe care istoria l-a respins deja. Impunerea în continuare a deciziilor luate între valsurile de la Bruxelles, prin exercitarea de presiuni, prin ameninţări mai mult sau mai puţin evidente şi prin aplicarea sistematică a etichetei de „populist“ celor care nu vor fi de acord, aşa cum se întîmplă de trei ani în toate consultările electorale din statele aflate la periferie, nu va face decît să favorizeze proliferarea unor politicieni precum Silvio Berlusconi şi Viktor Orbán.

În dezbaterea privind uniunea politică, un detaliu este ignorat în mod sistematic: Uniunea Europeană deja are un executiv şi miniştri – Comisia Europeană şi membrii acesteia –, chiar dacă este uşor să uităm acest lucru. Aşa cum au demonstrat negocierile pe tema bugetului UE, consolidarea metodei interguvernamentale – prin instituirea funcţiei redundante de preşedinte al Consiliului European – a eclipsat rolul Comisiei Europene, al cărei actual preşedinte a fost ales şi pentru că nu prea îi contrazice pe cei care l-au propulsat. Dar esenţa problemei este mai veche decît José Manuel Barroso: faptul că Executivul european nu depinde de Parlamentul UE, ci de o armată de suverani, este o anomalie instituţională care apropie Uniunea Europeană de monarhiile secolului al XVI-lea, mai degrabă decît de statele democratice.

După cum scrie cotidianul olandez *Trouw*, „abia cînd componenţa Comisiei Europene va fi dependentă de orientarea politică a Parlamentului European, votul cetăţenilor va putea determina direcţia UE“, punînd capăt în sfîrşit etapei tehnocraţilor şi guvernelor de urgenţă. Între timp, este nevoie să continuăm să avem încredere şi să respectăm democraţiile naţionale. Europenii au demonstrat deja că ştiu să voteze în mod responsabil cînd este în interesul lor: să îi lăsăm pe ei să îl judece pe Silvio Berlusconi şi anturajul acestuia.

Articol apărut pe Presseurop.eu.

Gabriele Crescente *este jurnalist italian. Lucrează pentru revista* Internazionale *din 2006 şi este responsabil al versiunii italiene* Presseurop.eu

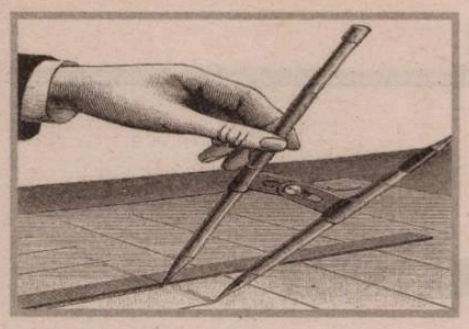

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Fără frîne

De cîte ori trebuie să vă spun că sîntem un oraş călcat în picioare? Nesimţirea investitorilor imobiliari şi a arhitecţilor care le acceptă (le caută) comenzile distruge casă cu casă şi stradă cu stradă ceea ce mai rămăsese din Bucureşti. Un mesaj alarmant a venit zilele trecute cînd am fost informat de lucrările care au început în zona dintre Piaţa Amzei şi Ateneu. Acolo, pe strada George Enescu (fostă Kuibîşev, fostă Lahovary), este în pericol vila de la nr. 11, despre care am scris de mai multe ori (ultima dată acum o lună, cînd primisem din Franţa rugămintea de a atrage atenţia asupra acestui palat în paragină). Poate că a avut efectul contrar, fiindcă s-au demolat faţada de la nr. 13, ca şi zidul dintre cele două case învecinate, pentru a întinde spaţiul viran pe care urmează să se înalţe o clădire de birouri înaltă de 9 (nouă!) etaje, dintre care cele trei din vîrf în retragere, mezanin, parter, plus nu mai puţin de trei subsoluri (probabil pentru parcarea maşinilor ce se vor înghesui pe această stradă strîmtă).

Vin de la faţa locului, unde m-am ciorovăit cu un nene de la serviciul de pază, care a chemat poliţia fiindcă am încălcat „o proprietate privată“ (cuvinte pe care le pronunţa foarte greu). Adică am găsit poarta deschisă şi am intrat, după ce văzusem pancarta de pe gard anunţînd că va fi „desfiinţat“ corpul secundar al imobilului. Dat fiind că acesta este legat prin construcţie de corpul principal, a trebuit să mă apropiu ca să înţeleg că nr. 11 B comunică prin nişte coridoare cu nr. 11 A. Prima întrebare a paznicului a fost de la ce instituţie sînt! Dacă n-ai o instituţie în spate eşti un nimeni.

Mentalitatea „tovarăşilor“... Au să ne îngroape înainte să vedem că s-a schimbat ceva. Sînt nevoit să repet ce am mai scris despre aceste case. În 1893 s-a construit nr. 11, casa profesorului de la Medicină Cristea Ştefan Buicliu (1857-1918), medicul regelui Carol I. Din aceeaşi vreme data nr. 13, casa doctorului Constantin Istrati (1850-1918), chimist, academician, care a fost chiar primar al Bucureştilor. A doua ajunsese un restaurant... vezi, Doamne, spaniol! Apoi, după un incendiu, o ruină care, acum, a dispărut. Alături, casa Buicliu – în care Spaţiul Locativ plasase opt familii, cîte una în fiecare cameră – a rezistat destul de bine. Vîndută şi revîndută, nu mai avea alt locatar decît paznicul. Corpul secundar, care va fi retezat, fusese locuinţa servitorilor. Clădirea se întinde de-a lungul unei alei care face legătura cu Piaţa Amzei. Partea din faţă, cu balcon la etaj şi terasă la hoch-parter,

Nu există nici o disciplină a construcţiilor care să frîneze înmulţirea imobilelor agresiv ambiţioase în Centrul Istoric?

care coboară în fosta grădină, corespunde ca eleganţă cu interiorul, unde o scară monumentală de marmură urca din hall către încăperile superioare, deasupra cărora se ridică un pod înalt, cu o interesantă structură de lemn. Proiectantul, care şi-a stabilit o perioadă de doi ani pînă la terminarea lucrării, făgăduieşte consolidarea corpului principal, care va fi restaurat, cu schimbarea destinaţiei sale (?). Mai departe, nr. 15-17, şi el părăsit de vreun an, a fost tot un restaurant, Casa Veche, şi o covrigărie. Nr. 19, înfipt în colţul îngust cu Mendeleev, este o bijuterie de arhitectură, în stilul baroc francez al lui Berindei, ceea ce indică aceeaşi vîrstă, din primii ani ai veacului al XX-lea. Din fericire, casa e încă locuită. Dacă celelalte ar fi una cu pămîntul nu e nici o pagubă, dar, judecînd după intenţiile afişate la nr. 11, viitoarele clădiri cărora li se face loc vor depăşi cu mult înălţimea caselor din jur. Unele au numai parter (de pildă, chiar peste drum, cea mai frumoasă, nr. 6, recent restaurată). În spate e deja un bloc înalt, construit pe jumătate, care stă aşa de doi ani.

În aceste condiţii, putem spune că restaurarea casei Buicliu, care era necesară, este răscumpărată prin ridicarea blocurilor cu care se va învecina. Nu există nici o disciplină a construcţiilor care să frîneze înmulţirea imobilelor de dimensiuni agresiv ambiţioase în Centrul Istoric. Istoric? Da, fiindcă din istoria mai veche a oraşului nu mai avem decît bisericile. Acel Bucureşti care s-a născut după Independenţă este tot ce se poate invoca drept raclă a relicvelor unui trecut de care nu ne-am despărţit încă.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Muzeul Teatrului din Iaşi

În centrul municipiului Iaşi se află o clădire cunoscută de ieşeni sub numele de Muzeul Teatrului. Şi aşa va rămîne multă vreme, deşi proprietarul a cerut şi a obţinut, la sfîrşitul lunii octombrie, de la Comisia Zonală a Monumentelor Istorice, revenirea la vechea denumire: Casa vornicului Vasile Alecsandri. E vorba de tatăl renumitului poet moldovean, casa fiind cea în care a copilărit acesta.

Construit la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în jurul anului 1780, imobilul se afla pe strada Sf. Ilie. Vornicul cumpărase terenul şi clădirea de la unchiul său, Iordache, după ce familia Alecsandri s-a mutat din Bacău.

Din clădire au fost mutate peste 22.000 de piese: colecţii de afişe şi programe teatrale, volume tipărite, documente, obiecte de artă.

La bătrîneţe, într-o scrisoare către prietenul său Ion Ghica, Alecsandri a rememorat clipele copilăriei petrecute în aceste locuri, pretextul fiind moartea unuia dintre cei cu care se juca atunci, ţiganul Vasile Porojan, despre care scria: „Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martor al începutului vieţii mele, rivalul meu în giocul de arşice şi în asvîrlitura de pietre. Valurile lumii şi treptele sociale ne-au despărţit de mult unul de altul, însă, acum 50 de ani, eram amîndoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotrivă pîrliţi de dînsul şi formam o pereche nedespărţită, [e cum răsăria lumina zilei pînă ce apunea. Meşteri în arta de a fura merele şi perele de pe crăngi, îndrăzneţi la asaltul stogurilor de fîn, din vîrful cărora ne plăcea a ne da de-a rostogolul neobosiţi la «Puia Gaia», la «Poarcă», la «Ţarcă» şi chiar iscoditori de noi giocuri, eram mîndri unul de altul!“.

La vîrsta de 6 ani, Vasile Alecsandri a fost şcolit în această casă de către învăţatul maramureşean Gherman Vida, profesor la Seminarul Socola. Printre colegii de învăţătură – scrie regretatul cercetător ieşean Ion Mitican („O vizită pe uliţa conului Vasile Alecsandri“, *Lumina*, 21 noiembrie 2007), era şi Mihail Kogălniceanu. Vremurile fericite ale copilăriei s-au terminat la vîrsta de 13 ani, cînd Vasile a fost trimis la şcoală, la Paris, despărţirea de cei dragi, aflaţi în curtea casei, fiind emoţionantă, tatăl abia stăpînindu-şi plînsul. Întors în Iaşi cinci ani mai tîrziu, Alecsandri a devenit un reputat membru al lumii culturale, din aceşti primi ani ai activităţii sale datînd piesa *Farmazonul din Hîrlău*.

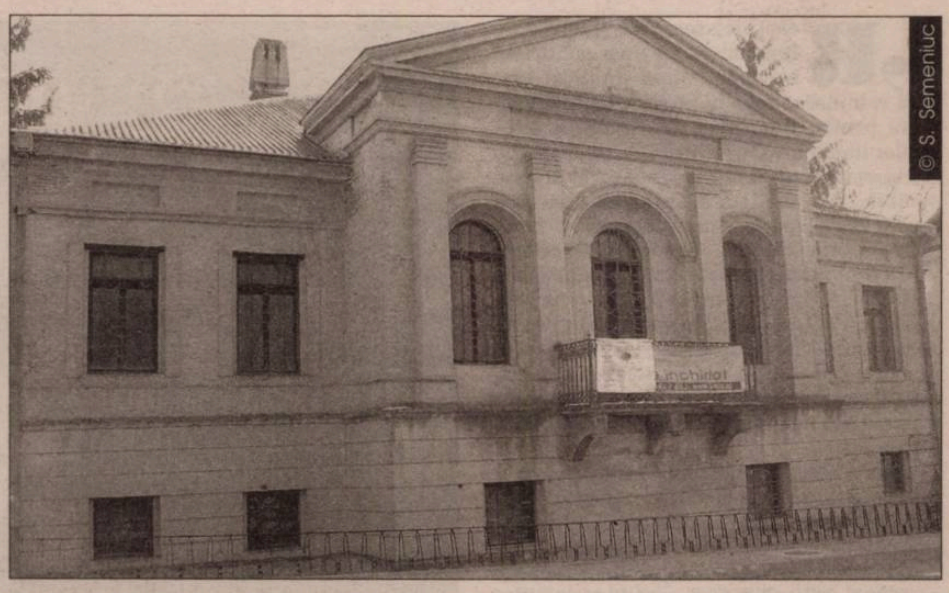

După moartea tatălui, în 1854, casa a rămas moştenire fratelui Iancu, iar Vasile Alecsandri s-a retras la Mircești. Ulterior, în 1878, la iniţiativa Primăriei, strada a primit, în semn de omagiu, numele poetului.

Mutat la Paris, Iancu a vîndut imobilul, care a avut apoi mai mulţi proprietari. Carol Theitler, un urmaş al celui de la care clădirea a fost confiscată de către comunişti, a depus după 1989 o cerere de retrocedare şi, în ciuda eforturilor autorităţilor, instanţa a dispus în 2007 predarea imobilului, lucru petrecut efectiv în 2009. Drept urmare, din clădire, devenită în 1976 Muzeu al Teatrului Românesc, au fost mutate peste 22.000 de piese: colecţii de afişe şi programe teatrale, volume tipărite, documente, obiecte de artă, piese de mobilier, costume de teatru, scrisori autografe V. Alecsandri, B.P. Hasdeu, I.L. Caragiale, M. Sadoveanu sau fotografii originale V. Alecsandri, Matei Millo, Gr. Manolescu, Agatha Bârsescu, G. Enescu. Acestea stau acum talmeş-balmeş într-un spaţiu impropriu.

Trist a fost că în anii de dezbatere a revendicării, proprietarul din acea vreme, Consiliul Judeţean Iaşi, nu a mai investit bani în reparaţii pentru că legea îi interzicea acest lucru. La puţin timp după retrocedare, pe clădire a apărut un *banner* care anunţa scoaterea ei la închiriat, fără succes însă. În ultimul ceas, noiembrie trecut, proprietarul, beneficiar al mai multor retrocedări de anverugură, a cerut şi a primit autorizaţie de la Primărie pentru reparaţii la învelitoare, jgheaburi, burlane şi pardoseli interioare.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Publicitatea şi familia

Zilele acestea, între două sarmale, am mîncat publicitate pe pîine. Nici o surpriză, luna cadourilor se joacă deja, de oarecare vreme, şi în prelungiri. Nici clipurile publicitare nu au fost o surpriză sau o mare noutate, doar că, stînd mai mult pe acasă, am înghiţit mai multe decît de obicei. Pe multe le mai văzusem cu coada ochiului, dar acum am avut timp să le privesc. Şi să cad pe gînduri, la unele dintre ele...

M-am uitat, de pildă, cu mai mare atenţie la frumoasa blondă care îşi încrucişează de zor picioarele ca să capete un credit avantajos la o bancă. Haios! Am aflat de la un amic publicitar că intră în preferinţele tinerilor („cu sau fără chiloţi" – a precizat acesta, citînd din interviuri). Am înţeles astfel mesajul şi m-am dus să-mi scot banii de la banca respectivă: are alt *target group* şi, în mod evident, n-am nici o şansă să obţin vreodată un credit.

M-am uitat în repetate rînduri la clipul cu cei doi părinţi care se iau la întrecere, destul de penibil şi în zadar, cine a făcut mai multe şi mai importante lucruri pentru copilul lor care se ghiceşte în spatele unui smartphone şi nu dă nici cel mai mic semn că l-ar interesa sporovăiala babacilor. Dacă-s proşti, îşi merită soarta! – m-am gîndit eu. Doar că nu despre asta era vorba în reclamă, prostia părinţilor era doar un bonus pentru tinerii cu smartphone.

M-am cam enervat, recunosc, la reclama cu cei doi puşti cu părul roşcat, care mănîncă fericiţi în familie nu mai ştiu ce, în timp ce mama lor se uită galeş pe fereastră, peste umărul pămpălăului de soţ, la grădinarul cel la fel de roşcat. Mămicilor din toate ţările, dacă vreţi să aveţi copii fericiţi, care să mănînce sănătos, înşelaţi-vă soţul cu grădinarul! Pămpălăul încornorat o să zîmbească şi el fericit la mesele din familie iar copiii vor avea bujori în obrăjori. *Cool!*...

Ce-ai deci, neamule, cu familia mea?

Dar cea mai tare mi s-a părut reclama la o băutură tinerească faimoasă, care promite drept *bonus* „cîştigarea controlului parental şi premii care îţi ţin copiii aproape". I-auzi! Ce le-o fi venit să se adreseze şi babacilor? Cînd eticheta s-a înmuiat şi a alunecat de pe sticlă, am găsit şi răspunsul pe partea interioară a hîrtiei: ţeapă, era doar o mistocăreală la adresa părinţilor ca să poţi scăpa naibii de ei. Ceea ce „cîştigai" era, de fapt, „NO control parental şi premii care îţi ţin părinţii departe". Mai exact, „un sejur VIP la Herculane pentru ei" şi „petrecere în Mykonos cu gaşca ta". În plus, pentru mai multă siguranţă, „10 dispozitive cu GPS care îţi localizează părinţii". Pe bune?

Mi-am adus apoi aminte cu nostalgie de seria de reclame la un fast food, în care apărea constant o masă în familie, la care tînărul sau tînăra apărea ba cu căştile în urechi, ba pe patine cu rotile etc., atrăgînd privirile dezaprobatoare ale părinţilor. „La fast food-ul nostru poţi să faci ce vrei!" – promitea reclama. Punct ochit, punct lovit! După cîteva secole de „proces al civilizării", care a visat (şi a reuşit!) să controleze corpul nostru păcătos şi supus pornirilor animalice şi „necivilizate", de prin anii '60 a început marea defulare şi eliberarea corpului în toate formele sale de manifestare. Nu pot să spun că, personal, mă dădeam în vînt după mesajul reclamei, dar cei care au făcut-o ştiau şi istorie, şi cui se adresează.

Există deci o parte de eficienţă în acest gen de reclame care dau cu tifla familiei pentru a face cu ochiul adolescenţilor rebeli. Şi care e *loser*-ul care să nu fie măcar puţin rebel la această vîrstă!? Mă întreb însă în ce limite este „eficientă" această miză? La limită, poţi să te întrebi şi cît de morală este ea.

În primul rînd, societatea românească în ansamblul ei este încă una excepţional de ataşată de familie, care rămîne în topul valorilor centrale, în toate sondajele de opinie. Chiar şi în rîndul tinerilor, aceasta rămîne pe un loc incredibil de ridicat. Într-o anchetă europeană realizată cu cîţiva ani în urmă de departamentul de cercetare al canalului Discovery, tinerii din România se înscriau masiv în categoria denumită *pressured providers*, fiind din acest punct de vedere pe departe liderii europeni. Pentru aceştia, marea miză era să-şi poată întreţine familia *(providers)*, dorinţă aflată însă la concurenţă cu importanţa performanţei în profesie şi cu dorinţa de a-şi petrece cît mai mult timp cu prietenii (de unde dimensiunea de *pressured)*. Alte cercetări, realizate deopotrivă pe tineri şi tinere, scot în evidenţă un profil ideal destul de „tradiţionalist", centrat pe o căsătorie pe la 25 de ani, după un an, doi de coabitare şi cu vreo doi copii pe la 30 de ani. Oameni destul de familişti şi aşezaţi, deci. Prin urmare, s-ar putea ca, după 18 ani, persiflarea familiei să nu prea mai ţină...

Dar mai este ceva. Începe să se profileze şi la noi generaţia *post-cool*, ca să spunem aşa. Ceea ce este cool nu mai este suficient. *Cool*, bine, dar şi *what next?* Altfel spus, nu ne mai luaţi de proşti, am crescut şi noi mari, băgaţi şi ceva conţinut dacă vreţi să vă ascultăm. Altfel, ne amuzăm – de ce nu –, dar cam atît. Şi unii publicitari cad în această capcană, puţin cam narcisică: ia uitaţi-vă ce poveste tare am mai inventat! Publicul-ţintă se amuză, ţine minte povestea, dar aproximativ un sfert nu mai ţine minte şi la ce făcea reclamă povestea respectivă – ne spune alt studiu.

Revenind la oful iniţial: ce-ai deci, neamule, cu familia mea?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Descoperire arheologică epocală

– dovada de netăgăduit a existenţei unui Nostradamus român –

Rîndurile care urmează imediat după acesta la care scriu chiar acum nu trebuie să fie considerate un pamflet. Ci mai mult decît atît. Şi e absolut obligatoriu să fie asumate aşa cum sînt, depozitate în unghere secrete ale memoriei, acoperite cu ceară de sigiliu, praf de amintiri neclare şi pînze de păianjen rămase din primele filme horror văzute în copilărie.

Luaţi cu febra sărbătorilor – cu ştirile despre portofoliile guvernamentale şi lipsa de spaţiu pentru toţi aleşii din cele două Camere ale Parlamentului, cu pregătirile pentru revelion şi promoţiile la tigăile inteligente –, cei mai mulţi dintre noi, ca să nu zic toţi, am scăpat o ştire uluitoare. Fiind plasată foarte tîrziu în buletinul de ştiri, vestea aceasta şocantă a trecut aproape neobservată. Ochii tuturor au fost confiscaţi de *breaking news*, în deschiderea ediţiei, o relatare în direct de la protestul asociaţiei conduse de Sorin Oprescu, faţă de abuzurile primarului Nicuşor Dan, care se încăpăţînează, şi la ora asta, să dărîme Biserica Sfîntul Iosif, din cauza căreia nu se mai vede o superbă clădire de birouri. După scandalul transmis live de la faţa locului, a urmat un reportaj interminabil despre lansarea volumului al patrulea din seria *Istoria esteticii minimaliste în elaborarea indicatorilor macroeconomici*, volum coordonat de Bianca Drăguşanu şi Adrian Cristea. Abia după vreo jumătate de oră s-a vorbit despre descoperirea epocală a doamnei profesor doctor Clisuţa Pălinceanu-Cepoi, de la Institutul de Paleontologie şi Paleoastronautică Hülyebacs Barna, din Cluj. De fapt, *Cluj-Napoca* e denumirea corectă a oraşului, dar asta e o altă poveste. Nimănui nu i-a păsat de incredibila descoperire. Ca de obicei, a trebuit să aflăm bomba de la BBC, două zile mai tîrziu, pentru a ne da seama de dimensiunea acestui eveniment care schimbă complet perspectiva asupra istoriei acestor meleaguri. Iată, pe scurt, povestea acestei descoperiri fabuloase.

Descoperirea epocală a doamnei profesor doctor Clisuţa Pălinceanu-Cepoi.

Aflată la final de concediu în Delta Dunării, doamna profesoară Pălinceanu-Cepoi a hotărît să se întoarcă acasă, la Cluj-Napoca, făcînd un lung ocoliş, pe la Bîrlad. Domnia sa nu vizitase încă cele mai noi obiective de interes mondial deschise acolo – Acceleratorul de Particule al Institutului Internaţional de Etnologie „Păstorel Teodoreanu" şi imensa Grădină Botanică „Aurel Vlaicu", cea mai mare din emisfera nordică. Găsindu-se în vizită aici, la cel din urmă obiectiv, chiar înainte de plecarea spre celebra parcare robotizată a grădinii, doamna Pălinceanu-Cepoi a hotărît să mai facă o ultimă plimbare, pe aleea cu arbori Sequoia. Nici nu apucase bine să treacă de primii cinci, din cei trei sute de arbori aduşi din California, că a avut o viziune tulburătoare. La primul interviu pe care l-a acordat după miraculoasa descoperire, domnia sa a mărturisit că a văzut, dintr-odată, o lumină orbitoare, din direcţia căreia se auzea un glas vorbind în geto-dacă. Spre uluirea domniei sale, doamna profesoară a constatat că geto-daca nu diferă prea mult de limba română pe care o vorbim azi. Aproape deloc. Vocea i-a spus să se oprească şi să sape, cu oglinjoara de la pudrieră, la o adîncime de 11 centimetri, fix sub banca din stînga sa. Prinsă în transa profundă a acestei viziuni, doamna profesoară s-a conformat, şi nu mică i-a fost surpriza cînd a găsit, exact la adîncimea indicată, un vas de lut care conţinea nouă plăcuţe de oţel inoxidabil. Ulterior, Institutul de Spectrologie şi Spectrografie „Ilie Dumitrescu" din Bîrlad avea să confirme faptul că plăcuţele erau făcute dintr-un aliaj extrem de complex, iar datarea cu carbon radioactiv a firicelelor de păr găsite în vasul de lut a arătat momentul exact al ascunderii lor. Iunie, anul 16, după Hristos.

Textele de pe plăcuţe n-au pus nici o problemă de traducere. Singura diferenţă între limba folosită în scrierea de pe plăcuţe şi cea pe care o vorbim azi este că, în geto-dacă, încă se mai folosea Acuzativul cu prepoziţie. În rest, totul e la fel. Fantastic! Tulburată de această întîmplare atît de neaşteptată, înainte de a preda artefactele în mîinile colegilor care urmau să înceapă procesul de datare, doamna Pălinceanu-Cepoi a apucat totuşi să „răsfoiască" un pic cele nouă plăcuţe. Autorul, care se semnase pe fiecare dintre ele, era un anume Estrogeminus, după toate aparenţele poet, fiul lui Estrogenitus din Paralia, un grec, negustor de lămpi cu ulei. Prieten apropiat cu poetul Ovidiu, autorul plăcuţelor îşi făcea veacul pe litoralul pontic. La un moment dat, a vrut să viziteze un cenaclu, se spune, cel mai cunoscut din acei ani, aflat tocmai pe meleagurile Bîrladului de azi. Ajuns aici, fiul lui Estrogenitus din Paralia a avut o viziune extraordinară şi a notat totul pe aceste plăcuţe aduse, după spusele sale, de o lumină orbitoare. Posibil să fie aceeaşi din cazul doamnei Cepoi. Practic, textul este, în integralitatea sa, o sumă de profeţii despre acest spaţiu. Nu lipsesc războaiele dacilor cu romanii, atît de huliţii cumani, voievodatul lui Gelu, Basarabii, Muşatinii, ce mai, toată istoria noastră, prorocită perfect, punct cu punct.

Emoţionată, acuzînd şi o cădere de calciu, doamna profesoară Clisuţa Pălinceanu-Cepoi nu a apucat să citească tot textul de pe ultima plăcuţă. Erau înşirate mai multe nume foarte cunoscute acum. Tot ce-şi aminteşte doamna Cepoi e ceva în legătură cu Fuego, mutat la Chişinău, şi ceva care se termină cu... „unirea mult visată". După cum ştie toată lumea, la ora asta, plăcuţele au dispărut. Au fost furate. Noroc cu fotografiile făcute de sectoristul care patrula prin Grădina Botanică, cel care, altminteri, i-a dat primul ajutor doamnei Cepoi, cînd cu căderea de calciu. Cică la anul aflăm textul complet, refăcut din fotografii. Doamne-ajută! La mulţi ani!

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

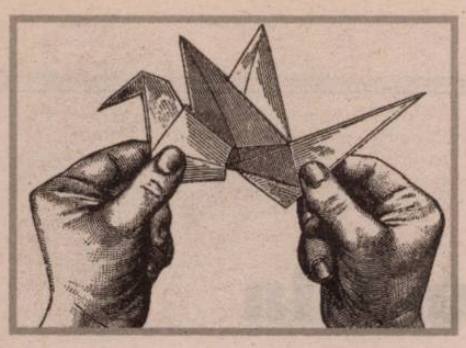

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La un caltaboş (politic)

Cu ocazia meselor familiale de la abia trecutele Sărbători, dincolo de tradiţionalul sport al mîncatului mult şi greu, fără cale de scăpare, o mulţime de români au exersat, probabil, echilibristica evitării certurilor politice. În amestec cu sarmale şi caltaboşi, o discuţie aprinsă despre Ponta şi Băsescu poate crea serioase disfuncţii digestive. Patimile sînt mai domoale în zilele astea, dar, totuşi, cînd se iscă...

Unii nu pricep cum ceilalţi îl mai pot susţine încă şi astăzi pe Traian Băsescu, cum de se pot simţi în continuare ataşaţi şi reprezentaţi de o astfel de lighioană politică, de un intrigant care nu ştie decît să jignească, să umilească şi să dezbine. Un preşedinte fără ţinută, cu un comportament nedemn de o asemenea funcţie, care, pe deasupra, mai are şi accese autoritare. Şi nu se poate spune că această mirare a verilor şi unchilor de la masă nu e în mare măsură justificată.

Ceilalţi, la rîndul lor, nu pricep cum de rudele lor bune, care pînă nu demult erau persoane cu capul pe umeri şi cu care în trecut împărtăşeau cam aceleaşi valori, au putut să ajungă la un asemenea grad de tulburare în gîndire, încît să voteze cu USL, adică cu urmaşii partidului lui Iliescu şi Năstase, cu băiatul obraznic care n-a ezitat să-şi preia funcţia, deşi avea atîrnat de gît un plagiat pe măsura caracterului înaintaşilor săi. Sau cu Crin, cel care distruge PNL-ul şi ne face de rîs, beştelind-o la televizor pe „madam" Merkel. Să voteze, adică, rudele lor cele bune în interesul hoţilor din politică şi împotriva justiţiei? Şi nu se poate spune nici că această mirare n-ar fi la fel de justificată ca şi prima.

Şi unii, şi alţii au dreptate. Sau poate nici unii, nici alţii nu au dreptate. În orice caz, argumentele de fiecare parte sînt cît se poate de puternice şi de valabile. E adevărat, cu mult mai puternice şi mai convingătoare cele împotriva taberei adverse decît cele pentru propria tabără. Greşelile favoriţilor sînt de fiecare parte greu scuzabile şi de aceea combatanţii, în loc să-şi apere opţiunea, preferă să contraatace scoţînd în evidenţă defectele celorlalţi.

O discuţie aprinsă despre Ponta şi Băsescu poate crea serioase disfuncţii digestive.

În jurul mesei de Crăciun, sau în noaptea de Anul Nou, totuşi, oamenii au o dispoziţie mai conciliantă şi n-au de gînd să-şi strice cheful mergînd prea departe. Dar după sondele şi săgeţile aruncate dintr-o parte în alta a mesei, urmează strîmbăturile discrete şi bîrfele şoptite cu cei de pe aceeaşi baricadă. „Dragă, de ce îl iubeşte aşa mult idiotul ăsta de văr al tău pe Băsescu? E tra, la, la?" „Ahh, păi ce-ai vrea, nu-l ştii cum e? Idealist, paranoic şi apucat. Aşa a fost toată viaţa. Se crede şi foarte inteligent iar Băsescu i se potriveşte perfect. Tipul lui de discurs îi gîdilă toate corzile sensibile. Şi nu-l ştii pe frati-su. Ăla-i dement cu totul, a votat PP-DD-ul." „Vai de mine! Dar, mătuşi-ta ce are?" „Ehh, e dusă. S-a îndrăgostit de tătuca. Îi plac dictatorii. Crede c-o s-o apere de ruşi, de comunişti şi de alte alea."

De cealaltă parte a platourilor cu sarmale se şuşoteşte simetric. „Băă, da tembeli mai sînt naşii ăştia ai tăi. Nu-şi dau seama în ce căcat o să ne bage USL-ul ăsta? Se duce dracu' şi bruma de justiţie pe care o aveam, şi relaţia cu UE." „Eu zic că ei au de cîştigat dacă sînt ăştia la putere. Chestie de interes. Nu-i ştii că sînt fără de caracter? Nu-ţi aduci aminte ce porcărie ne-au făcut la nuntă? Iar mama lui care era femeie deşteaptă, s-a tîmpit acuma, la bătrîneţe. Are tot felul de probleme de sănătate care s-au agravat, umblă prin spitale. I s-a făcut frică cînd au zis ăştia că micşorează pensia."

Rudele şi prietenii cu vederi opuse ar fi avut dintotdeauna, se pare, niscai grave defecte latente încă înainte de a ajunge la infama opţiune politică prezentă. Aşa se explică totul. Sînt totuşi rude. „Hai, La mulţi ani – zice ăl mai bătrîn din familie, ridicînd paharul. Să trăim şi să fim sănătoşi!" Ceilalţi mormăie aparent aprobator, dar cu urme de bombăneli în barbă. Ciocnesc şi beau din pahare, apoi întind mîna să mai ciugulească o felie de cozonac...

un sport la Răsărit

Au fost şi bune

Ce a fost de remarcat în sportul românesc în anul 2012?

Eduard Novak, primul paralimpic de aur dintr-o ţară în care maşinile de lux parchează pe locurile rezervate celor cu dizabilităţi. Săritura în picioare a Sandrei după cea în fund a Kylei Maroney (al cărei rictus a ajuns să fie imitat pînă şi de Obama) şi apoi aterizarea frîntă a Izbaşei la sol, fără să ştie că orice îşi leagă destinul de piesa *Shine On You Crazy Diamonds* n-are cum să se sfîrşească bine. Respiraţia egală a lui Alin chiar şi atunci cînd a ajuns pe Moldoveanu. Rusescu, omul care îşi salvează lumea proiectînd un model de fotbalist bun şi de bun-simţ într-un ocean de tatuaţi cu freze bizare. Scenariul de *Om bogat, om sărac* al unui sport care imită o ţară polarizată, cu Steaua şi CFR parcurgînd Europa, în vreme ce Rapid şi Dinamo n-au după ce bea apă. Dar amintirea cea mai tare despre noi e cea din ziua Finalei. Nu era cu noi. Era la noi. Ziua în care şi noi am fost în Europa. În care mii de străini au sărbătorit la Bucureşti la fel de firesc ca la Madrid. După-amiaza în care bascii, colindînd prin Titan în aşteptarea meciului, i-au îmbrăţişat pe copiii din leagăne care, văzîndu-i cu steagurile, scandau: „Bil-ba-o! Bil-ba-o!". M-am simţit bine. N-am mai fost orfan, îmi regăsisem familia, şi sportul era naşul reîntîlnirii. Aceasta era România la care visasem. Era primăvară şi mirosea bine. Apoi a urmat lunga vară fierbinte în care ne-am pierdut toate simţurile.

Radu NAUM

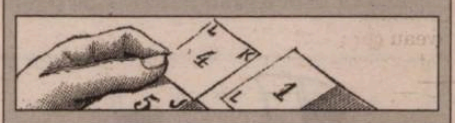

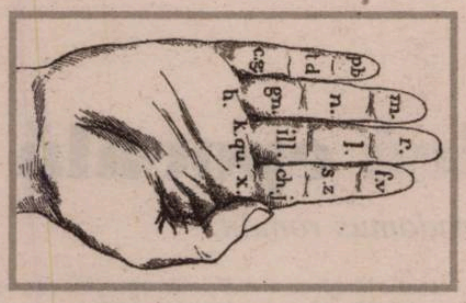

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Zona (crepuscu) doctorală

Marilena devenise doctoranda impozantei profesoare M. Deşi era o fată foarte bine pregătită, se simţea cumva datoare proaspetei sale îndrumătoare ştiinţifice. Ştia prea bine că doamna M. făcea faţă cu greu numeroaselor solicitări de coordonare doctorală, aşa încît faptul de a o fi selectat pe ea, la complicatul examen de admitere, îi crease un apăsător sentiment de îndatorare. A-şi arăta recunoştinţa prin cadouri costisitoare nu intra în discuţie. Nu avea situaţia finanaciară potrivită pentru un astfel de comportament şi, în plus, credea cu toată convingerea că o savantă de talia doamnei M. nu s-ar fi pretat la o asemenea situaţie stînjenitoare. Ar fi dorit să vorbească deschis cu profesoara şi să-i spună, onest, cît de onorată se simţea să lucreze sub îndrumarea ei, dar o anumită austeritate comportamentală a doamnei M. o inhiba din start. Trăia cu spaima copleşitoare că gestul său de gratitudine ar fi fost interpretat drept incalificabilă linguşire. La prima întîlnire cu îndrumătoarea, doctoranda hotărî, prin urmare, că singurul lucru firesc pe care-l putea face rămînea achiziţionarea unui frumos buchet de flori. Se prezentă, din timp, în faţa cabinetului profesoarei. Cineva care tocmai ieşea (şi care, avu senzaţia, privi cu suspiciune vizibilul colorat buchet floral!) îi spuse să aştepte puţin, întrucît doamna M. se afla într-o convorbire cu doi masteranzi. Marilena se postă dinaintea uşii, destul de îngîndurată. Dacă greşise, cumpărînd aceste flori, de un roşu strident, ce i se păreau acum, deodată, vulgare? La florărie, dădeau impresia de rafinament, dar aici, în Universitate, dezvăluiau ceva insolent şi ieftin, vecin cu trivialitatea pură. Dacă profesoara o va repezi, considerîndu-se jignită? Dacă momentul va arunca o umbră de suspiciune asupra întregului doctorat? Dacă ea, Marilena, nu e, în fond, decît o cercetătoare mediocră, care simte nevoia să se salveze academic prin aceste acte perverse, de „îmblînzire a scorpiei"? Se repezi deodată, într-un impuls iraţional, la coşul metalic de la capătul culoarului şi îngrămădi, brutal, buchetul acolo. Fu invitată să intre, după o vreme, iar profesoara dădu dovadă, neaşteptat, de o naturaleţe reconfortantă. O ascultă cu atenţie, îi oferi sugestii bibliografice utile, îi explică anumite chestiuni tehnice şi o încurajă. Făcu chiar şi vreo două glume. „Austeritatea" inhibitorie din trecut se dizolvase complet. „Mai ai treabă în Universitate?" o întrebă, într-un tîrziu, îndrumătoarea. „Nu, am venit doar pentru întîlnirea cu dumneavoastră", răspunse Marilena. „Bine, atunci hai să ieşim împreună pentru că şi eu mi-am terminat activităţile pe azi!" Plecară amîndouă în aceeaşi notă relaxată în care decursese întreaga conversaţie. Trecură pe lîngă micul container igienic, unde buchetul floral roşu-ţipător trona abandonat, plin încă de forţă picturală. „Vai – zise doamna M., oprindu-se – ce flori frumoase! Le-a adus precis un student vreunui profesor şi el (ori ea!) l-a aruncat ulterior la coş, deoarece, nu-i aşa, noi, universitarii, nici nu *bem*, nici nu *fumăm* flori. Mare, mare ruşine!"

Mutatis mutandis, tînărul şi valorosul anglist Mircea primi îndrumare de doctorat. Multe filoloage năvăliră pe el, solicitîndu-i „un loc". Cu precădere, o masterandă de an terminal îl tortura cu insistenţele. Femeia se califica intelectual, cu mare dificultate, chiar şi pentru postura masterală, cea doctorală excluzîndu-se de la bun început. Şi totuşi, tînărului anglist i se părea imposibil să zică aşa ceva unui om. Ambiguitatea comportamentală a profesorului o împingea însă pe aspiranta doctorală la gesturi tot mai stranii, menite să-i smulgă celui dintîi mult-doritul accept. Odată, îl zări pe coridor şi se porni să alerge, idiotic, înspre el. Îşi dădu seama, pe parcurs, că galopul ei era, în esenţă, inexplicabil, aşa încît, atunci cînd frînă în faţa speriatului coordonator de doctorate, nu reuşi decît să-i întindă brînzoaica din care luase deja cîteva îmbucături şi să-i spună: „Domn' profesor, e prînz şi poate n-aţi apucat să mîncaţi. Vă ofer această plăcintă!". Mircea, desigur, nu avu puterea să refuze, deşi cerul căzuse peste el. Mulţumi confuz, luă aluatul ronţăit pe jumătate şi se îndepărtă mai degrabă şleampăt. Femeia îl însoţi, prelung, cu privirea. Destul cît să-l zărească, la capătul culoarului, cum aruncă brînzoaica la coş. Decise, de aceea, să-i scrie pe seară un mesaj nefericitului anglist. Titlul misivei electronice era *e-mail apologetic* (fapt care-i accentuă lui Mircea disperarea profesională – masteranda credea că, în limba română, cuvîntul *apologetic* se leagă semantic de englezescul *to apologize*/„a se scuza"!) şi suna în felul următor: „Stimate domnule profesor, vă rog să mă iertaţi pentru la prînz! N-am ştiut că nu vă plac brînzoaicele! Cu deosebită stimă, I.B.". Coordonatorul de teze – intrat în vria unei nebunii temporare – avu cea mai paradoxală reacţie cu putinţă. Dădu *reply* pe loc: „Lăsaţi brînzoaica! Vă primesc la doctorat. În toamnă, să veniţi să vă semnez fişa de înscriere la admitere". Zis şi făcut. Doamna se prezentă la colocviul de selecţie în şcoala doctorală. Comisia era formată din trei profesori importanţi, cărora li se adăugă şi Mircea. Fosta masterandă îşi introduse, încrezător, tema de cercetare: „Eu vreau să scriu o istorie a retoricii, stilisticii, lingvisticii anglo-americane, de la origini pînă în prezent". Preşedintele comisiei o privi pe sub ochelari: „Nu e totuşi cam mult?". „Pentru mine, nimic nu e prea mult!" replică tăios candidata. Finalul fu inevitabil. Comisia o pică pe „istorica" în devenire, iar preşedintele îi zise anglistului: „Nu vă supăraţi pe noi. Tipa pare psihopată. Vă facem un bine că o respingem". Mircea se prăbuşi în genunchi şi se repezi să sărute, plîngînd, mîinile membrilor comisiei: „Vă mulţumesc din suflet, fraţilor!".

Morala? Previzibilă, ca de obicei: în universul doctoral românesc, nu este loc pentru cei slabi de înger.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

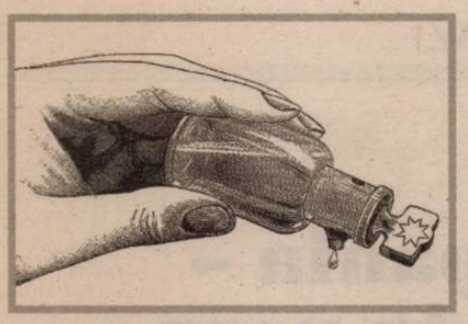

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Calendare

Cu mult înainte de a începe să dispară din chioşcuri ziarele şi revistele (înlocuite de pungulițele cu surprize, jucării, farduri, cărți, CD-uri, DVD-uri etc.), au pierit cu totul din spațiul ofertei publicistice calendarele şi almanahurile secolelor trecute. E vorba, desigur, de *calendar* ca sinonim al *almanahului*, în accepția descrisă tehnic în DEX („publicație cu caracter variat, care apare o dată pe an, cuprinzînd cronologia zilelor anului şi diverse materiale cu caracter informativ, beletristic, ştiinţific etc."). *Calendar* era termenul mai vechi, utilizat pentru cărticelele populare cu pricina, încă din secolul al XVIII-lea (*Calendari acum întîi românesc...*, Braşov, 1733); cuvîntul *almanah* a fost preluat mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din franceză. Termenii se puteau substitui şi alterna în legătură cu acelaşi obiect: *Calendarul „Claponului"*, de exemplu, purta subtitlul *Almanah hazliu pe anul de la Mahomet 1295, de la Christos 1878*. E interesant că în dicționarul Academiei, cel coordonat de Sextil Puşcariu (*Dicționarul limbii române*, DA, Tomul I, A-B, 1913), se făcea o diferență între cele două cuvinte, *almanahul* fiind descris ca „un fel de calendar, destinat unui cerc de cetitori mai culți". După seriile din prima jumătate a secolului XX (*Almanahul lui Moş Teacă, Almanahul Curentul, Universul, Vremea* etc.), almanahul devenise în perioada comunistă o instituție puternică şi o supapă de marcare populară a sărbătorilor: prin decembrie apăreau puzderie de almanahuri (*Cutezătorii, Femeia, Flacăra, Sănătatea, Urzica* etc.), care aveau ceva mai mult conținut citibil – anecdote, rețete, texte de popularizare – decît exemplarele curente din ziarele şi revistele vremii. După 1990, odată cu dezvoltarea explozivă a presei, nu a mai fost nevoie de almanahuri; o parte din încărcătura de informații practice a vechilor calendare a fost păstrată de paginile inițiale şi finale ale agendelor contemporane.

Răsfoirea calendarelor de acum o sută de ani (posibilă, în cîteva fericite cazuri, în versiune online, grație site-ului *dacoromanica.ro*) e plăcută şi instructivă: se pot afla astfel multe despre starea mentală a națiunii şi despre cea a limbii de toate zilele. În *Calendarul Minervei pe 1913*, sînt înşirate „sărbători legale şi domneşti", dar şi, separat, „sărbătorile ce se țin în administrația centrală a C.F.R."; sînt prezentate calendarul bisericesc nou şi cel vechi, calendarul catolic, cel musulman şi cel ebraic. Separat, apar sărbătorile „ce țin comercianții de orașe în genere conform *Legei repaosului duminical*". Nu e singura întîlnire cu lumea lui Caragiale: între aniversări e pomenit numărul de ani de la Plebiscit; în alte tabele apar taxele pentru telegrame, informații despre tarifele C.F.R., cu diferențierea, deocamdată, doar între *tren de persoane* şi *tren accelerat*, stațiile (inclusiv Mizilul, desigur), taxele pentru bagaje şi pentru cîini. Calendarul conține previziuni meteo pentru tot anul („vînt, ploaie, apoi bine"), o listă a eclipselor, dar şi una a *bîlciurilor din România*. Literatură e multă, de tot felul, poezie şi proză; volumul e bogat ilustrat prin reproduceri după tablourile artiştilor contemporani (se prezintă, de altfel, şi expoziția anuală a tinerimei artistice); are cronică muzicală, teatrală, elogiază Muzeul Simu, oferă reportaje despre primul concurs de frumuseţe din Bucureşti şi despre scufundarea Titanicului.

Cele mai interesante din punct de vedere lingvistic (poate şi sociologic) sînt textele publicitare, în care descoperim cuvintele şi clişeele cotidiene. În presa de acum un secol, publicitatea era uneori mai directă, numind fără eufemisme unele necazuri ale îmbătrînirii – „petele, crăpăturile, sbîrciturile"; rămînea totuşi prudentă cu altele („boale secrete", „morburi secrete"). Semăna cu reclamele actuale cînd vorbea de „reeducația intestinului", nu şi atunci cînd alătura, firesc, „cure de îngrăşare şi slăbire". Unele clişee s-au păstrat pînă azi: un produs era „recomandat de toți medicii români". Altele au dispărut cu desăvîrşire: se spunea despre o cremă pentru înnegrirea sobelor de tuci că „se conservă la infinit" (afirmație pe care o interzic astăzi, probabil, prudența intelectuală sau dogma consumismului). Textele publicitare confirmă pătrunderea în limbă a lui *seif*, prin intermediul unor produse englezeşti – „celebra Casă Milner *safe* & Co. L-td, Anglia" şi ilustrează oscilațiile în adaptarea unor franțuzisme: „*biurou technic*", „*embalagiile* originale". Pasta de dinți este încă *dentifrice*, într-un text care dovedeşte că anunțurile se traduceau şi pe atunci fără mare grijă pentru regulile limbii: „e singurul dentifrice ale cărui calități antiseptice să fie cu totul potrivit îngrijirilor gurei". La 1913, se făcea deja reclamă la „untura de peşte" şi la „Diana, cea mai bună *fricțiune*" (doar recent s-a acceptat „oficial" varianta modernă, *frecție*).

Pentru cine vrea să urce şi mai departe în timp, e disponibil online (tot pe dacoromanica.ro) şi un *Calendariu pe anul de la Hristos 1813*, publicat la Buda; textul e scris, desigur, cu litere chirilice, iar conținutul e mai puțin amuzant, cu excepția unei serii de snoave şi anecdote.

Răsfoirea calendarelor de acum o sută de ani e plăcută şi instructivă.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universității Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

ready made

„*Puricele*, această insectă nesuferită care-l chinueşte pe om cu muşcătura ei, nedându-i pace nici ziua nici noaptea, nu trebue să se pomenească în vorbire. «Dacă vrei să n'ai vara purici în casă, să nu le zici pe nume în Martie». De asemenea, «să nu rosteşti în ajunul Crăciunului cuvântul «mac», căci te mănâncă puricii peste an». Te poți feri de această pacoste, dacă, în loc de «purici», zici *boi negri* sau *oaspeți nepoftiți*."

I.-Aurel Candrea,
Folklorul medical român comparat,
Casa Şcoalelor, 1944

PUBLICITATE

adevărul
Ziarul complet.

www.adevarul.ro
iPhone
iPad

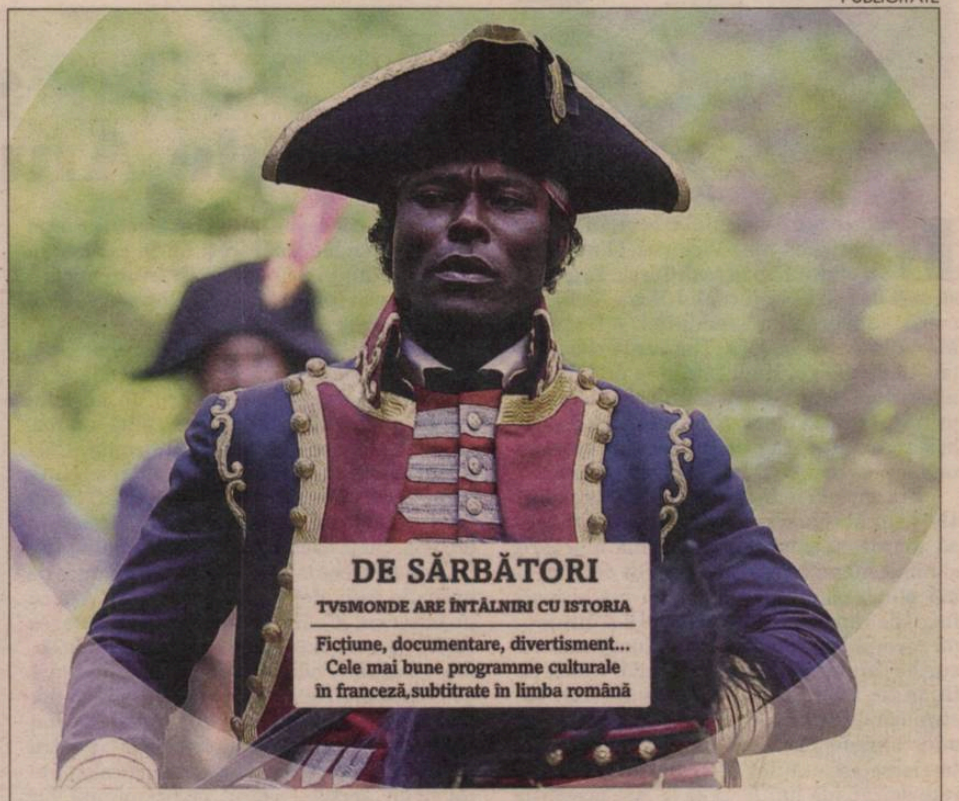

www.tv5monde.com

TOUSSAINT LOUVERTURE
De Philippe Nyang
Prima parte luni 31 decembrie la 19,35

SECRETS D'HISTOIRE
SULEYMAN MAGNIFICUL
Magazin subtitrat prezentat de Stéphane Bern
Vineri 28 decembrie la 19,30

LE QUATUOR, DANSEURS DE CORDES
Divertisment subtitrat
Regia : Alain Sachs
Marți 25 decembrie la 22,00

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată țara

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Război şi pace în Spania – şi un happy end cu vin roşu

Iberice (4)

Punctul critic al istoriei spaniolilor în secolul al XX-lea a fost, fără îndoială, Războiul Civil (iulie 1936 – martie 1939), în care s-au masacrat unii pe alţii cu o uluitoare fervoare – şi cu ajutorul Germaniei naziste, al Uniunii Sovietice şi al unor divizii de voluntari de ocazie, de la comunişti francezi pînă la legionari români etc. Prin ferocitatea lui, prin ghemul de cauze care l-au făcut posibil şi prin terţii implicaţi, Războiul Civil nu mai ţine doar de istoria Spaniei, ci e, efectiv, un capitol din istoria de secol trecut a turmentatului nostru continent şi a lumii. Ceva mai aproape de noi am mai avut războaie civile – din Balcani şi pînă în Nordul Africii –, doar că cel spaniol a fost mai asemănător războaielor confesionale de la sfîrşitul Evului Mediu: în Spania anilor '30, duşmănia nu s-a bazat pe etnie amestecată cu religie (ca în Iugoslavia de alaltăieri) şi nici pe religie amestecată cu structuri tribale (ca în Siria de azi), ci pe convingeri politice şi pe viziuni ideologice despre lume şi viaţă! Iar faptul că preţul fratricid al acestor convingeri & viziuni a fost de peste 600.000 de morţi în doar 32 de luni de conflict spune ceva despre amploarea acestui episod spaniol de crîncenă orbire colectivă.

Dar, pe măsura acestei orbiri, a fost şi redeşteptarea ce a urmat. Dacă punctul cel mai de jos al istoriei a fost Războiul Civil, atunci reconcilierea spaniolilor din deceniile următoare – şi mai cu seamă de după 1975, cînd autoritarismul dictatorial al lui Franco a cedat puterea instituţiei monarhice – reprezintă, cred, cea mai mare victorie a lor din secolul trecut. Rănile, ca atare, încă n-au dispărut – dar nici nu s-au infectat. E suficient să vorbeşti cu un spaniol măcar apropiat de vîrsta a treia pentru a înţelege că la fundul ceştii subiectivităţilor fiecăruia se află încă un zaţ gros de memorie afectată. Doar că această afecţiune – plus suferinţa reală a multor spanioli –, odată revenită democraţia, nu s-au transformat în pulsiuni vindicative. Tocmai pentru că aveau multe poliţe de plătit unii altora (comuniştii, catolicilor şi, reciproc, monarhiştii, republicanilor şi viceversa etc.), şi-au îngropat fiecare securea de război şi scheletele din dulapurile proprii şi au schimbat subiectul discuţiei. Cum spuneam, în această dificilă pacificare a atîtor „jucători" avînd mîinile, fiecare, pătate de sîngele celuilalt, instituţia Regelui a jucat un rol major – oferind ţării acel arbitru ferm şi cordial de care orice comunitate latină se pare că are nevoie.

Să mai spun că, în procesul său de reconciliere internă, Spania a avut şansa de a intersecta una dintre perioadele de bunăstare ale lumii occidentale. Intrată în Europa Unită la 1 ianuarie 1986 (alături de Portugalia), Spania s-a regăsit în interiorul unei *Europe a celor 12* care-şi revenea bine după *criza petrolului* de la sfîrşitul anilor '70. Spre deosebire de România (sau Bulgaria), care-a intrat în UE taman pe cînd sezonul vacilor grase era la final şi se profila o criză dură precum cea din 2008. Dar, iată că, prins cu asemenea detalii am uitat esenţialul: că în faţa unui vin roşu iberic – *un Rioja tinto* de la Lopez de Heredia Viña Tondonia, 2009, nepretenţios, dar vînjos – mă gîndesc acum la toţi iubitorii de şcoală & litere care sînteţi şi le doresc, evident, un 2013 cît mai bun. *(va urma)*

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Taifas şi iluzii de Anul Nou

La începutul veacului trecut, în fiecare vineri, pe Calea Victoriei, la numărul 51, etajul 1, şi în casa Torok, se grăbea să iasă de sub tipar jurnalul *Moda Nouă*. Ascunşi sub prenume feminine – Eugenia, Margo, Floarea Magică, Thérèse, Sylvia, Camelia, dna Olga, High Life, dna dr.*, lumea masculină trasa încă drumurile femeilor prin viaţa de zi cu zi. Numerele din decembrie recompun atmosfera unor sărbători aşteptate, atunci, la fel de mult ca şi acum.

Era zăpadă în Bucureşti pe 19 decembrie 1903, iar Margo scria cît de mult şi-ar fi dorit să zburde cu sania: „A dat prima ninsoare, şi nimic nu mi se pare mai plăcut decît ca să mă plimb pe stradă, lăsînd să mă acopere fulgii de zăpadă. Prin tot oraşul s-a întins ca un covor alb şi saniile, cari au luat locul trăsurilor, alunecînd uşor pe zăpadă, transportă, în fuga lor, feţe îmbujorate de frig, dar strălucinde de plăcere şi de setea vieţei... Îmi aduc aminte că, acum un an, primăria interzisese societăţilor de tramvaiu ca să cureţe de zăpadă liniile, ci să le lase acoperite o săptămînă sau două, ca bucureştenii să guste deliciile plimbărilor cu sania! Şi, zău, ce bine mi-a părut de ştirea aceasta!".

Pentru o ieşire în oraş, doamnelor şi domnişoarelor din iarna lui 1903-1904 li se propuneau ţesăturile din catifea: „iarna aceasta este foarte în favoarea catifelei de toate soiurile", scrie un redactor oarecare, oferind o gamă cît mai variată de „catifele tăiate, cu cercuri, cu pătrate, cu frunze, cu trefle, cruciuliţe", în nuanţe neutre, dar cu predilecţie pentru „catifeaua marmorată", ornate cu dantele, satin sau atlaz. Rochiei de catifea i se asociază, cu delicateţe, o pălărie cenuşie cu „calotă béarnaise, cu mare bord întins garnisit cu hermină". Şi pentru că tot este la modă catifeaua, atunci şi domnişorii cei micuţi ar trebui îmbrăcaţi tot în catifea: la matineu sau la prînzul de Crăciun, micuţii pot purta cu „graţie" catifea albastră sau roşie şi chiar de „luizină gri".

Pentru ieşit în oraş şi la cererea „mai multor cititoare", dna dr.* recomandă şi oferă cîteva sfaturi utile pentru un machiaj reuşit: pudra „Peau d'Espagne", albă sau roz, cu insistenţă pe evitarea „imitaţiunii". Căci unele cucoane, de exemplu duduia Nini, chiar de aici din Bucureşti, s-au „fript" cu un „gold-cream" nu prea grozav. Întoarse apoi din frig, chiar dacă zăpada a fost „minunată", cucoanele trebuie să fie foarte îngrijorate de nasurile roşii, deloc plăcute privirii. Aşa că un oarecare „Coafor" le prepară următoarea reţetă „contra nasurilor roşii": „borat de sodiu 12 grame, odicolon 25 gr, apă distilată de trandafiri 150 gr". Spălat trei-patru minute cu acest amestec, nasul trebuie imediat să fie pudrat cu „pudră de scrobeală". Pentru buze roşii se recomandă eternul odicolon frecat cu un „şerveţel aspru", cîteva minute. Iar ca parfum: „Esbouquet", venit din cea mai renumită parfumerie a lumii „Warwikstreet, Londra" – după cum ne asigură Cocheta.

Doamnele vor fi primit şi sfaturi pentru pregătitul mesei de Crăciun sau de Anul Nou, reţete de clătite, savarine şi bezele, modalităţi practice şi „încîntătoare" de aşezarea tacîmurilor sau de împodobirea bradului, de confecţionat feţe de masă şi de brodat şervete, de „aurit nucile" sau de aşezat lumînările, şi cîte şi mai cîte.

Vor fi venit apoi şi marile sărbători atît de aşteptate, cu abuzuri din de toate, cu zgomote asurzitoare, cu alergături încolo şi-ncoace, cu clinchete de pahare şi zurgălăi, cu migrene şi indigestii, dar mai ales cu ceva cadouri... Or, cadourile trebuie să se supună aceloraşi reguli ale bunei-cuviinţe: să fie oferite doar de Anul Nou şi cu mare respect pentru natura unei relaţii: rudenie, amiciţie, simplă cunoştinţă etc.

Vor fi trecut şi sărbătorile, luînd cu ele tihna şi mai ales speranţele atît de necesare, dorite, cerute, implorate, oferite, scrise pe cărţi poştale sau petice de hîrtie, şoptite sub bradul de Crăciun sau în intimitatea budoarului. Dar... Amăgit de dulceaţa unei vieţi ferice ce s-ar fi aşternut exact pe 1 ianuarie, dar care n-avea să vină poate niciodată, un oarecare I.G. scrie, cîteva zile mai tîrziu, despre reveria Anului Nou, de mult apusă: „Iată, dragă George, că am trecut şi acest an nou! Cîte speranţe nu nutream în aşteptarea lui! Ce de idealuri de fericire, de timpuri mai bune, şi acum nimic din toate acestea, nimic! Cît e de trist acest lucru, dar trebuie să te supui soartei, să urmezi fatalele legi ale universului, şi să te conformezi lor. Trece şi anul acesta cum au trecut şi ceilalţi, fără ca să putem zice că am profitat întru ceva de experienţa pe care ne-o însuşim în fiecare zi".

„Nu disperaţi şi nu vă simţiţi obosiţi", Noul An va aduce cu siguranţă ceva bun. Nu se ştie însă pentru cine...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Martorii

Mai vinovaţi decît cei priviţi
Sînt doar cei ce privesc,
Martorul care nu împiedică crima,
Atent s-o descrie,
Scuzîndu-se „Nu pot să fac
Două lucruri în acelaşi timp",
Sau „Portretul victimei, îngeresc,
E mai important decît viaţa ei
Pămînteasă".
Vinovaţi nu pot să fie
Doar unul, doar doi sau doar trei,
Cînd armate de martori privesc
şi aşteaptă să se sfîrşească,
De bătrîneţe să moară călăul,
şi victima, a doua oară, de uitare,
Să înceteze de la sine răul
Cum se sfîrşeşte pur şi simplu un tunel...
Stăm suspendaţi
De propria ne-ntrebare
Ca de-o spînzurătoare
Un drapel.
„În van, răspunde timpul, aşteptaţi:
La judecata marilor coşmare
şi martorii sînt vinovaţi".

(1987)

Ana Blandiana,
în *România literară*,
11 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Dreptul constituţional de a ucide

Vorba cîntecului, „a mai trecut un an prin noi, a fost şi soare, au fost şi ploi", cu tot ce ştie omul zilelor noastre să facă mai bine şi mai rău pe pămînt: un an cu războaie şi acorduri miraculoase, cu crize economice şi ajutoare umanitare, cu uragane şi eforturi de reconstrucţie emoţionante, cu politici încercănate de corupţie şi ong-uri care le peticesc ineficienţa, cu preluări de putere spectaculoase şi intrări stranii în Parlament, cu miniştri aureolaţi de CV-uri mincinoase şi doctoranzi veritabili înfrînţi de jocurile politice etc.

Între toate astea, există, de multă vreme, o ţară care propune reţeta perfectă a democraţiei. O ţară care şi-a pus numele alături de visul oricărui muritor de rînd, acela de a avea, prin propriile eforturi, un trai tihnit, şi care promite oricui îi trece graniţa să-l şi îndeplinească. Dar, mai ales, este o ţară care are grijă nemăsurată de copiii săi.

Este ţara care, de dragul copiilor, a pus la punct un sistem sofisticat de triere a filmelor sau emisiunilor de pe marile ori micile ecrane, astfel încît orice sîn dezgolit sau mîngîiere erotică sînt semnalate prin avertizări de neignorat.

Acceaşi ţară are grijă să scrie pe toate ambalajele – de medicamente, jucării, aspiratoare, bomboane etc. – indicaţii de protecţie a copilului: pungile nu trebuie băgate pe cap fiindcă pot provoca sufocarea, cutiile nu trebuie lăsate lîngă foc fiindcă pot provoca incendii, spray-urile nu trebuie pulverizate în ochi fiindcă pot provoca orbirea.

În aceeaşi ţară, brichetele şi maşinile de spălat au sisteme de blocare, astfel încît cei mici să nu le activeze din greşeală, magazinele au sisteme de afişaj care anunţă dacă podeaua este umedă sau dacă mîncarea servită este fierbinte, alcool nu primesc decît cei care au împlinit 21 de ani, iar medicamentele cele mai inofensive pot fi cumpărate doar cu semnătura asiguratorie a unui doctor.

Tot în ţara visului de aur, sistemul de protecţie a copilului este foarte bine pus la punct: un minor de sub 12 ani nu poate fi lăsat singur în casă, iar o vînătaie căpătată la joacă poate fi un serios semnal de alarmă pentru autorităţi. Copiii fac cursuri de apărare în caz de incendii, cutremure, atentate, război sau tentative de viol. Pedofilii sînt înscrişi în vaste reţele de informare a publicului, iar pedeapsa primită de cei care vînd droguri în preajma şcolilor este cu mult mai mare decît cea primită de cei care o fac la colţul magazinelor. Justiţia este nemiloasă cu cei vinovaţi de abuzuri de orice fel, chiar dacă numele acestora era pînă mai ieri în galeria celebrităţilor.

În această ţară care pare să fi luat toate măsurile de precauţie imaginabile şi inimaginabile, astfel încît copiii săi să se simtă protejaţi, douăzeci de copii cu vîrste cuprinse între 5 şi 10 ani au fost asasinaţi de un adolescent. Arma cu care el a înfăptuit crima a fost cumpărată de mama lui, în virtutea unui drept înscris în constituţia ţării: acela de a avea armă.

Efectul gîndit atunci cînd s-a consemnat acest drept este, evident, acela ca cetăţeanul american să se simtă mai protejat în faţa agresiunii. Nu-ţi trebuie cine ştie ce măsurători sociologice sofisticate ca să vezi că efectul pe care s-a mizat este spulberat de cifrele îngrozitoare care arată, anual, zeci de mii de victime inocente ale afacerilor prospere cu arme vîndute la colţ de stradă. Nu-ţi trebuie cine ştie ce analize ştiinţifice ca să observi că americanul de rînd este mai curînd înfricoşat de acest drept, decît bucuros să-l folosească. Un drept constituţional împotriva căruia sînt construite sisteme complicate de apărare, un drept care pune în pericol viaţa cetăţenilor în numele cărora a fost creat sau care face posibil ca mii de copii şi adolescenţi să fie omorîţi într-un război care nu e al lor este un drept constituţional fals. El face ca toate măsurile de protecţie descrise mai sus să pară o ipocrizie. E şi păcat să practici o asemenea hiperprotecţie doar pentru a pregăti ţinta unui glonţ.

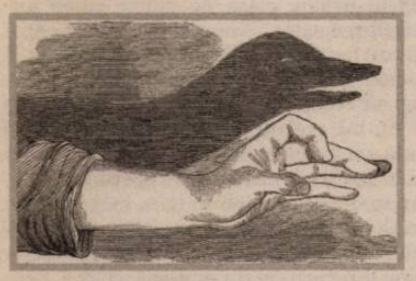

Iaromira POPOVICI

bazar

Dăruim, zice-se...

De Crăciun – ştim, cu toţii – ar trebui să fim generoşi. Să dăm ceva cuiva, cît şi cum putem. Sau să facem vreun gest pe care, altfel, nu prea îl facem.

În fiecare an, de Crăciun, încerc să nu fiu Scrooge. Ştiţi că nu-i uşor? Nu-i uşor nici măcar să dai ceva cuiva, să faci pomană, cum se zice. Îmi aduc şi acum aminte de ultima dată cînd am fost să împart colivă în cimitirul Bellu: coliva era bună, făcută de măicuţe. Primul cerşetor s-a uitat dispreţuitor la mine şi m-a întrebat: „Bani nu aveţi?".

Mi s-a mai întîmplat povestea asta şi în alte circumstanţe. E un cîine bătrîn în spatele blocului, care abia se mişcă şi doarme pe canale să se încălzească. E departe de a fi frumos, are blana scurtă şi aspră, de un galben spălăcit. Pe bot are o cicatrice, semn ale unei vieţi nu chiar line. Arată ca un fost *bully* care a trebuit să se retragă nu din motive de conştiinţă, ci de vîrstă... (desigur, e doar un cîine...). Pe scurt, am încercat să-i dau ceva de mîncare: resturi de carne gătită. Nu le-a vrut. Le-a mirosit şi a plecat.

Nu e uşor să dăruieşti. Trebuie să ştii cui şi cum s-o faci. Sînt convinsă că acum pîrghiile s-au mai reglat şi în domeniul ăsta, am văzut la intrarea în multe magazine cîte o cutie sau un coş cu obiecte pentru copiii săraci (orice ar fi însemnînd asta...). Unele librării te îndeamnă să le dai cărţile sau jucăriile vechi. Am auzit şi de diverse proiecte binevenite în şcoli: copiii din şcoli şi licee mai... răsărite sînt rugaţi nu numai să aducă jucării sau haine mai vechi, pentru alţii, din sate sau zone mai... defavorizate, ci sînt organizate chiar acţiuni mai complexe pentru aceştia din urmă. De pildă, la Colegiul Naţional „Sf Sava", elevii au fost rugaţi să facă prăjituri. Prăjiturile au fost vîndute în liceu, iar banii luaţi pe ele au mers către copiii în nevoie.

Asta în ce priveşte „dăruitul" oarecum instituţionalizat. Există, însă, şi varianta mai... personalizată. Fiecare îşi are lista lui de persoane pe care să le ajute sau măcar să le... bage în seamă cel puţin de sărbători. Sînt oameni în vîrstă, singuri, pentru care un telefon contează, ca să nu mai spun o vizită. Nici aici nu e întotdeauna simplu. Am asemenea prieteni vîrstnici, cu care e greu să comunici, după un timp, pentru că sînt mult prea obişnuiţi cu singurătatea. O doamnă în vîrstă stă mereu în faţa televizorului, ba uneori chiar combinat cu radioul, în aşa fel încît, cînd o suni sau o vizitezi, abia aude ce-i spui. Un alt domn, care nu mai iese de mult din casă, din cauza unui Parkinson, e aproape agresiv cînd vrei să comunici cu el: ca un lup singuratic care a renunţat la haită şi, cînd vreun membru al ei încearcă să reintre în legătură cu el, îl atacă...

Şi totuşi, în ciuda barierelor de socializare, chiar şi oamenii aceştia se bucură de comunicare. Trebuie să ai puţină răbdare cu ei, cel puţin în momentele de început... Graniţa dintre noi şi ei mi se pare atît de subţire... oricînd o putem şi noi trece, şi părăsi, de voie sau de nevoie, haita...

În sfîrşit, pe lîngă ajutorul instituţionalizat sau cel acordat celor din cercurile mai îndepărtate, mai există unul, chiar sub nasul nostru, pe care-l ocolim, bezmetic, de multe ori: cel dat celor cu adevărat apropiaţi. Atît de aproape de noi, încît uneori nici nu-i observăm. Îşi au şi ei nevoile, chiar şi capriciile lor. Măcar de Crăciun putem avea un pic mai multă răbdare pentru ei şi – de ce nu – toleranţă.

Desigur, e uşor să spui diverse lucruri mai mult sau mai puţin măreţe. Evident, mai greu e să le pui în practică. Cu ocazia asta mi-am amintit de cît de multe nu am făcut eu, una, pînă la capăt, şi de cîte persoane am dezamăgit, chiar fără să vreau: asumîndu-mi mai mult decît puteam duce, nu am reuşit, în multe cazuri, să mă ţin de cuvînt.

Îmi pare rău pentru asta. Cum rău îmi pare şi pentru diverşi alţii care nu au fost ei, de data asta, prea simpatici sau prea drăguţi cu mine. Încerc să-i iert, sau cel puţin să trec mai departe, în ce-i priveşte, fără ură şi părtinire. Cred că ăsta-i spiritul Crăciunului.

Sau ce a mai rămas din el. Pentru că deja momentul lui culminant a cam trecut. Sper să mă (ne) mai ţină ceva din ideea şi atmosfera de Crăciun şi pînă la anu'.

Selma IUSUF

legende urbane

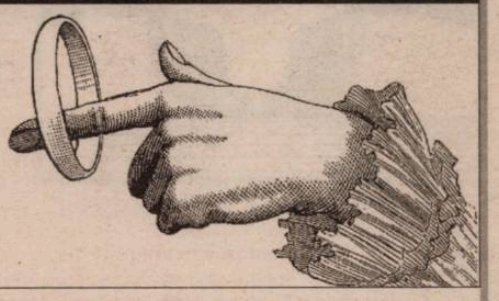

Călătoria

„Adaugă în coş. Comanda dumneavoastră a fost confirmată."

China, provincia Guangdong, Shenzen. Chen Dongmei s-a trezit într-o dimineaţă ploioasă, exact cum s-a întîmplat în ultimele două săptămîni. Aerul e saturat de umezeala care pare că a intrat în pereţi, în asfalt, în aşternuturile colorate, cam copilăreşti pentru cei 28 de ani ai ei. S-a spălat şi a făcut aproape alergînd drumul pînă la cantina fabricii prin aerul care atîrna umed, palpabil, ca o bucată de cîrpă şiroindă. A mîncat ceva la aceeaşi masă cu Hua. S-a echipat – halate albastre, tenişi de cîrpă, bonete albe şi măştile la fel de albe care îi făceau pe toţi să arate ca nişte pechinezi bătrîni. S-a aşezat în şirul lung de-a dreapta lui Meihui care încă nu s-a dezbărat de obiceiul de a trînti obiectele şi de a-i face astfel viaţa amară. De nervi, a avut probleme cu şuruburile minuscule în formă de floare, nu intrau cu nici un chip, îi tremurau mîinile. La sfîrşitul turei a mîncat la cantină nişte tăieţei de orez cu legume congelate şi o prăjitură lipicioasă. A băut un ceai. În seara aceea, Hua îşi sărbătorea ziua de naştere. Trebuia să se pregătească. În Foxconn petrecerile sînt destul de rare.

Port Shanghai. Shi Ping se chinuie cu o durere monstruoasă de cap. Zgomotul făcut de macara îl sfredeleşte de la tîmplă la tîmplă iar containerele astea parcă nu se mai termină. Încarcă, descarcă. Ar fuma o ţigară, dar n-are timp. Nava e şi aşa în întîrziere.

Osaka, Japonia. Lîngă miile de cutii venite din Shenzen şi stivuite în burta vasului mai încap o grămadă de altele cu oţet de vin special pentru orezul de sushi şi încă cîteva cu un sos de soia închis la culoare, din cel greu, parfumat şi gros aproape ca melasa. După cîteva ore, nava se urneşte greu din dană.

Anchorage, Statele Unite. Soare de Alaska. Între miile de pachete venite din China, acela care i-a făcut probleme lui Dongmei – cu şuruburile în formă de floare – e descărcat, laolaltă cu celelalte dintr-un lot, de un anume Thomas Carney. 45 de ani, divorţat, doi copii. Nevastă-sa, o matracucă, a rămas la mii de kilometri depărtare, undeva într-un orăşel cu cîteva mii de locuitori de pe coasta de est.

Louisville, Kentucky, centrul de livrare. Pachetul lui Dongmei zace într-o hală imensă lîngă mii de alte cutii. E sortat, pus deoparte şi trimis la centrul de curierat al UPS.

Lexington. Ding-dong. Angela abia îşi băuse cafeaua înainte de a pleca spre şcoală, unde avea în ziua aceea vreo cinci cursuri de predat. La uşă, un tip drăguţ, brunet cu părul lung strîns într-o coadă. Ramirez C. stă scris pe ecusonul lui. „Aveţi o livrare, doamnă. Semnaţi aici", zice Ramirez cu o voce moale. Angela semnează. Peste o lună şi ceva avea să zboare spre România, ca de fiecare dată de Crăciun. O aşteptau ai ei, o aşteptau prietenii, avea să fie atît de bine, avea de gînd să bea şi să mănînce fără restricţii şi fără obligaţia asta tîmpită de a zîmbi permanent, la şcoală, cu profesorii, cu elevii ăştia vai mama lor de sărăntoci, cu familiile lor destrămate şi alcoolice cu tot.

Bucureşti, România. O fată desface pachetul care-i făcuse probleme lui Dongmei cu şuruburile mici, în formă de floare. Aparatul clipeşte un pic şi se stinge. Are bateria descărcată şi deocamdată nu se poate face nimic pentru că ştecherele de tip american nu se potrivesc în prizele europeneşti. Bucuria fetei e umbrită un pic de perspectiva de a sta pur şi simplu şi a se uita la gadgetul ăsta pe care şi-l dorise atît de mult.

Piaţa Amzei, Bucureşti. Pe una din străduţele lăturalnice, magazinul cu de toate al basarabeanului Vasile M. e deschis în ajun de Crăciun. Vinde acolo de mai mulţi ani absolut tot ce i-ar trebui unui om într-o casă. Se fac chiar pariuri dacă există ceva ce Vasile să nu aibă de vînzare. O fată îi cere un adaptor pentru un ştecher american. Alb sau negru? întreabă calm Vasile.

Într-o bucătărie oarecare bucureşteană, un măr fosforescent, muşcat într-o parte, luminează, în fine, faţa unei fete fericite. În China, Dongmei doarme.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

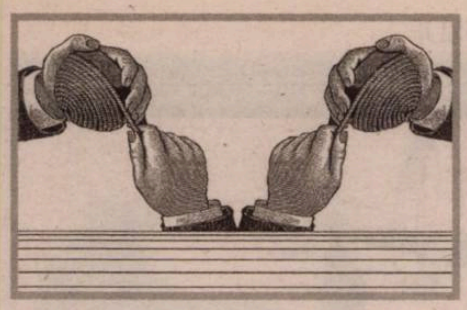

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

O carte altfel. Banală ca un talk-show

Am încheiat ultima carte a lui Lucian Boia cu o stare de nervi şi dezamăgire. E vorba despre *De ce este România altfel?* (Humanitas, 2012). M-am simţit aproape abuzat de autor. Cînd am terminat-o, a fost ca pe vremuri, cînd aveam televizor şi îl închideam cu senzaţia că mi s-au aruncat în cap mizerii, isterii şi vorbărie. Nu că Boia ar fi scris mizerii. Dar vorbărie a pus în carte, ca şi o mulţime de clişee.

A scris o carte la nervi, se vede că a fost furios, că a simţit nevoia să se descarce. Şi ne-a aruncat nouă în cap această furie. De asta spun că m-am simţit aproape abuzat. Cărţile nu se scriu la nervi dacă eşti Lucian Boia. Îmi amintesc cu cîtă plăcere am citit celelalte cărţi recente ale sale, cea despre germanofili şi cea despre evoluţia intelectualilor români din 1930 pînă după instaurarea comunismului. Aflam ceva, rămîneam cu informaţii şi cu interpretări legate de informaţii. Din asta nu rămîi decît cu furia autorului. Şi, dacă i-ai citit cărţile precedente, nu rămîi cu aproape nici o informaţie în plus, reia idei deja scrise, doar că le-a scurtat şi le-a pus într-o formă nervoasă. Lucian Boia a scris o carte de terapie pentru el însuşi.

După ce am citit-o, am rămas cu dilema asta despre titlu – România altfel. Altfel decît cine sau decît ce? Am auzit de la cineva apropiat (tot dezamăgit de carte, dar nu enervat ca mine) şi o interpretare la modul următor: Boia zice că România e altfel decît ne-o imaginăm în istoriografia noastră triumfalistă. Deci, ar fi altfel decît ne place să o credem. Altfel decît o predăm copiilor la şcoală. Ar fi fost bine să fie aşa cum interpretează cunoştinţa mea. Ar fi fost acelaşi Boia – istoricul pus pe dărîmarea miturilor istorice. Dar nu asta zice Boia în carte.

Povestea asta cu miturile şi cu dărîmarea lor a fost mereu pe muchie de cuţit. Nu e o treabă uşoară. Toate naţiunile au mituri istorice şi fondatoare. Şi aproape toate (cel puţin cele din Europa) au început, la un moment dat, un proces de maturizare care presupune şi o distanţă critică faţă de aceste mituri. Lucian Boia era necesar dezbaterii publice şi a fost mereu un modernist: o naţiune matură este aceea care nu mai are nevoie să inventeze mituri pentru a-şi păstra coeziunea. Atunci cînd Bălcescu a redescoperit figura medievală a lui Mihai Viteazul şi l-a proclamat precursorul unirii, naţiunea română se inventa pe măsură ce îşi inventa miturile. Boia are dreptate cînd spune că naţiunea română e o invenţie de secol XIX. Atunci era nevoie de aşa ceva, toate naţiunile europene au trecut prin acea etapă. Astăzi, românii nu mai au nevoie de aşa ceva – sau unii români mai au, alţii nu mai au. Dezbaterea în sine e semn de maturizare. Dar am presupus mereu că asta se subînţelege din ce scria Boia – anume că e pornit împotriva unor mituri şi că pledează pentru o stare neutră faţă de ele: miturile sînt mituri şi atît, le deconstruieşti şi le laşi în pace. Dacă te apuci să le urăşti, atunci sari de cealaltă parte a muchiei de cuţit. Iar în cartea asta, Boia a sărit de cealaltă parte, nu doar în legătură cu miturile, ci cu naţiunea însăşi.

Boia propagă un nou mit. Un contra-mit, dar tot un mit. Noul mit spune că românii sînt cel mai varză neam posibil. România din cartea asta e o ţară cu totul şi cu totul specială. E o ţară excepţională. Doar că e cu totul şi cu totul specială în rău. E o ţară excepţional de proastă, de rea şi de nereuşită. Aşa a fost dintotdeauna, aşa este şi acum. Paradoxal este că logica e la fel de defectă ca a miturilor vechi cu care Boia s-a luptat în restul cărţilor sale: România de acolo era unică, excepţională, urmaşa pură a romanilor şi a dacilor, pavăza creştinătăţii, insula latină într-o mare slavă, singura păstrătoare a independenţei continue în această parte a Europei, victorioasă permanent împotriva turcilor, ungurilor, ruşilor, nemţilor, doar pe americani nu am apucat să-i batem. Boia a dezmembrat sau a nuanţat toate aceste imagini, în cărţile sale. Şi bine a făcut. Acum el oferă legitimitate unei noi vulgate istorice: România e cea mai naspa ţară. A fost la margine mereu. Încă de la romani şi de la greci. Pînă şi bulgarii au fost mereu şi sînt peste noi. De fapt, bulgarii sînt peste noi prin carte în diverse momente cînd e convenabil să fie amintiţi, în rest nu prea apar. Am un amic la Sofia care va rîde grozav cînd va citi cartea (de altfel, acum cîţiva ani, el mi-a spus că auzise de Boia, că e un istoric grozav, parcă i se şi tradusese ceva în bulgară). Occidentalizarea a fost doar o modă şi ne-am apucat brusc să-i iubim pe francezi şi să fim ostili faţă de ruşi şi de greci, zice Boia. Chestia asta e aruncată în două fraze, pare că pe aici trăiau nişte isterici care se amorezează la modul tembel de unii şi se apucă să-i urască degeaba pe alţii. Prea facil. De fapt, o competiţie politică îndelungată între greci şi boierii pămînteni a dus la acea ostilitate. Iar în ce-i priveşte pe ruşi, au trecut de la rolul de salvatori la rolul de vecini care stîrnesc groază după cîteva ocupaţii militare în care s-au comportat infect cu populaţia – a se vedea memoriile lui Radu Rosetti publicate tot de Humanitas unde se descrie pe larg schimbarea de atitudine faţă de Rusia. E doar un exemplu pentru modul în care Boia aruncă la coş o chestiune complicată şi o întoarce în două fraze ca să pară că românii sînt scrîntiţi. Desigur că e mai uşor să te amorezezi de francezi cînd aceştia sînt departe, cînd cultura lor domină toată Europa şi cînd împăratul lor intervine în momente-cheie în favoarea ta, în faţa altor mari puteri europene. Întrebarea corectă aici este: sînt românii un popor altfel, sau aşa ar fi reacţionat orice alt popor dacă avea de ales între unii cu care se bate pentru funcţii, alţii care îl cuceresc şi se poartă urît şi alţii care sînt departe şi binevoitori? Ce ar fi făcut englezii sau argentinienii în aceleaşi condiţii istorice?

Şi aici ajung la problema principală a cărţii: cu cine ne comparăm? E adevărat, românii şi România stau prost în clasamentele statistice ale Uniunii Europene. Stăteau prost în clasamentele europene înainte de Primul Război Mondial, în perioada interbelică (pe care Boia o atacă pe drept cuvînt, dar o mai făcuse în alte cărţi, nimic nou acolo), în timpul comunismului şi după comunism. Istoricul comite aceeaşi greşeală pe care o reproşează românilor ca atare: obsesia Occidentului. Dacă ne comparăm doar cu Franţa şi Germania, vom pica prost. Dar de ce numai cu ăştia? Sîntem o ţară est-europeană. Nu ar fi relevant să vedem cum stăm şi faţă de Serbia, Albania, Ucraina, Republica Moldova? Comparaţia cu Bulgaria este adusă în discuţie numai cînd se găseşte ceva la care stăm mai prost decît ei. Dacă vrea să pună România în context comparativ, Boia ar trebui să definească clar ce compară şi apoi să prindă tabloul de ansamblu.

Nu vreau să spun că România e grozavă. Spun doar că România e banală. E o ţară banală pentru regiunea noastră. Cu probleme structurale grave, moştenite din interbelic şi apoi din comunism. Comparaţia cu Germania nu ajută la nimic. Comparaţia relevantă ar fi cu România din trecut şi România faţă de ţările comparabile. Dar Boia nu compară la modul serios, are numai o serie de idiosincrazii pe care le trece în revistă. Şi astfel construieşte mitul „România excepţională". Excepţional de proastă, de înapoiată, de laşă, de mincinoasă etc. Boia ia imaginea idilică a României pe care o visa Bălcescu – imaginaţi-vă doamna cu ie şi tricolor pictată de evreul patriot român Rosenthal în *România revoluţionară* –, o dă jos de pe piedestal şi îi dă şuturi în gură pentru că nu se ridică la nivelul pretenţiilor sale.

Cele mai iritante sînt cîteva expresii de un clişeism perfect. Dezertarea intelectualilor în faţa comunismului e o „comedie tipic românească" (p. 68). Frauda electorală e „inevitabilă probabil la români" (p. 85), iar „românului nu-i pasă de celălalt" (p. 97). Cum adică „tipic" românească? A studiat Boia ce s-a întîmplat cu intelectualii din Albania? Cu cei din Bulgaria sau Serbia? Aş putea paria că există scriitori ucraineni care se plîng de diverse chestii că sînt tipic ucrainene. Alina Mungiu Pippidi a ironizat bine ideea cărţii în *România liberă*, dînd titlul „De ce este Ruanda altfel?". Boia întoarce excepţionalismul românesc pe dos aşa cum întorci o şosetă: sîntem unici, numai nouă ni se poate întîmpla.

Sînt în carte multe pasaje binevenite şi de bun-simţ luate separat – de pildă, cele despre laşitatea Bisericii Ortodoxe în timpul comunismului sau despre ipocrizia Academiei Române care s-a reinventat virgină după 1989, excluzînd-o doar pe Elena Ceauşescu. Doar că astea le ştiam deja, pe cele mai multe din alte cărţi, excelente, ale lui Boia. Problema e că această cărţulie nu face decît să interpreteze mizerabilist fapte disparate, astfel încît să legitimeze acest mit negativ anunţat încă din titlu: România e altfel, e excepţională în rău. Şi după ce îi dă şuturi în gură ca un birjar supărat că gloaba nu e Mercedes, Boia se plînge că „Există un fel de «ruşine» de a fi român (deşi, dacă ar fi ceva ruşinos, este tocmai această «ruşine»" (p. 100). Păi, de ce nu ar exista această ruşine, după tot ce spune Boia în carte? Tocmai că această carte, care e deja populară, contribuie la ruşinea respectivă, o alimentează. Boia e parte a problemei, nu parte a soluţiei.

Şi dacă ar fi fost numai partea istorică ar fi fost oarecum natural. Istoricul trece în 90 de pagini prin istoria noastră şi o găseşte bună de aruncat la gunoi. OK, exagerat, dar încă în temă. Problema e că ultima treime a cărţii e despre toate şi despre nimic. Totul îl enervează în România. Plagiatul lui Ponta şi prezidenţialismul lui Băsescu. Manelele. Taximetriştii de la Otopeni. Romii pentru că şi-au zis „romi". Frunza care a ajuns brand de ţară. Te întrebi: dom'le, dar despre ce e vorba în cartea asta? Şi autorul continuă neabătut: românii sînt apatici, sistemul de educaţie e o fraudă de la un cap la altul, rata de absorbţie a fondurilor europene e catastrofală (aici, la fonduri UE, compară mere cu pere ca să se potrivească cu teoria). Din nou, poate fiecare aspect în parte e discutabil. Dar care e ideea de fond? Revedeţi lista de teme pe care Boia le aruncă în treacăt. Cu concluzia: sîntem ultimii oameni. Dar, totuşi, de ce aveţi neruşinarea să vă fie ruşine că sînteţi români?

Ziceam mai sus că Boia legitimează un mit care circulă. Acum, scriind recenzia, mi-am dat seama de ce mi-a lăsat impresia de vorbărie de televizor. Pentru că ultima parte a cărţii chiar este o lungă vorbărie de *talk-show*. „Trăim în România şi asta ne ocupă tot timpul" – asta e fraza ineptă a unuia de la televizor, care a prins la public. Ideile astea că România e cea mai XXX ţară de pe Pămînt circulă, sînt o banalitate. Publicul urban, clasa de mijloc gustă autoflagelarea asta. E enervat de diverse chestii şi are nevoie de o interpretare holistă. E şi comod: nu fac nimic, stau în fotoliu şi mă plîng, că oricum sîntem cei mai XXX, ţara asta nu mă merită. Ideea că sîntem o ţară banală, cu problemele banale ale regiunii le pare absurdă. Trebuie să fie speciali. Şi dacă nu mai sînt speciali în bun, măcar să fie speciali în rău. Clişeele pozitive se cer înlocuite cu altele, negative. De fapt, nu ideile în sine din carte m-au enervat, ci că e Boia cel care scrie aşa. Cam cum vorbeşte Mircea Badea.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Boia întoarce excepţionalismul românesc pe dos aşa cum întorci o şosetă.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Bradul de Crăciun

Discuţii de prin noiembrie. Luăm şi anul ăsta? Da, tradiţia o cere. Bucuria. Vine verde, vînjos, puternic la tine în casă. Stă pe afară un timp. Ţiganul-ţăranul te păcăleşte. Nu e niciodată perfect. Păi, natura nu e perfectă, ce credeai? Cînd îl înfigi în stativ, descoperi. E prea mare, prea mic. O creangă ruptă. Un capăt uscat. Imaginaţia creează restul. Comerţul creează restul. Globuri. Beteală. Vîrf. Stea. Porcul dă ce place gurii tale. Şuncă. Caltaboş. Vinul roşu, cozonacul ei de treabă, cine-l aduce? Oferta fără de care n-o să poţi niciodată, mereu de la 80 de lei în sus. Altfel, să ştii că te aşteaptă depresia: o crenguţă, un brad în ghiveci, un brad de plastic, un tu tot mai mare şi expirat, fără să te bucuri de nimic. Auzi vorbă, aici: intenţia contează! Nu contează intenţia niciodată. Fiindcă acolo unde nu este bucurie este linişte şi nu-i nici destin. Bradul de Crăciun are miros, e bucurie, moare odată cu clipele trecute din vieţulica ta petrecute cu el. Bradul e trecere. Ce bine! Dai un ban şi ştii că face. Îţi oferă spectacolul, show-ul trecerii, avînd miros şi joc de scenă. Că nu poţi altfel, nu? De brad ai nevoie. Te loveşti de el. Te trece prin viaţă pînă la Anul Nou. Clar nu e un nesimţit. E cel mai simţit lucru pe care ţi-l dă iarna. E tandreţea iernii ce te-nfrigurează. Te-nveleşte şi te-nvăluie. Nici nu gîndeşti tragedia ta, nu? Este bucurie, ce bine! Oferta fără de care n-o să poţi niciodată, mereu de la 80 de lei în sus. Anul viitor n-o mai prinzi decît de la 100 de lei în sus. Tot mai puţini îşi pot permite. Tot mai mulţi depresivi cu crenguţe, pom la plastic sau la ghiveci. La mulţi ani cu brad verde în casă!

Coordonator: Andrei MANOLESCU

Migratorii

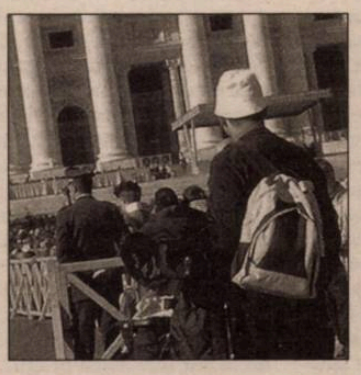

Texte şi opinii de:

- Ioana BAETICA MORPURGO (scriitoare)

„Lecţii de înot în stil liber şi haotic“

- Viorel GAIŢĂ (realizator de emisiuni umoristice)

„Trei motive pentru care m-am întors în România“

- Monica ŞERBAN (sociolog)

„Despre schimbare şi neschimbare“

- Olivia SGARBURĂ (dr. în ştiinţe medicale)

„Trei lecţii de la o generaţie emigrată“

argument

Cînd nu ne convine, plecăm

În apropierea multor runde de alegeri din România – mai în glumă, mai în serios, pe plan public s-a pus problema plecării unor oameni din ţară. După alegerile din 20 mai 1990, chiar a început primul val de emigrare postcomunistă. Rezultatul acelor alegeri însoţite de mineriadele violente a determinat plecarea din ţară a unui număr semnificativ de persoane, dezamăgite că Revoluţia n-a dus la o desprindere mai clară de regimul anterior. Ce a ieşit la alegerile din 1992 a consolidat în ochii multora ideea că în România nu veniseră încă vremuri bune. În 2000, românii au avut de ales între Ion Iliescu şi Corneliu Vadim Tudor, o nouă ocazie de depresie colectivă şi de pierdere a speranţelor pentru cei care-şi doreau o ţară democrată, liberală şi prosperă. În campania electorală se invocase chiar, în mod serios, posibila plecare masivă a tineretului şi a persoanelor inteligente şi competente, în condiţiile în care oricare dintre cei doi ar fi ajuns la putere. A venit anul 2004, cînd a apărut gluma că, dacă Adrian Năstase cîştigă alegerile, emigrăm cu toţii în Congo. N-a ieşit Năstase, dar România a continuat să fie un rezervor de emigranţi, în special pentru Europa de Vest. În sfîrşit, în timpul crizei politice din vara trecută, am auzit mulţi oameni, chiar trecuţi de vîrsta propice unei asemenea experienţe, că ar vrea să plece, scîrbiţi total de felul în care era condusă ţara şi de politica românească în general. Campania pentru ultimele alegeri parlamentare a fost ceva mai liniştită (poate şi din cauză că nimeni nu aştepta vreo surpriză, cîştigătorul era ca şi cunoscut) şi nu s-au mai prea făcut auzite declaraţii radicale, de genul „dacă iese cutare, eu plec din ţară“. Energia fusese consumată la referendumul din vară. Noi încercăm totuşi să sondăm stadiul în care se află fenomenul emigrării, conştienţi desigur că, de-a lungul ultimilor 23 de ani, acesta n-a fost, de fapt, cauzat în mod direct de factorul politic. Românii au emigrat mai degrabă din motive economice şi în funcţie de oportunităţi. Uşurarea condiţiilor de ieşire din ţară şi de lucru în străinătate, plus formarea unor adevărate reţele de emigrare au contribuit poate cel mai mult la creşterea numărului de emigranţi. Specialiştii au detectat patru valuri de migraţie, de la Revoluţie încoace. Ultimul, care a început cam odată cu intergarea ţării în UE, este şi cel mai complex. Se pare că într-o oarecare măsură se poate vorbi acum despre o migraţie temporară. „Se pare“, pentru că toate studiile sînt făcute în absenţa unor cifre cît de cît exacte. Numărul celor care au plecat sau al celor care s-au întors nu e cunoscut de autorităţile române, ci doar estimat. Tot aşa cum nu e cunoscut numărul căruţelor din România sau cel al persoanelor cu probleme psihice (chiar dacă s-au dus la spital) – după cum, de-a lungul vremii, a observat *Dilema veche*. Astă-vară nu se mai ştia nici numărul de votanţi. Avem o problemă cu număratul. Făcînd abstracţie de numărul persoanelor, însă, problemele emigrării sînt nenumărate, unele cît se poate de concrete, altele, dificil de contabilizat. **(Andrei Manolescu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri* va fi reluată joi, 10 ianuarie 2013.

Cristina HERMEZIU

Privirea fraternă a francezilor

Dar sînteţi romîncă

Am să încep deliberat cu nişte anecdote, culese în Franţa, printre români şi francezi care au de-a face cu români. Dacă nu prezintă pe tavă adevărul gol-goluţ, în schimb ele coagulează o stare de spirit şi, ştim bine astăzi, condiţiile fac parte din rezultatul experimentului, atmosfera face parte din mesaj.

■ O tînără din România, absolventă de Sciences-Po în Franţa, caută să închirieze un mic apartament la Paris. Refuzînd-o drept chiriaşă, proprietara tranşează: *„Mlle, vous avez tout faux*/Totul pledează împotriva dvs., dră. Mai întîi naţionalitatea: nu numai că sînteţi străină, dar sînteţi romîncă. Părinţii: nu sînt rezidenţi francezi şi salariul nu e în euro. Locul de muncă: lucraţi pentru un stat în criză, într-un domeniu fără nici un viitor, cultura."

■ Splendida remarcă a unui cititor de presă franceză pe Internet: „În discursul lor, autorităţile franceze îi numesc Romi cînd e vorba despre măsuri de integrare şi Români cînd e vorba de delincvenţă."

■ Scenă într-un metrou: un magrebin care vituperează împotriva Franţei e gata să se ia de un tînăr care l-ar privi prea insistent – „A, eşti român? Pentru voi e şi mai rău, frate!".

■ Vecinii francezi ai unui cuplu de români, cu ironie şi compasiune: „Aţi venit poate în Franţa ca să aveţi parte de altceva? Ei, n-aţi scăpat!". La periferia oraşului tocmai se instalase o tabără de ţigani români.

■ Etc. etc. Aş mai adăuga faptul că, în ziua cînd *Dilema veche* mi-a propus subiectul acestui articol, una dintre ştirile de pe Radio France Bleu anunţa că francezii au pus mîna pe o reţea de copii hoţi, aduşi special din România pentru a sustrage, în jurul bancomatelor, banii scoşi de persoanele în vîrstă.

Francezii de origine şi pudoarea republicană

În Franţa *migranţii* – termen impus în literatura de specialitate şi definit prin opoziţie cu *autohtonii* – sînt o problemă delicată: dezbaterea publică sau fuge de ea cu graţie, sau o îmbracă într-o terminologie de corectitudine politică sterilă. E vorba de o moştenire încă nedigerată a Franţei postcoloniale, pe fondul mutaţiilor contemporane care au făcut din ţările europene societăţi multiculturale, deschise, în principiu, liberei circulaţii a indivizilor, într-o Europă ideală, puternică economic. Numai că Europa nu e nici puternică economic şi, pînă la criză, nici n-a reuşit să topească multiculturalismul ca mod de a fi împreună la nivelul societăţii, al mentalităţilor. În Franţa, „metisajul" continuă să fie o provocare pentru societate şi pentru politicieni. În perioadă electorală, tema este instrumentalizată cu nonşalanţă: extrema dreaptă nu ezită să vorbească despre „preferinţa naţională", în domenii precum accesul la locuinţă sau la un loc de muncă. De remarcat totuşi faptul că, în discursul public, se foloseşte din ce în ce mai puţin formula *„les Français de souche"* – expresie pe care corectitudinea politică (sau o anumită pudoare republicană a celor care cred în deviza „libertate, egalitate, fraternitate") a exilat-o în studiile de sociologie, dar nu a stîrpit-o din mentalitatea oamenilor. E suficient să arunci o privire asupra comentariilor postate de cititori la cîte un articol la temă publicat în *Le Figaro* sau în *Le Monde*, pentru a vedea că tensiunea e vie: „francez de origine" e un statut care are legitimitate în sine, inclusiv aceea de a tria şi de a cere celor care vor să rămînă pe acelaşi sol să se integreze.

Altă practică tabu: în Franţa nu ai voie să faci, în discursul public, referire la etnia unui individ sau a unui grup, sursă sau deja indiciu de discriminare. Îmi amintesc de scandalul pe care l-a provocat, în anumite medii intelectuale, cartea sociologului Hugues Lagrange – *Le déni des cultures* (Seuil, 2010). Autorul a detaliat mecanismul de (re)etnicizare a cartierelor dificile din Franţa şi a îndrăznit să vorbească despre „moştenirea culturală" a migranţilor, care cîntăreşte şi ea, în bună măsură, în procesul de asimilare în societatea franceză. Cîtă indignare a putut să suscite, într-o dezbatere televizată, afirmaţia sa că experienţele de integrare ale migranţilor sînt fundamental diferite, cele ale magrebinilor faţă de cele ale africanilor din Sahel sau ale turcilor, în funcţie de modelul cultural moştenit: familiile africane numără mai mulţi copii prin tradiţie, deci din start accesul la educaţie necesită alte mijloace, alte reurse etc. Acelaşi sociolog face o distincţie fină între *integrare*, care nu e acelaşi lucru cu *asimilare*, afirmînd că există şi alte forme de integrare non-asimilatoare, care nu eşuează neapărat în comunitarism.

În Europa postbelică, modelul migranţilor ca o comunitate cu drepturi specifice în sînul unei naţiuni primitoare (franceze sau engleze, de exemplu) e inacceptabil politic, dar la nivelul moravurilor şi al mentalităţilor a nega moştenirea specific culturală, *străinătatea, alteritatea* celor care vin din alt spaţiu e o refulare nocivă, sursă de crispare şi de frustrare de ambele părţi. Sociologul francez operează cu o noţiune foarte interesantă, care nu este nici un eufemism pentru rasă şi nu acoperă nici ceea ce îndeobşte numim minoritate etnică: el vorbeşte despre *grup etnocultural*, definit drept un „ansamblu uman care are în comun o limbă, moravuri, un teritoriu, o istorie şi se distinge de alte ansambluri umane care revendică o altă moştenire în aceleaşi domenii". Definiţia nu e însă completă fără un alt aspect: identitatea acestui grup etnocultural este dată nu numai de ceea ce a moştenit cultural (şi aş adăuga, e perceput ca *natura* sa), ci şi de modul cum este privit de ceilalţi. În varianta negativă – suspiciunea, neîncrederea sau chiar repudierea fac din ei cetăţeni *second hand*, ilegitimi. Sîntem, într-o anumită măsură, acel tip de emigrant pe care privirea autohtonului ni-l permite să fim. Cîtă excludere, atîta integrare.

„Nevoia de Stat român inteligent se justifică în acest val al patrulea al migraţiei româneşti inclusiv prin apariţia unui fenomen de migraţie nou în termeni de magnitudine – migraţia personalului medical calificat, afectat de politici publice ale perioadei de criză. Aceste politici, în loc să ducă la reducerea sau stoparea fenomenului pierderii personalului medical calificat, pare, prin efecte nedorite şi neintenţionate, să îl accentueze."

(Din studiul „Al patrulea val", realizat de Fundaţia Soros România, 2011)

„Nu putem suscita din partea migranţilor dorinţa de inserţie fără o politică de recunoaştere care să le dea motive să creadă în echitatea societăţii. A le acorda ajutoare, construind în acelaşi timp neîncrederea în noii veniţi, nu poate decît să genereze comportamente oportuniste faţă de Statul social" explică Hugues Lagrange (p. 331). Ilegitimitatea emigrantului începe acolo unde se termină legitimitatea autohtonului. Legitimitatea emigrantului este întărită de sistemul de asistare a sa ca emigrant. Pentru că privirea autohtonului îl defineşte ca cetăţean cu alt tip de tratament, căruia i se aplică alte legi, alte decrete, emigrantul se complace în a fi oportunist, pune mîna pe sistem, îl mulge şi-l perpetuează.

Cu ce drept însă am cere francezilor o deschidere (de spirit, fraternă, umanistă, de stînga, creştină, spuneţi-i cum vreţi) într-atît de profundă încît migranţii să nu fie decît nişte fiinţe umane cu eventual altă moştenire culturală în istoria lor, dar de fapt legitimi în Franţa, ca toţi autohtonii? Cu ce drept ne-am indigna că nu-i vor pe romi în şcoli alături de copiii lor, că nu-i vor gard în gard cu ei, că pentru ei românii sînt romi şi romii români? Dar românii? Îi vor pe copiii ţigani în aceeaşi clasă cu ai lor? Îi plătesc şi-i angajează ca pe toţi ceilalţi? Îi vor drept vecini? Pentru români – ţiganii sînt problema Europei. Pentru francezi – problema Europei nu este neapărat problema Franţei. Oropsiţii lumii nu încap toţi, în Franţa. Să mai vadă şi alţii de ei. De-abia le ajung slujbele şi casele pentru ai lor. Dacă se integrează – bine, dacă nu – valea! Cercul vicios e complet.

Angelici şi barbari

Şi totuşi... De trei luni, într-o localitate din departamentul Essonne, în S-E Parisului, s-au instalat două tabere de ţigani, cam patru sute de suflete, expulzate din altă parte, din Bobigny. De trei luni, dezbinarea e pe faţă, la lumina zilei, precum noaptea podoabele luminoase pe felinare. Cîţiva locuitori, împreună cu Asociaţia de Solidaritate cu Familiile Româneşti Rome din Essonne (ASEFRR) au început să facă demersuri pentru a-i şcolariza pe copii. Alţii au început să se întrebe dacă îşi mai pot lăsa propriii copii să se întoarcă singuri de la şcoală. Pentru că primarul a dat un decret care interzice cerşitul în spaţiul public al comunei iar brutarul şi frizerul din cartier au afişat în vitrina lor hotărîrea, cîţiva clienţi s-au jurat că nu le vor mai călca pragul. Surescitate, asociaţiile de părinţi din cele două şcoli au început să argumenteze fiecare de ce cealaltă şcoală ar fi mai potrivită pentru a-i primi pe copiii romilor sau măcar aceştia să fie împărţiţi în mod egal. Oricum, pentru a fi şcolarizaţi, trebuie verificat nivelul lor de cunoştinţe, şi deja pe lista de aşteptare sînt, în Essonne, vreo 250 de copii de migranţi, din Africa şi din spaţiile de limbă portugheză, de ce ar trebui să treacă romii înaintea lor? Între timp, unul dintre proprietarii terenurilor a depus o plîngere şi prefectul a emis un ordin de expulzare a uneia din tabere. Asociaţia umanitară afirmă că primarul, la neliniştea crescîndă a populaţiei, l-a incitat pe proprietar să facă plîngerea, chiar dacă terenul era nefolosit. Crisparea a ajuns la paroxism: cei care îi susţin pe romi au făcut apel la cadastru şi la notar ca să se stabilească dacă tabăra era într-adevăr amplasată pe terenul proprietarului care a făcut plîngere. Francezi care îi acuză pe alţi francezi de „barbarie" şi „populism", aceştia din urmă îi acuză pe primii de „angelism" şi că exercită o etică de paradă, de „compensaţie".

Nici un imigrant care va spune că e român nu va trece, în Franţa, neobservat.

Francezii sînt un popor uimitor (aruncaţi, vă rog, o privire pe acest blog: http://www.perou-risorangis.blogspot.fr/). Nu-mi dau seama dacă în Franţa, atît de sensibilă deja la problema imigraţiei, individul e mai bun decît societatea sau societatea e mai bună decît individul. Uneori pare că sistemul îi ia în braţe pe venetici, fără ca mentalitatea populaţiei să ţină pasul. Alteori pare că oamenii iau în braţe sistemul, ca să-i ajute pe cei de pripas. Deocamdată, nici un imigrant care va spune că e român nu va trece, în Franţa, neobservat. Integrarea e poveste lungă, cel puţin asta se vede în privirea, atît de fraternă, a francezilor.

***Cristina Hermeziu** este jurnalistă. A iniţiat şi coordonat volumul* Revoluţia din depărtare *(Curtea Veche, 2011), care cuprinde confesiunile a 30 de români plecaţi după 1989.*

Olivia SGARBURĂ

Trei lecții de la o generație emigrată

În octombrie 2011, am primit un e-mail de la cîțiva dintre primii mei studenți: strîngeau fonduri pentru un coleg bolnav și, printre alte acțiuni, organizau un *flashmob* la Universitate. Le-a ieșit, și nu cred că pînă atunci mai văzusem o generație întreagă de absolvenți de Medicină reuniți de un motiv neprofesional, facultativ, ba chiar mai mult, filantropic. A fost prima lecție pe care am primit-o de la ei: solidaritatea poate exista și între medici.

O lună mai tîrziu, doar 75% dintre ei au susținut rezidențiatul, restul semnase contracte cu clinici din alte țări. Șeful de promoție era deja acceptat ca *postdoctoral fellow* la Cornell University în New York. Unii dintre ei își petrecuseră ultimii doi ani de facultate învățînd limba germană, pentru a atinge un nivel care să permită începerea rezidențiatului în Germania. Alții au așteptat finalul facultății pentru a defnara cursurile. O parte s-a îndreptat spre Marea Britanie, Belgia sau Spania. Dintre cei care s-au înscris la rezidențiatul românesc și l-au promovat, alte cîteva procente au aplicat apoi pentru instituții din Franța.

M-am întrebat de ce solidaritatea care i-a unit în jurul luptei cu boala colegului lor nu i-a adus împreună pentru a transforma profesia de medic în România într-o carieră acceptabilă după toate standardele, cum s-a întîmplat în Slovacia. Întrebarea a renăscut în acest an, imediat după ce am susținut examenul de medic specialist. Eram în fața unei evidențe: generația mea eșuase. Majoritatea ne-am început rezidențiatul aici și l-am terminat altundeva. În țară, eu am făcut parte dintre norocoși: am lucrat într-un centru unde se realizau toate tipurile de intervenții chirurgicale, de la transplant la chirurgie robotică, așa că plecarea mea în Europa s-a petrecut în spiritul legii nescrise a chirurgiei „nu e recomandat să fii elevul unei singure școli". Însă o parte dintre colegii mei au ajuns în spitale în care nu aveau medicamente sau aparatură. Alții nu puteau să-și plătească nici chiria din salariul de 1200 de lei și nu aveau părinți care să-i poată ajuta. Cîțiva colegi erau ignorați de către conducătorii lor de rezidențiat și nu aveau parte de training. Alții nu suportau ideea de a fi dependenți de șpagă. Sau fiecare avea cîte puțin din aceste motive.

Le-am scris foștilor mei studenți după ce am susținut examenul. Sabina, care are un frate mai mare doctor în București, mi-a răspuns că în Marea Britanie este „surprinsă în fiecare zi de susținerea pe care o au medicii tineri și de cît de mult se investește în ei". Și a completat: „medicina în România îți cere totul: timp, frecuș nervos, cei mai frumoși ani și nu îți oferă nimic, nici măcar satisfacția de a vindeca" din lipsă de mijloace, de protocoale, de disponibilitate a eventualilor formatori sau din cauza intereselor pecuniare secundare. Este un adevăr pe care cei din generația noastră l-am trăit aproape cu toții. Pînă am plecat. Generația lor l-a învățat rapid, din auzite, nu a fost nevoie să parcurgă o parte din drum pentru a cunoaște concluziile. Iată a doua lecție pe care am primit-o: hotărîrile trebuie luate fără sentimentalisme.

Întrebați ce i-a făcut să plece din țară, majoritatea au spus: calitatea pregătirii în UE, atitudinea umană îndoielnică în rîndul potențialilor mentori din România, filozofia meritocrată din țările anglo-saxone, carențele sistemului sanitar de aici și curiozitatea în fața provocării. Banii puțini cu care este remunerat un medic în România și metodologia retrogradă a concursului de rezidențiat de la noi au fost alte motive citate constant. Cum aș fi putut să-i contrazic? Bibliografia pentru examenul de specialitate pe care tocmai îl dădusem cuprindea și cărți din anii '70, inclusiv pentru bolile în care tehnicile chirurgicale utilizate astăzi au fost descrise 10-15 ani mai tîrziu. Asta în condițiile în care, în zilele noastre, informația medicală se dublează o dată la cinci ani sau mai rapid.

Migrația medicilor nu este numai o dramă individuală, ci și una socială. Pînă în 2007 existau date că aproximativ 10% dintre medicii români lucrau deja în străinătate. Aderarea la UE a accelerat lucrurile. În 2008, Colegiul Medicilor din România a înregistrat 957 de cereri în vederea plecării. În 2010, numărul lor se ridica la 2779. Astăzi mai avem în țară doar 624 de anesteziști la un necesar de 1500. Există spitale din sud care funcționează cu medici aduși cu ziua din Bulgaria și secții care s-au închis din lipsă de doctori. Mai avem doar 48 de radioterapeuți pentru mii de pacienți cu forme de cancer care – conform protocoalelor moderne – ar trebui tratate prin radioterapie pre sau postoperator: cancerul de sîn și de rect sînt doar două exemple.

Cum au reacționat decidenții? În 2010, Traian Băsescu susținea la un post de televiziune „să nu mai facem o dramă din faptul că pleacă medicii. Dreptul nostru este de a pleca unde ne e mai bine". De atunci pînă la declarația ministrului Vasile Cepoi „migrația medicilor este un fenomen internațional, nicidecum unul românesc" s-au scurs doi ani de negare a realității în care au plecat peste 6000 de medici. De fapt, unele măsuri s-au luat: certificatul de conformitate, un document standard, dar indispensabil plecării, pe care îl emite Ministerul Sănătății, a început să fie eliberat după 3-6-9 luni, echivalînd M.S. cu *Bleak house*-ul lui Dickens. S-a mărit numărul de locuri la rezidențiat și a fost introdus rezidențiatul pe post, un fel de legare de glie timp de cinci ani de la terminarea pregătirii. Vocea președintelui Colegiului Medicilor din România, prof. Vasile Astărăstoae, care cerea creșterea salariilor pentru medici, a întîmpinat constant un refuz, în pofida avertismentului său „Spitalele au ajuns să fie muzee în care nu are cine să lucreze".

Apoi România, o țară din UE, a adoptat o nouă strategie educațională: cea a concurenței necompetitive. Mai multe facultăți de Medicină din țară au deschis secții cu predare în limba franceză, în care tineri francofoni din Europa se pot înscrie „fără concurs, fără selecție, fără interviu, doar pe bază de dosar, avînd drept criteriu unic diploma de Bacalaureat", conform declarației profesorului Legmann, președintele Colegiului Medicilor din Franța. Dacă Franța are un *numerus clausus* anual de 7500 de studenți la Medicină (subevaluat, desigur), România pregătește aproximativ 2500 de francezi.

Ar fi fost lăudabil să creăm secții cu predare în limbi internaționale, bine organizate, competitive, care să ducă universitățile românești în topul european. În realitate, creăm locuri cu plată pentru a ne finanța universitățile și dăm la schimb diplome, fără să impunem un standard de calitate. Învățămîntul superior românesc reacționează așa cum a știut întotdeauna: produce absolvenți pe bandă rulantă, fără să-și pună întrebări asupra competențelor și a destinului lor ulterior. Cu amendamentul că un calcul sigur a fost făcut: dacă un francez și un român au absolvit aceeași facultate, cu siguranță Franța va prefera să angajeze francezul, cel puțin în absența informațiilor privind criteriile diferite pe baza cărora cei doi au fost admiși.

Numai că trăim într-o epocă a informației și ziarele franceze publică frecvent articole despre această stare de fapt. Vom reuși în final compromiterea școlii românești de medicină și vom avea poate medici români care nu vor mai fi angajați în UE. Dar nu toate realitățile au fost puse în balanță. Unii absolvenți de medicină vor face ce știu mai bine: vor învăța, vor susține alte examene necesare pentru SUA, Canada sau Australia, și tot vor pleca, atîta timp cît statul nu va ști să le facă o contraofertă mai bună. Pentru că, din păcate, aceasta este cea de-a treia lecție: uneori poți face ceva pentru România doar plecînd.

România, o țară din UE, a adoptat o nouă strategie educațională: cea a concurenței necompetitive.

© L. Muntean

„Ceea ce vrem să accentuăm este faptul că societății românești îi pleacă acum una dintre resursele de supraviețuire – personalul înalt calificat din sectorul de sănătate, în condițiile în care politicile de ocupare, dar și bugetul statului român nu par să acorde importanța cuvenită acestui tip de expertiză."

(Din studiul „Al patrulea val", realizat de Fundația Soros România, 2011)

© L. Muntean

Olivia Sgarbură *este dr. în științe medicale și scriitoare. Cea mai recentă carte publicată:* Jocul orb *(2010).*

Cine scoate Cernavodă din priză?

Fundaţia Soros România a făcut de-a lungul timpului o serie de cercetări de teren şi studii aprofundate privitoare la migraţia românească din ultima vreme, în condiţiile în care Guvernul nu pare să se fi preocupat serios de această chestiune. Am stat de vorbă cu membrii echipei Fundaţiei Soros implicate în aceste studii.

De ce se ocupă Fundaţia Soros de problema emigrării românilor?

Gabriel Petrescu (director executiv). Pentru că avem o populaţie foarte mare care emigrează. Unii pleacă pe perioadă mai scurtă, alţii pe perioadă mai lungă. Sînt diferenţe foarte mari între ce s-a întîmplat pînă în 2007 şi ce s-a întîmplat după. Iar atunci cînd ai o populaţie activă de o asemenea dimensiune care emigrează, apare o problemă foarte mare cu cei care rămîn în România, cu cei care susţin în continuare sistemul de pensii, de exemplu. Pe de altă parte, rudele rămase ajung să muncească mai puţin pentru că sînt dependente de banii care le vin de la cei plecaţi. Studiile Băncii Mondiale sau ale autorităţilor române se limitează în general la remitenţe. Din datele pe care le deţinem, aceste remitenţe se dovedesc a fi 6% din totalul banilor economisiţi de românii din străinătate. Doar atît trimit acasă, şi aceste sume sînt din ce în ce mai mici. Asta şi pentru că, după 2007, am început să emigrăm ca unităţi familiale şi atunci motivul de a trimite bani acasă a scăzut.

Andra Bucur (coordonator de programe). „Migraţie şi dezvoltare" a fost început la Fundaţia Soros în anul 2006, înainte de intrarea României în Uniunea Europeană, cînd am anticipat că, odată cu liberalizarea frontierelor, emigraţia va creşte şi ne vom confrunta cu un număr mai mare de emigranţi. Pentru că nu existau politici şi strategii la nivel guvernamental şi pînă atunci nu se făcuseră studii şi nu era un interes guvernamental, am început acest program cu scopul de a avea un fundament pentru politicile şi legislaţia care urma să se transpună de la nivel european şi pentru a putea suplini o nevoie şi nişte servicii pe care statul român nu le oferea.

Din majoritatea studiilor reiese că, după Revoluţie, au existat patru valuri de migraţie din România către Occident. Care sînt diferenţele dintre aceste patru valuri, cum se structurează cele patru etape?

Victoria Nedelciuc (coordonator de programe). Împărţirea a fost făcută de lumea academică. Primul val este cel de după 1989 şi a durat aproximativ pînă în 1995. Se caracterizează prin migraţie etnică, în special, pentru că în acea perioadă au plecat cu deosebire etnici germani, maghiari şi evrei, în general în ţările de unde veniseră strămoşii lor. Nu a fost o migraţie în masă, dar este considerat un val migraţionist al elitelor. Atunci au plecat persoane foarte calificate şi care aveau venituri destul de mari, raportat la masa societăţii româneşti. Au plecat în Statele Unite, Canada şi chiar Australia sau Noua Zeelandă. Erau universitari, directori de spitale... Aş spune că acel val, care era de migraţie definitivă, este şi cel mai puţin studiat. Putem presupune că a fost vorba de o răbufnire a unor oameni închişi foarte mulţi ani între graniţele României. Unii au mers să-şi regăsească rudele care plecaseră înainte. Asta s-a întîmplat în toate ţările cu o istorie similară cu a României. Valul al doilea de migraţie, din 1996 pînă prin 2002, era constituit din oameni cu venituri medii sau mici, mai puţin calificaţi. Ţările de destinaţie au fost, în general, Ungaria, Germania, Serbia. Atunci au început să se constituie primele reţele de migraţie. De exemplu, erau oameni din nord-vestul ţării care aveau cunoştinţe în Ungaria şi care mergeau să exploreze posibilităţile de lucru. În Serbia, tot aşa, plecau oameni din vestul ţării, să lucreze pe şantiere. Nu putem vorbi despre un fenomen de foarte mare amploare, dar este deja un fenomen de masă. Nu mai pleacă doar elitele şi nu mai e vorba de o migraţie definitivă, ci de una circulatorie sau pe termen scurt. În anul 2002, românii au obţinut dreptul de a circula fără viză în spaţiul Schengen şi practic de atunci vorbim despre marea migraţie românească, momentul cînd migraţia a devenit accesibilă tuturor. Este, deci, al treilea val. Pînă atunci fusese nevoie de bani şi cunoştinţe în străinătate. După 2002, au plecat cei mai mulţi şi se poate vorbi despre o migraţie de muncă pe termen mediu sau lung. Este momentul după care au început să apară primii proprietari români de case, maşini şi alte bunuri importante, în străinătate. Din 2007, a apărut migraţia la nivel de familie şi de atunci specialiştii vorbesc despre cel de-al patrulea val de emigrare. Acesta este probabil cel mai complex dintre toate. A început cu o creştere a numărului imediat după 2007 (au apărut şi primele afaceri destinate emigranţilor noştri şi primele magazine cu produse tradiţionale româneşti sau ziare în limba română, în anumite zone cu o concentraţie mare de emigranţi români), dar apoi s-a produs şi cea mai bruscă scădere pentru că, după ce au plecat foarte mulţi, cu bunici, cu copii, prin 2009 mulţi au început să resimtă criza economică iar bunicii şi copiii au început să se întoarcă acasă, remitenţele au scăzut... ş.a.m.d.

„Aduceţi-vă mereu aminte că noi toţi, că tu şi eu în mod special, descindem din imigranţi şi revoluţionari."

FRANKLIN D. ROOSEVELT

Am auzit teoria că, odată emigraţi dintr-o ţară, de obicei oamenii nu se mai întorc decît într-un procent foarte mic. Şi iată, deşi a existat temerea că emigranţii noştri se vor întoarce odată cu criza care a lovit şi ţările în care ei au plecat, revenirea nu s-a prea produs.

V.N. Marea schimbare pe care criza a determinat-o în această privinţă a constat în aceea că migraţia, care era înainte de termen lung, a devenit acum circulatorie. Adică, ai devenit şomer în Spania sau în Italia, primeşti ajutorul de şomaj timp de un an, mai vii în România, încerci să-ţi găseşti un job, eventual lucrezi o lună sau două şi vezi că nu merită şi preferi să te duci înapoi de unde ai venit sau să-ţi schimbi un pic destinaţia, pentru că mai ai un unchi, un văr, un prieten care lucrează în Irlanda şi încerci să-ţi găseşti şi pe acolo ceva de lucru sau te întorci în metropola în care erai, în Italia, de exemplu, şi îţi cauţi ceva de lucru la negru, cîteva zile. De întors, în România s-au întors foarte puţini sau chiar deloc. Dar cifre nu ştiu să existe, pentru că e foarte greu să-i numeri, tocmai pentru că circulă aşa de mult.

A.B. Aş mai completa şi eu că Fundaţia Soros a făcut un studiu în 2011, intitulat „Efectele economice asupra migraţiei", de unde reiese că persoanele repatriate, totuşi, sînt acelea care au avut un prim job în străinătate, s-au angajat întîi acolo după ce au ieşit de pe băncile şcolii. În rest, foarte puţine persoane s-au întors în ţară şi de multe ori cu intenţia de a reemigra.

G.P. Dacă-i întrebi în ce condiţii s-ar întoarce, mulţi menţionează că ar trebui să aibă oportunităţi în ţară. Atîta timp cît în România nu au şanse şi nu există nici un fel de politică prin care să fie sprijiniţi, nu au de ce să se întoarcă. Nici n-au cum să subziste aici.

A.B. Iar în România nu există nici un fel de strategie sau de politică privind emigraţia, ci doar proiecte privind imigraţia.

Daniela Giurca (manager de programe). În toate studiile de pînă acum, s-a considerat că migraţia este de durată, niciodată nu s-au făcut studii despre migraţia mai scurtă de un an. E o migraţie de subzistenţă şi, la nivel rural, în special, fenomenul e foarte pregnant. Oamenii se duc şi lucrează două-trei luni, apoi se întorc. Numai aşa pot cîştiga nişte bani, altfel n-ar avea cum.

G.P. Asta se întîmplă cu oamenii din satele izolate. Dacă ne referim la Bucureşti sau la oraşele mari, lucrurile se schimbă. Şi există variaţii foarte mari şi în funcţie de regiuni.

Care au fost pînă acum avantajele migrării pentru România?

V.N. Dincolo de efectele negative, există într-adevăr şi efecte pozitive. În primul rînd, e vorba de remitenţele sociale şi de schimbarea unor mentalităţi. Această schimbare se obţine greu, se înregistrează treptat, dar totuşi există. În satele cu indice mare de emigraţie, a apărut o altfel de percepţie asupra rolului femeii, altfel este văzută autoritatea publică, spiritul civic este şi el mai crescut. Pe lîngă asta, acele remitenţe sînt investite în sate, chiar dacă nu e vorba de investiţii publice. Se investeşte în case, în haine şi în educaţia copiilor. Mulţi dintre migranţi spun că fără banii pe care i-au trimis ei, copilul lor n-ar fi mers la facultate. Într-un sat din Maramureş, un primar mi-a spus că atunci cînd i-a văzut pe consătenî că se întorc din străinătate cu maşini foarte bune, a luat decizia să betoneze şi să asfalteze toate drumurile. Apoi le-a propus părinţilor să contribuie la fondul şcolii ca să reabiliteze şcoala.

D.G. Foarte multe dintre persoanele care pleacă dobîndesc nişte competenţe, chiar dacă pe căi informale. Unii se duc necalificaţi, nu ştiu să facă mai nimic, dar acolo învaţă. Şi cred că acest avantaj nu e valorificat în România. Pe de altă parte, unii strîng acolo bani şi vin apoi aici cu ideea să înceapă o afacere, să-şi deschidă o fermă sau mai ştiu eu ce. Dar n-au acces la informaţii şi nu se descurcă. Mediul birocratic de la noi nu le e prietenos. Ei se obişnuiesc acolo cu anumite pretenţii faţă de organele statului iar aici se lovesc de ineficienţă, de stilul de abordare al autorităţilor. Nu pot să ia credite, nu le recunoaşte nimeni nici un fel de istorie.

G.P. Se întorc acasă foarte optimişti şi, într-o lună, devin foarte dezamăgiţi. Un alt avantaj, dar deocamdată doar potenţial, este reprezentat de sumele imense de bani acumulate de ei în străinătate. Dacă România nu face nimic pentru a atrage aceşti bani (şi din păcate nu face mare lucru), atunci ei vor fi investiţi în străinătate. Iar asta nu sprijină circularitatea migraţiei – deziderat şi politică europeană. Adică, în Europa există ideea încurajării întoarcerii în ţara de origine a celor care muncesc în străinătate de mai mulţi ani şi au acumulat deja un capital. Hilar este că avem aproximativ 3 milioane de emigranţi, pentru care nu există nici un fel de politică, în vreme ce pentru cîteva mii de imigranţi care au venit în România sînt tot felul de planuri şi de fonduri. Aici noi încercăm să facem un proiect pe fonduri structurale pentru emigranţi, dar nu se poate pentru că aceştia nu sînt consideraţi un grup vulnerabil. Deşi ei emigrează tocmai pentru că sînt vulnerabili, pentru că n-au slujbă etc. etc. Pe de altă parte, majoritatea politicilor puse în practică de instituţiile internaţionale sînt de a reglementa, de a bloca şi de a controla migraţia, nu de a o stimula. Sprijinirea migraţiei ar face ca migrantul să-şi atingă mai repede obiectivele, ceea ce ar însemna ca el să se întoarcă mai repede acasă. Iar din asta ar beneficia toată lumea – şi ţara de origine, şi cea de destinaţie, şi

Vreo 6% spun că vor să deschidă o afacere în România, 25% vor să-şi facă o casă în România.

migrantul. Acum totul e restrictiv.

Studiile arată că migrantul român de succes are un comportament diferit faţă de media locuitorilor din Vestul Europei. Dacă un european din Vest economiseşte în medie 4-5% din ce cîştigă într-un an (în America e zero sau negativ, iar în Asia – unde se economiseşte cel mai mult – procentul mediu e de 13-15%), emigrantul, nu doar cel român, economiseşte în general cam 40% din ce cîştigă. Asta spune ceva. E un alt tip de raportare la cîştiguri şi la ce vor să facă cu banii. Şi într-adevăr, dacă-i întrebi, vreo 6% spun că vor să deschidă o afacere în România, 25% vor să-şi facă o casă în România, alţii pun bani de-o parte pentru pensie sau pentru situaţii de criză. Din asta rezultă că, de fapt, mulţi ar dori să se întoarcă acasă. Mai toţi vor la început să se întoarcă, nu pleacă pentru totdeauna, în timp însă, obiectivele se mai schimbă, întoarcerea se mai amînă.

Mai este la fel de gravă problema copiilor rămaşi în ţară, ca în urmă cu cîţiva ani?

V.N. În anul 2007 cînd Fundaţia Soros a scos primul studiu pe această temă, erau identificaţi aproximativ 300.000 de copii în situaţia asta. În acelaşi timp, cifrele date de autorităţi erau undeva la 80.000. Astăzi, pe site-ul Direcţiei pentru Protecţia Copilului apar tot 80.000 de copii rămaşi acasă. Dar acum nu s-a mai făcut o cercetare de teren şi numărul real nu e cunoscut, de fapt. Părinţii nu declară situaţia reală pentru că pierd alocaţii, pierd ajutoare de şomaj.

D.G. Apare o altă problemă acum, după ce a apărut criza. Mulţi părinţi nu-şi mai permit să-şi ţină copiii acolo (după ce i-au luat) şi îi aduc înapoi în ţară. Ei bine, aceşti copii au mari probleme cu reintegrarea, cu şcoala şi aşa mai departe. Unii s-au născut acolo sau au plecat cînd aveau doi ani şi nici nu ştiu româneşte. Profesorii nu ştiu cum să-i trateze.

G.P. E o adevărată tragedie, pentru că ei devin străini, şi acolo, şi aici. Iar comunitatea nu e pregătită să gestioneze asemenea situaţii. Tot aşa cum nu sîntem pregătiţi nici să fim părinţi şi tot aşa cum nimeni nu e pregătit pentru migrare. E o decizie extrem de importantă în viaţă, dar nimeni nu poate spune că e pregătit pentru aşa ceva.

D.G. În afară de copii, mai există o categorie foarte vulnerabilă. E vorba despre persoanele în vîrstă rămase acasă. Iar în zonele rurale, sînt cei care au pensii infime pentru că au lucrat la cooperative. Aici e o problemă structurală care vine din trecut. Iar aceste persoane ajung să fie dependente de remitenţele de la copii. Sînt foarte mulţi în situaţia asta.

G.P. Un alt efect negativ al migraţiei sînt problemele de cuplu. Divorţurile apar mult mai frecvent decît de obicei. Un cercetător cu care am colaborat ne-a spus că a fost la un moment dat la un cabinet de avocatură, încercînd să facă un studiu legat de cauzele divorţurilor în general. A nimerit acolo în luna august şi, cînd a văzut numărul cererilor de divorţ, s-a îngrozit. Apoi şi-a dat seama că e vorba doar de luna august, pentru că atunci românii plecaţi vin în vacanţă şi-şi depun şi actele. În alte luni nu mai aşa.

Există un potenţial enorm al migraţiei, dar este neexploatat.

Ce e un imigrant?
„O persoană nelămurită care crede că o ţară e mai bună decît alta.“

AMBROSE BIERCE

V.N. La fel se întîmplă şi cu nunţile care prin unele sate se fac în august, de luni pînă luni. Maramureşul e celebru prin asta. Şi pe la primării îi găseşti pe toţi migranţii în acea lună. Vin să-şi mai ia o hîrtie, să-şi plătească impozitele...

G.P. Datorită migraţiei s-au creat şi oportunităţi de business, cum ar fi consultanţa juridică pentru recunoaşterea perioadelor de lucru în străinătate, pentru recunoaşterea studiilor, traduceri, transport. Uneori, dacă ai o informaţie bună, e mai ieftin să ajungi la Paris sau la Roma luînd un autobuz din nu ştiu ce sat de lîngă Bacău, decît dacă pleci pe căile obişnuite. Mai putem observa că, de pe urma migraţiei românilor, cîştigă enorm ţările de tranzit, adică Austria, Slovenia, Ungaria, în special din taxa de drum.

D.G. Dacă am avea şi noi autostrăzi, am putea cîştiga şi noi la fel de bine.

G.P. Aş vrea să mai spun că există un potenţial enorm al migraţiei, dar este neexploatat. Migraţia nu trebuie nici blocată, nici întreruptă. E un fenomen care se întîmplă, şi mai bine încercăm să vedem cum îl putem valorifica. Nu cîştigăm nimic dacă încercăm să-l oprim. Trebuie însă să creăm circularitatea. Statul trebuie să facă ceva. Un înalt oficial al BNR spunea că e bine că au plecat români în străinătate, fiindcă astfel am exportat şomajul. E adevărat, dar asta e o gîndire pe termen foarte scurt, înseamnă că nu poţi vedea dincolo de vîrful pantofilor. Dacă ţie îţi pleacă din ţară o mare parte din cei mai activi oameni, cine-ţi va mai susţine în viitor economia? Migranţii? Mă îndoiesc. O să devină o ţară din ce în ce mai nepopulată şi cu tot mai mulţi bătrîni. Şi vorba ceea: „Cine scoate Cernavodă din priză?“.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Monica ŞERBAN

Despre schimbare şi neschimbare

De mai mult de 20 de ani românii se mişcă. Pleacă, revin, pleacă iarăşi, trăiesc în străinătate, îşi construiesc acolo vieţi, îşi cresc copiii învăţîndu-i româneşte la şcolile de duminică, îşi lasă bucăţi de familie în ţară, le adună aici sau acolo... Conectată la România, trăieşte o întreagă lume românească în străinătate. V-aţi întîlnit cu ea. Avem migraţie la tot pasul. Dumneavoastră nu vă treziţi vorbind româneşte aiurea în Europa, convins că puteţi să spuneţi ce vreţi, pentru că oricum nu vă înţelege nimeni şi... aveţi surprize?

Lumea asta este extrem de dinamică. Amintiţi-vă cum a început totul. La mine, în sud: coada la paşaport, excursiile în Turcia, sacoşele cu pături şi blugii... Blugii!!!

Mutarea cozilor de paşapoarte la vize. În sfîrşit, numai asigurarea de sănătate, biletul dus-întors şi banii de arătat la vamă. Şi apoi, totul atît de simplu, încît uităm să luăm paşaportul cînd plecăm în ţări care nu sînt în UE!

Nu vi se pare că ştim totul despre cum s-au întîmplat şi se întîmplă lucrurile? Mie aşa mi se pare! Cel puţin pînă cînd îmi propun să scriu ceva despre migraţia românilor. Şi mă preocupă, să zicem – aşa cum mi s-a întîmplat ultima oară –, felul în care măsurile implementate de statul român au afectat circularitatea migraţiei în Spania. Şi aici... Ei bine, aici, ne blocăm. Pentru că migraţia s-a schimbat, dar pare să fie pe cont propriu. Pentru că există şi o neschimbare: cunoaşterea noastră sistematică asupra migraţiei este aproape inexistentă. Şi sîntem consecvenţi în această direcţie. Aţi fi curioşi să ştiţi cîţi români au plecat în cadrul acordurilor bilaterale, cîţi au recurs la serviciile companiilor private care se ocupă de recrutarea de forţă de muncă, cîţi au plecat apelînd la serviciile fostului OMFM sau la serviciile actualului ANOFM? Vreţi să vedeţi rezultatele unei serii de sondaje care păstrează aceleaşi întrebări sau ale unui panel? Vreţi rezultatele unui sondaj despre migraţia de revenire?

Putem să căutăm împreună. Institutul Naţional de Statistică oferă (liber, chiar în format excel!) date despre persoanele care şi-au schimbat domiciliul în străinătate. (În capitolul 2 al *Anuarului statistic al României*. În momentul acesta, îl găsiţi pe pagina web a instituţiei, în stînga sus, pe cel din 2010, cu date din 2009.) Probabil că vă întrebaţi ce emigranţi sînt aceştia? „Datele cu privire la emigranţi se referă la cetăţenii români care şi-au stabilit domiciliul în străinătate.“ Nu e suficient? Îmi pare rău că nu aţi înţeles. (Dacă vă ajută cu ceva, precizez că sîntem mai mulţi cei care nu înţelegem!)

Vreţi să aflaţi date privind companiile private care recrutează forţă de muncă din România? Puteţi găsi pentru 2006, 2007 şi 2008 (asta dacă aţi fost precauţi şi aţi salvat datele). Nu e suficient? Îmi pare rău, dar mai departe va trebui să vă descurcaţi singuri.

Vreţi să aflaţi cum funcţionează reţeaua EURES în România? Vizitaţi pagina Ministerului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei, căutaţi în buletinul statistic, mutaţi datele din format pdf în format excel (spre exemplu) şi aţi rezolvat!

Vreţi rezultate de sondaj? Aici nu ştiu unde să vă sfătuiesc să vă duceţi pentru că nici eu nu ştiu unde să mă duc! Nu există o instituţie publică dispusă să-şi bată capul cu migraţia, an de an.

(Şi: Atenţie! Nu ieşiţi din zona lui „Cîţi?“. Mai departe nu e aproape nimic!)

Ne ascundem de ani de zile după dificultăţile culegerii de informaţii despre emigraţie sau migraţie de revenire la origine. Nimeni nu neagă dificultăţile. Totuşi, totuşi...

Am parcurs un drum lung de la faza în care atribuţiile primului *Comitet Român pentru Probleme de Migrări*, înfiinţat în 1991, includeau prevenirea „...unor noi cazuri de migrare“, la faza în care cea mai recentă Strategie privind imigraţia (2011) se deschide cu motto-ul „Migraţia este un proces care trebuie gestionat, şi nu o problemă care trebuie rezolvată“. Puteţi obiecta vizavi de formulări – este problema dumneavoastră –, eu sînt bucuroasă că părem să ne apropiem de secolul XXI, cînd toată lumea se mişcă, şi nu e nimic extraordinar în asta. Avem un ministru pentru Diaspora şi Republica Moldova, avem o propunere de strategie privind relaţiile cu românii de pretutindeni, avem un corp al ataşaţilor pe probleme de muncă şi sociale, avem deputaţi şi senatori pentru diaspora. Aş putea continua cu situaţia din diferite perioade trecute. Ceea ce nu am avut şi nu avem, din păcate, este înţelegerea faptului că, dacă ştiu povestea unui vecin care e plecat în străinătate, dacă am văzut cum trăiesc românii din Spania şi dacă citesc curent ziarul, dacă am idee despre cîţi români sînt în străinătate şi cîţi bani se întorc în urma migraţiei, nu ştiu ce se petrece cu migraţia. Nu am avut şi nu avem date. Pînă să ne dăm seama că migraţia nu e o catastrofă, au trecut 20 de ani. Oare cîţi ne trebuie ca să înţelegem că nu putem „gestiona“ un fenomen fără să cunoaştem?

__Monica Şerban__ este sociolog, cercetător principal la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii şi a studiat fenomenul emigraţiei româneşti.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

„Probabil că aș alege din nou calea străinătății"

interviu cu biologul Ioan WAGNER

Poveștile celor dezrădăcinați sînt diferite. Unii reușesc, au succes fulminant, alții – mai puțin. Unii au nostalgia țării din care au plecat, alții nici nu mai vor să audă de pămînturile strămoșești. Pentru unii, România a însemnat o închisoare din care nu voiau decît să evadeze. Pentru alții – casa părintească pe care o părăsești cu greu. Motivele plecării rămîn însă mereu aceleași. Puțini pot spune că au vrut doar „experiența" și că viața i-a stabilit printr-o serie de întîmplări acolo. Cei mai mulți părăsesc România din cauza situației economice și politice. Dacă după Revoluție speranțele multora au fost zdruncinate, azi, la mai bine de 20 de ani de democrație, cei care aleg să plece definitiv o fac, de fapt, din aceleași motive. Șansele de a-ți construi o viață „normală" sînt aici, potrivit lor, aproape nule, iar mirajul străinătății – ușile deschise cu care aceasta pare să te aștepte – dă ghes multora să aleagă calea unui autoexil asumat. Cum arată însă viața lor acolo? Este ea împlinirea după care au tînjit, sau – emigrant fiind – trebuie să plătești prețul unei neîntregiri sufletești?

***Ioan Wagner** s-a născut la 5 august 1967 în Cluj și a absolvit cursurile Facultății de Biologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, după care a fost angajat la Institutul de Cercetări Biologice Cluj-Napoca, în perioada 1994-2000. În 1999 s-a căsătorit, iar în 2000, împreună cu soția sa, Simona, au emigrat în Canada. A obținut PhD-ul în biologie la Universitatea Carleton din Ottawa, iar în prezent lucrează ca instructor temporar la Universitatea Queen's din Kingston, Ontario, Canada, și colaborează în cadrul a două contracte cu Guvernul canadian. Prima sa fiică, Maia, s-a născut în 2011, cea de-a doua, Iris, anul acesta, amîndouă fiind cetățene canadiene.*

Înainte de Revoluție, mulți dintre cei care reușeau să plece în afara țării făceau tot posibilul să rămînă acolo. Dincolo. Pe atunci o asemenea decizie era, fără îndoială, radicală și oamenii care alegeau să plece o făceau mai ales din cauza lipsei libertății. Dezrădăcinarea era brutală, totul era calculat în amănunt, căci plecarea, în definitiv, trăgea după sine renunțarea la alternativa revenirii. După '89, după Revoluție, care mai era miza plecării? Cînd ați ales dumneavoastră să plecați și de ce? (Cîți ani aveați?)

În România, după euforia de imediat după Revoluție a urmat dezamăgirea anilor '90: situație economică grea, guvernări incompetente sau de-a dreptul răuvoitoare, stagnare aproape totală în domeniul reformelor postcomuniste, cetățenii români priviți ca *paria* chiar și în restul Europei. Ce era cel mai important – toate aceste situații păreau lipsite de speranța unei îmbunătățiri în viitorul apropiat. La aceasta s-au mai adăugat și impresiile unor șederi în „Occident", cu dezamăgirea de rigoare după întoarcerea *volens nolens* în România. Ca urmare, în 1999-2000 am decis împreună cu soția mea să emigrăm în Canada (eu, la vîrsta de 33 de ani), în căutarea unei situații economice „mai bune" și a unei societăți mai „civilizate", ai cărei membrii fiind, implicit urma să fim mai bine văzuți și să nu trebuiască să ne „milogim" pentru vize de intrare în mai toate țările.

Ați ales străinătatea cu ideea plecării definitive?

Noi am imigrat oficial în Canada. Din momentul sosirii noastre, aveam statut de rezidenți permanenți, cu posibilitatea obținerii cetățeniei canadiene după trei ani. Deci da, plecarea noastră din România a fost gîndită ca „definitivă", de la început.

Pe lîngă o țară care însemna pentru dvs., în primul rînd, copilăria, familia, primele amintiri ale devenirii, ce mai însemna acea România pe care ați ales să o părăsiți? (Care au fost, de fapt, motivele pentru care ați ales calea străinătății?)

În momentul plecării, atunci, în 2000, eram extrem de dezamăgit de România. Pot să spun chiar că în emigrarea noastră un factor mai important a fost dorința de a „scăpa" cu orice preț din România, și nu atît de a ne făuri o viață nouă altundeva. Pe vremea aceea, România era mai mult ca o închisoare pentru mine, un loc în care mi se părea că am avut neșansa de a mă naște. O Românie care se schimbase foarte mult în rău, chiar și în cursul vieții mele, nivelată de tăvălugul comunist, cu oameni abrutizați, necivilizați. Una care avea mari dificultăți să-și găsească noua cale în urma căderii comunismului. Un loc în care personaje sinistre precum Gheorghe Funar sau Corneliu Vadim Tudor erau votate de un număr surprinzător de mare de persoane. O Românie care, din aceste motive, era nu prea bine văzută de restul Europei (iar cetățenii ei – priviți cu multă suspiciune). O țară în care nu doar că un venit obișnuit nu putea să asigure un trai decent, dar în care nici după atîția ani nu se puteau obține în magazine nici cele mai comune produse obișnuite în Occident. Alegînd calea emigrării, încercam să scap de toate acestea. *Se vorbește, uneori, despre „mirajul străinătății", implicîndu-se și punctele negative ale strămutării. Ați avut parte de momente în care „străinătatea" v-a dezamăgit?*

Nu doar că am avut momente (dese) în care „străinătatea" m-a dezamăgit, dar este încă și acum (sau cu atît mai mult acum) o mare dezamăgire pentru mine. Se poate cu adevărat spune despre mine că am suferit de „mirajul străinătății". Mulți dintre cei care își doresc și acum să plece din România s-ar putea să nu realizeze cu adevărat care este prețul emigrării, mai ales dacă este undeva peste ocean. Familia, prietenii rămîn departe, iar țara adoptivă nu te primește întotdeauna cu brațele prea deschise, chiar și dacă e vorba de Canada, o țară cu un program activ de imigrare, în care un procent însemnat al populației e constituit din imigranți, și în care naționalismul și ura față de străini, de genul celor din Europa de Vest, sînt în mare măsură absente. Mulți dintre românii care doresc și acum să emigreze își imaginează că America de Nord este – precum ni se spunea – „țara tuturor posibilităților", unde cîinii aleargă cu covrigi în coadă. Dar oamenii sînt peste tot oameni, cu calități și defecte. Canada este angajată pe calea aceleiași degradări ca și restul lumii dezvoltate, este și aici din ce în ce mai greu pentru un imigrant să-și facă un rost, iar electoratul este tot atît de dezorientat și imbecil ca în România, cînd e vorba să-și aleagă liderii. Într-un cuvînt, emigrarea nici pe departe nu îți va rezolva automat toate problemele!

Dacă azi ați avea vîrsta de atunci, avînd în vedere că au trecut mai bine de 20 de ani de la Revoluție, că astăzi sîntem membri ai Uniunii Europene, ați mai alege calea străinătății?

E o întrebare dificilă. Dacă aș avea azi doar vîrsta de atunci, probabil că aș alege din nou calea străinătății, căci nemulțumirile mele de atunci ar fi cam aceleași și acum, fără să am însă și vasta experiență pe care am obținut-o trăind atîția ani în „străinătate". Dacă însă, pe lîngă vîrsta de atunci, aș avea și mintea mea de acum... probabil că nu aș mai porni nicăieri, ci aș sta acasă. Succesul unei emigrări depinde foarte mult și de soartă, de istoria personală, de „norocul" fiecăruia.

Cele cîștigate prin plecarea din țară s-ar putea să nu compenseze toate pierderile și tot prețul plătit emigrării.

În orice caz însă, cele cîștigate prin plecarea din țară s-ar putea să nu compenseze toate pierderile și tot prețul plătit emigrării. Dar poate chiar și în aceste împrejurări e destul de greu de stabilit cum ar fi fost mai bine. Deși din punct de vedere material nu am cîștigat mare lucru prin venirea în Canada, experiența de viață obținută este neprețuită, iar percepția lucrurilor îmi este mult diferită față de cazul în care aș fi rămas tot acest timp în România.

a consemnat Stela GIURGEANU

„Elita științifică e imposibil să fie reținută chiar și în țările de la capătul de destinație al rutei migrației creierelor *din Europa. De exemplu, Marea Britanie se teme de migrarea cercetătorilor odată cu fondurile reduse în universități și în cercetarea academică."*

(Din studiul „Al patrulea val", realizat de Fundația Soros România, 2011)

© L. Muntean

Viorel GAIȚĂ

Trei motive pentru care m-am întors în România

Am stat opt ani în Canada. Opt ani „definitivi". Cînd am plecat, în 2000, am vîndut tot şi-am zis că nu mă mai întorc niciodată. *„Never say never again"* – vorba lui James Bond. M-am întors de atunci în fiecare vară şi definitiv în 2008. Sau cine mai ştie?

În Canada, imediat ce-am aterizat pe aeroportul din Montréal, cel mai mult mi-au plăcut norii. Nu se compară cu cei de la noi. Aşa că primii trei ani am rămas cu capul în ei: am făcut un master în comunicare, am fost la cursuri de limba franceză, am scris poezii, am făcut un copil, am fost la cascada Niagara. M-am dus pregătit, cu dopuri în urechi, că citisem eu că e un zgomot asurzitor. Am ajuns noaptea la cascadă. Mă aşteptam să fie închisă, dar nu era. Curgea liniştită în continuare. Nu se auzea nici musca. „Ai naibii canadienii ăştia. Ce tehnică au! Au pus surdină cascadei ca să nu-i deranjeze pe turişti pe timpul nopţii." Pe urmă, mi-am adus aminte de dopurile din urechi.

Oricît i-ar părea de bizar lui Tonciu, capitala Canadei nu e Montréal, nici Toronto, şi nici Vancouver. Este Ottawa, un orăşel plin de pensionari şi de clădiri baroce, în care clădirea Parlamentului seamănă cu un castel dintr-o poveste de Disney.

Tati, de ce nu locuim noi în ţara asta în care se vorbeşte tot timpul în româneşte?

Încet-încet, pe măsură ce timpul trecea, norii cei pufoşi au început să se risipească şi, odată cu acest fenomen, capul meu a început să vadă mai limpede. Semnele începeau să apară. Chiar de ziua mea am picat examenul practic de conducere auto pentru Provincia Québec. Examinatorul m-a chemat peste trei săptămîni şi mi-a zis că în Québec nu se circulă ca-n România şi că trebuie să întorc capul după unghiul mort, lucru care şi acum mi se pare cu totul inutil, din moment ce unghiul e mort şi nu mai mişcă.

Într-una din plimbările mele cu bicicleta prin Montréal, am trecut pe lîngă o străduţă închisă circulaţiei. Se filma o secvenţă pentru un serial american de televiziune. Am descălecat şi m-am dus cu tupeu direct la producător. I-am spus că am lucrat în televiziune în România şi că vreau să mă angajez. M-a măsurat preţ de cîteva secunde, apoi m-a întrebat: „Ce eşti dispus să faci?". „Orice", i-am răspuns imediat, gîndindu-mă că n-are cum să mă pună să spăl vase sau altceva de genul ăsta. „Ai permis de conducere?" „Da", am minţit eu fără nici o remuşcare. Oricum, lumea filmului este ea însăşi o mare minciună. „Atunci ai să fii şoferul vedetelor. Le duci şi le aduci de acasă la locul de filmare." Ironia sorţii. O vedetă (adică eu), poate mai cunoscută în ţara ei decît erau ele în ţara lor, urma să le fie şofer. Ce onoare pe ele! Mi-am cumpărat la repezeală, cu 23 de dolari canadieni, un permis *„d'apprenti conducteur"*. Nici pînă în ziua de azi n-au înţeles vedetele lu' peşte de ce insistam să stea una din ele în dreapta mea, în timp ce conduceam.

După nici o lună de zile am fost avansat asistent doi la regie. Aveam grijă să dau „intrările" la cadru ale tuturor figuranţilor. Odată, casa respectivă de producţie a închiriat, pentru cîteva ore, o stradă importantă din Montréal şi tot ce a mişcat pe acea stradă în timpul filmărilor (biciclişti, maşini, pietoni etc.) a fost coordonat de mine. Ce mai, m-am simţit ca un mic Dumnezeu. Perioada asta boemă, cu plecări dimineaţa la 6 şi cu întoarceri seara la 11, a trebuit să se sfîrşească-ntr-o zi, şi ziua aceea a coincis cu naşterea băieţelului meu, Andrei. Am fost nevoit să îmi asum anumite responsabilităţi, şi printre ele a fost să-mi găsesc un serviciu stabil, un *„nine to five"*, care să nu depindă de capriciile industriei cinematografice americane, care cocheta din ce în ce mai mult cu British Columbia, preferînd să toarne majoritatea filmelor la Vancouver.

Aşa că m-am angajat la Bell Canada, un fel de RomTelecom al lor. Vindeam telefoane mobile, Internet, televiziune prin satelit. Prin telefon. Sunam şi vindeam. Vorbeam în două limbi care nu erau ale mele şi, cu toate astea, cînd vorbeam în limba română nu aveam nici un fel de accent. Ceva nu era în regulă.

Mi-am făcut un cerc de prieteni, mai bine zis un hexagon din şase familii care ne frecventam. Poate că prieteni e un pic prea mult spus. E greu să-ţi mai faci prieteni după o anumită vîrstă. Dădeam, prin rotaţie, petreceri cu muzică românească. Dansam pe Ciuleandra. Spuneam bancuri cu Bulă. Comentam ştirile din România.

Într-o zi, am dat la telefon peste un client român. I-am vorbit în limba maternă. Nu i-am vîndut nimic. Nici măcar un plan de întreţinere pentru telefonul mobil sau un supliment de canale pentru antena de satelit. Am vorbit despre dezrădăcinare şi despre sentimentul ratării. Omul fusese pilot în România şi acum era administrator la un bloc. Mai înainte fusese *livreur* de pizza. Juca fotbal în fiecare sîmbătă seara cu o gaşcă de români. Am cerut şi eu adresa clubului. După ce-am încheiat convorbirea, şeful meu, un tunisian alunecos ca o anghilă, mi-a spus că m-a ascultat în căşti şi că n-a înţeles o iotă. I-am zis că nu-i vina mea că n-a învăţat limba română. Mi-a zîmbit şi mi-a tăiat 10% din salariu.

„De ce nu te-ntorci în România?", m-a întrebat un prieten în timpul uneia dintre vizitele anuale în ţara de unde vin călător. „România e pe o pantă ascendentă. Nu te lua după ştirile de la ora cinci." „Tu de ce te duci atît de des în vacanţă în România?", m-a întrebat altă dată un membru al unei familii din Hexagon. „De ce nu vii cu noi în Cuba, în Florida sau în Dominicană? Acolo se duc canadienii în vacanţă." „Pentru că pur şi simplu nu mă simt canadian", i-am răspuns şi l-am văzut cum ridică nedumerit din sprîncene.

Culmea, multe expresii din limba română le-am înţeles mai bine fiind departe de România. De pildă, expresia: a fi cu fundul în două luntrii. Sau a fi rupt în două.

Pe un site care îi îndeamnă pe români să imigreze am citit azi cîteva fraze despre Montréal, oraşul în care am locuit opt ani. „Metropola pulsează, iar sîngele ei e lumina ce curge prin neoane. Cartierele etnice sînt o atracţie, ele însele. Cartierul chinezesc, roi de omuleţi mici şi repezi, mister şi tăiţei." „Mister şi tăiţei în geamantane", aş fi scris eu. Propagandă ieftină menită să transforme profesori nefericiţi în şoferi de taxi nefericiţi.

De ce m-am întors în România? În primul rînd, din cauza unei alarme de fum care nu m-a lăsat să dorm o noapte întreagă, deşi nu era pic de fum în toată casa. Scotea un sunet ciudat care părea că vine din toate părţile şi de nicăieri. Ca un cîntec de greier. Chiar am crezut la început că e vorba de-un greier. Am dat patul la o parte, am căutat prin dulapuri, am scotocit prin debarale. Nimic.

În al doilea rînd, pentru că atunci cînd aveam 5 ani (acum are 11), în timpul unei vacanţe în România, băiatul meu m-a întrebat brusc, pe stradă (eram pe undeva pe lîngă magazinul Cocor): tati, de ce nu locuim noi în ţara asta în care se vorbeşte tot timpul în româneşte?

© L. Muntean

„Sînt o beneficiară a generozităţii poporului american şi sper că vom putea avea o lege completă a imigrării care să permită ţării să continue să se îmbogăţească prin cei care nu s-au născut aici."

MADELEINE ALBRIGHT

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Şi în al treilea rînd, datorită unei întîmplări simple, petrecute la una dintre „paranghelile" date de români pentru români. Gazda, un tip exuberant, cu o soţie pe care şi-o adusese din România („N-au bă quebecoşii ăştia fete frumoase şi de casă ca ale noastre"), a observat că stăteam retras într-un colţ cu un păhărel de whiskey-ntr-o mînă şi cu un început de tristeţe-n cealaltă şi s-a simţit obligat să mă distreze, aşa că mi-a spus un banc, mi-a făcut un număr de magie şi în final m-a întrebat care-i treaba.

„Nu mă simt acasă", i-am răspuns. I-au căzut trăsăturile în paharul cu whiskey. „Îmi pare rău. Am crezut că sînt o gazdă bună." „Nu, n-ai înţeles. În Canada nu mă simt acasă." S-a relaxat brusc. Carevasăzică nu era din cauza lui, angoasa mea. „Păi, de cît timp eşti în Canada?" „Mai am un pic şi fac opt ani". „Aaa, păi e prea devreme. De-abia după ce or să treacă 20 de ani o să începi să te simţi acasă. Cel puţin la mine aşa a fost."

Aşa că m-am întors în România. Din 2008. Nu regret nici o clipă alegerea făcută. Pur şi simplu n-am mai vrut să aştept încă 12 ani ca să încep să mă simt acasă. Celor care mă acuză că am fost egoist şi că nu m-am gîndit la binele copiilor mei le voi răspunde că m-am gîndit şi am ajuns la concluzia că societatea noastră, aşa plină de bube cum este, îi învaţă pe copii şi altfel de valori în afara celor materiale. Şi, dacă nu eşti mulţumit, poţi chiar tu să te ocupi de educaţia copilului tău. Lucru care acolo nu este posibil. Pentru că trebuie să fii o rotiţă supusă într-un sistem care funcţionează şi care te striveşte dacă încerci să-l pui la îndoială. Oricum, copiii mei se pot întoarce oricînd în Canada, cînd vor fi în deplină cunoştinţă de cauză, pentru că sînt şi cetăţeni canadieni.

***Viorel Gaiţă** este realizator de emisiuni umoristice.*

Ioana BAETICA MORPURGO

LECȚII DE ÎNOT în stil liber și haotic

„My native English, now I must forgo; / And now my tongue's use is to me no more / Than an unstringed viol or a harp; / Or like a cunning instrument cas'd up / Or, being open, put into his hands / That knows no touch to tune the harmony."
(Richard II – Shakespeare)

Prietena mea Lorraine s-a născut şi a crescut în Ajan, sudul Franţei. Cînd s-a făcut mare, şi-a găsit o sujbă în navigaţie şi a cutreierat oceanele timp de patru ani. Apoi a făcut un copil şi s-a întors să trăiască la mal, de partea astalaltă a Canalului Mînecii, în sud-vestul Angliei. Am vizitat-o de curînd în noua ei casă, unde trăieşte cu băieţelul ei – acum de 7 ani, şi cu iubita ei finlandeză. Prin fereastra deschisă dă năvală zgomotul autostrăzii. Mii de maşini trec prin dreptul casei lui Lorraine zi de zi. Acest du-te vino continuu – mi-a explicat Vlad odată, cînd trăiam încă în România – e cumva analgezic. A sta pe loc devine – ciudat – deosebit de important într-un astfel de context. Vlad s-a întors în ţară. După ce şi-a terminat doctoratul la Londra, şi-a luat cu el semicursiera în avion şi s-a întors în Bucureşti.

– Eşti fericită aici?

– Ce e fericirea? mi-a răspuns Lorraine, şi ar fi trebuit să sune măcar ca o întrebare retorică la care fiecare dintre noi să-şi dea răspunsul de bun-simţ *dracu' ştie...*

Doar că replica ei a sunat ca o aserţiune. Mi-a venit în cap semnul de trafic pentru *dead end*.

Trăiesc în Anglia de opt ani, într-un oraş de pe coasta de sud-vest. Dacă tragi o perpendiculară pe malul oceanului de aici de unde stau acum şi scriu, ajungi cu ea în Brazilia. *Manualul Integrării* pe care a trebuit să-l învăţ din copertă A4 în copertă A4, ca să primesc dreptul de şedere permanentă, nu m-a învăţat mare lucru despre ţara asta, în afară de faptul că au o pasiune adîncă faţă de statistici şi că înţeleg multiculturalismul în procente demografice. M-am hotărît la un moment dat să-mi pun cap la cap manualul meu propriu şi personal de „integrare", de *belonging*. Mai întîi am vrut să învăţ sonetele lui Shakespeare pe dinafară, apoi am renunţat la toate, în afară de patru, şi i-am inclus parţial pe Robert Graves şi pe Yates. Cum am însă o memorie destul de proastă...

Un necunoscut mi-a spus odată, într-un tren spre Canterbury, că cel mai bine înţelegi „aparţinerea" la un spaţiu/cultură de la cineva care a „aparţinut" şi nu mai „aparţine". Cineva care a plecat din locul unde vrei tu să ajungi. Şi mi l-a recomandat pe John Berger, scriitor englez care trăieşte acum în Franţa. „Mai bine să trăieşti în autoexil într-o ţară străină decît în exil în propria ţară" – spunea Berger la un moment dat, parafrazîndu-l pe Cyril Connolly. Cam aşa mă simt şi eu, deşi trebuie să recunosc că „exilul în propria ţară" (adevărata dezrădăcinare) n-am avut timp să-l resimt în toată splendoarea brutalităţii sale, aşa cum – din cîte-mi dau seama din e-mail-urile lui Vlad – îl resimt cei rămaşi în ţară, a căror sănătate mentală nu e de nici un folos într-o lume nebună. Nu vreau să spun că, prin comparaţie, Occidentul oferă un model demn de urmat. Are şi el sechelele lui, dar nu despre asta vreau să vorbesc acum.

Cetăţenia britanică aş fi putut să mi-o iau acum cinci ani, şi încă n-am făcut-o. Cel mai sincer ar fi să spun că nu mi-am luat-o pur şi simplu pentru că nu mi se potriveşte. Nici cea română nu mi se potriveşte, dar n-ai cum s-o desfaci decît înlocuind-o cu alta, iar eu aştept să se inventeze paşapoartele europene. Pe de altă parte, nici nu mi-a plăcut vreodată să „aparţin". Îmi place să fiu un marginal. Din poziţia asta văd mai bine. În ceea ce priveşte sentimentul de a face parte activ din cultura de adopţie (de a o înţelege şi performa), cred că e un element nu numai

© L. Munteanu

„Deschiderea porţilor pentru 29 de milioane de români şi bulgari se va dovedi o problemă majoră. Dacă aş fi bulgar, deja mi-aş face bagajele, pentru că jumătate din populaţia Bulgariei trăieşte în sărăcie."

NIGEL FARAGE,
lider al formaţiunii naţionaliste britanice UKIP

na atît de pedant. Iar conştiinta nu poate avea cetăţenie.

În altă ordine de idei, sînt, cred, de-acum perfect bilingvă. Adică scriu, gîndesc, vorbesc, visez şi tac la fel de bine sau de prost şi-n română, şi-n engleză. Fac glume în stil sec la care se rîde, ştiu să camuflez tone de indiferenţă sub o frază politicoasă, conversez despre vreme cum n-am crezut vreodată că voi fi capabilă s-o fac. Nu mai urlu cînd sînt supărată, nu mai sar într-un picior cînd sînt fericită. Accentul mi s-a perfecţionat cu vremea, aşa încît doar rar mă mai întreabă vînzătorii de unde vin. Apropo de asta, dacă mi-ar cere cineva să descriu sentimentul dezrădăcinarii în cîteva fraze, i-aş cere să-şi imagineze: mirosul de pîine proaspătă, senzaţia de cald din palme, în simultaneitate cu întrebarea vînzătorului de pîine: „De unde eşti?", care implică, evident, „ştiu sigur că nu poţi fi de aici".

Am impresia că începi să aparţii cu adevărat unei culturi de adopţie doar atunci cînd, citindu-i poezia în original, o înţelegi

Spaţiul rural de oriunde şi de oricînd conţine ideea de „acasă".

recuzitar, ci şi terapeutic. La un moment dat, ruptura pe care o resimţi în primii doi-trei ani după ce-ai plecat din ţara ta de baştină trebuie să înceapă să se cauterizeze, să înceteze să-şi mai asume un drept identitar exclusiv asupra ta. Ca un bolnav căruia i s-a înlocuit un organ vital cu altul de la un donator. După un timp, corpul se obişnuieşte cu organul străin, nu-l mai respinge, îl integrează în propriul circuit.

La mine în oraş mai trăieşte încă un român, Viorel, electrician la o fabrică de ceai. De cîte ori se întîmplă să ne întîlnim, strigă la mine de pe partea cealaltă a străzii, în română: „Ioaaanaaa! Ce faci, mă?!". Şi-mi face cu mîna. Apoi traversează ca să mă întrebe dacă am fost de curînd în România sau dacă am de gînd să mă duc de Crăciun, de Paşti, vara. Odată i-am zis să nu mai strige în gura mare la mine în română, de pe partea cealaltă a străzii.

M-am simţit acolo ca-ntr-o ţară străină, un exilat fără plai de baştină.

– Ce, ţi-o fi ruşine că eşti româncă! Deasta-mi eşti? mi-a răspuns.

Nu mi-e ruşine că sînt româncă, deşi am încercat şi sentimentul ăsta, la un moment dat. Am încercat şi „mîndria" originilor, exotismul, superioritatea morală conferită de copilăria mea comunistă etc. – toată gama ieftină a veneticului. La întrebarea „de unde eşti?" am răspuns – ca şi personajul meu din *Imigranţii* – la început cu o oareşce mîndrie. Cum interlocutorul mi-a răspuns rar şi altceva decît „am o prietenă care a lucrat la un orfelinat pe undeva pe-acolo prin ţara ta", am început apoi să răspund „din România" cu un fel de plasă de siguranţă întinsă strategic şi invizibil sub răspuns. De parcă aş fi spus: *„From Romania, sorry to disappoint"*. Acuma nici că-mi mai pasă.

– *Where are you from?*

– *From Romania!* răspund, ca şi cum mi-aş plasa mîna pe mînerul cuţitului din buzunar. Şi implicaţia e: *„Have you got a problem with it?!"*.

Ceea ce nu e adevărat oricum, fiindcă „din România" n-am fost niciodată de cînd mă ştiu. M-am simţit acolo ca-ntr-o ţară străină, un exilat fără plai de baştină.

Aşa că procesul înrădăcinării nu implică pentru mine fluturarea de steaguri. Aş zice că implică naşterea conştiinţei, dacă n-ar suca şi cum ar fi scrisă în limba ta, fără măcar să te gîndeşti la echivalentul cuvintelor. Cînd ai lăsat în urmă nevoia de traducere dintr-o sensibilitate în alta.

Ascultă: *„Prodigal, what were your wanderings about?/ The smoke of homecoming, the smoke of departure./ The earth grew music..."* – cîteva versuri din Derek Walcott, un alt călător. Eu le aud în concordanţă aproape perfectă – vocile celor două sensibilităţi din mine, la răscrucea cărora mi-am construit casa.

În 1885, Van Gogh îi scrie din Nuenen fratelui său, Theo, că i s-a făcut „scîrbă de plictisul civilizaţiei" şi că spaţiul rural de oriunde şi de oricînd conţine ideea de „acasă" într-o formulă universală, fără a mai avea nevoie de vreo traducere, aşa cum necesită marile oraşe. Mă gîndesc că poate am avut noroc să nu trăiesc în Birmingham sau Manchester. Poate vecinătatea oceanului – cu fluxul şi refluxul lui continuu, lichid, cu linia orizontului înghiţită de valuri – m-a ajutat să interpretez ceva cu mult mai important decît măsura în care am rămas românca şi cît de bine m-am integrat sau nu în Anglia – dialogul continuu dintre cele două dimensiuni.

Nu ofer perspectiva asta asupra lucrurilor ca pe-un model de urmat. Am impresia că ţine mai degrabă de temperament decît de orice altceva. Pînă la urmă, nu m-am simţit niciodată mai fericită (ce e fericirea?!) decît într-un tren de lungă distanţă, printre corpuri adormite de necunoscuţi, cu capul rezemat de noaptea de dincolo de fereastră şi cu o carte bună pe genunchi, din care am păstrat ultimele 20 de pagini pentru a doua zi dimineaţă.

(Temă de lectură:
poemul „Ithaca" – de Kavafis.)

P.S. Cel mai mult mi-e dor de zăpadă.

Ioana Baetica Morpurgo *(autoare a romanului* Imigranţii, *Polirom, 2011) s-a născut în 1980 în Turnu-Măgurele şi trăieşte în Anglia din 2004, unde conduce un proiect de hedonism al ideilor – „Lectures on Everything".*

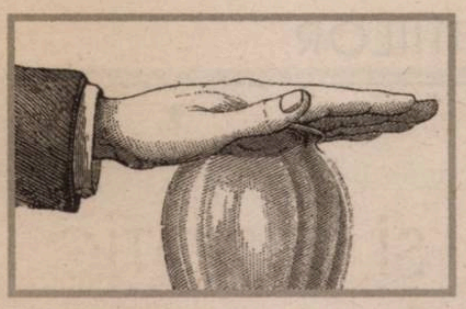

George BANU

în afara cadrului

Hopper, un Antonioni al picturii

Hopper – el e azi la Paris pictorul care atrage aceste mulțimi pe care mediatizarea expozițiilor le produce frecvent, mulțimi rebele față de stupiditatea aproape generalizată a televiziunii. Mulțimi factice căci se constituie în conglomerate disparate, unde pasionații se precipită iar „mondenii" îi imită. Mulțimi eteroclite care nu sînt decît echivalentul migrațiilor turistice ce ne definesc epoca, migrații în special practicate de persoane în vîrstă. Uneori, exasperat, asemenea îmbulziri le-am considerat consecința unor deplorabile manipulări ce produc false dorințe, excitații sociale, bucurii simulate. E ce resimt exasperat la auzul discuțiilor din jur ca atunci cînd, la Bali, după vizite epuizante, un vecin își mărturisea „pofta de a mînca o ciorbă". Ce temple, ce dansuri, ce palmieri, „o ciorbă"! Dar totodată, îmi cenzurez rezerva cînd înțeleg că toți acești „turiști ai culturii" formează familia unor neliniștiți ai bătrîneții pe care, precipitîndu-se în muzee sau avioane, caută să o înșele sau să o amîne. Ei îmi amintesc acel unchi vîrstnic cu care mă duceam zilnic, pe timp de vacanță, la tot felul de meciuri – de tenis, de volei, de fotbal – și căruia un spectator cinic îi strigă într-o zi: „Tu ești la stadion, iar moartea te caută acasă", „Tocmai de aceea sînt la stadion" răspunse el făcînd să rîdă pe cei din jur. În cozile de la Hopper și în îmbulzelile aeropoartelor numeroși sînt cei ce transformă cultura în armă contra vidului și a perspectivei deper da! În jur, gîngurelile doamnelor cu părul de argint se explică prin evidenta satisfacție produsă de recunoașterea realului pe care arta modernă l-a deviat, alterat sau uitat. Hopper îl prezervă plasîndu-l, însă, într-o perspectivă „metafizică" și aceasta-i motivează succesul pentru unii, și interesul pentru alții: „primul nivel" recognoscibil și vizibil satisface majoritatea privitorilor, celălalt se adresează amatorilor de „invizibil". Unii pleacă fericiți grație lecturii prime care îi securizează, ceilalți – satisfăcuți de această depășire poetică a realului.

Tablourile lui Hopper, adesea enorme, atrag prin modestia scenelor și evidența peisajelor plasate pe suprafețe largi, spațial neeconomice. În acest cadru vast, se impune o lume burgheză, cotidiană, banală, dar totodată bolnavă de singurătate. Viața pare să se imortalizeze într-o clipă eternă, clipă a zilei ce-și descoperă angoasant vidul. Tablourile dispun personajele asemeni unor statui imobile, în așteptare... o așteptare fără perspectivă, nici orizont. Așteptarea ca simptom al absenței de comunicare, al îndepărtării, al uitării de sine. Privesc îndelung și de demult pictura lui Hopper, dar, acum, pentru întîia dată, ea îmi apare – revelație a expoziției! – ca echivalentul plastic al filmelor lui Antonioni. Hopper e un Antonioni al picturii! Spațiile sînt largi și tăcerile prelungi, imobilitatea domnește și anxietatea se instalează: *Aventura, Eclipsa, Noaptea* îmi revin în minte! Retrăiesc emoțiile de clinului iremediabil. Ei se apără „fugind de acasă" – cum ar fi spus Sorescu.

La marea retrospectivă Hopper, prezența lor agasează, îndeosebi la auzul comentariilor. Dar – brusc mă întreb – oare nu opera însăși le permite, nu e ea oare sursa unor neînțelegeri ce îi explică de altfel succesul? Brâncuși nu produce asmenea reflecții, nici Kandinski. Ca Modigliani sau Tonitza, Hopatunci și îmi amintesc seara – singura din viață – petrecută cu Antonioni, cînd brusc el recunoscu în mine un partener de dialog, grație unei cărți pe care atunci nu ne-o mai reaminteam decît noi doi: *Sînii* de Ramos de Serna.

Hopper a iubit teatrul, cinematograful, circul. Le-a frecventat și admirat. Ele intervin în acest univers antonionian pentru a-l

O lume burgheză, cotidiană, banală, dar totodată bolnavă de singurătate.

exacerba. A-l accentua. Vedem des spectatori izolați, plasatoare pierdute în visuri cinematografice, bufoni derizorii. Teatrul și cinematograful apar aici ca niște terapii ratate, incapabile să atenueze neliniștea cotidiană. Spectacolul care se voia a fi o diversiune nu face decît să confirme climatul general și, în realitate, provoacă un surplus de angoasă, angoasă nu cazonieră, solitară, ci angoasă în public, în sînul unui grup. Cum să nu interpretăm acest gest fondator semnificativ, faptul că primul tablou al lui Hopper se intitulează *Spectatorul*. Un bărbat singur, văzut din spate, în mijlocul unei întunecate săli goale. Ce privește, ce așteaptă el, așezat într-un fotoliu de teatru, fără parteneri, nici însoțitori?! Ne ducem le teatru, adeseori, pentru „a fi singuri printre ceilalți", aici însă el e singur într-o sală goală! Refugiul nu e decît o iluzie. Un loc de repaos și întîlnire cu sine pe fondul unui spectacol absent și al unei săli fără parteneri.

Cînd am fost invitat la San Diego, în California, un epitet utilizat de prieteni care-mi arătau peisajele s-a impus sistematic: „E mare", constatau ei, așa cum în Franța se spune – și Nathalie Sarraute a ironizat banalitatea evaluării – „E frumos". La Hopper, pictor american, totul e mare și imensitatea e o constantă: cerul și oceanul par a fi ilimitate. Plasate pe pragul ușii sau în fața ferestrelor, personajele statuare sînt confruntate cu această imensitate care nu reconforteză căci exteriorul inspiră o indiferență cosmică... Totul e gol, pînă și străzile, ca în Antonioni din nou. Singurătatea absolută domnește.

Hopper e un pictor literar și specialiștii nu-l apreciază. Materia pe pînză e expusă plat, efectul produs e acela de ilustrată reproductibilă la infinit, fără a pretinde, ca marile tablouri, la o prezență fizică în fața pînzei. Aceasta e însă și o particularitate a modernității care se încrede în puterile suprafeței și se dezice de cultul profunzimii. Suprafața e o expoziție fără iluzii, o invitație la confruntarea cu imanența realului în ceea ce are el mai direct și straniu. Straniul corpurilor înstrăinate, straniul clipelor suspendate, straniul tăcerii... Hopper – aflu acum – era surd și liniștea ce emană din operele sale mi se pare a fi o variantă a celebrei „Priviri a surdului", spectacolul de geniu al lui Robert Wilson. Dacă surditatea la Goya e sursa sa de coșmaruri, la americani ea pacifică fără a elimina însă teribilul sentiment de izolare într-un univers fără sunete, fals pacificat.

Ultimul tablou al lui Hopper se intitulează *Actorii*. Un cuplu de Pulcinella albi, bărbat și femeie – se pare că ar fi însuși cuplul Hopper reconciliat după dispute ce l-au agitat decenii întregi! –, iese dintr-o pădure ce se detașează în fundal. În toate comediile shakespeariene pădurea servește de spațiu al pierderii și al regăsirii... pădurea, umbroasă și complexă, e imaginea vieții pe care actorii lui Hopper o părăsesc pentru a se îndrepta și expune pe o scenă. „Lumea e o scenă" – adagiu shakespearian. Hopper își încheie parcursul artistic cu imaginea aparent luminoasă a unei perechi de amanți seduși de spectacol și înșelați în speranță. Ei rămîn pînă la capăt actori pe un platou de teatru, suprema satisfacție, ultima luciditate. Jocul ca șansă!

Un loc de repaos și întîlnire cu sine pe fondul unui spectacol absent și al unei săli fără parteneri.

Două tablouri de Hopper, revăzute aici, le-am ales pentru coperțile a două cărți. *Spectatorul* pentru *Memoriile teatrului*, apărută la Paris, și *Doi actori* pentru *Actorul nesupus*, apărută la Sibiu. Hopper place oamenilor de teatru și cineaștilor! Și de aceea plasticienii îl disprețuiesc.

***George Banu** este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle și președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vișini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

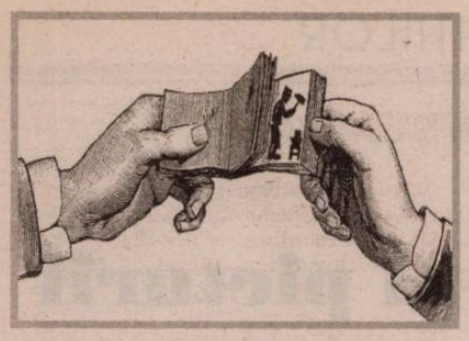

Marius CHIVU

feedbook

Daţi vina pe criticii literari!

● **Revista *Steaua*, nr. 9-10/2012.**

O dată pe an, revistele literare le oferă scriitorilor şansa şi spaţiul tipografic pentru a se răzbuna pe critica literară. În 2011, *România literară* a publicat cîteva texte dure ale unor scriitori pentru care criticii literari nu erau decît nişte „lefegii, trişori, carierişti", „tacticieni mizerabili", „îmbuibaţi", „scandalagii", „amnezici şi carierişti", „pervertiţi", „abuzivi, imprudenţi", „maliţioşi, clevetitori şi complexaţi" ş.a.m.d. Revista clujeană *Steaua* a publicat anul trecut, sub titlul „Cui nu-i e frică de criticii literari!" (criticii fiind acei tîlhari ce ţin calea scriitorilor în drumul lor spre glorie – oricum, interesant acest titlu-exclamaţie), o anchetă asemănătoare (nicidecum o dezbatere, cum e prezentată) la care au răspuns 16 scriitori din trei-patru generaţii. În *chapeau*-ul anchetei coordonate de Ruxandra Cesereanu şi Vlad Moldovan, este amintită iniţiativa *României literare*, cu specificaţia: „Repondenţii noştri sînt, însă, alţii!". Nu prea-i adevărat: doi scriitori au răspuns ambelor iniţiative. Şi revista *Steaua* ţine să menţioneze, şi încă în trei locuri diferite (sub caseta redacţională, în textul de introducere şi în *chapeau)*, că ideile şi responsabilitatea juridică pentru conţinutul textelor le aparţin exclusiv semnatarilor. Altfel zis, revista nu-şi asumă vreo responsabilitate pentru ceea ce publică, este doar un suport tipografic, fără standarde, fără selecţie. De altfel, nu doar presa de informaţie s-a degradat în mod vizibil în ultimii ani, ci şi cea culturală.

Şi ancheta revistei *Steaua* arată tot ca o reglare personală a conturilor cu criticii literari (nenumiţi, trataţi la grămadă) pe care scriitorii invitaţi îi fac în fel şi chip: „au o relaţie proastă cu limba română", practică „o critică de răsfoire a cărţilor", sînt „neiubitori de literatură", „sinecurişti", „parveniţi", „ignoranţi", „paraziţi", „lipsiţi de bun-gust", „nu produc nimic, nu contribuie cu nimic la progresul spiritual al omului", „mănîncă pe bani publici", „superficiali", „plicticoşi", „previzibili", „inadecvaţi", „impotenţi interpretativ", „necitiţi", „neconectaţi la mişcările artistice şi conceptuale ale actualităţii", „nişte *paper-pushers* care lucrează aproape exclusiv pentru burse şi stagii doctorale şi post-doctorale", „ultraspecializaţi pe subiecte aride", „indivizi interesaţi, în slujba cîte unei edituri sau chiar a unui autor cu greutate", „nişte oameni care nu mai citesc nimic de plăcere şi din articolele cărora nu te alegi cu nimic", nişte tipi care pot fi cumpăraţi „cu un sejur în străinătate sau o ciorbă într-un restaurant mai spălăţel", „constrînşi de ideologiile revistelor", „lipsiţi de cultură poetică", „greţos laudativi", „nu sînt sinceri", „intraţi în coterii şi grupări" ş.a. Dincolo de ridicolul, umorul involuntar şi enormitatea sau agresivitatea unor formulări (revistele literare i-ar face un mare bine lui Radu Aldulescu dacă nu i-ar mai publica veninoasele articole), răzbate faptul că scriitorii sînt mai mult decît nemulţumiţi/dezamăgiţi de criticii literari, sînt şi foarte, foarte frustraţi. Am scris şi altă dată despre confuzia canonică postdecembristă, căreia i s-au adăugat problemele de ordin comercial provocate de diminuarea prestigiului cultural al cărţii şi de creşterea dimensiunii consumeriste a literaturii, care a făcut ca, dintr-odată, valoarea estetică să nu mai determine cota de piaţă, iar discursul critic să devină, într-o măsură variabilă, el însuşi inadecvat. Această pierdere a prestigiului şi a valorii simbolice, a influenţei şi, în fond, a forţei legitimatoare a literaturii fiind însă sursa unor frustrări *comune*, şi pentru scriitori, şi pentru critici. Azi, să scrii literatură sau despre literatură e la fel de greu şi de frustrant. De aceea sînt, la rîndul meu, dezamăgit de nivelul mediocru al textelor, de lipsa de luciditate şi de nuanţare a scriitorilor care proliferează clişee, prejudecăţi, umori şi bănuieli personale (criticii ar trebui curtaţi & cumpăraţi ca să dea verdicte bune – ar însemna că scriitorii sînt cei care iniţiază şi întreţin asemenea practici, nu!?), care-şi reclamă cu multă aroganţă monopolul pe înţelegerea profundă şi pasiunea pentru literatură (criticii nu citesc din plăcere şi oricum nu înţeleg nimic), care fac nenumărate procese de intenţie şi pierd din vedere sau ignoră cu bună-ştiinţă aspecte ce privesc cîmpul literar în ansamblul lui. Şi eu cred că există restanţe ale criticii, dar, oare, literatura nu le are pe ale ei!? Şi eu cred că nu se scrie suficient despre cărţi, dar se scriu suficiente romane sau volume de povestiri, spre exemplu?! Criticii literari, atîţia cîţi sînt, nu prea mai au unde scrie şi nici motivaţi financiar nu sînt: majoritatea scriu pe gratis, deci din vocaţie, din plăcere. Nu-i obligă nimeni! Ca şi literatura, a cărei componentă esenţială este, critica literară are tot o raţiune creatoare, se face cu pasiune şi sacrificiu, din aceeaşi nevoie spirituală, căci nu aduce nici cititori, nici prestigiu, nici bani. Apoi, atrag din nou atenţia asupra faptului că în atribuţiile unui critic intră, în ultimii ani, şi o invizibilă activitate de marketing literar: jurizări pentru burse şi traduceri; lansări, prelegeri şi conferinţe; prezentări, consilieri, recomandări de cărţi şi nume pentru edituri străine, antologii, workshop-uri ş.a. Un aspect pentru care n-am văzut pînă acum nici un scriitor mulţumind aşa, în treacăt şi în general, criticilor.

Criticii literari nu erau decît nişte „lefegii, trişori, carierişti", „tacticieni mizerabili", „îmbuibaţi"...

Lucian Dan Teodorovici (dacă tot vorbeşte despre criticii care doar răsfoiesc cărţile recenzate, să dea exemple), T.O. Bobe (nemulţumit că verdictul critic este plasat fie la începutul, fie la finalul recenziei – ar prefera la mijloc?), Stoian G. Bogdan (ţine, de fapt, un discurs electoral), Claudiu Komartin (de cînd integrarea/intrarea criticilor în mediul academic sau editorial este o acuză în sine!?; au funcţionat criticii ante/inter/postbelici altfel?!), V. Leac (pune recenziile criticilor alături de *Cursurile de literatură* ale lui Nabokov şi *Eseurile* lui T.S. Eliot – păi, Nabokov era romancier, ca Radu Aldulescu, iar Eliot era poet, ca Leac însuşi; deci cînd vor produce şi scriitorii noştri asemenea eseuri literare?), Adrian Schiop („cu excepţia celor care-mi sînt prieteni sau scriu de bine de cărţile mele, criticii literari mi se par foarte proşti" – un posibil epitaf literar), Mugur Grosu („rolul criticii, nu-l pricep" – ignoranţa ridicată la nivel de *statement)*, Elena Vlădăreanu şi Andra Rotaru, toţi aceşti scriitori plus restul invitaţilor la anchetă (mai puţin Andrei Dósa, de un idealism admirabil), acuză cu uluitoare uşurinţă lipsa de plăcere, pasiune, idei, pricepere şi onestitate cu care ar scrie criticii. Ca şi cum aceştia ar fi toţi o masă omogenă să poată fi analizaţi/judecaţi *in corpore*. Cînd scriitorii spun despre critici că ar fi „parveniţi", „ignoranţi", „paraziţi", „lipsiţi de bun-gust", „previzibili", „inadecvaţi", „impotenţi interpretativ", „din articolele cărora nu te alegi cu nimic" ş.cl. la cine se referă ei? La Ion Pop, Sanda Cordoş, Simona Sora, Mihaela Ursa, Alexandru Budac, Daniel Cristea-Enache, Cosmin Borza, Alexandru-Bogdan Stănescu, Al. Cistelecan, Claudiu Turcuş, Antonio Patraş, Cosmin Ciotloş, Paul Cernat etc., la toţi aceştia, plus ceilalţi critici, în acelaşi timp şi în mod egal? Există istorici, eseişti şi cronicari literari, de vîrste, formaţii, valori, gusturi şi caracatere diferite (individual, au defectele lor), care scriu săptămînal, lunar sau din cînd în cînd, despre un gen sau despre toate genurile, care predau la facultate sau care fac doar publicistică, cu sau fără doctorate – pot fi aceştia terfeliţi la grămadă cu astfel de reproşuri!? Vorbim, totuşi, de o generaţie tînără de critici, care în ultimii ani au produs volume de critică şi istorie literară multe remarcabile, critici care numai „superficiali", „lipsiţi de pasiune", „plicticoşi" şi „neinteresaţi de literatură" nu sînt. Despre cine vorbesc, de fapt, scriitorii, aici? Această anchetă provincială a revistei *Steaua* face o mare nedreptate criticii literare.

Despre cine vorbesc, de fapt, scriitorii, aici?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Henri Michaux, *Au pays de la Magie / În ţara Magiei*, traducere din limba franceză de Dan Stanciu, Editura ART, 2012.**

Cartea aceasta chiar se ţine de cuvînt: vorbeşte magic despre Magi. Povesteşte despre relieful, fauna, flora, legile, obiceiurile şi variile treburi gospodăreşti din ţinutul Magilor, vrăjindu-te cu o proză ea însăşi vrăjită. Prima ediţie a apărut în 1941, cu 13 ani înainte ca Henri Michaux să înceapă experimentele cu mescalină – prin urmare, nu încape nici o halucinaţie aici. E pur şi simplu magie, cum ziceam. Puneţi la un loc ce e mai fascinant în *Harry Potter* şi în *Dune*, şi veţi avea abia un sfert din nebunia magică adunată în cartea lui Michaux.

În ţara Magilor se gîndeşte rotund şi temeinic (pe teme ca lanţul moale şi numărul nebulos, raza de pai sau reîncarnarea din oficiu), arhitectura produce splendide inutilităţi, piticii sînt crescuţi în butoaie, corpul omenesc secretă un sîmbure şi are trei maree diurne, uleiul poate fi paralizat, apa se poate abţine să curgă, iar urşii aduc linişte în casă. Totodată, există profesii precum psihiatru pentru morţi (căci morţii „se sting" abia la 10-20 de ani după moarte), păstor de ape, îmblînzitor de guşi, ştergător de zgomote sau plasator de doliu, după cum există şi reguli ferme de comportament, potrivit cărora nu ai voie să-ţi rozi dublul, nu poţi să produci simultan ceaţă şi vînt, nu pot exista „căsnicii indiferente".

Într-o singură privinţă magia cărţii lui Michaux se abate de la magia ţării pe care o descrie. E vorba de umor. În ţara Magiei se rîde rar, întrucît rîsul pare să golească rezervorul puterilor magice. În cartea lui Michaux însă, umorul e şperaclul cu care se deschid toate portiţele suprarealităţii. Evident, aici intervin şi micile minuni – de fineţe şi de afinitate – ale traducerii lui Dan Stanciu. Numai cineva cu harul umorului suprarealist poate româniza textul unui belgian folosind un cuvînt ca „îmblăciu"!

„În teatru, nu te mediază nimic, eşti tu şi publicul, atît“

– interviu cu actriţa Andreea BIBIRI –

E genul de actriţă pe care trebuie neapărat s-o vezi pe scenă ca s-o descoperi cu adevărat. Caută, experimentează, ştie ce-şi doreşte. E exigentă cu ea însăşi şi incomodă pentru că spune apăsat ce gîndeşte. Nu face nişte roluri, ci le trăieşte.

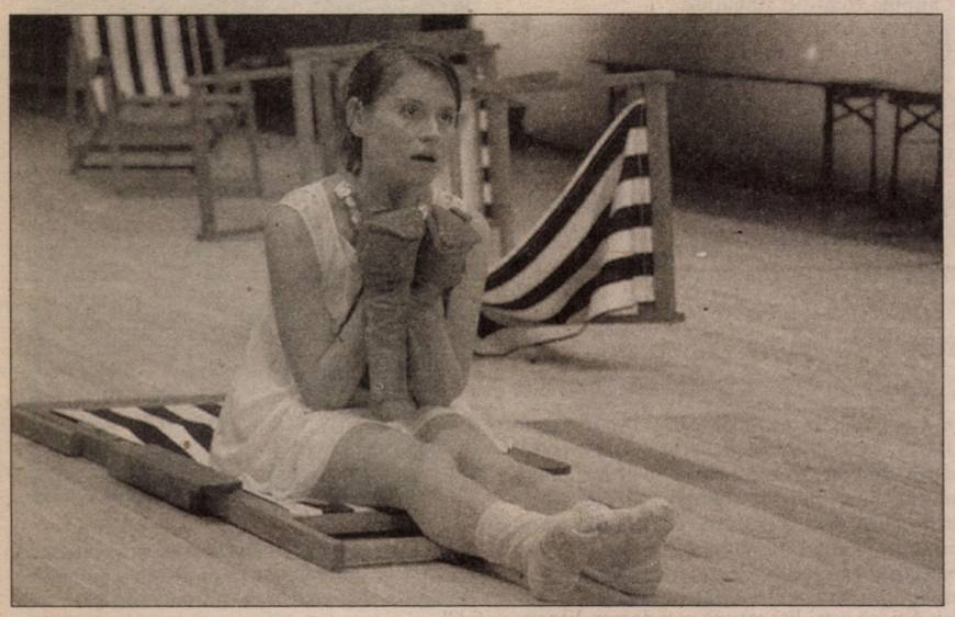

Ai spus de mai multe ori că teatrul e marea ta dragoste. Eşti actriţă la Bulandra, ai jucat mult, ai primit premii UNITER şi cronici entuziaste, în aceşti ani. După proiectele recente, În derivă *sezonul 1 şi 2 şi* Despre oameni şi melci, *s-a schimbat ceva în relaţia ta cu filmul?*

Probabil că ar trebui să am sentimente mai bune pentru cinema, dar nu am. La teatru mă întorc. De fapt, nu plec niciodată de acolo. Consider că asta fac cu foarte mare pasiune şi acolo îmi găsesc confortul. În film, se pare că nu reuşesc să mi-l găsesc...

De ce nu-ţi găseşti locul pe un platou de filmare?

În primul rînd, cred că e şi o mare doză de egoism. Nu-mi place să mă refer la mine ca la o artistă, dar, în acelaşi timp, am avut, odată cu vîrsta, mai multe răbufniri, dorinţa de a spune lucruri. Motivul pentru care fac această meserie nu e nici faima, nu sînt nici banii. Probabil că e ceva în mine care trebuie să iasă. Şi, odată ce „îmbătrînesc“, devin din ce în ce mai stăpînă pe ce vreau să spun şi dorinţa de a spune creşte şi ea. Sper din tot sufletul să nu se transforme în frustrare *(rîde)*. Deci, simt că am nevoie de spaţiul meu de exprimare. În film, nu-l ai. Sînt actori care regizează, care capătă destulă greutate, încît părerea lor să fie luată în seamă de către regizori, dar, la noi, din păcate, nu se întîmplă prea des asta.

De exemplu, la filmarea unui serial, mă tot duceam la monitor şi mă comentam pe mine, nu eram mulţumită de ce iese şi aveam tot felul de remarci de genul „nu-mi place, nu e bine, mai trebuie să tragem o dată“ etc., aşa că, pînă la urmă, mi-au interzis să mă mai duc la monitor, ceea ce a fost şi comic, şi frustrant *(rîde)*.

Ţine de ritm? De concentrare, de faptul că nu deţii controlul situaţiei?

Am mult mai multă experienţă în teatru şi mi-am găsit formule prin care să pot exprima anumite lucruri. Dialogul cu regizorul e iarăşi foarte important, pentru că, în teatru, nu prea ai încotro; dacă tu, ca actor, nu eşti de acord cu un lucru sau nu îl simţi într-un fel, trebuie să ajungi la o soluţie de compromis, în care şi regizorul trebuie să exprime ce are de exprimat şi trebuie să obţină ce vrea să obţină de la tine, dar, în acelaşi timp, trebuie să fie conştient că, forţat, actorul nu poate să facă nimic pe scenă.

În film, se mai poate. Poţi să duci actorul undeva, să facă ceva pe moment, dar, după ce s-a dat stop, actorul poate să leşine, să şi moară, că nu mai contează, tu ţi-ai tras cadrul, nu te mai interesează. La teatru, joci spectacole ani de zile şi eşti tu acolo, oamenii pe tine vin să te vadă şi tu trebuie să susţii toată relaţia asta. E foarte diferit de film, cînd camera e la doi metri de tine şi tu spui ceva, mai mult sau mai puţin, din vîrful buzelor. Cînd joci în faţa oamenilor, corpul tău trebuie să fie în comunicare continuă cu mintea ta, cu sufletul tău. Actul teatral te prinde în diferite stări, ipostaze, şi, dacă tu nu deţii foarte bine controlul a ceea ce trebuie să faci pe scenă, îţi scapă şi poţi s-o iei razna, îi derutezi şi pe ceilalţi. De aceea, mulţi actori de cinema nu pot să joace pe scenă, „nu trec rampa“, cum se zice, în sensul că nu au forţa necesară să ajungă la oameni. Nu te mediază nimic, eşti tu şi publicul, atît. Unii sînt la doi metri de tine – alţii la mama naibii şi trebuie să te şi audă şi să te şi simtă, să-i şi zgudui, să-i şi zgîlţîi sau să-i trezeşti.

Cum poţi să joci un personaj timp de zece ani?

Pentru asta nu te pregăteşte nimeni şi nimic. Descoperi singur, pe propria-ţi piele. Am spectacole pe care le-am jucat mai mult de zece ani: *Căsătoria* (care încă se mai joacă) şi *Unchiul Vania*. E foarte interesant ce se întîmplă cu tine, de unde ai pornit şi unde ai ajuns cu un personaj şi cum ai momente în care vezi spectacolul altfel. Şi partenerii se schimbă, şi atitudinea ta faţă de subiectul piesei, de asemenea.

Ce înseamnă pentru o actriţă exigentă, perfecţionistă şi neliniştită să facă film de televiziune?

Din televiziune ai destul de mult de învăţat. Şi din ce în ce mai tare se simte în lucrul din teatru, în repetiţii, şi faptul că se imprimă ritmul din televiziune. Cei care au lucrat în televiziune au început să-şi grăbească ritmul, să-şi scurteze timpul de reacţie la ce li se cere să facă, au o durată de răspuns mult mai mică. Şi asta, într-un fel, ajută. Nu ştiu cît de tare îi ajută, însă, cînd e vorba de o mai mare implicare, pentu că limitarea pe care ţi-o dă sistemul de televiziune te face să fii destul de lipsit de atitudine, de iniţiativă şi de responsabilitate. Iar în teatru e din ce în ce mai mare nevoie de oameni care să fie conştienţi de cum funcţionează şi alte departamente. Pentru că nu mai e ca pe vremuri cînd actorul venea, alţii se ocupau de lumini, constume etc. Din ce în ce mai mult, spectacolele se bazează şi pe ce propui tu, ce muzică vrei, cum îţi vezi costumul etc. Sînt, de asemenea, foarte mulţi actori care îşi regizează spectacolele, îşi scriu textele. În teatrul independent, actorii fac singuri totul.

> *„Joci spectacole ani de zile şi eşti tu acolo, oamenii pe tine vin să te vadă şi tu trebuie să susţii toată relaţia asta.“*

În serialul În derivă, *Ruxandra, personajul pe care îl joci, a divorţat, iar problemele de cuplu îl afectează pe copil. Ce relaţie ai cu acest personaj?*

Situaţia personajului meu a coincis cu momentul prin care treceam eu la data filmărilor. După ce s-au despărţit, cei doi întîmpină problemele unui cuplu care nu ştie ce să facă cu copilul afectat. La mine, nu a fost chiar aşa, dar sînt probleme extrem de actuale şi cred că multă lume se află în situaţia asta, de aceea cuplul Ruxandra-Tudor a fost o situaţie extrem de generoasă.

Rolul de mamă l-ai făcut tot în teatru prima dată. În serialul În derivă *şi în filmul lui Tudor Giurgiu eşti şi mamă, dar şi o soţie cu probleme în cuplu. Există vreo legătură între aceste roluri?*

Cred că n-aş fi putut să joc aceste personaje înainte. Sînt mamă, am fost şi soţie, deci nu e greu. Dar nu mă gîndesc la mine. Sigur, s-ar putea să mă ajute şi experienţa mea, dar, pentru mine, e un salt în vîrsta personajelor. Şi mă bucur că am început să joc problemele şi situaţiile vîrstei mele. În acelaşi timp, e destul de riscant pentru că trebuie de fiecare dată să nu influenţez foarte tare lucrurile, să nu fiu subiectivă, să fie alt personaj acolo şi să încerc să înţeleg lucrurile ca şi cînd nu mi s-ar întîmpla mie. Cred că aşa e profesionist, nu vorbeşti despre tine, ci despre ce ai vrea tu să spui.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Irvin D. Yalom, *Problema Spinoza* (tradus de Alex Moldovan la Editura Vellant), un extraordinar roman psihologic „despre eschivarea absolută“. (Simona Sora)

■ Începeţi anul cu antologia lui Des McHale: *Comicpedia. Peste 5.000 de citate amuzante* (traducere de Radu Paraschivescu, Editura Humanitas). Apropo de noile noastre obsesii legate de mîncare: „Un magazin de delicatese e un loc unde cele mai rele părţi ale animalelor se vînd la preţuri mai mari decît părţile bune“ (Mike Barfield); „Doar nu mi-am croit drum pas cu pas în lanţul trofic doar ca să mănînc legume“ (Charles Jarvis); „Nu mîncaţi nici un produs la care lista de ingrediente acoperă mai mult de o treime din ambalaj“ (Herb Caen); „Regimul este un sistem prin care te laşi să mori de foame ca să trăieşti puţin mai mult“ (Totie Fields), „Personal, mă feresc de mîncărurile naturale. La vîrsta mea am nevoie de cît mai mulţi conservanţi“ (George Burns). (Marius Chivu)

craii de burta veche

Quiche lorraine *André Theuriet*

Iată reţeta de *quiche lorraine* a romancierului şi poetului francez André Theuriet (din Lorena, după mamă), scrisă cîndva în secolul al XIX-lea, cînd *quiche*-ul nu era atît de popular şi de răspîndit în lumea întreagă, ci mai degrabă „o patiserie provincială, puţin cunoscută parizienilor“.

Luaţi nişte aluat de pîine şi întindeţi-l cu un făcăleţ pînă capătă grosimea unei monede de *2 sous*. Presăraţi cu făină o formă rotundă din tablă, cu margini joase şi crenelate, şi căptuşiţi-o cu foaia de aluat. Aşterneţi pe fundul formei un strat de cubuleţe de unt, distribuite cît mai uniform. Bateţi într-un castron suficient de multe gălbenuşuri de ou pentru a obţine un bol de spumă onctuoasă, densă şi afînată. Potriviţi-o de sare şi turnaţi apoi umplutura de gălbenuşuri deasupra cubuleţelor de unt. Coaceţi tarta în cuptorul bine încins al brutarului din vecini, nu mai mult de 5 minute. Cînd e gata, *quiche*-ul va fi bine rumenit, dospit, apetisant şi parfumul său ademenitor se va răspîndi în toată casa. Mîncaţi-l fierbinte; beţi şi un Pineau, alb şi uşor, de Loara (Chenin Blanc), şi veţi înţelege cu adevărat ce înseamnă o masă pe cinste.

Amicul Dejun

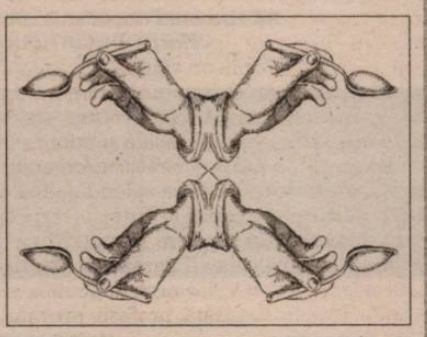

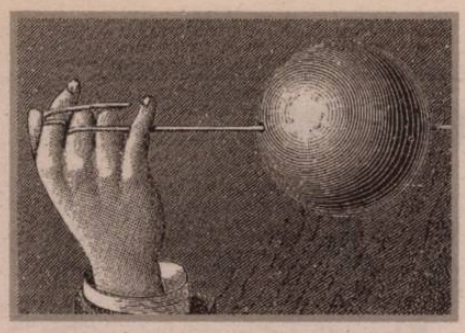

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ce vor romii din Franţa

Acum doi ani, vestea că Franţa a luat decizia expulzării colective a mai multor comunităţi de romi originari din România făcea valuri în Europa: libertatea de circulaţie e una dintre valorile fundamentale ale Uniunii Europene – orice cetăţean al unui stat membru are dreptul să meargă şi să se stabilească oriunde poftește. Guvernul de la Paris a fost nevoit să dea explicaţii. S-a spus atunci că nu e vorba de „expulzări colective“, ci de „repatrieri individuale“, „la cerere“; că, de fapt, familiilor de romi li s-a propus să se întoarcă acasă în schimbul unor sume avansate de statul francez. Măsuri de acest fel nu constituiau o noutate – ele mai fuseseră aplicate şi în trecut cu acelaşi (in)succes. De data asta însă, expulzările (sau repatrierile) au bătut la ochi, căci au vizat sute de persoane, într-o perioadă de timp destul de scurtă. Comunităţile de romi care trăiau la periferiile marilor oraşe deveniseră miză politică în campania electorală. Guvernul de dreapta aflat la putere trebuia să arate că face ordine – aşa că autorităţile s-au apucat de vînat romi. Au avut presă bună, cel puţin într-o primă fază. Apoi, după ce societatea civilă a denunţat abuzurile şi a arătat clişeele pe care s-au construit politicile de expulzare (sau de repatriere), cetăţenii şi-au dat seama că, de fapt, romii sînt doar ultima şi cea mai vizibilă dintre comunităţile de imigranţi din Franţa, nicidecum cea mai numeroasă sau cea mai prost integrată. (Cei aproximativ 15.000 de romi din România reprezintă o comunitate de imigranţi mult mai puţin numeroasă decît cele provenind din statele africane – foste colonii.) S-a speculat de către autorităţi că există o legătură între creşterea infracţionalităţii în mediul urban şi apariţia acestui val recent de imigranţi – însă statisticile nu susţin această concluzie.

Pînă la urmă, comunitatea internaţională a condamnat guvernul francez pentru măsurile abuzive; iar metoda de a „scăpa“ de romi s-a dovedit, oricum, un eşec: banii primiţi pentru a pleca nu i-au împiedicat pe romi să se reîntoarcă în Franţa.

În România, impasul guvernului de la Paris a fost privit cu ironie şi condescendenţă. Tocmai Franţa, care pînă nu de mult dădea României lecţii de democraţie şi care ne învăţa cum e cu toleranţa şi cu multiculturalismul, nu reuşeşte acum să integreze cîteva mii de romi. O perspectivă revanşardă, dar lipsită de orice dimensiune constructivă...

Tocmai Franţa, care pînă nu de mult dădea României lecţii de democraţie şi care ne învăţa cum e cu toleranţa şi cu multiculturalismul, nu reuşeşte acum să integreze cîteva mii de romi.

Căci România este statul cu cea mai mare populaţie de etnie romă din Uniunea Europeană: între 600.000 şi 2 milioane de romi trăiesc aici. Romii, la fel ca (aproape) toate comunităţile etnice, sînt reprezentanţei în Parlament; există instituţii antidiscriminare; ba chiar şi politici de discriminare pozitivă şi acţiune afirmativă în favoarea romilor. E greu să cuantificăm efectele acestor politici – cert e că romii sînt, în continuare, cei mai săraci în rîndul populaţiei oricum paupere a României. Migraţia romilor în ţările Europei occidentale are în primul rînd cauze economice – şi nu politice, aşa cum au încercat să arate autorităţile franceze, invocînd discriminarea la care ar fi supuşi romii în România.

Un studiu publicat recent de Centrul Român pentru Politici Europene (www.crpe.org) analizează în profunzime mobilurile cetăţenilor români de etnie romă din Franţa. Studiul are la bază 500 de interviuri realizate *sur place* în rîndul celor mai mari comunităţi de romi din Hexagon (Paris, Marseille, Montpellier, Aix-en-Provence, Toulon). Trei concluzii se desprind din acest studiu – ele ar trebui să se constituie în premise pentru politicile de integrare a romilor în Franţa, dar şi în România: 1) Romii merg în Franţa din raţiuni strict economice: cîştigă jumătate din salariul minim pe economie de acolo, dar de opt ori mai mult decît ar cîştiga în România; 2) Romii vor să muncească şi caută să-şi formalizeze relaţiile cu angajatorii, dar sînt discriminaţi; 3) Romii nu sînt imigranţi în Franţa şi doar solicitarea permisului de sejur nu poate justifica folosirea termenului de emigraţie: majoritatea romilor trimit regulat bani acasă – adică în România – şi se întorc, periodic, în ţara de origine. Interviurile realizate în cadrul acestui studiu sînt mai grăitoare decît toate imaginile (clişeizate) transmise, obsesiv, de televiziunile franceze şi româneşti.

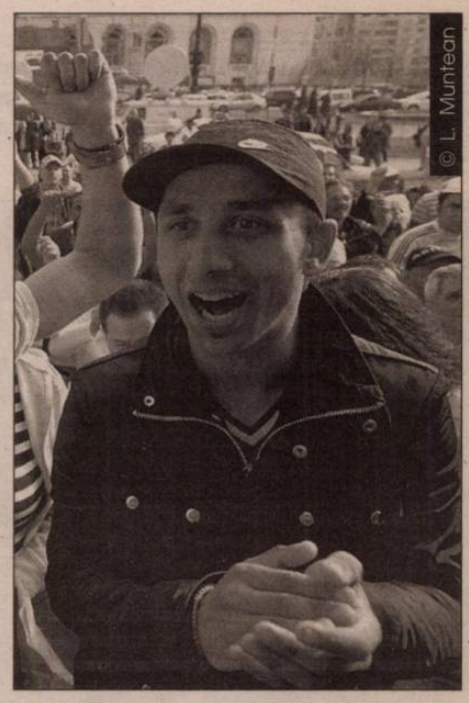

PUBLICITATE

PUBLICITATE

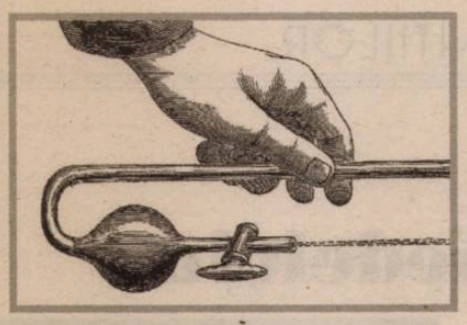

Oana STOICA

rosencrantz & co

Purgatoriu by ANCA

– ura din mormîntul iubirii –

● *Năpasta*, după I.L. Caragiale, regia: Radu Afrim; decorul: Vanda Maria Sturdza; costume: Cosmin Florea; muzica: Luiza Zan şi Valentin Luca; coregrafia: Silvia Călin. Cu: Mihai Călin, Marius Manole, Emilian Oprea, Crina Semciuc / Simona Popescu şi Alexandra Poiană, Andreea Perju-Dociu, Anamaria Olaş, Alina Badea, Cătălin Jugravu, Vlad Trifaş, Eduard Haris, Cezar Vlad. Teatrul Naţional Bucureşti

„În beciul cu morţii, Ion e frumos / Întins gol pe piatră, c-un fraged surîs." Versurile lui Arghezi îmi inundă mintea pe *repeat* în finalul spectacolului de la TNB al Afrim-ului, *Năpasta*. *Pieta:* Ion Nebunul, gol, zace pe un *catwalk*, cu chipul murdar de ţărînă şi ochii deschişi, înconjurat de manechine cu rochii roşii şi trupuri însîngerate, în finalul unei prezentări de modă *haute couture*. Privirea lui, îngheţată de moarte, e sfidătoare. Nu pare că a murit, ci că s-a întors din morţi ca să blesteme. E consecinţa logică a unui show în care sexualitatea ţîşneşte febril din ură, învelită în blesteme şi frică, bîntuită de năluci cu măşti de paparudă care foşnesc ameninţător din catrinţe, lăsînd în urmă adierea rece a unui voal de mireasă. Un spectacol elegant şi primitiv în egală măsură, cu elemente brute, terestre, împlîntate într-o ţesătură fină. Un amestec de texturi de mare clasă, ca la designerii de lux. Nu întîmplător, *Năpasta* Afrim-ului se mută din cîrciuma satului în atelierul/locuinţa unui designer (decor excelent semnat de Vanda Sturdza), un spaţiu aseptic, minimalist, cu mobilă cubistă în spatele căreia se vede, în prelungirea unei biblioteci, pădurea afrimiană, aşa cum îi place regizorului, întunecată şi misterioasă, din care vor veni să tulbure visele Ancăi fantasme supradimensionate. Spaţiul real şi cel oniric, aşa cum există în orice spectacol afrimian, se întrepătrund: în mijlocul scenei, covorul este făcut din pămînt. Este ţărîna din care iese ura Ancăi, în care se ţes blestemele şi în care se îngroapă Ion, pregătindu-se singur de moarte. Imaculat la început, cînd asistăm la un flash-back – nunta Ancăi cu Dragomir –, decorul alb se murdăreşte treptat, ca şi personajele. Pămîntul se întinde peste tot şi toţi, o conştiinţă ancestrală, materializarea biblicei legi a moralei: „pentru faptă, răsplată şi năpastă pentru năpastă". Replica finală a Ancăi nu apare în spectacol, dar sumbra ei intransigenţă planează asupra scenei. Elemente brute, etno se insinuează tot timpul în acest univers *cool:* ţărîna pe podeaua lucioasă, nălucile visate de Anca (creaturi izvorîte din miturile populare, amestec de strigoi şi Rusalii), o Ciuleandră bătută de Ion, muzica live (etno jazz) a Luizei Zan (fabuloasă ca ielele) şi a lui Valentin Luca (cu ie), picioarele goale, numele pur româneşti (Dumitru, Gheorghe, Dragomir, Ion) care sună exotic în decorul sofisticat, masculine şi dure, o brutalitate a senzaţiilor şi a acţiunii, o sexualitate impetuoasă, dominatoare, aproape sadică (Anca vrea să îl castreze pe Dragomir, dar se răzgîndeşte), o religiozitate înfricoşătoare şi kitsch (capul unui Christ roşu se luminează din interior). Din această textură complicată rezultă un spectacol tragic de o coerenţă uimitoare, perfect argumentat şi articulat, fără nici o notă falsă. O femeie sofisticată din *high class*, Anca (Clara Semciuc, cu capul ras, joacă acest rol ca şi cum ar arde sub gheaţă) domină prin sexualitate doi bărbaţi pentru a-i folosi într-o cursă. Femeia asta, cu ura ei, se învîrteşte ca un şoarece în casa mare şi sterilă ca o farmacie pe care o va contamina cu iubire, răzbunare, nebunie şi moarte. O Rusalkă rafinată, însoţită mereu de alte Rusalii, aşa cum bărbaţii, strigoi, umblă în grup. Multiplii de iubire, multiplii de ură într-o încleştare erotic-letală. O tragedie antică într-un decor de apartament newyorkez cu tuşe etno-fancy. În timpul spectacolului, la televizor apar scene din *Năpasta* regizată de Alexa Visarion, cineva citeşte într-un colţ, încet, din textul lui Caragiale. Noua Ancă îşi confruntă arhetipul, ca şi cum ura ei ar avea origini vechi şi întunecate. Şi, desigur, Afrim se confruntă cu viziunea clasică asupra textului. De fapt, regizorul nu i-a schimbat sensul, tot despre dragoste, dorinţă şi răzbunare e şi spectacolul său, dar Anca lui, frumoasă şi sexy (cum a văzut-o Caragiale pe fata din cîrciumă care i-a inspirat piesa) trăieşte astăzi, în mijlocul tumultului urban. Pe soţul ei, Dragomir (Mihai Călin afişează o atitudine calmă care se dezintegrează încet pînă la a nu mai fi controlabilă), îl prinde într-un dans de-a dragostea şi ura, demn de Marchiza de Merteuil. Amantului, Gheorghe (Emilian Oprea joacă pe muchie de cuţit, există un moment în care o domină), îi întinde o cursă prin seducţie. Alături de Ion (Marius Manole, impresionant în scena morţii), îşi relevă partea ei întunecată: nebunia. Scenele se compun simfonic, din partiturile actorilor şi muzica Luizei Zan care este personaj în sine şi se înlănţuie organic cu celelalte, le bîntuie realitatea. E o mitologie a păcatului şi a urii în show-ul Afrim-ului, în modul în care Ion se bagă singur în mormînt pentru că se simte vinovat, în prezentarea colecţiei *haute couture* pe care Anca o pregăteşte tot spectacolul şi care se dovedeşte a fi o paradă a Morţii. Cînd ezită să îl castreze pe Dragomir adormit, Anca se justifică: „Nu e moarte dacă nu o vezi venind". Şi la final, Moartea se dezlănţuie pe catwalk în toată splendoarea ei sinistră. Manechine în rochii sîngerii, cu pumnale înfipte în frunte, gheişe cu venele tăiate (costumele, lucrate cu acurateţea unui designer, sînt semnate de tînărul Cosmin Florea cu care Afrim a lucrat la *Omul pernă)* defilează lent, aproape lasciv, surprinzînd prin detaliile macabre. Nu ştiu dacă fundalul prezentării e o secţiune în inima Ancăi sau în creierul ei, dar este atîta roşu acolo, cît tot patosul ei reprimat în aşteptare, cît toată durerea pe o urlă ca un animal înjunghiat, tîrîndu-se prin noroi. Prin moartea lui Ion Nebunul, nebunia Ancăi şi trimiterea lui Dragomir la închisoare, un microunivers se autodistruge. Mai puternică decît toţi, cu furia ei izbucnită din dragoste, Anca tîrăşte după ea, ca o tornadă, tot ce întîlneşte în cale. Ura îi creşte năprasnic în vintre, sub rochia cu fluturi pulsează fierbinte nevoia răzbunării şi femeia devine una cu ura sa. Morţile lor nu se mai pot despărţi. În *Hamlet* făcut pentru Avignon, Thomas Ostermeier avea ca decor un cimitir (pămînt). Ros de ură, prinţul danez lingea spada plină de noroi (plouase), iar ochii săi străluceau dement. Anca Afrim-ului îşi tăvăleşte ura în ţărînă. Fluturii de pe rochie mor asfixiaţi. Nebună, Anca se ghemuieşte în scaun plîngînd. Pe cine jeleşte? Pe Dumitru mort? Pe Dragomir pedepsit? Sau pe Gheorghe pierdut? Cu *Năpasta*, Radu Afrim a oferit, la finalul lui 2012, spectacolul anului.

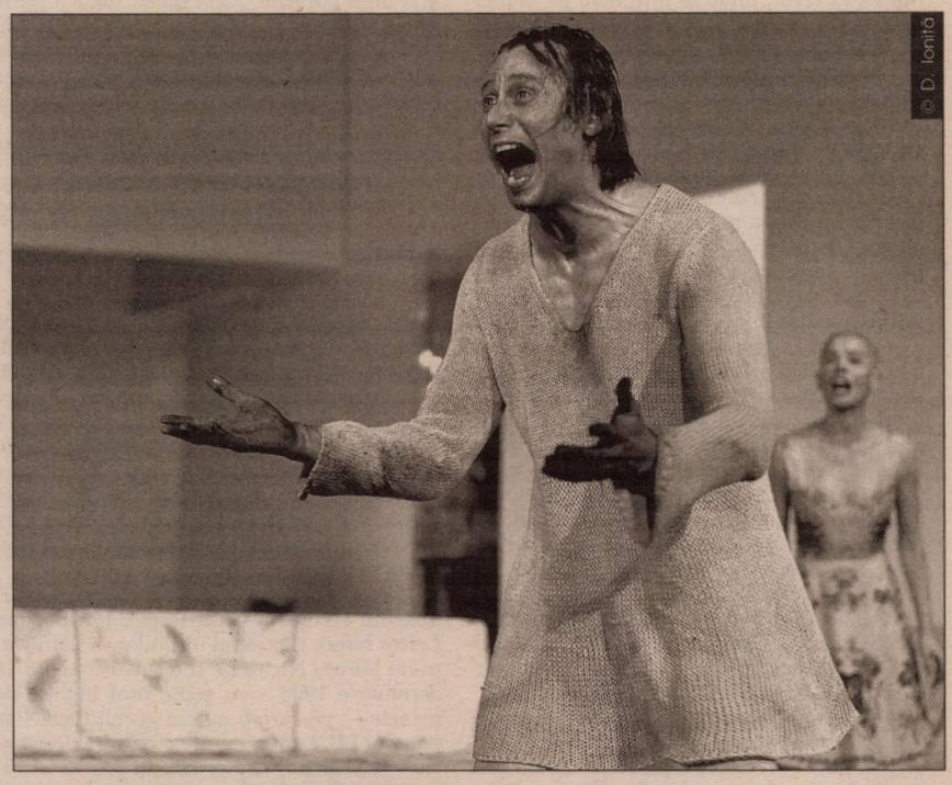

O tragedie antică într-un decor de apartament newyorkez cu tuşe etno-fancy.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

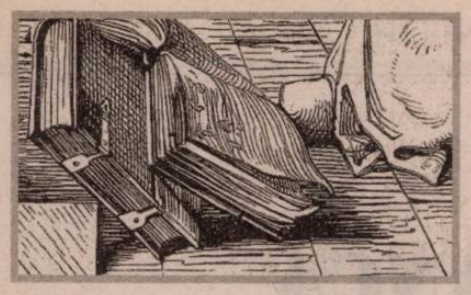

Simona SORA

biographiti

Provocare în stil Nedelciu

L-am auzit o singură dată, prin toamna lui 1989, pe Mircea Nedelciu citind o proză la „cenaclul lui Crohmălniceanu" de la Izvor, unde se întîlneau pe atunci optzeciştii. Nu mai ştiu cine m-a dus atunci la Junimea, fusesem deja de mai multe ori şi îi auzisem (aproape pe toţi cei care contau în cenaclul acela) citind sau comentînd după lecturile altora. Nu-l auzisem însă niciodată vorbind pe Mircea Nedelciu, deşi îi citisem cărţile mai demult, imediat cum îi descoperisem numele – culmea! – în revista lui Eugen Barbu, *Săptămîna,* oficiosul care se ocupa cu... demolarea. Nu-mi amintesc cu certitudine ce proză a citit – se poate să fi fost „Ora spre zero", un prieten mi-a confirmat recent că o citise în cenaclu în anul acela, cînd a şi apărut în volumul *Şi ieri va fi o zi* – şi nici cum a fost primită de ceilalţi. Îmi amintesc doar că a citit de pe margine, stînd pe unul dintre scaunele de sub fereastră, nu la masa la care oficia, cu generozitate şi inteligenţă, Ovid S. Crohmălniceanu. Şi ţin minte foarte limpede, în toate inflexiunile ei, vocea lui Nedelciu, o voce profundă şi clară, cu particularităţi muntenesti şi cu segmentări retorice grave, o voce ce nu părea să vină din gît, ci din plexul solar, mîngîind fiecare cuvînt şi neexpediind nici o frază, o voce frumoasă, lucrată, dar care „performa" în direct, refăcînd, de dragul spectacolului, un text nou ce părea să se nască atunci, sub ochii noştri.

Am citit, spre sfîrşitul acelei toamne, şi noul său volum de povestiri, *Şi ieri va fi o zi,* căutînd proza pe care-o auzisem la cenaclu. Am dat de altă povestire şi am rămas, de atunci, cu impresia că, la lectură, Nedelciu modifica nu doar accentele, tonul, segmentarea textelor, dar uneori chiar şi frazele pe care le scrisese. Vocea lui – de atunci, din toamna lui 1989 – era vocea gravă şi seducătoare a unui mare actor care-şi ştie bine puterile. Am regăsit doar o parte din acea magie în înregistrarea inedită apărută acum la Casa Radio, dar realizată în 1998 de Emil Buruiană pentru *Noua Fonotecă de Aur,* şi-am încercat să-mi explic acest lucru. Atunci, la cenaclu, mi se păruse că detectez în vocea lui Mircea Nedelciu o inflexiune cumva impersonală, vitală într-un sens nepersonal, care face, uneori, o mare parte din ceea ce numim charisma unui om, talentul său, capacitatea de a lumina – pentru uzul şi delectarea celorlalţi – lumi reale sau imaginare, perspective inedite, breşe neaşteptate în ştiut. Un suflu de viaţă care nu trece prin toată lumea şi pe care *el* îl captează mai bine ca alţii.

Înregistrarea inedită apărută acum la Casa Radio, dar realizată în 1998 de Emil Buruiană.

În textul însoţitor al acestei întregistrări apărute recent la Casa Radio, Ion Bogdan Lefter reface contextul ultimilor ani din viaţa lui Mircea Nedelciu. Întregistrarea din 16 decembrie 1998 – cu şapte luni înainte de moarte –, pe care o putem asculta azi, i se pare lui I.B. Lefter „ca-ntr-o şedinţă de cenaclu", şi probabil aşa şi este în partea ei raţională. I.B. Lefter l-a cunoscut îndeaproape pe Mircea Nedelciu, i-a ştiut, din imediata apropiere, nu doar cărţile, ci şi tragedia ultimilor ani. Şi a înţeles, fără îndoială, din interior, ce imens ghinion a putut avea generaţia lor pierzîndu-şi cel mai important prozator, la doar 49 de ani. Textul său însoţitor – despre un Nedelciu „relaxat şi inteligent, înţelegător cu lumea din jur şi ironist al ei, vorbind pe tonul cald şi glumeţ-prieteneos care-i cîştigase nenumărate simpatii" – este una dintre cele mai frumoase dovezi de prietenie literară pe care le-am întîlnit.

Mie însă, care l-am auzit pe Nedelciu citind o singură dată, mi s-a părut că vocea aceasta de final e o cu totul altă voce. Vocea care m-a fascinat în toamna lui 1989 în sala îngheţată de la Izvor era vocea cuiva care încă se juca şi cu viaţa, şi cu literatura, şi cu uşoara cucerire a unui public oricum încîntat de prezenţa lui. Ştia că e bolnav, boala i se declanşase în urmă cu un an, dar el părea încă sigur că lucrurile se vor aranja, că va scăpa de „porcăria" în care se trezise. În 1998, vocii sale îi lipsea tocmai siguranţa aceea – care nu are niciodată un temei solid –, convingerea că va scăpa, că lucrurile vor continua indefinit, că „se va vindeca definitiv", cum crede un personaj (în scaun cu rotile) din „Povestire în stil Moreno", una dintre cele mai tulburătoare proze ale sale.

Nu ştiu dacă proza pe care a citit-o Mircea Nedelciu în toamna lui 1989 a fost chiar „Ora spre zero", o povestire despre întîlnirea neaşteptată cu moartea, din volumul care a apărut în aceeaşi toamnă. Vocea lui citind-o, în această înregistrare din 1998, este însă vocea cuiva hăituit, care ştie că, de data asta, n-o să mai scape. Înregistrarea asta tîrzie nu mai are acea încredere în viaţă – plină de neaşteptate inflexiuni şi enorm farmec – a lui Mircea Nedelciu. A păstrat totuşi o încredere – cine ştie cît de întemeiată? – în literatură.

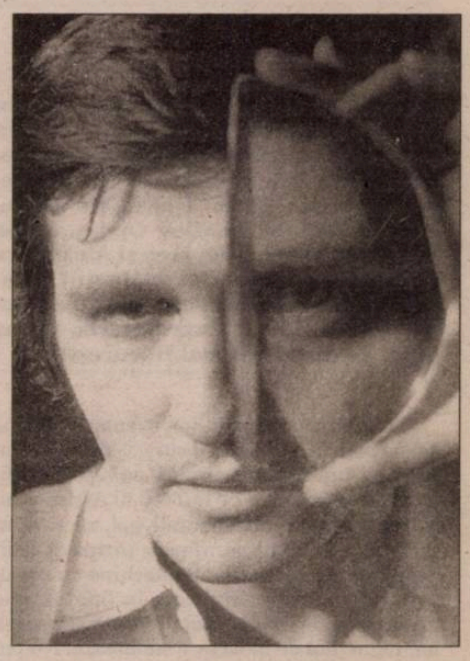

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Guitar Heroes

● Soundgarden, *King Animal,* Seven Four / Universal Republic Records, 2012.

Un spectator atent al uneia dintre cele mai aplaudate producţii Marvel Studios, *The Avengers,* lansate anul acesta, în aprilie, ar fi putut auzi pe coloana sonoră a filmului lui Joss Whedon o piesă numită „Live to Rise". Nimic neobişnuit pînă aici, supereroii s-au simţit mereu bine printre distorsurile chitărilor din heavy metal şi din subgenurile adiacente acestuia. Alături de titlul acelui cîntec, stătea numele unei trupe care, cu destui ani în urmă, îi oferea, alături de alte cîteva grupuri venite pe lume în Oraşul Ploii, Seattle, şi devenite în timp iconice, ultimei cohorte a Generaţiei X-un motiv pentru a-şi abandona canapele dezabuzate şi a-şi verbaliza frustrările. Cu piesa aceea din *The Avengers,* Soundgarden se întorcea în muzică – şi asta era ştirea! – la 15 ani după ce membrii formaţiei hotărîseră să trimită acest nume în manualele de istorie a rock-ului.

Soundgarden a fost mereu o ciudăţenie în insectarul grunge-ului – nu e doar trupa care a cîntat „Black Hole Sun" –, circumscriindu-se destul de greu cercului ideologic şi sonor al genului, aşa cum a fost el confiscat de Nirvana. Mai degrabă afirmativă decît deziluzionată, cvasimusculară şi aflată într-un continuu joc al seducţiei cu hard rock-ul şi metal-ul, pe filiera Black Sabbath / Led Zeppelin, trupa lui Chris Cornell părea a se înrudi mai mult cu Kyuss-ul californianului Josh Homme. Poate că (şi) din acest motiv ea a devenit unul dintre modelele formaţiilor de *alternative* din a doua jumătate a anilor '90. Iar noul album de studio, *King Animal,* al şaselea din discografia grupului, lansat la sfîrşitul lui noiembrie 2012, nu îşi propune să transporte lucrurile din locul în care au stat întotdeauna. Soundgarden s-a conservat decent, chiar dacă nazalitatea aceea foarte particulară a lui Cornell tinde să devină, uneori, propria caricatură. Muzica de astăzi a *band*-ului încearcă, reuşind în mare parte din cele aproximativ 50 de minute ale albumului, să se plimbe pe aceleaşi străzi pe care o făcea şi pe vremuri, între briliant şi patetic, aliniindu-se, în fapt, unei cronologii care deţine o logică internă ireproşabilă. Toate acele particularităţi care au făcut din Soundgarden un animal unic în menajeria Seattle-ului sînt aici – inconsistentele aluzii la mistica orientală, măsurile neobişnuite, reprizele maniacale ale secţiei ritmice, ruperile de tempo, riff-urile psihedelice, atmosfera încărcată de pucioasă, drone-ul, baladele-mutant, puseurile de melancolie, vocea balansînd între extreme –, făcînd ca LP-ul să devină, stilistic vorbind, o colecţie de *reminder*-e ale epocii de aur a trupei. În acelaşi timp, *King Animal* poate fi o dovadă că reunirea unei trupe cîndva mari nu e neapărat o poveste înspăimîntătoare. Dar nici una de anunţat cu salve de tun. Fără a beneficia de nici un fel de *update* sonor faţă de perioada în care Chris Cornell & Co. locuiau în regatul grunge, acest foarte nou album Soundgarden este o piesă clasică, de muzeu, căreia timpul prezent nu are ce să-i fure pentru că aparţine trecutului.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Raluca POP

Manifest pentru Cultura vie

Cum definiţi termenul de „Cultură vie"?

„Cultura vie" este cultura de aici şi de acum, chiar şi atunci cînd se apleacă asupra unor elemente clasice sau tradiţionale, dacă această încercare îşi propune o recontextualizare, o reinterpretare pentru publicul contemporan.

De ce trebuie statul să susţină sectorul cultural independent?

Unul dintre argumente ţine de recunoaşterea valorii actelor culturale realizate în regim independent, atît prin premii internaţionale, cît şi de către critica de specialitate. Această recunoaştere din partea finanţatorilor publici este însă necesară nu doar datorită valorii, ci pentru că, alături de dinamism şi creativitate, acest sector are o vulnerabilitate: fragilitatea instituţională. Fără sprijin, independenţii vor găsi o cale de a crea, dar viaţa culturală va avea de pierdut, pentru că nu vor putea avea acelaşi impact. Un al doilea argument merge în acelaşi sens, al valorii independenţilor, însă ne apropie mai mult de miza activităţii lor, care este de cele mai multe ori în interes public.

Ce reproşaţi sistemului actual de finanţare a culturii?

De reproşat cum şi pentru ce sînt cheltuiţi aceşti bani; aici se vede clar cît de anchilozat este şi sistemul nostru de finanţare a culturii, instituţia publică este actantul principal al culturii în interes public. Atît cît ne permit datele să înţelegem, 99,95% din totalul cheltuielilor merg către sectorul public. E adevărat, mai sînt şi ONG-uri care reuşesc să primească sume mari de la bugetul local sau cel naţional, însă atîta vreme cît această finanţare nu se acordă transparent, competitiv şi strategic, ea este doar o cumetrie întreţinută pe bani publici, chiar dacă uneori cu rezultate culturale remarcabile. Apoi reproşez mai multe aspecte metodologice legate de acordarea finanţărilor: de la lansarea tîrzie a competiţiilor, la sprijinirea greoaie a participării în proiecte internaţionale, la imposibilitatea finanţării proiectelor multianuale, a finanţării directe a artiştilor persoane fizice, şi birocraţia excesivă şi încă insuficient adaptată proiectelor artistice.

***Raluca Pop** este manager cultural. Recent, Coaliţia Sectorului Cultural Independent, pe care o reprezintă, a lansat „Carta pentru Cultura vie", un document ce conţine recomandări cu privire la finanţarea proiectelor culturale.*

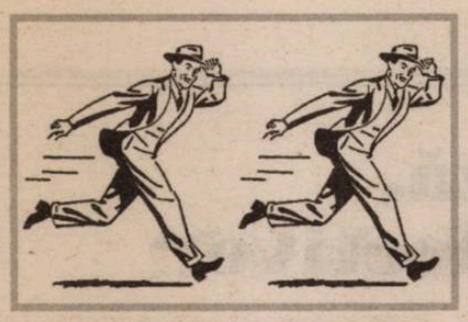

Andrei GORZO

dilematograf

Pi, Dumnezeu, Bazin şi cinematograful digital

● ***Viaţa lui Pi* / *Life of Pi* (SUA, 2012), de Ang Lee.**

Poveste de aventuri solid-clasică (deşi cu irizări de realism magic) în venerabila tradiţie a lui au-fost-odată-ca-niciodată-un-băiat-şi-un-animal, îndrăgitul roman *Viaţa lui Pi* (2001), al autorului canadian Yann Martel, se oferă totodată ca argument în favoarea credinţei religioase. Prima dintre cele trei părţi ale sale descrie, cu abundenţă de anecdote umoristice, autoeducaţia pan-religioasă a unui adolescent indian care, crescînd în anii '60-'70, în fosta colonie franceză Pondicherry, se înfruptă din ofertele concurente ale hinduismului, creştinismului, mahomedanismului şi iudaismului ca dintr-un somptuos bufet suedez. Partea a doua e cronica-tur-de-forţă a celor 227 de zile petrecute de băiat într-o barcă de salvare (cu un popas pe o insulă vie şi carnivoră), în compania unui tigru bengalez, după un naufragiu în care şi-a pierdut toată familia. În fine, partea a treia e un meci trucat între credinţă şi scepticism – acesta din urmă fiind personificat de reprezentanţii unei companii de asigurări, veniţi să-l interogheze pe tînăr în calitatea lui de unic supravieţuitor al naufragiului. Atunci cînd investigatorii refuză să-i creadă povestea adevărată, Pi le prezintă perepede-nainte o variantă mai prozaică – din care a eliminat tigrul, insula carnivoră şi celelalte fenomene incredibile pe care i le scosese în cale natura, în calitatea ei de Creaţie a Domnului. Îi lasă să aleagă singuri povestea mai bună (deşi celor două variante nu li s-au dat şanse egale, una fiind dezvoltată jubilator, iar cealaltă – expediată în cîteva pagini) şi dă de înţeles că la fel stă treaba şi cu credinţa în Dumnezeu.

Ecranizarea fidelă a lui Ang Lee reia această argumentaţie facil-sentimentală, dar, în măsura în care se poate spune că oferă minţii (sau cel puţin minţilor de teoreticieni de film) şi nişte hrană mai consistentă, asta se datorează însuşi faptului că (pe urmele *game-changer*-ului *Avatar)* erijează cinematograful digital într-un instrument ideal de celebrare a naturii (şi încă a unei naturi identificate ca „grădină a Domnului"). Or, diferenţa dintre cinematograful digital şi cel tradiţional, foto-chimic, rezidă tocmai în pierderea afinităţii ontologice cu natura pe care ar fi avut-o acesta din urmă, cel puţin potrivit unor teoreticieni ca André Bazin şi Siegfried Kracauer (nu cel din *From Caligari to Hitler: A Psychological History of the German Film,* ci cel din *Theory of Film: The Redemption of Physical Reality).* Dacă imaginile foto-chimice sînt dovezi materiale ale lucrurilor filmate, imaginile digitale sînt doar combinaţii de zerouri şi unuri; chiar şi atunci cînd sînt captate din natură, prin focalizarea unei camere de filmare asupra unui obiect, ele nu mai au acelaşi statut de *urme* sau *dovezi materiale* – din contră, o imagine digitală captată din natură şi una fabricată de la zero pe computer (scrisă în totalitate din zerouri şi unuri, fără să fi existat nimic filmat cu o cameră) au exact acelaşi statut ontologic. Pentru credinciosul Bazin, menirea supremă a cinematografului foto-chimic era aceea de a furniza un mediu prin care creaţia lui Dumnezeu să ne poată vorbi (Dumnezeu e *jolly-joker*-ul bine ascuns în pachetul de cărţi cu care juca gînditorul francez), cît mai puţin bruiată de intervenţiile oamenilor, de sensurile fabricate şi proiectate de aceştia. Iar estetica cinematografică prin care Bazin credea că se poate împlini această „cosmofanie" era una (pe care astăzi o numim) „observaţională", vizînd conectarea perceptuală şi cognitivă a spectatorului la o „felie de viaţă" cît mai densă, dar şi cît mai ambiguă sau obscură – cam ca în *Aurora* al lui Cristi Puiu, de pildă. Ceea ce e cum nu se mai poate mai departe de ceea ce oferă *Viaţa lui Pi,* şi anume extaze în faţa unei „creaţii a lui Dumnezeu" (nu numai tigrul şi insula, ci şi bancuri de peşti zburători, verzituri fosforescente, nori sau stele reflectate uneori într-un Pacific atît de limpede încît Pi pare să plutească pe cer) care e toată numai pixeli cosmetizaţi. Asta nu vrea în nici un caz să spună că *Viaţa lui Pi* ar fi o mostră de cinema prost, ci doar că ontologia cinematografului digital e mult mai apropiată de cea a vechilor arte plastice/grafice decît de acel specific al cinematografului foto-chimic – capacitatea lui de a se împărtăşi (ca să folosesc şi eu un vocabular religios) din materialitatea lumii –, care făcea din el, în ochii lui Bazin şi ai lui Kracauer, un instrument privilegiat (ba chiar unic) de redescoperire („redempţiune" *apud* Kracauer) a creaţiei divine. „Creaţia divină" – „natura" – din *Viaţa lui Pi* e mai mult (dar mult mai mult) pictată de la zero cu pensula-computer decît captată de o cameră de filmare. La fel ca *Hobbit*-ul lui Peter Jackson şi ca toate celelalte mega-spectacole digitale, *Viaţa lui Pi* e, în bună măsură, un film de animaţie (cu Pi şi tigrul său ca avataruri fotorealiste ale disneyenilor Mowgli şi Shere Khan), adică membru al unei specii multă vreme marginalizate (şi ignorate de teoreticieni ca Bazin şi Kracauer), pe care iată că revoluţia digitală a impus-o ca specie dominantă.

Extaze în faţa unei „creaţii a lui Dumnezeu" care e toată numai pixeli cosmetizaţi.

PUBLICITATE

Cea mai bună revistă de istorie din România lansează o nouă publicaţie

Historia SPECIAL

Când literatura te „învaţă să urăşti şi mai puternic duşmanul de clasă"

„Lazăr de la Rusca" de Dan Deşliu sau CÂNTAREA PEDEPSEI CAPITALE

ACEST PRIM NUMĂR* AL PUBLICAŢIEI „HISTORIA SPECIAL" ESTE SCRIS INTEGRAL DE ION CRISTOIU

9,99 LEI

*Historia Special apare trimestrial

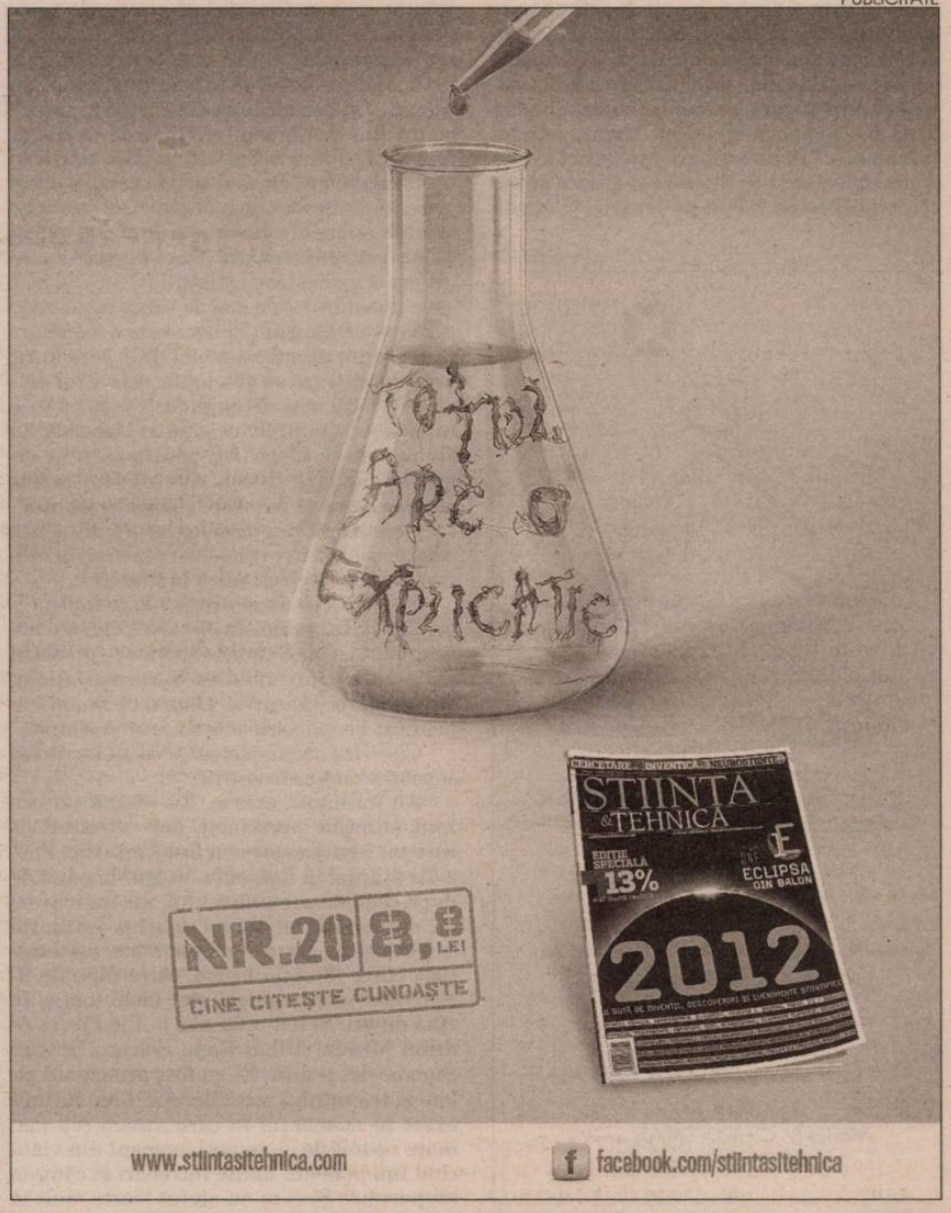

„Știința și filozofia vizează, ambele, domeniul existenței obiective“

– interviu cu ontologistul Cristian COCOȘ –

*Originar din România, **Cristian Cocoș** are o carieră reușită în străinătate, lucrînd la Mayo Clinic din Minnesota, SUA, motiv pentru care Claudia Silaghi de la Romanian Education Foundation (organizație preocupată de facilitarea accesului românilor la educație în străinătate) i-a luat un interviu.*

Trebuie să recunosc că atunci cînd v-am citit prima oară CV-ul am rămas ușor intrigată. V-ați început studiile universitare în electronică la Politehnica din București, iar după cinci ani de inginerie, în 1991, ați început filozofia la Universitatea București. Cum se completează cele două?

Publicul larg în general, dar mai ales publicul românesc percepe filozofia sub influența filozofiei clasice. Dar filozofia înseamnă mai mult de atît. Filozofia predominantă a secolului nostru este așa-numita filozofie analitică, care se bazează foarte mult pe știință, pe analiza limbajului, logică, matematică și, în general, știință fundamentală. Așadar, deși aparent cele două diferă, știința și filozofia vizează în esență același domeniu, cel al existenței obiective. Eu, spre exemplu, mi-am scris lucrarea de doctorat în domeniul filozofiei minții. Filozofia minții reprezintă unul dintre cele mai fascinante domenii. Și, din nou, nu este un punct de vedere filozofic, este unul pur științific. Și de ce spun asta – dacă oamenii de știință care studiază creierul folosesc RMN-uri și electroencefalograme, filozofii încearcă să ajungă la același rezultat, dar prin utilizarea altor metode de investigare, precum studierea limbajului și a comportamentului. Sigur, asta nu înseamnă că fiecare tabără este strict legată de metodele ei și că filozofia și știința se excomunică reciproc. Nici pe departe. Oamenii de știință și filozofii comunică între ei și, în măsura în care se pricep, fiecare aplică metodele celuilalt, și iau în considerație rezultatele celorlalți. Nu există, așadar, o manieră de investigare strict filozofică. În măsura în care metodele de investigație experimentală se perfecționează, filozofii recurg la rezultate științifice din ce în ce mai mult.

Filozofia analitică se bazează pe știință, pe analiza limbajului, logică, matematică și știință fundamentală.

Una dintre paradigmele principale ale minții este paradigma computațională: filozofii studiază creierul uman comparîndu-l cu funcționarea unui calculator. Îți vine să crezi sau nu, filozofii se ocupă de asta. Prin studierea limbajului și a felului în care gîndim putem ajunge să răspundem la marea întrebare: cum funcționează mintea umană? Mintea umană funcționează într-un mod cît se poate de apropiat de maniera în care funcționează un calculator. Ca student electronist, începusem să-mi pun întrebări despre toate aceste mecanisme și, după ce am terminat facultatea în 1991, am ajuns la concluzia că trebuie să-mi valorific bagajul științific în context filozofic. M-am trezit peste noapte că îmi pun întrebări care nu aveau un răspuns clar în nici una dintre cărțile și manualele de fizică pe care le studiasem. Nu numai atît, dar nici una din cărțile și autorii cu pricina nu păreau teribil de deranjați de faptul că aspecte esențiale nu erau clarificate. Unul dintre cele mai acute exemple a fost generat de nevoia de a organiza și gestiona teoriile științifice cu care eram bombardați ca studenți electroniști: „Care este structura generală a unei teorii științifice?“ era, și încă este, una dintre cele mai deranjante neliniști care mă urmărește. Și asta este o întrebare pe care, din păcate, oamenii de știință nu se prea deranjează să și-o pună. Adevărul este că ar fi mult mai cîștigați dacă și-ar pune ei înșiși această întrebare și nu ar lăsa-o exclusiv pe umerii filozofilor, pentru că și-ar organiza mai bine știința. Așa am fost împins către ceea ce se numește „filozofia științei“.

Acesta ar fi răspunsul pe scurt, deși, încă o dată, știu că în prima fază pare intrigantă trecerea de la electronică la filozofie.

Și așa ați decis să mergeți la filozofie...

Exact. Iar acolo am cunoscut oameni absolut fantastici. E ceva de speriat ce profesori am avut la Universitatea București. Am avut un noroc fantastic, pentru că m-am împiedicat de oamenii aceștia, pur și simplu.

Cine sînt acești oameni și ce au însemnat ei pentru dumneavoastră?

Au însemnat enorm. Eu aveam un orizont științific apreciabil, dar orizontul pe care mi l-au deschis ei a fost fantastic. Filozofia științei în România, în anii imediat de după căderea comunismului, nu era extrem de dezvoltată; ei mi-au deschis orizontul către logică, către fundamentele matematicii, către filozofia logicii, către filozofia fizicii etc. Acești oameni sînt idolii mei și în ziua de azi. Și mă refer aici la Ilie Pîrvu, Adrian Miroiu, Mihai Radu Solcan, Drăgan Stoianovici și alții. Ei au fost principalii piloni ai traiectului meu filozofic. I-am întîlnit exact în momentul în care aveam cea mai mare nevoie de ei, în acel moment din viață cînd îmi puneam multe întrebări și căutam răspunsuri. Și ei m-au ajutat foarte mult în această căutare. Pentru mine a fost o perioadă foarte frumoasă ca student la filozofie acolo. Și ei m-au încurajat să îmi continui studiile în străinătate, acolo unde puteai să faci lucrurile mai ușor și unde aveai acces la informație. Mi-au scris scrisorile de recomandare de care aveam nevoie și astfel mi-au deschis ușile către cunoaștere.

Se spune că nu noi facem istoria, ci istoria ne face pe noi. Dînd timpul înapoi, cum privea Cristian cel din 1996 situația României de după căderea comunismului și viitorul lui în ea?

Eu eram foarte optimist. Și sînt în general un ins entuziasmat, pasionat și plin de energie. Mai ales pe plan politic, eu speram să se cureție situația repede, să vedem un sistem politic care merge bine. Țin minte, la începutul lui ianuarie 1990, cînd s-au deschis porțile sediului Partidului Liberal, eram acolo în primele rînduri. Efectiv, am dat buzna înăuntru împins de la spate de o mare de entuziaști, după ce Nae Bedros a descuiat ușa sediului gol. Cred că Nae Bedros primise cheia, nu mai țin minte exact. Erau acolo, în același rînd cu mine, Dinu Patriciu și Tăriceanu. Nu știu ce Dumnezeu fusese acolo înainte. UTC? BTT? Știu însă cu siguranță că sediul PNL primise și „acvariul“ lui Neala de la BTT. Eram toți acolo, roșii la față, entuziasmați, gata pregătiți... nu știu pentru ce. Am prieteni care la zece zile după schimbarea regimului și-au luat bilete de avion și au zburat din țară. Eu nu eram interesat de o schimbare de peisaj, voiam să stau să construiesc o democrație în cel mai scurt timp. Da, și dacă stau bine să mă gîndesc, nu zic că regret, deși trebuie să recunosc că eram cam naiv în privința asta. Am stat să încerc să fac cît am putut. Profesional vorbind, în ultimă instanță speram să ajung profesor de filozofie pe undeva prin România. În București – pentru că sînt din București și nu cred că aveam de gînd să merg în altă parte. Dar apoi, cînd am văzut că nu prea mergea treaba așa cum îmi imaginasem eu, că lucrurile nu se mișcau, entuziasmul meu a cam intrat la apă, deși eu nu sînt genul de om care se blazează ușor. Dar poate și interesele mele se schimbaseră între timp sau viața mă schimbase. Pe cînd eram student la filozofie, mergeam și la serviciu. Trebuia să și trăiesc. Mă rog, eram inginer la o întreprindere bucureșteană care acum am înțeles că nu mai există. Și a fost o perioadă destul de grea pentru mine. Mai fugeam la cursuri din cînd în cînd, să nu mă observe nimeni... Dar, în fine, mi-am terminat studiile la filozofie și am plecat... și asta a fost tot.

Cu ce vis ați plecat din România, în 1996? Vi l-ați împlinit?

Visul meu a fost să fac un doctorat în filozofie și asta am și făcut. Am plecat în 1996, în Canada, la doctorat, pe care l-am terminat în 2003.

Ce bagaj de cunoștințe v-a adus România și ce au însemnat studiile în străinătate?

Partea fundamentală a formării mele profesionale și intelectuale se datorează sistemului de învățămînt românesc și profesorilor mei de filozofie și electronică. De acolo am 80% din bagajul meu de cunoștințe. În străinătate mi-am perfecționat aptitudinile. Și, din păcate, deși eu îmi închipui că românul de rînd privește studiile în străinătate ca fiind lucruri fantastice, eu cred că ar trebui să ne moderăm opiniile mult prea pozitive la adresa universităților din Occident. Eu am avut profesori fantastici în filozofie, puteau să le dea lecții oricînd profesorilor din străinătate pe care i-am cunoscut ulterior. Așa că, deși oamenii se uită cu jind la universitățile occidentale, profesorii mei de la filozofie și electronică erau fie tot atît de bine pregătiți, fie, de cele mai multe ori, mult mai buni. Un lucru la care universitățile de peste Ocean sînt indiscutabil mult mai bune este aspectul *„glitz and glamour“*. De exemplu, aici decernarea diplomelor se face cu surle și trîmbițe. Îmi aduc aminte cum mi-au dat mie diploma de inginer electronist în București. Am fost adunați într-un amfiteatru de către secretară, am fost strigați unul cîte unul și ne-au fost înmînate diplomele după ce fuseseră decupate dintr-un catalog. Și cam atît. Nu-mi aduc aminte să fi asistat vreun profesor, darămite decan, la „ceremonie“.

Am avut profesori fantastici în filozofie, puteau să le dea lecții oricînd profesorilor din străinătate.

PUBLICITATE

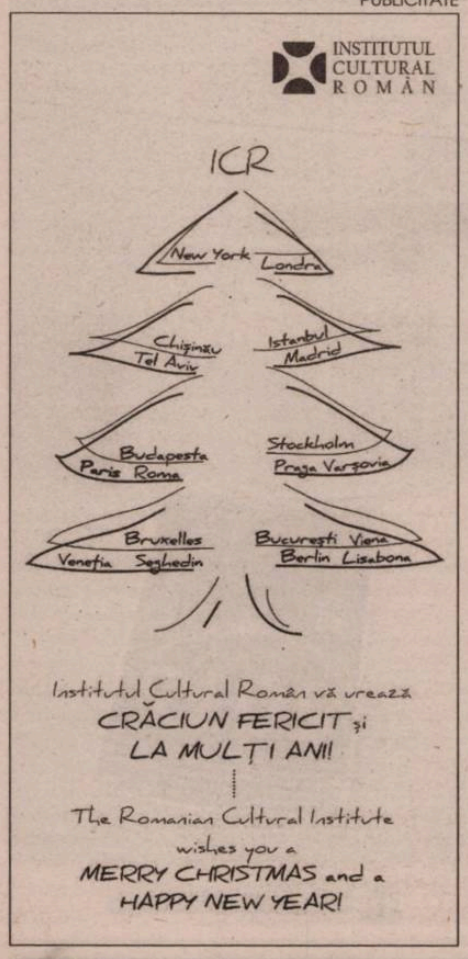

Cu toate acestea, consider că diploma de inginer electronist e cea mai valoroasă pe care o am. Am muncit cel mai mult pentru ea şi a fost cea mai dură dintre toate. Efortul şi volumul de cunoştinţe care mi-a fost injectat au fost colosale.

După diploma de dr. în filozofie, aţi urmat un masterat în informatică, tot în străinătate. Unii ar spune că e o nebunie să studiezi atîţia ani, mai ales după ce obţii un doctorat. De ce nu v-aţi oprit la acel doctorat? Aţi fi putut deveni profesor.

Între timp, renunţasem la ideea de a mă face profesor. Nu am fost teribil de motivat de perspectiva de a preda filozofia în faţa unei audienţe abia ieşite de pe băncile liceelor nord-americane. Aşa cum spuneam, filozofia analitică foloseşte în măsură foarte mare metode şi tehnici de extracţie logico-matematică, iar eu, în măsura în care sînt solicitat să explic idei filozofice, recurg foarte des la bagajul logico-matematic al studenţilor. Imaginaţi-vă acum tineri ieşiţi de pe băncile liceului, tineri care, cu mare probabilitate, au ales cursuri de filozofie în speranţa că, doar-doar, vor reuşi să evite orice tangenţe cu matematica şi ştiinţele exacte, imaginaţi-vă deci aceşti tineri întîmpinaţi de cineva ca mine, care îi copleşeşte cu exact acel limbaj şi acele tehnici de care se credeau la adăpost. Nu e o privelişte prea frumoasă şi nu e de natură să mă facă prea popular. Iar dacă vrei să ai o oarecare carieră universitară în America de Nord, trebuie să-ţi faci studenţii fericiţi. Alt motiv e că trebuie să publici mult mai mult decît simţi nevoia să spui. Trebuie să publici din nevoia de a publica, nu din nevoia de a spune ceva. Dacă odată ce ai terminat doctoratul, ai două-trei cărţi publicate la edituri prestigioase, nu cred că e o problemă să îţi găseşti de lucru. Dar mi-am dat seama atunci că eu nu sînt genul de persoană care scrie foarte uşor. Scriu destul de greu. Unii spun că scriu bine. Dar scriu destul de greu şi, din păcate, se pare că nu calitatea scrierilor contează, cît cantitatea. Cei ce analizează CV-uri se uită la cîte publicaţii ai: cinci, treizeci, o sută. Acum, dacă stau să mă gîndesc, unul dintre cei mai mari filozofi/logicieni ai secolului trecut, Kurt Gödel, a publicat în viaţa lui în jur de zece articole. Repet, scrise în toată viaţa, nu la ieşirea din doctorat. În condiţiile de azi, Kurt Gödel nu şi-ar fi găsit de lucru în filozofie: ar fi fost pur şi simplu îngropat în avalanşa de concurenţi cu 50-100 de articole publicate. Şi, să nu ne amăgim, contează foarte mult şi pe cine cunoşti. Eu nu sînt omul care să publice un articol pe lună, nu cunosc filozofi de renume galactic, şi nici nu sînt absolvent al unei universităţi din Ivy League. E inutil să menţionez faptul că sînt absolvent al unora dintre cele mai de elită facultăţi româneşti, că asta nu cîntăreşte aici nici cît o ceapă degerată. Poate suna absurd, dar am constatat o deteriorare masivă a climatului academic, printr-o emfază către cantitate şi mai puţin către calitate. Standardele academice nord-americane s-au diluat considerabil, printre altele şi prin adoptarea măsurilor de *affirmative action* şi alte asemenea perle de gîndire liberală. În fine, nu vreau să comentez prea mult pe această temă.

Spuneaţi mai devreme că vă vedeaţi profesor de filozofie în Bucureşti. De ce să fiţi în competiţie cu nord-americanii, cînd cu o asemenea diplomă aţi fi putut să vă găsiţi cu uşurinţă o slujbă la o universitate românească?

Răspunsul este unul foarte prozaic. E răspunsul pe care o să ţi-l dea orice român care a plecat în străinătate şi nu s-a mai întors. Este vorba de nivelul de trai. Sînt la o vîrstă la care nu îmi mai permit să mă lupt cu neajunsuri materiale în viaţa de zi cu zi. Şi am o familie care nu cunoaşte o altă realitate, şi pur şi simplu nu cred că aş (şi ar) face faţă. Dacă sînt sinceri, asta o să spună toţi cei plecaţi. E vorba, încă o dată, despre nivelul de trai. E un răspuns prozaic, ştiu, dar asta e realitatea. Îmi pare rău că nu pot să vă dau un răspuns mai bun. Mă uit la puţinele rude care au mai rămas în ţară şi văd cum se chinuie. Eu am plecat din România cînd nu aveam nici telefon acasă. În inima ţării, în Bucureşti, şi nu în Dumnezeu ştie ce fund de ţară. Îmi era extraordinar de greu să comunic prin telefon, o tehnologie veche de mai bine de un secol. Îmi aduc aminte că, atunci cînd voiam să dau un telefon, trebuia să merg pe jos o oră pînă la Palatul Telefoanelor unde mă luptam cu monstruozităţile alea de telefoane publice, cele mai multe defecte. Cînd am ajuns în America de Nord şi m-am lovit de Internet, în 1996, vă daţi seama ce şoc am avut. Sînt un om căruia îi place să comunice, să stea la curent cu toate, să citească în stînga şi în dreapta, iar în România nu aveam acces nici măcar la un amărît de telefon. În epoca exploziei telecomunicaţiilor. Da, îmi veţi spune, lucrurile s-au schimbat. Prea tîrziu şi, din păcate, prea puţin.

E vorba, încă o dată, despre nivelul de trai.

Acum sînteţi cercetător la Mayo Clinic, una dintre cele mai prestigioase clinici medicale din lume. Cum îmbinaţi filozofia şi calculatoarele în domeniul medical?

Ce fac eu aici nu e neapărat în domeniul medical *per se*, dar, într-adevăr, vine în sprijinul eforturilor medicale. Aici inventariez şi acumulez, să zicem, ştiinţa medicală. Deşi nu îm place să îi spun ştiinţă. Medicina nu este o ştiinţă, ci o îndeletnicire, un *craft*. Ce fac eu ţine foarte mult de informatică. Pur şi simplu, inventariez şi acumulez cunoştinţe medicale şi le traduc în mediul electronic, astfel încît să creez *medical knowledge bases*. Este un domeniu foarte restrîns în domeniul informaticii, care are, într-adevăr, ceva origini în filozofie. Ontologia e un stil de reprezentare a cunoştinţelor, care face parte din inteligenţa artificială, iar inteligenţa artificială e o branşă a informaticii. Să ne imaginăm informatica ca un cerc mare, în care punem un alt cerc, care este inteligenţa artificială, iar în inteligenţa artificială trasăm un alt cerc şi mai mic, în care punem reprezentarea cunoştinţelor. Ontologia este un cerc şi mai mic, înăuntrul acestui cerc. Ceea ce fac eu, *Semantic Web*, ontologie, este o branşă extrem de specializată a informaticii. Mulţi consideră ontologia ca fiind o reprezentare mai bună a cunoştinţelor, un răspuns la inadecvările *relational databases*.

Ontologia e un stil de reprezentare a cunoştinţelor, care face parte din inteligenţa artificială.

Viaţa dvs. în afara graniţelor şi realizările dvs. profesionale aduc vreo contribuţie României?

În primul rînd, trebuie să clarificăm ce înseamnă contribuţie. Poate însemna, de exemplu, să donezi cinci miliarde de dolari guvernului sau cercetării româneşti, să spunem. Or, aşa ceva mă îndoiesc că voi putea face vreodată, pentru că nu am aceşti bani. Deci contribuţii materiale mai puţin. Contribuţii morale sau intelectuale – nu pot decît să sper. Dar, vedeţi dvs., asta nu e ceva cuantificabil, nu e o chestie pe care eu pot să o fac explicit. Să mă bat cu pumnii în piept şi să spun că sînt român şi uite ce bine sîntem reprezentaţi. Nu. Cel mult pot să mă prezint drept român în cercul cercetătorilor. În măsura în care eu sînt bine privit, ei pot extrapola la totalitatea cercetătorilor români. Acestea sînt singurele moduri în care mă gîndesc că cineva ar putea contribui cu ceva. Fie material, să facă o donaţie de x miliarde de dolari, fie moral şi/sau intelectual.

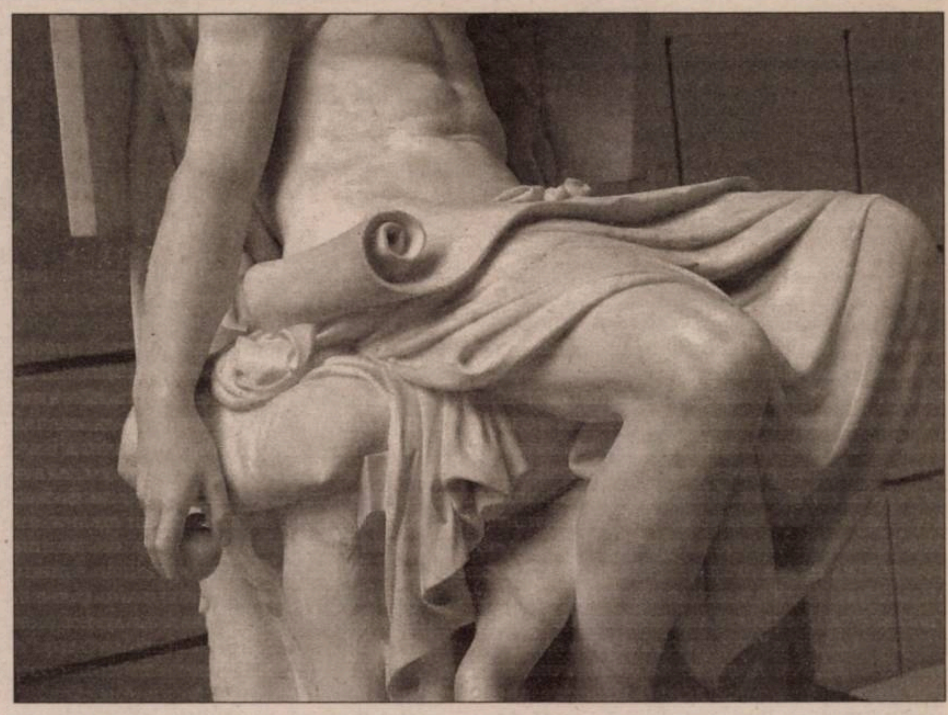

În general, mulţi desconsideră această contribuţie morală sau intelectuală despre care vorbiţi. Totuşi, nu e ceva vizibil.

Contribuţia intelectuală se realizează în măsura în care cercetătorii români din afara graniţelor au un profil de cercetare uriaş, în care lumea îi cunoaşte peste tot. Şi cei care consideră că aşa ceva nu se vede se poate să aibă dreptate, pentru că, din cîte ştiu eu, românii nu au un profil de cercetare uriaş. Dar să sperăm că vor există cercetători români care vor realiza mai mult decît am realizat eu sau decît au realizat alţii. Pe de altă parte, cercetarea nu ajunge atît de uşor la urechile omului de rînd. Comparativ cu valul de cercetători chinezi şi americani, românii sînt o picătură într-un ocean. Deci sînt efectiv îngropaţi în valul de asiatici care a năpădit lumea vestică. Ca atare, există o explicaţie: unu, pentru că sînt foarte puţini, şi doi, pentru că nu au realizări de maximă audienţă la nivelul omului de rînd. Dar asta nu înseamnă că sînt mai puţin competenţi. Ba din contră, mi se pare că cercetătorii români sînt foarte bine văzuţi în lumea cercetătorilor.

Cît de importantă este cercetarea pentru bunăstare?

E foarte importantă. Fiindcă inventezi lucruri noi. Şi dacă inventezi lucruri noi, faci bani, şi dacă faci bani, lumea se uită la tine, prestigiul creşte. Dacă nu faci bani, lumea nu se uită la tine. E cît se poate de banal. Lanţul acesta cauzal nu poate fi ocolit.

a consemnat Claudia SILAGHI

PUBLICITATE

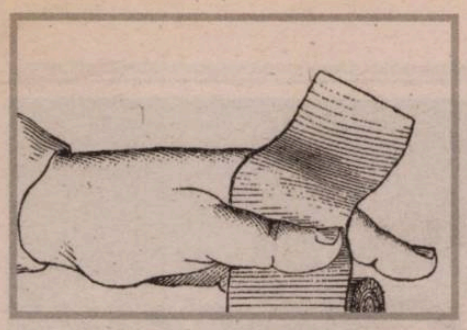

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Apocalipsa.TV

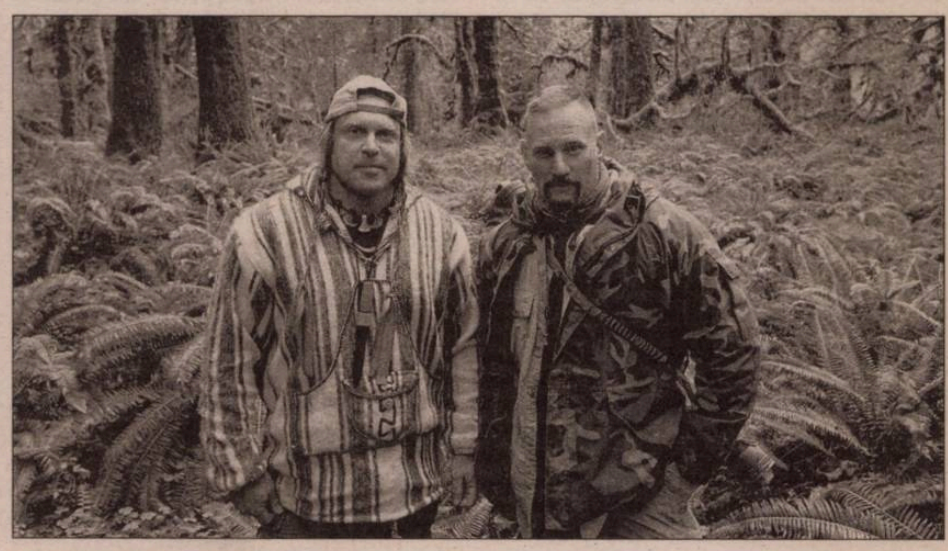

Media, se ştie, funcţionează binişor atunci cînd bagă în sperieţi publicul.

Acum, că au trecut nu numai anul 2000, ci şi apocalipsa mayaşă, sfîrşitul lumii pare a fi o afacere răsuflată. Dar, aşa răsuflată, e destul de productivă la TV, iar un inventar al cîtorva tipuri de formate dacă nu de-a dreptul apocaliptice, cel puţin infestate de milenarism, merită încercat.

Acum vreun an şi mai bine, Adrian Georgescu semna în *The Industry* un articol despre show-urile de supravieţuire de pe Discovery – trendul inaugurat de Bear Grylls, cel cu *Tehnici esenţiale...*, şi continuat de Les Stroud, Ray Mears, Mykel Hawke sau Ruth England. Lucrurile sînt clare acolo: un personaj aterizează într-un peisaj sălbatic, unde trebuie să se descurce cu un minimum de resurse şi unelte care ţin de civilizaţie (de regulă, un cuţit şi un amnar cu cremene, eventual o frînghie). Premisele au o încărcătură postapocaliptică evidentă, mai ales că într-un format ulterior, deşi cu mai puţin succes, pionierul genului Bear Grylls îşi manifestă competenţele nu în sălbăticie, ci la oraş. E vorba de ceea ce a fost tradus la noi drept *Tehnici de supravieţuire urbană*.

În legătură cu toate aceste formate, care au ceva mai puţin de un deceniu, s-a impus termenul de *survival show* – „show de supravieţuire". Dar nu numai în legătură cu ele. Începînd cu 2009, telespectatorii români au putut vedea, pe Discovery Science, un *reality* pe nume *Colonia*, în care premisa e o catastrofă nucleară, iar participanţii se organizează într-o comunitate care încearcă să facă faţă vicisitudinilor de tot felul. Show-ul a fost anulat după două sezoane, dar nu a fost singurul. În aceeaşi epocă apăreau *Falling Skies*, *Survivors* sau *Jericho* – ultimul, botezat nu după Ierihonul biblic, ci după un oraş din Kansas, ales ca teatru al evenimentelor. La care se adaugă, desigur, celebrul *Survivor*, cel cu insula şi consiliul tribal, consacrat de Mark Burnett ca unul din marile formate *reality* după premiera americană din 2000. Iar *Survivor*, la rîndul lui, se trage din *Expedition Robinson*, lansat de Charlie Parsons în Suedia, în 1997.

Inventarul de pînă acum ar fi suficient, dar el e departe de a fi complet. Celor de mai sus li se adaugă cel puţin alte două filoane importante. Primul se vede pe History Channel, al cărui public republican/mic-burghez se distrează cu formate ca *Aşii amanetului*, *Războiul depozitelor*, *Pe urmele antichităţilor* sau *Restaurări*. Numitorul comun al tuturor acestor emisiuni este reutilizarea, sub o formă sau alta, a vechiturilor. Dacă în *Aşii amanetului*, familia Harrison cumpără şi recondiţionează diferite obiecte, în *Restaurări* e vorba numai de recondiţionare, iar *Pe urmele antichităţilor* îi înfăţişează pe Mike Wolfe şi Frank Fritz cum scotocesc prin depozitele a diferiţi cetăţeni de pe tot teritoriul SUA. În fine, *Războiul depozitelor* se petrece în California şi se învîrte în jurul aceleiaşi idei de vechituri, care însă sînt de găsit în depozite închiriate şi abandonate de proprietari, mai apoi scoase la licitaţie.

Premisa comună poate fi interpretată în sensul în care William Gibson îşi imagina viitorul ca pe un uriaş depozit de vechituri: odată ce o anumită saturaţie tehnologică a fost atinsă, începem să vorbim mai degrabă de utilizări noi ale tehnologiilor şi dispozitivelor existente.

În fine, nu putem neglija trimiterile la sfîrşitul lumii din marile *talent show*-uri. Dincolo de pachetul grafic şi luminile care amintesc de SF-uri distopice în mai multe cazuri, *„Vocea României" (The Voice)* are legătură cu prezenţa altei voci în *Apocalipsa Sf. Ioan*, la fel cum X-ul din *X-Factor* e şi el oarecum milenarist. E drept, cel mai uşor putem să-l interpretăm ca necunoscută de ecuaţie, aşa cum a fost folosit de Descartes, în a sa *Geometrie* din 1627, cînd a atribuit literelor de la sfîrşitul alfabetului acest rol. Însă X-ul din X-Factor are desigur legătură şi cu X-ul hristic, Ch în greacă, aşa cum se vede în prescurtarea XP (CHR în alfabet latin) sau Chi-Rho (P-ul suprapus peste X într-un fel de cruce cu şase braţe).

Formatele de Discovery au în comun o specie de naivitate care se bate cap în cap cu însăşi ideea de supravieţuire. *A supravieţui* (calc după *survivre* în română şi derivat al acestuia în *survive*, în engleză) conţine tocmai ideea de catastrofă, eveniment neprevăzut, căruia persoana i se sustrage nebanal şi în nici un caz metodic, prin „tehnici". În vremurile mai puţin religioase pe care le trăim, încărcătura soteriologică lipseşte din astfel de constructe: e vorba mai curînd de sfîrşitul lumii aşa cum o ştim şi de tentativa înduioşătoare de a ne perpetua după acesta. Şi mai puţin de revelaţie, deşi sensul literal al Apocalipsei acesta e, *dezvăluire* sau *descoperire*.

Ideea (post-)burgheză de pe History Channel, de refolosire a tehnologiilor existente (care nu e numai pasiune de colecţionar şi nici filozofie ecologistă) e, comparativ, ceva mai răzbătătoare, dincolo de un anumit orizont. Şi implicit polemică faţă de visul american şi acumularea materială, dinaintea crizei. Dar, oricare-ar fi nuanţele şi varietăţile apocalipsei TV, formatele care pot fi puse sub această umbrelă au apărut mai toate în jurul anului 2000 şi se hrănesc dintr-o aprehensiune difuză, preexistentă. Fiindcă media, se ştie, funcţionează binişor atunci cînd bagă în sperieţi publicul. Apocalipsele multiplicate pe ecran sînt teamă şi în acelaşi timp reconfortare, un vis care luptă cu un alt vis, preexistent. Iar singura victimă a acestei lupte onirice e ideea de progres.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

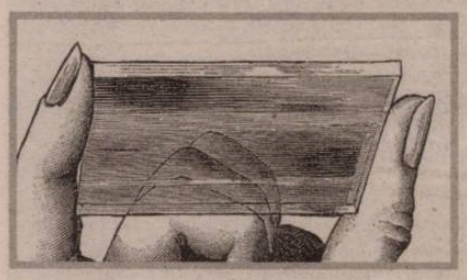

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Puţină gramatică

Invazia de greşeli şi de siluiri ale limbii române de care avem parte mai ales în spaţiul public.

Din păcate, nimeni nu-şi mai aminteşte astăzi sau pare să nu-şi mai amintească de Alexandru Graur şi de extraordinarul lui demers de popularizare a normelor de vorbire şi de scriere ale limbii române. (*Puţină gramatică* e titlul unei cărţi a lui; dacă nu aţi citit-o, v-o recomand.) Graur avea o excelentă emisiune la radio care i-a învăţat pe mulţi să vorbească o limbă română corectă. Iar cărţile lui erau scrise într-un stil accesibil şi cu talent scriitoricesc, astfel încît le citeai cu plăcere.

Că lumea l-a uitat pe Alexandru Graur o dovedeşte şi invazia de greşeli şi de siluiri ale limbii române de care avem parte cam peste tot şi mai ales în spaţiul public, cel care oferă modelele. Acesta este motivul pentru care, de fiecare dată cînd Consiliul Naţional al Audiovizualului dă publicităţii rezultatele monitorizării realizate de Institutul de Lingvistică, mă încăpăţînez să scriu despre greşelile de limbă care se află astăzi la putere. Cu riscul de a fi pisălog şi didactic.

Aşa cum am spus-o şi altă dată, feriţi-vă de perfidul „şi" din „ca şi"! Perfid, pentru că vă lasă impresia că vă scapă de o cacofonie („pe cine pregătiţi *ca şi* contracandidat" – Realitatea TV; *„ca şi* concluzie" – Antena 3; „sunteţi, *ca şi* companie, dispusă să plătiţi mai mult" – PRO TV). În realitate, „ca şi"-ul nu rezolvă nimic, ba se constituie într-o cacofonie încă şi mai mare. În plus, are tendinţa să se extindă cu repeziciune, ca un ţesut canceros, şi către zonele sănătoase, unde nici măcar nu e vorba de vreo cacofonie: „cum este domnul Sima *ca şi* om?" (Realitatea TV); „este interesantă *ca şi* argumentare" (TVR 2); *„Ca şi* broker, cum era?" (Digi 24). Din numărul mare de astfel de cazuri în care apare „şi" parazitar, înregistrate de monitorizarea făcută de Institutul de Lingvistică, rezultă clar că acesta este unul dintre cele mai serioase pericole care ameninţă astăzi sănătatea limbii române.

O altă listă foarte mare, în această monitorizare, este cea cu pleonasme. „A rămîne" înseamnă şi „a continua, a se menţine", deci e un pleonasm să zici „vremea *rămîne* frumoasă *în continuare*" (TVR 1). Tot aşa, nu e corect să spui „ancheta *se desfăşoară în continuare*" (B1). „Posibil" le include pe „poate" sau pe „a putea", deci nu trebuie spus niciodată *„poate* fi oricînd *o posibilă* ţintă" (România TV) sau „toate întrebările *posibile* pe care le *puteţi* pune" (OTV). „Drastic" îl presupune pe „foarte" („foarte aspru", „foarte energic"), deci e incorectă formularea „măsuri de securitate *foarte drastice*" (România TV). La fel, „teroare" conţine ideea de „frică" şi, oricît ai vrea să dramatizezi, nu e bine să le combini pe cele două: „vorbea domnul Sima şi despre *teroarea fricii* care l-a împins să plece din ţară" (Realitatea TV). Inovaţia este nouă prin definiţie, aşa că trebuie să te fereşti de *„noi inovaţii"* (Realitatea TV). „Propriu" înseamnă „care aparţine în mod exclusiv cuiva", deci nu e în regulă să zici *„propriii noştri* copii" (Antena 1). „A survola" este „a zbura deasupra", aşadar e preferabil să te fereşti să spui „avionul care *a survolat* mult timp *deasupra* capitalei Ungariei" (Antena 1). Acestea sînt doar cîteva exemple de pleonasme culese de cercetătorii Institutului de Lingvistică, de la televiziuni.

Altfel, în raportul respectiv sînt nenumărate alte abateri de limbă cu care din păcate ne-am obişnuit deja: „care" în acuzativ fără prepoziţia „pe"; utilizarea greşită a lui „pe" în locul altor prepoziţii („aprecierile *pe* justiţie"); „exemplu", pronunţat „ecsemplu", şi nu „egzemplu"; accentuări aberante, de tipul „butelie" sau „prevederile"; formele verbale „vroia", „să aibe" sau „va apare"; dezacordurile dintre subiect şi predicat, ale adjectivelor, ale mărcii de genitiv „al" sau ale numeralelor (*„doisprezece* luni"); folosirea lui „a debuta" în loc de „a începe" sau a lui „a servi" în loc de „a mînca" şi multe, multe altele.

Săraca limba română!

Stela GIURGEANU

Bucureştiul explicat străinilor

În urmă cu ceva vreme publicam un reportaj despre o după-amiază petrecută în capitala Austriei, o după-amiază în care am descoperit Viena drept un oraş fabulos prin normalitate, unde totul pare a fi la locul său, nimic nu e prea mult sau prea puţin. Nimic ostentativ. Este acel oraş al zilelor de duminică, cu clădiri perfecte, cu străzi impecabile şi cu oameni care par a fi mereu îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Entuziasmul călătorului de ocazie pe care îl manifestam în acel articol a fost însă temperat de către un cititor care a întrebat, probabil cu o uşoară ţîfnă: „Dar de ce nu scrii aşa ceva şi despre Bucureşti?". O întrebare la care, recunosc, aş putea găsi multe răspunsuri – toate defensive, dar care mi-a rămas în minte nu ca o toană „patriotică", ci mai degrabă ca o provocare. Căutînd o disociere de statutul de bucureşteancă get-beget şi de multele hibe ale Capitalei noastre, am încercat un experiment: să trăiesc o după-amiază în pielea cuiva care întîlneşte Bucureştiul (şi România) pentru prima oară şi care porneşte la drum cu toată bunăvoinţa pe care ţi-o dă entuziasmul descoperirii.

Obiective de bifat

Dacă întrebi un bucureştean care ar fi locurile pe care merită să le vezi ca turist novice prin Capitala României, acesta, cel mai probabil, va ridica la început, instinctiv, din umeri. Se pare că atunci cînd vine vorba de obiective turistice ale oraşului lor, bucureştenii nu prea au multe de povestit. Se însăilează totuşi, cu greu, un fel de traseu turistic. Casa Poporului sau – după numele său postrevoluţionar – Palatul Parlamentului e primul obiectiv la care vei fi trimis. „Merită?" – întrebi, spunînd că în Bucureşti stai destul de puţin timp şi vrei să prinzi cît mai multe din „culoarea" locală. Merită, nu merită, trebuie văzut – ţi se va răspunde, căci e un „ceva" despre care se tot vorbeşte, fie printre românii care vin pentru prima oară în Bucureşti, fie printre străini. Ţi se vor înşira în continuare cîteva statistici ale clădirii, dintre care reţii că, după Pentagon, e a doua clădire administrativă din lume ca suprafaţă.

„O clădire impresionantă" sau „un loc care aminteşte de ambiţiile măreţe ale românilor de dinainte de Revoluţie" – sînt doar cîteva dintre descrierile clădirii, descrieri postate pe blogurile tinerilor români. Părerile sînt aici radical împărţite, căci cei mai în vîrstă au o repulsie totală în ceea ce priveşte clădirea şi istoria ei.

Dar să începem cu începutul. Preţurile pentru vizitare variază în funcţie de tipul turului pe care vrei să-l urmezi: de la 15 lei (adică în jur de 3 euro), un tur „panoramic", care oferă accesul către terasa imensei clădiri, sau 45 de lei (10 euro), un tur complet care include sălile deschise publicului, terasa şi subsolul.

Practic, din afară, pare o clădire mai mult hidoasă decît impresionantă, în care stilurile se încalecă unul pe altul, şi care poate fi de fapt descrisă printr-un singur cuvînt: megalomanie. Construită în anii '80, oficial ca adăpost pentru instituţiile statului, destinaţia sa reală era de „palat personal" al lui Nicolae Ceauşescu. Continuînd să străbaţi sălile enorme, mai afli şi că, pentru construirea ei, s-a demolat cea mai mare parte a Centrului Vechi al Bucureştiului, adică peste 30 de mii de locuinţe, 19 biserici ortodoxe, 6 sinagogi şi 3 biserici protestante. Şi dintr-odată îţi pare că pe culoarele prelungi şi reci, care se intersectează haotic, ca într-un labirint monstruos, deşi luminate din plin, vezi fantomele celor strămutaţi, trecînd mute şi palide prin palatul demenţial. Şi cu cît te afunzi în ceea ce aduce mai mult a cavou, cu atît dorinţa de a continua întregul tur se estompează şi ceri ghidului bucureştean să te scoată cît mai rapid la aer şi să te îndrume spre ceva mai vesel, mai optimist. Mai fără fantome.

După alte cîteva lungi clipe de gîndire, privirea bucureşteanului se luminează brusc, de parcă revelaţia pe care tocmai a avut-o este exact lucrul de care ai nevoie pentru a lua o bucăţică din frumosul Bucureştiului. „Cum de nu m-am gîndit de la bun început?" te întreabă retoric, continuînd: Muzeul Ţăranului Român.

Deşi nu eşti prea încîntat de ideea de muzeu (timpul se scurge destul de rapid şi-ţi dai seama că aproape o jumătate de zi n-ai făcut decît să vezi ceva monstruos şi inutil), accepţi, convins mai mult de entuziasmul ghidului de ocazie, să vizitezi acest muzeu.

MŢR-ul (prescurtare care sună mai mult a alint) este într-adevăr ceva ce merită văzut. Nu e un simplu muzeu (oamenii – de la curatori la vizitatori sau simpli trecători – par că realmente îl iubesc, vorbind despre el nu cu simpatie, ci cu un drag autentic), ci un spaţiu alternativ. Pe lîngă clădirea principală, care găzduieşte colecţii de artă naţională – valoroase, aveam să aflu –, există Clubul Ţăranului (o terasă-bar unde se desfăşoară diferite evenimente culturale), un cinematograf, dar şi tîrguri de artizanat, organizate la fiecare sfîrşit de săptămînă.

Muzeul este împărţit în două secţiuni: la parter colecţiile sînt grupate sub tema „legea creştinească", unde există colecţii de icoane, cruci, dar şi rame de ferestre încrustate cu motive creştine (precum şi o sală de şcoală ţărănească de pe vremuri, cu pupitre prelungi de lemn). La etaj, reunite sub titlul „legea vieţii", găseşti veşminte naţionale, puternic colorate, unelte de muncă (roţi de lemn autentice, vase de ceramică sau mese de lucru), precum şi sala minorităţilor din România.

Dar muzeul nu oferă acces doar la fragmente de istorie românească. Pe terasa clubului, unde adăstezi după prelunga vizitare, tragi cu ochiul la lume, la prezentul bucureştenilor: majoritatea fumează, fie că sînt tineri (şi chiar adolescenţi), vioi, vorbăreţi, îmbrăcaţi uşor ostentativ, dar şi bătrîni care stau la taclale, în timp ce beau bere sau vin şi mănîncă un soi de *mezze* româneşti – despre care afli că nu sînt tocmai specifice României, ci mai mult zonei balcanice. Un singur fel mi se spune că este 100% autentic: un soi de amestec de mămăligă (cunoscută în străinătate drept polenta) cu brînză sărată şi smîntînă.

Dar cum timpul trece, propui ghidului tău să te ducă şi într-un parc. Aici, pentru prima oară, ghidul nu are nici un dubiu şi îţi dă, automat două variante: Cişmigiu sau Herăstrău. Zîmbeşti puţin la ideea că o Capitală europeană propune turiştilor doar două parcuri, însă eşti liniştit (întrucîtva): ţi se spune că mai sînt şi altele (două sau trei), dar nu sînt prea „turistice".

Cişmigiul, opus ca direcţie Herăstrăului, se află chiar în centrul oraşului (celălalt aflîndu-se înspre partea de nord, spre periferie) şi e descris de majoritatea locuitorilor a fi „mai cochet". Este un parc mic, care îţi dă senzaţia de uşoară claustrofobie, presărat isteric cu toalete ecologice, cu un oarecare farmec: alei întortocheate, statui ascunse de verdeaţă, poduri de piatră, şi o senzaţie de parfum din alte vremuri. Cu toate astea, nu-ţi poţi înfrîna o altă senzaţie: aceea că te afli într-un soi de dulap, în care sălăşluiesc laolaltă veşminte *haute couture* şi haine de mîna a doua.

Cu Cişmigiul la activ, ziua s-a cam terminat, căci Bucureştiul, deşi un oraş relativ mic, din cauza aglomeraţiei nu permite prea mult timp de hoinărit, mai ales dacă obiectivele nu sînt situate unul lîngă altul. Taxiurile sînt ieftine (dacă luaţi unul de firmă, şi nu taxiuri-fantomă), preţul pe kilometru fiind cam 30 euro-cenţi, însă la orele de vîrf riscaţi să parcurgeţi şi 2 kilometri în două ore.

Puteţi lua metroul, o alternativă valabilă, trenurile succedîndu-se la un interval de aproape zece minute, iar staţiile fiind relativ apropiate. Bineînţeles, dacă optaţi să nu vă depărtaţi de centru, căci cartierele mărginaşe sînt vitregite în totalitate de mersul subteran.

Ar exista şi posibilitatea autobuzelor şi tramvaielor, însă, în afara faptului că aici aşteptaţi enorm de mult în staţii (fără să aveţi la dispoziţie un orar al sosirilor), înghesuiala din ele, la care se adaugă îmbrînceala şi statul ghidului bucureştean de a vă ţine strîns de geantă, sînt motive serioase de a elimina această posibilitate.

Oamenii şi strada

Bifînd doar trei „obiective", ca turist străin de Bucureşti te încearcă o oarecare frustrare. Asta a fost tot? Simţi că-i provoci o mare tristeţe ghidului, dar parcă nu-ţi vine să crezi că a trecut aproape o zi şi, dintr-un oraş străin, ai rămas doar cu imaginea unui *memento* al comunismului în plin Centru, cu un muzeu şi cu un parc despre care crezi cu tărie că a fost fermecător. În alte vremuri.

Atunci, alături de amicul de promenadă, te laşi ghidat pe străzi, înspre Centrul Vechi – locul unde ţi se spune că este concentrată toată distracţia.

Treci pe un bulevard zgomotos în care claxoanele maşinilor se îmbină cu urletele muncitorilor (peste tot în Bucureşti găseşti minişantiere) şi cu lătratul agresiv al cîinilor vagabonzi (denumiţi generic „ai străzii"). Clădirilor, care străjuiesc bulevardul, de o parte şi de alta, deşi au scăpat de demolările comuniste, timpul, lipsa de bani şi de interes le-au urîţit faţadele, îmbătrînindu-le înainte de vreme. Treci şi prin faţa Universităţii, o clădire frumoasă, dar pe care nu o poţi dibui prea bine tocmai din cauza degradărilor. Este situată faţă în faţă cu Teatrul Naţional, aflat în renovare de ceva vreme, pe care, deci, îl ratezi. Atenţia cade totuşi pe grupul de statui din bronz, din faţa lui. „Personajele lui Caragiale" – ţi se răspunde, Caragiale fiind unul dintre cei mai apreciaţi dramaturgi români. Continui drumul spre Centrul Vechi, sau Lipscani, pe un alt bulevard pestriţ, cu mult praf, vitrine încărcate, magazine de lux, lîngă *boutique*-uri ieftine, chioşcuri de ziare şi case de amanet. Îţi pare un amestec ciudat de Occident şi Orient, în care oricine îşi poate asuma orice rol doreşte.

Vorbind de roluri, Lipscaniul pare o autentică scenă de teatru. Pe străduţele înguste, într-o aglomeraţie colorată, trec domnişoare graţioase, cu rochii scurte şi decoltate, mergînd cu greu pe tocuri înalte, tineri gălăgioşi şi uşor ostentativi, domni spilcuiţi, la costum, care vorbesc continuu la mobile (în Bucureşti observi preocuparea oamenilor de a folosi telefoanele mobile sau tabletele). Printre ei, copiii romi aleargă, în picioarele goale şi aproape dezbrăcaţi, deranjînd mesele teraselor, cerşind sau jucîndu-se cu cîinii vagabonzi. Din cînd în cînd, vezi şi cîte un vînzător de covrigi (un soi de gustare ambulantă românească, cercuri de cocă sărată coaptă în cuptor şi presărată cu sare sau boabe de mac).

Toţi mişună, ca şi cum ar aşteapta şi ar căuta în acelaşi timp ceva, altceva decît un loc liber la o masă, mergînd parcă în cerc, precum peştii dintr-un acvariu.

Dacă aveţi noroc, puteţi urmări toate acestea în lumina de după-amiază, acea lumină blîndă şi dulce ca mierea pe care în Bucureşti o vezi parcă mai altfel decît în alte părţi.

Căci dacă vitregitului oraş – despre care se spunea odinioară că ar fi fost „micul Paris" – demolat sălbatic şi de ideologia comunistă, dar şi de lăcomia postdecembristă, i s-a luat orice demnitate, lumina de după-amiază vine ca un soi de liant, ca o compensaţie naturală în care pînă şi hîdele blocuri socialiste, dar şi bătrînele case ajung, obosite de atîta înverşunare, la o pace de cîteva zeci de minute.

CUM AR FI SĂ TE TREZEŞTI CU UN CAZ COLOSAL DE SCHIMBARE A DIAFRAGMEI ÎN COLŢUL DIN DREAPTA, SUB O STATUIE A LIBERTĂŢII ÎMBUJORATE?

■ O balenă vie, lungă de 18 metri, a eşuat recent pe o plajă din New York. S-a declanşat o întreagă operaţiune de salvare, cu pompieri, poliţişti şi specialişti. Aceştia au constatat că balena are puţine şanse de supravieţuire, ca în mai toate cazurile similiare. Fiindcă există cazuri similare, ba chiar cîte două pe an numai pe plajele newyorkeze. Cum o fi să te trezeşti cu o balenă lîngă tine pe cearceaful de plajă? Să te întrebe de Waldorf Astoria Hotel? (**A. M.**)

■ Cum de mai mulţi ani imaginea lui Moş Crăciun apare peste tot, folosit pe post de comis-voiajor care vinde de toate, de la maşini şi vacanţe scumpe în ţări exotice la detergenţi şi chiloţi, în unele reportaje TV reporterii au ajuns să-i spună „bătrînelul“. Un caz colosal de tragere de şireturi. (**S. G.**)

■ Deci un prim-ministru plagiator (conform Comisiei de Etică a Universităţii Bucureşti) şi un preşedinte al ICR informator al Securităţii (conform CNSAS). Anul trecut, cam pe vremea asta, îngheţam ca proştii protestînd pentru schimbare în Piaţa Universităţii. Mulţumim mult, „USL-aceeaşi-mizerie“! (**M. C.**)

■ O sală de gimnastică din Bucureşti te îndeamnă, printre alte corvoade fizice, la un exerciţiu tentant: terapia

Cu ochii-n 3,14

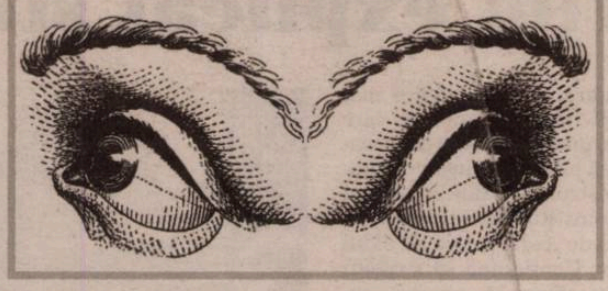

prin rîs. Scopul terapiei e eliminarea stresului şi a toxinelor din organism. Exerciţiul constă din stimularea artificială a diafragmei. Parcă-parcă mă încearcă rîsul. Dar nu mai bine mă uit la *Seinfeld?* (**M. M.**)

■ Să vedeţi ce mi s-a-ntîmplat. Deschid eu într-o seară saitu' ziarului italian *La Stampa* (lastampa.it) ca să văd cum mai e cu Berlusconi (recent re-logodit şi re-hotărît să re-salveze Italia) şi, în colţul din dreapta sus, peste cine credeţi că dau, pe un mic banner? Peste Mirabela Dauer făcînd reclamă la tigaia Dry Cooker! Pe româneşte. Am închis imediat saitu' cu pricina şi nu mi-a mai păsat de Berlusconi şi de logodnica lui. Mă tem că nici globalizarea nu mai e ce-a fost. (**M. V.**)

■ Pe o pungă de popcorn cumpărată în gara Tecuci scria *„authentic fabrication“*, sub o statuie a Libertăţii cam ştirbă, dar fericită. Am răsuflat uşurată. Mă temeam că dau peste nişte floricele contrafăcute, fierte în grăsime de gîscă pe un vapor din largul coastelor somaleze. (**L. V.**)

■ Ca în fiecare an, de sărbători am trimis şi am primit mesaje cu urări. Ca în fiecare an, după primele trei sms-uri m-a cuprins o plictiseală teribilă, uitîndu-mă la banalităţile care se tot repetau pe ecranul telefonului. Noroc cu cei de la *Kamikaze* şi ale lor „SMS-uri de trimis prietenilor pretenţioşi de sărbători“. Iată cum sună unul dintre ele: „Fie ca Sfintele Sărbători să vă aducă belşug în casă şi pe masă, dar un belşug cu conţinut caloric mai scăzut, bazat în special pe calorii provenite din proteine şi mai puţin din glucide sau grăsimi. Fie aşadar ca piftia (de curcan sau soia), cozonacii (fără nuci că au grăsimi, fără ou că e greu şi fără unt), friptura (maxim de peşte cu carne slabă) şi vinul şi ţuica fără alcool să vă aducă numai bucurii!“. Sau: „În clinchet vesel de clopoţei, cu feţele îmbujorate de flăcările din soba pe care şade mîndru televizorul plat care anunţă măriri de impozite şi criză financiară, fie ca magia Crăciunului, a ţuicii şi a vinului să vă dea o stare iluzorie de bine şi de belşug“. La mulţi ani! (**P. M.**)

CAM ŞTIŢI, CÎT DE CÎT (CU UN OCHI DESCHIS), POEZIA LOCULUI DEFINITIV

■ Acum fix 30 de ani, pe 1 ianuarie 1983, ARPANET folosea în mod oficial „Internet Protocol“. Restul îl cam ştiţi. (**M. C.**)

■ În dimineaţa zilei în care împlineam un număr de ani cu care aveam o relaţie cît de cît bună, am primit un e-mail de la fondul de pensii privat pilonul doi. Acesta a fost primul, bănuiesc că de acum înainte o să-mi scrie în fiecare an. Aşa că le mulţumesc, mi-au făcut ziua... (**A. M. S.**)

■ Dacă delfinii dorm cu un ochi deschis, propun această expresie: „a dormi delfineşte“. Pentru cei care pot. (**M. C.**)

■ De sărbători mi-a recomandat cineva pentru cozonaci – şi nu numai – cofetăria... Peştişorii. Cînd am ajuns acolo, cu puţin înainte de Ajun, totul se epuizase. Nu şi poezia locului: cofetăria se află pe str. Picturii, colţ cu str. Iarba Cîmpului. De acolo ieşi în str. Ghemului. (**I. P.**)

■ Primesc prin e-mail o invitaţie de la magazinul meu preferat din Franţa, E. Leclerc, şi, pentru că îmi place locul, o şi deschid. Şi citesc aşa: „Vous ne pouvez pas accéder à ce site depuis votre pays“, adică era pentru mine, dar nu şi dacă-mi deschid mail-ul din România. Ştiu, e practica obişnuită – de pildă, amazon.fr nu trimite cărţi electronice pentru Kindle în România orice-ai face şi oricît ai plăti (ceea ce e o discriminare grosolană). Ce să zic, deocamdată pot doar să nu mai calc *ever* prin E. Leclerc, să citesc cărţi franţuzeşti doar pe hîrtie, să renunţ definitiv la melci şi la camembert... (**S. S.**)

DEOCAMDATĂ ÎI PUTEŢI URMĂRI CĂLĂTORIA REPEDE PRIN VECHILE METODE NOI

■ Am promis că vă ţin la curent cu voiajul spre marginea sistemului solar al sondei Voyager 1. Lansată în 1977 şi aflată acum la 18 miliarde km de Terra, este cel mai îndepărtat obiect produs de om. Cercetătorii spun că mai are puţin şi iese din sistemul solar, dar rezervele de plutoniu ale sondei o vor mai putea alimenta doar pînă în 2025, moment în care vom pierde contactul cu ea. Deocamdată îi puteţi urmări călătoria în timp real aici: http://voyager.jpl.nasa.gov/where/index.html. (**M. C.**)

■ Revoluţia din '89 pe foarte repede înainte. Pe 23 decembrie, la Universitate, o doamnă îi spune fetiţei: „Mulţi tineri au ieşit atunci pe stradă şi s-au bătut cu poliţiştii pentru libertate. Era şi mami acolo“. (**A. M. S.**)

■ Pregătiţi-vă să vă schimbaţi buletinele de identitate. În 2013 se introduc noile cărţi de identitate europene, cu cip electronic şi date biometrice. Asta înseamnă: cozi, ghişee, hîrţogăraie. Pentru că digitalizarea actelor se face tot prin vechile metode analogice. (**M. M.**)

■ La început de an, un pomelnic inaugural cu nume de firme, adunate din Alba Iulia şi Focşani: Info Curăţenie SRL, Abordabil SRL, Sing Sing SRL, Cicago Grup SRL, Viitorul Gologanu SRL, Distins SRL, Ro Basm Tex SRL, Baby Biberon SRL, Decembrie 89 SRL, Spontana SRL, Lumina Bună SRL, Dacii Noi SRL, Dublu Lic & Sic SRL, Florăria Ichebana SRL, Global Investiţii Patrimonializate SRL, Teocratic SRL, Fantezia Culorii SRL, Tu SRL, Balta Lucie SRL, Lăcătuşeria Kuznețov SRL, Dor Total Com SRL, Micuţul SRL, Promovări Sarmisegetusa SRL, Tarabarala SRL, Agresiv SRL, Şurub Expert SRL, Vasile Transportes Nacionais E Internacionais SRL, Reîntregirea SRL, La Unica Seniorita SRL, Magazin Prelata Albastră SRL, Independent SRL, Pour Amour SRL, Ziduri SRL, Totalitaris SRL, Mânădelucru SRL, Locaşul Meu SRL, Dinţişorul SRL, Expansiune Com SRL, Naşterea Cuvântului Presei SRL, Poarta Şapte SRL, Arta Cimentului SRL, Măsaua De Minte SRL, Pan Tolstoi SRL, Lună Şi Bec SRL, Poem Studio Estetic SRL, Ideal Breaz SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 465 ■ 10-16 ianuarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Maria IORDĂNESCU
lasă-ţi **copiii** să vină la **tine** 11

ANDREI PLEŞU
„Nu de moarte mă cutremur, ci de mahalaua ei“
pagina 3

CARMEN GAVRILĂ
„Libia – între salafism şi sufism“
pagina 20

ADINA POPESCU
„Locurile care ne aparţin“
pagina 23

Artişti independenţi

„Nu cred în artă. Cred în artişti.“

MARCEL DUCHAMP

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

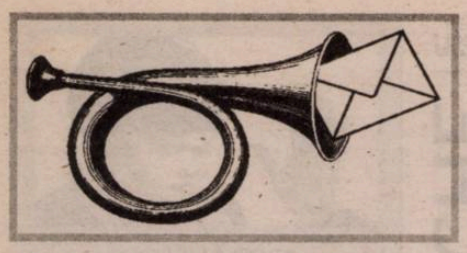

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

(IN)ACTUALITĂŢI

Din ură faţă de toţi zeii. Sergiu Nicolaescu şi bunul colectiv

Una dintre cele mai agresive politici a dictaturii comuniste în Romania – oricît am oculta, în sondaje de opinie, istoria – a fost cea a îngurgitării spaţiilor intime ale fiecăruia. Aşa se explică războiul purtat cu focarele de religie ori de cultură, desfiinţarea mănăstirilor, aruncarea în temniţă a cărturarilor şi scriitorilor. Religia, mai explicit decît cultura, mută viaţa cotidiană într-un spţiu alternativ lipsit de zgomot, care purcede în subsidiar, fără ca măcar să atingă ordinea socială din afară. Or, tocmai asta era problema: instrumentele politice nu aveau cum să acţioneze asupra acestui spaţiu tăcut, ermetic, lipsit de logica binelui şi a răului din cetate. Dictatura nu făcea parte, din capul locului, din ecuaţia rugăciunii. Dictatura nu încăpea în registrul intimităţii. Oricîţi agenţi, oricîţi turnători, oricîte puşcării ar fi construit, spaţiul intim al fiecărei vieţi îi era inaccesibil. Nu avea uşi cu deschidere înăuntru.

Cea mai parşivă tehnică a comunismului a fost tocmai aceasta: uzurparea intimităţii. La cotă maximă, această uzurpare înseamnă că fiecare dintre noi era un bun nu doar al regimului totalitar, ci al tuturor. Un bun colectiv. Cu totul altul decît bunul public din ordinea democratică. Psihologic, explicaţia rezidă în acel complex al lui Dumnezeu căruia i se dedau indivizii înghiţiţi de mulţime. Etapa finală a comunismului se împlineşte încă acum, sub ochii noştri: mulţimea devine, ea însăşi, prin mimetism, regim totalitar. Stă hulpavă în stradă, împingînd de la spate sinucigaşul care, pe buza prăpastiei, se răzgîndeşte în faţa morţii şi ar vrea să se întoarcă.

Sergiu Nicolaescu a devenit, în perfecta logică dictatorială pe care, la urma urmei, a servit-o, un bun colectiv. Să ne întoarcem la binele/bunul public, numit de teoria politică şi interes general. Acesta din urmă nu e o însumare a fiecărui bine individual, nu e o colecţie de interese ale fiecăruia, o avere strînsă de la toţi şi din care fiecare serveşte, după nevoi, o felie mai lacomă sau mai modestă. Nu!, bunul/binele public e o intersecţie care dă seama de inversul regulii de aur: nu fă altuia ce nu vrei să ţi se facă ţie. Altfel spus, întinde-te cît vrei, urmăreşte-ţi interesul propriu pînă în punctul în care binele propriu face rău altuia. Aceasta e limita. Bunul colectiv, însă – aşa cum a fost el gîndit în comunism şi, iată, asumat de mulţime – este acela aritmetic, definit printr-o relaţie perfidă de apartenenţă. Bunul colectiv aparţine tuturor. Şi, cum orice cantitate este limitată, ne spune universul, în el încap şi lucrurile fără materie, care nu îţi stăpînesc foamea fizică, ci cea psihologică, de putere şi de Dumnezeu. Un astfel de bun este Sergiu Nicolaescu. Priviţi mulţimea hulpavă adunată la sicriul său, într-un ritual de necrofagie pură. Aşteaptă să îşi ia, fiecare după lăcomie, o bucată din bunul tuturor.

Comunismul a reuşit cum nu ar fi trebuit să reuşească. A eşuat economic. A pierdut politic. Şi-a luat, însă, o revanşă imensă la scara istoriei: a cîştigat societatea. Pentru că, din păcate, mulţimea care ţipă înfometată, în cadenţele urletelor televiziunilor la fel de lacome, este ceea ce a rămas din societatea românească, abrutizată în jumătate de secol de uzurpare a tuturor zeilor, pentru a aşeza în locul lor individul colectiv. Teza de licenţă a lui Marx, de altfel, se deschide cu vorbele lui Prometeu, „îi urăsc pe toţi zeii“.

Magda GRĂDINARU
jurnalist Digi24

Moartea lui Sergiu Nicolaescu şi balele carpatice

Puţine ţări europene au ghinionul consensului atît de puţin stratificat, în rîndul televiziunilor, cînd e vorba despre promovarea, cu „profesionişti“, a mitocăniei şi a vulgarităţilor cotidiene drept fapte de presă demne de analize ample, la ore de vîrf. Ca de atîtea ori, o veste tristă şi impunătoare de decenţă, cum era deunăzi cea a morţii lui Sergiu Nicolaescu, a devenit, subit, prilej de încleştare a fălcilor şi delir naţional în numele dreptcredinciosului popor, căruia i se spune apăsat că incinerarea morţilor este interzisă ortodocşilor, deşi clerul ortodox nu are o practică unitară în acest sens. Televiziunile româneşti s-au întrecut în a expune impudic şi ignar aproape toate detaliile morţii, bolilor, ale vieţii private a regizorului mort şi a soţiei sale. Deşi familia ceruse explicit discreţia presei, nimic nu a rămas nefilmat şi necomentat din dormitorul soţilor Nicolaescu; nici o frîntură din ADN-ul fostului regizor nu a scăpat neinterpretată timp de cîteva zile, de dimineaţa pînă seara, la absolut toate televiziunile importante româneşti. Pînă şi B1TV, un post la care te-ai fi aşteptat să respire într-o ambianţă raţională şi civilizată, în astfel de momente, a virat-o cu toată forţa, în mlaştina de bale carpatice pe care o întreţine, majoritar şi fără jenă, presa noastră cea de toate zilele.

Totul a început de la analfabetismul creatorilor de programe TV, care, panicaţi de domolirea de moment a scenei politice, au supramediatizat refuzul Bisericii, inexplicabil de data aceasta, de a oferi slujba de înmormîntare unui credincios care, prin testament, a cerut să fie incinerat. Parlamentari „nou-născuţi“ pe 9 decembrie, despre ale căror competenţe în vreun domeniu nu ştie nimeni nimic, au devenit brusc interpreţi fini ai dogmaticii creştin ortodoxe, la emisiuni „savante“. Popi care au făcut şi vor mai face excepţii de tot soiul împotriva regulilor generale (de la slujbe în biserică şi înmormîntări pentru sinucigaşi, pînă la slujbe pentru morţi incineraţi), atei latifundiari care pînă mai ieri înjurau Biserica şi popii pentru orice obstacol imobiliar în calea intereselor lor personale, savantlaci sfertodocţi care nu pot articula inteligibil limba română s-au prins într-o sarabandă tîmpă şi violenţă, cînd împotriva medicilor care l-ar fi omorît cu zile pe octogenarul fost senator, cînd împotriva soţiei regizorului, care a respectat mai degrabă dorinţa soţului decît pretenţiile colectiviste ale Bisericii asupra trupului mort.

Atît poliţia cît şi biserica a-toate-împăciuitoare şi drept credincioasă au privit duioase cele cîteva zeci de enoriaşi, asmuţite de puţini popi bătăuşi de cartier, care au huiduit-o pe soţia regizorului la uşile crematoriului. Televiziunile au prezentat două-trei zile la rînd, repetat, imaginile scandaloase cu cîţiva enoriaşi fanatici şi regretabil-reprezentativi pentru mizeria colectivă şi agresivă propagată de-a lungul şi de-a latul patriei. Nici un preot care să se desolidarizeze public de această huligăneală şi grotesc mediatizată faptă penală! Nu intrigă pe nici unul dintre drept-veghetorii neamului?

Cireaşa pe tort avea să o pună cine altul decît Vadim Tudor, acest bard al flegmei nesancţionate de mai bine de un sfert de veac românesc. În talk show-ul de la ora 18, la B1TV, duminică 05 ianuarie, moderat de Nadia Ciurlin, Vadim Tudor, cu vestita-i competenţă medicală, dezvăluia împăciuitor poporului că Nicolaescu a murit din cauza malpraxis-ului medicilor de la Spitalul Elias. Cunoscut pentru retorica lui sulfuroasă, Vadim Tudor nu mai miră, cred, pe nimeni. De neînţeles sînt doar moderatorii care se gudură în preajma lui şi-i fac reverenţe ca unui apostol planetar, în speranţa cîtorva puncte de rating. Aproape totul e predictibil în psihologia acestui personaj. Orice comentariu despre el e de prisos. Uimitoare este invitarea lui pînă şi la B1TV, la o oră de vîrf, pentru şuşanale de tarabă şi, culmea!, pentru a-i aduce flori în direct (sic!) moderatoarei Nadia Ciurlin, alături de care comenta marea lui prietenie cu Sergiu Nicolaescu. Dar cu adevărat scandaloasă este docilitatea cu care toţi moderatorii din televiziuni, dar absolut toţi, primesc tutuiala arogantă şi sfredelitoare a tribunului ca pe o binecuvîntare transistorică. În candoarea sa grav inadecvată, doamna Ciurlin nu a ezitat să identifice în florile primite de la unul dintre cei mai scabroşi specialişti ai balelor recente şi naţionale, gestul unui „mare cavaler“ al României moderne.

Incinerarea şi rumoarea din jurul morţii lui Sergiu Nicolaescu deschid profetic drumul spre noua Românie, pe care dregătorii actuali ai ţării s-au jurat că o vor construi rapid. Deocamdată, România nouă colcăie voluptuos în aceleaşi bale din ce în ce mai urît mirositoare pe care presa nobilă le serveşte poporului drept-credincios în strîmbătatea lui seculară.

Gabriel JARNEA
Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.100 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Avem Guvern. Ce ne mai trebuie?**
- **Petreceri. Chefuri**
- ***Dilema* – după 20 de ani**
- **Boli în România**
- **Fundamentalisme**
- **Trenul**
- **Studenţie**
- **Mîncare**

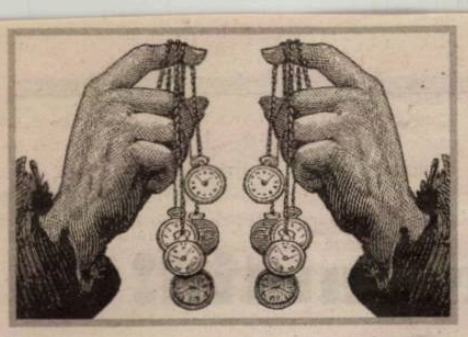

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Nu de moarte mă cutremur, ci de mahalaua ei

Cînd spun „mahala“ nu vorbesc din vîrful buzelor, ca unul care n-o cunoaște decît din cărți. În copilărie, am petrecut ceva timp în Dudești-Cioplea, astfel încît nu pot revendica cine știe ce distanță aristocratică față de farmecele (picant-amărui) ale vieții de cartier mărginaș. Îmi aduc bine aminte de babele oarecum benigne care stăteau cu orele la poartă și la bîrfă, de chiotele cîte unei neveste bătute sau ale cîte unui bețiv nărăvaș, de sunetul zarurilor la jocurile de table dintre vecini, de difuzoarele cu muzică populară și, mai ales, de evenimentul înmormîntărilor: vizitarea iscoditoare a mortului, slujbele, caii mascați, pomenile, parastasele, doliul. Aveam senzația că toate la un loc făceau ca moartea să fie un amestec sordid de pompă și mizerie, de durere și circ. Și tocmai de aceea, mi s-a părut, încă de timpuriu, că unul dintre cele mai însemnate beneficii ale mutării „în centru“ constă în modificarea stilistică a moravurilor funerare. „În centru“, moartea e mai discretă, mai igienică, mai decentă.

Tapajul din jurul dispariției lui Sergiu Nicolaescu a avut darul de a mă reazvîrli în atmosfera din mahalaua Dudeștilor. Aproape toți cei implicați, rude, prieteni, colegi, politicieni, „popor“ și, mai ales, gazetari au reușit să transforme totul într-un nesfîrșit spectacol de prost-gust. Am văzut nenumărate specii de mitocănie, nerușinare, demagogie, grobianism, ipocrizie, ignoranță și sentimentalism gregar. Nu vreau să vorbesc de rău nația română, dar episoadele de acest tip mă umplu de rușine, de teamă, de stupori rău-prevestitoare. Ce vremuri trăim? Ce fel de oameni sîntem?

Știam că poporul nostru iubește parastasele. Mai exact că parastasul e, de regulă, momentul în care defunctul începe să fie apreciat. Pînă să moară, oamenii noștri de valoare nu prea au parte de firitiseli (dacă nu ajung, întîmplător, în poziții de putere). Dar la catafalc, retorica admirației și a regretului se dezlănțuie furtunos. Defunctului i se rimă mediatic scîrbos și cinic. Or, trei zile la rînd, *toți* moderatorii de televiziune, de pe *toate* canalele și *toți* invitații lor au reușit să atingă culmi de dejecție, de țopenie agresivă, de mîrlănie obscenă. În loc de îngropăciune, defunctul a avut parte de o indecentă „dezgropare“ de „dedesubturi“: fii nelegitimi, iubiri „secrete“, turnătorii la Securitate, certuri

E recomandabil să o eviți.

dică, prompt, o statuie. Devine, brusc, un idol, o „personalitate“ epocală, o mare figură a neamului, un „bun al poporului“, o stea. Pierdere ireparabilă, mare creator, mare bărbat, artist unic, vîrf de neatins. După capul meu, Sergiu Nicolaescu a fost un abil meșteșugar al cinematografiei comerciale. Și un abil scenarist al Revoluției din decembrie 1989. I-au reușit tot felul de isprăvi (mai puțin obținerea portofoliului de ministru al Armatei, pe care și l-a dorit imediat după „evenimente“). Nu știu cum o fi fost ca amic, ca amant sau ca organizator al platourilor de filmare. Nu cred că a fost un actor notabil (dezavantajat masiv de o voce prost timbrată), nici că a fost o vedetă internațională, cu brevete tehnice care au uimit Hollywood-ul. Asta nu înseamnă că moartea lui nu e regretabilă, că nu merita o ceremonie funerară cuviincioasă, că trebuia folosit pentru un dezconjugale, averi colosale, manevre politice oculte etc. Idolatriei bezmetice i s-a alăturat, simetric, demolarea „competentă“. Firește că orice regizor poate fi desființat „profesionist“, evacuat din dicționare și din stima publică. Ceea ce e greu de înțeles e de ce pofta de a demola se declanșează nemijlocit în prezența cadavrului, de ce „analiza critică“ are nevoie, pentru a se pune în mișcare, de damful descompunerii. De ce nu lăsăm mortului un minim răgaz, de ce nu-i respectăm, măcar cîteva zile, dreptul la absență? De ce ne grăbim să-l facem ridicol prin laudă prostească și bun de compătimit prin atac sîngeros?

Ar fi de făcut un lung inventar al enormităților care s-au spus cu ocazia tristei împrejurări. Un caraghios oarecare a dezvoltat abundent tema coșciugului gol, o mică gloată, frustrată de opacitatea coșciugului închis, și-a exprimat furios dezamăgirea prin huiduieli și strigăte de protest (am înregistrat, uluit, cîteva portrete de „demonstranți“ înfiorătoare: guri strîmbe, maxilare încleștate, bătrîne dezafectate, înamorate brusc de „marele om“, grimase felliniene, risipă de lacrimă și răget ș.a.m.d.), juriștii au combătut fineți legislative, medicii – fineți sanitare, teologii și ateii – fineți duhovnicești. S-a pledat pentru dreptul la incinerare, dar și pentru interzicerea incinerării, s-a admonestat Patriarhia pentru absenteism liturgic (ideea fiind că regula pe care ți-o dai singur trebuie să fie imediat acceptată de Biserică, dar că Biserica n-are voie să urmeze regula pe care i-o dau două mii de ani de tradiție). Deasupra tuturor, suveran, indispensabil, atotștiutor, infatigabil, a planat „domnul președinte“ Vadim Tudor, duios, pravoslavnic, prieten vechi și intim cu toată lumea (de la P.F. Teoctist la Răzvan Theodorescu), sociolog vestit, fin depozitar de mici citate latinești, mare cunoscător al datelor de naștere și de deces ale elitelor istorice europene. Un erudit. Un justițiar. Un metafizician. Bun cu poporul și cîinii, tovarăș de glumițe cu Capatos, necruțător și buruienos cu Mărioara Zăvoranu și cu poliția care îi încalcă sediul de partid.

Unii cred că, în România, viața e o aventură, un parcurs plin de neprevăzut. Săptămîna trecută, am avut ocazia să vedem cu toții cît de aventuroasă poate fi, la noi, moartea. E recomandabil să o eviți.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Conștiință de contribuabil

Dacă iei la rînd forumurile și comentariile de pe site-urile ziarelor ori micro-anchetele pe stradă realizate de reporterii radio și TV, observi că, în ultima vreme, cuvîntul „contribuabil“ a căpătat o tot mai mare răspîndire. Zilele trecute, de pildă, o știre anunța (de fapt, e o știre „ciclică“, pentru că așa e și fenomenul pe care îl prezintă) că au apărut gropi în autostrăzi. Ce spuneau cetățenii luați la întrebări de reporter? Bineînțeles, că e „bătaie de joc pe banii contribuabilului“. De mai mulți ani, atunci cînd se fac cozi la birourile de încasare a texelor și impozitelor, cetățenii se indignează, acuză birocrația și proasta organizare și spun că, în calitatea lor de contribuabili onești, ar trebui tratați mai bine. De cîte ori vine vorba de lucrări publice prost făcute, la fel: românu' (căci, în articolul de săptămîna trecută, vorbeam despre *mica dezordine identitară)* se pronunță asupra risipei din banul public. Ba chiar și în comentarea unor proiecte culturale este invocat uneori contribuabilul: am citit, de pildă, cronici la filme proaste realizate cu contribuția Consiliului Național al Cinematografiei care deplîngeau cheltuirea ineficientă a banului public. Carevasăzică, criticii de film nu (mai) sînt preocupați exclusiv de valoarea estetică, ci și de problema civică a bunei administrări a bugetului de stat.

Scriam săptămîna trecută că nu e rău, în principiu, că discuția despre identitate și despre „cum sînt românii“ s-a democratizat, că nu mai e doar apanajul intelectualilor care scriu eseuri despre „specificul național“. Tot așa, mi se pare că dobîndirea conștiinței de „contribuabil“ de către românu' obișnuit e un pas spre modernizare (sau mai bine zis spre recuperarea „deficitului de modernitate“ al societății românești). Ar fi un semn al trecerii dinspre „naționalismul etnic“ către „naționalismul civic“, despre care vorbesc diverși teoreticieni, și o dovadă de maturizare. Dar mi se pare că asta se întîmplă doar în principiu și se manifestă doar din cînd în cînd. Căci tema chel-

Oamenii au înțeles că gropile din autostrăzi sînt „pe banii lor“.

tuirii eficiente a banului public (și chestiunile conexe, precum taxele, impozitele și celelalte) nu provoacă dezbatere publică și nu a devenit încă un criteriu important în atitudinea cetățenilor – în comportamentul electoral, bunăoară. În alte țări, votul e puternic influențat de nivelul taxelor propus de un partid sau de altul ori de sumele alocate din buget unor domenii importante pentru viața cetățeanului, precum sănătatea ori educația. În Italia, de exemplu (o țară cu un număr mare de impozite), unde vor avea loc alegeri în curînd, se dezbate intens eliminarea unor taxe: subiectul face prima pagină a ziarelor și s-ar putea să fie decisiv în stabilirea cîștigătorilor. La noi, despre chestiunea impozitelor și taxelor nu s-a discutat deloc în campania electorală (nu doar în cea mai recentă – în care de fapt nu s-a discutat despre mai nimic serios) și nu știu cîți cetățeni au fost preocupați de asta. Replica despre „cheltuirea banului public“ e, deocamdată, mai degrabă aruncată la supărare, ici și colo, reactiv și spontan, nu e un semn al unor preocupări constante. E adevărat, pe de altă parte, că asemenea probleme sînt plicticoase pentru „marele public“ – iar felul stupizel ori gălăgios în care le prezintă cea mai mare parte a presei noastre nu-i ajută pe oameni să le înțeleagă mai bine. Dar nu e mai puțin adevărat că, în vîltoarea tranziției și a (re)construirii spiritului public în societatea românească, s-a dezbătut mult mai mult și mai intens pe teme inefabile și „metafizice“ (precum fundamentala temă „cum e românu“) decît pe chestiuni pragmatice, concrete, cu efect în viața de toate zilele a fiecăruia.

Nu văd însă aici vreo trăsătură a „specificului național“, nu cred că e vreun semn al faptului că „românul s-a născut poet“ și, prin urmare, e neatent la cărările întortocheate ale contingentului. E mai degrabă lipsa de practici și de comportament civic – adică nu e un „dat“, ci o situațiune remediabilă prin educație, în timp. Și mai este, cred, și o problemă de „inerție discursivă“: sîntem obișnuiți să discutăm public într-un anumit fel, pe anumite teme (de obicei acelea cu mare încărcătură emoțională), mass-media *mainstream* încearcă, de dragul audienței, să „vîndă“ doar acele subiecte despre care presupune că au audiență garantată (adică de mase), nefiind capabilă să-și *creeze*, în timp, o audiență de (altă) calitate. Și nici „liderii de opinie“ nu scapă tentației de a intra în siajul *mainstream* (cu excepțiile de rigoare, firește, care acoperă însă o nișă subțire). Cel mai bun exemplu l-am avut zilele trecute. S-a produs o bîlbîială cu privire la taxele și impozitele locale, ceea ce din perspectiva contribuabilului presupune răspunsul la o întrebare simplă: plătim mai mult cu 16% sau la fel ca anul trecut? Restul – dacă e din vina Guvernului ori a primarilor, cine a făcut, cine a dres, cine a explicat, cine n-a înțeles – sînt „tehnicalități“. Exact răspunsul la această întrebare se lasă așteptat, în timp ce autoritățile s-au pierdut în explicații și învinuiri reciproce. Cetățenii au stat cuminți și au așteptat, reacții civice – ioc!, iar liderii de opinie s-au ocupat cu alte subiecte. În alte țări, o asemenea bîlbîială ar fi fost scandaloasă. La noi, nu este încă. Probabil că va fi, peste cîțiva ani. Să avem răbdare. Față de cum eram acum 20 de ani, e un mare pas înainte faptul că oamenii au înțeles că gropile din autostrăzi sînt „pe banii lor“. Adică nu mai zic, precum Conu' Leonida: „treaba statului, domnule! Pe el de ce-l avem?“...

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

N-am fost membru de partid!

– ei, şi? –

Petre Roman e de vină. Să vă zic. Eram în anul II, la TCM. Făceam o materie destul de grea, oribil de grea, inimaginabil de grea: mecanica fluidelor. Multă, multă fizică, ecuaţii kilometrice, cestiuni abstracte. Pe cuvîntul meu de onoare, în primul an de facultate luasem numai 9 şi 10. Mă şi minunam de mine însumi, aşa că mă bătea gîndul să mă fac membru de partid. Cam atunci era bătaia peştelui, prin anul II. Dacă aveai note bune şi dosarul familiei era relativ curat, te băgau în partid. Scăpai de belea şi de (eventuale) alte soiuri de compromisuri viitoare. Adică, nu trebuia să mai faci exces de zel în afirmarea loialităţii faţă de cauza socialismului, în fabrică, după şcoală şi repartiţie. Acolo era nasol: se făcea membru un inginer la douăzeci de muncitori. Aşteptai o grămadă. Fără să fii membru, *adios* vreo funcţie cît de cît mai acătării (vreun şef de secţie, ceva...).

Prin anul întîi, aşadar, luasem note mari. Eram şi secretar ASC (pentru cititorii mai tineri, asta înseamnă Asociaţia Studenţilor Comunişti – nu eram membri de partid, eram tot un fel de UTC-işti, dar la facultate) pe an, cu probleme culturale. Am tras cu dinţii să mă aleagă colegii în funcţia asta. Alt portofoliu nu mă interesa. Doar pe ăsta cu „culturalele" îl voiam, pentru că la mîna mea erau biletele de teatru care se distribuiau în facultate. Era fain să fii şi cu Organizatoricu', pe acolo treceau biletele de tabără, dar am preferat Culturalu'. În plus, eram băgat într-o sumedenie de chestii tari de tot: ne apucasem să refacem clubul de jazz din subsolul facultăţii (Clubul „Richard Oschanitzky"), organizasem acolo un concert cu band-ul lui Gondi (adus tocmai de la Timişoara), voiam să îl aducem pe Tavitian, eheee, chestii grele. Între altele, să vă zic un amănunt de care sînt tare mîndru: eu i-am făcut cunoştinţă lui Roger (Godoroja) cu Moşu (Lungu). Apoi, aveam de jucat bridge. Jucam zi de zi, în bufetul din clădirea rectoratului sau în cîte o sală goală de seminar. Colac peste pupăză, ne apucaserăm să înfiinţăm brigada TCM (de muzici, dans şi umor). Aveam rivalităţi grele cu ăia (alea) de la ASE, Energetică şi Universitate. În plus, apăruseră unii noi pe la Instalaţii (un text superb, plin de „şopîrle" transparente rău, scris în mare parte de Bogdan Teodorescu). Prin ţară, mai erau Galaţiul şi Clujul care erau şi ei buni de tot.

„...există clasa celor care încearcă să pretindă că nu se putea face nimic şi nici un compromis nu era negociabil – ceea ce este o minciună sfruntată. Cine voia să se bage, se băga, cine nu – nu. N-a fost nimeni şef cu forţa. Cine voia să tacă, tăcea, cine nu – nu."

Eu voiam să mă bag, dar nu a fost să fie! Printre atîtea repetiţii la brigadă, done de bridge şi impresariat amator de jazz, cînd să te mai duci şi la mecanica fluidelor? Aşa că m-am trezit în sesiune fără nici un laborator făcut. Nu mă primea în examen! Fuga-fuga acolo! Proful de laborator a fost amabil, m-a lăsat să le recuperez pe toate într-o zi şi mi-a dat mîntuitorul 5! La examen am ştiut subiectul, am luat 9, numai că profesorul Ionescu s-a uitat în carnet şi a zis: „Păi, dacă Petre Roman ţi-a dat numai 5 la laborator înseamnă că n-ai fost tot anul pe acolo. Facem media, ia un 7!". Aşa s-a terminat tentativa mea de a intra în partid. Cu un 7 la un examen, ieşeai din calcule!

Am continuat cu brigada, cu clubul de jazz şi cu zecile de ore de bridge. Am terminat facultatea cu un mare 7 la examenul de diplomă (aceeaşi notă cu a lui Dan Teodorescu de la Taxi) şi am ajuns la fabrica de ciment de la Cîmpulung. Nu am mai apucat să fac exces de zel pentru a prinde „primiri de intelectuali în Partid", pentru că a venit Revoluţia.

„Nu regret ce-am făcut înainte de Decembrie 1989. Mă întreb, fireşte, ce s-ar fi întîmplat dacă mi s-ar fi cerut mai mult şi dacă mi s-ar fi oferit mai mult. Sincer, nu ştiu."

Cele două citate din text vin dintr-un soi de CV politic al lui Tudor Călin Zarojanu (cartea se cheamă *Copiii asfaltului* şi a apărut în 2006). M-a pus pe gînduri. El a fost membru de partid. Eu, nu. Şi ce dacă?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

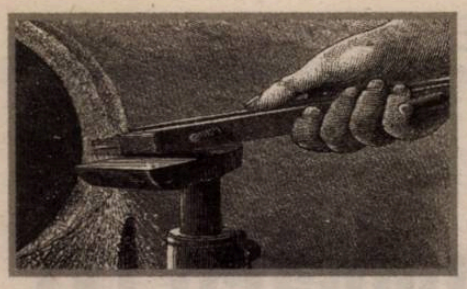

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Impresii din Ungaria: Mitteleuropa e departe!

Pînă săptămîna viitoare, cînd promit să vorbesc despre provocările europene ale anului 2013 (mai ales cele de pe axa Londra-Bruxelles), vă propun să zăbovim la impresiile vacanței de iarnă. Și la micile ei lecții, fără de care o vacanță, oricît de scurtă – cum sînt și zilele furate din preajma Revelionului – este pierdere de vreme.

Pentru cele șase zile din preajma Revelionului am ales un oraș de la vecinii noștri unguri: Eger, o adevărată rezervație de arhitectură barocă, dăruit de Dumnezeu cu izvoare termale și podgorii. Experiența avea să-mi schimbe în bună măsură clișeele pe care le dobîndisem în ultimii ani în legătură cu Ungaria.

Ca un obișnuit al condusului pe șoselele Europei, Ungaria a fost mai mereu ruta de tranzit, cu necesara noapte de odihnă înainte sau după stresul celor 600 de kilometri de șosea ai României, ce despart Bucureștiul de granița de vest.

Am văzut Ungaria drept țara autostrăzilor noi, mai lungi în fiecare an cu cîteva zeci de kilometri, a motelurilor și, cîteodată, a plimbărilor de seară, de dezmorțire, prin Szeged sau Kecskemét. Și, bineînțeles, ca pe locul cinelor cu feluri de mîncare gustoase și de dimensiuni de-a dreptul pantagruelice. Nicăieri mai la vest de noi orașele nu au fost sluțite de comunism în asemenea măsură precum în România. Aerul Europei Centrale („inima Europei", cum le place polonezilor să spună), se simte în orașele transilvănene, dar se respiră din plin dincolo de frontieră. Îmi amintesc apoi de diferența colosală de la începutul anilor 2000. Cele cîteva zeci de kilometri de șosea de la ieșirea din țară și pînă la intrarea pe autostrăzile ungurești erau ca un salt în viitor, cu satele cochete, cu semafoare și piste pentru bicicliști, cu case vopsite proaspăt, cu flori și cu gazon. Cu timpul, diferența a încetat să mai șocheze. Poate fiindcă ne obișnuiserăm. Sau poate fiindcă Ungaria, intrată în criză încă de prin 2006, părea să stagneze, în timp ce România, cu toată incapacitatea ei cronică de a construi autostrăzi, începuse să se coloreze, să se mai renoveze, să se mai înveselească.

Nu am simțit însă acea încrîncenare a oamenilor, de care e imposibil să nu te lovești la noi.

Nu se poate spune că am ajuns Ungaria, dar măcar păream a o apuca pe drumul cel bun. Șocul din primii ani ai escapadelor auto pe drumurile europene era înlocuit, ușor, de sentimentul tonic cum că venim și noi din urmă. Mai lent, dar venim.

Problema – dacă într-adevăr se poate vorbi despre o problemă – este că zilele Revelionului de la Eger mi-au tăiat o porție zdravănă de optimism. Cînd Ungaria încetează a mai fi doar o rută de tranzit, observi că diferența dintre ei și noi este mai mare decît ți-ai fi închipuit.

Ungaria are probleme, desigur – economice și politice. În 2012 a fost pusă, alături de România, pe aceeași „axă europeană a răului". Nu am simțit însă acea încrîncenare a oamenilor, de care e imposibil să nu te lovești la noi. Mă așteptam la asta, plecasem cu impresia că „revoluția conservatoare" a lui Viktor Orban nu se poate să nu fi lăsat o anumită umbră pe chipul societății, dar aceasta nu s-a văzut, cel puțin la examenul sumar al celor cîteva zile petrecute acolo.

Poate că relaxarea aceasta (aparentă?) vine și dintr-un mai bun echilibru social. Mai puține mașini scumpe și mai puțină sărăcie mușcătoare. Mai mulți oameni bucurîndu-se firesc de micile plăceri ale sărbătorilor – un vin fiert la „piața de Crăciun" (eventual alături de o porție bună de cîrnat cu varză), o plimbare pe aleile pietonale din centru, o escapadă la crame sau o oră de relaxare la baia termală. Mai puține „fițe românești", mai multă dorință de a te distra alături de cei apropiați și mai puțină de a te simți văzut și remarcat.

Poate că doar mulțimea de steaguri roșu-alb-verde să te fi dus cu gîndul la un Funar întors pe partea cealaltă. Sau stemele Ungariei, aplicate pînă și pe casele solide, tradiționale, ce compuneau complexul hotelului nostru. Poate cîntecul religios adoptat drept imnul Ungariei, care a răsunat din capela complexului (da, bună idee în perspectiva organizării nunților!), cîntec primit cu o firească solemnitate de către cei de la petrecere, fix la cumpăna anilor. După cum însă, la fel de firesc, personalul încerca să rupă ceva pe românește, numai din dorința de a te servi cît mai bine.

Eger, cu cei 56.000 de locuitori ai săi, este un oraș mediu la standardele ungurești și mai degrabă mic pentru ale noastre. Dar are multe de oferit, de la arhitectura barocă la baia turcească și cel mai nordic minaret otoman din Europa pînă la băi termale, castelul medieval cu ziduri în bună stare sau rețelele de crame subterane.

Este prin excelență un oraș turistic – să spunem, un fel de Sighișoara a Ungariei – și încă unul cu puternică rezonanță în inimile maghiarilor. A fost ultimul punct de rezistență al nobilimii maghiare în fața turcilor, și asta mult după dezastrul de la Mohács (1526), care a dus la prăbușirea regatului ungar.

După un asediu nereușit în 1552, turcii au putut înfrînge rezistența castelului Eger de-abia în 1596. Otomanii au refăcut și întărit castelul, au transformat catedrala episcopală în moschee, ne-au lăsat moștenire minaretul și baia. Iar cei care se plimbă astăzi între zidurile citadelei, pentru panorama orașului, sau se pierd pe aleile pietonale din centrul vechi se bucură de acest amestec insolit de Europă Centrală și Orient.

Regiunea își exploatează intens resursele de vinuri și de ape termale, oaspeții, în majoritate localnici, dar și străini, cei mai mulți din țările învecinate: Slovacia, Ucraina, România. Așa se face că România a încasat în 2011 cam 1,5 miliarde de euro în industria turismului, în timp ce industria de profil din Ungaria, mai mică și, totuși, cu un grad mai redus de diversitate, a produs aproximativ 4 miliarde. Iar diferența se simte la fiecare pas. Să fim realiști: sîntem cu mult mai departe de Mitteleuropa decît ne place să credem.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

În chestia fericirii

De ceva vreme, jucăria mea preferată se cheamă Kindle. Dacă mai e cineva care nu știe ce este Kindle, spun acum: un aparat care stochează cărțile pe care le vrei într-un format electronic foarte comod. Fiind vorba, mai ales, de cărți de pe piața anglofonă, utilitatea jucăriei e maximă. Pot avea orice carte vreau de pe această piață imensă (dar și piețele francofone și hispanice sînt accesibile lesne) într-o secundă, oriunde mă aflu în lume. Inclusiv la mine în casă, în București, la doi pași de piața Gemeni. Adevărul este că nu am stat niciodată să mă gîndesc dacă senzația de bine pe care mi-o aduce această jucărie serioasă este fericire, plăcere sau confort – sau puțin din fiecare, într-un dozaj anume. Pur și simplu, mă simt foarte bine achiziționînd cărți prin Kindle, mă simt bine citindu-le în formatul acesta (nu simt nici o diferență între lectura cărții pe hîrtie și lectura pe Kindle – satisfacția e aceeași), mă simt bine construind biblioteca mea virtuală, cu cărți relativ dificil de găsit în librăriile noastre, dar pe care mi le apropriez într-o secundă, cu un click.

În prima zi a noului an, Kindle îmi aduce sub ochi o carte relativ recentă despre economie și fericire – *How Much is Enough? Money and the Good Life* de Robert și Edward Skidelsky (2012). Autorii, tată și fiu – tatăl economist, fiul filozof – atacă inteligent și alert tema deja bine bătătorită a căutării condițiilor fericirii dinspre economic. Am încredere în această carte pentru că Robert Skidelsky, bine cunoscut economist britanic, profesor la Oxford și Emeritus la Warwick, a trecut prin trei partide și pare a se fi oprit la cea mai bună ipostază politică, cea de-a patra. A fost, la început, laburist, pînă în 1981, cînd a părăsit partidul cel mare pentru a fi printre fondatorii unui nou partid britanic mic (Partidul Social-Democrat), în care a rămas pînă la desființare, în 1988, apoi a devenit conservator în 1992 și, din 2001, este independent în Camera Lorzilor (unde a intrat conservator fiind). După un asemenea parcurs, eu chiar vreau să ascult ce are de zis acest autor despre fericire.

Toată lumea știe că datele esențiale ale fericirii (șase în opinia autorilor, enumerate în penultimul capitol al cărții, le voi înșira imediat) nu pot fi cumpărate cu bani. La fel, toată lumea știe că, dacă ești sărac lipit, ai șanse mici să fii fericit, fie și pentru că imposibilitatea asigurării nevoilor de bază generează vulnerabiliate și anxietate, frustrare și umilință. De asemenea, toată lumea știe că, pînă la un anumit nivel al veniturilor, există o oarecare corespondență între nivelul de trai și fericire, după care nu mai există. În economie, asta se cheamă paradoxul Easterlin, după numele celui care, prin anii '70, a demonstrat că în țările industrializate, avansate ca nivel de trai, de la un moment dat încolo îmbunătățirile standardului de viață nu mai au nici o influență asupra stării de fericire a cetățenilor. Naive într-un fel, dar elocvente pentru o anumită febrilitate a căutării rețetei fericirii, sînt eforturile multor oameni foarte deștepți, de cele mai diverse extracții intelectuale, de la John Maynard Keynes la Virginia Woolf, de a stabili precis care e nivelul de venituri al unui individ pe lună de la care orice creștere nu mai are impact direct asupra stării lui de fericire. Toată lumea știe, de asemenea, că fericirea are o puternică determinare subiectivă. Dacă dreptatea e ea diferită de-o parte și de alta a Pirineilor, dar fericirea! În plus, conținutul fericirii se schimbă cu vîrsta – la 16 ani te face fericit ceva, la 80 altceva. Și aceeași toată lumea mai știe că fericirea e trecătoare. Un episod care se consumă în timp, mai lung sau mai scurt. O frunză-n vînt, cum zic romanțele. Nu este o stare pe care o dobîndești și la tine rămîne. De fapt, una dintre problemele fericirii este că toată lumea, cum ziceam, știe despre fericire tot ceea ce e de știut. Cum s-ar zice azi prin studiourile de televiziune, fiecare dintre noi „are o expertiză" consistentă în materia fericirii. Cine nu se pricepe la fericire?

Ei bine, nimic din toate aceste păreri aproape unanim împărtășite nu este contrazis de cartea pe care mi-a adus-o Kindle. În plus, aflu o grămadă de lucruri noi, numai bune de pus la dosarul fericirii și de povestit unuia sau uneia, cînd vine momentul. Astfel, cei doi Skidelsky cred că fericirea se poate realiza numai dacă șase condiții pre-existente, în mare măsură independente de economic, sînt întrunite simultan: sănătatea (înțeleasă ca funcționare deplină a corpului nostru), securitatea (convingerea individului că așteptarea ca viața sa să continue este justificată), respectul (indicarea formală sau informală dinspre ceilalți a faptului că punctele de vedere sau interesele oricui sînt luate în considerare, nu sînt ignorate), personalitatea (capacitatea de a elabora și executa un plan de viață întemeiat pe opțiuni individuale), prietenia (de fapt, traducerea un pic strîmtă a grecescului *philia)*, posibilitatea de a face ceva din plăcere (de fapt, traducerea strîmtă a englezescului *leisure)*. Vă las să vă gîndiți dacă ar fi ceva de adăugat sau ceva de scos de pe lista precondițiilor fericirii și, ca să vă încurc mai mult, sugerez doar, împreună cu autorii, că de multe ori realizarea uneia dintre aceste precondiții este posibilă doar în detrimentul alteia și, dacă nu uităm că aceste precondiții trebuie întrunite simultan ca să avem vreo șansă, ne dăm seama cît de complicată este problema fericirii. Lucru de care, de altfel, e conștientă toată lumea: fericirea e complicată. Sigur că ceea ce știe toată lumea despre fericire e de ordin general și poate părea banal, dar – vorba lui Keynes citată într-una dintre notele de subsol ale cărții, e mai bine să ai dreptate în general decît – să te înșeli punctual. Așa că, faceți bine și, dacă vă stă în putere, fiți fericiți în general! Nu doar punctual, în 2013.

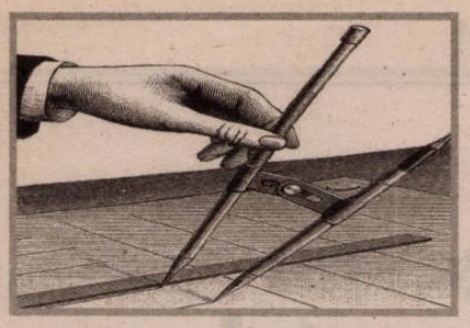

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureşti, idealul schimbării (I)

Deşi am scris despre *Bucureştii lui Mihail Sebastian,* nu văzusem – omisiune de neiertat – articolul cu care el figurează în sumarul *Revistei Fundaţiilor Regale* (VII, 6, 1940), în volumul omagial pentru Carol al II-lea, cînd acesta împlinea zece ani de domnie. Acel număr festiv reunea numele multor intelectuali de vază. Pe lista lor se găsesc: Tudor Arghezi (foarte apreciat de rege), Mihail Sadoveanu (da, fostul director de la *Adevărul* şi *Dimineaţa!),* Rădulescu-Motru şi Andrei Rădulescu (academicieni care aveau de apărat instituţii), Lucian Blaga (carieră diplomatică), N.I. Herescu (poet şi filolog clasic, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români), Nichifor Crainic (ales de curînd la Academie şi în ajun de a fi subsecretar de stat la Propagandă), George Călinescu (universitar căutîndu-şi drumul de la Iaşi la Bucureşti), Cezar Petrescu (directorul oficiosului *România),* Victor Vâlcovici (matematician, secretar general al Frontului Renaşterii Naţionale), Emanoil Bucuţa (cel mai talentat propagandist al regimului prin *Boabe de grîu).* Se poate constata cum, savanţi sau scriitori, depindeau toţi prin diverse fire de suveranul identificat cu statul. Alături de ei, creatori culturali originali, ca Tudor Vianu şi G.M. Cantacuzino, ştiinţifici fără afinităţi politice, ca sociologul Anton Golopenţia, slavistul Grigore Nandriş, Scarlat Lambrino, arheolog şi epigrafist, sau, mai la stînga, Andrei Oţetea (excepţie la aceeaşi categorie, C. Daicoviciu, de un notoriu oportunism). Asociaţi în „gruparea criticilor literari", Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu şi Mihail Sebastian. Acesta din urmă era, de altfel, din 1936, redactor la *Revista Fundaţiilor Regale,* post pe care-l va pierde peste numai trei luni, la epurarea de evrei a redacţiilor.

Spre deosebire de majoritatea celorlalţi colaboratori, care nu se sfiau să dea expresia cea mai grandilocventă omagiului obligatoriu, Sebastian a ales un subiect care-i permitea mai multă discreţie şi sinceritate: „Bucureştii înainte şi după Restauraţie". În fond, recunoştea ceea ce se poate spune şi după 80 de ani. Modernizarea centrului Capitalei în al doilea deceniu interbelic a rezistat încercării timpului. Sebastian povesteşte fără exagerare experienţa contemporanilor săi de „a fi fost de faţă la marile transformări petrecute, a fi văzut cu ochii noştri molozul vechiului Bucureşti şi betonul armat al celui nou, a fi avut înaintea noastră aproape simultan dublul tablou al oraşului care dispărea şi al celui care se ridica". Sînt pe rînd amintite noi construcţii, ca Palatul Telefoanelor, blocurile Adriatica şi Generala, despărţind Piaţa Palatului Regal, şi ea remodelată, de Piaţa Teatrului Naţional, intervenţii „radicale, curajoase... care lărgeau străzile Cîmpineanu şi Regală pînă la a face din ele două străzi cu desăvîrşire noi. Acum, întreagă Calea Victoriei, de la Poştă pînă la strada General Manu, este prinsă în această mişcare constructivă, care deschide, lărgeşte şi înalţă".

După care adaugă: „Nu e nevoie să mergem pînă la Filimon pentru ca să găsim în literatura noastră un Bucureşti care nu mai există. Nu e nevoie nici măcar să mergem pînă la Caragiale." Aşa că articolul trece la consideraţii de istorie literară. Un şir nesfîrşit de autori „din generaţiile mai vechi sau mai noi" sînt trecuţi în revistă ca martori ai oraşului care „începe să fie un Bucureşti de altădată, un oraş care dispare, care a dispărut". Enumerarea trece de la Lovinescu la Camil Petrescu, de la Hortensia Papadat-Bengescu la Mircea Eliade, Peltz şi G.M. Zamfirescu, ale căror descrieri au devenit documente. Într-adevăr, atît cartierele elegante, rezidenţiale, care au căpătat patina vremii, cît şi mahalalele sordide, înlocuite cu blocurile din perioada comunistă, au intrat în istorie. Privind de la distanţă, sîntem de acord cu judecata lui Sebastian despre modificările din 1930-1940: „Totul s-a schimbat în aceşti zece ani, marile artere de circulaţie, centrele de mişcare, structura cartierelor, culoarea generală a oraşului".

© L. Muntean

Entuziasmul pe care l-a trezit modernizarea în tînărul scriitor îi prilejuieşte şi o pagină de răfuială cu epigonii sămănătorismului: „În genere, literatura noastră n-a avut stimă pentru Bucureşti şi nu l-a iubit." El, care va fi suferit de originea provincială, totuşi lipsită de candoare rurală, ironizează schema care aducea în scenă „tipuri de provinciali integri, care vin cu sufletul curat în Capitală, unde sînt doborîţi de mediul corupt". Ba chiar atribuie Moldovei această atitudine moralizatoare care a oferit o justificare antipatiei faţă de Bucureşti. Asimilaţionist era, nu numai ca Hechter, ci şi ca brăilean. Doar Mateiu Caragiale găseşte graţie în ochii lui, pentru viziunea fantastică de case boiereşti şi de cîrciumi care se manifestă în *Craii de Curtea Veche.*

Concluzia: „Capitala Restauraţiei este nu numai un oraş nou, dar mai ales un oraş cu conştiinţă de mare cetate". Chiar dacă nu lipseşte genuflexiunea protocolară, este aici o emoţie adevărată, o încredere în viitor pe care istoria avea s-o dezmintă fără milă. Nici nu era Sebastian singurul care năzuia atunci spre un grandios monumental adecvat unei Românii de rang european.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica mănăstirii din Curtea de Argeş

S-a scris mult despre biserica mănăstirii din Curtea de Argeş, ca şi despre Neagoe Basarab, voievodul (1512-1521) care a comandat-o şi care a adus meşteri din Constantinopol sau Edirne pentru a o realiza, pe Dobromir din Tîrgovişte pentru a o zugrăvi şi pe mai marii Bisericii ortodoxe pentru a o consacra (1517).

De la Gavril Protul, martor direct al tîrnosirii bisericii, la cronicari şi călători, toţi îşi manifestă admiraţia faţă de biserică şi comanditarul ei domnesc. Descrierea făcută de cronicarul Radu Popescu mi se pare dintre cele mai semnificative: „... mănăstirea den Curtea de Argeş; care potrivă nu avea în toată lumea, mi să pare, în meşteşugul lucrurilor ce să văd, pe den afară de piatră cioplită peste tot, şi cu flori săpate peste toate pietrile şi toată biserica; ce sînt atîtea sute dă flori cît nu să află doao flori să se asemene una cu alta. În scurte cuvinte, în lume nu se află alta ca aceasta: fericit cel ce au făcut-o, fericiţi cei ce au lucrat-o: vrednici sunt de laudă. Dentr-această zidire să cunoaşte acest Neagoe-vodă că au fost cu frica lui Dumnezeu; că nu şi-au cruţat avuţiia, ci o au chel-

„În scurte cuvinte,
în lume nu se află alta ca aceasta."

tuit întru slava lui Dumnezeu, făcînd această mănăstire cu mare chieltuială. Alta, să cunoaşte că au fost şi om înţelept, şi după lucrul mănăstirii; că toate cîte au făcut acolo, sîntu cu bună rînduială: cine va merge să vază să va mira".

În fapt, biserica mănăstirii din Curtea de Argeş are calitatea de a fi singurul monument al arhitecturii româneşti care s-a bucurat şi se bucură încă de o popularitate de excepţie.

De la cronicarii care îi acordă o atenţie deosebită – nici o altă biserică nu beneficiază de descrieri asemănătoare –, la domnitorii de după Neagoe, care văd în ea un prototip al bisericii-necropolă voievodală, al unui Saint-Denis românesc pe care îl multiplică pînă la începutul secolului al XVIII-lea, toţi recunosc în biserica mănăstirii Argeşului un simbol al istoriei noastre. Bogata şi neobişnuita ei decoraţie în piatră, ca şi asocierea ei cu legenda Meşterului Manole au făcut din ea un edificiu exemplar al istoriei româneşti: de la istorici pînă la oamenii simpli, toţi o „recunosc" ca purtătoare de simbol. Ea se numără, de altfel, printre puţinele edificii care sînt prezentate – alături de comanditarul său – în manualele şcolare.

© H. Moldovan

În epoca modernă, biserica a fost din nou cap de afiş atunci cînd arhitectura ei i-a inspirat pe arhitecţii pavilioanelor româneşti de la Expoziţiile Internaţionale de la Paris din 1867 şi 1900. Şi atunci cînd Carol I a decis că ea va fi locul de înhumare pentru membrii familiei regale.

Restaurarea făcută de către arhitectul francez André Lecomte du Noüy în anii 1875-1887 a pus-o din nou în discuţie, de data asta printre specialişti ai domeniului.

Şi iată, acum a revenit în atenţie datorită expoziţiei ce s-a deschis pe 6 decembrie 2012 la Muzeul Naţional de Artă al României, „Mărturii. Frescele Mănăstirii Argeşului", organizată de Secţia de Artă Veche Românească. Curatori: Emanuela Cernea şi Lucreţia Pătrăşcanu.

Expoziţia reuneşte, în premieră, 31 din cele 35 de fragmente de frescă care s-au păstrat pînă astăzi din ansamblul decoraţiei murale al bisericii Mănăstirii Argeşului. Atribuite zugravului Dobromir din Tîrgovişte şi echipei sale care finalizează pictura în 1526, frescele au fost extrase în 1882, în contextul restaurării bisericii, coordonată de arhitectul francez André Lecomte du Noüy. Împreună cu frescele – restaurate de nume de rezonanţă ale domeniului –, sînt expuse şi alte piese de patrimoniu direct legate de construirea şi restaurarea bisericii. Alături de cele două entuziaste doamne-curator a lucrat un număr mare de persoane; împreună au reuşit să transforme expoziţia într-un eveniment. S-a adăugat astfel încă o pagină la faima bisericii mănăstirii Argeşului.

Şi, veste bună, expoziţia e deschisă pînă în 26 mai 2013. Mergeţi, merită! Şi cumpăraţi şi catalogul, e remarcabil!

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sarmale şi non-locuri

– o apologie a tabietului –

Adolescent fiind, citisem *Apologia virilităţii* a lui Mircea Eliade. Mă impresionase profund, îmi aduc aminte, dar nu prea mai ştiu bine de ce şi nici nu cred că înţelesesem mare lucru. Suficient este că în urma acestei lecturi mă apucasem să scriu şi eu o apologie a... tabietului. Total în răspăr, s-ar zice, dar am rămas de atunci cu sentimentul profund că tabietul este ceva foarte „viril", că este un mod conştient şi chibzuit de a ieşi în întîmpinarea lumii, de a-ţi apropria – şi, în ultimă instanţă, de a supune – obiectele înconjurătoare, în loc să te laşi năpădit de ele. Tabietul a rămas pentru mine o domesticire suverană a lumii, prin gestul bine temperat şi recurent.

Mi-a revenit în minte această fală a tabietului zilele trecute, cînd, reunit cu familia mea europeană într-un cătun pierdut de pe Moselle, am petrecut primul Crăciun departe de casă. Dotaţi cu ceaune, mălai, varză de la ucraineni şi murături de la bulgari, nu a trecut mult pînă cînd, vorba poetului (în exil) şi spre stupoarea vecinilor francezi, mirosea a sarmale peste munţii din Vosges, mirosea de-ţi venea să mori... Adăpostiţi de chiciura mohorîtă de afară la umbra unui pahar de ţuică fiartă, ne refugiaserăm cu toţii în patria olfactivă la purtător a oricărui român – şi ne era bine!

Există – mă gîndeam eu la siestă – un nivel cultural al „tabietului", pe care l-am putea numi *obicei* şi prin care o societate întreagă rînduieşte lumea înconjurătoare şi aşază obiectele într-o ierarhie „firească", adică în acord cu firea culturii respective. Gustul şi mirosul sînt cei mai tiranici rînduitori din acest punct de vedere. Mi-a revenit în minte imaginea lui Shagi, profesorul indian pe care îl invitasem la Buşteni şi pe care l-am surprins într-o noapte cotrobăind prin bucătărie în căutarea disperată a unui pumn de orez. Şi am zîmbit la amintirea tuturor studenţilor asiatici întîlniţi în diferite campusuri ale Europei, nedespărţiţi de micul lor tezaur identitar de mirodenii. Tabietul cultural al obiceiului ne precede şi ne aşază, inconştient, în sistemul *sui generis* de obiecte proprii pentru că apropriate. – *pentru că apropriate?*

Adevăratul *tabiet* este însă unul individual, jubilaţie a lucrului regăsit pentru că a fost pus acolo dinainte, cu singurul rost de a-ţi confirma propria prezenţă şi perenitatea ta iluzorie în această lume trecătoare. Reunite prin traseele repetitive plănuite cu grijă, obiectele înconjurătoare nu fac decît să te înconjoare cu delicateţe şi să răspundă la apelul tău de stăpîn. Locul tău la masă sau în faţa televizorului, (dez)ordinea de pe biroul tău, traseele deplasărilor tale cotidiene, cartea de pe noptieră sau ţigările din maşină, un aranjament sau o relaţie, toate sînt acolo pentru tine, alcătuiesc curtea ta privată peste care domneşti ca un stăpîn. Îţi plac toate astea, de aceea le chemi la tine *ad libitum* prin gestul ritualic al tabietului, şi nu eşti tu la cheremul *întîmplării* lor. Şi de aceea nicăieri nu este ca *acasă*. Căci *adevăratul* tabiet este cauza, şi nu efectul ordinii, un fel de senilitate ironică şi profilactică, împotrivindu-se acelei sărăcii a spiritului în care tabietul cade în *rutină*, iar tu devii sclavul obiectelor, dependent de utilitatea lor imediată, şi nu stăpîn peste gratuitatea lor surîzătoare. Pe scurt, ordinea tabietului transformă *spaţiul* în *loc*, îl configurează după chipul şi asemănarea ta şi te face una cu locul: eşti tu pentru că eşti la locul tău, iar acest loc a fost rînduit pe măsura ta. Subiect şi obiect devin unul.

Ce se întîmplă însă atunci cu *non-locurile* despre care ne vorbeşte Marc Augé şi care au invadat lumea postmodernă? Ele au fost configurate de alţii pe măsura tuturor. Adică a nimănui... Un aeroport, un mall, o periferie de metropolă, o autostradă pe care te conduce GPS-ul, un *office* de multinaţională asemenea oricărui altuia, un fast-food egal cu sine oriunde ar fi, o casă echipată de la IKEA pe care eşti pregătit să o schimbi peste o lună cu alta echipată de la IKEA, toate acestea creează *oportunităţi*, şi nu tabieturi. Mai mult, conectivitatea instantanee a Internetului îţi permite să fii oricînd şi oriunde pe glob. Adică nicăieri... Îmi revin în minte grupurile de tineri întîlnite pretutindeni, care încep prin a se conecta la Internet în clipa în care au ajuns într-un loc, pentru a trimite mesaje de la faţa locului, fără să simtă nevoia să se uite şi în jur. Sînt instalaţi în universalitatea *reţelelor*, nu în particularitatea *locului*. Această uluitoare ubicuitate te face unul cu lumea, devii cu adevărat cetăţean al lumii, doar că – o singură pană de curent – şi totul se năruie. Pe de altă parte, instalarea în *mobilitate*, care este noul ideal al *locului*, funcţionează cîtă vreme funcţionează şi mobilitatea generală şi în măsura în care ţii pasul cu ea; altfel, trece peste tine ca un tăvălug şi te scuipă afară ca pe o măsea stricată. Peste noapte, din stăpîn al inelelor devii un marginal. Tabietul te leagă de loc iar acesta este *a priori* marginal, dar este o marginalitate electivă, pe măsura ta şi care îţi dă măsura. Non-locul te eliberează de parohial, dar doar pentru a te instala în parohia satului global, care devine casa ta – cu condiţia să renunţi a mai visa la acasă. Triumfător, eşti oricînd şi oriunde egal cu tine însuţi, dar doar în măsura în care devii asemenea tuturor celorlalţi. În mod ironic, *non-locul* şi *reţelele* constituie triumful comunismului într-o paradoxală variantă de piaţă...

„Puterea reţelelor ne transportă într-o utopie în sensul negativ al non-locului *(outopos);* ea ne eliberează de dimensiunea locală" – constata Françoise Choay. Dar doar pentru a se întreba imediat „dacă apartenenţa la un orizont local nu este una dintre condiţiile necesare edificării a ceea ce ne constituie ca oameni".

În ceea ce mă priveşte, prefer să mă retrag, rabinic, în marginalitatea surîzătoare a tabieturilor mele...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Sergiu Nicolaescu – filmele istorice şi preistorice

Exact aşa a zis un compatriot, la o televiziune de ştiri, în ziua în care „trupul neînsufleţit al regizorului a fost dus la crematoriu". Compatriotul făcea parte dintr-un grup de patrioţi ortodocşi – sau aşa credeau dînşii – revoltaţi de faptul că defunctul urma să fie incinerat, şi nici măcar nu putea fi văzut, din cauza capacului închis al sicriului. „Nu se poate aşa ceva! Nu poate fi înmormîntat, de fapt ars, ca un cîine! Nu se poate să nu-l vedem! Era un om aşa de frumos..." – a reuşit să articuleze o doamnă, printre suspine şi sughiţuri de plîns. La această chestiune impardonabilă se mai adăuga şi absenţa unui sobor de preoţi care ar fi trebuit să însoţească, după datină, cortegiul de înmormîntare: „Nu cred eu că a cerut el să fie incinerat. Nu cred. Şi chiar dacă ar fi cerut, trebuia înmormîntat cum se cuvine. Nu se poate aşa ceva! Cine a hotărît asta? Ruşine!". Compatriotul intervievat a declarat cu tărie că văzuse toate filmele lui Sergiu Nicolaescu, iar cînd a simţit nevoia să enumere cîteva, pentru a da greutate afirmaţiei, a spus că le-a văzut şi „pe alea istorice, şi pe alea preistorice".

În grupul celor revoltaţi de nesocotirea *datinii* circula un curent de opinie care o făcea responsabilă de această *catastrofă* pe soţia regizorului. Plutea în aer un tradiţional „*EA* e de vină!", care a culminat cu un cor de huiduieli şi blesteme crunte la adresa unei persoane despre care nimeni nu avea habar. Însă bomba a explodat în momentul în care „*EA*" a fost văzută purtînd, în ochii lumii, un palton alb. Cetăţenii revoltaţi au acuzat-o, imediat, de blasfemie. Reporterii au găsit şi ei o explicaţie: „E un cod al lor. Cunoscutul regizor şi soţia sa stabiliseră deja regia acestui moment". Scenariile conspiraţiilor tenebroase nu au întîrziat să apară. S-au găsit imediat nişte oameni de bine care să informeze vigilenta noastră opinie publică în legătură cu faptul că „*EA*" e mult, mult mai tînără. Atît a trebuit. Imediat, unul dintre obişnuiţii televiziunilor – un *filozof practician* – a decretat că treaba e cît se poate de clară. Nu putea fi vorba de dragoste într-un astfel de cuplu. Prin urmare, se dovedea foarte limpede că „*EA*" era „pe interes". Un alt compatriot a declarat că el era sigur de faptul că trupul lui Sergiu Nicolaescu nu se afla în acel sicriu. Alţii au găsit imediat mobilul *trădării:* „Banii! Banii sînt la mijloc! Ruşine!". Iar din studiouri, mai ales de la două dintre televiziunile de ştiri, curgeau comentariile halucinante ale unor invitaţi, condimentate, ici şi colo, cu atitudinile năucitoare ale unor bravi reporteri.

Pe urmă, din nou, *Breaking News! Breching niuz,* acest ingredient esenţial al vieţii din *ecosistemul* nostru românesc a revelat faptul că, totuşi, în ascuns, la crematoriu, a avut loc o scurtă slujbă religioasă. Din nou, trădare! Din nou, urgie! „Nu se poate slujbă ortodoxă la incinerare!" Specialiştii în dogmatică au tăiat aerul studiourilor cu vorbe definitive care contraziceau, implacabil, această ştire. „N-are cum! Nu se poate!". Ca un taxi sosit instantaneu la comandă, a apărut şi zvonul că Patriarhia şi-a trimis observatori speciali la faţa locului, la crematoriu adică, să se asigure de faptul că nu se va săvîrşi acolo nici o slujbă. Zvonul a fost imediat demontat. Pentru că alt *breching niuz* a făcut lumină: „Slujba a fost ţinută de un răspopit!". „Ahaaa! Aşa da!" Şi toată lumea a răsuflat uşurată.

Toate astea s-au petrecut la început de 2013, în capitala unei ţări membre a Uniunii Europene, în jurul morţii celui mai cunoscut regizor de film din patria lui Hagi, a Nadiei Comăneci şi a lui Ilie Năstase. Într-un profund extaz al discursului, o doamnă din grupul revoltaţilor a spus chiar, la un moment dat, că Obama însuşi l-a recunoscut pe defunctul regizor ca fiind unul dintre cei mai mari din lume. Bietul Spielberg devenea un epigon, filmele *Dacii* şi *Mihai Viteazul* se transformau în momente de cotitură în istoria filmului istoric, o doamnă celebră, avocat, a mărturisit că de mult avea ideea să-l propună pe cunoscutul regizor pentru funcţia de preşedinte al României – „americanii n-au avut nici o problemă în a-l face preşedinte pe actorul Ronald Reagan" –, sintagma „erou naţional" a fost folosită cu maximă generozitate, iar superlativele pronunţate mantric, în transă adîncă, au alcătuit, alături de huiduielile vigilenţilor patrioţi, tabloul fantastic al unei lumi în care bizareria iese la aplauze zilnic, într-o stagiune interminabilă.

Pentru unii dintre români, Sergiu Nicolaescu a fost un reper fundamental. Pentru alţii, a fost un subiect de banc şi de ironie. Ca în mai toate cazurile, aici, în România, plasarea de o parte şi de alta a baricadei se face cu toate armele şi cu toate bagajele. Cei care au respirat din plin aerul de dinainte de 1989 ştiu bine regula – nu poţi fi rocker, dacă guşti şi vreo piesă de la Depeche Mode, după cum nu poţi pretinde că eşti amator de jazz, dacă bîţii din picior şi baţi ritmul în masă, cînd se aude *Nothing Else Matters,* de la Metallica. E dogmă, nene. Cam ca în cazul ortodoxului care n-are voie să fie incinerat. Or fi definitorii pentru noi chestiile astea, *reprezentative,* cum ne placem să zicem?! În modul cel mai sincer, habar n-am. În momente de acest fel e foarte uşor să lipeşti eticheta naţiei şi să rezolvi rapid problema. Dar e o dogmă de terasă, la fel de ridicolă ca toate celelalte de pe strada ei.

Iar ironia cea mai cruntă a acestei poveşti triste, de la început de an, vine tot din declaraţia unui compatriot revoltat, care spunea ritos, despre Sergiu Nicolaescu: „El ne-a scris istoria! El ne-a spus cine sîntem. Am crescut, am trăit cu el!". Cumva, cuvintele lui Decebal, Mircea cel Bătrîn, Mihai Viteazul, din filmele regizorului – vorbe desprinse din programele ideologice ale Epocii de Aur – se întorc acum împotriva lui, refuzîndu-i dreptul firesc la un final personal, şi cerîndu-i unul public, „patriotic" şi conform cu *datina*.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

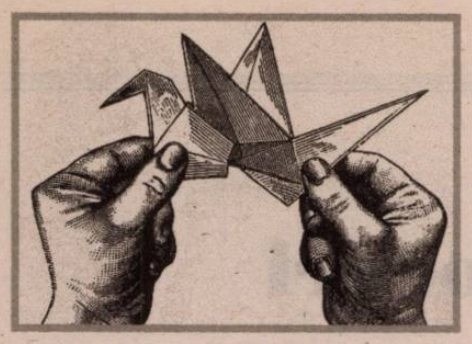

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pana de la Versoix

Nu mai ştiu dacă înainte sau după Revoluţie, dar în orice caz prin acea perioadă, am auzit circulînd următoarea poveste. Cică prin anii '70, doi tipi care lucrau la o întreprindere socialistă (sau la un institut de cercetare), în posturi mai de conducere, ingineri sau cercetători, cu ceva funcţii şi prin PCR, au fost trimişi în Franţa la un congres. Era prima lor ieşire în Occident şi erau puţin speriaţi, uşor umili şi în acelaşi timp foarte curioşi. Situaţia era cu atît mai specială cu cît cei doi făceau deplasarea cu automobilul personal al unuia dintre ei. Era vorba, evident, despre o *Dacie 1300*, pe care în prealabil o pregătiseră cît se poate de bine la service-ul din cartier, plătindu-i bine pe mecanici şi uimindu-i totodată, cînd le-au adus la cunoştinţă că aveau de gînd să parcurgă cu ea cîteva bune mii de kilometri prin întreaga Europă.

Au plecat şi au trecut graniţă după graniţă, socotindu-şi fiecare bănuţ şi mîncînd, probabil, mai mult sandwich-uri preparate de acasă, dormind în maşină. Încet-încet au reuşit să ajungă pînă în Franţa, cea care, pe atunci, trebuie să fi părut din toate punctele de vedere mult mai îndepărtată decît acum. Au făcut act de prezenţă la respectivul congres de specialitate, despre ce o fi fost el, poate or fi făcut şi cîte o timidă comunicare ştiinţifică. S-au plimbat apoi prin Paris şi s-au tot minunat (dacă nu cumva s-or fi şi speriat) de colorata şi bogata lume liberă pe care o descopereau. Colegi de serviciu fiind, nu îndrăzneau să-şi împărtăşească pe deplin unul altuia uimirile despre lumea capitalistă şi cu atît mai puţin să facă vreo comparaţie cu ceea ce lăsaseră acasă. Nu se îndoia nici unul că, odată reîntors în ţară, celălalt va da o declaraţie la „organe" în care cine ştie ce ar fi putut povesti...

În sfîrşit, a venit vremea întoarcerii şi cei doi s-au hotărît s-o ia prin Elveţia, după care să traverseze Austria şi să ajungă apoi în Republica Populară Ungaria „vecină şi prietenă", adică înapoi în mai familiara lume a „lagărului comunist". S-au minunat de măreţia Alpilor, traversînd în ritm de melc munţi şi văi, pe autostrăzi pe care toate celelalte automobile îi depăşeau. Nu doar că maşina lor era mai lentă din fabricaţie, negîndită fiind pentru circulaţia pe autostradă, dar motorul începuse să tuşească. Ceva nu era în regulă, de aceea, probabil, mecanicii care o pregătiseră la plecare în România şi-or fi luat o porţie zdravănă de sughiţuri. Şi tîr-tîr, povestea spune că pe la Versoix, maşina s-a oprit definitiv. Îngrijoraţi, cei doi au început să întrebe în stînga şi-n dreapta, în franceza lor învăţată la şcoală, de un service auto. Aflînd că sînt români, cineva i-a îndrumat către o vilă din apropiere, în care ar fi locuit cineva care vorbea româneşte şi care i-ar fi putut chiar ajuta. Au bătut la uşă şi li s-a deschis. Un domn înalt, care locuia acolo, i-a întrebat pe româneşte ce au păţit. I-au povestit. S-a dus cu ei la maşină să se uite. Au dus apoi automobilul în garajul lui, iar el s-a schimbat într-un halat de lucru şi a început să mesterească. Avuseseră mare noroc, omul se pricepea şi, nu după foarte mult timp, a reuşit să facă motorul să pornească din nou. Cei doi i-au mulţumit şi jenaţi, l-au întrebat cît îi datorează (deşi oricum nu prea aveau bani) şi cum se face că vorbeşte româneşte. Domnul cel înalt le-a răspuns că nu costă absolut nimic şi că, dacă tot întreabă, poate să-i înştiinţeze că maşina le-a fost reparată de Regele Mihai. Bieţii oameni au rămas uluiţi. Multe văzuseră şi li se întîmplaseră în acele zile, dar asta le întrecea pe toate. Au plecat bîiguind nişte mulţumiri şi realizînd deodată că au o mare problemă. Să declare sau nu această întîlnire „organelor" care-i aşteptau în ţară? Norocul se putea transforma într-un adevărat bucluc. Povestea nu mai spune continuarea după cum nu spune nici dacă cei doi bieţi slujbaşi, membri ai partidului comunist, nu cumva s-au transformat peste noapte în monarhişti convinşi. Deşi mi s-a părut plină de tîlc, n-am ştiut niciodată cît adevăr se află în această istorie. Recent am răsfoit albumul *Maşinile regelui* alcătuit de principele Radu. Un volum cu poze frumoase şi relatări pe cît de protocolare pe atît de precise, despre pasiunea regelui pentru automobile. E acolo un capitol intitulat „Maşinile altora", în care scrie aşa: „Regele a reparat maşina altcuiva o singură dată, în timpul exilului, la Versoix. O maşină s-a împotmolit aproape de Villa Serena şi Majestatea Sa l-a ajutat pe şofer să o mişte din loc. Era o problemă destul de complicată la motor. A adus maşina în propria curte şi a reparat ce trebuia reparat. Omul a fost mulţumit că Regele l-a scos din bucluc".

Pare a fi confirmarea poveştii pe care am auzit-o prin Bucureşti.

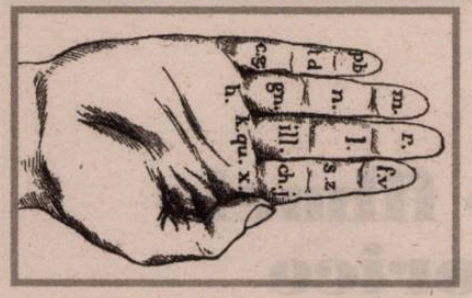

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Doctor Jack Daniels

Sînt somat de colegi, prieteni şi diverşi cititori ai rubricii de faţă să-mi continui şirul de istorioare doctorale, ce fac, se pare, deliciul multora dintre noi – legaţi sau nu de viaţa academică. Aşadar, am hotărît să mă conformez şi mă voi referi astăzi la cîteva scenete din intervalul postdoctoral aşa-zicînd, cel al „agapei" universitare de „după". Simpaticele situaţii mi s-au reactualizat prin intermediul enigmaticelor canale mnemotehnice şi, prin urmare, le includ mai jos, în lista aventurilor doctorale mioritice. Un profesor excentric avea compulsia ca, la mesele abundente date de doctoranzi după susţinere, să solicite resturile alimentare pentru nostimul Saint Bernard care îl aştepta acasă. Omul explica, politicos, cum cîinele buclucaş ar fi fost în stare să mănînce jumătate de viţel la un prînz, iar convivii înţelegeau rapid situaţia, debarasîndu-şi farfuriile într-o sacoşă „a milei", destinată dulăului uriaş şi perpetuu hămesit, Sam. Unii, mai delicaţi, se jenau chiar să-şi mai termine grătarul, considerînd că Saint Bernard-ului i s-ar fi cuvenit şi puţină cărniţă, pe lîngă nelipsitul os. Interesant rămînea faptul că profesorului în chestiune situaţia i se părea absolut normală, intrată, cum ar veni, în tipicul doctoratelor la care participa. Cu vremea, el ajunse să nu mai furnizeze lămuriri comesenilor. Scotea doar, din servietă, pe parcursul dejunului academic, un sac mare de rafie, pe care-l deschidea deasupra farfuriilor şi, ridicînd simbolic mîinile la piept, ca două lăbuţe, lătra scurt de două ori: „Ham! Ham!". Ciosvîrtele începeau să zboare, generos, din toate direcţiile. „Ham! Ham!" „Domn' profesor, mai am nişte brînzică de la aperitiv. Haideţi să i-o dăm şi pe asta lui Sam!" „Ham! Ham!" „Şi mie mi-a rămas nişte cabanos. *Let's give it to Sam!*" „Ham! Ham!" „Credeţi că o chiflă umplută cu icre i-ar plăcea?" „Ham! Ham!" „Dar o aripioară?" „Ham! Ham!" Problema fu că, la una dintre aceste reuniuni, lumea se cam întrecu cu tăriile. Decanul, preşedintele comisiei doctorale, băuse trei Jack Daniel's în loc de unul, şi cînd îl văzu pe profesor desfăşurîndu-şi „paraşuta" de rafie, spuse solemn, din capul mesei, cu privire întunecată: „Auzi, bă, Ionică, astăzi vreau să-mi termin liniştit friptura. Fac ceva pe Sam al tău. N-ai decît să-l pui la dietă. Aşa că bagă porcăria aia la loc în servietă!". Ionică execută ordinul automat, aidoma unui robot nipon, răspunzînd succint şi impersonal: „Ham! Ham!".

„Dar o aripioară?" „Ham! Ham!"

Tot alcoolul a lovit şi în – cum să-i zicem? – *demnitatea* altor trei întruniri doctorale, celebre la timpul lor. În prima, îndrumătorul tezei, binişor afumat, îi ceru doctorandului, la terminarea ospăţului, cu limbă împleticită, să adune toate sticlele cu băutură rămase, pline chiar şi pe sfert, şi să-l ajute să le ducă acasă. „C-ar fi pă-pă-cat, n'aşa, să le-le ia chel-ne-ne-rii, odată-tă ce au fost plăti-ti-te!" Doctorandul, suficient de instabil locomotor el însuşi, le adună într-o sacoşă şi-şi urmă, tăcut, profesorul. Nu merseră ei prea mult, împiedicat, cînd tînărul laureat păşi greşit pe marginea unei borduri, căzînd, într-o secundă, la pămînt. Sticlele se făcură ţăndări, cu un zgomot ce păru, în liniştea nopţii, de-a dreptul infernal. „Ce fafaci, to-to-lomacule?" întrebă, derutat, îndrumătorul doctoral. Nefericitul şerpaş nocturn se ridică nesigur de pe asfalt şi, deodată, umflîndu-şi pieptul precum Tarzan atunci cînd îşi chema elefanţii, deşi nu scosese un sunet în ultimele ore, răcni înfiorător, aflat pesemne sub impactul anamnetic-etilic al unui tablou din copilărie: „Stiicleee şii booorcaaanee cumpăăărăăăm!". Luminile se aprinseră pe la ferestre şi, în scurtă vreme, maşinile cu girofar înconjurau zona.

În cel de-al doilea episod, doctorandul îşi conducea, similar, adică *post festum*, conducătorul ştiinţific acasă, în miez de noapte. O mică diferenţă trebuie notată totuşi aici: în timp ce profesorul abia se ţinea pe picioare, dînd semne de halucinaţii (se adresa, aparent, unui interlocutor nevăzut, cu expresii injurioase), tînărul discipol era foarte treaz şi foarte îngrijorat, întrucît ştia cu aproximaţie adresa celui pe care îl însoţea. Ajunseră în faţa unui bloc. Doctorandul a citit, panicat, la lumina brichetei, lista de locatari: „Domn' profesor, ăsta e?" „Du-te, m', 'n aia a lu' maman!" răspunse îndrumătorul, clătinîndu-se terifiant. Tînărul se repezi să-l susţină, dar profesorul se replie, apărîndu-se de o lovitură imaginară şi zbierînd: „Nu daaa, m'!" „Nu dau, domn' profesor! Vreau numai să nu vă las să cădeţi!" „Ce spui, m'? Cine eşti tu, m'? Aia a lu' maman!" Apoi, iar, ca din gură de şarpe: „Nu daa, m'!" Un grup de mardeiaşi districtuali, hoinărind printre blocuri, luă în serios halucinaţia profesorului şi îi interpelă pe cei doi plimbăreţi tîrzii, în aşa fel încît amîndoi fură nevoiţi să poarte ochelari fumurii timp de mai multe săptămîni după eveniment.

În fine, în cea de-a treia secvenţă, tot un îndrumător chefliu de teză, care adunase, pentru doctoratul respectiv, o comisie ştiinţifică variată, cu profesori din toate regiunile istorice ale României, nu-şi putu reprima entuziasmul şi, la un moment dat, sări cu dexteritate de cimpanzeu în mijlocul mesei doctorale, strigînd: „Fraţilor, eu sînt Mihai Viteazu! Am unit toate provinciile româneşti! Asta-i pohta ce-am pohtit!". Ulterior, se porni să arunce, glorios, hainele de pe el. Ca şi Mihai Bravul, fu „decapitat" de către autorităţile academice, prin interzicerea dreptului de a mai conduce doctorate.

Morala? Mai există oare una?

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

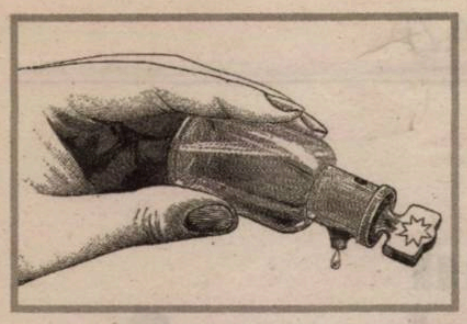

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Virale

Limbajul Internetului e, cu siguranţă, una dintre cele mai dinamice zone ale comunicării contemporane: noutăţile tehnologice care se răspîndesc rapid aduc cu ele un repertoriu de termeni de specialitate, rapid intraţi în limbajul colocvial. Sursa celor mai multe inovaţii este engleza, dar nu e lipsit de interes ce se întîmplă cu împrumuturile odată preluate: limbile (adică, desigur, vorbitorii lor) le modifică adesea forma şi sensul, în conformitate cu propriile modele şi tendinţe. Frecventatorii spaţiului virtual sînt familiarizaţi, de mai multă vreme, cu noul sens al termenului *viral;* ceilalţi vorbitori se limitează la definiţia medicală, cuprinsă în dicţionarele curente. Ca de obicei, unii se indignează şi semnalează inexistenţa sensului informatic în dicţionare. Absenţa din dicţionare nu înseamnă inexistenţa în limbă; există un decalaj inevitabil şi sănătos între intrarea în circulaţie şi intrarea în dicţionar. În DEX, *viral* trimite către sinonimul *virotic*, care îi este deci preferat, şi la care apare definiţia „privitor la virus; care se datorează unui virus". Internetul dovedeşte că sînt foarte multe contexte în care termenul medical *viral* e intens folosit: se vorbeşte de *infecţii virale, agenţi virali, hepatită virală* etc. În limbajul Internetului, adjectivul *viral* (din engl. *viral)* e, ca mulţi alţi termeni de specialitate, de origine metaforică, ilustrînd chiar polisemia noului vocabular: analogia extinderii rapide, ca într-o epidemie, nu mai are în acest caz semnificaţia negativă şi nici nu se leagă direct de sensurile tehnice ale termenului informatic *virus*. Glosarele din Internet, wikipedia şi alte numeroase surse indică drept sintagmă de origine *viral video* şi ca formulă deja impusă *viral marketing;* în română, corespondentele lor sînt, desigur, *video viral* („Un *video viral* i-a adus unui norvegian o probă la o echipă din NFL", mediafax.ro) şi *marketing viral* („*Marketingul viral* a apărut ca o nevoie firească de diversificare a modului în care este transmis mesajul publicitar astăzi", ro.wikipedia.com). Inovaţia lexicală e destul de recentă, din ultimele decenii, răspîndirea ei fiind legată de popularitatea reţelelor de socializare şi a site-urilor care oferă filmuleţe.

„Un video viral *i-a adus unui norvegian o probă la o echipă din NFL."*

Mai interesante sînt extinderile uzului actual: în primul rînd, *viral* e tot mai mult folosit în română ca substantiv; substantivizarea pare a fi chiar mai puternică decît în engleză: „Acesta nu este *un viral,* nu este nici reclamă mascată la vreun produs" (stirileprotv.ro); „*Un viral* mai vechi a devenit iar popular, adunînd peste 500 de mii de vizualizări în mai puţin de o săptămînă" (rtv.net); „*Viralul* sfîrşitului de an! Reacţia unui tată cînd primeşte cadou bilete la meci de la fiul lui este epică! (cancan.ro). De altfel, asocierea lui *viral* cu un interval de timp a devenit deja un clişeu: „viralul zilei" (fmylife.ro), „viralul săptămînii" (stirileprotv.ro), „viralul de vineri" (refresh.ro) etc. Pluralul substantivului oscilează între *-e* (desinenţa adjectivului) şi *-uri* (marcă tipic substantivală); mai frecventă e forma *virale* – „*viralele* anului 2012" (evz.ro), dar nu e rară nici forma *viraluri* – „*viralurile,* o formă de profit?" (forums.webcentral.ro); oscilaţia apare chiar pe aceeaşi pagină: „*Viralurile* României" (titlu) – „Aceste *virale* s-au descărcat în peste 13.000 de exemplare" (ad-brandz.com).

Se poate vorbi şi de o lărgire semantică a termenului? Deocamdată, el se foloseşte pentru diferite tipuri de mesaje, predominant vizuale – „*fotografia* emoţionantă devenită *virală*" (realitatea.net); „Prima *fotografie* a lui Obama după victorie, *virală* în 22 de minute" (romanialibera.ro); „Un caz de *pictură virală*" (romlit.ro) – dar şi pentru texte – „Un nou *text viral,* legat de criza economică actuală" (danutm.wordpress.com). Rămîne constantă referirea la mediul de răspîndire, pe care o păstrează şi verbul *a viraliza* şi numele de acţiune *viralizare:* „De-a lungul timpului, am discutat cu mai mulţi bloggeri despre *viralizarea* conţinutului pe care îl produc. Sigur, există şi conţinut de calitate care *se viralizează,* dar e net inferior balastului" (tvdece.ro); „blogurile sînt astăzi un adevărat «focar» de *viralizare* a gîndirii" (observatorcultural.ro). Un indiciu pentru lărgirea semantică a adjectivului *viral* este folosirea sa calificativă, gradabilă, mai puţin riguroasă decît cea descriptiv-clasificatoare: „*cele mai virale* 12 articole din 2012" (Wall-Street.ro); Studiile arată că *cele mai virale* articole sînt acelea în care este prezentată o listă" (infoprenoriat.com). Apariţia sensului calificativ, mai vag şi cu evoluţii imprevizibile, a fost surprinsă de o formulă ironică: „aceste «*cele mai virale virale*» din România" (blog.standout.ro).

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

ready made

„9/21 ghenarie [1846]

Monotonia monotonii monotoniilor!"

C.A. Rosetti, *Jurnalul meu,*
Editura Dacia, 1974

Francisca BĂLTĂCEANU

Un act cultural indispensabil

Fiind o statornică cititoare a *Dilemei,* încă de la naşterea ei, îmi permit să vă scriu cîteva gînduri în legătură cu predarea religiei în şcoală.

Îmi amintesc cum, în studenţie (am absolvit Filologia clasică), literatura latină şi literatura greacă se blocau brusc la creştinare: autorii păgîni, da; despre cei creştini, chiar contemporani cu aceştia, nici nu se pomenea că există. Dacă unul se creştinase la un moment dat, se studiau doar operele dinainte de acest moment – spre amuzamentul amestecat cu dispreţ al unor vest-europeni, nu neapărat religioşi.

Se poate preda religie în aşa fel încît nimeni să nu se simtă jignit.

Pledoariile pătimaşe pentru scoaterea religiei din şcoală nu pot să nu mă trimită cu gîndul la acele vremuri, în care „dumnezeu" trebuia scris cu literă mică, iar mănăstirile trebuiau neapărat numite „ctitorii".

Am eludat apoi bariera, totuşi, citind cu studenţii fragmente din Noul Testament în limbi mai... exotice (armeana veche): dincolo de declinare, conjugare, vocabular comparat, mulţi rămîneau uimiţi de o frumuseţe care li se descoperea. La un seminar de poezie latină medievală, dublam textele religioase cu unele de alt tip şi le spuneam studenţilor ca, dacă apare cineva străin, să pună iute deasupra foaia cu – să zicem – *In taberna quando sumus...* Aşa au trecut, semiclandestin, de la bogăţia de imagini a lui Prudentius, la claritatea de cristal a versurilor lui Toma d'Aquino. Le-a plăcut, i-a îmbogăţit, nu i-a deranjat cu nimic, nici măcar pe studenţii atei, dacă vor fi fost.

Acum, că e libertate, cu atît mai mult copiii, tinerii ar trebui să aibă acces la un mod de a gîndi şi trăi care a contribuit atît de mult la cultura universală. Să poată înţelege din Bach nu doar despre ce e vorba în *Cantata cafelei,* ci şi în *Matthaeus* – sau *Johannes-Passion;* sau chiar cine e personajul din *Jesus Christ Super-Star.* Să înţeleagă ce se întîmplă într-o pictură de Giotto, ce este o *Pietà,* ce se află pe pereţii de la Voroneţ, ce se întîmplă într-o catedrală. Să înţeleagă de ce un roman american se cheamă *La Est de Eden* sau *Absalom! Absalom!.* Aşa că studierea religiei în şcoală mi se pare un act cultural indispensabil.

Cu condiţia să fie un act cultural, fără confesionalisme (cateheza îşi are locul la biserică), fără denigrări la adresa celor care sînt „în altă barcă", fără ceea ce numea cineva „teologia arţagului".

Dacă religia este predată cum se cuvine, n-ar trebui să apară „crize" atunci cînd la lecţia despre originea omului un copil spune ritos „Pe om l-a făcut Dumnezeu după chipul şi asemănarea sa". Dacă la o lecţie de anatomie, cînd profesoara ar spune că omul este alcătuit din muşchi, oase etc., un copil ar întrerupe-o exclamînd „Nuuuu, omul e făcut

din atomi şi molecule!", de bună seamă că ea ar şti să-i explice că ambele afirmaţii au sens, din puncte de vedere diferite (ca să nu mai spunem că, pentru destui savanţi biologi de azi, darwinismul e tot mai departe de a fi o dogmă!).

După peste patruzeci de ani petrecuţi în învăţămînt, unde am predat mereu cîte ceva legat într-un fel sau altul de religie, iar, din 1991 încoace, legat direct de Biblie, experienţa îmi permite să afirm că se poate preda religie în aşa fel încît nimeni să nu se simtă jignit, discriminat, înspăimîntat, ci, dimpotrivă, oricine, de orice confesiune sau religie, ori ateu, să se poată bucura de un plus de frumuseţe şi, îndrăznesc să spun, de un mesaj contagios de iubire.

***Francisca Băltăceanu** este specialistă în filologie clasică şi ebraică, profesor invitat la Universitatea Bucureşti.*

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Trebuia sau nu incinerat Sergiu Nicolaescu?

Cu toţii bănuiam – ne-o şi spunem, în exces – că e dificil să trăieşti în România. Sergiu Nicolaescu, fără voia lui, ne-a arătat în ăste zile că, la noi, ceea ce urmează după viaţă e încă şi mai greu de suportat! Riscurile la care, aici, se expune un om notoriu prin moartea-i sînt extreme. Rişti să-ţi fie descleiat coşciugul (în numele *dreptului poporului* de a te vedea!), să-ţi fie huiduită văduva, să-ţi fie număraţi banii şi, desigur, să fie inventariate & cartografiate paturile prin care ai trecut!

Sergiu Nicolaescu a fost un produs atipic al regimului comunist autohton. Rămîne de văzut dacă latura cantitativă a producţiei sale va prevala (sau nu) asupra laturii calitative. Nicolaescu a profitat de PCR şi PCR a profitat de Nicolaescu. Relaţia dintre regizor şi partidul unic a fost simbiotică: aşa cum se întîmplă ca vreo abilă păsăruică să stea pe spinarea unui rinocer masiv (şi el nu se supără pentru că ea îl apără de muşte), tot aşa relaţia defunctului regizor/actor cu aparatul de propagandă al defunctului PCR a fost una mai proprie parteneriatelor din natură decît dependenţelor din cultură. La începutul anilor '90 eram şi eu mai curînd aspru cu producţiile sale filmice – cele istorice, mai precis. L-am întîlnit prin dezbateri TV şi prin conclavuri politice şi am purtat polemici decente pe tema aceasta. În rememorările sale, SN trăia într-o lume aparte, din care nu-l smulgeai (s-o recunoaştem: nu e nici primul şi nici singurul om în situaţia asta). Recita inovaţii tehnice şi regizorale de a căror existenţă nu-s convins – dar nici n-am pretenţia că m-aş pricepe în branşă. Mi-am încurajat studenţii să-i vadă filmele ca pe documente (grăitoare nu despre Istorie, ci despre comunism); unii dintre ei au făcut-o – precum dl Bogdan Jitea, care a realizat un film documentar şi un doctorat pe tema aceasta. În primăvara lui 2003 (!), am primit eu însumi din partea regizorului propunerea de a juca într-un film la care lucra (viitorul *Orient Expres)*. Nu voi dezvolta aici acest capitolaş autobiografic (ar fi de tot hazul refuzul meu *d'antan,* credeţi-mă, şi nu se potriveşte cu momentul), dar l-am amintit doar pentru a spune că de atunci am rămas cu o oarecare simpatie – şi cu un semn al întrebării privitor la maniera în care, în ultimele două decenii măcar, regizorul îşi alegea unii „actori".

Haina şi vîrsta văduvei ca dileme TV

Revin la filmele sale ante-1989 (singurele care contează, în opinia mea). Cu timpul, percepţia mi s-a mai echilibrat. Tind să nu mai fiu atît de aspru cu ele. Filmele marca SN nu pot fi judecate decît în paradigma epocii lor. Să fim serioşi: nimeni n-a învăţat *Istorie* din filmele lui Sergiu Nicolaescu – dar învăţa *o anumită idee* despre patrie, care era totuşi mai largă decît limba de lemn a propagandei acelui timp. Cu *Dacii, Mihai Viteazul* ş.a, Sergiu Nicolaescu a diseminat ceva informaţii despre trecutul nostru pe-acolo pe unde cărţile sau vorbele istoricilor ajungeau mai greu (într-o epocă în care, totuşi, găseai cărţi în orice magazin central sătesc!). A te război cu Sergiu Nicolaescu azi mi se pare futil – şi întrebarea pe care trebuie să ne-o punem nu e *ce istorie se învăţa din filmele lui?,* ci mai curînd *de ce azi Istoria nu mai are loc în orarul elevilor?*. Problema arzătoare nu e de ce filmele lui SN se proiectau prin căminele culturale săteşti ale anilor '70 – ci de ce azi nu mai există nici o librărie prin vreun sat românesc (cît despre căminele culturale...). Bună sau rea, milioane de oameni au totuşi *o imagine* despre Mihai Viteazul (ce are, deseori, legătură şi cu filmul respectiv); cu regret o spun, dar în curînd vor trăi batalioane de concetăţeni care nu vor mai avea *nici o imagine* despre Mihai Viteazul. Cum o fi mai bine? – iată o dilemă. (Am şi-o certitudine: indiferent de ce aud şi de ce îmi veţi spune, eu tot rămîn la opinia că *Nea Mărin miliardar* e pe merit un film clasic deja al cinematografiei noastre!).

În fine, trebuia sau nu incinerat Sergiu Nicolaescu? Asta, pe bune, nu-i nici o dilemă. Penibilul „analizelor" TV pe-această temă a fost enormisim. A fost un spectacol mai prost chiar şi decît cel mai prost dintre filmele lui Nicolaescu. A-i nega defunctului dreptul de a ieşi din lume aşa cum vrea el, a-i persifla văduva sau a-i analiza vîrsta sau haina de doliu („de ce albă, şi nu neagră?"), a-i număra banii din conturi şi copiii din flori – acestea nu-s respect, ci abjecţie.

Actorul francez Depardieu ameninţa recent că va pleca din Franţa (ba în Belgia, ba în Rusia) de frica taxelor. Nu exclud posibilitatea ca actori sau regizori sau scriitori români (sau orice român cît de cît normal la cap) să plece pe unde vor vedea cu ochii numai de teamă că moartea (şi mai ales zilele TV de după – vezi cazurile A. Păunescu, I. Darie etc.) i-ar putea surprinde pe undeva prin România!

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

O societate în căutarea onoarei

– duelul –

Societatea românească se află astăzi, ca şi ieri, într-o permanentă căutare a valorilor pe care, deşi le are, nu ştie cum să le recunoască. Onoarea este una dintre aceste valori. Cum se defineşte această onoare? Prin intermediul duelului – încearcă să ne arate Mihai Chiper, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol" din Iaşi *[O societate în căutarea onoarei. Duel şi masculinitate în România (1859-1914),* Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012]. Tema duelului nu este una nouă pentru istoria socială, ea fiind analizată cu precădere din perspectiva definirii onoarei masculine, şi producînd o istoriografie substanţială. Cercetarea românească a abordat tema doar din perspectiva frivolităţii, neconsiderînd că ar fi una care să spună ceva despre societatea românească. Dar Mihai Chiper, studiind cu acribie şi erudiţie duelul, ne oferă o imagine a societăţii mai puţin ştiută, sau spusă doar în şoaptă: „...am descoperit o lume obsedată să se privească pe sine în oglindă, să se autoevalueze prin exerciţii de sinceritate şi, în acelaşi timp, marcată de accese de ipocrizie".

„Nu credeam că duelul poate fi abordat cu atîta sînge rece", a exclamat domnul Andrei Oişteanu atunci cînd l-a audiat pe Mihai Chiper vorbind tehnic, cu date exacte şi arhive consistente, despre fenomenul duelului din societatea românească, în cadrul, atelierelor GRiP. Pentru mine însă, „tehnicitatea" domnului Mihai Chiper se leagă de buna calitate a cercetării sale, o cercetare care îmbracă în hainele analizei documentare romantismul inerent al fenomenului. De altminteri, Mihai Chiper arată dificultatea constituirii unei arhive necesare abordării fenomenului: secretomania din jurul unei provocări la duel. Presa şi relatările din presă reprezintă sursele principale pentru constituirea dosarului, iar acest tip de sursă reuşeşte să dezvăluie 772 de „afaceri de onoare", încheiate cu 286 dueluri în perioada 1859-1914. Şi dacă presa este sursa principală, de ce cazurile relatate n-ar fi mai multe, ştiind că poate fi o informaţie „curioasă", dacă nu importantă? Autorul crede că duelul nu este, în primele două decenii, o ştire de presă, gazetele din Principate fiind mai degrabă atente la evenimentele politice interne şi externe. Dacă personajele implicate aparţin elitei, dacă sfîrşitul este tragic, atunci primesc pagini întregi în presă. Mai apoi, multe dintre personajele implicate în duel se feresc să vorbească despre acest subiect, unii îşi pot pierde slujba, alţii pot fi pedepsiţi dacă consecinţele ar fi fost tragice, sau pur şi simplu nu doresc să se afle în gura tuturor. Acestui dosar de presă i se adaugă literatura creată special pentru a susţine un duel: memoriile, arhivele judiciare, legislaţia. Iată, aşadar, o temă cercetată prin utilizarea unei arhive cît mai diverse.

Este foarte important de citit cartea lui Mihai Chiper pentru că ea ne dezvăluie forma „bizară" pe care a ajuns s-o capete duelul din ţările române, preluat după modelul francez. Dacă privim la motive, vom observa că ofensele întîmplătoare se află pe primul loc, urmate de certuri spontane degenerate în lovituri – cu alte cuvinte, provocări care ar fi putut fi „evitate simplu, dacă se respectau uzanţele bunelor maniere" (p. 28). Printre protagoniştii cei mai de seamă se numără ofiţerii, politicienii şi publiciştii, dar odată cu dezvoltarea economică a statului, şi reprezentanţii profesiunilor liberale (cu precădere avocaţii şi medicii) se lasă antrenaţi în jocul onoarei.

Cum nu este o afacere singulară, cum există un cod şi un ritual de desfăşurare, duelul adună martori, medici, amici, iar publicitatea pare inerentă. Practicat în mod curent în înalta societate, duelul dezvoltă o serie de alte practici legate de educarea corpului. Se deschid şcoli speciale pentru formarea abilităţilor necesare: de pildă, la 1867, numiţii G. Moceanu şi G. Marcus anunţă deschiderea unei „şcoli de dans, duel şi gimnastică". Apar tot felul de societăţi şi asociaţii care promovează o serie de sporturi menite a modela corpul şi a stimula virilitatea masculină: scrima, tirul, gimnastica. Sporturi incluse apoi în dezvoltarea patriotismului local, prin organizarea unor festivităţi diverse sub deviza: „Onoare, valoare şi românism". Adiacent se observă dezvoltarea unui întreg comerţ necesar punerii în scenă a duelului, de la un comerţ cu arme la un comerţ cu costumaţii şi alte accesorii.

Pentru fiecare categorie socială, duelul spune ceva: ofiţerul, imaginea proeminentă a lumii moderne, e legat de un nou ideal al masculinităţii; omul politic îşi rezolvă mai degrabă adversităţile personale şi mai puţin principiile politice, iar ziaristul caută un statut social şi o trambulină pentru afirmarea în politică.

Puţine am putut să vă povestesc din această carte atît de frumoasă despre România secolului al XIX-lea şi despre valorile care au guvernat-o. Cartea este pasionantă şi plină de informaţii inedite.

Lectură plăcută!

anti nostalgia

Abdicarea (I)

„[Raport] Nr. 9 (13/5/48)
Legaţia Britanică, Bucureşti,
8 ianuarie 1948

2. (...) Primul semn al crizei a fost primit de Regele Mihai la Sinaia printr-un apel telefonic de la Dr. Groza, care vorbea de la domeniul său din Deva, unde era în vacanţă, şi solicita Regelui să vină la Bucureşti în dimineaţa următoare pentru «foarte importante probleme de familie de o gravă natură». Regelui i s-a cerut s-o aducă cu el pe Regina [Mamă], avîndu-se în vedere natura problemei ce urma a fi dezbătută. Regele a insistat la Dr. Groza pentru detalii suplimentare, dar Groza, dacă în adevăr în acel moment era şi el la curent cu secretul, a refuzat să dea Regelui orice detalii. Familia regală a fost complet deconcertată de acest mesaj şi a discutat, tîrziu în noapte, semnificaţiile sale. (...)

3. Suita Regală a plecat în dimineaţa următoare la Bucureşti, în patru automobile, iar ajungînd în capătul Bulevardului Kiseleff pe care se afla palatul Prinţesei Elisabeta, Regele a observat un mare număr de trupe comuniste din [Divizia] «Tudor Vladimirescu», antrenate de ruşi, cu arme automate pe care le-a încărcat imediat ce automobilul Regelui s-a apropiat. Văzîndu-l pe Rege, trupele au permis trecerea automobilului acestuia, dar au barat drumul automobilelor din suită. Regele a condus în interiorul Palatului Elisabeta, pe care l-a aflat înţesat cu trupe din [Divizia] «Tudor Vladimirescu» şi a comentat că avea impresia că aceste trupe nu erau defel române. Eu, oricum, nu am fost în măsură să obţin nici o confirmare a acestei impresii."

R. Sarell

(va urma)

„Raport al ministrului britanic la Bucureşti adresat primului ministru, C.R.Attlee, despre condiţiile în care a abdicat Regele Mihai al României", în *Agresiunea comunismului în România,* I, ediţie de Gh. Buzatu şi Mircea Chiriţoiu, Paideia, 1998

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Pistruiatul, o madlenă a memoriei comuniste

Decesul unui cunoscut regizor român, cu o bogată filmografie pre și postrevoluționară, a declanșat o amplă dezbatere publică: au fost valoroase sau nu filmele lui? Merită recuperate filmele polițiste cu iz comunist și cele istorice, cu iz megaloman și ideologic, sau ar trebui mai curînd să le excomunicăm ritos din biografia celor care le-au văzut? Au ele vreo valoare culturală, în afara celei pur sentimentale?

Nu e prima oară cînd opera unui autor român impregnată de mari compromisuri față de regimul comunist este pusă în discuție. La vremea morții poetului Adrian Păunescu, Cenaclul Flacăra a suscitat aceleași dezbateri: a făcut el mai mult rău decît bine, cu serile în care muzica unor artiști talentați se împletea cu poezii splendide, dar și cu ritualuri de obediență în fața activiștilor de partid? A fost Cenaclul Flacăra un fenomen cultural demn de consemnat în istoria culturală a anilor negri, sau dimpotrivă, nu merită mai multe comentarii decît alte „manifestări culturale" din Epoca de Aur, precum Cîntarea României?

Am urmărit și eu, ca și atîția alți copii din generația mea, *Pistruiatul,* filmele cu Moldovan sau cu daci și romani. Am fredonat și eu, și încă mai fredonez, refrene ascultate la Cenaclul condus de poetul Păunescu. M-am bucurat de toate, pe cît se poate bucura un copil lipsit de alternativele miraculoase pe care piața capitalistă de astăzi i le pune la dispoziție. Chiar și după Revoluție, am privit înduioșată scenele cu „nemuritorii" și cu „mercenarii" sau imaginile din concertele formației Poesis sau ale Mihaelei Popescu. Și m-am luptat adesea cu prejudecățile celor mai în vîrstă decît mine, care socoteau „generația în blugi" ca fiind una manipulată emoțional de un devorator de suflete și de conștiințe fragede.

Toate, pînă cînd am înțeles că duioșia cu care priveam secvențele cinematografice sau muzicale, care mi-au bucurat copilăria și adolescența, era născută mai curînd din amintirile strict personale și apolitice care le însoțeau, decît dintr-o emoție artistică autentică. Atunci ca și acum, un film precum *Revanșa* nu stîrnește în mine mai mult decît, să zicem, amintirea feliei de pîine neagră cu zahăr, mîncată împreună cu alții copii, pe stradă: atunci, o bucurie frugală, de copil necăjit; acum, o amintire înnobilată de dorul de copilărie, și nimic mai mult. *Pistruiatul,* un film de aventuri cu copii, a fost neîndoielnic văzut de zeci de mii de copii din toată țara. Dar este un film care mistifică adevărul cu privire la așa-zisa luptă a comuniștilor. Un film care mușcește mai mult la ideea unui comunism cu față umană, decît la biografia unui băiat curajos. Cenaclul Flacăra a adus pe scenă, e adevărat, muzică de calitate, artiști buni, versuri excepționale. Dar toate pluteau într-un sos propagandistic inacceptabil.

Știu, mi se va spune: „atunci te-au bucurat, de ce acum te dezici de ele?". Sau, altă replică bine cunoscută: „cumnecum, atunci însemnau ceva și, oricum, față de poeziile care-l elogiau pe marele conducător, versurile lui Bacovia sau ale lui Eminescu cîntate de folk-iști aduceau un aer de normalitate".

Am să răspund de ce cred că trebuie să privim înapoi cu mînie, oricît ar durea: fiindcă producțiile cu pricina, oricît de bune sau rele ar fi fost din punct de vedere artistic, ornamentau, camuflau și, deci, legitimau o dictatură. Scopul lor nu era acela de a introduce normalitatea pe „piață", ci de a-l face pe micul sau marele telespectator să privească o ideologie criminală ca fiind una normală.

Într-o țară liberă, Bacovia și Eminescu n-ar fi avut nevoie de compromisuri ideologice ca să fie cîntați. Și nici *Pistruiatul,* de comunistul Andrei, ca să aibă parte de aventuri palpitante.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

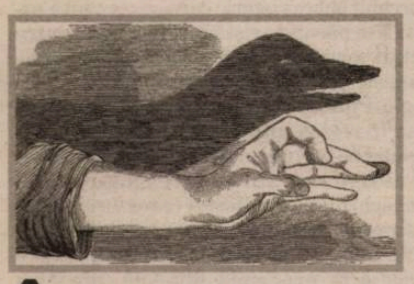

Iaromira POPOVICI

bazar

Treceri și desprinderi

În fiecare an, aceeași dramoletă – cel puțin pentru mine: ies greu din timpul sărbătorilor și intru și mai anevoie în cel al vieții de zi cu zi. Nu-mi place, recunosc, rutina cotidiană. Mi-aș dori cu adevărat să fie Crăciun în fiecare zi. Știu că nu se poate, că astea sînt fițe de adult necrescut destul, împotmolit într-o copilărie generică. Din păcate, am constatat un lucru foarte grav despre mine: nu știu să trăiesc timpul obișnuitului... Vin dintr-o familie într-un fel fericită, în care rutina era exilată. Membrii ei au avut norocul să facă lucruri creative și, în mare parte, cam ce-au vrut. Nu au fost obligați să aibă un program fix, nici să facă sluj în fața vreunui șef. Ca atare, valorile pe care mi le-au inculcat nu erau, nici pe departe, cele ale lingușelii, ale obedienței, ale făcutului frumos în fața unei autorități...

Pînă aici toate bune și frumoase. Dar nu mi le-au insuflat nici pe cele ale... muncii. Ale unei munci susținute, de zi cu zi, prin care să-ți cîștigi pîinea, dar nu numai. Munca permanentă ca virtute în sine. „De ce să ți-o insufle?", vă întrebați, poate. Mentalitate comunistă. Ținem minte cu toții, cei care am fost cîndva în Piața Universității, că pe atunci se făcea distincția între „a gîndi" și „a munci". Evident că atunci era un anumit context politic, nimeni nu era, de fapt, împotriva muncii. Care muncă nu exclude, nicidecum, gîndirea... Și nu e o mentalitate comunistă. E și una corporatistă, și protestantă... Și, pînă la urmă, una sănătoasă. Dacă nu devii un *workaholic* înrăit, atunci să-ți faci treaba cu dăruire nu e, nicidecum, o rușine, ci o calitate.

Pînă și rutina pe care nu am fost învățată să mi-o asum nu e, întotdeauna, ceva negativ. Da, e ideal să faci munci creative, să aduci mereu ceva nou, să ai străluciri. Dar nu se poate tot timpul. Pînă la urmă, să accepți și niscaiva repetiție înseamnă o doză de umilință asumată. Ceea ce e mare lucru.

Mă lupt să-mi asum și eu rutina asta și să mă desprind de atmosfera sărbătorilor. Da, e cît se poate de confortabil să zac pe o canapea, lîngă un pom de Crăciun plin de beculețe, cu cîțiva membri ai familiei alături, privind fix fie la Jamie Oliver aruncînd ceapă murată – neapărat de sus – peste niște creson, fie la o antilopă cu gît lung care se străduiește să scape de un leopard, dar, din nefericire, nu reușește... Toate astea după ce am rîs înfocat de Ajun, am mîncat iepure, curcan și porc de Crăciun, am trecut probe pentru tombola... tradițională din zilele... dintre, am dat o fugă la Sinaia și am reușit, iarăși, să dansez măcar puțin de Revelion...

Pe toate din registrul ăsta știu să le fac foarte bine. Chiar și rutina, în condiții de vacanță, o pot înțelege: te scoli cît de dimineață vrei, îți faci cafeaua și, în aburii ei, citești cel puțin trei capitole din două cărți diferite, apoi îți faci plimbarea pe un traseu deja fix.

Problema e că de la obișnuințele astea fericite, de voie, trebuie să te poți întoarce la cele indiferente ale vieții cotidiene. Trebuie, cel puțin la prima vedere, să te desprinzi de ideea, chiar falsă, a vieții ca o continuă bucurie, copleșită de afecțiunea celor apropiați, cvasiprezenți, și să te întorci la cea, de multe ori cenușie, a timpului necesității.

E mult mai simplu să faci față bucuriei și strălucirii decît cotidianului mediocru. De Crăciun trebuie să fii mai bun, să dăruiești; dar asta, în ceea ce mă privește, pare mai apetisant decît să fii mereu egal cu tine însuți și să-ți „îndeplinești sarcinile", oricare ar fi ele.

Mi se pare mai complicat să faci față obișnuitului decît extraordinarului. Mi se pare mult mai greu să te comporți ca de Crăciun chiar și în zilele anoste în care nu faci decît să completezi niște hîrtii, să plătești ceva facturi și să umpli sacoșe cu mîncare. Cine reușește să-și facă datoria, ca și cum ar fi mereu sărbătoare, e un... *winner*.

Eu una, încă n-am reușit. Sînt mai... antrenată în ale vacanței decît în cele ale existenței mărunte, dar necesare. Sper ca, în timp, să schimb raportul. Pînă atunci, mă plîng moderat și spun iar că mi-aș dori să fie – dacă nu în fiecare zi –, măcar ceva mai des Crăciunul...

Selma IUSUF

legende urbane

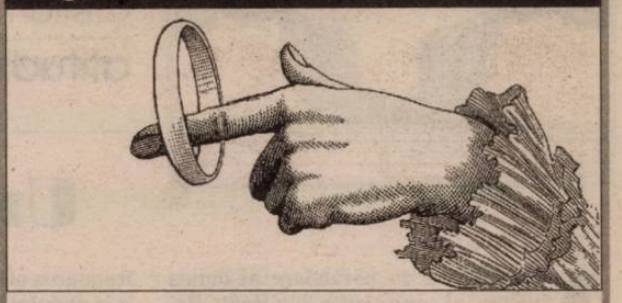

Mulțumim, Martin Cooper!

Se afla într-un impas social care putea da naștere unor situații penibile. Invitat la o petrecere unde nu-i cunoștea decît pe amfitrioni și, vag, încă un cuplu – de care se putea agăța la o adică. A făcut tot posibilul să tragă de timp în așa fel încît să ajungă la întrunirea respectivă cît mai tîrziu posibil; într-atît de tîrziu încît să-i găsească acolo pe cei doi pe care-i știa atît de puțin, dar în care își punea acum toate speranțele. Invitația fusese făcută în așa fel încît devenise imposibil de refuzat. Era una din situațiile în care ori faci față, ori mori de jenă. Sau de plictiseală combinată cu jenă. Sau de orice alt simțămînt pe care vi-l puteți imagina a fi trăit de cineva eminamente sfios și introvertit cum era el.

Momentul penibil n-a putut fi evitat. S-a trezit singur, între străini veseli. A ciocnit un pahar cu gazdele, a strîns cîteva mîini, a cunoscut din mers, silit, cîteva Aline, Andree, ceva Bogdani și Mihai. Și-a găsit un loc retras pe canapea și asta a fost. Ciudatul petrecerii. Ce să facă? Să stabilească un contact vizual cu tipul aflat la un metru de el, care-și ținea prietena de după talie, și să ciocnească paharul cu el? S-o întrebe de domnișoara asta din stînga, care părea adîncită într-o discuție serioasă cu amica ei, s-o întrebe, deci, de unde le știe pe gazde, prietenii lor comuni? Penibil. Era chircit de jenă și începuse deja să-și blesteme firea de apucat, de împiedicat social care era. De ce nu-l făcuse maică-sa cum era, de pildă, Grigore? Grigore ăsta ar fi fost în stare să facă toată petrecerea să rîdă cu sughițuri. Cînd fusese internat la spital pentru nu știu ce, Grigore se împrietenise imediat cu tot salonul.

Știa totuși că ultima lui salvare era în buzunar. Și-a scos mobilul. S-a mesăgiuit cu amicii. A intrat pe Facebook și a postat ceva ce părea inteligent despre petreceri ratate. Puține like-uri, nici un comentariu. I-a venit apoi să șteargă postarea aia. A intrat pe diverse site-uri de știri, a citit cîte ceva din care oricum n-a reținut nimic. Imaginea însă era oarecum salvată. Picior peste picior, un pahar în față iar fața luminată albăstrui de obiectul dreptunghiular cu *touchscreen*.

Reușise să ridice bariera socială cea mai la îndemînă. Pentru că, așa cum o făceau odinioară ziarele și cum rar o mai fac cărțile, mobilul îl ajutase să evite contacte vizuale nedorite. Telefonul mobil închide cu succes fiecare persoană în propria bulă, într-un lung șir de scaune de metrou. Uitați-vă un pic la cei cu care călătoriți: capete aplecate lîngă capete aplecate, butonînd în telefoane. Același mobil te poate scăpa și de năpasta unui taximetrist vorbăreț. Cînd cineva te vede atît de concentrat pe micul ecran, nu are de ales, în cele din urmă tace. Sigur, sînt și situațiile inverse, cînd te afli doar între amici și fiecare e adîncit în propriul telefon. Ce naiba să vă mai spuneți? Cam știți ce a făcut fiecare și ce crede despre ce a făcut, tot de pe Facebook.

Iar asta cu „spune-mi ce mobil ai ca să-ți spun cine ești" e și ea parțial adevărată. Blackberry pentru afaceri, Iphoane la instagramiștii ăștia mai *hip?* Și husele. Sobre, colorate, cu mușunachi, fosforescente, cu pietricele strălucitoare. Cam asta o făceau odinioară exclusiv cărțile. Te izolau și ele, confortabil, într-o mulțime. Titlurile dădeau un anume semnal despre cine ești sau cine vrei să fii. Doar că acum mobilul e mult mai potrivit în anumite situații. O carte nu te poate salva, de pildă, în mijlocul unei petreceri unde nu cunoști pe nimeni. Ar fi ciudat să o scoți din geantă și să te apuci să citești în mijlocul parangheliei. Un telefon e ceva absolut normal. Și apoi, posibilitățile pe care ți le oferă sînt incomparabil mai multe. O carte e o carte.

Biblioteca John F. Kennedy din Boston are un exemplar din *Ulysse* al lui Joyce, ale cărui pagini – în afară de cîteva de la început și alte cîteva de la sfîrșit – sînt complet neatinse, netăiate. Exemplarul îi aparținuse lui Hemingway. Mulțumim, Martin Cooper, că ne-ai dat mobilul!

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

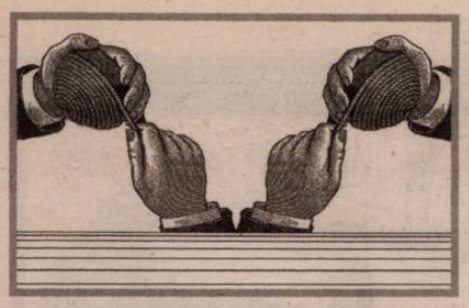

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Unde e partida moldovenească?

Am aşteptat cu nerăbdare al doilea volum al amintirilor lui Radu Rosetti. Am scris despre primul volum, *Ce am auzit de la alţii* (Humanitas, 2011). Titlul *Din copilărie. Amintiri* (2012) spune exact despre ce este vorba. Mai exact, despre copilăria în marea boierime moldovenească, în preajma unirii Moldovei cu Ţara Românească. Amintiri personale amestecate cu impresii despre evenimentele politice la care copilul Rosetti asistă prin intermediul părinţilor. Mama – „întîia moldovancă feministă", liberală şi modernistă. Tatăl – conservator, onest, prost manager – cum am zice acum – al moşiilor, dar sufletist. Mama – enervată de bătăile care se administrează slugilor, ţiganilor, ţăranilor, şi pornită în mici cruciade locale, cum ar fi cea împotriva obiceiului de a înveli lăuzele în argilă – a fost nevoie ca boieroaica să ordone arestarea babelor moaşe pentru a înceta practica aceasta. Tatăl – prins cu activitatea sa politică, dar atent cu ritualul de viaţă al unui mare boier, ce presupune cadouri pentru slujbaşi de Sfîntul Vasile (era înainte să se inventeze Moş Crăciun), nenumărate năşiri şi chiar îngrijirea ţăranilor care se îmbolnăvesc, ţărani pe care nu vrea totuşi să-i împroprietărească, fiind un adversar al reformelor lui Cuza.

O lume primitivă, care se chinuie să se civilizeze. Nedreaptă şi bucolică. Mult mai realistă şi interesantă decît cea din *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă (fiţi sinceri, le-aţi citi fără obligaţie de la şcoală?).

O bună parte din carte este despre Unirea Principatelor. Descrisă colorat şi dramatizată spectaculos pe alocuri. Nu ştiu ce mai scriu manualele de liceu acum, dar pe vremea mea nu se schimbase nimic din naraţiunea comunist-naţionalistă despre masele largi, care de secole tînjeau după unire. De fapt, boierii pătrunşi de naţionalism s-au luptat cu boierii mai bătrîni şi patriarhali. De remarcat modul în care descrie Rosetti sentimentele naţionaliste ale părinţilor săi, aliniaţi perfect la spiritul vremii; practic, boierii români au învăţat să fie naţionalişti citind ziarele franţuzeşti şi germane, care ajungeau în pachete mari, cu întîrziere, la moşii. A fost un conflict în cadrul elitei. Astfel încît „ideia unirii ţărilor surori devenise banală în cercul marii boierimi moldoveneşti şi fusesem deprins să privesc ca *oameni de treabă* numai pe acei care se împărtăşiau de dînsa." (p. 61)

Cînd soarta celor două principate urma să fie decisă, agitaţia produsă de boierii naţionalişti prooccidentali şi prounionişti a fost contracarată de reprezentanţii puterii sprijiniţi de consulii turc, rus şi cel austriac. „În mai multe ţinuturi, cînd tinerii orăşeni întrebuinţaţi de partidul unirii pentru propagandă parcurgeau satele în costum naţional, erau arestaţi şi maltrataţi în chipul cel mai brutal de agenţii administraţiei." (p. 75) Talentul narativ al lui Rosetti pune istoria mare în mici episoade de bîrfă grandioasă, pur şi simplu citeşti şi nu poţi lăsa din mînă. Un anume Costinu Catargiu – echivalentul ministrului de Interne în guvernul condus de caimacamul Vogoridi – excela în brutalitatea foarte eficientă. Dar soţia lui Vogoridi, „Catinca Conache, mai cunoscută sub porecla de *Coeuţa* [...] aparţinea unei familii care se distingea printr-o mare şi însufleţită iubire de neam şi prin înflăcăratele-i convingeri unioniste. [...] Samavolniciile lui Costinu Catargiu o supărase într-atîta, încît părăsise Ieşiul şi se dusese să steie la moşia ei Ţigăneştii de la ţinutul Tecuciului, declarînd lui Vogoridi că nu se va întoarce în capitală pînă cînd nu îşi va schimba politica." (p. 93) De unde apoi trimite vorbă că dacă nu-l înlocuieşte pe ministru, divorţează – iar zestrea sa îl făcuse pe Vogoridi om bogat. Schimbarea lui Catargiu la presiunea Cocuţei nu a împiedicat însă fraudarea alegerilor, din care au rezultat numai deputaţi „separatişti", adică anti-unire. A fost nevoie de intervenţia energică a lui Napoleon al III-lea pentru a se reface alegerile. Episodul cu Cocuţa arată totuşi o lume cu intime legături între cei din elită, toţi fiind neamuri şi cunoscuţi între ei. Dacă ministrul Costinu Catargiu era de partea cealaltă a baricadei, între liderii partidului unirii erau alţi trei Catargii. Iar brutalităţile din acea vreme însemnau nişte bătăi şi nişte arestări de cîteva zile – sîntem în epoca în care politica nu se face încă prin crime în masă, peste mai puţin de o sută de ani urmaşii acestor oameni vor fi împuşcaţi pe capete sau vor dispărea cu anii în beciuri.

Tinerii PCRM defilează cu tricouri pe care scrie „Eu mi-s moldovean" – în limba română, dar cu litere chirilice.

Este ales Cuza ca domn în ambele ţări, nu fără un episod dramatic în care fostul domnitor Mihai Sturdza îl are contracandidat pe propriul fiu. Dacă beizadeaua nu se încăpăţîna să-şi concureze tatăl, spune Rosetti, Sturdza ar fi fost aproape sigur ales. Iar el se opunea unirii. Istoria ar fi cu fost cu totul alta? Sau poate că nu, poate că valul naţionalist pro-unire nu putea fi oricum oprit. Se vede asta şi în modul în care unioniştii erau disciplinaţi şi au convenit asupra persoanei lui Cuza – deci aveau o ideologie care să-i unească, erau un „partid" adevărat, pe cînd ceilalţi aveau doar interese personale, de unde lupta dintre tată şi fiu. Moşul lui Rosetti, pe nume Lascăr, a fost vehiculat pentru domnie, dar a refuzat pe motiv că „ar fi ridicol să alegem un domn care s-ar intitula Lascăr I." (p. 130) Acest Lascăr, care nu a vrut să fie I-ul, e cel care a închis cu cheia uşa de la Sala Elefantului şi le-a spus unioniştilor că nu le dă drumul pînă nu cad de acord asupra unui candidat unic. Aşa se scrie istoria mică.

În fine, se alege Cuza domn, dar consensul dispare aproape imediat. Boierii se bat între ei pe tema privilegiilor şi a pămîntului pentru ţărani. Ideologia naţionalistă care unise partidul nu mai era destul să-i ţină laolaltă. Cuza, boier mijlociu, este luat în derîdere de marii boieri. Dar scriitorul ţine cu Cuza, îl ştie de mic, erau vecini de moşie. Nu avea educaţie aleasă şi era afemeiat, dar scopurile sale politice îi sînt adolescentului Radu Rosetti mai apropiate decît scopurile propriului tată.

Sărind de la capitolele despre unire la cele despre Cuza, m-a frapat un lucru: unde a dispărut partida moldovenească? Parcă a intrat în pămînt. De unde fractura unioniști-separatişti fusese clivajul principal în Moldova, după Unire separatiştii nu mai există. Principatele Unite trec pe nesimţite la clivajele obişnuite în epocă ale unor state unitare (reformă-conservatorism, mari proprietari, reforma agrară). Unde sînt moldoveniştii?

De remarcat că Rosetti nu revine la tema asta deloc, deşi în multe locuri face remarci interesante. Are un adevărat cult faţă de Mihail Kogălniceanu, îi reproduce un întreg discurs pentru că „ţin ca cuvintele marelui moldovan să nu lipsească din aceste *Amintiri*." (p. 159) Apoi, cînd Cuza şi Kogălniceanu dizolvă Adunarea şi le bagă pe gît boierilor reforma agrară, ţine să precizeze că reforma a fost o „voinţă moldovenească" (p. 176)

Îmi aduc aminte acum că în 2011 am publicat la Centrul Român pentru Politici Europene un raport despre bursele oferite de statul român studenţilor din Republica Moldova şi am dat un subtitlu banal despre „bursele pentru studenţii moldoveni". A fost de ajuns ca cyber-fasciştii să ne sară în cap, făcîndu-ne staliniști (una dintre plăcerile mele vinovate e să văd cum se chinuie miliţienii spiritului să deformeze ce spunem noi. Preferaţii mei sînt Victor Roncea la extrema dreaptă şi Costi Rogozanu la extrema stîngă – ţin să le mulţumesc la intrarea în noul an, fără ei viaţa mea ar fi mai banală). Totuşi, ce înseamnă a fi „moldovean"? Şi de ce e mereu mai complicat să abordezi subiectul decît atunci cînd e vorba de olteni sau bănăţeni? Evident, explicaţia e în Republica Moldova. Astăzi, partida moldovenească de la 1859 este recognoscibilă istoric numai peste Prut. Este de fapt partida pro-rusească, opunerea identităţii moldovene celei româneşti a fost proiectul politic al Rusiei. Tinerii PCRM defilează la Chişinău cu tricouri pe care scrie „Eu mi-s moldovean" – în limba română, dar cu litere chirilice. Practic, avem în faţă un uriaş experiment social, în care o populaţie care era unică în 1812 este ruptă în două – una se dezvoltă sub umbrela deplină a iluminismului naţionalist occidental (care a făurit statul modern naţional român) şi cealaltă este doar parţial şi intermitent sub influenţa acestui curent şi în acelaşi timp este pusă sub influenţa proiectului imperial rusesc de încurajare a identităţii vechi regionale. Soluţia nu este să negi prosteşte că există o identitate moldoveană, ci să o tratezi ca pe ceea ce este – o altă identitate veche regională românească, ca aceea oltenească, de pildă.

Închei cu un citat din Rosetti, unde exprimă ideile lui Manolache Oatu, slujitorul lor de încredere, un om despre care are multe cuvinte bune: „Fiind în slujba tatei, membru de seamă al partidului unirii, Manolache Oatu n-avea cum să nu fie unionist şi deci era agent zelos al unirii, predicînd-o ori pe unde călca. Dar bănuiesc că în fundul inimei era separatist, căci numai în bine nu vorbia pe fraţii noştri de peste Milcov şi, de cîte ori era sigur că tata nu-l aude sau nu se va găsi cine să-l denunţe, zicea că oameni proşti ca boierii mari moldoveni el n-a mai văzut. Şi, cînd îl întrebai pentru ce, cînd îl mînca limba mai tare, răspundea că numai nişte proşti pot să dee de bunăvoie pe mîna unor străini mai numeroşi decît ei puterea ce o deţin. Că muntenii, fiind mai mulţi la număr decît noi o vor stăpîni totdeauna ei. Că prin urmare toate slujbele, cele mari şi cele mai multe din cele mici, le vor lua ei, pentru dînşii, lăsîndu-ni nouă numai ciurucul, că au să mute scaunul domniei la Bucureşti, pentru ca să fie şi mai între ei şi pentru ca casele lor de acolo să capete şi mai mare preţ, iar ale boierilor noştri din Ieşi să nu mai facă nici a treia parte din ce făceau pînă acuma. Şi, cînd cele prezise de el au început să se adeverească şi să se înfăptuiască, era foarte mîndru de prevederea de care dăduse dovezi." (p. 206)

Vorbe puse de Rosetti în gura lui Manolache Oatu, care niciodată nu a învăţat să scrie cu alfabet latin. Să nu uităm că Rosetti şi-a scris amintirile tîrziu. Erau acestea vorbele slujbaşului, sau le-a pus în gura sa tocmai pentru a le putea da o însemnătate de ziceri de om neluminat? Exprimă personajul Oatu din *Amintiri* frustrări reale? E adevărat că Manolache al nostru s-a văzut confirmat în ceea ce priveşte preţul caselor din Iaşi, era inevitabil ca acesta să scadă. Dar altfel, în ceea ce priveşte oprimarea perpetuă a moldovenilor din România unită de către munteni – nu prea a avut dreptate. În realitate, simplul fapt că nu există o mişcare moldovenistă azi în România arată că, de fapt, împărţirea puterii nu s-a făcut de atunci pe aliniamente de identitate regională. Muntenii şi moldovenii au fost mai tîrziu percepuţi unitar ca „regăţeni", de către ardeleni. Ardelenii (români şi maghiari) sînt mai frustraţi de România decît sînt moldovenii din România, dar asta e altă discuţie. Partida moldovenească s-a pierdut rapid în România „regăţeană" – un remarcabil succes istoric care se cere încă explicat. Din păcate, există puţin apetit pentru cercetări serioase despre identităţi regionale româneşti *(Transilvania subiectivă* a Alinei Mungiu-Pippidi e tot ce îmi vine în minte acum). În rest, multă maculatură în care autorii spun ce ar vrea ei să fie mai degrabă decît ce este, şi asta atît dinspre multiculturalismul schizoid *à la* SNSPA (care vrea să demonstreze oamenilor că li se pare că sînt ce pretind a fi), cît şi dinspre studiile românocentrice *à la* Academia Română (are Academia asta un întreg institut de studii în probleme etnice, care scoate analize ştiinţifice de nivel Sergiu Nicolaescu mai plicticos).

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Şaorma de după Anul Nou

Nu ştiu cum se face, dar pe 1-2 ianuarie era plin la şaormăria Dristor şi la McDo şi la KFC. Parcă o altă populaţie se îndopase cu o noapte înainte şi alta acum murea plesnită peste stomac pe băncile fast-food-urilor. Parcă – doar că era aceeaşi populaţie, nu alta. Ruptură de memorie, chef de comunitate, bătaie de joc, ironie a sorţii – toate-toate dau buluc în această secvenţă de cumetrie a sarmalelor-potroacelor-aripioarelor picante. O fi foame în acest balamuc culinar? Sau o fi fost doar nevoia de a gusta frugal? N-am să ştiu fiindcă mie doar de şaorma mi-a venit chef a treia zi după Anul Nou, şi asta fiindcă nu mai mîncasem una de vreun an şi atunci am spus da într-o toană. Poate dacă nu ieşeam şi nu vedeam asaltul apocaliptic din primele zile nu-mi luam o şaormă apoi. Asaltul acesta a fost pavlovian pentru mine şi mă gîndesc acum pe cine să acuz de acest dezmăţ, ori îmi aparţine vina şaormei care m-a făcut ca o gutuie. Ăsta-i necazul. Poţi să te acuzi după ce-ai mîncat oricît. Nu mai ajută. M-am şaormit, vai de capul meu. Şi stau şi mă gîndesc că de Crăciunul ăsta nimic n-a avut gust pentru mine. Nici cîrnat, nici lebăr. N-am vibrat. Corect făcute, nu m-au bucurat. Şi atunci iată altă ecuaţie în care şaorma parcă a făcut dreptate în ecuaţia mea. Carnea în hîrtie în locul celei în maţ de oaie. M-am şaormit, vai de capul meu. M-am şaormit, vai de capul meu. M-am şaormit, vai de capul meu. M-am şaormit, vai de capul meu!

Artiști independenți

Texte şi opinii de:

- Alexandru BRĂTIANU (boingbumchak.ro) şi Paul BREAZU (jurnalist)
  „Ziua Independenţei“
- Cristi LUCA (critic de film)
  „Note despre filmul independent“
- Cristian LUPŞA (jurnalist)
  „Reviste de sufragerie şi nevoia de ele“
- PAVEL Sebastian-Raul (librar) şi George ROBESCU (dealer de artă)
  „Ce este un artist independent“
- Jean-Lorin STERIAN (scriitor)
  „Teatru la nesfîrşit, fără costuri“ – interviu
- un cristian (editor)
  „Industria de carte românească e un simulacru“ – interviu

argument

Fă-ți singur arta!

Piaţa românească de artă este, de fapt, o abstracţiune: nu funcţionează nici pentru artişti, nici pentru public.

S-au închis cinematografe şi librării; finanţările sînt puţine şi se dau cum se dau – oricum iese mereu cu scandal, că e vorba de CNC sau de AFCN, iar ICR-ul a ajuns să funcţioneze ca un cămin cultural –, asociaţiile şi uniunile de creaţie nu acordă burse de creaţie sau rezidenţe; casele de înregistrări (A&A Records fiind o excepţie) nu se mai aventurează să scoată artiştilor români albume pe CD, în afara genurilor ultracomerciale; publicaţiile nu-şi permit să plătească fotografi, graficieni sau ilustratori (doar cele glossy, de modă); în cadrul Festivalului Naţional de Teatru spectacolele independente cu tematică socială au fost ocolite cu graţie etc.

În lipsa finanţărilor, a infrastructurii, a viziunii din partea instituţiilor, artiştii sînt, de fapt, pe cont propriu. La fel sînt şi consumatorii de artă contemporană. Fiecare creează şi se descurcă cum poate, căutînd sponsorizări şi finanţări private, dar avînd la îndemînă cel mai eficient şi mai ieftin instrument de promovare dintre toate: Internetul.

Do it yourself! (DIY) este principiul creativ prin excelenţă, iar artiştii îşi răspîndesc arta cu mijloace, pe canale şi în locuri neconvenţionale. De unde şi atributele: underground, experiment, alternativ, indie. Lipsa constrîngerilor comerciale şi de viziune presupune condiţii deseori nesigure, cu reuşite temporare şi vizibilitate redusă. Cu toate astea, artiştii sînt liberi creativ, iar arta proliferează ca un virus, în orice mediu: spectacole de teatru sau de dans prin subsoluri, în depozite şi foste fabrici sau în garsoniere; muzici descărcabile gratuit de pe site-urile netlabel-urilor; obiecte de decor hand-made, accesorii, haine şi bijuterii, obiecte de artă sau fotografii de autor vizualizate şi cumpărate online ş.a.

Dosarul de faţă încearcă să scaneze comunitatea artiştilor indie de la noi, să le prezinte statutul, profilurile, realizările, problemele. Lipsesc teatrul şi dansul, despre care se scrie însă în mod constant în *Dilema veche,* iar cu altă ocazie vor apărea şi texte dedicate designerilor şi street-artiştilor.

Mulţumiri celor care ne-au oferit informaţiile necesare: Daria Ghiu, Stela Lie, Ioana Moldoveanu, Constantin Nimigean, Oana Stoica şi Gina Şerbănescu.
(M. C.)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

PAVEL Sebastian-Raul și George ROBESCU

Ce este un artist independent

Artistul *indie*, prescurtarea de la independent, nu înseamnă „artist liber". Independența sa nu este echivalentă cu libertatea, ci se reflectă strict asupra cîmpului în care noțiunea de artist este funcțională (și asupra constrîngerilor sale), avînd astfel sensul de separație, distincție și anti-scenariu. Un artist poate fi independent de valorile dominante promovate de către piața de artă sau *establishment*-ul politic, dar dependent de legitimarea sa ca artist (ceea ce implică accesul la resurse și informație, precum și la rețele de concentrare a capitalului social – audiența). Artistul indie este dependent de contextul prefigurat în semnificația culturală a noțiunii de „independent" și a distincțiilor pe care aceasta le poate crea.

Piața de artă din România are o valoare a tranzacțiilor de pînă la 20 de milioane de euro în 2012, din care – *grosso modo* – sub 10% reprezintă artă contemporană. Slaba infrastructură dedicată artei contemporane în România – un singur muzeu, trei centre artistice relevante (Fabrica de Pensule, Club Electroputere și Pavilion Unicredit), cîteva galerii capabile să promoveze artiști români contemporani (Plan B, Sabot, Andreiana Mihail, Ivan Gallery, Ana Cristea și alții) – marchează dependența artistului de puținele instituții funcționale pentru a-și putea expune discursul artistic. În același timp, dorința de a se elibera de incompetența instituțiilor culturale ale statului în promovarea artei a facut ca mulți artiști să se îndrepte spre zona privată din afara consacratei piețe de artă – ilustratori și graficieni sau *street-artists* defulînd astfel în sfera agențiilor de publicitate.

Atributul *indieness* marchează mai întîi un tipar al identificării artistului într-un teren supus omogenizării de către capital sau practica politică. Independența nu este niciodată totală, ci fragmentară. Este independența crăpăturilor de pe suprafața sticlei față de unitatea ei structurală. Un fel de *Deus ex machina*, artistul indie își poate reduce propriile legături cu capitalul sau cu comunitatea. Indie nu are o dimensiune unilaterală. Poate însemna independența de stat și capital, poate însemna un act artistic solitar, social sau conformist. Libertatea sa constă mai degrabă în dexteritatea poziționărilor sale multiple – ideologice, politice, sociale, critice, artistice – și în selecția modalităților de acțiune. Într-un context precar instituțional, cu mecanisme de piață neracordate decît formal la scena internațională, operînd cu instrumente apropriate doar teoretic în discursul autohton, artistul indie este deseori structural obligat să-și găsească un patron/sponsor. Indie este și tactică de supraviețuire, strategie în fața unor forțe inegale.

Mijloace & mesaje

Independența artistului se reflectă în mijloacele de exprimare pe care le folosește și în mesajele pe care le emite. Ocuppy Wall Street a avut o componentă performativă intrinsecă, chiar dacă resursele sale artistice veneau din spațiul unui curent artistic intens financiarizat – arta pop. În Cluj, protestele organizate de GAS (Grupul pentru Acțiune Socială) a avut aproape întotdeauna o componentă artistic-performativă peste un strat de *indieness*. Dar în aceste cazuri, arta nu este individuală. Artistul indie ar putea fi artistul conectat la mișcări sociale, dar nu pentru artă, ci pentru oameni. Produsul său artistic ar fi secundar în raport cu valorile pe care le promovează. Independența sa nu s-ar măsura în libertatea față de constrîngerile sociale pe care și le asumă, ci în libera sa alegere a acestor valori ca reprezentative. Cîteva exemple: Laurențiu Ridichie, Dan Perjovschi sau Coate-Goale.

Indieness ca formă de ocupație socială nu este un mijloc către un scop, nu este supusă

© C. Popescu

Arte vizuale:

clubelectroputere.ro
cndb.ro
coate-goale.blogspot.ro
fabricadepensule.ro
incotro.org
laurentiuridichie.blogspot.ro
postspectacle.blogspot.ro
ro.tranzit.org
modernism.ro
ochiuldeveghe.over-blog.com
igormocanu.wordpress.com
muzeulbd.ro

Grafică, desen, ilustrație:

clubulilustratorilor.blogspot.ro
cugricualbcunegru.blogspot.com
ursvechi.blogspot.com
amaliadulhan.blogspot.ro
mihaela-ilustrations.blogspot.com
paraschivumihaela.blogspot.com
storytellingimages.blogspot.com

Artă, design, fashion:

alinaene.wordpress.com
alo-moda.ro
apage.ro
bipolarclothing.com
bumbac100.ro
bourgeoispunk.com
caiverzipepereti.com
chotronette.com
ioanaciolacu.com
lanaa.ro
missbabacilu.com
peticel-craft.blogspot.ro

regulilor de producție intrinsece unui cîmp artistic de consum. Transformarea lucrului în ocupație reflectă o trecere de la produs (artistic) la activitate sau performance. Totodată, arta ca ocupație socială semnifică un artist (relativ) independent de remunerarea artei ca mod de lucru. Să fie oare o simplă coincidență că artisul indie a apărut într-un context social mai larg al mișcărilor ecologiste, al reciclării, al DIY *(do it yourself)* și *less is more?* Adică într-un cadru explicit îndreptat împotriva modului obișnuit de a face business?

Ce înseamnă, de fapt, pentru un artist, să nu fie independent?

E necesar ca industria să recunoască „opera de artă" fie ca apropiată valorilor/intereselor acesteia, fie să anticipeze un vad investițional încă neexploatat – iar indie a fost deja transformat într-un trend cu beneficii simbolice evidente, ceea ce îngreunează diferențierea între indie ca atribut al artistului și indie ca strategie artistică. Ar însemna să facă parte din circuitul național/internațional al pieței de artă. Să utilizeze mediile dominante și să nu submineze terenul conceptual și valoric pe care aceasta din urmă se întemeiază, iar dacă o face, să poată fi integrat și clasificat în cîmpul teoretic al artei. S-ar ocupa cu „viața" – semnificant-vid, fără conținut și neconectat la ceea ce cauzează manifestările vieții. Artistul dependent produce pentru gusturile minorității cu suficienți bani pentru a influența valoarea financiară a produsului.

Între artiștii contemporani români nu există solidaritate.

„Lumea artei" (Arthur C. Danto) este o „comunitate imaginată" (Benedict Anderson). Lumea artei ne spune doar că există ceva ce își poate determina și reproduce propriile relații și funcții cu realitatea. Nu există „planuri", doar „valuri". Aceasta garantează numai că există o dinamică raportată la mediul său, dar nu și scopuri proprii. Între artiștii contemporani români nu există solidaritate (iar cazul ICR ne-a demonstrat din plin lipsa acesteia), o conștiință comună a apartenenței la o lume a artei, ci doar o agregare statistică într-o „clasă pe hîrtie" (Pierre Bourdieu). Artiștii indie pot fi grupați într-o categorie aparte numai pentru a servi unui construct teoretic, iar independența, la rîndul ei, nu este mai mult de atît. Servește un scop teoretic, încercînd să delimiteze spațiile în care controlul e posibil de cele în care nu este. Cui servesc asemenea delimitări? Statului, pieței, societății civile. Statul va ști cui să-i încredințeze resurse financiare, piața va ști care sînt cele mai bune nișe pentru investiții, iar societatea civilă va ști cu cine să se alieze împotriva statului sau a pieței.

Libertate vs *securitate*

Mai mult ca niciodată, arta este pusă în situația de a-și re-legitima prezența în spațiul public, odată ce securitatea statului și ordinea publică sînt invocate tot mai des în numele protejării cetățenilor. Libertatea și securitatea au ajuns să fie noțiuni opuse, ce-și dispută întîietatea asupra spațiului public. Nevoia unui mediu controlat și predictibil, resimțită de organismele economice cu influență, constrastează cu nevoia eliberării spațiului public de interese private și scopuri obscure. Arta este printre puținele domenii ce percep necesitatea reafirmării spațiului public ca expresie a libertății cetățenești. Aceasta identifică artiștii ca membrii ai unei comunități, ca cetățeni. Iar un cetățean artist este mai liber decît un simplu cetățean în modalitățile prin care protestează și-și reclamă drepturile. Valoarea simbolică a expresiei sale artistice poate aduce laolaltă oameni cu opinii divergente, dar cu același scop. Arta poate produce consens mult mai facil decît o dezbatere. Proiectul „Construiește-ți comunitatea" al celor de la Ofensiva Generozității a introdus noțiunea de artă comunitară – implicarea la toate nivelurile actului artistic a membrilor comunității. E posibil ca, într-adevăr, calitatea artistică a actului să nu fie sporită de o astfel de structurare practică. Însă oferă noi înțelesuri independenței artistice. Înțelegem prin aceasta lipsa raportării la canoane, la instituții formale precum UAP și aducerea de concepte noi în cîmpul funcționalității artistice.

Cum să evaluăm atunci, în funcție de cele spuse mai sus, exemple precum CNDB, Muzeul Orb, Kunsthalle Bastiștei, PARApolitia, Departamentul pentru Artă în Spațiul Public, Candidatura la Președinție, tranzit.ro? Acestea reflectă un tip de avangardă artistică ce pleacă de la lipsa unei infrastructuri. Independența lor se manifestă în abilitatea de a recunoaște riscul la care arta este supusă odată ce determinarea practicilor sale este lăsată doar în grija instituțiilor. Deși determinările sociale condiționează o mare parte din practicile acestor artiști, independența lor se manifestă în alegerea exprimării acestor dependențe. Independența artistică se măsoară în recunoașterea dependențelor sale, pentru că numai atunci există libertatea de a le asambla conștient în structuri ce pot evidenția noi conexiuni.

Ideea „formelor fără fond" e cu siguranță în mintea unora drept o rezumare lipsită de rest a noțiunii de artist indie în România, deși e superfluă într-o lume globalizată informațional. Țara noastră se află la începutul dezvoltării unei piețe de artă funcționale. Instituțiile se mișcă mai greu decît o face piața. Tot ceea ce este nou în artă se va referi într-un fel sau altul la ea. Inclusiv independența.

Pavel Sebastian-Raul *este masterand în filozofie la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. A studiat probleme de raționalitate practică și teoretică în Olanda, la Universitatea din Tilburg. În prezent este librar.*

George Robescu *este* art dealer *și* maître-priseur *în cadrul Artmark, curator al Proiectului „Plural / Mixed".*

Alexandru BRĂTIANU și Paul BREAZU

Ziua Independenței

„Când business-ul devine prioritar, osia trece de car, iar materialul devine precar.“ Cuvintele lui Andrei Brebianu – îl știți mai degrabă ca Norzeatic – ne oferă un punct de plecare în tentativa noastră de imersiune în apele muzicii independente fabricate în România.

Muzicienii care s-au situat în ea încă de la originile acestei sintagme, undeva în preistoria mișcării punk, au făcut-o într-o manieră idealistă, nefiind interesați în a se ataşa și a funcționa în rețelele/rețetele corporatiste/capitaliste, privite ca agenți ai virusării libertății artistice și ai comodificării propriilor producții. Vlad Stoica, parte a trupei Coughy, îl completează pe MC-ul din București: „Cred că a fi în circuitul «profesionist» necesită sacrificii de timp pe care nu aș putea să le ofer. Privesc activitatea mea în mediul muzical doar ca pe un capriciu pe care încerc să mi-l satisfac, poate ca pe un hobby“. Pe aceeași linie vine și răspunsul lui Valentin Toma, din grupul timișorean Makunouchi Bento: „Am fost tot timpul o trupă independentă, care a funcționat dintr-o mare pasiune. Nu am avut niciodată PR, și cele mai «serioase» apariții în media mainstream le-am avut prin organizația și festivalul TMBase. Mai departe însă, în activitatea noastră ca trupă, ne-am promovat singuri și prin intermediul apariților la diverse *netlabeluri*“.

Dacă independența artistică s-a referit întotdeauna la capacitatea unui autor de a-și produce și publica operele, unele neatinse de interesele comerciale ale unei organizații, prin propriile posibilități, se cheamă că, grație evoluției tehnologice și a Internetului, sîntem în plină vîrstă de aur a acestei forme de manifestare. Maria Balabaș, membru al colectivului muzical Avant'n'Gard, punctează momentul: „Albumul *Soare Staniol* cuprinde exact muzica noastră, așa cum suna ea la momentul respectiv, ceea ce este minunat. Și mă gîndesc, un artist independent își asumă tot ceea ce înseamnă gesturi radicale de curaj și de eliberare de constrîngeri, creîndu-și propriul limbaj...“ Esențial, „a fi independent înseamnă a nu fi dependent“, așa cum spune artistul multimedia Daniel Dorobanțu, fie că vorbim aici despre resurse, despre modele sau despre afinități.

În arte, în general, noile tehnologii, care au democratizat accesul la mijloacele de producție, și noua (dez)ordine din satul global, aptă să ofere oricărui artist capacitatea de a o promova și distribui fără costuri – sau cu unele modice –, îi livrează autorului posibilitatea de a se ataşa mai mult ca niciodată unui ethos *do it yourself*, sursa primă și strictă a independenței, ștergînd liniile de demarcație între indie și comercial, pe care le crease mediul offline (dar mușcînd și din factorul de exclusivitate și intimitate pe care se baza, la începuturile ei, acest balon de autonomie artistică). Șerban Marinescu, unul dintre constructorii label-ului Local Records, inițial conceput ca o platformă de promovare a muzicii românești independente, confirmă ipoteza: „Noi existăm în principal pe Internet. Aici ne-am născut și, oricîte incursiuni în «lumea fizică» am făcut, tot aici am rămas. În ziua de azi, Facebook este cea mai bună modalitate de promovare, înlocuind complet celelalte canale. Încă mai trimitem comunicate de presă, dar efectul apariției, în măsura în care totuși se întîmplă, este aproape nul în presa tradițională“.

Pe muzicienii independenți de astăzi îi găsim online, pentru că toate operele lor sînt așezate pe unul dintre rafturile uriașelor și necartografiatelor hipermarketuri virtuale cu produse gratuite, reprezentate de canalele de difuzare de pe Internet: monstruosul YouTube, clinicul Soundcloud, depășitul MySpace, casa de discuri și magazinul virtual gratuit Bandcamp și, nu în ultimul rînd, odrasla directă a lui Big Brother, pe numele ei Facebook. Artiștii numiți „independenți“ sînt o specie care se încăpățînează să existe dincolo de toate mașinațiunile și mașinăriile industriei muzicale, a cărei forță de rezistență în fața nivelării operate prin mainstream a constituit-o nu cantitatea de tehnici, instrumente, investiții în echipamente scumpe, ci mai ales respectarea unui contract interior de evoluție în care contează calitatea, amplitudinea exprimării libere și, mai ales, creativitatea realizată de cele mai multe ori prin mijloace artizanale și rezultată dintr-o gîndire laterală și paralelă față de cursul majoritar. Această specie a crescut inițial din opoziția, nu neapărat politică, ci mai mult față de o politică de producție și consum a muzicii, în climatul economic al anilor 1970 din Marea Britanie. De atunci și pînă acum este legată de conceptul central de DIY, filozofie pragmatică a producției, promovării și distribuției prin mijloace proprii a muzicii făcute de artiști care nu au un contract și nu sînt interesați în a avea unul cu o casă de discuri majoră. Astfel au apărut label-uri precum Rough Trade, Factory, Cherry Red sau, mai tîrziu, Sub Pop, care s-au vrut și au fost – unele doar pînă cînd au fost capabile să reziste tentației comercialului – umbrele și *hub*-uri recunoscute pentru producțiile muzicienilor independenți.

Iluzie & greșeală

În România, lucrurile stau aparent mai simplu, neexistînd un strat consistent de label-uri afiliate acestei ideologii. În cazul puținelor excepții, rețeta este mereu aceeași: artiștii nu își cîștigă existența numai din muzică, au de multe ori slujbe fără nici o legătură cu aceasta. Cei mai mulți dintre promotorii din acest univers paralel se află, și ei, în aceeași situație. Co-fondatorul Local Records afișează un realism dezarmant: „De la început am știut că a încerca să vindem muzică ar fi o iluzie și o greșeală. Nu o duc bine vînzările de muzică nicăieri în lume pe zona asta, dar în România sînt complet inexistente. În absența unei piețe reale pentru tipul ăsta de produs, a cere bani pentru el nu înseamnă decît să pui o barieră imensă între producător și ascultător. Tot ce ne-a interesat a fost să facem ca muzica să ajungă la ascultător“. În cazul Local Records, lucrurile stau aproape exemplar, acest label putînd deveni obiectul unui studiu de caz ideal pentru ce înseamnă o asociație nonprofit construită exclusiv din pasiune, *networking* și sponsorizări, care funcționează sub regim de ONG.

Ceea ce face diferența, în tot lanțul economic în care funcționează producătorii și promotorii, față de numele care ocupă în mod curent topurile comerciale, este factorul Internet. Și anume, folosirea extensivă și majoritar exclusivă a rețelelor sociale dominante la momentul actual pentru promovarea muzicii și a evenimentelor la care sînt invitați sau pe care le organizează cei din interiorul acestui sistem. Factorul Internet este, totodată, și cel care face ca dihotomiile mainstream *vs* underground și comercial *vs* independent, pe care s-a construit pînă acum introducerea în lumea muzicii independente, să nu mai fie, cum spuneam, atît de eficiente. Liar, unul dintre artiștii promovați de Origami Sound, un alt label independent din România, intrat de curînd în playlist-urile Radio Guerrilla, e tranșant în această privință: „Nu mai există underground. Și nu mai există mainstream. Există nișe peste nișe peste nișe. Și aproape orice nișă este parazitată de mainstream, mai devreme sau mai tîrziu. Există platforme pentru orice, «s-a democratizat tot», cum spune platitudinea...“

E o opinie radicală și care are partea ei bună de relativitate. Herne, capul aceluiași label Origami Sound, vine să nuanțeaze: „Pe plan internațional s-a subțiat mult «gheața» dintre mainstream și underground. Ceva foarte popular în underground face mult mai repede pasul către mainstream, iar chestia asta se simte. Nu mai există așa-numitele *megastaruri* din anii '80-'90, pe care toată lumea le știa. În afara a două-trei nume, orice artist își are pregătită porția de faimă la nivel global, fie că o face pentru o săptămînă sau un an. Oamenilor le este din ce în ce mai greu să țină pasul cu trendurile, *tastemaker*-ii au dispărut, ascultătorii vor să fie ei înșiși curatori pentru muzica pe care o ascultă, mai degrabă decît a rămîne simpli consumatori“. Predicția lui Andy Warhol pare a fi la mare căutare astăzi, într-un moment în care, așa cum spunea și Herne, fiecare are șansa lui. Întrebarea care se pune e cea care aruncă umbre peste tema acestui text: mai ești independent dacă îți dorești să treci pragul către un model comercial? Un posibil răspuns vine de la omul care ne-a oferit prima frază a acestui text: „Independent e cel a cărui artă nu depinde de nimeni. Poți avea contracte, casă de discuri – atîta timp cît nimeni nu îți induce/recomandă/impune ce să faci e OK. E foarte bine cînd artistul are acces și la alte pîrghii, producție, management etc., atîta timp cît acest control îi protejează arta“.

Dincolo de chestiunile legate de terminologie, sînt însă „probleme mai interesante, care ne scapă în timp ce urmărim lumea mainstream“, cum spune același Norzeatic, pentru a o defini pe cea independentă. Ne mulțumim să încheiem semnalînd credo-ul afirmat explicit și constant în această zonă de independență care unește printr-un fir roșu muzica văzută ca „efect secundar al explorării interioare, libertatea interioară și dimensiunile subtile ale vieții“ (Daniel Dorobanțu), evoluția ca „artist preocupat de anumite stări sufletești imposibil de exprimat altfel“ (Maria Balabaș). Reacție posibilă la o societate centrată pe exhibiționism de tip tabloid, care își fabrică vedete pentru a le devora pe repede înainte, recluziunea în universuri introspective – prin care sîntem invitați să medităm la ieșirea din cotidian pentru construcția unei identități personale, deci autentice – face ca muzica independentă să devină un fel de ultimă redută a unui idealism artistic ce reușește să se pună la adăpost de diverse alienări tehnologice, în mod paradoxal folosind tocmai instrumentarul alienant al tehnologiei, de orice natură ar fi aceasta.

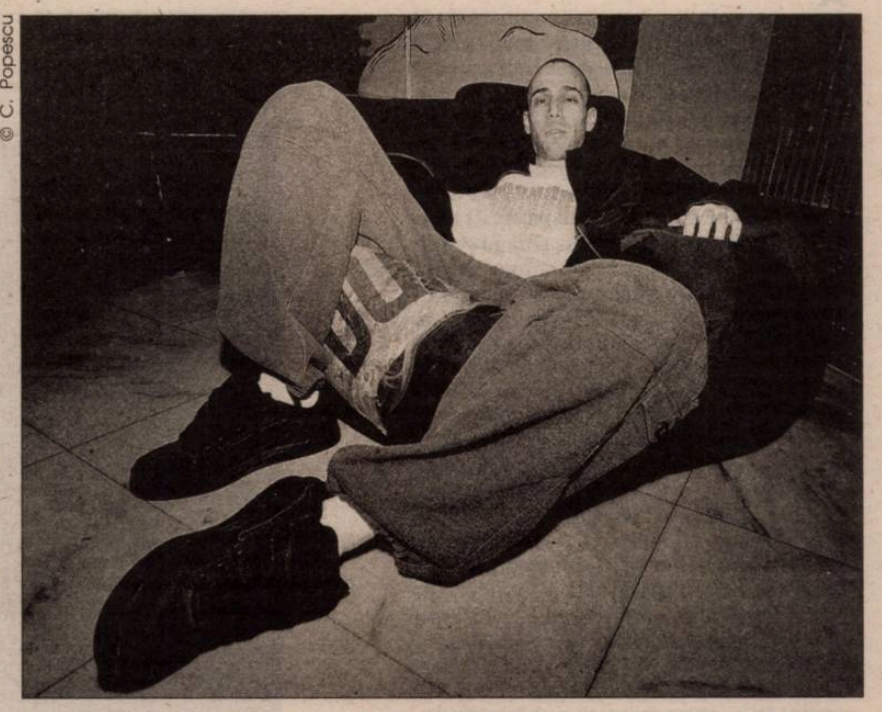
© C. Popescu

Norzeatic

Label-uri:

arhiva7.ro/netlabel
facemrecords.ro
futurenuggets.tumblr.com
hadesrecords.com
hdmusic.ro
localrec.ro
music-production.ro
origamisound.com

*Mulțumim celor care ne-au ajutat să construim acest text: Maria Balabaș, Norzeatic, Vlad Stoica (Coughy), Valentin Toma (Makunouchi Bento), Herne (Origami Sound), Liar, Șerban Marinescu (Local Records), Omu Gnom, Danaga, Daniel Dorobanțu, Cristian Fierbințeanu, DJ Undoo, Badsector. (**A.B.** & **P.B.**)*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

***Alexandru Brătianu** scrie pe blogul boing bumchak.ro.*

***Paul Breazu** este jurnalist.*

Cristi LUCA

Note despre filmul independent

Împrumută sau cumpără o cameră de filmat digitală. Citeşte atent manualul de utilizare, nu ştii niciodată cînd ai nevoie de mici reglări pentru zoom, focus, contrast. N-o să-ţi iasă o imagine brici din prima, dar poţi compensa cu o poveste bine scrisă. Nu lăsa totul pe seama improvizaţiei, familia, prietenii şi animalele de casă nu sînt întotdeaună atît de spectaculoase pe cît îţi place să crezi (da, evident că mai sînt excepţii). Cînd te lasă inspiraţia, nu filma excesiv apusuri de soare şi nici urme pe zăpadă într-o seară banală de iarnă. Scrie, rescrie, documentează-te, citeşte literatură şi articole de specialitate, uită-te la filme, ieşi în oraş, priveşte orice, oriunde. Nu oricum. Dacă ai nevoie de bani, vinde-ţi bicicleta, pick-up-ul şi colecţia ta specială de monezi de la 1900, iar la nevoie trimite o scrisoare înduioşătoare mătuşii bogate. Lucrează în echipă (regia presupune un efort diferit faţă de cel pentru pictură sau poezie), consultă-te cînd ai îndoieli, nu te lua niciodată prea în serios. Repetă cu actorii înainte de a trage primul cadru. Indicat şi înainte de a-l trage pe-al şaptelea. Montează filmul şi nu-i da drumul pe Internet chiar din prima zi. Dacă în afară de iubită/iubit ţi-au mai spus şi alţii că merită, îţi poţi încerca norocul înscriindu-l la un festival. Sau îl poţi proiecta într-un bar. Eşti ceea ce se cheamă un regizor independent. Nimic din ce ai citit mai sus nu e important. Sînt aşa-zise reguli de care te poţi lipsi. E bine să ţi le faci singur pe ale tale.

Paragraful de sus, voit motivaţional şi asumat superficial, n-are alt scop decît a arăta că lucrurile pot fi uneori mai simple decît ni le imaginăm. Majoritatea filmelor româneşti apărute pe piaţă beneficiază de co-finanţare din fondurile publice ale Centrului Naţional al Cinematografiei (CNC). E o lungă discuţie despre jurizările concursurilor de proiecte, despre parţialitate, despre nereguli, despre profesionalism *vs* amatorism. Nu acesta e subiectul articolului de faţă, iar competenţa mea e mai mult decît limitată. Nu sînt naiv să pretind că producţia oricărui film e o joacă de copil şi se face cu banii de ţigări sau că statul trebuie să fie indiferent la creaţiile artiştilor valoroşi. Totodată, ştiu că o finanţare internaţională e de multe ori condiţionată de una naţională. Scriu doar că pasiunea pentru cinema a regizorilor ar putea să înlocuiască, în cazul unor filme (numiţi-le indie, *low-budget*, cum doriţi), lipsa resurselor materiale.

Ce rămîne, ce va veni

Fix Alert şi *Eminescu versus Eminem*, apărute în 2005, sînt primele titluri independente ce merită a fi menţionate. Realizate cu bugete reduse (cîteva mii de euro), sînt două experimente în care Florin Piersic Jr., regizorul şi totodată producătorul lor, îşi ia libertatea să se joace cu convenţiile unui thriller (în primul) sau cu cele ale unei comedii (în cel de-al doilea). Gustul pentru absurd şi buna stăpînire a dialogului fac, (şi) din ultimul său film, *Killing Time* (2012), o reuşită. Prezentat în premieră la TIFF, acesta va fi lansat în curînd pe ecrane.

Elevator (2008), în regia lui George Dorobanţu, filmat timp de 18 zile, pe mini-DV, cu un buget aproape zero, îl văd exemplul potrivit pentru a fi un manifest al mişcării independente. Povestea a doi tineri rămaşi blocaţi în liftul unei fabrici dezafectate e spusă direct, cu mult nerv şi fără metafore inutile. Premiat la Karlovy Vary cu Fresh Generation Award şi la Festivalul de Film Transilvania (TIFF) cu Premiul de Debut în film românesc, *Elevator* s-a bucurat în ţară de o distribuţie defectuoasă, ulterior fiind recuperat de admiratorii săi pe DVD şi VOD. George Dorobanţu se află în postproducţie cu următorul său proiect, *Omega Rose*.

Burta balenei (2010), în regia Anei Szel şi a Anei Lungu, e o altă producţie care poate fi luată drept model: scenariu bun, filmări în locuinţa proprie (folosind cadre fixe) şi actori aleşi dintre prieteni. Pe scurt, cinema realist, onest, făcut cu mijloace puţine.

© C. Popescu

Fotografi:

cargocollective.com
onecapture.wordpress.com
superbogdan.tumblr.com
postindustrialstories.com
dragosrapeanu.com
badlion.ro
tomazatos.ro
silviupavel.com
ioanamoldovan.blogspot.ro
bassa.ro
lucianbran.ro
andreeacioran.com
lucianindrei.ro

Dacă primul film al regizorului Dan Chişu, *WebsiteStory* (2010), e mai degrabă o încercare ale cărei lipsuri se simt la tot pasul, *Şi caii sînt verzi pe pereţi* (2012) e bine construit, iar povestea, ce poate suna pretenţios pe hîrtie – una despre destin, iluzii, hazard –, e cît se poate de firească pe ecran. Următorul său proiect, *Déjà Vu*, se află în postproducţie.

Printre filmele independente care au fost selectate la festivaluri importante se află debutul în lungmetraj al lui Corneliu Porumboiu, *A fost sau n-a fost*, cîştigător Caméra d'Or la Cannes în 2006. Comedia despre mitul Revoluţiei dintr-un oraş de provincie a fost filmată pe peliculă, ducînd la creşterea bugetului de producţie la 200.000 de euro (pelicula şi procesarea ei sînt costisitoare). În acelaşi an, tot la Cannes, mediumetrajul *Marilena de la P7*, în regia lui Cristian Nemescu, a participat în secţiunea „Semaine de la Critique". Doi ani mai tîrziu, *Pescuit sportiv*, regizat de Adrian Sitaru, a avut premiera la Veneţia. Filmat în format digital şi inspirat de curentul DOGMA 95, *Pescuit sportiv* a cîştigat premii în cadrul festivalurilor de la Salonic, Estoril şi Palm Springs. Tot la Veneţia (secţiunea Orizzonti), în 2009, a debutat Bobby Păunescu în calitate de regizor, cu lungmetrajul *Francesca*. Nu insist asupra acestor titluri, toate excelente, ele sînt bine cunoscute.

Unic prin radicalismul său (tentativa eşuată de sinucidere a unui bărbat e arătată într-un singur cadru fix, de 60 de minute), *Un film pentru prieteni* (regia Radu Jude, 2011) e realizat cu un buget de 4000 de euro şi filmat în două zile. E un experiment cinematografic ce nu trebuie ignorat.

Notabile, cel puţin ca intenţie, sînt şi următoarele lungmetraje: *Despre alte mame* (regia Mihai Ionescu & Tiberiu Iordan, 2010), *Trip* (regia Florina Ţiţz, 2008), *Dormi trezeşte-te* (regia Andrei Ştefănescu, 2012). Un nou proiect independent, numit *Love Building*, al şcolii de actorie conduse de Dragoş Bucur, Alexandru Papadopol şi Dorian Boguţă, urmează să fie lansat.

Un capitol important şi deloc neglijabil îl constituie cel al documentarelor. Unul dintre ele, pur observaţional, *Constantin şi Elena* (regia Andrei Dăscălescu) a fost selectat în 2008 la Festivalul de Film Documentar din Amsterdam. Povestea emoţionantă a unor bătrîni dintr-un sat din Moldova a fost apreciată atît de public, cît şi de critică. Altul, proaspăt cîştigător al premiului de debut la TIFF, în 2012, *Un gînd, un vis, Doyle... şi un pix* (regia Bogdan Ilie-Micu), e un montaj fascinant de fotografii ale lui Mihai Barbu din expediţia sa cu motocicleta în Europa de Est şi Mongolia. Un critic de la Hollywood Reporter (Neil Young – a nu se confunda cu legenda rock) a scris că documentarul surprinde spiritul generaţiei Beat mai bine decît *On the Road*, regizat de Walter Salles. Dintre proiectele interesante aflate în lucru, menţionez *Chuck Norris* vs *Communism* (regia Ilinca Călugăreanu), un film despre circuitul casetelor video în Epoca de Aur.

Astra Film Festival, Next, TIFF, BIEFF

Aici se încheie mica introducere în zona filmului independent românesc. Unele titluri au fost omise din lipsa mea de cunoaştere (de exemplu, documentarele din cadrul Astra Film Festival), altele din neatenţie, unele din lipsă de spaţiu (cazul scurtmetrajelor prezentate cu generozitate în festivaluri ca Next, TIFF sau BIEFF), iar altele absolut conştient. În schimb, cred că fiecare nume prezent în acest articol poate fi respectat. Mulţi dintre ei au început cu o cameră simplă de filmat şi cu o idee.

***Cristi Luca** este critic de film.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Cătălina MICIU

Cum să te joci de-a teatrul la tine acasă

De patru ani și o lună, într-un apartament de 32 mp din zona Cișmigiului se joacă teatru. lorgean theatre e teatrul intim la care mergi să vezi spectacole ca și cum ai merge în vizită la proprietar.

Prima oară cînd am ajuns în casa cu pereți îmbrăcați în tapet albastru era în primăvara lui 2009, pentru primul spectacol al teatrului înființat de scriitorul Jean-Lorin Sterian la el acasă. Ne strînseserăm vreo cinci oameni în fața blocului unde Lorin ne aștepta cu o traistă în care îndesa obiectele pe care le aduseserăm în schimbul biletului de intrare. Tema – singurătate; spectacolul – *Home Alone*. Am urcat înghesuiți cu liftul pînă la etajul 8, apoi încă jumătate de etaj pe scări. lorgean theatre, nume scris într-adins cu litere mici („ca să mă țin departe de Artă, în sensul plin de emfază din prezentările și cronicile oficiale") era, de fapt, apartamentul de două camere al lui Lorin. Spectatorii (maxim 15) veneau pe rînd, se așezau pe o canapea joasă, dungată, și așteptau să înceapă spectacolul. Camera în care urma să se joace teatru era o sufragerie oarecare, dar prin felul în care fusese amenajată expira un soi de magie, despre care povestește chiar și Lorin cînd e întrebat ce l-a făcut să continue atîta timp cu teatrul de apartament.

Pe peretele din dreapta se afla o bibliotecă simplă, cu rafturi de lemn, înțesată cu cărți; pe cel din stînga – geamul, flancat de două perdele galbene, groase, care aduceau a cortină de teatru. Dormitorul, în care zăream un pat, era despărțit de camera, în care ne aflam, de o ușă glasvand cu geamurile pictate. Deasupra ușii trona neonul care ne trezea din admirație și ne reamintea că veniserăm la un spectacol de teatru, nu la vreo petrecere de apartament.

Ideea unui teatru de apartament i-a venit lui Lorin după ce a participat la mai multe întîlniri „Miercurea lejeră", din cadrul Centrului Național al Dansului (CNDB), după ce a auzit o anecdotă cu niște studenți ruși care spuneau monoloage într-un apartament din Paris, dar mai ales după ce a văzut episodul din Seinfeld „în care Kramer găsește un decor de show TV și își transformă casa într-un platou de televiziune".

Din decembrie 2008, spațiul din Șipotul Fîntînilor nr. 4 a funcționat drept sală de spectacol/performance pentru mai bine de 20 de piese, spațiu de rezidență artistică (în 2012, poetul și dramaturgul american Lyn Coffin a locuit aici timp de o lună), dar și locuința lui Lorin.

Mecanismul unui teatru de apartament e oarecum simplu: Lorin alege piesele sau piesele îl aleg pe el: „Nu îmi doresc un ritm de tipul o piesă pe săptămînă, așa că las lucrurile să se întîmple de la sine. În 2012 am avut trei producții proprii: *Oracol, Home 1* – prima coproducție cu CNDB, care s-a jucat în alte 10 case, și *A Dog Day Afternoon,* care e singurul performance făcut special pentru lorgean theatre. De curînd, am primit o invitație ciudată de la un australian care a găsit lorgean theatre pe net și vrea să vină să performeze neapărat aici". Se repetă ca la orice spectacol și apoi se joacă. Spectatorii, inițial aleși dintre prieteni, cu condiția să nu vină însoțiți – „la început am jucat doar *Home Alone* și ideea era de a separa eventualele cupluri, ca oamenii să aibă o experiență pe cont propriu" –, trebuie să se înscrie la adresa de e-mail lorgeantheatre@gmail.com, unde primesc detaliile referitoare la spectacol – adresa și în ce temă trebuie să se înscrie obiectul adus.

În cei patru ani de lorgean theatre, intrarea la spectacole s-a făcut numai pe baza unui obiect personal pe care spectatorul trebuia să îl aducă. După cele șapte reprezentații ale *Home Alone,* Lorin a organizat o expoziție cu obiectele strînse, care a avut loc la București și apoi la sediul ICR din Veneția: „Obiectele de la *Home Alone* le-am risipit către spectatori și performeri cînd s-au împlinit trei ani de lorgean theatre; mi-am păstrat și eu cîteva. Acum, de obicei, le dau performerilor".

lorgean theatre e singurul teatru de apartament din România și unul dintre singurele din Europa care durează de atîta timp. Treceți în programul cultural pentru 2013 și o vizită în Șipotul Fîntînilor nr. 4.

Spații pentru teatru din București:

Teatrul Act
Dianei patru
Galeria 26 / OTA
Godot Café Teatru
La Scena
Teatrul Luni de la Green Hours
Unteatru

din țară:
Auăleu Teatru (Timișoara)
Studio Yorick (Tg. Mureș)
Teatrul 74 (Tg. Mureș)

Spații de dans din București:

Centrului Național al Dansului
Centrul de Artă Contemporană SubRahova
Working Art Space & Production
Zona D

din țară:
Fabrica de Pensule (Cluj)
Centrul „George Apostu" (Bacău)

***Cătălina Miciu** scrie cronici culturale pe gingergroup.ro.*

„Teatru la nesfîrșit, fără costuri"

interviu cu Jean-Lorin STERIAN

Nu te simți ciudat că oameni străini îți invadează spațiul intim?

Surprinzător, nu. M-am schimbat, eram foarte refractar la genul ăsta de intruziuni în spațiul privat și în continuare am perioade în care nu suport prezența celorlalți. Dar nu îmi ocupă foarte mult timp să pregătesc casa – am două spectacole pe lună, pentru fiecare îmi ia mai puțin de o oră, și apoi oamenii mai rămîn maxim două ore, în funcție de spectacol.

Ce faci în timp ce se joacă sau se repetă la tine acasă?

Mă închid într-una dintre camere și mă uit la un film cu căștile pe urechi sau sînt atent la repetiții, deși nu prea îmi doresc asta, pentru că vreau să văd piesa ca un spectator obișnuit. Au fost spectacole – cum e *Home 1,* performance-ul Alexandrei Pirici – pe care nu le-am văzut pentru că e 1 la 1 (un performer, un spectator) și a trebuit să plec, așa că am stat în parc.

La ultimul spectacol, pe care îl văzusem de trei ori deja, am stat la vedere, în dormitor, în spatele scenei, cum ar veni, și m-am uitat la un film. Se și potrivea cu ce se întîmpla în sufragerie – actrița crea un cadru în care spunea că locuiește acolo de ceva timp și îmi mulțumea că o las să locuiască în casa mea. Și era foarte natural să stau așa.

Cît a contat spațiul garsonierei pentru dezvoltarea proiectului lorgean theatre?

Știu sigur că, după ce am început cu teatrul, am ținut cont ca o parte din mobilă și din lucrurile pe care mi le luam să aibă o posibilă funcție de decor. Canapelele extensibile și neonul, creat de Ioana Nemeș, sînt piesele de mobilier care au dus de fapt la apariția teatrului. Chiar și biblioteca am gîndit-o pe tot peretele pentru că se pot bate în ea pînze pictate care schimbă camera. Dar ideea de la început a rămas – performerii și actorii trebuie să se adaptaze la ce se află aici.

Dacă ar vrea cineva să facă teatru de apartament în România, de ce ar fi nevoie? E costisitor?

Nu. În urmă cu trei ani, cînd a lovit criza și în cultură, pe mine nu m-a afectat deloc, pentru că nu am depins niciodată de bani și nici de criteriile astea de eficiență. Performerii nu au fost plătiți niciodată, mai puțin acum cînd am avut un proiect susținut de Asociația Fondului Cultural Național (AFCN). Teatrul de apartament e genul de întreprindere culturală care poate funcționa la nesfîrșit, fără să implice și costuri. Însă mănîncă foarte mult timp – scrierea unui proiect pentru AFCN poate dura chiar o lună. Dacă aș avea un job permanent, nu cred că aș putea să fac asta.

Ce zic vecinii?

Cu siguranță știu ce se întîmplă aici, dar nu am vorbit niciodată cu ei. E baba din dreapta care a fost inclusă în unele piese – uneori, cînd actorii uită unde sînt și încep să urle în timpul reprezentației, baba lovește în perete. La *Omul pubelă* actorii știau că e posibil să apară și, cînd a început să bată, au vorbit despre ea. Prefer să se știe că există, dar să nu fie nici o confirmare, nu vreau să am probleme și să trebuiască să închid teatrul din cine știe ce motiv birocratic.

Care e bucuria supremă legată de ce s-a întîmplat la lorgean theatre?

De obicei, stau în locul în care pot să văd cît de cît spectatorii și știu că sună melodramatic, dar mă uit la fețele lor și văd o încîntare sau o bucurie de moment, care e suficientă de cele mai multe ori, e ceva mișto care mă hrănește. Mă mai bucur mult de fiecare dată cînd cineva îmi propune un proiect nou special pentru cadrul oferit de lorgean theatre.

lorgean theatre în 2013?

Sînt în discuții cu performeri dansatori și știu două piese dintre cele de teatru, plus niște invitați străini, tot pe partea de performance. Aș vrea să fie cam doi performeri din străinătate, dacă obțin bani aș continua cu rezidența aici timp de o lună, pentru un actor sau un dansator. Și mai am cîteva idei care să lărgească aria, să nu fie doar teatru, să se ajungă și la muzică, și la fotografie, totul legat de spațiul domestic.

Și îmi doresc foarte mult ca Victor Rebengiuc să facă aici *Legenda marelui inchizitor,* dar pentru asta trebuie să am o finanțare.

© C. Popescu

Mai multe la:
lorgeantheater.wordpress.com
claudiupopescu.com

a consemnat Cătălina MICIU

„Industria de carte românească e un simulacru"

interviu cu un cristian

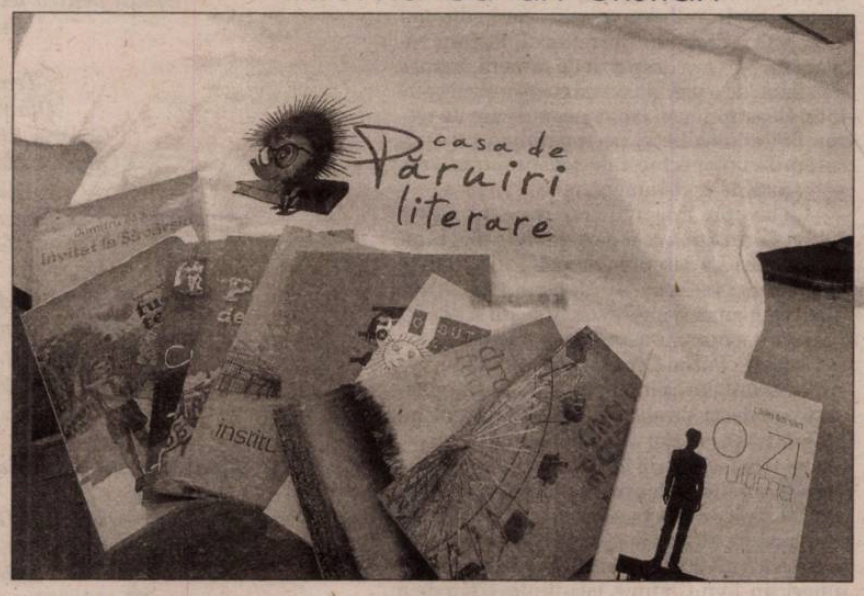

Casa de Pariuri Literare (CDPL) se prezintă drept o editură independentă; în ce fel?

Independentă financiar şi ca plan editorial. Nu ne ţine nici un şeic spatele, nu ne obligă nimeni să-i publicăm amantele sau să-i lansăm opere complete. Am pus la bătaie cîte 1000 de lei de căciulă, eu şi Victor Jalbă-Şoimaru, în august 2010. Adică sîntem 2000işti ironici. Trebuia să ne numim isbn.ro, dar am început aventura noastră prin a dona acest domeniu Bibliotecii Naţionale, care nu se gîndise pînă în 2010 să-l achiziţioneze. N-am moştenit nimic şi nici nu ne-am propus să spălăm imaginea altor vînzări prin beletristică. Vindem, dar în primul rînd promovăm literatură română, ca să arătăm că ne interesează şi că se vinde. În plus, eu nu vreau să accept ideea că funcţionez într-o industrie asistată sau una în care orice impertinent, dacă aruncă nişte bani pe masă, poate cumpăra orice la kilogram, inclusiv scriitori. Am pretenţii mai mari, mai ales de la scriitori.

Nu sîntem afiliaţi vreunui trust. Nu ne negociem premiile (au fost insinuări că, dacă lucrez la revista *Observator cultural,* nişte premii ar fi aranjate). Cărţile CDPL n-au fost decît nominalizate la premiile revistei. N-am văzut încă pe nimeni să-şi ceară scuze. Dar, în acelaşi ritm, am aflat că titlurile noastre au interdicţie la nişte premii aranjate. Sîntem chit. De-asta ne păstrăm independenţa. Nu facem ploconeli, nu cedăm presiunii şi cenzurii. Puţini ştiu, şi dintre autori, că am preferat să ieşim din lanţuri de librării cînd ne-au fost refuzate unele titluri – şi nu e vorba despre romanul meu *Morţii Mă-tii*. Nu acceptăm cenzura economică pe care încep să o practice librăriile: plătesc discreţionar şi încearcă să-i elimine pe jucătorii mici de pe piaţă pentru că nu ating nu ştiu ce prag de vînzări. Independenţa asta înseamnă: faptul că putem edita ce dorim şi că încă existăm cum vrem. La limita falimentului, dar nu în genunchi sau cu ochii pe gaura cheii.

„CDPL îşi propune a fi o cale de impulsionare a literaturii române" scrie pe site. Ce s-a întîmplat între sloganul poliromist „Votaţi literatura română!" din 2004 şi motto-ul CDPList „Literatura română scrie pe mine!" din 2010?

Credeam atunci că a dispărut editoriada (perioada editurilor gri, fără contracte, tiraje declarate, site-uri, drepturi de autor). M-am înşelat. La toate tîrgurile de carte mă-mpiedic de ele. Prea multe edituri, prea mulţi scriitori autodeclaraţi, prea multe voturi. Cred că s-a votat fără număr şi fără discernămînt, pierzîndu-se esenţa mesajului.

„În «România noastră» editorială, autorul este mai important decît orice. Debutanţi sau consacraţi, autorii noştri vor avea parte de toată atenţia posibilă", mai scrie în regulamentul vostru. De ce era nevoie de această subliniere?

Pentru că nu operăm cu ideea de autor al editurii, ci de autor care publică o carte şi la CDPL. Jucăm corect pentru că vrem să fim trataţi corect. Sîntem, cred, singurii care au reacţionat împotriva unor gesturi publice pe care cîţiva autori cu cărţi la noi le-au făcut (preluări de identităţi şi alte lucruri care nu au ce să caute în industria reală). Cum ne susţinem autorii care ne-au ales, aşa ne permitem să le şi atragem atenţia cînd o iau razna şi-i încurajăm să ne taxeze cînd e cazul. Nu-i scutim nici de laude, dar nici de critici. În definitiv, nu trebuie să acceptăm orice aberaţie doar pentru că avem un contract. Nu oferim luna de pe cer, dar nici nu ne batem joc. Nici nouă nu ne place să fim comparaţi cu edituri fantomă sau s-auzim că X sau Y publică la cine ştie ce maghernițe care scot topuri de hîrtie în loc de cărţi. Ne rezervăm dreptul de a ne alege cărţile, tocmai de aceea acordăm toată atenţia autorilor care ni se alătură. Nu ne-am angrenat într-o cursă de 110 m garduri. Vrem să concurăm la maratonul editorial, nu tocmim şi nu agreăm iepurii.

Edituri:
Blumenthal
Brumar
CDPL
Charmides
Eikon
Herg Benet
Limes
Max Blecher
Mirador
Tracus Arte

„Competiţia nu e corectă"

„...un preţ de copertă cît mai accesibil, care să-i avantajeze nu neapărat pe editori, ci pe cititori." Unde se duc, de fapt, banii obţinuţi din comerţul cu carte?

Să facem un mic clasament. Cel mai cîştigat dintr-o carte e tipograful, pentru că el e întotdeauna plătit. Apoi vin intermediarii şi distribuitorii. Librăriile, în esenţă. Cele care păstrează între 35-50% din preţ şi, de multe ori, uită să trimită rapoartele de vînzări, uită să plătească şi cu lunile sau pun cărţile pe rafturi imposibile. Apoi, editura. Care trebuie să plătească (dacă-şi permite) un redactor, un lector, un corector, un grafician sau o copertă, un site, distribuţia fizică, nişte impozite. Şi, ultimul, autorul. Cam aşa e în practică. La noi, dacă lucrăm în echipă, autorul primeşte cărţi şi, dacă rămîn, bani. După cum ştii, cărţile co-finanţate prin proiectele AFCN (unde e o competiţie atît de strînsă cu tot felul de proiecte aiuritoare şi greu de înţeles pentru orice individ cu capul pe umeri) costă 2 lei şi nu le-am mărit preţul, cum se practică. Nu ştiu cum e în altă parte şi de ce vînd cu 45 lei o carte care costă la tipar 5 lei. E vorba de infrastructură, probabil. Dar n-am prea văzut edituri falimentare. Pînă şi Editura Amurg sentimental are o cotă de piaţă, din moment ce e agreată la Tîrgul de carte Gaudeamus. Se pare că sîntem cam fraieri şi masochişti să lucrăm în pierdere.

CDPL publică şi manuscrise respinse de marile edituri: asta denotă valoarea slabă a respectivelor titluri sau dezinteresul editurilor pentru literatura română?

Orice carte vinde. Trebuie doar timp. Cred că editurile mari nu mai au timp. De-asta îşi permit să refuze. Şi noi am refuzat peste 50 de manuscrise în 2012. Şi majoritatea au apărut deja în alte părţi. Înseamnă că toţi au loc pe piaţă. Sau că piaţa e din ce în ce mai permisivă sau mai etajată. Mare, ca Progresul lui Cristian Popescu. Piedone.

CDPL a luat Premiul Best New Entry *la Gala Industriei de Carte, organizaţi un festival, ţineţi un blog, faceţi pagini de autor cu interviuri video... Cum de voi reuşiţi cu patru oameni şi marile edituri nu?*

Da, organizăm un festival lunar de editură la care invităm şi autori care nu au scos la noi, am lansat ideea standului de autor (şi pentru că nu ne permitem standul editorial de la tîrgurile care premiază edituri ca Vinea), avem un cinema literar. Dar sînt acte de supravieţuire, gesturi ultime. Avem un PR junior, de 17 ani, Cătălina Bălan, elevă de liceu, şi unul de 20, Alexandra Cozmolici, studentă. Poate fi o nouă frustrare, funcţionăm la 20% din capacitate, dar nu ne permitem, financiar vorbind, mai mult. Trebuie să mai aşteptăm, am venit din categoria onoare, mai avem nevoie de experienţă, rodaj. Şi mai intervine şi problema transferului celor mai buni jucători. Vom lăsa destulă colivă, dar nu cred că o vor gusta prea mulţi.

Lucraţi pro bono, *în timpul vostru liber şi nu aveţi o redacţie, departament de management & distribuţie; care-s (dez)avantajele de a fi mic şi independent? Cît o s-o mai duceţi aşa?*

N-avem angajaţi, cum s-ar spune. Şi nici capital pentru a fi o firmă cu portar şi secretară (deşi, la cîte se-adună, am avea nevoie). Dezavantajul e mare. Facem distribuţia cu taxiul. E drept, cu un taximetrist care iubeşte literatura română şi a lucrat prin tipografii cînd apărea *Nouăzeciul*. Dar nu e suficient entuziasmul. Avantajele ţin de atitudine: putem spune tot ce gîndim, putem pune în practică doar ce vrem să punem. Nu cred că o s-o ducem aşa foarte mult. Competiţia nu e corectă. Sîntem *Best New Entry* editorial în România şi organizaţiile de profil care patronează tîrguri de carte – mai nou, pline de dulciuri şi cafea – nu-s în stare să gîndească un sistem *fair play* pentru noii jucători. Nu-s în stare să reducă preţurile de participare sau să dea un *wild card,* ca-n tenis.

Cum arată CDPL în cifre: cîte titluri aţi publicat în 2012, cîţi autori, cîte exemplare aţi vîndut per total?

Şi în 2012 am întrunit criteriul de editură activă: 20 de titluri, 20 de autori. Două dintre cărţi şi-au epuizat primul tiraj, cel de 500 de exemplare. Celelalte se vînd sau se dăruiesc normal. În 14-15 luni, tirajele ni se epuizează. Aş vrea să am şi eu rapoartele de vînzări de la cîteva librării. Tot ce pot să spun e că în luna noiembrie s-au vîndut în librării 238 de cărţi CDPL. Din ce rapoarte am primit pînă acum. E foarte puţin, dacă e să gîndim la nivelul macro, dar pentru noi e OK. Am început cu 300 de cărţi care să se vîndă şi din care să putem tipări următorul volum cu alte 300. Putem vinde şi 2000 de exemplare/lună, dacă am avea o echipă.

Nu ştiu însă dacă mai vrem să susţinem prea mult o piaţă atît de puţin ofertantă şi plină de vedete. Fără falsă modestie, sîntem foarte pasionaţi de crearea unei industrii reale (nu simulacrul la care asistăm de 23 de ani), dar asta nu se face oricum. Proporţional cu puterea noastră financiară, am investit enorm şi cu sacrificii inimaginabile pentru experţii care ne tot dau sfaturi pe platforme gratuite. Şi nu de azi, de ieri. Senzaţia e că ne cam irosim timpul pentru ceva la comun.

interviu realizat de Marius CHIVU

Talentele & dilemele unor artiști

dialog cu Silviu GHERMAN și Mitoș MICLEUȘANU

Fiecare a publicat pînă acum cîte trei cărți de proză (cele mai recente au apărut anul trecut); amîndoi faceți muzică; scrieți, regizați și jucați în sketch-uri satirice postate pe Internet; tu, Mitoș, mai și pictezi, faci grafică, fotografiezi... De ce atîtea?

Silviu Gherman: Pentru că n-am stare altfel. Mai încolo o să fac și eu pictură (am mai făcut, mă pricep), dar deocamdată mă concentrez pe scris și pe video. Muzică fac la lucru, cînd am timp, ca să-mi scadă tensiunea. Ai mei au vîndut o casă, așa că de Crăciun mi-am luat DSLR, computer și scule audio. Anul viitor vreau să fac filme profi. Într-o vreme mă gîndeam că exagerez și că fac prea multe chestii, așa că m-am concentrat mult timp numai pe actorie. Eram student la UNATC. A fost o prostie. Nu m-am născut să fac o singură chestie. Atîta vreme cît am disperarea asta în mine, o să mă rup în zece bucăți și o să fiu fericit. Visul meu e să am un atelier suficient de dotat în care să fac de toate.

Mitoș Micleușanu: Cred că este o „preafericită patologie" să ai acces la mai multe zone artistice într-o viață. Dacă nu ai posibilitatea de a călători prin lume, poți călători printre domenii artistice, fără cheltuieli masive. Eu m-am împăcat cu multipla senzație de a fi ba cineva, ba nimeni, ba altcineva... În mintea mea coexistă trei caractere. Un soi de ateu nihilist și pragmatic, un creștin naiv și superstițios și un schizoid cu porniri psihotice. Am clarificat aceste chestiuni în timp, nu sînt stări care se succed, sînt caractere care coexistă. Și să ne ajute Infinitul să gestionăm întunericul din noi.

„Succesul excesiv dăunează grav creativității!"

De fapt, cum vă definiți voi ca artiști?

S. G.: Orice prostie pe care o fac mi se pare că e obligatorie. Mă gîndesc foarte mult înainte să scot un produs culturalo-mediatic și nu sînt descurajat dacă e un eșec. Îmbunătățesc la următorul. Am foarte multă treabă de făcut și trebuie neapărat s-o fac. Scrisul e o activitate constantă, dar acum sînt fixat pe comedie. Vreau să duc umorul românesc pe culmi nebănuite. Am și o teorie cu privire la umor, o s-o spun altădată. Nu pot sublinia îndeajuns importanța umorului de calitate. Oamenii ar trebui să cunoască mai des un Louis C.K., un David Mitchell, un Robert Webb, un Ricky Gervais, un Vic & Bob, un Larry David, un Trey Parker, un Matt Stone, un Hans Teeuwen.

M. M.: Nu-mi place nici reducționismul, nici determinismul. Vreau să cred că sînt corect din punct de vedere uman și incorect din punct de vedere politic. Uneori percep „corectitudinea politică" drept o anestezie precaută urmată de un genocid bine direcționat. Un grup de cobai mai inteligenți fac experimente pe cobai mai proști. Evident, sub atenta supraveghere a unor cobai și mai inteligenți, care, la rîndul lor, dar fără să știe, sînt puși la treabă de un cobai gravitațional incomprehensibil. Restul sînt artificii. Oferte, pachete, bonusuri, reduceri, mai ales de personal. Comedia nu e neagră deloc. E transparentă. Ca o vitrină atît de curată și fără abțibilduri, încît îți spargi fața în ea. De fapt, pretențiile noastre ne-au luat-o de mult înainte, ele nu au nevoie de combustibil ca să fugă departe, într-un „viitor mai bun". Iar prezentul rămîne ca o tîrfă abandonată în ploaie. Normal că ne urăște, acest prezent al nostru, permanent în prag de orgasm, dar niciodată finalizat. Mai putem vorbi despre cum ne definim ca artiști? Nu cred.

Cum vă cîștigați existența? Faceți și bani din „talentele" voastre?

S. G.: Eu sînt corporatist. Meseria pe care o fac n-are nici o legătură cu mine și nici nu-mi asigură un trai foarte comod, dar mă descurc. Mănînc la cantină, e curat la birou. Nu ne dau prime de Crăciun.

M. M.: Lucrez la o televiziune din Chișinău. Trimit niște materiale video satirice: „Leacuri pentru neamuri". Pot fi urmărite pe jurnaltv.md la secțiunea Emisiuni. De fapt, este singurul produs care mă salvează de „apăsătoarea culpă" de a fi plecat din orașul meu de suflet, Chișinău. Acolo am crescut, acolo m-am format. La Cluj am început cizelarea care continuă aici, la București. Ce fel de cizelare, mai ales la București? ar întreba unii. Exact, asta mă întreb și eu... Fiindcă am depășit de mult „miopia turistului". Văd dedesubturile ca în palmă, dar, spre deosebire de unii, nu simt nici un fel de scîrbă sau sictir, fiindcă vin dintr-o zonă cu substrat mai apăsător. Și sînt mai din topor. Iată și rima. Dacă aș comunica sincer pînă la schelet, aș deveni insuportabil de la prima propoziție, dar am deprins un pic de conduită și par civilizat. În fine, românul se plînge mai mult din inerție și are grave probleme cu intuiția, fiindcă alegerile pe care le face populația matură a aceste țări sînt incredibil de greșite. Nu-mi vine să cred cît de obosită mental este generația înaintată. Iar din urmă venim noi, tineretul sedentar, cablat și schizoid. Oare cum va arăta lumea condusă de oameni dependenți de net? Oricum, sîntem un popor spectaculos de somnoros! O fi din cauza imnului? Doar palmele ne mai pot trezi, fiindcă avem obrazul foarte gros și insensibil deja. Am făcut bătătură de la batjocura celor care ne calcă pe fețe ca să prindă un locșor sus. Iar noi, scriitorii, artiștii, poate n-ar trebui să tot evadăm din cotidian ca să ne protejăm tenul.

Este România un loc bun să creezi?

S. G.: Eu cred că românii n-au umor. Am făcut odată o glumă foarte bună unui om prost de pe stradă și pur și simplu n-a rîs. Din acest motiv călătoresc la Londra și New York, unde, pe lîngă umorul de o factură superioară, pînă și cocktailurile sînt mai gustoase. În 2014, dacă mă ajută Dumnezeu, îmi cumpăr casă în Japonia.

M. M.: E un loc foarte bun, asta nu înțeleg unii „băștinași sictiriți". În general, sictirul vine de la o lipsă de viziune, de la un fel de miopie spirituală. Adică, e mai ușor să-mi proiectez defectele personale spre exterior, spre cei din jur, decît să-mi asum frontal că fac parte din gașca celor care doar latră și nu fac nimic. Ce simplu e să arăți la cineva cu degetul și să spui că e dobitoc sau incompetent! Dar ce greu e să faci același lucru în oglindă! România, din punctul meu de vedere, este un domeniu extrem de fertil pentru activități artistice, dar lenea e cucoană mare și pierdem prea mult timp așteptînd vremuri mai bune, resurse, sponsori, promovare. Și cînd le vom avea, vom fi bătrîni și sictiriți. Asta e tragedia românului, veșnica amînare!

© C. Vasile

Silviu Gherman

Voi cu ce mijloace vă promovați?

S. G.: Facebook. Nu suport Twitter. Mai și strig pe geam cînd fac ceva interesant. O să-mi fac site anul acesta, să-mi centralizez toate producțiile. Sper să-mi pot plăti chiria cu el.

M. M.: Internet. Dependent. Sevraj sistematizat... Sincer, mă protejez, fiindcă succesul excesiv dăunează grav creativității și mai ales intimității. Mă feresc să apar prea des în lume, fiindcă mi se dizolvă atenția și conținutul. Cred că datoria artistului este să-și expună lucrarea, nu figura. Și artiștii noștri din politică la fel... Lucrarea! Eu cred într-un demers firesc, formare treptată, muncită cu atenție, în timp și fără blițuri. Promovarea, publicitatea, în majoritatea cazurilor funcționează ca o seră, de unde ne vin nouă roșiile fără gust.

Ce alți artiști români (din orice alt domeniu) credeți că merită mai multă atenție?

S. G.: Sînt mulți, dar în mod deosebit îmi place Toni Mesteacăn din Ocolișu de Sus. Face sintetizatoare tradiționale românești. Mai e și Cristi Puiu.

M. M.: În afară de Hrușcă, care e pe cale să devină Logo-ul ICR-ului? E complicat, tre' să fac o listă mare! Și tot voi uita pe cineva... Cred că fiecare are exact acea doză de atenție care îl ajută să fie ce este și să facă ce face. Evident, ne putem imagina că, dacă am avea bani și faimă, vai! cum s-ar îmbunătăți calitatea lucrărilor noastre! N-aș băga mîna în foc. Un prieten de-al meu, pictor, mi-a spus odată: „Mi-e frică să cîștig o sumă prea mare de bani, spre exemplu la Loto, fiindcă nu m-aș mai ține de treabă! Poate m-aș apuca să călătoresc, să cheltuiesc banii și aș amîna pictatul, cine știe cît..." De fapt, niciodată nu vom avea atenția pe care ne-o dorim, iar cînd ni se acordă prea multă atenție, devenim fițoși, ne ascundem, facem alergie la blițuri. Și clar, ne lovește nostalgia vremurilor cînd ne plimbam pe stradă fără să fim recunoscuți la tot pasul. Omul e un animal nesătul de bani, de atenție și faimă. Cînd spun „Nu vreau bani, nu vreau atenție, nu vreau faimă!", o spun ca să ne protejăm/mă protejez, ca să dau bine, să par onest, modest, echilibrat. Nu există oameni echilibrați, doar oameni care imită un echilibru sau altul. Ființa umană presupune un dezechilibru ontologic. Societatea e în dezechilibru permanent fiindcă e structurată de oameni. Unii trag la dreapta, alții la stînga, și așa ne sfîrtecăm între noi, cu zîmbete pe buzele mînjite ba de frișcă, ba de sînge. Mulțumesc pentru atenție!

Blogurile lui Mitoș Micleușanu:

micleusanu.blogspot.com
politicantrop.blogspot.com
ermetic.blogspot.com
lobotomat.blogspot.com
alteratura.blogspot.com

© M. Micleușanu

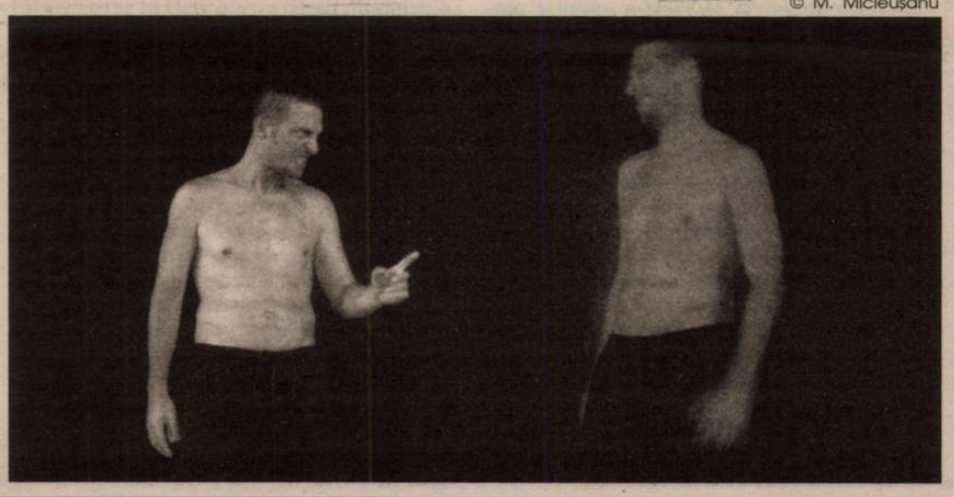

a consemnat Marius CHIVU

Cristian LUPȘA

Reviste de sufragerie și nevoia de ele

Există o cameră în redacția *Decît o Revistă* care, la prima vedere, arată ca orice sală de ședințe. În centru sînt patru mese care formează un dreptunghi în jurul căruia pot sta 8-10 persoane, există un flip chart și o tablă cît un perete, pe care se scrie cu markere. Doar că la noi, această cameră se numește sufragerie, și nu doar pentru că redacția e într-un apartament de bloc, ci și pentru că pe mesele astea, odată lipite de perete, stau la fel de des farfurii cu mîncare, pahare cu vin și boxe pentru muzica ce ne acompaniază chefurile. Tot aici ne-am uitat la filme, am proiectat meciuri de la Euro 2012, am jucat *boardgames* și ne-am serbat aproape fiecare zi de naștere din ultimii doi ani – cei născuți vara au noroc și de terasa sufrageriei, teren pentru un campionat de degustat beri, spațiu de grătăreală, agoră pentru dezbateri politice.

Toate au venit natural și fac parte din identitatea revistei și a echipei.

Ideea din spatele *DoR* împlinește în martie patru ani și s-a născut, ca multe lucruri bune, la o bere. Fiind o mînă de jurnaliști frustrați de cum se lucra (și se lucrează) în trusturile de presă din care veneam, ne-am gîndit să producem un număr de revistă inspirat de publicațiile pe care le considerăm etalon pentru ce ne doream să facem – jurnalism narativ în cheia *The New Yorker*, piperat cu cîteva elemente frivole, cum fac *Wired* sau *Intelligent Life*.

Intenționam să scoatem un singur număr și speram că piața de reviste din România va vedea că nu e imposibil să-și ridice standardele – atît pentru conținut, cît și pentru vizual. Intram într-o zonă independentă, care rămăsese aproape pustie după închiderea *Re:Publik* și *Omagiu* și – deși *DoR* se axa pe jurnalism de profunzime și eseuri, nu pe artă și cultură – am fost îmbrățișați de un public care, ca și noi, simțea lipsa unei reviste interesate să surprindă *zeitgeist*-ul românesc.

Am primit un feedback la primul număr al *DoR*, pe care nici nu l-am visat cît am scris la *Esquire* și *Tabu*, publicații cu angajați cumsecade, dar gîtuite de corporații pentru care conținutul era maculatura dintre reclamele ce finanțau stilul de viață. Cititorilor le-a păsat de grija cu care am construit *DoR* și ne-au îndemnat să continuăm, așa că am făcut-o, deși habar n-aveam cum puteam să susținem revista și unde s-o ducem.

© C. Popescu

Reviste:
allhollow.com
ceramicsnow.org
decatorevista.ro
love-issue.com
revistaartesimeserii.ro
revistadepovestiri.ro
tataia.net

Știam de la început că, deși începuserăm în plină recesiune economică, nu existăm ca să facem bani, ca majoritatea revistelor de la chioșcuri. Existăm să publicăm povești adevărate, relevante, muncite, care spun ceva despre cum trăim și le permit cititorilor să înțeleagă în profunzime un om sau o situație. Nu e nimic în neregulă cu a face bani, dar, din păcate, în presa românească – și mai ales în reviste – această necesitate a mutilat relevanța conținutului, a sacrificat calitatea și a făcut ca mai fiecare produs de 100-120 de pagini de la chioșcuri să fie un efort superficial. (N-am nimic cu profilul revistelor, unele sînt menite să fie mai puțin grave, dar și asta implică standarde de calitate și strategii editoriale dincolo de „scriem ce ne vine".)

Nu mai am azi iluzii că revistele românești vor dori să fie mai bune, mai relevante și mai interesante pentru publicul lor. Dar ceva s-a schimbat de cînd am scos primul *DoR* în 2009: au apărut alte 8-10, poate chiar mai multe reviste independente (tipărite și virtuale), mult mai creative și curajoase decît oferta de pe tarabe. Majoritatea acoperă zona de cultură urbană, artă contemporană și stil, dar prioritățile lor sînt diferite: pentru că niște oameni simt nevoia de a se exprima, pentru că există subiecte nenumărate care sînt neabordate de presa comercială, pentru că vor să ofere ceva relevant publicului cu care stau de vorbă.

Dacă combinația este corectă, cu toții speră să poată trăi din ce fac. (Citiți mai multe în interviurile atașate pe dilemaveche.ro.)

Putem discuta ore întregi subiectul sustenabilității. O parte dintre întrebări sînt marile dileme ale presei din toată lumea, nu numai de la noi: ce șanse are o publicație independentă?, ar trebui să apară pe hîrtie sau online?, va omorî Internetul printul?, există vreun viitor financiar?, și așa mai departe.

Răspunsurile sînt pe atît de diverse pe cît sînt publicațiile existente.

Ce este sigur e că nevoia care ne strînge pe noi, cei de la *DoR*, în sufragerie, atît la ședințele de luni cît și la petrecerile de sîmbătă, n-a dispărut și n-a fost satisfăcută de alte inițiative ale marii media (nici nu va fi prea curînd). E mai puțin nevoia de a avea un loc de muncă sau de a profesa „în presă", cît e nevoia de a împărți un spațiu cu alți oameni care n-au încetat să creadă că standardul de calitate al profesiei pe care au ales-o poate fi mai sus, că efortul va fi pînă la urmă răsplătit, că există povești în România care trebuie spuse dacă vrem să ne înțelegem ca națiie și să luăm decizii în cunoștință de cauză.

E o speranță pe care n-o au doar unii jurnaliști, ci și unii medici, unii procurori, unii profesori și alți practicanți de diverse meserii, oameni care încă n-au plecat și nici n-au spus „merge și așa".

***Cristian Lupșa** este editorul publicației* Decît o Revistă, *un trimestrial de jurnalism narativ ce publică povești din România de azi.*

De ce indie?

*Fragmente din interviuri cu cîțiva dintre redactorii-șefi ai unor publicații independente din România, pe care i-am întrebat de ce fac revistele pe care le fac și cum ar arăta, ideal, o zi la redacție. Mai multe răspunsuri pe dilemaveche.ro (**C. L.**)*

„Nu am vrut să salvăm cultura românească, ea există deja și e foarte bună așa cum e, nici jurnalismul, căci ar fi o luptă fără sfîrșit și fără vreun rezultat. Am vrut să ajutăm artiștii să fie promovați, să se poată citi despre ei. Unii ne-au spus că nu au unde să apară, nu sînt băgați în seamă, nu au loc de alte vedete sau știri senzaționale. Alții, chiar dacă nu aveau nevoie de promovare (Dan Perjovschi, Dragoș Bucur, de exemplu), au avut curaj să apară și la noi, ceva de nișă și debutant, tot din dorința de a transmite ceva, de a fi auziți. Cînd a apărut *rAM*, în martie 2010, nu existau așa de multe reviste/publicații culturale. Simțeam, și eu și colegii mei – consumatori de artă, un mare vid. [...] Am vrut să fie o alternativă cît mai accesibilă, în primul rînd ca stil de scris; am insistat de fiecare dată și am taxat de cîte ori am putut să nu cădem în capcana „criticului de artă", adică să scriem acel gen de texte pe care le citeam despre artiști sau filme, scrise doar cititorilor inițiați, specialiști. [...] Nu așa ar trebui să se vorbească despre artă dacă vrem să arătăm că face parte din noi toți, nu doar din anumiți oameni cu o anumită pregătire." – Alexandra-Maria COLȚA, *revista Arte & Meserii*

„În primul rînd, fac *Love Issue* din nevoia de a exista o revistă de fotografie pe piață care să nu aibă detalii tehnice sau publicitate agresivă. [A fost] o ambiție personală, am vrut să dovedesc că se poate face o revistă printată azi și se poate face pe banii celor care și-o doresc. Voi salva și lumea, dar îmi mai trebuie experiență. Incredibilă senzația de atingere a unei reviste la care știi că ai lucrat destul de mult și pentru care ai pus ore de energie, suflet și cîteva zeci de beri băute cu diverși oameni care m-au ajutat. [Post-print] m-am ocupat mai mult de treburi birocratice, de livrare, de răspuns la mailuri, de povestit. Toate astea mergeau în paralel cu jobul meu zilnic de 8 ore la o firmă de software educațional. Într-o lume ideală, aș avea un birou într-o casă prin zona Aviatorilor, aș avea 3-4 prieteni care să mă ajute cu părțile care nu-mi plac, iar eu m-aș ocupa strict de vorbit cu fotografii/partenerii. La mine toată energia pornește de la o cafea de dimineață și se termină seara la o bere. Dacă m-aș ocupa doar de revistă și de blog între aceste două porții de lichide, aș fi cel mai fericit." – Constantin NIMIGEAN, *Love Issue*

„Îmi place mult să fac reviste. Adică procesul în sine de construcție a unei reviste – de la ideile de articole, rubrici, pînă la paginat, scos corectură, făcut interviuri, fotografii, tot. Asta mi-am dorit să fac în viață – reviste. De cînd prin clasele I-IV aveam o prietenă de la care a apărut ideea să facem o revistă despre Barbie. Ea avea o broșură cu păpuși Barbie, lucru foarte rar prin anii '90. Și în vacanța de vară făceam reviste despre Barbie cu ea – copiam pozele cu păpuși, inventam interviuri cu păpușile, și tot așa. Astăzi am aceeași plăcere să fac un «flat plan» pentru revista *Institute, The Magazine* – să sucesc articolele ca să fie așezate perfect, să se potrivească machetele cu articolele alături de care se află, să culeg corectură și tot așa. Cît despre mesaj – nu am visat niciodată să salvez lumea, ci doar poate să o înveselesc puțin. Și cred că lucrurile mici și frumoase o pot înveseli. Sper ca oamenii și poveștile din *Institute, The Magazine* să reușească asta." – Irina FLOREA, *Institute, The Magazine*

„Am făcut revista și o fac pentru că eu chiar cred că merită să existe. Cred că e o idee bună, cred că *Revista de Povestiri* poate să fie o bucurie pentru un număr de oameni. Am făcut-o și pentru mine, și-așa numi place de mine, dacă n-aveam curaj să ies din inerție și să fac ceva cu puterile mele nu mă mai plăceam deloc. Am vrut să fiu mîndră. Pe de altă parte, simt că e și o luptă. Sînt multe lucruri pe care le urăsc în societatea asta, ca să le uit, am făcut un produs care se bazează pe naturalețe și joc, naiv, dacă vrei. [Ideal] aș avea un sediu real. În care n-aș lucra singură. Nu vă imaginați ce coșmar e să n-ai cu cine să dezbați idei. De-abia aștept să vină internii să mă ajute (am recrutat!) cîte 4 ore pe zi. Fiecare ar fi responsabil de o părticică și eu aș avea în sfîrșit timp să fac lucrurile importante, nu pe cele urgente: să încerc să vorbesc cu potențiali sponsori, să particip la evenimente din care se pot naște colaborări, să mă pun la curent cu noutățile. Sloganul nostru e «mai puțină informație, mai multă imaginație», dar am atît de lucru, încît am ajuns periculos de mult în afara informației! Sau, pur și simplu, într-o lume ideală, aș avea mai multă energie și le-aș face pe toate țopăind." – Simina DIACONU, *Revista de Povestiri*

Ehsan KHOSHBAKHT

Ultimul erou de acţiune al epocii Ceauşescu

Sergiu Nicolaescu a murit pe 3 ianuarie 2013, la vîrsta de 82 de ani. Prin acest text îmi plătesc tributul faţă de unul dintre eroii şi starurile mele de cinema favorite, care s-a bucurat de o popularitate importantă în Iran.

Legătura Iranului cu România

În iunie 1989, Ayatollahul Khomeini, liderul revoluţiei parcă fără sfîrşit din 1979, a murit la vîrsta de 86 de ani. Printre cei cîţiva politicieni din Vest care s-au ostenit să facă o călătorie la Teheran, pentru a-şi prezenta omagiile faţă de Ayatollahul decedat, aflat în recent construitul său mormînt (care se extindea rapid şi care aducea, mai degrabă, a sanctuar), era şi un bărbat scund, cu cravată. Să vezi un şef de stat european, chiar unul din Estul continentului, era un lucru rar în acele zile. Ţara – care tocmai semnase un tratat cu Irakul, după opt ani de război istovitor – era complet izolată. Toate ţările vestice îl sprijineau pe Saddam Hussein.

Eu, fiind un copil curios, mi-am întrebat tatăl cine era acel bărbat, iar tata, considerînd, probabil, că noţiunea de preşedinte român ar putea fi prea vagă pentru mine, mi-a răspuns: este preşedintele ţării comisarului Moldovan. Răspunsul era suficient de pu-

Nicolaescu umplea scena goală a celebrităţii, într-o ţară fără staruri.

ternic pentru cineva al cărui erou de cinema se întîmpla să fie din România: regizorul, actorul, producătorul Sergiu Nicolaescu.

Pînă la urmă, Nicolaescu s-a dovedit a fi un politician mai bun decît omologii săi români şi iranieni. Acum infamul Nicolae Ceauşescu a plecat din România pentru acea vizită în Iran, pe 18 decembrie 1989, lăsînd datoria înăbuşirii protestelor din ţara sa pe seama soţiei şi subordonaţilor săi. Două zile mai tîrziu, reîntors în România, a găsit o situaţie scăpată de sub control, iar, în final, o revoluţie care avea să cuprindă curînd multe ţări est-europene l-a răsturnat de la putere. A fost judecat şi executat în grabă – şi cu o anume cruzime – la doar o săptămînă după ce îl văzusem în viaţă la televiziunea iraniană. Călăii lui Ceauşescu au părut la fel de inumani precum însuşi dictatorul. Violenţa atrage violenţă, iar cei doi soţi au fost ucişi precum nişte animale.

O importantă eroare de calcul pentru un om care dăduse una dintre cele mai lungi şi mai previzibile puneri în scenă prin nenumăratele ore de înregistrări filmate, cu el şi „efortul său pentru autonomia României".

La capătul celălalt, se aflau uluiţii politicienii iranieni care îl invitaseră. A început atunci o discuţie aprinsă referitoare la lipsa îndoielnică de informaţii în rîndul guvernului iranian despre situaţia curentă din România. „Cum puteţi invita un preşedinte, cînd acesta urmează să fie executat la o săptămînă după vizita de stat?" Aceasta a fost întrebarea pe care cîţiva parlamentari i-au adresat-o prim-ministrului iranian. Vociferările au încetat în urma concedierii unuia dintre suspecţii de serviciu – ambasadorul Iranului în România.

Dar pentru mine, cu sursele mele limitate de eroism şi curaj din filme, nu se schimbase nimic. Am crescut uitîndu-mă la western-uri din Germania de Est, la filme de război bulgăreşti şi la seriale TV cu spioni, din Uniunea Sovietică, iar Nicolaescu era cel mai apropiat lucru de stilul şi emoţia cinema-ului despre care doar auzisem de la tatăl meu şi de la alţii, în legătură cu paradisul celor care mergeau la film – Iranul de dinainte de revoluţie.

Sergiu Nicolaescu pe care l-am cunoscut eu era un celebru erou de acţiune al popularului cinema român americanizat, al anilor '70 şi '80. Faima sa în Iran i-a adus-o o proiecţie cu 13 ani întîrziere a primei sale apariţii drept comisarul Moldovan în *Un comisar acuză* (un film din 1974, care, asemeni majorităţii filmelor în care a jucat, a fost regizat chiar de el). Povestea, plasată în anii '40, este despre Moldovan, care investighează crimele comise într-o închisoare din Bucureşti de către fasciştii care poartă jachete din piele neagră. Filmul este bazat pe fapte reale, dar istoria sa, asemeni celei a lui Sergio Leone, reprezintă şi un plan de reînviorare a anumitor tipuri de îmbrăcăminte, atitudini şi stări care sînt mai legate de modă decît de istorie. Spre deosebire de Leone, şi relevat mai ales în vizionările mele de acum, Nicolaescu de-abia trece dincolo de montarea la modă, de tip western. Pentru el, istoria rămîne un mijloc de circulaţie pentru focuri de armă şi poveşti despre răzbunare.

Clişee din filme americane sînt înghesuite în desfăşurarea acţiunii: adjunctul simpatic şi de încredere; ultima scenă cu împuşcături, în peisajul suburban, ca o trimitere la *Bonnie şi Clyde;* coloană sonoră jazz de tip Don Ellis, în timpul conflictului nocturn din port; precum şi o absenţă vizibilă a personajelor feminine, care îmi reaminteşte de filmul *Filiera franceză*.

Un comisar acuză se încheie cu un punct culminant dramatic, în spatele unei biserici în care Moldovan este, evident, împuşcat şi ucis de nenumăraţi fascişti înarmaţi cu pistoale, într-un fel de filmare cu încetinitorul cum nu mai vezi nicicînd în zilele noastre: lungă, eroică şi coregrafiată. Lui Moldovan i-a luat patru ani pentru a reveni în pelicula *Revanşa* (toate datele de pe IMDb sînt incorecte), care a fost mult mai violent şi mai precis în exploatarea ţelurilor sale.

Filmul care încheie această serie a fost *Duelul,* cu muzică electro-disco şi o secvenţă de deschidere – asemeni celei realizate de Maurice Binder pentru James Bond – în care silueta lui Moldovan trage cu pistolul în toate direcţiile. Cu toate acestea, nu există nici o femeie prin preajmă, nici măcar sub forma unei siluete. Acesta are un alt model: Jimmy Cagney şi grupul de tineri actori The Dead End Kids. Astfel, comisarul devine bun prieten al oamenilor marginalizaţi. Pentru a evita platouri de filmare prea costisitoare, majoritatea filmului se desfăşoară printre ruine de după război – ceea ce e potrivit –, iar icoanele cu sfinţii ortodocşi devin un bun element complementar pentru saga de tip gangster-cu-semn-schimbat a lui Moldovan. Se pare că ar mai exista o a patra reîntrupare a lui Moldovan, în 2004, dar pe care nu am văzut-o...

În cea de-a doua jumătate a anilor '80, trilogia a avut mare succes în Iran, mai întîi în cinematografe, iar apoi la TV. Sergiu Nicolaescu a reprezentat un substitut pentru filmele şi actorii americani interzişi, precum Dustin Hoffman, Robert De Niro şi Jack Nicholson. Aducea chiar şi cu George Segal (via Robert Stack) şi a încercat să fie la fel de la modă ca modelele sale americane. Nicolaescu umplea scena goală a celebrităţii, într-o ţară fără staruri. Mă îndoiesc că ştia el însuşi acest lucru.

Astfel că atunci cînd, recent, spre exemplu, The Huffington Post – după ce s-a referit la el drept regizor şi politician – spune că „Nicolaescu a fost şi actor, avînd cîteva roluri principale în cariera sa", văzînd-o ca pe o explicaţie suficientă pentru un fenomen cultural, începi să îţi dai seama de ce înţelegerea altor forme de cultură populară, în opoziţie cu Hollywood-ul, a rămas, practic, limitată şi nepotrivită.

Cu mîinile curate

Pasiunea pentru cinema

Sergiu Nicolaescu s-a născut în 1930 în Tîrgu-Jiu, România. A descoperit cinema-ul cînd avea 8 ani, iar pasiunea sa pentru filme l-a adus deseori în sala de cinema, uneori văzînd un film de mai mult de două ori.

În 1948, tatăl său a fost arestat şi închis, din cauza convingerilor sale politice. Tema închisorii şi a justiţiei se repetă în seria comisarului Moldovan, care este încărcată cu apelul fictiv la istoria României.

După absolvirea facultăţii, Nicolaescu devine inginer mecanic, dar unul dintre colegii săi de la Politehnică, care lucra în industria filmului, l-a încurajat să-şi încerce norocul şi să-şi urmeze pasiunea pentru cinema. Mulţumită cunoştinţelor în inginerie, a devenit cameraman, iar în 1962 a realizat primul său scurtmetraj – *Scoicile nu au vorbit niciodată* –, care a fost un succes în România şi în Franţa. Acest film simbolic, cu o durată de 7 minute, a condus la regizarea primului său lungmetraj, o producţie franco-română din anul 1967 – *Dacii (Les Guerriers,* în franceză), care l-a făcut celebru. Filmul a fost sărbătorit în cadrul Festivalului de Film de la Moscova şi, drept urmare, regizorul a început cel mai ambiţios film al său, epopeea *Mihai Viteazul,* din 1971, care are o durată de aproape 200 de minute. Ulterior, firma americană Columbia s-a arătat interesată de film, l-a cumpărat pentru difuzarea internaţională, l-a redus la jumătate şi l-a distribuit cu titlul de *The Last Crusade*. Acesta a fost un alt film bine-cunoscut, difuzat la televiziunea iraniană.

Mă îndoiesc de faptul că Sergiu Nicolaescu era un simplu entertainer.

Scenele de luptă din *Mihai Viteazul* erau incredibil de bine realizate şi nu putem ignora faptul că, în 1968, el era adecvat din punct de vedere tehnic să coregizeze un film împreună cu Robert Siodmak (iar veşnicul susţinător tehnic al marilor regizori, Andrew Marton, era şi el acolo) – o epopee europeană cu o distribuţie de top, în două părţi, cunoscută drept *The Last Roman,* avîndu-i ca protagonişti pe Laurence Harvey, Orson Welles, Sylva Koscina şi Harriet Andersson, care se bazează mai mult pe aura sexuală a lui Koscina, decît pe decoruri şi bătălii (există, de asemenea, şi o scenă cu Honor Blackman în cadă).

Nicolaescu, care a jucat în majoritatea filmelor sale, a realizat ultimul său film în 2012 – *Ultimul corupt din România* – ca *sequel* la penultimul, *Poker*. Regizorul iubea *sequel*-urile.

Excluzînd relaţia sa îndelungată cu politica, în calitate de parlamentar (el a fost ales senator în Parlamentul României în 1992, ca membru al Partidului Social Democrat), care a durat de la căderea lui Ceauşescu pînă în 2010, el şi-a urmat viziunea americană asupra cinema-ului popular în România şi, ocazional, peste hotare, în decursul a jumătate de secol de realizare de filme. A existat chiar şi un zvon că ar fi vrut să facă un film de război cu Arnold Schwarzenegger, dar proiectul nu s-a concretizat niciodată.

Filmele sale cu Moldovan au coincis cu anii dictaturii lui Nicolae Ceauşescu în România. Ambii erau politicieni şi „creatori de imagine". Care dintre ei era un *metteur en scène* mai bun e dificil de spus, mai ales după filmul din 2010 *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu,* în regia lui Andrei Ujică, care montează curajos trei ore din sute de ore de înregistrări filmate ale lui Ceauşescu, în timpul îndelungatei perioade în care a deţinut puterea.

Opera cinematografică a lui Nicolaescu nu poate fi interpretată ca o încercare – similară cu a lui Ceauşescu – de a oferi un fals simţ al progresului, prin folosirea unor formule deja testate de divertisment de masă populist (Italia erei fasciste; cinema-ul popular nazist), care pretinde că foloseşte istoria ca sursă de bază, în vreme ce, de fapt, istoria reală e cea mai mică preocupare a sa.

„La urma urmei, dictatorul nu e decît un artist, care are posibilitatea să-şi pună integral în practică egoismul", spune Andrei Ujică, regizorul filmului *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*. „E doar o chestiune de nivel estetic, dacă el se numeşte Baudelaire sau Bolintineanu, Ludovic al XVI-lea sau Nicolae Ceauşescu."

Acestei estetici polarizate o putem adăuga pe a lui Nicolaescu, în opoziţie cu Ceauşescu. Totuşi, rămîne întrebarea dacă nu cumva jucau acelaşi joc, prin folosirea camerei de filmat (şi, în cazul lui Ceauşescu, a tuturor mijloacelor de comunicare) pentru a crea o imagine înşelătoare de grandoare. Mă îndoiesc puternic că Nicolaescu nu era conştient de rezultatul acestei abordări specifice. Mă îndoiesc şi că era un simplu *entertainer*. Mă îndoiesc chiar că noţiunea de „simplu *entertainer*" poate exista cumva.

Ehsan Khoshbakht *este istoric de film, cunoscător al jazzului şi arhitect din nord-estul Iranului. Articolul a apărut pe blogul său personal, notesoncinematograph.blogspot.ro.*

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

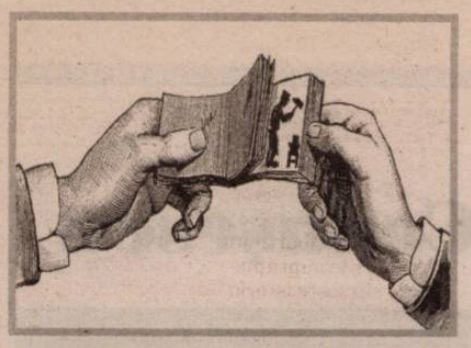

Marius CHIVU

feedbook

Măreţele cledane

● **Silviu Gherman, *Hîrtiile Masculului*, Editura Curtea Veche, 2012.**

Nu doar că oferta anuală a romanelor româneşti este destul de redusă, dar, în general, este şi foarte plicticoasă. Relativ convenţionale, cu subiecte terne, lipsite şi de imaginaţie, şi de raportare la realitatea socio-istorică, poţi număra romanele care merită cu adevărat citite pe degetele celor două mîini. Din cînd în cînd însă, mai apare cîte o carte insolită, plină de fantezie, neîncadrabilă, care transcende genurile şi care pare că nu se revendică de la nici o tradiţie autohtonă. Aşa a fost romanul lui Matei Florian, *Şi Hams Şi Regretel* (Polirom, 2009), o formă dramatică şi halucinantă de fantasy clinic în care un bărbat, izolat în munţi şi în propria fantezie populată cu tot felul de pitici filozofi şi mucaliţi, îi scria iubitei pierdute. În *Oase migratoare* de Iulian Tănase (Nemira, 2011), un poem secvenţial suprarealist, alternînd metafizicul şi senzualitatea de sorginte onirică, citeam povestea unui fotograf aflat în pragul divorţului, care se întreţinea cu sufletele reîncarnate a trei oase vorbitoare. Tot în această categorie aş înscrie şi *Parohia* lui Dan Coman (Cartea Românească, 2012), basm grotesc plasat într-o comunitate rurală credincioasă aflată, sub influenţa nefastă a unei dictaturi, în pragul pierderii ritualurilor misterului. Tot un poem în proză atipic şi fantezist fiind şi noua carte a lui Cosmin Perţa, *Teofil şi cîinele de lemn* (Herg Benet, 2012), despre care voi scrie în curînd.

În categoria volumelor de proză bizare care-şi construiesc propria lume, se înscrie şi această a treia carte al lui Silviu Gherman. Chiar şi cei care i-au citit povestirile din volumul *Scurta şi plictisitoarea viaţă a lui Kjus* (Polirom, 2005) sau romanul *Cele mai frumoase creiere* (Cartea Românească, 2008), cărţi prin care Silviu Gherman se definea, alături de Mitoş Micleuşanu, drept unul din foarte puţinii autori punk de la noi, chiar şi aceia vor fi surprinşi de acest nou roman. Pe coperta a IV-a, Rareş Moldovan plasează cartea „undeva între fantezia steampunk, bravă lume nouă şi «călătorie» swiftiană", iar Cristian Neagoe spune că „nu-i nici fantasy, nici SF, deşi ar putea fi ambele". Adevărul e că Silviu Gherman nu respectă regulile vreunui gen, luînd şi folosind din fiecare ce şi atît cît îi trebuie ficţiunii sale postapocaliptice în care femei gigant nemuritoare, numite cledane, conduc o societate în care masculii sînt nişte creaturi debile, lipsite de putere şi inteligenţă, inutili reproducerii, subnutriţi şi folosiţi ca sclavi pentru muncile cele mai de jos, uneori pentru orgasme. Creatoarea cledanelor (şi a divinităţii Cledulia) este Elisabeta Rakowitz, o Big Sister care stăpîneşte această lume filozofînd şi scriind săptămînal note despre un obiect decorativ straniu, numit pruţ, ofrandă oferită de generălesele oraşului Cledu. Pruţul, acest aleph obţinut din fecalele coloscatoidelor, un fel de arheopteric şi pe care se deplasează cledanele, este, de fapt, raţiunea existenţei femeilor gigant. Dacă n-ar fi cristalizată, în urma unui complicat proces bazat pe „principiul subtil al ştiinţei", în pruţ, colonia de paraziţi intestinali ai coloscatoidelor ar da naştere aricilor-de-sînge, duşmanii cledanelor, astfel că pruţul este deopotrivă act estetic, de supunere, ordine şi protecţie. Iată un fragment dintr-un manual tehnic de prelucrare a pruţului alcătuit de un mascul ceva mai luminat: „Modalitatea cea mai corectă de a crea un pruţ valoros stă în aplicarea principiului subtil al ştiinţei. Cît de important este el. Principiul vine şi pleacă, ride şi plînge, este şi nu este şi aşa mai departe. Totuşi, la fel cum unu şi cu unu fac doi (şi, în contextul potrivit, trei), vom considera ştiinţa un instrument vital pentru arta pruţului. Dacă lucrătorul nu ştie ce conţine un excrement de coloscatoidă, să clipească din ochi. Dacă lucrătorul nu are talent la decartare, să fumeze. Dacă nu ştie să coaguleze, să fluiere. Şi dacă primeşte ceva imposibil de făcut, lucrătorul să vorbească mult, foarte mult, fiindcă atunci problema se va prăbuşi sub mulţimea vorbelor şi totul va fi în regulă şi aşa mai departe, cine are urechi de auzit să audă, în general e bine să purtăm salopete albastre".

Matriarhatul infertil al cledanelor este populat de mai multe tipuri de creaturi: scatoidele sînt animalele de ogradă a căror carne este folosită ca hrană; burbacul este un organism mutant ,autoreproducător, un fel de fungus organic vorbitor folosit pe post de observator în vîrful muntelui pentru a semnala o posibilă invazie a aricilor-de-sînge; chirunţii sînt nişte mini-creaturi pe care cledanele le ronţăie de vii; iar fuscubrahii par un fel de masculi retarzi, oricum pe cale de dispariţie. Această bizară ierarhie în care deasupra masculilor, dar sub cledanele regenerabile, se află croacele, care poartă drept nume serii de cifre şi se ocupă de ceea ce se cheamă programare gemotică, denotă mecanismul de funcţionare şi reproducere demografică a societăţii: cînd ating un anume prag al ineficienţei şi oboselii, manifestat prin depresie, masculii sînt reciclaţi, adică procesaţi şi îmbunătăţiţi cu ajutorul unei maşini speciale ce produce automat „materie organică vie şi perfect structurată". Masculii (re)creaţi cu ajutorul maşinii de programare gemotică şi reproducere organică (maşină care însă, customizată fiind, a ajuns să dea erori şi să creeze şi pisici), sînt apoi educaţi la institutul de puericultură cu textul canonic „Învăţături către Masculi", o lege a admiraţiei, respectului şi a supunerii necondiţionate faţă de cledane, singurul lor drept fiind tehnica başkiyei, adică masturbarea: „Nu există lege în afară de legea cledană. Legea cledană e sublimă. Din păcate, eu sînt mascul. Nu înţeleg legea cledană, aceste învăţături mi se dau prin inteligenţa şi empatia Elisabetei Rakowicz, ca să împlinesc cît de cît legea cledană şi să pot trăi printre colegii mei masculi... Pilonii mei în relaţiile cu ceilalţi masculi sînt acţiunea metodică, schimbul de informaţii, suspiciunea justificată, suspiciunea nejustificată, tehnicile de başkiya şi gradientul încrederii ş.a.m.d.". Cînd se declanşează dezechilibrul acestei noi lumi recreate/restaurate de nemuritoarea şi capricioasa Elisabeta Rakowitz, unul dintre masculi, perceput de croace drept Mecanicul salvator despre care vorbea Profeţia, va conduce o falsă revoluţie pentru a restaura ordinea iniţială („O revoluţie nu se face numai cu eroism, ci şi cu birocraţie"). Romanul fiind, de fapt, mărturia lui, încercarea de a-şi depăşi condiţia de mascul şi de a cîştiga o poziţie ierarhică superioară.

Ficţiune postapocaliptică specistă, fantasy evoluţionist, distopie falică şi/sau gendermorfoză socială, *Hîrtiile Masculului* funcţionează, prin dimensiunea sa fantezist-parodică, şi ca o posibilă critică la adresa naturii umane. Masculii prezentaţi drept un gen inferior, reproductibili dar inutili reproducerii, folosiţi uneori ca instrument al orgasmului de către femeile atotputernice, superioritatea de gen trecută prin procesul reciclării organice, sexualitatea deviantă, dependenţa de tehnologie şi încrederea în ştiinţă, cruzimea faţă de animale şi natura ostilă – toate conferă acestui roman punk posibile accente filozofice. În această cheie, cartea lui Silviu Gherman are multe în comun, nu doar cu estetismul suprarealist al lui Boris Vian, dar şi cu ficţiunea satirică a lui Swift sau, pentru a veni mai înspre contemporani, cu literatura transgresivă a lui Will Self, mai exact cu primatomorfoza din *Măreţele maimuţe*. Cu umor negru şi atmosferă sordidă, plin de scene ce abundă în absurd şi grotesc, construit cu o fantezie debordantă şi cu un imaginar organic à la Cronenberg, inventiv lexical şi variat stilistic (masculul scrie, la un moment dat, scenariul falsei revoluţii sub forma unei operete), romanul lui Silviu Gherman este, de departe, cea mai stranie carte publicată anul trecut, singulară şi mai ales, promiţătoare pentru o viitoare, mai consistentă şi mai vizibilă, nişă punk în literatura noastră.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrés Barba, *Mîinile mici*, traducere din limba spaniolă de Luminiţa Voina-Răuţ, Editura Vellant, 2012.**

O carte minusculă, uşor de iubit. O povestioară care are poezia la degetul mic şi o tristeţe lată la brîu. Un roman de giuvaergiu, cu multe carate lirice, inspirat în egală măsură de un poem al lui Rilke şi de o întîmplare petrecută prin anii '70, într-un orfelinat brazilian.

Sora Katiei, primul roman al spaniolului Andrés Barba tradus la noi, exersa deja povestitul din perspectiva unei copile, conspectînd nişte drame de adulţi cu un soi de ingenuitate păgînă, guvernată doar de adoraţie şi repulsie. În *Mîinile mici*, ingenuitatea aceasta nu se mai răsfrînge asupra lumii adulţilor, ci e pusă să interacţioneze cu nişte ingenuităţi similare. Şi nu va fi deloc o joacă de copii.

Concret: o fetiţă de şapte ani, Marina, rămîne fără părinţi (în urma unui accident de maşină) şi ajunge la o casă de copii, unde mai sînt încă douăsprezece fete. Marina are acum o cicatrice impresionantă (întinsă de la umăr pînă la stern), are şi o păpuşă-confidentă (primită în dar de la psiholoaga ce o ţine sub supraveghere), dar mai ales are un trecut numai al ei (alcătuit nu doar din frînturi de imagini legate de sinistrul accident, ci şi din amintiri preafericite de la Disneylandul de lîngă Paris). Toate aceste lucruri îi dau Marinei un nu-ştiu-ce neliniştitor, stîrnindu-le celorlalte fete ostilitatea făţişă şi admiraţia mută. Prezenţa Marinei e însoţită de o tristeţe nelămurită şi de o „ruşine elastică", dar şi de un mister hipnotizant, care le va face pe celelalte orfane să caute, pe ascuns, „atingerea, vocea, gesturile" ei. Mai întîi ele îi vor fura păpuşa, apoi ea va inventa un joc cu o păpuşă vie, apoi joaca lor va atinge transa, amestecînd adoraţia cu linşajul. Iar cînd Marina le spune lor „Beţi-mă, mîncaţi-mă!", ingenuitatea păgînă pare să vină în întîmpinarea unei cruzimi aproape biblice.

PUBLICITATE

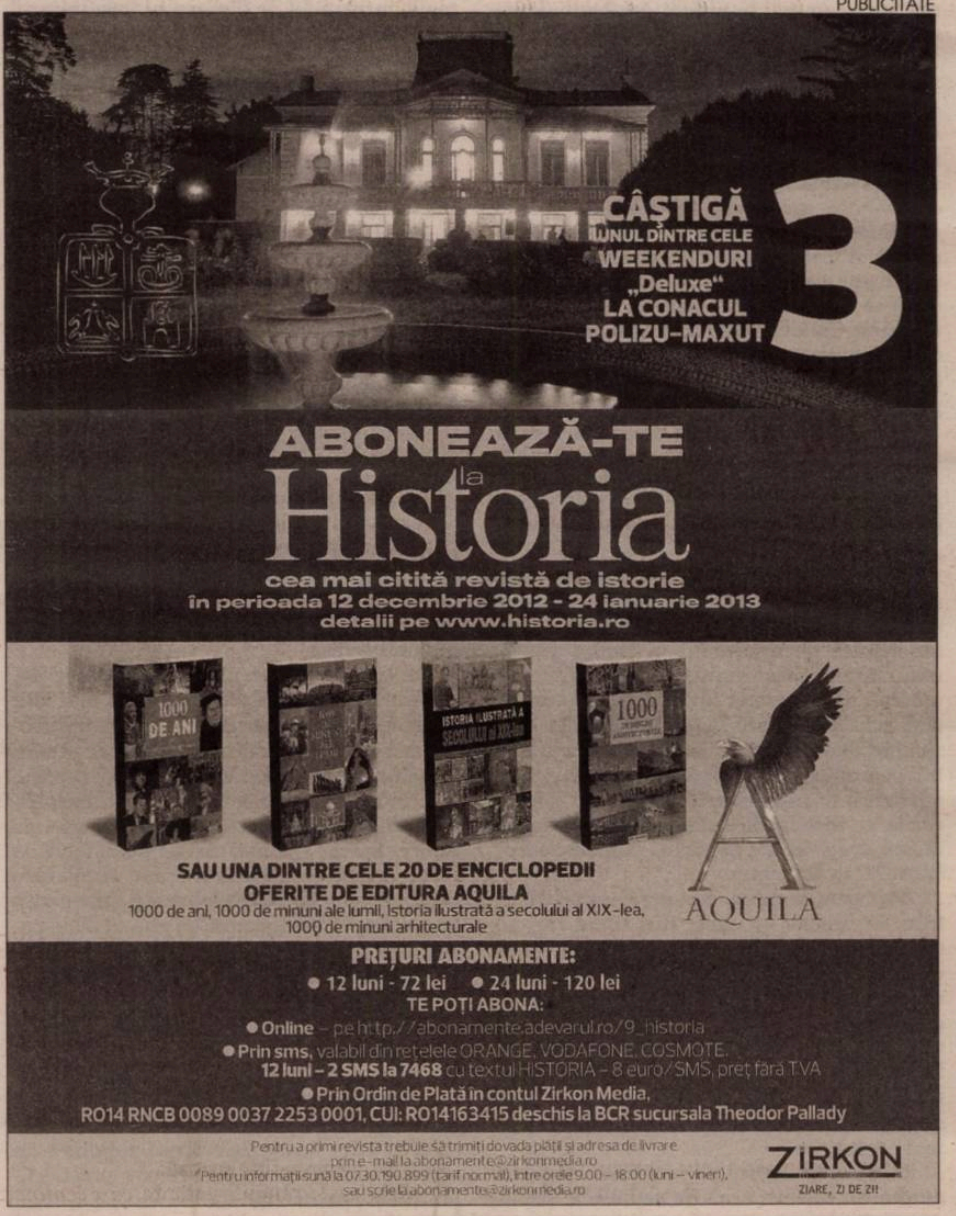

„Nu trebuie să înţelegi nimic, dar trebuie să simţi totul“

– interviu cu regizorul Andrei ŞERBAN –

Premieră la Opera Română din Iaşi: ***Andrei Şerban*** *a montat* Troienele. *Un spectacol fabulos pe muzică de Liz Swados, în coordonarea muzicală a lui Lucian Maxim. Este a treia montare a regizorului după aceeaşi piesă de Euripide. Experienţa este unică atît pentru cei care au fost la* Trilogia antică *în 1990, cît şi pentru cei care vin prima dată să vadă cum convinge cu un spectacol în greaca veche cîntăreţii Operei din Iaşi.*

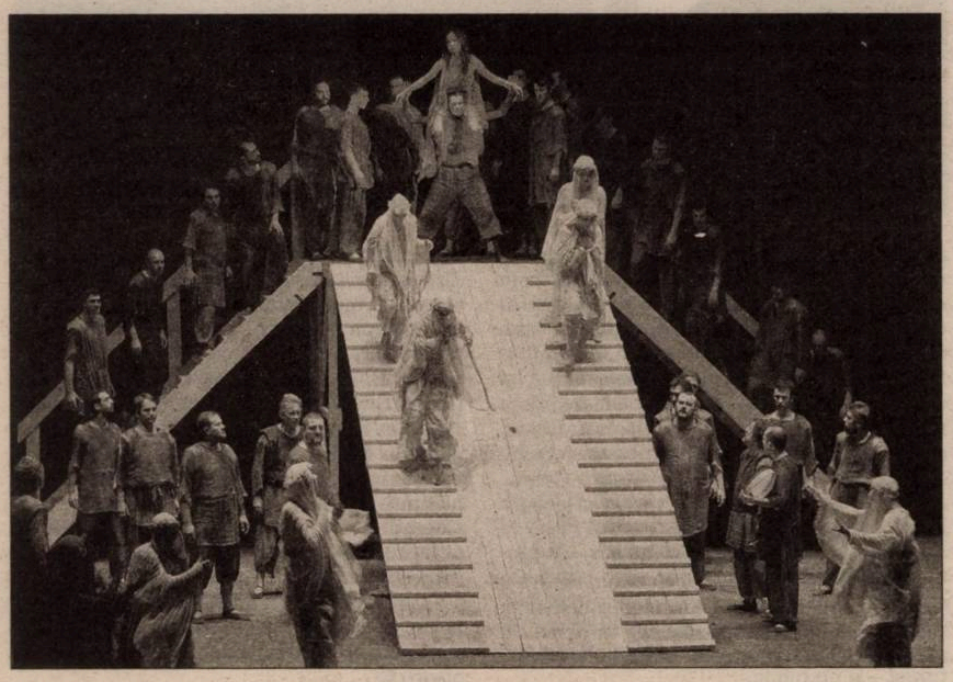

Vorbeaţi la repetiţie despre un spectacol care trebuie simţit, şi nu gîndit. Cum receptează publicul din zilele noastre un astfel de spectacol, în comparaţie cu ce s-a întîmplat acum douăzeci şi doi de ani, cînd a avut loc premiera cu Trilogia antică *la Teatrul Naţional din Bucureşti? Poate nu este cazul să ne întoarcem în timp, pînă în 1974, cînd a avut loc prima reprezentaţie cu* Troienele *la Teatrul La MaMa din New York...*

Diferenţa e în sunet, deoarece pentru prima oară avem pe scenă cîntăreţi profesionişti. Pînă acum erau actori – unii cîntau bine, alţii cîntau mai puţin bine, unii mai prindeau notele, alţii mai puţin – şi atunci ceea ce se transmitea era mai mult o energie a actorului care interpretează un cîntec; dar cîntecul în sine, adică melodia, nu se transmitea. Acum, la Opera din Iaşi, lucrurile stau altfel. În ceea ce priveşte muzica, sînt foarte multe influenţe dinspre Grecia veche, note ale muzicii din Balcani (dar pînă la urmă toate astea vin tot de la grecii vechi). Rădăcina aceasta grecească vine exact ca o coloană dorică, foarte clar transmisă prin ce a făcut compozitoarea Liz Swados. Datorită faptului că aici, la Iaşi, lucrăm cu cîntăreţi profesionişti de operă, spectatorii primesc vibraţia muzicii direct în... sentiment, ceea ce este foarte, foarte important.

Troienele *este un spectacol care practic tot evoluează din 1974 pînă în prezent...*

Da, aproape la fiecare douăzeci de ani l-am refăcut în altă parte. Mai întîi a fost trupa americană, am mers peste tot în lume, la foarte multe festivaluri internaţionale prin Europa, Asia... După aceea, după Revoluţie, l-am făcut la Bucureşti, şi a avut un impact esenţial asupra teatrului românesc, a schimbat starea teatrului românesc. Şi nu o spun eu, o spun cărţile de istoria teatrului: este spectacolul care a simbolizat un nou început al teatrului de aci după comunism. Faptul că afară, în Piaţa Universităţii, erau minerii, în timp ce grecii asediau spectatorii şi femeile troiene înăuntru, în teatru, pe scenă, era un fel de oglindă a vieţii care imită arta. Iar douăzeci de ani mai tîrziu, ne aflăm la Iaşi, ne aflăm la Operă, într-o cu totul altă situaţie, în această clădire extraordinar de frumos renovată a Teatrului Naţional din Iaşi, care este un simbol al artei şi unde încercăm să adaptăm spaţial şi vizual şi auditiv *Troienele,* pentru acest moment al anului 2012.

Acest spectacol nu a fost conceput deloc ca o experienţă intelectuală.

V-aţi dori ca acest moment al premierei cu Troienele, *asociat cu* Indiile galante, *producţia care a avut premiera în urmă cu o lună, să marcheze o piatră de hotar, şi în istoria operei din România, aşa cum s-a întîmplat cu teatrul în urmă cu 20 de ani?*

N-am avut această intenţie, dar mi s-a spus de multă lume că aceste spectacole reprezintă într-adevăr un nou început. Vreau să spun, fără ocoliş, că nu aş dori să fiu în pielea celui care va fi directorul Operei Române din Bucureşti, al noului director care va avea o competiţie enormă pentru a ajunge la nivelul pe care l-a atins Opera din Iaşi cu aceste două spectacole. Pentru că sînt spectacole la un nivel internaţional foarte înalt, aşa cum nici un alt spectacol de operă din România nu atinge la ora actuală. Sînt ani lumină între orice altă montare de operă din România şi aceste două spectacole, trebuie să o spun, fără falsă modestie....

Din punctul de vedere al teatralităţii?

Nu, nu, ci al calităţii. Situaţia în România din acest punct de vedere, al montărilor, dar şi al întreţinerii spectacolelor, este dezastruoasă, şi nu-i va fi uşor noului manager de la Bucureşti, aşa că îi doresc succes. Dar va avea o competiţie uriaşă.

Revenind la Indiile galante, *care continuă să se joace în paralel cu* Troienele *pe această scenă, acolo este o cu totul şi cu totul altă stare de spirit. Se joacă uneori una după cealaltă, unde vă simţiţi mai acasă, cum faceţi translaţia dintre una şi cealaltă?*

Mă simt acasă în amîndouă, pentru că nimic nu poate fi mai opus decît tragedia *Troienelor,* despre o civilizaţie care se năruie, despre o cultură care se distruge, un fel de apocalipsă prezentată de Euripide în piesa lui şi preluată de noi în adaptarea noastră operatică şi graţia, frumuseţea, bucuria, armonia *Indiilor galante,* care într-un fel te purifică de tot ceea ce este urît, rău şi negativ pe lume şi îţi reamintesc că sîntem aici ca să ne bucurăm de viaţă şi să o apreciem, prin muzica lui Rameau, evident.

E mai greu pentru publicul ieşean să înţeleagă Troienele?

Acest spectacol nu a fost conceput deloc ca o experienţă intelectuală, este chiar o experienţă anti-intelectuală, pentru că oricine vede acest spectacol nu poate să înţeleagă mare lucru. Pot să vă spun o anecdotă, o întîmplare adevărată, petrecută la sfîrşitul spectacolului, într-una din serile de repetiţii generale, după ce publicul a ovaţionat în picioare aproape zece minute şi se simţea o atitudine extraordinară a spectatorilor. La ieşirea din sală, o doamnă spune: „Dacă cineva o înţeles ceva, să-mi spună şi mie“. Aşadar, după ce ea a aplaudat în picioare, îi întreba pe cei cu care era dacă ei au înţeles ceva. Este extraordinar, e perfect. Într-adevăr, nu trebuie să înţelegi nimic, dar trebuie să simţi tot. Totul se petrece în limbajul Greciei vechi pe care nici un grec contemporan nu-l înţelege. Cînd am jucat în Grecia, nici un grec nu înţelegea nimic. Nu mai înţelege nimeni acest limbaj care nu aparţine nimănui şi aparţine tuturor, aparţine unui timp imemorial care, odată, a însemnat ceva. Pînă la urmă, dacă odată a însemnat ceva, ar trebui să însemne şi azi. Dar devine un limbaj absolut al emoţiei. Atenţia este îndreptată înspre trup – pentru că de unde iese emoţia, dacă nu din trup. În special pentru un cîntăreţ de operă; după cum aţi văzut foarte bine din experienţa pe care am avut-o cu *Indiile galante,* trupul e foarte important. Vocea nu iese din nimic, ci iese din ceva care este casa vocii. Trupul trebuie să fie activ, să exprime, fiecare gest trebuie să însemne ceva; trupul împreună cu sunetul construiesc o expresie totală a fiinţei umane. Ideea că la operă vocea este ruptă de trup şi noi doar auzim nişte voci de aur superbe, care nu au trup, este o inepţie. Zeci de ani opera a fost despre asta. Mergem acolo, stăm nemişcaţi, avem costume ca într-o piesă adevărată de teatru, dar de fapt doar cîntăm. Aşadar, trupul există, dar e mort, complet mort. Asta se vede, operă după operă, în special în România – pentru că în lume nu se mai fac spectacole în felul acesta. Cred că este una din ultimele ţări din lume în care se mai cîntă la operă cum se cînta acum o sută de ani. Am văzut spectatori care au venit la *Indiile galante* şi spuneau: „Nu-am mai fost de cînd aveam şapte ani la operă. Ceea ce am văzut acum a făcut să uit că sînt în sală, absolut fiecare secundă să mă ţină prins“. Asta s-a întîmplat pentru că trupul şi cu vocea exprimă aici ceva împreună. Totul este fragil, de o fragilitate maximă în acest spectacol. Dacă cei care fac aceste momente nu sînt absolut prezenţi înăuntru, nu iese ce trebuie.

Aşadar, trupul există, dar e mort, complet mort.

a consemnat Oltea ŞERBAN-PÂRÂU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *Acasă. O istorie a vieţii private* de Bill Bryson (trad. de Ciprian Şiulea, Editura Polirom), o foarte interesantă incursiune în istoriile suprapuse ale acelui loc „în care se sfîrşeşte istoria“, casa omenească, cu holurile, băile, bucătăriile, sufrageriile, pivniţele, coridoarele, birourile, dormitoarele, toaletele, podurile şi (în casele parohiale englezeşti) cu camerele sale vineţii. (Simona Sora)

■ Am dat de curînd peste volumul Sylviei Plath, *Johnny Panic şi Biblia viselor* (Editura Polirom, 2009). E vorba despre mai multe texte în proză, unele chiar însemnări din jurnalele autoarei, foarte diferite, poate imperfecte, dar de-o frumuseţe incredibilă. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Papricaş Victor Margueritte

Iată reţeta pe care Victor Margueritte – locotentent de dragoni convertit la literatură şi autor al subversivului, la acea vreme, roman best-seller *La garçonne / Băietana* (1922) – o întîlneşte în Ungaria.

Tăiaţi o pasăre tînără şi cît mai fragedă în bucăţi, pe care le puneţi la înmuiat în apă rece; între timp, tăiaţi o ceapă mare în rondele şi căliţi-le, fără a le rumeni, la foc mic, într-un vas de aramă bine cositorit pe dinăuntru. Adăugaţi o lingură de sare fină, o alta de paprică de ardei iute şi o jumătate de pahar de bulion de roşii, gros şi parfumat. Puneţi în vas şi bucăţile de pui. Acoperiţi cu un capac şi lăsaţi să fiarbă lent o oră, amestecînd din cînd în cînd. Înainte să luaţi vasul de pe foc, vărsaţi o jumătate de litru de smîntînă grasă, aurie şi amestecaţi, avînd grijă ca papricaşul să nu fiarbă din nou.

Pentru garnitura de găluşte, puneţi într-un vas 15 linguri cu vîrf de făină, un ou întreg şi puţină apă rece; frămîntaţi cu o lingură de lemn pînă cînd coca nu se mai lipeşte. Daţi aluatului o formă lunguiaţă, de franzelă, şi lăsaţi-l să se odihnească timp de o oră. Tăiaţi apoi ruloul, cu un cuţit încălzit, în felii de o jumătate de deget şi fierbeţi-le 10 minute în apă sărată, clocotită.

„Dulceaţă şi violenţă!“, descrie Margueritte papricaşul iute-smîntînos, „Bucătăria lui Attila revizuită şi adăugită cu graţie franceză.“

Amicul Dejun

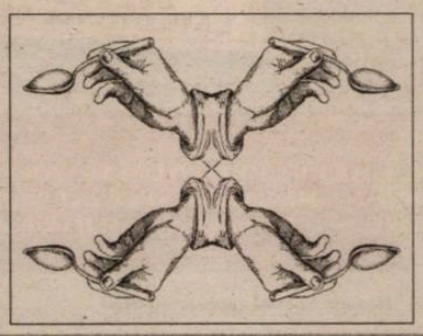

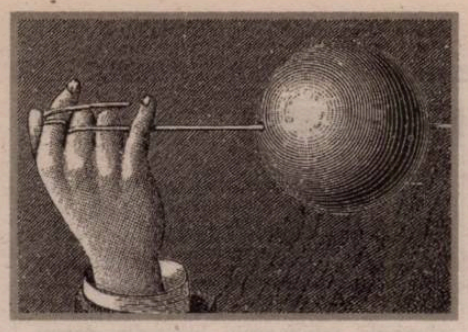

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Obélix chez les russes

– Gérard și Vladimir –

Arată de parcă Gérard regăsește, în sfîrșit, libertatea, în patria prietenului Vladimir.

Acum două săptămîni mă bucuram, la această rubrică, de decizia lui Gérard Depardieu de a se stabili în altă țară după ce guvernul de la Paris anunțase niște măsuri fiscale pe care nu greșesc numindu-le radicale și extreme. Așa cum promisese încă din campania electorală, președintele François Hollande voia să introducă impozitul progresiv. Veniturile de peste un milion de euro erau taxate cu 75% – cea mai mare taxă din Europa, poate și din lume. Această taxă se suprapune peste multe altele, împovărătoare chiar și pentru cei mai bogați: impozite pe averi, taxe pe dobînzi, pe dividende, taxe de succesiune etc. Impozitul progresiv face parte din strategia lui Hollande de a reduce din deficitul bugetar. Dar e o măsură populistă, căci, de fapt, cei vizați de această mărire a taxelor sînt foarte puțini, astfel încît aportul lor (eventual) la buget e nesemnificativ. E, de fapt, un fel de a le arăta celor săraci și afectați de criză că și bogații plîng (dacă-i bombardăm cu taxe). Numai că bogații nu prea plîng: foarte, foarte mulți și-au mutat deja domiciliul în alte țări, mai prietenoase cu averile. E vorba de zeci sau sute de cîntăreți, actori, scriitori, fotbaliști etc. – dar și de numeroși avocați, medici sau oameni de afaceri mai puțin cunoscuți de opinia publică. Gérard Depardieu e poate ultimul dintr-un lung șir de „exiluri fiscale". Probabil că nici n-ar fi devenit un caz atît de răsunător dacă premierul Franței nu l-ar fi apostrofat pe actor, tratîndu-l de mojic. Căci, pînă la urmă, de abia această ultimă insultă l-a făcut pe Depardieu să renunțe la cetățenia franceză și să returneze, scîrbit, cartea de identitate.

Ales, în primă instanță, Belgia, mai precis un orășel la granița cu Franța. Apoi a dat semne că ar putea merge în Croația. În cele din urmă, a ales Rusia. Prin comparație, Rusia e un paradis fiscal: se percepe impozit unic de 13%. Președintele Putin însuși l-a invitat pe actor și i-a promis că-i acordă cetățenia. Nici n-a mai contat că în Franța, Curtea Constituțională a respins proiectul fiscal al socialiștilor. Între Putin și Depardieu se conturează începutul unei frumoase prietenii.

Iată-i, deci, la Socci, la reședința de vacanță a președintelui rus. Vladimir și Gérard se îmbrățișează și-și strîng mîna călduros, apoi se așază la o masă împodobită ca pentru o mare sărbătoare. Se tutuiesc și-și vorbesc ca între vechi prieteni. Arată de parcă Vladimir tocmai și-a scăpat prietenul de povara dictaturii sub care a trebuit să îndure atîtea umilințe, arată de parcă Gérard regăsește, în sfîrșit, libertatea, în patria prietenului Vladimir. E invitat la diverse festivități – la care pozează, frenetic, arătînd triumfător buletinul care-i atestă cetățenia rusească. I se propune postul de ministru al culturii în provincia al cărui cetățean este. Se pupă drăgăstos cu fetele din ansamblul folcloric. Se înfruptă din pîinea, sarea și vodca ce-i sînt oferite. Pare că trăiește în cea mai bună dintre lumile posibile. E în Rusia, o țară pentru care spune că nutrește o veche și solidă admirație. Dar nu despre Cehov, Kandisky sau Mihalkov e vorba, ci despre Putin însuși. Și exact de aici exilul fiscal al lui Gérard Depardieu devine un caz. Un protest legitim împotriva unor taxe aberante eșuează pentru că cel care l-a inițiat se descalifică singur, găsind într-un dictator un protector al liberalismului. Nu e doar oportunist – e un mojic.

P.S. Vladimir, la rîndu-i, are numai de cîștigat de pe urma prieteniei cu Gérard. Ce altă reclamă mai bună și-ar putea dori, ce alt slogan și mai măgulitor s-ar mai putea inventa după ce Gérard a zis că „Rusia e o mare democrație".

P.P.S. Nu, Rusia nu e o mare democrație. Iar cei care militează acum pentru democrație în Rusia îl cheamă pe Gérard să li se alăture. Ironic, bineînțeles, căci nimeni nu se așteaptă să-l vadă ieșind în stradă ca să înfrunte bulanele polițiștilor. Actorul Gérard Depardieu e mai puțin curajos și mai prost dotat fizic decît personajul Obélix pe care l-a întruchipat.

P.P.P.S. Ce-ar fi dacă li s-ar acorda cetățenie franceză fetelor de la Pussy Riot care-au îndrăznit, democratic, să fluiere în biserică?

PUBLICITATE

Cea mai bună revistă de istorie din România lansează o nouă publicație

Historia SPECIAL

Când literatura te „învață să urăști și mai puternic dușmanul de clasă"

„Lazăr de la Rusca" de Dan Deșliu sau CÂNTAREA PEDEPSEI CAPITALE

ACEST PRIM NUMĂR AL PUBLICAȚIEI „HISTORIA SPECIAL" ESTE SCRIS INTEGRAL DE ION CRISTOIU

9,99 LEI

*Historia Special apare trimestrial

PUBLICITATE

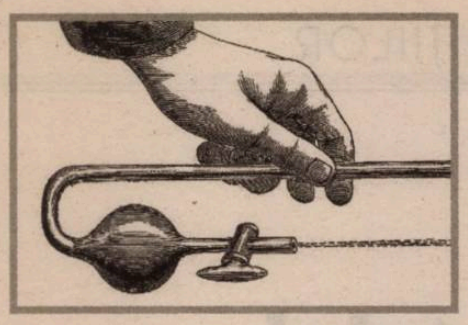

Oana STOICA

rosencrantz & co

Dragostea e atunci cînd...

● *Iluzii*, de Ivan Vîrîpaev, regia Cristi Juncu; cu: Tudor Istodor, Diana Cavallioti, Andi Vasluianu, Irina Velcescu / Vlad Zamfirescu, Ada Simionică, Theo Marton, Raluca Aprodu. Teatrul Act.

Patru actori tineri spun povestea de dragoste a două cupluri de peste 80 de ani. Îmbrăcaţi *casual*, aşezaţi relaxaţi pe podiumul de la Teatrul Act, înveliţi în pleduri sau geci, cei patru scanează nişte vieţi, de la moarte înapoi la prima întîlnire. Un teatru narativ, bazat exclusiv pe o poveste aproape telenovelistică (dragoste, viaţă, moarte, rămas bun, revelaţii despre dragostea-care-e-atunci-cînd), pe care o dinamitează din cînd în cînd (cu nişte intermezzo-uri de tip farsă care anulează melodrama, semn că autorul se joacă serios cu nevoia spectatorului de a se înduioşa).

Juncu mizează pe text şi pe actori cu care creează un basm modern.

Ivan Vîrîpaev face parte din tînăra generaţie de scriitori care schimbă expresia „marea cultură rusă" în „noua revoluţie rusă". Sigur, revoluţia este în raport strict cu „marea cultură", altfel dramaturgii ruşi se înscriu în stilul obişnuit al scriitorilor americani (sic!): teme contemporane, scriitură abrazivă, replică sclipitoare, umor, totul într-o estetică minimalistă. Pentru americani, minimalismul este felul lor „tradiţional" de a scrie teatru, dar pentru ruşi asta e formă „obraznică" de a-şi proclama independenţa faţă de „marea cultură". Vîrîpaev şi-a cîştigat notorietatea cu cîteva texte *(Oxygen* – după care a făcut şi un film, *Vise, Iluzii)* preluate de teatre din Franţa, Marea Britanie şi Polonia.

Dincolo de teme sau estetici, textele lui au calitatea preţioasă de a fi vii, adică sună firesc pe scenă, lucru care se datorează formaţiei iniţiale a autorului, aceea de actor (este şi cazul altor dramaturgi, de la Eric Bogosian la Evgheni Grişkoveţ). Asta ar fi una dintre cele mai importante caracteristici ale noii dramaturgii: „umanizarea" scriiturii. În *Iluzii*, această calitate este esenţială şi are un rost aparte, adică face piesa suportabilă. Concret, textul se rezumă la a spune nişte poveşti de viaţă. Cu tot izul lor de telenovelă pe texte de Paulo Coelho (intenţia autorului este parodică), poveştile sînt doar spuse, nu şi puse în scenă, prin urmare le lipseşte elementul „spectacol". Sau poate exact asta era miza lui Vîrîpaev?

Dramaturgul pulverizează noţiunea clasică de „teatru", anulează spectaculosul în favoarea unei austerităţi extreme: patru actori stau şi povestesc ceva, conturînd minimal personajele cu o intonaţie, o expresie a feţei sau un gest. Un teatru pur narativ. Doar scriitura ţine trează atenţia spectatorului. Textul începe, continuă şi se termină cu căutarea sensului vieţii şi găsirea lui în dragoste („dacă dragoste nu am, nimic nu sînt"). Dar iubirea absolută, aşa cum ne învaţă citatele din Biblie şi reclamele la telefonia mobilă, nu e niciodată cea pe care o avem deja, care scîrţie un pic, a cărei pasiune s-a banalizat, ci una viitoare pe care o vom simţi cu toate celulele corpului nostru, care ne va face să ne ţipăm fericirea în fiecare secundă, din toate străfundurile fiinţei noastre. Şi uite aşa, îndoindu-se de propriile poveşti de dragoste, de vieţile construite în jurul lor, două cupluri trecute binişor de 80 de ani descoperă înaintea (sau de frica) morţii că iubirea a trecut pe lîngă ei sau a fost întruchipată de cu totul altcineva decît crezuseră o viaţă întreagă. Oamenii caută dragostea, deşi au trăit toată viaţa în prezenţa ei. Prin urmare, viaţa (sau moartea) li se dă peste cap pentru nişte... iluzii. Cuvintele celebre şi mult prea folosite ale Sfîntului Pavel au ajuns să streseze omenirea în loc să o salveze. Omul vrea să găsească iubirea măcar în ultimul ceas, să se stingă împăcat că ştie ce e dragostea (sensul vieţii pare a fi să murim mulţumiţi). Brodînd un pic patetic în jurul triunghiului viaţă – dragoste – moarte, Vîrîpaev îi dă spectatorului emoţie şi aforisme înţelepte *(dragostea înseamnă reciprocitate)*, dar exact cînd acesta se aşezase mai bine pe băncuţele de la Teatrul Act şi scosese batista, spectacolul, aşa nespectaculos cum e, o ia razna. De „vină" este, din nou, textul. Dramaturgul sparge bunul mers melodramatic al poveştii cu nişte supape groteşti, mici farse bazate pe improvizaţie care dezumflă drama, relaxează conflictul, deconstruiesc povestea, îi taie elanul lacrimogen.

Un teatru pur narativ. Doar scriitura ţine atenţia spectatorului trează.

Regizorul Cristi Juncu se ţine bine de provocarea dramaturgului rus şi de estetica austeră. Păstrîndu-şi aceeaşi discreţie regizorală pe care o exersează în toate spectacolele cu texte contemporane, Juncu mizează, ca de obicei, pe text şi pe actori cu care creează un basm modern în care povestitorii sînt şi personaje, doar un pic reliefate. Cum există mai mulţi naratori, personajele trec uneori de la unul la altul cu gestul, mimica sau vocea care le caracterizează. Regizorul şlefuieşte această acurateţe a fiecărui personaj, obţinută cu economie maximă de mijloace întrucît este singurul element „spectaculos". Juncu a lucrat cu două distribuţii de cîte patru actori care se pot combina în orice formulă posibilă. Este vorba despre colaboratori vechi ai regizorului – Andi Vasluianu, Vlad Zamfirescu, Irina Velcescu, Tudor Aaron Istodor, Ada Simionică, Theo Marton –, mai noi – Diana Cavallioti – şi nou venita Raluca Aprodu. Este interesant de văzut măcar două spectacole care să cuprindă toţi actorii (din păcate, am reuşit să văd doar şapte actori din opt, fără Ada Simionică) pentru că abia atunci munca regizorului se „arată" cu discreţie: există cîte un prototip pentru fiecare narator şi pentru fiecare personaj din poveste care se păstrează în toate variantele, fără a fi riguros identice. Juncu îi direcţionează pe actori, dar nu îi încorsetează în tipare rigide, ceea ce e o mare calitate regizorală (nu prea apreciată de juriile UNITER care preferă să li se scoată ochii cu regia). Formula de teatru narativ a mai fost încercată de Cristi Juncu la Teatrul 74 din Tîrgu Mureş cu *Hoţii* de Conor McPherson în care juca Theo Marton şi de Vlad Massaci cu *Bash. O trilogie contemporană* la Teatrul Act, avîndu-l în distribuţie pe Vlad Zamfirescu. Dificultatea principală într-o astfel de formulă performativă este vulnerabilitatea actorului care, la mică de distanţă de spectator, cu mijloace minime, fără „artificii" ca mişcare, decor, costume, relaţie cu partenerii de scenă, trebuie să construiască credibil o poveste cu personaje cu tot. E ca şi cum ai juca singur într-un film 3D pentru care produci şi efectele speciale. Bizar este că lui Juncu & co le reuşeşte. *Iluzii* este o piesă despre cum nu (mai) recunoşti dragostea de lîngă tine şi un spectacol despre cît de buni pot fi opt actori şi un regizor. Şi pentru toate astea e de vină siberianul Ivan Vîrîpaev.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

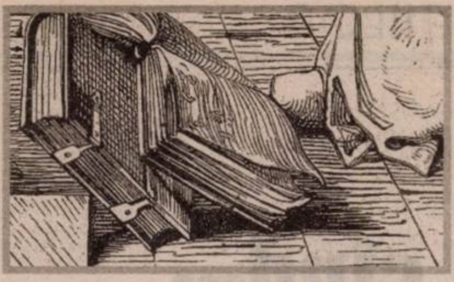

Simona SORA

biograffiti

Povestea despre fiica preotului

Am scris nu demult despre romanele concentrice ale Zeruyei Shalev ca despre una dintre cele mai misterioase descoperiri din ultima vreme. E complicat să scrii însă despre fraza ei unică, aluvionară și vie, care te urmărește multă vreme după ce ai închis cartea, la fel ca tonul profețiilor visate, cărora, la trezire, le uiți și cuvintele, și greutatea. Iar fraza aceea – în legătură cu care Zeruya Shalev respinge orice premeditare – este marca sa înregistrată: o frază exactă ca tăietura unui bisturiu nou, poetică, dar concret-prozastică, simplă și cuprinzătoare ca o respirație amplă ce hrănește toate arterele și capilarele romanelor sale.

Nu istoria, povestea, întîmplarea sînt esențiale în cărțile Zeruyei Shalev, ci tocmai fraza, acea ființă amfibie, întinzîndu-se uneori pe mai multe pagini, rupînd alteori scurt firul epic, ambalîndu-se epopeic sau sacadînd agonic pe final de capitol. O frază inimitabilă ca gîndirea autentică. Iar cînd lucrurile stau așa, te poți mira, pe bună dreptate, că cineva a îndrăznit să ecranizeze unul dintre romanele Zeruyei Shalev. Am căutat multă vreme acel film, făcut de regizoarea germană Maria Schrader după *Viața amoroasă* (roman tradus și în românește, la Editura Humanitas, de Ioana Petridean). Filmul e însă o raritate, mi-a fost imposibil să dau de el pînă de curînd, cînd un prieten, cititor al *Dilemei vechi*, mi l-a dăruit cu discreție și generozitate. *Liebes Leben* sună titlul său în nemțește, iar filmul, premiat în Germania, păstrează din romanul Zeruyei Shalev eterna poveste: o căsnicie aproape fericită și o nebunie pasională ce o destramă (sau nu, aici e *clou*-ul), dar mai ales descoperirea (prin această nebunie) a nenumăratelor reziduuri, restanțe de viață, resentimente.

Te poți mira că cineva a îndrăznit să ecranizeze unul dintre romanele Zeruyei Shalev.

Filmul nu începe, ca romanul, cu întîlnirea abruptă între Yaarah cea ingenuă și blazatul Arie, în pragul casei părintești, ci cu un picnic pregătit de fată pe culmea cea mai înaltă de deasupra Ierusalimului, o dezlănțuire de culori pe fundalul orașului-orașelor, o bună intenție luată de vînt și de suflul unui atentat terorist. Dar ce incipit cinematografic ar putea egala o frază precum aceasta: „El nu e tatăl meu și nici mama mea, atunci de ce-mi deschide ușa casei lor, umplînd cu trupul său cadrul îngust al ușii și apăsînd clanța, încep să mă dumiresc, din cîte se pare, am greșit etajul, însă plăcuța aceea ornamentală îmi spune cu încăpățînare că aceasta este casa lor sau, cel puțin, că aceasta a fost casa lor, așa că întreb cu voce slabă ce s-a întîmplat cu părinții mei, iar el deschide cu generozitate o gură mare, întunecată, nu li s-a întîmplat nimic, Yaarah, și numele meu se zbate pe buzele lui ca un pește prins în năvod, iar eu mă reped înăuntru, brațul meu se freacă de mîna lui rece, fină, mă pierd în salonul gol, deschid brusc ușa dormitorului lor."?

De două ori în filmul Mariei Schrader, protagonista Yaarah, studentă în studii biblice, se regăsește – brusc și fără legătură cu restul – în Biserica Sfîntului Mormînt: o dată singură, urmărind, ca o premoniție, un porumbel alb ce se înalță spre cupolă pînă dispare; a doua oară, ca ghid al unui grup de pelerini. Nici una dintre cele două secvențe nu există, din cîte îmi amintesc, în cartea Zeruyei Shalev, însă intensitatea lor existențială, fără grijă pentru țarcurile confesionale, e legată subteran de fraza ascendentă, turbionară a prozatoarei.

S-ar putea ca Maria Schrader să fi prins din fraza Zeruyei Shalev exact intensitatea aceasta care vizează cam tot ce se poate exprima în cuvinte; între scenariu și imagine lucrurile comunică perfect, deși finalul filmului nu mai poate prinde din urmă această frază-cheie care proiectează și cartea, și filmul pe un ecran mult mai îndepărtat: „Pentru prima oară de cînd a început totul, respir ușurată, mă tîrăsc pînă la lumina aceea palidă și mă așez sub ea, numai fișîitul paginilor se aude în liniștea care-a cuprins sălile mari, continui să caut pînă ce găsesc povestea și știu c-am găsit exact ce-mi trebuia, povestea despre fiica preotului, care s-a lepădat de religia iudaică în seara distrugerii Templului, iar tatăl ei a ținut doliu după ea și, în cea de-a treia zi, ea s-a dus și a stat în fața lui și i-a zis, tată, n-am făcut asta decît pentru a-ți salva sufletul, iar el a refuzat să iasă din doliu și ochii i-au vărsat lacrimi pînă în clipa morții ei și abia atunci a ieșit din doliu, și-a schimbat hainele și a cerut să mănînce pîine, sînt sigură c-am mai auzit o dată povestea asta, în urmă cu mulți ani, că mama mi-a citi-o într-o seară, în timpul unei pene de curent, cînd stăteam cu toții în jurul unei singure lumînări, iar tata a spus, ce-i povestești acolo, nu vezi că e prea trist".

■ ■ ■

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Erotism vampiresc

● **Jozef van Wissem & Jim Jarmush, *Concerning the Entrance into Eternity*, Insound Vinyl, și *The Mystery of Heaven*, Sacred Bones, 2012.**

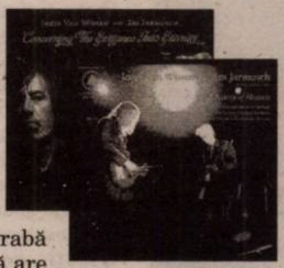

Jim Jarmusch, stindardul cinema-ului indie, a urmat exemplul lui David Lynch și s-a apucat de muzică. Ca și Lynch, a cochetat mereu cu această dimensiune și a colaborat adesea cu muzicieni de cele mai diverse facturi – Neil Young, Iggy Pop, rapperul RZA. Ca și Lynch, e mai degrabă muzicant decît muzician, așa că are nevoie de cineva care să știe să umble cu instrumentele și cine știe ce alte scule or mai fi necesare, scop în care îl angajează pe Jozef van Wissem, alături de care a scos în 2012 cele două albume despre care am ales să povestesc aici. Van Wissem e un tînăr olandez lăutar (la propriu, cîntă la lăută) de școală minimalistă, cu puțin peste 10 ani de carieră în spate. Anii recenți și i-a petrecut în cîrdășie cu Jarmusch, alături de care tot încearcă să compună o coloană sonoră. Mai precis, coloanele sonore par a fi gata, filmul e cel care întîrzie. Jarmusch a promis că va fi un film cu vampiri. Afirmația trebuie interpretată în același registru cu cea în care Lars von Trier a promis că va face un film horror *(The Antichrist)*, unul SF *(Melancholia)* și unul porno *(Nymphomaniac)*.

Nu știu cît material de pe aceste albume se intenționează a fi folosit pe coloana sonoră cu pricina, dar tot încerc să îmi imaginez vampiri seducînd și salivînd însîngerat pe piesele astea, și am dificultăți. Titlurile mai ajută cît de cît în această privință: „He is Hanging By His Shiny Arms, His Heart An Open Wound" îmi amintește de Luceafărul lucios din *Twilight;* „Concerning The Entrance Into Eternity" ar putea captura dilema dezvirginării Bellei din același film; „The More She Burns, The More Beautiful She Glows" este unica piesă cu voce – a Tildei Swinton, căreia Jarmusch i-a promis rolul vampiroaicei principale (în compania lui John Hurt) din posibilul film. Or, cine știe, poate mă înșel eu și au dreptate recenzenții care afirmă că piesele astea exprimă de fapt teme proto-creștine.

Oricum, nu sînt distincții semnificative între aceste două albume scoase pe măsură ce s-a acumulat suficient material pentru idee. Probabil vor mai apărea și altele. Ambele conțin 4-5 piese minimalist-instrumentale a cîte 10 minute, ambientale în teorie, dar cîntate totuși cu instrumente reale, ce sugerează prezența unui performer. Muzica ambientală (și derivatele sale, precum post-rockul) și-a propus, încă de la origini, să creeze stări în care ascultătorul pierde conștiința existenței persoanei fizice care cîntă. Muzica de acest gen trebuie să sune ca o manifestare a ambientului și să dea feedback înapoi ambientului, factorul uman e mascat (de aici și necesitatea de a evita părțile vocale). Aceasta nu este însă și opțiunea cuplului Jarmusch – van Wissem. Majoritatea pieselor sînt cîntate la o lăută rece, cu acorduri repetitive de complexitatea minimalistă a lui „melc, melc, codobelc", ce se dezvoltă înspre zona hipnotică pe măsură ce Jarmusch aplică asupra lor feedback electronic (de chitară, în general) în crescendo, influențat probabil de hipnoza drone a celor de la Swans.

Făcînd abstracție de coloanele sonore de Hollywood, menite să promoveze cîte un hit MTV, acest gen de materiale reprezintă, totuși, mai degrabă un produs conex, de augmentare a unui spectacol vizual, un nivel de rafinament adăugat unui film care există deja. Am impresia că Jarmusch abordează problema invers, încercînd să-și imagineze filmul pe care l-ar putea face dintr-o astfel de coloană sonoră. Ca un experiment sinestetic, imaginea și povestea se vor naște din sunet. Am ascultat soundtrack-uri capabile să-ți povestească filmul înainte să-l vezi (mă gîndesc la *Blade Runner* al lui Vangelis, aproape tot ce a făcut Morricone și unele din isprăvile recente ale lui Nick Cave), însă muzica de pe albumele aflate aici în discuție are mai multe în comun cu colaborarea Jarmusch – Neil Young (de pe western-ul *Dead Man)*, decît cu lamentația gotică ori tensiunea erotică vampirească. Dar, desigur, vorbim de Jarmusch, de la care, indiferent ce am aștepta, vom avea parte de o surpriză.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

trei întrebări pentru

Cătălin OLARU

O comunitate cinematografică

Ce a însemnat bursa „Alex. Leo Șerban" și timpul petrecut la New York pentru tine?

Primirea bursei a fost înainte de toate un semnal că merg în direcția potrivită, care a venit la timpul potrivit și pentru care nu voi putea niciodată să le mulțumesc destul membrilor celor două jurii care au fost implicate în decernarea ei (Andrei Gorzo, Magda Mihăilescu, Sorin Botoșeneanu, respectiv Tudor Giurgiu, Mihai Chirilov și Corina Șuteu) și lui Bobby Păunescu, cel care a finanțat acest proiect. Ajuns în New York, bursa a marcat primul meu contact cu o comunitate cinematografică extrem de activă – critici de film, cineaști, elevi și profesori, organizatori de festival și voluntari, dar mai ales spectatori, un public extrem de receptiv, mult mai pregătit să aprecieze munca altora decît s-o judece. Am fost la New York samuraiul care și-a găsit armata, și a fost un sentiment foarte plăcut.

Care au fost provocările pe care le-ai avut în aceste trei luni?

În prima lună de bursă – să nu judec prea aspru, în recenziile mele, un film care se întîmplă să fi fost ultimul din programul unei zile, sau programat spre finalul New York Film Festival, cînd oboseala și saturația se instalează și nu-i deloc ușor să le faci să dispară. Altfel spus, să merg la trei proiecții pe zi și să văd fiecare film cu aceiași ochi. Atîta timp cît am făcut parte din echipa organizatorică a *Making Waves: New Romanian Cinema*, a fost de asemenea destul de greu să văd absolut toate filmele din selecția festivalului și, dată fiind implicarea mea, să nu pot scrie despre nici unul dintre ele.

Te-a inspirat în vreun fel New York-ul?

Am văzut în New York ceva ce n-am mai întîlnit nicăieri altundeva: o deschidere la dialog și o disponibilitate din partea colegilor mei de breaslă de a ajuta, cum nu credeam să existe. Sprijinirea, cel mai adesea dezinteresată, și în primul rînd din punct de vedere financiar, a domeniului în care activezi e ceva ce se înțelege de la sine în America.

***Cătălin Olaru** este criticul de film care a beneficiat de o rezidență profesională la New York în urma cîștigării primei burse „Alex. Leo Șerban".*

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei GORZO

dilematograf

Despre Nicolaeşti, canoane şi războaie culturale

În tirul încrucişat al reacţiilor la moartea lui Sergiu Nicolaescu – reacţii polarizate pe linii altminteri previzibile –, Mircea Platon (istoric la Ohio University) plasează cîteva observaţii realmente provocatoare (la focuriinnoapte.blogspot.ro): „Dar ethosul naţional-comunist al lui Nicolaescu nu e cu mult diferit de ethosul naţional-capitalist al marii majorităţi a producţiilor hollywoodiene (...) [Iar] în privinţa epopeii naţionale cinematografice, filmele lui Nicolaescu nu sînt cu nimic mai mincinoase sau mai propagandistice decît filmele epopeii naţionale americane. Din punct de vedere cinematografic, România s-a construit prin *Mihai Viteazul* lui Amza Pellea la fel de romantic [cum s-a autoconstruit America prin filmele lui John Ford, deşi] între filmele lui John Ford şi filmele lui Segiu Nicolaescu e o diferenţă stilistică enormă". *Precisely.*

Mircea Platon vs *Tudor Călin Zarojanu*

Şi mai exact, Ford e un mare stilist, în timp ce filmele lui Nicolaescu – chiar şi cele mai ambiţioase – sînt nule sau aproape nule sub acest aspect. Afirmaţia asta se cere însă demonstrată prin analiză formală detaliată, iar analiza formală detaliată a filmelor lui Nicolaescu s-ar putea să fie (1) nepotrivită în contextul imediat al morţii lui, căci irelevantă la statutul lui de creator de memorie colectivă, ba chiar de mitologie naţională; şi (2) mai presus de nivelul de alfabetizare cinematografică al multora dintre fanii, dar şi dintre detractorii lui. În orice caz, a opune artei sale (artei, nu moralităţii personale) arta unui Mircea Săucan nu e dovada unei educaţii estetice foarte avansate în domeniul filmului. După cum explică tot Mircea Platon, „filmele lui Sergiu Nicolaescu au fost expresia modernismului comunist-naţional de consum", în timp ce „filmele lui Mircea Săucan au fost expresia modernismului comunist de elită, a existenţialismului-comunist românesc". Cei care pun în conflict estetic cele două „modernisme" le pun, de fapt, în conflict de clasă – arta elitelor contra artei maselor, cultură „înaltă" contra cultură „plebee". O demonstraţie pertinentă a mediocrităţii stilistice a lui Nicolaescu ar opune artei lui arta – tot populară – a unui Anthony Mann, să zicem *(Mihai Viteazul* contra *El Cid, Dacii* contra *Căderea Imperiului Roman),* sau a unui Howard Hawaks *(Scarface* şi *Somnul de veci* contra *Cu mîinile curate);* şi s-ar baza pe analiză stilistică punctuală. În loc de asta, Tudor Călin Zarojanu (pe pagina lui de Facebook) se declară recunoscător pentru norocul de a fi făcut parte din elita care a crescut nu cu filme de Nicolaescu, ci cu *„Întoarcerea acasă* şi *Fluturii sînt liberi,* cu *Blow-Up,* cu Tarkovski şi Mihalkov, cu *Clanul sicilienilor* şi *Reconstituirea,* cu *Glissando, Proba de microfon* şi *Croaziera,* şi – după ce aşa ceva a început să nu mai existe prin cinematografe – am crescut mai departe, în faţa unui video, cu *Cîmpiile ucigaşe* şi *All That Jazz* şi din nou Tarkovski". Mi se pare semnificativ că singura mostră de cinema de masă inclusă pe lista lui Zarojanu, *Clanul sicilienilor,* e un film de Henri Verneuil – un regizor nu cu mult mai interesant, din punct de vedere stilistic, decît Nicolaescu...

Problema cu elitismul de la înălţimea căruia îi priveşte Zarojanu pe admiratorii lui Nicolaescu este că, la rîndul lui, e uşor de privit de sus, de pe înălţimi încă şi mai rarefiate. Majoritatea titlurilor/numelor enumerate de Zarojanu sînt reprezentative pentru canonul/panteonul cinefil al generaţiei lui de intelectuali români, dintre care mulţi au rămas fixaţi în el. Un canon definit de oferta Cinematecii Române şi apoi de ce mai circula pe video, cu Tarkovski în centrul Universului, cu splendorile mai accesibile ale unor Fellini şi Visconti puse mai presus de frumuseţile mai greu de descoperit ale lui Rossellini, cu relativ burghezul Truffaut preţuit mai mult decît revoluţionarul (şi anticapitalistul) Godard, cu clasicismul lui Szabó cotat mai bine decît modernismul (şi marxismul) lui Jancsó, cu Akira Kurosawa pe post de japonez numărul unu în locul nici-măcar-descoperitului Ozu, şi, în fine, cu o expunere extrem de limitată la clasicii hollywoodieni canonizaţi în anii '50 de *Cahiers du Cinéma* (Hawks, Preminger, Fuller, Nicholas Ray, Anthony Mann etc. – cu toţii regizori de filme „de consum", omologi de-ai lui Nicolaescu) şi la instrumentarul

critic necesar pentru aprecierea fineţurilor lor stilistice. Ar merita scrisă o istorie a creării acestui canon; ea ar scoate în evidenţă rolul jucat în alcătuirea lui de factori precum Războiul Rece (influent în receptarea filmelor lui Tarkovski, de pildă), lipsa totală de acces la mult, foarte mult cinema important (de pildă, la tot cinema-ul american de avangardă din anii '60-'70) şi restricţionarea treptată a informaţiei (astfel încît dogme critice şaizeciste – de pildă, Kurosawa ca japonez numărul unu – au rămas nechestionate). Pe scurt, e un canon care s-ar cuveni relativizat, şi nu folosit pentru a le da în cap fanilor lui Nicolaescu. Altfel, contribuie şi el la ceea ce deplînge Tudor Călin Zarojanu – „neînţelegeri care nu vor fi putea fi aplanate niciodată".

PUBLICITATE

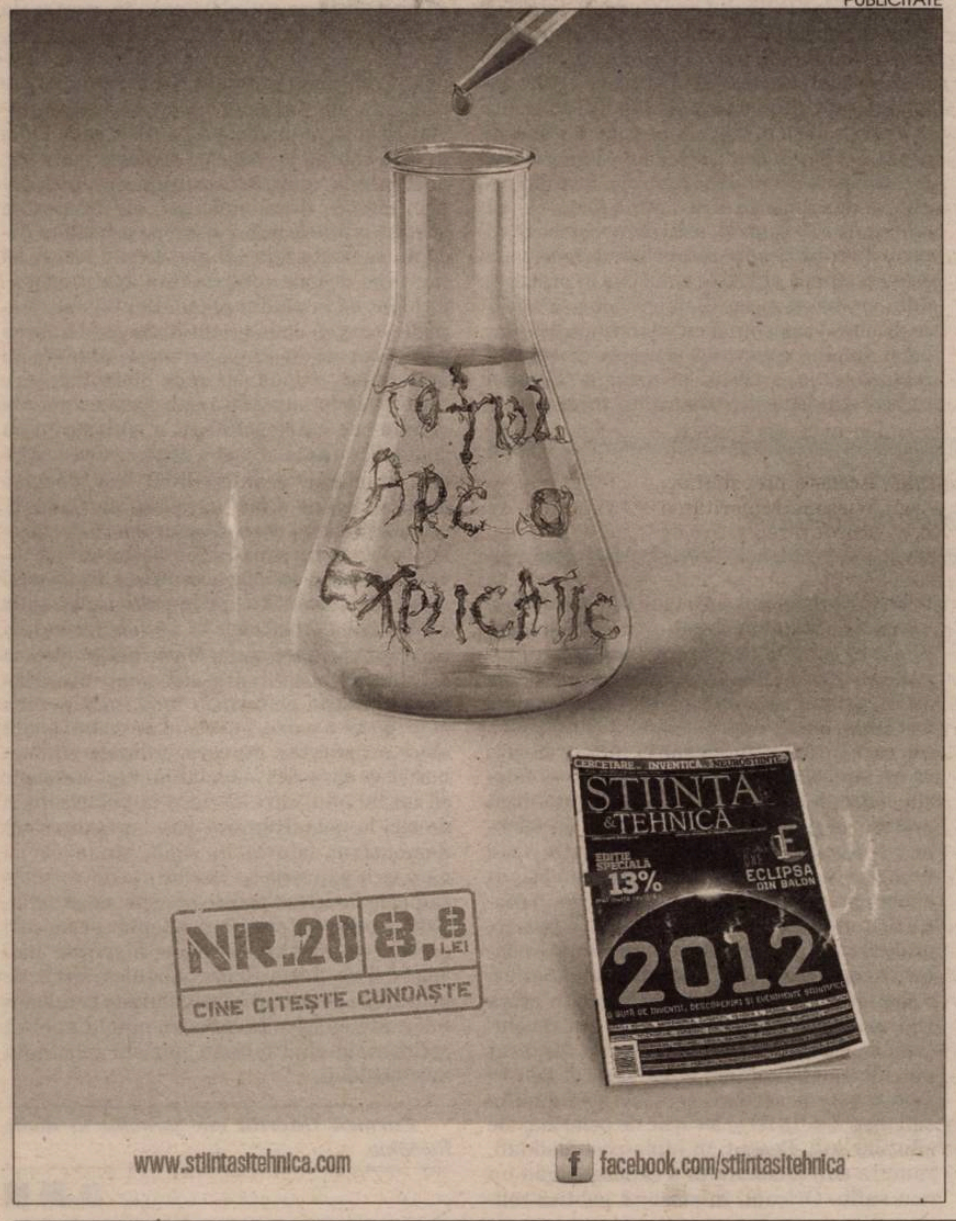

Carmen GAVRILĂ

Libia – între salafism şi sufism

De la discursul public de unitate naţională pentru democraţie, proclamat de liderii rebelilor libieni în timpul revoltelor anti-Gaddafi, acum o nouă formulă este folosită în spaţiul public – reconcilierea naţională. Evident, asta înseamnă că a existat sau există, departe de unitatea naţională invocată în timpul revoltelor, cel puţin un dezacord, dacă nu chiar conflict, după cum au arătat atacurile şi ciocnirile de-a lungul anului, între diversele piese ale puzzle-ului libian.

Dacă a existat unitate, aceasta a fost doar temporară, pînă la înlăturarea de la putere a colonelului Gaddafi. Şi poate nici atunci, de vreme ce semne de neînţelegere s-au făcut simţite între unii lideri militari rebeli din Est, mai ales din Benghazi şi cei ceva mai „politici" din Vest. Actualele autorităţi libiene sînt în plin proces de acuzare şi pedepsire a unor foşti membri ai regimului Gaddafi, inclusiv a fiului acestuia, Saif al-Islam, sub varii acuzaţii de crime de război sau împotriva umanităţii. Unii spun că acţiunile juridice sînt parte a procesului de reconciliere naţională. Cu condiţia să nu fie judecăţi pe genunchi, rapide şi sumare...

Libia de acum parcă şi-a pierdut din senzaţionalul pe care îl avea pentru presă în 2011. Acum nimeni nu mai pare interesat să discute public o Libie complicată în lipsa singurului personaj negativ, o Libie care i-a dezamăgit pe optimişti şi în care mişună o multitudine de grupări care au rămas înarmate din vremea revoltelor, care îşi fac singure dreptate, o Libie cu un guvern fragil şi lipsit de autoritate reală în multe zone ale ţării, o Libie de care, cu excepţia cîtora ştiri de presă, nu prea se mai vorbeşte şi în care marile companii energetice par să îşi desfăşoare în linişte afacerile şi să facă, tot în linişte, planuri pentru altele şi mai fructuoase decît pe vremea lui Gaddafi.

Libia fragmentată

Guvernul, şi în general liderii de la centru ar putea căpăta ceva mai multă putere pe măsură ce şi dacă adună rezerve de finanţare pentru tot ce înseamnă administrarea ţării, din veniturile provenite din resursele de petrol şi gaze. Asta, bineînţeles, cu condiţia să nu se ajungă din nou la o concentrare a veniturilor în mîinile celor puţini. Deocamdată, guvernul, deşi susţinut din exterior, este în continuare slab şi depinde, acasă, de bunăvoinţa diverselor resturi de grupuri ale foştilor rebeli anti-Gaddafi, care acum fac treabă de poliţişti în multe zone, asigură graniţele în unele regiuni şi chiar îşi asumă rolul de pompieri acolo unde practic nu există infrastructură administrativă coordonată de guvernul central. Complicaţii în plus vin din faptul că diverşi miniştri sau oficiali libieni protejează ori susţin fiecare grupuri sau miliţii înarmate, care sînt scutite de obligaţiile dintr-o societate normală, cu exemple de la camere de hotel ocupate abuziv, fără plată, la confiscarea de bunuri private sau publice, după voia inimii, sau schimburi pentru asigurarea securităţii. Şi astfel de cazuri sînt cele „fericite", pentru că în alte locuri, legea de orice fel, chiar şi strîmbă, lipseşte total, cînd diversele miliţii sînt în conflict ori nu colaborează cu guvernul, ci aleg să se comporte ca şi cum teritoriul respectiv le-ar aparţine, şi prin urmare nu puţine sînt conflictele cu miliţii rivale sau cu triburile locale. Lucrurile sînt şi mai complicate în Est, unde există localităţi şi zone practic autonome, în care diverse miliţii şi brigăzi oferă nu doar protecţie populaţiei, ca o forţă de poliţie, ci şi servicii sociale şi îşi cîştigă, încet-încet, simpatia oamenilor. În alte cazuri, tot în Est, brigăzile locale continuă să vîneze „loialişti" reali sau imaginari ai lui Gaddafi, miliţii care intră deseori în conflict deschis cu forţele de securitate guvernamentale. Alte forme de organizare în absenţa unei puteri centrale sînt grupările înarmate formate din diverşi membri ai unor comunităţi care au decis să îşi ia soarta în propriile mîini şi să asigure singuri securitatea perimetrului în care trăiesc, un fel de administraţii locale, fără legătură cu guvernul de la Tripoli.

Umbra lui Gaddafi

Pentru alţii, Gaddafi nu a murit, iar lîngă Misrata, de exemplu, miliţii încă loiale colonelului s-au aliat cu triburi locale, au respins autoritatea guvernului de la Tripoli şi se autoguvernează. Grupările sînt de toate felurile, de la secularişti la islamişti radicali, ca Ansar al-Sharia, la care mulţi libieni se raportează aşa cum o făceau şiiţii libanezi faţă de Hezbollah sau unii egipteni faţă de Fraţii Musulmani, cu alte cuvinte, ca la o entitate care oferă reguli şi sprijin, moral şi material, în haos sau în absenţa unei autorităţi reprezentative. De Ansar al-Shariah este cel mai probabil să mai auzim, de vreme ce influenţa mesajului său radical islamic se face tot mai simţită, iar surse americane de securitate o califică drept braţul armat informal al guvernului de la Tripoli, care ar juca mai multe cărţi, pentru a se asigura că în orice scenariu iese în cîştig.

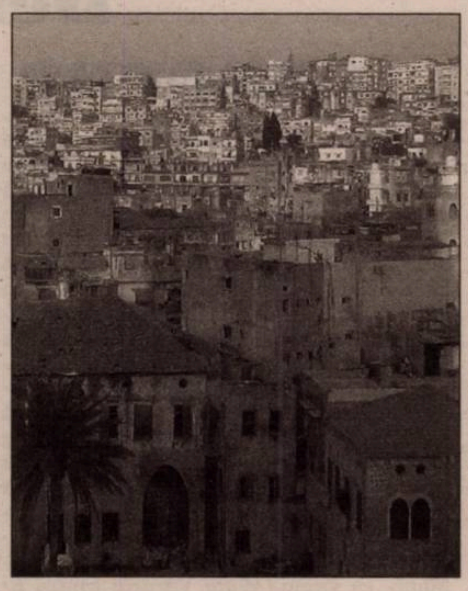

Libia post-Gaddafi a reapărut brusc în discuţia publică, cu toate problemele ei, cînd ambasadorul american şi-a pierdut viaţa într-un atentat la Benghazi. A fost rumoare atunci în ceea ce priveşte lipsa securităţii adecvate pentru personalul diplomatic american, însă puţini au citit – public – mai mult în acel eveniment, care a semnalat foarte clar haosul din teren, viziunile locale diferite despre ce cale să urmeze Libia şi autoritatea fragmentată.

În continuare, Libia are nevoie de o nouă constituţie, care să ţină la un loc Estul şi Vestul, care să nu aibă derapaje religioase şi să mizeze mai degrabă pe secularism în politică şi să păstreze, în acelaşi timp, libertatea şi sensibilităţile religioase ale unei ţări populate majoritar de musulmani.

Pe lîngă riscul unei dezintegrări geografice, care ar putea să ducă la o separare a Estului de Vest – dacă nu în unităţi şi mai mici – există şi pericolul unei fragmentări pe linie religioasă, pentru că în peisajul post-Gaddafi au apărut inclusiv violenţele şi ciocnirile motivate religios, chiar dacă, în ansamblu, aproape toată populaţia este musulmană. De exemplu, grupări salafiste locale au atacat în repetate rînduri adunări, centre de studiu sau ordine sufi, care prin excelenţă practică o mixtură de misticism şi pacifism, care numai ameninţătoare nu pot fi pentru nimeni.

Salafism vs *sufism*

Astfel de ciocniri nu sînt produsul revoltei care a dus la finalul erei Gaddafi, tensiuni existau dinainte în subteran, dar odată înlăturată mîna de fier a colonelului, ele s-au transformat în ciocniri în toată regula, pe fondul unui guvern slab şi al multitudinii de grupări radicale înarmate, care îşi găsesc acum noi ţinte. Da, ciocnirile religioase pot fi catalogate drept o moştenire a fostului regim, şi de vreme ce fără o mînă forte, ele au scăpat de sub control, asta demonstrează că noua discuţie despre reconcilierea naţională este extrem de dificil de transpus în practică, atîta vreme cît reconcilierea religioasă nu face de obicei casă bună cu islamul radical salafist. În plus, este vorba şi despre divergenţe religioase între trecut şi prezent. Islamul radical salafist este o tentaţie a prezentului, în timp ce sufismul care vine din trecut este o formă de islam moderat, pacifist. De menţionat că pînă la lovitura de stat a lui Gaddafi din 1969, Libia avea un rege sufist. De altfel, primul rege al Libiei post-coloniale a fost Idris, însuşi liderul frăţiei sufite Sanusi, cea care a rămas în memoria multor libieni ca un simbol al luptei anticolonialiste. Istoria, e drept, a fost mult mai nuanţată decît preferă să ţină minte unii, pentru că membrii ordinului sufi Sanusi au luptat, ce-i drept, cu ocupanţii italieni, dar au obţinut eliberarea şi pentru că au avut sprijinul Marii Britanii. Cînd Gaddafi a venit la putere, ordinele sufi reprezentau o ameninţare datorită popularităţii lor, aşa că ordinul Sanusi a fost desfiinţat, iar sufismul scos în afara legii şi catalogat drept ideologie antirevoluţionară. Evident că sufismul nu a dispărut din Libia lui Gaddafi, chiar dacă a fost în mod constant asediat, centrele de adunare sufi distruse, la fel şi locurile de pelerinaj ale sfinţilor sufi. Recent, în Libia post-Gaddafi, ramura sufi a islamului a căpătat rapid un nou suflu. Oricum, în peisajul politico-religios al actualului Orient Mijlociu şi în Africa de Nord, sufismul mistic, pacifist şi quietist, fără încărcătură social-protestatară, pare cel puţin bizar pentru o mare parte a populaţiei musulmane, cu apetit în creştere pentru diversele forme ale islamului politic. În plus, în tot Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, liderii seculari sau religioşi au dus o propagandă intensă de denigrare a sufismului, de catalogare drept erezie. Iniţial, în cazul Libiei, Gaddafi nu doar a înfierat sufismul ca pe o erezie, ci a indus populaţiei ideea că sufismul este un simbol şi o relicvă a monarhiei asupritoare. E drept că anii de propagandă anti-sufi pot alimenta parte din violenţele de acum împotriva ordinelor sufi în Libia, dar nu reprezintă singura sursă, pentru că peste tot în lumea islamică, din Asia Centrală pînă în India şi Orientul Mijlociu, vreme de secole, mişcările şi curentele sunni radicale şi chiar şi o bună parte dintre musulmanii şiiţi au atacat în mod frecvent sufismul ca pe o erezie, în mod special din cauza mesajului mistic greu de digerat, care promovează perfecţionarea spirituală, iubirea pentru Dumnezeu pînă la uitarea de sine şi ignorarea realităţilor sociale şi politice, dar şi din cauza practicii adepţilor sufi de a ridica oameni la statutul de sfinţi, fapt absolut scandalos în lectură sunnită, pentru care sfinţi sînt doar profetul Mohamed, profeţii de dinainte de Mohamed şi califii.

> *Gaddafi a făcut schimbări de joc din punct de vedere religios.*

Quietism vs *islam politic*

Ca şi alţi lideri autoritari din regiune, în ultimii ani Gaddafi a făcut schimbări de joc din punct de vedere religios, în funcţie de necesităţile politice. Tocmai de aceea, în ultimii ani ai regimului, Gaddafi a schimbat tactica şi a încurajat, întîi discret, apoi tot mai deschis, sufismul, ca să contracareze popularitatea în creştere a salafismului, pe care, nu fără îndreptăţire, îl vedea ca pe un instrument al Arabiei Saudite. Preferinţa pentru sufismul quietist s-a conturat, de exemplu, şi în Rusia postsovietică şi în republicile Asiei Centrale, unde în faţa valului de mişcări radicale islamice, autorităţile, după ce descurajaseră, inclusiv prin metode dure, sufismul, au început să susţină ordinele sufi, cumva pe principiul dacă nu se poate fără religie, atunci măcar să fie vorba despre o religie fără apetit politic. Evident că în rîndul populaţiei libiene, trecerile acestea de la promovarea la blamarea unuia sau altuia dintre curentele islamice au determinat o nouă sursă de diviziune, care acum iese la suprafaţă sub forma unei noi asocieri de către salafişti, a sufismului cu Gaddafi, de data aceasta, după ce fusese asociat cu monarhia anilor 1960. Dar, deşi această tensiune a fost agravată de Gaddafi, cel mai probabil deznodămîntul ar fi fost acelaşi, tocmai din cauza diferenţelor uriaşe între sunnism şi sufism, accentuate de peisajul politic de dinainte de primăvara arabă şi de continuarea ori efectele ei, aşa cum le vedem azi. Sînt voci care spun, foarte pragmatic, că o Libie preponderentă sufi poate favoriza pacea internă pe termen lung, însă pentru asta, pe de o parte, guvernul ar trebui poată oferi securitatea de care ordinele sufi au nevoie ca să se dezvolte, iar profilul economic să nu fie unul care să ducă la polarizare şi de aici la nemulţumire, care, aşa cum a tot demonstrat istoria în zonă, tinde să îşi găsească expresia şi preferinţa în formele radicale de islam politic precum salafismul. Atît că noile autorităţi au adoptat pe alocuri o serie de măsuri care par inspirate mai degrabă de Şaria (legea islamică) decît de principiile democratice, seculariste şi religios tolerante cu care le înzestra opinia publică occidentală cînd formau nucleul rebeliunii anti-Gaddafi.

***Carmen Gavrilă** este jurnalist la Radio România.*

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

A apărut noul număr

LETTRE INTERNATIONALE 83

Charles Glass: *Siria: citadela și orașul*

Rodica Binder: *Literatură și scandal*

J.M. Coetzee: *Miezul verii*

Ion Vianu: *Fotografia*

Mircea Ţicudean: *Madeleine, Praga și războiul*

Mihail Rîklin: *Patriarhul și Pussy Riot*

Jacqueline Rose: *Marilyn Monroe*

Revista poate fi achiziționată și on-line pe e-icr.ro

Backspace: povestea unei galerii-atelier

Am asistat, relativ de curînd, la lansarea unei expoziţii-galerii-atelier: Backspace. *5 artişti plastici,* ***Victor Bratu, Daniel Crăciun, Bogdan Lascăr, Sorin Moldovan*** *şi* ***Ovidiu Panighianţ.*** *Cu toţii absolvenţi de Arte Plastice spre sfîrşit de ani '90, au renovat o încăpere cu potenţial dintr-o casă veche şi şi-au expus acolo o parte din lucrări. Foarte diferite, evident, între ele, fie colaje, scanări, grafică nonfiguративă, cu îngeri, păsări, trepanatori, cuţite de trimat sau nuduri din lumea circului, acestea au, totuşi, ceva în comun: o anumită viziune artistică neconvenţională, cu dorinţă de inovare, şi un oarecare spirit de libertate şi frondă. Am stat de vorbă cu trei dintre reprezentanţii celor cinci, prezenţi la faţa locului. Desigur, pictura nu se poate, de fapt, explica... (**I. P.**)*

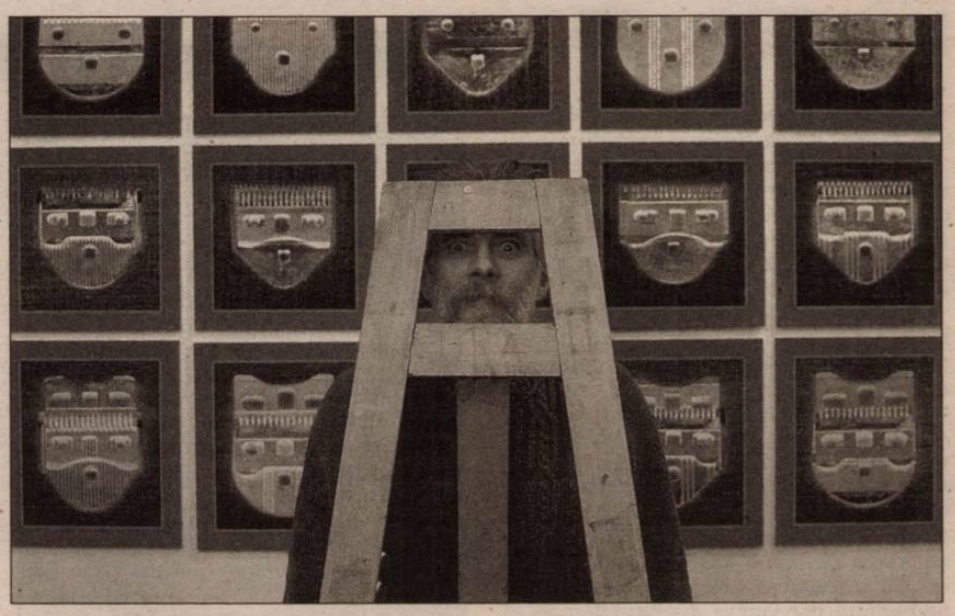

Ce urmăriţi cu spaţiul acesta?

Sorin Moldovan: Împreună cu prietenii mei, în urma unor eforturi susţinute, am reuşit, de un an, să punem la punct spaţiul denumit în acest moment Backspace; pe care-l vom folosi atît ca atelier, unde putem desfăşura lucrări de mari dimensiuni, cît şi ca galerie, unde ne putem expune atît propriile lucrări, cît şi pe cele ale unor artişti invitaţi.

Şi atelier, şi spaţiu de expunere?

S.M.: Un hibrid. Un compromis, care în prezent ne e util aşa. Dacă expoziţia durează mai mult de o săptămînă, îl folosim şi ca atelier pentru că e la fel de important pentru noi. În Bucureşti nu ştiu să se întîmple aşa ceva, e o idee venită dintr-o necesitate. Lumea nu-i cunoaşte pe artişti, ci doar operele lor. E normal să ştie că sîntem vii, că punem mîna în vopsea, pe bidinea şi că lucrările astea nu apar de la sine... Omul vede lucrarea, nu reţine numele, noi nefiind în zona vizibilă: nu sîntem artişti de scenă... Sîntem cei mai retraşi în zona artistică – muzicianul performează în faţa publicului... ca să nu mai vorbim de actor...

Cîte ceva despre dumneavoastră...?

S.M.: Am intrat la Academia de Artă în '93, am absolvit la clasa de pictură a profesorului Ion Sălişteanu, făcînd în paralel şi grafică cu profesorul Nistor Coita. Sînt un hibrid: am terminat în '98 Academia de Artă şi înainte am făcut Politehnica, în anii '80... Poate că m-a inspirat partea tehnică să scot la iveală nişte subansambluri din maşini de trimat şi să le dau o înfăţişare antropomorfă.

Secţiune într-o clasă

Ce e maşina de trimat?

S.M.: Era maşinuţa care mă tundea la Ciufulici – nefiind bine ascuţită, îmi smulgea perii de pe ceafă, chestiune care mi-a lăsat o impresie de neuitat, cum se spune. Întîmplarea a făcut ca, la un moment dat, fiind în şcoală, să mă apuc să demontez o asemenea maşină şi să fac o simplă observaţie: principalul cuţit care-mi tundea părul avea o formă antropomorfă. L-am folosit mai departe în sens plastic, deşi el este un simplu obiect mecanic.

Unde se înscriu lucrările dvs.?

S.M.: În zona digitală – scanări pe geamul scanner-ului şi prelucrare digitală. Intervenţia mea a fost minimă. Important a fost că le-am ridicat la scară antropomorfă ca să spună ceva: au ajuns la dimensiunea unui cap omenesc, ele fiind, în realitate, foarte mici, cît să le ţii în palmă.

De ce aţi ales cuţitul de trimat?

S.M.: Ideea de mască mi-a atras atenţia. Secţiunea prin el mi-a amintit de prima zi de şcoală. E o clasă de zi. Sus sînt băieţii, urmaţi de fete. Cei cu ochelari stăteau în faţă. Toţi aveau privirea pierdută, inexpresivă. Îmi dădeau impresia că pierd vremea, avînd privirile astea golaşe şi uitîndu-se... nicăieri. E o glosă, un leitmotiv. Sînt toţi diferiţi, deşi toţi la fel.

O să ajung şi la adulţi, cu următoarele serii – există alienare şi după adolescenţă...

Seria dvs. are vreo denumire?

S.M.: Cînd au fost expuse prima dată, aveau titlul „Măştile", unul cu o tentă generalistă. N-am vrut să explicitez faptul că am văzut o clasă de copii stînd în bănci. Am vrut să las pe fiecare să-şi imagineze diverse lucruri, mai degrabă decît să dau o soluţie explicită. De pildă, prietenii mei au văzut măşti din culturile vechi.

Componentele ei pot fi achiziţionate şi separat?

S.M.: Au rămas nişte solişti, pe care i-am făcut cadou colegilor. Ar putea fi descompletaţi, dar, mai degrabă, dacă cineva şi i-ar dori, aş face special noi serii. N-aş vrea să fac intervenţii de manualitate asupra lor. Cred că ajută ideii de alienare tocmai apropierea minimă faţă de aceste lucrări.

Văd că expuneţi şi un alt tip de lucrări..?

S.M.: Din zona pictografică, lucrate în acrilic. Pornesc dintr-o nelinişte şi tensiune care se descarcă în energie gestuală. Durează... cît durează. Apoi mă retrag din faţa picturii şi încerc să mă pun în regulă. Partea atavică, primitivă, e o impietate să o macu-

Trepanator
înseamnă reparator de creiere.

lezi cu cea raţională. Îmi place abordarea asta. La sfîrşit îi dau şi ajustarea profesionistă.

Îngeri şi trepanatori

Lucrările dvs. vin din complet altă zonă... Religioasă?

Victor Bratu: Am terminat şcoala de pictură bisericească şi apoi nu am mai urmat direct calea asta. Dar m-au preocupat... îngerii. Am făcut o instalaţie care a plecat la o expoziţie în Norvegia: un înger compus din nişte prisme, un disc circular şi două aripi, una care era zdrobită, şi alta cu un mecanism care mişca o aripă şi unde urma să fie tălpile lui. Acolo era tot o prismă unde se afla un monitor pentru fenomene atmosferice, tunete, trăznete. Se numea *Agonie*. Era o sculptură minimală. Sînt lucrări din diverse perioade, vreo patru. E ceva pe care vreau să-l dezvolt într-un proiect separat, în care voi include instalaţie şi pictoinstalaţie, în care am pornit cu terapia îngerilor, cu trepanatori şi personaje ale pseudoştiinţei.

O altă perioadă o reprezintă cea a pădurilor. O zonă abstractă: cosmogonie, vitalitate, esenţe... înţelegere, mişcare. Mai am o perioadă a arcadelor. O lucrare spontană, *Adam şi Eva,* singulară. E făcută într-un timp record, spontan.

Mai e o perioadă a porţilor. Astea fac parte din aceleaşi elemente de structuri.

Acum în ce perioadă vă aflaţi?

V.B.: Vreau să mă ocup de terapia îngerilor, un proiect mai mare de pictură, care necesită şi instalaţii mecanice, electronice... Lucrez cu orice material; de pildă, de mult lucrez cu nisip. Îngerii au căzut şi trebuie şi ei reparaţi, ca şi noi. De către trepanatori. Trepanator înseamnă reparator de creiere.

Politic, vegetal şi colaj

Şi lucrările dvs. se pot încadra în perioade?

Daniel Crăciun: O parte dintre lucrările mele sînt inspirate de politică. De aversiunea faţă de politic şi social. Teroarea de astă-vară m-a inspirat. Din '90 m-am implicat în tot soiul de fenomene politice, precum Piaţa Universităţii. Prima mea perioadă a fost dominată de revoltă, contestare. Dar, în acelaşi timp, eram şi fan al expresionismului german, şi al neo-expresionismului, al lui Baselitz. Apoi m-am mutat pe avangarda italiană.

Aţi depăşit momentul contestatar?

Hotărîsem să mă despart de genul ăsta, totuşi am mai făcut două asemenea lucrări. Acum, genul s-a mai distilat pentru că am trecut prin perioada... angelică: îngeri, demoni şi păsări. Foloseam Monstrul ca metaforă în acea perioadă.

De cîţiva ani am trecut la perioada obiect: lucrez pe un suport de polistiren expandat – cu forme cam imprevizibile. Îl iau de la depozite de construcţii, de pe stradă, le primesc cadou... Înainte de a pleca în Franţa să-mi fac masteratul, începusem să lucrez la aceşti îngeri şi demoni şi la o nouă privire asupra naturii. Am fragmentat vegetalul, ca să nu fie peisajul tipic, care mă enerva în peisajele clasice; apoi am ajuns la reţele neuronale şi, după ce informatica a cîştigat teren, am trecut la *network*-uri... În '99, această nouă privire asupra naturii vegetale a fost între primele la noi. Am adus arbori, i-am pus în ghiveci, îi udam la două zile, îi mai şi pictam. Erau anumite tuşe cromatice. De unele crengi am agăţat cîte un tablou, ca să arăt legătura între artă şi natură.

Încă mai sînt în perioada asta, pe anumite zone. Colajul – obiectualul – a rămas o preocupare de-a mea. Folosesc folie de aluminiu, cîrpe. Folosesc uneori rame kitsch – ca pe o prelungire a tabloului.

Ce aveţi de gînd cu galeria?

S.M.: O să încercăm să facem locul cît de public sîntem capabili. Am vrea să-l ţinem şi de atelier deschis, să vină lumea din stradă, fără programare.

Cum supravieţuiţi, practic? Sînteţi în vreun proiect, aveţi vreo sponsorizare?

S.M.: Nu. Mi se pare sănătos că nu sîntem sponsorizaţi pentru că o sponsorizare vine cu nişte reguli. Dacă devine comandă devine neplăcut. Trebuie păstrată o distanţă.

V.B.: Acum cîţiva ani am avut un prieten, doctor, care m-a invitat în Franţa, în Reunion, o colonie, pe o insulă, şi acolo oamenii chiar s-au bucurat de ce făceam: m-am dus cu pînzele goale şi le-am lucrat acolo, în grădina lor. Era ca un *happening,* veneau cu toţii, copii, părinţi... Le-am stricat aleile făcute cu nu ştiu ce plăcuţe de ceramică. Copiii dansau acolo de bucurie. La sfîrşitul lucrului, expoziţia era deja vîndută. Oamenii erau mulţumiţi că acolo se întîmpla ceva. Era o stare de vacanţă, de fericire. Cei care cumpărau nu o făceau ca să vîndă cu mai mult, ci pentru bucuria lor. Acea lucrarea le plăcea, se simţeau bine cu ea, o luau... În România preferă să cumpere un „Car cu boi" contrafăcut, decît o lucrare a cuiva în viaţă. Parcă ar prefera să te vadă mort....

Există gust pentru arta mai puţin consacrată la noi?

S.M.: Latent e sigur, orice om îl are. Dacă publicul ar putea face un mic efort să vadă diferenţa între autentic şi surogat, atunci lucrurile s-ar limpezi.

a consemnat Iaromira POPOVICI

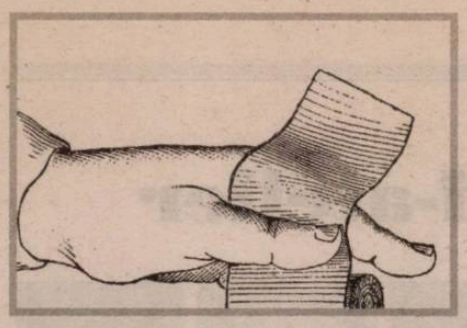

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Omniprezentul, dar discretul Bănică Jr.

În timp ce presa își dă ochii peste cap fiindcă tot ea, presa, a răscolit prin sicriul și înmormîntarea lui Sergiu Nicolaescu, iar topurile de vizibilitate media includ pe primele locuri personaje ca Bianca Drăguşanu, Oana Zăvoranu sau Pepe, Ştefan Bănică Jr. își vede de emisiuni și concerte. Și cîștigă: bani, dar nu numai.

În presa românească, nu faci valuri dacă nu mori sau nu îți dai poalele în cap. Un cetățean pe nume Cristian Mungiu, despre care am mai vorbit și altădată, a strîns în ultimele luni, cu tot cu Cannes-ul lui și lista scurtă de la Oscar, vreo 780 de menţiuni, după o socoteală făcută cu instrumente de monitorizare mediaIQ. Sergiu Nicolaescu a trebuit să moară ca să fie pomenit de peste 2900 de ori – și știm cum –, în timp ce „campioana" Oana Zăvoranu apare de vreo 7600 de ori. Cît ar trebui să aibă pe aceeași listă omniprezentul, dar, cumva, discretul Bănică? Ei bine, 3500 de apariții. Iar asta, fără crize de catatonie, trecere în nefiinţă și alte fenomene paranormale.

Ca prezentator la *Dansez pentru tine*, Bănică Jr. beneficiază, de ani de zile, de mașinăria de PR a PRO TV. Însă vedeta Bănică Jr. nu a fost creată de PRO TV, ci a venit pe acest post cu un capital de imagine dat de prestația anterioară ca muzician și actor.

Dincolo de statutul de fiu al tatălui său și preistoria din *Liceenii*, Bănică Jr. a cunoscut succesul în chip de cîntăreț în jurul anului 2000, asumîndu-și un trend muzical retro, dar cu potenţial și în același timp vacant în România. Așa-numitul *fifties* e un termen vag, oarecum apropiat de *doo wop*, gen denumit după onomatopeea preferată a unor grupuri azi uitate ca The Marcels, Frankie Lymon and The Teenagers sau The Gaylords (sic). La vremea respectivă, făceam CD-uri care se vindeau împreună cu revista *Unica* și am avut surpriza plăcută să constat că acest gen nepretenţios, dar prea puțin deranjant merge foarte bine, alături de lucruri care mie, personal, îmi stăteau în gît, ca 3rei Sud Est sau Sexxy.

După compilația originală, am început să includ și Veta, Ăsta-s eu și alte minuni ale lui Ştefan Bănică Jr. pe discurile românești. Funcționau, era un cu totul alt *melos* (că tot m-am infestat de niște texte ale unor prezentatori TVR zilele trecute) decît țopăiala dance a Andreei Bănică sau traforajul house al lui Hienă, Șopîrlă și Șarpe de la Animal X. Cumva, după ce tatonase cinematografia și teatrul, Bănică a nimerit pe o traiectorie neverosimilă, de epigon-parodist al lui Elvis, care făcea furori într-o epocă în care originalul nu mai interesa pe nimeni.

Albumele și concertele au început să curgă, iar dintre ultimele, cele – celebre și ironizate – de Crăciun au început prin 2002, cu cîțiva ani înaintea lui *Dansez pentru tine*.

Bineînțeles că apariția la această emisiune, pe la jumătatea anilor 2000 (n-am reușit să găsesc nicăieri data oficială de început a show-ului) a fost un catalizator remarcabil pentru cariera lui Bănică. Acesta venea însă cu propriul capital profesional și de notorietate, ca dovadă faptul că și-a permis erezia de a renunța la casa de discuri a gelosului grup PRO după un album scos în 2003, pentru a trece la mai activa, în anii respectivi, CAT Music/Media Services.

Ce-a urmat se știe, dar interesant e că Bănică Jr. a trecut destul de repede peste bîrfele legate de căsătoria cu Andreea Marin, rivala și succesoarea primei soții, Mihaela Rădulescu. Presa a scris mai mult despre dihonia dintre cele două „dive", decît despre ce-a făcut, sau n-a făcut, bărbatul dintre ele. Simptomatic, povestea e azi cvasiîngropată sau, cînd apar referiri, ele sînt, din nou, la Andreea și Mihaela, fără Bănică.

Cumva, văzîndu-și de treabă, acesta ajunsese iubit/crezut de ziariști. Ca dovadă știrea cu care cîntărețul a făcut înconjurul presei la începutul anului – referitoare la concertul din Israel, unde ar fi cîntat pentru 15.000 de euro, „conform unor surse". Pentru cunoscători, această știre e din clasa „Cătălin Botezatu a avut o defilare la un festival de modă foaaarte maaare din Bali", sau „purtătorul de cuvînt al PSD a fost răpit de rebeli haitieni", adică foarte greu de verificat, odată ce Botezatu sau purtătorul de cuvînt se laudă cu așa ceva. Din nou, simptomatic, presa s-a umplut însă de această poveste, apărută întîi într-un tabloid, iar asta înseamnă că Bănică, în sine, beneficiază de credibilitate și simpatie printre jurnaliștii înșiși.

Cu siguranță, toate cele de mai sus nu fac din Bănică Jr. vreun preferat al elitelor sau vreun muzician semnificativ în cvasi-inexistenta istorie a muzicii de consum din aceşti ani. Traseul lui e însă demn de luat în seamă în țara în care ecranele TV se umplu de personaje fără o meserie clară, dar cu pretenții de artiști, vedete, specialiști etc. Și care ridică impostura la rangul de normă socială.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● NEW YORK TIMES, 6 ianuarie

Tulburări în redacția unuia dintre cele mai influente ziare din China, *Southern Daily*. În urmă cu o săptămînă, tradiționalul editorial de anul nou a fost cenzurat. Articolul făcea un bilanț al anului 2012 și vorbea despre necesitatea respectării Constituției. Textul a fost înlocuit de cenzură cu un alt articol, în care erau glorificate progresele economiei chineze din ultimul an. Mai mulți jurnaliști au protestat public, pe platforma Weibo și pe microblogurile atașate site-ului oficial al ziarului, iar textele lor au fost apoi preluate în rețelele de socializare (funcționale) din China. Numeroși studenți de la Universitatea Sun Yat-sen s-au alăturat protestului, afișînd pancarde cu mesaje împotriva cenzurii. După cît se pare, unii dintre jurnaliști ar fi intrat în grevă. Ziarul și site-ul apar în continuare, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat – însă protestatarii susțin că „blogurile și articolele nu mai sînt autentice". Cei care nu s-au alăturat protestului au publicat în continuare, ba chiar au actualizat și microblogurile greviștilor, adăugînd articole conforme cu politica de la Beijing sau eliminînd anumite opinii critice. 90 de jurnaliști au semnat o scrisoare deschisă în care anunță că articolele lor ar fi fost modificate. Tulburările de acum n-au nimic din greva clasică: nu e vorba de un conflict de muncă propriu-zis, ci de un protest coerent și tranșant îndreptat împotriva cenzurii. Cum de este posibil așa ceva în China? – se întreabă *The New York Times*. Ziarul *Southern Daily* (împreună cu suplimentul său de weekend, *Southern Weekly)* este considerat un ziar liberal; e una dintre puținele publicații din China în care (încă) mai apar opinii critice și dezbateri. Gazeta s-a ținut departe de propagandă. Intruziunea cenzurii – care trece neobservată de cititorii altor ziare – a fost imediat taxată de publicul acestui ziar: studenți, intelectuali, artiști. **(M. M.)**

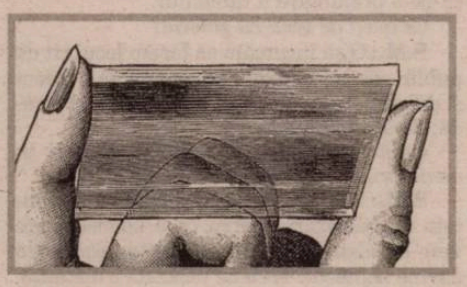

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Semne nebune anul are!

De Revelion, cu cîteva minute înainte de 12 noaptea, am deschis televizorul să văd cînd se face ora. Era 12 fără două minute, iar la PRO TV asistam la un dans erotic, în care Victor Slav (cel care prezintă meteo), în boxeri și în veșnicii lui bocanci, mima o acuplare cu Bianca Drăguşanu. Am schimbat repede la un post de știri, care s-a nimerit să fie Antena 3. Acolo era show-ul din Piața Constituției, organizat de Primăria Capitalei. A venit Anul Nou, am ciocnit pahare și am ieșit să văd artificiile. Cînd m-am întors în casă, la televizorul rămas pe Antena 3 ținea un discurs prin telefon Sorin Oprescu. Omul își începuse din vreme campania electorală pentru prezidențiale. Am dat pe B1, unde era „Vanghelionul" și unde cei doi prezentatori ai show-ului cîntau fals „astăzi, Curata, Preanevinovata, Fecioara Maria naște pe Mesia". Deși scria că e în direct, prezentatorii se aflau în reluare. Cînd a început un fel de manea hip-hop, a unui cîntăreț la modă (cică), Alex Velea, am apăsat la întîmplare telecomanda și am nimerit la OTV. Acolo era o manea veritabilă, interpretată de Romica Duet. Am încercat să repar greșeala, dînd la Antena 1, unde tocmai își încheia intervenția Adrian Copilul Minune. După el, a început să cînte o fetiță, iar în spatele ei o tipă îmbrăcată sumar dansa lasciv. Mi-am zis că am nimerit la un revelion pentru pedofili și am schimbat canalul. Dar am dat din lac în puț. La RTV am picat pe o scenă care m-am temut să nu mă viziteze apoi în coșmaruri:

Televiziunile ne-au arătat încă o dată în ce țară trăim.

Paula Iacob dansa la sentiment cu Marius Marinescu, parlamentarul acela poreclit Bideu. Am ajuns înapoi la Antena 1, unde terminase fetița de cîntat și începuse o scenetă antimaghiară, cu Vadim Tudor, căruia îi dădea replica Florin Zamfirescu. Am urmărit sceneta, minunîndu-mă pînă unde poate duce prostituția unui actor talentat, cum este Florin Zamfirescu. La sfîrșit, l-a gratulat pe Corneliu Vadim Tudor și s-a îmbrățișat cu el.

După un asemenea start, nu ar mai trebui să surprindă pe nimeni circul televizual de la moartea lui Sergiu Nicolaescu. Televiziunile s-au îngrămădit să întoarcă pe toate fețele problema sicriului închis, a incinerării și apoi a fumului anemic de pe coșul crematoriului, a prezumtivului fiu vitreg și așa mai departe. Asta, deși soția defunctului făcuse un apel la decență și interzisese presei să dea imagini de la incinerare. De remarcat a fost totuși Realitatea TV, singurul post de știri care nu a transmis deloc de la funeraliile lui Sergiu Nicolaescu. De asemenea, Digi 24, care a avut numai niște intervenții scurte din fața crematoriului.

La polul opus, televiziunea care s-a dat în stambă cel mai mult a fost RTV. După ce la Revelion avusese transmisiuni de la petrecerile date de Paula Iacob, Gigi Becali, Cătălin Botezatu și Mitică Dragomir (inventînd și cuvinte noi în limba română – „Becalion", „Botelion", „Miticălion"), televiziunea lui Ghiță a organizat, în același stil, și un „Sergiulion". Cei de la RTV sînt cei care au avansat pe post toate aberațiile cu „sicriul e gol" sau „e incinerat pentru a nu se putea face proba ADN". Totul, asezonat cu anunțuri pe burtieră – „Imagini șoc" sau „Incendiar". Plus perle de tipul „Sergiu Nicolaescu a murit din cauză de moarte". La acestea s-au adăugat intervențiile urlate la cestiune ale obișnuiților acestui canal, Gigi Becali și Corneliu Vadim Tudor. Pur și simplu, RTV, prin ceea ce a dat pe post, a instigat mulțimea să o huiduie pe văduva lui Sergiu Nicolaescu. (Și, după ce a epuizat subiectul legat de moartea regizorului, ne-a informat cu candoare, duminica trecută, că EBA folosește hîrtie igienică roz.)

Pe scurt, cu ocazia Revelionului și la moartea lui Sergiu Nicolaescu, televiziunile ne-au arătat încă o dată în ce țară trăim. Poate că uitaserăm.

Adina POPESCU

Locurile care ne aparţin

– despre case şi acasă –

De aproape patru ani, locuiesc într-un apartament de două camere dintr-un bloc tipic, „socialist", şi de ceva vreme mă bate gîndul să mă mut. Parcă acasă nu-mi mai găsesc locul.
Biroul meu e chiar în faţa ferestrei din sufragerie, iar lumina de afară care intră prin jaluzele e mereu una confuză, ca şi mine. Televizorul merge în permanenţă, fără sonor, este ca o prezenţă vie, dintr-o altă lume. Cineva din bloc bate cuie. Sistematic. Îmi imaginez că şi-a propus să-şi atîrne pe pereţi toate tablourile din lume. Dacă n-ar fi cuiele, s-ar auzi probabil alte zgomote domestice mai mărunte – un aspirator, un robinet uitat deschis, un blender, vocile copiilor de alături care se ceartă între ei în arabă. Noaptea, cînd pare să fie linişte, aud cînd porneşte şi cînd se opreşte liftul, pot număra în gînd etajele pe care le parcurge, îi cunosc pe toţi întîrziaţii din bloc.
Am citit mai demult undeva că e bine ca atunci cînd lucrezi la computer să faci pauze scurte, o dată la cîte o jumătate de oră, ca să-ţi odihneşti ochii. Să priveşti pe fereastră, în zare, fixîndu-te asupra unui punct îndepărtat – cum ar fi o pasăre la orizont. Ies pe balcon, la 15 metri în faţa mea este blocul de vizavi, deasupra – o bucată de cer. Eu şi „vecinul" de la etajul 1, cel care salută pe toată lumea cu „Să trăieşti, vecine!" şi care fumează la bustul gol pe balcon, indiferent dacă e iarnă sau vară, ne privim îndelung. Asta a fost pauza mea. Totuşi, avem copaci şi avem vrăbii, iar odată, acum vreo doi ani, se aciuase în parcarea noastră o privighetoare. La prima geană de lumină, trilul ei, singurul, cel cu care îşi începea ziua, avea ceva nepămîntean. Merita să te trezeşti în zori doar ca să-l auzi.
Totuşi... cît de „acasă" mă simt aici? Cît de „acasă" m-am simţit în altă parte? Cît de mult ne reprezintă şi ne influenţează viaţa spaţiile pe care le locuim, uneori dintr-o pură întîmplare?

Oameni la casa lor

Locuiau într-un apartament care mie mi se părea fabulos şi urieşesc deopotrivă (adică „poţi să întorci maşina în sufragerie", cum se spunea pe atunci), dintr-un bloc interbelic de patru etaje, pe lîngă Foişorul de foc. Erau un cuplu fără copii, ea în jur de 40 de ani, el cu 10, poate chiar cu 15 ani mai în vîrstă, cred că era deja la pensie. Îi vizitam cam o dată pe lună, duminica după-amiaza. Genul de vizită în care îţi însoţeşti părinţii, trebuie să stai la masă şi să mănînci tot din farfurie chiar dacă nu-ţi place, aşteptînd ca la final să primeşti fondante (pe care gazda le are în casă de secole, în eventualitatea că i-ar călca pragul un copil). Pe el îl găseam mereu în acelaşi fotoliu, fumînd şi bînd coniac. Poate că era tabietul lui de duminică după-amiaza, însă nu mi-l imaginam într-o altă ipostază şi nici nu mi-l aminteam să se fi ridicat vreodată ca să ne întîmpine. Ea îşi făcea de lucru prin bucătăria care semăna cu o peşteră: plină de umezeală şi populată de tot soiul de vietăţi care fojgăiau prin colţuri, însă rareori ieşeau la lumină. În casă „era mizerie", în accepţiunea de atunci a „mizeriei", adică fără tapet, gresie şi alte îmbunătăţiri. Însă era o „mizerie" care mă fascina. Totul părea acolo atît de viu, de „organic", încît obiectele păreau că se mişte singure dintr-o parte în alta sau să crească, ca nişte plante, acaparînd totul în jur. Uşa de la dormitorul lor era veşnic întredeschisă. Dincolo de ea, într-o întunecime bizară, ghiceam un pat uriaş, cu aşternuturi de-a valma care, privite din unghiuri diferite, îşi schimbau forma. Aveau o baie lungă, mociorloasă şi o cameră „pentru servitori" unde locuia o fată, în gazdă, studentă la Medicină.

Totul părea acolo atît de viu, de „organic".

S-au mutat într-un apartament de trei camere de pe Calea Moşilor (cu îmbunătăţiri şi fără „mizerie") şi atunci au început să se întîmple lucruri stranii. El a căzut la pat. Se pare că nu era grav bolnav, însă nu mai avea voinţa şi motivaţia să se ridice de acolo. Pur şi simplu îi plăcea să zacă. În schimb, ea a devenit hiperactivă şi a început să umble. O vedeam aproape zilnic pe Moşilor, mergînd soldăţeşte de parcă tocmai s-ar fi îndreptat spre un front iluzoriu, vînturînd supermarket-urile şi second hand-urile fără vreun scop anume. Desprinsă de fostul lor apartament îmi părea total depersonalizată şi năucă. Cred că ieşea pe stradă, doar pentru a nu sta acasă. Apoi, le-a „explodat" televizorul – un accident ciudat – şi apartamentul s-a făcut praf. Era clar că nu le mergea bine acolo, aşa că s-au mutat în altă parte. Într-un alt bloc socialist, de data asta într-o garsonieră. „E destul spaţiu pentru amîndoi... dacă el nu se mai mişcă din pat, ce rost are să avem mai multe camere?", a motivat ea din nou. După o jumătate de an, el, plictisit să mai zacă, a murit. Probabil că un rol în toată povestea asta l-a jucat şi dispariţia fotoliului în care şezutul fără scop, doar pentru a fuma sau a savura un coniac, era un mod de viaţă (cea mai mare parte din mobila veche, greoaie rămăsese în fosta locuinţă). După aceea, prezenţa ei pe Calea Moşilor a devenit fantomatică, o umbră a soldatului care mărşăluia cîndva prin magazine, pînă cînd s-a mutat din nou la o nepoată care avea o vilă undeva în afara Bucureştiului. Şi-a petrecut ultimii ani într-o cămăruţă nu mai mare decît cea „a servitorilor", din locuinţa lor iniţială. „Şi ce casă au avut!", au spus mulţi. După ce viaţa lor se năruise în mai puţin de şapte ani de la prima mutare, în memoria celor care i-au cunoscut încă mai persista imaginea casei, ca un destin, o fatalitate.

„Dom'şoară, vă rog să mă-nţelegeţi... vreau să fie şi la mine ceva frumos!".

În toată acea perioadă, nu i-am văzut niciodată în altă parte decît în apartamentul lor. Nu ne conduceau pînă la colţul străzii, ne făceau cu mîna de la balcon atunci cînd plecam. În mintea mea, imaginea lor era de fapt cea a casei. Cînd ai mei spuneau „o să trecem pe la ei!", ştiam că vom vizita de fapt o casă în care oamenii erau doar obiectele ei de decor. Chiar şi atunci cînd vorbeau, cuvintele lor păreau să vină de undeva din pereţi. Se identificau atît de tare cu casa, încît m-am mirat cînd, la începutul anilor '90, au vîndut-o. „Era prea mare doar pentru noi doi, greu de încălzit... ne e mult mai bine la bloc!", a motivat ea atunci. Prin bloc a se înţelege bloc socialist, construit prin anii '80, cu termoficare şi apă caldă care nu e furnizată de boiler. „La bloc" e o formulare care se potriveşte uneori doar acestui tip de locuinţă.

Am aflat adevărul ceva mai tîrziu: casa lor valora deja o mică avere, iar ei preferau să aibă ceva bani puşi deoparte, la bancă.

Unde-i acasă?

Mă uimeşte cîteodată cît de repede ne simţim „acasă" într-un loc total străin. De pildă, ajungi într-o cameră de hotel, îţi scoţi cîteva lucruri din valiză şi ţi le înşiri pe pat, foloseşti baia, apoi ieşi în oraş, un oraş necunoscut, iar peste două ore, cînd te-ai decis să te întorci la hotel, dacă te va întreba cineva unde mergi, îi vei răspunde aproape invariabil: „Mă duc acasă!". Un „acasă" temporar, sezonier, care nu se compară cu adevăratul „acasă", dar chiar şi aşa el reprezintă în momentul acela locul care îţi aparţine. Oare „acasă" înseamnă atît de puţin pentru noi? Sau atît de mult încît acasă poate să fie oriunde?

În timpul unor filmări la un documentar, am locuit aproape o lună în camera unui hotel prăpădit, singurul la vremea aceea, dintr-un orăşel de provincie. Destinaţia sa era de altfel una destul de imprecisă şi prea puţin turistică, căci orăşelul ducea lipsă de turişti – casă provizorie pentru o perioadă de timp nelimitată a unor muncitori de la o fabrică din apropiere, adăpost de-o noapte pentru şoferii de TIR, loc obscur şi mizer de *rendez-vous* (zgomotele ce nu puteau fi puse la îndoială din prima noapte mi-au confirmat acest lucru). În primele zile, m-am simţit şi m-am comportat „ca la hotel", adică nu am atins şi nu am folosit lucrurile din cameră mai mult decît era cazul, pentru că îmi erau străine, nu am mutat patul într-o poziţie mai bună, mai aproape de fereastră, nu mi-am scos toate hainele din rucsac ca să le aşez frumos împăturite în dulap, nu mi-am petrecut acolo decît un timp strict necesar, cel pentru somn, şi nici n-am încercat să mă împrietenesc cu locul, n-avea nici un rost, oricum nu-mi plăcea şi urma să-l părăsesc curînd. Însă pe măsură ce trecea timpul (cu lentoarea specifică unui orăşel de provincie), pe măsură ce recepţionera (o fată care lucra de fapt ca vînzătoare în magazinul de la parterul „hotelului") îmi zîmbea din ce în ce mai insistent, ca unei prietene şi încerca să-mi facă unele confidenţe despre iubitul ei, pe măsură ce mă tot certam cu administratorul (un ardelean greu de cap) că nu era apă caldă şi mă salutam în fiecare dimineaţă cu toată lumea de pe o rază de un kilometru, iar cîinii vagabonzi din parcare dădeau din coadă cînd mă vedeau, locul acela devenea pentru mine un „acasă" în toată puterea cuvîntului. Şi fără voia mea personalizasem spaţiul, camera de 12 metri pătraţi, într-un asemenea hal, încît n-o mai lăsam pe „fată" (aceeaşi recepţioneră, desigur) să intre pentru a face curăţenie, preferam să mă descurc singură într-o dezordine familiară. Improvizasem un birou pentru laptop, un loc de fumat pe balcon, în aer plutea parfumul şamponului meu, hainele erau pe umeraşe în dulap (cumpărasem chiar şi unele noi) şi da, mutasem patul mai aproape de fereastră ca atunci cînd mă trezeam să pot vedea munţii. De aceea am fost aproape şocată cînd am descoperit sub pat o unghieră mică, roz, care nu era a mea. Abia atunci mi-am amintit că locul acela era de fapt unul de tranzit şi că fusese un „acasă" şi pentru mulţi alţii, înaintea mea. Am păstrat unghiera ca amintire.

„Ceva frumos..."

Casele din apartamentele noastre de bloc ar trebui să fie identice, dar nu sînt sau cel puţin ne străduim să nu fie. De aceea, simţim nevoia să spargem pereţi (motivînd lipsa de spaţiu), să ne personalizăm uşa de la intrare sau, în cel mai rău caz, să mutăm mobila din cînd în cînd. Aţi observat că, la un moment dat, doar o nouă poziţie a biroului sau renunţarea la un scaun în plus poate schimba totul, cel puţin pentru o vreme?

În blocul de garsoniere în care am locuit, unde spaţiul pe care îl numeai „acasă" era atît de meschin încît îl simţeai ca pe o cuşcă, un nou şi entuziast vecin anunţase că-şi va renova de unul singur garsoniera moştenită de la o mătuşă şi că „lucrările" vor dura cel mult zece zile. Am rezistat eroic bormaşinii şi altor zgomote mai mici, dar obsedante, cum ar fi acele tropăieli mărunţele de parcă în garsoniera de sub mine ar fi mărşăluit la infinit o armata de pitici (n-am înţeles niciodată ce le provoacă, de fapt). Au trecut însă cele zece zile, iar „lucrările" nici gînd să se termine. Mă întîlneam pe palier cu vecinul care tot căra saci de moloz, ca şi cum ar fi demolat un castel. „Mai durează puţin, doar două-trei zile!". Ce tot face acolo? – începusem să mă întreb. Într-o dimineaţă în care tropăielile răsunau din nou ritmic, însoţite şi de nişte ţuituri extraterestre, am cedat nervos. Am bătut mai întîi la uşă şi, pentru că nu a răspuns nimeni, am intrat înăuntru. „Aţi spus zece zile, a trecut deja o lună...", am început furibund şi abia apoi l-am văzut, cocoţat pe un scaun, cum „sculpta" ceva pe tavan, un soi de suport grotesc pentru lustră, cu înfloriturii. M-a privit cu un aer candid: „Dom'şoară, vă rog să mă-nţelegeţi... vreau să fie şi la mine ceva frumos!".

„Personalizarea" apartamentelor noastre (de tipul „cum să ne gospodărim şi să ne desgospodărim locuinţa!") s-a văzut cel mai bine prin anii '80, cînd oraşele au fost luate în posesie de oameni de la ţară care lucrau de-acum în fabrici şi uzine. Cei mai mulţi dintre ei au rămas pentru toată viaţa „la bloc", fără să renunţe însă la obiceiurile moştenite din bătrîni. Unele dintre vecinele trecute de o vîrstă care au acum doar ghivece cu flori pe balcon, pentru că încă duc dorul unei grădini adevărate, inexistente, la început aveau cîte-o poiată sau chiar un coteţ (cu tot cu „chiriaşii" lor). Iar unii vecini încă nu înţeleg care-i faza cu cabina de duş şi, o dată pe săptămînă, îşi umplu cada cu apă pentru a face baie (aceştia sînt duşmanii înverşunaţi ai apometrelor). Alţii te somează să te descalţi la intrare, deşi ai venit de pe stradă, nu de la cîmp (urmează un scurt moment penibil în care aştepţi să ţi se dea papuci). Cîţiva invadează palierele pe care le transformă în spaţii de depozitare, căci casa lor de la ţară avea şi dependinţe. Vara stau cu uşile larg deschise, pentru a „se face curent". Şi obiceiul celor bătrîni de a ieşi seara „la poartă" s-a păstrat – e suficientă o singură bancă, plasată strategic în faţa scării de bloc, ca să se adune un cîrd. Observi, însă, pe chipurile şi în privirile lor, că nu aparţin acestui oraş pe care l-au populat de voie, de nevoie şi că nici locuinţele lor „de la bloc" nu-i reprezintă. „Acasă" a rămas pentru ei doar în amintiri, undeva într-un sat unde nu mai au nici măcar un şopron şi unde nu mai cunosc pe nimeni. Situaţia e identică şi pentru orăşenii care la pensie se retrag la ţară. Într-adevăr, e aer curat, e verdeaţă şi linişte, însă cei mai mulţi tînjesc după oraş. Sînt lumi care nu se vor suprapune niciodată, atît timp cît „acasă" este un ceva interior pe care poţi să-l plimbi cu tine oriunde te-ai duce, însă nu-l poţi înstrăina, căci orice plecare presupune la un moment dat o întoarcere, chiar dacă aceasta se petrece doar la nivel mental.

NIMIC MAI DEZOLANT DECÎT SĂ VEZI O SUMEDENIE DE LUCRURI INTERMINABILE DOAR PÎNĂ LA JUMĂTATE ÎN URMA TRECERII UNEI PERSOANE

■ Nimic mai dezolant decît să vezi o sumedenie de cărţi prinse în lanţuri (celebrul proiect care-şi propune să „aducă plusvaloare transportului cu trenul") într-un vagon de tren Iaşi-Bucureşti, în ultima zi din an. De fapt, se poate şi mai dezolant de-atît – să vezi ce cărţi au hotărît iniţiatorii proiectului să găurească, să lege cu lanţul de piciorul mesei

Cu ochii-n 3,14

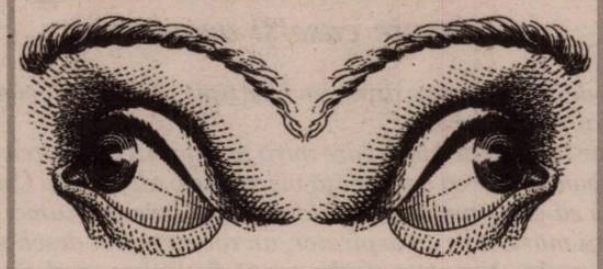

şi să ofere spre lectură călătorilor: *Horoscopul chinezesc* pe anul 2012, *Men's Health* pe octombrie, *Încă o zi infectă*, de Pierre Enckell ş.a. Într-adevăr, plusvaloarea e evidentă. (**L. V.**)

■ Mi-a povestit cineva că în ziua de Crăciun, în aeroportul de la Otopeni, călătorii erau întrebaţi dacă nu vor, în loc de tradiţionalele sendvişuri de tranzit, *stuffed cabbages*, adică de-a dreptul sarmale. Cu Coca-Cola, desigur, că anumite lucruri nu se schimbă niciodată. (**S. S.**)

■ M-am uitat şi eu de sărbători pe canalele de sport româneşti şi tot ce am putut urmări au fost interminabile înregistrări cu bătăi în ring, în confruntări şi competiţii numite K1, Local Kombat, UFC sau MMA (Mixed Martial Arts), plus luptele alea trucate de wrestling american, un teatru al violenţei la propriu. Pe canalele astea cu „sport" în denumire – Sport.ro, GSP TV sau Digi Sport – nu mai există, de fapt, şi alte sporturi. Ore întregi de discuţii despre fotbal şi cafteală. (**M. C.**)

■ Un copil de şcoală îi povestea altuia: „Cînd eram la grădiniţă, niciodată nu ne umpleau ceştile de ceai, ni le dădeau cu ceai doar pînă la jumătate. Asta pentru că observaseră că noi, după ce puneam zahăr, începeam cu toţii odată să învîrtim linguriţa în cană cît puteam de tare, ca tîmpiţii". (**A. M.**)

■ Autorii celebrului *Oxford English Dictionary* au desemnat drept cuvîntul anului 2012 termenul „omnishables" (o situaţie prost gestionată, în care s-au comis gafe şi erori). Alte cuvinte foarte folosite anul trecut şi care ar putea fi incluse în dicţionar sînt „dumbphone" (telefon dotat doar cu funcţiile de bază pentru convorbire şi sms), „flexitarian" (vegetarian care mai gustă şi carne) şi „sillage" (efectul parfumului lăsat în urma trecerii unei persoane). (**M. C.**)

SE PARE CĂ PROGNOZA METEO MODIFICĂ PERCEPŢIA ASUPRA ACTULUI DE A MURI ZILNIC DE RÎS

■ În China, din cauza industrializării şi modernizării galopante, se pare că familia tradiţională are de suferit. De aceea a fost adoptată de curînd o lege potrivit căreia copiii sînt obligaţi să-şi viziteze părinţii. Această reglementare vine după ce cazurile de părinţi abandonaţi au crescut în ultima vreme. La noi e ceva mai simplu, legăturile de familie devin extrem de strînse şi se „autoreglează" anual de Paşti şi de Crăciun. (**A. M. S.**)

■ Aşa cum există prognoza meteo, există şi prognoza seismică. Anul ăsta, în Vrancea or să fie cam 15 cutremure pe lună. Cumva e cod galben de cutremur? (**M. M.**)

■ Cred că aproape oricui i s-a întîmplat, la u momet dat, să verse ceva pe tastatura uui laptop. De data asta, î cazul meu, a fost cafea şi am avut u mare oroc: am rămas doar fără litera „n" (he, he... aici am copy/pasteuit-o!). Petru că accidetul a avut loc î perioada sărbătorilor de iară şi toate service-urile erau închise, am făcut haz de ecaz şi am reflectat. Cîte cuvite di limba oastră u mai există fără „n"... Cît de depedeţi sîtem doar de o sigură literă petru a scrie! Cît de mult se modifică percepţia asupra actului de a scrie dacă o literă dispare pur şi simplu! Aşa că am trecut î 2013 mai săracă cu o literă, dar cu mai mult respect faţă de alfabet şi faţă de importaţa lucrurilor simple... (**A. P.**)

■ Cei de la *The Atlantic* s-au întrebat cum poţi să mori de rîs (LOL – *laughing out loud)* altfel decît în engleză şi au găsit: *55555* (în thailandeză, 5 se pronunţă „ha"), *jajaja* (spaniolă), *xaxaxa* (greacă), *mdr* (franceză: *mourir de rire), www* (japoneză: *warai* – rîs). Acum, că ştim asta, putem muri de rîs liniştiţi tot anul 2013. (**L. V.**)

■ Cum s-a anunţat concertul lui Roger Waters, cum au început posturile de radio să difuzeze zilnic „Another Brick In The Wall" şi jumătate din „Comfortably Numb" (deh, cîntecul are peste 6 minute). Un coşmar! (**M. C.**)

DE PE MARGINEA STRĂZII, ANUL ĂSTA PARE MAI DEGRABĂ ASIMETRIC

■ Pe 3 ianuarie, de dimineaţă, am văzut echipe de lucrători puse pe treabă: unii sudau un gărduleţ de pe marginea străzii, alţii puneau dale de piatră pe un capăt de trotuar. Apreciez hărnicia de început de an, dar am o întrebare: sînt lucrări rămase neterminate de anul trecut sau s-a dat drumu' la bugetul pe anul ăsta? (**M. V.**)

■ Din urările de anul ăsta: „Dacă viaţa nu îţi zîmbeşte, gîdil-o! Un An Nou fericit!". (**I. P.**)

■ În Japonia, de revelion se organizează petreceri de uitat... anul vechi („Bonenkai"). Mi se pare o iniţiativă înţeleaptă. Am notat-o aici, ca să n-o uit pînă la anul. (**M. M.**)

■ Centralistul: „Aţi avut ieri o altercaţie cu o doamnă?". Taximetristul: „A fost mai degrabă o inadvertenţă". (**L. V.**)

■ Ca să fie anul bogat măcar în nume de firme, adaug la cele de săptămîna trecută un buchet din Bacău (o parte azi, o parte în numărul viitor): Deosebit Soft SRL, Amiciţia SRL, Trans Merealbe SRL, Căsuţa Veveriţelor SRL, Strict SRL, Hapciu SRL, Abis Design SRL, Vestiment Evolutiv SRL, Deja Instal SRL, Charme & Romantisme SRL, Nevăzătorii SRL, Real Consens SRL, La 2 Paşi SRL, Arcaşul Dor SRL, De Vis SRL, Asimetric SRL, Festina Lente SRL, Roşcatu Construct SRL, Tutun Şi Ziare Neamţ SRL, Trei Te SRL, Insistent Com SRL, Caprifoi SRL, Ermetic Distribuţii SRL, Raza Violet SRL, Big Bang SRL, Soare Per Ada SRL, Clipa SRL, Muza Trans SRL, Inima Bacăului SRL, Rodnic SRL, Societatea Pentru Consultanţă Şi Management În Afaceri Orizonturi Europene SRL, Fangtasmic SRL, Degeţica SRL, Spartanu Adi SRL, Buchinişti SRL, Punct Forte SRL, Esoteric Com SRL, Roşu Şi Negru SRL, Abator Zamfir SRL, Pas În Doi SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story 10

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 466 ■ 17-23 ianuarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Dilema noastră cea de toate zilele“

pagina 3

ANCHETĂ

„Filmele anului 2012“

pagina 15

FLORENTIN ŢUCA

„România (mai)daneză“

pagina 21

La sfat cu Guvernul

© Lucian Muntean

„A conduce este uşor. A guverna este dificil.“

GOETHE

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

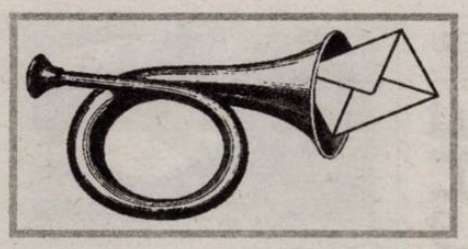

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul Stelei Giurgeanu, „Bucureștiul explicat străinilor"

Bucureștiul prin ochii unui clujean

Vă scriu din dorinţa de a oferi, poate, o perspectivă nouă asupra unui Bucureşti văzut prin ochi din afară. Am vizitat oraşul în noiembrie trecut şi trebuie să recunosc că am plecat la drum cu o preconcepţie imensă despre un oraş mare, murdar, întortocheat, neprietenos şi aşa mai departe. Nu aveam nici o intenţie să îi dau vreo şansă, însă la finalul plimbării am fost forţată să recunosc că poate am greşit. Traseul pe care l-am făcut s-a concentrat mai mult în centrul Capitalei şi a inclus Grădina Icoanei şi Parcul „Cantemir", care, prin comparaţie cu Herăstrău sau Cişmigiu, sînt neimpresionante, însă am găsit o oază de linişte şi normalitate pe care ţi-o dau părinţi veseli păzind cărucioare şi copii alergînd după căţei. Ieşind de acolo, am dat peste o bijuterie de biserică anglicană, cum nu ştiam că există în ţară. Casa Verona şi librăria amenajată în ea, pe Bd. Magheru, au fost o altă surpriză plăcută. Calea Victoriei, cu renumitul Capşa, Cercul Militar, clădirea Poştei, CEC-ul, nu e de ratat şi te poartă către Centrul Vechi. Lipscani nu e numai Carul cu Bere şi terase gălăgioase, ci şi locul în care găseşti cea mai neaşteptată aşezare: Mînăstirea Stavropoleos. Sînt convinsă că vremea de toamnă caldă şi ruginie a sporit toate aceste senzaţii, însă, în definitiv, lucrurile frumoase pot fi găsite exact unde nu te aştepţi şi unde nu le cauţi. Poate că totuşi Bucureştiul merită o şansă.

adăugat de Necsa Ioana
la 12 ianuarie 2013

Părerea străinilor despre MŢR

Părerea străinilor despre MŢR rezumată, ar fi cam asta: este un muzeu OK pentru acum 20 de ani. Nu avem nici măcar muzee, singurul care mai mişcă este „Antipa", în rest, a vizita muzee în Bucureşti este, din păcate, de-o monotonie cruntă. De curînd am avut ocazia să mă aflu în Sofia, cu treabă, oraş pe care în mod normal nu l-aş fi luat în calcul pentru o vacanţă şi nici măcar pentru o ieşire de o zi-două. Surpriză! Este un oraş al oamenilor, nu al maşinilor, un oraş în care am văzut un sigur panou publicitar de dimensiuni mai mari, atîrnat pe un bloc (gîndiţi-vă doar la zona Unirii din Bucureşti), un oraş liniştit, în care oamenii se deplasează cu privirea înainte, relaxaţi, nu cu ochii în asfalt sau în tabletă, un oraş cu suflet, în care îţi doreşti să te reîntorci, şi nu pentru că are o arhitectură impresionantă (Bucureştiul stă mult mai bine la capitolul ăsta, doar că starea clădirilor este jalnică), ci pentru că are un aer aparte. Budapesta nu cred că mai intră în discuţie, oricum. E destul de trist, şi nu pentru că nu se poate, ci pentru că nu se vrea. Iar în ceea ce îi priveşte pe străinii ajunşi în Bucureşti, majoritatea vin pentru prietenii pe care îi au aici, oamenii fiind cei care, paradoxal, fac din oraşul ăsta un loc mai bun.

adăugat de Crăciun Ana
la 09 ianuarie 2013

NR. 464

la „Cu ochii în 3,14"

Cînd mi-am înfiinţat prima firmă, am vrut s-o numesc „Numbernine" – gîndindu-mă la un cîntec (anti-cîntec) – de Beatles.

album dilematic Farkas Ernö

Femeia de la Camera de Comerţ m-a întrebat ce înseamnă asta şi apoi a zis că, în româneşte, ăsta e Spitalul de nebuni (numărul 9) şi că, firma fiind de arhitectură, şi *nu* de nebuni, nu se poate. Mi-a propus, în schimb, „Numărul 8", pe care l-am acceptat. (Este numărul cîştigător de pe bila de biliard, n-are nici o treabă cu *numbernine*, cum voiam eu, dar mi s-a părut o aproximare suficientă.) În cele din urmă, îi zice „Numărul 8 arhitectură SRL". Cum am cîştigat mai mult de X euro, în anul următor, a trebuit să mai fac una, care trebuia să se numească „Nineonine" *(idem,* The Beatles). Femeia m-a recunoscut şi mi-a propus imediat să-i zic „Numărul 7", nume care ei i se părea „logic" („Nineonine" nu era). După care s-a mai gîndit şi a decis că se va numi „Punkt numărul 7 arhitectură" (cu „punkt" în germană – pentru că sună mai „profesionist"). Ceea ce s-a făcut. După al treilea an, în care am cîştigat aproape nimic pe ultima, a trebuit s-o închid. Aşa că am rămas doar cu „Numărul 8". Anul trecut s-a nimerit să fiu contactat de o firmă (de mobilă) din altă ţară, pentru treburi de design, o firmă căreia îi zice... „Number 9 Ltd". La ei, Spitalul de nebuni are probabil alt număr – care deci va fi interzis arhitecţilor. Colaborarea nu s-a mai făcut din cauza crizei. Aşa că, vedeţi, cum o fi vrut, de fapt, proprietarul, să se numească „Insistent SRL" n-o să ştim niciodată...

adăugat de adrianrusu
la 12 ianuarie 2013

NR. 464

Articolul lui Ovidiu Nahoi, „O invitație la realism"

Domnule Ovidiu Nahoi,

Am citit cu uimire articolul dvs. şi eu cred că dvs. încercaţi să minimalizaţi o realitate care pentru mine este evidentă.

Dvs. catalogaţi explicaţia că „posturile TV – şi cu precădere Antena 3 – ar fi «responsabile» pentru scorul uriaş înregistrat de USL la alegerile din 9 decembrie" ca fiind una „facilă", iar în paragraful următor precizaţi faptul că „numărul telespectatorilor Antenei 3 (...) l-a depăşit de peste trei ori pe cel al telespectatorilor postului B1 TV", lucru care – scrieţi dvs. – pare să confirme teoria conspiraţiei mediatice, dar de fapt este numai o idee „păguboasă", fiindcă – tot dvs. o scrieţi – nu „este suficient să beneficiezi de cîteva guri de tun mediatice" pentru cîştigarea alegerilor. Fiindcă „nu media pierde sau cîştigă alegerile", ci „liderii". Urmează apoi o întrebare retorică – „de ce «nucleul dur» al centrului dreapta (...) s-a prăbuşit"? –, care îşi găseşte răspuns în „unilateralismul liderilor dreptei".

Domnule Ovidiu Nahoi, dvs. ştiţi la fel de bine ca mine că ofensiva mediatică împotriva lui Traian Băsescu şi împotriva PDL nu a început în perioada de dezbatere electorală dinaintea alegerilor de anul acesta, dar poate că aţi uitat. Acest linşaj mediatic a început în primăvara anului 2007, cînd preşedintele nu a putut fi suspendat (deşi o minoritate parlamentară îşi dorea acest lucru). De asemenea, cred că ştiţi şi faptul că, începînd cu acel moment, Antenele au întreţinut şi amplificat o isterie mediatică gratuită, care nu s-a oprit pînă după alegeri.

Minimalizarea pe care o practicaţi în articolul dvs. este aceea că în războiul mediatic ar fi fost trei Antene, de o parte, şi B1 TV, de cealaltă parte, şi nu a fost aşa. Le-a ţinut isonul şi Realitatea TV (CNN-ul României!) şi, ulterior, s-a alăturat şi nou creata RTV. Să nu uităm nici de OTV, care nu iartă pe nimeni, şi, iată, cel puţin la prima vedere, cele trei posturi pro-USL au fost... şase. Prin urmare, nu cîteva guri de tun mediatice, ci cele principale, vizuale. Adăugînd faptul că – aşa cum spun oamenii de televiziune – o imagine face cît o mie de cuvinte, poate că vă veţi reconsidera opiniile referitoare la rolul mediei vizuale în dimensiunea succesului USL.

Există totuşi în articol şi o exagerare – anume acreditarea ideii că B1 TV ar fi fost un post TV pro-PDL. Dar eu cred că B1 TV a fost numai o supapă pentru nişte politicieni puşi la zid.

Cum a fost posibilă schimbarea opiniei electoratului de dreapta? Nu, nu unilateralismul liderilor de dreapta este – cred eu – cauza, ci scindarea. În urmă cu cîţiva ani, liderii PDS şi PNL îşi parafau alianţa electorală într-un loc încărcat de semnificaţia de la Timişoara, în faţa unui primar PNŢ-CD, Gheorghe Ciuhandu, care părea că nu înţelegea ce se întîmpla. Astfel, nucleul acela dur despre care vorbeaţi a dispărut. Au intrat apoi în hora ce a urmat şi care avea un scop nobil – acela de a-l da jos pe „dictator" – personalităţi cu notorietate profesională şi verticalitate politică impecabile, cum ar fi Emil Constantinescu, Victor Ciorbea, Zoe Petre, dar nu numai. Apoi, în debutul anului 2012, a urmat pîngărirea unui alt loc simbolic important din istoria recentă – Piaţa Universităţii. „Manifestanţii" – unii cu contract semnat, alţii fără, unii mai dezbrăcaţi, alţii mai puţin – erau prezentaţi seară de seară în număr de zece ori mai mare decît erau în realitate – ghiciţi unde? – la cele... „cîteva guri de tun" vizuale.

Domnule Ovidiu Nahoi, dvs. aţi lipsit, fiind jurnalist detaşat la Bruxelles cîţiva ani buni, în perioada la care mă refer şi poate că, de la distanţă, dintr-o ţară cu o democraţie consolidată, sînteţi tentat să vedeţi într-o cheie democratică jocul – nu-i aşa? – politic care s-a defăşurat în România. Cei ca mine, rămaşi acasă, au avut de suportat acest spectacol de prost gust de la început şi pînă la sfîrşit, fără nici o posibilitate de a schimba... programul.

Cu respect,

Dragoş CHIVA
dragos.chiva@rdslink.ro

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.250 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Petreceri. Chefuri**
- ***Dilema* – după 20 de ani**
- **Boli în România**
- **Fundamentalisme**
- **Trenul**
- **Studenţie**
- **Mîncare**

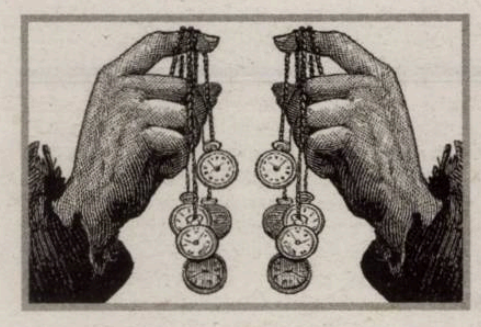

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dilema noastră cea de toate zilele

În această săptămînă, s-au împlinit douăzeci de ani de la prima apariție a Dilemei. *Am scris, atunci, nu un „manifest“, nu un „program“, ci o justificare contextuală a titlului revistei și a intențiilor ei. Îl republic acum în loc de reverență aniversară și cu sentimentul că, dacă azi aș fonda o nouă publicație, aș oferi, pentru primul număr, același text. (ianuarie 2013)*

Într-o lume normală, orice opțiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opțiunile sînt anterioare deliberării. Sînt opțiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decît pentru a-și găsi, la nesfîrșit, confirmarea. Așa stînd lucrurile, nici nu se poate vorbi de opțiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvățat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cîntărească liber oamenii și ideile. O lume în care opțiunile nu se bizuie pe deliberare e o lume în care dialogul e imposibil. Dialogul e un schimb de argumente. Dar ce argumente poate invoca cineva care a ales fără reflecții, printr-o mișcare spontană a umorilor proprii? Pentru cei care „au hotărît“ că reprezentanții puterii sînt buni, reprezentanții puterii devin inatacabili: ei nu greșesc, sau greșesc numai din vina altora, sau, oricum, greșesc mult mai puțin decît „ceilalți“.

Invers, pentru cei care „au hotărît“ că reprezentanții puterii sînt răi, fiecare mișcare a lor e un chip al erorii: ei nu pot avea niciodată dreptate sau, dacă accidental au, e pentru că sînt abili și vor să ne păcălească. La fel, opoziția e ori sublimă, veșnic îndreptățită, depozitară a tuturor virtuților neamului, ori trădătoare, destabilizatoare, un soi de mașină infernală, plasată în mijlocul nostru de unguri, evrei sau masoni. În primul caz, a critica opoziția echivalează cu a vîna îngeri. În al doilea caz, a lăuda opoziția e a complota împotriva țării. Exemplele pot continua. Pentru monarhiști, monarhia e o soluție absolută: se instalează prin miracol și rezolvă, prin miracol, toate dramele românești – de la corecta distribuție a zahărului, pînă la renașterea morală și reîntregirea neamului. La rîndul lor, antimonarhiștii, desfigurați de resentimentara lor ignoranță (sau rea-credință), sînt incapabili să depășească injuria și mitocănia. De o parte și de alta – chiar dacă statistica diferă – discursul e exaltat, năbădăios, ultimativ. El nu exprimă raționamente, ci stări. Sîntem cu toții „porniți“, „apucați“, patetici; nimeni nu reflectează pentru că toți știm deja. Manevrați de pasiuni, luăm discernămîntul drept o concesie și analiza drept pasivitate elitistă. Pe scurt, după înghețul totalitar, ne topim într-un dezmăț al emotivității, reacționînd prin ură sau iubire acolo unde n-ar fi nevoie decît de judecata noastră limpede. Știu, firește, cît de importante sînt sentimentele și cîtă dreptate poate avea iubirea. Dar sînt și lucruri aflate în inadecvare cu categoriile inimii, lucruri pe care iubirea le compromite. Uitînd asta, riscăm să reinventăm, prea devreme, „partidul iubit“, „conducătorul iubit“ și toate celelalte („dușmanul care veghează“, „sfînta ură“ etc.).

Trăim într-o lume neclară, „amfibie“ (ca și cea care s-a format în România modernă, în veacul al XIX-lea): oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi (de fapt, fiecare e un amestec, inanalizabil, de vechi și nou). Sîntem, simultan, prematuri și senili. Avem de experimentat o „tranziție“ pe care nimeni n-a mai experimentat-o înaintea noastră. Avem de reparat o mașinărie pe care nu noi am stricat-o. Avem de reînvățat un joc – jocul politic – pe care nu l-am mai practicat de 50 de ani și avem de corijat o defazare istorică (față de restul Europei) la care am fost condamnați prin calculul cinic al marilor puteri. Nu avem – pentru nici una dintre soluțiile pe care le încercăm – garanția succesului. Sîntem, cu alte cuvinte, în plină dilemă, dar incapabili să ne-o asumăm. Căci în chip curios, nimeni (nici guvern, nici opoziție) nu adoptă în România de azi stilul pe care ar trebui să-l impună confruntarea cu o dilemă. Realitățile sînt nebuloase, dar noi ne comportăm tranșant. Plutim în perplexitate, dar arborăm programe cristaline. Nu înțelegem nimic, dar oferim explicații pentru orice.

Nu înțelegem nimic, dar oferim explicații pentru orice.

Refuzăm să luăm notă de dilema cotidiană, ca și cum am ști exact încotro și prin ce mijloace. Am reușit o performanță stranie: să fim în același timp depășiți de împrejurări și siguri de noi înșine, rătăciți, dar cu un aer de iluminați... De aceea preferăm să optăm fără deliberare. Deliberarea ne-ar obliga să admitem evidența dilemei, să ne micșorăm glasul și să ne dezumflăm piepturile. Deliberarea ne-ar obliga să deblocăm, prin reflecții, ceea ce blocăm zilnic prin tonul prea categoric al unor oarbe partizanate.

Socotim că, pe un asemenea fundal, o gazetă care să reabiliteze deliberarea, care să amîne opțiunea pentru a o pregăti și întemeia poate fi utilă. Ar fi o gazetă a dezbaterii nepărtinitoare, o gazetă care își permite să cadă pe gînduri într-un context în care toți cad în afara lor, grăbiți să taie adevărul (și oamenii) în două, pentru a ajunge la verdict și intoleranță. Există un chip tragic al dilemei (orice am face, iese rău!) și unul tonic (orice am face, nu poate să iasă decît bine!). În spațiul dintre aceste extreme va căuta să se așeze, socratic, gazeta noastră: ea nu va pretinde vreun monopol asupra adevărului și, în convingerea că mediul optim al prostiei e proasta dispoziție, va aspira la cordialitate și umor. Dilemele se depășesc, adesea, nu prin manevre solemne și prin ieremiadă, ci prin identificarea a ceea ce, în țesătura lor, e îngustime fudulă și caraghioslîc

apărut în *Dilema*, anul I, nr. 1, 14 ianuarie 1993

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O mie și ceva de săptămîni din viață

Sînt la *Dilema* din 1993 și – cu excepția directorului fondator, dl Andrei Pleșu – am rămas singurul din redacție care a însoțit tot parcursul revistei, de la începuturi. Am petrecut, așadar, mai bine de 1000 de săptămîni din viață cu colegii de redacție, mai vechi și mai noi. Așa încît, o dată la 20 de ani, sper că mi se îngăduie o succintă „recapitulare“. Mai ales pentru că, între cititorii de atunci și tinerii care ne-au descoperit de curînd, se întinde lumea amestecată a tranziției, cu episoade și personaje uitate: aparent aceeași, fixată în imuabile trăsături „românești“, e de fapt o lume în care multe s-au schimbat.

Pe 14 ianuarie 1993 apărea primul număr din *Dilema*. În noiembrie 1992 avuseseră loc alegeri în care, spre deosebire de victoria zdobitoare a FSN din 1990, opoziția căpătase și ea un loc mai acătării. Învățînd cam repede și cam papagalicește lecția democrației, politicienii de atunci spuneau că „vor dialog“. Dar dialogul nu prea se întrupa. Lumea românească era împărțită în două tabere radicale: ori cu puterea („neocomunistă“), ori cu opoziția („democratică“). Unul dintre motivele pentru care revista și-a căpătat profilul dilematic – încercînd să pună la un loc opinii diverse pe aceeași temă și să creeze, astfel, o dezbatere – este tocmai acesta: toți – politicienii, intelectualii, „liderii de opinie“ – declarau că vor dialog, dar, practic, nimeni nu stătea de vorbă cu nimeni. Spațiul public – dacă hărmălaia de atunci poate primi o asemenea nobilă denumire – era dominat de o serie de monologuri paralele. Aveam o singură televiziune, TVR (căci SOTI, o televiziune „alternativă“, primise dreptul de a emite doar cîteva ore, noaptea, pe frecvența TVR 2, și n-avea acoperire națională), iar guvernul își avea propriul ziar, *Vocea României*, a cărui principală misie era să combată opoziția, ba chiar s-o demaște ca fiind antinațională și periculoasă, pentru că voia să „vîndă țara străinilor“. Presa scrisă era o forță atunci – nu atît prin profesionalism, cît prin angajament și forță de mobilizare. Iar ziarele aveau atunci tiraje mari, nu glumă. Tiraje mari și succes de public avea și revista *România Mare*, gazeta lui Corneliu Vadim Tudor, care avea pe atunci și o „pereche“ în materie de atitudini naționaliste, antisemite și antioccidentale, intitulată – culmea! – *Europa*. Intelectualii urmau și ei – mă rog, nu toți; cei mai mulți și cei mai proeminenți – linia de demarcație între taberele politice. O temă de mari și furibunde dispute publice era implicarea intelectualilor în politică: unii susțineau că e nevoie acută de o asemenea implicare, alții, dimpotrivă, că dacă tot am scăpat de dictatură și ne bucurăm de libertatea de exprimare, să stea frumușel dumnealor și să-și scrie operele, că de politică are cin' să se ocupe...

Suspiciunea era în toi: conta cine cu cine e, cine plătește pe cine, dacă X a făcut parte din structurile comuniste și securiste sau nu, dacă Y a fost văzut discutînd cu Z. Bineînțeles, cele mai multe episoade de acest gen nu erau dovedite cu fapte, ci „adjudecate“ pe bază de presupuneri și exerciții de logică strîmbă: dacă X scrie la același ziar cu Z, e dubios; dacă cutare i-a luat apărarea lui cutărică, e limpede că-i neocomunist (sau țărănist) și el; dacă unul a scris de bine despre Iliescu, iar altul a spus că-l respectă pe Coposu, erau amîndoi fixați fără drept de apel în insectarul tranziției ca iremediabil „de-ai noștri“ sau „de-ai lor“, n-avea nimeni răbdare să analizeze ce-au vrut ei să spună de fapt. Presa antiguvernamentală se autointitula „independentă“ – și era inutil să-i explici cuiva că a milita fervent în favoarea unei tabere politice numai independență nu se poate numi... Iar presa proguvernamentală lupta pentru democrație și pentru pluralism politic demascînd și înfierînd opoziția „trădătoare“.

Dilema *părea o zînă naivă și cam bleagă.*

Le las cititorilor plăcerea de a compara atmosfera publică de atunci cu cea de acum. Cu siguranță unii vor spune că sînt multe asemănări – de exemplu, împărțirea în tabere politice care se dușmănesc ireductibil, precum am putut constata astă-vară –, iar alții vor observa că în 20 de ani s-au schimbat foarte multe și că, în ciuda tuturor pesimismelor și oftaturilor de ciudă, „nici nu se compară“ realitatea din 1993 cu cea din 2013. Eu mai adaug doar că, în contextul bramburit și nevricos de atunci, apariția unei gazete care propunea reflecția, deliberarea, dezbaterea deschisă și argumentată a problemelor (ba chiar și niște atitudini încă și mai dubioase – precum relaxarea și buna dispoziție!) le-a părut unora o aiureală sau o manevră „pentru a abate atenția de la adevăratele probleme ale țării“ (un chișeu des repetat atunci...). În înverșunarea presei de atunci, *Dilema* părea o zînă naivă și cam bleagă, care credea că poate pune față în față, să dialogheze, oameni care nu-și dădeau „bună ziua“ pe stradă sau care se „demascau“ reciproc prin alte ziare. N-a fost ușor, dar mi se pare că am reușit. Ni s-a prezis, la începuturi, de către un important sociolog, că vom dispărea rapid, căci „e o revistă doar pentru fanii dlui Pleșu“. Ori fanii dlui Pleșu erau mai mulți decît credea sociologul cu pricina, ori am fost „mai mult decît atît“ – nu știu; dar uite că, după 20 de ani, apărem în continuare.

Dacă mă uit pe lista de colaboratori din acești 20 de ani (sînt vreo mie cinci sute de persoane care au scris măcar o dată în *Dilema*, de la președinți și miniștri la vedete și „anonimi“, de la mari scriitori români și străini la elevi de liceu), îmi vine să-mi scriu (deja!) memoriile. N-o voi face. Dar parcă niscaiva episoade din mica istorie a gazetei ar merita povestite. Săptămîna viitoare – despre cum a „inventat“ *Dilema* talk-show-ul în România.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Parcă ieri...

Parcă ieri eram în şedinţă de sumar, la *Ştiri,* cu Radu Coşarcă (el nu ştia că o să fie membru în CNA, apoi şef la Tele 7 abc, apoi la Antena1 şi că apoi se va retrage în PR), cu Anca Toader (care nu ştia că o să ajungă să lucreze la BBC, la Londra), cu Tudor Barbu (care nu ştia că o să fie senator Dan Diaconescu), cu Mişu Predescu (încă nu era mahăr mare în trustul PRO). Şi eram supăraţi rău. Iar sunaseră de mama focului, de pe la toate ministerele. „Hai, fiţi băieţi buni, băgaţi ştirea aia cu..." Am luat hotărîrea cea mai curajoasă posibil. Eram, nu-i aşa, redactor-şef la *Ştirile* singurei televiziuni din România. Coşarcă era adjunct, dar el era şi crainic. A fost mai mult decît de acord, a fost de-a dreptul entuziasmat.

„Doamnelor şi domnilor, vă prezentăm următorul reportaj ca urmare a intervenţiilor repetate şi a presiunilor venite din partea domnului ministru X." Aşa a citit, pe post, Radu Coşarcă. A trecut *Jurnalul,* eram încîntaţi de vitejia prestată. „Să te ţii reacţii mîine prin *România liberă* şi prin *Caţavencu*. E imposibil să nu-i plesnească pe-ăştia, să ne lase naibii în pace..." A doua zi, nimic! Am luat la rînd toate ziarele: ni-mic! „Eh, o fi fost după închiderea ediţiei, nu au apucat să scrie... băgăm şi în seara asta." Şi am băgat. Trei ştiri, cu „blancheta" (adică prezentarea ştirii, citită de crainic) de rigoare, indicînd sursa presiunii pentru reportajele respective. Şi tot nimic! Nu băgase nimeni de seamă! Nici măcar Răzvan Theodorescu, preşedintele nostru de atunci, nu ne-a chemat să ne certe. Pur şi simplu, era firesc să fim sunaţi, pentru a băga o ştire sau alta. Aşa gîndea România de atunci. Cred că aşa gîndeşte şi azi. Ne-am lămurit, repede, cîte parale fac învăţăturile americanilor despre „libertatea presei" şi „presa independentă" (eram aproape toţi şcoliţi prin burse americane). America nu-i România, făcusem o mare descoperire!

Parcă ieri ne-au demis pe toţi (pe Radu, pe Anca şi pe mine – că noi aveam funcţii de conducere), pentru că noi hotărîserăm că formularea corectă ar fi „Regele Mihai, fostul suveran al României", nu „Mihai, fostul rege al României". În locul meu a venit Cornel Roşiianu (de la care, de altfel, preluasem funcţia). Parcă ieri era cînd s-a angajat acolo şi Gabi Vrânceanu (care nu ştia, pe atunci, că va fi purtător de cuvînt al Guvernului, vedetă la o televiziune particulară şi, apoi, ditai parlamentarul, colegă cu fostul ei coleg de redacţie, Tudor Barbu). Venea de la PD, din Modrogan, unde lucrase cu Alexandru Sassu (care nu ştia că va deveni preşedinte al TVR, înainte de a duce de rîpă un proiect TV al lui Dinu Patriciu) şi învăţa tainele jurnalismului de la Cornel (Roşiianu).

Parcă ieri, retras spre redacţia „de origine" (Economic-Agrar-Ştiinţă), coleg de birou cu Alexandru Mironov (care bănuia că va deveni consilier prezidenţial, apoi şef birou UNESCO în România) şi cu Cornelia Rădulescu (de la care am învăţat cum se respectă limba română, mai mult decît în toţi anii de şcoală), mi-a venit ideea de a face un talk-show în care moderatorul să nu mai fie în centrul cadrului, să lase invitaţii să fie atracţia emisiunii. Nu-i vorbă, nu era chiar ideea mea. Cu puţină vreme în urmă, făcusem un stagiu la CNN, la Larry King (care nu ştia că se va retrage din meserie pentru că totul va deveni mult prea vulgar, mult prea orientat după audienţă şi că va lăsa locul unui editor de tabloid britanic). De la el aflasem că în centrul cadrului pui invitatul, că el aduce plusvaloare unei emisiuni, nu moderatorul.

Parcă ieri, împreună cu Carmen Bendovschi (care nu ştia că va deveni şefa ICR la Viena), am pornit un talk-show cu doi moderatori şi doi invitaţi: *La puterea a doua.* Am avut şi telefon în direct, a fost primul din istoria televiziunilor româneşti. După ce Carmen a plecat, am lucrat cu Lia Trandafir (care nu ştia că va deveni avocata Habsburgilor) şi cu Virginia Gheorghiu (care nu ştia că va fi şefă la Tofan Grup, apoi ditai directoarea la BERD).

Parcă ieri, încercam să ne facem parteneri media cu o publicaţie nouă. Un săptămînal. Îi zicea *Dilema* (care nu ştia, pe atunci, că va deveni şi *veche,* la un moment dat). Parcă ieri era acum 20 de ani.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

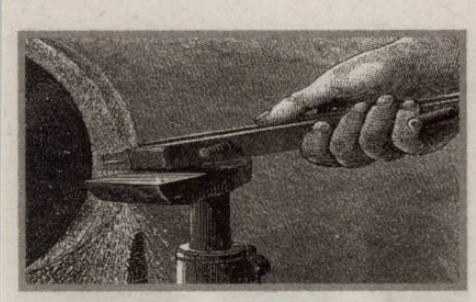

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Cînd „vigilenţii“ vorbesc în numele comunităţii

Acum aproape un an şi jumătate, autorităţile oraşului Timişoara au început campania pentru promovarea oraşului drept capitală culturală europeană în 2021. Dar în spatele imaginii de spaţiu central-european, multicultural şi tolerant, oraşul care s-a ridicat primul, în 1989, împotriva regimului opresiv al lui Nicolae Ceauşescu, trăieşte o realitate întunecată.

Totul pleacă de la o ştire aparent banală, venită la începutul săptămînii pe fluxul Agenţiei Mediafax – banală fiindcă aproape în fiecare dimineaţă au loc descinderi ale poliţiştilor, în luptă cu diverse grupări de crimă organizată.

De data aceasta, însă, e cu totul altceva. Luni dimineaţă au avut loc perchezitii la locuinţele membrilor unei grupări naţionaliste din Timişoara, care au anunţat pe un blog că oferă o recompensă de 300 de lei fiecărei femei rome din regiunea Banatului care se supune unei operaţii de sterilizare.

Acesta ar fi urmat să fie primul pas, înainte ca liderii grupării să fie chemaţi pentru audieri în faţa procurorilor.

Grupul, intitulat Naţionaliştii Autonomi din Timişoara, afişează pe un blog cu circuit închis, accesibil doar celor invitaţi, convingeri rupte din ideologia Celui de-al Treilea Reich.

Iată doar cîteva dintre ideile promovate: „rezolvarea urgentă a problemei ţigăneşti“, „conservarea genotipului rasial, a patrimoniului genetic moştenit de la strămoşii noştri“, „desfiinţarea cultului vinovăţiei legat de aşa-numitul «holocaust» care ar fi avut loc în Transnistria“, „eliminarea capitalismului şi înlocuirea acestuia prin naţional-socialism“.

Ştirea ar trece la faptul divers, dacă nu ar apărea tocmai în Timişoara, oraş aflat sub dominaţia mafiei imobiliare. Săptămîna trecută, aproximativ 200 de timişoreni s-au adunat în faţa Casei Muhle, monument istoric ajuns pe mîna unui atotputernic local, pe nume Ionel Cîrpaci, imobil aflat în iminent pericol de demolare.

Acesta este însă doar unul dintre multele cazuri din ultimii ani. Moştenirea arhitectonică a Timişoarei este preluată, încetul cu încetul, de ceea ce presa locală numeşte „mafia imobiliară“ sau direct „mafia ţigănească“, fiindcă liderii ei aparţin etniei rome. Aceştia preiau drepturile de la adevăraţii proprietari, prin mecanismul deja cunoscut al vînzării drepturilor litigioase. Evident – cînd nu recurg de-a dreptul la acte false şi abuzuri. Şi pot fi consultate tone de asemenea relatări în presa timişoreană, şi nu numai.

Potrivit acestora, de multe ori, proprietarii au fost supuşi la presiuni inimaginabile, viaţa fiindu-le transformată în calvar, cînd au refuzat să cedeze drepturile către mafie. Presiuni psihice, distrugeri în miez de noapte, violenţă asupra familiilor.

Pe parcursul anilor, în jurul bogatei moşteniri arhitectonice a Timişoarei s-a ţesut o întreagă industrie, care cuprinde deopotrivă interlopi, edili, magistraţi. O industrie, de data aceasta, fără „culoare“ etnică.

O teroare tăcută s-a aşternut sub imaginea tradiţională de multiculturalism şi toleranţă, pe care acest minunat oraş o oferă Europei. Cazurile de jurnalişti şi activişti civici molestaţi sînt deja fapt divers. De fiecare dată, justiţia locală i-a achitat pe cei acuzaţi pentru aceste violenţe. Motivul: lipsa probelor.

În ultima vreme, comunitatea a început să rupă spirala tăcerii. Nu doar prin protestul recent din faţa Casei Muhle (fostul florar din a doua parte a secolului al XIX-lea, care a şi adus Timişoarei renumele de Oraş al Florilor). În octombrie 2012, la Timişoara a avut loc un marş împotriva mafiei imobiliare.

Timişorenii au dreptate să se întrebe unde a fost în tot acest timp primarul Timişoarei, Gheorghe Ciuhandu. Acesta a fost ales neîntrerupt, pentru discursul său anticomunist, din 1992 şi pînă în iunie 2012, cînd a renunţat să mai candideze. Şi au dreptate să se întrebe unde se află justiţia „reformată“ a statului român.

Vidul întreţinut de autorităţi a lăsat cîmp liber de exprimare pentru extrema dreaptă. Prezentă la toate manifestările publice împotriva mafiei imobiliare, aceasta a preluat, în numele comunităţii, o cauză abandonată de autorităţi şi de liderii locali ai partidelor „tradiţionale“. Iar nemulţumirea publică este alimentată suplimentar de criza economică şi de sentimentul general că oamenii legii îi protejează pe cei corupţi împotriva poporului, şi nu invers.

Este semnul unei înfrîngeri dureroase a statului de drept şi un pericol uriaş pentru democraţie.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O strălucită contribuţie românească la darwinism

Cu un entuziasm bine stimulat de un patriotism înflăcărat, vreau să anunţ întreaga omenire (nici mai mult nici mai puţin!) că România a adus şi aduce o contribuţie esenţială la înţelegerea implicaţiilor profunde, nebănuite ale darwinismului. Nu, nu e vorba despre găsirea vreunei verigi lipsă pe lanţul trofic, nu e vorba nici despre lămurirea vreunei aparente excepţii de la marşul universului întru evoluţie şi nici – cum poate s-ar aştepta cineva – de aflarea vreunei specii vechi de maimuţă care a devenit om. E vorba despre un pas înainte în materialul darwinismului politic, căci în politică se manifestă originalitatea şi inventivitatea noastră în ultima vreme.

Cînd am început să fac politică într-un partid anume, primul lucru pe care l-am învăţat repede este că cei care cîştigă alegeri au dreptate, iar cei care le pierd nu au dreptate. Mai mult, primii au dreptul deplin să vorbească şi să decidă, ceilalţi au obligaţia să tacă şi să se supună. Dacă s-ar putea vorbi despre un „bun-simţ“ în politică, regula lui principală este că învingătorii au şi dreptate, au şi drepturi. În alte medii, dreptatea se decide după alte criterii – precum legea, vîrsta, înţelepciunea, pregătirea profesională sau chiar averea. În interiorul unui partid politic însă, victoria în alegeri, mulţimea voturilor recoltate la soroc conferă privilegiul de a avea dreptate. Aşa se explică, de pildă, fenomenul baronului local, de care nu este ferit nici un partid politic important. Aşa se explică tendinţa populistă, corupătoare chiar, a mai tuturor politicienilor. Aşa se explică, în ultimă instanţă, prăbuşirea nivelului intelectual şi profesional al elitei politice româneşti, uşor de constatat în ultimii zece ani. În orice caz, acesta este darwinismul politic *à la roumaine:* faci voturi nu contează cum, supravieţuieşti şi te dezvolţi, nu faci voturi eşti expulzat. Şi dacă nu uităm cum anume se obţin voturi în România reală, înţelegem totul.

Faimoasa teorie a lui Darwin, potrivit căreia selecţia naturală este mecanismul evoluţiei, are deplină aplicare în politica dîmboviţeană. Selecţia naturală, la noi, se produce la alegeri. Îmi veţi spune că aşa e peste tot şi eu voi răspunde imediat că selecţia naturală din politica noastră este mai contraproductivă decît oriunde altundeva în spaţiul democraţiilor euro-atlantice. Dovada: iată ce a produs selecţia asta la noi! În plus, în politica dîmboviţeană, în afară de capacitatea de a aduna voturi într-unul dintre cele mai corupte medii electorale europene (dacă nu cumva, cel mai corupt), nu mai contează nimic. În toate sistemele politice pe care le cunosc la Vest de noi, pe lîngă oamenii votabili, partidele caută o grămadă de alţi oameni după o grămadă de alte criterii. La noi, nu. Selecţia naturală în politica românească e primitivă şi brutală. Efectul imediat este că electoratul devine primitiv şi brutal. Prin alte părţi – în Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa am putut vedea nemijlocit cum operează –, selecţia naturală în politică este un porces ceva mai sofisticat. La fel de nemilos pe fond, dar mai complex, mai generos orientat, spre binele unei clase politice care este interesată să-şi păstreze calitatea. Fireşte, pe cît se poate în politică.

Într-un eseu apărut în 1910, devenit clasic între timp, John Dewey explica felul în care Darwin a schimbat paradigma gîndirii noastre. Dewey ne spune că, pînă la *Originea speciilor* (1859), părerea generală fusese cumva forjată încă din Antichitatea greacă, cum că fiecare individ şi fiecare categorie/specie există în vederea unui scop care, în cele din urmă, poate fi foarte bine împlinirea unui plan divin pe care actorii săi fie nu-l pot deloc înţelege, fie îl pot înţelege foarte greu. Cu Darwin, ideea că evoluţia are un sens teleologic dispare. Motorul evoluţiei este adaptarea, răspunsul la condiţiile externe care se tot schimbă şi care supun animalul la noi provocări. Oamenii împreună cu tot ce există viu pe lume sînt produsul forţelor naturii, şi nu al vreunui design superior. Darwin e primul care vorbeşte despre evoluţia speciilor – pînă la el, speciile erau considerate fixe, imuabile, stabile, parte eternă a structurii naturii. Sigur că lumea ideilor pregătea, cumva, schimbarea de paradigmă de tip darwinist: în 1859, Mendel (un călugar augustinian!) era în pline cercetări pe drumul spre teoria genetică, chiar dacă – după cîte ştim – Darwin habar nu avea de asta, iar alchimia vorbea deja de secole despre *transmutare,* adică despre transformarea unei substanţe în altă substanţă, iar ideea că la fel se poate întîmpla şi cu speciile era, prin similitudine, la îndemînă. Însă, cel care vorbeşte limpede despre selecţia naturală şi despre evoluţie, despre apariţia şi dispariţia sepciilor, despre trecerea unei specii în alta sub impactul forţelor naturii, este Darwin. El spulberă spiritul aristotelian al viziunii asupra lumii înconjurătoare. El declară răspicat că natura în ansamblul ei nu are scop. Sau, mai cinic, pentru cei care nu suportă ideea că ar putea trăi într-o lume fără un scop final, că acest scop este adaptarea şi supravieţuirea în sine – nimic mai mult.

Revenind la noi, politica a devenit exclusiv un joc pe şi despre voturi. Forţele electorale sînt nu doar determinante (cum ar fi, poate, normal), ci unice. Se ştie foarte clar cine face politica (cel care ia voturi), dar nu mai ştie nimeni prea bine de ce se face politica.

Dar, începînd cu 2012, s-a mai întîmplat ceva semnificativ: s-a generalizat sistemul transferului de voturi. Nu e de-ajuns că unii ştiu să se facă votaţi, am ajuns la faza la care cei care ştiu să se facă votaţi pot să-i facă votaţi şi pe alţii, mai precis pe cine vor ei: fii şi fiice, fraţi şi surori, secretare, prietene şi prieteni. Contribuţia noastră la darwinism este chiar aceasta. Dacă specia e suficient de bine adaptată, atunci poate să determine ea însăşi schimbarea mediului. Mediul se adaptează speciei. Astfel, specia foarte bine adaptată poate transfera privilegiul supravieţuirii oricui vrea ea. Şi forţele naturii se supun şi ele, cuminţele. Am pierdut complet scopul, sensul, rostul politicii şi, de cîţiva ani buni, nu mai există ca preocupare decît pentru voturi. Noutatea, însă – supremul rafinament introdus de ultimul defileu electoral – este să fii capabil nu doar să te alegi oricînd şi în orice funcţie vrei, ci să alegi oricînd şi în orice funcţie pe oricine vrei tu.

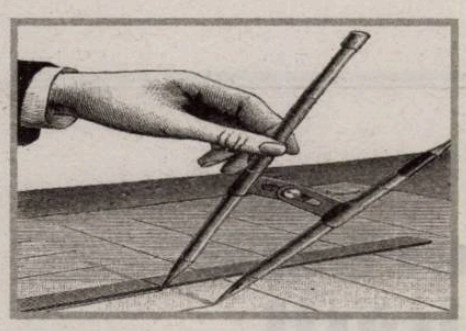

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureşti, idealul schimbării (II)

În acel număr din *Revista Fundaţiilor Regale* de care venise vorba din cauza unui articol de M. Sebastian, acelaşi subiect al înnoirii înfăptuite în Capitală de Carol al II-lea a mai fost tratat – chiar de un arhitect, de G.M. Cantacuzino. Ca profesionist, autorul nu se putuse sustrage de la o apreciere a intervenţiei personale a regelui în acest domeniu şi a scris *Arhitectura românească după Restaurație*. Ca şi la Sebastian, o demnă rezervă faţă de revărsarea de epitete adulatoare sau de proclamaţii de devotament a dus la consideraţii generale, pînă şi la evitarea numelui celui omagiat (cu doar o aluzie la „Domnescul îndemn"). O apropiere de Sebastian se vede şi din faptul că acesta scrisese în 1938 o frumoasă recenzie la *Pătrar de veghe*, povestirea călătoriilor arhitectului în Liban, Mesopotamia şi Persia. În *Arcade, firide şi lespezi*, încă din 1932, Cantacuzino îşi declarase convingerea că „oraşul de mîine, cu case moderne şi luminoase, cu străzi largi, cu parcuri şi pieţe" trebuie s-o apuce pe calea progresului, punînd bazele unei adevărate capitale. Interesul lui pentru o bună gestiune urbană îl făcuse din 1930 să-şi dorească a fi chiar primarul Bucureştilor, idee încurajată de Martha Bibescu.

În articolul din *R.F.R.* el pune de la început problema: absenţa înainte de 1930 a unei arhitecturi de stat în ţara noastră. Aceasta a creat situaţia faţă de care el se manifestase critic, şi cu alte prilejuri: „Fără centre civice, fără un crîmpei măcar de preocupare urbanistică, fără mîndrie cetăţenească, oraşele îşi aştern pata lor de tencuială galbenă, informe şi plictisite". Cînd se referă la stilul neo-românesc – „arhitecţii de la începutul secolului au încercat o revenire spre trecut" –, neîncrederea capătă un ascuţiş polemic: „Nu e vorba de a înfăptui decoruri mai mult sau mai puţin teatrale cu zorzoanele heraldicii noastre tradiţionale, nu e vorba să luăm ornamentele mormintelor pentru a le pune pe chenarul ferestrelor din care trebuie privit viitorul". Acolo unde totuşi statul (cuvînt pe care autorul îl scrie semnificativ cu majusculă) a avut nevoie de sedii pentru instituţii şi organe administrative, a fost şi mai rău, fiindcă gări, şcoli ori spitale vădeau

„Soarta Bucureştilor va depinde de lupta care se va produce între autoritate şi rezistenţa cetăţenilor."

„sărăcia de concepţie şi lipsa de generozitate... care desfigurează satele şi oraşele cu construcţii inadecvate menirii lor".

Adoptarea Planului General de Sistematizare (1934) i-a dat ocazia să explice că „organizarea unei capitale este un act îndelungat de autoritate. Soarta Bucureştilor va depinde de lupta care se va produce între autoritate şi rezistenţa cetăţenilor". Aceasta îi obliga pe responsabilii municipali să aplice un sistem bine gîndit de compensaţii şi despăgubiri. Ar fi fost o soluţie, dar s-a recurs la preluarea iniţiativei de către cea mai înaltă autoritate: „O mare eră constructivă a început cu puţin timp în urmă şi de data aceasta pusă la cale de Stat". În definitiv, „principalul client al arhitecturii tot Statul rămîne". Au gîndit şi alţii tot aşa, apoi n-a mai fost altceva de ales. Ceea ce putea să atragă nu numai publicul totdeauna uşor de impresionat, ci şi pe specialiştii care vedeau interesul unor comenzi masive era monumentalitatea lucrărilor propuse de noul program. În plus, era oferită astfel posibilitatea unei concilieri a curentelor între care erau împărţiţi oamenii de meserie: „nici aportul funcţionalismului, nici zestrea trecutului nostru nu erau în contrazicere, putîndu-se topi într-un singur aliaj". Avantajele pe care le vedea G.M., ca partizan hotărît al sincronizării cu civilizaţia occidentală, erau „organizarea oraşelor, după noile tendinţe urbanistice, unificarea aspectului localurilor Statului şi al marilor instituţii dependente de Stat, amploarea dată lucrărilor publice, care nu pot rămîne străine preocupărilor arhitectonice, o nouă atenţie dată construcţiilor rurale şi dorinţa de a da şi satelor centre civice mai îngrijite şi a căror construcţie să fie în armonie cu viaţa rurală". Aceste elemente ale politicii, la care erau înclinaţi să se ralieze cei cărora li se adresa apelul, corespund, mai ales ultimele, activităţii echipelor lui Gusti. Sensibilitatea la componenta socială a acestui program era şi în spiritul vremii. Era alimentată de o nemulţumire larg propagată faţă de felul în care generaţiile precedente construiseră ţara de după război. O transformare era necesară, dar nu prin revoluţia la care incitau extrema dreaptă şi extrema stîngă. Şi atunci de ce să nu

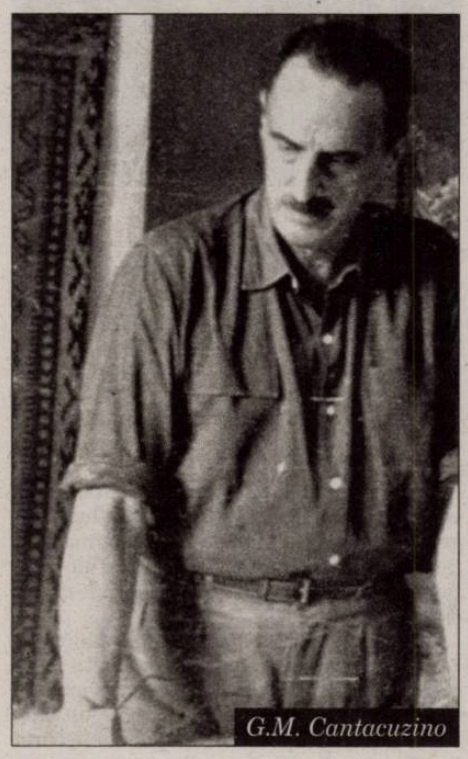

G.M. Cantacuzino

fie arhitectul G.M. Cantacuzino în Consiliul superior naţional al Frontului Renaşterii, alături de mulţi alţi intelectuali şi artişti, o pleiadă care nu se va mai întîlni compactă niciodată?

De atunci au mai fost momente istorice în care s-a aşteptat plămădirea unei noi ere pentru România şi în care a renăscut nădejdea că Bucureşti îşi va găsi adevărata identitate. Unul cînd efortul s-a desfăşurat, tot aşa, dirijat arbitrar de o personalitate dominantă, insaţiabilă de linguşiri, cu rezultate dezastruoase, altul de completă anarhie, pe care-l trăim acum.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Charlottenburg e fruntea!

Apărută la Timişoara acum patru ani, cartea lui Teodor Octavian Gheorghiu, *Locuirea tradiţională rurală din zona Banat-Crişana*, este una dintre lucrările care completează strălucit bibliografia de arhitectură şi urbanism a ultimilor 20 de ani. Alături de lucrări de doctorat şi cărţi ale colegilor săi de generaţie sau ale noilor generaţii de cercetători – unii dintre ei îndrumaţi chiar de autor –, cartea profesorului Teodor Octavian Gheorghiu reconstruieşte un peisaj arhitectural care a fost adesea ocolit.

Dacă autorul face o istorie impecabilă a satelor bănăţene, nu mai puţin se desprinde din carte un aspect care este arareori prezentat: evoluţia Banatului sub ocupaţia austriacă. Chiar dacă Banatul este o regiune mai mare, împărţită de graniţe statale apărute după Primul Război Mondial, Banatul românesc conţine în el toate datele pe care le putem lua în considerare pentru a putea defini evoluţia, de mai bine de două secole, a întregii regiuni.

Acţiunile Cancelariei Imperiale de la Viena după 1716 – anul în care habsburgii cuceresc Banatul de la Imperiul Otoman – stau mărturie pentru o gîndire eficientă a administraţiei care vrea să folosească la maximum potenţialul unui teritoriu. Adică – mai întîi măsoară şi inventariază ceea ce există. De aici, ridicarea topografică numită „iosefină", fiindcă este încheiată sub domnia lui Iosif al II-lea. Ea cuprinde întregul teritoriu, cu indicarea reliefului, a căilor de acces şi de circulaţie, cu fiecare sat şi cătun. Pasul al doilea este cel de estimare a potenţialului şi de găsire de soluţii pentru exploatarea eficientă a resurselor. De aici rezultă o primă observaţie: resursa umană locală e prea redusă pentru un asemenea teritoriu. Soluţia este colonizarea. Ea se va face în mai multe etape şi va propune, unor populaţii din cadrul imperiului şi din afara lui, o nouă viaţă, un nou mod de trai şi speranţa unui viitor mai bun pentru generaţiile următoare.

La fiecare etapă de colonizare, statul alocă bani, stabileşte amplasamentele noilor sate în raport cu resursele naturale şi caută

Fiecare casă îşi avea propria crescătorie de viermi de mătase şi instalaţii pentru extragerea firelor.

coloniştii printre comunităţile „specializate" în domenii legate de utilizarea aceloraşi resurse naturale, cum ar fi agricultură, minerit etc. Aşa încît germani, francezi, italieni, cehi, slovaci se alătură românilor şi sîrbilor localnici. În funcţie de locul destinat noilor aşezări, Cancelaria întocmeşte planuri ale localităţilor, ale locuinţelor şi gospodăriilor; în funcţie de fondurile alocate, coloniştii primesc şi materiale de construcţie.

Una dintre aceste localităţi este Charlottenburg. Întemeiat în 1770-1771, în cadrul celei de-a doua colonizări, satului i se întocmeşte un plan puţin obişnuit. Accesul se face prin trei drumuri care debuşează într-un inel de circulaţie ce separă cele două zone ale satului: cea aflată în proprietate comună, din centru, şi cea a şirului de gospodării aşezate radial. Secretul acestei forme neobişnuite: localitatea era destinată producţiei de mătase. Fiecare casă îşi avea propria crescătorie de viermi de mătase şi instalaţii pentru extragerea firelor. Zona centrală, cea din interiorul inelului, era plantată cu duzi – perfectă poziţionare a sursei de hrană pentru viermii de mătase ai fiecărei gospodării. Am fost şi sînt şi acum fascinată de această „eficienţă în exploatare" a întregii localităţi, realizată încă de la început pe baza unei planificări adaptate la teren, la resurse şi la funcţiunea propusă. Iar în cartea lui, Teodor Octavian Gheorghiu ne lămureşte asupra modului de gîndire care a produs un asemenea exemplu de „bună guvernare".

Astăzi, cînd urmaşii coloniştilor veniţi din Tirol s-au întors în zona în care îşi aveau rădăcinile, satul Charlottenburg păstrează încă o parte a trăsăturilor care i-au făcut faima. De aceea, zona centrală se află înscrisă în Lista Monumentelor Istorice, cu indicaţia TM-II-s-A-06198.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre autentic

Propuneam în numărul trecut o mică pledoarie – neîntîmplătoare – pentru tabiet. Era doar vîrful aisbergului. Dedesubt, în adîncuri, se află însă întreaga problematică a *autenticităţii*. Cam complicată şi care ne scufundă pînă în tărîmurile îngheţate ale Fiinţei. Prea adînc, deci, pentru un biet antropolog! Voi rămîne mai la suprafaţă, curios însă, ca tot antropologul, să mă uit „peste umărul" a ceea ce se vede – cum ar fi spus un antropolog faimos, Clifford Geertz.

Ce se vede, deci, la prima vedere? O obsesie românească, s-ar zice, pentru *pierderea* autenticităţii: *où sont les tzarani d'antan?* Cultura noastră populară (adică de-a dreptul cultura *noastră*) şi-a pierdut autenticitatea, drept care noi înşine sîntem pe cale să ne pierdem identitatea, ba chiar, am putea spune, fiinţa. Fiinţa noastră *naţională*. O obsesie culturală şi contingentă deci, care se dă însă, prin expunerea *angoasei*, drept mult mai profundă, dacă nu de-a dreptul ontologică. De asemenea, o obsesie puţin ipocrită, în care autenticitatea este garantată prin procură: este treaba lor, a ţăranilor „autentici", să ne păstreze autenticitatea (căci autenticitatea s-a născut la sat!), pentru ca noi, cetăţenii, să ne putem vedea liniştiţi de modernitate. O obsesie nu lipsită de sens însă şi nici specific românească, ci una care bîntuie de ceva vreme modernitatea îngrijorată de pierderile aduse de triumful său. Este nivelul mai degrabă *ideologic* al unei *autenticităţi culturale* de factură oarecum notarială: autenticitatea este, în acest caz, un soi de conformitate cu originalul: x este conform cu X, gestul, obiectul sau valoarea actuală sînt conforme cu cele acreditate din şi prin vechime. Alterarea lor devine alienarea noastră. Autenticitatea culturală devine astfel obsesia fiinţei naţionale, care se vrea construcţie modernă databilă, cu condiţia ca originile ei să se piardă în negura vremurilor. Ideologia formelor fără fond şi cea a dezvoltării organice pretind a rezolva paradoxul. Emitenticitate este una „egoistă", căci e centrată pe identitate şi neglijează astfel deschiderea spre celălalt (altminteri un Altul absolut cît se poate de metafizic şi el), autenticitatea lui Taylor este una şi mai egoistă, într-un registru de acum social, şi nu ontologic. Este o *autenticitate psihologică*, în care conformitatea trimite doar la sine: fiecare individ are propriul mod de a fi uman şi, în consecinţă, fiecare poate să fie sau nu conform cu acest mod liber ales de a fi. *Be true to yourself* ar fi deci „idealul moral" al vîrstei autenticului. Aceasta s-ar defini, pe de o parte, prin „centrarea pe sine" şi o „cultură a narcisismului", „ce face din autodesăvîrşire principala valoare a vieţii şi care pare să recunoască puţine exigenţe morale exterioare sau angajamente serioase faţă de alţii". Pe de altă parte, autenticitatea aceasta presupune „un soi de nihilism, o negare a tuturor orizonturilor de semnificaţie" sau, mai trivial spus, un refuz sistematic al poncifurilor de orice soi. Autenticitatea în acest sens presupune deci *poiesis* şi o profundă legătură „între descoperirea de sine şi creaţia artistică".

Idealul autenticităţii este astfel servit à la carte, *ceea ce oferă iluzia libertăţii de alegere.*

nescu îl rezolvă şi mai elegant prin metafora stejarului preexistent în ghindă. Frumos spus, mai greu de realizat...

Autenticitatea „autentică" nu este însă una contingentă, oarecum antropologică, legată de o lume particular dată a oamenilor, ci una transcendentă, instalată în eternitatea Fiinţei sau măcar a Omului. Autenticitatea este aici, într-un fel sau altul, *ontologică*. Chestionaţi-l pe Heidegger şi vă va lămuri cum stau lucrurile în acest registru. Cert este că, din acest punct de vedere, in-autenticitatea devine o chestiune şi mai gravă. Sociologic vorbind, ea devine şi tot mai acută în societăţile recente de consum, instalate tot mai mult în prezent, şi nu în Timp, şi ispitite mult mai sistematic de contingent şi de „facticităţile" sale.

În mod paradoxal, Charles Taylor vine şi ne spune că tocmai aceste societăţi constituie o „vîrstă a autenticului", iar acest lucru este ceva bun. Dacă Levinas îi reproşa lui Heidegger că viziunea sa „ontologică" despre autenticului" la îndemîna oricui, dar şi una de trivializare pe măsură, pe care românii ar traduce-o prin „fac ce vrea muşchii mei".

Aici intervine şi Piaţa, care nu avea cum să rateze o astfel de „cerere" şi oferă publicului o vastă industrie a autenticului. De la noi experienţe religioase (revenirea religiosului este o căutare *sui generis* a autenticului, ne spune Marc Augé) la produse autentice şi de la tehnici de dezvoltare personală şi oportunităţi de *downshifting* la marketingul tradiţiilor şi „economia experienţei" despre care ne vorbesc Joseph Pine şi James Gilmore, repertoriul de alegeri este uriaş. Tot aici intră însă şi „casele făloase" ale migranţilor, sau manelele tuturor, şi ele forme de căutare neinhibată a propriei autenticităţi.

Idealul autenticităţii este astfel servit *à la carte*, ceea ce oferă iluzia libertăţii de alegere. Rămîne însă *à la carte*, limitat deci de repertoriul de opţiuni al unui meniu, oricît ar fi el de bogat şi divers. Din acest punct de vedere, tabietul ţine de bucătăria domestică, este o autenticitate gătită în casă şi după o reţetă proprie. Este o autencitate la purtător, deci narcisistă şi ea, dar una intenţională şi reflexivă, şi astfel mai apropiată de exigenţele lui Heidegger decît de constatările lui Taylor. Prietenii ştiu de ce...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Cînd modelele se comportă greşit

„De ce nu a prevăzut nimeni criza?", i-a întrebat Regina Elisabeta a II-a pe economişti, în timpul unei vizite la London School of Economics, la sfîrşitul lui 2008. Patru ani mai tîrziu, eşecul repetat al acestora de a prezice profunzimea şi durata depresiunii economice ar fi provocat o întrebare similară din partea reginei: „De ce a fost supraapreciată revenirea?".

Să luăm în considerare faptele. În prognoza din 2011, Fondul Monetar Internaţional (FMI) a prevăzut că economia europeană va creşte cu 2,1% în 2012. În realitate, se pare că se va micşora cu 0,2%. În Regatul Unit, prognoza din 2010 a Biroului pentru Responsabilitate Bugetară (OBR) a estimat o creştere de 2,6% în 2011 şi de 2,8% în 2012; de fapt, economia britanică a crescut cu 0,9% în 2011 şi va stagna în 2012. Cea mai recentă prognoză a Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD) pentru PIB-ul zonei euro în 2012 este cu 2,3% mai scăzută decît cea din 2010.

De asemenea, FMI estimează acum că economia europeană va fi cu 7,8% mai mică în 2015 decît s-a crezut cu doi ani în urmă. Unii economişti sînt mai pesimişti decît alţii (în mod special, OBR are un caracter optimist), dar nimeni – se pare – nu a fost suficient de pesimist.

Prognozele economice sînt, în mod cert, imprecise: se întîmplă prea multe lucruri pentru ca economiştii să le poată anticipa pe toate. Astfel, opiniile subiective şi aprecierile estimative sînt o componentă inevitabilă a prognozelor economice „ştiinţifice".

Numai că imprecizia e una, iar supraestimarea sistematică a regenerării economice din Europa e cu totul altceva. Într-adevăr, cifrele au fost revizuite în mod repetat, chiar şi în decursul unor perioade scurte de timp, atrăgînd îndoieli puternice asupra validităţii modelelor economice folosite. Aceste modele – şi instituţiile care le folosesc – se bazează pe o teorie încorporată a economiei, care le permite să „deducă" anumite relaţii. Trebuie că între aceste presupuneri se află sursa erorilor.

Două greşeli fundamentale se evidenţiază. Aceste modele folosite de către toate organizaţiile care fac previziuni economice au subestimat dramatic coeficientul fiscal: impactul schimbărilor în cheltuielile guvernamentale pe debit. În al doilea rînd, au supraapreciat măsura în care relaxarea cantitativă de către autorităţile monetare – adică imprimarea de bani – ar putea contrabalansa înăsprirea fiscală.

Unii economişti sînt mai pesimişti decît alţii, dar nimeni – se pare – nu a fost suficient de pesimist.

Pînă de curînd, OBR – în conformitate cu FMI – a presupus un coeficient fiscal de 0,6: pentru fiecare dolar tăiat de la cheltuielile guvernamentale, economia ar scădea cu doar 60 de cenţi. Acest lucru presupune „o echivalenţă ricardiană": cheltuielile publice finanţate prin creşterea datoriei forţează, fie şi parţial, cheltuielile private, prin impactul lor asupra aşteptărilor şi a încrederii. Dacă populaţia şi firmele anticipează o creştere a taxelor în viitor, ca rezultat al împrumuturilor făcute azi de Guvern, îşi vor reduce consumul şi investiţiile în consecinţă.

Din această perspectivă, dacă austeritatea fiscală îi eliberează pe oameni de povara unor viitoare creşteri de taxe şi impozite, aceştia îşi vor spori cheltuielile. Acest lucru *ar putea* fi adevărat cînd economia funcţionează cu o rată totală de ocupare a forţei de muncă – cînd statul şi piaţa sînt în competiţie pentru fiecare resursă. Dar cînd există capacităţi disponibile în economie, resursele „eliberate" în urma reducerilor din sectorul public pot fi pur şi simplu pierdute.

Organizaţiile care emit prognoze economice recunosc, în sfîrşit, că au subestimat coeficientul fiscal. OBR, revizuindu-şi cele mai recente greşeli, a acceptat că „multiplicatorul [fiscal] mediu din ultimii doi ani ar fi trebuit să fie 1,3 – mai mult de dublu decît estimarea noastră – pentru a explica pe deplin nivelul slab al PIB în anii 2011-2012". FMI a recunoscut că „multiplicatorii s-au aflat între 0,9 şi 1,7 de la Marea Recesiune încoace". Efectul subestimării coeficientului fiscal a fost sistematica judecată greşită a pagubelor aduse economiei de „consolidarea fiscală".

Acest lucru ne duce la cea de-a doua greşeală. Economiştii au presupus că expansiunea monetară va oferi un antidot eficient pentru contracţia fiscală. Banca Angliei a sperat că, prin imprimarea a 375 de miliarde de lire sterline (600 de miliarde de dolari), bani noi, va stimula cheltuielile totale pînă la suma de 50 de miliarde de lire sterline sau 3% din PIB.

Dar dovezile apărute în urma rundelor succesive de relaxare cantitativă în Regatul Unit şi în SUA sugerează că, deşi aceasta a scăzut profiturile bondurilor, banii în plus au fost reţinuţi, în mare parte, în sistemul bancar, neajungînd niciodată în economia reală. Fapt ce înseamnă că problema a fost reprezentată, în principiu, de lipsa cererii pentru credite – ezitarea celor din mediul de afaceri, precum şi a populaţiei de a împrumuta, aproape indiferent de condiţii, pe o piaţă „plată" *(flat market)*.

Aceste două greşeli s-au combinat: dacă impactul negativ al austerităţii asupra creşterii economice este mai mare decît s-a preconizat iniţial, iar impactul pozitiv al relaxării cantitative este mai slab, atunci politicile economice practicate de toate guvernele europene au fost extrem de greşite. Există mai multe posibilităţi pentru ca stimularea fiscală să intensifice creşterea şi mai puţine posibilităţi pentru stimulare monetară.

Astfel de informaţii sînt destul de tehnice, dar contează enorm pentru bunăstarea populaţiilor. Toate aceste modele presupun anumite rezultate pe baza politicilor existente. Optimismul lor substanţial în legătură cu impactul acestor politici asupra creşterii economice validează urmarea acestora şi le permite guvernelor să pretindă că remediile lor „funcţionează", cînd e foarte clar că nu e aşa.

Este o înşelătorie crudă. Înainte să facă vreun bine, economiştii care fac prognoze trebuie să meargă înapoi la masa de lucru şi să se întrebe dacă teoriile economiei care stau la baza modelelor lor sînt cele corecte.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.*

Copyright: Project Syndicate, 2012
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

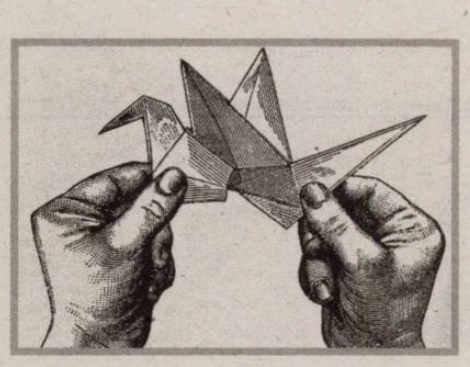

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Maşini străine

„Spune-mi ce maşină ai, ca-ţi spun cine eşti.“ E o formulă posibilă în România anului 2013. În urmă cu două-trei decenii, nu era. Clişeele locale şi internaţionale legate de mărcile de automobile şi de proprietarii lor sînt deja răspîndite. Chiar companiile producătoare fac studii de piaţă în acest sens. Deşi, evident, că nu pot fi luate drept general valabile, de multe ori asemenea clişee au un dram de adevăr, ajută la un fel de identificare superficială fără oboseala unei judecăţi mai profunde şi nu fără umor: *maşină de fotbalist, aspirator de femei, gipan de baştan*.

Pe măsură ce vremurile s-au schimbat, imaginea automobilelor din România s-a îmbogăţit considerabil. Prin anii '80, cine avea *Dacia 1300 sport*, din aia cu două uşi, trecea drept şmecher. Astăzi mai există cîte un asemenea model printre blocuri. De regulă, are cauciucurile dezumflate şi pare de-a dreptul oribil. A rămas din el cam ce a rămas şi din „şmecheria“ proprietarului. Mai erau maşinile cu număr scurt (trei cifre în loc de patru), cunoscute ca fiind „de ştabi“, mai ales dacă erau negre. Astăzi, numerele cu trei cifre sînt înlocuite de literele mai distanţate de pe plăcuţa de înmatriculare (o afacere dubioasă, se pare, a celor de la înmatriculări).

Foarte puţini aveau pe vremea comunismului maşini străine. De obicei, erau foarte vechi iar proprietarii, de cele mai multe ori nişte pasionaţi, erau percepuţi drept snobi. Erau şi cîţiva fericiţi care deţineau maşini străine noi, de lux. Ludovic Spiess avea un *Porsche* şi povestea că la un moment dat i s-a recomandat să n-o ţină în ţară, fiindcă vederea ei ar fi riscat să-i enerveze chiar pe Ceauşeşti. Ilie Năstase avea o *Lancia sport* pe care îi era scris numele iar Ion Ţiriac se plimba într-un *Ford Mustang*. Acestea erau însă cazuri foarte rare. De maşini străine vorbeau jocurile copiilor.

Majoritatea erau, cum se ştie, Dacii. Cînd a apărut *Oltcit*, unii l-au considerat un automobil mai modern. Aveau să descopere ulterior că, de fapt, nu era prea bine adaptat condiţiilor vitrege de circulaţie din România. Exista pe atunci şi vesela „specie“ a trabantiştilor, din care unele exemplare au supravieţuit chiar pînă astăzi. Erau înrudiţi cumva cu mai sobri posesori de *Wartburg*.

În anii de după Revoluţie, pe val a ajuns marca *Daewoo*. Erau vremuri cînd parlamentarii circulau cu *Cielo* şi se mîndreau cu aerul condiţionat, pe atunci un adevărat lux. *Espero* intra deja în categoria supermaşinilor şi stîrnea invidii incredibile. Mai era şi *Tico*. În ciuda formei de ascuţitoare, după unii, sau de ciocan, după alţii, s-a dovedit în timp a fi cea mai cinstită şi mai fiabilă din serie. Proprietarii de Tico au luat, într-un fel, locul trabantiştilor. Numai că unii erau atît de mîndri de modul în care se puteau strecura în trafic, graţie dimensiunilor reduse ale maşinii, încît te trezeai brusc cu ei pe unde nici nu gîndeai (de curînd, un asemenea şofer, cu număr de Galaţi şi nişte ochelari cît geamurile laterale, m-a admonestat că nu l-am văzut în dreapta mea, deşi eu eram pe prima bandă, lîngă bordură). În fine, gloria modelului Cielo a apus, şi astăzi e greu de crezut că a existat. La rîndu-i, Espero a devenit o maşină pe cît de rară pe atît de ciudată, iar *Nubira*, care la un moment dat îi luase locul, nu mai are nici un fel de personalitate în trafic.

Ideea de *full option*, cu care pînă nu de mult se mîndreau mulţi proprietari, a fost înlocuită cu posibilitatea de *personalizare* a automobilului comandat. A cam trecut şi moda maşinilor tunate, cînd unii îşi puneau sigla *BMW* pe Dacia. Iar dacă urmaşele Daciei 1300, *Nova* şi *Solenza*, au fost un fel de experimente de tranziţie (deşi Solenza nu era o maşină chiar rea), *Loganul* pare a-şi fi găsit locul perfect în noua societate: liniştită, de familie, pentru oameni practici care n-au alte pretenţii de la o maşină decît acelea de a-i transporta normal dintr-un loc în altul. Varianta echivalentă de import ar fi *Skoda*. La extrema cealaltă, *Mercedes* încă se străduieşte să scape de imaginea de automobil condus de valutişti cu lanţuri de aur la gît. Mai e şi *Volskwagen* despre care, uneori (la modelele mai mari) pare prizat de indivizi care de fapt şi-ar dori BMW. Iar BMW – se ştie – e maşina din care unii vor să-şi arate muşchii (citeşte caii putere) atunci cînd frustrările le depăşesc dimensiunile minţii. Tot la capitolul premium, dintr-o maşină bună şi discretă, *Audi* a deveni un fel de pom de Crăciun, dar asta nu mai are legătură cu românii, ci cu gusturile designerilor germani.

Şi a venit în România chiar şi vremea maşinilor japoneze, mult timp disprețuite de cumpărătorii români în favoarea celor nemţeşti. *Toyota, Nissan, Honda*, ba pînă şi *Mazda* ori *Subaru* sînt astăzi pe toate drumurile, chiar şi prin sate. Nu s-a ajuns încă la categorisirile de amănunt care se fac prin Marea Britanie, gen *Honda Civic* – bucuria pensionarilor, *Ford Mondeo* – pentru clasa de mijloc, *Volkswagen Golf GTI* – pentru nebunii care nu vor să iasă în evidenţă, *BMW X3* – pentru cei care se cred ceapă şi aşa mai departe. Au apărut, în schimb, inscripţii puse la lunetă pe care scrie: „Dacă mă claxonezi, îţi spun ce-a zis Clarkson despre maşina ta“. Spre deosebire de imobile, automobilele au avantajul că pot fi aduse de oriunde. Adică sînt produse cu tehnologia, designul şi experienţa unor companii care n-au avut de recuperat handicapuri istorice. Prin cartierele noastre, deşi blocurile sînt cam aceleaşi, parcările s-au schimbat radical. S-a împlinit, în sfîrşit, iluzia cuiva care spunea că imediat după Revoluţie se aştepta să vadă dintr-odată pe străzi numai maşini străine. În mai bine de 20 de ani, pe nesimţite, am uitat complet, ba chiar nici nu ne mai putem imagina cum arăta o parcare plină cu zeci de exemplare ale aceluiaşi unic model – Dacia 1300.

ready made

„Toată fapta ce-mi scapă mie din mînă, toată ideea ce am voit să pui într-însa, mă întristează, mă mîhneşte şi adînceză un creţ pe fruntea mea, căci o văz nesigură, ideea dintr-însa s-a desfigurat, s-a slăbit, abia licureşte şi mai că nu mai seamănă cu tipul ei. D-ta eşti, domnul meu, poetul practic, eu poetul contîmplativ.“

Cezar Bolliac,
„Răspuns la articolul *Poezie*“,
în volumul *Gîndirea românească în epoca paşoptistă*,
de Paul Cornea şi Mihai Zamfir,
Editura pentru Literatură, 1969

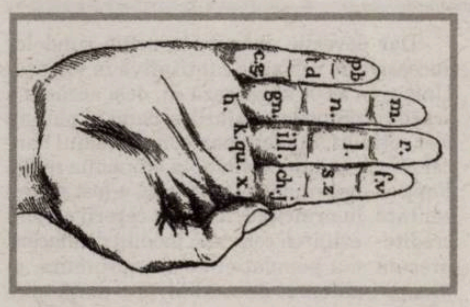

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Piatra de mormînt

Tombstone înseamnă, în engleză, „piatră de mormînt“. Este numele unui orăşel din sudul Arizonei, devenit popular după ce Hollywood-ul i-a dedicat o superproducţie cinematografică în 1993. Filmul, laureat cu o mulţime de Oscar-uri, a rulat şi la noi. Probabil multă lume şi-l aminteşte. Se axează pe povestea lui Wyatt Earp, erou mitologic – deşi personaj real la origine. Conştienţi de valoarea istorică a locului, dar şi de componenta turistic-financiară pe care o va dezvolta în timp, americanii au conservat oraşul într-un mod admirabil. Tombstone este astăzi o aşezare suspendată cronologic. Găseşti aici toată atmosfera Vestului Sălbatic tradiţional, cu praful deşertului ridicîndu-se în mici rotocoale pe „strada principală“ *(main street)*, cu uşile batante ale barurilor *(saloons)* scîrţîind lugubru şi cu urmele cartuşelor de odinioară încă vizibile în arhitectura din lemn a caselor. De altfel, însăşi legenda întemeierii oraşului (precedînd-o pe cea a lui Earp) are un conţinut destul de sinistru. Se spune că un *cowboy* îndrăzneţ ar fi pornit, pe la începutul secolului al XIX-lea, în explorarea teritoriului din sudul Tucson-ului – bănuit, pe atunci, limita absolută a civilizaţiei. Toţi i-au spus, îngroziţi de infinitatea deşertului, că nu (îşi) va găsi acolo decît „o piatră de mormînt“ *(tombstone)*. Pionierul a întemeiat un oraş pe care l-a numit, ironic, chiar aşa – Tombstone. A deschis un *saloon* şi a atras, ca un magnet, pe toţi răufăcătorii vremii. Umorul negru n-a ţinut însă prea mult timp. „Descălecătorul“ a fost împuşcat, la un moment dat, în barul propriu. Azi, se zice, fantoma lui apare, ocazional, prin tîrg.

Locul cel mai sumbru din oraş este totuşi cimitirul – *The Boothill Churchyard*. Vizitînd Tombstone-ul împreună cu nişte prieteni americani, am ajuns aici şi am fost lăsat de unul singur printre multitudinea de pietre de mormînt. Tovarăşii de excursie au motivat că trebuie să rezolve urgent „o problemă“ ce va fi, pentru mine, „o frumoasă surpriză“. Nu m-am plictisit aşteptîndu-i. Mergînd printre bizarele morminte, m-am gîndit imediat la Cimitirul Vesel din Săpînţa. Ulterior, mi-am revizuit totuşi comparaţia. The Boothill Churchyard nu are umor, e mai degrabă grotesc, „grotesc“ în sensul lui Edgar Allan Poe. Pe colina respectivă sînt îngropaţi toţi cei care, în vremurile de „sălbăticie vestică“, au murit violent, în diversele împrejurări zbuciumate din istoria însîngerată a Tombstone-ului. Mulţi nu au nici nume şi sînt identificaţi după anumite fapte sau gesturi („omul care a intrat în Tombstone la 20 septembrie 1868 şi a tras la *Father John*“, „cel care obişnuia să-şi fumeze luleaua în faţa *saloon*-ului“, „omul care trecea prin oraş la *serbarea finului*“ etc.). Morbiditatea vine, cu toate acestea, de altundeva. Pe multe dintre pietre sînt consemnate aşazisele „erori“ ce au dus la moartea prematură a acelor indivizi. Scrie, de pildă, pe un mormînt: „Aici zace Abraham Malloney, linşat din întîmplare, la 2 iunie 1880, de mulţimea furioasă care l-a confundat cu criminalul Bob Kid“. Ori: „Michael Strauss – spînzurat din greşeală de şeriful Jeremiah Jenkins, la 14 noiembrie 1876“. Şi tot aşa: „necunoscut împuşcat din greşeală de...“, „bărbat omorît din întîmplare de...“, „tînăr sfîrtecat incidental de trăsura lui...“ etc. etc. Un întreg univers uman, zdrobit de „întîmplare“, de o forţă cosmică irepresibilă, răsărită din genuni incomensurabile, faţă de care viaţa şi destinul unui individ şi chiar ale unei comunităţi întregi par doar nişte microbi.

„Aici zace Abraham Malloney, linşat din întîmplare.“

Şi totuşi, aceste morţi absurde şi hilare nu sînt neapărat întîmplătoare. Pe insignifianţa lor individuală se întemeiază o nouă civilizaţie. Prin ei, prin sacrificiul grotesc al acelor inşi, Vestul american s-a civilizat, şi-a consumat haosul şi nebunia, evoluînd către normalitate. Mi-am reamintit astfel, destul de bizar, *Orbitorul* lui Cărtărescu. În ultimul volum al trilogiei, scriitorul reconstruieşte, tulburător, atmosfera Revoluţiei din 1989. Vedem, într-un crîmpei de imagini rapide şi tulburătoare, mulţimile de bucureşteni scandînd la unison, cu un ecou maiestuos care pare să oprească istoria în loc: „*Olé, olé*, Ceauşescu nu mai e!“. Tînărul personaj Mircea participă la entuziasmul măreţ al forţei populare. Apoi, se opreşte brusc. Îi vine în minte un gînd cumplit, imposibil de alungat. Peste maximum optzeci de ani, toţi aceşti oameni ce umplu acum pieţele cu sutele de mii, ţinînd istoria pe umerii lor, vor fi morţi fără excepţie, şi o altă multitudine, complet diferită de ei şi, mai ales, străină de bucuria acelor clipe, va popula spaţiul respectiv. O mare de oase susţine efortul individului în timp. Oasele milioanelor de necunoscuţi care au participat, inconştient şi totuşi plenar, la un „maraton“ istoric planetar, a cărui destinaţie finală, în fond, le rămîne tuturor necunoscută. Nu altul mi s-a părut „sensul“ morţilor din Tombstone – consubstanţialitatea cu un proces colectiv al devenirii, al transformării prezentului în viitor. Pierdut în reverii metafizice printre morminte, am fost readus la realitate, destul de abrupt, de către prietenii americani, întorşi din „misiunea“ lor secretă. Aduceau, cu multă pompă, un ziar de epocă, *Tombstone Post* (tipărit pe loc, în Tombstone, ca atracţie turistică!) în care mă introduseră şi pe mine, într-un mod ceţos, specific locului: „Codrin Liviu Cuţitaru, pistolar de peste mări şi ţări, şi-a găsit sfîrşitul aseară pe strada principală, într-un schimb de focuri cu şeriful McGill. Va fi înmormîntat la Boothill. Fie-i ţărîna uşoară!“.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

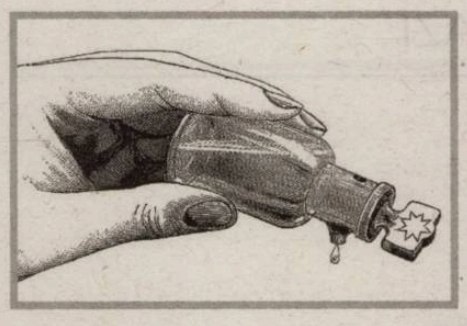

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Despre ce vorbim?

Conversaţia cotidiană (ca şi multiplicarea ei contemporană, prin canalele de televiziune, sub numele de talk-show) nu e cîtuşi de puţin economică şi eficientă; dimpotrivă, suferă de redundanţă, prin acumulare de cuvinte care nu folosesc decît la menţinerea contactului între interlocutori şi la mascarea pauzelor de gîndire. Că limbajul uman ar tinde către minimum de efort şi către economie de mijloace este, de altfel, o iluzie: proiecţia unui model raţionalist conform căruia oamenii ar comunica în primul rînd pentru a schimba informaţii. Cînd scopul conversaţiei este chiar faptul de a sta împreună, de a face să treacă timpul şi de a împărtăşi emoţii de tot felul, concizia e ultimul lucru pe care îl caută interlocutorii. Nu e de mirare, deci, că formule relativ lungi, elaborate, devin cu uşurinţă clişee care le înlocuiesc pe cele precedente, mai scurte şi devenite pure automatisme. Noile formule sînt preluate rapid şi repetarea insistentă le face destul de antipatice, dar şi extrem de contagioase.

Nu, zău?, păi cum?, care-i treaba?, ei, aş?

Mai mulţi vorbitori au observat deja frecvenţa cu care apare, în aproape orice dialog televizat din ultima vreme, formula polemică „Despre ce vorbim?!". E o secvenţă fixată, formal interogativă, de fapt cu răspuns inclus (vorbim despre ceva ce nu are sens) şi cu implicaţia clară că discuţia trebuie abandonată. Falsa întrebare e folosită pentru a încheia o discuţie, pentru a respinge un argument, pentru a devaloriza poziţia adversarului. De fapt, noul clişeu reface, mai explicit şi cu mai multă elaborare retorică, o atitudine deja cuprinsă în foarte multe formule şi expresii conversaţionale mai vechi: *cum adică?, nu, zău?, păi cum?, care-i treaba?, ei, aş?, haida-de!* etc.; echivalentul ei mult mai puţin solemn este, probabil, *ce spui, frate (nene, Franţ* etc.)? Seria, foarte bogată în stilul colocvial şi chiar în cel argotic, ilustrează una dintre atitudinile noncooperative fundamentale: neîncrederea în spusele celuilalt, asociată cu minimalizarea şi ridiculizarea conversaţiei. Ce aduce în plus noua formulă (şi nu o face neapărat mai simpatică) e aparenta sa seriozitate şi vizibila indignare. Clişeul uzează de trucul retoric al asocierii, al includerii vorbitorului în obiectul unei critici: folosirea persoanei I plural ar presupune o dorinţă de cooperare, o renunţare la atitudinea de superioritate şi deci o atenuare a criticii. Mijlocul retoric e însă transparent, astfel că bunele intenţii riscă să fie resimţite ca artificiale şi cam ipocrite. Întrebarea – mai ales rostită pe un ton nervos sau de răbdare exasperată – rămîne o formă de manifestare a ostilităţii. Minimalizarea argumentelor celuilalt presupune că faptele sînt evidente şi nu mai e nevoie de argumente suplimentare. Transmiţînd mesajul *„voi* nu ştiţi despre ce vorbim", formula închide dialogul.

Formula e specifică oralităţii, dar a fost destul de des consemnată în scris. În unele cazuri, e citată pentru a fi criticată („Urăsc întrebarea asta, pseudo-retorică, voit-superioară, perfect-găunoasă!", codruvrabie.blogspot.ro). De la analiza critică se poate trece uşor la asimilare, la preluare, aşa cum se întîmplă în multe cazuri cu clişeele: *„Despre ce vorbim?* e o expresie folosită în ultimul timp de cei care cred că argumentele dintr-o discuţie sînt atît de clare încît discuţia nu mai are rost. (...) Dar hai să vedem, totuşi, *despre ce vorbim?"* (transilvaniabusibess.ro).

Frecventă e dezvoltarea şi explicitarea emfatică a formulei: „despre ce vorbim *noi aici?": „Despre ce vorbim noi aici?* Doar cu ideile şi idealurile nu se face nimic" *(Observator cultural,* 537, 2010). Tonul de iritare e indicat, chiar şi în scris, mai ales în comentariile de pe forumuri, de asocierea cu cîte o interjecţie sau un vocativ: „Unde ne aflăm, *domnule? Despre ce vorbim noi aici?"* (dcnews.ro); *„Alooo, despre ce vorbim noi aici?"* (gsp.ro). O dovadă a intrării clişeului în uzul curent e surprinzătoarea sa prezenţă chiar într-un text autoironic, în care echivalenţa cu un simplu „cum adică" e împinsă pînă la limită: „Nici nu ştiu dacă să o mai trec pe listă. E total neverosimil, *despre ce vorbim noi aici..."* (alte-povesti.com). Mă îndoiesc, totuşi, că o asemenea formulă, destul de lungă şi de complexă, are şanse reale de a deveni un automatism definitiv fixat în limbă.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Messi

A primit al patrulea balon de aur, a *depăşit adică toate recordurile înaintaşilor. Unii spun că îi mai lipseşte doar un „a" în coada numelui. În condiţiile astea, cum de omul ăsta nu se sminteşte?*

Dar de unde ar reieşi că a rămas întreg? De la Rushdie la Messi Mouse nimeni nu scapă alienării zidului de „gorile" care îi înconjoară celebritatea, fie ea ameninţată de un ayatollah sau de o domnişoară cu o foaie de hîrtie şi un pix în mînă. Cînd gărzile de corp şi suflet au trîntit-o la pămînt pe necugetata admiratoare, privirea argentinianului s-a deschis pînă în fundul iadului pe care îl trăieşte. O privire de om speriat, hăituit, prizonier. Messi dă gol după gol în goana de a scăpa de monstruoasa imagine pe care lumea i-o întoarce. Şi de ce dă goluri mai multe, pe atît creşte monstrul din ochii mulţimii. Roger Waters a rezolvat simplu: a scuipat între ochi un fan şi apoi a construit un zid. Messi e zidit. Costumul său în picăţele, de comici vestiţi, de la ceremonie, completează senzaţia de rătăcire a unui cetăţean care nu-şi mai aparţine. Messi e cel mai fericit trist de pe planetă. Are tot ce vrea din tot ce nu mai vrea. Ascultaţi-i vorbele: nu spun nimic. Un balon de aur, o cuşcă de aur, o statuie de aur. În curînd îi vor lua driblingul şi-l vor expune într-un muzeu. Şi ce va mai rămîne din el? *Cherchez l'homme.*

Radu NAUM

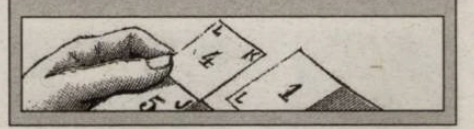

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Aşa e viaţa!

– plus două studente din Tîrgovişte –

Iberice (ep. 5 şi ultimul)

După ce, săptămîna trecută, nu m-am putut sustrage *sergiunicolaescu-maniei* ce a traversat ţara şi mai înainte ca (sper, săptămîna viitoare) să vă redau o nouă întîlnire cu faimoasa (pentru mine) şi ultrafrumoasa (pentru dvs., dacă aţi vedea-o) djină ce mă mai vizitează (am mai scris despre ea pe-aici), reiau acum, distinşi cititoare & cititori, modestele-mi impresii de călătorie prin Spania – cu un ultim episod. Şi, vai, cîte lucruri nu rămîn nerostite! Cîte vinuri spanioleşti n-au rămas nepomenite, cîte colţuri ale oraşului Ciudad Real (fondat în 1255 de regele Alfonso al X-lea cel Înţelept) n-au rămas nedescrise, cîtor persoane amabile deacolo n-o să apuc a le mulţumi...! Plus un *chorizo* cu carne de taur pe care l-am adus în România pentru cineva anume, şi cum cineva anume a apărut prea tîrziu, aveam să-l pap singur! Plus un parfum al brandului spaniolesc Loewe, pe care doream să vi-l bîrfesc! Dar aşa e viaţa, aproape ca o rubrică de 4800 de caractere dintr-o revistă – niciodată n-ai spaţiu în ea pentru toate lucrurile care-ţi fac plăcere!

...Cum spuneam, într-o dimineaţă rece de iarnă, drumul de la hotelul El Rincon de Cervantes şi pînă în campusul universitar din Ciudad Real n-a durat mai mult de şapte minute – cu tot cu parcarea maşinii. Universidad de Castilla-La Mancha are patru campusuri, în oraşele Albacete, Cuenca şi Toledo, plus cel în care tocmai intram, zgribulit. O cafea în biroul rectorului de onoare & fondator al universităţii, Luis Arroyo Zapatero, m-a mai întremat – şi chiar (v-am zis) m-au amuzat povestirile d.sale despre cum era comunist pe la începutul anilor '70 (şi lua bastoane pe spinare de la poliţia lui Franco) şi cum a redevenit monarhist pe la începutul anilor '80 (şi primea fotografii cu dedicaţie de la Regele Juan Carlos al II-lea). Bravo lui! Aşa e viaţa – o cursă nu atît cu obstacole, cît cu surprize!

Apoi, alături de rector, am traversat pe jos campusul – şi aproape că-mi venea să mă închin la tot pasul (fără nici o legătură cu faptul că în Ciudad Real se înfiinţa în 1483 un Tribunal al Inchiziţiei!). Nu, nu icoane îmi ieşeau în drum – ci clădiri noi, spaţioase şi luminoase. UCLM e una dintre cele mai noi universităţi ale Europei – construcţia (şi primul an universitar) a debutat în 1985 şi s-a tot construit (sau modernizat clădiri mai vechi) pînă prin 2004. În tot acest proces, banii europeni au avut un rol major – cu atît mai admirabilă capacitatea Spaniei de a se folosi de mana fondurilor europene. În cele patru campusuri, UCLM are astăzi 30.000 de studenţi şi 2100 de profesori. Vreo 10.000 de studenţi sînt numai în Ciudad Real – şi cred că vă imaginaţi pata de culoare pe care ei o aduc într-un oraş ce are, cu totul, în jur de 80.000 de locuitori. Drept care studenţi sînt cam peste tot – inclusiv dincolo de tejgheaua magazinelor sau a bistrourilor, unde mai fac un ban. Dar nu pot să fiu idilic aici: Spania traversează acum o criză reală *(cumplită!* – v-ar spune localnicii), rata şomajului a ajuns la 26%, iar în rîndul tinerilor ea bate pe undeva spre 40%! Aşa e viaţa, dură în Spania, iar guvernul de dreapta al lui Mariano Rajoy nu stă pe roze – dar să nu vă imaginaţi că asta-i face cumva pe spanioli să renunţe la sfînta instituţie a siestei de la mijlocul zilei! Bravo lor!

Şi cum mergeam eu, mai apoi, spre sala din facultatea de Istorie locală unde trebuia să ţin o conferinţă, numai ce aud în faţa mea, la o intersecţie, ciripit feminin pe româneşte! Ce să vezi? – două tinere minione, înduioşător de subţire îmbrăcate pentru geruleţul de afară (ulterior aveam să aflu că-n restul anului e-atît de cald prin zonă încît două-trei săptămîni de iarnă nu se prea observă). Distinsul consul al României, dl Liviu Popa, care mă însoţea (spre beneficiul meu, pentru că mereu e reconfortant să vezi un român care face cinste ţării sale) a intrat în vorbă – şi aveam să aflăm că cele două tinere, urmînd să mă onoreze cu prezenţa în sală, nu erau decît un eşantion al unui parteneriat ce există între UCLM şi... Universitatea *Valahia*, din Tîrgovişte. Bravo lor! Aşa e viaţa – suficient de lungă încît lumea să ţi se pară tot mai mică!

În acele zile aveam, desigur, să întîlnesc şi alţi români. Poveşti diferite, cazuri de succes sau de eşec. Dar cred că mai corect e să insist, la final, pe această ţară care, totuşi, cu toate problemele ei, reuşeşte să trateze problema străinilor veniţi la muncă fără tam-tam necrofil în *media* (ca-n Italia) şi fără comedia jocului *cache-cache* cu ţiganii (ca-n Franţa). Cum anume a reuşit Spania – şi ea ţară săracă, de emigraţie, pînă nu demult – să gestioneze (mai bine decît alţii) provocările născute din deschiderea graniţelor Europei? Ar fi multe de spus; poate altădată. Pînă atunci, doar *Bravo Spaniei!* – pentru că merită.

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Dileme de altădată: iubire şi iubiri

Ochii lacomi şi inima zburdalnică.

De veacuri şi de veacuri, iubirea tulbură spiritele care îşi caută alinarea într-o verbalizare recuperatorie. Revista *Moda Nouă* lansează, în iarna lui 1903-1904, două „anchete" în care iubirea este personaj principal. Anchetele şi răspunsurile sînt mai actuale decît oricînd şi dovedesc cum subiectul preocupă mintea omenirii dintotdeauna. Prima anchetă aduce în atenţia cititoarelor vechea dilemă a iubirii *vs* prietenie: „Poate să existe o prietenie curată între un bărbat şi o femeie, ambii tineri?" Răspunsurile, venite de pretutindeni, de la Focşani sau Craiova, de la Giurgiu sau Cîmpina, nu prea dau sorţi de izbîndă unei astfel de încercări. „Să existe o amiciţie curată, între o femeie şi un bărbat, ambii tineri, este de necrezut." – se exprimă categoric Anişoara din Cîmpina. Accesul la presa vremii, accesul la educaţie este încă limitat în cazul femeilor. Aşadar, cele care ajung să citească revista *Moda Nouă*, cele care se străduiesc să trimită un răspuns aparţin unei categorii sociale destul de înstărite; cu alte cuvinte, respondentele anchetei beneficiază de vareşce educaţie. Ca această doamnă, Elena Locotenent C. Petrovici din Fălticeni, pentru care revista reprezintă o legătură importantă cu lumea, şi mai ales o pistă de afirmare (aici domnul locotenent publică poezii siropoase de iubire). Răspunsul ei este şi mai duios feroce împotriva unei astfel de legături. Iată ce scrie: „Nu poate exista o prietenie curată, căci iubirea, ca instinct vital, fiind cel mai puternic din toate resorturile, se simte şi mai mult cu cît femeia e mai frumoasă şi mai dezmierdată, şi care cu atît cată să fie curtată şi de alte inimi, căci ochii sînt lacomi." Ochii lacomi şi inima zburdalnică par a fi principalii vinovaţi în nestatornicia unor sentimente de prietenie. Cum să crezi că bărbatul din faţa ta te poate privi fără să te rîvnească? Cum să crezi că îţi poate vorbi fără să strecoare printre cuvinte şi şoapte dulci de amor? Cum să crezi că atingerile sînt candide, şi nu fierbinţi? Cum să vrei să fie altfel, mai ales dacă bărbatul îţi place? Cum să fie altfel cînd femeia e frumoasă, veselă, deşteaptă? Poate bărbatul să treacă peste toate aceste calităţi fără să-şi dorească mai mult? Poate (vrea) femeia tînără să-şi stăvilească dorinţa de flirt? Toate aceste dileme o frămîntă pe doamna C.D. din Giurgiu, întrucît gîndurile oamenilor, intenţiile, adevăratele intenţii, sînt uneori de nepătruns: „De obiceiu, unul sau altul înţelege, sau mai bine-zis interpretează rău sentimentele celuilalt." Cu alte cuvinte, mîna întinsă nu are aceeaşi semnificaţie pentru bărbaţi şi femei.

Cum în jocul părerilor sînt atrase multe cititoare şi cîţiva cititori, cum subiectul place, revista provoacă şi provoacă, deschizînd noi cîmpuri de anchete: iubire sau iubiri? Unul dintre redactori declară sentenţios: „Cînd s-a sfîrşit iubirea, încep iubirile". Carolina din Tecuci, Nella din Rîmnicu Vîlcea, O roză de la Caracal, Mărioara de la Schei sau Englantine din Tecuci preamăresc iubirea, iubirea sinceră şi devotată a femeilor, care merge şi ţine pînă la „infinit" – dar ei, ei bărbaţii, sînt nestatornici şi nesimţitori. Femeia iubeşte şi suferă, se sacrifică şi se dedică cu trup şi suflet primei pasiuni şi primei iubiri. Admit totuşi că „prima iubire e prima iubire", dar dacă vine şi a doua, patima şi mai ales înfocarea nu pot fi stăvilite şi atunci femeile iubesc „pe alţii în amintirea celui d'întîiu şi celui din urmă".

Bărbaţii se aventurează în a susţine imposibilitatea naturii feminine de a „simţi" iubirea. De pildă, un oarecare Z. Volram decretează fără putinţă de tăgadă următoarele: „Amorul adevărat nu poate fi priceput şi simţit decît de sexul bărbătesc". Iar „un om fără noroc" (aşa semnează) din Slatina se lamentează pe seama firii „schimbăcioase" a femeilor, gata să te facă să crezi orice, incapabile să vadă pasiunea. Din acest motiv apare sfîrşitul cît mai patetic cu putinţă: „te pomeneşti că-ţi trimite vorbă să nu mai fii atît de obraznic şi să-i faci curte", oprind în acest mod trivial o iubire ce se credea „mare". Pentru Gicuşor de la Dunăre, iubirea cochetelor nu poate fi niciodată adevărată; interesate de aparenţe, doritoare de a avea cît mai mulţi curtezani, femeile uită esenţialul: iubirea adevărată. Şi dacă ajunge să o împărtăşească pentru cineva, apăi ăla e sfîrşitul, căci „o parte din energia iubirii şi cea mai principală a fost întrebuinţată". Consumate de ardoarea dorinţelor, femeile se refugiază în iubiri nestatornice.

Cît despre statornicia/nestatornicia femeilor în iubire... o altă dilemă... un alt subiect oricînd de/la Modă (Nouă).

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Abdicarea (II)

„[Raport] Nr. 9 (13/5/48)
Legaţia Britanică, Bucureşti,
8 ianuarie 1948

4. La cinci minute după sosirea Regelui, care se spune că ar fi avut loc spre prînz, Dr. Groza a sosit însoţit de Dl Gheorghiu-Dej. Dr. Groza şi Dl Dej au cerut tuturor, în afară de Rege şi de Regina [Mamă], să părăsească încăperea. Dr. Groza s-a plasat pe o latură a încăperii şi n-a luat parte la discuţie. Dl Dej, stînd în faţa Regelui, a declarat că *«Noi şi grave evenimente au intervenit şi ele fac esenţial ca Majestatea Voastră să abdice imediat»*. Regele a solicitat un răgaz de 24 de ore pentru a evalua situaţia, la care Dl Dej a replicat că avea la dispoziţie zece minute. După unele discuţii, s-a convenit finalmente că Regele avea o oră la dispoziţie, dar Dl Dej a adăugat că, dacă abdicarea nu era semnată după o oră, poate să se producă o «baie de sînge» în care Regele ar putea fi implicat. Se spune că, în fapt, Regele a semnat după două ore şi jumătate, iar, semnînd [actul de abdicare], el a întrebat ce avea de făcut, la care Dej a replicat: *«Noi Vă admirăm şi Vă iubim, dar trebuie să plecaţi»*, adăugînd că el era acum un cetăţean particular şi că putea fie să părăsească ţara, fie să rămînă, iar, dacă pleca, putea lua cu el orice dorea.

5. S-au întreprins toate eforturile pentru ca Regele şi întregul său anturaj să fie ţinuţi în afara oricărei comunicări cu lumea exterioară. Din momentul în care Regele a pătruns pe Bulevardul Kiseleff, poliţia română de securitate a luat măsuri ca nimeni din anturajul familiei regale ori din anturaj să nu aibă vreo comunicaţie cu lumea exterioară. Telefonul din Palatul Prinţesei Elisabeta a fost întrerupt înainte de sosirea Regelui şi atît Regele, cît şi anturajul său au fost ţinuţi sub supravegherea poliţiei pînă la plecarea lor din România, fiindu-le interzis chiar să conducă neescortaţi propriile lor automobile."

R. Sarell [ministru britanic la Bucureşti]
sursa: v. nr. anterior
(va urma)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Otevizarea decidenților

Un cunoscut jurnalist român a afirmat, la un post de televiziune: „Nu Dan Diaconescu a otevizat România, ci România l-a otevizat pe Dan Diaconescu". Cu alte cuvinte, dacă nu ar fi existat publicul nesățios de mizerii, Dan Diaconescu nu ar fi existat. Gustul publicului, needucat, sărac în opțiuni, l-a transformat pe proprietarul caracalean de televiziune în vedetă.

Televiziunile i-au făcut pe liderii români să-și dispreţuiască poporul.

În sprijinul afirmației sînt aduse puzderia de emisiuni prezente pe toate posturile de televiziune, toate parcă avînd aceeași sursă de inspirație, și anume gîndirea mlăștinoasă a producătorului mai sus amintit. Dacă n-ar avea rating, nu s-ar produce – spun realizatorii, nimeni n-ar fi smintit să risipească bani pe talk-show-uri putrede, pe personaje detestabile, pe dezbateri irespirabile, dacă gustul poporului ar fi îndreptat către Shakespeare sau Mozart.

Și totuși, la ultimele alegeri, cu toate eforturile de a convinge o populație săracă, așa-zis needucată, de a-l alege, președintele partidului violet n-a obținut decît 20% din voturile celor pe care a încercat să-i cumpere cu fulare, căciuli, spectacole strepezitoare, strîngeri de mînă slinoase.

Este adevărat, nicăieri în lume, în nici o țară civilizată, nu cred că un personaj precum Dan Diaconescu ar putea visa să candideze la cel mai mărunt post de funcționar al statului, necum la președinție sau senat. Pe de altă parte, nici nu cred că toți cetățenii Germaniei sau ai Marii Britanii frisonează doar la Beethoven sau la conversații televizate despre Kant.

Și atunci, cum de ne-au năpădit vulgaritatea, obscenitatea, incultura, violența? În ce fel un gust pustiitor pentru derizoriu, facil, măscări, isterii s-a răspîndit ca o molimă în toate straturile societății?

Unul dintre efectele cele mai grave pe care televiziunea de toate culorile și de toate profilurile le-a avut a fost acela că a creat o imagine falsă a telespectatorilor săi. Televiziunea nu a otevizat România, ci pe liderii săi, pe decidenții care au puterea legislativă, justițiară, financiară. Ei privesc către ratinguri și oftează nepăsător, dispreţuitor către cei pe care îi conduc. Televiziunile, cu ratingurile lor mincinoase, i-au făcut pe politicienii corupți, pe jurnaliștii ignoranți și pe șefii unor insitutții de cultură incompetenți să creadă că poporul îi urmărește cu nesaț. Televiziunile, cu scandalurile lor obscene, aduc la vîrf oameni care disprețuiesc educația, tinerii, școala, cultura, dialogul civilizat. Ratingurile lor afișate în urma unor talk-show-uri ignare îi conving pe cei care ne conduc că sînt posibile un parlament plin de oameni penali sau un minister al Educației condus de plagiatori sau corupți, că dezbaterea despre cultură și reforma din învățămînt se poate limita la afișarea unor filmulețe cu profesori bătuți de elevi sau liceene abuzate, că, la o adică, românul n-are nimic împotriva lui Dan Diaconescu, dacă zilnic îi sînt servite pîine și circ.

Televiziunile i-au făcut pe liderii români să-și dispreţuiască poporul. În ăst timp, vocile care protestează împotriva mizeriei își găsesc din ce în ce mai greul locul și ratingul. Treptat, protestul cuviinței împotriva mizeriei s-a transformat în emigrare, renunțare, izolare.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

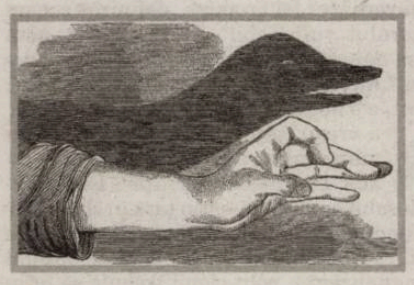

Iaromira POPOVICI

bazar

Părinți și copii (mai mari)

Mult timp am scris, la rubrica mea, despre copii. Din simplul motiv că eram, pe la sfîrșitul anilor '90 și începutul anilor 2000, „proaspătă mămică" – după cum se spune.

Cînd am rămas însărcinată, habar nu aveam ce mă va aștepta după. Odată copilul ieșit din găoacea lui, a urmat... prăpădul. Prăpădul însemnînd că, de fapt, după o existență la fel de plutitoare precum dormitarea din timpul celor 9 luni, habar n-aveam ce presupune un nou-născut.

Timpul, pe care înainte crędeam că-l stăpînesc, s-a transformat brusc, devenind... al altuia. Mi s-a luat timpul meu, cel al visărilor incerte, mi s-a fragmentat și a devenit o combinație de schimbat scutece, hrăniri de bebeluș, fiert ape și biberoane, angoase și doctori. O combinație, pe moment (moment care a ținut cam un an) de negestionat.

Am mai scris despre dezastrele din copilăria mică a copilului meu și nu am de gînd să mă repet, decît foarte pe scurt: bone isterice, nebune, alcoolice; case insalubre, cu gîndaci, prize care luau foc și inundații; infecții, în diverse părți ale corpului, la diverși membri ai familiei; sărăcie; doctori nesimțiți sau incompetenți. Și totuși, am supraviețuit: e drept, după ce am făcut o sfeștanie. După ce mama mea, care, atunci cînd mi s-a născut copilul, s-a dovedit la fel de paralizată ca și noi, mi-a semnalat că bebelușul „înțelege tot" și comunică. Și după ce am găsit-o pe Mary Poppins a noastră în varianta basarabenească, adică pe dna Jeni Copaci, de la Chipeșca.

După toate astea, a urmat partea bună. Am înțeles că maternitatea implică o altă stare permanentă: a mea și a lucrurilor din jurul meu. După ce chestiunile strict fiziologice nu au mai fost atît de stringente, am avut acces, în sfîrșit, la partea frumoasă a copilăriei. Cea în care se zice că o iei de la capăt: o retrăiești, mai puternic, prin (sau odată cu) un copil adevărat...

M-am adaptat, carevasăzică, maternității. Mai bine zis, am devenit mamă, *full-time*. Nu doar în sensul mic și banal, ce presupune să-i gătești plodului ceva gustos, să-i asiguri schimburi curate și să-l duci unde are nevoie, eventual la grădiniță. Ci într-unul cu orice preț... mitologic.

Am început să inventăm mitologii. Și în copilăria mea, părinții mi-au inventat mitologii: ursul Nounourse, care-mi aducea cadouri de la Cota 1400; Zîna mării, ce-și trimitea pescărușii să-mi livreze chestii marine. Așa că am început să fac același lucru cu fiul meu: am inventat, seară de seară, cîte o poveste cu Arabela, Gogoloi și Piță Fetița, o familie ideală care, în general, avea aventuri pe Ana Ipătescu, actualmente Lascăr Catargiu: treceau în cîte-o altă lume, în cîte-o casă veche de acolo.

După mine s-au luat, dacă pot spune așa, și soțul meu, și mama mea, și dna Jeni: erau nenumărate povești, culminînd cu unele despre cîinele Albu, din fața blocului, care se dusese să lucreze în Spania.

În fiecare zi, în camera fiului meu, se întîmpla ceva concret: se produceau invenții reale... Luca făcea lifturi care chiar funcționau, un fel de *perpetuum mobile*. Am făcut magazine unde vindeam, pe bani de hîrtie desenați, genți, ceasuri, prăjituri. Am construit chiar un tunel al groazei în care pătrundeai și te speriai...

Anii au trecut, copilul a crescut. A devenit adolescent. Și, deodată, așa brusc, s-a produs... desprinderea. Copilul meu a ieșit din mitologii. Nu l-a mai interesat nici elefantul său pernă, în numele căruia a creat chiar un canal pe YouTube. Nici poveștile noastre, nici măcar cine știe ce discuții cu noi. În cazul filmelor, le alege pe unele dure și cinice. În ce-l privește pe Moș Crăciun, nu mai e interesat să-l primească...

A trebuit, la fel de brusc, să mă dezobișnuiesc să mai fiu mamă, în sensul *full-time* al cuvîntului. Deodată, sînt iar de capul meu: liberă. O „doamnă" *middle-aged*, bucurîndu-se de o libertate pe care nu a mai cerut-o, pe care nu știe dacă o mai vrea.

Trebuie să ies din copilăria în care, acum 16 ani, m-am străduit să intru. Mă străduiesc. Mă străduiesc să mai am nuanțe și să contemplu, încă de departe, a treia copilărie, dacă va mai fi cazul: cea de bunică.

Selma IUSUF

legende urbane

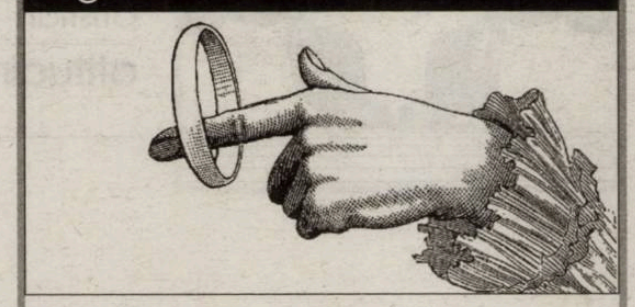

Povești revizitate

Probabil că aveți și dumneavoastră o poveste preferată. Ceva ce vi s-a întîmplat odinioară, o istorie pe care o povestiți ori de cîte ori aveți ocazia, o poveste pe care prietenii dumneavoastră o știu deja în detaliu și la care încep deja să-și dea ochii peste cap atunci cînd trageți aer în piept să le-o mai spuneți încă o dată. Întîmplările se vor fi calcifiat în anume șleauri narative, după ce își vor fi căpătat, de-a lungul timpului, toate zorzoanele stilistice necesare. Vor fi devenit o legendă personală, în care un arheolog al memoriei poate descoperi straturi-straturi de depuneri formale.

Pot fi chiar două-trei povești care se vor cere reistorisite în anume momente. Rememorări de chefuri extreme de prin facultate, cînd cineva s-a trezit de dimineață și a plecat la cursuri și s-a regăsit apoi în creierii nopții într-un taxi, întorcîndu-se din Bulgaria cu niște ficăței de pui într-o pungă, cumpărați de la supermarket. Altcineva vă va povesti, poate, cum s-a însurat oficial cu fata pe care o iubea, numai ca să se califice pentru o improbabilă locuință de la ANL. S-au căsătorit, vă va povesti, într-o miercuri, în mijlocul săptămînii, îmbrăcați în blugi și doar cu doi martori – buni prieteni. Singura asistență din sala de căsătorii va fi fost o femeie de serviciu care se uita cu milă la tinerii ăia, sprijinită în mătură. Cu certificatul de căsătorie nou-nouț se vor fi dus direct la bancă pentru un credit, ca să afle apoi că mai aveau nevoie de alte zeci de acte și asigurări suplimentare de viață. Se vor întoarce unul spre celălalt, proaspătul soț spre proaspăta soție, și vor conchide: „Băi, ne-am luat degeaba..."

Ca fiecare dintre dumneavoastră, am și eu o istorie preferată. Nu știu de ce îmi place atît de mult și nu știu ce spune asta despre mine. E un soi de, să-i zicem, istorie ecumenică cu popi și chinezi. S-a întîmplat acum mulți ani, de o Bobotează înfrigurată. Eram în vizită la o bună prietenă – catolică – măritată cu un chinez budist. Cu noi se mai aflau încă doi amici: un ateu și un neamț luteran, vorbitor de română. Ca musulmană, eu puneam bomboana pe colivă – dacă-mi permiteți un clișeu îngrozitor. Și sună preotul acela la ușă: înalt, solid, urmat de un diacon mărunțel. I se deschide larg ușa, omul o ia ca pe o invitație fără de tăgadă și intră, sigur pe sine, în casă. Noi, ăștialalți, făcuserăm un soi de semicerc în jurul preotului care apucase să-l stropească din cap pînă în picioare pe chinez, bietul. Prietena mea i-a explicat apoi omului, pe îndelete, cu ce adunătură pestriță are de-a face; era probabil și un fel de scuză pentru criza de rîs care ne apucase pe unii dintre noi. Chinezul era semișocat și aș fi tentată să spun că făcuse niște ochi mari, ca becurile, dar asta ar fi o exagerare în cazul lui. Cred că s-a amuzat și bietul preot. S-a retras civilizat și ne-a lăsat în plata Domnului – oricare va fi fost el – nepămătufați.

Mi se întîmplă deseori să mă gîndesc la un om din perspectiva poveștilor pe care le cară cu sine. Cînd mă gîndesc la una dintre bunici, rememorez și poveștile pe care le-a tras cu ea prin lume. Un cal roșcat, miraculos, un soi de inorog domestic, inteligent ca o ființă omenească și cu o inimă vitează, de leu. Bunicul ieșit cu flinta la hoții care i-au călcat gospodăria. Galbeni îngropați în grădină. Haiducie, poveste. Un amic și poveștile lui ne vor face să rîdem în hohote ori de cîte ori ne vom gîndi la el. Un altul ne va plictisi. Și încă vreo cîțiva ne vor lăsa indiferenți.

Iar mie, personal, poveștile mi-au rezervat un mic moment de glorie în copilărie. Pentru că am putut să fac, cumva, drumul invers. Nu mi s-au citit povești; le-am citit eu însămi unui grup de babe, prietenele bunică-mii, din prima ediție a povestirilor lui Nastratin Hogea, apărută în tătara crimeană standardizată. Eram în școala generală, vorbeam pe limba acelor bătrîne dintr-un sat dobrogean și le făceam să rîdă. A fost minunat.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

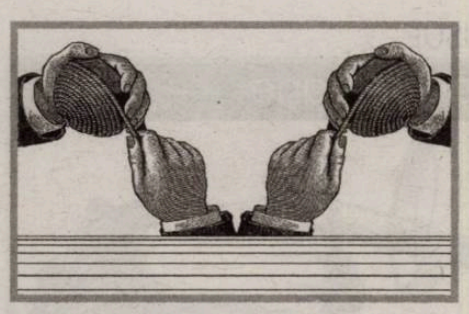

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Yes, minister Ponta!

– încă un guvern care refuză să ne guverneze –

Citesc într-o revistă britanică un schimb de păreri între doi parlamentari conservatori. Schimbul de păreri se face prin intermediul poştei redacţiei. Primul parlamentar spusese că e dezamăgit de guvernul condus de partidul său şi că nu e mare diferenţă faţă de guvernul laburist anterior. Al doilea parlamentar îi răspunde în revistă şi zice că nu e adevărat, că guvernul lor a redus deficitul şi mai ales că a eliminat birocraţia din procesul de planificare a politicilor. La început n-am înţeles ce a vrut să zică, mi-a picat ulterior fisa. Au în Marea Britanie această veche obsesie că birocraţia conduce de fapt ţara şi că reprezentanţii legitimi ai poporului, parlamentarii şi miniştrii, sînt duşi de nas de *civil service*, aşa se numeşte acolo formidabilul corp de funcţionari care sînt aleşi pe merit, apolitici (pe bune, linia dintre numirile politice şi celelalte e clară şi stabilită de tradiţie). Această obsesie s-a exprimat cel mai bine în serialul *Yes, minister*, un formidabil *sitcom* BBC de prin anii 1980. Acolo, un prim-ministru cam pămpălău, dar progresist, binevoitor şi atent la nevoile poporului e dus de nas permanent de şeful *civil service*, prezentîndu-i-se cifrele potrivite. Căutaţi-l pe Youtube, veţi rîde inteligent.

Replici din *Yes, minister* îmi susurau în cap cînd am citit programul de guvernare. Cum veţi remarca în paginile care urmează, *Dilema veche* propune Guvernului nişte sfaturi. Am rugat oameni care lucrează în *think tank*-uri să citească programul de guvernare, să-l comenteze şi să dea nişte sfaturi Guvernului. A fost un exerciţiu instructiv. Ciprian Ciucu remarcă, în articolul său despre fondurile europene, diferenţa existentă între acest program *(Programul de guvernare 2013-2016*, 125 de pagini, scris mic, fără poze) şi programul de guvernare prezentat de USL în campania electorală (30 de pagini, cu multe poze). Cel cu poze nici nu avea mare legătură cu guvernarea propriu-zisă – mai degrabă era vorba despre cum USL va repara răul făcut de PDL şi-l va pedepsi pe Băsescu.

A te întreba dacă oamenii votează pentru programe de guvernare bune e similar cu discuţia despre audienţele TV. Acum zece ani, cînd televiziunea a început să se tabloidizeze, dezbăteam dacă problema e la realizatorii TV sau la public. Argumentul lui Dan Diaconescu a fost mereu că asta vrea poporul, că asta face audienţă. Atunci, de ce să-i dai altceva? Cine sîntem noi să decidem că Iosif Sava e mai bun decît Adi Minune? Poate suna ridicol acum, dar prinşi atunci cu această dilemă ontologică, nu am observat că decizia a fost deja luată: audienţele au rupt orice zăgaz de bun-simţ şi suportabilitate (despre acest eşec al politicilor de media din România, cu altă ocazie). Nu întîmplător, Dan Diaconescu a ajuns nume de partid parlamentar – logica e cam aceeaşi: de ce să te agiţi să vorbeşti despre politici în campania electorală, dacă oamenii nu votează pentru asta? E o investiţie inutilă, aparent iraţională. Partidele *mainstream* – USL şi ADA – au aplicat şi ele cam aceeaşi logică. PDL s-a ascuns sub ADA pentru a-şi pierde urma – practic, nu a încercat un demers raţional prin care să explice tăierile bugetare şi aparent nimeni nu a cîştigat (sau nu s-au văzut deloc în campanie) din faptul că România a păstrat macrostabilitatea bugetară şi inflaţia mică. Ce învaţă politicienii români din experienţa PDL? Niciodată să nu te apuci de tăieri bugetare, vei pierde. Experienţa asta va bîntui sistemul nostru politic multă vreme de acum înainte – popoarele nu ajung supraîndatorate pe pilot automat sau din cauza unor malefice comploturi ale băncilor internaţionale, astea sînt prostii. Sistemul politic clientelar grecesc a fost votat decenii de cetăţenii greci mulţumiţi că le pică ceva din pradă, doar plăteau generaţiile viitoare prin datoria statului.

Deci USL a jucat jocul şi a cîştigat detaşat pe un vot anti. Apoi, după instalarea Guvernului, şeful acestui executiv a venit totuşi cu un program de guvernare. Cum e acesta? Părerile sînt amestecate. Ciprian Ciucu observă că pe partea tehnică legată de fondurile europene este bun. Costel Popa, expert pe politici de mediu, observă că partea de mediu este rezonabilă şi partea pe ape şi păduri mai puţin (dacă ministerul s-a spart în două, s-a spart şi capitolul respectiv din program). Eu observ că partea de prezenţă a României în Uniunea Europeană e comprehensivă şi conservatoare.

De altfel, cam acestea sînt cele două adjective care se pot aplica celor mai multe din-

Luăm role sau plătim factura la gaze? Cine decide într-o democraţie?

tre capitole – Guvernul Ponta II îşi propune să facă foarte multe chestii şi aceste chestii sînt de fapt mici ajustări, mici intenţii care existau deja prin administraţia românească. Cu alte cuvinte, avem un program de guvernare care îşi propune să şurubărească pe ici, pe acolo.

Încerc să înţeleg cum a fost făcut acest program. După cum arată, mi-e limpede că a fost produs de birocraţie, adică de funcţionarii din ministere. Şi nu o zic ca şi cum ar fi musai un lucru rău. Dimpotrivă, afirm că dată fiind situaţia noastră, e singura soluţie posibilă. În dezbaterea parlamentarilor britanici, cele două posibilităţi alternative sînt clare: politicile sînt făcute de partid sau politicile sînt de făcute de birocraţie. În România, ar fi bine să avem capacitatea de a face politici la partide, dar nu prea avem. Pentru partide, asta e o chestie inutilă, secundară sau bună pentru pensionarii de lux. După ce Adrian Năstase a pierdut puterea în partid şi înainte de a intra la puşcărie, s-a ocupat de departamentele de politici ale PSD, un fel de guvern din umbră. Care de fapt nu a funcţionat niciodată. E uimitor că, deşi USL există ca alianţă de doi ani, nu s-a ştiut pînă în ultimul moment cine ce minister va ocupa. Deşi programele nu ar trebui să depindă de oameni, de fapt, dacă nu poţi spune clar cine se ocupă de domeniul X la partidul Y, şansele de a putea prezice ce politici va aplica partidul Y în domeniul X sînt aproape de zero. Am mereu această problemă cu politica din România cînd mă întreabă vreo ambasadă sau vreun analist de la o bancă de investiţii/companie de analiză de risc – şi ce vor face în ce priveşte chestia asta? Dom'le, pot să-ţi dau o listă de posibili candidaţi şi să-ţi zic nişte dedesubturi despre ei, dar ţi-aş lua banii degeaba dacă îmi ceri predicţii. Adică, de unde aş putea să ştiu eu dacă tipii care fac diverse obsesii în opoziţie (unul cu cota unică, altul cu companiile energetice) chiar va face ceva în legătură cu ele acum, că a ajuns în guvern? Mai ales că obsesiile din opoziţie apar destul de aleator şi pe bază individuală, fără a fi ancorate în oarecare doctrine politice. E o veşnică dilemă dacă unul care clămpăneşte în opoziţie chiar are de gînd să facă ce zice cînd ajunge la putere. Mai mult chiar, dacă aş fi în Marea Britanie, aş fi al naibii de indignat că ce zic oamenii în opoziţie nu fac la guvernare. Dar fiind în România, sînt bucuros că oamenii nu se ţin de cuvînt, adică de cuvintele pe care le zic din opoziţie, pentru că spun atît de multe tîmpenii... Şi ăştia sînt cei care totuşi au nişte idei, care emană o oarecare gîndire de politici publice. Dar cei mai mulţi de pe la partide sînt doar fripturişti care ar fi la orice alt partid, deci nici o preferinţă de politici (să fiu eu şef şi să-mi aduc oamenii mei, să iau şpăgi de la cine are nevoie de mine – nu e o politică publică, ţine mai degrabă de natura umană). Deci, în aceste condiţii, e totuşi bine că birocraţia face programul de guvernare.

Numai că aici intervine partea proastă a părţii bune. Oamenii de prin ministere nu au legitimitate şi nici viziune politică. Pur şi simplu nu e treaba lor să aibă, ei se ocupă cu treburile mici de zi cu zi. Principala funcţie a guvernării e să prioritizeze. Sună pompos, dar gîndiţi-vă: în politică e ca în viaţă. Dacă aveţi în bugetul familiei 10 lei, principala dumneavoastră sarcină bugetară, ca adulţi ai familiei, e să decideţi spre ce merg leii respectivi. Bineînţeles, există grupuri de presiune puternice în fiecare familie – unul vrea role, altul PlayStation etc. În politica unei ţări e mai complicat, dar principiul e cam acelaşi. Cineva trebuie să decidă care sînt priorităţile. Luăm role sau plătim factura la gaze? Cine decide într-o democraţie? Poporul. Prin reprezentanţii săi. Pentru asta îi alegem, să decidă în numele nostru. Deci, miniştrii trebuie să propună şi parlamentul trebuie să aprobe că cei 10 lei din bugetul naţional se împart spre următoarele priorităţi – X, Y şi Z. Bineînţeles, numărul de preferinţe într-o societate e mereu mai mare decît X, Y şi Z. Dar banii sînt limitaţi şi undeva trebuie trasă o linie. E treaba politicienilor să decidă unde se trage linia şi cum. Filozofic vorbind, un program de guvernare asta face: alege dintre posibilele dorinţe ale oamenilor pe cele în care se vor investi banii noştri comuni.

Doar că acest program de guvernare pe 2013-2016 arată ca şi cum politicul se recuză, se autosuspendă. Asta o vezi în aproape toate capitolele. Ce vrea guvernul în energie? De toate. Vrea şi energie verde, şi repararea vechilor centrale termice, şi mai multă energie nucleară şi investiţii în reducerea consumului. Adică, ce anume vrea guvernul să facă? Păi, v-am zis, TOTUL. Ce vrea guvernul să facă în legătură cu universităţile (nu avem nici una în top 500)? A, e simplu: guvernul şi ministrul nostru tînăr, cu o carieră fulminantă la universitatea de mare renume mondial SNSPA, vrea să-şi creeze loc de manifestare pentru tinerii universitari, dar şi să stopeze abuzurile care au dus la pensionarea bătrînilor. Guvernul vrea şi bătrîni, şi tineri, toată lumea să fie fericită. În ceea ce priveşte gazele, statul român are de zeci de ani o politică stupidă prin care toţi primim gaze ieftine din producţia internă. Proştii de norvegieni, care au gaz să-şi pună şi în cap, au şi printre cele mai scumpe preţuri la consumatori din toată Europa. Da, există un popor care, deşi are mult gaz, nu şi-l vinde sieşi ieftin, ci ia bani de la consumatorii obişnuiţi şi îi investeşte în fonduri de pensii şi în educaţie. Comisia Europeană ne zice de nişte ani buni: trebuie să încetaţi să daţi gaz ieftin la toată populaţia, definiţi numai cine este consumator vulnerabil şi daţi doar acelora. O chestie profund raţională. Eu nu am nevoie ca dumneavoastră să-mi subvenţionaţi mie gazul, în schimb vecinii mei mai săraci ar avea nevoie de o reducere de preţ şi mai mare decît acum. Dar cine merită gaz ieftin şi cine nu? Aceasta este o întrebare politică, la care răspunsul trebuie dat de politicieni. Ei trebuie să prioritizeze cui dăm gazul poporului. De ani de zile politicienii români refuză să ia această decizie. Ce zice programul de guvernare? Îşi propune „definirea consumatorului vulnerabil". Bine, dom'le, asta ştiam deja că trebuie făcută, dar cum îl definim? Aici nu există un răspuns matematic corect, e o decizie politică. Luaţi-o!

Nu vreau ca prietenii mei de prin administraţie să creadă că acesta e un atac la adresa birocraţiei. Dimpotrivă. Îi salut cu respect, ei ţin ţara în circă. Dar nu funcţionarii publici trebuie să guverneze ţara. Ei doar propun, ei fac lista de opţiuni şi le analizează, politicienii trebuie să prioritizeze. Dar politicienii continuă să refuze să guverneze. Cum vă anunţă Goethe pe prima pagină: e uşor să conduci, e greu să guvernezi.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Acum plouă

Semn de recoltă bună. Şi ninge. Semne de recoltă bogată. Ce mai poate veni? O secetă rea din martie pînă-n august, şi s-a dus porumbul. Cică şi grîul se duce de suflet, dar a avut timp sub iarna asta să se formeze şi arunce spre cer. În rest, leguminaţia o să ne meargă binişor. Problema mi se pare cea veche. Sîntem în stare să primim darul naturii, că acum este darul lui Dumnezeu vremea de afară? Unde punem bogăţia de grîu, de-o fi? A, am uitat, este o recoltă proastă, nu este la standarde, cum o să zică presa. Bine, şi cu toate astea, unde punem păstîrnacul, că se va face? Unde morcovul, dacă grîul trebuie produs spre a-l dispreţui? Unde? Unde? Vom urî darul lui Dumnezeu, că asta ne place, sîntem aici riguros exacţi. Ce-o să ne facem cu ceapa şi ridichile? Hai că morcovul, păstîrnacul sînt legume ce nu le folosim decît la o supă de boală, dom'le, nu ştim altfel să ne purtăm cu ele. Da, ceapa şi ridichile, astea ne plac. Unde le punem, unde ne batem joc de ele? Mă tem că nu vom avea nici acum spaţii de depozitare. Atît spun. Nu ne vom bate joc de ridichi fiindcă vom scăpa la verdeaţă precum mielul. Pun în balanţă şi venirea Paştelui în care perioadă românul are valoare: puterea de cumpărare tăvălug. Ce facem? Inventăm Paşti ca să fim atenţi şi la cartofi? Să nu ne batem joc de ei precum o vom face la grîu şi păioase în general? Este inferior grîul? Dar putem face o pîine de om? Putem! De ce n-avem grijă de acea pîine de om? Fiindcă plouă şi avem un dar ca să ne batem joc de el. Baftă!

La sfat cu Guvernul

Texte şi opinii de:

● Dragoş DINU (analist Politici publice)
„Patru dileme şi cinci recomandări pentru un guvern complicat“

● Laura ŞTEFAN (expert anticorupţie)
„De ce atîta zarvă în justiţie?“

● Costel POPA (expert Politici de mediu)
„Mediul bunelor intenţii“

● Codru VRABIE (activist civic)
„Democraţie, justiţie, anticorupţie“

● Ioana AVĂDANI (expert Politici de media)
„Presa ca o sculă“

argument

O ţară ca afară – exerciţiu de normalitate

DILEMA VECHE
La sfat cu Guvernul

„Vrem o ţară ca afară!“ au strigat manifestanţii din iarna trecută. Privind retrospectiv la acel moment, putem face două observaţii. Prima: „afară“ acela se subînţelege automat ca fiind un „afară“ mai bun, cam cum există prin Occident. Adică nu-mi închipui că cei care doreau o ţară ca afară se gîndeau la Rusia lui Depardieu; putem, deci, bănui o prezumţie automată a lui „afară“ ca fiind binele de la Vest. A doua observaţie e mai degrabă o provocare pentru manifestanţii care se luau la trîntă cu Sistemul (orice-ar însemna chestia asta): ei, avem o ţară mai aproape de idealul „ca afară“?

Adevărul e că după vara asta, cînd România a alunecat mai degrabă spre un afară nedorit (dovada vie a paradoxului că democraţia poate regresa în UE), am auzit colegi (de prin ONG-uri) care regretă scînteia de activism civic din iarnă. Revoluţia lor, chiar aşa mică cum s-a nimerit să fie, a fost confiscată. Încă o dată.

Şi totuşi, veţi asista în paginile care urmează la un exerciţiu de normalitate. Avem un nou guvern. Indiferent de ce părere avem noi despre oamenii din acest guvern, el va guverna. Plecăm în exerciţiul nostru de la prezumţia că sînt deschişi la idei, la dialog şi la sfaturi bune. În Occidentul spre care tindem, aceasta este o meserie în sine. Există organizaţii care se numesc *think tanks*. Rezervoare de gîndire, cum ar veni pe româneşte. Am cerut unor oameni care lucrează în asemenea organizaţii să analizeze programul de guvernare al executivului Ponta II, să facă nişte comentarii şi să vină cu nişte sfaturi pentru acest guvern.

Am acoperit zone sensibile şi vitale – justiţia şi energia, fondurile europene. Nu pretindem exhaustivitate, dar pretindem că autorii ştiu despre ce vorbesc. Pentru că de asta i-am şi ales: oameni despre care ştim că se pricep la un domeniu despre care vorbesc. Inevitabil, unii îmi sînt apropiaţi şi colegi la Centrul Român de Politici Europene. Cînd îl am în biroul alăturat pe cel mai bun expert pe fonduri europene, ar fi ciudat să-l caut în altă parte – chiar dacă asta poate suna a lipsă de modestie. În alte zone de politici, am mers spre coaliţii şi organizaţii consacrate – pe mediu, de pildă. Iar în alte cazuri, am auzit idei atît de bune încît am considerat că merită vizibilitate publică – programul de guvernare s-ar îmbogăţi preluîndu-le.

Un comic american spunea odată ceva de genul „am ajuns să ne uităm la perioadele cînd Congresul este în sesiune cam ca atunci cînd ăla mic pune mîna pe ciocan“. Avem de multe ori senzaţia asta: aşteptăm cu emoţie să vedem ce mai strică guvernele României. Dar am decis să începem noi să ne comportăm „ca afară“. Venim cu sfaturi. **(C. G.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Dragos DINU

Patru dileme și cinci recomandări pentru un guvern complicat

Cu 28 de membri, Cabinetul Ponta II este unul dintre cele mai mari din Europa (în comparaţie cu noi, Polonia are un guvern de 20 de miniştri, Marea Britanie 22, Spania 14). Cu larga majoritate şi susţinere de care se bucură în Parlament, are premisa pentru a deveni şi unul din cele mai eficiente.

Compoziţia actualului executiv – cu trei viceprim-miniştri, dintre care unul fără portofoliu, cu nouă miniştri delegaţi acoperind zone de politică guvernamentală din cele mai diverse – ridică o serie de semne de întrebare privind responsabilităţile concrete, evitarea duplicărilor, cheltuielile suplimentare şi modul de funcţionare. Cîteva dintre dilemele pe care alcătuirea guvernului le ridică – alături de menţiunea că, pînă nu îl vedem la treabă, nu vrem să dăm verdicte definitive – sînt expuse mai jos.

Cine administrează administraţia?

Dezvoltarea regională şi reforma administraţiei publice – două lucruri diferite care necesită expertiză şi coordonare. În condiţiile unui cabinet extins, alăturarea tocmai a acestor două domenii sub un singur minister pare nejustificată. Practic, Liviu Dragnea a luat o bucată de Administraţie de la Ministerul Internelor şi cea mai mare bucată (dezvoltare regională) din fostul minister al Elenei Udrea. Între timp, am aflat că aparatul tehnic rămîne pe loc, deci dl ministru va avea două birouri. Reunirea celor două domenii transversale sub coordonarea probabilă a celui mai puternic ministru poate demonstra importanţa acestora, un prim factor care să ateste voinţa politică mult clamată. Totuşi, această alăturare oarecum forţată nu înseamnă că lucrurile vor evolua în perfectă armonie şi administraţia va funcţiona pe principii moderne în condiţiile unei politici de dezvoltare regională coerente. Exemplul fostului Minister al Administraţiei şi Internelor, care opera practic ca două instituţii distincte, cu partea de interne clar dominantă, iar politicile de reformă a administraţiei trecute în subsidiar la capitolul „şi altele", ar trebui să fie luat în considerare de noul ministru. În mod natural, unul dintre domenii va prevala asupra celuilalt şi, cînd ambele componente necesită coordonarea altor instituţii (agenţii de dezvoltare, alte ministere), consecinţele se vor propaga în toate instituţiile centrale.

Aspectele practice, de organizare a aparatului tehnic, sînt iarăşi interesante. Cum se vor integra structurile de administraţie din fostul MAI (cum ar fi Unitatea Centrală de Reformă a Administraţiei Publice) în noul minister? Ce se întîmplă cu autoritatea care pînă acum asigura cheltuirea banilor europeni destinaţi reformării administraţiei (PODCA – Programul Operaţional pentru Dezvoltarea Capacităţii Administrative)? Cel mai probabil va merge la noul minister al domnului Dragnea. Dar unde rămîn structurile de suport (financiar, achiziţii, juridic) care erau comune cu Internele? Cum îşi vor împărţi zestrea?

Minister pentru fonduri fără fonduri?

Ministerul Fondurilor Europene – o idee despre care s-a tot discutat în trecut şi care viza întărirea rolului fostului Minister al Afacerilor Europene prin alocarea de pîrghii reale de control. Cînd a venit Leonard Orban în guvern, acesta a reunit Departamentul Afacerilor Europene (DAE) şi Autoritatea Centrală pentru Instrumentele Structurale (ACIS – coordonarea fondurilor europene). În noul guvern, ACIS devine minister distinct şi DAE este transferat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, dar sub coordonarea premierului. Aici apare problema abordării afacerilor europene în cheie de politică externă, o meteahnă mai veche a administraţiei noastre, cînd, în realitate, ca stat membru UE, politicile comunitare sînt *de facto* politici interne şi trebuie gîndite şi influenţate ca atare.

Avem deci un Minister separat pentru Fonduri. Îi dăm puterea efectivă asupra banilor, adică autoritatea directă, administrativă asupra tuturor autorităţilor de management? Asta înseamnă că practic toate organismele centrale implicate în managementul fondurilor structurale ar fi mutate de la ministerele de resort respective (Transporturi, Dezvoltare Regională, Muncă, Administraţie etc.) la noul minister. Experienţa guvernelor anterioare ne arată că astfel de schimbări organizaţionale sînt dificil de implementat. Fiecare ministru vrea să aibă putere cît mai mare, influenţă, şi deci nu va renunţa uşor la controlul acestor direcţii, avînd în vedere miliardele de euro care ar trebui să vină acolo. În acelaşi timp, soluţia de compromis, ca ministerul să „coordoneze" autorităţile de management care rămîn subordonate administrativ ministerelor de resort, este complet nefuncţională şi va eşua cu siguranţă. Dacă vrem un Minister al Fondurilor Europene, atunci trebuie să îi dăm fondurile europene.

„Acest program de guvernare este expresia unei viziuni privind viitorul României ca stat puternic şi va fi susţinut de o strategie naţională de dezvoltare pe termen mediu şi lung. El nu se reduce la obiective şi măsuri sectoriale, ci conţine un proiect de societate menit să refacă spiritul comunitar, să întărească solidaritatea şi să repună instituţiile statului pe noi baze contractuale. Propunem aşadar o bună guvernare, care să redea românilor speranţa, demnitatea şi mîndria de a trăi în ţara lor."

PROGRAMUL DE GUVERNARE
2013-2016, P. 3

Miniştri delegaţi – probleme de integrare

O altă dilemă vine din existenţa unui număr mare de miniştri delegaţi cu atribuţii orizontale – e de urmărit cum vor evolua lucrurile în relaţia dintre membrii Cabinetului ale căror atribuţii se intersectează. Nu este deloc clar cum va coordona Dan Şova proiecte mari de infrastructură în domeniul transporturilor (care aparţin lui Relu Fenechiu), sau dezvoltare regională (care aparţin şefului său de partid). Sau cum Liviu Voinea, ministru delegat pentru Buget, va relaţiona cu partea de management a Finanţelor publice din minister. La o primă vedere vor exista multe duplicări, iar autoritatea şi rolul miniştrilor delegaţi par să nu se impună în faţa celor care gestionează portofoliile respective.

Premierul „coordonează" prea multe

Se observă revenirea la tendinţa unui control centralizat de la nivelul Cabinetului prim-ministrului – e bine cel puţin că s-a renunţat la ideea vehiculată acum ceva vreme de a înfiinţa un departament central care să coaguleze toate funcţiile de control (model specific mai degrabă administraţiilor din fosta Uniune Sovietică, cu un Centru al Guvernului care controlează şi dictează ministerelor de resort). Aducerea la centru, sub coordonarea directă a prim-ministrului, a unui număr mare de agenţii guvernamentale ne aminteşte de perioada pre-aderare, a Guvernului Năstase, cînd orice instituţie cu probleme era pusă sub coordonarea prim-ministrului, demonstrînd astfel Bruxelles-ului că recunoaştem importanţa problemei. Recomandările recentei analize funcţionale a guvernului realizate de Banca Mondială spun că şeful Guvernului are prea multe instituţii în coordonare. Se recomandă focalizarea atenţiei pe planificare strategică şi ghidarea ministerelor de resort pentru realizarea obiectivelor prioritare.

Ne oprim aici, fără a epuiza însă toate dilemele ridicate de alcătuirea noului Cabinet, şi prezentăm Guvernului Ponta cîteva sugestii punctuale pentru o bună guvernare şi coerenţa politicilor publice:

- guvernare fără Ordonanţe de Urgenţă – avînd majoritate covîrşitoare în Parlament şi, cel puţin teoretic, patru ani de guvernare în faţă, e momentul să arătaţi că se poate guverna în regim de normalitate. Utilizarea acestui instrument atipic, prin care guvernul se substituie practic parlamentului, este criticată de toţi partenerii noştri externi şi distorsionează în mod evident modalitatea de elaborare a politicilor publice (fără o planificare prealabilă şi fără o analiză de impact, o evaluare a consecinţelor posibile ale intervenţiei publice);
- limitarea numărul secretarilor de stat – avînd un guvern atît de numeros, cu miniştri delegaţi, care în guverne anterioare erau la nivel de secretar de stat (ministru delegat pentru învăţămînt superior, pentru buget, pentru energie etc.), utilizarea excesivă a eşalonului doi nu se mai justifică. În varianta ideală, stabiliţi un singur secretar de stat pentru fiecare minister, care va acţiona ca un viceministru;
- realizarea de ministere monocolore – experienţele coaliţiilor anterioare au arătat că, din punct de vedere politic, coabitarea ministru-decidenţi politici adjuncţi de la partide diferite nu funcţionează. Secretarii de stat de la partidele care nu aveau ministrul respectiv erau de cele mai multe ori ignoraţi în problemele de management ale instituţiei;
- Înalţii Funcţionari Publici – am creat acest grup de oameni cu o titulatură pompoasă, un fel de mandarini, de multe ori şomeri plătiţi de la buget. Fiecare guvern ocoleşte legea şi numeşte interimari în funcţii, iar aceştia devin apoi (după nişte cursuri) Înalţi Funcţionari Publici definitivi. Am ajuns astfel să avem ÎFP-işti de toate culorile politice. Evitaţi greşeala guvernelor anterioare care au produs înalţi funcţionari publici pe bandă rulantă, numai în regim de excepţie, numind pe poziţii de conducere persoane care nu aveau calitatea de înalt funcţionar public. Măcar numiţi dintre aceia care au deja patalama de ÎFP. Sau decideţi odată desfiinţarea acestei categorii şi promovarea în funcţii publice pe bază de concurs de la zero;
- întărirea capacităţii de coordonare şi planificare strategică orizontală la centrul Guvernului – înfiinţaţi un department *(task force)* de planificare la nivel central, utilizînd expertiza existentă la SGG, Ministerul Finanţelor şi recrutînd din ministere de resort. Acest departament se va concentra exclusiv pe procesul de stabilire a priorităţilor guvernamentale. Tot de aici se va promova managementul bazat pe rezultate şi auditul de performanţă pentru priorităţile stabilite. Instrumentul care poate fi utilizat imediat este Planul Anual de Lucru al Guvernului (recomandat de experţii Băncii Mondiale anul trecut), precum şi planurile strategice ale ministerelor de resort.

Actualul context este cert favorabil guvernului. Acesta se bucură de un capital de încredere enorm, de susţinere puternică în Parlament, şi pare deci că nu există nici un obstacol pentru a Guverna după propria voinţă, fără compromisuri. Tocmai această lipsă a obstacolelor conduce însă la o responsabilizare totală – Guvernul e singur în lumina reflectoarelor, aşteptările sînt mari şi va culege toate meritele. Sau ponoasele. Depinde totul de modul de organizare, de practica guvernării şi de rezultatele obţinute.

Dragoş Dinu *este coordonator programe pentru Sectorul Public la Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro).*

Otilia NUŢU

Avem nevoie de o politică energetică în sine, nu doar de cîrpeli

Acum, că ne-am lămurit în mare ce oameni vor fi responsabili cu politica energetică în Guvern şi Parlament, i-am auzit în interviuri şi am citit programul de guvernare, putem şti la ce să ne aşteptăm pentru energie în 2013. Ba chiar le putem spune deja ce ar trebui să facă mai bine decît şi-au propus.

Ca să începem optimist, avem două veşti bune pentru sectorul energiei după alegeri. Vom avea o perioadă de calm politic relativ, după ani de instabilitate guvernamentală, campanii electorale şi populism deşănţat, întrucît primele alegeri cu miză reală vor fi prezidenţialele din 2014. Pînă acum, singurul obiectiv a fost ca preţurile să nu crească şi nu s-a luat nici o decizie majoră în rest, am avut anul şi ministrul, chiar între alegeri. Apoi, acum avem o majoritate consistentă, care teoretic poate decide fără probleme, şi măcar ştim cui trebuie să cerem socoteală pentru opţiunile proaste. În sectorul energiei, marea problemă – pe lîngă corupţie – a fost lipsa oricărei decizii, din 2007 încoace. Nu s-a făcut nimic, decît – cu greu – o parte din condiţiile împinse de FMI, chiar şi acelea doar pe jumătate, ca să poată fi întoarse din drum. De acum, actuala coaliţie are însă în faţă doi ani în care trebuie să guverneze acceptabil, neputînd da vina pe altcineva dacă nu reuşeşte. Date fiind constrîngerile bugetare, coaliţia nu are multe opţiuni: va fi obligată să facă un nou acord cu FMI şi va trebui să reducă pierderile sau să crească profiturile companiilor din energie.

Am aflat pînă acum cum gîndeşte dl Niţă despre priorităţile în energie, din interviul de la Parlament – noul ministru delegat nu crede în utilitatea managementului profesionist la companiile de stat (adică vrea abrogarea Ordonanţei 109), se opune certificatelor verzi ca schemă de sprijin prea avantajoasă pentru energia regenerabilă şi crede că misiunea FMI din ianuarie va fi mulţumită că măcar cu deficitul bugetar sîntem în grafic, n-o să se mai uite şi la reformele structurale. Probabil dl Niţă îşi va mai nuanţa poziţia pe măsură ce va intra în pîine... dar de aici pornim. Pe de altă parte, avem priorităţile în energie din programul de guvernare. Deşi multe sînt preluate din programe mai vechi ale tuturor partidelor, precum megaproiectele Tarniţa şi reactoarele 3 şi 4 de la Cernavodă, ratate de toate guvernările dinainte, programul e util pentru că arată principalele direcţii în care se va mişca ceva, ba chiar şi pe cine are mai multă „intrare“ la noii miniştri.

De pildă, Guvernul vrea să sprijine producţia de energie termo, reluînd parteneriatele tatonate pe vremuri de Termoelectrica pentru centrale vechi ca Iernut, Doiceşti, Elcen Bucureşti, făcînd investiţii de mediu la centralele termo existente şi întărind poziţia companiilor Oltenia şi Hunedoara. Apoi, va fi importantă şi energia nucleară, însă, curios, în program se insistă mai mult pe producţia de uraniu şi apă grea făcută de RAAN Drobeta. Se va sprijini în continuare energia regenerabilă şi dezvoltarea pieţei de certificate verzi; apoi vin, desigur, celelalte investiţii în cogenerare, proiecte de eficienţă energetică, protecţia consumatorului. Printre proiectele importante rămîn şi toate conexiunile de infrastructură regională – Nabucco, AGRI, cablul cu Turcia etc. Lucrul cel mai surprinzător a fost însă schimbarea la 180° cu privire la gazul de şist – de la moratoriul susţinut cu patimă astă-primăvară la sprijinul entuziast de acum.

Ce-şi doreşte Guvernul de la Moş Crăciun?

În program sînt preluate cîteva puncte importante din acordul cu FMI şi din directivele europene, însă nu cele care erau importante prin efectul anticorupţie şi de reducere a clientelismului. Aşadar, va continua liberalizarea preţurilor; bursa de energie OPCOM, care funcţionează bine, va deveni şi bursă de gaz; iar Guvernul va pune în sfîrşit la punct acel sistem de impozitare prin care veniturile suplimentare rezultate din liberalizare să fie împărţite cu statul, astfel ca bugetul să aibă resurse suplimentare pentru ajutarea consumatorilor mai săraci. În program nu apare însă nimic despre continuarea reformei companiilor de stat prin înlocuirea managementului clientelar cu unul selectat pe criterii de competenţă, şi nici nu se vorbeşte de privatizări sau listare la bursă a companiilor ca Nuclearelectrica, Hidroelectrica, Romgaz, Electrica, Oltenia – ceea ce sugerează că şi de acum încolo companiile de stat vor rămîne o importantă sursă de rentă.

După care toţi se strîng laolaltă în conferinţe simandicoase şi deplîng la unison impredictibilitatea legislaţiei.

Ca la orice listă de Crăciun, proiectele de investiţii majore rămîn foarte ambiţioase şi improbabile cîtă vreme nu se transmite un semnal puternic către investitorii străini să pună bani pentru ele. Pînă una-alta, în energie n-a mai investit nimeni de ani buni, cu excepţia investiţiei făcute de Petrom în centrala de la Brazi, pentru că trebuia să folosească cumva gazul mai bine, decît să-l dea prea ieftin la preţul reglementat de stat, şi cu excepţia investitorilor în energia regenerabilă, ca urmare a unui regim foarte avantajos, cu o schemă de sprijin considerată aproape unanim prea generoasă.

Intrările de investiţii străine directe sînt la o zecime din cît erau în 2008, în general, nu doar în energie, parţial din lipsa de viziune şi de predictibilitate a legislaţiei şi de spaima resimţită de investitori după îngrozitorul an politic românesc 2012. Dacă în energie nu se face în continuare nimic, perspectivele nu sînt grozave, iar lucrurile se vor învîrti în jurul aceloraşi mărunţişuri ca şi pînă acum, în timp ce proiectele majore nu se vor înfăptui. Cîte vreun actor din piaţă constată că îi trebuie o modificare punctuală a unei legi şi negociază individual cu cineva din Ministerul Economiei; dacă modificarea se aprobă prin Ordonanţă de Urgenţă, mîine vine altul care vrea să i se rezolve şi lui o problemă; poimîine vine şi-al treilea, cu altă Ordonanţă deja scrisă; după care toţi se strîng laolaltă în conferinţe simandicoase şi deplîng la unison impredictibilitatea legislaţiei şi faptul că din această cauză nu mai poate investi nimeni în ţara asta.

Un exemplu este ce se întîmplă cu noua lege a energiei şi de acum celebrul „articol 23“, care obligă toţi participanţii la piaţa de energie electrică să tranzacţioneze pe OPCOM. Pe acest articol vor să-l modifice mai mulţi, fiecare însă în alt fel şi fiecare negociind pe uşa din dos cu unul sau altul din guvern în care au încredere, să nu afle ceilalţi. Şi mai ales, să nu afle publicul panicat că modificarea înseamnă şi că Hidroelectrica va putea încheia din nou orice contract poftеşte cu „băieţii deştepţi“. La fel, ferească Sfîntul să afle FMI sau Comisia Europeană, care se opun modificării legii din acelaşi motiv. Forma finală a amendamentului, promis solemn de însuşi Remus Cernea producătorilor de energie regenerabilă, va depinde ca de obicei nu de rezultatul unei discuţii transparente

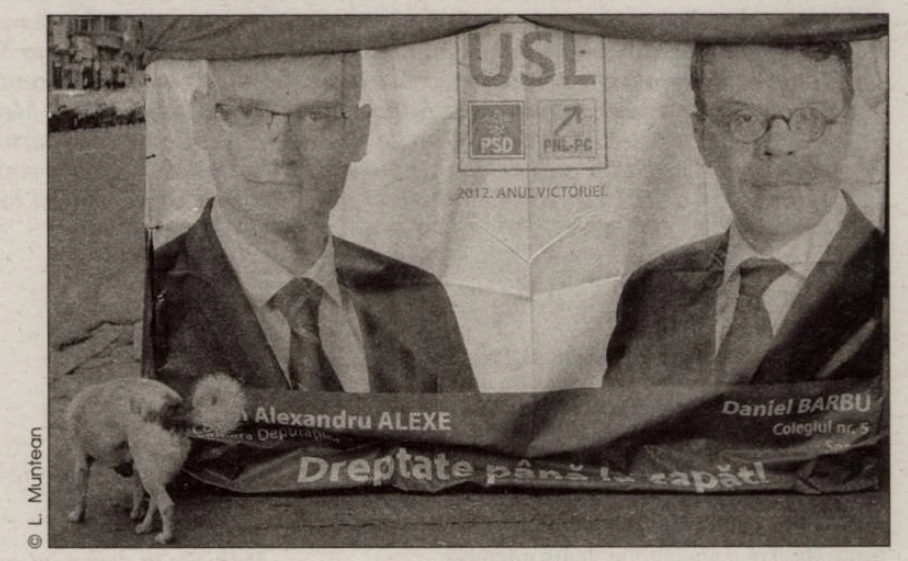

© L. Muntean

„Cultura naţională este expresia cea mai cuprinzătoare a identităţii naţionale, înţeleasă în profunzimea şi diversitatea ei istorică, iar patrimoniul cultural reprezintă cea mai importantă zestre pe care naţiunea o poate aduce în spaţiul comun european. În această etapă, prezervarea patrimoniului construit este principala urgenţă a politicilor culturale.“

PROGRAMUL DE GUVERNARE 2013-2016, P. 27

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

şi a unei analize de impact, ci exclusiv de cît de multă influenţă au unii sau alţii, regenerabilele sau cei enervaţi din sectorul termo, Hidroelectrica sau Transelectrica din cauza sprijinului excesiv obţinut de regenerabile pînă acum.

În realitate, legea energiei e de fapt foarte proastă în totalitate, şi totuşi asta e cea mai bună formă în care s-a putut aproba sub monitorizare strictă de la FMI şi Comisia Europeană, ca să fie măcar cît mai puţine portiţe pentru băieţii deştepţi. Legea e proastă pentru că absolut nimeni nu vrea să discute serios pe substanţa ei, pe toate problemele din energie, fiecare vrea să-şi rezolve propria problemă, indiferent ce s-o întîmpla cu ceilalţi.

Aşa au mers lucrurile pînă acum, sub toate guvernările. Dacă noul Guvern vrea însă reformă adevărată, acum are suficientă putere s-o facă şi să termine definitiv cu acest mod de a face politici publice la mica înţelegere. De pildă, poate liberaliza mîine integral pieţele de gaz şi de energie electrică – există instrumente funcţionale pentru a putea proteja chiar pe toţi consumatorii casnici de creşterea preţurilor, numai că statul a reglementat preţurile pînă acum ca să dea energie ieftină unor „băieţi deştepţi“, nu de grija poporului. Apoi, Guvernul poate scoate mîine la privatizare complexul Oltenia, Hidroelectrica şi Romgaz, întregi sau pe bucăţi, prin licitaţie internaţională transparentă şi curată, în loc de tentative de vînzare a pachetelor minoritare făcute special să eşueze – să vedeţi ce investiţii ar face un privat la Hidroelectrica, care pînă acum şi-a privatizat doar profiturile în mîinile diverşilor şmecheri; şi ce bine ar duce-o consumatorul dacă ar avea de ales între companii concurente, nu între firme deţinute de acelaşi proprietar, statul.

Guvernul trebuie să scoată la licitaţie internaţională o consultanţă pentru o strategie adevărată, nu eternele „elemente de strategie pe energie electrică“ contractate direct, anual, cu aceeaşi firmă. Guvernul poate pune la punct în minister mecanisme prin care să şi urmărească punerea strategiei în aplicare, nu să avem iar un raport colorat de pus pe site. E un moment numai bun – dacă tot se pregătesc acum noile HG-uri cu funcţiile ministerelor – să construieşti astfel de mecanisme. Cu ocazia asta poate punem la punct şi relaţiile corecte între minister şi companiile subordonate, să ştim cine răspunde pentru furt. E o şansă unică acum pentru reformă radicală, dacă vrem înapoi FMI-ul şi investitorii străini.

Otilia Nuţu *este expert în politici energetice la organizaţia Expert Forum (www.expertforum.ro).*

Costel POPA

Mediul bunelor intenții

Deşi bine construit, capitolul de protecţie a mediului din programul de guvernare Ponta II reuşeşte să ocolească toate punctele nevralgice de mediu ale României, din momentul de faţă: exploatarea minieră de la Roşia Montană, exploatarea gazelor de şist, construcţia ilegală de microhidrocentrale pe rîurile de munte, reformarea Administraţiei Fondului pentru Mediu. Peste toate acestea, Apele şi Pădurile s-au ales cu un capitol separat, în care se vorbeşte mai ales despre „exploatarea durabilă" a acestor resurse naturale şi deloc despre conservarea şi protejarea lor ca habitat al biodiversităţii.

Cod verde

La capitolul protecţia mediului, Programul de Guvernare Ponta II nu arată rău: este bine structurat, acoperă în mare măsură priorităţile şi este destul de concret pentru a nu fi o înşiruire banală de fraze şi obiective general valabile, aşa cum se întîmplă în cazul altor capitole ale aceluiaşi program de guvernare. Aş spune chiar că se poate observa o anumită preluare a temelor ONG-iste din domeniul protecţiei mediului, aceasta fiind o consecinţă a deschiderii pe care ministrul Mediului, Rovana Plumb, a avut-o faţă de organizaţiile ecologiste.

Această apreciere ar putea să surprindă şi poate că merită spuse cîteva cuvinte în plus. Încă înainte de a deveni ministru al Mediului, Rovana Plumb a încercat să stabilească un contact cu Coaliţia pentru Mediu din România (CMR) şi a încercat să preia teme din documentul „Soluţii, nu probleme!", un fel de program de guvernare alternativ propus de CMR, în care listam principalele probleme de mediu din România şi mai ales soluţiile acestora.

Imediat după instalarea ca ministru, Rovana Plumb a invitat în calitate de consilieri două persoane care activează în unele dintre cele mai active organizaţii de mediu, Terra Mileniul III şi World Wide Fund România. În acelaşi timp, în cadrul proiectelor şi activităţilor desfăşurate, am organizat mai multe întîlniri formale şi informale în care am discutat priorităţile Coaliţiei pentru Mediu şi am încercat să stabilim acţiuni concrete pentru rezolvarea lor.

Cod galben

Această deschidere s-a lovit însă de o incapacitate administrativă cronică de a trece de la promisiuni la fapte, astfel încît în ultima săptămînă de campanie electorală, Coaliţia pentru Mediu din România a decis să protesteze public faţă de perpetuarea celor mai grave probleme de mediu:

- micro-hidrocentralele: nu numai că acestea nu au fost oprite, însă lucrările de construire au continuat nestingherite – deşi dovezi clare au fost aduse în atenţia conducerii Ministerului Mediului cu privire la ilegalitatea şi impactul lor deosebit de negativ asupra naturii;
- managementul deşeurilor: deşi problema deşeurilor a fost declarată prioritate zero a Ministerului Mediului şi Pădurilor, nu există pînă acum o viziune care să scoată ţara din gunoaie. „Strategia Naţională de Gestionare a Deşeurilor" este un document incert, incapabil de a schimba starea actuală şi care nu cuprinde printre priorităţi colectarea selectivă. Miliardul de euro din fondurile structurale destinat managementului deşeurilor are un grad de implementare de doar 13,7%, în timp ce România rămîne pe ultimul loc din Europa la capitolul reciclarea deşeurilor;
- Reforma Administraţiei Fondului pentru Mediu (AFM): în ciuda declaraţiilor, nici o acţiune concretă nu s-a realizat. Deşi ar trebui să fie principalul susţinător al programelor de protecţia mediului din România, fondurile AFM încă merg cu prioritate în achiziţia de maşini (programul Rabla) sau îndiguiri;

„Politicile în domeniul apelor şi pădurilor vor urmări gestionarea durabilă şi eficientă a resurselor naturale în scopul creşterii beneficiilor economice ale populaţiei, fără periclitarea dreptului constituţional la un mediu sănătos, asigurarea unui management durabil al apelor, inclusiv prevenirea riscului şi diminuarea efectelor calamităţilor naturale pentru creşterea gradului de siguranţă a cetăţenilor şi asigurarea unui management durabil al pădurilor şi al faunei cinegetice."

PROGRAMUL DE GUVERNARE 2013-2016, P. 18

- în privinţa gazelor de şist, Guvernul a promis un moratoriu pentru suspendarea oricăror operaţiuni legate de exploatarea gazelor, pînă cînd vor exista studii care să arate cu precizie impactul asupra mediului, iar populaţia va fi corect informată asupra consecinţelor. Acest moratoriu nu a mai fost adoptat;
- depolitizarea structurilor administrative de management al ariilor protejate. Promisiunea făcută public de premierul Victor Ponta privind numirea unui activist ecologist la conducerea Rezervaţiei Biosfera Delta Dunării nu s-a mai realizat, fiind preferată o nominalizare pe linie de partid;
- în ceea ce priveşte declararea Lacului Văcăreşti din Bucureşti ca zonă protejată din punct de vedere al biodiversităţii, deşi promisiunile publice au fost permanente, nu s-a întreprins nici o măsură administrativă concretă pentru protecţia zonei;
- constituirea grupurilor de lucru tematice la nivelul ministerului MMP. Deşi este o iniţiativă lăudabilă, ea a rămas la nivel de întîlniri ad-hoc, fără a avea un cadru instituţional stabil şi predictibil, bazat pe regulamente clare. (Comunicatul îl găsiţi pe site-ul www.coalitiapentrumediu.ro)

Cod portocaliu spre roşu

Revenind însă la ceea ce Guvernul Ponta doreşte să facă în următorii patru ani, programul de guvernare identifică bine cîteva dintre problemele prioritare de mediu, precum: schimbările climatice, managementul deşeurilor, managementul ariilor protejate, problema monitorizării şi a creşterii calităţii aerului, ecologie urbană (minim 26 mp de spaţiu verde/locuitor!), cooperarea cu societatea civilă (cred că este capitolul care menţionează în modul cel mai clar acest lucru), educaţie pentru mediu sau promovarea achiziţiilor verzi.

Totuşi, programul de guvernare are un mare minus prin faptul că evită să trateze cele mai fierbinţi şi controversate subiecte de pe agenda de mediu din România: proiectul de la Roşia Montană, construcţia ilegală a microhidrocentralelor din Munţii Făgăraş şi problema exploatării gazelor de şist.

Roşia Montană

Dimpotrivă, cîteva propuneri ale actualului program de guvernare ar putea favoriza proiectul de la Roşia Montană printr-o flexibilizare a cadrului legislativ, oricum sabotat de numeroase acte administrative ilegale. Astfel, la capitolul „Industrie, comerţ, competitivitate" se propune revizuirea cadrului legislativ în domeniul sectorului minier, care „să sporească atractivitatea pentru potenţialii investitori privaţi", precum şi „simplificarea procedurilor administrative de acordare a licenţelor şi permiselor miniere".

Prin comparaţie, programul de guvernare al Guvernului Boc (2009-2012) propunea explicit „întărirea legislaţiei de mediu în domeniul mineritului". Desigur, acest lucru a rămas pe hîrtie, iar declaraţiile publice ale preşedintelui Băsescu erau mai degrabă în favoarea proiectului RMGC. Problema proiectului de la Roşia Montană nu ţine însă numai de mediu, ci mai ales de ilegalitate şi corupţie. O flexibilizare a cadrului legal favorabilă proiectului RMGC ar duce problema corupţiei la cel mai înalt nivel politic.

© L. Muntean

Ministerul Mediului minus Ape şi Păduri

O altă iniţiativă neinspirată, venită pe linie liberală, propunea formarea unui minister separat al apelor, pădurilor şi pisciculturii. Ideea, care nu avea nici un suport în filozofia declarată a arhitecturii guvernamentale, prin care se dorea o reflectare a directoratelor Comisiei Europene, a fost abandonată la timp. Această aventură a lăsat însă urme în programul de guvernare, astfel încît a fost realizat un capitol separat pentru domeniile Ape şi Păduri, capitol care nu are nici o legătură cu cel referitor la Mediu.

Prin această separare se poate observa şi o diferenţă de limbaj, de la o abordare *conservaţionistă* la o abordare bazată pe „gestionarea" (a se citi exploatarea!), ce-i drept durabilă, a pădurilor şi a faunei cinegetice. Guvernul doreşte „creşterea potenţialului economic şi ecologic al pădurilor", precum şi „utilizarea durabilă a resurselor cinegetice", iar apele sînt importante în special din perspectiva protecţiei împotriva inundaţiilor sau ca resursă pentru agricultură, nu neapărat ca habitat al biodiversităţii ce trebuie protejat.

Administraţia Fondului pentru Mediu

O altă absenţă notabilă din programul de guvernare o reprezintă strategia cu privire la reforma Fondului pentru Mediu. Dacă nu ar fi un instrument de subvenţionare mascată a achiziţiei de maşini noi prin programul Rabla, dacă nu ar mai fi o sinecură politică, Fondul pentru Mediu ar putea fi principalul instrument de finanţare pentru programele de protecţie a mediului desfăşurate de autorităţile publice şi de organizaţiile private din România.

În loc de împăduriri avem programul Rabla, în loc de piste de biciclete avem programe de îndiguiri, în loc de proceduri simple şi transparente avem abonaţi pe linie politică la fondurile publice. O reformă a Administraţiei Fondului pentru Mediu ar putea asigura finanţare pentru majoritatea priorităţilor de mediu din România, fie că vorbim de programe de eficientizare energetică, fie despre managementul ariilor protejate, fie despre promovarea produselor şi achiziţiilor ecologice şi altele (mai multe despre gestionarea fondurilor AFM în studiul „Investiţiile de Mediu în România", pe www.ecopolis.org.ro).

***Costel Popa** este preşedinte al Centrului pentru Politici Durabile Ecopolis (www.ecopolis.org.ro). Ecopolis asigură secretariatul Coaliţiei pentru Mediu din România, o alianţă care cuprinde peste 70 de organizaţii neguvernamentale de protecţia mediului.*

Ciprian CIUCU

Fondurile europene: în întîrziere și pentru ciclul 2014-2020

În contextul în care bugetul naţional nu se va mai putea baza pe ce trimit românii din afară, pe investiţii străine sau pe creşterea conjuncturală a pieţei imobiliare, fondurile europene reprezintă o potenţială sursă de venituri de care Guvernul USL este practic dependent. Chiar programul de guvernare al USL o numeşte *cea mai ieftină sursă de finanţare externă*.

De fapt, USL a lansat două programe de guvernare, unul în campania electorală din luna noiembrie 2012, şi unul după ce a preluat puterea, în luna decembrie. Primul este o fiţuică politicianistă ce se adresează parcă unor imbecili, în timp ce cel de-al doilea este un document închegat care, chiar dacă nu oferă o viziune pe termen lung, conţine o serie de măsuri cu adevărat necesare. Pe baza primului document nu ai cum să măsori performanţa la guvernare a USL, dar al doilea este aproape un plan de acţiuni care permite o monitorizare şi evaluare pas cu pas a măsurilor la care Guvernul se angajează. Este cel puţin ciudat faptul că, în campanie, USL a ieşit cu un document ce mai mult critică guvernarea PDL, fiind făcut ca o broşură, cu grafică de propagandă, iar peste o lună a ieşit deja cu un program de guvernare detaliat, fără grafică atractivă, dar plin de intenţii bune şi lucruri necesare. Ce spun mai sus se bazează exclusiv pe analiza capitolelor destinate finanţărilor din fondurile europene şi a capitolului destinat marilor proiecte de infrastructură.

Chiar dacă se întinde pe 30 de pagini, primul program nu merită analizat. La capitolul destinat fondurilor europene sînt cinci fraze care nu spun nimic clar. În schimb, cel de-al doilea merită atenţia noastră. Puţine sînt reproşurile ce i se pot aduce şi se vede limpede cum capitolul de fonduri europene, ce se întinde pe nu mai puţin de patru pagini, este scris de mîinile unor specialişti. Nivelul de detaliu, precum şi logica intervenţiilor propuse mă fac să cred că e vorba de experţi care lucrează la nivelul Autorităţii de Coordonare a Instrumentelor Structurale (ACIS), structură ce a fost în trecut plimbată pe la diferite ministere şi acum a fost preluată de Ministerul Fondurilor Europene. Pe cît de abundent este în măsuri specifice pentru a accelera ritmul de cheltuire şi decontare a banilor de la Comisia Europeană (în vederea asigurării unei absorbţii bune în actualul cadru financiar – 2007-2013), pe atît de mult eşuează în a oferi o viziune asupra a ceea ce va trebui să se întîmple în următorul cadru financiar – 2014-2020. Dar nu uită să ne spună că Guvernul se angajează să înveţe din greşelile trecutului, ceea ce este oarecum duios, dar şi extrem de important şi de actual.

Sînt multe idei bune în programul tehnic de guvernare al USL şi e bine că sînt prevăzute acolo (dacă vă pasionează subiectul, vă invit să-l citiţi), dar eu o să comentez cîteva chestiuni care îmi sînt neclare sau ce îmi par contradictorii cu ceea ce se întîmplă în realitate.

În documentul cu pricina (şi în altele), USL se angajează să accelereze „ritmul de cheltuire a fondurilor europene pentru a ajunge la o rată de absorbţie în intervalul 50%-80% pînă la 31 decembrie 2015". Asta nu înseamnă mare lucru: peste 80% oricum nu va fi, iar peste 50% făcea orice guvern în virtutea inerţiei. Putea să spună simplu că va asigura o rată de absorbţie de peste 50%, dar asta poate părea prea puţin. Contractarea înseamnă jumătate din treabă făcută, restul fiind implementare de proiecte (din care o parte nu e în curtea guvernului, ci la beneficiari) şi decontări de cheltuieli. De aceea, în programul de guvernare se face referire doar la cheltuirea banilor, şi nu la absorbţie în general. Apreciem onestitatea. Trebuie spus că în acest moment sînt contractate peste 76% din fonduri (contracte semnate, implementate sau în curs de implementare). Celebrul grad de absorbţie 10% se referă la plăţile efective – ştiu că a prins deja la opinia publică, dar situaţia, deşi nu una fericită, e mai puţin proastă decît se crede în general: am contractât 76%, iar în cei doi ani care au mai rămas vom cheltui peste jumătate din banii puşi la dispoziţie de UE din 2007 încoace. Cît peste 50%? Vom vedea. Deocamdată, avem 76% din bani contractaţi, procent ce nu poate fi asumat de nici unul din Guvernele Ponta, deoarece în iunie 2012 procentul de contractare era de 73%. „Performanţa" de 3% realizată după demiterea Guvernului Ungureanu nu poate fi decît o inerţie, şi nu este *accelerare*, ci a fost o *frînare*, deoarece, dacă comparăm cu perioada anterioară demiterii Guvernului Ungureanu, de şapte luni (cam cît au guvernat Guvernele Ponta I şi II), procentul era în noiembrie 2011 de 63%. Cu alte cuvinte, în ultimele şapte luni cît au fost la putere Guvernele PDL, au contractat cca 10%, în timp ce Guvernele USL au contractat cca 3%, ceea ce este puţin.

Viitor fără viziune

În ceea ce priveşte alocarea financiară 2014-2020, sînt înşirate o serie de măsuri care ne explică că va fi mai bine. Cele mai multe dintre ele sînt binevenite şi necesare. Dar acolo sînt doar măsuri administrative, şi nimic altceva. Nu avem în acest program de guvernare o viziune. La punctul dedicat viitorului fondurilor europene (vorbim aici de zeci de miliarde de euro!!) ne asigură că vor „coordona procesul de programare pentru exerciţiul financiar 2014-2020, inclusiv elaborarea Acordului de Parteneriat şi a Programelor Operaţionale specifice şi stabilirea cadrului instituţional aferent sistemului de management şi control pentru viitoarele alocări financiare".

Deci ni se spune că o să se întîmple ceva. Adică vom avea coordonare de la Guvern pentru a stabili priorităţile noastre de dezvoltare ca ţară (dar încă nu ştim care sînt acelea) pentru care să luăm banii de la UE, vom avea un acord de parteneriat cu UE (nu ştiu cum s-ar fi putut altfel, fără acord nu vedem nici un eurocent) şi vor fi stabilite instituţiile care vor gestiona banii, dar încă nu ştim care vor fi acelea. Nu ştim cîte vor fi, dacă va fi una singură (unică – precum se vrea Ministerul Fondurilor Europene) sau vor fi mai multe, pentru că pare improbabil ca într-o alianţă de guvernare unul dintre parteneri să ia totul.

USL speră, iar PDL spera la o absorbţie spre 80%. Lucrurile sînt întîrziate în acest cadru financiar şi plăţile efective sînt încă mici, dar nu este imposibil să ajungă la 75%, ceea ce nu ar fi chiar rău. Întîrzierea (cea care a generat şi nerăbdarea şi sentimentul că rezultatele nu vor fi acceptabile) e cauzată în bună parte de ceea ce *nu s-a întîmplat* în anii 2005 şi 2006, în perioada de programare şi de design instituţional gestionată de Guvernul Tăriceanu. Guvernul lui Tăriceanu măcar avea scuza lipsei de experienţă în acest domeniu, pentru că nici măcar nu eram membri UE (deşi beneficiasem de fonduri de preaderare, la care ne-am descurcat binişor).

Convulsiile politice şi încetineala cu care s-a mişcat tehnocratul fără spate politic Leonard Orban într-un context politic volatil ne-a adus cam în aceeaşi situaţie ca în 2006 şi *sîntem iar în întîrziere*. Unul din motivele pentru care nu avem încă o idee despre care sînt domeniile prioritare de finanţare pe următorii şapte ani şi, în consecinţă, cum să arate viitorul sistem de management este că acest proces a demarat la nivel instituţional de mai bine de cinci luni, dar la nivelul dezbaterii publice este încă inexistent. Fostul Minister al Afacerilor Europene (actualmente redus la Fonduri Europene) a început consultarea cu toate sectoarele şi nivelurile administraţiei. Un proces greoi, în care fiecare minister, agenţie, oficiu şi direcţie de primărie sînt întrebate ce nevoi au şi pe ce să cerem bani de la UE. În paralel, a angajat un consorţiu de firme să aplice o serie de analize şi să identifice care sînt priorităţile de dezvoltare a ţării. Acest ultim proces a fost iniţiat exact acum un an, a fost contestat şi blocat, iar acum a fost reluat şi probabil că este în desfăşurare. Intrăm în criză de timp şi riscăm să luăm decizii insuficient discutate, pe genunchi.

În lipsa unei dezbateri reale, riscăm să decidem iar nişte priorităţi fanteziste şi nerealiste, aşa cum tot netransparent s-a decis şi în 2005-2006 şi am avut alocaţi bani de la UE pe o grămadă de lucruri de care nu aveam nevoie, în timp ce nevoile reale (poate infrastructura energetică?) au fost ignorate. Principalul păcat al precedentei etape de programare a fost graba. Lucrurile au fost şi atunci întîrziate, iar deciziile au fost luate în grabă.

Ce trebuie să facă Guvernul USL pentru a evita greşelile precedentei etape de programare şi pentru a atrage rapid banii pe ciclul 2014-2020?

- să transparentizeze procesul de prioritizare a necesităţilor de dezvoltare, vorbind despre asta în presă, să pună tema pe agenda publică;
- să vină rapid cu propuneri asupra priorităţilor de dezvoltare a României, publicate în ordine ierarhică – 1, 2, 3...
- după o dezbatere consistentă şi reală, să propună rapid Comisiei Europene noul angrenaj instituţional şi să înceapă procesul de acreditare şi certificare a instituţiilor responsabile cu managementul fondurilor europene, care să fie finalizat pînă la sfîrşitul anului 2013;
- să pregătească din timp un portofoliu de proiecte importante pentru România şi totodată masive (aşa cum bine intenţionează în programul de guvernare citat în acest articol), pe care să le depună imediat la începutul anului 2014.

Aşa ar putea fi evitată o parte din greşelile trecutului. Timpul este scurt. Criza politică din 2012 a întîrziat şi mai mult lucrurile şi este datoria USL-ului să le repună în grafic.

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român de Politici Europene.*

© L. Muntean

„Avînd în vedere că aceste fonduri ar trebui să aducă la bugetul public şi la bugetele private, în medie, peste 4% din PIB-ul anual, şi că, totodată, fondurile europene reprezintă un factor de bază pentru modernizarea în economie şi realizarea reformelor structurale propuse, Guvernul României urmăreşte, prin Programul de Guvernare 2013-2016, ca prioritate strategică fundamentală, buna administrare a fondurilor europene."

PROGRAMUL DE GUVERNARE 2013-2016, P. 79

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Laura ŞTEFAN

De ce atîta zarvă în justiţie?

Dacă intenţia declarată a USL de a schimba Constituţia în 2013 va deveni realitate, cu siguranţă unul dintre domeniile cele mai afectate de această schimbare va fi justiţia. Schimbarea statutului procurorilor şi redefinirea rolului Curţii Constituţionale sînt puncte extrem de sensibile pe agenda modificărilor constituţionale. Aceste teme majore au fost anunţate deja public de oameni politici din coaliţia de guvernare şi se regăsesc în programul de guvernare.

Statutul procurorilor e clar, nu-l „clarificaţi" suplimentar

Miza e cu adevărat colosală – dacă din 2005 încoace justiţia penală arată altfel, dacă vedem azi oameni importanţi trimişi în judecată şi chiar condamnaţi este parţial şi meritul sistemului constituţional şi legislativ actual, care asigură independenţa procurorilor, de executiv şi de legislativ. Statutul de magistrat al procurorilor şi aşezarea lor sub Consiliul Superior al Magistraturii alături de judecători îi fereşte de presiuni politice injuste şi îi pune la adăpost de eventuala răzbunare a personajelor influente pe care le anchetează. Nu întîmplător, prima şedinţă a CSM din 2013 a debutat cu o dezbatere între membrii CSM şi preşedintele Băsescu despre importanţa păstrării independenţei procurorilor ca o garanţie a unei justiţii penale neinfluenţate politic. Dacă procurorii ar deveni simpli funcţionari sub control executiv, vom vedea cu siguranţă că doar infractorii de drept comun sînt trimişi în judecată şi că politicienii şi oamenii de afaceri influenţi sînt feriţi de neplăceri judiciare. Din acest motiv îngrijorează includerea în programul de guvernare la capitolul „Justiţie" a necesităţii de a clarifica statutul procurorilor şi a rolului Ministerului Public prin raportare la prevederile constituţionale. Lucrurile sînt extrem de clare astăzi: procurorii sînt magistraţi, iar rolul Ministerului Public este de asemenea limpede. Firesc ar fi fost ca un program de guvernare să articuleze mai clar ceea ce îşi propune Guvernul în această privinţă. În actuala redactare, această prevedere seamănă cu un balon de încercare prin care se testează reacţia la o eventuală schimbare. Dacă reacţia e una negativă, Guvernul ne poate oricînd anunţa că, de fapt intenţiile sale au fost înţelese greşit şi că se dorea întărirea independenţei procurorilor, nicidecum subordonarea lor faţă de puterea politică. Pînă la urmă, nu aş aloca atîta spaţiu discutării unei măsuri atît de vag formulate, dacă joia trecută nu am fi fost martorii unor întîmplări extrem de grave la CSM.

Săptămîna trecută, pentru prima dată în istorie, alegerile pentru funcţia de Preşedinte al CSM au fost cîştigate de către un procuror – doamna Hăineală. CSM este un organ administrativ colegial, în care deciziile se iau prin vot, preşedintele dispunînd, într-adevăr, de prerogative suplimentare – cum ar fi posibilitatea de a sesiza Curtea Constituţională în cazul unui conflict constituţional între puterile statului –, competenţă utilizată, de exemplu, în cazul refuzului Parlamentului de a pune în executare o hotărîre judecătorească definitivă şi irevocabilă în cazul Diaconu. Legea permite ocuparea funcţiei de preşedinte atît de către un procuror, cît şi de către un judecător, urmînd ca funcţia de vicepreşedinte să fie ocupată de către un reprezentant al celeilalte profesii. Ocupanţii acestor două funcţii sînt aleşi pe durata unui singur an şi nu există posibilitatea ca aceeaşi persoană să ocupe aceeaşi funcţie de mai multe ori.

Revenind la alegeri, după prezentarea proiectelor de către cei doi candidaţi, s-a trecut la vot, iar doamna Hăineală a obţinut zece voturi, pe cînd contracandidatul său, domnul Aron, a fost votat de opt dintre colegii săi. Aşadar, pe lîngă voturile colegilor săi procurori, care sînt cinci, doamna Hăineală a mai obţinut încă cinci voturi de la ceilalţi membri ai CSM, care reprezintă judecătorii şi societatea civilă. Reacţia care a urmat acestei alegeri depăşeşte cele mai negre scenarii – practic, o parte dintre membrii secţiei de judecători a încercat să anuleze rezultatul votului, susţinînd că este de neconceput ca un procuror să conducă CSM-ul. E ca şi cum un partid care pierde alegerile cere invalidarea acestora şi organizarea unor noi alegeri (pe care să le cîştige obligatoriu), pe motiv că este inacceptabil pentru el să fie în opoziţie. Acest tip de reacţie denotă o lipsă de cultură democratică, incapacitatea de a accepta o înfrîngere şi o lipsă de respect pentru funcţia de procuror. Ciocnirea puternică la care am fost cu toţii martori – întîi de toate între orgolii şi abia în plan secund între idei diferite din punct de vedere managerial –, procesele de intenţie făcute judecătorilor bănuiţi că ar fi votat pentru un procuror, ameninţările cu ruptura între judecători şi procurori prefigurează, din păcate, discursul pe care îl vom auzi în cursul acestui an din partea unora dintre judecători, dacă se va pune problema modificării Constituţiei, astfel încît procurorii să nu mai fie magistraţi. E bine că avem în acest an în fruntea CSM un procuror care nu se teme să vorbească. Cît despre restul, tot răul spre bine, măcar ştim cum stăm şi nu mai e loc de iluzii.

„Avînd ca atribuţii principale buna funcţionare a sistemului judiciar, asigurarea condiţiilor înfăptuirii justiţiei ca serviciu public şi apărarea ordinii de drept şi a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, Ministerul Justiţiei are obligaţia de a promova o justiţie modernă, care să fie aproape de cetăţean şi care să asigure egalitatea în faţa legii."

PROGRAMUL DE GUVERNARE 2013-2016, P. 90

Modificările privind Curtea Constituţională sînt un alt motiv de îngrijorare.

Modificările privind Curtea Constituţională sînt un alt motiv de îngrijorare – se vorbeşte în programul de guvernare despre necesitatea de a depolitiza Curtea, dar s-a vorbit în luări de poziţii publice şi despre introducerea posibilităţii ca Parlamentul să invalideze deciziile CCR cu votul unei majorităţi de două treimi. Să tratăm întîi prima chestiune: e adevărat că în acest moment judecătorii CCR sînt numiţi în funcţie de către Preşedinte, Senat şi Cameră, dar la fel de adevărat este că în majoritatea ţărilor care au Curţi Constituţionale, decizia numirii judecătorilor aparţine unor instanţe politice. Aşa cum am mai spus, problema la noi nu este că decizia aparţine unui for politic, ci ţine de procesul de selecţie a candidaţilor pentru aceste funcţii. În trecut, am militat activ alături de o coaliţie de organizaţii neguvernamentale pentru transparentizarea procesului de selecţie a judecătorilor – ceream atunci ca judecătorii să fie aleşi dintre jurişti care şi-au construit o reputaţie de-a lungul carierei lor, ca procedurile de audiere în vederea selecţiei să fie publice şi ca noi, cei din societatea civilă, să putem pune întrebări candidaţilor. Dincolo de înclinaţiile ideologice ale unui candidat la funcţia de judecător la CCR (fireşti la o persoană matură din punct de vedere profesional – se cer 18 ani de vechime într-o profesie juridică), ceea ce ne interesează este ca omul respectiv să fie un profesionist, pentru că rolul unei instanţe constituţionale este să ghideze evoluţia unei ţări în limitele trasate de o constituţie vie. Asta nu avem încă şi asta ne-ar trebui. Cît despre ideea năstruşnică a invalidării deciziilor CCR prin votul Parlamentului, nu pot să spun decît că această prevedere constituţională existentă anterior anului 2003 ne-a adus critici pe plan internaţional. Întrebat cum comentează intenţia modificării Constituţiei în acest sens, preşedintele CCR Zegrean spunea că o lege este sau nu constituţională în funcţie de numărul de parlamentari care au votat-o, ci exclusiv în considerarea prevederilor ei prin prisma coerenţei lor cu normele constituţionale.

E ca şi cum un partid care pierde alegerile cere invalidarea acestora şi organizarea unor noi alegeri, pe motiv că este inacceptabil pentru el să fie în opoziţie.

Depăşind acum aspectele care pot avea implicaţii constituţionale, constat că programul de guvernare vorbeşte despre *instituirea unui mecanism de numire în funcţiile de conducere din cadrul Ministerului Public transparent şi bazat pe criterii de profesionalism şi integritate*. Dacă este vorba despre numirile în fruntea Parchetului General, DNA şi DIICOT, programul de guvernare pare să vină în întîmpinarea preşedintelui României, care sugera la ultima şedinţă a CSM că propunerile pentru aceste funcţii ar trebui să vină de la CSM, nu de la Ministrul Justiţiei. Cred că e o idee proastă, pentru că răspunderea pentru politica penală într-un stat aparţine guvernului şi este firesc să existe o minimă implicare a Ministrului Justiţiei în alegerea şefilor de parchete. Că doamna Pivniceru n-a făcut o treabă prea bună cu ultima selecţie este deja un fapt notoriu, dar mecanismul de numire conţine suficiente puncte de control – avizul CSM, posibilitatea Preşedintelui de a refuza numirea –, încît eventualele erori să poată fi rezolvate. De altfel, păstrarea actualei proceduri de numire este parte din condiţionalităţile asumate în cadrul Mecanismului de Cooperare şi Verificare. Dacă vorbim despre toate celelalte numiri în funcţii de conducere din cadrul parchetelor, ele se fac azi pe bază de concurs supervizat de CSM. Îmi e greu să văd ce alt mecanism de selecţie ar putea fi imaginat pentru a ne asigura că profesionalismul şi integritatea primează.

La puncte bune aş aşeza intenţia declarată a Guvernului de a îmbunătăţi practicile în ceea ce priveşte recuperarea prejudiciilor cauzate prin infracţiuni, măsurile organizatorice necesare pentru implementarea codurilor, reducerea erorilor judiciare prin activităţi de formare continuă a magistraţilor şi dorinţa de a peria stufosul cadru legislativ românesc pentru a elimina prevederile contradictorii – cred că aici trebuie făcută o prioritizare a domeniilor în care se va acţiona. Spinoasa problemă a restituirii proprietăţilor confiscate de regimul comunist se regăseşte în programul de guvernare, dar soluţia avută în vedere nu transpare din formularea seacă a documentului (dacă ne gîndim şi la ultimele declaraţii ale premierului referitoare la această chestiune, lucrurile devin şi mai neclare). Tot neclar este şi felul în care ICCJ va fi transformată într-o veritabilă instanţă de casaţie – pentru a se ajunge la unificarea practicii judiciare –, în condiţiile în care premierul vorbea săptămîna trecută despre necesitatea de a elimina o cale de atac pentru ca procesele să nu mai ajungă toate la ICCJ. Rămîne un mister modalitatea prin care ICCJ va unifica practica judiciară fără a judeca acele dosare.

***Laura Ştefan** este expert în politici anticorupţie la organizaţia Expert Forum (www.expertforum.ro) şi membru al grupului consultativ anticorupţie de pe lîngă Comisia Europeană.*

Alexandra TODERIȚĂ

Puneți capitalul la sapă!

o propunere pentru completarea creditării în agricultură

Agricultura este un domeniu strategic pentru România – scrie în noul program de guvernare. Corect pînă aici: pămînt bun avem, vii, livezi şi animale avem, mînă de lucru – îmbătrînită, săraca, dar orişicum – este, randamentele cele mai slabe în acest sector din UE le avem (de unde şi potenţialul de creştere). Şi totuşi, de ce nu avem ferme ca în Vest? Din cauză că majoritatea sînt mici şi mijlocii şi acestora le lipseşte sîngele din instalaţie – capitalul. Perfuzia vine de la bănci mai mult pentru exploataţiile mari, iar plăţile directe din fonduri europene nu le ajung celor mai tinere, mai harnice şi mai active din cele 1,9 milioane de gospodării cu dimensiuni de 2,3 ha (în medie) pentru a se dezvolta, a produce mai mult pentru piaţă şi a face investiţii.

O parte importantă a soluţiei este microcreditarea, şi ar trebui gîndite instituţii şi mecanisme care să consolideze sectorul instituţiilor financiare non-bancare în România.

Banii băncilor sînt, în primul rînd, greu de obţinut pentru agricultorii mici şi mijlocii, din cauza unei „nepotriviri de caracter": pentru a nu plăti impozit pe profit, fermierii înaintează dosare de credit în care coloana veniturilor din bilanţ este cam golaşă. Doar că asta nu se potriveşte cu modul de lucru al băncilor – dacă nu arăţi venituri înregistrate oficial, din punct de vedere bancar nu ai bonitate financiară. În al doilea rînd, banii băncilor sînt scumpi: un fermier din Franţa, de exemplu, obţine credit cu dobîndă de 2-3%, iar la noi filiala locală a băncii-mamă percepe dobînzi de 8-10%. Ca să nu mai vorbim de garanţiile care pot ajunge şi la 150% din valoarea creditului.

Uniunea Europeană permite statelor membre să-şi aleagă forme instituţionale (fonduri de capital de risc/fonduri de garantare/fonduri de împrumut) cofinanţate prin bani europeni, prin care să sprijine creditarea agriculturii. Singura entitate de acest gen din România este Fondul de Garantare a Creditului Rural (FGCR).

FGCR reprezintă, într-adevăr, un balon de oxigen pentru finanţarea agriculturii, dar croiala sa instituţională e deficitară. Pentru fermierii mici şi mijlocii, Fondul are o mare problemă: garantează aproape în exclusivitate credite oferite de bănci. Cu alte cuvinte: banii băncilor nu ajung la agricultura mică, iar statul român a ales să garanteze cu fonduri europene doar banii băncilor. Deci garanţia statului nu ajunge la agricultura mică.

Într-o proporţie covîrşitoare, produsele şi serviciile financiar-bancare se adresează marilor exploataţii agricole, care lucrează terenuri de sute de hectare şi obţin cifre de afaceri de ordinul milioanelor. Astfel, în perioada 2008-2012, FGCR a oferit garanţii pentru credite în valoare de 1,5 miliarde lei unui număr de 30.985 de beneficiari. Ceea ce înseamnă că valoarea medie a creditului garantat prin această instituţie a fost de 49.711 lei, deci mai mult de 10.000 de euro.

Totuşi, marea masă de agricultori mici şi medii are de cele mai multe ori nevoie de doar cîteva mii de lei pentru unelte şi lucrări de bază care să le permită demararea culturilor.

Cum putem scurtcircuita cercul vicios?

Există însă şi instituţii de credit construite în jurul principiului „mai mic e mai bun". Instituţiile de microfinanţare se adresează segmentului de piaţă care nu are acces la instrumente bancare – valoarea medie a creditului acordat în 2011 în mediul rural a fost de 3.055 euro, deci de peste trei ori mai mic decît media pe bancar. Sînt cîteva zeci de asemenea entităţi de microfinanţare în România, unele chiar mari, cum ar fi Patria Credit.

Chiar mai importantă este abordarea lor „la firul ierbii", prezenţa fizică în teritoriu, la faţa locului, faptul că iau decizii de creditare nu doar bazîndu-se pe nişte cifre dintr-un bilanţ, ci deplasîndu-se uneori în gospodăria omului, vorbind cu acesta, identificînd nevoile sale şi perspectivele de rentabilitate ale investiţiilor ce vor fi realizate. Prin natura activităţii lor, instituţiile de microfinanţare îndeplinesc mai bine obiectivele ce ţin de informare, consultanţă financiară, pregătirea beneficiarilor de a duce la bun sfîrşit obligaţiile contractuale.

Însă toate aceste activităţi conexe au, evident, costul lor, care se traduce în nivelul dobînzilor, nivel ce depăşeşte cu mult pe cel al creditelor bancare – rata se situează în jurul valorii de 15%, însă poate ajunge chiar şi la 25%.

Recapitulînd starea de fapt din agricultură, avem pe de o parte sistemul bancar cu dobînzi de cam 10%, cu garanţii de stat, dar inaccesibil fermierilor mici şi mijlocii. Pe de altă parte, avem microcredite cu dobînzi mai mari şi fără nici o garanţie de stat, dar fiind singura soluţie accesibilă. Cu alte cuvinte, statul român, cu bani UE, e mumă pentru marii agricultori şi ciumă pentru cei mici.

Care e soluţia? Evident, extinderea garanţiilor şi pentru operaţiunile de microcreditare. Preţul microcreditelor ar putea fi astfel redus, făcînd dobînzile mai accesibile. Instituţiile de microfinanţare prezente în zona rurală ar trebui să poată accesa un fond de împrumut, dedicat refinanţării, axat fie pe microcreditarea pentru investiţii sau strict pe susţinerea activităţii de producţie. Această facilitate financiară ar trebui să aibă şi o componentă de asistenţă tehnică – un subfond pentru educaţia financiară şi antreprenorială a agricultorilor, prin care instituţiile de microfinanţare ar putea intra în parteneriate cu ONG-uri sau alte instituţii care derulează activităţi de training, consultanţă, animare comunitară în zona rurală.

„În acest mandat ne propunem să fructificăm potenţialul agricol real al României, concomitent cu revitalizarea zonelor rurale. Ne propunem ca sectorul agricol să devină un motor de creştere economică şi o sursă de locuri de muncă pentru populaţia din mediul rural, odată cu garantarea veniturilor agricultorilor."

PROGRAMUL DE GUVERNARE 2013-2016, P. 12

Alexandra Toderiţă *este cercetător la Centrul Român de Politici Europene; ultimul raport publicat: „Unirea face puterea – Bune practici pentru asocierea sustenabilă în agricultură", finanţat de Fundaţia Româno-Americană.*

Codru VRABIE

Democrație, justiție, anticorupție

o soluție politico-financiară

Mecanismul de Cooperare şi Verificare al UE e în egală măsură iubit şi urît, atît de români, cît şi de europeni. E iubit mai cu seamă de cei care au felurite beneficii din componenta de verificare şi e urît îndeosebi de cei care nu văd avantajele din partea de cooperare. Adevărul e că rapoartele MCV dau substanţă şi vizibilitate mai cu seamă componentei de verificare, în timp ce nimeni nu pare să ştie ce se întîmplă în partea de cooperare.

Cei care iubesc MCV-ul, mai ales pentru componenta de verificare şi rapoartele periodice de progres, atît la Bucureşti, cît şi la Bruxelles, doresc să păstreze un astfel de mecanism de monitorizare.

Cei care urăsc MCV-ul, fie pentru că li se pare o ruşine ca un stat-membru să fie monitorizat, fie pentru că nu-s mulţumiţi de componenta de cooperare, îşi doresc ca MCV să fie oprit, aruncat la coş, uitat cît se poate de repede.

De vreun an de zile avem o idee despre cum s-ar putea împăca şi capra şi varza, pentru că există o soluţie care să ne ajute să păstrăm componenta de verificare, să întărim componenta de cooperare, să diluăm „ruşinea" monitorizării externe, dar să şi prelungim termenul cu vreo zece ani. Soluţia e ancorată în nevoile instituţiilor din justiţie şi administraţie, respectiv răspunde la obiectivele asumate de statul român prin diverse documente strategice. Ideea e că *reforma justiţiei şi lupta împotriva corupţiei necesită investiţii financiare serioase, pe care bugetul României nu are capacitatea să le asigure singur*. Prin urmare, privim către fondurile europene pentru a acoperi deficitul de finanţare şi sperăm că Guvernul României are înţelepciunea de a negocia alocarea unor fonduri din bugetul european 2014-2020, exact pentru aşa ceva!

Pe baza Strategiei Naţionale Anticorupţie (aprobată de Guvern în 2012), a Strategiei de Integritate în Justiţie (adoptată de CSM în 2011) şi a Strategiei de dezvoltare a Justiţiei ca serviciu public (propusă de MJ în 2010), se poate imagina un Program Operaţional Sectorial pentru Democraţie, Stat de Drept, Reforma Justiţiei şi Integritatea Sectorului Public. Acest POS, finanţabil din Fondul Social European, ar putea intra în vigoare în 2014, ar putea permite investiţii şi cooperare în justiţie şi anticorupţie pînă în 2020, ar extinde perioada de verificare şi raportare pînă în 2022. Ar fi un MCV reînnoit, mai acceptabil din punct de vedere politic (nu doar pentru Guvernul României, ci şi pentru Comisia Europeană), mai eficient din punct de vedere administrativ (pentru că, atunci cînd nu se îndeplinesc indicatorii, se poate suspenda finanţarea), mai util din punct de vedere instituţional (pentru că oferă oportunitatea investiţiei în obiective şi proiecte concrete de reformă).

Ministerul Justiţiei deja a parcurs o mare parte din paşii operaţionali care i-ar permite să devină Autoritate de Management pentru acest Program Operaţional, iar Consiliul Superior al Magistraturii este deja calificat să devină Organism Intermediar. Mai rămîne doar ca această idee să fie acceptată şi promovată de miniştrii Teodorovici, Pivniceru, Stroe şi Dragnea, susţinută de miniştrii Voinea şi Chiţoiu, promovată de premierul Ponta şi de preşedintele Băsescu (s-ar putea introduce şi o componentă de informatizare a sectorului public, deci şi ministrul Nica ar fi mulţumit). E o soluţie asupra căreia puterea şi opoziţia pot cădea de acord, angajînd decisiv statul român, deopotrivă faţă de propriii cetăţeni şi instituţiile europene, pentru o democraţie funcţională, o justiţie independentă şi o administraţie integră – obiective care pot fi atinse în zece ani!

Propunerea privind crearea unui program operaţional pentru reforma justiţiei şi anticorupţie, care să fie susţinut de viitoarele fonduri europene, a fost făcută în mod oficial în decembrie 2012, de către 30 de organizaţii neguvernamentale reunite în Coaliţia ONG pentru Fonduri Structurale, care au adresat o scrisoare deschisă Guvernului României.

Codru Vrabie *este coordonatorul Proiectului www.piatadespaga.ro.*

Ioana AVĂDANI

Presa ca o sculă

guvernare, instrumentalizare, mediatizare

© L. Muntean

M-am apucat să citesc programul de guvernare 2013-2016 cu speranţă şi încredere. Guvernanţii toţi au promis că o să facă lucrurile transparent şi ca la carte, aşa că şi politicile de media vor fi la fel. Nu? Şi-apoi, mai toate programele de guvernare din 2004 încoace au avut, măcar ca declaraţie politică, un punct care se referea la independenţa mass-media.

Mi-am venit iute în simţiri cînd am observat că programul de guvernare este construit pe capitole aferente ministerelor din construcţia Executivului. Şi cum de presă nu se ocupa nici un minister... Să nu fiu cîrcotaşă, mi-am zis. Aşa că am folosit mult-utila funcţie „search" cu cuvintele-cheie care mă interesau: mass-media, presă, televiziune, radio...

Rezultatele s-au menţinut dezamăgitoare, pentru că ele vorbesc mai degrabă de un model de instrumentalizare a presei, nu de o dezvoltare sustenabilă a sectorului. Astfel, programul de guvernare propune „asigurarea unor programe în limba maternă la radio şi televiziune pentru toate minorităţile naţionale, în special pentru comunitatea maghiară". Emisiunile studiourilor publice de radio şi televiziune vor fi extinse, „pentru ca acestea să emită în limba maghiară pe tot parcursul zilei". Nobil şi ambiţios ţel, dacă ţinem cont că, în prezent, TVR emite cam 300 de minute de programe în limba maghiară pe săptămînă – şi alte cîteva zeci de minute prin posturile locale. Cam ce eforturi materiale şi de personal sînt necesare pentru a ajunge la 24 de ore zilnic? Şi de unde resurse, în condiţiile în care televiziunea publică (cel puţin) ar fi în faliment – dacă ar exista faliment pentru ea? Nobil şi ambiţios am zis, dar adaug şi „profund ilegal". Pentru că însăşi Legea de organizare şi funcţionare a Radioului şi Televiziunii publice spune, la articolul 8, că „Autonomia şi independenţa editorială a serviciilor publice de radiodifuziune şi de televiziune sînt garantate prin lege, iar programele acestora sînt ocrotite de orice ingerinţe ale autorităţilor publice, precum şi de influenţele oricăror partide, formaţiuni social-politice, sindicale, organisme comerciale şi economice sau grupuri de presiune". În spiritul legii, nu numai conţinutul editorial, ci şi durata emisiunilor şi componenţa grilei de programe sînt acoperite de independenţa editorială garantată de lege.

Mass-media mai apar în programul de guvernare al Cabinetului Ponta II cînd vine vorba de diaspora. Aici, Guvernul vrea să promoveze în străinătate valorile culturale şi spirituale ale României prin „susţinerea mass-mediei române din diaspora şi prin campanii în presa străină". Cum spuneam – instrumentalizare. Utilizarea vehiculelor mediatice pentru a promova campanii gîndite la nivel instituţional. Experienţele anterioare ne-au dovedit cît de păguboase (pentru cauză), dar şi cît de profitabile (pentru cei care le gestionează) pot fi astfel de campanii.

Se mai gîndeşte Guvernul la mass-media atunci cînd gîndeşte la regionalizare şi vede în ele colaboratori în organizarea de dezbateri publice la temă (alături de ONG-uri şi „alte instituţii publice"). Cu siguranţă, tema regionalizării este de viu interes, şi mass-media nu au cum să evite o astfel de dezbatere fără să abdice ruşinos de la menirea lor de agent al interesului public. Fără a face procese de intenţie, şi acest subiect poate fi însă uşor manipulat în condiţiile în care dezbaterea nu este sinceră, nu include toate opiniile din societate şi nu este coordonată de responsabilii editoriali din redacţii, ci de activişti politici sau agenţi guvernamentali.

Un alt moment de oroare preventivă ne oferă programul de guvernare cînd vorbeşte despre „dezvoltarea parteneriatului public-privat în domeniul industriilor artistice (media, publicitate, design, modă etc.)". Cum de la media la modă e drum lung şi cum parteneriatele public-privat au un mare potenţial de corupţie, lucrurile sînt destul de amestecate ca să pară suspecte, aşa că un dram de vigilenţă ne va fi necesar pentru a vedea încotro se duc aceste „parteneriate".

De ceva mai multă claritate ne bucurăm atunci cînd privim mass-media din zona sa tehnică. În domeniul Comunicaţiilor, Guvernul îşi propune să asigure „cadrul legal pentru trecerea la televiziunea digitală terestră, precum şi implementarea unui proiect pilot pentru transmiterea programelor naţionale de televiziune în format digital". Mă rog, cadrul legal există de cîţiva ani buni, de cînd România a adoptat Directiva Serviciilor Media Audiovizuale. Ceea ce lipseşte este o strategie clară şi echilibrată, care să pornească de la interesul consumatorului de media, nu de la cel al operatorilor privaţi sau al celui de stat. O strategie care să aducă cetăţeanului un număr cît mai mare de canale, la preţuri cît mai mici. Termenul limită la nivel global pentru trecerea la televiziunea digitală este iunie 2015 (pe cel autoasumat, din 2012, l-am ratat).

Mai vorbeşte programul de guvernare despre obligaţiile României în ceea ce priveşte Agenda digitală a Uniunii Europene (acoperire 100% cu infrastructură de Internet pînă în 2013, acoperire cu *broadband* pentru 50% din gospodării pînă în 2020). De cele privind *open data* şi Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă (*Open Government Partnership*). Pentru monitorizarea îndeplinirii acestor obligaţii, aparatul prim-ministrului se va îmbogăţi cu un Departament pentru Servicii Online şi Design. Tot el va avea sarcina de a stimula cetăţenii „în sensul generării de conţinut digital relevant pentru România şi contribuţiei în medii digitale colaborative (Romania online)". Oricît de tare mă bucură preocuparea noului Guvern pentru online, nu cred că centralizarea este răspunsul potrivit pentru un mediu insidios prin definiţie.

Nu am găsit în programul de guvernare nici o referinţă la independenţa mass-media şi la crearea unui mediu economic favorabil unei prese puternice. Nimic despre un sistem dual solid în audiovizual, cu radiodifuzori publici independenţi, competenţi şi finanţaţi corespunzător şi cu o piaţă de mass-media transparentă, protejată împotriva concentrării de proprietate şi a abuzurilor de poziţie dominantă. Nimic despre stimularea consolidării statutului jurnalistului (inclusiv prin măsuri care ţin de legislaţia muncii şi de libertatea editorială în interiorul redacţiilor). Nimic despre programe de creştere a competenţelor media, de educare a publicului pentru a face distincţia între jurnalism şi orice altceva. Nimic despre facilitarea autoreglementării şi instaurarea unui climat etic, de concurenţă loială. Nimic despre inserarea României în dezbaterile europene privind guvernarea Internetului, protecţia drepturilor de autor, „dreptul de a fi uitat" pe net, pluralismul media.

Nici o referinţă la independenţa mass-mediei.

Lipsa acestor elemente care definesc un sector mass-media funcţional şi profitabil dovedeşte lipsa unei viziuni de ansamblu, care să recunoască importanţa strategică pe care presa o are în dezvoltarea unei democraţii stabile. Sau poate lipsa interesului de a corecta un peisaj mediatic deja pervertit şi care este, acum, mai uşor de „instrumentalizat". Sau este doar expresia unuia dintre principiile pe care a fost construit programul de guvernare: „Nu promitem mai mult decît putem face".

Ioana Avădani este director al Centrului pentru Jurnalism Independent (www.cji.ro).

„Cînd vorbim despre tineri, vorbim despre viitorul acestei ţări. Cînd vorbim despre şanse pe care statul le acordă tinerilor aflaţi la început de drum, vorbim despre şanse pe care statul le dă viitoarei societăţi, şi cînd vorbim despre speranţa de viaţă crescută şi calitate a vieţii, nu putem să omitem importanţa sportului. Eu cred într-o construcţie puternică, într-un viitor mai bun pentru tineri şi pentru România."

PROGRAMUL DE GUVERNARE
2013-2016, P. 109

N.red.: nu este clar cine anume e personajul „eu" din acest paragraf, e singura dată cînd apare în acest program de guvernare.

Speranţa RĂDULESCU

In memoriam

Clemansa Liliana FIRCA, muzicolog (1934-2012)

S-a stins în Ajunul Crăciunului, dar s-a oprit din lucru cu doar o lună înainte. Atunci, în preziua internării în spital, şi-a depus semnătura pe ultimul articol, cel care prefaţa publicarea unor piese muzicale inedite pe care ea însăşi le descoperise şi le îngrijise pentru tipar: *Trei piese camerale enesciene din prima decadă a secolului XX*. În ultimii cinci ani de viaţă, Clemansa Liliana Firca se devotase exclusiv unei activităţi cronofage şi tîrziu roditoare: identificarea şi catalogarea manuscriselor lui George Enescu din arhivele Muzeului Naţional care poartă numele compozitorului. Nimeni altcineva n-ar fi putut duce la bun sfîrşit această operaţie începută cîndva de George Draga şi rămasă în suspensie după moartea sa, pentru că nimeni nu avea expertiza, minţiozitatea, elanul şi devotamentul ei pentru cauză. Şi poate înainte de toate, răbdarea: manuscrisele în chestiune, pline de tăieturi, însemnări cvasi-ininteligibile, inserturi şi corecţii suprapuse, sînt un mic coşmar pentru cei care le consultă. Clemansa Liliana Firca le citea însă ceva mai uşor, pentru că se familiarizase încă din tinereţe cu scrisul şi cu gîndirea muzicală ale lui Enescu. Dar după săptămîni sau chiar luni de scormoneală prin hîrtii prăfuite, tot ce putea să spere era să denişeze o schiţă încă ignorată, un motiv transfigurat, o conexiune neaşteptată între două lucrări sau o filiaţie care să-i sugereze criteriul optim de ordonare a preţiosului material. Nu se mulţumea însă să sorteze şi să arhiveze. Pe traseul linear al muncii, ea desena din cînd în cînd cîte o „buclă" amplă, în care aborda aspecte semnificative legate de o lucrare sau alta, de un grup de lucrări sau altul. Aşa a făcut, de pildă, atunci cînd, într-o piesă enesciană cunoscută, a dat peste o linie melodică care ar fi putut proveni din colecţiile de muzică transilvăneană ale lui Béla Bartók: a reperat notaţia-sursă într-unul din volumele „româneşti" ale savantului maghiar *(Volksmusik der Rumänen von Maramureş);* a desprins, din noianul de hîrtii din arhivă, primul crochiu în care Enescu o consemnase; s-a întors la piesa de pornire; după care, punînd în paralel datele biografice ale celor doi muzicieni şi numeroase alte informaţii colaterale, a emis o ipoteză referitoare la momentul, împrejurarea şi motivul pentru care s-a produs împrumutul.

Pentru Clemansa Liliana Firca parcurgerea fondului arhivistic al muzeului era îmbogăţitoare pentru că îi permitea să urmărească gestaţia şi devenirea unora din ideile componistice recurente din opera autorului. (Avatarurile leitmotivelor enesciene au constituit de altfel şi obiectul unora din numeroasele studii pe care le-a publicat de-a lungul vremii.) Dar manuscrisele lui Enescu nu constituiau singura sa preocupare. S-a aplecat de asemeni, cu atenţia cercetătorului serios şi experimentat, asupra tuturor muzicilor academice româneşti din primele decenii ale veacului trecut. A construit în jurul mai tîrziu a ocolit-o, menajîndu-şi astfel timpul de lucru pentru marile proiecte. Nu s-a irosit nici în scrieri circumstanţiale. Drept urmare, numele Clemansei Liliana Firca a figurat rareori în reviste sau în acele conversaţii mondene în care se face şi se reface continuu ierarhia neoficială a intelectualilor de elită ai ţării; el era însă rostit cu respect de adevăraţii experţi în muzică academică românească şi în creaţia lui George Enescu.

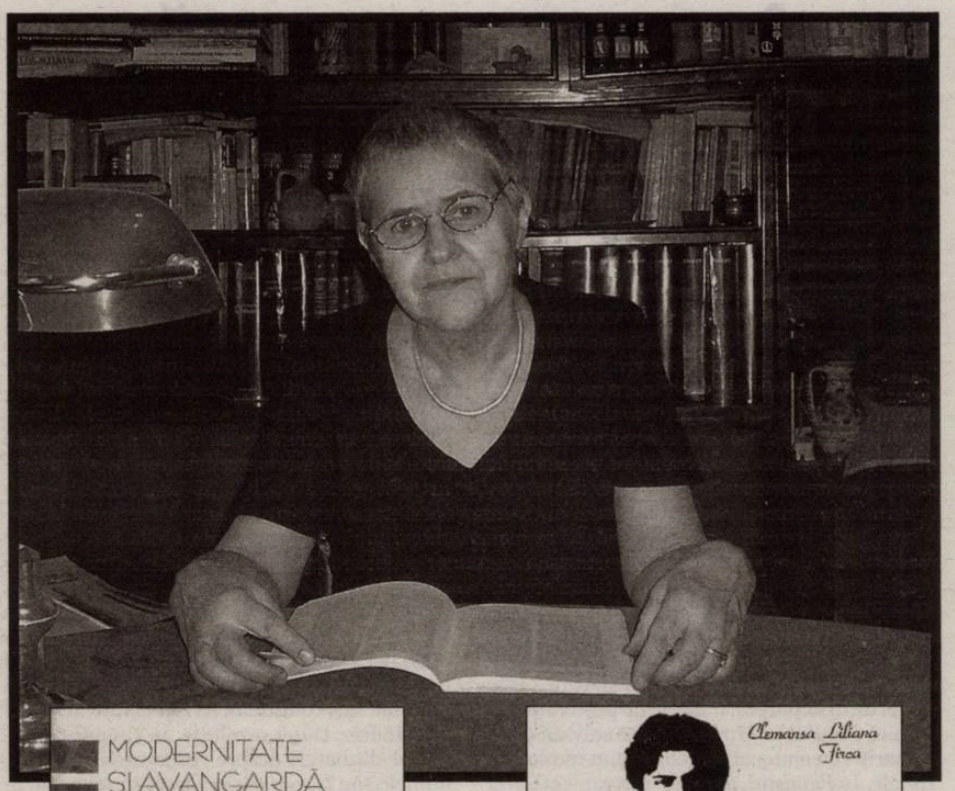

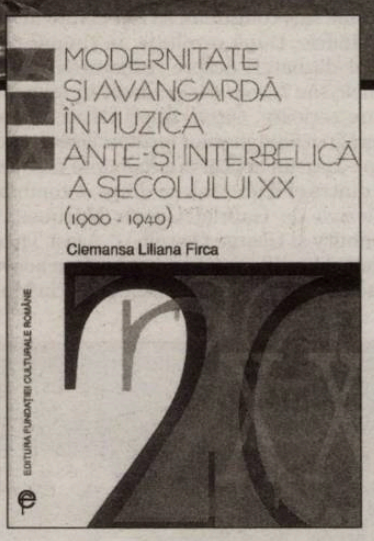

Calităţile profesionale ale Clemansei Liliana Firca erau seriozitatea, probitatea, rigoarea, erudiţia, acribia, inteligenţa reflecţiei, perfecţionismul. Nu ezita să revină, cu înţelepciunea maturităţii, asupra unor lucrări de tinereţe în care găsea întotdeauna ceva de adăugat, de explicat, de îndreptat, de rafinat. Era în căutarea absurdă şi sublimă a desăvîrşirii. A refăcut astfel, după treizeci de ani, traseul muzicii savante româneşti din prima jumătate a secolului al XX-lea; şi a regîndit dintr-un unghi proaspăt, după cincisprezece ani, catalogul tematic al operelor enesciene, din care a apucat să publice doar volumul I, cel consacrat muzicii de cameră.

Scria elegant, colorat în limitele bunului-gust, cu fraze deseori învolburate, dar bine stăpînite şi perfect inteligibile. De fapt, scria mult mai bine şi mai adecvat decît majoritatea colegilor de breaslă – care vor fi probabil iritaţi de această din urmă observaţie. Fiecare din propoziţiile sale avea rost, greutate şi mai ales acoperire în fapte şi documente, şi aceasta într-o lume în care propoziţiile sînt prea ades înlănţuiri de clişee invalide, trîntite cu furca.

Pentru că am admirat-o, am iubit-o şi – cel puţin aşa sper – am înţeles-o, îndrăznesc să presupun că şi-ar fi dorit ca în acest *In memoriam* să figureze o listă a lucrărilor sale de mari proporţii. Nu o fişă bibliografică completă – care nu şi-ar avea aici locul, pentru că puţini dintre cititorii revistei sînt muzicieni –, ci o enumerare a titlurilor. Să se afle că volumele acoperite de aceste titluri sînt solide şi vrednice de atenţie şi încredere; şi să ştie că ele îşi vor păstra însemnătatea atîta vreme cît vor mai exista oameni pentru care muzica românească, şi îndeosebi muzica lui George Enescu, contează.

Nimic nu-i era mai străin decît graţia prefăcută a relaţiilor de convenienţă.

Un model de neînlocuit

Am avut puţine modele muzicologice în anii studenţiei, în acel final de deceniu 9 în care ne simţeam izolaţi de restul lumii, fără speranţă. Aş fi vrut să cercetez muzica modernă occidentală, deşi surse nu prea existau. Şi, oricum, tinerii erau încurajaţi (dacă nu somaţi) să investigheze în primul rînd creaţia autohtonă. Am descoperit curînd că despre acest subiect se poate scrie în multe feluri, una din cărţile mele de căpătîi devenind cea semnată de Clemansa Liliana Firca – *Direcţii în muzica românească. 1900-1930*. Cunoscînd-o apoi pe autoare, admiraţia pentru stilul ei profund, complex, totuşi perfect inteligibil, a crescut: vedeam, în carne şi oase, o adevărată doamnă. Nu am fost mirată să aflu (în anii '90) de la istoricul Mihai Sorin Rădulescu (coleg la *New Europe College*), că studiază genealogia boierească a doamnei Firca.

Deloc ostentativă, dar mereu elegantă, firească, dar fermă dacă ocazia o cerea, cu o cultură solidă şi versatilă, Clemansa Liliana Firca a rămas şi după 1990 o prezenţă discretă în lumea noastră muzicală. A dorit să stea în umbra soţului său, muzicologul Gheorghe Firca, pe care l-a susţinut cu un devotament greu de descris; a format un alt tînăr muzicolog, pe Ştefan, cu subtilitate şi fără a exercita nici o presiune. S-a afundat în arhivele Muzeului „Enescu" într-o manieră care este cu adevărat de neînlocuit.

O altă carte a sa devenea, la începutul anilor 2000, o piatră de hotar pentru mine: *Modernitate şi avangardă în muzica ante-şi interbelică a secolului XX. 1900-1940*. Găseam acolo justificarea ideii care mă obseda (referitor însă la jumătatea a doua a secolului al XX-lea), şi anume necesitatea de a pune mereu faţă în faţă îndeletnicirile compozitorilor români cu cele-ale colegilor vestici, întîmplările muzicale provocate de *Zeitgeist*, de a ieşi din obişnuitele glorificări „naţionale".

Oricum, vizitam mult mai des cărţile doamnei Firca decît pe autoarea lor. Rămîn acum doar cu cărţile.

Valentina SANDU-DEDIU

lor o constelaţie de conexiuni: cu creaţia franceză şi germană a timpului; cu muzica lui Enescu; cu avangarda artistică europeană; cu întreaga şcoală naţională de compoziţie, care făcea pe atunci efortul de a-şi elabora o identitate proprie extrasă din folclor şi de a dobîndi o relevanţă „universală" (ceea ce pe atunci însemna, de fapt, „europeană")... Ocazional, şi-a transpus rezultatele investigaţiilor în forme iconice: în intervalul 1978-2010, ea a realizat sau a participat la realizarea a numeroase expoziţii, majoritatea patronate de Muzeul Naţional „George Enescu". Una din ele – cea din casa memorială de la Tescani – este şi azi în picioare.

În viaţa personală, Clemansa Liliana Firca era modestă, ponderată şi distinsă – ca în timpurile în care distincţia era încă o calitate apreciată. Dar cînd o contrariau ideile unui interlocutor superficial, devenea severă şi neechivocă, deşi rămînea mereu politicoasă. Nimic nu-i era mai străin decît graţia prefăcută a relaţiilor de convenienţă. Uneori era absentă, absorbită de propriile idei, dar nu poza nicidecum în savant excentric. N-a rîvnit la vizibilitate socială. De fapt, în vremea comunismului nici nu i-ar fi fost îngăduit să rîvnească, pentru că tatăl său fusese cîndva un om de seamă iar sora sa se căsătorise de partea „greşită" a frontierei. Dar

Ori de cîte ori voi reciti volumele, mă voi regăsi în gînd cu buna şi vechea mea prietenă Clemansa Liliana Firca, *requiescat in pacem*.

Cărţi de autor

- *Direcţii în muzica românească. 1900-1930* (Bucureşti, 1974)
- *Catalogul tematic al creaţiei lui George Enescu. 1886-1900* (Bucureşti, 1985)
- *Modernitate şi avangardă în muzica ante- şi interbelică a secolului XX. 1900-1940* (Bucureşti, 2002)
- *Enescu. Relevanţa „secundarului"* (Bucureşti, 2005)
- *Noul catalog tematic al creaţiei lui George Enescu* (volumul I, *Muzica de cameră;* Bucureşti, 2010).

Cărţi semnate în calitate de coautor

- *George Enescu. Monografie* (2 volume; Bucureşti, 1972)
- *Bucharest in the 1920s-1940s: Between Avant-garde and Modernism* (Bucureşti, 1994)

***Speranţa Rădulescu** este etnomuzicolog.*

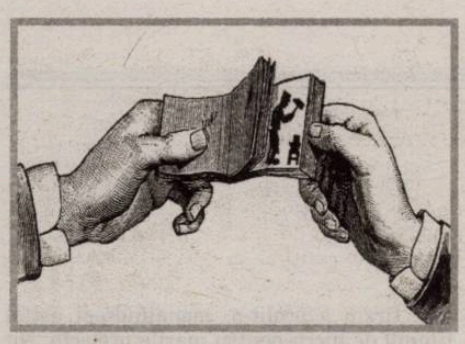

● **Maxim Blum, *O junglă ca toate celelalte*, Editura Humanitas, 2012.**
● **Laura Aprodu, *Amintiri din casa scării*, Editura Humanitas, 2012.**

Marius CHIVU

feedbook

Debutanţi în proza scurtă

De cîţiva ani, proza scurtă, care înregistrează doar cîteva volume pe an, are mare noroc cu acest concurs de debut sponsorizat de UniCredit Ţiriac Bank, cu sprijinul bibliofagia.ro şi Editura Humanitas. Ajuns acum la a cincea ediţie, întîmplarea a făcut chiar ca două manuscrise cu proză scurtă să fie premiate şi publicate la tîrgul de carte din toamnă. Tot anul trecut, Adrian Buzdugan, debutat în 2010 cu volumul de „povestiri ultimative" *Capela excomunicaţilor*, a publicat romanul *Citadela de fier* (Tracus Arte), devenind astfel, dacă nu mă înşel, primul scriitor debutat în cadrul acestui concurs care ajunge să publice a doua carte. De altfel, volumul său de povestiri primise o nominalizare (din partea USR) şi cîştigase în 2011 nu mai puţin de trei premii pentru debut, performanţă, din nou, singulară, printre debutanţii concursului UniCredit Ţiriac, semn că, acolo unde există un proiect şi perseverenţă, lucrurile chiar pot depăşi aşteptările. (Măcar în paranteză fie lăudată iniţiativa acestei bănci, singura care, nu doar că se implică şi în promovarea artelor vizuale, dar, iată!, sprijină şi literatura română.)

Volumul lui Maxim Blum, *O junglă ca toate celelalte*, cuprinde treisprezece proze scurte împărţite în două secţiuni foarte diferite între ele: prima dintre acestea şi cea mai consistentă, „Omul-far", adună povestiri în sensul narativ convenţional; în vreme ce a doua parte, „Poveşti adevărate", este compusă dintr-o serie de sketch-uri absurd-onirice pe teme politice, hasidice sau monden-artistice. Cartea se deschide cu un fel de parabolă politică, „În apărarea sensului simbolic", în care proiectata statuie gigant din bronz a unui dictator, (supra)numit „Marele Om", se dovedeşte a fi un eşec ingineresc şi este plasată într-o Piaţă a Republicii, dar nu pe un soclu, ci culcat, de-a curmezişul pieţei: „Aşa cum stătea pe spate, cu braţul drept ridicat, Marele Om părea că se străduieşte să oprească o hemoragie nazală. Dar chiar şi aşa statuia era impresionantă. Veneau oameni din toată ţara să o vadă, ba chiar şi din străinătate". Devenită loc de pelerinaj, apărată chiar de un dispozitiv de pază, statuia se dovedeşte însă, printr-un concurs de împrejurări naturale, că funcţionează ca o capcană a morţii. Deşi poate fi prevenită, moartea este acceptată (apoi muşamalizată şi despăgubită de autorităţi) doar pentru a nu perturba simbolistica monumentului. Povestirea „O viaţă nouă" schimbă registrul grav al parabolei cu umorul a ceea ce poate fi o satiră a practicilor vrăjitoreşti: un vraci african, ajuns la Bucureşti pe urmele fiului transferat la un club de fotbal, descoperă cu totul alte beneficii ale transferului în trupuri străine. „Specii dispărute" este un fel de distopie eco: o specie de peşti (numită frumos *Plaphusia Miranda)* este salvată de la dispariţie cu ajutorul sîngelui uman recoltat în spitale. În *Pianistul,* un mare instrumentist (al cărui prenume aminteşte de Chick Corea) ratează înregistrarea live a unui concert din cauză că, ceea ce el fredonează în gînd, este captat de microfoane. Hămăitul incontrolabil al pianistului care-şi compromite, astfel, magistralele interpretări poate fi „citit" şi în cheia simbolică a geniului interpretativ ce nu poate fi imortalizat pe bandă.

Ultima povestire a primei secţiuni, care îi împrumută şi titlul, este cea mai consistentă şi cea mai valoroasă din volum. Construită, indirect, ca o (pseudo)hagiografie a unui scriitor SF din perioada comunistă, cu un final neaşteptat care îi dă brusc un caracter *noir*, „Omul-far" este exact tipul de povestire care ar fi făcut frecventabil volumul colectiv *Romania Noir. O antologie de povestiri mystery & thriller* (editori George Arion şi Bogdan Hrib, Crime Scene Publishing, 2011). Theodor Ghimbeanu, personajul a cărui înmormîntare deschide povestirea, este figura cea mai importantă a SF-ului românesc, iar povestea lui o aflăm, prin analepsă, cu ajutorul lui Liviu, un tînăr participant la şedinţele unui cenaclu science-fiction. Ce mi se pare cu adevărat important la această povestire este *insight*-ul foarte bun pe care Maxim Blum îl are în lumea SF-ului. Cenaclurile, revistele şi premiile de gen; faptul că scriitorii provin din rîndul inginerilor şi medicilor; frustrările, pasiunea şi mîndria, dar, mai ales, felul în care aceştia, de obicei, se autoamăgesc cu arta lor narativă (care, de cele mai multe ori, este doar o pastişă); implicaţiile ideologice ale genului în perioada comunistă cînd se bucura de o libertate mai mare din partea cenzurii – toate acestea conturează o imagine foarte reală a lumii SF-ului: „Majoritatea celor care se adunau în sala rece şi igrasioasă a fostului cinematograf muncitoresc nu aveau, la drept vorbind, nici urmă de talent literar. Dintre aceştia, o parte se încăpăţînau totuşi să scrie... Comentariile textelor atingeau chestiuni ştiinţifice şi filozofice complicate. Se vorbea despre teoria relativităţii, geometria fractalilor, maşina Thuring şi a patra lege a roboticii a lui Luben Dilov... Deşi în acea perioadă Theodor Ghimbeanu nu mai frecventa cenaclul pe care-l fondase, numele şi premiile sale continuau să reprezinte un prilej de mîndrie. După revoluţie, în timpul nesfîrşitelor dezbateri despre reaşezarea valorilor, numele său fusese des pomenit în revistele literare serioase. Cîţiva tineri critici îl propulsaseră în rîndul marilor scriitori ignoraţi pe nedrept. Într-un articol din *România literară,* unul dintre ei îl prezentase drept «o combinaţie explozivă de Gabriel García Márquez, Ray Bradbury şi George Orwell»..." Acest Theodor Ghimbeanu chiar se dovedeşte a fi un adevărat personaj: îl cunoscuse pe Hemigway la Madrid pe vremea cînd fusese corespondent de război, publicase o carte de succes, apoi fusese cenzurat de comunişti, făcuse compromisuri etc., oricum povestea vieţii şi a operei bătrînului scriitor este plină de lumini şi umbre, de reuşite şi decăderi, şi nu ni se dezvăluie cu totul decît la final, cînd un teribil secret ameninţă să fie făcut public iar tînărul fan decide să-i salveze memoria cu un gest radical.

Evoluînd între parabola politică, distopia eco şi scenariul *noir*, între fabula livrească şi falsa biografie, între schiţa absurdă şi poemul oniric, istoriile ingenioase, stranii sau doar simpatice, ale ficţionarului miniaturist Max Blum sînt scrise simplu şi curat, fără ornamente stilistice. Spre deosebire de el însă, Laura Aprodu, cealaltă debutantă în proză scurtă a concursului UniCredit, are o abordare stilistică nu atît predominant realistă, cît mai colorată, folosind mult oralitatea, limbajul familiar, cu multe inversiuni şi, în general, cu o stilistică mai lucrată, uşor emfatică (îndrăznind chiar cîteva jocuri livreşti/meta-textuale), urmărind de fiecare dată efectele umoristice şi accentuînd trăsăturile personajelor ori derizoriul situaţiilor. Deşi numerotate precum capitolele unui roman, cele şaisprezece proze ale Laurei Aprodu nu au, în afara stilisticii spumoase, prea multe în comun. Prozele, cele mai multe dintre ele, funcţionează mai degrabă ca pretexte narative „croşetînd" întîmplări banale din existenţa cotidiană (un personaj intenţionează să scrie „un roman în care nu se petrece nimic"), altele sînt mai degrabă nişte reportaje de mediu uşor dramatizate sau portrete dezvoltate sub forma unor mici biografii de oameni simpli, din cartier sau de pe scara blocului. Aşa cum se pronunţă vocea narativă, în două locuri, nu e vorba despre „fapte cu însemnătate" iar „viaţa e o chestiune de retorică". Laura Aprodu are vervă de povestitor, aude vocile personajelor şi are simţul detaliilor, ca şi pe cel al derizoriului cotidian, îi lipseşte deocamdată anvergura – răbdarea de a sonda mai mult şi de a dezvolta destinele şi întîmplările pe care, în acest volum de debut, le povesteşte atît de zglobiu.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

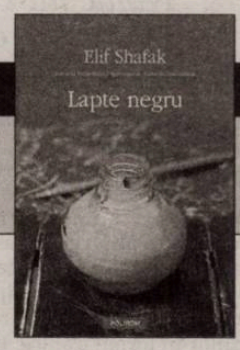

● **Elif Shafak, *Lapte negru*, traducere din limba engleză de Ada Tanasă, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2012.**

2006 a fost un an imens pentru Elif Shafak. A publicat romanul *Bastarda Istanbulului* (care avea s-o transforme într-o celebritate internaţională), a scăpat de procesul pe care i-l pregăteau autorităţile turce (deranjate, ca şi în cazul lui Pamuk, de cîteva afirmaţii din carte ce aminteau de genocidul prin care au trecut armenii din Turcia), a născut primul ei copil (o fetiţă), apoi a intrat pînă la gît într-o depresie postnatală neagră. *Lapte negru* (2007) povesteşte tocmai despre această depresie şi analizează, în general, cam cît de „mămoasă" îşi poate permite să fie o scriitoare.

Concluzia mea ar fi că Elif Shafak, om de mare libertate în ficţiune, îşi poate permite cam orice şi cam oricît. Iar asta chiar şi într-un volum nonficţional precum acest *Lapte negru*. Pe de o parte, autoarea povesteşte despre independenţa ei ca om al imaginaţiei, ca nonconformistă din reflex şi ca nomadă perpetuă, legitimîndu-şi convingerile prin invocarea, în mici schiţe de portret, a nonconformistelor mai vechi şi mai noi din istoria literară a lumii. Pe de altă parte însă, pentru a explica mai bine reformulările interioare aduse de maternitate, Elif Shafak redevine omul de ficţiune şi descompune eul în şase Degeţici simpatice (pragmatica, ambiţioasa, cinica, sufita, vampa şi mămoasa), urmărindu-le apoi – ca într-un basm animat – gîlceava înţeleaptă şi aprinsa luptă pentru supremaţie. Aşa se face că povestea acestei depresii nu are în ea nimic depresiv: e sprinţară, inteligentă, curajoasă, extrem de vie în aplombul şi în umorul ei.

Nu întîmplător, ultimul portret feminin din carte este cel al dădacei azere care va pune capăt tuturor problemelor: o combinaţie fabuloasă între Mary Poppins, prinţesa războinică Xena şi matriarhala Impedimenta („prima doamnă" din satul lui Astérix)!

PUBLICITATE

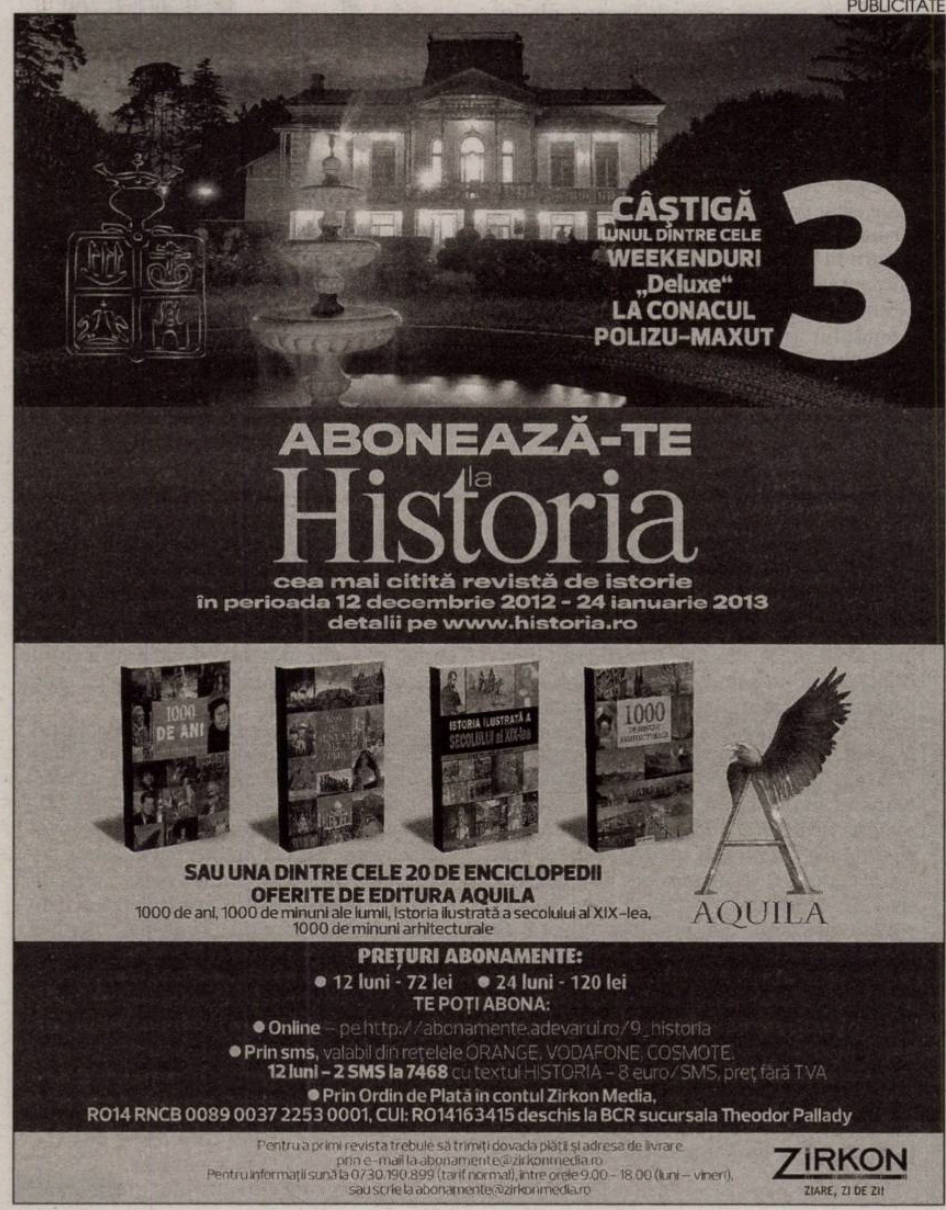

Filmele anului 2012

La început de an, am vrut să aflăm care sînt titlurile româneşti şi străine care ar putea candida la Filmul anului 2012. Nu neapărat pentru a face bilanţuri, ci mai ales pentru a putea recupera ce n-am văzut. Şase păreri avizate şi mai multe recomandări cinematografice.

După dealuri

Iulia BLAGA

Pentru mine, *După dealuri* e şi cel mai bun film românesc văzut în 2012, şi cel mai bun film străin. Adică aş vrea să troneze deasupra întregului peisaj, pentru că e incomparabil mai complex şi mai profund decît *Amour*, filmul cu care Michael Haneke a „luat" din nou Cannes-ul.

Filmul lui Mungiu e mai dificil decît *4 luni, 3 săptămîni, 2 zile,* poate de aceea n-a luat premiile pe care le merita, inclusiv recent, la Premiile Academiei Europene de Film, unde a avut o singură nominalizare (ironic, tocmai la scenariu).

După dealuri e şi în mod simplist redus la un film despre religie sau la simpla reconstituire a cazului real, deşi are calitatea rară de a se modifica în timp şi de a surprinde lucruri neaşteptate, ca şi cum straturile lui ar glisa. De pildă, am fost surprinsă să constat, la un moment dat, că îmi convine mai mult să îl văd ca pe povestea unei eliberări – pentru că avem nevoie să rupem în carne vie dacă vrem să fim liberi şi stăpîni pe destinul nostru, iar din punctul acesta de vedere şi Voichiţa, şi Alina rămîn egale cu ele însele şi luptă pînă la capăt pentru visul lor. Asta mi se pare extraordinar, cînd compromisul se practică azi pe scară largă; ne scăldăm în apa lui murdară.

Şi mai e şi faptul că, dincolo de ce „se vede", există un strat presimţit. *După dealuri* e din acele filme care te fac să bănuieşti că în spatele imediatului se află mult mai mult şi că trebuie să ai răbdare şi să perforezi. Chiar dacă n-ar exista nimic, această presimţire ar fi de ajuns. Într-o poveste reală, Mungiu construieşte o lume întreagă.

Dacă ar fi să dau o menţiune, aş încerca să echilibrez *După dealuri* cu *Le Havre,* filmul lui Aki Kaurismäki, care a avut premiera mondială anul trecut, dar a intrat în sălile româneşti în 2012. *Le Havre,* şi el subestimat, mi s-a părut o bijuterie, cu un umor discret din familia lui Tati şi o cuminţenie cu atît mai nerealistă cu cît se termină în miracol.

Cristi LUCA

După dealuri, în regia lui Cristian Mungiu, e unul din cele mai discutate filme ale anului. Indiferent de partea cui te-ai afla, a celor religioşi sau nu, a celor cinici sau nu, a celor singuri sau nu, a celor care cred că există o singură cale spre adevăr, a celor care ştiu de fiecare dată ce, unde şi cum e mai bine sau a celor a căror vulnerabilitate nu le-a dat niciodată un bilet de voie din infern (ca să-l citez pe Nabokov), *După dealuri* nu-ţi va confirma nici o certitudine.

E mai mult de atît, e o privire atentă care încearcă să înţeleagă ceva numit viaţă.

Lipsit de ingeniozitatea din *Holly Motors* (în regia lui Leos Carax) sau de măiestria inclasabilă din *The Master* (în regia lui Paul Thomas Anderson), *Amour* al lui Michael Haneke te lasă complet dezarmat prin simplitatea şi delicateţea sa. Nici un alt film nu mi-a lăsat impresia de piesă muzicală clasică, în a cărei construcţie o singură notă în plus sau în minus ar ruina totul. Probabil nu întîmplător pe coloana sonoră se află nume ca Schubert, Beethoven şi Bach.

Andrei GORZO

Dintre filmele distribuite în reţeaua cinematografică românească în cursul anului 2012, cele mai importante îmi par a fi *După dealuri* (regie Cristian Mungiu, România), *Motoare sfinte / Holy Motors* (regie Leos Carax, Franţa), *Le Havre* (regie Aki Kaurismäki, Finlanda-Franţa), *Toată lumea din familia noastră* (regie Radu Jude, România) şi *Băiatul cu bicicleta / Le gamin au vélo* (regie Luc şi Jean-Pierre Dardenne, Belgia-Franţa).

Dintre cele nedistribuite, dar proiectate măcar o dată într-un cinematograf românesc în cursul anului 2012, cel mai important film pe care am apucat să-l văd este *A fost odată în Anatolia / Bir zamanlar Anadolu'da* (regie Nuri Bilge Ceylan, Turcia).

Anca GRĂDINARIU

După dealuri este filmul anului, şi nu doar „filmul românesc al anului"; rareori în cinema-ul modern mai vedem o operă construită cu atîta migală, care să aibă atîtea cercuri concentrice de înţelesuri şi straturi groase de complexitate. Iată o capodoperă mai puţin „stridentă" decît *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* dar la fel de hăituitoare, care se insinuează în tine mai lent, cu efect întîrziat. Filmul lui Mungiu predispune la nesfîrşite interpretări: am discutat despre el cu zeci de oameni şi fiecare a avut o altă perspectivă asupra lui. Pentru mine, cel mai remarcabil lucru la această peliculă e felul subtil, însă zguduitor, în care ne revelează falimentul complet al umanităţii, construit treptat din eşecuri individuale sau statale, mai mici sau mai mari. Protagonistele sînt eroine tragice cărora nu li s-a dat nici o şansă şi care au fost abandonate mai întîi de părinţi, apoi de cei din orfelinat, de asistenţii parentali şi de aproape toţi adulţii cu care au intrat în contact; nu e de mirare că Alina se prăbuşeşte psihic atunci cînd descoperă că unica persoana din viaţa ei care i-a arătat dragoste îl preferă acum pe Dumnezeu. Drama e că singurii care încearcă să o ajute sînt nişte zeloţi religioşi. Chiar dacă aceştia sfîrşesc prin a fi traşi la răspundere, ei sînt doar ultima verigă într-un lanţ neomenos. *După dealuri* vorbeşte despre dispariţia unei vieţi care s-a sfîrşit înainte de a fi început, în indiferenţa generală.

În fruntea clasamentului filmelor străine e pelicula hollywoodiană care mi-a stins aversiunea pentru 3D: *Life of Pi / Viaţa lui Pi.* Nu numai că tridimensionalitatea şi efectele speciale sînt aici indispensabile, dar ele prilejuiesc unele dintre cele mai uluitoare imagini din istoria cinematografului; frumuseţea filmului îţi taie pur şi simplu respiraţia. Dar Ang Lee, care reuşeşte performanţa de a ecraniza un roman popular considerat unanim „de nefilmat", nu se opreşte la suprafaţa lucrurilor, ci ne livrează o alegorie cu accente metafizice despre supravieţuire şi despre nevoia de poveşti înălţătoare. Cred că *Viaţa lui Pi* va deveni un „clasic" prizat cu aceeaşi plăcere de generaţii diferite. Cineva spunea: „Chiar dacă *Life of Pi* nu m-a făcut să cred în Dumnezeu, m-a făcut să cred din nou în magia cinema-ului". Amin.

Ileana BÎRSAN

Holy Motors, în regia Leos Carax, este cel mai bun film al anului, în primul rînd pentru *„la beauté du geste"* (aşa cum mărturiseşte însuşi Monsieur Oscar), oricîte întrebări, nedumeriri, strîmbături din nas sau ridicări din umeri a lăsat în urmă. Dincolo de omagii şi referinţe cinematografice, filmul lui Carax (acest „vis visat de mai mulţi oameni în acelaşi timp", aşa cum vedea cinema-ul Jean Cocteau), imaginează un „ce-ar fi dacă ar fi", chestionează frumuseţea trăitului la timpul prezent şi devine un exerciţiu de admiraţie a oamenilor vii, a oamenilor care trăiesc de-adevăratelea în lumea asta, cu bune, frumoase şi urîte.

Trebuie să amintesc şi alte titluri ale anului care marchează momente de top cinematografic: *Beasts of the Southern Wild,* regia Benh Zeitlin (cel mai emoţionant film şi probabil cel mai bun debut al anului), *Moonrise Kingdom,* regia Wes Anderson (cel mai ludic film, pe motiv că cercetăşia salvează melancolia, cel puţin în cazul meu), *Argo,* regia Ben Affleck (cel mai bun thriller, care îmi aminteşte de clasicele filmele politice ale lui Sidney Lumet) şi *Toată lumea din familia noastră,* în regia lui Radu Jude (cel mai bun film românesc).

Mihai CHIRILOV

Film românesc: *După dealuri.* Cristian Mungiu tratează cu o religiozitate exemplară tragedia modernă a unei iubiri pe care mulţi o judecă, dar puţini o înţeleg cu adevărat. Nu există ţapi ispăşitori la vedere în această pasionantă confruntare dintre dogmă şi libertate individuală (care era şi tema din *4 luni, 3 săptămîni, 2 zile),* ci doar neliniştitoarea sugestie că răul s-a produs cu mult timp înainte şi că rădăcinile lui sînt ascunse în afara cadrului, „după dealuri".

Film străin: *Holy Motors.* De la ultimul film al lui Leos Carax au trecut 13 ani. *Holy Motors* s-a născut din punerea cap la cap a ideilor de film pe care cineastul le-a avortat în tot acest timp. E o confecţie exuberantă care nu seamănă cu nimic din tot ce-aţi văzut pînă acum. E un obiect de pe altă planetă, un omagiu adus cinematografului de un geniu nebun. Un eseu despre cît de uşor e să intri în pielea altora şi despre cît de greu e să te simţi acasă în propria piele. Cuvinte ca original, inclasabil, straniu şi alte cîteva sute au fost parcă inventate pentru a descrie experienţa *Holy Motors.* O experienţă perplexantă, care nu se cere decodată, cum mulţi s-au încăpăţînat s-o facă, ci doar savurată şi procesată cu mintea unui copil scufundat într-o cameră cu jucării. Acest film, şi nu *Amour,* ar fi trebuit să fie Palme d'Or-ul acestui an.

pagină realizată de
Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cei care au fost la ediţia de anul acesta a FILB-ului, n-or să-l uite prea curînd pe poetul de origine siriană Daniel Boyacioglu recitînd pe ritm de rap un poem în limba suedeză pe scena Clubului Ţăranului Român. Silvia Dumitrache i-a luat un foarte interesant interviu ce poate fi citit pe bookaholic.ro: „Cred că arta este cel mai puţin echipată să atace mentalităţile. În general, arta mai mult conservă decît inovează. Cred că orice altă scenă este mai bună pentru a promova idei noi decît scena artistică. De pildă, în sport s-a depăşit de ceva vreme distincţia valorică între bărbaţi şi femei, dar în teatru încă se păstrează noţiuni de genul «femeie regizor», nu pur şi simplu regizoare." (Marius Chivu)

■ K.G. Dürckheim, *Hara, centrul vital al omului* (cuvînt înainte şi traducere de Viorica Juncan, Editura Herald, 2012), una dintre cele mai practice cărţi ale „înţeleptului din Pădurea Neagră", însoţită de cîteva superbe texte taoiste, printre care „Arta pisicii minunate". (Simona Sora)

craii de burta veche

Cod cu fasole Henry Roujon

Henry Roujon (1853-1914) – înalt funcţionar francez, eseist şi laureat al premiului Botta, pe care Academia franceză i-l acordă pentru romanul *Miremonde* (1877) – culege din comuna gasconă Vic-Fezensac următoarea reţetă:

Fierbeţi fasole boabe într-o cantitate suficientă de apă cu sare; păstraţi zeama în care a fiert fasolea pentru sos.

Puneţi codul la fiert, în apă rece. Cînd dă în clocot, scoateţi-l din vas. Curăţaţi-l, dezosaţi-l, dar nu-i îndepărtaţi pielea. Tăiaţi peştele în bucăţi mici.

Între timp, preparaţi sosul. Topiţi într-o tingire o bucată de unt de mărimea unui ou, împreună cu patru linguri de ulei de măsline. Cînd grăsimea s-a încins, căliţi pînă se rumenesc două cepe tocate mărunt şi patru căţei de usturoi zdrobiţi. Stingeţi apoi sosul cu cinci-şase linguri din zeama în care a fiert fasolea şi îngroşaţi-l cu două linguri de fasole fiartă, pasată prin sită. Asezonaţi cu mirodenii şi cu piper.

Puneţi în sosul fierbinte bucăţile de cod, împreună cu restul boabelor de fasole. După ce fierbe un sfert de oră, gustaţi, potriviţi de sare şi luaţi vasul de pe foc. Adăugaţi o lingură de pătrunjel verde, tocat.

Prăjiţi cîteva crutoane pînă se rumenesc bine, aşterneţi-le pe un platou cald şi aşezaţi peste ele bucăţile de cod. Turnaţi sosul deasupra.

Oamenii se împart, spune Roujon, în două categorii: „cei cărora le place codul... şi ceilalţi. Această reţetă îi este dedicată elitei celor dintîi". Cîtă discriminare, pornind de la un peşte oceanic atît de banal... Un secol mai tîrziu, acelaşi peşte provoca cele trei „Războaie ale codului", în care Marea Britanie şi Islanda şi-au disputat zonele de pescuit.

Amicul Dejun

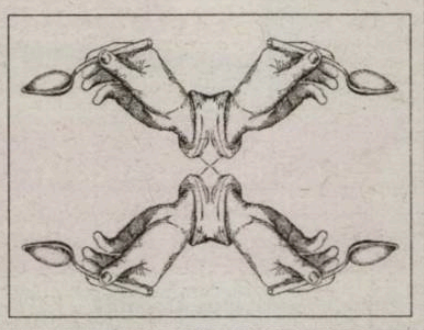

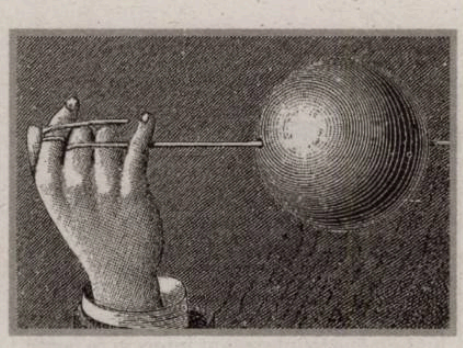

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Click aici ca să vezi în ce hal a ajuns presa mondială!

– Manifestul XXI –

Revista *XXI* sărbătorește cinci ani de la prima apariție. Faimoasa publicație trimestrială tipărește în ediția aniversară, în chip de supliment special, un „Manifest pentru un alt fel de jurnalism". Pe douăzeci de pagini, directorul Laurent Beccaria și redactorul-șef Patrick de Saint-Exupéry încearcă să explice marasmul în care au ajuns publicațiile generaliste din Franța și din lume. Articolul a fost imediat preluat de numeroase ziare, comentat și (uneori) asumat. Pe scurt, cei doi jurnaliști fondatori ai revistei de „actualitate în format mare" condamnă derivele din presa cotidiană (și nu numai) care, în goana după audiență, a uitat ce înseamnă jurnalismul de calitate. Ziarele de azi se croiesc pe fondul unor așa-zise studii care îi evidențiază pe cititori iar jurnaliștii își scriu articolele în baza acestor presupuneri. Se bănuiește că publicul nu mai citește – deci i se oferă articole tot mai scurte; se crede că cititorii vor știri mondene – deci li se dau mondenități și fapt divers cu nemiluita; se consideră că oamenii nu vor analize detaliate, ci sinteze – li se dau texte lipsite de profunzime... O abordare eronată, care i-a îndepărtat pe „clienții" presei de ziarul tipărit – spun cei doi jurnaliști. *XXI* oferă reportaje de mari dimensiuni, povești în format BD, portrete ale unor personalități – genuri de mult abandonate de presa generalistă. Cei doi pledează pentru un „jurnalism util". Oamenii nu mai trec pe la chioșcurile cu ziare pentru că nu mai au ce citi – sau pentru că s-au obișnuit cu informația gratuită, culeasă de prin ziarele distribuite la metrou.

Pe de altă parte, s-a mizat prea mult pe online – în defavoarea ziarului tipărit. „Dar dacă directorii marilor gazete din lumea întreagă s-au înșelat, investind în aplicații, în site-uri și redacții online? Dar dacă cifrele elucubrante ale vizualizărilor înregistrate de cutare sau cutare titlu sînt, de fapt, înșelătoare. Ele nu reflectă nimic și, prin urmare, nici nu aduc nimic ziarelor." Goana după clickuri îi îndepărtează, nu îi apropie pe cititori de ziar. Și a pervertit jurnalismul.

„Pentru a-și regăsi valoarea, presa trebuie să părăsească terenul steril al publicității și al marketingului."

Evident, nu e o bătălie între „vechi" și moderni, nu e un conflict între generații. În redacția revistei *XXI* există computere cu acces la Internet, la fel ca în orice altă redacție, iar publicația are și o pagină (modestă, ce-i drept) online. Autorii manifestului fac însă distincția între Internet ca instrument de lucru și Internet ca mediu. Ziaristul „de birou" – cel care „compilează, triază, comentează" – s-a impus într-o lume în care orice știre e depășită, deci lipsită de valoare, la doar două ore după publicare. În ciuda permanentelor transformări și readaptări ale obiectivelor, în ciuda strategiilor gîndite în birourile directoriale, jurnalismul online a produs doar găuri negre în bugetele ziarelor. „Ecuația economică nu și-a găsit încă soluția: pentru presa care s-a obișnuit să conteze pe venituri din publicitate, rentabilitatea în online e un orizont de neatins."

În fine, „pentru a-și regăsi valoarea, presa trebuie să părăsească terenul steril al publicității și al marketingului", scriu cei doi în „Manifestul pentru un alt fel de jurnalism". Instrumentele de marketing sînt supraestimate, iar încasările din publicitate sînt insuficiente pentru a mai putea întreține redacțiile. Care ar face eforturi prea mari doar pentru a-și mări rețetele publicitare neglijînd tocmai esența presei – adică articolele pertinente. Pentru ca ziarul să-și recîștige valoarea, el trebuie să fie valoros pentru cei care-l cumpără. Și valoarea se găsește în conținutul de calitate. Oamenii sînt dispuși să plătească pentru ziar, cu condiția ca el să fie indispensabil.

„Bine, bine, toate bune și frumoase, doar că fără marketing nu ajungi să vinzi produsul în tiraje mari, și dacă n-ai tiraje mari, nici încasări din publicitate n-or să fie" – vor replica, sînt convins, marii specialiști de prin departamentele de marketing și publicitate care fac ziarele. Parcă îi și văd, zîmbind cu superioritate și pufăind disprețuitor din trabuc, pentru a pune capăt acestui exces de romantism. Partea haioasă vine de-abia acum, cînd află că cei doi autori ai manifestului sînt, de fapt, cît se poate de pragmatici: Laurent Beccaria și Patrick de Saint-Exupéry conduc una dintre puținele publicații din Franța care crește, constant, de cinci ani încoace. Și, probabil, singura revistă care a înregistrat constant profit. Fără marketing. Și fără încasări din publicitate.

PUBLICITATE

Cea mai bună revistă de istorie din România lansează o nouă publicație

Historia SPECIAL

Când literatura te „învață să urăști și mai puternic dușmanul de clasă"

„Lazăr de la Rusca" de Dan Deșliu sau CÂNTAREA PEDEPSEI CAPITALE

ACEST PRIM NUMĂR AL PUBLICAȚIEI „HISTORIA SPECIAL" ESTE SCRIS INTEGRAL DE ION CRISTOIU

9,99 LEI

*Historia Special apare trimestrial

PUBLICITATE

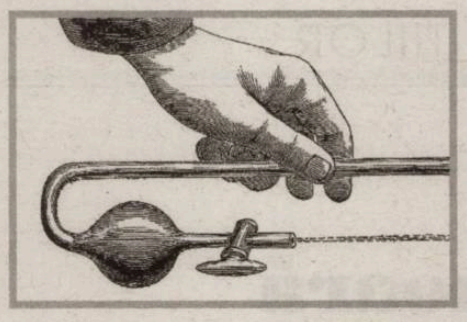

Oana STOICA

rosencrantz & co

Fabulaţii

● ***dontcrybaby*, de Catinca Drăgănescu. Spectacol/performance de Eugen Jebeleanu. Scenografia: Velica Panduru. Cu: Conrad Mericoffer, Ştefan Huluba, Nicoleta Lefter, Camelia Pintilie, Cristina Drăghici, Silvian Vâlcu. Teatrul Luni de la Green Hours.**

Într-o zi, cînd mergea la bunica să îi ducă mîncare, Scufiţa Roşie se întîlni cu Lupul. De aici încolo, tot ce s-a întîmplat a fost urmarea intersecţiei între alegerile personale şi situaţiile care nu pot fi controlate. Un prim nivel în piesa Catincăi Drăgănescu este dat de studierea responsabilităţilor pentru destinul personal: e decizia fiecăruia sau rezultatul unor factori exteriori? Avem capacitatea de a ne alege singuri viaţa sau ne supunem sorţii? Accentul care desparte textul de tragediile antice este faptul că, în rolul destinului, autoarea identifică societatea contemporană din România, cu tot cu criza valorilor, a moralei şi a economiei, ceea ce are ca efect confuzia identitară cu tendinţă de generalizare. Cine e de vină pentru ceea ce devenim (în *Hamlet* există o replică a Ofeliei: „Doamne, ştim ce sîntem, dar nu ştim ce putem deveni."), noi sau lumea în care trăim, care ne forţează să facem anumite alegeri? Cît din noi este produsul manipulării exterioare, cît este libertate şi cît frică? Textul, care reinterpretează în formulă urban-contemporană povestea Fraţilor Grimm despre maturizarea Scufiţei Roşie are drept personaje tipologii din realitatea imediată: o mamă singură care lucrează la stat, în eşalonul „de vîrf" (minister), o adolescentă rebelă, o bătrînă bolnavă care nu vrea să fie povară pentru familie, un tînăr absolvent care trebuie să îşi întreţină familia, şi un mic „afacerist". Fiecare îşi caută identitatea, iar în această căutare se va confrunta cu elemente esenţiale ale existenţei: binele şi răul, boala, dragostea, violenţa, minciuna, teama, moartea. Povestea are în centru o crimă. Cine e vinovatul şi care sînt circumstanţele vinovăţiei lui? Cine e victima şi de ce a fost posibilă căderea ei? Cine sînt martorii, ar fi putut ei să împiedice crima? Personajele sînt interpretate pe rînd de toţi actorii, care le preiau unul de la altul, biografia lor fictivă este remixată cu biografia reală a interpreţilor (care fac astfel cîteva demonstraţii de actorie bună). Pe de o parte, acest cocteil le subliniază confuzia identitară, pe de altă parte, arată că oricine poate fi victimă sau călău, rolurile nu sînt strict delimitate şi, mai mult decît atît, nu ni le putem alege *(Cît de liber eşti?* – este întrebarea finală a spectacolului). Şi dacă tot e vorba de zeii care ne decid viaţa (societatea), textul păstrează o aparenţă de tragedie antică: un MC atipic (foarte bună Nicoleta Lefter) este echivalentul unui cor, iar intervenţiile sale, care pendulează între absurd şi grotesc, par a fi ale unui DJ obţinut din combinarea lui Alice Cooper cu bunica_citeşte_basme.

Cît din noi este produsul manipulării exterioare, cît este libertate şi cît frică?

Al doilea nivel în textul Catincăi Drăgănescu este scriitura non-narativă care dinamizează spectacolul. Scene scurte alternează cu monoloage, intermezzouri ale DJ-ului şi interacţiune cu publicul. Pentru acest complex dramaturgic (formulă de scriitură care este reprezentată, de regulă, minimalist), regizorul Eugen Jebeleanu concepe o estetică bogată vizual. Personajele în negru alunecă elegant pe un *catwalk* alb, cu ajutorul unor scaune ergonomice albe (scenografia excelentă: Velica Panduru). Imaginea este uşor hipnotică, sugestia e susceptibilă de multiple interpretări (personajele bîntuie prin poveste, prin viaţă, îşi caută drumul etc.), dar mai presus de sensuri se impune frumuseţea vizuală a spectacolului, catifelat şi alunecos ca o mătase, sfîşiat pe alocuri de vocea cînd gravă, cînd ascuţită a DJ-ului. Ca o rochie *haute couture* de Valentino, pătată de sînge. Aceasta este provocarea spectacolului: un mixaj neaşteptat între un text fragmentar care resuscitează un basm (ca pe un mit) printr-o temă contemporană, şi o imagine puternică, elegantă şi surprinzătoare pentru un teatru de bar. Spectacolul marchează începutul maturizării regizorale pentru Eugen Jebeleanu, actor timişorean (văzut în *Boala familiei M.* şi *Omul pernă*, ambele în regia lui Radu Afrim şi *Autobahn*, regia Radu Apostol) care locuieşte în prezent la Paris, unde a fondat o trupă de teatru, Compagnie 28, şi s-a apucat de re-

donctrcrybaby *şi* Născut în '84
se joacă în teatre independente care se zbat să reziste.

gie. După *Ficţiuni mici de România* (tot la Teatrul Luni de la Green Hours), în *dontcrybaby* Jebeleanu dovedeşte o mai puternică cristalizare a ideilor şi curajul de a crea un show vizual într-un spaţiu independent.

dontcrybaby

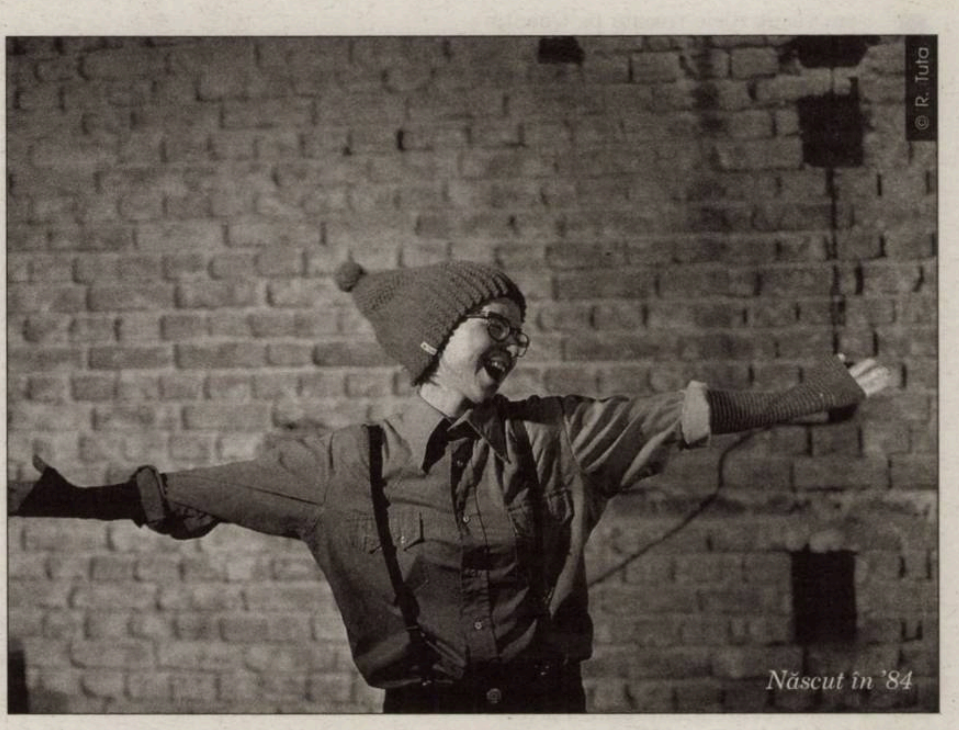

Născut în '84

● ***Născut în '84*, un spectacol de Catinca Drăgănescu; cu Irina Drăgănescu. Unteatru**

Cînd profu' spune „comunismu' a expirat"/ eu văd un club tare unde mă pup cu un băiat. Născut în '84 prezintă portretul (neterminat) al unei generaţii suspendate între două epoci, comunism şi democraţia originală. Pe prima erau prea mici ca să o înţeleagă, cea de-a doua este confuză pentru toată lumea. Este generaţia care ar trebui să preia România cît de curînd, dar a cărei identitate e pulverizată de sincopele sistemelor politice ce s-au succedat, fiecare cu ororile şi erorile sale. Istoria tumultuoasă a României ultimilor 30 de ani se reconstruieşte subiectiv-obiectiv din frînturi de poveşti personale şi ştiri TV într-un *one woman show* care atrage atenţia asupra unei tinere actriţe. Irina Drăgănescu are un farmec irezistibil (o hipsteriţă energică şi amuzantă) care o ajută să schiţeze personajele dintr-o singură tuşă, păstrînd însă permanent ceva din personalitatea naratorului. Prin urmare, show-ul are un pic din atmosfera unui basm, unul în care nu se prea ştie cine e bunul, răul sau urîtul. Faptul că tînăra generaţie îşi asumă deriva identitară e un semn de maturitate; din păcate, societatea nu îi dă un răspuns pe măsură. Spectacolul se termină cu CV-ul Irinei, din care aflăm că poate să facă orice, chiar şi „PR pentru un teatru independent". *Născut în '84* nu e un spectacol despre trecut, ci despre prezent, despre destinul tinerilor într-o societate care nu pune preţ pe ei.

donctrcrybaby şi *Născut în '84* se joacă în teatre independente care se zbat să reziste. La Green Hours, situaţia este complicată (problemele legate de subcontractarea barului continuă în plan procesual şi afectează direct spaţiul din Calea Victoriei), dar artiştii se încăpăţînează să joace gratis, iar „tatăl" Green-ului, Voicu Rădescu, să găsească noi spaţii de joc (a deschis de curînd Green Hours 2 la Stadionul Dinamo). Spectacolul de la Unteatru l-am văzut într-o zi de decembrie, cînd instalaţiile de încălzire făceau faţă cu greu gerului. Zgribulit de frig, teatrul independent continuă să stea cu ochii pe societate.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

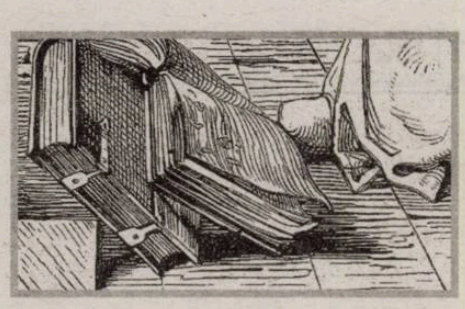

Simona SORA

biograffiti

Drumurile ne omoară

L-am văzut zilele trecute pe Quentin Tarantino enervîndu-se brusc în timpul unui interviu. Întrebat – a o suta oară – care este legătura între violența de pe ecran și cea din viața reală, Tarantino a cedat nervos și a spus, în direct, lucrurile alea pe care, de obicei, le spui acasă, nevestei sau amicilor: ce mizerie, aceleași întrebări la care se așteaptă aceleași răspunsuri, sclavia față de media, falsitatea – falsă grijă și mai ales falsă gîndire. Intervievatorul era fericit, înregistrase și maimuța goală... artiștii ăștia plini de fițe, incontrolabili, ce naiba, dar perfect înregistrabili pentru o cît mai mare audiență...

Cînd ești scriitor, mai ales unul din Est, și ești pus să „performezi" (pe bani, sigur că da) în numele bunelor intenții ale unor instituții culturale, dar și al conștiinței literare comune reunificate (Est-Vest), lucrurile pot sta cu adevărat tragicomic. Ce să faci? Să fii ironic și sarcastic, cum îți cam vine, adică să nu respecți regulile jocului în care ai intrat? Să fii asocial, adică să faci pe nebunul după ce ți-ai încasat cecul? Să scrii, după ce pleci din casa „omului", pamflete despre ticurile, fixurile și pretențiile culturale ale amfitrionului, eventual în timp ce cheltui banii primiți pentru prestație? În excelentul său eseu *Nimic nu se dă pe gratis. Breviar pentru autori în vilegiatură*, apărut recent la Editura Tracus Arte (după varianta franceză din 2011), Corina Ciocârlie intră cu umor, frâncheță – și cu „materialul clientului" – în culisele livrești ale „pachebotului Literatură", pentru a urmări cîțiva scriitori contemporani în voiajele lor literare. Fie că sînt novici în ale călătoritului literar (ca David Albahari, Andrei Bodiu, Dominique Fernandez, Denis Grozdanovitch, Yannick Haenel, Daniel Kehlmann, Ilya Kotcherghin, Yasmina Reza, Danièle Sallenave, Brina Svit, Dumitru Țepeneag, Srdjan Valjarevic, Daniel Vighi sau Boris Zaidman), fie că sînt recidiviști (Thomas Bernhard, Mircea Cărtărescu, J.M. Coetzee, Andrej Stasiuk, Dubravka Ugresic, Ludmila Ulițkaia, Enrique Vila-Matas), fie că scriu jurnale egotiste sau ficțiune transparentă, scriitorii-călători văd sinecura ca pe o tortură, iar pozițiile ulterioare, „cinic-hedoniste", lasă loc doar unor „mortificări recurente". La fel cum formulările memorabile ale Corinei Ciocârlie lasă loc și unui dram de compasiune. Utopia alterității e greu plătită și de o parte, și de cealaltă, iar lucrurile ar părea cu adevărat fără ieșire dacă n-am da de contrapunctul „eternului cloșard" Cioran, cel care, ca Bartleby, preferă să nu... Ar mai fi și alții, însă atît de discreți încît n-au catadicsit nici măcar să-și scrie refuzul.

O discretă pledoarie pentru statul acasă.

Structurat ca un (ironic) dicționar de accidente și incidente ale vilegiaturilor scriitoricești, eseul Corinei Ciocârlie e, astfel, o discretă pledoarie pentru statul acasă. Cînd te trezești, la nesfîrșit, umilit de indiscreții și proceduri, de abandon sau luare la grămadă, cînd – știind bine ce e o dictatură – te trezești în bine-intenționata „dictatură a diversității culturale", cînd scrii (prea mult) despre compromisul scrisului pe temă dată și cînd ajungi să fii prea atent la mercurialul (occidental) al cadavrelor postcomuniste din dulap – e un semn că ar trebui, poate, s-o mai rărești cu plecările. Singurul răspuns onest, atunci cînd înțelegi cu adevărat cum stau lucrurile cu „ostipitalitatea" (amestec simultan de ospitalitate și ostilitate), este refuzul. Oricît ar părea de sinucigaș, singurul răspuns posibil, după ani de lamentări și cîteva pamflete groase, este refuzul, un *nu* rece și asumat. Alături de Cioran care (din mai multe motive) și-a menținut refuzul mondenității pînă la sfîrșit, eseista citează un fragment (pe cît de admirabil, pe atît de singular) din discursul lui Thomas Bernhard la demisia sa din Academia germană: „Vorbăria scriitorilor în holurile hotelurilor din mica Germanie e tot ce poate fi mai respingător. Miasmele sînt și mai teribile cînd subvențiile vin din partea statului, ca un nor care, de la o vreme, împute totul. Poeții și scriitorii nu trebuie să fie subvenționați, mai ales nu de către o Academie subvenționată la rîndu-i, ei trebuie să-și ia singuri soarta în mîini".

Corina Ciocârlie este o eseistă de clasă din inegalabila școală eseistică de la Timișoara, volumele sale – mai vechi sau mai noi – fiind nu doar incitante tomografii de fenomene literare, ci și mereu surprinzătoare deschideri de noi perspective. Însoțindu-și personajele – scriitori adevărați, nu veleitari sau grafomani –, adică rămînînd, cu discreție și limpezime, în limbul profesionist al literaturii, Corina Ciocârlie nu face altceva decît să le pună acestora în față oglinda propriilor ieremiade legate de „proxenetismul diferenței" (marota lui Baudrillard), de „ecumenismul umanitar" al fundațiilor literare sau de inevitabila sterilitate – mărturisită de toți – atunci cînd aceștia ajung în situația de cocotă (literară) de lux. Rezultatul e acest eseu extraordinar, lipsit de complezență, în care lucrurile nu sînt nici albe, nici negre și, mai ales, nu par definitiv bătute în cuie. Este mereu timp, pare a spune – de la Luxemburg, unde trăiește – Corina Ciocârlie, să te convingi de comèdia dialogului între Vest și Est și să ajungi, de unul singur, la concluzia bancului cu girafa: drumurile ne omoară.

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Fantomimă

● Broadcast, *Berberian Sound Studio OST*, Warp Records, 2013.

În dimineața zilei de 14 ianuarie 2011, Trish Keenan, vocalista unui grup englez, era ucisă la numai 42 de ani de o boală stupidă, provocată de un virus cu un nume și mai stupid. Keenan lăsa în urmă patru albume făcute cu Broadcast – numele trupei despre care vorbeam mai devreme –, care săpau o nișă extrem de particulară în muzică, tributară, în esență, psiho-geografiei britanice, dar și unei pasiuni aproape excentrice a membrilor formației pentru operele unor Ennio Morricone, Goblin sau Lubos Fiser, creatorul fabuloasei coloane sonore pentru *Valerie and Her Week of Wonders*, și pentru un sertar sonor numit *library music*.

Cînd regizorul Peter Strickland *(Katalin Varga)* a început să lucreze pentru cel de-al doilea film al său, *Berberian Sound Studio*, alegerea trupei Broadcast ca autoare a *soundtrack*-ului a fost, privind în spate, una firească. Ultimul album al formației lui Trish Keenan, făcut împreună cu Julian House, creierul proiectului „The Focus Grup" și al unui label, Ghost Box, pentru care a fost inventată una dintre cele mai obsedante sintagme din vocabularul criticii ultimilor ani, *hauntological music*, părea preambulul perfect pentru excursia lui Strickland în perioada de glorie a cinematografului *giallo*, extravagantul club al *thriller*-elor *all'italiana*, pe care regizori precum Dario Argento sau Lucio Fulci, printre alții, le-au transformat în comori audiovizuale. Cu atît mai mult cu cît povestea e cea a unui inginer de sunet plecat din Anglia pentru a o lua razna în studiourile acelor atît de suprarealiste, ultrastilizate și mega-amatoricești filme de groază fabricate în Italia.

Compusă și înregistrată în mare parte înainte de moartea lui Keenan, coloana sonoră a *BSS* funcționează și în afara filmului, chiar dacă, din cele 39 de piese de pe disc, doar cîteva depășesc durata de un minut. Broadcast a inventat un *trip* sonor care pastișează cu afecțiune și ironie complice *soundtrack*-urile genului. Dacă muzica de astăzi e fantoma muzicii de ieri, rețetarul folosit de trupa britanică empatizează: orga aceea solemnă și zombificată, pompînd aerul încărcat al unor biserici inexistente, vocile feminine, surse ale frivolelor frisoane de groază sau erotice, reverbul înnebunitor, corurile ininteligibile, bîzîitul iritant al unor avioane pilotate de însuși maestrul Hitchcock nu s-au născut astăzi. Le-am auzit la toți autorii de muzică din interiorul bulei filmului de suspans (nu ezitați să treceți *giallo* pe listă), de la Bernard Herrman la Bruno Nicolai, de la amintitul Morricone la Goblin. La fiecare dintre ei, atît de particularizabile încît să nu le poți confunda. E doar unul dintre motivele pentru care impecabilul și impresionantul *soundtrack* compus de Broadcast e apt să ne activeze glanda aceea de ființe mai retro-cronofage astăzi ca niciodată, imersate într-o nostalgie căreia îi întîlnim foarte rar obiectul și adormite în adorația a tot ceea ce înseamnă simbolistică/vizualistică cvasi-/pseudo-ocultă. Adăugați la toate acestea oximoronul unei bîntuiri dezirabile, ca toate bîntuirile vremurilor pe care le trăim: deliciul morbid de a te întîlni la tot pasul cu fantoma delicată a moartei Trish Keenan.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Silent STRIKE

„Dacă ești pe torenți, exiști"

Cum ți-ai ales colaborările pentru acest nou album?

În general, nu am un plan de colaborări pentru nici un album sau piesă. Pentru *Singularity*, colaborările au apărut în diferite contexte; de exemplu, pe Monooka am cunoscut-o în Londra, unde am cîștigat o bursă de rezidență pentru două luni din partea ICR; Adrian Enescu mi-a scris că-i place ceea ce fac, iar eu i-am propus să colaborăm; cei de la trupa americană ΔAIMON m-au contactat pe Facebook; cu Norzeatic am lucrat la piesă pe ultima sută de metri și tot așa. Au mai fost idei de colaborare și cu alți artiști români și străini, dar mai e loc și pe viitoarele albume.

Ce e „singular" pe acest album?

Ideea titlului, *Singularity*, vine de la teoria singularității tehnologice, care pentru mine este doar o idee interesantă. Mă gîndesc la viitor și la eventualele șanse pe care omenirea le-ar avea datorită evoluției exponențiale a tehnologiei. M-am mai gîndit și la singularitatea gravitațională din găurile negre și putem găsi termenul și în matematică, dar nu mă refeream la calitatea de a fi singular.

Ce părere ai despre faptul că albumul tău e deja pe torenți?

Era inevitabil să ajungă piratat. Deși muzica e piratată la nivel mondial, la noi în țară nu s-a dezvoltat oricum o cultură a colecționarilor de discuri de muzică sau film. Însă pentru mine există și o parte pozitivă: accesul mai multor oameni la muzica mea, la stările pe care am vrut să le transmit, oameni care probabil nu ar fi cumpărat CD-ul sau albumul digital. În prezent, dacă ești pe torenți, exiști.

***Silent Strike** este numele de scenă al lui Ioan Titu. Noul său album,* Singularity *(Jumping Jesus Records), a fost lansat la sfîrșitul anului trecut.*

a consemnat Marius CHIVU

Andrei GORZO

dilematograf

Fast-food Brecht

● ***Anna Karenina* (Marea Britanie, 2012) de Joe Wright**

Chiar dacă actorii (englezi) din ecranizarea lui Joe Wright după *Anna Karenina* nu-şi ies din roluri pentru a interpela publicul, spaţiul în care evoluează ei se prezintă explicit drept spaţiul unei puneri în scenă: tribulaţiile lor dramatice îi poartă ocazional pînă la marginea sau pînă în culisele respectivei scene – una de teatru –, care pe de altă parte se deschide ocazional spre natură (de pildă, spre imensitatea înzăpezită a stepei) sau se lasă cotropită de aceasta (la un moment dat, de un iureş hipic). La Multiplex, fuziunea asta de maximalism cinematic şi butaforie teatrală ostentată poate trece drept „experimentală", dar Laurence Olivier făcea ceva asemănător încă din anii '40, în ecranizările lui după Shakespeare, iar în anii '60 şi '70, cine-brechtieni ca Miklós Jancsó şi Theo Angelopoulos conceptualizau spaţiul cinematografic ca pe un spaţiu teatral fără frontiere, „anti-iluzionist" (în felul cerut de Bertolt Brecht) şi totodată potenţat de „realismul fenomenologic" propriu cadrelor lungi (conform lui André Bazin). Gîndirea regizorală din spatele acestei *Karenina* a fost calificată la rîndul ei drept „brechtiană", dar e vorba cel mult despre varianta *fast-food* a unei gîndiri brechtiene. Ce-i drept, convenţia propusă de Joe Wright e superioară, pe plan reflexiv, „iluzionismului" naiv, de tip Hollywood-Hallmark, al unei Rusii ţariste pline de actori anglo-saxoni cu plete, bărbi sau căciuli „ruseşti"; aici, în spaţiul abstract creat de Wright, pletele, bărbile şi căciulile sînt asumate drept ceea ce sînt, şi anume simple semne convenţionale ale „rusităţii". Dar Wright tinde să-şi tematizeze propriile *gimmick*-uri teatrale în cele mai banale moduri cu putinţă: jucîndu-se cu o nepoţică, Anna intră cu totul în gigantica ei casă de păpuşi – un decor teatral în interiorul altui decor teatral, metaforizînd condiţia Annei cu degetul în ochiul spectatorului; sau balul în timpul căruia dansatorii tot încremenesc în poziţii de statui, numai Vronski şi Anna continuînd să se mişte fluid. La ce bun „anti-iluzionismul" lui Wright, dacă interpretarea dată de el romanului lui Tolstoi rămîne atît de convenţională?

Wright tinde să-şi tematizeze propriile gimmick*-uri teatrale în cele mai banale moduri.*

Pe planul jocului actoricesc, brechtismul pur respinge convenţiile tuturor realismelor psihologice, fie ele pre- sau post-stanislavskiene: actorul nu trebuie să-şi „trăiască" rolul, ci să i-l *prezinte* spectatorului. Regia primelor scene din *Anna Karenina* respectă, într-o anumită măsură, acest spirit: şiruri de conţopişti ştampilează documente cu mişcări perfect sincronizate (înainte de a ieşi din scenă fluierînd la unison: Brecht *via* Broadway); actorul Matthew Macfadyen ne „prezintă" jovialitatea, cinismul şi apetiturile lui Stiva Oblonski (fratele Annei) de la distanţa unui caricaturist; în fine, piruetele lui Vronski (Aaron Taylor-Johnson) în jurul Annei (Keira Knightley) sînt ca ale unui soldăţel de jucărie întors cu cheiţa, iar cîrlionţii blonzi, mustăcioara şi genele lui lungi par pictate – această caricatură a filfizonismului militar-aristocratic n-ar fi fost nelalocul ei nici într-un film de Eisenstein (al cărui cinema a inspirat, de altfel, idealul de spectacol al lui Brecht). Dar, încă de la început, aceste efecte creatoare de distanţă emoţională (între spectatori şi personaje) se împletesc cu efecte creatoare de apropiere şi ţinînd de cu totul alte tradiţii decît cea brechtiană – de pildă, montajul „impresionist" ce dramatizează tulburarea Annei de după bal: roţile trenului în care călătoreşte, rîndurile cărţii asupra căreia nu se poate concentra etc. Pe parcursul filmului, jocul actoricesc cîştigă în convingere, pînă ajunge să-şi piardă aproape orice distanţă „prezentaţională" şi să corespundă întru totul convenţiilor curente în materie de realism – de pildă, plînsul care nu e doar cu lacrimi, ci şi cu muci. Pînă la urmă, filmul lui Wright ajunge să se ţină sau să nu se ţină – la fel ca alte zeci de *digest*-uri cinematografice după *Anna Karenina* – în trioul de arhetipuri (soţ frigid, soţie pasională, fante militar) întrupate mai mult sau mai puţin adecvat (dar, în orice caz, non-brechtian) de trei vedete (dintre care interpretul lui Karenin, Jude Law, e în cazul de faţă cel mai adecvat). Restul – adică abordarea teatralistă a lui Wright – nu are destulă consistenţă/altitudine conceptuală pentru a fi mult mai mult decît o sursă de *razzle-dazzle* sporadic; altfel spus, postmodernism redus la aspectele sale de *junkyard*, la cotrobăirea prin arsenalele avangardelor de odinioară în căutare de tehnici refolosibile de dragul unui efect imediat (superficial-decorativ, superficial-spectaculos), fără nici o consideraţie pentru ideile mai mari (în cazul lui Brecht, idei radicale despre funcţia socială a spectacolului artistic) care stătuseră în spatele tehnicilor respective.

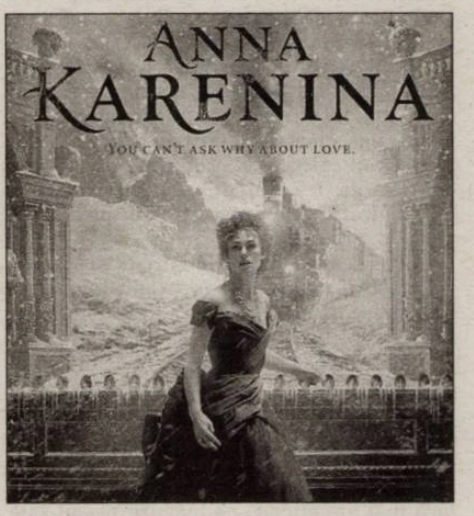

PUBLICITATE

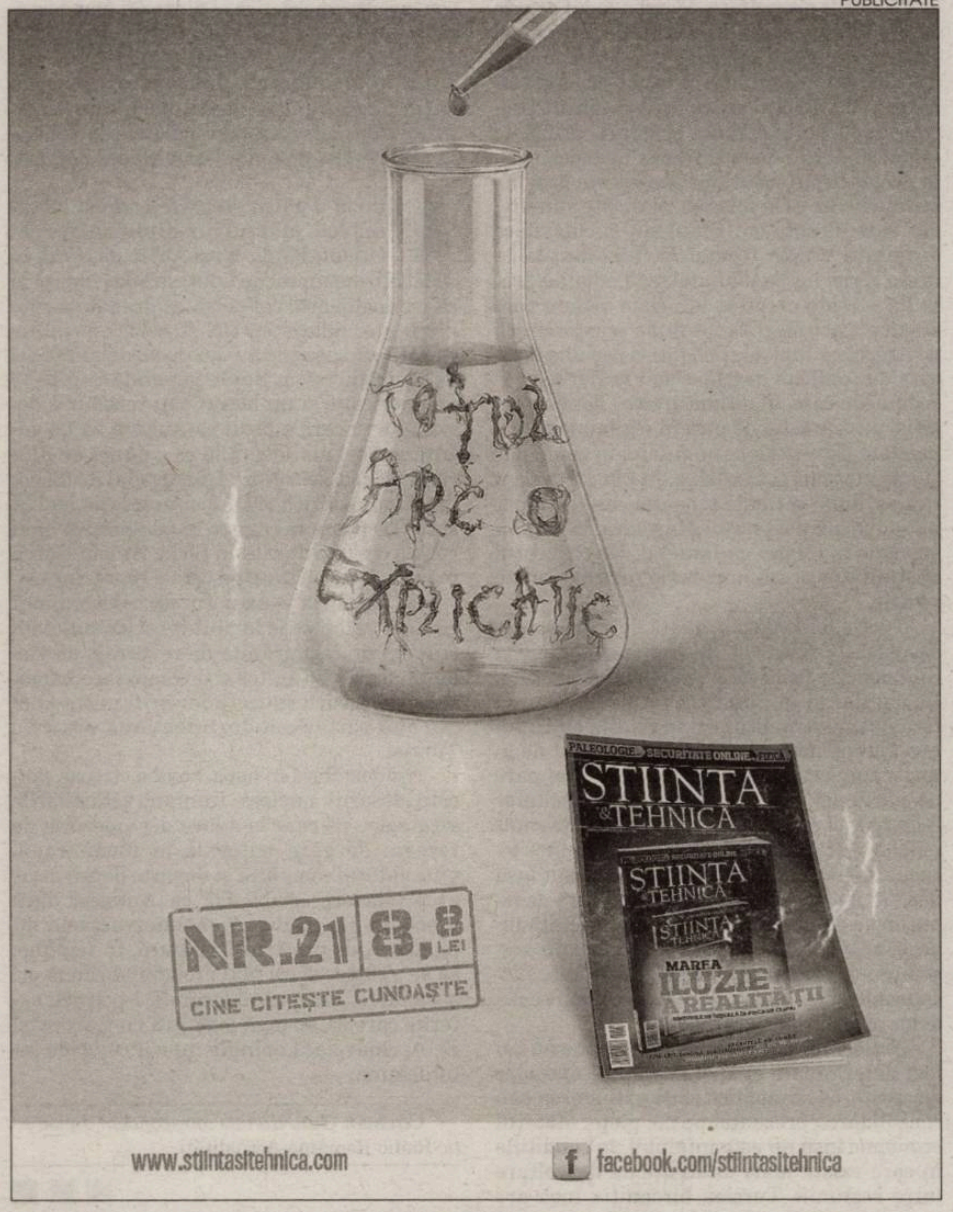

PUBLICITATE

Carmen GAVRILĂ

Securitate, diplomaţia comerţului şi iar securitate

Un nou jucător de anvergură s-a aşezat la masă în Orientul Mijlociu. Turcia politicii externe concentrate aproape exclusiv pe securitate, pe linia „zero probleme cu vecinii“ şi pe rolul NATO, în strînsă legătură cu alianţa uneori tensionată cu Statele Unite, şi-a modificat aproape radical strategia, în ultimii zece ani impunîndu-se pas cu pas, ca actorul fără de care nu poate fi luată în calcul nici o discuţie ori subiect care ţine de Orientul Mijlociu. Dar poziţia sa este delicată, ameninţată şi cu deznodămînt greu de anticipat.

Era firesc ca ambiţiile Turciei să crească pe măsura dezvoltării şi expansiunii sale economice. Cu o economie ferită de criză – în timp ce statele europene se zbat –, cu o populaţie atinsă tot mai evident de microbul consumerismului, şi din ce în ce mai bine plătită, cu un peisaj legislativ tot mai favorabil investiţiilor şi iniţiativelor de afaceri, era evident că Turcia avea foarte repede să îşi adapteze linia de politică externă şi să o facă mai ambiţioasă pe măsura nevoii sale de expansiune, mai ales pe plan comercial. Aşa că, dacă iniţial a acţionat mai ales în spaţiul tradiţional al Asiei Centrale, în curtea din spate a Rusiei – în mod miraculos fără tensiuni majore cu Moscova –, Turcia s-a poziţionat tot mai clar în Orientul Mijlociu, mai ales odată cu primăvara arabă. Evident că rămîne în continuare un punct de greutate obsesia graniţelor, mai ales în condiţiile în care au rămas nerezolvate diferenduri vechi asupra unor teritorii – de exemplu cu Siria, care pe deasupra a devenit sursă de instabilitate şi violenţă. După o bună perioadă de linişte şi stabilitate la graniţe, de dezvoltare fără precedent a legăturilor comerciale cu restul regiunii, inclusiv cu actori incomozi ca Iranul, schimbările din Orientul Mijlociu şi mai ales războiul civil din Siria au reamintit turcilor că sînt plasaţi într-o zonă minată.

Încă dinainte de primăvara arabă, Turcia – după ce ani la rînd acţionase discret în dosare ca Iranul – a ieşit la rampă şi şi-a afirmat răspicat pretenţia, în bună măsură justificată, la postul de forţă principală cu atribute de mediere în Orientul Mijlociu, un loc ocupat, pînă recent, în multe dosare regionale, de Egipt. Turcia părea că are totul de partea ei: un mediu politic stabil, o economie înfloritoare, o imagine pozitivă în Orient, o sursă de *soft power*, o influenţă deloc neglijabilă inclusiv prin cultura pop pe care o exportă, în special prin valul de seriale TV care pun probleme sociale şi politice interzise de obicei în regiune. De partea ei, Turcia are şi calitatea de membru NATO, în mod normal un defect în ochii regiunii destul de ostile faţă de Alianţă, un defect transformat în avantaj prin impunerea percepţiei că statele din zonă au pe cineva „al lor“ la masa celor puternici.

O altă calitate a Turciei a fost felul în care s-a impus, nu doar economic, ci şi politic printre statele emergente, ca Brazilia, prin legături surprinzătoare cu ţări aflate la mare distanţă. Un alt punct benefic este proiecţia Turciei ca model politic pentru statele care ies din primăvara arabă, state cu populaţii care îşi doresc, cel puţin declarativ, democraţie, dar mai ales economii deschise la iniţiative, oportunităţi şi fără corupţie, populaţii care în acelaşi timp au sensibilităţi religioase care nu pot fi tratate strict prin modelul ori soluţiile politice şi administrative occidentale. Spaima aproape instantanee declanşată de trezirea arabă a fost că viitoarele regimuri politice vor urma un model de tip iranian de stat religios, iar Turcia a avut doar de cîştigat, prin comparaţie, la capitolul imagine, cînd a venit vorba de modele de viitor. Ceea ce spunea, de exemplu, toată lumea în Egiptul revoluţionar era „Turcia da, Iran, nu!“.

Turcia părea că are totul de partea ei: un mediu politic stabil, o economie înfloritoare.

Dar chiar cu atîtea avantaje care deja funcţionează în favoarea Turciei, construcţia nu este fără defecte. Unul ar fi vechea problemă kurdă, insuficient tratată acolo unde era în puterea lor, de către autorităţile turce, în pofida progreselor din ultimii ani. O problemă care riscă să se amplifice vine dintr-o Sirie post-Assad, unde kurzii sirieni se vor manifesta pentru autonomie sau federalizare, asta după ce kurzii irakieni deja au o autonomie relativ confortabilă care le aduce, pe zi ce trece, şi beneficii economice care le întăresc poziţia. În combinaţie, cele două probleme pot fi catastrofale pentru Ankara, care şi aşa abia reuşeşte să menţină sub control ambiţiile populaţiei kurde. Turcia a privit automat spre viitor şi a făcut o alegere fără echivoc cînd s-a plasat imediat de partea opoziţiei, la regimurile aflate la putere în toate statele atinse de trezirea arabă, şi a avut de cîştigat iniţial, pentru că s-a dovedit mai dinamică şi mai categorică decît alte state, inclusiv mari puteri, pentru că a proiectat în ochii populaţiilor respective o imagine de bunăvoinţă şi deschidere, pentru că a expus rapid planuri de a umple, inclusiv economic, un spaţiu care are nevoie de restartare economică şi anticipat ca mai deschis pe viitor la investiţii. Dar, dacă în Libia, jocul a avut în general beneficii, în cazul Siriei, Turcia s-a trezit deja cu o vulnerabilitate. Dincolo de declaraţiile în favoarea instaurării democraţiei, nu este clar care sînt calculele Ankarei pentru scenarii cu şi fără Assad.

Pînă acum, poziţia Ankarei a fost fără echivoc – „fără Assad“, mai ales după ce violenţele din Siria s-au scurs peste graniţă în Turcia, acompaniate de un mare număr de refugiaţi care reprezintă o sursă de probleme economice şi sociale. Un război civil de uzură în Siria nu are cum să convină Turciei, iar o Sirie post-Assad, alături de necunoscuta kurdă cu potenţial exploziv, iarăşi reprezintă un risc pentru poziţia pe care Turcia şi-o dorește întărită în regiune. În plus, competiţia pentru rolul de mediator în procesul de pace dintre israelieni şi palestinieni, care părea cîştigată de Turcia acum cîţiva ani, este din nou în plină desfăşurare, de cînd preşedintele Mohamed Morsi a ajuns la putere în Egipt.

Preşedintele egiptean Mohamed Morsi pare decis să-şi repună ţara în postura de dinainte de revoluţia din 2011 – de mediator de neînlocuit – şi a şi dovedit ce poate Egiptul, după ce a obţinut, în toamna lui 2012, încetarea focului între Israel şi Hamas. După ce a devenit preşedinte, Morsi a făcut o serie de vizite strategice din China în Europa şi pînă în Iran, în încercarea de a reafirma poziţia diplomatică unică pe care o are Egiptul în regiune. Egiptul are relaţii consfinţite prin tratate cu Statele Unite şi Israel, primeşte ajutor financiar de la Uniunea Europeană şi, în acelaşi timp, noul său preşedinte provine din rîndurile unei mişcări islamiste sunnite, dar care discută cu Iranul şiit şi chiar face declaraţii critice tocmai la Teheran, la adresa Siriei lui Bashar al-Assad, aliată a Iranului – toate acestea, la prima vedere contradicţii, pot oferi Egiptului o poziţie unică de negociere diplomatică într-o regiune marcată de conflicte deschise sau în fierbere. O regiune în care, în ultima vreme, Turcia vrea să îşi afirme rolul de putere regională cu capacitate de negociere nu numai în zonă, dar şi între Orient şi Occident. În plus, Turcia a rămas, după seria de tensiuni care a culminat cu incidentul navei Marmara, cumva în suspans în relaţia cu Israelul, iar conceptul de mediator presupune bune relaţii cu toate părţile.

Turcia lui Erdogan, aflată deja în opoziţie deschisă la Siria lui Bashar al-Assad şi în contradicţie pe acest subiect cu aliatul său, Rusia, dar şi în plină răcire a relaţiilor cu Israelul, cu nemulţumiri în relaţia cu Uniunea Europeană, care vin din statutul de etern candidat – această Turcie nu mai pare un pariu sigur pentru postura de mediator regional, care poate fi, dintr-o poziţie mult mai bună, Egiptul, cel puţin în chestiunea israeliano-palestiniană. Rămîne de văzut însă dacă ambiţia Ankarei nu va fi ajutată de izbucnirile de criză politică din Egiptul încă indecis privind calea în plan intern, cu un preşedinte contestat şi acuzat de tendinţe dictatoriale şi cu o populaţie care nu agreează deloc acordurile cu Israelul.

Noile linii turce de politică externă au fost determinate şi apoi susţinute mai ales de creşterea economică şi de extinderea sau consolidarea prezenţei pe noi pieţe. Motorul economic însă nu este infailibil, în condiţiile în care există mari diferenţe de dezvoltare între regiunile Turciei, birocraţia încă are complicaţii orientale, iar perspectiva de aderare la UE este parcă într-un etern blocaj. Proiecţiile economice arată că, deşi Turcia va rămîne cu creştere economică, ea riscă să nu fie sustenabilă şi să scadă în jurul valorii de 2%. Prin comparaţie cu majoritatea ţărilor UE, chiar şi cu un procent mai scăzut de creştere economică, Turcia va fi peste pragul european, însă trebuie luat în calcul climatul economic regional nesigur şi tulburat tocmai de evenimentele politice salutate şi încurajate de Ankara.

Deja s-a extins lista cu problemele din regiunea apropiată şi ale vecinilor Turciei, cea care menţionează încă prioritară politica „zero probleme cu vecinii“ – Siria, aflată pînă în 2011 într-o relaţie economică specială cu Turcia, este acum încleştată în război civil; Iranul jonglează tot mai greu cu dosarul nuclear, în consecinţă şi legăturile economice cu Turcia au slăbit sub apăsarea sancţiunilor internaţionale, la fel cele politice, care nu mai au căldura de acum cîţiva ani, mai ales după ce Turcia a fost de acord să găzduiască elemente ale scutului american anti-rachetă şi în plus, un Iran nuclear poate fi o ameninţare dacă au loc lovituri externe asupra siturilor nucleare iraniene, ceea ce s-ar traduce şi prin radiaţii care pot ajunge pe teritoriul turc; pieţele europene sînt baza succesului comerţului turcesc, dar previziunile de cerere nu sînt optimiste, pe măsura crizei prelungite; climatul economic din Golf este agitat în ecou la primăvara arabă; Egiptul se anunţă un posibil competitor puternic în chestiunile diplomatice şi politice ale regiunii, cu propria agendă, nu mereu în armonie cu cea turcă; relaţia excelentă cu Rusia riscă să fie afectată de poziţiile diferite la Moscova şi Ankara în privinţa viitorului Siriei, dar şi de posibile tensiuni care vin din concurenţa energetică şi dintr-un nou descoperit entuziasm al Rusiei pentru o mai clară prezenţă în Marea Neagră şi în Mediterană; şi tot în Mediterană, descoperirea de gaze naturale şi graniţele maritime încă neclarificate au încins din nou spiritele în relaţia Cipru-Turcia, pe fondul tradiţional deja iritat.

Turcia a părut să prefere să îşi investească eforturile diplomatice în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, ca să îşi afirme un rol de lider, şi a dat impresia că îşi neglijează, cel puţin ca grad de disponibilitate, relaţia cu UE şi NATO, prin declaraţii sau poziţii care au pus-o de multe ori în contradicţie cu liniile generale europene şi americane şi au blocat sau tensionat decizii, lucru care a făcut ca Ankara să fie văzută uneori mai degrabă ca o sursă de dificultăţi decît de soluţii. Însă gradul de disponibilitate politică a Turciei în relaţia cu UE şi NATO poate să crească în perspectiva unui război civil de durată în Siria. Ameninţarea majoră de securitate pe care o reprezintă situaţia din Siria pentru Turcia a determinat Ankara să apeleze la ajutor occidental pentru a-şi proteja graniţa de revărsări de violenţă, un tip de ajutor şi de cooperare în materie de securitate care nu ar fi putut veni din altă parte decît din orientarea vestică a Turciei.

Aşadar, Siria în haos, bomba cu ceas care este dosarul nuclear iranian, schimbările strategice pe care le aduce descoperirea de rezerve de gaze naturale în Mediterană, plus viitorul complicat şi departe de a fi decis al primăverii arabe fac ca Ankara, dacă vreodată s-a gîndit că ar putea acţiona diplomatic, de preferinţă singură, în regiune, să se gîndească cel mai probabil de două ori şi să intre într-o nouă formulă a politicii externe care să strîngă legătura cu Europa şi SUA, chiar dacă opiniile nu vor coincide întotdeauna.

Carmen Gavrilă *este corespondent diplomatic* Radio România Actualităţi.

PUBLICITATE

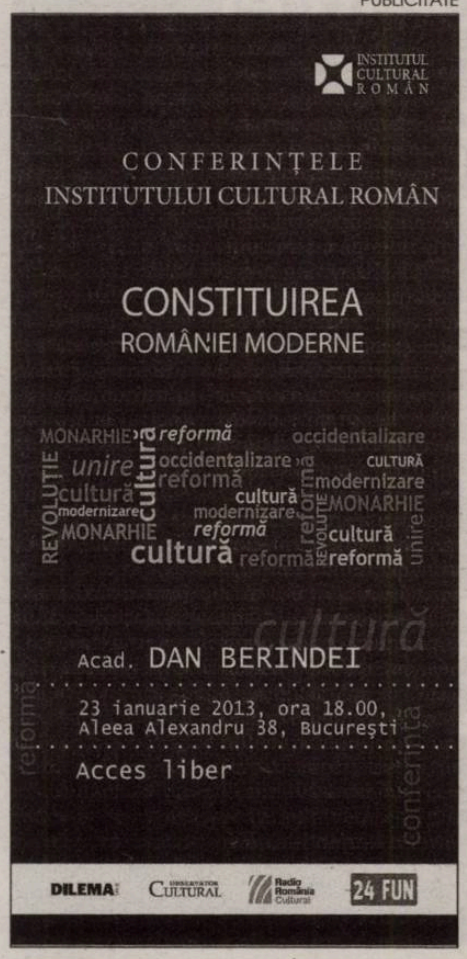

Florentin ȚUCA

România (mai)daneză

În ultima vreme, spaţiul public a fost reinvadat de fervente abordări istoriografice şi sociologice despre naţiune şi ţară. La o extremă, sforăituri naţionaliste şi declaraţii patriotard-belicoase din clasa „sînt mîndru că sînt român şi ia să ne mai lase ăştia-n pace, că doar nu sîntem paşalîcul lor“. La cealaltă extremă, resemnarea cioraniană că trăim în mahalaua istoriei, măcinaţi de eşec, complexe şi provincialism.

La extrema primei extreme, aş plasa o declaraţie de amor nebun publicată chiar de Ziua Naţională, pe contributors.ro, sub semnătura dlui Cristian Socol („Fruntea sus, România!“, contributors.ro, 1 decembrie 2012). Convins că poporul român e „un popor ales“ (sic!), care trăieşte într-o „ţară sfîntă“ (sic!), dl profesor Socol declară ritos că este mîndru că e român, că „momentele delicate prin care am trecut în istorie ne-au călit“ şi că avem evidente motive de optimism pentru că „sîntem vii“. Am vrut să redactez o replică la respectivul text cu trimiteri nu la argumente filozofice, ci la date statistice foarte precise, deloc onorante despre România şi cetăţenii săi. M-am lăsat păgubaş... Din pudoare, dar şi din convingerea că hiperbolele dlui Socol referitoare la „poporul ales“ şi „ţara sfîntă“ sînt atît de gogonate, încît plesnesc la prima strigare.

În partea diametral opusă, găsim abordarea cinică şi dură a dlui Lucian Boia exprimată în repetate ocazii şi reluată recent în cartea *De ce România e altfel?*, o sinteză a argumentelor de demitizare a istoriei naţionale, un strigăt de disperare în faţa eşecurilor noastre din trecut şi din prezent şi un resemnat oftat că România este altfel decît apare travestită în manuale şi versuri patriotarde (un soi de Românie *la fel* şi *defel)*.

Nu am competenţe de istoric şi/sau sociolog ca să judec lucrarea dlui Boia. Îmi pot exprima doar o părere de chibiţ şi-o s-o fac la final. Pînă atunci însă, ca avocat, îmi permit să avansez o pledoarie în apărarea cunoscutului istoric, atacat destul de virulent într-un articol semnat de dl Cristian Ghinea („O carte altfel. Banală ca un talk-show“, *Dilema veche*, 3 ianuarie 2013).

Deşi menţionează că a citit „cu plăcere“ cărţile anterioare ale lui Lucian Boia şi se declară de acord cu „dezmembrarea miturilor istoriei naţionale“, dl Ghinea se consideră „abuzat“ de ultima producţie a istoricului pentru că este „o carte scrisă la nervi“, plină de „vorbărie“ şi „o mulţime de clişee“, promotoarea „contra-mitului“ că românii „sînt cel mai varză neam posibil“, „scrîntiţi“ şi „naşpa“ şi iniţiatoarea unui „excepţionalism întors pe dos“: România este o ţară „excepţional de proastă, de înapoiată, de laşă, de mincinoasă etc.“. Concluzia dlui Ghinea este tranşantă: este „o carte scrisă de Boia“ (...) „cam cum vorbeşte Mircea Badea“.

Am tot respectul pentru dl Ghinea şi salut admirativ apariţiile sale publice. Sînt de acord cu domnia sa că, dacă aşa ar trebui citită lucrarea lui Lucian Boia, teza principală a acesteia (pretinsul „excepţionalism pe dos“ al românilor) este o exagerare. În plus, sînt în principiu de acord cu abordarea moderată promovată de Cristian Ghinea şi cu nevoia evitării de generalizări sau analize nenuanţate privitoare la naţii, mai ales cînd ele partajează teritorii învecinate (cum ar fi să susţii că germanii sînt politicoşi şi austriecii gregari sau că cehii sînt harnici şi slovacii leneşi?). De asemenea, în acord cu reputatul eseist, în ciuda tuturor tarelor şi păcatelor neamului nostru, ştiu că e infinit mai bine să trăiesc aici decît în Afganistan şi prefer „alfelul“ românesc celui etiopian.

Cu toate acestea, găsesc că sarcasmul şi criticile dlui Ghinea sînt exagerate. Nu-mi propun să recurg la o inventariere a acestor exagerări, uneori ireverenţioase, la adresa cărţii „lui Boia“. Mă voi opri doar la două subiecte: a) cu cine ne comparăm noi, românii şi b) dacă se poate vorbi de mîndria sau ruşinea de a fi român. În final, cu îngăduinţa dumneavoastră, o să-mi zic şi eu părerea despre „alfelul“ României (c).

a) Iritat de radiografia şi diagnosticele dlui Boia, Cristian Ghinea propune o contraexpertiză întemeiată pe schimbarea termenilor comparaţiei. O comparaţie... altfel. Potrivit dlui Ghinea, „problema principală“ a cărţii *De ce România e altfel?* este răspunsul la întrebarea „cu cine ne comparăm?“. Analizînd această întrebare, autorul articolului din *Dilema veche* susţine că „Boia comite aceeaşi greşeală pe care o reproşează românilor ca atare: obsesia Occidentului. Dacă ne comparăm doar cu Franţa şi Germania, vom pica prost. Dar de ce numai cu ăştia? Sîntem o ţară est-europeană. Nu ar fi relevant să vedem cum stăm faţă de Serbia, Albania, Ucraina, Republica Moldova?“. Iar concluzia dlui Ghinea este fermă: „comparaţia cu Germania nu ajută la nimic“. Sînt de acord că termenii comparaţiei pot fi calificaţi ca esenţiali în analiza subiectului, dar mărturisesc că abordarea dlui Ghinea mă contrariază. Carevasăzică eu, stat membru al Uniunii Europene, declar că împărtăşesc cu ceilalţi membri aceleaşi principii democratice şi juridice precum şi aceleaşi valori civice, etice şi culturale şi, în plus, mă oblig prin tratatele comunitare semnate să le respect ca atare, laolaltă cu coechipierii mei vest-europeni, iar cînd vine vorba de analiza modului în care eu mă conformez acestor rigori, standardul evaluării ar trebui să fie regimul drepturilor omului din Albania, temperatura naţionalismului sîrbesc şi cuantumul şpăgii din Republica Moldova sau Ucraina! Ups!... Nu cumva e un sofism la mijloc?! Nu cumva o asemenea abordare seamănă cu aceea în temeiul căreia, din instinct de autoconservare (a capului în nisip), prostul ar vrea să se compare doar cu proştii, licheaua – cu lichelele şi leneşul – cu leneşii? Şi oare nu cumva, revenind la metehnele noastre naţionale, ele vin şi din refuzul unei competiţii cu veritabile valori ori cu valori care-s mai sus de medie (sau, mai precis, de mediocritate)? Tare mă tem că da: în fapt, în faţa unui campionat european pu-

© V. Dorolti

Sarcasmul şi criticile domnului Ghinea sînt exagerate.

© V. Dorolti

ternic, România s-a eschivat, preferînd tot felul de daciade şi balcaniade. Iar acum, conform dlui Ghinea, cînd în sfîrşit s-a calificat la campionatul european, România ar trebui, din cauza poziţiei de retrogradare pe care o ocupă, să se întoarcă, nostalgic, din nou, la balcaniadă.

b) Că tot vorbeam de campionate europene, cu ocazia unuia de fotbal, asistam la Zürich la un meci România-Franţa. Scandarea favorită a galeriei române, în competiţie cu cea franceză, era autoironia (de altfel, de nimeni detectabilă) „sînt mîndru că sînt român“. Pînă la un punct, pot pricepe că apartenenţa la o comunitate onorabilă îţi poate da un sentiment de bine, vecin cu mîndria, după cum originea într-un loc rău-famat poate să-ţi pricinuiască o stare de disconfort din zona ruşinii. Cu toate astea, „mîndria“ sau „ruşinea“ ar trebui asociate nu cu „a fi“ (român ori german, bărbat sau femeie, brunet ori blond etc.), ci cu „a face“ (cu performanţe şi realizări, respectiv cu eşecuri sau nereuşite personale). Stau şi mă întreb: un golan din Marsilia ar trebui să fie mîndru că e francez (că „are în spate“ istoria şi cultura franceză) şi un performant basarabean ar trebui să se simtă ruşinat că trăieşte în cea mai săracă ţară europeană?!... Euforia de *a fi* francez este la fel de stupidă ca ruşinea de *a fi* român. Atît mîndria cît şi autoflagelarea de acest fel se hrănesc din prejudecata (condamnabilă) că celălalt te va credita sau discredita, după caz, cu merite, respectiv cu păcate ale comunităţii din care te tragi. O asemenea prejudecată este, cred eu, un al doilea sofism major al expertizei dlui Ghinea. Potrivit domniei sale, „Boia se plînge că «există un fel de *ruşine* de a fi român (deşi, dacă ar fi ceva ruşinos, este tocmai această *ruşine* (p. 100)». Păi, de ce nu ar exista această ruşine după tot ce spune Boia în carte? Tocmai această carte (...) contribuie la ruşinea respectivă, o alimentează“. Şi, spre partea de final a rechizitorului, intervine întrebarea ironică: „Dar, totuşi, de ce aveţi neruşinarea să vă fie ruşine că sînteţi români?“. Întrebare căreia i-aş răspunde ferm: nu, nu mi-e ruşine că sînt român şi sînt convins că nici Lucian Boia nu e ruşinat din cauza asta.

c) Cînd eram şcolar, poporul român însemna pentru mine eroism şi vitejie. Cel mai măreţ erou *post-mortem* al istoriei naţionale a fost, în mintea mea de copil crescut într-un sat de lîngă Suceava, Ştefan cel Mare, evident. Nu l-am prins cînd l-au făcut sfînt, dar nu mai contează, cîtă vreme el reprezenta Făt-frumosul manualului meu de istorie de-a patra. Cît despre eroii în viaţă, cel mai grozav dintre ei era, în percepţia mea de puştan, Nadia Comăneci. Nota 10 de la Montréal şi, respectiv, jecmănirea ei la Olimpiada de la Moscova, comentate din rai în '76 şi, apoi, din iad, patru ani mai tîrziu, de Cristian Ţopescu, figurează printre cele mai memorabile amintiri şi bocete ale copilăriei mele. Habar n-aveţi ce înseamnă să plîngi ca un copil şi să simţi că tricolorul care se înalţă pe catargul lumii trece prin venele tale.

Sînt motivele pentru care îmi amintesc perfect de încheierea compunerii „Ţara mea“, tema unei olimpiade de limba română dintr-a cincea. Nu mai ştiu ce-am scris în textul propriu-zis şi cît de legat ori coerent era, dar fraza finală suna aşa: „Ţara mea este sabia lui Ştefan cel Mare ascunsă la Istanbul şi sania cu zurgălăi a Nadiei Comăneci“. Punct. (Pentru cei care nu ştiu, „Sania cu zurgălăi“ era fondul muzical al exerciţiului Nadiei de la sol. Acum, dacă stau bine să mă gîndesc, ar fi fost preferabil să adaug „sania cu zurgălăi *furată la Moscova*“, însă atunci nu ştiam nici de tezaur, şi nici dacă am voie să fac aluzii incorecte politic).

Acum aş încheia compunerea aşa: România e un maidanez. Da, un maidanez... Cînd simpatic, cînd jigărit, cînd inteligent, cînd nătîng, cînd exasperant, cînd şarmant, cînd jucăuş, cînd arţăgos, activ adesea, dar mai cu seamă leneş, căutînd cîteodată mărgăritare printre gunoaie, insolit şi şmecher, credincios, dar neloial, jelindu-şi şi doinindu-şi soarta în lungi bocete canine, chefliu şi mucalit, pescuind cu umbrela cînd Dîmboviţa dă peste maluri şi apoi furînd sacul cu nisip din digul de protecţie, în speranţa că sacul îi e propria căciulă. Spre deosebire de labradori, rotweilleri şi ciobăneşti germani, maidanezul nostru are o mare calitate: e descurcăreţ. Ce-i lipseşte însă sînt pedigree-ul şi rasa.

Florentin Ţuca *este managing partner la casa de avocatură Ţuca, Sbîrcea & Asociaţii.*

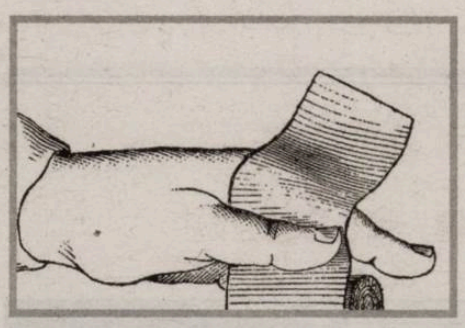

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Re-becalizarea televiziunilor

Gigi Becali a mai făcut o nefăcută, în week-end-ul trecut, cînd a vorbit urît cu o moderatoare de la Realitatea TV. Totuşi, Becali nu trăieşte în vid, ci într-un sistem media a cărui creaţie este. Şi tocmai de aceea, jurnaliştii au soluţii la îndemînă ca să-l pună la punct pe proaspătul parlamentar.

Problema e vizibilă cu ochiul liber: presa, pînă în momentul în care este făcută şi cu ou, şi cu oţet, îl cultivă pe Becali crescîndu-i notorietatea şi statutul, pînă la punctul la care acesta devine un actor public important şi domină topurile de mediatizare. Lui Becalii se pun întrebări nu numai despre Steaua şi despre liberalism, ci despre orice – de la accidentul pe care l-a făcut Şerban Huidu, pînă la virtuţile estetice ale operei şi înmormîntarea lui Sergiu Nicolaescu.

Ce-l face pe Becali un interlocutor adecvat pentru lucruri de acest fel? Tocmai inadecvarea. Media îl caută pe Becali în orice problemă pentru perlele care-i ies acestuia din gură, perle dintre care, unele, sînt insulte. Cînd insultele sînt la adresa unor terţi, poţi stîrni un scandal, fiindcă ulterior mergi la cel vizat şi pui gaz pe foc, ceea ce-ţi asigură o producţie jurnalistică spornică şi de largă audienţă. Neplăcut e doar cînd tu, reporterul, eşti cel care o încasezi, cum s-a întîmplat acum cîţiva ani cu jurnalistul de sport de la Intact sau, acum cîteva zile, cu moderatoarea de la Realitatea TV.

Aceasta, pe nume Marinela Mititelu, a avut motive bune să-l caute pe proaspătul parlamentar. Era vorba de declaraţia de avere a acestuia, pe care şi-a redactat-o în bătaie de joc, înainte de a o depune la Agenţia Naţională pentru Integritate, pentru a susţine ulterior că nu va respecta legea din acest punct de vedere. A-i cere lui Becali precizări într-o astfel de situaţie nu e neapărat cel mai subtil pas jurnalistic, dar, în principiu, e justificat. Aşa s-a ales Marinela Mititelu cu diferite caracterizări, pe care nu le reproduc aici. Dacă, cumva, aveţi o urmă de curiozitate în privinţa lor, veţi înţelege foarte bine că şi publicul e un pic complice, chiar dacă nu principalul vinovat, în afacerea Becali.

În mod curios, acesta nu s-a născut, în sens public, chiar într-un cotlon întunecat al presei româneşti. Personajul a fost ridicat pe culmi de cel mai glamour post din România, PRO TV, în urma unei înţelegeri financiare nebuloase, dezvăluite de însuşi Gigi Becali prin 2007. Într-o emisiune TV din 2007, acesta vorbea despre „o compensare în trei", între Clubul Steaua, Hotelul Marriott şi postul fondat de Adrian Sârbu. După Becali, PRO TV avea datorii la o firmă care vindea difuzarea TV a meciurilor Stelei, Marriott dădea reclamă la PRO TV, iar Becali avea o datorie la acelaşi Marriott. Din „compensarea în trei" lipseşte chiar Becali, care nu a spus ce a primit în schimb, dar ştirile sportive ale PRO TV, făcute zilnic din cîte cinci declaraţii la rînd ale eminentului om de sport, le-a urmărit toată lumea.

La sport, la PRO TV, nu prea erau înjurături, fiindcă nimeni nu-l lua la bani mărunţi pe Becali. Ci un fel de pseudoinformaţii, din care aflai, dacă te interesa (şi se pare că interesează, curios, multă lume...) ce părere are Becali despre jucătorul X, despre arbitrul Y sau ce intenţionează să facă cu postul de fundaş stînga, dacă astrele se aliniază în naiba ştie ce poziţie şi Anderlecht-ul merge la saună împreună cu Sakhtior Donetk în Kuala Lumpur.

Nu despre asta a fost vorba în cazul moderatoarei de la Realitatea TV, care avea un interes legitim faţă de declaraţia de avere a lui Becali. Îl poţi evita pe acesta într-o atare situaţie?

Duminică, am primit un telefon chiar de la Realitatea TV, pe acest subiect. O făcuse deja Alex Cumpănaşu, din studio, atunci cînd a spus, pe scurt, că lui Becali îi dă nas chiar presa. Eu am adăugat că problema a fost intrarea lui Becali în direct, şi nu faptul că a fost contactat. Omul poate fi înregistrat din regie sau i se poate lua un sincron, după care, în ipoteza că face balamuc, mizeriile se taie şi basta. După ce eu am ieşit din direct, Marinela Mititelu a oftat: „Da, sigur, pentru ca după aceea să mă acuze că îi trunchiez declaraţiile..."

Referitor la care nu poţi să nu te-ntrebi: unde? Becali n-are decît să se dea de ceasul morţii acasă la el, în intimitate, pentru că nu i-au apărut înjurăturile la televizor. Trebuie să fie preluat de (alt)cineva.

În paranteză fie spus, din cele cîteva sute sau poate mii de persoane cu care am stat de vorbă ca ziarist, cel mult cîţiva imbecili au avut senzaţia că tot ceea ce apare la TV, la ziar sau în altă parte este o redare 1:1 a conversaţiei cu sursa. Dacă nu e vorba de un interviu sau ceva asemănător, proporţia dintre discuţie şi ceea ce se vede pe post e între 1:10 şi 1:100. Care ar fi problema, prin urmare?

Sigur, Becali poate prinde pică pe Realitatea TV, cu care ar putea refuza să stea de vorbă şi pe care, eventual, o va bălăcări pe alte posturi TV. Dar asta ţine şi de un anumit consens al presei că Becali e un personaj valoros pentru ea, pentru presă. Asta, deşi lucrurile sînt atît de simple pe cît le-am expus mai sus.

Poate fi tulburat acest consens, cu alte cuvinte, se vor rări în viitor apariţiile în direct, la telefon sau *in corpore*, ale lui Becali? Mai degrabă nu, fiindcă, din păcate, Becali e, într-un sens, un personaj din ce în ce mai valoros, ceea ce înseamnă că televiziunile vor avea motive să se re-becalizeze. Omul a ajuns parlamentar PNL, ceea ce înseamnă, automat, că opinia lui e importantă. Dar, în plus, legătura lui Becali cu PNL contează şi într-un mod mai pervers. Fiul de oier este unul din punctele slabe ale partidului care a găsit de cuviinţă să-i dea girul şi a fost tratat ca atare în campanie. Cît timp era europarlamentar PRM, nu reprezenta o miză. Dar presa românească este segregată politic şi, pentru mediile neprietene actualei coaliţii de guvernare, Becali e o victimă uşoară. Ajunge să-l provoci puţin, pentru ca el să-şi dea drumul la gură, iar tu, ca un jurnalist de înaltă ţinută, să te miri unde a ajuns România şi să te întrebi cum se poate aşa ceva. Dar, de fapt, ce e de mirare?

trecerea prin reviste

● contributors.ro
(14 ianuarie 2012)

Vlad Negrescu scrie un binevenit text intitulat *Sistem de sănătate public* vs *sistem de sănătate privat. Modele europene şi internaţionale*, care face puţină lumină în această discuţie reluată de multe ori şi rămasă nerezolvată:

„În urma unei decizii anunţate de Ministrul Sănătaţii PNL, Eugen Nicolăescu, se pare că serviciile de sănătate din sistemul privat nu vor mai fi finanţate din banii CNAS. În contrapondere cu această măsură, ministrul promite creşterea fondurilor către spitalele publice cu 10%.

Prima consecinţă a deciziei va fi mărirea costurilor serviciilor medicale oferite de instituţiile private, fie că vorbim de simple analize sau de operaţii mai complicate. Acest lucru va conduce automat la reducerea numărului de pacienţi care îşi permit aceste servicii, dispariţia cardurilor private de sănătate oferite de angajatori şi, în final, la posibile reduceri de posturi în sistemul privat.

A doua consecinţă, va fi reatribuirea unor sume importante către sistemul public. Creşterea promisă cu 10% a finanţărilor către sistemul public este una importantă şi poate schimba în bine sistemul medical public din România. Dilema care apare este în ce măsură aceste fonduri îşi vor putea regăsi utilitatea în cel mai scurt timp, în practica medicală din sistemul public subfinanţat de prea mult timp. Pot aceste fonduri să permită o echilibrare între serviciile oferite de sistemul public şi de cel privat?

A treia consecinţă va fi readucerea pacienţilor din sistemul privat către cel public. Acest lucru va creşte solicitările de servicii medicale în sistemul public, dar şi a fondurilor prin sistemul de co-plată. Practica medicală din România face ca în aceeaşi logică să crească, din păcate, şi «atenţiile» financiare făcînd, paradoxal, sistemul medical public mai atractiv pentru tinerii medici care caută să plece din ţară sau din sistem. (...)" (**A. M. S.**)

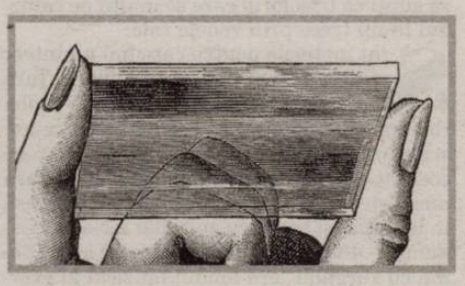

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Despre otevizare

Sîmbăta trecută, la emisiunea *Km 0* de la Digi 24, Crin Antonescu i-a reproşat moderatoarei Elena Vijulie că „otevizează". Aceasta îl întrebase despre disensiunile şi excluderile din PNL (cazul Andrei Chiliman şi celelalte). Desigur, nu se găsea nici un ingredient otevistic în întrebarea moderatoarei: era o chestiune de interes public şi, în plus, formulată foarte civilizat. Nostim este că acuzaţia de otevizare a ajuns în gura politicienilor – iată – un fel de pavăză cu ajutorul căreia încearcă să evite întrebările incomode. Altfel, dacă „interesele partidului o cer", nu se dau în lături să se bălăcească în populismele cele mai ieftine, în mahalagisme şi în manipulări. Iar posturile cu adevărat otevizate sînt chiar iubite de ei, pentru că ştiu să le facă de minune jocurile.

Şi-a şi găsit Crin Antonescu pe cine să acuze de otevizare! Digi 24 este, de departe, cel mai serios, cel mai *quality* post comercial de ştiri de la noi. În timp ce toate celelalte televiziuni „analizau", în zilele de după moartea lui Sergiu Nicolaescu, problema copilului din flori, a sicriului închis sau a fumului nesatisfăcător care a ieşit pe coşul crematoriului, pe Digi 24 se dezbătea chestiunea bugetului. Desigur, telespectatorii erau strînşi buluc pe posturile care disecau mortul, pe nimeni nu interesa la ora aceea bugetul. Asta, deşi funeraliile lui Nicolaescu nu ne afectează viaţa de zi cu zi, pe cînd bugetul, da. Înainte ca Antonescu să rostească acuza de otevizare, am văzut la Digi 24 un excelent interviu, de aproape o oră, cu Mircea Cărtărescu. Ce televiziune de ştiri de la noi mai e dispusă să aloce un asemenea timp valorii şi discuţiilor despre literatură, cînd există atîtea cestiuni arzătoare la ordinea zilei, enunţate de toţi ignarii şi agramaţii României?

Şi-a şi găsit Crin Antonescu pe cine să acuze de otevizare!

Crin Antonescu, în schimb, nu are nici o problemă cu RTV, post pe care-l frecventează chiar cu bucurie. Cum altfel, cînd merge, de fapt, la el acasă, în fieful USL? (Patronul acestui post, Sebastian Ghiţă, devenit parlamentar PSD, a fost pus pe un loc eligibil şi ca urmare a serviciilor electorale asidue pe care RTV i le-a adus lui Victor Ponta.) Apropo de otevizare, RTV a întrecut în tabloidizare şi cacealma chiar şi televiziunea lui Dan Diaconescu. Acesta nu a avut tupeul să-i inventeze lui Sergiu Nicolaescu un fiu din flori, cum au făcut cei de la RTV. Iar astăzi Gigi Becali şi Corneliu Vadim Tudor nu mai sînt obişnuiţii casei la OTV (postul lui Dan Diaconescu era într-o vreme singurul care-l mai primea în studiouri pe Vadim), ci la RTV.

Ştiţi care a fost televiziunea de ştiri cu cea mai mare audienţă în zilele imediat următoare morţii regizorului român? Aţi ghicit: RTV. Asta spune multe despre publicul nostru. Pe de altă parte, asta spune că, dacă încalci toate normele profesionale şi de bunsimţ, ba mai mult, dacă încalci chiar şi legea, ai numai de cîştigat în România.

Desigur, Consiliul Naţional al Audiovizualului s-a sesizat, pentru că televiziunile chiar au sărit calul în cazul morţii lui Sergiu Nicolaescu, dar şi-a dovedit încă o dată neputinţa. Cea mai mare amendă a primit-o RTV – 100.000 de lei. Vi se pare mult? Pentru noi, oamenii de rînd, da, dar pentru o televiziune e un mizilic. 100.000 de lei înseamnă vreo 22.000 de euro. Este salariul pe o lună al unui şef de la RTV, recompensa pentru ca el să producă dejecţii. (Pentru o sumă bunicică, oamenii care altfel par serioşi sînt gata oricînd să-şi dea poalele în cap; sobrul Cătălin Striblea sau profesionista Corina Drăgotescu sînt dispuşi, dacă le bagi teancul de bancnote în bikini, să-ţi evolueze şi cu un mic striptease la bară.) Putem deci considera că, luna aceasta, RTV a plătit un şef în plus, dar astfel a investit într-o afacere care i-a adus un profit excelent. Aşa stînd lucrurile, de ce n-ar mai repeta manevra? De ce să nu ne otevizăm cu spor, cînd în România toţi şi toate ne încurajează să facem asta?

Ioana ANDREESCU

Lumea muncheneză privită prin sticlă

O istorie veche

Am aterizat la München în plin decembrie, la debutul unei ninsori de pomină. Pe parcursul zborului am realizat că ajunsesem, în timp, să am o istorie deja îndelungată legată de acest oraş, care devenise o constantă în viaţa mea – prin faptul că destinul îmi hărăzise evenimente ce mă legau într-un fel sau altul de el. Cu 13 ani în urmă, debutam în viaţa profesională în cadrul unei societăţi germane de renume cu sediul în München. În 2003 vizitam pentru prima dată oraşul de notorietate mondială, printre altele pentru celebrul Oktoberfest şi pentru berea nefiltrată bavareză. Dar şi pentru evenimente istorice, precum dis-

München, oraşul „nevăzut"

Fereastra ce mă despărţea de această lume dădea atît spre un complex comercial cu magazine tipice unui cartier mărginaş al oraşului, suficient de îndepărtat de miezul pregătirilor de sărbătoare, cît şi spre un bulevard principal, cu trafic constant şi destul de intens. Imaginea care se oferea privirilor mele agile se contura ca fiind una familiară: magazine cu care bucureşteanul de rînd a avut timp să se familiarizeze, precum Lidl, DM sau celebrul Aldi (la care tot acest bucureştean, devenit versat în ale cumpărăturilor de import de provenienţă germană, probabil că tînjeşte în secret), acompaniate de altele care n-au reuşit să străpungă încă

La sosirea mea în München ningea neobişnuit de tare.

cursurile electorale inflamatorii ale lui Hitler, marşurile trupelor naziste prin faţa Feldherrnhalle sau atentatul de la Jocurile Olimpice din anul 1972; ori pentru una din cele mai vechi colecţii de artă reunite în Vechea Pinacotecă, pentru celebrul afluent al Dunării, rîul Isar, cu care oraşul München se identifică. A fost însă o vizită pe fugă, deoarece tranzitam oraşul către o altă destinaţie. Am revenit la München în iarna anului 2008, dar – aproape ca un făcut obstinat– din lipsă de timp, nu mi-a fost dat nici atunci să văd oraşul în tihnă. Vizita mea la München din decembrie 2012 a fost pe cît de neplănuită, pe atît de neaşteptată. Căci evenimentele care s-au succedat, premergătoare reîntîlnirii mele de dată recentă cu acest oraş, ţin de un domeniu care transcende logica firească a concretizării planurilor unui turist convenţional.

Cum spuneam, la sosirea mea în München ningea neobişnuit de tare, chiar şi pentru standardele münchenezilor. De vreme ce nu mă cuprinsese încă, în mod justificat, acea stare tipică pe care o resimţim cu toţii în ajunul sărbătorilor, şi nici nu venisem la München cu exaltarea ce stăpîneşte turistul obişnuit, deoarece unicul scop al vizitei mele era unul de ordin medical, m-am rezumat la a contempla „microcosmosul". Şi nu – aşa cum ar fi fost de aşteptat – „macrocosmosul" pe care oraşul meu gazdă l-ar fi putut întruchipa, îndeletnicire pe care o promite orice călătorie într-un oraş european frumos. Din spatele ferestrei camerei în care fusesem cazată – mai bine spus consemnată –, m-am dedat unicei activităţi neştirbite ce-mi mai rămăsese pentru a rămîne în contact cu lumea exterioară, şi anume aceea de a o observa cu ochi curioşi şi nerăbdători, chiar dacă la o scară extrem de redusă.

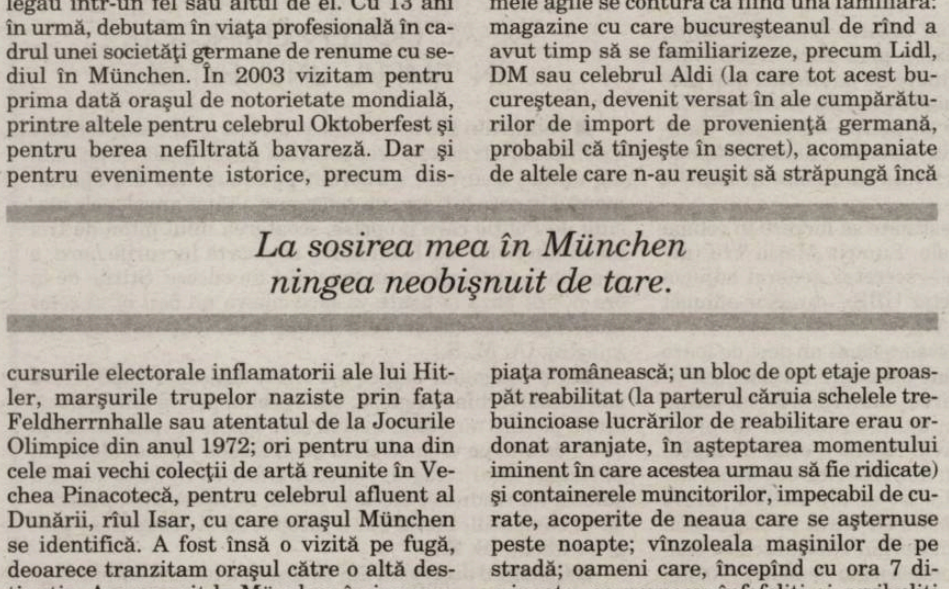

Feldherrnhalle

piaţa românească; un bloc de opt etaje proaspăt reabilitat (la parterul căruia schelele trebuincioase lucrărilor de reabilitare erau ordonat aranjate, în aşteptarea momentului iminent în care acestea urmau să fie ridicate) şi containerele muncitorilor, impecabil de curate, acoperite de neaua care se aşternuse peste noapte; vînzoleala maşinilor de pe stradă; oameni care, începînd cu ora 7 dimineaţa, se porneau înfofoliţi şi zgribuliţi spre locurile lor de muncă. Şi, totuşi, acestei imagini i se suprapunea o alta, cu care eram mai puţin familiarizată: ninsoarea abundentă părea că reuşise să-i determine parţial pe münchenezi să renunţe la a mai circula cu maşina, şi să-şi aleagă drept mijloc de transport bicicleta cea de toate zilele – atît de dragă nemţilor în general, de care aceştia

Lumea îşi vedea de cumpărături cu entuziasmul de rigoare, doamne cochete îşi făceau plimbarea zilnică.

fac uz în masă, mai ales în celelalte anotimpuri mai prietenoase şi indulgente. Tineri mai sportivi, dar şi femei şi oameni vîrstnici nu pregetau să se aventureze în deplasări cu bicicleta, pe-alocuri chiar riscante. Meticuloşi, atenţi la intemperiile vremii, aceştia îşi urmau drumul pe o pistă de bicicletă imaginară, de la care nimeni şi nimic nu-i abătea, acoperită acum de albul imaculat al zăpezii şi din loc în loc de griul derdeluşurilor care se formaseră, spre încîntarea copiilor.

Cum s-a crăpat de zi, curiozitatea mea a crescut considerabil, pentru că am vrut să văd cum au reacţionat autorităţile locale la dezlănţuirea iernii şi ce măsuri au luat acestea în întîmpinarea greutăţilor pe care natura le-a pus de-a curmezişul münchenezilor,

Vechea Pinacoteca în jurul anului 1900

în rutina lor zilnică. Am fost plăcut impresionată să constat că bulevardul era complet deszăpezit, că circulaţia se desfăşura în limitele unui normal rezonabil, ţinînd cont de condiţiile meteo, şi că acolo, pe unicul bulevard la care ochii mei aveau acces direct, era un furnicar de maşinuţe de dezăpezire, nişte miniaturi-surori ale utilajelor scumpe la vedere pe străzile Bucureştiului, în plină zi. În şir indian, simpaticele utilaje mici îşi vedeau nestingherite de treabă, fără să-i incomodeze pe temerarii care se suiseră totuşi la volanul maşinii pentru a-şi vedea mai departe de viaţă, fără frustrări şi stări de ner-

vozitate (care de cele mai multe ori duc a-

proape negreşit la o nevroză colectivă în trafic). Nu a durat mult pînă să apară, în acest tablou iernatic pe care eu îl contemplam deja de ceva vreme, un jeep – imagine de pe străzile bucureştene atît de recurentă pentru ochii mei –, însă al cărui unic scop, de data aceasta, era unul utilitar, şi nu unul monden, aşa cum ştiam eu din experienţa mea de citadin al societăţii româneşti. Jeep-ul avea ataşat în faţă un utilaj de deszăpezire similar celor clasice şi, odată ajuns la locul faptei, s-a pus imediat pe treabă, căci misiunea importantă pe care trebuia să o ducă la îndeplinire era să deschidă calea către universul promiţător al complexului comercial, mai ales într-o perioadă în care febrilitatea cumpărăturilor de sărbători atinsese punctul maxim. Astfel, provocarea pentru acest jeep consta în a-şi îndeplini misiunea pînă la deschiderea magazinelor, lucru care s-a înfăptuit ireproşabil.

În ciuda faptului că ninsoarea domoală, dar perseverentă, a continuat, făcîndu-şi mendrele fără să ţină cont de preferinţele şi capriciile münchenezilor, viaţa – privită de sus, de la geam – şi-a continuat cursul firesc: bebeluşii erau în continuare plimbaţi prin nămeţi, ba de mămici, ba de tătici, lumea îşi vedea de cumpărături cu entuziasmul de rigoare, doamne cochete îşi făceau plimbarea zilnică pe jos sau cumpărăturile, uneori sprijinindu-se de un cadru, unele dintre ele fumînd meticulos şi arborînd un aer de detaşare implacabil. Copiii se-ndreptau spre şi se întorceau de la şcoală neînsoţiţi, într-o stare de *laissez-faire,* iar muncitorii îşi vedeau conştiincios mai departe de lucru, mînaţi parcă doar de înţelesul expresiei proverbiale germane care în timp a devenit unul din clişeele de bază încetăţenite pentru descrierea culturii lor: *Ordnung muss sein.* („Trebuie să fie ordine").

Pledoarie pentru normalitate

Cugetările mele – rezultante directe ale urmăririi spectacolului cotidian ce se derula în faţa ochilor – nu sînt o pledoarie pentru critică, ci pentru nevoia de normalitate. Prin fereastra camerei unde mi-am petrecut „sejurul" la München, oraşul meu gazdă, am întrezărit o lume normală, care pare să funcţioneze pe principiul imperturbabilităţii vieţii. Ori de cîte ori am urmărit o secvenţă din acest film care se derula în faţa ochilor mei, nu m-am putut abţine să nu reflectez la cît de perturbaţi ar fi fost aceiaşi ochi într-un context similar din spaţiul bucureştean. Aşa cum am venit la München pentru soluţii şi reţete existenţiale, tot aşa, ca o consecinţă a interacţiunii cu această frîntură de viaţă muncheneză, am încercat să desluşesc ulterior care ar putea fi reţeta pentru a putea căpăta un sentiment de normalitate – de ce nu? – în oraşul meu natal. Să se reducă oare totul la capacitatea/incapacitatea oamenilor de a trăi cu conştiinţa faptului că, pentru a atinge un sentiment de normalitate, este obligatoriu să resimţi acut nevoia de imperturbabilitate a firescului neabătut al vieţii, în cele mai mărunte componente ale sale?! Mă încrîncenez să cred că mai este încă posibil ca întrebările mele retorice să se transforme în interogaţii simple, care-şi pot găsi negreşit răspunsurile; şi că normalitatea se poate aşterne lin, aşa cum o fac fulgii de nea, şi în conştiinţa bucureştenilor.

Am părăsit München-ul fără să descopăr locuri noi şi fără să cutreier cotloanele pe care le promite orice oraş spre satisfacţia turistului. În calitate de turist, obişnuiesc să bat la picior oraşul vizitat, fără ghiduri turistice şi hărţi. În mod paradoxal, tocmai pe acest oraş, la care cumva tot revin, nu mi-e dat să-l experimentez în felul meu clasic. În compensaţie, mi-a fost însă dat să descopăr alte laturi pe care acesta le poate avea. Dar cel mai important, mi-a fost dat să interacţionez cu oraşul – chiar dacă într-un mod extrem de static şi limitat – prin reprezentanţii populaţiei sale, prin nişte oameni extraordinari care-i fac cinste. München-ul a căpătat, astfel, pentru mine, o dimensiune extrem de umană. Nici un ghid turistic nu ne învaţă despre oamenii locurilor pe care urmează să le vizităm. Putem, cel mult, să-i descoperim, şi odată cu ei, şi spiritul unui oraş.

Ioana Andreescu *este traducătoare şi profesoară de limba germană.*

NU VI SE PARE CĂ PRIN UNELE LOCURI ÎNCEP SĂ APARĂ (ÎN CONTEXTUL REGLEMENTĂRILOR INTERNE) LEGUME HALUCINANTE DESTUL DE COAPTE?

■ Nu vi se pare că încălzirea globală a îngheţat? (**M. M.**)

■ Coşurile de gunoi rotunde din sectorul 3, din lemn de esenţă tare, instalate îndesit de fostul primar Negoiţă, au început să-şi piardă partea interioară de tablă. Gunoi tot se aruncă în ele şi rămîne acolo mult timp, vizibil printre stinghiile de lemn. Noul primar Negoiţă trebuia probabil să decidă: să continue întreţinerea investiţiei – chiar dacă ineficiente – a vechiului Negoiţă, pe motiv că a costat ceva bani publici, sau să o „lichideze“ şi, după un model împămîntenit, să vină cu o altă firmă şi să facă altfel de coşuri, diferite şi poate mai ieftine. Ei bine, vechile coşuri par să rămînă la locurile lor, tot mai părăginite, în vreme ce prin unele locuri încep să apară altele noi, tot de lemn şi cît se poate de asemănătoare cu cele vechi, doar că ceva mai pătrate. Adică diferenţa e aşa cum bine ştiam, doar de prenume. (**A. M.**)

■ În 2012, doi binecunoscuţi condamnaţi s-au apucat de scris cărţi în penitenciar. Adrian Năstase a publicat cartea *România la UE în contextul reglementărilor interne şi europene,* iar Sorin Ovidiu Vântu – un volum intitulat *România – studiu comparativ între trei epoci consecutive: comunism, tranziţie şi perspectivele comunitare.* Conform legislaţiei actuale, astfel de activităţi „literare“ pot duce la reducerea pedepselor. Ce mai, s-a întors lumea cu susul în jos! Dacă în anii comunismului riscai să fii închis rapid pentru asemenea îndeletniciri intelectuale, astăzi ai şanse să-ţi micşorezi cu ele numărul zilelor petrecute după gratii. (**P. M.**)

■ Deşi botaniştii susţin că roşiile sînt un fruct, Curtea Supremă de Justiţie a SUA a decretat că sînt legume. Oricum, se pare că banala roşie are cu aproximativ 7000 de gene mai mult decît un om. Să mai spui despre cineva că a ajuns o legumă! (**M. C.**)

■ În momentele în care izbucneşte cîte un circ mediatic şi nebunia se dezlănţuie, iar comentariile din spaţiul virtual devin halucinante, mă gîndesc că ieşitul din casă are un factor de risc pe care nu-l prea luăm în calcul. (**A. M. S.**)

■ Aspiraţia la apă sfinţită nu scoate, din păcate, ce-i mai bun din toţi semenii noştri: pe lîngă mine, cuminte aşezată la coadă, au trecut cel puţin două doamne, destul de coapte, care au abordat niscaiva strategii prin învăluire (după ce au încercat vorba bună şi apoi protestele), au sărit peste binecuvîntarea preotului şi puparea icoanei şi a crucii, şi ne-am trezit cu ele că au şi plecat cu sticlele în vreo cinci minute. La ce bun comentariile nesărate de după: „Aţi văzut? Chiar şi la biserică...?“ (**I. P.**)

DACĂ LE APEŞI PE BURTĂ SOACRA (DIRECTOR-ADJUNCT CIVIL), TE ANUNŢĂ CĂ OMAGIAZĂ LUNGUL VIEŢII...

■ Becali, la RTV: „Animalele nu sînt însufleţite“. Nu, unele sînt făcute din pluş, altele din plastic, altele din lemn şi încep să vorbească dacă le apeşi pe burtă. (**L. V.**)

Cu ochii-n 3,14

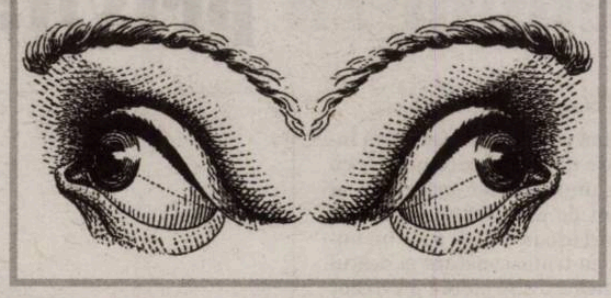

■ Cîteva bloguri de scandal, printre care *LiveStrong,* sînt de părere că stările toxice prin care trece Kate Middleton de cînd este însărcinată se datorează mai ales unor prăjituri cu lavandă trimise de soacra ei vitregă, Camilla Parker. Doamne fereşte să piardă ducesa de Cambridge sarcina, că vom asista la varianta Albei ca Zăpada 2013, cu maştera sufocîndu-şi rivala cu un biscuit malefic oprit în gît. (**S. S.**)

■ Există cîteva nume predestinate să lucreze în echipa lui Marga de la ICR. Printre ele, Eunicia Maria Trif (nepoata soţiei lui Andrei Marga – secretar general adjunct ICR) şi Pompei Cocean (prorector UBB – director-adjunct ICR, filiala Transilvania). (**L. V.**)

■ Văduva lui Sergiu Nicolaescu a făcut un gest de mare bun-simţ şi a dat un comunicat prin care a cerut televiziunilor să nu transmită în direct înmormîntarea, citînd nişte articole de lege. Deci am ajuns ca hienele de presă să fie ameninţate cu Codul Civil. Apoi s-a aflat de faptul că omul a vrut să fie incinerat, dar Biserica Ortodoxă Română are o părere despre asta. De ce are BOR o părere cînd nu e implicată în poveste? Ia să citim pe ziare.com: „«Pentru a păstra renumele lui Sergiu Nicolaescu în conştiinţa poporului român în majoritate ortodox, Arhiepiscopia Bucureştilor a făcut apel către familia marelui regizor să-l înmormînteze creştineşte, iar în acest sens, Arhiepiscopia Bucureştilor şi Parohia Parc Domenii din Bucureşti (Biserica Caşin) vor asigura jumătate din cheltuielile de înmormîntare ale regretatului regizor. Incinerarea este o practică necreştină. În plus, Primăria Capitalei poate oferi un loc de veci la Cimitirul Bellu, în zona unde sînt înmormîntate personalităţile lumii artistice», a spus părintele Constantin Stoica“. Booon, acum să recitim. Deci domnul Stoica de la BOR crede că modul în care o familie decide să spună „adio“ cuiva e treaba poporului pravoslavnic. Pînă aici e vorba doar de grobianism. După care, domnul Stoica de la BOR face şi o ofertă: vă facem discount de 50% din banii de slujbă şi vorbim la Primărie să vă dea loc gratis. Cu alte cuvinte, domnul Stoica de la BOR simte că pierde un client şi face o ofertă de reducere a abonamentului. Asta apropo de hiene. (**C. G.**)

■ Pe un perete dintr-o staţie de metrou, o reclamă te anunţă că la o anumită bancă te aşteaptă, cu daruri multe, Moş Credit. Să înţeleg că de la Moş Gerilă la Moş Credit, Moş Crăciun a fost doar o scurtă perioadă de tranziţie? (**S. G.**)

■ *Jurnalul naţional* îl omagiază pe Mihai Gâdea de ziua lui, iar el publică un text despre sine însuşi, pe care îl încheie comentînd nişte vorbe ale lui Martin Luther King: „Martin Luther King spunea că nu se teme de cuvintele celor violenţi, ci de tăcerea oamenilor cinstiţi. În 2013 îmi doresc stabilitate şi să nu se audă tăcerea celor cinstiţi“. Bravos! Bine zice. *Pour une fois,* sînt de acord. Mai ales că în 2012 s-au auzit asurzitor zgomotele oamenilor de la Antena 3, care n-au tăcut deloc, da' deloc... (**M. V.**)

■ O persoană străbate pe jos, de-a lungul vieţii, cam 160.000 de kilometri. Ca şi cum ar face de patru ori înconjurul Pămîntului. Dacă mai pui că face anual, laolaltă cu planeta, şi un tur în jurul Soarelui, poţi spune despre oameni că sînt destul de plimbăreţi. (**M. C.**)

...ADORMIT PE VREMEA CELUI DE-AL DOILEA EMINESCU, ÎN TIMPUL UNUI EXTAZ

■ Poliţia din Paris a publicat un *best of* al cazurilor sale insolite: turişti danezi recuperaţi în pielea goală de pe stradă, un hoţ beat care a adormit pe canapeaua din apartamentul în care intrase, un şofer care a tăiat anvelopele maşinii de Poliţie care îl oprise, scoaterea unui piton de trei metri din Sena etc. Cum la noi se poartă lucrurile *hard,* o asemenea antologie n-ar avea nici un succes. Ştirile de la ora 5 sînt baza şi poate va face cineva un *best of* al celor mai sîngeroase omoruri din ultimii ani. Neapărat cu multe imagini. (**A. M. S.**)

■ Un octogenar englez s-a trezit din comă după cîteva zile nemaivorbind engleza, dar vorbind foarte bine galeza, limbă pe care nu o ştia, însă la care fusese „expus“ în urmă cu 70 de ani, pe vremea celui de-al Doilea Război Mondial, în timpul unui refugiu. Norocul a fost că nevasta lui ştia galeza, i-a tradus ce zicea şi astfel, în cîteva zile, păstrîndu-şi cumpătul, bietul om a început să-şi recupereze propriul idiom. (**S. S.**)

■ Consiliul Judeţean din Botoşani a hotărît să-l facă pe Mihai Eminescu cetăţean de onoare al judeţului Botoşani. Pasul următor e să primească Steaua României în grad de comandor, apoi *honoris causa* de la Universitatea „Babeş-Bolyai“ şi, în cele din urmă, şefia ICR-ului. Nu ştiu cum de nu s-a gîndit nimeni la asta pînă acum. (**L. V.**)

■ Continuarea şi sfîrşitul buchetului cu nume de firme din Bacău (voi reveni cu altele, din alte părţi, peste cîteva luni): Şoferul SRL, Cabotin Com SRL, Look At Me SRL, Dumbreea Impex SRL, Konstantinii SRL, Pomaltoi SRL, Azur Marcel SRL, Amplu SRL, Depozitul De Scaune SRL, Rainbow Moldova SRL, Calofilia Com SRL, Simultan Divers SRL, Static SRL, Pont Neuf SRL, Funii Şi Cabluri SRL, Ultima Şansă SRL, Tentaţia SRL, La Bază SRL, Mondial Flori & Plante SRL, Raiul Divin SRL, Ghervase Oil SRL, Dulce Acrişor SRL, Siameza SRL, Excepţional Meniu SRL, Solida Birou SRL, Hidropol Studii SRL, Vrăbiuţa Prodcom SRL, Anima SRL, Electro Confident SRL, Soarekarla SRL, Adifier Colect SRL, Trăieşte Natural SRL, Quality & Respect SRL, Conachi Eolica SRL, Vesperal SRL, Ceptul Pur SRL, Cosa Nostra Mario SRL, Extaz SRL, Ciocan Beer SRL, Omul Cu Grădina SRL, Pescăruş Marilu SRL, Ghisheft Impex SRL, Mîndru Constructor SRL, Centrul Părinţii Spun Prezent SRL, Palosh Lac SRL, Fabrica De Sport SRL, Alecu Proprietate Intelectuală SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Andrei GORZO

dilematograf 19

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 467 ■ 24-30 ianuarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

Interviu cu tenorul

MARIUS BRENCIU

pagina 21

VLAD ODOBESCU

„Miracole pe strada H“

pagina 23

Chefuri & cheflii

„În vin e înţelepciunea, în bere e libertatea, în apă sînt bacterii.“

BENJAMIN FRANKLIN

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

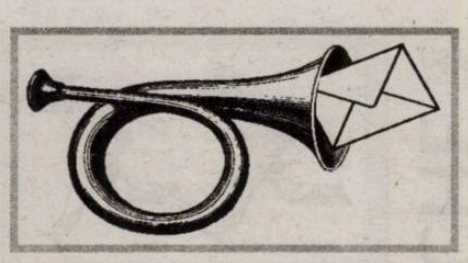

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Gorzo, „Despre Nicolaeşti, canoane şi războaie culturale“

Nu am crescut toţi cu Sergiu Nicolaescu

Sînt de mai multe ori flatat.

În primul rînd, pentru că am devenit semisubiect de articol, sub semnătura unui reputat critic de film, pe care de altfel am avut plăcerea să-l cunosc personal, făcînd parte amîndoi dintr-o comisie de selecţii scenarii pentru TVR, în decembrie 2005. În al doilea rînd, pentru că sînt opus unui istoric de la Ohio University. În al treilea rînd, pentru că reiese cumva că în acest „război cultural“, dl Platon şi cu mine am reprezenta cele două tabere, am fi un fel de exponenţi ai lor. Din păcate, nu merit nici una dintre aceste poziţii.

Nu sînt parte a nici unui război, cultural sau nu. Iniţial, nu am făcut decît să salut intervenţia unui prieten de pe Facebook, care emisese pretenţia extrem de modestă ca moartea lui SN să nu dea naştere unui torent de laude deşănţate la adresa răposatului. Din păcate, acest lucru nu a fost posibil, şi atunci – noi, cei care îl considerăm nul pe Sergiu Nicolaescu – am simţit nevoia să ne exprimăm părerile. Am făcut-o civilizat.

Ulterior, am comentat o expresie a cuiva, care spunea emoţionat şi indignat „Noi am crescut cu filmele lui Sergiu Nicolaescu!“ Ştiţi afirmaţia lui Dan Voiculescu, conform căruia toţi am turnat la Securitate? Ştiţi scuza multora cum că „N-am avut de ales!“ Ei, bine, nu! Nu am crescut toţi cu Sergiu Nicolaescu, nu am turnat toţi, nu ne ascundem toţi sub pretextul că n-am fi avut de ales. *Întotdeauna* ai de ales. Am ţinut să amintesc asta.

Dar n-am spus nici o clipă şi nici măcar nu am sugerat că aş face parte din vreo elită. Din contră, am subliniat de mai multe ori că *am avut noroc* să cresc cu filmele menţionate. Asta e tot.

Cît despre afirmaţia că Sergiu Nicolaescu avea acelaşi tip de discurs naţionalist ca unii regizori hollywoodieni, dl Platon a descoperit America! Numai zilele astea s-a scris enorm despre faptul că SN şi-i luase pe americani drept model, îi studia atent etc. Numai că nu ăsta era subiectul discuţiei noastre de pe Facebook! Subiectul nostru era *calitatea* filmelor, nu ce urmăreau ele. Subiectul nostru era acel „deşi“ din ceea ce scria dl Platon.

Îmi pare rău că vă dezamăgesc, dle Gorzo, dar nu privesc pe nimeni de la nici o înălţime şi nici nu sînt dedicat vreunui canon. Nu vreau să dau nimănui în cap şi nu mă consider superior nici unei categorii sociale sau culturale. Dar îmi menţin afirmaţia: neînţelegerile nu vor putea fi aplanate niciodată. Un foarte bun scriitor şi ziarist a părăsit în anii '90 o redacţie în care era un mic zeu din cauză că „Măi, eu şi ăştia n-am citit aceleaşi cărţi!“ Nu „cărţi la fel de bune“ – ci, simplu, „aceleaşi“. Asta e.

Cu prietenie.

adăugat de Tudor Călin Zarojanu
la 11 ianuarie 2013

Aticolul lui Cristian Ghinea, „Unde e partida moldovenească?“

Amintiri, amintiri

Aveţi dreptate, lumea lui Rosetti este „mult mai realistă şi interesantă“ decît cea a lui Creangă, Totuşi, în nimicnicia mea, ca un inginer neştiutoriu, cu umilinţă mărturisesc: da, am (re)citit *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă fără obligaţie de la şcoală!

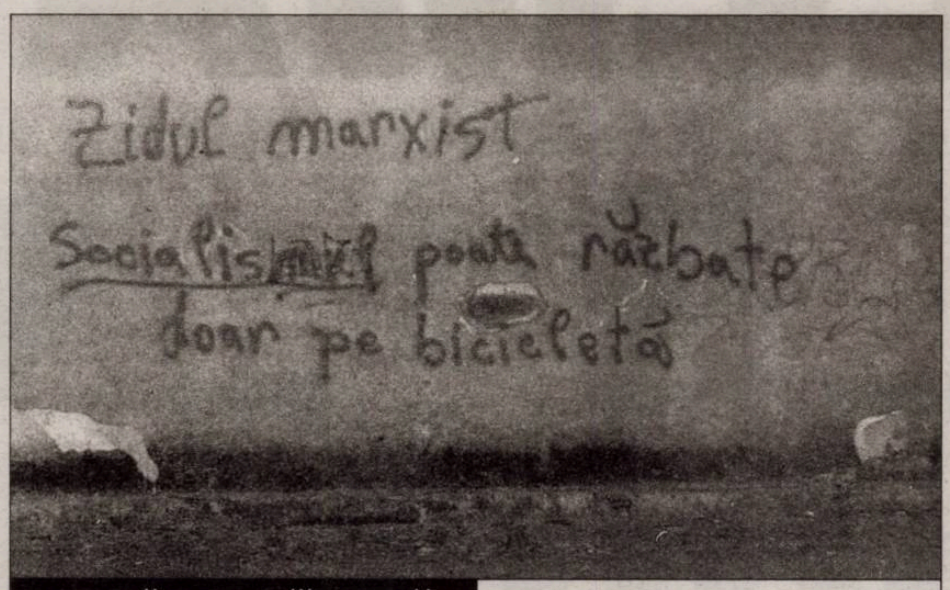

album dilematic Vlad Cătună

Hai să-i comparăm puţin pe cei doi. Au trăit cam în aceleaşi vremuri şi locuri, iar stilurile lor nu sînt foarte diferite. Amîndoi au din plin vînă de povestitor. Dar, trecînd de suprafaţă, vedem că exactitatea unuia devine spontaneitate la celălalt. Rosetti are rigoare, Creangă are savoare. Amintirile lui Rosetti se citesc cu sufletul la gură, nerăbdător să afli ce întîmplări (adevărate) mai urmează. Este creată o frescă, însufleţită, a unor anumite vremuri şi a unor anumite locuri. Este ca o docudramă, meseriaşă şi cu parfum de epocă, de pe un canal de tip Discovery. Pe de altă parte, *Amintirile* lui Creangă se pot citi pe sărite, întîmplările nu se dezvoltă unele din altele şi ordinea lor nu are nici o importanţă. Nu prea ţi se furnizează informaţii, mai degrabă ţi se creează o stare. Nu eşti spectator, simţi că ai putea şi tu, oricînd, să intri în distribuţie. Nu este naraţiune propriu-zisă, este aproape realism magic. Humuleştiul, ca şi Macondo, ar putea fi oricînd, oriunde.

Cred că nimic nu ilustrează mai bine asemănarea, dar şi diferenţele dintre cei doi, decît imaginea mamei, aşa cum o vede fiecare din ei.

Iat-o pe mama lui Rosetti: „Deşi o intelectuală în toată accepţiunea cuvîntului, mama deloc nu se desinteresa de gospodăria casnică: era meşteră în confecţiunea tuturor bunătăţilor care făceau mîndria cucoanelor în tot cursul veacului trecut. Dinaintea ochilor mei văd şi astăzi icoana ei pe terasa de jos a curţii de la Căiuţi, cu mînecile suflecate, cu pestelcă lungă, albă, prinsă de umere cu bolduri şi strînsă la talie, dinaintea unei sobe mobile de fier, deasupra căreia fierbea cu clocot, într-o tingire de formă specială, un sirop oareşicare, curăţindu-l de spuma albă ce se ridica dintr-însul, sau frecînd plecată jos de tot, cu meleşteiul, vrun şerbet în aceiaş tingire, ţinută cu amîndouă mînile şi cu toată puterea, de vro slujnică sau de cămărăşiţă. Dulceţile de tot soiul, ce le făcea după reţetele vestite ale bunicăi Frosiniţei, aveau reputaţie cinsteşă în ţară, ca şi compoturile, vutcile (liquerurile), pastele de gutîi, perjuţele uscate, murăturile şi spirturile din camara noastră.“

Şi iat-o pe mama lui Creangă: „Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea eu zîmbet uneori, cînd începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: «Ieşi, copile cu părul bălan, afară şi rîde la soare, doar s-a îndrepta vremea» şi vremea se îndrepta după rîsul meu... Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfigînd toporul în pămînt, afară, dinaintea uşei; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pămîntul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mînă sau la picior, zicînd: «Na, na!», şi îndată-mi trecea durerea... cînd vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vînt şi vreme rea, sau cînd ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul;... şi altele multe încă făcea... Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cît mi-aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat cînd îi sugeam ţîţa cea dulce şi mă alintam la sînu-i, gîngurind şi uitîndu-mă în ochi-i cu drag! Şi sînge din sîngele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dînsa am învăţat.“

Eu unul încă nu-l izgonesc pe Nică a lui Ştefan a Petrei Ciubotariul din cufărul cu Amintiri!

adăugat de Doru Cusiac
la 16 ianuarie 2013

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 11.100 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

NR. 464

Articolul lui Cristian Ghinea, „O carte altfel. Banală ca un talk-show“

Lipsa de instrucţie şi cultură

Reacţia patriotică a dlui Cristian Ghinea privind lucrarea dlui prof. Lucian Boia este probabil rezultatul unei analize superficiale. Dl Ghinea este un scriitor extrem de activ şi poate din acest motiv nu a avut timpul necesar unui examen mai analitic. În realitate, dl Lucian Boia vine în sprijinul cititorului şi justifică această retrospectivă a etniei noastre la p. 121 cu o formulă sintetică şi extrem de clară: „Prezentul este opera trecutului.“

În fond, ce a urmărit autorul acestei scurte evocări a istoriei noastre? Există o unanimitate de păreri privind descompunerea morală a societăţii actuale. Etnia română oferă în toate domeniile un ansamblu de caracteristici deficitare care, din cauza unor convulsii istorice anterioare, au afectat grav evoluţia spirituală a poporului nostru, măcinat între anxietatea şocurilor externe şi o involuţie a tuturor coordonatelor sale morale. Dl Lucian Boia trece în revistă sintetic principalele momente ale istoriei, adăugînd consideraţii critice unor etape şi momente mai importante din trecutul nostru. Deficienţele principale sînt însă rezultatul unei profunde inculturi, mai ales că, în perimetrul locuit de noi, nu am avut şcoli sau o religie care să consolideze acel minim de cunoştinţe capabile să genereze o elită socială sau o cultură naţională. Această lipsă de instrucţie şi cultură a modelat un primitivism ce se constată permanent la toate nivelele societăţii.

Există o autentică simetrie între lucrarea dlui Lucian Boia şi extraordinara carte a lui D. Drăghincescu intitulată *Din psihologia poporului român*, publicată în 1907. În prefaţa acestei lucrări, autorul face o primă precizare ce merită amintită: „Adevărul este că trecutul nostru atît de agitat şi nefericit nu a dezvoltat numai însuşiri sufleteşti nefericite, dar a adăugat pe lîngă lipsurile noastre morale de la obîrşie şi alte defecte noi.“ Cartea lui D. Drăghincescu merită studiată de toţi cei care au impresia că pot pune în discuţie probleme istorice sau realităţile crude de astăzi. De ce este România altfel reprezintă o investigaţie similară cu cea din 1907. Sîntem o ţară pentru care etnogeneza este încă învăluită în mister şi, ca să exemplificăm diferenţieri de ordin statistic, merită să amintim că în 1359, cînd Bogdan intră în Moldova cu cetele sale din Maramureş găseşte o ţară aproape pustie în timp ce la Cracovia se edifica în 1364 o universitate. Această diferenţă uriaşă de însuşire a culturii rămîne ca o pacoste peste destinul neamului nostru şi oferă diferenţieri care comparativ ne sînt defavorabile. Să nu uităm că în statistica anului 1938 apare ca analfabetă aproape jumătate din populaţia ţării.

Şcolarizările forţate din timpul comunismului au redus acest procent de 50%, dar dacă ştiu să citească şi (aproximativ) să scrie, o mare parte din români sînt încă victima unor intoxicări extremiste, grefate pe un suport etnic şi spiritual extrem de vulnerabil.

Lipsa noastră de rezistenţă morală mult prea bine cunoscută este rezultatul unei evoluţii nefericite care, timp de secole, a compromis capacitatea acestei ţări de a rezista spiritual în contact cu vitregia istoriei. Dl prof. Lucian Boia a vrut să argumenteze cauzele unor eşecuri morale cronice, astăzi mai vizibile ca niciodată.

Dan Emanoil DOBREANU

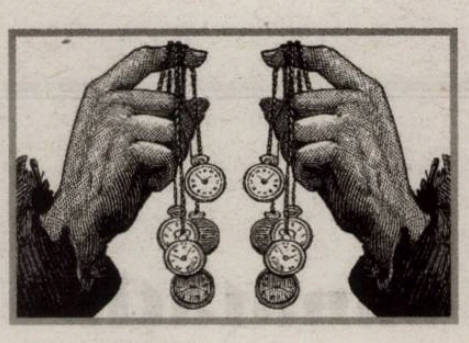

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Ianuarie-februarie 1968

Notă – ianuarie 2013: Într-un caiet vechi, descopăr o serie de pagini care conspectează amănunțit Chateaubriand, *Le Génie du Christianisme*. Cîți cititori mai are astăzi această carte? E, totuși, în ea, un amestec de subtilitate și candoare care ar merita recuperat de noile generații, confruntate, cu sau fără voia lor, cu pătimașe dezbateri pe tema: era sau nu Eminescu ateu? Transcriu cîteva fragmente și comentarii, în speranța că ar putea stîrni încă nostalgii și curiozități.

■ cele trei „virtuți“ ale religiei: vechimea, misterul, ceremonia.

■ misterul se „arată“, *ni* se arată, în spațiul umbrei, al tăcerii și al singurătății. (Chateaubriand găsește că „locul“ lui predilect nu e cîmpia, ci pădurea. Îi lipsea experiența deșertului, sau a Bărăganului...)

■ pentru a înțelege bine „spiritul legii“, trebuie să percepi legea ca muzică (reformularea mea).

■ creștinismul nu recunoaște decît două „stări“ sociale, două „clase“: celibatul și căsătoria.

■ pentru evocarea slujbelor paleocreștine, e citată, cu adaosuri personale, prima Apologie a Sfîntului Iustin Martirul și Filozoful. Creștinismul ca „religie nouă“ s-a născut în subteranele unui vechi și mare imperiu păgîn, din nevoia de a opune corupției în care se scufunda societatea romană, moravurile simple ale „vîrstei de aur“. Firescul încearcă să evacueze artificiul. Se caută pacea lăuntrică a umanității aurorale, dar în condițiile unei cvasi-ireversibile pierderi a inocenței și a libertății. În „epoca de aur“, viața „simplă“ era „normalitatea“ însăși. Acum, ea este o opțiune riscantă. Primii creștini nu reușesc, de aceea, să redobîndească, odată cu simplitatea, și *bucuria* inițială. Virtutea lor se naște în umbra catacombelor. Slujbele lor se petrec în lacrimi. Dumnezeul lor și ei înșiși sînt victime ale persecuției. Dar cu atît mai prețioasă e reușita lor, căci ea nu e „naturală“, ci cultivată în împrejurări potrivnice.

Cele trei „virtuți“ ale religiei.

■ lumea și omul se „strică“ prin dizarmonia crescîndă a ansamblurilor. *Ordinea* structurală devine *tensiune* și ruptură. În cazul omului: rațiunea și inima, date constitutive ale lui, intră în disjuncție. Cu cît insul e mai „civilizat“, rigoarea lui morală se relativizează: cînd e prea liber – e grosolan, cînd se ocupă de științe – își pierde imaginația și credința, cînd e „inspirat“ – i se fisurează discernămîntul. Ideile asfixiază sentimentele, sentimentele asfixiază ideile. Ceea ce fusese alcătuit pentru a funcționa în concordie sfîrșește în război și destrămare.

■ considerații despre astronomie – două surse ale ei: nevoia de *orientare*, născută din experiența păstorilor nomazi, și necesitatea *măsurătorii*, legată de apariția proprietății. Popoarele mai apropiate de natură și mai „conservatoare“ au înțeles mai repede și mai bine astronomia decît cele „mai avansate“ (vechii indieni *vs* vechii greci). Se uită că, după căderea Romei, astronomia, laolaltă cu alte științe și-au găsit adăpost în mînăstiri, adică în instituții pe care „modernitatea“ le dezavuează.

■ mișcarea și repaosul, întunericul și lumina, anotimpurile etc. nu sînt succesive decît în aparență; în realitate sînt coexistente și veșnice. În același moment în care noi intrăm în noapte, alții intră în zi: spectatorii se schimbă, dar spectacolul rămîne același. Altfel spus, ziua și noaptea sînt succesive în spațiu (durată „progresivă“), dar simultane în timp (durată „absolută“). În timp se exprimă *unitatea* universului, în spațiu – *diversitatea* lui. Spațiul e discontinuu, are „părți“, timpul e continuu, are prescurtări: fiecare subdiviziune a timpului are structura întregului, fiecare minut e eternitate prescurtată. Dacă am putea percepe, dintr-o privire, tot ce se petrece în lume în intervalul aceluiași minut, am constata că acel minut conține totul: naștere, moarte, iarnă, secetă, catastrofă și euforie.

■ zborul se asociază, discret, cu singurătatea. Chiar cînd zboară în stol, fiecare pasăre e izolată în plutirea ei.

■ ■ ■

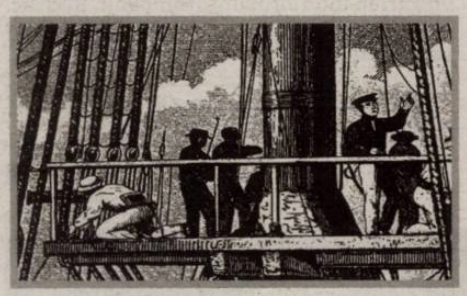

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Talk-show la Dilema

În zilele noastre cu multe televiziuni, *talk-show*-ul e omniprezent. Pentru că e ieftin. Iar managerii televiziunilor mici, dar bătăioase, știu acest lucru. În loc să trimiți reporteri pe teren care să facă anchete și reportaje despre viața reală și despre problemele oamenilor (ceea ce ar presupune costuri, logistică, răbdare și altele), mai bine inviți seară de seară în studio cîțiva inși care să-și dea cu părerea despre care cred ei că ar fi problemele oamenilor. Iar ei (obișnuiții *talk-show*-urilor, cei care fac naveta între diversele televiziuni „de știri“) află care sînt problemele oamenilor... uitîndu-se la televizor, desigur. Dar dacă sîntem dispuși să ieșim din prezentul care ni se pare dominat de „televiziunile de știri“ (a calculat cineva cît la sută din programele numitelor televiziuni reprezintă știri și cît la sută dat-cu-părereaca-să-treacă-timpul-și-să-se-uite-fraierii?), constatăm că n-a fost totdeauna așa. În recenta noastră istorie democratică, „ideea de talk-show“ are o oarecare evoluție...

În 1993, cînd s-a înființat *Dilema*, cred că nici termenul de talk-show nu era cunoscut în România (sau, mă rog, îl cunoșteau foarte puțini). Era doar o televiziune – TVR – care se comporta ca fiind a Statului, deci a Guvernului (sau a Conducerii) și, în consecință, invita în studio niscaiva oameni care să-și dea cu părerea „pe linie“ (așa cum se știa că *trebuie*, de pe vremea vechiului regim). Cu alte cuvinte, să „educe poporul cu televizorul“. Ideea de a invita oameni cu păreri și interese diferite, care să susțină puncte de vedere diferite (și, din această confruntare, publicul să-și poată forma propriile opinii, să poată cîntări argumentele etc., etc.) a fost una dintre cele mai grele lecții ale democrației, într-o societate prea mult dedată la confortul vechiului slogan „cine nu e cu noi, e împotriva noastră“. Și apoi, cum să inviți în studio, să se adreseze țării, niște cetățeni care se opuneau Guvernului, precum Corneliu Coposu, Radu Câmpeanu, tineri furioși și anticomuniști, ori studenți bătuți de mineri în iunie 1990? Dacă se supără „conducerea superioară“ și sună pe „telefonul roșu“? Acum, cînd îmi amintesc de toate aceste „probleme“, nu știu dacă trebuie să rîd sau să plîng (deși, structural, îmi vine să rîd pînă mă prăpădesc...). Dar atunci, era o problemă cît se poate de serioasă cine apare la televiziune și „se adresează țării“. (Pentru cei mai tineri: nu, atunci nu erau programe de monitorizare, nici legi care să impună pluralismul de opinii, nici CNA, nici nimic...) Carevasăzică, o lege fundamentală (și, în esență, foarte simplă) a democrației – aceea că trebuie acceptat pluralismul opiniilor și intereselor pentru ca societatea să poată funcționa – a fost extrem de greu de învățat după decenii de discurs monolitic (oficial) și de dublu limbaj (neoficial).

O contribuție bunicică la instaurarea pluralismului de opinii.

Epoca de glorie a *talk-show*-ului a început după 1995-'96, cînd au apărut televiziunile private (deci, funcțional, și-a intrat în rol „alternativa“). Tele 7ABC – *o, tempora!*. – s-a afirmat tocmai datorită opiniilor „alternative“ și faptului că prezenta „pe sticlă“ altfel de oameni decît televiziunea „de stat“. PRO TV a avut de la început în grilă – pe lîngă cioacele *mass-market* bazate pe „te uiți și cîștigi“ și pe premii de milioane acordate de Florin Călinescu la emisiunea de dimineață – și talk-show-uri adevărate, în care se puteau vedea oameni diferiți exprimîndu-și liber opiniile. Dar nu trebuie uitat un episod provocat de o televiziune „mică“ și nouă pe atunci, în agitația anilor '90, Prima TV: a venit de la început cu un program sistematic de talk-show-uri, cîte unul pe seară, structurate coerent.

În acest context, ceea ce a făcut *Dilema* imediat după înființare mi se pare – cu toată modestia – o contribuție bunicică la instaurarea pluralismului de opinii în România. Încă de la început, a apărut ideea de a organiza „Divanul Dilemei“ – adică o dezbatere cu mai multe persoane cu idei și opinii diferite, moderată de un membru al redacției, înregistrată, transcrisă și apoi publicată în paginile revistei. Un fel de talk-show tipărit. Primul „episod“ din serie a fost o discuție între domnul Petre Mihai Băcanu – care denunța consecvent, zi de zi, Serviciul Român de Informații ca fiind o continuare a vechii Securități – și domnul Virgil Măgureanu, directorul SRI. A fost nevoie de un întreg balet protocolar pentru ca împricinații să accepte să stea de vorbă față în față. Pînă la urmă, s-a întîmplat, cu efect zero: dl Băcanu n-a făcut nici o „demascare“ notabilă (ci a expus aceleași probleme generale pe care le scria zilnic în ziar), iar dl Măgureanu și-a exersat încă o dată tehnica de a vorbi fără să spună, de fapt, nimic. Au urmat alte „Divanuri“ – cu premise mai puțin spectaculoase, dar cu dificultăți concrete la fel de mari – care au adunat în jurul unui reportofon intelectuali, oameni politici, jurnaliști pe care, în anul de grație 1993, peisajul public românesc îi plasa „limpede“ în tabere diferite. Lucrul cel mai greu era să-i aduni pe aceștia oameni împreună, să-i faci să accepte situația simplă (și banală, în orice democrație) că vor avea de discutat pe o temă anume cu niște oameni care au alte păreri decît ale lor. Bunăoară, știți ce greu a fost să-i adunăm la un loc, pentru a discuta despre proprietatea privată *vs* proprietatea de stat (caraghioasă dilemă, nu? dar atunci era „la ordinea zilei“) pe Dinu Patriciu (june liberal), Vasile Văcaru („fundamentalist“ al FSN, între timp dus dintre noi), Radu Vasile (țărănist, deci „trădător“) și Alexandru Paleologu? În primele minute, nici măcar nu se priveau. La sfîrșitul discuției, s-au „umanizat“ toți, dîndu-și seama că – totuși – să exprimi opinii diferite e un exercițiu sănătos, nicidecum un „pericol“. Știți ce greu era să-l inviți la o dezbatere pe vicepreședintele partidului la putere și să ți se spună (după ce precizai că la dezbatere vor fi prezenți și oameni din opoziție) că „n-am primit aprobare de la partid“? Știți ce semnificativ și plin de învățăminte era să constați că, la ora și data stabilite, venea la dezbatere doar reprezentantul opoziției, nu și cel al puterii? (Care, evident, nici nu mai răspundea vreodată la telefon...) Știți ce dezamăgitor era ca, la o anume dezbatere, intelectuali respectabili să refuze să participe (deși amîndoi erau teoretic în aceeași tabără a deschiderii României către Occident și a luptei împotriva „neocomunismului“), din simplul motiv că „eu nu am ce vorbi cu ăla/aia“?

Una peste alta, totuși, prima serie numită „Divanul Dilemei“ a avut loc. Era un mic exercițiu democratic autentic, poate stîngaci și naiv. Acum, cînd toate partidele dau buzna – prin reprezentanții lor – la toate televiziunile, e banal. Atunci, cînd asemenea confruntări deschise erau greu de organizat, discuțiile erau mult mai substanțiale, în ciuda înverșunării irațională a „combatanților“.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Monopolul natural al sănătăţii

În 1991, eram prin Germania, la filmare. O echipă relativ redusă: un operator şi doi redactori. Celălalt ziarist era Emanuel Isopescu. Sărmanul, avea o înfiorătoare durere de măsea. Falca umflată, dureri crîncene. Ajunşi în Hamburg, în loc să mergem şi noi, ca tot omul, la o plimbare prin frumosul Sankt Pauli, îl ajutam pe Lulu Isopescu să găsească un medic de urgenţă. Era cam pe la două noaptea. I-am spus opinia mea: să ia un antibiotic de genul oxicilinei, să se îndoape cu algocalmine pentru a scăpa de durere şi să meargă cît de repede la un stomatolog. El, nimic: „avem asigurare medicală plătită, de ce să nu chemăm un medic?" L-am chemat.

A venit doctorul neamţ, medic de familie. S-a uitat la Isopescu, i-a palpat falca. Apoi i-a prescris un antibiotic din gama oxicilinei, multe analgezice de tip algocalmin şi i-a recomandat o vizită cît mai urgentă la un stomatolog. Apoi a tăiat chitanţa pentru suma de 200 de mărci, contravaloarea consultaţiei (cam 140 de dolari, la cursul acelei perioade). Cinci ani mai tîrziu, la îndemnul expres al FMI şi pe banii Băncii Mondiale, România dezvolta un proiect-pilot pentru patru judeţe, încercînd să copieze modelul german al asigurărilor de sănătate.

Ca ziarist, mi-am exprimat rezerve serioase în privinţa reuşitei acelui model în România. Aveam argumentul administrativ. Sistemul german de asigurări de sănătate presupune multă rigoare birocratică, pe care românul nu este obişnuit a o practica. În plus, mai era vorba şi de costuri, ziceam eu. Făceam un simplu raport între PIB-ul german şi cel românesc şi îmi dădeam seama care ar fi diferenţa de calitate între două acte medicale similare, la noi şi la ei. Total empiric, calculam cîtă risipă (proporţională cu PIB-ul) s-ar produce în România (pe un sistem similar) dacă un medic de familie neamţ a încasat două sute de mărci pentru trei minute de consultaţie în Hamburg.

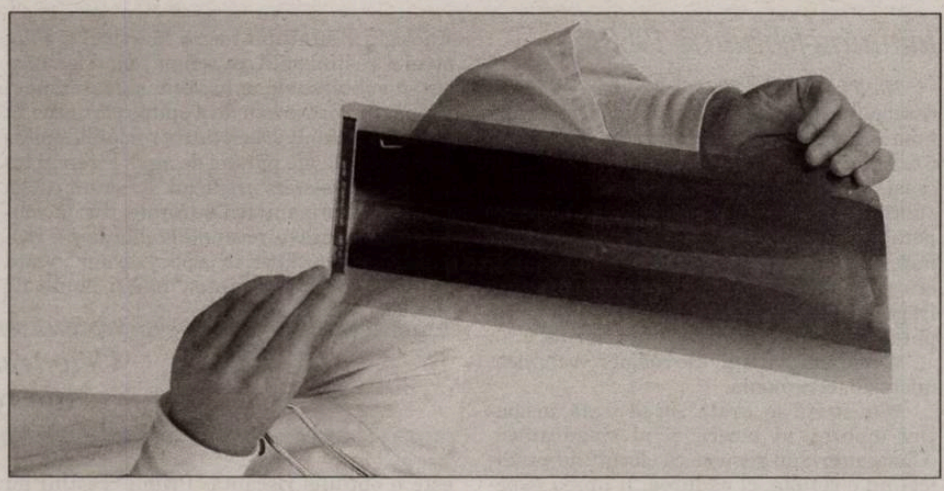

Au trecut anii, am copiat sistemul german. Cum arată „al nostru" acum (ni se pare că) ştim. Medicul de familie român face multă hîrţogăraie şi semnează bilete de trimitere la specialişti. Dintr-aceştia avem din ce în ce mai puţini (din pricina emigraţiei profesionale) iar condiţiile din spitalele publice sînt imprevizibile. Unele sînt foarte bine conduse, altele sînt în pragul ruinei. Între timp, a apărut un debuşeu: sistemul privat. În medie, condiţiile de tratament sînt mai bune ca în sistemul public. Medicii şi asistenţii medicali sînt cam aceiaşi ca la stat, majoritatea muncind două norme. În plus, parte din serviciile medicale de la „privaţi" sînt decontate de la bugetul de stat. Era momentul să apară zavera. Cît să fie alocarea bugetară pentru particulari? Vă mai amintiţi conflictul Băsescu – Arafat, de acum un an? A pornit exact de la accesul serviciilor private de urgenţă la finanţarea publică. Acum, ministrul Nicolăescu afirmă: „Spitalul privat este o afacere ca oricare alta, nu are de ce să ceară bani de la stat" şi anunţă intenţia de a bărbieri din alocarea lor bugetară. Delegaţia FMI vine la Bucureşti, primeşte în audienţă pe reprezentanţii lobby-ului sistemului privat şi afirmă că „pacientul român are dreptul de a alege". Carevasăzică, introduce în ecuaţie ideea Sfintei Libere Concurenţe, cea pe deplin aducătoare de bună chivernisire şi calitate sporită pe bani mai bine folosiţi.

Era momentul să apară zavera.

În opinia mea, nici una dintre părţi nu are întru totul dreptate. În mod cert, pacientul (plătitor de taxe şi impozite) cu dare de mînă are dreptul la a-i fi subvenţionată o parte din tratament, proporţional cu cît a contribuit la buget, în cazul în care doreşte (şi poate) să se trateze în sistemul privat. Pe de altă parte, ideea liberei concurenţe în sistemul de servicii de sănătate ar fi, zice-se, total falsă. Fie sistemul cît de privat, în cea mai liberală ţară din lume, furnizorii de sănătate ar trebui trataţi ca un monopol natural, în nici un caz ca părţi ale unei pieţe libere. În acest caz, sfada spitale publice – spitale particulare ar fi similară cu bătaia pe buget dintre directorul de producţie şi cel de vînzări în interiorul unei companii. Rectific: al unei regii autonome. Fără nici un folos pentru client.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

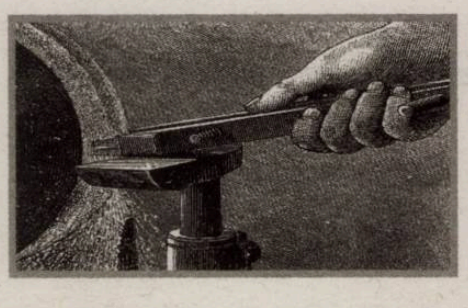

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Cîteva decizii cruciale în 2013

Credeaţi că anii cruciali s-au sfîrşit? Ei bine, nu – sau, în orice caz, nu în 2013. Ba, chiar – aşa cum spunea George Friedman, fondatorul celebrului centru de analiza strategică Stratfor – Europa este locul spre care lumea ar trebui să privească cel mai atent în 2013.

■ ***Euro a supravieţuit, dar...***

Este adevărat că, dacă s-ar imagina un premiu pentru supravieţuitorul anului, moneda euro ar fi de departe laureata pe 2012. Preţul, însă, este imens: un număr de 26 de milioane de şomeri în Europa celor 500 de milioane de locuitori. Adică 11,8% din populaţia activă în zona euro, 10% pentru întreaga Uniune. Un nivel record şi o adevărată catastrofă în rîndul tinerilor: un sfert dintre europenii cu vîrste mai mici de 25 de ani sînt şomeri. Şi nici să nu ne aşteptăm la minuni în 2013 – este mesajul plin de francheţe, adresat europenilor de comisarul pentru muncă, afaceri sociale şi incluziune, László Andor. Pur şi simplu, nu se poate imagina că, din punct de vedere social, anul 2013 va putea decurge la fel precum precedentul. Este adevărat că euro a fost supravieţuitorul lui 2012, însă cum vei putea să le explici celor care au strîns din dinţi şi au dus greul că proiectul euro a fost gîndit pentru a asigura bunăstarea Uniunii? Cum să-i convingi să nu susţină mişcările centrifuge, mesajele izolaţioniste, platformele antieuropene? O îmbunătăţire a climatului social european este obligatorie în 2013, dacă vrem ca proiectul să supravieţuiască.

■ ***Ameninţarea „euro-schismei"***

Problema este că sărăcia şi lipsa de perspectivă nu sînt uniform distribuite pe cuprinsul Uniunii Europene.

Europa riscă acum să se împartă nu între Est şi Vest, ci între un Nord încă bogat şi tentat de izolare (mai mult sau mai puţin arogantă) şi un Sud năpădit de probleme economice şi sociale, cu o populaţie tot mai nemulţumită.

Noul zid, de data aceasta unul virtual, a fost mai vizibil decît oricînd la Consiliul din noiembrie, cînd liderii statelor membre, divizaţi între aşa-numiţii donator şi beneficiari neţi, nu au reuşit să ajungă la un compromise în privinţa bugetului pentru 2014-2020. Să nu ne facem iluzii că un eventual compromis la Consiliul din 7-8 februarie va rezolva şi problema. Fractura este cu mult mai profundă. Anul 2013 ar trebui să fie unul al deciziilor politice majore, în favoarea zonelor periferice ale Uniunii. Problema este că, dacă asemenea decizii nu au fost posibile pînă acum, aceasta nu a fost din cauza lipsei de voinţă a eurocraţilor de la Bruxelles, ci a intereselor divergente din marile capitale ale statelor membre. Din păcate, nimic notabil nu s-a întîmplat în ultima vreme pentru a schimba abordarea liderilor. În definitiv, cu foarte puţine excepţii, e mai uşor să cîştigi alegerile la tine acasă *împotriva* Uniunii Europene decît *pentru* aceasta.

■ ***Cu noi cum rămîne?***

Avem un interes imediat în ce priveşte poziţionarea Marii Britanii în raport cu Uniunea – mai precis, cît de departe vor merge liderii europeni în a oferi concesii Londrei pentru a o menţine în interior. Renaţionalizarea unor atribuţii cedate de Londra către Bruxelles-ul european reprezintă linia de forţă a politicii premierului David Cameron. Împins de la spate de curentul conservator eurosceptic, ţinut în şah de opoziţia laburistă, interesată doar în lărgirea breşei din coaliţia conservator-liberale şi sub presiunea unei opinii publice tot mai favorabile izolării, premierul Cameron speră să scape oferind britanicilor „soluţia *soft*" a renaţionalizării, în locul deciziei dure a abandonului proiectului european. Unul dintre capitolele în care Londra vrea să dispună de una singură este şi cel al imigraţiei. Iar tabloidele din Insulă şi mai apoi unii oficiali au declanşat o adevărată isterie legată de momentul 1 ianuarie 2014, cînd accesul românilor şi al bulgarilor pe piaţa europeană a muncii va fi liberalizat.

Teoretic, Marea Britanie nu are de ales – trebuie să-şi deschidă porţile, aşa cum s-a angajat cînd a ratificat Tratatele de Aderare pentru România şi Bulgaria. Dacă ar proceda altfel, ar fi imediat sancţionată de Comisie.

Un compromis între marile state membre, peste capul României şi al Bulgariei, ar fi iarăşi imposibil – Bucureştiul şi Sofia ar folosi imediat, şi pe bună dreptate, dreptul de veto.

Rămîne ca posibilitate pur teoretică o interpretare tendenţioasă, o legătură forţată de tipul celei care s-a făcut între monitorizarea pe justiţie (MCV) şi aderarea la spaţiul Schengen. Pentru aceasta însă va fi nevoie de un efort de imaginaţie mult sporit, iar nedreptatea care s-ar face României şi Bulgariei se va vedea şi din avion. Cel mai probabil, retorica britanică este doar o sperietoare, o îngroşare a tonului în perspectiva unei negocieri dure. Dar cum am păţit-o deja cu aderarea la spaţiul Schengen (am îndeplinit criteriile tehnice, dar s-au inventat, pe lîngă tratate, unele politice...), e bine să fim atenţi. Ştiţi ce face acela care s-a fript cu ciorbă...

■ ***... Şi un interes românesc pe termen lung***

Într-un articol postat pe blogul său la finele anului trecut, comisarul pentru politică regională, Johannes Hahn, a descris schimbările ce vor avea loc din viitorul exerciţiu bugetar. Accentul se va pune pe rezultatele concrete, măsurabile. Totul va trebui să contribuie la atingerea obiectivelor Strategiei 2020. Deci, vor fi finanţate cu precădere proiecte privind investiţiile inteligente, metodele de producţie eficiente energetic, proiectele de cercetare şi inovare.

Începînd cu anul 2014, Comisia va semna contracte de investiţii şi de dezvoltare cu fiecare stat membru şi direct cu fiecare regiune, cu obiective clare, în conformitate cu Strategia Europa 2020. O schimbare de viziune, aşadar, căreia România va trebui să-i facă faţă. Cum? Simplu, dar atît de complicat: prin stabilirea clară a priorităţilor, la ea acasă. Adică, printr-un proiect naţional.

Un proiect ce s-a dovedit pînă acum a fi cu mult peste puterile noastre. Mai exact, ale „vizionarilor" care ne conduc.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note precare

■ O însemnare a lui Eugène Ionesco din 1967: „Conflictul din Orientul Mijlociu s-a liniştit puţin. Ne-a împiedicat să ne ocupăm de literatură timp de trei sau patru săptămîni. Acum, pot să reîncep. Din timp în timp sîntem proiectaţi în evenimente. Apoi, un calm precar se reconstituie iar. Ne regăsim în plină iluzie. Atunci, putem să facem literatură frumoasă şi să vorbim, de exemplu, despre faptul că ştim că liniştea precară din acest moment este iluzorie. O ştim şi n-o ştim. Vorbim despre iluzie şi despre ce nu este iluzie. Ne aflăm, cu toate acestea, în iluzie, şi doar cu un picior în realitate." Mi-amintesc că, în timpul zaverei constituţionale din vara lui 2012, mulţi oameni care trăiesc prin şi pentru scris erau bulversaţi, nervoşi, deprimaţi din acelaşi motiv: ştirile i-au extras brutal din lumea lor şi i-au plasat captivi în nelinişte şi tensiune. De fapt, îi irita precaritatea liniştii democratice de la noi. Insuportabil pentru orice spirit lucid este tocmai asta: faptul că dezastrul se află mereu la un pas distanţă, te poate doborî oricînd, pe neaşteptate, fără să-l poţi prevedea, fără să-l poţi preîntîmpina, fără să-l poţi evita. Precaritate – cuvîntul apare de două ori în micul fragment citat de mine din Ionesco, şi este ataşat adjectival substativelor „calm" şi „linişte". Substanţa calmului, a liniştii este injectată cu precaritate. Conştiinţa acestei precarităţi împinge la disperare pe orice lucid. Salvarea – şi după Ionesco, şi după alţii foarte mulţi de dinaintea lui – este evadarea în iluzie. Iluzia e utilă şi eficientă pe termen scurt. E un fel de narcotic.

■ Dean Martin spunea pe scenă, în spectacolele The Rat Pack, o glumă care avea de fiecare dată succes: nu eşti beat decît atunci cînd stai întins pe podea şi simţi nevoia să te ţii de ceva. Iluzia are exact rolul mînerelor pe care beţia de luciditate te face să le cauţi cînd stai întins pe podea. Iluzia pe care o vindea Dean Martin la fiecare spectacol de genul acesta era că e abţiguit şi că, în general, bea de stinge. Acum ştim că Dean Martin era departe de a fi un băutor – prietenii lui mărturisesc că nici „*social drinker*" nu era –, că nici vorbă să fi fost măcar încălzit de alcool pe scenă, iar în paharele pe care le tot ţinea în mînă spunînd că sînt pline cu Jack Daniel's era, întotdeauna, ceai. Iluzie...

Sentimentul precarităţii mele.

■ Cu cîţiva ani în urmă (vreo şapte), un scurt cutremur a zgîlţîit Bucureştii într-o seară de toamnă blîndă. În fapt, nimic dramatic. Lumea a şi uitat acel cutremur. De atunci, alte zeci de cutremure similare s-au succedat. Dar acela mi-a rămas mie în memorie pentru că eram singur acasă, era întuneric afară, probabil că nu eram în cea mai bună stare sufletească, şi spaima mea a fost imensă, paralizantă, aproape, în apogeul ei, isterică, aproape, în urmarea ei. Am oroare de cutremure – sînt coşmarul meu cel mai puternic. După ce blocul meu a încetat să se mai clatine, am luat-o pe scări în jos, spre ieşire. Am ieşit în stradă şi am constatat că nimeni altcineva de la mine din bloc ori din imobilele vecine nu ieşise pe stradă. Am stat singur pe trotuar, am fumat o ţigară, am privit maşinile care se scurgeau încet pe strada mea. La un moment dat, portarul a deschis uşa blocului şi m-a întrebat dacă totul e în regulă cu mine, cum stau acolo la marginea trotuarului în papuci şi privesc în sus şi-n jos. Portarul acesta e foarte grijuliu cu mine. Îmi dă mereu sfaturi de toate felurile. Ieri, de pildă, m-a sfătuit să nu pun la inimă ce-mi fac ăştia de la mine din partid, că-s hoţi şi derbedei toţi, şi de-aia nu i-a votat poporul şi nici nu o să-i mai voteze, şi să trec la partidul „lui domnu' Dan", că el e om bun, cinstit şi are grijă de oameni. În fine, portarul meu îmi dă fel de fel de sfaturi venite din asemenea inocentă bunătate, încît aproape mi-e drag omul. Atunci, în seara acelui cutremur, nu făceam politică, şi portarul era mai preocupat de viaţa decît de cariera mea. A deschis, aşadar, uşa blocului şi m-a întrebat dacă sînt bine. Da, i-am răspuns. Doar că nu înţeleg cum de n-au ieşit oamenii afară. A fost, totuşi, cutremur. Portarul mi-a spus că nu s-au speriat toţi aşa ca mine. Că sînt cam sperios. I-am mărturisit că mi-e frică de cutremur, într-adevăr. Şi el mi-a spus: „N-are de ce să vă fie frică, domnu' Voinescu, n-are de ce. Cînd vă vine ceasul, vă ia şi din faţa altarului, aşa că degeaba ieşiţi afară la cutremur. N-are nici o importanţă." M-a cutremurat seninătatea cu care portarul mi-a spus asta şi, mai ales, m-a cutremurat că omul acesta bun şi blînd crede că astfel m-a ajutat să trec momentul. Un stoic, poate, portarul meu. Apoi, ca şi cum am presimţit sfatul politic pe care mi-l va da peste ani, am urcat în casă şi mi-am petrecut restul serii uitîndu-mă la OTV, unde s-a comentat la nesfîrşit cutremurul, într-un grup pestriţ compus din prezicători, vrăjitoare, astrologi, oameni capabili să devină medium, experţi în detectarea apei cu ansa, răspopiţi, specialişti în tehnicile de manipulare ale serviciilor secrete, experţi în războiul minţilor, ufologi – şi Dan Diaconescu. Tema, evident, era „cînd va veni cel mare?" Pe care îl aşteptăm, dacă nu mă înşel, şi astăzi. De atunci, sentimentul precarităţii mele al vulnerabilităţii mele, al micimii mele, se amestecă în mintea mea cu ecranul încărcat al OTV-ului.

■ Şi un fragment din *Jurnalului* lui Tolstoi: „15 iunie. Exact trei luni de pauză. Trei luni de inactivitate şi de o viaţă de care nu mă pot declara mulţumit. Cam trei săptămîni am fost la Scheideman şi-mi pare rău că n-am rămas acolo. Cu ofiţerii aş fi ajuns să mă înţeleg şi cu comandantul bateriei m-aş fi aranjat. În schimb, societatea proastă şi furia mea tăinuită, provocată de situaţia precară în care mă aflu, ar fi acţionat pozitiv asupra mea. M-aş fi supărat, aş fi tînjit, m-aş fi străduit să-mi depăşesc moralmente situaţia şi aş fi devenit mai bun – aş fi lucrat." Cu exact trei luni în urmă, pe 12 martie, Tolstoi sosise în Bucureşti. Să se fi molipsit de boala intelectuală a locului? Simptomele par a fi clare.

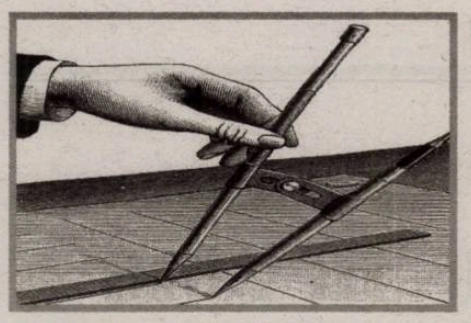

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureşti, idealul schimbării (III)

Articolul lui G.M. Cantacuzino pe care-l comentam săptămîna trecută este din 1940. Într-un alt text, care-l precedase pe acesta cu un an, „Arhitectura românească de azi", din *Viaţa Românească* (XXXI, 4, aprilie 1939), regăsim doctrina autorului, odată cu judecăţi asupra curentului funcţionalist în Europa vremii. Discuţia porneşte şi aici de la experienţa deceniului care se apropia de sfîrşit în materie de estetică urbanistică bucureşteană.

De la început, autorul declară: „Problema unei arhitecturi româneşti este mai mult decît oricînd la ordinea zilei." Dintre lucrările edilitare prin care s-a ilustrat domnia lui Carol al II-lea, axa nord-sud a fost dusă la îndeplinire, iar Cantacuzino şi-a asumat el însuşi, la colţul noului Bulevard Brătianu cu strada Regală, construcţia blocului Carlton, care fusese gata din 1937. „Bucureştiul îşi schimbă din ce în ce fizionomia, sau, mai bine zis, Bucureştiul se urbanizează." Sentinţa voia să sublinieze tendinţa spre sincronizare cu Occidentul modern. Totodată însă, ideologia care lua avînt în politică şi în sistemul de educaţie cerea o întipărire mai adîncă a identităţii naţionale: „O mare Capitală se naşte sub ochii noştri. Pulsaţiile vieţii noi cer forme. Dorinţa de a da o înfăţişare cît mai românească acestui oraş în prefacere şi în creştere se transformă într-un imperativ categoric." Freamătul vieţii într-un oraş a cărui evoluţie se accelera a impus o modificare a concepţiei căreia-i rămăseseră credincioşi epigonii şcolii Mincu: „Noţiunea de Românie şi de românesc s-a schimbat... Oamenii care au ajuns azi la maturitate au despre spiritualitatea românească şi România însăşi o cu totul altă noţiune." G.M. împlinea 40 de ani. Urmează o critică severă a romantismului şi a paseismului în arhitectură. În acelaşi timp, atitudinea faţă de Le Corbusier şi imitatorii săi arată o divergenţă categorică: „experienţele acestea au dotat capitalele lumii cu un număr impunător de construcţii urîte." Progresele pe care Cantacuzino era dispus să le recunoască în „domeniul higienei sociale, în punerea la punct a materialelor, în studierea confortului pentru cei mulţi şi nu numai pentru cei bogaţi, în ştiinţifica amănunţire şi seriere a problemelor locuinţei" trebuiau integrate într-o formulă intermediară. Şi, pentru ca aceasta să fie specific românească, arhitectul recomanda armonizarea cu realitatea socială a ţării noastre.

Reconstrucţia Bucureştiului nu putea fi decît o utopie.

Această realitate era revelată pentru „generaţia de astăzi" de cercetările pe teren, de campaniile etnografice ale şcolii Gusti. În consecinţă, inspiraţia ar fi fost de căutat în arhitectura ţărănească. Acolo, în lumea constructorilor de biserici de lemn, Cantacuzino a crezut că găseşte o expresie a neamului, la fel de unitară ca limba română. Aptitudinea acesteia de a modela un program pentru reconstrucţia Bucureştiului nu putea fi decît o utopie. După cum citim chiar în acest manifest, „o arcadă şi un stîlp cioplit, un acoperiş ţuguiat şi o turlă nu ne mai mulţumesc." Apelul la lecţia de proporţii şi forme a meşterilor rurali era presupus „a dezvolta premisele date de arhitectura ţărănească, aducîndu-le pînă la monumental", cu ajutorul inovaţiilor tehnice introduse de funcţionalism. Tot o utopie.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Casa călăului Buzatu

Casa în care ar fi locuit ultimul călău al Iaşiului are o poveste din care nu lipsesc picanterii, cum ar fi o părticică din istoria unei familii boiereşti, sistemul de sănătate, cuceririle revoluţionare ale orînduirii socialiste, doborîte de capitalism sau, mai nou, fantomele. Situată pe unul dintre dealurile Iaşiului, pe strada Manta Roşie, imobilul este un monument istoric pe care autorităţile l-au denumit în scriptele oficiale drept „Casa călăului (Casa Moruzi)", momentul construcţiei fiind secolul al XIX-lea. Aflată într-o stare avansată de degradare, casa este renumită printre ieşeni ca fiind locul în care ar fi trăit o perioadă un personaj pitoresc – călăul Gavril Ciobanul, zis Buzatu, care şi-a făcut ingrata meserie la mijlocul secolului al XIX-lea. Fostul rector al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", N.A. Bogdan – în valorosul volum *Oraşul Iaşi. Monografie istorică şi socială, ilustrată* – încadrează povestea lui Buzatu într-un capitol special, intitulat „Cîteva tipuri anormale" (Editura Tehnopress, 1997-2004, p. 492). Bogdan povesteşte că Buzatu era „un ţigan fugit dela robie, ce s-a apucat de hoţit şi de ucis la drumul mare, comiţînd nenumărate jafuri şi crime, atît singur, cît şi în unire cu alţi semeni, mai ales împreună cu banda de hoţi a lui Ion Chetrariu (...)" Prins şi evadat de mai multe ori, părea că pentru Buzatu venise sfîrşitul, fiind condamnat la spînzurătoare, alături de şeful bandei. Ghinion (sau noroc pentru alţii): postul de călău era vacant, Marele Armaş dînd anunţ „prin publicaţii cu darabana", fără însă să se găsească vreun amator (profesionist). Văzînd aceasta, Armaşul, care era un soi de procuror general, a mers să recruteze pe cineva dintre cei aflaţi în închisoare, singurul doritor fiind eroul nostru. Primul său client a fost, ironia sorţii, chiar Ion Chetrariu, pe 18 aprilie 1839. Multă vîlvă ar fi făcut însă, opt ani mai tîrziu, execuţia prin ştreang a fraţilor Cuciuc, care alături de mama lor vitregă şi-ar fi ucis tatăl. După cîteva zile, Buzatu a mers la Dorohoi, unde i-a făcut felul şi mamei ucigaşe. A fost şi execuţia sa ultimă, după un an sau doi „pus în pensie, fu trimes să-şi sfîrşească restul zilelor sale la mînăstirea Secu, unde el se şi călugări." *(Oraşul...* p. 494)

În acea perioadă a vieţii, Buzatu beneficia de o libertate relativă, avînd obligaţia de a nu părăsi Iaşiul şi de a fi disponibil la orice oră din zi şi din noapte, inclusiv pentru biciuirea răufăcătorilor, atît în beciurile „Criminalului", cît şi în punctele circulate ale tîrgului. Ca *bonus*, a primit haine „pentru zile de odihnă" şi „de serviciu", de culoare roşie. Deşi N.A. Bogdan spune că ar fi locuit pe strada Fătu, în apropierea sediului „Criminalului", în prezent locuinţa sa este asociată cu imobilul din Manta Roşie. Părăsită, cu geamurile sparte, cotropită de gunoaie, despre această casă se mai ştie că ar fi aparţinut boierilor Moruzi înainte de a fi ajuns la Buzatu, fiind însă un mister cum şi de ce a avut acesta din urmă o asemenea proprietate impunătoare. Pare însă puţin probabil ca o casă construită în 1840, ca locuinţă de vară a boierilor, avînd în jur o panoramă spectaculoasă, să fi ajuns atît de repede după momentul construcţiei la Buzatu care, pe de altă parte, s-a retras la Secu prin 1850.

Condamnat la spînzurătoare, alături de şeful bandei.

În ultimii zeci de ani, casa a fost secţie a Spitalului de Neurochirurgie, apoi secţie exterioară a Spitalului de Recuperare, iar după 1990 a fost atribuită unui mastodont al industriei comuniste, Combinatul de Utilaj Greu, în prezent Fortus SA, societate aflată acum în insolvenţă. Abandonată de mai mulţi ani, despre casă circulă o legendă urbană conform căreia ar adăposti pe timpul nopţilor fantomele celor executaţi de Buzatu.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ferma animalelor

În ograda actuală a României, toate animalele visează în secret, dar la unison, să fie tauri comunali. Este visul românesc. Tot animalu' păstrează astfel în culcuşul său o icoană cu animalul totemic, sub care scrie *I am a winner!* Este o fermă postmodernă a animalelor, cu un marketing performant.

Mă enervează şi ferma, şi marketingul său. Mă enervează însă mai ales curcanii. Nu am iubit niciodată curcanii, mi se par nişte păsări ridicole. Am rămas cu această impresie din copilărie, cînd mama m-a pus să-i ţin curca unui curcan. S-a înfoiat jumătate de oră, a jumulit sărmana curcă de i-au mers fulgii, pînă cînd, enervat, l-am lăsat în plata Domnului. Acum e plin de curcani. Îşi înfoaie coada aia de păun ratat, se învîrt în cerc să-i vadă toată ograda, după care îşi înghit un sunet de măgar trist şi se pleoştesc. Peste ceva timp o iau de la capăt. Nişte caraghioşi!

Dimpotrivă, vrăbiuţele îmi erau simpatice. Dar cultul taurului comunal parcă le-a luat minţile. Nu mai zboară decît în stoluri compacte, parcă ar fi păsările lui Hitchcock, se învîrt gălăgioase deasupra ogrăzii, clamînd cu vocile lor piţigăiate *Power to the people!* Sau ceva de genul ăsta, căci mă sperie de fiecare dată cînd trec deasupra capului meu în zbor razant, obligîndu-mă să-mi ascund capul între mîini. În orice caz, sînt pretutindeni, îşi bagă ciocul peste tot şi, de frică sau din cine ştie ce alte motive, toate animalele fermei le lasă firimituri peste tot.

Cel mai mult mă întristează însă lebedele. Lebedele sînt frumoase, pentru mine sînt imaginea însăşi a delicateţii şi a nobleţii. Să le vezi acum, te apucă însă jalea. Nu ştiu ce le-a apucat şi pe ele, cred că se visează un soi de vulturi, stăpînii atotvăzători ai văzduhului. Au părăsit luciul cristalin al apelor, pe care ştiau să alunece atît de elegant, şi au cucerit vîrfurile copacilor din ogradă, întînzîndu-şi ameninţător delicatele lor gîturi, de parcă ar fi un corn tăios de inorog. Mie îmi dau însă impresia vulturilor pleşuvi din *Cartea Junglei* a lui Disney, stînd pe o cracă, scuturîndu-şi penele şi întrebîndu-se unele pe altele: *and now, what shall we do?*

Cînd se lasă noaptea, ograda este bîntuită de fantasme de coarne şi copite, iar fantoma unui taur comunal înaripat dă tîrcoale peste cuiburi şi vizuini. Zorii vin într-un muget aton de glasuri de gîze, orătănii şi tot soiul de alte lighioane trezite din dulci vise de mărire. Cît e ziua de lungă, nu am văzut însă nici un taur comunal. Se pare că a trecut o dată unul, dar a dat cu copita şi orătăniile au fugit speriate care încotro. De atunci, visează şi mai fierbinte să le crească coarne, copite şi alte cele, şi să se întrupeze peste noapte în taurul totemic.

Cam asta visam eu cînd a sunat ceasul deşteptător şi a trebuit să mă trezesc la realitate. În timp ce îmi beam cafeaua, am ajuns să mă întreb însă: ce e mai real, visul sau „realitatea"?

În realitatea mea cotidiană, mi se explică de către tot felul de cunoscători faptul că tot ceea ce văd şi mi se (respectiv ni se) întîmplă este rodul unor calcule politice complicate, fără mamă, fără tată, dar complexe şi subtile. Eu nu reuşesc să văd însă nimic din toate astea, nu mai văd *politicul* oricît m-aş strădui! Aceiaşi oameni de bine îmi dau atunci

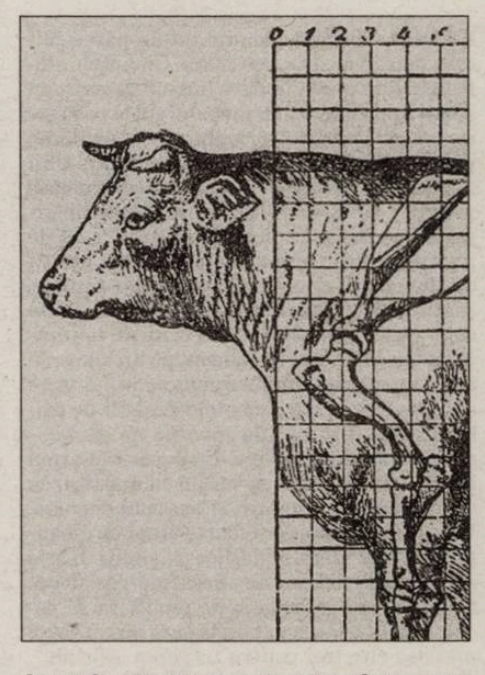

de înţeles că sînt un naiv, şi mă lasă, îngăduitori, în plata Domnului. Zilele trecute m-am băgat însă ca musca-n lapte într-o intrigă complicată, cu multe fire, ricoşeuri de biliard şi efecte secundare înfricoşătoare. Pe scurt, o strategie diabolică, pusă la punct în cele mai mici detalii. Iar n-am văzut nimic din toate acestea şi mi-am dat cu presupusul că e o simplă chestiune de orgoliu mărunt, de băgat în seamă, de „uitaţi-vă şi la mine ce taur comunal sînt!" S-a dovedit că am avut dreptate în naivitatea mea. O mică recunoaştere publică, o mică „oglindă, oglinjoară, cine-i cel mai taur din ţară?" – şi totul s-a risipit precum ceaţa pe cîmpii.

Politica din ograda noastră pare a fi 90% psihologie. Psihologie infantilă de copii ce se visează aviatori sau Superman, psihologie puţin patologică de plăvani cu complex de castrare, care se visează tauri comunali. Din acest punct de vedere, maneliştii au fost cei mai buni psihologi ai naţiei. Obişnuiţi să cînte la comandă ce place celui care plăteşte hora, au născocit, la cererea publicului, „Cîntarea Taurului Comunal". I-au dat şi un nume: *baştan*. Un nume urît, dar cînd regele e gol, e cam inutil să-l îmbraci în cuvinte frumoase. Toate animalele veleitare din ogradă s-au supărat şi au strigat în cor: „Am fost manelizaţi!", acoperindu-şi, pudic, ochii, pentru a nu li se vedea goliciunea. După care au comandat, în privat, o manea cu care să-şi mai aline orgoliul rănit.

Mi-e teamă că, în majoritatea cazurilor, a căuta raţiuni profunde şi complexe în viaţa publică din ograda noastră se dovedeşte a fi greaua moştenire a unor deprinderi mic-intelectuale, căutînd „raţiunea" dincolo de aparenţe. Aparenţele au devenit însă raţiunea. Politica e fudulie, psihologia e temelie...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

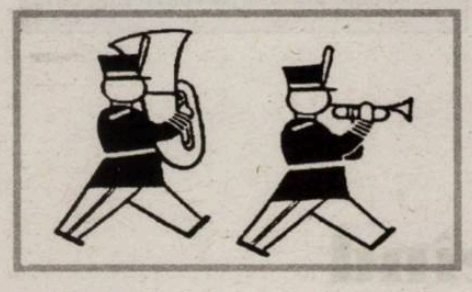

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Peisaj cu reduceri. La Viena

Nebunia începe imediat după Crăciun. Mai toate magazinele „strigă" multicolor că e rost de chilipiruri babane. Vitrinele se sufocă de *„sale"* scris în toate felurile. Procente peste procente, în cele mai stridente chipuri, lăţite în dosul geamurilor mari, răscolesc liniştea străzilor vieneze. Pînă spre sfîrşit de ianuarie, e vremea reducerilor. E timpul invaziei estice care sufocă oraşul. E un asediu anual care nu face nici o pagubă, ci produce grămezi, munţi, fluvii de bani. Capitala unui imperiu care s-a stins doar în cărţile de istorie îşi ia zîmbetul generos şi deschide braţele spre fostele popoare supuse. Iar popoarele vin în valuri mari, asfixiază autostrăzile, sugusează hotelurile, golesc magazinele, se ghiftuiesc bine cu cîteva milioane de *wiener schnitzel,* după care pleacă spre case, cu maşinile cocoşate de greutatea cumpărăturilor.

Vienezii nu sînt deloc tîmpiţi. Îşi dau seama extrem de bine despre cum vine treaba asta cu invazia din ianuarie. Sigur, oraşul e plin de turişti pe parcursul întregului an. Dar acum e altceva. Estul se revarsă în masă la visatele reduceri, iar oraşul gîfîie sub presiunea asta. Gîfîie, dar ştie c-o face pentru un profit rotofei care merită din plin preţul acestui deranj. Mutrele multor vienezi, mai ales ale celor în vîrstă, sînt mai acre ca varza murată din preajma ciolănaşului de porc la cuptor. Dacă, fără să-ţi dai seama, le stai în cale, pe trotuar, la intrarea într-un magazin sau într-un restaurant, n-au nici o problemă în a te împinge, a te da la o parte cu un cot bine plasat sau a te buscula ca la rugby. Şi nici nu trebuie să le stai în cale ca să păţeşti treaba asta. Te poţi trezi, pur şi simplu, dat la o parte, de la o masă la care te-ai aşezat cu consoarta. Li s-a întîmplat unor prieteni. Mai erau trei locuri libere. Un grup de vreo cinci vienezi, mai în vîrstă, s-au aşezat, fără să ceară cea mai vagă permisiune, i-au înghesuit p-ăştia pînă i-au eliminat de la masă, fără să le adreseze nici măcar o privire. Nu e cazul să speri la posibilitatea teoretică a mormăirii celei mai vagi scuze. Şi să te ferească Sfîntu', dacă circuli cu maşina prin oraş, să eziţi o secundă în trafic, să ai senzaţia că cineva te lasă să schimbi o bandă sau să încetineşti – chiar dacă ai semnalizat mai corect ca un robot – ca să vezi un număr de casă. Se claxonează, frăţie, exact ca-n cetatea lui Bucur, fără nici o lacrimă, fără nici o nostalgie pentru povestea serenităţii păşunilor austriece.

Vienezii nu sînt deloc tîmpiţi.

Ai venit să-ţi umpli desaga cu marfă ieftină, să umbli ca belferu' prin curţile imperiale şi să rîgîi pe străzile Mariei Tereza, după ce te-ai umflat cu beri? Atunci nu te aştepta, măi, esticule, la tratament de oaspete al oraşului. Cîtă vreme eşti în norul de lăcuste din timpul reducerilor, eşti, în cel mai bun caz, client. Nu oaspete, nu turist. Acum, pe bune, nu c-ar fi bătrînii vienezi mult mai simpatici cu turiştii, dar în perioada reducerilor, dacă ar putea, te-ar lua la palme pe stradă. Ceea ce e, de fapt, extrem de amuzant şi contribuie esenţial la atmosfera unică a acestui oraş superb, indiferent de perioada în care nimereşti acolo.

Cumva, dacă faci un pic de efort, îi şi înţelegi. Laşi la o parte felul sinistru, monstruos, în care s-au purtat cu evreii, după ce Adolf a revenit, glorios, acasă. Asta face parte din trecut. S-a dus. Însă pune-te în pielea acestor conservatori sadea. În cîţiva ani, străzile s-au umplut de *ausländeri.* Liniştea oraşului nu mai e tulburată de studenţimea anarhistă sau de grupurile de artişti chercheliţi. Peste tot, acum auzi ruseşte, chinezeşte, slovăceşte, sîrbeşte, ungureşte, bulgăreşte, româneşte. Oraşul a devenit un muzeu. Superb, e drept, dar, pentru mulţi dintre vîrstnici, un muzeu trist, o amintire a măreţiei de odinioară. Nu e uşor să vezi cum se ridică bulgarii, românii şi slovacii, de pe peluzele din faţa palatelor, şi lasă cutiile de bere la odihnă, pe iarba tăiată impecabil. Nu e uşor să găseşti chinezi la masa ta, de la terasa unde tac'tu, bunicu' şi străbunicu' îşi beau cafeaua şi citeau ziarul, sau să te trezeşti că minunata casă a vecinilor de alături a fost cumpărată de o familie zgomotoasă de ucraineni. Nu e floare la ureche să traversezi nişte modificări profunde într-un timp foarte scurt. Dar Viena nu e doar atît. Oraşul nu trăieşte doar prin nostalgicii şi nedumeriţii lui vîrstnici. E un organism viu care înghite schimbarea cît de mult poate, şi reuşeşte să valorifice din plin puterea asta de a înghiţi.

Între toate naţiile Estului – enorm de mulţi maghiari aflaţi aici la muncă. E firesc. Şi la fel de firească e şi plasarea lor în ierarhiile simple ale modului de a selecta şi aşeza forţa de muncă. Sigur, în slujbele mai complicate, regulile sînt altele, selecţia are alte raţiuni. Dar în lumea normală, la nivelul străzii, găseşti maghiari la recepţii de hotel, vînzători în magazine, în timp ce româneşte auzi mai degrabă prin curţile interioare, la descărcatul mărfurilor. Altminteri, cînd e vorba de valul gigantic al clienţilor de la reduceri, dimensiunile naţiilor estice se regăsesc perfect în proporţiile etnice ale compoziţiei din care e alcătuită Armada invadatoare a magazinelor. Adică ruşi şi chinezi, şi abia pe urmă restul lumii. Din care rest, o consistentă parte vorbeşte româneşte, cu toate accentele acestei preţioase comori în adîncuri înfundată.

La celebrul Parndorf, sălaşul reducerilor, lîngă Viena, în parcare... Zăpadă mare, după o zi de viscol. Aglomeraţie cumplită, înghesuială, nebunie. Pe o trecere de pietoni, o familie de români. Soţul în faţă, soţia la cîţiva paşi în urmă, copiii după. Soţul slobozeşte o flegmă epopeică în direcţia unui morman de zăpadă. Bătea vîntul. Fatalitate. Flegma s-a întors pe haina celui care tocmai o slobozise. Soţia întreabă: „Ai dat pe tine?" Soţul cătrănit nu zice nimic şi pleacă mai departe.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

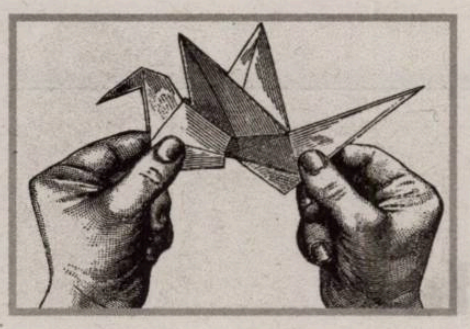

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Arma personală

Un raport al Pentagonului arată că, în ultima perioadă, în armata americană s-a înregistrat în medie o sinucidere pe zi. Mai precis, în anul 2012, în rîndul militarilor americani au avut loc 349 de sinucideri, adică mai multe decît cele 246 de vieţi americane pierdute pe cîmpurile de luptă din Afganistan. Cu alte cuvinte, cei mai periculoşi duşmani ai instruiţilor soldaţi americani sînt chiar ei înşişi. E vorba, desigur, de traumele psihice provocate de experienţa războiului şi de dificultăţile readaptării la o viaţă paşnică. Chiar o mulţime de filme americane ilustrează din plin asemenea cazuri. Un număr mare de sinucideri se înregistrează şi în armata rusă, şi în cea israeliană şi, în general, în rîndul soldaţilor de orice naţionalitate. Dar multe sinucideri se petreceau şi în armata noastră, chiar pe vremea cînd soldaţii nu erau profesionişti şi nici nu luptau pe vreun front. Fiindcă doar „privaţiunile serviciului militar“, cum se spunea odată, combinate cu permanenta prezenţă a unei arme la îndemînă sînt, se pare, îndeajuns pentru a creşte riscul sinuciderilor.

În anii '80, într-o unitate militară din sudul ţării, în prima lună de armată, pînă la depunerea jurămîntului, făceam instrucţie cu AKM-47, fără muniţie. Ni se dăduse fiecăruia cîte o asemenea „jucărie“, pe care, după instrucţie, trebuia s-o depunem în rastelul care se încuia cu un mare lacăt şi apoi era păzit zi şi noapte de un planton. Ni s-a spus că trebuie să ţinem minte şi-n somn seria propriei arme, şi am fost învăţaţi s-o demontăm, s-o curăţăm şi s-o montăm la loc, şi cu ochii închişi. Dar, în ciuda faimei mondiale, kalaşnikovul fără gloanţe nu ne părea altceva decît o jucărie mai mare. Gloanţele stăteau în altă parte, undeva într-un depozit, nu ştiam prea bine unde, probabil sub o pază serioasă. A venit ziua jurămîntului şi defilarea pe platoul unităţii, cu puşca pe umăr. Unii dintre noi învăţaseră chiar spectaculoase manevre de învîrtire, prin care-şi treceau arma de pe umăr la picior şi invers. Pe cît de impresionanţi păream de la distanţă, pe atît de inofensivi eram, de fapt, lipsiţi fiind în continuare de gloanţe. Nici măcar nu ştiam cum arată. Abia după ceva timp de la jurămînt am fost scoşi la poligon, pe un cîmp. Atunci am văzut în mîna comandantului nişte cutii de carton, ca pachetele de cutii de chibrituri, în care se afla *muniţia de război* – cum i se zicea. O scosese din depozit în urma întocmirii unui proces-verbal cu martori, cu semnături, cu numărat şi aşa mai departe. Regimul comunist era foarte atent cu gloanţele date pe mîna soldaţilor obişnuiţi. Într-o primă fază, ni s-au dat fiecăruia cîte două. Cu ele urma să tragem de probă, ca să vedem „cum bate arma“, după care aveau să ne mai dea cîte trei pentru tragerea „oficială“. Tragerea ne-a dat senzaţii diferite. Unii au simţit fiori de teamă, alţii de satisfacţie. O impresie care, în orice caz, nu se uită. La urmă a trebuit să predăm fiecare cele cinci cartuşe goale.

Peste încă vreo lună, cînd am început să facem de gardă, ne-au dat fiecăruia cîte o geantă cu trei sau patru încărcătoare pline. Încărcătorul din armă era totuşi gol. Mai tîrziu am aflat că unii îl montau pe cel plin, ştiind că nu era nici o încălcare a regulamentului. Ei bine, cînd stai ore în şir de pază, ziua şi noaptea, într-un foişor de beton, avînd la tine un kalaşnikov cu aproape o sută de cartuşe, îţi vin o mulţime de gînduri. E curiozitate, e senzaţia de putere potenţială. Unii dintre noi se gîndeau chiar la Ceauşescu (ştiam de atunci exact ce merită, dar nu speram că tocmai asta o să i se şi întîmple cîţiva ani mai tîrziu). Poţi fi prieten sau nu cu propria armă. Poţi s-o ignori sau poate să te obsedeze. Am observat că ofiţerii, chiar şi cei mai răi, nu se apropiau de posturile de pază. O făceau doar în controalele oficiale şi atunci respectau riguros toate procedurile. Unii chiar recunoşteau că se tem să nu-i împuşcăm. Nouă încă nu ne trecuse prin cap aşa ceva, dar se pare că ei ştiau mai bine posibilele efecte ale posesiei unei armei încărcate asupra unor minţi crude. Cînd am plecat toţi „TR-iştii“ în vacanţa de Crăciun (evident că nu-i ziceau aşa) şi Anul Nou, au rămas să păzească unitatea „trupeţii“, adică cei care făceau armata la termen normal pentru că nu erau studenţi. A fost un adevărat dezastru. Se pare că băieţii ăia mai fără şcoală, cînd s-au văzut cu arme pe mînă, au vrut neapărat să le şi folosească. Unul a lansat un încărcător întreg înspre satul din vale, explicînd apoi că a vrut să vadă „cum curg gloanţele pe ţeavă“. Altul a tras din greşeală un foc la cîţiva centimetri de capul comandantului gărzii, la rastelul la care se preda muniţa. Un al treilea a plecat din postul de pază, teleleu cu arma prin unitate. A ajuns la postul în care făcea de pază un prieten, voind să-l sperie că-l împuşcă. A uitat că arma era chiar încărcată şi cu glonţ pe ţeavă. Şi aşa, din joacă, s-a trezit trăgînd o rafală spre amicul său. Printr-o minune, nici un glonţ nu l-a nimerit. Două săptămîni a fost ca-n Texas.

Cînd noi, studenţii, ne-am întors în unitate, ofiţerimea a răsuflat uşurată. Ne ştiau cu mai mult discernămînt. Ai noştri au mai tras gloanţe aiurea, de spaimă, din prostie sau de amuzament, dar mult mai rar. N-am avut printre noi nici unul atît de depresiv încît să se sinucidă, dar în alte unităţi au existat. În condiţiile alea, să-ţi tragi un glonţ în cap nu era ceva chiar improbabil. Americanii sînt mult mai obişnuiţi cu armele decît eram noi în vremea comunismului. Soldaţii lor nu au curiozităţi stupide pentru că la instrucţie pot folosi puştile cît vor. Au, în schimb, aşa-numitul stres post-traumatic, după ce se întorc de pe cîmpul de luptă. Problemă pe care o au acum şi soldaţii noştri profesionişti. Şi, în orice caz, în vecinătatea puştii, valoarea vieţii se schimbă.

ready made

„Deoarece s-a observat că partea cerului superioară curcubeului este mai neagră decât partea inferioară, se dă curcubeului rostul de a readuce o parte din apa căzută sub formă de ploaie în nori. Spre acest scop se crede că el îşi fixează un capăt al său într-un râu mare de unde suge apa. Acest capăt e acela mai după urmă, când ambele sunt fixate. Când ploaia a pierdut prea multă apă, atunci e necesitate de 2 curcubeie, şi fiindcă cel de dedesubt e în calea celui de al 2-lea, lasă din cursul de apă mai puţină cantitate, şi pentru aceasta al 2-lea e mai slab. Deci capetele a 2 sau mai multe curcubeie sugace sunt de aceeaşi parte.“

Artur Gorovei,
Credinţe şi superstiţii ale poporului român, Editura Saeculum I.O., 2012

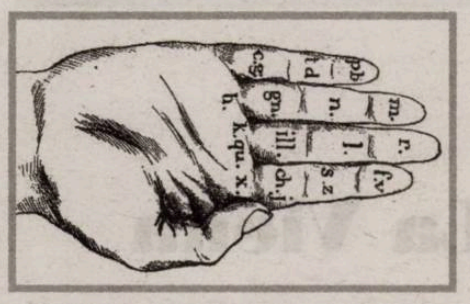

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Americani mîncînd

Trăind, la un moment dat, în prima jumătate a anilor '90, pentru mai mult timp, în Statele Unite, m-am confruntat – ceva mai devreme decît unii dintre compatrioţii mei – cu obsesia a ceea ce americanii numesc *organic food* („mîncare organică“, adică naturală, fără chimicale, cum ar veni). Într-o primă fază, nu prea înţelegeam ce înseamnă lucrul în cauză. Ajuns în hypermarket-urile texane, în vara lui 1993 (cînd, pentru mine, termenul de *grocery* definea încă o *alimentară* amărîtă din vremurile ceauşiste), am fost literalmente şocat. Nu-mi venea să cred că poate exista atîta mîncare (splendid ambalată!) într-un singur loc. Tentaţia iniţială, îmi amintesc exact, fusese aceea de a cumpăra cît mai mult şi de a congela acasă, pentru a preveni o eventuală criză ulterioară. Fascinaţia nu a durat însă prea mult. Am descoperit rapid că mîncarea avea un gust oribil, ori, în sfîrşit, *total diferit* de gustul produselor similare consumate de noi, pe atunci, în România. În plus, prin supermarket, la tot pasul, cînd întindeai mîna după o sticlă ori după vreo cutie mai răsărită, dădeai peste un avertisment necruţător, care-ţi tăia tot cheful de viaţă: „Dacă veţi consuma aceste ouă, trebuie să ştiţi că găinile de provenienţă au fost hrănite cu hormoni şi antibiotice şi nu au crescut la sol.“ „Dacă plănuiţi să consumaţi acest *punch*, trebuie să ştiţi că el conţine doar 10% concentrat natural de fructe, restul componenţilor fiind derivaţi sintetici. Anumite studii demonstrează că unii componenţi sintetici au cauzat ori pot cauza cancerul.“ „Dacă aţi hotărît să cumpăraţi aceşti cartofi, e important să aveţi în vedere faptul că provin din terenuri agricole tratate cu formule de insecticid care, în unele situaţii, au provocat leucemii.“ etc. etc.

Tot răul a fost, pînă la urmă, spre bine, întrucît, înspăimîntat teribil, am început să caut alternative, una dintre ele fiind – la sfatul prietenilor americani – magazinele cu „mîncare organică“. Aici produsele erau, cel puţin prezumtiv, în totalitate „naturale“, riscurile de a descoperi un carcinom în pipota curcanului, o paloare leucemică pe coaja cartofului sau un gălbenuş lovit de SIDA în oul de găină devenind semnificativ mai reduse. Mîncam fără chimicale, dar o problemă continua să rămînă insolvabilă, determinîndu-mă, în timp, să pierd o mulţime de kilograme (nu că aş regreta neapărat, retrospectiv privind astăzi lucrurile!): *gustul*. „Mîncarea organică“ avea parcă un gust şi mai straniu decît, cum să-i zic, „mîncarea... anorganică“. Am ajuns în scurt timp să-i compătimesc pe americani (deşi, paradoxal, se ştie, au cel mai mare număr de obezi din lume!). Mi se păreau nefericiţi din punct de vedere... alimentar. Revenind în România, am dezvoltat, prin urmare, un reflex similar salivării canine pavloviene: acela de a hrăni americani. Practic, nu există yankeu care să fi trecut prin Universitatea ieşeană (haideţi, să nu exagerez – pe la Facultatea de Litere, să zicem!), în ultimii cincisprezece ani, căruia eu şi soţia mea să nu-i fi gătit măcar o dată. Mîncare „organică“, „anorganică“, nu mai contează, din moment ce vorbim despre *mîncare cu gust*.

„Mîncarea organică“ avea un gust straniu.

Revelaţiile au fost mereu pe măsura eforturilor. Am văzut, cu aceste ocazii, şi americani fericiţi. I-am observat descoperind salata de vinete cu icnete irepresibile, de dulăi hămesiţi, i-am studiat muşcînd din pătlăgelele murate cu priviri îngrijorate, de fugari ce mănîncă, terifiaţi, pe la colţuri, i-am prins adunînd resturile arse ale mititeilor de pe grătarele încinse şi băgîndu-le în gură cu iuţeala şuţilor dîmboviţeni, i-am privit ştergînd zeama de ciorbă de pe fundul farfuriei cu coajă de pîine şi mîrîind a extaz, i-am ascultat ronţăind preocupaţi oase de pui – mai ceva ca Rita, maidaneza blocului, pe care o hrănesc în fiece dimineaţă –, i-am contemplat înfulecînd fără milă mămăliga fierbinte şi caşul frămîntat, ori slana cu ceapă roşie, i-am perceput (în intervalul unor sutimi de secundă) înşfăcînd hamsiile prăjite din vîrfurile scobitorilor, cu limbi supersonice, de dragoni mitologici, i-am asistat în strădania lor pantagruelică de a termina un somn întreg cu usturoi şi le-am dat pastile de uşurare a digestiei după ce sesizam că demonul prostraţiei este pe punctul de a pogorî peste ei. Dintre toate ospeţele cu americani însă, două mi s-au întipărit cu claritate în memorie, datorită unor episoade pentru care nu eram aproape deloc pregătit. În primul, o fetiţă frumuşică, delicată, firavă chiar, de vreo cinci anişori, mănîncă sarmale dintr-o farfurie – cam mare, e drept, pentru ea. Mama, care tocmai a terminat o a doua porţie, ştergînd conştiincios farfuria, îi spune că, dacă simte că nu poate tot, ar fi bucuroasă să-i termine ea însăşi „the sarmales“. Fetiţa ridică o privire de fiară în plin avînt vînătoresc şi zice, cu glas cavernos, ieşit parcă direct din celebrul film *The Exorcist*: „Only over my dead body!“ În al doilea, un distins profesor de literatură americană ratează ultimul ardei copt din imensul vas de sticlă (golit în cîteva minute), în favoarea soţiei (ceva mai iute în mişcări), şi, resemnat, înhaţă bolul propriu-zis, unde compoziţia maronie, de oţet şi ulei, clipoceşte încă apetisant. Bea apoi „sosul“ cu gesturi epifanice. Dacă ar fi să dau crezare autenticităţii comparaţiei eminesciene, părea „un mort frumos, cu ochii vii, ce scînteie-n afară“.

Inutil de precizat că, în toate cazurile, serviciile aduse imaginii României au fost mai consistente decît discursurile publicitare ale delegaţiilor noastre diplomatice.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

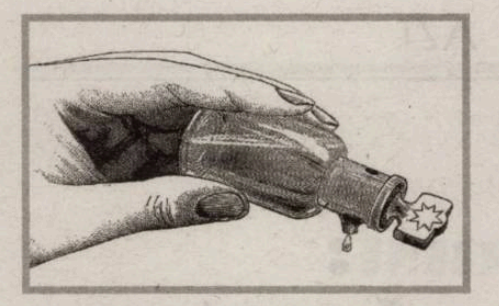

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Răutăcisme

O nuanţă de concretizare simpatică.

Neînregistrat (încă) de dicţionare, dar cît se poate de transparent, termenul *răutăcism* e foarte des folosit (mai ales la plural) în stilul colocvial al publicisticii şi al comunicării prin Internet, probabil şi în conversaţia cotidiană. Unele surse îl atribuie unui cunoscut fotbalist; nu e nici o dovadă că acesta ar fi fost creatorul termenului, dar e posibil să fi contribuit la răspîndirea sa.

Dincolo de impresia oarecum negativă pe care o produce asupra multor vorbitori, reticenţi la inovaţiile lexicale popular-colocviale (forma *răutăcisme,* ca şi *aroganţe,* concretizează abstracţii şi e asociată unui registru semicult), noul termen e destul de interesant şi apariţia sa nu e lipsită de justificări. Aparent, *răutăcism* ar dubla inutil termenul *răutate,* cu sensul „afirmaţie răutăcioasă" („a spune răutăţi despre cineva"). De fapt, e o încercare de specializare, desprinzînd din multimea de sensuri şi contexte ale *răutăţii* cazul actelor concretizate, mai ales al celor enunţiative. Sufixul *-ism* are în acest caz o valoare similară cu cea din *truism, sofism, miticism* etc. Cele mai multe exemple actuale se referă la comportamentul verbal: „Mihai Stoica nu renunţă la *«răutăcisme»*: Noi jucăm în Europa, alţii se uită la televizor" *(Evenimentul zilei,* 29.08.2011); *„Răutăcism:* Melodiile lui Adele, bune (şi) ca somnifere" (a1.ro, 28.11. 2012); „Despre sistemul electoral: sondaj, *răutăcisme,* soluţii, pesimism" (lacoltustrazii.ro). Termenul apare des în publicistica sportivă şi culturală: „La Zurich, fără *răutăcisme*" (blogsport. gsp.ro, 13.01. 2012; un cititor supărat comentează: „Ce frumoasă ar fi limba română fără *«răutăcisme»*"); „Căldură şi *răutăcisme*" *(Suplimentul de cultură,* noiembrie 2007). Desigur, sînt şi contexte în care *răutăcism* desemnează actul răutăcios non-verbal: sub titlul *„«Răutăcisme»* între vecini", sînt descrise şicane fizice: „vecinul său (...) a intrat cu autoturismul în cultura lui de orzoaică şi lucernă, distrugînd-o parţial" *(Mesagerul de Covasna,* 17.07.2012).

E limpede că termenul s-a format de la *răutăcios,* adjectivul a cărui ambiguitate nu e foarte bine descrisă de dicţionarele noastre (nu foarte sensibile la evaluarea afectivă pe care o transmit cuvintele). În DEX, sînt juxtapuse două înţelesuri destul de diferite ale lui *răutăcios:* „plin de răutate" şi „care, fără să aibă un fond rău, este înclinat să jignească, să facă mici răutăţi". Evident, prima explicaţie („plin de răutate") cuprinde o judecată negativă foarte aspră, în vreme ce „fără să aibă un fond rău" constituie o justificare purtătoare de simpatie. *Răutăcismele,* legate mai ales de „înclinaţia de a jigni", sînt produsele unei nu foarte grave atitudini *răutăcioase,* fiind echivalente cu *micile răutăţi.*

Aşadar, faţă de *răutate* – cuvînt cu prea multe sensuri, predominant negative – *răutăcism* aduce o nuanţă de concretizare simpatică; terenul nu era totuşi gol: noul termen corespunde, în mare măsură, *maliţiei* şi *maliţiozităţii.* Pentru ambele, DEX recurge la eticheta „livresc" – şi, într-adevăr, folosirea lor în comentariile sportive nu e tocmai intensă. În plus, aşa cum observam cu ceva timp în urmă, *maliţios* a suferit, sub influenţa englezei, o transformare teribilă: de la sensul predominant pozitiv preluat în trecut din franceză („ironic, caustic") s-a trecut la o judecată negativă clară şi la sinonimia cu *dăunător, nociv:* „programe maliţioase", „atac maliţios" etc.

E interesant de descoperit că în dicţionarul academic latinizant al lui Massim şi Laurian *(Dicţionarul limbii române,* 1876) erau incluse mai multe cuvinte care acopereau nuanţe şi forme ale atitudinii mai curînd critice decît ostile: *răutăcios* (şi în forma *răutăţios,* cu grafia *reutatiosu)* era însoţit de *răutăţie (reutatia)* – „dispoziţiune la răutate, deşi nu are ceva grav, ci vine mai mult din vivacitate şi nebunie" – şi de *răutăţiune* sau *răutăciune (reutatione, reutacione),* „cu sens mai energic", ilustrat prin citate edificatoare: *„răutăciunea* de muiere rea supără cu mult mai rău decît *răutăţia* de copil". Formele nu s-au păstrat şi nu s-au impus, dar nevoia de a numi într-un fel transparent „micile răutăţi" pare să fi rămas actuală.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

tolo sport

Jucătoarea de tenis japoneză Kimiko Date-Krumm, în vîrstă de 42 de ani, a învins-o în primul tur la Australian Open pe rusoaica Nadia Petrova (31 de ani), cu scorul 6-2, 6-0. De ce ne plac sportivii cu cariere aşa lungi?

Pentru că sportivii veterani povestesc despre noi într-un fel care ne tulbură. Dacă nu putem începe să trăim sănătos de luni, 1 ianuarie, măcar luăm act de faptul că poţi nu doar alerga maratonul la 38 de ani, dar îl şi poţi cîştiga, performanţă pe care a reuşit-o Constantina Diţă la Olimpiada de la Beijing, din 2008. După nume, pare româncă.

Şi nu, nu sînt de vină ziarele că istoria sa nu e cunoscută de mai mulţi compatrioţi, ele au scris îndelung despre cariera Puşei Diţă, ci televiziunile noastre, singurele din lume unde politicienii şi interlopii sînt personajele principale ale reflectării vieţii publice. În Japonia, de pildă, să fii sportivă de elită mondială, să naşti şi să revii în arenă naşte o dezbatere, ceea ce e mai puternic şi mai fructuos social decît obişnuita legendă. Asemenea cazuri emoţionează şi ne oferă, fiecăruia, prilejul de a ne uita în noi şi de a ne căuta resurse.

Se tot discută în ultima vreme despre schimbări în TVR, mai ales că actualul director general Claudiu Săftoiu se gîndeşte să lase nebunia din media pe un post de ambasador. Să spui poveştile semenilor tăi prea puţin cunoscuţi, dar ale căror vieţi, eforturi şi idei pot însemna ceva pentru cei care vin după noi, mi se pare, simplu formulat, genul de misiune onorantă a televiziunii publice. Şi un motiv pentru care ea să continue să cheltuiască 200 de milioane de euro pe an într-o ţară unde aceşti bani reprezintă aproape dublul pierderilor companiei naţionale aviatice şi a celei de cale ferată. Poate singurul motiv.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Viitorul Holocaust: femei violate sau nenăscute

O nouă întîlnire cu djina.

Ooh!, voi, cititoare & cititori, cu Cerul şi cu Pămîntul vă rog să-mi fiţi martori aici la una dintre cele mai teribile poveşti pe care le-am trăit în ultima vreme! Numai ce stăteam eu aşa, la masa de scris, într-o dimineaţă, fără poftă şi fără idei. Cu ochii pe pereţi, arar duceam la gură cana cu ceai şi înotam împiedicat prin propriile-mi gînduri – cînd, deodată, doar ce văd întrupîndu-se, din aburul ceaiului, o ultrafrumoasă creatură! Ca prin vis, prindea chip sub privirile mele; de frumuşissimă ce era, mai că-mi tremurau degetele pe tastele laptopului!

O cunoşteam, desigur; dar de fiecare dată cînd o văd tot rămîn înmărmurit: e o încîntătoare djină, care mă vizitează cam o dată pe an, v-am mai povestit şi-altădată. Despre ea, trei lucruri doar vă reamintesc (nu de alta, dar dacă beţi ceaiul corect, s-ar putea să aveţi o surpriză, la rîndu-vă): unu, că djina aduce cu Monica Belluci, Marilyn Monroe şi Sophia Loren în ce au ele mai frumos; doi, că temperatura ceaiului trebuie să fie de fix 72,7 °C pentru ca apariţia să reuşească; şi trei, că djina poartă o incredibil de săritoare-n ochi jartieră roşie pe pulpiţa-i stîngă.

Doar că – ce să vezi! De data asta, jartiera de pe picioru-i era neagră!

I-am dat salamalecum-urile de rigoare şi am grăit: „Dragă djină, îţi mulţumesc, tot ce mi-ai prevestit tu în ianuarie trecut s-a adeverit“ (vezi *Dilema veche* nr. 413, 12 ianuarie 2012): „Hollande a cîştigat în Franţa, Obama a luat al doilea mandat, Putin a luat al treilea mandat...! Exact cum mi-ai spus tu!“ Eu vorbeam, dar djina tăcea, îmbufnată.

„Dar ce s-a întîmplat?“ – am întrebat-o. „Ce te întristează? Şi unde e jartiera roşie?“ La care ea mi-a retezat-o, abrupt precum versantul de sud al Everestului: „Auzi, ştii ce? Lasă glumele, că eu am venit aici pentru altceva!“

99,99999% din populaţia masculină a acestei planete (indiferent de specie) ştie că în cazul în care feminina spune să laşi glumele, atunci să te-aştepţi la imprevizibil.

„Uite ce e“ – a zis ea –, „apreciez oarecum că ai scris nu'ş'ce roman cu brunete pe plaje, dar cred că e timpul să cşti ochii la problemele reale ale feminităţii din lume!“

La aceste cuvinte, m-a trecut un fior, vă jur. Plus că djina m-a fulgerat cu privirea ei *nr. 14*, cea care ar despica în două, pe lung, un brad semeţ din Munţii Vrancei (laolaltă cu munţii, se-nţelege). „Tu ai aflat ce s-a întîmplat în India?!“ – mi-a şuierat ea. „Într-o seară, acum o lună, şase derbedei au atacat o studentă de 23 de ani, care venea de la un film, au violat-o, fata a intrat în comă şi a murit! S-a lăsat cu proteste de stradă, cu o minicriză politică...! Problema e că violurile în India sînt precum reclamele la N24 TV – dese şi nebăgate-n seamă! Modelul indian dominant e cel al bărbatului ce ridică o sprînceană şi femeia, gata, cade pe spate; uită-te la filmele lor, să vezi! E o problemă gravă!“ – spunea djina.

„Aşa e... am auzit cîte ceva“ – am bînguit eu.

„Dar şi în China e ceva crunt!“ – a ţipat djina –, „pentru că specia voastră a luat-o atunci frumuşissima, cît să-mi opăresc mîinile cu ceai. „Peste 600 de femei se sinucid acolo zilnic! Ştiai asta?“ (Eu am dat din cap, că nu.) „Jumătate din sinucigaşele dintr-o zi, din lume, sînt chinezoaice! De ce? Pentru că societatea tradiţională – ca şi în India – n-a ţinut pasul cu modernizarea femeii, cu intrarea ei în şcoli şi în uzine! De-aia!“

„Dar ce...“ – am dat eu să întreb, la care djina m-a fulgerat iarăşi: „Să-ţi spun cum e şi prin ţările arabe? Chit că arăboaicele sînt femei tari şi răbdătoare (măcar nu se sinucid!), să ştii că n-au viaţă uşoară! Uită-te la Morsi, noul preşedinte cairot, să vezi cum va impune el egiptencelor să poarte toate voal!“

„Dar ce pot eu face...?“ – am reuşit atunci să şoptesc. „Nu poţi face nimic“ – m-a săgetat djina –, „pentru că specia voastră a luat-o razna! De la ecograf vi se trage! În China, în India, în Arabia, se produc adevărate infanticide – şi voi tăceţi! Cum văd embrion de fetiţă, cum întrerup sarcina! Praful o să se aleagă de voi! În China, azi, se nasc 117 băieţi la fiecare 100 de fete – şi încă n-a pătruns ecograful prin toate satele! Pentru prima dată în evoluţia voastră, sînteţi mai mulţi bărbaţi decît femei! Războaiele şi haosul or să vă pască!“

Eu doar o priveam, năuc. Şi tot ea mi-a zis: „Şi-ntr-un astfel de context dramatic, te rog... te rog... te rog... nu cumva să-ndrăzneşti să-mi vorbeşti despre politista violată vreme de un an, pe la voi prin Oltenia!“

Ei bine, de-aici încolo mi s-a rupt filmul şi chiar nu mai ştiu ce s-a întîmplat. Pesemne că, în faţa unei asemenea perspective (bărbaţi mulţi, femei puţine – adică exact invers faţă de clasa mea din liceul de filologie!), m-a luat cu leşin. După un răstimp... mă trezesc... eram tot la masa de scris... „am visat“ – îmi spuneam... –, casc ochii... şi... ce văd? Chiar peste tasta laptopului, o neagră jart...

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

România: o gloată de resemnaţi

La început de an, România mi se pare o adunătură de resemnaţi, un popor care trece cu indiferenţă peste tot şi toate. Nu prea este timp de revoltă sau măcar de spirit civic, de compasiune sau de toleranţă, de competenţă sau de responsabilitate. Păi, nu prea este, că e iarnă şi românul hibernează. Aşa că vreun sfert din populaţie stă acasă pe canapea, sau pe ce o avea fiecare, plesneşte seminţe şi strigă: „Veto, vino fă, s-o vezi pe Crenguţa noastră, fă... Că uite cum mai dă din cur, mînca-o-ar tata. A ajuns ea, fă, la teve, a ajuns. În curu gol, da' a ajuns.“ Acu' eu mă întreb aşa, fetele astea goale, multe, mult prea multe, au şi ele familie, familia asta e înconjurată de neamuri şi vecini, de comunitate. Pe timpuri, gura lumii era un important instrument de control, o aducere la ordine usturătoare. Să fi fost protejat de toţi sfinţii, da' dacă intrai în gura lumii şi ajungeai de rizil... era al dracului de rău. În vremurile astea noi, părinţii, rudele, neamurile, vecinii au dat cinstea pe ruşine şi se aşază fericiţi, zi de zi, să privească mahalaua cum dă din buric. N-au timp de spirit civic. Ah, a murit o fetiţă de 4 ani din cauza eternei incompetenţe şi indiferenţe a medicilor noştri... cei mai buni din Europa? „Lasă, fă, că-i aprindem o lumînare. Sărăcuţa.“ Şi a trecut. Românul şi-a făcut datoria de a ofta.

Celălalt sfert din populaţia României citeşte. Atent şi profund – din *Click* şi *Libertatea*. În autobuz sau în metrou, în sălile de aşteptare de la orice cabinet, în tren sau pe bancă, în parc, românii sînt disperaţi să privească cu saţietate şi plăcere morbidă scandalul. Andronescu a impus o lege aberantă care va îmbogăţi universităţile private din buzunarele unor oameni şi aşa faliţi? „Nu ne interesează, bre, să pună mîna pe carte. Uite aici, la pagina 5, frumuseţe de fată!“ ţi se va răspunde. Independenţa justiţiei? „Lasă, bre, că-i ştim noi p-aştia. Mai bine uite-aici, ştire că s-a despărţit paţachina asta de ăsta. E liber. O să alerge alte paţachine după el... Să vezi, hai.“ Spirit civic? Ce-i ăla? Solidaritate? „Cu cine, bre, n-ai minte? Şi pentru ce? Ce, io cînd mi-am rupt picioru', beat, da' deh, l-am rupt, a venit cineva să mă întrebe de mă doare? Asta-i viaţa, o ducem.“ Şi pînă la urmă, asta e viaţa prin care trecem, fără să ne pese de nimic şi fără să vrem ceva de la ea. Nici măcar pentru copiii noştri nu ne dorim altceva, mahala şi atît, că oricum, iată, se descurcă, chiar şi în curul gol. Şi poate greşesc eu profund şi iremediabil, considerînd educaţia o problemă capitală şi gravă a României contemporane, în timp ce compatrioţii mei se leagănă duios în „Ce să facem noi, bre? Sîntem prea mici, bre.“

Ne punem speranţele în celălalt sfert, gîndind că măcar el să gîndească, să muncească, să fie responsabil pentru iresponsabilitatea celorlalţi. Dar nici acela nu are timp, pentru că vorbeşte la telefon tare, apăsat, mult, infatuat. Credeam că telefonul este una dintre cele mai utile descoperiri ale modernităţii. M-am înşelat amarnic pentru că de la modernitate luarăm doar ce s-a putut. Respectul pentru ceilalţi n-a prea ajuns şi pe meleaguri mioritice. Astăzi, 16 ianuarie 2013, prima oră a dimineţii, în autobuz, el continuă disputa începută acasă, strigînd-o drept „curva Dristorului“, în auzul călătorilor. O doamnă se revoltă, nu pentru că insulta e grosolană, nu pentru că exhibarea problemelor personale în public ţine de proasta creştere, ci pentru că dumneaei nu putea să-i povestească Mărioarei cum fu la înmormîntarea bietului Stelică, Dumnezeu să-l odihnească, şi să afle toată lumea că păgînu' ăla dă popă i-a pus capacu' şi nu-i văzură chipul. Deloc, deloc. Pe stradă, o „ea“ strigă isteric la un presupus „el“ care a uitat oala pe foc... în Biblioteca Academiei telefoanele urlă mai ceva ca sirenele de la 23 August. În frunte, domnul academician şi marele om de cultură (aşa se spune!) Răzvan Theodorescu: „Da, dragă. Sînt la Biblioteca Academiei. Ei, bineînţeles, dragă, că pot vorbi. Ce-i asta?“ Chiar aşa, ce-i asta?! Interdicţia, scrisă mare pe uşă, e doar pentru proşti. E adevărat, sîntem doar cîţiva, că restul au treabă: să vorbească la telefon, chiar dacă au venit să cerceteze. Şi aşa e cam peste tot, românii au marea preocupare de a trăncăni la telefon, că doar au primit minute... căcălău. Profesia? „Lasă, dragă, după ce vorbesc la telefon. N-ai puţintică răbdare?“ Cîtă răbdare? Aşa, cît vreo cîteva generaţii.

Mi se va spune că sînt nedreaptă, că sînt şi români oneşti, care muncesc, care îşi văd de treabă. Or fi, că ar fi tragic să fim toţi preocupaţi de futilităţi iresponsabile, dar aşa de bine „îşi văd unii români de treabă“, că lipsesc din peisaj, lăsîndu-se înghiţiţi de gloată şi trecînd uşurel şi voluntar pe lîngă problemele cu adevărat importante: educaţia, responsabilitatea, competenţa.

Şi apoi, merge şi aşa, că doar sîntem cu toţii băieţi buni, de treabă. Nu?!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Abdicarea (III)

„[Raport] Nr. 9 (13/5/48) Legaţia Britanică, Bucureşti, 8 ianuarie 1948

5. S-au întreprins toate eforturile pentru ca Regele şi întregul său anturaj să fie ţinuţi în afara oricărei comunicări cu lumea exterioară. Din momentul în care Regele a pătruns pe Bulevardul Kiseleff, poliţia română de securitate a luat măsuri ca nimeni din anturajul familiei regale ori din anturaj să nu aibă vreo comunicare cu lumea exterioară. Telefonul din Palatul Prinţesei Elisabeta a fost întrerupt înainte de sosirea Regelui, şi atît Regele, cît şi anturajul său au fost ţinuţi sub supravegherea poliţiei pînă la plecarea lor din România, fiindu-le interzis chiar să conducă neescortaţi propriile lor automobile.

6. Din momentul în care abdicarea a fost semnată, ori chiar din momentul în care [suita regală] a pătruns pe Bulevardul Kiseleff, cele mai rapide măsuri au fost luate de către trupele din [Divizia] «Tudor Vladimirescu» să dezarmeze garda regală şi, se spune, că chiar din seara precedentă zilei abdicării, toată garda a fost dezarmată şi împrăştiată, iar comandanţii ţinuţi în arest temporar. După cum se poate constata, dizolvarea s-a efectuat fără nici o rezistenţă, excepţînd cazul cîtorva ofiţeri care au făcut o minoră opoziţie. Este semnificativ despre starea generală a ţării că un Corp, cunoscut ca fiind loial persoanei Regelui, a acceptat să fie împrăştiat atît de blînd.

7. Ar fi de prevăzut că comuniştii, cît se bucură ei de o extremă nepopularitate în rîndul poporului român pentru ceea ce au făptuit, să apară ca răspîndind zvonul că Regele a abdicat la solicitare, pentru a se căsători, sau pe motiv că el a fi fost în conflict cu Guvernul în probleme de politică. Oricum, nimeni în Bucureşti nu crede aceste zvonuri, iar abdicarea a fost, în general, primită de poporul român ca o nouă lovitură strașnică dată ţării de către opresorii comunişti. [...]

R. Sarell [ministru britanic la Bucureşti]“

sursa: v. nr. anterior

(va urma)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Inflație de răspunsuri

Tinerii au azi soluții la îndemînă, rețete gata făcute pentru aproape orice: ziare, cărți, Internet se înghesuie toate să ofere lămuriri la orice neajuns, de la cum să scapi de acnee, la cum să găsești un loc de muncă, de la cum să-ți găsească partenerul ideal, la cum să obții o bursă la universități străine, de la cum să fii fericit, la cum să te distrezi „maxim". Răsfoind publicațiile care li se adresează, ai impresia că nici un colțișor din trupul, mintea și sufletul adolescenților nu este de nepătruns: par cu toții ajustați după un standard al generației, roboți construiți identic, cu aceleași nevoi, fără culoare proprie.

E bine – nu zic nu – ca tinerii să aibă în preajmă ajutorul de care au nevoie atunci cînd se opintesc să treacă hopurile vîrstei. Dar ei nu mi se par nici mai siguri, nici mai înțelepți, nici mai informați chiar, decît eram noi, cei de odinioară. Dimpotrivă.

Și mă gîndesc că, din dorința de a-i proteja, venim prea repede cu răspunsuri, rețete, soluții. Că ne grăbim să oferim răspunsurile noastre, și nu să ascultăm interogația lor. Că experiența tînărului aflat în fața noastră nu are răgaz să se transforme mai întîi în întrebare, în întrebare proprie, născută din propriile nedumeriri, conflicte, erori, tristeți, amărăciuni, îndoieli. De regulă, o asemenea întrebare nu-și găsește prea lesne răspunsul în reviste sau pagini de Internet. Întrebarea *lui*, și nu cea a generației, este cea care-l va pune pe drumul căutării proprii. Cea care-l va îndemna să citească, să înțeleagă, să cerceteze, să afle soluții potrivite pentru el, și nu pentru toți cei de vîrsta lui. Și asta nu o poate face decît dacă-i lăsăm timp ca nemulțumirile, conflictele lui interioare să dospească pînă cînd se ivește interogația proprie, și nu dacă îl presăm să accepte etichetele vîrstei și răspunsurile șablon.

Tînărul nu mai are de căutat și de trăit nimic.

Un alt pericol al inflației de sfaturi adresate tinerilor mi se pare a fi acela că nu mai lasă deloc spațiu întrebărilor mari. Întrebările mici, de tipul „de ce nu mă iubește Marcela sau, după caz, Gigel?" capătă răspunsuri prompte, practice, în cinci-șase pași, tînărul aplică melancolic rețeta pentru revigorarea dispoziției, iar problema iubirii devine mai curînd una a machiajului zilnic și a strategiilor de întîlnire, decît una a legăturilor profunde. Problema (ne)credinței este evacuată din dezbaterile cu adolescenții cu certitudini livrate de știință sau dogme religioase, binele și răul sînt tranșate de la catedra de dirigenție sau la ședințele cu părinții. Viața tînărului, în viziunea adulților care dau sfaturi, rămîne la nivel mărunt, de rutină, de supraviețuire, de acomodare sau de competiție și de liste de *to do*. Întrebările mari ale omenirii – cele despre credință, iubire, bine, rău, rost, destin – sucombă în preajma rețetelor pentru „gîndirea pozitivă". Tînărul este invitat să creadă că dezbaterea interioară, analiza, frămîntarea sînt – în cel mai bun caz – pierdere de vreme, dacă nu periculoase pentru psihic, atîta timp cît există soluții deja verificate de depășire grabnică a momentului de nedumerire.

Pe scurt, tînărul nu mai are de căutat și de trăit nimic. Au găsit alții toate soluțiile și toate răspunsurile de care are nevoie. Nu-i rămîne decît să execute. Și să se plictisească.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

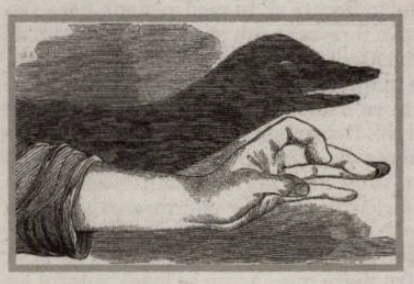

Iaromira POPOVICI

bazar

Gossip girl și adolescenții fițoși

Din vorbă-n vorbă cu băiatul meu, adolescent, mi-a trecut pe la ureche... serialul *Gossip Girl*. La care se uită o serie de colege de-ale lui, fane ale unui oarecare Chuck Bass.

Chuck Bass s-a dovedit a fi un personaj: e adevărat că nu unul oarecare, ci chiar erou principal (printre alții) ai serialului în cauză. Serial creat în 2007, pentru televiziunea CW, de Josh Schwartz și Stephanie Savage, după seria de cărți a lui Cecily von Ziegesar.

Încă un serial cu și pentru adolescenți, pînă la urmă. Dar unul cu teenageri „de lux", peste cei din Beverly Hills 90210. Locuitori ai Upper East Side din Manhattan și descendenți ai unora din cele mai bogate familii locale.

Un *Tînăr și neliniștit* cu adolescenți, veți spune. În loc de nenumăratele combinații de intrigi personale și profesionale cu adulți bogați, ni se oferă aproape aceeași poveste cu *teenageri*.

Nu e chiar așa. Poveștile adolescenților sînt, cel puțin la începutul serialului, diferite, de altă factură decît cele ale adulților. De asemenea, serialul mai are un... *catch*: *Gossip Girl* însăși.

Ce este *Gossip Girl*? E un site pe care sînt postate tot soiul de lucruri, de cele mai multe ori injurioase, despre tinerii locuitori ai Manhattan-ului. Foarte la curent cu toate mișcările grupului vizat. Cum intră autoarea site-ului, zisa *Gossip Girl*, în posesia informațiilor despre eroii și eroinele serialului? Simplu: prin turnătorii de la unul și de la altul, care rămîn anonime.

Dacă adolescenții din alte seriale au diverse atribute care îi fac puternici, aici se pare că informația e atuul. Eroii nu sînt neam de vampir, nici de vrăjitor. Nu fac parte din nici o societate secretă. Pur și simplu, trăiesc într-o lume în care informația și imaginea sînt esențiale.

Informația și imaginea sînt, evident, interdependente. *Gossip Girl* contribuie în mod esențial la imaginea pe care grupul inițial de elevi de liceu, apoi de studenți din „lumea bună" a Manhattan-ului și-o face. Există personaje care sînt complet distruse de *Gossip Girl* și, de asemenea, unele pe care site-ul bîrfitor le reabilitează.

Apare o întrebare de bun-simț: de ce contează atît imaginea unor adolescenți? Oricît de bogați ar fi, sînt, pînă la urmă, niște copii. Răspunsul e simplu: contează în comunitatea din care fac parte. Cea a liceului Constance, pentru început, unde Blair Waldorf (Leighton Meester) e regina (oficială). Iar Serena van der Woodsen (Blake Lively) e un fel de... regină informală.

Ai zice că a fi elev de liceu înseamnă doar să-ți vezi de lecții și să ai cîțiva prieteni cu care să stai de vorbă în pauze. Evident, și după cum nenumăratele cărți și filme cu *teenageri* și problemele lor de popularitate și *bullying* ne învață, lucrurile sînt mai complicate.

Și mult mai crude: Blair Waldorf, în calitatea ei de *Queen Bee* a liceului, manevrează, manipulează și minte. Pe elevele mai mici le folosește ca pe niște servitoare. Nu se dă înapoi de la a plăti sau mitui pe oricine e nevoie, de la cameriste la detectivi particulari.

Perechea masculină a lui Blair este Chuck Bass (Ed Westwick), care locuiește într-un hotel, bea tărie cînd se scoală, aduce, mai în fiecare zi, femei și se deplasează într-o limuzină neagră. Și totuși, nu e chiar un prinț interlop, ci fiul unui om de afaceri respectat în Upper East Side (care, e drept, se dovedește, mai spre final, ca fiind dubios și criminal).

O imagine horror a adolescenței, veți spune, și pe bună dreptate. De altfel, serialul chiar a fost comentat și contestat de diverse asociații de părinți.

Asta dacă îl luăm... *ad litteram*. Pentru că, de fapt, nu trebuie luat așa: după cum comentează o cronică din *New York Times*, nu trebuie căutată veridicitatea personajelor. Ele sînt îngroșate, precum cele din povești: vîrsta (adolescența – ajunsă un soi de deziderat universal temporal) și Manhattan-ul (deziderat spațial) sînt doar niște plasări simbolice. Povestea lui Blair, Chuck, Serena etc. e un basm postmodern, care pînă la urmă se reduce la aceleași lucruri: iubirea (veșnică, cea care trece peste toate obstacolele) și puterea (aici dată de bogăția dobîndită, dar și de imagine și informație).

Selma IUSUF

legende urbane

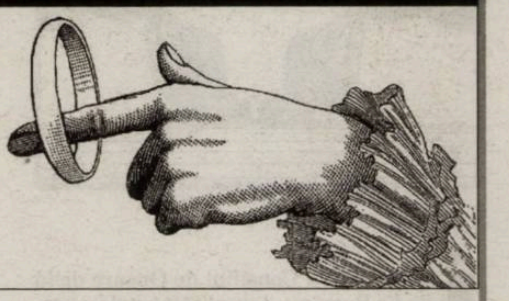

Poze

Îmi primesc premiul de la învățătoare. Fotograful ne-a surprins din profil. Buna doamnă Vișoiu, „tovarășa", cum îi spuneam pe atunci, e ușor înclinată spre mine și-mi întinde un pachet cu cărți împachetate în celofan, strînse bine într-o panglică lată, tricoloră. Eu îi dau un buchet lung de flori de vară. Gladiole, parcă. Pe cap am o coroniță care apasă peste o bentiță albă de care sînt prinse două pampoane uriașe. Sînt o Minnie Mouse cu premiu. Coronița a făcut-o mama din trandafiri mici, roz, care ies ca niște fondante fudule dintr-un abur alburiu de floarea miresei. Pampoanele, tot mama mi le-a cusut. Sînt un soi de verze albe, elaborate, din panglică lată, încrețită cu acul. Capul meu din fotografia aia e un haos baroc. Am și breton.

Să fi fost clasa a IV-a. Mai jos de capul împodobit, cămașa albă de pionier. Pe epoleți sînt trecute cîteva trese albastre și galbene. Tot de epoleți spînzură un șnur galben. În ierarhia de Bumbești-Livezeni entuziastă de atunci asta însemna că eram comandant de detașament. O mare chestie. Țineam sincer la șnurul ăla și eu făceam de regulă panoul cu realizările clasei pe care-l botezasem nord-coreenește „Clasa noastră ca o floare". Cravata, fusta neagră – plisată, încinsă cu o centură din mușama căcănie cu o cataramă cu stema și spicele. Ciorapi albi – unul dintre ei cu elasticul mai slab a alunecat pe o gambă înnegrită de soare, un betișor calcinat de copil care refuză să mănînce ciorbă. Două fotografii mai încolo, tot eu, în aceeași zi a premierii, alături de fratele meu mai mic. Se vede clar că ăla plînsese; ține strîns în mîini pachetul meu cu cărți și e bosumflat. Are fălci grăsane, de copil mic, pantaloni scurți și niște sandale caraghioase.

Fotografiile mi le-au dat ai mei, într-un mic album. Selecția e interesantă. Sîntem mici acolo, iar ei tineri. Fotografii, de toate felurile. Făcute de așa-ziși profesioniști care au pozat o zi întreagă cîrduri de copii în brațe la Moși Crăciun, pînă la cei de ocazie, pe la cine știe ce evenimente de familie. Mă văd, între copii de-o seamă, la ziua unui dintre ei. Sîntem – fetele – în rochițe cu volane, înțepenite solemn lîngă o felie de tort și ceva ouă umplute cărora o mamă le făcuse nas, gură și ochi din măsline și gogoșari. Băieții fac potlogării în spate. Se țin de după umeri ca niște cheflii, unul mi-a pus coarne.

În altele, mama foarte tînără, impudic de tînără, mă ține în brațe în fața casei bunicilor. E flancată de bunicămea care privește dincolo de obiectiv, un pic stingheră. și de bunică-miu, pieptos, într-o cămașă cadrilată cu mînecile suflecate. Are pe cap o pălărie de paie cu boruri late și rîde. Stratul de regina nopții le ajunge pînă la brîu. Fețele tuturor sînt arse de soarele dobrogean și de supraexpunerea (sau cum s-o zice) în lumina asta puternică. Eu stau cumva cîș în brațele mamei, e evident că vreau să mă lase jos, nu vreau să fiu acolo, am fața schimonosită într-un rictus a plînge. Mai mult ca sigur că în secunda următoare declanșării aparatului mama mi-a dat în fine drumul, iar eu chiar am plîns. Fotografia aia nu s-a făcut, însă.

Albumul ăsta cu poze fără de fasoane mi-a plăcut mult. Majoritatea sînt alb-negru și-mi dezvăluie cîte un detaliu la care poate nu m-aș mai fi gîndit niciodată. Într-una am văzut doar coada unei pisici pe care am iubit-o mult în copilărie. În alta, jumătate de față a unei colege din școala generală. Nu-mi mai amintesc cum o chema. Viorica? Mi-am adus aminte însă imediat că făcuse sîni încă din clasa a VI-a și devenise într-un alt fel, interesantă. Nu știu cum să vă zic, sînt fotografii făcute alandala, fără intenții artistice ascunse, fotografii făcute ori de minți indiferente cu mîna rece, ori cu o naivitate formală, descentrată și, în felul ei, înduioșătoare.

Drept e, îmi plac și instagramele astea noi. Ne arată pe toți mai artiști, mai frumoși și mai inteligenți. Cum să nu-ți placă?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

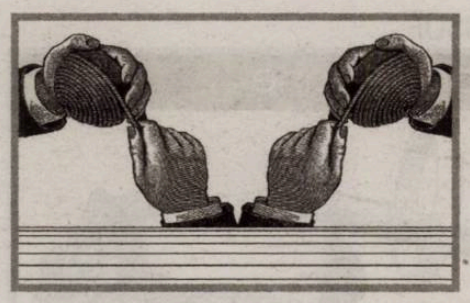

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Despre gunoiul reciclat şi miopia magistraţilor

În iulie 2012, Consiliul de Onoare de la Radio România Actualităţi a judecat cazul Dan Şova *vs* Carmen Valica şi a decis că jurnalista nu a greşit. În noiembrie 2012, Consiliul de Administraţie şi-a însuşit concluziile Consiliului de Onoare. Nu cred să fi auzit vreuna din aceste două ştiri care fac dreptate, pentru că au trecut peste noi complet anonime.

Cu cîteva luni în urmă, în timpul crizei politice, senatorul Dan Şova iese public şi zice că Valica, atunci corespondent al RRA la Bruxelles, a instigat şi a dezinformat Comisia Europeană. Pînă aici nu e chiar ceva extraordinar, după standardele spaţiului nostru public, acuza asta că forţe ostile interne manipulează Bruxelles-ul este una recurentă, în general Guvernul e nemulţumit şi opoziţia aplaudă. În vară a fost ceva mai umflată gogoaşa şi la ea a participat voios şi o turmă de intelectuali, care s-au apucat să scrie scrisori deschise de contra-dezinformare (vezi articolul meu recent, „Dicţionar de intervenţii UE în treburile interne"). Deci, Dan Şova s-a încadrat pe un trend de prostii banale. Unde a depăşit el banalul colegilor de idei? – atunci cînd s-a apucat să dea detalii. Conform senatorului Şova, Valica a informat Comisia Europeană că la Bucureşti se pregăteşte arestarea judecătorilor Curţii Constituţionale. Întrebat pe ce se bazează, răspunde sigur pe sine că are şi poate prezenta o înregistrare în acest sens. Atenţie – Şova pare a avea un caz solid: acuzaţia e gravă şi se bazează pe probe materiale. De atunci, i s-a cerut lui Şova să producă dovezi. S-a făcut că plouă. Asta nu a împiedicat presa anti-Băsescu să o calce în picioare pe Valica, fiorosii revoluţionari ai bunului simţ tocmai descoperiseră încă o băsistă care se cerea demascată. Detaliile din RRA sînt neclare, iniţial s-a crezut că postul a retras delegarea jurnalistei la Bruxelles din această cauză, apoi am aflat şi informaţia conform căreia oricum i se termina delegarea, deci nu aş putea şti care e adevărul. Oricum, a fost un atac frontal la onoarea profesională a cuiva, din partea unui prieten apropiat al şefului guvernului, Victor Ponta. La asta adăugăm că noii conduceri de la RRA, numită de noua majoritate parlamentară după ce s-a abuzat din nou mecanismul de control parlamentar, i-au trebuit cinci luni să-şi însuşească o decizie simplă şi clară a Consiliului de Onoare (comisie aleasă). Între timp, senatorul Şova devenise ministru. Apoi a redevenit ministru pe un portofoliu mult mai important.

Cariera politică a lui Şova ar fi trebuit încheiată.

Poate fi, se pare, un caz mic, faţă de cîte gogomănii produce politica noastră. Dar e relevant pentru o problemă de fond: nimic nu compromite în România. Reciclăm permanent gunoiul şi acesta revine cumva la suprafaţă. Şova a susţinut o acuzaţie foarte gravă, cu o minciună vizibilă, mare, gogonată. După aşa ceva, ar fi trebuit întrebat de fiecare jurnalist cu care avea de-a face: domnule Şova, înregistrarea aceea în care Valica spune despre arestarea judecătorilor Curţii Constituţionale, unde este, domnule? În mod normal, cariera politică a lui Şova ar fi trebuit încheiată aici (oricum, omul este un colecţionar de momente care în mod normal ar fi trebuit să încheie o carieră). Interesant este cazul şi pentru că Şova a promovat ameţitor la nivel guvernamental imediat după evenimente. Ce învaţă omul politic român de aici? Poţi să fii cît de mincinos şi abuziv vrei, partidul va considera că eşti un luptător pentru cauză şi te va promova.

Luaţi apoi cazul lui Sorin Roşca Stănescu. Omul care a făcut avere în presă, deşi, matematic, ziarul său era mereu la limita de închidere a tarabei din lipsă de public. Omul care a trecut de la turnătorie pentru securişti la cel mai feroce anticomunism, apoi înapoi la securism. De altfel, modul în care tabăra anticomunistă l-a cultivat pe Roşca Stănescu în anii '90, deşi toată lumea ştia că practica şantajul de presă, doar pentru că era anti-Ion Iliescu, e şi acesta un caz care arată că gunoiul se răzbună dacă încerci să-l coafezi. Şi totuşi, a fost mereu „Naşul" pentru mulţi ziarişti din România. Stăpîneşte o artă a băgării în seamă şi a complotului de crîşmă. Încă se mai spun poveşti cu el – toate mizerabile, dar spuse cu aerul că cel care le povesteşte nu se decide dacă îl admiră sau îl dezgustă.

Nimic nu te compromite în România.

Cu cîţiva ani în urmă, am avut un scandal public în care el şi Bogdan Chirieac îl şantajau pe fostul şef al ANI. Practic, cei doi guru mediatici voiau să ştie ce conturi au în străinătate anumiţi politicieni. În înregistrări se vede un Stănescu hîtru: voia să ştie conturile, să le trimită cîţiva euro şi apoi să-i anunţe că le cunoaşte, doar aşa, să-l ştie de frică. Nu-i aşa că e fabulos episodul? Atunci a fost un rar moment de curaj al Clubului Român de Presă (condus de Cristian Tudor Popescu), care a dat un comunicat de condamnare şi a cerut televiziunilor să nu-i mai prezinte pe cei doi ca jurnalişti. Chirieac în sine e şi el la fel de mizerrocambolesc, doar ce am aflat din ancheta derulată în Suedia împotriva unui fost şef de la Ericsson – care a plătit şpagă în România – că fostul jurnalist acţiona ca intermediar pentru respectiva şpagă. Tot ce vă spun nu sînt informaţii secrete şi nici rare, pur şi simplu astea au fost scandaluri publice. Şi totuşi, Chirieac e toată ziua pe ecranele televiziunilor. Iar Roşca Stănescu a fost reciclat ca senator. Îi vizitează pe marii corupţi, totuşi condamnaţi, şi scrie editoriale fulminante în care propune scoaterea „oamenilor din puşcării". Crin Antonescu şi l-a asumat şi l-a băgat în Parlament. Din nou, ce învaţă jurnalistul român simplu din poveştile astea? Nimic nu te compromite în România, trebuie să fii prost să fii corect. Iar dacă e să fii mizerabil, trebuie să fii mizerabil în stil mare, să epatezi cu mizeria – şi probabil vei ajunge senator, parte din revoluţia bunului simţ a viitorului preşedinte Crin Antonescu.

Nimic nu compromite pentru că mereu se găseşte cîte o „cauză" care permite. În anii '90, Roşca Stănescu era frecventat de lumea bună pentru că trebuia luptat împreună contra lui Ion Iliescu. Ani de zile a susţinut fără probe că Iliescu fusese agent KGB. A fost dat în judecată şi a devenit martir al libertăţii de exprimare. Ion Iliescu era rău, deci trebuie să fi fost agent KGB, adevăruri de acest gen nu se cer probate. În loc să-i fi spus lui Stănescu că o acuzaţie trebuie probată, chiar dacă e împotriva lui Iliescu, lumea bună făcea coadă să scrie editoriale în ziarul lui. Acum, Stănescu e la fel de convenabil reciclat de Crin Antonescu pentru cauza anti-Băsescu.

Şi dacă la publicul larg care votează ai explicaţia facilă a manipulării prin media, la magistraţi situaţia ar trebui să stea altfel. Doar vorbim de numai cîteva mii de persoane, cu educaţie aleasă şi selectate să facă parte din casta asta specială. Ei, aş! Am dat săptămîna trecută un interviu în Ziare.com, unde am spus că dacă această campanie mediatică şi politică dusă de Antena 3 şi Victor Ponta împotriva unor membri ai CSM reuşeşte, atunci magistraţii vor fi scule ale Antenelor şi ale lui Ponta. Am primit reacţii supărate de la magistraţi. Cum adică să-i fac „scule"? În plus, mi s-a spus, Cristi Danileţ şi cele două doamne care au condus anul trecut CSM (Ghica şi Hăineală) nu au comunicat bine, au produs nemulţumiri. E un caz perfect de orbire în masă. Adică, avem de luni întregi campanii mediatice suburbane, în special la adresa lui Danileţ. Nu pentru ce a făcut sau nu a făcut el ca persoană publică, ci atacuri la adresa familiei, care merg spre zona de terorizare psihică. Avem declaraţii brutale de la Victor Ponta (acest prim-ministru care „radiază siguranţă", conform Alinei Mungiu-Pippidi) care dictează cine e bun şi cine nu e bun dintre membrii CSM. În loc să fie solidari cu colegul lor, membrii CSM sînt mulţumiţi că acela de era mai vizibil şi mai bun comunicator dintre ei este luat la ţintă. Ciobanul mioritic se răzbună pe noi în fiecare zi. În mod evident, dacă Danileţ va fi revocat sub presiunea efectului de turmă atent dirijată, precedentul este creat: cine înalţă capul şi e belit de Antena 3 şi de Ponta va fi apoi belit în mod oficial şi de colegii săi. Deci magistraţii vor fi scule sau vor dispărea din prim-plan. Odată sacrificat Danileţ, vor fi luaţi la rînd ceilalţi – asta în cazul fericit în care vor mai încerca să ridice capul.

Îmi menţin şi întăresc ceea ce am declarat pentru Ziare.com. Acum se joacă viitorul lor şi se răspunde la întrebarea dacă vor mai fi independenţi faţă de cei puternici – iar magistraţii sînt preocupaţi că Danileţ se dă vedetă şi că Hăineală nu le vorbeşte gingaş.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Covrigi

Voi aţi văzut cît de mari se tot fac covrigii? Ţi-i faci colier, ţi-i faci avion. Incredibil cum se dilată covrigii. Şi cum costă un leu minimum, mă întreb, dacă-s aşa mari, care-i cîştigul? Las', nu muri tu de grija lor. Atunci, îmi zic, îţi dai seama cît se fură la un covrig de le rămîne şi lor de un venit? Da, ţi se vinde ditamai covrigul ca să te fure mai bine. Cu cît vînd mai mulţi şi mai mari, cu atît au mai mulţi bani. Şi tu cu ce rămîi, frate? Cu gaura – era bancul porcos. Cu gustul cocăi tîmpite ce-ţi umple stomacul şi te umflă ca un balon. Grasule de covrig, ce viaţă ai tu? Dar tu, grasule de somon, ce prostii ai tu în cap? Aţi văzut că oamenii, orice prostii ar mînca, sînt diferiţi? Incredibilă concluzie, neimportantă pentru viaţa pe care o duceţi, pentru gluma în care trăiţi. Apropo, covrigăriile astea întinse ca ciuma, ca rîia, noi nu putem să le înlocuim cu altceva. Nu, fiindcă ne stau în gît, dar ne e şi foame. Italienii-franţujii au cafenelele pe care le umplu la prînz, noi avem covrigăriile pe care le asaltăm la prînz. Ei au covrig gratis chiar de-şi iau o cafeluţă, noi avem covrigu-n gît şi nu mai avem ban de cafeluţă. Falsetul lumii în care trăim reprezintă covrigul cu care ne amăgim. Cu cît e mai mare şi plin cu drăcii, dat cu smacuri, cu atît ne distrugem spiritul. Oh, spiritul care ne-a dat mentalitatea de învinşi! Clar din cauza covrigului. Clar, nu mai este îndoială. Păi, nu se vede ce crucişuri, încrucişuri, modelări absurde are coca? Precum covrigul încrucişat, aşa şi noi sîntem înfrînţi. Un cruciş de covrig, înc-o bătălie pierdută. Băi, adevărul este că am mîncat nişte covrigi umpluţi cu carne, cu gem, cu crenvurşti, cu fasole. O minune! Şi ce-mi pasă? M-am făcut cît butea! Am fost bine înfrînt-învins.

Chefuri & cheflii

Texte şi opinii de:

● Adela GRECEANU (scriitoare)
„Nuntă la gard, revelioane cu Deşteapta Vetuţa...“

● Alexandru OFRIM (istoric)
„Tot să bei, să veseleşti, chefuşoru' să-mplineşti“

● Cristi ROMAN (jurnalist şi blogger culinar)
„Cînd petrecerea devine un festin“

● Adina ROSETTI (scriitoare)
„Fericirea mea, la naibaaa!“

argument

Românii au petrecut...

În 2013, oamenii muncii din România vor avea parte de 12 zile libere de sărbătorile legale, dintre care 8 pică în timpul săptămînii. Deşi impresia generală este că tot timpul sărbătorim cîte ceva, de fapt sîntem pe un loc codaş printre ţările Uniunii Europene: belgienii au 24 de zile libere, ungurii 17, chiar şi bulgarii au 15. Teoretic – căci în practică lucrurile stau cu totul altfel. Aceiaşi oameni ai muncii folosesc sărbătorile legale drept un pretext pentru minivacanţe, luîndu-şi alte zile libere (sau uneori le sînt oferite prin generozitatea patronilor), creînd ceea ce am auzit că se numeşte „punte“ între zilele libere „de la stat“ şi weekend-uri. Astfel, avem jumătăţi de săptămîni libere, ca să nu mai vorbim de „Marea Punte“ de la Crăciun la Sfîntul Ion, pe 7 ianuarie. Senzaţia că nimeni nu munceşte în România este uneori acută şi descurajatoare. Ianuarie e lună moartă, căci lumea îşi revine după sărbători, în februarie parcă se mai mişcă cîte ceva, dar e lună scurtă (ah, să nu uităm, mai nou, Valentine's day!), în martie ne tot sărbătorim mamele, soţiile (care au parte de zile libere la mica înţelegere) şi „reînvierea naturii“, urmează Paştele (o săptămînă înainte, în care ne căim şi postim, aşa că muncim mai puţin şi mai în silă, şi cam o săptămînă după), 1 mai care deschide în mod oficial sezonul picnicurilor şi al grătarelor, apoi din iunie încep concediile, populaţia oraşelor se răreşte, iar cei care încă mai sînt aici îi invidiază pe cei care pleacă şi muncesc la turaţie redusă. Septembrie şi octombrie mi se par singurele luni cu adevărat „muncite“ din an, în noiembrie deja apar reclamele cu moşi crăciun şi se închid bugetele pe anul în curs (cînd e vorba de „munci“ mai grele, deja sînt amînate pentru anul care vine), despre decembrie nu are rost să mai discutăm, petrecerile încep să se ţină lanţ de pe întîi.

Totuşi, ce facem cu toate aceste sărbători? Simplu, petrecem! Sau cel puţin asta sugerează televiziunile care, în emisiunile lor de ştiri, folosesc aproape obsesiv sintagma „românii au petrecut...“ Văzute la televizor, sărbătorile şi petrecerile noastre par atît de stereotipe încît îţi vine să-ţi iei cîmpii, pur şi simplu să te urci în primul avion şi să pleci într-o ţară în care nu se taie porci, nu se ciocnesc ouă, nu se încarcă pînă la refuz cărucioarele în hipermarketuri, nu ajunge nimeni la Urgenţă pentru că a mîncat şi a băut prea mult.

Scopul acestui dosar este cel de a reaminti că petrecerea (sărbătoarea, cheful...), indiferent de natura ei, este în primul rînd o poveste personală, a fiecăruia dintre noi. O poveste în care tot ce contează, de fapt, sînt oamenii care participă şi care s-au adunat pentru a mînca şi bea laolaltă, sau pur şi simplu pentru a sta de vorbă, împărtăşind un moment de bucurie, fie el „sărbătoare legală“ sau nu. (**Adina Popescu**)

BARBURISME

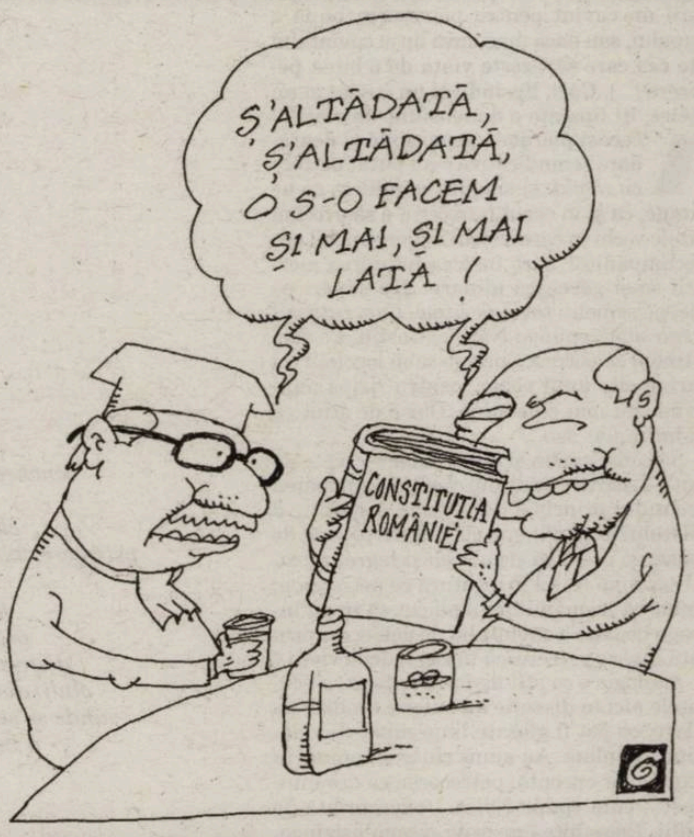

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Andrei IONESCU

De unde vine cheful?

Întrebarea vizează originea, încearcă să afle care este etimonul cuvîntului. Cheful e înainte de toate o stare sufletească, şi aceasta e accepţia principală a cuvîntului, probabil şi cea mai veche, consemnată în DA în următorii termeni: „Dispoziţie (veselă), bună dispoziţie, veselie, voie-bună, toane bune".

Ispitiţi de o analogie prestigioasă, am putea presupune că s-a întîmplat cu cheful ceva asemănător cu fenomenul observat şi deplîns de Constantin Noica în cazul cuvîntului *petrecere:* o degradare treptată şi o deviere spre *chef* cu sensul de zaiafet, chiolhan, adică spre înţelesul nr. 6 din DA: „petrecere veselă cu mîncări şi băuturi din belşug (şi cu lăutari)". Evoluţia continuă şi astăzi în această direcţie. Dacă în pomenitul mai sus DA (ediţia 1940) sensul principal era, cum am văzut, voia-bună şi dispoziţia veselă, iar accepţia de petrecere cu lăutari era consemnată abia pe locul 6, iată că în mai recentul *Dicţionar de sinonime* de Luiza şi Mircea Seche (din 1982) sensurile sînt consemnate în ordinea următoare, stabilită probabil în funcţie de frecvenţa de utilizare: 1. benchetuială, ospăţ, petrecere, praznic. 2. beţie. 3. dispoziţie, dorinţă, gust, plac, rîvnă. 4. capriciu, fandoseală, moft etc.

Din reflecţiile melancolice ale lui Noica redau aici un singur pasaj al *Jurnalului filozofic* din 1944: „Noi nu avem un termen românesc pentru *devenire.* Avem cîteva pentru fiinţă, dar nu avem pentru devenire. Am fi putut avea termenul de petrecere *(se petrece* ceva, care e mai mult decît se întîmplă, are loc: are desfăşurare). Dar l-au expropriat chefliii. Singura noastră devenire este în chef, în distracţie, – în înstrăinare."

Discuţia e reluată pe larg în Ciclul devenirii. Trecere, petrecere, din *Cuvînt înainte despre_rostirea românească,* cu accente şi mai grave, fiindcă, în ultimă instanţă, degradarea unui cuvînt ne împunţinează existenţa: „Astăzi nu mai ştim bine dacă lipseşte vieţii un cuvînt pentru petrecerea bună a timpului, sau dacă nu cumva lipsa cuvîntului este cea care sărăceşte viaţa de o bună petrecere [...]. Căci, lipsindu-ţi un cuvînt şi un înţeles, îţi lipseşte o dimensiune de viaţă."

Aceeaşi pierdere ireparabilă şi degradare semnificativă s-au putut petrece cu *cheful,* şi singura mîngîiere ce ne rămîne, ca şi în cazul *petrecerii,* e să evocăm textele vechi în care sensul major şi nobil era precumpănitor, fără însă ca mîhnirea pierderii să-şi găsească alinare: „Te superi pe tine, pe semenii tăi şi pe lume. *I-am petrecut pe sub săbii,* spunea Nicolae Costin. Pe cine ar trebui să petreacă pe sub săbii logofeţii cei mari ai cîte unui popor, pentru risipa unui cuvînt, nu mai e de ştiut. Dar e de ştiut că s-a întîmplat aşa."

Să consemnăm şi noi, aşadar – căci „e de ştiut" –, soarta cuvîntului *chef,* cu schimbarea accentului principal de la buna dispoziţie a sufletului la chiolhanul cu lăutari, plecînd de la aceeaşi premisă şi cu acelaşi regret pe care-l exprimă Noica în legătură cu petrecerea, anume că „românului i-a plăcut să tragă întreaga bogăţie a cuvîntului de petrecere prin viaţă înspre petrecerea în răgazurile vieţii."

Analogia e cu atît mai potrivită, cu cît cuvintele aici în discuţie au suferit evoluţii similare, ce pot fi glosate împreună, cu valabilitate deplină. Au ajuns chiar sinonime în accepţia lor curentă: petrecerea ca devenire a fost – cum spune Noica – expropriată de cheflii. Deosebirea ar privi numai originea. Dacă petrecerea provine din latină *(*pertraicere),* cheful e socotit, în schimb, un turcism. În realitate, cum voi încerca să arăt în continuare, în română e tot un cuvînt latinesc, pe care turcii l-au împrumutat din romanitatea balcanică, şi nu invers, cum greşit se crede.

Cheful provine dintr-o importantă şi bogată familie de cuvinte latineşti: *quies,-etis* = 1. odihnă, repaus; 2. linişte, calm; 3. pace, inacţiune; *Quies* = Odihna ca divinitate; *quiescientia* = viaţă liniştită; *quiesco, ere, quievi, quietum* = 1. a se odihni; 2. a dormi; 3. a se linişti, a se potoli; 4. a sta liniştit.

În latina creştină, cum bine se ştie, chietudinea e o virtute de temelie, ajungînd să însemne acea stare de linişte sufletească indispensabilă dezvoltării sau cultivării unui întreg mănunchi de alte virtuţi. Pentru a face ceva bun, e nevoie în prealabil de o dispoziţie sufletească prielnică, altfel spus, trebuie *să ai chef* de a face binele. A avea chef a însemnat probabil, în epoca veche, pentru creştin, a fi împăcat cu Dumnezeu, a-i fi uricaş şi mulţumitor, şi totodată a trăi în pace şi bună înţelegere cu semenii. Să nu uităm apoi chietismul, corp de doctrină care propovăduieşte inactivitatea şi contemplaţia.

A nu avea chef, cu utilizarea cuvîntului în construcţii negative, îşi trage originea din sensul latin nr. 3 = inacţiune, neimplicare, atitudine neutrală, ca de exemplu la Tacit (după Guţu): *Regulus_quiete defensus* = Regulus (era) apărat prin neamestecul lui în viaţa politică. Şi la fel, în cazul verbului, cu sensul nr. 4 = a sta liniştit, a sta în rezervă, a nu lua parte: *si quiessem, nihil_evenisset mali* (Terenţiu) = dacă aş fi stat deoparte, nu s-ar fi întîmplat nimic rău. *Edicere_quiescebant* înseamnă „se abţineau să se pronunţe", adică *nu aveau chef* s-o facă. E tocmai marginea de repliere în sine şi pasivitatea totală care au dus la abstragerea şi contemplaţia doctrinei chietiste.

Cum vedem, tabloul semantic al chefului e în latină vast şi divers. După o privire de ansamblu asupra evantaiului larg de accepţii ale cuvîntului latin, cu corespondenţe fidele în română, de la cele deficitare la cele excedentare, ne putem pune întrebarea dacă nu cumva dramatizăm peste măsură, dintr-o firească dorinţă de a putea (şi de a fi putut) valorifica latura semantică majoră şi luminoasă a cuvîntului, mai mult decît am făcut-o.

Poate că nu trebuie să privim lucrurile neapărat în perspectiva istoriei şi să deplîngem un şir de degradări irecuperabile.

petrecere = zaiafet, benchetuială, paranghelie, chirvai
chindie = sinonim cu petrecere, folosit cu precădere în Constanţa.
bahaos = chef mare, petrecere memorabilă, distracţie, dezmăţ într-un club / discotecă, orice locaţie unde se strînge lumea pentru a bea, dansa, cînta etc.

123URBAN. RO

După cît se pare, originea diferitelor accepţii ale cuvîntului se află chiar în latină.

Iată, bunăoară, cheful ca distracţie, într-un compus al lui *quies,* anume *requies,* care, pe lîngă odihna de veci, înseamnă şi liniştea ca repaus, răgazul sau zăbava, ba chiar distracţia, veselia. La Guţu e consemnat sensul de relaxare, alinare după muncă, griji etc. La Cicero, *requies curarum* este potolirea grijilor, iar *intervalla requietis* sînt intervalele de calm.

Cheful poate fi, apoi, liniştea încrederii, ca în următorul exemplu din Cicero: *in huius spes_requiescit* = îşi pune toată speranţă în aceasta. Sau poate fi, la fel de bine, liniştea de care te bucuri cînd ai scăpat dintr-o primejdie: *animus ex multis periculis requievit* = după multe primejdii sufletul şi-a găsit liniştea.

Şi – adăugăm noi – e firesc să te desfeţi făcînd un chef. Aşadar, nu orice chef e un chiolhan cu lăutari şi chiuituri. S-a ajuns aici, probabil, pentru că noi, muritorii de rînd, semănăm mai curînd cu nesăbuitul Ivan Turbincă, nu cu înţelepţii care ştiu cum să-şi petreacă zăbava, răgazul de chietudine, de chef bun. DA consemnează pe larg acest chef moderat, în care veselia se manifestă în limitele cumpătării. De altfel, în DEX, pe lîngă petrecerea zgomotoasă (accepţia nr. 1), e consemnată imediat „starea de (uşoară) beţie şi de bună dispoziţie a omului care a băut" (accepţia nr. 2).

Dintre numeroasele pasaje biblice în care întîlnim cuvîntul *quies* (sau compusul său, *requies),* hotărîtoare pentru transmiterea sensului în română sînt două pasaje din *Vechiul Testament.*

Primul e din „Leviticul" 23,32 şi reglementează *odihna* ritualică la sfîrşitul şirului de zile lucrătoare: *Sabbatum requietionis est* = zi a zilelor de *odihnă* va fi pentru voi. Această zi de odihnă e totodată zi de *ispăşire* şi *smerenie,* după cum se vede limpede în reluarea reglementării din versetul 39: (...) după ce vă strîngeţi roadele pămîntului, timp de şapte zile să ţineţi sărbătoare Domnului: în ziua întîi, *odihnă;* în ziua a opta, *odihnă = die primo et die octavio erit sabbatum, id est requies.*

Aşadar, nu orice chef
e un chiolhan cu lăutari şi chiuituri.

Iar în „Isaia" (al doilea pasaj hotărîtor) se revine cu aceeaşi rigoare la reglementarea odihnei: „Dacă-ţi vei da piciorul înapoi de pe zilele *odihnei* aşa ca-n ziua cea *sfîntă* să nu faci ce-ţi place ţie, şi dacă zilele *odihnei* le vei numi *desfătare, sfinte* Dumnezeului tău, atunci vei nădăjdui în Domnul şi El te va ridica la bunătăţile pămîntului etc. etc." = *et requiem tibi dabit Dominus* etc.

Aşa ne explicăm de ce, într-un proverb din colecţia lui Iordache Golescu, această bună dispoziţie a odihnei ritualice ar trebui numită „desfătare", potrivit pasajului citat mai sus din „Isaia" 58,13, „cheful la om e fericirea cea mai mare". De aceea cînd închina cineva cu un pahar de băutură se zicea (şi poate se mai zice) „Chef şi bucurie!" sau Chef şi voie-bună!".

Ca de atîtea alte ori, intuiţia lui Noica a funcţionat fără greş pe tărîmul rostirii româneşti: „petrecerea prin viaţă" alternează cu „petrecerea în răgazurile vieţii". Aceasta din urmă, petrecerea în răgazurile vieţii, este dulcea zăbavă, odihna desfătării binemeritate pe care ne-a poruncit-o Ziditorul, e însuşi temeiul *chefului* nostru.

Andrei Ionescu *este traducător şi profesor universitar la Facultatea de Limbi Străine, Universitatea Bucureşti.*

Adela GRECEANU

Nuntă la gard, revelioane cu Deșteapta Vetuța...

Felii de franzelă foarte subţiri, tăiate în două, unse cu margarină – dar numai cît să astupe găurile pîinii – şi acoperite cu parizer şi fişii înguste de gogoşari muraţi sau rondele străvezii de castraveţi acri. Vreo două-trei platouri a cîte un rînd de sandviciuri. Plus tort de cofetărie, cu cremă care ţi se aduna cocoloaşe în gură pînă s-o înghiţi cu chiu, cu vai. Ăsta era nesmintit meniul la ziua lui Udo, vecinul şi prietenul meu cel mai bun, pînă pe la 7 ani. O dată pe an îl lăsa mama lui să aducă prieteni la el – de ziua lui. Asta îmi şi plăcea cel mai mult la ziua lui, că puteam merge la el. În rest, ne jucam la gard. La gardul care despărţea grădinile noastre. Eu pe partea mea, Udo pe partea lui. Ca să ne întîlnim, fie îl strigam eu: „Udo, hai la gaaaaaard!", fie mă striga el: „Adila, hai la gaaaaaard!" Gardul era şi nu era o piedică în calea fericirii noastre. Era, altfel nu ne apucam să lărgim, pînă am încăput pe-acolo, o gaură pe care o dibuisem în plasa de sîrmă. Gardul a fost reparat în scurt timp, ceea ce însă nu ne-a împiedicat să ne căsătorim. Cred că e prima petrecere de care îmi aduc aminte. Mi-am pus pantofii cu toc ai mamei şi o rochie care „se învîrtea". Udo nu-mi amintesc ce-a purtat. Nu era important. Ca să ne căsătorim, eu am făcut sarmale din foi de viţă-de-vie, umplute cu papalaşcă, iar Udo a trebuit să-mi dea un cadou. Mi-a dat o farfurie de tablă găurită. Numai bună pentru sarmale. Ca să ne căsătorim, a trebuit să îndoim coatele ca şi cum ne-am fi luat de braţ şi s-o pornim de-a lungul gardului, fiecare pe partea lui, atenţi să n-o luăm unul înaintea celuilalt. Am ajuns în fundul grădinilor, unde ziceam că era biserica. De ziua lui, cel mai mult îmi plăcea că puteam să merg la el. De la fereastra lui, strada se vedea altfel decît de la noi. Casa lui părea mai mare şi mai frumoasă decît a noastră. Şi unde mai pui că o dată m-a dus în camera lui Oma, unde am văzut pentru prima oară un pian!

Apoi au fost „reuniunile distractive" din şcoala generală – parcă aşa le zicea. Extrem de rare. Diriga noastră zicea că nu le meritäm. Culmea culmilor a fost că nu ne-a organizat banchetul de la finalul clasei a VIII-a, pe motiv că am fost foarte răi. Asta nu i-am iertat-o! Desigur, între timp au fost revelioanele cu familia, cu mese bogate (Dumnezeu ştie cum reuşea mama să găsească ingrediente pentru toate bunătăţile – de la salată boeuf, ciorbe, sarmale şi fripturi, pînă la prăjituri cu nume de neuitat: Televizor, Dinte negru, Albă ca zăpada, Ochi de pisică, Deşteapta Vetuţa...), revelioane la care dansam cu vară-mea pe muzica de la televizor. Corina Chiriac îi plăcea mamei, deci şi mie. Angela Similea nu ne plăcea deloc. Mirabela Dauer nu era rea. Marina Scupra era aşa şi-aşa. Dar preferatele mele erau Carmen Rădulescu şi Loredana Groza! Vară-mea era mare amatoare de dans. Mergea pe şest la discotecă, la Casa Armatei. Pe şest, fiindcă taică-su n-o lăsa. „Iar te duci la bîţa-bîţa!" îi zicea. Pentru un revelion din ăsta, ţin minte că am găsit într-o iarnă la Dumbrava – magazinul central – nişte cercei-clips de toată frumuseţea. Mi-a luat atunci mama cîteva perechi – verzi, mov şi galbeni, parcă.

Apoi a venit revoluţia. Eram în clasa a IX-a. Au urmat chefurile din liceu. Teribile. Nenumărate. Numai că pe mine nu mă invita nimeni, niciodată. Nu eram în gaşcă. În nici o gaşcă. Deci nu existam. Abia prin clasa a XII-a am fost şi eu la vreo două majorate. La unul dintre ele m-am sărutat prima oară cu un băiat. Ştiu că purtam pantaloni negri de stofă, cu dungă şi un pulover alb din mohair, tricotat de mine, care avea pe umărul stîng un epolet din carton îmbrăcat în stofă neagră, cu franjuri aurii – tot opera mea, de care eram foarte mîndră, desigur. Oare acelui epolet *à la* Michael Jackson să-i fi datorat succesul?... A fost bizar. Ca şi cum m-aş fi ameţit. Nu mi-a displăcut, dar nu eram tocmai în largul meu. Mă interesa, dar nu ştiam ce să fac cu senzaţia aceea. Voiam să se repete, deşi nu eram sigură că-mi place. Ştiu că stăteam pe două scaune, faţă în faţă şi ne-am sărutat toată noaptea. Era blond, cu ochi albaştri, mai mare decît mine şi nu m-a căutat niciodată. Bine, nici eu nu-mi amintesc cum îl chema...

Altminteri, îmi plăcea să dansez, îmi place şi acum, între timp am descoperit că ador să cînt. N-am un repertoriu foarte bogat, dar „prind" destul de repede. Cel mai spectaculos moment a fost acum cîţiva ani, la Bistriţa, unde le-am cîntat prietenilor, pe la 3 dimineaţa, „Summertime", la o terasă. Toată lumea a tăcut, am primit felicitări de la necunoscuţi şi un pahar de Campari Orange.

***Adela Greceanu** este scriitoare şi jurnalistă la Radio România Cultural.*

Adina ROSETTI

Fericirea mea, la naibaaa!

La ieşirea din restaurant, am văzut-o pe Albă ca Zăpada. Îşi scosese peruca brunetă şi îşi scutura părul blond platinat în timp ce vorbea la telefon cu un oarecare „pisi". Avea o fustă foarte scurtă şi cizme cu tocuri înalte, iar costumul satinat îi atîrna trist, într-o mînă. Atunci copiii au început să-şi dea coate. „Ia uite-o, mami, pe Albă ca Zăpada! Da' de ce e blondă?" m-a întrebat, candid, fetiţa mea. Un băieţel a început să-i facă „pa-pa!" cu mîna, dar ea nu l-a băgat în seamă, preocupată de conversaţia cu „pisi" al ei. Am luat copiii repede şi i-am urcat în maşină, ca să-i scutesc de o dezamăgire. Fata costumată în Albă ca Zăpada fusese animatoare la petrecerea pentru copii care tocmai se încheiase. Îi pictase pe faţă, le umflase baloane în formă de pisicuţă, căţeluş sau dinozaur şi-i antrenase în diverse joculeţe distractive, pentru ca părinţii să-şi poată savura liniştiţi cocteilurile la masa de lîngă, discutînd despre preţurile şcolilor private, vacanţele în străinătate sau mersul crizei economice globale.

Cam ăsta este scenariul obişnuit al unei aniversări de copii din zilele noastre. Habar n-am cum ne-am descurcat noi, copiii anilor '80, la petreceri fără animatoare, dar acum este musai să existe măcar un pirat, un spiriduş, dacă nu un magician, care să-i antreneze. Dacă vă imaginaţi însă că nu oricine poate avea un asemenea job de animator de petreceri de copii, că ai nevoie de cine ştie ce abilităţi actoriceşti sau măcar de o înfăţişare convingătoare, vă înşelaţi. Îmi amintesc de un Peter Pan cam gras, îmbrăcat în nişte colanţi verzi care stăteau să-i plesnească şi care în nici un caz nu ar fi avut cum să se ridice în zbor către Ţara de Nicăieri. Asistenta lui era o Tinkerbell trecută de vîrsta a doua, dar foarte bine caramelizată la solar, care se simţea datoare să explice că ea, de fapt, îi ţine locul fiicei sale, adevărata animatoare, care se îmbolnăvise. Tanti Tinkerbell în cauză trebuia să presteze nişte *face painting*, dar, cum nu prea le avea cu desenul, încerca să se orienteze după nişte schiţe descărcate de pe Internet, aşa că la sfîrşitul petrecerii toţi copiii arătau la fel, şi anume ca nişte spidermani în mizerie. Altă dată, un băieţel a refuzat să fie desenat pe faţă de o Cenuşăreasă, pe motiv că era „urîtă"...

Prima oară cînd am fost la o astfel de petrecere, la ziua unei colege de grădiniţă cu nume de star hollywoodian (Angelina), fetiţa mea nu a vrut să participe la acest ritual obligatoriu de pictat pe faţă. Am fost foarte mîndră de nonconformismul ei, dar au fost de ajuns încă două-trei petreceri din astea şi a cedat, intrînd şi ea în rîndul lumii. Nu-i place să-şi facă chestii diafane, de prinţesă, cu roz, mov şi sclipiciuri, şi alege de fiecare dată nişte modele gotice, cu mult negru în jurul ochilor, pe care, pentru a le da jos înainte de culcare, îmi consum un demachiant întreg.

Nu ştiu dacă aţi fost vreodată la vreun loc de joacă din mall. Din acelea cu biluţe. Dacă aveţi copii, ştiţi despre ce vorbesc. Dacă nu, consideraţi-vă fericiţi şi nu încercaţi să înţelegeţi. Oricum, se pare că locurile cu biluţe sînt locaţia cea mai *trendy* pentru a organiza petreceri de copii. În weekenduri se închiriază cu ora şi se fac aniversări pe bandă rulantă. Cu invitaţii tipărite, piraţi, tinkerbelle, *face-painting*, *junk food*, tort cu artificii, şampanie cu gust de căpşunici artificiale, muzică disco românească şi tot tacîmul. E un fel de mini-nuntă. După două ore de stat în mijlocul unui mall, sîmbătă seara, într-o hărmălaie îngrozitoare (dacă ai noroc, mai prinzi şi un concert Alex Velea sau ceva de genul ăsta...), simţi că ţi-ai ispăşit toate păcatele, nu numai pe cele din viaţa asta, dar şi din vieţile viitoare. Dar pînă la urmă, asta nu contează foarte tare, pentru că adevărul este că ăştia mici se distrează oricum, fără să le pese cît de kitsch sau de stilată este petrecerea. Aleargă şi ţipă pînă la epuizarea totală (în anturajul Clarei, obiceiul este ca trei-patru fetiţe să fugărească un băiat pentru a-l pupa cu forţa) şi adorm apoi în maşină, fericiţi, pe drumul de întoacere acasă.

pub crawling = *excursie din crîşmă-n crîşmă. Avansare din ce în ce mai împiedicată, pe măsura volumului de alcool consumat.*

123URBAN. RO

Vara trecută, hiturile absolute ale party-urilor de copii au fost melodiile cu oameni care nu dorm sau care dau vina pe viaţa lor (Connect-R şi Voltaj, adică). De mare succes a fost şi Vunk feat. Antonia, cu melodia în care se repetă obsesiv „fericirea mea, la naibaaa". La grupa mică merge cîntecul cu nu-mi-e-frică-de-bau-bau, un soi de manea disco pentru copii, cu potenţial de obsesie. Plus ceva Cleopatra Stratan. La petrecerile mai şic o să găsiţi în playlist Fatboy Slim, INXS, AC/DC şi, culmea culmilor, David Bowie (dar asta e mai degrabă obsesia părinţilor).

Îmi dau seama că este foarte posibil să-i fi distrus viitoarea viaţă socială a Clarei cu articolul ăsta, aşa că mă simt datoare să menţionez că am fost şi la petreceri de copii încîntătoare, la picnicuri în aer liber, în locuri cochete unde au învăţat să facă prăjiturele sau să construiască, în echipă, castele, la petreceri bio-eco şi la aniversări în sufrageria părinţilor, care au rămas apoi fără uşi, clanţe şi alte chestii esenţiale, în urma jocurilor dezlănţuite.

Eu, una, aştept cu mare nerăbdare ziua în care ăştia mici îşi vor serba zilele de naştere singuri la discotecă şi voi putea rămîne acasă să citesc, în linişte, ceva plicticos.

***Adina Rosetti** este scriitoare şi jurnalistă.*

Călin TORSAN

Pas de deux

Sînt omul care n-a dansat niciodată. Dacă la mijloc ar fi fost un beteşug fizic – un picior mai scurt, de exemplu –, acest text ar fi putut impune, forţînd memoria să-l păstreze pentru un timp, şantajînd-o emoţional. Dar aşa, încercînd să cuprindă un neajuns de adaptare, o tară emoţională, un crîmpei dintr-o teamă copleşitoare de celălalt, cade în abisul subiectivităţii, fărîmîndu-se printre stîncile cu muchii tăioase ale eului.

Sigur, ceva bîţîieli pe refrene ABBA sau Boney M am executat şi eu, atunci cînd eram mic, cu ocazia sărbătoririi vreunei zile onomastice, înconjurat de cîţiva colegi de clasă, toţi în ciorapi, pentru a fi protejat covorul – aşa-zis persan – din sufrageria gazdei. Dar acelea nu puteau fi numite dansuri, după cum nici avalanşa de gesturi lubrice, căutînd să descifreze un ceva neştiut la acea vreme adolescentină, şi însoţită de alte ritmuri ale timpului respectiv (Depeche Mode şi Bros), nu avea cum să se coaguleze în asta.

Sfîntul Ioan Botezătorul îşi pierde capul din pricina unui dans care îl vrăjeşte pe Irod. Zbenguielile copilăriei mele pe cine ar fi putut mira într-atît?

Aristotel se întreabă dacă nu cumva muzica poate înrîuri sufletele, întocmai gimnasticii care o face asupra corpurilor, deprinzîndu-le cu o plăcere nobilă şi pură. În cartea „Despre educaţie" din *Politica,* exerciţiile fizice şi arta sunetelor împart deseori aceeaşi cărăruie ce poartă înspre virtute, însă despre dans nu se pomeneşte nimic. Anumite moduri care construiesc armoniile muzicale, ba chiar şi unele instrumente suferă anatema, gînditorul găsindu-le cînd vulgare, cînd aţîţătoare ale ideii de voluptate. Trupul este descris doar îndîrjit, stăpînit şi încordat de ostenelile menite să înlăture lenevirea, niciodată prins în vîrtejul în care l-ar putea înlănţui curgerea sinuoasă a melodiei. Mă temeam, la rîndul meu, de vraja sunetului, chiar atunci cînd din boxe se revărsau muzici şi artişti care nu aveau de a face cu vreo formă, măcar sugerată, de magie (Ricchi e Poveri), pentru că ea putea zămisli contextul straniu, eteric sau scenografia romantică, aceea care mi-ar fi putut trînti în braţe o fată, indiferent dacă petrecerea, cheful, chermeza, chindia (cum zicea un brăilean care mi-a fost coleg de armată) ori, mai elegant spus, ceaiul dansant se desfăşura în apartamente banale de bloc sau, cum avea să se întîmple la cîţiva ani distanţă, în săli de lectură sordide şi reci, ale cîte unui cămin studenţesc.

pileală = băutură alcoolică de proastă calitate
şpir(uială) = băutură, luhău, agheasmă, samagon, trotil, basamac sau beţie, actiunea de a consuma.
mixologie = procesul de combinare (mixare) a băuturilor pentru obţinerea de cocktailuri.

123URBAN. RO

Ceaiul dansant se desfăşura în apartamente banale de bloc.

Cu mîinile delicate lenevindu-mi pe umerii încă nepotriviţi jugului vieţii, năluca parfumată din faţa mea se răsucea în ritmul şlagărelor ca vata de zahăr în jurul băţului, amintindu-mi de bîlciul oricărei deşertăciuni şi, curios cum putea asta, făcînd ca piesele muzicale să pară mult mai lungi decît erau în realitate, istovitor de lungi, nesfîrşite, dar şi mult mai lente, mai dulci şi languroase, chiar dacă era vorba de compoziţii Metallica, aşa încît îmbrăţişarea cu ea, una de izbelişte, să-mi apară ca aceea eternă, a morţii.

Cu toate astea, pot spune deschis că n-am dansat niciodată, pentru că rotirea aceea pribeagă în care mă lăsam dus de ceea ce vedeam la alţii, la prietenii îndrăzneţi care îmbrăţişau fetele cochete în paşi largi, de bîtlan, cocîrjîndu-se cît să-şi mascheze erecţiile nevinovate ce ar fi putut distruge totul, numai dans nu era. Putea fi, mai degrabă, un ritual de iniţiere, presupunînd aprioric suferinţa necesară accederii în lumea celor mari. Pas cu pas.

***Călin Torsan** este muzician şi scriitor. Cea mai recentă carte publicată:* O zi. Ultima, *Editura Casa de pariuri literare, 2011.*

Ileana ZIRRA

Cură de alcoolizare

Trecerea de la ceaiuri dansante la chefuri dezlănţuite nu durează mult. Aşa cum sare un copil din copac după ce fură cireşe din curtea vecinului, aşa ne adunăm noi catrafusele şi aterizăm prin şi printre diferite bairamuri cu oameni din generaţia noastră. Există o aşa-numită perioadă de tranziţie, căreia i se mai spune şi adolescenţă, dar nu mă dau eu în vînt după cuvînt. Asta e *epoca* prin care trec toţi, chit că-i de bine, chit că nu – dar ăsta e momentul în care-ţi dai seama ce fel de petrecăreţ eşti.

Cam pînă intri-n liceu îţi petreci mult timp cu *babacii,* la adunările lor, care poate te plictisesc sau poate nu. O iei tiptil, de la cinci ani, cînd eşti centrul atenţiei, şi-ajungi în perioada de tranziţie, cînd simţi că *you want to break free* – că vrei să te spargi liber, cum s-ar traduce *mot-à-mot*. Ei bine, eu aveam prilejul să dansez, la petrecerile alor mei, cu mama, pe Queen, Django Reinhardt, Buena Vista Social Club şi pe Beatles. Şi încă mai stau de plăcere cu ai mei la alte-ntruniri.

Dar şi eu mi-am luat pălăria, portofelul şi cheful, şi am început să îmi iau avînt pe alte ringuri de dans. Aş începe cu petrecerea care dă startul oricărui an, dar n-am să le iau în calcul decît pe cele din liceu. Primul revelion a fost o adunare liniştită în apartamentul colegei mele de bancă. Ca la orice petrecere, am adus fiecare cîte-un amic, chiar doi, iar treaba a fost destul de standard: am vărsat eu un pahar de vin pe perete în primele zece minute în care am ajuns, lumea a început cu bere şi cu muzică – pe care, evident, voiam s-o pun eu –, dar aveam concurenţă. La cele mai multe petreceri există doi DJ, pe puţin. La acel *rebelion,* concurenţa punea melodii comerciale şi stătea cu cei trei oameni cu care venise, iar eu, cînd puteam, strecuram cîteva piese pe care ştiam că le ascultă mai mulţi din clasă – multe făceau parte chiar din playlist-ul vechi din *Expirat,* melodii pe care le moştenisem de la surori de la petreceri.

În schimb, la revelionul dintr-a X-a deja aveam o gaşcă formată din vreo patru-cinci oameni. Noi ne-am făcut bagajul şi am plecat la Călăraşi, unde are domiciliu prietena mea foarte bună, Alina. Acolo, cînd am ajuns, doi s-au retras vreo două ore, lăsîndu-ne pe Alina şi pe mine să gătim. Vă daţi seama că numai asta nu ne convenea nouă să facem. După ce am curăţat nişte cartofi, am deschis sticla de gin, pe la orele 15, şi am lăsat vreo două degete din ea. Cînd ne-am întors – Alina şi cu mine – de la cumpărături, sticla fusese golită, iar după ce-am lăsat mîncarea să fiarbă în pace, am încins un *jam sesssion:* Alina la pian, Dana bătînd în chitară şi eu la vioară. Partea tristă, dar amuzantă este că am înregistrările cu muzica noastră, ameţită ca noi. După episodul muzical, am părăsit incinta şi ne-am perindat pe la alte petreceri, am mîncat, am învîrtit sticla, am curăţat după cine n-avea stomacul tare, iar cînd ne-am simţit mai pensionari, am jucat poker.

adio mama = băutură spirtoasă de proastă calitate al cărei consum va provoca stări extrem de neplăcute.
matrafox = băutura omului sărac, fabricată la repezeală din materiale disponibile. De exemplu, alcool etilic, zahăr ars, şi chimion. În puşcării se face din parfum, zahăr şi pastă de dinţi.

123URBAN. RO

La cele mai multe petreceri există doi DJ, pe puţin.

Anul ăsta iar am schimbat grupul de prieteni, dar Alina a rămas; am chefuit după poftă şi totul a fost foarte intim şi drăguţ, cu doar... 11-16 oameni (şi-au făcut apariţia şi alţi amici la un moment dat). S-a băut cum se bea în perioada de tranziţie: am început cu vin alb (sec), am trecut pe roşu (sec), apoi pe rom, după care ne-am întors la alb (demidulce – of!), am ajuns la partea cu *champagne,* apoi am băut votcă şi fiecare şi-a ales mai apoi băutura, pînă ne-am culcat. Partea proastă este că majoritatea se ameţiseră destul de tare... cu o oră înainte de 2013, iar cineva era cît pe ce să termine numărătoarea singur în toaletă. Norocosul nu-şi aminteşte cum a suferit el în prima oră a noului an.

La ultima petrecere, chiar asta despre care am povestit acum, n-am dansat mai deloc şi nici boxe bune n-am avut, aşa că am să vă zic şi de ceaiurile dansante. Zilele mele de naştere. Mereu ies bine. Aş minţi dacă aş spune că nu vreau să mă dau rotundă cu asta, dar toată lumea se simte grozav la bairamurile date la domiciliul Zirra. Eu am încercat în ultimii doi ani să pun mîna pe toată casa pentru revelion, dar şi-ai mei tot aici vor. Casa are-o taină. La chefurile date de mine nu se simte nevoia existenţei unei gazde. Nu spun că în fapt nu e nevoie – pfoai, tot omul ştie că e musai să fie cineva care să pună la dispoziţie lămîi, mop, mături, numere de taxi, prosoape, haine de schimb, pături şi şosete curate.

Apropo de gazde, eu ştiu una supărată, care nu mi-e colegă. La orice petrecere există un centru de interes, e ca-ntr-un tablou, doar că aici e viu, ca-n *Harry Potter*. Era una din primele petreceri din clasa a IX-a, unde ne-am dezlănţuit, am dansat pe mese, pe scaune, unii au băut fără cap, iar cineva, mai beat aşa, a fost aruncat pe o vază de 300 de euro. Scandal monstruos din partea gazdei, trîntit uşa blocului, mare dramă, parcă te uitai la un *chick flick,* doar fuseseră şi minore drame amoroase în aceeaşi seară. Bine, fără o-ntorsătură amuzantă nu mai are haz să povesteşti nimic.

Recunosc că lipsesc multe capitole de-aici şi că nici o cincime din întîmplări n-am povestit, dar nu se dă din casă!

***Ileana Zirra** este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Naţioal Bilingv „George Coşbuc" şi redactor la suplimentul pentru copii* Dilematix.

Alexandru OFRIM

„Tot să bei, să veselești, chefușoru' să-mplinești"

A mînca şi a bea împreună reprezintă în toate culturile şi în toate epocile mai mult decît satisfacerea unui imperativ fiziologic. Comensalitatea este în primul rînd o practică rituală, iar sărbătorile din calendarul liturgic au fost dintotdeauna prilej pentru mese îmbelşugate, pentru exces alimentar şi bahic. Obiceiul de a ingera substanţe cu proprietăţi euforizante, în momente festive, este unul general uman. Satul românesc de ieri şi de azi manifestă acelaşi apetit pentru abundenţa şi calitatea mesei din timpul marilor sărbători, cu precizarea că odinioară nu se făcea chef de dragul chefului, ci era vorba de îndeplinirea unor acte simbolice, în cadru ritualic.

Consumul excesiv de mîncare şi băutură însoţeşte şi sărbătorile care marchează riturile de trecere: botezul, nunta, înmormîntarea. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, folcloriști precum Simion Florea Marian descriau ospăţul de botez *(cumetria)*, libaţiile în sănătatea copilului. Cei cu stare tocmeau lăutari pentru ca oaspeţii „să bea de bine". Totuşi excesul era sancţionat. Exista credinţa

„Îşi făcea cheful cu ciubuc şi cafea, după obiceiul oriental."

potrivit căreia dacă la o cumetrie „se întîmplă mare chef, dacă oaspeţii sînt deopotrivă peste fire bine dispuşi" e semn că acel copil nu va trăi mult timp. Opulenţa alimentară, consumul de alcool, muzica şi jocul sînt norme obligatorii ale mesei de nuntă. La mesele rituale de la înmormîntare *(pomana)*, se oferă şi băutură, astfel încît tristeţea şi solemnitatea momentului se transformă adesea în veselie. Banchetul funerar se numea şi „petrecerea din urmă", iar convoiul funerar *petrecanie*. Cuvîntul *petrecere* dezvoltă mai multe sensuri: a însoţi pe cineva, a-şi duce viaţa, dar şi mod de folosinţă plăcută a timpului, distracţie, amuzament, ospăţ, chef. Şi cuvîntul „petrecanie" a avut sensul de ospăţ. Iată ce consemnează Miron Costin: „au tărăgănat acea nuntă cu mari petrecanii."

Românii au numeroase cuvinte pentru a desemna comensalitatea şi convivialitatea: *petrecere*, *ospăţ* (din latină), *chef*, *zaiafet*, *bairam*, *chiolhan* (din turcă), *agapă*, *sindrofie* (din neogreacă), *banchet*, *serată* (de origine italiană, dar preluate pe filieră franceză).

Cuvîntul „chef" provine din turcescul *keyif*. Etimonul turc *kef* însemna „sănătate". Ceva din sensul originar s-a păstrat pînă astăzi: cînd cineva strănută de mai multe ori, i se urează: „Sănătate! O să faci chef!" În turcă, *keyif* însemna şi „siestă, linişte, fericire, plăcere". Trecînd Dunărea, acest cuvînt turcesc a fost deturnat, a suferit evoluţii semantice şi multiplicări de sensuri. Cuvîntul „chef" apare pentru prima dată la cronicarii români din secolul al XVIII-lea. Doar Ion Ghica în *Scrisorile* sale foloseşte sensul originar, de „siestă, tabiet", relatînd despre un grec din Samos care „îşi făcea cheful cu ciubuc şi cafea, după obiceiul oriental."

Avem sensurile de dispoziţie sufletească: „a fi fără chef"; de dorinţă, poftă: „a avea chef de ceva"; de circumstanţă pentru a justifica un refuz: „nu am chef!". Şi nu în ultimul rînd, chef înseamnă petrecere zgomotoasă cu mîncare şi mai ales cu mult alcool. Un om „cu chef" înseamnă că a băut suficiente pahare pentru a fi binedispus şi uşor ameţit. Cheful românesc nu poate fi imaginat în absenţa alcoolului, excesul fiind apreciat prin expresia „un chef de pomină", spre deosebire de *keyif*-ului musulman în care alcoolul este absent. Un călător turc din secolul al XVII-lea, Evlia Celebi, găseşte o explicaţie inedită a răzvrătirilor antiotomane ale românilor: „Din cauza fierbinţelii produse de întrebuinţarea fără ruşine a vinului, toţi ghiaurii se răsculau."

Unii călători străini au remarcat abundenţa acestei băuturi, numărul mare al cîrciumilor, lipsa de cumpătare şi aplecarea spre băutură a ţărănimii. În acelaşi timp, alţi străini susţin contrariul: un călător german pe la mijlocul secolului al XIX-lea afirma că românii sînt sobri şi cumpătaţi, deşi nu dispreţuiesc o duşcă. Probabil că imaginea stereotipă a valahului petrecăreţ provine din generalizarea comportamentului excesiv din timpul sărbătorilor. Cantemir îi descrie pe moldoveni astfel: „De băutură nu au prea multă greaţă, dar nici nu-i sînt plecaţi peste măsură. Desfătarea lor cea mai mare este să petreacă în ospeţe, uneori de la al şaselea ceas al serii pînă la al treilea ceas după miezul nopţii, alteori pînă se crapă de ziuă, şi se bea pînă se varsă. Atît că nu au obicei să facă petreceri în fiecare zi, ci numai la sărbători sau cînd e vreme rea."

Banchetul era un eveniment important la Curtea domnească, avînd loc cu prilejul marilor sărbători religioase, la urcarea pe tron, la onomastica domnului, cu ocazia primirii unor soli, la botezuri sau nunţi. Protocolul aulic includea toasturile („sănătăţile") domnului şi ale dregătorilor care erau acompaniate de salve de tun şi de instrumentele muzicanţilor. Paul de Alep, aflat la curtea lui Matei Basarab, scrie despre petrecerea de Crăciun: „S-au băut la acest mare ospăţ cu cupe mari de o oca de vin, mai întîi fiecare cîte trei cupe în cinstea sărbătorii, în al doilea rînd alte trei cupe în sănătatea domnului nostru patriarh, în al treilea rînd mai multe cupe în cinstea numelui domnului. Nimeni nu putea să nu bea, căci datina cerea ca oricine stă cu el la masă să bea în felul acesta." La sfîrşitul festinului de Anul Nou protocolul cerea ca boierii să îngenuncheze, pe rînd, în faţa domnitorului şi să-şi golească pocalul cu ocaua de vin. Avînd în vedere că o oca avea 1,3 litri, la atîtea cupe mari golite una după alta, se pare că boierii aveau de trecut o adevărată probă bahică. Cantemir descrie sfîrşitul ospăţului: „toţi cei care se mai pot ţine pe picioare se scoală îndată. Iar pe ceilalţi care sînt atît de beţi ca să-şi mai poată duce picioarele, îi ridică alţii şi-i scot afară." Şi tot Cantemir precizează că, a doua zi, boierii, mahmuri, se duc la domn ca să „se roage de iertare pentru greşelile săvîrşite la beţie."

Domnitorul se mai îmbăta şi el. Radu Greceanu relatează despre ospăţul dat de Brâncoveanu în cinstea lordului Paget, ambasadorul Angliei la Poartă: „Dat-au şi cu puşcile, iară pentru sănătăţi închinîndu-şi de veselie mare, s-au îmbătat atît el, cît şi boiarii lui măcar că de nime n-au fost siliţi." În cunoscutul portret făcut de Grigore Ureche lui Ştefan cel Mare se arată că participarea la un banchet putea fi periculoasă pentru boieri: „...mînios şi de grabă vărsătoriu de sînge nevinovat; de multe ori la ospeţe omora fără judeţu." Banchetul domnesc putea fi o cale de a scăpa de oponenţi: este binecunoscut episodul uciderii boierilor de către Alexandru Lăpuşneanu. Cronicarul spune că „i-au chematu pre obiceiul boierilor la curte" şi că, odată intraţi în incintă, au fost măcelăriţi de garda domnului. Probabil că pretextul a fost o invitaţie la un banchet de împăcare, însă scena ospăţului sîngeros este o ficţiune literară aparţinînd lui Negruzzi.

După semnarea tratatului de alianţă cu Petru cel Mare, Dimitrie Cantemir dă un mare banchet la Iaşi, în onoarea ţarului care „se ospăta şi se veselea cu vin de Cotnari şi lăuda vinul foarte." (Gr. Ureche)

După trei zile, cei doi pornesc spre Prut, la tabăra rusească, unde este rîndul lui Petru să ofere un ospăţ, într-un mare cort. Ţarul îi cinsteşte cu „nişte vin de-al lui de la franţoji, care, îndată cum au băut, au mărmurit toţi de beţi, bînd din acel vin. Şi n-au mai ştiut cum au dormit în acea noapte, şi domnul şi boierii." În timp ce moldovenii dormeau morţi de beţi, „n-au scăpat fără pagubă mai nici un boier, nefurat de muscali." (Nicolae Costin)

Domnii fanarioţi au continuat tradiţiile Curţii în privinţa ospeţelor şi a chefurilor prelungite, aducînd obiceiuri noi, de pe malurile Bosforului: dispoziţia pentru lux, desfătare, nepăsare şi huzur. Unii domni fanarioţi au dovedit o foarte mare aplecare către ospeţe şi chefuri. Despre Grigore II Ghica, domnul Moldovei, ştim că „Şi viaţa lui era tot cu mese mari, cu cîntări şi cu fel de feliuri de muzici în toate zilele." (I. Neculce)

Ei petreceau şi în afara contextelor protocolare ale Curţii. Ioan Mavrocordat „umbla noaptea prin tîrg cu veselii şi cu giocuri; şi cînd s-au mazilit, au rămas datori pre la neguţători." (Ioan Canta) Beizadelele lui Alexandru Ipsilanti, pe la 1796, săreau gardul Curţii domneşti din Bucureşti şi colindau cîrciumile unde făceau chefuri cu femei şi cu lăutari. Observînd aceste năravuri, nici boierii pămînteni nu au rămas mai prejos: „...văzînd ceialanţi boieri cum să poartă trebile şi domnul, căzut cu totul la mese mari şi zăefeturi şi primblări şi la alte desfătări ale lumii, luasă cu toţii un mare obraz, cît nu-l băgă în seamă şi făce ce le era voe lor." (Pseudo-Enache Kogălniceanu)

Vasile Alecsandri, în piesa de teatru *Barbu Lăutaru* descrie „cheful cu papuci", modă orientală adusă de fanarioţi: „Ţinea nunta cîte o săptămînă tot în chiote şi în chiote! În curte oamenii frigeau boi întregi în frigări şi desfundau la poloboace cu vin de Cotnari, în vreme ce arnăuţii trăgeau din pistoale. Iar boierii, sus, beau vutce cu fesurile şi cu papucii cucoanelor. Dacă era cucoana îmbrăcată cu rochie vişinie, boierii beau vişnap în dragostea ei; de era cu rochie galbănă, limonie." Obiceiul boieresc a fost imitat şi de orăşeni (boiernaşi, negustori, meseriaşi). Bucureştenii petreceau în Grădinile Breslea, Cişmigiu, Giafer, unde întindeau masa, mîncau, beau şi se apucau de danţ. „Cînd trecea furia danţului, toată compania se punea iarăşi pe bere şi mîncare şi, spre a da veseliei un ton de galanterie şi mai mare, ei complectau orgia prin feluri de glume, turnînd vin în işlicele bărbaţilor şi în condurii femeilor şi dîndu-şi unul altuia să bea, rîzînd şi gesticulînd ca nişte nebuni." (Nicolae Filimon)

Obiceiul oriental al „chefului cu papuci" a sedus şi mediile petrecăreţe din Occident. A bea din pantoful femeii dorite a devenit un adevărat ritual erotic, gustat mai ales la seratele demimondene şi exploatat apoi în filme pînă la transformarea gestului în clişeu desuet.

Astăzi, în epoca reciclărilor postmoderne, ne mulţumim cu citate. Astfel, în 2009, o marcă de şampanie franţuzească (Piper Heidsieck) în asociere cu un designer (Christian Louboutin) reia ideea şi lansează un pachet cadou intitulat *Le Rituel*, care conţine o sticlă de şampanie şi un pantof. Da, pantoful era de cristal, şi, desigur, avea talpa roşie. Nu m-ar mira să fi ajuns şi în România cîteva astfel de seturi...

genocid = băutura spirtoasă de proastă calitate care va cauza stări extrem de neplăcute. Termen brevetat de nea Vasile, invitat în 2004 în emisiunea „Vorba lui Dinescu".
citirică = orice tip de alcool. În general o băutură tare
B.R.R.C = acronim pentru bere rece utilizat în căminele studenţeşti ca afiş pe a scurta expunerea

123URBAN. RO

***Alexandru Ofrim** este istoric, conferenţiar la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

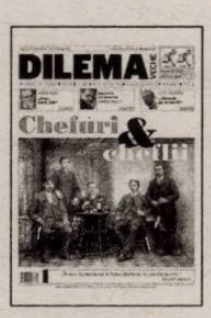

Anton POPESCU

Despre chefuri în anii glorioși

Chefuri se mai făceau şi în vremea Epocii de Aur, dar erau, ca şi azi, ocazionale. Nu aveau, poate, anvergura lipsită de oprelişti a celor de acum, dar nu se poate spune că nu se puneau la cale. Şi chiar se executau. Cele de acasă, la prieteni, se numeau „ceaiuri“. Se făceau invitaţii, fiecare venea cu ceva, cu haleală, cu pileală, cu muzică. Ne distram şi noi mai cu perdea, mai fără balamuc, mai discret. Mi-aduc aminte că se mai şi dansa, dar, în mare parte, cu o berică în faţă sau cu un rom, anunţam politicos vecinii că va fi puţin deranj. Mai mult stăteam la palavre, eram cam nevorbiţi pe la serviciile noastre şi simţeam nevoia să ne descărcăm. Ştiam de „omul nou“, de „educaţia socialistă“, dar noi ne adunam să ne refulăm de inhibiţiile sistemului, să ne mai dăm drumul, să mai bîrfim, să mai spunem bancuri cu Bălălău *(alias* Ceauşescu) sau cu Bulă. Odată, într-o noapte, era după ora 2, am plecat cu nevastă-mea de la un astfel de „priveghi“ ce avusese loc pe undeva pe la Gara de Nord. Cînd am ajuns la Coloane, am auzit în spatele nostru un „pssst!“ care s-a repetat imediat. Am întors capul şi am zărit prin noapte doi miliţieni care ne luaseră urma. S-au apropiat de noi şi, cînd au ajuns chiar în spatele nostru, au cerut să ne legitimăm. Cît eram de binedispuşi, ne-a luat un pic tremuriciul. Pe vremea aceea nu prea umblam cu buletinul la mine, iar treburi cu miliţia era nasol să ai. Am încercat să-i conving că, uite, tovarăşe, sînt cu soţia, uite, avem aceleaşi verighete. Pînă la urmă ne-au lăsat în pace, dar greu, cu multe argumente. Cînd i-am întrebat de ce ne-au oprit, ne-au explicat că pe la ora aceea cam ieşeau „fetiţele“ la agăţat (erau şi pe atunci, dar mai discrete). Am rămas uluiţi că am putut fi confundaţi cu aşa ceva şi ne-am grăbit cît am putut să ajungem acasă.

La cîrciumi ne vedeam seara, pe la Intim sau la Cina, la cîteva berici cu alune, iar duminica dimineaţa la Athénée Palace la un Dubonnet. Dacă stau acum să realizez ceea ce făceam, îmi dau seama că, prin prisma a ceea ce se face acum, era ceva cumplit de trist.

Pe loc repaus

Dar cel mai mişto era la petrecerile de după evenimente organizate de activişti, de 1 Mai, de 23 August. După „drepţi!“ urma „pe loc repaus!“, adică relaxarea de după ce tovarăşii ne „prăjiseră“ la foc mic şi după ce au scos din noi toată vlaga. Ne mai rămînea ceva şi pentru noi.

Prin anii '80 (acea perioadă neagră) ne chemaseră să fim la ora 8 în faţă la Polivalentă, să formăm cooperativa „Alaiul“ pentru cei doi mari gigantici ai omenirii, El şi Ea. Era 6 Martie. Sărbătoarea, pentru cei mai tineri, era instaurarea primului regim comunist din istoria ţării, la 6 Martie 1945. Pe noi ne-au adunat la ora 8 şi ei au venit la 10. Vremea era rece, ne îmbrăcaserăm noi bine, dar tot ne-am încoţopenit de frig pînă am început să scandăm, să facem paradă de voci într-un singur glas, al oamenilor muncii, care sînt fericiţi să sărbătorească alături de aleşii naţiunii o dată atît de importantă. Totul se termină şi activistul-şef ne dă comanda: „Sînteţi liberi, dar să vă întoarceţi la lucru!“ Eram bocnă de frig şi simţeam chiar o imperioasă nevoie de încălzire. Ieşim din Parcul Tineretului şi ne îndreptăm cu grăbire pe Magistrală (actualul Bulevard Cantemir). Ajungem la o alimentară, în spatele unei centrale termice de cartier. Intrăm şi toţi ochii se concentrează spre o sticlă de coniac Drobeta (750 ml). Ieşim afară, în lateral. Acolo erau nişte bănci. Desfacem produsul şi începem să sorbim conţinutul şi să ni-l pasăm unul altuia cu o sete de neexplicat. Le spun celorlalţi, vreo patru amici, că poate ar fi bine să şi îngurgităm ceva. Intenţia mea a fost repede neluată în seamă, şi în circa cinci minute conţinutul acelei minunate sticle de Drobeta era supt. Începusem, har Domnului, să ne încălzim. Tocmai atunci, mai pică un coleg care era chiar în cîmpul muncii, la centrala termică pomenită mai sus: „Ce faceţi, măi, aici? Beţi fără mine?“ Noi, mai entuziaşti, ne spunem că nu putem să îl scoatem din joc pe bietul nostru coleg. Unul dintre noi se duce în alimentară, cu banii adunaţi de la ceilalţi, şi vine pe dată cu o a doua sticlă de Drobeta. Eu le zic din nou de mîncare. Ei, nimic. Se desface a doua sticlă în cinstea colegului nostru. Evident că în zece minute se goleşte şi asta. Plecăm noi de acolo şi ne îndreptăm spre sediu, care era cam în spatele restaurantului Budapesta. Acolo, era o cîrciumă, la varice şi în aer liber. Cineva propune o bere. Toată lumea aprobă. Beau şi berea, dar în momentul acela am simţit că nu mă mai ascultă picioarele. Le zic că eu mă duc acasă, să mă scoată ei la serviciu. Trebuia să ajung la Piaţa Unirii, să iau tramvaiul 13 pentru a ajunge în Militari. Capul era perfect, dar picioarele... Ajung, nu ştiu cum, la cheiul Dîmboviţei, şi acolo erau nişte panouri de la construcţia metroului. Cînd cobor de pe un trotuar, nu ştiu cum calc, alunec, cad şi, cînd mă ridic, constat că talpa unei ghete era desprinsă şi se mai ţinea doar în călcîi. Alt efort imens de a-mi continua drumul pînă la Unirea. Era evident că nu voi putea, dar eu eram convins atunci că e posibil. M-am lipit de un panou şi încercam să-mi revin. Un miliţian din mijlocul intersecţiei sesizează starea mea de insecuritate după accidentul cu gheata şi se apropie de panou: „Vă simţiţi bine?“ Am răspuns destul de coerent: „Mă simt bine, mă simt bine, îmi revin!“ Apoi traversez la stop (capul era *fresh*, dar picioarele...) şi, abia tîrîindu-mă, ajung, cu chiu cu vai, în faţă la magazinul Unirea, unde pe atunci erau nişte bănci. Iată salvarea! Mă aşez acolo, pe o bancă. Tot ce-mi mai aduc aminte este că era plăcut şi bine, soarele de început de martie începuse să mă încălzească uşor. Cam aşa se desfăşurau petrecerile şi chefurile noastre în vremea Ceauşescului.

a se face muci = a se îmbăta criţă
sticlism = a bea bere, whisky etc. direct din sticlă, în fiecare noapte. De exemplu: „Costel practică sticlismul.“
lemn tănase = beat mort, incapabil să mai facă ceva în afară de a da la boboci
handsfree = *stare de beţie, confuzie, oboseală acută*
ochii lui Dobrin = ţuică care avea pe etichetă două prune precum ochii abătuţi ai marelui fotbalist

123URBAN. RO

Ce noapte superbă, ce fete!

Aş mai pomeni discotecile de pe litoral. Într-o vară, am ajuns, în miez de noapte, înghesuiţi într-o Dacie ce mergea de la Constanţa în staţiunea Venus, la discoteca ACR Club. Acolo – un dezmăţ general. Toată lumea era pilită, fuma în draci şi făcea o hărmălaie de nedescris. De dansat nici vorbă, nu tu animatoare, nu tu nimic. Pe jos erau dispuse pneuri de maşină în care te puteai lăsa să zaci toată noaptea, dacă nu aveai chef să dansezi. Mi-am luat un pahar mare cu gin tonic şi probabil că am adormit în gaura pneului. M-au trezit colegii de chef pe la 5 dimineaţa şi am ieşit afară. Era o zi minunată de august. Soarele răsărise şi am stat acolo, la soare, în faţa discotecii, pînă a venit o Karosa şi ne-a luat, ducîndu-ne înapoi la Constanţa. Ce noapte superbă, ce fete, ce bar dichisit, ce soare, ce petrecere!

Toată lumea era pilită, fuma în draci şi făcea o hărmălaie de nedescris.

***Anton Popescu** este inginer şi poet.*

Vremuri tulburi

■ DECRET nr. 504 din 17 octombrie 1957 privind producţia, vînzarea, circulaţia şi desfacerea băuturilor alcoolice.

ART. 1 Fabricarea spirtului, lichiorurilor, băuturilor alcoolice preparate din spirt, vermutului, vinului spumos gazificat, berei, precum şi drojdiei comprimate, se face numai în întreprinderile industriale ale Ministerului Industriei Bunurilor de Consum.

ART. 2 Vinificarea strugurilor se poate face numai de către întreprinderile şi organizaţiile economice socialiste care au sarcini de plan în acest scop şi de către cultivatorii de vii din producţia proprie de struguri.

ART. 4 Gospodăriile agricole colective, cooperativele agricole de producţie, întovărăşirile agricole şi gospodăriile individuale, deţinătoare de cazane pentru fabricat rachiuri naturale, care au autorizaţie de funcţionare, vor ţine într-un registru evidenţa producţiei proprii, precum şi a fiecărui producător care fabrică rachiuri naturale la cazanele respective. Acestea vor comunica zilnic comitetelor executive ale sfaturilor populare comunale sau orăşeneşti respective, cantităţile de rachiuri naturale produse, precum şi uiumul realizat.

ART. 5 Gospodăriile agricole individuale, întovărăşirile agricole, cooperativele agricole de producţie, gospodăriile agricole colective şi aşezămintele de orice fel cultivatoare de vii şi livezi au sarcina de a vinde statului, prin unităţile Ministerului Industriei Bunurilor de Consum, struguri sau vin şi rachiuri naturale, în cantităţile şi în condiţiile stabilite prin Hotărîre a Consiliului de Miniştri.

ART. 10 Se interzice vînzarea de către producători a vinului şi rachiurilor naturale în magazine sau localuri proprii de consum. De asemenea, se interzice comerţul particular cu aceste produse sub orice formă.

(sursa: www.comunismulinromania.ro)

■ Cîteva beri comuniste (şi ce scria pe etichetele lor): Arădeana (bere blondă specială, 5,25 lei), Azuga (Termen de păstrare: 9 zile, 5 lei), Ateneu (bere tip Valea Prahovei, 6 lei), Basarab (Fabrica de bere Griviţa, 5, 25 lei), Bihor (tip Azuga, Întreprinderea de bere, spirt, drojdie – Oradea, 4 lei), Bizon (bere tip Porter, 330 ml, Preţ cu amănuntul: 4, 25 lei), Brateş (bere Galaţi, 3,75 lei), Bucegi (Tarom Pasteurisated, Bottled for Tarom Only, 330 ml), Bucura (tip Bucegi, pasteurizată, termen de garanţie 120 de zile, concentraţie alcoolică 3,8), Carpatina (Calitate superioară, „Aurora“ Braşov, Preţ cu amănuntul fără sticlă 4 lei), Ciuta (Fabrica de bere Buzău, alcool maxim 2,8%), Copou (bere brună specială, Întreprinderea de bere şi spirt Iaşi, alc. min. 3,7%), Costineşti (bere cu alcool redus – maxim 0,3%, 3 lei), Bere blondă Cota 400 (Produs obţinut din materii prime naturale, malţ şi hamei, prin fermentaţie naturală, a se consuma pîna la data ştanţată), Haiduc (Fabrica de bere Scornicesti, 5 lei), Mamaia (Export, 2,75 lei). Nufărul (Fabrica Tulcea), Primăvara (tip Azuga, 4 lei), Sirena (Fabrica de bere Constanţa, 4 lei).

(sursa Etimpu.com)

Cristi ROMAN

Cînd petrecerea devine un festin

Să fi fost undeva puţin înainte sau după anul 2000, cînd deja aveam propriul loc rezervat la masa plină de bunătăţi din biroul redacţiei sport a TVR, unde lucram atunci. Erau, de fapt, mai multe birouri, lipite frăţeşte, pe care tronau farfurii şi platouri pline de cîrnăciori, fasole bătută, salate, pateuri, fursecuri. Motivul apariţiei acestor bunătăţi pe birouri? Simplu (nu, nu vă gîndiţi că lucram ca bugetari şi că totul era asigurat de vreun sindicat) – diferite zile de naştere sau de nume ale colegilor mei. Parcă îl aud şi azi pe Emil Grădinescu, strigînd spre ceilalţi cînd mă vedea intrînd în redacţie: „Aoleu, la o parte, se aşază Roman pe locul lui, să nu cumva să rateze ceva!“ Aşa am găsit cutuma acolo, începînd cu toamna lui '96, cînd am pornit munca de jurnalist sportiv la TVR: era aproape obligatoriu ca fiecare zi de naştere sau de nume să fie sărbătorită neapărat cu mîncare. Altfel nu era în regulă.

Vremurile au trecut şi, parcă în ultimii ani, pînă să plec din România, zilele de naştere sau onomasticele sărbătorite la muncă, indiferent pe unde urma să mai lucrez, nu mai aveau aceeaşi abundenţă în materie de mîncare. Sucuri, fursecuri şi cam asta era oferta, spre disperarea gurmanzilor de meserie în rîndul cărora m-am aflat mult timp. Bine, mai particip şi acum, uneori, la şedinţele gurmanzilor anonimi, însă sînt ceva mai rezervat. Cred că e posibil ca ultimii ani să fi venit în viaţa noastră şi cu o anumită comoditate cînd e vorba de sărbătorit la locul de muncă. Oare?

Dacă e să mă duc şi mai mult în lumea amintirilor gurmande, cum aş putea uita vreodată mesele grandioase făcute de ai mei părinţi la tot felul de petreceri organizate acasă? Aveam grijă mereu – de fapt mama mea – să am în faţă un bol mare de salată de vinete cu maioneză de casă, pe care o preferam mereu în faţa oricărei fripturi, prăjituri cremoase sau plăcinte.

Adolescenţa... probabil cei mai mulţi adolescenţi din lumea asta sînt comozi cînd e vorba de petreceri sau „bairamuri“, şi, dacă e să existe ceva de mîncare, atunci cel mai sigur e vorba de pizza sau mîncare chinezească la comandă etc. Nu însă şi la mine! Păi, să mă fi văzut pe la 16-17 ani cum începeam să mă pregătesc cu două-trei zile înainte: făceam liste cu ce are fiecare de cumpărat, apoi eu centralizam, eu găteam, eu aranjam pe mese.

Probabil că aşa ne-a fost dat nouă, ca români, să privim peterecerile (indiferent dacă au fost făcute la noi acasă sau cele la care am mers ca oaspeţi): o ocazie nu doar de a socializa şi de a ne distra, dar de a ne distra avînd ca bază un suport greu de dat la o parte, chiar şi de cei simandicoşi – mîncarea.

Mese „cum se cuvine“

Cîteva veri ale copilăriei le-am petrecut la bunicii mei, undeva în judeţul Călăraşi – şi nu de puţine ori am apucat nunţi grandioase, cu sute de comeseni, în cort. Şi bineînţeles că cel mai mult mi-a rămas întipărită în minte precisa şi perfecta coordonare în a organiza tot ceea ce înseamnă partea culinară a respectivelor nunţi. Zeci de femei ale satului, adunate într-un garaj imens sau răsfirate prin curtea primitoarelor gazde care organizau nunta, printre copaci şi viţa-de-vie, toate împletind meticulos sarmale. Oale uriaşe, multe, multe, pline ochi cu ciorbe. Grătare pe care sfîrîia în miez de noapte carne, grătare de pe urma cărora un uriaş nor de fum pleca leneş spre cerul înstelat, cer ai cărui sfinţi musteau de pofte, probabil. Şi uite aşa începeau ploile – sfinţii salivau din plin, pare-mi-se.

Dar viaţa asta ne adună laolaltă şi cînd e vorba de necazuri, nu doar de bucurii, şi uite aşa ne strîngem împreună cînd cineva din familiile noastre pleacă dintre noi. Aproape aceeaşi organizare ireproşabilă culinară are loc şi în astfel de momente, fiindcă, nu-i aşa, nu se cade să nu mîncăm nimic. Probabil că multe dintre companiile mari de catering, dar şi firmele de organizare de evenimente ar putea lua lecţii oricînd de la femeile şi bărbaţii obişnuiţi care au grijă ca înmormîntarea să fie urmată de o masă „cum se cuvine“, în care „toată lumea să fie mulţumită“.

Bufetul suedez la el acasă

Însă nu sîntem singuri pe lumea asta, iar cînd e vorba de petreceri, constatăm că ne asemănăm mult unii cu alţii, pe Pămîntul ăsta uriaş ce ne găzduieşte poftele. Am avut norocul să mă plimb mult în ultimii 15 ani, ca jurnalist sportiv, apoi ca jurnalist culinar. Şi, vrînd-nevrînd (mai mult vrînd, trebuie să recunosc) am participat la multe petreceri, banchete sau cocteiluri, mai mici sau mai mari, în care mîncarea a fost în mintea (şi în gurile) tuturor participanţilor, fie ei englezi sau suedezi, filipinezi sau congolezi, portughezi sau vietnamezi.

Dintre toate aceste amintiri din ţări străine, cel mai mult mi-a rămas în memorie cea din Suedia, 1998. Poate pentru că am făcut cunoştintă cu celebrul bufet suedez la el acasă? Poate pentru că eram într-o perioadă de *boom* economic european (mai puţin în România şi alte cîteva ţări ex-comuniste), iar bugetul de mîncare pentru petreceri era nelimitat?

Ei bine, pe un vîrf de munte din staţiunea montană Are am trăit cea mai spectaculoasă experienţă culinară din viaţa de jurnalist sportiv. Imaginaţi-vă, vă rog, munţi de cutii de sucuri aşezate în formă de piramide mai înalte decît un om, peste doi metri. Imaginaţi-vă, iar, zeci de platouri uriaşe de somon afumat şi somon proaspăt, făcut la cuptor, toate adunate într-un şir indian ce se întindea pe zeci de metri. Şi imaginaţi-vă asta în contextul finalului de deceniu 10 al secolului trecut, cînd noi de-abia înţelegeam ce înseamnă uleiul de măsline şi cum arată un ananas natural, după nici zece ani de aşa-zis capitalism.

Experienţa irlandeză

În ultimii ani, de cînd am ales să locuiesc în Irlanda, mi-am făcut mulţi cunoscuţi din diferite zone ale lumii, Dublin fiind unul din cele mai cosmopolite oraşe europene, găzduind frăţeşte (şi liniştit, fără probleme importante) reprezentanţi din majoritatea statelor lumii. Unii la muncă, de la joburile cele mai grele pînă la cele din celebrele multinaţionale mondiale ce-şi au sediul european în Irlanda (ah, taxa corporativă irlandeză de 12%, pe care întreaga Europă, în frunte cu Franţa, încearcă să o dărîme), alţii la studii – Dublin fiind un impresionant centru universitar. Un an şi jumătate am muncit aproape zilnic alături de filipinezi şi thailandezi. Am fost şi la cîteva petreceri, acasă la unii dintre ei, sau organizate la final de program chiar în restaurantul în care eram angajaţi cu toţii.

Oale uriaşe, multe, multe, pline ochi cu ciorbe.

mîncare = potol, halimos, haleală
a metehăi = a-ţi reveni după o masă copioasă, după o beţie, după ceva obositor.
a băga la ramazan = a mînca, a hali

123URBAN. RO

Credeaţi că noi sîntem maniaci cu mîncarea la petreceri şi sindrofii? Păi, să-i fi văzut pe colegii mei asiatici cum se pregăteau pentru un astfel de eveniment! Filipinezii, veniţi în Irlanda cu familia întreagă, se întreceau în preparate cu influenţă spaniolă (paella, fructe de mare) sau în cele tradiţionale – în special dulciuri de culoare mov – create cu ajutorul unor rădăcinoase specifice ţării lor. O astfel de petrecere filipineză se desfăşoară cam aşa: se adună într-o casă 20-30 de oameni, de la copii la bătrîni, se cîntă şi se dansează, folosind absolut obligatoriu sistemul de karaoke, şi se mănîncă mai degrabă în stil de bufet. Thailandezii, tradiţional, veneau cu preparate făcute în *wok*, tăiţei şi legume, orez şi carne şi mult, mult, cu adevărat mult ardei iute. Am participat însă şi la cîteva petreceri sau banchete cu irlandezi în majoritate. Şi am constatat că nu mîncarea este vedeta principală, ca în cazul popoarelor mai sărace, ci băutura. La astfel de chefuri irlandeze mîncarea este frugală, fie comandată, fie cumpărată rapid dintr-un magazin sau o patiserie. Practic, nu contează prea mult.

Am stat să mă gîndesc, în timp ce mîncam, dacă dezvoltarea economică şi gradul de bogăţie materială ale unei ţări sînt invers proporţionale cu dorinţa şi cheful oamenilor din respectiva ţară de a găti tradiţional, de a găti pur şi simplu, de a face din mîncare un adevărat simbol al petrecerilor. Răspunsul? Nu-l ştiu sigur, probabil să fie aşa, probabil că popoarele încă „nedezvoltate“ la nivelul standard mondial să fie mai legate de simplitatea tradiţională de a pune, la propriu, mîna şi de a munci cu adevărat pentru mîncarea de pe masă.

În orice caz, fie că sîntem români sau suedezi, filipinezi sau englezi, brazilieni sau congolezi, mîncarea la petreceri reprezintă partea vitală a acestor evenimente. Că unii o pun pe primul plan, iar alţii pe plan secund, asta e deja altă discuţie. Însă vreau să vă spun ceva: mi-e dor de o sindrofie românească cu sărmăluţe, salată de boeuf, chifteluţe, friptură, cozonaci, prăjituri de casă. Să stau la masă, pur şi simplu, să mănînc ce vreau, cît vreau, să discut şi să rîd, să mă cert sau să glumesc în limba mea, să beau un vin alb sau un vin roşu, şi, în final, să las loc deserturilor. Păi, nu-i aşa?

***Cristi Roman** e jurnalist independent şi blogger culinar. În paralel este şi „chef“ într-un hotel de 4 stele din Dublin. În 2012 a publicat primul e-book românesc de călătorii culinare, împreună cu Gustos.ro.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Şerban TOADER

Anul Nou chinezesc

mic ghid de călătorie

În China

Dacă sînteţi în China înainte de Anul Nou chinezesc, este bine să vă faceţi cît mai repede prieteni chinezi! Nu vă gîndiţi că vă veţi bucura de spectacolul de artificii, iar apoi vă retrageţi într-un bar pînă în zori şi – iată – aţi consumat şi revelionul (chinezesc). Dacă nu v-aţi făcut prieteni localnici şi vă nimeriţi hălăduind pe coclaurile Chinei, atunci pregătiţi-vă sufleteşte nu doar pentru o zi oarecare din calendar, ci pentru una în care vă veţi deplasa cu dificultate dintr-un loc în altul şi riscaţi să găsiţi magazinele şi bistrourile închise. De ce?

Este ceea ce am păţit şi eu cîndva, fiind deja de mai multe luni în China, după ce am prins ultimul autobuz către un oraş şters din sud-vestul ţării, în tranzit către o zonă cu bananieri şi cocotieri. Am stat blocat vreo trei zile acolo, iar Anul Nou chinezesc s-a întîmplat fără mine, deşi mă aflam exact în China.

Anul următor am fost mai precaut (sau fără chef de călătorii lungi), aşa că am rămas în oraşul unde studiam (Chengdu) şi aveam şi prieteni. Totuşi, se părea că nici aceste condiţii nu erau suficiente... dar s-a întîmplat ceva. Într-un moment deloc potrivit, toţi bărbaţii din familia unei prietene (trei) au fost nevoiţi să plece undeva prin provincia Guangdong pentru a rezolva chestiuni grave, legate de afaceri. Petrecuserăm cu mai multe ocazii la ei acasă înainte de acest episod, iar o invitaţie de Anul Nou nu ar fi fost surprinzătoare. Însă acum nu a fost o invitaţie pur şi simplu, ci una motivată: nu este de bun augur să petreacă anul fără bărbaţi în casă! Şi iată-mă, în fine, la primul meu an nou chinezesc. De ce „în fine"? Pentru că în casele chinezilor se întîmplă Anul Nou chinezesc, iar membrii de familie care se află departe (chiar şi la 1000 de km) fac tot posibilul să se întoarcă acasă acum. Închipuiţi-vă ce necaz în ceea ce o privește pe prietena chinezoaică: în familia lor, lucrurile se întîmplaseră exact pe dos.

În această perioadă este şi vacanţa cea mare. Programul TV de Anul Nou este vesel şi patriotic. Se mănîncă bine. Dar mai ales se mănîncă *jiaozi* (colţunaşi). Colţunaşii chinezeşti au o oarecare istorie, sortimentele variază în funcţie de regiune (mai ales umplutura) şi se pare că sînt şi un aliment potrivit cu sezonul rece (se pot prăji, fierbe, dar există chiar şi o supă de colţunaşi). Fiind vorba de mîncare chinezească, urmează, evident, să zic că ar putea avea şi calităţi terapeutice. Dar rămîne de studiat. Iar despre posibile simbolisme, ce să mai spun!

Pentru a da numai un exemplu, omonimia lui *jiao* (colţunaşul) cu *jiao* (a transfera, a trece ceva de la cineva la altcineva, sau a trece de la o situaţie sau etapă la o alta) anunţă desprinderea de vechi şi un nou început. Chinezii se pricep de minune la astfel de asocieri fonetice. Un exemplu banal este cel al afişării desenelor cu peşti *(yu)* pentru a sugera abundenţa *(yu)* şi, desigur, atragerea acesteia.

La limita de nord-est a Capitalei

Buuun. Dacă sînteţi în România şi chiar vă intersesează Anul Nou chinezesc, este bine – dacă reuşiţi – să vă faceţi din timp prieteni chinezi. Apoi, asiguraţi-vă că nu vor pleca în ţara de baştină să petreacă acolo cu familia.

În Bucureşti puteţi merge şi la diverse manifestări în aer liber ale chinezilor, dacă se organizează (în timpul zilei), dar odată ajunşi acasă, să nu consideraţi că aţi petrecut Anul Nou *China-style*. Anul Nou intim începe mai tîrziu...

Bucuraţi-vă dacă aveţi prieteni chinezi şi preţuiţi-i, pentru că nu e puţin lucru să fiţi acum împreună cu familia lor, acasă la ei sau la vreun restaurant din Colentina. Vor fi nişte gazde bune, atmosfera va fi optimistă, iar programul de revelion chinezesc va rula vesel în fundal, captat prin antena de satelit. Veţi mînca şi colţunaşi... Nu întrebaţi de plita încinsă sau de „pui Shanghai", ci bucuraţi-vă de ce aveţi pe platourile din faţă. La mulţi ani!

Şerban Toader *este sinolog.*

Florin BARBU

Chef de filme

Relaţia filmului cu mîncarea şi băutura este una veche şi, fără îndoială, savuroasă. L-aş aminti, doar, pe Peter Sellers care, în *The Party* (1968, regia Blake Edwards), este irezistibil într-un rol (şi într-un film) care a(u) devenit o delicatesă pentru orice cinefil. Şi nu numai...

Fiind invitat la chef, m-am gîndit să aduc nişte... amintiri bine garnisite şi cred că nu am început întîmplător cu titlul de mai sus. Într-un „meniu" pe care *Dilema veche* l-a pregătit cu grijă, petrecerile mele favorite, în ultimii ani, sînt cele de la festivalurile de film şi, uneori, „întîlnirile" de după vreo premieră locală. La fel ca Hrundi V. Bakshi, picat ca musca-n lapte la simandicoasa petrecere hollywood-iană a anilor '60, şi în mica lume dîmboviţeană care se învîrte în jurul bobinelor de film îşi fac apariţia nelipsiţii „pişcotari" care, deşi nu atît de simpatici ca personajul amintit, sînt inofensivi, (destul de) retraşi şi foarte vioi în preajma meselor cu farfurii & pahare. Cum-necum, reuşesc să intre. Primii! Filmul e la genericul final, încă...

TIFF. Cluj, început de iunie. Una dintre cele mai aşteptate zile este... seara de joi care, prin tradiţie, înseamnă HBO Party! Pentru cine n-a fost deloc acolo, nu-s prea multe de spus. „Decît" atît: *mergeţi!* Toată lumea e prezentă, toată lumea *vrea* să fie prezentă într-un loc unde abia ai... loc (sic!) să te mişti, unde drumul pînă la bar îţi aminteşte de ruta Bucureşti – Cluj cu C(he)F(e)R(eu), unde fiecare vorbeşte cu oricine, şi de unde pleci cînd soarele începe să-ţi fiarbă vaporii din trupu-ţi îmbibat cu... Îmbibat. Acum şi aici trebuie observat ceva: echipa HBO merită ★★★ Michellin pentru cele mai reuşite întîlniri (m-am săturat să le zic party, petreceri etc.), indiferent de ocazie şi de spaţiul pe care-l aleg. Hm, nu mai e aşa mult pînă în iunie 2013...

abţiguit = băut, uşor beat – individ „încălzit" cu alcool, dar nu beat de-a binelea
fezandat = băut, abţiguit, beat – individ care capată o oarecare frăgezime a spiritului, după un „tratament" cu alcool

atîrnache = omul pe care nu îl inviţi niciodată, dar ca prin minune este mereu ACOLO. Cel care nu pune bani la băutură/ mîncare/ chirie/ iarbă/ benzină etc. Om fără pic de bun simţ, viitor sau bani.

123URBAN. RO

Mă mut (niţel) spre vest şi ajung la Berlin(ale). Oraş mare, aerisit, savuros, plin de viaţă, trepidant, care, la început de februarie, pare a se roti cu 24 de cadre/secundă. Pînă să ajung la Romanian Party – tradiţională, de cîţiva ani, fac o mică escală sub podul gării din Alexanderplatz, unde este un loc minunat, un bar! Mic, cu mobilier din lemn, cu oameni grăbiţi, care intră şi beau o bere, sau un grog, înainte de urcarea în tren/după coborîre şi unde pot... *fuma* liniştiţi! Ireal, într-o lume în care sîntem vînaţi, mînaţi şi izolaţi, există un locşor unde viciul nostru este acceptat. Aici chiar este şi un semn/afiş pe geam care semnalizează acest fapt. E ca o gură de aer proaspăt! Sper să fi supravieţuit! Revenind... Anul trecut, cheful românesc „s-a ţinut" într-o fostă casă de cultură, în estul Berlinului şi a avut de toate: lume multă şi bună, muzică bună, gălăgie şi, desigur, palinca, acest lubrifiant minunat care unge căi de acces şi dezleagă limbile. Şi am fumat afară...

RIFF înseamnă Reykjavik International Film Festival şi, în septembrie 2011, a găzduit o petrecere românească unde toată lumea a dansat pe muzica dj Nico de Transilvania, o ingenioasă muziciană care îmbină sonorităţi carpatine cu ritmuri foarte moderne. Prin grija unor binevoitori, oaspeţii s-au delectat şi cu tradiţionala palincă. Pînă pe la miezul nopţii – pentru că a trebuit să plecăm din cauza... orarului. Oricum, Reykjavik este un oraş cumva straniu, pentru oricine, cred. E foarte mic, foarte curat, frumos, nu puteţi fuma nicăieri în spaţii publice şi nu găsiţi alcool în magazinele obişnuite. Este unul singur, specializat, al statului, unde puteţi cumpăra cam ce vreţi, de luni pînă vineri, între 11-17, parcă. Cu toate astea, în weekend, este o înghesuială incredibilă în baruri şi cluburi, chiar dacă alcoolul este foarte scump, şi de unde trebuie să te tîrăşti pînă afară ca să găseşti un colţişor respirabil pe care să-l umpli cu aerele tutunului tău.

Nu pot închide această (pe)trecere fără să(-mi) amintesc de întîlnirea, memorabilă, cu Gaspar Noé, în octombrie 2010, la prima ediţie a Les Films de Cannes à Bucharest. Îmbrăcat lejer, cu mustaţa lui de căldărar şi cu ochii mereu căutători, monsieur Noé este un personaj! Unul care a vrut să vadă/simtă/palpeze viaţa Bucureştiului la orice oră din zi şi din noapte, dar care, a doua zi, avea emoţii la întîlnirea cu publicul care tocmai văzuse *Enter the Void*. Da, pare o întîlnire seacă, *but, trust me*, a fost bine condimentată!

Cam astea ar fi locurile pe unde mai umblă lumea după ce iese de la film. Pentru că, bun-rău, filmul trebuie asezonat cu discuţii şi stropit cu licori. Nu se poate altfel. Vorba aceea, „Ce-ar fi marea fără soare / Ce-ar fi cîmpul fără floare / Ce-ar fi astăzi fără mîine/ Ce-ar fi viaţa fără tine"...

Florin Barbu *este critic de film, realizatorul emisiunii* Cinemas *de pe B1 TV.*

Joachim WITTSTOCK

La anu' la Ierusalim

– impresii de călătorie –

„La anu' la Ierusalim!" – aşa suna pe vremuri ura uzuală la sărbătoarea de Pessah şi tot aşa se spune şi azi. De aceea am rostit-o şi noi: „La anu'..." sau cînd o fi să fie, aşadar anul ăsta, cu alte cuvinte chiar acum.

„La anu'", februarie 2012, şedeam în avion, într-un Boeing 737 al companiei aviatice El Al, care ne-a dus – pe Inge şi pe mine – de la Bucureşti la Tel Aviv. Pe aeroport ne aştepta Helmuth, prietenul nostru, care sosise cu cîteva zile mai devreme din Stuttgart, împreună cu Heiner, unul dintre fiii săi. Ne invitaseră să ne întîlnim cu ei „la anu' la Ierusalim"...

Bami, şoferul proaspăt căsătorit, se întreţinea de minune cu Helmut, care făcea parte, evident, din altă generaţie. Conversaţia în engleză ne-a distribuit pe noi, turiştii nouveniţi, în rolul spectatorilor tăcuţi, ceea ce, tocmai datorită mutismului, ne-a mărit acuitatea observaţiei. Chiar şi în zilele următoare constatarea asta s-a confirmat: cînd vorbeşti mai puţin, vezi mai mult. Percepeam ceea ce în alte condiţii poate că nici n-am fi observat; de pildă: lumina era aici mai luminoasă decît la noi în Carpaţi, mai ales acum, după-amiaza devreme. Şi mişcările celor care-ţi ieşeau în cale îţi lăsau impresia unei mobilităţi neobişnuite. Pînă şi schimbul între întrebare şi răspuns era surprinzător de vivace.

Februarie. În ţară avusesem parte de zăpadă şi gheaţă. Aici se anunţaseră, conform calendarului, ploi, dar nici frigul, nici ploile nu şi-au făcut apariţia. Mergeam de-a lungul plajei largi, străjuite de blocuri şi palmieri, înspre sud, unde se distingeau în depărtare contururile vechii Jaffa. Cu pantalonii suflecaţi, călcam desculţi pe nisipul fin şi cîteodată treceam prin rostogolirea ritmică a valurilor. Soarele se afla încă sus; totuşi, era ştiut că aici seara venea pe nesimţite, schimbul de la zi la noapte urma fără preaviz. Aşa şi era cînd urmăream, ca mulţi alţii care hoinăreau pe plajă, mai ales dintre aceia care-şi făceau aici jogging-ul zilnic sau se adunau la o partidă de fotbal, cum mingea de foc se făcea tot mai roşie, ca apoi, în cîteva clipe, să dispară într-o fişie îngustă de abur la suprafaţa mării...

Beersheva, Omer Poate unii pot crede că „la anu' la Ierusalim" înseamnă că, de cum pui piciorul pe pămîntul acestei ţări, să te şi vezi teleportat la Yerushalayim, numit în arabă Al Quds. De ce n-ar ţinti orice strădanie ţelul dorinţei? Un precept eronat, după cum se vede. Prea repede uităm că orice drum al pelerinului duce mai întîi în deşert. Şi nu acordăm atenţie faptului că urcuşul pînă la oraşul situat în munţi trebuie început de jos, de la Marea Moartă, din hăul ei adînc. Aşa am înţeles şi noi: abia acela ce a străbătut prin pustiuri şi depresiuni stadii ale iluminării este demn să intre în Ierusalim. Cine se miră aici că noi călătorim cu autobuzul spre sud ca să ajungem în deşertul Negev?...

Locuinţa gazdei noastre se afla destul de aproape de sinagogă, conform unei reguli străvechi: la casa de rugăciune trebuie să ajungi cu pasul tihnit. Am intrat în sala de cult şi ne-am aşezat într-un rînd de bănci din lateral. Între timp, Inge a urcat în spaţiul rezervat femeilor. Cărţile de rugăciuni care se aflau pe bănci le-am deschis la întîmplare; oricum, nouă, nici cuvintele, nici scrisul nu ne spuneau nimic, doar Marc putea să participe din plin la cîntecele şi invocaţiile rostite în comun. A aşezat corect cartea, aflată în faţa mea – ca măcar dreapta şi stînga, susul şi josul să respecte regula. Cantorul dirija întreaga ceremonie, iar cei prezenţi îi urmau gesturile pentru a răspunde la momentul potrivit, fie vorbind sau cîntînd împreună, aşezîndu-se sau stînd în picioare şi participînd astfel la întregul ritual. Treptat, treptat, în actul acela realizat printr-un schimb, prin armonizarea dintre vocea individuală şi cor, apărea o anumită destindere a forţelor spirituale, care îşi amplificau în acelaşi timp disponibilitatea de a-şi însuşi conţinutul şi substanţa mesajului propus...

Acasă, în living, Marc şedea la un capăt al mesei, Jodi la celălalt, iar părţile laterale erau ocupate de noi, oaspeţii. Amfitrionul se ruga şi cînta, de la celălalt capăt doamna îi sublinia cuvintele, din cînd în cînd, cu un „amin". Marc turna vin în pocalul său de argint, bea şi turna apoi din acest pocal în cupele celorlalţi. Tăia pîinea, presăra sare pe ea, şi farfuria pe care erau aşezate feliile făcea înconjurul mesei. Înainte de a se servi prînzul propriu-zis, cu diferitele feluri de mîncare, Marc şi Jodi se duceau la chiuvetă şi lăsau jetul de apă să le ude mîinile. „Voi nu trebuie să faceţi asta", le spunea Marc oaspeţilor. Pînă şi finalul ospeţiei avea un fel de ritual. Un duet, o mulţumire rostită împreună de Marc şi de Jodi, o binecuvîntare ne-a însoţit în seara tîrzie...

Oaze şi deşerturi la Negev

Prinosului de viaţă dintr-o oază îi urmează sărăcia deşertului. Tot ce fusese la Sabat promisiune şi contemplare, duminică a devenit realitate ostilă. Marc era şofer şi totodată un ghid cît se poate de amabil. Deşi a poposit în nenumărate rînduri în deşertul Negev, fie în calitate de chibuţnic, de ajutor sau de observator al acestui areal natural, nu a făcut acum nici o clipă rabat de la răbdarea şi perseverenţa învăţătorului...

Rezervaţia naturală En Avedat, cu clădiri puţine, a fost prima noastră staţie pe drumul spre deşertul pietros al sudului. Zona găzduieşte acum o filială a Universităţii din Beersheva, o unitate de cercetare a ţinutului deşertic. Întemeietorul statului, Ben Gurion, şi-a manifestat totdeauna atracţia pentru această regiune şi de aceea şi-a construit de mult reşedinţa de vară în aceste locuri. Mormintele lui Ben Gurion şi al soţiei sale, construite aici la dorinţa lui, departe de orice pompă urbană, au devenit loc de pelerinaj tăcut şi popas de contemplare pentru grupurile de vizitatori. Accesul la Parcul Naţional ne-a fost blocat de ploaia căzută în timpul nopţii, care a făcut imposibilă trecerea prin valea En Avedat, transformată într-o suprafaţă mustind de băltoace şi noroi. Dar Marc a găsit soluţia ca să putem vedea, cel puţin de a sus, adîncimea hăului. Aproximativ trei sute de metri de abrupt pînă jos, într-o rîpă săpată în masivul stîncos...

„Am aici de toate... caşmir, şaluri...
Salam aleikum, vino să vezi..."

Curînd după aceea, am adăstat din nou pe o rampă întinsă între cer şi prăpastie. Dar privirea nu ne-a fost răsfăţată de imaginea unei văi înguste, ci mai degrabă de o groapă ruptă în peretele stîncii. De pe Mizpe Ramon, această înălţime presărată doar de cîteva clădiri, se vedea, privind în jos, parcul natural Makhtesh Ramon, numit şi Krater. [...] Deşertul ca atare atingea aici o pustietate absolută. Ceea ce m-a determinat să fac această apreciere a fost certitudinea că în drum spre Ierusalim, „deşertul" nu mi se va mai arăta nicăieri cu atîta pregnanţă. Am îndeplinit astfel aici prima condiţie care i se impune pelerinului în drum spre Ierusalim; nu doar că am putut respira o gură de deşert, dar am fost livraţi cu adevărat fiinţei şi nefiinţei – beneficului şi maleficului – care-i sînt proprii. Şi ca dovadă că aşa a fost, m-am împiedicat de o piatră, am căzut cît sînt de lung şi ochelarii mi-au zburat, făcînd un arc prin aer, şi-au aterizat cu bine. Din fericire, n-au avut de suferit nici ei, nici eu. M-am sculat imediat – pustiul însă mi-a dat un semn pre limba lui.

Marea moartă. En Gedi

En Gedi a fost primul obiectiv al călătoriei noastre. O oază, un parc natural ne-a făcut să uităm pentru o clipă dominaţia pietrelor, dominaţia unei materii lipsite de viaţă. Turiştii, plini de însufleţire, şi-au început urcuşul într-o cavernă, în grup sau de unul singur, iar noi am făcut la fel. [...] Ce blînde erau făpturile acelea din neamul marmotelor, aşa-numiţii *damani*, care se apropiau de vizitatori şi adăstau pe lîngă locurile lor de odihnă, aşteptînd să li se vîre ceva de mîncat în gură. Ce m-a mirat a fost că damanii nu-i priveau pe oameni, ei îşi fereau privirea de aceşti atacatori ai naturii şi chiar ai arealului lor de existenţă, oamenii ăştia care pozau acum în binefăcători. [...] Pe plajă te invitau mesele, băncile, umbrelele de soare, pentru a mai rămîne puţin. În apropierea malului pietros puteai să priveşti în jur, puteai să umbli de colo pînă colo.

De cealaltă parte, munţii – vizaviul iordanian –, la sosirea noastră mai mult bănuiţi decît văzuţi, acum se conturau precis. Monumentalitatea lor îndepărtată şi reflexele apei creau un cadru propice pentru a medita la ce-a fost şi ce va fi; era porunca ce ni s-a dat de a clarifica în profunzime şi de a purifica, pe cît posibil, tot ce ne-ar fi putut îngreuna accesul la Ierusalimul spiritual. Oare nu scăpasem de mînie? Cearta asta sau cearta aia – nu ne mai asmut din urmă ecourile lor? O vrajbă depozitată în suflet – nu ne putem desprinde de reproşurile şi dispreţul nostru?

Aici s-a ivit cu ani în urmă unul care a avut în mare măsură dreptate. S-a şi demonstrat: cine are dreptate vrea şi să-şi păstreze dreptatea. El n-o să accepte obiecţii şi fără îndoială n-am prea avea mare lucru să-i reproşăm dreptăţii sale. Pînă şi aici, stînd cu privirile aţintite asupra mării. Erau atîtea, infinit mai multe şi mai importante decît îndoiala mea; reproşul îmi fusese deja înghiţit de valuri. Şi nu depindea de mine ca să se ajungă la o apropiere, la o aplanare ce nu putea fi realizată decît în lumea ideilor, deoarece omul acela al dreptăţii nu se mai afla printre noi. Ar fi trebuit să-i cerem iertare postum? Nu voiam să-i port ranchiună celui mort, nu voiam să-i diminuez amintirea, făcînd abstracţie de faptul că nu puteam şti dacă ar fi încuviinţat o asemenea unire sau nu. Dar pînă şi acest lucru trebuia chibzuit; cum ar fi reacţionat el în faţa încercării de a înlătura diferenţele? Ar fi marşat la chestia asta? Poate. [...] În vreme ce mergeam încoace şi încolo, pradă gîndurilor, s-a întîmplat ceva ce am observat abia mai tîrziu. Un fleac lipsit de importanţă care-mi aducea mereu în minte gîndurile de împăcare de la ţărmul Mării Moarte. O pietricică mi se înfipsese în talpa unuia dintre pantofii mei, şi la început nici n-am observat-o. Abia cînd un sunet ciudat a început să se facă auzit la fiecare pas al meu pe trotuarele Ierusalimului, piatra mi-a atras atenţia. Era înfiptă atît de bine, încît cu greu aş fi putut s-o scot fără să-mi fac o gaură-n talpă. Curînd însă nici n-am mai vrut să scap de ea. Zgomotul acela l-am considerat un semn. El m-a făcut să înţeleg: nu e deloc uşor să elimini din lume o divergenţă.

Ierusalim

Şi iată-ne deja făcîndu-ne intrarea în oraşul aşezat pe coastele munţilor. Cuvintele psalmistului „Picioarele noastre sînt la porţile tale, Ierusalime" le înţelegeam astfel. Pentru a ajunge cît mai des în centru, treci prin Poarta Jaffa, pe urmă din nou prin Poarta cu lanţuri sau prin Poarta Damascu-

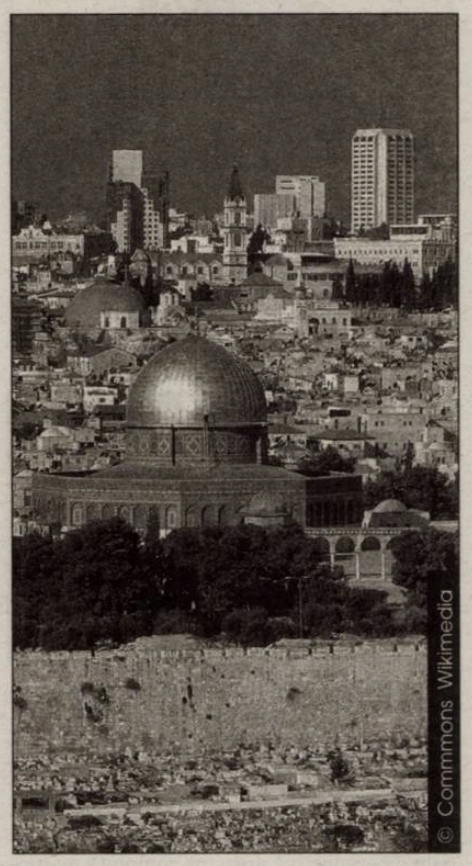

lui. Prin numeroasele noastre drumuri în diferitele cartiere ne loveam mereu de psalmul care ne ura: „Pace între zidurile tale şi fericire în palatele tale!". Marc ne dăruise cu cîteva zile în urmă o carte de rugăciuni cu traducerea textului ebraic în germană, şi textul psalmului găsit acolo ne tălmăcea fraza germană a lui Luther: „Pace în temniţa ta, siguranţă în palatele tale!".

Purtam un stigmat la picior – de cînd talpa mea fusese însemnată cu o piatră, cînd atingea caldarîmul, pasul meu scotea un sunet dur. Dar de cele mai multe ori detaliul acesta sonor era acoperit de multiplele zgomote produse de fluviile de vizitatori, de traficul intens şi de multe altele. În special pe uliţele înguste, cu nenumăratele lor prăvălioare, particularul se pierdea în general.

Totuşi, în larma asta a gheşeftului, nu lipseau accentele caracteristice, care se delimitau net de zgomotul de fond. Negustorii ne trăgeau de mînecă, prindeam din zbor şi unele propoziţii rostite în germană: „Am aici de toate... caşmir, şaluri... *Salam aleikum*, vino să vezi... *Guten Tag*, ăsta e shop-ul meu... vine-vede, *alter Fuchs*... *Schalom*, nu cumperi? Nu timp? Nu bani? *Was machst du? Du, von wo?... Schalom Sabbath...*

Drumul Calvarului l-am făcut într-un grup de turişti unguri – accentul limbii ne era familiar din ţinuturile noastre natale, şi ecusonul ghidului nostru, reprezentînd o ramură de măslin, ne-a uşurat orientarea pe Via Dolorosa, înţesată de pelerini. Piatra de la Marea Moartă, din talpa pantofului meu, mă făcea doar pe mine să-mi percep ritmul paşilor. Vedeam cît de greu se tîrau unele femei în etate şi unii bătrîni, sprijiniţi în cîrje sau în bastoane. Unii insistaseră chiar să fie împinşi în cărucioare. În faţa unui asemenea efort, excentricitatea reţinută a mersului meu mi s-a părut o bagatelă. Şi totuşi, din cauza acelei pietricele, mişcarea firească îmi fusese uşor afectată şi a trebuit să dau socoteală exemplar acelui „drum al Calvarului". La capătul lui se afla Biserica Mormîntului. Un loc straniu, plin de tîlcuri ascunse. Cunoaştere atestată, cunoaştere sperată. Răstignirea lui Iisus şi mormîntul lui. Capele în nişe, capele pe pajişti, capele diferite. Secole se întrepătrund. Ce a fost acum o mie de ani, dar acum un an şi jumătate?

***Joachim Wittstock** este profesor, cercetător şi scriitor de limbă germană din România.*

Selecţia fragmentelor şi traducere de Nora IUGA

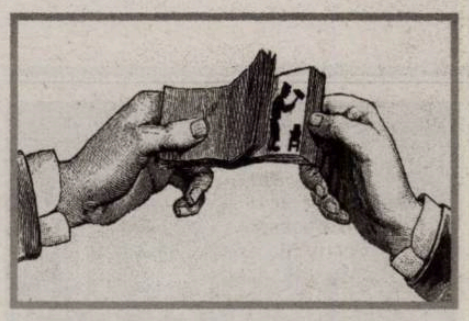

Marius CHIVU

feedbook

După treizeci de ani

● **Herta Müller, *Ţinuturile joase*, traducere de Alexandru Al. Şahighian, Editura Humanitas Fiction, 2012.**

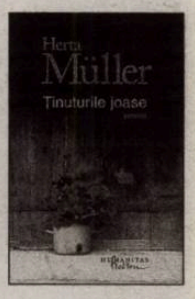

Volumul acesta de povestiri a fost publicat prima dată în 1982 la Editura Kriterion din Bucureşti, într-o formă sever cenzurată din care patru texte fuseseră scoase cu totul. Doi ani mai tîrziu, cartea apărea şi în RFG, iar peste încă un an scriitoarei îi era retras dreptul de a publica în România, ţară din care în 1987 reuşea să şi plece definitv. Abia după treizeci de ani avem, iată, şi versiunea românească a cărţii de debut a Hertei Müller, în traducerea foarte bună, ţin să subliniez, a lui Alexandru Al. Şahighian.

Datorită seriei de autor dedicate scriitoarei de Editura Humanitas Fiction avem acum o perspectivă aproape completă asupra literaturii sale pe care, din păcate, românii nu au început s-o citească decît după primirea Premiului Nobel. Povestirile din *Ţinuturile joase (Niederungen* în original), un mix de biografie şi monografie lirică a unui nenumit sat şvăbesc din Banat (ar putea fi satul natal Niţchidorf la fel de bine ca oricare altul), ar trebui citite împreună cu următorul roman, publicat în 1986, al Hertei Müller, *Omul este un mare fazan pe lume* (traducere de Corina Bernic, Humanitas Fiction, 2011). În opinia mea, aceste cărţi alcătuiesc un diptic al ruralităţii şvăbeşti din comunism, chiar dacă sînt narate la persoane diferite şi din alte perspective. Dacă în *Omul este un mare fazan pe lume*, roman alcătuit, de fapt, din cincizeci de poeme ca nişte secvenţe narative, subiectul este pregătirea pentru emigrare a familiei unui morar neamţ care tot aşteaptă actele necesare plecării în Germania, o plecare amînată cu anii şi care predispune la slugărnicie şi compromisuri; *Ţinuturile joase* este o suită de nouăsprezece povestiri care surprind copilăria şi adolescenţa unei fete de la sat, perspectiva ei asupra familiei, asupra vieţii şi lumii. Un anume sentiment de insuportabil (posibilă metatemă a volumului de debut) motivează şi mirajul plecării din povestea romanului următor. Într-un număr al revistei de acum cîteva săptămîni, Simona Sora identifica în carte această frază: „Şi pentru că mai eram în viaţă a tăbărît pe mine ura", pe care o numea cauzală-consecutivă, afirmînd că *Ţinuturile joase* este, de fapt, „o autobiografie neagră, formată din mici povestiri despre sine," care „cuprinde, prefigurate, şi destinul scriitoarei, stilul intens personal, ura celorlalţi, şi ingenuitatea, şi stupefacţia, şi instinctul de conservare." De altfel, între primele două cărţi pot fi stabilite nenumărate asemănări şi comunicări textuale. Dincolo de sentimentul de frică şi frustrare, întîlnim aceeaşi atmosferă de o stranietate apăsătoare (în care luna, noaptea, întunericul sînt nişte leitmotive) construită cu instrumente cît se poate de lirice, cu un limbaj intens metaforizat şi în fraze cu o tăietură scurtă şi ritmată ca nişte versuri, cu o cadenţă aproape muzicală. Cadrele decupate de secvenţele poematice, precum şi gesturile sau replicile oamenilor, totul este (des)scris în cheia unui suprarealism întunecat ce dă o puternică senzaţie de lume posedată, stăpînită de ceva nenumit, înscrisă pe un traseu greşit.

Aşa cum în general romanele Hertei Müller nu oferă prea mult din contextul politic, în acest volum de debut întîlnim cu atît mai puţin mărcile timpului sau semnele sistemului, plasarea spaţio-temporală fiind cît se poate de vagă (dar şi neimportantă). Într-un singur loc apare menţionat numele lui Adenauer, în alt loc CAP-ul, iar din altă scenă se înţelege că distilarea şnapsului, precum şi sacrificarea viţeilor din propria ogradă constituie infracţiuni (de altfel, şi în *Omul este un mare fazan pe lume* apare o scenă de recensămînt a animalelor). Însă cele patru proze eliminate de cenzură sar în ochi şi acum, după treizeci de ani, prin caracterul lor politic subtil, fiind, de fapt, nişte texte hibrid, ceva între parabolă şi fabulă. Spre exemplu, în „Opinia", un broscoi inginer este făcut „observator de vremi" într-o întreprindere, pînă ajunge să înţeleagă că „buletinul cu vremea-i minciună", moment în care va fi mustrat de director şi, în cele din urmă, „trimis pe un nor alb cu desăvîrşire, care plutea la margine de oraş". Proza „Inge" (probabil autobiografică) are în centru o anchetă de întreprindere şi un act de intimidare, în timp ce „Domnul Wultschmann" este genul de portret absurd în maniera unui Harms, dar cu „şopîrle": „Nu înţelegeau că în atari timpuri, tot ce faci, faci pe viaţă şi pe moarte, şi tot ce nu faci, pe viaţă şi pe moarte n-o faci." Aceste proze, scoase de cenzură din volum pe motive politice, sînt scrise în alt registru decît restul (sînt singurele plasate în mediu urban, spre exemplu, şi nu beneficiază, ca în celelalte proze, de perspectiva copilului), fac oricum un corp de texte străin de restul povestirilor, şi trebuie să remarc şi faptul că, strict literar vorbind, nici nu sînt prea reuşite, iar timpul n-a lucrat în favoarea lor.

Revenind la povestirile „ţinuturilor joase" (simbolistica devine, cred, evidentă), acestea se constituie, cum spuneam, într-o suită de secvenţe narative mai mult de atmosferă, dar unde perspectiva fetei, care amestecă ingenuitatea cu repulsia, dispreţul şi teama, conturează o lume nu neapărat ostilă, dar neprietenoasă, cu moravurile viciate, trăind un prezent la fel de nedemn ca trecutul, plin de moarte şi de păcate. „A fost la război. Pentru douăzeci şi cinci de morţi se primea o decoraţie. El s-a întors cu mai multe decoraţii" spune cineva, pentru ca în alt loc să citim un fel de confesiune: „După moartea ei, străbunicul meu s-a însurat numaidecît cu-o altă femeie, care avea de pe-acum un copil de la alt bărbat cu care nu era căsătorită, dar ea era totodată şi căsătorită, şi după această altă căsătorie cu străbunicul a mai făcut alt copil, despre care lumea spune că şi-acesta e de la alt bărbat, şi nu de la străbunicul meu." De altfel, sugestia adulterului revine în mod constant, la fel şi cea a alcoolismului, iar felul în care fata percepe bătrîneţea şi moartea este un alt leitmotiv al acestor poeme în proză ce alternează la tot pasul cadoarea cu grotescul: „Cu vîrsta [femeilor] le cresc mustăţile, din nări şi negi cresc peri. Sînt împăroşate şi nu mai au nici urmă de sîni. Şi cînd au isprăvit-o cu îmbătrînirea, seamnă cu bărbaţii şi se decid să răposeze." Povestirea care dă şi titlul volumului, cea mai întinsă şi mai reuşită dintre toate, este, de fapt, un *bildungspoem* suprarealist-bucolic (avînd chiar un caracter etnografic). Relatarea fetei musteşte de senzaţii şi de detalii semnificative prin natura percepţiei („La margine de sat e-o cruce. Isus atîrnă pe marginea drumului, sîngerînd, şi priveşte absent la cîmpul de sfeclă..."), iar vocea de copil înregistrează permanent atmosfera casnică, vorbele şi gesturile părinţilor şi bunicilor (aspre, inexplicabile, oricum pline de interdicţii), mişcările din gospodărie, cutumele şi evenimentele din sat, a cărui viaţă este marcată de sărbători şi înmormîntări, cu nenumărate menţiuni ale meşteşugurilor şi muncilor cîmpului, cu scene cu animale domestice şi descrieri de natură (în special, momentele în care întunericul pune stăpînire pe sat). Cruzimea vieţii transpare frecvent, întreaga relatare a fetei despre copilăria la sat fiind, de fapt, povestea dureroasă şi neîmpăcată a pierderii inocenţei, a unei profunde percepţii a morţii şi a inadaptării la viaţă, a repulsiei faţă de oamenii mari „înrăiţi" şi faţă de lumea lor lipsită de empatie şi tandreţe, deseori violentă, plină de reguli şi superstiţii, o lume pe care o judecă şi pe care o respinge mai mereu („Nici ceilalţi din sat nu cunosc cuvîntul «însingurat» şi nu ştiu cine sînt ei înşişi"). Alternînd lirismul cu absurdul, impactul imaginilor şi al felului în care fata percepe şi decupează realitatea din jur este foarte puternic. Copilul se revoltă, dar în acelaşi timp este şi fascinat de lumea crudă greu de înţeles a celor mari şi tăcuţi. Scrisă la douăzeci şi ceva de ani, *Ţinuturile joase* este o carte remarcabilă nu doar prin expresie, dar şi prin această profunzime a explorării.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

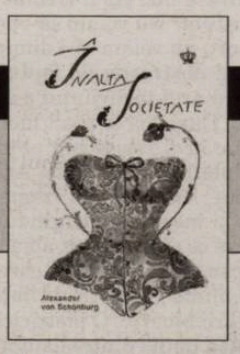

● **Alexander von Schönburg, *Înalta societate*, traducere din limba germană de Mihai Moroiu, Editura Baroque Books & Arts, 2012.**

Aristocrat fără avere, gazetar „pe probleme" de high-life, apoi (odată cu criza economică) şomer cu ştaif, Alexander von Schönburg are multe de povestit despre protipendadele mai vechi sau mai noi. Cînd îşi adună însă istorisirile într-o carte – de exemplu, *Arta de a scăpăta cu stil* (Nemira, 2011) –, anecdota, bîrfa mică şi cinstită, amintirea personală, observaţia socrească şi panseul mucalit se transformă într-un eseu savuros despre înţelesurile nobleţii, prodigios ilustrat biografic.

Un astfel de eseu e şi *Înalta societate*, volum ce reuneşte o serie de cronici mondene ale autorului din perioada 1989-2007, apărute în *Vogue, Vanity Fair, Park Avenue* şi în varii *Zeitung*-uri. Secţiunea finală a cărţii e rezervată Berlinului, oraş aflat în plin proces de glamourizare. Celelalte trei secţiuni se ocupă însă de tot restul lumii, asta însemnînd toate locurile „de lux" cu putinţă (palate veneţiene, iahturi, avioane personale, Vaticanul, lojele VIP de pe Allianz Arena, cazinoul Aspinall's din Londra, hipodromul din Baden-Baden etc.), dar şi figurile de top din stratosfera actualităţii (aristocraţi, artişti, politicieni, actori, modişti, miliardari).

Concluzia lui von Schönburg e fermă – snobismul (motor al rafinamentului) şi fanfaronada (motor al „mobilităţii sociale") sînt astăzi în declin, de aici venind o bună parte din relele contemporane: lipsa de gust a bogaţilor (bîntuiţi, mai nou, de o secretomanie care-i face să prefere submarinele în locul iahturilor), lipsa de discreţie a angajaţilor, lipsa de eleganţă a vieţii private. Să nu vă aşteptaţi însă la un discurs mîhnit. Umorul lui von Schönburg – mai englezesc, mai cehesc sau mai franţuzesc, după caz – sclipeşte în toate împrejurările, dichisit şi manierat. *Noblesse oblige.*

PUBLICITATE

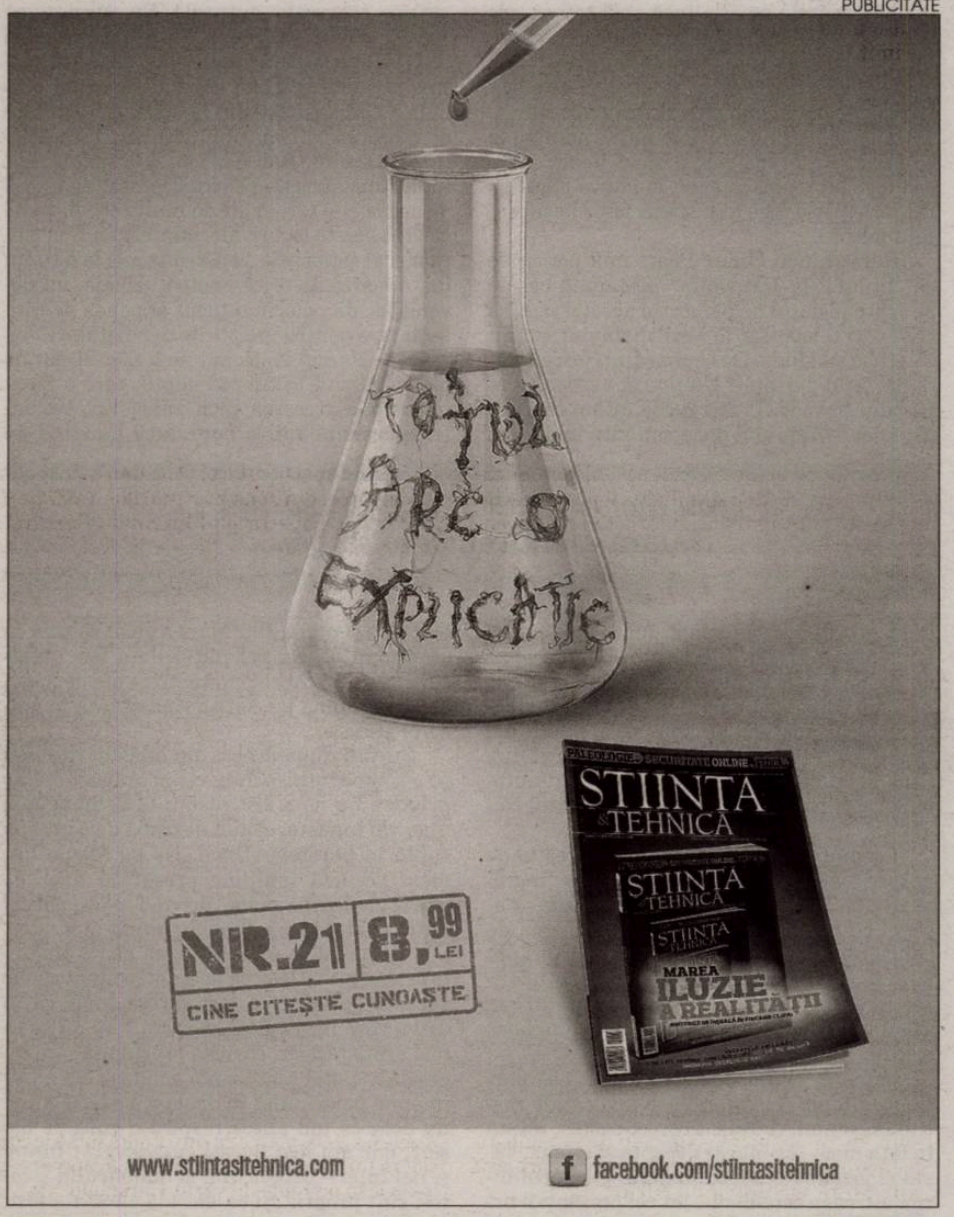

Anul teatral 2012

Continuăm seria de retrospective ale anului cultural. Trei critici de teatru răspund la trei întrebări despre anul teatral 2012. 1) Cel mai bun / interesant / provocator spectacol vizionat. 2) Anul „Caragiale" (Cum s-a văzut din sală). 3) Chestii nemaipomenite (bune sau rele) din festivaluri, evenimente etc.

Miruna RUNCAN

1. Nu cred într-o ordine ierarhică: producțiile sînt foarte diferite și ca stil, și ca intenție programatică. În prima jumătate de an, spectacolele care mi-au produs cele mai mari bucurii au fost *Jocuri în curtea din spate* de Edna Mazya, în regia lui Bobi Pricop – da, știu, o producție UNATC din 2011 – preluată în mod fericit de Teatrul ACT, pe care am văzut-o abia în mai. M-a bucurat enorm că a primit o căruță de premii, inclusiv unele oferite de critici străini invitați în festivaluri – poate, zic și eu ca și alți colegi comentatori, asta va aprinde, în sfîrșit, un beculeț-semnal, undeva. M-a încîntat *Carmina Burana* a lui Gigi Căciuleanu de la Teatrul Național Tîrgu-Mureș, o feerie și pe scenă, și în sală: erau zeci pe părinți cu copii de toate vîrstele și zeci de adolescenți veniți de capul lor, într-un extaz empatic care mi-a revelat brusc faptul că toate jelaniile noastre cu privire la analfabetismul și apatia culturală a tinerilor ar putea fi șterse dintr-o mișcare, doar să vrem. La fel, m-a impresionat *CUPLUtoniu – Furiile & Marele război* de Neil LaBute, în regia lui Radu-Alexandru Nica, la Teatrul German de Stat din Timișoara, inteligent, captivant, cu actorie excelentă. M-am îndrăgostit, apoi, de două realizări foarte diferite între ele, dar aparținînd direcției (în ascensiune și fortifiere) teatrului documentar: *Sub Pămînt. Valea Jiului după 1989*, proiect coordonat de Mihaela Michailov și David Schwartz, în care poveștile de viață-personaj se combină într-o arhitectură minimalistă, incitantă, creînd un soi de dialog cognitiv-simpatetic al actorului cu sala și cu fiecare spectator în parte. Și *Tigrul Sibian*, al echipei coordonate de Gianina Cărbunariu, un spectacol bijuterie de fantezie, muzicalitate, umor amestecat cu tragism, satiră contrapunctată de lirism conținut.

2. Cît despre „Anul Caragiale", știu că s-a montat mult și divers, dar am văzut puțin și irelevant, din păcate. Am văzut *CFR* al lui Dabija de la Odeon, mi s-a părut un spectacol zgomotos, confuz și mai degrabă inutil. Citesc însă peste tot cronici elogioase la *Două loturi*, am văzut fragmente la televizor și pe Youtube, pare foarte interesant. N-am văzut *D'ale noastre* a lui Gigi Căciuleanu, promit s-o fac. În schimb, am văzut *O noapte furtunoasă* în regia lui Mircea Cornișteanu de la Craiova, corect, spumos, bine jucat, fără mari surprize. La fel, *Năpasta* de la Ploiești, regizată de Cristi Juncu. Sînt foarte curioasă cum arată montarea lui Afrim.

3. Lucruri nemaipomenite? Nu prea. *Temps d'Images* de la Cluj a fost anul ăsta parcă mai grozav ca niciodată, dar sper că e un lucru normal. Cel mult, aș zice că am văzut, în pofida precauției mele metodice, unul sau două spectacole „de maeștri" – îngrozitor de rele, țipătoare, de neprivit; în care mi-era milă de actori, dar despre care *mai toate* cronicile erau elogioase. Dar ce-i nemaipomenit aici?

Iulia POPOVICI

1. Critică-criticăreală, cine-a fost cel mai frumos din țară?... Sînt prin definiție împotriva ierarhizărilor teatrale și în nici un caz n-aș putea alege un singur spectacol – e ca și cum m-aș juca de-a *Alegerea Sofiei*. Și nici n-am văzut tot, nefiind eu o fană a ideii că particip la o competiție de cine vede mai mult teatru și înfige mai multe steguleț pe harta României spectaculare. O să dau totuși cîteva exemple, din zona provocărilor. *Călătoriile lui Gulliver*, spectacolul lui Silviu Purcărete de la Sibiu (extrem de personal, desfășurarea de forțe a unei stări de *malaise* societal foarte actuale), pe de o parte, și *Tigrul Sibian* (un spectacol despre România de vitrină și obsesiile noastre cu „imaginea europeană") al Gianinei Cărbunariu. *Ținuturile joase*, dramatizarea lui Nicky Wolcz după Herta Müller de la Teatrul German din Timișoara și *Sub Pămînt*, docu-spectacolul lui David Schwartz și Mihaela Michailov despre Valea Jiului.

2. Din „Anul Caragiale" îmi lipsesc piese din puzzle. Ceea ce mi se pare însă evident e un fel de abuz festivist. Caragiale e un autor de repertoriu, în sistemul teatrului românesc, el ar trebui să existe în mod constant în program (bietul de el, nici n-a scris multe piese). „Anul Caragiale" ar fi trebuit, cred eu, nu să-l *monteze* (pe toate drumurile), ci să-l *recontextualizeze*, să-l reviziteze critic – ceea ce, exceptîndu-l pe Alexandru Dabija (și Radu Afrim, evident), regizorii români nu se înghesuie să facă. „Anul Caragiale" riscă să-l facă pe sărbătorit de-a dreptul plicticos, iar suprapunerea peste anul electoral a îngroșat tușele de ghioc politic pe care multă lume le consideră un *must*. Dacă n-ar fi Dabija, aproape că m-aș lăsa o vreme de văzut Caragiale.

3. Îmi asum riscul (sau avantajul) de a fi predictibilă – da, am de comentat asupra Festivalului Național de Teatru (FNT), care bîjbîie în continuare în căutarea unei identități. Ar naște mult mai puține frustrări și ar înceta să întrețină clivajele deja existente în teatrul românesc – mai ales cele dintre independenți și teatrul de stat – dacă și-ar asuma propriul caracter subiectiv. Ideea selecționerului unic nu e un dat imuabil. E o opțiune, printre altele. Iar FNT e doar cel mai mare festival din România (nici programul general, nici lista de invitați străini nu-l indică drept avînd mize de *showcase)*, făcut cu exact atîta subiectivitate ca oricare altul. Deci, ce-a fost nemaipomenit în festivalurile românești din 2012? Nu spectacole invitate, ci expresia „spectacole mititele" ca definiție pentru teatrul independent...

Oana STOICA

1. Teatrul „oficial" viețuiește într-o zonă de siguranță estetică și tematică și are grijă să nu depășească așteptările. Excepția a venit la finalul anului, cînd Radu Afrim a dat de pămînt cu toate prejudecățile despre *Năpasta* lui Caragiale și a livrat TNB-ului un spectacol postmodern ca viziune și estetică, bine articulat și argumentat, care oscilează între precizia nemțească și emoția balcanică. O altfel de provocare vine din zona independentă unde se dezvoltă sănătos un teatru de atitudine: Gianina Cărbunariu, David Schwartz, Mihaela Michailov, Csaba Szekely. Și enumerarea nu se oprește aici.

2. În „Anul Caragiale", teatrele au considerat că este o datorie să monteze textele lui Nenea Iancu. Și exact asta au făcut: datoria. Spectacolele s-au limitat la formula comic-tradițională a lui Sică Alexandrescu, reușită sau nu, dar nesurprinzătoare. S-a asigurat astfel punerea în sertar a lui Caragiale pentru ceva vreme de-acum încolo. Au fost și excepții. Alexandru Dabija a surprins prin mai multe spectacole, începînd cu *Noaptea furtunoasă* de la Iași (un atentat la pudoare), *Scrisoarea pierdută* de la Teatrul de Comedie (o lume „turmentată" datorită / din cauza ciupercilor halucinogene din sediul electoral – *sic!), CFR – Cometa, copilul și cățelul* de la Odeon (în care plimbă cinic cadavrul lui Caragiale prin scenă) pînă la reușita deplină din *Două loturi* la TNB, varianta *noir* (în care demonstrează că sîntem xenofobi). O surpriză plăcută a fost modul în care TNB a gestionat „Anul Caragiale": patru producții regizate de artiști din zone estetice diferite, deja amintitul Dabija cu *Două loturi*, Gigi Căciuleanu cu *D'ale noastre* (o lume comic-melancolică de Miță și Mitici), Silviu Purcărete cu un *masterclass* cu Mariana Mihuț și Victor Rebengiuc în *Conu Leonida față cu reacțiunea* și Radu Afrim cu hit-ul anului, *Năpasta* (varianta urbană).

3. Cele mai provocatoare spectacole din festivaluri au venit din Belgia, *Casa cerbilor*, Needcompany (FITS) și *booty Looting*, Ultima Vez (explore Dance Festival), edificii dramatice complexe care se construiesc din text, mișcare, muzică, pentru a se deconstrui apoi ca într-un joc de domino. Spectacole importante pentru scena europeană, ele solicită spectatorul pe mai multe paliere (atenție, bagaj cultural, afect), îl scot din starea vegetativă cu care e obișnuit (chiar dacă nu sînt interactive). Publicul din Sibiu și București a reacționat foarte bine, semn că așteaptă ca teatrul românesc să crească.

Au fost și excepții!

a consemnat Matei MARTIN

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *Arta simplității* de Dominique Loreau (traducere de Luiza Vasiliu, Editura Baroque Books&Arts), un minunat breviar practic (de extracție niponă) despre rafinamentul minimalismului, despre *„mòins pour plus"* aplicat în toate zonele imaginabile. (Simona Sora)

■ După 25 de ani, presa franceză (bibliobs.nouvelobs.com/documents/20121220.OBS3273/la-confession-secrete-de-duras.html) publică un interviu cu Marguerite Duras, făcut de jurnalista Leopoldina Pallota della Torre și apărut la momentul respectiv doar în Italia. Dezinvoltă, cinică și tranșantă, Duras vorbește despre realitate și ficțiune, despre iubire, *Amantul*, titlul său care a vîndut 1,5 milioane de exemplare numai în Franța, prietenia cu François Mitterrand, scris etc. Întrebată: „Scrieți ca să vă exorcizați fantasmele? Ați vorbit despre latura terapeutică a scrisului.", Marguerite Duras răspunde: „Scriu pentru a mă vulgariza, pentru a mă masacra, pentru a-mi diminua din importanță, pentru a mă simți mai ușoară, căci textul îmi ia locul, iar eu exist mai puțin. Nu reușesc să mă eliberez de mine însămi decît în două cazuri: prin ideea de sinucidere și prin scris." (Ana Maria Sandu)

■ Bobo Burlăcianu, Ada Milea, Cristi Rigman, *Alcool* (după Ion Mureșan). 23 de cîntece – cînd vesele, cînd triste, cînd tristo-vesele – pentru alcoolicii nu neapărat anonimi, dar și pentru sobrii care știu să aprecieze cum se cuvine virtuțile amețelii. (Dan Stanciu)

crații de burta veche

Piure de igname la abur

(zhēng shān yao gāo)

Spălați 1½ livre de igname cît mai arătoase. Puneți-le la fiert în apă clocotită, fără să le cojiți (la fel cum ați proceda pentru cartofi *en robe de chambre)*. Cînd s-au făcut (se pot străpunge ușor cu un bețigaș), scurgeți-le de apă și pasați-le printr-o sită, pînă obțineți un piure onctuos.

Pregătiți:

1) O livră de zahăr;

2) Cinci-șase bucăți de *zhuangyuan gao* (prăjitură rotundă de orez) fărîmițată;

3) Șase-șapte jujube fără sîmburi, tăiate mărunt și amestecate cu o parte din piureul de igname;

4) O uncie de *guiyuan rou* (pulpă de longan uscat);

5) ½ livră de seu fin, care se amestecă cu o altă parte din piure;

6) ½ livră de slănină de porc tăiată în cubulețe, pe care le tăvăliți prin zahăr și le înveliți în piureul cu seu de la punctul precedent;

7) Ce rămîne din piureul de igname se amestecă cu restul de zahăr și cu bucățelele de *zhuangyuan gao*.

Luați cîteva cești sau, preferabil, forme rotunde, mici de copt. Puneți de fundul fiecăreia cîte o jujubă tocată (3) și un pic de *guiyuan rou* (4). Acoperiți apoi cu compoziția de la punctul 7. Nu umpleți formele pînă sus; în mijlocul fiecăreia trebuie să încapă un cubuleț de slănină de porc (6). Formele astfel umplute se fierb îndelung, bine acoperite, pe baimarie. Se răstoarnă apoi pe cîte o farfurie și se mănîncă fierbinți.

Amicul Dejun

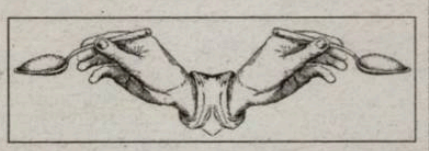

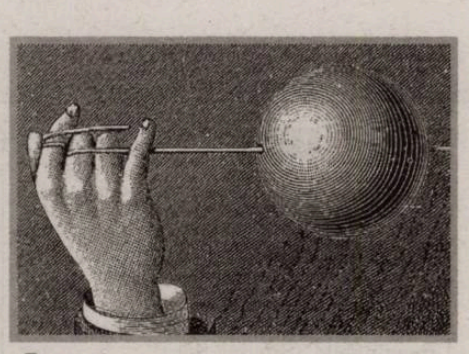

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Mega

Îl cheamă Kim Schmitz, dar e cunoscut mai degrabă sub poreclele Kim Dotcom şi Mr. Mega. Unii îl consideră un erou pozitiv, un haiduc, un luptător pentru libertatea absolută pe Internet. Alţii îl consideră un infractor. Anul trecut, în iulie, Schmitz îl ameninţa pe Barack Obama, pe atunci în campanie electorală pentru al doilea mandat de preşedinte, cu o contra-campanie negativă, dacă site-ul său de file-sharing megaupload.com, blocat de autorităţi, nu va deveni, din nou, accesibil. Site-ul lui Schmitz nu a fost repornit şi, după cît se pare, nici contra-campania lui nu a avut vreun efect. Între Obama şi Schmitz – dacă a fost vreun meci – a ieşit remiză. Dar Kim Dotcom a cîştigat, în şapte ani, aproape 200 de milioane de dolari cu site-ul său şi a produs pagube evaluate de producătorii de muzică şi film la o jumătate de miliard de dolari.

Războiul lui cu Justiţia s-a transformat, între timp, într-un fel de cruciadă împotriva „tiranilor" Internetului: a guvernelor şi corporaţiilor care verifică cine, ce şi cum mişcă prin reţea. În aşteptarea numeroaselor procese, cel care se consideră un fel de Peter Pan al noilor tehnologii se află în domiciliu forţat undeva, în Noua Zeelandă. Nu a stat degeaba: în cîteva luni, a pus la punct un nou proiect: un fel de depozit de fişiere online, „perfect legal", după cum promite, şi care oferă „siguranţă" pentru sfera privată. Noul site Mega nu ar fi o readaptare a vechiului site Megaupload, considerat ilegal – ci un proiect conceput de la zero. La conferinţa de presă, desfăşurată chiar în reşedinţa-arest-la-domiciliu, a participat şi avocatul său, care a dat cîteva detalii despre cum reuşeşte noul site să fenteze legile cu privire la drepturile de autor. Încă din prima zi de lansare, site-ul a avut peste o jumătate de milion de accesări – o cifră mare, dar deloc surprinzătoare pentru unul dintre cei mai de succes piraţi online.

Probabil că Schmitz va scăpa basma curată şi din procesele ce i-au fost intentate, căci, după cît se pare, autorităţile au făcut numeroase erori procedurale şi nu reuşesc să strîngă dovezi convingătoare într-un caz care pare evident. Şi, mai mult ca sigur, şi noul său site va funcţiona, bine mersi, multă vreme, pînă cînd în sfîrşit se va putea găsi punctul vulnerabil al construcţiei. Problema, de fapt, e că autorităţile nu reuşesc să ţină pasul cu inventivitatea infractorilor. De fiecare dată cînd apare o nouă lege care protejează drepturile de autor pe Internet, oameni întreprinzători găsesc imediat cîte o chichiţă prin care eludează regulile.

De fiecare dată cînd apare o nouă lege care protejează drepturile de autor pe Internet, oameni întreprinzători găsesc imediat cîte o chichiţă prin care eludează regulile.

Adversarii drepturilor de autor vor spune mereu că artiştii sînt nişte îmbuibaţi, că marile corporaţii care produc software cîştigă, orice ar fi, că fişierele şi programele trebuie să fie gratuite şi la îndemîna oricui. Industriile creative ar trebui să inventeze formule noi pentru a se susţine, artiştii ar trebui să cîştige din concerte, şi nu din vînzarea de discuri, de vreme ce sînt atît de uşor de partajat pe Internet – spun unii. În ultimii ani, cel puţin industria muzicală a încercat să se reinventeze. Multe trupe, mai ales independente, nici măcar nu mai fac efortul să-şi vîndă discurile, pornind de la premisa că oricum muzica va fi ascultată şi transferată pe Internet. Unii trăiesc din concerte – şi e OK. Dar principiul şi posibilitatea furtului rămîn în continuare valabile. Dacă o să se găsească un şmecher care va lăsa să intre, prin uşa din spate, zeci, sute de fani care n-au bilet la concert? În fond, e ca şi cum ar distribui gratuit, pe Internet, înregistrările...

De fapt, Schmitz e într-o mega-eroare. Căci, dacă noul proiect e doar un soi de răfuială cu „autorităţile care ne spionează" şi cu „corporaţiile nesătule, care fac profit vînzîndu-ne produsele", atunci el însuşi ar trebui să dea dovadă de modestie şi, mai ales, de non-profit. Or, cum altfel decît un megaşarlatan s-ar putea numi un tip care cîştigă zeci de milioane de dolari de pe urma transferului unor produse care nu i-au aparţinut niciodată – şi speră să mai obţină alte cîteva zeci de milioane la bursă, tranzacţionînd acţiunile unei companii care, mai devreme sau mai tîrziu, tot va fi închisă pentru fraudă. Da, Internetul e pentru toţi. Şi nu, nu e treaba statului şi a corporaţiilor să verifice la ce filme ne uităm, dar nici nu poţi să pledezi pentru progresul tehnologiilor şi al inovaţiei oferind, chipurile gratuit, ceea ce alţii au produs investind.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

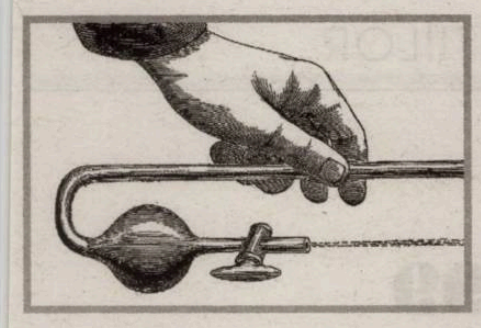

Oana STOICA

rosencrantz & co

Cîștigătorul nu ia nimic

● ***ForTheWin (FTW)*, Concept/regie/scenariu: Bogdan Georgescu; Cu: Andreea Eșanu, Andrei Ioniță, Sînziana Nicola. Galeria 26.**

Raluca Stroescu a murit în 2007. La vremea respectivă, moartea ei a fost intens mediatizată, dar, cum e firesc, după un timp a dispărut din atenția publicului. Nefiresc e că acestei morți nu i-a urmat nimic. Dezbateri, noi norme de protecția muncii, Inspecția Muncii în control la marile companii, sindicate care să pretindă respectarea condițiilor de muncă etc. Nimic.

Moartă în casă,
cu două dosare de audit în brațe.

Puțini își amintesc, probabil, de Raluca Stroescu. Project manager la Ernst & Young, ea a murit după mai multe săptămîni în care lucrase cîte 100 ore, cu doar 4-5 ore de somn pe noapte. Diagnosticul a fost atunci de fibroză miocardică. Anul trecut, familia a redeschis cazul, acuzînd-o de neglijență pe doctorița care a consultat-o cu o zi înainte să moară, după ce s-a constatat că Raluca avea valori foarte mari ale glicemiei (diabet netratat). Indiferent care este problema medicală care a dus la moarte, relevant este că sănătatea ei s-a deteriorat din cauza oboselii și a stresului de la serviciu, programul aglomerat nu i-a permis să meargă la medic iar cînd ajuns, a fost prea tîrziu (și a avut ghinion, dacă acuzația de neglijență se confirmă). Fotografiile arată o fată blondă cu cearcăne pămîntii și ten palid, foarte slabă (40 kg). Într-o duminică, a fost găsită moartă în casă, cu două dosare de audit în brațe, de către colegii de birou care au alertat Poliția, din cauză că nu venise la muncă și nu răspunsese la telefon. Raluca a urmat unui alt caz, nemediatizat. Pe forumuri, sub protecția anonimatului, oamenii vorbesc despre Laura Damian de la aceeași companie care a murit în 2006 într-un accident de mașină, după ce a adormit la volan în timp ce se deplasa la un client. Venise de curînd dintr-o călătorie de afaceri în SUA și nu i se permisese să aibă cîteva zile libere pentru a se adapta schimbării de fus orar. Comentariile online la știrea despre moartea Ralucăi arată că probleme ca program prelungit, ore suplimentare, lucru în weekend, stres determinat de presiunea termenelor scurte sînt răspîndite în multinaționale, dar oamenii se tem să vorbească despre asta. Salariile mari (pentru România), piața forței de muncă în scădere dramatică pe fondul crizei, presiunea corporatistă („nimeni nu este de neînlocuit" cu varianta cinică „cimitirele sînt pline de oameni de neînlocuit") fac ca angajatul să accepte abuzul.

Activist social preocupat de comunitățile în nevoie (ocolite, de regulă, de autorități, dar și de artiști, căci „marea" artă pe „marea" scenă nu e despre micile probleme ale unor oameni oarecare), regizorul Bogdan Georgescu încorporează tragica poveste a Ralucăi Stroescu într-un spectacol despre administrarea fondurilor europene. Plasat într-o companie care derulează proiecte cu bani comunitari, *ForTheWin* prezintă corporatismul robotizat ca mediu distrugător pentru programele sociale. Bogdan Georgescu face o critică a folosirii fondurilor europene, pornind de la ideea *comunitate* vs *corporație*. Cei doi termeni sînt văzuți în opoziție, căci banii europeni destinați unor proiecte care să însănătoșească multele locuri bolnave ale societății românești (de la mediu pînă la romi sau educație) sînt administrați pe principiul profitului. Un proiect se schimbă cu altul în funcție de interese (politice sau de altă natură), fără nici un fel de atenție pentru cei cărora le este destinat. Campaniile sociale se fac ca pentru orice fel de produs vandabil, doar că ceea ce se vinde este aparenta grijă pentru maladiile societății. Procesul gestionării fondurilor europene e complicat și include o ecuație putere-bani în care firele pornesc de la cît se bagă în buzunarul propriu și ajung pînă la sferele înalte ale politicii. Desigur, undeva între aceste limite se află niște oameni care muncesc, concret și mult, pentru proiectele respective, căci Uniunea Europeană nu dă bani pe ochi frumoși, iar birocrația unională o bate, cîteodată, chiar și pe cea autohtonă. Acești oameni sînt personajele lui Bogdan Georgescu, noile variante de „sclavi" care lucrează 7 zile din 7 („Nu aveam o viață personală. Nici nu-mi doream una. Viața mea era munca... Mi s-a propus un job mai bine plătit în altă parte. În momentul în care am aflat că ei nu lucrează în weekend, nici măcar nu am mai întrebat despre celelalte detalii") și șefii lor plini de „bune intenții" („sînt lucruri care nu duc nicăieri, care nu vor schimba niciodată nimic făcute așa... dar pentru o secundă ne fac să ne simțim vinovați, pentru ca în secunda următoare să ne simțim bine pentru că ne-am simțit vinovați, și nouă, spre deosebire de ceilalți, chiar ne-a păsat, măcar am recunoscut că sîntem oribili și am făcut ceva pentru cei mulți și asta ne face buni, mult mai buni, mai implicați, mai oameni..."). Raluca (Sînziana Nicola, impecabilă în personajul tinerei corporatiste) are aparent o carieră în ascensiune, dar în fapt, e blocată într-o poziție în care muncește mult și degeaba, după opinia șefei sale (exprimată mai sus). Funcționarea ei perfectă într-un mecanism corporatist este sugerată de imaginile care curg pe ecranul din fundal și redau display-ul unui laptop. Cînd Raluca clachează, Windows afișează eroarea. Omul-robot s-a defectat. Șefa Andreea (Andreea Eșanu), însărcinată, este preocupată mai mult de exercițiile pentru coloana vertebrală decît de job. Cîndva, a fost ca Raluca. A înțeles că sistemul funcționează în gol, fără rezultat și că tot ce trebuie să faci e să ții acest angrenaj în funcțiune. Are grijă să „pară" că deține controlul. Colegul (iubitul?) Ralucăi, Andrei (Andrei Ioniță) nu a fost încă asimilat de sistem, pune probleme, riscînd să devină o problemă. Prezentat într-un spațiu mai puțin cunoscut, la Galeria 26, în apropiere de Opera Center, clădirea în care cîteva multinaționale au birouri (și de unde „se recrutează" o parte din public), spectacolul lui Bogdan Georgescu vorbește despre dezumanizare, profit și indiferență, despre modul în care corporația videază identitatea angajatului și despre cum banii europeni nu vor schimba fața României mizere. Nimic mai cinic decît hit-ul despre autismul social al Radiohead, „No surprises" (pe care Andrei îl cîntă Ralucăi). În varianta originală, din vocea hipnotizată a lui Thom Yorke picură angelic (și ironic) *„You look so tired and unhappy / Bring down the government"*, dar Andrei cîntă cu o furie reținută. După cîntecul ăsta, ai chef să uiți de lume. Problema e că și moartea Ralucăi a avut același efect: uitarea. În *ForTheWin* nu cîștigă nimeni.

Cînd Raluca clachează, Windows afișează eroarea.
Omul-robot s-a defectat.

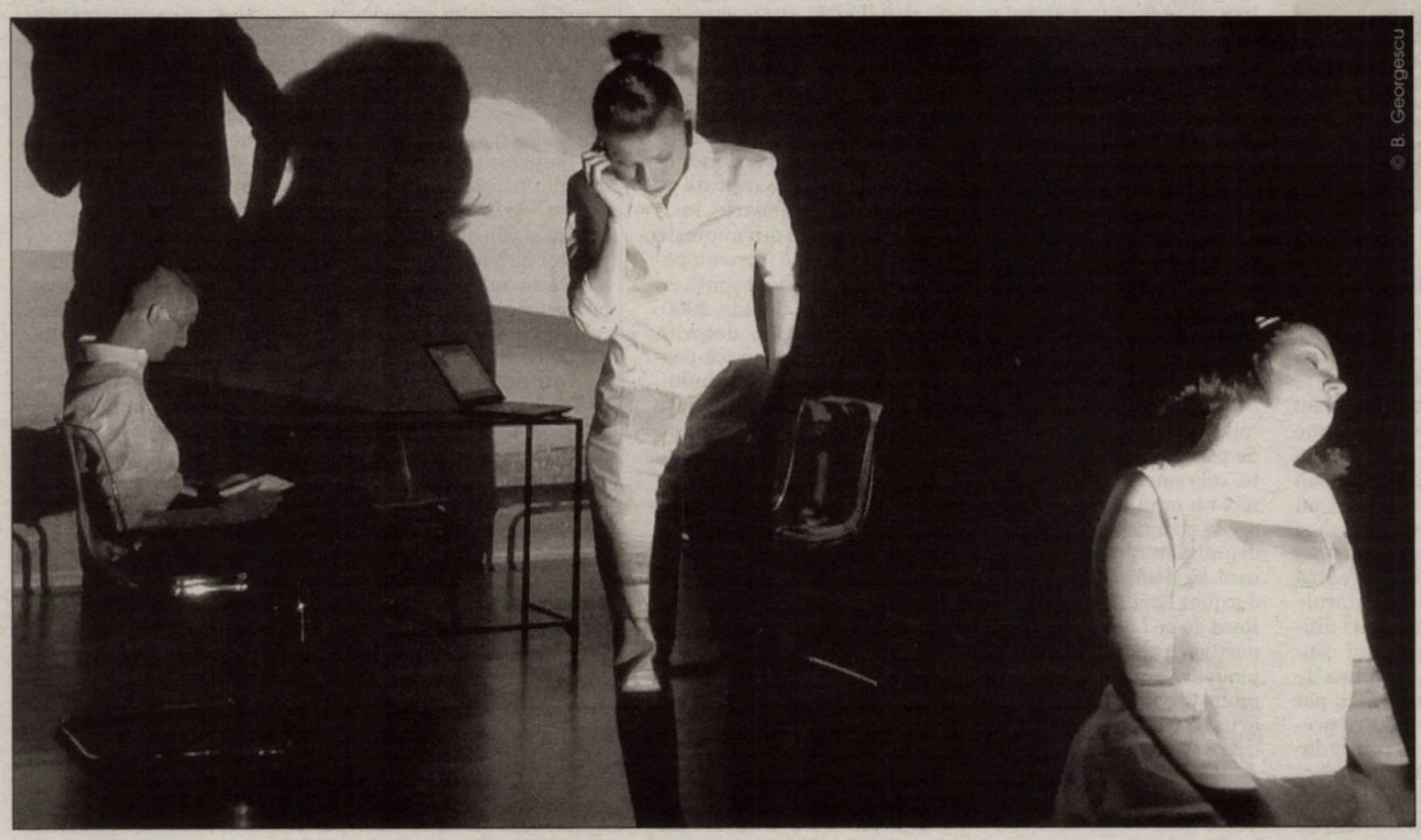

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

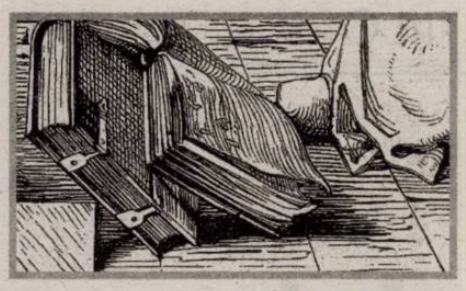

Simona SORA

biographiti

Testul paginii 99

Nu demult, un director de institut cultural bucureştean m-a acuzat (în revista pe care tocmai o citiţi) că aş fi „prizoniera unui concept de bibliotecă, astăzi depăşit". Cred că i-am răspuns deja *online* (căci ediţiile tipărite sînt, deh, atît de depăşite!), oricum, sînt de atunci cu ochii pe biblioteca pe care a distrus-o. Am răspuns, cu toate că nu cred că trebuie să le răspundem celor care, în lipsă de argumente, fac apel la retorica noului, a juventuţii şi a schimbării de dragul schimbării (propriilor birouri administrative). În fond, cum ziceam în scurtul meu răspuns, dacă un concept de bibliotecă depăşit înseamnă să nu amenajezi biblioteca într-un spaţiu de bar deja delabrat, să păstrezi spaţiile (atît de rare) de citit „sur place", să ai grijă ca fondul de carte să crească, nu să fie împrăştiat şi scos din circuit, ei bine, atunci sînt o prizonieră care s-a simţit foarte bine în „noile" biblioteci pariziene, dar care ar săpa mai degrabă tuneluri subterane să miroasă a cărţi (eventual a ceai, cafea şi scorţişoară) şi nu a lebăr şi caltaboş. Sînt depăşită-depăşită, deşi îmi cumpăr şi eu, ca tot omul, cărţi de pe Amazon, eventual direct de pe site-urile editurilor, căci reducerile (de 30% faţă de preţul de librărie) se adună; şi deşi, ca toţi cei care scriu de multă vreme despre literatură, primesc şi eu mai multe cărţi decît voi putea citi în viaţa asta. Sîntem continuu depăşiţi de ceilalţi, de vremuri, de noi înşine, aşa cum ne imaginăm că am rămas.

Trebuie însă să recunoaştem, oricît de depăşiţi sau updataţi sîntem, că librăria este, mai mult decît biblioteca, un spaţiu al alegerii rapide şi juste, un loc al recunoaşterii rapide a adevărului. Într-o bibliotecă, chiar una recentă, îţi mai poţi îngădui, uneori, bulimii *bookaholice*. Poţi cere cîte zece cărţi, deşi ştii sigur că nu ai timp decît de două, poţi pleca de acolo cu impresia că „ai trecut" prin toate răsfoind-o pe una,

Un loc al recunoaşterii rapide a adevărului.

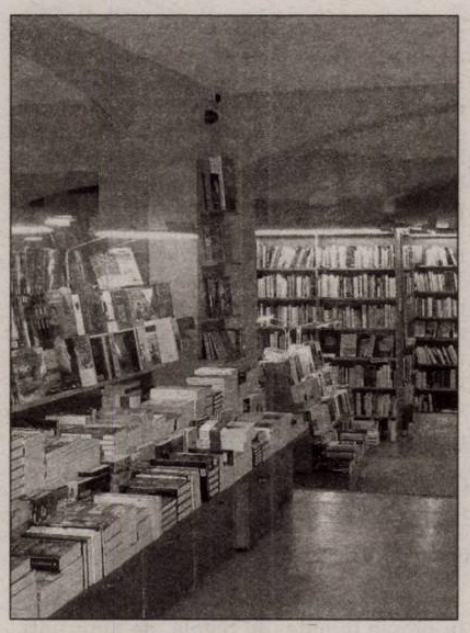

decît să rămînă mai mult de zece minute în „noua" mediatecă a Institutului Francez din Bucureşti.

În schimb, în ceea ce priveşte „conceptul de librărie", recunosc singură: sînt prizoniera acelui concept (depăşit) de librărie cu cărţi pe rafturi, a conceptului de librărie cu librari care să fi citit cărţile pe care le recomandă (şi care să aibă acea urbanitate implicită a omului citit), a conceptului de librărie care mîngîind coperta alteia, aceea pe care n-ai găsit-o niciunde altundeva. La librărie însă, indiferent ce cumperi în final (căci, oricît am idealiza lucrurile, librăriile trăiesc încă pentru că nişte depăşiţi ca noi îşi cumpără periodic cîteva cărţi), tot răsfoieşti cu gîndul alegerii rapide: o iau acasă sau nu? Trebuie să mărturisesc că, de cînd primesc aproape toate cărţile care mă interesează din ce apare în România, cumpăr mult mai puţine. Nimic nu poate egala însă momentul acela (care face parte din pregătirea lecturii) în care descoperi cartea în raft, îi citeşti rapid primele pagini, apoi o deschizi spre mijloc, te întorci şi faci „testul paginii 99". Se ştie, pagina 99 trebuie citită atent, autist, cu mici pauze de reflecţie: nu rezistă multe cărţi la o lectură în picioare (eventual iarna, cu UGG-urile şiroind, cu fularul rotit de două ori în jurul glugii, cu mănuşile în buzunar), fără lumină directă pe pagină, cu o muzică ambientală care, oricît de nimerită, nu-i a ta. Cel mai bine ar fi să poţi sta pe-un fotoliu, să bei o cafea, să savurezi aroma unui ceai. Ar trebui să ai lumină bună, altfel te poţi grăbi şi poţi fuşeri testul-sită pe care-l fac şi unii editori cînd au timp.

Prin anii '90, cînd a fost deschisă în Bucureşti prima librărie Cărtureşti (scurt timp s-a numit „Cărtăreşti"), singura mea problemă a fost exact asta cu lumina. Nu se puteau citi – mai ales cînd hîrtia era mai gălbejită – decît titlul şi recomandările de pe coperta a IV-a. Altminteri, Cărtureştiul (cu toate spaţiile deschise de atunci – cel mare, de pe Magheru, cel de la MŢR, într-o perioadă era unul şi pe Tunari) a rămas librăria mea preferată. În primul rînd, pentru că deasupra ei pluteşte duhul ordonator al cuiva care citeşte, care înţelege (din proprie experienţă) cum caută altcineva o carte, care respectă ritualurile şi tabieturile celor dependenţi de cărţi. Se poate să fi fost şi mirajul primei librării adevărate, fiindcă, atunci cînd a apărut Cărtureştiul de pe Edgar Quinet, concurenţa nu era decît cea a cenuşiilor papetării ale CLB-ului. Iar strălucitoarele librării occidentale – în care ne plimbam obnubilaţi, calculînd preţurile în lei vechi – ne erau cel mai adesea inaccesibile. Probabil că, dacă la prima mea ieşire din România m-ar fi întrebat cineva care e cea mai mare dorinţă a mea, unica, ultima, aş fi zis: să-mi pot cumpăra orice carte din orice librărie din lume. Şi culmea e că librăria conta la fel de mult ca şi cartea.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Oribil & fascinant

● **Scott Walker, *Bish Bosch*, 4AD Records, 2012.**

Cel mai recent material al baritonului indie Scott Walker se încheie cu o piesă intitulată „The Day The «Conducător» Died (an Xmas Song)", dedicată Conducătorului nostru iubit, Nicolae Ceauşescu. Walker îi închină un colind de Crăciun care sună ca un pluguşor cîntat de Sunn O))), cu Jarboe la voce. Nu s-a compus în istoria muzicii o baladă mai sinistră. Celelalte piese abordează subiecte oarecum înrudite (cel puţin în mintea artistului): gonoreea şi castrarea, ceva despre Attila Hunul, broaşte umflate cu paiul şi alte brutalităţi dadaiste puse sub semnul imaginarului lui Hieronymus Bosch. Walker ne vinde propria viziune asupra a ce înseamnă indie, care nu are nimic în comun cu imaginea şi *sound*-ul asociate în zilele noastre acestei etichete subversive. Oarecum similar traiectoriei prin timp a lui Lou Reed, a început ca *pop idol* şaizecist, cu suita de albume imaginativ intitulate *Scott 1, 2, 3,* respectiv *4,* şi de atunci lumea tot aşteaptă albumul de balade *Scott 5,* care continuă să întîrzie. Mă rog, majoritatea celor care l-au aşteptat au trecut în nefiinţă între timp şi, dacă o mai fi vreunul, pot să-şi ia gîndul – pe Scott Walker l-au răpit extratereştrii şi l-au înlocuit cu unul de-al lor, care încearcă să maimuţărească diverse comportamente şi practici umane, precum cîntatul.

Trăim acum, între două sfîrşituri de lume, timpuri dificile pentru muzică, subjugată de obsesia *revival*-ului convertit de la o formă de tribut nostalgic la însăşi raţiunea de a exista a muzicii indie. Chiloţii murdari ai Antichităţii pot deveni vestigii culturale de inestimabilă valoare pentru prezent, dacă sînt găsiţi printre ruine arhitecturale şi corect datăţi. Idoli pop comerciali de altădată sînt reevaluaţi drept eclectici vizionari. Zilele astea sînt pe cale să se încheie *revival*-urile şaizeciste şi şaptezeciste. Sîntem în plin *revival* optzecist, cu invazie de *dream pop* şi cu albumul *Swans* proţăpit în mod unanim (adesea pe neascultate) drept albumul indie al anului, de către generaţia deficitului de atenţie, pentru care nu mai există albume şi trupe, doar piese (numele unei trupe e, cel mult, un cuvînt-cheie de tastat în YouTube). Aştept cu spaimă următorul *revival*, al anilor '90, cînd generaţia mea va fi scoasă de la murat asemeni sărmanului Roky Erickson, pe care hipsterii de la Okkervil River l-au scos de la casa de nebuni în acest scop.

E lăudabil că, la cei 70 de ani, Scott Walker se abţine de la a profita de oportunitatea *revival*-urilor. În timp ce tineretul încearcă să se vîndă drept experimental, reciclînd clişeele trecutului, *Bish Bosch* e un album ce pare ieşit de pe mîinile cuiva care a călătorit în viitor atît de departe, încît a înnebunit subit şi s-a întors să împărtăşească din impresii. Artistul îşi încheie astfel o trilogie avangardistă (care nu părea a avea şanse să fie finanţată pînă la capăt) începută cu *Tilt* acum 20 de ani şi continuată cu *Drift* în decada 2000. Noul album e cel mai „ascultabil" al trilogiei, datorită *sound*-ului aerisit şi frînturilor de melodie în care parcă-parcă se furişează din vocea cîndva caldă şi virilă a patriarhului, acum un mix de falsetto-castratto acompaniat de flatulenţe (piesa „Corps de Blah"), corzi dezacordate şi chestii trîntite de perete. În urmă cu 45 de ani, Scott Walker cînta cantonete, solo sau ca membru al trioului The Walker Brothers (care nici nu erau fraţi, şi nici nu-i chema Walker). De pe vremea aceea a rămas doar cu pseudonimul iar acum e pomenit mai degrabă în comparaţii cu Lou Reed şi Buñuel decît cu cei cu care se dădea la întrecere în tinereţe, bunăoară Beatles şi Jacques Brel. Ascultătorii care au găsit plăcere în dementa lui Reed de pe *Lulu* vor găsi fiori similari în acest material, minus părţile cu „mînaţi, măi flăcăi!" adresate celor de la Metallica, plus ceva din *sound*-ul Swans al anilor '80. Un album oribil din multe privinţe, dar fascinant în oribilitatea lui, din partea unui artist a cărui existenţă însăşi e un nonsens.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Cezar POPESCU

Days of Confusion

Este Days of Confusion un supergrup / proiect temporar?

Days of Confusion este un proiect care s-a născut acum vreo patru ani, într-o cu totul altă formulă decît cea actuală. S-au făcut multe modificări în componenţa grupului pînă să se ajungă la cea de acum: Andrei Ilie (tobe), Dan Ionescu (chitară), Cezar Popescu (chitară, bas, voce) şi Cosmin Lupu (voce, chitară). Se poate numi un supergrup pentru că fiecare din componenţii săi activează ca membri permanenţi în trupe cunoscute (Viţa de vie, Voodoo, Asha) şi dispun, toţi, de o experienţă muzicală vastă. Sîntem o trupă ce îşi doreşte longevitatea şi deja lucrăm la al doilea material discografic, care va apărea probabil în toamna acestui an.

Există o piaţă de metal în România?

Piaţă înseamnă cerere şi ofertă. În România există cerere, dar, din păcate, mai mult pentru trupele străine şi mai ales pentru cele foarte cunoscute. Publicul românesc ar trebui atras cumva şi obişnuit să cumpere şi muzică românească, atît ca plătitor de bilet la concerte, cît şi ca ascultător de CD-uri, mai ales că au apărut şi pe la noi destule trupe de rock foarte bune, la nivelul celor de afară. E o chestiune de timp, sperăm, pînă ce publicul va vedea că sînt şi la noi trupe ce merită susţinute.

De ce un producător străin?

Într-adevăr, la producţia EP-ului nostru am lucrat cu Jeffro Lacksheide, un producător/inginer de sunet american. El ne-a descoperit cîntecele pe Internet într-o formă demo şi, fiind foarte încîntat de compoziţii, ne-a propus să colaborăm cu el pe partea de producţie şi mixaj. Lucram deja de doi ani şi jumătate la acel material şi nu eram încă mulţumiţi. Parcă lipsea ceva. Ne împotmoliserăm şi deveniserăm frustraţi de sentimentul că batem pasul pe loc. La cîteva zile după ce am căzut de acord să lucrăm împreună, am primit prima piesă în forma finală (mixată şi masterizată). A fost o revelaţie. Ascultam încontinuu şi nu ne venea să credem că sunăm aşa. Pentru noi a fost omul potrivit apărut la momentul oportun.

***Cezar Popescu** este chitaristul trupei Days of Confusion. EP-ul de debut,* Seeds *(self released), a fost lansat la sfîrşitul anului trecut.*

a consemnat Marius CHIVU

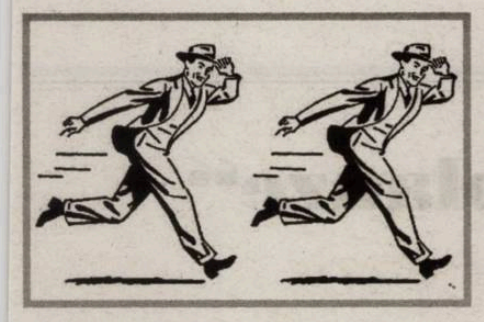

Andrei GORZO

dilematograf

Filmul răzbună viaţa

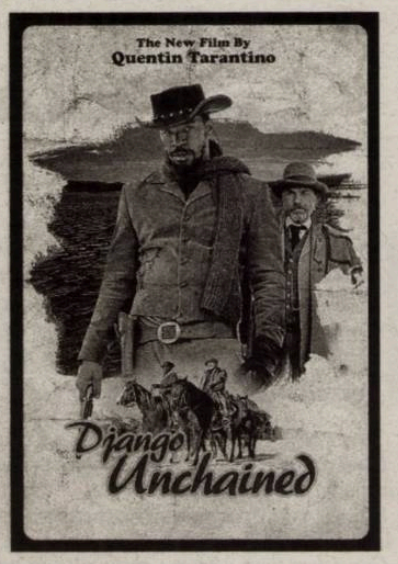

● ***Django dezlănţuit / Django Unchained*** **(SUA, 2012), de Quentin Tarantino.**

Truffaut a propus la un moment dat două criterii de stabilire a valorii artistice a unui film: 1) este acest film o manifestare a unei viziuni particulare (aparţinînd regizorului) asupra vieţii? 2) Este acest film o manifestare a unei viziuni particulare asupra cinema-ului? Potrivit lui Truffaut, cu adevărat valoroase artistic ar fi doar acele filme care îndeplinesc ambele criterii. Ei bine, despre postmodernistul Tarantino s-a spus adesea că, la el, viziunea asupra cinema-ului (într-adevăr, cît se poate de particulară şi de coerentă) *ţine loc* (practic în totalitate) de viziune asupra „vieţii", filmocentrismul acestui autor fiind unul extrem (chiar şi la standardele postmodernismului). Ce-i drept, atît noul lui film, *Django dezlănţuit,* cît şi opul lui precedent, *Ticăloşi fără glorie,* se referă (spre deosebire de filmele de dinaintea lor) la realităţi istorice enorme (sclavagismul american, respectiv Holocaustul nazist), deci neignorabile, nereductibile total (nici de cel mai extremist filmocentric) la un stoc de reprezentări filmice, la „zestrea" de clişee stilistice, situaţii generice, tipologii iconice de personaje ş.a.m.d., care, extrase de Tarantino mai cu seamă (deşi nu exclusiv) din genuri şaizecisto-şaptezeciste odinioară rău famate şi puse de el între ghilimele omagiale, furnizează un fel de „fond lexical de bază" al limbii tarantineze. Cu toate astea, *Inglourious Basterds* şi *Django Unchained* sînt filme în care filmocentrismul creatorului lor se afirmă încă şi mai imperios sau triumfalist decît în celelalte. În ele, „realitatea istorică" nu e băgată în seamă decît pentru că se cere corectată, răzbunată, compensată pe plan fantasmatic – într-o lume mai bună care nu e cea a „lucrurilor înşele" (nazişti, sclavagişti, sînge pe pereţi), ci e acea *second life* a simulacrelor acumulate într-un secol de cinema (nazistul şi sclavagistul ca tipologii cinematografice cu tradiţie, ţişnitura de sînge ca hiperbolă, gag *grand guignol*-esc sau spîrc ornamental) şi eminamente ordonabile conform unei logici a jocului şi a justiţiei poetice.

Umorul lui Tarantino acoperă toate culorile spectrului.

Astfel, *Inglourious Basterds* – care se instituie în cea mai explicită *ars poetica* oferită pînă acum de Tarantino – e plasat într-un 1944-45 alternativ, în care cinefilia nu numai că e endemică printre combatanţii de toate naţiile, ei înşişi arhetipuri cinematografice unul şi unul, dar e şi principala forţă care-l doboară pe Hitler. Iar *Django* opune sclavagismului real un nou erou „folcloric" afro-american (Jamie Foxx), *icon* al emancipării şi al revanşei *black,* forjat prin fuziunea a două genuri cinematografice – spaghetti-westernul şi *blaxploitation*-ul – cîndva la fel de marginalizate ca însăşi populaţia afro-americană. Viziunea lui Tarantino e adesea taxată drept imatură – menirea supremă a cinematografului, în această viziune, fiind aceea de a produce *catharsis*-uri pe calea fantasmelor revanşarde: evrei scalpînd nazişti, un sclav metamorfozîndu-se pe repede-nainte în înger (w)exter(n)minator. În acelaşi timp, ea se impune ca o viziune perfect matură, în sensul că mijloacele artistice aflate în serviciul ei sînt rafinate, diverse şi stăpînite impecabil.

Ca un godardian moderat ce este, Tarantino nu repudiază convenţiile curente (ale Hollywood-ului) în materie de reprezentări „realiste" ale istoriei, dar subminează la tot pasul acest „iluzionism" (aparenţa de coeziune a „realităţii" de pe ecran) prin losirea abilă a disonanţei stilistice: muzica selectată (inspirat ca întotdeauna) din cele mai diverse epoci şi culturi, procedeele stilistice „ghilimelizate", precum *zoom*-area bezmetică (specialitate şaptezecistă), *flash-back*-ul naiv-ilustrativ sau ieftin-stilizat, secvenţa de montaj desuet-lirică sau arhaicul insert care rezumă în scris ce s-a întîmplat într-o elipsă temporală – toate astea clamează aderenţa lui *Django* la o singură istorie, care nu e cea a sclavagismului sau a Vestului Sălbatic, ci cea a cinematografului. În schimb, umorul lui Tarantino acoperă toate culorile spectrului, atingînd inclusiv o concentraţie serioasă de negru, care chiar poate aduce oroarea reală a sclavagismului mai aproape de spectator. Există şi ceva burlesc brooksian (chiar şi o asemănare trecătoare cu *Blazing Saddles,* parodia de western a lui Mel Brooks), dar şi mult vodevil de nivel înalt – intriga se bazează, ca şi cea din *Inglorious Basterds,* pe asumarea de către eroi a unor identităţi false şi pe blufatul necontenit, sub ameninţarea de a fi demascaţi de un caraghios, dar nu mai puţin redutabil proprietar de plantaţie (Leonardo DiCaprio), şi de servil-satanicul său majordom (Samuel L. Jackson). Nu lipsesc duelurile de vorbe meşteşugite (proprietarul de plantaţie se dă drept un *dandy,* iar partenerul lui Django, un vînător de recompense jucat de Christoph Waltz, este chiar unul adevărat) şi nici digresiunile conversaţionale în pop-cultura epocii (de la Siegfried şi Brunhilda la Dumas). *Guignol*-ul cărnii care literalmente explodează atunci cînd o pătrunde glonţul n-are de ce să surprindă, dar mica pantomimă teatrală executată de un personaj în momentul morţii are de ce – şi, în fine, există multe plăceri, chiar dacă Tarantino e simţitor mai leneş aici decît în *Inglorious Basterds.*

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

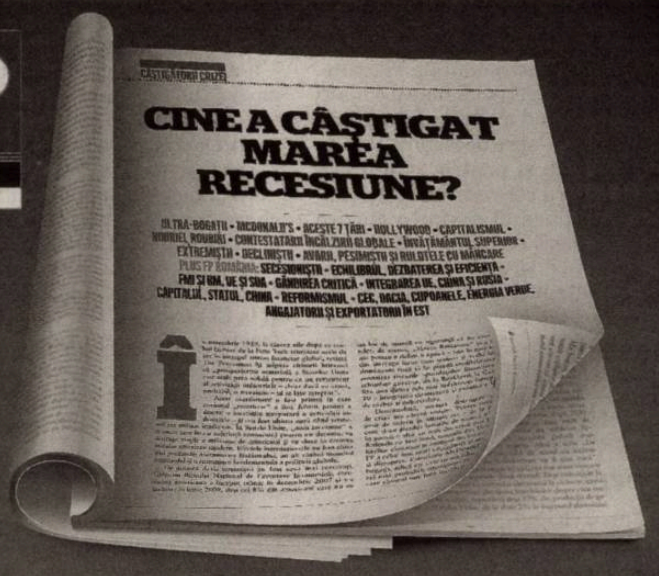

Cine a câştigat din Criză?

Politică globală.
Criza cimentează ferm ridicarea meteorică a Chinei ca superputere globală, eliberată de SUA şi UE, ambele auto-absorbite în propriile derive. O combinaţie de demografie şi economie chineze redesenează lumea în moduri pe care abia începem să ni le imaginăm. Mai puţin evident, dar nu mai puţin real, Rusia a trecut uşor prin criză, refăcându-se după deceniul pierdut al anilor '90. O combinaţie de egoism naţional renăscut şi o strategie energetică inteligentă au început să decupleze Rusia de Europa şi s-o ducă spre o Chină înfometată de rezervele de minerale şi hidrocarburile ruseşti, în acord cu interese geostrategice paralele. Două decenii de politică internaţională mioapă a Vestului a condus o Rusie tradiţional cu frica Chinei direct în braţele acesteia – probabil, cea mai mare greşeală pe care Vestul a făcut-o în ultimii 50 de ani. Matei Păun, partener, BAC Investments.

Continuarea, în ediţia curentă a FP România.

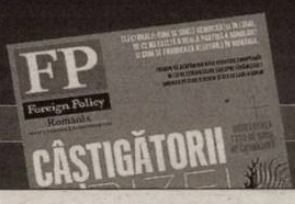

noul număr

PUBLICITATE

adevărul
Ziarul complet.

www.adevarul.ro

iPhone
iPad

„Nu fac meseria asta pentru aplauze“

– interviu cu dirijorul Ion MARIN –

Ion Marin dirijează la Metropolitan Opera House o nouă serie de spectacole cu opera lui Giacomo Puccini, La Rondine, *un succes comentat şi subliniat de toată presa muzicală new-yorkeză.*

Cînd aţi avut certitudinea că vocaţia dumneavoastră era dirijatul?

Sincer, nu mă aşteptam să începeţi chiar de la calendele greceşti...

Consideraţi că a trecut chiar atît de mult timp de la acel moment?

Aproape patru decenii. Un cronicar de aici, din New York, scria tocmai zilele trecute despre mine că sînt unul dintre dirijorii veterani de la MET şi are dreptate. Am debutat aici în 1994, iar dirijat fac din anii '80.

Dar cînd a fost momentul acela clar, de hotărîre maximă şi certitudine că dirijatul avea să fie meseria dvs.?

Devreme. Destul de devreme. Dar mai întîi am dorit să scriu muzică, deci direcţia a fost către compoziţie şi doar ceva mai tîrziu, cînd am început chiar să compun, s-a născut pasiunea dirijatului. Pe la 14-15 ani ştiam însă că ceea ce vreau să fac era să dirijez.

Debutul dvs. dirijoral a fost unul dintre cele mai aplaudate în România anilor '80. Cît de mult au contat aplauzele de atunci în decizia dvs. de a merge mai departe spre o carieră de dirijor?

În general – şi asta pot să o spun cu experienţa de acum – aplauzele publicului sau ale criticilor nu înseamnă întotdeauna că ai făcut un concert foarte bun. Mai importantă este reacţia orchestrei cu care lucrezi. Orchestra este primul public şi, cu siguranţă, reacţia ei este pentru mine termometrul cel mai just. Personal, eu nu fac meseria asta – n-am făcut-o niciodată! – pentru aplauze. Ar fi prea simplu. În fond, aplauzele se mai pot şi comanda... Aşa că nu ele m-au făcut să-mi urmăresc steaua, ci mai degrabă ceea ce s-a întîmplat şi era scris printre note, emoţia pe care am realizat că sînt în stare s-o creez şi s-o transmit apoi, cu ajutorul orchestrei, publicului. Toate, adunate, mi-au dat certitudinea că acesta era drumul meu.

Pentru dvs. adevărata confirmare vine de la orchestră?

Da. De fapt, adevărata confirmare o ai atunci cînd, percepînd liniştea din sala de concert sau de spectacol, realizezi că produci o anumită calitate a ascultării. Şi vorbesc despre emoţia pe care muzica o generează şi care se transformă într-o calitate a ascultării, cu totul alta decît cea de fiecare zi. Mai precis, e ca o transmutaţie alchimică: se trece de la „a auzi“ la „a asculta“, timp în care conştiinţa se mută de pe un palier fizic pe un palier metafizic.

Dacă certitudinea că aţi făcut un concert bun vă este dată de liniştea în care s-a desfăşurat concertul, de calitatea audiţiei, prin urmare, dvs. ştiţi înaintea oricărei reacţii a publicului dacă a fost sau nu o seară reuşită?

Asta e obligatoriu, bineînţeles. Ce este dirijorul? Este cel care generează fizic muzica – pe de o parte, şi garantul calităţii – pe de altă parte. Sau încerci să fii garantul calităţii. De aceea, trebuie să-ţi fii întotdeauna primul critic. Şi acesta a fost, de altfel, unul dintre lucrurile pe care le-am avut confirmate foarte, foarte devreme, de către Herbert von Karajan, care spunea: „Să nu citeşti vreodată o cronică de la un concert, pentru că cel care trebuie să ştie cel mai bine cum a fost concertul eşti numai tu şi nimeni altul.“ Şi are dreptate: pot exista cronici extraordinare la nişte concerte pe care tu, ca dirijor, să le consideri mai puţin izbutite – şi atunci nu-ţi folosesc la nimic, aşa cum pot exista cronici mai puţin elogioase la un concert pe care tu ştii că l-ai reuşit şi în care ai dat absolut tot ceea ce se putea da – şi iarăşi este inutil. Deci, sfatul lui Karajan e într-adevăr just.

Dacă numai dvs. ştiţi asta, care au fost cele mai bune momente din cariera dvs.?

Acum, n-aş vrea să sune lipsit de modestie, dar să ştiţi că sînt foarte multe. Iar în al doilea rînd, tendinţa asta către bilanţ, eu nu am avut-o niciodată şi o consider mai mult o curiozitate jurnalistică sau o necesitate de biograf...

...la care, deocamdată, nu vreţi să vă afiliaţi.

Nu prea. Pe de altă parte, să nu uităm că noi retrăim acelaşi concert de cîteva ori şi că prezentăm acelaşi program muzical în cel puţin cinci-şase seri la rînd. De cele mai multe ori, serile sînt din ce în ce mai bune. După care trebuie să te desprinzi şi să lucrezi pentru următorul angajament. Şi nu te mai gîndeşti la ce a fost. Abia cîteodată îţi aduci aminte de un concert sau altul. Mie mi se întîmplă să-mi amintesc de un anumit concert, atunci cînd într-o repetiţie testez acustica unei noi săli cu o lucrare care n-are absolut nimic de-a face cu concertul în cauză. E foarte interesant. Atunci îmi revine emoţia unei anumite seri din trecut, din cu totul altă parte, cu o altă orchestră. Dar altfel, privesc întotdeauna spre viitorul program, viitorul concert.

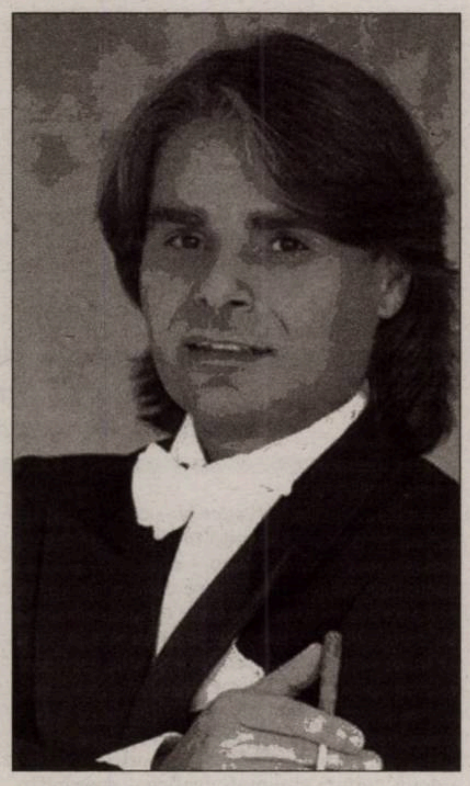

„Nu sînt decît un muzician“

Care sînt reperele după care vă măsuraţi, din cînd în cînd, succesul prezent?

Pot să vă citez cîteva vîrfuri ale carierei mele, desigur, dar consider că fac ceva artificial. De exemplu, spectacolele cu opera *Ariadna la Naxos* de Richard Strauss de la Teatrul Metropolitan din '94, cu Jessie Norman, reprezintă unele dintre cele mai frumoase spectacole pe care le-am făcut în cariera mea; sau spectacolele cu opera *Manon* de Massenet de la Scala, din 2006, în regia lui Strehler; *Nunta lui Figaro* de la Viena, concertele de la Filarmonica de la Berlin...

Aţi început enumerarea cu un spectacol de operă. Ştiu că primii ani de carieră i-aţi petrecut la Staatsoper din Viena. A rămas de atunci muzica de operă repertoriul dvs. preferat?

Ceea ce iubesc eu este „cîntul“...

Cîntul vocal?

Nu numai. În concepţia mea, şi instrumentele *cîntă*. Şi exact asta încerc în simfonicele mele: să fac instrumentele să cînte. Sînt sigur că mă înţelegeţi mai bine decît alţi jurnalişti străini, avînd avantajul limbii române, care foloseşte – spre deosebire – de alte limbi, acelaşi verb şi pentru „cîntul“ instrumental, şi pentru cel vocal. În sensul acesta, cîntul instrumental devine o muzică „executată“ în manieră sensibilă – extrem de sensibilă – care face să participe întreaga fiinţă. Şi acesta este lucrul pe care îl caut şi pe care încerc să-l fac eu ca dirijor. Aşa că, oricît vi se poate părea de ciudat, eu nu fac o diferenţă între simfonic şi operă.

De fapt, cam toate simfoniile sînt nişte opere fără cuvinte şi fără mişcare scenică – şi urmăresc în aceeaşi măsură un anumit parcurs al emoţiei muzicale. Nu, nu pot să spun că prefer teatrul muzical în locul concertului simfonic. Teatrul de operă este extraordinar, însă are întotdeauna o doză de hazard, în special în ultimii 10-15 ani, în care calitatea „făcutului“ de muzică nu este întotdeauna garantată. Şi atunci, trebuie să ştii să spui „nu“, atunci cînd lucrurile nu sînt sau ai senzaţia că nu sînt ceea ce trebuie, şi să alegi foarte atent cu cine urmează să lucrezi. Pentru că eu nu sînt decît un muzician. Nu sînt director de teatru şi nici planificator de stagiuni; iar ceea ce mă interesează pe mine este ca prin spectacole de operă să ajung să fac acea *formă sublimă de muzică* în context teatral. Şi asta nu e întotdeauna cel mai uşor, atunci cînd în ecuaţie apar regizori de operă, cîntăreţi, scenografi.

Simfoniile sînt nişte opere fără cuvinte.

Poate că exigenţa mea este exagerată, dar nu pot să lucrez decît avînd siguranţa că nimeni nu stă în calea felului meu de a înţelege şi a transmite muzica.

Unde aţi avut întotdeauna certitudinea că veţi lucra „în condiţiile“ dvs.?

La MET. Orchestra Teatrului Metropolitan din New York, împreună cu orchestra Filarmonicii din Viena sînt cele mai bune orchestre de operă din lume, la mare, mare distanţă, faţă de tot restul orchestrelor de operă.

Prin ce se disting acestea?

Prin flexibilitate, prin paleta coloristică pe care o au, prin precizie, prin capacitate de concentrare... Adecvarea balansului cu scena sînt, de asemenea, remarcabile. Şi de aceea sînt foarte fericit că sînt în aceste zile la MET, că am revenit. Regăsirea acestei orchestre mi-a produs chiar o mare bucurie. Am regăsit aici instrumentişti care au cîntat cu mine în urmă cu patru ani, cu opt ani, cu 15 ani. Generaţia s-a schimbat, sînt mulţi instrumentişti noi, dar minunata „şcoală“ a Metropolitan-ului a rămas şi funcţionează foarte bine.

În plus, la MET, regiile de operă continuă să fie destul de tradiţionale.

Da. Cu totul paradoxal. Deşi vorbim de un teatru nord-american, foarte progresist în anumite privinţe, regizorii sînt obligaţi aici să respecte muzica, muzicienii şi chiar şi publicul de operă.

Poate tocmai de aceea MET-ul este un punct catalizator pentru cele mai mari nume din lumea spectacolului de operă.

Just.

Sînteţi considerat deja la MET un „dirijor veteran“, după cum spuneaţi că v-a numit de curînd un cotidian, iar asta nu poate decît să vă onoreze. În aceste condiţii, mai aveţi deziderate încă neatinse sau ambiţii pe care încă nu vi le-aţi satisfăcut?

Dumneavoastră ca jurnalist trebuie să mă întrebaţi aceste lucruri. Ştiu. Dar eu nu vă pot răspunde pentru că ştiu că nu m-am mişcat niciodată pe o linie dreaptă şi nu mă voi mişca nici în viitor. Sigur că sînt lucruri pe care doresc să le fac, bineînţeles că sînt – n-aş putea să spun „ambiţii“, ci „lumi muzicale“, lucrări pe care aş vrea să le explorez sau programe pe care vreau să le reiau.

Aţi mers în operă pînă la Richard Strauss. Mergeţi şi mai departe?

Am mers la operă mult mai încolo de Richard Strauss. Am făcut Berg – la Viena – şi destul de mult Britten: două producţii cu *Visul unei nopţi de vară* la Semperoper din Dresda şi la Copenhaga, *Billy Bud* la Londra şi la Copenhaga. Dar la operă nu poţi să faci foarte multe planuri dinainte pentru că nu ştii niciodată ce voci sînt – ca să zic aşa – pe piaţă. Eu aş face multe, dar ar fi opere pentru care e foarte greu să faci distribuţia în ziua de azi.

Operă sau concerte preclasice însă nu aţi dirijat niciodată. Nu vă tentează?

Nu, realmente nu.

Vă deranjează faptul că „preclasicul“ a devenit o modă?

E o modă lansată de tot felul de teorii legate de instrumentele aşa-zis de epocă şi, ca orice lucru nou, îşi trăieşte bolile copilăriei. Încă nu-i un lucru care să se fi maturizat, şi atunci e atît de fals, de sofisticat şi de pseudofilologic, încît nu mă atrage deloc. Dar absolut deloc.

Chiar nu ştiu dacă îmi doresc acum ceva anume. În toate casele mari de operă am dirijat – şi nu o dată, marile orchestre din lume le-am dirijat şi le dirijez în mod repetat, am făcut şi integrala simfoniilor de Mahler, şi integrala poemelor simfonice de Strauss, am făcut toată creaţia simfonică a lui Ravel, toată a lui Debussy... În plus, am ieşit de mult din zona de statistică şi din etapa de strîns diplome. Nu mai colecţionez, ci, efectiv, încerc să mă bucur de ceea ce am, şi bucuria asta încerc s-o transmit mai departe publicului.

interviu realizat de
Luminiţa ARVUNESCU

PUBLICITATE

ROMANIAN LANGUAGE CLASSES FOR FOREIGNERS

2013

ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE

Courses for beginners, intermediate and advanced learners in all series!

2nd series: March 27th – May 29th
(deadline March 20th 2013)

3rd series: June 3rd – 27th
(deadline May 27th 2013)

4th series: September 16th – October 10th
(deadline September 9th 2013)

5th series: October 21st – December 18th
(deadline October 14th 2013)

Courses for
beginners
intermediate
&
advanced learners

www.icr.ro/roclasses

Pe scena Metropolitan-ului

– interviu cu tenorul Marius BRENCIU –

În anii '90, tenorul Marius Brenciu cîştiga primele sale premii la concursurile internaţionale „Julian Gayarre" (Spania) şi „George Enescu". În anul 2000, era recompensat cu Premiul al II-lea şi Premiul Special al juriului în cadrul Concursului de Canto „Reine Elisabeth" de la Bruxelles, iar în anul următor, cu Premiul I al Concursului „Young Concert Artists" de la New York, şi cu Premiul I pentru interpretare şi Marele Premiu „Singer of the World" la renumitul Concurs de Canto de la Cardiff, devenind, astfel, cel mai competitiv artist român la început de mileniu în lumea spectacolului de operă. Marius Brenciu se află şi acum la Metropolitan Opera House din New York, de unde sîmbătă, 26 ianuarie, Radio România va transmite în direct, atît în FM, cît şi în format audio-video pe site-urile Radio România Muzical şi Radio România Cultural.

La Rondine *de Giacomo Puccini, superba producţie a lui Nicolas Joel, a avut premiera în stagiunea 2008 – 2009. Atunci, în fruntea distribuţiei se aflau Angela Gheorghiu şi Roberto Alagna; acum debutează o tînără soprană din Letonia, alături de tenorul italian Giuseppe Filianoti. Soliştii din* La Rondine *s-au schimbat, însă dumneavoastră aţi rămas în rolul lui Prunier. De ce credeţi că aţi fost unica opţiune a celor de la MET pentru acest rol?*

Nu ştiu. Pur şi simplu mi-a fost propusă reluarea. Deja în 2008 se ştia că această producţie va fi reluată în 2013. Mi s-au propus noile date şi am acceptat. Întotdeauna este vorba, pur şi simplu, de o alegere din partea direcţiei şi a casting-ului, dar trebuie să spun că o interpretare aşa cum a făcut-o Angela Gheorghiu nu va mai putea fi văzută curînd pe scena MET-ului. Avem o altă soprană, care are calităţile ei, dar Angela impresiona. Dar nu putem mînca tot timpul caviar, nu-i aşa?

Cum se formează un curent de opinie la MET?

Opinia este generată, în primul rînd, de cei care iau deciziile, de cei care hotărăsc distribuţiile, şi perpetuată de restul oamenilor din teatru: de la peruchieri, pînă la pianişti şi asistenţii de regie. La Metropolitan se întîmplă un lucru extraordinar. Şi anume, marea majoritate a oamenilor care lucrează în teatru sînt extrem de implicaţi în ceea ce se întîmplă în jurul lor. Toţi iubesc opera. Oamenii de la machiaj sau de la costume pot spune poveşti incredibile despre artiştii care au cîntat la Metropolitan. Unii au prins chiar epoca lui Franco Corelli şi pot analiza într-o manieră de-a dreptul avizată o voce, cu nuanţări surprinzătoare pentru cineva care îi cunoaşte doar din fotoliul de spectator. La cabine se discută întotdeauna spectacolul prezentat cu o seară înainte. Iar o performanţă ca aceea din 2008 pentru *La Rondine,* cu o distribuţie ideală şi o acurateţe ca pentru o înregistrare pe CD, rămîne întipărită în memorie şi, implicit, lumea vorbeşte despre ea mult timp după aceea.

În acea serie de spectacole, aţi avut unul dintre cele patru roluri principale. Cum aţi regăsit colectivul Teatrului Metropolitan?

A rămas acelaşi colectiv de tip american, să spunem. Un colectiv care transmite o stare de bună dispoziţie şi mult optimism în timpul repetiţiilor, cu adevărat profesionist, dar despre profesionalismul lor, nici nu mai are are sens să discutăm. Din punctul meu de vedere – care nu am cîntat în toate teatrele din lume, dar am cîntat totuşi în cele mai mari, la capitolul „îngrijire a artistului invitat", Metropolitan-ul este foarte departe de celelalte teatre. Mă refer la grija pentru apariţia scenică a solistului, pentru costum, pentru machiaj, dar şi la acea grijă ca invitatul să nu se simtă străin într-un oraş atît de mare, ca New York-ul, într-un teatru în care lucrează sute de oameni zilnic, în care sînt, pe de altă parte, în fiecare seară, alţi şi alţi solişti.

La Metropolitan există un bufet al cîntăreţilor, un loc unde, între repetiţii, ne întîlnim cu toţii, la o cafea. Ei bine, trăieşti momente unice în acel loc. De exemplu, chiar săptămîna trecută, fiind la bufet cu George Petean – bunul meu prieten care tocmai obţinuse un fenomenal succes cu *Andrea Chenier* la Avery Fisher Hall –, ne-am întîlnit cu Piotr Beczala, Juan Diego Florez, Samuel Ramey şi am abordat o serie de subiecte. Or, întîlniri de felul acesta sînt rare, dacă nu imposibile în alte teatre. Ca să nu mai spun de atmosfera creată. Toţi, în jurul meselor, vorbind, firește, despre operă... Orice impresar sau jurnalist şi-ar dori să participe la aşa ceva.

Ce experienţă excepţională oferă această scenă, această sală?

Cred că oferă acest paradox: în imensitatea sălii artistul are, totuşi, sentimentul de uşurinţă pe scenă, ceea ce nu prea întîlnim în săli cu mult mai mici. Ştim bine că există în Europa şi în alte locuri teatre de numai 1000 de locuri, în care acustica este atît de dificilă, încît simplul fapt de a cînta acolo reprezintă un efort mărit faţă de o prestaţie obişnuită în alte teatre. Dar MET-ul prezintă acest paradox, scena este mare, sala enormă, şi totuşi pe scenă acustica este foarte, foarte plăcută pentru cîntăreţ. Nu simţi nevoia să împingi vocea, nu simţi că orchestra ar fi prea tare.

Sigur, ne bucurăm în *La Rondine* şi de nişte decoruri superbe – semnate de Ezio Frigerio – care „îmbracă" scena. E un avantaj. Pentru că, de exemplu, m-am întîlnit deunăzi în culise cu Peter Mattei care face aici *Parsifal* şi care mi-a spus: „Vă invidiez pentru decorul pe care îl aveţi, pentru că noi, la *Parsifal,* avem scena aproape goală." Or, la MET, cînd e goală, scena devine dintr-odată imensă şi sunetul se poate pierde.

interviu realizat
de Luminiţa ARVUNESCU

Versiunea integrală va fi difuzată de Radio România Muzical în pauza transmisiunii directe din 26 ianuarie 2013, realizată din Studioul Radio Metropolitan Opera International din New York la 19,50.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

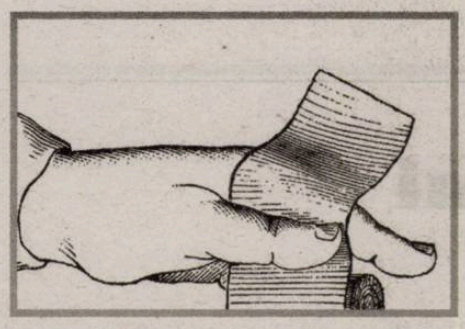

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Mogulii, mogulaşii şi trepăduşii media

Un raport OSCE publicat acum cîteva zile face o constatare care sună familiar, aceea că tot mai multe instituţii media româneşti „preferă să devină un instrument la dispoziţia partidelor politice." E ceva nou în toată povestea? Da, iar noutăţile nu sînt vesele deloc.

Raportul OSCE nominalizează patru posturi TV care se află la dispoziţia politicului: Antena 3, România TV, B1 TV, OTV, dar dă note bune TVR şi Digi 24. Faptul că lucrurilor li se spune pe nume într-un document de acest gen e în sine un simptom că lucrurile au luat-o razna.

OSCE dedică mai la vale un paragraf grupului Intact/Antena şi fondatorului său implicat în politică, Dan Voiculescu. De altfel, Antena 3 arată puţin altfel decît celelalte trei posturi incriminate, fie şi numai pentru că „inamicul public" care îl controlează poate fi numit şi arătat cu degetul. E notoriu că fondatorul Intact este nu doar un mare proprietar media, ci şi implicat în politică, prin Partidul Conservator, membru al alianţei majoritare. Lucru care i-a făcut pe editorialiştii anti-USL să meargă pînă la a încerca să acrediteze ideea unei „guvernări Voiculescu", ca şi faptul că alegerile ar fi fost cîştigate de Antena 3.

Eu, unul, sînt oarecum sătul de comentatorii care se culcă şi se scoală cu drobul de sare, fiindcă un anume gen de profeţii politice apocaliptice sînt mai puţin treaba presei serioase, decît scenarii aruncate în piaţă de consultanţii politici, pe seama duşmanului. Rămîne să vedem, prin urmare, cît de voiculesciană va fi „guvernarea Voiculescu", şi dacă mogulul va spolia ţara mai rău decît au făcut-o baronii PDL.

Oricum ar sta lucrurile în această chestiune, aura luciferică a lui Dan Voiculescu e o veste proastă dintr-un alt punct de vedere. E vorba de celelalte televiziuni şi canale media cu o culoare politică, apărute în ultimii ani. Să facem trei-patru paşi înapoi, pînă prin 2008-2009: la acea vreme, presa era nu doar rentabilă (adesea), ci în mîinile a cinci mari grupuri media: Ringier, PRO/CME, Intact, Adevărul, Realitatea-Caţavencu. Dacă Ringier şi Adrian Sârbu s-au ţinut depate de politic, ultimele două grupuri sînt mai degrabă istorie, sau nu prea mai au legătură cu felul cum le-a vrut Sorin Ovidiu Vîntu şi Dinu Patriciu. Primul e la puşcărie, al doilea are probleme de sănătate şi mai multe companii în insolvenţă, băşca faptul că pare a-şi fi pierdut interesul pentru piaţa românească, nu numai în materie de media. Mai puţin Dan Voiculescu – mogulii intră, pînă la proba contrarie, în istorie. Ce e rău în asta?

Aşa cum spuneam, în acele vremuri, problema mogulilor nu era că sînt moguli, ci că – sau în ce măsură – *nu* sînt moguli. Un om-instituţie, de o bogăţie ieşită din comun, care are forţa de a se opune politicului, e o comoară pentru o democraţie. Dar atunci cînd acesta intră în complicitate cu politicul, e şantajabil cu dosare penale şi aşa mai departe, lucrurile se încurcă şi mogulul nu mai e chiar atît de mogul.

Dar cu complicităţile lui cu politicul, Voiculescu e – dacă Vîntu sau Patriciu nu vor reînvia – singurul supravieţuitor al unei epoci deja revolute. Piaţa media de azi, numai la trei-patru ani de la acele vremuri, e ocupată de tot felul de televiziuni-diminutiv şi site-uri aşa-zis neafiliate, ţinute în mînă de personaje de rang secund, de la Cozmin Guşă, la Sebastian Ghiţă sau Dan Diaconescu. În alte zone, apar diferiţi consultanţi politici aflaţi la remorca unor partide sau, în lipsa lor, tot felul de zvonuri despre tot felul de personaje cu un statut neclar.

Raportul OSCE nu vorbeşte ca editorialistul român atunci cînd aminteşte de „instrument la dispoziţia partidelor politice." OSCE nu simte enorm şi nici nu vede monstruos, ci dă o descriere tranşantă, precisă şi responsabilă a modului în care o mare parte a presei din România a ajuns pur şi simplu la remorca, la cheremul, la comanda politicului. Iar televiziunile sînt doar partea mai vizibilă. Online-ul e plin de site-uri mici şi vocale, cu păreri tranşante şi simptome de afiliere, în ciuda ţipetelor belicoase de independenţă pe care le scot. Azi, pare că aşa ceva nu contează, dar atunci cînd presa scrisă se va duce de rîpă cu totul, va trage după ea şi o bună parte din maşinăriile de tocat ştiri gen Realitatea.net, Adevărul.ro şi aşa mai departe, care domină topurile de trafic azi, iar toate aceste *platforme de opinie*, *bloguri colective* şi aşa mai departe vor deveni una din puţinele opţiuni pentru un cititor căruia, ani de zile, i-a păsat de suferinţele presei exact cît i-a păsat presei de el – adică deloc.

Pe online, e drept, opţiunile politice tranşante pot fi dezinteresate şi pot contribui la o dinamică ideologică absentă din coruptul şi ipocritul sistem partinic. Dar pe lîngă aceste zone oneste, există mai ales o listă lungă de *dot.zombies* ideologici, gata să se activeze la momentul oportun.

Acum trei-patru ani, însuşirea de mogul era – dacă nu o meserie –, măcar un fel de omologare socială. Acum, imberbul Sebastian Ghiţă, cu firmele lui, e chiar un personaj opulent, comparativ cu oameni fără o treabă clară-n viaţă, de felul ba-managerului, ba-politicianului, ba-consultantului Guşă. Ghiţă, cel puţin, poate spera la un statut de mogulaş, tradus printr-o relaţie de genul *do ut des* cu politicul, în care să-şi păstreze un anume spaţiu de manevră. Dar mai jos de astfel de oameni apar trepăduşii politici, care au început să mişune prin cadavrul mediei româneşti cu o vioiciune larvară. Îi vom vedea de acum tot mai des.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● ADEVĂRUL (17 ianuarie 2013)

În interviul realizat de Ana-Maria Onisei cu fostul director ICR New York, Corina Şuteu, intitulat „ICR-ul nu a fost al lui Horia Roman Patapievici, nici nu este al lui Andrei Marga" – aceasta vorbeşte despre proiectul Making Waves, despre importanţa reprezentării artiştilor români în străinătate, despre scandalurile recente şi repetate, care nu fac altceva decît să decredibilizeze această instituţie:

„De ce e important ca artiştii români să fie bine reprezentaţi în străinătate?

Modul de reprezentare al unei culturi s-a schimbat foarte mult faţă de secolul trecut. Odată cu noile tehnologii, cu reconfigurarea cooperării culturale, trăim într-o realitate în care lucrurile nu se mai împart în culturi hegemonice şi culturi mai puţin importante. Trăim într-o lume în care un brand de succes poate deveni global. Pentru culturile cum e cultura română, aceasta este o mare şansă. Dacă ele găsesc nişa conectivă justă, reuşesc să existe global. La urma urmei, Noul Val cinematografic a devenit în sine un brand cultural în lume, prin succesul regizorilor şi al filmelor, care este constant de şapte ani încoace, şi, indiferent ce se va întîmpla, acesta va rămîne un moment artistic notabil. Dintr-odată, numele Noului Val i-au adus în prezent pe un Pintilie, pe Tatos, pe Ciulei, pe Veroiu sau Dan Piţa. În fond, asta este adevărata resincronizare.

În vară, opinia publică protesta faţă de felul în care a fost schimbată conducerea Institutului Cultural Român. Acum, că lucrurile s-au mai aşezat, aveţi o explicaţie pentru ce s-a întîmplat?

N-aş discuta neapărat despre explicaţia schimbării, cît despre consecinţele reale. Cea mai îngrijorătoare este decredibilizarea ideii că, în spaţiul public, cultura trebuie şi poate să aibă o voce instituţională, de la egal la egal cu celelalte domenii. (...) Acum, opinia publică îşi spune: Dar ce este cu acest Institut Cultural Român? Nu sînt adepta ideii că Andrei Marga nu trebuie criticat pentru ceea ce face, dimpotrivă. Consecinţa este că asta readuce la nivel zero o instituţie care reuşise să ajungă într-o zonă credibilă în spaţiul public. (...) (**A. M. S.**)

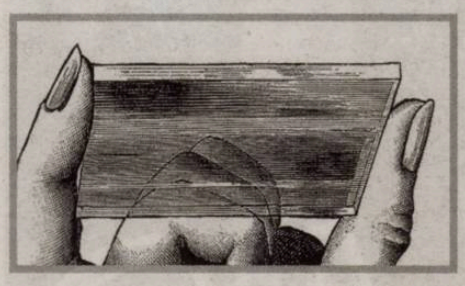

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

La aniversarea Dilemei

În urmă cu cîţiva ani, scriam că visez ca spiritul *Dilemei* să apară cumva şi la televizor. Acum, cînd revista împlineşte 20 de ani, reiau un fragment din textul acela: „Cînd am ajuns la *Dilema,* în 1996, eram un cititor al ei şi deci intuiam ce e cu această revistă, dar am avut un şoc cînd am realizat despre ce era vorba. Redacţia *Dilemei* e aproape un falanster, ceva asemănător cu o societate utopică unde nişte oameni inteligenţi au un dialog civilizat şi construiesc pe baza acestui dialog, în ciuda tuturor diferenţelor de mentalitate, de vîrstă sau de viziune politică. În această redacţie sînt oameni de stînga sau de dreapta, religioşi sau agnostici, în vîrstă sau tineri, cu voci, deci, foarte diferite în esenţă – şi, cu toate acestea, găsesc un limbaj comun, iar diferenţele dintre ei sînt folosite pentru a crea un discurs polifonic coerent. Dincolo de toate deosebirile, e un *ce* comun care-i uneşte. Un *ce* ajutat, desigur, de atitudinea relaxată şi lipsită de încrîncenări şi extremisme, de o anumită civilitate sau de un elementar bun-simţ – dar care rămîne, totuşi, inefabil. Cînd am ajuns la *Dilema,* am realizat cu surprindere că normalitatea poate, totuşi, să existe. M-am perindat prin multe alte redacţii, nu am mai întîlnit-o nicăieri. De altfel, în lumea în care trăim – mediatică sau nu – normalitatea e o *rara avis*. Ca om care chibiţează pe marginea a ceea ce se vede pe micul ecran, visez cum ar arăta o televiziune în care lucrurile după o presă cu un discurs civilizat. Faptul că *Dilema* însăşi a rezistat 20 de ani, în ciuda tuturor vicisitudinilor politice şi economice, dovedeşte acest lucru.

Cum ar arăta o replică televizuală a *Dilemei vechi?* Nu e greu să ne imaginăm, pentru că oameni de la *Dilema* au mai apărut consistentele interviuri pe care le dădea Alex. Leo Şerban. Radu Cosaşu a apărut o singură dată la televizor, în emisiunea lui Daniel Cristea-Enache, iar acea apariţie este memorabilă. Cît despre dialogurile pe care le-au avut Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu, unde orice subiect era transformat într-un adevărat spectacol al culturii şi al inteligenţei (*Altfel* la Realitatea TV şi *50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu* la TVR 1), acestea rămîn repere ale televiziunii de calitate.

Cum ar arăta o replică televizuală a Dilemei vechi?

ar sta ca la *Dilema*. Un fel de Dilema TV. Ştiu că o astfel de televiziune *altfel* nu ar avea mari şanse de supravieţuire în jungla televizuală de la noi, dar nu e rău, din cînd în cînd, să mai fim şi visători."

Astăzi nu aş mai fi aşa de mefient în privinţa şanselor de supravieţuire a unor producţii TV de calitate, care să fie în ton cu *Dilema veche*. Există, într-adevăr, o mare apetenţă pentru lucrurile joase, în rîndul publicului de la noi, dar sînt şi destui care s-au săturat de mizerii şi tînjesc de-a lungul vremii la televizor. De exemplu, acum mult timp, Mircea Vasilescu a moderat un talk-show la TVR 2. Marius Chivu a susţinut într-o vreme nişte rubrici de prezentare de carte pe la diferite televiziuni, şi apoi a realizat excelenta emisiune de la TVR 1, *Citeşte şi dă mai departe!* Magdalena Boiangiu avea intervenţii la Realitatea TV, în chestiuni de politică externă, care erau adevărate exemple despre cum trebuie abordat acest domeniu. Apoi, îmi amintesc cu nostalgie de jucăuşele şi-n acelaşi timp mereu

Dacă am pune laolaltă lucrurile de mai sus, ne-am putea face o imagine despre cum ar arăta *Dilema veche* la televizor. Desigur, nu mă refer neapărat la emisiuni cu redactorii revistei (mai ales că, din păcate, unele dintre persoanele pe care le-am amintit nici nu mai sînt printre noi), ci la replicarea televizuală a spiritului *Dilemei vechi*. Aşa cum e nevoie de un astfel de discurs în presa scrisă, cu siguranţă vor fi destui care vor aprecia o oază de normalitate şi în spaţiul audiovizual.

Vlad ODOBESCU

Miracole pe strada H (I)

– un oraş american caută o nouă reţetă împotriva violenţei stradale –

Gabriel întîrziase la biserică şi ştia că maică-sa îl aşteaptă, aşa că urca grăbit pe Bulevardul Humboldt şi n-a văzut maşina care încetinise în dreptul lui. Era 7 şi 10 seara, iar repetiţiile pentru cor probabil că începuseră deja. Băiatul a ajuns la intersecţia cu strada Homestead şi se pregătea să traverseze. Glonţul i-a trecut prin stomac, i-a perforat intestinele şi s-a oprit într-un muşchi al spatelui. Peste o oră şi cinci minute, pe harta online (www.universalhub.com/crime/roxbury.html) care consemnează violenţele din Boston apărea o nouă piuneză albastră: un băiat de 13 ani a fost împuşcat în cartierul Roxbury, la cîteva sute de metri de biserica adventistă de Ziua a Şaptea – Berea. „L-au luat pe puştiul acela drept altcineva" – susţine inspectorul adjunct Randall Halstead de la Boston Police Department, cel care are în supraveghere cartierele Roxbury, Dorchester şi Mattapan. La 8 şi 26 de minute, postarea despre Gabriel Clarke avea un prim comentariu: „Să ne luăm înapoi cartierul!"

Eal şaselea incident care implică focuri de armă, de la începutul anului încoace – arată numărătoarea poliţiei din Boston. Anul trecut au fost 247 astfel de incidente, dintre care 40 au lăsat în urmă cadavre (http://www.bpdnews.com/wordpress/wp-content/uploads/Shootings-12-31-12.pdf). Autorităţile americane au de-a face cu cifre copleşitoare – 89 de arme de foc la suta de locuitori, 1,4 milioane de tineri care activează în 33.000 de bande (http://www.fbi.gov/stats-services/publications/2011-national-gang-threat-assessment), ce sînt responsabile de pînă la 90% din totalul violenţelor. Chiar dacă vine pe fondul emoţional al atacului de la Newtown (Connecticut), propunerea lui Barack Obama cu privire la limitarea accesului la arme de foc are parte de o opoziţie solidă.

În anii '90, capitala statului Massachusetts venea cu un model de rezolvare a violenţei stradale, branduit curînd ca „Miracolul din Boston". Totul a pornit, ca în mai toate marile oraşe ale Americii, de la explozia traficului de droguri. Oraşul ajunsese la 152 de crime în 1990. Doi ani mai tîrziu, la o înmormîntare, membrii unei bande au năvălit în biserică şi s-au apucat să-şi treacă rivalii prin cuţite. În încercarea de a-i opri, preotul s-a aruncat peste una dintre victime iar sute de oameni s-au călcat în picioare, spre ieşire. Ca răspuns, clerul din zonă a format Coaliţia celor Zece Puncte (http://www.bostontenpoint.org/), care-şi propunea, între altele, să „adopte" găştile şi să trimită mediatori şi mentori în tribunale, şcoli şi penitenciare pentru minori. Un grup de cercetători de la Universitatea Harvard a elaborat apoi o întreagă strategie, care implica – pe lîngă preoţi, poliţişti, asistenţi sociali – doze considerabile de răbdare şi bunăvoinţă. În loc să-i vîneze pe membrii găştilor, poliţiştii au început să poarte discuţii cu ei. Pe cei cu probleme îi îndrumau către agenţii de recrutare, pentru variante de job. În aceeaşi perioadă, New York-ul experimenta şi el metode de reducere a criminalităţii, criticate în dese rînduri pentru duritate.

În Boston, numărul crimelor a scăzut cu 80% pînă în 1999. După un deceniu, nişte rotiţe din acest sistem nu s-au mai învîrtit, iar criminalitatea a avut un nou boom. Agasat poate de succesul de public al „Miracolului din Boston", primarul newyorkez Rudolph Giuliani făcea, în decembrie 2001, următoarea comparaţie: „Potrivit ultimelor statistici ale FBI, numărul crimelor din Boston a crescut cu 67%. În aceeaşi perioadă, în New York au fost cu 12% mai puţine. Nu ştiu, voi ce metodă aţi adopta?" Ciuruit de piuneze albastre, Bostonul vrea azi să săvîrşească un miracol nou-nouţ, de necontestat. Dar îi trebuie o tactică.

„Mulţumesc, Doamne, ne întoarcem la datorie!"

Zonele bune ale Bostonului au ziduri din cărămidă roşie, frumos aliniate. În această parte de oraş, cele mai multe exterioare sînt din scînduri înguste şi înclinate, ca nişte storuri. Din vitrina unui atelier de înrămat fotografii zîmbesc familii tinere de negri şi hispanici. Afro-americanii reprezintă peste 62% din populaţia cartierului Roxbury, urmaţi de hispanici – 24%.

Naţionalitatea şi rasa contează încă foarte mult pe aici. Nu există solidaritate – spune Jacob, un costarican de 20 de ani, din pragul unei biserici în care se strîng ajutoare pentru săracii Americii Centrale. Acum vreo două luni, nişte indivizi au pătruns în lăcaşul improvizat şi au furat seiful.

Biserici sînt peste tot: unele-s mici cît nişte garaje, le recunoşti doar după firma vopsită aşezată deasupra. Sînt vreo nouă lăcaşuri doar pe Bulevardul Humboldt. „Violenţa poate fi vindecată doar prin rugăciune. Biserica poate coborî în stradă, poate să facă mai mult pentru a-i educa pe aceşti copii" – crede Lillian, o negresă care locuieşte de 45 de ani în zona. Duminica dimineaţa, cînd se face ora pentru slujbă, Lillian şi alte femei în rochii demodate umplu Bulevardul Humboldt şi se strecoară pe după uşi, să-L cînte pe Domnul. Pe lîngă ele se retrage un alai de maşini negre, uriaşe. Merg încet, ca-ntr-un sfîrşit de patrulare.

89 de arme de foc la suta de locuitori.

Graffiti pe strada Humboldt

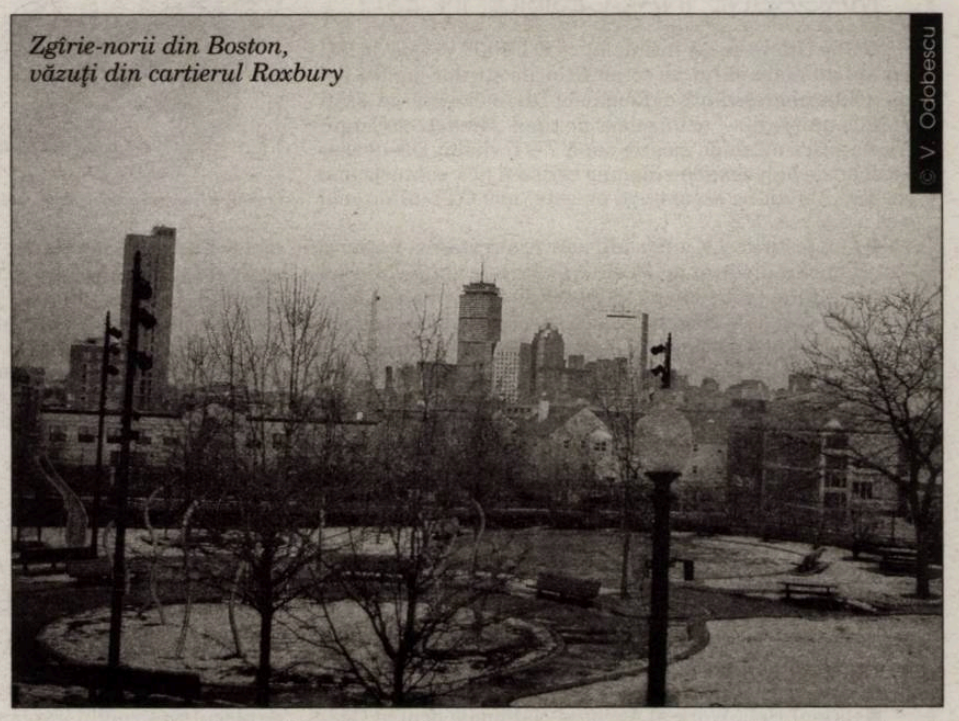

Zgîrie-norii din Boston, văzuţi din cartierul Roxbury

La două zile după ce Gabriel a fost împuşcat, Roxbury refuză să intre din nou în adormire. La slujbă, reverendul Miniard Culpepper, pastorul bisericii baptiste din josul Bulevardului Homestead, strigă de la altar: „Trebuie să ne luăm străzile înapoi! Trebuie să le smulgem Diavolului, una cîte una! (...) Atunci cînd credeam că am obţinut victoria în faţa Diavolului, el şi-a ridicat capul pentru a ne aminti că lucrarea păcii trebuie să fie continuă, că nu ne putem opri nici măcar un minut. Biblia ne spune să veghem şi să ne rugăm. Aşa că zic: Mulţumesc, Doamne, ne întoarcem la datorie!" Culpepper, unul dintre cei mai activi lideri din Roxbury, crede că e nevoie ca Binele să fie agresiv, pe alocuri. „Cînd lumea e implicată în efortul de a stopa violenţa şi par să capete controlul, oamenii devin comozi şi mulţumiţi. Iar cei mici cresc şi le iau locul celor mai mari. Trebuie continuitate şi agresivitate în lupta asta."

Cînd vorbeşte despre schimbul de generaţii de pe străzi, reverendul se gîndeşte la Jahmol Norfleet. În 1999, „Miracolul din Boston" atingea apogeul, iar Jahmol împlinea 14 ani. În timp ce comunitatea din Roxbury era prinsă în întîlniri terapeutice cu cei mari, în generaţia lui Jahmol se închegau alte găşti. Băiatul începuse să umble tot mai des cu cei din gaşca H-Block, botezată astfel după străzile din zonă: Homestead, Harold, Harrishof, Holworthy. Reverendul Culpepper, care-i fusese un soi de mentor, a pierdut încet-încet legătura cu el. Jahmol urca în ierarhie şi, ca orice lider, avea mereu cu el un pistol. A fost arestat în februarie 2005, cînd arma i-a căzut din haină, pe holul liceului. Nu se ştie exact ce a contat cel mai mult pentru Jahmol: anul petrecut în puşcărie sau moartea celui mai bun prieten, în aprilie 2005. Culpepper scotoceşte prin birou, după o poză cu un tînăr de culoare, ce priveşte în sus şi rîde cu poftă. „Cînd a ieşit din închisoare, a început să vină la biserică. A vrut să fie rebotezat, apoi a vrut să facă pace. Şi a început să se ocupe de un armistiţiu cu celelalte găşti." Nu mai voia să care mereu după el un pistol.

Marii duşmani ai celor din H-Block erau Heath Street. În iulie 2006, după cel mai sîngeros an de la stingerea „Miracolului din Boston", nişte băieţi care se urau de moarte se aşezau la aceeaşi masă, fără arme la îndemînă. Lîngă ei – preoţi şi asistenţi sociali. În 45 de minute, pacea era gata. Putea fi considerat şi „miracolul lui Jahmol", el unul credea. În seara zilei de 28 noiembrie 2006, cînd a fost ucis, n-avea la el nici o armă.

Ca Bostonul să se scuture din nou de violenţă, va fi nevoie de eforturi înzecite. În ultimii ani, bandele americane s-au sofisticat – arată un raport din 2011 al The National Gang Intelligence Center. Cei de azi nu-şi mai arată apartenenţa prin tatuaje sau culori. Se organizează mai rar la colţ de stradă şi mult mai frecvent în faţa monitorului. Învaţă să pătrundă în sisteme informatice, pentru a monitoriza activitatea poliţiei. „Noi sîntem acolo tot timpul, dar trebuie să fim conştienţi că ei ştiu asta, ne urmăresc la fel de atent pe cît îi urmărim noi" – explică inspectorul adjunct Randall Halstead. S-a trecut la următorul nivel, cam despre asta e vorba.

A doua zi

Enoapte în Roxbury, iar pereţii bisericii Berea sînt luminaţi de girofarurile poliţiei. Reverendul Nigel David ţine o slujbă pentru Gabriel şi pentru mama lui, aflată undeva în faţă. Băiatul are dureri mari, dar va ieşi curînd din spital, iar credincioşii iau asta drept un nou miracol. Politicieni şi şefi ai poliţiei au venit să se roage şi să vorbească. În ziua următoare, guvernatorul de Massachusetts, Deval Patrick, face un anunţ: „Chiar în această dimineaţă am luat măsuri de siguranţă privitoare la armele de foc, pentru a opri tragedii precum cele din Newtown sau recentul incident căruia i-a căzut victimă un băiat de 13 ani din Roxbury, care mergea la repetiţiile corului bisericii." În aceeaşi zi, 27 de membri ai găştilor din zonă sînt arestaţi. Noul miracol din Boston e ceva mai pragmatic.

***Vlad Odobescu** este jurnalist şi se află la Boston în cadrul programului Reporters-in-residence, găzduit de New England Center for Investigative Reporting (NECIR).*

Cu ochii-n 3,14

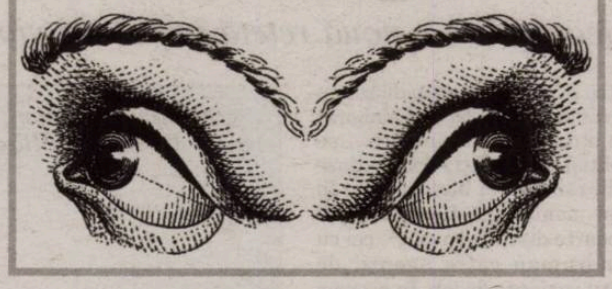

ŞTIE CINEVA CE S-A ÎNTÎMPLAT CU ADEVĂRATA NEMULŢUMIRE? DE CE NU MAI APAR MAGAZINE INACCESIBILE ÎN EST?

■ Ştie cineva ce s-a întîmplat cu OTV-ul? Vreme de trei zile nu au mai apărut pe ecran titlurile ştirilor-bombă despre viitorul preşedinte al României DD, burtierele cu „Daţi SMS la numărul…“ şi întrebări de tipul „Credeţi că Sergiu Nicolaescu a murit de moarte bună“? O fi vîndut DD-ul aparatul lui de propagandă vreunuia căruia îi plac ecranele mai curate? Am ajuns s-o spun şi pe-asta: nici OTV-ul nu mai e ce a fost! (**A. P.**)

■ După ştirile TV, unde afli adevărata stare a naţiunii – că Bănică a divorţat de Marin, Elodia e în viaţă şi Becali a ameninţat-o pe Crudu să se lase de carieră –, apeşi telecomanda şi dai de Masters-ul de snooker. Unde jucătorii îşi autodenunţă un fault (observat doar de ei), riscînd să piardă meciul. Cît de aproape pot fi două lumi atît de paralele! (**S. G.**)

■ Spuneţi sincer la ce/cine vă gîndiţi cînd citiţi următoarele: „Mişcarea de protest va continua pînă cînd elita politică va auzi strigătele de nemulţumire şi va renunţa la putere! Acesta este mesajul trimis în multiple feluri: prin pancarte, măşti, strigăte: «Destul!». Ne-am săturat de minciuni, de cleptocraţie, de injurii şi de umilinţe. Spiritul contestării este cel mai bine întruchipat de sloganul: «Minte, fură, guvernează»“. Nu, nu e din/despre România. E vorba despre Slovenia, unde o Comisie parlamentară pentru lupta împotriva corupţiei a descoperit nişte bani nedeclaraţi şi nişte tranzacţii aiurea, şi la actualul premier, şi la liderul opoziţiei. (**M. V.**)

■ Site-ul HelloWork al Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă din Japonia propune următorul job: observator de baloane publicitare. Descriere: să te asiguri că baloanele cu heliu de pe cerul Japoniei care poartă logo-ul marilor magazine sau al sălilor de jocuri sînt în bună stare de funcţionare şi umflate regulamentar. Salariu: între 5300 de yeni şi 7300 de yeni pe zi (46-63 de euro). Cum se spune: *„Peak me!“* – „Luaţi-mă pe mine!“ în japoneză? (**L. V.**)

■ ADN-ul extras din sîngele recoltat din lipitorile vietnameze i-a ajutat pe biologi să monitorizeze diversitatea unor specii tropicale din zone aproape inaccesibile, cum ar fi capra japoneză, muntjacul Truong-son, iepurele vărgat annamit sau bursucul-dihor chinez. (**M. C.**)

■ Există întotdeauna un risc cînd inviţi pe cineva în Est şi îl laşi să guste farmecul său retro de unul singur. Spaniolul Enrique Vila-Matas, invitat în Bulgaria, ar prefera să fie oriunde altundeva şi notează în jurnalul lui volubil: „Se mai fac încă simţite sechelele regimului totalitar. Acestea fiind zise, n-am mai nimic de adăugat despre Bulgaria, poate fiindcă aici, la Sofia, n-am auzit nimic, n-am stat de vorbă cu nimeni. S-ar putea spune că am venit aici ca să fac exact contrariul a ceea ce ar fi făcut un spion.“ La urma urmei, ce căuta spaniolul în Bulgaria? (**S. S.**)

CRED CĂ OAMENILOR ÎN FORMĂ DE SPIRALĂ LE-AU CAM STAT ÎN GÎT ARDEII CU NUME DE BASM, NICIODATĂ GRĂBIŢI

■ Ultimul film al lui Ben Affleck, *Argo,* n-a fost deloc pe placul guvernului iranian care intenţionează să producă un contra-film, în care să-şi spună punctul de vedere asupra acestei afaceri. *Argo* vorbeşte despre o operaţiune de salvare a şase diplomaţi americani cu ajutorul CIA, iar acţiunea se petrece la Teheran, în 1979. Filmul iranian va fi realizat de Araollah Salmanian, un regizor minor, supranumit „The General Staff“. Cred că oficialilor iranieni le-au cam stat în gît Globurile de Aur. Să vedem cum se vor îneca cu Oscarurile. (**A. M. S.**)

■ Şi anul acesta, pe 15 ianuarie, de ziua lui Mihai Eminescu, s-a cerut, insistent, canonizarea poetului. E aproape ridicol! Să le spună cineva oamenilor ăstora că Eminescu a fost deja canonizat. Literar, desigur. (**M. M.**)

■ S-a descoperit cea mai mare galaxie în formă de spirală, cam de cinci ori cît Calea Lactee. Astronomii au botezat-o NGC 6872, firește. (**M. C.**)

■ Din categoria „Sfaturi utile, pe net“: „Ai grijă ce mănînci. 4 alimente care produc halucinaţii!“. Ca să nu vă las într-o confuzie totală, cu vertijuri, şi să vedeţi elefanţi verzi pe stradă, vă spun care sînt cele patru alimente: ardeii iuţi, nucşoara, pîinea de secară şi cafeaua. Cel puţin trei dintre ele fac parte şi din categoria „alimente pentru o viaţă sănătoasă“ sau „alimente care te ajută să slăbeşti“. Nu vi se pare halucinant? (**A. P.**)

■ Din Calea Văcăreşti, la un moment dat, pe la Timpuri Noi, în zona fostului abator, dacă faci dreapta, dai în Aleea Zînelor. Nu e singura cu nume de basm din Bucureşti în vecinătăţi nu dintre cele mai feerice: nu departe de Calea Ferentari se află suratele ei, str. Făt Frumos şi str. Ileana Cosînzeana. (**I. P.**)

■ În ultima vreme, la salonul de coafură la care merg de nişte ani buni, la manichiură şi pedichiură dau tot mai des peste domni care stau fie cu mîinile, fie cu picioarele la muiat. Şi ce mi se pare cu adevărat ciudat e că nu sînt niciodată grăbiţi, nu le sună isteric telefoanele, ci vorbesc calmi şi zîmbitori despre copii, grădiniţe şi călătorii. (**A. M. S.**)

DOUĂ VOCALE ŞI PATRU CONSOANE (DAR FĂRĂ *Ţ* LA IAŞI) AU IEŞIT DIN HIBERNARE ŞI SE REFERĂ LA UN CUVÎNT

■ E o limbă străveche, se numeşte *silbo gomero,* constă în doar două vocale şi patru consoane, toate fluierate, şi încă se mai „vorbeşte“ pe insula spaniolă (de origine africană) La Gomera din arhipelagul Canare. Asta după ce, la începutul anilor '90, a fost introdusă ca materie de studiu în şcoli. Momentan, alte limbi fluierate se mai folosesc şi pe insula grecească Evia, în oraşul turcesc Kuskoy, într-un orăşel din Pirineii francezi şi în cîteva comunităţi din Africa. Să mai fluiere lingviştii a pagubă! (**M. C.**)

■ Pe un zid, scris cu litere mari, dar fără *Ţ,* acest avertisment: „ATENTIE, CAD TURTURI!“. Nu m-ar mira să văd la primăvară, cînd va începe ciripitul, un alt avertisment, în acelaşi stil: „ATENTIE, CAD TURTURELE!“. (**D. S.**)

■ „Pot să vă spun că este foarte important faptul că, adeseori, apare o carte foarte bună la Iaşi pe care oamenii de cultură de la Craiova nu o ştiu şi, de aceea, ne dorim să creăm această structură!“, a zis Andrei Marga la deschiderea oficială a filialei Institutului Cultural Român din Iaşi. Pentru că informaţiile par în general că ajung mai greu la Andrei Marga, aş vrea să-i transmit că „această structură“ se cheamă Internet şi se găseşte de ceva vreme şi la Iaşi, şi la Craiova. (**L. V.**)

■ Pînă săptămîna trecută, cel puţin, iarna asta a fost destul de clasică, atît ca temperaturi, cît şi în ce priveşte zăpada. Iar meteorologii au tot prognozat perioade de încălzire care nu s-au prea adeverit. Televiziunile au exagerat (cum le e obiceiul), anunţînd în cîteva rînduri, sonor, că „de mîine vremea se încălzeşte“, cînd era vorba de cîte o creştere nerelevantă de vreo două grade şi care nu dura mai mult de o zi. Pe la jumătatea lunii ianuarie însă, cînd afară erau cel mult zero grade, o asemenea televiziune a dat ştirea că urşii din Braşov au ieşit din hibernare şi circulă prin oraş căutînd prin gunoaie, iar în josul ecranului era titrat „Căldura zăpăceşte urşii“. Nu mai poţi să crezi decît că şi urşii au început să se ia după prognoza fetelor dezgheţate de la televiziuni. (**A. M.**)

■ După o listă scurtă care a mai inclus, printre finalişti, şi acronimul YOLO *(You only live once* – „Trăieşti doar o dată“) sau des folosita expresie *fiscal cliff* („vîrf fiscal“), Societatea Americană a Dialectelor a votat cuvîntul anului 2012. Acesta este *hashtag* şi se referă la un cuvînt sau o expresie precedată de simbolul #, folosită pe Twitter pentru a introduce un subiect sau a face un comentariu. Dacă am fi pe Twitter, acum, şi ar trebui să mă încadrez în cele 140 de caractere, v-aş scrie astfel: #dilemaveche: Pe 14 ianuarie 1993 a apărut primul număr din *Dilema,* care avea 16 pagini şi costa 50 de lei. În 2013 revista noastră a împlinit 20 de ani. (**P. M.**)

PUBLICITATE

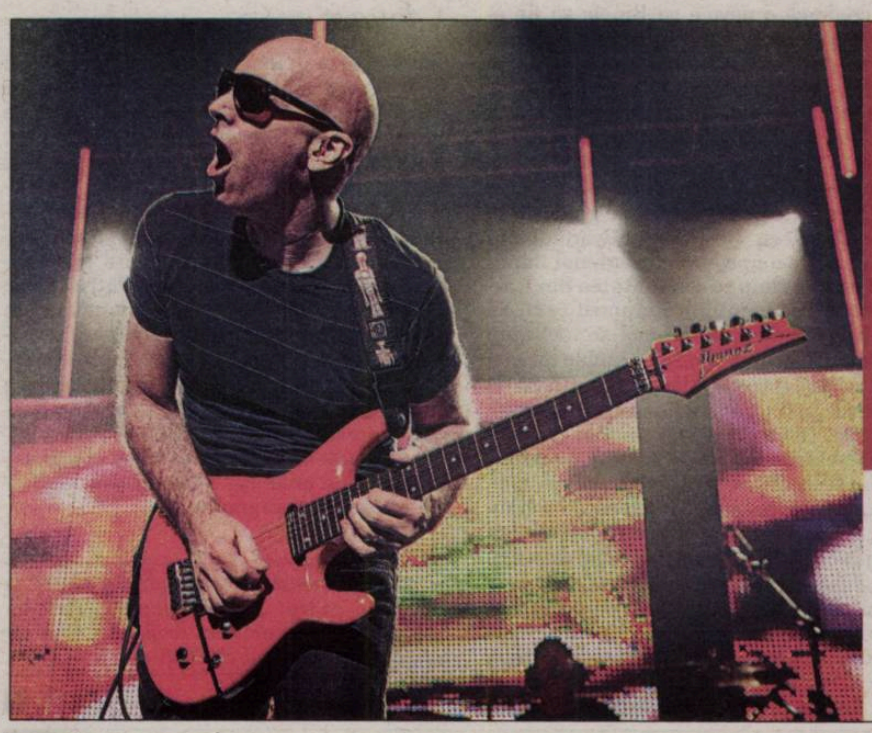

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTESERI · METALHEAD · iConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL · adevărul Ziarul complet · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · mix FM

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 468 ■ 31 ianuarie – 6 februarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

ANDREI PLEŞU

„Lecţia *Dilemei*“

pagina 3

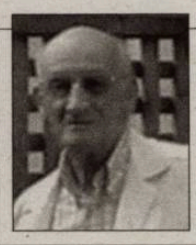

NEAGU DJUVARA

„O parabolă antirasistă“

pagina 3

ANA MARIA SANDU

„*Burning Bush* la Praga“

pagina 19

După 20 de ani

– Ei! aş!
– Parol?
– Ce!
eşti copil!?

I.L. CARAGIALE,
„Cam tîrziu...“

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

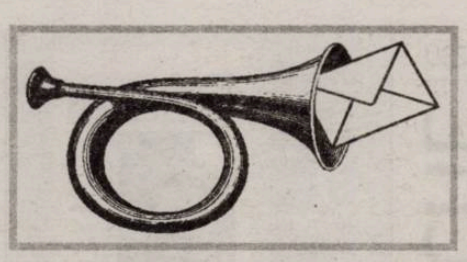

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Dilema noastră cea de toate zilele“

La mulţi ani

În teorie aşa este, într-o societate ieşită din 50 de ani de comunism, într-o lume „amfibie“, „perplexă“, atitudinea dilematică e singura potrivită. În condiţiile în care toate forţele politice – indiferent de ideologie – ar fi manifestat în mod egal buna-credinţă şi dorinţa de a face bine ţării, atunci, da, o atitudine reflexivă ar fi fost exact ce trebuia. Din păcate, realitatea anilor '90 nu a respectat această imagine ideală. Părerea mea e că nu are rost să ne ascundem după deget; nu ştiu din ce cauze, poate din cauza ideologiei comuniste înnăscute, trebuie spus limpede că regimul Iliescu a făcut imens de mult rău ţării. Devenise evident că România a fost pusă pe traseul greşit imediat după decembrie '89, iar frustrarea pe care mulţi au simţit-o dîndu-şi seama de acest lucru a generat un curent militant, în care dilemele treceau pe un plan secundar. Lumea simţea ca o urgenţă combaterea cu orice preţ a (neo)comuniştilor, şi nimeni nu avea timp de dileme cînd punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara era sfidat în asemenea hal, cînd Chiţac şi Stănculescu primeau posturi de miniştri, cînd tragedia Pieţei Universităţii era de actualitate, cînd – în timp ce fostele ţări comuniste din jurul nostru începeau primii paşi spre UE – noi discutam despre posibilitatea unei democraţii originale... Da, opoziţia avea şi ea accente false, dar acestea erau nimic pe lîngă derapajele strigătoare la cer care veneau din direcţia puterii.

În concluzie, părerea mea este că *Dilema* a avut o atitudine corectă în absolut şi, după 20 de ani de existenţă (La mulţi ani!), se poate lăuda că a afirmat în scris ceea ce îi trebuia, în mod teoretic, României de atunci (şi de acum), dar că tot atît de multă îndreptăţire au şi cei care nu au găsit răgazul să fie dilematici şi au ales să-şi strige frustrarea, poate prea strident, faţă de ceea ce se întîmpla în arena concretă a politicii. Un exemplu: iluziile provocate de alegerea lui Emil Constantinescu în 1996. Mulţi simţeau încă de atunci că preşedintele Constantinescu nu era tocmai alegerea cea mai bună, iar acum avem confirmarea, dar pe vremea aceea nu conta. Ceea ce era important era că regimului Iliescu i se pusese o frînă şi că România se reorienta (ne-dilematic!) spre Europa de Vest. Aşa ca, oricîte dezamăgiri a produs Emil Constantinescu, nu putem nega că, după mandatul lui, nimeni, nici măcar PSD-ul, nu mai avea curajul să pună la îndoială necesitatea integrării europene a ţării. Alianţa Civică poate să fi părut uneori o mişcare de gherilă, cu exagerări fanatice şi ilogice, dar existenţa ei a avut un rost şi a fost utilă.

adăugat de miticahyperion
la 17 ianuarie 2013

Articolul lui Matei Martin, „Click aici ca să vezi în ce hal a ajuns presa mondială!“

Nu, sfîrşitul nu-i aici

Presa scrisă de mai peste tot e în mare pierdere de viteză. Tiraje, fonduri, calitate. Cu un pas, doi, trei, ori mai mulţi deja în groapă, după părerea multora. Tristă, dar deloc în vînt viziune. Suprem sublim adevăr. Eternul mers al timpului. Evoluţie? Involuţie? Cin' să mai ştie?! Dar poate că nu va fi chiar aşa.

album dilematic Iaromira Popovici

(Bau-baul, evident, sper că nu va fi un uşor învingător. Poate-şi va mai pierde-n lupta dreaptă ceva capete, probabil vreo eternă mîrţoagă, cu dîrlogii într-o inspirată viteză de fier mînă se va transforma într-un falnic bidiviu şi va înghiţi balaurele cel rău. Ori măcar să-l mai ţină la respect, cale de vreo cîteva zeci de ani de-acu încolo. Cu faţa la zid, picioarele depărtate şi mîinile ridicate deasupra capului. Imobilizat şi incapabil de vreo mişcare. Poate de scuzat elucubroasa-mi eroico-povestoasă digresiune. Dar nu ne-am depărtat prea mult, sau cu siguranţă nu pe de-a-ntregul de finalul de an, cu a lui frumoasă lună a cadourilor, a bilanţurilor. Şi mai degrabă a copiilor veseli şi plini de daruri. Meritate ori nu. Şi de poveşti frumoase. Ş-am îndrăznit şi eu...)

Da, multiple semne sînt că sfîrşitul e aici. Mult prea multe. Ba chiar clare şi evidente. Pierderi grele de titluri mari. Adică superioare calitativ unei medii în derîderea deplinei decăderi. Pierderi de pagini, pierderi de fonduri. Pierderi de valoare. Asta în fericita variantă cînd, evident, nu-i doar obştescul etern sfîrşit. Tiraje mici la titluri mari, pe deplin ameţitoare în scăderea lor. Formate mici, poze multe şi sîni mari, mereu mai mari şi de calitate (pozele) la celelalte, uşurele şi străvezii în consistenţa lor, nepredispunînd ele la prea multă gîndeală, dar încă efemer şi iluzoriu jucătoare pe cai mari. Compromisuri publicitare pentru gura de oxigen a vieţii. Subvenţionate binevoitoare călătorii iniţiatice pe la antipozi, Australia şi Noua Zeelandă, în folos de Gold Corporation. Asta pe de-o parte. De cealaltă, pagini alb-negru cu poze asemenea, dar mustind de cultură. Dar, vai, cu tiraje de-un portbagaj. Fie, să admitem că ar fi unul de Logan.

Cimitirul titlurilor plecate dintre noi este într-o permanentă extindere. Mare nevoie de locuri de veci. Şi multe. Da, e o soluţie şi incinerarea. Spre economisire.

Strivit şi-n deplin acord cu vremile şi cu a lor grea povară, am început a scoate la mezat colecţii din revistele cu care am crescut. Şi pentru care, nu rar, chiar pe la generală fiind, eram pe la vreo 7 dimineaţa în uşa chioşcului de cornier şi sticlă (verde?), la care dătătorul de viaţă şi de roşeală în obraji distribuitor, din al lui TV arunca jos, în acele vremi, cîteva exemplare din fiecare titlu. De multe ori, atîtea cîţi eram la coadă. Pentru a ne astîmpăra o anume foame. Cred că nici şanse să mai dosească cîteva nu mai avea cucoana ce le vindea! Ce bucurie! Ce vremi!

Şi-mi mai amintesc că, la ani şi epoci distanţă, într-o anume de restrişte vreme, la încheierea unei etape de viaţă, binevoitoarea devenită fostă consoartă m-a urcat în taxi dimpreună cu teancurile de ziare şi reviste necitite, vreun metru cub, ce frumos mi le-a legat cu sfoară. Deh, o fată pe cinste!

Apoi începusem să renunţ, chiar dacă cu greu, la ele. Într-o etapă de început, folosind brutal foarfecul ce înconjura în plin efort rîndurile ce-mi păreau primordiale. Aşa am făcut, regretînd apoi, cu unele colecţii. *Viaţa studenţească* este doar una dintre ele. Savurată cu temei, număr de număr, măcar pe ultimul sfert al paginilor ce o formau. Încă dinainte de a fi student cu adevărat. Apoi, eu preadevenind, a dispărut subiectul. Continuat timid, şi prea regional(istic) de ieşeana *Opinie studenţească*.

Apoi, întocmai ca în realitate, piramidele de hîrtie au început să cadă. Să se risipească. Să dispară. Mai întîi pierzîndu-şi locul de onoare. Din camera mea au fost exilate în balcon, apoi, după un timp, cînd am beneficiat de ea, în boxa demisoloasă. După care au început să plece. Nu, nu la gunoi, nici măcar la deşeuri. (I)recuperabile. Ci, izolat şi sporadic, oferite la vînzare pe net. Okazii.ro să trăiască! Paradoxal, tot aruncîndu-mi ochii pe acolo, datorită achiziţiilor, a început a se realiza un echilibru. Şi financiar. Plecări-veniri. Mi-au sosit, bucurîndu-mi sufletul, gazete vechi, antebelice, interbelice. Cîte un *Cuvântul* (legionar) ori alte titluri de sub steagul diferitelor partide. Pentru o cît mai fidelă imagine a epocii.

În situaţia asta-s acum. Teancuri ce aşteaptă să plece pentru a-mi ajuta acumularea alora, şi mai din trecut. Părăsindu-mă. Dar luînd şi ceva cu ele. Ceva din mine.

Da, presa scrisă este în moarte clinică, sub perfuzii. Nu-i primul semnal funebru primit. O întreagă suită l-a precedat. Dar acum am spus: Ho! Şi nu de la Ho, ho, ho, vine moşul! Ci ca de la o strunire din frîu. Stop plecărilor! Rămîneţi aici, revistele mele! Rămîneţi cu mine! Ba chiar veţi reveni în camera mea, biblioteca-birou. Găsim şi vă facem loc. Timpul cînd suratele voastre încă în viaţă vor amuţi de tot se apropie. Dar noi ne vom reîntîlni mereu, trecînd peste data de pe întîia pagină, creînd perdele de fum sub clopote de sticlă şi avînd mica bucurie a răsucirii de file lucitoare ori nu, devenite acum eterne, file care trec atemporal prin faţa ochilor, şi prin interiorul sufletului...

adăugat de cezar mihai parlog
la 20 ianuarie, 2013

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 11.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mahalaua**
- **Balcanisme**
- **Trenul**
- **Studenţie**
- **Meserii şi meseriaşi**
- **România altfel**

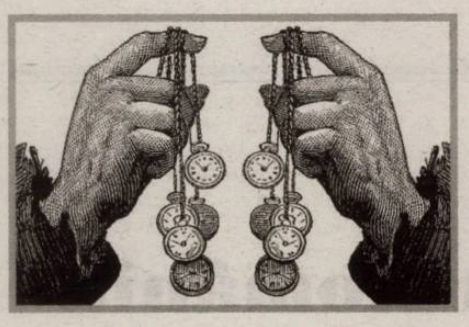

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Lecția Dilemei

Cînd, spre sfîrșitul anului 1992, Augustin Buzura mi-a propus, în calitatea lui de președinte al Fundației Culturale Române, să încerc lansarea unui săptămînal de cultură, eram, în materie de gazetărie, un debutant. Scrisesem, desigur, în diverse periodice, încă din 1968, dar nu eram ceea ce se cheamă un „om de presă“. Nu lucrasem niciodată într-o redacție și nu-mi trecuse niciodată prin cap că aș putea ajunge să conduc o revistă. Persuasiunea discretă a lui Buzura, inconștiența proprie și faptul că mă aflam într-o „pauză“ existențială (încheiasem mandatul de ministru al Culturii și nu eram încă angajat în nici un alt proiect) m-au determinat – cum se spune azi – „să accept provocarea“. Am avut noroc. Am fost flancat, de la bun început, de mari profesioniști, care m-au ajutat să mă „antrenez“ într-un sport pe care nu-l practicasem încă. Mă gîndesc, în primul rînd, la Radu Cosașu (care a propus și titlul revistei), la Magdalena Boiangiu și la Zigu Ornea, cărora li s-au adăugat, în scurt timp, Tita Chiper, Elena Ștefoi, Mircea Vasilescu, Alex. Leo Șerban ș.a. Prima lecție care s-a desprins, pentru mine, din această experiență, a fost aceea că, pentru a conduce cum trebuie o instituție, trebuie să știi să te lași condus. Nu „folosit“, nu „manipulat“, nu „aservit“, ci sfătuit, contrazis, „reformat“. Nu m-am simțit, niciodată, „șef“ la *Dilema*. Ședințele de redacție erau colocviale, policrome, imprevizibile. *Dilema* a devenit, foarte repede, o „dihanie“ autonomă, adică o vietate însuflețită de respirația comunitară a tuturor membrilor ei. Cu alte cuvinte, „șeful“ întregului „colectiv“ era gazeta însăși, spiritul ei, concordia neconstrîngătoare a redactorilor, umorul.

A doua lecție a fost redefinirea conceptului de „muncă“. Nu vreau să livrez o imagine idilică a efortului de echipă, nu vreau să minimalizez truda – inevitabilă și, uneori, epuizantă – a fiecărui coechipier în parte. Dar munca noastră n-a avut cred, niciodată, portretul hîd al salahoriei, mizeria „colaterală“ a screamătului, grimasa de inconfort a „figurilor impuse“. A prevalat buna-dispoziție, plăcerea întîlnirilor și a mobilizării spontane, voluptatea anticipativă a „produsului“ finit.

Așadar, să conduci fără să conduci, să muncești fără să muncești, să obții performanța fără obsesia ei toxică. (Mai în glumă, mai în serios, adaug că, în ultimii ani, „dilematicii“ au reușit și să lucreze fără să fie plătiți, decît sporadic, mediocru sau deloc. Nu știu dacă să numesc asta „supraviețuire fără viețuire“, sau viceversa...)

Interesantă, de altfel, a fost și lecția capitalismului „de tranziție“ pe care ne-au oferit-o împrejurările. Am început prin a fi subvenționați de la buget, ceea ce ne-a adus, din primul moment, suspiciuni infamante: eram „ai puterii“, atunci cînd nu intram în corul critic al opoziției, și eram neloaiali cu finanțatorul, atunci cînd criticam puterea. Augustin Buzura însuși era, adesea, un „patron“ crispat. Nu pot să spun că practica ingerință autoritară, dar se vedea că „suferă“ cînd, la o adică, ne luam libertăți prea mari față de guvernanți. Ne întreba trist, din cînd în cînd, de ce nu ne concentrăm mai mult pe „cultură“... Fapt e că după modificarea de statut al Fundației Culturale (devenită Institut Cultural, sub patronajul Președinției), ne-am hotărît să devenim independenți. Dl Buzura n-a fost de acord să ne dea drumul pe piața liberă, așa că ne-am despărțit neamical, drept care a trebuit să schimbăm numele revistei, căci cel vechi rămînea în proprietatea instituției fondatoare. S-a născut, astfel, *Dilema „veche“*. Dar de unde bani? Am avut, mai întîi, promisiunile unui filantrop privat, care însă și le-a retras pe neașteptate, la intervenția, cred, a unui amic cu greutate al dlui Buzura. E momentul în care a intrat în scenă Mircea Dinescu. Ne-a văzut dintr-odată „orfani“ și, cu nonșalanța cunoscută, ne-a propus, generos, să trecem sub jurisdicția unei fundații înființate de el. A fost un gest salvator. Am supraviețuit, deci, ceva vreme, în condiții „pitorești“ (uneori, în criză de „lichidități“, poetul ne ispitea cu plata în natură: vreo damigeană, vreun piept de gîscă afumat etc.). Trăiam, pe scurt, într-o veselă aproximație administrativă din care, ca să zic așa, tot Dinescu ne-a scos, vînzîndu-ne, peste noapte, fără să ne anunțe, trustului de presă al lui Dinu Patriciu. NeprevenițI și oarecum frustrați că Mircea vînduse ceea ce nu cumpărase, a trebuit să acceptăm situația de fapt, căzînd, din nou, sub bănuiala că sîntem „arondați“ intereselor netransparente ale unui mogul. În realitate, nu asta era problema. Mogulul a avut eleganța să nu se amestece în treburile noastre. Dar trustul lui, printr-un manageriat falimentar, s-a amestecat în viețile și buzunarele noastre: am sfîrșit prin a nu ne căpăta salariile cu lunile. Am rămas, așadar, un săptămînal „de tranziție“ în contextul unei tranziții fără sfîrșit și al unei specii de capitalism care nu reușește să „treacă“ spre propria lui esență. Între timp, patronul trustului s-a schimbat și încercăm să ne facem oarecari iluzii cu privire la șansele noastre imediate. E – și aceasta – o lecție: dacă nu se va arăta nimeni interesat de supraviețuirea unei publicații ca *Dilema*, va trebui să învățăm să dispărem. Vorba lui Nichita Stănescu: „Cine are curajul să se nască trebuie să aibă și curajul să moară...“ Ar fi, desigur, un motiv de amărăciune să nu putem trece pragul celor douăzeci de ani împliniți. Dar, vorba altcuiva, citată adesea de Nicu Steinhardt, „poate nu va fi pre voia hainilor de tătari...“

„Șeful“ întregului „colectiv“ era gazeta însăși.

■ ■ ■

Neagu DJUVARA

O parabolă antirasistă

Zilele trecute, domnul Neagu Djuvara m-a uimit (ca de obicei) și m-a îndatorat cu o epistolă pe marginea ultimei mele cărți. Reactivitatea promptă, jovialitatea, aplombul și, într-un anumit sens, „modernitatea“ textului său ar trebui să fie, pentru noi toți, un model de vitalitate spirituală. Am propus *Dilemei* să publice (cu acordul autorului) scrisoarea, nu pentru că vorbește despre o lucrare a mea, ci pentru că întruchipează acest model. Nu cred că există o mai temeinică reușită de viață decît aceea de a fi, în apogeul senectuții, un reper de *speranță* pentru ceilalți. În preajma lui Neagu Djuvara, lumea, chiar și lumea românească, pare respirabilă. Aferim, coane Neagule! Pentru mine ești o neistovită sursă de curaj și bună dispoziție. Să-ți dea Dumnezeu sănătate! Cît despre argumentul propriuzis al scrisorii, el nu mi se pare deloc o „divagație“. E, dimpotrivă, în cel mai autentic duh noutestamentar. (**A. Pleșu**)

Multiubite *și* high esteemed *coane Andrei!*

M-am cufundat în *Parabolele lui Iisus* cu delectațiune, iar dacă vin astăzi cu o lungă scrisoare (de mînă, că nu-s destul de îndemînatec la mînuirea laptop-ului meu. *Scusi),* nu e ca să vin cu vreo critică, nu m-aș încumeta, ci ca să sugerez o anexă, o coadă, la comentariul despre parabola bunului samaritean (p. 234).

Je m'explique.

Scrii: „Preotul și levitul nu acordă atenție celui tîlhărit, în schimb un trecător oarecare (și, în plus aparținînd unei etnii marginale) trece la treabă!“

Ceea ce ai scris în paranteză nu e suficient – e ca și cînd apartenența milostivului la etnia samariteană ar fi un amănunt secundar. Or, eu voi încerca să îți arăt *că tocmai acel amănunt e esențialul*. Îți dau din capul locului concluzia mea: *Tot miezul parabolei e* (în termeni actuali) *un manifest antirasist*. Pentru lămurire, trebuie să glăsuiască istoricul din mine („Venerabilul amator de istorie“, în definiția dată unui ziarist, de vipera cea de Răzvan Theodorescu, ca să mă arunce în ochii prostimii – sau „pulimii“, cum am aflat de curînd că se mai zice – în tagma amatorilor, care la noi sînt legiune). Iată:

În anul 597 înainte de era noastră *(vorbesc astfel nu după regula stabilită de comuniștii noștri atei, ci fiindcă savanții moderni au dovedit că* comput*-ul făcut de „compatriotul nostru dobrogean“ Dionisius Exiguus, al nașterii lui Iisus, e greșit cu 4 sau 5 ani – Iisus ar fi fost răstignit la 38 sau 37 de ani, nu la 33),* așadar în 597, Nabuchodonosor II al Babilonului (Nabuchadnesar pre limba lui) pornește un război cumplit împotriva Egiptului, cotropind în drum și Iudeea. Întrucît, la instigația faraonului, iudeii se revoltă, Nabuchodonosor îi pedepsește strașnic, în 587, deportînd toată populația în Babilonia. E cunoscuta captivitate de cîteva zeci de ani la Babilon, pînă cînd Cirus, al perșilor, cucerește Babilonul în 539 și-i liberează pe evrei ca să se întoarcă în Palestina. Ceea ce se pomenește însă mai rar e că totodată și populația din Samaria fusese deportată în Mesopotamia și înlocuită cu o populație din sudul Mesopotamiei. Istoricii, după cîte știu, nu s-au preocupat de a lămuri ce fel de neam a fost adus atunci la Samaria. Acum, MoșNeagu, cu ce brumă de cunoștințe istorice a adunat cînd s-a încumetat să construiască o „filozofie speculativă“ a istoriei (termenul e invenția lui Raymond Aron) pe baza studiului istoriei universale, ar trage concluzia că populația cărată silnic de acolo, la Samaria, trebuie că era reprezentată de rămășițele vestitului popor sumerian, ale cărui mici regate (Ur, Lagash etc.) dispută Egiptului întîietatea de a fi fost primii creatori de civilizație. Religia și miturile lui au dominat mii de ani tot Orientul Mijlociu (ex. Ghilgamesh și Enkidu). Cred așadar că acele rămășițe sumeriene, de 2500 de ani în urmă, trebuie că au reprezentat populația pe care Nabuchodonosor o transportă în Sumeria. Tipul ei fizic e binecunoscut prin mii de statuete și sculpturi conservate (are și Luvrul cîteva). Cert este că acel tip fizic, cu fața puțin tuciurie și cu un nas mai proeminent decît al semiților, trebuia să fie lesne distinctiv pentru un evreu, așa că, în ciuda faptului că această populație neo-samariteană trecuse cu vremea la credința mozaică, iudeii distingeau un samaritean așa cum un român distinge un țigan (țigan adevărat, nu din cei de pe trotuarul bucureștean, copios corcit cu români!) – îl distingeau, și îl disprețuiau.

Tot miezul parabolei e *(în termeni actuali)* un manifest antirasist.

De aceea, aluziile pe care le face Iisus, în cele patru Evanghelii, la samariteni îmi par de o însemnătate majoră. Cînd Iisus se află singur lîngă un puț, că și-a trimis ucenicii să cumpere merinde în satul vecin, vine o samariteancă la puț cu găleata ei (iartă-mă că nu-ți dau referința exactă, dar cum știi Evangheliile pe de rost, vei găsi mintenaș referința) – Iisus îi cere să-i dea și lui de băut. Samariteanca se miră tare: „Cum? Tu, un Iudeu, îmi ceri mie, o samariteancă, apă?...“ Mai extraordinar încă: *Ei îi va destăinui, prima oară în Evanghelii, ca El este Messia!*. Apropiind aceste pasagii din Evanghelii de Parabola Samariteanului milostiv, interpretarea mea devine *„incontournable“*, cum ar fi zis Jacques Chirac: Parabola Samariteanului milostiv e o parabolă cu intenție antirasistă.

Dacă transpunem povestea în vremea noastră, am putea relata istorisirea astfel: un cetățean din București e agresat, spre seară, de cîțiva pungași care-l despoaie de tot ce avea, îi trag o bătaie soră cu moartea și-l lasă pe trotuar, mai mult mort decît viu. Vine întîmplător un profesor, vede pe acest nenorocit, își zice: „Dă-l naibii pe bețivul acesta...“ și trece pe trotuarul celălalt. După o vreme trece și un preot, consilier la Patriarhie, traversează și el, de asemenea. După o vreme trece un negustor țigan cu căruța lui de marfă, se oprește, îl oblojește pe nenorocit și-l duce cu căruța lui la un hotel unde îi plătește o cameră...

Acesta-i tîlcul acestei Parabole, după părerea mea, adică, repet: *o Parabolă antirasistă*. Așadar, paranteza matale din p. 234 *trebuie înlocuită cu o întreagă pagină explicativă, ca mai sus, neapărat.*

Je vous autorise, très cher ami, de croire que MoșNeagu divague. Je crois que non...

Te îmbrățișez cu drag,

Neagu

P.S. Altfel, pilda Parabolei, învățătura ei rămîne, vorba aia, „la mintea cocoșului“ (un milostiv e, firește, mai aproape de Dumnezeu decît nepăsătorii)... Nu dădea Iisus un răspuns atît de simplu, de *elementar*. Mă obstinez a crede că numai interpretarea de mai sus îi dă sens Parabolei: la întrebarea „Cine e aproapele meu?“, „Iată, țiganul ăla a aproapele meu!“

18 ianuarie 2013

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Un copil face sport. În România

Bri doarme buştean. Ai zice că e greu să doarmă în zdrăngănitul din metrou. La fiecare staţie, o voce înregistrată anunţă staţiile şi informează pe ce parte va fi peronul. Bri doarme buştean. Şi-a lăsat capul în poala bunicii. Dormitul în metrou face parte din rutina zilnică. E la şcoală în fiecare zi, între opt şi douăsprezece. Casa e aproape. Ajunge în cinci minute de mers pe jos. Mănîncă repede, pe apucate, apoi se urcă în metrou cu bunica şi ajunge la patinoar. Pe la ora unu şi jumătate începe încălzirea. La două e pe gheaţă. Exersează pînă la cinci. Adică trei ore. La fiecare „fix", intră Rolba să netezească gheaţa, aşa că are un sfert de oră de odihnă. Bea un ceai. Lecţiile la matematică le-a făcut deja, în metrou. La matematică e mai bine, că e cu răspunsuri grilă, din culegere. E uşor să încercuiască rezultatele, în ritmul roţilor. O mai ajută şi mamaie.

Iese de pe gheaţă la cinci. Orele de gimnastică şi coregrafie pentru exerciţiul de pe gheaţă încep la şase. Are o oră liberă. Adică fuge alături, la hotelul sportivilor, mănîncă (acelaşi meniu zilnic, nişte piept de pui la grătar, cu cartofi şi salată de sfeclă) şi apoi se apucă de temele la română. Dacă mănîncă repede, le face pînă vine „domnişoara", adică antrenoarea de la „sală". Urmează o oră şi jumătate de şpagat, coşuleţ, podul din picioare, cumpăna, „strecing". Mamaie aşteaptă într-un hol din faţa toaletelor. Pute ca naiba acolo, numai că doamna de la recepţia hotelului doreşte linişte primprejurul său atunci cînd este în tură. Aşa că a mutat cele cîteva fotolii în holul din faţa veceurilor, mai spre clienţi. Astfel, în recepţie este linişte, recepţionera poate sta la taclale cu prietenele ei. Sporovăiala părinţilor îi poate eventual deranja doar pe sportivii cazaţi. Clienţii, carevasăzică! Ei, şi? Important este că e linişte în recepţie.

La şapte şi jumătate se termină „sala". O ia pe mamaie de mînă şi merg agale spre metrou. Sporovăie despre evenimentele zilei. Subiectul numărul unu este legat de retragerea lui Plushenko de la campionatul european. Pentru Bri, rusul era un monstru sacru. A văzut toate exerciţiile lui de mii de ori, pe YouTube. Le cam ştie pe de rost. De-aia nu înţelege: de ce s-a retras? Pentru o căzătură? Bunica încearcă să îi explice, dar nu prea poate. Nu poate să îi spună că Plushenko a decis că nu e frumos să iasă din competiţie în afara podiumului, aşa că a ales noncombatul, mimînd o accidentare. Ce lecţie ar fi asta pentru Bri? Odată ajunsă la căldură, în metrou, fetiţa adoarme. Va termina tema la mate cînd va ajunge acasă. Se va culca la nouă. Înainte de a adormi, îşi va mîngîia cei doi prieteni de somn, pe Luna şi Lunoiu', doi maimuţoi de pluş. Restul jucăriilor sînt pline de praf, ţinute în bună ordine şi nefolosite de luni bune. Bri are opt ani şi jumătate, patinează de patru. Programul descris este zilnic.

Iarna, antrenamentele sînt pe Flamaropol, singurul patinoar acoperit din Bucureşti. Este mizerabil. Acoperişul stă să cadă. Clădirea nu a mai primit aviz de funcţionare din 2010. Toaletele de la parter nu au uşi. Scaunele tribunelor sînt lipicioase de atîta jeg stratificat. Rolbele se defectează la intervale regulate. Merg pe motorină. După o tură de netezire a gheţii, toată încăperea pute a gaz de eşapament. Au şi una electrică, numai că aia este „defectată" des, că nu mai iese nici un furtişag de motorină. Nu există încălzire decît într-o singură încăpere, undeva pe sus, la „Închirieri". În vestiare, părinţii au pus mînă de la mînă şi au cumpărat nişte calorifere electrice. Cînd a ajuns la Braşov, pe patinoarul cel nou, Bri i-a dat telefon mamei şi i-a spus: „Mami, sînt în rai! Gheaţa e perfectă şi nu e frig la antrenament!" Vara se antrenează într-un mall. Patinoar cît un lighean, gheaţă proastă şi scumpă rău. Măcar e cald.

Bri este cea mai bună în ţară, la categoria ei de vîrstă. Va ajunge cît de curînd la campionatele balcanice şi europene. Nu va avea şanse la vreo medalie. De ce patinează? Pentru că îi place. Şi atît.

În opinia mea, orice medalie obţinută de un sportiv român la orice competiţie internaţională, la oricare disciplină, este un miracol care se va petrece din ce în ce mai rar.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

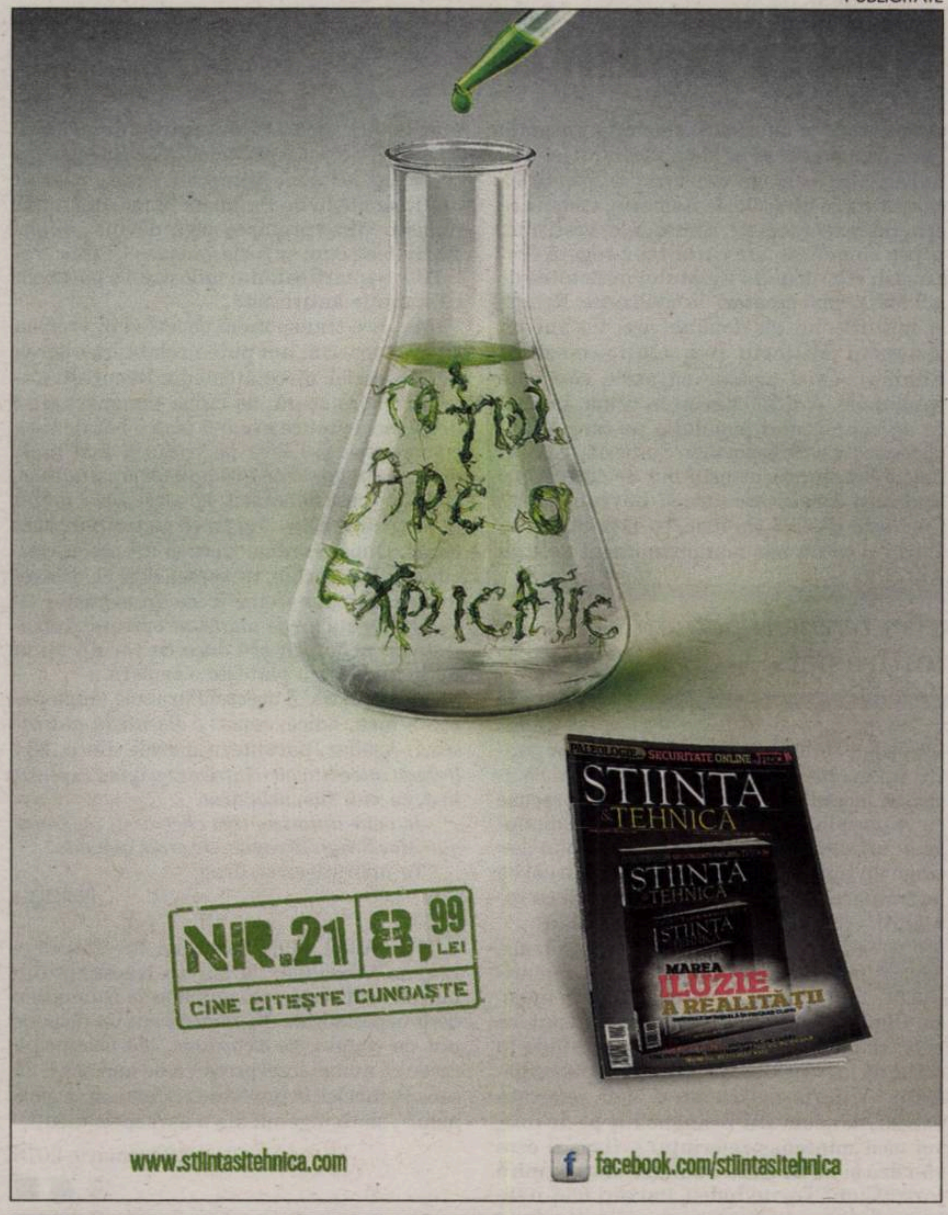

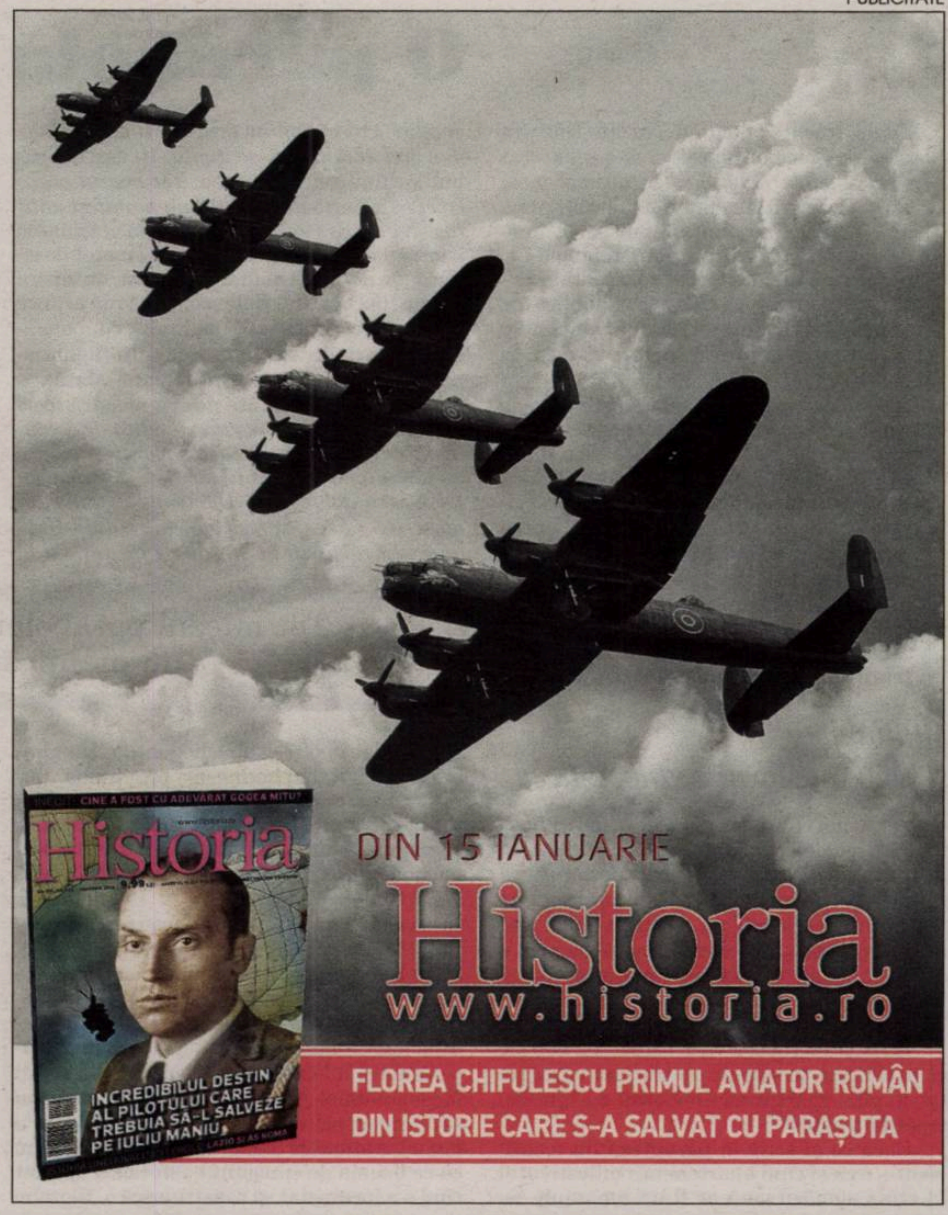

PUBLICITATE

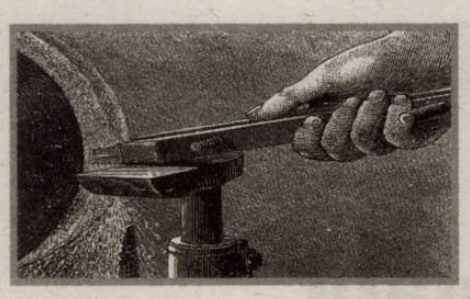

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Ce-ar fi să cedăm „suveranitatea“ fondurilor europene?

Cînd vine vorba despre planuri ambiţioase, nu ne întrece nimeni. Avem încredere că putem muta munţii din loc. Ce dacă obiectivul de a atrage 3,5 miliarde de euro din fonduri structurale în 2012 a fost ratat? Nu-i nimic! Vom atrage cel puţin 5 în 2013! Este posibil? Da, din moment ce exact aşa a sunat promisiunea pe care noul ministru al Fondurilor Europene, Eugen Teodorovici, i-a făcut-o direct comisarului pentru Dezvoltare Regională, Johannes Hahn, chiar la Bruxelles.

„Pe ce te bazezi?“ Nu ştim dacă oficialul de la Bruxelles, originar din Austria, l-a citit pe Marin Preda, probabil nu, dar chiar era momentul pentru această întrebare moromeţiană. Şi probabil că, la un moment dat, în cursul discuţiilor, chiar a fost pusă, într-o formă sau alta, din moment ce ministrul român a schiţat un răspuns. Aşadar: Guvernul român va da dovadă de toleranţă zero în privinţa conflictului de interese, iar aici va fi puternic implicată chiar Agenţia Naţională de Integritate (poate fi şi un mod subtil de a o „deturna“, într-o anumită măsură, de la a-i „sîcîi“ prea tare pe miniştri sau parlamentari). Bineînţeles, toleranţă zero pentru fraude şi un control strict asupra achiziţiilor publice, punctul cel mai vulnerabil în procesul de absorbţie. Dacă adăugăm şi beneficiile aşteptate prin proiectul regionalizării, atunci eşafodajul speranţelor noastre apare de-a dreptul sublim.

Şi totuşi, dacă am fi suficient de realişti pentru a înota împotriva curentului? Să recunoaştem, mai întîi de toate, că oricîte planuri frumoase ne-am face, administraţia românească este nepregătită pentru procesul de absorbţie. Şi asta indiferent de schimbările politice. Că raportul necinste/incompetenţă poate fi variabil, putem admite, într-o oarecare măsură. Dar indiferent de cîtă prostie şi cîtă hoţie se strecoară în sistem, rezultatul este, pînă la urmă, cam acelaşi.

Şi atunci, de ce nu ar veni România cu ideea de a „externaliza“ marile obiective finanţate din bani europeni? Ar fi vorba despre mari reţele de infrastructură rutieră şi feroviară, despre proiectele de interconectare energetică, despre modernizarea porturilor fluviale şi maritime sau alte programe cu impact pentru întreaga Uniune.

Pur şi simplu, asemenea proiecte ar putea rămîne direct în administrarea Comisiei. Nu are instrumentele necesare pentru a face licitaţii şi a urmări realizarea obiectivelor? Să şi le construiască – rezerve în domeniul resurselor umane chiar există! Iar dacă aceasta cere timp, atunci gestiunea ar putea fi lăsată provizoriu pe seama statelor net contributoare. Trebuie schimbate Tratatele pentru asta? Să propunem!

În definitiv, de ce nu ar fi Comisia şi marile state contributoare interesate într-o legare mai rapidă a porturilor dunărene şi de la Marea Neagră de nordul Europei? De ce nu ar fi interesate în interconectarea reţelelor energetice sau chiar în realizarea unor parcuri industriale, în care tot companiile lor, adică din statele puternice, ar putea să se instaleze? Noi am contribui cu partea noastră de cofinanţare şi, evident, cu cea legislativă. Beneficiile ar fi pentru toţi europenii.

Evident, ar fi selectate pentru a fi gestionate „de la centru“ acele investiţii care vor contribui la atingerea obiectivelor Strategiei 2020. Oricum, începînd cu ciclul bugetar 2014-2020, Comisia va încheia contracte cu statele membre şi regiunile. Statele membre îşi vor asuma angajamentul de a-şi reduce paleta de priorităţi de investiţii, în conformitate cu aceste obiective. Pachetul legislativ propus de comisarul Hahn armonizează normele privind diferite fonduri, dedicate între altele dezvoltării rurale şi afacerilor maritime şi pescuitului, în vederea sporirii coerenţei acţiunii UE. De ce, atunci, nu am merge mai departe, cerînd chiar noi ca proiectele cu cel mai pronunţat impact la nivel european, cuprinse într-o anumită listă de priorităţi, să fie gestionate „centralizat“?

Contribuabilul german, olandez sau suedez ar vedea astfel că banii lui sînt folosiţi mai eficient, că sînt controlaţi mai bine chiar de către autorităţile ţărilor lor şi că nu se pierd în mrejele unor mafii balcanice. Un asemenea mecanism ar semăna mai bine cu un „Plan Marshall“ şi ar da în mai mare măsură cetăţenilor europeni sentimentul de solidaritate şi comuniune de interese. În plus, ţările beneficiare ar avea în faţă un adevărat ghid de bune practici pentru proiectele celelalte, mai mici, care vor rămîne să fie aplicate în plan local, ca şi pînă acum.

Desigur, în replică va putea fi adus argumentul subsidiarităţii: decizia privind folosirea fondurilor europene trebuie adusă cît mai aproape de beneficiar. În teorie, sună bine. Ce ne facem însă cînd, în numele beneficiarului, decizia este confiscată de aşazise elite locale, în realitate mafii ale gulerelor albe? Cine este mai aproape de interesul cetăţeanului: Comisia europeană sau baronii locali? Mai aproape în sens politic, fireşte, nu geografic. Ce este mai bine pentru cetăţean: o risipire a resurselor, pe mii şi zeci de mii de proiecte neterminate, care alimentează conturile firmelor „prietene“, ce dirijează mai apoi o parte din bănuţi către campaniile electorale? Sau un set de proiecte cu real impact european?

O asemenea iniţiativă, venită din partea României şi eventual a Bulgariei, ar putea părea interesantă, în procesul de redesenare şi întărire a instituţiilor europene. Bruxelles-ul ar putea deveni, pentru „contributori“ şi „beneficiari“, un adevărat factor de dezvoltare, şi nu imaginea jalnică a unei birocraţii rupte de realităţi.

Ar fi un răspuns sublim la tendinţele centrifuge ale Marii Britanii: o concentrare a „continentului“ pe investiţii pentru dezvoltare, care vor duce la întărirea coeziunii şi, evident, a pieţei unice. Şi o „cedare de suveranitate“ pe care cetăţenii beneficiari ai proiectelor o vor înţelege şi susţine.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Acest ministru al Culturii şi kilometrul lui de autostradă

Pe vremea în care André Malraux era ministru al Culturii în Franţa (1959-1969), convinsese guvernul să aplice un program amplu de dezvoltare a infrastructurii culturale în toată ţara şi, vreme de cîţiva ani, bugetul a alocat sume importante pentru construcţia unor aşezăminte culturale *(maisons de la culture)*, în primul rînd în acele zone mai puţin culturale din Franţa. Programul a fost continuat şi după ce Malraux a plecat de la putere, odată cu protectorul său. Astăzi, la mai bine de jumătate de secol de atunci, memoria culturală a Franţei înregistrează două măreţe întreprinderi ale celui dintîi ministru al Culturii: curăţirea faţadelor tuturor clădirilor de epocă din ţară, şi construirea reţelei de „case ale culturii“. În acei ani, pentru a fi cît mai elocvent în cererile sale de fonduri în interiorul guvernului, Malraux avea obiceiul să convertească kilometrii de autostradă (pe atunci se construia frenetic în Franţa şi autostrăzile ajunseseră la mare modă) în cămine culturale, biblioteci rurale sau cinematografe mărginaşe. Zicea cam aşa: daţi-mi banii cu care voi faceţi un kilometru de autostradă, şi eu voi face cu ei 20 de case de cultură. Şi, mai departe, pleda ardent – cum ştim că-i era stilul – pentru punerea în prioritate, alături de autostrăzi, a proiectelor sale.

Pe vremea aceea, cei mai mulţi dintre noi nu existam. Nu ştiu dacă actualul ministru al Culturii, domnul Daniel Barbu, exista. Oricum, şefii săi de la Guvern, băieţii care joacă pe degete banii de autostrăzi, nu existau. Acum, Marlaux nu mai există, dar dl Daniel Barbu există cu certitudine. Dl Barbu este un ministru al Culturii care se raportează şi el, cumva, la kilometrul de autostradă. Doar că nu o face pentru cauza culturii, cum o făcea Malraux, ci împotriva cauzei culturii, cum ar face-o Relu Fenechiu. Iată ce spune dl Daniel Barbu în legătură cu Festivalul „George Enescu“: „Problema care s-a pus în şedinţele de Guvern, nu vreau să vă ascund acest lucru, fără a fi în măsură să vă dau exact detaliile financiare, problema care s-a pus şi care, cred eu, parţial pe bună dreptate, este dacă o ţară ca România îşi poate permite ceea ce SUA, Franţa, Germania încă nu s-au gîndit că îşi pot permite. Membrii Guvernului sînt conştienţi de vizibilitatea pe care o aduce Festivalul, deci trebuie să cîntărim avantajele pe care le aduce, brandul de ţară, în acelaşi timp, costă foarte mult, comparativ cu un kilometru de autostradă e cam acolo.“ (citat preluat din *Evenimentul zilei)*

Nu ezit să spun că o asemenea declaraţie a ministrului Culturii (reţineţi, ea nu provine nici de la ministrul Transporturilor, nici de la ministrul tuturor proiectelor şi nici de la ministrul Dezvoltării, e chiar de la ministrul Culturii!) coboară direct din Suzana Gâdea. Da, e şocant cum un om cu background-ul academic al dlui Barbu poate gîndi cultura ca Suzana Gâdea. Dar se poate, credeţi-mă, ştiu bine, politica de partid tîmpeşte atît de tare încît mutilează orice faţă civilizată poate avea spiritul. Dl Barbu, de fapt, vrea să-şi mulţumească şefii. A făcut-o ani în şir la Antena 3, servind zelos patria, acum arată că merită, e cuminte, acceptă cum bat vînturile. Iar în cabinetul din care face parte, cel puţin trei domni (Fenechiu, Şova, Dragnea) vor banii, toţi banii, că ei ştiu cum trebuie cheltuit bugetul. Dl Barbu nici măcar nu execută minima coregrafie a nemulţumirii pe care fiecare ministru al Culturii a executat-o la fiecare început de an, cînd se împart banii. Dl Barbu e primul ministru al Culturii postdecembrist care e fericit cu cît dă premierul, nu face probleme, să trăiţi! Vorba unui fost adevărat ministru al Culturii în această ţară, bugetul Culturii a fost mereu „ceva mic, foarte mic, după zero virgulă“ şi era o chestiune de onoare ca, din capătul cel mai depărtat al mesei Guvernului, ministrul Culturii să protesteze, să ceară, să bombăne. Nu şi dl Daniel Barbu. Odată cu guvernul Antena 3, nici măcar să spui – ca ministru al Culturii – că bugetul tău e prea mic, nu mai ai voie. Să iei bănuţii de la mîna marilor jongleuri cu autostrăzile – e de neimaginat. Aşa că, mai bine cuminţel-cuminţel, ca dl Daniel Barbu.

În privinţa Festivalului „George Enescu“, ministrul Culturii ne arată chiar că nu pricepe nimic. Are încă întrebări de Gîgă, pe care, vai, înţeleg că le împărtăşeşte tot Guvernul. De pildă, de ce oare „SUA, Franţa şi Germania nici măcar nu s-au gîndit că îşi pot permite“ un asemenea festival? E o întrebare care dovedeşte atîta masivă ignoranţă în privinţa pieţelor culturale ale lumii. Ia să ne gîndim puţin. De ce? Poate pentru că toţi marii artişti ai lumii, care vin la Bucureşti grupaţi, o dată la doi ani, vreme de trei săptămîni, cîntă în „SUA, Franţa şi Germania“ zilnic? De ce ar face cineva un festival de asemenea anvergură, adică un festival care să strîngă un *dream team* de muzicieni pentru trei săptămîni, dacă fiecare dintre muzicienii aceia cîntă în marile oraşe ale ţărilor respective cu regularitatea cu care eu şi dumneavoastră mergem la serviciu? Înţeleg să nu simţi diferenţa uriaşă de calitate a vieţii muzicale între România şi „SUA, Franţa, Germania“, dacă eşti, să zicem, Victor Ponta sau Liviu Dragnea sau Relu Fenechiu. Dar, ca ministru al Culturii, ar trebui măcar să ştii unde sîntem din punctul acesta de vedere. De aceea, e nevoie *aici* de un Festival „George Enescu“, şi nu în „SUA, Germania, Franţa“. Pentru noi, aici, Barenboim, Radu Lupu, Murray Perahia, St Martin in the Fields sau Concertgebouw sînt raritaţi. Pentru ei – acolo – nu. Pentru ei, acolo, sînt obişnuinţe pe afişul săptămînal. Ei nu au de ce să dea mulţi bani ca să-i strîngă pe toţi la un loc odată, pentru că îi văd mereu, pe fiecare în parte, separat. Noi avem de ce, pentru că nu-i vedem altfel. Nu mă pot opri să nu vorbesc despre ignoranţa arătată de ministrul Culturii în această declaraţie enervantă, şi săptămîna viitoare.

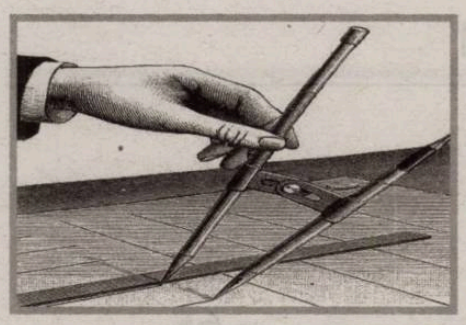

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Nepăsare criminală

Nu vă culcaţi pe-o ureche! Cutremurul viitor, a cărui apropiere ne-o vestesc multe Casandre, va reduce radical patrimoniul istoric al Capitalei noastre. Judecînd după starea de paragină în care se găsesc atîtea dintre monumentele care s-au mai păstrat în Bucureşti, ţinînd seama şi de numărul celor grav avariate în 1977, la care reparaţiile sînt încă în curs ori nici n-au început, dezastrul ar putea fi incomparabil mai mare decît pagubele precedente. De vulnerabilitatea clădirilor vechi mă încredinţează exemple pe care le văd îndată ce am ieşit din casă. La nr. 1 din Piaţa Romană, o operă a lui Ion Mincu suferă de o neglijenţă de neiertat. Din vina cui? A proprietarului, în primul rînd, dar şi a Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice, care întîrzie de ani de zile să ia măsuri la care ar avea dreptul. În aceeaşi piaţă, la nr. 7, între ASE şi fosta casă Sabba Ştefănescu – unde e acum un restaurant –, se află splendida casă în care a trăit pînă în 1938 doctorul Ion Nanu-Muscel. Oameni care au intrat acolo acum zece ani – cînd aceasta mai era locuită – mi-au spus că era atunci în cea mai bună stare. Astăzi, stă să cadă din picioare: tencuieli jupuite pînă la cărămidă, treptele de la intrare sfărîmate, frontonul cu amoraşi ciuntiţi şi marchiză spartă, ferestrele astupate cu placaj... Pînă de curînd, fosta grădină din spate, dinspre strada Stanislas Cihoski, era acoperită de mormane de gunoaie. Acum, după ce s-au înlăturat movila imundă şi gardul de scînduri care opreau privirea, s-a deschis o altă perspectivă, din care casa apare mai înaltă, mai zveltă, cu un echilibru elegant al volumelor. A fost cumpărată de ASE, cu intenţia de a o demola pentru a săpa acolo un loc de parcare. Din fericire, Institutul Naţional al Monumentelor Istorice a intervenit în ultimul moment pentru clasarea clădirii, justificînd această procedură de urgenţă prin necesitatea de a salva un edificiu semnificativ pentru Bucureşti.

O singură noapte sau un weekend au fost de ajuns pentru desfiinţarea unei construcţii.

Din totalul de monumente istorice înregistrate în oraşul nostru pe lista din 2004 – cînd erau 2627 – cele mai multe (peste 1000) sînt case construite în prima jumătate a secolului trecut. Avînd în vedere absenţa cunoştinţelor de protecţie seismică înainte de al Doilea Război Mondial, se înţelege ce efect ar putea să aibă un viitor cutremur în centrul Capitalei. Expertiza tehnică întreprinsă pentru a remedia această situaţie a dus la alcătuirea unei liste a construcţiilor încadrate în clasa I de risc seismic care cuprinde 392 de cazuri. Iniţial, numărul imobilelor decorate cu „bulină roşie" nu trecea de 127; zece ani mai tîrziu, în 2008, totalul lor s-a triplat. Chiar dacă au fost, între timp, aproximativ 20 de clădiri consolidate, creşterea cazurilor semnalate este alarmantă. Un raport întocmit de prof. dr. ing. Dan Lungu – care era atunci (2006-2010) director general al Institutului Naţional al Monumentelor Istorice – a atras atenţia asupra faptului că 57% din cele 392 de

poziţii de pe listă sînt clădiri joase (sub P+4E), la care se adaugă încă 17% (P+1E sau doar P). Citez din concluziile acestui document, care a avut o circulaţie restrînsă: „În ultimii ani, lista s-a completat cu un număr foarte mare de construcţii joase, avînd cîteva nivele, în general cu structura din zidărie portantă sau mixtă (zidărie şi beton) şi cu planşee uneori din lemn sau cu profile metalice şi bolţi de cărămidă... Întrucît peste 50% din lista de construcţii din Bucureşti încadrate în clasa I sînt construcţii joase... se poate simplu observa că sensul listei de priorităţi de consolidare a fost deviat spre alte scopuri, neexplicit declarate."

Cu alte cuvinte, este îndreptăţită suspiciunea că au fost introduse în clasa I de risc seismic numeroase clădiri situate în centrul sau în nordul oraşului, din cauza preţului terenului. Acesta oscila atunci între 3 şi 7000 de euro/metru pătrat, ceea ce atrăgea speculaţiile imobiliare. În plus, structura de rezistenţă fragilă, din zidărie de cărămidă, este uşor de demolat. Au fost cazuri în care o singură noapte sau un weekend au fost de ajuns pentru desfiinţarea unei construcţii, în scopul înlocuirii acesteia cu un bloc înălţat cu 3-8 nivele peste limita maximă admisă pînă atunci în cartierul înconjurător.

Nu numai că legislaţia de protecţie nu este respectată, dar, în alte cazuri, nefiind suficientă, rezultatul e acelaşi. Nu cunosc nici o situaţie în care statul să fi expropriat o proprietate particulară pentru a împiedica degradarea şi distrugerea ei intenţionată. Procedura de clasare prevede consimţămîntul proprietarului şi includerea în dosar a releveului interior al imobilului, prin urmare obţinerea sa cu acordul proprietarului.

Nu mă aştept din partea noului ministru al Culturii şi Patrimoniului – chiar dacă a fost istoric al artei! – să se implice în lupta pentru salvarea monumentelor.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lucian VASILE

SOS Provincia

Despre o casă albă

Casa de pe strada Stadionului nr. 1 nu atrage cu nimic atenţia trecătorului. Fără etaj, cu faţadă albă, ferestre închise mereu, poartă simplă de metal şi un gard înalt de zid. Din cînd în cînd, monotonia este ruptă de cîte un bărbat în uniformă militară, care intră sau iese din clădirea ce pare părăsită.

S-au dus vremurile cînd porţile se deschideau pentru boierii Cantileşti, iar prin camere se auzeau paşii membrilor uneia dintre cele mai prospere familii ploieştene ale secolului al XIX-lea. Reconstituirea istoriei acestei case a fost un puzzle în care s-au îmbinat cronicile scrise de C.N. Debie, filele de arhive şi amintirile unor localnici. Lista monumentelor istorice o consideră eronat drept fosta reşedinţă a prefectului Istrate Negulescu. De fapt, este o inversare: casa Negulescu se află la numărul 3, iar în faţa sa, la numărul 1, este casa lui Hristu Cantilli, comerciant şi proprietar de terenuri, dar şi sprijinitor al Bisericii Maica Precista din apropiere.

Casa Cantilli rămînea una dintre cele mai elegante din oraş.

Clădirea exista încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, ceea ce o plasează printre cele mai vechi din Ploieşti. În mai 1855, în timpul efemerei ocupaţii habsburgice, imobilul a fost reşedinţa generalului von Burlo, care l-a rechiziţionat, instalîndu-şi cvartirul, iar prin faţa casei a avut loc parada trupelor care veneau dinspre Biserica Domnească. Cum arăta această clădire este imposibil de ştiut, deoarece în jurul anilor 1861-1862, ea a fost refăcută din temelie, ajungînd să fie una dintre cele mai luxoase din oraş. În faţa sa, unde în prezent sînt terenurile de sport, a fost amenajată o grădină, de către un peisagist german necunoscut. Datorită îmbunătăţilor aduse, casa lui Hristu Cantilli avea să găzduiască un alt nume important, de data aceasta pentru istoria românilor. În timpul unei călătorii de la Iaşi spre Bucureşti, Alexandru Ioan Cuza a ajuns în Ploieşti pe 13 mai 1863 şi a primit ca reşedinţă această casă recent renovată, nu înainte de a privi parada batalionului local ce a mărşăluit pe aceeaşi stradă ca şi trupele austriece, cîţiva ani mai devreme.

Casa Cantilli rămînea una dintre cele mai elegante din oraş, iar peste 14 ani avea să fie gazda unei alte personalităţi a vremii. Ploieştii au fost în 1877 reşedinţa familiei imperiale ruseşti, iar pe uliţa Isprăvnicatului se aflau imobilele unde locuiau ţarul Alexandru al II-lea şi apropiaţii săi. Cel ce avea să rămînă în istorie drept „ţarul reformator" a locuit în casa Istrate Negulescu, iar casa Cantilli a fost rezervată fiului său, viitorul ţar Alexandru al III-lea. În saloanele acestei

clădiri a avut loc marele bal din seara de 29 mai 1877, cînd taraful lui Dobrică Marinescu a cîntat pentru elita locală ploieşteană invitată, dar mai ales pentru ţarul Alexandru, ţareviciul Alexei, marele duce Nicolae şi restul curţii imperiale ruse.

Pînă în 1916, casa Cantilli devenise deja Cercul Militar din Ploieşti, unde se organizau diferite baluri caritabile şi întîlniri ale ofiţerilor. După ocuparea oraşului în timpul Primului Război Mondial, camerele clădirii au devenit locul de petrecere al soldaţilor austro-ungari, mult mai apropiaţi de spiritul balcanic decît cei germani. La începutul anilor '20, imobilul a fost mărit prin adăugarea unei săli de spectacole în continuarea clădirii, pe locul curţii casei Istrate Negulescu.

Vechea casă Cantilli avea însă să fie grav lovită de bombardamentele aliate din 1944. În urma lucrărilor de reparaţie şi renovare, faţada a fost simplificată, iar Cercul Militar şi-a continuat apoi activitatea. Pînă în jurul anului 1979, în sala cea mare din spate aveau loc proiecţii de filme şi documentare. Din anii '80, a jucat rolul de cazarmă pentru soldaţi, iar în prezent se află tot în administrarea Ministerului Apărării Naţionale. În ciuda unor bucăţi de tencuială ce se desprind de pe faţadă, casa Cantilli se află într-o stare de conservare bună, păstrînd una dintre paginile uitate ale istoriei Ploieştilor.

Lucian Vasile *este autorul blogurilor AtunciSiAcum.blogspot.com şi Republica Ploiesti.net.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

No comment

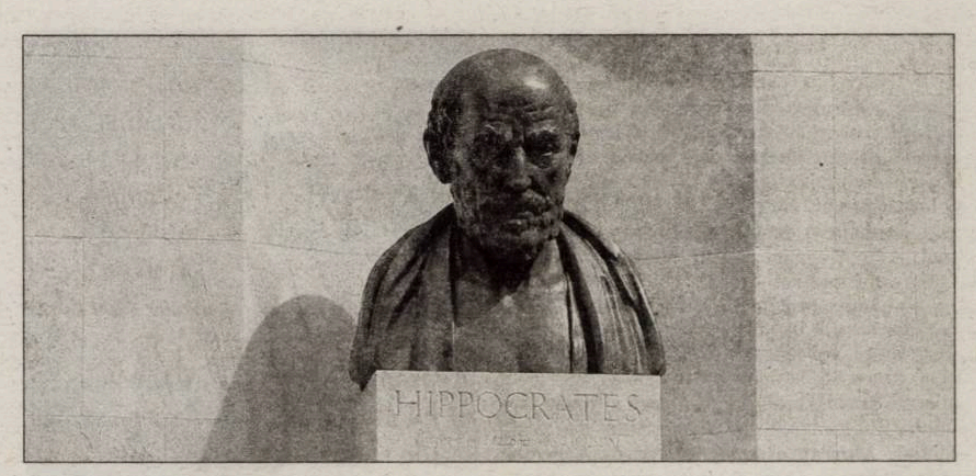

Căutam nişte acte vechi. Din întîmplare, am dat peste o foaie îngălbenită, acoperită cu un scris deja greu descifrabil, dar îngrijit, pe care l-am identificat ca fiind al tatălui meu, probabil de pe vremea cînd era student la medicină. Era jurămîntul lui Hipocrate. L-am citit, apoi l-am recitit... Iată-l:

„Jur pe Apollo, pe Esculap, pe Hygia şi Panaceu, pe toţi zeii şi toate zeiţele, luîndu-i astfel ca martori, că voi respecta din toate puterile şi capacităţile mele acest jurămînt şi această făgăduială: îl voi onora pe maestrul meu la fel ca pe întemeietorii din zilele noastre, voi împărtăşi cu el toată ştiinţa mea şi, dacă e cazul, îi voi fi alături la nevoie; copiii lui vor fi fraţii mei şi, de vor vrea să înveţe medicină, îi voi ajuta fără să le cer nici răsplată, nici vreun alt angajament. Le voi spune copiilor mei, copiilor maestrului meu şi discipolilor legaţi printr-un angajament şi un jurămînt care sînt preceptele medicinei, îi voi învăţa pe ei tot ceea ce ştiu eu, dar nu şi pe alţii.

Voi veghea ca regimul prescris bolnavilor să fie în folosul lor, după forţele mele şi judecata mea, nu voi face nimănui nici rău, şi nici nedreptate.

Nu voi da nimănui otravă şi nici nu voi lăsa să se nască în mintea cuiva asemenea idei; la fel, nu voi ajuta nici o femeie să avorteze.

Îmi voi trăi viaţa şi-mi voi exercita meseria în curăţenie sufletească şi puritate.

Nu voi face nimănui operaţie ca să-i scot pietrele, o să-i las pe cei care se ocupă de asta s-o facă ei.

În fiecare casă în care voi intra, o voi face numai pentru binele bolnavului, mă voi păzi de orice faptă rea şi corupătoare făcută cu bună ştiinţă, şi mai ales de ispitirea femeilor şi a băieţilor, fie ei liberi sau sclavi.

Orice se va întîmpla să văd sau să aud în timpul exercitării meseriei mele, şi chiar în societate, voi ţine sub tăcere ceea ce nu e nevoie să fie dat în vileag şi îmi voi face o datorie din a păstra aceste lucruri ca pe o taină.

Dacă voi îndeplini acest jurămînt fără a-l încălca, să-mi fie dat să mă bucur de viaţa şi meseria mea, respectat de-a pururea de semenii mei; iar dacă-l voi nesocoti şi voi jura strîmb, să am parte de o soartă potrivnică!"

* * *

Peste cîteva zile, tot întîmplător, am găsit în teza unui arhitect, aparent fără nici o legătură cu subiectul lucrării, o amintire a lui Noica. O citisem mai de mult, undeva. Am recitit-o în tăcere:

„Am jucat şi eu fotbal, acum vreo 50 de ani, şi cea mai bună lecţie din viaţă am primit-o de la antrenorul de atunci al echipei de juniori Tricolorul, unde jucam. Antrenorul se numea Traian Paraschivescu, dar lumea îi zicea «Litră», căci era mărunţel. La un meci cu echipa Val-Vîrtej, stătea pe tuşă şi ne urmărea cum jucăm. La un moment dat, am primit o pasă lungă şi înaltă. Mi-am făcut socoteala că nu pot ajunge mingea şi am rămas pe loc. Litră mi-a strigat de pe tuşă: «Fugi după minge, măgarule! N-ai să faci nimic în viaţă!»"

Cred că era, totuşi, altă lume...

M-am lăsat de fotbal, am mai jucat puţin tenis, pe urmă m-am apucat serios de carte. Am avut profesori buni, atît în ţară, cît şi în străinătate, ba mi s-a părut că învăţ mare lucru de la ei. Dar într-o zi, tîrziu, mi-am amintit de vorba lui Litră şi mi-am zis: or fi fost bune lecţiile filozofilor, dar tot mai bună a fost lecţia lui Litră. Căci ştiţi ce m-a învăţat el atunci? M-a învăţat că în viaţă trebuie să alergi şi după mingile pe care nu eşti sigur că le prinzi. Altminteri nu faci nimic în viaţă, sau fac alţii din tine ce vor ei.

* * *

Mă uit la fotografia bunicului meu, care mă priveşte de pe bibliotecă. În colţul ramei am pus, demult, un bileţel pe care notasem o „vorbă" dragă de-a lui: *În viaţă, important nu este să faci ce-ţi place, ci să-ţi placă ce faci!*

Cred că era, totuşi, altă lume...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Şi totuşi... se mişcă

București. Teatrul Odeon. Spectacol pe text de Bertold Brecht – *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită*. Formulă spectaculară grea. Foarte grea. Muzică multă, extrem de obositoare pentru unii. Cabaret cu chip expresionist, „teatralizare" cu miză de sport extrem, estetică deloc simplă. Fără prieteşuguri ieftine cu sala, fără cerşiri de simpatie. Dimpotrivă. La un moment dat, de pe scenă, un fund gol a determinat două doamne din sală să pufnească a deranj. Momente lungi, care pierd ritmul, dar recuperează spectaculos, dacă nu te duci cu cronometrul la tine şi cu aerul că eşti în inspecţie la un spectacol de teatru. Sau poate că, pentru unii, nu recuperează nimic. E absolut normal. Nu mergem în sala de spectacol să vînăm unanimitatea. Mergem acolo din motive foarte diferite. Cu tot zaţul zilei, cu de-ale fiecăruia dintre noi, cu indispoziţii mărturisite sau ascunse, cu energie de suporter, cu antipatii, cu ciufuţenii, cu fiţe, cu idei fixe, cu aparate critice mai prăfuite sau mai contemporane, cu partizanate declarate sau cu mari pretenţii de imparţialitate. Spectacolul de teatru, în general, nu ne prea poate găsi într-o stare ideală – dacă o fi existînd aşa ceva. Dar poate, uneori, să ofere, să genereze ceva ce *seamănă* cu starea ideală. Sau poate chiar aia o fi. Dar la întîlnirea cu ea – vorba poetului – *acum, c-o văd venind... aş voi să mi se pară*. Aşa că fiecare dintre noi îşi poate rata spectacolul pe care îl vede, din motive absolut personale, fără nici o legătură cu ceea ce se întîmplă pe scenă.

Există un tip de spectacol plasat, de la bun început, pe cea mai ascuţită muchie de cuţit. Spectacolul care îşi asumă riscuri mari, în deplină cunoştinţă de cauză. Felul de a face teatru privind direct în hău şi dansînd pe marginea prăpastiei fără coarda de siguranţă a ironiei sau a autoironiei; gîndul, tactica şi strategia regizorului şi a trupei de actori care îşi asumă împreună pornirea pe acest drum. E caz rar pe la noi, pe aici. Dar asta nu înseamnă că lipseşte cu desăvîrşire. Iar regizorul Dragoş Galgoţiu şi povestea lungii sale experienţe cu trupa de la Odeon pot fi oricînd motive de a vorbi despre felul acesta de a face teatru. O altfel de estetică, o explorare a mizelor mari, o încăpăţînare şi o formă de consecvenţă care pot garanta orice, mai puţin succesul zgomotos, triumful limpede, cîştigarea unui capital de simpatie. E drept, trebuie recunoscut lucrul ăsta; în timp, se acumulează un soi de harţă rece între consecvenţa estetică şi observatorii fenomenului, care pot avea dreptate, uneori, în oboseala lor de a digera acest fel de încăpăţînare. Iar cînd se lipeşte eticheta, slabe şanse de reparare a situaţiei. E profund nedrept, dar aşa stau lucrurile – la fel de bine cum se poate înghiţi cu entuziasm o prostie făcută de un autor adulat, în aceeaşi măsură se poate pune la colţ o izbîndă a unuia antipatizat. Dar de cînd sînt observatorii fenomenului vreun capăt de lume? După cum, evident, nici rîndurile de faţă nu sînt.

Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită e un spectacol săpat adînc în inima teatrului – cu toate bolile şi virtuţile pe care le implică acest fapt, cu preţul pe care îl plătim toţi în treaba asta, actori, regizori, scenografi, coregrafi, critici, public. Sau, poate, cel mai corect, cu vorba unui regizor care a contribuit enorm la chipul actual al Teatrului Odeon – teatrul ca *supremă formă de îndrăcire a umanului*. Spectacolul lui Dragoş Galgoţiu e o formulă teatrală care expune enorm şi *se* expune în aceeaşi măsură, cu orice risc. *Nu* cred că *epicul brechtian* şi *distanţarea* trebuie căutate aici cu lumînarea criticului. Mi se pare ridicol de simplist, de rudimentar. De la bun început, totul pleacă în tuşe groase care ajung la paroxism, pluteşte peste tot o „obscenitate" venită din dorinţa vizibilului de a fi supervizibil. E un cabaret la frontiera dintre expresionism şi horror, o colecţie fascinantă de citate vizuale, unele foarte subtile, altele cît se poate de accentuate. Într-un mod profund tulburător, spectacolul conţine un *ceva* foarte sigur, care nu se pierde pe parcursul celor două ore, indiferent de accelerările sau de obosirile ritmului. Iar necesitatea acestui ritm parcă dispare la un moment dat, fiind înlocuită de transformarea comediei negre în gravitate pură, în arătarea sinistrei goliciuni a întîlnirii cu răul şi cu monstruozitatea complicităţii generale la săvîrşirea răului.

Supremă formă de îndrăcire a umanului.

Iar trupa de actori de la Odeon are un farmec şi o prezenţă extrem de personale în acest spectacol. Cu toţi anii trecuţi peste unii dintre actori, cu toate acumulările de succese şi de eşecuri, cu toate experienţele mai mult sau mai puţin fericite pe care le-au traversat, actorii şi regizorul acestui spectacol reuşesc ceva foarte greu de spus în cuvinte. Există momente în care tensiunea devine atît de vie, încît ai senzaţia că eşti în cu totul alt timp. Eşti în faţa unei trupe de cabaret pe care se poate vedea umbra precarităţii condiţiei din afara scenei, dar care spune, cu disperare, cele mai crunte adevăruri. Imaginea aceea idealizată, a trupei de actori, cu tristeţea condiţiei şi fericirea meseriei, clişeul de care te loveşti des, dar care, în cazul de faţă, se transformă în ceva incredibil de viu. Locul şi timpul de aici şi de acum se şterg. Sau, dimpotrivă, devin mai prezente ca niciodată. Se întîmplă ceva extrem de rar şi de magic. Iar despre Ionel Mihăilescu, interpretul lui Arturo Ui – din respect pentru excepţionala performanţă pe care o face, din bucuria de a-i contempla sublima efemeritate a reuşitei – nu am să spun nimic. Aşa ceva trebuie văzut. Indiferent de rîndurile de faţă, sau de alte rînduri. Indiferent de opiniile oricăror observatori ai fenomenului. Fie ei mai culţi, fie mai desculţi.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Florentin ŢUCA

Un popă peste o damă şi doi aşi peste o lume

Irinei Federer

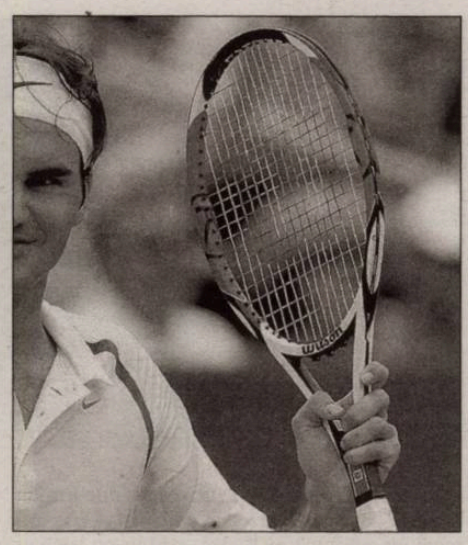

Dragi iubitori ai tenisului, dragi sîrbi şi scoţieni, dragă Horă, dragă Gabi şi Ştefan, dragă C.T. Popescu, am să vă rog, cu simpatie şi smerenie, să nu mă înţelegeţi greşit. Rogu-vă, fiţi îngăduitori cu bodogăneala şi exagerările mele şi cu ochii mei azvîrliţi peste cap de recenta finală a Open-ului australian.

Ştiu, de acord cu voi, Djokovic este astăzi cel mai tare, e un jucător formidabil şi mi-e drag de el, un fabulos luptător, un tip fain şi cu umor, un sportiv grozav care a meritat şi cupa australiană de duminică şi toate celelalte ale lui trofee de Grand Slam. De asemenea, Murray a făcut, recunosc, progrese extraordinare, joacă tot mai constant şi stă bine pe meterezele lui betonate cu ambiţie, perseverenţă şi saci de nisip. Doi sportivi de clasă: unul, regele actual al tenisului, celălalt, un machiavelic uneltitor aspirant la tron.

Atins de acest puseu metaforic ce mă face să-l numesc pe Nole „rege", constat însă că risc o blasfemie: nu cumva sportul ăsta avea şi are un alt împărat?... Ooo, da, alo, ce spui tu, străine?... Trebuie să mă repliez, dar decid s-o fac fără să-i retrag sîrbului titlul: el e rege, dar regele-popă, iar Mura – uneltitoarea muiere. Unul rege, altul damă, majori peste toţi valeţii, juveţii, ţongii şi simonii tenisului mondial.

Pentru mine, finala lor de duminică, neîndoielnic crîncenă şi nervoasă şi palpitantă, a fost mai degrabă expresia unui regret, oftat boscorodit ca-n faţa unui joc de cărţi cu-n pachet incomplet. O finală alta decît Federer-Nadal e un poker fără aşi: fără Roger şi Rafa, tenisul e mai dîrz, dar mai plăpînd, e mai tăios, dar mai nepercutant, e mai iute, dar mai puţin *spicy*. Un crîncen meci de sumo în care Djokovici s-a încruntat mai tare, şi-a azvîrlit sarea peste cap şi cruce şi l-a împins pe săracul Murray dincolo de limitele puterilor sale, teritoriu în care doar Ivan Lendl s-ar fi descurcat, probabil. Un meci care a semănat perfect cu un tenis pe calculator, jucat de doi băieţei, roboţi-siamezi, în costume negre amîndoi, cu lovituri de computer, lovituri retrovizoare în oglinda celuilalt.

Să nu mă înţelegeţi greşit, vă rog. Federer a fost bătut de Murray în semifinală pe bună dreptate, iar Nadal, pe bună dreptate, s-a înclinat de multe ori în ultima vreme în faţa lui Djoko-Django. Adevărat, dar adevărurile astea chiar nu contează. Nu contează nici măcar faptul că Roger are o privire arogantă sau că loveşte cu reverul demodat, în contra progresului tehnic. Ori că Rafa este la fel de încrîncenat ca roboţeii siamezi, joacă reverul cu două mîini şi cu două icnete, are ticuri ireverenţioase şi serveşte mulţumirile de final cu zîmbet infantil şi cu engleză de lemn.

Ceea ce merită notat, dragi prieteni, e că Roger şi Rafa sînt, împreună, o imensă bucurie: unici, inconfundabili chiar de s-ar îmbrăca la fel, frumoşi şi fabuloşi în expresia lor pe teren. Ei sînt, de fapt, inventatorii tenisului modern şi ai finalelor *thriller*. Rivalitatea lor este cea mai minunată din istoria tenisului, iar confruntările lor sînt revelionul prin care acest sport a trecut în noul mileniu. Şi, mai mult decît asta, ceea ce contează este că ei formează cuplul de dublu prin care tenisul învinge, în sfîrşit!, fotbalul, în faţa plebei care nu vrea să priceapă, iar de-ar pricepe, nu vrea să accepte. Ei sînt Real Madrid şi FC Barcelona, Boca Juniors şi River Plate laolaltă.

Ba nu, ei sînt Romeo şi Julieta, moşul şi baba care îmbucă iubirea cu viaţa şi tenisul cu lumea.

P.S. O las pe Irina mea să zică, în bocetele ei de după Roland Garros-urile trecute şi după Roland Garros-ul ce va să vie, care dintre cei doi e asul de treflă...

***Florentin Ţuca** este avocat, Managing Partner la Ţuca Zbîrcea & Asociaţii.*

un sport la Răsărit

Fotbal

Conform statisticilor Federaţiei Internaţionale de Fotbal, campionatul nostru (Liga 1) ar fi pe locul 15 în Europa. De ce stăm mai bine la fotbal decît la nivelul de trai?

Pentru că alţii sînt mai interesaţi de nivelul de trai decît de fotbal? Pentru că noi sîntem mai talentaţi la fotbal decît la nivelul de trai? Oricum, chestiunea e pur statistică, şi ar fi avut însemnătate dacă eram pe podium la fotbal comparativ cu poziţiile de retrogradare din clasamentul UE privitor la performanţele economice şi democratice. Dar la capitolul „minge" sîntem doar mediocri. Există ţări cu adevărat paradoxale, dacă n-am şti că una n-are a face cu cealaltă. Argentina vrăjea copiii şi adulţii planetei pe vremea cînd Junta ţinea ţara lui Kempes sub o cizmă bine lustruită. Fotbalul e sărac şi bogat, sublim şi nemernic, e aer pur şi sînge infestat, pariuri trucate şi gesturi nobile, umanitarism şi plicuri cu bani pe sub uşi de hoteluri. Fotbalul e o ţară aparte, o ţară imaginară în care Hagi poate fi în acelaşi timp rege şi preşedinte. O ţară care poate să bată Germania şi Anglia, pe Ajax şi pe Inter, proclamîndu-se ceea ce nu e. Şi, culmea, cei bătuţi s-ar putea să creadă această fantasmagorie. Aşa că e exact pe dos: fotbalul nu este despre nivelul de trai, ci despre nivelul de trăire.

Radu NAUM

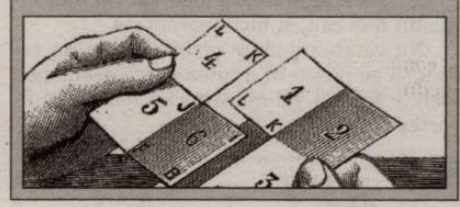

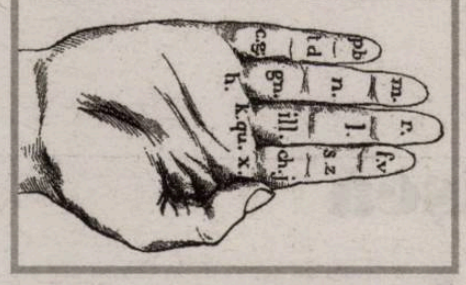

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

O limbă nouă: framericana

Este cunoscută alerta franceză din ultima sută de ani, generată de aşa-zisa „invazie" a americanismelor în limbile şi culturile Europei. Rezultatul l-a constituit o intervenţie juridică a guvernelor Franţei în lexicul uzual, menită să „protejeze" naţiunea de „contaminarea" cu „virusul" anglicizării. În 1986, preşedintele francez în exerciţiu, François Mitterrand, a declarat că „Franţa se află în război deschis cu anglo-saxona." Statisticile istorice îi confirmau din plin observaţia. Din 1911 funcţiona o Lege (franceză) împotriva adoptării termenilor străini în limbă, iar în 1970 fusese înfiinţată o Comisie a Terminologiilor, care controla draconic împrumuturile lingvistice (repudiindu-le). În 1975, se elaborează o lege de stat numită Menţinerea Purităţii Limbii Franceze, conform căreia preluarea „englezismelor" trebuie pedepsită cu amenzi usturătoare. Apoteotic, în 1984, Franţa creează Comisariatul General al Limbii Franceze, care introduce sancţiuni severe pentru presă şi diverse instituţii publice predispuse la „anglicizare". De asemenea, Academia Franceză întocmeşte anual liste de cuvinte *interzise* uzului şcolar, iar anumite regulamente de ordine interioară *nu permit* radioului şi televiziunilor difuzarea emisiunilor/spectacolelor/filmelor de producţie americană într-un procent mai mare de 40%. Nu îmi propun să revin acum asupra comediei lingvistice franceze, pînă la un punct singulare în lume, ci am vrut numai să vă reîmprospătez memoria în legătură cu un fenomen ce are puţine explicaţii raţionale.

Mai interesant mi se pare faptul că există un revers al medaliei – la fel de curios şi enigmatic –, reprezentat de fascinaţia extraordinară a americanilor pentru bătrîna civilizaţie franceză. Chiar dacă, în ultimele decenii, pe fondul unei ostilităţi tot mai vădite a Franţei faţă de Statele Unite, relaţiile politice s-au mai răcit, la nivelul omului obişnuit e în America un mare interes pentru urmaşii normanzilor medievali, interes învăluit într-o caldă şi nedisimulată simpatie. Americanii sînt renumiţi pentru „ignoranţa" lor geografică şi istorică şi, cu precădere, pentru indiferenţa cu care îşi asumă această, să zicem, „anomalie" identitară. Ei nu au decît cunoştinţe sumare despre naţiunile cu care, *volens nolens,* au intrat în contact istoric, şi par să nu fie deranjaţi semnificativ de situaţie. Îi ştiu pe nemţi, pe japonezi şi pe ruşi ca foşti inamici şi potenţiali competitori, au o idee despre englezi ca „fraţii lor de peste Atlantic", îi supraveghează discret pe cubanezi, ascultă poveştile italienilor cu Al Capone şi, mai nou, au învăţat să-i distingă pe arabi de restul lumii. În privinţa celorlalte personaje ale mapamondului, „cunoştinţele generale" ale americanilor pot deveni, la o inspecţie ceva mai riguroasă, eufemistic spus, „problematice". Nu acelaşi este însă, măcar în intenţie, statutul francezilor. Pe scurt, pentru americani, „cocoşii galici" sînt depozitarii unei culturi autentice, subtile şi fermecătoare. În imaginarul Lumii Noi, termenul „sofisticat" funcţionează ca echivalent al lexemului „francez". Rafinamentul însuşi s-a născut, în mintea yankeului elitist şi mediu, în patria vinurilor nobile şi a brînzei mucegăite.

Literaţii de peste Ocean îi citează, plini de respect, pe confraţii lor francezi, dînd astfel „greutate" propriilor idei. Studenţii visează să înveţe la Sorbona, nu pentru că nu ar avea excelente Universităţi acasă, ci pentru a fi *de bon ton*. Iubiţii vor să se căsătorească în Paris, negăsind nimic mai romantic decît La Tour Eiffel. Bucătarii americani aspiră să studieze doar şcoala franceză de gătit, cuvinte precum *chef, cuisine, hors d'oeuvre, coq au vin* ori *cordon bleu* fiind pentru ei sacre. Femeile din SUA poartă adesea nume franceze (Marie, Lysette, Lynette, Juliette, Jeanne, Anne, Simone ş.a.m.d.), ca semn de eleganţă şi distincţie. Hotelurile mari folosesc franceza ca limba „a doua", pentru a colora, uşor snob, oferta turistică. O singură problemă apare aici. În ciuda fascinaţiei lor oneste pentru Franţa, americanii învaţă incredibil de greu limba franceză, iar atunci cînd o învaţă, nu reuşesc să nu o pocească iremediabil. Am fost uimit să observ în America distorsiuni tenebroase ale muzicalei limbi franceze, şi nu mă gîndesc la clasicele de acum *cherchez la femme* (expresie pronunţată de americani „cerce la fem") ori *déjà vu* (articulată de yankei, graţios, drept „dejavu"). Nu mă gîndesc nici măcar la amuzantele „americanizări" ale unor vechi denumiri franţuzeşti. Am auzit peste Ocean lucruri mult mai grave, ce ar putea fi catalogate ca fiind parte dintr-o nouă limbă – postmodernă, postindustrială etc. –, cu numele struţocămilesc de „framericană".

De pildă, un profesor universitar de teorie critică îi zicea lui Georges Bataille – „Giorgi Batal", făcîndu-mă, instantaneu, să mă gîndesc la berbecuţii noştri băştinaşi, încă neiniţiaţi în misterele zeului Amor. Lui Georges Poulet îi spunea, pur şi simplu, „Giorgi Pulit", nemaifăcîndu-mă să mă gîndesc la nimic, dintr-o elementară şi inevitabilă pudoare. Recent, am dat – pe MGM – peste un film mai vechi, cu Jodie Foster, unde un grup de copii cînta, cu entuziasm, veselul cîntecel francez „Frère Jacques, Frère Jacques / Dormez-vous, dormez-vous? / Sonnez les matines, sonnez les matines / Ding, dang, dong / Ding, dang, dong." Am ascultat cu mare atenţie, urechea nu m-a înşelat. În varianta americană, cîntecul devenise: „Freră Geckă, freră Geckă / Domi-bu, domi-bu? / Songă le matingă, songă le matingă / Dingă, dong, / Dingă, dong." Prin urmare, dragii mei americani, deşi nu voi înceta niciodată să vă iubesc enorm, nu mă pot abţine să nu vă întreb, uneori, prietenește: *Domi-bu?*

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

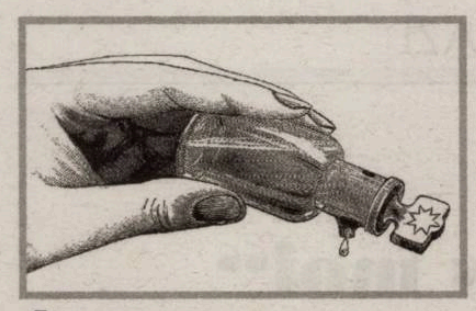

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Redundanţi şi suprimaţi

Într-o discuţie, altminteri foarte interesantă, despre contextul istoric al unirii din 24 ianuarie 1859, prezentatoarea unei emisiuni de televiziune îl întreba pe istoricul invitat dacă nu cumva Alexandru I. Cuza devenise, la vremea lui, *redundant*. Nu părea să fie vorba despre repetitivitatea ideilor sau a discursului fostului domnitor – ci despre statutul său instituţional. Preluat din jargonul politico-economic al actualităţii, termenul *redundant* ajungea să fie aplicat şi trecutului. Nu e vorba de vreo extindere semantică accidentală, ci, ca de atîtea alte ori, de copierea unui nou sens din engleză, de grefarea acestuia pe un cuvînt deja intrat în limbă. E drept că termenul românesc *redundant*, folosit cu referire la mesaje, la texte, provine în primul rînd (dacă ne ghidăm după formă, aşa cum o fac mai multe dicţionare curente, ca DEX-ul) chiar din engleză. Pe lîngă sensul obişnuit („repetitiv", „inutil"), englezescul *redundant* (preluat de fapt din latină) a căpătat sensuri specifice vieţii economice, mai ales schimbărilor de pe piaţa muncii. De la caracterizarea unor *produse* sau *calificări (redundante* atunci cînd le dublează inutil pe altele deja existente), *redundant* a glisat asupra persoanelor. *Redundant workers* („lucrător redundant" e o sintagmă cu foarte puţine atestări în Internet – în documente de pe site-urile ier.ro, fmi.ro –, şi pe care sper că nu o popularizez aici) sînt cei care practică profesii devenite inutile sau care dublează, excedentar, munca altora. În documentele Uniunii Europene, formula nu apare atît în texte juridice, cît mai ales în ştiri şi comunicate de presă, în care sînt denumiţi „redundanţi" nu doar cei susceptibili de eliminare, ci chiar persoanele deja concediate. Sensul e cuprins în dicţionarele moderne ale limbii engleze, unde se precizează că e mai ales britanic *(The Concise Oxford Dictionary*, 1999, merriam-webster.com etc.). Două ştiri redactate în engleză, de pe site-ul europarl.europa.eu, vorbesc de măsurile luate pentru a ameliora situaţia unor *redundant workers* – sintagmă tradusă în franceză prin „travailleurs *licenciés*" şi „*chômeurs*". Textele în cauză nu au şi versiuni în română, dar e de aşteptat ca traducătorii avizaţi să evite, pe cît posibil, un calcul rebarbativ. De altfel, pe un foarte bun site al traducătorilor (proz .com), pentru sensul lărgit al lui *redundant* se propuneau, încă de acum un deceniu, soluţii foarte corecte: „(personal) propus pentru disponibilizare", „(personal) în exces", „trimis în şomaj" etc.

Grija de care dau dovadă traducătorii profesionişti nu se regăseşte, din păcate, în transpunerile grăbite ale comunicării jurnalistice. Ştirile agenţiilor de presă, declaraţiile unor oficialităţi sînt traduse fără mari scrupule, permiţînd pătrunderea nestingherită a noilor extinderi de sens: „«Este un fond anume creat pentru muncitorii care devin *redundanţi* ca urmare a schimbărilor survenite în structura comerţului mondial sau a crizei economice şi financiare», a declarat, joi, pentru MEDIAFAX, Cristina Arigho, purtător de cuvînt pe probleme de muncă şi afaceri sociale al CE" (mediafax.ro, 29.09. 2011, text reluat de business24.ro şi de alte site-uri şi publicaţii); „În opinia expertului, Serbia va fi nevoită să îngheţe pensiile şi poate chiar să le reducă, să îngheţe salariile din sectorul public. O altă măsură ar fi disponibilizarea salariaţilor *redundanţi* şi privatizarea companiei naţionale de telecomunicaţii" (cotidianul.ro, 19.05.2012). Şi abstractul *redundanţă* capătă sensuri lărgite, într-un jargon tot mai obscur: „*Redundanţa* şi marginalizarea sau excluziunea socială sînt mai mult decît o formă a *mobilităţii descendente*" *(Jurnalul naţional*, 19.11.2009).

Modificările semantice ale termenului englezesc *redundant* sînt explicabile prin metonimie (trecerea de la caracterizarea ocupaţiei la cea a persoanei, de la acţiune la agent) şi mai ales prin tiparul stilistic şi cultural al eufemismului. Concedierea e una dintre cele mai tipice situaţii neplăcute, pentru care limbajul politic şi jurnalistic caută denumiri eufemistice, care să-i elimine sau măcar să-i reducă din conotaţiile negative. În română *concedierea* sau (mai rar) *licenţierea, trimiterea în şomaj* (colocvial *darea afară, punerea pe liber)* au fost înlocuite în primul rînd de *disponibilizare*, în mai mică măsură de *restructurare*. Istoria e mai veche şi ne aminteşte de *suprimarea* junelui Lae Popescu („l-a suplimatără; cu o sută cinzeci de lei a lui o să se procopsească statul! În maţe să le stea ăi o sută cinzeci de franci! L-a suplimatără, că l-a-nsemnat Ampotrofagu, suplima-le-ar Dumnezeu luminiţile ochişorilor din cap..."). Succesul lui *disponibilizat* provine din asocierea cu noţiuni pozitive *(disponibil, disponibilitate);* conotaţiile favorabile nu anulează însă conţinutul obiectiv, care transformă destul de repede eufemismele în termeni neutri şi chiar negativi.

Nu cred că *redundant* are şanse să devină un eufemism valabil în română: dincolo de şocul semantic al apariţiei lui în noile contexte, scenariul pe care îl aduce e dintru început unul profund antipatic: cuiva poate să îi surîdă ipostaza (utopică) de ins disponibil pentru noi experienţe, dar nimănui nu-i place să se considere repetitiv, inutil, suprimabil fără pierderi.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

ready made

„O staţiune de decuscutare este aceea unde sămânţa de trifoi sau lucernă se curăţă de toate corpurile străine, de sămînţele de cuscută şi de alte plante. Maşinele trebuitoare unei astfel de staţiuni sunt: vânturătoarele sau precurăţitoarele, maşinele cu site de mătase, trioarele, masa de sortat ş.a. care slujesc la curăţirea zisă pe cale mecanică şi maşina electromagnetică cu con de politură (lustruit) şi cu un *exhaustor* (vânt mare), care slujesc la curăţirea mai amănunţită a sămînţelor de trifoi sau lucernă."

Drumul nou,
foaie de popularizare agricolă,
Anul II, Nr. 21, 15 Noembrie 1932

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cică „moldovenii-s moi“

– iată un clișeu bleg –

În clasica sa carte despre *Psihologia poporului român,* D. Drăghicescu spune că, dintre zonele locuite de români, în Moldova s-ar regăsi „mai pronunțată“ o „notă pasivă, resemnată“ a locuitorilor. El contrapune pe moldoveni oltenilor – pe care-i considera mai iuți, mai *revoluționari* – și dă ca exemplu revoluțiile de la 1821 și 1848, care ambele au avut ceva sevă oltenească în ele (prin Tudor Vladimirescu, respectiv Gheorghe Magheru).

Ideea *moliciunii* moldovenilor e mai veche decît Drăghicescu și, ulterior, i-a supraviețuit foarte bine. Doar că, la drept vorbind, există ceva hibe în această narațiune – mai bine spus, în acest clișeu. În primul rînd că există – în volumul lui Drăghicescu – un detaliu ce multora le scapă: cartea apărea fix în anul 1907! A vorbi, în 1907, despre *pasivitatea* moldovenilor e puțin bizar: de la sfîrșitul lui februarie acel an, țăranii din județele Dorohoi și Iași au pus mîna pe furci și-au dat naștere celei mai reale crize din lumea satului românesc al secolului XX (comparabilă poate cu răscoalele locale împotriva cooperativizării comuniste – dar despre care avem puține date). Pînă a ajunge în Muntenia și Oltenia, răscoala de la 1907 de-acolo a plecat – de la moldoveni. Mi se pot replica multe: că răsculații nu s-au ridicat împotriva boierilor, ci împotriva arendașilor; că Rusia țaristă și-o fi băgat și ea coada (ceea ce e plauzibil, dar nu determinant). Oricum ar fi, moldovenii de rînd n-au prea fost *resemnați* în 1907.

În anii '20 ai secolului trecut, tot de la Iași s-a răsfrînt spre țară unul dintre cele mai atipice personaje publice ale României secolului XX: Corneliu Zelea Codreanu. A fost el un criminal mistic, dar a fost totodată și unul dintre cei mai charismatici lideri din istoria politicii noastre (și mă văd obligat să spun că n-am avut mulți de acest calibru – din fericire!). La cît de varză e politica noastră azi, să ne rugăm la toți sfinții ca un „apostol“ cu ceva din charisma lui C.Z. Codreanu să nu apară – pentru că de-abia atunci ne-am da seama cît de benign este Dan Diaconescu. După ce a copilărit prin pădurile (Dobrina?) de lîngă Iași, C.Z.C. a ajuns în 1925 să fie judecat (și achitat) în orașul Drobeta Turnu Severin – rar un român (iarăși spun: din fericire!) care să fi avut atîția *fani* prin toate provinciile românești!

Da, moldovenii au cel mai mare mall *din România!*

Fără ca probabil să-și dea seama, moldovenii și oltenii se află într-o concretă complicitate în istoria noastră din ultima jumătate a secolului trecut: nu numai că ei furnizează eroii celor mai multe bancuri (pe bune: ce-ar fi bancurile noastre fără olteni și moldoveni?!), dar tot ei au și dat față *la vîrf* regimului comunist ca atare: un moldovean (Gh. Gheorghiu-Dej) și un oltean (N. Ceaușescu) sînt cei care au gestionat România sub seceră și ciocan. Și, dacă este să mă întrebați pe mine, aș spune că – dintre cei doi – cel mai machiavelic, mai sanguinar, mai răzbunător, mai bizantin și mai parșiv n-a fost Ceaușescu, ci (deloc *pasivul* sau *resemnatul)* Gheorghiu-Dej.

V-am oferit toată această introducere doar pentru a vă spune că recent am ajuns la Iași și – printre ceva lansări de carte și conferințe – am văzut și cel mai nou mall al urbei, care se cheamă *Pallas*. E impresionant. Nu numai că e cel mai mare din țară (dat fiind că-l cunosc bine și pe cel din Timișoara, mi se părea greu de imaginat unul mai mare!), dar tare mă tem că fidelii clienți para-mondeni ai mall-ului bucureștean Băneasa se vor zgîria pe ochi dacă vor afla ce cuconet, domnișoret, flăcăiendri și firme zburdă pe-acolo! Amplasat în spatele Palatului Culturii (ctitorie a anilor '20 ai secolului trecut), noul mall dă un nou contur și o nouă *adîncime* întregii zone. Nu mă pricep la arhitectură & peisagistică, dar modesta mea opinie de vizitator a fost că Palatul Culturii este acum mai valorizat ca niciodată – culmea, printr-un mall nou! Ei bine, de aici începe o altă poveste: semn că moldovenii nu-s deloc *pasivi* și cu-atît mai puțin *resemnați,* în jurul acestei construcții s-a iscat și ceva scandal, ale cărui ecouri le găsiți și-n presa națională. Problema este că mai multe firme aveau proiecte concurente pentru aceeași arie. N-a izbîndit decît una. Acuzele (fondate-nefondate, nu e treaba acestui text) au curs lanț și cred că vor mai curge. În răstimp, ieșencele & ieșenii (plus toți moldovenii di'mprejur și oaspeții de rigoare – precum *mărimile* de la București care-au venit pentru sărbătoarea din 24 ianuarie a.c.) își sorb cafelele și-și taie fripturile într-una dintre cele mai interesante construcții din România de azi.

Așadar, cred că-și asumă un risc cei care îi iau pe moldoveni drept *pasivi* și *resemnați* – pentru că nimeni, la drept vorbind, nu prea știe ce se ascunde sub vorba lor îndulcită de-un atît de tandru accent!

Adrian Cioroianu *este decan al Facultății de Istorie, Universitatea București. Printre cele mai recente cărți publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Plagiatul ca armă „nobilă“ în mîna mediocrității

Lipsa unor măsuri ferme cu privire la plagiat și mai ales degringolada valorilor din viața noastră de zi cu zi dau șansă mediocrității să urce pe culmile succesului și să fie venerată ca lucrul cel mai de căpătîi al nației noastre. Într-o tristă zi de ianuarie (17.01.2013), am dat peste un articol pe Ziare.com. Am citit și m-am indignat. Am vrut să aflu mai mult și am dat de același articol pe *Evenimentul Zilei,* sub numele unui oarecare ziarist, luat, cu punct și virgulă, de la un alt anonim mediocru de prin *Ziarul de Iași.* Să arunci cu noroi în cineva doar pentru că ți-e lene să alergi după un subiect sau să deschizi Internetul și să afli unde este adevărul – mi se pare o lipsă de profesionalism crasă, specifică, de altminteri, tagmei jurnaliștilor de astăzi. Adică e „plagiat“, e „Academie“, e de mine, și-o fi zis jurnalistul ăsta. Dar atîta josnicie, zău că nu mi-a fost dat să întîlnesc. Înainte ca instanța să se pronunțe, fără nici un fel de cercetare – sub pretextul unor presupuse fapte, cum se poartă pe la noi –, impostura a fost lăsată să se rostogolească prin tîrgul Ieșilor, pentru a lua apoi drumul Bucureștilor, cu ajutorul altor „profesioniști“ leneși.

Despre ce este vorba? Las la o parte neconcordanțele din text cu identitatea reală a personajelor, a volumelor, a informației transmise, și mă opresc doar asupra subiectului: „plagiat“. Nu știu cine este „venerabilul medievist Dumitru Agache“, cum este catalogat cu emfază, pentru a da greutate acuzelor sale (și personaj principal în acest caz), deși lucrez în domeniul editării de documente, de ceva vreme. N-am auzit de el nici măcar ca istoric, măcar unul mic, ceva să fi rămas și să ne amintească de indiscutabila calitate de „medievist“ a domnului Agache, deși bat bibliotecile de mai bine de un deceniu. Am aflat mai multe lucruri din prefața la volumul *Documenta Romaniae Historica,* seria A, XXVII, Editura Academiei Române, București, 2005, volum acuzat, de altminteri. Acolo, prefațatorul volumului, Petronel Zahariuc, amintește că Dumitru Agache – angajat cu contract de muncă în cadrul unei lucrări de plan pe anul 1986, pentru care a fost plătit de Institutul de Istorie „A. D. Xenopol“, Academia Română – a transcris 70 de documente românești. Calitatea „brută“ a acestor transcrieri n-a permis includerea lor în volum. Același lucru s-a întîmplat și pentru volumul următor. Cu alte cuvinte, Dumitru Agache a fost plătit încă din 1986 de statul socialist, pentru un lucru făcut cam de mîntuială. Nefiind decît un angajat, ca mulți alții, n-a dus lucrarea la bun sfîrșit prin publicare, dar cum era de rușine să se spună asta în cercetarea academică comunistă, ea a fost receptată, cu imposibilitatea de a fi publicată.

Orgoliile mediocrităților umbresc valoarea unor oameni.

Or, dacă nu-l știu pe Dumitru Agache, îl cunosc bine pe profesorul Petronel Zahariuc, decanul Facultății de Istorie din Iași. Petronel Zahariuc este înainte de toate un om de o probitate morală fără nici o putință de tăgadă. Apoi, este un cercetător de foarte bună calitate, iar cărțile și studiile lui stau mărturie. O simplă căutare pe Internet oferă informații despre munca și pasiunea sa pentru istoria secolului al XVII-lea. De ani buni, strînge și publică documentele „ascunse“ în muntele Athos. Lucrarea sa dedicată domniei lui Gheorghe Vodă Ștefan a fost premiată de Academia Română. Cunoașterea temeinică a paleografiilor slave și chirilice, erudiția și acribia au fost calitățile care l-au făcut pe Alexandru Zub – membru al Academiei Române și, în 2002, director al Institutului „A. D. Xenopol“ – să-i dea pe mînă colecția, moartă pînă atunci, și (sau mai ales) din cauza unor „cercetători“ ca Dumitru Agache, rugîndu-l să-i ofere continuitatea de care avea nevoie. „Am preluat «bolovanul sisific» dorind să-l ducem pînă la capătul drumului, adică în tipografie“, scria Petronel Zahariuc în 2005, explicînd pe înțelesul tuturor soarta și avatarurile acestei colecții. Acuzat este și Silviu Văcaru, legat parcă, prin cercetarea pe care o face, de soarta diecilor mici și anonimi de prin cancelariile domnești (carte apărută în 2006, la Editura Junimea), dar și tinerii cercetători Marius și Cătălina Chelcu, preocupați, prin studiile lor, tot de lumea asta necunoscută și insidioasă a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea.

„Venerabilul medievist Dumitru Agache“ a avut, după părerea mea, șansa și timpul necesar să-și publice „opera“, că doar trecură vreo două decenii. Ar fi fost însă nevoie de referenți care să vorbească de calitatea acestei opere – adică să spună dacă transcrierile după documentele de arhivă din perioada 1643-1646 sînt ceea ce ar trebui să fie – de aprobarea unor consilii științifice ale institutului, de acceptul de la forurile academice și de la colegiul de redacție al Editurii Academiei, cu cesionarea drepturilor de autor, dat fiind redactarea lor ca normă de plan. Căci, oameni buni, astfel de instrumente de lucru – DRH, cum sînt îndeobște numite –, opere anonime, la care lucrez și eu, printre altele, ajung pe rafturile dumneavoastră după ce au trecut printr-o serie de controale de calitate. Dacă Dumitru Agache are de cerut daune, ar trebui să acționeze în judecată fostul său loc de muncă, Academia Română, sub patronajul căreia au apărut volumele incriminate, cea care l-a plătit decenii fără să-i ceară mare lucru în schimb. Mă tem însă că, luat la bani mărunți, cercetătorul nostru ar da din colț în colț... Între timp însă, orgoliile mediocrităților umbresc valoarea unor oameni, vinovați doar că și-au făcut meseria așa cum trebuie.

Cît despre așa-zisul profesionalism al unor jurnaliști... ar trebui poate să plătească prin munca la aceste volume, transcriind zi de zi documente, în folosul comunității. Ar ajunge prin biblioteci și arhive, și zău că le-ar pieri cheful de lene și impostură.

P.S. Lipsa unei reacții prompte și eficiente din partea Academiei Române mă face să constat cu tristețe că nu s-a trezit încă din șocul modernității. Deși afirmă sus și tare că DRH este proiect național, nu prea știe să-l cinstească așa cum se cuvine.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În șalvari și cu șiștic. Biserică, sexualitate și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea.

După 20 de ani

Cei 20 de ani trăiţi în redacţia şi paginile Dilemei *au fost cei mai voioşi şi excentrici din viaţa mea de bucureştean european, de nuvelist în fond şi extrem-centrist în humor. În spiritul vremurilor noastre care fac din orice rugă un autodenunţ, luaţi această confesiune ca pe o notă informativă. Trăiască deci concizia, cu toate dilemele ei neintimidate de persecuţia la care sînt supuse zilnic!*

Radu COSAŞU

argument

O dată la 20 de ani

Primul număr al *Dilemei* a avut drept temă „Catastrofa". Sau, mai exact, „Catastrofa la români". Căci, la multe dintre temele de atunci sau de mai tîrziu, adăugam „...la români", chiar dacă nu apărea în titlul pus pe prima pagină. Atunci, la primul număr, în jurul nostru pluteau tot felul de declamări, pe tonuri dramatice, despre „catastrofa" în care se găsea ţărişoara – alegerile fuseseră cîştigate iar de „neocomunişti", eram „ultima ţară din Europa", „departe de lumea civilizată", economia mergea prost, cultura era muribundă, poporul n-avea spirit civic (căci doar de-aia votase „catastrofal"!), pe deasupra mai era şi „minţit cu televizorul". Într-un asemenea context, un grup de oameni suspect de binedispuşi şi-a permis să ia un pic în răspăr obsesia momentului şi a ieşit un fel de dosar în care „catastrofa" părea, totuşi, suportabilă. Cam aşa îmi amintesc eu, pe scurt, atmosfera în care, în ianuarie 1993, a apărut primul număr din *Dilema*.

După 20 de ani, ca să nu cad în bătrînicioase evocări ale glorioaselor începuturi, mă uit în jur şi observ – tot pe scurt – că unele lamentaţiuni au rămas aproximativ la fel, chiar dacă par să se fi schimbat pe ici, pe colo, şi anume în punctele esenţiale. Acum, în jurul nostru se deplînge prostirea poporului cu televizorul, dar într-un mod „pluralist" (căci nu mai aveam doar o televiziune, ca în 1993); chestia cu „ultimii din Europa" a rămas, dar astă-vară s-a îmbogăţit cu varianta „o să fim daţi afară din Europa"; după ce „ăştia" au cîştigat alegerile, am auzit şi citit de multe ori întrebarea retorică „ce ne facem?", pusă pe un ton fatalist ori spăimos, ca şi cum ar fi urmat arestări în miez de noapte ale „duşmanilor regimului"; economia merge tot prost, pe deasupra mai e şi criză mondială; cultura îşi vede de ale ei (iar faţă de acum două decenii s-a petrecut o mare schimbare – *există* pe harta culturală a lumii), dar se mai găsesc destui care să-i deplîngă soarta şi să spună că ne-am „becalizat", „manelizat" ş.a.m.d.

Într-un asemenea context, un grup de oameni (în continuare) suspect de binedispuşi vă propune un fel de auto-antologie a *Dilemei*. Grupul nu mai e cel din 1993, dar buna dispoziţie s-a transmis. Fiecare membru al redacţiei de azi şi-a selectat un articol propriu care îi place sau îl reprezintă. Am adăugat cîte un text al celor care au alcătuit grupul iniţial al redacţiei. Dacă am surprins sau nu astfel „spiritul *Dilemei*" vor hotărî cititorii. Următoarea antologie de acest fel e programată peste 20 de ani. Dacă, bineînţeles, vom reuşi să trecem şi peste următoarele catastrofe care se anunţă... (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

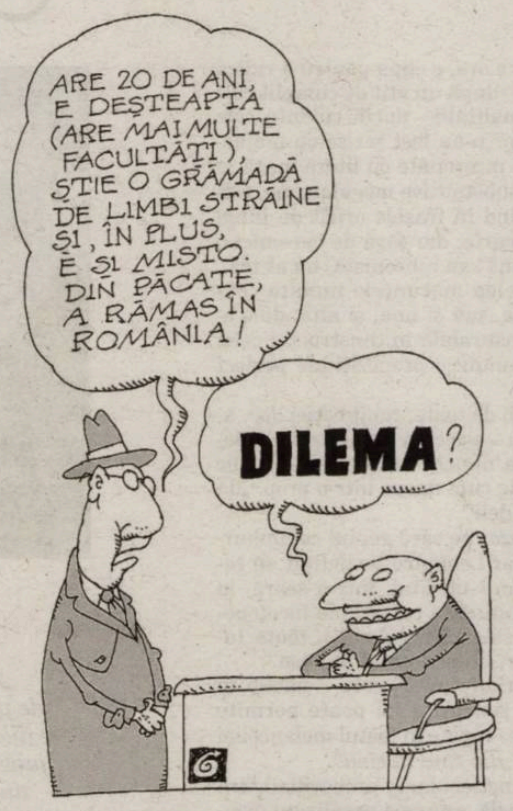

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 31 ianuarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Andrei PLEŞU

Despre iubirile fericite

Se vorbeşte foarte mult despre iubire. Cu o unanimitate uneori suspectă. Toţi sînt de acord că iubirea e un lucru (foarte) mare, că e rostul şi încununarea oricărei vieţi, că rotunjeşte şi justifică totul. Toţi ştiu citate celebre, poveşti de dragoste celebre, toţi recită, la o adică, capitolul 13 din prima epistolă către Corinteni, sau, dacă sînt mai „umblaţi", pasajul din Paradisul lui Dante despre amorul care *„move il sol e l'altre stelle"*. Cînd se vorbeşte despre iubire, îmbujorarea lirică şi surîsul sublim sînt de rigoare. Problema este că mai toţi, oricîtă literatură, filozofie şi mistică ar invoca, se gîndesc, în fond, la cîte o poveste romantică de tinereţe, la Mărioara sau la Ionică, la o trăire privată, parcursă exoftalmic, în transă.

Pînă la un punct, e normal să fie aşa. Fără experienţa nemijlocită a îndrăgostirii, fără episodul, uneori lunatec, al pierderii de sine în silueta celuilalt, iubirea rămîne o abstracţiune. Accesul direct la „amorul sacru" e rar. Abordabil şi distribuit „democratic" e „amorul profan": afectul imediat, incendiul lăuntric, inflamaţia dulce a minţii şi a corpului. Nu se poate delimita pieziş între *eros* şi *agapé*. În firea ambiguă a omului „căzut", ele se întrepătrund euforic, uneori primejdios, alteori în chip salutar.

Şi totuşi, *idolatria* iubirii, retorica facilă a unei siropoase giugiuleli cosmice nu sînt de natură să lămurească nici termenul, nici trăirea în sine. Din cînd în cînd măcar, trebuie să vorbim despre iubire „la rece", oricît de mult am leza, prin asta, „tribul" patetic al Emmei Bovary. Din cînd în cînd, trebuie să punem la îndoială gata-făcutul temei, poncifele ei şi chiar febrele proprii.

O primă tentativă de eliberare din plasa subînţelesurilor de duzină ar putea fi demontarea unui binom care parazitează de secole – a demonstrat-o Denis de Rougemont – spiritul european: binomul *iubire-dramă*. Cultura europeană a creat, într-adevăr, de la Tristan şi Isolda încoace, un model erotic destrămător: iubirea e pasiune, deci suferinţă, deci *nefericire*. Ea se asociază cu irealizabilul şi, în cele din urmă, cu moartea. În termenii lui de Rougemont, „iubirea fericită nu are istorie". E anonimă şi mută. „Vocale", memorabile, exemplare sînt marile eşecuri amoroase, neîmplinirea, imposibilul.

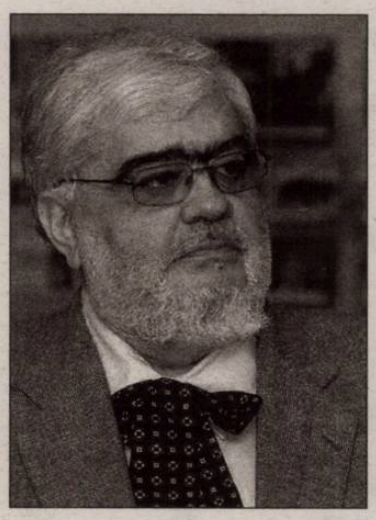

„Am trăit decenii întregi sub blestemul dilemei «din care nu se poate ieşi». Şi am plătit scump, în decembrie 1989, capacitatea noastră de a amîna. Nu cumva ne expunem, astăzi, riscului opus?"

ANDREI PLEŞU

Mitul acesta, care are înălţimile sale literare, dar şi trivialităţile sale caragialeşti (Miţa Baston, „singură şi ambetată") continuă să fie un reper al multor poveşti de iubire. Împotriva lui, ar fi de reflectat dacă nu cumva iubirea *adevărată* nu se califică drept „adevărată" tocmai în măsura în care provoacă fericirea protagoniştilor, în măsura în care e resimţită ca o împlinire fără breşă, fără sincope, regrete şi amărăciuni. Iubirea adevărată e o experienţă a bucuriei împărtăşite şi ea iradiază, ca atare, în întregul spaţiu din jurul său. Evident, nu am în vedere placiditatea bovină a unei nesimţiri în doi, nu cred în utopia unei exaltări de fiecare clipă sau în convieţuirea paradisiacă, în care totul e roz, adorabil, ireproşabil. Vreau doar să spun că dacă o întîlnire de dragoste devine prea complicată, dacă emoţia, farmecul şi plăcerea se umplu, dintr-un motiv sau altul, de cearcăne, ceva în măruntaiele acestei întîlniri e pe cale de a se deteriora. De asemenea, dacă frumuseţea întîlnirii se cuplează cu nefericirea masivă a altora. O mare iubire care sfîrşeşte prin a ruina cariere, caractere, vieţi e o iubire mai curînd strîmbă şi are puţine şanse de *happy end*.

Sintagme de tipul „sînt îndrăgostit fără speranţă", „sînt îndrăgostit şi mă simt vinovat", „sînt îndrăgostit şi nu mai sînt bun de nimic" n-au ce căuta în vocabularul iubirii. Iubirea adevărată e creatoare, mobilizatoare, restauratoare. E tonică, simplă, vitală. Amărăciunile, neîncrederea, infernul geloziei, suspiciunile mărunte, spaima de viitor şi tot alaiul de indispoziţii cotidiene care confiscă uneori, inflaţionar, viaţa cuplului sînt preliminarii şi semne ale ratării. Iubirea fericită este, dimpotrivă, un corelativ al *reuşitei* umane, o binecuvîntare care îmbogăţeşte şi înfrumuseţează inventarul destinului pămîntesc. Fericirea se multiplică atunci cînd e atentă la fericirea partenerului, iar fericirea cuplului aşază asupra întregii comunităţi un cer mai curat şi mai hrănitor.

Ştiu foarte bine că descrierea de mai sus nu se potriveşte tuturor iubirilor, că iubirile fericite nu se întîlnesc pe toate drumurile (deşi sînt sigur că ele sînt mai numeroase decît ne închipuim). Dar iubirile nefericite ar trebui şterse din registrul iubirii: admit că ele sînt curente, aproape inevitabile şi că îşi au nimbul lor de tragism şi de respectabilitate. Nu sînt însă iubiri adevărate: sînt doar teribile probe existenţiale, provocări tainice ale sorţii, materie primă pentru o eventuală soluţie de înţelepciune. Iubirea adevărată e fericire pe termen lung, sau nu e deloc. Aşa ceva nu există? Bine. Atunci nu există iubire adevărată.

(Dilema veche,
nr. 331, 17 iunie 2010)

Radu COSAŞU

Odă

Evremea, e ora, e clipa pentru a ridica în slăvi – după un atît de cumplit cult al personalităţii – micile cuvinte, cele care în viaţa lor n-au fost scrise cu majuscule, niciodată încoronate cu literă mare în cap, cu atîtea substantive megalomane, totdeauna furnicînd în frazele oricît de lungi sau oricît de scurte, dar fără de care nici o frază (proustiană sau rebrenistă) nu ar trăi, cuvinţelele acelea mărunţele numite conjuncţii, adverbe, sau şi una, şi alta, de o energie incomensurabilă în construcţia celei mai dificile minuni: o propoziţiune perfect gramaticală.

Slavă, întîi de toate, conjuncţiei *dar*, aceea care – aşa cum Gombrowicz a descris-o ca nimeni altul şi nu e nimic de adăugat – de cum apare într-o prop. „dă viaţă imediat ideii".

Slavă lui *însă*, pe care geniul calamburghez al lui Oscar Lemnaru l-a definit, în raportul său cu *dar*-ul vital, într-o seară, la Mogoşoaia, spunîndu-i cuiva bine încoţopenit în trufiile sale: „Dragul meu, toată lumea are un *dar*, dumneata ai un *însă*."

Slavă adverbului *cînd*, care – nabab în bogăţia sa de sensuri – îşi poate permite chiar luxul să se repete în fastul melancoliei produse de un *„din cînd în cînd"*.

Slavă conjuncţiei (dar şi prepoziţiei) *fără* – aceea care ne dă, aproape paralizant, conştiinţa limitelor şi a micimilor în care ne zbatem, strălucindu-mi de mult, din copilărie, într-un titlu sfîşietor ca „Fără familie".

Slavă conjuncţiei *totuşi*, o minunăţie – în logica unui gînd – de importanţa oxigenului pentru plămîni.

Slavă conjuncţiei *dacă* – teribila, înfricoşătoarea, sublima, singura, probabil, care acceptă să apară însoţită de vocativul unui *o*, „o, dacă..." pentru a-şi îmblînzi cît de cît cruzimea cu care lucrează, peste tot, dar mai ales, în fotbal – pasiunea naţională.

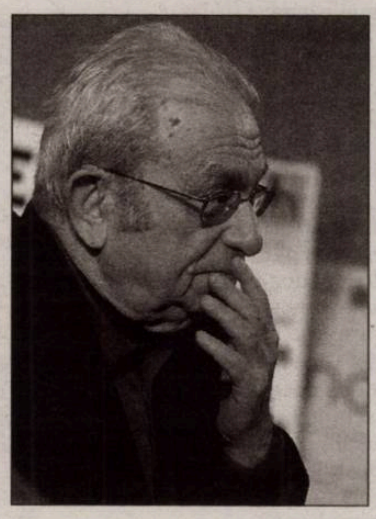

„Noi nu spunem, cotropiţi de palori metafizice, că totul e dilemă, că nimeni nu poate judeca pe nimeni şi că nimic nu se poate afirma, în chip limpede, despre nimic."

ANDREI PLEŞU

Slavă conjuncţiei *deşi*, aceea care năzuieşte aproape eroic la o schimbare, la o inflexiune în diagnosticele şi concluziile fără de speranţă.

Slavă adverbului *deja*, care – oricît a fost de batjocorit ca o „vorbă venită de la jidani", deşi *Larousse*-ul precizează că vine din franceza veche *(des ja)* – deţine cea mai vibrantă melodie pentru a exprima trecerea timpului.

Slavă prepoziţiei *după*, care se ţine de mine şi de creionul meu enervîndu-mă la culme, eu încercînd s-o alung precum Charlot, un cîine de pripas, dar ea nu şi nu, dovedindu-se de neînlocuit cu o insistenţă, aş zice, feminină.

Slavă lui chiar *– după simţurile creionului meu, cel mai energizant dintre adverbe.*

Slavă adverbului *tocmai*, cel care ne dă iluzia – dragă neamului nostru – că putem ocoli, pe româneşte, tot ce-i precis şi exact în străineză (o nouă viaţă şi o veselă muzicalitate dîndu-i regionalismul *tomnai* în dicţia atroce a ultimului nostru dictator).

Slavă adverbului (dar şi conjuncţiei) *cum*, capabil să procreeze în complicatul *precum* şi în inefabilul *cumva*.

Slavă adverbului *atunci*, care de cîte ori se impune o face cu vigoarea unui piton de oţel înfipt în roca muntelui necunoscut pe care-l urcăm, frază cu frază; nu te poţi juca nevinovat cu *atunci* şi, mai ales, cu *atunci cînd...*

Slavă adverbului *doar*, de o senzualitate indicibilă cînd, lipindu-se de *fără*, se coleză şi cu „poate", dîndu-ne acea erecţie a siguranţei de sine în „fără doar şi poate".

Slavă lui *chiar* – după simţurile creionului meu, cel mai energizant dintre adverbe.

Slavă conjuncţiei *ci*, singura pe măsura forţei vitale din *dar*, cu aspectul ei de vrăbiuţă în jungla oricărei fraze, degajînd însă, cu piuitul ei, energia unor adversative cu care inteligenţa înfruntă tot ceea ce prostia, cît un dinosaur, confundă.

Slavă adverbului (şi conjuncţiei) *decît*, fără de care nu putem stabili nimic pe lumea asta.

Slavă adverbului de o mîndră concizie *aşa*, care, totuşi, în frivolitatea lui, precum atîţia preşedinţi şi şefi dornici să se audă cît mai des, îşi îngăduie a se compromite prin aproximaţia dintr-un *aşa şi aşa;* dar omul îşi revine – căci care cuvînt nu e un om? – atunci cînd decretează un strașnic *aşadar*.

Slavă conjuncţiilor *căci* şi *fiindcă*, neodihnite în voluptatea lor sfîntă şi plicticoasă de a bate capul.

Slavă adverbului de liniştită superioritate umană asupra naturii, acelui *fireşte*, cel care îmi dă avînt pentru ca să-l ridic din conjuncturalul dispreţ în care, pe nedrept, este ţinut *deci*, insuportabilul adverb *deci*, imposibilul *deci*, inutil hulitul *deci* de care nu vom scăpa în decii decilor.

Text citit la festivitatea de decernare a premiilor Observatorului cultural *şi încheiat cu urarea de neuitat a Titei Chiper: „Tandreţe şi desăvîrşire!"*

(Dilema veche,
nr. 320, 1 aprilie 2010)

Mircea VASILESCU

Capătul celălalt al tunelului

Era odată ca niciodată o fată din popor, care îşi vedea de ale sale – ca noi toţi. O chema Luminiţa. Într-o bună zi, maimarii neamului au pus-o să stea în capătul tunelului, fără să-i spună altceva decît atît: cînd o s-o vadă lumea dinspre celălalt capăt al tunelului, o să fie bine pentru toţi.

Aşa că se aşează cuminte pe-o piatră şi se puse pe aşteptat, sperînd că oamenii vor veni s-o vadă. Dar din întunericul tunelului nu răzbătea nimic. Trecură zilele şi nopţile, şi ea stătea liniştită – că doar o trimiseseră mai-marii ţării... După o vreme, un om milos i-a adus un televizor: „uite, fată, să mai vezi şi tu ce se întîmplă prin ţară, trece timpul mai uşor; că aşa facem şi noi pe la casele noastre...“ Bucuroasă, fata începu să se uite la tot felul de programe distractive şi simţi că, în sfîrşit, are şi ea un rost. Ruptă de lume cum fusese pînă atunci (de pe vremea lui Victor Ciorbea încoace), habar n-avea ce minunăţii se petrec: oamenii cîştigau bani la bingo, la loto ori dansînd unii pentru alţii, blondele făceau concursuri cu alte categorii de oameni ai muncii, nişte fătuci umblau fericite după un burlac încercînd fiecare – în ochii lumii – să-l cucerească, era plin de vedete care se bîrfeau unele pe altele, iar între toate astea se dădeau reclame la tot felul de lucruri bune şi frumoase despre care ea, cînd fusese trimisă la tunel, nici măcar nu auzise. Pe la unele emisiuni cam plicticoase, în care nişte bărbaţi serioşi („ăştia or fi mai-marii neamului?“ – se întrebă fata) vorbeau despre lucruri complicate, mai venea vorba şi despre ea: „Păi, a trecut atîta timp şi tot nu vedem luminiţa de la capătul tunelului“ – zicea vreunul.

Aşa că – într-un amestec de curaj, orgoliu regăsit („adică despre mine se vorbeşte mai puţin decît despre Elodia aia?“) şi dorinţă de a le face oamenilor un bine – porni prin întunericul tunelului şi nu se lăsă pînă nu ajunse în capătul celălalt. Nimeri taman în faţa Guvernului, în timpul unei manifestaţii a sindicatelor nemulţumite de măsurile de austeritate. Cum drumul prin întuneric o îndîrjise şi mai tare („o fi adrenalina aia despre care ziceau vedetele la TV“ – se gîndi ea), îşi făcu loc prin mulţime, se duse la microfon şi strigă cît putu de tare: „Sînt Luminiţa de la capătul tunelului!“ O clipă, oamenii tăcură, miraţi. Apoi, într-un vuiet tot mai mare, se amestecară fluierături, huiduieli, înjurături şi strigăte de deznădejde pornite din sufletul ostenit al mulţimii. „Fugi, fată, de aici“ – îi zise atunci un lider sindical. „Ce-ţi veni să te arăţi? Le-ai luat oamenilor şi ultima speranţă. Nu pricepi că ei nu vor să te vadă, ci doar să ştie că stai acolo cuminte şi, astfel, ei au la ce se gîndi?“

Fata nu pricepu de la început. Îl privi mirată pe liderul sindical („precis că şi ăsta e dintre mai-marii ţării, dacă ştie ce vor oamenii“ – îşi zise) şi vru să-l întrebe ceva. Dar nu mai apucă, pentru că oamenii începuseră să huiduie tot mai tare, iar liderul sindical se duse la microfon să le vorbească. Din mulţime începea să se desluşească mai clar cîte ceva: „nu mai vrem poveşti cu Luminiţa!“, „ne-aţi mînţit cu Luminiţa!“, „jos Luminiţa!“, „în tunel cu ea!“ Liderul sindical începuse şi el să strige în microfon: „ajunge! acest guvern de mincinoşi ne amăgeşte şi azi cu Luminiţa! Jos Guvernul!“ Mulţimea preluă imediat vorbele liderului şi începu să strige din

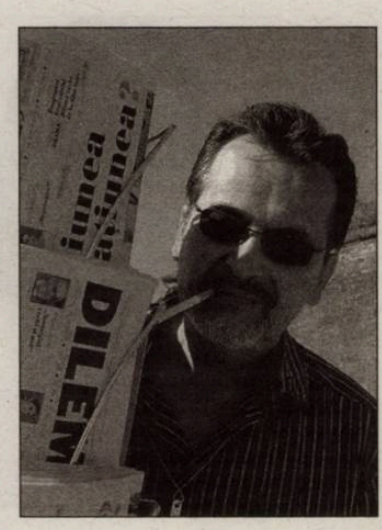

Luminiţa se răsuci pe călcîie şi căută drumul pe care a venit, cu gînd să plece cît mai repede.

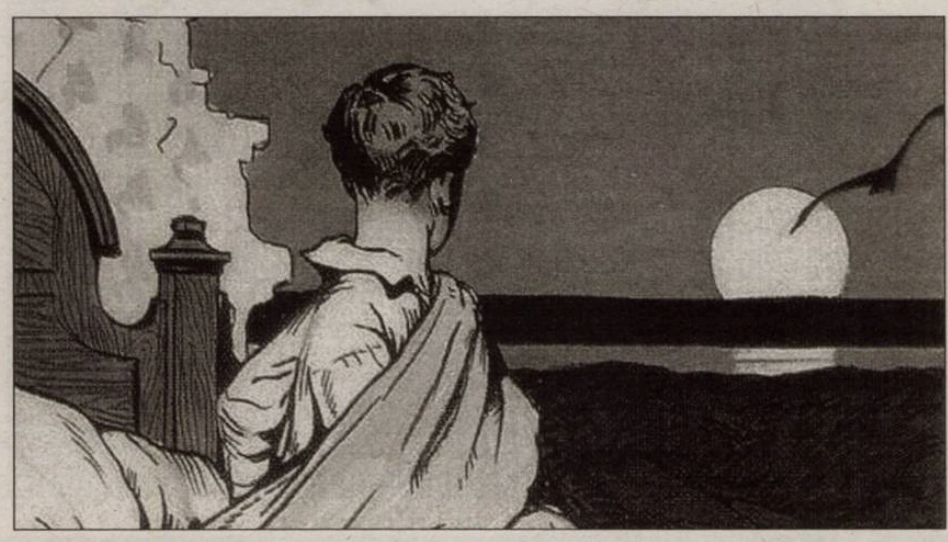

rărunchi „Jos Guvernul!“ şi „Mincinoşii!“. Atunci liderul se întoarse spre fată şi-i zise: „Hai că le-am dat altceva de zbierat... Du-te repede de unde ai venit, pînă nu-şi aduc iar aminte de tine, că p'ormă nu mai am cum să-i ţin în frîu şi mi-e să nu păţeşti ceva – că te văd tînără şi nevinovată!“

Luminiţa se răsuci pe călcîie şi căută drumul pe care a venit, cu gîndul să plece cît mai repede. Era speriată şi dezamăgită. Văzuse la televizor fete ca ea care dansau, vorbeau sau doar se arătau cu tot ce au ele mai frumos, iar mulţimea le aplauda. Crezuse că şi ei i se va întîmpla la fel şi, cît timp mersese prin tunelul întunecat, gîndul că va apărea în faţa oamenilor şi le va face o bucurie îi dăduse curaj. Cînd colo, lumea nici nu voise s-o vadă, iar omul ăla care părea un fel de şef îi explicase, în cuvinte cam complicate, că locul ei era acolo, în capătul tunelului. Amărîtă, căută gura tunelului prin care venise. N-o văzu. Se uită în jur, dar degeaba. Se uită în urmă şi se sperie şi mai tare: lumea striga „mincinoşii!“, „să dăm jos Guvernul!“ şi se îmbulzea spre clădirea aia mare, păzită de poliţişti care îi împingeau pe oameni înapoi. Luminiţa se sperie şi mai tare şi regretă că plecase din locul ei liniştit. Dar gura tunelului nu se mai vedea deloc. Lîngă ea, îl zări pe liderul sindical, care tocmai încerca şi el să iasă cumva din mulţime, zicînd: „nu mai pot să-i ţin în frîu, asta e.“ Îşi făcu încă o dată curaj şi-i zise: „vreau să mă întorc la locul meu, dar unde e intrarea în tunel?“ „De unde să ştiu, fată...“ – zise omul. „De ani întregi, ni se spune că trebuie să vedem luminiţa de la capătul tunelului. Dar nimeni nu ne-a arătat intrarea în tunel“

Au fost ultimele cuvinte pe care le-a auzit Luminiţa înainte de a fi luată de valul mulţimii care se tot îmbulzea spre Guvern. „Biata de ea!“, zise liderul sindical privind-o, dar gîndul îi zbură imediat la altceva: ce explicaţii o să dea el diseară cînd va fi invitat la Antena 3 sau la Realitatea TV să comenteze „evenimentele“? Rămase descumpănit o clipă, dar îşi reveni imediat: ce frază bună îi ieşise! O s-o spună peasta: ce vină au oamenii că nu le-a arătat nimeni capătul de-aici al tunelului, ci doar li s-a vorbit despre „celălalt“?

(Dilema veche, nr. 341,
26 august 2010)

Adina POPESCU

Domesto

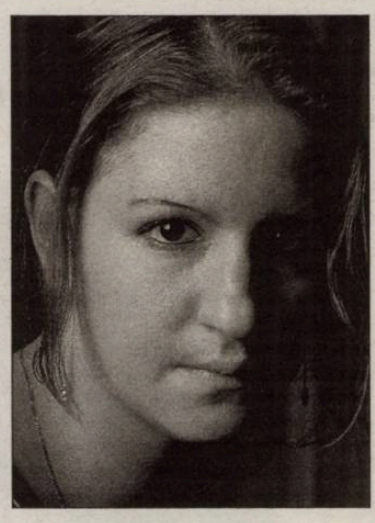

Bătăi puternice în uşă (nu merge soneria). Marieta strigă la mine de parcă aş fi surdă: „E opt. Am venit prea repede?“ Are faţa rotundă, părul rar, braţele albe ca de aluat. Se descalţă (vă rog, nu e nevoie!), inspectează casa cu un ochi de cunoscător. Strigă din nou: „Ai cumpărat?“ Studiază „produsele“ aliniate pe gresia din baie, mop-ul, cîrpele. Cu buzele ţuguiate: „Nu e bine. Nu ţi-am zis să iei Domesto? Fără Domesto nu facem nimica!“ Da, uitasem de „Domesto“. Cobor pînă la supermarket să cumpăr. Între timp, ea se schimbă şi se apucă de treabă. O găsesc cocoţată pe pervazul ferestrei, frecînd un geam cu sîrg. „Ia, mamă, ţine-mă un pic, că mi-e frică... şi trebe să mă aplec oleacă pe dinafară!“ O ţin, stau la etajul şapte. „Poţi să schimbi tu apa asta... uite, e deja neagră! Of!“ Ton de reproş. De cînd n-au mai fost spălate geamurile? Încerc să-mi amintesc. De cînd le-am montat. Cu admiraţie: „Astea îs termopane din alea bune!“ Peste jumătate de oră, se plînge că o dor şalele. Apoi o văd în patru labe, în bucătărie. Mă simt prost. „Mamă, poţi să mă ajuţi să dau dulapurile astea la o parte?“ Le dăm. Strigă de undeva din spatele dulapului: „Aţi avut gîndaci şi aţi dat cu otravă, aşa-i?“ La rugămintea ei, schimb din nou apa. „Tu, dacă ai de plecat undeva, du-te! Că mă descurc io aicea şi singură... dacă ai încredere să mă laşi!“ Am încredere, dar nu plec. Mă prefac că lucrez la laptop. Strigă: „Mamă, poţi să urci tu pe scaun şi să iei păienjenii ăia că eu n-ajung!“ Urc, iau „păienjenii“. Rîde. „Ce să-i fac dacă aşa m-a lăsat Dumnezeu... mică!“ Bucătăria e aproape gata, dar şi „Domesto“ s-a terminat. „Nu te duci să mai iei unul? Fără Domesto, nu iese baia cum trebe!“ Şi nu mai am cumva nişte cîrpe curate? Ba da, îmi rup un tricou. Voce din debara: „Ce faci, mamă, cu hainele astea de la ţii aicea-n saci?“ „Nu le mai port şi n-am avut timp să le arunc!“ „Păi, dă-mi-le mie dacă tot le arunci! Le duc la ţară, la o nepoţică!“ I le dau. Şi le pune deoparte. Mă întorc la computer. „Mamă, trebe să te scol un pic de acolo, ca să şterg sub birou... numa cinci minute!“ Mă ridic, stau stingheră lîngă ea, în picioare. „Şi computerul ăsta cum se spală, mamă, că io nu ştiu... Să nu-l stric!“ „Lăsaţi că mă ocup eu de el!“ După încă vreo două ore se refugiază în baie, ultima redută care trebuie să-i cedeze. Din baie se aud nişte bolboroseli şi sîsîieli de parcă Marieta s-ar lupta cu niscaiva şerpi acvatici. Mă strigă. S-a terminat „Domesto“? Cu mîndrie: „Uite, mamă, cum arată cada! N-a mai fost aşa curată de cînd s-a dat blocu-n folosinţă!“ Recunosc că aşa e. „Şi ţi-am pus aicea pe chiuvetă o laveţică. Cînd se mai murdăreşte, mai ştergi şi tu, ca să nu mai prindă jeg... bine?“ Roşesc.

Ziua de lucru s-a terminat. În privinţa plăţii ne înţeleseserăm la telefon, însă ştiam că „se obişnuieşte“ să dai şi ceva de mîncare, la final. Improvizez: crenvurşti, ouă, brînză. „Crenvurştii ăştia parcă-s plastic!“ Rîde cu gura plină. „Nu vreţi o bere?“ Bea vreo două şi dintr-odată parcă ne cunoaştem de-o viaţă. Nu-i mai vine să plece. „Auzi, mămică, ia mai dă tu o fugă pînă la magazin şi ia o varză şi nişte kaiser... să-ţi fac o vărzucă la cuptor că văd că n-ai nimica de mîncare în frigider! Nu-ţi mai cer nici un ban... e plăcerea mea!“ Varza a fost bună, dar curăţenia – cam de mîntuială.

(Dilema veche,
nr. 203, 30 decembrie 2007)

Stela GIURGEANU

Spania la promoție

Deunăzi am vorbit cu un instalator de la RADET. Are un salariu mediu, 12 milioane în mînă şi, pentru a supravieţui, laolaltă cu nevastă şi cei doi copii, mai face, din cînd în cînd, cîte un şmen pe la oamenii din bloc. Mai schimbă un calorifer, mai repară o chiuvetă. Pentru un calorifer ia un milion jumate şi ce mai rămîne de la piesele de montat. Puţin, în comparaţie cu costurile vieţii de azi, dar el nu vrea să jecmănească oamenii şi ia doar atît cît să fie toată lumea mulţumită.

Instalatorul cu salariu mediu are un văr în Spania care lucrează în construcţii. Nu la stat, ci la patron. Stă acolo de aproape opt ani şi-i zice că nici mort nu s-ar mai întoarce în România. S-a obişnuit cu traiul bun de afară. Cînd a venit ultima oară în ţară, să-şi vadă rudele, primul lucru care „l-a pocnit“ (aşa s-a exprimat vărul) a fost Aeroportul Otopeni. Mic, urît, meschin şi provincial. L-a invitat pe instalator să stea cîteva săptămîni la el în Spania, pentru că – a zis – dacă tot nu se mai cară din România, măcar să dea şi el, o dată în viaţă, cu nasul de traiul adevărat şi de civilizaţie. Zis şi făcut. Instalatorul a vorbit cu soţia, a vorbit cu colegii, cu prietenii, cu vecinii. După multe pro şi contra, au ajuns la concluzia că „altădată“ n-or să mai aibă ei ocazia de a vedea Spania.

Cazarea nu-i costa, stînd la vărul în apartament, doar transportul şi ce-ar mai fi cheltuit pe acolo. În final, deşi la început ea era „aia“ circumspectă, nevasta nu mai putea de bucurie. Nu-şi mai găsea astîmpărul. Şi-a cumpărat rochiţe şi sandale, s-a dus la coafor, s-a aranjat, s-a dichisit, ca toate femeile pe care le scoţi în lume. O lună pe puţin au durat toate pregătirile. Deveniseră deja vedete la bloc, toţi le dădeau sfaturi. Încă ăia mai invidioşi le băgau „fitile“ cum că e periculos să mergi pe căldura asta în Spania, că sînt incendii şi toate alea.

Au făcut toate actele, şi-au verificat buletinele. Cel mai mult s-a bucurat instalatorul cînd a făcut asigurarea de sănătate. Părea şi el intrat în rîndul lumii cînd l-a întrebat doamna de la agenţie de scopul vizitei. A spus cu oarecare mîndrie: turism.

La transport însă, varianta cea mai ieftină pentru buzunar i-a costat 60 de ore petrecute non-stop în scaunul infect al autocarului, care făcea doar opririle regulamentare, la fiecare trei ore. Un calvar care le-a teşit toate oasele pînă au ajuns în Spania. În plus, pe drum, soţiei i s-a făcut rău de tot, pentru că suferă de „deficit de calciu“ şi de la oboseală crizele s-au acutizat. Se înverzise toată la faţă, s-au speriat iniţial că are icter. Era doar de la oboseală şi stres. Plecau pentru prima oară afară. Trebuia să fie călătoria vieţii lor.

Dacă n-ai bani şi te uiţi la fiecare eurocent, străinătatea te sperie şi mai mult, ţi se pare rea.

Ajunşi acolo însă, au avut din prima o surpriză neplăcută. Peisajul. Unde stăteau ei, un orăşel lîngă Madrid, totul era roşu. Pădurile, pămîntul, tot. De la arşiţă, de la caniculă, îmi spune. Părea totul ars şi fără viaţă. Apoi spaniolii... Ăştia erau ei plini de viaţă, dar parcă erau prea plini. Şi au obiceiul stupid al pupatului. Şi nu doar că te pupau, că doar şi românii se mai pupă, dar spaniolii se pupă pe invers. Adică noi pe stînga, ei pe dreapta, de ajungeau, din neînţelegerea asta culturală, să se pupe bot în bot. Femeile? Să nu mai vorbim de femei. Sînt urîte, mici, îndesate şi negricioase. Iar mîncarea? A mîncat pentru prima oară în viaţa lui crabi. A făcut văru-său cinste într-o seară la restaurant şi au comandat crabi. I-au plăcut, nimic de zis, gustoşi, dar cînd să plece, nu se putea urni de pe scaun: sub masă, picioarele i se umflaseră cît pepenii. Făcuse toxiinfecţie sau cam aşa ceva, de a terminat masa la spital unde i-au spus că are alergie şi că să nu mai mănînce niciodată „chestii cu coadă“.

Apoi plictiseală... Că dacă n-ai bani, nu-ţi permiţi prea multe şi te simţi stingher. Că decît să te uiţi doar la vitrine şi să oftezi după lucruri pe care nu le poţi avea, mai bine acasă în faţa televizorului. În ultimele zile petrecute acolo ajunseseră amîndoi să numere ceasurile. Apoi i-a fost frică iar de nevastă, să nu i se facă rău: că l-a rugat aşa, într-o doară, să-i arate pe o hartă unde e România. I se făcuse şi ei dor. Şi cînd a văzut cît e de departe, a luat-o din nou cu ameţeală. S-au întors însă cu bine. Cît de bine îţi poate fi după alte 60 de ore pe drum cu autocarul. Mi-a spus că nu vrea să fie înţeles greşit. Personal, n-are nimic cu Spania, numai că lui nu i-a priit. Îmi spune: străinătatea e de acum doar pentru tineri. Cei care şi-au trăit deja jumătate din viaţă aici, n-o mai înţeleg. Dacă n-ai bani şi te uiţi la fiecare eurocent, străinătatea te sperie şi mai mult, ţi se pare rea, ostilă şi pusă să te jecmănească.

Pe scurt, străinătatea la promoţie e singura promoţie pe care el n-ar recomanda-o.

(Dilema veche,
nr. 235, 14 august 2008)

Marius CHIVU

De ce ați luat foc, domnilor?

Dragii mei,

Faptul că am doar 19 ani şi încă mă consider un „mucos“ al cărui cuvînt nu cîntăreşte prea mult m-a făcut să ezit a vă scrie mai demult.

E adevărat că după ce am „devorat“ deja celebrul nr. 265 al *Dilemei,* despre Eminescu, i-am imaginat imediat o viitoare nebunie de „luări de poziţii“ în presa culturală (referitor la acestea, unele au fost juste, dar şi mai multe dintre ele de-a dreptul stînjenitor de impertinente), dar nu m-am gîndit că o să dureze atîta vreme şi aproape la aceeaşi intensitate. Credeam că în scurt timp, după un nu prea mare efort de analiză atentă din partea contestatarilor „contestatarilor lui Eminescu“, se va ajunge totuşi la aceeaşi atît de necesară concluzie: avem nevoie de un altfel de Eminescu, de adevăratul Eminescu, nu de cel proiectat în mit şi ascuns sub stratul gros de miere.

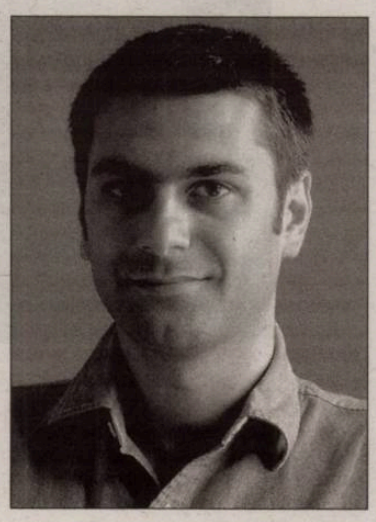

D-voastră ştiţi, d-lor care aţi luat foc cînd l-aţi văzut rediscutat pe Eminescu, că „luceafărul poeziei româneşti“ (vai! ce silă îmi produce acest clişeu devenit banal şi întîlnit mai des decît „Bună ziua!“) este de-a dreptul, nu ignorat, ci urît de elevii obligaţi să-l studieze o sută de ore de clasă înghiţind în silă citate şi comentarii mai laudative decît omagiile dedicate soţilor Ceauşescu la ceas aniversar?

D-voastră ştiţi, d-lor care v-aţi făcut din (pseudo)apărarea lui Eminescu punct sfînt din ordinea de zi a unei stupide campanii de a arăta ţării cît mai des posibil cît sînteţi de patrioţi şi cît de mult vă iubiţi ţara şi valorile ei, că elevii fug cînd aud de Eminescu pentru că s-au săturat pînă peste cap să-l studieze zeci de ore în şir, fără să fie cîtuşi de puţin atraşi de opera lui, tocmai din cauză că esenţialul rămîne aproape întotdeauna o problemă secundară?

Un elev căruia îi cade Eminescu la un examen (oricare ar fi el, teză, bacalaureat, olimpiadă...) e terorizat pentru că îşi închipuie (de fapt, aşa a fost învăţat) că trebuie să scrie o introducere şi-o încheiere de cel puţin o pagină în care să-l laude cît mai original, dar vai!, atît de convenţional şi grotesc. Elevii sînt într-o confuzie totală. Dacă-i întrebi care este poetul lor preferat, răspund fără să clipească Eminescu, dar nu pentru că îl iubesc şi îi iubesc opera, ci pentru că „toată lumea vorbeşte aşa frumos despre el.“

„Revoltă antieminesciană“, „complot antinaţional“, „sacrilegiu“, „acţiune antinaţională şi antimitologică“, „conspiraţie“ etc.... Nimic din toate acestea, de fapt, o rediscutare, o redescoperire a lui Eminescu, o aerisire binevenită pentru ca poetul să poată respira din nou, să poată învia. Îngroparea în laude nu-l ridică pe poet în ochii cititorului. Pentru elevi, Eminescu a devenit un strigoi.

Eu, cel puţin mă consider o victimă a acestui „complot într-ale linguşelii“ ce durează de zeci de ani şi în critica literară şi în învăţămînt, în urma căruia îmi pare rău că o spun şi chiar mi-e ruşine eu nu-l pot iubi pe Eminescu! Sper ca într-o zi să reuşesc să-mi curăţ întrutotul creierul şi să găsesc adevărata bucurie de a-l citi pe Eminescu pentru prima dată.

Marius Chivu,
bd. Pandurilor 11, Rm. Vîlcea

(Dilema, nr. 275, 8 mai 1998)

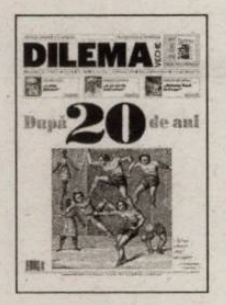

Iaromira POPOVICI

Prietenie, la greu

Definiţia prietenului ideal, pentru mine, era următoarea: cel care, dacă îl scoli în miez de noapte şi-l rogi să te ajute pentru că ai o problemă, majoră cel puţin din punctul tău de vedere, pe care nu poţi s-o rezolvi de unul singur, nu numai că răspunde la telefon, dar se şi îmbracă repede şi... vine. Fie că e vorba de o boală, o nevoie stringentă de bani, un pericol sau o situaţie stînjenitoare în care ai fost pus din întîmplare, sau, chiar, o dramă amoroasă...

Din păcate, sau, mai curînd, din normalitate, sînt puţini prieteni care s-au ridicat la înălţimea acestei definiţii. Poate şi pentru că eu însămi m-am ferit, cît am putut, să apelez la ei în situaţii dezastruoase.

Şi asta pentru că am încercat, de cîteva ori, şi rezultatul a fost departe de cel scontat. Am încercat, în momente de neagră depresie, cînd mi se părea că, gata, totul s-a terminat, să vorbesc, sincer, cu persoane cu care, în ocaziile obişnuite, conversam cu obişnuita doză de ipocrizie (socială, în limite zice-se permise) şi convenţionalism necesare unei comunicări aparent apropiate, dar de fapt distante. Cînd mi-era mai greu şi aveam senzaţia că toată lumea mea se prăbuşeşte, am încercat să aplic exact contrariul sfaturilor mamei mele – care, pe scurt, spuneau aşa: Să nu-i laşi niciodată pe ceilalţi să vadă că ai probleme, să ţii mereu coada sus şi să bravezi.

Pe scurt, am fost sinceră, dar neplăcut sinceră, într-un mod direct şi tăios. Efectul? Puţini dintre cei pe care i-am ales drept interlocutori, altădată graţioşi în conversaţie, au fost pe aceeaşi lungime de undă cu mine şi cu problemele mele. Majoritatea s-au speriat pentru că nu mai eram persoana volubilă şi de gaşcă pe care o ştiau, cea cu care conversaţia se desfăşura plăcut şi superficial, din poantă-n aluzie, fără să ajungă vreodată la ceva esenţial sau dureros... Unii s-au străduit, ce-i drept, să-mi dea sfaturi potrivite unui... moment de cotitură al vieţii.

Sfaturile oscilau de la optimiste necondiţionat şi degeaba, la pragmatice (de genul „Urmaţi instrucţiunile...“) şi metafizice, în

„Într-o lume normală, orice opţiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opţiunile sînt anterioare deliberării. Sînt opţiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decît pentru a-şi găsi, la nesfîrşit, confirmarea. Aşa stînd lucrurile, nici nu se poate vorbi de opţiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvăţat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cîntărească liber oamenii şi ideile.“

ANDREI PLEŞU

care îl implicau, în felul lor, pe Dumnezeu. Raportînd micile mele mofturi la absolut, desigur că nu mai contau. Cei mai frivoli dintre interlocutori au fost cei care au răspîndit în cîte vînturi au putut dramele mele existenţiale: am primit, pe atunci, telefoane de la alţii cărora nu le spusesem nimic, ca să mă întrebe ce mai fac.

Toate acestea m-au făcut să mă reîntorc la vorbele, deja menţionate, ale mamei mele: nu am mai spus niciodată adevărul – aproape – gol-goluţ. Dacă oamenilor le plac imaginile pozitive, tonice, atunci dă-le ce vor... Singurii care te ajută necondiţionat, în orice fel de situaţie, sînt rudele de sînge, şi nici acestea toate: bunicii mei, de pildă, ar fi făcut-o oricînd.

Ceea ce nu înseamnă că am scos prietenii complet de pe listă: dimpotrivă, am reînvăţat să-i apreciez în limitele lor. Unii sînt pur şi simplu necesari pentru *small talk*-ul cu care, în anumite momente, cînd ai chef de aşa ceva, te scot din monotonie şi singurătate. Alţii, cu metafizica lor de toate zilele, o mai nimeresc în anumite situaţii. Cu alţii poţi ieşi şi întreprinde acţiuni. Sînt unii, cei mai aproape de definiţia unui prieten adevărat, care sînt aproape oricînd dispuşi să te scoată din dezastre financiare. Şi care, dacă eşti bolnav, vin să te vadă la spital.

Nu am găsit încă un prieten care să vină să mă „salveze“ din orice situaţie. Ştiu pe cineva care are o asemenea prietenă, dispusă să iasă şi noaptea din aşternuturi. Nu e însă, decît de departe, şi prietena mea. Mie, una, mi s-a întîmplat doar o dată în adolescenţă: aveam un prieten care a venit să mă ia noaptea – dintr-o zonă din care mi-era frică să mă întorc singură acasă – imediat ce l-am sunat...

Am avut, însă, alte nopţi, în care a trebuit să-mi duc fricile singură pe aleile oraşului, simţindu-mă cel puţin ca-n filmul *Corbul* (Alex Proyas, 1994). Atunci am realizat că, pînă la urmă, important e să poţi duce singur, fără să pretinzi de la alţii. Mă întreb (deşi nu mi s-a cerut încă): pentru care dintre prietenii mei aş sări eu noaptea din pat?

(Dilema veche,
nr. 406, 24 noiembrie 2011)

Ana Maria SANDU

Port în suflet un Pegas roşu

Am învăţat să merg pe o bicicletă cu roţi ajutătoare. Cînd am început să-mi menţin echilibrul, ele au dispărut. Cu preţul unor julituri la picioare, am reuşit să devin biciclistă, să ies pe trotuarul din faţa casei şi să fac ture pînă se întuneca de-a binelea. Cred că de pe atunci mă concentram să merg cît mai bine, din moment ce-mi intrase în cap că e unul dintre puţinele lucruri pe care n-o să le mai uit niciodată. Şi exact aşa a fost...

Trebuie să recunosc că n-am mai condus o bicicletă adevărată de foarte mult timp. Am mai pedalat pe cele din sălile de sport care nu se mişcă nici un centimetru, deci nu se pune. Dar, cîndva, în copilărie, am avut un pegas al meu, roşu, cumpărat după ce am strîns într-o pungă de pastic toţi banii necesari. N-a fost uşor, mi-a luat mult timp. O dată la două-trei seri făceam monetarul. Şi vizite dese la magazinul Moto-Velo-Sport din oraş. Stabilisem toate detaliile, modelul, culoarea, doar că mai aveam nevoie de răbdare.

La sfîrşitul primăverii, tata mi-a dat suma care-mi lipsea, şi Pegasul roşu, prietenul meu îndelung contemplat în vitrină, a venit cu mine acasă. A urmat cea mai frumoasă vacanţă de vară. Nu ne-am despărţit nici măcar o zi. Pluteam pe deasupra străzilor, puteam ajunge în scurt timp la orice întîlnire. Cine mai era ca mine?

Nea Semen, un om care lucra de vreo două săptămîni la faţada casei noastre, ştia şi el foarte bine ce legătură strînsă e între mine şi pegasul roşu. Cu toate astea, într-o după-amiază, cînd m-a rugat să i-l împrumut să tragă o fugă la magazin să mai cumpere nişte materiale, n-am putut să-l refuz. Trebuie să vă imaginaţi personajul: un om micuţ, sub 1,60 m, slăbănog şi cu o faţă tristă, plîngăcioasă. I-am dat bicicleta cu strîngere de inimă. Apoi, am aşteptat să se întoarcă. Spre seară, a venit. Cu capul în pămînt, mai plîngăcios decît plecase. Pegasul meu fusese proptit de zidul restaurantului Izvorul rece, unde nea Semen se oprise cu nişte amici să bea o bere. Cînd a ieşit, bicicleta se evaporase.

Stabilisem toate detaliile, modelul, culoarea, doar că mai aveam nevoie de răbdare.

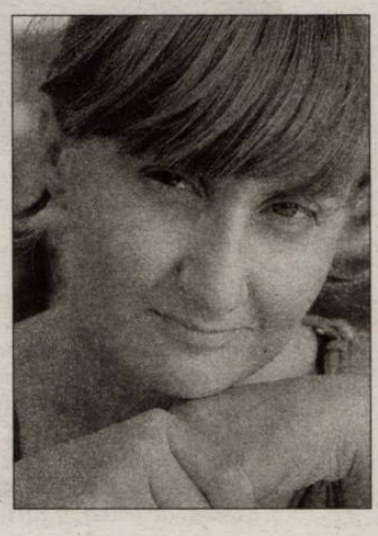

Mi-a fost imposibil să-i mai zic ceva, mi s-a părut că avea în ochi lacrimi adevărate.

P.S. În *Panglica albă* al lui Haneke sînt două momente „pe bicicletă“ foarte mişto. Cadrul în care bona e acostată de învăţător pe drum şi ea îi mărturiseşte că e prima dată cînd merge pe bicicletă. Privirile lui o înghit cu tot cu cele două roţi cam instabile sub picioarele fetei. Şi fuga moaşei satului, tot cu o bicicletă, împrumutată de învăţător, de data asta. Pe care, ca şi mine altădată, el i-o dă femeii cu inima strînsă, doar pentru că zărise ceva ciudat în privirea ei...

(Dilme veche online,
6 iulie 2010)

Zigu ORNEA

Bucureștiul de altădată

Am ajuns, prima oară, în Bucureşti pe la vîrsta de 16 ani, venind din Botoşanii mei liceali. Era toamnă tîrziu şi totul m-a fascinat. Mi se părea o minunăţie, ieşită parcă din cărţile pe care le tot citeam. Şi la toate au pus capac afişele care anunţau un spectacol de operetă cîntat de nimeni altul decît de Ion Dacian. Visul de a asista la un astfel de spectacol nu era, pentru mine, realizabil. Venisem cu treburi, însoţit şi cu banii număraţi. Dar spectacolul străzii, cu tramvaie, automobile, cu vitrinele strălucitoare şi pline de mărfuri atrăgătoare, tot acel vuiet, totul mă uluia şi priveam năuc în toate părţile, neputîndu-mi reveni. De la Gara de Nord, spre zece dimineaţa, nimerisem în acest furnicar care mă uluia efectiv. Persoana care mă însoţise mă privea uimită, şi mie aproape că-mi pierise graiul. Am realizat, instantaneu, că micul Paris e o realitate de netăgăduit şi că mie mi-a fost hărăzit să-l contemplu aievea. Depăşise tot ceea ce credeam despre un mare oraş, o mare capitală şi, de aceea, nu-mi mai reveneam din uimire. Amintirea aceea de atunci, a primului contact cu Bucureştiul tentacular, dădea la o parte tot ce citisem (ah, povestioarele sămănătoriste şi, mai ales, romanul lui Cezar Petrescu *Bucureşti, oraşul prăbuşirilor!),* în locul imaginilor de nenorociri inventate scriptic rămînea realitatea unui oraş fascinant. Am mai fost de cîteva ori în Bucureşti. Dar acea primă impresie, aproape halucinantă, n-am retrăit-o niciodată. Apoi, în 1951, mi-a fost dat să ajung student la Bucureşti. Eu, prudent (îmi rămăsese ceva în cuget din lecturile din Cezar Petrescu şi alţii asemenea), alesesem Clujul. Dar cînd, după examenul de admitere, am venit la facultate, am aflat cu stupoare că, de fapt, Facultatea de Filozofie din Cluj se desfiinţase şi că studenţii se mutau la Bucureşti. Vestea m-a uimit. După verificări de dosar, am izbutit să trec, atunci, de această strungă periculoasă: după ce, o lună de zile cît au durat verificările, am tot citit la Biblioteca Universitară, într-o zi au fost afişate listele cu cei apţi să meargă în Capitală.

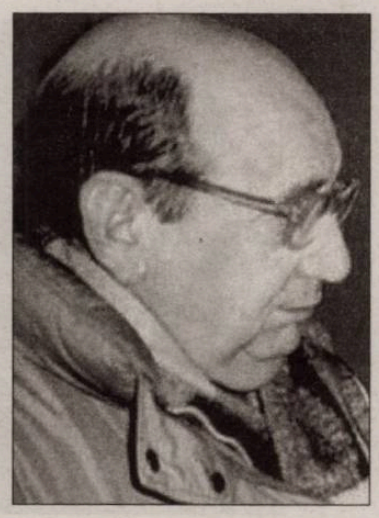

„Omul fără dileme e creatorul tuturor dictatorilor, de dreapta sau de stînga. E marele organizator, marele pedagog, marele vindecător."

ANDREI PLEŞU

Totul mă uluia şi priveam năuc în toate părţile, neputîndu-mi reveni.

Şi într-o seară, bucuros că trăsesem clapa celor din Comisie (mi s-a mai întîmplat asta, apoi, de cîteva ori), am plecat spre Bucureşti. Căminul nostru studenţesc era undeva pe cheiul Dîmboviţei, pe strada Brutus, instalat într-un fost hotel deocheat de la care rămăsese pe post portarul care, cînd ceream cheia camerei, îmi descria cu delicii fosta „chiriaşă". Cantina era relativ aproape şi, mai ales, victorie!, în imediata apropiere, perete în perete cu cantina era Opera de Stat. Serile, aproape toate, mi le petreceam acolo şi şeam pe bulevard prin stradela în care funcţionează Teatrul Bulandra (atunci îi spunea Municipal) şi, lipa-lipa, ajungeam la facultate, nu înainte de a lăsa, pe stînga, vestita cofetărie Teichman, pe care, firește, n-aveam bani s-o vizitez nici la dus, nici la întors. Dar venind la mai vechea amintire despre fascinantul Bucureşti, totul se tasase bine şi, acum, mă plimbam pe străzi (pe unele le învăţasem bine) ca un privitor oarecare, cuminte şi plictisit al Bucureştiului în care trăiam (vorba vine: mai mult stăteam prin biblioteci). Regretam, adesea, că nu puteam retrăi fascinanta impresie a imaginii Bucureştiului de la prima vizită de pe la 16 ani. Dar aşa trec toate!

(Dilema, nr. 455,
16 noiembrie 2001)

Tita CHIPER

Paharul pe jumătate gol. Exerciții de adaptare

Faptul divers ne ţine în alertă ca gheaţa nespartă de pe drum. Atenţi să nu ne scrîntim gleznele sau să nu ne spargem capul, depăşirea fiecărei porţiuni de lunecuş reprezintă o victorie. A protesta atunci, în mijlocul străzii, faţă de lipsa de grijă a municipalităţii pentru curăţirea „căilor de acces" ar fi o probă de discurs ridicol, trecută cu succes. Mai bine grijă mare unde punem următorul pas: slavă Domnului că, deocamdată, am evitat încă o primejdie. Alţii n-au avut acest noroc: pline ziarele şi ecranul televizorului de accidente, tamponări de vehicule, victime. De „fapte diverse": multe, mărunte, comune.

Numai că divers mai înseamnă şi „deosebit de altceva, diferit". Cînd ni se întîmplă nouă, faptul divers devine întîmplare extraordinară: un accident rutier, explozia aragazului care ne-a distrus locuinţa, maşina furată din faţa blocului ş.a.m.d. Adusă însă la cunoştinţa publicului, ea se înseriază şi ajunge banală: cîte întîmplări asemănătoare n-au avut loc într-o singură zi, ba chiar în ziua care nouă ni s-a părut un capăt de lume? S-ar putea crede că faptul divers intens mediatizat încearcă să ne vindece de proeminenţă: necazul nostru nu ne conferă originalitate, şi alţii au avut păţanii comparabile. Mod de a ne îndemna să contemplăm paharul pe jumătate gol, cu optimism, totuşi.

Să ne amintim doar cîteva din faptele ce ni s-ar fi părut senzaţionale înainte, iar după '90 au ajuns la „diverse". Prima a fost greva foamei – soluţie limită, după epuizarea tuturor celorlalte. Ea a fost declarată în faţa Intercontinentalului, plin de reporteri străini în primele zile din '90, de către nişte ciobani spătoşi şi rumeni care contestau o hotărîre judecătorească justă, după cum s-a aflat cercetînd lucrurile. Acţiunea

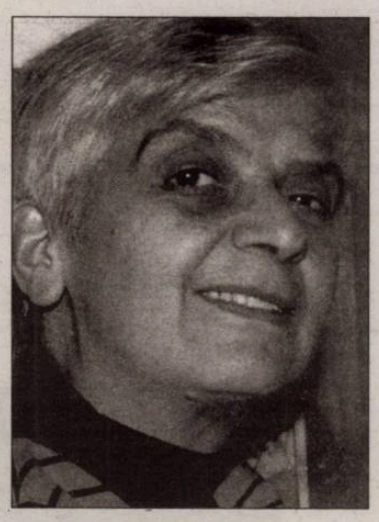

„La limită, omul fără dileme e «Big Brother», Şeful, Conducătorul. Cel căruia nu-i trece niciodată prin cap că poate greşi, că poate fi monstruos, că e nedorit şi vătămător. Cel care ştie întotdeauna ce face şi nu face decît ceea ce ştiinţa lui cubică, de beton, îi dictează să facă."

ANDREI PLEŞU

lor a fost imitată apoi de nişte candidaţi respinşi la admiterea în facultate şi de către părinţii acestora, gata să uite că un examen este totuşi o competiţie cu cîştigători şi perdanţi. Cînd greva foamei a început să se facă pentru casă, serviciu, avansare în grad etc., ea a ajuns fapt divers, departe de pagina întîi a ziarelor. De aceeaşi trecere în banal au avut parte şi încercările unor oameni exasperaţi de a-şi da foc fiindcă nu li s-au rezolvat cererile pe care ei le credeau îndreptăţite. Doar prima imagine, cea a unei femei cuprinse de flăcări, a constituit un şoc: apoi, asemenea gesturi n-au mai avut impactul scontat.

Privit cu oarecare detaşare – faptul divers capătă şi o implicită latură pedagogică: el vrea să ne arate că lumea e mai variată decît credem şi să ne imunizeze faţă de mirări de tot felul. Ştiam şi înainte de '90 că în România se fură masiv, dar imaginaţia noastră nu trecea de reprezentări modeste: complicii hoţilor credeam că sînt, în cele mai multe cazuri, nişte marginali, iar spaţiile unde se depozita prada infractorilor semănau cu nişte magherniţe. A venit faptul divers şi a corectat lucrurile: încet-încet, în anii din urmă, nu ne-am mai mirat că ţigările de contrabandă se ascund în cazărmile armatei, iar ofiţeri de rang înalt dirijează la ceas de noapte „tunuri" pe Aeroportul Otopeni.

Există şi momente – rare, ce-i drept – în care întîmplările mărunte, de toată ziua, nu mai atrag interesul ziariştilor. Furtul şinelor de cale ferată şi al cablurilor electrice, care punea în pericol circulaţia trenurilor, pare să fi ieşit din modă. Cineva cu putere de decizie s-a apucat, nu de mult, să controleze activitatea centrelor de primire a materialelor refolosibile şi a mai potolit, cît de cît, zelul unor producători de fapte diverse de pe traseele feroviare. Acum au devenit întîmplări cotidiene găurirea conductelor de petrol şi agresarea organelor de ordine care surprind hoţii la faţa locului. Bineînţeles, nu numai ele.

(...)

Răsfoind numai cîteva ziare, n-am găsit (...) nici un viol pe drumul de la discoteca sătească spre casă, nici o tîlhărie la intrarea în bloc, nici o bătaie intervenită, cum se spune, „pe fondul consumului excesiv de alcool". Nu garantăm că nu le-am fi găsit în alte publicaţii. Toate acestea compun o lume cît să-ţi iei lumea în cap.

Cît de reale sînt faptele noastre diverse? Întrebarea se poate pune, mai ales cînd am aflat că două dintre publicaţiile – între timp, dispărute, *Infractoarea* şi *Infractoarea mov* – în care abundau poveştile lubrice cu pretenţie de fapt concret şi verificabil erau pe de-a-ntregul inventate şi scrise de oameni de condei, încîntaţi să se joace sub pseudonim. Dintr-un asemenea gust de experiment – imitat cu grabă – ne-am ales, în primii ani de după '90, cu povestea violului de la morgă, în urma căruia moarta s-a trezit. Dată ca autentică, întîmplarea – publicată cu vreo sută de ani înainte – a făcut ocolul cîtorva publicaţii. Povestea găinii care a născut pui vii a fost fabricată după aceeaşi reţetă a neverosimilului prezentat ca firesc, întîmplat într-un loc anume şi la o dată precisă. Faptul divers este, în felul lui, şi un test de suportabilitate.

Cîte din întîmplările citite le crezi, cum le acumulezi fără a le pune la îndoială, ce imagine a lumii înconjurătoare realizezi cu această ocazie? Ce devine într-atît de banal încît să capete astăzi înfăţişarea firescului cotidian? Se pot da, bineînţeles, sentinţe, şi una la îndemînă ar suna: fiecare popor are faptele diverse pe care le merită. Seamănă a verdict suficient şi nu ne atrage. Mai degrabă ne-am putea întreba dacă nu cumva oferta faptului divers a stimulat cererea, nu invers, şi nu ne-a creat un fel de sentiment de resemnare în faţa vulgarităţii, a deriziunii şi lipsei de bun-simţ aducătoare de bani buni.

(...)

(Dilema, nr. 460,
21 decembrie 2001)

Magdalena BOIANGIU

Un muzeu

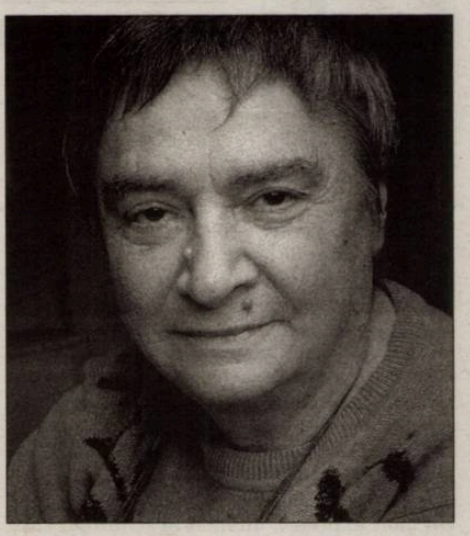

27 ianuarie 1945 a fost ziua cînd, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Armata Roşie a eliberat lagărul de exterminare de la Auschwitz (Polonia). Autorităţile germane ale lagărului se retrăseseră, conducîndu-şi prizonierii, un fel de zdrenţe ale fiinţelor umane care fuseseră cîndva, spre teritoriul încă necucerit de aliaţi. Mulţi dintre supravieţuitorii lagărului au pierit pe drum. Nu mai aveau ce să facă din sau cu ei, dar se străduiau să distrugă urmele, martorii. În timp ce armata sovietică se apropia, naziştii au aruncat în aer camerele de gazare şi crematoriile. La Auschwitz au murit un milion de evrei (Hilberg, *Exterminarea evreilor din Europa)*. Exterminarea celor 5.100.000 de evrei se numeşte Holocaust sau Shoah.

Lagărul de la Auschwitz a fost vizitat de-a lungul anilor de urmaşii celor dispăruţi acolo, dar şi de cei care voiau să se convingă cu ochii lor că oroarea a existat. Anul acesta se aniversează/comemorează pentru a treia oară în mod oficial ziua eliberării, şi iarăşi trecutul irumpe în prezent, tulburînd conştiinţa generaţiilor marcate de alte drame: amintirea îşi dispută cu istoria învăţămintele acestei catavărul Holocaustului) capătă legitimitate ca ipoteză ştiinţifică şi, pentru că i se adaugă şi perspectiva armei atomice iraniene, devine o problemă politică delicată. Ce e mai important şi mai util, ca preşedintele Iran-ului să admită că Holocaustul a avut loc sau să renunţe la înarmarea nucleară? Nu e mai prudent să fie lăsat să spună ce vrea, dar să fie împiedicat să facă rău? Deocamdată această murmurată rezolvare „realistă" e amînată.

La ONU s-a adoptat prin consens o rezoluţie care respinge orice negare a Holocaustului, accentuînd datoria de a îndemna viitoarele generaţii să-şi însuşească lecţiile acestui genocid. Se vor adăuga şi altele: curează cele din Cambodgia, Ruanda, Darfur. Rezoluţia ONU nu prevede sancţiuni pentru încălcarea ei, dar e de la sine înţeles că întăreşte poziţia ţărilor unde negaţionismul este un delict penal. Acestea sînt: Austria, Belgia, Republica Cehă, Franţa, Germania, Lituania, Polonia, România şi Slovacia. Aşa cum observa şi Timothy Garton Ash, „lista coincide cu cea a ţărilor unde există cele mai puternice partide de dreapta xenofobe, începînd cu Frontul Naţional al lui Le Pen, continuînd cu Vlaams Belang

Ce e mai important şi mai util, ca preşedintele Iranului să admită că Holocaustul a avut loc sau să renunţe la înarmarea nucleară?

strofe. Cel mai simplu mod de a o evita este cel folosit de preşedintele Iranului: Holocaustul nu a existat în trecut, în prezent ceea ce a fost denumit aşa este întrebuinţat pentru a anula legitimitatea palestiniană asupra teritoriului statului Israel. O conferinţă internaţională ţinută la Teheran, la care au participat şi istorici europeni şi americani, „analizează" această versiune, se contestă cifre, nume, prin participare şi mediatizare, negaţionismul (se neagă adeţeze. Existenţa lor se revendică de la principii fundamentale ale democraţiei – libertatea cuvîntului şi libertatea de asociere – şi în numele acestora extremiştii îşi recrutează publicul. Răul se ascunde în neputinţa majorităţilor democratice de a impune un cod politic şi civic care să excludă extremismul, pentru că e nociv şi ridicol, în acelaşi timp. Faptul că el este tolerat la nivelul indivizilor dă impresia că toţi gîndesc aşa, toţi îi urăsc pe străini, toţi i-ar lichida pe cei care sînt de altă părere, dar există unii oameni destul de curajoşi ca s-o spună.

„Socotim că nu toate lucrurile sînt clare şi că boala societăţii româneşti de azi e excesul tonului categoric (avînd drept efect secundar suspensia dialogului şi a dorinţei sincere de conciliere). Sîntem excedaţi de suficienţa intelectuală şi morală a celor care s-au dezvăţat să mai spună «cred că», «poate că», «mă întreb dacă», «nu mi-e foarte clar», «nu ştiu ce să spun», «trebuie să mai reflectez» şi alte asemenea formule cuviincioase, care constituie igiena însăşi a spiritului."

ANDREI PLEŞU

Antisemitismul şi negaţionismul sînt doar simptomele unei boli mai profunde, în unele societăţi nici nu e nevoie de evrei pentru a se manifesta. Oricît se va strădui ONU, memoria Holocaustului nu va dăinui mult dincolo de cei care l-au cunoscut direct. Muzeul de la Auschwitz are mari probleme: zidurile se degradează în continuare („din cauza intemperiilor, eroziunii şi gravitaţiei" – Piotr Cywinski, noul curator al muzeului), lemnul gheretelor de pază şi al barăcilor putrezeşte, sîrma ghimpată a fost înlocuită de cîteva ori pentru că ruginește. Se discută intens despre modernizarea muzeului, dar asta înseamnă că viitorii vizitatori vor vedea obiecte elaborate după model de meşterii secolului XXI. Şi viitorii negaţionişti vor putea să spună că totul e doar propagandă, construită special pentru a-i prosti pe ei.

Memoria nu luptă doar cu reaua voinţă, ci şi cu intemperiile, eroziunea şi gravitaţia.

(Dilema veche, nr. 156,
1 februarie 2007)

Alex. Leo ŞERBAN

Împupătorismul

De cînd mă ştiu, sînt alergic la pupaţi umezi. Cînd eram mic, naiv & neajutorat, exista o hoardă sălbatică de tante a căror unică trăsătură de caracter (singura pentru care mi le amintesc, de altfel) era aceasta: de cum te vedeau, te binecuvîntau cu ţoc-ţoc-uri viguroase & lipicioase. Ţin minte jena care punea stăpînire pe

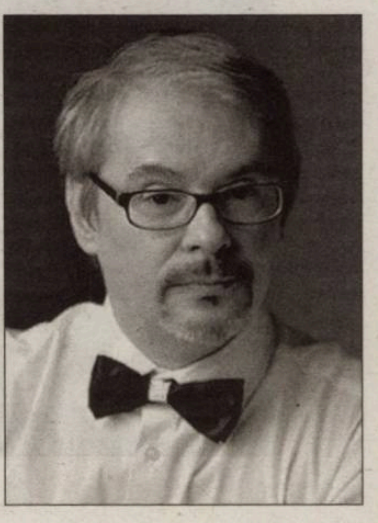

Îşi apropiau buzele ţuguiate de fălcile celeilalte şi, cu o ultimă tresărire de igienă, pupau aerul.

mine în urma acestor transporturi virale: după ce-şi puneau bine ştampila pe ambii obraji, rămîneau aşa, în prostraţie, parcă admirîndu-şi opera salivară – şi făcînd cu atît mai delicată încercarea mea disperată de a şterge, cumva, urmele efuziunilor lor...

Anii au trecut, dar eu am rămas – mărturisesc – alergic la pupături. Nu văd de ce doi oameni, care nu sînt din cale-afară de intimi, şi-ar aplica – nitam-nisam – pecetea umedă a pupatului pe ambii obraji. Înţeleg, vag, că este un fel de pact instant de familiaritate – echivalentul sonor & tactil al tutuielii. Şi, cum tutuiala cîştigă teren, tot aşa şi pupatul, ce pare să fi devenit obligatoriu (cu omniprezenta variantă telefonică: „te pup(ic) dulce!"): a-l refuza – sau, măcar, a-ncerca să-l „relativizezi" (întorsătură mai bruscă a capului, control spontan al distanţei, „surfare" a epidermei etc.) – te face suspect. Şi te face cu atît mai suspect cu cît, oriunde întorci capul – pe stradă, la teatru sau la televizor –, lumea românească pare cuprinsă de un larg elan tandru naţional, fără frontiere de rasă, sex sau orientare sexuală... Curat *pupat piaţa endependenţi!* Deschideţi, în orice moment, aparatele dvs. de televiziune care transmit show-uri populare (adică acelea care prezintă comperi foarte populari & invitaţi şi mai populari); ce veţi vedea, atunci cînd aceştia din urmă îşi fac apariţia în mijlocul uralelor în delir ale figuranţilor de pe margine? Evident, pupăturile ritualice ale vedetelor! Mă gîndesc că s-ar putea breveta un concept de „reality show" care să nu cuprindă *decît* asta: doi comperi, doi invitaţi & masa de figuranţi – nu ştiu cîţi intră într-un platou, dar să zicem patruzeci; invitaţii pupă pe ambii obraji comperii (2 pupături x 2 invitaţi înmulţit cu 2 comperi), după care iau la rînd pe *fiecare* dintre cei patruzeci de figuranţi... Număraţi cîte pupături ar însemna & cam cît ar dura toată operaţiunea – după socotelile mele, ar fi fix de-un show. *Kiss*-show; nici n-ar mai fi nevoie (ciao, Darwin!) de cuvinte, vorba cîntecului.

Deranjul este cu-atît mai mare cu cît, în România, nu există o codificare strictă a pupăturilor – aşa cum se întîmplă în Franţa. Cei care au fost acolo ştiu, de pildă, că într-un fel sărută parizienii (trei pupături! – *oui, je sais...),* cu totul altfel sărută provincialii (patru!!); dacă ai ghinionul să nimereşti într-un cerc în care sînt *şi* parizieni, *şi* provinciali, pe lîngă dificultatea de-a ţine şirul pupăturilor, mai există şi fatalitatea de-a o pune, pe loc, de un „Kiss-show" *live* & ad-hoc. *Sans* televiziune.

Mă-ntorc la tantele din copilărie; acestea (exasperant de risipitoare cu pupaţii umezi pe ambii-mi obraji) recurgeau subit, cînd trebuia să se pupe-ntre ele, la ceea ce aş numi (nu neapărat dylanian) „blowing in the wind" – adică îşi apropiau buzele ţuguiate de fălcile celeilalte şi, cu o ultimă tresărire de igienă, pupau aerul. Sperînd ca acest *cri de coeur* să fie auzit, nu pot decît să recomand, din aceleaşi raţiuni igienice, acest demodat model volatil. Sau, şi mai simplu, modelul „te pup de la distanţă": indexul în dreptul buzelor, ţoc-ţoc, bifat! M-aş bucura nespus să prindă. Ai pupiu.

(Dilema veche, nr. 81,
4 august 2005)

Cristian GHINEA

Fugi, dom'le, de aici!

Cînd şi-a asumat răspunderea pentru pachetul anticorupţie, la indignarea parlamentarilor că le vor fi cunoscute averile, premierul Năstase a avut un moment de sinceritate spunînd cam aşa: s-a făcut multă vîlvă pe problema corupţiei, noi (pluralul maiestăţii) nu sîntem convinşi că aceasta este o prioritate, dar adoptăm această lege ca să putem să ne ocupăm de problemele serioase. Cam aceasta este atitudinea generală a oficialilor români faţă de corupţie. Un moft al presei, un moft al străinilor care fac mare caz de o problemă umflată artificial.

Cînd s-a luat în discuţie problema cadourilor pentru demnitari în Comisia juridică de la Senat a fost o atmosferă de film cu Stan şi Bran. Adică, dacă primesc o sticlă de vin mai scumpă trebuie să mă duc să o declar la domnu' Văcăroiu? Aşa se mira Antonie Iorgovan, părintele viitoarei foste Constituţii. Un hohot general care unea frăţeşte Opoziţia şi Puterea s-a auzit peste Comisie timp de cîteva zile. O atmosferă de gen: nu, serios?! Chiar aşa ar trebui să votăm!? Fugi, dom'le, de-aici!

Cînd presa a semnalat că senatorul Şerban Brădişteanu a încălcat prevederile din pachetul anticorupţie, avînd interese la mai multe firme care importă medicamente, Comisia juridică (da, aceeaşi comisie) a tot amînat cazul. Preşedintele, fostul ministru al Justiţiei Ion Predescu, a spus că trebuie să existe indulgenţă, „doar e oltean de-al meu." În final, Comisia l-a iertat pe senator, deşi un caz mai flagrant de incompatibilitate nu se putea găsi.

De fapt, legislaţia anticorupţie de tip european vine peste o cultură a status-ului social, peste reţele de putere de tip arhaic, cu naşi şi clienţi, păstrate intacte, deşi au evoluat de la cai la jeep-uri. Norma impersonală se personalizează, devine mai laxă, excepţiile din lege devin regulă, pentru că cei împricinaţi sînt băieţi buni, de-ai noştri. În cazul Puwak, primii doi oameni din stat şi-au declarat încrederea absolută în ministru, de

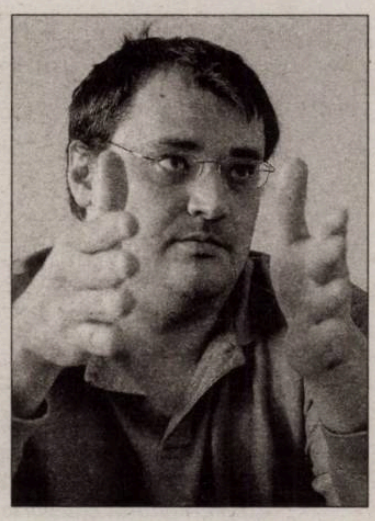

„Un caz special e omul fără dileme cultivat, cel care se percepe pe sine drept «conştiinţa mai bună a neamului»: îngrijorat şi sentenţios, el ne îngroapă în dihotomii: alege binele de rău cu o precizie oraculară, stabileşte baritonal cine va fi iertat şi cine nu, sfătuieşte, amendează, tranşează."

ANDREI PLEŞU

parcă încrederea lor ar fi trebuit să conteze. A contat. Argumentul că atunci cînd rudele ministrului au cîştigat proiecte nu exista pachetul anticorupţie cuprinde în el esenţa problemei: guvernul nu a adoptat acest pachet pentru că incompatibilitatea este un fapt indezirabil, ci pentru că aşa i s-a cerut. Cum altfel poate susţine premierul un ministru care a încălcat un principiu legiferat de guvern doar după cîteva luni? Cazul Beuran se înscrie în aceeaşi atmosferă laxă, deşi nu are legătură cu corupţia, ci cu o altă lege, dar şi cu bunul-simţ. Lasă, dom'le, că e medic bun, vrea să facă bine, e de-al nostru.

Jurnalul Naţional arăta în ediţia de luni că un SRL cu sediul în comuna Cornu a încasat 70.000 de dolari pentru reparaţii la aparatele de securizare de la Parlament. Parlament care a votat o lege europeană privind achiziţiile publice, legea 212 din 2002. Secretarul general al Camerei Deputaţilor (parlamentar PRM; da, acel partid care se luptă cu Mafia) spune că legile permit negocierea cu o singură sursă în cadrul contractelor legate de apărarea naţională. Din nou, este adevărat. Care a fost logica excepţiei din lege? Ca acele contracte de apărare de miliarde şi cu eventuale detalii tehnice secrete să nu fie anunţate în ziare, să nu se înghesuie vreun SRL din Suceava să liciteze etc. Discutabil principiu, oricum o logică există. Dar acestea erau excepţiile şi nimic nu împiedică oficialii să urmeze procedura transparentă chiar şi cînd cumpără avioane. La ce a dus excepţia în practică se vede acum. Camera Deputaţilor nu cumpără avioane, ci repară maşinăriile de detectat metale, dar negociază cu o singură sursă, un SRL necunoscut din Cornu. Excepţiile de la regulă devin regula. Dacă există o scăpare cît de mică, va fi folosită. Dacă legea este clară, va fi aplicată pe jumătate, şi oricum nu în cazul băieţilor buni.

Sîntem o societate tradiţională, unde şeful decide totul, în care legea nu a contat niciodată prea mult. Şeful acordă încredere şi încrederea şefului bate legea cum funcţia bate gradul. O societate în care elitele fură prin tradiţie, altfel nu mai este nici un farmec să fii acolo sus, în ierarhie. Şi, de fapt, ei nu fură. Ce e rău să fii senator, şef peste spitale şi să importi medicamente?! Ce e rău să fii ministrul Integrării şi băiatul tău să ia bani europeni?! Îţi ajuţi prietenii, neamurile. Doar oltenii se ajută între ei. Păi, cum adică!? Să uite de unde a plecat!? Fugi, dom'le, de-aici, astea sînt exagerări.

Corupţia există, dar pare un fenomen cosmic; se manifestă mereu în altă parte, nu în apropierea celui care vorbeşte. Legea e lege şi e una pentru toţi. Scrie şi în Constituţie, şi în aia veche, şi în asta nouă. Dar legile astea noi, cu averile, cu incompatibilităţile parcă, totuşi... (o strîmbătură de gospodar care a văzut multe). Genul ăsta de lege rece, dură, a dracului, parcă prea exagerează. Hai, dom'le, terminaţi cu astea, adică chiar aşa, nu avem încredere deloc?

Veşnica, centenara problemă a fondului şi a formei, ţara reală *versus* ţara legală. În România reală fiecare lege, să zicem „numărul X" ar trebui să fie urmată de o altă lege „X bis", cu articol unic: „Legea X se aplică. Serios, chiar se aplică. Da, şi dumneavoastră. Nu te mai cruci, dom'le, se aplică şi gata!"

Precizare ianuarie 2013: Era 2003, începutul presiunii serioase a UE pe tema corupţie în România. Gîndiţi-vă la personajele de atunci, gîndiţi-vă ce banal ne sună azi că legile respective se aplică şi miniştri şi parlamentari îşi pierd poziţiile din cauza lor. Gîndiţi-vă cine rîde la urmă. Şi gîndiţi-vă că era doar acum zece ani. Veşnica problemă a fondului şi a formei nu e chiar atît de veşnică totuşi.

(Dilema,
nr. 550, octombrie 2003)

Matei MARTIN

Picasso în Palestina

Printre altele, globalizarea a făcut ca accesul oamenilor la artă să fie mai facil: niciciînd nu am avut parte de o circulaţie atît de intensă a bunurilor culturale ca acum. Muzeele îşi împrumută unele altora obiecte de patrimoniu, spectacolele de teatru fac turul lumii în turnee, filmele se difuzează aproape simultan în mai multe ţări, cărţile se publică, se traduc, se vînd mai peste tot. Însă globalizarea asta n-a cuprins chiar lumea întreagă. De fapt, numai Occidentul pare să fi intrat în acest joc, în această frenezie a schimburilor culturale. Săptămîna trecută s-a înregistrat un progres (mic) în acea parte a lumii despre care nu aflăm decît din „breaking news".

„Picasso în Palestina" – acesta era titlul ştirii citită undeva pe un portal (global!) de informaţii. Dacă ar fi căzut încă o bombă, probabil că nu ar fi avut acelaşi efect.

Bust de femeie, pictura lui Picasso datată 1943, o operă de artă deţinută de Van Abbemuseum din Eindhoven, va fi prezentată, pentru o lună, la Şcoala de Arte din Ramalah. În timp ce Autoritatea Palestiniană încearcă să instrumentalizeze mica-mare victorie anunţînd că „s-a făcut încă un pas pentru recunoaşterea internaţională a statului palestinian", colecţionari, muzeografi şi curatori din lumea întreagă încearcă să afle, uimiţi, cum a fost posibil.

În ianuarie 2009, Charles Esche, directorul muzeului olandez, susţinea o conferinţă. În faţa sa se aflau scriitori, artişti angajaţi, curatori şi muzeografi din Israel, Turcia, Liban, Egipt şi Iordania, dar şi un anume Khaled Hourani, directorul International Academy of Art Palestine, o şcoală obscură despre care nimeni nu mai auzise

Muzeele sînt „spaţii ale ecartului democratic".

pînă atunci. „Hai să ne gîndim la nişte idei radicale", a spus Esche, poftindu-şi invitaţii să propună proiecte de schimb cultural între Occident şi ţările regiunii pe care noi, occidentalii, o numim generic „Orientul apropiat". „Ce aţi face dacă aţi putea dispune, fără oprelişti, de colecţia noastră?" – i-a întrebat Esche. (Colecţia Van Abbemuseum cuprinde 2000 de desene şi 700 de picturi: Lissitzky, Kandinsky, Chagall, Beuys, Picasso. Valoarea estimată: 150 de milioane de euro.) Evident, nici un muzeu din lume nu şi-ar pune la bătaie întreaga colecţie, totul era doar un test. Primul care a intrat în joc a fost Khaled Hourani: ar vrea să-l ducă pe Picasso în Palestina. Probabil că în sală toată lumea a izbucnit în rîs. Adevărul e că numai un visător ar fi putut exprima o asemenea dorinţă; şi numai un director foarte curajos (a se citi: iresponsabil) ar fi putut încuviinţa „mutarea" piesei centrale a colecţiei într-una dintre cele mai fierbinţi zone de pe glob. Întîmplarea face că Hourani este un visător care s-a întîlnit, providenţial, cu un om curajos care şi-a asumat riscul, în ciuda tuturor greutăţilor. Nu numai despre complicaţii logistice a fost vorba (tabloul a călătorit într-o cutie protectoare care-i asigura temperatura şi umiditatea ideale), nu doar despre cheltuieli aiuritoare (vă daţi seama ce înseamnă să asiguri o operă de artă care merge la Rammalah?), nu doar despre birocraţie (ce titlu de călătorie are această „marfă" care tranzitează Israelul pentru a ajunge într-un stat nerecunoscut şi fără un guvern ales?), ci şi despre interpretările politice date acestui gest insolit. Doi ani a durat pregătirea acestei expoziţii – doi ani în care ambii parteneri au crezut, în continuare, în ciuda tuturor eşecurilor de parcurs, că vor reuşi. Şi au reuşit. Pentru Esche, muzeele sînt „spaţii ale ecartului democratic": mereu există reguli, mereu ceva imposibil de realizat.

Nu conservarea operei de artă ar trebui să fie principala grijă a instituţiilor de artă, ci găsirea unor formule de lucru accesibile. Important e efectul terapeutic al operei de artă, miza e în conflictul interior pe care îl stîrneşte. În toată povestea aceasta, marea reuşită a celor doi e că Picasso a circulat „cu acte în regulă": după nenumărate beţe în roate, israelienii au permis tranzitarea acestui colet suspect. Nu mă aştept să facă şi coadă la Şcoala de Artă din Ramallah, acolo unde e expus. Dar cine ştie?

(Dilema veche, nr. 385,
30 iunie 2011)

Simona SORA

Eleva Dora dintr-a VII-a

Zilele trecute, aşa pe la prînz, cînd sună lumea cu diverse treburi, am primit un telefon dur de tot. Nu era un apel obişnuit de jurnalist cultural care-şi face paginile cerînd imperativ, ultimativ (şi, în ultima vreme, grobian) opinii ferme şi rapide despre, de pildă, colaborarea scriitorilor cu Securitatea; nu era nici vreo invitaţie precisă la tîrgul de carte din mai-iunie (unde, în ultimii ani, prefer să mă duc neinvitată, că doar e eveniment public). Era propria mea fiică (s-o numim Dora), care avea o dilemă. Pe scurt, voia să ştie repede dacă eu spusesem la o recentă şedinţă cu părinţii *că ea citeşte Dostoievski!* Adică, mă întreabă aproape şoptit, i-ai spus tu vreunei mame că eu aş citi Dostoievski?! De ce vrei să ştii, am întrebat-o, ca să trag de timp, dar şi pentru că nu-mi aminteam deloc cînd pronunţasem cuvîntul ruşinos care declanşase această dramă. Îi era ruşine, se simţea prost, i-o făcusem din nou vorbind aiurea, cu cuvinte pretenţioase asezonate cu nume obscure, ca să ajung în impasul scurt şi vanitos (deci, ruşinos) numit Dostoievski. Mai bine ziceam Tolstoi, şi nu Lev Nicolaevici, ci Alexei, măcar ăsta fusese o dată pe o listă de „obligatorii", cu *Buratino*.

Ce zisesem despre ea şi despre Dostoievski, mă întreba, aşadar, fiică-mea care va împlini curînd 14 ani.

Ce zisesem despre ea şi despre Dostoievski, mă întreba, aşadar, fiică-mea care va împlini curînd 14 ani şi care e, aţi ghicit, într-a şaptea, nu ca *elevul Dima* care era deja la liceu (într-a unşpea) – cum îmi spune Dora de cîte ori încerc să-i pasez cartea lui Drumeş. Cui spusesem eu, la şcoală, că *Adolescentul* de Dostoievski este o carte pentru adolescenţi, iar dacă nu încearcă *acum* să o deschidă măcar, s-ar putea să n-o mai facă vreodată?! Cînd spusesem că *Jurnalele Vampirilor*, *Galerista* şi *Fete de înghеţată* sînt doar lecturi mai bune decît nimic? Suna prost, dar recunoşteam ceva, un fel de orbire neagră care mă năpădeşte cînd aud *adolescente* vorbind pe stradă... Oricum, *clou*-ul era Dostoievski, nu cred că am mai invocat vreodată atît de mult, într-o conversaţie telefonică (poate doar în vreuna cu Agopian), numele lui Feodor Mihailovici.

Cum nu-mi place, de fapt, să vorbesc la telefon, am mărturisit, ca să minimalizez gafa. Da, zisesem ceva, unei singure mame, apoi ea a reluat discuţia cu mai mulţi, cred că da, oricum nici Dora, nici altcineva nu se apropiase de Dostoievski, asta ştiam cu toţii, nu ne făceam iluzii. Nu, nu, mă întrerupe Dora (deşi, de obicei, n-o face), ai spus că *eu citesc Dostoievski acum!* Atunci am priceput că îi era, pur şi simplu, ruşine. Cum să citească ea Dostoievski cînd nimeni nu-l citeşte? Cum să-şi forţeze ea maxilarul inferior şi vălul palatin ca să pronunţe răspicat (cum făcea cu mine, la telefon) cele cinci (!!!) vocale din numele lui D.? Ar fi ca şi cum ar pune cratimă în SMS-uri, ar fi ca grija pentru gramatică pe Twitter sau împiedicarea de majuscule pe Facebook. Ar redeveni tocilara de acum cîţiva ani, care scria cu stiloul şi purta uniformă. *Boooring!*

Şi, în acel moment, am hotărît s-o las în pace, măcar un timp. Să nu-i mai trimit (pe mess) dirigintei (o tînără şi incredibilă profesoară de română pe care o adoră cu toţii pentru că nu-i obligă să citească, dar se înţelege mai bine cu cei care citesc) lista scurtă de lecturi obligatorii la 14 ani, că nu-i mai dau Dorei – la pachet cu ultimii vampiri – şi cele *Nouă povestiri* de Salinger, să nu mai amestec cărţile care mi-au făcut mie plăcere cu lucrurile care-i plac ei acum. Drept să vă spun, în disperare de cauză, i-am condiţionat o vreme (pe vremea cînd încă se mai putea)

„Există omul fără dileme proguvernamental, mereu înarmat împotriva trădătorilor din Opoziţie, şi omul fără dileme antiguvernamental, care are în buzunar reţeta mîntuirii naţionale, dar nu înţelege s-o pună la dispoziţia derbedeilor..."

ANDREI PLEŞU

pînă şi banii de cheltuială cu cîteva lecturi (e-sen-ţi-a-le) pentru care nu-şi găsise timp. Un monstru matern! Noroc că, pînă să-mi dau seama de exagerare, apucasem să-i bag pe gît, pe lîngă dementele curate pe care le citeşte (noaptea, sub pătură, asta e neschimbat), o bună parte din excelenta listă a Sandei Cordoş din *Ce rost are să mai citim literatură?*. E un reper bun, cred că asta le-am şi spus la şedinţa cu părinţii – la urma urmelor, la 14 ani, trebuie să citească, pe lîngă basme, poveşti şi „cărţi cu jucării" (aici întrînd şi *chick lit*-ul, şi cărţile cu vampiri), şi Truman Capote, Cervantes, Michael Ende, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Simona Popescu sau Radu Stanca. Fiecare dintre aceşti scriitori au cărţi care pot fi înţelese (şi gustate) la preadolescenţă, în cea de-a doua copilărie, cum o numeşte Sanda Cordoş, care s-a descurcat, desigur, mai bine cu Rada, fiica ei (cred că a şi terminat facultatea).

Dar ce ar trebui să citească, în cea de-a treia copilărie, adolescenţii intransigenţi care fac corp comun împotriva lucrurilor obligatorii? Dacă m-aţi întreba pe mine (fiică-mea tot n-o face...), *Adolescentul* de Dostoievski ar fi prima carte pe listă. Apoi *Prăbuşirea casei Usher* şi *Annabel Lee* de Poe, *Doamna Bovary* de Flaubert (care-i mai soft decît vă amintiţi), *Maitreyi* şi *Domnişoara Christina* de Eliade, *Moby Dick* de Melville, *Mîndrie şi prejudecată* de Jane Austen, *Daisy Miller* de Henry James, *Mătuşa Julia şi condeierul* de Llosa, *Omul invizibil* de Wells, *Zenobia* de Gellu Naum, *Travesti* de Cărtărescu sau *Exuvii* de Simona Popescu. Da, e o listă (scurtă) pentru lunga vară fierbinte care va urma, în care pînă şi elevii dintr-a VII-a o s-o lase mai moale (vrînd, nevrînd) cu Internetul, cu vampirii şi cu fobia aseptică pentru autori peste 30 de ani. Sau, Doamne fereşte, morţi şi nevampirizaţi.

(*Dilema veche*, nr. 379, 19 mai 2011)

Ruxandra MIHĂILĂ

Epoca de aur şi automobilul

Eram la mare, în acei ani... cînd totul se închidea fix la ora 10 seara fix, cînd restaurantele, cofetăriile (termenul „cafenele" devenise fără încărcătură semantică – e drept, nu-i luase loc un altul, derivat eventual de la celebrul „nechezol") etc. îşi invitau clientela – mai elegant, mai răstit – să grăbească consumaţia (care se reducea la o ofertă minimală şi etern aceeaşi – zi de zi şi sezon de sezon, unul mai estival decît altul).

Ne aflam pe o terasă, la lumina obscură a tuburilor de neon, veşnic pîlpîindă, în faţa unor mese pătrate, de fix patru locuri (aceleaşi în toate „locantele" de acest fel), gata să ne ridicăm... cînd atmosfera cenuşie a fost momentan disipată de întrebările retorice, pe un ton continuu ascendent – de la nedumerire, confuzie, pînă la iritare şi indignare: *„Why close?!"*, *„It's only ten!"*, *„What about you?!"*, *„I want some more beer!"*, *„Some more!"*, *„Waiter!"*, *„What's this?!!"*

Deveniserăm, în această fantastică ofertă concurenţială, „o piesă rară"!

În acelaşi timp, ca o reacţie în lanţ, la o masă alăturată, un alt grup de vorbitori de engleză – una extrem de ciudată pentru urechile mele de trăitor exclusiv pe pămîntul autohton (aveam să mă dumiresc însă destul de repede că erau australieni, poposiţi, dintr-o profundă eroare, pe ţărmul Pontului Euxin) – încercau cu greu să facă faţă avalanşei de întrebări – tot retorice – ale unui puşti de aproximativ 12 ani care, pe aceeaşi tonalitate – de la nedumerire, pînă la iritare şi indignare – nu-şi putea stăpîni uluiala că de jur împrejur nu vedea alt tip de maşină... decît Dacia... *„What kind of a country is this? Look around: there are only Dacia, and no other kind of a car! Only Dacia! You see!?"*

Tot în acei faimoşi ani de glorie ceauşistă, am reuşit performanţa absolută a unei excursii în RDG. Echipajul din care făceam parte călătorea într-o Ladă portocalie (marcă de invidiat în acele vremuri, în care – după cum s-a putut constata din relatarea anterioară – nu zăreai la orizont decît automobilul autohton de fabricaţie piteşteană). Excursia era una de excepţie (ieşeam din beznă şi începeam să zărim vitrine cu lumină şi mîncare), iar maşina ne servea – cu pioşenie – şi de credincios prieten de drum, dar şi de adăpost de noapte prin vreo parcare mai periferică sau de micro-restaurant la popasurile de hrană frugală, îndelung şi economicos chibzuită.

Pe măsură ce rulam, deveneam tot mai încrezători în performanţele automobilului nostru multifuncţional care părea să treacă – cu succes – barierele de pretenţii şi gusturi automobilistice ale esticilor.

Totul s-a schimbat brusc pe autostrada comună Est-Vest din Berlin, preţ de cîţiva zeci de kilometri, cînd – aiuriţi de peisajul neverosimil: maşini colorate, luminoase, strălucitoare, decapotabile sau ne-, feţe zîmbitoare, pălării enorme *(latest fashion* sau retro), lume destinsă, atmosferă cu adevărat estivală – ne-am dat seama că deveniserăm, prin lovitură de teatru, un fel de *paria* a traficului, de vreme ce luxoasele automobile ne depăşeau vîjîind, unul după altul, nu însă fără ca şoferii şi ceilalţi coechipieri să întoarcă, sistematic, capul, spre a privi, cu o curiozitate compătimitoare, spre marca estico-sovietică a maşinii noastre portocalii, de care, în ascuns, eram atît de mîndri. Deveniserăm, în această fantastică ofertă concurenţială, „o piesă rară"!

(*Dilema veche*, nr. 62, 25 martie 2005)

Luiza VASILIU

E atît de bine să te trezești dimineața singur

„Poezie de dragoste“
de Richard Brautigan

E atît de bine
să te trezeşti dimineaţa singur
şi să nu trebuiască să-i spui cuiva
că-l iubeşti
cînd nu-l mai iubeşti.

(traducere de Dan Sociu)

Am debutat în *Dilema* acum şase ani, cu un text – scris la patru mîini (de fapt, o conversaţie pe mess) – despre singurătate. Scriam atunci cît de bine e să mai fii şi singur din cînd în cînd şi constat acum că, deşi s-au întîmplat destule între timp, singurătatea îmi place la fel de mult. Desigur, nu cea impusă (dacă mă băgaţi cinci zile într-un subsol fără lumină, n-o să mor de fericire), ci cea aleasă. Şi nu întotdeauna, ci cîteodată. În tot vacarmul social din jur, la care contribui şi eu din plin – sînt un om zgomotos, excesiv, împrăştiat –, o repliere în vastele apartamente interioare face mai mult bine decît o zi la spa. Pentru că atunci cînd eşti singur, nu-i mai eşti dator nimănui cu nimic, nu trebuie să faci figură frumoasă, nu trebuie nici măcar să mai ştii ce-nseamnă ridicolul şi de ce e recomandat să te fereşti de el. De-abia atunci devii stăpînul absolut al dimineţilor, al cafelelor, al chiuvetelor pline cu vase, al prafului, al ferestrei deschise noaptea, al patului în care poţi să dormi şi pe diagonală, al plimbărilor prin parc la ore improbabile, al emisiunilor tembele cu femei care vor să arate cu 20 de ani mai tinere, al urmăririlor prin casă cu pisica Matilda, ca şi cum aţi fi doi mafioţi pe străzile din Chicago.

„Omul fără dileme e, în România, un personaj cu tradiţii: de la Conul Leonida care explica tot, la eroii lui Pintilie care ştiau că «americanii sînt tîmpiţi» şi femeia română «a opta minune a lumii»“.

ANDREI PLEŞU

Nu sînt singură prea des. Aşa că, dacă mi se întîmplă să prind o duminică dimineaţă numai şi numai a mea, fac dezastre. Nu mai răspund la telefon o vreme, nu mai intru pe Facebook, îmi văd de ale mele şi mă bucur că, măcar pentru cîteva ore, nu-mi mai suflă nimeni în ceafă. Şi nu, nu se cheamă mizantropie, se cheamă pauză, tocmai ca să evit ca, mai devreme sau mai tîrziu, să mă transform într-o acriturâ căreia nu-i mai convine nimic. Pînă la urmă, la asta e bună singurătatea – te salvează de mizantropie, te scoate dintre oameni şi te lasă să-ţi revii, ca să te întorci apoi cu forţe noi, să faci băi de mulţime din care să poţi ieşi teafăr şi nevătămat. Paul Auster scria la un moment dat (nu ştiu unde, pentru că-l citează Vila-Matas şi nu spune sursa): „Lucrul surprinzător e că începem să înţelegem relaţia noastră cu cei din jur de-abia atunci cînd sîntem singuri. Cu cît sîntem mai singuri şi cu cît ne scufundăm mai mult în singurătate, cu atît simţim mai puternic această relaţie.“ Aşa că data viitoare cînd cineva încearcă să vă facă să vă simţiţi vinovat pentru că nu i-aţi răspuns la telefon o dimineaţă întreagă şi aţi vrut puţină liniște, să-i spuneţi că a fost pentru binele lui.

A rîs, mi-a mai pus un pahar de coniac şi am schimbat subiectul.

Cunosc o doamnă, o mare doamnă, văduvă de cîţiva ani, cu o minte brici, un simţ al umorului colosal şi o bibliotecă impresionantă, care a renunţat brusc să mai iasă din casă sau să mai primească vizite. Fără nici o explicaţie, fără nici o tristeţe. A ajuns la o vîrstă, mi-a spus, la care tot ce-şi doreşte e să fie lăsată în pace. Stă în apartamentul ei de pe Magheru şi trăieşte singură şi atît. I-am zis că cel mai tare mi-e frică să rămîn singură cînd o să am vîrsta ei. A rîs, mi-a mai pus un pahar de coniac şi am schimbat subiectul. N-am mai trecut de-atunci pe la ea, mi-a fost teamă să-i stric singurătatea.

(Dilema veche, nr. 451, 4 octombrie 2012)

Patricia MIHAIL

Pierdut spiritul Crăciunului...

Care-i treaba cu Crăciunul? Păi, să vedem. În primul rînd, începe prea devreme. Nici nu se-ngălbenesc bine frunzele toamnei, că deja apar semnele, ca la gripă: afişele cu concertele tematice, dar şi spaţiile reorganizate din supermarketuri şi malluri, pline cu dulciuri „de Crăciun“, bomboane de pom, cozonaci de toate formele, globuri, beteală şi căciuli de Moş Crăciun. Curînd, se formează pe buzele tuturor întrebarea iernii – „Cum petreci de Crăciun?“, cu varianta „Ce faci de Revelion?“ Fapt ce nu poate decît să te deprime cumplit pentru că, să fim serioşi, bani n-ai, chef – nici atît. De „magia sărbătorilor de iarnă“ îţi arde ţie acuma?

Şi-apoi intervine al doilea nivel la care începe să ne agaseze Crăciunul – încep reclamele la TV, afişele: „De sărbători e uşor să te bucuri dacă vii la noi în magazin şi îţi umpli coşul“, „Nu rata oferta de sărbători!“, „Reîncarcă-ţi cartela în luna cadourilor!“ Şi că tot veni vorba despre daruri, nici nu te dezmeticeşti bine şi... începe goana după cadouri. De parcă te-ar fugări cineva prin tot oraşul să iei cadouri care, de fapt, au devenit mai mult „obligaţii“. Trebuie să îi iei ceva frumos soţiei/soţului, poate aşa te iartă pentru cît de urîcios/-oasă ai fost tot anul. Copilul tău de 6 ani nu se mai mulţumeşte cu o ciocolată şi-o păpuşă sau o maşinuţă, vrea musai un ponei de jucărie în mărime naturală, o păpuşă vorbitoare sau un tanc de luptă care se transformă în robot spaţial care se transformă în submarin, o excursie la Disneyland Paris şi-un iPhone, ultimul model. Apoi mai trebuie să le mai iei una-alta şi prietenilor – care, între noi fie vorba, numai prieteni nu ţi-au mai fost –, colegilor – dintre care mulţi ţi-au mîncat ficaţii în ultima vreme – sau soacrei – care oricum consideră că nu eşti suficient de bun(ă) pentru copilul ei. Şi după ce munceşti pînă la epuizare ca să pui deoparte cîţiva bănuţi pentru cadourile înşirate mai sus, ajungi să faci cumpărăturile tot în ajunul Crăciunului, cînd te calci în picioare cu alţii ca tine, care au lăsat totul pe ultima clipă.

Îţi vine să-ţi iei cîmpii, dar ştii că balamucul abia acum începe.

Moment în care începi să te panichezi pentru că ai uitat de brad. Şi iar încep discuţiile în casă. Bunica vrea să faceţi economie: „Hai, mamă, brazii sînt aşa de scumpi... Mai bine luăm cîteva crenguţe din piaţă, le împodobim frumos şi gata!“ Tînărul casei, care şi-a descoperit recent vocaţia de ecologist, e de acord, dar cu o modificare: „Nu e de-ajuns că distrugem planeta asta în fiecare clipă? Pînă cînd vom tortura natura, tăind brazii, care au nevoie de zeci de ani pentru a creşte, ca să-i aruncăm după două săptămîni? Luăm un brad artificial şi am terminat povestea!“ Fetiţa de 5 ani începe să se smiorcăie: „Dar eu vreau brad d-ăla mare, şi verde, şi frumos, cum am văzut la televizor!...“

Şi-atunci îţi vine să-ţi iei cîmpii, dar ştii că balamucul abia acum începe. Pentru că, după ce se iau cadourile, se-mpodobeşte bradul, se fac ultimele cumpărături şi pregătiri pentru Crăciun, începe ceea ce americanii numesc *„family drama“*. Iar ce ar fi trebuit să fie un moment feeric şi plăcut, petrecut „alături de cei dragi“ se transformă într-un circ: aia mică era să doboare bradul peste ea încercînd să culeagă o bomboană. Mama e nervoasă pentru că de trei zile stă numai în bucătărie, i s-a tăiat maioneza pentru salata de boeuf, a spart deja două farfurii, iar cozonacii nu i s-au copt cum trebuie. Bunicii se ceartă pe supremaţia telecomenzii, iar tatăl şi unchiul se ceartă pe cine e mai capabil să conducă ţara asta; după care trec la următorul subiect cu potenţial crescut de scandal: fotbalul. Apoi socrul se cherchelește bine şi începe să urle, pentru a da mai multă greutate celor spuse, povestindu-le tuturor amintiri din tinereţe. Şi după ce vine, în sfîrşit, mîncarea, cineva mănîncă prea multe sarmale, prea mult şorici şi piftie, asigurîndu-şi astfel un drum la spital şi un montaj de un minut la ştiri, în prime time, despre „excesele românilor de sărbători“.

Încercînd să scăpaţi de influenţa bolnăvicioasă a televizorului, ieşiţi la o plimbare spre seară, dar iar vă apucă nervii. „Ia uite cîte luminiţe au pus ăştia! Şi, după ce că sînt urîte, mai consumă şi o groază de curent. De luminiţe avem noi nevoie?!“ Aşa că te întorci acasă, extenuat şi un pic beat, unde realizezi că nu ai dat cele 127 de telefoane/sms-uri/e-mail-uri cu urările de tipul „Crăciun fericit!“ şi „Magia sărbătorilor să vă învăluie“... Şi atunci îţi dai seama că, de fapt, n-ai înţeles nimic din Crăciunul ăsta.

(Dilema veche, nr. 408, 8 decembrie 2011)

Dan STANCIU

Culorile în -iu (o dezvoltare)

Pe la 1700 şi ceva, un savant iezuit pe nume Louis-Bertrand Castel (pomenit de Diderot în *Visul lui D'Alembert)* ar fi inventat, pare-se, „clavecinul ocular", un instrument ale cărui clape generau, prin atingere, nu sunete, ci culori. După unele surse, acel clavecin ocular a rămas în stadiul de proiect, expus de Castel într-o suită de articole publicate în gazeta *Mercure de France,* începînd cu noiembrie 1725. Conform altor surse, clavecinul ocular a reuşit să capete corp şi a fost prezentat de autor în cadrul unei demonstraţii private la care au participat cincizeci de invitaţi, pe 21 decembrie 1754. Oricare ar fi adevărul, pe la 1800 şi ceva (în preajma anului 1880), folcloristul Simion Florea Marian şi-a rostit discursul de recepţie la Academie cu titlul *Cromatica poporului român,* unde erau înşirate alfabetic „numirile colorilor de origine latină cîte le-am putut aduna eu pînă acuma din gura poporului". Dintre aceste numiri, le-am ales (pentru a construi clavecinul verbal pe care-l citiţi) pe cele în *-iu.*

dacă, în anumite cazuri, *-iu* nu e un sufix). Iată-le:

VIU. Este o culoare din gama galbenului, cu infuzii de roşu în miez şi franjuri de verde pe margini. Asociat în parfumerie cu levănţica-miresei şi în modă cu ciuboţica-broaştei, *viul* se asortează de minune cu bejul aprins (vezi eşarfele pentru strungari de la Prada), cu ivoriul-matelot al colecţiei de primăvară-vară pentru miniştri în picaj a lui Yohji Yamamoto şi cu azuriul euforic al botoşeilor Donna Karan.

ZGLOBIU. Culoarea fundelor de ciocolată, a aeroporturilor închise temporar din cauza ceţii, a paharelor de Martini golite numai pe sfert într-o după-amiază tîrzie de aprilie, la Veneţia, în compania unui Thomas Mann beat mort. Simbolic, *zglobiul* semnifică puterea de abstragere, adaptarea la condiţii vitrege şi o anume înclinaţie către introspecţie, cu accent pe sondarea în profunzime a manşetei.

PARIU. Una dintre culorile nefaste, în mitologia innuiţilor. Într-un psalm innuit din

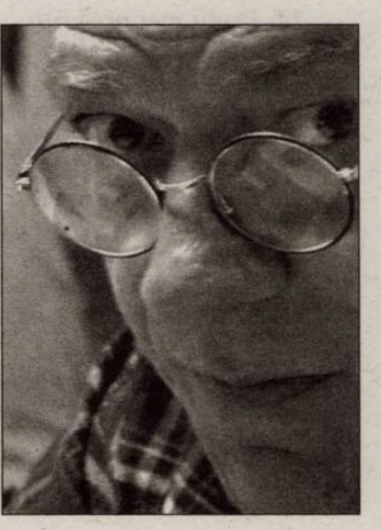

cu sufletele papugiilor, deşi (dacă e să fim exacţi) sufletul nu poate fi colorat decît într-un verde gălăgios.

JIU. Una dintre culorile eminamente olteneşti, utilizată cu măiestrie de geniul lui Constantin Brâncuşi la pictarea nemuritoarei sale capodopere *Culoarea Infinitului.*

CE-NU-ŞTIU. Mulţi colorişti (unii bine intenţionaţi, alţii răuvoitori) pun la îndoială existenţa unei asemenea culori, cel puţin în spectrul la care ochiul uman are acces. Se pare că ar fi rezultatul unei combinaţii accidentale între albastrul de Prusia şi violetul de Parma, sub tutela roşului englezesc, dar nimic nu vine să probeze veridicitatea acestei aserţiuni. Dimpotrivă, Marco Polo recunoaşte că nu a întîlnit, în peregrinările sale, decît ecoul stins al unor urme de *ce-nu-ştiu,* pe un pergament decolorat.

TÎRZIU. S-a făcut *tîrziu.*

(Dilema veche,
nr. 393, 25 august 2011)

...nohotiu, sărbeziu, stirigiu,
turciniu, turungiu, vîlvăriu.

Unele sînt uzuale şi apar frecvent în vorbire sau pe paleta unor texte: *albăstriu, alburiu, arămiu, argintiu, auriu, azuriu, brumăriu, cafeniu, castaniu, cărămiziu, cenuşiu, cînepiu, fistichiu, fumuriu, liliachiu, măsliniu, plumburiu, portocaliu, purpuriu, ruginiu, sîngeriu, stacojiu, trandafiriu, vineţiu, vioriu, vişiniu.*

Altele par să fi ieşit complet din uzul vorbitorilor şi scriptorilor de azi, dar cu un strop de efort ne putem da seama cam unde bat, în ce nuanţe: *albiniu, albiu, aluniu, brîndueşiu, canariu, căpşuniu, cărbuniu, cărniu, colbiu, curechiu, funinginiu, gălbănueşiu, gălbiniu, ghiurghiuliu, lemniu, mestecăniu, micşuniu, mieriu, muceziu, negriu, ninsoriu, nucuciu, pătlăginiu, piersiciu, porumbiu, rădăciniu, rînduniu, roşiu, roziu, scorţişoriu, sfecliu, stejăriu, sulfeniu, şofraniu, untdelemniu, verziu, viniu.*

În sfîrşit, alte numiri par de-a dreptul enigmatice şi cu greu le-am putea asocia vreunei culori cunoscute: *burătăciu, chiclăzăriu, ghiviziu, marmaziu, muriu, naralgiu, naramgiu, naramziu, narangiu, nohotiu, sărbeziu, stirigiu, turciniu, turungiu, vîlvăriu.*

Ca atare, m-am gîndit că s-ar putea aduce unele adaosuri listei lui Marian (chiar

a doua jumătate a secolului nostru (scrijelit cu un *cutter* pe un os de ren) se spune: „...şi ivitu-s-a Marele Caşalot de sub mantia de gheţuri, înveşmîntat într-un linţoliu *pariu,* şi a dat iama în cirezile de foci".

MUSIU. Practic, un derivat al maroniului-funcţionar. În varianta *musiu Ionescu,* se foloseşte în zugrăveli de stadioane, mai ales pentru gazon.

POTPURIU. Ca substitut al rozului-muştar, *potpuriul* are trei subnuanţe: *potpuriu veşted, potpuriu ca leafa, potpuriu jenant.* (Dintre acestea, numai *potpuriul jenant* poate fi păstrat în borcane, celelalte se evaporă la întîia adiere.) Este o culoare des întrebuinţată de membrii fanfarelor militare, cînd se bărbieresc.

PUSTIU. Există prea puţine mărturii vrednice de încredere în privinţa acestei culori. Rarele tratate de cromatică aplicată care o menţionează (precum *Tricolorul gri,* semnat de stareţii mînăstirilor Plumbuita şi Cositorita) nu conţin decît informaţii vagi sau şubrede şi referinţe din auzite la un misterios colorant pe bază de salpetru, vîndut cîndva prin iarmaroace la preţuri fabuloase, care se numea *pustiu de bine.*

CANDRIU. Culoare asociată îndeobşte

Andrei MANOLESCU

În grabă

La o masă, la un fast food. Mănînc o felie de pizza şi beau o bere. Lîngă mine se aşază un tip cu o şapcă. 50 de ani. Înfulecă în două minute o farfurie întreagă de spaghete şi apoi îşi comandă şi el o bere. Plescăie

de ţuică. La discuţii, la cîrciumă, nu mai bem şpriţ, bem „Săniuţa". Toate s-au dus naibii. Nu mai mîncăm trei, patru feluri, ci numai unul. Băgăm în noi ce-o fi, ca-n saci. Aveţi cuptor cu microunde?" Am senzaţia că, orice i-aş răspun-

Trăim accelerat,
dar nici nu ştim ce trăim.

de două ori, se uită la mine pe sub cozoroc şi începe: „Bem bere după-masă... în loc de coniac. Fir-ar ale dracului de obiceiuri. În loc de vinuri de două feluri la masă (cum beau francezii şi cum beam şi noi odată), bem bere d-asta proastă. Înainte de masă, nu mai ştim să bem ţuică. Ăştia la fast food nici n-au auzit

de, ar fi rău. Nu apuc însă să mă decid că individul continuă: „Cică fast food... să mănînci repede. Scaunele nici nu mai au spătar. Uite, stai pe ele c-o juma' de bucă. Nu mai există feţe de masă, nu mai vorbesc că trebuie să-ţi iei totul singur, nu te serveşte nimeni... Masa de prînz e un lux, mîncăm în maşină – au

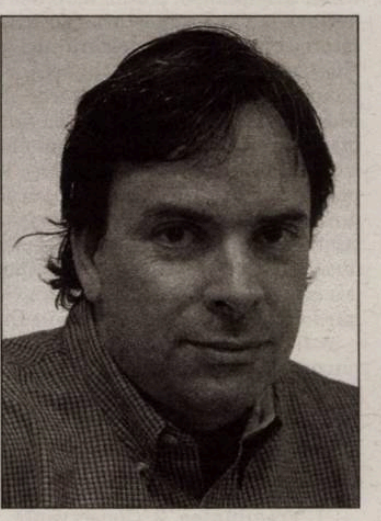

inventat ăştia McDrive-ul." Bea berea pînă la fundul halbei. Se şterge cu dosul palmei şi se duce să-şi mai comande una. Se întoarce şi-şi reia tirada: „Vremuri tîmpite, domnule, sînteţi de acord?" (Din nou nu apuc să răspund.) „Bunicii şi chiar părinţii noştri se respectau. Trăiau altfel, domnule... Acum totul e repede. Trăim accelerat, dar nici nu ştim ce trăim. Trece timpul pe lîngă noi fără să ne dăm seama. Trece tinereţea, trece bătrîneţea, trec femeile şi copiii pe lîngă viaţa noastră, ca stîlpii de beton văzuţi din tren, vine moartea..., trece şi moartea, noi tot ne grăbim. Să ne ducem la vale. Unde o să ajungem, domnule? La fast food, la dracu'." Îşi scoate şapca, termină şi a doua bere, se scuză şi pleacă, lăsîndu-mă să-mi tihnească ce mi-a mai rămas în farfurie. Beau şi eu din bere şi încerc să nu mă grăbesc. Numai aşa, ca să nu-l contrazic.

(Dilema veche, nr. 53,
21 ianuarie 2005)

Răspunsuri la chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce prețuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aș vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferați
14. Poeții mei preferați
15. Eroii mei preferați din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferați
18. Pictorii mei preferați
19. Eroii mei preferați din viața reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aș vrea s-o am din naștere
22. Cum aș vrea să mor
23. Greșelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgență
24. Deviza mea

Magdalena BOIANGIU

1. Curiozitatea. 2. Loialitatea. 3. Francheţea. 4. Faptul că sînt prietenii mei. 5. Nerăbdarea. 6. Lectura. 7. Să citesc doar ce vreau eu, nu ce „trebuie". 8. Orbirea. 9. Londra. 10. N-am. 11. Trandafirul. 12. N-am. 13. Cehov, Philip Roth, Jane Austen şi mulţi alţii, în funcţie de evoluţia sau involuţia stărilor depresive. 14. Rilke, Mandelştam. 15. N-am. 16. N-am. 17. Bach, Mozart. 18. Impresioniştii. 19. Churchill, Havel, Golda Meir. 20. Făţărnicia. 21. Simţul măsurii. 22. Subit. 23. Cele produse de ignoranţă. 24. „Taci şi înghite", dar nu mă ţin de ea.

Marius CHIVU

1. Echilibrul. 2. Seninătatea. 3. Eleganţa / Simţul umorului. 4. La fiecare altceva. 5. Emotivitatea. 6. Să dansez pe Rolling Stones în timp ce dau cu aspiratorul. 7. Veri însorite în Provence, cu vin roşu, măsline negre şi kiwi, în intimitatea unei anumite femei. 8. O boală cumplită / un handicap fizic. 9. Lisabona. 10. Bleu. 11. Margareta. 12. Pasărea-liră. 13. Borges, Cehov, Calvino, Cărtărescu, Diderot, Hesse, Sabató, Saramago, Kawabata. 14. Arghezi, Doinaş, Jiménez, Yeats, Moraes, Valéry. 15. Phileas Fogg, Sancho Panza, Münchhausen, Joseph K, Peter Kien, Švejk, Ubu, Iuda, Ivan Turbincă. 16. Doamna T, Penelopa, Alice, Enigel, Mariana Alcoforado. 17. Beethoven, Gershwin, Jimmy Page & Robert Plant, Roger Waters, Jan Garbarek, Vangelis. 18. Klimt, Modigliani, Segantini, Hopper, Chagall, Munch. 19. Sofia Loren, Woody Allen, Pleşu, Llosa, Michael Jordan, Björk. 20. Aroganţa. 21. Înălţime mai mare. 22. La timp, conştient şi în trei zile. 23. Cele făcute din dragoste. 24. Fără un pic de ingenuitate viaţa e (cam) tristă!

Radu COSAŞU

1. Împăciuitorismul. 2. Autoironia. 3. Tandreţea slăbiciunilor. 4. Fidelitatea concisă. 5. Romanţiozitatea. 6. Să fac din ţînţar armăsar şi invers. 7. Să scriu o carte semnată Oscar Rohrlich. 8. Să mor fără s-o fi scris. 9. Dintotdeauna, într-un Bucureşti al lui Roger Cîmpeanu. 10. Galbenul de toamnă. 11. Crinul japonez. 12. (Calul, hipopotamul şi) găina. 13. Sei Şonagon, şi Caragiale, şi Gogol, şi Proust, şi Cehov, şi Stendhal, şi Tolstoi, şi Flaubert, şi Isaac Babel, şi Dos Passos, şi Scott Fitzgerald, şi Platonov, şi Bellow, şi Philip Roth plus, cel mai recent, Vladimir Makanin. Dar cel mai intim: Camil. 14. Bacovia, Whitman, Edgar Lee Masters, Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Marina Ţvetaeva. 15. Lucien Leuwen, Mîşkin, Joseph K, Pnin, Herzog, Ladima, ca să nu încep cu Don Quijote şi Sancho Panza, Swann şi Hagi Murad. 16. Sanseverina, Gruşenka, Doamna T, Zoe Trahanache. 17. Mozart, Beethoven, Scarlatti, Schubert, Verdi. 18. Din cît de puţin pricep – impresioniştii şi Magritte. 19. O mătuşă (supranumită de mine Sanseverina), Jacques Brel şi Sviatoslav Richter. 20. Nu pot urî. 21. Să nu ştiu, de mic, ce sînt ipohondria şi inocenţa. 22. În pat, în somn. 23. Penaltiurile ratate la fotbal. 24. „Ia totul în tragic şi nimic în serios."

Stela GIURGEANU

1. Imaginaţia. 2. Puterea de a domina. 3. Sinceritatea. 4. Îi pot suna oricînd la 4 dimineaţa să-i întreb de ce „el" nu mă iubeşte. 5. ...Principala mea trăsătură. 6. De obicei: să mănînc fistic, să beau cola şi să mă uit la seriale pe HBO. Acum: să învăţ limba germană. 7. O casă veche, plină cu flori, pe malul Rinului. 8. Să descopăr că iubirea nu poate muta munţii. 9. Schaffhausen, Elveţia. 10. Verde. 11. Frezia. 12. Pescăruşul. 13. F.M. Dostoievski, Octavian Paler, Ian McEwan. 14. Leonard Cohen, Topîrceanu. 15. Zorba, Don Quijote, Ladima. 16. Irene Soames *(Forsyte Saga,* John Galsworthy). 17. Leonard Cohen. 18. Picasso. 19. Clementina Cantoni şi cei ca ea, al căror nume nu-l aflăm decît atunci cînd sînt pe cale să devină eroi. 20. Complezenţa. 21. ...le am pe toate, cu scuzele de rigoare. 22. Nu aş vrea să mor. 23. Cele asumate. 24. Dă-mi, Doamne, puterea de a *nu* accepta lucrurile pe care nu le pot schimba.

Andrei MANOLESCU

1. Nu cred că am neapărat o trăsătură principală. 2. Să ştie multe şi să poată face multe lucruri. 3. Bunătatea şi blîndeţea. 4. Chiar prietenia. 5. Nu-mi marchez teritoriul la timp. 6. Cîteva sporturi şi jocuri. 7. Să călătoresc în toată lumea fără nici o grijă. 8. Nu vreau să mă gîndesc la asta. 9. Cred că pe undeva prin Italia. 10. Verde închis. 11. Floarea-soarelui. 12. Rîndunica sau vulturul (depinde de situaţie şi încă nu m-am hotărît). 13. Cervantes, Joyce (în povestiri). 14. Nu am poeţi preferaţi. 15. Sancho Panza şi savanţii din cărţile lui Jules Verne. 16. Nici una (acum realizez că mai toate sînt ori tragice, ori antipatice, ori negative). 17. Beethoven, pentru cvartetele de coarde. 18. Van Gogh, Leonardo da Vinci. 19. Poate Alain Delon dacă n-ar fi din filme. 20. Suficienţa. 21. Ureche muzicală. 22. În luptă dreaptă, la peste 100 de ani. 23. Cele recunoscute. 24. Mare-i grădina Domnului şi în orice poţi găsi o parte bună.

Matei MARTIN

1. Fragilitatea. 2. Consecvenţa. 3. Sinceritatea. 4. Toleranţa. 5. Modestia. 6. Statul degeaba. 7. Să fiu rentier undeva, în ţările calde şi civilizate. 8. Să-mi pierd prietenii. 9. Principatul Monaco. 10. Negru. 11. Gura-leului. 12. Găina crescută la ţară, bine rumenită şi presărată cu tarhon şi piper alb. 13. Günther Grass, Albert Camus, Knut Hamsun, Patrick Süskind, Franz Kafka. 14. Paul Éluard, Heinrich Heine, Rainer Maria Rilke. 15. Don Quijote, Oblomov. 16. ? 17. Paul Mc Cartney, Chopin, Rameau. 18. Degas, Picasso, Dalí. 19. Nu mi-am creat niciodată modele printre eroii acestei lumi. 20. Să fiu refuzat. 21. Imortalitatea. 22. Dacă chiar e musai, atunci în somn. 23. – 24. „Cine se trezeşte de dimineaţă cade singur în ea" (preluată de la un coleg ziarist).

Andrei PLEŞU

1. Sînt, în general, nemulţumit. 2. Bunacreştere şi caracterul. 3. Rezonabilitatea veselă. 4. Loialitatea şi buna-dispoziţie. 5. Sînt, în general, nemulţumit. 6. Taclaua cu prietenii, întreruptă de unele lecturi. 7. Să am timp şi chef. 8. Să trebuiască să călătoresc tot timpul. 9. Bucureşti, cu casă de vacanţă în Irlanda. 10. Culoarea *roast-beef*-ului bine gătit. 11. Iarba. 12. Gîsca şi ficatul ei. 13. Platon şi Caragiale. 14. Shakespeare. 15. Athos, Porthos şi Cyrano de Bergerac. 16. Saşa Comăneşteanu, Natasa Rostova şi (Doamne, iartă-mă!) cocoana Marghioliţa Mînjoloaia. 17. Mozart, Rossini şi Ionel Fernic. 18. Rafael, Bruegel (Bătrînul), Van Gogh. 19. Churchill şi Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea. 20. Imbecilitatea harnică. 21. Cum adică? 22. La timp. 23. Greşelile fără urmări. 24. (nerealizată): Nimic scremut!

Adina POPESCU

1. Imaturitatea. 2. Toleranţa. 3. Discreţia. 4. Îi preţuiesc atunci cînd nu mă bat la cap, nu dau telefoane, nu se plîng de bani şi nu beau mai mult de trei beri. 5. Posesivitatea. 6. Căutarea unor noi îndeletniciri. 7. Uneori lucruri mărunte, alteori lucruri măreţe. 8. Să mă prindă un cutremur de şapte grade într-un bloc cu bulină. 9. Sub plapumă! Într-un oraş cu temperatură constantă – 18-20 de grade. 10. Depinde de stare. Roşu – pe mine, albastru – în jurul meu. 11. Liliacul. 12. Găina de rasă grea, nu prea bătrînă. 13. Llosa, Hemingway, Nabokov, Truman Capote, Sylvie Germain (în *Cartea nopţilor),* Iuri Oleşa *(Trei grăsani),* Sanda Marin. 14. Omar Khayyam, Baudelaire, Esenin, Bacovia şi alţii. 15. Holden Caulfield şi Zmeul. 16. Alice în Ţara Minunilor. 17. Ceaikovski, Mozart (pentru că sînt fredonabili în momente grele), Michael Nyman (pentru prieteşugul lui cu Greenaway), Tom Waits (pentru că te face să plîngi la 5 dimineaţa). 18. Van Gogh (chiar şi interpretat de Scorsese în *Vise* al lui Kurosawa), Chagall, Rubens, pentru că le face să se simtă bine astăzi pe femeile cu oareşce complexe ş.a.m.d. 19. Doru instalatoru', Mişu – suporter Steaua, Mihai I şi Coca – tanti de la butic căreia i-am spus de zece ori că „poveştile adevărate" nu sînt adevărate, dar ea tot le citeşte. 20. Singurătatea cu mine însămi. 21. Nepăsarea, ca să nu zic nesimţirea! 22. Brusc, fără preaviz... în nici un caz pe un cîmp de mohor! 23. Ratarea penalty-urilor, aprinderea focului în pădure, dragostea la prima vedere, excesul de sinceritate. 24. „Măi băieţi, măi băieţi, puneţi mîna pe lopeţi!" şi/sau „Viaţa e în altă parte!"

Iaromira POPOVICI

1. Inocenţa. 2. Loialitatea. 3. Discreţia. 4. Toleranţa. 5. Ezitarea. 6. Să ascult sau să privesc poveşti. 7. Nemurirea. 8. Boala şi singurătatea. 9. În diverse hoteluri din lume. 10. Negru. 11. Zambila. 12. Privighetoarea (deşi n-am văzut-o niciodată). 13. Dostoievski, Stendhal, Truman Capote, Kafka, Agatha Christie, David Lodge, Sadoveanu, Caragiale. 14. Emily Dickinson, Prévert, Bacovia, Eminescu. 15. Fabrice del Dongo, Alexei Karamazov, Oblomov, Pierre Bezuhov, Ulise, Tom Jones, Hercule Poirot, Ivan Turbincă. 16. Emma, Mary Poppins, Becky *(Bîlciul deşertăciunilor),* Portia *(Negustătorul din Veneţia),* Moll Flanders. 17. Mozart, Vivaldi, Albinoni, Chopin. 18. Bosch, Bruegel, Klee, Kandinsky, Rafael, Botticelli. 19. Iisus, Leonardo da Vinci, Einstein, Galileo, Giordano Bruno, Humphrey Bogart, Jane Fonda. 20. Fiţele şi ipocrizia. 21. Tupeul. 22. Nicicum. 23. Naivitatea. 24. Fă ce-ţi place, fără să faci rău altora.

Dan STANCIU

1. O oarecare viteză a asociaţiilor, uneori. 2. Calmul incendiar. 3. Luminozitatea. 4. Umorul negru. 5. Stăruinţa în fleacuri. 6. Dezlegat, să planez. 7. Nu aş numi-o. 8. Să aparţin unei gloate. 9. Departe. 10. Galben. 11. Floarea-soarelui. 12. Auşelul *(Regulus ignicapillus).* 13. Raymond Roussel. 14. Antonin Artaud, René Char, Henri Michaux, Gellu Naum, Jean-Pierre Duprey. 15. Philip Marlowe. 16. Alice (din *Alice în Ţara Minunilor),* Zoe Bertgang (din *Gradiva* de W. Jensen). 17. Vivaldi, Verdi, Tom Waits. 18. Caspar David Friedrich, Van Gogh, Victor Brauner. 19. Buster Keaton, Marcel Duchamp. 20. Lumea asta, aşa cum e ea. 21. Aceea de a fi inoxidabil. 22. Intact şi efervescent. 23. Lapsusurile. 24. Nu am o deviză şi refuz ideea de a avea una.

Alex. Leo ŞERBAN

1. Inconsecvenţa. 2. Politeţea. 3. Cochetăria. 4. Mă suportă. 5. Pedanteria. 6. Privitul filmelor. 7. Tot timpul din lume. 8. Munca în uzină, la o linie de asamblare. 9. La parterul paradisului, adică în Toscana. 10. Verdele închis. 11. Micsandra sălbatică. 12. Vrabia (pentru că visează). 13. Sei Şonagon, Henry James, Lewis Carroll, Joyce, Proust, Hesse, Beckett, Borges, Nabokov, Mandiargues. 14. Poeţii metafizici, Mallarmé, Trakl, T.S. Eliot, Arghezi, e.e.cummings, Ungaretti, Ashbery. 15. Robinson Crusoe, D'Artagnan, Stephen Daedalus, Marcel, Narziss & Goldmund. 16. Fedra (lui Racine), Mme de Merteuil, Mme Arnoux, Alice *(in Wonderland),* Miss Marple, Holly Golightly. 17. Preclasicii, Bach, Wagner, Bartok, Cage *(4'33"),* Bernard Herrmann, Nino Rota, L. Cohen, Gainsbourg. 18. Velásquez, Picasso, Miro, Klee, Bacon, Warhol, Twombly, Hockney. 19. Jules Verne, Neil Armstrong, Bill Gates, Prima Clonă Umană. 20. Trădarea. 21. Bunătatea. 22. Într-un cataclism planetar. 23. Adulterul şi bîrfa. 24. „Minimum de efort, maximum de efect."

Mircea VASILESCU

1. Trăsătura de unire. 2. Umorul. 3. Discreţia. 4. Umorul. 5. Măsor de zece ori şi tai o singură dată – de obicei, cînd e prea tîrziu... 6. a) Să conduc maşina pe distanţe luuungi; b) Să zac cu orele pe Internet. 7. Să stau la ţară şi să cresc albine. 8. Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc. 9. Pe colinele Toscanei. 10. Albastru. 11. Pe cîmp, margaretele şi macii; în glastră, trandafirii. 12. Bobocii de raţă. 13. Rabelais, Alexandre Dumas (père!), Mircea Cărtărescu. 14. Baudelaire, Arghezi, Ion Stratan. 15. Panurge, D'Artagnan, „eul narativ" din prozele lui Cărtărescu. 16. Ziţa lui Caragiale – pentru că se întrevăd în ea germenii modernizării României. 17. Vivaldi, Lennon & McCartney, Joe Zawinul. 18. Renascentiştii italieni, majori şi minori deopotrivă. 19. Cristofor Columb şi Bill Gates, pentru că au descoperit lumi noi. 20. Ipocrizia, anticamera minciunii. 21. Muşchii lui Schwarzenegger. 22. Rapid, fără prea multe complicaţii. 23. Gafele. 24. Asta-i viaţa!

(Dilema veche, nr 75, 24 iunie 2005)

Rezonabilitatea veselă

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Copilăria unei reviste

Îi ştim copilăria destul de bine. Ne-a fost aproape, mie şi prietenilor mei, încă de la primii ei paşi în lume, şi putem depune mărturie că ne-a pus pe gînduri, ne-a înmuiat ţîfna şi ne-a îmblînzit apucăturile de oameni liberi abia născuţi. Voi vorbi, în rîndurile care urmează, despre o copilărie neobişnuită, nu a unui copil în carne şi oase, ci a unei reviste. De ce cred că, pentru generaţia tînără, de după Revoluţie, şi nu numai pentru ea, copilăria revistei *Dilema* a fost o bucurie?

Pentru că a fost „născută" de părinţi inteligenţi, fermecători, generoşi. Şi pentru că aceiaşi părinţi au fost destul de curajoşi, astfel încît să „livreze" – pe o piaţă plină de certitudini stridente şi de răcnete acuzatoare – un „copil" care întreabă, ascultă, priveşte, se miră, caută, încearcă să se dumirească înainte de a trage concluzii.

Pentru că revista *Dilema* a fost un „copil" bine-crescut, fără răzgîi, dar şi fără parapon, cu reguli de bună-cuviinţă şi de dialog civilizat, cu umor şi melancolii pe măsura lumii noi şi bezmetice în care se născuse. Un copil deloc cuminte, pus pe spart false oglinzi şi pe năruit clişee, şi des certat de „vecinii" arţăgoşi, conformişti, obosiţi, infatuoşi.

Pentru că vorbea o limbă română frumoasă, corectă, fără farafastîcuri şi fără zorzoane, aproape nouă pentru cei abia deprinşi să uite limba de lemn.

Pentru că revista ne aduna aproape în fiecare weekend în jurul ei, ca într-o fierărie a lui Iocan, în care conversaţiile debutau cu aceeaşi întrebare, rostită ca o strigare la apel: „Ai văzut ce zice filozoful la gazetă?" Şi-apoi Vasilescu, Boiangiu, Cosaşu, Ornea, Chiper, Leo Şerban şi toţi cei care azi mai sînt sau nu mai sînt...

Pentru că *Dilema* a dat folclorului autohton replici celebre, portrete răsunătoare, vorbe de duh, întrebări proaspete, sămînţă nouă şi fragedă de dialog.

Pentru că a rezistat, de-a lungul vremii, tuturor tentaţiilor, criticilor, iluziilor propuse de o presă mult prea liberă, de un public mult prea obosit de hărţuielile traiului de zi cu zi, de un capitalism mult prea sălbatic.

A fost „născută" de părinţi inteligenţi, fermecători, generoşi.

Pentru că a chemat între paginile ei tineri – jurnalişti, scriitori, artişti, analişti, istorici etc. – extrem de talentaţi, cu gînduri şi cuvinte în răspăr cu vremurile care i-au format. Tineri pe care îi admiram pentru curajul lor de a semna alături de „numele grele", pentru profesionalismul cu care înţelegeau să descrie chipuri şi întîmplări, pentru fineţea stilistică şi talentul jurnalistic.

Pentru că „dosarele" *Dilemei* au reuşit performanţa – greu de egalat – de a vorbi despre teme cînd serioase, cînd frivole, cînd noi, cînd vechi de cînd lumea, cînd amuzante, cînd înduioşătoare, cu umor, decenţă, argumente, originalitate, inocenţă, naturaleţe, fără prejudecăţi şi în afara clişeelor.

Pentru că interviurile şi „divanurile" revistei au dat, încă de la începuturi, modele de întrebări deştepte, cuviincioase, ingenioase.

După cum spuneam, norocoşi am fost noi, cei a căror tinereţe s-a amestecat cu copilăria *Dilemei*. Fiindcă ne-a oprit un pic, ne-a făcut să ne amînăm niţel replica în faţa urgenţelor copleşitoare pe care le aducea cu sine o lume nouă. Fiindcă ne-a convins că, înaintea răspunsurilor finale, a sentinţelor definitive, a etichetelor ferme, există dilemele. Şi fiindcă, la urma urmei, ne-a pregătit pentru alte răspunsuri decît cele la îndemînă, vagi, superficiale.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Ocolul lumii în fotografii

„Sîmbătă, 24 octombrie 2009, ora 14; rîul Yulong, regiunea Guilin, Guangxi, China: faimoasă pentru dealurile carstice ascuţite, considerată de chinezi «cea mai frumoasă din toată lumea». Sîmbătă, 5 iulie 2008, ora 12,23; Khutzeymateen Inlet, British Columbia, Canada: o regiune sălbatică din apropierea graniţei cu Alaska, adiacentă unei arii de protecţie specială a habitatului urşilor Grizzly. Luni, 19 mai 2008, ora 17,38; maree joasă în Minas Basin, Bay of Fundy, Nova Scotia, Canada: Golful Fundy, la Oceanul Atlantic, este locul cu cele mai puternice maree din lume. Nivelul apei variază pînă la 16 metri pe verticală între începutul şi sfîrşitul fluxului (şi, la fel, între începutul şi sfîrşitul refluxului), pe parcursul a doar şase ore. Vineri, 2 octombrie 2009, ora 11,43; Gyeongju, Gyeongbuk, Coreea de Sud: fosta capitală a vechiului regat Silla (57 î.Hr. – 935 d.Hr.). În oraş există 155 de tumuli şi 35 de morminte regale. Joi, 6 septembrie 2007, ora 8,35; Île Bonaventure, Gaspésie, Québec, Canada: insula adăposteşte cea mai numeroasă colonie de gîşte de mare *(Morus bassanus)* din lume (60.000 de perechi în 2009)."

Rîndurile de mai sus nu sînt reproduse dintr-o ediţie a *National Geographic*, ci din jurnalul de călătorie al Ninei Mihăilă. Nu un jurnal oarecare, ci unul fotografic.

Tema jurnalului: o călătorie în jurul lumii, întreprinsă între 2009-2010, alături de prietenul ei, Vlad Vieru (dar şi anterior în Canada, între 2007-2009). Fotografiile realizate în Canada, Patagonia, China, Coreea de Sud, Australia, Noua Zeelandă, Anglia, Finlanda şi Suedia constituie subiectul expoziţiei „Ceruri, ape, pămînt", ce poate fi vizionată la Café Verona, Librăria Cărtureşti, în perioada 16-31 ianuarie 2013.

Pozele Ninei Mihăilă (parţial vizibile pe site-ul *Dilemei vechi)* îţi dau, chiar la o primă vedere, o senzaţie, dacă se poate spune aşa, de perfecţiune. Nu neapărat a realizării fotografiei (deşi acestea sînt, într-adevăr, impecabil făcute), ci a locului surprins. Locurile alese, cel puţin în această primă expoziţie, cele enumerate la începutul articolului, sînt dintre cele în faţa cărora poţi avea sentimentul sublimului: natura, acolo, şi-a făcut treaba desăvîrşit.

Iar modul în care o surprinde Nina Mihăilă este următorul: o lasă, pur şi simplu, în voia ei. Arătîndu-i ipostazele cele mai favorabile. Iar ca postură, alege... neclintirea. În fotografiile pe care le-am văzut, pămînt, cer şi ape par nemişcate. Şi aproape perfect simetrice. Simetria e spartă, probabil intenţionat – conform cu legile proporţiei şi ale perspectivei din pictură, bănuiesc – de cîte un element aparent neînsemnat, precum un pod sau o stîncă.

Multe dintre fotografii surprind întretăierea a două elemente diferite, cer şi apă, pămînt şi cer, pămînt şi apă. Intersectarea nu se face simplu, ci cu jocuri de culori şi umbre, cu oglindiri şi mici simetrii pe fundalul celei generale. Nori, stînci, gheţari, fişii de lumină – sînt amănuntele lumii perfecte şi neclintite. Sparte rar, doar de niscaiva vapoare sau pescăruşi. Rar apar forme de viaţă (aşa cum a observat şi Radu Igazság la vernisaj). Fotografiile nu fac parte din categoria celor... jucate, ci a celor lucrate cu migală.

Care este situaţia fotografiei, ca artă, în momentul actual, în România? „Lucrez ca fotograf profesionist de 9 ani şi fac şi *graphic design*: Din păcate, la noi se vinde şi se cumpără doar fotografia comercială. Nu există galerii de fotografie, muzee de fotografie, şi nici un public educat pentru a aprecia fotografia ca operă de artă", spune Nina Mihăilă, absolvent de grafică al Universităţii Naţionale de Artă din Bucureşti.

De altfel, şi expoziţia a reuşit s-o facă, pînă la urmă, printr-o întîmplare: a participat la o analiză de portofoliu făcută de Dinu Lazăr, care i-a fost profesor de fotografie în facultate. Aceasta s-a desfăşurat la standul Epson din pavilionul Romexpo, cu ocazia tîrgului Print &Sign. Epson a acceptat apoi sponsorizarea expoziţiei.

Vor mai urma şi altele, fiindcă Nina Mihăilă are o arhivă imensă din călătoriile ei.

Selma IUSUF

legende urbane

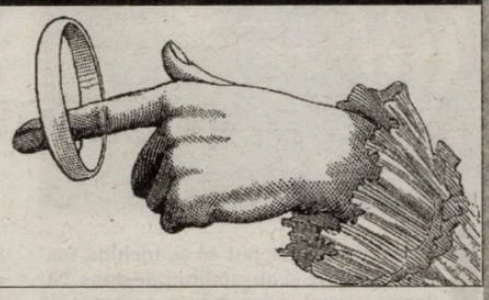

Invizibili, prin oraș

Se uită prin mine şi face un gest scurt cu bărbia înainte – o invitaţie să-i spun ce vreau. „Un pachet de Lavazza roşie, vă rog." Vînzătoarea nu aude. E cu ambele urechi ciulite la colega ei care o boscorodeşte pe cea din tura de seară care le-a lăsat nişte calcule aiurea şi nu le iese ceva la socoteală. Întoarce capul spre femeia care vorbeşte din ce în ce mai tare şi care gesticulează nervoasă. Se întoarce apoi scurt spre mine. Îmi mai face o dată semnul cu bărbia. „O Lavazza roşie", zic stins. Iar nu aude, căci mintea şi urechile îi sînt tot la colega nervoasă. A treia oară îmi zice foarte agasată: „Spuneţi!" Ştiţi deja ce-i spun. „Gata. A transferat spre mine toată tensiunea, toţi nervii, sînt inoportună şi, în general, nu am ce căuta acolo", mă gîndesc. Deloc, femeia privea în continuare prin mine.

Eu una păream destul de calmă, dar mi-era şi ruşine un pic. Mă gîndeam că toată lumea de la coadă mă va găsi vinovată de toată comoţiunea de la tejghea. Că va spune după ce plec, „Du-te, băi, dracului, cu cafeaua ta cu tot." În tot acest răstimp – discuţia aprinsă, semnul cu bărbia, întrebările – femeia a stat cu mîna întinsă spre mine, un gest flasc, era mîna întinsă să ia banii. Un gest inconştient, făcut înainte de vreme; n-aveam încă ce să-i dau şi n-avea încă a şti ce vreau şi de cîţi bani. Mîna aia întinsă reflex m-a pus pe gînduri. După zeci de ani de făcut meseria asta, poate că era ceva normal. Am rîs gîndindu-mă că gestul se repeta şi în afara serviciului, ştiţi, ca Chaplin în *Timpuri noi* – care smucea din mîini şi după ce ieşise din tură de la banda de montat şuruburi.

N-am existat şi nu voi exista vreodată pentru femeia aia. Nu m-a uitat pentru că pur şi simplu nu a avut ce să uite. Nu am existat. Aşa cum toată ziua care avea să urmeze a fost cu totul şi cu totul bizară. Am fost invizibilă. Nici şoferul de taxi nu m-a observat. (Ceea ce, în mod normal, e absolut convenabil, credeţi-mă.) Era total cufundat într-o convorbire telefonică. Conducea automat şi i se plîngea interlocutorului de meseria asta de rahat pe care e nevoit s-o facă, să suporte hachiţele „la toţi clienţii." Eu – parte a acestor „la toţi" – eram în spate. Mă căra ca pe un sac de cartofi fără suflet, dragii mei. Mi-a luat banii ca din bancomat şi a plecat. El habar n-avea cum arătam, eu îi cunoşteam doar ceafa.

Am ajuns la muncă. Între mailurile primite, o bancă oarecare avea grijă personalizat de „bănuţii" mei şi mă numea Domnule Selma Iusuf. Îmi explica, la fel de personalizat, ca de la suflet la suflet, cum e cu un anume cont de economii. Îmi scria ca unui om care are probleme serioase la cap. Grija pentru bănuţii mei şi tonul părintesc uneori, foarte amical alteori, îngrijorător de intim pe alocuri ar fi trebuit să mă convingă că exist şi că am importanţă pentru ei. Într-un alt mail, o domnişoară îmi explica zglobiu importanţa unui produs oarecare şi se cerea, cu produs cu tot, într-un buletin de ştiri. Mă tutuia ca pe soră-sa; m-am simţit chiar prost gîndindu-mă că poate ne cunoaştem, iar eu am uitat. Adresa de mail era bună, îmi greşise însă numele de mai multe ori în textul prezentării.

La întoarcere, în metrou, o gaşcă de liceeni era să mă trimită într-o lungă plonjare pe burtă, în jos, pe scările rulante. Nici pentru ăia nu existam. Oricum, pentru ei, eram parte din gaşca nesemnificativă a tuturor persoanelor de peste douăzeci de ani, hai treizeci. Care nu există. Care sînt un fel de abur prin care poţi trece liniştit, la o adică. Care n-au ce căuta în tribul celor din ale căror urechi ies firele lungi şi albe ale căştilor de iProduse.

Zilele trecute am intrat în acelaşi magazin cu vînzătoarea Chaplin, să iau eterna cafea. Gestul cu bărbia, mîna întinsă. Eu am privit-o ca pe o cunoştinţă, ea a privit prin mine. N-are nimic, am zis, n-are nimic, nu-s buricul pămîntului.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

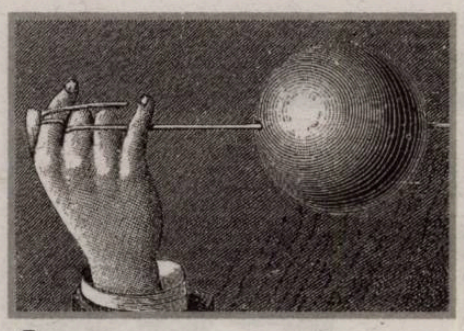

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Sprijin civic pentru cultură

În Olanda au început să se închidă teatre, orchestre și ansambluri de dans. Nu doar sectorul independent e afectat de măsurile de austeritate. Și instituțiile de stat au parte de reduceri masive de buget. Anul trecut s-au tăiat o treime din cheltuielile pentru artele spectacolului și zece procente din cheltuielile instituțiilor muzeale. Din cele zece orchestre, cîte erau în 2011, doar opt mai funcționează astăzi – cinci dintre ele cu un buget care le asigură doar supraviețuirea, nu și finanțarea unor producții noi. Din cele șapte ansambluri de dans au rămas doar patru, toate cu bugete minimale. Cîteva mii de angajați în instituțiile publice de cultură (artiști și administratori culturali) au fost concediați în 2011. Cele mai afectate sînt instituțiile mici și cele care promovează inovația – marile muzee și teatrele cu tradiție și-au păstrat bugetele. Bugetul pentru 2013 păstrează, în principiu, cam aceleași direcții. Odată cu economia țării, cultura intră – pentru al doilea an consecutiv – în recesiune. În Spania situația e încă și mai dramatică. Acolo, tăierile bugetare au fost masive și dureroase. Puține instituții (de tradiție) au rămas cu același număr de posturi, și toate trebuie să se limiteze doar la cheltuielile minimale, curente. Dar în Spania aceste reduceri aproape că nu au mai mirat și cu atît mai puțin indignat pe nimeni, căci statul a fost constrîns să concedieze mii de angajați chiar și din instituții considerate esențiale.

În Franța, guvernul socialist disimulează tăierile masive de fonduri pentru cultură printr-o restructurare, regîndire a politicilor, orientate de acum mai degrabă spre difuzare decît spre producție. Festivalurile importate sînt afectate – însă tăierile nu au atins chiar activitățile critice, de vreme ce sînt susținute, în proporții relativ egale, de stat, de regiuni și de beneficiari direcți (vînzări de bilete). Germania și-a continuat și ea politicile de austeritate începute încă de acum doi ani, însă sectorul cultural, finanțat în principal de landuri, nu a fost afectat.

În Europa Occidentală, cetățenii au impresia că finanțarea culturii este un domeniu al statului. Așteptările sînt îndreptățite nu doar pentru că numeroase constituții europene garantează accesul universal la cultură, ci și prin tradiție: modelul francez, în care statul acordă subvenții pentru producție, promovare, acces etc. este folosit în numeroase țări occidentale, prin diverse dispozitive legale și politici culturale. În ultima vreme s-a acreditat ideea că subvențiile pentru cultură reprezintă investiții, că industriile creative, susținute de stat, aduc beneficii economice directe. Oricare ar fi perspectiva, finanțarea de către stat a sectorului cultural e justificată. Ce se întîmplă însă în momente de criză? Cîtă solidaritate civică poate genera ideea de cultură subvenționată – și ce reacții pot stîrni tăierile de fonduri?

Poate că e timpul ca acest crowd-sourcing *să se transforme în* crowd-acting *sau* crowd-financing.

The Guardian a încercat să facă o evaluare a tăierilor din bugetele pentru cultură la nivel european. E o inițiativă care depășește, prin complexitate, un simplu inventar al pagubelor. Căci această evaluare nu e doar o sumă (cu cifre negative) a acestor bugete – ea arată cu precizie de unde anume s-a tăiat și care sînt pierderile pentru producția culturală și conservarea patrimoniului. În momentul în care scriu aceste rînduri, tabloul este incomplet, căci acțiunea e încă în desfășurare: jurnaliști culturali de la mai multe gazete europene încarcă periodic informații noi în harta interactivă. Pe măsură ce se mai află despre cîte o tăiere de fonduri, harta se completează. Operațiunea se bazează pe principiul *crowd-sourcing*, numai că masa de informații e verificată de jurnaliști profesioniști. Care, în mod poate surprinzător, au trecut dincolo de concurența pentru informații și public din branșa mass-media și participă, în regim de voluntariat, la proces. Deocamdată, această inițiativă nu a stîrnit și reacții civice. Avem doar o hartă împînzită cu semnale de alertă acolo unde se închid teatre, filarmonici, muzee, festivaluri. Dar poate că e timpul ca acest *crowd-sourcing* să se transforme în *crowd-acting* sau *crowd-financing*. Vă puteți imagina salvarea unei instituții de cultură doar prin participare civică?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

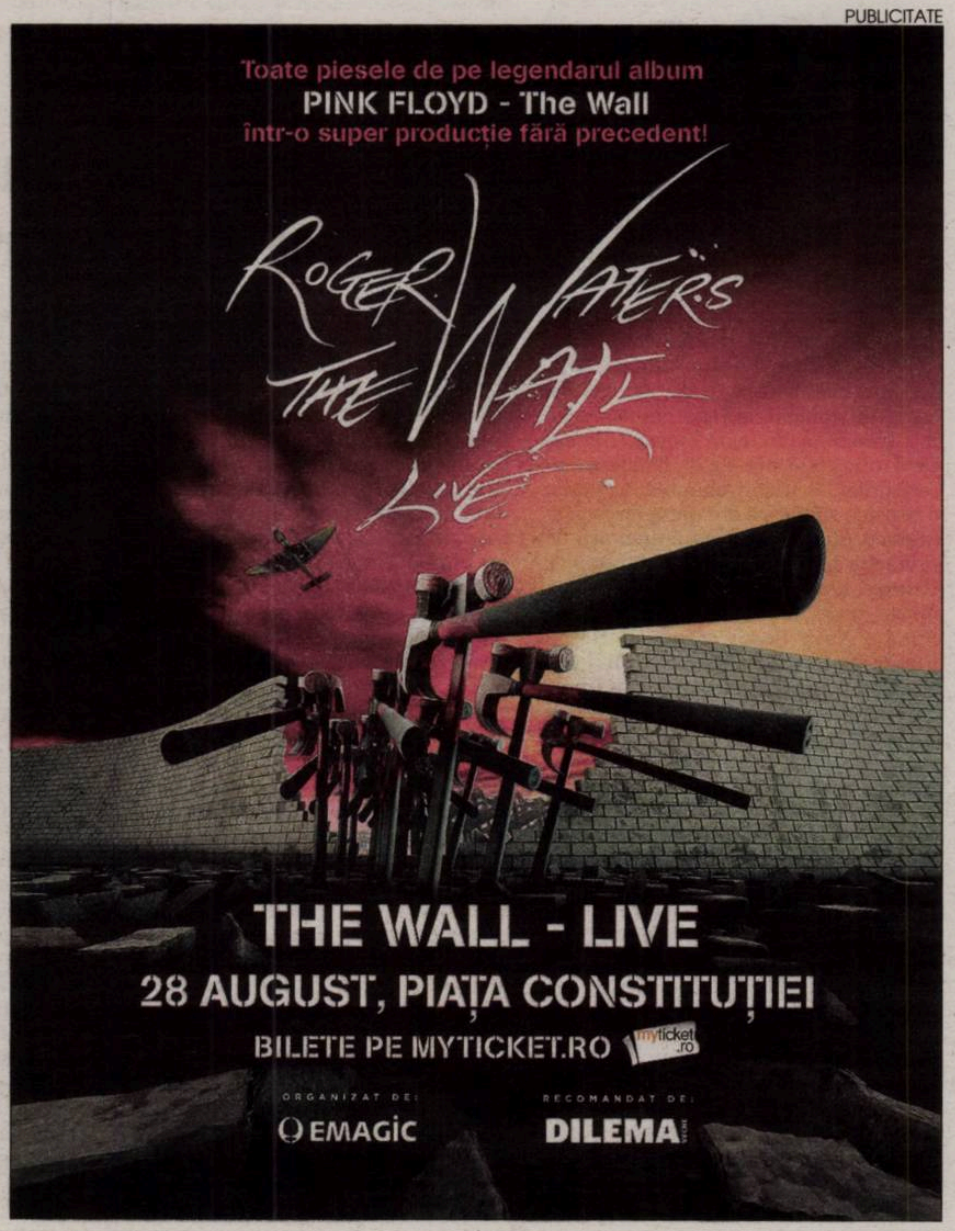

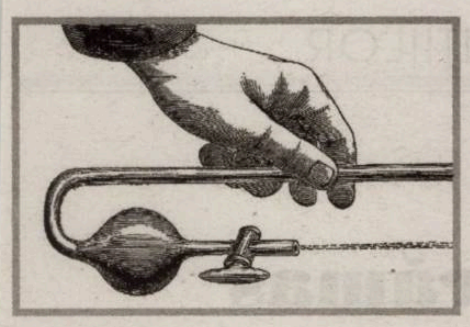

Oana STOICA

rosencrantz & co

Poveşti din trecut şi viitor

● Doctor's Studio, *Colibri* de Garret Jon Groenveld. Regia: Florin Piersic Jr. Cu: Laurenţiu Bănescu, Daniel Popa. Coregrafia: Silvia Călin. Scenografia: Summer Wood.

Poţi să mergi, poţi să munceşti. Acest principiu, aparent sănătos, devine instrument de tortură într-un viitor sumbru, kafkian, dominat de un război interminabil, cu o luptă de gherilă în spatele frontului. Terorismul are şi o latură psihologică. Oamenii găsesc tot mai greu locuri de muncă. Prin urmare, agenţia de şomaj le distribuie discreţionar, pe baza principiului mai înainte asociaţie culturală independentă, ce îşi propune să producă şi să promoveze proiecte artistice cu strînse şi evidente legături cu România şi lumea în care trăim, în contextul social-politic actual"). Spectacolul are o atmosferă beckettiană (intenţia este oarecum parodică, absurdul este ironizat), cu două personaje-marionetă, nişte mecanisme umane care lucrează pentru agenţia de şomaj. Metaforă a capitalismului care robotizează omul, îl depersonalizează prin consum, pînă cînd acesta ajunge să îşi epuizeze resursele, textul descrie acerba luptă pentru supravieţuire şi duce mai departe o întrebare pe care o ridica într-un alt spectacol *(dontcrybaby)* dramaturgul Catinca Drăgănescu: cît de liber eşti? Eşti liber să alegi, sau societatea te obligă să fii ceea ce eşti? Garret Jon Groenveld continuă cu acest raţionament: dacă societatea te obligă să faci ceva, ceea ce faci în aceste condiţii te defineşte? Cînd omul este redus la statutul de forţă de muncă, identitatea lui este anulată? Regizorul Florin Piersic Jr. mizează pe atmosfera stranie, cu două variante caricaturale de Estragon şi Vladimir (Daniel Popa şi Laurenţiu Bănescu, precişi şi sincronizaţi), care nu mai aşteaptă sosirea unui Godot necunoscut, ci se joacă de-a Dumnezeu, un joc periculos atunci cînd

Eşti liber să alegi, sau societatea te obligă să fii ceea ce eşti?

mintit, nişte slujbe oribile, pe care nu au voie să le refuze. De la vînători de colibri (pentru persoane înalte, căci se vînează cu mîna) la carne de tun (la propriu), joburile sînt modalităţi de exterminare lentă (dacă speli poduri suspendate) sau rapidă (dacă eşti trimis în linia întîi). Piesa americanului Garret Jon Groenveld a cîştigat The Internationalists 2012 Global Playwriting Contest (competiţie în care au fost 165 de texte din 26 de ţări) şi a fost prezentată întîi ca lectură la Teatrul Luni de la Green Hours, iar apoi realizată, în premieră mondială, de Doctor's Studio („o

limita între călău şi victimă devine fluidă. Exact asta se întîmplă într-un regim dictatorial. Cele două instrumente groteşti ale puterii, Unu şi Doi (lipsa lor de identitate le anulează numele), evoluează mecanic, afişînd false afecte. Cînd însă conştiinţa propriei identităţi este resuscitată de frică (sentiment real), robotizarea dă erori.

Colibri este un spectacol cu o structură lineară, care, odată aşezat în tipar, se dezvoltă coerent, ca o mică lucrare camerală. Surprizele sînt coperţile, două numere muzicale care împachetează ironic povestea. guri, alcool şi ranchiună, ei dezlănţuie un adevărat coşmar psihologic. Şi cum nu sîntem într-un film hollywoodian cu happy-end (deşi piesa a fost ecranizată de Richard Linklater cu Ethan Hawke, Robert Sean Leonard şi Uma Thurman), nimeni nu cîştigă nimic din asta. Lucrat cu atenţie, spectacolul se concentrează pe relaţiile dintre personaje, oferind o partitură generoasă lui Cezar Antal, actor talentat şi de charismatic – mai rar văzut în ultima vreme, din păcate. Şi cu asta ajungem la o problemă spinoasă, care depăşeşte sfera strictă a actului artistic. Acest specta-

Cît de uşor se poate distruge un teatru funcţional.

Jucat la Godot Cafe-Teatru şi la Green Hours 2 (stadionul Dinamo), *Colibri* depăşeşte nivelul unui spectacol de bar, adică un show mai mult sau mai puţin haios, dar uşor accesibil. *Colibri* obligă spectatorul la evaluarea propriei personalităţi. Textul se încadrează în seria viziunilor pesimiste despre viitorul omenirii din care va dispărea umanitatea, căci munca îl va face pe om robot. După cum vedeţi, viitorul nu sună deloc bine.

● Teatrul Tineretului Piatra Neamţ, *Tape* de Stephen Belber. Regia: Răzvan Muraru. Cu: Corina Grigoraş, Nora Covali, Cezar Antal, Dragoş Ionescu.

Memoria poate fi instrument de manipulare. În buna tradiţie a poveştilor cu prieteni care se reîntîlnesc după mulţi ani ca să dezgroape secrete, să redeschidă răni şi să consume conflicte – un fel de terapie activă care ar trebui să ducă la iertare şi dragoste –, piesa lui Stephen Belber are ca subiect triunghiul amoros clasic: o fată şi doi băieţi. Foşti colegi de liceu, acum adulţi, ei refac din amintiri trunchiate sau tăinuite o poveste de dragoste care n-a fost chiar dragoste sau n-a fost numai una. „Cadavrul" dezgropat este un viol despre care nu se ştie dacă a fost sau nu real. Această serie de incertitudini a determinat (sau nu) drumul în viaţă al fiecăruia dintre protagonişti. Ţesătura de minciuni întreţinute de cocaină face ca nimic din ceea ce se descoperă să nu pară veridic. Personajele se încadrează în tipologii – artistul de succes (Dragoş Ionescu), ratatul (Cezar Antal), femeia de carieră (Corina Grigoraş). Într-o cameră dintr-un hotel ieftin, cu drocol are o formulă de cameră, dar nu neapărat pentru că aşa au vrut autorii, cît din necesitate. Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ (unul dintre cele mai active din ţară şi organizator al unui festival important) se află într-o situaţie dificilă. După ce clădirea teatrului a fost în proces de renovare – ceea ce a însemnat că trupa nu a putut juca acasă timp de doi ani şi a fost găzduită într-o... cantină –, ar fi trebuit ca de la începutul stagiunii trecute, lucrurile să reintre în normal. Lucrările s-au finalizat şi TT ar fi trebuit redeschis, doar că în urma renovării, clădirea a devenit improprie pentru teatru. Acustica a fost distrusă (s-a pus tapet pe pereţi), cabinele de sunet şi lumini au fost micşorate etc. Cu alte cuvinte, arhitectul care a supravegheat renovarea nu a ţinut cont de destinaţia clădirii (sau nu s-a priceput). Directorul teatrului a refuzat să semneze recepţia lucrării, şi pînă cînd lucrurile nu se vor clarifica juridic (la mijloc sînt fonduri europene) şi nu se vor face reparaţiile necesare pentru ca spaţiul să poată fi folosit conform destinaţiei sale iniţiale, trupa este din nou nomadă. Spaţiile în care se joacă sînt barul teatrului (desfiinţat tocmai ca să devină spaţiu de joc), sala de festivităţi a unui liceu local sau Sala Studio a Teatrul Odeon din Bucureşti. Din acest motiv, spectacolele produse de Teatrul Tineretului sînt de dimensiuni mici, camerale. Povestea spune multe despre amatorism, indolenţă, afaceri necurate şi despre cît de uşor se poate distruge un teatru funcţional. Şi despre cît de puţin ne pasă de asta.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

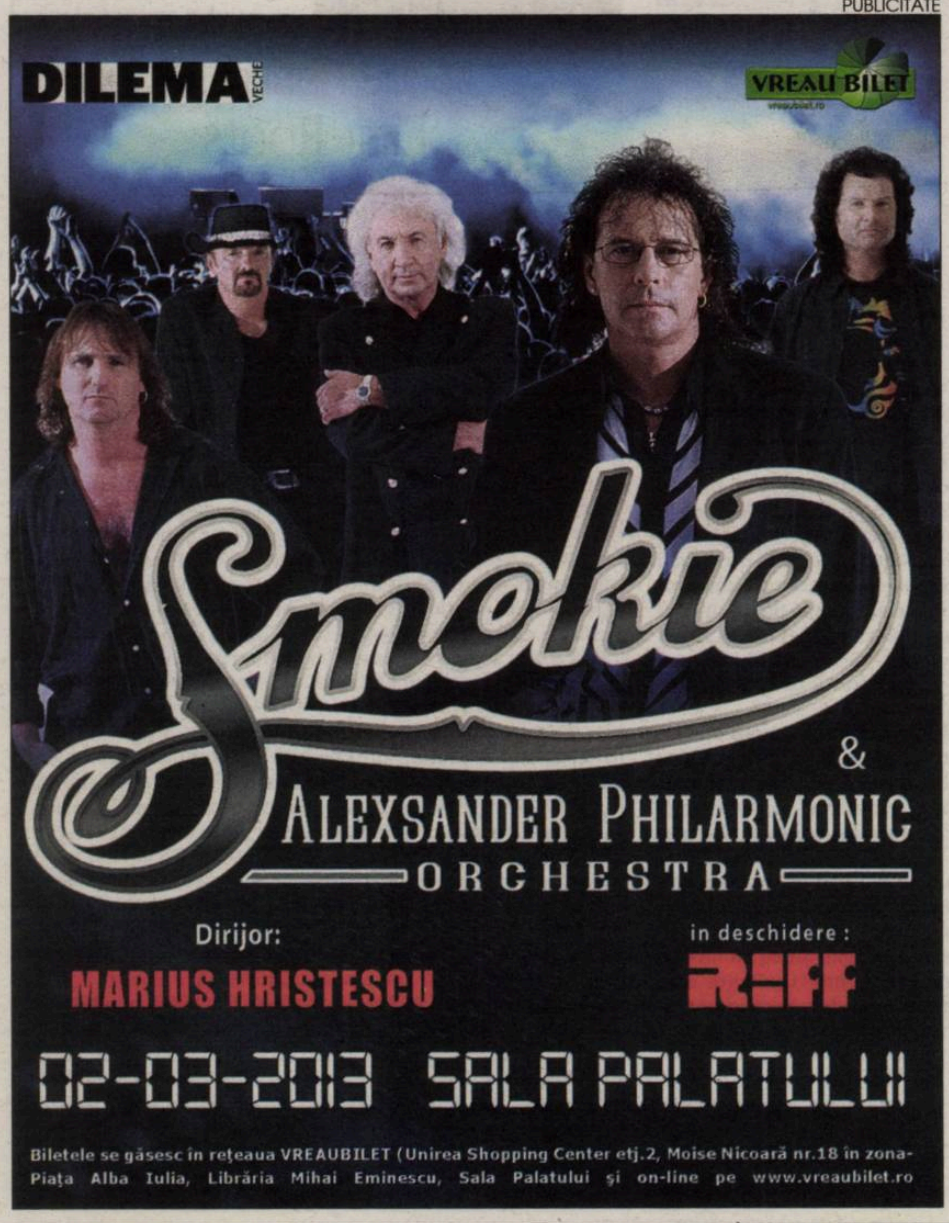

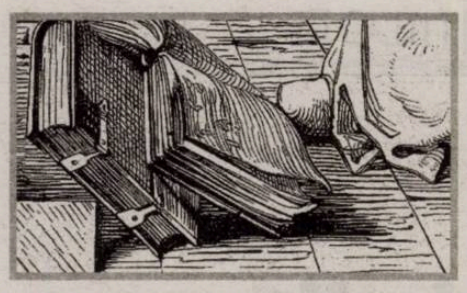

Simona SORA

biographiti

Mămăliga de bun-rămas

Am văzut pentru prima dată figura Aglajei Veteranyi prin februarie 2002, în *România literară,* alături de un fragment din *De ce fierbe copilul în mămăligă* (roman tradus de Nora Iuga, la Editura Polirom), pe care autoarea nu mai apucase să-l vadă apărînd. „Mă simt aşa, de parcă ar trebui mereu să-mi cer SCUZE. Arăt ca fotografia mamei / Arăt ca fără mine." – se încheia fragmentul-ferpar. Deasupra, figura scriitoarei, cu un zîmbet încremenit parcă de teama unui hohot ce ar strica poza, cu părul electrizat peste bentiţa (verde?), cu ochi rotunzi de copil, cu claviculele aliniate şi umerii strînşi, cu spatele îndreptat, sprijinit de un raft cu cărţi. O expresie ironică, pe care greu o poţi uita, şi care m-a făcut, atunci, să mă gîndesc la orice altceva decît la moarte.

De acea figură mi-am amintit zilele trecute, la premiera filmului realizat de Krisztina Deák după acel prim roman multipremiat, adaptat mai înainte şi pentru scenă, sau jucat, într-o serie de improvizaţii geniale, la fiecare lectură publică a Aglajei Veteranyi. Cred că scriitoarei germane născute la Bucureşti – copil de circ, artistă de varieteu, iar mai tîrziu creatoarea, împreună cu René Oberholzer, a unui grup teatral experimental, *Die Wortpumpe (Pompa cuvintelor),* precursorul trupei de teatru *Die Engelmaschine (Maşina îngerilor)* – i-ar fi plăcut mult filmul recent lansat şi în România.

Vă amintiţi, poate, *De ce fierbe copilul în mămăligă* este o autobiografie încremenită într-un prezent continuu, un anti-*Bildungsroman* poetic ce refuză devenirea şi discreditează semnificaţia ei retrospectivă. Sîntem ce sîntem din primul moment şi pînă la sfîrşit, pare să spună autoarea acestui roman cu inflexiuni dadaiste şi suprarealiste, însă cumplit de limpede şi de o putere de sugestie rar întîlnită. Povestirea primei copilării la circ încearcă să dea o consistenţă unei fiinţe terorizate: de pierderea zilnică a mamei (femeia cu păr de oţel, atîrnînd de cupola circului), de respingerea tatălui (clovn şi cineast ratat), de concurenţa cu sora sadică (ce-i povesteşte, terapeutic, *Povestea copilului care fierbe în mămăligă).* Este povestea fricii de toate şi de toţi („Aproape tot despre ceea ce vorbim aduce nenorocire"), calmată doar de mirosul mîncării gătite de mamă în camere de hotel sau în vagoane de circ. Frica aceasta, care cu timpul va lua locul oricărei senzaţii („Dada nu simte nimic", spuneau dadaiştii cînd îşi tăiau părul pe scenă la Zunfthaus zur Waag din Zürich), dă naştere unei poveşti compensatorii, cu variante din ce în ce mai terorizante: „Eu ştiu şi singură de ce copilul fierbe în mămăligă, chiar dacă sora mea nu vrea să-mi spună. / Copilul se ascunde în sacul cu mălai pentru că îi e frică. Şi pe urmă adoarme. Vine bunica şi răstoarnă mălaiul în apa clocotită, ca să facă o mămăligă pentru copil. Şi cînd copilul se trezeşte e gata fiert. SAU Bunica găteşte şi-i spune copilului: Ia seama la mămăligă şi amestecă în ea cu lingura asta, eu mă duc să aduc lemne. / Cît lipseşte bunica, mămăliga îi spune copilului: Sînt atît de singură, nu vrei să te joci cu mine? / Şi copilul se urcă în oală. SAU Cînd a murit copilul, Dumnezeu l-a fiert în mămăligă. / Dumnezeu e un bucătar, locuieşte în pămînt şi mănîncă morţi. Cu dinţii lui mari poate să roadă toate sicriele."

Filmul din carte e o derulare cu încetinitorul a unor imagini vătuite, triste, dar tonice.

Ultima parte, eşecul la Şcoala de actorie şi devorarea, la propriu, a *Lexiconului Tineretului* în culori, reprezintă închiderea unei uşi, întoarcerea în punctul de pornire, reconstituirea – într-un film atribuit tatălui absent – a circului din cer, în care totul e întors pe dos şi totul e aşa cum trebuie: „Înainte să-l fi văzut pe tata pentru ultima oară, făcea un film în care îl juca pe Dumnezeu. Mama o juca pe bunica lui Dumnezeu şi eu pe îngerul lui păzitor. (...) În chip de Dumnezeu, tata poartă fracul lui vechi şi negru. / Mama s-a înfăşurat cu un şal, ca ţărăncile bătrîne din România, şi şi-a îmbrăcat capotul ei înflorat din stofă de draperie. (...) În scena următoare, Dumnezeu, bunica şi îngerul păzitor stau împreună la masă şi mănîncă mămăliga de bun-rămas. În final, bunica stă în uşă şi face cu mîna." Filmul din carte e o derulare cu încetinitorul a unor imagini vătuite, triste, dar tonice (căci Dumnezeu-tatăl şi mama, bunica Sa, există!), ca într-un vis în care se mănîncă şi apoi se moare.

În filmul Krisztinei Deák însă, copilul fiert în mămăligă are o şansă. În jurul lui se petrec accidente, se moare, se omoară, dar el rămîne intact, el e ferit de un fel de inocenţă angelică – iar insistenţa pe îngeri, pe aripi, pe imaginarul zborului salvator, este evidentă. Această abordare „laterală" a romanului etanş (ca toate romanele puternice) al Aglajei Veteranyi i-a dat regizoarei maghiare o mare libertate, posibilitatea de a intra în universul expresionist al cărţii – intens imagistic, prin excelenţă cinematografic – prin interpretări ingenioase: zgomotul terifiant al părului întins de „femeia cu păr de oţel"; acea *flygirl* androgină, care cade, ca un *alter ego,* de pe cupola circului, sfărîmîndu-se; accidentul mamei, în tristul port Constanţa, în trista Românie postdecembristă, în ţara tuturor depresiilor.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

O tradiţie americană

● Yo La Tengo, *Fade*, Matador Records, 2013.

Ştiu unde mă aflu chiar de la începutul începuturilor. Cînd riff-ul de chitară al lui Ira Kaplan îşi face loc pe „Ohm", prima piesă a albumului pe care îl ascult acum, mă paraşutez în ţara pe care au inventat-o Bob Dylan şi The Velvet Underground. Sau creatura ieşită din mariajul dintre cele două legende ale muzicii – folk *à la* americana, viciat de inserturile de noise, romanţă şi lo-fi pop. Ca majoritatea trupelor din această geografie sonoră, Yo La Tengo a patinat constant între ermetic şi accesibil, fiecare album al ei ascunzînd comori preţioase, fie că mă refer aici la triada clasică de albume *I Can Hear the Heart Beating As One, Painful* şi *And Then Nothing Turned Itself Inside-Out,* fie că vorbesc despre disfuncţionalele *Electr-O-Pura* şi *Popular Songs*. După aproape 30 de ani de carieră, puţine sînt genurile muzicale de care acest grup nu s-a lăsat influenţat, de la bossa nova la funk, de la noise rock la jazz şi shoegaze.

Yo La Tengo e o trupă care cîntă, cum spuneam, de aproape o viaţă. Formată în 1984 de cuplul Ira Kaplan/Georgia Hubley, în orăşelul-apendice al New York-ului, Hoboken, YLT s-a alăturat rapid unei familii post-punk în care-şi mai făceau veacul alde Sonic Youth sau Mission of Burma, printre alţii, trupe care se vor întîlni ulterior în portofoliul cultissimului label independent Matador Records. Ajunsă la al treisprezecelea album cu acest foarte proaspăt *Fade,* formaţia americană reuşeşte să îşi păstreze nepătată onoarea şi locul foarte particular în istoria muzicii.

Fade e un album subtil şi compact – chiar surprinzător de compact pentru un grup precum Yo La Tengo; cu siguranţă e vorba aici şi de apariţia lui John McEntire – membru al Tortoise/The Sea and Cake – ca producător, care îşi merită parţial numele, părînd a fi construit cu un sens al dispariţiei care îşi face, de multe ori, simţită prezenţa: *„Sometimes the bad days maintain their grip / Sometimes the good days fade / (...) / But nothing ever stays the same..."* Extremele din muzica lor dintotdeauna au dispărut şi ele aproape de tot, făcînd din acest *release* cea mai cuminte operă YLT, fără ca acest cuvînt să altereze frumuseţea muzicii de pe ea. Chiar dacă unii ar putea fi dezamăgiţi de această doză bruscă de coerenţă şi linişte a trupei lui Ira Kaplan.

La patru ani de la ezitantul *Popular Songs,* noul opus – cu ale sale fandări între acea vulnerabilitate în care s-a simţit mereu confortabil indie-ul din State, şi o vitalitate care uneori pare a fi în dezacord cu aerul general al acestei muzici – e un act de normalitate pentru o formaţie ajunsă la o maturitate tîrzie. În fapt, această aparentă contradicţie, acest joc dintre pesimism şi optimism e unul dintre *marker*-ele puternice ale *sound*-ului Yo La Tengo, chiar dacă astăzi nu mai sînt atît de pregnante ca în trecut. Le găsiţi pe amintitul *opener* „Ohm" sau pe „Paddle Forward" – e acolo tot ce i-a născut pe unii ca Beck sau Animal Collective, autori pe care nu-i poţi dezlipi de rădăcinile unei muzici la fel de profund americane ca silueta lui Uncle Sam.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Bogdan FILIPEANU

East Roots

Se poate cînta reggae iarna, în limba română?

Se poate face schi vara în Himalaya? Poate să pară ciudat la o primă abordare să schiezi vara, dar oamenii dedicaţi practică acest sport fără a ţine cont de anotimp. Zăpadă să fie! Reggae e un vehicol ce transportă ideile şi viziunile care nu au nevoie de paşaport pentru a trece graniţele. Este o muzică universală în care se poate transpune orice naţionalitate. Oricum, noi compunem un mozaic muzical, alcătuit din diferite genuri: dancehall, ska, drum & bass, dub, nu doar reggae.

Care-i povestea trupei East Roots?

Totul pleacă de la o pasiune comună – muzica –, dar, sincer să zic, norocul a fost de partea noastră. Mihai, Laur şi Cristi începuseră deja un proiect muzical care nu-şi găsise încă forma finală, căutau de ceva timp un solist şi alţi muzicieni, dar fără succes. Un prieten comun, pe care l-am întîlnit prima oară în autobuz, mi-a propus să mă alătur trupei pentru un *jam session*, în urma căruia am rămas alături de ei. Acum, trupa este compusă din şapte oameni: Mihai Pârâ, Laur Iftene, Cristi Scurtu, Mihai Stănescu, Adelin Dragu, Sorin Ciprian Nicolescu şi cu mine.

Ce şi despre ce cîntaţi pe albumul vostru de debut?

Fiecare dintre noi e diferit şi aduce o altă culoare în trupă, ne completăm unii pe alţi. Eu compun versurile şi aduc o tentă mai reggae, avînd în vedere că acest gen mă urmăreşte de cînd eram mic. Prima mea meserie a fost de fotograf şi am avut şansa să lucrez pentru site-ul elveţian reggae.ch, care mi-a dat ocazia să ajung în backstage la toate evenimentele de reggae music. Aşa că am fost influenţat foarte mult de cultura jamaicană, de la care mă inspir şi în versurile mele. Subiectele abordate sînt diverse, aş putea să fac o frază cu titlurile noastre – cred că ar ilustra foarte bine ce şi despre ce cîntăm: „We live in BABYLON but for us MONEY NO BUY FEELINGS, our MUSIC make the CONNECTION between the people. "

***Bogdan Filipeanu** este vocalistul trupei East Roots. Albumul de debut,* From The East To The West *a fost lansat la sfîrşitul anului trecut. Mai multe la eastroots.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

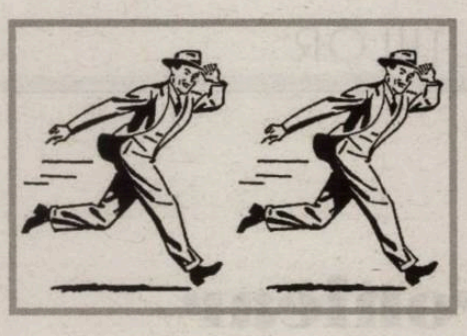

Andrei GORZO

dilematograf

Note despre modernismul întîrziat al lui Béla Tarr (I)

● ***Calul din Torino / A torinói ló*** **(Ungaria, 2011), de Béla Tarr.**

Pînă să se retragă (declarînd că după *Calul din Torino* nu mai are nimic de adăugat), Béla Tarr a fost, poate, continuatorul numărul 1 – în arta filmului –, al tradiției „modernismului înalt". E vorba despre acel cinema european (asociat de cinefilii români mai ales cu numele lui Tarkovski) al *statement*-urilor eroice, cu pretenții de universalitate – pe teme precum condiția umană, natura realității sau natura reprezentării ei cinematografice –, și al stilurilor personale, care ori sînt nobile și inconfundabile, ori nu sînt nimic – căci stilul, în această tradiție, înseamnă forma neapărat unică și radicală dată de autor unei înțelegeri neapărat unice și radicale a experienței umane. „Decesul" modernismului cinematografic înalt (după ce acesta fusese celebrat în anii '60-'70 ca un proiect vital pentru întreaga cultură europeană) a fost declarat în 1982 (cînd a murit Fassbinder), redeclarat în 1986 (cînd a murit Tarkovski), echivalat de Susan Sontag în 1995 (an altminteri festiv) cu moartea *tuturor* posibilităților artistice ale cinematografului, și comemorat în 2007 (cînd a murit Antonioni), apoi în 2012 (cînd a murit Angelopoulos), ca un eveniment survenit practic înaintea erei noastre. Nu că această golire a Olimpului de zeii săi, prin moarte fizică, ar fi constituit principala cauză pentru secătuirea de vitalitate a proiectului modernist, ci problema mai profundă este că, sub regimul postmodernității (și potrivit teoreticienilor acesteia), credința într-o „condiție umană" înțeleasă ca fiind universală (dincolo de contingențe socio-economice, de pildă), credința în capacitatea reprezentării de a accede la o „stare" fundamentală a „lucrurilor" (a lucrurilor „însele", nu a reprezentărilor lor mai vechi), credința în posibilitatea *statement*-ului totalizant, în posibilitatea autosingularizării absolute printr-un stil-unicat (corespunzător unei subiectivități-unicat), în posibilitatea reînnoirilor radicale ale „felurilor de a vedea" – asemenea credințe devin suspecte de naivitate, de orbire, de provincialism cu iluzii imperiale. Artiștii care persevează în ele (mai există și alții în afară de recent pensionatul Tarr – un film ca *Aurora* al lui Puiu poate fi și el văzut ca ducînd mai departe tradiția modernismului înalt, deși e un caz mai complicat) riscă să eșueze într-un academism/epigonism neasumat, riscă să se condamne la irelevanță. Eminamente relevantă pentru regimul postmodern este arta unui Lars von Trier, care s-o fi jucînd el de-a modernistul – dedicîndu-i un film lui Tarkovski sau redactînd un manifest care cere purificarea cinema-ului printr-o asceză de tip neo-neorealist –, dar ale cărui gesturi de felul ăsta vin deobicei între ghilimele ce proclamă că atît utopia „purificării" (a accesării adevărului gol-goluț cu ajutorul unui dispozitiv cinematografic debarasat de cosmetice), cît și modelul de *statement* tarkovskian (sumație grandioasă a „fundamentelor" condiției umane), au devenit nesustenabile, posibile rămînînd doar erzațul, simulacrul, farsa, „joaca de-a". Asta nu face din von Trier un artist mai puțin zbuciumat: zbuciumul lui – cu toată publicitatea aferentă – se cuvine a fi luat în serios, ca reacție la un regim pe care, din contră, Tarr a ales să-l ignore total, continuînd să facă film în anii '90 și 2000 ca și cînd în arena culturii cinematografice n-ar fi existat decît el și Tarkovski.

* * *

Dintre formele moderniste care persistă în cinema-ul contemporan, cele mai persistente se întemeiază, într-un fel sau altul, pe cultivarea a ceea ce Gilles Deleuze a numit „imaginea-timp", în defavoarea a ceea ce tot el numește „imaginea-mișcare". Potrivit lui Deleuze, regimul „imaginii-mișcare" ar caracteriza un cinema „clasic" (și depășit artistic, chiar dacă încă dominant comercial), încă neeliberat de sub tutela teatrului și a prozei narative din secolul al XIX-lea, astfel încît timpul (înțeles ca materie primă sculptată de cineaști) continuă să fie modelat după aceeași logică ce guvernează spunerea unei povești sau construirea unei intrigi dramatice. Descoperirea, de către neorealiștii italieni, a „timpilor morți" – acomodarea în filmele lor a duratelor non-dramatice (nemodelate în forma nici unei peripeții) și repetitive ale rutinelor cotidiene –, e privită de către Deleuze (și, înaintea lui, de André Bazin) ca un salt evolutiv – către o înțelegere superioară a cinema-ului ca „imagine-timp" (iar pentru Bazin, către un realism de tip nou, inaccesibil celorlalte arte). Dar, cu mult înaintea lui Deleuze și chiar a lui Bazin, pictorul Fernand Léger visase să facă un film care să prezinte, în timp real, 24 de ore din viața unui bărbat și a unei femei – cum muncesc, cum mănîncă sau cum tac împreună. Potrivit lui Léger, rezultatul n-ar fi fost o simplă „felie de viață", ci un horror existențial care ar fi sfîrșit prin a dizolva contururile familiare ale experienței cotidiene, scoțîndu-i la iveală acea față pe care ideile noastre convenționale despre ea au rolul de a o ține ascunsă: neputința ei de a transcende procesele brute ale naturii. În *Calul din Torino*, Tarr a dat o capodoperă modernistă întîrziată, care aproximează viziunea lui Léger. Mai multe despre asta – săptămîna viitoare.

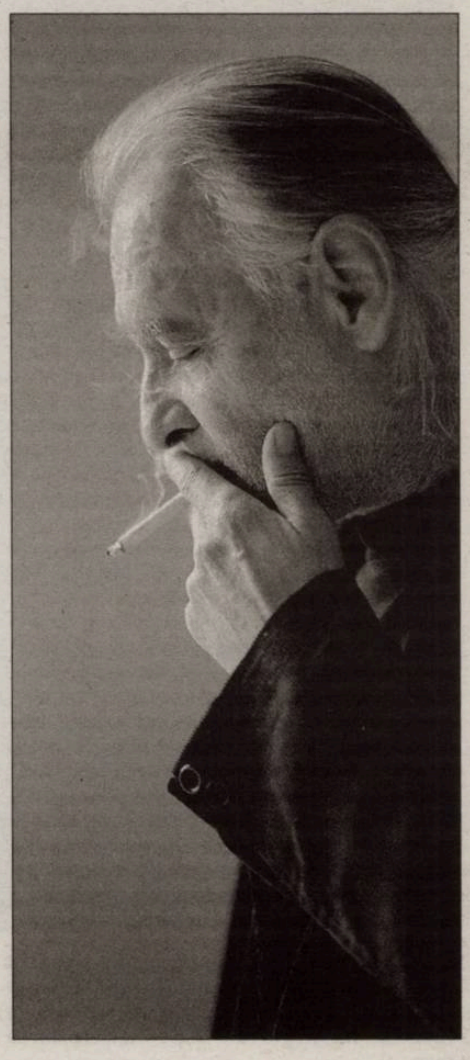

Alexandrina PANAITE

Despre memoria și identitatea locurilor

Artistul Anish Kapoor are o lucrare intitulată *Memory* (creată în 2008 pentru Deutsche Guggenheim). *Memory* este o sculptură-instalație, reprezentînd un imens obiect ruginit, semănînd cu o bombă, care ocupă aproape întreg spațiul de expunere și pe lîngă care trebuie să te strecori, cu efort. Indiferent că se referă la memoria individuală, ca o metaforă pentru amintirile care apasă și pe lîngă care trebuie să-ți croiești drum, lucrarea ne poate ajuta și să înțelegem mai bine modul cum ne raportăm la memoria unui loc, care poartă încărcătura istoriei unei colectivități. „Istoria are loc", după expresia filozofului german Karl Schloegel, iar evenimentele petrecute la un moment dat rămîn în memoria colectivă și prin localizarea lor precisă și, mai ales, prin marcarea lor de către generațiile următoare. În plus, aceste locuri, *„lieux de mémoire"*, dau caracterul, personalitatea și identitatea unui oraș. Berlinul – ca, de fapt, întreaga Germanie – este marcat de locuri ce rememorează un trecut traumatic. În cartierul Grunewald, la stația metroului de suprafață (S-Bahn) este un peron pentru un capăt de linie, de la care, practic, nu se mai poate pleca nicăieri. Monumentul *(Mahnmal)* numit *Gleis 17* (linia 17) amintește de faptul că de aici au început deportările evreilor.

Româna nu acoperă deosebirea pe care germana o face, lingvistic, între două tipuri de monumente: *Denkmal* (derivat din verbul *denken* – a gîndi) și *Mahnhmal* (care include verbul *mahnen* – a avertiza). Ambele desemnează însă același lucru: o construcție în spațiul public, care să amintească de un eveniment istoric din trecut. Monumentele dedicate Holocaustului sînt, din acest motiv, desemnate prin termenul *Mahnmal*, tocmai pentru că ele, mai mult decît să amintească de trecut, își asumă rolul de a-l judeca și de a-l condamna.

În același timp, într-o conferință la Akademie der Künste din noiembrie 2011, susținută de Aleida Assmann – una dintre personalitățile academice germane foarte cunoscute pentru publicațiile sale despre memorie și identitate –, se analiza construcția identității culturale pornind de la construcțiile fizice ale unui spațiu. În această logică, în care și reconstruirea anumitor clădiri, cu o încărcătură istorică deosebită, poate fi considerată ca făcînd parte dintr-o intenție de redefinire culturală, Aleida Assmann a încercat să analizeze legătura dintre amintirile ce configurează memoria unui oraș și locurile în sine ale acestuia. Dacă spațiul este în primul rînd obiectul planificării și de aceea se află în centrul de interes al arhitecților și politicienilor, care se raportează mai ales la viitor, locul este un element legat mai mult de trecut. Iar el poate fi schimbat și resemnificat nu numai prin războaie, ci și prin așazise proiecte de modernizare sau pur și simplu prin ceea ce Phillip Fischer numește „un vandalism pasiv", adică prin neglijență.

O formă subtilă și periculoasă.

Cum se face în România această raportare la trecut reflectată prin monumentele din spațiul public? Într-o conferință despre identitatea arhitecturală – de data aceasta punctual analizată în orașele contemporane din România →, susținută de Augustin Ioan și Ciprian Mihali la Universitatea Liberă din Berlin cu sprijinul ICR Berlin, în decembrie 2011, punctul de plecare al discuției a fost reprezentarea trecutului în spațiul public. O constatare foarte interesantă făcută de Augustin Ioan a fost cea legată de faptul că în România, unde spațiul public se poate defini cu greu, există tendința de a acorda mai multă atenție monumentelor spontane decît celor oficiale. Ceea ce demonstrează că și în România se păstrează același firesc al rememorării unor traume, cum a fost Revoluția din Decembrie 1989, doar că această rememorare nu se face în linia discursului public oficial, negat chiar și prin ignorare.

Dacă pe Memorialul Eroilor Revoluției nu mai sînt toate literele, la monumentul-mormînt dedicat de generalul Eugen Iancu fiicei sale Luiza Mioara Iancu (pe care crede că el însuși a ucis-o în timpul luptelor din Decembrie '89) sînt în permanență flori și lumînări. Ceea ce demonstrează, poate, și faptul că în România este mult mai importantă raportarea la trecut și la o traumă colectivă prin intermediul unei istorii personale și că istoria oficială, spusă prin vocea unor monumente publice, nu este întotdeauna validată unanim. În timp ce, în Germania, aproape că nu există controverse în ceea ce privește reflectarea memoriei colective prin monumentele oficiale din spațiul public, iar monumentele „spontane" sînt inexistente sau, în orice caz, necunoscute...

Dincolo însă de această diferență, se poate remarca din ce în ce mai ușor o tendință comună, atît în România, cît și în Germania, spre „modernizarea" spațiului public, care de fapt nu reprezintă decît o formă subtilă și periculoasă (pentru că e percepută exclusiv ca un lucru pozitiv) de distrugere a memoriei colective construite prin intermediul spațiului public.

Alexandrina Panaite *este director adjunct al ICR Berlin.*

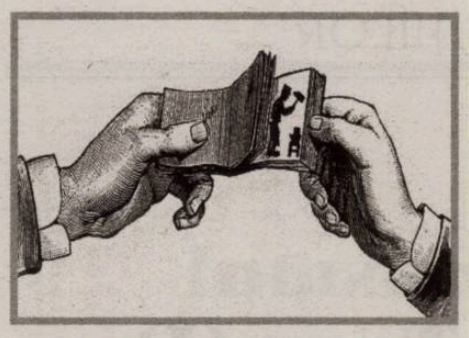

Marius CHIVU

feedbook

Cum am devenit cronicar

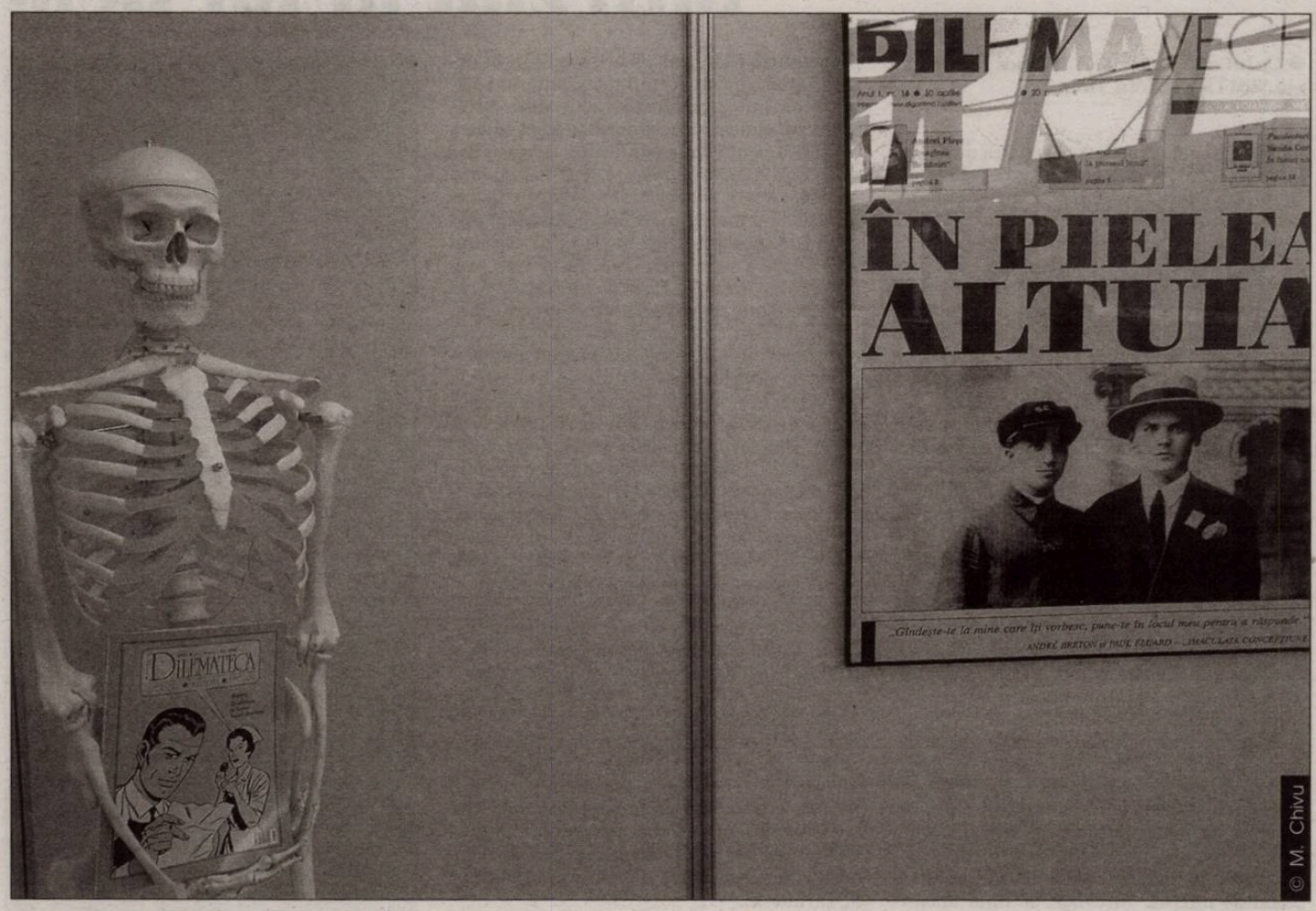

Cum se-ntîmplă în basme, mi-au luat şapte ani să ajung la *Dilema*. În 1996 eram elevul unui liceu economic din provincie unde dădeam teză la mercologie (de fapt, pe atunci nici nu era liceu, era un „grup şcolar economic, administrativ şi de servicii publice"), cînd am început să citesc *Dilema*. Nu se chema şi „veche" şi, oricum, pe atunci era, la propriu, o revistă încă foarte tînără. Nu-mi amintesc cum am ajuns s-o citesc (e posibil să mi-o fi recomandat cineva, la fel de bine însă aş fi putut-o cumpăra singur de la chioşc din curiozitate faţă de numele ei ciudat), cert e că m-a prins imediat. Nu semăna cu nimic din ce citeam eu atunci: *România literară, Orizont, Convorbiri literare, Adevărul literar şi artistic, Familia, Luceafărul, Interval* şi *Discobolul*. După cum se vede, îmi plăcea literatura, dar *Dilema* îmi plăcea şi mai mult. Cu atît mai mult cu cît, în fara numelor din sfera literaturii (George Pruteanu, pe vremea aceea cronicarul revistei, sau Zigu Ornea, de pildă), nu prea cunoşteam semnăturile. O vreme am ţinut chiar un fel de jurnal de lectură în care-mi notam idei, nume şi titluri de articole cu numărul de apariţie. La chioşcul din cartierul meu veneau doar două-trei exemplare, uneori n-o mai găseam, alteori îl rugam pe vînzător să-mi pună deoparte un exemplar, oricum nu o cumpăram chiar în mod regulat, deşi în debara aveam un colţ de raft unde o colecţionam. Apoi Cezar-Paul Bădescu a făcut acel dosar cu Eminescu. Parcă mi-a deschis mintea şi mi-am propus să nu mai ratez niciodată nici un număr din *Dilema*. E posibil că acela să fi fost chiar momentul care mi-a decis soarta de viitor cronicar literar. Am urmărit atunci luni de zile toată polemica stîrnită prin mai toate publicaţiile culturale, inclusiv atacurile la adresa *Dilemei* şi a semnatarilor articolelor din dosar. În final, mi-am luat inima în dinţi şi am trimis redacţiei un fel de scrisoare de solidaritate, foarte patetică şi copilărească, agresivă pe alocuri, care azi mă înduioşează, dar mă şi face să roşesc (o puteţi citi reprodusă în paginile dosarului aniversar). Cu acea(stă) scrisoare am debutat publicistic, în pagina cititorilor, în nr. 275 / 1998 al *Dilemei*. A fost reprodusă atunci aproape integral şi în *Adevărul literar şi artistic* (le-am mai scris şi lor una, mai exact dlui C. Stănescu), iar cînd s-a tipărit *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Cezar Paul-Bădescu, coordonatorul volumului, a încheiat antologia de texte cu scrisoarea mea.

Am prins curaj şi, la pagina cititorilor, am scris prima dată despre bunicii mei (peste ani aveam să iniţiez şi să coordonez proiectul caritabil *Cartea cu bunici)*, tot acolo am purtat şi prima mea polemică (cu dna Maria Niculescu din Oneşti) şi, în general, scriam atît de mult, încît la un moment dat am apelat şi la un pseudonim. (Mă rog, două.) O altă scrisoare de-a mea, publicată într-un dosar „Hyde Park" făcut din contribuţiile cititorilor, a fost primul meu text publicat în paginile revistei. Eram deja student la Literele bucureştene, cînd Radu Cosaşu mi-a recomandat una din cronicile pe care deja începusem să le public în *România literară*, iar Alex. Leo Şerban a scris foarte frumos despre o reacţie de-a mea din *Observator cultural* care se chema „Critica ventriloacă" şi unde mă revoltam împotriva găştilor literare. Simona Sora m-a invitat prima dată în mod oficial să scriu la un dosar, Dan Stanciu a folosit o fotografie făcută de mine şi, după fix şapte ani de la debutul cu scrisoarea despre Eminescu, Mircea Vasilescu (al cărui student la cursurile de master ajunsesem) m-a întrebat dacă nu vin să mă ocup de pagina de cultură, tocmai în locul lui Cezar Paul-Bădescu care pleca la o bursă în Germania. Prima mea zi de lucru în redacţia *Dilemei* deja *vechi* (şi în primul din cele şase sedii schimbate între timp) a fost pe 1 aprilie 2005. Mi-a purtat noroc. Peste un an aveam să scoatem şi *Dilemateca*, revistă care va împlini în această primăvară şapte ani.

La *Dilema veche* m-am format cu adevărat. După şapte ani de recenzii în *România literară, Observator cultural, 22* şi *Cultura* (prima serie), cred că mi-am găsit stilul şi vocea aici. Tocmai pentru că e o revistă neliterară, cu un public neinteresat în mod direct de literatură, dar cu o redacţie plină de scriitori, atît de buni şi atît de diferiţi, abia aici, în acest spirit dilematic, dar relaxat şi jovial, unde încercăm să scriem cît mai clar şi mai concis, ferindu-ne cît putem de clişee şi prejudecăţi, abia aici m-am format cu adevărat. Niciunde nu m-am simţit mai liber scriind despre literatură. Şi am făcut-o în fel şi chip încă din prima zi: prima mea recomandare a fost a volumului *Cele mai frumoase povestiri* de Dino Buzzati; prima notă de la „3,14" a fost despre *De ce iubim femeile;* primul interviu l-am făcut cu Wanda Mihuleac, curatoarea expoziţiei „Livres & cARTes", unde poeţii Alain Jouffroy, Jean-Clarence Lambert şi Sebastian Reichmann scriau texte pe desene, picturi, colaje, serigrafii şi fotografii; primul dosar îngrijit de mine s-a numit „Cartea de consum"; prima oară am recenzat cartea Cosanei Nicolae, *Canon, canonic*... După cum se vede, toate debuturile mele din *Dilema veche* sînt legate de literatură. Cu toate astea, n-am simţit niciodată că scriu la o revistă literară (cu un anumit profil academic, de o anume direcţie culturală, orientată înspre un anume tip de literatură) şi acesta a fost şi este în continuare un mare avantaj pe care-l am faţă de ceilalţi cronicari literari: sînt foarte liber, stilistic, ca abordare, dpdv al selecţiei cărţilor şi genului lor, al verdictului critic etc. În ciuda faptului că mulţi (încă) au prejudecata *Dilemei veche* ca o revistă elitistă ce are snobismul mainstream-ului cultural (după cum recent s-a pronunţat un coleg de critică), scriu mai mult despre tineri şi debutanţi, despre cărţi mai puţin vizibile, apărute la edituri mici şi foarte mici, despre genuri nedreptăţite. Aici nu există *parti-pris*-uri ideologice ori geografice, obligaţii morale sau editoriale, compromisuri comerciale. La *Dilema veche* îmi permit.

Niciunde nu m-am simţit mai liber scriind despre literatură.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Steve Hely, *Cum am devenit un romancier celebru*, traducere din limba engleză de Laurenţiu Dulman, Editura Pandora M, 2012.**

Aş zice că e unul dintre cele mai haioase romane din ce s-a tradus la noi în 2012. Maimuţăreşte literatura „de succes", cu zorzoanele ei stilistice, ciufuleşte aura autorilor de bestseller-uri, dă cu tifla escrocheriilor de imagine la care aceştia apelează pentru a-şi creşte cota. Ziceţi-i parodie, satiră, cum vreţi, dar bucuraţi-vă, înainte de toate, de umorul său exuberant, dispus oricînd să întrerupă şarja ironică a poveştii pentru cele mai neaşteptate ţăcăneli discursive: citate imaginare *in extenso*, zeci de anecdote colaterale, liste fabuloase cu principii şi strategii pentru o proză de impact, cu versiuni pentru fraza ideală de deschidere a unui roman sau cu „afirmaţii scriitoriceşti" de *bon ton* într-un interviu...

La început, îl vedem pe Pete Tarslaw – personajul nostru principal, posesor al unei erudiţii „superficiale, dar convingătoare" – visînd să se învîrtă ca un koi într-un acvariu. Acvariul cu crapi koi se află în holul clădirii de birouri unde Pete lucrează (ca scriitor „la negru" de eseuri pentru admiterea în facultate), iar viaţa de huzur a acelor peşti exotici i se pare un model de reuşită. Apoi, un număr de duminică al revistei *New York Times* şi o emisiune TV despre o celebritate literară a momentului îl fac să-şi dorească realizarea ca scriitor de succes. Pete descoperă că pentru scrierea unui bestseller poate fi suficientă şarlatania abilă, tehnica de scamator, aşa că îşi stabileşte rapid cîteva trucuri de bază, după care se pune pe treabă. Va produce, astfel, o carte plină de *fake*-uri, pe care comica mecanică a pieţei o va împinge în topul vînzărilor.

Culmea e că toată această parodie a bestseller-urilor, cu care debuta în 2009 americanul Steve Hely, e astăzi ea însăşi un bestseller (în curs de ecranizare, bineînţeles). Ironia cărţii a stîrnit, pare-se, ironia sorţii.

Albumul românesc al anului 2012

*În anul lui Norzeatic (două albume, unul cu Khidja, celălalt solo, ambele self released) şi în anul debutului celor de la Robin and The Backstabbers, mai rămîne loc şi de altceva? Ce (mai) trebuie ascultat dintre albumele româneşti ale anului 2012? (**M. C.**)*

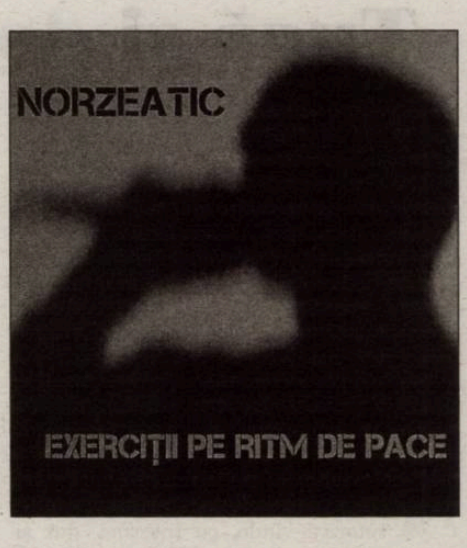

Maria BALABAŞ
(Radio România Cultural)

Tarafuri şi lăutari din Gorj, dublul album apărut în Colecţia „Ethnophonie" a MŢR, coordonată de Speranţa Rădulescu, este, pentru mine, una dintre cele mai bune producţii din 2012. Desigur, aş recomanda spre ascultare şi cîteva alte albume originale de jazz (Iordache), hip-hop (Norzeatic, GDR), metal (Dor de Duh) sau electro (Silent Strike). Pentru a gusta încă din această voce a lăutarilor (înăbuşită de politici culturale strîmbe, de folclorizare şi globalizare), pentru doinele (din versurile cărora se pare că dragostea dispare încet-încet), sîrbele („Mai am cinci ani de iubit / Şi-am să plec la spovedit") şi cîntecele lor epice („Ghiţă Cătănuţă" e printre preferate, pentru umorul său hîtru), toate într-o selecţie fără cusur – puneţi urechea de ascultaţi aceste discuri!

Alexandru BRĂTIANU
(boingbumchak.ro)

În cel mai pur ethos hibrid şi DoItYorself (muzică electronică trecută prin pedale de chitară rock), albumul omonim al trupei Coughy (Local Records) e un lung cîntec despre bucuria descoperirii unei lumi muzicale virgine. Ritmuri variate, o ţesătură delicată de haiku-uri melodice, înfloriturі solare presărate discret în straturi dense ce fac deliciul căutătorilor, un echilibru vibrant între natural şi procesat, complet non-apocaliptic – unul dintre puţinele albume pe care deja le reascult cu plăcere.

Paul BREAZU
(Dilema veche)

Coughy (Local Records) este unul dintre cele mai interesante albume de muzică psihedelică făcute vreodată în România. Primul album al trupei bucureştene Coughy flirtează cu improvizaţia şi cu fascinanta, dar greu încercata muzică uşoară fabricată în aceeaşi ţară (urechile atente ar putea detecta pe-acolo *sample*-uri din piesele unor Doina Badea sau Corina Chiriac), care o alătură unei nişe prin care a trecut şi Panda Bear.

Monica JITARIUC
(monicajitariuc.ro)

Bacovia Overdrive, vol 1: Stalingrad (Muzical Elegant Club) de la Robin and The Backstabbers. Am cîteva motive: 1. pentru că sună atît de bine (şi nu doar pentru un prim album); 2. pentru că are versuri în româneşte, versuri frumoase, cu text în ele; 3. pentru „Sat după sat", „Soare cu dinţi", „Cristina", „SPNZRTR", „Iguana făcătoare de minuni"; 4. pentru că au făcut eforturi mari să-l promoveze şi l-au promovat; 5. pentru că a fost cel mai vizibil album al anului în mai toate revistele/radiourile/blogurile bune; 6. pentru că am fost la 5 concerte de-ale lor şi am dansat la toate, pe toate piesele, ca şi cum le auzeam prima dată.

Silviu MEDEŞAN
(slicker.ro)

EP-ul *Patience* al clujenilor de la Lights Out! e o demonstraţie inedită a talentului unei noi generaţii de tineri, care îşi construiesc un univers „alternativ" propriu, fără să fie legaţi de o zestre muzicală autohtonă. Şi zic asta pentru că par foarte determinaţi şi capabili să întoarcă lucrurile în favoarea lor. Pentru ei, ştacheta nu e ceea ce se petrece în imediata vecinătate fizică, ci ceea ce se ascultă şi se discută în www, acolo unde lupta e mai acerbă, urechile mai ascuţite şi gusturile mai intransigente. Poate e optimismul începutului de an sau mîndria locală, dar cred că debutul Lights Out! e globul de cristal în care putem întrezări viitorul muzicii româneşti.

Mihai PLĂMĂDEALĂ
(*Observator cultural*)

Albumul *Like Water* (Soft Records), semnat de Luiza Zan şi Pedro Negrescu, este cu totul altceva – mult mai mult decît s-a realizat vreodată în România, cel puţin din punctul de vedere al jazz-ului vocal, dar şi pe scală rock-pop-folk, dacă cititorul poate admite comparaţia între genuri. Muzica (aşa-zis) uşoară sau cea (pseudo) populară sînt excluse *ab initio* din discuţie. Un material sonor, care se ridică nu doar la nivel internaţional, ci poate intra într-un top al tuturor timpurilor. Rezumînd, este vorba despre excelenţă: voce, contrabas şi compoziţii pe măsura unor artişti desăvîrşiţi. Magia muzicii rezultă din complementaritatea vocii cu basul, aflate în cazul de faţă într-o relaţie organică fluidă, ca apa.

Bogdan RĂILEANU
(wetpaper.ro)

Pot să spun doar care mi-aş fi dorit să fie albumul românesc al anului. Aş fi vrut ca Lucia, după ce a scos două videoclipuri pe YouTube, să încununeze cei 17 ani frumoşi pe care îi are şi milioanele de view-uri cu un album personal, sau măcar ceva mai mult decît un cover. În lipsa acestor fapte, singurul album românesc care mi-a atras atenţia a fost *Underground Folclor* (self released) de la Subcarpaţi. Şi nu cred că ruşinea face minuni.

Filip STANDAVID
(blog.carturesti.ro)

În ceea ce mă priveşte, 2012 s-a terminat cu o „remiză". În aparenţă profund diferite, *Bacovia Overdrive, vol. I: Stalingrad* de la Robin and The Backstabbers şi *Exerciţiile pe ritm de pace* (self released) ale lui Norzeatic au un etos comun: trupa de rock aflată la primul album şi rapperul cu vechime cîntă îndîrjit, îngrijit şi cu mare atenţie la nuanţe. *Stalingrad* e emfatic şi pestriţ (funk, pop, grunge), *Exerciţiile* sînt limpezi şi fără fasoane: un beat-două, o poveste, cîte-o poantă ici-colo. *Stalingrad* e melodios chiar şi-atunci cînd chitara şmirgheluieşte din greu, *Exerciţiile* pleacă la treabă, o termină şi frînează abrupt. Versurile lui Andrei Proca (vocalistul RATB) par adesea echivoce (despre ce e vorba, de fapt, în „Iguana făcătoare de minuni"?), în vreme ce Andrei Brebianu scrie cîteodată adevărate minireportaje („Manifestul" relatează despre protestele din ianuarie 2012 cu mai multă acurateţe decît au făcut-o destui ziarişti). Amîndoi au un apetit ridicat pentru rima insolită şi pentru elipse. Ambele albume, în fine, sînt meticuloase şi deştepte şi se cer – lucru rar nu numai în România – ascultate în întregime şi pe îndelete. Ceea ce nu înseamnă că ar fi greu de ascultat, dimpotrivă. E însă foarte greu să le-auzi – nu ştiu dacă vreun cîntec de pe *Exerciţii* a răzbătut în vreun playlist radio, iar Robin And The Backstabbers sînt difuzaţi constant, din cîte am eu habar, doar la Radio Guerrilla. Ceea ce e cu adevărat important, însă, e că oamenilor nu le pasă: îşi văd de treburi exact după cum le trece prin cap. E numai unul dintre motivele pentru care stau – atenţie, clişeu! – deasupra tuturor.

Roşia Montană, consumul de droguri, cîinii comunitari.

Bogdan ŞERBAN
(Radio Guerrilla)

Pentru un an 2012 plin de semiprofeţi ai noii ordini/dezordini economice, plin de propovăduitori de tinichea ai sfîrşitului/începutului lumii, plin de politicieni/analişti/jurnalişti retrogrizi, cea mai bună muzică este predica laică pusă pe beat-uri şi armonii jazzy a lui Norzeatic – *Exerciţii pe ritm de pace*. Hip-hoperul a reuşit cu albumul lui solo să construiască un decalog românesc urban, plin de pusee de furie subtilă, folosindu-se de o alchimie lirică firească. De fapt, nu contează piesele lui Norzeatic, fie că este vorba despre drepturile omului, „bordurizare", Roşia Montană, consumul de droguri, cîinii comunitari, exploatarea gazelor de şist etc., importantă este reacţia ta, odată contaminat de rimele şi ritmurile artistului. „Revoluţia nu va fi acolo, / nu va fi nici dincolo. / Bine, dar unde va fi? / Nu ştiu, fă-o!"

Mihai TIŢA
(*FHM*)

Norzeatic şi Khidja – *Caravana PM:AM* (self released). Proiectul ăsta nu e doar cel mai bun din ultimii ani, dar şi cel mai necesar. A aliniat stele de toate categoriile, hipsteri balearici şi hip-hoperi. Un adevăr ştiut şi de madam Jeni de la mercerie – scena clubbing românească îşi cheamă nişele la un loc, iar „Ea" a fost recunoscută, vara asta, ca o piesă mişto în Vama Veche, la Radio Guerrilla şi pe bronews.com. E greu să-i găseşti nod în papură neprevăzutului MC Norzeatic, recunoscut a fi vexat de către băieţii de cartier încă din '94, şi foarte greu să ai ceva mai bun în 2012 din zona electronică decît beaturile celor doi care se numesc Khidja (nu că lansările Local Records ar fi mai prejos!). După atîta timp, au închis un cerc al muncii lor cu acest binemeritat album.

Zoltan VARGA
(zoltanvarga.blogspot.ro)

Dincolo de trenduri, cei 11 ani care au fost necesari pentru a zămisli un asemenea material discografic – care încheie trilogia Stepan Project –, sau mulţimea de colaboratori care au pus umărul la realizarea *Lumina* (Show Factory), rămîne Produsul. Pe care, probabil, nu-l veţi găsi la hypermarket-uri sau benzinării, dar pe care ar fi bine să puneţi mîna (şi urechea!) cu orice mijloace, căci acesta conţine doza optimă de frumos necesară sufletului. Cunoscînd pasiunea lui Ilie Stepan pentru creaţiile lui Peter Gabriel, nu ai cum să nu cauţi eventuale comparaţii cu albume ca *Passion: Music for The Last Temptation of Christ* sau *Birdy*. Spre deosebire de acestea, *Lumina* nu e un soundtrack, iar filonul de *world music* e particularizat pe etno-ul autohton. *Made in* Fărăşeşti sau Nădlac, locuri unde Ilie a compus multe dintre track-uri, departe de nebunia metropolitană şi unde a beneficiat de naturaleţea unui peisaj scos parcă din poveşti.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Fără să fi premeditat în vreun fel, mi-am luat de citit pe drumul spre Praga chiar *Metamorfoza şi alte povestiri* ale lui Kafka (Editura Polirom, 2012). De potrivală mi-am dat seama abia în avion. Recitite după mulţi ani, mi s-a părut că au combinaţia perfectă: ironie, tăietură fină, simplitate şi poezie. Pe cuvînt că n-am simţit cele trei ore cît am stat la München în avion pe motive de vreme neprielnică. (Ana Maria Sandu)

■ *Nadja* de André Breton (traducere, postfaţă şi note de Bogdan Ghiu), cartea fetiş a suprarealismului, netradusă vreodată în româneşte din 1928 cînd a apărut în Franţa şi pînă acum, acel poem în proză care se încheie cu celebra frază: „Frumuseţea va fi convulsivă sau nu va fi deloc". (Simona Sora)

■ Închideţi televizorul măcar o săptămînă. Citiţi ceva – un ziar sau o revistă pe hîrtie, o carte tipărită. Ascultaţi muzică. Eventual şi/şi, concomitent. Dacă nu rezistaţi prea mult fără TV, atunci daţi-i drumul. Dar *numai* pe frecvenţa OTV. Veţi putea să vă uitaţi – în sfîrşit – liniştiţi la acest post. Continuaţi lectura şi audiţia muzicală. Nu-i aşa că-i bine? (Mircea Vasilescu)

craii de burta veche

Chiftele din carne cu opt comori

肉圓

ròu yuán (chiftele din carne)

Tocaţi împreună o livră de carne mai împănată, puţină ceapă, o bucată măricică de jambon, două uncii de migdale, muguri de pin *(song zi)*, o uncie de ciuperci uscate, înmuiate mai înainte în apă, o uncie de muguri de bambus cît mai fragezi (folosiţi, la o adică, doar vîrfurile), şase castane de apă *(bi qi)*, castravete şi ghimbir murate în soia *(jiang gua* şi *jiang jiang)*, amidon de fasole şi două bucăţi de ghimbir proaspăt.

Preparaţi din această tocătură chiftele, aranjaţi-le într-un bol, stropiţi-le cu vin de orez şi cu soia, şi gătiţi-le la abur, în mijlocul vasului de fiert orez. Se asezonează cu ulei de susan.

Cele „opt comori", cu vaste şi multiple semnificaţii în budism, sînt reprezentate aici, pe înţelesul şi pe gustul tuturor, de ceapă, pin, migdale, ciuperci, bambus, castane, castravete şi ghimbir.

Amicul Dejun

八寶

bā bǎo (opt comori)

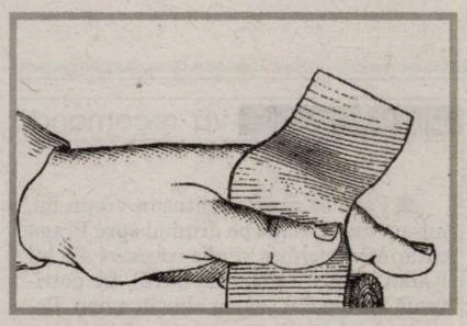

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Tucă și dobitocii 2.0

După ce acum cîțiva ani a stîrnit un întreg balamuc numindu-i pe bloggeri „onaniști“, Marius Tucă a făcut din nou înconjurul Internetului, cu un fel de pamflet în vers alb, intitulat „Click aici, dobitocilor!“ Jurnalistul adunase peste vreo 90 de like-uri și 300 de share-uri pe Facebook, luni după-amiază, la mai puțin de o zi de la postare. Probabil, Tucă o va încasa din nou de la internauți. Și atunci, la ce îi folosește?

„Onanist“ și „dobitoc“ sînt cuvinte tari, care circulă la liber prin subsolurile onlineului, dar de data asta îi aparțin lui Tucă, motiv pentru care, cu scuze pentru cei pe care-i șochează, le-am preluat ca atare. Sigur că astfel de cuvinte, mai ales dacă se îndreaptă împotriva unei mase de oameni, stîrnesc reacții la fel de violente.

Dar ce are Tucă cu internauții? Titlul textului dă o indicație bună, prin trimiterea la o strigare tot mai frecventă pe site-urile românești, cea cu „Click aici!“, „Vezi aici!“ sau „Intră aici“. Mai nou, astfel de strigări sînt tot mai folosite pe site-urile românești, pentru că îi atrag pe cititorii „dobitoci“ (le zice Tucă). Pagina de intrare a unui astfel de site este înțesată de îndemnuri cu majusculă și mai puțin conținut propriu-zis, adică îi obligă pe utilizatori să apese cu mouse-ul (sau să dea tap cu degetul, dacă au tabletă) pe titlurile de acest fel, pentru ca, ulterior, să ajungă la informația propriu-zisă, dacă nu e vorba de o „fază“ video sau vreo poză scandaloasă. Pe acest mecanism, site-ul contabilizează încă o afișare de pagină și – presupun autorii – o duce bine.

Tucă parafrazează întreaga poveste școlărește, *à la* „Cine citește e un bou“, și explicitează toate acestea cu un fel de lirism: „Nu vă masturbați, c-o să folosiți cardul, / Uitați-vă doar la sfîrcuri ca niște adolescenți buboși.“ Sau, mai la vale: „Faceți parte din rețea, din sistem / Și sufletul vi l-ați vîndut de mult pe un click.“ Lucrurile continuă în aceeași linie, dar nu cred că e cazul să insist, ci voi conchide: în piesa literară cu pricina, Marius Tucă își imaginează Internetul ca pe o adunătură de imbecili ostili, care trebuie duși de nas cu artificii simple de felul lui „Click aici!“ Iar el, Internetul, începe desigur să drăcuie din acest motiv, pe Facebook și bloguri. Ce e în neregulă cu viziunea asta apocaliptică?

În primul rînd, că nici dracul nu e chiar atît de negru sau, în logica pamfletului, nu dă chiar atîtea click-uri. Dar, trecînd peste asta, chiar în ziua cînd pe Jurnalul.ro apăreau supăratele și albele versuri, tot acolo întîlneam și: „Vezi PROGNOZA METEO pentru următoarele zile“ – sau, în cheie mai stridentă, „(VIDEO) Transformare INCREDIBILĂ: Dintr-un MONSTRU a ajuns să arate ca o DIVĂ.“

Am putea deci conchide că Tucă e supărat pentru că acest gen de pseudo-retorică vinde, pe Internet, dar și pentru că el însuși a fost obligat să o adopte, la *Jurnalul*. Exasperarea lui „asta vrea publicul“ se traduce într-un mai secretos „n-am fost în stare să le dau altceva care să le placă.“ Ca realizator TV, pamfletarul supărat de azi a avut ani întregi de dominație, la concurență cu Florin Călinescu, iar ziarul pe care-l conduce și-a spus și el, într-o vreme, cu cifre și argumente, „numărul unu în România.“ S-a schimbat publicul în asemenea hal, de atunci?

Tucă nu e singurul care pare să creadă așa ceva. Un Cristian Tudor Popescu, fost și el șef de gazetă de succes, a vorbit nu o dată despre „dictatura cititorilor“ sau „dictatura mass asupra media“. Conform acestui gen de raționament, Internetul a adus cu el, prin reacțiile multe și adesea nedrepte din subsol, o condiționare a media și a făcătorilor de media, care nu-și pot livra marfa de o înaltă calitate și simțire, tocmai din motivul cititorului-utilizator.

E drept, pentru Marius Tucă și Cristian Tudor Popescu, lucrurile cam așa arată – în urmă cu patru-cinci ani, și-au dat seama că lucrurile pe care le făceau nu mai au un succes comparabil cu prima parte a deceniului trecut. Publicul a încetat să mai dea bani pe presa scrisă și, uneori, îi hăituiește nepermis pe forumurile ziarelor. Presiunea pe care o resimte un nume din clasa Tucă sau Popescu e de altfel remarcabilă. Însă a spune că Internetul e de vină pentru asta e ca și cum ai crede, serios, că același Internet ne-a recablat tuturor sinapsele și ne-a transformat, din cititori cumsecade, în pornografi, agramați, scabroși, rasiști, trolli ș.a.m.d.

Asta e, desigur, absurd, oricît s-or fi stricat lucrurile prin școala românească și prin generațiile care se apropie de maturitate acum. Mai corect e să spunem că, azi, Tucă și Popescu sînt supuși unui gen de stres căruia nu-i erau supuși acum zece ani. Într-adevăr, Internetul – sau mai precis Web 2.0 – a făcut asta, permițînd oricui să reacționeze (oricum). Dar asta nu înseamnă că producția lui Tucă și a lui Popescu avea, acum zece ani, cititori senini și uniform mulțumiți. Pur și simplu, discursul *ex cathedra*, unidirecțional, s-a transformat de cîtăva vreme în conversație, iar cititorul, sau utilizatorul, are mijloacele și propensiunea de a răspunde magistrului. Adesea la modul neînțelegător, nedrept, agramat.

Ultimii ani au mai adus o veste proastă și cît se poate de reală pentru Tucă și Popescu: banii. Presa dispare așa cum o știm, ca model de business. Acum cîțiva ani, cel de-al doilea putea să se mîndrească cu „navele-amiral“ și „crucișătoarele“ *(Adevărul, Gândul)* pe care le conducea, dar acestea sînt acum hîrtie tocată și biți de calculator.

Dar, sigur, faptul că Tucă sau Cristian Tudor Popescu nu mai au același succes social și economic nu înseamnă că cititorii s-au imbecilizat. E drept, vremurile nu mai sînt cum au fost, din multe puncte de vedere. Dar a-ți considera cititorul în același timp „dobitoc“ și „dictator“ te situează pe tine, cel care scrii, într-o situație fără ieșire. Or, dacă-i așa, de ce ne mai amăgim?

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (26 ianuarie 2013)

Textul lui Radu Pavel Gheo, *Un fel de comerț*, e o poveste umană și cu tîlc. Cine n-a trecut prin situația asta?

„Din cînd în cînd trebuie să fac și eu cumpărături de om serios. Știți, din cele pe care nu le faci toată ziua și de aceea par importante, aproape la fel de importante ca alegerea unui primar sau a unui președinte de țară. (...) Așadar, fără a fi metrosexual (asta doar fiindcă mi se pare un mod de viață prea complicat), cînd e vorba de alegerea unei perechi de pantofi, sînt extrem de precaut. Atît de precaut, încît, ca orice bărbat căsătorit, nu decid niciodată singur, ci împreună cu Alina, care îmi lasă întotdeauna dreptul la decizia finală. Prin decembrie am simțit că a venit Momentul. Am intrat împreună într-un magazin de pantofi, în al doilea, în al treilea și, în cele din urmă, am găsit perechea potrivită: eleganți, dar nu ostentativi, din piele frumos cusută, nu excesiv de scumpi și – ca să adaug un pic de suspans acțiunii – mai era și ultima pereche din stoc. I-am încercat, am tropăit în ei, încîntat și ușurat că în următorii cinci ani am scăpat de astfel de încercări, apoi i-am descălțat, le-am făcut o ultimă verificare și... vai! Vai și vai! Acea ultimă și foarte potrivită pereche de pantofi avea un defect mare: întreaga talpă a unui pantof era prost lipită în partea din spate și se desprinsese. I-am arătat vînzătoarei defectul, iar ea s-a scuzat politicoasă: «Da, îmi pare rău, da, văd, e desprins. O să îi trimitem înapoi la depozit, să ne facă descărcare... Dar, din păcate, e ultima pereche de modelul ăsta. Nu, nu cred că mai primim». Sigur că nu. (...)

Așa că am gîndit negustorește, adică așa cum aș fi gîndit dacă m-aș fi priceput la negustorie, adică așa cum am văzut că se face prin alte părți. Ne-am dus iarăși la vînzătoare și i-am spus: «Vedeți, am fi dispuși să cumpărăm pantofii dacă... dacă magazinul ar face o reducere». (...) «Nu se poate, ne pare rău. Nu putem face reduceri așa. O să-i trimitem înapoi la depozit și ni-i scade din inventar».“ **(A. M. S.)**

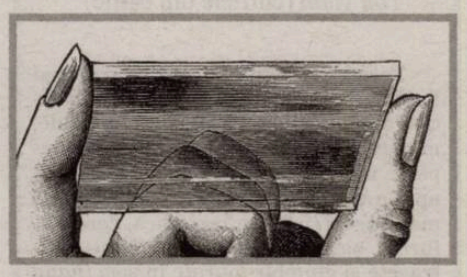

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Un CNA inutil, o petiție pe măsură

Am semnat multe petiții online de-a lungul timpului, destule pentru a-mi da seama cît de inutile sînt. Nu a existat absolut nici una care să rezolve lucrul pe care și l-a propus, indiferent de numărul de semnături strînse sau de prestigiul numelor de pe listă.

Consiliul Național al Audiovizualului a lansat o petiție online și astfel și-a dovedit, pentru a nu știu cîta oară, impotența cînd e vorba de adevăratele probleme ale audiovizualului. Petiția, intitulată „Interesul public mai presus de gustul publicului“, are un text de-a dreptul înălțător: „Valul din ce în ce mai mare de mizerie propagat prin televiziuni poate zdrobi valorile națiunii. Încurajarea promiscuității, a alcoolismului și infidelității, a violenței și vulgarității, promovarea caracterelor murdare și a lipsei de încredere în oameni trebuie să fie oprite dacă vrem ca viitorul copiilor noștri să nu fie stigmatizat irecuperabil de aceste vicii.“ Toate bune și frumoase, numai că vorbim de o instituție a statului care are de partea ei legea și puterea de a judeca și de a amenda derapajele audiovizualului, nu de un simplu ONG. Petițiile sînt inițiate de obicei de organizații nonguvernamentale sau de persoane particulare, care nu au instrumentele necesare să schimbe ceva, și sînt adresate tocmai instituțiilor statului. Aceasta e și definiția de dicționar a petiției: „expunere scrisă adresată de o persoană sau de un grup de persoane unei instituții, unei organizații, unei autorități, în care se formulează o cerere, o revendicare, un punct de vedere etc.“ (DEX 1998); „cerere scrisă, de obicei colectivă, adresată unui organ al puterii de stat, în care se formulează o revendicare.“ (NODEX 2002) De data aceasta, un „organ al puterii de stat“ adresează el o petiție. Cui? Persoanelor particulare. Care ce să facă? Desigur, să semneze. Și mai departe? Nimic, că doar asta e soarta petițiilor.

Titlul petiției inițiate de CNA conține și un paradox. Se afirmă că gustul publicului nu se ridică la nivelul interesului său, dar se apelează taman la public. Speranța nedeclarată a Consiliului este probabil ca numărul de semnături să-i probeze că se înșală și că mulți pun mai presus interesul public, chiar dacă plăcerile lor sînt altele. Și, totodată, să demonstreze asta și televiziunilor. La sfîrșitul săptămînii trecute, se strînseseră aproximativ 2500 de semnături. Nici dacă s-ar aduna 25.000 sau 250.000 nu ar impresiona televiziunile. Ele pun pe celălalt taler al balanței cifre de audiență de ordinul a milioane de telespectatori.

Nu au instrumentele necesare să schimbe ceva.

E ca și cînd un judecător i-ar întreba pe cetățenii, printr-o petiție, dacă prostituția e rea. În primul rînd, nu are de ce să-i întrebe, pentru că judecătorul are legea de partea lui și puterea să condamne cazurile de prostituție. Rostul lui e să aplice legea, nu să-i întrebe pe oameni dacă sînt de acord s-o aplice. În al doilea rînd, să presupunem că va strînge un număr de semnături cu petiția lui. Proxeneții îi vor rîde-n nas, pentru că doritorii de servicii sexuale vor fi întotdeauna mult mai numeroși.

În textul petiției, CNA scrie: „De la an la an, spațiul audiovizual românesc devine din ce în ce mai viciat.“ E o constatare de comentator de pe margine, nu de arbitru care e pus să vegheze tocmai ca acest lucru să nu se întîmple. Faptul că spațiul audiovizual românesc e viciat se datorează și Consiliului Național al Audiovizualului, care a permis să se ajungă aici. Săptămîna trecută, CNA a suspendat licența OTV, motivînd că de mai mulți ani televiziunea lui Dan Diaconescu nu și-a plătit deloc amenzile. Oare de ce a trebuit să treacă atîția ani? Dacă decizia ar fi fost luată la timp, nu după ce Diaconescu l-a înfruntat în alegeri pe Victor Ponta, audiovizualul românesc de grija căruia plînge acum CNA nu ar fi apucat să fie infestat de otevism.

Organism cu membri numiți politic, pentru a apăra interesele partidelor care-i trimit acolo, CNA vrea să-și spele imaginea printr-o petiție populistă. Inutilitatea acestei petiții spune însă foarte multe despre capacitatea și voința acestei instituții de a însănătoși cu adevărat spațiul audiovizual de la noi.

Ana Maria SANDU

40 de ani, un simbol şi o miniserie TV

Am plecat spre Praga – după 12 ani de cînd ajunsesem prima dată – pentru a lua parte la vizionarea de presă a celei mai ambiţioase producţii originale HBO Europe, făcută în Cehia, *Burning Bush*. Ştiam că povestea porneşte de la gestul din 16 ianuarie 1969 al lui Jan Palach, studentul care şi-a dat foc în Piaţa Wenceslas, şi care a murit trei zile mai tîrziu la spital. Eram curioasă să văd cum poate fi „marketat" genul ăsta de subiect într-o superproducţie de televiziune. Regizoarea Agnieszka Holland, cîştigătoare a unui Glob de Aur în 1990, cu *Europa, Europa* şi nominalizată din nou la Oscar în 2011 cu *In Darkness,* are o sensibilitate specială pentru drame estice. În miniseria *Burning Bush,* a „americanizat" cumva faptul istoric. Era, probabil, singurul fel în care putea să-i întindă cîrlige unui public de canal de televiziune privat, format din oameni care au trăit acele momente, dar şi din cei născuţi mult după şi care, eventual, le-au studiat la ora de istorie.

Praga, 17 ianuarie

Aterizăm la Praga, după ce la München am stat mai mult de trei ore în avion, pentru a aştepta să fie curăţată pista de zăpadă. Sigur, poate n-ar fi trebuit, dar tot m-am gîndit că am avut noroc că ne-a prins viscolul la nemţi, şi nu în altă parte. În aeroport ne aşteaptă o maşină cu un şofer micuţ şi vorbăreţ, cu faţă de indian. Aflăm că e din Ecuador şi că locuieşte de zece ani în Cehia. Ne pune la curent cu situaţia politico-socială, vorbim despre alegerile prezidenţiale şi, evident, ne spune că la ei toată lumea e foarte curioasă să vadă *Burning Bush*. Pe de o parte pentru că e un subiect sensibil, pe de altă parte pentru că e prima dată cînd cineva se încumetă să se apropie de un simbol despre care părerile sînt în continuare împărţite: unii cred că a fost un erou, alţii îl consideră doar un tînăr cam nebun şi inconştient, pe principiul că în comunism mulţi oameni au fost omorîţi, şi că ei sînt adevăraţii eroi.

Pentru tinerii de azi, anul 1969 pare îngrozitor de departe, iar numele lui Jan Palach sau al lui Jan Zajic – cel de-al doilea student care şi-a dat foc într-un pasaj din aceeaşi piaţă, pe 25 februarie 1969 – nu le mai sună în nici un fel.

Sensibilităţi diferite

Filmul începe abrupt, exact cu momentul în care Jan Palach se duce în piaţă cu două găleţi cu benzină, le aruncă pe el şi îşi dă foc. Cele trei părţi ale poveştii construiesc un puzzle al naşterii şi al gestionării unui simbol, aşa cum s-a întîmplat cu posteritatea lui Jan Palach, ale cărui funeralii s-au transformat într-o manifestaţie publică împotriva ocupanţilor ruşi. Scenaristul acestei producţii, Stepan Hulik, are 28 de ani, şi întreaga echipă e formată din oameni foarte tineri.

Agnieszka Holland este singura care a trăit acele vremuri. Poloneză de origine, şi-a început studiile la Praga în 1966 şi a participat la mai multe manifestaţii studenţeşti din acea perioadă, şi chiar a stat în detenţie într-o închisoare din Cehoslovacia. Descria starea de spirit din timpul Primăverii de la Praga ca fiind: „o perioadă de sărbătoare, în care nimeni nu se gîndea la o posibilă invazie a ruşilor. Budapesta şi evenimentele din 1956 erau foarte departe şi nimeni nu se gîndea la ele. A fost prima mea experienţă de adult, şi mai ales cea mai importantă experienţă politică. Am trecut prin Primăvara de la Praga, am trăit spiritul rezistenţei în timpul invaziei şi după, precum şi protestele lui Jan Palach şi Jan Zajic. Motivaţiile celor doi pentru sacrificiile pe care le-au făcut erau similare, însă receptarea lor publică a fost extrem de diferită. Palach a fost văzut ca un erou naţional. O lună mai tîrziu, cînd celălalt Jan şi-a dat foc, oamenii nici nu au vrut să mai audă despre el. În doar o lună am avut şansa să văd o transformare incredibilă. Oamenii au înţeles că nu erau capabili de un sacrificiu extrem. Aşa încît s-au resemnat. Întotdeauna am crezut că anatomia aşa-numitei normalizări ar putea fi un bun subiect de film. O altă chestiune importantă, care m-a interesat mereu, este legată de motivaţiile psihologice ale eroismului. Cum e posibil ca un individ să facă ceva atît de neobişnuit, cum este sacrificarea propriei vieţi? Eu însămi eram obraznică, curajoasă şi curioasă pe vremea aceea. Şi tocmai acest lucru m-a îndreptat în direcţia activismului politic, împreună cu alţi studenţi, şi am ajuns, pînă la urmă, în închisoare."

Lumea studenţească din Cehoslovacia de la sfîrşitul anilor '60, în care exista o organizaţie puternică, reviste, lideri, procese intentate pentru denigrarea memoriei lui Jan Palach, poate părea pentru cineva din România o istorie comunistă *soft*.

Un lucru e cît se poate de limpede: regimurile comuniste n-au semănat între ele, iar sensibilităţile estice la genul acesta de subiecte rămîn foarte diferite.

Miniseria TV

Protagonista miniseriei *Burning Bush* este tînăra avocată Dagmar Buresova. Aceasta acceptă să-i reprezinte pe mama şi pe fratele lui Jan Palach, după moartea acestuia, într-un utopic proces împotriva unui demnitar comunist care a defăimat memoria protestatarului. După căderea comunismului, Buresova, personaj care există în realitate, a devenit primul ocupant al fotoliului de ministru al Justiţiei în Cehoslovacia.

La conferinţa de presă a participat şi una dintre fiicele doamnei Buresova, care a spus că amintirile sale din acele vremuri nu sînt foarte clare, dar că personajul mamei sale i se pare senzaţional. De asemenea, o doamnă în vîrstă, care s-a dovedit a fi fiica unuia dintre personajele negative, un securist care apare ca personaj în film, a ţinut să-şi arate admiraţia şi preţuirea pentru felul în care realizatorii au reuşit să reconstituie epoca şi dramele acelei perioade încordate.

Filmat frumos, cu o scenografie impecabilă, documentat temeinic şi romanţat cît trebuie, *Burning Bush* e cea mai amplă producţie originală HBO Europa, şi va fi difuzat mai întîi în Cehia, apoi, din martie, şi în alte ţări şi, desigur, în România.

La eveniment au venit jurnalişti din toată Europa, şi ne-am adunat cu toţii în sala *art nouveau* a spectaculosului şi elegantului „multiplex" Lucerna, construit la începutul secolului XX în centrul Pragăi, de către familia Havel. Proiecţia a durat patru ore, iar doamna de lîngă mine şi-a şters îndelung lacrimile. Nu era singura – cînd m-am uitat în spate, am mai zărit cîteva şerveţele în acţiune.

Mă gîndesc că poveştile din comunism au şanse să devină şi marfă pentru uz intern, nu doar pentru export, aşa cum au fost suspectate că ar fi.

19 ianuarie

Aceeaşi maşină, acelaşi şofer, vorbăreţ chiar şi la 5 dimineaţa, ne ia şi ne duce spre aeroport. Amicul nostru ne trage de limbă, vorbim despre film, despre amintiri din comunismul nostru *hard,* despre cît de liberalizat ni se părea cel din Cehoslovacia. E şi mai nerăbdător să vadă filmul. Ne mai spune o dată cît de aşteptată e această miniserie TV, şi că e sigur că o să nască multe discuţii şi dezbateri în spaţiul public.

Oraşul e pustiu, facem drumul pînă la aeroport în 25 de minute, după ce, cu numai o zi mai devreme, avusesem nevoie de trei ore să-l parcurgem. Lăsăm în urmă clădirile glazurate cu un strat fin de zăpadă şi frumos luminate. În staţiile de autobuz pustii se văd din loc în loc panourile cu afişele roşii, uriaşe, ale filmului *Burning Bush*.

Burning Bush
e cea mai amplă producţie originală HBO Europa.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

LA ROUHANIE SE LIURE

România - ţară invitată de onoare la Salonul Internaţional de Carte de la Paris

SALON DU LIVRE
22-25 martie 2013

Participă scriitorii:
Constantin Abăluţă | Gabriela Adameşteanu | Radu Aldulescu | Savatie Baştovoi | Ana Blandiana | Horia Bădescu | Lucian Boia | Nicolae Breban | Augustin Buzura | Alexandru Călinescu | Mircea Cărtărescu | Paul Cernat | Gabriel Chifu | Petru Cimpoeşu | Neagu Djuvara | Ioana Drăgan | Teodor Dună | Nicoleta Esinencu | Florina Ilis | Doina Ioanid | Gabriel Liiceanu | Dan Lungu | Norman Manea | Riri Manor | Mircea Martin | Ileana Mălăncioiu | Alina Nelega | Valentin Nicolau | Andrei Oişteanu | Marta Petreu | Andrei Pleşu | Ioan Es. Pop | Marius Daniel Popescu | D.R. Popescu | Răzvan Rădulescu | Adina Rosetti | Eugen Simion | Bogdan Suceavă | Ileana Surducan | Alex Tamba | Stelian Tănase | Lucian Dan Teodorovici | Dumitru Ţepeneag | Dănuţ Ungureanu | Eugen Uricaru | Matei Vişniec | Varujan Vosganian

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Megalo Imaj

Am un coteţ pentru cîine vagabond în faţa casei, îl ofer cu chirie celor de la Megaimaj să dezvolte şi acolo un *concept store*. De ce zic? Fiindcă ăştia au pus mîna pe toate colţurile, hardughiile, fundăturile, precum marele falimentar Dinu, spre a cuceri România. Şi-mi pare rău. Îmi pare rău că la mine-n mahala s-a culcuşit Mega în Hala Traian de cinşpe ani şi astfel a apărut primul neg de civilizaţie într-o lume cenuşie şi strîmbă şi dacă se prăbuşesc băieţii ăştia se prăbuşeşte şi mahalaua mea. E prea mult! – strig. Opriţi-vă! Nu-s banii mei şi mă doare-n cot dacă-şi pierd banii, dar se duce naiba Hala mea Traian şi tramvaiul n-o să mai aibă nici un respect să ia colţul spre Unirii, ci o să taie direct prin Hala poate părăginită, dată pe mîna bagabonţilor şi Primăriei 3. Este un pic de nimic prin Mega. Unde eram mîndru că găsesc vinuri bune roşii, văd că au tăiat din listă jumătate. Unde aveau mărci medii ca preţ, văd că au înlocuit cu făcăturile lor, un fel de leşinuri de hrană. Nu mă otrăvesc, asta contează, în rest, ştiu produse mai gustoase, la preţuri acceptabile, concurente celor sub marca lui Mega. Nu mă amestec că veţi spune „cumpără din altă parte". Vai de guriţa aia a voastră. Vai de gîndirea aia oablă. Dar voi nu ştiţi de lene, de normalitate, de tabiet? Ori vrei să te duci în chiloţi, chiar dacă n-o faci, la magazinul preferat, ăsta e rostul lui aproape de casa ta. Or, eu în chiloţi nu-mi vine să mă duc fiindcă ştiu ce mă aşteaptă şi-mi stă-n gît ce mă aşteaptă acolo. Nu mai zic că durează coada şi nimeni, niciodată nu-mi dă 5 lei, că sînt a şaptea persoană la rînd şi nu se deschide nici o casă.

DIN SERIA „ECRANUL TELEVIZORULUI ȘI BOLILE LUI AUTORIZATE“: A APĂRUT O COPIE FĂRĂ URME DE ZGÎRIETURI, A DISPĂRUT DISTRIBUȚIA

■ Din seria „Poporul român şi bolile lui“, o întrebare pe un forum medical: „Delicatu' face rău la gastrită?“. Eu zic că nu, dar gingaşu' s-ar putea să dăuneze. (**A. P.**)

■ Mi-am luat un telefon cu *touch screen* şi am ajuns la concluzia că degetele mele sînt cu defect, căci nu reuşesc să „apăs“ pe nimic sau apăs aiurea. În plus, nu-mi iese deloc şmecheria aia să dau în sus, să dau în jos, cu degetul. Ştiu că teoretic e la fel de simplu ca a da click pe mouse, însă pur şi simplu nu sînt „programată“ pentru aşa ceva. În schimb, fetiţa de 5 ani a unei prietene se joacă pe tabletă şi pipăie ecranul televizorului, dezamăgită că nu se schimbă nimic pe ecran. Aşa că n-ar trebui să-mi mai fac probleme: peste 20 de ani, şi treaba cu *touch screen*-ul o să fie o ocupaţie pentru bunicuţe. (**A. P.**)

■ „Respectăm alegerea cetăţenilor, însă ortodocşii sînt

© M. Pieşu

Cu ochii-n 3,14

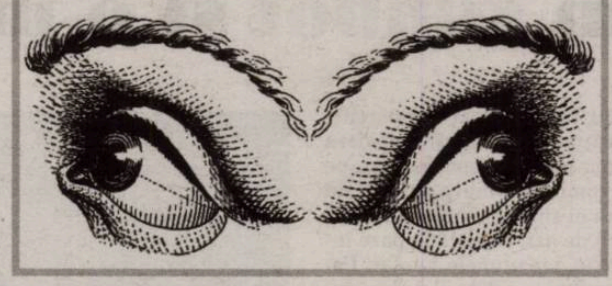

obligaţi să respecte decizia Bisericii. Nu vor avea slujba de înhumare şi nici odihnă de veci, dacă îşi cumpără morminte în cimitire private.“ Se pare că acesta este mesajul ferm al Mitropoliei Moldovei, care le-a interzis preoţilor să-i ducă pe ultimul drum pe clienţii noilor cimitire particulare. După candelele autorizate, povestea cu cimitirul „de stat“ te cam face să gîndeşti lucruri spurcate. (**A. M. S.**)

■ În seara în care CNA a decis suspendarea licenţei OTV, Dan Diaconescu a apărut pe (aproape) toate posturile. Nici în vis nu şi-ar fi putut imagina că această ubicuitate e posibilă. De unde se vede că un şut în fund e un pas înainte. (**M. M.**)

■ Cum vi se pare anunţul ăsta (expirat) de la matrimoniale: „Văduv deosebit, aştept doamnă autentică“? Eu zic că putea să fie şi invers, adică *văduv autentic, aştept doamnă deosebită,* dar probabil că e musai ca doamna să nu fie o copie. (**A. M.**)

■ Cică „pisicuţele ar cumpăra Whiskas“. Eu cunosc o pisicuţă care ar face bine să cumpere repede-repede, pînă nu mă enervez, o canapea nouă, fără urme de zgîrieturi. (**M. M.**)

■ Distribuitorii chinezi „au periat“ puţin ultimul James Bond, *Skyfall,* regizat de Sam Mendes. O întîlnire dintre Bond şi un agent de securitate chinez a dispărut de tot, iar mai multe dialoguri au fost „netezite“ în traducerea subtitrată. Pînă şi Bond îşi poate găsi din cînd în cînd naşul. (**A. M. S.**)

■ Preşedintele ICR, Andrei Marga, a făcut o descoperire senzaţională: distribuţia de carte nu funcţionează bine. A dat dispoziţie să se rezolve. Alo, se aude? (**M. M.**)

PENTRU A VORBI DESPRE CEL MAI SEMNIFICATIV GRIGORE, O VOCE FEMININĂ VA UMPLE DIN NOU ECRANELE (FIX LA ORA JURĂMÎNTULUI) CU MERE COAPTE ÎN LOC DE ȘOSETE

■ Barack Obama este preşedintele Statelor Unite, un soţ devotat, un tată iubitor… şi un tip cu suficient simţ al umorului încît să-şi înceapă discursul rostit la ceremonia depunerii jurămîntului pentru al doilea mandat prezidenţial cu următoarele cuvinte: „În primul rînd, o iubesc pe Michelle Obama. Şi, pentru a vorbi despre cel mai semnificativ eveniment al acestui week-end, îmi place bretonul ei“. (**P. M.**)

■ La Spitalul de Copii „Grigore Alexandrescu“, pe intrarea dinspre Clopotarii Vechi este strict interzis accesul cu animale. Ca să nu nesocotească nimeni interdicţia, la poartă tronează un dulău lăţos, care mai şi latră dacă te apropii prea tare. (**S. S.**)

■ Zilele trecute m-a trezit o voce feminină, care urla din toţi rărunchii: „Ziare! Cumpăr ziare!“. Păi, dacă s-a ajuns să iasă oamenii pe stradă, să-şi strige în felul ăsta nevoile consumiste, cine mai poate susţine că presa scrisă îşi trăieşte apusul? (**S. G.**)

■ După părerea mea, adevăratul subiect nu e că s-a suspendat licenţa OTV, ci în cît timp va reîncepe să emită. Pariem că nu va trece anul şi domnu' Dan va umple din nou ecranele (cui se uită, reşapat şi cu audienţa crescîndă? (**M. V.**)

■ Nişte cercetători britanici au descoperit că în fiecare zi de miercuri, fix la ora 15,30, femeile arată foarte urît, părînd bătrîne şi obosite. Vorba bancului: poate, dar nouă ne trece. (**S. G.**)

■ La ceremonia publică de învestire a lui Obama, lui Beyoncé i-a revenit onoarea de a interpreta imnul SUA. Ceea ce a şi făcut. Frumos, emoţionant, a zis lumea, înălţător. După care au apărut zvonuri cum că ar fi fost, de fapt, un playback ieftin *(lip-synching,* mai exact). Cîţiva congresmani republicani cer acum demisia lui Obama. Rand Paul, senator de Kentucky, a declarat: „Dacă Beyoncé a mimat doar că interpretează imnul naţional, de unde ştim noi că preşedintele Obama nu şi-a mimat discursul de depunere a jurămîntului? Dacă aşa stau lucrurile, el nu este din punct de vedere legal preşedinte. Dar chiar şi numai ca să fim noi siguri, ar trebui oricum să-şi dea demisia“. (**L. V.**)

■ Găluştele cu prune erau, în familia noastră cel puţin, unul din simbolurile felurilor făcute în casă (ce-i drept, aveam o mătuşă care ni le „servea“ cam în fiecare duminică după masă). Acum s-au instituţionalizat şi ele: am descoperit o cofetărie care le face (Dolce Principessa). Există chiar şi o variantă de iarnă: cu mere coapte în loc de prune. (**I. P.**)

■ Într-un orăşel din sud-estul Chinei se fac anual 9 miliarde de perechi de şosete. Cam o treime din producţia mondială. Din care o parte ajung şi pe tarabele din pieţele bucureştene. De unde sigur noi sau cineva din familia noastră a cumpărat, la un moment dat, măcar o pereche. Ce lume mică! (**M. C.**)

TOȚI REZOLVĂ VARIANTE DE IVEALĂ

■ În primul meu „3,14“ *ever* citam un anunţ (calambur nevinovat sau ofertă clar targetată?) scrijelit pe peretele liftului din blocul unde stau, în Giuleşti: „Sadisfac orice dorinţă!“. Acum, opt ani mai tîrziu, în liftul meu nimeni nu mai „sadisface“ dorinţe, toţi rezolvă nevoi: deblocări uşi, izolări balcoane, faianţat băi, recondiţionat canapele, reparat laptop-uri. Ce lume materială! (**M. C.**)

■ Deschid e-mail-ul de Yahoo! şi sînt întîmpinat cu o întrebare: „Ce pictor şi-a tăiat urechea?“, cu patru variante de răspuns: „Goya, Van Gogh, Manet, Gaugin“. Dacă Van Gogh şi-a tăiat urechea, lui Gauguin i s-a tăiat o literă. (**D. S.**)

■ Un studiu finanţat de guvernul britanic şi realizat de University Business School din Nottingham a scos la iveală cîteva chestiuni legate de rolul religiei în viaţa publică. Printre care şi faptul că „a fi religios îi face pe oameni mai cooperanţi sau mai altruişti doar atunci cînd au de-a face cu persoane care împărtăşesc aceeaşi credinţă ca ei“. Ei, bine c-am lămurit-o şi pe-asta. (**L. V.**)

PUBLICITATE

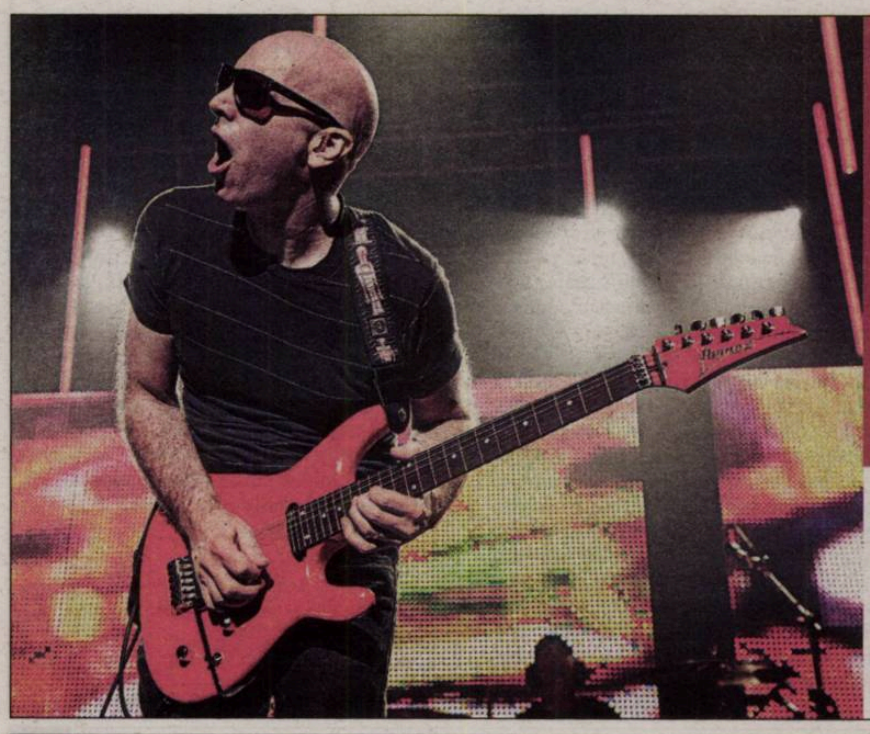

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTESERI · METALHEAD · eConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · media

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

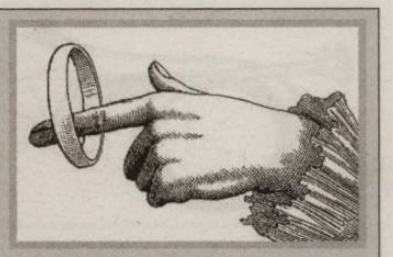

Selma IUSUF

legende **urbane** 11

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 469 ■ 7-13 ianuarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Dilema eternei tranziţii“

pagina 3

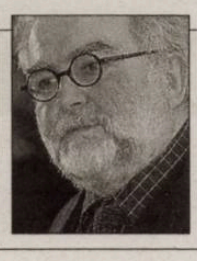

GEORGE BANU

„Depardieu şi «fugile» unui actor!“

pagina 13

ANDREI ŞERBAN

„Avem nevoie de altă hrană“

pagina 20

La mahala

„Şi-avea ochii de migdale / de cătau la el cu jale / şi-avea ghiersul cîntător / de cătau la el cu dor / Rică, – fante de Obor.“

MIRON RADU PARASCHIVESCU – „CÎNTICE ŢIGĂNEŞTI“

5 948489 141997 06

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

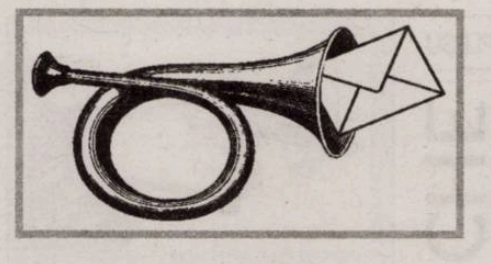

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

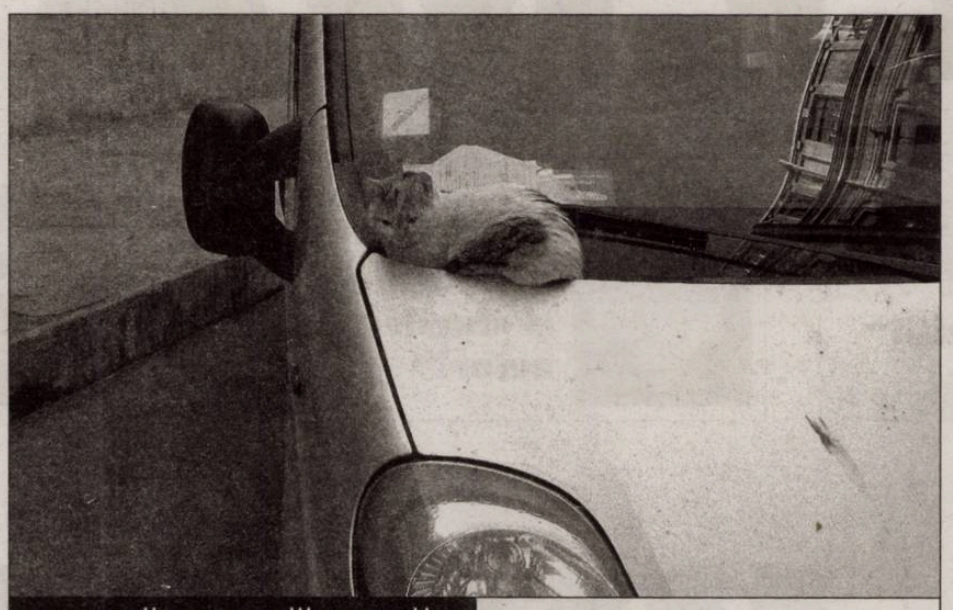

album dilematic Mircea Vasilescu

NR. 467

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Viitorul Holocaust: femei violate sau nenăscute“

Asta nu e India!

Între cartierul în care stăteam cu chirie, Banjara Hills, şi clădirea în care de lunea pînă sîmbăta lucram, Nirmal Towers în Punjagutta (Hyderabad), era o distanţă pe care o parcurgeam schimbînd două autobuze. În autobuzele din India, pe intrarea din faţă, de lîngă şofer, se urcă numai femeile, pe cea din spate doar bărbaţii. Geamurile sînt rare la ferestrele autobuzelor, în locul lor există nişte zăbrele, grilaje de fier. Scaune nu prea găseşti libere. Într-un an de navetă cu autobuzul, de două ori am stat jos pe un scaun. Se stă în picioare, braţ lîngă braţ, cot în cot. Simţi respiraţii nu numai în ceafă, ci şi prin urechi, prin cap, pe fruntea-ţi transpirată, pe faţă, pe gît... Biletul îl iei de la un domn care strigă „Tickeeets! Tickeeets!“, imediat ce te-ai urcat. Se distinge printr-o cămaşă kaki şi o geantă tip poştaş. Îşi face veacul undeva pe lîngă şofer. În afară de şofer, el e singurul bărbat din zona destinată femeilor. Cîteodată se conversează cu şoferul, dar de cele mai multe ori stă şi numără banii din geanta de poştaş. Controlorul cu geanta de poştaş şi cămaşă kaki e cel care sare din autobuz în fiecare staţie pentru a face loc doamnelor să intre-n înghesuială, îngroşînd rîndurile sufoca(n)telor ventilatoare umane. Tot dînsul este cel care hotărăşte stagiile de arhiplin din autobuz. În funcţie de deciziile lui, confirmate printr-un mormăit venit din partea şoferului, în staţia următoare mai pot urca, sau nu, vreo zece persoane. Dacă ţi se pare imposibil cum şi unde mai încap, vine controlorul şi îţi arată: îţi ridici ambele braţe în sus, te întorci într-o parte, tragi burta, te lipeşti de trupul femeii din stînga ta, iar dacă ai noroc, îţi găseşti o bară de metal verticală liberă şi te încolăceşti pe ea. Ca urmare a unui astfel de „să înghesuim sardinele, căci mai încap vreo 10“, am ajuns în spatele autobuzului, în secţiunea destinată bărbaţilor. Cu geanta mea atîrnată de gît, cu mîinile ridicate în sus, eu mă uitam la ei, ei se uitau la mine, eu întrebîndu-mă „cum am ajuns aici?“, ei „cum a ajuns ea aici?“ Depăşisem linia imaginară dintre cele două grupuri, femei şi bărbaţi, şi acum eram faţă în faţă. Holbatul a fost brusc întrerupt. Din spatele meu, o mînă de femeie, zbîrcită şi mare, m-a apucat strîns de talie, trăgîndu-mă peste linia imaginară înapoi în zona din care ieşisem. M-a împins să şed pe scaunul pe care şedea ea anterior, s-a aplecat asupra mea făcînd un acoperiş din trupul ei mare, gras şi bătrîn. Aşa a stat şi am stat pînă ne-am apropiat de staţia mea. Am îndreptat un deget spre geam şi am îngăimat „Banjara Hills“. Acoperişul uman s-a făcut drept, m-a lipit de trupul ei mare şi bătrîn, şi pe ieşirea din spate, cea destinată bărbaţilor, m-a coborît la destinaţie.

Le-am povestit colegilor de serviciu întîmplarea de mai sus, după cîteva zile, la pauza de *chai* de la ora 10. Am profitat de ocazie şi i-am întrebat ce înseamnă anumite cuvinte pe care le auzeam spuse în urma mea uneori, cînd mergeam pe stradă. După ce apele s-au mai liniştit şi limba engleză şi-a făcut din nou apariţia pentru a mă include şi pe mine în conversaţie, m-am ales cu un bodyguard. La sfîrşitul programului, Nisar Fathima, bibliotecara noastră, după ce-şi punea *burka* pe ea, mă lua de braţ şi mergeam amîndouă cu autobuzul 49M, deşi ea stătea în direcţia opusă. Am pus piciorul în prag după două săptămîni şi am încetat drumurile spre casă cu garda personală de braţ. Timp suficient însă cît să se contureze începutul unei prietenii frumoase între Nisar şi *c*** albă, străină* – traducerea liberă a ceea ce uneori se auzea în spatele meu pe stradă. După alte cîteva săptămîni, au sosit şi celelalte colege de serviciu (şi de chirie, mai apoi) ale mele, din Suedia şi din Canada şi astfel trioul muschetarilor ce-şi poartă de grijă unul altuia s-a format.

Îmbrăcate cu *salwar kameez* – mai rar şi doar la evenimente, gen nunţi de-ale colegilor –, cu sari, luptînd de partea binelui la un ONG al cărui scop erau reformele politice şi sociale, nu am scăpat de stigmatul scuipatului. Fără avertisment, fără explicaţii după, rînd pe rînd, mergînd pe stradă, am fost scuipate.

Urcam singură spre casă, pe jos, dealul Banjarei, de-a lungul şoselei, hotărîtă să fac puţină mişcare decît să iau autobuzul următor. O flegmă lungă, roşiatică din cauza tutunului mestecat, s-a prelins pe gîtul meu şi se întindea acum pe salwar-ul roz-închis, recent luat de la croitor. Printre lacrimi, cu greu mai vedeam cum să îmi pun un picior în faţa celuilalt. A fost cel mai lung drum spre casă. Mă simţeam mică, neputincioasă, singură în ţara nimănui, şi gînduri negre mă bîntuiau. Dar odată ajunsă pe strada mea, m-am mai liniştit şi ochii mi s-au curăţat de lacrimi la gîndul că ajung imediat acasă, le aştept pe fete, pe Ebba şi pe Aisling, le spun tot şi apoi o să fie bine.

Lîngă clădirea noastră de apartamente era un chioşc cu legume, un chioşc din plăci de carton ce aparţinea unui domn în vîrstă. Îl cunoşteam de cînd m-am mutat acolo, în Banjara Hills, şi dînsul, la rîndul lui, ne ştia după nume şi ţară pe fiecare. Îi făceam cu mîna dimineaţa, în drum spre staţia de autobuz, şi seara, dacă nu intram să luăm legume, intram să îl salutăm măcar. În seara aceea, din faţa tejghelei, am mormăit un „hello“ şi i-am cerut cîţiva cartofi. Domnul m-a servit, mi-a ales cartofii, mi i-a cîntărit şi, cînd mi-a dat punga mică să îi iau, a ieşit de după tejghea. Eu lăsasem rupiile necesare şi am întins mîna să iau punga cu cartofi să plec. Bătrînul, îmbrăcat ca-ntotdeauna cu *kurta* lui albă, m-a prins de braţ. *„This is not India. Please! I'm sorry... this is not India!“* Faţa-i tristă privea spre salwar-ul meu mînjit de flegmă. Îşi ridică ochii bătrîni, băgaţi în orbite, cu pielea de pe sprîncene lăsată, ce mai că-i acoperea ochiul, şi repetă cele spuse: *„This is not India!“* Două ape mici îi şiroiau din ochii uscaţi.

Şi avea dreptate.

Maria-Georgeta Sabău
mg.sabau@gmail.com

NR. 462

Rubrica *Dilema veche* vă recomandă: *Darul lui Humboldt* de Saul Bellow (trad. Antoaneta Ralian)

Să vorbim despre oameni vii

În urmă cu mai bine de treizeci de ani, printre minciunile obosite între care trăiam, cărţile erau evadarea perfectă din lumea de realităţi dezmoştenite, singura care ne era accesibilă. Atunci am citit *Darul lui Humboldt* de Saul Bellow, şi mi-a rămas în minte, în toţi aceşti ani, numele traducătoarei cărţii. Azi, lîngă ediţia din 1979, am aşezat reeditarea recentă, în două volume, pe raftul unde sînt cărţile lui D.H. Lawrence, Iris Murdoch, Henry Miller, Salman Rushdie, Amos Oz, James Joyce. În fiecare dintre ele există o pagină firavă pe care este înscris numele Antoanetei Ralian, ca un însemn heraldic pentru cea mai autentică nobleţe: regalitatea de carte.

Port o admiraţie fără rezerve oricărui gen de osteneală legată de carte. Iar traducătorul mi se pare a fi o surprinzătoare dublură inspirată a autorului, în acelaşi timp oaspete onorat şi gazdă primitoare. Să ştii bine cum sună rostirea în limba ta poate fi o bună performanţă, dar e una la îndemînă, la urma urmei. Pe cînd să porţi greutatea gîndirii în altă limbă şi să ai gustul care ţese cuvintele, trebuie că ţine de har. Ai primit, cu alte cuvinte, un talant anumit, dovadă că Dumnezeu ţi-a ursit un zîmbet. Doamna Antoaneta Ralian nu şi-a ascuns talantul, ci a avut cumînţenia şi curajul să-l facă să lucreze, ca să se întoarcă, înmulţit, către lume. Îşi aminteşte că a terminat lucrul la *Darul lui Humboldt* în vreo cinci-şase luni şi se scuză: „Pe vremea aceea lucram, nu aveam mult timp liber.“

Harnicii şi leneşii la un loc ar trebui să audă aceste cuvinte. Pentru că nouă, tineri şi vîrstnici, ne este greu, uneori, chiar şi să citim, pur şi simplu. Ori nu avem răbdare, ori ne confiscă telecomanda, ori ne copleşesc grijile zilnice. Ori uităm de cărţi. În timpul acesta, în paralel cu vremea care ni se scurge tuturor pe sub ochi, la fel, doamna Antoaneta Ralian traduce, de zeci de ani, cărţi mari, la propriu şi la figurat. O socoteală pripită mă duce către un număr de 30.000 de pagini, cam cît ar putea însuma cele peste o sută de cărţi traduse. Oare cît timp mi-a trebuit mie să citesc atîtea pagini? Şi de cît timp a avut nevoie doamna Antoaneta Ralian ca să rescrie aceste cărţi? Adică să le parcurgă, una peste alta, de vreo două-trei ori, să revină asupra formulărilor, să recitească, să corecteze, să şlefuiască. Astăzi spune că a preferat să-i traducă pe alţii în loc să scrie, fiindcă nu crede că are suflu epic, adică respiraţie largă de povestitor. Se poate să fie astfel. Dar nu cred că munca întinsă peste atîţia ani se poate măsura numai prin numărul de pagini al cărţilor traduse. De fapt, nici nu ştiu care ar putea fi adevărata măsură a unei vieţi de asemenea muncă. Poate că zîmbetul care nu se plînge de nimic, disponibilitatea, bunătatea, umorul...

Iată ce spune despre sine, în cartea de convorbiri, *Toamna decanei:* „...cred că motorul supravieţuirii e vitalitatea, dinamismul în limita puterilor, setea de nou, curiozitatea pentru tot ce se întîmplă în jur, senzaţia impusă că eşti încă în circuit, [...] ancorarea în prezent (oricît ar fi el de urît), adaptarea la acel prezent. [...] Refuz să-mi plîng de milă. Mă agăţ de orice plăcere. [...] Da, supravieţuiesc. *Che sarà, sarà. Whatever will be, will be.*“

Cîndva, în cursul anului trecut, ultima emisiune TV *Înapoi la argument*, care a existat spre bucuria celui ce iubeşte cartea, ne-a arătat, în reluare, întîlnirea domnului Patapievici cu doamna Ralian. O alegere extrem de inspirată pentru că a însemnat întîlnirea cu Cultura, scrisă astfel, cu majusculă regală. A însemnat întîlnirea cu cuvîntul care, scris şi rostit, zideşte o civilizaţie durabilă. În plus, la acea întîlnire a mai participat cineva. Nevăzută, discretă, a fost acolo munca, truda – cum să-i spun mai bine, ca să subliniez ceea ce doresc? Anume că modelul doamnei Antoaneta Ralian, frumuseţea pasiunii şi nesfîrşita plăcere a lucrului în care crede merită o adîncă reverenţă. Acesta, da, suflu epic!

La decesul unui rege, formula rostită era „Regele a murit. Trăiască regele!“ Nu pot să nu observ că dispariţia emisiunii TV *Înapoi la argument* – un regal de fiecare dată – a purtat anunţul de viaţă lungă al culturii, încoronate în persoana doamnei Antoaneta Ralian. Iar cumînţenia ştiinţei de carte a adăugat: nu mor caii cînd vor cîinii.

Mihai Idu
idumihai@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 12.150 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

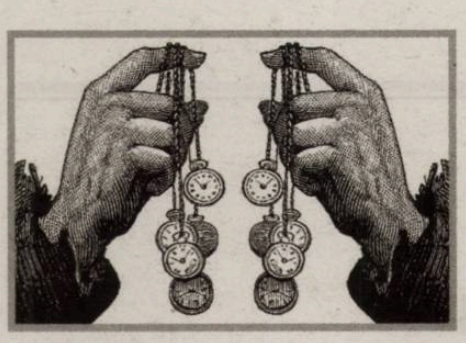

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dilema eternei tranziții

Dilema e veche *de numai nouă ani (din ianuarie 2004), dar exista, ca „săptămînal de tranziție“ de unsprezece ani (din ianuarie 1993). Sărbătorim, așadar, cu totul, douăzeci de ani de viață. Am rămas „de tranziție“ și poate că cititorul va fi doritor să aprofundeze, împreună cu noi, această sintagmă. Pentru demaraj, republic mai jos cîteva considerații pe care le-am scris în 2002, cînd publicația noastră își tipărea cel de-al 500-lea număr.*

Încă de la început, am definit *Dilema* ca „săptămînal de tranziție“. Asta nu înseamnă că ne-am gîndit vreo clipă la efemeritatea ei. Fără prea multă analiză și fără prea multe calcule de conjunctură, am simțit cu toții că întemeiem o publicație durabilă. Ceea ce presupune cîteva convingeri corelative, pe care aniversarea celor 500 de numere le confirmă:

1. „Tranziția“ nu e numai o unitate de timp; este o *stare*. Cînd, prin fire sau prin reflexiune, ții în cumpănă opțiunile categorice se cheamă că adopți, inevitabil, o stare de „tranziție“ sufletească și mentală, o precaută suspensie, al cărei *alt* nume este înțelepciunea. Înțelepciunea adevărată nu cultivă definitivul, nu se precipită spre termene iluzorii. E un discurs despre condiția umană înțeleasă ca fenomen de tranziție. *Dilema* a avut mereu, cu naturalețe, aspectul unui săptămînal preocupat – dincolo de împrejurări, accidente și patimi – de condiția umană, adică de hazul cosmic al omului trecător și al urmelor pe care le lasă în lume trecerea sa. *Dilema* supraviețuiește, deci, oricărei „tranziții“ istorice, întrucît are ca temă experiența *interioară* a tranziției, contemplarea calmă a tuturor alternativelor.

> *„Tranziția“ nu e numai o unitate de timp; este o* stare.

2. „Tranziția“ – ca disciplină interioară – e mai stabilă, și mai igienică, decît schimbările exterioare. Guvernele trec, partidele se succed periodic la guvernare, dar tranziția rămîne. Ea este fundalul constant al tuturor victoriilor pe care politicienii și le imaginează „pe termen lung“. *Dilema* știe că, realist vorbind, doar tranziția e a intervalelor lungi. Politicul e mai curînd o *teorie* a intervalelor lungi și o *practică* a soluțiilor scurte. Tranziția ca stare interioară e un fel de a fi pregătit pentru orice și de a aștepta, evaluativ, saltul. Tranziția politică prelungită e un blocaj, o insuficiență, un mod de a consolida neantul.

3. Amplasată între provocarea riscantă a realității și soluția gravă, ireversibilă, a pragmaticului, „tranziția“ este și un chip al *umorului*. Înainte de gestul solemn, care transează, faci un sănătos exercițiu de de-solemnizare. Îți iei distanță. Refuzi să te iei în serios, să derapezi oracular. Nici o idee „mare“ nu e benefică înainte de a parcurge episodul „de tranziție“ al bunei dispoziții, al autoironiei, al rîsului candid.

4. Chiar dacă „tranziția“ din subtitlul *Dilemei* s-ar referi numai la perioada istorică a tranziției, încă n-am avea a ne teme de orizonturi finale prea apropiate. România modernă e o țară a tranziției perpetue, a provizoratului temeinic și voios. De aceea, ca și Caragiale, *Dilema* nu poate deveni inactuală. Ea moare și reînvie din propria ei cenușă, după legi fatale...

Dilema a murit pînă acum de trei ori. A murit mai întîi odată cu Ștefan Augustin Doinaș, membru fondator al consiliului ei editorial. A murit apoi cu Zigu Ornea, de asemenea membru fondator al consiliului și, pînă mai ieri, cronicar de elită al gazetei. A murit, a treia oară, odată cu Tita Chiper, care, într-un fel, era o adevărată efigie a *Dilemei*, verva, sensibilitatea și melancolia ei. *(Adaos februarie 2013: între timp,* Dilema *a mai murit de cîteva ori: cu Magdalena Boiangiu, cu Alex. Leo Șerban și cu cîteva treceri, mai mult sau mai puțin întîmplătoare, de la un „patron“ la altul.)*

Nu ne rămîne, de-acum înainte, decît să reînviem, cu morții noștri cu tot, de încă 500 de ori, de încă 5 ori cîte 500. Tranziția se desfășoară amplu dinaintea noastră, generoasă, imprevizibilă, inepuizabilă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Greu de guvernat

Reapărut pe scena politică a Italiei cu aerul că „țara are nevoie de el“, Silvio Berlusconi a început să agite atmosfera (care altminteri risca, fără el, să devină cam ternă). Rețeta e știută și repetată, *Il Grande Communicatore* lansînd în campania electorală, cinic, cîteva „teme“ despre care știe că vor atrage atenția.

După ce a spus, acum cîtva timp, că „Mussolini a făcut și lucruri bune“ (și, evident, a stîrnit proteste – dar să zicem că lumea era deja obișnuită cu asta, căci Berlusconi l-a mai lăudat și altădată pe liderul fascist), de curînd a promis că, dacă ajunge din nou la guvernare, în prima ședință a Consiliului de Miniștri se va aproba restituirea către cetățeni a unui impozit plătit în 2012 (IMU, „Impozitul Municipal Unic“). Bineînțeles, la o asemenea chestiune concretă ecourile stîrnite au fost chiar mai ample decît în cazul declarației despre Mussolini. Cam toate ziarele importante au deschis prima pagină cu această știre: Berlusconi vrea să restituite impozitul municipal. Mario Monti – respectatul profesor de economie care a condus, aproape un an, un guvern de tehnocrați avînd misiunea să salveze Italia de la dezastrul financiar – a reacționat imediat, acuzîndu-l pe Berlusconi de cumpărarea voturilor: „E un vot la schimb, dar și o simpatică tentativă de corupere a alegătorilor: eu îți cumpăr votul cu bani, dar banii sînt ai cetățenilor.“ Ceilalți lideri politici au caracterizat și ei promisiunea în cuvinte dure – de la „demagogie“ la „șantaj“. Dar au fost și comentarii ironice. Gianfranco Fini (cîndva aliat al lui Berlusconi în coaliția de centru-dreapta) a spus că, dacă în prima ședință de guvern va decide restituirea impozitului, atunci „în al doilea Consiliu de Miniștri Berlusconi va da un decret prin care să garanteze că jucătorii la loto vor cîștiga.“ Pierferdinando Casini (liderul unui mic partid centrist) a atras atenția asupra calității de negustor ale lui Berlusconi: „e un mare vînzător, e capabil să-i vîndă oricui un automobil fără motor.“ În această atmosferă de polemici electorale, bursa de la Milano a căzut, iar *Wall Street Journal* atribuie acest fapt tocmai reapariției lui Berlusconi în politică: prin promisiunile sale, fostul premier pune în pericol conturile publice ale Italiei. Or, în Europa persistă încă spaima că brambureala din bugetele unor țări poate afecta serios moneda euro și, deci, întreaga Uniune Europeană. Iar Berlusconi a trebuit să se retragă de la guvernare, la sfîrșitul lui 2011, tocmai pentru că Italia avea probleme cu conturile publice și era pe „lista de așteptare“, după Grecia, printre țările care puteau intra în colaps. La revenirea lui pe scena politică, Angela Merkel a declarat fără ocolișuri că „e un pericol pentru întreaga UE.“

> *Prin promisiunile sale, fostul premier pune în pericol conturile publice ale Italiei.*

Problema e mai complicată însă, așa cum demonstrează Luca Ricolfi, profesor de sociologie la Universitatea din Torino, într-o analiză publicată în *La Stampa*. Promisiunea lui Berlusconi e doar partea cea mai spumoasă, asupra căreia s-a repezit toată lumea; n-o va putea respecta, așa cum nici programul economic al formațiunii de centru-dreapta (PdL) nu e realizabil, pentru că ar presupune revenirea la dezechilibre bugetare care ar repune Italia pe un traseu periculos. Și, mai observă Luca Ricolfi, cine se bazează pe „memoria italienilor“ se înșeală: e adevărat că Berlusconi a mai promis scăderi de taxe și nu s-a ținut de cuvînt. Dar în memoria italienilor se află și amintirea guvernului de centru-stînga condus de Romano Prodi care n-a reușit să facă nimic, pentru că era susținut de o coaliție formată din vreo zece partide care se ciondăneau tot timpul între ele: „dacă Berlusconi își permite să promită din nou aceleași lucruri e pentru că italienii sînt dezamăgiți de toți politicienii, nu doar de o parte a lor.“ Pe partea stîngă a scenei politice e cam aceeași dezordine de cîțiva ani: un partid ceva mai mare aflat de multă vreme în criză de *leadership* și o mulțime de partidulețe mici, incapabile să se coalizeze. De altfel, pentru alegerile din 24-25 februarie s-au depus peste 200 de liste de candidați – partide și partidulețe, mișcări civice, independenți.

Ețotuși straniu că lumea vibrează la promisiunile gogonate ale lui Berlusconi și că revenirea lui în politică – în ciuda proceselor și scandalurilor în care e implicat – a săltat binișor PdL în sondaje: la începutul campaniei, PD (principalul partid de centru-stînga) avea cam 34%, iar PdL sub 20%. Cu o zi înainte de promisiunea lui Silvio Berlusconi că va restitui impozitul, PD scăzuse la 32,9%, iar PdL urcase peste 25% (după unele institute de sondaje ajunsese chiar la 28-29%). Nu degeaba se spune despre personajul care a dominat scena politică a Italiei din ultimii 20 de ani că e un mare comunicator: a plasat în dezbaterea publică două teme care stîrnesc emoție – „meritele“ lui Mussolini (gîdilînd astfel un pic orgoliul național) și banii (italienii fiind foarte sensibili la problema taxelor și impozitelor, căci sistemul lor fiscal e greoi și masiv, orice cetățean avînd clar în minte că statul îi ia prea mulți bani). Rămîne de văzut cum vor reacționa alegătorii la asemenea promisiuni. În societatea italiană plutește o oarecare demoralizare: obosiți de guvernările ineficiente din ultimul deceniu și dezamăgiți de politicieni, italienii tind să-și împartă voturile unor mișcări noi, care promit un alt fel de politică (deși unele sînt simple înjghebări populiste, precum Movimento 5 Stelle, care a ajuns la 16% în sondaje). Alegerile nu vor avea, de fapt, cîștigător: nici una dintre formațiunile politice principale nu va obține majoritatea, așa încît se va porni din nou pe drumul complicat și sucit al coalițiilor.

Reapariția pe scenă a lui Silvio Berlusconi pune însă cîteva probleme la care merită reflectat. El este cel care, în anii '90, a inovat foarte mult, la nivel european, în folosirea intensă a mass-media ca instrument de marketing politic. Inclusiv prin promisiuni deșănțate și apoi neonorate. Acum, revine spectaculos – după ce a trebuit să plece pentru că Italia se apropia de dezastrul financiar – cu același „stil“, deși are în cîrcă procese, scandaluri și, mai ales, lipsa de rezultate din guvernările anterioare. Și vor fi destui cetățeni care îi vor da votul. Vorbim de a patra economie europeană și de o democrație matură. Devin popoarele greu de guvernat, dar ușor de păcălit cu promisiuni de veșnic *welfare state?*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Meceveul meu

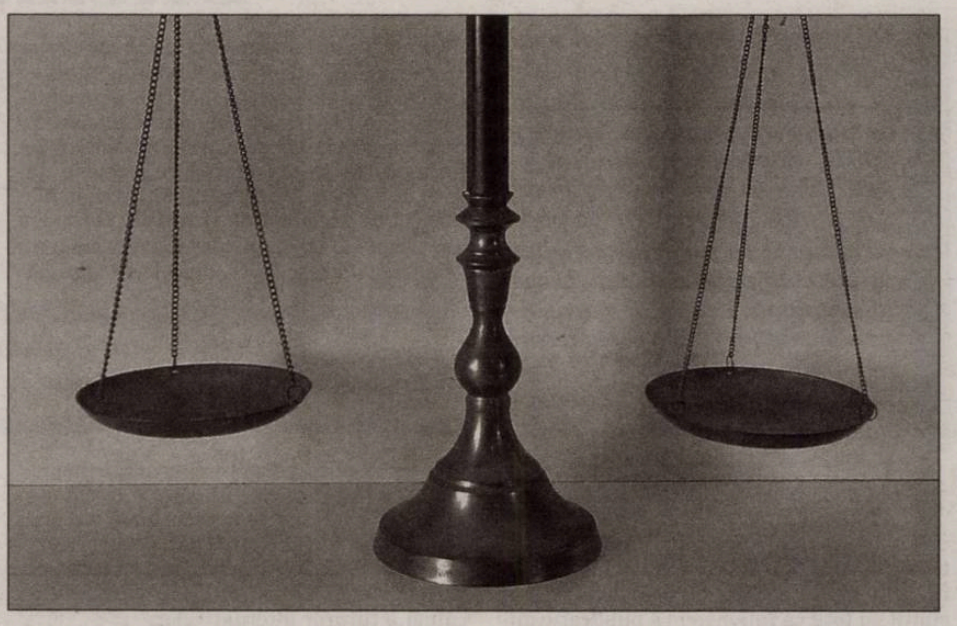

Mi-am exprimat de mai multe ori neîncrederea în atenţia (pe care eu o consider exagerată) acordată reformei justiţiei româneşti. Eu vedeam alte priorităţi ale integrării europene: sisteme de asigurare a calităţii produselor, norme eficiente pentru protecţia mediului, proceduri simple pentru fondurile europene, mecanisme instituţionale eficiente, reprezentare transparentă a intereselor naţionale şi de grup în negocierile de la Bruxelles. Ştiam cam aşa despre hibele justiţiei româneşti: că îi tratează pe cetăţeni ca pe negrii de pe plantaţie, că magistraţii au salarii (prea) mari, că dau sentinţe indecent de diferite, de la o instanţă la alta, în speţe similare. Aşadar, nu mi se păreau demni de atîta atenţie publică.

Iată, s-a făcut daraua şi am ajuns (pentru prima oară în viaţă) într-o sală de judecată. Nimic serios: o contestaţie împotriva unui pîrdalnic de radar, pe o şosea de lîngă Tîrgovişte. Facem plîngerea contra Poliţiei, primim citaţia la proces. Prezenţa, la ora opt treizeci dimineaţa, trecute fix, la Judecătoria din Tîrgovişte. La „şi douăş'cinci" eram acolo. A început cu o oră întîrziere. Pe hol, mizerie incredibilă. Mozaicul podelei era nemăturat şi nespălat de circa 12 ani. În ciuda afişelor care interziceau fumatul, toată lumea tutuna în draci! Cei mai nostimi erau chiar avocaţii. În micuţa lor chiţimie de cinşpe-şaişpe metri pătraţi nici nu se vedeau de fum. Lîngă ei, pe perete, un afiş mare: FUMATUL INTERZIS! Prin hol, construcţii din termopan sau PFL: un fel de birouri în care doamne (fumătoare la greu) redactau sau trăgeau la copiator acte. În plus, un soi de chioşc care vindea covrigi şi napolitane. Într-un colţ, nelipsitul aparat de cafea. Totul făcea ca holul să pară un soi de labirint jegos, afumat, total neprietenos. Cu chiu, cu vai am aflat că toaleta este în altă clădire, că e pe bani şi că e împuţită. Aşa era. Pe scurt, mi-a fost confirmată prima părere din lecturi: respectul faţă de cetăţeni este una dintre ultimele griji ale administratorilor aşezămîntului întru justiţie. Un contrast interesant: toţi cei care păreau a fi intimi ai locului (avocaţi sau judecători) coborau din maşini extrem de scumpe. BMW X nu-ştiu-cît era modelul cel mai des întîlnit. Parcau în curte, sub streşinile clădirii. Zăpada se topea în ritm primăvăratec, astfel încît toată dimineaţa am tot văzut metri cubi de zăpadă căzînd regulat pe maşinile domnilor avocaţi. Am dedus că acesta era motivul pentru care şi-au cumpărat maşini nemţeşti, rezistente.

Pînă să se deschidă sala, nea Tudorică (un nene la vreo şaptezeci de ani, cu un halat verde şi un fes caraghios pe cap) a afişat ordinea proceselor din ziua respectivă (amestecînd uşor foile între ele) şi a cărat teancuri-teancuri de dosare de colocolo. Se face ora nouă şi jumătate, se deschide uşa. Surpriză mare: sala de judecată era relativ curată şi cît de cît bine dotată tehnic. E drept, pe jos nu se spălase tot cam de zecedoisprezece ani, dar măcar nu aveam parte de covorul de mucuri de ţigări, după modelul celui de pe hol. Intră doamna preşedintă în sală. Am avut o surpriză plăcută. Era o persoană cam de-o vîrstă cu noi (nu veţi şti cît înseamnă asta, sîc!). Adică, părea să aibă mai multă experienţă de viaţă decît junele absolvente de Drept care, la nici treizeci de ani, au pretenţia că pot judeca speţe dintre cele mai complicate şi se afişează drept „schimbul de generaţie din prea-senila justiţie românească."

Au urmat opt ore fascinante. Obositoare. Frustrante, pe alocuri. De cele mai multe ori, ilizibile pentru mine, afonul total într-ale jargonului justiţiei. S-a început cu „penalul". „Civilul" rămînea la urma programului, astfel încît am asistat la toate „înfăţişările" zilei. Prima mea concluzie: nu m-aş face judecător. Vă zic oblu: ăştia trebuie să aibă nervi de fier. M-am lămurit de asta încă de la prima speţă: două asociaţii de revoluţionari care îşi disputau numele. Cred. Cînd, în fine, începusem să mă lămuresc care e speţa...

De atîţia ani dezbatem tema reformei în justiţie şi dumneavoastră credeţi că scăpaţi într-un singur articol? Ntz. Continuarea, săptămîna viitoare...

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

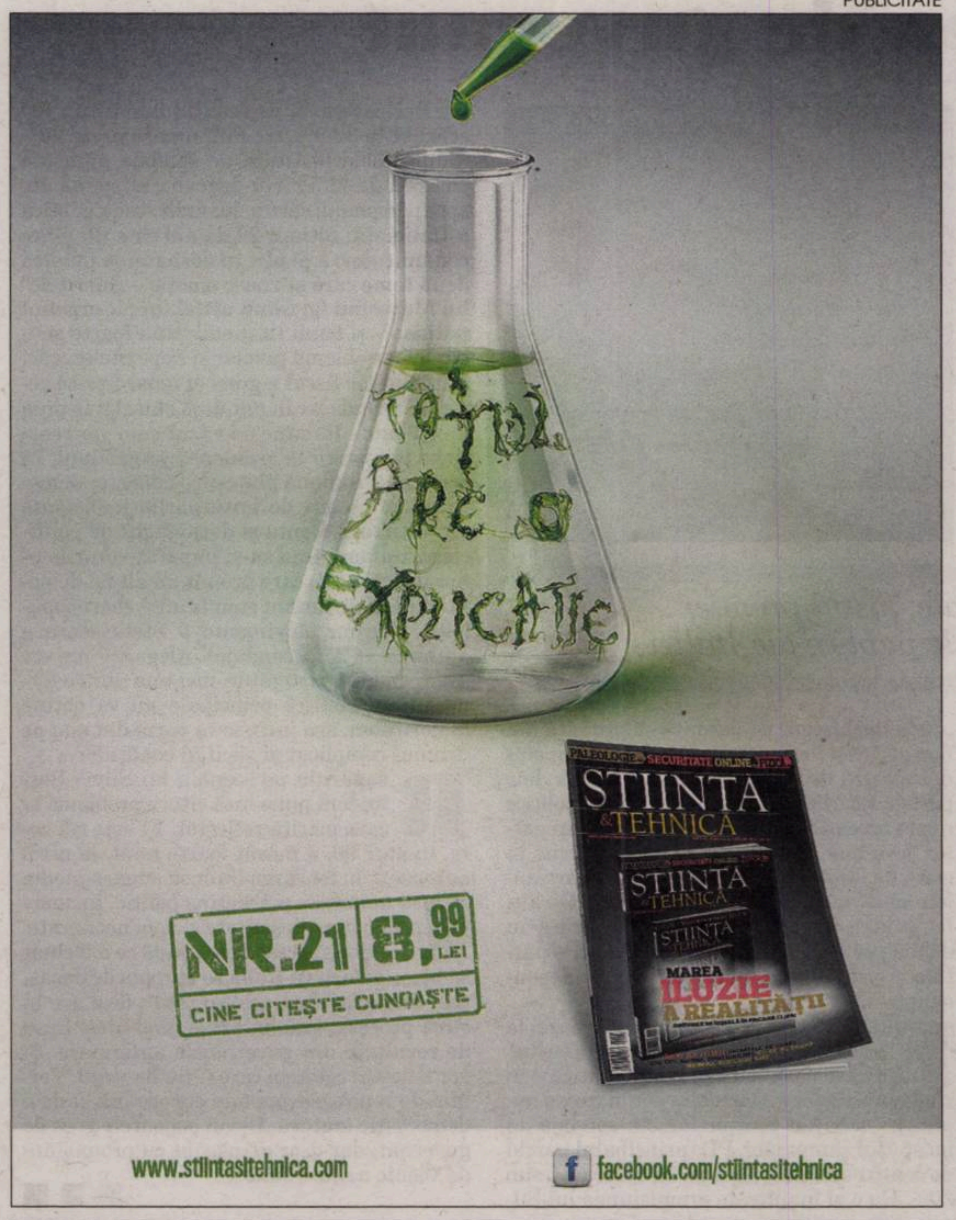

PUBLICITATE

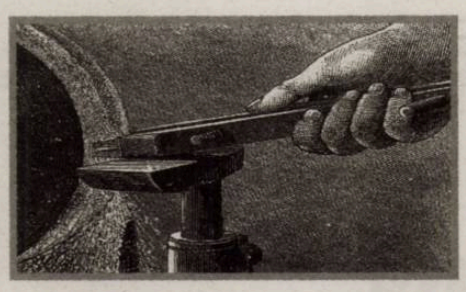

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Liberalizarea muncii: un examen şi pentru Bruxelles

Dreptul la muncă al românilor în Marea Britanie, mai precis îngrădirea acestuia şi după 1 ianuarie 2014 nu este doar un subiect de campanie pentru tabloidele din Insulă. O dovedesc mişcările petrecute în ultima vreme pe „frontul diplomatic". Miniştrii de externe de la Bucureşti şi Londra au avut o discuţie pe acest subiect, în ultima zi din ianuarie, în preajma Consiliului pentru Afaceri Externe. Ministrul român Titus Corlăţean a declarat, după întrevedere, că a primit asigurări din partea omologului său William Hague potrivit cărora Marea Britanie va respecta legislaţia europeană, dar a insistat şi pe „serioasa preocupare" a Bucureştiului în legătură cu respectarea dreptului la muncă al cetăţenilor români. Aceeaşi temă a fost abordată şi la Bucureşti în discuţia recentă dintre ministrul român pentru diaspora, Cristian David, şi ambasadorul britanic Martin Harris. La rîndul său, ambasadorul României la Londra, Ion Jinga, a atras atenţia că românii şi bulgarii au fost prinşi la mijloc într-un joc care nu este al lor.

Există, în mod cert, o îngrijorare printre autorităţile române, dată de atitudinea tot mai sceptică în privinţa proiectului european, de liderii politici de la Londra. Nemulţumirile provocate de criză sînt tot mai mari printre britanici, iar acestea se îndreaptă cu precădere către „străin". Ziarele populare din Insulă au găsit imediat şi simbolul aşteptat de „piaţă": românii şi bulgarii. Mai precis, „hoardele" de români şi bulgari, veniţi din Estul ceţos şi misterios, despre care britanicul de condiţie medie ştie foarte puţine. Eventual, cîte ceva despre Dracula, femei şi – pentru cei care care au făcut cunoştinţă cu litoralul bulgăresc – berea ieftină.

În pană de popularitate şi supus presiunilor grupării eurosceptice a Partidului Conservator, guvernul lui David Cameron nu-şi poate permite să ignore această categorie de populaţie, îngrijorată de efectele crizei şi înverşunată de campania tabloidă.

Dar ce poate face, concret, guvernul de la Londra, pentru a-şi lua cumva înapoi iscălitura de pe Tratatele de Aderare ale României şi Bulgariei? Teoretic, nimic. Dar realităţile politice pot fi mai complicate decît litera tratatelor, păzite cu sfinţenie de Comisia de la Bruxelles.

Scenariul optimist ar presupune ca guvernul de la Londra să liberalizeze piaţa muncii pentru români şi bulgari, de la 1 ianuarie 2014, asumîndu-şi oprobriul euroscepticilor.

Potrivit unui studiu sociologic citat de ziarul *The Times* acum două săptămîni, 40% dintre britanici ar vota la un eventual referendum pentru ieşirea din UE, 37% ar dori rămînerea ca stat membru, în timp ce 23% nu ştiu ce vor.

Potrivit analiştilor, cifrele s-ar traduce, la urne, într-un scor de 53 la 47 în favoarea ieşirii din UE.

Odată liberalizată piaţa pentru români şi bulgari, va rămîne misiunea dificilă a lui David Cameron de a le explica euroscepticilor din partid şi de pe stradă cum se face că guvernul britanic înţelege să aplice reglementări europene, pe care de altfel le-a semnat, dar pe care le critică în permanenţă.

Scenariul pesimist ar fi refuzul direct al Marii Britanii de a pune în aplicare Tratatele de Aderare. Dintre toate, acesta are şansele cele mai mici de a deveni realitate. Marea Britanie ar putea apela la el doar în cazul foarte puţin probabil – cel puţin deocamdată – în care ar avea nevoie de un conflict direct şi deschis cu Bruxelles-ul.

Scenariul moderat pare cel mai probabil. Ar însemna o liberalizare pe hîrtie a dreptului la muncă, dar „acompaniată" de mai multe măsuri de descurajare. Unele, direct prin lege, cum ar fi limitarea accesului la servicii de sănătate sau chiar asigurări de şomaj şi pensii. Altele, informale – o respingere „pe tăcute" a lucrătorilor români şi bulgari de către diferiţi angajatori. Plus o campanie de presă susţinută, menită a-i face pe estici să se simtă nedoriţi în Insulă sau, în cel mai bun caz, cetăţeni de categoria a doua.

Toate aceste măsuri discriminatorii ar putea genera un întreg cortegiu de plîngeri şi nemulţumiri din partea românilor şi bulgarilor, iar unele dosare ar ajunge, desigur, pe masa Comisiei Europene sau chiar la Curtea Europeană de Justiţie. Doar că procedurile sînt greoaie, cer timp şi, în definitiv, nici nu ar prinde rău guvernului de la Londra. Acesta ar arăta populaţiei nemulţumite cum se luptă eroic pentru „interesul naţional", împotriva „birocraţiei de la Bruxelles".

Ne-am putea pregăti de o „confruntare" de lungă durată între instituţiile europene şi guvernul britanic. Va fi un şir de divergenţe motivate tehnic, de proceduri şi contraproceduri, de blocaje şi replici. Desigur, Bucureştiul şi Sofia vor protesta faţă de acte pe care le vor considera discriminatorii şi se vor face auzite voci nervoase dinspre Parlamentul European.

Dar viteza cu care instituţiile europene vor rezolva aceste dosare va depinde, în cele din urmă, de voinţa politică de la vîrful Comisiei Europene. Şi, bineînţeles, de forţa de convingere a liderilor „statelor puternice" (Germania şi Franţa, în primul rînd), în cazul în care „Bruxelles-ul" se va dovedi prea „moale".

Ce vor alege, pînă la urmă, preşedintele Comisiei şi liderii „marilor state": să dea o lecţie Londrei şi, indirect, tuturor acelora care s-ar gîndi să submineze unitatea europeană? Sau să pună dreptul la muncă al românilor şi bulgarilor la „masa negocierii", menită a mai potoli ambiţiile centrifuge ale Marii Britanii? În agitata vară politică a anului 2012, românii au făcut cunoştinţă cu fermitatea Comisiei şi a statelor membre, a Germaniei cu precădere. Le va fi foarte greu să-şi explice de ce partenerii noştri nu se vor dovedi la fel de hotărîţi în a sancţiona nerespectarea tratatelor sau interpretarea lor discriminatorie, de către alte state membre.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Acest ministru al Culturii

Cum spuneam, ministrului Culturii nu-i e foarte clar ce este cu Festivalul „George Enescu". Îi apare ca un fel de dihanie cîntătoare de lux, care mănîncă banii de autostrăzi. Repet aici declaraţia ministrului Barbu, ca să ştim despre ce vorbim: „Problema care s-a pus în şedinţele de Guvern, nu vreau să vă ascund acest lucru, fără a fi în măsură să vă dau exact detaliile financiare, problema care s-a pus şi care, cred eu, parţial pe bună dreptate, este dacă o ţară ca România îşi poate permite ceea ce SUA, Franţa, Germania încă nu s-au gîndit că îşi pot permite. Membrii Guvernului sînt conştienţi de vizibilitatea pe care o aduce Festivalul, deci trebuie să cîntărim avantajele pe care le aduce, brandul de ţară, în acelaşi timp, costă foarte mult, comparativ cu un kilometru de autostradă e cam acolo." Vorbele acestea îl plasează pe actualul administrator guvernamental al Culturii în galeria politrucilor care se ocupă de cultură doar pentru că treburile mai bănoase au fost distribuite altora, mai bine înfipţi.

După articolul de săptămîna trecută, am primit mesaje aprobatoare din partea multor oameni, care, spre deosebire de ministrul Culturii, chiar fac cultură în această ţară. Unul dintre ei mi-a spus că, dacă ar scrie el un articol despre această declaraţie, i-ar răspunde domnului Barbu cam aşa: „Sigur America nu-şi permite un asemenea festival. America, de altfel, nu-şi permite nici măcar un ministru al Culturii." Altcineva mi-a adus aminte că ministrul Culturii, în decembrie, era absolut sigur că vor fi găsiţi bani pentru construirea la Bucureşti a unei săli de concerte magnifice, monument al arhitecturii moderne, anume pentru Festivalul „Enescu" – cel mai mare eveniment muzical al Europei. Pentru cel mai mare eveniment, cea mai grandioasă sală – părea să gîndească dl Barbu în primele zile ale mandatului. Dus de entuziasm, el spunea că acea sală va putea găzdui spectacole fenomenale, care să facă de ruşine pe cele de la Metropolitan. Am găsit acele declaraţii în memoria Internetului şi nu pot decît să zîmbesc astăzi, luînd act că, după doar trei săptămîni de ministeriat, dl Barbu împărtăşeşte o viziune mai prudentă. Cumineţel, să nu supere şefii hămesiţi de bani cu pretenţiile lui finuţe, taman în momentul în care presa relata dispute grele între miniştri, pentru banii marilor proiecte. La final de decembrie, omul era gata să dea gata America şi Europa deodată. La mijloc de ianuarie, se întreabă de ce am face noi ceva ce americanii şi europenii nu fac.

Însă, dincolo de toate aceste poziţii publice contradictorii, care mărturisesc năuceala celui pus să gestioneze ceva ce nu pare a înţelege bine, rămîne o chestiune pe care e corect să o ridic aici. De vreo şase ani, Bucureştii vuiesc de zvonuri veninoase pe acest subiect şi, după ştiinţa mea, nimeni nu a pus public problema, să o lămurim. Se spune că Festivalul „George Enescu" costă mult. Mai precis, suspect de mult. Şi asta n-ar fi o problemă dacă s-ar plăti totul din bani privaţi. Dar sînt bani publici implicaţi, şi e firesc să discutăm public bugetul acestui festival. Adică, cît cheltuim pentru ce vrem să avem.

Două precizări sînt necesare. Mai întîi, pentru a stabili că acest festival costă mult sau puţin, trebuie să-l comparăm cu ceva. Cu alte festivaluri de pretenţii similare, de preferat. Nu am datele, nu intru în această analiză, dar cineva ar trebui să o facă. Oricum, dacă am decis să avem ceva de o amploare nemaiîntîlnită, trebuie să ştim că plătim mult pentru asta. Apoi, să vedem dacă beneficiul pe care cultura română îl primeşte de pe urma acestui festival justifică banii plătiţi. Aici, discursul chiar trebuie să fie decent. Dacă începem să echivalăm bugetul festivalului în număr de pîini, în număr de pensii medii şi în număr de ajutoare de şomaj, lansîndu-ne în tirade populiste, sîntem penibili. Sper să nu facem şi acum aşa ceva, deşi ministrul Culturii, echivalînd în lungimi de autostradă, exact asta a făcut. Dar noi nu sîntem ministrul Culturii, noi sîntem nişte oameni raţionali, deloc înnebuniţi de Antena 3, care vor să înţeleagă. Aşadar, care e beneficiul pe care festivalul îl aduce României?

Abordarea la prima mînă se repede spre vizibilitate. Adică, datorită acestui festival, se vorbeşte despre România în termeni respectuoşi, în locuri în care, de obicei, România nu există ca subiect de discuţie. Corect, e un beneficiu real. Apoi, lumea se mai gîndeşte la turismul cultural – străini care vin la Bucureşti anume să vadă concerte din festival. Iarăşi un punct de analiză de făcut. Eu am cunoscut, în zilele festivalurilor de acum doi ani şi de acum patru ani, asemenea oameni. N-am idee cîţi erau cu totul, cineva ar fi bine să le ţină socoteala, dar ceea ce pot mărturisi este că această categorie de turişti există, vin, i-am cunoscut. Dar mai mult decît aceste criterii de primă mînă, o analiză reală a impactului acestui eveniment asupra vieţii muzicale – parte a culturii în cel mai strict sens al cuvîntului – trebuie făcută. Într-un spaţiu muzical sărăcit, din care talentele fug de regulă, un asemenea eveniment la doi ani este ca aerul pentru asfixiat. Publicul şi muzicienii autohtoni, mai ales, chiar dacă nu reprezintă o masă electorală semnificativă, sînt chemaţi să spună dacă simt că acest festival le este benefic.

Altfel, ca cetăţean al unei ţări în care autostrăzile s-au plătit deja cu cel mai scump preţ, pe mii de kilometri, şi s-au construit doar cîteva zeci, vă zic, domnule Barbu, DA, vreau ca tot la doi ani guvernul meu să cheltuiască preţul unui kilometru de autostradă (unul singur, dar la preţul din contractul Bechtel) pentru un festival de muzică de anvergura pe care a dobîndit-o în ultimii ani Festivalul „George Enescu".

Îl putem face mai scurt? Îl putem face mai ieftin? Poate. Dar Festivalul „Enescu" a ajuns la un nivel pe care nimeni nu are dreptul să îl pericliteze. Iar dacă ministrul Culturii zice că nu e pregătit să discute cu oamenii care îl organizează, nu e în stare să negocieze cu Ioan Holender sau cu mai ştiu eu cine, şi stă cumineţel sub vorbele miniştrilor grei de bani de la masa Guvernului, atunci să-şi caute un serviciu unde înţelege, poate se manifestă şi el cumva.

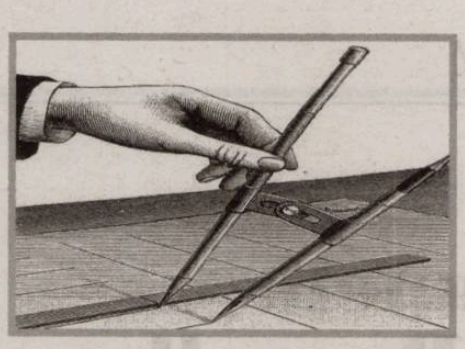

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Hotel Concordia

Odată mai mult trebuie să iau apărarea unui monument din acest oraş, dar importanţa lui în istoria naţională o întrece pe a tuturor celor a căror viaţă am căutat pînă acum să o prelungesc. De o săptămînă, un apel a fost adresat municipalităţii şi opiniei publice pentru a salva clădirea din strada Smîrdan nr. 39, unde a fost odinioară Hotelul Concordia. Starea sa de degradare şi indiciile că ruina a fost neglijată cu intenţia de a pregăti şi de data asta demolarea, revoltă pe oamenii de ispravă care s-au grăbit să adauge iscăliturile lor pe acest apel.

În 1859, strada se numea Uliţa Nemţească, după cum, ceva mai departe, ieşind tot din Podul Mogoşoaiei spre stînga, de-a lungul Dîmboviţei, era Uliţa Franceză (mai tîrziu strada Carol). Hotelul era pe atunci încă nou, înfiinţat în iulie 1857. Bucureştii trăiau ani de fierbere, începînd cu alegerile pentru Divanul ad-hoc, care urma să se pronunţe în privinţa viitoarei organizări a Ţării Româneşti ca şi în celălalt principat, al Moldovei. În ajunul deschiderii acestei adunări, „partida naţională", a unioniştilor, a ţinut mai multe consfătuiri în vederea tacticii de adoptat. Făceau parte din acest grup toţi paşoptiştii radicali, dintre care unii abia se întorseseră în ţară după un exil de nouă ani, în frunte cu C.A. Rosetti, Nicolae Golescu şi I.C. Brătianu. Printre ei se găsea şi C.D. Aricescu, militant activ „pentru triumful cauzei sacre", de la care s-au păstrat memorii. El îşi aminteşte că „din ziua de 30 septembre [1857], şedinţele adunării preparatorii s-au ţinut regulat în salonul nr. 48 din ospelul Concordia (strada Smîrdan), etajul de sus, închiriat întradins pentru acest sfîrşit." Precizarea arată că, după ce ieşiseră învingători din lupta pentru Unire, aceşti oameni politici doreau să imprime adresa întîlnirilor lor în memoria istorică a statului pe care-l creaseră. Victoria lor a mai întîrziat doi ani, pînă la dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, vreme în care hotelul a rămas cartierul lor general. În ianuarie 1859, după ziua de 5, cînd Adunarea electivă de la Iaşi alesese ca domn al Moldovei, din 39 de candidaţi, pe Cuza – ultimul înscris – la Bucureşti, partizanii Unirii – care se ştiau de altfel ameninţaţi cu arestarea în caz de eşec – au strîns toate forţele populare de care puteau dispune şi au obţinut de la comandantul gărzii, care înconjura dealul Mitropoliei, făgăduiala că nu va ordona să se tragă dacă „poporul" se va răscula. Toate pregătirile erau astfel făcute pentru a împiedica alegerea altui candidat decît Cuza. Acordul asupra acestuia, care ştergea deosebirea dintre moldoveni şi munteni prin proclamarea aceluiaşi domnitor, a fost stabilit în ajunul şedinţei oficiale de la 24 ianuarie. Cei care, prin hotărîrea lor, au statornicit viitorul românilor, s-au adunat atunci în aceeaşi clădire pe care nu trebuie să o lăsăm în dărăpănarea ei.

Hotelul era pe atunci încă nou, înfiinţat în iulie 1857.

Este o datorie elementară, faţă de înaintaşi cu mult mai vrednici decît noi, dar şi faţă de generaţiile pentru care prezentul nostru va fi devenit trecut. Repeziciunea cu care se transformă Bucureştii va mai lăsa, poate, doar ici şi colo repere care să semnaleze cîte un moment istoric, motive de mîndrie naţională. Ferită din calea trecătorilor, abia vizibilă din stradă, clădirea din Smîrdan 39 a fost uitată. Împrejurimile ei, acum 30-40 de ani, erau triste şi vulgare. Vulgare sînt şi azi, dar mai puţin triste. Atîta se înghesuie construcţii noi, de profit imediat, în fiecare ungher, că centrul Bucureştilor stă să plesnească, aşa cum broasca s-a umflat să ajungă cît boul.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Unde a locuit Mihai Cantacuzino spătarul?

Mi-am pus adeseori întrebarea de mai sus. Pe de o parte, pentru că toţi ceilalţi fii ai marelui postelnic Constantin Cantacuzino par să-şi fi construit fiecare cîte o reşedinţă pe moşiile pe care le deţineau în Ţara Românească, iar cronicile şi bibliografia de specialitate nu vorbesc despre asemenea edificii aparţinînd lui Mihai Cantacuzino; pe de altă parte, el este cel cunoscut pentru strădania de a ridica biserici şi mănăstiri: biserica mănăstirii Colţea, mănăstirile din Sinaia şi Rîmnicu Sărat, biserica de la Fundenii Doamnei – sînt toate zidite la porunca şi sub supravegherea lui. Toate marchează arhitectura românească a epocii şi prefigurează ceea ce se va numi „stilul brâncovenesc".

E oare posibil, m-am întrebat eu, ca o asemenea persoană să construiască doar biserici şi să nu-şi facă pentru sine o locuinţă demnă de numele şi prestigiul său, cel puţin asemănătoare cu palatele fraţilor săi? Greu de crezut.

Întrebarea şi-au pus-o şi alţii înaintea mea. Într-un articol publicat în 1971, Radu Creţeanu şi Ion Dimitrescu – doi cercetători de anvergură, din păcate prea puţin cunoscuţi şi citaţi – afirmau că biserica din Stîlpu, Buzău, a fost zidită la sfîrşitul secolului al XVII-lea ca paraclis al curţii spătarului Mihai Cantacuzino, ridicată pe moşia acestuia („O ctitorie necunoscută a spătarului Mihai Cantacuzino: Biserica din Stîlpu – Buzău", *Buletinul Monumentelor Istorice*, nr. 2/1971). Descopeream acest articol acum cîţiva ani, cu ocazia întocmirii unui studiu pentru restaurarea bisericii din satul Stîlpu. Şi, mergînd pe urmele autorilor articolului, am dat de alte informaţii care pot constitui răspunsul la întrebarea din titlu.

Pe scurt, între 1689 şi 1694, Mihai Cantacuzino (1640-1716) cumpără terenuri la Stîlpu, pentru ca mai apoi să îşi întregească în mod constant moşia, care pare să devină locul său de reşedinţă. Aşa cum reiese din documente – cu probabilitate în perioada 1697-1700 –, el şi-a construit aici o curte, cea în care îl vizitează în 1710 contele Michael Mikes de Zabola. Nu mai avem alte date despre reşedinţa sa pînă la începutul secolului al XIX-lea, cînd moşia aparţinea lui Alexandru Ghica (zis şi „Căciulă Mare", mort în 1857); el pare să fi păstrat curtea construită de Mihai Cantacuzino şi să o fi locuit, de vreme ce era numit uneori „Stîlpeanu". Casa – cu tindă şi trei camere – şi „curtea cu ziduri de piatră şi cărămidă" se mai păstrau încă în 1938. Biserica de curte, construită şi ea pe la 1700, a suferit numeroase modificări şi a devenit în timp lăcaşul de cult al comunităţii săteşti. Un raport din 1959 nu vorbeşte decît despre ruinele curţii aflate în apropierea bisericii. Un proiect de restaurare s-a întocmit în 1999 şi a readus biserica lui Mihai Cantacuzino la arhitectura sa originală.

Rezultă din documente şi din urmele găsite pe teren sau consemnate că Mihai Cantacuzino şi-a construit la Stîlpu o curte, după tiparele curţilor boiereşti ale epocii. Adică o incintă de zid, care cuprindea casa şi anexele sale funcţionale. Într-o incintă de zid alăturată se afla capela sau biserica de curte, locul în care mergeau la slujba de duminică boierul cu familia şi/sau suita sa. Doar că, spre deosebire de reşedinţele fraţilor săi, curtea lui Mihai Cantacuzino pare să fi fost una modestă: după descrieri, modestă trebuie să fi fost casa, aşa cum este şi biserica în raport cu celelalte lăcaşuri de cult construite de spătar.

Da, Mihai Cantacuzino a avut o reşedinţă la Stîlpu.

Aşa că mi se pare că nu am găsit răspunsul. Sau acesta poate fi doar un răspuns parţial. Da, Mihai Cantacuzino a avut o reşedinţă la Stîlpu, Buzău, dar ea era doar o reşedinţă secundară. Cît despre cea principală, rămîne să mai cercetăm.

Deocamdată, putem doar vizita biserica din Stîlpu, aflată pe Lista Monumentelor Istorice cu indicativul BZ-II-m-A-02483.01.

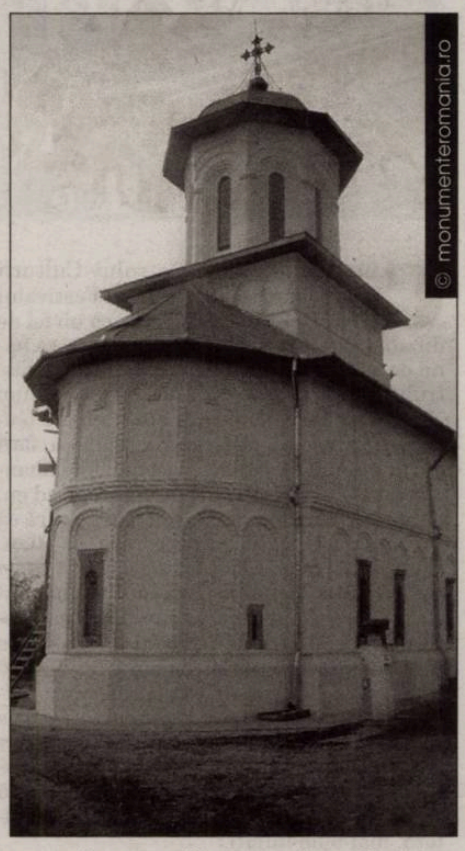

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cine ne sînt dascălii?

„Care credeţi că a fost cel mai performant ministru al Educaţiei din ultimii 22 de ani?" – se întreabă într-un foarte recent studiu coordonat de colegul meu, Alfred Bulai, vizînd cadrele didactice din ţară. Răspunsurile detaşează net trei candidaţi: Daniel Funeriu (25%), Ecaterina Andronescu (16%) şi Andrei Marga (16%). Restul plutonului rămîne mult în urmă, cu scoruri nesemnificative. Urmează apoi întrebarea opusă: „Care credeţi că a fost cel mai puţin performant ministru al Educaţiei din ultimii 22 de ani?" Ei bine, răspunsurile sînt identice, în exact aceeaşi ordine: Funeriu (22%), Andronescu (18%) şi Marga (7%). De asemenea, cînd vine vorba despre legea actuală a învăţămîntului, opiniile sînt din nou simetric opuse: 41% consideră că este bună, 42% că este proastă; ceilalţi nu răspund...

Dincolo de ce ne pot spune aceste topuri despre „starea învăţămîntului", ele m-au fascinat şi ca expresie simplă şi măsurabilă a polarizării, aproape în oglindă, a societăţii româneşti. La fel de simplă şi măsurabilă apare şi amplificarea, de-a lungul timpului, a acestei polarizări, de la Marga (anii 1997-2000) la Andronescu (anii 2000-2003 şi 2008-2009) şi pînă la Funeriu, care aduce la un maxim istoric această polarizare. Sau poate ar fi mai corect să spunem – care exprimă exacerbarea istorică la care a ajuns această polarizare în ultimii trei ani.

Cele *două Românii* din nou, conservatori şi progresişti, cripto-comunişti şi europenişti? Nimic din datele existente nu poate susţine această grilă de lectură devenită panaceu hermeneutic. Imensa majoritate a dascălilor este astfel de acord cu introducerea unui sistem de calificare în vederea ierarhizării unităţilor de învăţămînt, iar accentul pus pe cercetare şi încurajarea competiţiei arată că ele sînt, de departe, cele mai apreciate aspecte ale legii actuale. Ceea ce condamnă ei sînt însă frecvenţa schimbărilor şi incompetenţa implementării (72%), exprimarea confuză şi incoerenţa (49%), precum şi măsurile adiţionale la lege (32%). Pe de altă parte, pentru marea majoritate, *criteriile* de calificare şi ierarhizare sînt principala problemă (71%), pentru 70% dintre profesori cel mai important criteriu fiind calitatea predării, practic neglijată de lege. Numărul de articole ISI, fetişizat de actualele reglementări, se află pe penultimul loc în ierarhia profesorilor. De asemenea, dacă aceştia susţin masiv importanţa cercetării, 90% consideră şi că statul ar trebui să investească deci mai mult în cercetarea universitară, iar 82% apreciază că, aşa cum funcţionează în prezent, aceasta nu răspunde nevoilor societăţii. Nu există, deci, o Românie a profesorilor „leneşi", speriaţi de concurenţă sau de performanţele în cercetare ale colegilor. Ceea ce îi nemulţumeşte nu sînt aceste valori, preluate din Occident, ci modul lor de implementare, care seamănă prea mult cu veşnicele „forme fără fond".

Nu există o Românie a profesorilor „leneşi".

Dar, dincolo de aprecierile, aspiraţiile şi nemulţumirile legate de starea învăţămîntului românesc, cine ne sînt dascălii, care este orizontul valoric mai larg al acestor *modele* efective? (chiar dacă poate nu şi eficiente!)

Am întrevăzut deja ceea ce pare a fi o caracteristică probabil mult mai generală: cînd e vorba de a pune un diagnostic şi de a identifica problemele României, se ajunge la un consens major; imediat însă ce vine vorba de atitudini şi soluţii, dascălii se împart şi ei în două tabere ireconciliabile. Dincolo de statistici, oricine lucrează în învăţămînt ştie că aceste tabere refuză – sau sînt incapabile – să mai dialogheze.

Sensibilităţile social-morale ale dascălilor sînt însă mult mai puţin polarizate, conturînd un peisaj axiologic dominant. Astfel, de pildă, majoritatea este de părere că diferenţele între venituri ar trebui să fie mai mari pentru a încuraja efortul individual (55% faţă de doar 18% care înclină spre diferenţe mai mici de venit). În aceeaşi direcţie merge şi convingerea că proprietatea privată ar trebui să se extindă şi să se dezvolte (58% faţă de doar 17% care înclină spre o dezvoltare a proprietăţii de stat). Chiar dacă distanţa este ceva mai redusă, procentul celor care preferă un stat minimalist este şi el de peste două ori mai mare decît al celor care consideră că statul ar trebui să îşi asume mai multă responsabilitate pentru bunăstarea fiecăruia. Majoritatea fiind lefegii la stat, nivelul salarizării în învăţămînt şi-a spus probabil cuvîntul în această privinţă, fără a afecta însă semnificativ balanţa opţiunilor strategice.

Religia ocupă un loc aparte în acest profil al dascălilor. Astfel, doar 11% declară că religia nu este importantă în viaţa lor cotidiană, pentru o majoritate de 57% ea fiind declarată ca foarte importantă. Mai mult, 36% dintre profesorii noştri universitari consideră că ar fi bine dacă funcţiile publice ar fi ocupate mai ales de oameni credincioşi. Profesorii de liceu sînt şi mai radicali: 73% susţin forma actuală de predare a religiei în şcoli, din restul de 27%, majoritatea optînd pentru varianta de istorie a religiilor. Doar aproximativ 3% dintre toţi dascălii de liceu consideră că religia nu îşi are locul ca materie în învăţămîntul preuniversitar.

Fără a cădea în ispita categorizărilor pripite, s-ar părea totuşi că „ideologia" dominantă a dăscălimii noastre este un soi de dreaptă conservatoare, cu un extrem de mare ataşament declarat la religie, şi cu pusee greu stăpînite de naţionalism: jumătate dintre profesorii ciclului preuniversitar, de pildă, este împotriva dreptului minorităţilor de a avea un învăţămînt preuniversitar în limba maternă.

Nu comentez, doar constat...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Tarantino, Moş Ion Roată şi Unirea

Acam dat strechea în unii dintre cei ieşiţi de la *Django,* cel mai recent film al „sceleratului" de la Hollywood – aşa l-a numit un forumist, creştin, blînd, tolerant, pasionat de cinema. Un iubitor de cultură de la noi, evident, cunoscător al „adevăratei istorii", expert în teoria conspiraţiei, unul dintre puţinii pămînteni conştienţi de faptul că americanii ne pregătesc subliminal, de ani mulţi, pentru Guvernul Mondial al Satanei. „Americanii" – mă rog, vorba vine – de fapt iudeo-masoneria care ne bagă pe gît Holocaustul sau închipuitele suferinţe ale sclavilor negri, doar ca să nu vorbim şi să nu facem filme despre crimele comunismului din Europa de Est, din Ucraina şi din Rusia. Pe urmă, imediat, vine vorba despre ţigani, despre cum sîntem confundaţi cu ei pe toată planeta, neputînd să demonstrăm lumii adevăratul nostru potenţial. Aşa se naşte, pe aici, solidaritatea suprarealistă între noi şi fraţii noştri albi din America, distruşi, emasculaţi, călcaţi în picioare de spectrul comunist adus de Obama şi de corectitudinea politică. Ar trebui să ne unim, să facem faţă presiunii homosexualo-iudeo-afro-universale.

Nu mă leg doar de cele cîteva discuţii pe care le-am văzut pe nişte forumuri. Pot fi considerate, liniştit, nerelevante. Redau însă cîteva teme comune pe care le-am auzit în ultima vreme pe la mese, în spaţiul public, cum ar veni, sau în dispute aprinse la care am avut chiar ocazia de a participa. Să ne înţelegem – nu e vorba de lumea difuză a descărcărilor nervoase, fără chip, deseori fără identitate, din subsolurile articolelor de ziar online. E vorba de oameni pe care-i vezi şi-i auzi, oameni de bună condiţie intelectuală. Dar e vorba şi de comentatori ai fenomenului cinematografic, editorialişti, formatori de opinie, cum ar spune unii. Şi precizez, cît se poate de clar, că nu aduc în discuţie problemele legate de gust, de opţiuni estetice, de privire critică asupra unui lucru de artă. Un film, ca orice act artistic, ne poate plăcea, ne poate fi complet nesuferit sau ne poate lăsa indiferenţi.

Ei bine, nu despre asta e vorba. Ar fi prea uşor. Ci despre unde ajungem cu raţionamentele, cu bătaia minţii şi cu ceea ce credem că se cheamă spirit critic, atunci cînd avem impresia că toate minorităţile ne-au pus gînd rău, nouă, Majorităţii albe, creştine, caucaziene. Cel mai des, pornim de la ideea că sîntem extrem de competenţi în ale cinematografului (nu mai pun la socoteală muzicile şi literatura), pentru că am văzut cam toată gama *filmelor de artă,* şi nu putem fi duşi de nas cu vrăjeala rahaturilor ăstora *postmoderniste*. Filmul poate fi doar într-un fel. Dacă e altminteri, nu e ce trebuie. Ăsta e, în cel mai bun caz, începutul discuţiilor în care încape, vreme de un minut, „judecata" estetică. Urmează grosul poveştii care e, de fapt, ameninţarea fantomei corectitudinii politice. O arătare hîdă care vine din *plictisul lumii civilizate* şi nu ne mai lasă să spunem că toţi ţiganii şi negrii sînt împuţiţi şi leneşi, că evreii conduc lumea spre dezastru, că homosexualii vor să ne îndoctrineze copiii, pentru ca, mai apoi, să-i atragă de partea lor. De ce să nu putem spune aşa ceva? Păi, nu asta e democraţia? Adică ne interzice cineva să vorbim, să ne exprimăm? Atunci aia nu mai e democraţie. Ajunşi în acest moment al discuţiei, filmul lui Tarantino a dispărut de mult. *Django* nu mai are nici o treabă. Adevărul ficţiunii e aceeaşi mîncare de peşte cu adevărul realităţii. Filmul american devine, în cvasitotalitatea lui, o propagandă perversă şi o imagine completă a imbecilităţii americane. O băgare sub preş a faptului că am fost vînduţi ruşilor după război, iar acum trebuie să înghiţim tranchilizantele astea, pentru a uita să cerem socoteală. Cum ar veni, urmînd acest tip de logică, noi am putea să cerem socoteală pentru ororile din perioada comunistă. Alţii – evrei, afroamericani, amerindieni, maori, aborigeni etc. – în nici un caz. Să ne mai lase. S-au făcut destule filme despre astea. Toate sînt despre Holocaust şi despre suferinţa negrilor. Nu le place în America? Albii îi discriminează? Atunci de ce îşi albesc pielea, ca Michael Jackson? Şi ce mai vor? Că şi-au pus şi preşedinte.

Adevărul ficţiunii e aceeaşi mîncare de peşte cu adevărul realităţii.

Culmea absurdului vine în momentul în care se aminteşte că, dacă am fi invitaţi la un film cu subiectul plasat în perioada comunistă, reacţia zgomotoasă şi unanimă ar fi: „Iar filme din comunism, mă, nene? Mai lasă-mă, că m-am săturat!" Şi, pentru ca tacîmul să fie complet, povestea merge mai departe, spre filmele româneşti de doi bani, făcute doar pentru festivaluri şi pentru hipsteri care se dau că înţeleg ceva din porcăriile alea. Totul arată ca un delir presărat cu referinţe culturale, un talmeş-balmeş de ficţiune şi realitate, o transă hipnotică a argumentaţiei care are ca unic reper credinţa că lucrurile, mai ales în artă, stau într-un singur fel.

În mod evident, una e să denunţi abuzurile unor rătăciţi care îşi fac un statut personal din corectitudinea politică, şi alta e să înjuri ideea în sine. Una e să sancţionezi excesul de ideologie neo-stîngistă, sau de orice fel ţi s-o fi părînd că e, şi cu totul altceva e să înjuri grupuri, categorii, etnii întregi. După cum una e să ne respectăm autosituarea culturală, în zone dintre cele mai bune ale lumii civilizate, şi alta e să uităm – din primele minute ale discuţiei – orice criteriu estetic în judecarea unui act artistic. Cît despre înţelegerea vîrstei – şi a efectelor acesteia – la care se află democraţia în societatea românească, nimic. Absolut nimic, oricîte cărţi ar umple bibliotecile de acasă, oricîte volume grele ne-ar aduce Moş Crăciun sau Moş Ion Roată.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

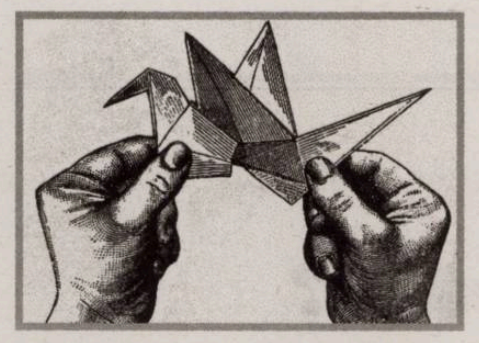

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Chiloţi lungi?

E o perioadă în care unele cumpărături aparent banale se dovedesc, în fapt, neobişnuit de complicate. De exemplu, se întîmplă în mod firesc ca, la apropierea de adolescenţă, orice băiat să nu mai vrea să poarte dresuri pe sub pantaloni. Nu mai e copil mic şi, bineînţeles, începe să se teamă că ar putea rîde colegii de el. Afară e totuşi frig şi, cum blugii de care e nedezlipit sînt prea subţiri, soluţia ar fi să-l convingi să poarte totuşi ceva pe dedesubt, însă ceva care să nu fie dres. Şi iei drumul marilor magazine (că mici nu prea mai există), simandicoase (că simple, iarăşi, nu mai există), să cumperi acel ceva. Bineînţeles că obiectul vestimentar în cauză are şi un nume, ba chiar prea multe nume, şi poate tocmai ăsta e necazul (în urmă cu cîţiva ani, am mai povestit despre chestiunea asta, care i se întîmpla, însă, unui domn mai în vîrstă).

Vînzătoarele magazinelor unde presupui că s-ar putea găsi aşa ceva – pe unde or fi crescut ele pînă acum, deşi toată ziua nu fac decît să vîndă chiloţi, sutiene, bustiere, colanţi sau dresuri de damă – nu cunosc aceste nume. Adică, dacă întrebi de *indispensabili,* rişti să-ţi arate nişte chiloţi. Bun, sigur că şi aceia sînt indispensabili omului civilizat, dar totuşi numele lor e *chiloţi*. Dacă faci cumva greşeala să încerci să le lămureşti rostind sinonimul *hamleţi,* le zăpăceşti completamente şi le vezi cum dau ochii peste cap ca şi cum ar trebui să descifreze o piesă de Shakespeare în engleză. Cele mai multe nici nu îndrăznesc să recunoască faptul că nu ştiu ce e aia. Ar fi şi un cuvînt mai neaoş, dar dacă intri la Triumph sau la I.D. Sarrieri şi întrebi de *izmene,* provoci un adevărat scandal. „Noi nu ţinem aşa ceva", ţi se va răspunde prompt şi cu nasul în sus. Rămîi cu senzaţia că, şi dacă există aşa ceva în magazin, la auzul infamului cuvînt, vînzătoarele se vor gîndi imediat la ce ştiu ele de la bunicul de la ţară. Or, n-ar fi posibil, nu-i aşa, ca pe rafturile lor, printre mătăsurile fine, să se fi strecurat o asemenea monstruozitate. Să le spui atunci *desuuri?* Se dovedeşte a fi un termen prea vag, la fel ca şi *lenjerie de corp*. Poţi fi întrebat: „Adică, dumneavoastră doriţi

„Adică nu roşii?"

nişte chiloţi din aceia mai lungi?" „Pînă la glezna", vei răspunde. Ei bine, după mai multe experienţe de acest fel, vei descoperi că termenul cel mai potrivit pentru a te face cît mai repede înţeles e acela de *colanţi*. Toate fătucele astea deştepte ştiu ce-s ăia colanţi. Numai că vor rămîne bujbe la ideea că i vrei pentru băieţi. „Colanţi pentru băieţi? Ce fel de..., ăăă, adică nu roşii? Mai mari?"

Impedimentul cu adevărat major nu e însă lipsa din vocabularul vînzătoarelor, ci lipsa produsului în sine (mai ales cînd ai pretenţia să fie şi din bumbac). Vei găsi, poate, pe la marginea pieţelor, izmene dintr-alea flauşate, imposibil de purtat. Sau ţi se vor oferi unele foarte sofisticate, la peste o sută de lei. La magazinele de sport nu vei găsi decît din elastan, polimer, poliester etc. Iar în plină nebunie a reducerilor, cînd lumea dă buzna să cumpere orice, numai redus să fie, vei fi complet contra curentului.

Vei descoperi încă o dată cum capitalismul de turmă a făcut să dispară o mulţime de lucruri de care se ştia pînă şi pe vremea comunismului. Şi oamenii vor ajunge, vorba aceea, să facă din cămaşă izmană. Fiindcă izmenele au devenit produs de nişă, tot aşa ca nasturii şi aţa de cusut, ca stofele (metraje, cum li se zice), ca becurile de o sută sau ca şerbetul ori halviţa. Lucruri altădată cît se poate de populare. Dacă totul s-ar opri aici, n-ar fi cine ştie ce pagubă. Numai că problema pare să fie mult mai gravă. La o privire mai atentă, poţi observa că pînă şi diversitatea produselor „moderne" existente pe piaţă e, de fapt, mult mai mică decît pare. Iluzia e dată de marketarea diferită a unor produse cu aceleaşi origini. Negustorii noştri încă nu par a fi învăţat să facă achiziţii, nici măcar cînd sînt împinşi de la spate de mari reţele internaţionale cărora le aparţin. Unii îşi umplu magazinele cu ciudăţenii şi uită de cele normale (de exemplu, nu găseşti uşor pantaloni reiaţi negri, obişnuiţi, dar, în schimb, dai peste pantaloni croiţi crăcănat, probabil urmaşii celor cu turul lăsat). Alţii nu se preocupă sau nu au fonduri pentru înnoirea colecţiilor, iar magazinele lor sînt în realitate nişte depozite de rămăşiţe. Cei mai mulţi nu pornesc de la nevoile clienţilor, ci de la nevoile lor de moment. Comerţul nostru continuă să fie caracterizat perfect de o formulă pe care am auzit-o acum cîţiva ani chiar din gura unui vînzător: „Noi nu vindem ce vreţi dumneavoastră, vindem ce vrem noi!"

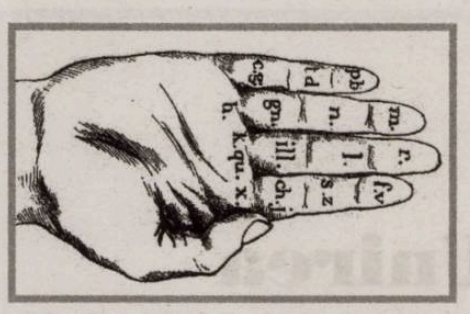

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Tranşeele războiului lingvistic

Deschideam săptămîna trecută – e drept, mai curînd jocular – o discuţie asupra tensiunilor lingvistice mondiale, care, de altfel, ar trebui să fie foarte serioasă. Ne-am obişnuit cu toţii, pe parcursul ultimei jumătăţi de secol, să vorbim despre un antagonism cultural şi lingvistic anglo-francez, deşi adevărata confruntare (de ordin mentalitar) se duce, în fond, între americanitate şi... restul lumii. Mult dezbătuta „globalizare" reprezintă, în ultimă instanţă, limbajul (cultural) al Lumii Noi, transferat la scară planetară. Cred că discutarea raţiunilor istorice ale acestei situaţii ar fi un proces analitic extrem de complex, mergînd de la sondarea mecanismelor economice (şi a felului în care ele impun supremaţia politică) pînă la fluctuaţia „creşterilor" şi „descreşterilor" unei naţiuni date, de-a lungul istoriei. Cert rămîne faptul că franceza (în postură de civilizaţie, dar şi de limbă), alături de alte (numeroase) culturi, se află astăzi în umbra englezei (ca exponent al americanităţii), fără mari şanse de a-şi redresa poziţia în viitor (un sondaj recent, făcut printre europeni, arată că 60% dintre ei agreează ideea ca engleza să devină limbă oficială planetară, în condiţiile în care Uniunea Europeană – ai cărei cetăţeni, iată, se pronunţă majoritar, în acest fel – se vrea a fi o contrabalansare politico-economică la impactul nimicitor al Lumii Noi asupra... Vechiului Continent!).

Probabil că deplasarea centrului de greutate către franceză, în lupta culturală dusă actualmente cu engleza (şi nu spre spaniolă, de exemplu, care rămîne o limbă mai răspîndită decît franceza!), se naşte din prestigiul tradiţional al celei dintîi. Engleza însăşi a împrumutat, în vremurile de glorie ale francezei, multe cuvinte (rămase şi astăzi în vocabularul său) din bagajul lingvistic al cuceritorilor normanzi, pentru simplul motiv că folosirea acestor cuvinte (chiar atunci cînd ele existau în variantă saxonă) era un semn de distincţie socială. În plus, Franţa duce astăzi – în modul cel mai consecvent – o bătălie culturală împotriva englezei, încercînd chiar exercitarea unui *control legislativ* asupra intrării noţiunilor anglofone în limba naţională. În 1986, preşedintele francez în exerciţiu, François Mitterrand, a declarat fără echivoc faptul că „Franţa se află în război deschis cu anglo-saxona". Conform statisticilor (v. Bill Bryson – *Mother Tongue),* Franţa avea deja antecedente în această privinţă la timpul cînd Mitterrand îşi arăta ostilitatea faţă de anglofonie. Aminteam, în articolul precedent, cîteva măsuri legislative franceze, destul de curioase, de... ordin lingvistic. Din 1911, funcţionează în Franţa o Lege împotriva adoptării termenilor străini în limbă, iar, în 1970, a fost înfiinţată o Comisie a Terminologiilor. În 1975, se elaborează o Lege de Stat numită Menţinerea Purităţii Limbii Franceze, conform căreia preluarea „anglicismelor" trebuie pedepsită cu amenzi usturătoare. În 1984, se creează, tot aici, Comisariatul General al Limbii Franceze. În plus, Academia Franceză întocmeşte anual liste de cuvinte *interzise* uzului şcolar, iar anumite regulamente de ordine interioară *nu permit* Radioului şi Televiziunii difuzarea emisiunilor/spectacolelor/filmelor de producţie americană într-un procent mai mare de 40%.

Rezultatele par însă mai degrabă descumpănitoare. Bill Bryson observă (în cartea amintită) că anumite noţiuni tind să devină comice (amintiţi-vă, spre exemplu, de „gît-legăul", „nas-ştergăul", „de perete frecătoriul", „de sine mişcătoriul", „stelămîntul" ş.a. propuse de către puriştii români ca echivalente

„Le snob, le biftek, le self-made man."

ale intolerabilelor neologisme „cravată", „batistă", „chibrit", „automobil" sau „astronomie"; ca să nu mai menţionez sugestia lor ca diferenţa „singular-plural" să fie redată prin neaoşa opoziţie „singureţ-multureţ"). În loc de *hamburger,* francezii spun *steak haché,* simpatica „ciungă" *(chewing-gum)* a devenit, pentru ei, *pâte à mâcher,* iar *pipeline* (conductă) – *oléduc*. Oripilaţi de ciudăţeniile lexicale apărute în limbă, chiar jurnaliştii de la *Le Monde* au propus, sarcastic, la un moment dat, *schimbarea tuturor cuvintelor englezeşti în corespondente franţuzeşti*. Tradiţionalul *sandwich* ar fi devenit, astfel, *deux morceaux de pain avec quelque chose au milieu*.

Situaţia distrează, întrucît statisticile mondiale rămîn necruţătoare: două treimi dintre publicaţiile ştiinţifice ale lumii apar în engleză, corespondenţa internaţională este redactată în engleză, în procent de 75%, cele mai mari reţele planetare de televiziune sînt americane, canadiene sau britanice. Francezii înşişi spun frecvent *le snob, le biftek, le self-made man,* aşa cum englezii ziceau în trecut, cu aer aristocratic, *merçi, au contraire, force majeure, à la mode* etc. Aidoma românului (postmodern), francezul (postindustrial) are în bagajul lexical zilnic noţiunile de *rockstar, top-model, horror, floppy, computer, hard disk, mouse, e-mail, zoom, home-video* etc. El pleacă în *le week-end,* oprindu-se în *le camping*. Ascultă *le compact disc, le rock, le jazz, le blues* şi chiar *le heavy metal*. Nu o dată merge la *le pub,* unde bea *un scotch, un gin* ori *un cocktail*. La televizor priveşte *un western* sau, la bună dispoziţie, *un striptease,* cînd, desigur, nu preferă să lectureze *un best-seller*. Cel puţin deocamdată, „frangleza" (căreia entuziaştii i-au inventat un vocabular şi chiar o gramatică!) pare o utopie. Dacă există un limbaj universal, acesta aparţine, astăzi, în exclusivitate englezei.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

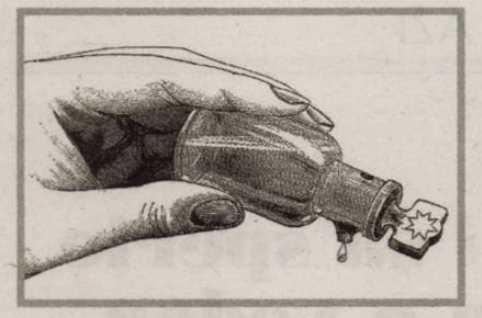

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Dreptatea cifrelor

Deşi au trecut mai mult de şapte ani de la schimbarea prin denominare a valorii monedei naţionale, foarte mulţi dintre cetăţenii români continuă să vorbească despre *milioane*, în loc de *sute* de lei, să calculeze alternativ şi imprevizibil în *lei noi* şi *lei vechi*. Fenomenul e spectaculos şi invită la speculaţii etnologice şi antropologice: s-ar putea presupune că românii sînt excesiv de optimişti sau de irealişti; că le place hiperbola şi vor să fie milionari, indiferent de valoarea reală a milioanelor. Sau, mai probabil, s-ar putea afirma că e vorba de indivizi esenţialmente tradiţionalişti, conservatori, care nu acceptă cu uşurinţă schimbarea (banilor) şi refuză în genere reformele venite de undeva, de sus. Aşa cum am mai spus şi altă dată (într-un articol din 2008 despre *„Denominare şi denominaţii"*), cred că explicaţia este mult mai simplă, de natură cognitivă şi lingvistică, fără legătură cu specificul naţional şi cu generalizările de orice fel. Mi se pare că echivalarea care contrazicea sistemul numeric bine înfipt în minţile tuturor, prin anii de şcoală şi prin denumirile cifrelor, a fost contraintuitivă: schimbarea „cu patru zerouri", desigur justificată din punct de vedere economic (dar şi cu o mică psihologică, pentru că pregătea viitoarea înlocuire a leilor cu moneda europeană), nu a fost acceptată uşor. Păstrarea formei şi a desenului bancnotelor, sugerînd o trecere uşoară de la vechea valoare la cea nouă, a fost mai curînd o capcană. Cea mai puternică frînă a schimbării a constituit-o chiar limbajul, prin denumirile cifrelor şi prin tendinţa firească de abreviere a acestora. E normal ca *două sute de mii* să devină spontan şi automat, în conversaţie, *două sute* şi tocmai de aceea s-a dovedit că e foarte greu să se transforme în *douăzeci*. Vechea abreviere (atît de firească încît trecea neobservată) şi noua valoare nu s-au potrivit, creînd în permanenţă confuzii Am trăit cu toţii, mai ales în relaţia dintre vînzător şi client, teribile situaţii de ambiguitate: în care unul dintre vorbitori se referă la leii noi, iar celălalt la leii vechi. A spune nonşalant că preţul e *o sută* poate crea surpriză, uimire, enervare, dacă unul înţelege că e vorba de „o sută de mii – vechi", iar celălalt – de „o sută de lei, noi". În asemenea situaţii cotidiene, *milionul* e folosit ca simplu mijloc de dezambiguizare.

Dincolo de mecanismul spontan al denumirii, intervin însă, desigur, şi utilizările intenţionate: adesea se vorbeşte de *milioane* şi de *miliarde* (vechi) pentru a spori impactul emoţional al cifrelor. Cu adevărat surprinzătoare e uşurinţa cu care oficialii calculează, uneori, în milioane (vechi): probabil din aceleaşi motive ca ale vorbitorilor obişnuiţi (automatism, nevoie de claritate sau intenţie de persuasiune), dar încălcînd ceea ce ar trebui să fie sistemul riguros de referinţă din discursul public. Cînd un ministru al finanţelor, să zicem, socoteşte mai departe în lei vechi, fără să o precizeze, contribuie la lipsa generală de rigoare cel puţin tot atît de mult pe cît o fac limbajul excesiv de colocvial al unor declaraţii oficiale ori lipsa diacriticelor de pe site-urile unor instituţii guvernamentale.

Un alt conflict, mai puţin grav, între desemnarea oficială şi cea spontană a apărut în ultima vreme în denumirea clasei introduse în învăţămîntul primar

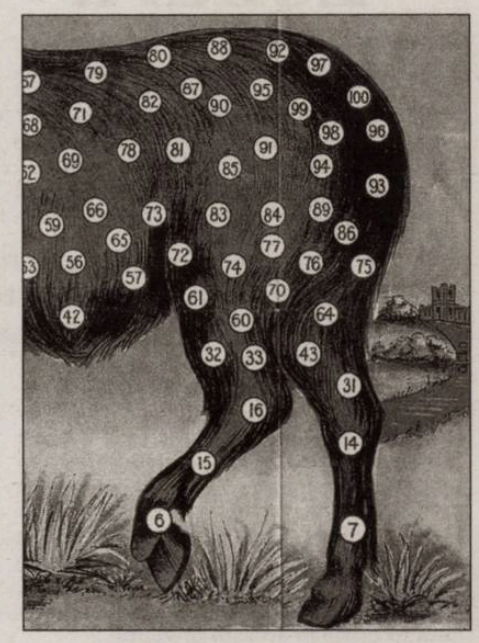

înaintea clasei I. În lege, ea se numeşte exclusiv *clasa pregătitoare*; în multe dintre comentariile din presă şi în diferite intervenţii publice s-a răspîndit tot mai mult formula *clasa zero*: „Atenţie unde înscrieţi copilul în *clasa zero!*" (libertatea.ro); „Copiii din *clasa zero*, trimişi să înveţe în clădiri de birouri" (rtv.net); „*Clasa zero* rămîne la şcoli" (gandul.info) etc. Pentru variaţie, titlul unui articol se referă uneori la clasa *zero*, în vreme ce în cuprinsul său se vorbeşte, totuşi, de *clasa pregătitoare*. Din nou, vorbitorii au dreptatea lor: *zero* e cifra de dinainte de *unu*, aşa că înaintea *clasei întîi* se plasează, intuitiv, o *clasă zero*; în plus, termenul *zero* e invariabil şi mai scurt decît adjectivul *pregătitoare*. Recursul la *zero*, în mesajele publicistice, e asociat cu stilul colocvial, al conversaţiei cotidiene. Pe de altă parte, *zero* are conotaţii negative (implicînd lipsa de conţinut şi de valoare) şi permite utilizări ironice. Ca şi în cazul *milioanelor*, conotaţiile afective şi riscul de manipulare mi se par totuşi secundare: percepţia cifrelor e simplă şi spontană.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

ready made

„Cînd lucrurile se vor îndrepta în Moldova, Sacra Congregaţie ar putea sili pe domnul Don Giovanni Battista Bărcuţă, pe Don Valentin şi pe Don Ioachim să stea în Moldova, căci au mîncat pîinea Sacrei Congregaţii [...]."

„Relaţie despre Moldova, Transilvania şi Ţara Românească", în *Călători străini despre Ţările Române*, vol. VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cum au ajuns românii să sperie Londra – înainte de a o vedea

Marea Britanie, presa topless *şi drobul de sare.*

Ceea ce-i fascinant în povestea imperiilor e că nici măcar ele nu-s scutite de un sîmbure de drăgălaşă stupiditate – care, inutil să v-o spun, dă sare şi piper Istoriei ca atare. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, Imperiul Britanic şi Rusia erau prinse într-un acerb „Mare Joc" geopolitic prin Asia – din Afganistan şi pînă în India. S-au *jucat* ce s-au *jucat* pînă ce şi-au dat seama că ameninţarea era în altă parte: în Germania renăscută, ce se profila ca mare putere în Europa.

Acum, să trecem la cele prezente. Nu-i nici un pericol ca, în viitorul apropiat, Marea Britanie şi România & Bulgaria să se afle pe baricade diferite, nici în Europa şi nici în Asia. Aplombul pe care parlamentari britanici – plus presa aferentă – l-au pus în a vorbi despre un pericol româno-bulgar la adresa Marii Britanii e o mostră de crasă ignoranţă. El denotă cît de bine (a se citi *prost)* cunosc unii britoni realităţile din Estul UE (deşi Londra a trimis de regulă aici ambasadori excelenţi – pe cei de la Bucureşti în bună parte i-am cunoscut). De la un imperiu, chiar şi fost, ai anumite pretenţii. De la Marea Britanie, cu memoria sa imperială vie şi cu istoria sa imperială sofisticată, mă aşteptam la mai mult.

Este de înţeles temerea oricărui guvern că un val de emigranţi i-ar da peste cap balanţa serviciilor şi protecţia socială. Orice politică se joacă în primul rînd acasă. Înainte de a da explicaţii la Bruxelles, premierul britanic David Cameron dă explicaţii la Londra. Cameron a promis să reducă (pînă în 2015) la sub 100.000 pe an numărul imigranţilor veniţi din afara Europei. Dar românii şi bulgarii, de la orice capăt al poveştii i-ai privi, nu-s nici emigranţi şi nici imigranţi – ci (doar) cetăţeni europeni care, asemenea britanicilor, sînt deopotrivă îndreptăţiţi să uzeze de directiva *liberei circulaţii a oamenilor şi a bunurilor* – cea care stă la baza Uniunii Europene şi care i-a dat acesteia valoare în timpurile bune. Marea Britanie doreşte să profite pe mai departe de *libera circulaţie a bunurilor,* dar vrea să menţină restricţii în *libera circulaţie a oamenilor*. Oricine îşi poate spune că este un calcul politic la mijloc – dar, totodată, oricine îşi poate spune că e şi o anumită ipocrizie în această pretenţie.

Indiferent cu ce ameninţări i-ar cota presa tabloidă pe români şi pe bulgari (iar britanicii, se ştie, stau biiiiine la tabloide, inclusiv la capitolul *topless* regal), presa serioasă (vezi unul dintre editorialele din *Financial Times*, 2-3 februarie a.c., p. 6) arată clar că această presupusă ameninţare este mai curînd o znoavă din seria celor cu drobul de sare.

Românii care, teoretic, ar putea merge spre Anglia n-ar face-o (în imensa lor majoritate) pentru a căuta ajutor social – ci locuri de muncă. Acum un deceniu, aceeaşi a fost povestea polonezilor – şi ei păreau o mare ameninţare pentru Occident; doar că, azi, acei polonezi contribuie din plin la PIB-ul ţărilor care i-au primit, iar polonezele care nasc prin ţările de adopţie – inclusiv Anglia – contribuie binişor la (oricum ofilita) rată de naşteri a lumii occidentale. La fel este şi cazul românilor care au ajuns în ţări latine, din Italia pînă în Spania. Nu s-au dus acolo pensionari care să-şi pună dantura pe banii statelor respective, ci mai ales tineri care au pus osul la treabă. Temerea unor britanici că la ei ar putea fi altfel e uşor stupidă – un stat cu aşa trecut imperial ar fi dator cu ceva mai multă înţelepciune. Iar dacă se tem – şi nu au curajul s-o spună – că brusc ar creşte numărul cerşetorilor din Trafalgar Square, atunci poate ar fi cazul ca britanicii să afle că cerşetorii nu prea au nevoie de directive europene; unde au ajuns, au făcut-o de regulă înaintea muncitorilor. În plus, nu pot să le dau britanicilor decît o veste proastă: dacă ar vrea să ajungă sub soarele palid al Albionului, cerşetorii tot ar pătrunde, chiar dacă la graniţele britanice s-ar aşeza unul lîngă altul David Cameron, prinţul Harry şi divizia lui aeropurtată din Afganistan, Harry Potter, Sherlock Holmes, Jack Spintecătorul şi James Bond (plus toate Bond-*girls* aferente, umăr la umăr, *of course).* Dar britanicii, pentru că sînt în mare simpatici şi au dat lumii *Beatles*-ii, merită şi o veste bună: la drept vorbind, nu sînt foarte multe semne că românii (fie ei oameni decenţi sau infractori parşivi) ar da soarele ţărilor mediteraneene pentru ceaţa lăptoasă a Londrei şi nici graiurile latine pentru limba lor în care scrii *y* şi citeşti *uai*.

Drept care aş putea pune pariu că Britania nu va fi invadată de români-bulgari; şi, astfel, se va putea bucura pe mai departe de a-i găzdui cum se cuvine pe oameni cu mai puţine legende defavorabile, desigur – Roman Abramovici sau Boris Berejovski *y compris*.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Dileme de altădată: poate o femeie „cultă" să iubească?

Emanciparea femeii a fost un drum greu şi, mai ales, cu multe, multe avataruri. Uneori, şi chiar deseori, femeile au fost cele care au aşezat capcane peste capcane în drumul spre independenţă. Anchetele de la Moda Nouă iau în discuţie şi această problemă a emancipării femeii, îmbrăcînd-o în haina iubirii. Temerea de femeile educate şi independente este cît se poate de naturală. O spun femeile, o arborează bărbaţii atunci cînd propun ca subiect de anchetă următoarea întrebare: „Care femee va face pe soţul său fericit: aceea care are o cultură intelectuală mare, dar nu cunoaşte menagiul, sau invers?" Cine iubeşte mai bine? Cine iubeşte mai mult? Cine ştie şi cine poate să rămînă ataşată de jugul conjugal? Ce mulţumeşte un bărbat: un şorţ impecabil sau o vorbă de duh? Ce contribuie la fericirea conjugală: stomacul îndestulat sau o conversaţie interesantă?

Or, dacă se pune această întrebare, aruncîndu-le pe lectriţe în dileme existenţiale, sîcîitorul redactor nu prea ne spune ce înţelege printr-o „cultură intelectuală mare", din partea unei femei. Sîntem în luna ianuarie a anului 1904 şi, în lumea dominantă a bărbaţilor, nu prea este loc pentru femeile deştepte; aşa că ceea ce li s-ar fi permis femeilor, în materie de educaţie, trebuie să fie un ceva destul de subţire. Dar chiar şi aşa, teama de deşteptăciunea feminină cam produce fiori reci. „Prefer femeea menajeră. Cultura e pentru bărbaţi", declară cu tărie un oarecare domn Hod din Ploieşti. Este secondat de aproape de un alt domn – Tulumbă – care scrie acelaşi lucru: „Prefer o femee care cunoaşte bine menagiul... Studiile mai dezvoltate sînt pentru sexul tare." De cealaltă parte, femeile încearcă să facă un pas spre propria lor emancipare, punînd împreună educaţia şi menajul. Concesia dorită nu este una foarte mare, ar fi fost bine ca soţia să aibă „puţină cultură". La urma urmei, doar fericirea bărbatului contează, căci de ea se leagă multe altele, cum ar fi liniştea, siguranţa şi securitatea economică, şi chiar fericirea femeii: „Mai curînd o femee care va avea o cultură simplă şi va cunoaşte menagiul va putea face pe soţul său fericit, decît aceea care va avea o cultură intelectuală mare şi nu va cunoaşte menagiul", scrie o domnişoară, sub semnătura „Floricelele de pe malul Jijiei". Bineînţeles că există, chiar şi aici, păreri extreme ale femeilor, care pun accentul îngroşat pe talentele practice. Cultă sau incultă, femeia – soţie şi mamă – trebuie să fie mai întîi de toate gospodină. Doar o bună gospodină poate aduce fericirea unui bărbat, scrie Floarea Magică de la Buzău. Pentru ca doamna locotenent Elena Petrovici din Fălticeni (cu care ne-am mai întîlnit prin paginile acestei reviste) să considere un pericol cultura femeilor. Răspunsul este fabulos, şi dictat, probabil, de domnul locotenet: „Prefer femeea menajeră, căci ea este harpa suferinţelor casnice... Cea cultă care nu cunoaşte menagiul, va fi veşnic dornică de un lux răsfăţat, şi, zîmbindă de graţiile culte, va fi santinela ferestrei, spre a prinde în vrajă veri un curtenitor – pe cînd la bucătărie vasele vor da în foc."

Din această dilemă, femeile noastre sînt scoase tot de bărbaţi, de multe ori mult mai îngăduitori, în teorie, cu locurile femeilor prin societatea masculină. Şi din străfundul istoriei, un oarecare „strămoş al lui Mihai vodă din Craiova" declară răspicat: „O femeie care nu ştie decît ale menagiului nu va reuşi cît lumea, să facă fericit pe sărmanul soţ – zic sărmanul, căci este într-ădevăr de compătimit. Poate sînt unele naturi că se mulţumesc cu aşa femei, dar eu unul, n-aş putea să fiu fericit cu o astfel de femee, care nu ştie să-ţi spue decît cum i-a reuşit cutare prăjitură, că a observat că e mai bine cînd pui kgr. de zahăr, sau cînd untul este topit sau nu etc." Chiar aşa, halal de un asemenea bărbat care trebuie să asculte în toate serile reţete insipide de lucruri foarte comestibile şi plăcute. Dar n-ar fi oare vai şi de cel care, îndrăgostit de un cap deştept, ar înghiţi cînd o „friptură prea crudă" sau chiar „semi-carbonizată", cînd o „mîncare afumată", cînd o „zeamă prea lungă"?

În lumea începutului de secol XX, femeile trebuie să fie mai întîi de toate bune gospodine. Se pot instrui, dar pe timpul lor şi fără a ieşi din atribuţiile menajului. Cît despre fericirea femeii... drumul trece prin fericirea masculină...

În societatea românească de astăzi nu s-a depăşit prea mult această dilemă. Răspunsurile, oricît de mult ne-am preface – şi oricît de liberali s-ar da unii bărbaţi şi de independente unele femei –, se învîrt cam tot prin jurul mentalităţilor din iarna anului 1904: femeia să fie de toate şi să facă bine „să-l facă fericit pe bietul dumnealui".

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Abdicarea (IV)

„[Raport] Nr. 9 (13/5/48)
Legaţia Britanică,
Bucureşti, 8 ianuarie 1948

8. Guvernul Român nu şi-a respectat propria-i promisiune de a permite Regelui să ia cu el tot ce-şi dorea. I s-a permis, oricum, să ia cu el principalii membri ai anturajului său, cu excepţia – după cum s-a raportat – a Dlui Savel Rădulescu, care a fost considerat un personaj prea politic ca să i se aprobe plecarea. Regele a apărut ca fiind subiectul unor discuţii nedemne în legătură cu ceea ce putea ori nu putea să ia cu el, iar finalmente, cu 24 ore înainte de plecare, a manifestat nelinişte şi dezgust, în privinţa modului în care a fost tratat. La sfîrşit, oricum, el a fost tratat cu o anume curtoazie şi i s-a îngăduit să părăsească ţara cu demnitate. Trenul său regal a fost trimis din Bucureşti la Sinaia, iar la Sinaia i s-a îngăduit să se îmbarce la peronul regal pe care s-a întins obişnuitul său covor roşu. (...)

10. Este un puternic simţămînt în România în sensul că plecarea Regelui marchează nu numai sfîrşitul unei epoci, dar – după cum comuniştii nu au cutezat să evidenţieze – începutul unei noi epoci de sovietizare a României, care ar putea cu greu să lase neafectate interesele britanice. Aşa după cum Dr. Groza a remarcat, pot fi nenumărate surprize pentru aceia care nu înţeleg evoluţia internă a ţării.

11. Evenimentele neplăcute din ultimul an care s-au produs pentru acele clase pe care comuniştii le consideră reacţionare, [mă fac să] cred că ceea ce va surveni în lunile ce vin va fi mai rău (...)

12. Rapiditatea cu care revoluţia comunistă s-a înfăptuit în România pare să provoace o mare duritate şi mari suferinţe. (...)

R. Sarell
[ministru britanic la Bucureşti]"
V. şi nr. 465
(aici şi trimiterea bibliografică) - 467

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Din nou, şi inutil, despre clasa zero

Încerc să mă dumiresc, de ceva timp, fără succes, de ce organizarea grupei pregătitoare a bulversat două-trei generaţii de miniştri ai Educaţiei.

Mai întîi, ministrul Funeriu a făcut cea mai riscantă mişcare, aceea a mutării clasei pregătitoare la şcoală. Riscantă şi defectuoasă: după cum scriam într-un articol, legea a fost dată fără consultarea părinţilor sau a sindicatelor. Au urmat scandaluri cu copii în braţe pe scările tribunalelor şi în faţa şcolilor, dar, curînd, lumea s-a dumirit că, în fapt, problema cea mare a legii nu era limitarea opţiunilor părinţilor, ci, mai curînd, dar deloc de neglijat, aceea de natură logistică: mobilier, săli de clasă, cadre didactice pregătite etc.

S-a schimbat puterea, s-a schimbat ministrul, s-au schimbat şi „viziunile“: ministrul Andronescu a propus ca pregătirea şcolară să se întoarcă la grădiniţe, dar pentru că a fost găsită incompatibilă de ANI, a trebuit să renunţe la măreţele planuri de reformare a învăţămîntului. (Nu înainte de a-şi proteja locul în Parlament prin modificări, realizate pe şest, ale Legii învăţămîntului.) A lăsat locul liber premierului Ponta şi ministrului Remus Pricopie. Care ce au spus? 1) Că părinţii trebuie consultaţi. 2) Că părinţii nu trebuie obligaţi să-şi dea copiii la şcoală, dacă ei vor să îi mai ţină la grădiniţă.

Ce-ar fi de răspuns la astfel de iniţiative generoase, „democratice“ ale noului guvern? 1) Sigur că părinţii, ca şi profesorii şi sindicatele, trebuie consultaţi, dar asta pentru a stabili o normă care să le ofere copiilor aceeaşi şansă la educaţie, şi nu pentru a lăsa opţiunile private să genereze confuzie, dezordine – şi de aici, lipsa unui plan de măsuri pe termen mediu şi lung de reformare a învăţămîntului. 2) Acest fel de a lansa aşa-zise consultări şi de a le finaliza în coadă de peşte nu este decît populism ieftin: părinţii, în general, „sînt obligaţi“ de stat, de direcţiile pentru protecţia copilului şi, nu în ultimul rînd, de Constituţie, să facă o grămadă de lucruri: să-şi trimită copiii la şcoală, măcar 10 clase, să-i vaccineze la timp, să respecte formele de şcolarizare şi examenele aferente, să-i ducă la medic etc. Soluţia dată acum la problema clasei pregătitoare, aceea în care părinţii aleg, nu rezolvă dezbaterea – unde-i mai bine să fie derulată clasa pregătitoare, la şcoală sau la grădiniţă? –, ci camuflează, doar, incapacitatea ministerului de a rezolva problemele pe care le ridică introducerea clasei pregătitoare. Fie ea la şcoală sau grădiniţă, îngrijorările părinţilor au aceleaşi surse: calitatea proastă a educaţiei în instituţiile şcolare, inexistenţa unor programe instituţionalizate de supraveghere a copilului cîtă vreme ei sînt la serviciu, manualele scumpe şi slabe, rechizitele cu preţuri prohibitive, drumul lung şi anevoios, în oraşele mari sau în cătunele izolate, de acasă la şcoală etc. Într-un fel sau altul, acestea vor fi, mai curînd, criteriile care vor sta la baza alegerii părinţilor sau, cel puţin, a multora dintre ei, şi nu cele date de nivelul, de particularităţile individuale sau de vîrstă. În acest fel simplu, ministerul se spală pe mîini de orice responsabilitate privind condiţiile în care se desfăşoară cursurile: părinţii aleg. Şi ei aleg, aşa cum pot, răul cel mai mic din ce li se oferă.

S-a schimbat puterea, s-au schimbat şi „viziunile“.

Rezultatul acestor „deliberări istorice“? Care e marea noutate a legii? Iat-o: copiii pot urma clasa pregătitoare la grădiniţă, dar doar dacă aceasta are acreditare şi pentru învăţămîntul primar. Cu alte cuvinte, părinţii sînt liberi să-şi dea copiii la grădiniţă, cu condiţia ca grădiniţa să nu fie chiar grădiniţă, ci să semene cu o şcoală.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Acum 20 de ani

Odată cu aniversarea *Dilemei*, mi-am dat seama că, şi în ceea ce mă priveşte, tot 20 de ani au trecut... Şi am mai realizat că eu, una, sînt aceeaşi, dar nu chiar la fel...

De fapt, destul de diferită. Evident, lumea de atunci, de început de ani '90, lumea studenţiei şi a tinereţii mele nu era, pînă la urmă, aceeaşi cu cea de azi. În primul rînd, era mai entuziastă. Apoi, mai dinamică şi mai plină de speranţă.

Să fii student, imediat după „Revoluţie“, însemna... să stăpîneşti lumea. Desigur, întîi lumea mică din jurul tău. Cea a facultăţii. În '89, studenţii puteau aproape orice în facultate: eu, una, pe post de reprezentant al Ligii din anul meu, am mai obţinut un an de studiu. Aşa că, în loc de patru, am făcut cinci ani. La cerere.

Ultimii mei doi ani de facultate au fost cei în care chiar am crezut că, dacă faci ceva, poţi schimba... totul. Că lumea depinde de noi, de mine, şi că nu mai e fixă şi imuabilă, ci poate fi transformată prin bună-credinţă şi implicare.

Eram convinsă, cel puţin atunci, că buna-credinţă şi implicarea schimbaseră şi regimul comunist. Doar fusesem şi eu la faţa locului, e drept, nu printre participanţii cei mai eroici: în noaptea de 21 decembrie, în Piaţa Universităţii, strigasem, mă încrîncenasem şi mă bucurasem cot la cot cu toţi de acolo. De asemenea, mai tîrziu în noapte, fugisem, împreună cu unii dintre cei de acolo (cei mai laşi? mai realişti? cu mai mult spirit de conservare?). Ce-i drept, odată ce soldaţii începuseră să tragă în jos, alergasem, un timp, doar pe Bulevadul Carol. Nu o luasem pe străduţe, din inerţie, dar şi ca act de curaj: fugeam în cîmp deschis...

În ziua în care fusese istoricul miting al lui Ceauşescu, la care lumea se revoltase, eram în facultate, la etajul al treilea, şi dădeam examen la Estetică, cu profesorul Cezar Radu. La un moment dat, s-au auzit... chestii contradictorii, s-a creat panică, şi am vrut să ieşim din facultate. Nu ne-au lăsat, de la poartă. Şi parcă am simţit atunci ce nu simţisem, direct, niciodată în anii copilăriei şi adolescenţei mele: toată povara regimului comunist şi tot ce însemnase el. Interdicţia de atunci a fost simbolică. Precum tot simbolică a fost vederea... primului rănit de la revoluţie: o colegă care se zgîriase la mînă în înfruntările stradale de pe 21 decembrie, ziua... (cînd am văzut-o, încă nu aflasem de tinerii ucişi la Dalles).

Revoluţia, sau cum vreţi să-i spuneţi (în ce mă priveşte, am trăit-o ca pe o revoluţie), mi-a schimbat toate planurile cu greu puse cap la cap în prealabil: în anul ăla ('89) mă măritasem, după ce dusesem la bun sfîrşit propria mea revoluţie în familie. Concretizată în special prin luptele cu viitorii socri. Dar şi cu propria-mi familie, de lîngă care mă desprinsesem şi avusesem... marele curaj să mă mut într-un demisol, „la madame Popescu“... După nuntă, mă întorsesem în demisolul cît un pat imens şi mă pusesem pe treabă: să învăţ şi iar să învăţ: mă aştepta „marea sperietoare“, cea pentru care bunica mea mă pregătea de ani, punînd bani deoparte şi cumpărîndu-mi lungi şi decente fuste tricotate, albastre şi verzi: repartiţia. Cea în urma căreia urma să ajung profesoară la ţară, cu sau fără recent achiziţionatul soţ...

Slavă Domnului, nu am mai prins repartiţia. Adică mi s-a oferit, în '91, cînd am terminat; dar am avut satisfacţia să pot refuza liceul bucureştean mai periferic unde picasem... Şi să-mi trăiesc, fix acum 20 de ani, cei mai liberi şi mai intenşi ani ai vieţii mele. Cînd totul se deschidea şi cînd chiar credeam că, dacă mă cert cu cineva mai „cu suflet“, ceva chiar se schimbă... Sau că, dacă scriu un articol, lumea devine alta, mai aproape de gustul meu...

S-au schimbat multe. Eu însămi am schimbat multe, chiar locuri de muncă, pînă să mă liniştesc, în cele din urmă, la *Dilema*. Din păcate, cu trecerea anilor, nu mai cred că un cuvînt, rostit sau scris, e suficient să transforme lucrurile radical. Dar cred, în continuare, că mentalităţile şi chiar... stările de fapt se pot schimba: însă nu cu impetuozitate, ci cu efort constant, asiduu şi migălos. Măcar să-şi facă, fiecare dintre noi, treaba lui corect...

Selma IUSUF

legende urbane

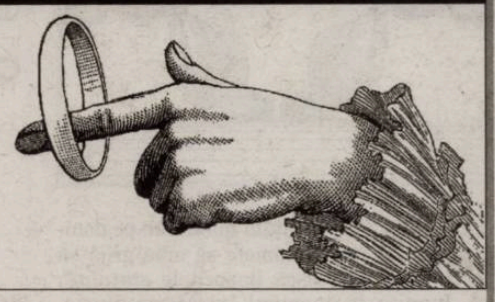

Patruzeci

Răsfoiam deunăzi nişte reviste. Am citit şi ceva poveşti aidoma cu cele din cărţile de *self-help (Cum să..., Seninătatea interioară în zece paşi* şi prostii de genul), despre frumoasa maturitate împlinită a femeilor şi a bărbaţilor care se apropie sau trec de patruzeci de ani. Un mănunchi de platitudini – echilibru, împlinire profesională, copii, înţelepciune, blabla. 40 e noul 30, 30 e noul 20 şi alte asemenea tîmpenii. Doamne subţirele în taioare elegante, care zîmbesc de parcă n-ar fi avut o carie în viaţa lor, şi domni neapărat uşor grizonanţi pe la perciuni, cu un aer distras, de parcă n-au rîgîit niciodată în viaţa lor după o bere.

Căci, ştiţi bine, în cazul majorităţii, în jurul vîrstei de 40 se întîmplă destule chestii nasoale. Începe să-şi facă loc în suflet teama de bătrîneţe. Femeilor începe să li se fleşcăiască linia maxilarului – ovalul pînă deunăzi neîntrerupt şi lin pare că începe a fi desenat de o mînă parkinsoniană –, unii bărbaţi chelesc, şi toată lumea începe să aibă ceva burtă. Nimeni nu se mai scoală dimineaţa cu ochii limpezi şi cu faţa netedă a unei tinereţi odihnite. Încep să mursece mărunţel dureri de spate, iar scrisul mic nu mai poate fi văzut fără ochelari decît de la distanţa braţului întins. Soseşte vremea infarctului. A celor loviţi de şlog.

În cuplurile vechi se aşază lehamitea. Chestii – care altădată păreau cel puţin simpatice – devin de neîndurat. Aruncatul ciorapilor peste tot, perii pline de păr prin baie, bîţîitul din picior la masă de vălureşte ciorba în farfuriile tuturor, alte gesturi oarecare, trăite, împărtăşite, acceptate cu anii încep să taie uşor prin pînzele convenţiei. „Fornăie din nas, are un ruj oribil, chiar nu-şi dă seama? Cum naiba iese pe stradă cu pantalonii ăia strîmţi peste care îi atîrnă şuncile? Mănîncă ca un porc, e un porc, e o caraghioasă!“ Zbang! Relaţia e ţăndări. Uneori, fiecare munceşte s-o refacă pe tăcutelea. Deseori, după refacere, se conturează un mozaic, ca ieşit din mintea unui Picasso clasic. Gurile la ureche, şoldurile la umeri, mîini ieşind dintre omoplaţi, nasul în locul buricului. Şi atunci, mozaicul pus pe dos începe să dea rateuri.

Unii se gîndesc să se detoxifice de toate cărnurile grase, de şuncile uleioase, de piftii şi de generaţii lungi de sarmale, bînd zile la rînd zemuri amestecate de legume şi fructe. Alţii se apucă înverşunat de sport. Ceva ce ar trebui să-ţi elibereze mintea şi să-ţi echilibreze trupul devine obsesie, oboseală extremă, stres. Declinul unui trup amărît trebuie cu orice preţ oprit. Burţile grase, pielea fîlfîitoare de pe braţe, celulitele, urmele naşterilor, ale unei vieţi, ale unor lungi deprinderi, ale statului pe scaun, ale băuturilor băute şi ale ţigărilor fumate – trebuie să dispară. Vegetarieni, vegani, eco, bio cu orice preţ. Se fac excursii colective în sate, după roşii care cresc din balegă şi după găini muncite, cu muşchii copanelor tari. După salate nestropite, fructe chircite şi după cartofi inegali. Ţărăncile de 40, care vînd toată mîncarea asta sănătoasă, arată de 60.

Alţii renunţă definitiv la freza cu care au rămas din liceu, îşi schimbă culoarea părului şi hainele. Cealaltă lume, a mai tînără, devine interesantă. Se duc în cluburi, dansează caraghios, obosesc. Se cumpără creme antirid, femeile se împachetează în orice – de la noroi la ciocolată cu lapte. Alea care îşi permit. Alea care nu, nu.

Şi iac-aşa, cu un picior încă în tinereţea tîrzie şi cu unul bine afundat în maturitatea răscoaptă, răscrucea celor 40 de ani pare de departe cea mai nasoală. Mai nasoală ca o adolescenţă neterminată. Căci miroase a frică. Frică de moarte, de bătrîneţe, de cancer, de singurătate, de ratare. Iar ăia, dintre cei care nu sînt ştiu eu ce genii, se mai pot uita în spate şi număra: nişte mii de ore state la serviciu, cîteva zeci de vacanţe oarecare, două-trei-patru iubiri, cărţi citite, apusuri şi răsărituri văzute copii aproape adolescenţi, lucruri pierdute şi lucruri cîştigate, casă, maşină de spălat, storcător. Mai nimic.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

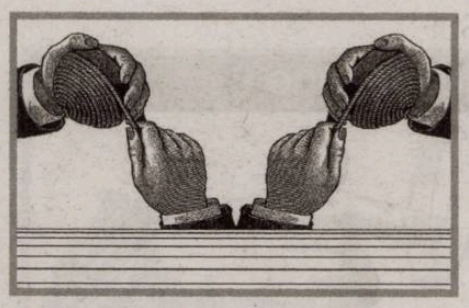

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum se încasează fonciirea?

– despre nebănuitele aventuri ale impozitului agricol –

„O să-l învăţăm noi minte pe domnul Moromete să aibă grijă să plătească impozitele statului“, zice Jupuitu în romanul lui Marin Preda, înainte să se apuce să confişte ceaunele şi velinţele. Impozitul plătit de ţărani era atunci principala sursă de venit a statului român. Logic, dacă ne gîndim că 80% din populaţie trăia la sate. De altfel, există un grafic în teoriile dezvoltării care arată cum statele trec de la impozitarea la subvenţionarea agriculturii, pe măsură ce se dezvoltă (Gigel, 1997, Paraschiv, 1932 – glumesc, nu există astfel de autori care să fi scris despre subiect, dar dacă voiam să mă dau deştept, i-aş fi căutat pe cei reali în bibliotecă). Ce înseamnă asta? E simplu: cîtă vreme populaţia rurală este predominantă, ea constituie talpa ţării, statul trăieşte pe spatele agriculturii. Apoi se întîmplă industrializarea şi urbanizarea. Populaţia se mută la oraş într-o generaţie sau două. Industria, serviciile şi comerţul devin dominante. Agricultura devine marginală în PIB, şi doar procente mici din populaţie mai lucrează în domeniu.

Cum statul naţional industrial modern nu vrea să depindă de importul de mîncare, subvenţionează producţia de porumb (SUA), grîu (Franţa) sau orez (Japonia), apoi întreaga agricultură. Nu e o coincidenţă că cele trei ţări au făcut cam în acelaşi timp acest pas. Cîndva, în anii 1920, Franţa, SUA şi Japonia au trecut de la a lua bani de la ţărani la a le oferi bani sub formă de subvenţii.

UE a venit cu o politică agricolă comună, care a extins modelul francez la toată Europa: avem puţin ţărani, deci îi protejăm şi îi subvenţionăm. Acum, ce ne facem cu România? Care n-are puţini ţărani, dimpotrivă. Atunci cînd Moromete stătea şi fuma pe prispă, în timp ce Jupuitu se bătea cu femeile lui pe ţoalele de zestre, echivalenţii lui japonezi, americani şi francezi îşi reveneau după o criză economică devastatoare, care lăsase milioane de ţărani fără ferme şi îi mutase la oraş. Dar cei rămaşi intrau pe calea subvenţionării. România a parcurs mai lent urbanizarea, şi doar parţial. Bogdan Murgescu (în cartea *România şi Europa)* arată cum comunismul nostru a fost destul de ineficient în a-şi face treaba pe care el însuşi o clama: industrializarea şi urbanizarea. Eroina din *Sînt o babă comunistă!,* a lui Dan Lungu, este iremediabil îndrăgostită de comunism pentru că a adus-o de la făcut bălegar pentru sobă la ţară, la apartament de bloc la oraş. Problema e că acest comunism al nostru a fost mai incompetent şi în a face această treabă simplă decît a fost capitalismul în state care plecau de la niveluri similare din interbelic – Grecia, Portugalia, Italia, de pildă. Adică mai multe actuale babe au fost mutate în tinereţe la oraş de capitalism decît a reuşit comunismul nostru. Pur şi simplu, aia era direcţia de mişcare a societăţii.

Problema e că România rămîne în continuare cu o uriaşă populaţie rurală ocupată în agricultură: 40%. Şi de aici drama macroeconomică pe care o trăim: am făcut trecerea de la impozitare la subvenţionare, ca şi cum am fi o ţară dezvoltată. Dar nu sîntem acolo. Am intrat în tranziţie cu o populaţie agricolă uriaşă, care îşi primea terenurile înapoi şi plătea impozite minimale pe aceste terenuri. Cum poţi subvenţiona 40% din populaţie? Adevărul este că nu poţi la modul real. Subvenţia pe suprafaţă pe care o primim de la UE înseamnă puţin, dat fiind că suprafeţele sînt foarte mici. Deci în practică, funcţionează ca un fel de ajutor social mascat pentru cei mai mulţi dintre beneficiarii săi. Pe de altă parte, fără impozitare şi fără contribuţii sociale, ai o mare parte din populaţie care nu beneficiază de servicii sociale. Acum, foştii agricultori de la CAP beneficiază de o pensie pe care au ajuns să o aibă în două etape – prima dată, pensiile mizere de la CAP au fost trecute în aceeaşi găleată cu pensiile de stat obişnuite, apoi Guvernul PDL a instituit pensia minimă, poate cea mai eficientă măsură de protecţie socială de după Revoluţie, dată aproape pe neobservate de un guvern hulit că a fost fără inimă cu populaţia. Dar ţăranii care acum au 35-55 de ani – deci nu au apucat să lucreze la CAP – nu vor avea nici măcar atît.

Deci, ce e de făcut? Vă zic, nu e uşor. De unde să începi? Au fost fel de fel de variante. Prin 2010, Ministerul de Finanţe a venit cu o propunere pentru un impozit forfetar: statul urma să estimeze cam cît cîştigă un agricultor şi îi cerea banii la începutul anului, indiferent de cît cîştiga de fapt. Doar ce a apărut ideea şi ministrul Agriculturii de atunci s-a opus public: cum să ceară statul banii pe o recoltă care încă nu a fost vîndută? Corect. Ideea a murit.

Adevărul e că nu e ca şi cum nu am avea deloc impozit pentru ţărani. Dimpotrivă, avem. Doar că e gîndit stupid. De fapt, nu a fost gîndit, diverşi inşi au venit cu cîte o idee de reglementare, şi din această şurubăraie continuă am ajuns la ceva atît de complicat, încît nici inginerii NASA nu ar fi în stare să plătească pe bune impozitul agricol, dacă s-ar muta să facă agricultură în România.

Fiţi atenţi. Ţăranii care vînd în pieţe sau la marginea drumului îşi scot un certificat de producător. Aceştia nu plătesc impozit pe venit. Ţăranii care vînd către un intermediar, vînd pe un aşa-zis borderou, adică un fel de listă unde intermediarul scrie ce a cumpărat şi cît şi de la cine şi cu cît. Apoi, ar urma ca acest intermediar să plătească 2% din sumă ca impozit + 5% contribuţie la sănătate. Deci Gigel vinde companiei Megaproduction SRL, iar Megaproduction ar trebui să se ducă la stat să zică: bă, statule, uite fonciirea şi contribuţia de sănătate a lui Gigel. De ce ar face Megaproduction chestia asta nu e deloc clar. De fapt, colectarea din acest impozit era spre zero. Cum ar fi trebuit să se aştepte orice om cu scaun la cap. Mai sînt apoi diverse măsuri, cu bani europeni, care ar trebui să susţină agricultura (atenţie, nu vorbim aici despre celebra subvenţie europeană pe suprafaţă, pe care o iei doar pentru că cultivi pămînt). Deci, există măsuri europene care: ajută fermierii tineri să-şi constituie o fermă, ajută fermierii de subzistenţă să devină productivi, ajută fermierii să se asocieze în grupul de producători. Problema e că pentru a avea acces la aceşti bani, trebuie să devii PFA (persoană fizică autorizată). Deci, te duci cu acte la stat şi zici: bă, statule, fă-mă PFA. Dacă reuşeşti chestia asta – şi nu deloc uşor, aceiaşi ingineri de la NASA ar capota şi aici –, atunci vei ţine contabilitate în sistem real şi vei plăti un impozit de 16%. Evident, spune o doamnă care a lucrat cu PFA-uri de fermieri, oamenii îşi fac PFA, dar nu ţin contabilitate de fapt, deci accesează banii europeni trei ani şi apoi ies din sistem (aşa e regula, la trei ani trebuie să arăţi rezultate).

Ştiu că sună ca dracu' tot ce vă spun, dar chiar este ca dracu'. De fapt, aproape nimic din acest construct formal-legalist nu funcţionează. Certificatele de producători se dau pe şpagă la primării, şi oricine vrea să fie scutit de impozit dă şpaga, şi gata. Borderourile de achiziţii se fac fictiv şi subraportează, iar impozitul nu se varsă oricum – că cine stă să controleze ce vinde ţăranul şi cui? PFA-urile au eşuat în a aduce agricultura în zona economiei formalizate, aşa cum se dorea.

Ce e de făcut? Adevărul e că prima dată mi s-a părut o idee foarte bună ce a făcut Guvernul. Ştiu chestiile de mai sus de la colegii mei, Lucian Luca şi Alexandra Toderiţă, care tocmai lucrau la un raport despre fiscalizarea agriculturii. Pe măsură ce îmi făceau scheme despre cum şi ce există, mă minunam: nu, ceva atît de stupid nu poate să existe! Şi totuşi, există. Deci, cum lucram noi la raportul despre fiscalizarea agriculturii, pac!, ştire că Guvernul dă o ordonanţă care schimbă complet sistemul. Aşa, peste noapte, fără consultare. De fapt, a fost un fel de consultare, aveam să aflăm mai tîrziu de la Ginu Toma, un om care conduce o asociaţie a fermierilor. Au fost chemaţi luni la Ministerul de Finanţe, au zis că nu le place ideea, marţi au aflat că s-a dat ordonanţa. Mă rog, să trecem peste lipsa de eleganţă, să vedem ce au făcut.

Cum ziceam, mie îmi place ideea în principiu. Ce face noua ordonanţă? Statul zice aşa: băi, Gigele, tu iei subvenţie de la noi (de la UE, de fapt). Cînd vii să depui cererea de subvenţie, tu declari că ai X hectare pe care cultivi Y plantă. Ei bine, fii atent, noi calculăm că tu ar trebui să obţii suma Z pe an de pe urma acestei culturi. Tu faci cum vrei, dar ne plăteşti anual 16% din Z şi, gata, scapi de gura noastră.

Cum calculează statul acele baremuri de venit? Bănuiala mea e că din burtă, dar să nu fim cîrcotaşi, de undeva trebuia început. Evident, veţi spune, este fix ce propunea Ministerul de Finanţe în 2010, sub Guvernul Boc – acela de făceau Antenele şi intelectualii de stînga clăbuci zicînd cît e de odios şi suge sîngele poporului. Păi, da, aveţi perfectă dreptate, Ministerul de Finanţe e mereu acelaşi, vrea să ia bani de la ţărani, nu reinventează roata. Singurul schepsis e că nu-i mai zice „forfetar“, şi că în loc să ceară banii înainte, ca la curve, statul îl lasă pe ţăran să plătească la sfîrşitul anului.

Trebuie să mai spun că agricultura de subzistenţă rămîne în continuare neimpozitată, adică cine are mai puţin de două hectare, nu plăteşte acest impozit. Dacă mă întrebaţi pe mine, limita trebuia pusă mai sus, ţăranii cu puţin pămînt trebuiau lăsaţi în pace – cred că cinci hectare era mai rezonabil. A doua precizare: regimul PFA-urilor nu se schimbă, deci cine a apucat să lucreze pe bune ca PFA, nu e afectat.

Una peste alta, decît harababura de pînă acum, e un sistem mai bun, chiar dacă a fost croit ghiolbăneşte. Bon, deci Alexandra Toderiţă şi Lucian Luca refac raportul, evaluează noul sistem, urmăresc ce declară guvernanţii, organizează o dezbatere la Fundaţia Româno-Americană (finanţatorul acestui proiect al CRPE). Iar dezbaterea a fost unul dintre acele momente în care realizezi că în politicile publice, ca şi în viaţă, nu există prînz gratis şi rezolvare simplă la probleme complexe.

Ce îmi plăcuse mie în primul rînd era ideea de a lega impozitul de subvenţie. Mi se păruse un fel isteţ de a rezolva cumplita dilemă demografico-economică: cum poţi să nu impozitezi, dar să subvenţionezi mare parte din populaţie? Nu poţi, de fapt. Dar dacă tot ai externalizat problema subvenţiei (că ţi-o plăteşte UE), atunci fă un fel de tîrg cu ţăranul: iei subvenţie, dar plăteşti impozit. Asta a spus şi ministrul de Finanţe, Daniel Chiţoiu: ţăranul va merge la APIA, va depune formularul pentru subvenţie şi i se va calcula impozitul. Acum, întrebare: cînd şi cum se va plăti impozitul? Va merge personal ţăranul să plătească? I se va reţine automat din subvenţie? Asta nu se poate ca timp: ordonanţa zice că impozitul se plăteşte în decembrie, dar subvenţia vine mai tîrziu. Dar chiar dacă s-ar regla asta cu timpul, e OK să faci din APIA organ fiscal? E ilegal, conform regulamentului european, zice o doamnă care a lucrat la APIA. Plus că UE se va supăra, şi poate pe drept cuvînt: adică, băi Românico, noi dăm subvenţie la ţăranul tău şi tu opreşti impozit pe subvenţii? Staţi, doamnă UE, că nu e impozit pe subvenţie, este impozit pe venit, doar că îl legăm de subvenţie ca să-l putem colecta, să nu-i punem pe oameni pe drumuri. Asta rămîne de discutat cu UE. Deocamdată, APIA nu pare să vrea – cineva care a fost la negocieri ne-a spus că e scandal între APIA şi Fisc.

Între timp, în loc să lămurească modul de colectare, Guvernul dă comunicate de presă cu aer uşor tembel, ca să-i convingă pe ţărani că de fapt vor plăti mai puţin impozit. Uite, zice Guvernul într-un răspuns pentru HotNews, dacă ai o suprafaţă cu porumb, pînă acum plăteai atît, de acum vei plăti mai puţin. Băi, Guvernule, eşti varză! Dacă omul nu plătea nici un impozit pe venit pînă acum, degeaba îi faci calcule raportate la ficţiunea legală curentă, că nu poate să plătească mai puţin decît zero.

Dacă Guvernul va găsi vreo modalitate prin care impozitul să fie dedus din subvenţie, probabil se va trezi cu procese şi va fi greu să convingă UE. Practic, ţăranul n-ar simţi nimic, decît o scădere a subvenţiei. Însă nu cred că se va întîmpla asta. Totul depinde de normele de implementare. Şi tare mă tem că ţăranii vor păţi cum s-a întîmplat cu plătitorii de drepturi de autor: s-a băgat impozit, dar la normele de implementare ne-am trezit că nişte idioţi de la Finanţe ne trimiteau la trei instituţii diferite să plătim fonciirea pe intelect. A trebuit să facem atunci petiţii online şi *flash mob* la Finanţe ca să se schimbe modul de colectare. Dacă 660.000 (cît crede guvernul că ar fi) vor trebui să meargă personal la Fisc şi la Casa de Sănătate să plătească, atunci Ministerul de Finanţe va avea o mare surpriză cu rata de colectare. Iar să meargă vreun Jupuitu prin sate pentru asta, nu cred.

Problema e că, trecută aşa în grabă, ordonanţa aduce nişte principii aparent bune, dar nici o idee despre cum vor funcţiona în practică. Declaraţiile de la Finanţe mai rău bagă lumea în ceaţă. În tot acest timp, urmaşii lui Moromete fumează cu ochii la TV – atîtea idei au auzit ei de la stat, încît ştiu că mai nimic nu se concretizează.

facebook.com / Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

După opt, fără reclamă

E pe placul meu. Umplutură de mentă într-un portofel de ciocolată. Aşa am observat reclama într-un pliant de supermarket.

„Oferă-i un buchet de flori... sau mai bine After Eight! O să descoperi că va alege After Eight. De ce?“ Şi mi se spune că femeia alege After Eight pentru combinaţia perfectă dintre fineţe şi fondantul de mentă. Şi, după această expunere interioară, ne ocupăm de exterior: istoria. Descopăr că nu este prea veche această combinaţie. 1962, în Scoţia. Restul e vrăjeală. În final, zbîrceala: „After Eight este conceput pentru cei ce apreciează lucrurile de calitate în viaţă şi are caracteristica unică de a transforma orice seară într-o ocazie.“ Trosc, finalul! Ocazie de a dărui, flirta şi multe altele. Ambiguitate, înţeleg. Dar cuvîntul *ocazie* aici mă loveşte. Este vulgar pentru mine, care ţin la produs. *Ocazie* este o rupere de oase. Aşa-mi sună. Şi acum observ şi mitocănia de a alege între flori şi ciocolată. De ce nu amîndouă? Pricep. Ideea este să alegi între două lucruri la fel de dorite de femei. Un asemenea produs are nevoie de o reclamă de calitate. Fără traduceri în doi peri (sper că este de vină traducerea) şi fără alegeri absolut inutile. Produsul nu are nevoie de contre inutile. Reclama ar trebui să fie pe aspiraţional, nu pe fugă inutilă după clienţi. *Ocazie* mă termină. Îmi taie cheful de după opt. *Ocazie* subliniază cît de nesemnificativ este gestul tău. *Ocazie, cîştig* sînt cuvinte tîmpe, nepotrivite după opt. Nu sînt cuvinte nocturne, catifelate.

La mahala

Texte şi opinii de:

● Bogdan VOICU (sociolog)
„Mahalaua... din noi“

● Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)
„Înmormîntare cu manele“

● Gabriel H. DECUBLE (poet şi eseist)
„Vorba groasă şi omul subţire“

● Liliana NICOLAE (jurnalist)
„La pas, printr-un cartier mărginaş al Bucureştiului“

● Diana NEAGU (psiholog)
„Maidanul virtual“

argument

De la tacla la scandal

Ieri – străduţele dulci. Cîrciumioare, frizerii, zarzavagii ambulanţi. Plimbări, discuţii, tihnă.

Azi – bulevarde. Străzi gri. Baruri, saloane de hair-styling, supermarketuri. Fugă, smartphone-uri şi tablete. Aglomeraţie.

Între ieri şi azi, timpul este o prăpastie. A adus cu sine un blestem, o metamorfoză. A distrus. După care a reclădit, transformînd. Mahalaua a devenit ghetou. În cartierele „muncitoreşti“ – construite pe ruina fostelor mahalale – au apărut blocuri, un soi de „turnuri de fildeş“ în care oamenii s-au refugiat, de nevoie, reinventîndu-se, la rîndul lor. Comunitatea s-a destrămat şi, în încercarea de a se adapta, şi-a schimbat radical personalitatea. Jovialitatea a dispărut, culorile s-au estompat, aromele s-au risipit. „Vecinii de gard“ au devenit „vecini de bloc“, iar orizontala mutată pe verticală a schimbat şi raportul relaţiilor dintre ei. „Bîrfa“ de mahala a devenit „rîca“ de bloc.

„Gentrificarea“ s-a produs la toate nivelele, forţat, printr-o ruptură.

Astăzi, mahalagismele au rating. Pe stradă, în politică şi, în mare parte, în mass-media. Mahalagiul de ieri, cel fără pretenţii multe, a devenit azi lider, prin vocea tare şi cuvintele deloc subţiri, iar mahalagismele sale – ştiri de importanţă naţională. Aplecăm urechea zilnic, vrînd-nevrînd, la această nouă mahala care azi „se dă“, căci „se cere“.

Dosarul de faţă vorbeşte şi despre acea inocenţă a copilăriei – probabil văzută, prin comparaţie, uşor idilic –, dar şi despre bătrîneţea urîtă a societăţii urbane care n-a ajuns să treacă prin etapa de maturizare necesară, cît să-i permită firescul. Semnatarii articolelor scriu şi despre maidanul pierdut, viaţa de mahala care, în lipsă de altceva, este uneori improvizată pe capota unei maşini, dar şi despre mahalaua virtuală – dacă din dulceaţa traiului în mahala nu s-a păstrat azi mai nimic, mahalagismele însă se inserează, mai hîd, mai agresiv, mai nociv, prin toate colţurile vieţii noastre, fie ele palpabile, fie online. Veţi citi despre „vorba groasă şi omul subţire“, despre maidanul mass-media, despre nonvalorile periferiei, puse azi în centrul atenţiei. Despre acea mahala care, scoasă din mediul său, a fost transformată din ceva cu uşoară conotaţie benignă, într-o meteahnă malignă.

Căci, deşi ieri, în afara problemelor vieţii de zi cu zi, aveam totuşi momente de tacla şi tihnă, astăzi, peste aceleaşi probleme s-au mai adăugat o lipsă de identitate, o schimbare a spaţiului existenţial, graba şi o stare continuă de scandal – ce ne ocupă mult prea mult timp din viaţă. (**Stela Giurgeanu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Bogdan VOICU

Mahalaua... din noi

Ea e mereu acolo. Chiar dacă nu se arată la faţă, răzbate la suprafaţă în exemple minore. Adunate, acestea schiţează imaginea stranie a unei ţări în perpetuu „curs de dezvoltare“.

Este neobişnuit de cald pentru ianuarie. Iar aerul e neobişnuit de curat pentru Bucureşti. Mai există încă ceva zăpadă, sclipind în soare. E sîmbătă după-amiază, iar pe scurta alee ce se prelinge prin mănunchiul de blocuri e linişte. Puţin mai spre stînga mea, spre 13 Septembrie, sînt cîteva case, pe care sistematizarea comunistă nu a apucat să le dărîme. O fostă mahala, cu al său farmec. Cîndva, acolo au locuit oameni nu neapărat bogaţi, dar nici săraci, proprietarii unor curţi asimetrice, ai unor case mereu în transformare, nişte oameni cu visele lor, într-o lume nu la fel de grăbită ca cea de azi. Azi, locul este nu departe de centru, la doi paşi de Casa Poporului şi de aceacatedrală-uriaşă-care-se-construieşte-pebani-publici-într-o-vreme-cînd-în-întreagalume-bisericile-se-închid. Cum locatarii nu prea citesc presa neromânească, amănuntul privind vremurile în care se construieşte biserica este lipsit de relevanţă. Mai important este că, în partea dinspre Sebastian a grupului de case rămase în picioare, ai mereu motiv de *entertainment:* difuzoarele enorme ale bisericii din colţ sînt active duminica dimineaţă; de Paşti strada este blocată pentru slujbă; mai nou, Vanghelionul se desfăşoară tot acolo.

Dar azi e sîmbătă după-amiază şi e linişte. Trec printre blocurile ce constituie a treia latură a grupului de case. Intru pe strada ce delimitează a patra latură. Am aceeaşi senzaţie de film postapocaliptic trăită cîndva pe o plajă din Letonia, în preajma fostei baze a armatei sovietice, acum părăsite.

Urme din vechea întreprindere Vulcan sînt în dreapta mea. O parte sînt gentrificate. Se construieşte un nou hipermarket. Apoi sînt clădiri de birouri, vechi, arătînd nu foarte atractiv pe dinafară. Dacă treci prin parcarea lor, poţi ieşi în Trafic Greu, stradă care, normal pentru România, poartă oficial alt nume decît cel cu care este cunoscută. Parcarea este străjuită de o barieră şi de un portar. În timpul săptămînii, dimineaţa, cînd traficul este adesea îngrozitor pe arterele principale, dacă ştii cum să mergi, poţi cîştiga 10-15 minute dîndu-i un leu portarului. Acesta ridică bariera, iar tu strecori maşina pînă în Trafic Greu, şuntînd stopuri şi lungile cozi de maşini, şi revii în traficul în care fiecare se simte dator să claxoneze sau să dea din faruri către ceilalţi şoferi nepricepuţi.

În ziua de care povestesc, nu erau însă maşini. După vechea clădire cu birouri urmează o casă în paragină. De aproape doi ani au început să o dărîme. Este şi acum în aceeaşi stare. Merg pe lîngă ea, pe trotuarul din dreapta. În faţă, către 13 Septembrie, sînt cîteva vile mai răsărite, un bloc nou construit. Pe trotuar, pe stradă, nu e praf. Zăpada abia s-a topit, e încă un pic umed, fără a fi zoaie. Se văd peste tot bucăţele de copac, frunze rămase de prin toamnă, ambalaje din ultimele trei-patru luni, coji de seminţe, gumă de mestecat, în fine, obişnuitul peisaj bucureştean. Dacă, prin absurd, ar pica dintr-odată peste noi cenuşă cu duiumul, ca la Pompei, arheologii viitorului ar avea material suficient ca să înţeleagă ce fel de oameni am fi fost.

Trotuarul şi strada au fost asfaltate destul de recent. Apoi au reparat o conductă, aşa că trotuarul a fost tăiat pe lungime, iar acum e străbătut de o denivelare lată de 30 de centimetri şi mergînd nu neapărat în linie dreaptă. Este cimentată, dar e cu trei-patru centimetri mai jos decît macadamul original. Sar dintr-o parte în alta a ei, căutînd să mă plasez acolo unde macadamul e mai lat. Ocolesc cu grijă grămăjoarele mai noi sau mai vechi de excrement de cîine. Trec pe stradă ca să evit o maşină abandonată. Trec pe stradă ca să evit nişte căţei vagabonzi ce mă privesc cu prietenoase priviri ameninţătoare.

© L. Munteanu

„Cînd trecea prin cartier
Avea pasul de boier
Legănat şi nepriprit
Unde se ştia iubit.“

MIRON RADU PARASCHIVESCU,
Cîntice Ţigăneşti – „Rică“

Tocmai am depăşit trei liceeni, de prin clasa a IX-a. Ea este scundă şi se sărută cu partenerul longilin. Îl strigă pe cel aflat cu doi paşi în faţa lor: „Unde te grăbeşti, bă, că nu ai gagică!“ Dintr-o curte locuită de romi, de acolo de unde vara ţîşnesc copii în pielea goală, iese o femeie probabil mai bătrînă decît vîrsta-i: „Felicioooo! Fă Felicioo!“, aruncă un semnal către zări, către capul străzii. Nu îi răspunde nimeni. Intră înapoi în casa de unde a ieşit, una dărăpănată, din care se iţesc de obicei mirosuri neomeneşti şi acorduri suave la volum maxim din muzică-dînaia-dă-le-place-oamenilor-pă-care-o-chiamămanele, precum şi burta convexă neacoperită de maiou a unuia sau a mai multora dintre bărbaţii locului.

„Mahala“ este un termen turcesc. Desemna iniţial o aşezare umană, cel mai degrabă mai multe corturi laolaltă, cu praful dintre ele, fără canalizare, cu oameni ce se recunoşteau după miros. Aşa era pe vremea aceea peste tot. Cu timpul, casele au înlocuit corturile, oamenii s-au civilizat. Mahalaua a rămas ca termen peiorativ, aplicat mai degrabă oamenilor decît caselor.

Cîteva zile mai tîrziu, iau autocarul către Alba Iulia. Nu există conexiune decentă cu trenul, aşa că cele cinci ore în autocar devin acceptabile. De la Sibiu se urcă o femeie pe la 43 de ani, cu venituri peste medie şi accent ardelenesc. Se aşază pe scaun şi începe să vorbească la telefonul mobil. Aflu, laolaltă cu ceilalţi călători, cum le-a cerut unor veri să fie naşii de cununie ai unui tînăr cuplu din neam, dar ăia nu au vrut, deşi ea le-a pus la dispoziţie banii din dar, şi că verii cu pricina ar vrea să îşi construiască o casă, dar nu au bani şi ea oricum nu le dă, dar va găsi ea pe altcineva din neam să fie naş pe banii ei, că ea are şi îi administrează cu cap, dar apoi adorm şi nu aflu cum se continuă povestea, însă asist la final, cîteva zeci de minute mai tîrziu, cînd mă trezesc, aproape de Alba. Numai că nu se mai petrece nimic esenţial, tot despre ăia care vor să îşi facă o casă, dar nu au vrut să se facă naşi e vorba. Şi despre bani. Glasul ei e ferm, clar, cu acel accent de fiinţă superioară pe care îl cunosc de la televizor...

„Mahala“ a intrat în limbă de la stăpînitorii otomani. Ardealul, Banatul, Bucovina au căpătat mai puţin astfel de influenţe. Mahalagismele nu sînt însă doar sudice sau estice...

Am renunţat de trei sau patru ani să mă uit la televizor, la ştiri şi talk-show-uri pe canalele româneşti. Din cînd în cînd, revin la decizie, să văd dacă s-a mai schimbat ceva. Regăsesc acolo figurile obişnuite, care aduc cu femeia din autobuz. Regăsesc ştirile extraordinare, bombele de presă ce se succed una după alta. Dezbateri cu cîte patru-cinci invitaţi care vorbesc unul peste celălalt, fără să se audă vreodată, în stilul impus, din păcate, la jumătatea anilor 1990 de către Procesul etapei. Numai că Ovidiu Ioanitoaia avea – şi are – decenţa de a-şi asculta şi modera invitaţii. Jurnalistul român tipic, în spiritul mahalalei, trebuie să arate că el e mai deştept şi strigă mai tare ca ceilalţi, că e ironic şi superior, că are putere asupra lor.

Nu trebuie exagerat. Nu sîntem chiar toţi mahalagii. Persoanele de faţă, ca de obicei, se exclud. Ceilalţi sînt cei care nu ne plac. În plus, acesta este specificul nostru de daci care am cucerit Roma şi i-am învăţat limba noastră pe barbarii de acolo.

Mi se amestecă în minte amintirile. Conferinţe academice în care, dacă pui întrebări, prezentatorul se simte ofensat, în care oamenii pun întrebări doar ca să se vadă că au ceva de zis, în care bîrfa subterană nu e dublată de nimic altceva. Un mare sociolog, fără vreo publicaţie mai răsărită, îi explică doct altuia, pe Facebook, că are mintea limitată, iar din explicaţia cu pricina se vede că primul nu prea are experienţă despre ceea ce vorbeşte atît de răspicat. Dezbaterea de pe o listă electronică de discuţii a unei facultăţi se concentrează asupra unui mesaj desprins de o terţă parte din corespondenţa privată dintre decan şi amanta sa, studentă şi apoi cadru didactic. Legalitatea postării unui mesaj privat ce nu îi aparţine nu pare a fi interesantă pentru cel ce îl postează, dar este un gest legitim în mahala.

La piscina unui hotel *all-inclusive* de patru stele, mai degrabă scump, apar români cu studii superioare, din elita societăţii. Copiii lor sar în apă şi strigă, adulţii se amuză cum ceilalţi sînt stropiţi, la un moment dat se ceartă în gura mare, peste piscină. Mahalaua vibrantă din perioada interbelică vine cu noi, cu manelele noastre şi ocupă uşor-uşor întreg spaţiul public, acasă, în Europa sau aiurea. Experimentul simplu de la piscină este să te uiţi ce fac turiştii din ţări diferite. Nemţii, englezii şi polonezii citesc cărţi. Francezii şi italienii au mai mult reviste. Românii se distrează „cu adevărat“.

Astăzi locurile ce arată a mahala au cam dispărut. Avem măcar canalizare. Blocurile nu sînt corturi. Praful s-a schimbat şi el: acum stă pe deasupra asfaltului. Dar casele şi praful nu călătoresc cu avionul. Acolo sînt oamenii şi vorbele lor. Iar zborul spre Vest îţi explică multe despre cine sîntem ca oameni. Dulcea fericire a mahalalei fericite de demult o simţi în zborurile *low-cost*. Agitaţia super-„sictirită“ a mahalalei virtuale de azi o vezi cel mai bine în zborul către şi dinspre Bruxelles, în conversaţia, ocupaţiile din avion, bagajele aduse la capătul unei călătorii de o zi, îmbulzeala peste rînd prin fluturarea paşapoartelor diplomatice ale funcţionarilor publici care ar trebui să participe la întîlnirile europene. Pricepi atunci de ce nu reuşim să absorbim fonduri europene, de ce nu intrăm în Schengen, de ce televiziunile arată aşa cum arată, cum de politicienii sînt la fel ca restul naţiunii, de ce inegalitatea de venit creşte în România, de ce universităţile sînt atît de performante...

Este la doi paşi de Casa Poporului.

„I-am luat rochie de tafta,
Papucei de catifea,
Şi-am dus-o prin mahala
Ca să vază cine-o vrea
Că e amureza mea.“

MIRON RADU PARASCHIVESCU,
Cîntice Ţigăneşti –
„Cîntic de dor şi of“

***Bogdan Voicu** este sociolog.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Liliana NICOLAE

La pas, printr-un cartier mărginaș al Bucureștiului

O adevărată provocare să găsesc mahalaua de azi! Dacă ar fi fost să mă iau după organizarea veche a Capitalei, cînd toate cartierele se chemau, de fapt, mahalale – chiar şi cele din buricul Bucureştiului –, aş fi făcut o mică nedreptate, am zis eu! Pe de altă parte, dacă aş fi ţinut seama de faptul că mahalaua este locul acela unde se trăieşte în condiţii precare – fără apă, fără canalizare, drumuri desfundate ş.a.m.d. –, aş fi avut surpriza să găsesc astfel de locuri chiar în buricul Bucureştiului! Vă dau doar un exemplu: la colţul străzii Popa Tatu, înspre Piaţa Matache, pe un gang, într-o clădire aflată în ruină, trăiesc cîteva familii numeroase de ţigani, exact în condiţiile descrise mai sus.

Am ales însă să pornesc de la definiţia clasică, care spune că mahalaua este – simplu – un cartier mărginaş al unui oraş. Aşa că am luat-o la pas, spre una dintre ieşirile Bucureştiului.

Mahalaua industrială. Postindustrială (sau... De la Malaxa la Doctor Fursec)

E locul unde întorc tramvaiele şi pe unde trece trenul spre Olteniţa. I se spune Cartierul 23 August. Deşi nu mai sînt nici uzinele de la care-i vine numele şi nici ziua de 23 august nu mai are aceeaşi rezonanţă!

Pornesc pe jos, din dreptul fostelor uzine, devenite acum parc industrial. Am în dreapta parcul, iar în stînga – calea ferată. Mă apropii de bariera de la intrarea în Parcul Industrial.

Din ghereta albă a paznicului iese un domn mărunţel, cu o staţie de comunicaţii în mînă. Se aud frînturi de conversaţii amuzate, întrerupte de cîte un hîrîit. Omul cu staţia în mînă le ştie pe toate. N-apuc să zic nimic, că zice el: „Pentru fabrica de confecţii mergeţi drept înainte, prima la stînga! Acolo angajează femei. Dacă veneaţi săptămîna trecută, aveaţi noroc, că au angajat şi la fabrica de papuci! În rest, numai fierătanii pe aici. Hai, vedeţi, poate aveţi noroc!“ „Dar cîte firme sînt aici?“, îl întreb. „380 de firme, domnişoară! Pe toate le ştiu. Ia ziceţi, unde vreţi să mergeţi?“ „Păi, nu ştiu exact!“... Între timp, alţi oameni – mai hotărîţi ca mine – intrau pe poartă şi erau îndrumaţi cu exactitate de paznicul mărunţel, exact ca un agent de circulaţie. „Păi, ia hotărîţi-vă dvs., că staţi în drum! Vedeţi că e acolo un panou unde sînt trecute toate firmele.“

Într-adevăr, la cîţiva metri de poartă era o hartă cu localizarea fiecărei firme. Fostul industriaş Malaxa s-ar răsuci în mormînt dacă ar şti că în locul uzinei lui se fac acum fursecuri (de la Doctor Fursec), papuci, ambalaje... Pînă şi filme (am găsit pe hartă o casă de producţie)!

Paznicul îmi spune însă că nu se fac filme, că sînt doar birourile acolo şi că nu-l păcălesc eu pe el, că e om bătrîn şi mai bine să-i spun „ce funcţie am“. Îi spun că sînt ziarist şi, mulţumit că încă mai are fler, îmi povesteşte că el e pe-acolo din anii '70, cînd era cazangiu la Uzinele 23 August. „Era de 101 ori mai bine pe vremea aia, dar s-a dus totul odată cu Nea Nicu! Eu m-am reprofilat la 56 de ani şi m-am făcut paznic!“

Între timp, un tînăr iese pe poarta parcului: „Ei, n-ai rezolvat nimic? Hai, lasă, că mai vii tu! Eşti tînăr, ai viitorul în faţă!“

Aşadar, pe dreapta – parcul industrial, pe stînga – calea ferată. Şi Gara Titan Sud. De aici, de cîteva ori pe zi, pleacă trenul spre Olteniţa: Titan Sud, Căţelu, Ţanganu, Frunzăreşti, Plătăreşti, Cucuieţi Sudiţi, Gălbinaşi, Vasilaţi, Budeşti, Negoieşti, Luica, Curcani, Valea Roşie şi Olteniţa.

„Calea ferată – îmi spune un bărbat – e ca un obiectiv, la noi în cartier! Dacă mă întreabă cineva ce poate să vadă la noi în cartier, aşa-i spun: calea ferată, ruinele de la Republica şi cîinii vagabonzi!“

Ca orice cartier mărginaş (şi nu numai) care se respectă, fostul 23 August are la intrare o cîrciumă. Pitorească, de cartier, cu manele, ciment pe jos şi tărie ieftină. I se spune „La rogojini“. Pe un bărbat trecut uşor de a doua tinereţe îl apucă nostalgiile. „Oho! Aici m-am născut, aici am crescut! Şi acum stau tot aici, în casa făcută de tata. Bine că nu a apucat Ceauşescu să ne demoleze, că vroia să facă blocuri pentru muncitori aici. Unii au primit şi bani, pentru despăgubire. Au rămas şi cu banii, şi cu casa!“

Lîngă cîrciumă, un aprozar, o frizerie, un magazin economic, un fast-food unde se vînd hamburgeri – de neimaginat pe vremuri! Nici termenul, nici chifteaua! Preţ de vreo două staţii de autobuz, merg pe lîngă gardul fostelor uzine. Pe alocuri, gardul e rupt. Pătrund prin una dintre găuri şi fac vreo două poze într-o hală din care au rămas doar zidurile. Ici-colo atîrnă stalactite din tavanul scorojit. Zăpada se topeşte şi curge pe la streşini, cu ecou. Piiic. Pic.

Nou şi vechi. Pitoresc şi strident. Atmosferă provincială şi modernism kitschos

Calea ferată mă însoţeşte şi dincolo de ruinele industriale. Doar din loc în loc sînt amenajate zone pentru traversarea căii. Adică patru-cinci trepte pe o parte, patru-cinci pe cealaltă. Mai des, însă, localnicii au improvizat tot felul de treceri. Urcă cu greu un postament din beton de vreo jumătate de metru şi trec de partea cealaltă cu copiii în braţe, cu cărucioare sau cu bicicleta la subraţ. E o adevărată provocare cînd moare cineva care stă pe partea dreaptă a drumului şi trebuie să treacă mortul peste calea ferată, pe partea stîngă, unde e biserica!

Tot din loc în loc, vezi cîte o cruce care aminteşte de accidentele făcute de tren în zonă. Staţiile de autobuz sînt improvizate şi ele pe marginea căii ferate. Autobuzul este aşteptat de-a dreptul pe şosea!

Străzi micuţe pornesc aliniate din Şoseaua Industriilor – fostă 23 August, străpunsă de calea ferată. Dincolo de şosea, pe străzile despre care vă vorbesc, găsesc un amestec de nou şi vechi. De pitoresc şi strident. Casele vechi, încă solide, sînt îngrămădite, cu curţi mici, stivuite cu lemne. Prin aer se simte mirosul de fum, semn că unii localnici preferă să facă focul cu lemne, deşi au gaze pe stradă. Unii mai scot apa din fîntînile din curte, deşi au apă şi la robinet. Alţii mai folosesc şi acum, pe timp de vară, veceul din fundul curţii, deşi au unul şi-n casă.

Printre casele mici au răsărit vile cu etaj, vopsite în culori stridente, cu garaje generoase. O amestecătură de atmosferă provincială cu modernism kitschos! La fel de amestecat e şi stilul de viaţă. Nou-veniţii din vilele colorate îşi fac cumpărăturile în oraş, la hipermarket, şi rar schimbă o vorbă cu vecinii, căci merg mai mult cu maşinile.

Oamenii cartierului, însă, nu se grăbesc niciodată. Fac totul în propriul ritm, dictat de un soi de *dolce far niente*. Vorbesc cu străinii care vin prin cartier. Se strigă la poartă. Îşi umplu sifoanele. Vecinii se mai vizitează. Sau poposesc, cu o sacoşă goală în mînă, la o mică bîrfă la magazinul de cartier unde – desigur – le cunosc pe vînzătoare şi de unde mai cumpără cîteodată pe datorie. „La Nea Vasile“ sau „Nonstop la Geolgău“ sînt doar două astfel de magazine. Iar Nea Vasile şi Geolgău sînt, şi ei, oamenii cartierului. La fel ca vînzătorul de mături, pe care l-am întîlnit pe una dintre străzi, strigînd cît îl ţinea gura: „Mătuuuri! Mătura!“ Sau bătrînul care cără două scaune cu picioarele-n sus, într-un cărucior de butelii. „Am dat 10 lei pe scaunele astea! Le duc la o firmă care se ocupă de recondiţionări şi pe urmă le folosesc în filme vechi, ca decor!“

La un moment dat, însă, armonia cartierului se rupe. Brusc. Pe calea ferată şi pe lîngă ea sînt tot mai multe gunoaie. Ici-colo, cîte o casă cu turnuleţe sau cu lei aurii pe gard. „De aici începe «Mama India»“ – îmi spune o femeie aflată într-un mic magazin.

Tot mai multe centre de fier vechi. Cotcodăceli prin curţi. Se cresc găini. Şi se lasă cîinii liberi pe stradă. Spre capăt, cîteva blocuri – amestecate şi ele: unele proaspăt izolate termic şi văruite în culori pastelate, altele scorojite, ca după cutremur. Unul dintre blocuri, ultimul spre capătul străzii şi al căii ferate, a fost transformat într-un hotel cu o singură stea.

Mai departe n-am mai mers! Recunosc, mi-a fost frică de cîini.

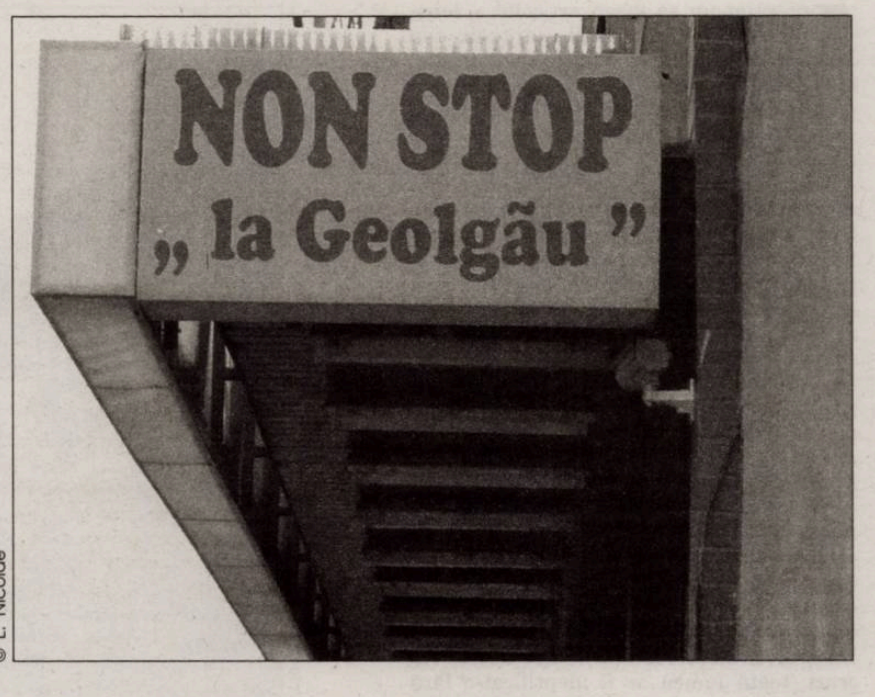

© L. Nicolae

La colţul străzii Popa Tatu, înspre Piaţa Matache, pe un gang.

© L. Nicolae

„Mahalale-ntregi
– Zdraveni şi betegi –
Tineri şi bătrîni,
Calfe şi stăpîni
Cu-ai lor ucenici,
Cu toţi mari şi mici;
Slujnici, jupînese
Şi negustorese;
Apoi mărginaşii
Şi meseriaşii,
Tîrgoveţi mulţime
Şi mitocănime
– Toţi din Capitală,
Dau cu socoteală –
Cu-ale lor femei
Încet după ei,
Au pornit cu toţi
– Să-i numeri nu poţi –
Cu prăsila lor:
Toţi să vadă vor
Oştile ruseşti
Lîngă Bucureşti“

I.L. CARAGIALE,
„Pohod la şosea“

***Liliana Nicolae** este jurnalist.*

Tudor Călin ZAROJANU

Înmormîntare cu manele

Intenţionam să încep articolul – tema fiind mahalaua presei – într-un ton sarcastic, săltăreţ şi miştocar. Amînînd însă timp de cîteva zile, a dat peste mine o veste care mi-a schimbat cu totul dispoziţia: revista *Flacăra* şi-a închis porţile. Ar trebui să spun „ŞI revista *Flacăra*...“

Înainte de toate, sînt obligat la o precizare penibilă: *Flacăra* nu mai avea de-a face cu Adrian Păunescu din 1985, deci de 28 de ani, de dinainte de Revoluţie. Este întristător să constaţi cum un asemenea personaj lasă o amprentă greu de şters din memoria colectivă – şi nu în sens pozitiv... Şi acum, la vestea închiderii, am întîlnit comentarii de genul „Mie nu mi-a plăcut niciodată Cenaclul Flacăra“. Această confuzie, care a planat vreme de un sfert de secol, este unul dintre efectele tipului de revistă care a fost *Flacăra* după decembrie 1989, sub conducerea lui George Arion – celălalt efect, miraculos de mult întîrziat, fiind chiar recentul ei colaps financiar. Mă refer la faptul că nu a fost niciodată înregimentată politic, de nici o parte, nu a cultivat frivolitatea şi scandalul, nu a căutat să şocheze cu orice preţ. Dacă ar fi făcut vreunul dintre aceste lucruri, toată lumea ar fi identificat-o fără greş. În fine, un factor agravant al poziţiei nemeritat de modeste în *awareness* a fost faptul că nici unul dintre creatorii ei – George Arion în primul rînd! – nu s-a bătut cu pumnii în piept să iasă-n faţă.

Deşi ar fi avut de ce s-o facă! Sigur că sînt subiectiv – am scris neîncetat în *Flacăra* vreme de 18 ani, din 1995 pînă la dispariţie –, dar n-o să mă feresc s-o spun: era o publicaţie de înaltă ţinută, şi în conţinut, şi în formă, cred că ultima revistă generalistă (social, cultură, economie, politică, sport, divertisment) care mai supravieţuia, ultima care mai practica acel gen publicistic minunat care se numeşte reportaj.

În 2011 îşi sărbătorise Centenarul... Cea mai longevivă publicaţie din România. În zilele în care se poate vizita Arcul de Triumf, la ultimul etaj veţi găsi doar două vitrine: una cu copiile coroanelor Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria, plus sceptrul regal, cealaltă cu două numere din 1913 ale revistei *Flacăra*...

Puţin comentată de presă – şi pentru că nu e o cioacă implicînd politruci, dizeuze sau fotbalişti, dar şi din motive de funie în casa spînzuratului –, moartea revistei *Flacăra* este un eveniment de primă mărime în istoria presei postdecembriste pentru că marchează sfîrşitul unei ere. O eră care a debutat imediat după Revoluţie şi care a însemnat, în principal, cultivarea genurilor publicistice majore: reportajul, ancheta, interviul. Primele două sînt defuncte azi, fiind înlocuite cu materiale şi informaţii adunate de pe Internet – sau cu nimic. Al treilea agonizează, cu apariţii sporadice ici-colo.

© L. Muntean

„...şi cad pe gînduri
şi-mi vine să zic cu cîntecul
«Arză-l focul Bucureşti».“

MATEIU I. CARAGIALE

„O astfel de flacără rîvnim să aprindem şi năzuim s-o putem ţine vie, deasupra patimilor oarbe şi a intereselor trecătoare, pentru ca ea, luminînd de sus, să lumineze departe“ – scria fondatorul revistei, Constantin Banu, în 1911. Dar flacăra, iată, s-a stins.

Coana Audienţa

Şi ce-a rămas? Ce-a rămas după ce au dispărut, rînd pe rînd, *Nu, Contrapunct, Tinerama, Zig Zag, Expres, Expres Magazin* şi toate celelalte? Ce-a rămas după ce o bună parte dintre ziare şi reviste au fost nevoite să se mute pe net, abia supravieţuind şi aşa, după ce a fost închis TVR Cultural, după ce au dispărut de peste tot o mulţime de emisiuni Radio şi TV de publicistică adevărată?

© L. Muntean

A rămas practic un singur lucru: stăpîna zilei, o mahalagioaică proprietară de scalvi, o ţoapă gălăgioasă, kitschoasă şi urît mirositoare – Coana Audienţa.

„Sîntem ai tăi şi vom rămîne-ai tăi,
Aceştia care sîntem, buni şi răi,
Sîntem ai tăi cu toată deznădejdea,
Fiindcă, din cînd în cînd, pe noi aceştia,
Gîndul ca tu să nu mai fi ne doare
În coşul pieptului, ca o surpare.“

Aceste versuri – frumoase, zic eu, ca dovadă că nu sînt resentimentar – ale lui Adrian Păunescu, scrise cu gîndul la patrie, se potrivesc cumplit de bine, azi, în jurnalismul românesc, Coanei Audienţa. Da, cei mai mulţi dintre jurnalişti sînt ai ei – trup, suflet şi portofel.

Una dintre regulile mahalalei este să vorbeşti tare, repede şi mult, ca să n-apuce ălălalt să zică şi el ceva. Ce altceva se-ntîmplă în aşa-zisele talk-show-uri, care sînt *show* (de joasă speţă), dar rareori *talk*, în sensul de conversaţie, în care fiecare îşi spune părerea, iar moderatorul (titulatură complet nejustificată în prezent) nu face decît să formuleze tema, să le dea cuvîntul pe rînd, să nu-i lase să bată cîmpii şi să vegheze la păstrarea unui climat civilizat?

O altă constantă a mahalalei este pusul poalelor în cap, spălarea rufelor în public, implicarea tuturor în micile mizerii ale vieţii tale. Inclusiv libertatea de a defila pe stradă în izmene sau în sutien. Toate astea se regăsesc cu vîrf şi îndesat în publicaţiile şi rubricile de „mondenităţi“.

Trei: mahalaua iubeşte sistemul „scroafa-n copac“. Orice japiţă sau cocalar poate deveni peste noapte vedetă, prin simplul fapt că s-a-mbătat mai tare ca alţii, a sîngerat mai mult după un caft sau a urlat mai şocant. Mai mult de jumătate (sînt concesiv) dintre numele exhibate de presă sînt nulităţi absolute, care n-au făcut şi nu vor face niciodată nimic cît de cît remarcabil – de pildă, să ridice ori să vopsească un gard.

Patru (şi mă opresc aici): În mahala e lege să te bagi în viaţa celorlalţi, să te uiţi pe geam sau prin gaura cheii, iar după aia să-mprăştii ce crezi că ai văzut, băşca părerile tale despre fenomen. Nu cred că mai e cazul să comentez.

Zîmbiţi, mîine va fi la fel

Cînd mi-a propus să scriu la tema acestui număr din *Dilema veche*, Stela Giurgeanu mi-a pus trei întrebări. Prima era aparent retorică: Putem vorbi în presa din România despre rating, sau, mai degrabă, despre mahalagisme? Răspunsul meu este: Coana Audienţa este doar un pretext, de fapt cei care-i sînt sclavi mor de plăcere, gîfîie de satisfacţie, au orgasm cînd scriu ceea ce scriu. „Ce i-ai face dac-ai prinde-o?“, lîngă poza unei femei (caz real) – nu e un instrument de marketing, e geamătul pofticios al unui onanist.

A doua întrebare: Care a fost punctul zero, cînd mahalaua a intrat în presă? Răspuns foarte precis: *22 iunie 1992,* ziua primului număr din *Evenimentul zilei,* cel ce a promovat găinile violate care năşteau pui vii – tipul de titlu în care orice e permis („Maria a murit cu mătura în mînă“) – şi calamburul ieftin, în special legat de numele persoanelor publice. Mă grăbesc să precizez că, în paralel şi ulterior, *EvZ* a fost şi rămîne (cît încă?) un ziar important, care a reuşit lucruri de calibru, dezvăluiri, anchete, reportaje etc. Dar acela a fost declicul presei de mahala, urmat imediat de apariţia (în '94-'95) revistelor de

Mai mult de jumătate (sînt concesiv) dintre numele exhibate de presă sînt nulităţi absolute.

A treia întrebare a Stelei a fost: Care ar fi predicţiile referitoare la cît de mult îşi mai doresc oamenii acest gen de presă? Răspunsul meu e pesimist, îmi pare rău: cel puţin un secol. Orice demers jurnalistic, inclusiv cel de tip mahala, îşi defineşte un public-ţintă. Or, uitaţi-vă în jur: sîntem înconjuraţi de public-ţintă...

Coana Audienţa va mai domni multă vreme. Între timp, *Flacăra* a fost înmormîntată cu lăutari, manele, rochii cu paiete, maşini de fiţe, lanţuri goase de aur, băieţi dă băieţi...

Nu, greşesc, nu *cu* ei, ci *de către* ei.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist.*

Diana NEAGU

Maidanul virtual

În copilăria mea, existau numeroase activităţi de bloc, remarcabile prin familiarul şi intimul prin care se autoexpuneau, dar care s-au pierdut treptat. Acestea erau repartizate pe categorii de vîrstă şi sexe: bărbaţii ieşeau fie la bătut covoare, fie la băut la garaj, femeile spălau covorul direct cu furtunul (ferice de cele de la parter!), mergeau la cafea la vecina, copiii ieşeau cu preşul afară, cu păpuşile, adolescenţii jucau cărţi şi table, scuipau seminţe vorbind cu vreo domnişoară, povesteau pînă seara tîrziu...

În ultimul timp însă, a avut loc o schimbare dramatică a spaţiului periferic citadin, viaţa nu mai palpită firesc, la aer, ci undeva în eterul „reţelei dintre oameni". Vecinul meu, care se minuna de spectacolul efervescent al cartierului, acum şi-a întors spatele, s-a încovoiat peste muşamaua biroului său şi îşi deschide o altfel de fereastră, mai cuprinzătoare, mai diversificată, mai colorată, o carte a feţelor atrăgătoare – „Facebook".

Sursă nesecătuibilă de informaţii relevante sau puţin relevante, tragice şi comice, Facebook-ul ţine loc de clasica poştă, în primul rînd (trimiţînd felicitări, scrisorele, mesaje, invitaţii la diferite evenimente, inclusiv nunţi), dar şi de loc de joacă, album de fotografii, colecţie de video-uri, presă, inventar al pasiunilor, hartă a călătoriilor, jurnal, oracol şi, inclusiv, stare civilă (oficializează relaţii şi despărţiri).

Dar să luăm lupa (facem zoom) şi să vedem unde se ascund dragii mei vecini din mahalaua în care am copilărit...

Bărbaţii de la covoare au învăţat, poate, cel mai recent să îşi facă un cont (fiind puţin mai în vîrstă decît celelalte categorii) şi se chinuie să aleagă ce poză să pună la „profil". Acest demers merită atenţie sporită: teoretic, poza trebuie să dezvăluie suficient de multe despre persoană, păstrînd totuşi un echilibrat mister (de exemplu, misterul pe verticală, de la gît în jos, că de nu, s-ar fi numit Bodybook). Practic însă, domnii bine de cartier nu se mulţumesc cu o poză de CV, dezvăluind astfel, ca gladiatorii neînfricaţi, braţe ondulate, busturi bronzate, frumos armonizate cu ochelarii de soare, abdomene pătrate, ovale, sferice... pentru toate gusturile.

Cei care deja au *status*-ul de căsătorit afişează alte mîndrii decît propriul corp, propria maşină şi propria „gagică". Ei s-au responsabilizat, au crescut în ochii comunităţii virtuale şi au un altfel de *like* din partea sexului sensibilos la *status*-ul de tătic. Îşi pun odraselele la vedere, iniţial prematur (etichetarea burţii sau dublul *tag* al mămicii încă nu l-am întîlnit, ce-i drept), apoi însă din ce în ce mai des, albume de familie cu copii mici ce vor creşte doar ca să devină şi ei cineva, să fie pe Facebook.

Recunosc însă că această abordare a dragostei de părinte este larg răspîndită mai ales între femei, care se identifică – adică îşi pun la poza de profil – tocmai poza copilului lor. Comentariile, mereu pertinente, vin imediat cu zecile, de la toate vecinele, mătuşile, prietenele, bunicile: „Frumuşel!", „Drăgălaş", „Seamănă cu tat-su", „Abia aştept să crească să se joace cu al meu." Din aceste comentarii, amestecate printre reclame la detergenţi şi scutece, precum şi printre vorbe de duh de tipul „Romăncele sînt cele mai bune", „Sărutul – cea mai bună metodă de a face o femeie să tacă", îmi pot da cu uşurinţă seama că nimic nu s-a schimbat în fond, ci este vorba doar despre un cartier tehnologizat, abstract, dar în văzul tuturor.

Facebook-ul nu este doar o mahala, ci reprezintă o societate întreagă.

De asemenea, reţetele de prăjituri, pozele aferente acestor delicii, precum şi comentariile lor savuroase sînt echivalentul mersului în vizită la ceaiul de la ora 5, lipseşte numai autenticitatea gustului pentru a face această experienţă una desăvîrşită.

Dar să intrăm cu grijă şi discreţie (într-un articol despre Facebook însă, acestea sînt cam de prisos) şi în camera copiilor... Acum cîţiva ani, micuţii ar fi întrebat: „Mamîîî, mă laşi afarî?" (accentul provincial îmi va trăda originile...) Acum nu întreabă, nu vorbesc, deschid calculatorul şi... încep socializarea: „Astăzi la miezul nopţii, vei realiza cine te iubeşte. [...] Publică acest mesaj pe *wall* la douăzeci de oameni şi apoi apasă tasta F9... Vei vedea prima literă a băiatului sau a fetei care te iubeşte." – pagină de Facebook, elevă clasa a VI-a. Colosal! Şi la mine la ţară existau superstiţii complet asemănătoare, doar cu numele băiatului scris în zăpadă şi fără ajutorul tastei F9...

Mai mult, popularitatea de altădată se numără acum prin cantitatea de like-uri. Like-urile sînt un fel de priviri cu subînţeles, pot fi şi ironice, şi între prieteni, dar şi – atunci devine interesant – între persoane care îşi doresc mai mult decît o prietenie, cel puţin să aibă ceva *complicated*, sau, mai precis, ca teritoriul să se marcheze punctual, *in a relationship with...*

© L. Munteanu

„Bucuria extatică te face un scafandru al trivialităţii şi, după nu importă care cer, aspiri spre mahala."

EMIL CIORAN

Nu, Facebook-ul nu este doar o mahala, deşi activiştii lui cei mai frecvenţi au toate caracteristicile mahalagiilor ca la carte *(by the book. The Facebook):* curioşi, avizi de informaţii, generoşi cu privire la activităţile lor interesante, mereu puşi pe comentarii, lăudăroşi cu lucruri mărunte, geloşi pînă la absurditate, fără discreţie, fără ruşine. Însă nu este o mahala pentru că nu e doar la periferie, ci reprezintă o societate întreagă, completă, membrii au legături de rudenie, sute de prieteni de peste mări şi ţări, şi ei cu propriile familii, prieteni şi neveste.

Această societate construită pe bază de *click*-uri funcţionează după norme proprii: aprobă sau dezaprobă poze, atitudini, rochii, priviri, relaţii. Totul e făcut şi desfăcut pe faţă *(in your face)*, judecat, anunţat sau chiar cauzat de spaţiul acesta, care devine responsabil de fericirea sau nefericirea membrilor săi. Ca şi faţa sau spatele blocului, Facebook-ul este şi el remarcabil prin familiarul şi intimul la care se autoexpun membrii săi. Iar eu, ca şi acum 10 sau 20 de ani, ies în faţa blocului (îmi fac un cont Facebook) pentru a-mi crea legături. De-a dreptul inocent. Pînă cînd cartea cu feţe va deveni o uriaşă suprafaţă în care oamenii sînt doar pătrate etichetate, o colecţie de poze şi vorbe fără semne de punctuaţie, din cauza căreia oamenii nu mai au timp să se întîlnească cu adevărat.

***Diana Neagu** este psiholog.*

© L. Munteanu

„În spatele cazărmilor, din şoseaua Basarab şi pînă la gîrlă, pe cele două versante ale dealului pe care pleca gîfîind şi se înapoia ca o furtună trenul de Giurgiu, erau maidanele mele de haimanalîc, de joacă şi de isprăvi rele: imperiu cu gunoi în gropile prin care trecuse Dîmboviţa, înainte de canalizare şi cu păduri minuscule de mărăcini cu frunza cărnoasă de un verde crud şi ţepi de aur, cu ciulini pe care numai eu ştiam să-i arunc în părul fetelor. (...)

Pe stradă, în faţa casei cu nebuni, era o pompă de apă. Veneau sacagiii de cîteva ori pe zi, să umple sacalele şi să plece prin mahalale strigînd cu un glas la fel ca o muzică.

Intram în curte pe un gang. La stradă, pe o parte a gangului, şi lipită de fabrică, era simigeria lui Tino Stavros, cu taraba plină, în fiecare amurg, de covrigi cu susan, de brînzoaice rumene şi corăbioare proaspete, iar dincolo de intrare, spre maidanul cu basculă, se afla un birt economic cu şopron de scînduri, unde mîncau la prînz şi seara căruţaşii, hamalii din triaj şi de la magaziile gării şi sacagiii."

G.M. Zamfirescu,
Maidanul cu dragoste

Manuela BOGHIAN

Periferia din centru

Prima „mahala“ de care îmi amintesc era în centrul istoric al Botoşaniului, acum mai bine de zece ani. În buricul centrului se înălţa un monument pentru eroii Primului Război Mondial. Doi soldaţi înarmaţi, în alertă, deasupra unuia zăcînd. Lîngă statuie, un petic de verdeaţă, presărat cu bănci şi copaci. Iar în jur, case istorice cu magazine întunecate şi înghesuite la parter.

În părculeţ şi prin jurul lui erau mulţi ţigani. Femei cu poale lungi şi ţînci alergînd, bărbaţi cu vestă şi pălărie sau doar în tricouri. Stăteau aşezaţi sau în picioare, spărgeau seminţe şi vorbeau. Mă uitam la ei cu coada ochiului, se uitau la mine şi la toţi ceilalţi trecători. Locuiau în casele vechi din jur, de la balconul cărora atîrnau la soare covoare şi pături.

După ani, ei tot acolo erau, crescîndu-şi copiii pe-afară şi uitîndu-se la trecători. Îi vedeam de cîte ori treceam prin zonă să inspectez toate perechile de blugi din magazinele de haine. Mă obişnuisem cu prezenţa lor şi aş fi fost mai uimită să nu-i văd acolo.

Am plecat la facultate în Bucureşti, centrul vechi al Botoşaniului a devenit un şantier de renovare, iar Monumentul Eroilor a fost înconjurat cu banda alb-roşie. După cîţiva ani, totul era înecat de ciment. Băncile au fost scoase, la fel şi copacii. Oare cîte „mahalale“ au fost alungate cu picamerul şi macaraua? Oamenii de-acolo au fost mutaţi iar casele sînt goale. Dar unei case îi e bine atunci cînd e plină de oameni, nu cînd e rece şi părăsită.

Colţuri de „mahala“ am găsit şi în Bucureşti. Iar într-unul am încercat să intru şi eu. Asta pe cînd studiam antropologia şi căutam exotismul în spatele blocului în care stăteam cu chirie.

Pe strada cu sens unic din spate era linişte. Pe o parte erau blocurile înalte care o apărau de traficul crîncen de pe strada paralelă, cu patru benzi de circulaţie şi tramvai. Pe cealaltă parte erau case, mai vechi sau mai noi, înconjurate de ziduri de garnizoană sau garduri de lemn, cu cîini zgomotoşi sau sisteme moderne de alarmă. Verdeaţă atît cît să ai unde să-ţi plimbi animalul de companie, şi locuri de parcare pe care seara se îngrămădeau maşini şi care erau însemnate cu plăcuţe şi vopsea.

Mergînd mai departe pe stradă, dai peste o Dacie fără număr de înmatriculare, ascunsă sub o husă gri cu mîzgălituri, care pare să nu se fi mişcat de-acolo de ceva vreme. Vizavi, două magazine alimentare care îşi fac negoţul linştite, perete-n perete. Lîngă maşină mai zăreşti un scaun cu spătar rupt şi spălat de ploaie.

Seara, în jurul Daciei se adunau oameni, uneori cîte trei-patru, alteori îi ghiceam peste douăzeci. Aşa, ca voinicii regelui Arthur în jurul mesei rotunde. Vorbeau şi rîdeau zgomotos, golind sticle de bere cumpărate de

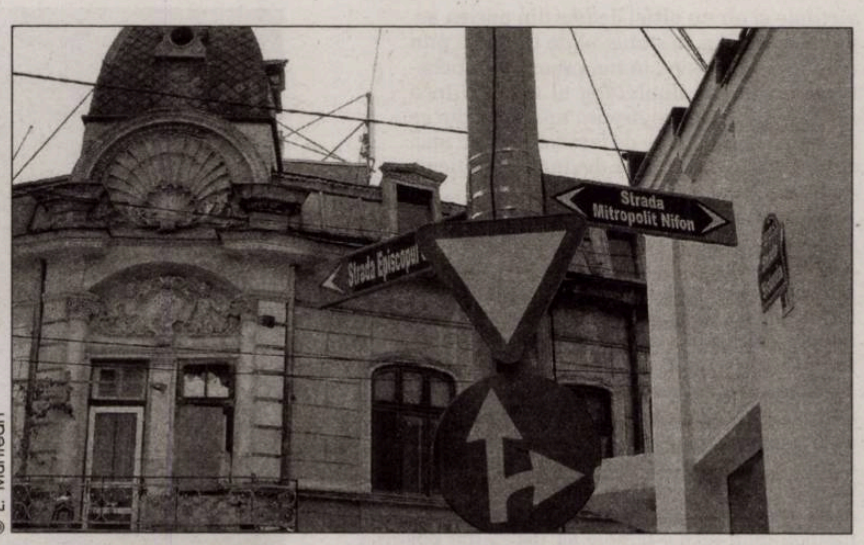

© L. Munteanu

vizavi. Dezbăteau înflăcărat politică şi probabil alte lucruri de care n-am aflat. Erau acolo şi vara şi iarna. Femeile nu păreau binevenite. Singura dată cînd am văzut una vorbind către grup a fost cînd şi-a chemat soţul acasă, şi mi-am dat seama că n-o să-mi fie uşor să vorbesc cu ei. Dar am folosit cuvintele magice, care au deschis multe uşi: „Fac un proiect pentru şcoală.“ Astfel am aflat, de la fiul proprietarei unuia dintre magazine, că „Sînt clienţii noştri de ani de zile. Sînt oameni de treabă, puteţi să încercaţi să

„Iordache: Da: 12 rasuri 3 franci, ceva ala «vivat concurenţa!» Să poftească oricare daca le dă mîna; glumeşti d-ta? Vine un ras, ori un tuns 25 de santimuri, cu pudră, unt de migdale, livantă... Pentru frezat, spălat, bătături, se plăteşte supliment.“

I.L. CARAGIALE,
D-ale carnavalului

vorbiţi cu ei. Se adună cam în fiecare seară în afară de sîmbătă. Duminică se adună mai de dimineaţă. Puteţi să vorbiţi cu ei atunci.“

Următoarea seară ploua, iar locul de întîlnire se mutase sub streaşina magazinului, unde se aflau acum trei dintre ei. Un cizmar, un instalator şi un profesor de matematică. Şi iată ce mi-au spus:

„Domnişoară, ce se întîmplă aicea e ca la ţară. Eu sînt din Ialomiţa, iar la mine la ţară era un lemn pe care ziua stăteau bătrîni, iar noaptea stăteau tinerii. Cînd părinţii mei se întîlneau la lemn, eu şi alţi copii ne jucam pe lîngă ei, ne puneam ţărînă în cap, că aşa ne distram noi. Ei, aşa şi aici. Vezi, noi toţi stăm în cutiile astea de chibrit. Cît poţi să stai acolo, că te sufoci?! Vezi, deaia noi ieşim afară să mai vorbim, să mai bem o bere la aer. Noi avem diferite meserii. Unu' e cizmar, altul e instalator, dar aici ne întîlnim toţi şi vorbim. Şi ne ajutăm între noi. Poate unu' are ceva stricat în casă. Mă întreabă: poţi veni să m-ajuţi? Uite, el de pildă e cizmar, dacă i s-a stricat gheata fii-mii, îl întreb: măi, poţi s-o repari? Şi aşa ne ajutăm. Eu sînt instalator. Ei, mai vine unu' care e arhitect şi într-o zi m-a rugat să vin să-i repar aragazul. Îi intrase nişte apă şi, după ce l-am curăţat, i-am spus să aibă grijă, că poate să moară aşa. Uite, pe el, îl vezi? A fost colonel (arată către un domn cu un cîine Collie). Vezi cum a lăsat-o acolo? Acolo stă. Dacă îl vede că bea, îl latră. Cîteodată el îi spune cîinelui: nu mă spui lu' mama, da? Maşina pe care bem e a domnului colonel.“

„La noi e o chestie de solidaritate. Noi aici ne ajutăm. Uite, eu sînt profesor de matematică. Îmi spune unul: măi, uite, am un fiu care are nevoie de pregătire. Ne înţelegem. Altul e profesor de muzică. Am o nepoată care e înnebunită după pian, de aceea vreau să-l rog să vorbească cu colega lui (că el predă violoncel) să-i dea nişte lecţii. Aşa se-ajută omul. Ne mai vorbim noi şi pe la spate, mai ales ăştia bătrîni. Că în generaţia mea e altfel respectul, nu poţi să vorbeşti urît de un om imediat ce şi-a întors spatele. Metehne vechi. Cred că în generaţia matale nu se întîmplă aşa.“

„Crezi că nouă ne place să ne întîlnim aici? Dar unde altundeva? Uite, între blocurile astea unde să faci ceva? Nici n-ai loc. Că ne-au adus la oraş şi au construit apartamente pentru toată lumea. Că altfel poate nu-şi permitea fiecare să aibă cutia lui.“

La sfîrşit, doi dintre ei m-au îmbrăţişat sănătos şi mi-au spus să mai vin să vorbesc cu ei. Dar pentru cîteva săptămîni nu i-am mai văzut, iar cînd am trecut într-o seară şi i-am salutat, nu am primit nici un răspuns.

Locul de întîlnire se mutase sub streaşina magazinului.

Pentru mine, mahalaua înseamnă comunitate. Înseamnă oameni care locuiesc aproape, se întîlnesc, petrec timp împreună, pun la cale şi se-ajută. În mahala se socializează, se fac afaceri, se rîde, se discută probleme şi se găsesc soluţii. Dar mahalaua se ascunde de supermarketuri, de autostrăzi şi de reţele de socializare.

Între timp, m-am mutat. Stau într-un alt bloc-turn, unde singura vecină cu care schimb mai mult de un salut e o fetiţă pe nume Alexandra. Ne-am întîlnit într-o noapte de vară, cînd bîntuia holul blocului desculţă, în pijamalele ei roz.

***Manuela Boghian** este editor online pentru Castle Craig, iar blogul ei personal este www.manube.wordpress.com.*

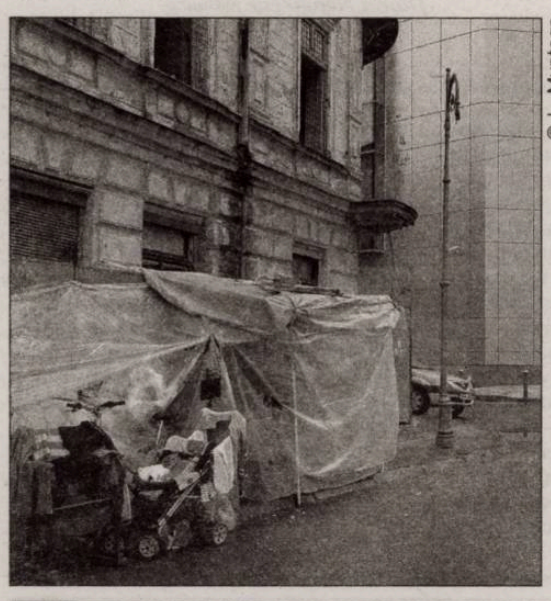

© L. Munteanu

Ecs. sale ministru Justiţiei
Bucureşti.

Raport.

Cercetat imediat cazul şi cu respect raportez urgent.

Acu cinci zile duminecă, fiind absent anchetă judeţ, orele 2 p.m., directorul prefecturi Raul Grigoraşcu afla cafinè central jucînd table cu căpitan Pavlache intedenţă. Mare devenă foarte iritat pronunţat Dumnezeu mami, nu personal cineva, ci ghinion. Atunci Costăchel Gudurău care sta altă masă criticînd guvernul gura mare, sculat şi apostrofînd directoru strigat *ba pe al măti* şi ridicat bastonu. Directoru parînd răpide lovitura aplicat agresorului palme şi promiţînd cavalireşte duel. Agrisorul plecat înjurînd ameninţînd guvern de bandiţi, propriile cuvinte.

Cu respect adaog spre cunoştinţa dv. între ambi suscitaţi ură veche cauză politică şi familie. Fimeea nepotului lui Costăchel Gudurău, anume Albert Gudurău, unul din capii înverşunaţi opoziţie locală, divorsată, iar ei bănuiesc Raul directoru cauza divorsului, acuzînd trăieşte cu mencionatu concubinagiu, dar vrînd s-o iee socie legitimă, care reclamat restituţiunea dotei şi parafernei di 2 mii lei obţinînd titlu executoriu, iar opoziţia promis răzbunare pretinzînd paraferna cheltuită cu luxul di notoritate publică.

În consecinţă alaltaeri nepotul lor însoţit de moşii lui pîndind piaţă fosta socie insultato public foarte grav. Dama chemat sergent stradă care nefiind nici unul urcat birje un cal plecînd degrab huiduită di toţi trii şi cu vorbe triviale incapabile a vi le reproduce. Sosit imediat directoru prefecturi ofensat poliţai ipistaţi cerut cont. Dar agrisori fugind, directoru prins Costăchel şi întrebat *pentru ce insulţi dame mişălule* şi apucat de pept, dar el răspuns *să nu mai dai mizerabile canalie,* încît directoru apărîndu-se tras două palme, atunci agrisorul smucind voit fugi şi directoru prima furie lovindul piciorul spate gios.

Cred nu trebuie dăm altă urmare pără parchetul nu sezisat în regulă.

Binevoiţi, d-le ministru, etc.

(I.L.Caragiale,
Telegrame)

Gabriel H. DECUBLE

Vorba groasă și omul subțire

Cînd Luther recomanda traducătorului să cerceteze cum vorbesc „mamaia din magherniță, copiii din uliță, omul de rînd din piață“, pentru a putea traduce corect Biblia în germană – de remarcat că el îi cerea „să se uite la botul“ *(Maul)*, nici măcar la „gura“ oamenilor simpli –, marele reformator știa prea bine că în scrierile sfinte, oricît de revelate ar fi ele, nu vorbește doar Duhul Sfînt, ci și prostimea, mahalaua, gura păcătosului. Chiar și Duhul Sfînt nu vorbește, smerindu-se, decît prin gura omului și pe înțelesul acestuia, iar a împrumuta de la om vorbele groase nu înseamnă nici o clipă depravare morală, ci este doar o formă de adecvare la vîscozitatea lumii, la darul ei de a fi memorabilă doar prin ceea ce are cleios și aproape inert.

Fiind groasă, vorba rămîne lipită de timpan. E ca și cum le-ar trece, celui care vorbește și celui care aude, un vierme lipicios prin ureche. Oricît de violentă ar părea – dar niciodată vorba, ci doar tonul este violent –, vorba groasă este foarte înceată pentru că stăruie mult în auz. Atît de mult, încît de la un timp se metamorfozează, putînd da naștere unui mirabil fluture. „Dacă ai [să-mi spui] doar cuvinte dulci și curtenitoare, atunci nu te voi crede“ – a zis-o tot Luther, unui pretins profet din Wittenberg, studentul Markus Stübner, care, în 1522, alături de cîțiva meșteșugari năpădiți de viziuni, deturna atenția megieșilor prin discursuri mieroase, vrînd să-și întemeieze propria mișcare religioasă, dînd astfel semnele primei disidențe printre reformatori. Fiind obligat să facă anticameră ore întregi, Stübner și-a pledat cauza, în disperare, dindărătul ușii zăvorîte, lăudînd deloc sfios lucrarea propriului spirit. Scos din răbdări, marele învățat, dar și vajnicul stîlp de tavernă Martin Luther l-a repezit: „Zi-i spiritului àsta al tău că-i ard una peste bot...“

Triunghiul vedetă – biserică – mahala funcționa după toate regulile interacțiunii democratice.

Uneori, vorba groasă sau înjurătura sănătoasă fac mai mult decît o colecție de proverbe – dacă vin din partea celui încercat de Duhul Sfînt, care vorbește mereu din preaplinul inimii. Pentru că tocmai asta cerea Luther apropiaților săi: să verifice dacă cel care se crede profet este om autentic, dacă el poartă semnul acestei încercări, semnul caznei interioare care nu-i dă pace nicicum – pentru că Dumnezeu este „un foc mistuitor“, nu o acadea – și-l împiedică să se epuizeze în ipocrizii și bonton, în zîmbete largi și arabescuri lingvistice. Ei bine, vorba groasă și adevărul de viață sînt două toarte ale aceluiași vas. Între ele, se deschide gura vasului. Se deschide a rîs, iar omul autentic știe să rîdă și de vorba groasă, și de sine, pentru că rîsul salvează mai mult decît aparențele, pe cînd zîmbetul îl pierde pe omul „subțire“.

Pun rîsul și zîmbetul în antiteză, întrucît, dacă cel dintîi individualizează, neexistînd două rîsete identice, atunci cel din urmă mai degrabă ascunde decît dezvăluie, estompînd granițele dintre indivizi. Desigur, ca și rîsul, zîmbetul este universal, o formă de consimțire la vîscozitatea lumii. Nu există nici cultură, nici epocă istorică, în care zîmbetul să nu fi fost exersat. Zîmbește și bebelușul de cîteva zile, după cum numai zîmbet e masca funerară. Atîta doar că zîmbetul este prin excelență apanajul omului subțire, al omului fals, simandicos prin liberă alegere. Omul subțire nu rîde, nici cu poftă, nici spart, nici hăhăit, nici silit, el doar zîmbește. O face înțelegător sau complice, nedumerit sau dumirindu-i pe alții, dar o face necontenit. Acea ridicare fie și a unui singur colț de gură, acea sumețire a obrajilor în cerul propriei frunți sînt suma transfigurărilor sale. Mai mult de atît nu poate, pentru că și-ar șifona reverul, și-ar deranja cravata, și-ar strica frizura. E clar că zîmbetul nu poate fi asezonat cu vorbe groase – trebuie să fii un mare maestru al mimicii ca să-ți reușească așa ceva –, ci va fi însoțit invariabil de cuvinte dulci, bine cîntărite, sau cel mult de subînțelesuri.

Nu neg calitatea de pacificator social a ipocriziei, doar că ea are un mare potențial de decepție, creînd expectații false de la oameni falși, de la cei care gîndesc obscen și vorbesc îngrijit. Așa se face că, în vreme ce vorba groasă rămîne prizoniera mahalalei, omul subțire va fi mereu pionierul mahalagismului. În gura lui, orice – pînă și *Cîntarea cîntărilor* – sună infam, așa încît nu vocabularul îi trădează obscenitatea gîndirii, ci fixația interesului propriu, cel mai adesea ascuns și abject, dar trădat de stereotipiile de suprafață. Cuvinte precum „cristale S.“, „geantă V.“, „limuzină“, „vilă la munte“, „silicon“, „botox“, dar și „carieră“, „post“, „bursă“, „doctorat“, altminteri indiferente la conotația morală, devin în discursul omului subțire cleioase și inerte. Pseudoesteticul modei, al bunului de lux, al CV-ului decorat de titluri, ori chiar cel aplicat propriului corp – îngroșări de buze, liftinguri de sîni –, îi determină pe oamenii slabi de caracter, dar subțiri în maniere, să afișeze beatitudini precare acolo unde s-ar cere, în mod normal, doar discreție.

Așa se face că mahalagismul lor poate fi specios, ei injuriind publicul prin cele mai neutre cuvinte ori, paradoxal, prin cele mai cuceritoare. Politicianul o face prin chiar cuvintele din programul său politic care este sperjur *in nuce*. Vedetele – prin tot ce fac, povestind ce fac ele și crezînd că asta ar interesa pe toată lumea. Iar oamenii de televiziune – ignorînd societatea vie și îngînînd docil rețetele media ale dezumanizării, scornite de te miri cine. La urma urmei, mahalagismul este, la suprafață, versatil și elegant, fioros de elegant, pe cînd vorbele groase și urîte rămîn mereu aceleași, fiind atît de neschimbate, de secole, încît de regulă scapă lexicografilor români. Nu intenționez nici pe departe să fac aici apologia limbajului de mahala, dar este important de subliniat că el șochează doar atît timp cît este scos din mediul său, devenind mahalagism, după cum și omul subțire eșuează tot prin inadecvare la mediu, fapt pentru care tocmai aparițiile televizate îl fac, în mod paradoxal, și notoriu, și vulnerabil.

Un eveniment recent, moartea regizorului Sergiu Nicolaescu, a arătat cu prisosință cum funcționează mahalagismul. Două libertăți fundamentale – cea a individului, de a dispune testamentar asupra propriei înmormîntări, și cea a unui cult legal constituit, de a refuza administrarea unui sacrament celui care nu îi respectă dogmele – se ignorau reciproc în perfectă armonie democratică, numai că cineva – și vom vedea îndată cine – a dorit neapărat să vadă aceste libertăți într-o ciocnire aprigă, „senzațională“.

Fiind vorba de funeraliile unei vedete, mahalaua își cerea, la rîndul ei, dreptul: să fie o înmormîntare creștinească, să aibă și amărăștеanul parte de bănuții aruncați pe spate, de un covrig, de un prosop și-o lumînare, de bucățica de colivă și de paharul cu vin aferente, și, mai ales, de o poză cu mort.

© L. Muntean

„VETA: De la „Iunion“?
(caută cu gîndul.)
RICĂ: Da; chiar de atunci seara, cînd privirile noastre s-au întîlnit, am citit în ochii tăi cei sublimi că și tu corespunzi la amoarea mea. M-am luat după tine chiar în seara aceea pînă la Stabiliment. Simțeam că mitocanul de cumnatu-tău mă mirosise, știa că mă țiu după voi; și, abandonîndu-mă curajul de a mai intra într-o stradă fără lampe gazoase, m-am întors îndărăt, pentru că-mi era frică să nu pați vun conflict cu mitocanul. Alaltăieri seară, amoarea mi-a inspirat curaj; m-am ținut după voi pînă în această suburbie, în colțul stradei; dar cînd să-ți văz justaminte adresa, mi-a tăiat drumul niște cîini.“

I.L. Caragiale,
O noapte furtunoasă

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Totuși, privind jalnicul spectacol, mi s-a părut că, mai tare decît mahalaua expusă indecent și fără voia ei, au șocat oamenii subțiri din televiziuni care, fiind experți ai inadecvării, au trudit maieutic pe lîngă un măgar mort. Or, vorba lui Rabelais, de la un măgar mort nu scoți nici măcar un pîrț. Au șocat, ei, oamenii de televiziune, cedînd unui „firesc“ performativ – c-așa se face ratingul, c-așa fac și alții, că asta vrea lumea –, care ține loc de disculpare. Devine „firesc“ tocmai pentru că e performat zi de zi. Au șocat și șochează nu pentru că n-ar fi oameni spilcuiți, cu butoni și cravată, cu rochițe sau bluzițe de colecție, oameni îngrijiți și prosperi, ci pentru că, în spatele feței lor mereu zîmbitoare, în dosul cuvintelor lor politic corecte, dar șlefuite pînă la desemantizare, examenul de conștiință a încetat – cu sau fără speranță de resuscitare, asta... „devine de la caz la caz, monșer“.

***Gabriel H. Decuble** este eseist, poet, germanist.*

George GURESCU

Amintiri din satul bucureștean

În 1952, familia Dumitru se muta în Bucureşti, pentru a începe o viaţă nouă. Din fosta comună 30 Decembrie, a ajuns în mahalaua Ferentari, unde avea să stea aproape 15 ani, alături de chiaburi desproprietăriţi, ţărani veniţi să-şi caute de muncă şi copii cu picioarele desculţe în mijlocul drumului. În 2013, Petru Dumitru, unul dintre copiii familiei, se întoarce în Ferentari şi-şi caută fosta curte a copilăriei. Dar astăzi mahalaua s-a umplut de blocuri şi de oameni „înrăiţi".

© L. Muntean

„Cred că aici era casa, cu toată curtea din faţă, străzile erau mult mai mici, nici nu existau trotuarele astea", spune Petru Dumitru, uitîndu-se la blocurile văruite în alb şi albastru din faţa lui. Sîntem în Ferentari, aproape de intersecţia cu Bulevardul Sălaj: azi – cartier al cutiilor de chibrituri, ieri – mahalaua celor care voiau s-o ia de la zero în Bucureştiul la început de comunism. Bărbatul încearcă să caute un punct de reper care să-i aducă aminte de vechea zonă, trage cu privirea înspre nişte case cu pereţii îmbrăcaţi în faianţă, din spatele unor blocuri, însă „astea sînt construite acum", spune el nedumerit. Aici e locul unde, în 1952, familia lui şi-a început viaţa în Bucureşti, după ce s-a mutat din comuna 30 Decembrie, actuala 1 Decembrie, de la sud de Capitală.

Cînd a terminat armata, tatăl lui Petru a fost angajat ca şofer la Steaua, Clubul Sportiv Central al Armatei. Săptămînal, el făcea naveta între oraş şi satul unde era soţia sa, pînă cînd a primit o locuinţă din partea statului. „Am venit cu chirie şi ne-am mutat la un bogătaş mare, care avea vreo şapte chiriaşi în curte şi ne-au dat două camere şi nouă", povesteşte Fănica, mama lui Petru, acum în vîrstă de 86 de ani. Pentru ea, mutatul în Bucureşti – oraş pe care nu-l îndrăgeşte nici acum – a venit ca soluţie pentru a nu-şi strica mariajul: „tu vrei ca bărbatul tău să umble după alte femei şi să te lase cu copiii aici, la ţară?", i-a spus mama ei, cît s-o convingă să plece din sat. Noua locuinţă pe care a primit-o era a unui „chiabur", Gheorghe Sebe, care avea, într-o curte imensă, mai multe locuinţe; el şi-a păstrat o casă, restul au fost naţionalizate şi închiriate celor care n-aveau locuinţă în oraş. Banii pe chirie îi lua tot statul.

„Bineînţeles, la început nu ne-au privit cu ochi frumoşi. Doar eram aduşi acolo, cum ar veni, de comunişti", continuă Petru, fiul ei. Alături de familia lui, mai erau alte cinci, care au fost repartizate în curtea lui Gogu, cum îl numeau ei pe proprietarul curţii. Toţi aveau acelaşi destin iar în viziunea lor, mahalaua era o anexă a satului, aveau aceleaşi condiţii de viaţă, ţăranii care treceau prin Ferentari aveau aceleaşi straie populare, iar spiritul urban era adus de liniile tramvaielor 23 şi 8. „Mahalaua a fost un punct de început pentru noi", spune domnul Dumitru, iar, pentru el, totul se desfăşura în interiorul ei. Fosta şcoală nr. 131 – altă clădire naţionalizată – era la zece minute de mers pe jos, piaţa Rahovei şi piaţa Coşbuc le ofereau tot ce aveau nevoie, iar biserica Sebastian era locul unde mergeau în zilele de sărbătoare.

Vînzători de mahala

Sunetul metalic al tramvaiului îi acoperă vocea lui Marian, un tînăr de vreo 20 de ani, şi îl face să îşi încheie rapid discursul de vînzător ambulant. Stă la colţul unui magazin nonstop, de la parterul unui bloc, şi încearcă să vîndă cîte un pachet de şerveţele, o unghieră, o forfecuţă sau un portofel din fiş, „ce are nevoie urgentă sau ce găseşte mai ieftin decît la magazin", după cum îşi descrie el marfa pe care o ţine într-un rucsac rufos. Ca el mai sînt zeci de oameni, fie pe lîngă gurile de metrou, fie prin tramvaie, care încearcă să cîştige un leu pentru trei elastice de păr sau ciorapi negri „fini şi rezistenţi".

„Cei ce cunosc cum era forma oraşului Bucureşti înaintea focului de la 1847 n-au decît să se gîndească puţin şi-şi vor aduce aminte că, mergînd drept pe uliţa Colţii spre Sf. Gheorghe cel Nou, era, pe timpul acela, o piaţă triunghiulară din care îşi luau începutul trei uliţe: una ducea spre Bărăţie, alta către hanul lui Filaret şi cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintîi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subţiri şi groşi, iar a treia, acoperită cu scînduri ca bazarele din Stambul, era locuită numai de abagii şi găitănari."

NICOLAE FILIMON,
Ciocoii vechi şi noi

Marian stă la capătul tramvaiului 23 şi, ca să facă bani mai mulţi, merge de la staţia Calea Ferentari pînă acasă pe jos, în zona Zeţari, încercînd să mai vîndă cîte un pachet de şerveţele celor pe care-i prinde în drum. „Pe timp de iarnă, nimeni nu scoate mîna din buzunar, se uită la ce vînd eu, mă mai întreabă cu cît dau un portofel şi, cînd aud că-i zece lei, pleacă imediat", povesteşte vînzătorul ambulant. Chiar şi aşa, continuă el, preferă să-şi vîndă produsele aici, că are mai mult succes decît dacă s-ar duce în celelalte cartiere ale oraşului, unde „dacă nu e o piaţă prin preajmă, unde să se ducă şi muritorii de rînd la cumpărături, ceilalţi nici vorbă să cumpere ieftinături de la mine, care-s oricum mai bune", continuă Marian. Îşi scoate o ţigară Kent dintr-un pachet mototolit şi, în timp ce trage cu poftă primul fum, mă întreabă dacă nu vreau un pachet de şerveţele. Îl refuz şi el pleacă, fără să mai spună nimic, în căutarea unor noi clienţi.

Familia lui Petre Dumitru a stat aproape 15 ani în mahalaua din Ferentari.

În locul lui, în urmă cu 50 de ani, erau negustorii care „umblau cu cobiliţa", povesteşte domnul Dumitru; unii cu găini vii, alţii cu boţuri de brînză, ei aduceau din satele din apropierea oraşului tot ce puteau vinde. Alături de aceştia, apăruseră şi mandatarii, singurii practicanţi ai capitalismului privat, care puteau deţine un restaurant, o frizerie, atît timp cît plăteau anumite taxe statului, „dar din anii '70, aceştia au fost interzişi de regimul comunist şi aşa s-a dus şi şansa noastră de a ne dezvolta", crede el.

De-a lungul timpului, Ferentari a rămas doar cu faima, în timp ce mahalaua a devenit periferie. Odată cu primele blocuri construite, au dispărut şi puţinele tradiţii aduse de ţărani în Bucureşti. Muzicanţii de la Chirigiu sau Strugurel au fost înlocuiţi de alaiul lăutarilor cu orgă, iar nunţile au devenit motiv de chemat poliţia. „Ţin minte că, la finalul nunţii, mirii, naşii, toţi erau plimbaţi, pe rînd, cu roaba plină cu apă pe stradă", povesteşte domnul Dumitru, iar prin acest ritual le era asigurat şi norocul în noua lor căsnicie.

„Noi nu mai avem mahala aici", spune lămuritor domnul Marcel, în timp ce-l caută din priviri pe Puiu, pechinezul său. În vîrstă de 68 de ani, el s-a mutat în Ferentari în urmă cu 15 ani, după ce şi-a vîndut apartamentul din Piaţa Iancului, ca să poată să le dea nişte bani în plus celor două fiice ale sale. El vede acest cartier ca un refugiu al bătrîneţii, unde „magazinele sînt mai ieftine decît în centrul oraşului". Pentru el, Bucureştiului nu poate avea decît periferie, unde „este prea multă mizerie şi sărăcie ca s-o poţi numi şi mahala. La bloc, omul s-a înrăit şi nu mai ţine la locul, spaţiul în care trăieşte."

Bucureştean cu patru camere

Familia lui Petre Dumitru a stat aproape 15 ani în mahalaua din Ferentari. Fănica, mama lui Petru, şi-a găsit un loc de muncă la Industria Iutei şi a primit un apartament cu patru camere în Drumul Taberei. De la camerele unde „aici făceam de mîncare, aici fiică-mea îşi făcea lecţiile şi dormea împreună cu ceilalţi doi copii ai mei într-un pat", s-au mutat în noile locuinţe ale României comuniste.

„Cînd am ajuns în Drumul Taberei, în 1966, în acel bloc deja existau oameni care s-au mutat, iar printre ei se afla şi familia Barbu. Această familie a avut casa fix pe locul unde s-a construit blocul şi au vrut să stea tot acolo. Atît de mult au ţinut la pămîntul lor, iar acele demolări au fost o dramă mare pentru ei", povesteşte Petru Dumitru. Prin anii '70 a început şi „urbanizarea" în Ferentari, care a dus, în final, la reconfigurarea totală a zonei. „Nu ne venea să credem că urmau să dărîme casele de acolo. Zvonurile circulau de multă vreme, dar nimeni nu se aştepta la aşa ceva", continuă bărbatul. Cu timpul, familia lui a pierdut orice legătură cu mahalaua; chiaburul Gogu, proprietarul caselor, a murit în urma unui accident cerebral, chiar în haznaua din curte, iar restul chiriaşilor au devenit, la rîndul lor, proprietari ai propriilor cutii de chibrituri. De nevoie, au devenit orăşeni.

La Sighişoara, în apropiere de fabrica de cărămidă, era mai demult o zonă rău famată, la periferie, numită neoficial „Tanganyika". Un alt nume, la fel de exotic, era dat unei alte periferii, în drum spre zona industrială a oraşului, o fostă colonie muncitorească, cunoscută drept „Congo". Prin anii '80, „Congo" a fost demolat, iar „băştinaşii" au fost strămutaţi vizavi, într-un cartier nou, aflat în lunca Tîrnavei Mari. Cartierul nou se numea „Bărăganul".

Şi, vorbind de de nume şi denumiri cu rezonanţă, erau cîrciumi precum: „La gaura dulce" în Braşov, „Maimuţa Plîngătoare" în Cluj-Napoca, birtul „La Trei Scheleţi", în Deva şi „Căţeaua Leşinată" la Mizil. **(L. M.)**

***George Gurescu** este redactor la Televiziunea Română.*

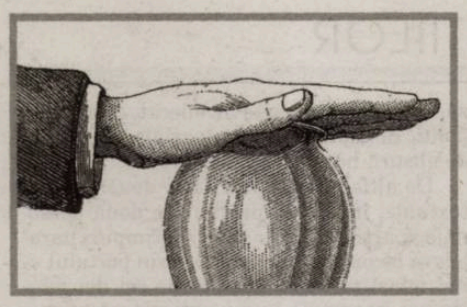

George BANU

în afara cadrului

Depardieu şi „fugile“ unui actor!

Fără ca să prevadă concluzia „caragialescă“ finală, François Hollande i-a supus la un test pe oligarhii finanţei franceze, propunînd în timpul campaniei şi decizînd apoi să aplice majorarea impozitului la 75%, pe o durată de doi ani, pentru cei ale căror venituri anuale depăşesc 1 milion de euro. Suma ni se poate părea nouă extremă, dar, comparată cu adevăraţii magnaţi chinezi, americani sau arabi, ea nu are nimic exorbitant. Oricum, Hollande părea să confirme astfel o vorbă comică: Ce e un milionar? Răspuns: un miliardar care şi-a plătit impozitele. Azi, „mărul discordiei“ a fost anulat pe motive de drept constituţional, dar el a avut meritul să fie un test ce a revelat trădări precipitate şi fugi neaşteptate.

Acest impozit agresiv, limitat în timp, îşi găsea motivarea în contextul crizei – motivare minimă, ni se revela azi: suma e infimă şi ea nu afectează în mod semnificativ bugetul naţional. Decizia se justifică, deci, doar politic, căci preşedintele socialist se adresa astfel poporului de stînga, pentru a confirma, prin opţiunile de fiscalizare, radicalitatea noii puteri. Indiscutabil, dar, dincolo de aceasta, ea a apărut totuşi întregii naţii ca un apel la solidaritate, ca un efort de rezistenţă în faţa crizei. Un decret politic convertit în act simbolic.

De obicei, sub autoritatea unui preşedinte de dreapta, Chirac sau Sarkozy, sindicatele refuzau orice apel la solidaritate şi se desconsiderau făcînd apel la vechea şi uzata armă a grevei. Nici o imaginaţie, nici o inventivitate, constant se recurgea la acelaşi refuz „francez“, transformat în simptom naţional de nesupunere. Ceea ce a exasperat în Franţa ultimilor ani au fost însă grevele antisolidare, grevele ce refuzau orice sacrificiu, cît de minim, grevele de bunăstare pe fond de naufragiu european. Ele au produs o fractură socială, şi atunci, constant, culpabilitatea revenea forţelor de stînga. Patriotismul era de dreapta.

Depardieu şi-a ales ca refugiu Rusia, „ţară democratică“, spune el.

Odată confirmată practic promisiunea candidatului Hollande, patriotismul şi-a pierdut partizanii de dreapta, cu un cinism care a surprins şi derutat. Bernard Arnault, marele patron al producţiei de lux franceze, şi-a proclamat cel dintîi dorinţa de a deveni cetăţean belgian! Nici nu se uscase cerneala decretului, şi valizele erau gata! Apoi au urmat alţii, foarte cunoscuţi sau mai puţin celebri, care şi-au anunţat intenţiile de a părăsi teritoriul „superfiscalizat“...

Ei fugeau în Belgia aşa cum Ludovic al XVI-lea a fugit la Varenne pentru a evita sancţiunile Revoluţiei! Prin precipitarea hotărîrii de a pleca, ei au dezgustat, fără a suscita însă un adevărat val de indignare! Logica strict capitalistă se afirma cinic: banii n-au miros, nici ţara! Ea nu a surprins.

Ceea ce a provocat un neaşteptat ecou a fost însă decizia lui Gérard Depardieu de a renunţa la paşaportul francez şi de a se instala mai întîi la Néchin, un sat belgian, la un kilometru de frontieră. Prim-ministrul l-a descalificat cu un epitet care l-a enervat – *minable* –, alţi colegi l-au interpelat violent în ziare cu mare ecou, Depardieu a fost la început unanim stigmatizat. Apoi s-a constituit un front de apărare, căci mari capitalişti sau actori celebri au invocat dreptul fiecăruia de a-şi plasa banii unde doreşte. Jeanne Moreau nu îi reproşa decît simpatiile pe care le cultiva pentru ultimii dictatori ai lumii, de la Kazakhstan şi Belarus pînă la Ucraina şi Havana. Ziarele, revistele, radiourile s-au focalizat şi au transformat „cazul Depardieu“ într-un „caz Dreyfus“, cu acuzatori şi apărători violenţi.

Nici Arnault, nici Aflélou, nici Ghosn n-au produs o asemenea undă de şoc. De ce Depardieu? Pentru că un capitalist care fuge pentru a-şi apăra veniturile nu se poate confunda cu un artist! Un artist mitologic, asemenea lui Depardieu, care a încarnat cinematograful francez, care, e drept, s-a degradat şi pervertit în ultimii ani, dar care a rămas o figură de referinţă, ocupă un loc aparte în imaginarul unei naţiuni. „Cazul Depardieu“ a reafirmat, *via negativa,* locul artistului şi valoarea lui pentru publicul de ieri şi de azi. Făcîndu-şi publică decizia scandaloasă, Depardieu s-a devalorizat şi a pactizat cu logica finanţei fără de teritoriu sau identitate. Un actor care fuge nu e asemeni unui milionar care se refugiază în paradisuri fiscale. „Cazul Depardieu“ îşi explică rezonanţa tocmai prin această diferenţă. Faptul că o naţie a fost rănită de trădarea unui artist mai grav decît de aceea a unui om de afaceri e totuşi reconfortant în lumea de azi! Descoperire îmbucurătoare pe vremuri cinice, unde totul părea să ateste declinul iremediabil al culturii şi triumful finanţei. Depardieu rămîne un simbol, chiar dacă terfelit, şi simbolurile sînt mai preţioase decît capitalurile, mai ales pe vremuri dificile!

Depardieu a anunţat că-şi vinde apartamentul de 1700 de metri pătraţi din Saint-Germain-des-près pentru un preţ de 50 de milioane de euro, iar jurnaliştii s-au dus să exploreze Nechin, sătuleţul valon care trebuia să-l primească pe „Cyrano“-ul exilat – nu politic, ci simplu economic! Tevatură mare! Apoi, de la frontiera valonă, la invitaţia „marelui prieten“, Putin, Depardieu şi-a ales ca refugiu Rusia, „ţară democratică“, spune el. De astă dată, decepţia suscitată de „actorul“ mitic s-a convertit în dezgust. Şi calificativele s-au modificat. Depardieu nu mai era un „actor“, ci un „bufon“, nu bufon ce spune adevăruri, ci bufon ce-şi degradează condiţia. Regretăm actorii, dar dispreţuim bufonii: iată ce au revelat „fugile“ lui Depardieu. Graţie lui, am redescoperit capitalul simbolic cu care e încă învestit un actor şi de care e lipsit un bufon...

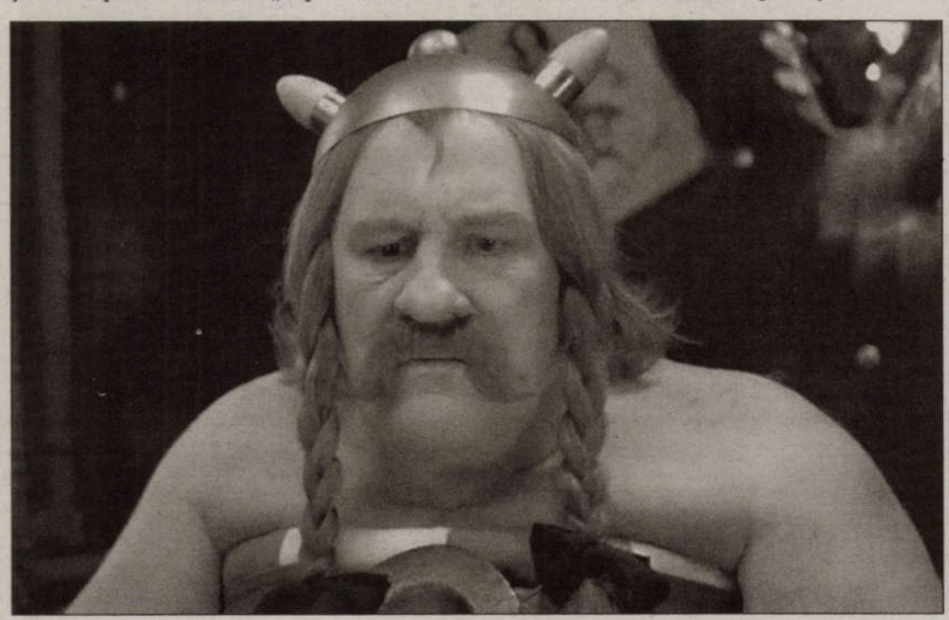

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

PUBLICITATE

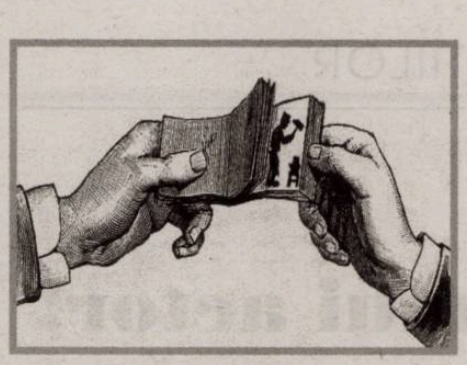

Marius CHIVU

feedbook

Supereroul şi îngerul său păzitor

● **Cosmin Perţa, *Teofil şi Cîinele de lemn*, Editura Herg Benet, 2012**

Scriind, acum cîteva săptămîni, despre straniul roman al lui Silviu Gherman, *Hîrtiile Masculului* (Curtea Veche, 2012), pe care încercam să-l definesc prin mai multe sintagme la fel de ciudate (ficţiune postapocaliptică specistă, fantasy evoluţionist, distopie falică, gendermorfoză socială), aminteam şi alte cărţi greu încadrabile, scrise de tinerii scriitori, nu multe, cărţi pe care nu le voi recomanda niciodată îndeajuns: fantasy-ul (clinic, i-am mai zis eu) al lui Matei Florian, *Şi Hams Şi Regretel* (Polirom, 2009), foto-romanul metafizic-oniric *Oase migratoare* de Iulian Tănase (Nemira, 2011) sau monografia poematică *Parohia* de Dan Coman (Cartea Românească, 2012). (Fac aici o paranteză pentru a remarca, o dată în plus, faptul că, în ultimii trei ani, tinerii scriitori şi-au subintitulat în fel şi chip cărţile de proză; astfel am avut „supraroman" – Maria Manolescu, *Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift*; „superRoman" – Stoian G. Bogdan, *Nu ştiu cîte zile;* „rockman" – Mihail Vakulovski, *Tovarăşi de cameră*; „roman playlist" – Mihnea Blidariu, *Playlist;* „roman în versuri" – Caius Dobrescu, *Euromorphotikon*; „povestiri ultimative" – Adrian Buzdugan, *Capela excomunicaţilor*; sau „povestiri aberantastice" – Liviu Drugă, *Ceasornicarul dansator.)*

Cel mai proaspăt venit în categoria prozatorilor, să le zicem, new weird – gen dezvoltat în ultimul deceniu prin mixul de fantasy, steam-punk, literatură speculativă ş.cl. –, cu relativ aceeaşi detentă stilistică şi imaginar poematic precum Iulian Tănase şi Dan Coman, este Cosmin Perţa. Doar că poetul şi eseistul Cosmin Perţa nu se află deloc la prima ispravă de acest fel în proză. În 2007 a publicat romanul *Întîmplări la marginea lumii* (Cartea Românească), un fantasy în două părţi unde cartografia un regat populat cu oameni, pitici, elfi şi vrăjitori, regat guvernat de „gaşca de despoţi" a Marelui Cler de pe Munte. Dacă în prima parte, protagoniştii – o vrăjitoare „pasivă", un (semi)vrăjitor proscris (însoţit de fiul său, Băiatul cu cămaşa de păr) şi un vrăjitor de gradul al doilea – erau supuşi de către Marele Cler unor probe magice ca nişte farse; în a doua parte a cărţii, avatarii vrăjitorilor de dinainte apăreau în pielea a doi scriitori mediocri ce încercau, prin literatura lor, să redea ţinutului Pind magia de altădată. Cum spuneam atunci, romanul mi se părea cam rupt în două, mai degrabă un crochiu, şi îl vedeam ca pe „o mare promisiune". Promisiune, pot spune acum, concretizată în acest mic roman, subtintitluat „poem", în care Cosmin Perţa se joacă, riscă şi scrie un text hibrid la limita dintre mai multe genuri.

Dezvăluind alternativ poveştile celor două personaje din titlu, cartea dezvoltă două tipuri/paliere textuale. În primul, îl avem pe mediocrul scriitor Teofil Barbălată care, profitînd de invitaţia unui bătrîn inginer, acceptă să ia parte la un experiment. Mai exact, se oferă de bunăvoie să fie teleportat în Bucureştiul începutului de secol XX, cu gîndul ascuns de a juca rolul literar al lui Urmuz şi a-şi asigura astfel o posteritate literară: „Credea Teofil Barbălată că, într-o altă vreme, scrisul său ar fi putut conta, ar fi fost important, singurul motiv pentru care acum, în vremea în care el trăia, era invizibil se datora unui gust pervertit, prea dedat unor cutume schimbătoare, pe care niciodată nu le putea prinde la timp... Dar, într-un alt timp, într-o altă vreme, dinainte, el, cu arta scrisului său, ar fi ştiut exact ce urmează şi ar fi putut s-o ia înaintea tuturor... Dacă el, Teofil Barbălată, ar fi fost măcar Urmuz? Şi la o adică de ce nu? Talent avea, secolul îi lipsea." Astfel, Teofil Barbălată ajunge cîrciumar pe Lipscani (unde-l are client pe însuşi P.P. Carp), se căsătoreşte cu nepoata nelegitimă a Mitropolitului Veniamin Costachi, avînd chiar binecuvîntarea Regelui Carol I, şi, în general, ia parte la mai toate momentele istorice importante ale Bucureştiului de dinaintea Primului Război Mondial. Mai ales că – şi aici intervine o a doua importantă deviaţie speculativă –, Teofil Barbălată descoperă cum, teleportat înapoi în timp, căpătase cîteva superputeri, printre care şi cititul gîndurilor. Motiv pentru scriitorul mediocru venit din viitor să lase orice gînd literar deoparte şi să se consacre unei cariere nocturne secrete de superhero, devenind „Supermanul Bucureştiului de început de secol" care împiedică orice fărădelege şi, în cele din urmă, reduce criminalitatea capitalei regale aproape de zero. Sînt, în aceste episoade cu Teofil Barbălată (căruia, în cele din urmă, „i se face dor de nimicnicia lui de dinainte"), cîteva elemente – nu ştiu dacă voluntare – care trimit cu gîndul, într-o cheie soft parodică la capodopera bulgakoviană şi chiar la *Zilele Regelui* de Filip Florian.

Spre deosebire de acest palier narativ cu supermanul Teofil Barbălată plasat într-un trecut istoric monden, de un bun şi fin comic speculativ în tradiţia steam-punk-ului, episoadele care ni-l prezintă pe cel poreclit, după jucăria favorită din copilărie, Cîinele de lemn sînt plasate într-un spaţiu distopic totalitar nenumit şi sînt scrise sub forma unor similipoeme onirice cu nenumărate elemente parabolice şi dramatice de post-absurd. Evadarea dintr-un Şantier concentraţionar în timpul căreia Matrioşca, fata Cîinelui de lemn, este ucisă; internarea într-un sanatoriu alături de personaje precum Conducătorul de Oşti Celeste Gavril, Regele Nisipurilor Mişcătoare sau Petru, cel care are „complexul uşilor închise"; interogatoriul (purtat ca şi cum Matei Vişniec ar rescrie „La vie en rose" de Dorin Tudoran) şi detenţia în Închisoarea din Pădurea de pini; relaţia cu Jumătatea de Matrioşcă, dublul-surogat al fiicei moarte – toate aceste momente, desfăşurate după logica coşmarului, cu halucinaţii, treziri şi treceri, compun un lung poem în proză, secvenţial şi foarte întunecat, cu accente politic distopice, postexistenţiale, vizionare, de absurd-horror.

De altfel, joncţiunea celor două planuri textuale, întîlnirea dintre cele două personaje aparţinînd unor spaţii şi timpuri paralele şi incompatibile, are loc prin portalul unei mlaştini care-i înghite pe cei doi aducîndu-i împreună într-o anticameră purgatorială de unde Teofil Barbălată, ratatul scriitor, se va alege cu Cîinele de lemn în chip de înger păzitor, destul de slab de înger – dacă-mi este permis acest joc de cuvinte. Din acest punct, textul fusion al cărţii încorporează elemente comune ambelor poveşti într-o dezvoltare narativă poematică şi mai bizară, cu episoade ce evoluează între parodicul social şi morbid, cu învieri şi năluciri, cu personaje noi, cum ar fi Stăpînul tuturor (al cărui sediu e în Aleea Alexandru şi care se prezintă drept „Rege Atotputernic al Federaţiei Intergalactice şi comandant al Universului şi al Veacului acestuia"), cel care îi şi propune lui Teofil Barbălată un pact în urma căruia ar obţine cariera literară visată. Moment în care textul devine şi o meditaţie despre natura, condiţia şi scopul scrisului: „Să nu scrii nimic e un curaj mai mare decît să scrii. Teofil Barbălată era doar un om care voia să-şi salveze sufletul. Şi să-şi salveze îngerul." Iar salvarea, dacă despre salvare e vorba, se petrece în cheia unui vizionarism dark ce încorporează şi cîteva eresuri populare.

Greu încadrabilă – căci eticheta de new weird nu delimitează, cît combină şi aglutinează teme, motive, genuri –, cartea lui Cosmin Perţa este un pariu deopotrivă ambiţios şi riscant, un prozopoem eterogen, deopotrivă comic şi oniric, horror şi intertextual, cu îndrăzneli şi impurităţi, cu momente de strălucire şi obscuritate, o carte gen *„take it or leave it"*, căreia îi pot fi aduse, în egală măsură, laude şi critici, dar pe care eu o găsesc fascinantă în dementa ei stilistică şi o pun lîngă celelalte cărţi ciudate ce sînt, de fapt, sarea şi piperul literaturii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

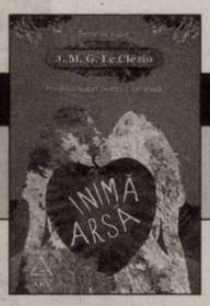

● **J.M.G. Le Clézio, *Inimă arsă*, traducere din limba franceză de Mădălin Roşioru, Editura ART, 2012.**

În anul 2000, proaspătul sexagenar Le Clézio a simţit nevoia să povestească despre femei. Fără *sexagerări*, însă. Prin urmare, a adunat într-un volum şapte proze scurte şi medii, pe care le-a subintitulat „romanţe", deşi epica lor – deloc languroasă – le face să semene mai mult cu nişte balade. La vremea respectivă, Le Clézio nu primise încă Nobelul pentru literatură (mai avea de aşteptat încă opt ani), dar prozele acestea ar fi meritat cu prisosinţă un premiu pentru apărarea, prin ficţiune, a drepturilor feminităţii la mister, forţă, măreţie, delicateţe, frumuseţe şi la alte asemenea minunăţii sufleteşti, fie ele şi în varianta tragică.

Dintre cele şapte texte, primul şi ultimul sînt ceva mai *long drink* – cel dintîi, ca un cocktail cu multe ingrediente; cel din urmă (preferatul meu), ca un vin vechi, straniu, ieşit dintr-un cupaj pe jumătate magic. Între acestea două, găsiţi cinci texte mici şi tari, ca nişte *shot*-uri de tequila, cu drame dublu distilate şi combustie poematică.

Cunoscuta preferinţă a autorului pentru rătăcitori (prin lume şi prin propria viaţă) e aplicată acum unor personaje-femei cărora nimic din suferinţele dezrădăcinării – sau din bucuriile evadării – nu le este străin. Prinse în fine schiţe biografice, nomadele acestea ale lui Le Clézio au strălucirea întunecată a agatelor negre. „Gaura neagră" din sufletul lor e cea care le dă substanţa personală, preţioasele carate ale trăirii autentice, sclipirea – chiar dacă încruntată – a viului.

Proza finală abandonează geografia actualităţii, preferînd stîncile fără vîrstă ale Petrei. Descendentul elveţianului care descoperise, în 1812, ruinele străvechiului oraş şi descendentul unui beduin pentru care Petra continua să fie un loc sfînt sînt protagoniştii celor două planuri paralele ale unei poveşti în care două femei – o blondă şi o brunetă – produc două schimbări extatice de destin. Eu zic că ăsta e curat happy-end.

PUBLICITATE

Artele vizuale în 2012

Continuăm evaluarea anului cultural 2012 cu o retrospectivă a celor mai interesante expoziții și evenimente în artele vizuale. Am întrebat trei critici de artă (fiecare dintre ei implicat și în diverse expoziții): 1) Care e cel mai bun / interesant / provocator proiect curatorial? 2) Care a fost artistul anului? 3) Ce lucruri nemaipomenite (bune sau rele) au văzut în festivaluri, bienale etc., la noi sau prin lume? ***(Matei Martin)***

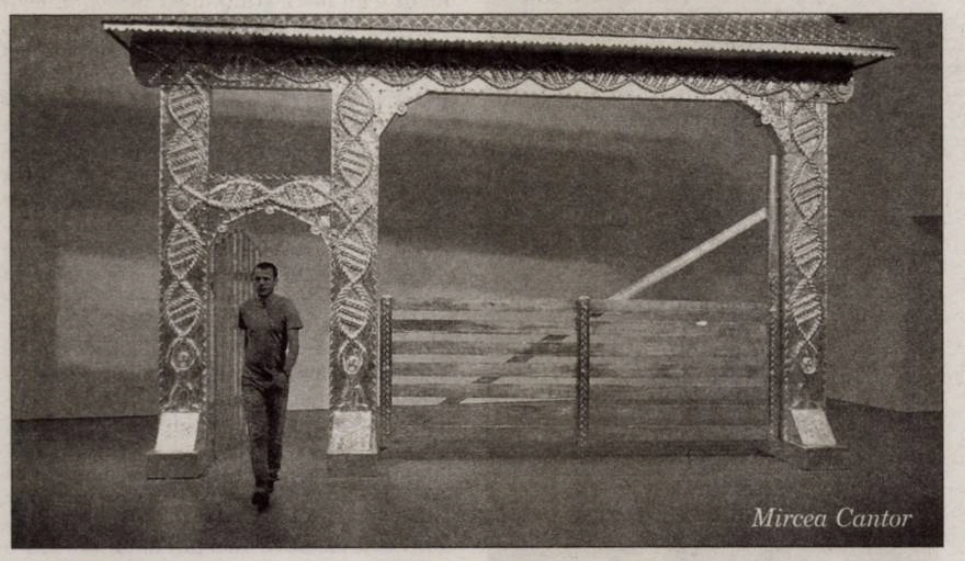

Mircea Cantor

Daria GHIU

1) Cele mai importante evenimente artistice interne din 2012 privesc apariția și continuitatea unor spații-instituții de artă, un foarte bun exemplu în acest sens fiind probabil Salonul de Proiecte, deschis în octombrie 2011, la București, într-o clădire-anexă a Muzeului de Artă Contemporană, o platformă coordonată de artista Alexandra Croitoru și de istoricul de artă Magda Radu. Acolo au fost organizate anul trecut cel puțin trei expoziții incitante – „Global fără globalizare: De la matematică pînă în China", „Din spatele scenei" și „Geta Brătescu: Atelierele artistului". Salonul de Proiecte reușește să jongleze cu expoziții și lucrări din registre diferite, demonstrînd că numai prin mobilitate, curiozitate și eclectism poate fi „acoperită" arta contemporană. Fie că vorbim despre prima întîlnire consistentă cu opera unei importante figuri artistice, Geta Brătescu, sau despre lucrările video-politice, poetice, foarte asumate, ale Tatianei Fiodorova din Chișinău, ori despre *performance*-ul *După Traian și Decebal* al Mihaelei Michailov și Paul Dunca, o lucrare care ne-a arătat că subiectele interzise de ideologia și cenzura comuniste nu sînt nici astăzi total detabuizate.

Un alt spațiu pe care l-am urmărit cu atenție în 2012 a fost Platforma (aflat în aceeași anexă MNAC), coordonat de Simona Dumitriu. Reflecția – cu ajutorul studenților de la Arte – asupra trecutului recent și asupra balastului de artă oficială din „Deschis pentru inventar", alături de maratonul propus de artista Veda Popovici, „Ceilalți noi. Atelier de reimaginare identitară" – sînt două proiecte care demonstrează clar stadiul artei contemporane astăzi, legătura indisolubilă dintre artă, cercetare și politic: faptul că nu (ne) mai putem ascunde, nu mai putem ignora, sîntem prezenți și nu ne mai lăsăm amăgiți. „Noi", artiștii, „noi", istoricii de artă. Tot în 2012 s-a deschis, ca spațiu-instituție, rețeaua Tranzit.ro la București, Iași și Cluj, nu doar ca platformă expozițională, ci și ca perimetru critic și de dezbatere. De urmărit cu atenție în 2013!

2) Artistul român al anului este, de departe, Ciprian Mureșan, pe care l-am găsit anul acesta într-o expoziție importantă tocmai la Tate Modern Londra și într-un mega *show* la MOMA San Francisco, „Six Lines of Flight: Shifting Geographies in Contemporary Art", alături de Adrian Ghenie și Victor Man, un proiect în care orașul Cluj este o „periferie activă" din punct de vedere artistic, pusă în relație cu Beirut, Cali, Ho Chi Minh City, San Francisco, Tanger.

3) Expoziția cea mai interesantă de pe scena internațională a fost pentru mine Trienala de la Paris. Okwui Enwezor a propus un tip de discurs curatorial extrem de proaspăt și de riscant în același timp, al „proximității intense", reușind să-i recontextualizeze provocator pe artiștii români prezenți la Palais de Tokyo: Geta Brătescu, Miklos Onucsan, Dan Perjovschi, Victor Man, Anca Benera și Arnold Estefan.

Cosmin NĂSUI

1) Este dificil și destul de *unfair* să alegi un singur artist/eveniment artistic/expoziție din România, punîndu-i pe mulți alții în umbra timpului sau a ignorării eforturilor lor creative. Apoi, ar fi măcar o diferență între evenimentele artistice românești din afara țării și cele din România care, acoperind scene și piețe culturale și economice diferite, pot fi incorect clasate în aceeași competiție.

Pe teritoriul României au loc peste 130 de expoziții pe lună, sînt activi în jur de 8000 de artiști.

Pe teritoriul României au loc peste 130 de expoziții pe lună, (pe care noi le indexăm pe Modernism.ro), sînt activi în jur de 8000 de artiști, din care peste 5000 membri ai UAP. Din acest total, aproximativ 6000 nu ating 1000 de euro pe piesa vîndută, și au venituri, în cel mai bun caz, ca profesori de desen (în arta contemporană contează foarte mult finanțele din spatele unui eveniment; a nu-i lua în seamă pe cei care fac expoziții fără buget este exact motivul pentru care nu se fac văzute expoziții organizate în Focșani, Miercurea Ciuc, Bistrița etc., și se văd doar cele din București sau Cluj). Dintre ceilalți 2000 de artiști, probabil doar 50 reușesc să depășească 3000 de euro pe piesa vîndută. Iar noi vorbim mereu despre arta contemporană românească referindu-ne, prin rotație, la poate 10-20 de artiști, ca și cum sînt singurii care există. Și nu e nici o problemă, ba dimpotrivă, o motivație fericită că în spatele acestora sînt galeriile, colecționarii, investitorii care speră să crească rotind ca un bulgăre de zăpadă investiția financiară – desigur, cu ajutorul tuturor instrumentelor oferite de case de licitație și de media.

Cred că, în prezent, scena artei românești poate crește firesc doar lărgind interesul spre cantitatea creatorilor, pentru ca apoi, la un moment dat, cînd există o masă critică activă, importantă, cei în măsură să emită judecăți de valoare să selecteze calitatea. Altfel, rotim aceleași 20 de nume de artiști talentați, dintre care alegem după principiul „răul cel mai mic" și catalogăm, conform tendinței acelorași 20, cu păreri ultime și decisive, ca și cum arta românească contemporană ar începe și s-ar încheia cu ei.

Din aceste cauze, nu pot să joc rolul simplu de a merge la sigur în recomandări, folosind mereu aceiași artiști – gen Dan Perjovschi, Mircea Cantor, Adrian Ghenie etc. (pe care îi apreciez); astfel că se întîmplă ca, din cauza supramediatizării lor, în comparație cu ceilalți, să nu se mai vadă mai nimic în jur (de cîțiva ani încoace se produc uneori butade – devenite prin repetiție toxice – despre arta contemporană românească, privită doar din perspectiva acestor *happy few*).

Igor MOCANU

Într-un text de la 1845, intitulat „Din ce-i alcătuită, așadar, ființa poeziei ruse și care e specificul ei", N.V. Gogol întreprindea un soi de sinteză a ideilor poetice de la acea vreme, de la Cantemir (Antioh) și Lermontov, și pînă la Pușkin și Krîlov, încheindu-și epistola cu următoarea întrebare: „A avut ea [poezia – *n.m.*] oare vreo influență asupra spiritului societății contemporane, cu ea cultivînd și mulțumind pe fiecare, în funcție de locul lui și aprofundînd înțelegerea tuturor în funcție de spiritul pămîntului și de fundamentele puterii poporului, prin care se pune statul în mișcare? Sau a fost ea pur și simplu un tablou veridic al societății noastre – un tablou complet și autentic, o oglindă limpede a ființei noastre? N-a fost nici una, nici alta; n-a făcut nici asta, nici ailaltă." Întrebarea este, evident, impregnată de ideologia politică a vremii, regăsibilă și în analele poetice ale pașoptismului românesc, însă ceva din spiritul ei planează pînă astăzi, atunci cînd e să interpretăm critic o operă de artă, fie aceasta literară, plastică, muzicală sau toate la un loc. Prin urmare, care ar putea fi expoziția de artă contemporană autohtonă din 2012, proiectul curatorial cu cea mai percutantă influență asupra contextului care a produs-o? Răspunsul este: nici una. Există, totuși, un proiect expozițional și un spațiu care au toate premisele să-și asume o astfel de funcție. E vorba de spațiul Tranzit.ro, deschis în decembrie anul acesta, undeva pe str. Gazelei, cu expoziția „Km 0. Reprezentare și repetiție a Pieței Universității", curatoriat de Raluca Voinea. În aceeași serie, aș include și spațiile Platforma (coord. Simona Dumitriu) și Salonul de Proiecte (coord. Alexandra Croitoru, Magda Radu), de la Foto Anexa MNAC, dar și subRahova (coord. Farid Fairuz). În proiectul de la Tranzit.ro expune și fotograful Vlad Petri, care va rămîne, cred, în istoria artelor vizuale drept artistul care a documentat Piața Universității 2012, transformîndu-se, fără a exagera, într-un soi de substitut documentar al televiziunii și al mass-media românești, mutînd informarea pe YouTube și fiind singura sursă informațională credibilă. A mai existat, apoi, în martie 2012, o expoziție care a constat dintr-o instalație *site-specific* în Fortul 13 de la Jilava, semnată de Alexandru Potecă și coordonată de Adina Arvanitopol. Artistul Alexandru Potecă a facilitat, cu ajutorul deținuților de la Jilava, reactivarea sitului istoric și a semnificațiilor politice și culturale ale acestuia, semnificații libere de zgura istorică și de trendul anticomunist postcomunist contemporan.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Intrați pe onemoretab.com. Numele e în engleză, ca și sloganul (*„tab the news"*). Dar restul e în franceză. E un portal care poate fi personalizat (are și versiune pentru dispozitive mobile): vă selectați ziarele/revistele/site-urile franceze și domeniile care vă interesează (și aveți de unde: sînt 126 de site-uri, de la *Monde* și *Figaro* la canale Radio și TV, de la politică și economie la cultură și *cuisine)* și vă alcătuiți astfel propriul portal de știri. În plus, susțineți și cauza francofoniei. *N'est-ce pas?* (Mircea Vasilescu)

■ Cu noul calendar competițional iubitorii de snooker sînt mai mult decît răsfățați. Abia s-a încheiat Masters-ul German (cu victoria lui Ali Carter), că începe Open-ul Galez. Fiți, așadar, cu ochii pe TV: din 11 februarie pînă pe 17, avem cu ce ne delecta. (Stela Giurgeanu)

■ O experiență chinezească autentică (confirmată și de cîțiva amici chinezi) este localul *Colțunaș chinezesc* (îl găsiți pe Șoseaua Colentina, la numărul 346). Pe lîngă colțunași – *jiao zi,* cu diferite umpluturi, care sînt (aproape) la fel de buni ca cei din China și costă doar 1 leu bucata, te poți delecta cu tot soiul de gustările pe bază de tofu sau alge pe care rareori le găsești în alte restaurante cu specific. În plus, cine își dorește și o experiență culturală, seara, la etaj, e karaoke cu melodii chinezești. (Adina Popescu)

■ Alice Popescu – *Sfoara de întins rufe* (Editura Pandora M, 2013), o carte despre vulnerabilitate și limite, scrisă însă pe tonul sigur al cuiva care a scos din ele tot ce era de scos. (Simona Sora)

craii de burta veche

Mofu

磨腐

mòfu (*tofu* presat)

Tăiați în bucăți mici trei calupuri de *mofu* (varietate de *tofu* presat sub „piatră de moară"/ „mò") și prăjiți-le în două uncii de grăsime încinsă. Amestecați cu grijă cinci minute, stingeți apoi cu două uncii de sos de soia și adăugați o uncie de *xiang chun* tocat mărunt. Aranjați totul pe un platou uns cu ulei de susan.

Xiang chun (Toona sinensis) e un arbore chinezesc din familia mahonului, ale cărui frunze miros intens a ceapă, spun unii sau a usturoi, spun alții.

Dacă *mofu* e un soi de brînză și *xiang chun,* un fel de ceapă, rețeta de mai sus se poate numi și „brînză cu ceapă" în versiune chinezească.

Amicul Dejun

香椿

xiāng chūn (Toona sinensis)

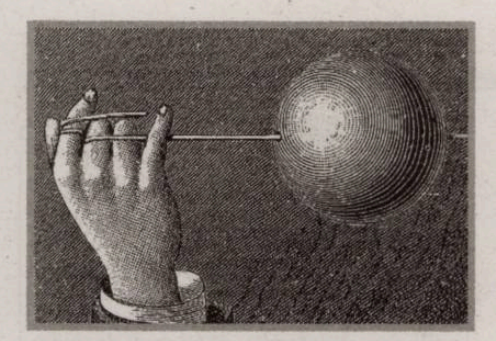

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Pledoarie pentru un Muzeu al Exilului

Cultivarea memoriei e o misiune asumată cu sinceritate şi pragmatism în Germania: războaiele, comunismul şi mai ales fascismul, experienţa totalitară, represiunea, viaţa cotidiană în comunism, poveştile cu spioni şi turnători – toate aceste episoade din istoria ultimului secol sînt studiate în şcoli, centre de cercetare şi, nu în ultimul rînd, în muzee şi locuri memoriale. Dar „Germania, ţară care, în vremea nazismului, a trimis în pribegie sute de mii de oameni, nu vrea să aibă de-a face nici cu vocabula «exil» şi nici cu experienţa celor încercaţi de acest destin" – e de părere Herta Müller. Într-un articol apărut recent în *Der Spiegel,* autoarea critică politicile memoriale ale Germaniei şi subliniază nevoia unei noi instituţii – un Muzeu al Exilului. Eseul Hertei Müller este, de fapt, o pledoarie solidă pentru edificarea acestui muzeu. Pornind de la propria experienţă, de la plecarea ei intempestivă din România comunistă, şicanele Securităţii înaintea îmbarcării în tren şi pînă la statutul incert pe care i l-au dat autorităţile germane la sosire (birocraţia excesivă, formularele încurcate, funcţionarii căpoşi, în fine, campaniile de discreditare pregătite minuţios de Securitatea din România au făcut-o să se simtă nedorită), scriitoarea evocă destinele a numeroşi germani fugiţi din Germania nazistă către un nicăieri care nu le-a fost niciodată patrie.

Herta Müller are cel puţin două lucruri în comun cu Nelly Sachs şi Thomas Mann: toţi trei sînt laureaţi ai Premiului Nobel; toţi trei au trecut şi au fost marcaţi de experienţa exilului.

Herta Müller o aminteşte, de pildă, pe Nelly Sachs, scriitoare „ajunsă la disperare după ce a emigrat la Stockholm şi care – la fel ca Thomas Mann şi Hermann Hesse – n-a mai putut şi n-a mai vrut să se întoarcă în Germania după încheierea războiului, deşi devenise cetăţean de onoare al oraşului Berlin. Vizite scurte – da, asta puteau toţi trei. Şi Konrad Merz putea, care fugise încă din 1934 în Olanda, unde a reuşit să supravieţuiască ocupaţiei germane, ascuns într-un dulap. Am apucat să mă întîlnesc cu el, l-am invitat, şi am văzut cum pe bătrîn îl podideau lacrimile atunci cînd se gîndea la tinereţea lui berlineză şi la pierderea oraşului său de baştină. Dar nici el nu s-a putut întoarce. Konrad Merz, care pe atunci se numea Kurt Lehmann, a fost probabil unul dintre primii emigranţi care, în plus, a scris primul roman despre viaţa în exil. Titlul e: *Ein Mensch fällt aus Deutschland (Un om cade din Germania).*" Exilul – explică Herta Müller – e o consecinţă a primei prigoane din Germania. Scriitori, muzicieni, pictori, arhitecţi, dar şi medici, jurişti şi bineînţeles politicieni au fost alungaţi din cel de-al Treilea Reich sau arestaţi şi ucişi în lagărele de concentrare. „Doar foarte puţini dintre cei plecaţi s-au decis după 1945 să se întoarcă în Germania de-acum democratică. Nu o dată s-a întîmplat să fie înjuraţi de cei rămaşi. Şi mă gîndesc aici la apariţia lui Paul Celan sau a lui Albert Vigoleis Thelen în Gruppe 47. Însă în cazul celor mai mulţi e un lucru ştiut: după război, nimeni nu mai voia să audă de ei."

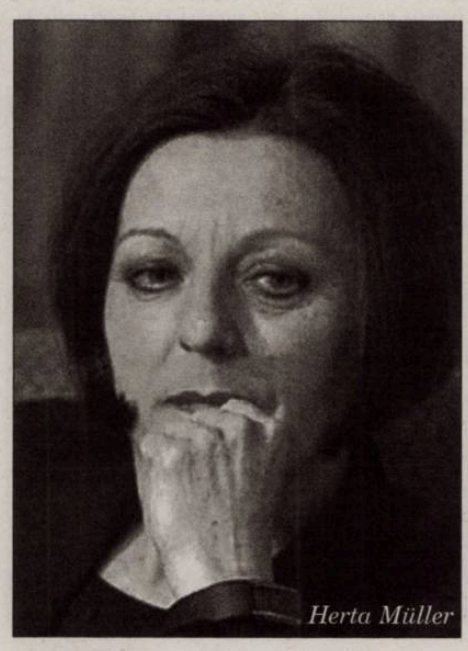

Herta Müller

Herta Müller are cel puţin două lucruri în comun cu Nelly Sachs şi Thomas Mann: toţi trei sînt laureaţi ai Premiului Nobel; toţi trei au trecut şi au fost marcaţi de experienţa exilului. Nelly Sachs şi Thomas Mann au părăsit Germania din cauza nazismului, Herta Müller a părăsit România natală din cauza comunismului.

Textul, care se întinde pe mai multe pagini în revista *Der Spiegel,* e, de fapt, un discurs rostit de Herta Müller la inaugurarea unei expoziţii despre exilului german deschisă de Biblioteca Naţională a Germaniei. Expoziţia itinerantă organizată chiar sub patronajul simbolic al autoarei distinse cu Nobelul literar e, de fapt, un argument pragmatic şi o demonstraţie tehnică pentru un viitor Muzeu al Exilului German – instituţie pe care Müller o solicită public de cîţiva ani. Din această poziţie nefericită de exilată a unei ţări totalitare într-o ţară care nu-şi recunoaşte propriii exilaţi, Herta Müller are căderea şi autoritatea să ceară această recunoaştere. Un Muzeu al Exilului nu rezolvă problemele exila(n)ţilor, dar măcar le recunoaşte existenţa şi le cultivă memoria. Dar, cel puţin deocamdată, nu există în opinia publică germană interes – şi cu atît mai puţin, consens – cu privire la oportunitatea unui asemenea demers.

PUBLICITATE

adevărul
Ziarul complet.

www.adevarul.ro

iPhone
iPad

PUBLICITATE

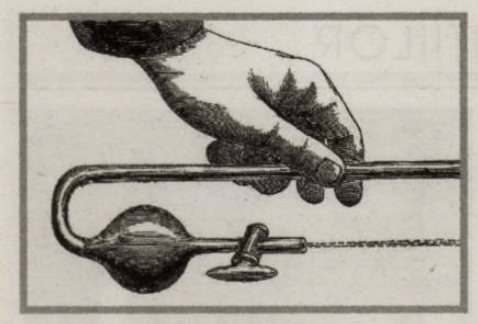

Oana STOICA

rosencrantz & co

Născuţi furioşi

● ***Chip de foc*** **de Marius von Mayenburg. Regia: Catinca Drăgănescu. Scenografia: Ioana Pashca. Cu: Vlad Şpilcă, Cristina Drăghici, Oana Popescu, Bogdan Nechifor, Cezar Grumăzescu. Teatrul Apropo.**

Frică. Dezorientare. Dezgust. Copilăria s-a terminat, maturitatea nu s-a instalat încă, astfel că fraţii Olga şi Kurt sînt suspendaţi într-o stare de confuzie bruiată de impulsuri sexuale, plăcute, dar şi un pic înfricoşătoare prin lipsa lor de control. Doi adolescenţi îşi gestionează prost potenţialul (auto)distructiv şi aruncă în aer nu numai locuinţa (la propriu), ci şi tabuurile unei societăţi ipocrite. Descătuşarea lor anihilează ca o tornadă tot ce prinde în cale: mentalităţi anchilozate (noţiunea de familie tipică/fericită), false pudori şi false dezinhibiţii, noţiunile de bine şi de rău aşa cum (credeam că) le ştim. Adolescenţii născuţi furioşi ai lui Marius von Mayenburg nu sînt patologic defecţi, nu sînt cazuri clinice, ci rezultatul unei degradări continue a „celulei de bază a societăţii". Fără a mai fi baza societăţii, familia devine generator de comportament deviant, spitalul societăţii, depozitar de angoase şi furie. În piesa lui von Mayenburg, părinţii formează un cuplu aparent normal, care începe să obosească şi intră într-o rutină firească a conviețuirii. La o privire mai atentă însă, firescul dă semne de boală. Tatăl (Bogdan Nechifor îmbătrîneşte personajul pînă la ramolealã) are un interes ciudat faţă de activitatea criminală intensă a unui Jack Spintecătorul contemporan, fără să fie foarte clar dacă detaliile macabre îl incită sau îl oripilează. Mama (Oana Popescu, frustrată de nevoi sexuale ne(mai)împlinite) are o tendinţă spre exhibiţionism, pe care o manifestă grotesc (se dezbracă în faţa fiului adolescent). Ceva în familia normală deraiază în patologic. Prin urmare, copiii asimilează şi amplifică potenţialul deviant existent. Olga (Cristina Drăghici, una dintre cele mai interesante actriţe apărute în ultimii ani, cu o uimitoare forţă de expresie şi o tehnică foarte bună) este o adolescentă ciudată, un hibrid între copilă inocentă şi manipulatoare. E ceva la ea care atrage şi înspăimîntă în acelaşi timp, ca şi cum vulnerabilitatea s-ar metamorfoza într-o clipă în duritate. Poate că singurul ei moment de normalitate este relaţia cu Paul (Cezar Grumăzescu face un macho *teenager* mai puţin teribilist decît personajul pe care îl juca în *Jocuri în curtea din spate)*, un adolescent „banal", care este rejectat însă tocmai din cauza inofensivităţii sale. Kurt şi Olga trăiesc incendiar, intensitatea senzaţiilor lor este o formă de revoltă şi o acuză la sterilitatea emoţională a părinţilor. Faţă de părinţii care mor încet, în primul rînd afectiv, copiii simt nevoia să îşi demonstreze ostentativ existenţa prin cantităţi din ce în ce mai mari de adrenalină. Kurt (Vlad Şpilcă, o alură androgină care ascunde forţă) este prototipul copilului-problemă: interiorizat, antisocial, cu un univers interior bogat, dar periculos. Piesa lui von Mayenburg vorbeşte despre maladivitatea familiei contemporane iar spectacolul Catincăi Drăgănescu exact asta prezintă: interiorul domestic este mobilat cu paturi de spital (scenografia: Ioana Pashca), semn că boala este în casă şi (ca multe probleme) are legătură cu sexul (sau cu lipsa lui). *Chip de foc* este un spectacol argumentat şi logic, care demonstrează o viziune regizorală matură şi cîteva talente actoriceşti. De altfel, show-ul a fost multipremiat la Gala Absolvenţilor UNATC 2012 (cel mai bun spectacol, cea mai bună regie, cea mai bună actriţă – Cristina Drăghici şi cel mai bun actor – Vlad Şpilcă). În prezent, *Chip de foc* se joacă într-un spaţiu nou apărut în peisajul teatral independent. *Apropo* este un teatru de cartier (zona Mihai Bravu din Bucureşti), o fostă sală de dans amenajată ca spaţiu de performance. *Chip de foc* este un spectacol-manifest al alienării adolescentine (sub presiunea degradării conceptului de familie), stare care tinde să ajungă normalitate.

Ceva în familia normală deraiază în patologic.

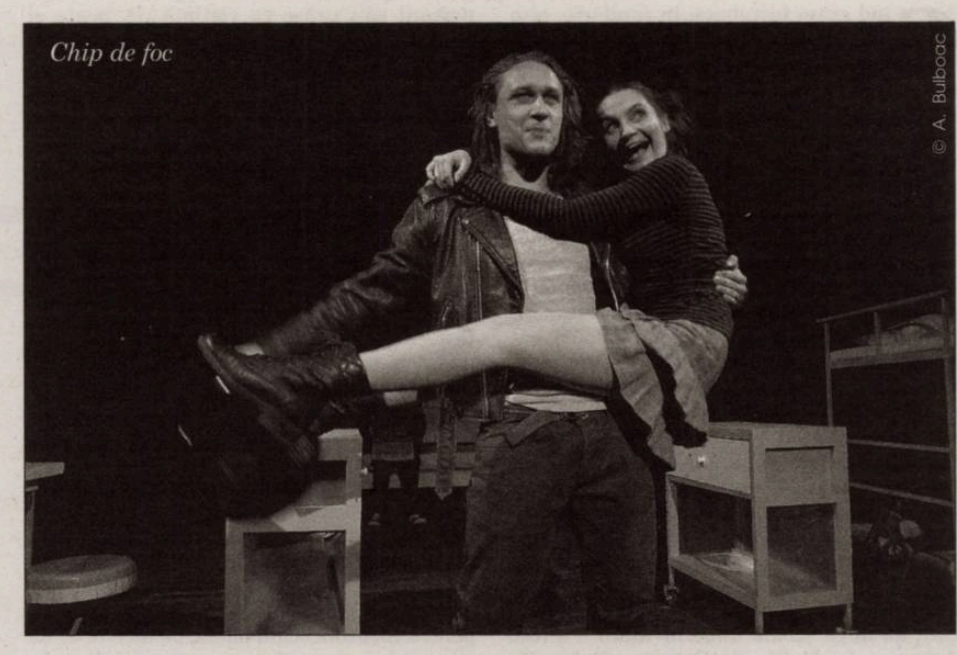

Chip de foc

© A. Bulboac

● ***Le salon des enfants terribles,*** **un spectacol de Iris Spiridon, inspirat de Jean Cocteau. Cu: Nicoleta Lefter, Istvan Teglas, Pavel Ulici, Maria Mitu/Ana Ivan. Teatrul Luni de la Green Hours.**

În sala de la parterul GDS din Calea Victoriei, mobilată ca o sufragerie boierească veche (canapele şi fotolii de catifea, candelabre, tablouri, ferestre înalte acoperite, sfeşnice cu lumînări), patru tineri se joacă cu fragilităţile, angoasele şi erotismul, dincolo de limita acceptabilului. Copiii lui Cocteau îşi trăiesc fanteziile periculos, imoral, căci în universul lor claustrat de bunăvoie într-un salon nu există morală sau interdicţie, nici vreo regulă a jocului. Orice este permis, oricine poate fi iubit, incestul şi manipularea sînt doar nişte noţiuni abstracte. Frumosul e acceptat sub orice formă, senzualitatea zgîndără dorinţe ascunse, dragostea este doar prologul morţii, iar moartea însăşi e doar un somn odihnitor după jocuri prelungite pînă în inima nopţii. Drogurile şi obsesiile se potenţează reciproc pînă la violenţă. Iris Spiridon face un spectacol din erotism, copilărie, frumuseţe fizică şi angoase care funcţionează ca un sistem de scripeţi, una în contrapunct la alta. *Salonul copiilor teribili* mizează pe introducerea publicului într-un spaţiu intim, ca un *voyeur* pervers, o poziţionare care îi trezeşte spectatorului sentimentul că participă la ceva incitant, dar interzis. Spaţiul se desenează din penumbre, din jocuri de lumini cu lumînări şi veioze, alternate de un întuneric străpuns doar de voci adormite. Nicoleta Lefter face o Elisabeth de o senzualitate dementă, uşor sinistră prin faptul că îi manipulează pe ceilalţi fără nici un sentiment de vină. Istvan Teglas, interpretîndu-l pe Paul, este obiectul dorinţei, prizonierul iubirii altora, dar şi al propriilor sentimente faţă de un iubit aproape imaginar (Dargelos e fascinant nu prin prezenţa lui, ci prin absenţă). Ceilalţi doi (Gerard – Pavel Ulici şi Agathe – Ana Ivan) au rolul jucăriilor menite să condimenteze jocul, să îl facă mai interesant. Patru tineri captivi în propria nebunie creează o lume în afara lumii, din care nu există decît o singură scăpare. În fond, pentru ei moartea este o formă de erotism.

Prizonieratul în propriile fantasme şi explozia (auto)distructivă sînt simptome grave ale maladiilor urbane.

© C. Popescu

Copiii teribili

Chip de foc şi *Le salon des enfants terribles* sînt texte despre alienarea adolescenţilor pe fondul instalării autismului social. Prizonieratul în propriile fantasme şi explozia (auto)distructivă sînt simptome grave ale maladiilor urbane. Ironic, unul dintre motoarele de căutare pe Internet afişează ca prim rezultat pentru alte texte sau filme cu aceeaşi temă: *Grădina de ciment* (Ian McEwan), *Hai să vorbim despre Kevin* (Lionel Shriver), *The Dreamers* (Bernardo Bertolucci), „Protejăm copilăria. O comunitate a părinţilor găzduită de Societatea Română de Pediatrie."

Oana Stoica *este critic de teatru.*

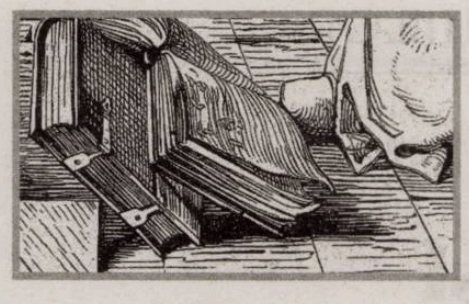

Simona SORA

biographiti

Librăriile mele

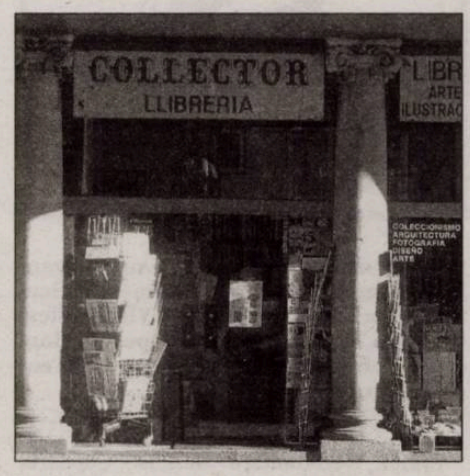

Cînd eram întrebată, în copilărie, ce-o să mă fac cînd o să fiu mare, răspundeam pe loc „librărie". Maică-mea mă corecta, „librăreasă", apoi se scuza invariabil: îi plac mult librăriile (cuvîntul „papetărie" l-am învăţat abia cînd am ajuns la Bucureşti), îi plac jucăriile, pixurile, creioanele cu gumă, cariocile şi mai ales carneţelele de toate culorile. Asta din urmă o pot confirma, am şi-acum un dulap plin cu carneţele-agende-blocnotesuri în care regăsesc lucruri incredibile şi inavuabile. E adevărat că fascinaţia mea pentru adevăratele librării de acolo a plecat: de la risipa de creioane, stilouri, călimări, pensule, carioci, gume de şters parfumate, caiete cu spiră şi coperte rigide sau cu tabla înmulţirii pe spate, carneţele mici (chinezeşti) cît palma, carnete moi cu coperte albe din piele sau căptuşite cu velur. Pîn-am făcut pasul lateral spre zona de cărţi eram deja mare, ştiam sigur că mă fac „doctor" şi cam începusem să mă plictisesc de perspectiva asta.

■ Prima carte pe care am cumpărat-o singură de la o librărie – una fabuloasă, „Dacia", de lîngă şcoala unde învăţam – a fost *Apărarea lui Galilei* de Octavian Paler. Pe pagina de gardă scria „dialog despre prudenţă şi iubire", eu aveam vreo 10 ani, era ziua maică-mii şi cartea – cu tot cu coperta gălbuie, mată, cum am descoperit mai tîrziu şi la Gallimard – mi se părea adecvată evenimentului. Maică-mea – care era şi a rămas o mare cititoare – n-a citit-o niciodată, deşi a devorat diferite alte dialoguri despre prudenţă şi iubire. Mie însă nu-mi iese din cap acea carte, cu strigătul ei atît de actual în 1978 („Urăsc călăii, însă nu mi se pare important să-i urăsc ca victimă..."), poate şi pentru că atunci am dat pe ea toţi banii de buzunar pe săptămîna aia, întrebîndu-mă mai ales dacă maică-mii o să i se pară destul de serioasă şi de gravă. Nu dacă o să-i placă (fiindcă avea cărţile ei, pe care începusem să le citesc şi eu), nu dacă o va citi aşa cum citeşte şi acum o carte care o prinde (toată noaptea, pînă o termină); mă întrebam doar dacă o va considera adecvată pentru aniversarea ei de 37 de ani. A considerat-o numai bună, însă a pus-o în bibliotecă fără s-o atingă vreodată, cine ştie de ce.

Voiam cartea – voiam ţigările.

■ Despre mirajul Cărtureştilor bucureşteni am povestit nu demult: apariţia lor a fost una dintre supapele mele în oraşul acesta care a devenit cu greu al meu. Cînd locuiam în Elveţia – într-un tîrg cît Deva, dar care nu seamănă cu nici un alt oraş din lume pentru că, atunci cînd plouă, plouă cîte 40 de zile, ca la potop – intram aproape zilnic în mica librărie Payot (de lîngă Place Pyton), care acum cred că s-a închis. De fapt, librăria părea mică doar la o primă vedere, căci ea se continua cu o sală bine luminată unde puteai citi oricît voiai. După sala asta urmau secţiunile specializate: ştiinţe, fotografie, arhitectură, călătorii, pe care le-am descoperit tîrziu. În primii ani însă – mereu grăbită între şcoală, spital şi copilul care tocmai se născuse –, n-am depăşit camera principală, de „umanioare". Nu cumpăram prea des cărţi, dar stăteam la Payot mai mult ca la bibliotecă. Cînd a murit taică-meu, primul loc în care m-am oprit – după ce rătăcisem mult prin Fribourg – a fost tot librăria Payot. Librarul, pe care-l ştiam destul de bine – părea, tot timpul, că citise toate cărţile din librăria „lui" –, m-a invitat în camera de lectură să răsfoiesc cărţoiul în care mă afundasem. Am stat ce-am stat, pînă la urmă am cumpărat cartea, una dintre cărţile acelea care ne ţin, uneori, în picioare.

■ La Gibert Jeune am intrat prin spate, venind pe Quai St. Michel, unde, la nr. 23, e o infimă librărie pe care nici n-o vezi dacă n-o cauţi. Voiam să-mi cumpăr o anumită carte a lui Jean Klein, pe care-l descoperisem mai demult (ca personaj) într-un roman franţuzesc al Henriettei Yvonne Stahl. Citisem deja o carte a lui Klein – mi se părea nu doar autentic, ci şi fascinant în combinaţia de compasiune şi intransigenţă cu care-şi expunea convingerile –, îi căutam acum ultimul volum şi fusesem îndrumată spre minuscula librărie întunecoasă din spatele consacratei Gibert Jeune. L-am găsit în raft şi abia atunci mi-am dat seama că intrasem într-o dilemă pe care numai fumătorii adevăraţi o pot înţelege: aveam în portofel 20 de euro, cartea costa 18,50, iar eu rămăsesem fără ţigări. Am încercat, vreun sfert de oră, să citesc de-a-mpicioarelea. Aş fi putut s-o şi termin aşa, avea doar 142 de pagini, însă în cîteva minute, din pricina întunericului, cîmpul meu vizual s-a îngustat de tot şi curînd n-am mai văzut nimic. Am dat o tură de librărie – erau tot felul de nebunii, de negăsit vreodată în România, dar tot cartea lui Jean Klein mă interesa cu adevărat. Ce să fac? Fumasem toată ziua doar cinci ţigări, nu mai aveam nici una, nu mă puteam întoarce „acasă" (pe rue de l'Exposition, unde locuiam într-o rezidenţă cam studenţească) fără tutun. Voiam cartea – voiam ţigările. Iau cartea, îmi ziceam, îndreptîndu-mă spre casă; iau ţigările, mă răzgîndeam, făcînd un pas înapoi şi mai dînd o tură, strînsă, în mica librărie de pe Quai St. Michel. După cîteva ture, n-am mai dilematizat şi m-am aruncat efectiv spre casă. Am depus ultima bancnotă de 20 de euro pe tejghea şi am împins cartea. „11 euro", a zis Roland, *l'hôte de caisse*, scanînd eticheta şi ambalînd frumos cartea. Cu restul, vă imaginaţi, mi-am luat două pachete de Philip Morris. N-am nici o explicaţie pentru defazarea scanerului din ciudata librărie-anexă de lîngă Gibert Jeune. Poate, dacă vrei cu adevărat să te faci „librărie", începi, de la o vreme, să ai facilităţile tale.

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Dintr-un univers paralel

● **Ilie Stepan Project, *Lumina*, Show Factory, 2012.**

Diabolus in Musica nu este doar un album Slayer, ci şi o denumire consacrată pentru un aspect pur tehnic – tritonul, rămas în istorie drept un element de structură muzicală asociat cu lucifericul, din motive neclare: poate din cauza lui Liszt, care s-a bazat pe el pentru a descrie acustic Iadul, poate din cauza atmosferei sumbre pe care o poate stîrni, ori a evitării sale persistente în muzica ecleziastică. Rockul a profitat din plin de acest element, unul dintre ingredientele care i-a inspirat pe esteţii ultramoralişti să acuze genul de decadenţă şi instigare la emoţii indezirabile. Pînă şi cei de la Beatles – indivizi rămaşi în memorie drept destul de drăgăstoşi – au fost trecuţi prin ceaunul judecăţii morale pentru asumarea unui sound bazat pe *diabolus in musica*. L-o fi împins asta pe John Lennon înspre obsesia sa tardivă pentru culoarea alb? Rockerii sînt, sub aspectul ăsta, de două feluri: cei care se complac în acuzaţii, încercînd să întoarcă poziţia defensivă în folosul propriei imagini; şi cei care iau atitudine, măsuri concrete, să arate că lucrurile nu stau chiar aşa. În această a doua categorie intră practicanţii rockului „alb", ultrapozitivist, bombastic pînă la operativ, consacrat de *Jesus Christ Superstar* şi evoluînd în zilele noastre în progressive rockul penticostal (Spock's Beard), ori, dacă optimismul invaziv e amestecat cu puţină încruntare creştinească, în white metal (Tourniquet).

Nu mă pricep la muzică într-atît încît să îmi dau seama dacă Ilie Stepan se foloseşte de tritonul diabolic sau nu (de fapt, nu mă pricep deloc la muzică). Dacă Dumnezeu face totuşi abstracţie de ingredientele structurale ale sunetului, are destule motive să fie încîntat de modul în care proiectul-mamut despre care discutăm aici (patru ore de muzică, pe trei CD-uri şi un DVD) împarte *Lumină*, începînd chiar din titlul ce îl recomandă drept coloană sonoră a sărbătorii pascale – cel puţin la un nivel superficial, căci metafora titlului acoperă multiple straturi semantice, de la nivel personal pînă la nivel macrocosmic. Deşi rostul de a fi al rockului ca gen a fost acela de a disputa autoritatea, Ilie Stepan se foloseşte de el pentru omagierea autorităţii. Ilie Stepan nu e născut ieri, alaltăieri, ci undeva în afara timpului. În anii '70, a cîntat cu pionierii progressive ai Timişoarei, Progresiv TM, apoi cu folkiştii-rockeri Pro Musica (care aveau să ofere şi un imn al Revoluţiei din '89). România n-a fost şi nu e nici acum pregătită pentru muzica lui Ilie Stepan. Nu ştiu dacă va fi vreodată – timpul rockului progresiv orchestral (în sensul real al termenului, nu al paradelor de modă numite în vremurile astea rock simfonic) nu prea pare să se fi intersectat cu istoria noastră, iar la nivel internaţional a cam trecut. Trupele care s-au aventurat în proiecte de această anvergură, în ultimul deceniu, se numără pe o mînă – Ayreon, The Protomen şi Devin Townsend îmi vin în minte, însă *Lumina* le depăşeşte ca întindere şi eterogenitate stilistică, încorporînd secţiuni semnificative de folk, folclor pursînge, electro şi muzică ambientală. De la o piesă la alta, se trece de la chitara space rock la frunză, drîmbă, chiar la bici, prin beat-uri şi clape şaptezeciste, contribuţii ale unei liste de colaboratori mai lungă decît spaţiul alocat acestei rubrici. Prefer să nu pomenesc pe nici unul, decît doar pe cîţiva, şi să las articolul să graviteze în jurul posesorului viziunii: Ilie Stepan.

Publicul care va asculta acest material nu e suficient încît să justifice investiţia efortului şi a anilor consumaţi cu producerea sa. Albumul are relevanţă ca eveniment, e impresionant prin faptul că a avut loc; în schimb, muzica sa pare făcută pentru o Românie dintr-un univers paralel, în care Ilie Stepan probabil se mai teleportează din cînd în cînd. E o Românie a idealurilor înalte, împlinite prin sacrificiu personal, în care creştinismul e o manifestare hippie şi rockul progresiv e o coloană sonoră a meditaţiei transcendentale. Albumul facilitează cît de cît această teleportare, însă nu sînt convins că actuala configurare a creierelor noastre îi este propice.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

trei întrebări pentru

Ada CONDEESCU

„O oportunitate pentru un actor tînăr"

Ce relaţie aveţi cu Festivalul de film de la Berlin?

Sînt legată sufleteşte de Festivalul de la Berlin. Am fost acolo împreună cu oameni foarte dragi, echipa Strada Film, partenerii mei de platou, George şi Papan, Florin Şerban, şi am trăit împreună una dintre cele mai frumoase întîmplări ale vieţii mele. Totodată, acolo am învăţat foarte multe despre cum funcţionează industria cinematografică, care sînt cerinţele, cîtă muncă există şi cît devotament trebuie să ai ca să fii printre cei mai buni. Berlinul mi-a adus din start recunoaşterea internaţională, înaintea celei din ţară, şi a fost un pas important pentru cariera mea. Sînt un om norocos că am ajuns cu primul meu film, *Eu cînd vreau să fluier, fluier*, în fruntea unui festival de categorie A, pentru că acolo vezi cu adevărat mecanismul cinematografiei.

Cît de important este pentru o actriţă să fie selectată în programul Shooting Stars*?*

Îmi doresc să fie un moment decisiv pentru cursul vieţii mele profesionale. Sper să fie pasul pe care îl aştept cu răbdare de un timp, şi pentru care mă pregătesc. *Shooting Stars* este cea mai importantă oportunitate pentru un actor european tînăr să îşi înceapă cariera internaţională. E o şansă care te poate duce spre alte continente şi spre alte lumi.

Care sînt oportunităţile acestui program?

Îmi doresc să îmi găsesc un agent care să mă reprezinte în străinătate şi, în felul ăsta, să ajung la cît mai multe audiţii internaţionale. Apoi, ar fi o bucurie să mi se propună cîteva proiecte încă de la Berlin. Sper să rămîn în contact cu directorii de casting pe care o să-i întîlnesc acolo, şi să colaborez cît mai mult cu ei. Mă simt puternică şi pregătită pentru aceste trei zile intense, pline de adrenalină, ambiţie şi praf de stele.

***Ada Condeescu** este, în acest an, una dintre actorii europeni selecţionaţi în Programul „Shooting Stars", care va avea loc în cadrul Festivalului Internaţional de Film de la Berlin.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei GORZO

dilematograf

Note despre modernismul întîrziat al lui Béla Tarr (II)

Neorealismul italian dintre 1945 şi 1955 (încadrare aproximativă) a jucat un rol crucial în tranziţia cinema-ului european ambiţios de la clasicism către forme moderniste şi, în cursul deceniilor care au trecut de atunci, mişcarea asta de tranziţie s-a repetat la nivelul nu puţinelor curente naţionale şi cariere individuale – destui autori, inclusiv din zilele noastre (Cristi Puiu e un exemplu la îndemînă), începînd ca neo-neorealişti *(Moartea domnului Lăzărescu)*, pentru ca, după un timp, interogaţiile lor privind „natura" realului şi dilemele aferente reprezentării acestuia să-i conducă în plină (şi iluminantă) obscuritate modernistă *(Aurora)*. Béla Tarr nu e o excepţie. La sfîrşitul anilor '70, era afiliat aşa-numitei „Şcoli de la Budapesta", care şi-a cîştigat un modest renume festivalier prin realismul ei social. Filmele lui de-atunci – ficţiuni modelate în formele *direct cinema*-ului documentar – prezintă asemănări instructive cu filmele din linia a doua ale Noului Realism adus în cinematografia română de Puiu. (John Cassavetes, dat frecvent ca reper în exegezele acestei prime perioade din cariera lui Tarr, este şi unul dintre reperele declarate ale lui Puiu.) Chiar şi după ce-a rupt-o cu realismul social (pe la jumătatea anilor '80), Tarr a rămas fidel cîtorva idei profund neorealiste – nicăieri mai fidel decît în ultima sa capodoperă, *Calul din Torino* (recent adusă la MŢR de către Asociaţia Culturală Macondo), un film construit din blocuri grele de spaţiu-timp continuu (David Bordwell a numărat numai 37 de cadre în două ore şi jumătate), în care un bărbat şi o femeie (fiica lui) nu fac altceva decît să trebăluiască prin cocioaba lor (şi prin jurul ei), să mănînce şi să se uite pe fereastră, ca într-o aplicare la literă a „evangheliei" după Cesare Zavattini. Abaterea de la litera evangheliei neorealiste este însă una flagrantă: cocioaba celor doi e pierdută în pustă, departe de orice structură socială; şi, cum convieţuirea lor se desfăşoară la un nivel de civilizaţie sărit doar cu o treaptă sau două deasupra elementarităţii absolute (hrană, somn, muncă fizică, privit pe fereastră, comunicare verbală minimă), ea poate fi plasată la fel de bine într-un timp biblic sau într-o fundătură est-europeană din zilele noastre. (Un prolog narat peste un ecran negru, de o voce din *off*, ne încurajează, totuşi, s-o încadrăm la sfîrşitul secolului al XIX-lea, şi să-l identificăm pe bărbat cu vizitiul, a cărui cruzime faţă de calul său l-ar fi împins pe Nietzsche în nebunie. Pe de altă parte, vizitiul din legenda respectivă ar fi trebuit să fie italian, pe cînd cel de-aici vorbeşte ungureşte.) Alura biblică e cu atît mai pronunţată cu cît, de-a lungul celor şase zile pe care le acoperă evenimentele filmului, se acumulează o serie de semne ale sfîrşitului lumii. Pe scurt, ca în toate filmele pe care le-a făcut din 1988 încoace, Tarr şi-a plasat personajele într-o variantă personală a „Zonei" tarkovskiene. Focalizarea neo-neorealistă pe timpii grei – sau „morţi", sau non-dramatici – ai robotelii şi ai vegetării cotidiene, se împleteşte, deci, cu reconstruirea neoexpresionistă a realităţii – căci ce altceva e „Zona" lui Tarr, sau a lui Tarkovski, dacă nu proiecţia vizibilă a unei idei, a unei anumite înţelegeri a experienţei-umane-în-general? (Acesta e motivul pentru care lui Tarr nu i-a mai ajuns realismul social: acesta din urmă îl împiedica să generalizeze, să universalizeze la fel ca Tarkovski.)

Diferenţa e că, deşi plină de semne şi de minuni, „Zona" lui Tarr n-a fost prevăzută de creatorul ei cu nici o deschidere spre mîntuire. Indeterminarea socio-istorică a alternanţei de trudă şi prostraţie la care se reduce aici viaţa, nu neagă doar ideea de progres, ci şi pe cea de transcendenţă. Repetate zi de zi, corvezile celor doi ajung să semene a ritualuri, dar sînt ritualuri absurdiste, anti-metafizice – celebrări sardonice ale limitelor iniţiativei umane, ale neputinţei sale de a se distinge cu adevărat de procesele brute ale unei naturi fără de Creator. Ar fi interesantă şi o comparaţie cu spectacolele de coregrafie cinematografică realizate în anii '60-'70 de compatriotul lui Tarr, Miklós Jancsó (şi compuse din cadre la fel de lungi), care aveau şi ele o componentă ritualică. Ritualurile marxistului Jancsó puneau totuşi în scenă o metafizică – deşi una foarte diferită de a lui Tarkovski, cu Legile Istoriei ţinînd locul Dumnezeului creştin al acestuia. Pe cînd materialismul lui Tarr e unul cît se poate de literal. Austere pe de-o parte, filmele lui sînt, pe de altă parte, extrem de desfătătoare pentru simţuri: alb-negrul lui conferă o pregnanţă cvasi-tactilă texturii unei veste de lînă, a unui zid scorojit sau a unei mese de lemn, în timp ce designul lui de sunet face vîntul să cînte în timp ce smulge lumea din temelii. Reversul acestei desfătări este că, după cum ne repetă tot filmele lui, de alta nu vom avea parte pe lumea asta – şi nici pe cealaltă, care nu există. În cuvintele compatriotului, ex-colaboratorului şi exegetului lui Tarr, András Bálint Kovács, „domeniul de dincolo de simţuri e domeniul *wishful thinking*-ului" şi, în lumea lui Tarr, credinţa în existenţa lui „nu e decît dovada finală a vulnerabilităţii umane".

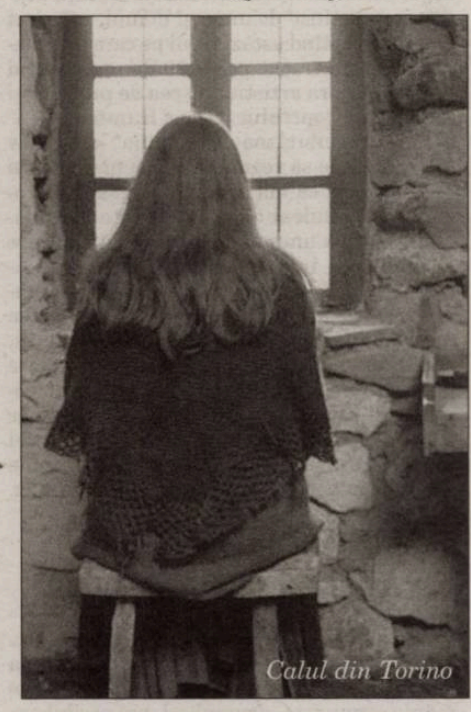

Calul din Torino

Antoaneta TĂNĂSESCU

Reţeta Amintirilor

Mă despart – e poate mai mult o formă de trufie, de grabă, de spaimă în faţa neînţelesurilor, decît o opinie întemeiată, decît o formă de credinţă – mă despart de premisa susţinută în deschiderea cărţii *Intelectuali la cratiţă. Amintiri culinare şi 50 de reţete* (Humanitas, 2012). Volumul semnat de Ioana Pârvulescu recunoaşte a fi alcătuit în jurul a două direcţii principale distincte, oarecare, de sine stătătoare: „o originală carte de bucate" şi un „sos al amintirilor", calificat de autoare drept „umplutura". Numai că lectura demonstrează contrariul acestei teze/premise/concluzii.

În primul rînd, cele două „domenii" nu se află într-o relaţie de juxtapunere, alăturare, enumerare, ci ascultă de metronomul tehnicii poetice, precum cel identificat de Hugo Friedrich în analiza poeziei moderne drept tehnica inserţiei: „ele se întrepătrund în aşa fel încît unul pare inserat în celălalt, orice delimitare normală a lucrurilor fiind suspendată." Căci ce ar fi *non plus* în afara amintirilor Ioanei Pârvulescu (în familia căreia desertul purta numele de „nomplus", în timp ce bunica, mama şi cu mine, evident, îl cunoaştem drept „guriţe", apelativ şi afectuos şi derizoriu). De asemenea, ce ar fi cozonacul, neînsoţit de glasul subţirel al Monicăi Pillat, pentru care pregătirile de Crăciun au fost şi au rămas o taină: „în apropierea Crăciunurilor din copilărie, casa începea să se umple de taină. Bunica mă ruga să merg în vîrful picioarelor şi să vorbesc în şoaptă, pentru că zgomotul putea speria aluatul pe care ea îl închinase şi îl pusese la crescut într-un lighean acoperit cu un şervet gros şi aşezat pe taburet lîngă sobă." Reţeta face parte dintr-un gînd, şi ideea că paginile evocînd geneza, justificarea, explicaţia acesteia ar fi o „umplutură" – deci ar solicita răsfoire grăbită – este o pistă falsă. Într-un cuvînt, sînt reţetele libere de „umplutura" din care fac parte şi o duc mai departe? Evident, nu.

E momentul să spun aici, mai tranşant şi explicit: *Intelectuali...* sună şi consună gîndurilor mele, mai ales prin secţiunile lor de „umplutură". Fac parte (biologic şi nu numai) din lumea celor 50 de autori, am avut, ca şi domniile lor, mîncăruri (o, numeroase!) care „miroseau a dor de bunici", iar duminica dimineaţă, untul alb (alb pentru că era făcut din lapte de bivoliţă) ne era adus de blînda Maria, ce-şi scrijelea venirile pe cantul uşii de la intrare. Mult timp după dispariţia ei, am păstrat acele linii ca pe o dovadă şi a existenţei noastre. Copilăria şi adolescenţa mi-au fost marcate, ca ale multora dintre autorii din sumar, de dropsurile de la Capşa, de îngheţata de cafea albă de la Nestor, cu-

4 andive, 4 felii de jabon, 40 gr. făină.

lori şi gusturi niciodată regăsite mai tîrziu, nici în Bucureştiul modern, nici în alte oraşe ale lumii. La fel cu interdicţiile recunoscute/trăite de autorii din carte, şi destinul meu a fost stăpînit de interdicţia de a mînca ceva în public (stradă, tramvai, bibliotecă ş.a.m.d.), aşa încît extraordinarul parizer de demult, cu preţul său invizibil – care avea, totuşi, pe lîngă multele lui calităţi, recunoscute de nu puţini intelectuali, defectul de a nu fi fost preparat de o mînă de mamă, mătuşă, bunică, adică „în casă" – parizerul era, deci, expulzat în lift pentru a se consuma urcînd/coborînd de la parter la etajul cinci al imobilului. Confirm mărturisirile celor care semnează în *Intelectuali...* cu privire la misterul rămas viu pînă în zilele noastre ale indicaţiilor din ochi, la mînă, cît cuprinde, cît se cere, de asemenea ascult acum, ca şi ei, cei de atunci, sfatul de a cumpăra roşii de ţăran şi nu de magazin/aprozar (azi supermarket), de a mînca ciuperci reale, şi nu de cutie, pe scurt, dispreţuiesc înlocuitorii şi continuu să nu înţeleg, nici literal, nici în alt mod decît metaforic, formula lapte de pasăre sau lapte zburat. Cred total în reţetele melodioase de tipul cuartet: 4 andive, 4 felii de jabon, 40 gr. făină, 40 gr unt; am încă amintirea cozilor din magazine şi a chiriaşilor implantaţi în case (de tipul: tov. Iepure şi ai lui), privesc printr-un binoclu întors nunta reală, dar parcă decupată din *Scrinul negru*, în care „Racoviţeşti şi Sturzeşti evoluează încălţaţi în sandale, purtînd cămăşi colorate, cu mîneci scurte, parcă nepăsători faţă de ce li se întîmplă. Şi nu era numai fosta protipendadă, erau şi oameni de tot felul, bine crescuţi şi bine şcoliţi în anii de dinainte de război." Asemenea unui coautor din *Intelectuali...*, şi eu am avut bursă de merit (50 de lei), iar din prima i-am cumpărat mamei 100 gr de icre de Manciuria (6 lei la magazinul Unic), şi tatei o sticluţă de lavandă Yardley (45 lei în magazinul plasat de toţi cu familiaritate la Coada lui Mihai Viteazu')...

Iată că amintirile culinare/culturale nu se sting uşor. Am citit *Intelectuali...* ca pe un desfăşurător nostalgic, dar plin de culoare al acestor amintiri (în care mă regăsesc, de altfel) şi, din punctul meu de vedere, ele au împins reţetele spre planul doi. Şi dacă tot am deschis vorba, de la *Intelectuali...* se poate ajunge uşor, prin ricoşeu, la prima carte de bucate, tipărită în 1841 la Iaşi, „cu cheltuiala şi îngrijirea unei societăţi de iubitori de înaintarea şi strălucirea neamului românesc." Este vorba despre *200 de Reţete cercate de bucate, prăjituri şi alte trebi gospodăreşti*, carte semnată/tradusă/compilată de M. Kogalniceanu şi C. Negruzzi (3 ediţii: 1841, 1842, 1846, total 3000 de exemplare) cu soluţiile ei de neatins: „iei omătul dela trei albuşuri de ouă, pui zahăr cît trag trei ouă..." (Alt fel de scoarţă.) La fel, reţeta Babelor – babe fără lapte, babe opărite, tare bune, din care reproducem doar primele 6 rînduri: „iei 300 gramuri măsurate cu litra şi îndesată, o opăreşti cu doa litre şi jumătate lapte clocotit şi o freci cu polonicul pînă se mai răcoreşte. Apoi pui într-o oală 12 ouă întregi şi 27 gălbănuşuri, le baţi pînă se fac spume şi le strecori."

Poftă bună!

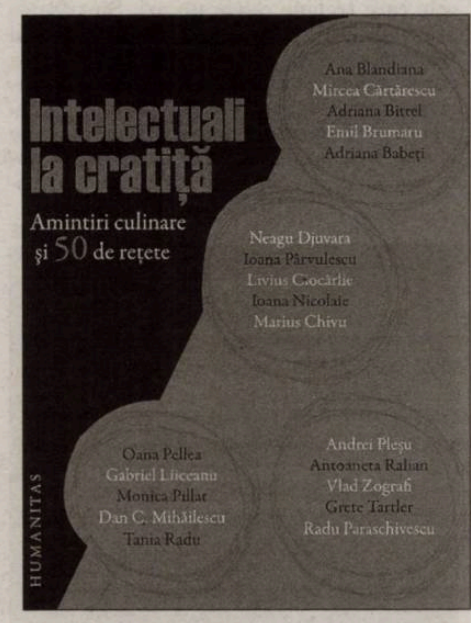

***Antoaneta Tănăsescu** este prof. univ. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Andrei ŞERBAN

„Avem nevoie de altă hrană“

Doamnă Rector,

Doamnă Preşedinte al Senatului, Membri ai Senatului, Membri ai comunităţii academice, distinse doamne şi domni, mă simt onorat acceptînd astăzi titlul pe care mi-l oferiţi. Deşi au trecut peste 20 de ani de cînd împart cariera artistică cu cea de profesor şi director al Centrului „Oscar Hammerstein“ de la Universitatea „Columbia“ din New York, trebuie să recunosc că cel mai adesea am impresia că mă aflu mai degrabă în poziţia unui student dornic să înveţe încă, decît în aceea a unui magister care ştie şi care trebuie să îi înveţe pe alţii. Decernarea acestui înalt titlu mă face să bănuiesc că dumneavoastră aţi văzut totuşi în activitatea mea manifestarea unei anumite autorităţi, căreia aţi hotărît să îi daţi o recunoaştere prestigioasă, care mă obligă. Mă simt copleşit, şi în acelaşi timp curios să descopăr cum se va descurca orgoliul meu pus astfel la încercare, mai ales că roba aceasta tinde să umfle în pene, în mod periculos, vanitatea.

A fi în serviciul unei surse de energie necunoscute nouă

Toată viaţa mi-a plăcut să călătoresc. Pot spune că voiajul reprezintă prima mea profesiune. Tînăr fiind, în România comunistă, drumul cel mai posibil era în imaginaţie, şi de aceea am ales teatrul, unde puteam călători fără paşaport, traversînd zone geografice mentale şi afective, liber de constrîngeri, în căutarea unei autorităţi care să-mi servească drept călăuză. Astfel, am început să-mi dezvolt o bază, fundaţia unei posibile evoluţii ulterioare. Mă simt privilegiat să lucrez în două domenii care se acordă perfect – teatrul şi opera, pe de-o parte, şi şcoala, pe de alta –, ele fiind cele care trebuie celebrate azi. Sînt foarte ataşat de ideea de şcoală, înţeleasă în sensul tradiţiei vechi, ce avea ca scop transmiterea cunoaşterii profunde prin intermediul experienţei. Şcoala, separată de viaţă, de experienţă, ar fi părut un nonsens, o pierdere de vreme. În timpurile îndepărtate, funcţia şcolii era de a se ocupa de dezvoltarea armonioasă a elevului, pregătindu-l pentru a fi în viaţă un om evoluat, în care toate aspectele fiinţei sale colaborează fericit. Teatrul nu-şi propunea nici el altceva şi apela tot la experienţă.

Înainte de orice teorie, ceea ce conta era efectul acţiunii, dialogul direct, impresiile, senzaţiile, gîndurile trăite împreună de către toţi. Amfiteatrul grec vibra de rezonanţa cuvîntului şi a muzicii reunite. Îmi imaginez acum vechi actori, vechii adevăraţi actori, ca fiind în serviciul unei surse de energie necunoscute nouă, care se manifesta în spectacol atunci cînd organismul uman era deschis spre cosmos – actorul antic jucînd în aer liber, cu cerul şi stelele ca decor, participînd astfel – nu doar asistînd – la drama umană. Un actor trebuia să întrupeze pe scenă potenţialul armonios care există în fiecare dintre noi, dar care rar este actualizat în viaţa curentă.

Scena – fie ea teatrul sau opera – nu poate fi un scop în sine.

Teatrul: să ne ajute să învăţăm să trăim

Prin comparaţie, mă întreb adesea dacă ceea ce numim teatru în lumea occidentală de azi îşi mai merită numele. Cred că am uitat că teatrul poate să ne ajute pe noi, ca indivizi şi ca societate, să înţelegem mai mult despre propria noastră umanitate. Scena – fie ea teatrul sau opera – nu poate fi un scop în sine. Face parte din viaţă, ar trebui să ne ajute să învăţăm să trăim. Dar în timpurile noastre, au intervenit tot felul de factori paraziţi, de la presiunea comercială, economică şi politică asupra artei, pînă la gustul vulgar, trivial, pentru divertismentul frivol ce ne coboară foarte jos pe scara valorii. Poate că, în zilele mediocre, confuze şi agitate, pe care le trăim acum, teatrul e în pericol să fie oglinda tristă şi săracă a unei societăţi care se scufundă. Deci, mai mult ca oricînd, şcoala ar trebui să ne reamintească aspiraţiile care ne-au condus paşii spre artă, cu intenţia să căutăm cheia care va deschide calea spre o altă viziune a unor contacte naturale, libere de clişee, pentru a regăsi puritatea, a ne debarasa de blocaje, de preconcepţiile care s-au adunat în timp.

Constantin Stanislavski spunea că, din cinci în cinci ani, la orice vîrstă, ar trebui să ne oprim ca să ne reîntoarcem la şcoală. Şi el era ascultat de toţi actorii Teatrului de Artă, chiar de cei mai în vîrstă, de cei consacraţi care, renunţînd temporar să joace, se retrăgeau în ateliere, ca să-şi cureţe şi să-şi reacordeze instrumentul: trupul şi vocea. Asta se întîmpla în 1920. Acum, după aproape 100 de ani, această exigenţă e în majoritatea cazurilor uitată sau pusă la index. Fără nici o bază profesională, fără structură, fără efort, inerţi şi pasivi, vrem să devenim – vorba lui Andy Warhol – „celebri pentru 15 minute“.

Nu uita să-i dai calului ovăz

Peter Brook ne-a povestit, în timp ce lucram cu el, o anecdotă despre un ţăran care, după ce s-a cherchelit foarte tare într-o duminică seară, luni a uitat să-i dea calului ovăz. Totuşi, animalul a lucrat toată ziua cu folos. Marţi – se gîndeşte econom ţăranul – ce-o să fie dacă uit să-i dau hrana şi astăzi? Calul a continuat să-şi facă datoria şi a muncit cu spor, chiar flămînd. Miercuri şi joi, şi-a zis şmecher ţăranul, ar face o economie bună dacă tot nu i-ar da ovăz, neînţelegînd că sărmanul animal voia să-i arate ce bun şi supus e el stăpînului, în speranţa că va fi apreciat şi hrănit cum se cuvine. Dar, în loc să se poarte frumos cu el, ţăranul, văzînd că treaba se face şi fără mîncare, vineri nu s-a mai gîndit să-l hrănească. Experimentul părea o reuşită. Sîmbătă, calul a căzut mort. Tîlcul anecdotei se referă la noi toţi.

Floarea tinereţii

Zeami, în cartea sa despre tradiţia secretă a teatrului Nô japonez, vorbeşte despre floarea vie, în care descrie cum să menţii constant în timp calitatea, cum să ai grijă să-ţi cultivi talentul ca să nu se ofilească prospeţimea florii. În această carte, scrisă acum 700 de ani, pe care o consider cea mai importantă dintre cărţile despre teatru scrise vreodată, sînt descrise în detaliu etapele pe care trebuie să le urmeze în cursul vieţii un actor, ca să nu piardă această floare a tinereţii. Un copil devenit adolescent are o graţie naturală. Nu trebuie să facă un efort ca să o menţină. Ca să nu dispară însă, după o anumită vîrstă, el trebuie să urmeze o evoluţie dificilă, căci atunci floarea se pierde.

Cuvîntul e reverberant, în deplinul respect al protocolului. A fost rostit cu prilejul decernării titlului Doctor Honoris Causa al Universităţii „George Enescu“ din Iaşi, vineri, 26 octombrie 2012, într-un moment covîrşit de derizorii furtuni electorale. Te poţi întreba dacă, prefaţîndu-l, nu ştirbeşti autenticitatea verbului. Nu e discursul unui magister care-şi relatează retrospectiv traiectoria, luată drept model. Nici năzdrăvănii expuse cu masca seriosului, în tonul manierist, de reverenţă publică şi aplauze de efect calculat. Andrei Şerban posedă arta de a vorbi pe cît de firesc, pe atît de surprinzător, pentru că desfide circumstanţe şi locuţiuni aleatorii. Mărturie a normalităţii. Normalitate, altfel, căzută în paradox. Precum viaţa, teatrul îşi pierde substanţa sub presiunea comercialului, anexe ale nefiinţării, susţinute de gustul comun. „Cealaltă hrană“ implică rezistenţă, luciditate, neprecupeţită dăruire. Opera artistului şi a pedagogului revenit din State, cînd te-ai aştepta mai puţin, a fost astfel recunoscută. „Acest titlu înseamnă foarte mult pentru mine, faptul că Enescu a fost primul care a primit Doctor Honoris Causa aici, şi de la el pînă la Holender, Andrei Pleşu şi mulţi alţii, mă obligă să continui să lucrez, să caut“, declara Andrei Şerban unui canal TV. Textul încredinţat revistei *Dilema veche* vorbeşte de la sine.

Valentin DUMITRESCU

PUBLICITATE

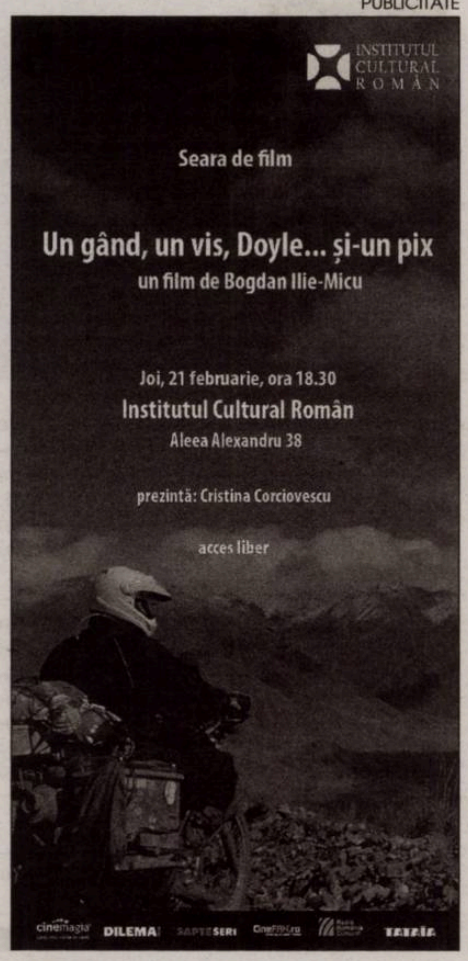

de uşor dacă nu e întreţinută, ofilindu-se din lipsă de oxigen. Aici e cheia. Pentru că prea uşor credem că floarea – talentul – este un cadou meritat, pentru care nu trebuie să plătim în nici un fel, nu trebuie să facem nici un efort.

Osmoza între trup şi esenţă

Titlul cărţii lui Stanislavski – *Munca actorului cu sine însuşi* – spune clar despre ce este vorba. Numai că puţini fac mai mult decît să citească titlul. Cei care evoluează cu adevărat, lucrînd constant cu ei înşişi, au şansa să menţină vie şi intactă floarea tinereţii – cum a spus Grotowski – „numai atunci cînd are loc osmoza între trup şi esenţă. Cînd eşti tînăr, să fii organic este fundamental. Dar să rămîi la nivelul trupului înseamnă să te dezintegrezi odată cu trupul, să mori odată cu el." Deci, trebuie descoperit altceva ca să menţii proaspătă floarea tinereţii. De unde nevoia de a te întoarce periodic la şcoală, de a reînvăţa, de a reîncepe, de a uita tot ce-ai ştiut, tot ce nu ai nevoie.

A-i învăţa pe alţii ce nici eu nu ştiu

Cînd Columbia University mi-a propus să preiau direcţia şcolii sale de teatru, nu visasem niciodată să fiu profesor. Dimpotrivă, ideea de a-i învăţa pe alţii ceea ce nici eu nu ştiu continuă şi astăzi să mi se pară derutantă, în special în profesiunea noastră, atît de greu de definit, în care orice metodă e valabilă atîta timp cît duce la o descoperire, şi moare îndată ce descoperirea a fost făcută. Cum să fiu profesor al unui subiect, „viaţa", pe care eu însumi nu ajung să-l înţeleg pe deplin? E ca şi cum aş oferi promisiunea unei diplome cu titlul „Misterul teatrului". Dacă teatrul e un mister, ca şi viaţa, în ce fel poate fi el studiat? Cum se poate studia un mister? Cel care trebuie să-l ajute pe student e el însuşi în căutare, e el însuşi nesigur în faţa unui material vast, care îşi schimbă în permanenţă limitele şi consistenţa. Deci, cel care trebuie întîi să fie educat e educatorul însuşi.

„Să prinzi clipa"

În teatru, fiecare moment este *acum*. Nu *a fost* şi nici nu *va fi*. Dacă teatrul nu e mort, fiecare clipă este trăită. Totul este în prezent. Odată ce am trecut la o altă scenă, cea dinainte pare să fi dispărut ca şi cum n-ar fi fost. Dar dacă prin repetiţie am putea să ne reamintim acel moment, iarăşi am retrăi acea scenă şi astfel am deveni conştienţi. O repetiţie conştientă înseamnă retrăirea unui moment de eternitate. Cum se spune – „să prinzi clipa". Momentul în sine face parte din existenţa obişnuită cu tot ceea ce o înconjoară: gînduri, emoţii, cuvinte, fapte, senzaţii; dar ele sînt retrăite, reexprimate, aşa cum

au fost trăite de alţii cu mii de ani în urmă: clipa eternă, oprită ca o fotografie, un stopcadru în timp. De aceea spunem că în şcoală, ca şi în teatru, ceea ce ne hrăneşte este memoria depusă în fiinţa noastră, nu informaţia acumulată în sertarele minţii.

De cîte ori găsesc un răspuns, o nouă întrebare apare

Cunoaşterea se dobîndeşte prin experienţă, se trăieşte prin fiinţă, în timp ce cunoştinţele neverificate se şterg din memorie. Capacitatea de a ne întreba este foarte vie în copilărie, dar e curînd reprimată şi chiar suprimată de nevoia socială de a ne răspunde. Şcoala şi teatrul ar trebui să fie locul în care întrebările sînt stimulate, dar, din păcate, de multe ori circumstanţele ne presează doar la răspunsuri. Pentru mine, personal, de cîte ori găsesc un răspuns, o nouă întrebare apare. La o premieră, fie în teatru sau în operă, chiar dacă lumea ovaţionează şi chiar dacă criticile sînt laudative, ceva rămîne neterminat.

Personal, rămîn cu impresia că nu am realizat tot ceea ce aveam de spus şi mă întreb dacă nu cumva ceea ce era cel mai bun în mine a rămas neexprimat. Întrebările sînt cele care m-au ajutat să evoluez. Şi ce minunat este cînd descoperim că viaţa ne obligă să rămînem deschişi în faţa marilor întrebări: „De ce sîntem aici?", „De unde venim?", „Unde ne ducem?" Cu toţii sîntem curioşi să aflăm, de exemplu, cînd moare cineva în familie sau un prieten, unde s-a dus. Sau, la naşterea unui copil, ne întrebăm de unde vine: „Unde era înainte de a fi printre noi?", „Care e sensul acestui rapid du-te-vino?"

Confruntaţi cu această scurtă trecere, ca să nu cădem în amărăciune sau cinism, cînd răspunsul nu e evident şi se lasă aşteptat, ca să păstrăm floarea vie – în teatru, cel puţin – trebuie să rămînem deschişi, curioşi în faţa unei experienţe care pare să indice o existenţă, *alta*, un ecou al unei alte prezenţe, al unei alte realităţi.

Avem nevoie de o altă hrană

Dedesubtul faţadei turbulente, pline de confuzie, de neclaritate, în care aparent nu înţelegem nimic, trăieşte altceva. Cum spunea extraordinar Mircea Eliade, descriind rădăcinile culturii paleolitice: „E greu să ne imaginăm cum ar putea funcţiona mintea fără să avem convingerea că există ceva ireductibil real în lume, şi imposibil să ne imaginăm cum ar putea să apară conştiinţa dacă impulsurile şi experienţele umane nu ar avea un înţeles, un sens. Conştiinţa unei lumi reale e intim legată de descoperirea sacrului." Pe scurt, sacrul e un element ce face parte din conştiinţă, este în noi toţi, în fiecare din noi. Dragostea şi ura, frica, bucuria şi disperarea, marile teme ale naşterii şi morţii, ale misterului conştiinţei – teme eterne, vechi ca şi lumea –, ele sînt irezolvabile. Ele rămîn misterioase, dar într-un sens pozitiv; cînd sînt atinse de vibraţia muzicii, provoacă o energie bună, o energie care dă impuls vieţii, ceva ce nu este rezolvat, care nu predică o concluzie, dar ne dă curaj să continuăm să căutăm. Pe scenă, cel puţin, aceasta este marea şansă. Drumul mult mai dificil şi imprevizibil al căutării invizibilului. Şansă şi hrană. Avem nevoie, ca să trăim, de aer, de mîncare, dar, în acelaşi timp, avem nevoie de o altă hrană.

Vă mulţumesc.

Dacă teatrul e un mister, ca şi viaţa, în ce fel poate fi el studiat?

Discurs rostit cu ocazia primirii titlului de Doctor Honoris Causa la Universitatea de Arte „George Enescu" din Iaşi, 2012

Andrei Şerban s-a născut la 21 iunie 1943, în Bucureşti. A absolvit în anul 1968 IATC Bucureşti, secţia Regie la clasa lui Radu Penciulescu. Debutul şi l-a făcut la Piatra Neamţ, la Teatrul Tineretului şi s-a reîntors la Bucureşti, remarcîndu-se cu montarea spectacolului *Iuliu Cezar* de Shakespeare, la Teatrul Bulandra. La Teatrul Nottara a montat piesa *Omul care s-a transformat în cîine*, după Osvaldo Dragun, un spectacol revoluţionar, fiind pentru prima dată cînd s-a jucat pe scena românească complet fără decor. Au urmat apoi turnee la Zagreb şi la Wroclaw, unde s-a întîlnit cu polonezul Jerzy Grotowski, unul dintre cei mai mari regizori şi teoreticieni ai secolului XX. În anul 1969, Andrei Şerban a plecat la New York unde avea să înceapă o spectaculoasă carieră. În 1971, a montat *Medeea* la La MaMa, E.T.C., un club de teatru experimental din New York. Trei ani mai tîrziu, a regizat *Trilogia greacă* care a avut premiera tot la La MaMa. În 1977, *Livada cu vişini*, de pe scena Lincon Center for the Performing Arts, cu Irene Worth în rolul Ranevskaya şi cu Meryl Streep – Dunyasha, a fost nominalizată la Tony Award. Ca regizor, Andrei Şerban a lucrat la Circle in the Square Theatre, Yale Repertory Theatre, Metropolitan Opera şi la alte teatre şi opere prestigioase din Seattle, Los Angeles, Paris, Viena, Bologna, Helsinki şi Tokio. Între anii 1990 şi 1993 a fost directorul Teatrului Naţional din Bucureşti. În 2006, a montat *Purificare* de Sarah Kane la Teatrul Naţional din Cluj. Alte spectacole relativ recente au fost *Lucia de Lammermoor*, la Opera Bastille din Paris, şi *Hamlet* cu Live Schreiber în rolul titular, la Public Theater din New York.

Andrei Şerban a predat la universităţi precum Yale, Harvard, University of California, Paris Conservatoire d'Art Dramatique. Din 1992 este şeful Departamentului de Actorie de la Columbia University. În 2006, a publicat *O biografie*, la Editura Polirom.

Surse:
wikipedia, famousway.ro.

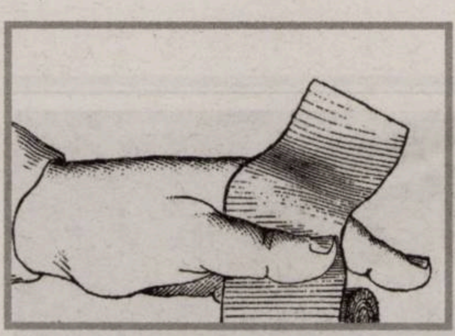

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Cum a intrat România în campanie fără să știe

Campania online prin care publicația *Gândul* a răspuns intențiilor britanicilor de a descuraja plecarea românilor la muncă în UK începînd cu 2014, cînd se ridică restricțiile referitoare la piața muncii, a avut un succes la care Carpathian Garden-ul oficial n-ar fi putut nici măcar visa. E drept, dacă ne uităm mai atent, românii nici n-au prea avut la ce răspunde. Dar tocmai asta face interesantă întreaga poveste.

Cronologia este importantă, pentru ca să știm despre ce vorbim. Totul a pornit de la un articol din *The Guardian,* care relata despre intenția unor membri ai guvernului britanic de a lansa o campanie care să-i convingă pe potențialii imigranți să „stea la distanță“ de Marea Britanie, articol publicat pe 27 ianuarie. Două zile mai tîrziu, tot *The Guardian* imagina o glumă de Internet, invitîndu-și cititorii să scrie mesaje descurajante la adresa acelorași imigranți, și obținea vreo 17 vizuale eterogene. Gandul.info, care preluase articolul din 27 ianuarie, solicita pentru un răspuns cu aceeași monedă GMP, agenția lui Felix Tătaru, cel care l-a ajutat pe Traian Băsescu să devină președinte în 2004 cu celebrul Ardei. Așa a apărut seria de execuții „*Why Don't You Come Over?*“ („De ce nu veniți voi la noi?“), în care inițiatorii lăudau frumusețea romăncelor, prețul berii (sub al apei plate din UK) ș.a.m.d.

Minimaliste, dar conținînd mesaje amuzante și autoironice, într-o engleză bună, vizualele *Gândul*-GMP ajungeau, în zilele următoare, pe celebre canale media britanice – de la BBC, la Channel 4, *The Observer* sau *Huffington Post,* ediția UK. Tabloidul britanic *Daily Mirror* a trimis chiar un reporter în Centrul Vechi, ca să verifice la sursă mesajele *Gândul.* Patrick Hill s-a pozat prin cluburi cu fete care nu arată tocmai precum Kate Middleton – sau ca idealul nostru național de frumusețe – și a confirmat că berea românească e mai ieftină decît apa britanică. Reporterul britanic a conchis totuși că economia românească „n-arată deloc bine“ și că fetele din articol ar lua avionul către Londra oricînd li s-ar oferi ocazia.

Mesaje asemănătoare cu cele ale *Gândului,* dar mai apăsate, au început să apară și din Bulgaria, unde, probabil, publicațiile binecunoscute care au preluat răspunsul românesc se citesc de asemeni. Luni, cînd scriam aceste rînduri, *Gândul* încerca să continue campania cu o aplicație (lansată inițial pe Facebook, dar interzisă acolo) și editoriale.

Pînă aici, există un prim palier de comunicare pe care dumneavoastră, cititorii, cu siguranță că l-ați intuit: întreaga poveste a pornit de la un canal media privat, care a creat animație online. În primul rînd, vorbim de o campanie *Gândul* care promovează *Gândul* în România, și nu de o campanie pentru imaginea României în Marea Britanie. Succesul a fost, din acest punct de vedere, considerabil, iar pe Internet s-au găsit chiar voci care să presupună că în spatele întregii povești ar putea fi un alt brand, autohton, după logica ROM – pseudociocolata care a cîștigat premii cu „Românii sînt deștepți“. Remarcabil e însă faptul că schimbul de replici a căpătat indubitabil sensul altruist, de promovare a României și de orgoliu național, și încărcătura politică fără de care inițiatorii privați nu puteau beneficia de zîmbete apreciative. Printre altele, de întreaga poveste s-au agățat și Titus Corlățean, ministrul de Externe sau Cristian David, ministru delegat pentru Relația cu românii de pretutindeni. A început să apară la televizor, cu această ocazie, și ambasadorul României la Londra, Ion Jinga, cel care a avut în 2009 inepta idee de a trimite BBC o scrisoare de protest pentru modul cum s-a văzut țara noastră într-o minunată ediție *Top Gear.* Clarkson, Hammond și May, faimoșii prezentatori, își etalaseră atunci incorectitudinea politică într-o serie de glume amuzante, ca o pălărie „de țigan“ sau presupunerea că o șandrama de pe marginea drumului era o spînzurătoare. Dar, una peste alta, realizaseră o ediție admirativă la adresa României, numind Transfăgărășanul „cel mai grozav drum din lume“.

Înapoi în 2012, dinspre partea britanică, reacțiile oficiale neprovocate aproape că n-au existat.

Ca să vedem lucrurile în contextul corect, trebuie să ne întoarcem la originea lor. *The Guardian,* care a relatat despre intențiile de campanie guvernamentală britanică, este unul din cele mai bune ziare din lume, dar

Pentru străinii amatori de turism.

și o publicație de stînga, înclinată să critice guvernul conservator al lui David Cameron. Articolul inițial, de la sfîrșitul lui ianuarie, nu numai că nu pomenește despre vreun anunț oficial din Downing Street, dar nici nu citează nume sau alt gen de surse cărora să le atribuie informația. E posibil, cu adevărat, ca una din opțiunile luate în considerare de oficialii britanici să fie o campanie de descurajare a imigranților, dar, în ipoteza că guvernul britanic adoptă o atare strategie, n-o vom vedea în aplicare mai devreme de 2014, cînd restricțiile referitoare la munca românilor și a bulgarilor în UK vor fi ridicate.

Ceea ce există cu adevărat în mediile politice și opinia publică din Marea Britanie e doar un grad de îngrijorare legat de venirea românilor și a bulgarilor. Despre asta au vorbit public politicieni conservatori de felul lui Boris Johnson, primarul biciclist al Londrei. Dar strategia guvernamentală de imagine e, deocamdată, o înțepătură din *The Guardian.*

Îngrijorarea britanică e motivul pentru care inițiativa *Gândul* a făcut vîlvă în presa din UK. Politicienii români s-au raliat oportunist întregii povești, ceea ce ar putea stîrni o oarecare condescendență în partea britanică, dar în ultimă instanță e de bun augur, fiindcă fără *Gândul,* și Titus Corlățean, și Ion Jinga, și ceilalți ar fi avut cu siguranță alte treburi decît nenorociții de muncitori români. Cu alte cuvinte, o glumă privată s-a transformat destul de repede, și cu succes, într-o acțiune politică. Nu e însă vorba de orice fel de glumă.

Ca să ne dăm seama de ce lucrurile au funcționat, ajunge să ne gîndim la campania oficială de imagine a României, cea cu „*Explore the Carpathian Garden*“. Avem față în față o idee neconvingătoare, vagă și bombastică, cea oficială, și o succesiune de mesaje precise, glumețe și mai ales autoironice. În poveștile referitoare la femeile romănce, casa Prințului Charles sau prețul foarte mic al berii există o doză de modestie care „vinde“, mai ales pe Internet, mediu sceptic prin definiție. Campania *Gândul* vine din criza de identitate autohtonă și funcționează pe mecanismul *Witz*-ului freudian, adică propune umorul ca reacție de autoapărare. Dar, mai ales, propune locuri și situații reale, palpabile, pe care plebeul *Mirror* poate fi tentat, ulterior, să le testeze/verifice.

Nu este prima dată cînd o spun și nu este prima oară cînd se dovedește: un brand de țară poate fi construit mai curînd pornind de la percepții și conjuncturi deja existente, pe care le poate ameliora/fructifica, și nu de la *wishful thinking.* Pentru străinii amatori de turism, România poate însemna, în primul rînd, lucruri precum Centrul Vechi și Casa Poporului, și nu fantezii ecopsihanalizabile și triumfale, gen Grădina Carpaților sau regresia isterică a ansamblurilor de muzică populară. Iar contextele media de orice tip, de la filmele lui Mungiu la glumele de la *Gândul,* sînt un pariu infinit mai bun decît ideile triumfale, dar puerile.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

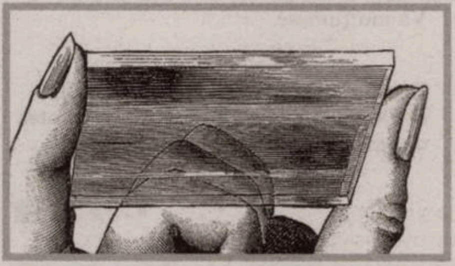

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Confortul poziției de lider

Clasamentul audiențelor acestui început de an nu ne oferă nici o surpriză. Conform măsurătorilor din luna ianuarie, în mediul urban conduce PRO TV, urmat de Antena 1, pe locul 3 se află Kanal D, iar pe 4 Antena 3. RTV a urcat pe locul 5, iar OTV, pe vremea cînd încă mai emitea, a căzut pe locul 30.

Siguranța poziției de lider a PRO TV, care nu poate fi doborît de eternul *challenger* Antena 1, îi conferă acestui post stabilitate, maturitate și-i permite să fie, pe alocuri, și o televiziune responsabilă. Asta spre deosebire de canalul România TV de exemplu, care, în disperarea de a urca în clasament, e dispus la orice compromis (moral sau legal, după cum am văzut la moartea lui Sergiu Nicolaescu). Semnificativ, în cazul postului lui Sebastian Ghiță, e că ascensiunea lui a coincis cu prăbușirea audiențelor OTV. Noul OTV este RTV, iar amatorii de senzaționalisme și mizerii – deloc puțini, după cum o demonstrează cifrele – au migrat înspre acesta din urmă.

Deși Antena 1 copiază orice mișcare a PRO TV, nu poate să detroneze televiziunea lui Adrian Sîrbu. Are PRO TV *Vocea României,* vine și Antena 1 cu o emisiune similară, *X Factor;* difuzează PRO TV un *cooking show, Master Chef,* postul lui Dan Voiculescu cumpără și el un format internațional, *TopChef*; are PRO-ul audiențe mari cu *Dansez pentru tine*, se trezește și Antena să facă emisiunea *România dansează*. Deși realitatea demonstrează că e o strategie greșită, oamenii lui Voiculescu se încăpățînează să meargă pe drumul acesta perdant, în care să fie în permanență cu un pas în urma televiziunii din Pache Protopopescu. Locul 2 le-a creat probabil un automatism: să copieze mișcările vedetei – care astfel dă tonul, creează moda. Sau poate că nu au imaginație. Așa stînd lucrurile, vor fi permanent în siajul PRO TV-ului. Sîmbăta trecută, emisiunea lor cu bucătari, *TopChef,* a avut marea finală. PRO TV nici nu s-a sinchisit. A difuzat un film pe care l-a mai dat de nu știu cîte ori, *Armă mortală 4* cu Mel Gibson, și i-a spulberat. La finala *TopChef* s-au uitat, în medie pe minut, 1,08 milioane de telespectatori la nivel național, iar la *Armă mortală 4,* 1,77 de milioane.

Să copieze mișcările vedetei.

Cum spuneam, poziția aceasta confortabilă și de nezdruncinat a PRO TV face ca televiziunea lui Adrian Sîrbu să nu recurgă la gesturi „disperate“, aducătoare de audiență și, în plus, să-și permită lucruri serioase, de calitate, și fără o prea mare priză la publicul larg. PRO TV este singura televiziune comercială care are o emisiune dedicată cărților – cea realizată de Dan C. Mihăilescu. De asemenea, *După 20 de ani* e un exemplu pentru cum ar trebui făcute talk-show-urile, cu chestiuni de interes public, abordate profesionist din punct de vedere jurnalistic. Iar emisiunea *România mea,* pe care nu obosesc să o laud, este un alt exemplu de responsabilitate, de jurnalism pus în slujba adevăratelor probleme ale țării.

În plus, PRO TV are avantajul că nu trebuie să facă jocurile unei anumite tabere politice, așa cum se întîmplă în cazul canalului deținut de Voiculescu. În mod sigur, nici televiziunea lui Adrian Sîrbu nu e curată ca lacrima, dar jocurile ei nu sînt atît de evidente. Și astfel cîștigă și la capitolul credibilitate.

E adevărat, brandul „PRO“, ajuns acum la maturitate, s-a dedat la destule minunății în tinerețe. A făcut lucruri care au infestat la vremea respectivă audiovizualul românesc, pentru că și pe atunci PRO TV dădea tonul la cîntec. Cei din Pache Protopopescu au inventat formatul *Știrilor de la ora cinci,* cu violuri și hăcuiri de pe tot cuprinsul țării, tot ei au adus pentru prima dată maneliști și „mame Omide“ în studiourile de televiziune, tot ei au sunat la ușa unei femei s-o anunțe în direct că soțul, pilot, i-a murit într-un accident aviatic. După o tinerețe petrecută inclusiv pe Centură, doamna a ajuns, iată, o persoană respectabilă, care și-a deschis și școală de bune maniere. Ceea ce, pînă la urmă, nu poate fi decît un lucru lăudabil.

Vlad ODOBESCU

Miracole pe strada H (II)

– nehotărîre în SUA: lecţii de supravieţuire sau lecţii de tragere? –

Ajah are azi un exerciţiu la şcoală: trebuie să alerge spre un colţ cît mai ferit al clasei, să-şi închidă imediat telefonul mobil, să-şi potrivească pauzele de respiraţie şi, mai ales, să nu mişte. În timpul ăsta, profesorul încuie uşa şi apoi priveşte peste bănci, pentru a fi sigur că toţi elevii sînt invizibili pentru un om care ar căuta o ţintă prin gemuleţul uşii. În tăcerea de azi, cîţiva paşi străini pe culoar ar fi la fel de înfricoşători ca o rafală de mitralieră.

Şcolile americane învaţă să reacţioneze la furia nejustificată, s-o includă pe lista calamităţilor clasice. Oameni în uniformă vin în faţa şirului de bănci şi recită seturi de instrucţiuni: în caz de cutremur, vă încolonaţi în spatele profesorului şi părăsiţi clădirea, fără a alerga pe scări; în cazul unei revărsări de furie, deveniţi invizibili. „E foarte trist că trebuie să exersăm ce trebuie făcut pentru a nu fi ucişi. (...) Mergem la şcoală ca să învăţăm, nu pentru a ne gîndi că am putea muri“, spune Ajah Brown (18 ani), o fată de culoare care învaţă la un liceu din Dorchester, Boston. Pentru ea, exerciţiul de azi n-a semănat deloc cu un joc de-a v-aţi ascunselea. Acum doi ani şi jumătate, fratele ei mai mare, Ivol, a fost ucis pe o stradă din Boston, victimă a unui acces de mînie aidoma celor care bîntuie, din cînd în cînd, pe culoarele şcolilor americane. La sfîrşitul anului trecut, un tînăr a pătruns înarmat în şcoala Sandy Hook din Newtown (Connecticut) şi a ucis 20 de copii şi 6 adulţi.

E greu să explici ce se întîmplă, mai ales unui copil de 7-8 ani. Pe o listă cu sfaturi realizată de Asociaţia Naţională a Psihologilor Şcolari (http://www.nasponline.org/) scrie că părintele sau profesorul trebuie să-l ia pe puşti deoparte şi să-i zică aşa: „Uneori, oamenii fac lucruri rele, pentru a-i răni pe ceilalţi. Pot să nu fie în stare să-şi gestioneze furia, sub influenţa drogurilor, a alcoolului, ori pentru că suferă de o boală psihică. Adulţii muncesc din greu pentru a-i ajuta pe aceşti oameni şi pentru a-i opri să nu le facă rău altora.“

Cîteva idei

Nu e însă o muncă în toată puterea cuvîntului. Mai bine spus, adulţii americani se ceartă pe subiectul ăsta, prin studiouri TV, pe holurile Congresului şi pe stradă. Propun întruna soluţii fanteziste şi soluţii de bun simţ, dar se hotărăsc greu. O idee ar fi să-l trimită pe profesor în poligon, să-i dea pe mînă un pistol şi să-l ţină acolo pînă reuşeşte să găurească un carton aşezat la distanţa potrivită, cît de la catedră pînă-n uşă, apoi din uşă în capătul holului. Să-şi ţină apoi orele cu arma la brîu. La modul ideal, un profesor ar trebui să ştie o grămadă de chestii interesante despre matematică, geografie sau istorie, şi ar trage impecabil.

O altă idee ar fi ca autorităţile să angajeze specialişti pentru treaba asta. Ofiţeri înarmaţi pentru fiecare şcoală – asta a cerut un reprezentant al National Riffle Association (NRA), cea mai influentă organizaţie a posesorilor de arme. Proiectul ar costa între 2 şi 3 miliarde de dolari pe an, după o estimare optimistă. La slujba de la Biserica adventistă Berea (Boston), dedicată unui băiat împuşcat la intersecţia străzilor Humboldt şi Homestead, un oficial al statului Massachusetts a vorbit despre nevoia de a mări taxele pentru a îmbunătăţi siguranţa din şcoli, însă n-a explicat şi cum ar urma să fie folosiţi banii.

Mai e, desigur, planul preşedintelui Barack Obama, care prevede – între altele – interzicerea armelor de asalt şi a celor cu încărcătoare de mare capacitate, controale mai stricte la vînzarea celorlalte tipuri de arme, precum şi bani pentru tratamente psihiatrice. Un sondaj realizat de ABC News şi Washington Post (http://abcnews.go.com/blogs/politics/2013/01/majority-sees-obamas-gun-control-plan-favorably/) arată că 53% dintre americani ar fi de acord cu asemenea măsuri. Un european se va mira, va zice că e o majoritate cam subţire pentru nişte măsuri moderate, mai ales într-un moment atît de încărcat emoţional. În SUA însă, al doilea amendament din Constituţie – cel care face referire la dreptul „de a păstra şi purta arme“, orice fel de arme – ar putea fi gravat cu literă de aur pe soclul Statuii Libertăţii. America a crescut cu arma la brîu, a învăţat să tragă de mică şi crede că, în general, o face cu cap.

Congresmenii republicani vor fi foarte greu de convins, chiar şi în condiţiile unei presiuni constante din partea electoratului. Sarah Flint, membră a organizaţiei Mothers for Justice and Equality din Boston, crede că mulţi politicieni se ascund în spatele celui de-al doilea amendament, că vorbesc despre „pericolul“ ca americanii să rămînă fără arme, ştiind bine că nu e cazul. Dacă proiectul lui Obama ar fi aplicat, ar dispărea din magazine doar mitralierele şi puştile ce folosesc gloanţe cît pumnul, spune ea: „O armă din aceea rupe un om în bucăţi, nu mai rămîne nimic. (...) Cei de la NRA sînt albi furioşi şi nu le pasă de noi, de faptul că ne pierdem copiii. Iar liderii politici nu vor să se ridice împotriva NRA. E vorba de donaţii: ei plătesc mii şi mii de dolari pentru lobby-işti care merg la Congres, şi-i fac [pe politicieni] să nu voteze pentru ţinerea acestor arme departe de mîinile celor bolnavi psihic şi ale criminalilor. La mijloc e Atotputernicul Dolar.“

Instructorul Mike Follo, în timpul unui antrenament

„Cineva trebuie să aibă o armă, nu?“

Nici cealaltă Americă nu tace. Pe 19 ianuarie, vreo 700 de posesori de arme s-au strîns în centrul Bostonului, pentru a rosti apăsat conţinutul celui de-al doilea amendament al Constituţiei SUA. Mike Follo (38 de ani), instructor de tragere la o şcoală din Shrewsbury (Massachusetts), a fost acolo. Cînd i-a venit rîndul la portavoce, a întrebat „Cine sîntem noi?“, iar mulţimea i-a răspuns „Americani.“ Apoi a întrebat „Ce vrem?“ şi de data asta a răspuns înaintea celorlalţi: „Libertate, nu?“ Mike Follo crede că înaintaşii s-ar întrista dacă ar vedea ce se întîmplă azi în America.

Reporter: *Cînd aţi folosit prima dată o armă?*

Mike Follo: Aveam 5 ani. La 12 ani, puteam să vînez. E mult mai sigur decît fotbalul american, decît fotbalul european sau gimnastica.

Cum rămîne însă cu cei care au probleme psihice şi pun mîna pe aşa ceva?

Nu poţi face nimic, asta-i problema. Orice lege ai adopta şi orice arme ai interzice, un om cu probleme psihice, care vrea cu tot dinadinsul să facă rău altora, va găsi o cale. Să ne gîndim la incidentul de la Sandy Hook (şcoala din Newtown, statul Connecticut – *n.r.*). Individul acela a încercat să cumpere o armă şi nu i s-a dat voie. Aşadar, sistemul a funcţionat, nu? A furat însă arma mamei sale.

În Europa, de exemplu, mama sa n-ar fi avut o armă.

Poate că-i adevărat, dar atunci ar fi căutat mai departe. Cineva trebuie să aibă, nu? *(rîde)*

Dumneavoastră cîte aveţi?

Singurul răspuns pe care-l pot da: am mai multe decît am nevoie, dar nu cîte aş vrea.

Cîţi oameni vin la şcoala dumneavoastră pentru a învăţa să tragă?

De fiecare dată cînd se întîmplă o tragedie, numărul lor creşte substanţial. După ce Obama a început să vorbească despre o nouă legislaţie, numărul celor înscrişi s-a triplat. (...) De obicei, oamenii se înscriu acum şi peste o săptămînă încep cursul. În momentul de faţă, am înscrieri programate pînă în martie.

Cît durează instrucţia?

Există diferite niveluri. Primul dintre ele, pentru obţinerea licenţei, durează între patru şi zece ore.

De ce au americanii nevoie de arme?

E un drept. Iar mulţi americani simt că sînt responsabili pentru propria siguranţă.

N-ar fi nevoie totuşi de mai mult control în ceea ce priveşte armele de asalt, de exemplu?

Nu. În primul rînd, oamenii nu prea ştiu că o armă de asalt seamănă destul de mult cu una obişnuită: trage cîte un singur foc, atunci cînd apeşi pe trăgaci. Oamenii au nevoie de arme cu încărcătoare mari, pentru că de multe ori atacatorul continuă să tragă, mult timp după ce a fost împuşcat. În viaţa reală, faci doar o gaură, şi de multe ori durează pînă ce asta opreşte atacul. Nu e ca-n filme, să cadă imediat ce e atins de glonţ.

Credeţi că discuţia de acum va duce la o modificare a legislaţiei?

Cred că vor reuşi să schimbe doar partea care priveşte verificarea antecedentelor. Restul prevederilor vor fi ignorate sau vor fi respinse de către Curtea Constituţională. Oricum, aceste legi nu pot opri tragediile.

Care ar fi totuşi soluţia?

Eliminarea „zonelor fără arme“ *(gun-free zones* – n.r.). În momentul de faţă, e ilegal ca angajaţii şcolilor să aibă arme. Aşa că atacatorul n-are parte de nici un fel de rezistenţă. Dacă le studiezi profilurile, afli că [atacatorii] sînt laşi şi că se sinucid atunci cînd întîmpină rezistenţă.

Credeţi, aşadar, că e nevoie de ofiţeri înarmaţi în şcoli?

Asta e o soluţie. Dar poţi, de exemplu, să-i dai voie profesoarei de gimnastică să aibă la ea o armă, dacă vrea.

În momentul de faţă, aveţi profesori care vin să se instruiască?

Da, mai mulţi. Mi s-a cerut chiar să ţin cursuri speciale pentru profesori.

Mulţi americani simt că sînt responsabili pentru propria siguranţă.

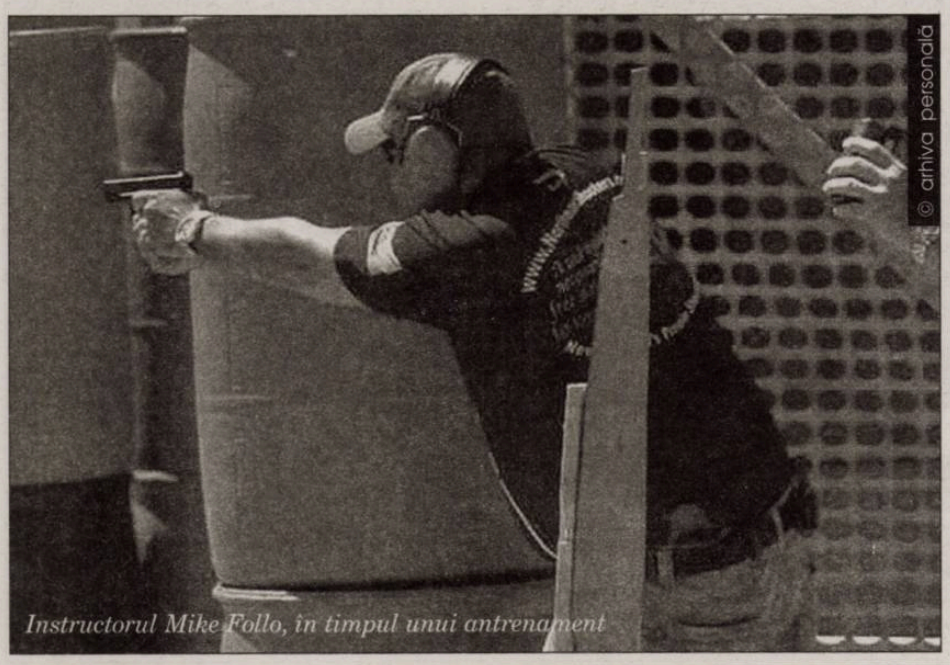

Instructorul Mike Follo, în timpul unui antrenament

Discursul lui Mike Follo de la protestul posesorilor de arme a durat mai puţin de două minute. Nu s-a dovedit un orator talentat: a fluturat întruna nişte hîrtii şi a strigat prea tare. Însă a stîrnit nişte ovaţii în final, cînd a zis că americanii sînt oameni paşnici care-şi iau drepturile în serios.

***Vlad Odobescu** este jurnalist şi se află la Boston în cadrul Programului „Reporters-in-residence“, derulat de New England Center for Investigative Reporting (NECIR).*

Cu ochii-n 3,14

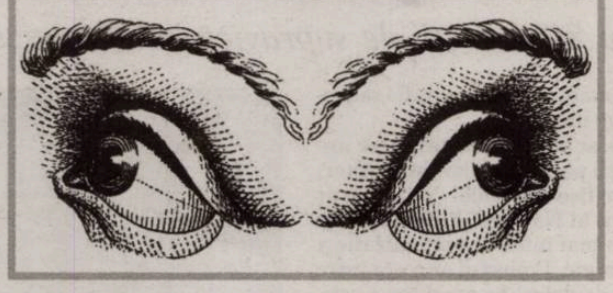

AFLĂRI (1): FEMEILE NU INTERVIN NICIODATĂ ÎN CRIZA FINANCIARĂ, VOM REVENI CU AMĂNUNTE LIPSITE DE TEMEI, ÎN ULTIMUL CAPITOL

■ Tocmai am aflat că femeile rostesc 8000-9000 de cuvinte pe zi, în vreme ce bărbaţii spun între 2000 şi 4000 de cuvinte. Hm, dacă aş fi ştiut că e demonstrat ştiinţific, nu mi-aş fi făcut atîtea probleme pînă acum... (**A. P.**)

■ Potrivit site-ului Departamentului de stat american „Travels with the Secretary", Hillary Clinton a bătut toate recordurile în cei patru ani de cînd e secretar de stat. Nu doar că anul trecut a vizitat 112 ţări, doborînd recordul deţinut pînă atunci de Madeleine Albright (98), dar a călătorit în total 956.733 de mile, echivalentul a 38,42 de ocoluri ale pămîntului. Hillary devine, astfel, cea mai julesvernină femeie a secolului XXI. Deşi Jules Verne e cel care a spus: „Femeile nu intervin niciodată în romanele mele din cauză că ar vorbi tot timpul, iar ceilalţi n-ar mai avea nimic de spus." (**L. V.**)

■ Băncile din Islanda au obţinut sprijin legal din partea statului pentru a nu da înapoi banii străinilor care au făcut depozite online atunci cînd asta mai era posibil. Ca să iasă din criza financiară provocată în primul rînd de sistemul bancar, guvernul islandez a resetat acest sistem, sacrificîndu-i mai întîi pe investitorii străini. O fi xenofobie, or fi băncile fără frontiere, dar şi fără legi valabile pentru toţi? (**S. S.**)

■ Ca reacţie la petiţia prin care este acuzat, punctual, de abuz de putere, fals în acte publice, declaraţii mincinoase şi incompetenţă managerială, Andrei Marga a postat pe site-ul ICR-ului un text în care, după ce spune cum „familia Perjovschi, soţ şi soţie", Maria Răducanu, Mihai Chirilov şi subsemnatul (adică semnatari ai petiţiei) ne-am fi „înfruptat copios din banii instituţiei", ameninţă cu dezvăluiri: „La nevoie, vom reveni cu amănunte." Bănuiesc că, în cazul meu, amănuntele se vor referi la conferinţele pe care le-am ţinut pe gratis în străinătate, cînd m-am „înfruptat copios" doar din diurnă. (**M. C.**)

■ Dintr-un text publicat pe site-ul ICR şi intitulat „Precizări" aflăm că: „În ultima vreme se întrec în a se exprima despre ICR şi formulează opinii care de care mai lipsite de temei, tot felul de inşi care nu citesc nici măcar site-ul instituţiei, necum documente mai pretenţioase." Duşmanii identificaţi ai noii structuri sînt: Vladimir Tismăneanu, Teodor Baconschi, Katia Dănilă, Corina Şuteu, „familia Perjovschi, soţ şi soţie, care s-a înfruptat copios din banii instituţiei", Marius Chivu, Maria Răducanu, Mihai Chirilov. Dar lista e prea scurtă, domnilor, cu noi, ceilalţi, ce faceţi? Nu vrem să rămînem cu „onoarea nereperată". Deja a devenit *uncool* să nu te „afurisească" Marga. (**A. M. S.**)

■ Un studiu recent publicat de *Nature Communications* arată că în SUA, în fiecare an, aproximativ 3,6 miliarde de păsări cad pradă pisicilor. Walter Berglung, personajul lui Jonathan Franzen, susţinea acelaşi lucru în ultimul capitol din *Libertate*, într-o discuţie cu o vecină. Mă bucur să constat că ficţiunea are, din nou, dreptate. (**L. V.**)

AFLĂRI (2): NU CUMVA, SPRE DEOSEBIRE DE NOI, UN IMN PROASPĂT NU E UN IDEAL?

■ Am mai aflat că un melc poate să doarmă fără întrerupere timp de trei ani şi să nu moară de foame. Nu cumva (cu o diferenţă de un an) era definiţia unui parlamentar din România? (**A. P.**)

■ Luni, 4 februarie a fost ziua astronomului Clyde Tombaugh (1906-1997), cel care, pe 18 februarie 1930, a descoperit Pluto, retrogradată dintre planete, pe motive de mărime, în 2006, la aproape un deceniu după moartea lui. Tombaugh a mai descoperit 14 asteroizi şi a rămas cel mai ilustru dintre astronomii care au susţinut ipotezele vieţii extraterestre şi a existenţei OZN-urilor. Poate că între timp, spre deosebire de noi, el a aflat cum stă treaba prin Univers. (**M. C.**)

■ Art Fry este inventatorul unuia dintre cele mai răspîndite obiecte de birou. Nemulţumit de semnele de carte care nu stăteau bine în cartea de imnuri pe care o folosea la repetiţiile pentru cor, Fry a dat cu lipici hîrtiuţe galbene şi a inventat biletele Post-It. Nu pot să-i cînt un imn în semn de mulţumire, dar îi rămîn veşnic recunoscător. (**M. M.**)

■ „Mîndruţa" nu este doar un apelativ dintr-un cîntec popular, ci şi o... Sana, „din lapte de la ferma noastră". Care ni se prezintă poetic pe ambalaj: „Sînt Mîndruţa cea voioasă, / O văcuţă drăgălaşă, / Tare-mi place să mă plimb / În poieni şi să respir / Aer proaspăt de la ţară / Parfum drag de fîn şi vară (...)". Mîndruţa o ţine tot aşa, în 17 versuri, prea copleşitoare ca să le reproduc pe toate. (**I. P.**)

■ Auzită pe stradă, culeasă de pe Facebook: „Boule, inovativ nu e un cuvînt!" Chiar aşa! La fel cum nu sînt cuvinte nici „a (se) focusa" sau „a sumariza", dar cine le mai ţine socoteala?... (**P. M.**)

■ Monica Tatoiu a declarat că vrea „bun-simţ la TV". Cred că poate contribui la acest nobil ideal renunţînd să mai apară pe micile ecrane. (**M. V.**)

AFLĂRI (3, 4): UN CAZ ÎN CARE NU ŞTIU SĂ FIE CEVA UŞOR E UN ATAC LA ADRESA LIBERTĂŢII MINERALE

■ Şi am mai aflat că un studiu asupra a 200.000 de struţi, timp de mai bine de 80 de ani, nu arată nici un caz în care s-ar fi văzut vreun struţ care şi-a ascuns capul în nisip. Bănuiesc că e vorba despre o expresie inventată de un om cu capul în nori. (**A. P.**)

■ Şi, în fine, am mai aflat că toţi urşii polari sînt stîngaci. Nu ştiu de ce, dar asta chiar nu mă miră. (**A. P.**)

■ Nu ştiu, s-ar putea să fie ceva inocent (şi poate chiar util), dar titulatura pare desprinsă de-a dreptul din Orwell: Autoritatea Naţională pentru Supravegherea Prelucrării Datelor cu Caracter Personal. (**D. S.**)

■ Într-un autobuz aglomerat, o doamnă tot încerca să-şi valideze cartela de călătorie. Enervat de piuitul repetat al aparatului care nici în ruptul capului nu voia să funcţioneze, un domn strigă, uşor abţiguit: „Nu mai taxaţi atîta, că ne înnebuniţi de cap!" Un slogan bun contra noilor taxe guvernamentale. (**S. G.**)

■ În raportul Comisiei Europene scrie că presa a exercitat presiuni asupra Justiţiei. Unii au sărit ca arşi că e „un atac la adresa libertăţii de exprimare din România." N-ar fi fost mai cinstit să spună direct, ca Ceauşescu, că e „un amestec în treburile interne"? (**M. V.**)

■ Probabil aţi observat pe etichetele unor mărci româneşti de apă minerală menţionarea unor medalii, distincţii şi titluri primite pe la diverse tîrguri internaţionale de prin secolul al XIX-lea. Ce s-a întîmplat între timp cu apele minerale româneşti? Nu le-a mai trimis nimeni pe la tîrguri, expoziţii şi concursuri? (**M. C.**)

PUBLICITATE

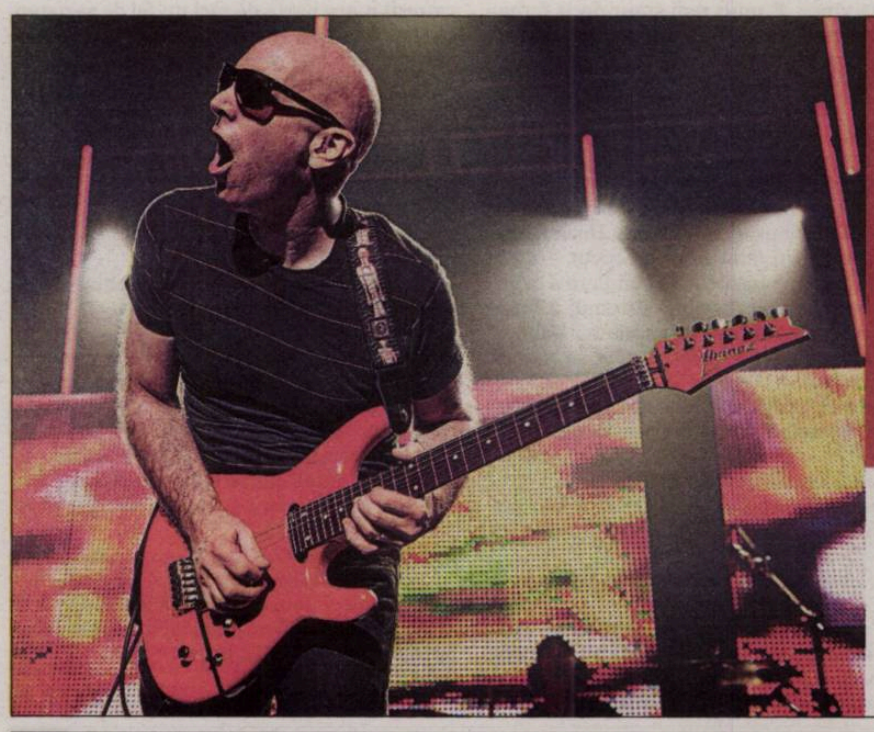

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărtureşti, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTE SERI · METALHEAD · iConcert.ro · SECRETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · MIX FM

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul
EDUCATI 2

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 470 ■ 14-20 februarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32+8 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Între religie şi Biserică“

pagina 3

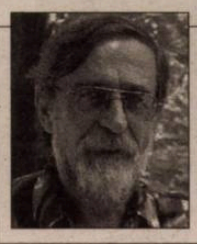

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Munca la români“

pagina 7

MARIUS CHIVU

„Sfinţi *vs* securişti“

pagina 14

Balcanii Europei

„Balcanii produc mai multă istorie decît sînt în stare să consume.“

WINSTON CHURCHILL

5 948489 141997 07

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

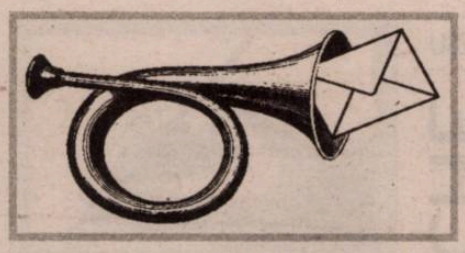

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Daniel Goace

NR. 468

După 20 de ani

Douăzeci de ani de (şi cu) dileme

Dilema a împlinit 20 de ani! Numărul aniversar a fost scris, publicat, citit, lăudat, petrecerea a fost de neuitat. Şi acum poate e total aiurea că mi-a venit aşa o dorinţă, să împărtăşesc din *that joy* care e, pentru mine, unul dintre cititori, *Dilema*. Însă cred că *Dilema* şi cu mine avem o poveste specială (şi sînt sigură că, la fel ca mine, şi mulţi alţii).

Cu *Dilema* mi-a făcut cunoştinţă tata. Îl tot auzeam cum rîde şi chicoteşte citind, întins în pat, spre seară, şi din cînd în cînd mă chema să-mi mai citeze din „ce-a mai scris Pleşu“, iar uneori ni se alătura şi mama, şi puneam de-o şuetă în jurul ei. *Dilema*, la noi acasă, a înlocuit cumva serile lîngă radio, ascultînd Europa Liberă. Am prins gustul imediat. Uneori, se întîmpla să ne trezim cu două *Dileme* în casă, căci în drum de la şcoală, mă opream şi eu să-mi iau *Dilema* mea, mereu de la acelaşi chioşc şi de la acelaşi nene din Piaţa Romană. Cele mai plăcute numere au fost savurate de tata şi de mine pe banca noastră din Grădina Ioanid. Chiar şi iarna ne ascundeam cîteodată acolo şi ne împărtăşeam dilemele preferate. Cam la puţin timp după ce revista a împlinit doi ani, într-o dimineaţă de sîmbătă, de februarie îngheţat, m-am aşezat singură pe banca noastră din Grădina Ioanid şi, cu *Dilema* în braţe, am trăit prima zi din viaţă fără tata. El tocmai se dusese, cu cîteva ore în urmă.

Tot restul clasei a XII-a, măcar o dupăamiază pe săptămînă, mă aşezam pe banca cu pricina şi răsfoiam *Dilema*, rînduindu-mi şi propriile dileme, atît cît puteam. Cam la un an după – cu două geamantane burduşite cu amintiri de acasă, plus o geantă mică în mînă, cu cîteva *Dileme* în ea –, am plecat din ţară. La fiecare două-trei săptămîni, primeam un plic mare de hîrtie maronie în cutia poştală. În el, cîte două-trei *Dileme* şi, într-una din ele, cîţiva gologani „ascunşi“ şi o scrisoare mică de la mama.

Locuiesc în Olanda de mai bine de 15 ani şi m-am mutat prin ţara asta de nouă ori şi tot de nouă ori, colecţia de *Dileme* s-a mutat cu mine. La ultima mutare, cele şapte inundaţii au afectat-o însă. După încercări de salvare pe calorifer şi lîngă aragazul fără gaz, cu uscătorul de păr sau atîrnări de cîrlige în soarele timid olandez, iremediabil urmat de vreo ploaie torenţială sau mocănească, am înţeles şi eu că tre' să *let go* dilemelor mele.

Am călătorit mult, iar de două ori cu un rucsac în spate, în jurul lumii. De fiecare dată, m-au însoţit cîteva *Dileme* (erau *vechi* deja pe vremea aia). Astfel, *Dilema* a ajuns pe Huayna Picchu în Peru, la Angkor Wat în Cambogia, la Great Barrier Reef în Australia, în Pacific pe insulele Cook, s-a odihnit la poalele celui mai înalt şi totodată celui mai lat copac sequoia, în California. S-a hlizit pe la Hollywood, şi cînd l-a zărit pe Woody la New York, şi ea parcă a rămas *bouche bée*. A privit cum se topeşte ultimul Gletscher din Bolivia, la peste 5500 m. Ea a rezistat, eu însă era cît pe ce să leşin (de la altitudine şi din cauza unor vulturi care îmi roiau în jurul capului – şi acum sînt sigură că voiau şi ei să citească *Dilema*). M-a apărat de ploi inimaginabile pe China Beach în Vietnam, m-a ferit de soarele dogoritor şi de lumina orbitoare pe Salar de Uyuni, în Brazilia; pe o insulă cu roabe şi măgari, cei cîţiva localnici îmi ziceau *la chica con las dilemas*, iar la graniţa cu China, vînzătoarele de bijuterii din aluminiu, cu dinţi de argint, mă strigau „Dilema“. Au făcut vînzare bună.

Duminicile de vară, în anii petrecuţi la New York, le pierdeam într-o necontenită fericire pe iarbă, în Central Park, citind *New York Times* şi *New Yorker*. Dar săptămînile cînd plicul de culoare maronie sosea şi el, fericirea era mai cu dichis: *Dilema* în Central Park e o bucurie. La începutul anului ăstuia, mi-am zis că poate e timpul să mă mut din nou şi, de data asta, să încerc iar o mutare peste graniţe. Şi ca tot omul strîngător, am zis să încep cumva ordonat: să arunc din boarfe; să *let go, yet again*. Am scos căruciorul din pivniţă, să îl încarc cu hîrţoage de dus la reciclat. Am aruncat tot felul de colecţii de tot felul de *periodicals*, reviste de film, de literatură, de călătorie, almanahuri şi albume, însă cîteva vrafuri încă mi-e greu să le bag în cărucior. Printre ele se numără cîteva *Dileme*, cîteva *Dilemateci* şi încă vreo două-trei altele (nu colecţionez numai dileme, totuşi). Chiar şi de colecţia *New Yorker* cred că, încet-încet, am să mă despart. Ştiu că pot să o accesez online oricînd, iar mutată într-o cutie de pantofi, nu o să am loc de colecţii de reviste. Însă *Dilemele* mele sînt de neînlocuit (şi aşa cele mai vechi s-au dus deja cu inundaţiile cu pricina).

Cînd revista a trecut online, la varianta cu abonament, nu am ezitat nici o secundă. Mi-am făcut abonament, însă *Dilemele* pe hîrtie îi revin acasă mamei, la cutia poştală. Cînd a aflat că „i-am făcut abonament, deci“ şi urmau „să-i vină *Dilemele* direct acasă“, mi-a mărturisit că nenea de la chioşc s-ar putea să se supere. Vreo două luni, vremea celor două *Dileme* s-a întors la noi în apartament. În final – *happy ending* –, o colegă s-a oferit să preia ea *Dilema* rămasă „nedorită la chioşc“. De fiecare dată cînd merg acasă, imediat ce intru în sufrageria copilăriei, pe măsuţa din spate, pe dreapta, zăresc vrafurile. Mă aşteaptă şi acum.

În cîteva zile se împlinesc 18 ani de cînd tata nu mai e. Nu voi putea fi în Grădina Ioanid, însă, cu iPad-ul în braţe, voi „tapa“ pe site-ul dilematic, undeva în vreun oraş din Europa. De peste 15 ani, *Dilema* mi-l aduce pe „acasă“ un pic mai aproape. Îmi povesteşte, pe un ton uneori ironic, alteori glumeţ sau enervat, chiar şi trist, însă mereu subtil şi clar, bine informat, despre micile şi marile păţanii de acasă. Prin *Dilema* reuşesc nu numai să cred că înţeleg ceva din ce mai e pe acasă, însă reuşesc un lucru mult mai semnificativ – să ştiu şi să mă asigur sau să mă liniştesc că acasă mai e şi frumos, şi bine, şi normal – orice ar putea însemna acest normal. Pentru mine sînt acele episoade şi poveşti cu case şi filme şi cărţi, glume şi spectacole, analize şi oameni, mulţi oameni frumoşi, cu multe istorii ce merită aflate. Poveşti ce nu sînt mereu cu final fericit sau în tonuri cu mult roz, dar tocmai coloritul lor mă ajută să pricep ceva sau să îmi pun mai multe întrebări.

Dilema mă ajută să mă simt aproape, să fiu un pic acolo. Şi mai face ceva: îmi hrăneşte constant marea mică dilemă personală: *Should I stay or should I go... back?!* Sper să o mai facă mulţi, mulţi ani de acum încolo.

Anca FRONESCU
Amsterdam

NR. 469

Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Meceveul meu“

Regret că sînteţi în situaţia de a lua, nemijlocit, contact cu această gogoaşă înfuriată care se numeşte justiţie.

Dacă Dumnezeu ţine cu noi, veţi observa şi care sînt cutumele învechite ale justiţiei.

Pentru a obţine o copie legalizată de pe sentinţă, trebuie să aştepţi la cozile formate la diferite uşi. Pentru exemplificare, la o uşă se formează mai multe cozi: pentru depuneri cereri persoane fizice, pentru depuneri cereri avocaţi şi consilieri, pentru ridicare legalizări, persoane fizice etc.

Se formează cozi interminabile la care aşteaptă femei divorţate, cu copilul în braţe, pentru pensie alimentară, bătrîni, în baston, pentru diferite alte drepturi etc.

Dar cel mai supărător lucru este că în justiţie nu este admis conceptul de „malpraxis“; o decizie pronunţată de ICCJ nu o pot pune în executare datorită neglijenţei grefierilor şi judecătorilor care au „semanat“ o mulţime de greşeli la redactare. Pentru corectarea acestora a fost necesar să fac diferite cereri, iar acum, după 18 luni, încă nu am terminat.

În cazul în care credeţi că este de interes, ne-am bucura să faceţi o mini informare în rîndul cititorilor.

Cu respecct,

Vasile MARCHIDANN
vmarchidann@yahoo.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Cine ne sînt dascălii?“

Ai noştri dascăli...

Interesante aceste statistici, dar nu foarte surprinzătoare. Îmi amintesc că, într-un sondaj recent, Ceauşescu ieşea printre cei mai mari lideri ai românilor, fiind totodată şi cel mai de tristă amintire. Se pare că cei trei miniştri ai Educaţiei din topul pozitiv-negativ sînt cei mai vii în mentalul colectiv. Probabil pentru că au făcut ceva: bun şi/sau rău. În orice caz, reformele par a se concentra preponderent pe detalii pur administrative, avînd un impact aproape nul asupra unor chestiuni de fond, cum este de exemplu dezvoltarea gîndirii.

Ca individ aparţinînd sistemului educaţional, sînt de acord că unele schimbări sînt necesare. Doar că, ar fi bine ca cei care fac regulile jocului să anticipeze efectele, luînd în calcul şi aspecte cum ar fi: costurile schimbării, inerţia, tipologia indivizilor din sistem şi strategiile probabile pe care le vor prefera aceştia.

Poate e doar o impresie, dar, de la an la an, birocraţia generată de o abordare administrativă autistă, precum şi preocuparea pentru formă ne deturnează tot mai mult de la misiunea noastră de bază, privitoare la educaţie şi cercetare. Alergăm după punctaje, încercăm să maximizăm cîştigurile materiale, colecţionăm diplome, publicăm la cantitate etc. Am zice că avansăm. Facem în aşa fel ca statisticile şi imaginea să arate bine. Dar oare asta nu reflectă de fapt o atitudine defensivă, justificativă şi antiresponsabilă? Cine se mai preocupă de problemele de fond? Probabil acei dascăli-apostoli minoritari, pe cale de extincţie, uneori marginalizaţi.

Cu toată obiectivitatea lor, rezultatele statistice (mai ales media), diversele scoruri şi indicatori sînt uneori surprinzător de nesemnificative. Ceea ce este cuantificabil ar putea să nu fie relevant, iar ceea ce este relevant ar putea să nu fie cuantificabil. De exemplu, o studentă îmi povestea odată cu entuziasm despre profesoara ei de geografie din liceu, care le preda lecţia ca pe o călătorie pe parcursul căreia elevii descopereau lucruri interesante. Dacă ne sondăm puţin memoria vom realiza că ne amintim cu plăcere de acei dascăli care ne-au ajutat să învăţăm cu plăcere şi totodată eficient, aproape în joacă.

Cine ne sînt dascălii? Nu ştiu dacă cifrele prezentate în articol ne ajută să răspundem la această întrebare. Am putea eventual să căutăm explicaţii întorcîndu-ne la momentul la care comuniştii au aruncat în închisori mulţi intelectuali cu coloană vertebrală, păstrînd pe cei „maleabili“ şi completînd cu alţii, de „origine sănătoasă“. Am putea să ne gîndim la rolul delaţiunii şi al compromisului în păstrarea unor poziţii. Am putea să ne întrebăm de ce în ţări pe care le invidiem există un principiu al migrării tinerilor viitori profesori/cercetători între universităţi diferite. Dascălii sînt de multe feluri. Aproape că aş zice că nici nu contează cine sînt. Ce contează este dacă sistemul actual, cu regulile lui, starea lui reală şi criteriile sale reale de selecţie este favorabil sau nu acelor dascăli excepţionali, de care cu toţii ne amintim cu plăcere, care ne-au format personalitatea, rămînînd modele pentru noi.

adăugat de cmarcel
la 10 februarie 2013

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

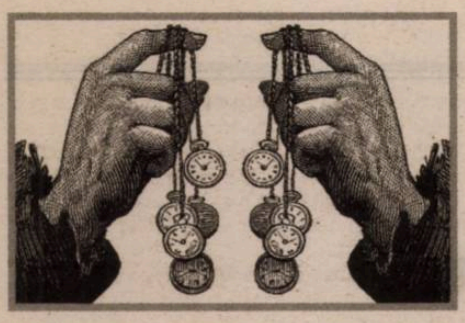

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Între religie și Biserică

Nu vreau să intru acum în complicata și delicata problemă a raporturilor dintre religie și Biserică. Mă mulțumesc să consemnez, rapid, inevitabila lor interdependență. Problematica religioasă nu este una de tip speculativ, nu circumscrie o disciplină intelectuală dedicată unui adevăr abstract. În joc sînt întrebări ultime, cu importante consecințe existențiale. Și peste tot în lume, reflecția religioasă implică participarea la un cult, asumarea directă a unui parcurs ritual. Religiozitatea vagă, singuratică, „neînregimentată“ e, de regulă, divagatorie, dacă nu smintitoare. Ea se întemeiază pe convingerea vanitoasă că eul privat, *individualitatea* ţanţoşă au „dreptul“ și resursele necesare pentru a „accesa“ Duhul, deși acesta e, prin definiție, o instanță *comunitară*. Nu e mai puțin adevărat că și „Biserica“, respectiv „îmbisericirea“, se dispensează adesea, cu o condamnabilă ușurință, de căutarea studioasă, de reflexivitate, de efortul minții. Interogativitatea firească a spiritului e pusă între paranteze, și totul se reduce la execuția oarbă a unei gesticulații cutumiere. Există o anumită simetrie între „a merge la biserică“ decerebrat și mecanic, și „a medita“ asupra feluritelor teme religioase în totala ignoranță a metabolismului liturgic și a căutării „instituționalizate“. Debranșat de „dispozitivul“ apostolic, „filozoful“ religios riscă să-și pericliteze spiritul de orientare, crezînd, cu o vinovată suficiență, mai mult în capacitățile proprii decît în acumulările masive ale unei bimilenare tradiții.

Mîntuirea e un soi de body building.

Altceva mă preocupă, însă, în însemnările de față. Și anume, faptul că, pe piața dezbaterii publice de la noi, interogația religioasă e cvasiabsentă, iar problemele legate de Biserică se reduc la o necatehizată „veghe civică“.

Intelectualitatea laică nu pare preocupată de marile teme ale gîndirii religioase. În cel mai bun caz, apar deschideri, mai mult sau mai puțin exotice, spre „istoria religiilor“, „antropologie religioasă“, „fenomenologie“ și comparatistică interreligioasă și interconfesională. Dar reflecția consistentă, analitică și creatoare asupra *credinței*, asupra marilor „încercări“ teoretice și existențiale cu care se confruntă teologia, e rarisimă și privită cu neîncredere sau stupoare. Nu avem o tradiție consolidată a intelectualului laic, dar angajat, prin scrierile sale, în spațiul vieții religioase. În mod paradoxal, Occidentul – pe care îl stigmatizăm arogant pentru exces de secularizare – are o mult mai bună așezare în acest teritoriu. În Franța, de la Pascal la Gabriel Marcel, de la Charles Péguy și Maurice Blondel la Jacques Maritain, Paul Claudel sau Georges Bernanos, conceptul de „scriitor creștin“ este bogat ilustrat și unanim acceptat. Să amintim, în treacăt, și autori ca G.K. Chesterton și C.S. Lewis în Marea Britanie sau, în Italia, Giorgio Agamben, socotit îndeobște ca fiind „de stînga“. De neocolit, în zona ortodoxă, este și impozanta galerie a unor intelectuali ruși de talia lui Vladimir Soloviov, Nicolai Berdiaev sau Lev Șestov. Exemplele se pot multiplica indefinit. E vorba de figuri prestigioase, pe care și cititorii, și universitățile, și teologii „profesioniști“ sînt gata să-i ia în serios. Numai la noi, cu puține excepții, această „specie“ e deficitară și, în general, privită strîmb de „breasla“ specialiștilor în sutană.

În schimb, foarte prezentă e confruntarea de opinii cu privire la Biserica instituțională. Cum e cu cîștigurile ei, cum e cu Catedrala Neamului, cum e cu preoțimea nevrednică, cum e cu dreptul de a fi incinerat sau de a te sinucide etc. Totul se desfășoară în regimul unei totale și declarate *exteriorități*, și față de problematica duhovnicească, și față de semnificația originară și transcendentă a Bisericii. La rîndul ei, Biserica însăși e din ce în ce mai „gospodărească“, mai eficientă administrativ, mai „lumească“.

Nu se mai ocupă nimeni de subiecte „depășite“, cum ar fi cele legate de sensul vieții, al suferinței, al existenței răului. În cel mai bun caz, se adoptă pe fugă, cu un entuziasm demn de o cauză mai bună, rudimentare „tehnici“ spirituale, „rețete mistice“ aducătoare de fericire promptă, înălțată pe pagode pompoase de platitudini („Gîndește pozitiv!“, „Învață de la nori să te lași dus de curent!“, „Surîde vieții!“ etc.). Misterul se dizolvă într-o mînă de „secrete“ ezoterice, mîntuirea e un soi de *body building*. Ne ocupăm de „mediu“ mai mult decît de ecologia sufletului propriu, de „drepturile omului“ mai mult decît de desăvîrșirea lui, de derapajele Bisericii mai mult decît de rostul ei adînc. Sîntem „raționali“, „pragmatici“, „critici“. Și patrioți. Nu ne lăsăm manipulați de fasoanele Occidentului decăzut. Iar între religie și Biserică, alegem „actualitatea“ impusă de emisiunile de știri și de micile noastre obsesii „recente“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La arme, cetățeni!

– cu semnătura și cu vorba –

Nu, nu vreau să îndemn la vreo revoluție – mi s-ar părea ineficientă, ca și toate celelalte care au avut loc (iar „ineficiența“ e cel mai mic reproș care li se poate aduce...). Vreau doar să atrag atenția asupra unui proces extrem de interesant, a cărui miză e – dincolo de obiectivele sale specifice – demonstrația că ideea de „cetățean european“ nu e doar o vorbă goală din masivele Tratate ale UE.

S-a lansat de curînd o inițiativă bazată fix pe Tratatele cu pricina: Inițiativa Cetățenească Europeană pentru Pluralism în Mass-Media. Începe să vă sune deja plicticos și cam tehnic? Aveți puțintică răbdare, căci ne privește pe toți. Stufoasele Tratate despre care vorbeam (plus întreaga retorică despre „Europa cetățenilor“) conțin o procedură (cam complicată, dar nimic nu-i ușor) prin care cetățenii *europeni* pot fi la baza unui act normativ. Dacă într-un an se obțin un milion de semnături ale cetățenilor din cel puțin șapte țări ale Uniunii, se poate propune Comisiei Europene adoptarea unei directive pe o anumită temă. În cazul de față, tema este asigurarea independenței și pluralismului în mass-media europeană (detalii, aici: mediainitiative.eu). Într-un articol publicat pe cursdeguvernare.ro, Ioana Avădani (directoarea Centrului pentru Jurnalism Independent) spune că este vorba despre patru direcții în acest proiect care „vrea să apere presa europeană de interesele politice și economice care ciuntesc libertatea editorială și abat presa de la principalul ei beneficiar, interesul public: a) măsuri legislative eficiente pentru evitarea concentrării proprietății în mass-media și publicitate; b) garantarea independenței organismelor de reglementare în mass-media, care să aibă o componență diversă din punct de vedere social și echilibrată din punct de vedere politic și cultural; c) definirea clară a conflictului de interese în proprietatea asupra mass-media; d) obligația impusă presei scrise, audiovizuale și online, de a furniza unei autorități naționale specializate informații detaliate referitoare la structura de proprietate, pînă la nivel de persoană.“

Cele patru puncte nu sînt noutăți, se vorbește de multă vreme despre ele. Dar această inițiativă atrage atenția asupra faptului că ele sînt probleme *europene* (chit că, de la o țară la alta, sînt diferențe) sau pot fi rezolvate printr-o soluție europeană. Ioana Avădani spune, pe bună dreptate, că „documentul pare croit pe măsura României, menționată, alături de Italia și Bulgaria, la capitolul «concentrarea puterii politice, economice și a media în aceleași mîini»“. Dar nici Franța, de pildă – unde lucrurile stau, totuși, mult mai bine –, n-ar trebui uitată: și acolo unele canale TV sînt deținute de oameni de afaceri cu interese în diverse domenii, iar în ultimii ani unele publicații tipărite, emblematice pentru presa franceză, au fost cumpărate de mari industriași. E adevărat, acolo sistemul de legături între patronii de media și politicieni funcționează mai subtil (nu ca la Antena 3 sau ca la televiziunile lui Berlusconi), iar serviciile aduse de media celorlalte interese economice ale patronilor nu sînt totdeauna evidente (dar pot fi descoperite după oarecari investigații). Există, în țările europene, diverse reglementări asupra proprietății în mass-media, care au în vedere mai ales politicile anti-trust: pe scurt, aceluiași proprietar nu i se permite să dețină o cotă prea mare din piața *națională* a audiovizualului. Dar aceste reglementări sînt învechite (dinainte de era digitală) și limitate la granițele naționale. Or, în UE, semnalul

radio sau TV (ca să nu mai vorbim de Internet) circulă mai repede și mai liber decît capitalurile și persoanele, iar între timp marile trusturi media au găsit tot felul de soluții și portițe de scăpare pentru a ocoli diferitele (prea diferitele!) reglementări naționale. Iar conflictul de interese în materie de media nu e clar definit la nivel european.

Dar dincolo de asemenea amestecuri mai mult sau mai puțin evidente între interesele economice și politice (cu consecințe serioase asupra formării opiniei publice și, deci, a funcționării democrației), inițiativa pune problema extrem de importantă a *independenței* media și a reconsiderării rolului pe care îl au organizațiile publice de presă. Presa-ca-afacere n-o duce bine azi nicăieri, se re-inventează și se adaptează la era digitală. Oricîte motivații manageriale și de orice fel s-ar găsi, e totuși șocant să te trezești cu un *newsletter* din care afli că monumente ale presei de calitate – precum, de pildă, *Le Monde* sau *Le Figaro* – „nu vor apărea mîine în ediție tipărită.“ Așa, pur și simplu, fără explicații. Trecerea la televiziunea digitală va schimba profund modelul de business nu numai în televiziuni, dar și în ceea ce pînă ieri se numea „presa scrisă“: căci site-urile ziarelor și revistelor au devenit niște conglomerate de texte, poze, filme, înregistrări audio. Numai „presă scrisă“ nu se mai poate numi „chestia“ asta!... În acest context, organizațiile de media publice trebuie să-și redefinească rolul, dacă ținem la calitatea democrației și a educației în Europa. Dacă nu, publicul va rămîne, într-un fel, victima pieței, fără alternativă la trusturile media comerciale, iar zeița Audiență va dicta totul. Or, Uniunea Europeană pretinde că vrea să edifice un „spațiu public european“ și o „Europă a cetățenilor“.

Dincolo de problema în sine a sistemului mass-media, inițiativa e importantă și ca test pentru reactivitatea cetățenilor europeni: se va aduna milionul de semnături necesare? Se vor găsi un milion de cetățeni interesați să susțină această inițiativă foarte importantă pentru felul în care ei și copiii lor vor avea parte de informație, cultură, educație și divertisment? Rămîne de văzut. În mod normal, cetățenii ar trebui să profite de ocazie și să folosească arma simbolică a semnăturii. Și-ar manifesta astfel calitatea de *cetățeni europeni* într-o măsură mai mare decît, de pildă, la alegerile europene (unde, pînă una-alta, tot candidați *naționali* votează).

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Meceveul meu

– partea a doua –

Vă ziceam săptămîna trecută: am ajuns pentru prima oară într-o sală de tribunal, pentru că am contestat o amendă radar, undeva, prin judeţul Dîmboviţa. Am avut ocazia să constat pe propria-mi piele cum stă treaba cu respectul pentru cetăţean (ei îi spun justiţiabil), cît de repede se mişcă actul justiţiei (ei îi spun „a judeca cu celeritate") şi care e nivelul de seriozitate al actului judecăţii. La primul punct, m-am lămurit repede: gunoi, mizerie, buticăreală. Aşa arată holul tribunalului. Lipsă totală de respect pentru reguli: doamnele şi domnii avocaţi trag din ţigări chiar sub semnele care interzic fumatul, pe jos nu s-a mai măturat în ultimii zece ani, toaleta este insalubră şi se află în altă clădire. Vă ziceam, însă, că doamna judecătoare era o persoană hotărîtă să fie riguroasă pînă la ultima virgulă.

Iaca, obsesia asta a numitei doamne m-a făcut să asist la o scenă lămuritoare pentru mine, profanul într-ale procedurilor. Aşadar, acum vreo cinci ani, într-o pădure din judeţ, un domn (pîrîtul) a tăiat 81 de copaci. „Furt! Mi-a tăiat din pădure!" – zice reclamantul. Se ajunge la judecată. În faţa instanţei, atunci, în 2008, pîrîtul zice clar că pomii respectivi erau la soacră-sa în pădure, nu la reclamant. Prejudiciul estimat: 603 lei noi. Eu nu prea pricep cum pot valora 81 de pomi doar şase milioane, dar rămîn cu nelămurirea mea. Acum, ce să faci? Cine o avea dreptate? Se cere expertiză de la Romsilva, de la fondul funciar, de la cadastru. Toate astea au durat. Necaz mare: ambii (pîrîtul şi reclamantul) au murit, între timp. A murit şi soacra. Cum să închizi dosarul? Simplu (?) Chemi drept martori pe moştenitori. Au fost chemaţi în faţa instanţei cam zece oameni. Au venit cinci, total nedumeriţi. „Ştiţi de ce aţi fost citaţi?" „Nu ştim." „Unde sînt cei-lalţi?" „Prin Spania şi Italia, la muncă." „Să vă spunem de ce aţi fost citaţi. Acum cinci ani, bunicul dumneavoastră a reclamat furtul a 81 de pomi. Pîrîtul a afirmat că toţi copacii erau în partea cealaltă a hotarului. Dumneavoastră sînteţi aici pentru că sînteţi moştenitorii reclamantului. Aţi făcut succesiunea?" „Nu." „Ştiţi unde e pădurea?" „Nu, n-am fost niciodată acolo." „Cum, nu ştiţi ce avere v-a lăsat bunicul?" „Ba da, o pădure, dar nu ştim unde e." „Bine, luaţi harta de la cadastru şi uitaţi-vă pe ea, poate vă amintiţi unde era hotarul". Avocatul părţii adverse se apropie de cei cinci, se aşază cu toţii la o masă şi încep să se uite pe planurile pădurii. Era evident de la o poştă că oamenii ăia habar n-aveau pe unde trecea hotarul lui tataie. De comun acord, au hotărît să declare că pomii ăia, tăiaţi prin 2008, ar fi fost la vecinul, adică la soacra vecinului. Să se închidă dosarul...

Doamna preşedinte le consemnează declaraţiile. Altă dandana: trebuie citaţi şi moştenitorii pîrîtului. De unde să îi iei? Pare-se, respectivul nu a avut copii. Impas total. În momentul ăla, din sală izbucneşte un domn între două vîrste: „Doamnă, nu-i mai căutaţi, că îi căutaţi degeaba. Nu există decît un văr de-al doilea." Stupoare. „Dumneavoastră cine sînteţi?", întreabă doamna judecător, peste ochelari. „Eu sînt pensionar, vin aici să mai pierd vremea, dar pe oamenii ăia îi ştiu că sînt din comună cu mine. Nu e nici un moştenitor. *Decît* un văr de-al doilea." Doamna judecător se luminează. „O voce din popor, ca în cornurile antice! Să vină în faţă, cu buletinul! Poate dăm de cap dosarului..." Omul vine, fericit că dă justiţiei o mînă de ajutor. Spune ce ştie, semnează depoziţia, mă aşteptam să se închidă dosarul. Aş! Nici poveste. Acum se ştia cine ar mai trebui citat, pentru ca întreaga procedură să fie completă. Culmea este că, încă din 2008, răposaţii se împăcaseră. Mda, numai că era vorba de furt, care e penal, nu civil. Aşa că Statul a trebuit să îşi vadă de treabă, indiferent la reconcilierea lor. Timp de cinci ani şi-a tot văzut de treabă. Aia se cheamă Procedură.

Încă de la prima oră, în sală fusese adusă şi o amărîtă cu mîinile încătuşate, îmbrăcată într-un trening prăpădit. La un moment dat, o femeie mai în vîrstă a ajuns în dreptul intrării şi a ridicat deasupra capului un băieţel de vreo patru ani... Continuarea poveştii, în partea a treia. Şi ultima. Promit.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Dezbaterile Historia
Tema dezbaterii:
"Un secol pentru România"
Radiografia unui DVD spectaculos dedicat ultimilor 100 de ani ai istoriei naționale
Vă așteptăm luni, 18 februarie, ora 18:30 la Librăria Adevărul din Strada Doamnei, Nr. 27-29

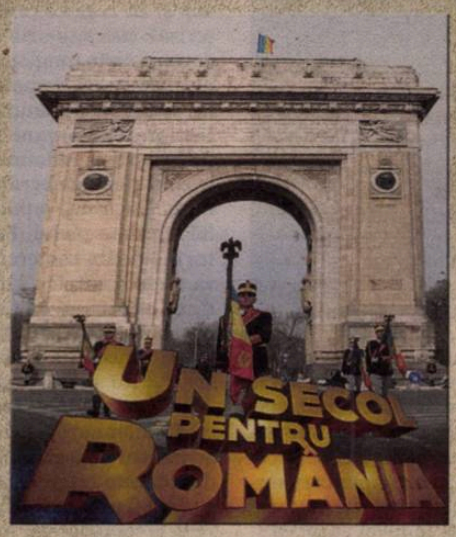

Invitați:
Adrian Cioroianu, Decanul Facultății de Istorie, București
Irina Negraru, Realizator TVR, **Irina Ifrimache,** Realizator TVR
Moderator:
Ion M. Ioniță, redactor șef revista Historia și revista Foreign Policy

Eveniment realizat în parteneriat cu: TVR TVR MEDIA

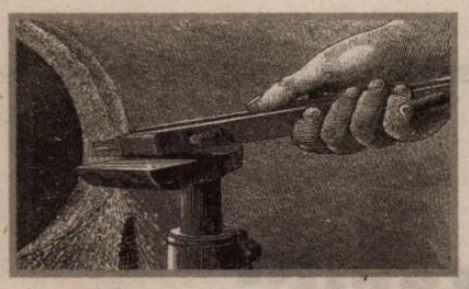

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Bugetul UE: ne spuneţi şi nouă unde-i victoria?

„Victoria" pretinsă de cei 28 de lideri europeni, în urma Consiliului din 7 şi 8 februarie, nu este deloc şi una a cetăţenilor europeni. Iar în România, discuţia a luat-o pur şi simplu razna. Sigur, nu este rău că liderii au ajuns la un numitor comun în spinoasa chestiune a bugetului multianual 2014-2020. Un nou eşec ar fi produs, probabil, nervozitate pe pieţe – şi aşa, perspectivele de creştere pentru zona euro şi întreaga Uniune sînt firave, chit că în 2012 moneda comună a infirmat previziunile cele mai sumbre şi a supravieţuit.

Înţelegerea din 7 şi 8 februarie este aşadar una bună pentru pieţe şi i-ar putea ţine la distanţă pe speculatorii financiari. Preţul este însă imens pentru cetăţeni. Liderii europeni au mers pe linia minimei rezistenţe. Nu viziunea a triumfat, ci lipsa ei. Nu proiectul european,. ci politicianismul naţional. Confruntată la nivel global cu o Americă în curs de redresare, cu o Chină în continuă ascensiune, cu dinamismul unor noi puteri, precum Brazilia sau India, dar şi cu ambiţiile unei Turcii tot mai încrezătoare în forţele ei, Uniunea Europeană are nevoie de un proiect care să o scoată din anii prelungiţi de letargie. Sîntem, totuşi, cea mai mare piaţă a lumii, potenţialul de creativitate este imens, ne bucurăm de cel mai bun sistem de educaţie şi de cel mai înalt standard de viaţă dintre toate regiunile lumii. În pofida dificultăţilor economice din ultimul timp, proiectul păcii şi dezvoltării a fost totuşi un succes. Regiuni sau chiar naţiuni întregi au ieşit din sărăcie, vecinii Uniunii nu simt ameninţarea la frontiere, ci, din contră, îşi doresc, la rîndu-le, să fie primiţi înăuntru.

Dacă 2012 a adus stabilizarea financiară – aici, intervenţia Băncii Centrale Europene s-a dovedit decisivă –, anul acesta ar trebui să pună Uniunea Europeană în faţa unui amplu proiect de relansare. Adevărat este că mijloacele comune rămîn puţine şi limitate. Şi aceasta, în pofida faptului că ameninţarea la adresa zonei euro a obligat la creşterea coeziunii – aşa au apărut Six Pack, acordul interguvernamental zis şi „pactul fiscal", uniunea bancară. Bugetul multianual, chiar dacă înseamnă numai 1 şi ceva la sută din produsul intern brut al tuturor membrilor, era unul dintre instrumentele comune. Unul cît se poate de firav, dar oricum, la îndemînă.

Ei bine, tocmai acest instrument a fost sacrificat pe altarul alegerilor din Germania şi sub presiunea premierului britanic David Cameron, împins de la spate de euroscepticii conservatori, de avîntul grupărilor „independentiştilor" britanici ai lui Nigel Farage şi de campania deşănţată a tabloidelor din Insulă. E regretabil, dar în Europa tot mai puţine alegeri se cîştigă pentru Europa, ci mai curînd împotriva ei. Cele cîteva zecimi de procent din PIB-ul european, sacrificate de liderii europeni, vor putea fi prezentate alegătorilor din aceste ţări drept o frumoasă victorie împotriva Europei. Iar unii, entuziaşti, îşi vor da votul.

Dar ce s-a pierdut? Politica de coeziune, de exemplu, unde au fost operate reduceri de 30 de miliarde faţă de proiectul Comisiei. Mai puţine şanse, deci, pentru regiunile mai sărace de a recupera din distanţa ce le separă de cele mai bogate. Mai mult, au fost tăiate alocaţii din domenii vitale pentru construirea unei Uniuni Europene bazate pe o coeziune sporită, pentru o Uniune mai puternică. Bugetul pentru interconectarea reţelelor de transport, energie şi comunicaţii va avea 11 miliarde în minus, faţă de cele 40 propuse de Comisie. Au fost reduse bugetele pentru educaţie, în condiţiile în care programul Erasmus s-a dovedit în timp un succes. Cînd a lansat proiectul iniţial, de 1033 de miliarde de euro, Comisia Europeană afirma că alocaţiile vor duce la „o creştere inteligentă, durabilă şi favorabilă incluziunii." Mai poate fi vorba despre aşa ceva, în momentul de faţă?

Din păcate, în România, discuţiile au fost alterate – cum altfel? – de războiul politic dintre palatele Cotroceni şi Victoria. Preşedintele Băsescu s-a prezentat la Bucureşti drept învingător, aducînd ca argument o alocare suplimentară de 6 miliarde de euro pentru România, comparativ cu actualul buget multianual. Premierul Ponta, dimpotrivă, s-a arătat dezamăgit: preşedintele a obţinut prea puţin, se putea mai mult. O dezbatere meschină, dominată de mentalitatea de asistat a politicianului român în raport cu partenerii europeni.

De fapt, ideea nu este de a obţine mai mult, în detrimentul altora. Nu am intrat în Uniunea Europeană pentru a sta cu mîna întinsă la Germania sau la oricare altul dintre partenerii noştri. Am intrat într-un proiect al păcii şi dezvoltării, în care solidaritatea joacă un rol important.

Poate că un alt negociator ar fi obţinut cu cîteva miliarde de euro mai mult, la masa de la Bruxelles. Sau poate nu. N-avem de unde să ştim. Asta însă nu schimbă tabloul general.

Pe de o parte, problemele noastre interne rămîn aceleaşi. Înainte de a se arunca să critice, premierul Ponta ar fi trebuit să-şi convoace guvernul pentru a stabili ce este de făcut pentru ca bugetul alocat României – mare, mic – să poată fi cheltuit integral şi, mai ales, cu folos. Şi mai ales, ce facem pentru ca, în contextul dat, să recuperăm ceva din decalajul care ne separă de centrul şi vestul Europei şi să evităm pericolul provincializării României în raport cu Europa. Un pericol pe care actualul buget european îl conţine.

Pe de altă parte, oricît de mult am trage de un miliard sau mai multe din coşul comun, nu ne putem imagina o Românie puternică în afara unei Europe mai puternice. Or, ceea ce au decis liderii la Bruxelles, pe 7 şi 8 februrie, nu răspunde nici pe departe acestui scop. Este pentru prima dată în istoria Uniunii cînd alocaţiile bugetare scad de la un ciclu la celălalt.

Cu toată retorica politică a zilei, istoria va reţine că preşedintele României, Traian Băsescu, a fost acolo unde s-a luat o decizie departe de potenţialul Uniunii Europene şi de aşteptările cetăţenilor ei. Iar aceasta poate fi numită oricum, numai victorie nu.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Presa şi politica

– Vînătorul şi vînatul –

Cînd a venit vremea să cadă una dintre ele, nu a căzut singură. Privind în urmă, ne e clar că nici nu avea cum să se întîmple altfel. Presa din România a ajuns la cel mai jos nivel profesional şi etic de cînd s-a eliberat, în decembrie 1989. Odată cu ea, şi politica a ajuns tot acolo. În mintea mea, totul se leagă. Povestea în sine şi cel care spune povestea sînt, în adînc, una. Relaţia dintre politică şi presă este atît de profundă şi de întortocheată, încît nu ştii bine cine mărturiseşte despre cine. Aparent, prea povesteşte politica. Doar că, de multe ori, politica se povesteşte pe sine, cum vrea ea, folosind presa ca pe o marionetă care dă din gură şi rosteşte vorbele păpuşarului. Care e tot politica. Ceea ce e clar în toată această relaţie întortocheată şi disfuncţională, atît pentru adevăr (valoarea supremă a presei), cît şi pentru libertate (valoarea supremă a politicii), este că presa şi politica există una pentru cealaltă. La finalul acestui text, cred, vom putea spune chiar că se merită una pe cealaltă.

Se spune că presa e cîinele de pază al democraţiei. Vorba asta cred că a fost inventată de un om paşnic şi casnic. De ar fi inventat-o un vînător, ar fi fost că presa este cîinele de vînătoare al democraţiei. Oricum, în România de azi, nimeni nu mai crede sincer că aşa e. Se spune, de asemenea, că presa stă cu ochii pe politicieni – îi vînează, cu alte cuvinte. Da, asta aşa e. Se mai spune şi că politicienii devin, uneori, vînătorii care vînează. Cumpără presa cu totul şi o împuşcă de aproape, în inimă direct, cu un glonţ de aur. Şi asta ştie toată lumea. Disputele sau polemicile din presă nu mai sînt ale presei de mulţi ani – sînt ale patronilor sau ale finanţatorilor. Vînătorul a sucombat cînd vînatul l-a atacat.

Jurnalismul are cîteva (nu multe!) reguli profesionale de bază. Una dintre ele, ştiută de toată lumea, spune că o informaţie se dă ca ştire după ce se confirmă din trei surse independente una de cealaltă. Astăzi, nimeni nu mai bagă în seamă această regulă. Explicaţia livrată de obicei din interiorul breslei este că, pînă verifici tu informaţia cu trei surse, o dă concurenţa. Sau ţi se mai spune că, adesea, nu ai trei surse care să confirme o informaţie. Argumente de ordin pragmatic sînt multe în sprijinul nesocotirii regulii. De fapt, e vorba despre lene mentală şi indolenţă etică. Auzi ceva pe un culoar, dai pur şi simplu. Nu contează că pot fi oameni afectaţi, că pot fi minciuni, că pot fi manipulări anume lăsate să se rostogolească pentru a fi culese de jurnalist. În plus, nesocotirea acestei reguli dă jurnalistului libertatea totală de a publica absolut orice. Adică libertatea totală de a fi obedient, de a deveni cîinele de vînătoare al patronului. Altă regulă spune că, într-un material de presă, se acordă spaţii relativ egale de exprimare tuturor celor implicaţi într-o dispută – cînd disputa e subiectul jurnalistic. Cine mai respectă această regulă? Cui îi mai pasă de ea? Iarăşi, motivul e simplu. Lipsa regulii înseamnă disponibilitate deplină pentru orice.

Politica are şi ea cîteva (nu multe!) reguli profesionale de bază. Una dintre ele: ţinta oricărei acţiuni sau atitudini politice este binele public. Evident, nu avem toţi aceeaşi părere despre ce este şi ce nu este binele public. În acest sens, nu toţi competitorii politici participă la o cursă pentru urmărirea aceluiaşi scop. Dar măcar toţi oamenii trebuie să ştie că, deşi plecaţi în diverse direcţii, toţi oamenii politici merg în căutarea binelui public. Cine mai ţine cont de aşa ceva? Ce om politic mai face din binele public sensul acţiunilor sale? Cei mai generoşi şi mai oneşti au ajuns să fie cei care au în vedere binele partidului lor, iar marea majoritate se gîndesc doar la binele personal. O altă regulă a acestei îndeletniciri: nu extragi din ea nici un folos material special pentru tine sau pentru familia ta sau pentru partidul tău. Azi, simpla enunţare a acestei reguli este socotită o nerozie. Nici măcar cei mai curaţi politicieni ai momentului nu mai cred că ea trebuie aplicată cu strictеţe.

Am enunţat cîte două dintre regulile de bază presei şi ale politicii, anume pentru a sublinia cît de ridicole ne par în raport cu ceea ce se întîmplă în jurul nostru. Dacă dumneavoastră şi cu mine – cei care ne pretindem a fi de bună credinţă – sîntem de-a dreptul amuzaţi cînd ne gîndim la aceste reguli, daţi-vă seama cît de jos au căzut presa şi politica şi, mai ales, cît de mult ne-am obişnuit noi cu josnicia lor. De fapt, singurul folos legitim din politică trebuie să fie gloria, în măsura în care satisfacţia vanitoasă este legitimă. Marea politică pentru glorie se face. La fel şi adevărata presă. Jurnalistului, ca şi politicianului, visul îmbogăţirii trebuie să-i fie interzis. Visul de glorie, însă, nu. Dimpotrivă.

În România de acum, fiecare dintre cele două îndeletniciri este distrusă în mare măsură din cauza celeilalte. Relaţia presă – politică are în ea toată complexitatea relaţiei vînat – vînător. Totul porneşte de la vînătorul care vînează vînatul, dar, de multe ori, după cum ştim, vînatul vînează vînătorul. De cele mai multe ori, fiecare se teme de celălalt, şi ajung să fie esenţiali unul pentru celălalt. La un moment dat, relaţia devine sufocantă, şi fiecare visează să se elibereze de celălalt, deşi ştie bine că sînt condamnaţi să meargă înainte împreună, pînă la sfîrşitul zilelor lor. Ceea ce vedem de 20 de ani în România este că relaţia vînat – vînător mai are o trăsătură interesantă: cînd e să se strice unul, se strică şi celălalt.

Ar fi fost bine ca deteriorarea unuia să nu genereze, printr-un proces de feedback amplu, şi deteriorarea celuilalt. Mi-ar fi plăcut ca presa să rămînă independentă, solidă, corectă, principială, în timp ce politica se cariază. Sau invers – să fi avut o scenă politică dominată de principii şi seriozitate, în timp ce presa decade, se murdăreşte, se compromite. Ar mai fi fost o şansă. Aşa, totul e pierdut. Pentru că nici vînatul, nici vînătorul nu au de ce să se mai schimbe. Se merită unul pe celălalt.

Undeva, Aristotel spunea că, din moment ce există animale bune de vînat şi animale bune pentru vînătoare, de bună seamă zeii găsesc îndeletnicirea vînătorii drept ceva amuzant. În fond, animalele îşi pot schimba rolurile şi, mai mult, un animal de vînătoare devine un animal vînat oricînd, în funcţie de circumstanţe. Iar de sus, din Olimp, această interşanjare se vede amuzant. De aici, se vede altfel. Unul dintre cei mai mari vînători ai secolului trecut, unul care a avut multe de spus despre vînătoare, E. Hemingway, zicea că, dacă ajungi să vînezi oameni, nimic altceva nu te mai satisface. Iar presa de azi nu mai poate fi satisfăcută de nimic altceva. Pentru că nici politica nu pare a mai avea sens în afara vînătorii de oameni.

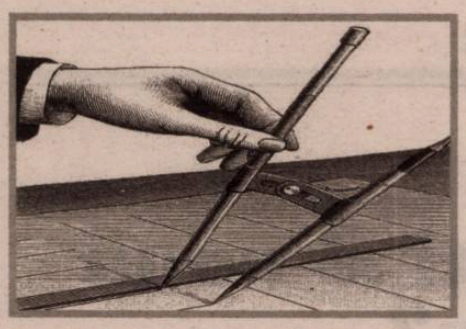

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

„Un oraş al desfătării“

O broşură de reclamă, apărută în 1924 la Londra în colecţia „Countries of the World“, are chiar acest titlu: „Bukarest, Rumania's Capital, a City of Delight“. Numele autoarei, Florence Farmborough, membră a Societăţii Regale de Geografie, e însoţit de calificările: călătoare, cunoscătoare de limbi străine şi expertă în Europa modernă... Cîţi experţi avem astăzi în *altă* Europă modernă! Însă pe atunci, după Primul Război Mondial, o asemenea specializare era mult mai rară, iar această femeie, care fusese infirmieră pe frontul rusesc, cîştigase acolo o experienţă extraordinară, cu preţul unor încercări aspre.

Dar să vedem mai întîi ce are ea de spus despre Bucureşti. „Este o capitală colorată, strălucitoare, un centru de rafinament şi cultură, de gust şi eleganţă estetică.“

Nu lipsesc temele obişnuite: „un oraş-grădină, acoperit şi înghirlandat cu frunzişul luxuriant din mijlocul căruia se înalţă acoperişuri ţuguiate, turnuleţe şi creştete de case de cea mai variată arhitectură.“ Inevitabil, impresia este a unui „puternic conflict între influenţele orientale şi occidentale.“ La o populaţie de 550.000 de locuitori, ţăranii reprezintă 80%, iar evreii sînt 44.000. Legislaţia a fost croită pe modelul instituţiilor franceze. Liderii intelectuali, înalţii funcţionari, oamenii politici şi ceilalţi care-şi pot permite sînt educaţi în capitala Franţei. Pe de o parte, există urmele influenţei greceşti, care s-a exercitat din Antichitate pînă la fanarioţi, pe de alta, toţi românii se mîndresc cu originea daco-romană.

Cîteva clădiri principale atrag atenţia: Ateneul, cu o faţadă ionică impunătoare şi cu o cupolă „bizantină“, Poşta Centrală, a cărei frumoasă intrare conduce spre săli de marmură, şi Palatul de Justiţie. De asemenea, bisericile: Mitropolia, Sf. Iosif, Domniţa Bălaşa, Stavropoleos. În tot oraşul, numărul bisericilor este de aproape două sute, libertatea religioasă fiind neîngrădită. În afară de sărbătorile religioase (Paşti, Sf. Dumitru), statul are ca zi festivă 10 Mai, data sosirii primului rege din dinastia germană. Pînă aici, nimic nou. Privirea atentă a vizitatoarei, cînd se plimba prin grădinile publice, a remarcat speciile de arbori: plopi şi salcîmi. Aceste plimbări au dus-o peste tot, pînă la marginile oraşului, unde a văzut fortificaţiile construite de Brialmont, care nu fuseseră de nici un folos în 1916. Conştiincioasa inspecţie a constatat şi oarecare dezvoltare economică: industrie textilă, morărit, metalurgie, cărămidărie şi – tradiţie populară – olărit. Capitala avea şi berării, şi fabrică de sticlă, dar era mai ales centrul de distribuţie al industriei petrolului.

Tonul se schimbă cînd vine vorba despre viaţa culturală. Presa este liberă şi în Bucureşti apar 114 ziare (cîte or fi acum?). Dintre ele, 16 erau în limbi străine, adică franceză şi limbile minorităţilor: greacă, maghiară, armeană şi idiş. Universitatea are 11.000 de studenţi şi 100 de profesori. Există Fundaţia „Carol“, înzestrată cu bibliotecă importantă. Cît despre divertisment, opt teatre şi, bineînţeles, Capşa, ceea ce justifică numele de „oraş al desfătării“, ca şi cum locuitorii ar trăi o bucurie permanentă.

Desigur, descrierea nu era numai pentru turişti. Miss Florence nu a omis aspecte mai puţin atrăgătoare: străzi strîmte şi întortochiate, încă prost luminate (deşi s-a introdus electricitatea), condiţii sanitare primitive. Faptul că majoritatea clădirilor erau

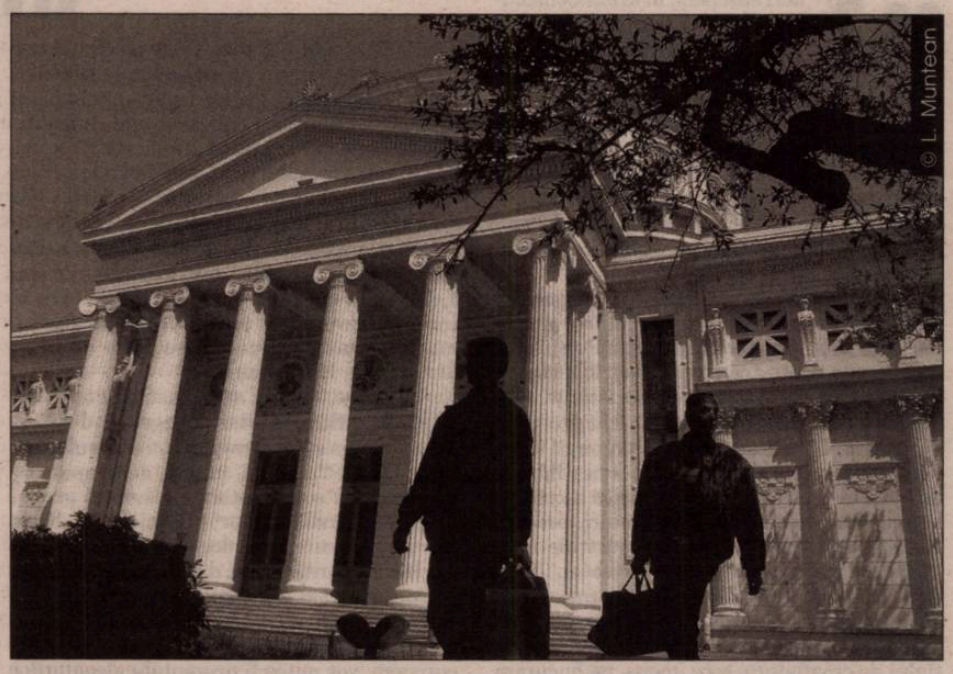

de cărămidă, cu un singur etaj şi cu acoperiş de tablă, i s-a părut un indiciu de inferioritate faţă de capitalele din Occident. Nici veşmîntul de teracotă al caselor, împodobit cu „desene fantastice“ (stucaturile), n-a găsit mai multă preţuire în ochii autoarei.

Dar călătoria în România, probabil în 1923, a mai produs două cărţulii în care Florence Farmborough, în calitate de corespondent special pentru *Times*, a judecat altfel situaţia reală, aşa de diferită de superficialitatea mediului bucureştean. Mai întîi a scris despre „Ţărănimea istovită de trudă a unei ţări vechi“ şi, după un an, despre „Dobrogea, ţară mohorîtă de paragină şi de speranţă“. Prima oară cînd intrase în România fusese cu Crucea Roşie în 1917, din iulie pînă în noiembrie. Notele ei zilnice s-au publicat – *Nurse at the Russian Front. A Diary 1914-18* – şi la apariţia lor, în 1977, ea trecuse de 90 de ani.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Baroc cu baloane de săpun

„Vrei ca petrecerea ta să fie specială? Efectele speciale fac diferenţa. Îţi oferim: lumini ambientale şi efecte speciale cu gheaţă carbonică, pentru nuntă la Castelul Teleki Satulung. Dansează pe nori cu noul efect «fum greu» (fumul stă la nivelul solului); transformă băuturile în «poţiuni magice» (din care se scurge fum alb nontoxic); efecte cu baloane de săpun. Pentru a crea o atmosferă deosebită la evenimentele importante din viaţa ta: nuntă, botez, majorat, banchet, dispunem de echipamente profesionale de ultimă generaţie, alături de personal cu experienţă îndelungată şi portofoliu bogat. Preţuri negociabile în funcţie de locaţie şi amploarea evenimentului.“

Dansează pe nori cu noul efect „fum greu“.

Am ales să citez doar unul dintre numeroasele anunţuri referitoare la posibilitatea de a utiliza pentru evenimente speciale palatul Teleki din Satulung, Maramureş. Trebuie observat că „atmosfera deosebită“ e dată de orice, numai de arhitectura şi decorul palatului nu, doar „efectele speciale fac diferenţa“. Te şi întrebi dacă „evenimentele“ au de ce să se desfăşoare aici; aşa cum sînt prezentate, „fumurile“ – albe, grele sau negre – ar putea fi utilizate în orice alt loc, fără personalitatea şi farmecul pe care palatul baroc construit în 1723 de Adam Teleki ar trebui să le confere oricărei acţiuni – eveniment sau nu – care se desfăşoară între zidurile sale.

În cazul de faţă, zidurile înseamnă nu numai cele ale palatului: o astfel de reşedinţă era alcătuită din palat, grădină sau parc, corpuri anexe, închise într-o incintă de zid. Iar amplasarea lor în cadrul incintei se făcea conform unor reguli de compoziţie care le puneau în valoare împreună. Nici un palat al epocii sau al epocilor mai tîrzii nu trăia fără parcul înconjurător; adeseori, plante dintre cele mai exotice erau aduse, aclimatizate şi folosite la amenajarea ansamblului; grupuri statuare, bănci, fîntîni, oglinzi de apă punctau traseul unei plimbări prin parc. Nu întîmplător, Transilvania are o mulţime de parcuri „dendrologice“: ele nu sînt altceva decît parcurile unor reşedinţe care, începînd chiar cu secolul al XVII-lea şi pînă în secolul al XX-lea, concurau în materie de soiuri de plante şi de amplasare peisagistică.

Or, nimic din toate astea nu a fost păstrat sau reconstituit la Satulung. Actualul palat – cu ce s-o mai fi păstrat din interioarele încă purtătoare ale amprentei baroce, acum cîţiva ani – nu are ca însoţitor decît un teren plat, în care s-au plantat soldăţeşte nişte viitori trandafiri. La exterior, palatul nu mai păstrează imaginea pe care o avea încă în 1944, ultimul an în care este locuit de familia Teleki. Sigur că folosirea sa ulterioară ca sediu al fermei de stat (IAS, pentru cine îşi mai aminteşte), ca depozit de îngrăşăminte chimice şi produse agricole nu a fost de natură să conducă la o întreţinere adecvată. După 1989, Consiliul local şi Primăria decid că nu au bani pentru restaurarea şi întreţinerea palatului şi îl scot la vînzare: din 2005 este proprietate privată. La scurtă vreme, se spunea că noul proprietar a comandat un proiect de „revitalizare, extindere şi reamenajare“. Nu ştiu cum arată proiectul – care pare să se deruleze şi acum – dar rezultatele sînt tragice. Ce se vede în imaginile publicate nu este un palat vechi restaurat, ci o construcţie nouă şi searbădă, cum searbădă este şi imaginea generală a proprietăţii.

Asta, deşi palatul este înregistrat pe Lista Monumentelor Istorice, cu indicativul MM-II-a-A-04629, adică bun de patrimoniu de importanţă naţională. Acest lucru ar fi trebuit să ducă, conform legii, la un proiect şi o execuţie care să pună în valoare ansamblul. N-a fost să fie! Au rămas doar baloanele de săpun şi fumurile unei intervenţii descalificante asupra unei reşedinţe de patrimoniu.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Munca la români

În vama de la Giurgiu nu s-a schimbat nimic. *E ca o călătorie în timp!* – exclamă un prieten care nu mai trecuse pe aici din alte vremuri. La capitolul „de ce e România altfel?“, vameşii noştri au adăugat şi o nouă dilemă: de ce de la bulgari la români podul costă 2 euro şi este reparat, iar de la români la bulgari costă 6 euro şi nu este reparat?

În acest peisaj dezolant şi uşor tarkovskian, în care drumurile sînt pline de cratere, bordurile nu se mai văd de bălării, iar gunoaiele zac deprimante, cît vezi cu ochii printre resturi de clădiri şi utilaje, doi tineri în salopetă strălucitoare mînuiau sîrguincios, zilele trecute, cîte o maşină nou-nouţă de tuns gazonul. O fată blondă venea în urma lor cu o măturică, dar fără făraş sau tomberon. „Întreţinem peluza“, mi-a răspuns ea cînd am întrebat aşa, ca să mă aflu în treabă, ce fac ei acolo. Şi, timp de jumătate de oră, cît m-am prefăcut că repar ceva la motor prin preajma lor, cei trei au muncit de zor şi cu aplicaţie. De ce, ca să ce? Nu ştiu, dar păreau foarte harnici...

Românul nu e leneş, aşa cum ne întrecem cu toţii să ne flagelăm în ultima vreme – şi în această privinţă, să te ferească Dumnezeu de greierele parvenit, că e cea mai cicălitoare furnică moralistă! Există însă, bineînţeles, şi români leneşi, dar o populaţie întreagă n-are cum să fie puturoasă, pentru simplul motiv că nu ar mai avea cum să existe. Sîntem, deci, şi noi, un popor harnic, dar în felul nostru. Acest *fel* pare să fi pierdut însă ceva important în ultima vreme: *sensul* muncii, adică *de ce* şi *cum* e bine să munceşti?

Există, bineînţeles, şi o moştenire a faimosului „noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc“. Peste douăzeci de ani de postcomunism nu au reuşit să redea muncii o valoare în sine, generînd doar, pe alocuri, o altă nedumerire: „eu muncesc şi altul se îmbogăţeşte?“ La ce-ţi foloseşte atunci „munca“? Nu la foarte mare lucru, par să sugereze pînă şi dascălii, care, întrebaţi ce trebuie să facă un tînăr ca să reuşească în viaţă, plasează munca hăt departe, pe un îndoielnic loc 5.

Există însă şi altceva, mai profund şi mai difuz, în acelaşi timp, un lucru la care nu m-am gîndit niciodată şi care mi-a sărit în ochi recitind studiul Monicăi Heinz despre *Etica muncii la românii de azi*. Chiar în primele pagini, aceasta constată, surprinsă, că „etica muncii capitaliste (stilul occidental) înseamnă pentru majoritatea celor intervievaţi «muncă intensă»; pentru un grup ceva mai mic, «muncă bine făcută»; şi doar pentru o minoritate de intelectuali, «organizare inteligentă şi management corect al forţei de muncă».“ Pentru românul devenit peste noapte „cetăţean european“, munca adevărată, „ca în ţările civilizate“ (adică Occident), este, deci, mai presus de toate, *multă* muncă. La noi nu a ajuns încă „lauda lenei“, scrisă de Bertrand Russell cu aproape patru decenii în urmă, nu pentru a îndemna la lenevire, ci pentru a promova un sens echilibrat, în acelaşi timp eficient şi inteligent al muncii. Imaginea idealizată a *cantităţii* de efort la *ei* ne face să ne vedem inferiori, alimentîndu-ne astfel veşnicele complexe: la *noi* e mai *puţină* muncă, deci sîntem leneşi, nu ştim să muncim cu adevărat.

Acest ideal complexat al intensităţii muncii vine însă în răspăr şi cu o cultură internă a muncii, diferită din acest punct de vedere. Ea nu ţine de nici un specific naţional românesc, ci este proprie mai tuturor societăţilor agricole. Pe urmele lui Ciaianov, şi punînd „la baza economiei relaţia universală dintre *osteneală* şi *folos*, guvernată de

Un popor harnic, dar în felul nostru.

chibzuială“, altfel spus „cumpănirea între scopuri şi mijloace“, Mircea Vulcănescu constata, la rîndul său, că ethosul ţărănesc al muncii este „comparativ mai puţin economic“, în măsura în care nu urmăreşte folosul în sine, cît mai degrabă folosinţa. În gospodăria ţărănească, spre deosebire de întreprinderea capitalistă, „munca e stabilită în vederea obţinerii venitului maxim pe unitatea de muncă, fără limită inferioară, dar cu o limită superioară relativă: satisfacerea nevoilor de consum ale familiei, fapt care dă familiei ţărăneşti o mai mare rezistenţă la criză.“ Dar şi un efort şi o productivitate mai scăzute în condiţii normale. Altfel spus, ţăranul în general – şi românul a fost mai întîi de toate ţăran – nu munceşte pentru profit, ci pentru subzistenţă, idealul său este *îndestularea*, nu bunăstarea; şi cînd consideră că a atins-o, nu mai munceşte, căci nu are nici un rost! A munci *mult*, oricînd şi oricît nu numai că nu are sens, dar transformă *osteneala* cu rost în *trudă* păguboasă.

Acest ethos al muncii a fost pervertit în comunism şi altminteri decît prin folcloricul „noi ne facem că muncim“... Devenit muncitor cam peste noapte, ţăranul a combinat exigenţele gospodăriei cu cele ale muncii salariale, dar în aşa fel încît munca profesională să-i aducă suficienţi bani cît să aibă şi timp să se ocupe de gospodărie, de unde venea baza subzistenţei, mai ales în penuria anilor '80. Nu îşi dorea astfel să promoveze prea mult, că asta îl lega de întreprindere şi nu mai avea timp de coasă. Continua să nu muncească mai mult decît trebuie, dar muncea mai prost. A devenit, astfel, mai degrabă un *muncitor-gospodar* decît un muncitor profesionist. Consecinţa actuală: românii se descurcă relativ bine în muncile necalificate şi flexibile de pe şantierele de construcţii, dar „instalatorul“ este polonez!

Doar tinerii corporatişti sau „antreprenoriali“ par să-şi fi însuşit idealul capitalist (mai vechi...) al muncii *intense*. Sînt predispuşi la *overwork* – dar şi la a lăsa totul baltă cînd nu mai văd nici un rost în chestia asta. Cu toţii dăm apoi vina pe ceilalţi români că nu muncesc *destul* şi de aceea ne merge cum ne merge. Daţi-le însă un *rost*, şi românii vor munci şi ei (aproape) nemţeşte!...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Comunism curat, frate!

În anii din urmă – la diferite ocazii, pe la petreceri, la o bere, în seri lungi, de vară, cu poveşti întinse pînă în zori –, am tot stat la vorbă cu cîţiva prieteni întorşi definitiv în România, după ani buni de stat în Canada. În general, motivul întoarcerii acasă e dorul cumplit de ţară şi de prietenii lăsaţi în urmă, dar întotdeauna apare în discuţie şi un soi de *libertate*, definită foarte difuz, pe care „doar aici, acasă, o poţi întîlni“. O libertate care se referă, de fapt, în mare măsură, la chipul – mult mai cald aici decît prin alte părţi – al celui mai simplu fel de socializare, de întîlnire cu rude, prieteni, amici, cunoscuţi. Invariabil, discuţiile ajung la „sărăcia“ chefurilor, a petrecerilor, întîlnirilor „seci“ între oamenii acelei lumi.

Ca să fie treaba foarte limpede, dau un exemplu foarte concret. De fiecare dată, în preajma mesei pline – cu mîncare cît încape, şi cu beri, vinuri, digestive şi alte lucruri minunate, nelipsite la o masă *adevărată*, de la noi – imediat vine vorba despre *cum era acolo*. Te duceai la o petrecere sau la ceea ce era anunţat ca un *chef* la cineva acasă şi dădeai peste o lume care stătea cuminte, de vorbă, în preajma unor grisine, alune, a unor „cipsuri de trei lei“, iar dacă prindeai şi o a doua bere era lucru mare. După care, la o oră la care ar protesta şi cele mai conformiste găini, te duceai frumuşel acasă, la culcare. Culmea e că unii dintre cei de acolo, de la aşa-zisul chef, mai plecau şi foarte mulţumiţi de petrecerea excelentă la care participaseră, chestie cumplit de enervantă pentru prietenii care îmi povesteau toate astea. Îi revolta şi-i deprima, în acelaşi timp, felul ăsta de a fi. Îi scotea din sărite modul în care oamenii de acolo pretindeau că se pot simţi bine la întîlnirea cu alţii. Şi, contemplînd acest stil ciudat de a fi fericit, ai noştri zîmbeau amar, gîndindu-se cam ce-ar fi însemnat, în România, o petrecere, un chef după care să pleci acasă căzut pe spate de entuziasm. Programul de lucru în ţara de adopţie era strict, relaţiile erau mai degrabă reci, viaţa plicticoasă. Chefurile, nişte orori. „Comunism curat!“

Zilele trecute, întîmplarea face să cunosc un alt român, stabilit de peste zece ani în Canada, venit acasă, în vizită. Stăm la poveşti, bem un vin, şi-ntreb: „Cum e, domnule, în ţara aia? Unii dintre prietenii mei care au stat pe acolo spun că e comunism în toată regula. Chiar aşa să fie?“ Omul nici nu aşteaptă să

Panica absenţei referinţelor.

termin bine întrebarea şi răspunde hotărît: „Clar! Exact aşa e! Comunism curat!“

Întreb mai departe: „Ai voie să te exprimi liber?“ Răspunsul vine la fel de repede: „Oho, ba bine că nu! Poţi să zici ce-ţi trece prin cap. Poţi să faci ce vrei. N-are nimeni treabă cu tine, cîtă vreme îţi plăteşti taxele, ratele, toate alea. Mă rog... Să nu zici urît de negri, de arabi, de evrei, de chinezi, adică să nu zici urît de nimeni. Că, de fapt, şi tu eşti ca ei, eşti venit acolo. Şi e siguranţă. Ieşi la cît vrei, unde vrei, cel puţin, unde stau eu, nici nu-ţi pui problema asta. Şi adevăru' e că e civilizaţie, domnule. Nu te joci. Fata mea e la facultate şi e foarte mulţumită. La spital, dacă ai treabă, nu se pune problema de şpagă sau de-astea. Dacă te plîngi la o instituţie, sau le scrii o scrisoare, imediat îţi răspund. E civilizaţie cum nu prindem noi nici într-o sută de ani.“ Merg mai departe cu *chestionarul*: „Se raportează date false? Producţii agricole, tone la hectar, rezultate în industrie, chestii de-astea...“ Se uită la mine ca la o arătare: „Glumeşti? Ăia sînt tîmpiţi cu corectitudinea. Ai minţit, te-ai ars. Nu mai prinzi nimic. Nu se mai uită nimeni la tine.“ „Vreun cult al personalităţii? Ceva partid unic? Trebuie să-ţi exprimi vreo adeziune?“, zic. Cască nişte ochi mari şi zîmbeşte: „Faci mişto!? Nici vorbă, dom'le, de de-astea. Pe ce lume trăieşti? Banu' face totu' acolo. Să munceşti, să faci bani, ca să consumi. Să dai banu' înapoi în circuit. Îţi iei casă cu credit, o plăteşti de trei ori la bancă, da' asta-i viaţa. Aşa e sistemu'. Chestia e că dacă lucrezi la altu', nu faci mare brînză. Munceşti pentru el. Dar dacă-ţi faci biznisu' tău e altă viaţă. Eu mi-am plătit casa deja anu' trecut. Ăia te-ajută să porneşti afacerea ta. Te încurajează. Doar să ai tu ceva în cap şi să porneşti treaba. Chestia e, cum ţi-am zis, banu'. Să consumi, să circule coco în sistem. Munceşti toată ziua, te duci rupt acasă, bagi o bere, un televizor, un sex cu nevasta, şi pa. S-a dus ziua. Mîine o iei de la cap.“ Întreb: „Şi unde-i comunismul în toată treaba asta?“ Omul rîde cu poftă şi-mi răspunde: „Eee... Acu', n-o lua şi tu aşa. Astea-s jargoane deale noastre, de p-acolo.“

Sigur, discuţia s-a purtat la un nivel care i-ar face pe unii să strîmbe din nas, iar pe alţii să leşine de panica absenţei referinţelor bibliografice şi a definirii termenilor. Merg însă mai departe, cu speranţa că, totuşi, n-o tuşi convulsiv chiar toată lumea care citeşte rîndurile astea. Există un pic de viaţă şi dincolo de vigilenţa cititorului specializat în rescrierea – evident, întotdeauna mai inspirată – oricărui articol pe care îl citeşte. Prin urmare, folosind ca prim argument discuţiile triviale de mai sus, revin, săptămîna viitoare, cu un soi de răspuns la articolele unui coleg din presa scrisă, un jurnalist pe care îl preţuiesc în modul cel mai sincer. Domnia sa defineşte, într-un fel foarte personal, „comunismul *cool*“ de peste Ocean. Nu pentru a-l contrazice cu orice chip, ci pentru a dezbate, propun un alt punct de vedere. Spor în toate cele! Pe săptămîna viitoare.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

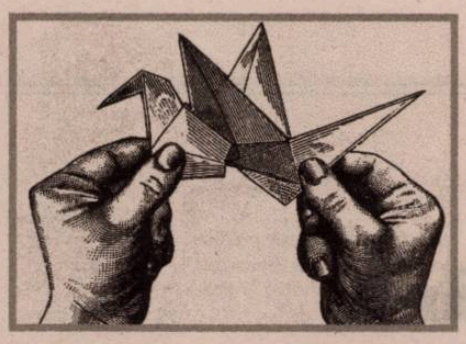

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Lungă plimbare pe frumoase coclauri

Vă propun un circuit pe schiuri prin Alpii Dolomitici. Skipass-ul *Dolomiti Superski* e un card valabil pentru domeniile schiabile din jurul a 12 mari staţiuni. Cu vreo două sute şi ceva de euro adică, ai acces timp de o săptămînă la 450 de instalaţii de urcare care deservesc sute de pîrtii ale căror lungimi însumează nu mai puţin de 1200 de kilometri (pentru comparaţie, toate pîrtiile de pe Valea Prahovei, plus Poiana Braşov au circa 50 de kilometri). Bineînţeles că nu te poţi bucura de toate odată, aşa că, pentru moment, ne-am orientat către celebrul circuit *Sella Ronda* (Şaua rotundă), care ocoleşte un uriaş masiv de calcare dolomitice, asemănător cu cele din reclamele la Marlboro. Traseul de 42 de kilometri se parcurge în cîteva ore şi face parte dintr-un ansamblu de pîrtii legate între ele (ale căror lungimi totalizează 500 de km).

Am plecat de dimineaţă din Selva, de pe Valea Gardenei, pentru a parcurge Sella Ronda în sens orar. Am pornit cu telescaunul de vizavi de telecabina care urcă la Ciampinoi. Soare şi minus opt grade, vreme perfectă pentru schiat. Pîrtiile nivelate peste noapte se întindeau în faţa noastră ca nişte coli de hîrtie nescrise. Netrezit bine, unul din noi şi-a luat la primele cristiane „îngheţata de dimineaţă", adică o gură de zăpadă rece, în viteză, direct de la sol. Ne-am urcat într-o telegondolă uimitoare prin faptul că pe o parte avea numai cabine roşii iar pe cealaltă numai galbene. Părea o adevărată scamatorie. Înăuntru, pe banca din faţa noastră s-a aşezat un tip în formă de ou de Paşti, cu un costum albastru sclipitor. Îşi ţinea schiurile ca pe nişte scobitori. Ne-am întrebat răutăcios cu care faţă s-o fi dînd pe pîrtie. Altă dată ne amuzaseră patru italieni care vorbeau toţi deodată, în aceeaşi telegondolă cu noi, şi păreau a se înţelege perfect.

Am urcat pînă sub stîncăriile vîrfului Gran Cir (2592 m), în zgomotul unui elicopter utilitar de care atîrna un obiect ca un megafon uriaş. A urmat apoi un zigzag de pîrtii mai abrupte şi urcări cu telescaune descoperite şi cam friguroase (încă nu apucasem să ne încălzim), pînă în Pasul Gardena. Am trecut cu telescaunul pe deasupra unui loc de campare pentru rulote, plin de viaţă şi complet ocupat cu autorulote conectate la apă şi curent, multe avînd şi antene de satelit. Oamenii se autogospodăreau astfel, în plină iarnă, în creierii munţilor. Am lăsat în urmă zona Val Gardena şi am trecut pe lîngă micul sătuc Colfosco (1645 m), cea mai înaltă localitate din zona Alta Badia. Cîteva hoteluri şi pensiuni, o biserică... Am coborît în viteză pe schiuri încă vreo sută de metri diferenţă de nivel pînă la mai marea Corvara, un sat cu 1500 de locuitori, din care se iţeau turlele a două biserici, atestat ca şi Colfosco, încă de prin secolul al XII-lea. Undeva în stînga, spre valea Badiei, ar fi trebuit să fie faimoasa pîrtie neagră de cupă mondială *Gran Risa*.

Din Corvara am urcat în pasul Campolongo (nici Muscel, nici Moldovenesc), avînd mereu în dreapta stîncile impresionante ale masivului Sella pe care de fapt îl ocoleam. Trecuserăm deja hotarul regiunii Trento Alto Adige (Tirolul de Sud) către regiunea Veneto. Ajunşi sus, am găsit un BMW clasa 6, coupé, ca o bomboană fondantă. Decapotabil şi plasat pe un postament pentru reclamă. În dreapta a apărut impresionantul Marmolada (3342 m), „Marmelada", cum l-am botezat noi imediat, vîrf vestit printre alpinişti şi care în zilele clare se vede de la Veneţia (aflată la 100 de km către sud-est). În Primul Război Mondial, pe acolo trecea graniţa dintre Austria şi Italia iar în zonă s-au dat lupte crîncene. Pe un platou din apropiere, un fort întunecat părea o amintire a acelor vremuri.

Am coborît abrupt spre Arabba, aşezată sub o serie de vîrfuri de piatră ascuţite, în josul cărora se vedeau şerpuind nişte pîrtii impresionante. Mica localitate, poate cea mai pitorească dintre toate, are o biserică înălţată pe la 1600 şi cunoscută pentru avalanşele şi zăpezile uriaşe ce o acopereau mereu (astăzi, avalanşele au fost stăvilite). Din trecutul mai îndepărtat al aşezării a răzbătut şi o legendă care vorbeşte despre o teribilă catastrofă, nu e clar dacă molimă, alunecare de teren sau chiar avalanşă, în urma căreia doar două familii au scăpat cu viaţă. În dialectul ladin vorbit în zonă, Arabba se numeşte Rébia care poate veni de la cuvîntul *royba*, adică alunecare de teren sau de la *rebia* care înseamnă revărsare de torent.

În Arabba am stat la semaforul pentru schiori înainte de a traversa şoseaua montană care era şi stradă principală. Am urcat apoi pe o bandă rulantă spre marea telecabină de la Portavescovo. O cutie pătrată în care am intrat şi pe o parte, şi pe alta cam o sută de schiori, de nu mai puteai lăsa un ac să cadă iar fiul meu a exclamat: „iată de ce vor sardelele să fie mîncate." În cutia aia cu multă lume care se ducea undeva la cucurigu, am auzit pentru prima dată vorbindu-se românește. Am ajuns pe un vîrf vîntos de aproape 2500 de metri, de unde se vedea foarte bine „Marmelada". De pe peronul telecabinei, în jos pe pîrtie, se zăreau zeci de schiori, ca nişte furnici. Unii dintre ei abia plecaseră de lîngă noi şi deja deveniseră cît furnicile. Şi noi aveam să ajungem rapid nişte furnici, coborînd vijelios pe acea pantă marcată de italieni doar cu roşu (adică pîrtie de dificultate medie).

A urmat pasul Pordoi şi lunga pîrtie ce ne-a dus într-o altă lume, la Val di Fassa, de unde am urcat la cabana Cinque Dita. Acolo am mîncat nişte paste şi o cremă cu fructe de pădure, pentru ca apoi să o luăm la vale spre Plan de Gralba, loc din care am urcat în zigzaguri la Ciampinoi. Am lăsat în stînga pîrtia „mitică" de cupă mondială *Sassolungo* şi am nimerit pe o variantă foarte abruptă şi plină de movile, care ne-a solicitat din plin ultimele resurse, într-o interminabilă coborîre pînă în locul de unde plecasem de dimineaţă, doar că pe partea cealaltă a străzii principale din Selva. Soarele tocmai dispăruse după grandiosul masiv Sassolungo, iar dinspre nord-est veneau nori grei de ninsoare.

ready made

„Schematic, claia e alcătuită din cruci suprapuse, de cîte patru snopi fiecare. Dar, începând de la primul snop, care în mod obişnuit se rupe şi se aşează cu spicele deasupra ca temelie («fundu' mogândeţii», «moşu» etc.) şi sfârşind cu ultimul, care se pune înclinat şi aşa încât să acopere cât mai mult din claie, poziţia fiecăruia, în spaţiu, este perfect fixată, în urma unor reguli tradiţionale. Cheia acestei poziţii în spaţiu a snopilor o ţine, pentru toate tipurile de clăi, *ultimul snop* al jumătăţii de claie."

Ion I. Ionică, *Dealu Mohului*, Editura Minerva, 1996

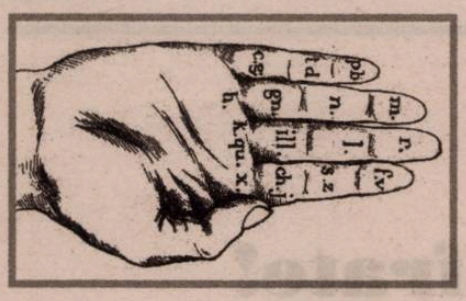

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Aventurile decanului Larry

Probabil că unii dintre dumneavoastră şi-l mai amintesc pe bonomul decan filolog Hank, despre care povesteam aici în urmă cu aproximativ un an. El devenise celebru prin neputinţa structurală de a spune *nu* imensei armate de nevoiaşi din sistemul universitar, proveniţi, cu precădere, din rîndurile personalului administrativ. Ca atare, lumea ajunsese să-l tapeze, fără jenă, de bani pe acest St. Patrick al postmodernităţii academice româneşti. Vremea a trecut însă, şi Hank a fost izbăvit de teroarea năpăstuiţilor sorţii, printr-o abruptă (a se citi funeriană!) pensionare. Întîmplarea făcu, destul de bizar, ca Hank să fie înlocuit la cîrma Facultăţii de Litere de un mai tînăr prieten al său, posesor, şi el, al unei porecle, – cum să-i zic – exotice: Larry. *Nickname*-ul în cauză se lipise de personalitatea noului administrator chiar în intervalul de cînd îi debutase mandatul, motivul fiind o compulsie insolită, activată în însuşi exerciţiul decanal: individul avea impulsul de a rezolva absolut toate problemele care-i ieşeau (cu duiumul, se înţelege!) în cale. În unsprezece luni de decănie, se transformase într-un fel de om-orchestră. Era în continuă agitaţie, părea o mangustă în stare de strajă, cu privirea aţintită în zare şi cu nările dilatate enorm, adulmecînd noi şi noi situaţii de criză. Un coleg mai ghiduş se gîndi imediat că, într-o asemenea postură, tînărul lider devenea, mai degrabă decît *decanul* Facultăţii de Litere, *motanul* Facultăţii de Litere, o felină gata oricînd să ţîşnească prosteşte la „vînarea" oricărei frunzuliţe mişcate de vînt. Cum englezii brevetaseră deja o funcţie motănească la cel mai înalt nivel (în guvernul britanic!), *i.e.* poziţia de *Chief Mouser*, a fost o chestiune de timp pînă cînd literaţii jucăuşi au descoperit nume celebre din respectiva breaslă: Humphrey (destoinicul motan al epocii Thatcher) şi Larry (mîţa angajată sub regimul Cameron). L-au preferat pe pisicul contemporan lor, aşa încît decanul nostru a ajuns, în viziunea colegilor, Larry, „motanul" Facultăţii de Litere.

Se spărgea o ţeavă în Laboratorul fonetic, Larry începea să dea telefoane în dreapta şi în stînga, ca un apucat. Venea nu ştiu ce hîrtiuţă cu reclame academice, Larry alerga să-i informeze pe toţi. Îşi făcea cutare bancă promovare de credite în facultate, Larry se simţea obligat să participe şi să vorbească protocolar. Suna telefonul în birou, la 16,30, cînd Larry, epuizat, ieşea pe uşă, personajul se întorcea, resemnat, să răspundă. Toate, desigur, pe lîngă problemele mari şi complicate ale Facultăţii, pe care Larry încerca să le rezolve, plenar, cu un stoicism aproape suspect. Într-o dimineaţă, celularul zbîrnîi foarte strident. Larry deschise, ca de obicei, cu simţ de răspundere: „Domnul decan?" „Da." „Sînt Petrache, de la Muzeul Literaturii Române din Vînturelu de Sus. Domnule decan, m-am retras în această minunată localitate pentru a restaura o veche casă a unui negustor grec (ce a stat prin zonă în secolul al XVIII-lea şi a făcut acte de caritate). Vreau să o inaugurez săptămîna viitoare – cu public din Vînturelu – şi aş dori să am şi o prelegere de calitate. Tema trebuie să fie adecvată cît de cît. Prin urmare, ne-am gîndit la o conferinţă despre Nikos Kazantzakis, ţinută de un expert din facultatea dumneavoastră. Va fi prezentă elita locală: preotul, învăţătorul, zootehnistul. Nu ne putem face de rîs. Vă rog mult *să rezolvaţi* problema!" Cuvîntul „rezolvaţi" îl tulbură pe Larry care, în transă cumva, se apucă să-şi

Părea o mangustă în stare de strajă.

caute colegii profesional tangenţiali – fie şi minimal – cu Zorba. Toţi pufneau în rîs, auzind de Vînturelu, dar, observînd seriozitatea decanului, îşi inventau rapid „situaţii" (a murit căţelul, pleacă bunica în Taiwan, se renovează blocul, cartierul a rămas fără apă etc.). Pînă şi profesorul Pişcu Breabăn, care avea faima de a vorbi pretutindeni, inclusiv la înmormîntări, cu mare şi neostoită plăcere, pretinse, după un moment de gîndire atentă, că nu-l ştie pe Kazantzakis.

Larry se apropia de capătul puterilor (mai ales că domnul Petrache din Vînturelu suna fără oprire!), cînd îl străfulgeră un gînd salvator: Adelphos Aristokles, lectorul de neo-greacă, proaspăt sosit în România şi avid, neîndoios, de preumblări prin locuri pitoreşti. Decanul nu se înşelase. Aristokles primi cu bucurie ideea deplasării la Vînturelu, pentru a vorbi despre marele Nikos. Învăţă traseul (cu două trenuri şi un autobuz) şi dus a fost. Pentru puţină vreme, Larry trăi cu sentimentul datoriei împlinite. Apoi uită povestea, întrucît apărură alte şi alte hărţuieli, un iureş al „soluţionărilor" multiple şi urgente. Cînd îi era lumea mai dragă, cu o mînă pe telefonul fix şi cealaltă pe tastatura computerului, celularul lui Larry ţipă necruţător. Decanul lăsă fixul şi răspunse încordat. La capătul liniei se afla domnul Petrache, cu o voce exasperată: „Ce aţi făcut, domn' profesor, pe cine ne-aţi trimis?" „Păi, pe însuşi Zorba", zise Larry cam derutat. „Ce Zorba, dom'le? S-au speriat babele, au luat-o la fugă cînd ăsta a început să se răstească la ele – *Pós sas léne?, Pós íste?* şi *Kali tíhi!* Lui Larry ochii i se oprir – albi – într-un punct. Sări în picioare şi începu să strige, idiotic, în telefon: *Embrós! Embrós!* Ulterior, cu mîinile întinse în aer, ridică graţios piciorul, după gestica elaborată a lui Anthony Quinn, şi se puse să execute, de unul singur, prin birou, dansul lui Zorba. Nu observase că, din crăpătura uşii, îl privea îndurerat fostul decan Hank (venit, pesemne, într-o vizită amicală). În mod clar, nici el nu se simţea prea bine. Împărţea hîrtii de cincizeci de lei unui stol de femei în halate albe, ce şuşoteau ameninţător, înconjurîndu-l: „Dă-ş' mie! Dă-ş' mie!"

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

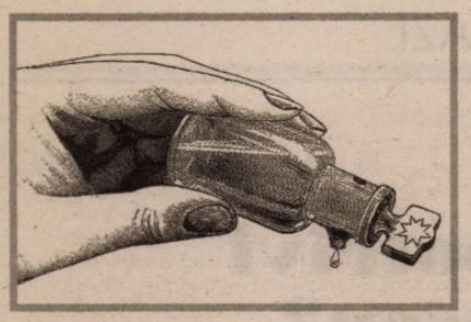

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Există şanse...

De mai multă vreme, în lupta cultivatorilor limbii cu tendinţele uzului, se tot atrage atenţia asupra folosirii nediferenţiate a prepoziţiei *datorită* – pentru a introduce atît cauzele unor întîmplări fericite, cît şi pe cele ale unora nedorite. Critica lingvistică nu are însă mare succes: în ciuda încercării raţionaliste de a specializa două construcţii, dintre care una să indice o orientare favorabilă *(datorită),* iar cealaltă să presupună o judecată defavorabilă *(din cauza),* se pare că vorbitorii au nevoie mai curînd de o expresie neutră, neimplicată – şi l-au distribuit în acest rol tocmai pe *datorită*. Felul în care limbajul transmite simultan informaţii, atitudini şi evaluări e subtil şi fascinant pentru cercetător, dar se dovedeşte adesea prea complicat şi chiar supărător pentru vorbitor. Acestuia îi este relativ uşor să atribuie o legătură cauzală înlănţuirilor de fapte, dar nu-i convine întotdeauna să-şi manifeste acordul sau dezacordul asupra lor. Cineva presupune că X a ajuns la închisoare în urma unui furt: *din cauza...* sau *datorită...?*

Legarea lui *datorită* de o interpretare pozitivă se explică prin sensul verbului *a se datori/a se datora,* dar mai ales prin influenţa familiei sale lexicale *(dator, datorie, a îndatora* etc.). Altminteri, în DEX, *a se datora* are definiţia „a avea drept cauză", care ar justifica extinderea din uzul actual al prepoziţiei. Evident, ca în atîtea alte cazuri, diferenţa dintre *datorită* şi *din cauză* (încălcată uneori chiar de cei care o susţin), justificată sau nu din punct de vedere istoric, a devenit un semn de distanţare necesară de vorbirea neglijentă, o formă de autosupraveghere similară eleganţei vestimentare şi politeţii – pe care avem deci toate motivele să o recomandăm.

Mai puţin observată şi criticată este folosirea actuală a cuvîntului *şansă* (cu sensul „posibilitate de semn pozitiv"; în DEX: „circumstanţă favorabilă, posibilitate de reuşită, de succes") într-un mod asemănător, prin pierderea componentei apreciative şi prin generalizare semantică. Formulele sînt mai puţin fixate, dar conţin cuvîntul-cheie, de obicei la plural: *„există şanse* ca această pedeapsă să fie una cu executare" (RTV, 7.02.2013). Ca şi în cazul lui *datorită,* termenul *şanse* e folosit de mulţi fără intenţia de a-şi marca satisfacţia, dar poate fi citit de alţii ca mostră de comic involuntar, ba chiar ca dezvăluire a gîndului ascuns.

Referirea la *şanse* e destul de neliniştitoare în sfaturile medicale şi în publicitatea pentru medicamente. Se vorbeşte în ele, adesea, de *şansele de îmbolnăvire:* în aceste zile, la o emisiune de teleshopping, era recomandat în mod repetat un produs naturist, ideal pentru insul care capătă o anume boală şi deci *„are şanse* reale să cunoască această problemă dureroasă". Şansele de îmbolnăvire sînt dublate de şansele de a nu găsi medicamente: „Concret, *sînt şanse* ca, de la finele acestei luni, să rămînă fără medicamentele de care depinde viaţa lor" (scrieliber.ro, 15.07.2011).

Folosirea aparent cinică a ideii de *şansă* în contexte nefericite nu este încă foarte răspîndită. Are însă explicaţii care ar sugera o posibilă extindere. În primul rînd, ca şi în cazul lui *datorită,* transformarea într-un simplu element de legătură *(datorită* introduce o cauză; *există / sînt/ avem şanse* anunţă o posibilitate) presupune o pierdere a nuanţelor evaluative, o automatizare şi o simplificare. În al doilea rînd, reducerea sensului lui *şansă* la ideea de „posibilitate favorabilă" a fost un efect al împrumutului lexical: multe din franţuzismele preluate în secolul al XIX-lea s-au fixat în română cu un înţeles mai limitat decît în limba de origine, pentru că dublau parţial cuvinte deja existente. În română exista deja *noroc*, cu o oarecare ambiguitate între efectul pozitiv sau negativ – *norocul rău* sau *bun; şansa* s-a specializat direct pentru posibilitatea pozitivă. Prima atestare a cuvîntului, în dicţionarul academic (DLR, Litera Ş) e la Kogălniceanu, într-o formă „de tranziţie" către fixarea definitivă: ca substantiv neutru, cu pluralul în *-uri* („eşti mai tînăr decît mine şi prin urmare ai mai multe *şansuri* să vezi acele zile fericite").

În dicţionarele franţuzeşti, e vizibilă toată evoluţia semantică a lui *chance,* de la înţelesul etimologic de „cădere a zarului" (etimonul său e latinescul *cadentia,* din familia verbului *cadere,* care a dat în română *a cădea),* trecînd prin ideea de „eventualitate, hazard", spre cea de „eventualitate fericită". De altfel, se pare că e o tendinţă mai generală (şi optimistă) alunecarea cuvintelor care denumesc întîmplarea către sensul de întîmplare fericită: *norocul rău* sau *bun* devine predominant bun. Şi dicţionarele englezeşti înregistrează (ba chiar în primul rînd) sensuri neutre pentru *chance:* „posibilitate", „probabilitate". E foarte posibil ca unele dintre utilizările stridente ale românescului *şanse* în contexte negative să provină pur şi simplu din traduceri grăbite din engleză. Oricum, sub dubla influenţă a tendinţelor interne de simplificare şi a englezei, sînt toate şansele ca pozitivitatea *şansei* să iasă slăbită – şi să nu mai ştim nici măcar dacă o asemenea schimbare e bună sau rea...

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Cartonaşele galbene arătate recent de judecători îi vor opri pe afaceriştii din fotbal să mai comită faulturi?

Atît timp cît oamenii se consideră nevinovaţi, afacerile vor continua. Nu aceleaşi, dar de aceeaşi natură. Legea în România e temeinic strivită între cei care o contestă şi cei care o aplică. Nu există momentul în care vreuna dintre părţi să se recunoască învinsă, aşa ceva ţine de o sportivitate neinventată. Dar cei care acuză au măcar un argument în plus faţă de cei care se scuză: e greu să fii european în sălbăticie. Fotbalul a fost ascunzătoarea perfectă pentru jucătorii cu legea. O grădiniţă a copiilor mari, în care poliţistul n-avea acces, doar educatoarea, solidară cu micuţii, care îi mai trăgea din cînd în cînd de urechi, dar nu prea tare. Această instruire blîndă nu le-a servit. Cînd procurorii i-au ridicat de perciuni, micuţii au început să zbiere. Nu era corect. Nu era cinstit. Dar aşa era. De acum se vor reorganiza, aşteptînd din nou o breşă. Poate că o vreme o să fie mai calm. Dar în corupţie e ca în dopaj: nu poţi combate decît ceea ce cunoşti. Ce cotă daţi că judecătoarele ICCJ vor trebui să înveţe în curînd care-i treaba cu pariurile?

Radu NAUM

PUBLICITATE

PUBLICITATE

EDITURA HUMANITAS CLUBUL DILEMA VECHE

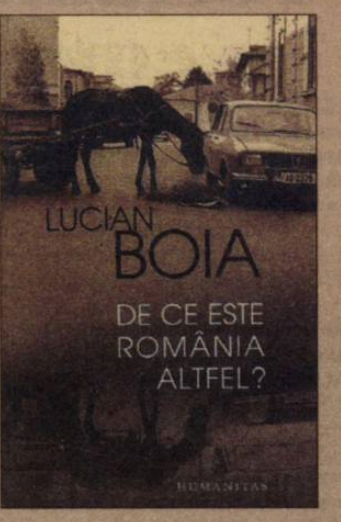

Miercuri
20 februarie 2013
ora 17,00
Colegiul „Noua Europă"
sala de conferinţe

Dezbatere pe marginea cărţii
De ce este România altfel?
de Lucian BOIA

ESTE ROMÂNIA ALTFEL?

Invitaţi: Lucian BOIA, Neagu DJUVARA, Gabriel LIICEANU, Vintilă MIHĂILESCU, Bogdan MURGESCU, Zoltan ROSTAS, Florentin ŢUCA, Mircea VASILESCU, Cristian GHINEA

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ce parfum i s-ar potrivi dlui Traian Băsescu?

... şi de la Gheorghiu-Dej la Michael Jackson

Vă spun ceva, dar să nu rîdeţi: relativ recent l-am visat pe Karl Marx!

De regulă, un bărbat poate avea – şi chiar e indicat să aibă – şi vise ceva mai frumoase şi mai epilate decît cele care-l implică pe acel bărbos. Dar staţi să vedeţi, că nu v-am spus tot: curiozitatea faptului de a-l fi visat pe Marx nu e întrecută decît de contextul în care l-am visat! Se făcea că vorbeam cu el despre... despre... ia să văd cine ghiceşte... nimeni?... nimeni?... despre parfumuri!

A discuta cu Karl Marx (fie şi într-un vis) despre parfumuri e o chestie curat-murdar oximoronică – majoritatea biografiilor personajului spun despre el că nu prea iubea nici măcar apa şi săpunul; de unde deducem că mirozna care-i plutea prim-prejur nu era una foarte agreabilă. Concret, nu mai ştiu ce-am vorbit cu Marx în acel vis. În schimb, vă propun o scurtă divagaţie istorico-politico-artistică despre parfumurile din jurul dvs.

Din păcate, puţini oameni ştiu că parfumurile pe care le folosesc spun despre ei mai multe decît îşi pot imagina. Mai multe decît sunetul de la telefon şi mai multe decît pantofii din tălpi. Parveniţii îşi aleg parfumurile după marcă sau preţ, cînd de fapt singurele lucruri ce contează aici sînt pielea şi personalitatea. Pe unii oameni îi caracterizează parfumul de pe ei, pe alţii îi caricaturizează. Fiind o problemă de gust, preferinţele sînt subiective; dar mirosul, fiind unul dintre simţuri, are în el şi o notă de obiectivitate, dictată de evoluţia speciei: la origini, strămoşul strămoşilor noştri va fi fost capabil să facă în nări diferenţa dintre carnea proaspătă şi carnea stricată; cel care n-a făcut acea diferenţă s-a curăţat; din acest motiv, în zilele noastre, *orice* femeie de pe glob va fi de acord că un strop de *Shalimar* (Guerlain; 1925) miroase mai bine decît o pată de zeamă de varză stricată dintr-un butoi de plastic dintr-o pivniţă fără aerisire.

De-a lungul anilor, cunoscînd ceva oameni, am cules ceva impresii (voi aminti aici doar pe cele plăcute). Bunăoară, fostul preşedinte Emil Constantinescu e un demn purtător al apei de toaletă *Polo* (verde, clasică, produsă în SUA de Ralph Lauren începînd cu 1978). Fostul premier C. Popescu Tăriceanu foloseşte o variantă mai puţin concentrată a parfumului *Aramis* (produs de o sucursală Estée Lauder, 1964); aceeaşi colonie o mai purta şi ex-preşedintele Bush-tatăl. Unul dintre cele mai plăcut mirositoare VIP-uri pe care le-am întîlnit a fost Regele Juan Carlos II: furnizorul oficial al casei regale este producătorul german al coloniei *4711*, dar regele mirosea clar a altceva (după unele surse ale mele, a *Quorum*, produs de spaniolul Puig, 1982). Unul dintre cei mai plini de iz bărbaţi din România e Florin Piersic; în opinia mea, foloseşte arome lansate în anii '60-'70-'80 (anii cei mai buni ai parfumurilor bărbăteşti) şi-l bănuiesc de faptul că deseori suprapune două (sau mai multe) colonii – ceea ce-n parfumerie se cheamă *layering*. Tot în branşă, Sergiu Nicolaescu avea o slăbiciune certă pentru *Acqua di Selva* (Visconti di Modrone, 1949). Revin la politică pentru a vă spune că pe dl V. Ponta l-am simţit nesigur în privinţa parfumurilor – şi cred că cel mai bine i s-ar potrivi *Habit Rouge* (Guerlain, 1965), purtat şi de Tony Blair. În jurul dlui T. Băsescu n-am simţit altceva decît un nor de fum de ţigară – drept care unul dintre consilierii d-sale i-ar putea sugera un *Tabarome* (Creed, 1875), care-a făcut fericiţi şi pe alţi fumători ce ştiau să îmbine tutunurile şi licorile: cum ar fi Humphrey Bogart sau Winston Churchill.

Acum o întrebare de zece puncte pentru dvs.: ce credeţi că aveau în comun Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Arnold Schwarzenegger? Nu, nu pe Elvira Godeanu (pe care doar primul o cunoştea) şi nici pe Sharon Stone (pe care doar ultimul a gîdilat-o). Ci un parfum: Gheorghiu-Dej, în ultimul deceniu de viaţă, purta unul dintre cele mai clasice parfumuri masculine: *Pour un homme* al firmei Caron, creat în 1934. Această *eau de toilette* a devenit reperul pentru toate *lavandele* bărbăteşti – inclusiv sticluţele cu apă de lavandă care se produceau la noi în anii comunismului (azi mai găsiţi prin pieţe ceva similar, aduse din Republica Moldova). Schwarzy este şi el, printre altele, un client al casei Ţaron.

Sau o întrebare de o sută de puncte: ce credeţi că au în comun scriitorul Liviu Antonesei, prietenul nostru de la Iaşi, şi ex-preşedintele american Bill Clinton? Ei bine, ambii poartă destul de bine varianta *for men* a unei *eau de toillete* produsă de americanul Calvin Klein începînd cu 1986, pe nume *Obsession* (merge cu trabucele, mai ales cu cele pe care Bill nu le fuma!).

În fine, întrebarea de o mie de puncte: ce credeţi dvs. că au în comun dl Ion Iliescu, dna Elena Udrea şi una dintre surorile lui Michael Jackson?

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Reclame, reclame, reclame

– pomadă şi cărţi –

La mijlocul secolului al XIX-lea, reclama începe să cucerească paginile publicaţiilor. Nu mai este de ajuns să prezinţi un produs, ci trebuie să convingi că este util şi, mai presus de toate, indispensabil. Fără el, viaţa nu poate merge mai departe. În această logică intră orice poate fi de vînzare, chiar şi cartea. De pildă, în *Românul* din 1 ianuarie 1867, Ioan Fălcoianu, „profesore la Universitate în Bucuresci", încearcă să vîndă „calendariul pe anul 1867, ediţiune portativă", care este mai ceva decît celelalte calendare. Pe lîngă datele ştiinţifice obişnuite, această ediţiune ar cuprinde şi „o descriere a tuturoru fenomeniloru ceresci, calculate pentru ţara noastră şi mai multe article poporarie asupra astronomiei". Dar dumnealui profesore Ioan Fălcoianu vinde şi *Aritmetică raţionată*, volum de 230 de pagini, carte-manual „autorisată de Consiliul Superior al Instrucţiunii publice pentru usul claselor Superioare ale Gimnasieloru". Cine are urgentă nevoie de manual este îndreptat către „Domnul Socecu, pe Calea Mogoşoaei, la nr. 7". Iată cum acest obiect, astăzi singularizat şi frumos aranjat prin librării, cartea, era doar o marfă aşezată la mica publicitate sau în galantar, printre sticle de vin şi caşcavaluri. Mai la vale, în acelaşi număr, se face reclamă unui nou stabiliment de „Cafe şi restaurant", sub numele de „COMERŢU", deschis pe strada Lipscani, la numărul 2, acolo unde „onorabilul public" ar găsi, „afară de cafenea", „o Restauraţiune, cu mîncările cele mai gustoase şi băuturi bune, o curăţenie deosebită şi un serviciu promtu". Reclama ne mai asigură de punctualitate şi de satisfacerea gusturilor, „la orice oră din zi sau din noapte". Acum, chestiunea cu promptitudinea poate fi destul de relativă, într-o epocă a cuptorului cu lemne şi a puilor de găină alergaţi prin bătătură, dacă ar fi să ne amintim doar de relatarea lui Ulysse de Marsillac.

Cîteva luni mai tîrziu, tot din *Românul*, aflăm că în Bucureşti, pe strada Carol I, la nr. 6, s-a deschis librăria „N.C. POPPER" cu „uvrage în toate limbile usuale, atît didactice, cît şi clasice". Ca banii să iasă totuşi, domnul librar Popper, fost profesor, vinde şi articole diverse de papetărie: „toate requisetele necesare la scris şi de cancelarie". Anunţul ocupă un colţişor din ziar, căci mare, mare reclamă se face unui produs numit „APA ANATHERINA", produsă de un oarecare dr. I. Popp de la Viena, numai bună pentru „conservarea dinţilor şi a gingiilor". Ni se spune că această apă, inventată şi distilată pe parcursul a mai multor ani, de chiar doctorul Popp, atrage din ce în ce mai mult „atenţia omenirii, ce suferă de durere de dinţi". Deşi toţi încearcă să o contrafacă, nimeni nu reuşeşte. Iar proprietăţile şi binefacerile ei sînt nebănuite: „acest fluid vindecă dinţi atacaţi, opresce boala, şi nu permite ca să se găunească mai tare", şi „tămăduieşte toate durerile de dinţi". Se vinde la bucată, dar şi „en gros" pe strada Covaci la numărul 1.

Pentru dame, se oferă „Capod'opere de Toaleta", printre care se află „Spirit de Corona" a „lu' dr. L. Beringuir", adică „Quintesenţu de apă de Colonie". Un flacon original conţine un „delicios parfum" de o „eminentă calitate", care poate fi şi „apă de spălat", dar şi un „mijlocu medicamental foarte alesu, care treseşte şi întăreşte spiritul vieţii". Mai găsim: „sepun de ierburi Borchard", care are proprietatea de a „înfrumuseţa şi ameliora tenul", sau „tinctură vegetală de vopsit perul", „completă în cutie cu periuţe şi ceşce a 33 de lei"; pastă de dinţi – ca fiind cel mai ieftin şi „binefăcător" mijloc de curăţare şi conservare a dinţilor şi gingiilor; pomadă solidă şi vegetală pentru „lustru şi elasticitatea părului", dar care „servă totdeauna ca cosmeticu la ţinerea părului în tîmple". Şi atunci, problema falsurilor era cît se poate de reală, aşa că neguţătorul nostru precizează clar şi răspicat: „toate aceste specialităţi probate cu cel mai mare succes prin ale lor eminenţe qualităţi" sînt „adevărate", adică „nefalsificate".

La sfîrşitul lui iulie, în plină căldură mare, tot prin *Românul*, se vînd la mica publicitate: „icre negre, proaspete de Taigan", „rahat proaspăt de Sira", „caşcavaluri de Penteleu", adevărate şi pentru care garantează chiar proprietarul căşăriei, Ioan Anghelescu, ape minerale „proaspete şi împlute din luna lui maiu". Toate aceste delicatese nu pot fi găsite decît „la magasinul meu", pe „calea Mogoşoaei, vis-a-vis de Palatul Domnescu, în colţ", scrie amintitul Ioan Aghelescu.

Reclamele se reiau şi se reiau, număr de număr şi lună de lună, că doar prin insistenţă se pot convinge oamenii de utilitatea lucrurilor inutile.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Coşmar

Portretul lui Adolf Hitler
Deasupra capului meu
Şi eu neputînd să strig Heil
Şi eu neputînd să scriu Heil.
Şi o mulţime veselă
Trecînd în pas de voie
Şi strigînd Heil
Chiar sub mustaţa zburlită
A Führerului.
Şi asta ştiind foarte bine
Că de la al II-lea război mondial
Au trecut mai patru decenii.
Ceea ce nu mă împiedică
Să mi se facă frică
De fiecare dată
Cînd mulţimea flămîndă
Hipnotizată în faţa portretului
Strigă Heil.

Ileana Mălăncioiu, în *România liberă*, 29 ianuarie 1990, la rubrica „Din poezia Rezistenţei"; text însoţit de următoarea notă:

poezie publicată de Tribuna, *în 1982, într-un grupaj din pricina căruia redactorul paginii, Victor Felea, a fost scos de la revistă*

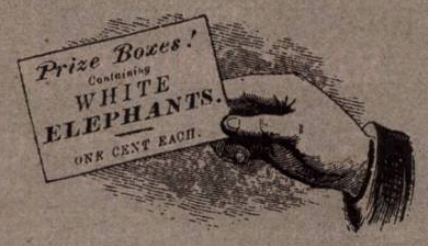

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Vreau să fiu Mascota ta, Nicolae Titulescu!

În urmă cu oarecare timp, administratorul site-ului www.didactic.ro a publicat unul dintre articolele mele, în care prezentam modele de „așa nu" din activitatea dascălilor. Reacțiile utilizatorilor au fost, cu mici excepții, necruțătoare la adresa mea: văd doar lucrurile rele, oricine poate critica de la distanță, profesorii se frămîntă, pun suflet. Concluzia, tot a unui forumist, a fost: „Pînă la urmă, nu sîntem Liiceanu sau Pleșu, ci niște oameni normali, care se străduiesc." (!)

Trebuie să spun că mesajele cu pricina nu m-au lăsat indiferentă: am încercat, tenace, să găsesc excepțiile, proiectele didactice cu adevărat remarcabile, concursurile sclipitoare, ideile inteligente, și am găsit, în cel mai bun caz, lecții cuminți despre sintaxă, ore rezonabile de geografie, prezentări prudente ale evenimentelor istorice.

În schimb, sînt din ce în ce mai convinsă că site-ul dascălilor este o sursă inepuizabilă de umor involuntar, melancolie, deznădejde. Iată, din nou, cîteva exemple de „străduință" profesorală, găsite la primul clic dat pe paginile www.didactic.ro.

O școală din Slatina îi cheamă pe copii și pe învățători la un concurs cu totul special: „Avem plăcerea de a vă invita să participați la concursul comemorativ «Vreau să fiu Mascota ta!», pentru cinstirea memoriei marelui diplomat și om de cultură oltean Nicolae Titulescu, ce va avea vernisajul (cine, Titulescu???? – *n.a.)* pe data de..., cu scopul de a sărbători luna martie, ca lună a unuia dintre cei mai mari diplomați români din toate timpurile, Nicolae Titulescu."

O profesoară – de geografie, probabil – încearcă să ne scoată din amărăciunea cu care ne privim azi țara, dîndu-ne cîteva motive la îndemînă s-o iubim: „O să vă spun punctul meu de vedere, enumerînd motivele pentru care iubesc această țară. În primul rînd, are o geografie extraordinară, cuprinzînd toate formele de relief, munți falnici, cîmpii întinse, dealuri înalte și podișuri mlădioase; clima este favorabilă, avînd patru anotimpuri distincte, fiecare cu frumusețea lui." (Ca să fiu sinceră, dacă la varietatea reliefului aș mai rezona, la climă am o problemă: vara, cînd la Berlin sînt 18 grade, iar la noi 40, aș lăsa baltă „podișurile mlădioase" pentru landurile răcoroase.)

Un alt profesor, de data aceasta de religie, anunța un moment important din viața creștinilor: „Ne apropiem de acea Înviere pe care o numim Paștele."

Într-un spectacol dedicat Zilei Mamei, cineva, un alt dascăl, s-a hotărît să pună în versuri destinul amar al femeii: „Așa e mama / și a fost bunica, / Așa sîntem femei lîngă femei, / Părem nimic și nu-nsemnăm nimica,/ Doar niște „ele" ce slujesc pe „ei". / Ei neglijenți, / Iar noi foarte calme,/ Ei încurcînd ce noi limpezim, / Ei numai tălpi și noi numai palme, / Acesta e destinul femeiesc. / Și-n fond, ce fac femeile pe lume? / Nimic măreț, nimic impunător. / Schimbîndu-și după ei și drum și nume, / Pun lucrurile iar la locul lor."

Un profesor vîlcean, îndrăgostit de plaiurile natale, dă drumul preaplinului său sufletesc și lingvistic: „Costești, vatră de viețuire multimilenară (...) a oferit condiții optime de trai pentru oamenii care au valorificat produsele oferite de pajiștile, codrii, poienile, toate fiindu-le resurse primare de viețuire, cărora perseverenții lor le-au completat și amplificat cu numeroasele activități întreprinse ca oieri, prelucrători ai lemnului, ai pietrei, ai pomiculturii."

Sînt de acord: sîntem oameni normali, nu ca filozofii mai sus amintiți...

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Petreceri și tombole

Dintotdeauna mi-am dorit să organizez petreceri, să reușesc să adun oameni, cît de des. Să fie cu toții – dacă nu „o mare familie" – măcar o permanentă ceată veselă, aproximativ mereu aceeași.

În acest scop, după ce m-am mutat de acasă și eram încă în facultate, m-am gîndit chiar să fac un fel de pact cu anumite prietene, ca să fiu sigură că ne vedem cel puțin la două săptămîni. Pactele prevedeau cît de des ne vedem și ce să facem în zilele în care ne întîlnim. Dar și o serie de obligații morale – de genul să nu bîrfim – asociate cu unele intelectuale: să vorbim despre cărți (e adevărat că, pe vremea aceea, eram în general în perioada pactelor, credeam că totul se statuează, dovadă că și viitorului soț i-am scris cîteva cearșafuri privind împărțirea/împărtășirea treburilor casnice).

Petrecerile nu se puteau desfășura prin adunarea unor oameni, pur și simplu. Încercasem așa și mi se păruse că nu prea ieșiseră. Așa că am început să concep desfășurătoare (azi sînt nenumărate firme organizatoare de petreceri). Întîi m-am gîndit să introduc jocuri. Din seria celor pe care le practicasem cînd eram mai mică, în special la Casa de Creație de la Cumpătu, unde se adunau mulți copii și adolescenți care trebuiau să-și umple cu ceva vacanța de două săptămîni.

Printre jocuri se afla unul, destul de cunoscut, care decurgea în felul următor: se lua o foaie și fiecare scria cîte un cuvînt, o parte diferită de propoziție. Și ieșea o propoziție, evident absurdă, dar de multe ori foarte simpatică. Practici dadaiste, veți spune.

Da, și mai exista una: în loc să scriem doar cîte un cuvînt, scriam cîte o propoziție fiecare, încercînd să iasă, tot pe neve și din îndoituri de foaie, cîte o poveste. Hazardul și – de ce nu – Divinitatea, făceau ca, de multe ori, să apară nebănuite potriveli și să iasă lucruri grozave.

Exista și varianta orală a aceluiași joc: se numea Calul lui Ciuciupencu. Cineva începea jocul în felul următor: „Acesta este calul lui Ciuciupencu." Următoarea persoană continua pe același tipic, cu o parte a calului lui Ciuciupencu, de genul: „Aceasta este coada calului lui Ciuciupencu." Trebuia să mergi înainte pe linia *„This is the house that Jack built..."*, dar avînd voie să adaugi mai multe amănunte, sub forma unor relative atributive. Și mai trebuia să ții minte tot ce au spus antevorbitorii tăi și să repeți de fiecare dată fraze de genul: „Acesta este spiridușul obraznic care s-a urcat pe firul de păr pe care stăpînul lui, vrăjitorul, l-a smuls din coada calului lui Ciuciupencu."

Jocurile de mai sus pot părea stupide, dar au o latură creativă și-ți și dezvoltă memoria pe deasupra. Pe lîngă ele, însă, de-a lungul timpului, am ținut să derulez și un altul, mai pragmatic poate: jocul de-a cadourile.

Cum nu se poate să vină Moș Crăciun și la petrecerile de peste an, am apelat la... tombolă – ca să nu rămînă nimeni fără dar. Ne număram, treceam pe bilețele cîte un număr și trăgeam la sorți. Și cum, conform teoriilor de specialitate, nici un dar nu vine fără să dai ceva în schimb, am inventat probele. Numerele erau însoțite de cîte o indicație: persoana respectivă trebuia să performeze ceva (nu foarte greu sau sadic) ca să obțină obiectul dorit.

În general, lucrurile au funcționat, și aproape toată lumea a fost mulțumită. Desigur, mai erau situații în care solicitanții se jenau să-și ducă probele la bun sfîrșit, sau nu le plăcea obiectul (caz în car îl puteau schimba cu al altuia).

Una peste altele, tombolele țin pînă în ziua de azi – și la micile mele *party*-uri, și în cazul altora, cu mize mai mari...

Cum ar fi cel al petrecerii aniversare a *Dilemei*. Unde tombola a fost reușită, aș zice. La fel ca și singura pe care am organizat-o în redacția *Dilemei*, acum vreo trei Crăciunuri.

Lucruri mărunte, veți zice. Dar e clar că își au rostul lor. Printre care cel de a-i apropia pe oameni și de a le mai îndulci legăturile: țin minte, și acum, cum s-a uitat prima dată la mine Lena Boiangiu cînd i-am dat un cadou de Moș Nicolae, acum vreo 20 de ani, sau cînd i-am oferit primul mărțișor. După care, lucrurile de felul acesta au devenit, și ele, tradiții...

Selma IUSUF

legende urbane

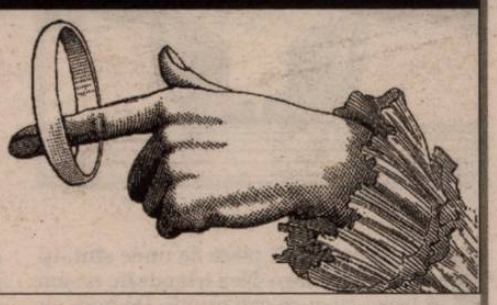

Dar mai serviți!

„Mai vrei?" mă întreabă Erika, în timp ce ochii ei albaștri îmi sfredelesc capul. Polonicul e în așteptare, jumătate cufundat în supa gustoasă și clară. „Nuuu", zic, și-i mulțumesc cît pot eu de frumos. „Cu plăcere", îmi spune simplu femeia, iar polonicul rămîne cufundat definitiv în zeama aurie.

Am rămas complet descumpănită. Aveam vreo douăzeci și ceva de ani, eram pentru prima oară la masă la această doamnă, crescută într-un mediu protestant, și toate amabilitățile orientale cu care eram obișnuită erau făcute praf. Sigur că mai voiam supă! Sigur că mă așteptam la inevitabilul joc al poftirii și al refuzului, al retragerii sfioase și al înaintării amabile, al ofertei refuzate fals și al reîncărcării farfuriei, indiferent de răspunsul invitatului. Sigur că mă așteptam la toate astea. Dar – nimic, pauză, zero. Supă ioc, efendi, *hanîm*, madam. Am spus „nu", iar răspunsul meu a fost respectat.

Păi, domnule, în lumea asta în care am crescut, un „nu" la masă e cel puțin un „poate", un „hai, încă puțin" sau de-a dreptul un „da". Ospitalitatea e agresivă, iar gestul de a refuza o chiftea în plus – de-a dreptul o jignire. Lumea se strînge la masă, iar datoria gospodinei gazde e să-i ghiftuiască pînă la refuz pe toți invitații. Ești literalmente obligat să mănînci și d-aia, și d-aia, și ciorbă, și musaca, și murături („n-ai mai mîncat așa gogoșari murați în viața ta!") și salată boeuf („hai, că e ușoară, e cu pui") și tort, și prăjitură. Cum îți rămîne farfuria aproape goală, pac! Cineva se va învrednici să-ți mai dea o porție. Vei fi silit să accepți prima oară o palincă sau o țuică („ia uite ce bună e, face biluțe, e făcută în casă, nu te doare capul") iar țoiul îți va fi umplut de fiecare dată cu entuziasm, de către producătorul matrafoxului, din ce în ce mai rumen în obraji. (A doua zi desigur că-ți pocnește capul.) Dacă ești la dietă sau, Doamne ferește, vreun vegetarian, vegan, ceva, ai încurcat-o. Am amici care se întorc mai grași cu cîteva kilograme din perioada sărbătorilor. Ajunși pe la casele lor, sînt obligați să înceapă turneul ghifuielii. Șapte feluri de mîncare la șapte neamuri diferite. Farfurii umplute și reumplute, gazde insistente.

E un soi de tîrguială a burdihanului. Vrei o bucată, ți se pun trei, refuzi oferta, ți se dă altceva, mai bun. Accepți cu jumătate de gură – ești catalogat drept sclifosit, dacă nu chiar nesimțitor la drama gospodinei căreia i-a dat os prin os în bucătărie, și primești încă pe atît din ce ai mîncat deja; vrei să pleci, ești tras de mînecă. Trebuie să știi să dansezi dansul ăsta. Un tango învîrtoșat al chemării, al respingerii, al acceptării și al cedării.

Nu-i vorbă, m-am surprins făcînd și eu la fel cu amicii mei pe care-i invit la masă. Între ei și un biet englez – care probabil că a fugit mîncînd pămîntul cînd a văzut că în România o farfurie plină înseamnă ceva de dimensiunile unei roți de căruță, plină vîrf cu diverse lucruri despre care nimeni nu te întreabă dacă le vrei. Trebuie să vrei. O lume în care porția de gin tonic se măsoară în sonde de juma de kil. În care sosurile se fac cu căldarea.

Am o bună prietenă care nu știe să gătească puțin. Un oarecare blocaj mental n-o lasă să cumpere mai puțin de un kilogram de carne, de pildă. Trebuie să fie. Mai bine mai mult decît mai puțin. Și d-aia sfîrșește gătind cît pentru un regiment atunci cînd trebuie să hrănească doar doi oameni.

În timp, am reușit să mă autoeduc. Ba chiar am reușit un pic s-o schimb și pe mama. Ea știe deja că „nu" nu înseamnă „da", nici „poate". Sigur, te mai poți trezi că ți se îndeasă în gură o bucată de portocală – „hai, are vitamina C, e bună pentru fumători", dar, în general, a învățat să se oprească.

Cînd Erika, doamna cu ochii albaștri, mi-a oprit sec aprovizionarea cu supă, o lume s-a prăbușit în mine. Un mozaic oriental al unor vechi cutume se făcea țăndări în mijlocul unui București gras și îngăduitor.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

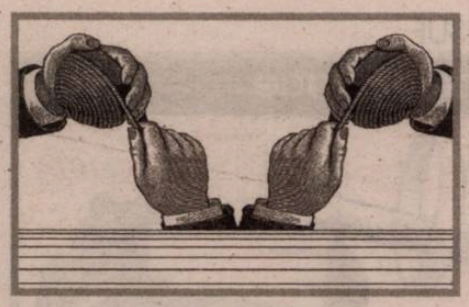

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce i-a apucat pe englezi să plece?

Îşi permite Marea Britanie să lipsească de la masa deciziilor?

Ei mereu vor să plece de unde sînt, îţi zic. N-au stare. Noi, irlandezii, ne-am trezit cu ei pe cap primii. De fapt, au ajuns să aibă un imperiu mare pentru că aveau mereu chef de ducă. După ce s-a terminat Pămîntul, au intrat în criză. Nu mai aveau unde să se ducă. Aşa e şi cu UE, li se pare prea mică pentru ei.

Asta a fost o tiradă pe cinste, pe care mi-a ţinut-o la Dublin un fost diplomat irlandez. Irlanda era pe cale să preia Preşedinţia rotativă a Consiliului UE, şi omul medita, la un pahar de vin, la soarta UE. Englezii erau de vină cam pentru tot ce nu e bine cu UE şi cu Irlanda. Să fii într-un oraş care e o copie minusculă a Londrei şi să întîlneşti atîta spirit antibritanic – e amuzant. La urma urmei, cine îi înţelege pe englezi? Dacă şi irlandezii... Omul meu e mîndru că are un nume imposibil de pronunţat, şi ţine să precizeze că e dintre acei irlandezi care nu au nume englezeşti. Aşa am aflat şi eu că sînt două feluri de irlandezi:ăia cu nume neaoşe, şi ăia care nu înţeleg cum au ajuns ei să aibă nume englezeşti. În plus, continuă el, sînt convins că faza asta cu ieşirea din UE, fluturată exact cînd o să avem şi noi preşedinţia... Îţi zic: au făcut-o dinadins.

În fine, marele discurs a fost ţinut. Un discurs major, atent pregătit – genul de adresare către lume care ar trebui să stabilească un nou curs, noi priorităţi. Adică genul de ieşire publică pe care şi-o permit politicienii de anvergură, şi lumea îi bagă în seamă. Şi asta pentru că vorbesc rar. De-asta n-ar putea „prezidenţiabilul" Crin Antonescu să ţină un discurs major pe nici o temă, oricare ar fi ea. Dacă luni clămpăneşti la Antena 3, miercuri la Realitatea, joi înjuri RTV la telefon şi vineri tragi o ziaristă de sutien că te-a enervat cu vreo întrebare – lumea nu mai acordă importanţă spuselor tale. Dar să-l lăsăm pe Antonescu şi pe fanii lui să-şi consume la TV revoluţia bunului-simţ, şi să revenim la politicienii serioşi.

Deci – cum ziceam – premierul Cameron şi-a pregătit de cîteva luni ieşirea. Aşa cum se pregăteşte o ieşire în stil mare, zvonuri de presă, la modul – vedeţi că voi spune ceva important, nu vă spun acum, dar staţi pe recepţie. Apoi, era aproape sigur că va ţine discursul la Amsterdam – ar fi dat bine să zică ceva major pentru UE, de pe continent, şi într-o ţară mai apropiată ca viziune economică de Marea Britanie. Dar criza ostaticilor din Algeria a stricat ideea cu Amsterdam. Ceea ce i-a făcut pe cei de la *The Economist* să întrebe prin Olanda şi să descopere că oficialii de acolo au răsuflat totuşi uşuraţi: nu doriseră să-i zică omului în faţă, dar de ce să se numească „discursul de la Amsterdam" o chestie riscantă, adică ce vină are Amsterdamul în povestea asta?

Şi deja vedem cu ce handicap a plecat Cameron în acest exerciţiu de comunicare. A crezut că lumea va analiza discursul său şi va medita asupra naturii puterii, a atribuţiilor şi raţionalităţii din spatele proiectului numit Uniunea Europeană. Pentru că, citit în sine, discursul nu are nici noutăţi flagrante, şi nici nu e atît de catastrofal pe cît ai înţelege din reacţii. Tocmai de aceea diplomaţia britanică a făcut un exerciţiu de *damage control* bazat pe ideea: vedeţi că premierul nostru a zis asta, nu ce zic alţii că a zis. Dar era prea puţin, prea tîrziu, valul se pornise: acum ţi-ai găsit, dom'le? Nu puteai aştepta să treacă furtuna înainte să te urci de capul tău pe acoperiş şi să-l iei la pilă?

Citind presa britanică faţă de cea de la Bruxelles, am avut senzaţia a două realităţi paralele. Acasă i-a prins bine. A făcut un giumbuşluc isteţ: a scăpat de gura ălora din partidul său care tot zic că Marea Britanie trebuie să iasă din UE, şi în acelaşi timp a oprit publicul conservator eurosceptic să fugă spre UKIP – partidul care a fost creat pentru a scoate ţara din Uniune.

Este ironic că Partidul Conservator, care a dus Marea Britanie în UE, propune acum un asemenea referendum. Ţara a intrat în ce era atunci Comunitatea Europeană, în timpul unui guvern conservator, iar opoziţia laburistă s-a opus aderării şi a promis un referendum pentru ca poporul să decidă. A venit un guvern laburist, a organizat referendumul, dar poporul a decis cu 67% că vrea să rămînă înăuntru. Apoi, în timp, s-a produs genul acela de schimbare majoră de poziţii, vizibile uneori în democraţiile care au partide destul de vechi, încît să observi cum se deplasează, ca plăcile tectonice sub ocean. Cam cum s-a transformat Partidul Democrat american din formaţiunea albilor rasişti din sud în partidul pro-minorităţi actual – cam aşa au schimbat laburiştii şi conservatorii locurile în ceea ce priveşte poziţia faţă de Europa. Şi adevărul este că premierul a reuşit să-şi calmeze tabăra eurosceptică din partid.

Nu mi-e clar însă dacă se aştepta la reacţii atît de reci din restul UE. Poate că, fiind prins în dezbaterile interne, el credea că toată Europa e preocupată de ce simt parlamentarii conservatori despre UE. Sau poate că nu i-a păsat de ce crede Europa. Cert este că a încercat să îndulcească mesajul. Omul chiar vrea să şurubărească la Uniunea Europeană. A făcut cu ochiul permanent taberei liberale pro-piaţă din Uniune, acel grup de ţări care cred că Franţa ţine ostatică Uniunea unor politici economice conservatoare şi exagerat de sociale. A cerut ca centrul financiar londonez să nu aibă de suferit de pe urma reglementărilor post-criză, şi o mai mare implicare a parlamentelor naţionale în deciziile UE. Dar, mai ales, a ţinut să precizeze Cameron: Marea Britanie nu cere ceva numai pentru ea, ci se gîndeşte la binele Uniunii ca atare şi vrea să o facem mai bună prin renegocierea regulilor. De pildă, nu se gîndeşte la un statut similar cu cel al Norvegiei şi Elveţiei. Acesta a fost un punct-cheie al mesajului. Norvegia şi Elveţia sînt parte a zonei economice europene. Adică aplică *acquis*-ul comunitar economic. Dacă ţările din UE ajung la concluzia că pe piaţa europeană se importă numai castraveţi de 12 cm, cu coadă alungită, atunci ţările deplin suverane Norvegia şi Elveţia adoptă şi ele ca regulă internă că acolo se vînd numai castraveţii de 12 cm, cu coadă alungită. Că aşa e cu suveranitatea într-o lume interdependentă – ceva ce suveranistul furibund Crin Antonescu mai trebuie să studieze.

De multă vreme, euroscepticii britanici dau exemplul acestor două ţări: de ce să nu fim şi noi ca Norvegia şi Elveţia? Că elveţienii şi norvegienii nu vor să adere deplin la UE, unde ar fi bine primiţi, e altă poveste. Dar a ieşi din UE pentru a fi ca ele nu prea are sens. Dacă euroscepticii sînt enervaţi de migraţie (şi ştiţi că asta e o temă majoră în Marea Britanie), atunci a fi ca Elveţia nu rezolvă nimic: Elveţia este parte a spaţiului Schengen, deci poţi merge acolo lejer dacă ai ajuns în Grecia sau ai trecut de Oradea. De fapt, Marea Britanie, care este în UE, dar nu e în Schengen, are control mai mare asupra propriei frontiere decît au Elveţia şi Norvegia, ca membre Schengen, deşi sînt în afara structurii politice a UE.

Da, e complicat – dacă e nevoie de nişte

explicaţii cu desene la biroul preşedintelui Senatului, se face.

De fapt, Elveţia şi Norvegia sînt ca şi parte din UE, doar că lipsesc de la masa unde se iau deciziile. Şi aici ajungem la diferenţa de calibru: îşi permite Marea Britanie să lipsească de la masa deciziilor? De ce ai vrea să faci aşa ceva, cînd nostalgia pentru vremurile imperiale poate fi ostoită doar fiind parte din UE? Cînd ai sentimentul că insula ta e prea mică pentru ce ai fost odată, doar a fi important în ceva mai mare e soluţia. Ţin minte cînd am făcut documentare la Priştina pentru raportul meu despre poziţiile României şi Spaniei faţă de independenţa Kosovo – m-am întîlnit cu ambasadorul britanic acolo. O figură fabuloasă – se simţea Imperiul în el, îi plăcea rolul de vicerege, alături de ambasadorul american. Erau zile tensionate, şi încercau să-i aducă la masă să discute pe sîrbi şi pe kosovari. Omul juca la nivel mare, iar faptul că britanica Lady Ashton reprezenta UE avea şi asta greutatea sa. Chiar şi România conta în Kosovo, doar pentru că era membră UE – dar de ce aţi făcut obsesia asta cu recunoaşterea de către România? l-am întrebat pe un diplomat kosovar. A rîs şi a zis: amice, hai să fim deschişi, ne pasă de părerea voastră doar pentru că sînteţi în UE şi noi vrem să lucrăm cu UE, dacă nu eraţi membri ne păsa de părerea voastră cam cît ne pasă de ce crede Kazahstan-ul despre noi. România mai are încă de învăţat că va conta mai mult în jocurile externe atunci cînd va folosi inteligent rolul de membru al UE.

Marea Britanie ştie, a învăţat şi o face excelent. Ce va rămîne însă din asta, dacă va fi ca Elveţia? A fi parte din politica externă comună a unui bloc de jumătate de miliard de locuitori înseamnă cu totul altceva decît a face doar politică externă proprie – chiar şi atunci cînd te numeşti Marea Britanie. Ironia este că britanicii au fost deosebit de eficienţi în a acapara poziţii în diplomaţia europeană şi fac în mare măsură jocurile în noul serviciu diplomatic european, alături de germani.

Iar dacă vrei să faci o Uniune mai bună, mai liberală, mai capitalistă, mai puţin franceză, tocmai aşa ţi-ai găsit să faci asta, plecînd de la masa deciziilor? Probabil cel mai greu au durut la Londra declaraţiile aliaţilor tradiţionali. Acelor ţări ca Danemarca sau Olanda, care împărtăşesc opiniile economice ale Londrei, care sînt critice cu politica agricolă comună, care ar dori mai puţină Europă socială şi mai puţine reglementări – lor li s-a adresat Cameron în primul rînd, şi nu degeaba ar fi trebuit să se numească „discursul de la Amsterdam". Dar de acolo, reacţiile au fost reci spre glaciale. „Nu avem nici o intenţie să urmăm drumul lui Cameron. E în interesul Danemarcei să avem relaţii cît mai strînse cu centrul Europei. Avem relaţii strînse cu Germania, Franţa, Suedia, Olanda. Nu ne vom schimba poziţia faţă de UE dacă Marea Britanie decide să părăsească Uniunea", a spus ministrul danez al Afacerilor Europene. O adevărată palmă: să-ţi zică aliatul tău tradiţional că poţi să-ţi vezi de drum şi că el are relaţii strînse cu Franţa... Cameron are dreptate în anumite puncte, a zis ministrul de Externe olandez, dar „poţi reforma UE din interior, nu fugind. Guvernul olandez nu doreşte redefinirea relaţiei sale cu UE."

În aceste condiţii, insulta ministrului de Externe francez Laurent Fabius a fost doar cireaşa de pe tort: „dacă Marea Britanie decide să iasă din UE, îi vom aşterne covorul roşu" – asta în răspuns la declaraţiile englezilor că le vor întinde covorul roşu francezilor cu bani care vor să fugă de taxele socialiste de la ei de acasă.

Şi dacă, totuşi, e doar aşa, o criză trecătoare? Dacă englezii trăiesc la nivel colectiv povestea care ne loveşte pe toţi regulat în viaţă? Ştiţi genul acela de dor de ducă, ne apucă din cînd în cînd. N-ai stare. Pleci. Şi cum ai plecat, te întrebi ce-ţi veni, şi vrei să te întorci.

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Deruta ta tîmpită devenită producţie de serie

Cînd am fost în America şi eu odată, ei, ce ploaie şi ce vînt, am căutat un şort, un chilot, un slip cu care să fac baie. Am fost aruncat în lumea uriaşilor. Doar slipi de graşi. Doar nişte brambureli gigantice. Adică eu, un slăbănog, nu mai existam, producţia era toată amanetată în folosul giganţilor planetei. Cînd s-a trezit consumul la noi să facă fiţe, hop şi moda produselor ecobio, de ne-am umplut de tîrguri tradiţionale şi butice cu brînzeturi de Sibiu. Adică eu, care ştiu ce-i aia mîncare de om, nu mai am ce căuta pe planetă. Doar bio-eco-frengomengo au gura mare şi văd prostia în zare. Acum este momentul încă unui viol pe faţă. Peste tot, ca bărbat, am cămăşi, pantofi, ciorapi, blugi de zeci de culori: mov, roz, siclam, portocaliu, hei, aţi luat-o razna. Un pantalon negru sau albastru nu mai găseşti sau sînt urîţi ca dracu'. N-am de ce să port astfel de culori. Nu mă pasionează să ies în evidenţă. Nu vreau. Vreau să fiu un cenuşiu. Să fiu om. Se poate, fratele meu? Filmele occi trebuie să promoveze minorităţile cu orice preţ. Croitoriile astea Zara, H&M şi altele ţin să coloreze viaţa unora, depresivilor. Bărbaţii adevăraţi nu-s „femei", or femeia nu-i un obiect de lenjerie doar, pe care să-l transferi dintr-un crac al modei în altul. Lagerfeld nu este unicul croitoraş de pe lume, care trebuie imitat. În producţia de serie, omul este evitat. Să fim serioşi, dar omul unde mai are loc? Omul cu opţiunile lui. Mă fac obligatoriu gras ca să înot? Mă fac neapărat vegan ca să-mi trăiesc viaţa? Pot să fiu mîrlan şi cu pantaloni roz pe mine. M-am săturat! Planeto, frăţie, lasă-mă în paştele mă-sii om, nu mă mai sîcîi cu deruta ta tîmpită devenită producţie de serie.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Matei MARTIN

Balcanii Europei

Texte şi opinii de:

- Valeriu FLOREAN (diplomat)

„La drum spre Europa“

- Cristian PREDA (profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)

„Nu mai există decît Balcanii de Vest...“

- Nicolas TRIFON (eseist)

„Patria aromânilor?“

- Cristian VASILE (istoric, cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“)

„«Balcanismul românilor» sub comunism. Cîteva speculaţii“

- Jean-Arnault DÉRENS (istoric, fondator al publicaţiei *Courrier des Balcans*“

„Într-o poziţie de periferie“ – interviu)

argument

Zăhărelul şi nuiaua

Întîlnire istorică la Bruxelles. Pentru prima dată de la declararea independenţei Kosovo, Atifete Jahjaga, preşedinta acestei republici cu statut internaţional încă incert, şi-a strîns mîna şi a dialogat cu preşedintele Serbiei, Tomislav Nicolić. În această întîlnire se pot constata nu doar spirit diplomatic, ci şi un pic de oportunism şi puţină ipocrizie. Căci participînd la acest dialog, preşedintele sîrb recunoaşte şi validează, implicit, partenerul de dialog. Dialog care se desfăşoară la Bruxelles, sub privirea atentă a celor de la care amîndoi îşi doresc „unda verde“ pentru aderarea la UE. Dar nu-i nimic rău cu ipocrizia şi oportunismul, cîtă vreme obiectivele sînt clare pentru toată lumea. Rămîne doar de văzut cum va explica Tomislav Nikolić, odată întors în ţară, această întîlnire. Uniunea Europeană nu vrea „încă un Cipru“, aşa că nu va accepta să dea Serbiei undă verde pentru aderare, pînă cînd nu îşi va rezolva litigiul teritorial cu noul stat din Balcani. Aşa că sîrbii trebuie să se hotărască dacă vor în UE, renunţînd definitiv la pretenţiile asupra acestui teritoriu, sau dacă ţin în continuare la el, renunţînd la integrarea europeană.

Presiunea e mare şi asupra preşedintei Kosovo – stat care nu e încă recunoscut de toate ţările membre ale Uniunii. La rîndul ei, ea va trebui să facă unele concesii minorităţii sîrbe, să îi ofere mai multă autonomie. Şi în Serbia, şi în Kosovo, există un discurs dublu. La Bruxelles, liderii politici ai celor două ţări se arată europeni; la ei în ţară vorbesc despre suveranitate.

Exact ca la şcoală, unde dirigintele îi pune pe cei doi elevi care s-au bătut să-şi strîngă mîna prietenește, şi în politica internaţională e, uneori, nevoie de astfel de mediatori care să înlesnească împăcarea. În Balcani, Uniunea Europeană, dar şi alte instituţii internaţionale au arătat cînd zăhărelul, cînd nuiaua. Pînă acum, această metodă pedagogică pare să fi funcţionat. Singurele probleme „fierbinţi“ în această zonă a Europei au rămas (independenţa) Kosovo şi (denumirea) Republica Macedonia. Există semnale că, la presiunea „diriginţilor“ Uniunii Europene, disputele se vor rezolva. Totul e ca elevii recalcitranţi să nu găsească un alt prilej de a se înghionti în curtea din spate. Sîntem în Balcani, unde – cel puţin, aşa ne-a învăţat istoria – nimic nu se uită, nimic nu se iartă. (**Matei Martin**)

BARBURISME

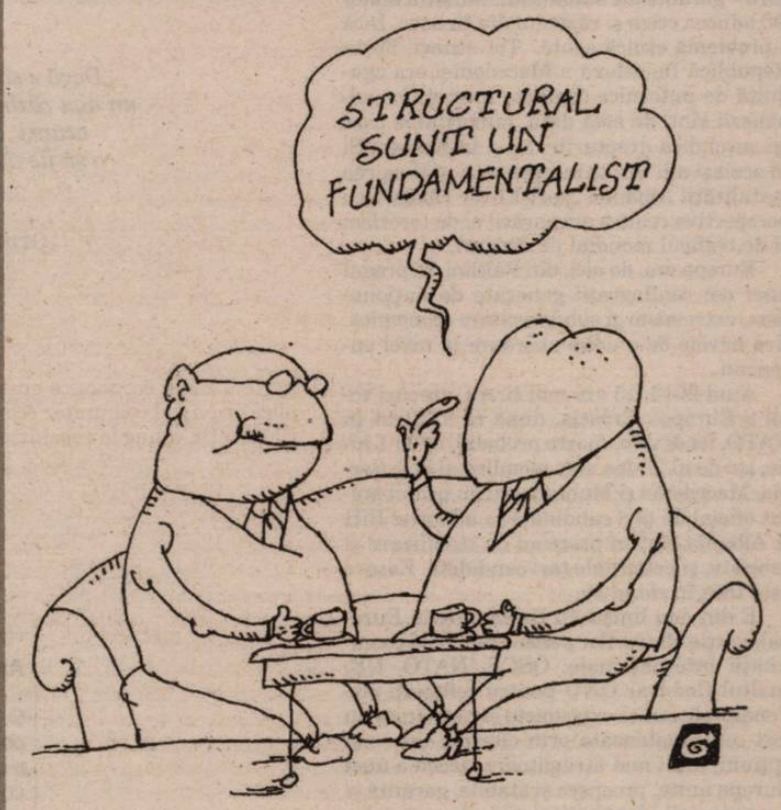

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Valeriu FLOREAN

La drum spre Europa

Renumele Balcanilor de „butoiul cu pulbere al Europei" s-a păstrat pînă prin anii '90. Destrămarea Iugoslaviei a declanşat mai întîi sîngerosul şi distrugătorul conflict militar – în principal etnic – dintre Croaţia, care se proclamase independentă în martie 1992, şi Serbia reticentă, sprijinind şi înarmînd miliţiile minorităţii sîrbe, minoritate care număra 800.000 de persoane, grupată în estul, centrul şi sud-vestul Croaţiei. A urmat, la scurt timp, războiul şi mai crud din Bosnia şi Herţegovina, tot un conflict etnic, între sîrbii musulmani şi croaţii bosniaci, alimentat, de asemenea, de extremism, cu genocidul de la Srebreniţa şi alte atrocităţi şi distrugeri, pentru care fostul general al armatei iugoslave, Zlatko Mladić, şi liderul sîrbilor bosniaci, Radovan Karadžici, răspund acum în faţa Tribunalului Internaţional de la Haga.

© L. Muntean

Reculul trecutului

Acestor războaie li s-a pus capăt cu greu, prin Acordurile de la Dayton, cu eforturi considerabile ale comunităţii internaţionale. Pe harta Europei apărea şi primul stat cvasiislamic, Federaţia Bosnia şi Herţegovina (BiH), un conglomerat etnic compus din musulmani, croaţi şi sîrbi. Instituţiile internaţionale majore (NATO, OSCE, UE) se află încă acolo, în misiuni de observare – garante ale stabilităţii. Sfîrşitul anilor '90 aducea criza şi războiul din Kosovo. Încă o problemă etnică acută. Tot atunci, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei era zguduită de puternice conflicte interetnice; albanezii sînt, de astă dată, minoritatea care îşi revendică drepturile, ca şi în Kosovo. Şi în aceiaşi ani '90, se înregistra şi prăbuşirea statalităţii Albaniei „post-Enver Hodge", cu perspectiva reală a acaparării ei de terorism şi de traficul mondial de droguri.

Europa era, de aici, din Balcani, în pragul unei noi conflagraţii generate de naţionalism, extremism şi subdezvoltare economică. Era nevoie de o nouă abordare la nivel european.

Anul 2013, 15 ani mai tîrziu, aceeaşi zonă a Europei: Croaţia, după ce a intrat în NATO, va deveni, foarte probabil, de la 1 iulie, cel de al 28-lea stat membru al UE; Serbia, Macedonia şi Muntenegru au primit statut oficial de ţări candidate la aderare; BiH şi Albania sînt în procesul de stabilizare şi asociere, şi potenţiale ţări candidate. Kosovo este încă în *stand-by*.

E din nou linişte în Balcani (şi în Europa), graţie eforturilor perseverente ale comunităţii internaţionale: OSCE, NATO, UE, Înaltul Comisar ONU pentru refugiaţi etc. Tendinţele etnice extremiste şi războinice au fost contrabalansate prin oferirea unei noi opţiuni, mult mai atrăgătoare, aceea a unei Europe unite, prospere şi stabile, garantă *şi* a menţinerii identităţii naţionale a statelor membre.

Balcanici, dar şi occidentali

În general, croaţii refuză ideea apartenenţei ţării lor la spaţiul balcanic. Dincolo de conotaţia oarecum peiorativă pe care o văd în termenul „balcanism", au şi argumente de ordin istoric şi cultural să îl respingă. De pildă, religia (majoritar) catolică a populaţiei; sau strînsa interacţiune cu Occidentul (cu republicile veneţiene, Imperiul Habsburgic şi nu numai). Asemenea altor popoare din Balcani, şi croaţii produc şi consumă *rachia* (ţuica), mănîncă sarmale şi au un folclor asemănător popoarelor vecine. Dar croaţii depăşesc „tiparul" balcanic sau, mai bine zis, clişeele despre legendara „comoditate" a oamenilor din această regiune. Zeci sau poate sute de mii de croaţi au lucrat în anii '70-'80 în Germania şi Austria, aducînd înapoi nu numai bani, ci şi rigoarea, disciplina şi seriozitatea occidentale.

Războiul recent a produs pagube şi distrugeri uriaşe ţării. Numai la Vukovar, zona cea mai încercată de conflict, peste 2500 de civili şi-au pierdut viaţa, iar frumosul oraş baroc, de 50.000 de locuitori, port la Dunăre, a fost distrus în proporţie de 90%. Dar şi alte oraşe şi sate din centrul şi sud-vestul ţării au avut de suferit. Clădiri din centrul istoric al Dubrovnik-ului au fost incendiate sau grav avariate de bombardamentele artileriei sîrbe. Zagrebul a avut şi el parte de o duzină de rachete de mare calibru. În ţară, peste 350.000 de apartamente şi case, ca şi diverse reţele de infrastructură au fost distruse. Ca să nu mai vorbim de cei aproximativ 500.000 de refugiaţi şi persoane dispersate, la o populaţie de 4,6 milioane de locuitori. Războiul a exacerbat la maximum intoleranţa etnică între croaţi şi minoritatea sîrbă, otrăvind şi relaţiile dintre cele două state şi popoare, a căror limbă slavă le face să se înţeleagă perfect.

Timp de trei ani, între 1995-1998, o misiune ONU cu o componentă militară a facilitat stabilizarea situaţiei postconflictuale şi reintegrarea paşnică la Croaţia a Slavoniei Orientale – regiune dunăreană fertilă, aflată pe malul drept al Dunării, frontieră naturală cu Serbia. Ştafeta a fost preluată apoi de o misiune OSCE – cu peste 250 de monitori internaţionali din statele membre, inclusiv monitori de poliţie – desfăşurată în fostele zone de conflict din Croaţia, cu un mandat complex, îndeplinit în aproape 15 ani de prezenţă *in field:* în primul rînd, realizarea reconcilierii naţionale, respectarea drepurilor minorităţilor şi a drepturilor omului în general, facilitarea reîntoarcerii la casele lor a refugiaţilor şi persoanelor strămutate în urma conflictului, sprijin pentru realizarea statului de drept, crearea unei societăţi civile reprezentative, aplicarea standardelor democratice europene şi crearea, în final, a condiţiilor integrării euroatlantice a Croaţiei. A fost un mandat deosebit de dificil, întrucît toate acestea se suprapuneau, pe lîngă urmările războiului, şi cu dificultăţile concomitentei tranziţii politico-economice, viciată de război, de privatizări dubioase, de corupţie, de lipsa investitorilor, de şomajul ridicat etc. Absolut totul trebuia regîndit! Mandate aproape similare aveau şi misiunile OSCE desfăşurate în BiH, Serbia, Macedonia, Albania cam în aceeaşi perioadă de timp, obiectivul fiind unul comun: reconcilierea între statele din Balcani şi pregătirea zonei pentru a se integra în Europa unită.

„Dacă e să izbucnească un nou război în Europa, atunci, cu siguranţă, o să fie dintr-o prostie, în Balcani."

OTTO VON BISMARK

Legi noi pentru vremuri noi

Pe la începutul anilor 2000, un pesimism predomina încă la majoritatea populaţiei, în privinţa unui viitor al Croaţiei în UE; exista temerea că tînărul şi încă firavul stat independent va fi absorbit şi va dispărea din nou dintre statele suverane. Intoleranţa etnică scăzuse totuşi de la nivelul violenţei armate la cel verbal, al graffiti-urilor mîzgălite pe ziduri, al refuzării deghizate a unui loc de muncă pe criterii etnice minoritare. Persistenţa acestor semne de intoleranţă poate părea îngrijorătoare astăzi, dar pentru vremea aceea, simplul fapt că au dispărut conflictele deschise era un semnal bun: societatea începuse, totuşi, să se schimbe...

Un moment de răscruce pe calea reconcilierii a fost adoptarea, în 2002, de către Parlament, cu concursul Misiunii OSCE, a Legii Constituţionale privind drepturile minorităţilor naţionale, prevăzînd garanţii pentru reprezentarea lor în toate organele alese la nivel naţional, regional şi local, precum şi în organele de justiţie şi administraţie. O nouă lege electorală, o nouă lege pentru massmedia independente au fost adoptate. Statul a finanţat reconstrucţia fondului locativ şi a infrastructurii de toate felurile, distruse în război. Companii private din zonele afectate au realizat acest lucru, folosind forţa de muncă locală – atît croaţi, cît şi sîrbi. În 1998, s-a lansat şi un ambiţios program de construcţie de autostrăzi, care a absorbit forţa de muncă, atît cea croată, cît şi cea minoritar sîrbă. S-au atins, astfel, mai multe obiective: noi progrese în reconcilierea interetnică, grăbirea procesului de reconstrucţie a locuinţelor şi a infrastructurii, ceea ce a facilitat reîntoarcerea, pînă în 2006, după 11 ani, a celor mai mulţi dintre refugiaţii şi persoanele deplasate de război, reducerea şomajului şi ameliorarea situaţiei populaţiei. În zece ani, s-au construit, în aceste condiţii, peste 1000 de kilometri de autostrăzi noi, rivalizînd cu cele mai bune din Europa. Croaţii, urmînd exemplul vecinilor din Vest, şi-au dat seama cît de importantă este o infrastructură rutieră modernă – sistemul sangvin al economiei – pentru o dezvoltare ulterioară rapidă a ţării şi atragerea investitorilor străini, lucru pe care la noi încă nu l-a priceput nici un guvern.

Alte semne de normalitate...

Criminali de război, inclusiv din rîndul unor generali croaţi, au fost trimişi şi judecaţi de Tribunalul Internaţional de la Haga, pentru crime de război faţă de populaţia minoritară sîrbă. Dovadă că statul de drept începuse să funcţioneze.

Între timp, şi relaţiile cu Serbia şi cu BiH s-au normalizat, există acorduri de cooperare, s-au deschis graniţele fără vize, iar maşinile sîrbilor veniţi în Croaţia, sau ale croaţilor care merg în Serbia şi BiH nu mai sînt vandalizate. Alte semne de normalitate... Ca şi reluarea afluxului turiştilor străini spre frumoasa coastă dalmată a Adriaticii.

Misiunea OSCE a pregătit terenul.

Croaţia a început şi a finalizat în cîţiva ani negocierile pentru admiterea în UE. Misiunea OSCE a pregătit terenul pentru aceasta. Drumul Croaţiei, comun cu al Serbiei, BiH şi al celorlalte state din Balcani, mai are încă etape de parcurs, dar este drumul cel bun, care duce spre ţelul comun, dorit atît la Bruxelles, cît şi în capitalele acestor ţări. ONU, OSCE, UE, NATO au avut o contribuţie decisivă la netezirea şi pavarea lui şi, în final, la eliminarea vechiului mit al Balcanilor ca „butoi cu pulbere al Europei". Exemplul reconcilierii dintre Franţa şi Germania, care a pus bazele construcţiei şi stabilităţii europene, a fost unul dintre argumentele decisive invocate de aceste organizaţii. Poate că a fost şi cea mai convingătoare pledoarie pentru demolarea de pe crestele Balcanilor a acelei „firme" desuete şi cu reverberaţii războinice.

***Valeriu Florean** este de profesie diplomat. Între 1997-1999 şi 2001-2006 a participat, în calitate de monitor internaţional român, la Misiunea OSCE din Croaţia, fiind şeful unor oficii teritoriale de la Vukovar, Osijek şi Split.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Miruna TRONCOTĂ

Cu cît mai mult separatism, cu atît mai multă solidaritate

Istoriei îi place mereu să ne scoată la lecţii de recapitulare. În Balcani, în perioada următoare, calendarul e plin de reexaminări. În 2013 se împlinesc 100 de ani de la Războaiele balcanice, iar în 2014 – 100 de ani de la atentatul de la Sarajevo. Nici Europa Occidentală nu se lasă mai prejos cînd vine vorba de celebrări istorice şi noi teme de reflecţie. Nu mai departe de luna trecută, s-au împlinit 50 de ani de la Tratatul de la Elyssé şi de la Pacea franco-germană din ianuarie 1963, o reconciliere istorică atît de necesară după atrocităţile celui de-al Doilea Război Mondial. Cu un program atît de încărcat, pare un moment fertil să discutăm despre graniţe, tancuri şi „prietenie între popoare", atît în Balcani, cît şi în Europa de Vest. Cît de explozibil mai e „butoiul cu pulbere al Europei", după toate focurile de artificii ale secolului trecut?

Nici unul dintre fostele state iugoslave nu poate continua procesul de integrare europeană fără să rezolve mai întîi disputele bilaterale. E binecunoscută observaţia că Balcanii au mai multă istorie decît pot duce. Deloc întîmplător, procesul de aderare a statelor balcanice la UE a introdus o condiţie pe care nu o mai întîlnim la valurile precedente de aderare – cooperarea regională. Motivul este evident – din „butoiul de pulbere" iese încă fum şi e nevoie de măsuri de siguranţă suplimentare.

După un război a cărui violenţă depăşise orice estimare din partea cancelariilor vest-europene, statele fost iugoslave au trebuit să înveţe să stea din nou împreună la masă. Acest proces de „reaşezare" s-a numit cooperare regională. La început mai cu forţa, după un timp din proprie iniţiativă. Reconcilierea, cît şi numărarea victimelor, fixarea graniţelor şi condamnarea criminalilor de război trebuiau realizate prin cooperare regională, sub tutela organizaţiilor internaţionale. Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, semnat în 1999, a avut acest rol. El a fost înlocuit în 2008 de o iniţiativă locală – Consiliul de Cooperare Regională, cu sediul la Sarajevo, al cărui scop este exact construcţia unei solidarităţi a statelor balcanice deasupra tuturor dezbaterilor politice. Solidaritatea balcanică drept mecanism impus „de sus" a eşuat. Aceasta nu înseamnă însă că ea nu poate lua şi alte forme.

Solidaritatea balcanică, ca mecanism impus „de sus", a eşuat.

Un volum recent – *The Future of Europe: Towards a Two Speed Europe* –, semnat de Jean-Claude Piris, fost director general al Departamentului Legal din Consiliul European (una dintre cele mai avizate voci din culisele decizionale europene) demonstrează că, în urma crizei euro, UE nu are numai mai multe viteze, dar are şi mai multe feluri de solidaritate, ca un bloc în care fiecare etaj e luminat cu un altfel de bec. Argumentul său e amplu şi extrem de interesant, aşa că vă invit să citiţi cartea. Dar ideea principală, valabilă şi în cazul Balcanilor, este că solidaritatea funcţionează pe straturi. Ea nu se hrăneşte doar cu bani, nici cu instituţii supranaţionale sau cu Premii Nobel pentru Pace. Solidaritatea regională se hrăneşte şi cu multă istorie şi mituri fondatoare; de aceea, pentru a revitaliza solidaritatea în Balcani, e uneori nevoie tocmai de ceea ce ne temem mai tare – de politicieni populişti şi de naţionalisme revanşarde. Paradoxul e deci în floare – cu cît mai mult separatism, cu atît mai multă solidaritate.

Un alt punct ce trebuie subliniat este că, privite cu mai multă detaşare, toate aceste discursuri de legitimare şi „autodeterminare" ce au avut loc în ultimele două decenii nu sînt nici vetuste şi nici extraeuropene. Dar seamănă foarte mult unele cu altele şi creează puternice legături tocmai prin accentul pe care îl pun pe „aceleaşi" diferenţe. Şi nu numai între statele balcanice, dar şi între ele şi cele membre UE. Mi s-a întîmplat de curînd să ascult o dezbatere despre dezacordurile politice dintre Flandra şi Valonia, care semăna izbitor cu cele dintre Federaţia Bosnia şi Herţegovina şi Republica Srpska, pe nişte aspecte ce, privite din exterior, par nesemnificative, aruncînd întreaga dezbatere într-un soi de suprarealism politic de secol XXI. Fără îndoială că sînt diferenţe majore între cele două contexte (cel mai izbitor fapt fiind acela că Belgia îşi păstrează funcţionalitatea şi statul livrează serviciile cetăţenilor, în ciuda împotmolirilor „etnice", în vreme ce Bosnia e complet „paralizată" cînd vine vorba de folosirea veto-ului etnic). Dar scopul manipulării politice a etniei ca avantaj competitiv este acelaşi, indiferent din ce colţ al Europei priveşti. Şi tocmai această dorinţă de a juca mereu în afara regulilor e cea care solidarizează întru „o disfuncţionalitate veselă" toate statele balcanice, chiar şi pe cele mult mai omogene etnic decît Bosnia.

Vizitez, citesc şi mă antrenez intelectual în Balcani de aproape cinci ani. Ştiu deja bine că orice discuţie despre *eu* şi *celălalt*, despre identitate şi alteritate, se poartă aici cu un substrat istoric greu de înţeles pentru alte părţi ale Europei. Pentru mine, dinamica relaţiilor etnice de aici – dincolo de politizare şi folosirea instrumentală ca element de şantaj emoţional – e asemănătoare cu cea a relaţiilor casnice. Ca drama unui cuplu care realizează brusc că tot ceea ajung să împărtăşească mai intim e tocmai despărţirea. Căci aici, mai mult decît în alte părţi ale Europei, dacă întoarcem moneda de pe o faţă pe alta, vedem că ceea ce ne distinge de ceilalţi e exact ceea ce ne şi leagă de ei. Şi paradoxal, acesta este şi sensul motto-ului european „Unitate în diversitate". Ceea ce e fascinant la această regiune, ce continuă să testeze permanent „limitele" Europei, este că discursurile naţionaliste din Balcani au adesea rolul de a solidariza tocmai prin adversităţile iremediabile pe care le propagă – *noi* sîntem *noi* pentru că ne opunem *celorlalţi*, ceea ce ne face asemănători cu *ceilalţi* care spun acelaşi lucru ca *noi*.

Evoluţia populaţiei din Bosnia şi Herţegovina

1991
sîrbi: 54,30%, bosniaci: 28,77%, croaţi: 9,39%, alte naţionalităţi: 7,53% (recensămînt)

1997
sîrbi: 96,79%, bosniaci: 2,19%, croaţi: 1,02% (estimări UNHCR)

Se estimează că la recensămîntul programat pentru sfîrşitul anului se vor putea identifica schimbări importante în rîndul structurii etnice a populaţiei.

Dincolo de conflictele interetnice şi teritoriale, rămîne să ne întrebăm dacă există încă o anume solidaritate a statelor din Balcani. În opinia mea, cu siguranţă există un tip de solidaritate specific balcanică, şi nu mă refer aici doar la reţelele de criminalitate transfrontalieră care prosperă, în ciuda disputelor etnice şi a diatribelor naţionalist-şovine. Da, cu siguranţă există o solidaritate a imaginarului simbolic, o nevoie de a recupera construcţia unor state-naţiuni, cu atît mai „anacronice" cu cît sînt şi mai înverşunate. Un alt fapt ce nu trebuie uitat e că, în Balcani, rănile sînt încă proaspete, necicatrizate. Le poţi vedea oriunde, în clădirile bombardate din Sarajevo, Belgrad sau Priştina. Le simţi cu uşurinţă cînd te împrieteneşti cu un locuitor al zonei, care de multe ori a fost martorul direct al uciderii în război a unei rude apropiate. Le simţi şi cînd priveşti un simplu atlas geografic şi observi că hărţile s-au schimbat în Balcani de trei ori după terminarea războiului, de parcă un copil s-ar juca necontenit cu creta pe asfaltul istoriei, fix în dreptul Balcanilor. Solidaritatea are nevoie de o istorie cicatrizată şi cît mai puţin politizată. Pentru ca în Balcani reconcilierea istorică să aibă loc în mod autentic, mai trebuie să treacă, poate, cîteva decenii. Statele balcanice mai au de recuperat la scara istoriei, pentru a face trecerea de la un spaţiu colonizat de imperii succesive, la un spaţiu colonizabil de către o Europă obosită, mai puţin unită, dar cu aversiune la riscuri „naţionaliste". Dar lecţia solidarităţii post-conflict se învaţă tot timpul pe cont propriu, şi nu se poate crea în laboratoarele de „cooperare regională" finanţate de Bruxelles.

***Miruna Troncotă** este doctorandă la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative.*

Turcul din bătătură

Graniţele culinare ale Balcanilor le transgresează, fără îndoială, pe cele cultural-geografice – oricare ar fi acestea. Ceea ce nu simplifică cu nimic încercarea de a defini spaţiul (culinar) balcanic. Dificultatea de a prinde în concept regiunea e bine ilustrată şi de impasul la care ajungem dacă încercăm să definim unitar anumite mîncăruri de origine balcanică, răspîndite şi în restul Europei sau chiar în lumea largă: variaţiunile *sarmalei*, bunăoară, rulate asemănător în frunză de viţă sau de varză, ascund, de fapt, umpluturi imprevizibile, mirodenii şi gusturi felurite, după cum le întîlnim: în variantă arăbească, turcească, grecească, albaneză, valahă sau moldovenească, rusească, franţuzească sau nemţească. La fel se întîmplă şi cu *pastrama*, carnea de vită uscată a Anatoliei, revendicată de armeni, turci, arabi, evrei, români şi nord-americani deopotrivă. Ce contează mai mult – originea sau evoluţia recentă? Punctul de plecare sau destinaţia? Locul de baştină sau ţara adoptivă?

Vorbind de origini, de ereditate, bucătăria balcanică se naşte la întîlnirea Bizanţului cu Imperiul Otoman, gravitează, cu vaste interferenţe, în jurul Mediteranei, e bine instalată în ţările fostei Iugoslavii, în Bulgaria şi în Albania, şi se propagă, tot mai bruiat, pînă în sud-estul României, în Caucaz, în Israel, în Ungaria şi chiar mai departe. Nucleul greco-turc trebuie înţeles aici în sensul cel mai larg: Grecia aduce cu sine parfumul latin al Mediteranei de nord-vest, iar Turcia, mireasma Orientului Mijlociu, a Maghreb-ului şi a îndepărtatei Asii.

Pe de altă parte, începînd cu secolul al XX-lea, bucătăria balcanică devine şi un mare emigrant: turcii din Germania, „iugoslavii" din Viena, grecii, evreii, libanezii şi armenii din America de Nord şi de pretutindeni redesenează, o dată în plus, harta bucătăriei balcanice.

Revenind la origini, Balcanii reuşesc să reproducă gastronomic două ipostaze ale lumii greco-turce: *turcul botezat* şi *creştinul turcit* – la fel cum sarmaua şi *dolma* (legumele umplute) sau chifteaua şi *pljeskavica*, mititelul şi *ćevapčići* şi alţi asemenea nepoţi şi fraţi de tocătură ai kebabului turcesc au fost creştinate prin botezare cu carne de porc şi prin asociere cu sărbătorile creştine, alcoolul s-a infiltrat în Orientul musulman sub vălul aromelor stridente şi intense de mastică şi anason. Sarmaua de porc şi rachiul de anason pot fi înţelese ca frondă, ca exorcizare, dar şi ca semne de reconciliere (în plan culinar) a celor două lumi. Vă puteţi imagina o vastă şi paşnică patrie greco-turcă, musulman-creştină? Ei bine, bucătăria balcanică reuşeşte să o facă.

Dacă, privită de la depărtare, bucătăria balcanică pare un *fusion* exotic, oriental-sud-est european, pentru balcanicii creştini, savoarea ei e rodul întîlnirii autohtonului cu marele vecin otoman. Bucătăria balcanică e turcul împămîntenit, asimilat, turcul din bucătăria strămoşească.

Matei PLEŞU

Cristian PREDA

Nu mai există decît Balcanii de Vest...

Instituţional vorbind, Europa e interesată nu de Balcani, ci de „Balcanii de Vest". Expresia s-a impus acum aproape 15 ani. Ea acoperă Albania şi mai multe state născute pe ruinele Iugoslaviei: Croaţia, Macedonia, Muntenegru, Serbia, Bosnia şi Herţegovina, Kosovo (recunoscut ca stat de 22 din cele 27 de state-membre).

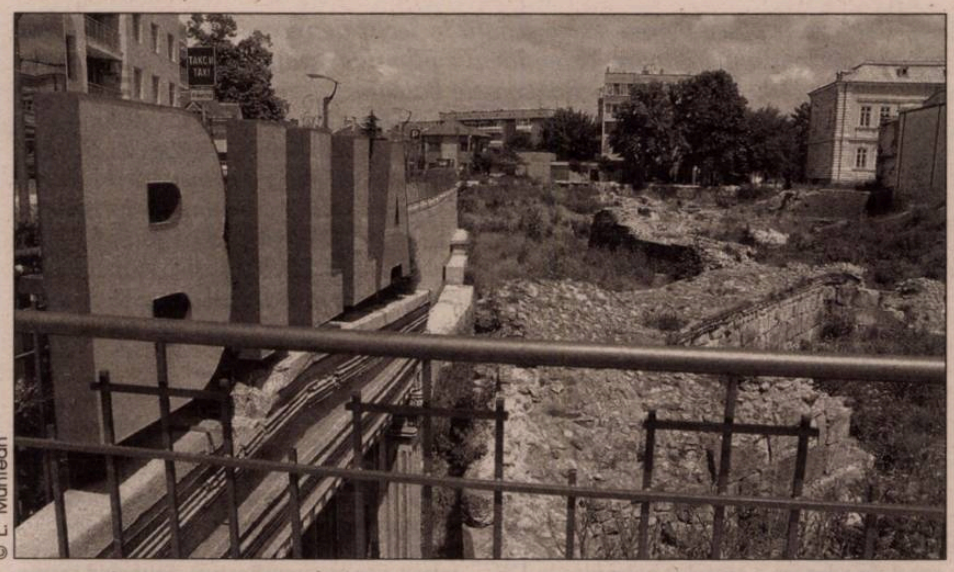

© L. Muntean

Evident că expresia a apărut în contextul în care, pe de o parte, Uniunea căuta să îşi asume o responsabilitate politică faţă de spaţiul ex-comunist şi, pe de alta, în condiţiile în care ex-iugoslavii priveau proiectul european ca pe unul de modernizare. Situaţia ţărilor din zona Balcanilor de Vest e departe de a fi identică, la zece ani de la adoptarea Agendei de la Salonic, care le oferea perspectiva europeană.

Astfel, Croaţia a semnat Tratatul de aderare şi va intra în UE foarte probabil la 1 iulie. Deşi Consiliul a decis în decembrie 2005 să acorde fostei republici iugoslave a Macedoniei statutul de candidat, iar Comisia a recomandat în octombrie 2009 deschiderea negocierilor, Skopje aşteaptă încă startul negocierilor, blocat de diferendul cu Grecia asupra numelui. Muntenegru, care a depus aplicaţia de *membership* în 2008, a devenit candidat în 2010 şi a început negocierile în iunie 2012. Serbia a dobîndit statutul de candidat în martie 2012. Albania, Bosnia şi Herţegovina – ca şi Kosovo – sînt definite ca „potenţiali candidaţi".

Geografia extinderii e bizară: pe lîngă Balcanii de Vest, ea mai cuprinde o ţară aflată în nordul Atlanticului (Islanda) şi una care e cu 97% din teritoriu în Asia (Turcia). Acestea sînt ţări candidate mai avansate: prima negociază din 2010, avînd 18 capitole deschise şi 11 provizoriu închise, dar acum cîteva săptămîni a decis încetinirea negocierilor; Turcia a început negocierile în 2005 şi are 12 capitole deschise şi unul închis.

Ce legătură au Balcanii de Vest cu România? Cu alte cuvinte: ce e, pentru noi, extinderea Uniunii? Ar fi multe de spus. Mă voi mulţumi să explic succint cum văd lucrurile, din perspectiva mandatului de deputat european pe care îl asum în perioada 2009-2014.

Aderarea Croaţiei va aduce o schimbare simbolică, atît pentru noi, cît şi pentru bulgari: nu vom mai fi ultimii intraţi. E mult? E puţin? Greu de spus în acest moment. E, în schimb, cert că vom pierde unul sau două mandate în Parlamentul de la Strasbourg. Tratatul de la Lisabona a fixat numărul deputaţilor europeni la 751 iar intrarea Croaţiei va determina recalcularea ponderii fiecărui stat-membru.

Macedonia – recunoscută sub acest nume în raporturile bilaterale ale ţării noastre, dar sub numele de Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei în context european sau la ONU – e departe de a avea o perspectivă clară. Nimeni nu ştie ce se va petrece cu numele, şi cu atît mai puţin cît va dura pînă la aderare. Cred că România ar putea susţine ideea unui mecanism de arbitraj la nivelul Uniunii, pentru a rezolva litigiile bilaterale: într-adevăr, disputele Macedoniei cu Grecia (ca şi cu Bulgaria) vin la puţin timp după ce Croaţia a stins un diferend cu Slovenia, care părea să arunce în aer proiectul european.

România susţine şi integrarea Muntenegrului, care pare să aibă un parcurs mai puţin accidentat, dar se va confrunta inevitabil cu valul de euroscepticism din întreaga Uniune. Procesul de *screening* (monitorizare), care precede negocierea efectivă, se desfăşoară lent. N-am întîlnit vreun deputat european entuziast. Şeful Misiunii Muntenegrului pe lîngă UE nu ezita, de altfel, să-şi caracterizeze ţara, într-o reuniune de la PE, ca fiind „un candidat plictisitor": voia să spună că aderarea avansează pe tăcute şi fără a stîrni pasiuni.

Cea mai interesantă relaţie e cea cu candidata Serbia şi cu posibilul candidat Kosovo. Cele două nu pot fi despărţite, deşi, în practică, la Parlament, există cîte un raport pentru fiecare dintre ele. Pentru Bucureşti, situaţia e delicată: sîntem favorabili Serbiei, cu rezerve asupra felului în care minoritatea românofonă e recunoscută şi protejată de Belgrad, dar sîntem, ca şi sîrbii, adversari ai recunoaşterii statalităţii Kosovo, în acord cu rezoluţia 1244 a Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite. Minoritatea formată de deputaţii din cele 5 state UE care nu recunosc statul Kosovo e înfrîntă sistematic la vot în Parlament şi tot mai multe sînt vocile care cheamă la consens. În România, doar UDMR nu e atît de rigidă privitor la Kosovo. Asta nu simplifică ecuaţia politică.

Din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, doar cinci nu reconosc statutul Kosovo: Spania, Slovacia, Cipru, România şi Grecia.

Albania şi Bosnia & Herţegovina, deşi puţin cunoscute în România în ultimii ani, au parte de simpatie la Bucureşti, dar aceasta e departe de a fi la nivelul celei de care se bucură un candidat mult mai controversat pe plan european: am în vedere, desigur, Turcia. Percepţia românilor asupra Turciei nu e marcată nici de istorie, nici de intoleranţa religioasă, care apasă asupra unor state-membre. Dacă tot a venit vorba despre perspectiva religioasă, aderarea Bosniei – ţară majoritar musulmană – va fi un test pentru Uniune, în aceeaşi măsură ca şi pentru Turcia: sîntem sau nu dispuşi, noi, europenii, să acceptăm un stat-membru care nu e majoritar creştin? Revenind la simpatia de care se bucură Turcia la noi, aceasta pare să fie explicată de prezenţa masivă în domeniul afacerilor. În schimb, majoritatea statelor-membre sînt de acord cu un ritm extrem de lent al negocierilor. Această atitudine riscă să subţieze foarte tare tabăra pro-europeană din Turcia.

În fine, două vorbe despre Islanda (mai ales că autorul rîndurilor de faţă e raportorul Parlamentului pentru această ţară). Membră în Spaţiul Economic European, ca şi în Schengen, Islanda nu are parte de o lectură în termeni europeni. Bucureştiul nu e o excepţie. De multe ori, cînd se vorbeşte despre extindere, Reykjavik nu apare pe hartă. Avem de-a face cu un paradox: Islanda e prea europeană pentru a fi văzută ca un candidat, însă rezervele societăţii complică aderarea. Un singur partid politic e, de fapt, în favoarea aderării – cel socialist –, celelalte sînt fie radical împotrivă, fie ezitante. Nicăieri în spaţiul ex-comunist opinia nu a fost atît de divizată.

Cazul turc şi cel islandez ne permit, prin contrast, să înţelegem mai bine Balcanii de Vest. Opiniile publice din ţările fostei Iugoslavii sînt confruntate cu opţiunile pe care le-a cunoscut – în unele cazuri ar trebui spus: le cunoaşte încă – şi publicul românesc: suprimarea vizelor, diminuarea corupţiei, intrarea pe piaţa europeană, economie funcţională, bugete pentru cercetare şi dezvoltare etc. De altfel, principala „lecţie" desprinsă de pe urma aderării României şi Bulgariei la nivelul Comisiei e dificultatea capitolelor despre justiţie şi drepturile omului: acestea sînt, de acum, primele deschise în negocieri.

Ar mai fi ceva: Balcanii de Vest sînt referinţa folosită de diplomaţia română pentru a proiecta aderarea Moldovei. Vecinii noştri de la est ar putea fi asociaţi cu extinderea ţărilor din fosta Iugoslavie. Deocamdată, Moldova e elevul-model al Parteneriatului Estic, o denominaţie politico-geografică impusă la un deceniu după ce Balcanii de Vest au intrat în vocabularul european. Cînd s-a creionat asocierea Chişinăului cu Croaţia & co., se credea că, la fel ca în 2004-2007, va mai fi un val de extindere masivă. Azi, puţini sînt cei care cred că istoria recentă se va repeta. Mai mult, se discută deja şi despre ieşiri...

Închei pomenind – se putea altfel? – balcanismul. Nu-mi plac clişeele, dar ceea ce se petrece în unele ţări din Balcanii de Vest e departe de cultura europeană a consensului. Uneori, evoluţiile politice riscă să submineze integrarea. Un caz clasic e cel al Albaniei, unde boicotul opoziţiei blochează de ani de zile obţinerea statutului de candidat. Această tentaţie nu e străină nici Macedoniei, ţară în care opoziţia a părăsit în decembrie Parlamentul şi ameninţă acum cu boicotarea viitoarelor alegeri locale. Mi-e teamă însă că, în privinţa culturii consensului, şi România mai are multe de făcut. Nu mă exclud, desigur, din acest efort. *„Charité bien ordonnée commence par soi-même"*, spune un proverb francez.

Aderarea Croaţiei va aduce o schimbare simbolică atît pentru noi, cît şi pentru bulgari: nu vom mai fi ultimii intraţi.

***Cristian Preda** este din 1992 profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Rumânii fericiţi. Vot şi putere de la 1831 pînă în prezent, *Editura Polirom, 2011. Este deputat european din 2009.*

Nicolas TRIFON

Patria aromânilor?

„Aromânii, un popor a cărui patrie sînt Balcanii" – sub acest titlu, cotidianul iugoslav *Borba* publica, în septembrie 1988, o serie de zece articole semnate de Radovan Tomasevic. Autorul nu era de origine aromână, dar ar fi putut să fie, avînd în vedere că numărul sîrbilor, macedonenilor slavi, albanezilor şi mai ales al grecilor de origine aromână depăşise de mult numărul celor care vorbeau aroâna sau păstrau o memorie precisă în această privinţă. În tot cazul, el „simţea" iminenţa schimbărilor ce aveau să vină: implozia regimurilor comuniste şi apariţia conflictelor cu caracter naţional. Or, tocmai aceste schimbări vor permite aromânilor să reinvestească spaţiul public şi să dobîndească vizibilitate în Balcani. Profitînd de noile libertăţi, ei vor forma asociaţii, vor publica, vor vorbi, vor revendica... în acelaşi timp, ei vor deveni o miză în disputele cauzate de veleităţile de expansiune ale naţiunilor din regiune. Ţinuturile din Pind şi din jurul acestui masiv muntos care prelungeşte Alpii pînă în Grecia, unde ei trăiesc de secole, corespund nordului Greciei, sudului Albaniei şi Republicii Macedonia actuale.

Ei ridicau, astfel, o problemă la care răspunsul negativ părea să fie definitiv în Balcani: poţi să existi, să-ţi cultivi propria limbă şi obiceiurile, să te prezinţi în alţi termeni decît compatrioţii tăi, fără să ai un stat al tău? Sau, dacă nu un stat protector, atunci măcar un statut naţional clar? Progresele pe plan democratic, combinate cu rolul Consiliului Europei – care, în 1997, a adoptat o rezoluţie prin care se recomanda statelor unde locuiau aromâni să sprijine limba şi cultura lor, ameninţate cu dispariţia –, aduceau, aparent, un început de răspuns la această întrebare. La faţa locului, iniţiativa a generat mai întîi confuzie. Apoi, reacţiile negative, duse uneori pînă la paroxism, au sfîrşit prin a eclipsa elanul de simpatie declanşat iniţial.

Vigoarea naţionalismelor, în ciuda consecinţelor dezastruoase ale războaielor aşazis etnice din fosta Iugoslavie şi a contextului mondial defavorabil, datorită globalizării, nu s-a dezminţit. Pentru a evalua ponderea lor, e suficient să reamintim că principalii corifei ai protestului contra „pretenţiilor" aromânilor de a fi alceva decît membrii naţiunii majoritare sînt, deseori, ei înşişi aromâni. Pentru unii dintre ei, aromânii nu pot fi decît eleni (adică greci) vlahofoni; pentru alţii, ei sînt români, români cu atît mai merituoşi cu cît s-au întors în ţară după ce au rătăcit printre străini timp de un mileniu.

Încăpăţînarea de care dau dovadă anumiţi aromâni – pluralul incluziv trebuie evitat în cazul lor – de a se opune tendinţei generale apare astfel ca o anomalie, dacă nu ca o trădare. Faptul că aromânii împărtăşesc o limbă, o cultură, o istorie comună care nu se confundă neapărat cu aceea a naţiunilor printre care ei trăiesc, nu pare să aibă vreo incidenţă în raţionamentul expus de cei care susţin românitatea sau grecitatea aromânilor de pretutindeni.

Să recapitulăm: odată cu împărţirea Turciei europene, statutul de *milet valah* acordat de sultan în 1905, graţie mai ales intervenţiei României, a devenit caduc. Pacea de la Bucureşti din 1913 nu a consemnat existenţa aromânilor în Balcani, ei fiind pomeniţi ca *cutovlahi* nu în tratat, ci doar într-un schimb de scrisori între şefii delegaţilor. Ei au trebuit să aştepte proclamarea independenţei fostei republici iugoslave Macedonia, în 1991, ca să fie recunoscuţi ca „parte a poporului valah" *(del od vlaskiot narod)*. În Albania, ei nu sînt consideraţi ca minoritate naţională, ci ca „grup etnic". Cît despre Grecia, ea continuă să nu recunoască minorităţile naţionale, constituţional turcii fiind, spre exemplu, „greci musulmani". În România, situaţia e mai complexă, majoritatea aromânilor care şi-au păstrat limba provenind din familiile care au participat la colonizarea Cadrilaterului în perioada 1925-1932. Legislatorul a prevăzut, pentru recensăminte, posibilitatea de a te declara „aromân" sau „macedoromân". Cererea de recunoaştere ca minoritate naţională, care a stîrnit polemici acerbe, a fost respinsă. Discutabilă din multe puncte de vedere, ea nu era aberantă în contextul juridic românesc. O parte dintre cele 19 minorităţi naţionale recunoscute de Constituţie, albanezii şi macedonenii slavi spre exemplu, sînt mai puţin numeroşi ca aromânii, şi nu mai „autohtoni" decît ei.

Multe schimbări au intervenit totuşi în ultimii douăzeci de ani, şi aromânii îşi manifestă azi public personalitatea, în bine sau în rău, fără complexele de odinioară şi fără să întîmpine aceleaşi rezistenţe. În ţările în care trăiesc, noile generaţii de intelectuali sînt din ce în ce mai puţin dispuse să reproducă discursul naţional indus în perioadele anterioare de şcoală şi de media.

Totuşi, oricare ar fi reticenţele multora dintre ei de a se plasa şi de a se defini pe terenul naţional, aromânii sînt tot mai adesea somaţi să se pronunţe asupra deciziilor care se impun, dacă vor să se asume şi să fie recunoscuţi ca membri ai unei minorităţi care, în mod inevitabil, va fi percepută în Balcani ca „naţională". Dificultate suplimentară: ei nu au cum să se refere la un Stat şi la o naţiune anume. Mulţi dintre ei şi-au pus speranţe în noul curs european şi în posibilitatea de a inova în acest cadru. Realitatea arată însă că, dacă Balcanii intră în Europa, aceasta nu înseamnă că Europa şi valorile care îi sînt asociate intră şi ele automat în Balcani. Limba şi istoria aromânilor fac parte din nenumăratele daune colaterale ale rateurilor provocate de acest schimb inegal. Altfel spus, pentru moment, „Balcanii, patria aromânilor" rămîne o ecuaţie imposibilă.

***Balcanizare** – împărţire a unui stat multinaţional în entităţi mai mici, omogene din punct de vedere etnic. Termenul a apărut la sfîrşitul Primului Război Mondial pentru a descrie fragmentarea etnică şi politică ce au urmat destrămării Imperiului Otoman, mai ales în regiunea Balcanilor. Termenul balcanizare e invocat astăzi pentru a explica dezintegrarea unor state multietnice şi evoluţia lor spre dictatură, epurări etnice, război civil.*

Encyclopædia Britannica

***Nicolas Trifon** este eseist. A publicat volumul* Aromânii – pretutindeni, nicăieri, *tradus din franceză de Adrian Ciubotaru, Editura Cartier, 2012.*

Nicoleta SCRIPCARIU

Romii: integrare la cererea Europei

Termenul de Balcani, geografic vorbind, este folosit pentru a desemna peninsula sud-estică a continentului european. Nici o altă regiune a Europei nu conţine atîtea popoare diferite ca Balcanii. Aici este şi cea mai mare parte a romilor din întreaga lume. Fie că sînt musulmani, creştini ortodocşi sau catolici, ei se identifică cu religia ţării din care fac parte.

Analizînd la nivel general situaţia romilor în regiunea balcanică, aceasta se datorează într-o mare măsură şi argumentelor istorice. Aici, romii s-au ales şi cu denumirea de ţigani, provenită din grecescul *atsiganos*, numele unei secte eretice, cu care romii nu au nici o legătură, însă cu care au fost confundaţi datorită aspectului lor străin. Tot aici s-au ales şi cu statutul de robi, aşa cum s-a întîmplat în Moldova şi Ţara Românească.

Romii – cea mai mare minoritate a Europei – reprezintă grupul etnic cel mai vulnerabil şi dezavantajat. Dacă ne-am încumeta la un calcul, romii care trăiesc în zona balcanică, în ţările menţionate, cumulează un număr impresionant, mai mult de 7 milioane de persoane, cu procente între 0,6 pînă la 5% din populaţia ţărilor de care aparţin. O distincţie importantă, care afectează în mod direct situaţia romilor din zona balcanică, este apartenenţa ţărilor din care provin la Uniunea Europeană, o aşanumită binefăcătoare.

Romii din România şi din Bulgaria au început să fie mai vizibili în ochii autorităţilor publice odată cu aderarea la UE, cînd îmbunătăţirea situaţiei acestei minorităţi era un criteriu politic important. CE mai semnala cîte o problemă, mai lua de urechi cîte un minister, îi dădea acces la fondurile de pre-aderare, iar romii se transformau într-o oportunitate bună de exploatat. În general, UE, prin instrumentele de pre-aderare, a adus pentru romi rezolvarea unor probleme mărunte. Rezultatele sînt vizibile, însă mai rămîn enorm de mulţi paşi de făcut.

Celelalte ţări se clasifică în ţări candidate la UE (Macedonia, Croaţia, Turcia) sau ţări potenţial candidate (Albania, Bosnia şi Herţegovina, Serbia, Kosovo). În ciuda dobîndirii acestui statut, rezolvarea problemei romilor nu rămîne decît o asumare politică la nivel declarativ. Am vrut să fac această diferenţiere întrucît situaţia romilor care trăiesc în Balcanii de Vest – Albania, Bosnia şi Herţegovina, Croaţia, Kosovo, Macedonia, Muntenegru şi Serbia – este chiar mai rea decît în alte părţi ale Europei, din cauza condiţiilor economice generale mai proaste, repercusiunilor conflictelor din zonă şi insuficientei atenţii acordate de către guvernele naţionale, cît şi de organismele internaţionale. Spre exemplu, procentul romilor din Kosovo care trăiesc în sărăcie extremă este de 36,7%, în timp ce refugiaţii din Kosovo în Serbia erau situaţi chiar mai rău – 49% dintre aceştia trăiau în sărăcia extremă, în anul 2006.

România este ţara cu cea mai numeroasă populaţie de romi din lume şi, în acelaşi timp, şi una dintre primele care au încercat să contureze politici pentru această minoritate. Bineînţeles, acest lucru nu s-a întîmplat prin propria voinţă a ministerelor, care, de mai bine de zece ani, îşi asumă să aducă o îmbunătăţire a situaţiei romilor, de cele mai multe ori datorită presiunilor externe.

La nivel european, se doreşte îmbunătăţirea generală a condiţiilor romilor. CE a creat, în anul 2012, un Cadru European al Strategiilor Naţionale de Incluziune a Romilor pînă în 2020, prin care statele-membre trebuie să alcătuiască astfel de strategii sau să le reînnoiască. Vestul Europei este cam palid şi nedumerit în această privinţă, dar nici partea estică nu excelează, întrucît problemele se agravează şi devin tot mai vizibile. Populaţia de romi din Balcanii de Vest reprezintă însă o provocare şi mai mare pentru cei ce se numesc *policy-makers* ai Uniunii Europene.

***Nicoleta Scripcariu** este Roma Policy Research Fellow al Open Society Foundations în cadrul Centrului Român de Politici Europene. Printre publicaţiile sale se numără şi studiul* Aritmetica migrării romilor în Franţa.

Cristian VASILE

„Balcanismul" românilor sub comunism

cîteva speculaţii

Să încercăm să privim critic următoarea percepţie/prejudecată. Dincolo de accepţiunea iniţială, balcanismul a ajuns să însemne şi: neseriozitate, nerespectarea cuvîntului dat, tribalism, sectarism, incapacitatea solidarităţii în momente esenţiale, disprețuirea interesului public, inadecvarea în raport cu ideea pluralismului, înapoiere, subdezvoltare – pe scurt, modernizare eşuată sau incompletă. Implantat în sud-estul Europei, regimul comunist a ajuns să accentueze această ultimă caracteristică, speculînd în acelaşi timp tarele de la nivelul societăţii creionate la început. Iar această instrumentalizare s-a făcut în beneficiul sistemului dictatorial, care s-a perpetuat într-o formulă închistată, dogmatică, în răspăr cu desfăşurările din Europa Centrală (Polonia, Ungaria, Cehoslovacia). În plus, apartenenţa la Biserica Ortodoxă a majorităţii românilor, ca şi a altor balcanici căzuţi sub dominaţie comunistă, a inhibat capacitatea de rezistenţă a indivizilor în faţa abuzurilor statului, (şi) din cauza relaţiei de simfonie cu puterea politică, specifică tradiţiei religioase răsăritene.

© L. Muntean

Pot fi aduse argumente care să susţină aceste afirmaţii, dar probabil că nu regăsim aici *întregul* adevăr. În plus, Iugoslavia se abate de la descrierea de mai sus (după un radicalism comunist în primii ani postbelici), deşi va sfîrşi în postcomunism ca victimă a tribalismului. Spre deosebire de Polonia, în Cehoslovacia, Biserica Romano-Catolică, deşi majoritară – dar pusă în umbră de secularizare şi industrializare –, nu are vreo contribuţie semnificativă la cristalizarea disidenţei sau a culturii (politice) alternative. Pe de altă parte, ca să punem şi alte argumente în balanţă şi să reluăm un stereotip huntingtonian – acela al faliei culturale, – este o simplă întîmplare că principalele sfidări la adresa regimului comunist din România au venit de peste munţi? Timişoara – Cluj, octombrie 1956; Valea Jiului, august 1977; Braşov, 15 noiembrie 1987; Timişoara, decembrie 1989. Probabil că nu, şi la această diferenţă de atitudine în raport cu puterea politică a contribuit şi existenţa în Transilvania/Banat a altui tip de solidaritate, de vecinătate. Pe de altă parte, România sub comunism (inclusiv Ardealul) s-a uniformizat în rău. Să ne desprindem cumva de logica cu care operează „psihologia popoarelor" şi să admitem că „balcanismul" – dacă chiar a existat şi a fost un fel de povară – nu se referă la „sufletul românesc", ci la ansamblul relaţiilor dintre instituţii şi individ, dintre administraţie şi cetăţean (deşi, prin modul în care este tratat, nu mai este chiar *cetăţean*, prin prisma accepţiunii occidentale).

În ceea ce priveşte raporturile dintre Biserică şi Stat, a existat un tip special de „simfonie" sub comunism, fie că îl numim „asimetric", dezechilibrat sau în alt fel. Vorbind despre cazul Bisericii Ortodoxe Bulgare, Carsten Riis a remarcat distincţia cu care au operat comuniştii de la Sofia – din 1946 pînă în 1989 – între dimensiunea „naţională" şi cea religioasă a Bisericii de la sud de Dunăre. Biserica a fost acceptată în sistemul politic (şi în virtutea faptului că sub dominaţia otomană a prezervat identitatea naţională), dar această „toleranţă" coexistă cu eforturile statului comunist de îngrădire a manifestărilor religioase, decurgînd din asumarea ateismului de sorginte sovietică. Deşi, din această perspectivă, ortodoxia este purtătoare a unei „ideologii suspecte", confruntarea directă şi decisivă între cele două entităţi, pe temeiuri marxist-leniniste, este evitată. Aceeaşi diferenţiere este aplicată şi de comuniştii de la Bucureşti în raport cu Biserica Ortodoxă Română. Numai că despărţirea dintre Stat şi Biserică este chiar mai puţin evidentă; spre deosebire de legislaţia postbelică bulgară (Constituţia şi legea privitoare la cultele religioase), cea română nu proclamă *explicit* separarea dintre Biserică şi Stat. Biserica este despărţită doar de şcoală, iar acest fapt se produce abia în 1952, deci la patru ani distanţă în comparaţie cu Bulgaria. Moartea violentă a Bisericii Române Unite reprezintă o formă stranie de prozelitism de stat, de care beneficiază Biserica Ortodoxă.

Construcţia naţională şi statală românească seamănă cu cea balcanică. Statul este cel care a format naţiunile în Balcani, iar solidarităţile organizate au dobîndit un rol aproape sufocant. Privit astfel, naţionalismul românesc pare că îngrădeşte coagularea împotriva „ocupantului" din interior. Voi glosa pe marginea unei fraze a profesorului Al. Duţu: „Peninsula a născut «balcanismul» atunci cînd statele nou create au început să se bată între ele, cînd naţionalismul a stîrnit antisemitismul..." Mai ales după 1960-1964, regimul comunist şi-a cîştigat susţinerea (integrală sau parţială) – sau măcar neutralitatea binevoitoare – a unei bune părţi a intelectualităţii româneşti. Antisovietismul şi chiar rusofobia acestor elite au putut fi exploatate după 21 august 1968, chiar şi cînd politica internă devenise din ce în ce mai restrictivă, iar urmele „liberalizării" aproape că dispăruseră. Dar a mai existat un element, un factor intern, care ţine de definirea naţională şi de lupta pentru accesul la resurse. Istoriografia autohtonă nu a reuşit să surprindă la adevăratele dimensiuni tensiunea interetnică, îndeosebi româno-evreiască, din viaţa intelectuală postbelică.

Moartea violentă a Bisericii Române Unite reprezintă o formă stranie de prozelitism de stat, de care beneficiază Biserica Ortodoxă.

Dacă abordăm problematica aceasta în sens strict etnic, avem de-a face – după 1945/1948 – cu o suprareprezentare evreiască, atît în principalele instituţii cultural-artistice, cît şi în instanţele cenzoriale, propagandistice şi ideologice (cu rol de supervizare a lumii intelectuale). Mulţi intelectuali români au perceput ocupaţia sovietică, dimpreună cu comunizarea ce a urmat, drept o catastrofă naţională; dar aproape la fel de palpabilă şi dramatică a fost constatarea că importante funcţii de conducere şi decizie din sistemul cultural, editorial şi educaţional sînt ocupate de neromâni, în special de evrei. Concluzia generalizatoare şi eronată s-a impus, chiar dacă numărul evreilor din aparatul cultural ideologic era insignifiant în raport cu cifra totală a minorităţii evreieşti, care atingea cîteva sute de mii. Nu discutăm aici nici cît de *evrei* mai puteau fi un Leonte Răutu *et co.*; anumiţi autori chiar au vorbit despre un *antisemitism evreiesc* la vîrful PMR/PCR.

Nu puţini români au văzut în procesul de omogenizare etnică de la vîrful Partidului şi al birocraţiei culturale o benefică eliminare a alogenilor din funcţii de conducere; percepţia era cu atît mai accentuată din perspectiva celor care fie fuseseră eliminaţi din diverse instituţii (sau măcar retrogradaţi), fie avuseseră rude care au suferit demascări, arestări, confiscări ale proprietăţilor etc., iar cel învinuit era „străinul" – în principal evreul (comunist). Pe lîngă această confruntare pentru alocarea resurselor din lumea culturală, mai ales odată cu condamnarea intervenţiei sovietice în Cehoslovacia, Nicolae Ceauşescu şi PCR au devenit probabil, în ochii multora, expresia instituţională a unui naţionalism dezirabil, o continuare a naţionalismului românesc inter- şi antebelic. Vrăjite şi de această formă de naţionalism, influente grupări intelectuale au asistat pasiv la radicalizarea ideologică a regimului, la constrîngerile de tot felul; mulţi s-au refugiat într-un „exil interior" care, în dese rînduri, a fost botezat după 1989 „rezistenţă prin cultură" (utilizarea sintagmei în postcomunism mi se pare o probă majoră de superbie „balcanică", fiind autojustificatoare, ultrasubiectivă, lipsită de modestie – v. activismul omologilor din Polonia anilor '80, de exemplu).

Ţine şi de noi să ieşim din logica stereotipului.

Indiferent de justeţea aserţiunilor de mai sus, a privi prea mult (şi pieziş) în trecut şi a învinovăţi mereu „balcanismul" românesc pentru conformismul din comunism pot fi (şi) semnul unei grave nevroze intelectuale. Ţine şi de noi să ieşim din logica stereotipului. Dincolo de „balcanism", esenţial rămîne caracterul totalitar al regimurilor comuniste, indiferent că s-au instalat în Germania de Est, Europa Centrală sau Balcani.

***Cristian Vasile** este istoric, cercetător ştiinţific în cadrul Institutului de Istorie „N. Iorga", în programul „România şi Europa în secolul XX". Cea mai recentă carte publicată:* Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej, *Humanitas, 2011.*

Speranța RĂDULESCU

Globalizarea regională prin manele

În 2007, o editură universitară din Statele Unite (Scarecrow Press) publica volumul colectiv *Balkan Popular Culture and the Ottoman Ecumene*, consacrat muzicilor populare noi din sud-estul Europei: *chalga* din Bulgaria, *arabesk* din Turcia și Macedonia, *turbofolk* din fosta Iugoslavie, *laiko* din Grecia, *tallava* din Albania, *maneaua* din România. Titlul pune un accent ușor iritant pe trecutul ultimelor cinci-șase secole, cele în care țările din regiune au viețuit într-o dependență mai mult sau mai puțin severă față de Înalta Poartă (dependență de care balcanicii ar prefera să uite). Volumul propriu-zis este însă excelent, iar articolele sale își extind abordările dincolo de decupajul temporal sugerat prin titlu. Astfel aflăm că fiecare muzică are o amprentă teritorială și etnică mai mult sau mai puțin clară, dar că toate se aseamănă prin sonoritatea globală, pe care „străinii" s-au deprins să o identifice ca „balcanică". Pesemne că, de la o anumită distanță geografică și culturală, aspectul lor general se impune atenției în detrimentul detaliilor, semnificative doar pentru localnici. Muzicile noi coexistă sincretic cu dansul, vorbirile, gestica și comportamentele specifice ale participanților la producția muzicală. Comodificate într-un ambalaj video, ele etalează un univers iconic populat cu cadîne, văluri, bărbați cu caftane și turbane, cămile, bazaruri, ghiuluri etc. – adică simbolurile prin care Occidentul și-a reprezentat, vreme de secole, Orientul –, dar și cu mașini și motociclete puternice, piscine, vile somptuoase etc. –, adică cu simbolurile prin care Orientul mai jerpelit își reprezintă rîvnita bunăstare occidentală.

În decursul vremii, muzicile populare din Balcani au urmat traiectorii paralele, s-au împletit sau, dimpotrivă, s-au înfruntat și au încercat să se distingă cît mai net unele de altele. În ultima vreme, ele au tendința să fuzioneze. Muzicienii din diferite țări cooperează uneori direct pentru realizarea fuziunilor, prilej cu care își împrumută instrumente, ritmuri, timbruri vocale și instrumentale, melodii și modalități de ornamentare și acompaniere a acestora. (Cooperarea lor este reflectată îndeosebi de canalul de televiziune Balkanika.) Fuziunile sînt spontane: nici o autoritate instituțională nu le dirijează și nu le sprijină. Dimpotrivă, autoritățile le detestă, socotind că ele pîngăresc sacrosancta identitate națională. (Statele nou-apărute după dezmembrarea Iugoslaviei au, de altfel, mare trebuință de o identitate sonoră nouă și pe cît posibil mai particulară.)

Fuziunile sînt spontane: nici o autoritate instituțională nu le dirijează și nu le sprijină.

Se afirmă deseori că muzicile noi subminează moravurile publice, insuflîndu-le oamenilor ideea că banii sînt la îndemîna oricui învață rețetele șmecheriei. Dar aceleași muzici deplîng sacrificiile, suferințele și dezamăgirile emigranților și iubirile îndrăgostiților, exaltă familia, hrănesc ura față de dușmani – totul în cuvinte prozaice, bolovănoase. Nici una dintre preocupările oamenilor de rînd nu le este străină. Dinamice și libere de constrîngeri fiind, ele au disponibilitatea de a o apuca în orice direcție le împinge viața.

MANEÁ, manele,
s. f. Cîntec de dragoste
de origine orientală,
cu melodie duioasă
și tărăgănată. – Din tc. manì.

DEX, 1998

În Balcani, muzicile noi sînt iubite fanatic de unii și detestate de alții. Ele au o calitate pe care nici măcar detractorii nu le-o pot nega: sînt reflectarea fidelă a societăților de azi. Societăți subminate de corupție, cu ierarhii sociale strîmbe, în vîrful cărora s-au cățărat *les nouveaux riches* hulpavi și nerușinați. În căutare de embleme sonore, aceștia din urmă și le-au apropriat și se servesc de ele în petrecerile în care aruncă, demonstrativ, bani cu nemiluita *(conspicuous consumption)*.

Maneaua, arabesk, chalga, turbofolk, laiko, tallava... toate au făcut de mult pasul globalizării regionale. De o vreme, ele comit următorul pas: se deschid către lumea largă. Au absorbit, în același *melting pot*, samba, flamenco, reggae, rock, jazz, hip-hop, ba chiar și muzică clasică!... Creatorii și colportorii lor principali sînt pretutindeni lăutarii romi, care o marchează stilistic într-o proporție deloc neglijabilă.

***Speranța Rădulescu** este etnomuzicolog.*

Marian ȚUȚUI

Cinematografia balcanică în și dincolo de clișee

Noțiunea de film balcanic a apărut în anii '80, odată cu succesele la marile festivaluri ale lui Theo Angelopoulos, dar mai ales ale lui Emir Kusturica. Acesta din urmă a impus genul „etno", adică un cinematograf cu elemente exotice, care atrag și reușesc treptat să definească din nou canonul apusean. Totuși, deși sintagma „cinematografie balcanică" a fost din ce în ce mai folosită, asemenea unora anterioare, precum „film scandinav" sau „cinematograf latino-american", rareori a apărut vreo încercare de definire.

În mod logic, „cinematografia balcanică" este o componentă a unei culturi comune. Pe de altă parte, cinematograful a fost și rămîne, cu excepția începutului filmelor sonore, un fenomen mai puțin național. În altă ordine de idei, trăsăturile comune ale filmului balcanic au fost impuse treptat de modelul filmelor occidentale despre Balcani, ca parte a percepției transfrontaliere, uneori justă, alteori superficială și simplificatoare. Înainte de a avea filme importante locale și școli cinematografice locale distincte au existat cîteva opere literare *(Văduva veselă, Prizonierul din Zenda* de Anthony Hope, *Secretul de la Chimneys* de Agatha Christie) și filme despre Balcani memorabile *(Crima din Orient Express, Masca lui Dimitrios* și altele după cărțile lui Eric Ambler, *Topkapi, Midnight Express, Prințul și dansatoarea, America, America, Zorba grecul, Don't Drink the Water* al lui Woody Allen). O serie de actori (Elvira Popescu, Charles Millot, Sylva Koscina, Irene Papas, Melina Mercouri), scriitori și scenariști (Nikos Kazantzakis și I.A.L. Diamond), compozitori (Manos Hadjidakis și Mikis Theodorakis) și chiar regizori de origine balcanică (Elia Kazan, Jean Negulescu, Henri Verneuil, Michael Cacoyannis, Costa-Gavras) au contribuit la realizarea unor filme străine despre Balcani și, astfel, la întărirea unor clișee. Construind sau consolidînd cererea, au deschis calea spre Occident a filmelor balcanice.

Analizînd operele literare și filmele despre Balcani, reies o serie de trăsături constante ale țărilor și locuitorilor din aceste ținuturi. O parte dintre reprezentările occidentale sînt memorabile, iar unele dintre ele au reprezentat clișee preluate de alți creatori, inclusiv din Balcani. Astfel, clima este blîndă, adesea mediteraneană *(Masca lui Dimitrios, Zorba grecul)*, dar aspră în munți *(Aripi albe peste Serbia* de Lawrence Durrell), sau iarna, cînd se produc înzăpeziri *(Trenul de Stambul* de Graham Greene, *Crima din Orient Expres* al lui Sidney Lumet). Peisajul sălbatic, înapoierea și superstițiile locuitorilor apar în *Dracula* și în unele filme care l-au prelucrat, precum *Balul vampirilor* (1967, regizor Roman Polanski) și *Dracula* (1992, regizor Francis Ford Coppola), în *Castelul din Carpați* sau *Cat People* (1942, regizor Jacques Tourneur), și se păstrează pînă la aluziile din *Harry Potter și piatra filozofală*. Pe lîngă acestea, se păstrează ritualuri arhaice și relații de clan *(Cavalerul din Kruja,* 1940, regizor Carlo Campogalliani). În plus, există multă corupție *(Masca lui Dimitrios, Povestiri din Magrebinia* de Gregor von Rezzori, *Iarna decanului* de Saul Bellow, *Expresul de la miezul nopții)*, persistă prejudecăți bazate pe o morală tradițională *(Insula,* 1989, Australia, regizor Paul Cox), se practică vînzarea copiilor *(Her Moment,* 1918, regizor Frank Beal), violența conjugală *(The Woman Who Gave,* 1918, regizor Kenean Buel) și violul *(A Son of Strife,* 1918, regizor Paolo Trinchera, *Her Moment)*. Călătoria în Balcani poate fi periculoasă *(The Unafraid,* 1915, regizor Cecil B. DeMille, *Expresul de la miezul nopții, Il carniere,* 1997, regizor Maurizio Zaccaro), mai ales în timpul războiului rece *(Sofia,* 1948, regizor John Reinhardt, *Nu beți apa!,* regizor Woody Allen), cînd unii locuitori fac parte din rezistența anticomunistă *(Action of the Tiger,* 1957, regizor Terence Young).

„Filmele sînt, înainte de toate, un mijloc de a lega ființele și lucrurile."

EMIR KUSTURICA

Istoria filmului în Balcani a confirmat existența unor curente naționale *(Crni film* în Iugoslavia), școli naționale (cinematografia greacă, școala de animație de la Zagreb, școala de animație de la Skopje etc.) și chiar a unor genuri bine adaptate (melodrama în Turcia și Grecia, vezi *fustanela)* sau specifice (filmul cu haiduci, filmul cu partizani).

Putem recunoaște o sensibilitate specific balcanică, una caracterizată cel puțin de vitalitate și umor negru, generat de o percepție oximoronică a unei realități pline de contraste.

Raportarea filmelor balcanice la cele despre Balcani a fost inevitabilă în contextul deficitului de imagine al națiunilor din această regiune, al unui veritabil complex de inferioritate față de Occident și al încercărilor de sincronizare cu Apusul. Regăsirea setului de imagini occidentale despre Balcani, în filmele balcanice, va confirma existența unor particularități locale, indiferent dacă acestea sînt negative, pitorești, transnaționale sau nu.

***Marian Țuțui** este critic de film. Director al celei de-a patra ediții a Festivalului „Divanul degustătorilor de film și artă culinară", organizat în Portul Cultural Cetate.*

Într-o poziție de periferie

interviu cu Jean-Arnault DÉRENS

Europa are multe de oferit ţărilor încă neintegrate din Balcani. Progreselor ezitante li se răspunde cu promisiuni incerte. Integrarea e un proiect fragil, dar e singurul disponibil. Există viaţă şi în afara Uniunii Europene?

© M. Jankovic

Cum se explică decalajele (economice, politice) enorme între ţările din Balcani şi Europa occidentală?

E vorba, în primul rînd, de moştenirea otomană şi de faptul că aceste ţări nu au cunoscut revoluţia industrială, simultan cu Europa occidentală. Apoi, e vorba despre experienţa particulară mai recentă a acestei regiuni – de comunism şi, apoi, de postcomunism. Ceea ce numim „tranziţie" a însemnat, pentru cea mai mare parte a acestor state, dezindustrializare. Toată industria moştenită din comunism – atîta cîtă era, slabă şi fără mari performanţe – a fost sacrificată. Odată cu globalizarea, se pune problema ce bogăţii pot produce aceste ţări. Din Croaţia pînă în România, trecînd prin Albania sau Serbia, ne dăm seama că nimeni nu mai produce nimic. Există doar ceva venituri din servicii şi din turism, în ţările care au ce oferi, cum sînt Croaţia, Muntenegru sau România. Dar asta nu e suficient pentru ca o societate să poată funcţiona. Din punct de vedere politic, Balcanii sînt, de la începutul secolului XX, într-o poziţie de periferie. Au rămas o periferie a Europei dintre cele două războaie. Şi-au păstrat statutul de periferie faţă de lumea comunistă. Iar astăzi, mai mult ca oricînd, sînt o periferie a Uniunii Europene. Asta înseamnă poziţie de dependenţă nu numai politică, ci şi economică. Iar aceste decalaje sînt astăzi pe cale să se adîncească, nu să se reducă.

Complexul balcanicilor faţă de ceea ce numim, generic, Occident, vine din conştientizarea acestui statut de periferie, sau are şi alte cauze?

Sînt două niveluri temporale. Dacă ne plasăm într-un context istoric mai larg, a existat mereu această fascinaţie pentru ceea ce se presupunea că era centrul. Acest „centru" a fost, o vreme, Istanbul, a fost Viena, a fost (sau ar fi putut să fie, în unele cazuri) Moscova. Aceasta ar fi componenta provincială a culturii din Balcani. Perspectiva aceasta presupune convingerea că altundeva e mai bine, că trebuie să existe un centru care emană progresul. Într-un context istoric mai scurt, complexul la care vă referiţi are altă explicaţie. De la căderea comunismului, de peste 20 de ani, oamenii din această regiune se tot întreabă ce au de făcut. Le este teamă de vid – au nevoie de un proiect de viitor, nu pot să trăiască doar gestionînd prezentul. Singurul proiect politic care a structurat discursul public a fost Uniunea Europeană. Toate micile sau marile transformări sociale s-au făcut în numele acestei idei. Integrarea a fost privită ca singura alternativă la naţionalismul delirant ale cărui consecinţe s-au văzut în fosta Iugoslavie. Însă trebuie să remarc că, dincolo de ce spun politicienii, acest interes pentru Europa nu se manifestă în rîndul cetăţenilor decît, eventual, la nivel declarativ. Absolut toate referendumurile din această regiune, pe teme europene, au fost marcate de o participare slabă a cetăţenilor. De unde se vede că Europa nu e un subiect care să entuziasmeze. E doar singurul proiect disponibil pe piaţa ideilor.

Un proiect de tipul „Uniunea Statelor Balcanice" vi se mai pare relevant (şi posibil) astăzi?

Teoretic, da. De ce nu? Să ne gîndim însă că Uniunea Europeană există din nişte raţiuni economice şi politice foarte precise. Pe de o parte, s-a avut în vedere reconcilierea franco-germană; pe de altă parte, era o formă de anticomunism în contextul Războiului Rece. Ţările care au fondat-o au vrut să ofere, dacă nu o a treia cale, atunci, cu siguranţă, o alternativă originală: ele s-au înscris împotriva blocului comunist, dar au vrut şi să marcheze o diferenţă în raport cu SUA. E un context ideologic foarte încărcat.

Ideea unei Uniuni Balcanice sau a unei Federaţii de state balcanice nu e nouă. Ce ar însemna, astăzi, revenirea la această idee? Şi cum s-ar putea ajunge aici? Or, Uniunea Europeană înţelege, în sfîrşit, că e nevoie să dezvolte, chiar prin felul în care e organizată, nişte sub-categorii – în cadrul global al Uniunii să existe, să zicem, o sub-uniune a ţărilor baltice, una a ţărilor balcanice etc., ceea ce ar oferi, poate, o funcţionare mai bună; ori, o altă posibilitate să vedem apariţia unei asemenea Federaţii Balcanice ar fi ca, în eventualitatea în care Uniunea Europeană s-ar destrăma, pe ruinele ei s-ar construi nişte uniuni în format mai restrîns. Evident, pe termen scurt, nici una dintre aceste posibilităţi nu se întrevede.

Însă termenul „iugosferă" e încă actual. El se referă la o uniune informală a acestor ţări. În ciuda tuturor problemelor politice (cum ar fi victoria naţionaliştilor la ultimele alegeri din Serbia), există schimburi culturale şi mai ales economice importante între aceste state. Refacerea legăturilor regionale continuă. Dar mai rămîn încă multe lucruri de făcut. Ca să dau un singur exemplu: încă nu există căi de comunicare rapide (cu trenul, cu maşina, cu avionul) între Bucureşti şi Belgrad.

Cîteva publicaţii despre statele balcanice:

www.balkans.com
www.balkaninsight.com
www.balkansbeyondborders.eu
balkans.courriers.info
www.balcanicaucaso.org
revista.balcanii.ro

> *Europa nu e un subiect care să entuziasmeze. E doar singurul proiect disponibil pe piaţa ideilor.*

În Europa există o anumită teamă faţă de aceste noi state în curs de aderare. Cum sînt interpretate aceste semne – şi amînările repetate – în ţările cărora li s-a promis integrare în schimbul reformelor?

Există o imensă ipocrizie în discursul oficial despre integrarea europeană. Valul de extindere din 2004 a fost o opţiune politică. El venea pe fondul căderii comunismului şi a tranziţiei democratice reuşite în ţările respective. Opţiunea politică a fost legitimă şi logică. Însă unele criterii nu fuseseră respectate de Polonia sau de Grecia. La fel cum nici România sau Bulgaria nu întruneau chiar toate condiţiile de aderare în 2007. Însă a existat această voinţă de a integra ţările din Est. În 2004, se spunea că toate ţările balcanice au vocaţie europeană. Acesta e şi momentul în care lucrurile au început să meargă prost. Discursul a devenit incoerent. De pildă, de vreme ce atîtea ţări din Est au fost integrate în 2004, devenea imposibil ca trei ani mai tîrziu să se refuze accesul României şi al Bulgariei. Oricare ar fi fost condiţiile economice sau starea democraţiei în 2007, cele două ţări trebuiau să fie incluse. Şi integrarea s-a produs. Cu atît mai bine, pentru că încă o amînare nu ar fi ameliorat situaţia acestor ţări. Între timp, criza economică mondială a atins inclusiv Uniunea Europeană, care nu a fost capabilă să reacţioneze. În faţa acestui eşec, tot mai mulţi cetăţeni ai Uniunii îşi pun, pe bună dreptate, problema – la ce bun să mai integrăm Serbia sau Kosovo?

În condiţiile acestor reticenţe, există posibilitatea unui recul al democraţiei în ţările care s-au „cuminţit" la presiune europeană şi a căror integrare e mereu amînată?

Un exemplu în acest sens ar putea fi Albania. Foarte ascultători la tot ce-i spuneau Washington sau Bruxelles, albanezii s-au întors brusc spre un naţionalism feroce, odată ce şi-au dat seama că integrarea europeană nu se mai produce. Din nou, e vorba despre teama de vid: dacă proiectul european nu poate fi realizat, atunci albanezii şi-au găsit un altul în registrul ideologic al naţionalismului.

În ce măsură această formidabilă diversitate etnică şi culturală din Balcani e cunoscută în Europa occidentală?

Într-adevăr, în imaginarul politic occidental, Balcanii sînt dintotdeauna asociaţi ideii de fărîmiţare, de segregare, de destrămare etnică, culturală, confesională etc. Uniunea Europeană e o uniune de state. Una dintre contradicţiile acestei construcţii e următoarea: doar limbile oficiale ale statelor sînt considerate limbi oficiale ale Uniunii. Malteza, o limbă vorbită de aproximativ 300.000 de persoane, e limbă oficială; catalana, vorbită de şase milioane de oameni, nu are acest statut. Dacă vorbim de risc de proliferare de state în Europa, dacă Uniunea va avea, peste cîţiva ani, 30 sau 31 de state membre, acest lucru nu se va întîmpla pentru că vor apărea noi state la Est, ci pentru că state precum Catalonia sau Scoţia vor deveni independente. Sigur, nu vor deveni automat state-membre ca atare, dar iată-ne în faţa unei experienţe noi. Dezagregarea politică e mai degrabă în Vestul Europei decît la Est.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Jean-Arnault Dérens *este istoric şi jurnalist. Fondator al publicaţiei* Courrier des Balkans *(http://balkans.courriers.info). A publicat, printre altele:* Balkans, la crise *(Gallimard, 2000),* Comprendre les Balkans *(împreună cu Laurent Geslin, Ed. Non Lieu, 2007),* Syndicalisme et minorités dans les Balkans *(Courrier des Balkans, 2009).*

interviu realizat de Matei MARTIN

Peter H. FRANK

Moştenire

Cu mulţi ani în urmă, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei a fost condamnat la închisoare. Fusese prins într-o afacere ilegală ce implica bani şi politică, în statul Maryland. Desigur, asta nu era ceva anormal pe-atunci – uitaţi-vă doar la povestea fostului vicepreşedinte Spiro Agnew, unul dintre prietenii lui.

Normal sau nu, prietenul meu era avocat şi probabil ar fi ajuns în Congres dacă n-ar fi fost acea mică problemă. Şi-a pierdut licenţa de avocat (temporar, după cum s-a dovedit ulterior, graţie unui guvernator prietenos) şi n-a mai fost niciodată bine primit în politică.

La vremea cînd l-am cunoscut, trecuseră deja 20 de ani de la acest episod. Stăteam de vorbă cu orele despre afaceri, politică, copii şi viaţă. Unul dintre lucrurile pe care mi le repeta mereu şi mereu era faptul că spera ca, atunci cînd va muri, necrologul său nu va începe cu faptul că a stat odată în închisoare. Nu era ceea ce ar fi vrut să lase în urmă familiei şi prietenilor. Pe scurt, nu era testamentul pe care şi l-ar fi dorit, după o viaţă lungă şi frumoasă. Pentru că, fie că ne place sau nu să ne gîndim la viitor, acesta vine după noi toţi. Apoi plecăm. Şi tot ce lăsăm în urmă e moştenirea.

Ce m-a făcut să mă gîndesc la asta? Cum sîntem la început de an (întotdeauna un moment bun de reflecţie), mă aştept ca subiectul moştenirii să fie tot mai des abordat în Statele Unite, acum cînd preşedintele Obama a intrat în cel de-al doilea mandat. (De ce credeţi că şi-a programat discursul despre starea naţiunii de ziua lui Lincoln? Cu siguranţă, nu pentru a ajuta la promovarea filmului – deşi majoritatea învăţăm istoria din filme, în zilele noastre.) Asta pentru că în America, moştenirea contează, la fel ca şi istoria. Cum ştie toată lumea, în America, primul mandat înseamnă, pentru un preşedinte, patru ani de luptă pentru a fi reales; al doilea mandat înseamnă patru ani pentru a scrie istorie.

Manipularea – previzibilă – a acestui *timing* politic este suficientă pentru a te transfoma într-un cinic. Iar eu n-am făcut excepţie. Am auzit prea multe discursuri ca să mai cred în toate. Prea multe cuvinte mari. Prea multe promisiuni. Prea multe vise grandioase. După un timp, îţi doreşti să plece cu toţii şi să nu mai auzi de ei.

Asta pînă cînd m-am mutat în România – şi atunci s-a întîmplat ceva straniu. N-am mai auzit acele vorbe de care mă săturasem pînă peste cap. Aici nu aud cuvinte care să exprime o misiune politică. Nu aud declaraţii care să implice viziune. De fapt, uneori mi se pare că puţini dintre politicienii de aici pot gîndi mai departe de cină.

Şi dintr-odată îmi lipseşte ceva. (Am auzit că e o vorbă aici, care mi se aplică perfect: „Rău cu rău, dar mai rău fără de rău.") Mi-e dor să fiu pliştisit de toate acele fraze pompoase. Mi-e dor să-mi dau ochii peste cap în faţa clişeelor şi a discursurilor „de conservă". Mi-e dor să iau în rîs toate acele cuvinte glorioase. M-am surprins dorindu-mi ca politicienii de aici să folosească acest tip de discurs. Mă întreb cum e posibil ca nici unul dintre ei să nu încerce măcar să pretindă că îi pasă. Pentru că am început, în mod neaşteptat, să cred că acele cuvinte care-mi păreau pompoase servesc unui scop: acela de a vorbi despre idealurile unei ţări şi despre ceea ce oamenii buni ai acelei ţări reprezintă. Şi, chiar dacă uneori discursurile lor sînt rostite cu un sarcasm prost ascuns, cel puţin trasează un drum pe care alţii mai onești pot veni din urmă.

Pentru că, la fel ca în afaceri sau în viaţă, orice popor are nevoie de o misiune, un sens, al direcţiei pentru viitor şi un scop al propriei existenţe. Fără asta, există doar gol şi prostesc, fără nici un rost.

Ai crede că, în zilele noastre, toată lumea ar trebui să ştie asta – chiar şi politicienii. Cele mai bune moşteniri s-au creat doar urmînd o misiune clară. Ceea ce lasă un om în urmă se construieşte în mod esenţial pe două lucruri: viziunea şi căderile sale – iar ceea ce îl domină dintre acestea îi determină soarta.

Din nefericire, atunci cînd cei mai mulţi dintre noi realizăm că ne pasă de ceea ce lăsăm moştenire e prea tîrziu (asta dacă nu eşti Ebenezer Scrooge). Pentru că, atunci cînd atingem acel punct, cei mai mulţi dintre noi sîntem prea bătrîni ca să mai schimbăm ceva. Istoria noastră e deja scrisă. Ca părinţi, nu ne putem creşte copilul din nou (de aceea, probabil, nepoţii sînt atît de bineveniţi – sînt şansa noastră de a încerca din nou). Ca oameni de afaceri, nu ne oprim din cursă pînă la pensionare – şi abia atunci avem timp să reflectăm la ceea ce am făcut. (Întrebaţi-l pe John Reed, care acum se lamentează, tardiv, că a creat Citicorp. Unde era, ne întrebăm cu toţii, atunci cînd a fost avertizat că e o nebunie ceea ce face? Era prea orbit de propriul *hybris* şi preocupat să-şi hrănească *ego*-ul pentru a auzi.)

Da, cei mai mulţi dintre noi greşim. Dar, cel puţin în ceea ce priveşte copiii sau afacerile, ştim sigur că ceea ce facem rămîne după noi. Cu politicienii, însă, lucrurile nu arată niciodată la fel de clar şi de concret. Politicienii, după cum ştim, nu fac, de fapt, nimic (asta în cazul în care nu fac lucrurile şi mai rele decît erau). Impactul lor este lent şi se construieşte în timp. Ei se luptă zilnic pentru putere. Pentru o imagine bună în ochii publicului. Pentru a-şi lua revanşa. Şi pentru a-şi menţine poziţia. Fiecare luptă nu face decît să o nască pe următoarea – şi pînă cînd ajung să cîştige, moştenirea lor e construită deja. Nu mai e timp de reflecţie, totul e terminat. Ca să parafrazez, moştenirea se face în timp ce tu eşti ocupat în altă parte, luptînd să-ţi zdrobeşti adversarii.

De ce nu aud în România nici un discurs grandilocvent?

Ce trist! Cel mai probabil, micile bătălii de azi vor fi uitate mîine. Bătăliile de pe scena politică a anului trecut poate vor scrie o propoziţie în cărţile de istorie, dar nu vor avea o importanţă mai mare decît cîştigătorul concursului *Românii au talent*. Dar cu adevărat trist e că politicienii, cu cît cred că sînt mai importanţi, cu atît cred că orice fac ei e important. Şi nu vă luaţi după media de aici. Cele mai multe publicaţii şi televiziuni nu sînt decît susţinătoare ale unuia sau altuia, cel mai adesea plătite pentru a le asigura suport în micile lor fantezii de putere.

Lucrurile mici sînt exact aşa cum sînt: mici. Nu sînt victorii care merită sărbătorite şi aplaudate, aşa cum vor să ne convingă politicienii cînd apar la TV. Mai bine şi-ar aminti vorbele Ducelui de Suffolk, transpuse prin pana lui Shakespeare: „Lucrurile mici îi umplu de mîndrie pe oamenii mici." Şi apoi să se întrebe ce spune despre ei faptul că sînt atît de mîndri de victoriile lor mărunte.

Probabil de aceea monarhiile sînt atît de atrăgătoare – cel puţin teoretic. Ele nu au nevoie să cîştige mici bătălii pentru a-şi dovedi importanţa. Monarhii se nasc într-o moştenire deja construită, legaţi de viitor în acelaşi fel în care noi sîntem legaţi de trecut. Ei învaţă să-şi judece toate acţiunile cu gîndul la istorie.

Şi, deşi Statele Unite nu sînt o monarhie, avem totuşi un preşedinte care în unele privinţe poate fi privit ca un rege. „Imperiala Preşedinţie", atît de respectată de către fondatorii noştri, pare să fie o construcţie foarte solidă. Poate de aceea – deşi nu pot spune cu mîna pe inimă că politicienii americani sînt mai buni decît cei de-aici – ei vorbesc totuşi mult mai mult despre ţara pe care vor s-o lase copiilor lor. Număraţi numai de cîte ori îşi îndeamnă ei votanţii să „privească spre viitor". Politicienii americani au simţul istoriei, indiferent ce fac ei concret. Şi nu uită că, dacă ceea ce fac e bine, numele lor vor fi scrise în cărţile de istorie, vor denumi străzi, poduri sau oraşe. Şi poate chiar vor ajunge eroi de film! Da, aproape toate discursurile lor sînt doar retorică, pline de sofistică şi decepţii, dar măcar sînt vorbe spuse cu conştiinţa faptului că e important să fie rostite.

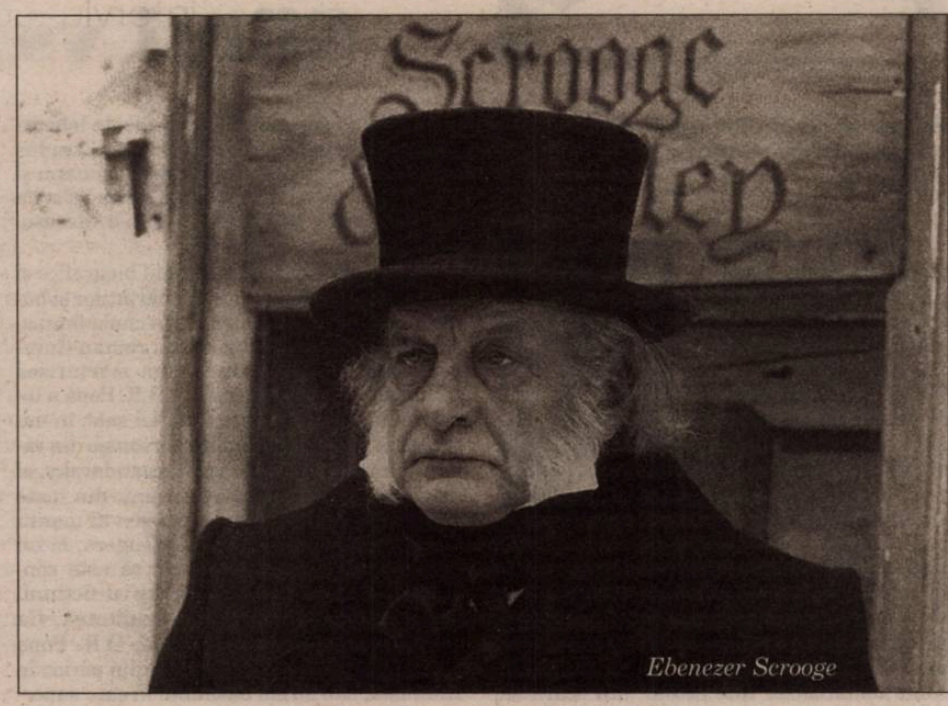

Ebenezer Scrooge

Aşa că am ajuns să mă întreb: de ce nu aud în România nici un discurs grandilocvent? Nici o idee inspirată. Nici o intenţie de măreţie. Nimic care să sugereze faptul că politicienilor le pasă şi se gîndesc mai departe de sfîrşitul anului – uneori par să nu gîndească nici măcar mai departe de a doua zi după prînz.

E încă prea devreme, credeţi? Au trecut doar 20 şi ceva de ani? Prea repede după Ceauşescu? De-aş putea număra de cîte ori struieşte cu integritate veritabilă faţă de tine şi faţă de nevoile poporului.

În loc de toate astea, ce vedem? Politicieni blocaţi cu totul în jocuri politice derizorii, de tip gaşcă de cartier, care nu duc niciunde. Cîştigă o dată şi tura următoare pierd. Au gîlcevi interne şi bătălii externe, care duc din una în alta şi nu se mai termină. Şi, în ciuda tuturor energiilor creative şi a minţilor inteligente, ţara nu se mişcă nicăieri. Iar moştenirea acestor politicieni e deja creată.

Poate că politicienii români sînt speriaţi de faptul că puterea se poate schimba repede şi nu au timp să termine nimic din ceea ce vor. Desigur, ironia este că tocmai ei sînt cei care au creat acest joc al instabilităţii, această incertitudine legată de putere. Aşa că se grăbesc şi forţează. Dar nu poţi să forţezi o moştenire, decît dacă vrei ca oamenii să-şi amintească despre tine ca fiind un om repezit şi superficial.

Ei bine, exact asta am văzut pînă acum. Şi ce a rezultat de aici? Ceea ce văd că a rămas pînă acum în urma lor (şi ceea ce probabil se va scrie despre ei) este un preşedinte care a chemat minerii să omoare nişte studenţi, un prim-ministru condamnat la închisoare (primul, deocamdată), un alt preşedinte care a cumpărat în mod misterios prea multe case şi un alt prim-ministru care a mințit în CV şi a copiat în teza de doctorat.

E timpul să vă maturizaţi. Revoluţia s-a terminat.

Asta e moştenirea pe care vor s-o lase copiilor lor? Care vor creşte şi vor deveni la fel ca ei? Oare puterea temporară distorsionează şi corupe atît de mult încît tot ce pot face aceşti oameni, aparent, este să lase ceva bani şi case soţiilor şi copiilor lor? Şi, oare, atunci cînd se vor afla în faţa sfîrşitului, vor regreta şi se vor lamenta că au avut odată şansa de a face ceva cu adevărat măreţ şi de a lăsa în urma lor ceva real şi palpabil?

Oare vor realiza şi ei cu tristeţe, Doamne fereşte, la fel ca prietenul meu, că tot ce speră mai mult este ca acea parte a vieţii lor să fie uitată?

***Peter H. Frank** a lucrat în domeniul bancar, a fost reporter economic şi senior editor de ziar în SUA. În prezent, este consultant, profesor şi scriitor şi locuieşte în Bucureşti.*

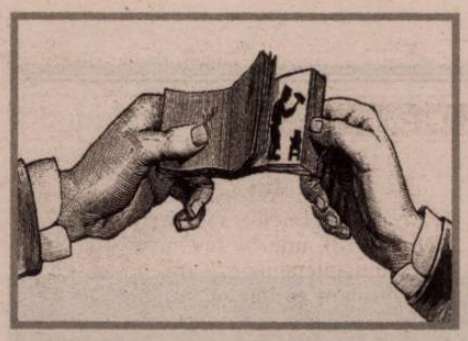

Marius CHIVU

feedbook

Sfinţi vs securişti

● **Dumitru Radu Popa, *Sfinţi, vînturi şi alte întîmplări*, Editura Curtea Veche, 2012.**

Biografia scriitorului Dumitru Radu Popa – plecat din ţară în 1985 (imediat după apariţia cărţii *Fisura*, retrasă din librării şi topită, nu înainte însă ca Mircea Nedelciu să ascundă o sută de exemplare) şi stabilit în Statele Unite, unde a obţinut azil politic, devenind apoi specialist renumit în cercetarea dreptului internaţional şi comparat, actualmente director al Bibliotecii şi decan asistent al Facultăţii de Drept din New York – ar putea fi ea însăşi un roman în sine. Însă adevăratele poveşti din viaţă sînt de căutat la personajele, absolut remarcabile intelectual, din scara sa genealogică. Bunicul matern, pe nume Jozef von Lewandovsky, s-a născut baron, la Cernăuţi, devenind profesor de latină şi greacă la Baia Mare. Bunicul patern, Gr.T. Popa, a studiat la Chicago ca bursier Rockefeller, a predat la Cambridge şi Oxford, a tradus pentru prima dată în românește *Anatomia* lui Grey şi este descoperitorul punţii care face creierul să acţioneze ca o glandă (corpusculii Popa-Fielding). Reîntors în ţară cînd i s-a oferit decanatul Facultăţii de Medicină din Iaşi (instituţie care astăzi îi poartă numele), a fost pus pe lista neagră de către legionari, apoi de către comunişti, murind, la numai 56 de ani, în 1948. „Hulit şi denigrat de propriii săi asistenţi şi colegi, trecuţi la comunism, bunicul avea să dispară din conştiinţa publică românească, pentru mai bine de patru decenii, apoi «reabilitat» – iarăşi, ironia sorţii, tot de cei cîţiva supravieţuitori ai asasinării sale morale", după cum mărturisea cu amărăciune D.R. Popa în interviul acordat *Dilematecii* în nr. 38/2009. Tatăl scriitorului, deasemenea doctor, Grigore Gr. Popa, bolnav în urma radiaţiilor din minele de plumb de la Cavnic, unde a fost trimis să muncească, s-a văzut nevoit să se pensioneze la numai 36 de ani. Iar mama, Maria Magdalena Popa-Lewandovsky, eminent medic de laborator şi endocrinolog, a scris cărţi şi a tradus din Rilke, Humboldt, Ingeborg Bachmann şi Kobo Abe (vorbea curent şapte limbi, îşi scria corespondenţa în latină) şi a fost, de asemenea, pianistă de concert.

Am insistat pe aceste detalii biografice şi pe profilurile intelectuale ale părinţilor şi bunicilor scriitorului pentru că, în ciuda fantasticului ce predomină noul său roman (început taman în 2006, după cum mărturisea scriitorul în acelaşi interviu), D.R. Popa a topit multe date din viaţa familiei sale, în naraţiunea populată cu multe personaje din ramura familiei lui Jozef von Lewandovsky, el însuşi protagonist al cărţii. Nimic din toate acestea n-ar fi însă importante şi n-ar merita subliniate dacă romanul n-ar sugera, la un nivel mai profund al lecturii, că este construit pe principiul postmodern al ficţiunii care corectează şi răzbună realitatea. Ca într-un scenariu de Tarantino, D.R. Popa scrie un roman despre prigoana din perioada stalinistă, sub forma basmului în care superputerile personajelor fabuloase sînt înlocuite de stihiile naturii/forţele divine. De altfel, în primul capitol al cărţii, un fel de prolog metaforic, un bărbat este salvat dintr-o furtună teribilă de două personaje aparţinînd mitologiei populare. „Răul de afară e atît de mare, că pînă şi stihiile îşi dau mîna să poată face un dram de bine. Hai, du-te acum şi visează pe săturate!", îl îndeamnă Omul Nopţii şi Fata Pădurii care-l conduc pe bărbat într-un Cimitir de vise, unde devine, borgesian, martorul mai multor scene din (pre)istoria umanităţii, precum călătoriile lui Ulise şi Noe.

Narate de vocea nepotului lui Jozef von Lewandovsky, istoriile unchilor şi mătuşilor se succed, toate, sub forma unor episoade politice dramatice ce au în prim plan un grup central de investigaţie al Securităţii din Satu Mare care se ocupă cu eliminarea „banditilor de legionari", ascunşi în munţi, şi cu zdrobirea „rezistenţei greco-catolice". Această „echipă de şoc" a Răului este condusă de colonelul Volodea Sielberman zis şi tovarăşul Zilberică-Ochi-de-Şarpe, evreu român, comunist ilegalist instruit ulterior de NKVD, şi de un anume Kiforov zis Nechita, agent rus adus în România lui Dej după ce-şi dovedise cruzimea şi eficienţa în lupta împotriva populaţiei ce se opusese colhozurilor, arzînd de vii preoţi, pentru a le demonstra inexistenţa lui Dumnezeu. Fiecare personaj reprezintă o formă de rezistenţă şi revoltă împotriva regimului stalinist: un unchi plănuieşte o fugă din ţară împreună cu partizanii din munţi şi sfîrşeşte împuşcat; mama lui, adică bunica naratorului, este anchetată şi condamnată pentru complicitate într-o farsă de proces politic; altcineva este reţinut şi anchetat pentru „vina" de a ţine un jurnal – de fapt, o inteligentă scriere construită în jurul axiomei că „totul e vînt", urmat de un glosar cu numele vînturilor, felul şi locurile geografice unde se manifestă, scriere considerată subversivă la adresa materialismului dialectic (capitolul respectiv, unul dintre cele mai bune din carte, este de un absurd deopotrivă comic şi amar); un preot practică rugăciunea într-o biserică ascunsă în pădure, iar cînd va fi descoperit, agenţii constată că gloanţele nu-l ating (aşa cum în povestirea lui George Lazăr, „Ziditorii de biserici" – publicată în antologia *Dincolo de noapte. 12 feţe ale goticului*, Millenium Books, 2012 – povestire plasată tot în deceniul stalinist, doi activişti sînt trimişi în Moldova să supravegheze dărîmarea unei biserici care, protejată fiind de propria sfinţenie printr-un fel de scut magnetic, va fi acoperită sub o cupolă de cărămizi); un alt unchi îşi joacă nebunia pentru a scăpa de exercitarea funcţiei de judecător al statului stalinist; două mătuşi, maici greco-catolice, sînt anchetate, întemniţate în mai multe locuri şi, în cele din urmă, ajung la Canal (acesta fiind un alt capitol foarte reuşit al cărţii, şi de data aceasta absurdul e comic, dar şi violent)...

Confruntată cu fiecare din aceste cazuri clasice de rezistenţă, echipa de agenţi îşi pierde rînd pe rînd cîte un membru – unul înnebuneşte, altul se converteşte, altul se sinucide –, căci de fiecare dată o anumită forţă intervine în apărarea prigoniţilor şi în pedepsirea torţionarilor. „The villain"-ul absolut, Zilberică-Ochi-de-Şarpe este, pur şi simplu, spulberat de vînturile dreptăţii, de stihiile naturii care se dezlănţuie în apărarea Binelui ca într-un basm cu morală, unde întotdeauna se face dreptate, iar cei răi sînt pedepsiţi: „Din genune se iscară două vînturi distincte, unul fierbinte să te ardă de viu, celălalt rece ca moartea. Vînturi care, în mod cert, nu se văzuseră prin părţile acelea, ca Zonda, care bate în Anzii Argentinei, şi Taku din nordul Alaskăi. Îl smulseră pe Zilberică, îl proiectară o clipă în văzduh, înfăşurîndu-l strîns, din amîndouă părţile şi de jur-împrejur, şi porniră cu el în jos, spre fundurile prăpastiei..."

Pe coperta a patra, Călin-Andrei Mihăilescu îl citează, foarte nimerit, pe Borges care spunea că religia e o sub-speţă a fantasticului. Căci la D.R. Popa fantasticul este motivat religios (toate personajele sînt intelectuali credincioşi, nu doar măicuţele şi preoţii), credinţa nu provoacă doar miracole, are şi puteri fantastice şi, cum spuneam, este pusă, în acest politic-fantasy, în slujba binelui şi a dreptăţii, răzbunînd prin ficţiune istoria. Ocultul se întoarce împotriva ideologiei, sfinţii luptă cu securiştii, „fantasmele spulberă instituţiile" (Călin-Andrei Mihăilescu), vînturile restabilesc ordinea în această lume profund tulburată în credinţele, ritualurile şi eresurile ei de intruziunea destabilizatoare, violentă şi criminală a politicului.

După romanul lui Adrian Sângeorzan, *Circul din faţa casei* (2006), apărut tot la Curtea Veche, *Sfinţi, vînturi şi alte întîmplări* de Dumitru Radu Popa este o altă carte foarte bună, scrisă în limba română, de dincolo de Ocean.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Cătălin Dorian Florescu, *Jacob se hotărăşte să iubească*, traducere din limba germană de Mariana Bărbulescu, Colecţia „Fiction Ltd", Editura Polirom, 2012.**

German în scris, elveţian în buletin, bănăţean în fond, Cătălin Dorian Florescu pare a fi, în cel mai recent roman al său, un atlet complet al prozei. Are anduranţa maratonistului şi polivalenţa decatlonistului, e un fondist felin, un sprinter cu scînteie, un aruncător şi un săritor cu bătaie lungă. Epica lui – dinamică, puternică, vînoasă – stîrneşte empatie şi cutremur. Străbate secole întregi, construieşte personaje vii şi legături complicate între ele, iar peste toate astea, are sportivitatea de a căuta detaliul interesant şi întorsătura captivantă.

Povestea de aici e oarecum uriaşă. În esenţă, e vorba despre păţaniile junelui şvab Jacob, dintr-un sat din apropierea Timişoarei, în belicoşii ani '40. În fapt însă, vor apărea în cadru şi personaje din Lorena secolelor XVII sau XVIII, şi istoriile magic-tulburi ale părinţilor lui Jacob (în stilul unui Ştefan Bănulescu puternic vitaminizat), plus multe alte figuri, invariabil pitoreşti, care colorează această cronică – dură, altminteri – a comunităţii şvabilor loreni stabiliţi în Banat pe vremea Mariei Tereza, înrolaţi mai tîrziu în armata Germaniei naziste, deportaţi apoi de ruşi în Siberia, iar după aceea de comuniştii români în Bărăgan.

Probabil că marea abilitate a lui Cătălin Dorian Florescu stă în dozarea impecabilă a senzaţionalului în interiorul acestei literaturi cu suport istoric real. Romanul său personalizează inedit, imaginează biografii memorabile prin stranietate sau poezie, convoacă figurile tari din romanele de mistere, caută situaţiile copleşitoare, de un dramatism triplu sec.

Ar fi putut să iasă de aici o decentă şi onestă literatură de consum. A ieşit însă o poveste bogată şi vrăjită, pe care o citeşti pur şi simplu cu nesaţ.

PUBLICITATE

Mirella PATUREAU

Călătoriile interioare ale unui „pătimaş“ de teatru

● G. Banu, *Les Voyages du comédien*, col. „Pratique du théâtre“, Gallimard, 2012 (volum publicat cu sprijinul Fundaţiei Löwendal, România)

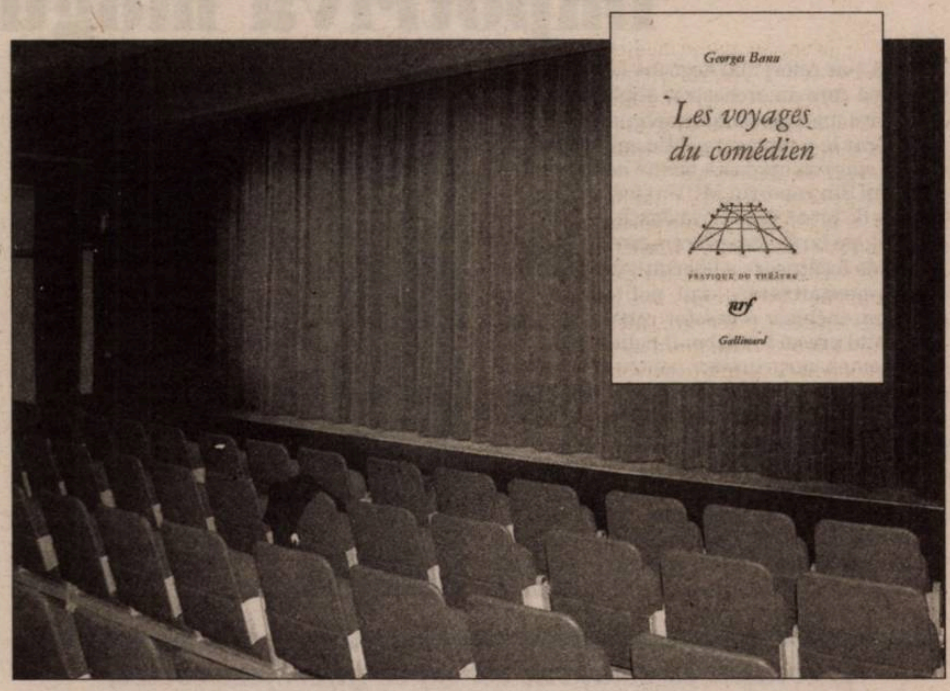

Sînt cîteva decenii de cînd George Banu pîndeşte, din umbra sălii, viaţa de dincolo de rampa scenei. Profesorul de teatru cunoaşte în detalii istoria genului, eseistul rafinat ştie să găsească unghiuri de atac inedite şi pasionante, şi am putea citi această recentă carte a sa ca încă un ghid indispensabil pentru iubitorul de teatru contemporan. Cartea lui George Banu este însă mult mai mult decît atît: în ţesătura sa densă, unde istoria teatrului e filtrată prin experienţa unică a unui spectator privilegiat – sau extrem de avizat – îmi place să întrevăd chipul autorului însuşi, ca motivul ascuns din covorul lui Henry James. Traversăm alături de el cîteva decenii de teatru, declanşate de o primă constatare implacabilă: secolul regiei e pe cale să apună *(Repetiţiile şi teatrul reînnoit – secolul regiei* nu era parcă titlul unui volum unde odinioară G. Banu adunase în jurul lui marile nume şi spectacole ale sfîrşitului de mileniu?), actorul revine în prim-plan pe scenă, loc privilegiat, pe care „regizorul tiran“, autor total al spectacolului, i-l disputase. Şi aici, Banu introduce o nuanţă ce schimbă dona: marele actor a fost în tot acest răstimp aliatul regizorului, conflictul a fost cu vedeta, starul ce acapara toate luminile şi dezechilibra spectacolul. Şi aici, Banu merge mai departe în nuanţările sale şi introduce o noţiune la care ţine şi de care se va servi pentru a înţelege aceste cîteva decenii de teatru: actorul nesupus. Faptul că ideea sau imaginea îl frămîntă de la o vreme îl mărturiseşte şi un alt volum al său, apărut în limba română sub acest titlu, în 2008: *Dincolo de rol sau Actorul nesupus,* carte editată cu sprijinul Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu, Nemira, 2008. Ideea era încă în germene, sprijinită de alte cîteva „miniaturi teoretice, portrete, schiţe“. Cartea de acum, de la Gallimard, reia şi duce mai departe aceste cîteva adevăruri cucerite „la capăt de drum.“ Greu de definit condiţia actorului nesupus, „fruct al unei experienţe unice, veşnic între două realităţi, aici şi acolo, la răscrucea dintre trecut şi prezent, actor în inima unui *l'entre-deux,* căruia îi atestă şi confirmă tensiunea.“ Actorul nesupus nu este actorul echilibrului şi al împăcării (eu aş spune, în româneşte, al compromisului), ci al dezechilibrului şi al arderii interioare. Această figură ideală şi instabilă, flacără ce luminează hrănindu-se din propriul trup, îi serveşte de călăuză în călătoriile la care ne invită cartea lui G. Banu. Argumentele se dezvoltă şi decurg unele din altele, dictate de o emoţie ascunsă, extrem de personală, ce izbucneşte în final într-o mărturisire ce i-a surprins pe cititorii sau criticii francezi, dar care nouă, prietenilor de o viaţă, nu ne era necunoscută. Da, ştiam de mult că la baza legăturii sale pasionale cu teatrul se ascunde o renunţare, dar care a hrănit şi a amplificat împlinirea de astăzi. Şi urmărind această educaţie sentimentală a unui iubitor de teatru în secolul său, descoperirile, aderările sale succesive, renunţările şi din nou spirala altor descoperiri, în căutarea „florii“, ţelul ideal din ucenicia actorului oriental, mi-am dat seama că m-am găsit implicată, ca mulţi alţi prieteni de meserie, de altfel, în această traversare de semne şi de vîrste ale teatrului, ale actorului, oglindă secretă a autorului însuşi. Am regăsit aici, simplificate, adică reduse la esenţa lor intimă, drumuri pe care l-am urmărit pe George Banu de-a lungul anilor. Am regăsit cu plăcere darul pe care-l are, de a presăra din cînd în cînd anecdote sau frînturi din viaţa sa personală, căci i-a cunoscut îndeaproape pe mai toţi marii scenei pe care-i citează, dar ştie şi să strecoare formula sau citatul ce sculptează un detaliu sau o idee şi ritmează „prelegerea“. Banu ne vorbeşte, aşadar, despre actorul a cărui nesupunere poate fi individuală sau dual㠄(o altă obsesie sau preocupare constantă la el, vezi *„Les liaisons singulières. Le metteur en scène et son acteur“,* dosar coordonat de G. Banu, *Alternatives théâtrales,* nr. 88, Bruxelles, 2006) şi care descoperă pe scenă „partea sa de exil“ citîndu-l pe Eugenio Barba; insistă apoi asupra actorului oriental, care-l fascinase la începutul uceniciei sale teatrale, revine la magicul mai '68, an de răscruce şi de început pentru autorul nostru, pentru a se reîntoarce la actorul european, cu unitatea şi fricţiunile sale. Un moment special merită actorul străin, cel ce vine de departe, şi aici, fără îndoială, autorul însuşi e observator lucid şi implicat în acelşi timp. Banu îl citează pe Chéreau, care crede că un actor nu poate fi mare decît dacă joacă în limba sa maternă, sau pe Luc Bondy, care declară că un actor „nu poate juca decît în limba în care visează.“ Din nou, mai '68 şi urmaşii săi au fost cei ce au îmbogăţit scena franceză cu chipuri şi accente venite de departe. E vorba nu atît de un joc cu limba, ci de o luptă cu ea. Banu îl citează pe polonezul Andrzej Seweryn, care a reuşit să stăpînească o franceză acceptabilă, sau pe Bruce Myers, actorul new-yorkez al lui Brook, superb în *Timon din Atena,* dar insuportabil în Racine. Tot la Brook, actorul african Sotigui Kouyaté era fascinant în *Mahabharata,* dar de neînţeles în Shakespeare. Cititor subtil al paginilor lui Cioran, Banu subliniază aici coexistenţa limbilor şi identitatea contrariilor. Numele ţîşnesc din nou, în alte contexte, de la Gérard Philipe şi Ryszard Cieslak la Yoshi Oida şi mai aproape de noi, Valérie Dréville, Hugues Quester sau Marcel Iureş, exemplar în rolul actorului nesupus. Apare ideea de coralitate, cu Dodin sau cu Peter Sellars, apoi actorul care joacă cu spatele către public (idee pe larg analizată în alt volum al său, *L'Homme de dos, peinture, théâtre,* Paris, 2000, apărut în română în 2008 la Editura Nemira, sub titlul *Spatele omului),* două posturi polemice, „frontalitatea declamă, în vreme ce actorul cu spatele murmură“, descoperirea jocului corporal, nuditatea, travestiul, în fine, actorul bătrîn, „sau timpul salvat“. Pentru Banu, „bătrînul actor de pe scenă îl răscumpără pe omul îmbătrînit din sală. În ceea ce numim *opere ultime,* întrezărim, ca în ultimele tablouri ale lui Poussin, *le tremblement du temps,* aceste spaţii albe ce spun oboseala, linii sau cuvinte ce şi-au pierdut toată splendoarea. Construcţia se destramă, autoritatea artistului e diminuată şi opera pare că a scăpat de sub orice control. Fragilitatea devine virtutea supremă... artistul bătrîn lucrează cu conştiinţa morţii, ultima operă stă mărturie.“ Că George Banu e bîntuit de ideea trecerii timpului şi a bătrîneţii ineluctabile, pe care se pregăteşte s-o primească împăcat – ştiam, şi mă revoltam cîteodată, căci ce probă mai elocventă de vitalitate, departe de stingerea finală, putem aduce decît o astfel de carte, de o bogăţie şi de o erudiţie inepuizabile. Un mod de a privi istoria teatrului ca o schimbare permanentă, sensibil la fiecare tresărire, gata să pornească de fiecare dată către alte aventuri. În postfaţa cărţii, după *coming out*-ul său, şi anume mărturisirea eşecului său ca actor (Să fie oare un eşec? Şi Andrei Şerban, coleg de generaţie, a vrut să înceapă ca actor şi a „deviat“ către regie... două „eşecuri“ care au îmbogăţit mai degrabă teatrul), Banu mai face o mărturisire, ce debutează cu aceeaşi urmă de tristeţe. Ideea că, obosit de evoluţia teatrului în ultima vreme, asistă la apusul acestei arte, menite să dispară precum *Livada cu vişini.* Dar, în ultima vreme, implicat în aventura Festivalului „Shakespeare“ de la Craiova şi lucrînd la metaforele shakespeariene ale lumii ca teatru, şi-a dat seama că teatralitatea e parte intrinsecă a condiţiei umane. „Lumea va fi mereu o scenă“ – şi această concluzie îi dă motive astăzi să spere. Aş aminti aici un citat din Nietzsche, din notele sale pregătitoare pentru volumul rămas neterminat, *Voinţa de putere:* „Arta ne-a fost dată ca să ne împiedice să murim din cauza adevărului...“ (citat în Heinz Wismann, *Penser entre les langues,* Paris, 2012, p. 293) O consolare, dar şi o explicaţie...

„Bătrînul actor de pe scenă răscumpără omul îmbătrînit din sală.“

***Mirella Patureau** este critic de teatru şi traducătoare, cercetătoare la Atelier de recherche sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Alexandru Muşina, *Teoria şi practica lecturii* (Editura Muzeul Literaturii Române, 2013), una dintre superbele pledoarii muşiniene pentru *adevărul* literaturii, în care se îmbină nu doar „teorificţiunea“ cu predarea (esenţială) a scrierii creatoare, dar şi o autodisecţie pe viu, care va face deliciul cunoscătorilor. De neratat! (Simona Sora)

■ Mi-am dorit să văd *Amour,* filmul lui Haneke, încă de anul trecut cînd a fost la Cannes. De atunci am tot auzit păreri diferite. Pentru unii, s-a lăsat cu lacrimi şi noduri în gît şi în stomac, pentru alţii, categorie în care recunosc că mă încadrez, n-a fost decît un spectacol al unei bătrîneţi aseptice. Nu m-a atins, deşi am o slăbiciune pentru cinismul şi neliniştea lui Haneke. Dar n-ar fi rău să-l vedeţi ca să ştiţi cum mai staţi cu sensibilităţile. (Ana Maria Sandu)

■ Mitoş Micleuşanu face dreptate şi rescrie balada Mioriţei: „Oiţă bîrsană, / De eşti năzdrăvană / Şi de nu ţi-e teamă / Hai să mă ajuţi / Barda să-mi ascuţi / Ca să le belesc / Chipul mişelesc / Şi să le despic / Inima un pic / Sîngele să curgă / Valea s-o inunde / Ca să-i vadă toţi / Despuiaţi şi morţi“. Restul măcelului la mioritafaramila.blogspot.ro. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Limbi de porc afumate

燻門鎗

xūn (afumat) *mén qiāng* („puşca porţii“)

Opăriţi cîteva limbi de porc, pentru a le putea curăţa mai uşor de pieliţă. Puneţi-le apoi în apă rece; la urmă, fierbeţile într-o supă de legume dreasă cu soia, sare, vin galben şi o priză de zahăr.

Aşterneţi fundul unui cazan cu surcele de brad, peste care presăraţi trei uncii de zahăr brun din trestie, o uncie de ierburi aromatice şi un pic de fenicul; aprindeţi focul. Puneţi limbile fierte pe un grătar aşezat deasupra cazanului şi acoperiţi cu un capac, avînd grijă să nu sufocaţi focul. Lăsaţi limbile la afumat, pînă cînd focul se stinge de la sine şi fumul se risipeşte. Tăiaţi-le felii şi stropiţi-le cu ulei de susan şi cu soia.

Cuvîntul chinezesc pentru „limbă“ este *she tou.* Reţeta însă foloseşte strania sintagmă *men qiang* / „puşca porţii“, invocînd neaşteptat puterea de foc a limbii.

Amicul Dejun

舌頭

shé tou (limbă)

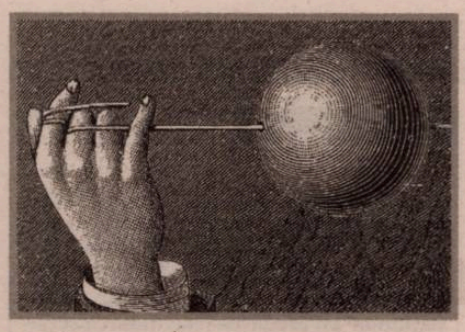

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Iniţiativă cetăţenească împotriva mogulilor

România a urcat cinci locuri în clasamentul privind respectarea libertăţii presei, realizat de organizaţia Reporters sans Frontières. Raportul publicat la sfîrşitul lunii ianuarie arată că România se situează printre ultimele ţări din Uniunea Europeană în acest clasament. Raportul constată, în general, o evoluţie negativă a situaţiei presei, inclusiv în Europa. În realizarea acestui clasament, RSF urmăreşte şase citerii pentru fiecare ţară: pluralismul, independenţa media, autocenzura, cadrul legal, transparenţa şi infrastructura mass-media. Fiecare ţară obţine o notă de la 0 la 100 (0 fiind „situaţia ideală"). Punctajul mai bun înregistrat în raportul de acum (documentul se referă la situaţia din anul precedent) a trecut neobservat şi aproape necomentat de presa din România. Să se fi ameliorat, într-adevăr, situaţia presei din România în anul cu poate cele mai crîncene bătălii politice, după un referendum eşuat, o vară politică fierbinte şi alegerile parlamentare?

La scurtă vreme după apariţia raportului RSF, un alt raport vorbeşte, dintr-o perspectivă diferită, despre presa din România. În raportul Comisiei Europene (MCV) cu privire la starea justiţiei se arată că au existat numeroase „sesizări cu privire la intimidarea sau hărţuirea unor persoane care deţin poziţii-cheie în justiţie sau în instituţiile anticorupţie, inclusiv ameninţări şi campanii de presă." Purtătorul de cuvînt al Comisiei, Mark Gray, a precizat că a existat „nu un caz, ci un număr de cazuri în care lucrurile au trecut dincolo de o anumită limită." El a explicat că acuzaţiile din raport nu-i vizează direct pe jurnalişti. Semnalul de alarmă s-ar referi mai degrabă la instituţiile de presă care au orchestrat aceste campanii împotriva unor personaje importante din Justiţie. Gray le-a reproşat politicienilor că nu au fost în stare să oprească aceste derapaje. Paragraful din raportul MCV referitor la campaniile de presă împotriva Justiţiei a fost comentat, pe larg: această remarcă ar fi o tentativă de încătuşare a libertăţii jurnaliştilor. Instrumentalizarea (sau politizarea) raportului, inclusiv a acestor consideraţii despre rolul presei în războiul politic, nu a fost un fenomen surprinzător pentru cei care cunosc mass-media din România. Reacţiile, previzibile, acopereau întru totul interesele politice ale patronilor de presă. Şi prin felul în care a fost „acoperit" acest subiect s-a văzut că libertatea jurnaliştilor e, de fapt, nu numai fragilă, dar şi relativă.

Problema, de fapt, nu e doar românească. Şi, din cîte se pare, nici nu poate fi rezolvată doar prin autoreglementare. Standarde şi criterii europene există pînă şi în acest domeniu, însă ele nu sînt aplicate unitar şi nici nu vizează toate aspectele meseriei de jurnalist. Moguli există peste tot, şi toţi mogulii de presă au şi interese politice, economice etc. Dincolo de aspectele „tehnice" ale chestiunii, e evident că cetăţenii vor să se informeze corect, vor să aibă acces la ştiri fără E-uri. Ce pot face pentru a le obţine? Iniţiativa Cetăţenească Europeană pentru Pluralism în Mass-Media (EIPM) şi-a propus tocmai asta: să pună pe agenda Comisiei Europene un set de reglementări pentru presă. Acest mecanism de consultare nu a fost încă pus în practică, dar el există în UE: dacă pe parcursul unui an se strîng cel puţin un milion de semnături în şapte state membre, Comisia e obligată să adopte un text legislativ în favoarea iniţiativei cetăţeneşti. Care urmăreşte: 1) măsuri legislative eficiente pentru evitarea concentrării proprietăţii în mass-media şi publicitate; 2) garantarea independenţei organismelor de reglementare în mass-media, care să aibă o componenţă diversă, din punct de vedere social, şi echilibrată, din punct de vedere politic şi cultural; 3) definirea clară a conflictului de interese în proprietatea asupra mass-media; 4) obligaţia impusă presei scrise, audiovizuale şi online de a furniza unei autorităţi naţionale specializate informaţii detaliate referitoare la structura de proprietate, pînă la nivel de persoană.

E evident că cetăţenii vor să se informeze corect, vor să aibă acces la ştiri fără E-uri. Ce pot face pentru a le obţine?

Nici una dintre aceste revendicări nu este acoperită de vreo lege în România. Iar situaţia presei de aici este atît de tulbure tocmai pentru că „mogulii" se învîrt şi prin politică, şi în afaceri, tocmai pentru că instituţiile de reglementare sînt politizate, tocmai pentru că nu există prevederi clare care să sancţioneze conflictul de interese şi tocmai pentru că, adesea, patronii trusturilor mass-media sînt necunoscuţi. Dacă această iniţiativă cetăţenească reuşeşte, va fi o adevărată revoluţie.

ICR Stockholm, literatura română şi Tîrgul de Carte de la Göteborg

Principalul cotidian suedez, *Dagens Nyheter*, publică în ediţia sa din 9 februarie un articol care face referire la rolul jucat de ICR Stockholm în promovarea literaturii române în Suedia: „Datorită Institutului Cultural Român de la Stockholm, un institut foarte activ sub conducerea lui Dan Shafran, scriitorii români nu sînt cu totul necunoscuţi în Suedia. Pe lîngă Emil Cioran, Herta Müller şi Mircea Cărtărescu, o nouă generaţie de scriitori a început să-şi facă simţită prezenţa." Afirmaţia este făcută de reputatul critic literar Maria Schottenius, cu ocazia recenziei la romanul *Jacob se pregăteşte să iubească* de Cătălin Dorian Florescu, apărut în aceste zile în limba suedeză, la editura 2244.

Literatura română s-a numărat de-a lungul anilor printre preocupările majore ale ICR Stockholm, ea fiind promovată prin programele autonome organizate la sediu, prin propriile publicaţii, dar şi prin colaborări cu diverse edituri suedeze, festivaluri de literatură şi scene literare din Stockholm, Göteborg şi alte oraşe din Suedia. Una dintre cele mai eficiente platforme s-a dovedit a fi Tîrgul de Carte de la Göteborg, cu care institutul a colaborat încă din primul său an de activitate. Doi ani mai tîrziu, în 2008, literatura română s-a bucurat de un statut aparte în cadrul tîrgului.

De altfel, tîrgul, cel mai mare din Scandinavia, este evenimentul literar major al anului în ţara care decernează Premiul Nobel pentru Literatură. Printre numele răsunătoare care i-au călcat pragul de-a lungul timpului s-au numărat Paul Auster, Joseph Brodsky, Noam Chomsky, E. L. Doctorow, Friedrich Dürrenmatt, Nadine Gordimer, Günter Grass, Seamus Heaney, Imre Kertész, Doris Lessing, Mario Vargas Llosa, Norman Mailer, Alberto Moravia, Iris Murdoch, Herta Müller, Orhan Pamuk, Alain Robbe-Grillet, Salman Rushdie, José Saramago, Isaac B. Singer, John Updike şi mulţi alţii. Efectele investiţiei făcute de institut în 2008 nu au întîrziat să apară: în anii care au urmat s-au publicat în limba suedeză 25 de traduceri din scriitori români (faţă de numai 16 în perioada 2000-2007), iar în prezent se află în pregătire încă 9 titluri finanţate în întregime de editurile suedeze. O altă mare realizare a activităţii institutului a fost înfiinţarea, în 2011, sub umbrela celui mai mare grup editorial suedez, Bonnier, a editurii 2244, specializată în literaturile din zona Mării Negre, în principal literatura română.

Ca urmare a vizibilităţii crescute a literaturii române pe piaţa de carte suedeză şi a credibilităţii cîştigate de ICR Stockholm, în 2010 Tîrgul de Carte de la Göteborg a invitat România, prin intermediul institutului, să participe la ediţia din 2013 în calitate de *invitată de onoare*. Am văzut în această invitaţie un potenţial imens pentru cultura română, ştiind din experienţa anilor trecuţi că o astfel de prezenţă înseamnă pentru ţara invitată numeroase traduceri şi uşi deschise către noi colaborări, nu numai în domeniul literar. De altfel, statutul de ţară invitată a fost vînat în trecut atît de ţări mici, cît şi de ţări cu o literatură deja celebră în întreaga lume: Austria, Elveţia, Germania, Marea Britanie, Spania.

Realizarea acestor ţeluri presupune însă îndeplinirea din partea noastră a anumitor condiţii: pregătirea participării printr-un intens *lobby* pe lîngă editurile suedeze şi prin susţinerea financiară a unor noi apariţii editoriale, un program de evenimente bine închegat, cu invitaţi de valoare, şi, nu în ultimul rînd, o strategie de marketing şi de presă care să facă cunoscută participarea românească unui public cît mai larg. În cazul nostru, multe dintre aceste premise au fost deja ratate sau întîrziate din cauza problemelor financiare cu care s-a confruntat Institutul Cultural Român în ultima jumătate de an. Cu toate acestea, încă mai sperăm să avem la dispoziţie resursele necesare realizării unei participări onorabile a României la un tîrg de asemenea calibru. Ne-ar bucura să nu ratăm această unică şansă de promovare a literaturii române în ţara Premiului Nobel.

ICR Stockholm

Stockholm, 11 februarie 2013

Preşedintele Asociaţiei Italiene de Românistică, împreună cu Consiliul de conducere şi cu Preşedintele de onoare, profesorul emerit Alexandru Niculescu, urmăresc cu îngrijorare situaţia în care se găseşte cultura română, ca şi politica României în cadrul Uniunii Europene.

Pornind de la faptul că prima condiţie majoră a Uniunii Europene este statul de drept, aflăm cu surprindere că nu întotdeauna preceptele sale sunt respectate în România. Ne referim în special la situaţia Institutului Cultural Român, faţă de care

Preşedintele AIR şi-a exprimat deja propria poziţie. Adăugăm la acestea situaţia justiţiei şi a drepturilor cetăţeneşti democratice, care sunt încă în pericol. Facem apel la guvernanţii actuali ai României să respecte orientările europene, în baza cărora înşişi membrii AIR activează, cu angajamentul de a întări democraţia română.

Noi iubim şi promovăm România şi cultura poporului român, dar nu putem accepta, în calitate de cetăţeni ai Uniunii Europene, desconsiderarea principiilor fundamentale care constituie forţa şi perenitatea Occidentului.

Italia şi România trebuie să cultive aceleaşi principii şi valori pe care se fundamentează patrimoniul nostru comun: libertatea, democraţia, egalitatea, domnia legii.

Pisa-Paris, 15 ianuarie 2013

Prof. Bruno Mazzoni,
Universitatea din Pisa
Preşedintele Asociaţiei Italiene de Românistică

Prof. Alexandru Niculescu,
Universitatea din Udine
Preşedintele de onoare AIR

Consiliul de conducere al Asociaţiei Italiene de Românistică – AIR

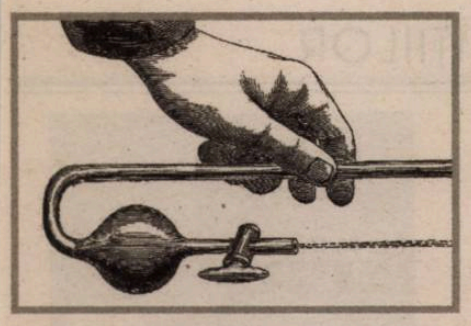

Oana STOICA

rosencrantz & co

Jurnale ruseşti

● ***Însemnările unui nebun*, de N.V. Gogol. Regia: Felix Alexa; cu: Marius Manole, Alexander Bălănescu; scenografia: Diana Ruxandra Ion. ArCuB.**

Traseul profesional al lui Marius Manole conţine o cantitate uriaşă de spectacole. Tînărul care făcea senzaţie în spectacolul brăilean *Drept ca o linie* (2002), în regia la fel de tînărului Radu Apostol, a fost repede adoptat de artiştii independenţi şi spectatorii lor. Ani de zile a lucrat pe rupte în zeci de spectacole underground, cu diferite teme şi estetici, mai mult sau mai puţin generoase. A fost angajat la Teatrul Naţional din Bucureşti, dar a continuat să joace în show-uri independente sau ale unor teatre din provincie. E recunoscut faptul că Marius este un actor generos, care lucrează deopotrivă cu nume mari şi cu debutanţi. Generozitatea asta l-a determinat să joace foarte mult, ceea ce i-a adus experienţă, i-a şlefuit tehnica, i-a ascuţit intuiţia scenică şi gîndirea asupra personajelor, l-a făcut mai sigur (chiar şi în nesiguranţă, cînd asta era necesar unui personaj), fără să genereze, totuşi, o manieră interpretativă, fără să-i plafoneze curiozitatea sau energia. Generozitatea are însă şi revers. Uneori, oboseala a fost peste limita suportabilităţii. Acum cîţiva ani, Marius Manole a făcut naveta cu trenul timp de o săptămînă între Brăila, Timişoara (unde avea repetiţii) şi Bucureşti (pentru a juca spectacole). Gluma din respectiva perioadă era că, deşi a ajuns în Capitală, nu a avut timp să treacă pe acasă. Cobora din tren, mergea la teatru, juca, urca în alt tren. Ar fi de zîmbit (măcar), dacă n-ar fi adevărat şi nu l-ar fi costat o bucăţică de sănătate. Dar asta nu l-a schimbat. A lucrat la fel de mult şi a continuat să fie generos. Ceea ce lipsea din multiplele formule teatrale pe care Manole le-a experimentat era un *one man show*, experienţa singurătăţii pe scenă. „Lipsa" a fost acoperită de propunerea regizorului Felix Alexa – textul lui Gogol *Însemnările unui nebun*. Într-o formulă austeră (decorul se rezumă la două fundaluri pictate), spectacolul oferă o pseudo-singurătate, pentru că Marius Manole este însoţit pe scenă de violonistul Alexander Bălănescu, cu care dezvoltă o relaţie simbiotică. Nebunia personajului gogolian se insinuează uşor, întîi ca un umor discret, apoi ca o doză de fantastic domestic, cu tuşe groteşti, pentru a ajunge, încet-încet, să zgîrie suprafaţa delicată a normalităţii, să erupă cu forţă, ca un delir vulcanic, o febră halucinantă care face ca lumea din jur să îşi modifice consistenţa. Personajul lui Gogol percepe schimbarea, dar, din punctul lui de vedere, cea care se schimbă este lumea, nu el. Răul e în afară, nu înăuntru, iar schizofrenia este o formă de luciditate în raport cu un univers deraiat. Greutatea rolului constă în dozarea acestei inserţii de nebunie într-o aparenţă de normalitate. Manole ştie să facă asta farmaceutic, căci orice supradozaj sau carenţă ar bruia alunecarea lină în demenţă. Provocarea spectacolului vine din împărţirea singurătăţii scenice cu Alexander Bălănescu. Pe de o parte, muzicianul intră în universul în prăbuşire al tînărului funcţionar, „jucînd" toate personajele care populează mintea înfierbîntată a acestuia. Jocul se rezumă la identitate vocală – Bălănescu redă vocile pe care le aude schizofrenicul –, una construită brechtian, detaşat, schematic. Pe de altă parte, muzica live se substituie nebuniei. Cu vioara scîrţîită, cu acordurile ascuţite, scrîşnite în pasaje repetitive, în crescendo, Bălănescu face schizofrenia „audibilă". Spectatorul percepe invazia de neoprit a întunericului care stinge o minte, un om, o lume. La ArCuB, *Însemnările unui nebun* este spectacolul unei întîlniri între doi artişti care încetează să mai fie singuri – Marius Manole şi Alexander Bălănescu.

Răul e în afară, nu înăuntru, iar schizofrenia este o formă de luciditate în raport cu un univers deraiat.

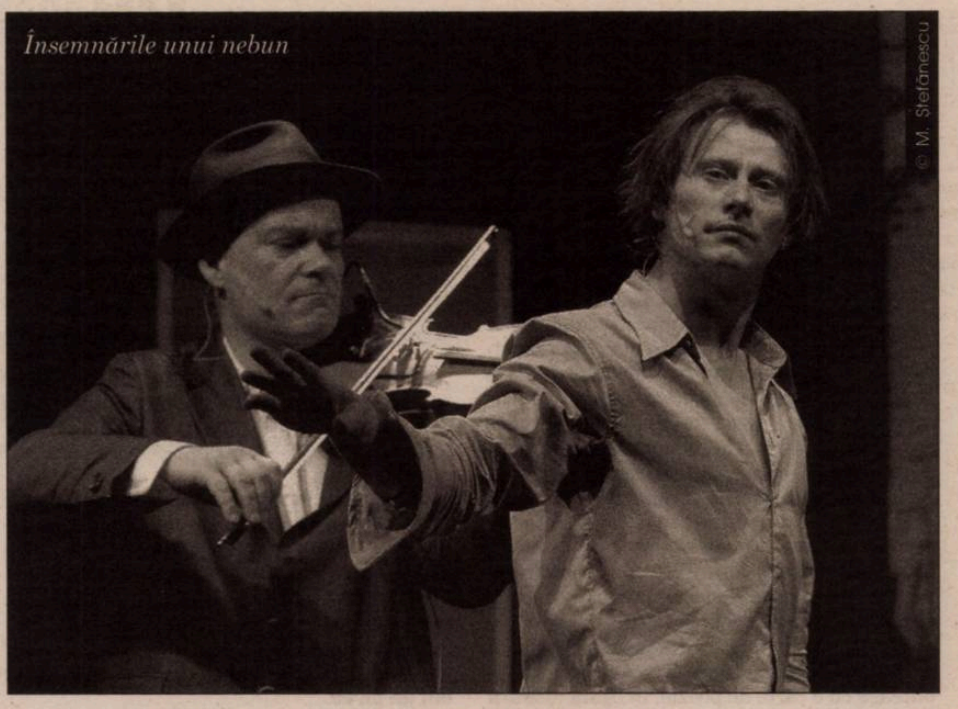

Însemnările unui nebun

© M. Ştefănescu

● ***Roman teatral*, traducere şi dramatizare după Mihail Bulgakov de Bogdan Budeş. Regia: Vlad Massaci; scenografie: Andu Dumitrescu; coregrafie: Cătălina Gubandru; cu: Ion Grosu, Alexandru Repan, George Alexandru, Ada Navrot, Catrinel Dumitrescu. Teatrul Nottara.**

Dramatizările la teatru sînt lucrul diavolului. Să adaptezi pentru scenă sute de pagini, concentrîndu-le în cîteva zeci, să renunţi la fire narative, personaje şi idei, încercînd să dezvolţi coerent şi consistent doar cîteva dintre acestea şi, cu toate acestea, să faci o structură dramatică credibilă, ca un organism întreg şi viu, este o *probatio diabolica*. *Romanul teatral* de Mihail Bulgakov – lucrare neterminată, cunoscută şi ca *Însemnările unui răposat*, scrisă în 1936, cu patru ani înainte de moartea autorului, însă primind din partea cenzurii permisiunea de a fi publicată abia în 1965 –, la care s-au înhămat traducătorul Bogdan Budeş (cel care a făcut şi dramatizarea) şi regizorul Vlad Massaci, evocă dictatura stalinistă prin prisma încercărilor nereuşite ale unui scriitor de a-şi publica primul roman. Refuzat de cenzură, scriitorul acceptă oferta unui teatru de a-şi dramatiza romanul. Partea care ţine de aventurile literare ale eroului Maksudov *(alter ego* al lui Bulgakov) sînt estompate, accentul spectacolului de la Nottara cade pe descrierea realisto-fantastică a mecanismelor (compromisuri, relaţii, aranjamente, orgolii, mizantropii, simpatii şi antipatii) de care se loveşte un tînăr artist care vrea să lucreze într-un teatru. Aici lucrurile devin interesante, căci dă de gîndit la cît din metafora instituţiei discreţionare pe care o descrie Bulgakov în epoca sovietică se regăseşte şi astăzi prin anchilozatele teatre de stat de la noi. Tiparul nu este inventat de scriitor, căci modelul Teatrului Independent din roman este Teatrul de Artă din Moscova (MHAT), sub directoratul lui Stanislavski. Scenariul are de luptat cu hăţişul unei memorii deraiate, eroul în pragul sinuciderii rememorează povestea cu demonii depresiei deasupra capului. Diavolul îşi bagă coada, umbrele unor personaje se şterg prin fundal, din pereţi ies capete sau mîini, frînturi de personaje care populează haotic mintea lui Maksudov (Ion Grosu). Atmosfera are tuşe beckettiene, patinează spre absurd, intenţie susţinută şi de tabloul *Pătratul negru* al lui Kazimir Malevici (cel care a iniţiat suprematismul în pictură), plasat în fundal. Spectacolul curge în hopuri – cu scene dinamice, fluide, şi pasaje greoaie, lungi şi monotone –, este elegant şi inventiv ca imagine, dar confuz ca intenţie. Actorii interpretează cîte două-trei personaje, unele savuroase (excelează Catrinel Dumitrescu în rolul secretarei), altele doar schiţate. Atuurile sînt scenografia în alb-negru (Andu Dumitrescu), cu panouri fluide albe şi mobilier negru, modular şi flexibil, şi coregrafia (Cătălina Gubandru), care îi mişcă grotesc-hipnotic pe actori în scenă şi prin pereţi, făcînd să danseze grotesc-coşmaresc personaje întregi sau bucăţele din ele.

Diavolul îşi bagă coada, umbrele unor personaje se şterg prin fundal, din pereţi ies capete sau mîini.

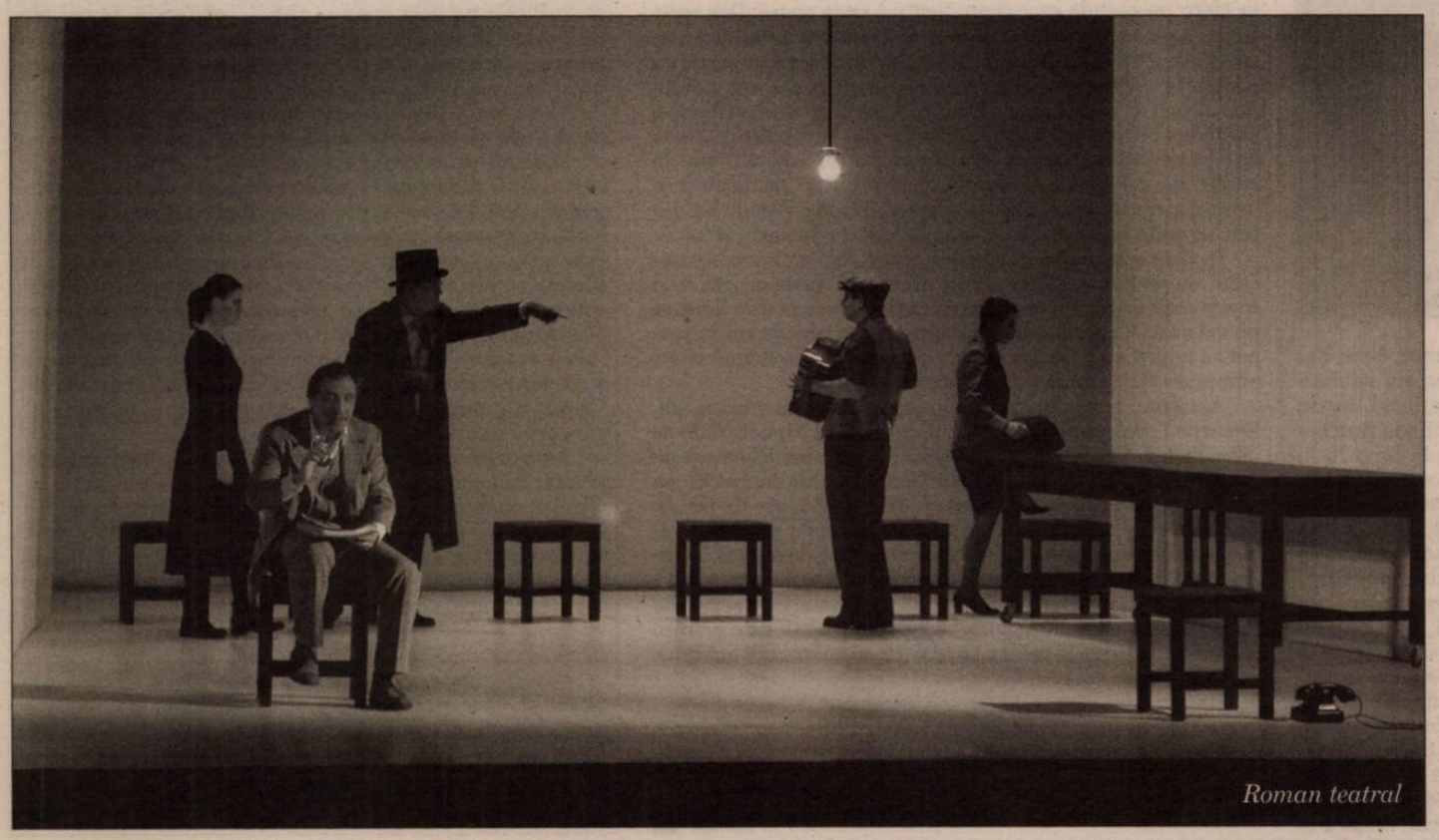

Roman teatral

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

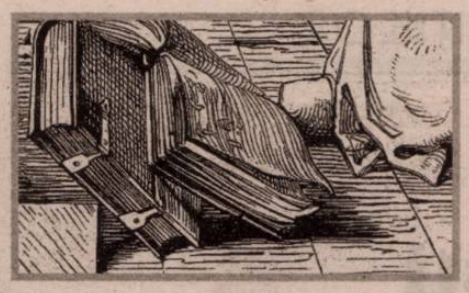

Simona SORA

biographiti

Un Matrix poetic

Nu cred că încalc vreo prescripţie din decalogul dilematic scriind despre noul volum publicat de Alice Popescu la Editura Pandora M, *Sfoara de întins rufe*, în excelenta colecţie de poezie coordonată de Svetlana Cârstean, „Cercul poeţilor apăruţi". Şi asta cu toate că Alice Popescu este aproape dintotdeauna colaboratoarea revistei noastre, dar şi pentru că, în această calitate, a fost în egală măsură prezentă şi absentă la *Dilema*. Cînd am venit în redacţie, pe la sfîrşitul lui 1999, Alice avea o rubrică de analiză publicitară bisăptămînală şi colabora la multe dintre dosarele dilematice. În prezent, are în *Dilemateca* o rubrică insolită, în care comentează cărţi de spiritualitate – comentarii întrerupte şi ele de lungi pauze de tăcere. Debutul lui Alice Popescu din 2009 – cu un eseu de „sociopsihanaliză a realismului socialist", carte subtilă şi îndelung elaborată – a fost şi el oarecum neaşteptat, chiar şi pentru cei care o ştiau de mult pe autoare. Cine personifică de-a dreptul un concept, pentru a-i diseca apoi impactul social şi pentru a-l aduce în cele din urmă într-o carte de poezie despre ieşirea din tăcere? Alice Popescu, se pare, omul surprizelor, care redebutează cu o carte de poezie, în egală măsură despre tăcere şi despre recîştigarea – prin penitenţă – a scrisului propriu...

Cuvintele acestui volum – o carte deopotrivă de bilanţ şi de început – sînt vorbele măsurate ale ieşirii dintr-o lungă tăcere. Care e impactul lor – pare a se întreba scriitoarea –, cum se decupează ele, cum se mai pronunţă ele pentru a însemna şi altceva decît vidul care le desparte? Răspunsul la întrebarea aceasta de fond – o întrebare a recîştigării limbajului poetic, căci nu întîmplător, cartea e dedicată psihanalistei Georgiana Micu – poate fi găsit, cred, într-o artă poetică din prima secţiune a volumului, „Zonă de trecere". Poemul se numeşte „Catwalk" şi e, am spus-o şi la lansarea cărţii, poemul meu preferat: „Am făcut ce trebuia să fac: / douăzeci de ani / am hrănit tăcerea pînă ce ea a crescut tot mai mare, / mai mare şi decît mine şi decît lumea, / ca un copil diform... – / cred că tăcerea mea ajunsese / cît un balon uriaş de cuticule plutind peste infinit. / douăzeci de ani, / din sînii mei a ţîşnit doar mouna, / apoi, dintr-odată, / într-o zi oarecare, / laptele alb al universului. / era toamnă, moda extensiilor de unghii trecuse, doar umbra / mea se vedea, / alungită ca o pisică leneşă peste lume, scrijelind / ceva. / a fost singura cale, îmi spun, / iar eu singurul om de pe ea."

„Sînt toate aici, la îndemînă."

În introducerea volumului, Svetlana Cârstean îşi aminteşte vechi poeme scrise de Alice Popescu, în alte vremuri, în lumea aceea scufundată de dinainte de 1989. Îşi aminteşte, dintr-o tabără de literatură de atunci, mai ales „inflexiunile acelei voci poetice contemplative, *diagnosticale* (s.m.), pline de forţă, care vreme de 25 de ani şi-a precizat şi sporit, în intimitate, capacitatea de seducţie" şi pe care acum o regăseşte în *Sfoara de întins rufe*. O voce care nu s-a auzit cu putere în aceşti ani, ca într-un legămînt (ţinut) al tăcerii, căci *mouna* din arta poetică de mai sus exact asta înseamnă: tăcere. Mouna e, se pare, un derivat al rădăcinii sanscrite *mun*, care dă şi verbul *a măsura*. Tăcerea din care Alice Popescu a ieşit cu acest lung poem triptic a fost, într-adevăr, una măsurată; o postură de observaţie, de martor şi o practică asumată a tăcerii, un exerciţiu spiritual, căci mouna e pentru unii singura realitate, zeul, scopul existenţei. Cînd revii la discurs, la limbaj, acesta ar trebui să fie unul de o mare puritate, un discurs esenţial care să restituie măcar o parte din sinele ascuns pînă atunci în tăcere.

Există, în partea finală (care poartă chiar numele cărţii), cîteva asemenea poeme, deşi, de fapt, întreg volumul este o punte între „umbra lui Alice" (care a scăpat de răul existenţei) şi „trupul lui Alice" (din ultimul poem, care a revenit să mărturisească), o regăsire şi o interogaţie, un *koan* zen. Cele şapte poeme care poartă şi ele titlul de pe copertă sînt asemenea invocări fulgurante ale memoriei şi ale timpului trecut pentru a umple vidul şi a exprima inexprimabilul tăcerii. Un peisaj interior dezolant, dar esenţial, în care lipsa obiectelor (şi a discursivităţii) vine tocmai din asumarea tăcerii: „nu mai e nici o sfoară de întins rufe / pe care să mă pot întoarce. / dacă am să cad, totul se va petrece în linişte, / ca şi cum n-aş fi fost niciodată aici. / lucrurile se vor lega între ele fără mine, / de la un capăt la celălalt." („Sfoara... VII") De partea cealaltă e însă Ea (Moartea), cineva familiar şi aşteptat: „am trecut pe strada bunicilor / dar aerul din care ei respirau/ nu mai e acolo, / mi-a rămas doar / mirosul de patchouli / cuibărit în oase, înfundat în riduri. / port totul cu mine / în orice moment, / ca pe un privilegiu. / dacă Ea vine,/ nu ne mai ascundem: / sînt toate aici, / la îndemînă." În acelaşi loc („singurul loc") se află însă şi înţelegerea lucrurilor, reasumarea lor în tăcere. „Singurul loc" este, în poezia lui Alice Popescu, simultan locul martorului şi Sinele mai larg, ca într-un *Matrix* (poetic) experimentat, asumat, visat.

Sfoara de întins rufe e un volum de o mare autenticitate, care expune o rană deschisă, însă nici un corp.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

După 22 de ani

● **My Bloody Valentine, *MBV*, Pickpocket, 2012.**

Aşteptarea aceea atît de enervantă pentru fanii uneia dintre cele mai iconice trupe alternative de la sfîrşitul anilor '80 şi începutul anilor '90 s-a sfîrşit brusc şi destul de neaşteptat în după-amiaza zilei de 2 februarie 2013. My Bloody Valentine, formaţia care îşi încheia aventura discografică în 1991, cu un album, *Loveless*, care a influenţat major grupurile deceniului ce a urmat, de la Radiohead la The Smashing Pumpkins, îşi vedea din nou numele pe un disc la 22 de ani distanţă de anteriorul. Kevin Shields (chitară/voce), Colm Ó Cíosóig (tobe), Bilinda Butcher (chitară/voce) şi Debbie Googe (bas) debutau la propriu în 1986, anul primelor două EP-uri, pentru ca doi ani mai tîrziu să ajungă în curtea legendarului label independent britanic Creation Records, locul prin care au mai trecut, în timp, trupe precum The Jesus and Mary Chain şi Primal Scream. În acelaşi an le ajungea pe rafturile magazinlor de muzică primul disc, *Isn't Anything*, şi, odată cu el, shoegazing-ul, un subgen al rock-ului alternativ în care distorsul, drone-ul, romantismul, apetitul pentru piese cu durată peste medie şi vocile vag inteligibile îşi tăiau partea leului, ieşea la suprafaţă în muzica britanică. Următorul album, sufocantul *Loveless*, însemna şi începutul agoniei acestei bule muzicale.

Grunge-ul lui Cobain şi, puţin mai tîrziu, chitările teribiliste ale clasei muncitoare britanice, plimbate prin paginile colorate ale tabloidelor de Noel Gallagher, încheiau scurta aventură comercială a shoegazing-ului şi, cumva, cariera unei trupe care părea a mai avea destule de spus. Şi chiar dacă My Bloody Valentine a continuat să mai existe o vreme, sărind în barca unui label cu pretenţii mai mari, trupa lui Kevin Shields &Co. a ieşit uşor-uşor din peisaj, dizolvîndu-se în 1997, incapabilă să mai producă o a treia operă. Dar spectrul ei a plutit mereu în imaginarul obsedat al admiratorilor, cu atît mai mult cu cît anul 2007 a adus o veste importantă pentru ei – MBV se reunea şi reîncepea lucrul la cel mai dificil album al lor, cel abandonat în 1996, despre care Shields, purtătorul de cuvînt al *band*-ului născut în Dublin, spunea că e pe trei sferturi gata. Probabil că puţini l-au mai luat în serios. Iar cei puţini au devenit şi mai puţini pe măsură ce timpul a trecut fără ca un album semnat My Bloody Valentine să vadă lumina zilei. Asta pînă pe 2 februarie 2013...

În ziua aceea, site-ul trupei a cedat sub avalanşa numărului de vizitatori. *MBV*, unul dintre LP-urile cu cea mai complicată naştere din istoria muzicii, beneficia de o lansare pe măsură, făcîndu-l pe unul dintre fanii americani ai trupei să adreseze o petiţie pentru rezolvarea problemei chiar administraţiei Obama. A meritat aşteptarea?

Ascultînd noul album, ştii din prima secundă unde te afli. Ecourile *Loveless*-ului sînt aici, în atmosfera hipnotică de pe „She Found Now", în vocea imersivă a Bilindei Butchers de pe „Only Tomorrow" şi „If I Am", în drone-ul delicat de pe „Is This and Yes", în strigătul chitărilor abuzate de pe „In Another Way", în aerul uşor prăfuit, dar cald şi organic al înregistrării analogice, într-o lume obsedată de digital, în insularitatea acestui *sound* pe o planetă în care muzica se uniformizează cu o viteză măsurabilă în gigabiţi pe secundă. Pentru toate astea, fără a fi o capodoperă, *MBV* este un disc care trebuie ţinut la vedere în *playlist*-ul celor care am iubit această trupă.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Cătălin RULEA

„Nu vrem să fim uşurei"

Ce s-a întîmplat între cele două albume Pixels?

Pixels a început în 2006. Au trecut aproape şapte ani. Cîteodată am realizat anumite lucruri, altădată am pierdut ocazii. Ce s-a păstrat întotdeauna la Pixels este nevoia de a fi diferiţi, într-un peisaj muzical disco-pop-rock complex, de a nu face ce au mai făcut alţii. Ne place să credem că la Pixels am fost mereu „altfel", indiferent de cîţi din cei care ne ascultă înţeleg asta. Astăzi, sîntem cîţiva prieteni care ne întîlnim cu plăcere la sală şi simţim că, pentru noi, călătoria abia a început.

Tu şi mulţi dintre muzicienii generaţiei cîntaţi în cîte două trupe: ce înseamnă asta?

Asta poate însemna diverse lucruri pentru fiecare în parte. Unii nu au găsit prietenii cu care să se înţeleagă perfect, alţii fac o meserie din asta şi, ca nişte profesionişti, cîntă în mai multe proiecte. Eu nu mă consider un profesionist, am terminat Arte Plastice, şi muzica este un alt limbaj în care mă pot manifesta (inclusiv versurile). Mai este şi plăcerea golăniei, a grupului restrîns de prieteni şi a chimiei dintre oameni. Am început cu Pixels, după care, într-o bună zi, ca în dragoste, lucrurile nu au mai mers, şi atunci am cîntat şi cu alţi prieteni. Nu poţi controla tot. Uneori călăreşti valul, alteori stai pe nisip şi priveşti.

Care-i treaba cu vocalele?

Am scos vocalele din titlurile melodiilor de pe ultimul album, mai precis am păstrat doar vocalele care sînt la începutul cuvintelor. Ne-a plăcut să fim neprietenoşi. Nu vrem să fim comerciali, nu vrem să fim uşurei, nu vrem să fim uşor de citit. În al doilea rînd, sîntem în filmul SF-ului Romantic, şi am conturat o coerentă stilistică pe care o vom urma de acum înainte.

***Cătălin Rulea** este chitaristul trupei Pixels, al cărei nou album se numeşte* TKOVCTRL (Club Control). *Mai multe la www.thepixels.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

Andrei GORZO

dilematograf

Epopeea naţională

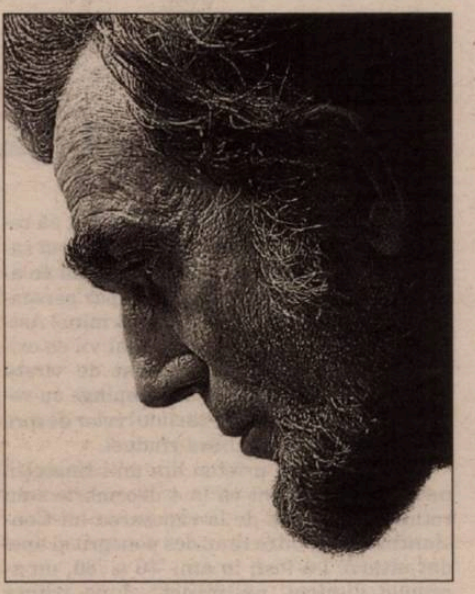

● ***Lincoln* (SUA, 2012), de Steven Spielberg.**

Lincoln e o pagină de istoriografie americană pop-oficială (adică de manual şcolar), ecranizată/„entertain-izată" de doi showmeni-educatori încercaţi: Steven Spielberg şi dramaturgul Tony Kushner. Acceptat drept ceea ce este, e un film făcut cu multă inteligenţă. (Şi de ce n-ar fi acceptat drept ceea ce este? După cum arăta recent istoricul Mircea Platon, opunîndu-se condamnării lui Sergiu Nicolaescu pentru activitatea sa de propagandist, „epopeea naţională" – fie ea *made in* Hollywood, *in* Mosfilm ori *in* Buftea ceauşistă – n-are de ce să fie considerată inerent-ilegitimă ca gen cinematografic.) Misiunea de portretişti oficiali asumată de Spielberg şi de Kushner n-a fost deloc una uşoară: s-au angajat să ofere marelui public/electorat (american) un Lincoln care să pară ceva mai viu decît o statuie, dar fără ca asta să-l facă mai puţin vrednic de venerat ca icoană; o figură de părinte, dar una al cărei paternalism să nu jignească susceptibilităţile afro-americane moderne; şi, în jurul acestei figuri, un fundal de „realpolitik" washingtonian care să fie totuşi scăldat într-o lumină înălţător-mitică, pe măsura unui subiect precum Tinereţea Democraţiei Americane. Pe scurt, o nouă sinteză popularizatoare de mitologie istorică şi revizionism.

Prima lor decizie înţeleaptă a fost aceea ca, în loc de a se apuca să povestească toată viaţa lui Lincoln, să se rezume la o scurtă perioadă din 1864-65, care a culminat cu votarea, în Camera Reprezentanţilor, a amendamentului constituţional care interzicea sclavia. La două luni după aceea s-a încheiat oficial şi războiul civil, iar după încă cinci zile a fost asasinat Lincoln; filmul include primul eveniment, dar sare peste al doilea, acest refuz (destul de nehollywoodian) al acţiunii fizice fiind consecvent cu o altă decizie strategică importantă de-a realizatorilor: aceea de a reduce la minimum scenele de front şi de a documenta, în schimb, însuşi procesul legislativ, cu tot cu (şi aici intervine manevra cea mai iscusită) mitele electorale, intimidările şi celelalte machiavelisme la care s-au dedat Lincoln şi aliaţii săi. Toate astea, plus dezbaterile parlamentare propriu-zise, asigură un spectacol vioi: politicienii schimbă între ei insulte înzorzonate, prilej pentru salve kushneriene de pirotehnie oratorică şi pentru isprăvi actoriceşti de elocuţiune acrobatică. Printre atîţia stentori (în frunte cu Tommy Lee Jones), Daniel Day-Lewis, în rolul lui Lincoln, foloseşte o voce subţiată şi cu tremurături. Sigur, vorbeşte mai mult decît toţi ceilalţi – înainte de a-şi formula răspicat o poziţie, obişnuieşte să-i dea tîrcoale prin snoave şi pilde –, dar Kushner şi Spielberg îşi protejează filmul împotriva cîrcelului solemnităţii (una dintre vicisitudinile genului), recurgînd la trucuri elementare de showmeni (punîndu-i pe apropiaţii preşedintelui să-şi manifeste exasperarea în faţa autoindulgenţelor lui de *raconteur),* dar şi la o interpretare cu vino-ncoace a psihologiei lui Lincoln. În această interpretare (subtil comunicată de Day-Lewis), maniera rustic-hîtră pe care a adoptat-o preşedintele (un fost avocat de ţară) îi serveşte acestuia drept camuflaj strategic – atît pentru operaţiunile lui permanente de calcul politic, cît şi pentru intratabila lui nefericire domestică. E de presupus că izbucnirile lui împotriva soţiei (Sally Field) şi a fiului mai mare (Joseph Gordon-Levitt) au mai multă rezonanţă, în

Probleme peste probleme.

sălile de cinema din SUA, decît pot avea oriunde în restul lumii. Dar, încă o dată, merită imaginate nenumăratele probleme pe care le-au avut de rezolvat realizatorii – probleme care, dat fiind caracterul de artă oficială al lucrării pe care se angajaseră s-o livreze, nu erau doar artistice, ci şi politice. Monumentului Lincoln trebuia să i se insufle aparenţa carnalităţii (nu chiar în sensul de senzualitate) şi a sangvinităţii, într-un fel care totuşi să nu-l ciobească, să nu-l micşoreze – pînă la urmă, să nu-l demonumentalizeze. Nici soţia lui nu trebuia să iasă prea isterică. Privirea minorităţii eliberate din sclavie trebuia incorporată cumva în film şi era de preferat ca această privire să nu fie tot timpul una pasiv-recunoscătoare – să fie şi un pic critică. Probleme peste probleme. *Lincoln* reprezintă un gen de film care – ca obiect al atîtor calcule politice, operate sub presiunea unor responsabilităţi precum cea faţă de miturile naţionale sau cea de a crea consens social – n-are cum să fie genul favorit al nici unui cinefil adevărat. Dar reprezintă acest gen la un nivel înalt – la nivelul maxim al ingeniozităţii care poate fi investită în el. Spielberg îşi struneşte înclinaţia spre grandilocvenţă vizuală mai bine decît şi-a strunit-o în alte dăţi cînd a mai lucrat la „epopeea naţională". (El struneşte pînă şi pompierismul simfonic al compozitorului John Williams.) America din acest film e încă una provincială; politica se face la scară mică – adesea în încăperi unde soarele nu intră prea bine. Acest ecleraj e singurul instrument regizoral care atrage ostentativ atenţia asupra lui însuşi (în timp ce contribuie la sculptarea chipului lui Day-Lewis), dar nu suficient încît să distragă de la verva vulgară (într-un sens bun) a dezbaterilor dintr-un Parlament încă tînăr.

■ ■ ■

aduse cu poşta

Maria-Georgeta SABĂU

Cum iubeşte o femeie „cultă"

Frunzele de dafin. Nu cu mult înaintea nunţii, ea a plecat de acasă din cauza unor frunze de dafin. Părinţii lui erau la ei în vizită. Mama viitorului ei soţ a vrut să îi dea o mînă de ajutor în bucătărie şi, pe cînd ciorba era aproape gata, a adăugat nişte frunze de dafin în fiertura din oală. Viitoarea doamnă X a luat foc. Paharul ei a dat pe dinafară cu două-trei frunze de dafin aruncate cu scopul de a da gust mîncării. Jignită în *gospodărăşenia* ei, viitoarea (pe atunci, astăzi actuala) doamna X şi-a spus răspicat năduful: în casa ei şi pentru viitorul (pe atunci, astăzi actualul) ei soţ, nu îi spune nimeni ce şi cum să gătească, nu se interpune nimeni între ea, aragaz şi oalele de pe el şi nimeni nu îi aruncă în nici o fiertură foi de dafin. Ieşi trăgînd uşa după ea. Părinţii şi viitorul (pe atunci, astăzi actualul) ei soţ îşi reveniră din muţenie, cînd tatăl îi rosti fiului îndemnul: „Du-te după ea!" A mers. A adus-o. Doamna X se ocupă cu de-ale picturii, domnul X cu de-ale web-design-ului.

„A fost bun, dar să nu mai faci!" Cînd s-a măritat la 24 de ani era deja considerată că fiind bătrînă. Celelalte tinere femei de vîrsta ei erau deja la al doilea copil. Doamna D. nu ştia să facă mare lucru prin bucătărie sau prin casă. I-a mărturisit soţului ei acest fapt de cînd a cerut-o. „Nu-i nimic, te înveţi!" fu răspunsul lui. Doamna D. şi-a cumpărat o carte de bucate şi în fiecare zi, după ce venea de la serviciu, îi pregătea domnului D. o încercare culinară. Domnul D. era al patrulea din nouă fraţi. Mînca orice îi era gătit şi pus în faţă, atîta timp cît era cald. Verdictul venea de îndată ce farfuria se golea. „A fost bun!" sau „A fost bun, dar să nu mai faci!" Slăbiciunea lui erau prăjiturile. Nici nu apucau să fie scoase din cuptor şi să se ducă la Domnul, că devora tava. Dacă mai dorea şi altcineva prăjitură, copiii de exemplu, doamna D. n-avea decît să încropească alta. Nu ştiu dacă au avut o înţelegere tacită sau în scris, dar copiii lor au apărut după doi ani de căsnicie, timp destul ca doamna D. să pătrundă şi să stăpînească tainele menajului şi ale bucătăriei. Doamna D. a fost contabilă, domnul D. subinginer.

Tocana. S-a măritat fiindcă „i-a venit rîndul". Părinţii nu i-au mai dat voie să meargă la şcoală mai departe de clasa a V-a „că doar nu te-ai face doctoriţă." A plîns ea cît a plîns, dar nu a avut încotro. Cît timp ei erau pe cîmp cu muncile agricole, ea stătea acasă să facă de mîncare şi să îi aştepte seara cu mămăliga caldă. Pe cînd a ajuns-o rîndul la măritat avea destulă experienţă într-ale menajului şi bucătăriei. Destulă experienţă cît să-şi mulţumească soţul şi pe cei cinci copii care au apărut „fiecare cînd i-o venit rîndul". Însă nu destulă exprienţă pentru mama soacră, care atunci cînd nora tăia o găină să facă o tocană şi mîncarea era aproape gata, venea şi gusta. Striga apoi tare ca să o audă şi vecinii de la trei case distanţă: „Cine mi-o stricat tocana?" Nora, ţărancă din naştere şi cîte zile i-ar mai hărăzi Domnul, are astăzi aproape 90 de ani şi pînă nu demult făcea cei mai subţiri tăieţei pe care i-am văzut şi frămînta cele mai bune şi mari plăcinte, aşa cam cît o farfurie.

„Din principiu!" Joia trecută primesc un telefon de la doamna R. care de patru ani s-a mutat în Elveţia. Se certase cu domnul R. pe motive ce ţin de menaj. De ceva timp, doamna R. şi-a schimbat locul de muncă fiind nevoită să facă două ore naveta cu trenul. Pleacă la 6 dimineaţa şi ajunge seara la 10 sau la 8, cînd nu are o zi agitată. În cele două ore de navetă, lucrează în continuare cu laptop-ul în braţe. De multe ori acasă îşi continuă lucrul. Domnul R. lucrează în acelaşi domeniu ca doamna R., contabil. Dînsul nu face naveta, iar programul său de lucru se încheie la ora 16. Anul trecut, la insistenţele doamnei R. am fost de acord să îi fac în astă-primăvară o vizită prin luna lui mai. Doamna R. m-a rugat să îi spun perioada exactă în care doresc să vin, ca să îşi ia o săptămînă liber să dereticească prin casă. Atunci am rîs. Telefonul primit joia trecută mi-a amintit acest fapt, considerat de mine la vremea lui drept hazliu. Disputa recentă din familia R. a avut mai multe runde. Motivul era dorinţa doamnei R., de a angaja o menajeră care să vină o dată pe săptămînă să o ajute cu treburile casnice, ea nemaiputînd face faţă muntelui de vase din chiuvetă, coşurilor de haine ce trebuie spălate sau călcate sau aranjate în dulap, ca să nu mai vorbim de praf, spălat pe jos şi făcut de mîncare înainte să te prindă ora 2 noaptea. Domnul R. nu s-a arătat niciodată deranjat de muntele de vase sau de coşurile pline de haine ce-şi aşteaptă cuminţi stăpîna, nu a scos o vorbă, nu i-a adresat vreun reproş vreodată soţiei în privinţa haosului ce le-a cuprins casa. Dar dacă cumva domnul R. spală vasele în seara asta, mîine seară drăgălaş îi va reaminti soţiei că e rîndul ei să le spele. Iar în legătură cu nevoia şi dorinţa soţiei de a angaja o menajeră, la auzul tuturor argumentelor invocate de aceasta, domnul R. a rămas pe poziţii, decretînd că el nu este de acord cu aşa ceva: „Din principiu!"

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● GAZETA SPORTURILOR, 11 februarie 2013

Zilele acestea s-a discutat îndelung despre condamnarea lui Gigi Becali. Cătălin Tolontan o descrie plastic: „«cu executare» la televizor şi «cu suspendare» în realitate, ridică temperatura celui-lalt dosar, mult mai important, în care sînt vizaţi verii săi, Copos şi Borcea." Vă recomand, aşadar, articolul său intitulat „Înalta Curte, cea care apără omul de mulţime" (pe care îl puteţi citi şi pe www.tolo.ro). E o analiză lucidă şi cu bătaie lungă despre justiţie, media şi „super-eroi".

„George Copos coboară treptele care duc în miezul holului central de la Înalta Curte de Justiţie şi Casaţie. «Aproape că plînge», titrează siteurile de ştiri. Nu e nici o exagerare, chiar lăcrimează.

Curtea a amînat judecarea pentru 5 martie. Nu e neapărat o veste bună pentru inculpaţii din Dosarul Transferurilor, prinşi în tensiunea ultimei şanse. Tribunalul îi declarase nevinovaţi, Curtea de Apel i-a condamnat la ani grei de închisoare, iar Înalta Curte va da sentinţa definitivă. Şi asta se vede pe faţa lui George Copos.

Desigur, el este cel mai talentat actor dintre cei 8 oameni de fotbal. Un actor nerecunoscut, care şi-a deplîns mereu soarta. Şi-a plîns de milă cînd era un prosper om de afaceri pe val, şi-a plîns de milă cînd era vicepremier PC; e omeneşte de acceptat că se căinează acum, cînd are două condamnări cu executare, una de 4 ani şi cealaltă de 5 ani de închisoare. Nici una definitivă, atenţie!, în acest moment e un cetăţean nevinovat.

«Noi, cei 8 oameni acuzaţi aici avem probabil cifră de afaceri de 1 miliard de euro pe an», spune el, în faţa camerelor de luat vederi, extenuat. Justiţia nu e cenzitară, dar, pentru un om încolţit, logica e ceva relativ, care dintre noi am fi brilianţi în aceste momente? «10% din timpul meu îl petrec gîndindu-mă la afaceri şi 90% îl consum încercînd să rezolv problemele cu justiţia», a declarat recent patronul Rapidului pentru revista *Capital*.

Păi, dacă justiţia e atît de mare consumatoare de timp, s-o tăiem! (...)" **(A. M. S.)**

Alexandru CIZEK

La nostalgica masă a umbrelor...

Mi se întîmplă, mereu mai des, să retrăiesc momente dintr-un trecut care, în loc să se depărteze, mi se apropie, şi, legate de acesta, îmi apar persoane care au însemnat mult pentru mine. Astfel de umbre îmi devin acum mai vii ca oricînd. Sînt, desigur, condiţionat de vîrsta mea actuală, vîrstă care mă împinge cu repeziciune sporită înspre tărîmul celor despre care încerc să scriu cîteva rînduri.

Andrei Pleşu, prieten din anii tinereţii, ne-a amintit recent că la 4 decembrie s-au rotunjit 25 de ani de la răposarea lui Constantin Noica, între timp des ponegrit şi apoi dat uitării. I-a fost, în anii '70 şi '80, un apropiat discipol „păltinişist", după ştiinţa mea, împreună cu Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru, Victor Stoichiţă, şi alţii mai puţin cunoscuţi. Temperamental şi profesional foarte diferiţi unul de celălalt, mai toţi aceştia au devenit oameni de frunte ai culturii noastre actuale, precum în Antichitate discipolii lui Socrate. Nu sînt nicidecum ironic: în maestrul lor văd un avatar al marelui Mentor al umanităţii. Rareori am avut asemenea revelaţii. Un omolog, în multe privinţe, al lui Noica îmi apăruse, în timpul studenţiei mele, în persoana filozofului şi elenistului Aram Frenkian. Multă vreme uitat şi acesta, s-a bucurat recent de o frumoasă şi binemeritată comemorare din partea Centrului Cultural Armean şi a Facultăţii de Filozofie. Nu a putut avea discipoli, căci nu era în nici un chip momentul pentru aşa ceva, în anii '50 şi '60 ai raiului nostru cel de toate zilele... Ne-au rămas, însă, de la dînsul, în afara multelor studii de filologie – de pildă, *Le problème homérique* (lansat în traducere cu ocazia comemorării) –, de filozofie sau antropologie comparată – *Purusha-Gayomard-Anthropos* –, *Apollodoros e peri geras (Despre bătrîneţe)*, un dialog pseudo-platonic scris în greaca veche, precum şi o monumentală monografie cuprinzînd traducerea cu comentariu exhaustiv şi note a operei lui Diogenes Laertios, *Vieţile şi opiniile filozofilor*. Este o contribuţie neegalabilă pe plan ştiinţific mondial. În 1964, a fost răpus fulgerător de un atac de cord, la 7 dimineaţa, într-un autobuz arhiplin ce-l ducea spre seminarul nostru – Marcus Aurelius... Nu cunosc, din păcate, în ce măsură au fost familiarizaţi unul cu celălalt, Noica şi Frenkian, acesta din urmă fiind mai în vîrstă. Erau pe cît de savanţi, tot pe atît de socratici în comportarea şi ţinuta lor: senini şi echilibraţi, abordabili, întotdeauna gata să intre şi să rămînă pe aceeaşi lungime de undă cu tine, studentul timorat de un autoritarism cotidian fără acoperire intelectuală şi cu atît mai puţin morală. Pagini întregi din *Jurnalul de la Păltiniş* redau cu fidelă acuitate ce a putut însemna pentru generaţia noastră întîlnirea cu astfel de oameni. Deopotrivă de socratic era şi exteriorul lor: analog faimosului *tribon*, unicul veştmînt al înţeleptului grec, şi deopotrivă ponosit era lungul lor palton „popesc", ca şi băscuţa bine înfundată pe cap, cel al lui Frenkian fiind prematur cu totul albit, ceea ce adăuga chipului său fin şi spiritualizat aureola unei nobleţi venerabile. Aidoma lui Noica.

Faptul că insist atît asupra lui Socrate are şi o altă noimă. În anii '70, ani ai unui încă relativ dezgheţ, s-a putut materializa proiectul ambiţios al lui Noica, secondat de „tînărul leu filologic" Petru Creţia, proiectul unei traduceri integrale a operelor lui Platon, ce trebuia încredinţată exclusiv unor tineri. Incorigibil optimist (probabil ca şi educatorul atenian), Noica avea ferma convingere că numai cei tineri şi nealteraţi încă de rutina profesională şi socială sînt modelabili în spirit *kalokagathic*, sînt deschişi faţă de maieutica Ideilor, şi ca atare vor putea avea intuiţia necesară unor buni tălmăcitori ai lui Platon. Prozelitismul său nu putea viza direct decît un cerc restrîns de iniţianzi, în condiţiile în care, oricum, uşile amfiteatrelor universitare erau închise fostului deţinut politic. Un asemenea cerc de tinerei s-a înjghebat, deci, cu misiunea acablantă a unei noi traduceri a lui Platon, Noica sfidînd consensul lumii savanţilor: ceea ce pentru normalul *Brotgelehrter* însemna încununarea unei lungi şi brave cariere ştiinţifice, dînsul încredinţa unor începători în elenism şi filozofie, cu media de vîrstă încă sub 30 de ani! Am intrat în acest joc al ielelor graţie medierii lui Gabriel Liiceanu, mie revenindu-mi traducerea dialogurilor *Gorgias* şi *Lysis*. Cît am asudat şi am tremurat – cînd euforizat de găselniţe fericite, cînd nenorocit de propriile-mi limite intelectuale, lexicale, ca şi de acelea ale limbii materne – este greu de redat. De la vremea apariţiei lor şi pînă astăzi, republicate, traducerile noastre fiinţează încă, poate nu numai *faute de mieux*. Aşa sper cel puţin... Oricum, din revelaţia substanţei acestor dialoguri mă hrănesc încă şi astăzi. Asupra lucrării mele s-a aplecat, din fericire, însuşi Noica, şi nu pedantul „leu filologic". A fost pentru mine o experienţă irepetabilă, dar şi neimitabilă în nomadica mea carieră universitară, oricît m-am putut osteni. Dau numai un exemplu de exemplaritate noiciană: deşi el însuşi traducător şi exeget, de mulţi ani, al dialogului *Lysis*, mi-a încredinţat noua tălmăcire şi comentariul dialogului fără să se ingereze în textul meu, îndreptînd judicios şi cu delicateţe nepotrivirile mele. Cam la aceasta mi s-a limitat frecventarea lui Noica, din mai multe motive. Am plecat din ţară înainte de cristalizarea cercului „păltinişean", încă mai selectiv, al beneficiarilor exigentei *paidei* noiciene. Pentru aşa ceva îmi lipsea propedeutica tehnică adecvată, iar prin natura mea, eram oricum refractar faţă de un dirigism paternalist. „Antrenorul extraordinar" (cum îl denumea Liiceanu) aspira să vadă crescînd o elită cu temeinică şi multilaterală cultură, ajungînd să gîndească autentic şi liber (în sensul heideggerian al noţiunii de *Denken)*. În cazul nostru, curăţindu-se de zgura propagandistic-manipulatorie a societăţii concentraţionare în care fusesem „aruncaţi" existenţial. În paradigma platonizantă a *paideii* sale, Noica îmi pare că se întîlnea cu poetul-filozof Stefan George, comparabil şi în privinţa puternicei sale influenţe asupra elitei literare şi filozofice germane la începutul secolului trecut. În cazul lui George, modelarea discipolilor cercului său în spiritul unei originale metafizici a Frumosului şi a unui elitism cu puternice rădăcini nietzscheene se opunea crescîndei barbarizări politice a Germaniei anilor '20 şi '30. Şi roadele educării întreprinse de cei doi mentori sînt comparabile: în ambele situaţii s-au cristalizat pepiniere ale antitotalitarismului, aş zice antirinocerismului, grupînd, în cazul lui George, personalităţi ca Friedrich Gundolf sau Friedrich Wolters. Tiranicidul Schenk von Stauffenberg i-a fost discipol apropiat, hrănindu-se din substanţa morală a gîndirii maestrului, ca şi Wolfram von den Steinen, filolog şi filozof al culturii *(Homo caelestis)*, ca şi însuşi Walter Benjamin. Din cercul apropiaţilor lui Noica făceau parte Ion Pillat, Păstorel Teodoreanu, Nicu Steinhardt, Ion Negoiţescu ş.a. Tîrziii, dar foarte apropiaţii săi discipoli, *gînditorii* Liiceanu şi Pleşu au ştiut să se opună subversiv sistemului, mai întîi dinăuntrul acestuia, după „ruperea lanţurilor" întreprinzînd public disecarea lucid-consecventă, fără menajament, a mecanismului teroarei şi pervertirii sistematice fabricate de un totalitarism mai întîi importat, apoi autohtonizat în cursul „anilor lumină".

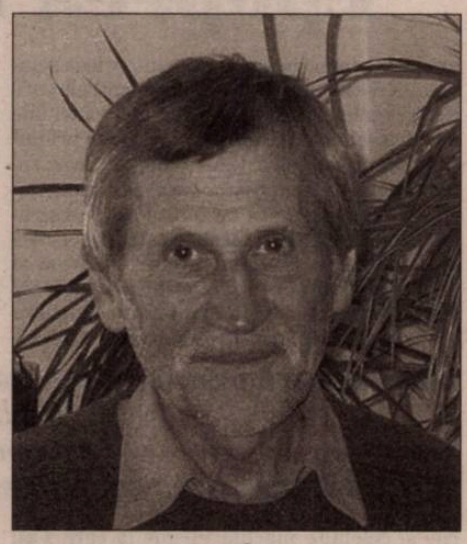

Evocarea, cu amărăciune şi pesimism, de către Andrei Pleşu a ponegririi pînă la absurd a lui Noica, de la incriminarea de „neaoşism" şi „protocronism" pînă la cea de „ceauşism", îmi pare a avea unele implicaţii mai puţin evidente. În fond, dacă este să i se impute ceva lui Noica, aş zice atunci orbirea faţă de legionarism, oricum curînd dezisă, comună însă cu a atîtor altor intelectuali interbelici. Detractarea lui Noica se poate datora unei răuvoitoare ignorări a valorii sale, potrivit metehnei cîrcotaş-snobiste a cvasi-intelectualului nostru. Am impresia însă că, în principal, intenţia multor detractori este de a lovi, prin ricoşeu, în notorii săi discipoli, aflaţi actualmente în colimatorul celor de teapa de mai sus – vîrstnici, dar şi tinerei, deci încă mai lătrători: *aetas peior pessimam tulit*.

Ca să mă întorc la imaginea lui Noica, era detectabilă într-însul năzuinţa refulată, mai cu seamă din considerente de prudenţă politică (bietul de el, trebuia să sufle şi-n iaurt!) de a ieşi din însingurarea socratică. Aceasta răbufnea cîteodată în pateticul deziderat de a se contopi cu lumea de care tot voia să fugă, în dorul de „a îmbrăţişa cuprinzător ce m-a îmbrăţişat" *(Jurnalul de la Păltiniş*, p. 128). Cred că se poate identifica în mentalitatea sa o certă opacitate faţă de *feminin*, audibilă în spontane accente patriarhaliste. Cred că ceea ce a lipsit „păltinişenilor", aidoma şi „George-nilor", a fost o Diotima şi, mai mult încă, o Hannah Arendt, companioană de drum. În ceea ce mă priveşte, eram, în anii aceia, în căutarea nu a unui Socrate *redivivus*, ci mai degrabă a unei Diotima pe care am trăit-o, în decursul celor zece ani (1966-1975) petrecuţi ca asistent universitar la Catedra de Literatură Comparată din Bucureşti, în persoana profesoarei Zoe Dumitrescu-Buşulenga, cea supranumită şi de *outsiders* Doamna Zoe, cu respect şi veneraţie. Avea acuitate şi combativitate amazonică, aş zice, asemenea unei Hannah Arendt, însă sub profilu-i energic de medalie, dandantesc, se ghicea uşor multă căldură şi afectivitate.

Cu o generaţie mai tînără decît Noica, în anii tinereţii a avut de învins, cu greu, un dublu handicap. Ca femeie foarte ambiţioasă, era *a priori* inferiorizată într-o societate vîrtos machistă, în ciuda frumoaselor principii afişate. Ca fiică de general şi cu un soţ cu trecut politic, avea origine cu totul „nesănătoasă". A avut o cultură cel puţin la fel de solidă ca Noica, dar mai diversificată, fiind receptivă faţă de arta modernă şi de gîndirea orientală. În plus, era foarte elocventă, cu o priză enormă chiar asupra unui public neinstruit. Profund creştină, a trebuit să-şi calce mult pe inimă ca să se flexibilizeze într-atît încît să ajungă, în anii de început ai unui ceauşism ce promitea o deschidere de genul primăverii pragheze *(Dubcek, svoboda!)*, membră a Comitetului Central, iar în 1970 membră a delegaţiei române la ONU. Aşa cum observa însuşi Noica, a fost o perioadă în care intrarea în partid echivala cu cea în sindicat. A făcut-o şi Doamna Zoe, ca alţii, cu zecile de mii, printre care m-am numărat şi eu, din credinţa că, fiind imposibilă răsturnarea regimului ce părea *illo tempore*, eternizat graţie „şah-pat"-ului dintre marile puteri, alternativa nu putea fi decît speranţa schimbării sale treptate, îndulcirea într-un „comunism cu faţă umană". A fost, desigur, un progres iluzoriu, prilejuit de schimbarea macazului de către ceferistul Gheorghiu în 1963, scurt timp după crunta teroare dezlănţuită de un regim înspăimîntat de Revoluţia ungară din 1956. Şi totuşi, în 1968, au fost şanse reale ca lucrurile să se fi petrecut altfel! Acestea sînt fapte pe care mulţi din generaţiile bătrîioare le refulează *(pace* Liiceanu) sau le răstălmăcesc. Cei mai tineri o fac, pare-se, din ignoranţă sau neghiobie *(pace* Herta Müller). Mă întreb cui i-ar fi folosit dacă, „indignîndu-se" în anii '50, un Mihai Ralea, un Atanase Joja sau George Călinescu ar fi putrezit, deopotrivă cu atîţia alţii, prea mulţi, la Sighet sau la „Canal"? Dacă şi Doamna Zoe sau Romul Munteanu s-ar fi „indignat", la începutul anilor '60, ar fi avut soarta colegului Edgar Papu: tîrît, de la o zi la alta, de uneltele regimului, din amfiteatrul unde-şi termina cursul în aplauze, în temniţă, urmată de o lungă ostracizare. Studenţi fiind, am fi avut parte, în cel mai bun caz, exclusiv de învăţămîntul unor mediocrităţi ca Venera Antonescu sau Cornelia Comorovschi. În cel mai rău, disciplina noastră „subversivă" s-ar fi topit graţie unei eficace cure de proletcultism *à la* Mao sau Kim Ir Sen, aşa cum şi a dorit-o geniul Carpaţilor, dar n-a putut-o realiza, tocmai pentru că „comunismul cu faţă umană" prinsese rădăcini chiar şi la noi. Într-o atare conjunctură, Doamna Zoe a jucat un rol primordial, ce s-a dat, din păcate, uitării. Mă refer, mai întîi, la curajul arătat în momentul în care, avînd *temporar* invulnerabilitate şi o poziţie politică relativ forte, a putut face mult bine pentru cultura română, şi nu mai puţin pentru oameni. Trimiţînd o sumedenie de oameni la studii în Occident, dezvăluind cazuri flagrante intrauniversitare de impostură sau lichelism politic şi luînd apărarea victimelor – Alexandru Ştefănescu ne-a dat o mărturie mişcătoare în acest sens. Sub „ferula" Doamnei Zoe, ne permiteam să tratăm Biblia pe îndelete în cadrul cursului de literatură comparată. La examen, unei studente mirate: „La ce să citim noi Biblia?", dînsa i-a replicat fulgerînd-o: „Pentru că noi de acolo venim, noi nu atîrnăm în vînt!" Asta într-un timp în care simpla scăpare, de către un crainic radiofonic, a cuvîntelului *Crăciun*, cred că pe 25 decembrie 1970, l-a costat ca-

Insist asupra lui Socrate.

Intrarea în partid echivala cu cea în sindicat.

terisirea, cu un scandal monstru. În prelegeri sau în desele luări de cuvînt publice, nu pregeta să recurgă la metafore biblice cu adiere misionaristă, vorbind de pildă de „confesionalul conştiinţei noastre", de faptul că noi, intelectualii, trebuie să ne considerăm „sarea pămîntului". Involuntar, îmi vine în minte sudalma grosolană a lui Lenin: „inteligenţia este c.....tul naţiunii!", pentru a măsura mai bine gradul de strivire a spiritului uman în cei '70 de ani de totalitarism roşu, cel brun fiind cu nimic mai prejos.

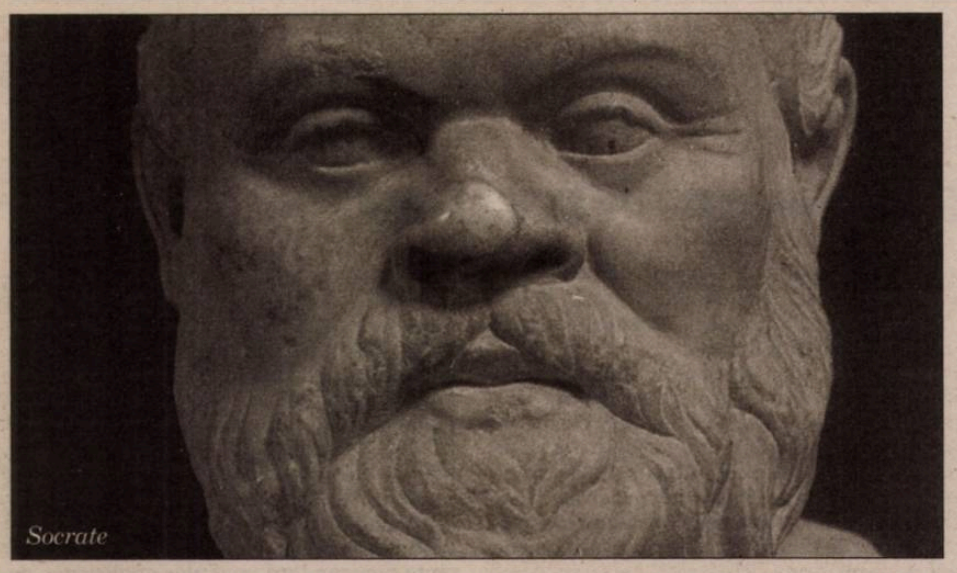
Socrate

Pentru dogmaticii marxişti, eram o disciplină subversivă, pentru că eram „cosmopoliţi" şi „nostalgici" ai Occidentului şi pentru că evitam sociologizarea vulgară; contam, în schimb, ca diletanţi pentru corifeii filologiilor tributari pozitivismului de tip lansonian ce se pierdeau în chiţibuşuri analitice, cu precădere în considerarea autorilor minori. Este vorba, de fapt, de o eternă competiţie între provincialism şi universalism literar, în care din păcate înving de regulă cei dintîi, şi asta nu numai la noi. Comparatismul, în majoritatea universităţilor occidentale, se limitează la punerea în balanţă a autorului X sau curentului Y din Franţa cu omologii respectivi – sau din Germania, sau din Italia ori din America, însă nu laolaltă. Ce a putut fi înainte, după sau altundeva nu contează, iar cunoaşterea şi uzarea unei a doua limbi de cultură atestă suprema calificare profesională; de la două limbi în sus eşti discalificabil. Este o mentalitate care cîştigă mereu teren şi în actuala universitate românească, în care se impune, ca limbă de cultură, o engleză foarte modestă.

Demnă urmaşă a marelui om de cultură Tudor Vianu, ca şi alţi mai tineri colegi, precum Matei Călinescu, Dan Grigorescu ori Sorin Alexandrescu, Doamna Zoe concepea literatura comparată ca o „plimbare pe culmile" creaţiei literare mondiale, ca iniţiere în valoarea artistică a capodoperelor, cu înţelegerea iradierii acestora în spaţiu şi timp, ca orientare în diacronia marilor curente şi şcoli de creaţie şi critică literară: începeam cu Homer şi cu Biblia, terminînd cu romanul postmodern, în decursul a 6-7 semestre de predare, după sistemul sovietic *(vsemirnaia literatura):* nu tot ce ne-a venit de acolo este de aruncat. Învăţămîntul nostru consta în patru cicluri structurate cronologic, în afara seminarelor speciale din ultimul an. Ca asistent al Doamnei Zoe, acopeream materia Antichităţii, Evului Mediu şi Renaşterii. Dînsa avea o profundă şi empatică cunoaştere a spiritualităţii medievale, ceea ce mi-a stimulat enorm interesul pentru latina medievală, disciplină practic ignorată la noi pînă la receptarea faimoasei *Literatura europeană şi Evul Mediu latin* a comparatistului E.R. Curtius. Reeditată în Occident cam de zece ori, după prima sa apariţie în 1948, cartea a putut fi tradusă şi la noi prin 1970, exercitînd un durabil impact. Influenţa Doamnei Zoe şi lectura lui Curtius au fost hotărîtoare pentru alegerea pe care am putut-o face, mai tîrziu, în Occident, de a mă „re-forma" ca latinist comparatist cu *Schwerpunkt* în Evul Mediu. Ambianţa de mare densitate şi diversitate intelectuală în care m-am aflat la Bucureşti, în anii de studiu şi de început de carieră, durabila influenţă îndeosebi a celor trei personalităţi evocate au decis, fără îndoială, sensul formării mele, odată proaspăt ieşit din îngustimea filologiei clasice. Printr-un noroc – care nu mi-a surîs nicidecum totdeauna – am putut să-mi continui în Occident activitatea aleasă. Fără entuziasm şi diminuat, nu numai sufleteşte... Momentele resimţite de mine ca împlinire profesională au fost sejururile efectuate, după 1989, ca *Gastprofessor*, în Germania estică, în Cehia şi mai cu seamă în ţară, singurul loc unde m-am putut simţi reîntregit, din păcate numai pentru scurt timp...

Începeam cu Homer şi cu Biblia.

La capătul acestei lungi şederi la masa umbrelor sfinte, îmi parvine, ca în transă, mesajul lor comun, pe care-l transmit prietenului Andrei, împreună cu o adiere de optimism: *Non omnis moriar!*

***Alexandru Cizek** este clasicist. A fost asistent la Catedra de Literatură Comparată a Universităţii Bucureşti pînă în 1975. După ce a plecat din ţară, a lucrat la Institutul de Limbi Romanice al Universităţii din Groningen, la Facultatea de Litere a Universităţii din Pau (Franţa) şi la Institutul de Latină al Universităţii din Münster. A publicat, între altele,* Alexander bifrons. Le Roi et le Sage. Etudes sur la légende d'Alexandre le Grand de l'Antiquité au Moyen Age, *Clermont-Ferrand, 1997.*

Ivan KRASTEV

Conspiraţia transparenţei

Unul dintre cele mai îngrijorătoare efecte ale crizei financiare actuale a fost prăbuşirea nivelului de încredere în politicieni şi în instituţiile democratice. Într-adevăr, în 2012, studiul *„Trust Barometer"* („Barometrul încrederii"), realizat de firma globală de relaţii publice Edelman, a indicat cel mai mare declin dintotdeauna, cînd vine vorba despre guverne. Ar putea o mai mare „transparenţă" – noua mantra politică a activiştilor civici şi a unui număr în creştere de guverne democratice – să inverseze acest trend?

Speranţa este că o combinaţie de noi tehnologii, informaţii accesibile public şi un angajament civic reînnoit îi vor putea ajuta pe oameni să-şi controleze reprezentanţii în mod mai eficient. Dar ideea că transparenţa va reda încrederea publicului în democraţie se sprijină pe cîteva ipoteze problematice – în special pe convingerea că „dacă oamenii ar şti", totul ar fi diferit.

Din păcate, lucrurile nu sînt atît de simple. Sfîrşitul caracterului secret al guvernelor nu înseamnă începutul cetăţeanului informat; la fel cum mai mult control nu inspiră, în mod necesar, mai multă încredere în instituţiile publice. Spre exemplu, după ce alegătorii au aflat că preşedintele George W. Bush a implicat Statele Unite într-un război cu Irak, fără a avea dovada existenţei armelor de distrugere în masă, l-au reales. La fel, italienii l-au ţinut la putere pe Silvio Berlusconi vreme de mai mult de un deceniu, în ciuda unui flux constant de dezvăluiri despre delictele sale.

În politică, „a şti totul" încă înseamnă a şti lucruri diferite; cu alte cuvinte, a constrînge guvernele să dezvăluie informaţii nu înseamnă neapărat că oamenii vor şti mai multe sau că vor înţelege mai bine. Din contră, de îndată ce informaţia guvernamentală este destinată accesului imediat al tuturor, valoarea sa informaţională scade, iar valoarea ca instrument de manipulare creşte. Gîndiţi-vă la modul în care vorbesc gangsterii în filmele poliţiste, cînd ştiu că sînt ascultaţi de poliţie. Se exprimă degajat şi debitează banalităţi, în timp ce schimbă notiţe pe sub masă. La fel este şi un guvern în epoca transparenţei.

În studiul său despre spunerea adevărului în Grecia antică, filozoful Michel Foucault a subliniat că actul de a spune adevărul nu poate fi redus la faptul că cetăţenii află ceva ce nu ştiu înainte. Paradoxal, adevărul în politică este ceva cunoscut de toată lumea, dar pe care puţini se tem să-l exprime. Oamenii nu prea au nevoie de date suplimentare pentru a recunoaşte, să spunem, o creştere a inegalităţii sau o purtare urîtă faţă de imigranţi. Telegramele WikiLeaks nu ne-au făcut cunoscut nimic nou legat de politicile SUA.

A constrînge guvernele să dezvăluie informaţii nu înseamnă neapărat că oamenii vor şti mai multe sau că vor înţelege mai bine.

A trăi în adevăr nu poate fi redus la a avea acces la informaţii complete. Înclinaţia oamenilor de a-şi asuma riscuri personale şi de a se confrunta cu cei puternici, îndrăznind să spună adevărul – şi nu adevărul însuşi –, este ceea ce duce, în cele din urmă, la schimbare.

Mai mult, informaţiile nu vin niciodată fără interpretări. Citind aceleaşi date neprelucrate, republicanii şi democraţii în SUA – sau laicii şi Frăţia Musulmană în Egipt – le vor reda în mod diferit, întrucît a face politică nu se poate separa de interesele şi de valorile celor cu putere de decizie. După cum spun antropologii Jean şi John Comaroff, „epoca [noastră] este una în care oamenii de aproape pretutindeni par preocupaţi, concomitent, de transparenţă şi conspiraţie."

Pentru a observa ambiguitatea politicilor încrederii, aveţi în vedere experienţa recentă a Rusiei. În decembrie 2011, alegerile parlamentare ale ţării au declanşat o explozie civică. Sute de mii de oameni s-au revărsat pe străzile Moscovei şi ale altor oraşe mari, pentru a cere un vot corect şi alegeri reale în scrutinele prezidenţiale ulterioare. Criza înteţită a legitimităţii a forţat guvernul să plăsmuiască moduri inventive de a-şi justifica puterea. Sugestia centrală a fost ingenioasă: Kremlin-ul a propus garantarea imparţialităţii alegerilor, prin instalarea camerelor video în toate centrele de votare. După cum a transmis cu entuziasm agenţia de ştiri chineză Xinhua: „Din Kamceatka în Kaliningrad şi de la Cecenia la Chukotka, mai mult de 2,5 milioane de persoane care navigau pe Internet s-au înregistrat pentru a vedea *streaming*-ul live de la cele aproximativ 188.000 de camere video instalate în mai mult de 94.000 de secţii de votare de pe teritoriul rus." După spusele unui observator finlandez, a fost „o piatră de hotar în istoria democraţiei şi a alegerilor democratice."

Însă, într-un regim ca al lui Vladimir Putin, unde guvernul decide cine poate fi candidat, camerele video ar fi absurde, dacă nu ar fi şi intimidante. Privite dinspre Vest, au fost percepute ca o modalitate de a ţine guvernul sub control, permiţîndu-le oamenilor să privească ce face acesta. Dar din punctul de vedere al unui alegător postsovietic din zona rurală, camera video a transmis un mesaj diferit: guvernul ştie cu cine votezi.

Într-un fel, Putin a avut un dublu succes: a părut transparent pentru Vest, şi ameninţător pentru majoritatea cetăţenilor săi. Instalarea camerelor video a reprezentat un act simultan de transparenţă şi conspiraţie.

Problema mai mare este insistenţa susţinătorilor transparenţei asupra faptului că o guvernare deschisă poate fi împăcată cu confidenţialitatea cetăţenilor. Dar ar putea un guvern complet transparent să presupună un cetăţean complet transparent? Ca regulă, guvernele îi supraveghează pe oameni. Cînd acest lucru devine transparent, la fel se întîmplă şi cu acei cetăţeni care au vorbit cu/au fost supravegheaţi de acel guvern.

Contrar aşteptărilor susţinătorilor transparenţei, o deschidere mai mare în privinţa informaţiilor guvernamentale nu face ca discursul public să fie mai raţional şi mai puţin paranoic. Mai curînd alimentează teoriile conspiraţiei (nu e nimic mai suspicios decît susţinerea transparenţei absolute). Cine poate afirma cu sinceritate că dezbaterea publică a devenit mai echilibrată şi mai puţin paranoică atunci cînd guvernele noastre au devenit mai transparente?

Mai degrabă decît să redea încrederea în instituţiile democratice, mişcarea pentru transparenţă ar putea grăbi transformarea politicii democratice în managementul neîncrederii. În acest caz, ne-am putea închipui înlocuirea democraţiei reprezentative cu regimuri politice care limitează controlul cetăţenilor la puterea executivă.

Nimic din toate acestea nu înseamnă negarea faptului că transparenţa unui guvern reprezintă un scop de luat în seamă. Dar să nu ne păcălim singuri, gîndindu-ne că obţinerea acesteia va reda credinţa cetăţenilor în instituţiile lor politice.

***Ivan Krastev** este preşedinte al Centrului pentru Strategii Liberale din Sofia şi permanent fellow la Institutul de Ştiinţe Umane din Viena. Cea mai recentă carte publicată:* In Mistrust We Trust: Can Democracy Survive When We Don't Trust Our Leaders?, TED Books.

Copyright: Project Syndicate/Institute for Human Sciences, 2013

www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

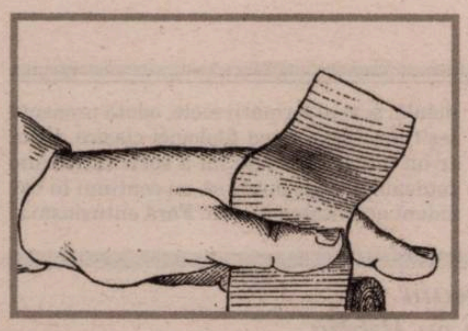

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Grammar Nazism

Scrise într-o română aproximativă, adesea fără diacritice şi cu o grafie mutantă, discuţiile online includ destul de des atacuri referitoare la corectitudinea gramaticală a celor spuse de preopinenţi. În engleză s-a format deja o sintagmă glumeaţă despre astfel de situaţii: persoana care face exces de asemenea observaţii e un *grammar nazi*, nazist al gramaticii. Dar cum de preocuparea pentru corectitudine lingvistică poate fi neserioasă?

Două incidente petrecute recent pe Internetul de limbă română sugerează unele explicaţii. Primul implică un jurnalist de la departamentul de sport de la *Evenimentul zilei*, care şi-a dat demisia zgomotos, în urma unei poveşti încurcate, care implica un articol al lui Gigi Becali. Unul dintre redactorii-şef adjunct ai ziarului, o doamnă cu vechime în presă, a venit cu propria versiune a poveştii, la ea pe blog, unde a scris greşit verbul „a jigni", cu „c" în loc de „g". „Agramată!" a izbucnit demisionarul, şi discuţia s-a încins.

Al doilea incident s-a legat de un tutorial online publicat de Cristian China, *alias* Chinezu.eu, unul dintre bloggerii foarte cunoscuţi. Tutorialul se numeşte *Cel mai complet ghid online despre cum să faci bani din blogging*, iar formula „cel mai complet" a stîrnit pe Twitter ironiile unei domnişoare care ştia că există adjective precum „complet", care nu acceptă grade de comparaţie.

În primul caz, e destul de clar ce s-a întîmplat: un *lapsus calami*, scăpare de scriere, favorizat de faptul că în mediul virtual nu există corectură care să se interpună între autor şi forma publică a textului. Izolate, astfel de scăpări nu sînt în nici un caz o indicaţie de agramatism; oricine a lucrat într-o redacţie sau o editură a constatat, de altfel, că sînt autori care ştiu foarte multe, inclusiv în materie de limbă, dar sînt foarte neglijenţi cu propriile texte, şi pe dos. Dar, desigur, pentru un public mai puţin specializat, ca acela care asista la polemica respectivă, argumentul poate fi convingător.

În al doilea caz, lucrurile sînt mai complicate. Deşi nu e deloc una sclipitoare, formula „cel mai complet" are sens, în context. La origine, „complet" nu are grad de comparaţie, dar în cazul dat e clar ce a vrut să spună faimosul Chinezu: există, desigur, ghiduri mai complete şi mai puţin complete, iar Chinezu şi-l promovează pe al lui ca fiind în prima categorie. De altfel, formula sună cunoscut şi e clar de ce: o simplă căutare pe Google arată folosirea ei în tot felul de lucrări motivaţionale şi titluri din presă.

După invocarea dicţionarului, lucrurile pot degenera.

Desigur, Chinezu putea scăpa de bătaie de cap punînd în loc de „cel mai complet", „cel mai cuprinzător", sau ceva de acest fel. Dar, din nou, în discuţie e agramatismul cuiva, şi nu faptul că a preluat un clişeu, lucru pe care ajunge să-l facă oricine scrie, la un moment dat, într-un context sau altul. Curios să văd cum stau lucrurile în zona exprimării culte, am căutat pe site-ul Humanitas şi am găsit formula „cel mai complet" în descrierile a două cărţi. Din nou, nu tocmai o mostră de stil îngrijit, dar despre Editura Humanitas şi redactorii ei poţi spune orice, numai că sînt agramaţi, nu. Am tipărit acolo, acum cîţiva ani, o carte, şi nu am decît cuvinte de mulţumire şi laudă pentru acribia cu care redactorul şi corectorul s-au aplecat asupra textului meu, pe care au avut de altfel amabilitatea de a-l caracteriza ca fiind foarte îngrijit.

Dar, desigur, nu e vorba numai de Humanitas. Am mers mai departe, pe Wikisource, unde se găsesc o serie de texte ale clasicilor români. Am găsit formula incriminată, „cel mai complet", în *Istoria literaturii române* a lui Gheorghe Adamescu, dar şi în textele unui stilist recunoscut, Paul Zarifopol. Şi, surpriză: ceva de genul ăsta se află şi în două texte semnate de însuşi maniacul conciziei şi inamicul logoreei politizate, Ion Luca Caragiale – *O vizită la castelul „Iulia Haşdeu"* şi *Muzica*.

Toate acestea arată că în limba română – şi în orice alta – lucrurile se prezintă ceva mai complicat decît ne explică proful de gimnaziu. Şi, în plus, dau indicaţii destul de bune despre sensul sintagmei anglo-saxone cu care am început, *grammar nazism*. Pornind de la un set restrîns de cunoştinţe elementare de limbă, te poţi apuca să vînezi pe Internet greşelile altora, iar atunci cînd cel pe care-l prinzi e chiar adversarul dintr-o polemică, te alegi cu aplauze uşor, mai ales dacă publicul nu ştie nici măcar lucrurile din gimnaziu.

Acest gen de argument mai are ceva dubios în el: este unul *ad hominem*, la persoană, care întrerupe dialectica ideilor. Alunecă de la chestiunea în discuţie la eternul „tu vorbeşti, care..." (în cazul de faţă, „eşti agramat"). E, în mod curios, o strategie polemică ieftină şi des întîlnită. După invocarea dicţionarului, lucrurile pot degenera.

Bineînţeles, preocupările legate de limbă şi de corectitudine nu înseamnă, automat, *grammar nazism*. Mă uit cu interes pe Diacritica.wordpress.com şi citesc cu delectare textele profesoarei Rodica Zafiu, care, de altfel, într-un interviu pe care ni-l acorda anul trecut în *The Industry*, dădea o explicaţie simplă şi de bun-simţ preocupării pentru gramatică: se scrie din ce în ce mai mult şi mai neglijent, iar oamenii au nevoie de repere. Pe vremea cînd corectorii erau mai răspîndiţi, eram destul de des o belea pe capul lor şi obţineam cîştig de cauză pentru anumite modificări pe care nu le doream. Pe măsură ce îmbătrînesc însă, nu mai sînt atît de bun de cap limpede şi comit erori idioate, cum ar fi aceea care mi s-a întîmplat de mai multe ori, cînd am greşit deceniul (1997 în loc de 2007, de exemplu). Cînd se schimbă anul, rămîn cu unul în urmă – chiar în ultimul text din *Dilema veche*, cel despre campania *Gândul*, am scris „înapoi în 2012" în loc de „înapoi în 2013". Deşi am primit tot felul de bile albe şi de la edituri, şi de la corectori, şi de la oameni de felul unui Alexandru Vakulovski pentru felul cum scriu, în articolul de faţă folosesc o serie întreagă de cuvinte nonstandard, mai ales anglicisme, de la *blogger* la *tutorial*, dintre care pe unele aş fi putut să le evit. Şi tot acest text îl voi pune pe blog, la vreo patru zile după ce-l voi trimite la *Dilema veche*, ca şi pe celelalte. Deşi îl voi citi de două-trei ori înainte de a-l expedia revistei, voi găsi în el o serie întreagă de repetiţii dizgraţioase, subordonate circumstanţiale şi naiba mai ştie ce, pe care le voi elimina pe blog. Dacă îl voi mai citi şi după postarea pe blog, voi descoperi alte şi alte lucruri care nu-mi plac la el şi voi continua să editez.

Dar, una peste alta, îmi pasă mult mai puţin dacă scriu „pro-activ" cu sau fără cratimă, şi ştiu că nu există o regulă logică pentru „înseamnă" *versus* „însemnează", cît mă rod clişeele, gîndirea în sintagme, vagul despre care vorbea Orwell în *Politics and the English Language*. Cred că folosirea improprie a cuvintelor e mai degrabă o mostră de semidoctism decît greşelile izolate de ortografie, şi, după 20 de ani de scris de meserie, am aflat că pleonasmele, erorile de atribuire, frazele lungi şi prost construite sînt un război perpetuu cu sine, pentru oricine vrea să producă texte îngrijite. De aceea, cred că un grad de toleranţă în materie de corectitudine lingvistică e uneori de bun augur.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

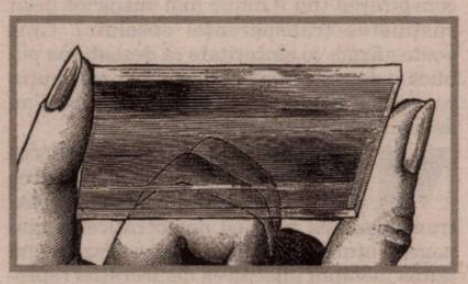

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Goliat, îngenuncheat în faţa lui David

În spaţiul acestei rubrici mi-am exprimat de multe ori neîncrederea în eficienţa demersurilor care critică derapajele televiziunilor. Mă uitam la mine: analizez de zece ani ce se vede la televizor şi nu obosesc să scriu, iarăşi şi iarăşi, despre tabloidizarea sau despre manipulările din programele TV, şi, cu toate acestea, discursul televizual de la noi continuă să se degradeze. În fond, de ce s-ar sinchisi cei din ditai caravana de lătrăturile unor potăi de pe marginea drumului? La ei, toată treaba ţine de bani, de mulţi bani, şi, aşa stînd lucrurile, de ce ar apleca urechea la nişte amărîţi care le vorbesc despre deontologie sau despre morală? Merg, desigur, înainte, pe drumul lor victorios, presărat cu bancnote.

Ei, uite că nu e chiar aşa. Se întîmplă ca alaiul pompos să se mai şi oprească, deranjat de hămăiala unui căţel. De fapt, nu zgomotul şi agitaţia umilului patruped îl deranjează, ci faptul că tot tămbălăul îi alungă un client, deci că va cîştiga cu un săculeţ de arginţi mai puţin. Cum banii sînt singurul lucru care interesează şi animă televiziunile, ei sînt şi călcîiul lui Ahile. Insensibile cînd le baţi obrazul sau le arăţi la ce stadiu de degradare au ajuns, televiziunile sar, în schimb, ca arse atunci cînd te atingi de banii lor.

Aşa s-a întîmplat recent: Antena 1 s-a trezit să dea în judecată un blog, www.paginademedia.ro. Blogul cică i-ar fi produs, prin două *post*-uri ale sale, prejudicii „depăşind suma de 500.000 EUR".

Una singură din 17.

Pentru cei care nu ştiu povestea, o redau aici pe scurt. Blogul lui Petrişor Obae a scris săptămîna trecută despre o mizerie din emisiunea *Acces Direct*, unde, printre altele, erau date imagini cu nişte beţişoare de urechi folosite. După cîteva zile, blogul a revenit cu un *post* cu audienţele record pe care le-a făcut acea ediţie a emisiunii, dar şi cu lista clienţilor care au avut spoturi publicitare şi, astfel, au „girat mizeria". Erau 17 branduri. A doua zi, una dintre firme, Avon, a anunţat că-şi va retrage publicitatea din emisiunea respectivă. Una singură din 17... Dar chiar şi-aşa, se vede că lucrurile au contat, pentru că Antena 1 a anunţat că va da blogul în judecată. Dincolo de acţionarea propriu-zisă în justiţie, şefii de la Intact au fost atît de iritaţi, încît au redactat un comunicat oţărît, potrivit mai degrabă pentru un text de opinie: „Considerăm că acţiunile domnului Obae au un caracter de manipulare a opiniei publice şi a clienţilor care au relaţii comerciale cu Antena 1. Situaţia este agravată de atitudinea ostilă şi dezechilibrată pe care domnul Obae a manifestat-o în mod constant de-a lungul timpului faţă de postul nostru, comparativ cu alte televiziuni. Constatăm că acţiunile de defăimare şi manipulare prin mesajele publicate de domnul Obae au depăşit cu mult limita decenţei şi a opiniei jurnalistice echilibrate, fapt pentru care, în cursul zilei de mîine, domnul Obae va fi acţionat în judecată pentru prejudiciile produse, valoarea acestora depăşind suma de 500.000 EUR." Manipulare a opiniei publice? Pe blogul www.paginademedia.ro au fost prezentate faptele din emisiune, cifrele de audienţă şi lista clienţilor care au avut publicitate, nimic mai mult. E de-a dreptul amuzant că domnii de la Antena 1 acuză ei înşişi de manipulare şi că s-a „depăşit cu mult limita decenţei." Aşa cum ne-am obişnuit deja, hoţul strigă „Hoţii!"

Acuzaţiile sînt, deci, atît de ridicole, încît Petrişor Obae chiar nu are de ce să-şi facă probleme. Astfel stînd lucrurile, toată povestea nu poate decît să ne bucure. Iată că Goliat începe să dea semne de slăbiciune, după cîteva pietre bine ţintite ale lui David. Colosul Intact a pornit la luptă cu un umil blog, şi, prin asta, se dovedeşte deja învins.

Un (alt)fel de educaţie

Pentru că educaţia în România e, de ani buni, supusă reformelor, schimbărilor, discuţiilor, blamată şi marginalizată, predestinată parcă eşecului fără cale de revenire, din ce în ce mai multe ONG-uri au început să se implice. Despre un (alt)fel de a percepe educaţia, despre cum mentalităţile tuturor celor implicaţi în sistem – fie profesori, elevi sau părinţi – pot schimba eternul discurs pesimist privind sistemul educaţional, am discutat cu ***Simona David-Crisbăşanu,*** *coordonator al Proiectului „Zburd – Educaţie prin coaching", „alchimistă" în Asociaţia ROI.*

V-aţi implicat de oarecare timp în spaţiul educaţional, încercînd o abordare inedită pentru ţara noastră – anume, educaţia prin coaching. *Cum vedeţi, la ora actuală, şansa copiilor de a primi o educaţie de calitate în România?*

Pentru cine vrea să vadă, sînt foarte multe iniţiative care indică schimbări în bine în educaţie, atît în sistem, cît mai ales în afara lui. Dar încă nu am atins masa critică pentru o transformare profundă şi reală. Dacă aş avea copii de dat la şcoală, nu ştiu ce-aş face. Sînt rare şcolile bune iar ce înseamnă bun e o altă discuţie. Pietrele de moară sînt salarizarea şi evaluarea profesorilor, precum şi programa şcolară. Ce e de făcut pînă va fi găsită o soluţie la aceste probleme spinoase? Stăm şi aşteptăm, sau facem ceva diferit, atît cît stă în puterea noastră – ca profesori, elevi, părinţi sau angajatori? Organizaţiile nonguvernamentale se implică, iar mii de copii beneficiază de programe utile şi interesante, dar nu e suficient. Vreţi să contribuiţi? Puteţi începe să contribuiţi în perioada 1-5 aprilie la orice şcoală din apropiere, la acea săptămînă dedicată, obligatoriu, activităţilor nonformale în toate şcolile din România. Este o iniţiativă foarte bună a Ministerului Educaţiei, care arată că, iată, lucrurile se pot schimba în bine, şi de sus în jos.

Cum aţi ajuns să lucraţi în domeniul nonguvernamental?

Fac parte dintre acei oameni nebuni care vor să schimbe lumea. De aceea am ales să fiu ziarist (şi încă nu m-a părăsit microbul!), apoi am lucrat în domeniul comunicării. În liceu mi-am dorit să fiu şi profesor, dar m-am răzgîndit repede – nu mă atrăgea ideea de a preda o materie... şi atît. Mă gîndeam că nu despre asta trebuia să fie şcoala. Iar acum am revenit la liceu, cu o idee mai clară despre cum ar fi bine să fie. La începutul anului 2012, am hotărît să părăsesc sectorul privat pentru a mă dedica Proiectului „Zburd – Educaţie prin coaching", care era abia la început, şi Asociaţiei ROI. Acum pot spune că decizia a fost foarte inspirată, deşi nu neapărat uşoară.

Cum funcţionează acest proiect?

În primul rînd, lucrăm cu cinci licee tehnologice din Bucureşti, Braşov, Iaşi, Sibiu, Cîmpulung Muscel, care au avut rezultate slabe la Bac (promovabilitate sub 20%).

În aceste licee, profesorii, elevii şi părinţii învaţă să lucreze împreună, în echipă, să-şi ia soarta în propriile mîini, pentru a avea o şcoală mai bună. Ce facem practic? O echipă de *coachers* voluntari facilitează procesul prin care reprezentanţii profesorilor, ai elevilor, ai părinţilor se formează ca echipă, conştientizează problemele şi îşi asumă responsabilităţi. Astfel, sprijinim aceste licee să găsească soluţii la problemele cu care se confruntă: de la absenteism la disciplină şi lipsă de motivaţie sau de încredere. Elevii provin, în general, din medii defavorizate – familii monoparentale sau părinţi plecaţi în străinătate.

Explicaţi-ne de ce mizaţi pe această nouă şi inedită metodă, cel puţin la noi, bazată pe educaţia prin coaching?

Urmărim formarea de echipe performante în şcoli, pentru ca, astfel, elevii, profesorii şi părinţii să înveţe să lucreze împreună, să conştientizeze că şcoala este a lor şi că depinde de ei să schimbe ceva. Într-un mediu unde fiecare îl învinovăţeşte pe celălalt, iar copiii parcă nu există, proiectul nostru contribuie la găsirea unor soluţii prin forţe proprii. Acest lucru, în sine, reprezintă o transformare majoră în cultura noastră, pentru că noi, românii, nu sîntem învăţaţi să lucrăm în echipă şi să ne asumăm responsabilităţi. Acest mod de lucru poate conduce, pe termen mediu, la o transformare reală şi durabilă în educaţie, pornită de la „firul ierbii".

Nu ştiu cînd va apărea marea transformare, dar noi vedem deja schimbări în şcolile în care lucrăm.

Cine este Asociaţia ROI? În ce fel de proiecte vă implicaţi şi cum vă finanţaţi?

Am pornit Asociaţia ROI de la ideea de stup, fagure, comunitate, vibraţie. Derulăm proiecte în domeniul educaţiei copiilor, al culturii şi leadership-ului. Am reuşit, într-un an, să atragem fonduri europene în Programul „Tineret în Acţiune". Fondurile obţinute nu sînt foarte mari, dar vin repede şi de aceea recomand oricărei organizaţii să aplice. De asemenea, am aplicat cu „Zburd – Educaţie prin coaching" pentru un grant de la Raiffeisen Comunităţi, l-am obţinut şi am reuşit să acoperim o parte din costuri. Dar ceea ce am realizat se datorează unor oameni sufletişti, mulţi dintre ei voluntari, cum sînt antrenorii din echipa Proiectului „Zburd – Educaţie prin coaching". Ce am constatat este că oamenii au nevoie să participe la viaţa comunităţii, să se implice în ceva care, la un moment dat, să le canalizeze energiile pentru împlinirea acelor visuri. Mă bucur că pot contribui la asta şi cred că mi se potriveşte rolul de „alchimistă" în stupul ROI.

Vorbind de educaţia prin coaching – cine sînt beneficiarii?

În etapa-pilot, care se va încheia în iulie 2013, lucrăm cu licee tehnologice care au avut performanţe slabe la Bac. Aceste licee au peste 4500 de elevi şi aproape 400 de profesori.

Este de ajuns o intervenţie de un an şi jumătate?

După cîte am văzut, ar mai fi necesar încă pe-atît pentru ca echipele liceelor să devină performante şi să funcţioneze fără intervenţia noastră, iar schimbarea în cultura şcolilor să fie ireversibilă. Lucrăm, în prezent, la strategia pentru continuarea proiectului. În principiu, coaching-ul de echipă este benefic pentru orice şcoală şi orice organizaţie.

La un an de la implementare, care este prezentul Proiectului „Zburd"?

Rezultate au început să apară. La Sibiu, de exemplu, în clasa care a aplicat proiectul, numărul corijenţilor la matematică a scăzut de la 12 la 2, acum extind proiectul la nivelul întregului liceu. Colegiul Tehnologic Cîmpulung a reuşit să crească rata de promovabilitate de la 2%, în 2011, la peste 20%, în 2012. În plus, comunicarea între elevi şi profesori se îmbunătăţeşte considerabil, elevii încep să capete mai mare încredere în ei, vin cu iniţiative şi învaţă să facă proiecte, ceea ce le foloseşte fără doar şi poate mai tîrziu. La Liceul de Mecanică Fină din Bucureşti, unde sînt implicată în echipa de *coachers*, faptul că elevii decorează o clasă, spre exemplu, poate să nu pară a fi mare lucru, dar pentru liceul respectiv e un pas uriaş. Sau organizarea unei serbări de Crăciun la iniţiativa şcolii poate părea banală, dar elevii s-au pregătit cîteva săptămîni pentru a prezenta momente artistice în faţa celorlalţi colegi – un exemplu foarte clar de activităţi nonformale. Am constatat că în fiecare dintre cele cinci şcoli se întîmplă deja lucruri bune, pe care profesorii şi elevii nu le văd şi nu le consideră importante, dar dacă ar construi pe aceste mici succese, dacă ar învăţa unii de la ceilalţi, lucrurile ar putea să arate, în scurt timp, cu totul altfel. Noi, prin „Zburd – Educaţie prin coaching", încurajăm acest proces de învăţare. Mai multe se pot afla şi pe site-ul nostru, www.zburd.ro.

Cum s-a produs parteneriatul cu Asociaţia Română pentru Coaching?

Parteneriatul cu Asociaţia Română pentru Coaching a venit firesc pentru că este o asociaţie de *coachers*, care promovează profesionalismul şi etica în acest domeniu. De aceea, ne dorim ca în Proiectul „Zburd – Educaţie prin coaching" să lucrăm cu antrenori care sînt membri ai Asociaţiei. Oricum, noi, la Asociaţia ROI, selectăm cu atenţie antrenorii cu care lucrăm, care sînt pregătiţi în metoda de coaching de echipă, pe care o folosim, de către un mentor cu experienţă de 30 de ani în coaching. Este vorba despre Ernie Turner, preşedintele Leadership in International Management, executive coach cu experienţă de peste 30 de ani în lucrul cu organizaţii internaţionale, inclusiv în domeniul educaţiei. Ernie a venit special în România de cîteva ori, ca voluntar, ca să-i antreneze pe coachers.

Ce aşteptaţi de la viitor?

Acum ne concentrăm pe derularea proiectului-pilot în cele cinci licee şi pe dezvoltarea strategiei pentru următorii ani. Experienţa căpătată pînă acum pe teren ne demonstrează că ceea ce facem este ceea ce are nevoie şcoala. Cînd te afli într-un proces de schimbare, teama te poate paraliza, chiar dacă faci un pas în direcţia cea bună. Noi am reuşit să fim lîngă aceste şcoli timp de un an, nu am fost doar o zi şi am plecat, nu am dat bir cu fugiţii, ci am rămas, oricît de grea şi de dezastruoasă ar părea situaţia. La liceul cu care lucrez, anul trecut au luat Bac-ul doi elevi din 120, iar majoritatea elevilor provin din medii defavorizate. Sîntem angajaţi, în continuare, pentru a produce o schimbare pe termen lung, şi nu sîntem singurii – tot mai multe organizaţii implicate în educaţie îşi doresc acest lucru şi vor să lucreze împreună cu alţii. Nu ştiu cînd va apărea marea transformare, dar noi vedem deja schimbări în şcolile în care lucrăm, şi ăsta e un semn foarte bun, ne arată tuturor că se poate.

a consemnat Stela GIURGEANU

Cu ochii-n 3,14

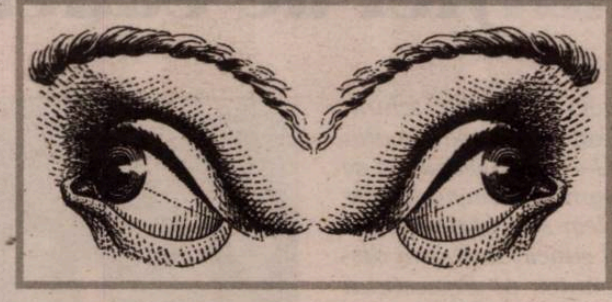

IERI, FIECARE A CĂUTAT UN ÎNTUNERIC CU 10% MAI TÎRZIU, CA SĂ-L ÎNTÎMPINĂM CUM SE CUVINE

■ Ieri, 13 februarie, aparatul de filmat a împlinit 118 ani. Cîte-am mai văzut la viaţa lui! (**M. C.**)

■ Ce titluri au dat ziarele româneşti cînd cu raportul MCV al Comisiei Europene: *România liberă* – „Comisia Europeană critică România în raportul MCV: Nu există independenţă în Justiţie"; *Adevărul* – „Raportul MCV al Comisiei Europene. România îndeplineşte condiţiile pentru Schengen"; *Gândul* – „Raport dur al Comisiei Europene"; *Cotidianul* – „Comisia Europeană, asasina libertăţii presei din România"; *„ZIUAnews* prezintă Raportul Comisiei Europene privind progresele României realizate în cadrul MCV". S-ar zice că fiecare a căutat şi a descoperit în raport exact ce i-a convenit. (**A. M.**)

■ De ceva vreme mă simt ca într-un film „de apocalipsă": pene de curent de cîte 6-7 ore şi un întuneric atît de profund noaptea încît nici nu-ţi vezi mîinile, semnal pierdut la TV, garnituri de metrou care iau foc şi oameni evacuaţi, cineva sau (ceva) care bruiază telefoanele etc. Dacă nici acum nu vin extratereştrii, nu mai cred nimic din scenariile SF! (**A. P.**)

■ Un titlu de ştire: „Industria operaţiilor estetice va creşte cu 10% în 2013". Ne urîţim, ne urîţim... (**M. V.**)

■ Un tip pe nume Eugen Tănăsescu scrie pe un blog de la Adevărul.ro: „Specialiştii susţin că virusul papiloma uman (HPV) se transmite prin orice fel de contact sexual. Riscurile cresc odată cu creşterea numărului de parteneri, dar nici un studiu serios nu ne spune exact cum şi cît. Prin urmare, chiar dacă par grobian, afirm că există o relaţie proporţională între desfrîu şi riscul de cancer de colon prin infectare cu HPV (...) Astfel, vaccinul anti-HPV se transformă într-un soi de prezervativ injectabil, prin care se pot împlini, fără griji, imboldurile plăcerilor trupeşti, spre bucuria vînzătorilor de iluzii erotice, dar şi spre paguba sufletească a vaccinaţilor. Iar dacă ne uităm cui îl administrăm, mi se pare că încurajăm mentalităţile desfrîului încă de la vîrste fragede, în loc să cultivăm virtuţile duhovniceşti. Ca atare, generaţiile viitoare vor fi marcate de înfierbîntarea sîngelui, în defavoarea *arderii duhului* (expresie teologică ce descrie starea celui ce caută sfinţenia)." Domnul se prezintă drept preot. Şi zice pe scurt că e mai bine să nu vaccinăm copiii, astfel nu vor face mai tîrziu sex, ci se vor deda arderii duhului. Îl asigurăm pe domnul popă că nu pare grobian, chiar este. Avem de-a face cu încă o intervenţie de grotă din partea unuia de la Compania Naţională de Nunţi, Botezuri, Înmormîntări şi Lumină de Paşti (BOR). (**C. G.**)

■ După (320790) Anestin, (330634) Boico, (257005) Arpadpal şi (263516) Alexescu, acum avem un nou asteroid descoperit de români: (346261) Alexandrescu. Are cam 600 de metri şi se roteşte în jurul Soarelui cu o perioadă de 3,36 ani. Asteroidul a primit numele lui Harald Alexandrescu, fostul coordonator al Observatorului Astronomic „Amiral Vasile Urseanu". Ca să-l întîmpinăm cum se cuvine, vă propun să citim textul „Asteroizii – familia micilor planete", scris de Harald Alexandrescu pe vremea cînd nu ştia că va ajunge asteroid: http://astro-urseanu.ro/ha-asteroizi.html. (**L. V.**)

RĂSPOIMÎINE, AVEREA NOASTRĂ DE STRES VA FI (PENTRU A NU ŞTIU CÎTA OARĂ) MAI LUNGĂ DECÎT NUMERELE DIDACTICE CUPRINSE ÎN EA

■ Răspoimîine, 17 februarie, Tabelul lui Mendeleev (care continuă să primească noi elemente) va împlini 144 de ani. La mai mare! (**M. C.**)

■ Artistul Tomas Georgeson a ascuns un cec de 8000 de lire sterline în expoziţia pe care a deschis-o la galeria Milton Keynes, din Buckinghamshire, Anglia. Georgeson a explicat că gestul său e ceva pozitiv într-un oraş care-şi doreşte să devină o destinaţie culturală. I-a asigurat pe cei de la *Telegraph* că cele 8000 de lire erau toată averea sa. „N-o să dau înapoi dacă cineva va găsi cecul şi îl încasează. Ce urmează n-are importanţă, ceea ce contează este că cecul este aici. Dacă cineva va decide să-l folosească pentru a-şi rambursa un credit imobiliar, de exemplu, atunci acest împrumut va deveni artă, ceea ce, pentru mine, e miraculos." Pînă acum nimeni n-a pus mîna pe cec, mai e timp pînă pe 1 martie. Dacă le mai trec idei din astea prin cap artiştilor englezi, să nu se plîngă dacă se trezesc că nişte băieţi antrenaţi la bancomate le fură galeria cu totul. Şi nu oricum, ci cu mare artă. (**A. M. S.**)

■ De sezon: clipul YouTube realizat de British Council România. Iată trei dintre cele 75 de moduri inedite în care îi poţi spune cuiva că-l iubeşti: „Mă gîndesc la tine mai des decît postez pe Twitter", „Iubirea noastră va fi mai lungă decît un roman din epoca victoriană", „Te iubesc şi cînd te detest". (**P. M.**)

■ Psihopedagogii au descoperit realul stres al elevului român: corecturile lucrărilor cu roşu. Dacă, de exemplu, susţin ei, s-ar folosi o altă culoare, mai optimistă, precum verdele, gradul de stres ar scădea, iar performanţele la învăţătură ar creşte. Şi ne-au trebuit atîtea reforme în educaţie cînd soluţia era atît de simplă şi atît de verde! (**S. G.**)

■ Pentru că de vreo două săptămîni se vorbeşte despre raportul Comisiei Europene *pe* Justiţie, constat pentru a nu ştiu cîta oară cum s-a „corupt" uzul prepoziţiei *pe*. Avem, care va să zică, raport *pe* justiţie, expert *pe* mediu, dezbatere *pe* economie, proiect *pe* ş.a.m.d. Las specialiştilor *pe* limba română misiunea de a explica de ce s-a ajuns la utilizarea aiuritoare a bietei prepoziţii. Eu cedez. Nu înainte de a semnala unde se poate ajunge cu *pe*-ul ăsta. O studentă la Litere mi-a spus că ar vrea să-i coordonez lucrarea de licenţă. Am întrebat-o ce temă şi-a ales. Citez: „Vreau să fac ceva pe Marin Preda." (**M. V.**)

■ Umblînd, la întîmplare, pe o stradă, m-am distrat urmărind cum se succed numerele maşinilor pe lîngă care treceam: BIG, XXX, DOR, DAC, PAN, ZEN. (**I. P.**)

■ Atunci cînd vrea să-i apere pe profesori de guvernul cel rău care le-ar fi tăiat din salarii, le-ar fi făcut şi le-ar fi dres, mass-media îi numeşte „dascăli" sau „dascălii noştri". Cînd vrea să-i critice, că nu ar munci destul, că ar fi retrograzi şi aşa mai departe, ei devin brusc „bugetarii din învăţămînt" sau „cadrele didactice". Adică dascălii sînt buni şi cadrele didactice sînt rele. (**A. M.**)

■ Am primit o carte, de la Editura Mix din Braşov, pe a cărei pagină de gardă scrie aşa: „Editorul nu oferă nici un fel de garanţii exprese sau implicite, referitoare la conţinutul cărţii, prin urmare cititorul îşi asumă întreaga responsabilitate pentru utilizarea informaţiilor cuprinse în ea." Şi-atunci ce îşi mai asumă editorul? Poate măcar redactarea şi difuzarea cărţii plus, fără îndoială, banii rezultaţi din vînzarea cărţii? Prestări servicii, adică? (**S. S.**)

LUNI, LA CE BUN SĂ MAI FACI UN ECHILIBRU INTELIGENT DINTR-UN DISCURS DE PATRU ANI?

■ Luni, 4 februarie, Richard Buckley, şeful echipei de cercetători din cadrul Universităţii Leicester, a anunţat că, în urma efectuării testelor ADN, „dincolo de orice urmă de îndoială, scheletul exhumat în luna septembrie 2012 [într-o parcare din Leicester, *n.m.*] este al lui Richard al III-lea, ultimul rege din dinastia Plantageneţilor." S-a lămurit astfel un mister vechi de 500 de ani. Ce bine! Acum mai rămîne să fie găsit şi calul. (**L. V.**)

■ La Biblioteca metropolitană „Ion Creangă", unde vin de obicei copii, am văzut un afiş cu litere de-o şchioapă: „Nu există bucătărie şi toaletă pentru cititori". Cu lipsa bucătăriei cred că se împacă orice cititor, dar fără toaletă (pentru copii) la ce bun să mai faci sală de lectură? (**S. S.**)

■ Dacă i-ai putea aduna la un loc, microbii din corpul uman ar cîntări cel puţin cît creierul (cam 1,350 kg, în medie). Semnificativ sau nu, mi se pare, totuşi, un echilibru rezonabil. (**M. C.**)

■ La nici două săptămîni după ce preşedintele Google, Eric Schmidt, a vizitat Coreea de Nord, chipurile ca să pledeze pentru liberalizarea accesului la Internet, liderul Kim Jong-un a fost văzut butonînd un iPhone. Nu cred că propaganda a reuşit să convingă. Dacă temutul preşedinte al ţării are telefon inteligent nu înseamnă că s-a şi deşteptat. (**M. M.**)

■ Două adevăruri (fără doar şi poate indiscutabile) desprinse dintr-un discurs al unui orator de autobuz: 1) „Românul nu cunoaşte vocabularul limbii comuniste"; 2) „Femeia hoaţă şi bandită mănîncă mîncare frumoasă, nu igienică". (**D. S.**)

■ Un domn în vîrstă de 96 de ani a fost angajat oier de o firmă care i-a oferit un contract cu durata de patru ani. Ce ţi-ai putea dori mai mult, la împlinirea centenarului, decît o transhumanţă nouă!? (**M. C.**)

PUBLICITATE

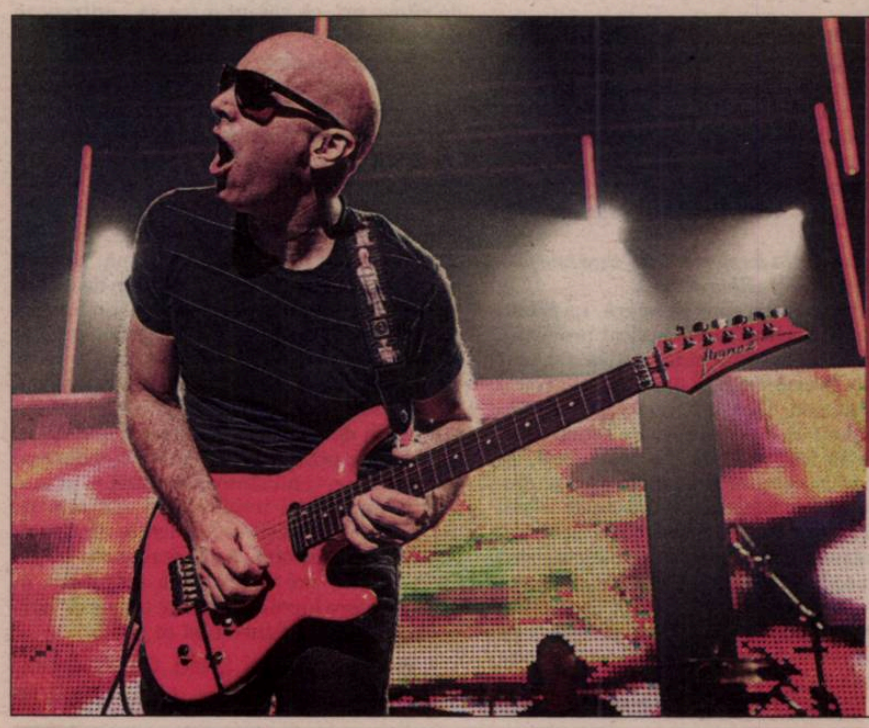

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD ◯ AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA.RO · SAPTESERI · METALHEAD.ro · BiConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORTR.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · IQ

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

EDUCATI2

SUPLIMENT REALIZAT ÎN COLABORARE CU DILEMA VECHE

Proiect cofinanţat din Fondul Social European
prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
„Investeşte în oameni!“

Smaranda ELIAN

De la odisee la cercetăşie

Cam acum un an, tot în *Dilema veche*, apărea un supliment cu un subiect şi un titlu asemănător acestuia: se referea la proiectul EDUCATI, prezentat acolo ca o „odisee adevărată“. Părea un titlu ales pentru efect; în realitate era o emblemă, iar ea s-a dovedit a fi astfel în ceea ce a urmat. Căci, cum bine se ştie, Odiseea este povestea unei călătorii anevoioase, făcută cu speranţă şi curaj, şi care îi are potrivnici pe cei mai puternici dintre zei. Iată continuarea.

În 2009, în vară, profesorii Sorin Alexandrescu şi Laura Mesina m-au rugat să ne întâlnim pentru a-mi face o propunere: doreau să mă convingă să accept conducerea unui proiect similar celui pe care îl începuseră ei în anul precedent, proiectul EDUCATI („Excelenţă Doctorală Umanistă în Cercetare: Aplicaţii şi Teorii Interdisciplinare“) dedicat doctoranzilor a patru şcoli doctorale şi finanţat din fonduri europene. Ştiam prea puţine despre proiect şi nu ştiam nimic despre gestionarea lui conform rigorilor impuse de instituţiile finanţatoare. Şi m-au convins: pentru că felul în care prof. Alexandrescu mi-a explicat şansele pe care el le oferea doctoranzilor a fost luminos şi dătător de speranţă pentru ceea ce dorim cu toţii să devină învăţământul românesc; şi pentru că logica şi rigoarea cu care prof. Laura Mesina mi-a explicat sistemul de implementare şi desfăşurare al proiectului lor m-au asigurat că, urmând aceeaşi logică şi rigoare, poate fi realizat al nostru. Aşadar proiectul EDUCATI 2 s-a născut urmând un model deja existent şi din convingerea noastră că modelul merită continuat. Şi cum găina care face pui este mai valoroasă pentru orice bun gospodar decât găina stearpă, bună numai s-o mănânci, cred că această transmitere de ştafetă este în ea însăşi o valoare şi că modelul, devenit experienţă şi operativitate, pentru a-şi îndeplini cu adevărat rostul, acela de a oferi noi perspective şcolilor doctorale, merita continuat şi după noi, adică merita un bun gospodar. Dar la el voi reveni. Pentru naşterea proiectului nostru nu voi înceta, de aceea, să le mulţumesc celor care au gândit modelul şi care m-au ajutat cu nespusă generozitate şi prietenie să-l redactez şi să desluşesc mecanismul deloc simplu de a-l pune pe picioare.

Naştere norocoasă, creştere anevoioasă

După prima fază, a conceperii şi aprobării propunerii, a urmat aceea, nu mai puţin laborioasă, de alcătuire a echipei proiectului: cumpănirea împreună cu decanii şi cu directorii celor patru şcoli doctorale a posibililor colaboratori, apoi discuţiile cu cei propuşi, convingerea lor şi stabilirea împreună cu ei a unui sistem de lucru şi de comunicare. Câţiva dintre aceştia aveau deja experienţa proiectului-model, cei mai mulţi însă n-o aveau şi trebuiau informaţi şi lămuriţi de ceva ce eu însămi încercam să-mi lămuresc. Dar nu intenţionez să fac aici toată istoria proiectului, vreau numai să spun că el s-a născut norocos, nu numai pentru că a avut parte de naşi generoşi dar şi pentru că echipa s-a dovedit a fi excepţională: începând cu asistentul de proiect, Raluca Scurtu, despre care nu găsesc cuvinte pentru a-i descrie seriozitatea, eficienţa, responsabilitatea şi munca uriaşă şi consumantă cerută de o birocraţie excesivă, mereu schimbătoare şi adesea ofensivă şi ofensatoare; şi continuând cu toţi colegii de echipă. Şi nu mă refer la calităţile ştiinţifice ale acestora, bine cunoscute, ci la solidaritatea, disciplina, devotamentul pe care l-au dovedit pe tot parcursul proiectului, chiar atunci când condiţiile au fost vitrege. Căci norocul începutului nu s-a extins din păcate şi la relaţiile cu instituţiile statului menite să gestioneze asemenea proiecte, gospodarul la care mă refeream mai sus. Nu vorbesc despre rigorile administrative nici despre imensa documentaţie justificativă care însoţeşte fiecare pas şi fiecare activitate a proiectului, lucruri asumate de la bun început; mă refer la timpii incomensurabili în care au avut (şi încă au) loc verificările documentaţiei şi, ca urmare, la blocarea fluxului financiar care permitea (sau ar fi trebuit să permită) realizarea tuturor activităţilor. O parte însemnată a acestor activităţi s-a putut desfăşura numai datorită eforturilor financiare considerabile ale Universităţii din Bucureşti de a avansa fonduri, lucru pentru care merită întreaga recunoştinţă, a echipei şi a doctoranzilor. Acolo unde Universitatea ar fi fost complet depăşită financiar – şi mă refer în principal, dar nu numai, la dotarea cu laboratoare a celor patru şcoli doctorale – câteva ţinte importante ale proiectului au rămas şi vor rămâne nerealizate. Vreau să spun că acele instituţii ale statului care au menirea de a facilita absorbţia fondurilor europene, în speţă de a înlesni desfăşurarea unui proiect căruia i-au înţeles şi aprobat chiar ele rostul, s-au dovedit a fi piedica majoră în realizarea lui integrală şi în bune condiţii, iar timpul şi consumul nervos dedicat comunicării cu aceste instituţii au înnegurat munca şi entuziasmul întregii echipe şi, nu de puţine ori, şi pe ale doctoranzilor cărora proiectul le era dedicat. Acum, în prag de încheiere a proiectului, pot totuşi spune – deşi formularea poate părea ciudată – că în pofida colaborării cu instituţiile amintite, proiectul şi-a îndeplinit menirea şi poate fi considerat un succes. (Ulise a sărutat şi el pământul pietroasei sale Itace).

Proiectul nostru nu şi-a dorit să fie un nou Ulise.

Rezultate cu bătaie lungă

Ca şi proiectul-mamă, proiectul nostru îşi propunea, în esenţă, să ofere unui număr de doctoranzi din patru şcoli doctorale acele condiţii economice şi acel cadru ştiintific în care ei să se poată forma ca cercetători autentici şi pe deplin competitivi cu colegii europeni şi totodată să permită o remodelare a şcolilor doctorale din proiect prin noi tipuri de interacţiune cu universităţi europene de prestigiu şi cu specialişti de marcă din domeniile vizate. Prin proiect, doctoranzii grupului ţintă au beneficiat (nu fără întârzieri, lupte şi emoţii), pe toată perioada de trei ani a stagiului doctoral, de burse care le-au permis să se dedice aproape cu totul activităţii de cercetare şi, mai important decât atât, de stagii în străinătate, adică de luni de zile petrecute în biblioteci formidabile, confruntându-se cu mediul academic european şi, nu mai puţin important, învăţând să se simtă acasă în Europa. Acest contact direct cu sistemul universitar şi, în genere, cu civilizaţia şi viaţa de pe continent a constituit cu siguranţă, unul dintre beneficiile majore ale stagiului doctoral. El le-a deschis lumea, o lume prin care nu treci ca un turist, ci în care trebuie să înveţi să vieţuieşti, să îţi faci auzit glasul, să îţi găseşti locul, să te cunoşti altfel decât te cunoşteai şi, într-un anume fel, să te redefineşti, ca specialist şi ca om. Rezultatul este unul cu bătaie lungă şi cu un mare potenţial de reverberaţie. Iar cum proiectele de acest tip îşi propun şi perpetuarea rezultatelor, această deschidere de orizont este chiar ea o remarcabilă realizare a proiectului. Însă, contactul cu Europa nu a fost conceput şi realizat numai în afara graniţelor, ci în chiar aulele propriilor facultăţi: conferinţele şi sesiunile ştiinţifice organizate ritmic, cu participarea tuturor doctoranzilor din proiect, au beneficiat de prezenţa multor profesori din străinătate care s-au pronunţat asupra metodelor şi rezultatelor cercetării fiecărui doctorand, le-au evaluat după criterii de multe ori diferite de cele autohtone, le-au oferit sugestii şi le-au recomandat noi abordări. Această interacţiune *in loco* a contribuit nu doar la progresul cercetării doctoranzilor ci şi la un schimb de experienţă benefic pentru profesorii şcolilor doctorale şi la crearea sau consolidarea unor relaţii de durată cu universităţi din străinătate în vederea unor proiecte comune. Schimbul acesta, şi el ţintă a poiectului, trebuia construit şi prin mobilitatea europeană a profesorilor şcolilor noastre doctorale. Reduse drastic de întârzierea finanţării, mobilităţile, atâtea câte au fost, au durat totuşi punţi de legătură şi au germinat nu puţine proiecte comune cu colegii din străinătate.

Însă conferinţele şi sesiunile ştiinţifice pomenite au contribuit la „creşterea“ doctoranzilor nu doar prin contactele menţionate ci şi prin constrângerile pe care ele le-au impus: de a susţine periodic referate de substanţă, de a fi punctuali, de a fi riguroşi în redactare; apoi de a învăţa să-şi prezinte public cercetarea, să-şi argumenteze punctul de vedere, să-şi limpezească şi delimiteze propria contribuţie în interiorul domeniului cercetat. Participarea la aceste sesiuni şi dezbateri, cerute de proiect şi realizate neabătut, au stârnit, mai ales la început, oarece panică şi nemulţumire, dar ele s-au dovedit benefice pentru formarea acestor tineri. Panică au stârnit la început şi rigorile impuse de publicarea referatelor în volumele şi revistele proiectului. Termenele precise de predare, normele de redactare ineludabile, acurateţea referinţelor, coerenţa demonstraţiei - cerinţe care trebuiau şi au fost respectate – i-au pus pe doctoranzi, pe cei mai mulţi pentru prima dată, în situaţia reală de a publica într-o lucrare academică. Rezultatul, cred eu, remarcabil nu sunt numai cele cele 16 volume şi cele trei reviste realizate în proiect şi difuzarea lor în ţară şi în străinătate, ci mai ales desciplina şi rigoarea pe care şi-au însuşit-o autorii. Căci acestea îi vor însoţi mai departe în tot ce vor scrie de aici înainte şi poate şi în ce vor face.

Să-ţi atingi ţinta ca un adevărat explorator

Aici cred că merită adăugată o explicaţie, mai ales pentru cititorii mai puţin tineri. Înainte de faimosul si adesea famigeratul „sistem Bologna“, care unifică în mare măsură sistemele de învăţământ ale statelor europene, doctoratul era privit cel mai adesea ca o încununare a unei cercetări îndelungate şi uneori chiar a carierei ştiinţifice. În noul sistem – anume în partea lui bună – el este văzut ca o etapă de tinereţe şi de formare, adică el este judecat nu atât prin prisma valorii tezei elaborate cât prin aceea a eficienţei procesului formativ. Iar activităţile proiectului au fost concepute şi conduse mai ales cu acest gând. Că reuşita gândului şi a procesului amintit se reflectă în bună măsură în calitatea tezei de doctorat, diferită de la om la om, este lesne de înţeles, dar faptul că la sfârşitul celor trei ani de doctorantură doctoranzii proiectului şi-au susţinut teza şi au primit titlul de doctori, constituie sigur o garanţie a formării lor întru disciplină şi rigoare, a capacităţii lor de a urmări şi finaliza proiecte personale, oricare vor fi acestea, în viitor. Proiectul nostru nu şi-a dorit să fie un nou Ulise; el a vrut să fie doar un instructor de cercetaşi, unul care te antrenează şi te supune la exerciţiu dar îţi şi dozează efortul, îţi programează popasurile, îţi reorientează traseul, pe scurt te formează aşa încât să-ţi atingi ţinta ca un adevărat explorator, adică privind deja mai departe de ea.

Smaranda Elian *este prof. dr., conducător de doctorate la Universitatea din Bucureşti, italinist, coordonatar a multor proiecte culturale în ţară şi în străinătate şi manager al proiectului EDUCATI 2.*

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Raluca SCURTU

Satisfacţia personală

Programul european POSDRU (Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane), şi mai ales subdiviziunile dedicate sferei învăţământului, au drept scop un spor cantitativ şi calitativ al educaţiei în vederea evoluţiei spirituale dar şi materiale a întregii societăţi. Proiectul EDUCATI 2, parte a programului, a dorit să înlăture pentru grupul ţintă constituit din 87 de doctoranzi cât mai multe dintre obstacolele specifice perioadei doctorale, să le ofere mijloacele, timpul suficient şi instrumentele necesare studiului în aşa fel încât rezultatele stagiului lor să se ridice peste nivelul obişnuit la noi şi să atingă standardele vizate în acest moment de învăţământul doctoral european.

În ciuda birocraţiei şi a greutăţilor cu care ne-am irosit o bună parte din timp şi eforturi, în ciuda pierderii periodice a speranţei de a reuşi, proiectul nostru a izbutit totuşi să ajungă unde şi-a propus într-o proporţie, în condiţiile date, incredibilă. În primul rând echipa a lucrat şi va lucra fără remuneraţie dincolo de limitele temporale prevăzute în proiect: din cauza semnării contractului între POSDRU şi Universitatea din Bucureşti cu o întârziere de cinci luni faţă de data aprobării proiectului şi faţă de data începerii stagiului doctoral al grupului ţintă, lucrul propriu-zis a început în forţă încă din octombrie 2009, prin urmare cu 5 luni înainte de demararea scriptică a proiectului, 1 martie 2010; şi aceeaşi echipă urmează să mai lucreze şi după încheierea oficială a proiectului pentru a completa documentaţa şi raportările impuse de către forurile superioare ale programului. Apoi ritmul incredibil de lent al verificărilor raportărilor noastre, schimbarea continuă a cerinţelor şi a formatului documentaţiei cerute, sistările fondurilor programului de către Comisia Europeană, toate au dus la întârzieri inadmisibile ale finanţărilor, care au fost pe punctul de a periclita mare parte din activităţi şi au dus la neatingerea unora dintre indicatorii prefiguraţi. Dacă n-ar fi fost coeziunea şi devotamentul echipei, parte din ea lucrând zece luni fără a primi salarii, nu am fi reuşit să declarăm în acest moment proiectul nostru unul de succes. Am constatat că din păcate toţi cei implicaţi în proiecte de asemenea anvergură, atât beneficiarii cât şi instituţiile de coordonare, de gestionare şi de control ale statului, sunt crispaţi şi prea atenţi la proceduri (numeroase, complicate, neclare şi în continuă schimbare) pentru a intra în substanţa şi valoarea reală a proiectelor şi pentru a regândi sistemul, a-l face fluid şi funcţional: pentru a nu mai dubla orice document electronic cu unul pe hartie, a nu mai cere justificari la justificări, a nu schimba regulile din mers etc.

Şi totuşi eu una, în pofida tuturor greutăţilor, am o mare satisfacţie personală: că

Asistent proiect Raluca Scurtu cu o mică parte din documentaţia proiectului.

am dus la bun sfârşit un proiect deosebit de complex şi că am ajutat la evoluţia profesională şi umană a 87 de tineri. Profesorii probabil au sau pot avea permanent această satisfacţie, este privilegiul meseriei lor; eu însă, care nu am această meserie, mă bucur pentru că pe undeva am contribuit şi eu la formarea şi creşterea acestor tineri şi, de asemeni, pentru că am avut prilejul de a lucra alături nu de simple persoane ci de autentice personalităţi care mi-au dat încrederea că şi la noi lucrurile se pot schimba: în bine.

***Raluca Scurtu** este asistent proiect.*

Cezar Octavian TABARCEA

EDUCATI 2 – un proiect generos

Proiectul EDUCATI2 a fost, de la bun început, unul foarte generos – cel puţin în intenţii. Prin intermediul său, Universitatea din.Bucureşti urma să absoarbă, din fonduri structurale europene pentru dezvoltarea resurselor umane (POSDRU) o sumă de aproape 5 milioane de euro, prin care să asigure o mai bună finanţare pentru patru şcoli doctorale din două universităţi. Această finanţare excepţională trebuia să ducă la creşterea calităţii studiilor doctorale, întrucât celor 87 de doctoranzi din gripul ţintă aveau să le fie asigurate: a) burse care să-i scutească de grijile financiare; b) contacte şi îndrumare ştiinţifică din partea unor specialişti de renume din ţară şi străinătate; c) publicarea rezultatelor de parcurs ale cercetării în volume şi reviste recunoscute CNCS şi difuzarea acestora către importante biblioteci şi universităţi europene; d) participarea la colocvii şi sesiuni ştiinţifice naţionale şi internaţionale organizate special pentru ei; e) sprijin pentru accesul la publicaţii inaccesibile în ţară; f) un spaţiu de lucru dotat cu aparatură multimedia de bună calitate; g) un stagiu de cercetare în străinătate, de 3 până la 8 luni – poate lucrul cel mai important pentru formarea doctoranzilor. Trebuie spus încă de pe acum că majoritatea acestor obiective au fost îndeplinite, aproape la potenţialul maxim, iar puţinele nerealizări s-au datorat exlusiv finanţării defectuoase.

Cele patru şcoli doctorale care au asigurat grupul ţintă de doctoranzi sunt: ŞD „Limbi şi Identităţi Culturale“ şi ŞD „Studii Literare şi Culturale“, ambele din Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, şi ŞD a

Universite Libre de Bruxelles – aripa nouă

Facultăţii de Litere, cu secţiunile sale – Lingvistică şi Comunicare, respectiv Studii Culturale şi Literare, toate acestea din Universitatea din Bucureşti; şi ŞD „Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu“, ţinând de consorţiul dintre U.B. (Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii) şi Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“, partener naţional al proiectului. Doctoranzii grupului ţintă au fost selectaţi strict în baza notelor de la examenul de admitere din toamna lui 2009.

În cadrul proiectului, primii şi cei mai grijulii „părinţi“ ai doctoranzilor au fost aşa numiţii responsabili logistici, tinere cadre universitare care i-au îndrumat pas cu pas pe doctoranzi în hăţişul birocratic, în pregătirea publicaţiilor pentru volume şi a propriei participări la sesiuni şi la volume, asigurat comunicarea neîntreruptă în interiorul proiectului. Numele lor merită cunoscut: dr. Cristina Obae şi lect. dr. Oana Boşca-Mălin (FLLS), lect. dr. Melania Roibu şi lect.dr. Adrian Stoicescu (FL), Simona Chiaburu şi lect. dr. arh. Liana Iliu (CESI şi UAUIM).

Monitorizarea aspectelor ştiinţifice ale proiectului a revenit în sarcina aşa-numiţilor experţi pe termen lung, profesori de prestigiu ai şcolilor doctorale implicate: prof. dr. Anca Cosăceanu, prof. dr. Monica Bottez, prof. dr. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, prof. dr. Mircea Anghelescu, succedat de prof. dr. Ion Bogdan Lefter, prof. dr. Sorin Alexandrescu. Ei sunt cei ce au stabilit contactele cu universităţile europene pentru organizarea conferinţelor, sesiunilor ştiinţifice şi stadiilor de cercetare ale doctoranzilor din grupul ţintă, ei au coordonat aceste evenimente precum şi publicaţiile proiectului, ei, alături de conducătorul fiecăruia, i-au îndrumat pe doctoranzi în redactarea studiilor, apoi le-au citit, recitit şi corectat. Şi este de la sine înţeles că între expertul pe termen lung şi responsabilul logistic al fiecărei şcoli doctorale colaborarea a fost permanentă.

Succesul proiectului se datorează în mare măsură coeziunii echipei, dar cu precădere rigorii şi coerenţei proiectului şi dedicaţiei şi capacităţii de coordonare a managerului său, prof. dr. Smaranda Elian; în vreme ce realizarea enormei documentaţii, respectarea exigenţelor administrative şi financiare, îndeplinirea în regim pompieristic a cerinţelor organismelor superioare i se datorează asistentei de proiect, excepţionala Raluca Scurtu. Şi mai trebuie spus că ele au luat în piept şi luptele periodice cu instituţiile finanţatoare şi într-o oarecare măsură le-au şi câştigat.

Cei menţionaţi până acum (împreună cu semnatarul acestor rânduri) sunt „permanenţii“. Dar proiectul a avut, de-a lungul celor 36 de luni în care s-a desfăşurat, mult mai multe ajutoare: specialişti din diverse departamente ale Universităţii, realizatorii site-ului (Scriptmedia), editurile care au realizat publicaţiile proiectului, Prior Books care a realizat achiziţia de carte străină etc. Tuturor le exprimăm recunoştinţa noastră. Explicaţia a ceea ce ne-a unit pe toţi şi a făcut proiectul realizabil este, în acelaşi timp, o recomandare pentru oricine are curajul de a se implica într-o într-o asemenea aventură: rigoarea auto-impusă, lucrul ordonat şi metodic, transparenţa, şi, nu în ultimul rând, optimismul şi atitudinea pozitivă care întreţin curajul de a persevera. Acestea sunt şi motivele pentru care acum, la sfârşit de proiect, pot spune că mă consider privilegiat că am făcut parte din EDUCATI 2.

***Cezar Octavian Tabarcea** este lect. drd, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti, logistic principal al proiectului.*

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Doctoranzii români prin ochii profesorilor europeni

■ Deirdre WILSON
Emeritus Professor of Linguistics, University College London

Vizita mea la Bucureşti a fost o reală plăcere şi m-am bucurat de ocazia de a-i cunoaşte pe doctoranzi şi de a afla detalii despre cercetarea lor. Ce-am văzut, în Bucureşti în general, dar şi în cadrul departamentului, m-a impresionat. Totul a fost foarte bine organizat şi ţin să spun, dintr-un punct de vedere personal, că m-am simţit foarte bine în timpul petrecut cu doctoranzii şi cu profesorii implicaţi în cercetarea lor.

■ Hartmut LUTZ
Profesor, Universitatea Greifswald

Conferinţa interdisciplinară din 15-16 sept. 2011 (Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine) a reunit 22 doctoranzi de la mai multe discipline filologice ce au inclus literatura britanică, americană, germană, etc. In prima zi a avut loc Conferinţa naţională la care doctoranzii au prezentat comunicări asupra unor abordări teoretice specifice studiilor literare şi culturale, iar a doua zi a avut loc un forum internaţional în două secţiuni. Cea la care am participat eu s-a desfăşurat în întregime în limba engleză şi a durat de la ora 9 până aproape de ora 19. Am ţinut şi eu o prelegere plenară şi am participat ca evaluator. Întrebările care au urmat prelegerii mele despre abordarea postcolonială a literaturii indigenilor din Canada au demostrat buna informare a doctoranzilor precum şi interesul lor atât pentru temă cât şi pentru dialogul interdisciplinar. Doctoranzii au demostrat până la ultimul vorbitor cât de dornici sunt să se asculte reciproc, să-şi împărtăşească ideile şi să înveţe din cercetările şi disciplinele celorlaţi, astfel încât discuţiile au rămas animate şi interesante până la sfârşit..

Pe parcursul întregii conferinţe lucrările au fost conduse cu tact de prof. Monica Bottez care, deşi a asigurat o atmosferă relaxată, a fost adesea critică şi le-a dat vorbitorilor sfaturi despre modalităţile de a-şi îmbunătăţi deprinderile de expunere sau de cercetare.

Pentru mine, ca participant din afară, a fost o experienţă plină de satisfacţie şi încântare să ascult cum tineri cercetători dintr-o ţară pe care nu o mai vizitasem şi-au prezentat, susţinut şi discutat reciproc rezultatele cercetărilor lor la nivelul cu care sunt familiarizat de la participările mele la alte conferinţe europene şi nordamericane, că ei mânuiesc cu competenţă şi plăcere conceptele critice şi teoretice specifice discursului academic la nivel european şi mondial.

■ Bruno MAZZONI
Profesor, Catedra de Limbă şi Literatură Română a Universităţii din Pisa

Seminarul internaţional la care am luat parte în zilele 8-9 septembrie 2011, în cadrul Şcolii Doctorale a Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti, Secţia „Studii literare şi culturale", a fost foarte bine pregătit şi organizat de prof. Mircea Anghelescu şi de colegii săi. Eu am fost rugat să ţin o conferinţă pe tema prezenţei literaturii române în mediile universitare şi editoriale occidentale, şi îndeosebi în lumea culturală a Italiei. Cu acest prilej, am intenţionat să le ofer doctoranzilor concepte teoretice specifice în problema traducerilor literare şi am profitat pentru a ilustra modul în care ele pot fi aplicate în momentul constituirii unui canon care să fie transferabil, poate, şi în contexte culturale diferite. În a doua zi a lucrărilor, am asistat şi la o remarcabilă conferinţă ţinută de colegul din Franţa, prof. Francis Claudon. Ambele prelegeri au suscitat întrebări şi discuţii cu miez. Apoi amândouă zilele au continuat cu comunicările doctoranzilor care au abordat teme variate şi au analizat opere de scriitori români remarcabili, din ţară şi din exil, şi s-au bazat pe un larg evantai de teorii şi metode critice. Comunicările au fost de substanţă, unele chiar foarte interesante, şi au fost urmate de discuţii vii privind abordările metodologice sau pertinenţa temei, ceea ce înseamnă că au servit atât autorului cât şi audienţei în acea etapă de acumulări şi limpeziri. Iar după părerea mea conferinţa a fost reuşită şi pentru că le-a dat doctoranzilor ocazia să-şi prezinte rezultatele cercetării într-un cadru formal, de conferinţă academică.

Interacţiunea cu doctoranzii – o mare satisfacţie.

Drd. UAUIM la workshop la Porto cu grupul de cercetare CIRES

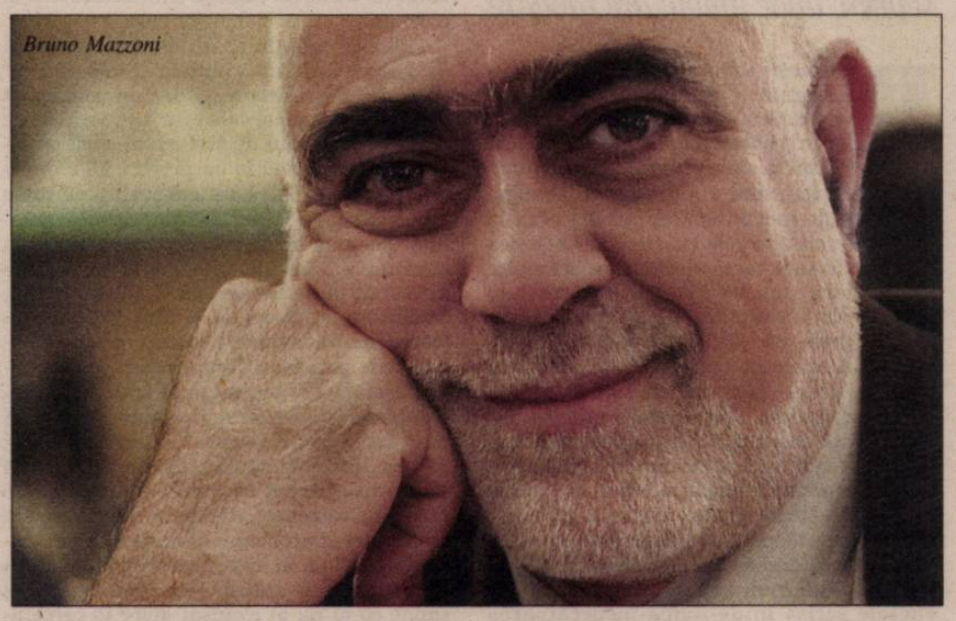

Bruno Mazzoni

■ Maria SIFIANOU
Professor of Sociolinguistics, University of Athens

A fost o mare plăcere să-i cunosc pe doctoranzii români şi vreau să le mulţumesc organizatorilor pentru că au fost nişte gazde atât de bune. Mă consider norocoasă pentru că am fost invitată şi pot spune că m-am bucurat de fiecare moment al vizitei, atât în părţile ei academice cât şi în cele sociale. Cred că este un mare câştig să le poţi da doctoranzilor ocazia de a-şi prezenta rezultatele cercetării. Atât ei cât şi profesorii care i-au ajutat merită multe felicitări pentru ceea ce-au reuşit să facă.

■ Jutta ZIMMERMANN
Profesor, Christian-Albrechts-Universität zu Kiel

Conferinţa internaţională „Literatură şi cultură: abordări critice" a fost perfect pregătită şi organizată de prof. Monica Bottez şi de colega ei, dr. Oana Boşca Mălin. Eu am fost rugată să ţin o prelegere plenară pe tema memoriei pentru a le oferi doctoranzilor concepte teoretice relevante şi a ilustra modul cum ele pot fi aplicate la texte literare. Din prezentările doctoranzilor, ce au urmat, mi-a devenit clar că, mai ales în cadrul departamentului de engleză, cerinţa şcolii doctorale este adaptarea teoriei literare la practica critică. În prima zi a lucrărilor, 26 aprilie 2012, am asistat şi la remarcabila conferinţă plenară a prof. Andrew Sanders. Aceasta a suscitat întrebări şi discuţii însufleţite. A urmat prima serie de comunicări ale doctoranzilor care au abordat teme variate şi s-au bazat pe o paletă largă de metode teoretice şi critice. Comunicările din ziua următoare s-au axat mai ales pe literatura canadiană şi americană, categoria de gen fiind adesea centrală. Fiecare prezentare a fost urmată de comentarii şi întrebări care le-au oferit doctoranzilor ocazia de a-şi susţine şi argumenta poziţia. Comunicările au fost pline de substanţă, unele dintre ele fiind excelente şi publicabile fără nici un retuş. Doctoranzii au răspuns foarte bine la întrebări, iar în unele cazuri comentariile au sugerat revizuiri în privinţa abordării critice sau a coerenţei argumentării.

Alternarea prelegerilor plenare cu sesiuni atelier a condus la un dialog viu cu privire la punctele de intersecţie tematică între comunicări. Din punctul meu de vedere conferinţa a fost foarte reuşită deorece le-a dat doctoranzilor ocazia să-şi prezinte rezultatele cercetării şi într-un cadru formal, de prelegere universitară, dar şi, lucru încă mai plăcut, în cel al discuţiilor care s-au continuat în cadrul informal din timpul pauzelor.

■ Andrew SANDERS
Professor, University of Durham

La Conferinţa Şcolii Doctorale „Studii literare şi culturale" a Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine din 26-27 aprilie 2012 secţiunea prezidată de prof. dr. Mihaela Irimia a constatat în prezentarea în limba engleză a 4 comunicari ale doctoranzilor FLLS iar a doua zi au fost prezentate înca 9 comunicări în 2 secţiuni prezidate de prof. dr. Monica Bottez. Fiecare prezentare a fost urmată de comentariile profesorilor invitaţi, ale preşedintei de secţiune şi adesea de discuţii critice detaliate din partea doctoranzilor.

Lucrările prezentate au fost legate de cercetarea din cadrul respectivelor proiecte doctorale, fiind bazate pe examinarea textelor literare, a teoriilor critice relevante, a contextului istoric specific creaţiilor unor anumiţi scriitori. Textele litarare şi problematica lor au acoperit o arie variată, de la literatura romantică britanică la romanul canadian modern, de la operele poetului rus Joseph Brodsky la cele ale filozofului confucianist japonez din secolul al XVII-lea Kaibara Ekiken. Toţi studenţii şi-au exprimat ideile clar, fluent şi cu entuziasm. Acolo unde comentatorii au sugerat în unele cazuri că anumite arii de studiu merită să fie lărgite sau să devină mai subtile şi sugestive din punct de vedere critic, autorii comunicărilor respective au răspuns inteligent şi cu deschidere.

Pot spune că întâlnirea cu aceşti doctoranzi mi-a dat o mare satisfacţie şi a fost pentru mine o experienţă stimulatoare.

■ ■ ■

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Europa prin ochii doctoranzilor români

Leuven, unde timpul are răbdare

După anul căutărilor, primul din doctorantură, a venit anul experienţei care ne-a schimbat pe toţi. Am fost obligaţi, prin proiect, să petrecem o perioadă de 3-8 luni la o universitate din străinătate. Ceea ce iniţial a reprezentat o obligaţie dificil de îndeplinit (copilul meu era la vârsta numită *terrible twos)* s-a dovedit cea mai importantă componentă a programului de cercetare. Am ales să petrec cele trei luni de stagiu la Universitatea Catolică din Leuven, Belgia – cea veche, din partea flamandă, nu la omonima ei valonă. Am plecat cu căţel, cu purcel (a se citi: cu copil şi cu soţ), cu inima strânsă, cu apucături provinciale. Experienţa ştiinţifică a fost dublată de cea umană – am cunoscut oameni extraordinari, începând cu gazda noastră şi familia ei, oameni obişnuiţi care ne-au primit cu o căldură neprefăcută, şi sfârşind cu necunoscuţii de pe stradă, care se ofereau să îmi ducă bagajul greu sau să îmi traducă etichetele scrise în de-limbă-încurcătoarea olandeză, cu bunicile din parc, care îşi făceau planuri să mai înveţe o limbă străină la 60 de ani...

Am ajuns în Leuven pe 1 aprilie, la finalul anului universitar. Am asistat la puţine cursuri, întrucât majoritatea se desfăşurau în olandeza care mi-a rămas străină. Profesorul care mi-a îndrumat stagiul, un monstru sacru al literaturii neolatine – prof. dr. Dirk Sacré, discipolul celebrului Iosef Ijsewijn – mi-a oferit câteva indicaţii de lectură şi mereu şi-a găsit timp să mă primească pentru discuţii. Atunci când a simţit că nu mă poate ajuta, m-a trimis la un coleg – prof. dr. Mark Laureys, de la Universitatea din Bonn, care venea periodic la Leuven pentru documentare. M-am mirat permanent de ce pentru domniile lor timpul avea mereu răbdare...

Timp de o lună am citit, am fotocopiat, am răsfoit cărţile şi revistele aflate într-o singură sală de lectură, cea dedicată literaturii neolatine. Eram în alt film! În Leuven exista o sală de lectură imensă, dedicată doar acestei etape din scrisul european şi nu numai european, întrucât în această perioadă latina se folosea din America până în Japonia şi în Australia... Accesul la bibliotecile reale era completat de accesul la bibliotecile virtuale (JSTOR, Ingenta) pe care le adulmecasem de mult (în Bucureşti am reuşit să răsfoiesc aceste ofertante resurse numai la sediul NEC). Am citit şi am fotocopiat adeseori haotic, cu furia celui care bănuieşte că nu va mai avea o a doua şansă prea curând. Acum îmi dau seama că am trecut pe lângă atâtea alte materiale utile, încât aş mai avea nevoie de un stagiu numai ca să completez ce am omis în cele trei luni...

Dr. Monica Vasileanu, *Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti*

La École des Hautes Études en Sciences Sociales – Paris

Îmi spusese el, coordonatorul tezei mele, că pregătirea unui doctorat este un lung festival al minţii. Perioada mobilităţii, deşi scurtă dacă e să mă întrebaţi, a absorbit, ca un burete, o experienţă pe care, singură, nu aş fi reuşit să o acumulez nici în cinci ani.

Participarea la deschiderea organizată de „Şcoala de înalte studii în ştiinţe sociale" (EHESS) din Paris mi-a dat un sentiment de bine. Fiecare seminar organizat de EHESS este ţinut de trei-patru-cinci profesori care participă la un proiect. Ei bine, acest proiect în lucru este dezvăluit cu toate problemele lui. Ipotezele încep să pice, detaliile încep să se clarifice, tensiunile ies la suprafaţă, bucuria unei părţi terminate este simţită de fiecare ins în parte. Iar tu, ca doctorand, începi să îţi spui că şi ei, profesorii, au problemele pe care credeai că numai tu le poţi avea. Neputinţa-ţi în faţa nebuloasei de idei începe să se transforme într-o bucurie a cercetării pe care credeai că nu o vei simţi niciodată. Şi dacă profesorii pe care îi asculţi săptămână de săptămână nu te-au convins că asta este ceea ce se cheamă o cercetare, anume şi renunţarea la multe idei şi probleme peste probleme („Simona, dacă nu ai avea nicio problemă, dacă nu ai modifica atât de des proiectul, ţi-aş spune că ai nu ai avansat deloc în cercetare", îmi spunea coordonatorul francez al tezei mele), atunci conferenţiarii vin să ţi-o confirme ei. Howard Saul Becker, sociolog american pe care l-am ascultat în cadrul unui seminar despre aspectele concrete ale tezei, mi-a înlăturat fricile pe care le ţineam închise în portofoliul meu de doctorand.

A venit şi ziua în care mi-am prezentat proiectul prima dată (în cele opt luni am avut două prezentări de făcut) şi în care a trebuit să declar că nu are încă o structură clară şi că am mai multe întrebări decât răspunsuri. Timp de o oră am vorbit despre aceste nedumeriri şi am fost supusă unei avalanşe de întrebări cărora le datorez în mare parte produsul pe care îl am lângă mine acum.

Experienţa aceasta oferită de proiectul EDUCATI 2 a fost una pe care nu aş schimba-o cu nimic. Nu ştiu să spun care parte din lungul festival al minţii, ce moment intelectual din stagiul de cercetare a însemnat cel mai mult pentru mine. A fost o experienţă care a adăugat încredere, echilibru şi cunoaştere evoluţii mele intelectuale la care lucrez şi la care nu voi conteni să lucrez şi în viitor.

Dr. Simona Necula, *Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,Universitatea Bucureşti*

La Delft cu arhitectul-studiu de caz

Perioada de stagiu într-o universitate din străinătate, în anul doi de studiu, a fost o ocazie unică pentru autoevaluarea comparativă a nivelelor de cercetare academică şi mai ales, un prilej de contextualizare la nivel internaţional a temei de doctorat şi a abordării acesteia. Cele opt luni la Delft University of Technology (TU) mi-au furnizat cea mai mare parte a bibliografiei şi informaţiile necesare efectuării unui studiu complet pentru o temă care necesită o abordare multidisciplinară şi o bună contextualizare a cercetării.

În perioada de mobilitate la Delft am frecventat biblioteca Facultăţii de Arhitectură din cadrul TU şi Central Library (Biblioteca Centrală) din campusul TU Delft. Am avut, de asemenea, oportunitatea unui dialog cu persoane din acelaşi domeniu sau din alte domenii de activitate din universitate, profesori sau cercetători, cum sunt domnul arhitect Herman Hertzberger, Liane Lefaivre, Paul Hekkert, oameni cu o remarcabilă experienţă şi consideraţie pentru arhitectura pentru copii – tema mea. Discuţiile cu doamna profesoară Susanne Komossa, profesorul coordonator de stagiu, legate de cercetarea mea în cadrul TU Delft, s-au desfăşurat ritmic, o dată sau de două ori pe lună şi în plus la lansările de carte din cadrul facultăţii. De altfel, cu doamna profesoară Komossa am stabilit o legătură de durată concretizată printr-un acord de de cotutelă a doctoratului meu. Prin intermediul dumneaei am cunoscut şi o seamă de tineri arhitecţi şi am putut să mă alătur proiectelor lor de cercetare şi, de asemeni, să am o întrevedere de două ore cu dl Hertzberger care mi-a răspuns la multe întrebări legate de şcolile prietenoase cu copiii şi de semnificaţia spaţiului construit al oraşelor pentru copii. De asemenea, participarea la workshop-ul condus de acelaşi specialist, a fost deosebit de importantă deoarece teza mea conţine studii de caz pe trei dintre şcolile realizate de dl. Hertzberger. Pentru o zi am reuşit să fiu studenta arhitectului căruia proiectul meu de cercetare îi alocă o parte importantă.

Consider că perioada de mobilitate este foarte importantă în formarea doctorandului, şi nu numai, deoarece odată întorşi în ţară, toţi doctoranzii pot aplica alte modele şi alte bune practici, pot revigora cu idei noi nu doar şcolile doctorale de care aparţin ci, dacă sunt şi cadre didactice, şi metodele personale de lucru cu studenţii.

Drd. arh. Ana-Maria Pătroi, *Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu"*

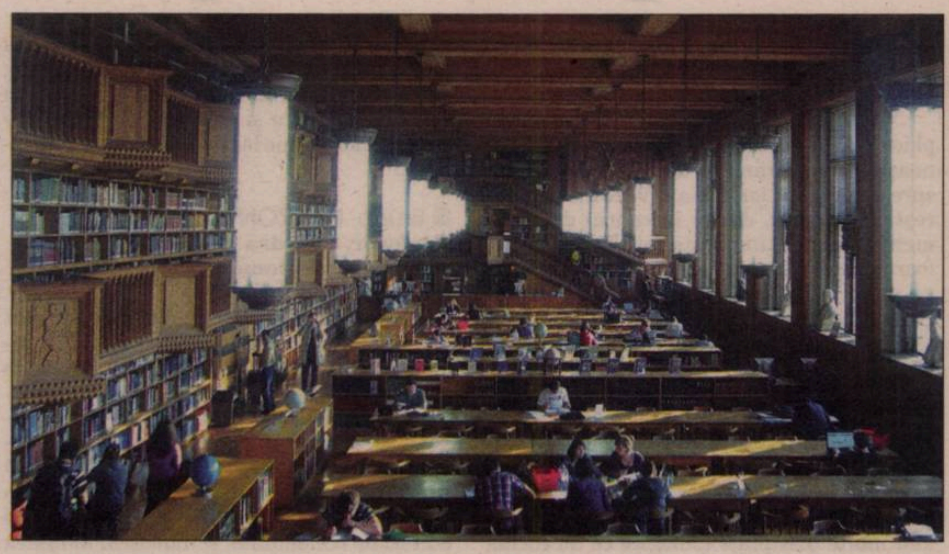

Leuven – Biblioteca Centrală

Viena şi privirea în sus

Îmi revin şi acum în minte frumoasele dimineţi vieneze, cu aroma specifică de capuccino cald, care îmi îndreptau paşii către universitate... apoi, imagini cu mine rătăcind printre numeroasele rafturi pline cu cărţi. Plimbările aproape că au fost uitate, rămânând doar biserica Votive care îmi ura lectură plăcută în drumul meu spre bibliotecă. Îi admiram, de fiecare dată, cele două turle, posibil din dorinţa „de a zbura cât mai sus". Îmi amintesc cum pe vremea aceea încercam cu orice chip să extind cadrul teoretic... acum înţeleg cât îmi era de salvatoare privirea mea în sus.

Am petrecut patru luni printre oameni a căror limbă n-o ştiam, dar nici nu-mi amintesc ca acest lucru să fi fost un impediment, deşi era prima oară când experimentam o astfel de situaţie. De obicei, aleg locuri care nu mă constrâng cu bariere lingvistice. De data aceasta, am ales locul din considerente stereotipale: atât germanii, cât şi austriecii sunt renumiţi pentru ordine şi disciplină. Având posibilitatea să verific din ţară resursele Bibliotecii Naţionale din Viena, mi-a fost uşor s-o aleg ca destinaţie. Apoi, răspunsul prompt al profesorului coordonator extern m-a determinat să iau decizia finală de a-mi continua cercetarea la Viena.

Alegerea Universităţii din Viena (Institutul de Studii Britanice şi Americane) a fost justificată şi de posibilitatea de a frecventa bibliotecile facultăţilor de limbi străine, cu o sursă bogată de materiale pentru studii britanice, respectiv canadiene. Pe lângă această facilitate, am beneficiat de suportul academic al unor profesori universitari cu o bogată experienţă în studii de gen şi literatură postmodernă: Margarete Rubik (profesor coordonator în timpul stagiului de mobilitate) Huber Werner (Institutul de Studii Britanice şi Americane) şi David Staines (profesor invitat în cadrul Centrului de Studii Canadiene). Pentru a intra mai bine în atmosfera de studiu sau poate pentru a mă mai bucura puţin de „anii de studenţie", am participat şi la câteva cursuri, a căror temă şi bibliografie se referau la aria mea de cercetare. De mare utilitate s-au dovedit şi atelierele desfăşurate în cadrul Centrului de Studii Doctorale al Universităţii din Viena şi discuţiile săptămânale purtate cu profesorul coordonator, care m-au ajutat să-mi finalizez teza cu succes şi totodată cu sentimentul lucrului bine făcut.

Parafrazând pe unul dintre scriitorii mei preferaţi, aş încheia prin a spune că „am învăţat multe din cărţi, dar totul de la câţiva oameni". Aşadar, mulţumesc pentru această experienţă intelectuală tuturor profesorilor mei şi mai ales doamnei prof. dr. Monica Bottez.

Dr. Andreea Lazăr, *Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti*

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Amsterdam, un spaţiu academic dinamic

În perioada 2009-2012, am fost doctorandul Centrului de Excelenţă în Studiul Imaginii din cadrul Universităţii din Bucureşti. Am beneficiat prin intermediul Proiectului EDUCATI 2 de o bursă de studiu pentru perioada de doctorantură. Principala provocare a fost tema însăşi. Proiectul meu de cercetare, *Ontologia imaginii literare şi cinematografice în filosofia lui Gilles Deleuze*, la fel ca şi cadrul mai larg al studierii filosofiei lui Gilles Deleuze şi Félix Guattari, nu prea s-au bucurat de atenţie din partea comunităţii academice din România. Am avut însă norocul de a beneficia de coordonarea domnului profesor Sorin Alexandrescu, un foarte bun cunoscător al operei lui Deleuze şi Guattari şi al gândirii postructuraliste, şi de un stagiu de cercetare la o universitate străină care, în cazul meu, a avut o importanţă capitală. Stagiul l-am urmat la Universitatea din Amsterdam, Amsterdam School of Cultural Analysis şi la Catedra de Media Studies (Faculty of Humanities – Faculteit der Geesteswetenschappen). De asemenea, am beneficiat de sprijinul departamentului Art, Religion and Cultural Sciences din partea căruia am primit invitaţia de a participa la cursurile doctorale în calitatea de „visiting Ph-D schollar". Contactul cu acel spaţiu universitar olandez a fost o adevărată experienţă de formare. Acolo, prin frecventarea unor biblioteci excelente şi întâlnirea cu personalităţi culturale de anvergură internaţională, proiectul meu de cercetare s-a schimbat semnificativ.

Drd. Nicoleta Albu la Şcoala de vară de la Amsterdam 2010

Cu privire la contactul cu acel spaţiu academic occidental merită făcute câteva observaţii: spre deosebire de spaţiul românesc în care destui profesori încă ţin cursuri cu bibliografii învechite, spaţiul universitar olandez este mult mai dinamic. Profesorii nu pot repeta cursurile în ani consecutivi. Accesul tinerilor cercetători şi profesori în catedre este, de departe, mult mai mare, regula de bază fiind: dacă nu publici sau dacă nu ai activitate de cercetare (participări la conferinţe şi proiecte de cercetare) atunci acestea îţi lasă locul celor dispuşi să lucreze la acest nivel. Accesul tinerilor în spaţiul universitar românesc este destul de dificil. Un alt aspect aproape inexistent în spaţiul românesc este asumarea reală a interdisciplinarităţii. Dacă eşti interesat de un proiect de cercetare care implică o teorie a imaginii literare şi cinematografice, libertatea de mişcare pe care o permite asumarea *reală* a interdisciplinarităţii devine esenţială. Iar dacă nu aş fi beneficiat de bursa obţinută în cadrul proiectului EDUCATI 2 nu aş fi avut această libertate şi susţinerea tezei de doctorat în forma finală ar fi fost imposibilă.

Dr. Cezar Gheorghe, *Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii*

Sub semnul unei normalităţi absolute.

Padova şi civilizaţia trecutului

La Universitatea din Padova, unde mi-am făcut stagiul, am simţit că facem parte dintr-o familie europeană a celor pasionaţi de studiul literaturii. Drumul între Universitatea din Bucureşti şi cea din Padova era deschis prin schimburile de experienţă şi deplasările cu burse Erasmus ale studenţilor români şi italieni. În stagiu am asistat la conferinţele organizate în cadrul şcolii doctorale de profil a Universităţii din Padova, adevărate demonstraţii de erudiţie şi fineţe a observaţiilor, la cursuri interesante, am interacţionat cu studenţi italieni interesaţi de literatura română etc. Dar experienţa din timpul stagiului nu ar fi fost completă fără descoperirea oraşelor din regiunea Veneto, toate locuri istorice, de o mare forţă artistică şi culturală: mai întâi farmecul medieval al Padovei, profunzimea albastrului din Capela Scrovegni – capodopera lui Giotto –, liniştea străzilor cu porticuri care unesc „Piazza delle Erbe" cu „Piazza della Frutta", maiestuosul Teatru Verdi, frumuseţea statuilor dispuse circular din „Prato della Vale", pitorescul Veronei, momentele de răgaz din Piaţa San Marco sau din curtea interioară a Palatului Ducal din Veneţia, misterioasa poezie a străzii din timpul carnavalului veneţian. Sentimentul că mă aflu într-o lume în care valorile sunt păstrate şi respectate şi înţelegerea ataşamentului italienilor faţă de trecutul lor cultural m-au făcut să privesc cu mai mare încredere munca mea de cercetător într-ale culturii.

Dr. Alina Stamate, *Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti*

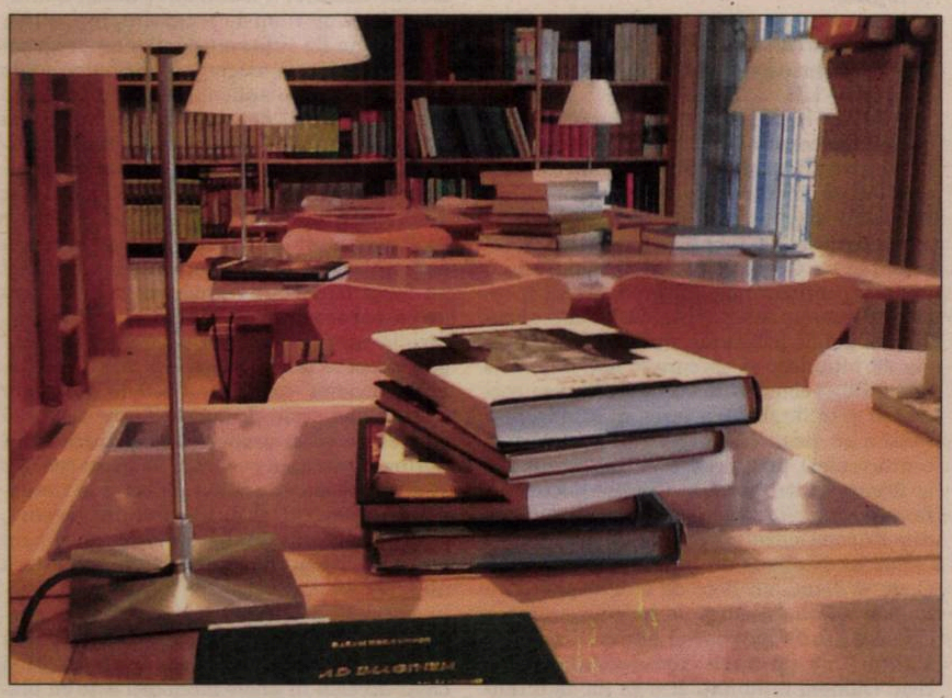

Cabinetul de lectură – Institut Neerlandais, Paris

Parisul între trafalet şi stare de graţie

Relaţia mea cu Parisul şi francezii n-a debutat tocmai cu dreptul, ci cu o furibundă şi exasperantă căutare (preţ de aproape 3 luni) a unei amărâte de „chambre de bonne". Las deoparte escrocheriile imobiliare, vizitele prin vizuine şi alte bârloguri plus alte păţanii. Povestea continuă cu găsirea şi, în cele din urmă, renovarea cămăruţei (la propriu), pentru că ce rost ar fi avut un doctorat despre *vanitas*, bresle de pictori şi tablouri dacă nu mi-aş fi înmuiat un pic degetele în vopsea şi n-aş fi pus mâna măcar pe o pensulă sau trafalet?

Care au fost atunci părţile bune şi ce am câştigat pe parcursul stagiului, astfel încât să vreau să mă întorc?

În primul rând cred că e vorba de o (altfel de) normalitate – bazată pe deschidere şi disponibilitate – a relaţiilor interumane şi de cercetare, care se construiesc firesc şi dezinvolt, fără crispări, morgă sau înregimentări de orice fel. E un soi de stare de graţie universitară, pe care nu o poţi înţelege decât atunci când o descoperi, benefică şi stimulatoare, pe care am avut privilegiul de a o găsi atât acasă, în România, la Şcoala Doctorală „Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu" de la CESI, cât şi „acasă" în Franţa, la Ecole Doctorale – Histoire de l'Art de la Paris 1 Panthéon-Sorbonne. Apoi e contactul efectiv cu resursele de cercetare – incluzând aici cărţi şi periodice, biblioteci şi centre culturale, conferinţe şi seminare, muzee, expoziţii şi, nu în ultimul rând, scurte mobilităţi în Olanda la care am fost invitat prin amabilitatea d-nei coordonator Colette Nativel – fără de care o teză despre Barocul olandez, flamand şi francez nu ştiu cum anume s-ar fi putut scrie.

Retrospectiv vorbind, tot ceea ce s-a întâmplat din toamna lui 2009 până în cea a lui 2012, când am susţinut teza, cred că se datorează acelei stări de graţie despre care aminteam mai sus şi, mai ales, oamenilor care au făcut-o posibilă: coordonatorul meu, domnul profesor Sorin Alexandrescu, doamna profesor Laura Mesina şi domnişoara Simona Chiaburu, întâlnirea cu doamna profesor Colette Nativel prelungind-o pe perioada stagiului în străinătate.

Dr. Răzvan Livintz, *Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii*

Liverpool – cultura Do It Yourself

Anii cercetării doctorale au reprezentat maturizarea mea intelectuală. Stagiul de cercetare la University of Liverpool, sub îndrumarea lui Alex Drace-Francis, un românist redutabil, a fost o experienţă fără de care teza de doctorat nu ar fi avut şansa de a ieşi din tiparul clasic al unei teze despre romanul interbelic. Prin formaţia sa de istoric, Alex Drace-Francis a deschis noi direcţii de cercetare pentru teza mea. Astfel, în timpul stagiului modul de raportare la bibliografia românească şi la materialul cercetat, selectarea şi organizarea bibliografiei străine s-au schimbat. Am început să privesc perioada, autorii şi textele cercetate cu mai mult spirit critic, cu o distanţă mai mare, renunţând pe rând la multe dintre stereotipiile care însoţesc cercetarea la nivel local/naţional. Sper ca lucrarea finală să poată suscita interesul oricui este interesat de reprezentări culturale urbane în literatură.

Ceea ce am apreciat cel mai mult la sistemul britanic a fost eficienţa unei structuri administrative care nu iroseşte resurse umane. Biblioteca universitară putea lejer să îţi devină o a doua casă, fiind deschisă non stop de luni, ora 9 a.m. până sâmbătă, ora 9 p.m., când se închidea pentru curăţenie. Acest program se putea respecta şi aplica pentru că sistemul britanic este orientat spre DIY *(do it yourself)*. Totul era foarte simplu: scanai cardul de acces la intrare şi la ieşire, pentru împrumut la fel – o simplă scanare a cardului la punctele de împrumut. Sydney Jones este o bibliotecă cu acces direct la raft. Orice cărţi doreşti, cu excepţia manuscriselor şi arhivelor speciale, se găsesc la raft. Nu există personal de noapte sau garderobă. În săli, cum este şi firesc, accesul este liber: cu tot bagajul (rucsac, geantă, laptop, jachetă, cafea, sandwich – care, da, pot fi consumate la masa de studiu). Perioada stagiului a stat sub semnul unei normalităţi absolute. O lume guvernată de reguli de bun simţ, fără încorsetări academice inutile, cu oameni calmi, relaxaţi, fără ifose intelectuale, pentru care studiul este o opţiune firească, nu un sacrificiu.

Dr. Silvia Tuvene, *Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti*

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Cum a fost, cum ar fi bine să (mai) fie

■ Anca COSĂCEANU
Profesor, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti

Pentru semnatara acestor rânduri, participarea la proiectul EDUCATI 2 – în calitate de membru al echipei de implementare a acestuia din partea Şcolii doctorale „Limbi şi Identităţi Culturale" – a reprezentat în primul rând o bună lecţie de comunicare. Într-un limbaj cu destui termeni inediţi, ale căror semnificaţii au trebuit înţelese şi transpuse în acţiune: ETL (expert pe termen lung), ETS (expert pe termen scurt), logistic (substantiv!), RIV (rezidenţial interdisciplinar de vară) etc. Într-un context impus, dar şi asumat, cu parametri uneori extrem de constrângători, dintre care *timpul* se detaşează de departe, statutul ETL-ului care am fost a implicat comunicarea în situaţii variate, asumând roluri variate, cu varii persoane sau grupuri. De exemplu, reuniunile grupului de implementare a proiectului, prilej de dialog, totdeauna instructiv şi constructiv, cu echipa de management şi cu colegii din proiect. Sau, în situaţii formale dar şi informale, preluarea informaţiilor rezultate din experienţa proiectului EDUCATI 1, ale cărui învăţăminte, transmise cu generozitate de către prof.dr. Alexandra Cuniţă, prima directoare a Şcolii noastre doctorale şi ETL pentru respectivul proiect, au fost mai mult decât utile. Apoi, participarea la sesiunile ştiinţifice naţionale şi internaţionale şi la dezbaterile consecutive lor, cu prezenţa unor ETS din ţară şi din străinătate, ocazii pentru doctoranzi de a dialoga direct cu mari nume din domeniul nostru de cercetare, nume pe care le cunoşteau/cunoşteam uneori doar din cărţile citite; ori, nu e puţin lucru să poţi sta de vorbă cu „Bibligrafia" ta! Şi, în genere, comunicarea constantă cu doctoranzii noştri, care mi-a oferit privilegiul de a urmări îndeaproape maturizarea lor treptată şi continuă până la tezele susţinute, majoritatea, cu calificativul „excelent" sau „foarte bine".

După cum spuneam la început, lecţia a fost uneori grea. Dar, odată învăţată, ea nu ar trebui să se lasă uitată. Pe scurt, plecând de la modelul proiectelor EDUCATI şcoalile doctorale ar trebui să intre într-un circuit care să dezvolte dialogul şi colaborarea cu străinătatea în proiecte comune, care să le aducă şi doctoranzi străini, care să facă apel şi la învăţământul la distanţă, îmbinând „prezenţialul" cu studierea cursurilor postate pe site-ul Şcolii doctorale şi cu dialogul online cu profesorii şi specialiştii în domeniu.

Învăţătura finală şi poate cea mai importantă a lecţiei de comunicare este, cred, aceasta: comunicarea merită şi trebuie să continue.

■ Liana ILIU
Lect. dr. arh., Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu"

Pentru studenţii Şcolii Doctorale „Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu" a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism„Ion Mincu" poate părea prematur un cuvânt de încheiere: drumul continuă, tezele sunt în plină elaborare, emoţiile cresc, căci pentru această generaţie doctorantura durează patru ani iar ei nu au depăşit încă ultimul obstacol.

Personal, a reprezentat o experienţă în spaţiul virtual, atât prin contactele realizate cu instituţii de învăţământ din Uniunea Europeană, cât şi prin noi perspective profesionale. Fără sprijinul necondiţionat, acordat de universităţile din proiect (atât UAUIM cât şi UB), nu s-ar fi putut înregistra progresul vizibil acum: cei cincisprezece doctoranzi arhitecţi şi urbanişti au fost susţinuţi din punct de vedere financiar, logistic şi academic. Acest proiect s-a putut derula datorită spiritului de *generozitate:* generozitatea comunităţii academice din care fac parte şi care i-a îndrumat profesional, generozitatea profesorilor universitari din diverse ţări ale Uniunii Europene care au acceptat să-i îndrume pe parcursul unui an de studii, generozitatea echipei de management care a reuşit să finalizeze un proiect ambiţios. Proiectul EDUCATI 2 a reprezentat o şansă : un program de studiu riguros din care ar dori să facă parte orice doctorand, fiind totuşi animat de intenţia de a oferi libertate: libertate în spirit, dar şi libertate de mişcare în spaţiul european. Nu pot să nu amintesc universităţile sau institutele europene care s-au arătat deschise colaborării: Delft University of Technology; Accademia di Belle Arti di Brera Milano; Politecnico e Università di Torino; La Sapienza Roma; Universidade Lusíada de Lisboa; Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Barcelona; Università degli Studi di Palermo; Technische Universität Darmstadt; Central European University, Budapesta; Institut d'arquitectura avançada de Catalunya; Academie van Bouwkunst Amsterdâm; Technische Universität Berlin. Pentru universitatea mea aceasta a reprezentat şi oportunitatea de a face parte dintr-o comunitate academică europeană mai largă, prin încheierea de noi acorduri de colaborare permanente.

În calitate de logistic şi totodată de expert ştiinţific al proiectului, am simţit că am format cu grupul doctoranzilor o comunitate care a încercat să răspundă coerent solicitărilor proiectului: am înlesnit contactele cu institutele europene menţionate, am participat împreună la sesiuni ştiinţifice, am lucrat la publicarea volumelor cu articole, am împărţit emoţii.

Fiind persoana care i-a susţinut şi care i-a însoţit discret în aceşti trei ani şi jumătate, le doresc ca spiritul ce a generat proiectul, de lărgire a orizontului cultural şi profesional, să devină parte integrantă din fiinţa lor, viitorii doctori în arhitectură sau urbanism.

■ Angela BIDU VRÂNCEANU,
Profesor, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Ajuns la final, proiectul EDUCATI 2 al Universităţii din Bucureşti permite o serie de evaluări privind o nouă „formulă" de informare şi formare ştiinţifică, desfăşurată într-un timp relativ scurt (3 ani). Încercând câteva generalizări relative, prima observaţie care mi se pare că se impune este aceea că finalizarea studiilor doctorale în 3 ani nu este o imposibilitate, chiar dacă efortul depus poate fi mai mare. Tezele de doctorat din cadrul proiectului EDUCATI 2 pot fi o dovadă pozitivă privind încadrarea într-o perioadă limitată de timp în pregătire, relativ scurtă (3 ani), în sprijinul îndeplinirii acestui obiectiv venind integrarea într-un cadru ştiinţific şi instituţional organizat. Acesta asigură o „monitorizare" mai strictă şi poate contribui la o dezvoltare a cercetării graduală, cu satisfacerea exigenţelor ştiinţifice. Integrarea mult mai strictă în anume rigori de pregătire ştiinţifică, participarea la evenimente importante din viaţa universitară românească sau străină au dus, iată, la creşterea nivelului ştiinţific al

La începutul anul III de doctorantură – grupul UAUIM

lucrărilor elaborate şi la valorificarea lor prin publicarea în volume cu o bună vizibilitate. Stagiul de pregătire în străinătate, contactul cu specialişti reputaţi din domeniile de interes, frecventarea unor biblioteci de renume au contribuit, de asemenea, la actualizarea cercetării ştiinţifice, la integrarea ei în circuitul de specialitate.

Depăşind fazele tranzitorii (referate, articole), elaborarea unei lucrări de ansamblu, susţinută în cadru public, în faţa unor specialişti din domeniu, permite o evaluare importantă, de ansamblu, a rezultatelor obţinute, şi este o probă finală categorică. Dincolo de rezultatele parţiale obţinute pe parcursul celor 3 ani, susţinerea tezei de doctorat permite o raportare la stadiul actual al cercetării ştiinţifice în domeniu şi, implicit, o evaluare a contribuţiei personale, a modului de actualizare a bibliografiei ştiinţifice şi de corelare şi aplicare în cercetarea practică a lucrării de doctorat. Iar când elaborarea acestor teze se corelează cu dezvoltarea profesională a doctoranzilor, cu eficienţa pregătirii doctorale în activitatea lor didactică sau profesională, putem considera că beneficiile „formulei" gen EDUCATI pot fi apreciate dincolo de obţinerea unor titluri ştiinţifice.

■ Maria-Simona DOVLEAC
Dr. Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine – UB

Cel mai bun şi mai preţios lucru al celor trei ani de cercetare în cadru şcolii doctorale îl constituie pentru mine întâlnirea unor Oameni în adevăratul sens al cuvântului. Într-o lume grăbită şi robotizată, într-o lume ce pare să-şi fi pierdut umanitatea, relaţionarea cu Oameni autentici constituie o raritate, un lux. Mă simt privilegiată şi recunoscătoare pentru faptul că în cursul celor trei ani de şcoala doctorală am avut ocazia să întâlnesc şi să cunosc astfel de Oameni. Sunt conştientă că în realizarea cercetării şi în finalizarea tezei, atât îndrumătorul meu ştiinţific (maestrul meu, în sens confucianist), prof. dr. Florentina Vişan, cât şi fiecare dintre profesorii şcolii doctorale, fiecare dintre profesorii de la universităţile din Europa care mi-au oferit îndrumare (Andreas Niehaus de la Universitatea din Gent, Willem Jan Boot de la Universitatea Leiden, şi Jan Sykora de la Universitatea Charles din Praga) dar şi fiecare dintre colegii mei au un merit considerabil; fără aceşti Oameni minunaţi ştiu că nu aş fi reuşit. Cercetarea unei teme noi din domeniul studiilor culturale confucianiste – a problematicii 'omului relaţional' în aria culturală est asiatică – care m-a purtat într-o lume relaţională, marcată de armonie şi unitate, alături de faptul că m-am aflat pe parcursul acestei cercetări în apropierea unor Oameni aleşi (în registrul eticii confucianiste) îmi umplu inima de bucurie şi recunoştinţă. Tuturor le mulţumesc şi mulţumesc proiectului EDUCATI 2 că a făcut posibil să trăiesc aceşti trei ani de bucurie spirituală!

■ Mircea ANGHELESCU
Profesor, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Parcursul doctoranzilor în domeniul literaturii din programul EDUCATI 2 a cuprins şi un stagiu de pregătire în universităţi din Uniunea Europeană; preferatele doctoranzilor noştri au fost universităţile din Spania (Barcelona), Italia *(La Sapienza* din Roma, Pisa, Bologna, Cagliari), Marea Britanie (Londra şi Liverpool), Franţa (Paris III, Val de Marne, Lyon, Bordeaux), Olanda (Amsterdam şi Leiden) etc. Experienţa astfel acumulată, prin schimburi care au presupus şi invitarea unor profesori de la aceste universităţi la cursurile şi la colocviile noastre, a fost nepreţuită şi a marcat pozitiv un timp de pregătire care, altfel, risca să nu fie suficient pentru un program intensiv şi foarte exigent. Învăţămămintele acestui program sunt multe şi importante dar aici pot face doar unele observaţii. Am putut vedea sau afla de la colegii din universităţile străine respective şi bunele rezultate obţinute de doctoranzii care au profitat de o alegere potrivită şi care au colaborat bine cu tutorii desemnaţi, au participat la activităţi comune (seminare sau colocvii) şi au făcut importante progrese în documentarea pentru teză în bibliotecile universitare la care au avut acces; am putut, desigur, observa şi imperfecţiuni care ni se datorează nouă, conducătorilor de doctorate sau echipei şcolii doctorale. Între ele, cred că trebuie să semnalez (deşi cazurile sunt puţine) lipsa unui program de lucru concret stabilit acasă, ceea ce s-a reflectat în randamentul general al doctorandului: acesta, aflat în străinătate, fie a ales cursuri care nu se potriveau cu tematica tezei (pentru că alegerea s-a făcut doar pe baza titlului acelui curs), fie a ales activităţi ce trebuiau plătite şi n-au putut fi îndeplinite (în Marea Britanie mai ales, unde taxele sunt mari şi chiar accesul în unele biblioteci este cu plată), fie unii profesori anunţaţi pe site erau

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

în an sabatic.

Participând la activităţile proiectului (seminare, interviuri, colocvii), am putut observa, în afară de o bună stăpânire a limbii respective de către doctoranzi, mici carenţe în manifestările lor; mi s-a părut că ele se datorau unei slabe pregătiri prealabile în domeniul comunicării – publice şi interpersonale: timiditate şi ezitări în participarea la discuţii, dimensionarea nepotrivită a intervenţiei (vor să spună „tot"), dificultatea de a structura intervenţia şi a sublinia esenţialul ei.

Asemenea observaţii nu sunt poate potrivite într-un moment final, care consemnează succesul real al unui proiect dus la îndeplinire cu mari eforturi şi în condiţii dificile, dar ele, deşi nu vor fi consemnate în nici o „bancă de date" a activităţilor doctorale din ţară, pot totuşi servi la elaborarea unei strategii mai bune a sistemului nostru doctoral. Dar, de fapt, propunerea de îmbunătăţiri în viitor constituia una dintre ţintele proiectului însuşi.

■ Aura IORDACHE
Dr. Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti

Programul de cercetare propus de Şcoala Doctorală „Limbi şi Identităţi Culturale", în cadrul proiectului sectorial EDUCATI 2, a venit în sprijinul doctoranzilor, dornici de o activitate ştiinţifică bogată, necesară unui proiect de cercetare la standard internaţional. Prin rigurozitatea ştiinţifică şi coerenţa etapelor care s-au succedat în mod firesc, proiectul EDUCATI 2 a oferit premisele necesare bunei desfăşurări a activităţii ştiinţifice: bursa de cercetare de care a beneficiat fiecare doctorand pe toată perioada proiectului, suportul ştiinţific oferit de către profesorii coordonatori, suportul tehnic-administrativ oferit de echipa proiectului EDUCATI 2 şi, nu în ultimul rând, stagiul de cercetare în străinătate pe o perioadă de până la 8 luni în cadrul unei universităţi străine cu care Universitatea Bucureşti colaborează. Toate acestea i-au ajutat pe doctoranzi să-şi contureze cât mai clar proiectul de cercetare, să-l etapizeze, să-i planifice activităţile: rapoarte lunare şi anuale, articole, conferinţe şi sesiuni ştiinţifice naţionale şi internaţionale.

Teza mea de doctorat „Metafore ale crizei în textul de presă, în română şi franceză" a fost coordonată de doamna prof. dr. Anca Cosăceanu, care mi-a oferit un sprijin susţinut şi un suport ştiinţific valid. Stagiul de cercetare l-am desfăşurat în cadrul departamentului SAD-CERCI, Universitatea din Nantes, Franţa, sub îndrumarea coordonatorului din străinătate – prof. dr. Olga Gălăţanu. Universitatea din Nantes mi-a oferit un acces informaţional nelimitat, atât în ceea ce priveşte baza teoretică, cât şi în privinţa bazelor de date şi a corpusurilor electronice pe care le-am putut studia pentru stabilirea corpusului francez. Acest stagiu în străinătate mi-a oferit oportunitatea de a cunoaşte sisteme de cercetare ale Scolilor Doctorale din Franţa, fapt care a avut un impact puternic atât asupra activităţii ştiinţifice completându-mi metodele de cercetare, cât şi la nivelul dezvoltării personale prin schimbul de experienţă cu alţi doctoranzi străini.

Astfel, Şcoala Doctorală „Limbi şi Identităţi Culturale" din cadrul Proiectului EDUCATI2 mi-a oferit posibilitatea de a-mi contura o imagine a ceea ce presupun exigenţele statutului de cercetător la nivel internaţional.

■ Melania ROIBU
Lect. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Privind înapoi (fără mânie!) la experienţa EDUCATI(lor) 2, „îmi dă cu plus", ca să folosesc o expresie la modă. De fapt, în privinţa minusurilor ar trebui să utilizez singularul. Nu este greu de ghicit care ar fi acest minus, dacă avem în vedere o nefericită coincidenţă între începutul proiectului şi începutul crizei economice...

După cum nu trebuie să fie de mirare nici faptul că primii paşi au fost uşor ezitanţi. Orice început este la fel, cred. Eu însămi eram destul de nesigură (şi speriată) de poziţia pe care urma să o ocup în proiect: responsabil logistic al Şcolii Doctorale a Facultăţii de Litere (domeniul Lingvistică şi comunicare). Sau, mai pe scurt, „logistic" (substantiv), aşa cum aveam să fim desemnaţi ulterior eu şi cei care ocupau poziţii similare în proiect. Cu logistica mărturisesc că nu am foarte multe lucruri în comun; cât despre responsabilităţi, fişa postului cuprindea o sumedenie, iar transpunerea lor în fapte a necesitat timp şi răbdare.

Totuşi, respectivele cerinţe au avut şi multe aspecte pozitive: în primul rând, ele au presupus o legătură permanentă cu doctoranzii implicaţi în proiect, cu profesorii coordonatori şi cu invitaţii români sau străini. În al doilea rând, seminarele interne şi internaţionale organizate anual de Şcoala Doctorală au contribuit la deschiderea perspectivelor de cercetare, prin medierea unor întâlniri cu nume de referinţă în lingvistica actuală, precum şi prin „externalizarea" unor rezultate ale cercetărilor întreprinse de către doctoranzi.

Aşadar, privind înapoi cu... nostalgie la ultimii trei ani, constat că până acum am numărat doi EDUCATI; cum, însă, între timp am trecut de „clasa zero", nu-mi rămâne decât să sper că vom putea număra şi de la trei în sus...

Drd. Anca Filip la Universite Libre de Bruxelles

■ Cristina OBAE
Dr. Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti

În februarie 2013 se va încheia proiectul EDUCATI2 în cadrul căruia am avut rolul de responsabil logistic pentru Şcoala Doctorală Limbi şi Identităţi Culturale, a Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine (Universitatea din Bucureşti). Dar să începem cu începutul...

Întâi a fost echipa plină de idei, entuziasm şi dorinţa de a face cât mai bine lucrul pe care şi l-a propus. Apoi proiectul, aprobat în cele din urmă. Si am plecat! Să înceapă aventura! Doctoranzii s-au îmbarcat şi ei în arca noastră. Erau anul 1 de doctorat. Puţin neîncrezători (având în vedere faptul că abia după câteva luni bune şi-au primit primele burse...), neştiind prea bine ceea ce voiau să facă din punct de vedere academic, speriaţi de cursurile din anul întâi şi de complexitatea lucrurilor ce li se cereau, au semnat totuşi contractul de doctorat. Pactul a fost încheiat : de-acum în colo nu mai era cale de întoarcere! Au înţeles acest lucru şi au încercat să îşi ducă la îndeplinire obligaţiile cu o cât mai mare eficacitate, ca noi toţi ceilalţi.

Nu ştiu dacă au fost diferenţe mari între cei 3 ani de proiect. Totul a fost parcă la fel si – privind retrospectiv – parcă aş spune „a fost odată, de demult...". Rapoarte lunare, rapoarte de cercetare, colocvii, conferinţe, invitaţi străini, comenzi de cărţi, şamd... una după alta activităţile proiectului au intrat în rutina vieţii mele şi a noastră a tuturor celor înscrişi în el. Poate anul al doilea, cu deplasările doctoranzilor în străinătate a rupt puţin ritmul. Atunci am înţeles cu toţii că fără toată tehnologia modernă, fără scanner, imprimantă, computer şi mai ales Internet nu am putea niciodată să fim la fel de rapizi şi eficienţi în îndeplinirea sarcinilor trasate. Mai ales atunci când organismele superioare cer azi documente pe care le-ar vrea ieri... Da! Am spus-o şi p-asta! Punctul slab al acestei întregi aventuri (dincolo de ritmul dezastruos al finanţării) a fost, şi toţi cei implicaţi o pot oricând confirma: hârţogăraia, sutele de pagini pe care fiecare persoană implicată a trebuit să le completeze, să le semneze, să le predea rapidissim electronic şi apoi semnate cu pix albastru, pe hârtie, în original. Căci aici intervine paradoxul: avem tehnologia, avem posibilitatea şi certitudinea rapidităţii, dar nu avem încredere în ea. Nu! Suportul hârtie primează! De ce să nu tăiem pădurea tropicală, de ce să nu distrugem natura dacă tot putem să o facem? Tehnologia modernă este bună, dar în lumea proiectelor europene tot hârtia e regină! Ecologia nu există! Oare nu ar fi mai simplu să investim în securizarea datelor decât în rafturi de bibliotecă şi mii de dosare?

■ Liliana IONESCU-RUXĂNDOIU
Profesor, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Mă număr printre cei care au participat la realizarea proiectului EDUCATI 2, beneficiind de avantajele unei experienţe anterioare, acumulate cu ocazia transpunerii în realitate a obiectivelor proiectului „frate", EDUCATI 1. Ştiind ce dificultăţi implică realizarea anumitor activităţi, dar, în acelaşi timp, înţelegând mai bine care sunt dezideratele şi aşteptările doctoranzilor, am încercat, împreună cu întreaga echipă, să depăşim obstacolele şi să organizăm programul, ţinând seama deopotrivă de diversitatea preocupărilor de cercetare ale participanţilor şi de necesităţile de informare şi documentare ale fiecăruia dintre aceştia. Aceste premise au orientat atât alegerea specialiştilor străini şi români invitaţi să ţină prelegeri sau să participe la seminarele organizate anual, cât şi alegerea destinaţiilor pentru stagiile de pregătire din străinătate ale doctoranzilor. Că am procedat cum trebuie, ne-o demonstrează calificativele foarte bune obţinute în toamna lui 2012, cu ocazia susţinerii tezelor de doctorat.

Nu putem trece cu vederea nici progresele evidente în maniera de susţinere a tezelor. Expunerile clare, însoţite de prezentări în power point, atitudinea degajată a celor care înfăţişau publicului rezultatele unei activităţi de cercetare complexe se datorează, în bună măsură, atât contactului cu mediile universitare europene, cât şi experienţei acumulate cu ocazia comunicărilor realizate în cadrul seminarelor naţionale şi internaţionale. Pe de altă parte, creşterea calităţii redactării tezelor nu poate fi străină de cerinţa de publicare a unor lucrări parţiale în cursul stagiului de doctorat, cerinţă satisfăcută prin volumele editate din fondurile proiectului. Din această perspectivă, este regretabil faptul că actualii doctoranzi nu mai dispun de implementarea unor astfel de proiecte.

■ Cristina Aurora ENUŢĂ
Drd. arh., Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu"

Anticipând experienţa doctorală înaintea admiterii, mă limitam la a-mi imagina lucrarea ce se doreşte concepută pe parcursul studiului, precum şi paşii necesari care să conducă către o cercetare riguroasă şi o cât mai bună punere în formă a informaţiei descoperite. Totul se concentra pe un produs final, exterior mie. Ce s-a întamplat de fapt, a fost mai degrabă un proces de deschidere şi de reordonare internă, care mă lasă să privesc cu distanţă „eu-ul" aflat în faţa comisiei de admitere. În acest proces subiectul tezei devine mai degrabă un pretext pentru a te confrunta cu realităţi exterioare ţie. Subiectul eşti tu însuţi, transformările sunt ale tale, în a creşte, a te deschide, a te ordona pentru a te putea face înţeles. Orientarea către celălalt, posibilul cititor al lucrării, te obligă la interogaţii şi autoevaluare. De unde dubiul, criza, impasul... căutarea de sine. Acumulările la nivel personal, aflate aparent la periferia procesului de cercetare, s-au dovedit a fi cele cu adevărat importante în cazul experienţei mele doctorale. Iar încheierea doctoratului nu înseamnă, cu siguranţă, încheierea acestui proces, puţin vizibil, de conştientizare şi remodelare a propriei persoane.

■ Monica BOTTEZ
Profesor, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti

Cred că se poate spune că proiectul EDUCATI 2 a fost o reuşită. Voi continua acum cu câteva argumente derivate de la situaţia de la Şcoala Doctorală „Studii Culturale şi Literare" pe care o cunosc cel mai bine. Aici marea majoritate a doctoranzilor din proiect şi-au susţinut doctoratul în septembrie 2012, primind calificativul *foarte bine* sau *excelent*. La acest rezultat au concurat, desigur pe lângă munca asiduă de cercetare şi reflecţie individuală, încă trei factori de o desobită importanţă: îndrumarea conducătorilor de doctorat, cursurile şcolii doctorale şi stagiul de mai multe luni la o universitate de profil din Uniunea Europeană. Aici doctoranzii au beneficiat de îndrumarea unui profesor specialist în domeniu, de un bogat fond de carte în bibliotecile universităţilor respective, precum şi de utile discuţii şi dezbateri periodice cu specialişti şi doctoranzi din alte ţări. Întorşi în ţară, doctoranzii au făcut schimb de experienţă şi de impresii în cadrul celor 3 sesiuni rezidenţiale de vară, au făcut prezentări şi dezbateri ale unor studii critice relevante pentru cercetarea lor, în cadrul celor 3 conferinţe naţionale, şi au prezentat câte o comunicare în fiecare dintre cele 3 confe-

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI, PROTECŢIEI SOCIALE ŞI PERSOANELOR VÂRSTNICE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

rinţe internaţionale organizate în cadrul proiectului. Aici ei s-au confruntat cu evaluarea şi comentariile unor profesori invitaţi străini de prestigiu. Cele tei articole individuale finalizate în urma acestor discuţii au fost publicate în volumele proiectului. Articolele reflectă o cercetare solidă precum şi capacitatea autorilor de a aplica cu discernământ conceptele critice şi teoretice apropriate propriei teme. M-am bucurat să văd că primul volum de studii al proiectului a fost deosebit de apreciat de doi distinşi specialişti, de prof. Enrica Villari, director al programului doctoral de studii europene şi americane, şi de Prof dr. Flavio Gregori, directorul Departamentului de studii lingvistice şi culturale, de la Universitatea Ca' Foscari din Veneţia.

În concluzie, aş spune că proiectul le-a adus doctoranzilor nu numai competenţe profesionale sporite şi o nesperată deschidere europeană, ci şi dezvoltarea unui spirit colegial şi de echipă. Iar echipei EDUCATI 2 şi şcolilor lor doctorale, acest proiect le-a dăruit pe lângă o excepţională experienţă managerială şi un fond de cărţi recent achiziţionate de care vor beneficia şi generaţiile următoare.

■ Simona CHIABURU
Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii

Mă aflu printre puţinii norocoşi care au trăit experienţa ambelor proiecte EDUCATI, ca asistent de proiect în EDUCATI 1 şi ca responsabil logistic pentru Şcoala Doctorală „Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu" a Centrului de Excelenţă în Studiul Imaginii în EDUCATI 2. Şi da, experienţele mi-au adus beneficii profesionale şi umane, în ciuda bătăliilor din ce în ce mai susţinute cu mentalitatea şi sistemul românesc. Eu am privit proiectul ca o structură coerentă unde o singură mişcare greşită este suficientă pentru destabilizarea întregului şi pentru întârzierea rezultatelor asumate. Aici a intervenit elementul care ne-a unit pe toţi pe parcursul proiectului: responsabilitatea în cadrul echipei. Din punctul meu de vedere, din *echipă* au făcut parte şi doctoranzii. Nefiind cadru didactic, aşa cum sunt ceilalţi colegi ai mei, responsabili logistici, nu pot evalua ştiinţific activitatea experţilor invitaţi sau a doctoranzilor. Dar am apreciat entuziasmul cu care s-au întors doctoranzii de la stagiu, am ascultat poveştile despre tutorii lor, despre proiectele în care au fost implicaţi şi despre bagajul bibliografic divers cu care s-au întors, i-am observat cum îşi susţin teoriile într-o limbă străină sau cum relaţionează cu alţi tineri cercetători, am participat la susţinerile publice ale tezelor de doctorat şi mi-am dat seama că oportunităţile puse la dispoziţie de proiect au fost valorificate la maximum, că deşi au fost scrise doar câteva file din cercetarea lor, au prins curajul de a merge mai departe.

Acest gen de proiect testează foarte mult răbdarea şi încrederea celor care participă la el, pentru că piedicile au fost, paradoxal, de la an la an mai numeroase, dar acum, când vedem rezultatele, aş fi dispusă oricând să o iau de la capăt cu noi serii de studenţi-doctoranzi. În definitiv, acesta este un bun exemplu de „educaţie centrată pe student".

■ Oana BOŞCA-MĂLIN
Lect. dr., Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti

Când doamna profesoară Smaranda Elian mi-a propus să intru într-un proiect nou, ştiam dinainte că răspunsul meu avea să fie da, indiferent de proiect. Aveam deja state vechi în colaborarea cu dumneaei şi ştiam ce bună organizatoarea este şi ce luptătoare. Şi apoi mi s-a părut cuceritoare ideea de a participa la un proiect care le promitea doctoranzilor acele condiţii care să le permită încheierea tezei în doar trei ani. Ca recent doctor eu însămi, ştiam prea bine că trei ani trec ca o suflare de vânt, însă prin acest proiect colegii mei mai tineri primeau şansa de a avea o finanţare lunară care să le permită să studieze în bibliotecă atunci când de obicei la vârsta aceea fugi după joburi suplimentare, de a li se garanta o perioadă de studiu de opt luni în străinătate, de a li se procura cele mai noi volume de studii pe subiectul lor de interes, de a participa la conferinţe internaţionale, de a fi evaluaţi de profesori de marcă, de a avea un cadru stimulativ de confruntare frecventă cu colegii, de a fi obligaţi să deprindă repede disciplina scrierii constante. Nu era puţin lucru şi mă bucura sincer perspectiva de a face parte din acest proiect.

Am devenit astfel responsabil logistic la Şcoala de Studii Literare şi Culturale din Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine în proiectul EDUCATI 2. Ceea ce nu ştiam atunci era că un proiect POSDRU nu presupune activităţi pe care le faci ocazional, în limita timpului şi a dispoziţiei, ci te leagă de glie şi-ţi devine un al doilea loc de muncă, cu raportări lunare, cuantificarea drastică a activităţilor, situaţii, tabele în Excel, termene de respectat, baze de date, centralizatoare şi tot aşa timp de trei ani. Dintr-un filolog boem care reuşise să facă până atunci, în mare măsură, doar ceea ce îi plăcea în profesie, a trebuit să mă mobilizez să mă transform într-un „expert pe termen lung" care să gestioneze din punct de vedere administrativ 15 doctoranzi. Ce presupunea asta? Să fiu o interfaţă între ei şi echipa managerială, să-i informez despre îndatoririle lunare şi să-i urmăresc să şi le îndeplinească şi invers, să transmit mai departe întrebările şi nemulţumirile lor sau să încerc să le lămuresc eu, când se putea; presupunea să mă ocup de organizarea colocviilor naţionale şi internaţionale anuale şi de seminariile interdisciplinare (alcătuirea programului, corespondenţa cu invitaţii, bilete de avion, rezervări la hotel, contracte de colaborare, publicitate, catering etc.). Ce a însemnat cu adevărat acest lucru? Muncă sub presiune; un război al e-mailurilor până când am găsit şi eu şi doctoranzii tonul potrivit pentru comunicare; birocraţie multă; dar şi colocvii al căror nivel academic nu pălea în faţa celor din străinătate la care am avut onoarea să particip; seminarii interdisciplinare care nu erau doar o formă fără fond; discuţii pasionante şi propuneri ale doctoranzilor de îmbunătăţire a activităţii şcolii doctorale, inspirate de stagile lor din străinătate; vizite de documentare în centre universitare europene. Şi nu în ultimul rând, a însemnat o formidabilă experienţă de a lucra în echipă. Alături de oamenii ei remarcabili chiar şi munca voluntară din ultimele zece luni a venit natural, iar gripparea de la nivelul organismului POSDRU nu a reuşit să blocheze un proiect care a fost tot timpul unul funcţional.

O formidabilă experienţă de lucru în echipă.

Cum speram să se încheie proiectul? Cu o continuare printr-un EDUCATI 3, 4... pentru că proiectele EDUCATI 1 şi 2 s-au dovedit cu adevărat folositoare, pentru că ele oferă un model şi o experienţă ce ar netezi drumul celor de după noi. Italienii spun că nu există doi fără trei. Dar din păcate prea des la noi lucrurile stau altfel: experienţele bune n-au nicio urmare şi construiesc pe nisip, neprinzând rădăcini. Pentru că instituţiile care ar trebui să solidifice temelia nu pot sau nu ştiu să o facă. Şi cred că aceasta, mai mult decât neplata salariilor, este frustrarea care umbreşte satisfacţia unui proiect reuşit.

Technische Universität Berlin – biblioteca

■ Cristinel SAVA
Dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Am fost printre beneficiarii meteoritului POSDRU, care, după două generaţii de EDUCATI, a dispărut din raza vizuală a doctoranzilor români. Fără doar şi poate, a fost o şansă pentru noi, pentru mine, de a face cercetare de calitate, prin prisma faptului că am avut anumite beneficii, printre care şi un stagiu în străinătate. Însă a fost şi un motiv de stres, pentru că, mai ales după jumătatea perioadei de doctorat, începea să se profileze deasupra capului o sabie a lui Damocles grea: „Dacă nu-mi iese...!" Dacă nu-ţi ieşea teza, trebuia să dai banii înapoi. Cel puţin, aşa se transmitea de sus. Dar ne-am mobilizat şi, în final, ne-au ieşit tuturor tezele. Şi perii albi.

Privind înapoi, pot să enumăr printre aspectele pozitive faptul că, în aceşti trei ani, m-am format ca cercetător. Unul dintre cele mai valoroase instrumente în acest sens l-au reprezentat, probabil, seminarele organizate prin proiect, unde am avut ocazia nu doar să-mi prezint materialele, concluziile la care ajungeam pe parcursul elaborării tezei, ci şi să am feedback de la diverse persoane (colegi, profesori, profesori invitaţi din străinătate) şi să îmi cizelez modul de prezentare, să trec de la nodurile în gât şi gura uscată la prezentarea detaşată. Apoi a fost stagiul în Franţa. Mi-am făcut veacul pe la Biblioteca Naţională a Franţei, unde am trăit un sentiment necunoscut în bibliotecile din România: să merg la catalog pentru a căuta o carte fără să-mi pun întrebarea: „Dar oare au cartea asta aici?" Dacă nu ar fi fost acest stagiu de documentare, teza mea ar fi fost mult sărăcită.

Tot la aspecte pozitive, ţin să remarc şi implicarea Universităţii din Bucureşti în perioada în care pe la emisiunile de ştiri apăreau tot felul de reportaje cu doctoranzi POSDRU care făceau foamea prin străinătate din cauza întârzierii plăţilor. Am fost asiguraţi că niciun doctorand al Universităţii nu va avea probleme în această privinţă, şi aşa a fost. Şi sunt convins că acesta nu a fost singurul moment în care Universitatea a plătit din fonduri proprii bursele stipulate în contract. Mai ales în ultimele luni de contract, când deja plăţile POSDRU se sistase-ră de către Uniunea Europeană.

Bineînţeles, nu au lipsit şi aspectele negative: întârzieri la plata burselor (la început chiar de 5 luni) până la cerinţe venite în ultimul moment, întotdeauna cu indicaţia „URGENT!".

Dar acum, când am în spate o teză de doctorat susţinută, pot spune că în ansamblu, cu bune şi cu rele, a fost o experienţă interesantă care a meritat.

Investeşte în oameni!
FONDUL SOCIAL EUROPEAN
Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013
Axa prioritară 1 – „Educaţia şi formarea profesională în sprijinul creşterii economice şi dezvoltării societăţii bazate pe cunoaştere"
Domeniul major de intervenţie 1.5 – „Programe doctorale şi postdoctorale în sprijinul cercetării"
Numărul de identificare al contractului: POSDRU/88/1.5/S/63319
Titlul proiectului: EDUCATI 2 – Excelenţă Doctorală Umanistă în Cercetare: Aplicaţii şi Teorii Interdisciplinare 2
Conţinutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziţia oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

EDUCATI 2
Insert publicitar realizat în colaborare cu *Dilema veche*, nr. 470, 14 februarie 2013
Redactor-coordonator: Smaranda ELIAN *(EDUCATI 2)*
Prezentare grafică: Dan STANCIU *(Dilema veche)*
Secretariat de redacţie: Dana CĂLINESCU *(Dilema veche)*
Tehnoredactare: Adrian DAMIAN *(Dilema veche)*

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

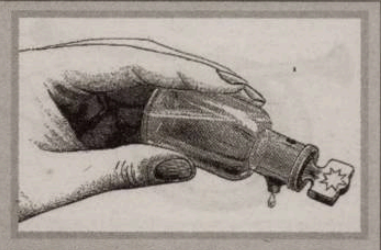

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite 9

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 471 ■ 21-27 februarie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Două Românii?“

pagina 3

Bilanţ al Berlinalei 63

pagina 13

ADINA POPESCU

„Agenţii imobiliari, o specie“

pagina 23

Mersul trenurilor

„Cum am ajuns la Hollywood? Cu trenul!“

JOHN FORD

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

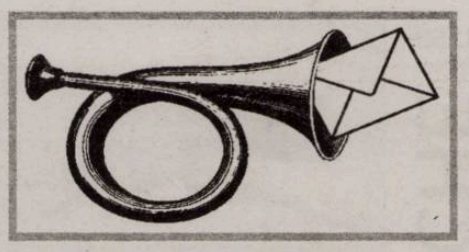

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..." *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")*

NR. 467

Articolul Constanţei Vintilă-Ghiţulescu, „România o gloată de resemnaţi"

Dilema veche *a domniilor voastre şi vechile mele dileme*

Îmi place *Dilema* pentru că multe dintre textele ei mă provoacă la un dialog – interior – cu autorii lor. Aşa mi s-a întîmplat şi cu „România: o gloată de resemnaţi".

Chiar dacă rîndurile de mai jos ar putea să pară polemice, nu sînt. În fond, mi-am permis doar să mă alătur, respectuos, gîndurilor autoarei şi să mă întreb dacă, într-adevăr, „merge şi aşa"? Şi, dacă răspunsul e da, pînă cînd?

Hibernăm? Se prea poate. Deşi întreţinerea ustură la buzunare, nu mă pot lăuda că, pentru grămăjoara de bani pe care mi-o ia lună de lună, furnizorul de agent termic nu îmi îngăduie să mă simt foarte în largul meu la mine acasă. E rece de-mi îngheaţă gîndul. Parcă într-adins cineva m-ar împinge spre pat, unde să stau cu plapuma peste bărbie şi cu ochii-n televizor. Fotoliul şi masa de lucru sînt reci, neprimitoare. Zîmbesc în gînd şi mă supun. Sigur e o conspiraţie.

Sîntem mahalaua Europei? Avem toate atributele pentru asta. Dincolo de faptul că ne aflăm la periferia continentului, parcă am fi cultivaţi să fim aşa. Mai c-ai putea să juri că, în marele concert al popoarelor europene, ni s-a rezervat rolul simpaticului erou al periferiei, chefliu, neserios, mistocar... simpatic, dacă e privit de departe.

„Justiţie independentă, solidaritate, spirit civic..."? Nu, mersi! Nu servim aşa ceva. Nu le ştim, nu le frecventăm, nu ne interesează. În oraşul în care trăiesc eu, mahalaua nu are nici măcar ştaiful prefăcut al periferiilor metropolitane. Aici, „ideile" sînt mofturi, iar cei care aleargă după mori de vînt sînt puşi repede la respect, adică la marginea societăţii. Poate fiindcă spaţiul e mai mic şi deci resursele sînt limitate, în provincie lupta pentru supravieţuire e mai aspră. Interesele – amară constatare – trec înainte de idei, fapte şi principii.

„Copiii"? Nu trăiţi oare, ca şi mine, sentimentul că „sistemul", birocratic sau informatic, i-a confiscat de mult? Vrem mai mult pentru copiii noştri. Eu aş vrea o altă lume, o altă Românie. Dar constat, aproape disperat, că pe al meu l-am pierdut undeva pe drumul dintre şcoală şi calculator, televizor... Încerc să-i tot spun că există şi o altă lume, în afară de cea virtuală. Însă nu facem faţă ispitei şi obligaţiilor cotidiene. Este el prea mic să înţeleagă, sau eu sînt deja prea departe?

„Educaţia"? Cei şapte ani de acasă lipsesc de peste tot – de pe stradă, din tramvai, de la ghişee, din politică... Nu i-am avut? I-am uitat? De vină să fie generaţia dezrădăcinată care, odată mutată la oraş, şi-a lăsat acasă respectul, buna-cuviinţă, inocenţa rustică? Poate măcar cineva să bage mîna în foc că, atunci, n-au scăpat de toate astea cu un ciudat sentiment de eliberare? E vinovată „noua elită" că, odată ce şi-a atins înaltele standarde ale bunăstării, n-a căutat nicidecum să se emancipeze cultural?

Sîntem mici? Repetă-i unui copil sau unui popor că e mic şi prost, şi chiar asta o să-ţi iasă. Hrăneşte un om sau o ţară cu *junk food* ori cu subcultură, şi vezi ce o să ai! Arată-i oricui că democraţia e o gogoriţă şi că, de fapt, cuvîntul lui nu contează şi, în cel mai bun caz, „mic" o să fie.

Vă rog să mă iertaţi, „celălalt sfert nu există". Există cei mulţi şi... cei puţini. Ar mai fi rătăciţii. Dar pînă şi ăştia parcă sînt tot mai rari. Poate par aşa fiindcă nu e nimic care să-i adune şi să-i ţină împreună. În presă, în universităţi, în clinici, în biserică, oriunde

album dilematic André Gough

ar trebui să strălucească elitele, solidaritatea şi binele comun nu sînt păsări rare, ci specii pe cale de dispariţie.

Nu cred că sîntem nedrepţi cînd spunem acestea. Românescul „asta e!" poate fi şi o constatare lucidă, nu doar un diagnostic fatalist. Acum vreo 30 de ani, în cercul meu de prieteni circula o vorbă, era un soi de axiomă darwinistă adaptată la acele vremuri: „Cine nu se adaptează piere sau fuge în Occident." Ce să faci cînd vezi că „educaţia, responsabilitatea, competenţa" sînt spulberate de impostură şi premiate cu funcţii la cel mai înalt nivel în stat? Te dai cu ei, fugi în lume sau din lume, ori te pierzi în peisaj. Ce alte căi ar mai fi?

Florin BUDEA
gazetar fără ziar

NR. 468

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Cică moldovenii-s moi"

Stimate domnule Cioroianu,

Recunosc din prima, sînt moldoveancă; mai precis: ieşeancă. N-o să vă mire, prin urmare, reacţia mea la articolul dumneavoastră, „Cică moldoveni-s moi", din nr. 468 al îndrăgitei *Dilema veche*. L-am citit cu mare plăcere, dar şi cu o curiozitate pe măsura titlului extrem de provocator pentru un „băştinaş" al regiunii vizate. În „aroganţa"-mi nejustificată, am să vă spun că mi-a plăcut aproape la fel de mult ca oricare dintre articolele dvs., dar m-a şi zgîndărît olecuţă la sufleţălu-mi moldovinesc. Pentru ci? Pentru că aţi dat, drept contraargumente la aserţiunea cu „moliciunea", *blegovenia* (asta-i nota me) moldovenilor – două exemple, aproape trei, dacă stau şi socotesc mai bine, care ne pun într-o lumină şi mai şi. Desigur, aţi vrut să spuneţi că e bine a se avea grijă cu moldovenii, căci nu-s chiar „inofensivi" cînd îs călcaţi pe opincă. Şi totuşi... Adevărat, Corneliu Zelea Codreanu, Gheorghiu-Dej, proprietarul noului mall ieşean – sînt, cu toţii, moldoveni. Şi orice-am face, trebuie să ni-i „asumăm", ca să zic aşa, cu bunele şi cu mai puţin bunele lor. Dară, oare, în lunga, zbuciumata, cuprinzătoarea istorie şi cultură „moldovinească", să nu fi găsit domnia voastră şi alte exemple de „aprigi" moldoveni, care, pe lîngă „iuţimea la mînie", să aivă şi ceva „realizări" cu care ţărişoara noastră se făleşte?! Nu mi-o luaţi în nume de rău; nu fac parte dintre cei care-s ahtiaţi după „neamul" din care se trag şi nu reuşesc să-şi păstreze măcar o brumă de obiectivitate cînd vine vorba de coregionalii lor. Dimpotrivă, am multe ofuri la adresa moldovenilor. Da' parcă m-o lovit aşa, dintr-odată, o durere drept în furca cheptului, că lumea nu ne prea ştie decît de săraci lipiţi pămîntului, puturoşi, criminali şi necioplţi. Iar după exemplele dvs., mai sîntem şi: „criminali mistici", „machiavelici", „parşivi" şi... Recunosc, unii dintre noi sînt şi aşa. Dar mai sînt cîţiva – mulţi, puţini, habar n-am – care au pus şi pun la temelia acestei ţări şi „cărămizi de universalitate", dacă nu-i pre' preţios spus. Poate altădată o să vă gîndiţi şi la aceia dintre ei...

Scuzaţi-mi stilul (mai precis, lipsa/lipsurile lui). Acceptaţi-mi, dacă binevoiţi, sinceritatea.

Cu multă stimă, apreciere şi nerăbdare de a vă „reîntîlni" în viitorul număr al *Dilemei vechi*,

Anca BURSUC
Bucureşti
(dar cu cei şapte ani de-acasă de la Iaşi)

NR. 469

Articolul lui Sever Voinescu, „Acest ministru al Culturii"

Stimată redacţie,

Locuiesc şi în străinătate, şi în România, cam egal. În agitata vară a lui 2012, urmăream evenimentele din ţară pe net, pe canalele media disponibile. Dl Barbu era des invitat la unele posturi TV cu transmisie online. Nu ştiam cine este şi nu l-am ascultat mai deloc, trebuie să recunosc, pentru că tonul veşnic ţîfnos mă indispunea. Apoi am văzut cu surprindere că a fost numit ministrul Culturii. Iar acum aflu că măsoară Festivalul „Enescu" în km de autostradă! Informaţia asta din articolul dlui Sever Voinescu m-a uluit aşa de tare că m-a făcut să scriu o scrisoare, pentru prima dată după vreo 30 de ani.

Mai degrabă m-a panicat, şi o să spun de ce. De unde locuiesc acum, România se vede rar, de cele mai multe ori negativ: spargeri de bancomate, cerşetori sau ştiri deformate despre politica noastră greu de înţeles. Mai nimic de bine, nimic despre zecile de mii de medici români, de informaticieni şi ingineri care lucrează acum pentru binele şi PIB-ul altora, deşi au (am) fost educaţi pe banii săraci ai românilor. Nici măcar gimnastica de la Olimpiadă nu s-a văzut pe TV, pentru că aici, „afară", se promovează valorile naţionale (dacă ei sînt buni doar la volei pe plajă, atunci asta se transmite de la Olimpiadă de dimineaţă pînă seara...).

Dar cultura se vede. Cînd Angela Gheorghiu cîntă la balul Operei din Viena, o ascultă milioane de europeni, de toate felurile, pentru că aşa un eveniment se transmite şi se comentează îndelung. Apoi vine un Palme d'Or sau un Urs de Aur şi ne mai ridică moralul.

Însă excepţiile nu sînt regula şi sînt merite individuale. Avem nevoie de certitudini pe care să le adjudecăm ca valori ale noastre, naţionale. Cum este, în primul rînd, Festivalul „Enescu", dar şi Festivalul de teatru de la Sibiu, sau altele.

Revenind la calculele dlui ministru Barbu: adică fără Festivalul „Enescu" (deloc) am fi avut acum ceva km de autostradă în plus, cam cît distanţa dintre Crîngaşi şi Drumul Taberei? Oare cîţi metri de autostradă o fi costat TVR Cultural? Poate dl Barbu caută o şansă de a rămîne în istorie, şi sigur va rămîne, dacă demolează Festivalul „Enescu".

Apa la sticlă în Anglia e mai scumpă ca berea noastră. Dar şi un concert în Viena e cît un bilet la Ateneul Român (la un concert de aceeaşi calitate) plus biletul de avion dusîntors Viena – Bucureşti. Iar dacă prinzi un zbor *red-ticket*, intră şi hotelul. *Why don't they come along?* Poate pentru că nu ştiu. Aviz tour-operatorilor!

Nu sînt fan Băsescu, nu sînt fan Antonescu sau Ponta, dar sînt fan Enescu. Sau o să fiu începînd de acum.

Cu mult respect,

Corina G. CRISTEA
cgcristea@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI Ana Maria SANDU ● Simona SORA Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.000 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

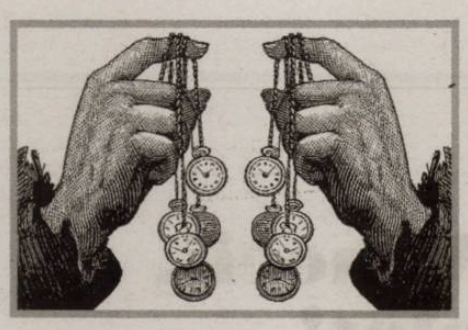

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Două Românii?

Așa s-ar părea. Există o Românie bună, curată, inteligentă, grijulie cu românii, bine educată, nobilă – e România lui Dan Voiculescu, a lui Crin Antonescu, a lui Șova și Ponta, a lui Ghișe, a lui Becali, a lui Dinu Zamfirescu, Gâdea, Ciuvică, Pelican și a atîtor alți patrioți devotați, mereu gata să uite de ei înșiși pentru a sluji interese altruiste. Și există o Românie rea, urîtă, subversivă, plină de „așa-ziși“, de „elitiști“ insalubri, de turnători, fripturiști, lingăi, carieriști, trădători: e România reacționară a lui Liiceanu și Patapievici, a lui Mircea Cărtărescu, a lui Andrei Cornea (de mine nu mai vorbesc) și a atîtor alți inși supraapreciați (abuziv!), cu antecedente suspecte prin București și Păltiniș, descendenți, carevasăzică, din securiști ca Alexandru Paleologu sau Constantin Noica.

Din fericire, România rea a fost înfrîntă. Poporul i-a măturat de la putere pe corifeii ei. Le-a luat privilegiile, i-a demascat. Încet-încet, instituțiile statului au intrat pe mîini bune. Uniunea Europeană a fost și ea pusă cu botul pe labe. Departamentul de Stat al SUA nu se simte nici el prea bine. S-au înființat filiale ICR la Craiova, Tulcea, Tîrgu Jiu și Baia Mare, pentru răspîndirea culturii noastre în străinatate. Se pregătește Rîmnicu Vîlcea (pentru a promova „Dragobetele nostru“ la concurență cu „Valentine-ul american“ – după cum spune președintele Consiliului Județean). Mari succese se așteaptă din partea lansării pe piața internațională a tehnologiei românești de vîrf, în frunte cu caloriferul transilvan. S-a putut demonstra, în sfîrșit, că Liiceanu, Patapievici, Pleșu și alți impostori sînt plagiatori de duzină, și s-a demontat mitul plagiatului lui Victor Ponta, o invenție a băsiștilor nemiloși. Cei care n-au acceptat evidența (doamna Rodica Zafiu, de pildă) au fost evacuați fără compromisuri dintre colaboratorii gazetei care o găzduise pînă să-și arate adevărata față. Marele intelectual Petre Roman (cel care, după cum povestește în „Memorii“, s-a format citind, încă de tînăr, în biblioteca paternă, „scrierile lui Socrate“) a descoperit, după o drastică cercetare a textelor, că ideile lui Pleșu din *Minima Moralia* sînt aceleași cu cele ale lui Adorno, din cartea sa cu același titlu. (Se pare că Pleșu tocmai pregătește o lucrare intitulată *Evrika!*, în care îl va plagia masiv pe Arhimede!) Nedreptatea care i se face lui Dan Voiculescu prin afirmația absurdă că ar fi fost colaborator al Securității a fost de curînd reparată prin dezvăluirea justă a mîrșăviilor comise de înrăitul pușcăriaș Constantin Noica, mereu în goană după ofițerii poliției politice, ca să-i lingușească. Autorul dezvăluirii – *hélas!* Nicolae Manolescu – are tot dreptul să fie revoltat, ca unul care, după unele alunecări scatofage publicate prin gazete la începutul anilor '60 (cînd Noica mînca bătaie la închisoare), s-a convertit, după '90 – ca Apostolul Pavel – la adevăr și la înfierarea curajoasă a morților vinovați. În țară se instalează, în sfîrșit, dreptatea și ordinea morală. Talentul își reintră în drepturi. Criticul literar vorbește înaripat, în ultimele sale editoriale, despre Noua Zeelandă (unde, n-o să credeți, e vară cînd la noi e iarnă) și „forjează“ metafore mărețe, ca, de pildă, echivalarea Turului Franței cu vechea „căutare a Graalului“. Ce putere de asociere! Ce gîndire liberă! Ce finețe! Abia așteptați să treacă săptămîna pentru a te adăpa din nou la fîntîna proaspătă a unor fragede considerații de acest gen.

Dintre cele două Românii din arenă, a învins, slavă Domnului, România cea bună!

O revoluție radicală are loc și în spațiul limbii române. Toate posturile de televiziune au ca invitați mari stiliști ai exprimării neaoșe. Alături de moderatori, ei vorbesc o românească dulce, strigă voinicește unii la alții, „pun în operă“ capodopere de mîrlănie și agramatism. Și fac școală. O sumedenie de forumiști de pretutindeni au înțeles semnalul și se întrec în sudalme și băscălie sumbră. Dar asupra limbii nu avem timp să mai reflectăm. Urgențele sînt altele: Noica, Paleologu *et Co*.

Mijloacele de comunicare au impus, din fericire, modele noi ale manifestării publice. C.V. Tudor e pe toate „canalele“ (potrivit cuvînt!), cînd ca expert politic, cînd ca patriot sîngeros, cînd ca bunic lubric, la chermezele Capatos. Mircea Badea furnizează, seară de seară, spectacole inimitabile de scos limba, șpagat, grohăială, chițăit, furie sportivă și veselie de birt. A simțit, probabil, că o minimă inteligență, un minim bun-simț și două-trei lecturi nu prea vînd. Și s-a dat pe brazdă. O sumedenie de cocoane, nu lipsite de un anumit potențial de umanitate și grație, s-au dat și ele pe brazdă: își dau poalele peste cap, atacă viril, „mănîncă politicieni pe pîine“. Sorin Roșca Stănescu deconspiră securiști, Gigi Becali porcăie, creștinește, pe toată lumea, Crin Antonescu se dă inteligent, iar Victor Ponta – eficace. Mădălin Voicu înfierează, competent, „derbedeii“ din biserică. Vedetele politice s-au împărțit în două: turnători care nu sînt securiști (Andrei Marga) și securiști care nu sînt turnători (I. Ghișe). Lucrurile se așază, încet-încet. Cu condiția să ne ținem de două-trei adevăruri cu greu cucerite: „Jos Băsescu!“, „Jos intelectualii lui Băsescu!“, „Jos colonizatorii europeni!“, „Sus noi și-ai noștri!“ Dintre cele două Românii din arenă, a învins, slavă Domnului, România cea bună!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Și Germania e altfel

Observ, de la o vreme, pe site-uri, bloguri și rețele sociale, că tot ceea ce privește într-o formă sau alta identitatea națională are căutare. Știrile, articolele, comentariile care spun ceva despre cum e România, cum sînt românii, ori care consemnează vreun succes românesc peste hotare au parte de mii de click-uri, like-uri și sumedenii de comentarii. Poate că e „nerelevant statistic“. Iar asemenea observații empirice nu pot ține loc de studiu serios și aplicat. Dar nici nu pot fi trecute cu vederea: atracția pe care o exercită asemenea texte e un indiciu că, în spiritul public, există o preocupare pentru autodefinire și pentru identificarea unor repere ale discursului identitar.

Nu e o noutate faptul că tranziția ne-a creat o criză identitară, dar nici nu este ceva specific românesc, așa cum am putea crede. Răsfoind presa străină (vorba vine, că Internetul nu permite „răsfoirea“...), constat că și alții au probleme asemănătoare. Confuzia în care se scaldă de la o vreme proiectul european și chestiunea nerezolvată a migranților a scos de la naftalină reflexul refugierii în stereotipiile identitare naționale mai peste tot pe continent. De exemplu, ideea de a-i descuraja pe români și bulgari să migreze în Marea Britanie nu e doar o chestiune care ține de pericolul pierderii locurilor de muncă de către supușii Majestății Sale, e și un reflex de apărare a „alterității“ britanice (și are legătură directă cu dorința tot mai multor cetățeni ca Regatul Unit să iasă din UE). Scandalul cu steagul secuiesc atîrnat pe instituții din Ungaria nu e o simplă dorință de „apărare a drepturilor minorității maghiare din România“, ci o consecință a demoralizării publice din Ungaria, care din țară-model a tranziției postcomuniste a ajuns, afectată de criză, un teren al politicilor naționaliste „recuperatoare“. Și scandalul cărnii de cal are componente național-emoționale, nu e doar o problemă tehnică de etichetare corectă ori de „trasabilitate“: în Anglia au apărut apeluri pentru interzicerea importurilor de carne din UE (așa cum, în urmă cu cîțiva ani, cînd cu „vaca nebună“, în măcelăriile din Italia au apărut etichete mari cu inscripția *„carni nazionali“* și cu tricolorul italian). Oficialii francezi au vorbit mai întîi despre carne „provenită *din România*“, în presă s-a scris despre *țări*, deși chestiunea privea doar niște *firme* private care funcționează pe o piață liberă și unică – cea europeană – și se supun unor reglementări în primul rînd *europene* și abia apoi naționale. Cînd s-a dovedit că, de fapt, problema e a unei *firme* (întîmplător, chiar din Franța) și a unui importator (întîmplător, din Olanda, putea fi de oriunde) era prea tîrziu: prima impresie e cea mai puternică, și mulți au rămas cu impresia că „este vorba despre România“. E bine că, pe presseurop.eu (portalul presei europene de calitate, în zece limbi), un articol preluat din ziarul olandez *Handelsblad* și intitulat *Scandalul cărnii de cal este o problemă europeană* este printre cele mai citite și comentate. Dar multe dintre comentariile de sub articol observă că disputa s-a purtat „între țări“ care se acuză una pe alta.

Într-un asemenea context, e interesant că – tot pe presseurop.eu – cele mai citite și comentate articole sînt tot din sfera „identităților“. Unul e preluat din cotidianul *Rzeczpospolita – E la modă să devii polonez* – și descrie felul în care Polonia a devenit atractivă pentru imigranți pentru că nu e afectată de criză, dar și pentru că a devenit o țară „prietenoasă și plăcută“, mult mai tolerantă cu străinii decît era în anii '90. Articolul are un aer puțintel idilic, dar zecile de comentarii de sub el îl „contrează“ cu observații bazate pe tot felul de stereotipii despre „cum sînt polonezii“ (inclusiv că ar fi „prea religioși“ și cam rasiști). Celălalt articol – poate cel mai interesant – e preluat din *Der Spiegel* și se intitulează, în germană, *„Im Land der Braven“*. Autorul – Dirk Kurbjuweit – începe prin enumerarea recentelor scandaluri din Germania: doi miniștri acuzați de plagiat, un președinte care a trebuit să demisioneze pentru că era bănuit de corupție (chit că era vorba de doar 400 de euro), un șef de grup parlamentar care „a declanșat o dezbatere uriașă pentru că i-a făcut o aluzie unei jurnaliste și a privit spre sînii ei.“ Scandal a ieșit și cînd s-a aflat despre candidatul social-democrat la postul de cancelar că a cîștigat 1,25 milioane de euro: nu conta că i-a cîștigat legal și și-a plătit taxele, conta că „nu dă bine“ să cîștigi atît într-o țară care „se autopercepe ca fiind aproape egalitară“ și în care există „suspiciunea că politicienii își pot permite un stil de viață care-i îndepărtează de masele largi.“ Așa încît, după ce compară scandalurile germane cu cele din politica altor țări, autorul arată că, în Germania, „pragul scandalului“ e mult mai jos, iar reacția publică e mai rapidă și mai puternică, chiar în situații care în alte țări sînt tratate cu vederea: „În rezistența contra lucrurilor mici stă frica de lucrurile mari. Ea acționează ca un sistem de alarmă timpurie.“ Faptul că standardele sînt atît de înalte și contribuie la „cernerea“ politicienilor „nu ne face să ne simțim mai bine“, scrie autorul, cu un fel de melancolie lucidă: „germanii trebuie să fie corecți mai ales pentru a se putea suporta.“ Dar „toate astea puse laolaltă dau imaginea unei națiuni care vrea să fie corectă cu banii, cu războiul, cu biografiile, care prețuiește coeziunea socială și care nu vrea o ceartă mînioasă. Noi sîntem eternii cuminți.“ Bineînțeles, printre zecile de comentatori ai articolului se găsesc destui care să contraargumenteze: Germania, de pildă, nu a semnat convenția ONU privind corupția; sau că țările nordice sînt mai puțin corupte decît Germania, în timp ce țările din sud-estul Europei „nu vor putea ajunge niciodată la acest nivel.“

De la o vreme, pe site-uri, bloguri și rețele sociale, identitatea națională are căutare.

Vestea bună, în tot acest amestec al discursurilor identitare, este că în Europa se dezbate pe această temă. Vestea mai puțin bună e că, deocamdată, noi vrem mai degrabă să ne confirmăm propriile stereotipii despre noi înșine, pentru a ne găsi repere. Din acest punct de vedere, România e „altfel“ pentru că e cu o etapă în urmă. Germania e „altfel“ pentru că a trecut mai demult prin asta.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

E ceaţă pe Canalul Mînecii, continentul e izolat!

Tim are cam treizeci şi cinci de ani. Nu e din Londra, e dintr-un „xyz-shire". E un tip ambiţios. A învăţat din greu la şcoală, o şcoală publică. Acum este inginer, dar nu orice fel de inginer, el este *„chartered engineer"*, adică un soi de superinginer, parte a unei elite inginereşti în care nu intri cu una, cu două. Îţi trebuie o oarecare vechime în muncă, experienţă într-un anumit domeniu şi ceva studii postuniversitare. Fiind ambiţios şi un tip muncitor, Tim a ajuns „chartered" cu dispensă de vîrstă. Firma la care lucrează este mulţumită de el şi l-a răsplătit regeşte: i-a permis să urmeze cursurile postuniversitare necesare, în timpul concediului de odihnă. Tim este inginer în domeniul îmbunătăţirilor funciare: irigaţii, terasări, desecări. A încercat să lucreze în Bulgaria, nu a ieşit nimic. A găsit ceva contracte prin Israel şi alte ţări ale Orientului Mijlociu. Tim este destul de neliniştit. Firma lui (americană, la origine) nu stă pe roze. Au probleme, vremurile-s grele, nu sînt mulţi clienţi pe piaţa globală. Anii agricoli slabi au făcut ca potenţialii beneficiari (fermieri mari, în general) să nu aibă fonduri pentru investiţii.

Îl întreb de ce nu încearcă, totuşi, în România. Îi spun că avem o sumedenie de oameni putred de bogaţi în agricultura naţională. Ei au nevoie de lucrări de îmbunătăţiri funciare. Îmi răspunde, oarecum standard, că s-a lămurit cum e cu autorităţile locale, că nu crede că poate derula vreo afacere la noi. Îi zic să le dea încolo de autorităţi locale, că eu vorbesc de multimilionari în euro, oameni cu zeci de mii de hectare în exploatare şi/sau proprietate care, în plus, pot beneficia de fonduri europene (îmi aduceam şi eu contribuţia la creşterea ratei de absorbţie, mă-nţelegi...). Mi-a răspuns sec: în nici un caz! Evident, m-a făcut curios: de ce nu ar intra firma lui pe un contract finanţat din fonduri europene? Mi-a dat un punctaj de nouă motive. Le înşir ca atare. *Punctul unu:* ei nu vor oferi ciubuc. Aşa că (zice el), nu se vor califica pentru a cîştiga vreun contract (nu cred că are dreptate 100%, dar mai ştii?). *Punctul doi:* nu au o reprezentare solidă în ţări ale Europei de Est (eh, asta e vina lor...). *Punctul trei:* foarte mulţi furnizori intră la preţ de dumping în aceste ţări, în speranţa că vor căpăta poziţii tari pentru viitor. Pînă cînd preţurile nu vin la niveluri rezonabile, nu ar avea rost să licitezi (hm, e o chestiune de tactică de vînzări, nu ţine de România sau de UE). *Punctul patru:* va trece multă vreme pînă cînd preţurile să îşi revină (asta e bine pentru clienţii români, zic eu). *Punctul cinci:* au participat la licitaţii mimate, pentru că autorităţile locale nu aveau banii necesari (ete na, eu vorbeam de mari clienţi privaţi, nu de Primării). *Punctul şase:* unele proceduri de licitaţie, în unele ţări, sînt de-a dreptul bizare. De exemplu, în Bulgaria, achiziţia documentaţiei de participare poate costa pînă la 50.000 de euro (deh, ce să zic, aşa o fi, o avea dreptate). *Punctul şapte:* unele ţări cer documentele de licitaţie în limba naţională, nu acceptă oferte în engleză. Traducerea (fie ea şi autorizată) nu funcţionează, e scumpă, durează şi pierde multe detalii tehnice importante (îi cam dau dreptate). *Punctul opt:* unele ţări comunitare nu stau foarte bine la capitolul decont de la Bruxelles

(aici chiar eram cu musca pe căciulă). *Punctul nouă:* în unele ţări membre, există tradiţia de a sista lucrările o perioadă, pentru ca, mai apoi, să se solicite reluarea lor peste noapte (recunosc că şi aici am simţit musca bîzîind).

Ce era să îi răspund? Că e un eurosceptic ordinar şi că, de fapt, el are o problemă cu Uniunea Europeană, ca un englez ce este? Normal că aşa i-am răspuns (dîndu-i, totuşi, dreptate pe ici, pe colo). Culmea: îmi confirmă! Da, el vrea ca Marea Britanie să iasă din UE, din trei motive: împingerea la absurd a „drepturilor omului" (se referea la dreptul la vot al deţinuţilor de drept comun sau la deportarea teroriştilor), imigraţia şi contribuţia prea mare la bugetul comunitar. Argument secundar: „cine ar vrea să facă parte din acelaşi club cu Franţa?" Dar asta nu a fost tot...

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

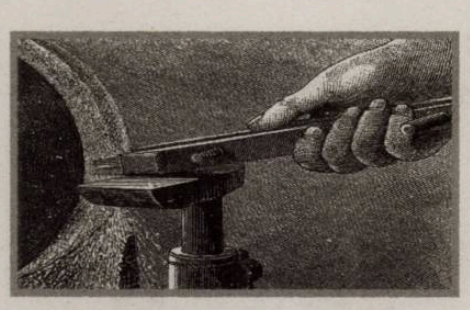

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Atenţie, pericol de prăbuşire!

– relatare de pe şantierul politic –

În plină incertitudine economică, USL şi guvernul pe care-l susţine deschid două uriaşe şantiere. Nu, nu vă gîndiţi la infrastructură, aici stăm în continuare prost. Este vorba despre două ample lucrări politice: regionalizarea şi noua Constituţie.

Să fie aceasta o dovadă de viziune? Să fie un pariu ambiţios? Sau actuala majoritate tocmai s-a apucat să lucreze intens la propriul monument funerar? Da, fiindcă lucrarea prezintă un număr apreciabil de riscuri, pe care entuziasmul unei puteri venite pe un val de susţinere populară dă semne că le ignoră.

Regionalizarea, de pildă. După informaţiile disponibile în momentul de faţă, procesul s-a transformat într-o luptă surdă a intereselor, în spatele uşilor capitonate ale birourilor baronilor locali. Ale baronilor PSD şi, acolo unde există, PNL, fiindcă aceia din PDL au fost măturaţi de tăvălugul electoral din 2012. Pe cît de multă energie se pune în disputele interne de partid, pe atît de puţin îi arde publicului de aşa ceva. Nu că subiectul n-ar fi important. Este. Doar că pînă acum ne-au parvenit doar nişte hărţi, împărţite în nişte diviziuni fără personalitate, fără unitate economică, fără istorie şi, în definitiv, fără noimă, denumite după punctele cardinale. În timp ce baronii se bat pentru stabilirea oraşelor de reşedinţă, regiunile nu spun nimic marelui public. De bine-de rău, oamenii simt o anume legătură de ordin afectiv cu actualele judeţe, plus că le înţeleg funcţionarea, măcar în linii generale. De la ultima reorganizare administrativă au trecut 45 de ani, deci timp a fost destul. Plus că multe judeţe existau, cam în aceeaşi formă şi cu aceleaşi denumiri, şi în perioada interbelică. Fără o reală dezbatere publică şi fără un criteriu natural de delimitare, regiunile vor fi pentru cei mai mulţi adevărate enigme în privinţa funcţionării, lăsînd la o parte lipsa oricărui spirit identitar. Impresia va fi aceea a unei birocraţii copleşitoare, cu reguli de nepătruns, şi aceasta dacă lucrurile vor continua cum au început: cu discuţii de cabinet, departe de ochii şi preocupările cetăţenilor.

Poate că guvernanţii îşi vor ţine cuvîntul şi regionalizarea va reduce cheltuielile cu administraţia. Poate că se va da un impuls absorbţiei fondurilor europene. Dar chiar şi aşa, avantajele s-ar vedea numai în timp.

Şi mai există problema minorităţii maghiare. Dacă împărţirea nu va ţine cont şi de cererile liderilor maghiari, atunci aceştia vor înţelege că au pierdut, pentru cel puţin o generaţie, şansa înfiinţării unei diviziuni administrative cu populaţie majoritară. În definitiv, care ar fi problema dacă, în loc de două astfel de diviziuni, egale, ca atribuţii, cu restul din ţară, aşa cum avem azi, am avea în viitor doar una singură? Maghiarii, şi mai ales liderii lor politici, cu greu vor accepta că nu se poate. Şi chiar vor interpreta schimbarea ca pe un pas înapoi în ceea ce-i priveşte. În aceste condiţii, UDMR s-ar putea să nu-şi mai păstreze tonul neutru, într-un scandal de genul celui izbucnit în legătură cu steagul secuiesc. Fără îndoială, aceasta numai în folosul României nu va fi.

Şi acum, Constituţia. Poţi face orice cu o majoritate de 70 de procente, dar asta numai pînă la un punct. Tentaţia de a dispune de prevederile constituţionale după bunul plac este uriaşă, în asemenea condiţii. Dar poate fi şi sinucigaşă, dacă liderii USL vor crede, în mod fals, că un electorat radicalizat, precum în 2012, va susţine cu entuziasm nişte prevederi menite doar să-l pună la respect pe preşedintele Traian Băsescu.

Şansele sînt imense ca orice prevederi de această natură să treacă de Parlament. Dar ce facem cu votul poporului? Dacă în condiţii politice tensionate, precum în vara lui 2012, nu s-a atins cvorumul, de ce am crede că acest lucru s-ar produce în 2014? Este de presupus că un preşedinte care va mai avea, oricum, puţine zile de stat în funcţie, nu va mai stîrni atîtea pasiuni, nici pro, nici contra. În plus, un boicot declarat de opoziţie, precum în iulie 2012, nu poate fi exclus, mai ales dacă majoritatea nu va ţine cont, în dezbateri, decît de propriile idei. Logic, pînă în 2014, opoziţia va mai creşte, poate nu cît să ia faţa actualei majorităţi, dar destul cît să pună probleme la referendum. Şi vi-l imaginaţi atunci pe liderul liberal Crin Antonescu, preşedintele comisiei pentru noua Constituţie, umblînd cu urna mobilă prin supermarketuri, în ziua de referendum, precum oamenii lui Adrian Năstase, în 2003? Fostul lider al PSD a reuşit să scoată, la limită, prezenţa la referendum, dar a fost primul semn că lucrurile nu stau deloc bine în ce-l priveşte – şi avea să piardă alegerile de peste un an. Ce argumente ar avea în plus Crin Antonescu pentru a cîştiga, de data aceasta, în cazul unui referendum ratat sau tras de păr?

Există o singură şansă: aceea ca oamenii să simtă că noua Constituţie chiar îi priveşte şi că nu sînt chemaţi să tranşeze – iarăşi! – disputa dintre palate.

Comisia constituţională şi apoi plenul Parlamentului ar trebui să dea mare atenţie capitolelor privitoare la libertăţi, la garanţiile că statul îşi va îndeplini îndatoririle faţă de cetăţeni. Şi, mai ales, la sancţiunile pe care cetăţenii le pot da imediat liderilor politici, dacă aceştia nu-şi îndeplinesc îndatoririle. Constituţia este, totuşi, pentru cetăţeni, şi nu pentru interesul de moment al politicienilor.

Fixînd termene de dezbatere scurte, cu referendum în octombrie, liderii USL par să nu fi înţeles aceasta. Cu atît mai rău pentru ei!

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Latina mai poate face diferenţa

Se zice că, dacă înveţi o limbă străină, dobîndeşti un suflet în plus. Pentru unii antici, nu era nici o metaforă în afirmaţia asta – era, mai degrabă, o intuiţie că ceva important se petrece cu cel care e capabil să gîndească, să se exprime şi, în final, să viseze într-o altă limbă decît cea în care se naşte. Mai aproape de noi, după o îndelungată observaţie şi reflecţie, au apărut oameni care cred că toate limbile sînt străine – chiar şi limba maternă e străină pentru copii, de la naştere pînă la o anumită vîrstă. Ea devine prima limbă vorbită, dar nu încetează să fie, de fapt, ca toate celelalte, străină.

În fine, începînd cu 11 februarie 2013, discuţia despre limbile străine merită să fie pusă în contextul recviemului pe care îl cîntăm de ceva vreme nobilei meserii de jurnalist. Noi, aici, în România, poate mai patetic decît alţii prin alte părţi, dar jelania este generală. Jurnalismul dispare. Nu se transformă, nu evoluează, nu se *agiornează*. Pur şi simplu, dispare prin largă diluare. Astăzi, oricine, dar absolut oricine poate pretinde că e jurnalist şi se poate prezenta ca atare. Faci un site, un blog şi un cont pe Facebook, filmezi sau fotografiezi sau înregistrezi cu telefonul mobil şi eşti jurnalist. Dacă ai un pic de fler comercial, poţi chiar să ai mai multe accesări decît multe ziare „profesioniste". Nu contează dacă ştii să scrii sau înţelegi ceea ce scrii, dacă respecţi vreo regulă deontologică ori măcar de logică.

Aşadar, luni, 11 februarie, de dimineaţa, la Vatican avea loc o reuniune a Papei Benedict al XVI-lea cu cardinalii, un consistoriu. Chestiunile nu erau de mare interes – canonizarea a trei slujitori ai lui Cristos –, fără mare trecere, după criteriile buletinelor de ştiri de azi. În camera afectată presei, unde jurnaliştii pot urmări printr-un sistem de televiziune cu circuit închis consistoriile, nu era lume multă: o italiancă, o japoneză, doi francezi şi un mexican, toţi ziarişti acreditaţi pe lîngă Vatican. Iar spre finalul consistoriului din acea zi, doar doi sau trei dintre ei mai trăgeau cu ochiul la ceea ce se petrecea pe ecran, pregătindu-se să plece şi ei, mai ales că ordinea de zi fusese epuizată. Cînd cardinalii se pregăteau să se retragă, Sanctitatea Sa a murmurat în limba latină că mai are, totuşi, un punct pe care ar vrea să-l aducă la cunoştinţa lor. Monseniorul Guido Marini, maestru al ceremoniilor liturgice ale Sanctităţii Sale, îi aduce o foaie de hîrtie, pe care Papa Benedict al XVI-lea o ia cu gest moale şi începe să citească de pe ea, în limba latină. Mai degrabă şoptit, cu buzele aproape lipite de microfonul sălii, cu voce egală, albă, calmă, fără accente, fără pauze retorice, fără sublinieri, fără gesturi, ca şi cum ar fi citit ceva uzual, plictisitor, fără interes. În camera presei, la televizor, doar italianca Giovanna Chirri, corespondent la Vatican a agenţiei ANSA, principala agenţie de ştiri a Italiei, ştia latină. Cînd l-a auzit pe Papă spunînd *„Vires meas ingravescente aetate non iam aptas esse"* („Datorită vîrstei mele înaintate, puterile mele nu mai sînt apte"), Giovanna Chirri a devenit primul om din lume, în afara unui cerc foarte restrîns din jurul Papei Benedict al XVI-lea, care a ştiut că Suveranul Pontif se retrage. A înţeles pe loc importanţa colosală a declaraţiei pe care, în acea secundă, nimeni nu o băga în seamă. Nici chiar cardinalii prezenţi la întîlnire nu păreau a înţelege toţi ce se petrece. Cînd Suveranul Pontif a spus, spre finalul scurtei sale declaraţii, *„...declaro me ministerio Episcopi Romae, Successoris Sancti Petri, mihi per manus Cardinalium die 19 aprilis MMV commissum renuntiare..."* („...declar că renunţ la oficiul de Episcop al Romei, Succesor al Sfîntului Pentru, ce mi-a fost încredinţat de Cardinali pe 19 aprilie 2005..."), Giovanna Chirri forma deja numărul de telefon de la redacţie pentru a da informaţia. Apoi, a sunat imediat pe purtătorul de cuvînt al Papei, care încă nu ajunsese la biroul său după şedinţa în care Sanctitatea Sa făcuse declaraţia. Şeful Giovannei Chirri a sunat-o înapoi şi a întrebat-o, şocat, dacă e sigură pe informaţia dată, nevenindu-i să creadă. Giovanna l-a rugat să aibă încredere în latina pe care o ştie. Din liceu. În cîteva minute, purtătorul de cuvînt a întors telefonul şi a confirmat. Cînd Giovanna Chirri termina convorbirea cu acesta, ştirea pleca deja. ANSA a fost prima agenţie de ştiri din lume care a dat ştirea retragerii Papei Benedict al XVI-lea, la 11,46. Era una dintre cele mai importante ştiri ale anului, care abia a început, pentru întreaga lume, şi cea mai importantă ştire de acest gen pentru Biserica Catolică, din 1415 încoace. Pe ceas, declaraţia Papei se încheiase cu doar 15 minute înainte. Colegul francez al Giovannei Chirri, Charles De Pechpeyrou, şi el prezent în camera presei la momentul declaraţiei, a recunoscut că italianca i-a luat-o înainte cu ştirea pentru că ştie latină mai bine decît el. De Pechpeyrou spune că rudimentul de latină pe care îl cunoaşte i-a permis la un moment dat să înţeleagă doar *„non iam aptas esse"*, adică ceva despre o anume pierdere de capacitate, i s-a părut ceva ciudat pentru că Papa avea un aer neobişnuit de trist, şi s-a îndreptat spre colegul său mexican să se consulte despre ceea ce se întîmplă. Cîtă vreme ei încercau să pună cap la cap cioburile de înţelegere de care erau capabili, Giovanna Chirri înţelesese tot. Pentru că ştia latină. Charles De Pechpeyrou şi ceilalţi jurnalişti din camera presei au priceput că e vorba despre retragerea Papei Benedict al XVI-lea abia după ce acesta a terminat de citit declaraţia, şi cardinalii, pe rînd, au început să-şi exprime surpriza, regretul şi mulţumirile faţă de Papă.

Aceasta nu e doar o poveste despre jurnalism. Este o poveste despre felul în care vin spre noi cele mai importante ştiri şi despre capacitatea noastră de a le mai înţelege. De cele mai multe ori, cotropiţi de ştirile fără însemnătate şi de enervările tuturor, nu mai ştim limba în care ceea ce e important ne vorbeşte. Apoi, e vorba despre sufletul minunat pe care îl poţi dobîndi învăţînd o limbă moartă. Latina a adus-o pe Giovanna Chirri mai aproape decît pe orice alt om de evenimentul cel mai important al vieţii ei profesionale, căci ne putem da seama că, pentru un corespondent la Vatican, nu există moment profesional mai bun decît acela de a pricepe şi de a anunţa cel dintîi retragerea Papei. Nu în ultimul rînd, este o veste minunată pentru mîna de oameni care se mai luptă pentru învăţarea limbilor clasice în liceele de peste tot din lume. E o dulce mîngîiere pentru ei, un grup fragil de oameni care vor pierde desigur războiul lor. Dar, mai presus de orice, povestea asta spune ceva despre nobleţea ascunsă a unei meserii muribunde. Totuşi, dacă eşti instruit şi preocupat de ceea ce faci, cîştigi competiţia profesională chiar şi în această meserie, în care oricine poate intra şi orice năuc ignorant poate face orice. Latina încă mai poate face diferenţa.

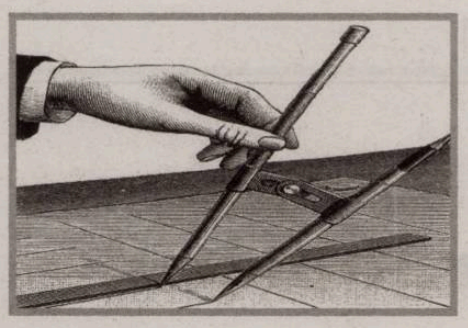

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De ţinut în seamă

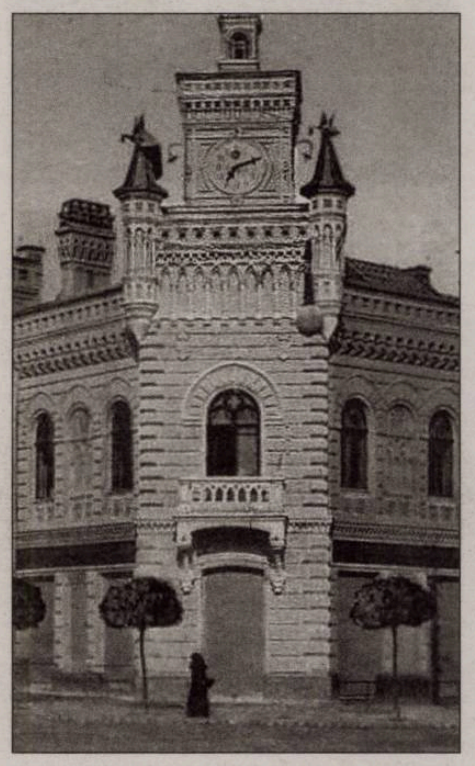

Deteriorarea continuă, zi de zi, a clădirilor din vechiul Bucureşti, încet, dar sigur, îndreaptă lucrurile spre dispariţia unor valori de arhitectură şi a unor amintiri istorice de neînlocuit. Tendinţa se poate observa şi în ţările vecine, unde, în ultimii douăzeci de ani, condiţiile sociale şi politice au dus la rezultate asemănătoare. Nicăieri, însă, analogia nu e mai convingătoare decît în Republica Moldova, statul care, din 1991, de cînd şi-a obţinut independenţa, ne înfăţişează, ca o oglindă, aproape aceeaşi situaţie. Cel puţin aşa mi se pare după ce am citit *Cartea neagră a patrimoniului cultural al Municipiului Chişinău*, publicată în 2010 de Ministerul Culturii de acolo şi de o Agenţie de Inspectare şi Restaurare a Monumentelor, care şi-a început activitatea în 2006. O *Carte neagră* am avut şi noi pentru Bucureşti, din aceeaşi suferinţă, din aceeaşi

Cartea neagră a patrimoniului cultural al Municipiului Chişinău.

năzuinţă de a păstra pentru generaţiile viitoare ceva din înfăţişarea oraşului pe care-l moştenisem. De aceea, poate fi interesant de văzut ce se petrece la Chişinău şi cum s-a trezit şi acolo împotrivirea faţă de nesocotirea legilor care ar trebui să ocrotească monumentele.

Chişinăul datează din vremea lui Ştefan cel Mare, dar a rămas doar un sat pînă pe la 1660, cînd capătă dreptul de tîrg, şi dezvoltarea sa a îndreptăţit, în 1818, ridicarea sa la rangul de capitală a noii provincii ruseşti a Basarabiei, cu ocazia vizitei ţarului Alexandru I. Acolo s-a săvîrşit actul istoric din 1918, al Unirii cu România. Extinderea oraşului – care, în jurul anului 1930, ajunsese la 120.000 de locuitori – a continuat după război sub regimul sovietic, care, însă, a suprapus construcţii şi străzi noi peste centrul din secolul al XIX-lea. Deşi din 1993 Parlamentul a hotărît prezervarea nucleului istoric, Planul Urbanistic General din 2007 nesocoteşte prevederile legale menite să protejeze acest patrimoniu naţional. De pildă, proiectatul bulevard Cantemir, cu o lăţime de 70 m, înseamnă distrugerea unei duzine de străzi şi a aproximativ 40 de clădiri. Întîrzierea unei evaluări corecte a valorii istorice şi arhitecturale a fondului construit a permis, în 17 ani, demolarea a 76 de clădiri şi modificarea agresivă a structurii altor 155 de pe Lista monumentelor din Chişinău, al căror număr, conform registrului din 1995, se ridica la peste 900 (la Bucureşti, cam tot atunci, erau 2347). Date mai recente au adus cifra de 249 de edificii „care au avut de suferit din cauza nerespectării legislaţiei în vigoare privind protecţia monumentelor", fie din indiferenţă, fie din intervenţii degradante. Lista din 1995, în care erau înscrise monumente de importanţă locală, a fost abrogată în 2009, dar restabilită în acelaşi an la stăruinţele mass-media şi la protestele societăţii civile. Ea rămîne să fie actualizată din trei în trei ani, pe baza unor liste adiţionale.

Publicaţia de la Chişinău cuprinde lista monumentelor demolate, după care urmează, pentru fiecare, fotografia şi, unde a fost posibil, identificarea primei menţiuni şi informaţii istorice despre vechiul proprietar/constructor. Şi mai semnificativă este cuplarea, la aceeaşi clădire, a fotografiei din 2006 şi a uneia din 2010, care evidenţiază aspectul radical schimbat. Cîteodată, se reproduce şi „autorizaţia de desfiinţare".

Să nu se creadă că recriminările provin din confruntarea actualei concepţii oficiale cu privirea tradiţionalistă a unor nostalgici ai trecutului românesc al oraşului. Deseori, numele sub care erau cunoscute aceste monumente, datînd din secolul al XIX-lea, sînt ruseşti sau evreieşti. O altă listă este aceea a monumentelor ruinate, cu 33 de fotografii, care denunţă lăsarea în paragină a unor frumoase case în stil neoclasic. Nu mai puţin de 49 de cazuri formează lista monumentelor deteriorate de intervenţii care le-au făcut de nerecunoscut: autenticitatea lor a dispărut. Fotografiile sugerează că, în afară de clădiri publice sau de reprezentare, casele de locuit care au aparţinut unor funcţionari sau ofiţeri – deci burghezie mică şi mijlocie – reflectă condiţia de gubernie la marginea imperiului.

Sînt aduse în discuţie situaţii speciale, ca a bisericii Măzărache, cea mai veche din oraş, ctitorie din 1742 a pîrcălabului moldovean cu acest nume, dar luată din 1955 de lipoveni, sau a palatului fost al *zemstvei* guberniale a Basarabiei, construit în 1856, şi care, deşi făgăduit sediului ICR, dacă ar fi restaurat, e ameninţat să dispară pentru ca Federaţia Internaţională de Şah să construiască acolo un complex monumental în formă de figură de şah!

În acelaşi volum, luările de poziţie din partea Academiei de Ştiinţe din Chişinău şi a Grupului Civic pentru Patrimoniul Cultural acuză rea-voinţa căreia îi cade victimă vatra istorică a oraşului. Cele mai interesante pagini reproduc stenograma unei şedinţe din 2008 a Parlamentului (un dialog animat în limbile română şi rusă!), în care ministrul Culturii de atunci apăra Guvernul contra unei moţiuni care denunţa absenţa oricărei preocupări de protecţie a monumentelor (replică: „preţul pămîntului în centrul Chişinăului este binecunoscut").

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

La Iaşi: dezbatere pe teme de patrimoniu

Într-o seară de la sfîrşitul lui ianuarie, Librăria Cărtureşti din Iulius Mall-ul ieşean a adunat cîteva zeci de persoane interesate de situaţia patrimoniului din oraş. Parte a unei serii de dezbateri pe diferite teme – inaugurată sub numele „Cafeneaua Publică", în urmă cu un an, de către inimoşii membri ai Fundaţiei Comunitare –, întîlnirea a avut titlul *Avem un patrimoniu. Ce facem cu el?* Profesorul Laurenţiu Rădvan, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" (deţinător al unui blog, www.solutii-iasi.blogspot.com, dedicat posibilelor rezolvări arhitecturale), a făcut un istoric al monumentelor din Iaşi, prin prisma vechimii şi a tendinţelor din diferitele epoci. Astfel, dacă din primele sute de ani de după atestarea Iaşiului au rămas cu preponderenţă biserici (dintre care cele mai vechi, de secol XV – Armenească şi Sfîntul Nicolae Domnesc –, aproape fără legături cu originalele), începînd din secolul al XIX-lea se pot menţiona mai ales case boiereşti (exemple: Beldiman, Canta, Catargi). Mai aproape de noi, secolul al XX-lea a adus două momente care au afectat puternic starea multor asemenea edificii: bombardamentele din cel de-Al Doilea Război Mondial şi campania de demolare a comuniştilor. Cel mai elocvent exemplu din acest ultim caz este cel al Pieţei Unirii, unde – afirmă profesorul Rădvan – s-a stricat iremediabil echilibrul vizual. Soluţia pentru ceea ce ne-a mai rămas – un patrimoniu aflat într-o stare destul de proastă – ar fi o reabilitare măcar la nivel de faţade şi punerea în valoare din punct de vedere turistic, inclusiv prin modernizarea unor căi de acces, ideile

Şi la Iaşi este posibilă o mişcare de genul „Salvaţi Bucureştiul".

şi proiectele societăţii civile şi ale autorităţilor fiind foarte importante în salvarea acestor monumente.

Directorul interimar al Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional Iaşi, Virgil Băbîi, a motivat starea precară a clădirilor prin faptul că în ultimii 20 de ani bugetul pentru astfel de lucrări a fost permanent în criză, ceea ce a făcut ca renovările începute la monumente reprezentative pentru oraş, cum ar fi Teatrul Naţional, Casa Balş sau Trei Ierarhi, să dureze cel puţin zece ani. El a acuzat şi lupta politică în distribuirea acestor fonduri, susţinînd, de exemplu, că fostul ministru al Culturii, Kelemen Hunor, a distribuit fondurile cu preponderenţă spre Transilvania. Băbîi a invocat şi limitele legale care încorsetează activitatea Direcţiei, ca şi faptul că în anumite decizii majore intervin autorităţi de la Bucureşti. O astfel de situaţie, a spus Băbîi, este cea din cadrul ansamblului Palas, unde a fost aprobată de Capitală ridicarea unui turn cu o înălţime prea mare pentru zona respectivă.

Expertul Gheorghe Macarie a ţinut să menţioneze faptul că atenţia ar trebui concentrată pe prezervarea siturilor şi nu doar a monumentelor istorice, fiind foarte important ambientul din jurul acestora. El a dat exemplul zonei mărginite de Teatrul Naţional-Mitropolie-Palatul Roznovanu-Casa Balş-Statuia lui Miron Costin, aflată însă în pericol după ce Primăria a anunţat intenţia de a construi aici o parcare subterană.

La întîlnire a vorbit şi Adrian Serghie, iniţiatorul paginii de Facebook „Iaşi (Fotografii vechi)". El scanează zilnic baze de date, ia legătura cu diferiţi colecţionari şi postează o mulţime de imagini-document din trecutul Iaşiului. Miile de vizitatori şi de mesaje ale paginii sale, ca şi cele ale profesorului Rădvan, precum şi iniţiativa Fundaţiei Comunitare arată că şi la Iaşi este posibilă o mişcare de genul „Salvaţi Bucureştiul". Un mic semn: „Am o întrebare/rugăminte: Veţi filma toată această dezbatere? Căci eu nu am cum să ajung, însă mă interesează tema patrimoniului arhitectural al Iaşiului şi îmi doresc să aflu ce se va dezbate şi rezultate. Vă mulţumesc!", a scris un tînăr pe pagina de Facebook a „Cafenelei Publice", înainte de întîlnire.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Tehnocraţi şi tehnotruci

Un guvern de tehnocraţi... Totdeauna m-a înduioşat această soluţie magică, asupra căreia elitele politice par să cadă spontan de acord cu masele, de fiecare dată cînd lucrurile o iau prea tare razna. Tehnocraţia salvează România! Cînd nu poţi avea încredere în nimeni, cînd toţi fură sau nici măcar nu ştiu să fure, tehnocratul, el, călare pe calul alb al expertizei sale imaculate, devine singura speranţă. Tehnocraţia este percepută astfel ca un soi de totalitarism competent, singurul care poate să readucă *ordinea* în ţară.

Să nu mă înţelegeţi greşit: nu am aflat, cumva, „pe surse", că s-ar pune de vreo remaniere guvernamentală! Doar mă preocupă, pur şi simplu, *cultul tehnocratului*. Mai exact, cultul tehnocratului de rit român (i se mai spune manager sau expert). Căci la noi, tot omu' cu sînge-n vine se visează expert (avem, de pildă, cel mai mare procent din Europa de tineri care declară că „doresc să fiu considerat expert într-un domeniu anume"). Iar ţara se doreşte managerială: sănătatea sau învăţămîntul nu mai au nevoie atît de medici sau de dascăli, cît de *manageri,* iar, de curînd, şi biserica s-a gîndit că nu i-ar strica o asemenea expertiză. Cît despre media, ele sînt pline de „experţi"...

Să ne înţelegem însă şi în această privinţă: ca şi birocraţia, în sensul său weberian, tehnocraţia este un lucru bun şi util. Sau, mă rog, indispensabil. Nici nu-mi trece prin cap să contest acest lucru. Pot să mă întreb, însă, de ce devine ea un soi de „cult", de ce, adică, dincolo de utilitatea pragmatică a acesteia, imaginea tehnocratului începe să fie înconjurată de o aură aproape mistică.

Şi aici, nu vă fie cu supărare, trebuie să apelez (şi) la antropologie, în speţă la marea doamnă a antropologiei britanice, Mary Douglas. Aceasta făcea, la un moment dat, o afirmaţie ce poate părea hazardată la o primă vedere: „certitudinea nu este o stare sau un sentiment, este o instituţie." Toate societăţile ci a crescut în societăţile noastre ultramoderne. Ea se cheamă astăzi *risc*. Trăim în societăţi ale riscului – ne spune Ulrich Beck – societăţi care pretind totodată să „gestioneze" inteligent aceste riscuri. Doar că tot Beck ne atrage atenţia şi că „naraţiunea riscului este o naraţiune a ironiei", o poveste care se referă la umorul involuntar al marilor insti-

Nu produc ordine, ci amplifică dezordinea.

tuţii ale societăţii moderne (ştiinţa, statul, piaţa şi armata), care „pretind să anticipeze ceea ce nu poate fi anticipat."

Pe scurt, deci, tocmai pentru că au ajuns prea complexe şi ştiu prea multe, societăţile actuale trăiesc cu spaima că „lucrurile ar putea scăpa de sub control", şi au deci mai multă nevoie decît oricînd de certitudini. Dincolo de soluţiile concrete, tehnocratul (care este altceva decît „simplul" specialist) le alină această nevoie – ocupîndu-se chiar şi de *managementul emoţiilor!*

Ce se întîmplă, însă, cu tehnocratul de România?

Am importat cultul tehnocratului, dar fără tehnocraţi. Pentru că incertitudinile noastre sînt mai mari şi mai multe, şi imaginea tehnocratului devine supradimensionată. El este, astfel, şi un justiţiar, care face *ordine* acolo unde, pînă la el, domnea haosul. Cu el începe, de fapt, lumea – lumea nouă, civilizată, occidentală, raţională; el este purtătorul focului purificator.

Era nevoie? Da, într-un fel, era nevoie. Existau (există) profesori semidocţi, doctori incompetenţi, contabili hoţi? Evident! Trebuia făcut ceva, trebuia îndepărtată toată această magmă insalubră? Evident, şi asta! Nevoia de ordine este indiscutabilă. Doar că justiţiarii veniţi să facă ordine nu sînt tehnocraţi, ci *tehnotruci,* adică varianta postcomunistă a politrucilor – adică tot un *truc,* doar că ceva mai tehnic... Nu sînt practicieni, ci ideologi ai tehnocraţiei, nu posedă pragmatismul ei eficient, ci doar dogma acesteia, şi nici măcar nu-şi propun să se adapteze la realitate, ci doar să o controleze. În consecinţă, nu produc ordine, ci amplifică dezordinea. Îi cunosc bine pe cei din învăţămînt. Vorbesc o limbă de ei ştiută, posdrugheza, un fel de dialect stricat al bruxelezei. Zilele trecute, într-un moment de inspiraţie soră cu greaţa, le-am dedicat un cîntec patriotic: „Cu posdruul nostru-n frunte/ Vom avea succesuri multe!"

Ce se întîmplă atunci, la noi, cu nevoia de certitudine din care s-a născut cultul tehnocratului? Păi, e pe cale să intre într-o fază acută, soră cu panica. Tot mai evident, nici măcar tehnocraţia nu salvează România...

Certitudinea este o instituţie, spuneam; într-o analogie medicală, ea constituie sistemul imunitar al unei societăţi. Ei bine, din acest punct de vedere, România suferă de SIDA!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Carnavalul absolut – comunişti deghizaţi în hipsteri

După cum am promis săptămîna trecută, revin cu cîteva comentarii la o serie de articole cu titlul „Comunismul hipsteric", semnate de dl Alexandru Hâncu, în revista *Kamikaze*. În fond, nu e nici pe departe dorinţa de a stîrni vreo polemică sau de a răspunde cu orice chip la o opinie cu care mă aflu în dezacord. Mai degrabă e vorba despre a formula o părere cu privire la un curent de opinie care îşi face simţită prezenţa din ce în ce mai des. Şi e doar o părere, exact cum am spus cu un rînd mai sus. Fără nici o pretenţie de certitudine absolută sau de afirmaţie fundamentală, care explică şi rezolvă imediat problema. Pe scurt – dl Hâncu crede că proaspătul discurs de deschidere a noului mandat din administraţia Obama e un exemplu de dare a aramei pe faţă, ca să zic aşa. Sub pretenţia liberalismului şi a corectitudinii politice, intelectualii de stînga şi propaganda cu arsenal subliminal de la Hollywood pregătesc mazilirea capitalismului şi înlocuirea lui cu un fel de comunism cu faţă umană. Un comunism *cool, hipsteric,* un real pericol care, abil, ca şi strămoşul lui, se insinuează *trendy;* de data asta dinspre elita intelectuală de peste Atlantic.

Da, de aici, de la noi, lucrurile ar putea să pară foarte clare în lumina asta. Da, poţi să spui că e *trendy* să fii de stînga fără să o recunoşti – ba chiar, uneori, fără să ai habar ce-i aia –, adică un soi de progresist, dărîmînd savant, contemporan, academic, „barierele depăşite" dintre stînga şi dreapta. Adică ideologiile sînt de mult depăşite, egalitarismul e prost înţeles, comunismul a fost un eşec social al unor tipi care nu l-au înţeles pe Marx, iar unica soluţie e activismul social, combinat cu un pic de anarhie, pretenţii „telectuale", ochelari cu rame colorate, ţoale vintage şi un pic de frivolitate academică din *Californication*. Da, te poţi enerva cumplit de ipocrizia sau de ridiculoşenia unor ideologi de circumstanţă ai corectitudinii politice. Mă opresc, deocamdată, aici, şi vin cu precizări.

Poţi să vezi lucrurile în felul ăsta, dacă te întîlneşti şi stai la vorbe cu un compatriot care a studiat în America şi a devenit, peste noapte, mai american decît americanii. S-a metamorfozat instantaneu într-un cetăţean al viitorului, care descinde, un pic scîrbit – nu că n-ar avea motive să fie aşa – printre ai lui, în vacanţă, în ţara primitivă din care a plecat. Îţi va explica despre lumea academică evoluată, despre cercetări, despre corectitudine politică, uitîndu-se la tine ca la un ghiolban care încă nu s-a trezit din Evul Mediu. Uită brusc de dimensiunea activismului social – cu care ar trebui să vină la pachet corectitudinea politică – şi te pune la colţ, ironizîndu-te scremut, că eşti tradiţionalist, medieval, paseist, doar dacă nu foloseşti lista terminologică pe care a învăţat-o el la curs. Scurtă paranteză – nu c-ar fi mai buni compatrioţii care merg la şcoli occidentale şi se întorc mai patrioţi decît Heliade-Rădulescu şi mai verzi decît *arhanghelul Căpitan*. Uneori, sînt aproape la fel, doar că vehiculează alt limbaj. Însă, ca să fie corect, trebuie să spun: la rigoare, îi prefer pe primii.

După un contact cultural de felul ăsta, cu o fandoseală înţepat-academică – venită, în fond, din aceeaşi deghizare a complexului provincial de care suferim cei mai mulţi pe aici –, America pare o tîmpenie, o schizofrenie, o idioţenie generalizată, o maşină ridicolă de produs ideologii care seamănă cu îngheţata făcută din prafuri. Dar pare şi un pericol teribil. O lume degradată care se prăbuşeşte peste noi, singurii nevinovaţi de pe

Frustrări produse de spaţiul în care trăim.

planeta asta, singurii conştienţi de ce se întîmplă în jur, ultimele conştiinţe treze ale umanităţii. Şi cine se poate pricepe mai bine la pericolul care vine dinspre America, decît noi, cei care n-am fost niciodată pe-acolo? Sau am fost, dar cu scopul să facem ordine la ăia în sistem, ori în vizită la rude, ori să găsim ceva de muncă. Sau, pur şi simplu, ca să scăpăm de-aici prin orice mijloc. Inclusiv la studii. Şi aşa devine *acasă* ăsta al nostru, cel mai urît loc cu putinţă, cel mai primitiv, cel mai detestabil. După cum nici America nu mai e ce-a fost, se degradează sub ofensiva stîngii, bagă chestii subversiv-subliminale prin filme şi pregăteşte victoria mondială a hipsterilor comunistoizi.

Să ne oprim un pic, să ne tragem sufletul şi să ne venim în fire după trecerea prin registre atît de diferite, dar care seamănă, uneori, cumplit. La modul cel mai serios, evident că nu toţi cei care studiază prin America sînt nişte caricaturi care se dau *cool* şi vin pe aici să propovăduiască stînga hipsterească. La fel de evident e şi faptul că nu toţi dormim cu poza Căpitanului pe noptieră, visînd daci şi romani. După cum nu cred că politica unei ţări sau viziunea unei administraţii se pot judeca după programul artistic al unui show. Sau după discuţiile despre play-backul unei dizeuze, estetica unor filme şi citate alese pe sprînceană, pentru a demonstra o teză. Ceea ce voiam să sugerez e faptul că gîndim într-un anume fel sau, mai degrabă, avem un apetit deosebit pentru afirmaţiile tari, polemica dură, dezvăluirile cu fanfară, pentru că e posibil ca, deseori, să proiectăm pe lumi exterioare nouă toate acumulările de frustrare pe care ni le produce spaţiul în care trăim. Înţelegerea difuză a voluntariatului, contrarierea pe care o produc aici încercările de activism civic, lanţurile de stereotipuri dobîndite de-a lungul anilor, neîncrederea în instituţii ale statului, lipsa sinceră de respect pentru spaţiul public, toate astea, dar şi altele, la rîndul lor, alături de lipsa de exerciţiu în dialog, ne conduc, deseori, spre scenariile apocaliptice. Nu că n-am avea şi suficiente motive exterioare să facem aşa. Dar despre astea, săptămîna viitoare.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

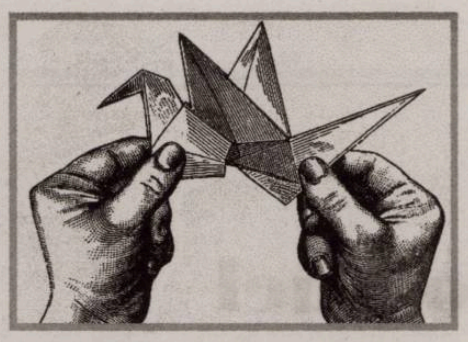

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Şosetele din tren

Dosarul revistei e despre trenuri. Despre trenuri voi vorbi şi eu, dar nu despre ale noastre, ci despre nişte trenuri de care am auzit încă din şcoala generală. Ni se spunea atunci, prin anii '70, că în Norvegia liniile de cale ferată sînt electrificate în proporţie de 80%. Cineva mi-a atras atenţia că e un procent foarte ridicat (cu atît mai mult cu cît era vorba de o ţară cu condiţii aspre de climă). Informaţia contrazicea propaganda vremii care încerca să plaseze ţările socialiste înaintea celor capitaliste, la mai toate capitolele. Acum descopăr că datele nu erau chiar exacte, Norvegia are astăzi puţin peste 60% din căile ferate, electrificate. Pentru comparaţie totuşi, electrificarea din România acoperă doar o treime din linii.

În fine, vreo 30 de ani mai tîrziu, am călătorit cu acele trenuri excepţionale despre care aflasem în şcoală. În primul rînd, am făcut cunoştinţă cu preţul biletului la trenul expres de la aeroport la Oslo, care era echivalentul în coroane norvegiene a circa 30 de dolari, pentru o distanţă de circa 50 de km. Şi, cum eram trei persoane, prima sută de dolari s-a şi dus. În vagoanele necompartimentate, de o curăţenie impecabilă, puteai însă urmări pe ecrane TV ştirile BBC în engleză. Cei 50 de kilometri au fost parcurşi, cu tot cu opririle, în doar 20 de minute.

Un al doilea tren – de data asta o cursă turistică, între Flam şi Myrdal – era numit simplu de norvegieni: cel mai frumos traseu de tren din lume. Fără locomotivă cu aburi, dar cu vagoane în stil vechi, cu plase pentru bagaje şi mînere de lemn, trenul pornea de la capătul unui fiord şi urca pînă la o altitudine de peste 800 de metri, pe marginea unor prăpăstii ameţitoare, printre cascade vijelioase. E trenul cu cele mai accentuate urcuşuri posibile, fără cremalieră. Într-adevăr, greu de imaginat un traseu mai frumos. În vagoane, lumea exclamă şi face poze, cînd pe o parte, cînd pe cealaltă. O oprire bruscă pe marginea unei colosale căderi de apă, apărute ca din senin şi care dă impresia că poate lua trenul pe sus cu totul, constituie punctul culminant. Cascada e canalizată pe sub linia ferată, dar efectul e năucitor. Călătorii coboară pe un peron din scînduri de unde fotografiază sau filmează cascada şi încep să audă, mai întîi ca pe o părere, apoi tot mai clar, o muzică diafană care acoperă în cele din urmă vuietul apei, în timp ce sus, pe stîncile din jurul cascadei, apar nişte „elfe" în rochii albastre care dansează. E o întreagă regie, de neuitat. Dar e vorba de un traseu special.

La Myrdal, unde crezi că ai ajuns în vîrful munţilor, descoperi că un alt tren, care merge la Oslo, trece prin zone şi mai înalte. E de această dată un tren „obişnuit", o cursă modernă care parcurge silenţios şi cu mare viteză nişte platouri montane (asemănătoare platoului Bucegilor), cu lacuri şi largi petice de zăpadă rămase chiar şi în luna august. Gările sînt mici, ca nişte cantoane şi, de-a lungul traseului, pe geamuri defilează tăcute o mulţime de hute, mici adăposturi particulare în care norvegienii merg la picnic în weekend.

Cu adevărat specială însă – şi aici voiam de fapt să ajung – e atmosfera care se creează în vagoane. Cele pe care le-am văzut erau tot necompartimentate, ceea ce în România ar stîrni nemulţumirea şi denumirea de *bou-vagon*. Acolo însă, între norvegienii cei „reci", cum avem tendinţa să-i considerăm, se formează un fel de comunitate ad-hoc. Oamenii intră firesc în vorbă unii cu alţii. Sînt mulţi care citesc iar unele femei croşetează. Există pasageri care îşi scot pantofii... Se echipează apoi cu nişte ciorapi groşi, speciali, viu coloraţi, cu care se fiţiie nestingheriţi prin vagoane. Intră aşa chiar şi la toaletă, de unde se poate lesne imagina cît e de curat pe jos. Cu toţii sînt degajaţi şi, în cele cîteva ore de mers, în interiorul trenului se creează un aer de caldă familiaritate, în contrast cu mohoreala şi frigul de afară. Ei bine, s-ar putea spune că tot cam aşa se întîmplă şi într-un compartiment din acceleratul Timişoara-Botoşani. Doar că diferă esenţa, adică, şosetele.

■■■

tolo sport

Rechinii şi bancul de peşti

Unde şi cum se tot antrenează faimoşii noştri campioni la ceea ce pare să fie adevăratul sport naţional – furatul?

Folosesc întrebarea *Dilemei vechi* ca să încerc un răspuns nu despre sportivi, şi nici măcar despre sport, ci despre o experienţă personală care m-aş bucura să nu fie relevantă pentru România. Scriu investigaţii de fix 20 de ani. Prima dintre ele a fost despre complicitatea oficialilor din Guvernul României în fenomenul dopării sportivilor. În acea vreme, seria de articole ne-a costat, pe mine şi pe colega mea, cunoscuta jurnalistă sportivă de azi şi comentatoare Luminiţa Paul, locul de muncă. Am refuzat ca, „în numele interesului naţional", ministrul de atunci să intervină cu pixul pe investigaţie, acestea erau vremurile la începuturile anilor '90! Am plecat de la ziar direct pe stradă şi am avut noroc. Nu de asta m-am făcut ziarist, dar aşa s-a întîmplat, să scriu nu doar despre Jocurile Olimpice, ci şi despre neregulile din sport. Uneori am greşit, dar am rămas curios şi atent la ceea ce se întîmplă în jur. Zilele trecute, în miezul unei noi investigaţii, vorbeam, frustrat, cu Mirela Neag, una dintre jurnalistele de la *Gazeta Sporturilor* cu care lucrez de regulă la anchete. Ne întrebam de ce ne simţim atît de epuizaţi, de vreme ce subiectul despre care scriam nu era nici cel mai greu şi nici cel mai important. Ne-am dat răspunsul. Niciodată n-am întîlnit, ca în ultimii ani, o asemenea întindere a combinaţiilor. Acum două decenii, cercetînd cazurile unul după celălalt, observam că fenomenul corupţiei era apanajul cîtorva oameni, cei cu funcţii de decizie, ajutaţi de un număr mic de persoane cu drept de semnătură. Astăzi, de zece ori mai multă lume pare conectată la un caz de corupţie. Hoţia în cheie minoră este ceea ce-l şochează pe un jurnalist. E ca şi cum fiecare oportunitate este speculată de o reţea născută natural, care îşi procură avantaje ierarhizate nu printr-un complot, ci ierarhizate de viaţă, pur şi simplu: dispar de la milioane de euro din buget pînă la un cartuş de ţigări sau medicamente din raţia sportivilor. În România de azi nu mai vezi rechinii de bancul de peşti! Refuz generalizările, nu vreau să spun că majoritatea românilor profită de banii publici sau de situaţiile în care statul e slab, dar consemnez, poate cu naivitate, această nouă realitate izbitoare şi deloc înduioşătoare.

Cătălin TOLONTAN

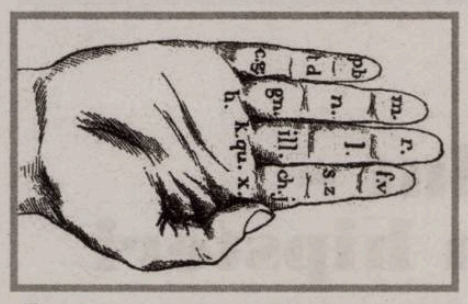

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Noi scene de război (lingvistic)

În 1712, scriitorul britanic Jonathan Swift trimite o scrisoare neobişnuită Contelui de Oxford şi Mortimer, membru marcant al guvernului englez. Misiva respectivă ilustrează enervarea prozatorului pe *schimbările din limbă,* produse aproape zilnic. Engleza nu mai era ceea ce Swift considera o „limbă clasică", pătrunsă de fior academic şi eleganţă stilistică, devenind, sub influenţa împrumuturilor şi a ignoranţei de masă, un hibrid periculos pentru identitatea culturală. Prin urmare, creatorul lui Gulliver propune *conservarea* („îngheţarea") englezei tradiţionale („autentice") printr-un set de măsuri legislative coercitive. Foarte precis, Swift îi sugerează ministrului în cauză introducerea unei *legi de sancţionare* (chiar cu închisoarea!) a oricărui britanic ce ar fi contribuit – cu ştiinţă sau fără – la „deteriorarea" limbii „strămoşeşti". Scrisoarea a rămas, din fericire, fără ecou, oficialii englezi ai timpului considerînd că aveau lucruri mult mai importante de făcut. Engleza a continuat astfel să se „deterioreze" prin împrumuturi şi coruperi de sens ale unor cuvinte, ajungînd astăzi limba de circulaţie internaţională principală. Este aici vreun paradox? Lingvişti serioşi de la mari universităţi ale lumii spun că nu. Secretul dezvoltării unei limbi stă tocmai în dinamica ei transformaţională. Închistarea într-o formulă fixă, protejată de legi (!?), ar duce, dimpotrivă, la anihilarea treptată a unui limbaj. Numărul său de vorbitori ar fi din ce în ce mai mic, iar impactul lui cultural tot mai obscur.

Observaţiile de mai sus mi-au fost prilejuite de reeditarea (şi, implicit, recitirea) *Lingvisticii istorice (Historical Linguistics)* – publicată iniţial în 1996 – a profesorului britanic R. L. Trask. Lucrarea în discuţie (o bijuterie ştiinţifică şi, în acelaşi timp, stilistică, lucru mai rar întîlnit la lingvişti) se ocupă de această „dinamică" istorică a limbilor, încercînd să explice impunerea uneia în raport cu alta şi, mai mult, chiar dispariţia uneia în contrast cu alta. Argumentul principal al autorului, vizavi de anomalia amintită, rămîne cel deja enunţat. O limbă progresează istoric prin intermediul metamorfozelor (oricît de spectaculoase şi aparent „nepotrivite"), şi nu prin autoconservare şi obsesie puristă. În sfîrşit, nu vreau să intru în detalii specializate, pentru a nu obosi bunul cititor al rubricii de astăzi. M-aş opri doar la un exemplu oferit de Trask în ilustrarea punctului de mai sus. Este vorba despre exemplul francez, discutat (şi) săptămîna trecută aici, din acelaşi unghi al obsesiei puriste. Se pare că ea a dus, în timp, la o marginalizare a limbii franceze, decăzută, tot mai mult, din condiţia sa secular de limbă internaţională. *Le Point* remarca nu demult, cu ironie amară, că ultima contribuţie terminologică universală a francezei a fost cuvîntul *chauffeur* (şofer), ceea ce poate marca un retard tehnologic, dar, să recunoaştem, şi unul cultural.

Niciodată o limbă nu va putea fi „corijată" prin legi draconice!

Trask observă că, în Franţa, intervenţia violentă a Academiei şi a guvernului în dinamica limbii a dus, gradual, la una dintre cele mai bizare anomalii lingvistice – *discrepanţa fundamentală între limbajul scris şi cel vorbit*. Cu alte cuvinte, francezii, şi mai ales străinii care le învaţă limba, una citesc în cărţi (obligate să respecte normele oficiale) şi alta aud pe stradă (limba străzii şi-a urmat cursul firesc, fie el şi într-o semiclandestinitate!). În franceza scrisă, ceva poate fi *excellent*. În cea vorbită, va fi întotdeauna *génial*, *dément*, *mégafoutral* ori *hypersensass*. Un tip e *un mec*, o tipă – *une nana*, facultatea – *la fac*, fascistul – *un facho*, nudistul – *un nunu*, individul nu prea isteţ – *pas très fu-fute*, arhitectura modernă – *McDo* (de la stilul *McDonald's*, desigur). O toaletă a devenit *le pipi-room*. Exemplele date de Trask la nivelul structurilor lingvistice dezvoltate (fraze) sînt şi mai... dramatice. Întrebarea (scrisă) *Tu n'as pas dix francs? / N-ai cumva zece franci?* ajunge, în planul vorbirii *T'as pas dix balles? Mon frère est très fort en arithmétique / Fratele meu este foarte bun la matematică* din carte se transformă astfel în limba vorbită: *Le frangin, il est giga fort en cunu*. Iar *Voilà la femme à qui on a volé le sac / Iată femeia căreia i s-a furat geanta* sună în felul următor: *Vlà la meuf qui s'est fait péta son keus*. Şi multe altele, pe care spaţiul mă împiedică să le menţionez. Bineînţeles, se pot aduce aici două contraargumente. Unu: toate limbile cunosc o „degenerare" către trivial în variantele lor vorbite, şi doi: tendinţele de mai sus sînt specifice îndeosebi tinerilor, în majoritatea culturilor. Trask e de acord, dar crede că fondul problemei stă în picioare, „deoarece numai în franceză diferenţele ajung să fie atît de vizibile între scriere şi vorbire (indiferent de nuanţe), demonstrînd existenţa unei rupturi culturale între aulă şi agora, ruptură creată de intervenţia statului în limbă."

În încheiere, nu pot să spun decît că mă aflu într-o dilemă profundă. Am deplîns, nu o dată, „stricarea" limbii române actuale, fără să găsesc totuşi soluţii (altele decît educaţia, desigur!) la această teribilă problemă culturală. Acum, un lucru mi-e foarte clar însă: niciodată o limbă nu va putea fi „corijată" prin legi draconice! Dinamica ei inefabilă se articulează dincolo de guverne şi parlamente. Cu *pipi-rooms*, *McDo's* şi *frangins*, viaţa merge înainte. La fel şi comunicarea dintre indivizi.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■■■

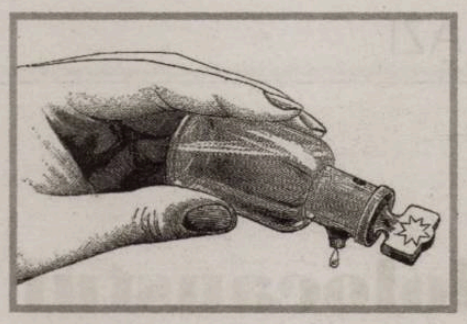

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Lu' Papa...

Retragerea din scaunul papal a lui Benedict al XVI-lea i-a cam pus în încurcătură pe unii jurnaliști români, în luptă cu dificultățile de declinare a substantivului care denumește suprema funcție religioasă. Auzind, în urmă cu o săptămînă, la un post de televiziune, construcția *lui papa*, am crezut că e vorba de o simplă neatenție a reporterului prins de frenezia relatării abrupte a evenimentelor. Internetul mi-a spulberat iluziile: construcția apare negru pe alb, cu o frecvență destul de mare, mai ales în titlurile unor știri de senzație: „Profeție incredibilă: Urmașul *lui Papa* Benedict al XVI-lea va distruge Roma" (dcnews.ro, 11.02.2013); „Cea mai tare glumă după demisia *lui Papa* Benedict!" (prodiei (probabil tradus cam neglijent, din moment ce ne informează că „Papa Leon cel Mare a fost *elevat* în rîndul sfinților"), apar formulări de genul: „pontificatul *lui Papa* Leon cel Mare" sau „inima de Păstor suprem *a lui Papa* Leon".

Construcția *lui papa* (tipică pentru registrul popular, în care poate fi reperată cu ușurință replica „asta să i-o spui *lu' papa de la Roma")* nu e, din fericire, generalizată în limbajul presei actuale, nici măcar în articolele din care am citat. De multe ori, exemplele construcției inculte din titluri sînt contrazise de folosiri corecte în corpul articolului – „starea sănătății *Papei* Benedict" (ziare.com); „succesorul *Papei* Ioan Paul al II-lea" (tvrnews.ro); „succesorul *papei*" (stirileprotv.ro) etc. Diferența dintre titlu și text confirmă bănuiala că, adesea, „titrologii" preocupați să atragă atenția publicului scriu mai prost decît redactorii știrilor.

Tratarea abuzivă a termenului papă ca parte a numelui propriu.

În citatele de mai sus se manifestă, desigur, tendințe mai vechi, bine cunoscute, ale românei populare: în primul rînd, cea de transformare a articolului *lui (lu)* într-o marcă invariabilă, similară unei prepoziții, folosită pentru a reduce flexiunea și a produce echivalente ale genitivului și ale dativului la substantive comune masculine *(lu' vecinu')*, prin extindere și la substantive feminine, proprii și chiar comune *(lui Maria, lu' vecina...)*. În același timp, se știe că substantivele din formulele de desemnare, fie cu sens generic și funcție de referire politicoasă *(domnul)*, fie indicînd funcția, profesia, statutul social, gradul de rudenie etc. tind să fie considerate ca făcînd parte din numele propriu: *domnu' Popescu, inginerul Vasile, vărul Nae*. În exemplele citate, *papa* intră în această schemă, devenind un component al numelui. Nu în ultimul rînd, *papă* e unul dintre puținele substantive masculine cu terminație feminină din română. Acestea *(tată, pașă, vodă, popă* etc.) au un comportament gramatical instabil tocmai din cauza tensiunii dintre formă și sens; în cazul lui *papă*, articolul nehotărît și adjectivele sînt masculine *(un papă bun)*, în vreme ce articolul hotărît e feminin: *papa*. Asimetriile limbii, inevitabile, nu sînt de obicei observate de vorbitori, dar pot explica tendințele populare, abaterile de la normă, diversele ezitări și oscilații.

Cele mai multe dintre exemplele construcției cu *lu(i)* se pot așadar explica prin tratarea abuzivă a termenului *papă* ca parte a numelui propriu. Cînd cuvîntul nu e urmat de un nume, e mult mai rar ca *papă* să sufere același tratament. Atestările sînt, foarte probabil, glumețe – „Mașinile *lui Papa*" (topgear.ro) – și apar în majoritate pe bloguri, în spații în care se recurge cu ușurință la limbajul popular-colocvial (cu inevitabile abateri de la normă), iar libertățile stilistice sînt mari: „Demisia *lui Papa!*" (atatmaducecapul.blogspot.com); „În cazul *lui Papa,* totuși, cred că merita citit, sau recitit, un articol scris de mine pe acest blog acum un an" (ovidiublag.ro).

Pînă una-alta, constatăm că stilul jurnalistic nu se sfiește să corespundă necesităților de informare și registrelor de comunicare ale unor mase largi de vorbitori, răspunzînd prompt la întrebarea „demisia *lu' cine*"?

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

ready made

„Ceramica de aspect zgrunțuros cunoaște cele trei variante de pastă întîlnite în cazul ceramicii cenușii. În prima variantă includem un singur fragment de borcan, lucrat dintr-o pastă cu pietricele în compoziție, nisip cu granulație medie și rare granule de calcar. Arderea este incompletă, pereții vasului prezentînd în spărtură un miez cenușiu. Borcanul are buza evazată, tăiată oblic, gîtul abia schițat și umerii proeminenți."

Rodica Popovici-Baltă
și Nicolae Ursulescu, „Descoperiri arheologice din secolele XIV-XV de la Suceava – Parcul Cetății",
în *Arheologia Moldovei* IX,
Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980

PUBLICITATE

PUBLICITATE

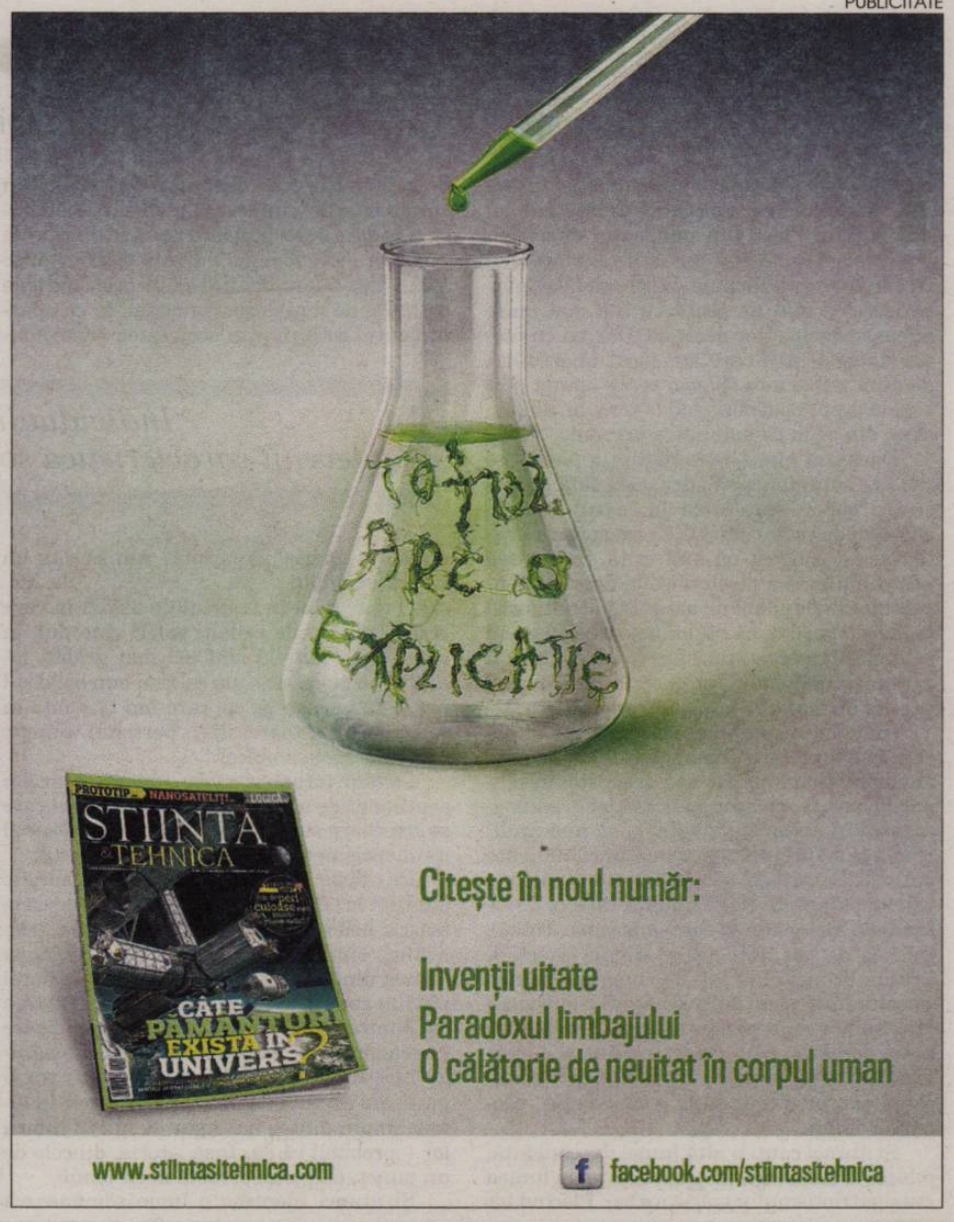

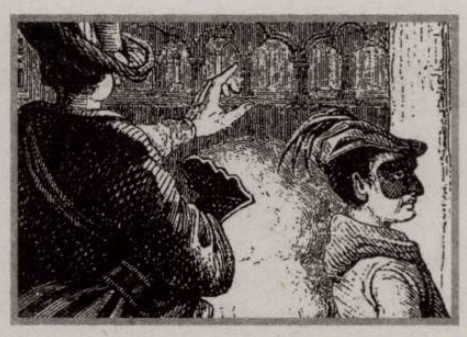

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Academia, stejarii și Holocaustul

Cu ani în urmă, prins în vreo polemică din acele vremuri, am scris în *Dilema* un text ce-a necăjit cîțiva membri ai Academiei Române; mi-aduc aminte că regretatul Florin Constantiniu mi-a vorbit despre poveste la cîțiva ani distanță și, dacă nu mă înșel, dl Eugen Simion mi-a bătut la un moment dat un apropont.

Scriam atunci (cred, prin 1999 sau 2000), printre altele, că în curtea Academiei sînt mai mulți corcoduși decît stejari. La drept vorbind, chiar așa și era: curtea AR avea corcoduși cît cuprinde, pe sub care viețuia un familion respectabil de cîini ai nimănui, hrăniți din mila lucrătoarelor și din resturile de covrigi ale celor ce veneau la Biblioteca AR. Se înțelege, trimiterea mea la corcoduși *vs* stejari n-a fost luată în termeni botanici, ci la scară umană etc.

Dar, cum toate păcatele ni le plătim în viață fiind, în anii ce au urmat am înregistrat cu plăcere transformarea admirabilă a curții AR, odată cu noua construcție modernizatoare. La drept vorbind, e o plăcere azi să ajungi în aria venerabilei noastre Academii și a bibliotecii aferente. Mai mult: pus în situații oficiale eu însumi, am conlucrat bine cu dnii Eugen Simion și, mai apoi, Ionel Haiduc – actualul președinte al forului. Indiferent de convingeri și dincolo de specializările fiecăruia, nu m-am îndoit de buna credință a unor astfel de oameni – și sper că și reciproca e validă. Se cuvine, așadar, în termeni dendrologici, să fac rectificarea: azi, în curtea Academiei Române sînt mai mulți castani și alți arbori nobili decît corcoduși – cu siguranță.

Tocmai pentru că apărarea renumelui Academiei naționale e o misie de onoare pentru un intelectual angajat, cutez aici cîteva idei despre o cuvîntare recentă din Aulă a dlui Vladimir Iliescu, profesor de origine română stabilit în Germania. Nu-l cunosc (din viață sau din cărți) pe dl Iliescu; mă rezum, aici, la cîteva observații pe marginea intervenției sale. Fac precizarea că, din cîte știu, Academia n-a fost prin ceva implicată în intervenția cu pricina.

Un discurs care n-a lămurit nimic; dimpotrivă...

Din păcate, alocuțiunea dlui Iliescu, departe de a lămuri ceva, a sporit ceața – oricum, intervenția n-avea legătură cu evenimentul la care s-a produs (din 14 februarie a.c.). Apar acolo idei curate („istoricii sînt conștiința unei națiuni", „adevărul e mai presus de toate" ș.a.) și divagații bizare („ca mulți cernăuțeni *arieni,* am învățat idiș„ etc.), miza fiind – spune dl Iliescu – abordarea unor probleme ce ne „frămîntă", dintre care una ar fi „o minciună enormă, pe plan cosmic": anume, că România ar fi pe harta Holocaustului din anii celui de-al Doilea Război Mondial. Teza dlui Iliescu e aceea că în România „au fost persecuții" împotriva evreilor, soldate cu 100-120.000 de morți, dar „nu a fost Holocaust – dovadă cei peste 300.000 de evrei care au scăpat."

Cu un ton de o relaxată superioritate, dl Iliescu s-a dorit a fi omul școlit venit de departe pentru a lămuri, definitiv, o problemă gravă. N-a reușit. Dimpotrivă. Domnia sa a reluat teme vînturate în primii ani '90 (asocierea cu Holocaustul „ne face rău în străinătate", „România e declasată" etc.) și în care azi un spirit lucid nu mai crede. E un fapt că în anii războiului, pe teritoriul României sau în aria de acoperire a autorităților române, s-au comis împotriva evreilor români (și nu numai) fapte ce intră în geografia amplă a Holocaustului. Cei ce neagă aceasta pierd din vedere sensul larg al definiției Holocaustului (alți istorici preferă termenul restrîns de *Shoah,* anume pentru calvarul evreiesc). Dar, indiferent cum le-am numi, cei ce neagă prezența României pe acea hartă – de la legislația și pogromul antievreiești și pînă la deportarea evreilor și a țiganilor – nu reabilitează bunul renume al României, ci mai rău fac. Nu pentru că ar exista vreo cabală misterioasă ce ne-ar persecuta dacă nu ne pocăim, ci pentru că demnitatea unei nații derivă tocmai din puterea de a-și analiza istoriografic greșelile. Tocmai pentru că a fost un timp în care unii semeni și concetățeni au avut de suferit pe criterii rasiale, a discuta cu onestitate aceste lucruri nu-nseamnă pocăință, ci izbăvire. Iar schimbînd termenii, nu schimbăm realitatea: au murit oameni.

Cît privește ideea dlui Iliescu că „persecuțiile" merg pînă la 120.000 de morți, după care Holocaustul ar începe de la o cifră mai mare... mă scutesc a o comenta, e penibilă. La fel și gluma de final, de înființare a unui „club al antisemiților filosemiți" – o glumă nereușită. E de mirare că cei 30 de ani petrecuți în Germania de dl Iliescu nu l-au învățat că prezența în Aula unei Academii naționale îl obligă pe un intelectual să fie bine înarmat (cu logică și argumente) atunci cînd se aruncă asupra unui subiect sensibil.

Altfel, nimic nu e mai hazliu (în dendrologie) decît un corcoduș cu pretenții de stejar.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultății de Istorie, Universitatea București. Printre cele mai recente cărți publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

aduse cu poșta

Patriotismul la români...

– în anul 2013 A.D. și la 20 de ani de Dilema veche –

Ideea de a scrie despre patriotismul românesc astăzi a plecat de la interviul lui Andrei Pleșu din publicația *Adevărul.* Un interviu pe care l-am citit cu plăcere și cu oarecare amărăciune. De asemenea, mărturisesc că sînt de acord cu cea mai mare parte a concluziilor de acolo. Dar nu cu toate. Motiv pentru care am cerut îngăduința de a-mi publica în *Dilema veche* opinia personală despre patriotismul la români, din păcate, din ce în ce mai puțin prezent.

Dacă am pleca de la definiția patriotismului, sentimentul de dragoste față de patrie și popor, statornicit în cursul istoriei, conform dicționarului DEX, am spune că astăzi acest concept nu mai există. Societatea postcomunistă a moștenit mai degrabă conceptul individualist de acces la patriotismul ieftin și aparent, ca mijloc de manipulare al celor mulți, pentru satisfacerea orgoliului și satietății personale, în obsesia de a fi mai presus de majoritate.

Individualismul mascat a devenit caracteristica societății românești de astăzi, iar cuvinte precum patrie sau dragoste, în sensul profund, stîrnesc mai degrabă amuzamentul în discuțiile inviduale și, mai mult, ironia și disprețul în prezența unei audiențe extinse. Pentru cei „dotați" cu un asemenea talent, perspectivele se anunță extrem de favorabile în societatea contemporană. Totuși, dincolo de noi, într-o lege divină a echilibrului, atunci cînd lași loc unor asemenea personalități să-și cultive aceste „sentimente", trebuie să conștientizăm și perspectiva notei de plată, cînd mediocritatea și superficialitatea reprezintă răsplata pe care societatea și-o primește de la „construcția" propriilor lideri.

Și atunci cauți o altă lume, deocamdată, o lume a românilor departe poate de lumea cvasipatriotismului trăită astăzi. Plecînd tot de la definiția patriotismului „statornicit în cursul istoriei", încerci să identifici acel univers în care descoperi alte resurse dincolo de mîndria și egoismul individual, transpuse astăzi într-o fantomatică și iluzorie formă de artă. Ce ne mai desparte acum, în compartamentul propriu din societatea postcomunistă, de „gloria" fanariotă? Am să dau un singur exemplu...

Individualismul mascat a devenit caracteristica societății românești de astăzi.

O zi banală în traficul de astăzi în care respectul față de ceilalți șoferi este nul, în care eu ca individ sînt cel mai grăbit, ignorîndu-i pe ceilalți, am cel mai bun bolid și-l urăsc de moarte pe cel care îmi taie fața în secunda următoare; deși, personal, practic constant același obicei.

Iertăm totuși și avem uneori chiar un sentiment de admirație doar față de cel care se strecoară subit în fața noastră, posesor al unui specimen auto foarte-foarte special.

Pe ulițele înnoroite ale satului românesc fanariot la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, caleașca boierului fanariot accelera la trap atunci cînd țăranul român se retrăgea discret din calea stăpînului. Stropit de noroi pînă la cap, țăranul, în umilința lui, privea cu admirație la boierul, care totuși îl băgase în seamă (A. D. Xenopul în *Istoria Românilor).* Ce ironie? Oare liderii de astăzi vor fi peste ani mai diferiți în cărțile istoriei? În lumea unora dintre noi sigur că nu, în lumea lor – probabil că da. Însă istoria, dincolo de un punct, este mai corectă decît omul.

Și atunci identific o lume românească paralelă. O lume proprie...

În fața românismului ieftin de astăzi, prefer patriotismul gigantic al lui Iorga, pe care alții – și nu liderii români de astăzi – l-au comparat cu Voltaire, prefer arta subtilă românească a lui Brâncuși, prefer jertfa în numele credinței românești a lui Brâncovenu, muzica satului românesc a lui Enescu, fiziologia dincolo de percepția umană a lui Paulescu, admirația și respectul marii familii a Cantacuzinilor față de acest popor, geniul financiar al lui Carada, forța, curajul și echilibrul Brătienilor, mistica transpusă în știință a lui Crainic, psihologia spiritului românesc la C. Motru, dragostea necondiționată față de acest neam al lui Arsenie sau credința profund ortodoxă a lui Steinhardt.

Tot printr-o lege divină a echilibrului au apărut oameni care au schimbat istoria. Nu întîmplător am ales anii fanarioților care au încercat să strecoare elenismul în cultura românească. Și totuși contrar, în acei ani, cînd omul simplu privea dezarmat la trecutul marilor voievozi, o generație de tineri trimiși la studii în străinătate au ales altceva; și la doar cîțiva zeci de ani distanță a apărut o generație dedicată patriotismului autentic. Motiv pentru care eu unul cred cu toată ființa mea că o asemenea generație se poate naște oricînd. **(L. P.)**

anti nostalgia

Fișa personală

1. Numele... prenumele... pseudonimul (în cazul că numele a fost schimbat se va indica și numele vechi)... 2. Membru al PCR din anul... membru al UTC din anul... 3. Data și locul nașterii (ziua, luna, anul, localitatea, județul)... 4. Naționalitatea... 5. Cetățenia... 6. Starea civilă (căsătorit, divorțat, recăsătorit)... 7. Studii absolvite: școala generală (între anii...), școala profesională, gimnaziul (între anii...), liceul (între anii...), învățămînt superior (denumirea facultății, localitatea, între anii...)... 8. Profesia... 9. Titluri științifice... 10. Limbi străine... 11. Anul primirii în uniune (asociație)... 12. Locul de muncă și funcția actuală... 13. Cu privire la activitatea desfășurată: Perioada (între anii)... Funcția îndeplinită... Denumirea unității și localitatea... Cauzele trecerii în altă muncă... 14. Școli de partid absolvite/inclusiv Universitatea politică și de conducere (denumirea școlii, durata și anul absolvirii)... 15. Privind participarea la activitatea organelor alese: a) în organele de partid b) în organele de stat c) în organele de conducere ale uniunii sau asociației: Perioada în care a fost ales... Denumirea organului din care a făcut parte... În ce calitate a fost ales... 16. Ordine și medalii ale R.S. România: Distincția (denumirea și clasa)... Anul acordării... 17. Premii și distincții de creație obținute: a) în țară; b) în străinătate: Denumirea premiului (distincției)... Anul acordării... 18. Dacă a fost sancționat pe linie de partid sau UTC: Anul sancționării... Sancțiunea primită și motivele pentru care a fost dată... Organizația sau organul care a dat sancțiunea... 19. Dacă a fost arestat sau condamnat (în ce perioadă, pentru ce motive)...

(continuare în numărul viitor)

Fișă de cadre,
tipizat, arhivă particulară

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Înainte de plecarea „definitivă“

În sfîrşit, dinspre presa noastră cea de toate zilele, uneori irespirabilă şi ilizibilă, vin şi două veşti bune: 1. o emisiune care a trecut de mult de limita bunului-simţ, a deontologiei jurnalistice sau a decenţei, a „reuşit“, în sfîrşit, să transforme bombănelile private ale telespectatorilor dezgustaţi, într-un protest semnificativ, răspîndit pe forumuri sau pe site-uri cu petiţii. Sute de telespectatori au cerut CNA-ului să interzică televiziunilor să mai producă astfel de emisiuni în care vulgaritatea, josnicia şi promiscuitatea adună rating din oripilarea privitorilor. Aceiaşi telespectatori au făcut publică lista firmelor care cumpără timp de publicitate în cadrul acestor emisiuni, cerîndu-le să nu mai fie complice la răspîndirea mizeriei pe ecranele televizoarelor. 2. Un (destul de) cunoscut comentator politic a fost sancţionat de justiţia română (dar şi de CEDO) pentru calomnierea unui înalt demnitar român. De ani buni – sau, mai degrabă, răi –, la televiziunile din România, oameni importanţi ai scenei noastre politice sau culturale sînt înjuraţi ca la uşa cortului, sînt acuzaţi de fapte inimaginabile şi incredibile, fără nici o dovadă a vinovăţiei lor, sînt terfeliţi în aşa-zise talk-show-uri, care cultivă îndoiala murdară, insinuarea vindicativă, întrebarea tendenţioasă.

Nu e rău. În sfîrşit, se reacţionează. În sfîrşit, unii dintre noi, cei sastisiţi de ororile difuzate în *prime time,* cei care mîrîim doar, prin articole sau pe forumuri, împotriva nedreptăţii care se lăbărţează zilnic în casele noastre prin micul ecran, noi, cei care nu umflăm ratingurile, începem să ieşim din amorţeală şi să protestăm. Pasul de la boscorodeală la protest e unul semnificativ.

Şi, în sfîrşit, justiţia din România (ca şi cea europeană) atrage atenţia că nu poţi spune la infinit măgării, grozăvii, calomnii despre o persoană publică, fără să fii sancţionat. Că în fişa postului unui demnitar intră, desigur, rezistenţa la critică, suspiciune, analiză, verificare, dar nu şi un stomac de fier care să absoarbă toate dejecţiile răspîndite de adversarii politici.

Îl rog pe tînărul licean sau student ca, înainte să plece din ţară, să mai rămînă un pic.

Pentru un tînăr îngrozit de perspectivele pe care ţara natală i le poate oferi, pentru un tînăr pregătit să emigreze ca să se poată bucura echitabil şi tihnit de eforturile sale, poate părea prea puţin. Şi chiar este: într-o mare sordidă de ignoranţă, vulgaritate şi nedreptate, micile proteste şi victorii în justiţie par o bălăceală copilărească la mal. Cu toate astea, exact în aceste momente, în care pîlpîie ceva optimism, în care se arată semne firave ale normalităţii, îmi vine să-l rog pe tînărul licean sau student ca, înainte să plece din ţară, cu toate argumentele de partea lui, să mai rămînă un pic: preţ de un protest împotriva grobianismului, preţ de o seară petrecută cu prietenii, în care să se întrebe ce s-ar putea schimba, preţ de o lună petrecută într-o instituţie culturală sau de învăţămînt, în care să îşi exprime nedumeririle sau mirările, preţ de o iniţiativă curajoasă într-un ONG sau un partid frecventabil. L-aş mai ruga să rămînă atîta timp cît lehamitea maturilor îi va provoca revoltă, cît dezordinea noastră publică sau privată îl va incita la ordine şi rezonabilitate, cît iritarea noastră stridentă şi păguboasă îl va determina să aprecieze regula, întrebarea, reflecţia. Şi abia cînd simte că va fi învins de lehamite, dezordine sau iritare – să plece.

Cu alte cuvinte, îl rog să-şi negocieze la sînge, cu ţara natală, emigrarea.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

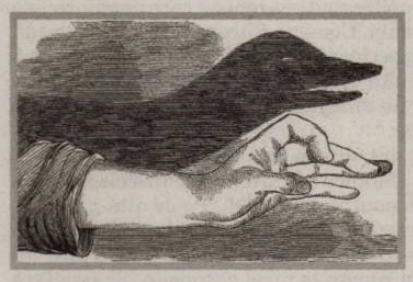

Iaromira POPOVICI

bazar

(Alte) poveşti cu taximetrişti

Am mai spus-o şi o repet: mersul cu taxiul nu e doar un *intermezzo,* o trecere minoră, ci o experienţă, o aventură. Am trăit în taxi mai intens şi mai variat decît în multe alte locuri.

În primul rînd, de la taximetrişti aflu diverse lucruri, utile şi nu numai – de la ce a mai spus Ponta la preţul abonamentelor telefonice. După care vine partea cea mai interesantă, în ceea ce mă priveşte: poveştile lor.

Termenul de „taximetrist“ nu e decît o categorie destul de goală. Pentru că taximetriştii sînt cît se poate de diferiţi, mult mai diferiţi decît în alte meserii, din simplul motiv că provin din nenumărate alte profesii. Unii dintre ei, am descoperit, provin chiar din foştii mei tovarăşi de joacă din cartier, sau din foşti colegi de şcoală. M-am urcat în maşina unui asemenea vecin din adolescenţă, chiar în faţa blocului unde locuiam în perioada aceea. Din vorbă-n vorbă, ne-am descoperit cunoştinţe comune, amintiri aşijderea şi... un mod comun de a vedea lucrurile (cel puţin o parte a lor, cea mai vizibilă, pînă una-alta), specific, probabil, unei generaţii (generaţie crescută doar cu un telefon fix, şi ăla cu cuplaj, un televizor alb-negru cu programul redus cunoscut, şi acela venit tîrziu, o generaţie obişnuită să mai stea şi prin faţa sau în spatele blocului).

Unui alt taximentrist, cu care mergeam destul de des şi ne înţelegeam în conversaţie, i-am zărit, după ceva timp, numele: îmi fusese coleg de şcoală generală, la o clasă paralelă. Mi-am adus aminte de o petrecere din anii '80, la care eu, mereu (prea) înaltă, dansasem cu el (mic de înălţime), într-o lungă rochie de catifea ce fusese a mamei.

Dar nu toate poveştile sînt cu oameni cunoscuţi altădată. Recent, am mers într-o cursă destul de lungă, cu un taximetrist solid. Aşa, dintr-odată, mi-a spus că a avut aproape 200 de kilograme, şi acum, printr-o operaţie, a ajuns pe la 120. Fost sportiv, se trezise, la un moment dat, într-o slujbă statică, de bodyguard, şi se îngrăşase foarte tare. Un client îi spusese de un doctor minune, care-ţi taie o parte din stomac, slăbeşti, dar nu mai poţi mînca niciodată decît ca o vrăbiuţă. Trecuse cu bine prin toate şi îşi revenise, arăta normal, plăcut chiar. Nu avea voie să mănînce oricît sau orice: minusculul stomac rămas se revolta. Culmea e că eu l-am dus tocmai la o cofetărie, „Peştişorii“ (vestită prin Berceni şi purtînd acest nume pentru că patronii – soţ şi soţie, foşti cofetari la Bucureşti şi Athénée Palace pe vremea lui Ceauşescu – înţeleg că sînt în zodia Peştilor), să cumpăr fursecuri şi prăjituri.

Un alt taximetrist, cu care am călătorit recent, avea o poveste mai tristă, ca-n *Zece negri mititei:* îi muriseră toţi. Nu ştiu cum a venit vorba şi am ajuns la lucruri aşa esenţiale, dar date fiind aglomeraţia şi multiplele stopuri, am intrat tot mai adînc în destăinuiri. Cert e că respectivului taximetrist, al cărui chip, la o primă vedere, nu-ţi prea spunea multe, îi muriseră un frate, o soră, apoi mama, tata, şapte (!) mătuşi şi apoi soţia. Fusese un croitor prosper, cu angajaţi, pe vremea lui Ceauşescu, iar soţia, după cum spunea el însuşi, şi-o ţinuse acasă, şi fusese ca un copil: bună şi credincioasă. Dar murise şi ea, după '90 – cînd treburile nu le mai merseseră ca înainte – printre altele şi de inimă rea. Acum era singur cuc, doar cu un prieten care-l mai suna la două zile.

Mă sperie şi mă înduioşează poveştile astea de singurătate pe care le tot întîlnesc. Sînt mulţi oameni care nu se întorc acasă la nimeni, sau doar la cîte o pisică, precum cea pe care mi-a arătat-o unul dintre şoferii mai tineri, care mi-a spus că... în momentul de faţă nu-şi poate permite o prietenă.

E drept că am dat şi peste alţii perfect împliniţi, pe care-i aşteaptă familii iubitoare şi care-şi construiesc case: un domn cu alură intelectuală, cu care am mers destul de des, tocmai şi-a terminat o casă – pe pămînt, făcută, în general, cu mîna lui. Alţii au familii atît de numeroase, încît sînt răspîndite prin toată lumea şi se întîlnesc o dată pe an în România, de unde bărbaţii pleacă în pelerinaj la Muntele Athos.

Poveştile pot continua la nesfîrşit. Cert e că poţi descoperi măcar o parte a lumii în taxi.

Selma IUSUF

legende urbane

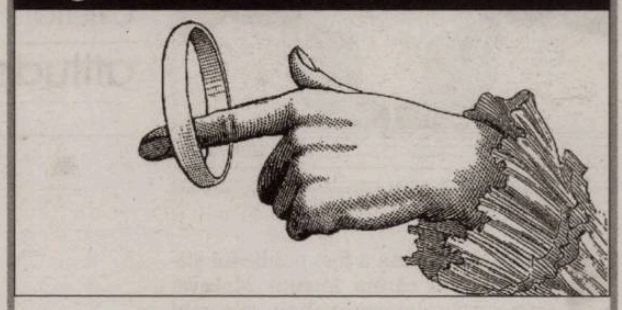

Ce am avut şi ce-am pierdut

Chei, ochelari de vedere şi ochelari de soare, telefoane mobile, portofele, buletine, legitimaţii de serviciu, inele şi cercei, ceasuri, farduri, o geantă întreagă, costume de baie şi alte haine, cărţi şi un copil mic care nu era al meu. Pe toate le-am pierdut la un moment dat. Irecuperabil – mai puţin copilul, care a fost repede găsit, să ştiţi. Am lăsat în tot oraşul ăsta o dîră de lucruri personale, pe un drum întortocheat în care nici un Hansel şi nici o Gretel nu s-ar putea descurca. Pierdute definitiv. Odată cu o oarecare maturitate, am început să pierd mai puţin şi altfel. Deunăzi, pierdusem o bufniţă mititică, pe care – nu ştiu de ce – o ţin în portofel. Într-un portofel supraîncărcat cu hîrtii şi bonuri de casă vechi, de pe vremea cînd afară era vară. Desigur, un *portbonheur* pe care mi-e ruşine să-l cataloghez ca atare.

Umbrelele şi mînuşile, însă, rămîn în top. Probabil că în topul personal al fiecăruia. N-am reuşit pînă acum să pierd ceva ce în mod normal ar fi imposibil de pierdut. Nu ştiu – un fotoliu, mixerul, desktop-ul. Am însă un amic care şi-a pierdut, la propriu, cei doi dinţi din faţă. Cînd spun la propriu nu mă gîndesc la vreun accident nefericit din care omul să fi ieşit fără dinţii cu pricina. Nu. Omul avea nişte implanturi temporare, nişte dinţi de probă înfipţi în două şuruburi prinse bine în gingie. Pe ăia i-a pierdut.

Era la mare, curta o fată. Au intrat amîndoi în valuri, se vor fi hîrjonit ce se vor fi hîrjonit, iar la ieşire, amicul cu pricina i-a zîmbit larg frumoasei fete, cu o gură din care ieşeau două şuruburi. Era un soi de făcătură a lui Frankenstein, bonomă şi peste măsură de îndrăgostită. Fata a dispărut fără urmă, dinţii amicului au rămas definitiv în mare. După asemenea performanţe tînjesc. Altminteri, rămîn în plutonul mediocru al pierzătorilor de umbrele şi chei.

Citeam de curînd că unii şi-au făcut o afacere din recuperarea lucrurilor pe care le pierdem. Există o pagină de Internet, lansată undeva pe la finele anului trecut – un birou online pentru obiectele pierdute. E o treabă care funcţionează în cîteva ţări deja. Proprietarul îşi marchează obiectele pe care crede că le poate pierde, cu un cod. Codul e înregistrat într-o bază de date. Cel care găseşte obiectul poate contacta biroul respectiv şi poate primi chiar o recompensă stabilită de păgubit. Desigur, totul poate funcţiona dacă respectivul găsitor e de bună credinţă şi vrea să înapoieze obiectul cu pricina. Pe markerul lipit de obiect scrie *Bring me back* – Înapoiază-mă. Mă gîndeam că, în zilele bune în care pierdeam tot, probabil că aş fi umblat pe stradă plină de etichetele astea.

Un alt site e specializat exclusiv pe returnarea cheilor de la casă sau de la maşină. Evident, sînt chei de rezervă, pe care potenţialul păgubit le duce oamenilor care se ocupă cu aceste servicii. Înţeleg că se garantează siguranţă, discreţie şi nu ţi se cere vreo adresă de acasă. Am aflat de aceşti oameni de undeva de pe Facebook. Cineva din biroul respectiv se plîngea că primesc o grămadă de telefoane de la amărîţi care şi-au pierdut cheile, dar care nu au dus – în primă instanţă – nici o cheie de rezervă la biroul salvator. Cu alte cuvinte, lume care credea că în acel birou există, generic, cheile tuturor apartamentelor din Bucureşti. Da, poate fi o treabă tare bună, mai ales pentru cei care n-au chef să-şi trezească prietenii sau părinţii în crucea nopţii ca să-şi recupereze cheia de rezervă. Unde mai pui că deseori, la ora aia, cel care şi-a rătăcit cheia poate fi într-o stare destul de nedemnă, după mai multe ore în crîşmă. Iar să te vadă mama... parcă nu se face.

Oricum, e incredibil cîte chestii pot pierde (sau uita prin diverse locuri) oamenii. Un taximetrist îmi povestea că cineva şi-a uitat pe bancheta din spate – unde, de altfel, a şi stat – un ditamai calculatorul. Tot în taxiuri, agenţi super-secreţi britanici uită laptopuri cu documente clasificate, după trei sute de beri într-un bar de *tapas*. Şi tot aşa. Omenirea uitucă e simpatică.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

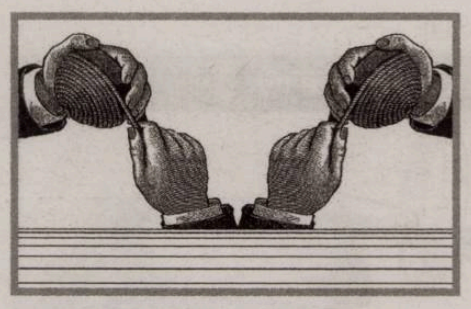

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Omul nostru în Europa e o doamnă

Săptămîna trecută a fost publicată ştirea conform căreia Monica Macovei este europarlamentarul cu cele mai multe rapoarte votate de Parlamentul European. Nu din România, ci din întreaga Uniune Europeană. O ştire care ar fi trebuit mai mult analizată. Nu pentru că e vorba despre Monica Macovei, ci pentru că România, ca ţară, ar trebui să aibă o strategie de a împinge în faţă personalităţi credibile, care pot avea un impact la nivel continental.

Cîteva cuvinte despre instituţia raportului, pentru a înţelege ideea. Raportul este instrumentul de bază al Parlamentului European. Iar Parlamentul European este o maşinărie care funcţionează în primul rînd ca o adunare a grupurilor. Dinamica internă a fiecărui grup politic este esenţială pentru cariera fiecărui europarlamentar. Pentru fiecare propunere legislativă care intră în PE, se desemnează un raportor principal, iar fiecare grup politic îşi desemnează un raportor din umbră. Europarlamentarul devenit raportor preia dosarul în lucru şi devine vocea Parlamentului European –, sau a grupului, după caz – în ceea ce priveşte chestiunea respectivă. Evident, pentru a fi vocea cuiva, trebuia ca acel cineva/ceva să aibă încredere în tine. Cum se desemnează raportorii? Aici este schepsisul. Rapoartele sînt o marfă finită şi valoroasă. Cu cît chestiunea e mai importantă, cu atît e mai important cui dai raportul. În primul rînd, se face o distribuţie între grupuri. Cine devine raportorul principal? Cutumele Parlamentului European sînt de fier. Fiecare grup politic primeşte un număr de puncte, în funcţie de ponderea politică – evident, popularii şi socialiştii, ca cele mai mari grupuri, au cele mai multe puncte. Deci fiecare grup are un fel de credit, ca la cartela de telefon. Cînd se împart rapoartele – între şefii de grupuri – fiecare grup politic îşi cheltuie din creditul de puncte. Este o negociere perpetuă şi foarte complexă. Se ţine cont de interesele grupului, de temele care îi sînt dragi, evident de mărimea creditului şi, la fel de evident, dacă grupul consideră că are oameni potriviţi care să se ocupe de chestiunea respectivă. De pildă, dacă eşti şef de grup la PE, nu are rost să îţi cheltui creditul pentru a lua un raport ce se referă la piaţa agricolă, decît dacă ai un membru tare, eventual la comisia de agricultură a PE, şi care va fi destul de credibil ulterior pentru a-i fi acceptate propunerile. Odată ce fiecare grup şi-a luat rapoartele, urmează împărţirea în interiorul grupului. Evident, aici trebuie să ai relaţii bune cu şefii de grup, aceia să aibă încredere în tine. Dacă nu grupul tău are raportorul principal, şi raportorul din umbră e totuşi important – înseamnă că alt grup va ţine agenda Parlamentului pe chestiunea respectivă, dar tu poţi veni cu amendamente şi contrapropuneri, astfel încît, la final, actul legislativ să arate mai mult a cum vrei tu.

Monica Macovei a ajuns lejer să fie cel mai influent român la nivel european.

Dacă încerci să urmăreşti dezbateri din comitetele şi plenul PE fără să ştii despre ce e vorba, vei ajunge rapid la concluzia că e un exerciţiu dureros: prea multe chestiuni tehnice, amendamente, rapoarte, amendamente la rapoarte etc. Pur şi simplu, nu ai cum – trebuie să ştii subiectul. Şi nici cei mai mulţi europarlamentari nu ştiu, de fapt, despre ce se vorbeşte la cele mai multe puncte. Ideea că dintr-o adunare de peste 750 de oameni toţi ştiu subiectele aflate în discuţie e absurdă. Deci, de fapt, fiecare îşi vede de rapoartele sale, şi cînd se ajunge la vot, colegii merg pe mîna raportorului. Şefii de grup ascultă de raportor şi restul membrilor ascultă de şeful de grup.

Acesta este contextul. Acum să vedem cifrele, care m-au surprins chiar şi pe mine. Monica Macovei a avut 35 de rapoarte votate în 2012 şi este, cum ziceam, pe primul loc în tot Parlamentul. Ceilalţi europarlamentari români au cîte un singur raport, Adriana Ţicău de la PSD avînd două. Mă uit pe lista rapoartelor Monicăi Macovei (a publicat un raport complet de activitate pe site-ul său). Sînt chestiuni care ţin de transparenţă, responsabilitate, anticorupţie şi, mai larg, justiţie şi domnia legii. S-a ocupat de protecţia intereselor financiare ale UE (transparentizarea beneficiarilor de fonduri europene), lupta împotriva fraudei, despre cum au fost abordate reformele în justiţie şi lupta împotriva corupţiei în statele candidate, asistenţa oferită de UE pentru justiţia din Kosovo etc. Pe lîngă cele deja votate de Parlament, mai are în lucru un raport important despre procedura de confiscare a averilor provenite din infracţiuni, care va fi votat la finele lui februarie în comitetul de justiţie şi drepturile omului – practic ar institui o procedură europeană comună, pentru ca statele din UE să confişte averile provenite din infracţiuni. Mai sînt rapoartele privind descărcarea de gestiune a unor agenţii europene. Astea au fost importante pentru că rapoartele Monicăi Macovei au fost în centrul unei bătălii instituţionale, în care Parlamentul a creat precedente pentru viitor – controlul parlamentar asupra agenţiilor era tîrziu şi tindea să fie formal pînă acum. Refuzînd să acorde descărcarea de gestiune şi ridicînd probleme privind conflicte de interese şi prostul management financiar, Macovei a dat argumente Parlamentului pentru un control de substanţă asupra agenţiilor autonome. Am mai scris altădată despre modul în care Parlamentul îşi extinde puterea de control prin exerciţiul de supraveghere bugetară – în acest context trebuie interpretate acţiunile sale şi conflictele avute cu unii şefi ai agenţiilor europene. Practic, PE şi-a găsit în Monica Macovei o persoană credibilă care să ridice respectivele probleme.

Pe lîngă astea, să ne amintim că ea a fost cea care a propus în Parlament un mecanism pan-european anticorupţie. Cînd practic toată elita politică din România voia să scape de Mecanismul de Cooperare şi Verificare pe justiţie, Macovei îl susţinea, chiar împotriva partidului său. Am scris atunci în mai multe articole (chiar şi în această rubrică) că România, ca stat, ar fi trebuit să ducă o politică inteligentă, chiar dacă la prima vedere contraintuitivă. În loc să ne stropşim ţîfnoşi că de ce ne monitorizează UE numai pe noi şi pe bulgari, ar fi trebuit să zicem: uite, noi avem încă probleme şi monitorizarea ne prinde bine, pe de altă parte, sînt şi alte ţări europene care poate au probleme similare, haideţi să ne uităm la toţi. „Să dăm anticorupţie la toată UE", chiar aşa se numea un articol pe care l-am scris acum cîţiva ani. Să folosim inteligent punctul sensibil pe care îl avem la corupţie, pentru a atinge un dublu scop: pe de o parte, menţinem presiunea pe sistemul juridic din România (presiune benefică), pe de altă parte, ne arătăm capacitatea de a proiecta politici la scară europeană. Nu prea am avut cu cine vorbi atunci, în instituţiile româneşti provincialismul e cumplit. Macovei a avut aceeaşi idee şi a dus-o mai departe. Ceea ce ar fi trebuit să facă România ca stat a făcut Macovei ca persoană. După ce Parlamentul a votat ideea sa într-o rezoluţie, Comisia Europeană a propus mecanismul anticorupţie, în 2011. În 2013, Comisia va publica primul raport privind anticorupţia în toate statele Uniunii Europene. Asta înseamnă capacitate de a proiecta politici la nivel european. E uimitor că Macovei dă singură clasă unei ţări căreia parcă îi e ruşine că o are acolo – în loc ca România să fie văzută ca statul care reuşeşte aşa ceva, pur şi simplu facem o obsesie din faptul că sîntem monitorizaţi sub MCV.

Succesul Monicăi Macovei în hăţişul procedural de la Bruxelles poate fi paradoxal pentru cei care o cunosc numai din descrierile făcute de cei care nu o simpatizează. I s-a creat imaginea de căpoasă care nu ştie să lucreze în echipă. Că e o vedetă mediatică, cu idei fixe şi care nu stăpîneşte arta compromisului. Chiar şi cei din partidul său îi vînd această imagine. Problema e că, pusă într-un context în care munca grea şi credibilitatea chiar contează, Macovei a reuşit să performeze dincolo de aşteptări. Este practic omul cel mai important din domeniul justiţiei al celui mai important grup politic din Parlamentul European. Asta nu ar putea reuşi dacă ar fi o obsedată de scandal.

Monica Macovei este europarlamentarul cu cele mai multe rapoarte votate de Parlamentul European.

Revenim la capacitatea de a proiecta politici la nivel european. Cum facem asta? Care e strategia noastră ca stat pe termen mediu şi lung? Pentru a conta ca ţară, trebuie să ai oameni care să conteze. Iar cariera lor se construieşte în timp şi cu răbdare. Adrian Severin s-a prăbuşit rapid în urma scandalului privind *lobby*-ul ilegal, iar în locul lui, PSD a promovat ca lider de grup pe Cătălin Ivan, a cărui principală preocupare la Bruxelles pare a fi să o contracareze pe Monica Macovei. A ajuns în situaţia ridicolă în care a spus că Macovei e anchetată de Comisia de Etică a Parlamentului European, ştire preluată cu voluptate de presa de la Bucureşti. Problema e că nu există o asemenea comisie la Parlamentul European. Conducerea Parlamentului a dat un comunicat în acest sens, ceea ce îl face pe Ivan să pară cu totul ridicol, zici că sîntem în acel desen animat cu struţul şi coiotul care îi tot pune capcane şi bombe şi sfîrşeşte inevitabil cu bomba care îi explodează lui în faţă. Nu e de mirare că Ivan nu are experienţă de raportor, de ce şi-ar cheltui grupul socialist creditul de puncte cu cineva care inventează comisii de etică? Dar pentru noi ca ţară, e o oportunitate pierdută că trimitem la Bruxelles oameni care nu se pricep.

Pînă la urmă, greutatea politică a unei persoane nu e dată de prezenţa la emisiuni de gîlceavă, ci de capacitatea de a produce schimbări. Revista *Kamikaze* a descoperit recent că, dacă scoţi vocalele din Macovei, rămîne MCV. Dincolo de gluma kabalistică, ministrul Justiţiei, Monica Macovei, a fost zburată din funcţie de către Tăriceanu, imediat ce am intrat în Uniunea Europeană. În schimb, prin MCV, ea a recreat regulile jocului şi a lăsat în urma sa efecte care se mai văd şi azi, la şase ani de cînd au zburat-o din Guvern. Asta se cheamă a face agenda pe termen lung. Potrivit datelor ActiveWatch, care a monitorizat menţionarea politicienilor la TV în campania electorală, Macovei e în primii 20, şi este singurul europarlamentar din acest clasament. Atenţie, e vorba despre o perioadă de campanie electorală internă, în care Macovei nu a candidat şi nici măcar nu a participat. Pur şi simplu se vorbeşte despre ea. E un fenomen aproape freudian. Cînd vor să o atace, liderii USL afirmă că e şefa unei cabale europene care demonizează România. Comisia Europeană, Parlamentul, presa occidentală, ONG-urile – toate sînt sub controlul Monicăi Macovei. Este o formă bizară de omagiere. Pur şi simplu nu se pot abţine.

Sînt dintre cei care regretă faptul că Monica Macovei nu se înscrie în cursa pentru şefia PDL. Pe de altă parte, aş regreta şi să plece din Parlamentul European. Unde a ajuns lejer să fie cel mai influent român la nivel european. Şi asta fără a fi comisar, şef de grup şi nici şef de grup politic al PDL. Este doar Monica Macovei, europarlamentar.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Am primit un pliant

Tîrg de produse 5,99. Doar psihologic te uiţi şi vezi că este peste 5 lei. Te zburleşte gîndul. Dar să vedem ce poţi lua sub 6 lei. Ulei Lorena floarea-soarelui. Portocale dacă iei 2 kile la plasă. Bustieră fete. Maiou bărbaţi. Maiou damă. Slip fete. String damă. Slip bărbaţi. Set 3 dresuri damă 2/5, 20 den. Set 2 şosete copii/damă/bărbaţi. Jucării, cărţi, DVD, filme. Articole auto, articole menaj, articole papetărie. Adică nişte porcării. Adică, dacă vrei să trăieşti ca omul, şi nu ca un ciuruc, trebuie să scoţi din buzunar peste 6 lei. Fii atent aici: te duci naibii cu fiecare leu. Nu mai poţi lupta. Cedezi. Munceşti mai mult şi nu te alegi decît cu nimicuri în casă. Încet-încet, stomacul tău va fi plin doar de înlocuitori de produse. De senzaţii de produse. De iluzii de produse. Interesant este că magazine de prestigiu, cum este Carfur acum, permit intrarea pe tejghea a unor asemenea aberaţii. În loc să negocieze discount-uri adevărate, introduc ciurucuri în rafturi ca să smulgă şi zîmbetul copiilor-naivilor-săracilor. Politică adevărată de supermarket nu este aceea de a fura sărăntocii prin produse îndoielnice, ci de a-i face şi pe sărăntoci să cumpere produse la preţuri accesibile. Or, nimeni nu e dispus să renunţe la comisioane uriaşe. Ăştia vor să ne stoarcă prostia, viaţa, tîmpenia din trup şi cap. Acest articol nu este împotriva lui Carfur doar, e împotriva tuturor, real, megaimaj şi alţi corbi de pradă.

Coordonatoare: Luiza VASILIU

Mersul trenurilor

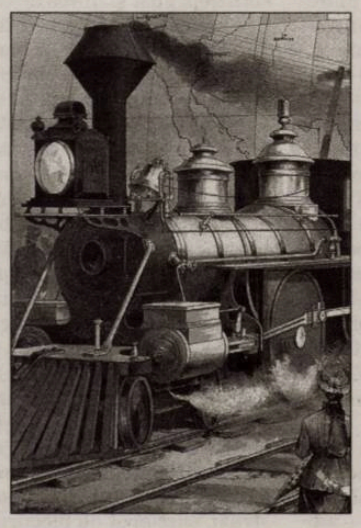

Texte şi opinii de:

- Ana Otilia NUŢU (analist infrastructură)

„De ce nu merg trenurile bine“

- Lina VDOVÎI (doctor)

„Prin vagoanele goale ale «Prieteniei» noastre“

- Anamaria DOBINCIUC (blogger)

„Trenuri observate îndeaproape“

- Florin IARU (scriitor)

„Lung e trenul ghiurghiuliu“

- Radu BELLU (istoric feroviar)

„În tren mi-am petrecut o treime din viaţă“

- Răzvan CHIRUŢĂ (reporter)

„Sala de aşteptare“

argument

Lanterna magică

DILEMA VECHE

Mersul trenurilor

„Vezi alergînd pe dinaintea ta copacii, casele, satele... toate astea trec! Trec mult mai repede decît într-o lanternă magică. Şi toate sînt adevărate, nu eşti deloc jucăria vreunei iluzii optice! Calea ferată este adevărata lanternă magică a naturii.“ Iată ce scria despre mersul cu trenul Charles Paul de Kock, romancier francez, în 1842, cu 14 ani înainte ca prima linie de cale ferată de la noi să fie deschisă transportului de călători.

Din 1856 şi pînă azi am trecut de la 35,5 km/h la 200 km/h, de la locomotive cu abur la locomotive Diesel, de la uimirile naive la exasperările frecvente. Între timp, am mers cu trenul în vacanţe la bunici, în tabere, la mare, la facultate, la serviciu, am scos capul pe geam, am pierdut biletul, am stat cel puţin o noapte într-o gară, am aşteptat cu inima cît un purice un iubit sau o iubită, am mers cu naşul, am alergat după tren, l-am pierdut, ne-am luat rămas bun sau am strîns tare de tot pe cineva în braţe, înainte să plece departe, am vorbit cu tovarăşii de călătorie despre una şi alta (de la otrăvirea cu mercur a unui întreg oraş la „Unde o să ajungă, domnişoară, ţara asta?“), am citit romane lungi în tren, am avut flirturi cuminţi care-au durat de la Suceava şi pînă la Iaşi, am mîncat sendvişuri pregătite de-acasă şi înve-lite în şerveţel, am băut cafea călduţă din sticle de plastic, ne-am uitat, ore întregi, pe geam. O parte din viaţa noastră s-a întîmplat într-un tren.

De la această constatare simplă a pornit dosarul de faţă. Şi de la sentimentul că trenul e un mijloc de transport din altă lume decît avionul şi maşina, o lume în care se pot întîmpla mici lucruri extraordinare, cum ar fi să bei din greşeală clor dintr-o sticlă de lapte, înainte de '89, şi să nu păţeşti nimic, sau să-ţi sară piatra de la inelul de logodnă sub bancheta din trenul Bucureşti – Viena şi să n-o mai găseşti. Nu poţi scrie despre trenuri fără să scrii despre călătorie. De aceea, veţi găsi în paginile acestui dosar primele amintiri ale unui drum cu trenul, cele mai lungi călătorii din copilărie, cîteva săli de aşteptare, trenuri în filme, un voiaj aproape mitic cu Transsiberianul, în chiar zilele în care URSS-ul se prăbuşea, altul dulce-amar cu trenul „Prietenia“, o analiză a stării în care e CFR-ul astăzi şi un interviu cu Radu Bellu, specialist în istoria Căilor Ferate de la noi.

Dar, dincolo de toate, acest dosar îi este dedicat unui băiat pe care l-am văzut anul trecut în Gara de Nord, făcînd spagatul în faţă la Mac, de bucurie că-şi revedea iubita venită de departe. (**Luiza Vasiliu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Adina POPESCU

Drumul Clujului

„Mai vrei o piersică?“ Am dat din cap şi am întins mîna s-o iau. Pentru că eram un copil politicos, acceptam cam tot ce-mi ofereau oamenii în tren – mere, piersici („E spălată!“, a precizat doamna de mai devreme), o singură dată o banană, mentosane, ciocolată chinezească, caramele din acelea care îţi încleiau gura, prăjituri şi plăcinte de casă care se iveau pe neaşteptate din nişte cutii de pantofi legate cu sfoară, saleuri şi sărăţele, uneori chiar şi sandviciuri. Nu-mi era tot timpul foame, însă oricum mă plictiseam groaznic şi ştiam că nu e frumos să refuzi. Iar „vecinii de compartiment“ (aşa se numeau pe atunci... bunica mea, de fiecare dată cînd venea la Bucureşti, ţinea să ne spună că „a călătorit bine“ şi că „a avut nişte vecini buni“) se simţeau datori să ofere te miri ce, atunci cînd pe locul de la geam se fîţîia o fetiţă care n-avea stare, se urca cu picioarele pe banchetă, nu voia să doarmă, nu voia nimic, doar îşi întreba sistematic însoţitorul adult (un părinte, o mătuşă sau o verişoară) dacă „mai e mult“.

Drumurile cu trenul de la Bucureşti la Cluj au fost cele mai lungi – interminabil de lungi – călătorii ale copilăriei mele. Durau cîte opt ore şi jumătate. La fiecare început de vară, ai mei mă trimiteau la bunici şi întotdeauna se găsea cîte cineva binevoitor din familie, care să-şi asume sarcina de a mă transporta dintr-o parte în alta. Pînă la Ploieşti de obicei dormeam, apoi mă trezeam şi începeam să mă agit la geam pentru că „veneau munţii“. Era, de departe, cea mai interesantă porţiune a călătoriei. Staţiile – Sinaia, Buşteni, Predeal – se succedau rapid, n-aveai vreme să te plictiseşti între ele; în plus, nu era vorba despre nişte oraşe prăfoase de cîmpie, ci despre staţiuni. Oamenii pe care îi vedeam prin gări aveau un aer vesel şi relaxat, nu erau nişte simpli călători, erau excursionişti. Puteai să-ţi imaginezi traseele pe care le făcuseră, cabanele unde poposiseră, vîrfurile de unde coborîseră, iar cînd urcau în tren, cu rucsacele lor verzi tip raniţă în spate, încercînd să-şi facă loc pe coridor, aduceau cu ei o gură de aer proaspăt. Şi mai erau şi ţigăncuşele cu frăguţe, zmeură sau mure în cornete din ziare, însă nu aveam voie niciodată să cumpăr, „pentru că făceam urticarie“. Trenul încetinea parcă dinadins, ca să te poţi zgîi în voie la Crucea de pe Caraiman, iar cea mai mare dezamăgire era cînd ceaţa acoperea muntele pînă la jumătate şi nu puteai să vezi nimic. Dincolo de toate aceste minunăţii, mai erau şi tunelurile – misterul suprem!

„Nu călătoresc niciodată fără jurnal. Trebuie să ai mereu la tine ceva senzaţional de citit în tren.“

OSCAR WILDE

Aşadar, după ce trenul ieşea din munţi şi apăreau primele blocuri muncitoreşti ale Braşovului, copiii care jucau fotbal între două porţi improvizate sau atîrnau pur şi simplu cu capul în jos de „bătătoare“, mă simţeam de parcă trecusem pur şi simplu pe lîngă vacanţă şi nu mă oprisem pentru că trebuia să ajung la Cluj. Mă mai înveseleam doar cînd vreunul dintre băieţii aceia în pantaloni scurţi, stropiţi de noroi, uita să mai dea cu şutul în minge, ca să-i facă trenului cu mîna – cel puţin eu mergeam undeva, el nu mergea nicăieri.

Cred că între Braşov şi Sighişoara – două ore neîntrerupte de ţaca-ţaca şi trenul care se tîrîia pintr-o zonă deluroasă informă, fără nimic la orizont – am căpătat primele fobii. Cînd era prea cald şi trebuia deschis un geam, totdeauna se găsea cineva care să se plîngă „că e curent“, aşa că se ajungea la un compromis şi se deschidea uşa compartimentului care, ca un făcut, se umpluse ochi la Braşov. Stăteam toţi ca sardelele, tot timpul era cîte un geamantan uriaş al cuiva, la picioarele mele, care nu încăpuse în plasa pentru bagaje, babele îşi fojgăiau pungile, moşii îşi făceau vînt cu ziarele *Scînteia,* mirosea a brînză stricată iar apa din sticlă avea un gust acru. Şi tocmai atunci se găsea însoţitorul meu adult „să mîncăm“ (probabil ca să mai treacă timpul). Adică masă serioasă, nu piersici şi caramele. Şi începea să întindă şervete pe măsuţa aia mizerabilă de la geam şi să scoată ouăle fierte tari, ce trebuiau decojite după ce erau ciocănite de colţul măsuţei, sarea în cutiuţa de medicamente, ardeiul tăiat bucăţele şi mai ales acele copănele de pui reci, care prinseseră deja gust şi miros de tren. Din acest motiv, astăzi nu pot mînca în tren nici măcar KFC-uri, nimic care să semene a pui.

Însă treaba cu masa funcţiona oarecum, şi iată că trenul se oprea în sfîrşit la Sighişoara. Trecusem de jumătatea drumului şi mă simţeam cu un picior la Cluj. Urmau staţii cu nume blajine de Ardeal – Mediaş, Blaj, Copşa Mică, Teiuş – şi cu distanţe relativ mici între ele (ştiţi prea bine că drumurile lungi, cu trenul, nu se măsoară în ore, ci în staţii, iar cînd trenul se opreşte undeva, călătorii istoviţi se trezesc din letargia lor, ca să vadă „unde sîntem?“ şi capătă brusc energie... cel mai dezamăgitor pentru toţi e cînd trenul se opreşte în cîmp). În fine, Cîmpia Turzii şi încă o oră insuportabilă, în care nu-ţi mai pasă nici de tuneluri, nici de curbele atît de largi încît poţi vedea „coada trenului“, dacă te apleci pe fereastră. Dintr-odată însă, parcă se ridică o cortină şi văd case, străzi, cartierul de blocuri Zorilor în depărtare, turlele Catedralei ortodoxe din centru, dealul cu Hotelul Belvedere. Văd oraşul care şi astăzi mi-e la fel de drag. Şi nimic la drum lung nu se compară cu bucuria de „a ajunge“.

Pe atunci, habar n-aveam că în un pic mai mult de opt ore şi jumătate poţi ajunge cu avionul de la Bucureşti la New York. Clujul mi se părea cel mai îndepărtat loc de pe planetă.

Florin IARU

Lung e trenul ghiurghiuliu

Aveam zece luni şi fusesem pus în valiza de carton a tatei, deschisă larg, sus, printre bagaje. Se pare că am fost foarte cuminte, dar eu nu pun mîna în foc. Maică-mea mi-a relatat că n-a dormit toată noaptea, dar nu se împăunează cu asta pentru că, oricum, nu putea dormi din cauza aglomeraţiei. Tren direct (personal) către Tulcea nu exista, aşa că făceau schimbul la Medgidia, unde aşteptau legătura de dimineaţă. În total, dura cam opt ore pînă ajungeam în gara Cataloi, la alţi patru kilometri de casa bunicilor. De unde ştiu asta? Păi, aici intervine prima mea amintire. (Pe bune, e prima şi cea mai veche.) Mă revăd într-o cămăruţă cu geamuri înalte şi îngheţate, lîngă o sobiţă de tuci, mama chinuindu-se să-mi bage în gură, cu linguriţa, gălbenuşul unui ou. Ghinionul ei. Nu sufeream gălbenuşul moale şi rece. Văd şi acum lumina dimineţii, să fi fost şase, şase şi ceva, văd florile de gheaţă şi simt şi acum mirosul frigului şi duhoarea de cocs a sobei. Ei bine, asta era gara Medgidia, prin care aveam să trec de multe ori, pînă în 1964, spre vacanţă, spre libertate. Dar de atunci, din iarna lui 1957, ţin minte panica pasagerilor care alergau pe lîngă scările înalte ale vagoanelor, căutîndu-şi locul contracronometru, în aerul subţire, tăios.

Încet, cu vîrsta, am prins curaj şi am scos capul pe fereastră. Locomotiva care pufăia era magică, iar stîlpii care se perindau, făcînd valuri cu liniile de curent, mă ameţeau. Atunci am învăţat pe pielea mea că funinginea de la locomotive nu e bună în ochi. În ciuda usturimii şi a compreselor, nu mă dădeam bătut. Ajunsesem la concluzia că aşa trebuie să fie cu trenul. Partea cea mai neplăcută în copilărie era durata drumului, plictiseala. Fiecare pufăit, şuier sau ţăcănit al şinelor (te-duc-te-aduc) e separat de semenul său printr-un infinit de secunde de plictis. Raiul bunicilor avea, deci, un purgatoriu numit tren. Într-o bună zi, raiul acela s-a închis.

„Cea mai sigură modalitate de-a prinde un tren e de-al pierde pe cel de dinainte.“

GILBERT K. CHESTERTON

Dar exact atunci au început călătoriile spre mare. Părinţii mei divorţaseră, iar eu mă plictiseam de moarte. Drumul spre mare promitea să fie plin de farmec. Apăruseră primele locomotive Diesel, dar nu mă bucuram de ele. Călătoream tot noaptea, într-o înghesuială de nedescris, cu personalul, că era mai ieftin. La lumina unor faruri răzleţe, vedeam podul de la Cernavodă, dar eram deja prea obosit ca să mă bucur. Ajungeam dimineaţa în Constanţa, năuc de somn, şi căutam camere prin Mamaia sau, mai tîrziu, prin Eforie, de la prima oră, să nu pierdem plaja: cinci minute pe stînga, cinci minute pe spate, cinci minute în apă – groaznic!

A treia perioadă a venit odată cu călătoriile către Iaşi sau Ardeal. Îmi redescoperisem tatăl şi plecam deseori singur. Eram adolescent şi citeam pe rupte. Acceleratul de Iaşi întruchipa o rachetă în care timpul copilăriei se condensase brusc. Nici n-apucam să deschid cartea că trecea conductorul: „Capăt de linie, Iaşi!“ Cititul în tren a fost izbăvitor. Sînt un om neliniştit. Statul în tren îmi dă fiori. Cărţile, însă, erau salvarea. Ajungeam întotdeauna la destinaţie cu un nou volum în cap. Dacă nu mă înşel, pe drumul Iaşiului am devorat un volum de povestiri al unui autor necunoscut, John Cheever. Se numea *Fidela Clarissa*. Am fost convins că am întîlnit un mare autor. Acum se pare că da, o bunghisem. Altă dată, tot în tren (veneam din Ardeal), am coborît în Sinaia şi am descoperit la chioşc un fascicol foarte întîrziat din *Povestiri ştiinţifico-fantastice,* al de conţinea ultimul episod din *Solaris*. De trei luni aşteptam episodul final, eram la mare cumpănă. Kris Kelvin tocmai o pierduse pe Harey. Cenzura, zic eu, transpirase din greu la epilog. Noroc că nu se pronunţaseră, încă, „Tezele din iulie“.

Cum s-ar spune, mă împrietenisem cu trenul. Ţineam la drum lung şi ieşisem de sub tutela familiei. Iar din '74, drumurile şiau schimbat abrupt caracterul. Deveniseră amoroase şi poetice. Dar tot noaptea. Am străbătut ţara în lung şi-n lat, dimpreună cu generaţia '80 şi la toartă cu naşul. O spun răspicat: cine n-a mers cu naşul nici n-a ieşit din casă vreodată. Mi-am urmat biata inimă răpusă la Buzău, Bistriţa, Timişoara, ori Bacău. Am cîntat şi am băut înspre Arad, Braşov, Cluj, Dej. Anii studenţiei au împodobit trenurile cu vîsc şi laur. Trenuri murdare, reci, fierbinţi – în 90% din cazuri, numai şi numai trenuri de noapte.

Apoi am ieşit la înaintare şi am plecat la muncă. Aş putea să vă spun cum am făcut blatul negru, cum am mers o sută de kilometri agăţat de uşa vagonului, în exterior, cum am sărit într-un marfar, cum am încurcat traseele şi am tras semnalul de alarmă, cum am rămas înzăpezit. Aş putea să produc o viguroasă, vehementă, civică critică a chefereului actual, cel mai jalnic şi lent mijloc de locomoţie. Dar dacă mă întreabă cineva ce e trenul, recunosc că pentru mine e o sală de aşteptare îngheţată, la crăpat de ziuă, unde un copil îşi înfulecă, bîzîind, oul cleios şi rece.

***Florin Iaru** este scriitor. Cea mai recentă carte* – Fraier de Bucureşti, *Polirom, 2011.*

Răzvan CHIRUȚĂ

Sala de așteptare

Hotel, restaurant, loc de joacă

„300.000 de lei pe noapte.“ Răspunsul recepționerei a căzut peste mine ca un trăsnet. Eram la prima delegație ca reporter, urma să scriu despre decăderea orașului natal al lui Nicolae Ceaușescu, Scorniceşti, şi din tot decontul mai aveam doar 350.000 de lei. Banii ar fi trebuit să îmi asigure un pat, ceva mîncare şi un drum înapoi spre Iaşi. „Asta e, voi dormi pe stradă la noapte“, mi-am spus ieşind din hotel, în timp ce încercam să mă conving că orice început de carieră cere sacrificii. Apoi, pe una dintre străzile din Slatina care duceau spre gară, mi-a venit ideea salvatoare: voi dormi în sala de aşteptare.

Am ajuns în staţie aproape vesel, dar cînd am deschis uşa încăperii care avea să-mi fie adăpost, minientuziasmul meu s-a evaporat. Tocmai intram în cea mai lungă noapte din acel an.

„Azi am făcut 500 de lei“

E abia ora 22,00 şi Gara de Nord din Bucureşti e aproape pustie. Din furnicarul de oameni care vin şi pleacă, care întîrzie ori ajung prea devreme, care iau un taxi cu preţul corect sau umflat, a mai rămas doar un rest cu cîteva exemplare ce aşteaptă ultimele trenuri. Garnitura cea din urmă a serii pleacă spre Arad la 23,45, după care, pe calea ferată ce iese din Bucureşti se lasă liniştea pînă la 05,06, cînd se pun în mişcare vagoanele spre Buzău.

Peroanele sînt acum dominate de oamenii străzii, de oamenii de pază şi de şoferii unor maxi-taxiuri tîrzii, care caută călători ce ar putea alege în ultima clipă a mersului trenurilor, un drum ceva mai ieftin. „Mă învîrt mereu pe aici şi de multe ori îmi iese. Azi am avut curse de 500 de lei“, se laudă un bărbat cu numai trei dinţi pe gingia de sus, care speră astfel să mă convingă cît de mulţi au încredere în el.

Dar pe mine nu mă interesează nici să plec, nici să vin. Mă duc direct spre sala de aşteptare. Şi spre amintirile din noaptea aceea de acum 14 ani.

*
* *

Primul lucru care m-a izbit în uşa sălii de aşteptare din Slatina a fost mirosul. Mirosul acela pe care aveam să-l regăsesc în toate sălile din toate gările româneşti. Un amestec de transpiraţie veche, arome de parizer şi brînză, un firicel de parfum ieftin şi un pic de umezeală. Am intrat şi nu era nimeni. M-am aşezat pe un fotoliu – în acea încăpere ceferisto-oltenească a anului 1999 am găsit fotolii cu bureţii aproape striviţi şi lemn intrîndu-ţi în spate. Am pus bagajul lîngă mine şi m-am uitat la ceas. Era ora 22,00, mai aveam de stat pînă la 5,00. Am adunat numărul de minute pe care trebuia să le petrec acolo şi m-am cam îngrozit.

Calculul mi-a fost întrerupt de un agent de poliţie, şeful postului din gară. „Dumneavoastră ce faceţi aici?“, „Sînt reporter, fac un reportaj şi nu am unde să stau pînă mîine.“ „Nu prea aveţi voie să dormiţi aici, dar fie, vă dau eu voie. Numai aveţi grijă, umblă foarte mulţi hoţi prin gară.“ Spusele agentului, care s-a întors cu un zîmbet mulţumit pe figură – „azi am mai făcut o faptă bună“, probabil că s-a gîndit – şi a plecat, m-au lăsat cu gura căscată. „Păi, şi asta o spuneţi dumneavoastră, care ar fi trebuit să mă apăraţi“, mi-a venit în minte replica pe care nu am mai avut cui s-o dau. M-am aşezat la loc în fotoliu, deznădăjduit. „Cel mai important e să nu adorm.“ Evident, nu am reuşit.

Căruța cu hotdog

În sălile de aşteptare ale Gării de Nord din Bucureşti, din zilele noastre, fie că e cea pentru călătorii de la clasa I, fie că e cea pentru călătorii de la clasa a II-a, nu intri decît dacă ai bilet de tren cumpărat. Un gardian stă pe scaun, lîngă uşă, şi unii dintre cei care intră simt nevoia să îi arate bucata de hîrtie imprimată care le asigură accesul. Desigur că gestul e inutil. Oricum, se poate pătrunde şi fără bilet, dacă-i explici băiatului că nu stai mult.

M-am aşezat pe un scaun de plastic roşu, lipit de perete. Nu-mi mai intră lemnul în spate, dar parcă nici confortabil nu mă simt. De altfel, sentimentele pe care le am în Gara de Nord sînt contradictorii, de la coloane pînă la peroane. Pe un perete al sălii de la clasa I şade o plasmă de ultimă generaţie, cu reclame. De un altul e prins un televizor cu tub catodic şi ani mulţi vechime, care afişează pe fond verde mersul trenurilor, cu litere negre, chioare. Trolerele moderne şterg căciulile de oaie ale celor care dorm întinşi. Mîncarea la pachet acoperă bip-ul smartphone-urilor celor care se plictisesc.

Şi dintr-o dată, acolo, în sala de aşteptare din Gara de Nord, am această revelaţie: căile ferate româneşti vor să intre în noul secol, dar nu se pot debarasa de cel trecut. Plec din încăpere oarecum mîndru de observaţia mea, şi chiar pe culoarul central, cel din faţa ghişeului de informaţii, observ o căruţă cu coviltir de lemn şi roţi de metal, din care se vinde hotdog în stil american.

*
* *

M-am trezit brusc şi am verificat dacă mai am breteaua genţii de voiaj pe care o trecusem pe sub mînă. Mai multe perechi de ochi s-au uitat, pentru o clipă, spre mine. Între timp, nu mai eram singur în sală. Doi copii murdari, o fată şi un băiat, cu haine mult prea subţiri pentru acel octombrie rece, făceau glume şi rîdeau în stînga mea. Două bătrîne cu bagaje voluminoase discutau despre ale lor din sat, ocazie cu care am şi aflat că urmau să plece spre casă cu primul tren de dimineaţă. Un bărbat sorbea alcool dintr-o sticlă maro. După ce a terminat lichidul, a ieşit pe peronul gării, spre stînga. M-am uitat la ceas: nu trecuse decît o oră. Cînd trenurile nu merg, timpul se mişcă cu şi mai multă întîrziere.

CFR întîrzie şi cînd pleacă

Descopăr în Gara de Nord un concept pe care, la început, recunosc, nu îl înţeleg: întîrzierile înregistrate la plecare. Că CFR-ul întîrzie cînd vine, cu asta deja ne-am obişnuit. Dar cum reuşeşte să întîrzie şi cînd pleacă? Cursa spre Arad, de exemplu, cea trecută în program la 23,45, urmează să pornească, de fapt, cu 80 de minute mai tîrziu. Iar cea spre Sofia – cu 85 de minute peste ora stabilită. „E simplu, domnule“, răspunde relaxat o funcţionară de la Informaţii. „Înseamnă că acele garnituri nu se formează la Bucureşti, ci vin din alte părţi. Trenul spre Arad vine de la Constanţa, iar cel spre Sofia vine de la Moscova“, îmi spune, şi, dintr-odată, conceptul nu mi se mai pare aşa ilogic. Mă întorc spre panoul cu mersul trenurilor şi mă bufneşte rîsul. Trenul de Moscova, care soseşte de la 1800 de kilometri depărtare, are întîrziere 110 minute. În schimb, cel de la Constanţa, care e de aici, de la noi de peste drum, are întîrziere 100 de minute.

Mă întorc în sala de aşteptare. Altceva ce pot să fac?

Căile ferate româneşti vor să intre în noul secol, dar nu se pot debarasa de cel trecut.

„Trenul e automobilul săracului. Îi lipseşte doar capacitatea de a merge oriunde.“

JULES RENARD

„Stimaţi pasageri, trenul nostru circulă pînă la staţia Petuşki. Opriri: Secera şi Ciocanul, Ciuhlinka, Reutovo, Jeleznodorojnaia, în continuare, în toate statiile, exceptînd Esino“.

VENEDIKT EROFEEV, *Moscova-Petuşki*

*
* *

„Eu am fugit ieri de la cămin. Tu ce-ai făcut?“, l-a întrebat fata pe băiatul care se sprijinea cu umărul în fotoliu. Era deja două noaptea, mai adormisem o dată, bagajul era la locul lui. „Pe mine m-au dus la spital, dar şi eu am plecat. Nu îmi place la spital, nu îmi place la cămin“, a stabilit băiatul, în timp ce eu realizam că prin „cămin“ cei doi se referă la orfelinat. „Eu am mai fugit o dată, dar m-au prins. Acuma iau trenul, să nu mă mai găsească“, a continuat fata. „Unde mergi?“, s-a arătat curios băiatul. „Nu ştiu“, a răspuns fata şi a izbucnit în rîs. „Mă iei şi pe mine“, a decretat băiatul. „Dar mai tăceţi din gură“, a strigat bărbatul cu sticla maro, spărgînd discuţia, apoi a mai sorbit o gură, dacă tot s-a trezit. M-am strîns şi eu mai bine în fotoliu. Pînă la cinci mai era.

„E mai ieftin aici, maică“

Sala de aşteptare e şi hotel, şi restaurant. Zgomotul pungilor de-un leu, din care iese cîte-un sul de salam, cîte un sandvici adus de acasă, încă se combină cu sforăitul cîte unui provincial în vîrstă venit la spital, la Bucureşti, numai cu banii de drum şi cu cei de şpagă. „Apăi, mamă, de unde să iau un milion să dau la motel? Mai bine stau aici. E cald, e lumină, uite, e păzit“, îmi spune o bătrînă. E lumină, într-adevăr, îmi dau seama, la Slatina, acum 14 ani, singurele raze din sală erau cele care intrau din peron. „Eu am venit să fac o biopsie şi mi-au cerut cinci milioane. Din pensia mea de şase, îţi dai seama. Şi n-aş fi stat aicea, aş fi plecat cu maxi-taxi, dar s-a scumpit. Pînă la Alexandria e 32 de lei, maică. Aicea mai avem bilete din astea reduse, cît or mai fi, pentru noi e mai bine“, vede bătrîna partea plină a paharului de la CFR. Apoi îmi spune că e obosită şi tace ruşinată. Mă ridic de lîngă ea şi ies încă o dată pe peron. Tocmai atunci, trece pe lîngă mine o maşinuţă roşie, electrică, din aceea cu platformă, pe care visam să o conduc cînd eram copil. Uite că în Gara de Nord a Bucureştiului încă mai circulă şi acum.

*
* *

S-a auzit un şuierat. Bărbatul cu sticla maro s-a trezit buimac, a privit în stînga şi în dreapta, a mai luat o gură, s-a ridicat greoi şi a plecat. Bătrînele şi-au strîns rafiile, apoi au ieşit la prima linie. Cei doi copii nu mai sînt, au plecat cît am aţipit din nou. M-am ridicat, la rîndu-mi, mi-era frig, mi-era somn şi nu mai aveam nici un chef de Ceauşescu şi de Scorniceştii lui.

Răzvan Chiruţă *e reporter la* România liberă.

Lina VDOVÎI

Prin vagoanele goale ale „Prieteniei" noastre

Au fost vremuri în care trenul acesta ajungea în Bucureşti din Chişinău pentru că făcea legătura dintre Moscova şi Sofia. Se spune că, atunci cînd staţiona în Gara de Nord, călătorii aruncau bomboane pe geam şi le strigau copiilor care se aruncau hulpavi ca vulturii, scormonind printre pietre după ele, „maladeţ!" Înăuntru era vînzoleală, cald şi bine, iar măsuţele de plastic erau pline cu ambalaje lucioase, biscuiţi şi ceai. Se legau prietenii, relaţii de amor. Dar asta se întîmpla demult. Astăzi, „Prietenia" îşi plimbă însoţitorii de vagon, şeful de tren şi numai uneori, dacă-i vreme rea, are noroc şi de cîţiva călători.

Şi cum vremea nu e chiar atît de rea – iarna asta parcă a fost mai miloasă –, vagoanele albastre, tăiate în lungime de o dungă galbenă, alunecă agale pe şine şi vor pleca spre Chişinău, la 19,40, cu doar cîţiva voiajori. Mîinile însoţitorilor de vagon – nişte inşi prietenoşi care fac ceai, pun cărbuni pe foc şi-ţi aduc prosopelul din setul de lenjerie – taie fumul şi fac semne de la uşile deschise.

Trenul ăsta, „Prietenia", pomenit şi descris apoi în discuţiile străinului care a mers vreodată cu el – nu-i exagerare, unii chiar au pus poze pe Facebook, cu Instragram-ul – e deosebit. Moş Vasile, unul dintre cei mai vechi şi nostalgici însoţitori de vagon, povesteşte cum şi-a băgat odată capul pe geam un ţigan şi a scuipat a mirare cînd a văzut covoarele. „Ptiu! Aici e ca la mine acasă! Cît costă covorul ăsta?" Ba chiar, în urmă cu cîţiva ani, însoţitorul s-a trezit într-o noapte şi l-a prins pe unul scoţînd o traversă pe geam. Noroc că se apropiau de Ploieşti, hoţul a lăsat totul baltă, şi însoţitorii au reuşit să recupereze comoara. Dar Vasile s-a întristat. Merge cu trenul ăsta din '96, de cînd s-a angajat la Calea Ferată Moldova (CFM), şi e ca şi cum cineva ar fi încercat să-i jefuiască podoabele din casă.

Mai are „Prietenia" aşa: perdeluţe CFM de culoarea cafelei cu lapte, cu ciucuri la clasa I, care încadrează unduios dealurile; flori artificiale în ghiveci, element de decor nelipsit în cuşetele călătorilor şi – dacă însoţitorii de vagon sînt mai pioşi – cîte o iconiţă mică, stingheră, agăţată deasupra patului. La capătul vagonului se găseşte o sobă zdravănă în care ard în veselie cărbuni, şi un cazan, nepotul samovarelor, din care curge apă caldă pentru ceai sau cafea. Mai e o încăpere separată, din care însoţitorii aduc covrigi.

Supremaţia microbuzelor

„Au fost vremuri în care trenul ăsta arăta mai bine decît cele româneşti", susţine domnul Constantin, un bărbat cu păr alb şi umeri îndreptaţi de un sacou albastru marinăresc, cu insigne aurii. E şeful de tren al „Prieteniei", de doi ani, după ce l-au mutat de pe cel de Moscova, dar este respectat. Cînd vorbeşte, Alexei şi Dima, însoţitorii vagonului de clasa I, tac mîlc. Cînd face glume, rîd la unison.

Desigur, au fost timpuri în care moldovenii, de mulţi ce erau, dormeau pe hol cu capurile pe genţi de rafie, iar vameşii călcau pe ei după verificarea paşapoartelor. Barmanul de la bufet, un bărbat mustăcios care a lucrat, pînă vara trecută, împreună cu soţia sa, îşi aminteşte că a „cazat" călători inclusiv în cuşeta lui cu patru paturi. 18 oameni. Moş Vasile a prins perioadele în care se făcea business „la greu" cu fiare de călcat, televizoare, votcă, baloane de gaz, iar studenţii erau gălăgioşi şi beţivi.

Astăzi, cele mai multe cuşete sînt goale. Perdeluţele dansează fără spectatori, paharele de ceai stau nefolosite, barmanul prăjeşte carne de porc pentru Alexei şi Dima. În vagonul-bufet există un singur călător, o tînără cu bilet la cuşeta 3.

Totul a început după aderarea României la Uniunea Europeană, cînd moldovenii nu au mai putut circula fără vize, lucru care a atras după sine, în consecinţă, scăderea bruscă a numărului de călători. În schimb, au început să circule microbuzele, aşa-numitele „rutiere". Ieftine, rapide, incomode, ele duc oamenii direct la aeroport sau la Direcţia Generală de Paşapoarte, iar astea sînt locuri sfinte. Din aprilie 2009 pînă în iunie 2010, unul dintre cele două trenuri a fost scos. O jumătate de „Prietenie", cum ar veni, dacă aceasta ar putea fi împărţită, care a circulat numai în zilele pare.

„Nu vor renunţa la el pentru că la mijloc e politică. Nu degeaba se cheamă «Prietenia». Chiar dacă nu aduce profit, semnificaţia lui e mai importantă", zice nostalgicul moş Vasile. Apoi, nici el nu ar mai avea unde să meargă. Are 60 de ani, iar traseul acesta este rîvnit de toţi angajaţii CFM pentru că se dă cea mai mare diurnă.

Cînd întreb de schimbarea denumirii, din „Prietenia" în „Moldova", la sfîrşitul lui aprilie 2009, sînt asigurată că a fost o greşeală inocentă. Domnul Costantin, sincer: „Au încurcat nişte vagoane, Linuşca, atît. «Moldova» se numeşte trenul care merge spre Moscova." Alexei, ironic: „Ei, tu eşti jurnalistă. Mereu le ştii pe toate cel mai bine!" Dima chicoteşte. El e cel de care mă apropiasem cu o seară înainte, să întreb de călătorie, şi care şi-a băgat capul în gulerul gecii de piele a niznai, în momentul în care a aflat că vreau să fac un reportaj. N-a mers cu *pojaluista!*

„În dragoste, dacă pierzi trenul de la prînz, e mai bine să nu-l iei pe cel de seară. Nopţile sînt reci."

ALEXANDRE DUMAS FIUL

Călătorul din vagonul-bufet

Mă duc s-o cunosc pe călătoare. Tînăra are aer de franţuzoaică, cu nişte zulufi negri neastîmpăraţi şi un zîmbet sincer, de om bun, deşi cam obosit. Ar putea bine-mersi să fie şi un turist american. Un american într-un tren sovietic, cetăţean fericit al acestei lumi. Răsfoieşte un roman englezesc, pe care-l cracănă apoi pe măsuţa dintre paturi, lîngă o revistă *Ioana* primită de la mătuşa ei din Bucureşti. Are alura de străin pentru care o excursie în Republica Moldova e ceva între o experienţă hippie şi una de hipsteri.

Magia nu dispare, ba chiar creşte cînd îmi spune că o cheamă Ecaterina şi e născută în Tiraspol, oraş pe care l-a părăsit la 8 ani, împreună cu mama ei. Evident, mă gîndesc la Kitty din *Anna Karenina,* dar cele două provin din lumi diferite. Trenul acesta cu plăcuţe de fier, pe care mor lent nişte litere albe din alfabetul rusesc, ar putea fi singurul element comun al celor două poveşti.

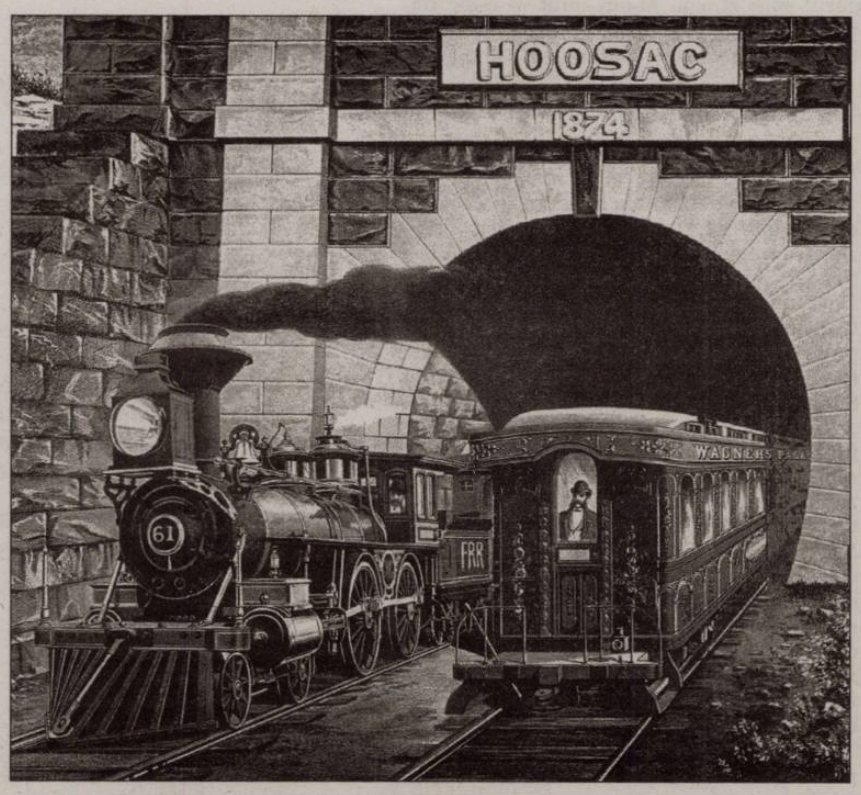

Kitty, cum îi spun şi nu se supără, a locuit în Canada şi Statele Unite timp de doi ani, graţie unui program de schimb de experienţă pentru studenţii de la Facultatea de Business şi Administrarea Afacerilor de la Academia de Studii Economice din Moldova. De aici şi prima mea impresie. Vorbeşte româna impecabil, fără accent, aşa cum o fac puţinii ruşi mişto din Basarabia care pun mîna pe o carte românească şi-ncep să buchisească, apoi să şi vorbească. Aşa, de curiozitate. „Bunicul meu din Chişinău avea o bibliotecă imensă..." şi-şi desface braţele ca pentru un *free hug.* A rămas la el după o vară îndelungată, fierbinte şi uscată. A doua vară de după războiul din Transnistria.

Pe celălalt mal al Nistrului, deşi erau în 1992, oamenii încă trăiau într-o conservă. „Ştii bancul ăla de pe vremuri – «În Uniunea Sovietică nimeni nu face sex»? Ei, exact aşa a fost la noi. Lumea era un loc paşnic şi frumos. Nimeni nu pomenea ceva de un război", îşi aminteşte. Exact ca în afişele comuniste cu copii blonzi cu bujori în obrăjori, viitorul de vis al unei lumi ideale. Ziarele din Transnistria nu vuiau, presa torcea şi visa separarea celor patru raioane de proaspăta republică independentă.

Uneori, se mai auzeau împuşcături sau explozii surde, dar Ecaterina credea că sînt exerciţii militare. Cum trăiau ei aşa, la periferia oraşului, dealurile, pădurea de plopi şi pîrîul de lîngă casă erau paradisul copiilor. Acolo au găsit primele gloanţe şi au început să le colecţioneze. Cîţiva ani mai tîrziu, cînd locuia în Chişinău, a desfăcut gloanţele şi a adunat tot praful din ele într-un borcănaş pe care l-a pitit după nişte cărţi.

„Cred că lucrurile au mers perfect. Dacă nu era conflictul, nu ajungeam în Chişinău, iar de acolo în Canada şi America." În „Prietenia" a ajuns pentru că e mai sigur, cînd sînt iernile îmbufnate, decît cu autocarul. Se întoarce de la Bucureşti, oraşul care va figura în viitorul ei buletin românesc. Nu e surprinsă că trenul e gol, dar nici nu ştie cum era înainte. „Biletul e de două ori mai scump decît la autocar!", vine explicaţia. Mai sporovăim niţel despre diferenţa dintre comportamentul ruşilor – „erau flămînzi, prădau totul şi violau" – şi al germanilor „calmi şi chiar respectuoşi" – cînd au ajuns în satele României, apoi mă retrag în cuşeta mea, la ceaiul făcut de Alexei.

Schimbarea la roată a trenului

Pe la 3 şi ceva dimineaţa se strigă trezirea. „Gătim paşapoartele!" Trecem vama, iar la 4,30 ajungem în gara de la Ungheni. O clădire cenuşie, pustie şi rece se înalţă în întunericul din jur. Mă aflu într-un vagon înstrăinat de celelalte, ca un frate vitreg. Curînd însă, toate vor fi despărţite. „Urmează să ni se schimbe roţile. Ne vor ridica în aer", îl aud pe Alexei, venind pe hol cu ochii roşii, bulbucaţi, nedormiţi. Din cuşeta lui au străbătut toată noaptea note din melodiile lui Victor Ţoi şi Nikolai Baskov.

Urmează momentul pe care Nap Toader l-a inclus la loc de cinste, în comedia *Nuntă în Basarabia,* şi care se explică prin diferenţa dintre ecartamentul căilor ferate din Republica Moldova, moştenite de la fosta Uniune Sovietică, şi cel al şinelor româneşti. Schimbarea roţilor e procedură obligatorie.

Afară e linişte ca la graniţă. În jurul nostru trebăluiesc nişte umbre. Una dintre ele se pişă nepăsătoare pe un pachet de roţi, iar acestea aşteaptă cuminţi, patru cîte patru. Vor fi schimbate ca nişte pamperşi. Dimineaţă, în gara din Chişinău, din celelalte cinci vagoane vor mai coborî, învioraţi de aerul rece, încă vreo zece persoane.

***Lina Vdovîi** este redactor la TVR.*

Ana Otilia NUŢU

De ce nu merg trenurile bine

Căile Ferate sînt, în România, un permanent subiect de scandal. Avem toate problemele imaginabile, de la corupţia bine organizată a naşilor de tren şi pînă la povestea liniei Bucureşti–Constanţa, în construcţie timp de zece ani, la preţ dublu faţă de o linie nouă, ca în cele din urmă să se circule pe ea cu aceeaşi viteză ca înainte, iar acum, din nou, cu 50 km/h. Am avut scandalul Necolaiciuc, un caz de manual cu achiziţii inutile şi supraevaluate, cu pierderi de sute de milioane de euro. Trenurile circulă cu viteze din ce în ce mai mici în fiecare an – cu 25 km/h cele de marfă, şi 44 km/h trenurile de călători –, în condiţiile în care în Marea Britanie se mergea cu 150 km/h acum un secol. Şi totuşi, pentru acest sistem ineficient cheltuim mai mult decît alţii: 0,6-0,7% din PIB, faţă de 0,3-0,4% media UE.

De ce stau lucrurile aşa şi de ce n-au schimbat nimic nici cei şase ani de cînd sîntem în UE? Explicaţia e simplă: pentru că s-a ajuns la un echilibru stabil. Modul în care funcţionează acum Căile Ferate – construcţia instituţională – permite să se fure în disperare, fără să răspundă nimeni pentru nimic. Singurii care au de suferit dintr-o asemenea construcţie sînt contribuabilii. S-o luăm pe rînd.

Teoria...

În mod normal, CFR Infrastructură – compania care se ocupă de întreţinerea reţelei – şi cei doi operatori de stat, CFR Marfă şi CFR Călători, ar trebui să fie complet separaţi funcţional de Minister. Ministerul face strategia de transport; CFR Infrastructură trebuie să facă reparaţiile şi construcţiile noi din această strategie, pe contract clar cu Ministerul. CFR Marfă şi CFR Călători folosesc reţeaua şi plătesc către CFR Infrastructură o taxă de utilizare a infrastructurii, ca un fel de vinietă din care CFR Infrastructură să întreţină şinele. Cum în UE se sprijină traficul feroviar de persoane (e mai sigur şi mai puţin poluant decît cel rutier), adică este un „serviciu economic de interes general", există un sistem de subvenţionare a traficului de călători compatibil cu regulile UE privind ajutorul de stat. Pe scurt, CFR Călători, dar şi orice altă companie de transport feroviar de călători care oferă acelaşi serviciu, primeşte o subvenţie pentru serviciul consumat de beneficiar. CFR Marfă, profitabilă, şi CFR Călători, cu subvenţii, ar avea astfel suficiente resurse cît să plătească taxa de utilizare a infrastructurii; CFR Infrastructură încasează banii şi-i foloseşte pentru întreţinerea cu prioritate a liniilor pe care e cel mai mult trafic; implicit, dacă liniile respective sînt bine întreţinute, nu e nevoie de restricţii de viteză şi creşte viteza medie de transport. Lucrurile sînt clare, contractuale, fiecare ştie exact ce are de făcut; cel puţin, aşa ar trebui să stea lucrurile.

...şi practica

Dar cum stau lucrurile în realitate? CFR Infrastructură scrie strategiile, în timp ce Ministerul îşi bagă nasul în contractele încheiate de CFR, în aşa fel încît nimeni nu răspunde individual de faptul că nu avem nici strategii de transport, nici contracte bune, fiecare poate da vina pe celălalt. Taxa de utilizare a infrastructurii (aproximativ 2 euro/tren/km) nu e mică, ci undeva pe la media UE; însă nimeni nu ştie exact cît se colectează şi cum se folosesc banii. CFR Infrastructură spune că banii pe care îi colectează nu s-a gîndit ce uşor se poate abuza sistemul: în România avem operatori privaţi, care în loc să ofere un serviciu mai bun consumatorului, circulă cu trenurile goale, pe rute fără cerere, ca să obţină subvenţia. Se irosesc resurse publice fără ca scopul subvenţiei să fie atins – acela de a nu subvenţiona companii, ci consumatori (în România ar fi necesar un mecanism de subvenţionare pe călător/kilometru).

Modul în care funcţionează acum Căile Ferate – construcţia instituţională – permite să se fure în disperare.

Soluţii

Un studiu făcut pe banii Băncii Mondiale prin 2007 a arătat cum trebuie eficientizată CFR Călători, ce rute trebuie desfiinţate ca să nu se mai meargă în pierdere, cît să fie subvenţia şi cum ar trebui calculat preţul biletelor. Studiul a fost imediat îngropat într-un sertar, pentru că repeta nişte lucruri pe care Ministerul şi CFR nu doreau să le audă în an electoral (biletele ar fi trebuit scumpite şi liniile pe pierderi desfiinţate). De fapt, se ştia cu mulţi ani înainte că vreo 3000 de kilometri ar fi trebuit desfiinţaţi, deoarece fac pierderi de sute de milioane de euro pe an. Nu s-a vrut, dintr-un motiv foarte simplu, care explică şi corupţia organizată, descoperită odată cu scandalul naşilor de tren din toamnă: pierderile cele mai mari se fac pe linii de distanţă scurtă, unde circulă navetişti, care se cunosc cu naşul şi nu plătesc bilet. O companie interesată de profit ar fi rezolvat cumva problema: fie ar fi rotit naşii şi ar fi pus supracontrol, fie ar fi închis linia. Dar managementul CFR n-a vrut să facă nici una, nici alta... probabil complicităţile ajungeau destul de sus.

Cu CFR Marfă lucrurile nu stau mult mai bine. CFR Marfă e o companie potenţial profitabilă, dar nu ar trebui să aşteptăm să fie pusă pe profit pînă s-o privatizăm, căci asta nu se va întîmpla niciodată. Presa a scris în trecut despre modul în care a fost căpuşată compania: diferiţi directori şi-au înfiinţat propriile companii de transport, cu locomotive şi vagoane luate pe gratis sau închiriate la preţ mic de la CFR Marfă, cu care au înşfăcat partea cea mai profitabilă a pieţei; între timp, CFR Marfă şi-a tot pierdut cota de piaţă şi a şi rămas cu clienţi pe care nu-i vrea nimeni – mine, companii de stat care nu plătesc la timp etc. Asta am cîştiga din privatizare: CFR Marfă n-ar mai fi căpuşată, şi nici piaţa ei n-ar mai fi complet distorsionată.

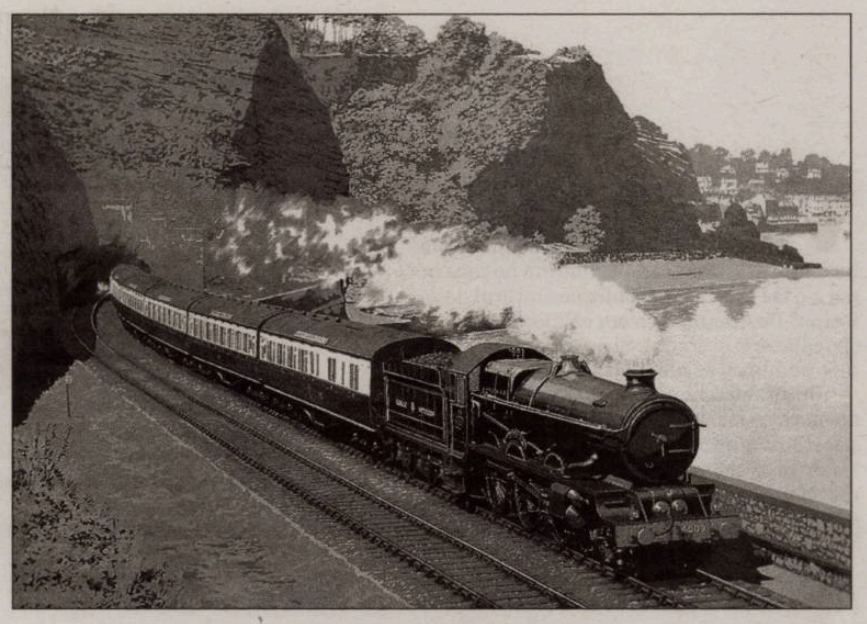

Ce face Comisia

„Căile ferate din Boston sînt nebunie curată. E clar c-au fost puse la punct de cineva care şi-a petrecut copilăria stricînd trenuri de jucărie."

BILL BRYSON

Din păcate, nici Comisia n-a făcut ce trebuie în sistemul feroviar. De pildă, refacerea liniei Bucureşti – Constanţa a fost pierdere de timp şi bani: zece ani de construcţie, peste 900 de milioane de euro, ştiindu-se de la bun început că timpul total de transport economisit pe distanţa Bucureşti – Constanţa ar fi fost de vreun sfert de oră, dacă linia ar fi funcţionat ca la carte. A durat zece ani pentru că linia a fost împărţită în 4 secţiuni cu cîte 5 contracte diferite pe fiecare secţiune (şina, electrificarea, semnalizările etc.); un coşmar de coordonare, în care fiecare întîrziere a însemnat procese din partea celorlalţi, pentru despăgubiri. Nu doar că n-am învăţat nimic – nici noi, nici Comisia –, dimpotrivă, repetăm greşeala pe ruta Bucureşti–Curtici. Unele dintre secţiunile din coridorul european au fost iniţial planificate la standarde tehnice absolut acceptabile (160 km/h pentru 27-50% din traseu). După doi ani de discuţii, Comisia n-a vrut nici în ruptul capului să accepte altceva decît condiţii mult mai stricte (160 km/h pentru aproximativ 90% din traseu), adică un nou aliniament pe mai multe secţiuni, tuneluri, 2,2 miliarde de euro în plus pentru o oră de transport economisită, şi lucrări care se întind pe două cicluri bugetare, pînă după 2020, în loc să se fi terminat în 2015. E de-a dreptul hilar să pui condiţia, de pildă, ca pe Predeal–Braşov linia să poată permite viteze de 160 km/h pe minim 90% din traseu, cînd toate trenurile de călători opresc în ambele oraşe şi n-au fizic timp să accelereze pînă la o asemenea viteză. Ca să nu mai spunem că oricum n-avem locomotive de 160 km/h şi nici Comisia nu ne dă bani pentru asta.

Pînă una-alta, trebuie început de undeva. Dacă justiţia reuşeşte să scoată în afara jocului pe cîţiva dintre beneficiarii stării de fapt şi să zdruncine acest echilibru, avem o şansă. Însă sistemul trebuie reconstruit din rădăcini, abia după aceea vom vedea şi trenurile mergînd bine.

***Ana Otilia Nuţu** este analist infrastructură la Expert Forum (www.experforum.ro).*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Richard EDWARDS

De la Paris la Beijing cu Transsiberianul

în timp ce URSS-ul se prăbușea

„Mergeau întunecaţi,
în noaptea solitară."

VIRGILIU

Vara era pe sfîrşite. La Paris încă mai era cald, iar străzile dispăreau sub traficul neîntrerupt al maşinilor strălucitoare şi zgomotoase. Călătoria pe care urma s-o fac avea să-mi confirme statutul de rătăcitor. Destinaţia mea era călătoria. Mai precis, călătoria şi trenul. Şi asta într-o vreme în care pămîntul se îndepărta, lăsînd loc tăcerii.

Biroul meu se afla la douăzeci de minute de mers pe jos de agenţia de voiaj. Hotărîrea a fost luată într-o dimineaţă liniştită. Am ales drumul cel mai lung, prin Manciuria. Urma să plec pe 3 decembrie 1991 la ora 16,37, din Gare du Nord, cu trenul Paris-Berlin-Varşovia-Moscova-Beijing.

Paris, Gare du Nord

Paltonul meu gros, căştile walkman-ului atîrnate la gît, dar mai ales biletul Paris-Moscova-Pekin pe care-l aveam în buzunar, mă fac să fiu o apariţie ciudată în mijlocul mulţimii. După ce las căruciorul de bagaje, mă îndrept către linia 17. Trenul Paris-Moscova se numeşte „Molière". Vagonul meu, complet negru, vine chiar după locomotivă, înaintea celor cu destinaţia Berlin şi Varşovia. Controlorul e rus.

Compartimentul e împărţit în patru cuşete. E trist, trist şi întuneric. Lipsei de lumină a iernii i se adaugă un fel de ceaţă a Estului, deja vizibilă de-aici, de la Gare du Nord. Puţină culoare sau deloc. Pe fiecare pat sînt cearşafuri curate, uzate pe alocuri, împăturite. Hotărăsc să străbat culoarul la capătul căruia se află un samovar, gata să fie folosit. Sobiţa e caldă, înăuntru pîlpîie cărbune incandescent.

O femeie îmbrăcată într-un impermeabil roşu, încărcată de bagaje, plăpîndă, făcînd echilibristică pe tocurile înalte, urcă treptele vagonului: nimic din fiinţa ei nu se potriveşte cu locul, momentul sau contextul. Trenul se umple. În difuzoare se anunţă plecarea iminentă.

Trenul porneşte la un drum de 12.500 de km, zece zile şi zece nopţi pînă la Pekin. Dar mai întîi, de la Paris la Moscova, două nopţi, o zi şi 3000 de km, traversînd Germania reunificată, pînă la „Cortina de Fier", la Frankfurt. La porţile lumii comuniste, vameşii se arată bănuitori. Femeia cu impermeabil roşu cere azil politic, dar este refuzată: nu are viză.

În fiecare gară urcă şi coboară alţi călători. La început, aud doar franceză şi germană, pe urmă şi limbi slave – polona şi rusa. Oprire la Brest, apoi la Minsk, la Orsha; Bielorusia e repede înghiţită de tren.

Moscova, Gara Bieloruskaia

Trenul încetineşte, locomotiva scoate abur, frînează cu scrîşnet şi intră în gară.

Nu văd nimic prin geamul compartimentului. Trenul, acoperit de un strat de jeg aproape negru, căpătase culoarea gărilor prin care trecuse. Voi sta 24 de ore la Moscova, obligaţie sovietică: o noapte la Hotelul Belgrad. A doua zi, Tatiana mă aşteaptă la staţia de metrou Baikalskaia, ca să petrecem ziua împreună, ceaţa e deasă, sînt -17°. Îmi cumpăr o căciulă cu urechi. Între timp, s-a făcut ora să merg la Gara Iaroslav.

Tatiana mă lasă singur în mijlocul mulţimii de călători cărînd după ei bagaje monstruoase, valize, genţi, cufere şi tot soiul de pachete legate cu sfoară. Acest tren, Transsiberianul, este strîns legat de China. La Gara Iaroslav din Moscova nu mai eşti în Rusia: oamenii, cu toţii pe picior de plecare, sînt chinezi sau coreeni. E noapte. Peroanele sînt învăluite de o lumină gălbuie, palidă. Număr

„N-am avut niciodată
norocul să ratez un tren care-a
făcut un accident."

JULES RENARD

„Trenul a alungat în trecut
poezia vehiculelor primitive
şi a umplut de banalitate viaţa
noastră. Doar alte mijloace
mai zbuciumate de locomoţiune,
după ce-l vor alunga,
vor proiecta asupra lui o umbră
de poezie, pe care astăzi noi
nu o găsim. Abia în faţa morţii
sufletul omenesc se îmblînzeşte."

MIHAIL SADOVEANU

vagoanele trenului, sînt optsprezece. Îmi caut vagonul „meu", compartimentul „meu", la clasa „moale", cu două paturi faţă în faţă, mari şi confortabile.

După ce m-am instalat, fac cunoştinţă cu tovarăşul meu de călătorie, un mongol pe nume Mendée. Nu ne putem înţelege în nici o limbă. E un abonat al trenurilor, în ambele sensuri: înţeleg că face comerţ cu haine între Beijing, Moscova şi Varşovia.

Samovarul funcţionează deja. Trenul se smuceşte. Zgomotele gării se şterg. Aici şi acum îmi pasă prea puţin de trecerea timpului, sînt „înăuntru". Gust clipa.

Zăpada e cu noi: nu bate vîntul, cîmpia e presărată cu mici căpiţe de fîn, anunţînd un sat apropiat, păduri de mesteceni, la marginea cărora se văd colibele de lemn – *izba*. Stau întins pe pat, iar suspensia săltăreaţă a vagonului şi ecartamentul, atît de diferit de cel al trenurilor din Vest, mă fac să mă simt ca pe vapor.

Mesele sînt incluse în preţul biletului, pînă la graniţa chineză. Micul dejun este servit la ora anunţată: ceai, un ou sau două, pîine neagră, un pic de unt, gem de mere şi o bucată de brînză. Zahărul, lunguieţ, este învelit într-o bucată de hîrtie albastră, rustică. Igiena alimentelor nu e sigură. Mă mulţumesc cu masa de dimineaţă, în detrimentul celorlalte două, imposibil de înghiţit: o fiertură (sau supă), un lichid groaznic de gras, cu o bucată de carne sau un cîrnat plutitor într-un vas de aluminiu. Aşa am slăbit 10 kilograme între Moscova şi Beijing.

Trecem Uralii, poarta Asiei, în 24 de ore, la 1400 km de Moscova. Acesta va fi ritmul trenului. Swerdlowsk se deschide spre Siberia. Parisul este acum foarte departe. Siberia albă şi rece se întinde la nesfîrşit, pînă ce frigul, atît de cumplit, albeşte aerul şi cerul de deasupra imensului platou. Asemeni unor funii negre, şinele desenează decorul, vulnerabil, inaccesibil.

Andrei, un român, priveşte pe geamul de pe culoar. Vorbeşte franceza şi multe alte limbi. A plecat din Moscova, se duce în Tibet, ca să studieze religia localnicilor. E primul român pe care l-am cunoscut în viaţa mea. Va fi interpretul meu. Ne vom petrece timpul împreună pînă la graniţa chineză. Vedem acelaşi peisaj, ascultăm muzică la un singur walkman şi purtăm lungi conversaţii.

Trenul se pregăteşte să fie înghiţit de noapte: chiar şi acum, ziua încă mai rezistă graţie zăpezii, lumină în faţă, penumbră în depărtare. Şi acolo, între zi şi noapte, un lup. Stă drept, uitîndu-se la convoiul feroviar. E nemişcat. Distanţa şi noaptea îl înghit în norul de zăpadă stîrnit de mişcarea vagoanelor.

Siberia, teritoriul gulagurilor

Saşa, venit din Uzbekistan, este în drum spre Harbin, împreună cu soţia lui, care este atît de ridată, încît zîmbetul ei nu e decît un pliu în încreţitura pielii; îşi povesteşte viaţa de şofer militar petrecută pe lîngă calea ferată: a livrat marfa de la un gulag la altul. Vreau să aflu mai multe. Dar Saşa zice că nu înţelege: prizonieri, „doar" prizonieri. Nu mai scot nimic de la el.

Mă trezesc: afară s-a luminat. Ce oră să fie, sau mai bine zis pe care s-o aleg? 10,30 – ora Moscovei, 12,30 – ora Siberiei, 9,30 – ora Parisului? Nu mai ştiu nici ziua, nici ceasurile. Doar drumul care se ţine de tren, ca o urmă lăsată de o peniţă, cu pete de cerneală în loc de oraşe şi de lacuri. Hotărăsc să mă ţin de ora soarelui: ora prînzului devine treptat ora cinei.

Irkuţk: scufundare fascinantă în lacul Baikal, pe lîngă care trece trenul o bună bucată de vreme.

Iar trenul îşi urmează calea, din gară în gară. În fiecare staţie, un spectacol nou: traficanţi de toate felurile urcă şi coboară, haine de blană, ţigări, ceasuri şi brăţări, binocluri, coniac din Azerbaijan, şampanie din Crimeea, caviar, votcă. Bucătarul de la vagonul-restaurant se tîrguieşte violent de pe scări cu băbuţe care se îngrămădesc, îşi desfac coşurile de paie, strigă ca să atragă atenţia şi să cîştige cîteva ruble pe cartofi, borcane de zacuscă şi alte produse locale. Trenul nu stă în gară decît vreun sfert de oră, uneori mai puţin, şi o ia din loc fără să anunţe. Încălţaţi cu cizme de pîslă, tot felul de necăjiţi aleargă după trenul care o ia din loc, încearcă un ultim negoţ, după care renunţă şi pleacă, ascunzîndu-se în mantale. În gară la Alsamai mi-a îngheţat mustaţa în cîteva minute: sînt -30° C.

Luna se caţără în primul ei pătrar: o văd cum creşte de la o zi la alta.

Frontiera ruso-chineză

După Sabaikalsk, apare frontiera: Manzhouli. Trenul s-a oprit în gară. Macarale uriaşe prind vagoanele şi le aşază pe platformele adaptate la lărgimea şinelor din China. Manevra provoacă un cutremur care dărîmă mărfurile ascunse în pereţii compartimentului. Timp de cinci ore, vameşii scormonesc, demontează, smulg şi găsesc: coarne de gazele (bune pentru fabricat produse afrodisiace), ţigări, piese de motoare Lada, de calculatoare... Andrei, care nu are viză, convins că „prietenia" româno-chineză încă mai este valabilă, stă pe loc, blocat de poliţie.

Las în urmă ceea ce era URSS la plecarea din Moscova şi a devenit, între timp, pe 8 decembrie, CEI (Comunitatea Statelor Independente).

Intrăm în Manciuria: un peisaj amestecat, taiga şi stepă, case de chirpici, acoperite cu paie. Rîurile sînt îngheţate, orezăriile la fel. Babuşca intră în acţiune, dă cu aspiratorul şi pregăteşte deja trenul pentru retur. Compartimentele se golesc pe rînd. În cel de alături, o chinezoaică fredonează o melopee plîngăreaţă, sfîşietoare. La vagonul-restaurant, chinezesc acum, trebuie să desenez ce vreau să mănînc, iar orezul e binevenit.

Din cauza trepidaţiilor trenului, linguriţa tremură în paharul cu ceai. Trenul ajunge la destinaţie, ne aflăm în aglomeraţia urbană a Beijing-ului, în care fojgăie şiruri de biciclete, de pietoni, de camioane, de poliţişti, de oameni de tot felul.

Şapte fuse orare mai departe – e ora 13,30. Transsiberianul intră în gara oraşului Beijing.

***Richard Edwards** a făcut această călătorie începînd de marţi, 3 decembrie, pînă vineri, 13 decembrie 1991. Coordonator de proiecte culturale şi urbane în cadrul asociaţiei Atlante (www.atlantepatrimoinevivant.eu), îşi împarte cea mai mare parte a timpului între Bucureşti şi Horezu.*

traducere de Iolanda VASILIU

Anamaria DOBINCIUC

Trenuri observate îndeaproape

Legenda spune că, demult, primul tren care şi-a făcut apariţia pe marele ecran a provocat haos şi panică printre spectatori. Trenul venea înspre ei şi parcă-parcă era gata să iasă din ecran. Asta spune legenda. Cert e că istoria trenurilor în cinema a început tocmai cu istoria cinema-ului, odată cu fraţii Lumière. În mai puţin de un minut, *L'arrivée d'un train en gare de La Ciotat* prezintă forfota specifică unei gări, în anul 1895. Exact un secol mai tîrziu, pentru segmentul său din *Lumière et compagnie,* Patrice Leconte ne aduce din nou în gara La Ciotat. Fixată în acelaşi unghi, camera sa nu mai surprinde însă nici un fel de forfotă, ci doar trecerea unui TGV.

Un cinema fără trenuri e greu de imaginat. Deşi abandonate din ce în ce mai des în favoarea maşinii sau a avionului, trenurile au avut destul timp să-şi creeze un statut aparte – adevărate elemente dramatice sau chiar personaje, cadrul perfect pentru urmăriri pline de suspans, pentru despărţiri dureroase sau (re)găsirea iubirii, pentru o trecere prin istorie, pentru explorarea unor noi geografii sau a unor teme sociale.

■ ***Viaţa într-o gară.*** Timpul se scurge calm şi lent în mica gară provincială din *Ostre sledované vlaky / Trenuri bine păzite* (regizor Jirí Menzel, 1966). Tînărul Miloš Hrma, viitor impiegat de mişcare, e singurul grăbit. Grăbit să devină „bărbat". Aici, războiul abia se simte. E doar în trecere pe căile ferate. În mod neaşteptat, Miloš – simţindu-se probabil mai încrezător datorită unui recent succes sexual – devine erou în lupta antinazistă. Mai puţin tragic – în schimb, melodramatic cît încape – se desfăşoară lucrurile în gara rusească pentru doi, în *Vokzal dlya dvoikh / Gară pentru doi* (regizor Eldar Riazanov, 1982).

■ ***Trenuri oprite.*** Miloš Hrma nu e nici primul, nici ultimul care a încercat să oprească un tren. În hipnoticul *Europa* (regizor Lars von Trier, 1991), Leopold Kessler – tînăr american de origine germană – e angajat la compania feroviară Zentropa, într-o Germanie abia ieşită din război, o ţară în care fantomele nazismului îşi fac simţită prezenţa, punînd la încercare idealismul lui Kessler. Acţiunile lui nu-i aparţin în totalitate, fiind constant manipulate. Indiferent dacă va opri sau nu trenul, cineva tot va muri. Kessler e astfel forţat să aleagă de partea cui este. Tot despre două forţe opozante e vorba şi în *The General* (regizor Clyde Bruckman, 1926), unde trenul devine prizonier în lupta dintre Sud şi Nord, în timp ce *Shanghai Express*-ul (regizor Josef von Sternberg, 1932) cade şi el victimă unui război civil, fiind oprit de rebelii chinezi. Dar cine are nevoie de bombe sau de oameni înarmaţi, cînd un tren cu soldaţi americani poate fi oprit *à la roumaine,* doar cu puţină birocraţie, ca în *California Dreamin' (Nesfîrşit;* regizor Cristian Nemescu, 2007)?

■ ***Destinaţie: Iadul pe pămînt.*** Fie că e vorba de deportări reale *(Shoah,* regizor Claude Lanzmann, 1985) sau înscenate/imaginate *(Train de vie,* regizor Radu Mihăileanu, 1998), istoria trenurilor nu poate fi separată, de fapt, de istorie. În *Schindler's List* (regizor Steven Spielberg, 1993), trenurile naziste reprezintă condamnarea la moarte (lentă) a multora, dar şi salvarea altor cîţiva. În mai destinsul *Night Train to Munich* (regizor Carol Reed, 1940), Anna Bomasch e pe punctul de a ajunge din nou într-un lagăr, însă e salvată de un agent secret britanic. Atît spaţiul strîmt, cît şi viteza trenului codifică dificultatea şi urgenţa situaţiei.

■ ***Destinaţie: Iubire.*** Anna Karenina şi Vronski, Laura şi Alec *(Brief Encounter,* regizor David Lean, 1945), Vera şi Platon *(Gară pentru doi),* Jesse şi Céline *(Before Sunrise,* regizor Richard Linklater, 1995) – trenurile şi gările creează noduri, legături amoroase, însă tot ele le pot desface la fel de uşor. Un tren o desparte pe Geneviève de Guy *(Les parapluies de Cherbourg,* regizor Jacques Demy, 1964), iar un altul îl scoate pe Stefan din viaţa Lisei *(Letter from an Unknown Woman,* regizor Max Ophüls, 1948).

„Mam'mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!"

I. L. CARAGIALE

„Vine, auzi-l, vine Sîntem legaţi de şine."

ROBIN AND THE BACKSTABBERS

■ ***Misterioase sînt căile ferate.*** Ce ar fi filmele lui Hitchcock fără trenuri? Cum ar scăpa Richard Hannay *(The 39 Steps,* 1935), respectiv Roger O. Thornhill *(North by Northwest,* 1959) de poliţişti? Unde s-ar putea întîlni doi străini pentru a pune la cale crima perfectă *(Strangers on a Train,* 1951)? Şi unde altundeva ar putea dispărea Miss Froy *(The Lady Vanishes,* 1938)? Trenul-mister *par excellence* rămîne *Orient Express*-ul, cu o crimă demnă de geniul lui Poirot.

■ ***Trenuri magice.*** Din *Kiseki* (regizor Hirokazu Koreeda, 2011) aflăm că trenurile pot funcţiona şi pe post de stele căzătoare. Koichi are 12 ani, şi cel mai mult îşi doreşte ca familia lui să fie din nou împreună. Acesta speră că noul Shinkansen care trece prin oraş îi va îndeplini dorinţa. Nimic nu întrece însă magia şi misterul din filmul anime *Gingatetsudo no yoru, Noaptea lui Kenji Miyazawa în Expresul Galactic,* regizor Gisaburo Sugii, 1985). O călătorie cu trenul prin Calea Lactee îl ia prin surprindere pe protagonist, are o destinaţie incertă şi capătă chiar proporţii metafizice. „Ce e adevărata fericire?", ne întreabă acest anime. Oare ar putea o călătorie cu trenul să găsească răspunsul?

***Anamaria Dobinciuc** este blogger. Trenurile vor fi în continuare observate îndeaproape în gara www.cinefiladjectiv.tumblr.com*

Un lucru extraordinar care vi s-a întîmplat într-un tren

anchetă în doi (scriitori)

■ Apropo de experienţele ceferiste, dacă aş vrea să scriu despre alte lucruri ieşite din comun – în afară de şoarecii din acceleratul Iaşi–Timişoara sau de beţivii care au borît de la înălţime în cuşetă –, m-aş opri la o experienţă extraordinară, pe care n-am considerat-o astfel la vremea ei, adică în studenţie, cînd auzeam din toate părţile poveşti asemănătoare. Ei bine, într-un tren de cursă lungă, de la Bucureşti la Cluj, am cunoscut un iubit. Eu eram din Brăila, el din Tulcea, studenţi amîndoi la Cluj, schimbam trenurile în Bucureşti. Era un tren de noapte şi un compartiment de cuşete (paturile încă pliate la plecare, aşa încît să se poată sta confortabil pe banchete), dar el n-avea „pat". Îşi luase doar „scaun". Pînă să se urce în tren s-a gîndit totuşi că e mai sănătos să-şi ia şi pat, aşa că s-a rugat de naş să-l cocoaţe şi pe el pe undeva, pe unde mai era loc.

Extraordinar a fost că naşul s-a gîndit să-l cocoaţe fix deasupra mea, cînd ar fi putut să-i dea oricare altul dintre numeroasele paturi care erau atunci libere în vagonul acela. Mă fascinează mereu aceste mici coincidenţe, aceste nanodevieri din cursul vieţii altora, care te dau şi pe tine peste cap. Unii i-ar spune soartă. Poate că i-aş fi spus şi eu la fel, dacă nu s-ar fi ales praful între timp.

Deci m-am aşezat într-un colţ, lîngă fereastră, cu un *Caţavencu* în mînă (un *Caţavencu* vechi, de cînd încă nu se desfăcuse în trei şi eu încă aveam o mare pasiune pentru) şi am început să citesc şi să chicotesc de una singură, acolo, în colţul meu. Mi-a spus mai tîrziu că asta l-a atras la mine. Că rîdeam acolo singură. Şi a început să se bage în vorbă şi să mă enerveze. Oare nu-i prea frig? Oare poate să dea căldura mai tare? Mă deranjează? Dar oare nu-i lumina prea chioară? Oare funcţionează butonul? etc. După ce m-a convins să las ziarul şi ceilalţi şi-au făcut paturile să se culce, noi am ieşit pe hol şi am stat aproape toată noaptea de vorbă. Plus a doua zi dimineaţă, la o poşircă de cappuccino în gară. Ţin minte că m-a pupat pe obraz şi m-a înţepat, iar eu ţineam buzele strînse, înnebunită că nu mă spălasem pe dinţi.

Lavinia BRANIŞTE

■ În gară era trenul. Afară era soarele. În aer era augustul vechi. Iar alături de mine – fata de bani gata. De unde rezultă că fetele de bani gata au avut tot timpul o pasiune bizară pentru indivizi mai săraci, cu apetit pentru lectură. Dar să revin: în gară era trenul. Duduind, mi se părea mie, ca un dulap care toarce pentru că l-ai hrănit cu haine frumoase. Duduitul ăsta îl aud şi azi, l-au făcut mecanicii de la Electroputere Craiova, vibrează exact pe frecvenţa mea. Creierul are o frecvenţă. Şi sufletul are o frecvenţă. Şi e magnetic, dar cine n-a mers cu trenul nu ştie. Iar cine se lasă fascinat de omida asta de fier, şi nu de fată, acela chiar o poate păţi. La capătul acestor şine ne aşteaptă marea, a spus cineva, poate eu, şi, vezi tu, din terasamentele astea mirosind a ulei rînced se naşte o promisiune pe care trenul ne-o aduce an de an. Ai putea chiar să crezi că simte chemarea lichidului primordial, iar mersul lui şontîc prin aşezări ancestrale ca Lehliu, Feteşti, Medgidia, atestă întoarcerea rituală a acestui Poseidon mecanic, la origini, la elementul care l-a izvodit. Aici, fata s-a strîmbat un pic, poate şi pentru că efuziunile lirice nu-mi ies întotdeauna. Aseară am dansat pe masă la discotecă, a spus ea, era şi băiatul lui Ţiriac. Moment în care domnul tren s-a pus în mişcare, ra-ta-ta/ta-ta-ta, cadenţa aritmic, făcînd îmbinările şinelor să-i cînte, pentru că nici el nu mai ştia cum să-şi spună mersul ca să spele ruşinea nepotrivirii noastre. Dar nu-i nimic, înăuntru e compartimentul şi în compartiment e lumea, şi cînd la mijloc e lumea, doi oameni atît de diferiţi pare că se mai înduplecă unul pe altul. De parcă poţi să le ştii pe toate. De parcă poţi să ştii că pînă şi fata asta fără grija zilei poate că simte ceva în sufletul ei. Fata care se aruncă pentru tine din tren cînd tu întîrzii la schimbul ăla celebru de locomotivă în Constanţa, cum mi s-a întîmplat mie atunci – zece ani să fie? – mai ceva ca în filmele cu cowboy, cum era *Ultimul tren din Gun Hill,* de l-am trimis pe bietul tata s-o culeagă din şanţ. De ce, măi fată, să te-arunci, ce ştii tu ce-i dragostea, nu merită un individ insaţiabil care lasă bestia de fier să plece doar pentru că se crede toreador, noroc că ai fost tu norocoasă şi nu te-a secerat, dar şi asta ar trebui să-ţi fie învăţătură de minte. Pentru că una e să fii golită de poezie, şi cu totul alta de viaţă.

„Poveştile de iubire sînt asemeni călătoriilor cu trenul."

GRAND CORPS MALADE

Luca DINULESCU

„În tren mi-am petrecut o treime din viață"

interviu cu Radu BELLU

A absolvit Facultatea de Transporturi, a fost şef la patru gări (Tîrgu Secuiesc, Suburbiu, Predeal şi Sfintu Gheorghe), după care a lucrat în proiectare şi în serviciul tehnic al CFR. Radu Bellu lucrează acum la divizia de patrimoniu a CFR Braşov. A scris 54 de volume despre trenuri şi istoria Căilor Ferate la noi (printre care Istoria ilustrată a Căilor ferate forestiere din România, Mică monografie a Căilor ferate din România, Catastrofe şi sabotaje feroviare în România *etc.)*

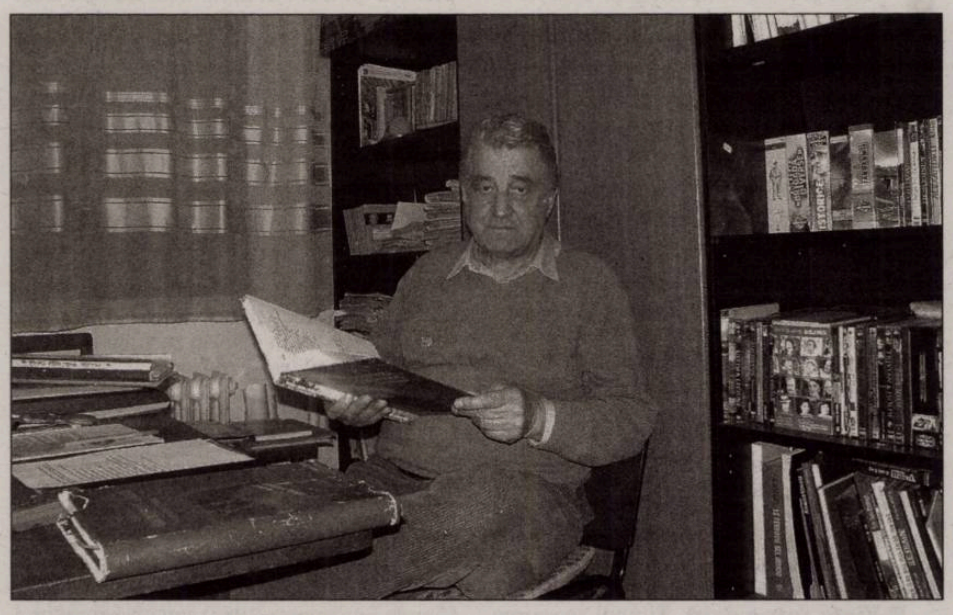

Cînd au apărut primele trenuri la noi? De unde erau importate?

Calea ferată română se aseamănă mult cu cea engleză, care a fost prima din lume, în 1830. A fost o linie a cărbunelui. Aşa a început şi calea ferată românească, la 20 august 1854, tot cu o linie a cărbunelui, pe ruta Oraviţa-Baziaş, deşi în multe documente apare Bucureşti-Giurgiu ca fiind prima cale ferată română. Aceasta a fost într-adevăr prima linie, însă din Principatele Române Unite. Locomotivele şi vagoanele erau de producţie austriacă. După doi ani de teste, în 1856, linia Oraviţa-Baziaş a început să fie folosită şi pentru transportul de călători. Austriecii erau foarte prudenţi, nu voiau să rişte nici un fel de accident. În zona Dobrogei, prima linie de cale ferată a fost Constanţa-Cernavodă, în anul 1860.

Cunoaşteţi mărturii ale primilor călători cu trenul? Există astfel de documente?

Primul român care a călătorit cu trenul a fost Petrache Poenaru, omul care a inventat stiloul cu rezervor. El a povestit că a călătorit cu 16 „căruţe", aşa numea vagoanele, şi că i-a fost foarte frică de viteză. Un lucru amuzant astăzi, mai ales că atunci trenurile nu aveau viteză mare. Circulau întotdeauna cu un călăreţ cu steag înaintea lor, deci este clar ce viteză puteau să aibă. La vremea aceea însă, viteza însemna cu totul altceva.

Un alt lucru interesant este un dosar cu reclamaţii de la Giurgiu. Foarte mulţi căruţaşi se plîngeau că le-a fost luată pîinea de la gură. Cea mai interesantă plîngere era aceea legată de zgomot. Oamenii au făcut reclamaţie pînă la domnitor că vacile lor au rămas sterpe, iar găinile nu au mai ouat, deoarece erau speriate de gălăgia pe care o făceau trenurile. De aici şi vorba „latră cîinii în Giurgiu".

Care erau primele trasee? Ce oraşe legau?

Primul traseu a fost cel al cărbunelui Oraviţa-Baziaş. În Transilvania şi Banat, calea ferată s-a dezvoltat enorm pînă la 1918. Erau 64 de companii, 4583 de kilometri de cale ferată normală şi 813 kilometri de cale ferată îngustă. În Banat, prima linie a fost Jimbolia-Timişoara, înfiinţară în noiembrie 1857, iar în Transilvania Borş-Oradea, înfiinţată în aprilie 1858.

În Principatele Române au fost opt concesionări şi s-a construit coloana vertebrală a căii ferate. A fost cea făcută de Strusberg, Bucureşti-Ploieşti-Buzău, şi apoi Galaţi-Brăila-Tecuci. La final, cînd s-au făcut verificările, lipseau din traseu 21 de kilometri, deşi în acte erau trecuţi. Chiar şi aşa, statul român a plătit toată lucrarea. Strusberg s-a mutat apoi la ruşi, dar acolo nu i-a ţinut figura. A fost închis şi a murit în temniţă. În Moldova, Offenhem a construit ruta Cernăuţi-Roman. Şi aici au fost probleme, deoarece s-a descoperit că această companie ţinea contabilitate dublă. A fost mare control, a intrat statul român peste ei şi a sigilat toate documentele. Practica furtului la lucrări nu este deloc una modernă.

Cine-şi putea permite pe-atunci o călătorie cu trenul?

Oamenii de rînd în nici un caz nu-şi permiteau. Un bilet pe o rută scurtă era echivalentul a două perechi de găini. Cu trenul mergeau avocaţii, medicii şi profesorii, dar şi mulţi studenţi, deoarece aceştia învăţau la Paris sau în Germania. Cu căruţa ar fi făcut două săptămîni pînă acolo şi de aceea alegeau să meargă cu trenul.

Cît dura o călătorie cu trenul de la Iaşi la Bucureşti, de pildă?

De exemplu, în anul 1922 era expresul Bucureşti–Iaşi. Pleca din Bucureşti la 14,20 şi ajungea la Iaşi la 23,20. Deci făcea nouă ore.

Cum s-a dezvoltat reţeaua de căi ferate în România?

Pînă în anul 1918 s-au construit legături directe cu Viena şi Budapesta. La 1 iunie 1873 era gata ruta Oradea-Cluj-Braşov. Apoi a început construcţia liniilor laterale, Vînători-Odorhei, Copşa Mică-Sibiu, Blaj-Praid, iar apoi Cluj-Dej, şi în final pînă la Satu Mare.

În Banat, erau comunităţi bogate şi s-a creat cel mai des păienjeniş de cale ferată din România. În 1883 s-a dezvoltat zona Cîmpina-Telega, Bucureşti-Slănic şi Aiud-Tîrgu Ocna. A fost interes economic deoarece se exploata multă sare. A urmat apoi Buzău-Nehoiaşu, o rută folosită pentru exploatarea de lemn şi de piatră. Cert este că în anul 1938 România avea o reţea feroviară modernă.

Ce rol au jucat trenurile în cele două războaie mondiale?

Au jucat un rol crucial, deoarece transport auto nu prea exista, iar avioanele erau de mici dimensiuni. A fost principalul mijloc de transport al trupelor şi al logisticii militare. Era şi singurul mijloc de transport al statului român.

Avem trenuri sau trasee care ar putea deveni obiective de interes pentru turişti străini?

În 1992 am înfiinţat prima linie cu trenuri de epocă în Regionala Braşov. Erau 50 de trenuri pe sezon care mergeau în Mureş şi Sibiu. A funcţionat pînă în 1998. Ar putea fi multe rute turistice, avem un traseu feroviar turistic superior multor ţări europene. Se fac eforturi susţinute pentru revigorarea turismului feroviar.

De unde vine pasiunea dvs. pentru trenuri?

Bunicul meu era îndrăgostit de trenuri. A vrut să scape de recrutarea în armată, deoarece atunci stagiul militar dura şapte ani. El era din Săcele şi a trecut Predealul prin zăpadă de jumătate de metru. A reuşit să ajungă la Ploieşti, unde a fost prins şi condamnat la moarte prin spînzurare. Viaţa i-a fost cruţată şi a fost trimis la Chitila, la primul batalion de Căi Ferate. Tot acolo am făcut şi eu armata. Bunicul a căpătat o pasiune pentru trenuri şi a rămas să lucreze apoi la Calea Ferată. Pe mine m-a îndrăgit cel mai mult dintre toţi nepoţii. Cînd pleca pe linie, mă lua cu el. Aveam 3-4 ani şi eram coada lui. Am copilărit practic în gară, ştiam toate locomotivele. De aceea am ales Facultatea de Transporturi şi o carieră tot la Calea Ferată.

Cînd aţi înfiinţat Muzeul de locomotive cu aburi de la Sibiu şi de ce?

Muzeul l-am înfiinţat în 1991, cînd au început să se vîndă locomotivele cu abur la fier vechi. Acestea au fost casate după 1980 şi înlocuite cu cele Diesel şi electrice. Au fost casate vreo 700-800 de locomotive. Em au reuşit să adun 40 şi aşa s-a născut, în 1994, Muzeul de la Sibiu.

Cîte muzee legate de trenuri există în România?

Muzeu strict al Căii Ferate nu există. Este cel de la Sibiu, mai este cel din Gara Sinaia, înfiinţat în 2005, un muzel al plăcilor feroviare, şi mai este Muzeul Uzinelor Reşiţa, unde sînt expuse 16 locomotive produse de fabrica de acolo. Acum lucrăm la înfiinţarea unui Muzel Naţional, la Braşov, în Gara Bartolomeu. Traficul în această gară a scăzut mult şi astfel gara ar putea deveni un muzeu activ. Avem şi sprijinul autorităţilor locale.

Salvaţi locomotive. De ce trebuie ele salvate?

Locomotivele, vagoanele, gările sînt componente ale culturii feroviare. Trebuie conservate, păstrate. Sînt singura dovadă a capacităţii noastre de a construi. Sînt, practic, documente, dar nu pe hîrtie.

Aţi publicat 54 de lucrări despre trenuri, CFR, locomotive etc. V-a rămas ceva neacoperit? Aţi scris despre tot? Care sînt sursele dvs. de informare?

Calea Ferată este o sursă inepuizabilă şi toate aceste lucrări ale mele sînt jaloane pentru cei care vor urma şi vor cerceta istoria feroviară. Mă inspir din Arhivele de la Arad, Braşov sau Bacău.

Aţi călătorit vreodată cu avionul? Dacă ar fi să puneţi cap la cap orele petrecute în tren, cam cîte ar ieşi?

Nu am călătorit niciodată cu avionul, dar pot spune că în tren mi-am petrecut o treime din viaţă. Numai săptămîna trecută am făcut 800 de kilometri cu trenul, pînă la Iaşi şi înapoi. La Bucureşti merg cel puţin de două ori pe săptămînă.

Mai are şanse de revigorare calea ferată din România?

După 1918 au fost distruşi 11.000 de kilometri de cale ferată. Totul s-a reconstruit în 20 de ani, în condiţii în care oamenii mureau de foame. Eu am o vorbă: calea ferată este un organism viu. A trecut prin trei războaie şi a fost esenţială, indiferent de valurile care s-au făcut de-a lungul anilor. Trebuie să intervină o schimbare, nu vreau să spun ce, dar se va întîmpla în maxim un an şi calea ferată îşi va dovedi valoarea.

a consemnat Simona SUCIU

Ca un val de cer senin
Prins în volbură nomadă
Curge vîntul cristalin
Pe cîmpia de zăpadă.

Fără urmă, fără ţel,
Gîndul meu pierdut aleargă
La întrecere cu el,
Şi se pierde-n zarea largă.

GEORGE TOPÎRCEANU, *„Din tren"*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Laura POPESCU

Bilanţul Berlinalei 63

– premii, filme, revelaţii –

Faptul că Poziţia copilului *a primit Ursul de Aur nu a venit ca o surpriză. Filmul lui Călin Netzer a fost unul dintre marii favoriţi, nicidecum un outsider care şi-a luat prin surprindere adversarii. Ceea ce ne duce cu gîndul la* 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *şi la competiţia de la Cannes din 2007. Într-un fel, istoria s-a repetat.*

Încă un film românesc înscris într-o mare competiţie a cîştigat marele premiu. La Berlin, puţină lume n-a mizat pe *Poziţia copilului*. Doamna Luminiţa Gheorghiu, care practic duce în spate întregul film, merita premiul de interpretare, cîştigat anul acesta de Pauline García, actriţa în rol principal din filmul chileanului Sebastián Lelio. Multă lume a crezut, pînă în ultimul moment, că va fi invers: *Gloria* va lua Ursul de Aur, iar Luminiţa Gheorghiu – care face un rol în care e o adevărată forţă a naturii – premiul pentru interpretare. Filmul lui Călin Netzer a stîrnit admiraţia şi respectul tuturor la Berlinală. Duminică seara eram încă la Berlin, dar cum politica festivalului e că presa nu intră în sală la decernarea premiilor, am preferat să văd două ultime filme din Retrospectivă. Pe la 10 seara am întrebat doi jurnalişti aşezaţi lîngă mine în sala de cinema cine e cîştigătorul. *„The Romanian film"*, mi-au zis. Şi apoi, ca şi cum ar fi încercat să îl apere în caz că aş fi strîmbat cumva din nas, au completat: *„But it is a strong film, really."* Le-am spus că sînt româncă şi m-au felicitat cu căldură.

Primul Urs de Aur din istorie pentru un film românesc de lungmetraj.

E primul Urs de Aur din istorie pentru un film românesc de lungmetraj, şi pică incredibil de la ţanc, pentru că lucrurile n-au stat de mult atît de puţin roz în „industria" filmului românesc. Pe de altă parte, succesul lui *După dealuri* la Cannes, anul trecut, şi acum această mare victorie de la Berlin ne îndreptăţesc să aşteptăm titlurile de maturitate ale generaţiei atît de clamate „Noul Val". Şi poate că gustul dulce al succesului va avea ca efecte secundare o reîntoarcere a regizorilor români la solidaritate, o asumare în sfîrşit a nişelor pe care şi le aleg cînd fac filme, şi o renunţare la campaniile de promovare care convertesc peste noapte filmele proaspăt întoarse de la festivaluri în *mainstream*-uri instant, pentru că trebuie făcut repede ceva ca lumea să vină în fugă la cinema. Un mare succes ca cel de acum, de la Berlin, ne permite să sperăm din nou într-o poveste frumoasă a cinema-ului românesc...

Filmul

Competiţia Berlinalei a venit şi cu şocuri, dar a răspuns pentru mulţi acelei viziuni romantice despre care vorbea Mihai Chirilov într-un interviu acum doi ani, înainte de TIFF – le recomanda atunci cinefililor să îşi caute Filmul. Să-ţi întîlneşti Filmul, marea dragoste, la un festival – nu e un lucru care se întîmplă regulat. Mai ales că festivalurile de film, prin natura lor seducătoare, te invită la „aventuri" (de multe ori foarte pasionale) cu cît mai multe filme. Rareori apare filmul a cărui hipnoză să nu se topească după genericul de final, care să rămînă cu tine zile şi luni şi să coloreze întreaga percepţie a unei ediţii. Acel film a fost pentru mine *Gloria*. Pentru alţii, norocoşii care s-au dezmeticit la timp şi au stat la coadă în primele zile de festival, reuşind să pună mîna pe bilete (după aia a fost imposibil), marele Film al ediţiei a fost documentarul *The Act of Killing*, proiectat în Panorama, în regia lui Joshua Oppenheimer. Din fericire, există şanse mari ca ambele filme să fie incluse în ediţia de acest an a TIFF-ului.

Minimul istoric al competiţiei

În afară de cele cîteva vîrfuri din acest an, majoritatea premiate – *An Episode in the Life of an Iron Picker* al bosniacului Danis Tanović a plecat acasă cu Ursul de Argint şi premiul pentru interpretare masculină acordat lui Nazif Mujić; David Gordon Green a fost desemnat cel mai bun regizor pentru fermecătorul *Prince Avalanche; Pardé* i-a adus lui Jafar Panahi un premiu pentru cel mai bun scenariu; Premiul Alfred Bauer a mers la canadianul Denis Côté pentru pelicula sa *Vic + Flo ont vu un ours*, care a împărţit critica fix în două (unii l-au numit cel mai original film din competiţie, alţii cel mai plicticos titlu din aceeaşi competiţie) – în afară de aceste titluri, ziceam, selecţia Berlinalei a mai cuprins cîteva convenţionalisme crase şi o prostie abisală. E vorba de *The Necessary Death of Charlie Countryman* cu Shia LaBeouf şi Evan Rachel Wood în roluri principale, şi nişte rolişoare jalnice pentru Ion Caramitru şi Florin Piersic Jr. Shia este un tînăr care vorbeşte cu morţii mai ceva ca în *Al şaselea simţ*, iar Evan e româncă – trebuie auzită spunîndu-şi cele cîteva replici în română, pentru a fi crezută. Cîmpul de desfăşurare a unui scenariu inept este un Bucureşti în care, ca să ajungi de la aeroport în Primăverii, trebuie să treci prin Piaţa Unirii, unde şoferii de Salvare fumează haşiş la volan, fac accidente şi aruncă cadavre în mijlocul străzii cu boltă. Apoi se bucură că le-a mai rămas nişte haşiş. Un Bucureşti în care Opera Română e la Ateneu, şi de unde vin iar să ne bîntuie hohotele debile care răsunau în filmele de dinainte de Noul Val. Bine, veţi spune că numai un român poate fi bîzîit de detaliile astea, dar măcar dacă ar fi doar ele. Replicile sînt spuse exact ca pe vremea lui Corcolan şi-a lui Musteţea din *Dulcea saună a morţii*, coerenţa e aceeaşi. Cum a ajuns un astfel de film la Berlinală? Păi, înainte a fost la Sundance. Cum ar fi fost să ia un premiu? S-ar fi deschis o cutie a Pandorei, din care s-ar fi tîrît afară dulci saune ale morţii, mai mici sau mai mari. Se sparie gîndul.

Poziţia copilului

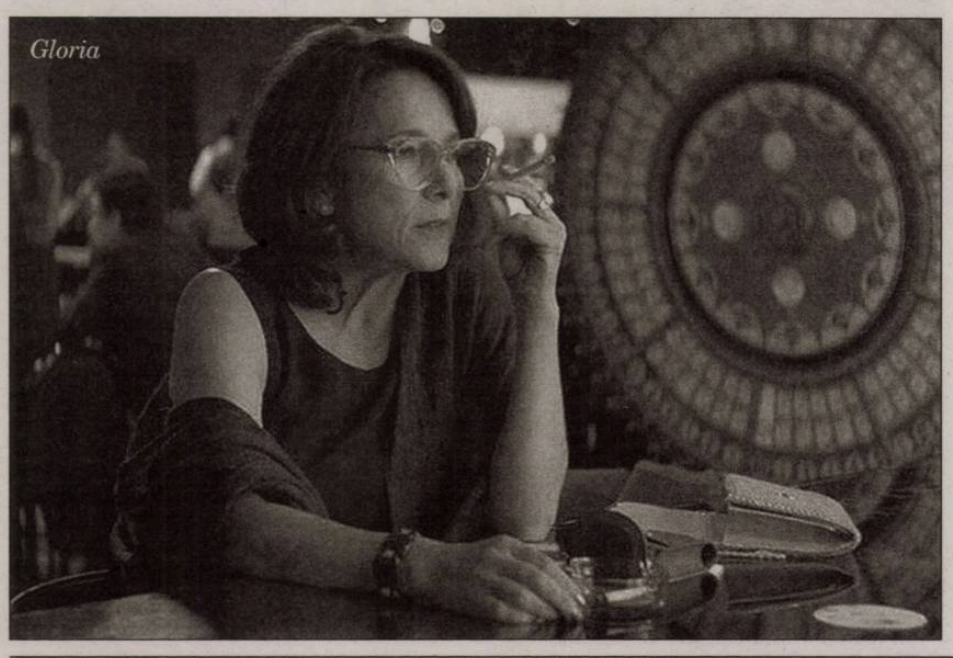

Gloria

Hitchcock în 3D şi expoziţia „Martin Scorsese"

Retrospectiva de anul acesta a Berlinalei a cartografiat cele mai celebre filme de emigrant. A fost pe tema „The Weimar Touch", influenţa internaţională a cinema-ului Weimar după 1933. Au fost alese 31 de filme ale cineaştilor din perioada de aur a cinematografiei germane (1918-1933), deveniţi emigranţi odată cu instaurarea naziştilor. Printre peliculele prezentate: *Some Like It Hot* (regizor Billy Wilder, 1959), *Komedie om Geld* (regizor Max Ophüls, 1936), *Pièges* (regizor Robert Siodmak, 1939), *M* (regizor Fritz Lang, 1931), *First a Girl* (regizor Victor Saville, 1935), *To Be or Not to Be* (regizor Ernst Lubitsch, 1942), *Somewhere in the Netherlands* (regizor Ludwig Berger, 1940). Programul a inclus proiecţia celui mai celebru film de emigrant, *Casablanca* în regia lui Michael Curtiz, realizat în 1942. „The Weimar Touch" este prima colaborare între Deutsche Kinemathek şi Museum of Modern Art, New York. Din aprilie 2013, o parte dintre filmele Retrospectivei se mută la MoMA, la New York.

O altă bucată inclusă în premieră în Retrospectivă a fost programul „Berlinale Classics", o serie de pelicule care au beneficiat de restaurări prin tehnologie digitală. În program au fost proiectate: *Cabaret* (regizor Bob Fosse, 1972), *Dial M for Murder* (regizor Alfred Hitchcock, 1954), *On the Waterfront* (regizor Elia Kazan, 1954), *Der Student von Prag / The Student of Prague* (regizor Hanns Heinz Ewers, 1913), *Tôkyô Monogatari* (regizor Yasujirô Ozu, 1953). În festival a fost prezent şi remake-ul omagiu la celebrul film al lui Ozu, *Tokyo Kazoku* în regia lui Yôji Yamada, primit de critică cu unanimitate glacială.

Marele Film al ediţiei a fost documentarul The Act of Killing, *proiectat în Panorama, în regia lui Joshua Oppenheimer.*

Vedeta indiscutabilă a clasicilor a fost filmul lui Hitchcock, prezentat în 3D – 3D-ul a fost restaurat întocmai aşa cum l-a intenţionat regizorul. *Dial M for Murder*, cu Grace Kelly, Ray Milland şi Robert Cummings a apărut în 1954, prinzînd scurta modă 3D de pe atunci. Proiectat prima dată în 3D, imediat s-a revenit la o versiune 2D. Restaurarea versiunii 3D s-a dovedit imposibilă pînă acum. Oricum, rezultatul restaurării e cel mai luminos şi mai cristalin 3D pe care l-am văzut vreodată. Detaliile tridimensionale sînt gîndite ca elemente eficiente de suspans. O adevărată proiecţie regală care probabil va face înconjurul festivalurilor în 2013.

Nu în ultimul rînd, cu cîteva zile înainte de festival s-a deschis la Film Haus o expoziţie amplă, dedicată lui Martin Scorsese, cu obiecte din filmele sale luate din colecţiile regizorului, a lui Robert De Niro (una dintre piesele de rezistenţă sînt chiloţii de boxer ai lui De Niro din *Raging Bull)* şi a lui Paul Schrader. Expoziţia e deschisă pînă în mai la Film Haus în Berlin.

***Laura Popescu** este critic de film.*

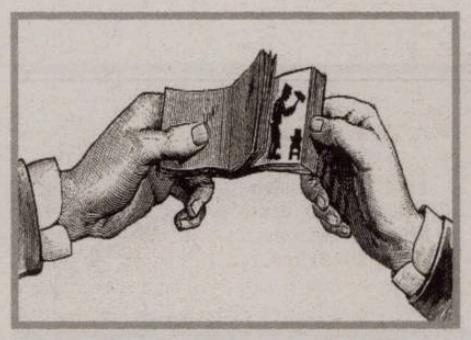

Marius CHIVU

feedbook

Ce poţi numi viaţă

● **Dmitri Miticov, *Dmitri: uite viaţa*, Casa de editură Max Blecher, 2012.**

În cu totul altă direcţie decît volumul precedent, *Numele meu e Dmitri* (Paralela 45, 2010), merge noua carte a lui Dmitri Miticov, poet tîrgovişţean despre care aflăm, o dată în plus, că prin acest pseudonim şi-a asumat, acum cîţiva ani, pe Internet, biografia ficţională a unui poet basarabean. Dar acest detaliu onomastic-identitar este mai puţin important acum. Lungul poem în proză de acum doi ani experimenta, cum mă exprimam eu atunci, o regresie într-un trecut traumatic ficţionalizat şi o desprindere din coordonatele propriului corp, folosind ca puncte de trecere în irealitatea biografică şi biologică imagini şi sunete. Exista atunci, drept laitmotiv sonor, un soundtrack, *„How to dissapear completely“* de la Radiohead, ce vorbea despre dorinţa de evadare, despre refuzul de sine, de realitate şi de amintirea traumatică *(„I'm not here / this isnăt happening“)*. Poemele erau o serie de secvenţe, lirice sau narative, de familie disfuncţională şi traumatiza(n)tă dintr-un orăşel transnistrean post-război, ale cărei traume, vag politizate, oricum niciodată istorisite pînă la capăt (oroarea lor fiind concurată doar de propriul mister), se lăsau surprinse conform sintaxei întunecate a coşmarului şi a delirului, a dereglărilor psiho-senzoriale ce amestecau amintirea, visul şi halucinaţia, viziunea şi fantezia, derapajele clinice, tripurile chimice şi abuzurile fizice. Nimic din atmosfera schizo apăsătoare şi imaginarul psi-horror pe muzică alternativă nu mai este de găsit în acest volum a cărui temă este însă tot condiţia memoriei.

Avînd drept motto cîteva versuri din M. Ivănescu despre convieţuirea cu amintirile într-un infern personal, volumul se deschide cu un text în cinci părţi (cele mai multe sînt nişte citate/relatări in extenso), ce poartă numele proteinei memoriei, „PKM-zeta“, de a cărei activitate cerebrală depinde ştergerea amintirilor sau, dimpotrivă, reformarea celor foarte şterse. Acest intro funcţionează ca o punere ştiinţifică în tema poetică a cărţii: „Analizaţi formele memoriei. / Enumeraţi aceste forme şi prezentaţi criteriile de clasificare. / Exemplificaţi caracterul selectiv al memoriei. / Stabiliţi valoarea de adevăr a enunţului: / o informaţie dobîndită pe un ton afectiv este reactualizată / mai bine pe acelaşi fond afectiv. / Comentaţi relaţia dinamică dintre memorie şi uitare.“ Natura amintirilor, reconstituirea, comprimarea şi degradarea lor, dereglările emoţionale produse de acţiunea involuntară, subiectivă şi afectivă a memoriei, exerciţiul supravieţuirii cu memoria şi punerea în ecuaţia existenţială – toate acestea sînt formulate explicit în primele texte ale cărţii şi, mai ales, într-un fel de poem-pilot: „Nu e nimic din evenimentele pe care le-am trăit, / e dorinţa exagerată de a corecta / pînă şi lucrurile pe care credeam că le-am uitat. // Acolo e normalitatea gesturilor / lăsate în urmă lîngă oamenii de care ne-a fost drag / să ne apropriem, / aici sînt feţele pierdute ale copilăriei, caramelizate / de refracţia tulburătoare pe care unii / continuă să o numească nostalgie. // Ne prinde bine să strîngem în pumn o piatră mică / făcută din toate zilele în care ne-am / înşelat crezînd că fericirea se repetă ca istoria.“ Moartea tatălui este evenimentul care declanşează „refracţia tulburătoare“. Multe dintre poeme surprind scenele proxime şi definitive ale dispariţiei, îngroparea şi aranjarea crucii, apoi şi vînzarea apartamentului, dar mai întîi ritualurile de veghe ale mortului perceput ca „un obiect greu“ plantat în casa şi-n viaţa familiei ca un monolit: „De trei zile un obiect greu / stă pe masa noastră din sufragerie. / Lumina se mişcă prin casă, obiectul / e nemişcat. // De trei zile ne învîrtim în / jurul lui cu ochii fierbinţi şi cînd ne / lovim unii de alţii / tresărim [...] În copilărie îmi încălzeam trupul / de trupul lui, azi e un obiect greu / pe masa din sufragerie / de care nu te poţi apropia / decît în linişte“, sau, mai tîrziu: „Nici la mama, cînd merg în vizită, nu e cu mult diferit. / Mă uit la ea cu privirea aceea pe care o ştie prea bine, / şi pînă să apuc să spun ceva, mi-o ia înainte speriată / şi mă întreabă dacă vreau să mănînc. / Cînd se întoarce spre aragaz îi spun încet: mamă, / dar se preface că n-a auzit nimic, deşi / din spate o văd cum tremură toată.“

Poemele alternează scenele de „atunci“ cu cele de „acum“, ca-n redarea continuă a unei pelicule cu flash-back-uri, acest procedeu fiind cît se poate de potrivit pentru a descrie mecanismul liric ce funcţionează de la un capăt la celălalt al cărţii: „Acum pot spune că totul are legătură cu încăpăţînarea / corpului de a produce o proteină / numită pkm-zeta pentru a recupera pînă şi / cele mai decolorate amintiri, dar atunci / totul se derula pe lîngă mine ca pe diafilm“. Or acest diafilm al memoriei, rupt şi şters pe alocuri, reia, ca-ntr-un montaj subiectiv redat în slow-motion, o suită de imagini în jurul cărora se formează, precum viaţa însăşi, întreaga carte, întregul film al durerii pierderii tatălui, al împăcării cu dezechilibrul şi deriva familială, cu absenţa şi modul inconturnabil cu care moartea intervine şi redimensionează existenţa. O amintire cu tatăl la volanul unui Oltcit şi băiatul imaginîndu-se pe un circuit de Formula 1 şi încă una cu cei doi ţinîndu-se de mînă pe acoperişul unui bloc-turn revin şi reverberează în gesturile, situaţiile, ipostazele similare de acum, ce repetă sau copiază imperfect momentele de altădată. Mai multe poeme ni-l arată pe băiatul ajuns bărbat conducînd maşina noaptea sau dormind ziua în ea (e aici o întreagă atenţie acordată fluctuaţiilor luminii), uneori căutînd privirea tatălui în dreptunghiul oglinzii retrovizoare de altădată. Acest eşafodaj scenografic al absenţei alternează amintirile ce revin incontrolabil (uneori „e nevoie de o disponibilitate particulară a minţii“) cu imaginile căutate voluntar în filmul memoriei afective şi subiective, sugerînd uneori o joncţiune interioară („locurile în care te găsesc / au venit tot mai aproape de mine şi de felul în care mă mişc“). Persistenţa şi capriciile memoriei care întreţine trecutul selectînd şi decupînd scene conform unei logici obscure, „prezenţa“ absenţei celui iubit (căruia unele poeme îi sînt adresate direct), toate conduc către o formă tristă de coabitare cu singurătatea, o existenţă deturnată indeterminat, un substitut de viaţă (de unde şi titlul cărţii). Asistăm astfel la un proces încărcat cu frustrare şi incertitudine cu privire la consistenţa şi sensul unui viitor privat de figura şi echilibrul patern, un viitor golit brusc de vlagă şi promisiuni, un viitor ce pare că şi-a abandonat propriii copii: „Ce vor de la noi / zilele ce or să vină? / zilele vor luptă, viteză, agilitate, / entuziasm, forţă, trufie, determinare, / tenacitate, curaj. / Zilele care vin / vor să facem performanţă. // Sîntem copiii zgribuliţi lăsaţi în urmă, / sîntem copiii cu mîinile pe lîngă corp / şi căciuliţele mototolite în pumni, / viitorul ne trece / prin faţă / ca o sanie / goală.“ Parafrazînd versul-laitmotiv al lui Thom Yorke citat în volumul precedent, *„I'm not there / it wonăt happen“*.

Mult mai omogen şi mai curat scris decît precedentul volum, cu o stilistică mai sigură, fără umpluturi, emfaze şi obscurităţi, mai personal şi mai puternic prin sensibilitatea temei puse în joc (chit că are dezavantajul de a „concura“ cu poezia lui Radu Vancu, care, poate nu întîmplător, îl şi recomandă pe coperta a patra), *Dmitri: uite viaţa* este o carte care se termină, totuşi, prea repede. Cele 35 de texte sînt prea puţine pentru o asemenea temă care merita şi putea fi explorată liric mult mai mult. Fiecare foarte bun în sine, poemelor le lipseşte rezonanţa prin complementaritate şi variaţie, rămînînd, la nivelul construcţiei întregului volum, mai mult aproximările decît aprofundările unei teme dramatice şi foarte generoase prin implicaţiile umane. Păcat că Dmitri Miticov a fost atît de leneş.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Bernd Brunner, *Arta orizontalei. Laudă tolănitului*, traducere din limba germană de Mihai Moroiu, Editura Baroque Books & Arts, 2012.**

O carte bine dispusă, de un enciclopedism simpatic şi vioi. Textul e pus în pagină în poziţia „culcat“, tonul e hîtru, abordările sînt interesante şi destinse, decupate în capitole precum „Gramatica orizontalei“, „Pentru un tolănit corect“, „Geneza saltelei“, „Fotoliul problematic“ ş.a. Ai zice că e un divan ad-hoc despre divanuri, şezlonguri, canapele, hamace, priciuri, cuşete şi budoare, despre curtezane *(les grandes horizontales)*, plutire, reverie, psihanaliză, dormitoare feng shui şi savasane yoghine, despre poziţia în somn ca marcă a personalităţii, despre Oblomov, Miami Beach şi Roma antică, despre recentele concepte de *artă a zăbovitului* sau *slow living*, despre seducătoarele langori orientale, dar şi despre occidentali precum Proust, Twain sau Heine, care au preferat patul în locul mesei de scris.

Un lucru e clar: orizontala a produs numai surprize şi a stîrnit extravaganţe dintre cele mai suprarealiste. Avîntul tehnicii în domeniul dormezelor s-a soldat, de-a lungul timpului, cu o sumedenie de bizarerii, imperativele răsfăţului zămislind şi ele nişte prototipuri oarecum SF (de exemplu, duşul orizontal, scos pe piaţă nu demult de un elveţian). Prin comparaţie, Rolls Royce-ul paturilor de azi – un model al mărcii suedeze Hästens, lucrat manual, din păr de cal, in şi lemn, şi vîndut cu 60.000 de euro – e de o desăvîrşită decenţă.

Arta orizontalei trage linia orizontului pe deasupra tuturor ritualurilor, ustensilelor şi beneficiilor tolănelii, fie că e vorba de „un abandon la orizontală conştient şi «distins»“ ori de statul în pat ca formă de protest (în genul John Lennon & Yoko Ono). Rezultatul: o lectură savuroasă, care stimulează tihna visătoare şi relaxarea isteaţă, făcînd imposibilă moţăiala.

PUBLICITATE

„Rocker e şi un fel de strigăt de disperare“

– interviu cu regizorul Marian CRIŞAN –

Marian Crişan a cîştigat premiul Palm d'Or, în 2008, pentru scurtmetrajul Megatron. Primul său lungmetraj, Morgen, *spunea povestea profund umană şi emoţionantă a unui emigrant şi a salvatorului său.* Rocker, *cel mai nou film pe care îl semnează, are premiera pe 22 februarie. Este drama unui tată atipic, al cărui fiu e dependent de droguri. Îi despart multe lucruri, dar îi leagă aceeaşi pasiune pentru muzica rock. Cînd vine vorba despre cei dragi, regulile nu mai funcţionează.*

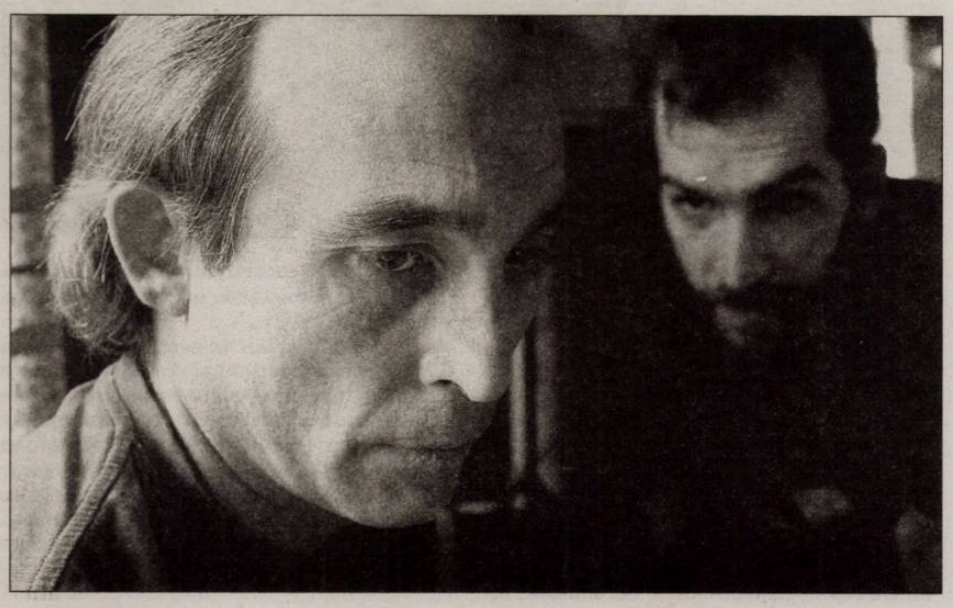

Fascinaţia pentru lumea rockului din provincie nu e nouă şi n-a început cu cel de-al doilea lungmetraj pe care îl semnaţi, Rocker. *Aţi mai făcut în urmă cu nişte ani* Portret de familie *– un scurtmetraj despre doi tineri rockeri aflaţi în pregătiri de nuntă. Aţi cîntat, aţi avut trupă, de ce aţi ales această lume semiobscură, pentru povestea dumneavoastră?*

Mi-ar fi plăcut să cînt într-o formaţie rock. Prietenii mei ascultă rock şi muzica ascultată de noi a evoluat de la Metallica anilor '80 la Pearl Jam în anii '90, şi Black Keys acum. Cînd am scris *Rocker*, am pornit de la cîteva imagini care mi se tot roteau în cap.

Printre imaginile astea, cea mai puternică, cred, era imaginea unui rocker în vîrstă care cînta pe scenă alături de o trupă de tineri. Cred că, inconştient, am ales acest fundal deoarece filmul acesta e şi un fel de urlet, de strigăt de disperare transpus pe ecran prin intermediul acestui rocker care îmbătrîneşte şi a trupei rock anonime. Îmi place această lume, deoarece e o lume cu o identitate a ei, o lume în care există un fel de comuniune.

Filmul a devenit un fel de centrifugă care a tot adunat mesaje, imagini fragmentate, semne de întrebare şi s-a constituit, pînă la urmă, în drama unui tată a cărui relaţie cu fiul a ajuns la limită.

Drama se joacă şi aici, ca şi în Morgen, *în două personaje. De data asta avem tatăl şi fiul. Ce-l face pe părinte să intre în jocul murdar al fiului şi să aibă toată resemnarea din lume?*

Ce nu face un părinte pentru copilul său? Probabil că a existat un fel de ruptură în relaţia lor, moment în care tatăl a decis să facă orice pentru a-l salva de dependenţă. În cazurile de dependenţă se ajunge de multe ori la acte disperate, la sinucidere, la hoţie, la tot felul de acţiuni necontrolate. Ceea ce nu vedem decît foarte rar e ceea ce se întîmplă cu cei de lîngă dependenţii de droguri. Părinţii celor dependenţi, în special, trăiesc drame intense, iar viaţa lor se blochează şi gravitează doar în jurul dependentului. E ca un fel de pierdere a copilului, deşi el continuă să trăiască.

E greu de filmat ce e în sufletul omului. Am încercat să fac un film care să nu aibă o structură narativă convenţională, cu răsturnări de situaţii, cu surprize. Filmul e o interpretare a unei lumi pe care am cercetat-o şi am încercat să o înţeleg. Un fel de explorare a unui personaj atipic poate pentru filmul românesc. Un tătic rocker care face de mîncare, calcă haine, cumpără droguri. Asta e viaţa lui. O viaţă din care nu prea are cum să scape.

Filmul explorează lumea tatălui care face orice pentru fiul lui.

Muzica îi leagă. Sentimentul ratării, de asemenea. Dar sînt acestea motivaţii suficient de puternice care să susţină gesturile extreme? Şi mă gîndesc aici la raportul de forţe dintre cei doi.

Nu cred în convenţia narativă a motivaţiilor, nu cred că e singura cale de a face film sau roman. Cred că e un *déjà vu* să arăţi, de exemplu, un personaj care are o pisică în casă şi astfel să consideri că e o persoană bună la suflet. Există tot felul de tertipuri din astea dramatice care sînt desuete după gustul meu. Nu cred că cinema-ul trebuie să respecte vreo reţetă dramatică, în trei acte, cu răsturnări de situaţie la minut şi un punct culminant revelator. Sînt multe lucruri care nu se pot arăta sau explica în vorbe, cum ar fi, de exemplu, structura sufletească a unui personaj. Avem indicii, dar nu vom putea şti niciodată ce îl motivează interior pe respectivul personaj, la un moment dat. Nu e ca în roman, unde poţi să explici pagini întregi de gînduri şi observaţii interioare. Filmul, ca mediu, este limitat în sensul ăsta.

Lumea dependenţilor şi a dealerilor de droguri are nişte reguli. Cum v-aţi documentat pentru scenariu? Funcţionează ea la fel şi în provincie?

Nu cred că e vreo diferenţă. Dinamica e aceeaşi. Nevoia-procurarea-consumul-nevoia... Şi tot aşa. Pentru dependenţi, peisajul, geografia dispar. Realitatea nu mai contează. Singurul scop al dependentului este următoarea doză. Astfel că e foarte greu să judeci din exterior, de pe canapea, ce sînt în stare să facă dependenţii şi dealerii. Un lucru interesant e şi faptul ca majoritatea dealerilor şi *pusher*-ilor sînt, la rîndul lor, dependenţi, şi vînd pentru a consuma. E un cerc vicios, pe care eu am vrut să îl arăt în film.

Am stat mult cu dependenţi care încercau să scape de ani de zile, şi am stat cu tipi care se injectau, la fel cum oamenii normali mănîncă la ore fixe. Pentru ei, povestea cu „respectaţi mesele principale ale zilei“ chiar funcţionează...

Pe de altă parte, eu nu am încercat să fac un film despre drogaţi şi lumea interlopă. Ea e arătată doar tangenţial. Filmul explorează exclusiv lumea personajului tată, care face orice pentru fiul lui.

Într-un fel, am vrut să izolez personajele pe ecran şi la nivel estetic. De multe ori, nu poţi discerne peisajul din jurul lor. Nu îţi dai seama unde se derulează exact acţiunea. Focusul e doar pe personajul care se zbate, încercînd să scape sau să se ascundă. Personajele sînt singure de multe ori, chiar şi atunci cînd sînt în mulţime.

Cred că ce e interesant este discutarea cinematografului la nivel estetic, deoarece temele, tipologiile şi zonele sociale explorate nu sînt de fapt decît pretexte şi nu ar trebui să fie eticheta unui film, cum se întîmplă adesea la noi. Lumea se grăbeşte să pună o etichetă: filmul cu drogaţi, filmul cu avortul, filmul cu... etc.

Cît improvizaţi şi cît calculaţi?

Imaginea unui rocker în vîrstă care cînta pe scenă alături de o trupă de tineri.

Improvizez foarte mult. La scriere şi la filmare. Încerc sa demontez cu actorii tot textul scris, toate situaţiile din scenariul iniţial. De multe ori, am filmat secvenţe întregi, fără un text scris în prealabil. Am improvizat cu actorii atît textul cît şi acţiunile.

Îmi place să fac asta, deoarece îmi dă senzaţia de libertate la filmare şi de discuţie continuă cu actorii şi echipa. Există nişte linii directoare pe care le urmăresc şi le stabilesc dinainte, dar există şi multe momente care se nasc pe loc, să zicem aşa.

Personajele din Rocker *nu par capabile să scape din maşina de tocat în care au intrat. Destinul lor pare implacabil, ca-n tragedia antică. În* Morgen, *salvatoare e umanitatea. Aici mai există vreo şansă?*

Am vrut să aduc în discuţie relaţiile de sînge, relaţii din care, să zicem aşa, nu prea ai cum să „scapi“. Tema familiei m-a interesat tot timpul. Nu am încercat însă să demonstrez nimic, iar ceea ce am adus pe ecran poate să intrige sau să ridice semne de întrebare legat de ceea ce sînt oamenii în stare să facă pentru cei dragi. Nu am vrut să fac un film moral şi corect.

În *Rocker,* salvarea vine într-un mod interesant şi implacabil – prin intermediul muzicii. A muzicii rock.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Dacă vreţi să trăiţi peste 100 de ani, citiţi cartea doctorului japonez Hiromi Shinya, *Enzima miracol* (Editura Lifestyle, 2013), o sursă inepuizabilă de false credinţe demontate, de superstiţii în legătură cu sănătatea şi de reguli de bun-simţ, sistematizate nu de un vraci, ci de inventatorul chirurgiei colonoscopice. (Simona Sora)

■ Vă spun de pe-acum – ca să vă rezervaţi din timp serile din martie pentru văzut documentare. Unele dintre cele mai bune documentare ale anului trecut, aduse la noi în cadrul celei de-a şasea ediţii a festivalului de film documentar dedicat drepturilor omului One World Romania (11-17 martie, Bucureşti). Printre ele: *The Act of Killing, The Punk Syndrome, Les nouveaux chiens de garde, The Law in These Parts, Little World, Forbidden Voices, Ai Weiwei. Never Sorry.* Dar mai ales proiecţia maraton a monumentalului *Shoah* (9 şi 10 martie, Sala „Elvira Popescu“), în regia lui Claude Lanzmann, care va fi prezent timp de cîteva zile la Bucureşti. Mai multe informaţii: oneworld.ro. (Luiza Vasiliu)

■ Nu e recomandabil să vă uitaţi la meciurile de fotbal de joi, în care celor două echipe româneşti nu le-a rămas decît speranţa cîte unui noroc excepţional cu Ajax şi Inter. Iluziile în aceste cazuri nu pot fi decît dăunătoare sănătăţii. Mai bine aşteptaţi două săptămîni pînă la meciul dintre Manchester United şi Real Madrid, acolo unde, pentru noi, contează mai mult spectacolul decît scorul. Şi va fi un adevărat spectacol cu mult aşteptatul punct culminant care va fi strîngerea finală de mîini dintre Jose Murinho şi sir Alex Ferguson. (Andrei Manolescu)

craii de burta veche

Creieri afumaţi

燻腦子

xūn (afumat) *năozi* (creier)

Curăţaţi de pieliţe şi de cheaguri de sînge patru creieri; puneţi-i într-o oală cu ceapă şi ghimbir tocate, cu vin galben de orez şi sos de soia; lăsaţi-i să fiarbă înfundat. Puneţi-i apoi la afumat, în modul obişnuit, folosind două uncii de zahăr brun, una de ierburi aromatice şi puţin fenicul. Cînd sînt gata, tăiaţi creierii în cubuleţe şi stropiţi-i cu soia şi cu ulei de susan.

Năo, semnul chinezesc pentru „creier“, e alcătuit din radicalii *ròu* (carne) şi *xiōng* (trist, rău, crud, nefast). Să fie creierul o posibilă sursă a răului sau doar „carne melancolică“, sortită să reflecteze? Oricum ar fi, nimic nu-l împiedică să fie comestibil.

Amicul Dejun

月凶

ròu (carne) *xiōng* (nefast)

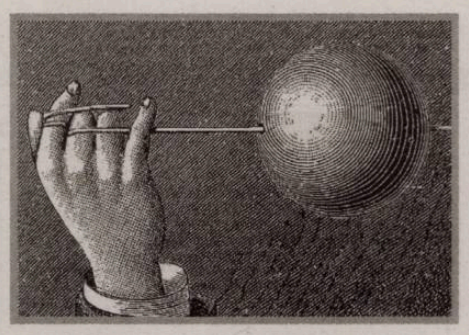

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Poziţia filmului pe piaţa românească

Nu e de mirare că succesul de la Berlinale al filmului *Poziţia copilului,* regizat de Călin Netzer, a stîrnit atîta vîlvă în presa din România. Mai toate televiziunile au transmis ştirea, i-au dedicat emisiuni speciale, au difuzat interviuri cu regizorul, producătoarea şi artiştii; ziarele au tipărit comentarii pe prima pagină; iar reţelele de socializare s-au umplut de mesaje de felicitare. Era şi firesc: recunoaşterea şi confirmarea valorii sînt semne de normalitate; victoria într-o competiţie strînsă are de ce să emoţioneze. Păcat, însă, că bucuria aceasta nu este dublată şi de un autentic interes pentru festivalul de la Berlin, de care gazetele generaliste nu se prea sinchisesc, dacă nu e selectat şi vreun film românesc. Păcat că, în România, filmul românesc nu face săli pline nici măcar atunci cînd este premiat (cel puţin aşa s-a văzut în ultimii ani). Sîntem în faţa unei efuziuni ipocrite: ne bucurăm pentru un premiu obţinut de Netzer de parcă l-am fi cîştigat noi înşine, dar nu demonstrăm un interes autentic pentru film.

Artiştilor li se cere să opereze ca în America, pe o „piaţă" ca România.

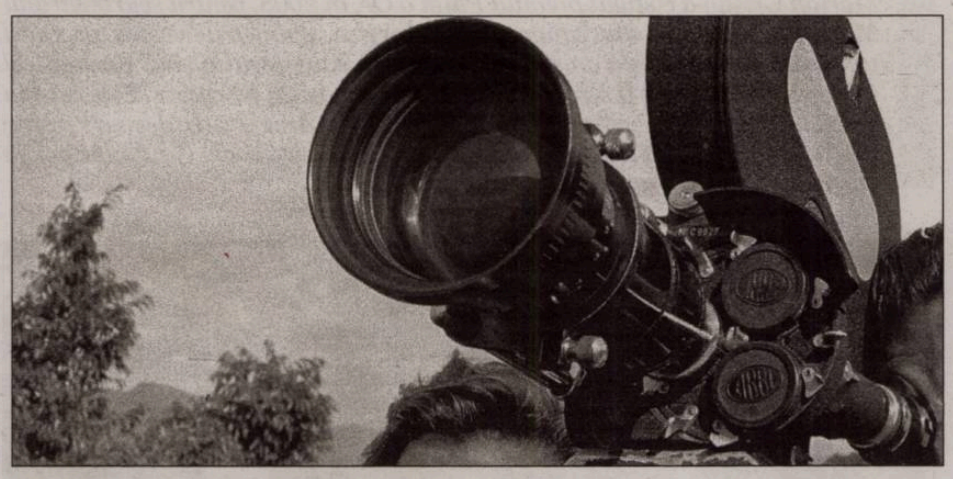

De altă parte, pe cît s-au arătat de măgulite de cîştigarea acestui premiu „pentru cinematografia românească", pe atît de nepăsătoare sînt autorităţile de a finanţa şi promova producţia cinematografică locală. Vasta reţea de cinematografe existentă la începutul anilor '90 a fost schilodită. Pînă şi oraşe mari au rămas fără săli. În cele puţine cîte au mai rămas, rulează doar block-bustere, căci – cam asta e mentalitatea – e economie de piaţă, deci inclusiv cinematografele trebuie să facă bani. De ani de zile, cineaştii români – cei cu premii internaţionale, dar şi cei care doar aspiră la ele – se plîng pe toate tonurile de această problemă, pînă la urmă administrativă. Şi mereu li se răspunde invocîndu-se o terminologie care, în Europa occidentală, nu mai e de multă vreme folosită în administraţia culturală: concurenţă, libertate economică, piaţă etc. Artiştilor li se cere să opereze ca în America, pe o „piaţă" ca România. Premiile internaţionale – obţinute, de cele mai multe ori, tocmai pentru îndrăzneala estetică, pentru subiectele sensibile, pentru poveştile delicate – sînt un criteriu de performanţă, inclusiv în ochii administratorilor culturali. Care însă nu înţeleg, mai departe, că, tocmai pentru că au calităţile apreciate la festivaluri, filmele acestea nu pot face performanţă şi într-un sistem comercial. În Europa occidentală, nu poţi produce filme cu adevărat valoroase fără o susţinere solidă din partea statului.

Alt paradox. Am urmărit cîteva declaraţii ale directorului Centrului Naţional al Cinematografiei: „intrăm în lumea bună a filmului internaţional"; „România, iată, produce valori culturale, care sînt apreciate ca atare", a spus Eugen Şerbănescu. Pentru el, încă un premiu cîştigat de Călin Netzer înseamnă încă o recunoaştere a meritelor industriei de film din România. Ca şi cum instituţiile de aici ar avea vreun merit. Sigur, la un calcul strict contabil, poate are şi dreptate: bani puţini, premii multe – adică megaperformanţă a instituţiei care a ştiut, nu-i aşa, să repereze exact valoarea şi s-o finanţeze fix cît să poată ieşi la iveală. Evident, un raţionament absurd. Căci subfinanţarea îi obligă adesea pe regizori la compromisuri dificile. Cît despre reperarea valorilor – tocmai acesta e şi unul dintre reproşurile pe care le fac cineaştii instituţiei finanţatoare: că nu reuşeşte să formuleze criterii relevante. Performanţele celor puţini care mai fac film în România sînt meritorii şi remarcabile. Performanţele „sistemului" sînt întîmplătoare şi reduse. (Nu-i un paradox că tocmai filmul recent premiat obţinuse un punctaj de 6,34 la concursul de scenarii al CNC?)

Încă un paradox. În condiţiile în care în România se produc anual vreo 20 de filme de lungmetraj, se mai poate vorbi de-o „industrie cinematografică" sau de „cinematografie românească"? Cît de vizibile – în ţară sau în străinătate – pot fi aceste filme puţine, dar valoroase, dacă n-au în spate alte multe zeci de filme pentru marele public, producţii care să susţină, pe o „piaţă" (dacă acesta e cuvîntul de ordine) brandul nou construit?

P.S. Începînd cu 8 martie, filmul *Poziţia copilului* intră în cinematografele româneşti. Ne vedem în sală, da?

Carmen GAVRILĂ

Trezirea arabă în islamul politic

În statele atinse de primăvara arabă, este în plină desfăşurare o luptă între diverse forme de islam politic, de la cele mai moderate pînă la cele mai radicale, şi forţele minoritare seculariste. Unii spun că lupta este pur politică, cu scop final obţinerea puterii. Evident că scopul final este obţinerea puterii, dar contează enorm cum este folosită apoi, lucru de altfel valabil peste tot, nu numai în spaţiul primăverii arabe. E adevărat că toate mişcările islamiste mai mult sau mai puţin radicale au preferat să îşi facă partide şi să participe prin ele la viaţa politică, ceea ce poate fi o indicaţie că astfel au adoptat filozofia politică secularistă, cel puţin din punct de vedere formal şi procedural.

Însă mai departe este evidentă o discrepanţă între chiar formula de sistem asociată cu secularismul şi ideologia partidelor de sorginte islamistă. Pe de o parte, acţionează ca orice alt partid în interiorul unui sistem pluripartit, pe de alta, sînt uşor de identificat mesajele antiseculariste sau antisistem, cîtă vreme rămîn în picioare idei ca, de exemplu „Islamul e soluţia" – în Egiptul Fraţilor Musulmani, motorul din spatele Partidului Libertate şi Justiţie. Evident, un partid poate adopta o ideologie sau alta, însă e grav dacă, odată obţinută puterea, încearcă să o impună categoric şi altora. Bineînţeles că orice partid care vine la putere, oriunde, va da modului în care administrează o tentă specifică ideologiei sale şi conform principiilor sale, însă a merge mai departe şi a modifica întregul sistem politic şi de administrare, inclusiv prin schimbări care presupun concentrarea puterii într-un singur loc, nu mai are nimic de-a face cu un sistem democratic.

Islamul politic riscă să eşueze dacă nu deprinde obiceiuri şi formule noi.

Unii spun că democraţia poate funcţiona, în Orientul Mijlociu şi în Africa de Nord, şi în lipsa secularismului, însă în mod evident nu poate exista în afara liberei exprimări de orice tip, ori fără împărţirea puterilor în stat sau fără instituţii – mai ales justiţia – absolut independente.

În dezbaterea din regiune, privind viitorul politic, a apărut ideea că modelul nu trebuie să fie neapărat secularist sută la sută, ca cel occidental, şi că este suficient un sistem pluripartit, în care să aibă loc orice fel de ideologii, inclusiv cele reprezentative pentru islamul politic. Atît că, odată ajunse la putere, partidele de sorginte islamistă se presupune că ar trebui să se abţină de la a modifica însuşi sistemul din care fac parte, iar aici apare îndoiala – motivată, de exemplu, de măsurile luate de preşedintele egiptean Mohamed Morsi – că aceste partide vor continua să se comporte democratic şi pe principiul că trebuie, odată aflate la putere, să lucreze pentru toţi cetăţenii şi să creeze un mediu în care să se exprime chiar şi cei care nu le-au votat. Iar asta este probabil cel mai dificil de obţinut într-un spaţiu aproape complet lipsit de exerciţiu democratic. Da, e adevărat că primăvara arabă nu a fost una ideologică, aşa cum a fost revoluţia iraniană din 1979, dar asta nu înseamnă că deznodămîntul nu poate fi un stat cu legislaţie inspirată din surse religioase.

E drept că legăturile unor state ca Tunisia şi Egipt cu Occidentul sînt puternice şi există un grad ridicat de dependenţă, cel puţin faţă de instituţiile internaţionale, în mare parte dominate de puterile vestice, iar această dependenţă evident că pune presiune pentru menţinerea unor linii generale pluripartite, dacă nu seculariste. E drept că un sistem pluripartit nu este neapărat în contradicţie cu ideologii moderate inspirate de religie, pentru că în discuţie este un spaţiu cu istorie şi evoluţie complet diferite de cele occidentale, iar religia ocupă un loc important în spaţiul public, nu este limitată la cel privat, ca în Europa, de exemplu.

De ani de zile se vorbeşte în regiune – după ce ideea a pornit iniţial din Iran, din rîndul opozanţilor la regimul islamic – despre „democraţie islamică", o formulă care sună bine şi nu pare imposibilă. Problema este cînd se trece de la teorie la practică, iar în Egiptul post-Mubarak, acţiunile noului preşedinte au avut un iz autoritar, de limitare a atribuţiilor instituţiilor alese prin vot direct, de control asupra justiţiei şi de concentrare a puterilor la instituţia prezidenţială şi la camera superioară a Parlamentului, cu o majoritate de membri numiţi, nu aleşi, lucru care i-a făcut pe egipteni să iasă iar şi iar în stradă şi să spună că doar ideologia e diferită, dar că acum au ca preşedinte un nou Mubarak, însă cu barbă islamică. Dar pînă aici nu este nimic ideologic, este doar luptă pentru putere şi pentru mărirea gradului de putere, între formaţiuni dintre care unele au ideologii religioase. Însă ce se întîmplă după aceea poate avea trăsături inspirate din religie, pentru că există posibilitatea unei consolidări a puterii prin ideologie inspirată din religie, iar rezultatul poate fi un nou regim autoritar, de data asta în formulă religioasă islamică.

Dar în peisajul de după trezirea arabă, şi islamul politic riscă să eşueze. Aşa cum formulele radicale ale islamului politic – traduse în multitudinea de mişcări islamiste din regiune – au eşuat în încercarea de a dărîma regimurile la putere, lucru reuşit însă de mişcări fără ideologie de inspiraţie religioasă, aşa şi islamul politic, chiar cel de *mainstream*, riscă să eşueze dacă nu deprinde obiceiuri şi formule noi, care să presupună mai mult efort administrativ decît ideologic şi autoritar. Asta pentru că problemele cele mai mari şi mai stringente sînt cele economice, populaţia are un grad redus de răbdare, este în mare parte sub limita sărăciei, iar economia nu poate fi restartată într-un climat îngrădit de reguli religioase, în care nu ai cum să faci afaceri dacă trebuie să respecţi legi care vin în directă contradicţie cu idei precum libera iniţiativă.

***Carmen Gavrilă** este jurnalist la Radio România Actualităţi.*

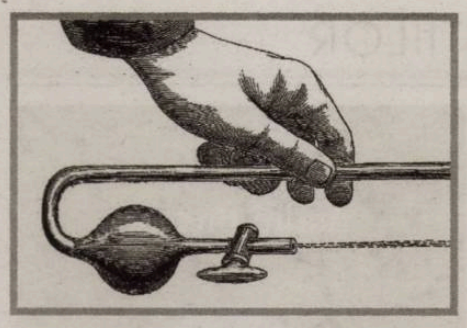

Oana STOICA

rosencrantz & co

A fost odată un dictator...

● ***Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită*** **de Bertolt Brecht. Regia: Dragoş Galgoţiu; decorul: Andrei Both; costumele: Doina Levintza; coregrafia: Răzvan Mazilu; cu: Ionel Mihăilescu, Dorina Lazăr, Vitalie Bantaş, Mircea Constantinescu. Teatrul Odeon, Bucureşti.**

După o serie de spectacole la Teatrul Odeon – *Hamletmaschine*, *Portretul lui Dorian Gray*, *Epopeea lui Ghilgameş*, *Viaţa e vis* – preferinţa lui Dragoş Galgoţiu pentru manierism este clar afirmată. Eseurile sale accentuat vizuale, cu arhitecturi baroce, estetizante, cu metafore complicate, uneori confuze de atîta complexitate, încărcate de simboluri, de sensuri, de subtexte, metatexte, supratexte, au deconstruit savant piese diferite ca structură, formă şi temă. Rezultatul a fost mai mult sau mai puţin reuşit, de regulă impactul vizual a salvat cît de cît spectacolele greoaie şi cam lipsite de umor. Cu *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită,* atenţia regizorului se îndreaptă spre zona teatrului politic şi a cabaretului – ceea ce ar putea fi interesant, o dată ca mesaj, a doua oară ca estetică (cabaretul presupune dinamică şi umor, chiar dacă e negru). Piesa lui Bertolt Brecht este o parabolă a ascensiunii la putere a lui Hitler, transpusă în America interbelică, în lumea gangsterilor, a mafiei italiene care devenise la vremea respectivă un fenomen recunoscut. Brecht a scris piesa în 1941, în exil la Helsinki, cu un ochi la Germania nazistă, urmărind personajele (Hitler, Ernst Röhm, Goebbels, Paul von Hindenburg) şi evenimentele vremii (inclusiv incendierea Reichstag-ului), şi cu altul la America, unde filmul căpătase statut de iluzie naţională şi unde Charlie Chaplin făcuse deja *Dictatorul* în 1940, celebra sa peliculă (primul său film sonor) în care prefigura politica criminală a lui Hitler. Brecht a scris un cabaret *noir,* în care mecanismele accesului la putere – manipulare, şantaj, crimă –, detectabile în Germania nazistă, sînt camuflate în lupta pentru supremaţie pe piaţa zarzavaturilor din Chicago. Arturo Ui pleacă din poziţia de outsider inofensiv şi devine şeful criminal al Trustului Conopidei, organizaţie mafiotă care acaparează prin teroare un oraş întreg. Spectacolul lui Galgoţiu se joacă într-un decor care sugerează multiple (de) teatralizări: o serie de cortine care se ridică una cîte una, permiţînd realităţii să se drapeze în metaforă, sau dimpotrivă, parabolei să se dezvelească. Dansatoare în corsete provocatoare – semănînd mai mult cu locatarele de la Moulin Rouge decît cu Îngerul Albastru – se unduiesc obraznic, dar impertinenţa lor fals entuziastă are ceva sumbru. Jocul actorilor urmează sterilitatea emoţională brechtiană, cu pasaje discursive (uneori ostentative) şi tuşe comice, de un umor sec.

Spectacolul lui Galgoţiu se joacă într-un decor care sugerează multiple (de)teatralizări.

Spectacolul este închegat, însă are sincope de ritm, cauzate în parte de juxtapunerea teatrului narativ (scene cam lungi şi fără nerv) cu elemente de cabaret (doar dans şi pantomimă, lipsesc *song*-urile), dar şi de inserţia unui personaj reflector – Bertolt Brecht – care explică relaţia dintre povestea imaginată şi realitatea politică a vremii (explicitarea forţată a metaforei poate crea confuzie prin fragmentarea naraţiunii, şi aşa destul de greu de descîlcit printre dansuri şi Pierrot – asasini). Există cîteva personaje reuşite. Giuseppe Givola, al lui Gabriel Pintilei, este construit bucată cu bucată, „îngrăşat" şi handicapat, un asasin sinistru în maladivitatea sa, care aduce oarecum cu Joker-ul lui Jack Nicholson din *Batman*. În Emanuele Giri, Mihai Smarandache face un personaj agitat, violent, aparent fermecător, dar tocmai prin asta manipulator, crud, cu o autentică lipsă de scrupule. Ernesto Roma este, poate, cel mai alunecos dintre ei, cel mai perfid şi ludic, dependent de crimă, însă insuficient de versat pentru a supravieţui în groapa cu vipere. Cu gura însîngerată, Istvan Teglas creează ambivalenţa lui Roma, de călău şi victimă. Interesant, însă prea puţin ajutat de regie este Dogsborough (Dorina Lazăr), care pare a fi o variantă de Marlon Brando în *Naşul,* dar regizorul s-a oprit parcă la o primă intenţie, fără a-i mai da nici un contur. Coregraful Răzvan Mazilu inserează elegant momentele de cabaret cu două dansatoare (cu expresii crud-lascive – Ioana Marchidan şi Judith State) care dinamizează spectacolul, dar, din păcate, ritmul redevine flasc la scenele dramatice iar cabaretul generează o oarecare frustrare prin lipsa *song*-urilor.

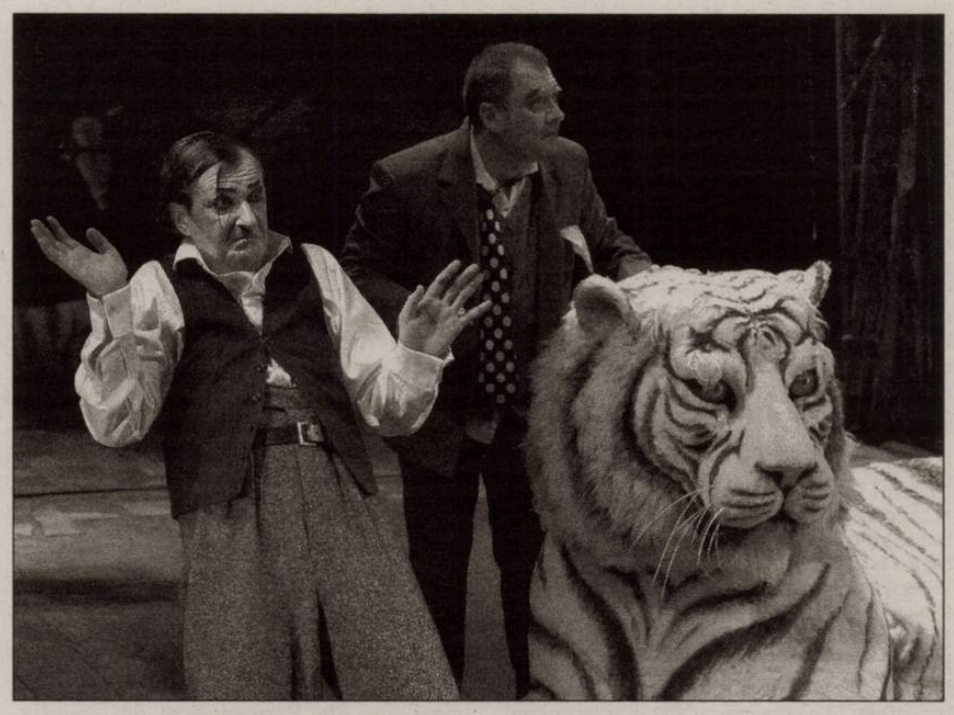

Căderea comunismului, extinderea terorismului, atentatele din SUA, războaiele din Irak şi Afganistan, uciderea lui Saddam Hussein şi a lui Osama Bin Laden...

Provocarea cea mai mare îi este aruncată lui Ionel Mihăilescu. Arturo Ui este un rol meritat, în sfîrşit, ceva pe măsura talentului lui – aceeaşi situaţie era acum trei ani la Bulandra, cu Marian Râlea în *Îngropaţi-mă pe după plintă*. Sînt actori talentaţi (fără alte adjective bombastice), care joacă mult, fără a avea norocul unui rol cărnos, într-o regie inteligentă, într-un spectacol bun. Dar răbdarea se răsplăteşte, şi uneori personajul îşi alege actorul potrivit. Ionel Mihăilescu îl construieşte pe Arturo Ui în tradiţia dictatorilor ludici, apropiaţi de teatru în diverse forme (aici de retorică), datorită – sau mai degrabă din cauza unor deficienţe (aici, de vorbire). Sînt trimiteri la personajul făcut de Chaplin în *Dictatorul* (rictusul şi mîinile unduite afectat, care parodiază momentul în care Hitler dansează cu globul pămîntesc în film). Scena de vîrf a lui Arturo Ui este însă cea a lecţiei de ţinută şi vorbire, pe parcursul căreia se transformă dintr-o marionetă strîmbă într-un criminal înspăimîntător. Cruzimea creşte în el treptat, se vede cum devine în mod real periculos, cum ura îi schimonoseşte faţa şi discursul lătrat al lui Hitler se încheagă din bîlbîielile neputincioase ale împiedicatului mafiot păpuşar. Maimuţoiul caraghios s-a transformat în Chucky. Acesta este momentul de claritate al spectacolului, cînd sensul devine brusc limpede.

Problema esenţială rămîne însă pierderea mesajului în afara acestei scene. Povestea repetată şi repetabilă a acaparării puterii de către un personaj considerat benign, care se dovedeşte a fi malign şi care metastazează un teritoriu, ar fi putut avea ecouri puternice. Ultimii douăzeci de ani se constituie într-o istorie convulsivă: căderea comunismului, extinderea terorismului, atentatele din SUA, războaiele din Irak şi Afganistan, uciderea lui Saddam Hussein şi a lui Osama Bin Laden, căderea dictaturilor din zona arabă şi confuzia social-politică ce generează în continuare lideri alergici la democraţie. Într-o asemenea lume, povestea lui Arturo Ui ar trebui să fie un avertisment. Sufocat de prea multă teatralitate, spectacolul de la Odeon ascunde avertismentul în spatele tigrului-canapea care tronează (cu ce scop?) în mijlocul scenei.

Oana Stoica *este critic de teatru.*

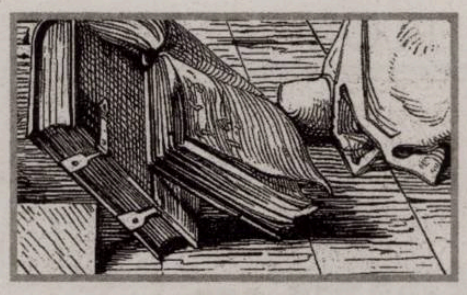

Simona SORA

biographiti

Nadja şi Zenobia

Nu cred că Gellu Naum s-ar fi mirat de apariţia tîrzie – pentru prima dată în română, în excelenta traducere a lui Bogdan Ghiu – a romanului-fetiş al suprarealismului, *Nadja* de André Breton, la începutul lui februarie, şi de lansarea acestuia cu doar cîteva zile după fatidica zi de 14 februarie. Era chiar ziua în care Gellu Naum o întîlnise pentru prima dată pe Lygia, o zi magică despre care, mai tîrziu, Lygia Naum a vorbit cu emoţie, la lansarea celei de-a doua ediţii a *Zenobiei*. Am fost atunci la Lăptăria lui Enache şi-mi amintesc că tot ce se întîmpla în cîrciuma aceea îngustă ca un coridor n-avea prea mult de-a face cu o „lansare". Ce povestea atunci Lygia Naum depăşea nu doar cadrele convenţionale în care ne întîlnim de obicei, dar şi pe cele ale posibilului: deambulări în transă prin Constanţa, felul în care cei doi îndrăgostiţi au ajuns la aceeaşi adresă, pe care n-o cunoşteau, umbra unui fluture îngheţat pe geamul trenului care-i aducea la Bucureştii aflaţi în război; şi cum, în aceeaşi zi, dar peste 60 de ani, o fotografie perfect întîmplătoare – făcută de Iulian Tănase – aducea împreună, ca într-un joc suprarealist, iniţialele luminoase ale celor doi: G şi L. Nu sînt lucruri pe care să le povesteşti la o lansare, cu atît mai mult cînd ele au de-a face cu realitatea.

Zenobia, romanul din 1985 al lui Gellu Naum – cartea-fetiş a suprarealismului românesc –, a fost comparat cu romanele lui André Breton *Nadja* şi *L'amour fou,* în el fiind prezente atît „modurile suprarealiste" (şansa, întîmplarea, hazardul obiectiv), cît şi misterul, ocultismul, magia, mistica, teologia eretică. Trecerea fulgurantă prin spaţiul acelui roman a unor personaje „vechi şi foarte vechi" (Mechthild von Magdeburg, Meister Eckhart, Agrippa von Nettesheim, Jakob Böhme şi Huysmans) complică într-un mod premeditat limpezimea edificată şi tonul profetic. Se ştie, Gellu Naum l-a cunoscut pe Breton pe vremea cînd începuse, la Paris, o teză de doctorat despre Abélard. Cei doi au proiectat chiar, împreună cu Victor Brauner, un număr din *Minotaure,* cu tema „Demonialitatea obiectelor", subiect deloc întîmplător pentru nici unul dintre ei. Numărul cu pricina al revistei n-a mai apărut, dar Naum i-a păstrat o bună amintire lui Breton, chiar şi atunci cînd acesta intrase cu totul în politică – „capcana principală de atragere a poeţilor spre rolul de funcţionari ai propagandei". Întîlnirea lor avusese loc într-unul dintre acele centre fierbinţi ale propriilor căutări, care nu avea cum să fie nici politic şi nici măcar literar. Erau, desigur, amîndoi suprarealişti, aflaţi mereu în „centrul lumii", fie că acesta se găsea la Paris sau la Bucureşti, dar întîlnirea lor (temporară) a avut loc într-un acelaşi nod *spiritual,* de înţelegere a realităţii cu ajutorul poeziei.

Definiţia tehnică a acestui nod spiritual (care vine din Parmenide şi din tradiţia eleată, trece prin Meister Eckhart şi înglobează o bună parte a nondualismului clasic oriental) se regăseşte în chiar prima frază a cărţii lui Breton: „Cine sînt eu?" Aceasta e investigaţia la care recurg marii contemplativi, locul spre care toate tradiţiile arată: întoarcerea la sine, desfolierea ignoranţei, regăsirea. În *Nadja* însă, răspunsul la marea întrebare e de o frivolitate care te poate lăsa visător. Eul pe care-l caută aici Breton, în „Biblia suprarealismului", este fără îndoială suprarealismul, de vreme ce răspunsul său (din 1928, dar şi din 1964, cînd *Nadja* a fost revăzută la sînge) e un eseu – „bineînţeles fără artă" – pe un ton ştiinţific (bine stăpînit de doctorul Breton) şi în care mai importante decît introspecţia sînt întîlnirea cu obiectele şi predispoziţiile unui spirit (ce-i drept, genial) la surpriza pe care acestea i-o produc.

Investigaţia condusă de mantra „Cine sînt eu?" e făcută dincolo de organic şi dincolo de mentalul dependent de senzaţii, în dispreţul literaturii psihologice şi al psihanalizei – metodă care (spune Breton, în 1928) „nu urmăreşte... decît să-l expulzeze pe om din el însuşi". Esenţială însă în această investigaţie de sine este predarea necondiţionată din cele nouă zile de întîlniri cu Nadja (Léona Delcourt, o deconspiră Bogdan Ghiu în subtila sa postfaţă), urmărirea ei somnambulică printr-un Paris care se recreează prin „intuiţia topomagică" a femeii-medium. Personajul care flanează pe marile bulevarde – un André împărţit deja între mai multe femei suprareale, fiecare revendicîndu-şi bucata ei de viziune bretoniană – e un perfect clinician. Anamneza şi fişa de urmărire (a Nadjei, dar şi a propriului destin) este o inegalabilă mostră de literatură clinică (dublu reificată de fotografii) în care se întîlnesc metempsihoza, scrierea automată, „pasărea magnific de tristă a divinaţiei", „mîna care arde în apă", *demonul analogiei.* Clinicianul e însă dincoace de suflul genial al lui Nadja, e separat de neînţelegerea „situaţiei lumei" (cum ar zice Gellu Naum). În această carte, Breton este contemplativ doar în sens etimologic, adică teoretic. Cine *eram* noi? – se va întreba el, needificat şi reamenajînd, după 40 de ani, faptele: „Cine eram noi în faţa realităţii, a acelei realităţi care ştiu acum că stă culcată la picioarele lui Nadja, asemenea unui cîine viclean?"

Faţă de ratarea plenitudinii preconizate în *Nadja,* Zenobia e „martorul şi arbitrul existenţei". Distanţa între manipularea clinică din *Nadja* şi iubirea totală din *Zenobia* este, probabil, aceea dintre experimentul literar şi tăcere.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Curat & simplu

● **Iordache, *One life left,* Fiver House Records, 2012.**

Citez dintr-un dialog la care am participat recent: „A scos album Iordache." „Iordache de la Sarmalele Reci?" „Nu, Iordache de la Kumm." „Nu e acelaşi?" „Cred că a fost la ambele. A avut ceva treabă şi cu Timpuri Noi..." Din motive care îmi scapă, numele saxofonistului Mihai Iordache continuă să fie asociat cu ale trupelor rock în care şi-a adus contribuţia, deşi intenţiile sale par să se îndrepte spre consacrarea ca jazzist. Bunăoară, în biografia oficială de pe site nu am găsit nici o menţiune despre perioada Sarmalelor. Tot ca „rocker" l-am cunoscut şi eu (mă rog, în măsura în care saxofonul poate fi considerat un instrument rock), cînd îmi frecam coatele să mă strecor la concertele *sold out* de prin barurile clujene, acu' aproape 20 ani. Poate nu exista atunci conceptul de *sold out,* dar exista cel de *full house,* şi Iordache era punct-cheie de atracţie. Pe vremea aceea, călătoream cîteva judeţe să-i vedem pe Sarmalele Reci.

Pe *One Life Left,* Iordache ne oferă un material instrumental de saxofon grefat pe o varietate de structuri jazz şi funk, suficient de divers încît să nu plictisească, şi suficient de aerisit încît să nu intimideze un public neavizat. Eticheta *free jazz* cu care mai e asociat materialul îmi pare forţată, derivată probabil din asocierea artistului, la un anumit punct al carierei, cu Harry Tavitian. O fi ceva improvizaţie pe aici, dar e controlată şi disciplinată, nu exuberantă şi imprevizibilă. Deşi tehnicalităţile nu lipsesc, e suficient *emo jazz* aici încît să poată asigura o atmosferă romantică de cafenea, neperturbată de ocazionalele inserţii de clape electro („I Guess It's Love", „Pyramid"). Piesa de titlu a albumului zgîndăre, cu referinţe la jocuri video ale anilor '80, aceleaşi nostalgii pe care mi le-a stîrnit recent şi piesa „Saboteur" a albumului solo Norzeatic. Tot într-acolo m-a dus cu gîndul şi minimalismul trip-hopist din „Peace", felul lui Iordache de a da cu pace (chiar dacă muzica de aici e de o cu totul altă factură, nu fac trimiterile astea la întîmplare – atît Iordache cît şi Tavi Scurtu, care ajută aici cu o percuţie discretă, şi-au adus contribuţia la propulsarea fenomenului Norzeatic). „Stranger on a Train" are veleităţi de soundtrack, cu multă ambianţă aerisită, în care instrumentele îşi ocupă reciproc spaţiile generoase, lăsînd o impresie înşelătoare de simplitate. Se iţesc şi aici găselniţele electro cu textură retro – probabil un laitmotiv al albumului, dacă mă iau după fonturile folosite pe copertă. O fi avut şi Iordache un HC în tinereţe, sau trebuie să punem elementele astea pe seama influenţelor Sun Ra? Poate ambele variante sînt valabile, rezultat al unui joc conceptual propus de artist. „Suriname" e cea mai *catchy* bucată a albumului, promovată şi printr-un simpatic clip stop motion. „Triangle" are ceva *noir* în început, apoi se deschide, se aglomerează şi devine cea mai *free jazz* piesă a albumului, dacă nu cumva singura care merită această etichetare. Poate nu chiar singura, mai este şi un *hidden track* cu ceva orăcăit de saxofon, însoţit de intervenţii cu veleităţi onomatopeice din partea celorlalte instrumente. Pe lîngă pomenitul Tavi Scurtu, la material mai contribuie co-timişorenii de la Blazzaj (Uţu Pascu – bass, Lucian Nagy – saxofon, Petru Ionuţescu – trompetă), veteranul Toni Kühn, vinovat pentru claviaturile ce dau nota experimentală a albumului, şi Dan Mitrofan – la chitară.

Pînă la urmă, e un album jazz compus pentru generaţia hip şi post-orice (post-bop, zic unii despre acest album), care apreciază ca lucrurile sofisticate să fie menţinute totuşi curate şi simple, iar la nevoie, chiar dansante. Sonor, materialul îşi împlineşte ţelul; conceptual, mai puţin. La ultimul chef cu hipsteri la care am participat, nu ştia nici unul ce e aia HC, Saboteur sau PacMan, şi în afara conceptului tehnic de muzică pe 8 biţi, nu erau conştienţi că şi în sfera jocurilor video a existat o generaţie vintage. Desigur, muzica lui Iordache poate fi apreciată şi în absenţa conceptului, dar capătă un farmec suplimentar dacă e asimilată cu tot cu nota de umor pe care artistul o aduce din vremea Sarmalelor reci.

***Aron Biro** este autorul blogului www.aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Irina RADU

Un spaţiu metafizic

Care e semnificaţia acestui titlu – Inside Insights?

În contextul unei expoziţii al cărei punct de coagulare este comunitatea LGBT, e exact întrebarea la care am căutat şi noi, la Aiurart, să ne răspundem, de la început, încercînd să proiectăm o arhitectură de expoziţie pentru *Inside Insights / Înăuntrul interioarelor* (şi, totodată, un habitat conceptual discursului curatorial şi artistic). Titlul ne propune o meditaţie la teme precum arhitectura socială, introspecţie – ori autocunoaştere, privire dinăuntru, curiozitatea în ce priveşte viaţa privată a membrilor unei comunităţi ce devine obiectul dezbaterii şi agresiunii multora. Arta comunitară în care primează povestea personală. Un spaţiu metafizic (trăirea) în spaţiul concret, fizic (galeria).

Care e ideea curatorială ce stă la baza acestui proiect?

Pentru această expoziţie, organizată în cadrul lunii istoriei comunităţii LGBT, cele două curatoare Valentina Iancu şi Lea Rasovszky au selectat o serie de lucrări care aduc în discuţie stereotipuri determinate de critica orientării sexuale şi a identităţii de gen, limita dintre public şi privat, libertatea individuală şi discriminarea (ori excluderea). *Inside Insights* propune o perspectivă umană de lectură a comunităţii LGBT, valorizînd aspectele unei culturi construite pe principiul diversităţii.

În ce măsură artiştii din România sînt preocupaţi de tema identităţii de gen?

Chiar dacă în selecţia pentru această expoziţie la Aiurart sînt numeroşi artişti – Lea Rasovszky, Sorin Oncu, Oana Lohan, Adrian Popescu, [EVA], Alexandra Carastoian, Airam & Oana Decem –, tematica identităţii de gen este mult mai rar întîlnită în arta contemporană românească decît în cea internaţională. Deocamdată. Nu cu mult timp în urmă, putea, chiar, să pară un subiect tabu. Dar, în ultimii ani, am regăsit tema şi în proiectele unor artişti precum Raluca Ilaria Demetrescu, Andrada Beşliu, Harem6, Irina Simion, Ştefan Ungureanu ori Manuel Pelmuş.

***Irina Radu** este co-fondatoare a galeriei aiurart (www.aiurart.ro). Expoziţia* Inside Insights *poate fi văzută pînă la sfîrşitul lunii februarie.*

a consemnat Matei MARTIN

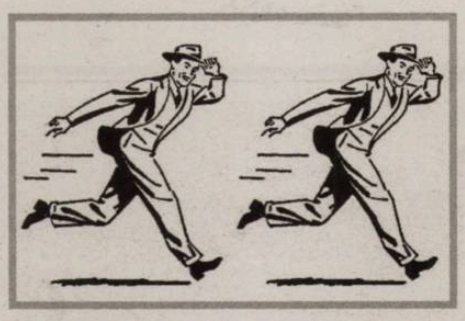

Andrei GORZO

dilematograf

Macho woman

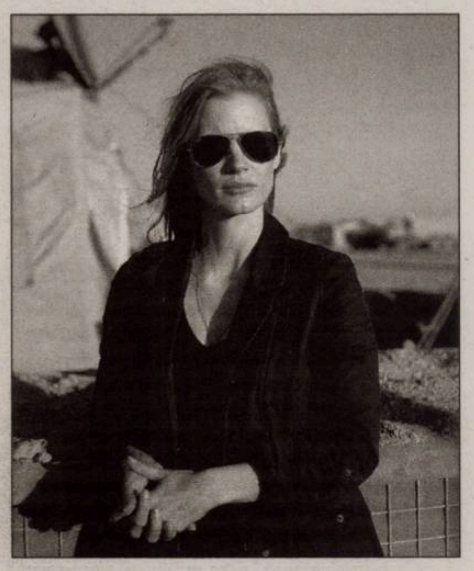

● ***Misiunea: 00.30 A.M./Zero Dark Thirty* (SUA, 2012), de Kathryn Bigelow.**

Zero Dark Thirty e odiseea vînării lui Bin Laden, relatată de Kathryn Bigelow într-o manieră ultratehnicistă – fără retorică patriotică evidentă (nici în imagini, nici în dialoguri, nici în muzică) și cu un minimum de *human interest*. Eroina, o agentă CIA (Jessica Chastain) care-și dedică mai bine de un deceniu din viață acestei vînători, e subiectul unei descrieri strict externe sau behavioriste (care-i ambiguizează ocazionalele semne de slăbiciune sau de conflict interior), și strict limitate la ceea ce ține de munca ei (lăsînd impresia că, timp de zece ani, nu are nici un fel de viață privată). Iar munca ei constă în principal din ședințe (filmate și montate cît s-a putut de cinetic); nici nu participă la raidul final asupra ascunzătorii lui Bin Laden. În schimb, pe la începutul filmului participă la interogarea unui suspect care ar putea deține informații prețioase. În interogatoriile respective, un rol important îl joacă tortura. Eroina e inițial tulburată, dar se obișnuiește repede. Bigelow a declarat că *ZDT* e „apolitic", iar scenaristul l-a descris ca pe un test Rorschach, în care spectatorii tind să-și regăsească propriile opțiuni politice, indiferent care sînt acestea: cu alte cuvinte, cei care condamnă recursul CIA-ului la tortură ar trebui să interpreteze tot ca pe o condamnare și prezentarea *no comment* pe care le-o face filmul actelor respective. Dar lucrurile n-au funcționat chiar așa. Au existat intervenții din partea unor intelectuali ultragiați (nici unul mai ultragiat decît Slavoj Zizek), care au susținut că, în contextul în care ne sînt prezentate actele de tortură, maniera asta de prezentare macho-impasibilă echivalează cu acceptarea lor. Membri ai Senatului SUA au condamnat *ZDT* (îmbrățișînd, în schimb, *Lincoln*-ul lui Spielberg), iar CIA, care cooperase cu cineaștii în procesul lor de documentare (filmul se prezintă ca o relatare fidelă a mărturiilor unor persoane implicate direct), a încercat să se distanțeze de un film din care se înțelege că, oricît de respingătoare ar fi, tortura a fost totuși eficientă în procesul localizării lui Bin Laden. Conform comunicatelor CIA (care a trebuit să se consoleze cu felul în care e prezentată în *Argo*), ideea asta ar fi una falsă. Cert e că, dintr-un favorit al prezicătorilor de Oscaruri, *ZDT* s-a transformat repede în oaia neagră a ritualurilor de autoflatare hollywoodiană de anul acesta. Dar, așa problematic cum e – de fapt, *tocmai* pentru că e mai problematic –, e un film mai interesant decît *Argo* și *Lincoln*.

ZDT – oaia neagră a ritualurilor de autoflatare hollywoodiană de anul acesta.

Evident că nu e „apolitic". De fapt, tocmai pentru că nu dă nici un context politic (nimic despre istoria Al-Qaedei și a lui Bin Laden, nimic despre războiul din Irak), el îndeplinește o funcție culturală precisă: contribuie la consacrarea unui *mit* prin vizualizarea acestuia. În esență, e povestea găsirii și a uciderii unui balaur. Abilitatea, eleganța și personalitatea lui Bigelow se manifestă prin faptul că se dispensează de *human interest* și de retorică patriotică, substituindu-le o mistică a „profesionalismului pur" (mistică realizată prin fetișizarea „tehnicalităților") și prin faptul că (respectînd, de altfel, istoria) personifică această mistică macho nu la genul masculin, ci la genul feminin. Așa cum Bigelow însăși și-a cîștigat o reputație de femeie-regizor care-i bate pe băieți cu propriile lor jucării (filmele ei fetișizînd tehnologia militară cu mai multă grijă pentru exactitate decît pun ei în filmele lor), eroina e mai secventă în vînarea lui Bin Laden decît toți bărbații din jurul ei: ei se mai dau bătuți sau se mai lasă distrași; ea – niciodată. (În primul rînd, nu se lasă distrasă de preocupările sentimentale asociate tradițional „feminității". Feminismul lui Bigelow e, de fapt, unul destul de *old-fashioned*, din perspectiva căruia femeile trebuie să triumfe în termenii impuși de bărbați, dovedindu-se mai pricepute ca ei la chestii gen pistoale și avioane militare. Odată cu acceptarea acestor termeni, e acceptată și deprecierea preocupărilor sentimentale ca „fleacuri feminine".) Acuzațiile cum că filmul ar face apologia torturii i se trag, în parte, de la această focalizare macho-fetișistă pe chestiuni de meserie, de practică, de viață profesională, în defavoarea vieții morale. Contextul ăsta pare să justifice tortura cu argumentul pragmatismului – ea permite apropierea de un obiectiv (a cărui legitimate pare nechestionabilă). Cu atît mai mult cu cît, structural și stilistic, *ZDT* e un film de acțiune: senzațiile tari constituie moneda lui, iar scenele respective fac parte din oferta lui de senzații tari, nu în sensul că ele ar fi *torture porn* (e rezonabil de presupus că n-au fost gîndite pentru a fi savurate de vreun spectator dintr-o poziție perfect confortabilă), ci în sensul că fac parte din vînătoare, iar vînătoarea însăși e menită să-l „prindă" pe spectator, să-l excite. Reacțiile ultragiate sînt de înțeles, deși poate nu venind tocmai din partea lui Zizek, care declara în 2002 că admiră în continuare, la Lenin, refuzul prejudecăților burghez-umaniste împotriva violenței: „De ce nu violență?" În cazul ăsta, merită întrebat la rîndul lui: „De ce nu tortură?" De ce un lucru care i se pare provocator într-un sens util, atunci cînd vine de la Lenin, i se pare „obscen" într-un film hollywoodian?

Carmen POPESCU

„Arhetipul modern românesc"

– despre a treisprezecea bienală de arhitectură de la Veneția –

Tema ultimei ediții a bienalei de arhitectură de la Veneția a fost *„Common ground"*. David Chipperfield, directorul ediției 2012, a urmărit anume să stîrnească dialogul. Un dialog în interiorul disciplinei – ce împărtășesc între ei arhitecții, de la condițiile de practică la influențe, colaborări, istorii și afinități care le delimitează și le contextualizează teritoriul de lucru –, dar și în afara ei, traversînd granițe nu doar disciplinare, ci și geografice, temporale, etc. *Common ground* ca spațiul generat de orice obiect architectural – reflectînd participarea implicită a arhitecturii în spațiul public, social, politic –, *common ground* ca energia colaborativă a unei comunități lucrînd împreună, ca limbajul comun degajat și decantat de-a lungul anilor de practică (și ea comună), sau pur și simplu ca situl, locul (orice teren este mai întîi un loc) pe care se ridică arhitectura.

Cînd am auzit prima oară care este tema celei de-a treisprezecea ediții, știind, în același timp, că 2012 urma să fie anul Ion Mincu, m-am gîndit cu spaimă că participarea românească se va simți obligată să-l omagieze pe ilustrul arhitect, propriul trecut arhitectural etc. Ideea că un astfel de discurs – avem o arhitectură frumoasă, să o arătăm și celorlalți – ar fi emanația unei minți de cercetător în ale arhitecturii, obsedat de tot ce e identitar (aici mă arăt cu degetul, desigur), a fost infirmată de trei dintre pavilioanele naționale care au jucat pe față cartea identității: Kosovo, Albania și Argentina. Ultima a fost cea care m-a surprins cel mai mult, nu doar prin titlul mai mult decît convențional – „Identitate în diversitate" –, dar și prin expunerea unui număr de proiecte (cu totul interesante, de altfel) de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, ilustrînd atît participarea arhitecților italieni în construcția noului stat, cît și procesul efervescent de definire a identității acestuia. Uimire și deconcepție adîncite – în pavilionul argentinian – de revendicările politice legate de insulele Maldive, unde arhitectura era chemată ca martor al acuzării. Politică, dar pe un alt plan, a fost și participarea kosovară, prezentă de altfel pentru prima oară la Veneția: ecrane interactive, propunînd diverse exemple de arhitectură (de la case tradiționale, moschei, monumente și pînă la blocuri), care invitau publicul să le atribuie calificative, cu scopul de a defini identitatea arhitecturală a tînărului stat. Demersul era jumătate ludic/ironic – un *clin d'oeil* la multiplele referendumuri –, jumătate serios, fie doar și pentru seriozitatea naivă de a prezenta drept „casă tradițională" o arhitectură care altfel este comună unei largi arii din sud-estul european. Cît despre Albania, a mizat pe tema patrimoniului – cu un punct pozitiv, căci pe lîngă cele cîteva exemple istorice selecționate, a prezentat o instalație despre cele 70.000 de cazemate comuniste și dilema unei eventuale reabilitări arhitecturale.

Un uriaș teren de joc și joacă.

Am răsuflat ușurată să văd că pavilionul românesc a conturnat abil ideea moștenirii comune. Ce-i drept, Mincu figura la loc de cinste în titlu – *„Play Mincu. A game between officialdom and architecture"* –, dar am o bănuială cum că era acolo mai ales de ochii juriului de acasă. Motiv pentru care pliantul oferit la intrarea în pavilion explica în două paragrafe „Cine e Mincu?" și „De ce Mincu?". Nu știu cît de preocupați au fost străinii care au vizitat pavilionul României – numeroși de altfel – să proceseze personalitatea de *uomo universale* a acestui arhitect, despre care nu auziseră vreodată pînă atunci, dar cred că au fost încîntați să afle că, odată pătrunși în pavilion, se transformau ei înșiși în Mincu. Ca o convenție a jocului, desigur. Căci subiectul de fond, relația dintre lumea arhitecturii și spectrul oficialității (cu toate gradările aferente, de la birocrație la politică), era tratat în cheie ludică. Un uriaș teren de joc și joacă, invitînd vizitatorii să mediteze pe tema capcanelor mariajului – uneori forțat, alteori din interes – dintre arhitectură și oficialitate/putere. Obiectul jocului era timbrul – în feluri felurite: de poștă, sec, sonor... – la a cărui dezlegare vizuală sau fabricare propriu-zisă, cu ștanțe, invita instalația pavilionului. Vizitatorii erau astfel prinși într-un *performance* pe care îl alimentau pe măsura curiozității de a se lăsa implicați în joc.

Instalația era ingenioasă – bine făcută, tehnic și plastic – și punînd întrebări – uneori cu totul juste – privitoare la aservirea implicită a arhitecturii în interrelația cu societatea. De altfel, pavilionul a avut succes – chiar dacă lumea avea aerul să aprecieze mai mult partea de joacă din joc. În schimb, m-a lăsat perplexă alegerea subiectului, și mai ales interpretarea lui. Condiționarea arhitecturii de către sfera socialului și mai ales a politicului este o problemă reală și extrem de serioasă, dar care aici trecea nebăgată în seamă, complet marginalizată de accentul pus pe emanația birocratică.

Ce mi s-a părut de neînțeles a fost caracterul detașat al instalației, într-un context în care tema bienalei invita, pe căi diverse, la o poziție angajată a arhitecturii. Multe dintre pavilioanele naționale, mai ales, dar și unele dintre proiectele de la Arsenale au bătut „terenul comun de înțelegere", pentru a vorbi despre implicarea deontologică și socială a arhitectului – de la necesitatea de a lucra împreună, ținînd seama de celilalți și de context (Elveția: *„And now the Ensemble!!!"*), pînă la răspunsul la probleme de criză imediată, fie ea climatică (Japonia: *„Architecture. Possible here? Home-for-All"*) sau economică (Grecia: *„Made in Athens"*). Pavilioanele respective restituiau o imagine acută a lumii de astăzi, nu doar reflectată din punctul de vedere al arhitecturii, dar și cu eventualele răspunsuri pe care arhitectura le-ar putea aduce.

Faptul că mulți sînt interesați a arătat-o bienala de arhitectură a Bucureștiului, din iunie trecut (al cărui comisar, în chip surprinzător, a fost același ca la Veneția). Și atunci, de ce pavilionul românesc a trecut pe lîngă necesitatea (și nu doar simpla posibilitate) de a răspunde unor probleme atît de importante, care depășesc de departe sfera arhitecturii, pentru a se confrunta direct cu politicul și cu socialul?

Căci, zău așa, aș vrea să înțeleg care este „arhetipul românesc modern".

Nişte părţi mai sensibile ale umanităţii noastre

– interviu cu dirijorul Herbert BLOMSTEDT –

În 2012, Herbert Blomstedt, dirijorul născut în America din părinţi suedezi, a împlinit venerabila vîrstă de 85 de ani. Herbert Blomstedt i-a urmat lui Sergiu Celibidache la pupitrul Orchestrei Radiodifuziunii Suedeze, ulterior obţinînd nenumărate succese cu Orchestra Simfonică din Chicago, Capela de Stat din Dresda, Orchestra Radiodifuziunii din Hamburg şi Orchestra Gewandhaus din Leipzig. Considerat un specialist al muzicii maeştrilor germani – Beethoven, Schubert, Bruckner şi Richard Strauss –, discografia lui Herbert Blomstedt a fost distinsă, printre altele, cu două premii Grammy.

Ce relaţie există între principii şi succese?

Văd dirijorul ca un pe avocat al compozitorului. În primul rînd, trebuie să respectăm adevărul partiturii, să fim siguri că partitura este respectată cu tot ceea ce scrie în ea – şi vorbesc aici nu doar de aspectele tehnice, ci şi artistice, emoţionale, filozofice. În al doilea rînd, trebuie să transformăm partitura în ceva interesant pentru public, pentru că noi cîntăm pentru cineva, toată muzica a fost compusă pentru cineva. Uneori gîndeşti că poţi obţine un efect mai bun nerespectînd partitura sau poţi alege să nu obţii un efect, dar trebuie să fii credincios partiturii. Cred că aceasta este linia de demarcaţie între cele două tipuri de dirijori: unul este avocatul compozitorului, altul vrea să obţină doar efecte, ceea ce nu este un lucru rău în sine, pentru că vrei să oferi publicului o experienţă interesantă. Dar dacă ar fi ca eu să aleg între o experienţă şi a nu fi fidel partiturii, aş fi mai fericit respectînd partitura, încercînd în acelaşi timp să ofer publicului o experienţă memorabilă.

Care sînt principiile dumneavoastră ca persoană?

Cred că sînt aceleaşi. Scopul meu nu a fost să obţin succesul, ci să profit de experienţa vieţii, făcînd parte din vieţile altora. Personal, cred că sînt aici ca să servesc celor din jurul meu. Scopul nu este să obţii cît mai mulţi bani, cît mai multă faimă, să fii cel mai frumos posibil, ci să fii de ajutor şi un model pentru ceilalţi.

Cum a evoluat publicul de la începutul carierei dvs. şi pînă astăzi?

S-a schimbat, niciodată nu sîntem la fel de la o zi la alta. Dar, desigur, sînt trăsături care rămîn neschimbate ca acum 2000 sau poate 5000 de ani. Avem aceleaşi nevoi primare: securitate, pace, fericire, comunitate. Publicul de astăzi s-a schimbat odată cu dezvoltarea incredibil de rapidă a tehnicii. În ultima sută de ani, dezvoltarea tehnicii a fost de o sută de ori mai rapidă decît ce s-a petrecut în anteriorii 2000 de ani. Deci circumstanţele în care trăim sînt diferite astăzi. Publicul îşi doreşte să obţină cît mai multă fericire în cît mai scurt timp posibil. Ceea ce înseamnă că trăim pe fugă: nu mai avem răbdare ca înainte, cum avem parte de atîtea schimbări în jur, ne aşteptăm la schimbare, avem nevoie de mai multă schimbare. Ceea ce pune în dificultate anumite aspecte ale vieţii umane care cer mai multă răbdare.

Cred că mulţi dintre adulţii de astăzi se comportă precum copiii: concentrare pe termen scurt, permanent ceva să-i distreze, nu au linişte şi li se pare chiar plicticos să nu aibă parte de ceva interesant tot timpul. Era o vedetă germană de rock care sintetiza astfel: „Muzica mea trebuie să fie ca un pumn în stomac", altfel nu obţinem nici un efect. Trebuie să te lovească cu putere. Desigur, asta ar fi sunat pentru bunicii noştri simplu: brutalitate, barbarism. Trebuie să fim atenţi în prezent să nu mergem prea mult în această direcţie pentru că am distruge nişte părţi mai sensibile ale umanităţii noastre.

Missa solemnis

În această seară (14 septembrie 2012, Bonn) veţi dirija Corul Radiodifuziunii Bavareze şi Orchestra de Cameră a Filarmonicii Germane din Bremen cîntînd Missa solemnis *de Ludwig van Beethoven...*

Textul acestei lucrări este religios, preluat din Biblie, dar transfigurat în sens uman. Modul în care Beethoven îşi exprimă gîndurile şi credinţa este pur simfonic, cere corului să cînte ca un instrument, dar, uneori, şi instrumentelor să cînte ca o voce umană. În această missă el strînge toate modalităţile posibile de expresie. A început ca o lucrare pentru biserică, dar pînă la final, a ieşit cu totul din tipare, nu se potriveşte în biserică – textul da, muzica nu, din cauza aparatului orchestral mare ce ar produce o confuzie acustică într-o biserică normală.

De fapt, biserica ar trebui să vegheze asupra nevoilor umane. Vrem pace – este o nevoie primară şi missa se încheie cu acea rugăciune care să aducă pacea – *„Dona nobis pacem"*. Altă nevoie primară – securitatea, pentru că doar într-un mediu sigur ne putem creşte şi dezvolta familia; iar primele cuvinte din missă – *Kyrie eleison* – exprimă exact asta: „Doamne, miluieşte – pentru că avem nevoie de securitate, iartă-ne şi ai grijă de nevoile noastre." Cred că şi cei care nu merg în mod regulat la biserică pot să găsească într-o asemenea muzică răspunsuri la cîteva dintre cerinţele lor fundamentale.

Sper ca acest mesaj să ajungă la public. Nu este aşa de uşor în zilele noastre; intenţia lui Beethoven era foarte clară, a scris pe prima pagină a partiturii: „De la inima mea la inima voastră", un mesaj foarte personal, nu este deloc o declaraţie dogmatică, ci un mesaj de la inimă la inimă.

Cu toate acestea, *Missa solemnis* este foarte rar interpretată astăzi, nu a fost niciodată prea des cîntată, dar astăzi în special se aude foarte rar. Cei mai mulţi dintre dirijorii de astăzi nu o interpretează deloc, din mai multe motive: este foarte dificilă, foarte complexă. Alt motiv ar fi că partitura nu-ţi garantează succesul. Multora li se pare greu de abordat din cauza complexităţii.

Mai există o cauză care face ca *Missa solemnis* să fie rar abordată: criticile cel puţin dubioase ale unor muzicologi. Mulţi spun: „E o lucrare foarte dificilă, lungă, problematică. Beethoven a crezut că era cea mai bună lucrare a lui – noi ne îndoim de asta." Chiar şi în programul de sală al unui concert de zilele trecute de la Bremen, puteţi găsi asemenea aprecieri, ceea ce, desigur, nu uşurează sarcina publicului şi nu-l face curios. Cred însă că o interpretare bună poate conduce la schimbarea acestei atitudini. Este cu adevărat cea mai importantă lucrare beethoveniană, cea mai personală. Aşa că eu consider că avem o sarcină importantă – aceea de a aduce această lucrare în locul pe care îl merită, inclusiv în conştiinţa publicului.

Bruckner, Radu Lupu, Celibidache

Bruckner este unul dintre compozitorii pe care i-aţi ales pentru albumul aniversar Herbert Blomstedt 85, *apărut în 2012, care a inclus de asemenea opusuri de Strauss şi Brahms. De ce aceşti compozitori?*

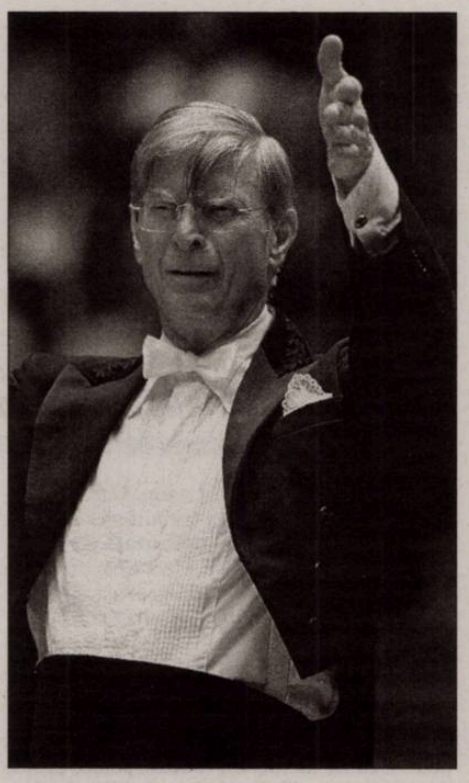

Sînt contemporani şi reprezintă, aş putea spune, înflorirea ultimă a tradiţiei simfonice. Au creat pentru orchestre mari, au un discurs virtuoz, dar, desigur, sînt foarte deosebiţi. Brahms şi Bruckner au ceva în comun, dar nu foarte mult – numele lor încep cu litera B şi amîndoi au trăit la Viena. Brahms a fost prezent la premierele celor mai importante simfonii de Bruckner la Musikverein, dar nu i-au plăcut, nu le-a înţeles. Brahms era un om foarte inteligent, însă înţelegerea lui este mai curînd una muzicologică, cunoştea foarte bine muzica lui Palestrina, Orlando di Lasso, Bach, Händel, Schubert. Trebuie să ne gîndim că avea şi o editură – el este cel care a publicat prima ediţie a operelor complete de Schubert. Brahms înţelegea foarte bine muzica. Prima lui slujbă, în afară de a cînta la pian, a fost să conducă un cor de femei care cînta un repertoriu mai ales din secolele XVI şi XVII. Totuşi, nu a înţeles muzica lui Bruckner, i s-a părut prea lungă, prea grea. Brahms era sarcastic, avea un pronunţat simţ al umorului. Spunea: „Dacă aceasta este muzica viitorului, ea va fi uitată peste două luni." După cum se vede, şi marii compozitori pot greşi.

Celibidache era foarte dominator.

Cred că una dintre explicaţii ar fi că muzica lui Brahms era atît de diferită de cea a lui Bruckner. Teoretic, ei sînt continuatorii stilului simfonic beethovenian, dar în feluri diferite. Brahms era mult mai concentrat, voia să spună totul în cît mai scurt timp. Bruckner îşi lăsa spaţiu şi timp pentru dezvoltare. De aceea lui Brahms i se părea că Bruckner nu ştie cînd să se oprească. Bruckner auzea deseori această părere de la prietenii şi criticii săi, de aceea a încercat să se înfrîngă şi să scrie mai concentrat, dar nu cu rezultate foarte bune. Mai tăia 10-15 măsuri ici, colo, dar dacă îi cunoşti gîndirea originală, îţi dai seama că lipseşte ceva, că nu mai există echilibru, deci nu era o soluţie prea fericită. El deseori spunea: „Fac asta pentru cei de acum, nu pentru cei care vor veni." Bruckner, cînd voia să scrie ceva scurt, putea – uitaţi-vă la schiţele celei de-a Şasea simfonii, de exemplu –, dar cînd temele erau mai largi, avea nevoie de spaţiu suficient.

Ce muzicieni români cunoaşteţi, cu cine aţi colaborat?

Ştiu foarte mulţi muzicieni români, pentru că mulţi au plecat din România în timpul vremurilor dificile din comunism şi sînt şi atîtea grupuri etnice care au părăsit România – ştiu atît de mulţi germani care au venit din România... Acum cîţiva ani am fost la o slujbă religioasă la Köln; mai mult de jumătate dintre cei din biserică erau români. Şi făceau o muzică foarte frumoasă. Erau din minoritatea germană din România. Ca muzicieni, sînt foarte mulţi: Radu Lupu, cu care am concertat deseori. Este o persoană foarte interesantă, un filozof al pianului. Bineînţeles, este Sergiu Celibidache, care şi-a trăit mare parte din viaţă în Germania, dar şi în Scandinavia.

Aţi condus, de altfel, aceeaşi orchestră din Suedia ca Sergiu Celibidache – Orchestra Radiodifuziunii Suedeze...

Da, el nu a fost însă niciodată director muzical al acestei orchestre, nu a vrut să aibă acest titlu. În realitate, a fost. A dominat totul timp de zece ani. Îi simt încă prezenţa cînd colaborez cu această orchestră. Chiar dacă cei mai mulţi dintre cei de astăzi nu au cîntat cu el, spiritul lui încă este acolo, cu bune şi rele. Era foarte dominator, nu admitea să se facă muzică decît în stilul lui propriu. Sub conducerea lui, muzicienii au învăţat să se asculte unii pe alţii, ceea ce e minunat. Totuşi, luată ca grup muzical, orchestra nu a crescut, nici chiar Orchestra Filarmonicii din München. El a pus o ştampilă pe toată orchestra, dar orchestra nu a crescut, nu a fost mai bună cînd s-a încheiat colaborarea cu Celibidache decît cînd a început, însă ei cîntau aşa cum voia el. Era ceea ce cerea şi ceea ce a obţinut. Celibidache avea o ureche extraordinară şi a învăţat orchestra să asculte ce cîntă. Ştiu şi o duzină de violonişti din România care şi-au părăsit ţara şi au venit în Suedia, Germania, Danemarca.

Există un secret pentru o viaţă atît de lungă şi plină de succese ca a dvs.?

Sună bine pentru un jurnalist să spună în cîteva cuvinte „Acesta este secretul cuiva", dar totul este mult mai complex decît atît. Mi-aduc aminte de o recepţie la Los Angeles. Eram invitatul Filarmonicii, şi consulul Suediei de acolo a organizat o recepţie la care a invitat 30-40 de persoane. Stăteam la uşă să-i întîmpin şi deodată o doamnă m-a întrebat: „Care este secretul dvs.?" Mi s-a părut ciudat să mi se pună o asemenea întrebare la începutul unei recepţii. După o oră şi jumătate, cînd a plecat, doamna mi-a spus „Acum ştiu care este secretul: gînduri limpezi, acţiuni limpezi, fără exagerări." Acesta a crezut ea că este răspunsul.

Am încercat să fiu o persoană foarte disciplinată cu mine însumi. Îmi împart timpul foarte judicios, să-l folosesc productiv. Urăsc discuţiile gălăgioase sau să-mi omor timpul. Îmi place să mă relaxez, dar în acelaşi timp vreau să fac ceva productiv, să mă plimb în pădure, să mănînc o masă bună, să fiu cu prietenii sau familia, să-mi învăţ copiii. Cred că disciplina este foarte importantă cînd lucrezi cu o orchestră, nu o disciplină militară – adică nu de tipul „nu faceţi aşa", ci „deschideţi urechile pentru a asculta cum gîndesc ceilalţi". Acesta este tipul de disciplină care îmi place.

Versiunea audio a interviului, însoţită şi de lucrări muzicale interpretate sub bagheta lui Herbert Blomstedt (între care şi Missa solemnis *de Beethoven, înregistrare din 14 septembrie 2012, de la Bonn) sînt disponibile pe* romania-muzical.ro.

interviu realizat
de Cristina COMANDAŞU

***Cristina Comandaşu** este redactor-şef adjunct la* Radio România Muzical.

Cristian DUCU

Ne relaxăm moral

S-ar putea ca expresia „ne relaxăm moral“ să vi se pară stranie. E posibil ca ea chiar să fie stranie, dacă luăm în calcul faptul că dezbaterea etică, dezbaterea în jurul unor teme de morală, dezbaterea serioasă şi bazată pe argumente, lipseşte aproape cu desăvîrşire din spaţiul românesc. Ne place, din ce în ce mai mult în ultimii doi-trei ani, să ne auzim spunînd că fapta lui X sau a lui Y este imorală, sau că anumite lucruri care ni se întîmplă nouă, ca indivizi, sînt incorecte, dar niciodată nu ne găsim timpul şi efortul necesar pentru a discuta într-o formulă academică sau mai puţin specializată despre ce înseamnă ca o anumită acţiune să fie imorală. De exemplu, toată lumea blamează conflictele de interese din universităţi, dar nimeni nu vrea să se angajeze într-o dezbatere nuanţată despre ce este conflictul de interese. Nu de alta, dar s-ar putea să descoperim că a năşi copilul unui coleg de catedră nu este chiar aşa de condamnabil din punct de vedere moral, ca atunci cînd rectorul îşi angajează soţia pe post de director al unui centru de cercetare.

Ne relaxăm moral atunci cînd nu mai vedem decît în alb şi negru, după cum ne invita un celebru filozof român, cînd ne spunea despre „crima“ unei persoane publice de a fi dat declaraţii la Securitate cu privire la activitatea studenţilor străini pe care îi supraveghea, în calitate de responsabil al unui cămin. Nu mai reuşim să distingem între fapta doamnei respective şi fapta unui alt politician român, aceea de a-şi fi turnat din proprie iniţiativă rudele la Securitate, pentru a obţine anumite foloase materiale. Totuşi, reflecţia morală are acest principal atu, şi anume cel de a privi o acţiune din maximum de unghiuri posibile, de a lucra cu nuanţe şi distincţii, nu de a trasa o linie de demarcaţie între „bine“ şi „rău“, de parcă am avea de-a face cu Zidul Berlinului.

Ne relaxăm moral cînd jurnalişti de marcă reclamă libertate maximă în ceea ce priveşte conţinutul editorial, şi se războiesc cu o instituţie de reglementare cînd aceasta intervine pentru că înmormîntarea unui individ se transformă, împotriva voinţei explicit şi clar formulate de familie, în subiect de presă. Ne relaxăm moral cînd nu există voci care să pună sub semnul întrebării pretenţia unora de a putea relata despre culoarea chiloţeilor unei domnişoare sau despre ce magazine a mai vizitat cine ştie ce personaj sinistru la Monte Carlo ori Milano. Ne relaxăm moral fiindcă nu mai vedem distincţia dintre viaţă privată şi interes public, dintre voyeurism şi anchetă jurnalistică, dintre boală şi a-ţi face meseria în mod profesionist. Iar treptat, vom ajunge să confiscăm viaţa privată a tuturor, de parcă ar fi treaba babei Veta de la poarta bisericii de cartier ce alege o persoană să se întîmple cu corpul său după moarte sau cu cine se mai culcă o domnişoară cu voce piţigăiată de la „tembelizor“.

Ne relaxăm moral pentru că nu există alternativă la argumente de genul: presa trebuie să supravieţuiească la fel ca orice „biznis“ şi, prin urmare, este justificată în a difuza toate materialele din categoria „cancan“. Nu-i aşa – spun aceşti apărători ai libertăţii presei –, cultura nu se vinde, deci nu avem cum să „trăim“ din ea. Sau, ca să parafrazez un purice internaut: cei care se revoltă că presa din România este tabloidizată sînt ipocriţi, fiindcă tabloidele sînt cele mai vîndute ziare în „cele mai mari state ale lumii“; doar „nu înseamnă că toată populaţia lumii e proastă.“ Relaxarea morală presupune – după cum uşor se poate observa – ca spiritul critic să ia o pauză pe termen nelimitat, şi să nu-i mai ofere individului posibilitatea de a vedea că argumentul său este incorect din punct de vedere logic. Rezultatul imediat este că ne obişnuim cu nedreptatea, cu apariţiile stranii ale unor indivizi cu grave probleme la mansardă, cu invadarea spaţiului privat, cu căscatul gurii ca la cinematograf. Cascadoriile încep să ne pară realităţi, iar corectitudinea – o mare problemă. Gîndiţi-vă, de exemplu, la atitudinea cu care ne confruntăm cînd mergem la doctor: nu dai, rişti să ai o problemă. Nu e o problemă de moralitate, ni se reaminteşte adesea, ci cel mult una de legalitate. Mai întîi de toate, însă, este o problemă de viaţă sau moarte. Nu dai, rişti să ţi se întîmple ce i s-a întîmplat acelui copil mort de la o banală entorsă.

Am putea compara relaxarea morală cu tăcerea. A tăcea cu privire la ce se întîmplă în jurul tău impune conformism. E un proces de „turmificare“ (de la „a intra în turmă“, „a merge cu turma“).

A tăcea cu privire la ce se întîmplă în jurul tău impune conformism.

De ce să ne revoltăm că un taximetrist a luat-o pe contrasens ca să intre în faţa şirului de maşini?! Răspunsul celui relaxat moral e simplu: este vorba „doar de o contravenţie“. Prin urmare, tu eşti de vină pentru că ai claxonat şi te-ai dat jos din maşină ca să-i aplici public un vot de blam, împachetat în nişte cuvinte nu tocmai plăcute. El se grăbea. Le fel ai face şi tu dacă te-ai afla în aceeaşi situaţie: ai traversa, deşi este roşu pentru pietoni, deşi nu este trecere. De ce să protestăm cînd şeful consideră necesar să aplice o penalitate de 10% celor care au întîrziat la şedinţă, deşi el a anunţat evenimentul cu pricina la orele 3 dimineaţa, cînd toţi angajaţii se luptau să prindă cîteva ore de somn?! Cum am putea noi, oare, să-i cerem şefului ca atunci cînd cere corectitudine, el să fie primul care o oferă?! Sau de ce să-i luăm apărarea unui coleg dintr-un departament alăturat, cu care am avut un schimb de replici ceva mai dur, atunci cînd este evident că şeful îl neîndreptăţeşte?! El este şeful, nu noi. Oricum, colegul e „ăla“ pe care nu-l suportăm, chiar dacă mîine s-ar putea să fim noi în locul lui.

Oare ce se întîmplă cînd inacţiunea devine normalitate?!

Pe acelaşi principiu, zilele trecute citeam şi auzeam diverse comentarii, de genul „de ce să mergem noi în Mali?“ sau „ce să caute soldaţii români în Mali?“ E greu să poţi oferi un răspuns atunci cînd te relaxezi moral, cînd nu vezi că respectarea drepturilor omului, respectarea demnităţii umane – ca să o punem în termeni etici – este o chestiune care nu ţine de cît de apropiată ne este pătura de corp. Deciziile de a interveni într-o ţară în care populaţia este exterminată nu depind de distanţa fizică dintre noi şi acea ţară, sau de faptul că, în trecut, noi nu am fost salvaţi de regimul lui Ceauşescu de ţările „capitaliste“. Ele depind de ceea ce ne uneşte, şi anume faptul că ne recunoaştem pe noi înşine în ceilalţi. (Ne relaxăm moral şi cînd spunem că acest lucru sună „atît de filozofic“, adică atît de puţin aplicabil la lumea reală.)

Ne relaxăm moral şi cînd, pe stradă sau în tramvai, observăm cum un hoţ „operează“ poşeta unei domnişoare, dar nu spunem şi nu facem nimic. De ce să ne băgăm?! Am putea deveni „cu siguranţă“ victimă, căci, nu-i aşa, toţi hoţii au la ei şişuri şi pistoale. Dar oare ce se întîmplă cînd azi nu reacţionează nimeni, mîine nu reacţionează nimeni, la fel şi poimîine, şi răspoimîine, iar inacţiunea devine normalitate?! Oare a refuza să te implici, a refuza să acţionezi pentru a salva pe cineva de la înec – deşi ştii să înoţi – nu este la fel de blamabil ca atunci cînd din vina ta are cineva de suferit?! V-aş sugera să vă interesaţi de prima variantă a dilemei vagonetului *(the trolley problem / dilemma,* tradusă la noi – eronat, cred eu – cu „dilema trenului“).

Pe de altă parte, ne relaxăm moral ori de cîte ori preferăm să ne justificăm micile fapte imorale spunînd că în România totul este corupt, incorect, neetic, ilegal. Nu contează despre ce om de afaceri vorbim, averea şi-a obţinut-o cu siguranţă pe căi nu tocmai curate. Iar dacă el a procedat astfel, eu de ce să nu fac la fel?! Nu contează ce om politic apare la televizor, cu toţii sînt corupţi. Ca să ajungi în politică, presa ne-a „demonstrat“ că ai nevoie de bani mulţi pentru campanie sau pentru a prinde un loc pe listă. Noi de ce să nu ne luăm un job mai bun, „ungînd“ balamalele unei uşi capitonate sau „hrănind“ buzunarele unui sacou scorţos?! Doar vedem zilnic la televizor şi în presa scrisă că numai incompetenţii ajung să aibă locuri de muncă bine plătite, că oameni tîmpiţi ajung să arunce cu banii pe maşini scumpe şi tot felul de plăceri ale corpului (petreceri de fiţe, împachetări cu ciocolată sau praf de cristale Swarovski, trei-patru ore petrecute la sală sau la masaj etc.), că nimănui nu-i pasă decît de propriul stomac. Atunci de ce să fim noi altfel?

Privind din altă direcţie acest fenomen, nu ni se va părea absolut deloc întîmplător faptul că, în România, cultura conformităţii cu legea are o mare priză la cetăţeni şi instituţii. Ne-am relaxat moral, şi am ajuns să considerăm că ea este singura care vine cu sancţiuni, care ne poate afecta direct. Şi, în mod eronat, credem că etica, morala nu are aşa ceva. Nu aţi auzit spunîndu-se „este legal, chiar dacă e posibil să fie imoral“?! Cu alte cuvinte, nu contează dacă este moral sau nu, de vreme ce este legal. Doar legea poate aplica o sancţiune celor aflaţi în situaţie de incompatibilitate sau conflict de interese. Relaxarea morală ne-a făcut să nu vedem că este o diferenţă între sancţiunea administrativă sau penală şi cea etică. Oamenii şi reprezentanţii instituţiilor publice cer „capul lui Moţoc“, dar nimeni nu s-a gîndit la formarea unei culturi a integrităţii în şcoli, în companii, în administraţia publică etc. Cu toţii vorbesc despre sancţiuni, monitorizare şi teste de integritate, prevenţia fiind o „chestie“ din revistele americane, iar atitudinea morală (capacitatea de a susţine cu argumente imoralitatea sau moralitatea unei acţiuni) – science-fiction.

Corupţia nu scade decît cu parul – şopteşte badea Ion la crîşmă la orele 7 dimineaţa. Probabil că aşa şi stau lucrurile. Alegem să nu dăm sau să luăm şpagă fiindcă ne temem de lege, că ne-am putea lua nişte ani de închisoare, nu pentru că avem un caracter bun, pentru că sîntem „oameni corecţi“. Nu discriminăm pentru că s-ar putea ca persoana în cauză să depună plîngere împotriva noastră, nu pentru că discriminarea, chiar şi discriminarea pozitivă, este incorectă din punct de vedere moral, că o recunoaştem ca atare. Ne purtăm corect faţă de colegele de birou nu pentru că sînt nişte doamne şi merită aprecierea noastră, ci pentru că dimineaţa fac o cafea bună sau au ochii albaştri; nu le hărţuim pentru că sînt „prietene“ pe Facebook cu soţia, nu pentru că hărţuirea e un lucru imoral.

Durerea cea mare e aceea că relaxarea morală reprezintă un comportament iraţional. El este dobîndit printr-un proces pe care adesea l-am auzit desemnat prin termenul de „îndobitocire“. Nu e un proces pe care cineva să-l ghideze, ca şi cum am fi subiecţii unui complot interplanetar. Nu, este efectul lipsei de educaţie şi al relativizării culturii morale. Se întîmplă ca acelaşi proces să fie prezent, în anumite doze, mai mici sau mai mari, şi prin alte ţări, mai „civilizate“. Cu cît educaţia va fi pusă la coada oricărei strategii naţionale, cu cît vom investi mai puţin în ea, cu atît relaxarea morală se va permanentiza. Cu valorile nu avem ce face momentan fiindcă ele nu pot fi recunoscute. Momentan, educaţia şi legea sînt singurele instrumente care pot diminua nivelul relaxării morale.

Pînă una-alta, să ne mai relaxăm puţin!

***Cristian Ducu** este director la Centre for Advanced Research in Management and Applied Ethics.*

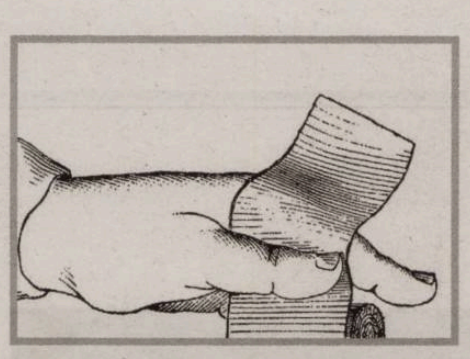

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Politicienii români şi limba engleză

De ce naiba vorbesc diplomaţii şi politicienii români engleza cu accent rusesc? Ultima prestaţie de acest tip îi aparţine lui Ion Jinga, ambasadorul României la Londra, căutat de posturile străine de cînd cu problema imigranţilor români din 2014. Curios să văd cum stau lucrurile şi cu alţii, am investigat puţin problema pe YouTube.

Site-ul păstrează, desigur, cele mai penibile sau ilare apariţii de acest tip ale mai-marilor noştri. S-ar putea ca oameni ca Ion Iliescu sau Traian Băsescu să se fi descurcat în diferite momente binişor în limba străină, dar, adesea, cei care au încărcat pe YouTube spusele alor noştri au vrut să-i ridiculizeze. Cu această precauţie, să vedem ce-am găsit.

■ ***Ion Iliescu: engleza de lemn***

A fost ironizat adesea pentru modul cum vorbeşte engleza, dar nu e cel mai rău din toată colecţia, *strictu senso*. YouTube păstrează un dialog de la CNN, cu Hala Gorani, de pe la jumătatea deceniului trecut. E amuzant să vezi cum Iliescu traduce limba de lemn în engleză, cu inevitabilele vocale deschise şi r-uri marcate: *„It is of course one of the problems of our society in all this process of the transformations of the reforms of the transition."* Dacă vă întrebaţi ce-i vietatea asta, aflaţi că Hala Gorani îl întrebase despre corupţie. Se vede cum Iliescu încearcă să o îngroape în adjective şi tot felul de determinanţi, pe care îi aglomerează pînă la a spune nimic. George Orwell şi-ar fi dorit să poată analiza o asemenea mostră de retorică.

■ ***Emil Constantinescu: corectitudinea de pe foi***

Un discurs relativ recent, de la deschiderea Universităţii Babeş-Bolyai, arată că singura problemă mare a preşedintelui-geolog e accentul. Constantinescu citeşte de pe foi, e drept, şi nu pare sută la sută fluent, dar nu ai impresia aceea de soprană care cîntă o arie fără să priceapă cuvintele. Internetul e prea tînăr ca să păstreze eventualele interacţiuni în engleză ale ex-preşedintelui, de pe vremea cînd acesta era politician de primrang, dar – putem presupune – acestea au fost suportabile, dacă au existat.

■ ***Traian Băsescu: nota 3***

Poate cel mai bun orator din politica noastră, Traian Băsescu are, atunci cînd dă româna pe engleză, un discurs catastrofal, de repetent: *„If we like to build first the solidarity allocating huge resources for solidarity, but don't having a performant economy for sure, sooner or later the eşec* (sic) *of our policy is garanted* (sic)." Pe lîngă cele două *furculitioane* – „eşec" şi „garanted" – *„don't having"* în loc de *„not having"* e şi el foarte rudimentar, şi ne putem gîndi la modul lăutăresc în care preşedintele în exerciţiu a învăţat engleza, atunci cînd *„sooner or later"* aterizează în exprimare, luat de-a gata din vreun film.

■ ***Emil Boc: engleza chiar n-are virgule***

L-am găsit într-un montaj cu mai mulţi români vorbitori de engleză, fragmentar. Faptul că nu foloseşte puncte şi virgule îl ajută în limba de împrumut, unde, dacă nu e fluent, cel puţin e curgător. Asta mai ales dacă evită formulările birocratice cu care s-a sinucis retoric şi în română, începînd cu mandatul de prim-ministru. Din păcate, le foloseşte, ceea ce îl apropie oarecum de engleza de lemn a lui Iliescu.

■ ***Crin Antonescu: language-ul ca language-ul, dar body language-ul...***

Declaraţia de la întîlnirea cu FMI-ul, din vremea cînd era preşedinte interimar, e binecunoscută. Totuşi, spuneam şi atunci, Antonescu a avut nu atît o problemă de *language*, cît una de *body language*. Transcrise, frazele sună ceva mai bine decît la Iliescu sau Băsescu, deşi Antonescu aruncă o bombă cu un *„don't"* în loc de *„doesn't"*: *„This political crisis don't influence – don't influence the negociations with the IMF... because the government has a program, political program, has a vision, and the political crisis I hope in the end of this month is finished."* La ezitări s-au adăugat excesul de gesticulaţie şi zîmbetele, care au făcut în intervenţia de atunci un hit pe Internet, nu în sensul favorabil prezidenţiabilului PNL.

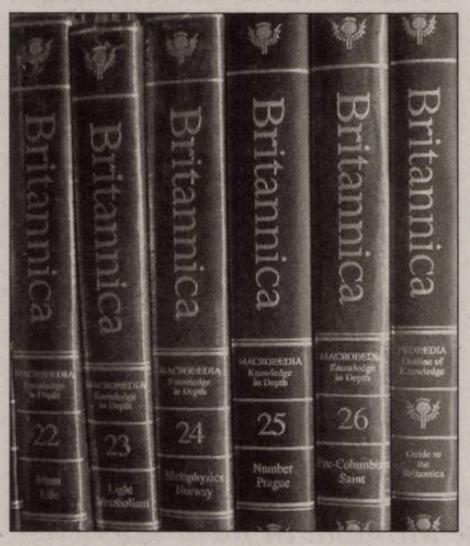

■ ***Mihai Răzvan Ungureanu: Oxbridge la Ierusalim***

Îşi consolidează reputaţia de intelectual într-un discurs ţinut prin 2009 la Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde vorbeşte – e drept, cu foi în faţă, dar pe care le consultă în loc să citească din ele. Accentul britanic, *upper class*, e destul de uşor decelabil. Ungureanu şuieră şi scuipă consoanele aşa cum trebuie făcut, chiar dacă a stat destul de puţin la Oxford. A avut, probabil, o preocupare pentru limbă care a depăşit stagiul de studiu de acolo.

■ ***Mircea Geoană: East Coast la Bruxelles***

O declaraţie pentru Partidul Socialiştilor Europeni e probabil cel mai bun fragment în engleză dintre cele analizate. Geoană e nu numai fluent, ci şi lejer – spre deosebire de grija cu care îşi concepea Ungureanu prestaţia –, iar în limba vorbită se poate simţi *East Coast*-ul american. Răutăcios vorbind, e şi un pic de colonelul Landa/doctorul Schultz al lui Cristoph Waltz în toată povestea, dar alături de Mircea Geoană te-ai simţi în siguranţă la o întrunire internaţională, cel puţin din punct de vedere al limbii.

■ ***Ion Jinga: condescendenţă deplasată***

Ambasadorul român la Londra – cu care am început discuţia – nu este cel mai prost vorbitor de engleză de pe listă. Are însă un accent (sin)ucigaş, iar cînd se vrea tranşant (expresii ca „falsă problemă"), Jinga devine ridicol, un fel de reprezentant vocal, nepoliticos şi excesiv de mîndru al unei ţări bananiere. Turneul pe care îl face în mediile britanice ar trebui temperat cu un telefon de la Bucureşti, de la MAE.

Lista de intervenţii în engleză ar putea continua, de pildă, cu un *Sorin Ducaru*, fost ambasador la Washington (vorbeşte cu accent, dar dezinvolt şi sigur), *Dacian Cioloş* (cam tot pe-acolo), *Adina Vălean* şi alţi politicieni oarecum de export, sau fotbalişti precum Chivu sau Dan Petrescu – mult mai buni, în sincroanele lor, decît preşedinţii.

În fine, nu am găsit nimic de Victor Ponta sau Adrian Năstase, lucru care ar putea fi interpretat ca un blam la adresa celor doi, dar e mai degrabă pe dos. Nu de alta, dar cu excepţii ca Geoană şi Ungureanu, politicienii români se împart în două categorii: cei care ştiu că nu ştiu engleză, şi cei care *nu* ştiu că nu ştiu engleză. În mediile diplomatice şi la ocazii oficiale, translatorul e oricînd de preferat exprimării proaste, din motive de posibile încurcături, dar şi de imagine. Iliescu şi Băsescu au încălcat această regulă şi s-au aruncat cu temeritate în capcanele englezei, cu un fel de superstiţie/exces de autostimă, dar mai ales, sperînd la aplauze în România. Ceea ce au obţinut a fost, însă, cînd intervenţia lor a fost remarcată, ridicolul extern.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

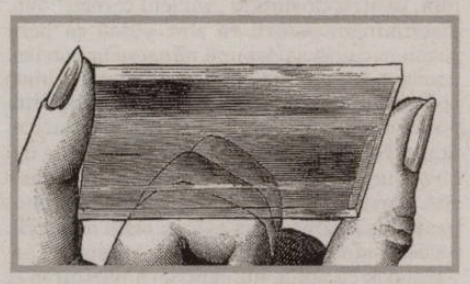

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Televiziunile noastre faţă cu Ursul de Aur

În seara Galei Festivalului de Film de la Berlin, dintre televiziunile de ştiri, doar Digi24 şi Realitatea TV şi-au început jurnalele de la ora 23 cu materiale despre victoria filmului *Poziţia copilului*. În timpul acesta, Antena 3 titra pe burtieră ceva despre eternul lor Băsescu, iar RTV era preocupată de divorţul lui Dinu Patriciu de Ziua Îndrăgostiţilor. Prin urmare, cînd există cu adevărat o ştire demnă de *breaking news*, despre faptul că valoarea unor români este confirmată la nivel internaţional, unele posturi sînt în continuare încremenite în obsesiile lor propagandistice sau în jalnice lucruri de cancan. Asta spune foarte mult despre cum văd televiziunile de ştiri de la noi actualitatea. Dacă ne uităm şi la audienţele celor două canale (Antena 3 stă foarte bine, iar RTV a urcat mult în top în ultima vreme), înţelegem şi cum vede publicul această actualitate. Sau, mai degrabă, cum înghite pe nemestecate găluşca actualităţii care-i este servită pe micul ecran.

Ce-au făcut marile noastre televiziuni de ştiri – Antena 3, RTV şi Realitatea TV – începînd de-a doua zi? Desigur, ceea ce ştiu ele cel mai bine şi le place cel mai mult: au organizat nesfîrşite dezbateri despre politicienii şi partidele de pe malul Dîmboviţei. Oare ce a vrut să spună Băsescu? Ce intenţionează Udrea? Dar Blaga? Nu, Traian Băsescu nu spusese nimic despre cîştigarea Ursului de Aur, ci despre lupta din PDL.

Prin urmare, nu ne interesează că la Berlin nişte români iau aurul, noi preferăm să ne bălăcim provincial în supa noastră leşinată de acasă. Berlinul e departe, ce ne priveşte pe noi? Mult mai importante sînt miuţele din spatele blocului decît meciurile de pe marile stadioane ale lumii. Ce contează că politicienii noştri aduc deservicii ţării şi o fac de rîs în afară, în timp ce regizorii şi actorii români sînt aplaudaţi, şi prin asta îmbunătăţesc imaginea României? Pentru televiziuni, orice interjecţie a vreunui politician devine prilej de ample dezbateri, în timp ce o victorie care ne plasează din nou în elita cinematografiei mondiale e trecută cu vederea sau uitată în secunda doi.

Dintre toate canalele de ştiri, cu adevărat exemplar s-a comportat Digi24.

Dintre toate canalele de ştiri, cu adevărat exemplar s-a comportat Digi24. Ca amănunt anecdotic, în momentul anunţării premiului de la Berlin, emisiunea întreruptă cu un *news alert* a fost *Conversaţii esenţiale*, care difuza un interviu cu Luminiţa Gheorghiu, realizat de Iuliana Ciugulea. Acum cîţiva ani, Realitatea TV întrerupea emisiunea de dialog dintre Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu pentru un *breaking news* ridicol: erau aşteptaţi la aeroport nu ştiu ce sportivi, care nici măcar nu făcuseră mare brînză prin străinătate. Ba mai mult, *breaking news*-ul era de fapt pentru aşteptare, nu pentru sosirea sportivilor, căci, în loc de Pleşu şi Liiceanu, o vedeam doar pe reportera Carmen Brumă cum stă ca pe ace la Aeroportul Otopeni. De data aceasta, la Digi24, interviul cu Luminiţa Gheorghiu a fost întrerupt pentru a anunţa performanţa filmului a cărui protagonistă era tocmai actriţa. Nu mi se pare o simplă coincidenţă. Cînd o televiziune îşi face treaba bine şi cu responsabilitate, astfel de potriveli nu mai sînt chiar întîmplătoare. A doua zi, Sanda Nicola, cea care anunţase la Digi24 succesul filmului *Poziţia copilului* la Berlinală, scria pe Facebook, comentînd „coincidenţa": „o situaţie simpatică, din care a rezultat cel mai plăcut *news alert* la care am participat vreodată." Iată că mai avem jurnalişti de televiziune care ştiu ce înseamnă o adevărată ştire şi care preţuiesc valoarea aşa cum trebuie. Şi, din fericire, iată că mai există totuşi un loc care-i adună pe aceştia în spaţiul tot mai iresponsabil – şi prin urmare, nefrecventabil – al audiovizualului românesc.

Adina POPESCU

Agenţii imobiliari – o specie

Două bresle urăsc pe lumea asta: prima este cea a asiguratorilor în caz de deces, boală, bătrîneţe, vremuri grele (aparent bine intenţionaţi, însă pisălogi, plicticoşi, obraznici, în spatele tonului lor viu şi optimist ascunzîndu-se de fapt unul funebru, de cioclu, căci îţi reamintesc că totul e trecător şi că la un moment dat vei muri, sau, în cel mai fericit caz, că vei ajunge rău, bolnav şi sărăcit...). Iar a doua este cea a agenţilor imobiliari. Aceştia din urmă nu existau în România înainte de 1990, însă, la puţin timp după aceea, s-au înmulţit direct proporţional cu ridicarea de case, vile şi blocuri noi. Nu ai nevoie de nici o pregătire pentru a intra în afaceri imobilare. Trebuie doar să ai papagal (a se citi: *skills*-uri de comunicare) şi „să cunoşti piaţa". Astfel, orice absolventă de liceu, care va face ulterior studii economice la o particulară, orice băiat drăguţ, serios, dar fără vreun rost pe lume, orice şofer care cunoaşte bine zonele oraşului, orice inginer în şomaj tehnic care vrea să se reconvertească profesional pot deveni peste noapte acei profesionişti care să te ajute să vinzi sau să cumperi „proprietăţi". De pildă, m-am trezit la uşă cu amicul Sconcsu, fost hipiot şi tovarăş de băute prin Vama adolescenţei mele, cel care cînta mai bine decît oricine „Sobiţa" la chitară, acum cu părul strîns decent într-o coadă şi îmbrăcat la sacou, evaluînd cu un aer de cunoscător uşa metalică a apartamentului meu. După ce ne-am recunoscut unul pe altul, el puţin jenat, în postura de agent (cred că fusese mai mîndru de statutul de hipiot), „vizionarea" s-a încheiat cu cîteva beri şi rememorări ale faptelor de vitejie de altădată.

Shooting *cu Cătălina*

„Bună ziua. Sînt Cătălina de la agenţia Icsulescu Imob. SRL. Vă sun în legătură cu apartamentul de pe Moşilor. Mai este anunţul de actualitate?", susură o voce la telefon. „Cînd aş putea să vin să fac nişte poze ca să putem promova apartamentul?" Prin „a promova" se înţelege a posta anunţul tău pe cîteva site-uri de specialitate. Ceea ce ai făcut deja, însă de data asta va exista un intermediar – agenţia, care îşi va lua, în mometul încheierii tranzacţiei, comisionul cuvenit.

Îţi strîngi hainele aruncate prin casă, speli pe jos ca să lucească gresia-n poză, mai îndrepţi cîte-un tablou, că vine fata să-ţi „promoveze" apartamentul. La ora fixată, la uşă apare un top-model degizat în „agenta" Cătălina. Cizme înalte mulate pe gambă, paltonaş *à la* Loredana în spotul Romtelecom, păr spălat cu şamponul-minune care dă volum (şi pe care eu nu l-am descoperit niciodată), ruj, ochi mari, gene rimelate. De vorbit, nu prea ştie ea ce să zică, însă scoate din poşetuţă un *pocket* argintiu şi clic! clac! se fîţîie de colo-colo prin apartament. „Haideţi să vedem şi balconaşul!" Clic! „Puteţi să vă daţi un pic la o parte, ca să fac o poză şi aici?" „Eu mă vînd la pachet cu apartamentul!", rîde prietenul nostru, care era în vizită. Cătălina se îmbujorează toată şi flutură din gene. „Voi reveni în cel mai scurt timp cu persoane interesate să cumpere!", zice ea la plecare. Însă trece o zi, trec trei, trec şapte, şi nici un semn de la Cătălina. A lăsat în urma ei doar o dîră de parfum, atît de puternică încît încă mai stăruie în aer.

După Cătălina urmează Andreea, după Andreea – Mădălina, şi după Mădălina – Violeta... clic! clac! La cîte şedinţe foto n-au participat frigiderul meu, maşina de spălat şi gemuleţul din baie – *guest star* – „E important să se vadă că aveţi aerisire!" Pînă cînd mă plictisesc şi zic: „Lăsaţi că fac eu poze şi vi le trimit pe mail! Vă scutesc de-un drum..."

Cîteva cuvinte despre poze, aceste capturi de imagini care justifică activitatea (şi existenţa) harnicelor fete de pe la agenţii. Desigur că nimeni nu va cumpăra o casă fără să o vadă live, la faţa locului (apropo, se numeşte „vizionare"). Pozele sînt utile doar pentru a-ţi face o idee, însă n-am văzut nicăieri nişte monstruozităţi mai mari în materie de fotografie decît instantaneele de pe net ale agenţilor imobiliari. Pozele nu descriu spaţiul, îţi arată doar frînturi prost încadrate şi lipsite de orice relevanţă. Căutînd case pe net, am admirat, printre altele – un suport de prosoape şi un sfert de WC dintr-o baie, un dulap, pozat din toate unghiurile posibile, diferite jaluzele şi draperii, o jumătate de pisică, canapele dintre care pe una dormea un nene, învelit cu o pătură chinezească, *Răpirea din serai* şi alte carpete, cabluri electrice, pereţi goi, pur şi simplu. Apoi (şi poate că aici am eu un defect), mi se pare oarecum indecent să-ţi pui casa pe net cîtă vreme încă mai locuieşti acolo. Chiar dacă faci curat şi toate lucrurile sînt la locul lor, este ca şi cum ţi-ai arăta chiloţii în public. E o părticică din intimitatea ta, pe care o „promovezi" odată cu casa – biblioteca şi cărţile tale, masa la care mănînci în fiecare zi, patul în care faci dragoste etc.

„Doctorul"

„Dar mai întîi să luăm loc, vă rog!" Mă priveşte fix prin ochelari şi mă invită să mă aşez în casa mea, pe canapeaua mea, ca şi cum s-ar pregăti să-mi dea o veste şocantă care să nu mă prindă nepregătită. Are spre 60 de ani, este genul de inginer electronist în pragul pensionării, tipicar, îmbrăcat îngrijit, dar desuet.

„Ştiţi, eu sînt în branşa asta de peste douăj' de ani... adică cred că nu mă mint cînd vă zic că am fost primul agent imobiliar din România. Tot timpul ăsta am lucrat independent, adică pe cont propriu, fără agenţie, adică pefea, înţelegeţi?" Dau din cap pe canapea, înţeleg foarte bine, iar el prinde curaj. „De aceea, v-aş ruga să avem exclusivitate la această tranzacţie..." „Bine, dar eu vreau să vînd, nu pot garanta că..." Mă întrerupe pe un ton doct. „Domnişoară... sau doamnă, nu ştiu ce sînteţi... eu zic aşa: dacă ai o boală, ai încredere în doctorul la care mergi, nu mergi la şase doctori pentru a afla diagnosticuri diferite. N-am dreptate?" Pricep metafora, însă nu percepusem niciodată pînă acum apartamentul meu ca pe o boală. „Aşadar, sper că ne-am înţeles în privinţa asta... Şi acum, concret, eu cunosc piaţa... Sînt om serios, aşa cum m-au recomandat şi mătuşile Lili şi Corneluşa... nu vreau să fiu părtaş în această tranzacţie fără un preţ real de *** euro! Cu atît se vinde, doamnă... sau dom'şoară! Cam ăsta ar fi diagnosticul, aşa cum v-am zis mai devreme!" Ia un aer trist şi îşi fixează privirea tocmai asupra tocului crăpat al unei uşi de interior. Oftează. „Dar e cam puţin!", zic. De fapt, e cu 10.000 de euro sub preţul pieţei, însă încerc să fiu politicoasă pentru că s-a aşezat pe canapeaua mea şi-l tratez ca pe un musafir. Ridică din

Nu ai nevoie de nici o pregătire pentru a intra în afaceri imobilare. Trebuie doar să ai papagal.

umeri a neputinţă. „Mult, puţin, dar vă garantez că se face treaba... eu vă zic că de douăj' de ani de zile am clienţi fideli din diaspora..." Şi mi-o zice pe un ton de parcă Dumnezeu ar coborî din cer ca să locuiască în apartamentul meu. Ne gîndim fiecare în legea lui şi inspirăm profund, într-un apartament care brusc mi se pare străin, sau mai degrabă înstrăinat. Tocmai atunci sună interfonul – Cătălina! (sau Violeta, sau Mădălina...). Mă precipit şi, fără să vreau, mă simt aiurea. „Ştiţi, tocmai vine o fată de la o agenţie pentru a face poze şi a promova apartamentul... Am dat anunţul pe net şi e normal să..." Sare de pe canapea de parcă, brusc, ar fi fost atacat de niscaiva tigri şi elefanţi domestici. „Păi, în cazul acesta, eu plec!" Îşi ia servieta şi din doi paşi e deja la uşă. Se mai întoarce doar ca să-mi spună: „Aşadar, dom'şoară sau doamnă, că nu ştiu ce sînteţi, dacă vă hotărîţi să-mi acordaţi exclusivitate pe apartament, reluăm discuţiile şi eu vă servesc. Dacă nu..." La lift se intersectează cu Cătălina, căreia îi aruncă o privire lungă, plină de dispreţ.

Un băiat de treabă

Stă pe aceeaşi canapea şi mestecă ciungă, uitîndu-se aiurea la pereţi. De fapt, „evaluează". M-a tutuit din prima, şi-a băgat nasul prin nişte debarale şi a făcut remarci de genul „aspirator din ăsta am avut şi eu". Are în jur de 35 de ani, aparent genul de tip îndatoritor şi energic care ar merge cu plăcere în weekend la un grătar, la Băneasa, şi s-ar ocupa el de aprinsul focului.

„Ştii, e cam nasoală situaţia!", începe el plescăind. „Vor să schimbe ăştia legea cu prima casă, aşa c-or să crească preţurile la apartamentele noi, de după 2000, şi or să scadă la ăstea comuniste, cum e al tău! Aşa că trebe să ne grăbim..." Sînt de acord, ne grăbim, dar de unde o fi apărut acel „noi"? Mă priveşte într-un fel şmecher, care nu-mi place, şi am senzaţia că mă „evaluează" de fapt şi pe mine. Cam asta-i treaba cu agenţii: nişte oameni cu care nu te-ai conversa nici în tren, la un drum de zece ore în care te plictiseşti cumplit, oameni care intră în casa ta, se aşază pe canapeaua ta, îi serveşti cu cafea, se trag cu tine de şireturi, vor să-ţi devină brusc cei mai buni prieteni. E drept că

mai există şi unele excepţii, în general doamne de 40-50 de ani, cunoscătoare în ale vieţii şi ale gospodăririi unei locuinţe, care iau lucrurile în serios.

Agentul care vrea să pară de gaşcă scoate pe furiş guma din gură, o face cocoloş şi o înveleşte într-o hîrtiuţă. Mă mir că n-a lipit-o de măsuţa din faţa canapelei. Apoi, fără nici o legătură cu afacerea „noastră", încearcă să-mi bage pe gît un apartament „ocazie, nou, la cheie, spaţios, la cinci minute de o staţie de autobuz, practic la zece minute de un capăt de metrou... pe şoseaua Chitilei." „Vinzi aici şi în două zile te-ai şi mutat acolo! Are şi terasă, stai acolo vara, poţi să-ţi faci şi-un grătar, faci ce vrei tu!" Îmi face cu ochiul: „O să fim vecini!" Îi zic că nu vreau în Chitila, la două ore de centru (aşa, mai bine mă mut direct la Ploieşti) şi intuiesc că are el un *deal* direct cu „dezvoltatorii". Se uită la mine, uşor descumpănit. „Cum vrei tu, dar gîndeşte-te... se duce dreacu' prima casă, astea vechi scad, alea noi cresc!"

Promite să se întoarcă cu clienţi, şi chiar se ţine de cuvînt. A doua zi, vine un cuplu „cu prima casă". Ea – genul fată de Bragadiru sau de Chitila (nu că aş avea ceva cu Chitila, n-am!), dar cu visuri de Dorobanţi, el un pic mai în vîrstă, plictisit (probabil că l-a tîrît toată ziua după ea prin oraş, ca să vadă potenţiale „cuibuşoare"). Ea se uită superficial. „Pisi, nu ţi se pare cam mic?" Pisi tace dezinteresat. „Toate astea comuniste de pe Moşilor sînt standard", zic eu. „Adică la fel!" „Mda, şi aici aţi avut inundaţie, nu-i aşa?" Pleacă, o să ţinem legătura prin agent. În general, cuplurile cu „prima casă" au cîteva obsesii, printre care: să fie mare şi în centru. Tînjesc după apartamentele pe care nu şi le pot permite, şi asta le umple de frustrări. Aşa că tot ce nu are living de 30 de metri pătraţi le pute.

„Prietenul" meu, agentul, mă sună peste cîteva ore şi-mi zice să las din preţ. Mult. „Că aşa a spus clienta, că x euro ar da, doar că e pe Moşilor, în rest i s-a părut mic şi de băgat mulţi bani în el." Ba chiar încearcă să mă convingă că eu, cu gura mea, aş fi zis la prima noastră întîlnire că sînt dispusă să las din preţ şi că de-abia aştept să mă mut pe Şoseaua Chitilei. Culmea, chiar „mi-a rezervat" un apartament. „Cred că mă confunzi, n-am fost eu aia..." Nu înţeleg de ce, în general, agenţii ţin cu cei care cumpără, nu cu cei care vînd. În fond, şi unii şi alţii sînt „clienţii" lor şi le plătesc cîte un comision. Se bucură cînd reuşesc să obţină cîte un chilipir, de parcă ar cumpăra pentru ei. Îi spun „prietenului" meu să încetăm colaborarea, că nu duce nicăieri. Şi mi-o trînteşte, la final: „Poţi să ţii la preţ cît vrei, da' să ştii că apartamentul arată rău, nu se merită!" Preţ de cîteva minute, după această convorbire, mă simt ca şi cum aş sta într-un bordei. Mă duc în baie ca să mă holbez la presupusa inundaţie, şi oftez. Apoi depăşesc momentul, iau mopul şi încep să spăl gresia ca să şterg urmele agentului şi pe cele ale cuplusorului, dar şi ca să lucească frumos la următoarea „vizionare".

PE DE O PARTE, UN FEL DE TRIPTIC GURMAND, CU CIRCUIT ÎNCHIS, LA O MASĂ OBIŞNUITĂ. PE DE ALTĂ PARTE, VARIANTA RAPIDĂ A BUNICII

■ A început cu cîteva zile bune înainte. Şi a culminat în ziua cu pricina – Valentine's Day. S-a umplut Facebook-ul de fotografii, link-uri, *status*-uri. Pe de o parte – zece cafenele unde să-ţi duci iubita de Valentine's Day; cele mai romantice insule din lume; cele mai frumoase citate de dragoste: cinci melodii despre iubire; mesaje dulci, ca o marmeladă... Pe de altă parte – cîrcotaşii; bancurile gen „Ea: Iubitule, mîine e Ziua Îndrăgostiţilor. El: Şi ne-au invitat pe la ei?"; energie consumată aiurea pentru a exprima cît de mult *nu* îţi place ţie „sărbătoarea asta importată, care e doar un pretext pentru a da banii pe inimioare roşii pufoase şi cutii de bomboane"... Pe scurt, mult zgomot pentru nimic. Bine c-a trecut! (**P. M.**)

■ Într-un hotel din Botoşani, pe o masă stă binecuvîntarea mitropolitului Daniel către proprietarii, angajaţii şi oaspeţii hotelului, pe o noptieră stă Biblia, iar pe policioara din baie stă o cutie de prezervative (15 lei, preţ trecut în meniul de la minibar). Ca un fel de triptic de prim-ajutor, în caz de nevoie. (**L. V.**)

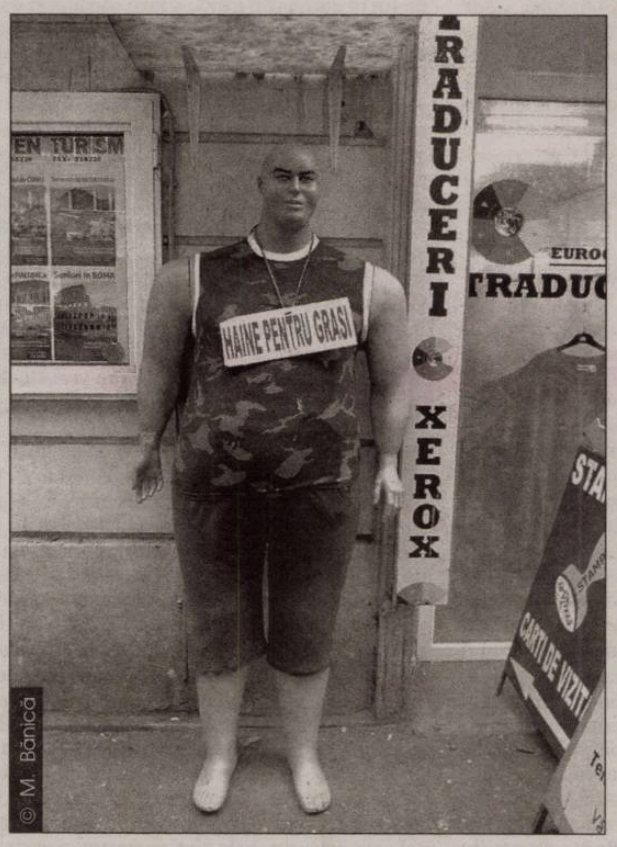

Cu ochii-n 3,14

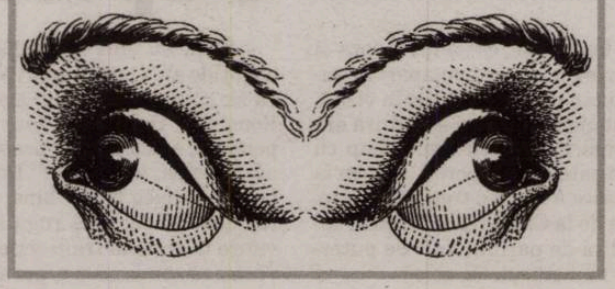

■ În Crîngaşi, pe lîngă piaţă, pe o firmă veselă de patiserie sălăşluieşte de ceva vreme un cuplu simpatic şi gurmand: „Gogoaşa rulou şi covrigul imens". (**S. G.**)

■ În emisiunea lui (care e, de ani de zile, seară de seară, aceeaşi şi la fel de tristă), Mircea Badea i-a urat lui Cătălin Striblea încă un atac cerebral, iar pe Robert Turcescu l-a asigurat că va plînge. E posibil ca Badea să creadă că emisiunea lui e difuzată de o televiziune cu circuit închis, undeva după nişte gratii? (**M. C.**)

■ O ştire de Valentine's Day: s-a descoperit că lumina lumînărilor slăbeşte. Cercetătorii de la Universitatea Cornell au demonstrat că la o cină romantică, cu lumînări şi muzică în surdină, asimilarea de calorii este mai mică decît la o masă obişnuită. Nu pot să nu mă gîndesc ce siluete perfecte am avea dacă am trăi în Evul Mediu sau prin peşteri neelectrificate, ca-n epoca de piatră. (**A. P.**)

■ Un Renault condus de o doamnă pe străzile Bucureştiului avea numărul B... PZM. Te poţi gîndi că, tot aşa cum PLM ar putea fi prescurtarea de la *pulmonar*, PZM nu poate fi decît varianta rapidă în care doamnele îşi exprimă *pizma*. (**A. M.**)

■ În plin scandal al comercializării cărnii de cal în locul celei de vită, îmi tot vine în minte o vorbă a bunicii: „Că-i de vacă sau de cal, mie mi-e perfect egal". (**S. G.**)

PE DE O PARTE, NU ŞTIM SĂ FACEM PSIHANALIZA ŢĂRII. PE DE ALTĂ PARTE, SÎNTEM INTERESAŢI DE NUANŢE PROASTE

■ Zilele trecute, pe adevarul.ro, articolele „cele mai populare" erau „Cum să găteşti cartofii prăjiţi perfecţi" şi „Cum să găteşti clătitele perfecte". Păi, stai, domnule, nici cartofi prăjiţi şi clătite nu ştim să facem ca lumea, tre' să învăţăm de pe site-uri? Atunci chiar că România e altfel... (**M. V.**)

■ Englezii au descoperit o fetiţă de trei ani cu un coeficient de inteligenţă de peste 162, mai deşteaptă, scrie presa, decît Stephen Hawking, Abraham Lincoln, Napoleon Bonaparte sau Sigmund Freud. Alice Amos, fiica a doi emigranţi ruşi, a fost primită în asociaţia Mensa, pentru persoane supradotate, şi este studiată, interogată şi analizată ca fiind în prezent „cea mai inteligentă fiinţă din lume". Acum, cînd nu doar psihanaliza, dar şi părintele ei sînt discreditaţi, ironizaţi şi negaţi, nu vi se pare semnificativ că tot cu bietul Freud (şi alţi cîţiva) se compară excesele vii de inteligenţă? (**S. S.**)

■ În legătură cu intenţiile de împărţire a ţării în regiuni, vicepremierul Liviu Dragnea a declarat că într-o regiune nu va fi o singură capitală. Adică ne vom umple de capitale regionale mai mici şi mai mari? Curat capitalism! (**A. M.**)

■ Dezbaterile de pe posturile de ştiri româneşti cu privire la alegerea noului papă s-au rezumat în special la: alb sau negru? Dacă tot sîntem mai interesaţi de elementele „de culoare" decît de evenimentul în sine, de ce nu facem deja scenarii cu privire la, de pildă, primul patriarh al BOR de etnie romă din istorie? (**A. P.**)

■ În comunicările dintre Palatul Victoria şi Palatul Cotroceni apare, constant, cuvîntul „pisică". Ponta şi Băsescu se pisicesc reciproc. Gîlceava lor a căpătat, astfel, nuanţe duioase. (**M. M.**)

■ Avon şi-a retras reclamele de la emisiunea *Acces direct*, unde doar tampoanele vedetelor au mai rămas să fie filmate. Treaba asta arată două lucruri: că Avon e un brand de încredere (personal, resimt brusc o imensă simpatie pentru ei) şi că, în general, brand-urile sînt poate cele mai responsabile pentru ceea ce vedem la televizor, ele girînd financiar rating-urile emisiunilor proaste. Dacă mai multe branduri ar avea conştiinţa celor de la Avon, am trăi într-o lume catodică mai bună! (**M. C.**)

PE DE O PARTE, UN SUNET ÎMI SPUNE C-AM ÎNCEPUT SĂ CITESC DE ZOR. PE DE ALTĂ PARTE, OBSERV UN DRACULA DE TALIE MARE

■ Marţi, 12 februarie 2013, ora 11. Un sunet dinspre telefon îmi spune c-am primit un mesaj. Deschid şi citesc: „Echipa Summit Agro România, vă invită la simpozionul organizat mâine, 13.02.2013 la Restaurant LAGUNA / Focşani, ora 10,30. Vă aşteptăm, Gică Stroie". De ce? (**D. S.**)

■ Am început să citesc *Cînd Dumnezeu era iepure* de Sarah Winman şi o aveam în geantă cînd am văzut anunţul de pe stîlpul din Piaţa Victoriei: cineva găsise în urmă cu cîteva zile un iepure blînd, pe care îl şi pozase. (**A. M. S.**)

■ Pe 14 februarie, cînd unii sărbătoreau de zor Valentine's Day, s-au împlinit zece ani de cînd a murit Dolly, prima oaie clonată. (**P. M.**)

■ După bine cunoscutul obicei de a sta postat în faţa uşilor metroului şi de a obstrucţiona coborîrea, observ un nou trend: concursul „Cine ajunge primul la liftul pentru persoanele cu dizabilităţi". (**A. D.**)

■ „Lesbienele sînt aici mai greu de găsit decît Dracula", a postat, pe Twitter, Chelsea Lyons, baschetbalista americană de 23 de ani care joacă la Baschet Club Teleorman. Faptul că şi-a rupt un picior după ce s-a aruncat de la etajul patru pe capota unei maşini mi se pare mai puţin dramatic. (**M. C.**)

■ Un alt număr de maşină mi-a atras atenţia: POE. M-am întrebat dacă posesorul respectivului automobil de talie mare şi l-a pus în cunoştinţă de cauză, dorind să-l evoce pe autorul *Corbului* rostitor de „Nevermore!"; sau, pur şi simplu, pe acesta îl chema Popescu Emil sau Popescu Octavian Emil... (**I. P.**)

PUBLICITATE

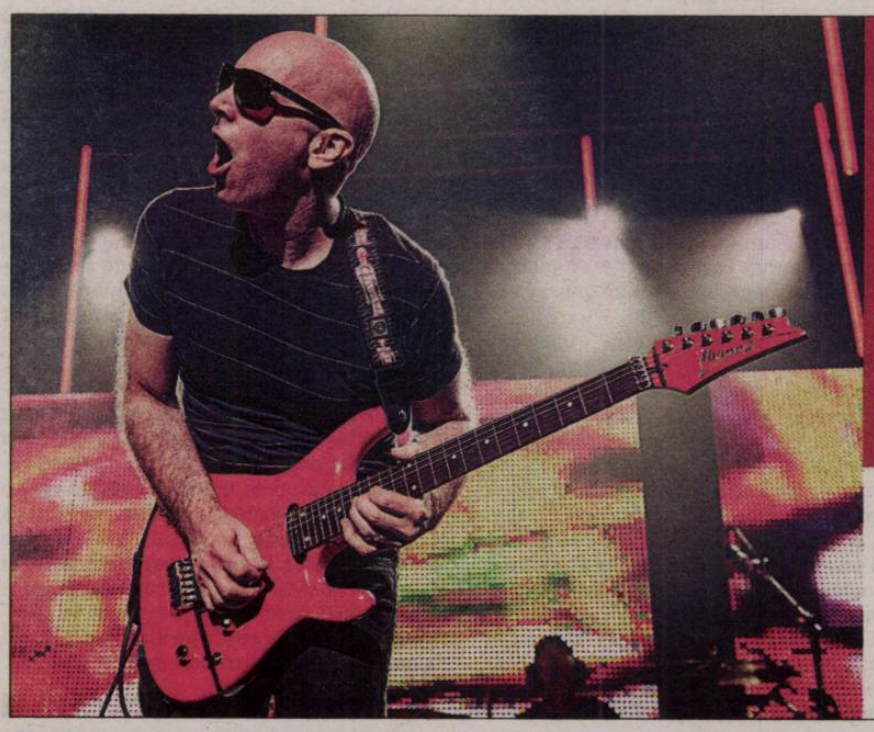

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTE SERI · METALHEAD · iConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL · adevărul Ziarul complet · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · PRIMA TV

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 472 ■ 28 februarie – 6 martie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

ANDREI PLEŞU

„Mîndrie *vs* eficienţă“

pagina 3

CĂTĂLIN ŞTEFĂNESCU

„Partidul Comunist Hollywoodian“

pagina 7

CARMEN GAVRILĂ

„Alegerile lui Mohamed Morsi“

pagina 21

Este România ALTFEL?

© Vasile Dorolti

„M-am exilat şi atîta tot. Aerul de aici îmi priieşte. Sînt mulţumit, nu am ce căuta acolo, unde linguşirea şi hoţia sînt virtuţi, iar munca şi talentul – viţii demne de compătimit.“

I.L. CARAGIALE

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● e-mail: dilema@satiricon.ro

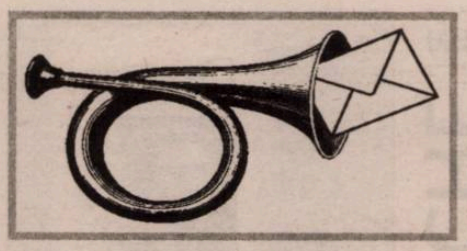

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Ernö Farkas

NR. 471

Dosarul „Mersul trenurilor“

O călătorie cu trenul

În ziua plecării eram treziţi foarte devreme, afară era încă întuneric. Cu toate că era vară, tremuram de frig şi de emoţie: urma să plecăm la mare! Noi nu participam la preparativele inerente oricărei plecări în vacanţă, dar ritmul zilelor anterioare acestui moment era modificat. În casă se spăla, călca, sorta îmbrăcămintea şi se coborau geamantanele din pod. Cei din jurul nostru păreau preocupaţi, iar noi, copiii, eram lăsaţi mai de capul nostru.

După ce ne luam rămas bun de la bunici, mama şi noi trei ne aşezam în faţa porţii şi aşteptam trăsura ca să mergem la gară. Era singurul drum, de-a lungul unui an, în care ne plimbam cu trăsura. Aşteptam acest moment cu nerăbdare. Strada era pustie şi tăcută la ora aceea. Se pornise numai ciripitul primelor păsări ale dimineţii. Atunci, cînd de departe începea să se audă zgomotul roţilor şi al copitelor pe piatra cubică, emoţia noastră creştea odată cu sunetele care veneau spre noi. În cele din urmă, de după colţ, apărea o trăsură cu coviltir, iar caii, la comanda birjarului: „Prrr! Hooo!“, se opreau cuminţi în faţa casei. Nerăbdarea noastră nu mai avea limite şi mama era nevoită să ne ţină în frîu, ca birjarul pe cai.

Fratele nostru avea dreptul să se urce pe capră, lîngă vizitiu, iar noi, fetele, rămîneam strîns lipite de mama, pe bancheta acoperită cu pături cenuşii şi aspre. După ce geamantanele erau urcate, birjarul pocnea din bici şi aşa începea călătoria noastră, în cadenţa cailor, prin oraşul care, pînă ajungeam noi la gară, se trezea din somn.

Hamali voinici ne aşteptau în faţa gării, micşorîndu-se brusc sub greutatea bagajelor prinse în spinare cu ajutorul unor curele... Mă văd alergînd în urma acestor personaje jumătate om, jumătate geamantan. Paşii noştri grăbiţi, pe pardoseala gării, făceau un zgomot aparte. Era lume multă, care nu părea să plece în vacanţă, agitată, zgomotoasă, căutînd trenuri către toate direcţiile. În general nu aveau geamantane din piele, chiar vechi ca ale noastre, purtau saci în spate şi de mîini le atîrnau paporniţe grele.

La intrarea pe peron ne întîmpina locomotiva neagră, uriaşă, cu roţi de două ori cît înălţimea noastră, pufăind, şuierînd şi scoţînd aburi ameninţători. Călătorii se căţărau în vagoane pe nişte scăriţe, care pentru noi erau prea înalte. De obicei, ne sălta în vagon cîte un bărbat necunoscut, iar mama rămînea ultima, urmărind ca hamalii să ducă geamantanele în compartiment şi să le pună sus, în plasa pentru bagaje. Mă uimeau mereu calmul şi talentul mamei de a trata cu aceşti necunoscuţi, de care nouă ne era teamă. De mici fuseserăm dădăciţi să nu ascultăm, să nu vorbim, să nu plecăm cu persoane necunoscute.

Odată instalaţi pe locurile noastre, ne liniştea: nu pierduserăm trenul, vom ajunge cu siguranţă la Constanţa, unde ne aşteaptă tata. După ce priveam cu timiditate persoanele cu care urma să călătorim şi înghiţeam în sec văzîndu-i cum scoteau din ziar un mic dejun neobişnuit pentru noi – invariabil un ou tare, o bucată de brînză, o felie mare de pîine neagră şi o ceapă –, adormeam legănaţi în ritmul roţilor de tren. Ne trezea intrarea în compartiment a controlorului, în uniformă albastră, cu şapca dată pe spate, cu geantă mare, din piele, care, deschizînd uşa cu un „Prezentaţi biletele la control!“, găurea fără milă toate cartonaşele acelea cafenii, fără de care nu puteai călători.

Trenul îşi continua drumul prin cîmpia nesfîrşită, mai oprind în cîte o gară mică. Pentru noi, peisajul era monoton, nu ne interesa să privim pe fereastră, eram mai interesaţi să urmărim persoanele din compartiment sau pe cele de pe coridor. După ore lungi, trenul ajungea în apropierea apelor şi atunci ştiam că trebuie să vină Podul. Mama ne scotea pe culoar şi ridica fereastra, ca să vedem mai bine. Trenul încetinea şi la intrarea pe pod trecea printr-un arc impozant, ca de cetate. Eram deasupra apelor şi trenul înainta pe podul metalic sprijinit pe picioare uriaşe, înfipte direct în apă. Înălţimea era ameţitoare. Razele soarelui străpungeau apele, cerul, arcele metalice, orbindu-ne. „Trecem Dunărea“, ne spunea mama, şi noi ne înfioram de teamă. La ieşirea de pe pod, trenul trecea din nou pe sub un arc. „Vin Dorobanţii!“, auzeam glasul mamei. De data aceasta, arcul era păzit de doi soldaţi uriaşi, scrutînd zarea, cu cuşma pe cap, cu o mînă pe şold şi în cealaltă ţinînd o puşcă înaltă. Mama ne povestea despre un război în care dorobanţii au fost foarte viteji şi despre un domn Saligny care a construit acest pod cu mulţi, mulţi ani în urmă. Ne liniştea gîndul că cei doi dorobanţi păzeau şi acum neclintiţi podul, pentru ca noi să ajungem cu bine pe malul celălalt al Dunării.

Foiala de pe coridorul trenului şi căldura din compartiment anunţau sfîrşitul călătoriei. Pe fereastră vedeam o dungă albastră, care se unea cu cerul: era marea! Era albastră, şi nu neagră, aşa cum îi era numele, dar nu am întrebat-o pe mama care era cauza acestei nepotriviri.

Ioana CREŢOIU
ioanacas@gmail.com

NR. 468

Articolul lui Andrei Pleşu, „Despre iubirile fericite“

Note de jurnal

23.11.2001

Mi-a plăcut mult o replică din *Punct contrapunct* a lui A. Huxley, pusă în gura lui Spandrell, de iubire: „Iubirea e un gunoi, iar eu sînt cocoşul care urcă pe el şi scurmă.“

Nu mi-am propus nimic vizavi de iubire, în sensul că eu cred că e o utopie. Nu vreau nici să cad în cealaltă extremă, precum Chuang-tzu exclamînd: „Omul să nu iubească nimic – va fi de neînfrînt“, maximă pe cît de profundă, pe atît de inoperantă. Poate n-am găsit-o şi de aceea sînt atît de sceptic la farmecele ei.

Iubire... ce ciudat sună. E de prea multe ori adus pe buzele noastre, încît i-am distorsionat înţelesul. După mine, aş scoate din dicţionar acest cuvînt. Dar cu ce l-aş înlocui? Pasiune, atracţie sau, mai bine, cu un gol imens. N-ar suna mai frumos să-i spui unei fete: „Îţi dau ţie golul meu imens! Fă ce vrei cu el!“?

Aveam 22 de ani şi nu ştiam cum se mănîncă iubirea, decît prin prisma cărţilor.

26.05.2004

Ziua de 25 mai a fost cea mai grea zi din viaţa mea. Am simţit pe propria piele ce înseamnă să suferi din cauza unei femei la care ţii... Este un sentiment nou, greu de digerat şi de exprimat în nişte cuvinte. Ieri nu mai eram om, eram ceva indefinit care umbla mai mult în virtutea inerţiei sau a unei motricităţi dereglate. Nu eram eu, era un altul care mergea pe lîngă mine fără să-l văd. Oamenii, clădirile, automobilele erau estompaţi/estompate de imagini proaspăt memorate şi rememorate, ca într-un film prost pe care eşti nevoit să-l revezi la infinit. Simţurile au încetat să mai existe, iar tot ce puteam să văd în clipele acelea era imaginea persoanei iubite.

În seara asta singurul lucru care m-a făcut să mă liniştesc, oarecum, a fost privitul cerului acoperit de stele. Mi s-au părut atît de solitare şi de reci, încît n-am putut să nu fac analogia cu ceea ce sînt eu acum: solitar şi rece faţă de oricine şi orice.

Aveam 25 de ani şi consumasem prima iubire „fericită“ din viaţa mea.

Acum am 34 de ani şi între timp am avut norocul să diger, să savurez şi să nu mă satur încă de acest sentiment perpetuu muabil.

Codruţ DUMBRĂVEAN
foresthud@gmail.com

(IN)ACTUALITĂŢI

Dau un regat pentru un grătar (dar nu de cal!...)

Mi-am cumpărat, nu demult, *The Holy Bible (Sfînta Biblie)* şi încerc să găsesc acel verset adresat Poporului lui Israel – despre care îl auzeam pe bunicu' meu povestind: „Nu mîncaţi decît din carnea animalelor cu unghia crăpată.“ Da, se poate spune că e un motiv foarte pueril şi superficial de studiu al Bibliei. Fie şi ţinînd cont că am în faţă o traducere în limba engleză, iar eu sînt un începător în tainele vorbirii lui Shakespeare: sînt un autodidact anglofil.

Spre deosebire de celebrul rege-cruciat Richard al III-lea (căruia i se atribuie celebra rostire „dau un regat pentru un cal“), ceea ce „le mînă în luptă“ pe autorităţile britanice de astăzi în „scandalul cărnii de cal“ e în principal pericolul decredibilizării... etichetei comerciale. Pericolul (re)simţit de guvernanţii englezi ar putea „sminti“ însuşi marele precept biblic: ceea ce „stă scris“ *(„it is written“)* este sfînt. Iată cum omul contemporan demolează mitul şi etica... etichetei. Printre multe altele...

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Studenţie**
- **Improvizaţie**
- **Meserii şi meseriaşi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 11.800 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

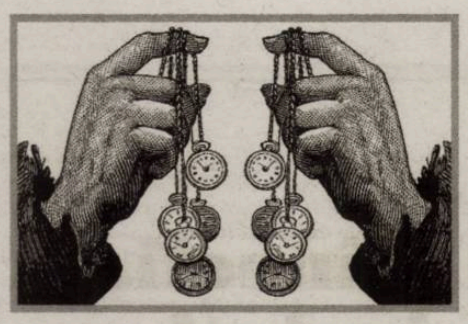

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Mîndrie vs eficiență

Ultima carte a lui Lucian Boia *(De ce este România altfel?)* a avut un enorm succes de public și continuă să stîrnească dezbateri aprinse. E un fapt care semnalează cîteva particularități ale peisajului autohton, demne de luat în seamă. Rezultă, mai întîi, că țărișoara – ca temă – ocupă un loc de frunte în interesul public. Cînd e vorba de România, toată lumea se mobilizează, toți au ceva de spus, toți se simt, direct sau indirect, vizați. Avem însă de-a face cu o mobilizare care privește mai curînd România ca *simbol*, decît România ca *realitate*. Prestigiul simbolic al țării provoacă mari descărcări emoționale: patos, tremolouri retorice, frisoane strămoșești. România reală nu are prea mult de profitat de pe urma acestei inflamații sentimentale. În plan concret, cînd s-ar cere să conlucrăm patriotic pentru a reforma și consolida instituții, pentru a diminua corupția, pentru a sluji cu mai multă îngrijire limba română, pentru a da o mai bună imagine externă a țării etc., în plan concret, deci, emfaza națională pălește. Una e oratoria festivă, clocotul „sufletesc“, alta e viața de zi cu zi, cînd trebuie să ne „descurcăm“ individualist și pragmatic. Cu alte cuvinte, *mîndria* prevalează asupra *eficienței*. Patriotismul e o formă barocă de *oralitate*, fără legătură cu faptele. Sentimentul onoarei nu e însoțit de sentimentul datoriei.

A doua observație ar fi că, în România, pe fondul amintitei emotivități simbolice, dacă ai unele obiecțiuni, unele opinii mai mult sau mai puțin critice față de anumite fisuri ale portretului național, ești imediat descalificat moralmente: ajungi pe lista „trădătorilor“, a nepatrioților, a celor manipulați de forțe obscure din afară sau dinăuntru, pentru a face rău țării. Cu alte cuvinte, la noi, versiunea *disperată* a patriotismului nu este încurajată. Or, această versiune există. Într-un anumit sens, ea este una dintre componentele cele mai intense și mai legitime ale dragostei de țară. Iubirea are dreptul, uneori, să se manifeste ca suferință. Poți fi exasperat de eșecurile, derapajele și bîlbîielile naționale și o poți spune cu amărăciune, fără ca asta să însemne că ești cinic sau neloial. Avem, de altfel, o îndelungată tradiție a „patriotismului disperat“, de la Dimitrie Cantemir, pînă la Ion Ghica, la Eminescu, Caragiale, Cioran și mulți alții. Sînt oameni care, într-un moment sau altul al vieții lor, n-au mai suportat să trăiască în ambianța în care trăiau și nu s-au sfiit să-și spună, apăsat, oful. Acest tip de cutremur lăuntric nu e monopol românesc. Se întîmplă și la case mai mari... Acum ceva timp, un prieten mi-a reamintit o aprigă vorbă a lui Schopenhauer, pe care o citez ca să se vadă că există depresii încă și mai radicale decît ale noastre: „În perspectiva morții mele, doresc să fac această confesiune: disprețuiesc națiunea germană din cauza prostiei sale nesfîrșite și roșesc la gîndul că-i aparțin.“ Dacă un neamț, un mare neamț, poate spune așa ceva despre nemți, de ce – vorba lui Dinescu – ne patetizăm așa tare cînd îi lasă nervii și pe cîte unii de-ai noștri?

De vină e, cu alte cuvinte, celălalt. Altcineva. *Adică* nimeni.

O a treia observație ar fi următoarea: românii sînt predispuși să-și delege vinovățiile asupra altora. Adică admit, la limită, că ar putea avea unele lipsuri, dar asta e, întotdeauna, din cauza împrejurărilor vitrege, a vecinilor, dușmanilor, comploturilor străine etc. De vină e, cu alte cuvinte, *celălalt*. *Altcineva*. Adică *nimeni*. În orice caz, nimeni dintre noi. „Nici un român – spune Cioran – nu se simte personal vinovat, dezertînd astfel de la responsabilitatea individuală.“

O carte cum este cartea dlui profesor Boia este, pe acest fundal, antipatică. Ea identifică simptomele unor viroze neaoșe, care nu pot fi puse în cîrca nimănui. Cititorii se simt, deci, nedreptățiți, deprimați, excedați de un spirit critic lipsit de orice complezență. Profesorul Boia nu vorbește, totuși, despre „vinovății“, ci despre istorie, despre efectul cumulativ – și demonstrativ – al evoluției noastre în timp. Iar beneficiul unei asemenea cercetări e de ordin terapeutic. L-am auzit pe Gabriel Liiceanu consemnînd asta și cred că avea dreptate: dacă ai un deficit funcțional, primul lucru de care ai nevoie e un diagnostic. Nu poți începe nici un tratament fără acest pas. Și dacă ți se dă un diagnostic, nu este recomandabil să te superi pe doctor, să-i spui „ce te legi, dom'le, de ficatul meu?“. E ca în celebra parodie a lui Topîrceanu despre viața la țară: cînd un agent sanitar vine în sat să dea unele sfaturi igienice, sătenii se revoltă: „Ce-ai cu noi, mă? Pentru ce să dăm cu var?“.

Și încă o observație pe marginea cărții lui Lucian Boia. Se confundă, în mod curent, *falsificarea* istoriei cu *demitizarea* ei. Nu sînt același lucru. Demitizarea nu falsifică. Falsificarea înseamnă a pune pe piață *minciuni*, în vreme ce demitizarea înseamnă a disloca *hiperbole*. Sînt două lucruri diferite. Dar și falsificarea, și monumentalizarea arbitrară creează un fenomen primejdios: *falsa conștiință de sine*. De aceea, orice relativizare de o parte sau de alta este binevenită.

N. red.: *Acest articol reprezintă intervenția autorului în introducerea dezbaterii* Este România altfel?, *a cărei transcriere integrală se găsește în dosarul acestui număr.*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Rămîne cum am stabilit

Ar trebui să fim mai puțin preocupați de isteria cărnii de cal și mai atenți la ce s-a întîmplat la alegerile din Italia. Să le luăm pe rînd, pentru că amîndouă sînt „chestiuni de importanță europeană“. Deci ne privesc și pe noi.

■ Constat că, mai nou, carnea de cal *is everywhere*, iar laboratoarele de analize sînt excedate de cereri: toată lumea vrea să afle ce se (mai) găsește în alimente. S-ar părea că se va descoperi o mare conspirațiune: cică, de fapt, ar fi niște firme care practică de multișor chestia asta, importînd de prin America Latină carne de cal etichetată ca fiind de vită și amestecată în diverse produse care se vînd pe piața unică europeană.

Drept pentru care unii dintre miniștrii agriculturii vor o mai mare „trasabilitate“. Și mai multă atenție acordată etichetării, tovarăși! În calitate de simplu consumator, constat că *deja* Uniunea Europeană are un extrem de complex sistem de etichetare, care le cere producătorilor și comercianților să pună pe etichetă o sumedenie de chichițe, iar ei se conformează și le pun, scrise mic-mic de tot, pe un peticuț de hîrtie (adesea prost imprimat), cu litere mai mici decît aș fi bănuit că există, astfel încît consumatorul ar face bine să umble cu lupa la el ca să le poată citi. Și nu numai cu lupa, dar și cu alte instrumente de lucru utile – de exemplu, o enciclopedie, un dicționar de termeni tehnici sau măcar o tabletă ori un *smartphone* care să-i dea acces rapid la Wikipedia. Bunăoară, dată fiind obligația ca pe etichetă să apară ingredientele din produs, să zicem că un cetățean mediu educat pricepe din prima unele denumiri „tradiționale“ (carne, lapte, zahăr, glucoză, sare, piper etc.), dar precis se împiedică în denumirile „postmoderne“ care apar spre sfîrșitul listei cu ingrediente, grupate eventual în categorii cu nume sibilinice, precum „stabilizatori de gust“, „emulgatori“, „intensificatori de culoare“, „agenți de întărire“ și alte asemenea invenții lexicale ale științei și industriei alimentare. După acești termeni generali, urmează de obicei numele a tot felul de acizi, substanțe ori celebrele E-uri, despre care omul nu are cum știi ceva dacă nu și-a dat doctoratul în chimie alimentară. Prin urmare, consumatorul bagă produsul în coșul de cumpărături, își zice în gînd „ce-o fi o fi, cu Dumnezeu înainte“, dar e fericit că, grație eforturilor susținute ale Comisiei Europene, e un cetățean european informat. *Știe*, de exemplu, că va îngurgita „ascorbat de sodiu“ și niscaiva E-uri numerotate (a căror „descifrare“ o are în broșurica editată de DG Comunicare a Comisiei Europene, pe care o ține pe frigider, dar mereu uită s-o consulte înainte de a băga șunca sau salamul în gură). Prin urmare, dacă ar fi să aplicăm pînă la capăt „filozofia“ din spatele acestor măsuri privind informarea cetățeanului european (care, nu-i așa, „are drepturi“), ar trebui să mergem la cumpărături cu enciclopediile după noi, iar înainte de fiecare masă, în locul rugăciunii, ar trebui să recităm, în familie, denumirile ascorbaților, nitraților, citraților și agenților de întărire și să-i punem pe copii să caute iute în cărți semnificația și rostul lor. Acum, va fi și mai bine: oficialii vor un *pașaport* pentru carne. Așa încît vom cunoaște nu doar numele astea ciudate de substanțe, dar și biografia bucății de carne din farfurie: unde s-a născut animalul, cum îl chema, cu ce s-a hrănit, unde a fost tăiat (pardon, sacrificat) și măcelărit. Poftă bună, europeni!

„Chestiuni de importanță europeană“.

■ După alegerile legislative din 24-25 decembrie, în legătură cu Italia a început să se spună (iar?) că e „neguvernabilă“. Concret, la ora la care scriu (marți, 26 februarie, dimineața, cînd încă nu s-a terminat numărătoarea voturilor), rezultatele arată aiuritor: vechile partide (PD, de stînga, condus de Pierluigi Bersani, și PdL, de dreapta, condus de Silvio Berlusconi) au luat în jur de 30% din voturi, cu un mic avantaj pentru PD la Camera Deputaților și „viță-vercea“ la Senat. Al treilea partid este Movimento 5 stelle, condus de Beppe Grillo, un comic care și-a cîștigat popularitatea făcînd mișto de Berlusconi pe cînd acesta era premier. Cam un sfert dintre alegători au optat pentru această mișcare, al cărei lider se mîndrește cu faptul că e populist, adică „al poporului“. De altfel, printre tot felul de promisiuni electorale irealizabile practic, Beppe Grillo își pigmentează discursurile și cu tot felul de mîrîieli împotriva Parlamentului (a „ideii de Parlament“), propunînd un fel de democrație directă, care ar însemna că pentru orice decizie trebuie consultată „baza electorală“, trebuie întrebat „poporul“. Partidul e încropit la repezeală, nu are experți în mai nimic și nu are soluții aplicabile, ci doar un discurs „antisistem“ care i-a convins pe foarte mulți dintre cei nemulțumiți de politica italiană. Căci Italia e într-o stare de dezorientare politică de mulți ani, ceea ce a făcut ca prezența la vot să fie cea mai mică din istorie: doar 75%. (Ceea ce, în Italia, e alarmant, dat fiind că cetățenii italieni au fost, de-a lungul timpului, foarte „participativi“, prezența la vot fiind în mod obișnuit peste 80%.) În timp ce Beppe Grillo și-a cîștigat electoratul pe bază de show-uri satirice și Twitter, Mario Monti, care a aplicat măsuri dure pentru a salva Italia de la soarta Greciei (și, deocamdată, a salvat-o), a luat sub 10% din voturi. Va fi greu de alcătuit o majoritate care să guverneze; mai bine zis, va fi imposibil de făcut ceva fără mișcarea lui Grillo, care a anunțat însă că e dispus să colaboreze pe anumite probleme doar după „consultarea bazei“. E de văzut dacă se poate guverna o țară după ce „poporul“ e consultat pe Twitter. Și nu orice țară, ci a treia economie din zona euro, cu o datorie publică de două mii de miliarde. Și în care Berlusconi – care a condus prost țara și mai are și o sumedenie de procese – a reintrat în politică și, în două luni, și-a ridicat partidul de la 19-20% la aproape 30%.

Așa încît, pe măsură ce va anunța noi măsuri (și noi succese) pe calea etichetării și trasabilității cărnii, Uniunea Europeană se va înfunda tot mai mult în lipsa de soluții pentru problemele mari, de fond, ale democrației. Într-una dintre țările cele mai mari ale Uniunii, un sfert din electorat a optat pentru populism. Și în alte țări există tendințe asemănătoare. Nu e clar dacă asemenea probleme se pot rezolva cu vreun „emulgator“ sau cu vreun „agent de întărire“.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Tot ceaţă pe Canalul Mînecii, continentul rămîne izolat!

Aşadar, de la Tim am înţeles de ce un englezoi bine-crescut, ambiţios, bun profesionist crede că locul ţării lui nu e în Uniunea Europeană. El este inginer de îmbunătăţiri funciare, lucrează pentru o companie americană din domeniu, cu sediul în Anglia. V-am povestit săptămîna trecută de ce nici nu le trece prin cap să facă afaceri pe la noi, prin zonă, cu finanţare din fondurile europene. Unele argumente mi-au părut valide, altele – uşor caraghioase, imputabile politicii prea timide de vînzări ale firmei. Presaţi de recentele declaraţii ale lui Cameron, nu am avut încotro şi am început să dezbatem propriul său euroscepticism. Cred că sînteţi de acord că, între a lua de bune tot soiul de articole de prin *Daily Mail,* citate pompos la televiziunile noastre de ştiri şi a afla direct de la sursă ce crede un britanic bine educat despre Europa, nu am stat pe gînduri (ar mai fi fost articolele din *The Economist,* numai că ele m-ar fi dus tot spre opiniile lui Tim).

Pe scurt, amicul meu îmi înşira trei motive principale: insistenţa cu care UE cere drepturi absurde pentru terorişti şi deţinuti (ca parte a unui prost înţeles set de drepturi ale omului) şi contribuţia prea mare pe care Marea Britanie o plăteşte spre bugetul Uniunii şi din care politica „Rebate-ului Thatcher-ian" nu recuperează suficient. În plus, îmi zicea rînjind, cine ar dori să facă parte din acelaşi club cu Franţa? Pare-se că e o vorbă între euroscepticii lor: Marea Britanie a aderat la UE pentru a o săpa din interior, francezii – pentru a-şi ţine pe linia de plutire nişte fermieri ineficienţi, iar nemţii – spre a fi iertaţi pentru Holocaust (expresia lui a fost mult mai dură, nu o reproduc). Pare-se că, privind din acest punct de vedere, nemţii şi francezii au reuşit în ceea ce şi-au propus, numai englezii mai au încă de lucru. În plus, zice Tim, Anglia are un set de valori uşor diferit faţă de Europa continentală. E mai de dreapta, crede în alte lucruri şi, fiind o insulă, nu simte libertatea de mişcare atît de deplin cum o simţim noi, pe continent.

I-am răspuns scurt, fără milă: la cum se poartă adolescenţii voştri beţivani prin toate staţiunile estivale din Grecia sau Spania, nu aş zice că libertatea de mişcare v-ar fi culturalmente stînjenită. Se îmbată non-stop, se iau la bătaie cu te miri cine se uită urît la ei, sînt gălăgioşi pînă la a deveni nesuferiţi şi chiar temuţi. Ce naiba se întîmplă în societatea aia a lor? (Sincer să vă zic, am pus aceeaşi întrebare mai multor englezi, cel mai cunoscut fiind Neil Kinnock, şi nimeni nu a putut să îmi răspundă.) Părerea lui Tim, în cinci puncte. *Unu:* generaţia postbelică a fost mult mai relaxată în privinţa disciplinei. Suferiserã prea mult în timpul războiului. Nu au mai transmis generaţiilor ulterioare rigoarea şi bunul-simţ care-i făcuseră celebri pe britanici pînă atunci. *Doi:* au devenit o societate a lui „mi se cuvine" *(entitlement).* „Mi se cuvine" să am parte de distracţii, haine şi iPhone, chiar dacă nu am lucrat o zi în viaţa mea, pe un salariu, pînă acum. Asta vine de la *Trei:* un consumism fără precedent în (mai degrabă) sobra şi austera societate britanică, adesea deprinsă cu lipsurile, secole la rînd. Iar asta li se trage de la *Patru:* prea

multă influenţă americană. Tim pare sincer nefericit povestindu-mi cum „ăştia din fostele colonii" influenţează societatea britanică, surpîndu-i valorile tradiţionale. În fine, avem de-a face cu motivul *Cinci:* poliţia. În opinia amicului meu, ea s-a concentrat mult prea mult pe amenzile pentru exces de viteză pe autostradă şi a fost mult prea tolerantă cu huliganii. Gesturile obscene, scandalul public sau beţivăneala în masă ar fi fost aspru penalizate acum cîteva decenii. În zilele noastre, ele sînt catalogate drept abateri „pe-ale tinereţii valuri" şi sînt trecute cu vederea. De ce? Păi, din motivele *Unu-Patru* la un loc, zice Tim.

Ajunşi aici, am oprit, pentru o vreme, dialogul. Trebuia să trimitem nişte *leseuri* către un grup de oraşe ale lui *Order of Mayhem,* în *oceanul 55.* El avea şi *colonişipul* pe drum. Tim este amicul meu din *Grepolis.* Ce e aia? Ete na, daţi şi voi un Google!

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

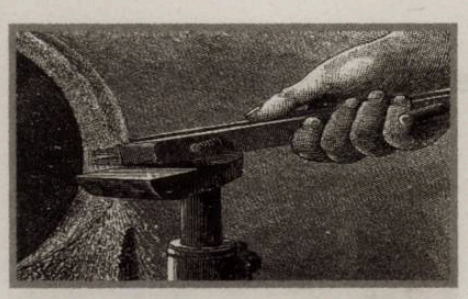

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Un pic de ipocrizie româno-europeană

Vizita premierului Ponta la Paris a marcat începutul unui dezgheţ european, pentru un guvern pus pe coji de nucă de partenerii săi, după evenimentele politice din vară. Iar aceasta este o veste bună. Izolarea şi pedepsirea nu-i folosesc României, nici chiar României care nu a votat USL.

Dar dincolo de vestea bună, este de remarcat valsul lent al ipocriziei, în care s-au prins deopotrivă Bucureştiul şi Parisul.

„Am constatat că anumite situaţii cu populaţia romă pot pune probleme de convieţuire cu francezii. Franţa trebuie să înainteze Comisiei Europene propuneri în acest sens, pentru incluziunea romilor în propria lor ţară, România", a spus premierul francez Jean-Marc Ayrault, în cursul întrevederii. La care omologul său român a venit cu un răspuns de-a dreptul năucitor: romii vor fi integraţi în România, urmînd a fi angajaţi în fabrici!

Dublă ipocrizie. Pe de o parte, Parisul îşi imaginează că Bucureştiul ar putea face ceva pentru a stăvili elanul emigraţionist al membrilor unei anumite minorităţi. Nu. Nu poate. În afară, probabil, de impunerea unor bariere discriminatorii, lucru de neconceput în Europa secolului XXI. Şi pe care Franţa, ţara Drepturilor Omului, le-ar sancţiona imediat, şi pe bună dreptate. De altfel, nici trimiterea familiilor rome acasă contra a cîteva sute de euro, pe seama statului francez, nu s-a dovedit o soluţie reală, ci doar o iluzie ce a ţinut un timp.

De partea cealaltă, premierul Victor Ponta vinde şi el iluzii. Ar trebui să credem că în laboratoarele Guvernului de la Bucureşti ar exista un plan genial pentru dezvoltarea industrială a României. Să nu fim naivi. Aşa ceva nu a existat şi nici nu există.

Ipocrizia continuă şi în relaţia cu Marea Britanie, o relaţie pusă serios la încercare de campania tabloidelor, dar şi de afirmaţiile unor politicieni privind ameninţarea „hoardelor" de români şi bulgari care ar urma să asalteze Insula, imediat după ultima secundă a acestui an. În paranteză fie spus, există încă sute de locuri libere la zborurile dintre Bucureşti spre Londra, în perioada Revelionului. Puteţi verifica pe Internet. „Hoardele" nu le-au ocupat încă pe toate – sau poate britanicii devoratori de presă tabloidă îşi imaginează că vom veni peste ei cu căruţele trase de cai.

Să nu fim naivi.

Premierul Ponta a dat un răspuns acestor temeri în prestigiosul *The Times*. Şi bine a făcut. Sîntem parteneri egali în proiectul păcii şi dezvoltării numit Uniunea Europeană. Nu am intrat aici pentru a cerşi. Cel puţin două milioane dintre ai noştri lucrează acum în statele membre ale Uniunii, mulţi pe poziţii inferioare calificării lor, adesea acceptînd muncile cele mai grele şi mai prost plătite, în numeroase cazuri la marginea legii. „Hoardele" acestea invizibile produc bunăstare acolo unde lucrează. Vizibile sînt însă zecile de mii de conaţionali care încalcă legile şi fac plinul cu combustibil în rezervoarele populiştilor.

Dar cel puţin o parte din răspunsul premierului Ponta pentru *The Times* descumpăneşte. Şeful Guvernului român îi asigură pe britanici că românii nu vor invada Insula după 1 ianuarie 2014, întrucît „vor fi foarte ocupaţi cu dezvoltarea ţării lor". Aşa să fie? În această privinţă, perspectivele sînt mai degrabă sumbre. Se aşteaptă aproximativ 7000 de şomeri în plus, numai dinspre Oltchim şi combinatele metalurgice vîndute pe nimic, de către compania rusească Mechel, unei obscure firme de apartament, cu acţionari tot ruşi. Aproximativ 25.000 de companii, mai mari sau mai mici, au intrat în insolvenţă, în 2012 – număr record. În plus, am înregistrat un record negativ, în 2012, în privinţa investiţiilor străine directe. Acestea au ajuns la 1,6 miliarde de euro, faţă de 1,8 miliarde de euro în 2011.

Din ambiţiosul plan de dezvoltare a agriculturii, fermierii s-au ales, deocamdată, doar cu un nou impozit. Iar perspectivele de creştere economică pe 2013 sînt anemice. Şi atunci, de unde dezvoltare? Adevărat este că lipsa perspectivelor interne nu-i va alunga pe foarte mulţi români. Dintre cei dornici să plece, cei mai mulţi sînt deja în vestul Europei, iar şansele găsirii de locuri de muncă pentru noii veniţi sînt acum mult mai mici faţă de perioada de dinaintea crizei. Iar românii sînt suficient de inteligenţi ca să înţeleagă acest lucru – guvernanţii ar trebui, la rîndul lor, să ştie că presiunea publică în direcţia relansării economice şi a obţinerii de beneficii sociale va creşte în următorii ani.

Desigur, nici liderii politici francezi şi britanici nu sînt nişte naivi. Ei dau tot atîtea cepe degerate pe promisiunile Bucureştiului de relansare economică, precum dăm şi noi, aici, în România. În plus, ştiu şi ei foarte bine că integrarea romilor, de exemplu, este o temă extrem de complicată, din punct de vedere economic, social şi cultural. România nu a reuşit să o rezolve de mai bine de un secol şi jumătate, indiferent de tipul de regim. Şi este evident că nu are cum să o rezolve pe parcursul unui mandat guvernamental.

Dar politicienii ştiu la fel de bine că promisiuni de tipul celor lansate în valsul ipocriziei sună bine în urechile cetăţenilor francezi şi britanici, poate şi pentru unii români.

Francezii, cel puţin, pot fi „mulţumiţi". La presiunea guvernului de la Paris, Bucureştiul se pune pe treabă şi îşi va ţine romii acasă. Bineînţeles, acest lucru nu se va întîmpla. Prilej pentru aceste două guverne, sau pentru cele care le vor urma, să se lanseze în noi angajamente. În definitiv, acestea nu costă nimic.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vreau să fiu ca Mike

Aşa suna refrenul repetat la nesfîrşit al unui cîntec oarecum rap, oarecum şcolăresc, pe care îl tot auzeam la radio în anii 2000–2003, pe cînd lucram la Chicago. Săptămîna trecută am aflat că Michael Jordan a împlinit 50 de ani. Deodată, mi-am amintit cîntecul şi mi-am adus aminte că şi eu, în visul meu de copil, dacă am vrut vreodată cu adevărat să fiu ca cineva, am vrut să fiu ca el. Să alerg ca el, să arunc la coş ca el, să zbor ca el, să driblez ca el, să pasez ca el, să interceptez ca el, să atac ca el, să mă apăr ca el, să conduc echipa ca el, să înving ca el, să dau *slam dunk* aşa ca el. Michael Jordan este unul dintre eroii mei. Mi-a plăcut mereu să-l văd jucînd, pentru că aducea jocului de baschet o energie specială şi făcea din acest sport – cel mai frumos dintre toate, după părerea mea – o fermecătoare combinaţie de graţie, forţă, viteză şi abilitate.

În lume, Jordan a fost primul superstar venit din baschet. Fără îndoială, au fost jucători de baschet fabuloşi, şi înaintea lui. Dar el a fost primul care a devenit star planetar jucînd acest joc. Succesul lui a fost imens. A cîştigat tot ce se putea cîştiga, şi nu o dată, ci de multe ori. Cînd a încheiat cariera la Chicago Bulls, în ianuarie 1999, era de şase ori campion NBA şi, în fiecare dintre cele şase finale de campionat cîştigat, fusese declarat cel mai bun jucător al meciului. De cinci ori a fost cel mai bun jucător al întregului campionat. Statisticile sportive sînt nenumărate şi toate sînt incitante. În baschet – şi mai ales în baschetul profesionist american – sînt cu sutele. Se măsoară şi se numără tot ce poate face un jucător: cîte coşuri şi cîte pase decisive dă, cîte capace pune, cît aruncări execută, cît driblează etc. Puţine dintre ele nu l-au avut, măcar o dată, pe Michael Jordan în frunte – dovada palpabilă că a fost formidabil. Asta s-a putut vedea şi în evoluţia salariului său. În 1984, la primul lui sezon profesionist, Jordan a cîştigat 650.000 de dolari. În 1998, la ultimul lui sezon profesionist la Bulls, avea un salariu care depăşea 33 de milioane de dolari. S-a retras din baschet de trei ori şi a revenit de două ori. Prima oară – în octombrie 1993, după ce îşi condusese echipa la al treilea titlu de campion consecutiv, şi după ce, în 1992, condusese *dream team*-ul american la o neuitată victorie olimpică. A descoperit că jocul de baschet nu mai era atît de atractiv pentru firea lui extrem de competitivă. Avea sentimentul că deja cîştigase tot şi nu mai exista nici un vîrf pe care să nu fi urcat. Spiritul de competiţie nu-i dădea pace însă şi a devenit jucător de baseball, fără rezultate memorabile. În octombrie 1995, America a auzit de la Michael Jordan ceea ce voia să audă: *„I'm back!"*. Au urmat alte trei sezoane la rînd, în care echipa condusă de el a cîştigat campionatul. Iarăşi, statisticile începeau cu el. Ce mai era de dovedit? În 1999 s-a retras a doua oară, spunînd că „99,9% nu mai revin". În septembrie 2001, a revenit. De data asta pentru Washington Wizards. Avea 38 de ani. Într-un campionat în care angajamentul fizic al sportivilor aminteşte de gladiatori, bătrînul Jordan trebuia să înfrunte jucătorii în forţă ai noii generaţii, starurile momentului, care învăţaseră baschet uitîndu-se la el. Jordan, la 38 de ani, accidentîndu-se des, se înfrunta în teren cu forţe în plină vigoare, precum Kobe Bryant, Allen Iverson, Tim Duncan sau Kevin Garnett. Sigur, MJ nu mai era acelaşi. Nu mai avea pătrunderile uluitoare (capacitatea lui de a sesiza breşe în dispozitivul defensiv al adversarului şi de a intra pe el spre coş, într-o fracţiune de secundă, era unică în anii săi de glorie), nu mai genera contraatac, nu mai exploda, pur şi simplu, aruncînd fanii în delir. Acum pasa mult, arunca de la distanţă şi vorbea pe teren fără întrerupere, şi cu coechipierii, şi cu adversarii. Totuşi, din cînd în cînd, prins parcă de o inspiraţie de dincolo de el, mai marca cîte un coş care aducea aminte de trecutul glorios, şi tribunele de oriunde din America se ridicau în picioare, ovaţionînd minute în şir de cîte ori bătrînul Jordan mai reuşea, rar, ceva ce tînărul Jordan reuşise de atîtea ori.

La Chicago, meciurile de acasă ale echipei Bulls se joacă într-o sală numită United Center. Victoriile, care au asigurat a doua dominaţie a dinastiei Bulls (1996, 1997, 1998), aici s-au petrecut. Se zice că sala aceasta a fost anume construită pentru că Michael Jordan aducea din ce în ce mai mulţi spectatori la meciurile de baschet. Oricum, la puţin timp după deschiderea sălii, în 1994 – după prima sa retragere – s-a inaugurat o statuie a lui Michael Jordan în faţa intrării principale. Este un bronz care îl reprezintă pe sportiv în plin elan, spre un coş pe care nu-l vedem. Statuia se cheamă, oficial, *The Spirit*. Pe soclul din marmură neagră sînt înscrise statisticile carierei sale. Iar pe faţa cea mai vizibilă a soclului scrie: *„The best there ever was. The best there ever will be."* Această dedicaţie cuprinde în ea un adevăr statistic şi un adevăr sentimental. Adevărul statistic este cel care, în 1994, putea fi lesne arătat. În 1994, Jordan era deja cel mai bun jucător de baschet din istorie. Acesta e adevărul cifrelor. Dar de unde au fost autorii atît de siguri că va şi rămîne cel mai bun? Din inimă. Prima propoziţie este o recunoaştere, iar a doua, o declaraţie de dragoste.

Am avut ocazia să-l cunosc pe legendarul primar al oraşului Chicago, Richard M. Daley, un om politic fabulos, care a condus administrativ oraşul din 1989 pînă în 2011, şi s-a retras din funcţie pentru că a vrut să iasă la pensie, fără să fi pierdut alegerile. Omul mi-a spus că ceea ce a făcut Michael Jordan pentru faima mondială a acestui oraş este unic: „Pînă la Jordan, primul nume care venea oricui din lume în minte cînd spunea Chicago era Al Capone. Acum, cu istoria scrisă de Bulls, primul nume care vine oricui în minte cînd spui Chicago este Michael Jordan." La Chicago, Jordan e un fel de zeu.

De fapt, a împlinit 50 de ani unul dintre cele mai dotate exemplare ale speciei din care facem parte. Este o excepţională creaţie a lui Dumnezeu, forjată cu o voinţă omenească pe măsură. Michael Jordan pe teren este ceea ce iese cînd şi Dumnezeu, şi omul, vor, împreună, acelaşi lucru: o capodoperă, o încîntare, un triumf! Şi totuşi, în 1998, într-o carte biografică, Michael Jordan este citat astfel: „Am ratat peste 9000 de aruncări în cariera mea. Am pierdut aproape 300 de meciuri. De 26 de ori, colegii mi-au dat încrederea de a arunca mingea spre coş în ultima secundă pentru a cîştiga meciul şi am ratat. Am eşuat de atîtea ori în viaţa mea. Şi de aceea am reuşit!". Ei, uite, de-asta îmi place mie de el!

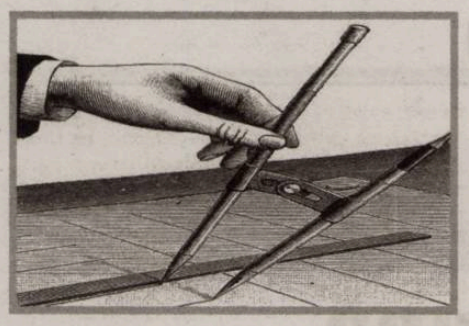

Andrei PIPPIDI

SOS București

Muzeul închis

Un oraş ale cărui muzee se închid unul după altul – sau doarme, sau e bolnav... şi este oraşul nostru. De ani de zile am văzut cum dispar muzeele din Bucureşti. De fiecare dată, am crezut că este o situaţie provizorie, dar timpul trecea fără nici o ameliorare; sau, dacă totuşi muzeul s-a redeschis după o vreme – în care era de presupus că au avut loc reparaţii –, se închidea la loc, ca şi cum o lampă ar mai pîlpîi puţin înainte de a se stinge.

Operele de artă sînt invizibile – oriunde.

Am scris chiar aici despre desfiinţarea ori „mutarea" unora, pentru a se da o altă utilizare clădirii (ce sens mai are, dacă e o casă memorială, mai ales cînd acest caracter a fost stabilit prin donaţia fondatoare?). A fost cazul muzeelor care păstrau amintirea unor savanţi ca Gh. Marinescu sau Henri Coandă (Babeş încă rezistă). Casa lui G. Călinescu, închisă de mult, n-are, mi se spune, nici o şansă de a mai primi vizitatori. Cu mulţi ani în urmă, a fost închisă casa pictorului Tăttărescu, ba i s-a dat jos chiar placa indicînd istoria ei (pentru a face totuşi cunoscut conţinutul fostului muzeu, a apărut un album de artă, de foarte bună calitate). E un mister ce se întîmplă cu casa colecţionarului G.D. Severeanu: lăsată de izbeliste cu anii, pe cînd ploaia care se scurgea dintr-un burlan ruginit şi rupt brăzda adînc faţada, a fost, în sfîrşit, restaurată – dar, foarte repede după aceea, închisă iarăşi, cu paznic la poartă. Cîte una dintre aceste case – nu spun care! – e deschisă numai pe jumătate, adică ghidul (muzeograf) vine doar la sfîrşitul dimineţii. Economie de case memoriale s-a făcut cînd au fost adunate cu ghiotura, cu anasîna, la Muzeul Colecţiilor din Calea Victoriei. Mai ţineţi minte? Oprescu, Iser (Weinberg), cele două colecţii Avakian, Slătineanu şi Zambaccian. Singură, ultima s-a întors acasă. Celelalte n-au fost restituite, clădirea ce le adăpostea a fost restaurată parţial, dar acum e închisă, aşa că operele de artă sînt invizibile – oriunde. Tot aşa – muzeul sculptorului Medrea, care scăpase de absorbirea în Muzeul Colecţiilor, dar care a fost ejectat din casa din strada General Budişteanu, aceasta fiind retrocedată.

Problema e generală: o serie de asemenea muzee fuseseră instalate în case pe care statul comunist le naţionalizase. Sînt informat că se pregăteşte o iniţiativă legislativă foarte periculoasă pentru ele (despre care va fi vorba altă dată). De altfel, nu e vorba numai de Bucureşti: muzeul Jalea, creat printr-o donaţie a familiei, la Constanţa, este şi el închis cine ştie de cînd.

Acela despre care va fi vorba aici este Muzeul „Theodor Aman". De vreo şase ani închis – se pare că restaurarea casei din strada C.A. Rosetti, nr. 8, era gata acum vreo trei ani –, a fost întredeschis o vreme – adică se putea vedea din uşa vestibulului o primă încăpere –, apoi închis a rămas. Aşa l-am găsit de cîte ori am vrut să-l arăt verişoarei mele din Argentina, adică de fiecare dată cînd a venit, an de an. Nu vor fi, de aceea, de prisos cîteva lămuriri despre trecutul frumoasei clădiri neoclasice.

Generaţia pe care o onorează înfiinţarea acestui prim lăcaş al artei naţionale trăia la începutul veacului trecut. În *Epoca*, în 1904, Al. Tzigara-Samurcaş scria: „Pentru a crea o mişcare artistică şi a desvolta simţul frumosului la generaţiile tinere, este nevoie, mai întăi de toate, de a li se face educaţia ochiului." În acest scop, pe care-l urmărise şi Aman, fusese organizată expoziţia din 1902, cu 185 de lucrări ale pictorului. Acesta, la moartea sa în 1891, lăsase datorii mari, pe care văduva s-a străduit 13 ani să le plătească, fără a accepta însă propunerile de a vinde în străinătate o parte din această moştenire care ar fi trebuit păstrată pentru ţară. La intervenţia lui Carol I, în 1904, Consiliul de Miniştri a autorizat cumpărarea casei dnei Ana T. Aman, pentru a servi de „local al şcolii de *belle-arte*" – întemeiată şi chiar susţinută pe bani proprii de către soţul acesteia – precum şi pentru conservarea operei sale. Ministerul Instrucţiunii avea să ia asupră-şi datoria de la Creditul Urban şi urma să-i plătească văduvei, ca preţ al casei, o rentă viageră. În schimb, statul devenea proprietarul celor aproape 200 de tablouri, acuarele, gravuri şi desene, al atelierului de gravură şi al mobilierului în lemn sculptat chiar de Aman, precum şi al obiectelor de artă, aparţinînd unor autori străini, şi al bibliotecii. Însărcinat de Haret să organizeze muzeul, la a cărui direcţie fusese mai întîi numit arhitectul G. Sterian, Tzigara-Samurcaş, avînd la dispoziţie doar un ajutor secretar şi un om de serviciu, a terminat în două luni. Lui i se datorează şi catalogul, publicat pentru ocazia inaugurării, care a avut loc la 1 iunie 1908 în prezenţa principelui Ferdinand. În afară de introducerea foarte competentă, acest catalog mai cuprinde – excepţional de precise – toate informaţiile necesare pentru a restabili ordinea în care sînt de reaşezat tablourile şi celelalte obiecte de artă, unul cîte unul. De altfel, chiar unele picturi – scene de interior – reprezintă, ca nişte fotografii, mediul în care a trăit artistul.

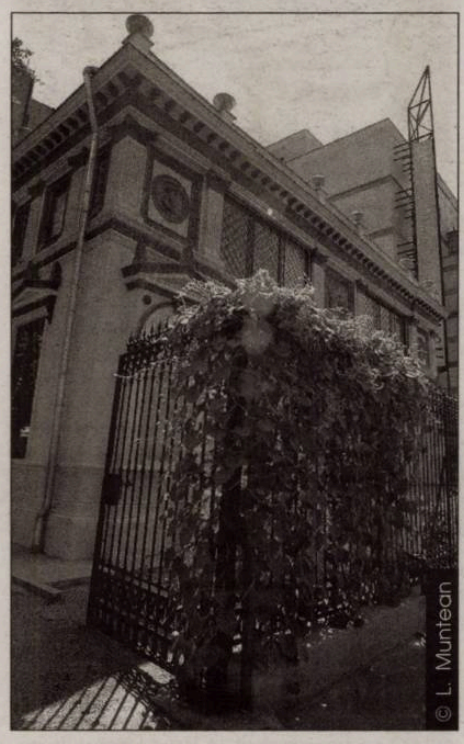

Atelierul lui Aman se păstrase de atunci intact. Nu e păcat ca generaţia de astăzi să fie lipsită de posibilitatea de a-l vedea?

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Locuri şi utopii. Timişoara interbelică (I)

În jur de 1910 se tipăreşte la Timişoara o carte poştală care suprapune peisajului urban existent un număr impresionant de „maşini ale viitorului". Imaginea e neaşteptată, mai ales cînd nu ştii – cum nu ştiam nici eu pînă de curînd – că astfel de cărţi poştale încep să fie tipărite în Europa după 1900. Un blog de colecţionar (http://wangfolyo.blogspot.ro/2012/02/azelmult-jovo.html) ne oferă informaţii despre oraşele din Imperiul Austro-Ungar în care s-au tipărit astfel de cărţi poştale, în jur de 1910. Cum Timişoara era unul dintre oraşele importante din Imperiu, nu e de mirare că modelul este preluat şi aici. Buziaşul, Sighetul, Oradea vor urma – la rîndul lor – acest tip de carte poştală. Opere ale unor fotografi necunoscuţi, plini de imaginaţie şi entuziasm pentru tot ceea ce înseamnă sau poate însemna progresul tehnologic în materie de transport urban, cărţile poştale de acest tip ilustrează – după părerea mea – uneori o „modă", alteori mentalităţi şi aspiraţii ale comunităţilor locale.

Locuitorii Timişoarei îşi imaginează evoluţia oraşului ca loc al expansiunii tehnologiei.

Cartea poştală timişoreană este un exemplu de acest fel. Proveniţi din Banatul coloniştilor, din ceea ce am numit la un moment dat „America estului european", locuitorii Timişoarei aspiră la tot ce însemna în epocă progres şi îşi imaginează evoluţia oraşului ca loc al expansiunii tehnologiei.

Nu spun asta întîmplător, ci bizuindu-mă şi pe alte manifestări ale timişorenilor din epoca ulterioară publicării cărţii poştale. La scurtă vreme, Ernst Mühle, devenit mai tîrziu un chirurg celebru al Timişoarei, începe să construiască macheta oraşului „Golicity". Completat constant pînă la sfîrşitul deceniului 4 al secolului al XX-lea, oraşul imaginat de doctorul timişorean se bazează pe surprinzătoare cunoştinţe în domeniul urbanismului şi al arhitecturii – probabile reflexii ale propriilor năzuinţe ale autorului –, dar şi, fără îndoială, pe modul de a privi oraşul propriu comunităţii din care făcea parte.

Imaginaţia lui Ernst Mühle este evident stimulată de idei şi de noţiuni noi, unele foarte asemănătoare cu cele vehiculate atît de teoreticieni, cît şi de administraţiile urbane în perioada interbelică. Dacă, din păcate, macheta nu se mai păstrează, iar fotografiile acesteia sînt reproduceri de foarte slabă calitate, descrierea oraşului făcută de Victor Déznai în 1936, în revista *Urbanismul,* este elocventă pentru ideile pe care le ilustrează lucrarea de decenii a unui neprofesionist pasionat de evoluţia urbană. Ca şi în cartea poştală, progresul tehnologic se situează pe primul plan; doar că aici, în macheta doctorului Mühle, acesta este un mijloc de a oferi cetăţii toate atributele necesare pentru a creşte armonios şi „organic, dezvoltată intim... cu viaţă." Pentru autorul prezentării, macheta „este expresia palpabilă şi admirabilă a instinctului constructiv, dialectic şi pacific, şi care caută să clădească cetatea idealurilor noastre."

Andreas Mühle, nepotul lui Ernst Mühle, mi-a relatat că macheta oraşului Golicity a fost urmată, după război, de cea a oraşului Montecapela, ambele predate Muzeului Banatului de către membri ai familiei sale, în 1997. Îi mulţumesc încă o dată pentru informaţiile relative la membrii familiei sale şi la contribuţiile lor la modernizarea oraşului. Din nefericire, cele două machete donate Muzeului se aflau într-o stare avansată de degradare, recuperarea lor fiind imposibilă (vezi Raoul-M. Şeptilici, „Cîteva medalii şi distincţii ce au aparţinut lui Wilhelm şi Arpad Mühle donate Muzeului Banatului", publicaţia *Analele Banatului,* 1998).

(Textul de mai sus foloseşte extrase din volumul *Timişoara interbelică. Urbanism şi arhitectură,* aflat sub tipar)

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Un trecut pentru România

„Nu am întîlnit pe durata cercetării nici un singur adult care să nu încerce să găsească o explicaţie la problemele economice şi sociale prin care trecea“ – constată Monica Heinz în lucrarea sa despre *Munca la români*. „În general, explicaţiile adoptate erau preluate de la intelectualii influenţi, care le răspîndeau prin mass-media.“ Iar după 1997, „intelectualii au identificat «mentalitatea» populaţiei ca fiind vinovată de eşecul reformelor economice.“

Eseul dlui profesor Boia *De ce este România altfel?* a venit aşadar pe fondul acestei nevoi aproape compulsive de explicaţie, formulată în modul cel mai explicit posibil de către cel mai acreditat interpret actual. Eseul dlui Boia era astfel *sortit* să devină un *bestseller*, cu sau fără voia autorului. Cartea a devenit însă mult mai mult: prin larga receptare care i-a fost acordată şi prin pasiunile pe care le-a stîrnit, ea este un *fenomen social* în sine, care se cere interpretat (şi) ca atare, chiar şi dincolo de intenţiile explicite ale autorului. Să ne înţelegem deci: nu *persoana* este aici în cauză, căci dincolo de această carte şi orice va mai scrie vreodată dl Boia, domnia sa a marcat indiscutabil procesul de igienizare spirituală de după căderea comunismului. De asemenea, nici despre ipocriziile patriotismului atribuit sau refuzat autorului nu poate fi vorba: e frumos din partea dlui Boia să spună atîtea lucruri rele despre români? Să fim serioşi, este o falsă problemă! Istoria este cum este, iar un istoric are obligaţia, nu doar dreptul, de a încerca să o analizeze ca atare.

Dar tocmai de aceea cartea istoricului Lucian Boia pune o mare problemă: pentru prima dată în cariera sa, cel mai reputat „demolator de mituri“ legitimează şi întăreşte poate cel mai periculos mit naţional: *altfelitatea* românului. Căci cum altfel putem să interpretăm titlul paradigmatic al cărţii sale, care este acum pe buzele atîtor români?

Să luăm deci cît se poate de în serios titlul: *De ce este România altfel?*

Deci ştim deja că *este* altfel. De unde ştim? *Părerea* aproape consensuală a publicului este luată practic ca atare şi devine *premisă* a specialistului, legitimînd-o astfel *ab initio*. Pe de altă parte, a fi este un verb „tare“: dacă România *este* şi nu a *devenit* înseamnă că este astfel dintotdeauna, de cînd este: adică *ab originem?* Care este această „origine“?

De ce este aşa cum este? Se caută deci cauza. Absolut legitim. Dar, dincolo de statutul fragil al istoriei ca ştiinţă cauzală, structura de eseu aleasă explicit de autor naşte nişte rezerve suplimentare de „fezabilitate“. Problema este apoi una metodologică fundamentală: unde căutăm aceste cauze şi începînd de cînd? Analogia cu medicina poate fi utilă în acest caz: orice diagnostic presupune o anamneză şi o corelare a tuturor simptomelor semnificative. România este un pacient imaginar care suferă de o boală reală. Or, din acest punct de vedere, cartea confirmă boala imaginară, oferă o listă selectivă de simptome ale bolii reale, dar nu şi un diagnostic etiologic.

În fine: de ce este România *altfel?* Dar ce înseamnă „altfel“? Altfel faţă de Occident, ni se sugerează. Altfel comparativ cu Europa, că doar n-o să ne comparăm cu Bulgaria, pricepe publicul. Dar atunci, din două, una: ori avem de a face cu o geografie simbolică, trivială prin răspîndirea sa de larg consum, despre „cealaltă Europă“ (mai vulgar spus, Occidentul nu este Orient şi invers), ori România este *altfel* într-un mod propriu, altfel decît al altor naţiuni învecinate, şi atunci se închide într-o *altfelitate* incomensurabilă.

Mergînd doar o pagină dincolo de titlu, găsim apoi următoarea punere în perspectivă a problemei: „Ceva nu merge în România, şi nu doar sus, în clasa politică, şi nu doar de ieri, de alaltăieri. Să fie un blestem?“ – se întreabă retoric dl Boia. Istoricul răspunde imediat şi firesc: „Nu, e doar istorie.“ În propoziţia următoare revine însă într-un mod cu totul inexplicabil pentru un istoric: „Dar poate că înseamnă acelaşi lucru.“ Iar peste cîteva pagini se întreabă: „Să fi fost un reflex ancestral?“ Istoria ca blestem şi/sau ca „reflex ancestral“? Nimic din ceea ce stă scris mai apoi în carte nu justifică această interpretare, dar cutia Pandorei a fost deschisă, subminînd astfel statutul şi menirea istoriei înseşi şi permiţînd publicului să citească totul în cheia voiosului fatalism cu care s-a obişnuit. Din acest moment, tot românu' va zîmbi satisfăcut: *vezi, am avut dreptate, chiar şi Boia spune că sîntem altfel!* Iar receptarea se va muta din *istorie* în *mitologie:* diferenţa românească este deci un *dat,* care nu poate fi astfel decît *ab originem,* din *illo tempore* şi care constituie *destinul* nostru.

Asta nu mai este treaba autorului! – se poate justifica dl Boia. Desigur, în principiu aşa este. Dar un specialist în ale imaginarului de talia domniei sale nu are cum să nu ştie cărui imaginar colectiv i se adresează prin acest soi de *Raport al Istoricului despre Starea Naţiunii* şi ce soi de reacţii pot fi aşteptate în consecinţă. *Nu asta am intenţionat!* – mai poate spune domnia sa, pe bună dreptate. Dar, cu un astfel de titlu, asta *este* această carte. Cu sau fără voia autorului, ea a devenit un „fenomen social“. Iar din acest punct de vedere, în loc să sancţioneze drastic *hobby*-ul naţional al *altfelităţii* mitologice, eseul dlui Boia se vede astfel asimilat unei lungi liste de interpretări superb mitologice, de la Eminescu la Blaga, Cioran sau Noica. Frumoasă companie, dar poate că era timpul să ieşim din „boicotul istoriei“ şi să ne instalăm responsabil în aceasta; poate că ar fi cazul să renunţăm la fetişizarea mentalităţii ca explicaţie a tot şi toate, pe linia unei psihologii a poporului la care s-a renunţat peste tot de multă vreme şi să avem în vedere „faptele sociale“ care, de la Durkheim încoace, nu pot fi explicate decît prin alte fapte sociale; şi, mai presus de toate, să renunţăm la narcisismul jalnic cu care ne uităm în oglinda Occidentului şi constatăm, iar şi iar, că sîntem altfel. Căci cîtă vreme ne vom întreba doar de ce sîntem *altfel,* nu vom putea şti cine sîntem *de fel*.

Evident, Lucian Boia are cheia de lectură potrivită, doar că, într-un patos stilistic surprinzător, întredeschide şi uşi nepotrivite, prin care pătrund de-a valma şi interpretări pe care, de fapt, le repudiază. „Totul începe printr-o întîrziere impresionantă“ – ne spune domnia sa chiar de la început. Dacă e să rămînem consecvenţi acestei perspective coerente, va trebui să reformulăm însă premisa întregii cărţi: *ceilalţi au devenit altfel,* nu noi, care am rămas (în *anumite* privinţe) cam la fel. Şi atunci, şi întrebarea se schimbă: nu *de ce sîntem altfel* şi nici măcar *de ce am devenit altfel*, ci *de ce – şi prin ce – am rămas la fel?* Implicaţia este una crucială: problema nu mai este atunci *fatalismul* unui dat iniţial, ci întîrzierea *istorică* a unor schimbări referenţiale. Iar întîrzierea se poate recupera, modifica sau chiar valorifica, în timp ce „datul“ rămîne dat. Pe scurt, în loc să ne jelim cu voioşie, vorba lui Cioran, blestemul originar şi original, putem să ne asumăm cu responsabilitate schimbarea posibilă. Aceasta ar fi cu adevărat o „schimbare la faţă a României“, iar diagnosticul pe care îl aşteptăm ar putea sluji într-adevăr unei terapii de care avem nevoie!

N. red.: *Acest articol reprezintă intervenţia autorului în introducerea dezbaterii* Este România altfel?, *a cărei transcriere integrală se găseşte în dosarul acestui număr.*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Partidul Comunist Hollywoodian

Ceea ce se poate numi „comunism hipsteric“ (sintagma îi aparţine dlui Alexandru Hâncu) are şanse considerabile să fie, mai degrabă, eticheta unui fel în care se vede *de aici* spectacolul lumii de peste Atlantic. La prima vedere, reacţia de respingere a *ofensivei ideologice* pornite de *stînga hipsterească de la Hollywood* e absolut normală. Peisajul e invadat de „nişte unii“ care îi idolatrizează pe Che Guevara şi Castro, îl iubesc pasional pe Troţki, agită steagul corectitudinii politice, sînt fanii necondiţionaţi ai lui Obama, porniţi împotriva religiei, şi mari iubitori de egalitarism, fără să aibă habar de ce-ar putea însemna asta. Numai că încîlceala asta de imagini e ceea ce vedem noi, de aici. Pentru mulţi, America e la fel de familiară ca lumea de la scara blocului. O ştim de la televizor şi din filme. O cunoaştem „la perfecţie“. Unii dintre noi au senzaţia că şi votează acolo. Şi, pe cît e mai greu de înţeles şi de acceptat ce e pe aici, cu cît mai adîncă lipsa de comunicare şi frustrarea, cu atît mai limpede devine America. E la distanţă. E mult mai uşor de judecat şi de condamnat.

Le mulţumesc unor cititori care au comentat articolul anterior. Unii dintre ei se plîng de faptul că n-au înţeles care-i treaba. Că nu e limpede, că nu e alb-negru. Le cer scuze, dar nici nu-mi trece prin cap să pun problema aşa. N-am pornit o polemică, ci ofer un alt punct de vedere, mai nuanţat şi mai puţin alarmat de panicile teoriilor conspiraţiei. Aşa că mergem mai departe. Azi despre cinema, săptămîna viitoare despre hipsterii de stînga şi despre cît de cool e să porţi pe tot corpul simbolistica *Raiului* comunist.

Industria spectacolului, ca orice industrie, urmăreşte şi o producţie de cantitate. Evident, calitatea nu e ceva care se trece cu vederea. Nici n-ar avea cum. Dacă n-ar exista – lăsînd la o parte discuţiile despre gust – un anumit nivel de calitate, *marfa* nu s-ar vinde atît de bine. Din nou, ca în orice altă industrie, există produse de vîrf, capete de gamă, care trag după ele şi produsele mai slăbuţe. Iar tot acest fenomen, ne place, nu ne place, e unul cultural, în definiţia lui, chiar dacă dimensiunile sale industriale sînt greu măsurabile. Însă unul dintre lucrurile cele mai importante e faptul că şi aici – din nou, ca în orice industrie – specularea caracterului repetitiv al esenţei unui produs de succes e una dintre cheile supravieţuirii pe piaţă. Nu doar în America, filmul are o extrem de consistentă condiţionare venită dinspre social. E drept, filmul generează mode, subiecte de dezbatere, tendinţe, dar, la rîndul său, el însuşi vine din nevoia unui spaţiu cultural de a se ipostazia în fel şi chip. Cu alte cuvinte, influenţează, dar e şi puternic influenţat, condiţionat, la rîndul lui. Filmul propune, dar e „nevoit“ să şi accepte propuneri. Iar aici nu e vorba de o simplă mecanică, ci de o circulaţie energetică firească, a vitalităţii fenomenului în sine. Şi, evident, asta nu se întîmplă doar în cazul cinematografului.

Prin urmare, subiectele, esteticile, temele recurente ale unor filme care îi scot din pepeni şi îi sastisesc pe unii dintre noi, nu sînt neapărat produsul unui grup de ideologi şi ingineri ai minţii care ne pre-programează pe toţi pentru o nouă ordine mondială. Sau or fi, dar eu, unul, n-am dovezi prea concludente în sensul ăsta. Triviliazînd cumplit, aş spune că e ca şi cînd ai crede că pantalonii *slim-fit,* atît de la modă acum, ar fi o pregătire pentru vremurile cînd vom purta, cu toţii, uniforme de *om nou*. Din fericire, *trendul* vestimentaţiei omului nou se schimbă lunar.

Revin la esenţa produsului. Dacă prezenţa afro-americanilor, a homosexualilor, a Holocaustului, a oricărui tip de minoritate, în tema unui film, în dezbaterea publică, în centrul vizibilităţii, îi deranjează foarte tare pe unii, nu e deloc obligatoriu că treaba asta vine din laboratorul unor minţi subversive. Pentru unii dintre noi, probabil ca şi pentru alţii, de aiurea, persistenţa unor teme şi subiecte devine enervantă, supărătoare, pentru ca apoi să dea în teorii ale conspiraţiei. Dar acesta e cel mai uşor mod de a expedia o problemă. Filmul – ca orice fel de expresie artistică – poate fi, printre altele, şi un indicator al stării de spirit a unei societăţi, un spaţiu de preluare a tensiunilor şi o formă de sublimare a acestora. Persistenţa unor teme poate fi, deci, şi rezultatul unor preocupări reale ale unui spaţiu social unde nivelul dezbaterii încearcă să depăşească manicheismul, ghioaga-n cap şi anularea opiniei diferite. Sau măcar încearcă să creeze aparenţa acestei depăşiri, şi tot e un mare pas înainte.

Una dintre replicile obişnuite aici sună cam aşa: „De ce fac filme doar cu Holocaust, cu învingerea lui Hitler, cu japonezii din Pacific, cu glorificarea lui Che Guevara, cu Vietnam şi cu teroriştii arabi? De ce nu fac filme cu ororile comunismului, cu crimele din Ucraina, cu milioanele de morţi din URSS şi din China?“ Păi... fac. Dar mult mai puţine decît celelalte. Şi e normal. În primul rînd, ar trebui să le facem noi, ăştia care au trăit pe piele minunata experienţă. Să facă Spielberg şi Tarantino filme despre Canal, despre Piteşti, Aiud şi Sighet? Dar publicul nostru nu dovedeşte o prea mare apetenţă pentru aşa ceva. Dimpotrivă. Dacă le fac americanii, o să zicem imediat că sînt nişte tîmpenii false. Şi s-ar prea putea să fie aşa. Normal. E tema unei lumi foarte îndepărtate de zona de familiaritate a publicului american.

Putem discuta oricînd complicitatea politică a Occidentului cu tovarăşii sovietici, în lăsarea ţărilor din Estul Europei pe mîna exterminatorilor comunişti. Dar ce are şurubelniţa cu haiku-ul? Industria filmului nu dă seama, în primul rînd, de manevrele guvernului american, ci de profit, şi de familiaritatea cu care un public imens se întîlneşte cu un produs. Din nefericire, cu excepţia unor piloţi din avioanele doborîte pe la noi, americanii n-au ajuns aici. N-a existat un *contact fizic* cu lumea asta. Au făcut filme cu alţii, la care, într-un fel sau altul, au ajuns. Haideţi să ne venim în fire! Noi am condamnat timid comunismul, cu mutra unora care au mîncat cinci kilograme de lămîi, dar vrem să vină Hollywood-ul să-l condamne mai ferm. Ăsta subiect de film, fraţilor!

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

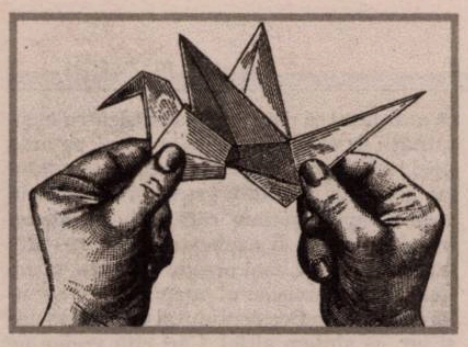

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Din fericire, sîntem cu toţii altfel

Dispariţia bruscă a întregii propagande care ne învăţa că un destoinic şi nemaiîntîlnit cîrmaci conduce poporul nostru milenar şi deosebit în istoria lumii a lăsat terenul gol. Oamenii, dintre care mai mulţi decît ar fi fost de aşteptat chiar crezuseră în propaganda oficială, au început să înţeleagă tot mai bine prăpastia dintre cele ce li se inoculaseră atîta amar de vreme în minţi şi realitatea crudă. După aşa o ruptură şi o deziluzie, era firesc ca sentimentele să se inverseze. Pe măsură ce miturile construite în comunism cădeau, oamenii începeau să creadă tot mai mult că fac parte dintr-un popor nenorocit. Mai vechea tendinţă spre lamentare a prins vînt în pupă şi s-a transformat într-un adevărat curent la modă. Conştiinţa colectivă s-a impregnat de ideea sărăciei perpetue, a corupţiei guvernanţilor, a nedreptăţilor faţă de oamenii de rînd şi aşa mai departe. Intrarea în NATO şi în Uniunea Europeană au părut să mai încetinească acest curent, dar el s-a reîntărit curînd după atingerea acestor obiective. Aşa se face că nu mai trece zi de la Dumnezeu să nu auzim la radio sau la televizor că „sîntem ultimii din Uniunea Europeană". Din buricul pămîntului am devenit pacostea Europei. Sigur că am stat şi stăm prost şi foarte prost în multe domenii. E o realitate neplăcută. Dar e asta suficient pentru a crede că am fi altfel decît alţii, că România e altfel decît alte ţări, într-o măsură mai mare decît cea în care orice stat sau orice individ e altfel decît restul? Nu am nici pregătirea şi nici datele necesare pentru a răspunde exact unei asemenea întrebări. Încerc doar să creionez unele îndoieli bazate pe simple impresii asupra situaţiei la zi.

De curînd, am văzut protestele violente din Bulgaria, soldate cu numeroşi răniţi, iar în imaginile televizate apăreau manifestanţi care se plîngeau că bulgarii sînt cei mai săraci din Europa, în special din cauza guvernanţilor corupţi. Am trecut adesea prin ţara vecină şi am observat de fiecare dată că aproape orice diferenţă în bine faţă de România e compensată de o diferenţă în rău.

Mai vechea tendinţă spre lamentare a prins vînt în pupă.

Întregul an care a trecut, am asistat la manifestaţiile şi la scandalul financiar fără sfîrşit de la sud de Bulgaria. Evenimentele respective au conturat Grecia ca fiind o ţară-problemă nu doar pentru ea însăşi, ci pentru întreaga comunitate europeană, dacă nu chiar mondială. A fost o bună ocazie de a fi puse în evidenţă toate racilele mai mult sau mai puţin imaginare ale grecilor, avînd în centru legendarul exemplu al lui Zorba.

Prin apropiere se află şi Turcia, unde, recent, prim-ministrul Erdogan i-a blestemat public pe realizatorii serialului *Suleiman Magnificul*. Putem să mai invocăm şi nefericitul exemplu al Ciprului, cel împărţit în două. Nu mergem mai departe, fiindcă dăm de Siria sau Irak.

Dar nu la sud, nu la est, ci spre vest, Ungaria – pînă de curînd un exemplu de reuşită în perioada postcomunistă, a devenit la rîndu-i un stat-problemă, un stat altfel, ţintă a îngrijorărilor instituţiilor europene şi a ironiilor presei internaţionale. Sub Guvernul Orban, naţionalismul s-a accentuat ameninţător, presa s-a trezit că poate fi controlată de o instituţie cu atribuţii neobişnuite, dincolo de orice standarde europene, iar pensiile private au fost pur şi simplu naţionalizate (tot aşa cum la noi a fost naţionalizată valuta firmelor de către Guvernul Stolojan, fapt petrecut însă la începutul anilor '90).

Şi tot la vest de România sînt ţările care au aparţinut fostei Iugoslavii. Nu cred că a uitat cineva că nu demult, acolo se desfăşurau războaie fratricide, cu atrocităţi oribile, masacre, gropi comune şi criminali de război. Un distins coleg de redacţie îmi spunea pe atunci că avem marele noroc de a trăi într-o ţară de curve şi nu într-una de fanatici.

În zonă au apărut state precum Kosovo, pe care România îl consideră atît de altfel, încît nici nu l-a recunoscut, sau Macedonia, care are marele necaz că nu se intitulează altfel decît provincia din nordul Greciei.

La nord şi la est ne învecinăm cu Ucraina, unde fosta şefă a guvernului, odată trecută în opoziţie, după pierderea alegerilor, a fost pur şi simplu întemniţată de către noua putere. Tot pe acolo mai e şi Republica Moldova, despre ai cărei cetăţeni ştiu că sînt foarte bucuroşi să capete cetăţenie română, adică să facă parte dintre noi, cei care credem că locuim într-o ţară bătută de soartă. Aici nu mă pot opri să nu-mi aduc aminte o frază celebră a scriitorului american Ambrose Bierce, care spunea că imigranţii ar fi nişte persoane nelămurite, care cred că într-o ţară e mai bine decît în alta. Dar, nu departe de Republica Moldova, se găseşte şi aberanta republică Transnistria, un stat despre care se poate spune fără rezerve că este cu adevărat altfel. Şi mai e şi Bielorusia lui Lukaşenko. Marea Neagră e, cum se spune, cel mai bun vecin al României, dar, din păcate, e complet altfel din punct de vedere al stării de agregare.

În fine, poate că vrem să ne comparăm în continuare cu ţări mai vestice. Să lăsăm Albania de-o parte şi să mergem în mult prea frumoasa Italie. O ţară excepţională, dar despre care unii spun exact ce se spune şi prin România: „păcat că e locuită". Numai văzînd filmele lui Fellini şi-ţi poţi forma impresia că oamenii pe acolo sînt altfel. Mai nou, n-a lipsit mult ca, după toate bufoneriile, Berlusconi să cîştige iarăşi alegerile.

Sigur, exemplele pot continua chiar pînă la extremele Europei. Cît de diferit o fi fost oare, să fi trăit ultimele decenii în Irlanda de Nord, la Belfast, de pildă?

ready made

„Cred, dacă trebuie dată crezare... că aceste animale sînt <cele> numite de latini bizoni. Am crezut însă la început că ar fi fost «trogelaphi». Au copitele negre, şi acestea sînt într-adevăr foarte bune împotriva epilepsiei. Din pielea lor se fac cingători care, dacă se freacă pe pîntecele unui cal ce nu poate urina, îl fac îndată să urineze; eu am o asemenea cingătoare."

Francesco Massaro, „Scrisoare către Zuan Batista Ramusio, secretarul dogelui", în *Călători străini despre Ţările Române*, vol. I, Editura Ştiinţifică, 1968

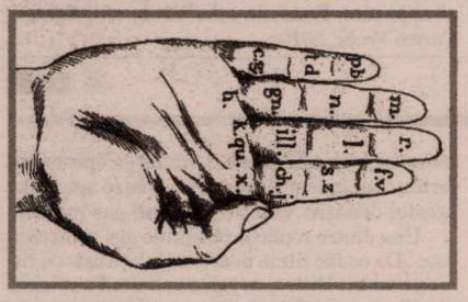

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre lectură

Cînd mă aflam prin anul al II-lea de facultate – adică prin 1988 –, un excelent profesor de filozofie, ale cărui cursuri le urmam, entuziast, la vremea respectivă, mi-a spus, la un moment dat, pe parcursul unei spectaculoase prelegeri despre gîndirea antică greacă: „Dragă Codrine, privind la colegele tale de grupă, îţi zici, probabil, că sînt frumoase (să nu uităm că ne referim la Facultatea de Filologie, o autentică «Mecca» feminină pentru întreaga populaţie studioasă de gen masculin a anilor şaizeci-şaptezeci-optzeci! – *n.m.),* dar, dacă l-ai citi atent pe Platon, ai vedea că ele nu reprezintă decît umbre ale Frumuseţii! Nişte palide copii după Arhetip! Nişte imitaţii ieftine!" Observaţia – destul de abruptă – m-a intrigat peste măsură (nu numai pe mine, se înţelege, ci şi pe colegii mei şi, cu precădere, pe *colegele mele.)*

Ca atare, în după-amiaza cu pricina, puţinii ieşeni care mă cunoşteau atunci şi care se vor fi nimerit prin zonă m-au putut vedea coborînd Dealul Copoului cu *Republica, Dialogurile* şi *Apărarea lui Socrate* sub braţ, toate luate, febril, de la Bibliotecă. Ca viitor literat, deţineam deja un bun exerciţiu al lecturii, transformat, pe măsura trecerii anilor, chiar într-o disciplină zilnică suficient de riguroasă – dar, mărturisesc, nu-mi propusesem să citesc sistematic (şi) filozofie. Presupuneam că o familiarizare fugitivă cu anumite noţiuni de bază, de prin dicţionare de specialitate, îmi va fi suficientă pentru un statut onorabil de filolog. Nu ştiam, coborînd vioi spre Piaţa Unirii, că tocmai intram într-una dintre cele mai fascinante aventuri culturale ale existenţei mele. M-am îndrăgostit, pur şi simplu, de marea filozofie pe care, din păcate, nu am studiat-o şi „oficial", însă pe care am savurat-o, în postură de lector, în deceniile ulterioare, cu creionul în mînă.

Tinerilor de astăzi, care au descoperit noi forme de dinamică existenţială, considerînd cărţile prea „lungi" în raport cu „scurtimea" vieţii, le-aş sugera de aceea că, dimpotrivă, textele fundamentale ale culturii *prelungesc,* într-un mod misterios, restrictivul nostru interval pămîntesc. Nu neapărat în latura sa

Ce patologie a puterii mă va (mai) uimi după lectura lui Macbeth?

Pot spune, fără să exagerez, că formarea mea intelectuală trece prin două „etape": prima – pînă la amintitul curs epifanic, cea de-a doua – după. „Ruptura" dintre ele s-a produs, incontestabil, pe fondul unui *act de lectură*. M-am familiarizat, treptat, cu *anamnesis*-ul socratic-platonician, pentru a mă mişca apoi către întreaga filozofie greco-latină. Mai tîrziu, sub imperiul căutărilor avide, m-am „dus" la raţionalişti şi la fenomenologi, fără a-i „uita" pe clasicii germani: Schopenhauer, Kant, Fichte, Hegel... Cititul naşte citit, tot aşa cum scrisul generează şi mai mult scris. Nu cred că se găseşte în lume (spun, neîndoios, o banalitate!) voluptate mai îmbietoare decît pătrunderea într-un univers al ideilor, prin intermediul textelor. Textul – s-a zis acest lucru de nenumărate ori – codifică, încifrează viaţa (postmodernii folosesc, iată, un concept foarte plastic pentru a defini melanjul dintre „realitate" şi „ficţiune" – *texistenţă).* Prin lectură, nu doar *cunoşti*, ci şi *trăieşti*.

cronologică (deşi, pe undeva, am bănuiala că marii cititori, ca şi marii melomani, sînt mai longevivi!), ci în aceea axiologică. În substratul lui *valoric,* mai precis. Ştim cu toţii că nu atît „cantitatea" vieţii contează, cît „calitatea" ei. Or, calitativ vorbind, o existenţă îmbogăţită, supradimensionată prin lectură, nu se compară cu nimic altceva. Textul ascunde adesea enigme mai captivante decît tainele junglei amazoniene, iniţierea prin lectură poate arunca în umbră o multitudine de revelaţii pricinuite de vieţuirea imediată. Materialul netrăit într-o viaţă de om (limitată, oricît de vivace s-ar dovedi insul în cauză!) are şansa de a fi „recuperat" prin lectură. Saltul în semiotica textului devine oricînd mai dătător de fiori decît *bungee jumping*-ul practicat pe versanţii ameţitori ai Orientului.

Lectura e viaţă, existenţa însăşi se întemeiază pe text. Viaţa profundă, viaţa adevărată – oricît de paradoxal ar suna şi oricît de mult i-ar irita ideea pe hedonişti – se manifestă, frecvent, mai curînd în decorul ficţional al literaturii decît în butaforia atît de greu inteligibilă a istoriei. De cîte ori nu mi-am/ne-am procurat „realităţile" esenţiale, mai uşor şi mai semnificativ, din filozofie şi literatură, iar nu din absurda existenţă comună! Ce dilemă umană poate să mă (mai) impresioneze după ce am citit *Hamlet,* această radiografie magistrală a individului situat în contratimp cu propria lui epocă? Ce nedreptate socială reuşeşte să mă (mai) doboare după ce am înţeles noţiunea *conştiinţei de sine* hegeliene? Ce patologie a puterii mă va (mai) uimi după lectura lui *Macbeth?* Care disoluţie a aparentei măreţii umane mă va (mai) pune pe gînduri după experienţa degradării din *Regele Lear?*

Un singur lucru nu-i va fura totuşi, niciodată, textul vieţii: *tragedia*. Oricît de amplu şi de maiestuos se va articula tragicul estetic în semiotica literaturii sau a artei în general, tragicul fiinţial – sec, brutal şi necruţător – va fi întotdeauna mai adînc şi mai intens. Textul poate însă interveni şi aici paliativ. El îşi va păstra, necondiţionat, forţa de a învesti tragedia existenţei cu *sens*.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Ascensiunea roboţilor

Ce impact va avea automatizarea – aşa-numita „ascensiune a roboţilor" – asupra salariilor şi slujbelor, în deceniile ce vor urma? În zilele noastre, această întrebare se iveşte ori de cîte ori creşte şomajul.

La începutul secolului al XIX-lea, David Ricardo a luat în considerare posibilitatea ca maşinile să înlocuiască mîna de lucru, fiind urmat de către Karl Marx. Noi ocupaţii – cu salarii mai mari, în condiţii mai uşoare şi pentru mai mulţi oameni – au fost create rapid. Dar acest lucru nu înseamnă că teama iniţială – că maşinile vor lua locul de muncă al oamenilor – era una greşită. De curînd, automatizarea în fabricaţie s-a extins chiar şi în zone precum China, unde forţa de muncă era relativ ieftină. Acum, înlocuirea capitalului pentru muncă merge dincolo de fabricaţie. Cel mai banal exemplu îl veţi vedea într-un supermarket: personalul de la casă înlocuit cu un singur angajat care supraveghează un grup de maşini *self-service*.

Pentru cei înspăimîntaţi de ameninţarea automatizării faţă de munca necalificată, un răspuns prompt este de a-i pregăti pe oameni pentru joburi mai bune. Dar progresul tehnologic înghite acum şi joburile mai bune. O gamă largă de joburi pe care astăzi le considerăm calificate, sigure şi ireductibil *umane* ar putea fi următoarele victime ale schimbării tehnologice. După cum precizează un articol recent din *Financial Times*, în două domenii cunoscute drept rezistente la creşteri ale productivităţii – educaţie şi sănătatea –, tehnologia reduce deja cererea pentru lucrătorii calificaţi. Traducerea, analiza datelor, cercetarea legală – o serie întreagă de joburi pentru cei înalt calificaţi ar putea dispărea treptat.

Optimiştii afirmă cu uşurinţă că „vor fi create multe noi tipuri de joburi". Dar închipuiţi-vă o mînă de tehnicieni înlocuind un grup întreg de taximetrişti şi camionagii, un mic număr de mecanici care întreţin o mînă de lucru complet robotizată sau un singur analist de date şi software-ul folosit de el care înlocuiesc un grup de cercetători cantitativi. Ceea ce produce valoare într-o astfel de economie nu va mai fi munca salariată.

Putem vedea semne ale acelui viitor încă de pe-acum. Twitter, gigantul reţelelor sociale, este un angajator nesemnificativ. Estimat la 9 miliarde de dolari, are doar 400 de oameni angajaţi, în întreaga lume – cam la fel de mulţi precum o fabrică de covoare de mărime mijlocie din Kidderminster.

Nu este adevărat că automatizarea a dus la creşterea şomajului din 2008 încoace. Ce e de remarcat, totuşi, e că şomajul structural – rata de neangajare care rămîne chiar şi după revenirea economiilor – reprezintă un trend ascendent în ultimii 25 de ani. Ne este din ce în ce mai greu să menţinem o rată scăzută a şomajului. Într-adevăr, zilele în care noi, în Marea Britanie, credeam că este normal să avem o rată a neangajării de 2% au trecut de mult. A fost considerată o realizare importantă a ultimului guvern să aducă *jos* şomajul, la 5%, reducînd o mulţime de joburi fără rost şi programe de instruire nefolositoare. Fără îndoială că unele dintre afirmaţiile legate de roboţii care vor înlocui munca oamenilor se vor dovedi la fel de exagerate cum s-a întîmplat şi în trecut. Dar e greu să reziştI concluziei că „şomajul tehnologic" – după cum l-a numit John Maynard Keynes – va continua să crească.

Optimistul ar putea răspunde că imaginaţia pesimistului este prea slabă pentru a vedea întreaga varietate de noi şi minunate posibilităţi de joburi pe care automatizarea o va aduce. Dar poate că imaginaţia optimistului este prea slabă pentru a închipui o traiectorie diferită – către o lume în care oamenii se bucură de rezultatele automatizării în petrecerea timpului liber, mai degrabă decît de un venit suplimentar.

În zilele noastre, în ţările sărace găsim metoda împărţirii muncii *(work-sharing)*. Este un mijloc acceptat de a face ca un număr limitat de locuri de muncă disponibile să poată fi ocupate de cît mai mulţi oameni. Economiştii îl numesc „şomaj deghizat". Dacă scopul este scăparea de sărăcie, şomajul deghizat este un lucru rău. Dar dacă maşinile au construit deja ieşirea din sărăcie, atunci *work-sharing*-ul este modul practic de a „răspîndi munca" pentru oameni.

Dacă o maşină poate reduce la jumătate munca umană necesară, de ce să disponibilizezi jumătate din forţa de muncă, mai degrabă decît să angajezi acelaşi număr de oameni, dar pentru jumătate din timp? De ce să nu profităm de automatizare pentru a reduce săptămîna de lucru? Acest lucru ar fi posibil dacă beneficiile automatizării nu ar fi luate în stăpînire mai cu seamă de către cei bogaţi şi puternici, ci ar fi distribuite corect.

Mai degrabă decît să încercăm să respingem progresul maşinilor, ar trebui să ne pregătim pentru un viitor cu mai mult timp liber, pe care îl poate face posibil automatizarea. Dar, pentru a obţine acest lucru, avem nevoie mai întîi de o revoluţie în gîndirea socială.

***Robert Skidelsky** este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.*

Copyright: Project Syndicate, 2013
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

un sport la Răsărit

FOTE

Trambulină pentru sărituri cu schiurile avem, patinoare „olimpice" la Braşov avem, ce ne mai trebuie?

Ne trebuie să ştim ce va urma după această Olimpiadă în curtea din spatele casei. Pentru că percepţia de entuziasm artificial al acestui festival (interesantă distincţia faţa de titulara de „competiţie") ar trebui anulată prin găzduirea altor evenimente care să conteze cu adevărat. FOTE s-a văzut rău, dar ceea ce nu s-a văzut nu trebuie pierdut: entuziasmul, bucuria unor copii, gustul tare al hîrjonelii pentru locul întîi. Baza sportivă, oricîte eforturi se vor fi făcut, e o glumă cînd vine vorba de instalaţiile din staţiunile importante ale lumii. Miroase a construcţie patriotică. Nu-i o crimă, dar dacă faţada nu se acordă cu interiorul, vopseaua se va crăpa în timp. În afară de orgolii şi interese personale (care conduc lumea, după unii istorici), România ar trebui să aibă ambiţia de a exista în sport. Clădind baze pentru oamenii ei, nu doar pentru cînd îi vin musafiri. Măcar la nivelul pitic al unor baloane în care să se patineze. Altfel, ne dezumflăm de tot şi amintirea FOTE va fi asemenea reflexiei acestei întîmplări în presa internaţională. Adică inexistentă.

Radu NAUM

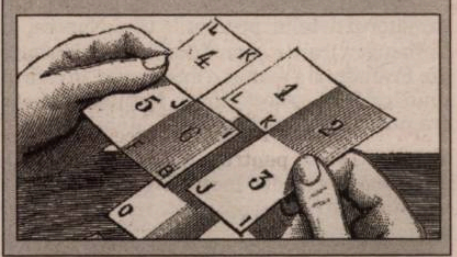

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Studentele ne arată de ce UE nu rimează cu URSS

În ultima decadă a acestui februar, Cluj-Napoca a trăit un fel de primăvară zgribulită, cu şoferi de taxi bombănind pe-o latură a Pieţei Unirii şi cu studente încotoşmănate, bombănind şi ele, pe toate laturile campusului studenţesc. De fapt, este limpede că unele studente s-au simţit mai bine în interiorul Universităţii decît în afară – spun asta gîndindu-mă la cele cîteva tinere care i-au oferit dlui ex-comisar european Günter Verheugen o mică surpriză. Adică: tocmai pe cînd dl Verheugen era făcut *doctor honoris causa* al Universităţii „Babeş-Bolyai", cîteva june transilvane au răsărit în spatele lui, cu ceva pancarte contestatare.

Să se fi supărat fostul comisar? Nu cred. Acest gen de proteste este monedă curentă în lumea occidentală. Şi, chiar dacă – profesor fiind – îi invit de regulă pe studenţi să fie atenţi la surprizele pe care le fac, e totuşi clar (şi ştim cu toţii) că farmecul democraţiei pleacă şi de aici: din dreptul tinerilor din lumea liberă de a da semnale pe care, de-ţi plac sau nu, trebuie să le înregistrezi ca atare. Am convingerea că dl Verheugen, care a văzut multe la viaţa sa, a înregistrat incidentul cu calm şi empatie.

Şarmul poveştii pe care v-o zic pleacă şi din următorul detaliu: prezent la Cluj-Napoca, dl Verheugen (care e şi profesor la o universitate din Frankfurt) a avut şi o intervenţie, în cadrul unui colocviu. Alocaţiunea fostului comisar era una cu semnul întrebării: „More Europe – a Realistic Perspective?". Ei bine, puştoaicele clujence i-au dat instant răspunsul: această „mai multă Europă" se construieşte sub ochii noştri, cu tot ce presupune ea.

Voi zăbovi puţin asupra colocviului cu pricina – la care şi sussemnatul a avut onoarea de a participa. Sub titlul „Dezintegrare şi integrare în Europa Centrală şi de Est (1919 – post-1989)" şi sub egida Facultăţii clujene de Studii Europene (decan prof. Nicolae Păun), un eşantion de profesori (din Italia, Germania, Polonia, Luxemburg, Spania, Bulgaria, Olanda, Danemarca, Ungaria, Slovacia şi România) au discutat vreme de trei zile despre istoria integrării europene. La un moment dat, într-una dintre sesiuni, s-a pus şi problema fostului CAER – *Consiliul de Ajutor Economic Reciproc,* creat sub tutelă sovietică în 1949 şi dispărut, evident, la începutul anilor '90. Oare acest organism – ce se dorea răspunsul URSS la *Planul Marshall* cu care SUA au susţinut refacerea postbelică a Europei Occidentale – a reprezentat şi el o variantă (est-europeană) de integrare? Unii dintre participanţii la dezbatere au spus un *da* hotărît ideii – în sensul că acest CAER ar fi şi el o rotiţă (chiar dacă în cele din urmă dezafectată) din mecanismul construirii Europei unite. Alţii, printre care m-am numărat, au spus că mai curînd CAER-ul este un capitol al istoriei comunismului şi nu (mult) mai mult. Ca orice copie sovietică a unei iniţiative occidentale, această organizaţie-clonă a supravieţuit cîtă vreme ţările membre erau sub control. Cînd membrii ei s-au eliberat de comunism, clona a sucombat.

Libertatea presupune şi contestare.

Şi mai există un detaliu – ce are legătură, iarăşi, cu studentele care i-au făcut-o dlui Verheugen. Foarte des, în ultimii ani, am auzit acel gen de lamentaţie calpă, care spune că Uniunea Europeană de azi ar fi *tot un fel de URSS*. Vladimir Bukovski a şi scris o carte pe această temă, tradusă şi la noi; nu numai el, ci şi alţi intelectuali, inclusiv occidentali (majoritatea de stînga sau libertarieni) susţin că n-ar fi mare diferenţă între directivele ce pleacă azi de la Bruxelles şi ucazurile ce plecau ieri de la Moscova; tot ei spun că rolul ideologiei comuniste de alaltăieri ar fi jucat azi de principiile „corectitudinii politice" şi ale neoliberalismului promovate în UE. E drept că nici mie nu-mi place titulatura de „comisar" pe care o au *miniştrii* europeni – dar, cu toate acestea, a pune semnul egal între UE şi URSS mi se pare o gogomănie atît de mare încît Iuri Gagarin, dacă ar fi putut urca pe ea, ar fi atins Luna cu degetul.

Studentele din Cluj-Napoca au demonstrat clar această diferenţă. Cu 50 de ani în urmă, dacă – prin absurd – nişte studenţi români ar fi pătruns cu pancarte contestatare într-o reuniune a CAER şi s-ar fi proţăpit cu ele în spatele unor miniştri comunişti, cu siguranţă că ar fi fost luaţi pe sus de Securitate, bătuţi bine, daţi afară din facultăţi şi hăituiţi apoi toată viaţa. În schimb, la ora la care citiţi aceste rînduri, studentele care au protestat în spatele dlui Verheugen se află bine-mersi pe undeva prin Cluj, citesc vreo carte (sper!), sorb vreo cafea (recomand ceai!), strîng de mînă vreun flăcău, aşteaptă vreun mărţişor sau bombăne pe teme curente, ca orice femeie care se respectă.

Cam aceasta este diferenţa dintre UE şi URSS: dreptul unor tinere/tineri de a ironiza politicul fără să se teamă.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cum am devenit năroadă

Într-una din zilele astea de iarnă obosită, la porţile supermarket-ului din cartier, o domnişoară, cu braţele pline de pliante, se agaţă de mine. Cum am învăţat deja că scopul acestor acostări se leagă de vînzarea a ceva inutil, mic, de proastă calitate, de publicitate, mă feresc cît pot de mult, asumîndu-mi înjurăturile aferente. Acum domnişoara insistă şi-mi susură în urechi vorbe despre „o şedinţă de înfrumuseţare gratuită, în noul nostru centru de wellness, deschis acum de curînd." Lăcomia feminităţii ciuleşte urechile bine... Mă opresc, suficient cît să-mi pierd uzul raţiunii *pour toujours*... Mi se înşiră cum tocmai s-a deschis un centru de înfrumuseţare şi sănătate aici, aproape de casa mea, adică la Prosper Center, un fel de Dragonul Roşu, după părerea mea, care îşi caută clienţi şi încearcă să şi-i apropie prin aceste şedinţe gratuite. Am dubii, dar domnişoara este atît de volubilă că mă prinde iarăşi de rever cu „E gratuit. Refuzaţi o şedinţă de înfrumuseţare? Noi vrem doar să vă răsfăţăm". Şi sînt definitiv prostită de promisiuni iluzorii, căci gîndurile mele zboară către vorbe neroştite, dar atît de insinuate: lumînări aprinse, creme onctuoase şi parfumate, masaj facial benefic pe astfel de vremuri, muzică în surdină, relaxare, trupul frămîntat de mîini dibace, hei, şi cîte şi mai cîte... Accept.

Pe drumul către casă, îndoielile se reaşază. La Prosper Center poate fi deschisă cel mult o frizerie, şi nu un salon de spa. Şi apoi, sîntem pe meleaguri mioritice, nu-mi pot imagina că vreunui patron i-ar trece prin minte să-şi facă clientelă oferind ceva gratuit... Aşa că îmi propun să anulez întîlnirea cu pricina. Zis şi făcut... Dar vocea de la capătul firului îmi reaminteşte iarăşi de răsfăţ, de frumuseţe... de lucruri gratuite pentru care altminteri plăteşti o căruţă de bani... Din politeţe, accept o reprogramare cîndva, sperînd că se va uita... Dar săptămîna trecută, telefonul sună şi sună... Tot din politeţe, răspund şi ascult aceeaşi voce suavă, care îmi vorbeşte cu convingere despre clienţii mulţumiţi, despre frumuseţe etc. Bine. Fie, zic... şi intru în cercul nesfîrşit al unei monitorizări acerbe: telefon de confirmare, telefon de plecare de acasă... Insistenţa mă face să-mi pierd orice iluzie de creme parfumate şi înfrumuseţări gratuite, dar cuvîntul dat trebuie respectat, indiferent ce s-ar întîmpla, că aşa m-a învăţat pe mine mama. Şi plec către „mirificul" salon de înfrumuseţare...

Şi... Sînt aşezată la o masă. Mi se cere să am răbdare, căci şedinţa de înfrumuseţare se va desfăşura în grup. Pentru a nu pierde timpul, „domnişoara mea" mă roagă să completez o fişă cu multe date personale... printre litere, trag cu ochiul la borcănelele de cremă aşezate pe masă, la ceva dischete de demachiat, şerveţele... dezordine... Mi-a pierit orice chef şi mă simt al naibii de prost că m-am dovedit atît de năroadă... Domnişoara simte şi acceptă să începem şedinţa fără date... „Ce facem noi mai întîi şi întîi, înainte de a începe o şedinţă de înfrumuseţare?", mă întreabă. „Ne spălăm pe mînuţe." Şi fără să aştepte un răspuns, îmi trînteşte în palme un lichid dezinfectant. „Şi pentru că aici nu avem apă, ne clătim cu acest lichid util de la Herbalife. Şi acum luaţi o dischetuţă să aplicăm un demachiant..." Deja e cam mult, chiar şi pentru mine. Îmi cer scuze că nu am răbdarea şi timpul de a asista la aşa ceva. „Şi apoi, visam la altele", spun cu voce tare. Dau să mă ridic şi să plec. Dar domnişoara se agaţă de reverul meu... Cum am bătut atîtat drum degeaba, trebuie să particip măcar la o şedinţă de nutriţie. Îi explic că locuiesc peste drum, aşa că... „A, locuiţi aproape... atunci nu vă deranjează să mai pierdeţi cîteva minuţele cu nişte teste. Sînt gratuite", îmi susură, în timp ce mă împinge înapoi în scaun. Timidă şi politicoasă, şi fără chef să fac scandal într-un salon plin de angajaţi, mă aşez şi las comedia să-şi urmeze cursul.

Orice încercare a mea de a mă salva este sortită eşecului. Domnişoara trebuie, cu orice preţ, să-mi vîndă ceva, chiar dacă testele ei superficiale şi neprofesionale îi dovedesc că n-am „şunculiţe" pe burtică, nici „grăsimele" pe interior, nici alte hibe tocmai bune pentru produsele din galantar, „toate naturiste, bio şi utile". Mi se recomandă cu insistenţă şi agresivitate un shake care „costă doar 135 lei. Bun să înlocuiască orice masă, şi mai ales vă ajută să slăbiţi." Privirea mea o face să se corecteze „atunci cînd veţi considera necesar". Sau „un ceiuleţ verde, 50 de grame costă 150 lei şi vă garantez că vă ţine mai mult de o lună de zile. Vedeţi, o nimica toată." Dau să plec, dar mă împinge iarăşi în scaun cu poveşti de groază despre obezităţi imaginate şi „grăsimuţe pe interior neştiute"... Coşmar...

Sper doar ca nerozia mea să fie mai blîndă cînd fandasiile trupului sar zglobii după gratuităţi himerice....

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Fişa personală

(continuare din numărul anterior)

20. Date despre soţie (soţ): Numele şi prenumele... membru(ă) al PCR din anul... membru(ă) al UTC din anul... Data şi locul naşterii (ziua, locul, anul, localitatea, judeţul)... naţionalitatea... cetăţenia... starea civilă (căsătorită, divorţată, recăsătorită)... studii absolvite: şcoala generală (între anii)... şcoala profesională, gimnaziul (între anii)... liceul (între anii)... învăţămînt superior (denumirea facultăţii, localitatea, între anii)... Locul de muncă şi funcţia actuală... Cu privire la activitatea desfăşurată: Perioada (între anii)... Funcţia îndeplinită... Denumirea unităţii şi localitatea... Cauzele trecerii în altă muncă... 21. Proprietăţi deţinute de titular (autoturism, casă, apartament etc.)... 22. Situaţia părinţilor şi rudelor apropiate (tată, mamă, fraţi, surori, copii, socri, fraţii şi surorile soţiei sau soţului)*: Numele şi prenumele... Gradul de rudenie... Data şi locul naşterii... Ocupaţia şi averea avută înainte de 23 August 1944... Funcţia actuală şi locul de muncă... Apartenenţa politică... Domiciliul actual... 23. Domiciliul stabil al titularului: localitatea... strada şi numărul... cod poştal... judeţul (sectorul)... nr. de telefon: a) de acasă... b) de la serviciu...

Semnătura...

Data completării.....19...

* Pentru cei care locuiesc în străinătate se va menţiona unde (localitatea şi ţara) şi din ce an.

Fişă de cadre, tipizat, arhivă particulară

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Culorile şi vorbele libertăţii

Reclame stridente, muzici violente, claxoane criminale, strigăte de coşmar.

Revăzînd un film documentar, realizat de francezi, despre România anilor '80 ai secolului trecut, primul lucru care mi-a atras atenţia a fost cenuşiul în care se îneca de-a dreptul lumea comunistă: ziduri gri, murdare, haine în culori ponosite, chipuri adumbrite, televiziune în alb-negru, veselii oropsite, tineri străvezii şi maturi istoviţi, tăceri deznădăjduite, iz de mucegai omniprezent.

Un film documentar despre România zilelor noastre ar scoate la iveală, probabil, cu totul alte culori şi sunete: reclame stridente, muzici violente, restaurante înecate în fum şi mirosuri aţîţătoare, claxoane criminale, strigăte de coşmar, înjurături sîngeros suprarealiste, străzi şi monumente sufocate de kitsch, indiferenţă, agresivitate.

În acord cu imaginile descrise mai sus mi se par ţinutele adolescenţilor şi chipul lor răvăşit nu atît de acnee, cît de neorînduiala lumii în care trăiesc. Întîlnirea cu ei, în autobuze sau metrouri, în baruri sau parcuri, îmi lasă mereu un gust amar şi o îngrijorare aproape părintească. Pe scurt, se îmbracă prost şi vorbesc urît. (Nu toţi. Majoritatea.) Pe lung, ţinutele lor imită modele hibride, vedete autohtone sau de aiurea, celebre mai mult pentru excentricităţile lor, decît pentru vreo performanţă cît de cît meritorie. Încearcă, nechibzuit şi neînvăţaţi, să adopte posturi culese din reviste sau emisiuni îndoielnice, se iau la trîntă cu bunul-gust şi-l ameţesc cu gablonţuri amuţitoare, coafuri atroce, bluze inadmisibile, pantofi nesiguri şi caraghioşi, blugi care ar avea nevoie de cel puţin trei ture la maşina de spălat şi de mici cusături în zone esenţiale, farduri care le urîţesc obrazul şi privirea. Vorbesc abominabil: o ţinută şi o coafură total nepotrivite. Poate s-au grăbit, şi unii, şi ceilalţi. Ştiu, în Occident, e libertate totală: poţi intra în instituţiile şcolare cum vrei. Dar n-am văzut, nici la televizor, nici în călătoriile mele, excesele pe care le văd la noi. Pînă la a le acorda acea libertate totală, mă gîndesc că ar trebui să-i învăţăm, chiar şi prin restricţii, cum s-o folosească: niscaiva lecţii de eleganţă vestimentară şi de bune maniere, ceva modele pe care le-ar putea imita, alese cu grijă din viaţa publică, discuţii şi experimente în jurul modei şi al limbii române. Cu alte cuvinte, cîteva exerciţii de „orientare", prin tentanta nebuloasă a libertăţii, prin „modul ei de întrebuinţare".

Şcoala, tema pentru acasă, profesorul, iubita sau iubitul, prietenul, autobuzul, filmul, calculatorul, jocul pe net, toate sînt înecate în acelaşi sos dizgraţios format din epitete deplorabile, ocări intolerabile, explozii de entuziasm travestite în barbarisme anglofone stîlcite, insinuări sau glume care evacuează definitiv romantismul şi eroticul. Din vorbele şi hainele lor cu greu poţi ghici care le sînt vîrstele, ocupaţiile, dorinţele, visele. Eşti tentat, matur fiind, să-i procopseşti pe toţi cu etichete aspre, cu necruţătoare sentinţe.

Şi totuşi: sînt mici, necopţi, neinstruiţi, prăzi uşoare ale unor vremuri bezmetice. Ce e de făcut?

Acum cîţiva ani, un director de liceu a fost aspru certat, de presă şi de apărătorii drepturilor omului, fiindcă i-a interzis unui tînăr să intre în şcoală cu

Preocuparea noastră poate părea frivolă: tinerii nu iau Bacul şi noi ne ocupăm de garderoba lor. Dar cred că un tînăr îmbrăcat cuviincios şi capabil să se exprime îngrijit e mai bine pregătit să intre în sala de examen. Şi să iasă din ea onorabil...

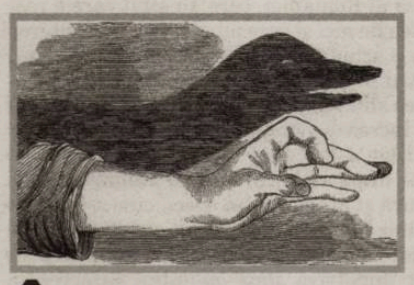

Iaromira POPOVICI

bazar

Soluţii pentru bătrîneţe (?!)

În ultimul timp s-a nimerit să văd tot mai multe filme care par să răspundă – în cele mai neaşteptate, mai fascinante şi mai crude moduri – uneia dintre întrebările mele cele mai sîcîitoare, şi anume: cum îmi voi petrece bătrîneţile şi ce se va întîmpla cu mine la vîrsta a treia spre a patra (în caz că le voi prinde...).

Amour, genialul film al lui Haneke, nu se poate spune că oferă o soluţie: expune, mai curînd, o situaţie posibilă – cel puţin pînă la un punct. Viziunea lui asupra dragostei de cuplu, balansîndu-se mereu undeva între sublim şi înfiorător, nu e deloc departe de adevăr. Degradarea umană, fizică şi psihică, ajunsă la apogeu în cazul ambelor personaje, e cît se poate de probabilă, deşi, evident, deloc de dorit.

Desigur, filmul lui Haneke ne prezintă situaţia extremă, aparent fără altă ieşire decît cea din film (crima, moartea). Orice alte posibile ajutoare externe devin, rînd pe rînd, imposibile: Anne (Emmanuelle Riva) îl pune pe Georges (Jean-Louis Trintignant) să promită că nu o va interna în nici o instituţie, fiica pare prea îngropată în propriile-i probleme ca să-i mai poată ajuta în vreun fel, ajutoarele plătite sînt incompetente. Posibilitatea unui sprijin divin nu e luată în calcul. Totul atîrnă de dragostea lui Georges, şi vedem cum se sfîrşeşte...

Alte două filme chiar par să ne propună soluţii: *The Best Exotic Marigold Hotel* (2011, în regia lui John Madden, după romanul lui Deborah Moggach, cu Judi Dench, Maggie Smith, Tom Wilkinson, Bill Nighy) şi *Et si on vivait ensemble* (2011, în regia lui Stephane Robelin, cu Jane Fonda, Geraldine Chaplin, Pierre Richard, Claude Rich, Daniel Brühl). Amîndouă vorbesc despre grupuri de oameni în vîrstă care-şi găsesc un loc în care să-şi petreacă bătrîneţile împreună.

Nu, nu e vorba de un azil. Cei din primul film ajung într-un hotel din India care e decrepit, dar are potenţial de toate felurile, inclusiv uman; cei din cel de-al doilea film se mută cu toţii la unul dintre cele două cupluri din care fac parte personajele principale.

Scopul acestor schimbări şi mutări împreună este şi unul de întrajutorare (mai ales în cazul lui *Et si on vivait ensemble),* dar şi de descoperire de sine, început vieţi noi şi rezolvare a „chestiunilor" de inimă, şi nu numai rămase din trecut. Graham (Tom Wilkinson) îşi regăseşte iubitul pierdut în tinereţe, în perioada în care locuise în India; Evelyn (Judi Dench) îşi găseşte o slujbă şi un iubit (Douglas – Bill Nighy –, care-şi părăseşte nevasta după 39 de ani), Norman (Ronald Pickup) îşi descoperă o parteneră, iar Muriel (Maggie Smith) îşi învinge pornirile xenofobe. Împreună, reuşesc să-l ajute pe Sony (Dev Patel) să-şi pună pe picioare hotelul.

Filmul, ca şi *Et si on vivait ensemble,* e construit pe ideea puterii comunităţii (asociate – mai bine evidenţiat în cazul lui *The Best Exotic Marigold Hotel* – cu îndrăzneala de a experimenta locuri noi): cînd sînt mai mult de doi, puterea creşte, iar vîrstnicii, adunaţi, devin capabili nu doar să-şi pună propriile probleme în ordine, ci şi să-i ajute pe cei mai tineri.

Jeanne (Jane Fonda, în mare formă) îl ajută pe Dirk (Daniel Brühl) să-şi găsească un subiect pentru studiul antropologic pe care trebuia să-l facă: studiul comunităţii vîrstnicilor. Comunitate în care se petrec tot soiul de lucruri palpitante: se dovedeşte că Claude (Claude Rich), singurul celibatar, a fost amantul ambelor neveste ale celorlalţi doi bărbaţi...

Ceea ce nu-i împiedică, pînă la urmă, pe toţi cei cinci prieteni să conviețuiască. Energica – şi aparent cea mai dinamică – Jeanne e cea care moare prima: beneficiază de o înmormîntare roz şi veselă, cum îşi dorise. Ironia e că soţul ei, Albert (Pierre Richard, protagonistul comediilor din copilăriile unora dintre noi) – care avea un început de Alzheimer –, întreabă, a doua zi după ce aceasta a murit: „Dar unde e Jeanne?" Filmul se termină cu toţi cei patru vîrstnici rămaşi alergînd pe pajişti şi strigînd: „Jeanne!"

Revenind la titlu şi la începutul articolului, pot trage doar următoarea pseudoconcluzie laconică: soluţii pentru oarece confort la bătrîneţe pot fi două – mutarea împreună şi uitarea.

Selma IUSUF

legende urbane

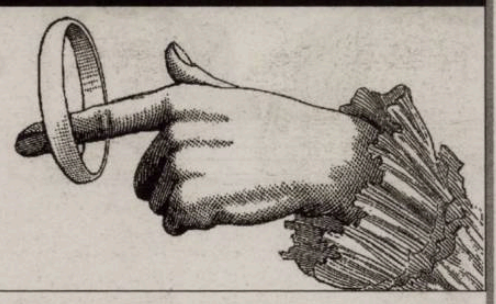

Primăvara pe trotuar

Au început să apară de pe la mijlocul lui februarie. Abia se strînseseră cele de Crăciun, abia răsuflase lumea uşurată că poate umbla omeneşte pe caldarîm, că scheletele precare din metal acoperite cu foaie de cort s-au înfipt iar în mijlocul trotuarelor.

Cum ieşiţi din staţia de metrou de la Romană ca să o luaţi uşurel spre Universitate, trebuie să treceţi, chiar din capul scărilor pe care le-aţi urcat, prin marcajul viguros al unor tineri cu nişte mape, care adună semnături pentru ceva. Dacă ei nu v-au atras atenţia şi n-au reuşit să vă oprească din drum, atunci sigur fata care împarte pliante cu reclama unui salon de cosmetică vă va întinde trist o broşurică. Pe ea o ştiu de vreo două săptămîni. Tremură în frig, stă cu orele în picioare şi am impresia că a răcit în ultimele zile; are nasul foarte roşu iar ochii îi sînt şi mai absenţi. Am în toate buzunarele broşuricile ei, nu o refuz niciodată, aşa cum nu refuz pe nimeni care-mi întinde vreun pliant pe stradă. Aşa. Cum treceţi de mape şi de broşuri, începe să se lăbărţeze imperiul mărţişoarelor.

N-am nimic cu oamenii ăia care vînd orice se poate agăţa de un şnur alb-roşu sub numele de „mărţişor", am ceva cu cei care dau autorizaţii în locuri atît de strîmte. Pentru că pietonul de Bucureşti e un nimic, un antipatic, un viermuş fără carnet de conducere (şi fără bicicletă) care poate fi aruncat de colo-dincolo, fără urmă de consideraţie.

Trotuarul acela de la ieşirea din staţia Romană spre Universitate e împărţit în două. Pe stînga e sediul permanent al florăreselor. Pe ele le ştiu de multă vreme. Ard beţişoare tămîiate al căror miros ţi se agaţă de haine. Vara, stropesc gospodăreşte prin faţa ghivecelor şi a vazelor înalte – şi pe şlapii tăi, dacă ai noroc; iarna sporovăiesc amical între ele, cu cîte o cafea în mînă, îmbrăcate în cojocele de oaie peste fustele lungi. Pe dreapta, după sezon. Iarna – globuri şi beteală, primăvara – mărţişoare sau coşuleţe de Paşti. Pentru trecător, mai rămîne pe mijloc o bandă îngustă, de-o singură persoană. O bandă ocupată însă de cei care se îngrămădesc în faţa tarabelor. Practic, stai la coadă ca să mergi pe stradă.

Bietul pieton are însă toate şansele să dispară de tot din una dintre cele mai vii zone ale Bucureştiului. Căci la Primărie a născut ideea de a face un pasaj subteran pentru mergătorii pe jos. De ce? Ca maşinile să circule mai bine, fireşte. Pentru că tot ce s-a mutilat în oraşul ăsta şi-aşa hărtănit s-a mutilat în ideea fixă a – i-auziţi cum sună – „fluidizării traficului".

Oraşul a fost gospodărit cu viziunea unei chivuţe care a dat de ceva bani. S-a suit în maşină şi nu mai coboară din ea nici cînd merge să-şi ia pîine. A smuls duşumelele din lemn şi a pus gresie în toată casa. A smuls peticele verzi – atîtea cît mai erau – şi le-a betonat pe toate, să sară din condiţia mediocră a celui care încă are pămînt în curte, şi nu ciment – semn al orăşenizării. A pus, în schimb, puieţi chinuiţi de copaci în ghivece lăbărţate de lemn. A tuns tufele în forme bizare de iepuraşi nevrotici, călăreţi strîmbi în trăsuri croite din buxuşi şi alte asemene artisticării de Alice în Ţara Minunilor. A decorat, a făcut „frumos". A pus o căruţă înzorzonată cu ghivece de muşcate în curte, dar nu are apă în casă. A renunţat la carpetă, dar şi-a pus fototapet cu palmieri în garsonieră. Pe geam – furnalul, în casă – Caraibele.

Încercaţi să fiţi pieton cu umbrelă într-o zi cu ploaie, într-un Bucureşti de mijloc de săptămînă. Sau într-o zi în care ninge. Variaţia meteorologică va scoate din ţiţîni normalitatea oarecare. Cu un aer abrupt, smucit şi urgent, toate maşinile se vor revărsa pe stradă. Nervii, la fel. Dumneavoastră, pietonul, veţi fi udat, stropit, îmbrîncit şi uneori înjurat. Cu încălţările fleşcăind de apă – pentru că, în acest oraş, un trotuar perfect drept nu s-a inventat încă.

Peste toate, mărţişoarele din drum. Acum. La vară, aveţi toate şansele să alunecaţi pe dude în mijlocul Bucureştiului. Să nu-l iubeşti?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

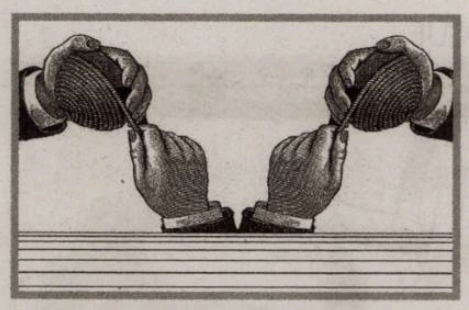

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

De ce Verheugen ne-a făcut un bine

Săptămîna trecută, fostul Comisar European pentru Extindere, Günther Verheugen, a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Cluj. Verheugen e o persoană mai importantă în istoria României decît ar fi lăsat de bănuit anvergura sa personală – el a fost cel care a impus decizia Uniunii de încheiere a negocierilor cu România, în 2004. Am scris în volumul Eu votez DNA! *despre acel moment, şi cred că e relevantă o retrospectivă. Citiţi mai jos acest fragment.*

E amuzant acum, privind retrospectiv, să auzi de la Adrian Năstase că era ocupat cu aderarea la UE şi deci nu se putea ocupa de corupţie. Şi asta pentru că problema corupţiei a rămas ultima chestiune nerezolvată de pe agenda de preaderare. E drept că procesul de negocieri pentru aderare a mers rapid, sub conducerea unor tehnocraţi competenţi ca Vasile Puşcaş sau Leonard Orban. Dar două chestiuni trenau şi au riscat să blocheze, pur şi simplu, încheierea negocierilor: agricultura şi corupţia. Dacă în cazul agriculturii era vorba despre capacitate administrativă (dovadă că problemele s-au rezolvat rapid după aderare), în cazul corupţiei era vorba despre voinţă politică – de fapt, despre acceptul politicienilor la ruperea pactului social vechi. Aşa ceva e mai greu de rezolvat decît problemele de capacitate administrativă şi, drept urmare, am rămas cu monitorizare pe justiţie pînă în ziua de astăzi.

În interviurile de cercetare de la Comisia Europeană am aflat că, la finele lui 2004, funcţionarii de la nivel tehnic care lucrau pe România au făcut un raport foarte critic la capitolul justiţie şi au recomandat să nu se încheie negocierile de aderare. Comisarul pentru extindere, Günter Verheugen, a păstrat conţinutul raportului, dar a schimbat concluzia, recomandînd încheierea negocierilor. Multă lume spune acum că a greşit, că România nu era pregătită şi nu trebuia acceptată. Eu nu sînt de acord, nu cred că se putea face mai mult la acel moment pentru justiţia din România, din afara UE; în schimb, riscam regrese în multe alte domenii, unde reformele erau recente şi trebuiau întărite instituţional prin angrenarea în UE. Ca să dau un exemplu, pentru a fi mai clar: să presupunem că aderarea României era suspendată nedefinit din cauza corupţiei – credeţi că politicile privind concurenţa, legile foarte dure privind ajutorul de stat, pe care le trecuserăm, şi instituţia numită Consiliul Concurenţei ar fi rezistat în afara UE? Ne uităm ce bine performează Consiliul Concurenţei şi vedem că firmele din România au început să ştie de frica lui. Domeniul concurenţei (care ţine de piaţa unică) este practic guvernat în cotutelă cu Uniunea Europeană, acesta este unul dintre beneficiile de a fi membri ai Uniunii. Leonard Orban, ministrul Afacerilor Europene, a avut ideea unei dezbateri la cinci ani de la aderare, dezbatere despre bilanţul integrării noastre. Am organizat această dezbatere la Reprezentanţa Comisiei, iar participanţii au căzut de acord cu o idee emisă de Orban: domeniile instituţionale în care statul român performează sînt tocmai acelea unde există această guvernare în comun între Bucureşti şi Bruxelles.

Avem vreo dovadă că s-ar fi putut face mai mult dacă se amîna aderarea?

Deci, este uşor să zici că aderarea trebuia să fie amînată pentru ca presiunea anticorupţie să rămînă mare, dar trebuie să ne uităm la tabloul complet, în care corupţia e doar o latură. Pe de altă parte, avem vreo dovadă că s-ar fi putut face mai mult dacă se amîna aderarea? Cred că puterea de presiune a UE asupra unei Românii aflate în afara Uniunii îşi atinsese deja limitele. Să nu uităm că, totuşi, Adrian Năstase şi-a asumat răspunderea pe un pachet stufos de legi anticorupţie. El a fost cel care a legiferat conflictele de interese, şi tot el cel care a înfiinţat Parchetul Naţional Anticorupţie, precursorul DNA de astăzi (citiţi în interviul cu Laura Ştefan din acest volum uimitoarea poveste a modului în care a ajuns Adrian Năstase să creeze această instituţie, într-o formulă instituţională excelentă, cu procurori şi poliţie judiciară sub aceeaşi pălărie). În disperare de cauză, Năstase a înlocuit-o pe Rodica Stănoiu – un politician din generaţia lui Ion Iliescu, care îi exaspera pe cei din Comisia Europeană printr-un autism de tip sovietic în negocieri – cu Cristian Diaconescu, un diplomat din generaţia tînără, promovat de Năstase însuşi. Cristian Diaconescu a mai trecut un rînd de legi, unele dintre ele propuse chiar de ONG-uri specializate. Totuşi, rapoartele Comisiei Europene erau negative şi din ce în ce mai critice. Raportul Comisiei Europene din 2003 privind pregătirea pentru aderare remarcă pentru prima dată lipsa de cazuri serioase. Năstase crease PNA, dar acesta pedala în gol. Anul 2003 a însemnat punctul de cotitură în abordarea Comisiei Europene. Pînă atunci, rapoartele de monitorizare se concentrau pe legislaţie şi pe crearea de instituţii. Acestea sînt relativ uşor de făcut, mai ales cînd deţii o majoritate lejeră în Parlament. Guvernul lui Adrian Năstase preluase negocierile de aderare de la cel precedent (negocierile cu România şi Bulgaria au fost deschise în decembrie 1999, o decizie politică legată de sprijinul pentru intervenţia din Kosovo). În rapoartele iniţiale ale Comisiei, corupţia era o problemă marginală, tratată iniţial la capitolul de criterii politice, mutată ulterior la capitolul justiţie şi afaceri interne. Pe măsură ce se rezolvau alte capitole, problema corupţiei ieşea mai mult în evidenţă, presa prelua relatările Comisiei, ceea ce a provocat celebra enervare a lui Adrian Năstase, care a spus că „umblă unii cu corupţia în gură pe la Bruxelles". Crezînd că va da o lovitură de maestru, Năstase a creat PNA şi a trecut masivul pachet de legi anticorupţie (despre care Laura Ştefan spune că a rămas baza legislaţiei în domeniu pînă astăzi). Doar că Năstase nu avea de gînd să lase aceste instituţii şi aceste legi să funcţioneze – după cum el singur recunoştea în interviul din 2006, nu a permis derularea dosarelor. Exerciţiul de spoire a realităţii îşi atingea însă limitele. În 2003, Comisia Europeană constată că PNA, deşi avea pe hîrtie independenţă totală, nu făcea mare lucru. Năstase avusese grijă să numească în fruntea sa un magistrat bine ţinut sub control, Ioan Amarie. Pe lîngă asta, cariera magistraţilor era în continuare controlată de Ministerul Justiţiei. S-a văzut că degeaba numeşti un şef de instituţie pe care îl proclami independent, dacă toată structura de sub el poate fi controlată în detaliu. Ceva similar s-a întîmplat cu declaraţiile de avere, cu conflictele de interese şi cu incompatibilităţile. Noile legi trecute de Guvernul Năstase au venit cu noi definiţii, mai bune şi mai funcţionale. Dar cine se ocupa de aplicare? Acel model de efervescenţă în schimbarea legilor îşi atingea limitele. Trebuiau rezultate. Dar aici apare blocajul: rezultate ar fi însemnat oameni la puşcărie, abandonarea pactului social. Sau, în cuvintele lui Adrian Năstase, să dăm drumul dosarelor „marilor rechini" (totuşi, termenul e impropriu, nu existau respectivele dosare, ideea asta că un dosar se face peste noapte şi există dosăre pentru toţi, doar ce aşteaptă culoarea verde – e un mit). (...)

UE a jucat de partea provocatorilor, a celor care doreau ruperea pactului social vechi.

Modelul spoire a realităţii de pînă în 2004 era epuizat şi ne aflam într-un blocaj, însă ruperea acestui blocaj s-a produs în interior. Influenţa UE a întărit tabăra anti-*statu-quo*. UE a jucat de partea provocatorilor, a celor care doreau ruperea pactului social vechi. Evident, schimbarea de putere de la finele lui 2004 – şi mai ales cooptarea Monicăi Macovei în Guvern – a produs ruptura necesară în front. V-aş putea demonstra respectivul efect cu grafice, dar acest material rămîne unul de popularizare, nu unul academic, aşa că vă invit pe site-ul CRPE (www.crpe.ro) să citiţi studiul din 2010, pentru demonstraţia completă. Analiza de text pe rapoartele succesive ale Comisiei arată o accelerare a acceptării condiţiilor de către România, imediat, în 2005. Ceea ce e paradoxal din perspectiva teoriei clasice a europenizării: recompensa cea mare (încheierea negocierilor) fusese primită, ar fi trebuit să scadă ritmul, nu să se accelereze.

O acuzaţie frecventă la adresa Monicăi Macovei din partea celorlalţi politicieni este că a indus în eroare Comisia Europeană, împotriva intereselor României (de pildă, se spune că a venit cu ideea unui Mecanism de Cooperare şi Verificare postaderare, pentru a se asigura că politicienii nu vor distruge totul după aderare). O asemenea acuzaţie este ridicolă. Pleacă de la ideea că cei de la Comisia Europeană nu ştiau ce se întîmplă aici şi că era nevoie ca Macovei să le facă agenda. Dimpotrivă, ştiau perfect. Doar că au găsit în Macovei un interlocutor care, în primul rînd, nu mai dorea să practice jocul de-a „noi ne facem că facem ceva şi voi scrieţi frumos în rapoarte", şi, în al doilea rînd, avea personal aceeaşi agendă *anti-establishment* pe care, sincer vorbind, o aveau şi cei de la Comisie. Ţin minte un interviu de cercetare pe care l-am făcut în 2005 cu o doamnă de la Comisie, pe care am rugat-o să-mi descrie relaţia cu miniştrii de Justiţie din România. Răspunsul a fost scurt şi la obiect: Rodica Stănoiu – imposibil de comunicat cu ea, era convinsă că misiunea ei ca ministru este să ne ducă de nas; Cristian Diaconescu – o schimbare în bine, dar nu avea nici un control pe deciziile importante; Monica Macovei – vorbim aceeaşi limbă, şi nu mă refer la engleză. Şi, văzîndu-mă din România, începe ea să mă chestioneze: „Auzi, dar crezi că va păţi ca Gorbaciov? Pare că e mai populară aici, la noi, decît la voi, în România."

Există asemenea funcţionari ai Comisiei Europene care sînt adevăraţi eroi ai României, care au ştiut care e realitatea de aici şi care au simţit că au puterea de a o schimba. Ei vor rămîne necunoscuţi pentru publicul larg de la noi, pentru că acestea sînt rigorile funcţiei. Cei mai mulţi nu mai lucrează acum pe dosarul România, dar locul lor a fost luat de alţii (unii chiar români, după aderare) care au preluat aceeaşi cultură şi aceleaşi idei. Deci, cine s-a folosit de cine: Macovei de Comisie sau Comisia de Macovei? Răspunsul meu este simplu: s-au aliat împotriva *statu-quo*-ului. Intervenţia UE i-a plasat pe apărătorii acestui *statu-quo* – al vechiului pact social – în continuă defensivă.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Piept de pui

Cel mai ieftin, cărnuri zic, e să bagi în tine piept de pui. E adevărat, e bun pieptul şi pentru dietă, şi la boală. Piept de pui. Doar că mi-aduc aminte ce făcea taică-meu ca să crească puiul. Într-un hambar frumos etajat băga un bec uriaş-ucigaş conectat la curent electric. Şi pufoşilor de pui-puişori le impunea ritmul de culcare-sculare prin acel bec. Aprindea la trei ore, le sugera nesimţiţilor pui să se trezească şi să se îndoape. Stingea becul, îi obliga la culcare. Puii mîncau forţat, se îngrăşau, creşteau. Minte n-aveau nici cît un pui. Te trezeai în trei luni, astfel, cu pui cam de un an. De cîte ori vedeam însă drăcia lui taică-meu, îmi venea direct să vomit. Numai gîndul că în hambarul acela era acel mecanism de umflare a puilor îmi întorcea stomacul pe dos. Taică-meu nu vindea, aşa că n-am înţeles scopul, băga la congelator pentru vremuri nasoale. Simţea probabil că vor veni. Acum puii ăştia îi vezi etichetaţi, piepţii bine puşi la caserolă. Majoritatea însă sînt făcuţi la bec. A, nu săriţi pe mine că nu proslăvesc mîncarea bio nici mort, doar spun ce se întîmplă. Nu-nţeleg de ce nu putem fi normali, între bec şi bio este o zonă de omenie. De ce nu mai există? Nu bio este omenie, nici becul nu este omenie. Pieptul de pui este lipsă de omenie. Omul nu trage pe sfoară puiul, ci omul. Pe javra ca şi el, flămîndă şi tîmpă. Ieri am luat pui. Am luat pulpiţe, să nu vomit cu gîndul la bec-piept. Nu, pulpiţele nu sînt piept, asta-i sigur.

Este România altfel?

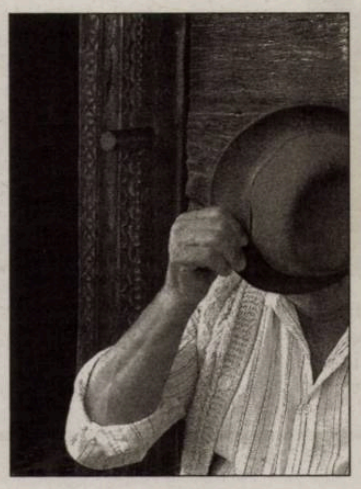

Texte şi opinii de:

● Neagu DJUVARA (istoric)

„Cum e făcut românul de Dumnezeu“

● Florentin ŢUCA (avocat)

„Autoportretul românilor înşişi“

● Zoltán ROSTÁS (sociolog, profesor la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti)

„Ambivalenţa“

● Bogdan MURGESCU (profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)

„Istoriografie şi excepţionalism“

● Lucian BOIA (profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)

„Nu sînt nici pesimist, nici optimist“

argument

Nici aşa, nici altminteri?

Cartea profesorului Lucian Boia *De ce este România altfel?* a fost printre cele mai vîndute la tîrgul Gaudeamus din 2012 şi, de atunci, se vinde bine în continuare. S-a scris mult despre ea – de la cronici publicate în reviste culturale pînă la editoriale ori simple comentarii pe forumurile ziarelor – şi a stîrnit controverse. S-ar părea că devine un interesant fenomen social. Simplificînd lucrurile, e limpede că un număr consistent de oameni încearcă să-şi lămurească propriile dileme în legătură cu tema „cum este România“ şi caută, în carte, răspunsurile „mîntuitoare“.

Despre „specificul“ României se vorbeşte însă de multă vreme, iar tranziţia a exacerbat întrucîtva discursul identitar şi impulsul comparatist. După căderea comunismului şi recucerirea libertăţii de exprimare, am reînceput să ne întrebăm „cine sîntem“. Deschiderea către Occident a dus nu numai la integrarea „în structurile euro-atlantice“ (cum se spune în limbajul-standard al politicii şi diplomaţiei), dar şi la reflexul de a ne compara tot timpul cu „ei“, cu occidentalii, în aproape orice privinţă. Iar comparaţiile în domenii care ţin de viaţa cotidiană (tot mai la îndemînă pe măsură ce tot mai mulţi români au călătorit în Vest şi „au văzut cu ochii lor“ cum se trăieşte „la ei“) au dus, de cele mai multe ori, la depresii şi nemulţumiri: „la noi“ aproape totul merge mai prost ca „acolo“. Autostrăzile, băncile, spitalele, magazinele, trenurile, autobuzele ş.a.m.d. – toate sînt motive de a ne constata propria „inferioritate“.

Lucian Boia încearcă să explice, sintetic, în eseul său, de ce există atîtea diferenţe, de ce România apare, în context european, *altfel*. Pentru asta, recurge la istorie. Criticii demersului său i-au reproşat mai ales faptul că, în contextul lumii de azi, comparaţiile ar fi trebuit făcute (şi) cu alte ţări, mai apropiate de statutul actual al României. Prin urmare, Colegiul „Noua Europă“ a avut iniţiativa de a organiza o dezbatere pornind de la cartea profesorului Boia, dar încercînd să analizeze *tema în sine:* dacă – şi în ce măsură – România chiar este *altfel*.

Dosarul acestui număr este constituit din transcrierea dezbaterii care a avut loc miercuri, 20 februarie 2013. Un singur text este „din afara“ dezbaterii (pe care autorul, prezent în sală, ni l-a propus imediat după aceea), cel al lui Constantin Ardeleanu. Din motive de spaţiu, intervenţiile dlui Andrei Pleşu şi dlui Vintilă Mihăilescu au apărut la rubricile lor. În rest, am încercat să consemnăm totul, în speranţa că această dezbatere va constitui, şi pentru cititori, o provocare dilematică. (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

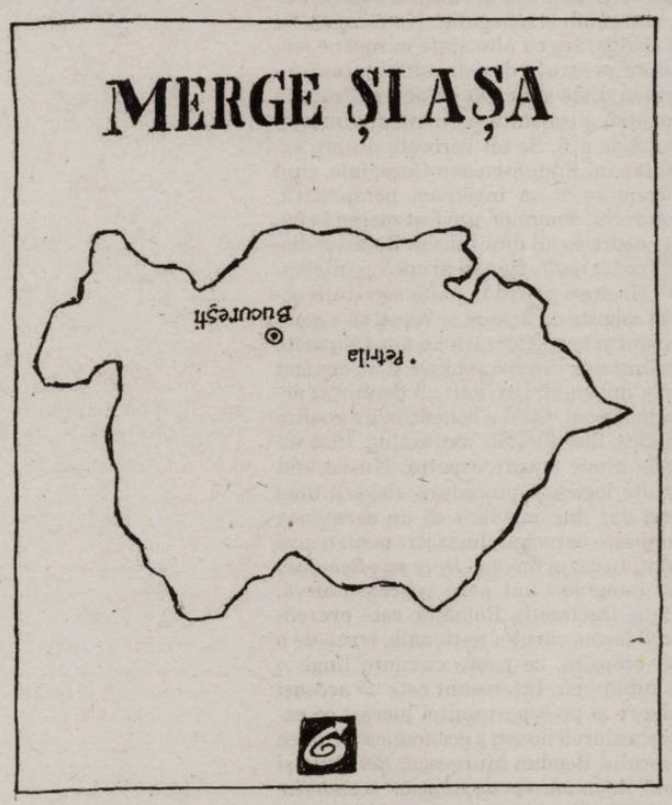

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 februarie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Neagu DJUVARA

Cum e făcut românul de Dumnezeu

Sînt de acord cu fondul cărţii lui Lucian Boia, chiar mai mult de 100%, aş spune 105%, în sensul că poate nu a mers destul de departe, dincolo de istorie. Putea să facă apel, de pildă, la cartea lui Dumitru Drăghicescu *Din psihologia poporului român* care, cînd a apărut, în 1907, a suscitat un val de proteste, cu Iorga în frunte, spunîndu-se că defăimează poporul român. El era un om extrem de cinstit, inteligent, cu studii de sociologie în Franţa şi, pur şi simplu, a încercat să explice anumite feluri de a se comporta ale românilor, luînd-o istoric – fără a fi un istoric, totuşi – printr-o carte consistentă, care să explice toată istoria românilor printr-un fel al nostru de a fi atavic. Aşa este românul, aşa l-a făcut Dumnezeu, prin urmare e normal ca istoria lui să aibă un traseu deosebit de cel al sîrbului, al bulgarului, al ungurului etc. Vă repet că, în momentul în care a apărut cartea, în 1907, n-avea nici o legătură cu revolta ţărănească. Este o carte care fusese gîndită şi pritocită, ca să zic aşa, de zeci de ani, dar unii, ca întotdeauna, se gîndesc că este o legătură cu momentul apariţiei, considerînd că se poate ca în cîteva săptămîni după un eveniment să scoţi o carte atît de importantă. Aşa s-a spus şi despre Spengler, că a scris cartea despre declinul civilizaţiei occidentale în 1918, fiindcă se prăbuşise Germania. N-avea absolut nici o legătură, el vorbea despre tot Occidentul, nu numai despre Germania, şi e o carte pe care o pregătise cu zeci de ani înainte de 1918. Aşadar, încă o dată, eu sînt 100% de acord cu dl Boia în ceea ce spune. Aş merge şi mai departe – de aceea am întrebuinţat în mod niţel comic ideea că sînt 105% de acord cu dînsul – spunînd că ar trebui să meargă şi la cartea lui Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*. Ca să explicăm ce s-a întîmplat în 700 de ani de istorie nu e rău să punem şi problema cum e făcut românul de Dumnezeu – din întîmplări, etnie, amestecuri, influenţe, Roma, dacii, cumanii, ce-o mai fi în amestecătura din care a ieşit românul, destul de uniformă. Precizez imediat, este aproape un miracol cînd te gîndeşti că în veacul al XVI-lea, cînd Coresi scoate cărţile lui religioase în limba română, spune în prefaţă că o pregăteşte pentru cei de aici şi de dincolo şi pînă în Moldova. Prin urmare, e un lucru aproape unic în Europa, cînd mă gîndesc la diversitatea Franţei sau a altor ţări, că la noi se vorbea – fără să existe unitate politică – aceeaşi limbă din Banat şi pînă în Basarabia. Era o minune. Deci înseamnă că acest neam românesc are, în sine, o unitate atavică de mare importanţă şi care probabil că explică multe lucruri.

© L. Muntean

Neagu Djuvara, Bogdan Murgescu, Lucian Boia

Constantin ARDELEANU

De(spre) căruță

Propunîndu-şi să arate de ce România este altfel, cartea profesorului Lucian Boia demonstrează că, de fapt, România este la fel. Privindu-ne fără părtinire, vedem limpede că am fost mai mereu în criză, retardaţi economic şi cultural faţă de Europa, marginali şi mărginiţi. Nu este nevoie să ne comparăm cu alte state europene sau de aiurea pentru a dovedi „altfelitatea" românească. Este suficient să ne analizăm în sine pentru a constata permanenţa unui anume fel de a fi. Se tot vorbeşte despre actualitatea lui Eminescu sau Caragiale, cînd mai drept ar fi să inversăm perspectiva. Sîntem vechi, domnilor, am fost mereu la fel.

Despre eseul dlui Lucian Boia s-a discutat mult. Uneori aruncă şi înţelepţii cîte o piatră în balta societăţii actuale şi cohorte de nebuni se reped să o scoată. Fondul şi forma lucrării au fost tălmăcite şi răstălmăcite, diverse capitole şi-au cîştigat fani sau duşmani, patrioţii au denunţat actul antinaţional, titlul a beneficiat de analize lingvistice, filozofice, de marketing. Însă nu s-a spus nimic despre copertă. Nu-mi sînt cunoscute logica şi procedura alegerii unei coperte, dar îmi imaginez că un asemenea ambalaj este oarecum ilustrativ pentru acel conţinut. În cazul lucrării *De ce este România altfel?*, imaginea îmi pare reprezentativă. Eterna şi fascinanta Românie este prezentată sub forma căruţei naţionale, trasă de o gloabă oropsită, ce paşte cuminte lîngă o rablă autohtonă. Interesant este că aceeaşi idee apare şi pe coperta altei lucrări ce explică retardarea noastră economică – cartea profesorului Bogdan Murgescu, *România şi Europa. Acumularea decalajelor economice (1500–2010)*. Şi acolo, căruţa este bine reprezentată, mai rusticul şi pitorescul atelaj fiind depăşit de un automobil occidental. Carevasăzică, România a cam rămas de căruţă sau România este însăşi căruţa ce se tîrîie greoi într-un cadru idilic.

O asemenea percepţie este veche. În secolul al XIX-lea, călătorii occidentali remarcau căruţele rudimentare şi drumurile proaste, adevărată oglindă a României de atunci. Recentul scandal al cărnii de cal arată că aproape nimic nu s-a schimbat, unul dintre clişeele străinilor despre România fiind că avem o ţară cu multe căruţe pe drumurile publice. „Carul cu boi" este recunoscut de români ca o temă artistică autohtonă, iar carul/căruţa reprezintă un element important în filozofia noastră populară (de la modelul bunului gospodar şi pînă la morala buturugii mici).

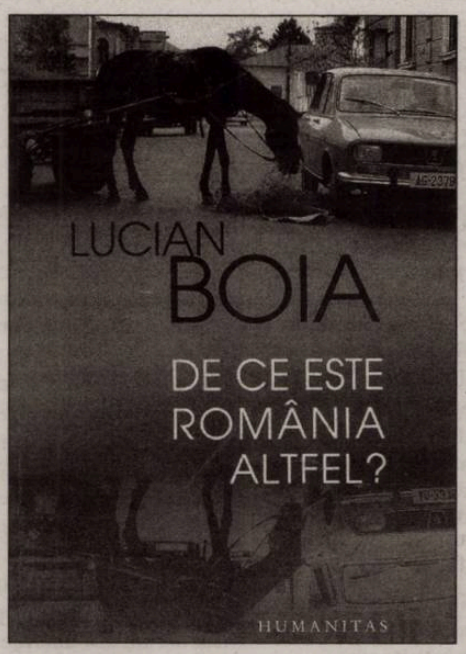

Revenind la cartea profesorului Boia, este clar că avem o problemă (istorică) la căruţa românească. Descriind lucrurile în structura lor, atelajul are trei elemente constitutive: căruţa propriu-zisă, animalul de tracţiune şi căruţaşul (absent sau suspendat, din poză). Vom constata că fiecare componentă are neajunsuri serioase. La cum înţeleg eu lucrurile, căruţa este ţărişoara, cu tot ce înseamnă ea, cu ministere şi instituţii, cu rîu şi ram şi cu cei care trebuie tractaţi spre limanul existenţei. Căruţaşul simbolizează clasa conducătoare, elita politică, cea care ne ghidează spre ieşirea din labirintul drumurilor prăfuite. Iar animalele de povară, cai sau boi, sînt plătitorii de impozite. Copertele celor două cărţi îmi sugerează că România s-ar confrunta cu cîteva situaţii proverbiale: carul este supraîncărcat şi se răstoarnă des; este pus mereu înaintea boilor (sau a mai burghezilor bidivii); căruţaşii bat exact animalele care chiar trag carul, deşi la omul sărac nici acestea nu se mişcă prea bine; surugiii încurcă comenzile „hăis" şi „cea"; este greu la dealul crizei cu boii mici; deşi căruţaşii sînt total neatenţi, animalele de povară (cu ochelari de cal) găsesc drumul bun spre casă; căruţaşii înjură birjăreşte şi fură din propria căruţă.

Dar să nu disperăm. Există mereu jarul minune care să transforme mîrţoaga hămesită în ditai armăsarul fermecat, ce va trage la deal căruţa naţională. Mai rămîne doar problema harabagiilor, care tot aruncă firimituri în căruţă şi caută cu încrîncenare taman buturuga mică. Nu de alta, dar pare să le convină ca România să rămînă un Caracal mai măricel. În toate aceste privinţe, căruţa românească a rămas la fel, înaintînd la pas pe drumul sinuos spre modernitate. La urma urmelor, care-i graba?

Există mereu jarul minune care să transforme mîrţoaga hămesită în ditai armăsarul fermecat.

Constantin Ardeleanu *este conferenţiar universitar la Facultatea de Istorie, Filozofie şi Teologie a Universităţii „Dunărea de Jos" din Galaţi. Cel mai recent volum publicat:* Gurile Dunării – o problemă europeană. Comerţ şi navigaţie la Dunărea de Jos în surse contemporane (1829-1853).

Cristian GHINEA

Trebuie să plecăm din România?

Eu am două teze. Una referitoare la valoarea comparativă a acestei cărţi şi a doua referitoare la utilitatea ei. Dar trebuie să felicit totuşi Editura Humanitas şi pe dl Boia pentru succes. Inclusiv recenzia mea la cartea aceasta a fost unul dintre cele mai citite articole pe care le-am scris în viaţa mea. Deci, într-un fel, sînt şi eu beneficiar al acestui succes. Atunci cînd am văzut acest titlu – *De ce este România altfel?* –, instinctul meu de comparatist a intrat în funcţiune imediat. Altfel decît cine? Pentru că mie mi se pare că România este o ţară banală din punct de vedere statistic. Sînt mulţi indicatori de dezvoltare care arată un continuum în zona asta, iar România este pe undeva pe-acolo. De ce să ne comparăm mereu cu Germania, cu Franţa, cu Anglia, cînd putem să ne comparăm şi cu Ucraina, cu Bulgaria, cu Serbia, şi-o să vedem că sîntem undeva la mijloc? Am făcut mari progrese faţă de aceste ţări, mai ales în ultimii ani. La această observaţie a mea, dl Florentin Ţuca a scris că „dl Ghinea ne invită să ne comparăm cu repetenţii". Şi-atunci m-am gîndit că poate am pornit pe-o pantă greşită, poate că această carte nu era o încercare de comparaţie. Poate că era doar un eseu şi poate că eu i-am dat prea mult faţă de ceea ce a încercat dl Boia. De aceea vreau să vă întreb, dle Boia,

© L. Muntean

Florentin Ţuca, Cristian Ghinea, Mircea Vasilescu

Reacţia mea a fost cea de fan dezamăgit, pentru că mi-au plăcut foarte mult celelalte cărţi ale dlui Boia.

dacă aţi încercat un exerciţiu comparativ în această carte? Poate că, repet, a fost o eroare de interpretare din partea mea... De aici şi o serie de critici pe care le-am adus în acea recenzie în legătură cu indicatorii pe care i-aţi folosit, cu exemplele pe care le-aţi ales.

Şi-acum, mergem la a doua mea teză, despre valoarea utilitară. Mi s-a părut că dl Boia ne-a abuzat într-un fel. Adică într-un moment de nervozitate a scris această carte, care este altfel decît cărţile sale anterioare, pe care le-am apreciat foarte mult şi am şi scris despre ele. Reacţia mea a fost cea de fan dezamăgit, pentru că mi-au plăcut foarte mult celelalte cărţi ale dlui Boia. Şi am simţit că, într-un moment de cumpănă pentru România, după ceea ce s-a întîmplat astă-vară, cînd am fost cu toţii dezamăgiţi că se poate aşa ceva, venea o carte care adăuga ceva la depresia generală. Întîmplarea face ca, prin activitatea mea, să cunosc foarte mulţi oameni de bine, foarte mulţi oameni care pun o cărămidă ca lucrurile să meargă bine în România şi mi s-a părut nedrept pentru ei, întrucît era un fel de exerciţiu nihilist, care nu ajută la nimic. Vezi un om cu probleme şi începi prin a-l aborda la modul „băi, păduchiosule!". În acel moment nu mai poţi face nimic cu omul respectiv, l-ai terminat psihic. Şi-atunci mă gîndesc la toţi oamenii aceştia care, pe zona lor de activitate, fac ceva bine şi încearcă să transforme România: ce înţeleg ei din cartea aceasta? Că, pînă la urmă, nu au de ce să se agite, că pînă la urmă trebuie să plece, că singura salvare, de fapt, este cea individuală, şi trebuie să plecăm din România. Şi pentru că eu sînt un adept al acelui curent filozofic care se numeşte utilitarism, cred că şi adevărul trebuie judecat în această paradigmă: nu este utilă această concluzie, căreia în primul rînd îi contest valabilitatea ca adevăr. Dar chiar dacă ar fi adevărată – cu ce ne ajută?

Vintilă MIHĂILESCU

Despre altfelitatea noastră

O să încep prin a schimba puţin perspectiva, înainte de a face *statement*-ul necesar, şi anume m-aş întreba – evident, cartea o avem, deci este – dacă ea poate să fie, dacă o astfel de carte este posibilă. Nu numai cartea dlui Boia, ci o carte care să încerce să răspundă la această întrebare – de ce este România altfel? Iar aici aş enumera cîteva probleme ale titlului însuşi şi cîteva probleme ale unui posibil răspuns. Repet, dincolo de cartea aceasta. Tocmai pentru că o iau foarte în serios şi pentru că cred că este o provocare, iar din cîte ştiu de la dl Boia a fost provocarea editurii, la care dînsul era, evident, persoana cea mai potrivită să răspundă, deci pornind de la titlu, întîi avem o afirmaţie: *este* altfel. Deci, din titlu ştim concluzia. De unde ştim că-i altfel? Şi ce înseamnă *este?* Dacă *este* altfel, înseamnă că nu a *devenit* altfel, ci este altfel dintotdeauna. Şi aici vreau să glumesc şi eu ca dl Djuvara, sînt 105% împotriva a ceea ce a spus domnia sa, adică împotriva viziunii că românul e dat de la Dumnezeu şi atavic. Dacă e aşa, ne-a terminat. Mergem cu toţii la o bere, pentru că oricum n-avem ce să mai facem şi n-are rost să mai citim cartea dlui Boia, de vreme ce ăştia sîntem, cu ăştia defilăm şi... Amin! Mergem mai degrabă la un parastas. (...)

Ştim verdictul lui Cioran, apropo de relaţia dintre istorie şi psihologie. Citez: „Deficienţele actualului popor român nu sînt produsul istoriei sale, ci istoria aceasta este produsul unor deficienţe psihologice culturale." Nu este ceea ce face dl profesor Boia. Dar, în discurs, şi în discursul public cu atît mai mult, apar foarte multe caracteristici care ţin de psihologie. Din nou s-a pomenit – şi se insistă, după părerea mea, mult prea mult pe Drăghicescu – că psihologia explică viaţa socială. Nu, psihologia explică viaţa individuală. Faptele sociale se explică prin alte fapte sociale şi psihologia poporului român nu are cum să explice societatea română, cu condiţia să existe o psihologie a poporului român. Îmi pare rău, nu cred că există aşa ceva. Chiar dacă ne place. E poetic, e frumos, e interesant, dar am mari rezerve legat de existenţa acestui demers. Şi cu asta încheie. Reiau ce spunea dl Ghinea care, ca de obicei, îmi ia crema. Apropo de altfel. Altfel faţă de ce? Comparaţia este în continuare şi ceea ce publicul aştepta. Şi cred că dacă dl Boia n-ar fi făcut acest gen de comparaţie, care este implicită, cu Occidentul, în ultimă instanţă, n-ar mai fi citit nimeni cartea, pentru că se aştepta la cu totul altceva. Dar... Altfel faţă de cine? Aş continua cu altfel, în ce fel, de ce? Şi aici cred că este fundamental ce spune dl Boia chiar de la început, şi anume totul începe printr-o întîrziere impresionantă. Or, cred că acest lucru este foarte important. Dl Murgescu a scris o carte despre decalaje, despre întîrziere... Dacă sîntem altfel prin nişte decalaje acumulate, prin nişte întîrzieri, prin nişte transformări neîmplinite înseamnă că *ei* au devenit *altfel, noi* am rămas *la fel*. Deci trebuie răsturnată ipoteza şi întrebat atunci nu de ce „ei" – iar „ei" pentru noi înseamnă doar Occidentul – au *devenit* –, nu au fost – altfel, ci de ce noi am *rămas,* într-o anumită măsură şi într-un anumit fel, *la fel*. Şi aici este şi partea bună a poveştii. Dacă nu sîntem de la Dumnezeu, de la natură, de la origine *altfel,* deci nu sîntem prinşi în *altfelitatea* noastră înseamnă că avem o şansă. Dacă faimosul partid „Un viitor pentru România" a eşuat, ceea ce e interesant – viitorul pentru România s-a dus dracului –, v-aş propune un forum de consens naţional: „un trecut pentru România".

V-aş propune un forum de consens naţional: „un trecut pentru România".

N. red.: *Intervenţia integrală a dlui Vintilă Mihăilescu poate fi citită la rubrica sa „haihui.ro" din pagina 7.*

Nu pot să nu observ totuşi că dacă „altfel" apare cu plus, nu se enervează atît de multă lume. De pildă, dacă cineva ar spune: „avem cele mai frumoase femei din lume" sau „românii sînt deştepţi", nu s-ar stîrni atît de multe iritări. Dar cînd spunem lucruri mai puţin plăcute, apare o interesantă reacţie defensivă – legitimă, pînă la un punct. Pot să-i spun dlui Cristian Ghinea că are dreptate: dacă vrei să-ţi placă mult România, trebuie să vii dinspre Sud. Dacă vii dinspre Vest, atunci începe să scîrţîie. Este bine, cînd vrei să te re-încarci patriotic, să dai o fugă pînă în Peloponez, să urci încet-încet de-a lungul Bulgariei, întîrziind cît mai mult, pînă ajungi în România, care începe să aibă o oarecare aură.

Andrei PLEŞU

Florentin ŢUCA

Autoportretul românilor înșiși

Recunosc că mă simt zdrobit de anvergura personalităţilor din jurul meu şi trebuie să încep cu un autodenunţ: neavînd competenţe istorice, antropologice, filologice, filozofice sau sociologice, n-am căderea să vorbesc despre „altfelitatea" românească din perspective ştiinţifice. Ca simplu avocat am însă şansa să pledez pentru o cauză, iar această cauză mi-am zis că nu este istoria triumfalistă, proslăvită în manualele şi versurile patriotarde ale copilăriei noastre, dar nici aşa-numitul excepţionalism pe dos al poporului român despre care vorbea Cristian Ghinea. Cauza ar putea purta numele de „autoportret original al românilor". Pentru că, dacă România este specială, eu cred că originalitatea României stă taman în autoportretul românilor înşişi. Habar n-am dacă acest autoportret din 1500 sau 1800 seamănă leit cu autoportretul contemporanilor noştri, dar pentru că acesta s-a desenat sub ochii mei după 1989, permiteţi-mi să zăbovesc asupra acestui subiect inspirat de cartea dlui profesor Boia. De asemenea, aş dori să mă opresc asupra cîtorva leit-motive care încapsulează tuşele care construiesc acest autoportret, tuşe specifice cîtorva etape postrevoluţionare.

Nu pot să nu încep, într-o ordine cronologică şi logică, vorbind despre fundalul autoportretului românilor. I-aş spune „tricolorul găurit din decembrie 89", expresia unei speranţe sincere în mai bine a românilor, o speranţă întemeiată şi pe un strigăt foarte triumfalist: „Fraţilor, am învins", dar şi pe o nu mai puţin celebră recomandare, plină de înţelesuri şi subînţelesuri: „Mircea, fă-te că lucrezi." După decembrie '89, pe acest fundal al autoportretului românilor, a apărut un curcubeu de culori confuze, care se pretau unui popor marcat de tranziţie şi dileme: „21-22, cine-a tras în noi?", „a fost sau n-a fost revoluţie?" ş.a.m.d.

Este perioada anilor '90-'93 cînd, treziţi din euforia tricolorului şi a speranţelor sincere de mai bine, românii s-au văzut amplasaţi într-o stare de anxietate şi agitaţie, lăsînd sentimentul că revoluţia i-a luat pe nepregătite. Cred că cea mai bună etichetă asociată acestei perioade este o replică celebră, care mie personal îmi este foarte dragă, ca şi filmul lui Corneliu Porumboiu, din care este extrasă, *A fost sau n-a fost:* într-un platou TV, moderatorul încearcă să afle dacă a fost sau nu revoluţie în urbea natală, iar un bătrîn invitat, agasat la culme de insistenţele moderatorului, se ridică şi tranşează situaţiunea: „Domnilor, ce ne mai învîrtim atît în jurul cozii, am făcut şi noi revoluţia cum ne-am priceput." Se pare că românii au făcut revoluţia cam cum s-au priceput şi teza o dezvoltă dl profesor Lucian Boia.

© L. Munteanu

Vintilă Mihăilescu, Florentin Ţuca, Cristian Ghinea, Mircea Vasilescu

„Fraţilor, am învins", „am făcut Revoluţia aşa cum ne-am priceput", „în Occident totul era roz, nu ca la noi", „la noi, ca la nimeni".

A urmat o perioadă în care, după ce românii s-au „explorat" dinăuntru, după ce au vărsat pe fundalul acestui autoportret culorile vacarmului postrevoluţionar, a venit momentul ieşirii într-un Vest mitizat – care era întotdeauna minunat, termenul frumos al comparaţiei – într-o comparaţie cu o Românie mereu hîdă. Analiza comparativă se termina mai mereu cu o constatare seacă, deloc tristă, veselă chiar: „nu e ca la noi"; Se spunea: „ei au străzi curate, nu ca la noi"; „ei au magazine pline, nu ca la noi", „acolo sînt oameni politicoşi – nu ca la noi". Îmi aduc aminte de scrisoarea unui prieten, ajuns pentru prima oară la Paris, care îmi scria entuziasmat că a intrat în camera de hotel cu o cartelă, „nu ca la noi" – cu cheia. Acest „nu ca la noi" nu era deloc expresia unei amărăciuni, a ruşinii inferiorităţii, ci mai degrabă bucuria gustului superiorităţii. Sau a pretinsei superiorităţi.

Ne-am întors apoi, din nou, acasă. Am văzut că lucrurile nu prea merg, că sistemul sanitar este bolnav, că educaţia este la pămînt, că în unele domenii n-avem legi, că în altele avem, dar sînt contradictorii, că investitorii nu se prea înghesuie, ştiţi foarte bine lista neîmplinirilor noastre postrevoluţionare. Atunci am început să protestăm vehement. Să înjurăm mai vîrtos, să urlăm cu acelaşi „dispreţ euforic" – ca să-l citez pe Emil Cioran. „Ca la noi, la nimeni." Deja autoportretul nostru începea să se croiască un pic altfel. Era „la noi, ca la nimeni".

A urmat intrarea în NATO, apoi în Uniunea Europeană. O intrare care părea, ca şi Revoluţia, să ne fi luat pe nepregătite. Unde mai pui că a coincis cu sondajele de opinie care atestau că românii îşi doresc asta, dar poate în proporţie mai mare se declarau nostalgici după epoca lui Ceauşescu. Un soi de culoare oximoronică aşternută pe autoportretul celor din perioada postrevoluţionară, traductibilă în celebra butadă: „este mai bine acum, dar a fost mai bine înainte."

După ce ne-am văzut în Europa, am constatat că nu prea corespundem standardelor Uniunii, iar aici mă delimitez de Cristian Ghinea, în ceea ce priveşte comparaţia care trebuie avută în vedere cînd analizăm acel „altfel" românesc. Am văzut că sîntem arătaţi cu degetul de către co-echipierii noştri europeni, ne-am simţit ruşinaţi de poziţiile retrograde pe care le ocupam în clasamentele din diverse domenii – iar aici există o grămadă de statistici – şi a trebuit să reacţionăm. Reacţia a fost aceea de a ne retrage, de a pîrjoli cîmpiile şi a otrăvi fîntînile, retragerea pentru a gusta din savoarea autocompasiunii româneşti, un soi de Bovary paliativ autohton, un veritabil brand de ţară, un fel de autoportret cu autobocete, smiorcăite şi jelite pe o lozincă de bodegă: „cînd ne-o fi mai rău, să ne fie ca acum".

Apare în 2012 o voce critică, probabil cea mai critică voce a acestui an, care demitizează, din nou, istoria României, care deplînge sau pune în evidenţă faptul că istoria naţională este altfel decît cea învăţată în manuale, şi care deplînge tarele noastre naţionale, printre ele figurînd şi această autocompasiune despre care vorbeam. Cum au reacţionat o parte dintre conaţionalii noştri? (Şi am văzut o grămadă de reacţii pe forumuri, în faţa acestui inventar, uneori poate exagerat, al tarelor noastre.) S-au simţit lezaţi, au găsit că cea mai bună apărare este atacul, au început să critice exagerările rechizitorului, în loc să preia inventarul păcatelor noastre ca sursă motivaţională pentru – să-i spunem – dezrobire. S-au descoperit, aşadar, demni: „să ne lase Europa în pace, căci nu sîntem mînii s-au „explorat" dinăuntru, după ce au vărsat pe fundalul acestui autoportret culorile vacarmului postrevoluţionar, a venit momentul ieşirii într-un Vest mitizat – care era întotdeauna minunat, termenul frumos al comparaţiei – într-o comparaţie cu o Românie mereu hîdă. Analiza comparativă se termina mai mereu cu o constatare seacă, deloc tristă, veselă chiar: „nu e ca la noi"; Se spunea: „ei au străzi curate, nu ca la noi"; „ei au magazine pline, nu ca la noi", „acolo sînt oameni politicoşi – nu ca la noi". Îmi aduc aminte de scrisoarea unui prieten, ajuns pentru prima oară la Paris, care îmi scria entuziasmat că a intrat în camera de hotel cu o cartelă, „nu ca la noi" – cu cheia. Acest „nu ca la noi" nu era deloc expresia unei amărăciuni, a ruşinii inferiorităţii, ci mai degrabă bucuria gustului superiorităţii. Sau a pretinsei superiorităţi.

Ne-am întors apoi, din nou, acasă. Am văzut că lucrurile nu prea merg, că sistemul sanitar este bolnav, că educaţia este la pămînt, că în unele domenii n-avem legi, că în altele avem, dar sînt contradictorii, că investitorii nu se prea înghesuie, ştiţi foarte bine lista neîmplinirilor noastre postrevoluţionare. Atunci am început să protestăm vehement. Să înjurăm mai vîrtos, să urlăm cu acelaşi „dispreţ euforic" – ca să-l citez pe Emil Cioran. „Ca la noi, la nimeni." Deja autoportretul nostru începea să se croiască un pic altfel. Era „la noi, ca la nimeni".

A urmat intrarea în NATO, apoi în Uniunea Europeană. O intrare care părea, ca şi Revoluţia, să ne fi luat pe nepregătite. Unde mai pui că a coincis cu sondajele de opinie care atestau că românii îşi doresc asta, dar poate în proporţie mai mare se declarau nostalgici după epoca lui Ceauşescu. Un soi de culoare oximoronică aşternută pe autoportretul celor din perioada postrevoluţionară, traductibilă în celebra butadă: „este mai bine acum, dar a fost mai bine înainte."

După ce ne-am văzut în Europa, am constatat că nu prea corespundem standardelor Uniunii, iar aici mă delimitez de Cristian Ghinea, în ceea ce priveşte comparaţia care trebuie avută în vedere cînd analizăm acel „altfel" românesc. Am văzut că sîntem arătaţi cu degetul de către co-echipierii noştri europeni, ne-am simţit ruşinaţi de poziţiile retrograde pe care le ocupam în clasamentele din diverse domenii – iar aici există o grămadă de statistici – şi a trebuit să reacţionăm. Reacţia a fost aceea de a ne retrage, de a pîrjoli cîmpiile şi a otrăvi fîntînile, retragerea pentru a gusta din savoarea autocompasiunii româneşti, un soi de Bovary paliativ autohton, un veritabil brand de ţară, un fel de autoportret cu autobocete, smiorcăite şi jelite pe o lozincă de bodegă: „cînd ne-o fi mai rău, să ne fie ca acum".

Apare în 2012 o voce critică, probabil cea mai critică voce a acestui an, care demitizează, din nou, istoria României, care deplînge sau pune în evidenţă faptul că istoria naţională este altfel decît cea învăţată în manuale, şi care deplînge tarele noastre naţionale, printre ele figurînd şi această autocompasiune despre care vorbeam. Cum au reacţionat o parte dintre conaţionalii noştri? (Şi am văzut o grămadă de reacţii pe forumuri, în faţa acestui inventar, uneori poate exagerat, al tarelor noastre.) S-au simţit lezaţi, au găsit că cea mai bună apărare este atacul, au început să critice exagerările rechizitorului, în loc să preia inventarul păcatelor noastre ca sursă motivaţională pentru – să-i spunem – dezrobire. S-au descoperit, aşadar, demni: „să ne lase Europa în pace, căci nu sîntem decît un pas, şi vocile au continuat: „de fapt, noi sîntem urmaşii Romei", „sîntem cei mai drepţi şi cei mai viteji dintre traci", „noi am stat de strajă, nimeni altcineva, la porţile Europei, cînd ei construiau catedrale" şi dacă e cineva care să ne judece, la limită, acela nu poate fi altcineva decît Eminescu. Una peste alta, „sîntem mîndri că sîntem români."

Acesta este, aşa cum îl văd prin lentila oferită de cartea dlui profesor Lucian Boia, „altfelul" autoportretului românesc. „Fraţilor, am învins", „am făcut Revoluţia aşa cum ne-am priceput", „în Occident totul era roz, nu ca la noi", „la noi, ca la nimeni", „cînd ne-o fi mai rău, tot aşa să ne fie", „aşa e românul, aşa a fost mereu", „făceţi-vă că lucraţi".

***Florentin Ţuca** este managing partner la casa de avocatură Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

Andrei PLEŞU

Discursuri patriotice

În România circulă, în mare, trei tipuri de discurs patriotic. Avem mai întîi discursul triumfal: „sîntem muc şi sfîrc, nimeni nu e ca noi; am făcut, am dres, am stăvilit, am apărat, ne-am sacrificat, am salvat, am rezistat..." Este discursul încîntării de sine, al slavei (deşarte), al suficienţei autohtone. Are mare succes şi culminează cu mobilizatorul imn „noi sîntem români" (proclamaţie superfluă, cîtă vreme nimeni nu ne crede elveţieni sau marocani...). Există apoi un discurs care preia o parte din cel dintîi („sîntem excepţionali"), adaugînd, însă, o notă sumbră: da, sîntem grozavi, *dar* sîntem amărîţi! Avem ghinion. Calităţile noastre sînt dublate, în chip nefericit, de o tenace neşansă istorică. Nimeni nu-şi dă seama cît sîntem de minunaţi, toată lumea ne pune piedici, ne exploatează, ne fentează, încearcă să ne strice. Nu vreau să fiu răutăcios, dar ca să-i dau o identitate, aş spune că acesta e tipul de discurs al altfel foarte talentatului domn Dan Puric: „Sîntem unici – şi ca creştini, şi ca est-europeni, şi ca vestici, şi ca asiatici, dar sîntem chinuiţi... Cineva nu ne iubeşte. *Nimeni* nu ne iubeşte. Dar vom învinge!" Există, apoi, un al treilea tip de discurs – cel al dlui profesor Boia – care vede unele găuri în hlamida naţională şi spune că ar fi cîte ceva de regretat şi poate cîte ceva de reparat. Cum s-a văzut, un asemenea discurs stîrneşte mai curînd indispoziţie.

Dar acest tip de discurs există – în versiuni mult mai ascuţite decît aceea a dlui Boia – la mai toţi idolii noştri naţionali... Iată-l, de pildă, pe Caragiale, inventariind care sînt, în România „elementele de succes: măgulirea tuturor ideilor şi formulelor populare pe care oricine le aplaudă automatic sau prin imitaţie, precum: tinerimea română, economia română, femeia română, ţăranul român, muncitorul român, Regatul român, în genere fraze goale, declamaţie şarlatanească, lătrătură patriotică, naţională, română – cu un cuvînt, moft!" Ne supărăm pe nenea Iancu? O fi avut omul motive, de vreme ce, într-un tîrziu, s-a hotărît să plece din ţară. Şi vă atrag atenţia că era un patriot, a scris texte tulburătoare, nutrite de o mare iubire de ţară. Ceea ce nu-l împiedică să declare: „M-am exilat şi atîta tot. Aerul de aici îmi prieşte. Sînt mulţumit, nu am ce căuta acolo, unde linguşirea şi hoţia sînt virtuţi, iar munca şi talentul – viţii demne de compătimit." Să ne amintim şi de tristeţile lui Emil Cioran: „În România, tipul omului inteligent şi unanim simpatizat este chiulangiul, pentru care viaţa este un prilej de capriciu subiectiv, de exerciţiu minor al dispreţului, de negativitate superficială. N-am întîlnit om care să aibă o mai slabă aderenţă la valori ca românul."

Acum vă întreb: din unghi pedagogic, ce e mai eficient cînd ai dinainte un caz „cu probleme"? Să spui: „totul e în regulă, e bine, e foarte bine, să nu ne luăm după răutăcioşii care bombăne"? Sau să spui: „unele lucruri merg prost, ai de rezolvat o sumedenie de nereguli, să ne gîndim ce-ar fi de făcut"? Din punctul meu de vedere e mult mai utilă cea de-a doua cale.

„Dar, domnilor, mi-e ruşine să fiu român. Ce fel de român? Român care vrea a-şi fi însuşit monopolul, privilegiul patriotismului şi al naţionalităţii, aşa român de paradă mi-e ruşine să fiu. Naţionalitatea trebuie să fie simţită cu inima şi nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte şi se respectă adînc, se pronunţă arareori. Evreii cei vechi n-aveau voie să pronunţe numele Dumnezeului lor. Iubesc poporul românesc, fără a iubi pe semidocţii şi superficialităţile lor."

Mihai EMINESCU

Zoltán ROSTÁS

Ambivalența

Această carte a apărut într-un anumit moment, nici mai devreme, nici mai tîrziu decît atunci cînd trebuia. Şi asta spune totul. Este o carte în care, zic eu, Lucian Boia a ascultat de porunca amiralului Nelson: toţi supuşii Majestăţii sale trebuie să-şi facă datoria. Nici mai mult, nici mai puţin. Cum se aplică acest lucru în cazul unui istoric? Să vadă în anul trecut care sînt rădăcinile relaţiei în care se află România. Şi, întrucît este istoric, nu psiholog sau sociolog, merge la rădăcină aşa cum crede el. Există cei care spun că nu au văzut nimic nou în această carte. Dar nu era normal, nu era cazul să inventeze o altă teză. Pentru a explica situaţia de anul trecut era nevoie de reluarea acestei teme. Desigur că aceasta carte, pînă la urmă, lansează o ipoteză: situaţia de anul trecut îşi are rădăcina în istorie; deci autorul nu face o analiză contextuală mai largă, ci merge în istorie.

Am citit cartea şi tot timpul am avut impresia că asta am mai văzut şi la unguri, şi la polonezi, şi la bulgari sau slovaci: problema originii obscure, xenofobia, salvarea Europei creştine – aproape toţi spun că au salvat Europa creştină, şi tot nu a fost salvată, dacă ne uităm în jur, în Germania sau Franţa. Nu e deloc salvată. Atunci îmi pun întrebarea: cum este acest „altfel", dacă la toţi există asemenea situaţii? România este altfel, cum şi alţii sînt altfel. Fiecare din zona noastră, vecinii noştri au aceleaşi particularităţi, iar dacă cineva se apucă să studieze amănunţit istoria ţărilor din jur, va găsi această foarte mare doză de a judeca cît sînt ei de singuri în această Europă obscură.

România se integrează în statul european. Şi nu e o ipoteză, ci o convingere, de data asta, că o face parţial. Dar şi alţii se integrează doar parţial. Vreau să atrag atenţia asupra unui lucru care ar putea să compenseze şi tristeţea, şi amărăciunea. Jürgen Habermas, în lucrarea sa de doctorat, spune un lucru simplu: pentru a educa, a selecta acea birocraţie britanică exemplară, a fost nevoie de 200 de ani. Este nevoie de un timp infinit mai lung pentru a putea fi mulţumiţi de noi înşine. 150 de ani înseamnă un fleac. De la mijlocul secolului al XIX-lea pînă azi nu este foarte mult. Pentru mine, performanţele României sînt mult mai mari ca neajunsurile. Din 1859, o sută de ani, elita românească politică a fost pusă în situaţii-limită: întotdeauna a trebuit să aibă nişte decizii corecte, optime pentru ţară. Putem spune că nu am fost stabili cu anumiţi aliaţi... Dar atunci cum rămîne cu englezii care spun cu voce tare că naţiunile au în primul rînd interese, şi apoi sentimente?

Între situaţiile-limită, în această sută de ani, elita românească a făcut atîtea nedreptăţi că îşi merită soarta. Este exagerat, dar, în linii mari, putem spune că în această perioadă elita românească a făcut ceea ce a trebuit să facă. Să nu credeţi că cei care au pierdut au fost mîndri de eroismul lor. N-au fost deloc. Conştiinţa cea mai curată a elitei maghiare, István Bibó, spunea clar că, prin eroismul austro-ungar, elita ungară a pierdut complet busola, făcînd gafă după gafă, pînă la al Doilea Război Mondial. Este foarte interesant pentru mine că, prin 1921-1922, la un moment dat, în Bucureşti, s-au întîlnit doi mari sociologi: Oscár Iászi şi Dimitrie Gusti. Oscár Iászi, cu paşaport românesc, fuge din Europa şi şcoala maghiară de sociologie se termină. Atunci, Gusti demarează sociologia monografică, în perioada respectivă. După mine, această complexitate e de luat în seamnă.

Dacă vorbim pe unde intrăm în România şi unde ajungem, pot să vă contrazic printr-un caz unic: un grup de sociologi şi scriitori maghiari, în 1935, intră în România din Sud. Au urcat pe vapor, au coborît la Giurgiu, primul obiectiv fiind să-l viziteze pe Dimitrie Gusti. A fost o întîlnire nemaipomenită, s-a scris mult despre această vizită. Németh László, care era cel mai important prozator şi dramaturg maghiar şi ideologul acestei mişcări de sociografie literară, a scris foarte frumos despre Gusti. S-a întîlnit apoi cu scriitori maghiari din Ardeal şi-i face cu ou şi cu oţet – că nu fac ceea ce trebuie să facă, că sînt provinciali, rămaşi în urmă. Evident că, atunci cînd ajunge acasă şi publică însemnările sale, este luat în colimator de toată presa şi făcut harcea-parcea.

Această situaţie de „altfel" este de discutat. Nu sînt de acord, de exemplu, cu modelul polonez. A trimite cavaleria împotriva tancurilor germane în 1939 (cum a făcut Polonia) e eroism, dar mai mult decît atîta, e aproape tîmpenie.

Şi, ca să nu rămînem cu ideea că germanii fac numai răutăţi, vreau să amintesc o scrisoare a lui Nietszche, care plîngea la vestea bombardării Versailles-ului de către artileria germană. Nietszche era o conştiinţă germană care peste 30 de ani a fost catalogat drept primul fascist. Lucrurile au întotdeauna o ambivalenţă care trebuie luată în ecuaţie.

Mircea VASILESCU

Criza identitară continuă

Nu despre carte vreau să vorbesc, ci despre problema în sine. Cartea, cred, am înţeles-o corect: e un eseu provocator, nu o sinteză academică, nici un studiu aplicat. E şi o excepţională idee de marketing. Cred că titlul i l-a dat dl Gabriel Liiceanu – îi simt amprenta stilistică în formula *De ce este România altfel?*. Strict editorial vorbind, mi se pare că partea referitoare la situaţiunea politică din 2012 este un pic cam mare faţă de restul cărţii, care trece în revistă o întreagă istorie, dar în definitiv aceasta nu e o problemă: cartea a făcut ceea ce şi-a propus să facă.

Eu am însă o problemă cu „România altfel": cred că nu înţeleg corect la ce anume se referă. Asistăm la o criză identitară la noi şi aşa se explică faptul că atîta lume doreşte să-şi lămurească problemele ori să le discute, să-şi confrunte opiniile pe tema „ce este România şi la ce foloseşte ea". Atît cît pot eu monitoriza presa, site-urile, blogurile, observ că de cîte ori vine vorba despre România – într-un fel sau în altul, în bine sau în rău –, se stîrnesc emoţii, dezbateri, comentarii, reacţii intense. Crize identitare există însă şi în alte ţări, din motive diverse: Uniunea Europeană, globalizarea, noile tehnologii de comunicare ş.a.m.d. Din acest punct de vedere, nu mi se pare că, *astăzi*, România e altfel. (Şi mă refer doar la prezent – nu discut despre explicaţiile şi argumentele istorice din cartea dlui Boia, pe care le-am citit cu interes.) Apoi, mi se pare că acest „altfel", în discursul public sau în uzul comun, e tot mai mult conotat negativ. Cînd spui „altfel" e ca şi cum ai spune „naşpa" – deşi „altfel", din punct de vedere semantic, nu înseamnă neapărat mai rău decît alţii, mai urît, mai strîmb sau altcumva.

Şi apoi, despre care Românie vorbim? Cînd spunem că „România e altfel", am impresia că se subînţelege un fel de Românie eternă, un duh – atavic sau nu – care nu piere, e un dat: vorbim mai degrabă despre o Românie simbolică şi „definitivă". Discursul despre România reală e mult mai slab. Să nu uităm că, în decembrie 1989, cînd revoluţionarii au ocupat Comitetul Central, dl Ion Iliescu a spus „să sunăm la ambasada sovietică şi să spunem cine sîntem şi ce vrem." Fără s-o ştie şi fără să vrea, a pus, de fapt, marile întrebări identitare – dar a făcut-o, ce-i drept, într-un context discutabil. De atunci încoace, multe dintre discuţiile care se poartă pe aceste teme identitare se referă la o Românie eternă, simbolică, metafizică, şi foarte puţine sînt bazate pe fapte, argumente, realităţi, pe o Românie „parcursă cu piciorul" pentru a vedea care sînt acele lucruri despre care altminteri, la nivel abstract şi general, toţi ştim să vorbim şi toţi avem păreri.

Toată această dezbatere despre „cum e România" în spaţiul nostru public din ultimii 20 de ani mi se pare că se poartă în siajul marilor dispute interbelice pe tema „specificului naţional". Sigur, de atunci s-au mai schimbat termenii, dar substanţa discuţiei e aceeaşi. Cînd eram student, am citit textele despre „specificul naţional" ale marilor intelectuali interbelici, nu în cărţi, ci în presa vremii, acolo unde au apărut prima dată: le-am citit în contextul lor iniţial, alături de ştirile politice ori de ştirile despre „crima din strada Speranţei"... Pentru mine, a fost foarte util şi interesant. Întrebarea mea este ce aduce nou această dispută despre „cum e România" faţă de ce s-a dezbătut în perioada interbelică? Mi se pare că nu prea mult, pentru că nu e pusă în contextul de azi (adică în relaţie cu apartenenţa la Uniunea Europeană, cu globalizarea şi cu alte realităţi contemporane). E mai la îndemînă şi e mai simpatic să vorbim despre acea „Românie eternă", despre duhul ei aflat tot timpul deasupra noastră, şi e cu atît mai simpatic să găsim citate din marii clasici şi să constatăm că ce au spus ei se potriveşte şi azi. Noi, la *Dilema*, ne distrăm dintotdeauna cu asemenea jocuri; astă-vară, în timpul campaniei pentru referendumul privind suspendarea preşedintelui, am publicat chiar un text al lui Caragiale despre judeţul Teleorman, care se potrivea de minune cu ce s-a scris despre Teleormanul de azi – un judeţ sărac, în care oamenii sînt aduşi să voteze etc. Dar dincolo de acest joc intelectual care poate fi interesant, mi se pare că astăzi discutăm foarte mult despre România de la televizor (sau din mass-media în general). Televiziunea are un impact foarte mare asupra societăţii; dar România de la televizor este o ţară *construită*. De ani întregi, televiziunea ne face agenda publică: ne spune ce ne interesează, exprimă, în locul nostru, tot felul de lucruri – de la chestiunile serioase, politice şi economice, pînă la „ce-ar trebui să mîncăm". Ni se induce tot timpul ideea că *acelea* sînt problemele noastre – cele despre care se vorbeşte la televizor. Or, aceasta nu e o Românie reală, e una construită: televiziunea produce de fapt un amplu *discurs* despre România, pe care noi îl preluăm, îl comentăm şi îl perpetuăm. Ajugem astfel într-un cerc vicios.

România e „altfel" pentru că n-a asimilat un alt tip de discurs. Dl profesor Boia a făcut un lucru extrem de important în cărţile sale, prin faptul că a demitizat istoria şi ne-a aşezat cu picioarele pe pămînt. Problema este că n-am construit un tip de discurs firesc, normal, despre „România altfel" în sens bun. Cînd vine vorba despre lucrurile bune, cînd cineva spune că România e altfel în sens pozitiv, tipul de discurs dominant e cel patriotic, plin de clişee de manual şcolar ori cîntece pionereşti. Probabil că asta ne-ar trebui – un discurs firesc despre lucrurile bune – pentru a ajunge la concluzia că România e o ţară mai mult sau mai puţin normală, care, vorba cuiva, are „părţile ei". În rest, criza identitară continuă.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Bogdan MURGESCU

Istoriografie și excepționalism

Nu e uşor să vorbeşti după şase oratori şi după o oră de discuţie. Pe de altă parte, terenul a fost marcat de intervenţii substanţiale în multe direcţii, s-a spus că sîntem 105% pentru, 105% împotrivă şi multe alte puncte de vedere, dintre care multe mi-au stîrnit o anumită patimă polemică, pe care însă mi-o voi înfrîna.

Voi spune cîte ceva despre felul cum am citit această carte, prin prisma profesiei de istoric şi cu marele interes stîrnit de cărţile dlui profesor Boia, de multă vreme, şi de părerile sale despre istorie de pe vremea cînd mi-era profesor. Am citit-o cu foarte mult interes şi admiraţie pentru partea de reconstituire istorică, pentru limpezime, pentru capacitatea de sinteză care nu este chiar atît de des întîlnită în breasla noastră. Bineînţeles că anumite păreri le mai citisem, anumite aspecte le mai întîlnisem, dar sînt multe lucruri bine spuse, judicios formulate, iar formulările sînt adevărate bijuterii şi vor rămîne memorabile, se pretează foarte bine să fie citate şi prin sinteza şi eleganţa formulării. Chiar dacă uneori mai am puncte de vedere deosebite, pot spune că am citit cu aprobare şi participare pozitivă reconstituirea istorică a dlui profesor Lucian Boia.

Am avut însă şi o problemă: cea legată de construcţia de ansamblu a cărţii, în special senzaţia pe care ţi-o dă sfîrşitul lecturii, şi anume faptul că, voluntar sau involuntar, cartea întăreşte convingerea că România este un caz excepţional în lume. Mărturisesc că am avut o strîngere de inimă, cu atît mai mult cu cît ştiam cîteva lucruri legate de istoriografie şi excepţionalism. Discuţia legată de excepţionalismul istoricilor este veche, dl profesor Boia ne-a învăţat la cursul de istoriografie multe lucruri legate

© L. Muntean

Neagu Djuvara, Bogdan Murgescu, Lucian Boia

metode de comparaţie. Mai mult, dacă citiţi cartea, există multe afirmaţii – chiar şi la început, dar şi mai încolo – care iau distanţă faţă de excepţionalism. Spune că sînt multe nuanţe care într-un fel arată că nu vrea să cadă în această capcană. Şi, totuşi, la capătul zilei, ne duce *acolo*. De ce oare? Atunci m-am gîndit că ideea centrală a cărţii este titlul care te loveşte şi te duce cumva dincolo de precauţiile pe care un autor şi le ia pe parcurs. Dar nu este numai aceasta. Cred că una dintre probleme este structura narativă a eseului, care desigur că are constrîngerile sale. În acelaşi timp, focusul este numai pe România, iar aici mă asociez cu unele dintre punctele de vedere care au fost spuse: ar fi bine să fie comparaţii mai sistematice şi să existe o consecvenţă, tocmai pentru a evita această constrîngere. Ar fi fost bine dacă această comparaţie era mai puternică, mai

Ideea centrală a cărţii este titlul care te loveşte şi te duce cumva dincolo de precauţiile pe care un autor şi le ia pe parcurs.

despre aceasta. E o temă izvorîtă de pe vremea disputei dintre istoricii care credeau că istoria trebuia să descopere legi şi cei care susţineau că istoria se ocupă numai de faptele individuale irepetabile şi excepţionale. Această discuţie, în vogă şi pe la 1900, a fost într-o oarecare măsură, dacă nu uitată, depăşită de istoriografie, care a mers într-o direcţie care nu e cea a excepţionalismului, ci a căutat să folosească trecutul istoric în contextul unor interpretări teoretice ale unei

ales la sfîrşit... Chiar dacă românii sînt apatici, nu sînt convins că sînt mai apatici decît alţii, deşi avem o mare confuzie de valori în societatea noastră. Cînd discuţi cu oameni din ţările vecine, şi nu numai, constaţi că lucrurile sînt mai amestecate şi mai grave. Aici ar fi loc de o anumită evitare a excepţionalismului. Dar dincolo de asta, este o carte care ne stîrneşte pe toţi, e o lectură incitantă.

Despre naţiuni şi imaginar

Alexandru Niculescu: Aici sînt mai multe discursuri. Cel dominant e cel politic, care pentru mine nu este interesant. Pentru că nu face altceva decît să reconstruiască naţiunea în fiecare clipă, spunînd că românii sînt aşa sau altfel. Discursul acesta spune că românii există, ei sînt România, sînt societatea românească. Natura acestor realităţi însă nu este discutată de nimeni. Or, ăsta e rolul performativ al acestui discurs care este de origine naţională, cum de origine naţională, adică venit din ideologia naţională, este şi intelectualul care le vorbeşte românilor despre ce sînt ei. Ideea este că populaţiile sînt bezmetice. Oamenii nu ştiu cine sînt, umblă pe stradă, şi din cînd în cînd dau peste cîte o carte, se uită la televizor şi află: „Aaa, uite, deci eu sînt asta." Cred că această tradiţie ar merita să fie întreruptă. Realitatea naţiunilor nu este de natura robinetelor, e altceva. Naţiunile sînt nişte proiecte. Instituţiile naţionale sînt reale, sediile, oamenii, obiceiurile de acolo sînt reale. Naţiunile însă, nu. Ele nu au această realitate. A vorbi despre *români* conţine ideea că toţi românii sînt la fel, într-un mod fundamental. Ceea ce nu este adevărat. Nu există substanţă biologică sau culturală comună pentru Mircea Eliade şi pentru George Becali. Şi urşii au anumite lucruri în comun, mănîncă, respiră, dar asta au şi cimpanzeii, aşa încît nu se poate face în nici un fel o distincţie a românilor pe asemenea criterii. Cartea dlui Boia este foarte binevenită într-un asemenea moment în care discursul naţionalist pare din nou să prindă aripi la noi, şi-l admir pentru curajul cu care a criticat ideologia naţională pornind de la meseria dînsului de istoric. Dl Boia critică naţionalismul din interiorul lui, ceea ce este *fair-play*, adică atacă tezele susţinute de ideologia naţională în materie de istoria României. Făcînd asta însă, după părerea mea cade în ceea ce se cheamă naţionalism metodologic. Adică, ideea că universul uman este făcut din naţiuni. Dacă, de exemplu, critici ideile în legătură cu puritatea românilor, vorbind despre aportul străinilor la ce s-a întîmplat aici, este foarte bine. Dar din asta se poate înţelege şi că, dacă nu ar fi fost străini, deci dacă naţiunea română ar fi fost pură, ea ar fi mers mai bine. Există un pasaj în carte, unde dl Boia se referă la faptul că sînt prea mulţi străini, şi în afară, şi înăuntru. Asta e doctrină naţională pură.

Lucian Boia: N-am spus eu asta, dle.

Andrei Pleşu

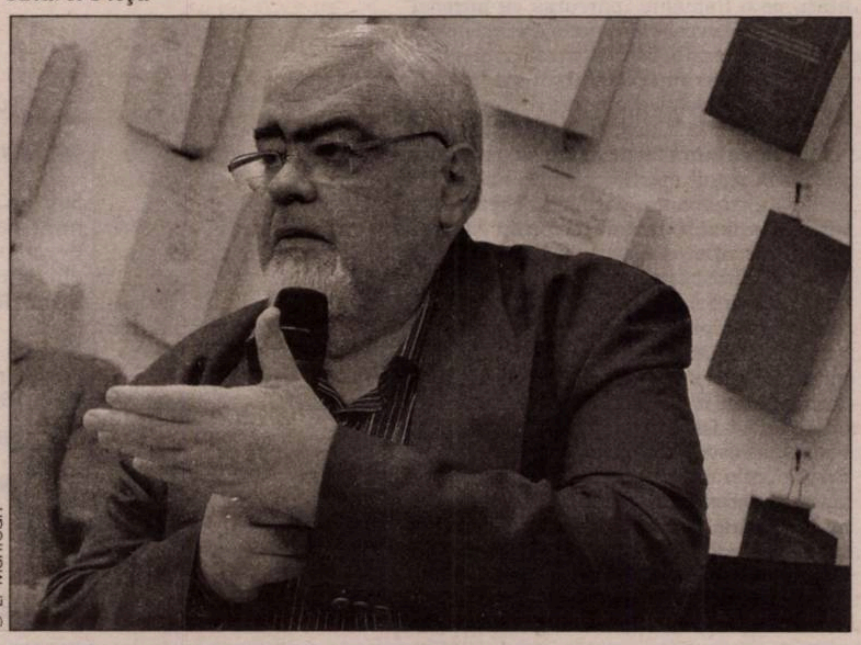

© L. Muntean

Alexandru Niculescu: Dacă doriţi, vă spun şi unde, dar acum nu e timp. O altă idee discutabilă este aceea că elitele sînt generate de către popoare. Cum poţi să spui că cei care conduc la un moment dat îi reprezintă pe cei pe care-i domină? Nu e vorba despre elite, ci despre o pătură dominantă, dar această pătură dominantă trăieşte altfel, are alte valori şi-i dispreţuieşte pe ceilalţi. A spune că pînă la urmă ne merităm conducerea, aşa cum o face în două rînduri dl profesor Boia, nu cred că este drept.

Lucian Boia: Cum puteţi să credeţi că eu am spus că sînt prea mulţi străini în România? Eu să spun aşa ceva? E o propoziţie ironică, dar vedeţi-o în context, pentru numele lui Dumnezeu. Naţionaliştii spun asta. Eu am devenit între timp naţionalist?

Alexandru Niculescu: Ca să completez, spuneţi la un moment dat că există situaţii în care un dezechilibru etnic sau religios duce la conflict. Această idee este o idee naţionalistă.

Lucian Boia: E o constatare, nu e dorinţa mea. Vreţi exemple?

Alexandru Niculescu: Da, dar această idee, a conflictului etnic natural trimite la o anumită ontologie a realităţii sociale care provine din reprezentarea naţionalistă a realităţii. E părerea mea, dar sigur că pot să mă înşel.

Lucian Boia: Da, dar nu este reprezentarea mea, e reprezentarea acelor oameni care se confruntă. Eu zic că naţiunile există în mod obiectiv, dacă există în imaginar, există.

Alexandru Niculescu: Dacă există, contează în imaginarul cui există. Ele sînt nişte simboluri. Iar cei care se omoară, nu se omoară în acelaşi fel, crezînd acelaşi lucru. Şi de multe ori vor să-şi împuşte propriii comandanţi, aşa cum bine ştim de la Erich Maria Remarque.

Lucian BOIA

„Nu sînt nici pesimist, nici optimist"

Voi încerca să dau o replică, deşi convingerea mea profundă este că autorul n-ar trebui să vorbească niciodată. Era regula pe care o stabiliseră junimiştii. La Junimea, autorul – poetul, scriitorul, istoricul – venea, îşi citea textul, iar după aceea trebuia să tacă mîlc. Şi acolo îl forfecau, nu glumă. Aici, colegii au fost foarte amabili cu mine, faţă de cum se desfăşurau lucrurile la Junimea. Dar trebuie să mă supun acestei cerinţe de a spune şi eu cîte ceva, deşi, dacă stau să mă gîndesc, nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să răspundă editura.

Mie nu-mi mai este foarte clar, aşa cum îmi era pînă acum o oră, dacă şi în ce măsură cartea asta îmi aparţine. Aflu acum că a fost o idee a editurii, că a fost o excelentă idee de marketing şi că oricine recunoaşte stilul dlui Liiceanu în chestiunea titlului. Dar, ce pot să spun, se întîmplă că din cînd în cînd am mai avut şi eu cîte o idee de carte, am mai pus şi cîte un titlu, ceva mai rar. Să zicem că de data asta ideea nu mi-a aparţinut deloc şi nici titlul. Dar dacă vreţi să vorbesc foarte serios, ca să nu rămînă vreo îndoială, credeţi-mă că titlul este al meu şi numai al meu, ideea este a mea şi numai a mea, iar despre marketing, întrebaţi editura ce idee a avut şi cum şi-a pus-o în practică. Vreau de asemenea să vă asigur, deşi am auzit spunîndu-se contrariul, că nu am fost într-o stare specială, de „excitare", cum s-a spus. Nu am fost deloc nervos. Nu sînt foarte calm de felul meu, dar nu în chestiuni care privesc Istoria. Am scris cît se poate de natural ceea ce am scris şi asta este totul. S-a ajuns la un succes, sau la o combinaţie de succes cu o controversă naţională la care nu mă aşteptam. Mă gîndeam acum la bietul *Kaiser*, la Wilhelm al II-lea, care la cîteva luni după izbucnirea Primului Război Mondial, a exclamat dezolat: „Eu n-am vrut asta!" Nici eu n-am vrut asta. Pur şi simplu am scris un text. Îl înţeleg pe dl Ghinea, dar nu sînt de acord cu el. Vorbea despre sensul utilitar, despre sensul oportun sau neoportun al unei cărţi. Eu sînt în afara unei asemenea logici. Credeţi-mă, nu m-am gîndit niciodată cînd am scris o carte dacă e bine sau nu să o scriu, dacă e cazul sau nu, dacă e momentul. Mărturisesc că nu m-am gîndit la interesele supreme ale naţiei cînd am scris cartea asta. După cum nu m-am coborît chiar atît de jos pentru a explica melodrama politică din vara trecută. A fost doar un punct de plecare de care m-am agăţat. Este o interpretare istorică, nu este vorba de a lega totul de aceste evenimente care pînă la urmă n-au avut o foarte mare importanţă.

Ce vreau să spun acum, de ce este România altfel? Ăsta e totuşi un titlu. E un titlu şi i se va permite unui titlu să nu fie un rezumat complet al cărţii, cu toate nuanţele, cu toate parantezele, cu toate contextualizările şi aşa mai departe, fiindcă atunci nu mai citim cartea sau, şi mai bine, n-o mai scriem. Îl lăsăm pe dl Liiceanu să scrie titlul şi ne oprim aici. Cineva făcea remarca, referindu-se la nu ştiu ce ţară africană, că este de asemenea altfel. Aici sînt de acord. Dar nu m-am gîndit să spun asta în cartea mea. Nici nu se pot spune foarte multe într-un singur eseu. Dl Murgescu are dreptate, bineînţeles, dar şi dînsul este de acord, cred, că şi eu am dreptate, fiind vorba de un eseu. N-am făcut un manual. N-ar fi fost permis să fac un manual cu nişte notaţii rapide, cu nişte paralele abia schiţate. Un manual trebuia să fie un manual, cu tabele, cu statistici, cu comparaţii aprofundate şi aşa mai departe. N-am făcut asta, dar în măsura în care am schiţat nişte comparaţii, ele sînt stricte în cadrul Europei. Sigur, s-a spus – şi România are iarăşi partea ei de dreptate – că n-are rost să ne comparăm cu Europa Occidentală. Asta ştiu şi eu prea bine, am scris o carte despre Occident. Bineînţeles că este o distanţă, că sînt deosebiri de structură, de mentalitate şi altele. Pe de altă parte, nu putem chiar să nu facem nici o comparaţie, pentru că totuşi am intrat în Uniunea Europeană: cu cine altcineva să ne comparăm? Ar fi cam ieftin să intrăm în Uniunea Europeană şi să ne comparăm cu Ucraina şi la fiecare comparaţie să bifăm pozitiv. Cînd România îşi alege ca model (era să spun plagiază, dar ăsta e un cuvînt delicat în România de astăzi), cînd copiază Constituţia belgiană în 1866, e permis sau nu, totuşi, să compari România cu Belgia? Ea însăşi se compară la 1866, cînd îşi spune chiar „Belgia Orientului", o sintagmă de circulaţie în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Sau, cînd Bucureştiul îşi spune „Micul Paris", este permis sau nu să te uiţi bine şi să vezi dacă seamănă sau nu Micul Paris cu Parisul celălalt? Sigur, comparaţiile legitime sînt cu spaţiul european din jurul nostru. Dar atunci să luăm spaţiul ăsta în întregime, să luăm Balcanii, să luăm Europa Centrală. Şi aici e o nesiguranţă, România iar cade în excepţionalismul ăsta. (Vedeţi, după ce am demontat atîtea mituri, inventez au însumi un mit – se răzbună miturile!) Deci România nu e o ţară balcanică, nu e nici o ţară a Europei Centrale. În celelalte cazuri e clar: sînt ţări balcanice, sînt ţări cental-europene, sînt ţări răsăritene în mod evident. România e din toate cîte ceva, plus că mai are şi mirajul modelului occidental. Toate se adună aici. Eu nu spun asta pentru prima dată. Am scris în *România, ţară de frontieră a Europei*, în *Istorie şi mit în conştiinţa românească*, în *Capcanele istoriei*. Foarte multe lucruri sînt luate din aceste cărţi. Sigur, am mai spus şi unele lucruri noi. Am pus şi accente mai apăsate în unele locuri şi totul este exprimat poate mai pe scurt. Îi mulţumesc dlui Murgescu care vorbea de exprimări memorabile. Dar pînă la urmă, nu sînt nişte lucruri pe care să nu le mai fi spus într-un fel sau altul. Să dau cîteva exemple din comunismul românesc, fiindcă altminteri, dacă spun că România e altfel, e greu de demonstrat. România intră în comunism cu cei mai puţini comunişti. Iese din comunism cu cei mai mulţi. E ţara cel mai puţin pregătită să intre în comunism şi ţara care se detaşează cel mai greu de comunism, din zona asta a Europei. Ne gîndim aici la ce se întîmpla chiar în raport cu Uniunea Sovietică în anii '80 şi ce se întîmpla atunci la noi. E ţara care practică cea mai antinaţională politică în anii '50 şi naţionalismul cel mai deşucheat spre sfîrşitul perioadei. Nicăieri nu cred c-o să găsim contrastul ăsta, aşa accentuat. Şi problema e că toate astea se adună. România e ţara unde, la un moment dat, regimul comunist începe să dărîme sate, oraşe, biserici. Nu ştiu, a mai fost pe undeva prin Europa o acţiune de asemenea amploare – şi încă în anii '70-'80, nu pe vremea lui Stalin? Albania? Da, a făcut-o mai repede, că era mai puţin de făcut. Se dărîmă bisericile şi Biserica nu spune nimic. E ţara unde se instaurează comunismul dinastic. Mai e undeva aşa ceva în Europa? Sigur, comparaţia e cu Coreea de Nord, dar pentru asta trebuie să mergem în Asia, în Extremul Orient. Dar cineva mi-a spus că e mai mult decît în Coreea de Nord, fiindcă acolo îl avem pe tată, îl avem pe fiu şi cu asta s-a terminat. Aici e întreaga familie, un soi de comunism tribal: soţul, soţia şi neamurile. Mai e undeva? Bulgaria? Da, cu fiica lui Todor Jivkov, dar e ceva modest faţă de ce s-a întîmplat în România. Şi le adunăm pe toate astea, nu mai pun şi sfîrşitul sîngeros, şi vedem cum s-a ieşit din comunism. Cum s-a ieşit ca să se iasă mai puţin ca oriunde. Deci nu vi se pare că se adună? Nu e vorba că pe toate le întîlnim peste tot, că oameni şi societăţi sînt peste tot. Bineînţeles că le întîlnim şi în Ungaria, şi în Franţa, şi în Germania, dacă le luăm pe bucăţele. Eu vreau să spun că la noi sînt foarte multe, sînt mai multe bucăţi din astea, mai multe segmente şi sînt dispuse contradictoriu. Se poate spune că toate se trag din comunismul românesc, că aşa a fost comunismul românesc. Dar românii n-au nici un amestec, n-au fost pe aici? Iar dacă aşa a fost comunismul românesc, oare nu s-a aşezat pe o anumită bază care a dat apoi şi caracteristicile mai speciale ale construcţiei? Atunci te uiţi la România interbelică. România interbelică are nişte reuşite excepţionale, dar şi nişte eşecuri excepţionale. Iarăşi aici văd un contrast mai mare decît oriunde, şi avem şi statistici. România e ţara cu cei mai mulţi analfabeţi din Europa în perioada respectivă (mai mulţi decît în Bulgaria, procentual). Şi e ţara care are o cultură de vîrf la nivelul elitelor. Adică bulgarii au mai puţini analfabeţi decît noi, dar nu au nici pe departe elita intelectuală pe care o are România în anii '30. Tot România interbelică, după aceleaşi statistici, e ţara cu cea mai mare natalitate din Europa (semn de înapoiere), cea mai mare mortalitate (alt semn de înapoiere) şi cea mai mare mortalitate infantilă (alt semn de înapoiere). Şi cred că şi astăzi România e ţara cu cea mai mare mortalitate infantilă. Deci toate astea se adună. Izolat le găsim peste tot, bineînţeles, dar la noi se adună.

Mai e undeva aşa ceva în Europa?

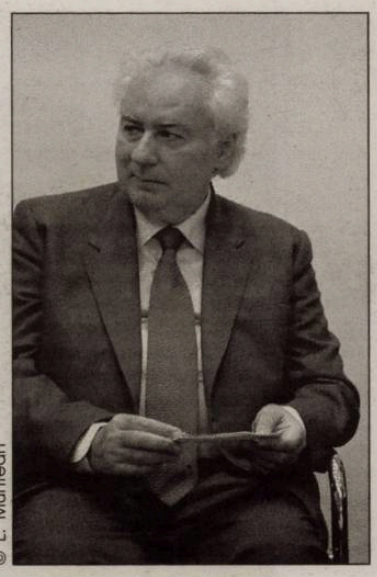
© L. Muntean

În toată cartea mea m-am referit la România, nu la români. S-a tot discutat aici despre Drăghicescu, despre Cioran. Au vreo legătură cu mine? Nu ştiu despre ce e vorba. Eu ştiu că n-au nici cea mai mică legătură cu mine şi nu cred o iotă din ce a scris Drăghicescu în cartea lui. Eu nu cred că psihologia poporului român explică istoria românilor. Nu cred aşa ceva pentru simplul motiv că nu cred în psihologia popoarelor. Ce am încercat eu să demonstrez în cartea mea e tocmai invers, faptul că istoria a fasonat un anume tip de societate şi, dacă vreţi, o anumită psihologie socială. Deci, istoria este factorul motor, factorul determinant, şi nicidecum vreo psihologie imuabilă.

S-a mai spus despre mine – mi-a plăcut expresia – că sînt infinit mai pesimist decît Cioran. Ar fi fost o performanţă şi să fiu *o idee* mai pesimist decît Cioran. Nu ştiu, a observat cineva la mine că aş fi pesimist? Dacă eu definesc bine termenul, pesimismul – ca şi optimismul – se referă la viitor, nu la trecut, şi nici măcar la prezent. Nu pot să fiu pesimist cînd vorbesc despre România interbelică sau despre România din timpul lui Ceauşescu, pentru numele lui Dumnezeu. Deci eu aş fi pesimist dacă aş spune că nu cred în viitorul României. Or, n-am spus asta nicăieri, fiindcă eu nu cred în general în viitor. *(aplauze)* Hai să ne înţelegem, am făcut un joc de cuvinte. Sau dacă vreţi să vă spun adevărul, dl Liiceanu mi l-a propus. *(rîsete)*

Vorbesc serios acum, despre viitor putem să spunem orice, viitorul este deschis. Şi cum nu cred într-o psihologie fundamentală, imuabilă a poporului român, cum nu cred că românul e marcat în vreun fel, nici în bine, nici în rău, nu cred că e obligat să meargă într-un fel sau altul spre viitor. Asta va fi alegerea societăţii româneşti, sigur, nu numai a noastră, contează foarte mult tot ce se va întîmpla în lume. Vedem cum va fi viitorul. Poate va fi foarte bun, poate va fi foarte rău, poate va fi amestecat – aşa cum se întîmplă îndeobşte. Dar nu ştiu de unde şi pînă unde mi s-a pus eticheta asta de pesimist. Nu sînt deloc pesimist, după cum nu sînt deloc optimist. Vă mulţumesc.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Gabriel LIICEANU

Medicul și tratamentul

E o insolenţă să vorbeşti după ce a vorbit autorul, dar sînt de pus la punct cîteva lucruri. Dl Mircea Vasilescu, făcînd afirmaţia cu titlul, a fost pe cale să mă pună într-o relaţie de reală vrăjmăşie cu unul dintre cei mai dragi autori mie, ai editurii. Gîndiţi-vă ce a simţit dl Boia cînd a auzit că titlul cărţii dînsului ar putea fi dat de altcineva. Acuma, dacă e să spun adevărul, sigur că oamenii de la vîrf din editură se amestecă, cum spunea dl Vasilescu, în marketingul unor cărţi. Dar nivelul meu de amestec nu poate să urce la un titlu ca *De ce este România altfel?* Cel mult, la *De ce iubim femeile*. Acolo s-ar părea că am avut unele contribuţii, dar nici asta nu-i de spus. Aşadar, titlul *De ce este România altfel?* este al dlui Boia. Acum, cine a scris cartea? Bănuiesc, totuşi, că dl Boia. Deci, dragă Mircea Vasilescu, e foarte hazardată o asemenea idee. Nu trăim doar într-o lume de marketing, iar cînd e vorba de autori de acest calibru, autonomia lor şi integritatea lor mentală sînt totale. Trebuie să vă spun că sînt foarte mîndru să fiu editor al unui asemenea autor. Ce a răspuns dl Boia mi s-a părut absolut remarcabil. Şi din punctul meu de vedere, deşi aveam unele idei în minte, n-aş dori să spun nimic pe linia asta pentru că şi-a apărat exemplar punctul de vedere. Atîta vreau să mai spun: m-a contrariat de la bun început poziţia de tipul dlui Ghinea. Ţin la dînsul şi i-am citit cu drag articolele, dar acest punct de vedere mi se pare extrem de grav. Să spui că un adevăr trebuie pus în orizontul utilitarismului şi că trebuie să fii

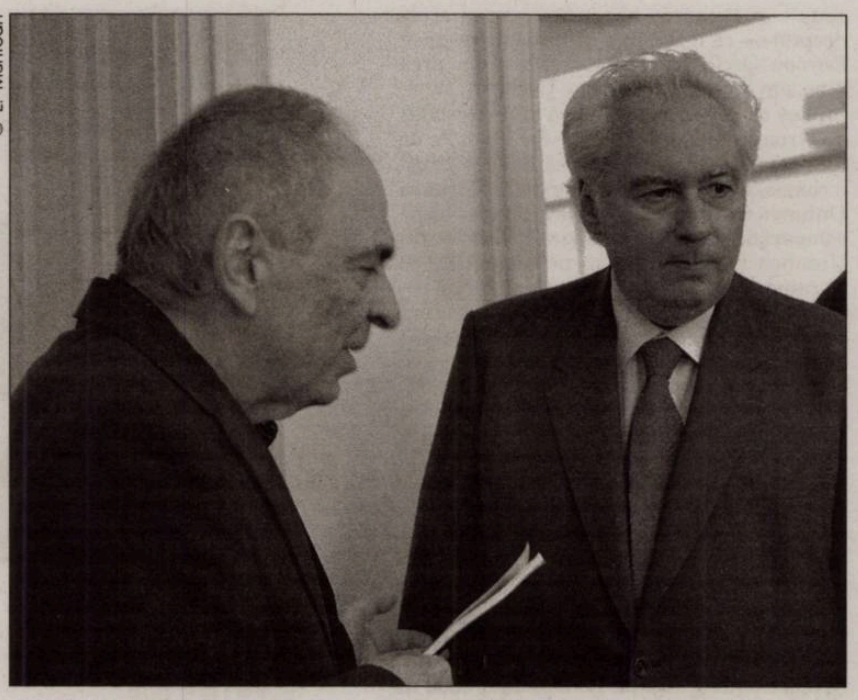
© L. Muntean

Gabriel Liiceanu, Lucian Boia

atent ce faci atunci cînd manevrezi adevăruri istorice este, din punctul meu de vedere, foarte grav, din motivul pe care şi dl Pleşu l-a amintit adineauri şi pe care eu îl voi pune într-o paradigmă strict medicală. Te duci la medic şi-ţi spune că ai următoarele probleme: la ficat cutare chestie, la inimă cutare chestie şi ai şi o problemă la pancreas. Cînd ieşi de acolo, ai două opţiuni. Să-l înjuri pe medic, să spui: „Ce măgării să-mi spună, că am eu probleme la aceste trei organe...“ Sau să-i mulţumeşti şi să faci tratamentul în consecinţă. Nu înţeleg de ce acest mod de a raţiona nu poate fi asumat de un om care-şi iubeşte ţara, ca dl Ghinea, de unul ca mine, de unul ca dl Boia... Pentru că toţi plecăm de la o iubire de ţară pe care o înţelegem fiecare în felul şi cu eficacitatea ei. Eu cred că e infinit mai eficace să asculţi ce spune un medic şi să te tratezi în consecinţă. Or, în cazul ăsta, e pentru prima oară cred, cu eseul dlui Boia, că sîntem în faţa unui medic real. Pentru că cel care vorbeşte despre noi n-a fost nici un psiholog al naţiunilor, nici un metafizician înflăcărat şi îndurerat, ci un istoric care a trecut în revistă nişte cauze ale faptelor la care s-a ajuns şi ale situaţiei în care se află România azi. Ne place, nu ne place, asta e cu totul altceva. Eu zic însă că este extrem de util, dle Ghinea, că cineva ne-a pus în faţă această radiografie care nu e făcută ca să ne demobilizeze, ci dimpotrivă, ca să ne ajute să ne remontăm. Cartea m-a făcut depresiv la sfîrşit, dar nu înseamnă că de a doua zi am încetat să mai fac lucruri bune sau să mai continui lucrurile bune în care am crezut de-a lungul anilor. Dimpotrivă. Îl rog din răsputeri pe dl Boia să nu prindă pică pe mine, pentru că de vreo patru-cinci ori, ascuns acolo în fundul sălii, m-am speriat. Mi-am zis: dle, ce-a făcut dl Vasilescu, mi l-a ridicat în cap pe dl Boia...

Replici

Mircea Vasilescu: Văd că mi se atribuie viitoare catastrofe, precum ruperea unei legături atît de strînse ca aceea dintre dl Boia şi dl Liiceanu. Mă bazez pe faptul că dl Boia nu crede în viitor. Trebuie să precizez totuşi că eu am spus aşa: „E o idee bună de marketing.“ Bun, puteam să spun altfel, recunosc: „E o idee bună de carte vandabilă, de succes.“ Asta am vrut să spun. Şi am mai spus aşa: „*Cred* că titlul l-a dat dl Liiceanu, îi simt aici amprenta stilistică.“

Gabriel Liiceanu: Păi, l-oi fi influenţat stilistic de-a lungul vieţii.

Mircea Vasilescu: Se poate. Sau invers. E posibil. Dar la acest capitol sînt sigur că România nu e altfel şi editurile româneşti nu lucrează altfel decît cele din lume: e o practică obişnuită aceea ca un titlu al unei cărţi, al oricărei cărţi, să fie stabilit în editură sau prin consultări între autori şi editori. Nu văd nimic rău în asta.

Lucian Boia: Dle Vasilescu, nu vă supăraţi, problema nu este dacă editurile obişnuiesc treaba asta. Poate că obişnuiesc. Problema este dacă dl Liiceanu a pus titlul acestei cărţi sau dacă l-am pus eu. Restul nu e în cestie.

Mircea Vasilescu: Eu am spus doar că-i simt amprenta stilistică. Bine, îmi cer scuze, n-am vrut să induc, Doamne fereşte, ideea că n-ar fi cartea dumneavoastră. Mi se pare o exagerare.

Andrei Pleşu: Aş adăuga cîteva unicităţi rapide – pentru lumea de azi, nu pentru lumea de dinainte de 1989. Sînt un om umblat: vă garantez că nu există nicăieri în lume, la ora asta, un parlamentar ca Gigi Becali. E unic. Nicăieri nu există un parlamentar european, care reprezintă o ţară, de croiala dlui Becali sau a dlui Vadim Tudor. Nu există nicăieri un politician cu succesul dlui Dan Diaconescu. Există oameni ca Dan Diaconescu sau ca Gigi Becali, dar nu ajung la televiziune, nu ajung în Parlament, nu ajung experţi în orice. La noi, ei apar în fiecare zi la televiziune şi explică ce e dreptatea, ce e adevărul, ce e democraţia. Nu există nicăieri tipul de *talk-show* pe care îl vedem aici. Nu există un echivalent al lui Ciuvică nicăieri în lume. În materia asta asta, trăim un moment care are un coeficient de unicitate remarcabil şi nu poate nimeni contesta asta. Desfid pe oricine să-mi arate, în Europa, un echivalent...

Voce din sală: Berlusconi...

Andrei Pleşu: Nu sînt un berlusconian, dar între Becali şi Berlusconi îl prefer pe Berlusconi. Sigur, e o chestie de gust...

Cristian Ghinea: Acum cîteva luni am văzut o dezbatere la BBC, cu titlul: *A fost Italia o greşeală?* Se împlineau 150 de ani de la unificarea Italiei. Şi toată această discuţie îmi aduce aminte că în acea dezbatere erau nişte italieni foarte deprimaţi.

Andrei Pleşu: Latini! *(rîsete în sală)*

Cristian Ghinea: V-aş aduce aminte că Cicciolina a fost membră a Parlamentului European.

Andrei Pleşu: Păi, se compară Cicciolina?... *(rîsete)*

Mircea Vasilescu: Dle Pleşu, dacă îmi daţi voie, eu între Becali şi Berlusconi o prefer pe Cicciolina. *(rîsete)*

Cristian Ghinea: Tot în Italia, acum, un personaj care este comic de meserie, Beppe Grillo, conduce al treilea partid din sondaje. Dacă ne apucăm să căutăm exemple factuale, vom găsi foarte multe cazuri din care rezultă că România *nu* este altfel. Noi, criticii cărţii, am fost puşi într-o defensivă, creîndu-se impresia că noi sîntem dintr-āia de-ai lui Vadim Tudor, care aruncă cu pietre în cei care critică România. Ne enervăm patriotard şi zicem: „Ce ai tu cu România, cine eşti tu să te iei de România?“ Or, nu este cazul deloc. Eu am făcut recenzii pozitive la cărţi anterioare ale dlui Boia, care demitizau istoria patriotardă a României. Deci, a spune că orice critică la adresa cărţii dlui Boia este o critică patriotardă e o greşeală şi o exagerare. Nu este adevărat. Noi avem, pur şi simplu, obiecţii metodologice la ideea că România este altfel, idee care, după părerea mea, nu se susţine. Dl Boia spune că nu trebuie să ne aşteptăm de la un titlu să fie un rezumat al cărţii. Problema acestui titlu este că e chiar un *rezumat fidel* al cărţii. Titlul propune *o teză*, şi aici este o diferenţă faţă de celelalte cărţi ale dlui Boia. Acelea luau o chestiune minoră, pe care apoi o disecau şi o demonstrau. Aici, dl Boia reia unele din acele idei, pe scurt, şi le uneşte într-o teorie totalizantă. Or, noi criticăm tocmai această teorie totalizantă, nu faptele în sine. Au fost cîteva parabole aici: parabola pedagogului, parabola medicului şi aş spune şi parabola agentului sanitar, cel care vine şi dă cu var. Şi aici, dle Liiceanu, este ideea mea în legătură cu adevărul utilitar. Noi nu sîntem dintre cei care spun: „Ce ai cu noi, mă? Pentru ce să dăm cu var?“ Nu ni se pare că dl Boia este dintre cei care vine şi dă cu var. Dl Boia, aşa cum mi se pare mie, vine şi-l ia pe păduchios şi-l bagă cu capul în var şi-l îneacă. Ăsta este punctul în care dl Boia trece de la o critică legitimă la o critică distructivă.

Lucian Boia: Dle Ghinea, doar o vorbă. E corect ce spuneţi dvs., cu două excepţii. Mai întîi, n-am înecat pe nimeni şi apoi, nu e nici un păduchios aici. Dvs. vorbiţi de păduchioşi, eu n-am vorbit de păduchioşi şi n-aş îndrăzni să vorbesc aşa despre români.

Cristian Ghinea: Acum vin şi explic şi metafora păduchiosului. Spunea dl Liiceanu că este ca şi cum un medic îi spune pacientului: „eşti bolnav de rinichi, ai problema asta la inimă şi aşa mai departe.“

Gabriel Liiceanu: N-am spus de rinichi. *(rîsete)*

Cristian Ghinea: Impresia mea este că dl Boia nu se aşază ca un medic şi descoperă boli, ci că *exagerează* boli. Şi aici este metafora păduchiosului, dle Boia. E ca şi cum îi spuneţi omului „eşti păduchios, ai SIDA şi eşti cel mai prost din sat, dar nu fi deprimat, să fim constructivi.“ Este o exagerare, aţi trecut de cealaltă parte a pîrleazului. Nu este o critică normală, ajutătoare, este o critică distructivă.

Augustin IOAN

Ce (mai) este o capelă?

Frunzăresc multe site-uri de arhitectură, pregătindu-mi cursurile. Mai nou, chiar Facebook mă obligă să mă ţin la curent; nu am nici o scuză dacă n-o fac. Din vreme în vreme găsesc, aşadar – sau mi se semnalează –, proiecte de lăcaşuri de cult demne de atenţie. De data aceasta, ce mi s-a semnalat nu e o biserică. Nu e nici măcar o capelă. Nu este „decît" un loc de meditaţie.

Autorul proiectului (probabil) ne comunică următoarele: „Cînd auzim cuvîntul «capelă», ne imaginăm o structură grandioasă, înalt-stilizată, încărcată cu un simbolism dens. Capela Sfîntului Francisc este lesne considerată antiteza acestui design ubicuu. Redusă doar la componentele structurale, această capelă mică, din beton, este vidată de simbolism şi de suprastilizarea care distrage atenţia, făcînd-o în chip esenţial doar o cameră pentru contemplaţie. Terminînd reflecţiile lor, vizitatorii pot bate clopotul (cel mai complex element al camerei) pentru a-şi concluziona experienţa." (http://www.yankodesign.com/2012/11/16/chapel-of-simplicity/#fMuu2Q2gvY5CybSR.99)

Deocamdată, să ne oprim asupra acestor cuvinte, de la care porneşte conceptul întregului proiect. Nu este adevărat că, atunci cînd auzim cuvîntul „capelă", avem dinaintea ochilor un obiect monumental şi/sau supradecorat. Din contră: capela este, inclusiv dimensional, o biserică mai mică. Ea serveşte lelalte lucruri sînt un surplus, dacă nu de-a dreptul un exces, la care degrabă trebuie renunţat. Or, nimic mai fals. O biserică – pentru că doar la ea ne referim aici – înseamnă mult mai multe lucruri coprezente, deodată şi întreolaltă.

Biserica este, aşadar, o entitate straniu-familiară, împlîntată în miezul comunităţii. Lăcaş al unei religii universale şi pretext de articulare a celei mai elementare unităţi de vecinătate social-viabilă (parohia), biserica este: 1) spaţiu sacru, „container" al alterităţii radicale, sau, în limbaj teologic, „templu al Duhului Sfînt" şi Casă a Numelui Domnului; 2) icoană (tridimensională) a Sfintei Treimi; 3) din fundalul care le conţine, le expune şi le ierarhizează spaţial, ea însăşi este cutie de rezonanţă a semnificaţiei icoanelor care, plasate într-o ierarhie reciprocă a reprezentărilor, fac vizibilă povestea fondatoare a creştinismului; 4) suport-matrice al simbolurilor contrapunctice care marchează iconomia divină (Cortul, Peştera Naşterii, Crucea, Mormîntul); 5) este, în acelaşi timp, spaţiu public (interfaţa între exterioritatea pieţei sau a grădinii şi interioritatea liturgică a adunării credincioşilor), poate cel mai public spaţiu cu putinţă; 6) loc privat, intim chiar, prin excelenţă, cînd cele ale lumii se şterg şi doar intercesiunea rămîne să lucreze; scopul mîntuirii este acela de a deveni casnici ai lui Dumnezeu; 7) topos privilegiat al psihodra-

Esenţa arhitecturii este, pentru modernişti, structura.

fie într-o mînăstire – ca paraclis, slujbelor cotidiene – păstrînd cumva caracterul ceremonial al bisericii celei mari, fie este adosată unui palat (capela Palatului Patriarhiei, de la Bucureşti, de pildă) sau unei instituţii publice (mai nou, de pildă, aeroporturilor, şi despre asta vom vorbi separat, altă dată). Dar capela are toată alcătuirea lăcaşului, *pars pro toto,* şi, ca orice biserică, indiferent de dimensiune, este o imagine a lumii. Dar a lumii celeilalte.

A spune că ai golit o capelă de simbolism şi de supradecorarea care distrage atenţia, lăsînd-o doar drept cameră de contemplaţie înseamnă a nu înţelege, ca orice modernist, că nu există, pe de o parte, ceva esenţial, de neevitat (în afara posibilităţii de a săvîrşi hierofamia euharistică) şi, pe de altă parte, ceva superfluu într-un lăcaş de cult. Cu alte cuvinte, ni se spune că esenţială – într-un lăcaş creştin – este propria meditaţie, propria rugăciune, iar cemei colective şi individuale, intensificator al emoţiei religioase; 8) loc al înscenării/celebrării/reiterării prin ritual a faptelor şi personajelor din istoria biblică şi din istoria Bisericii (pelerinaj hagiografic); 9) loc arhival, care ţine minte – pentru noi, în locul nostru sau chiar împotriva noastră – şi unde rememorăm, prin Crez şi mărturisire, originea şi destinul lumii văzute şi nevăzute; locul unde sîntem, de asemenea, ţinuţi minte/amintiţi – prin pomenire. Or, toate acestea fiind coprezente, cum poţi alege, dintre toate, doar meditaţia, ca fiind esenţială? Dacă există, totuşi, vreo ierarhie a funcţiilor spaţiului religios creştin, prima dintre ele este aceea de loc al săvîrşirii Euharistiei.

Biserica este toate acestea la un loc şi încă multe altele; pentru arhitect, spaţiul eclezial reprezintă alfa şi omega topologiei sacre; mai mult chiar: ea este tipologia cea mai dificilă a arhitecturii. Nu este uşor nici să proiectezi, nici să utilizezi un lăcaş de cult creştin, necum să mai pui şi problema rescrierii protocoalelor şi canoanelor prin care el prinde trup şi, utilizat fiind, suflet.

Or, ce ne spune arhitectul acestui loc? Că putem, de pildă, să lăsăm spaţiul, dar să scoatem erminia: icoanele. Au spus asta deja luteranii şi, după ei, toţi protestanţii! Că putem să lăsăm locul de întîlnire, dar să evacuăm misterul. Acesta e rezultatul *aggiornamento*-ului de după Vatican II, sever criticat acum, chiar de catolici! Poate, chiar, să lăsăm naosul, dar scoatem altarul de tot, căci, dacă e meditaţie proprie, la cel bun mediatorul şi intercesorii, adică preotul şi sfinţii? Mai aflăm că prezenţa sunetului de clopot este opţională şi finală (bat eu clopotul cînd am terminat de meditat). Or, nu. Clopotul bate în momente precise ale ritualului şi, oricum, în cele mai înalte (legate de preschimbarea pîinii şi a vinului în trup şi sînge hristice), nu (doar) la finalul liturghiei.

În ceea ce priveşte arhitectura propriu-zisă a locului, cădem iar pe un discurs modernist *hardcore*. În procesul de eliminare a

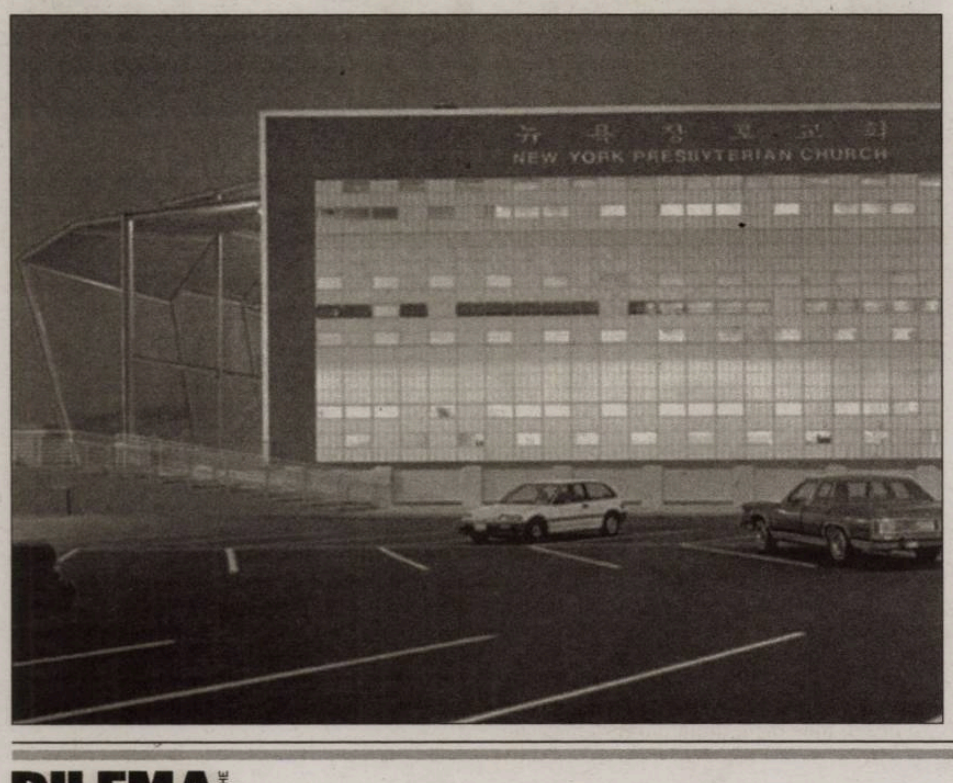

O biserică este o imagine a suprasaturării cu sens a lumii de dincolo, pentru care stă ca semn.

ceea ce nu este de folos, arhitectul ne previne că a păstrat esenţa, şi esenţa, pentru el ca şi pentru maeştrii săi de-acum o sută de ani, sînt elementele portante. Esenţa arhitecturii este, pentru modernişti, structura. Simbolismul e futil, iar suprastilizarea – apăsătoare, redundantă. Omul e dintre cei ce au citit ca atare (şi doar atît) manifestul lui Loos, care anunţa păcate capitale ale ornamenticii. Or, într-un lăcaş de cult, simbolica spaţiului, care este una condusă de lumină, controlează şi modul în care părţile clădirii plutesc (vizual, ca la Sfînta Sofia, constantinopolitana cupolă), se înalţă sau pogoară – căci greutatea nu este întotdeauna o povară, sau nu neapărat una apăsătoare...

Ni se mai spune că acest clopot este elementul cel mai complex al ansamblului, cu subtextul că restul se supune paradigmei simplităţii. Faptul că e o capelă închinată Sfîntului Francisc – probabil de Assisi – explică o parte din poverismul construcţiei. Este adevărat că Sfîntul Francisc invită, în predania sa, la frugalitate şi la o expresivitate naturală. Nimic dincolo de frumuseţea creaţiei înseşi nu poate împodobi mai bine un lăcaş de cult. Fratele soare şi sora lună ne trimit lumina, cu care se poate sculpta în neant. Lemnul, viu şi după tăiere, aminteşte de răstignire şi de înviere mai mult decît orice piatră preţioasă. O va spune, secole mai tîrziu, puristul Martin Luther însuşi: „Dacă e să fim sinceri, în adevărata natură a lucrurilor, orice arbore verde e mult mai glorios decît dac-ar fi fost făcut din aur sau argint." Piatra: pe ea s-a fundat biserica, ea e piatra de colţ sau cheia de boltă, adică stă pentru Iisus însuşi. Pînă şi chirpicii ne amintesc despre robia evreilor în Egipt, căci asta erau ei ţinuţi să facă. Dar betonul – el ce ne aminteşte din iconomia mîntuirii? Mi se va răspunde că nu a avut şansa contemporaneităţii cu naşterea creştinismului. Dar acest lucru este valabil doar pentru betonul Portland, altfel, cel roman exista mult de dinainte...

Iar accentul pus pe simplitate ca virtute – de asemenea una dintre mantrele modernismului, care ne pune să credem în paradoxul puţinătăţii ca multitudine camuflată *(less is more)* – nu mai este deloc, dar deloc la zi. Complexitatea a devenit paradigma înţelegerii acestei lumi, iar a ne sustrage acesteia apare acum ca fiind de neînţeles. O biserică nu este un loc simplu. O biserică este o imagine a suprasaturării cu sens a lumii de dincolo, pentru care stă ca semn. Nu fenomene saturate descrie J.L. Marillon prin conceptul de sacru? Există un preaplin în sacru, un exces (din punctul de vedere al logicii mundane) pe care simplitatea nu le poate cuprinde sub nici o formă de expresie, alta decît apofatismul. Or, strat peste strat, semnificaţie sub semnificaţie, un lăcaş de cult nu poate fi epuizat în interpretările sale, căci ceea ce nu se depliază în interpretare rezistă spre a fi întîmpinat prin intuiţia credinţei. Din ce în ce mai mult, inclusiv arhitecţii întîmpină tema arhitecturii religioase (şi) din perspectiva arhitecturii adumbrite de complexitate. Dau aici un exemplu, cel al bisericii presbiteriene proiectate de Greg Lynn (http://glform.com/buildings/korean-presbyterian-church-of-new-york), dar, evident, nu e singurul evocabil. E adevărat, deocamdată, în ciuda eforturilor unor colegi mai tineri – precum arhitectul Nicolae Tulban şi alţi cîţiva –, nu ştiu să existe multe astfel de echivalenţe pe spaţiul ortodox.

Cele de mai sus nu sînt în primul rînd o critică adusă obiectului de arhitectură prezentat pe site-ul citat la început, ci, mai degrabă, a prezentării făcute acestuia, care ne arată că teologia spaţiului sacru este o meserie aparte de arhitectură. Că nici capela nu este remarcabilă, asta ţine strict de critica de arhitectură propriu-zisă...

Augustin Ioan *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

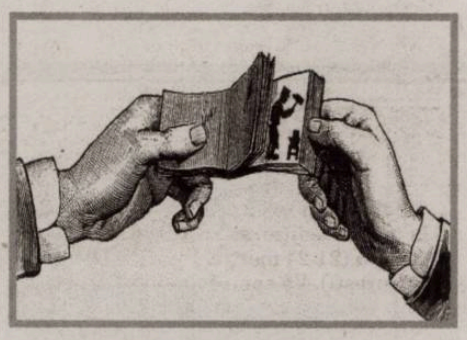

Marius CHIVU

feedbook

Suita retro a Bucureştiului

● **Ioana Pârvulescu, *Viitorul începe luni*, Editura Humanitas, 2012.**

Nefiind propriu-zis o continuare a romanului *Viaţa începe vineri* (2009), cel puţin nu în sensul banal şi limitat al termenului, *Viitorul începe luni* este însă o carte simetrică, Ioana Pârvulescu construind aceste cărţi ca pe o suită retro în oglindă. Romanele se poti citi foarte bine şi separat (unii critici le-au comparat şi evaluat în parte aplicîndu-le, în opinia mea, un regim critic restrictiv), dar ar fi păcat, căci împreună alcătuiesc un organism narativ mai savuros şi mai complex, deloc redundant. Ce se află într-una nu găseşti în cealaltă, cele două jumătăţi umplîndu-şi golurile şi luminîndu-şi obscurităţile reciproc, în plus, ocupîndu-se de lucruri şi personaje diferite, căci accentele narative se deplasează, iar rolurile principale se redistribuie. Dacă *Viaţa începe vineri* ne introducea în atmosfera *Belle Époque* bucureşteană a Crăciunului anului 1897, marcată de două evenimente „tari": un duel între două personaje celebre şi apariţia ca din cer a unui bărbat din viitor; *Viitorul începe luni* se desfăşoară într-o singură săptămînă din luna februarie a lui 1898, cînd opinia publică bucureşteană este agitată, din nou, de două evenimente: conferinţa tînărului chirurg Dimitrie Gerota despre pericolele purtării corsetului şi atentatul eşuat/dejucat al anarhiştilor la viaţa Regelui Carol I. Şi de data aceasta ziarele sînt interfaţa dintre adevăr şi speculaţie, dintre secret şi public, dintre realitate şi ficţiune. Acelaşi Pavel Mirto, reporter la *Universul,* este naratorul care leagă toate poveştile, oferindu-ne romanul (la propriu şi la figurat) al acelei săptămîni, transformînd măruntul, senzaţionalul, faptul divers într-o naraţiune cu adîncimi şi multe faţete. Aceasta fiind, pentru cei care cunosc preocupările Ioanei Pârvulescu, eseistă fascinată de publicistica din trecut, şi un fel de artă poetică.

Regăsim, astfel, personajele deja cunoscute, familia doctorului Margulis, doctorul Gerota, comisarul Costache Boerescu şi generalul Algiu, fraţii Mirto, micul Nicu ş.cl., plus alte personaje istorice reale (Anton Bacalbaşa, Sofia Nădejde) mişcîndu-se în acelaşi perimetru bucureştean: Catedrala Sf. Iosif şi Ateneul, Palatul Regal, Biserica Kreţulescu şi Teatrul Naţional, Prefectura Poliţiei, Palatele ziarelor *Universul* şi *Adevărul* (ilustrate la sfîrşitul cărţii sub forma unei hărţi). Dacă în romanul precedent „capul de afiş" îl deţinea Dan Creţu, omul „aterizat" din viitor care tulbura opinia publică cu prezenţa sa inexplicabilă, de data aceasta Iulia Margulis este cea care, îmbolnăvindu-se, întoarce pe dos viaţa familiei doctorului Margulis. Delirul ei este portalul spre un Bucureşti din viitor, unde se şi îndrăgosteşte (ca-n filmul *Somewhere in time)* şi are ocazia să-şi revadă, într-un episod emoţionant, casa îmbătrînită situată pe strada cu nume schimbat. Ceea ce în prima carte de desfăşura la lumina zilei, în public, de data aceasta are loc în spaţiul privat. Iar dacă atunci lumea trecutului putea fi înfruntată de Dan Creţu, acum Iulia Margulis nu are puterea să dea ochii cu oraşul viitorului, plimbarea ei prin metropola modernă, cu străzi purtînd numele unor prieteni de familie, desfăşurîndu-se sub protecţia umbrelei – acesta fiind, prin poezia lucrului ascuns, şi cel mai frumos episod al romanului. Dar ceea ce agită cu adevărat societatea bucureşteană, high-life-ul de sfîrşit de secol 19, populat de politicieni, medici, jurnalişti, avocaţi şi detectivi, este, cum spuneam, mai întîi conferinţa doctorului Gerota (relatată în ziar de însăşi Sofia Nădejde), urmată la cîteva zile de o serie de atentate la Rege puse la cale de membrii unei organizaţii socialist-anarhiste. În jurul acestor două evenimente, cărora li se adaugă şi înmormîntarea directorului *Adevărului,* Alexandru Beldiman, se construiesc şi se întretaie lupta politică reflectată în opoziţia celor două ziare, trama poliţistă cu filajele şi investigaţiile de rigoare, afacerile oneroase şi secretele de familie, poveştile de iubire din trecut, jocurile amoroase din prezent şi fanteziile din viitor, mondenităţile şi istoriile intime, toate într-o desfăşurare deopotrivă dinamică şi misterioasă, amestecînd faptele diverse şi reale cu speculaţiile şi cu notaţiile subiective de jurnal, căci, să nu uităm, ne aflăm, totuşi, în interiorul romanului unui gazetar, şi încă al unuia îndrăgostit, devenit, în mod inconştient, complice în organizarea atentatului.

Nu doar subiectele sînt altele, dar şi accentele narative se deplasează pe alte personaje, sprijinind din plin ipoteza că cele două romane întregesc aceeaşi lume şi că nu pot fi degustate şi judecate just decît unul în oglinda celuilalt. Mai întîi, doctorul Leon Margulis îşi arată o altă faţetă a personalităţii trecînd printr-o mare încercare, căci împrumutul imprudent făcut la un cămătar îl aduce în situaţia unei iminente executări silite, totul fără ştirea familiei şi, mai ales, pe fundalul bolii fiicei. Iulia Margulis, din nou una dintre vocile narative (şi, poate, *alter-ego*-ul sentimental al Ioanei Pârvulescu), zace cu febră în patul trecutului, în timp ce bate străzile viitorului, refăcînd – în sens invers şi nu doar simetric, dar, poate, şi printr-o compensaţie temporală – călătoria lui Dan Creţu. Relatarea Iuliei despre viitor, departe de a fi, totuşi, negativă, este a unei experienţe senzoriale. Gusturile, mirosurile, zgomotele lumii din viitor o contrariază şi o fascinează în egală măsură. Viitorul nu apare deloc mai sărac, ci mult mai intens, iar Iulia se desfată cu noile coduri ale erotismului, de pildă. E ciudat cum comentatorii de pînă acum ai cărţii au pierdut din vedere plăcerea cu care Iulia se lasă sedusă de bărbatul din viitor. Fata atît de curioasă cu privire la viitor îşi găseşte jumătatea abia într-un bărbat din viitor fascinat de călătoria în timp (literatura fiind, în cazul amîndurora, liantul livresc). Un alt personaj care joacă o carte importantă este comisarul Costache Boerescu: talentat în a „citi" schema atentatelor anarhiste şi salvîndu-l, în cele din urmă, din ghearele escrocheriei pe doctorul Margulis, abia cu acesta avînd, de fapt, o relaţie complicată şi interesantă, căci doctorul nu este doar prietenul lui, ci şi soţul şi tatăl unor femei pe care le iubeşte detectivul însuşi. În fine, simpaticul puşti Nicu îşi joacă, la propriu şi la figurat, rolul de comisionar ducînd mesaje şi făcînd legături fără de care mecanica romanului n-ar funcţiona.

Căci despre un mecanism foarte fin calibrat este vorba în acest roman cu un epic minuţios ce dezvoltă subtile relaţii şi legături. Capacitatea Ioanei Pârvulescu, pe de o parte, de a restitui imaginile publice şi private ale societăţii bucureştene de la sfîrşitul secolului 19, pe de altă parte, de a imagina o desfăşurare narativă sofisticată, este remarcabilă. Toate personajele au un rol, oricît de mic, în mecanismul restabilirii ordinii: vorbele, gesturile şi acţiunile lor se dovedesc esenţiale la momentul oportun. Nimic nu e pus ori lăsat la voia întîmplării, totul este ingenios şi coerent aşezat în schema cărţii, scriitura inteligentă, sensibilă, fantezistă şi cu mult umor a Ioanei Pârvulescu, dintotdeauna extrem de atentă la detalii şi subtilităţi şi, apropo, de o rară eleganţă stilistică, find un spectacol în sine. Căci totul este o încîntare – descrierile, personajele, dialogurile, limbajul. Construit pe logica senzaţionalistă, dar avînd şi o dimensiune intimistă, încorporînd mai multe tendinţe literare ale vremii (balzacianismul social, progresismul şi fantezia lui Wells, plus mystery & romance-ul foiletonistice), plasat în mediul agitat al unui Bucureşti monden din altă epocă, dominat în egală măsură de faptul divers, loisir-ul cotidian, capriciile inimii şi jocurile politice, oraş a cărui realitate scriitoarea o restituie cu ştiinţă şi naturaleţe, *Viitorul începe luni* este un foarte agreabil roman detectivist de atmosferă pe tema timpului. O suită de romane retro pe care Bucureştiul le merita.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

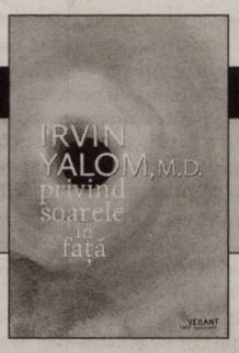

● **Irvin Yalom, *Privind soarele în faţă*, traducere din limba engleză de Ştefania Mihalache, Editura Vellant, 2012.**

De trei ori romancier, Irvin Yalom este teoretician şi practicant de-o viaţă al psihoterapiei existenţiale, om de cabinet şi de catedră universitară – pe scurt, un octogenar emerit. Cu ceva vreme în urmă însă, pe cînd avea doar 75 de ani, Yalom s-a gîndit că frica de moarte ar merita tratată (adică disecată, analizată, mărturisită în multiplele ei variante şi exorcizată ştiinţifico-empatic) sub forma unui volum de sine stătător, din care orice muritor să poată trage un folos. Aşa a ieşit, în 2008, *Privind soarele în faţă,* o carte despre „cum să înfrîngem teroarea morţii" prin mijloace strict omeneşti, fără religii, cristale, OZN-uri, ectoplasme, aure etc. Faptul că umanitatea este „muritoare, aruncată singură şi la întîmplare într-un univers indiferent" nu are de ce să ne strivească – susţine Yalom –, întrucît nu exclude posibilitatea unui sens al vieţii, nici frumuseţea unor relaţii interumane inimoase, nici beatitudinea unei libertăţi totale a propriilor „proiecte" de devenire.

Eseu cultural (cu mult Epicur la bază), carte de memorii şi confesiuni (cu situaţii/păţanii/cazuri de un impact inimaginabil), curs implicit de dădăceală psihanalitică (pentru cei care vor să pună profesionist osul/umărul/sufletul la salvarea semenilor din anxietatea propriei extincţii) – cartea aceasta discută în termeni terapeutici ceea ce Julian Barnes, în *Nimicul de temut* (tot din 2008!), analizează de pe poziţia literatului panicat: „tentativa de a găsi acceptarea modernă, matură, nereligioasă a sfîrşitului nostru inevitabil."

Într-un fel, Irvin Yalom vorbeşte despre frica de moarte din postura unui om fericit. E un înţelept care se simte binecuvîntat de existenţa lui, un ateu căruia apropierea înţelegătoare dintre oameni i-a ţinut loc de iluminare. Citindu-l, îl simţi ca pe un nou prieten vechi.

PUBLICITATE

Moştenirea lui Andrei Tarkovski în jazz

– interviu cu pianistul François COUTURIER –

S-a apucat de pian din plăcere, apoi a devenit profesor de muzică, pentru ca, în cele din urmă, ***François Couturier*** *(n. 1950) să aleagă cariera de muzician profesionist. Restul e legendă, începînd cu turneele în cvintetul lui John McLaughlin, continuînd cu numeroase imprimări la ECM, coloane sonore şi înfiinţarea Tarkovsky Quartet. Sîmbătă, 23 martie, va concerta alături de violoncelista Anja Lechner în cadrul Festivalului „Jazz in Church", la Biserica Luterană din Bucureşti – un eveniment marca jazz.ro.*

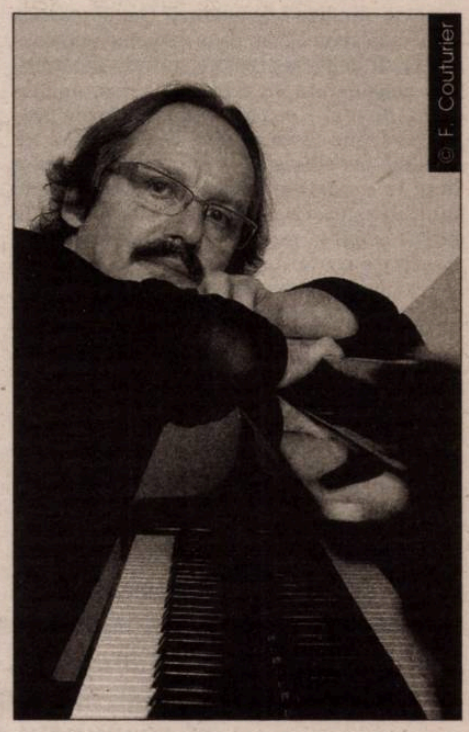

Nu sînteţi pentru prima dată în România, de data aceasta însă veţi cînta în Biserica Luterană. În bisericile ortodoxe, majoritare la noi, nu se poate cînta decît vocal; cum stau lucrurile în Franţa?

În Franţa este permis să se cînte orice fel de muzică în biserici, capele, mănăstiri. Desigur, muzica cea mai potrivită este cea acustică, fără amplificare, ce-ţi permite s-o interpretezi folosindu-te de reverberaţia naturală a locului. Pentru noi (în duo, solo sau cu Tarkovsky Quartet) acestea sînt spaţiile ideale. Primul concert al duo-ului nostru a fost, de altfel, în Biserica San Francesco, la Festivalul Mittelfest.

Faceţi parte din acea categorie de artişti care întreţin proiectele mai vechi şi le dezvoltă; concertaţi frecvent în majoritatea formulelor în care v-aţi implicat. Cum se vede asta acum, după mulţi ani de experienţă?

Este cazul multor muzicieni. Avem un proiect – definitivăm un concert şi înregistrăm un CD, iar în paralel pregătim unul sau mai multe alte proiecte. Particularitatea mea este că îmi place să lucrez mult timp cu aceiaşi muzicieni, dar în diferite formule. Ceea ce nu este întotdeauna nimerit în relaţia cu organizatorii (mai ales cu cei din Franţa), care vor întotdeauna să aduci elemente noi. Intenţionez să continui să cînt (şi să înregistrez cîndva un nou album) cu Tarkovsky Quartet. Dar următorul CD este cel al duo-ului cu Anja Lechner.

E uşor de acceptat în Hexagon faptul că cineva încasează 500 de euro pentru un concert, iar altcineva 20.000? Există xenofobie în comunitatea jazzului?

Nu, nu s-a ajuns la aşa ceva. Dimpotrivă, există tot mai mulţi muzicieni şi, cu criza asta, onorariile sînt tot mai mici, în special pentru cei tineri. Trebuie să existe un raport între mărimea publicului, numărul CD-urilor vîndute, notorietate şi onorariul artistului. După mine, Keith Jarrett îşi merită preţul, Anouar Brahem, la fel. De altfel, nici unul nu se ridică vreodată la preţul unui jucător de fotbal. După mine, problema se pune, mai degrabă, invers. Cu criza asta, numeroşi muzicieni, chiar şi americani, acceptă să cînte la preţuri foarte mici, ceea ce face mult mai dificil pentru noi să ne încasăm onorariul obişnuit, dar rezistăm.

Sînteţi la curent cu mai tot ce se cîntă pe scenele importante ale lumii. Îi urmăriţi pe pianiştii de la ECM, dar nu numai...

După mine, există mulţi pianişti care cîntă din ce în ce mai bine, dar cam acelaşi lucru. Unii sînt prea mult influenţaţi de Jarrett, alţii de Herbie Hancock sau de Chick Corea. Manfred Eicher posedă talentul de a descoperi adevărate personalităţi. Îmi plac cu adevărat Stefano Battaglia, Nik Bärtsch, Marilyn Crispell, dar sînt şi unii pe care nu-i înghit. *(rîde)*

Conducătorul ECM Records, Manfred Eicher, prieten şi îndrumător apropiat al dumneavoastră – îl numeaţi chiar „coautor" al minunatului album solo ce vă poartă semnătura: Un Jour Si Blanc, *2010 – spune despre dvs. că sînteţi singurul pianist pentru care, atunci cînd concertaţi la München, închiriază exact acelaşi Steinway ca pentru Keith Jarrett...*

Nu ştiam şi mă bucur mult să aud asta! Manfred ştie totul despre pian, mai bine decît oricine. El i-a imprimat pe cei mai mari pianişti şi ştie exact cum să înregistreze ca să sune excepţional (amplasarea instrumentelor în studio, poziţionarea microfoanelor etc). Dacă alege un pian este un Rolls-Royce. Dacă trebuie să lucreze cu un pian care există deja în acel loc, cred că pentru acordor este un înfern. *(rîde)* Îi invidiez pe muzicienii (nepianişti) care călătoresc cu propriul instrument! Îl cunosc, pot exersa indiferent unde (la hotel, în culise). Noi, pianiştii, trebuie să descoperim de fiecare dată un nou instrument. Eu am şansa să cînt adesea pe piane foarte bune de concert, dar sunetul îl am în minte şi, chiar dacă mă întîlnesc cu un instrument mediocru, trebuie să găsesc un mod de a-l face să sune aşa cum vreau. Primul meu pian a fost o pianină Schimmel, iar pianul meu preferat este Steinway D, dar există şi unele mai mult sau mai puţin bune decît acesta.

„Nostalgia idealului"

De ce Tarkovski? Care sînt creaţiile lui cele mai apropiate?

Pentru mine, Andrei Tarkovski este mai mult decît un mare cineast. Este unul dintre marii artişti ai acestui secol – şi spun asta luînd în calcul toate domeniile. Sînt răscolit de poemele sale lungi, de o lentoare hipnotică, impregnate de spiritualitate... Această frumuseţe este atemporală, ca şi muzica compozitorului său preferat, Bach.

Se poate recunoaşte un film de Tarkovski dintr-o singură imagine sau, pur şi simplu, dintr-un scurt extras din banda sonoră atît de caracteristică, care amestecă sunete din natură prelucrate şi muzica electronică a compozitorului Artemiev. Mult timp, am preferat *Călăuza,* însă *Oglinda,* datorită construcţiei sale incredibil de moderne, datorită aspectului ei autobiografic şi a forţei excepţionale a anumitor imagini, este filmul care, în prezent, mă impresionează cel mai mult.

Cît de greu este să oscilezi între postura de lider de grup, de proiect, şi cea de colaborator? Dvs. le întruchipaţi pe amîndouă, sînt însă mulţi care nu gustă din ambele pahare. Anouar Brahem, spre exemplu, refuză să apară ca invitat pe albumele altora, iar mulţi muzicieni buni nu semnează în nume propriu – Jon Christensen e un exemplu potrivit. Dacă adăugăm acestor nume încă vreo cîteva, de calibru similar, obţinem unul dintre cele mai strălucite proiecte muzicale ale sfîrşitului de secol XX, albumul Khomsa!

Am aşteptat foarte mult timp înainte de a face cu adevărat un proiect pe numele meu, ca lider. Am făcut numeroase proiecte în colaborare (cu Jean-Paul Celea sau cu Dominique Pifarély, de pildă), spre deosebire de Anouar, care a cîntat întotdeauna numai propria-i muzică, iar asta datorită faptului că este un mare star, îşi permite. Eu nu sînt decît un star mic. *(rîde)* În acelaşi timp, mie mi-a plăcut întotdeauna să cînt lucruri diferite şi cred că nu mi-ar plăcea să cînt, ca el, acelaşi program, timp de mai mulţi ani. Îmi place să cînt solo, duo, în cvartet, şi cu Anouar, şi cu alţii, precum pe *Khomsa.*

Să povestesc ceva şi din istoria Tarkovsky Quartet. Cînd, în 2005, Manfred Eicher mi-a propus să fac o imprimare în numele meu pentru ECM, m-am gîndit imediat la un omagiu adus acestui imens artist, cineastul Andrei Tarkovski. În prezent, vorbim de o trilogie, trei înregistrări făcute între 2005 şi 2011. Trei albume ca omagiu adus cineastului: în cvartet *Nostalghia, Song For Tarkovsky,* solo-ul meu *Un Jour Si Blanc* şi *Tarkovsky Quartet,* apărut în aprilie 2011. De fapt, acum, chiar dacă eu sînt cel care propune structurile muzicale şi temele, Tarkovsky Quartet a devenit un adevărat grup. Sînt eu la pian, Anja Lechner la violoncel, Jean-Marc Larché la saxofon soprano şi Jean-Louis Matinier la acordeon. De şase ani concertăm în întreaga lume. Şi am reuşit să-l cooptăm în proiectele noastre şi pe fiul regizorului, Andrei Andreevici Tarkovski.

Cel mai recent orizont muzical pe care-l exploraţi este duo-ul cu Anja Lechner. L-aţi numit Impresii intime *– muzică de Brahem, Couturier, Gurdjieff şi Mompou. Cred că acest titlu este ca un premiu muzical pentru întreaga carieră. Vă gîndiţi să imprimaţi şi un album?*

Afinitatea muzicală dintre mine şi Anja a devenit evidentă în timpul concertelor şi înregistrărilor cu Tarkovsky Quartet. În acest nou duo, încercăm să schiţăm o sferă muzicală şi mai largă, cîntînd şi improvizînd în jurul pieselor lui G.I. Gurdjieff, Federico Mompou şi Anouar Brahem, precum şi interpretînd unele compoziţii originale, pe care le-am scris special pentru această formulă. Acest nou duo este cu adevărat important pentru mine şi se pare că place şi publicului, şi organizatorilor de spectacole. Înregistrăm anul acesta pentru ECM (undeva în mai). Sîntem absolut încîntaţi să cîntăm la Bucureşti cu acest nou proiect.

Pentru că vorbim de albume, discuri, înregistrări, lucrurile s-au schimbat radical în ultimele două decenii: astăzi am trecut cu toţii pe digital. Informaţia circulă mult mai rapid, muzica este şi fişier, avem YouTube etc. Artiştii, însă, cîştigă din ce în ce mai puţin din vînzarea albumelor; care este calea pe care va merge piaţa muzicii imprimate?

Desigur, criza CD-ului atinge întreaga lume a muzicii. Dar pentru noi, muzicienii, un CD este, înainte de toate, o carte de vizită, pentru a prezenta publicului şi organizatorilor un nou proiect, o nouă muzică. Muzica ECM este destinată unor iniţiaţi care au răgazul să asculte şi să înţeleagă cu adevărat, nu numai să consume. Aceştia vor rămîne fideli pentru mult timp muzicii pe care o iubesc, chiar dacă CD-urile dispar puţin cîte puţin. „Arta este nostalgia idealului", scria Tarkovski. Să fim idealişti!

a consemnat Paul TUTUNGIU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Grăbiţi-vă să prindeţi ultimele bilete la prima ediţie a Festivalului *Jazz in Church* (21-24 martie, Biserica Luterană, Bucureşti). Vă spun doar cîteva nume, ca să vă convingeţi singuri: Nik Bärtsch, Sha, Mats Eser & String Orchestra, François Couturier, Ferenc Snétberger, Paolo Vinaccia, Misha Alperin, Anja Lechner, Arianna Savall, Alexander Bălănescu. Mai multe informaţii, pe jazz.ro. Deci ne vedem la biserică, da? (Luiza Vasiliu)

■ Puteţi vedea sau revedea *La peau douce* a lui François Truffaut pe Cinemax. Alături de *La femme d'à côté* e unul dintre cele mai frumoase filme despre adulter şi infidelitate făcute vreodată. (Ana Maria Sandu)

■ Săptămîna trecută, după lansarea volumului *Nadja* de André Breton, am trecut noua librărie Kyralina (deschisă recent în centrul Bucureştilor) pe lista mea foarte scurtă. Dacă vreţi să frecventaţi un loc intim, călduros şi plin de cărţi minunate, opriţi-vă măcar o dată la Kyralina. (Simona Sora)

■ Acum, după ce filmul lui Cătălin Netzer a luat Ursul de Aur, sper să se redeschidă discuţia despre cît de dezastruos şi incompetent este (condus) Centrul Naţional al Cinematografiei, a cărui comisie a respins iniţial filmul de la finanţare. Tudor Giurgiu scrie pe blogul lui cum stau lucrurile – adică foarte trist, cam ca la ICR: tudorgiurgiu.ro/ursul-de-aur-nota-6-34. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Paludine la abur umplute cu carne

(dùn tiánluó sài ròu)

Spălaţi cu apă din belşug un vas de paludine şi extrageţi carnea melcilor cu un ac, avînd grijă să păstraţi intacte cochiliile şi operculele. Tocaţi moluştele, zece uncii de carne, jambon, ceapă, ghimbir, adăugaţi sare şi vin galben de orez; pisaţi totul într-o piuă. Umpleţi cochiliile cu pasta obţinută şi închideţi-le apoi cu operculele.

Puneţi melcii umpluţi într-un vas, asezonaţi-i cu vin de orez, sos de soia, ceapă şi ghimbir tocate, şi fierbeţi-i la bain-marie, la foc mic, preţ de o oră.

„Paludina" *(viviparus contectus)* sau „melcul de apă dulce" este, după cum arată şi numele, o moluscă de paludă (baltă).

Amicul Dejun

田螺

tiánluó (paludină)

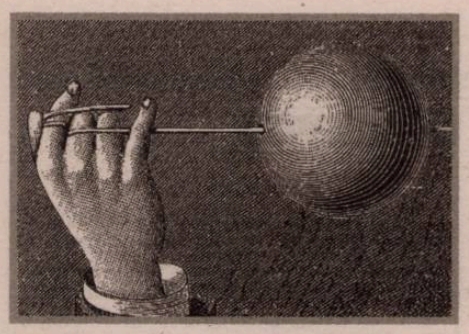

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Blocade & baricade

– economia salvează cultura –

Ar mai fi de adăugat că în special Germania are o infrastructură culturală extrem de extinsă, moștenită, parțial, din cauza vechii diviziuni. Vechile instituții ale RDG și RFG au fost, în mare parte, păstrate, ba chiar instituții după model refegist s-au replicat, după unificare, în fosta RDG (și invers); s-au creat și instituții noi. Și toate sînt finanțate, după un algoritm complicat, de federație, de regiune, de primării. Cheltuielile nu sînt mici – însă, împărțite între diversele poluri de finanțare, au devenit suportabile. De doi ani, Germania a lansat politici de reducere a cheltuielilor, la toate nivelurile. Cultura a fost o prioritate, așa că multă vreme nu s-au operat tăieri din această zonă. Însă cuțitul a ajuns acum și la bugetele culturale.

Din acest moment, contează mai puțin măsurile propriu-zise ale autorităților centrale sau locale, cît răspunsul societății civile. Care reacționează cum poate: cu proteste spontane, petiții, lanțuri umane în jurul unor clădiri, greve, demonstrații, blocade & baricade. Sau cu încercări de finanțare a programelor respective prin colecte și donații. E ceea ce s-a întîmplat în numeroase teatre de mici dimensiuni din Germania, parțial susținute de stat, land sau oraș: ca să nu pună în pericol programul repertorial decis de intendenți, cu mult timp înaintea tăierilor de fonduri, oamenii s-au mobilizat prin rețelele de socializare și au compensat din resurse proprii ceea ce statul nu mai putea sau nu mai voia să finanțeze. E o soluție de rezervă, un fel de plan B pentru cazuri extreme – dar uite că funcționează. E legitim acest sistem? E normal ca un serviciu public (căci, într-o perspectivă mai largă, și producția culturală e considerată serviciu public) să fie întrerupt brusc și fără preaviz, din lipsă de fonduri? Cei în măsură să decidă spun că da: doar reducînd substanțial cheltuielile pentru întreprinderi culturale – considerate, în vreme de criză, un serviciu „de lux" – se pot păstra fondurile pentru a susține servicii esențiale – cum sînt sănătatea ori educația. Un eventual referendum în această privință ar confirma, mai mult ca sigur, că e o alegere de bun-simț. În aceste condiții, nu e oare paradoxal cîtă solidaritate poate naște un edificiu cultural? Nu e ciudat că oamenii sînt dispuși să înlocuiască acțiunea statului?

NRW-Forum din Düsseldorf e un centru pentru arte vizuale: muzeu cu o colecție proprie, dar și – mai ales – o instituție dedicată expozițiilor temporare. NRW-Forum promovează proiecte curatoriale complexe, transdisciplinare, cu un accent important pe fotografie, design și noile medii. Programele țintesc adesea zonele de convergență cu mediul economic. Nu e doar expoziție, ci – după cum îi spune și numele – un „Forum", o platformă de dezbatere. Aici au expus creatori de modă precum Vivienne Westwood, Alexander McQueen, Manolo Blahnik, designerul Verner Panton, fotografii Peter Lindbergh și Bettina Rheims.

NRW-Forum, Düsseldorf

Din acest moment, contează mai puțin măsurile propriu-zise ale autorităților centrale sau locale, cît răspunsul societății civile.

Instituția e acum amenințată cu dispariția: landul a anunțat că reduce cu 650.000 de euro finanțarea. Primăria orașului Düsseldorf, care o cofinanța, a tăiat 450.000 de euro din banii alocați pentru NRW-Forum. Pentru un centru cultural atît de mare, o reducere ca aceasta n-ar trebui să fie semnificativă, căci, procentual, acești bani nu constituie o parte importantă din buget. Însă programul expozițional e în pericol: curatorii nu vor putea continua proiectele la care s-au angajat. O scrisoare deschisă semnată de conducerea muzeului a primit imediat întăriri din partea unor agenți economici importanți – sponsori de tradiție ai instituției. Ei amenință să-și mute întreprinderile la Hamburg sau la Berlin, orașe mai prietenoase cu artele. Pentru mulți investitori – se arată în scrisoare –, existența muzeului și programele atractive au constituit un argument important pentru a se stabili la Düsseldorf. Și cîteva firme de publicitate s-au raliat și fac presiune asupra autorităților să păstreze muzeul. Industriile creative nu pot funcționa într-un oraș care nu încurajează creația.

Exact din această legătură între arte și economia reală, pe care muzeul a încercat, programatic, s-o promoveze în programele sale, pare să vină acum salvarea. Îngrijorați de perspectiva plecării unor investitori importanți, cetățenii cer păstrarea finanțării pentru NRW-Forum. După ce zile în șir primarul nu a răspuns la telefon cînd a fost sunat de directorul muzeului, lucrurile au evoluat. Se pare că și-a mai îndulcit tonul.

George MOISE

„Cum e, de fapt, România?"

Cînd am plecat definitiv din țară, am vrut să-i las un bilet. Trăisem împreună peste treizeci de ani și nu se cădea să dispar așa, fără un cuvînt, păcălind-o că mă duc să iau pîine cu ditamai geamantanul după mine. După „Dragă România" și o virgulă, m-am oprit. Nu era o figură de stil, chiar îmi era dragă, cu atît mai mult cu cît eram pe cale s-o pierd. Pînă la urmă, nu i-am mai scris nimic. Am hotărît să nu ne despărțim, să ne mai dăm o șansă, ca într-un șlagăr prăfuit, „Adio, dar rămîn mereu cu tine". Ba nu. Adio, dar *român* mereu cu tine.

Cum bine spunea Raluca Nagy, cercetător în domeniul migrației și colegă de diaspora, avem cu frumoasa noastră patrie o relație *long-distance*. Trăim cu țara natală o poveste de iubire bazată pe încredere, dar nu și scutită de binecuvîntarea de a nu ști cu cine ne înșelăm unul pe celălalt. Ne vedem rar, o dată pe an, cînd o găsesc schimbată în formă și mereu aceeași în fond. De la an la an, iubita mea patrie dă naștere unor monștri în aparență drăgălași – dacă n-ar fi de-a dreptul oribili – pe care, neavînd puterea să-i recunosc legal, am găsit soluția la îndemînă și la modă: adopția la distanță – ce ipocrizie oximoronică. Să fii aproape de departe. Să iubești animalele mîngîindu-le cu mănuși, ca să nu iei microbi. Le trimit atîta dragoste cît încape într-o sumă lunară și, cu toate astea, ei mă tîrăsc în procese de paternitate prin emisiuni tabloide și mă strigă: „Tată!", zdrențăroși prin Europa.

Cu fiecare scandal care răzbate pînă în presa japoneză, la întrebarea „Cum e, de fapt, România?", îmi dau seama că după niște ani de *long-distance relationship* nu mai am o definiție clară. Nu știu pentru cîtă vreme, cînd vor auzi de unde vin, interlocutorilor mei li se va lumina fața, cu gîndul la țara lui Dracula și a Nadiei Comăneci. N-am știut nici cum să le explic reportajele realizate de televiziunea japoneză cu vrăjitoare cu fuste înflorate. Mi-am găsit greu cuvintele cînd m-au întrebat despre Yurika Masuno, japoneza omorîtă la Otopeni.

Să vorbim puțin despre Anglia – ultimul război ideatic în care ne-am trimis trupele. Nu aduc în discuție scandalul cărnii de cal (care-i altă mîncare de lebede – falsă, dar greu de dislocat dintre prejudecăți), ci acel „du-te vino" întors: „nu veniți/ba veniți voi la noi". Am regăsit clocotind la foc mic, uitat aprins de pe vremea alegerilor, aceeași societate polarizată, contestînd sau susținînd cu vehemență un răspuns românesc la un drob de sare britanic. Nu am un răspuns la întrebarea dacă demersul celor de la *Gândul* a fost reușit sau nu. Mi se pare chiar bizar că un popor care recunoaște deschis că se află într-o criză gravă de identitate se pronunță tranșant în problema unei campanii de imagine care îl definește. Nu prea mai avem habar cine sîntem, dar știm clar ce *nu* sîntem. Ca o femeie țîfnoasă care nu știe ce vrea, dar știe că vrea acum.

Nu prea mai avem habar cine sîntem, dar știm clar ce nu *sîntem.*

În iarna vrajbei noastre cu englezii, mi-e greu să-mi apăr compatrioții în totalitate, după cum îmi e greu să-i critic în ansamblu. Am, pe de-o parte, niște secvențe cu cetățeni români în Marea Britanie, furînd din containere pentru ajutoare, ca să luăm doar un caz, iar, pe de altă parte, prieteni și rude, profesori și bursieri de merit. Să mă bat cu pumnii în piept că România e o țară de doctori în antropologie, lingvistică sau matematică nu e o abordare tocmai inspirată. Să las capul în jos că vin dintr-o țară care livrează Europei gunoieri și cerșetori iarăși e greșit. Să presupunem că, statistic, ne putem defini ca fiind atît la sută codri verzi de brazi, atît la sută cîmpuri de mătasă, atît la sută dor și mămăligă, restul corupție, agresivitate și mitocănie. Dar pot compensa plusurile românilor în ochii unui străin care a avut contact cu exemplarele noastre mai puțin reușite? Poți convinge un om care a mușcat din procentul otrăvit al mărului că restul are și părți bune?

Statisticile nu mai sînt la fel de credibile dacă în cazul tău probabilul se produce. Cîtă valoare de adevăr mai au cifrele privind rata mortalității prin sepsis postoperator, de exemplu, dacă operația *ta* nu a reușit? În cazul tău, mortalitatea e de 100%. Hîda ți s-a dăruit toată, ca o puștoaică naivă căreia i-ai promis că o iei de nevastă. Experiența directă lasă nu doar traume, ea se cicatrizează în definiții greu de schimbat. Nu lasă prea mult loc și pentru nuanțe. Pentru enoriașii bisericii St. Mary din Hinckley, românii sînt niște hoți de plumb de acoperiș. Pentru familia lui Hajime Hori, japonezul care și-a pierdut viața mușcat de un cîine în București, în 2006, România e o țară a patrupedelor fără stăpîn. E greu să le vorbim de Brâncuși acum. Sau de *la blouse roumaine*.

Sînt prins între două categorii de clișee: noi despre noi și ei despre noi, captiv între frazele care ne-au mîngîiat pe creștet în copilărie și cele care ne-au trezit din visare. Reiau aici două din cele din urmă, asumîndu-mi riscul de a fi deja cunoscute:

„De altfel, oamenii sînt foarte puțin primitori, nu sînt supuși nici unei reguli, socotesc că nu e lucru mare să facă moarte de om, sînt foarte lacomi de bani și născuți pentru furt. Nu sînt arătoși nici ca statură, nici ca înfățișare; sînt negricioși la chip, cu plete și cu barbă, de o înfățișare foarte aspră și sînt foarte răbdători la orice munci și lipsuri." Anton Verancsics (Verantio), *De situ Transylvaniae, Moldaviae et Transalpinae,* 1538.

Și al doilea: „Nimic nu este mai puțin urgent decît imediat-ul românesc." Paul Morand, *București,* 1935.

Poate că percepția altora despre noi doare mai tare, dar un prim pas ar fi s-o ascultăm măcar. E dezinteresată, deci, pe undeva, mai sinceră. Nu o putem schimba dacă lăsăm în continuare aceleași proprii clișee călduțe să ne circumscrie identitatea. Riscăm să ajungem de la sintagme ca „urmașii Romei", „popor ales", „apărătorii creștinătății", „micul Paris" la truismul transhumanței care s-a născut la sat și să ne simțim tare bine cu noi înșine.

***George Moise** este autorul cărții* Iertați-mă că nu sînt japonez, *Editura Curtea Veche, 2011.*

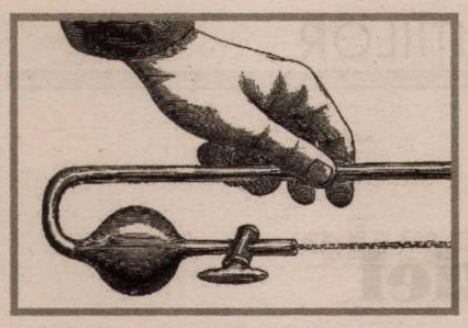

Oana STOICA

rosencrantz & co

Scene din viața la țară

● ***Acasă la tata*, de Mimi Brănescu. Regia: Vlad Massaci; scenografia: Andu Dumitrescu; cu: Vlad Zamfirescu, Marius Florea Vizante, Gheorghe Dănilă, Laura Creț, Mirela Oprișor, Mihaela Măcelaru, Florin Anton. Teatrul de Comedie.**

Textul lui Mimi Brănescu despre universul în derivă al satului românesc (nu că urbanitatea mioritică nu ar fi la fel de lipsită de busolă) face carieră. După montarea lui Alexandru Dabija de la Teatrul Act, cu Marcel Iureș în rolul tatălui – un spectacol bine închegat –, Andrei Cohn a făcut un film (ce are premiera la toamnă) și Vlad Massaci – un spectacol la Teatrul de Comedie. E oarecum riscant într-un oraș, fie el și București, să faci un al doilea spectacol cu același text, cînd primul e un mare succes și se joacă în continuare, dar nici să te abții numai din acest motiv nu e o idee bună. Prin urmare, spectacolul de la Comedie se arată interesant din start, măcar pentru că ar reprezenta o viziune diferită asupra textului decît cea de la Act.

Utilitatea bate metafora.

Actorul Mimi Brănescu joacă în multe filme (inclusiv în cîștigătorul Ursului de Aur, *Poziția copilului)*, dar este cunoscut în egală măsură ca dramaturg, cu piese montate în mai multe teatre *(Bigudiuri, Gunoierul, Flori, fete, filme sau băieți, Dumnezeul de a doua zi)*, și scenarist de filme și seriale TV *(Acasă la tata, Lombarzilor 8, Las Fierbinți)*. Meritul lui Brănescu este că scrie despre ce știe, după propria declarație, și asta îi face scriitura autentică. Este și cazul piesei *Acasă la tata,* o privire caldă asupra satului românesc de azi, cu oameni uitați de lume, care se uită pe ei înșiși lîngă sticlele de votcă, cu nefericirile mărunte care construiesc o viață, dar dărîmă speranțe, destine eșuate, multă resemnare înghițită – nu ca pastilele, cu speranța că te faci bine, ci ca otrava, în ideea că nu vei mai simți nimic. Dramaturgul nu judecă personajele, nu le arată cu degetul, pare că le ascultă cu berea în față și dă din cap înțelegător: da, da, așa e, viața e grea. Deteriorarea satului, depopulat și de speranțe, nu numai de oameni, se regăsește și în piesele lui Csaba Székely, dar la el dramele sînt mai ascuțite, umorul mai apăsat – negru cîteodată –, și tinde spre absurd, replica șfichiuiește, îți înghează colțul gurii ridicat amuzat și-l transformă în rictus. La Brănescu, umorul e mai blînd, nu doare, te pune pe gînduri cu amărăciune, dar și aia „îndulcită" de un pic de fatalism și ceva mai mult alcool.

Spectacolul lui Vlad Massaci creează atmosfera rurală contemporană, cu mușama, navete de Cola, frigidere cu bere și sticle cu votcă printre care se strecoară vieți reduse la mecanica unor acțiuni robotice – copii, menaj, grădinărit (ele), muncă brută și băutură (ei) – și la eternul conflict între generații, care are ca obiect locuința. Sînt existențe înghesuite printre cortine de voal, puse acolo de scenograful Andu Dumitrescu nu pentru sugestia vreunui aer inefabil al satului, ci pentru spațierea practică a scenei. Utilitatea bate metafora, spectacolul se menține în zona realismului pur, povestea e clară, subînțelesurile ei țin mai mult de tristețile noastre față de realitatea crudă a satului, ajuns astăzi un fel de azil al resemnaților, al fricilor și neputinței. E o lume a celor depășiți de timpuri, pentru care conexiunile cu noua viteză de trăit sînt scurtcircuitate. Formulele de supraviețuire le sînt necunoscute, sînt generații pierdute, nu doar cei maturi sau bătrîni, ci chiar cei tineri, pentru care universul se limitează la satul natal, eventual cu cîteva vizite la oraș pentru cumpărături.

E o lume a celor depășiți de timpuri.

Laura Creț, Vlad Zamfirescu, Marius Florea Vizante, Mirela Oprișor

Piesa lui Mimi Brănescu are personaje cărnoase, atent construite. Sosirea acasă a fiului rătăcitor Robert, plecat de multă vreme „la capitală" și refugiat într-un moment dificil acasă, la țară, nu în sînul matern, ci sub aripa paternă, este pretext pentru a vedea celelalte personaje, exponente ale diverselor forme și faze de ratare rurală. Tatăl, văduv, își reface viața cu o contabilă divorțată de la București, femeie matură, cu traumele ei, peste care a trecut cu un calm... matematic. Prietenul din copilărie își împarte viața între muncă, votcă și familia pe care nu a vrut-o, fata iubită în adolescență este vînzătoare de supermarket, fostul profesor are ticuri vechi și obiceiuri (bahice) noi. Lumea pe care o regăsește Robert este varianta degradată a celei pe care a părăsit-o.

Problema spectacolului de la Teatrul de Comedie – căci există una – este că relațiile dintre personaje nu funcționează în totalitate. Dacă la Act, în spectacolul lui Dabija, se închega o lume din oamenii așezați la masa cu mușama, la Comedie, spectatorul are nevoie de ceva fantezie ca să poată imagina un univers care să conțină toate personajele. Tatăl (Gheorghe Dănilă) este repezit, nu îi ascultă pe ceilalți, în special pe fiu, prin urmare nu se creează nici un fel de relație, nici cu Robert, nici cu iubita Iuliana (Mihaela Măcelaru), față de care delicateturile din text cad ca nuca în perete. De fosta sa iubită, Paula (căreia Laura Creț îi creează un traseu coerent, de femeie nefericită, dar resemnată), Robert se apropie credibil pînă în momentul scenei de dragoste/sex, unde apar accente false. Prietenul din copilărie Petrică este o problemă în sine. Cu haz, Marius Florea Vizante face un personaj tîmp, un șmecheraș de țară, un pic furios și destul de clănțos. Sigur, efectul e comic, dar personajul scris de Brănescu nu e un prostovan, e un om pe care viața l-a tras în jos. Prietenia cu Robert nu e veridică în acest context, din cauză că cei doi nu se intersectează nicăieri – unul este construit realist, altul este schematizat, redus la tipologie într-o manieră grosieră. Lucrurile funcționează însă bine între Petrică și soția lui, Mia, pe care Mirela Oprișor o construiește în relație cu personajul lui Vizante (actrița joacă același personaj și în filmul lui Andrei Cohn, unde îl are partener pe Andi Vasluianu în Petrică, personaj pe care acesta îl joacă și în varianta de la Teatrul Act). Mia e șleampătă, afișează o oarecare politețe retardă, se bucură de atenție ca un copil, dar izbucnirea ei de nefericire e autentică. Plauzibil e și profesorul (Florin Anton), un om a cărui lume s-a sfîrșit și care nu-și găsește locul în cea nouă. Greul pare să cadă pe umerii lui Robert (Vlad Zamfirescu), dar acesta este mai mult un personaj-reflector decît unul principal, este catalizatorul celorlalți – prin urmare, identitatea sa este destul de vagă. Zamfirescu este, ca de obicei, firesc (mare calitate), dar cu atîtea sincope relaționale, personajul nu iese mai conturat decît în scriitură. Și cum ziceam, savoarea este dată de ceilalți. Ușor forțat este și finalul, cu obsesia pentru contabilitate a Iulianei.

Acasă la tata este un spectacol simpatic, chiar dacă insuficient coagulat, fără să se deosebească prea mult de varianta de la Teatrul Act. Poate nici nu și-a propus asta.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

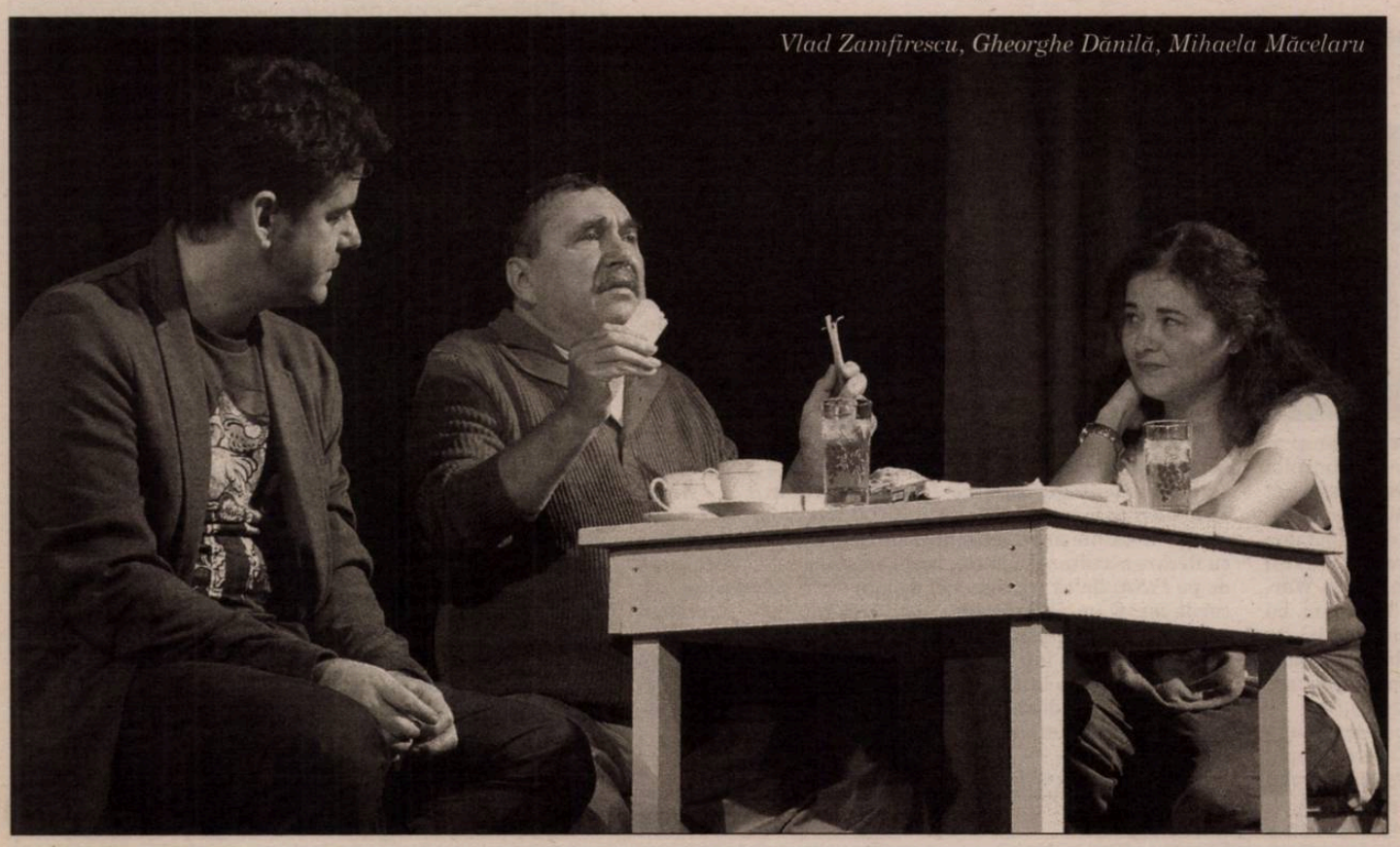

Vlad Zamfirescu, Gheorghe Dănilă, Mihaela Măcelaru

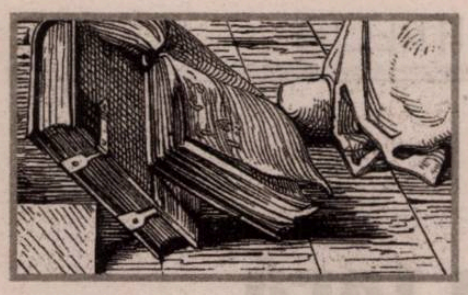

Simona SORA

biographiti

Realitatea iluziei

Chiar dacă n-aţi citit-o vreodată pe Henriette Yvonne Stahl, chiar dacă romanele ei interbelice sau postbelice vă sună azi emfatic (am auzit asta de curînd şi m-am crucit!), iar sinceritatea atît de discutată între războaie, un artificiu confirmat ca atare mai tîrziu, chiar dacă îndepliniţi toate aceste trăsături ale cititorului „hipermodern", vă asigur că volumul său de memorii vă va cuceri. E acolo un suflu de autenticitate şi adevăr liminal greu de găsit atît în anii '80 (cînd a avut loc acest dialog cu Mihaela Cristea, intitulat *Despre realitatea iluziei)*, cît şi la mijlocul anilor '90 (cînd el a fost publicat la Editura Minerva, exact în mijlocul recuperărilor, restituirilor şi rescrierilor de tot felul). Nu se poate şti care ar fi fost soarta acestei cărţi – atît de singulare în literatura noastră, pentru că în ea se conturează nu doar un personaj şi mai multe epoci, ci şi un ethos al adevărului cu orice preţ – dacă ar fi fost publicată în 1983. Dialogurile între Henriette Yvonne Stahl şi Mihaela Cristea au avut loc între 1980 şi 1982, iar cartea rezultată a fost respinsă de cenzură în 1983, pe fondul scandalului legat de „Meditaţia transcendentală" (deşi, cu zece ani înainte, o carte intens „transcendentală" ca *Pontiful* putuse apărea fără probleme într-un tiraj enorm, epuizat în cîteva zile). Henriette Yvonne Stahl a murit în 1984, fără a-şi vedea ultima carte publicată. În aceste condiţii, faptul că Mihaela Cristea nu a cedat nici unei sugestii de eliminare a pasajelor cu Petru Dumitriu (fostul soţ al scriitoarei, „fugit" din ţară) sau de ficţionalizare a paginilor prea... spirituale e o dovadă de rară integritate. Cine ar fi ţinut nepublicată 12 ani o carte explozivă (din multe puncte de vedere) doar pentru ca ea să apară aşa cum dorise principala ei autoare? Foarte puţini oameni.

Citită după aproape 20 de ani de la apariţie (şi, desigur, nereeditată, deşi se găseşte foarte greu), cartea îşi păstrează intactă actualitatea atît în partea ei aşa-zis diurnă (de viaţă literară, lume culturală românească, articulată în pofida izolării şi care, pe alocuri, mai păstra ştaiful de odinioară), cît şi în cea „nocturnă" (mai luminoasă şi mai reală pentru scriitoarea ataşată atît de tradiţia isihastă, a rugăciunii inimii, cît şi de cea orientală a Advaitei Vedanta). Există în memoriile acestea insolite o zonă devoalată, reconstituită în clar de dragul adevărului, şi o alta lăsată în umbră, din adecvare la context. La începutul anilor '80, cînd cele două scriitoare pregăteau cartea pentru publicare, se putea vorbi despre închisorile staliniste, dar mai degrabă în literatură decît în memorii. Henriette Yvonne Stahl refuză, astfel, să vorbească despre cei 4 ani şi 40 de zile de puşcărie. Povesteşte în schimb despre cei 12 ani de „sedimentare", cînd nu doar că n-a mai putut publica, dar n-a mai putut nici scrie; devoalează cheia anumitor personaje (Filip Nazarie din *Drum de foc* e Petru Dumitriu, Camil Tomescu din *Fratele meu, omul* este Ion Vinea, iar adevăratul nume al „marelui somnambul" din *Pontiful* este Lewon Mirahorian, celebrul doctor). Henriette Yvonne Stahl recunoaşte – aici şi în alte locuri – că „scria cu realitatea", însă în poetica ei (mult mai subtilă decît îşi imaginează azi mulţi dintre cei care o critică fără s-o citească) ficţiunea nu era altceva decît „viziunea pe care o ai asupra realităţii". O viziune lucidă, aşa cum credea şi Mihail Sebastian în cunoscutul portret pe care i l-a făcut în *Rampa* în 1933: „O femeie lucidă este un martor intolerabil pentru un bărbat, chiar atunci cînd îl iubeşte. Ridicolul, în formele cele mai imperceptibile, nu-i scapă. Sînt gesturi de vanitate virilă pe care nu le iartă, sînt mici semne de meschinărie pe care le identifică, sînt inocente sau grave terori pe care le suportă numai pentru plăcerea de a le observa."

În poetica ei, ficţiunea nu era altceva decît „viziunea pe care o ai asupra realităţii".

Acest tip de viziune neliterară (în măsura în care, chiar în literatură, imaginaţia e ţinută în frîu pînă la dispariţie) este, fără îndoială, evidentă într-o carte precum *Le Témoin de l'Éternité (Martorul eternităţii)*, scrisă de Henriette Yvonne Stahl direct în franceză şi publicată la Paris în 1975. Acesta nu e un roman, nici măcar o carte de literatură, ci o mărturie, un document clinic care mai scapă „trăirist" pe la cusături. Cartea a stîrnit destulă stupoare la prima editură pariziană la care a fost trimisă

(Denoël), ca să apară, în acelaşi an, la editura Caractères. E cartea unei iniţieri sub atenta privire a lui Jean Klein, unul dintre cei mai importanţi maeştri occidentali ai „căii abrupte" de investigare a conştiinţei. În dialogul de sfîrşit cu Mihaela Cristea, Henriette Yvonne Stahl devoalează acest secret (ţinut ca promisiune făcută lui Jean Klein). „Realitatea iluziei" despre care scriitoarea vorbea deja în *Pontiful* şi care dă titlul cărţii ei testament este o experienţă trăită, „problema unicităţii perfecte a vieţii, a non-dualului". Fără înţelegerea acestui „aspect" biografic, întreaga operă a acestei scriitoare unice în literatura noastră ar fi citită superficial, formal şi inutil.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Romanţe pentru noaptea tîrziu

● Nick Cave and The Bad Seeds, *Push the Sky Away*, Bad Seed Ltd., 2013

Au trecut 29 de ani de la intoxicantul album cu care Nick Cave şi The Bad Seeds îşi făceau intrarea în insectarul muzicii – *From Her to Eternity*. Acolo – *„Deep in the Dessert of Despair / I wait at the Well of Misery..."* – era punctul zero al noului pelerinaj – după pulverizarea celei mai întunecate romanţe din post-punk-ul australian, The Birthday Party – al preotului imageriei noir şi al blues-ului narco-erotizat. Din acel an 1984, al debutului alături de The Bad Seeds, Nicholas Edward Cave, fostul băiat de cor al Catedralei Wangaratta, a glisat cu o nonşalanţă înspăimîntătoare între muzică, literatură şi film, devenind una dintre figurile-cult ale epocii pe care o traversăm. Băiatul ăsta, plecat dintr-un minuscul oraş australian numit Warracknabeal, a reuşit, într-o carieră de peste 30 de ani, cu muzica sa, cu cărţile sale, cu propriile *personae*, să îşi inventeze şi să locuiască în propriul mit, de sfînt şi păcătos deopotrivă, de predicator al cuvîntului unui Dumnezeu mai permisiv şi mai relativist decît însăşi Întunecimea Sa.

Cu aceste peste 43 de minute ale celui de-al 15-lea album de studio făcut împreună cu The Bad Seeds, Cave şi grupul său de acompaniament construiesc o operă răvăşitoare şi bîntuitoare, minimalistă, contemplativă şi lunatică, cumva reprimată, *„a ghost-baby in the incubator"*, aşa cum o numea însuşi autorul ei, în care referinţele la Wikipedia, Miley Cyrus – Hannah Montana, Lucifer, fizică atomică, moarte şi – tema favorită a muzicianului Cave – sex au, în stilul obişnuit, un mariaj mai mult decît perfect. Dus e garage rock-ul maniacal şi sardonic de pe anteriorul album, *Dig, Lazarus, Dig!!!*, odată cu aportul de pînă atunci al unuia dintre fondatorii The Bad Seeds, Mick Harvey, pentru ca aranjamentele să rămînă pe mîna unui vrăjitor căzut din nori, inenarabilul Warren Ellis. Duse sînt exploziile pelviene şi rînjetele demonice de pe albumele defunctului proiect Grinderman. *Sound*-ul de astăzi al trupei e (şi) mai fragil, atmosfera – (şi) mai rarefiată, oferindu-i vocii lui Cave spaţiu pentru a-şi declama poveştile şi pentru a-şi performa baletul acela unic între nuanţele, contrastele şi fetişurile sale narative, susţinut de liniile de bas subterane, de pianele atinse frugal, de orchestraţiile sobre şi somnambuleşti.

Prima piesă de pe *Push the Sky Away*, „We No Who U R", o vagă reminiscenţă din perioada heroinică a lui Nick Cave, setează tonul elegiac şi imersiv al acestui LP – *„We go down with the dew in the morning / And we breathe it in / There is no need to forgive / Breathe it in / There is no need to forgive..."* Detaliile anatomice ale *lead single*-ului se dezvelesc cu fiecare ascultare în parte, lucru valabil pentru orice piesă de pe *PtSA*, fie că vorbesc aici despre texte sau despre texturile lor. E un album care creşte fără încetare, un album care reuşeşte să ascundă de fiecare dată cîte ceva, ademenindu-te să te întorci mereu la el pentru a-i descifra, cu succes sau fără, o intimitate în faţa căreia n-o să te poţi detaşa niciodată de două capcane – în rezonanţă cu coperta discului –, numite autentic şi ironic.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Florin PIERSIC Jr.

„Spectatorul trebuie să ştie că o să rîdă"

Killing Time e un film independent. Cît de greu e să mai faci azi genul acesta de proiecte în cinema?

Ştiu doar că există foarte mulţi oameni care lucrează la lungmetraje independente, chiar acum. Epoca digitală e aici. Şi ia amploare de la o lună la alta, tehnologia avansează rapid. Eu am făcut o pauză de şapte ani. Atît a trecut de la filmările pentru *Fix Alert*. Consider că a fost o pauză benefică.

De ce o comedie neagră cu asasini plătiţi?

Pentru că sînt sătul de reţeta românească, cea care-ţi asigură un loc pe covorul roşu de la Cannes. Pentru că sînt sătul de dialoguri artificiale. Pentru că vreau să uit de punga cu popcorn. Vreau să rămîn cu mîna-n aer şi să văd pe ecran un conflict pe viaţă şi pe moarte, nu să aştept la infinit să termine protagonistul de mîncat ciorba. De curînd, am primit propunerea de a scrie un scenariu, cu condiţia ca povestea să aibă loc în epoca Ceauşescu. E o provocare, mai ales că vine din partea unui om în care am încredere. Dacă o fi să fie, o să ia ceva timp. Dar mă interesează să fie altfel decît ce s-a făcut pînă acum.

Aţi scris scenariul, l-aţi regizat, şi jucaţi în film alături de Cristian Ioan Gutău. Ce ar mai trebui să ştie un viitor spectator despre Killing Time?

Astea sînt amănunte neinteresante. Spectatorul trebuie să ştie că o să rîdă. Spectatorul vrea să se distreze. Acum are ocazia.

***Florin Piersic Jr.** este actor, scenarist şi regizor. Cel mai recent film al său,* Killing Time, *va avea premiera pe 1 martie.*

a consemnat Ana Maria SANDU

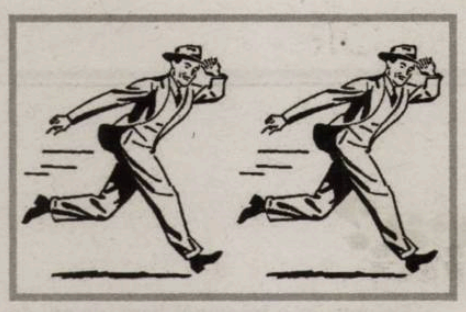

● ***Poziția copilului*** **(România, 2013), de Peter Călin Netzer.**

Andrei GORZO

dilematograf

Genitrix

Plecată la război, este de neoprit – o mamă-cuirasat, o mamă-crucișător.

Cel de-al treilea film al lui Peter Călin Netzer, *Poziția copilului,* e un studiu despre simbioza malignă dintre o mamă asfixiantă (Luminița Gheorghiu) și un fiu ultracocolit (Bogdan Dumitrache), pe fundalul prăpastiei care desparte clasele sociale privilegiate de cele defavorizate, totul în lumina clinică a *post-factum*-ului unui accident rutier. La scurt timp după o tentativă de a o da afară pe maică-sa din viața lui (ea pare obișnuită cu așa ceva: vorbește cu el și despre el pe tonul – și uneori chiar în cuvintele – unei amante martirizate), fiul calcă mortal cu mașina un copil sărac. Prinzîndu-l în stare de șoc, mama sare pe el să-l reinfantilizeze; în paralel cu asta, ea activează o formidabilă artilerie – de la pile la șpagă, și de la intimidări la milogeli – pentru a-l scăpa de închisoare. Plecată la război, este de neoprit – o mamă-cuirasat, o mamă-crucișător. În colimatorul ei nu încape decît „copilul" – „copilul" în sus, „copilul" în jos –, n-are nici un gînd, cel puțin pînă în ceasul al doisprezecelea (cînd devine strategic-necesar să aibă), pentru *celălalt* copil implicat în accident. Blindajul ei coexistă cu cea mai impudică transparență, cu abjecta lipsă de apărare a unei sclave a iubirii, reduse la amușinarea clandestină prin apartamentul „băiatului" care o respinge. Acest portret de *genitrix,* realizat de Netzer cu ajutorul unei mari actrițe și al unui mare scriitor (co-scenaristul Răzvan Rădulescu), e apt să inspire „oroare sacră" – oroare în care se amestecă (pe lîngă milă) recunoașterea a ceva arhetipal, a ceva ce ține de memoria colectivă a speciei. În același timp, e un portret foarte bine fixat în particularitățile unui anumit mediu social: *upper-middle class*-ul bucureștean al zilelor noastre, cu nevrozele și cutumele specifice, inclusiv cutuma de a-și discuta îndelung nevrozele – *relationship talk* în ideea de *self-help*. (Tribul ăsta absorbit de el însuși n-are aproape nimic în comun cu cel din care făcea parte copilul ucis.) În trecut, unii dintre intelectualii afiliați Noii Stîngi au văzut o *bourgeois*-itate autocomplezentă în unele dintre filmele în care a fost implicat Răzvan Rădulescu (în special *Marți, după Crăciun* și *Felicia, înainte de toate).* E vorba, de fapt, despre o perspectivă antropologizantă, care numai autocomplezentă nu e.

După cum specula Cristian Tudor Popescu (confirmat și de Netzer într-un interviu de la Berlinală: „Am pornit de la relația dintre mine și propria mea mamă."), portretul nu e unul bazat preponderent pe noțiuni generice – pe idei luate de-a gata din cărți și din alte filme – despre maternitatea posesivă. E ceea ce-l ridică mult deasupra portretelor centrale din filmele precedente ale lui Netzer: *Maria* (2003), un film despre o prostituată-sfîntă, nu transcendea caracterul abstract-livresc al noțiunii respective, după cum nici figura pensionarului ca victimă socială din *Medalia de onoare* (2009) nu transcendea neorealismul *second-hand* (decît pentru a cădea în *disney*-ficare de tip *Grumpy Old Men* – pensionarul ca animăluț drăgălaș-hachițos). Totuși, filmul e ușor de încadrat într-un gen: e ce-ar fi *soap opera* dacă ar beneficia (mai des) de aportul unor inteligențe dramaturgice de mîna întîi. Apropo de *opera*, punctul culminant al filmului e (ca și în *Felicia, înainte de toate)* o mare „arie" de-a protagonistei (a cărei profesiune e scenografia, și printre prietenele căreia se numără o soprană). Stilul regizoral al lui Netzer e o specie de *vérité,* dar una mai comună decît speciile cultivate predilect în cadrul Noului Realism Românesc pornit de Cristi Puiu (în colaborare cu același Rădulescu). Mai exact, e vorba de specia *Vinterberg-Festen* – cu numeroase prim-planuri și tăieturi de montaj, plus *zoom*-uri și *jump-cut*-uri –, îndeajuns de accesibilă (și de banalizată în ultimii 20 de ani) încît să fi fost adoptată de Hollywood pentru filme de acțiune (Greengrass, Bigelow). Din tot filmul, nu-mi amintesc decît de un singur cadru (unul ce creează un releu de priviri incluzînd geamul din spate al unei mașini și oglinda ei retrovizoare) care, prin felul în care e gîndit, să adauge ceva substanțial la jocul actorilor implicați în el. În ceea ce privește *casting*-ul, Netzer tinde să meargă la sigur, pe soluții deja verificate: cel mai bun exemplu îl constituie Vlad Ivanov, în rolul unui posibil șantajist – actorul îl combină pe dl Bebe din *4, 3, 2* cu comandantul Anghelache din *Polițist, adjectiv,* nemaiadăugînd decît o pipă și o freză linsă –, iar cea mai mare excepție o constituie parțialul *contre-emploi* al Luminiței Gheorghiu în rolul principal. Dar, inclusiv din aceste motive, *Poziția copilului* e unul dintre cele mai accesibile filme ale Noului Realism Românesc. Are un subiect la care publicul de cinema (un public *middle-class)* se poate raporta cu ușurință, are o protagonistă-locomotivă cu emoții primadonice și expuse vederii, iar focalizarea sa pe personaje și pe acțiune nu e tulburată de vreo preocupare deosebită pentru modul de a privi cinematografic, pentru utilizarea duratelor reale sau pentru alte probleme dragi realiștilor radicali.

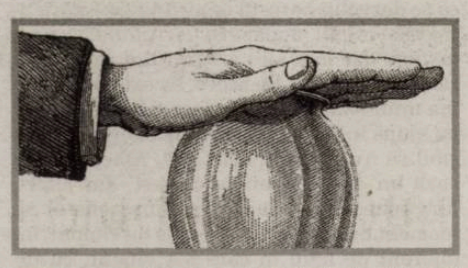

George BANU

în afara cadrului

Semnul cercului

S-a produs, în pasionatul de altădată care eram, o îndepărtare de Orient, căci acesta a căzut abuziv în banalitatea turismului generalizat sau, dimpotrivă, a devenit un agresiv adversar economic. Spectacolele hibride născute din „altoirea" a două culturi, a două teatre – *Lear* în versiune chineză, *Macbeth* în versiune indiană... – mi-au repugnat, simptome ale unui fals dialog ce, de fapt, mi se părea de fiecare dată a fi, în ciuda aparentului lor succes, proba unei lipse de comunicare flagrant confirmate. Doar Ariane Mnouchkine, demult, grație geniului său regizoral, a reușit să construiască un „kabuki imaginar", pentru a pune în scenă Shakespeare nu ca un „contemporan" de azi, ci ca un „martor" îndepărtat în spațiu și timp. Martor de altcîndva și de altundeva, ale cărui vorbe căpătau o rezonanță mitică, grație tocmai semnelor asiatice adoptate de actori. Un Orient inventat și un Shakespeare înstrăinat... Decepțiilor repetate care, frecvent, s-au succedat, le-a urmat recent o revelație: *Mutter Courage* de Brecht, descoperit la Cluj în cadrul Festivalului „Interferențe", condus de Gábor Tompa. Aici, o actriță/cîntăreață coreeană, utilizînd tehnici narative proprii unei forme străvechi, *Pansori,* tulburînd prin sunete unice, pe care doar un antrenament sever permite să fie produse, povestea, singură, istoria eroinei brechtiene, acompaniată fiind doar de o orchestră modernă. Poveste lungă, cu descrieri de drame și cîmpuri de război, afaceri și dureri: ea mi-a apărut atunci ca o Șeherezadă a Orientului Extrem. Aici nu asistăm la o iluzorie hibridare între forme străine una celeilalte, ci la o extraordinară deplasare într-un alt registru: de la dialog se trecea la un monolog constant, preocupat de a restitui mișcarea dramatică, de a schița personaje, de a descrie atrocități. În seara aceea unică, regăseam atracția pentru Asia! Și reveneam la pasiunea inițială care mă făcuse să o descopăr și să-i caut urmele secrete sau explicite în opera acestui european care o integrase subtil, Brecht! A fost prima mea carte la Paris! Brecht și Orientul... Și acum, trei decade mai tîrziu, primesc o invitație pentru a o prezenta în China! Ecou al debutului de exil!

După șocul de la Cluj, în parte reconciliat cu un Orient de care mă înstrăinasem, m-am decis să revăd celebrul muzeu Guimet, recent restaurat. Muzeu pe care orice iubitor de artă a Asiei, care trece prin Paris, merită să-l vadă. Regîndit și reorganizat spațial, el nu mai e doar un spațiu de expoziție, ci și un spațiu de gîndire, pentru a nu spune de meditație. Pereți albi, statui însingurate, splendide *kakemono*-uri, acele rulouri verticale pe care Brecht le admira, iar eu, modest, le-am cumpărat la Kyoto. Nu vedem opere, ci ne deplasăm într-o cultură, circulăm și respirăm fără nici o aritmie sincopată, atingînd acel calm pe care toți gînditorii Orientului îl constituie în orizont al ființei. Calmul regăsirii de sine, calmul privirii senine!

Mă opresc în fața acelui semn al împlinirii, care e „cercul" pentru orice mare caligraf japonez. El, știam de mult, începe și reîncepe obsesiv același gest, pentru a reuși să contureze circumferința dintr-o singură mișcare de pensulă! Dar în aceste cercuri care se succed sub ochii mei, nici o stereotipie nu intervine: ele sînt individualizate și, totodată, servesc de mărturie a artistului, căci putem descifra energii și moduri de a le trasa distincte! Cercul e o perspectivă de atins și, totodată, testul ultim! Pentru a-l satisface, este – artistul o știe – nevoie de o viață! Cineva, al cărui nume nu-l regăsesc, a scris o nuvelă despre dispariția pictorului în cerc!

O viață pentru un cerc... în minte îmi răsună acest sfat, permanent repetat. Îl înțelegeam și totuși simțeam că nu parvin la esența unui asemenea comandament, nu doar simplu artistic. Brook, de ani de zile, își începe repetițiile reunind interpreții în cerc, confirmare a unei democrații de grup pe care o consideră indispensabilă teatrului. Dar acest cerc mi se părea a fi prea simplu – conduită voluntară, decizie practică, regim de producție scenică – nu, îmi spuneam, despre alt cerc e vorba. Nu cercul ca prealabil, ci ca punct final, concluzie, terminus! Evident că japonezul caligraf pleacă de la un vis inițial de cerc, pentru a se strădui să-l satisfacă în timp... dar care-i e sensul? Pe nesimțite, el a început să mi se precizeze. Nu pentru a-l înțelege pe artistul oriental, ci pentru a percepe „sensul cercului" în propria-mi viață! Descoperire progresivă, grație unor hazarduri succesive, a căror repetiție m-a condus către el, către „cerc". Prima adresă stabilă, ajungînd la Paris, am avut-o pe Boulevard de Strasbourg, iar recent instalîndu-mă în Normandia, în apartamentul unor prieteni, descopăr că acesta se afla pe Rue de... Strasbourg! Tot aici o întîlnesc pe Françoise Kourilsky, pe care am înlocuit-o cînd, plecînd în America, ea a eliberat postul de la Sorbona care mi s-a acordat. Ciudat! Puțin mai tîrziu, un alt „semn al cercului" mă surprinde. Încă tînăr cercetător, echipa de studii teatrale căreia îi aparțineam se reunea lunar pe o mică stradă din centrul Parisului, Rue Charles V, strada unde, printr-un miracol, găsesc o mică garsonieră pe care o închiriez pentru a mă izola parțial. Ea se afla vizavi de poarta masivă pe care intram acum mai mult de treizeci de ani. Cercul, progresiv, se constituie. Viața îi schițează circumferința, asemeni maestrului japonez pe *kakemono*-ul ce-l am sub ochi! E aproape desăvîrșită, îmi spun, în dimineața în care un prieten îmi anunță dispariția unei actrițe argentiniene pe care am cunoscut-o în noaptea sosirii mele la Paris, la revelionul din 1973! În sala crematoriului de la Père Lachaise, de la sărbătoarea de atunci la adunarea funebră de acum – o confirmare a cercului!

Azi înțeleg exigența orientală: „o viață pentru un cerc". E complexă, căci, dincolo de caligrafia împlinită, ea implică sau orgoliul de a-ți desena viața ca un cerc, sau destinul care, la capăt de drum, o constituie, fără voia ta, în cerc. Cerc nedeliberat, accidental creionat. Nefiind un om al deciziilor, prefer azi să interpretez hazardurile și să-mi privesc „cercul vieții" astfel improvizat. Cercul, semn al încheierii sau al împlinirii? Amîndouă! E răspunsul dat întrebării formulate în sălile muzeului Guimet.

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle și președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vișini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

Berti BARBERA

Ce fel de afacere este muzica?

Muzica a ajuns o marfă ca oricare alta, în afara artei, dar confundată cu aceasta, putînd fi vîndută de absolut oricine are ocazia unei combinaţii sau a învăţat să facă comerţ. S-au schimbat legi – doar pentru ca unii să vîndă, indiferenţi la conţinutul lipsit de consistenţă originară, Internetul este sufocat de adevărate bătălii, virtualul permiţînd încălcarea oricărei reguli, dar nu şi adaptarea unor strategii de marketing, valabile în lumea materială. Muzica s-a trezit ambalată în cutii frumoase, cu sclipici, irezistibile mai ales pentru cei mai puţin informaţi, şi vîndută pe aceleaşi criterii meschine ca orice obiect inert.

Toată această industrie stă pe umerii unor oameni dedicaţi, abandonaţi în propria pasiune, bucuroşi că pot alege să-şi cîştige şi existenţa materială din ceea ce le place, dar al căror statut este uneori pus la îndoială. De către cine? Tocmai de către cei care percep fenomenul prin prisma propriilor limite şi nevoi imediate, incapabili să-şi adapteze gîndirea şi simţurile. Practic, cei care contestă profesia de muzician sînt pe acelaşi calapod cu cei care parazitează acest sistem. Altfel nu-mi explic de ce iese atît de multă muzică de proastă calitate, din moment ce contează doar cum vinzi. Cine stabileşte nivelul artistic în raport cu afacerea muzicală? Artistul? Publicul? Nici vorbă. Doar negustorul, care o face şi el ca tot omul, după cît a învăţat. De ce se cîntă prost şi se scrie neinspirat? Nu pentru că nu ar fi artişti sau că nu ar mai fi idei, ci pentru că e suficient aşa, industria ştie cît să bagi ca să scoţi mai mult, fără „eforturi“ precum inspiraţia, mediul, influenţa, spiritul, stilul etc. Dacă lumea acceptă şi aşa, de ce să mai pierzi timp? Nu izvorul e problema, ci locul în care se varsă.

Mică istorie a muzicantului

Oamenii fac bani din muzică de mii de ani, doar că în ultima vreme, cam de la Payola încoace, lucrurile au cam luat-o razna, numai din cauze naturale: lăcomie şi ignoranţă. Muzica a apărut simultan cu capacitatea omului de a gîndi. Afacerile au apărut cînd unii s-au trezit că pot profita de cei care nu folosesc acest dar al gîndirii. Există picturi din neolitic, descoperite în Tanzania, cu oameni folosind instrumente de suflat. Neoliticul nu e o casă de discuri, ci o perioadă derulată cu mult timp înaintea apariţiei trabucului şi a ghiulului, iar picturile rupestre au apărut înaintea tabloului imens cu portret, din spatele biroului. Înainte de dezvoltarea unor instrumente specializate, precum flautul, oamenii şi-au folosit vocile şi au lovit tot felul de obiecte, pentru a păstra ritmul în timpul ceremoniilor. Amatorismul în muzică sau cîntatul de plăcere există din zilele în care au avut nevoie, dar mai ales timp pentru recreere. Chiar şi acele instrumente rudimentare au fost construite de muzicieni tot ca exerciţiu de recreere. Atunci, cînd şi de ce a trecut muzica la regimul „profi“? Datorită lui Edison? Odată cu izbucnirea democraţiei, dar şi a analfabetismului în muzică, în anii '50? Nu cred. Biblia (mă refer desigur la Pentateuh) se referă la muzicienii care cîntau la curtea regelui David sau a lui Solomon, şi mă gîndesc că acei oameni erau plătiţi. O mie de ani mai tîrziu, teatrul grec a folosit muzicieni pe care i-a plătit. Asta înseamnă că avem o istorie de minimum 2500, mai degrabă de 4000 de ani de cînd există muzicieni profesionişti. Tradiţia teatrului s-a extins către Roma şi a cuprins întreg Imperiul Roman. Teatrele erau folosite mai mult pentru lupte între animale şi întruniri majore, dar, dincolo de tragicomedia zilnică, aveau loc spectacole de muzică şi dans, iar oamenii implicaţi erau plătiţi. În toate aceste contexte, muzicienii erau împărţiţi în două categorii: cei care cîntau pe bani şi cei care cîntau pentru a se recrea. Atîta timp cît angajatorii erau educaţi, artiştii erau respectaţi, chiar dacă erau plătiţi modest. Nici un profesionist nu prea putea trăi exclusiv din muzică, decît dacă era angajat la o curte mai importantă sau dacă era foarte bun. Vă sună cunoscut?

În Evul Mediu au existat două moduri de a cîştiga bani din muzică. Jongleurii şi menestrelii umblau din oraş în oraş pentru a distra oamenii la nunţi şi la alte petreceri. Cu puţină şansă, găseau un „sponsor“ mai bogat şi, astfel, menestrelul hoinar ajungea maestru muzical al curţii. Dar nu orice curte îşi permitea acest lux. Uneori, angajamentul era doar temporar, oferind muzicianului posibilitatea de a petrece o iarnă caldă, distrînd lumea după mese, ţinînd companie oaspeţilor şi oferind lecţii celor mai tineri. Un alt mare angajator al Evului Mediu a fost Biserica. Muzicienii proveneau din diferite ordine sau medii laice, beneficiind de o mai bună formare muzicală. J.S. Bach, spre exemplu, a scris, dar a şi cîntat muzică religioasă în biserică. Între timp, s-a dezvoltat şi teoria muzicală, partiturile putînd fi trimise dintr-un loc în altul, păstrîndu-se astfel integritatea compoziţiei. Prin secolul al XIII-lea, muzicienii aveau deja o *lingua franca* şi puteau să se adune în comunităţi în care un maestru sau altul transmitea mai departe arta în forma ei cît mai pură, precum şi pe diferite clase, reprezentînd nivelul fiecăruia de măiestrie şi inspiraţie. Existau muzicienii de curte, trataţi ca servitori de către nobilime, muzicieni din biserici, care aveau de obicei şi alte surse de cîştig (Bach a vîndut o vreme băuturi spirtoase), şi muzicienii itineranţi, menestreli şi *klezmorim,* care cîntau cînd şi cum puteau.

Odată cu Renaşterea şi apariţia clasei de mijloc în Europa, muzicienii au început să se desprindă de curte, să se elibereze de condiţia angajării ca „om de casă“ şi să se adune în diferite ligi, beneficiind astfel de protecţie legală şi de alte avantaje. O singură audiţie era necesară, fie şi pentru un muzician sărac, pentru a intra într-o astfel de uniune, prin care puteai găsi mai uşor de lucru şi te puteai pregăti mai bine. În aceste condiţii, prestigiul muzicienilor a crescut, la fel şi poziţia lor în nou-formata clasă de mijloc. Aceste bresle stabileau nivelul plăţilor, stabilizînd astfel „piaţa“. Tot pe atunci, un aurar pe nume Gutenberg a descoperit o metodă de tipărire, cu o presă care putea include şi simboluri muzicale. În acel moment a intervenit întrebarea: cine deţine drepturile? Cel care a scris muzica sau cel care a tipărit-o? Editorii au început să cumpere partituri de la compozitori, pînă cînd cele două părţi au ajuns la o înţelegere prin care drepturile erau împărţite 50/50. Se pare că le-a convenit, din moment ce acelaşi gen de relaţie se poartă şi acum, dar într-un mod mai abuziv.

Comerţul cu sunete

De aici a pornit întrebarea legată de modalităţile autorului de a-şi proteja interesele şi de a-şi continua procesul creativ. În Franţa, conceptul de idei protejate a căpătat o formă legală pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. America cea nouă s-a consolidat prin Constituţie, care în art. 1 dădea Congresului abilitatea de a promova progresul ştiinţei şi al artelor prin asigurarea unui mediu în care autorii şi inventatorii să-şi poată proteja lucrările. Astfel, Lumea Nouă se obişnuia cu concepte noi, precum *copyright* şi proprietate intelectuală. Muzica nu a evoluat prin aceste măsuri, în schimb, practicarea şi dezvoltarea ei au devenit preocupări recunoscute oficial ca fiind profesii.

Ideea conflictului dintre pasiune şi interes, dintre a lua şi a da, dintre virtute şi viciu.

Primul caz major dezvoltat pe tema proprietăţii intelectuale a apărut prin 1850, cînd John McTammany, un mecanic de piane, a inventat „pianola“, un pian mecanic. El a descoperit că fabricarea unui instrument şi vînzarea acestuia reprezintă două aspecte diferite, iar pianola nu a avut succes pînă nu a fost preluată şi distribuită de Aeolian Organ Company, în 1888. Au trecut 11 ani pînă cînd pianul cu pedale, care rulează un cilindru din hîrtie groasă perforată, conţinînd „înregistrarea“, să devină cunoscut pe piaţă. În cîţiva ani s-au vîndut 75.000 de exemplare şi peste un milion de role perforate. În 1920, afacerea ajunsese la 20 de milioane de dolari. În 1921, din cele 341.652 de piane vîndute, 60% erau mecanice. O nouă întrebare apărea: cum să plăteşti autorul pentru acele hîrtii perforate care-i reproduc muzica? Nu era acelaşi lucru ca în cazul partiturilor. Era vorba de un suport mecanic, nu de compozitor în carne şi oase. Fiecare exemplar vîndut însemna un acord pentru drepturi de autor mecanice, parafat între autor şi editor. După doar cîţiva ani, acest concept devenea şi mai important, aşa cum observăm cînd aveam de-a face cu drepturi şi contracte. Acum, în aglomeraţia haotică a pieţei, contractele capătă dimensiuni ridicole, iar baza lor devine din ce în ce mai diluată în interese meschine şi imediate. Pe atunci, se ţinea cont şi de artist.

Deci muzica a însemnat bani, de mii de ani. La fel cum noţiunea de *music business* ne arată eşecul intenţiei de a combina echilibrat arta şi comerţul, ajungînd o burtă imensă care digeră neregulat sunete, ni se arată şi o ecuaţie: muzică = afacere. Pînă şi amatorii sînt implicaţi în comerţul cu muzică: ei cumpără instrumente, partituri, dar mai ales înregistrări. Muzica şi-a urmat evoluţia, conţinînd valoare spirituală, prin puterea oamenilor de a-şi transmite valorile fundamentale. Afacerea, ca orice sistem abuziv, s-a dezvoltat civilizat, cel puţin pînă la intervenţia corporatistă. Din acel moment, confuzia de termeni şi de metode de lucru a dus la din ce în ce mai multe conflicte de principiu, iar lăcomia şi lipsa de adaptabilitate vor duce la acelaşi deznodămînt de care au avut parte toate imperiile: sucombarea sub propria greutate.

Chiar înainte ca Edison să imprime muzica pe foaie de tablă, muzica şi mediul de afaceri au avut o relaţie problematică. Bună sau nu, muzica absoarbe o grămadă de bani în producţie, promoţie şi distribuţie. Acolo unde sînt bani din ce în ce mai mulţi, va exista din ce în ce mai puţină măsură. Acest fenomen atrage automat o bună parte din viciile omeneşti: avariţie, corupţie, impostură şi din ce în ce mai mult *bullshit*. De aici, contradicţia dintre plăcerea de a comunica prin sunet şi dorinţa de a profita incorect de aceasta. Ajungem la ideea conflictului dintre pasiune şi interes, dintre a lua şi a da, dintre virtute şi viciu.

Toate sistemele rumegătoare rulează practic aceeaşi marfă, pentru că orice intră în sfera profitului nemăsurat şi a trocului brutal, orice intră pe mîna celor care nu cunosc devine o marfă depersonalizată. Muzica se dezvoltă natural datorită respectării aceloraşi reguli, a măsurii, a ritmului şi a armoniei, dar mai ales a spiritului celor aleşi să o aibă în grijă. De aceea, ea există sub forma unui fenomen ciclic, fără final. Afacerile au ajuns însă într-o fundătură din care e posibil să avem toţi de cîştigat. Afacerea creează un context pentru comerţ, dar astăzi funcţionează pe seama a ce funcţiona la un moment dat. Artistul a produs tot timpul, indiferent de felul în care s-a vîndut, cu intenţia iniţială de a-şi face viaţa mai frumoasă şi de a transmite un mesaj unificator. În natură, spiritul şi materia sînt complementare, pentru că sînt pe „mîini“ sigure. Odată ce echilibrul este lăsat la îndemîna omului, acesta capătă stabilitate în raport cu individul sau grupul de indivizi implicaţi. De aceea nu va fi niciodată linişte. Anumite practici au devenit paradigme, cu rol esenţial în dezvoltarea mediului muzical. De aceea, e imposibil să mai separi muzica de afacere. La fel şi în cazul oricărei forme de artă. Banii ung roţile sistemului, indiferent de modul de exprimare.

Muzicienii au nevoie de un mediu sănătos în care să se dezvolte, iar acest mediu nu poate fi format decît într-o profundă cunoştinţă de cauză. Muzica este un cuvînt care descrie capacitatea omului de a ordona sunetul. Unii se bucură de muzică, alţii profită de ea, fiecare după cum poate. Banii şi muzica se împacă doar dacă oamenii învaţă să le ţină împreună. Industria muzicală a început să-şi roadă coada şi va sfîrşi prin a se autoconsuma pînă la dispariţie. Schimbarea este iminentă şi e provocată chiar de către cei care nu prea agreează schimbarea. Pînă atunci, cei care cîştigă din muzică la fel cum ar cîştiga din orice negustorie, indiferenţi la nuanţele propriei existenţe, ar putea să încerce, măcar de gura lumii, să practice puţină muzică, să mai schimbe poziţia în care au amorţit şi să sufle măcar într-un fluier, nu doar contra vîntului.

***Berti Barbera** este muzician. Mai multe la www.bertibarbera.com.*

Carmen GAVRILĂ

Alegerile lui Mohamed Morsi

Noul preşedinte al Egiptului, Mohamed Morsi, provine din rîndul organizaţiei Fraţilor Musulmani – acest simplu enunţ a speriat o mare parte a opiniei publice în străinătate şi pe egiptenii cu orientări seculariste. În Egipt, teama s-a transformat în lupte de stradă după ce noul preşedinte şi-a acordat singur puteri sporite, apoi a grăbit referendumul asupra noii legi fundamentale – după părerea multora, insuficient dezbătută şi cu grave carenţe în ceea ce priveşte separarea puterilor în stat, a drepturilor minorităţilor religioase şi a liberei exprimări. Pînă acum, lucrul de care preşedintele Morsi poate fi acuzat este că acaparează puterea, însă nu e clar în ce măsură preşedintele, Fraţii Musulmani şi partidul lor vor putea da şi o tentă religioasă puternică administraţiei.

E drept că au apărut semnale îngrijorătoare din domeniul educaţiei, cînd sindicatele profesorilor au reclamat schimbări la vîrf în cadrul instituţiilor de învăţămînt şi în Ministerul Educaţiei, schimbări care au adus tot mai mulţi membri ai organizaţiei Fraţilor Musulmani în posturi-cheie. Aceleaşi sindicate au reclamat şi demersuri de schimbare a programei şcolare, în aşa fel încît ea să fie mai „corectă" din punct de vedere islamic. Evident că sînt măsuri care îngrijorează şi care pot da argumente celor care susţin că Egiptul ar putea ajunge să aibă un regim politic autocratic religios. Însă, dacă aceasta este intenţia islamiştilor la putere şi a preşedintelui Morsi, nu va fi simplu, după cum strada a demonstrat-o deja, reacţionînd rapid şi ferm – uneori chiar violent – la schimbările care elimină pas cu pas secularismul, care concentrează puterea şi care şterg separarea puterilor în stat ori dezbaterea publică. Preşedintele Morsi are cîteva alegeri dificile înainte. De exemplu, colaborarea cu partidele salafiste. Blocul islamiştilor poate părea solid în parlament, însă nu e absolut sigur că va şi rezista, de vreme ce în general partidele de provenienţă islamistă au viziuni diferite despre cum şi în ce măsură trebuie introdusă şaria – legea islamică în legislaţia pe baza căreia funcţionează statul.

În plus, tendinţa este ca aceste formaţiuni să îşi proclame – fiecare în parte – autoritatea religioasă şi adevărul religios suprem, în concurenţă între ele, dar şi cu instituţiile şi centrele religioase, ca de exemplu, Universitatea Al-Azhar. Primăvara arabă a accentuat fragmentarea autorităţii religioase în spaţiul islamic, nimeni nu are monopol religios, iar pentru acele mişcări islamiste care acum sînt implicate în politică există riscurile pe care le aduce această implicare: să îşi piardă autoritatea religioasă şi să fie nevoite să facă compromisuri. Iar pentru o grupare ca Partidul Libertate şi Justiţie al Fraţilor Musulmani, riscurile sînt şi mai mari – pentru că este la putere, iar aşteptările, mai ales economice, sînt uriaşe. Poate tocmai ca să evite pierderea autorităţii religioase în ochii credincioşilor, atît Fraţii Musulmani, cît şi salafiştii au ales să îşi formeze partide pe care să le arunce în lupta politică.

Însă este puţin probabil ca egiptenii – fie că vor fi mulţumiţi sau dezamăgiţi de performanţele lor administrative – să facă această separare între partide şi mişcările din care provin. Clar în toate protestele împotriva măsurilor luate de preşedintele Morsi, a fost că egiptenii ieşiţi în stradă au arătat cu degetul spre preşedinte, la un loc cu întreaga organizaţie a Fraţilor Musulmani, mai ales după ce au fost atacaţi violent de membrii organizaţiei. Pentru protestatari, nu a fost nici o diferenţă de nuanţă, ei pe „islamişti" îi acuzau că deturnează ţara de la tot ce presupune democraţia, nu pe Partidul Libertate şi Justiţie.

Ceea ce i-a definit pe Fraţii Musulmani şi l-a făcut pe Mohamed Morsi să cîştige alegerile prezidenţiale – e drept, la limită – a fost în mare parte rădăcina religioasă, dar nu atît pentru că cei mai mulţi egipteni şi-ar dori un regim islamic sunnit după modelul celui şiit din Iran, ci pentru că au fost convinşi în timp – prin campaniile asidue ale Fraţilor Musulmani – că religiozitatea poate fi o garanţie pentru lupta anticorupţie, de exemplu, pentru o mai mare corectitudine în administrarea treburilor statului, ori pentru că, în trecut, reţeaua administrativă de ajutor social a Fraţilor Musulmani s-a dovedit foarte eficientă – pe lîngă faptul că Fraţii Musulmani au mulţi membri extrem de bine pregătiţi şi şcoliţi în Occident, în foarte multe domenii „practice", ca economia ori ingineria, ceea ce a dat imaginea unei surse unice de tehnocraţi.

Chiar dacă sentimentul religios a crescut enorm în societatea egipteană de la începutul secolului al XX-lea pînă acum, revoltele care au dus la înlăturarea regimului Mubarak nu au fost motivate religios, aşa că de ce ar opta egiptenii pentru un viitor stat islamic din punct de vedere politic şi administrativ?! Egiptul este, după cum îmi spunea un editorialist egiptean, un stat islamic, în sensul că majoritatea populaţiei este islamică, asta nu înseamnă că şi ordinea interioară va fi islamică. Un argument este reacţia dură a unei părţi a populaţiei egiptene, cea tînără şi din zonele urbane în special, care a deprins exerciţiul democratic al protestului şi a sancţionat măsurile luate de preşedinte. Aceste proteste au scos la iveală ceea ce se întrezărea încă din timpul revoltelor care au dus la căderea lui Mubarak: fracturi – unele adînci – în interiorul societăţii egiptene.

Mohamed Morsi

Actualul preşedinte al Egiptului are de făcut un joc riscant.

Acum, liniile de demarcaţie s-au mai clarificat şi conturează două mari tabere – cea secularistă şi cea islamistă (cu grade variate de radicalism), iar preşedintele de sorginte islamistă, Mohamed Morsi, trebuie să găsească compromisuri, dacă nu chiar căi să le armonizeze. Lucru dificil de făcut, de vreme ce secularistii acuză nu doar amestecul religiei în administraţie, ci şi tendinţe dictatoriale şi autocratice. În schimb, simpatizanţii preşedintelui şi ai taberei islamiste în general, deşi cereau democraţie în ultimele zile la putere ale lui Mubarak, acum văd în măsurile de concentrare a puterii în mîinile preşedintelui islamist o garanţie de stabilitate, iar dezbaterea politică şi socială, ca pe o vulnerabilitate – însă, în lipsa tradiţiei democratice, ei nu se gîndesc pe termen lung, ce se poate întîmpla peste ani, cînd prezidenţialele ar aduce în fotoliul de preşedinte un om din afara cercului islamist, dar cu puterile cîştigate pentru el acum de preşedintele Morsi.

Actualul preşedinte al Egiptului are de făcut un joc riscant: pe de o parte să liniştească strada şi să elimine – dacă nu total, măcar parţial – temerile că va fi un nou Mubarak în varianta cu barbă islamică, presupunînd că va şi dori să facă asta şi nu va miza pe faptul că strada şi opoziţia s-ar putea resemna. Pe de altă parte, nici nu poate să piardă electoratul cu simpatii islamiste, arătîndu-se prea deschis la un compromis politic în relaţie cu partidele seculariste, care deja au crescut în popularitate. În plus, acest electorat aşteaptă adevărate miracole economice de la Morsi şi tabăra islamistă, aşteptări care sînt aproape imposibil de îndeplinit, pentru că experienţa administrativă a partidelor islamiste a fost la scară mică, local, iar o ţară de 80 de milioane de locuitori – cu datorii istorice şi cu privirea îndreptată spre Occident şi state din Golf pentru ajutor financiar – poate fi o povară zdrobitoare.

Şi cum Fraţii Musulmani împart cam acelaşi electorat cu salafiştii, preşedintele Morsi şi tabăra sa au de făcut încă o alegere dificilă: dacă să colaboreze la guvernare cu salafiştii sau nu. Pe de o parte, ideile politice şi administrative ale salafiştilor, prin radicalismul lor – inclusiv în atacurile la adresa creştinilor egipteni – îl pun într-o lumină proastă pe preşedinte, şi acasă, şi peste hotare. Pe de altă parte, dacă îi atrage pe salafişti în administrarea ţării, preşedintele poate spera că se vor modera, sau că, în cazul în care întreaga tabără islamistă va dezamăgi populaţia, responsabilitatea se va împărţi, iar la noi alegeri, electoratul cu simpatii islamiste îi va sancţiona şi pe salafişti, nu doar pe Fraţii Musulmani. Multă lume a văzut ca un semn bun înfiinţarea partidelor salafiste şi dorinţa lor de a se implica în noul sistem politic „la vedere", pe principiul că implicarea duce la deradicalizare, însă nu este neapărat o traiectorie care să şi continue şi să ducă, în final, la schimbări ideologice majore.

O realitate care parţial lucrează în favoarea Fraţilor Musulmani şi a preşedintelui Morsi este fragmentarea tot mai evidentă în rîndul salafiştilor, sub presiunea navigării dificile în noul spaţiu politic, departe de underground-ul cu care erau obişnuiţi, rupţi între nevoia de a acţiona în rînd şi în concurenţă cu celelalte partide, folosind metode politice paşnice, şi cea de a-şi păstra identitatea radicală şi mesajul religios. În Egiptul post-Mubarak deja au apărut o multitudine de partide provenite din mişcări salafiste, iar partidul Nour – care s-a impus surprinzător, pe locul doi în preferinţele electoratului la alegerile parlamentare din 2011 – deja s-a rupt în alte două formaţiuni.

Şi salafiştii se confruntă cu alegeri: să lucreze cu partidul Fraţilor Musulmani şi cu preşedintele ca să fie direct implicaţi în guvernare, sau să nu riste să îşi asume responsabilităţi şi astfel să îşi păstreze popularitatea şi să nu abdice de la visul de instalare a unui regim islamic pe baza şaria – legea islamică; să încerce calea moderaţiei şi să renunţe treptat la radicalism, din calcul politic, cu riscul de a ajunge la o fragmentare şi mai mare între aripile mai mult şi mai puţin radicale, şi de a-şi pierde identitatea care i-a făcut cunoscuţi, sau să se retragă din spaţiul politic oficial înapoi în underground şi în atitudini violente antisistem, riscînd să devină inamici publici.

Orice ar alege diversele grupuri şi formaţiuni salafiste, e puţin probabil că schimbările se vor petrece rapid, dată fiind rezistenţa ideologică formidabilă de la rădăcinile lor. Asta îl poate pune în posturi dificile pe preşedintele Morsi, indiferent dacă salafiştii vor fi alături de el sau împotriva sa, pentru că, în final, el va fi responsabil – fie ca aliat al lor, fie ca preşedinte al ţării, în opoziţie faţă de ei – pentru efectele alegerilor salafiştilor.

***Carmen Gavrilă** este jurnalist la Radio România Actualităţi.*

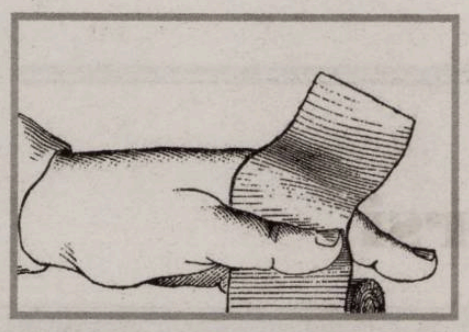

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

De ce nu mai avem ştiri

Cu toată segregarea politică, televiziunile şi site-urile de ştiri difuzează, zi de zi, cam aceleaşi informaţii. Bineînţeles, aţi observat acest lucru şi, dacă aţi prins şi presa de acum 15 ani, vă întrebaţi: nu cumva s-au tîmpit jurnaliştii de fac asta? Dincolo de multe alte considerente, ceea ce vedem la TV şi pe Internet e atît de sărac şi de repetitiv dintr-un motiv legat de tehnologie.

„Informaţia se mişcă sau, dacă nu, noi ne mişcăm către ea. A te mişca înspre ea n-a fost niciodată un lucru popular, şi e din ce în ce mai demodat; astăzi, vrem ca informaţia să vină către noi", spunea Neal Stephenson în 1996, în „Mother Earth Mother Board", un eseu din *Wired* dedicat cablului – de la Morse şi Bell la ceva numit FLAG (sau Fiber-optic Link Around the Globe), care urma să fie instalat – şi a şi fost de atunci – în jurul Pămîntului.

De atunci, la FLAG şi alte autostrăzi ale informaţiei s-au adăugat şi lucruri mult mai umile, cum ar fi furnizorul nostru de cablu (sau DTH/satelit digital), ca să nu mai vorbim de Internet. Pe cablul TV, e drept, Congresul PNL e pe toate posturile, dar zappînd printre cele peste 100 de canale care sînt apanajul oricărui plătitor mai răsărit, nu poţi să nu remarci o senzaţie de saturaţie. Cei care l-au citit pe Toffler ştiu la ce mă refer, e vorba de *information overload*, suprasaturarea cu informaţie, care duce la lucruri precum dezorientarea cognitivă sau anxietatea pe care o avem cînd încercăm să ţinem pasul cu noutăţile dintr-un anume domeniu.

Pînă aici, lucrurile sînt familiare. Dar cum de media reuşeşte să ne bombardeze atît de tare cu atît de puţin? Aici e cazul să vin cu o povestioară personală, dinaintea Internetului, sau, mai precis, chiar de pe vremea cînd acesta se năştea: am ajuns ziarist cu carte de muncă pe la începutul lui 1992, în urma unui concurs organizat de *Dreptatea*, în care ni s-a cerut să plecăm două ore „pe teren" şi să ne întoarcem cu un reportaj. Dacă nu mă-nşel, şi Ion Cristoiu organizase astfel de concursuri pentru nou-veniţii în meserie, iar proba era destul de dură: cum e să mergi pe stradă şi să găseşti un subiect, la concurenţă cu alţi vreo 90 de aspiranţi? Eu m-am dus la sigur, pe Lipscani, unde amicii mei Pală şi Falstaff vindeau nişte pantofi de plastic chinezeşti şi beau bere la o tarabă de tablă, în care, dintr-un motiv numai de ei cunoscut, încuiau halbele pe care ar fi trebuit să le ducă înapoi la berărie. Am povestit despre căciula de Taras Bulba a lui Pală şi fizicul monumental al lui Falstaff, ca şi despre mersul comerţului în mocirla bălţată cu turcisme şi chinezării care era atunci Lipscaniul.

Ceea ce ne duce înapoi la constatarea lui Stephenson. Informaţia vine la tine sau te duci tu la ea. Iar în media au fost vremuri în care mai degrabă jurnalistul se ducea la ea, la informaţie. Reporterul era, prin definiţie, o persoană într-un fel sau altul mobilă, capabilă să acopere suprafeţe geografice.

Cam prin primul an de presă cu carte de muncă mi-a fost clar un lucru pe care îl intuisem încă din vremea tatonărilor, şi anume că a fi acreditat pe lîngă vreo instituţie îţi face viaţa mult mai bună decît pe aceea a colegilor care nu se învîrteau în jurul unui astfel de pol de informaţie. Produceam cu uşurinţă vreo 20 de cronici parlamentare pe lună, după un mecanism uşor de imaginat: ajungeam dimineaţa la Senat, care pe vremea aceea era în fostul CC, la Sala Omnia, mă plictiseam acolo cîteva ore şi după-amiaza o luam la trap pe Calea Victoriei pînă în fostul Minister al Industriei Construcţiilor de Maşini, cel de lîngă Casa Vernescu, care a fost dărîmat acum cîţiva ani. N-aş putea să vă reproduc nimic din ce debitam în respectivele cronici, dar, peste un an, eram la un alt ziar, pe nume *Ora*, în care făceam ceva asemănător, cu o excepţie: nu mai produceam cronici (o specie de inspiraţie interbelică), ci ştiri, cîte două-trei pe zi, pe care le extrăgeam nu atît din sala de şedinţe, cît de la bufetul aceluiaşi Senat, de la politicienii cu care mă împrietenisem.

În jargonul redacţional al acelor ani, asta se numea a avea „o felie", la care ajungeai după ce cîştigai o oarecare experienţă şi te distingeai într-un fel sau altul. Iar unul dintre lucrurile cele mai rele pe care le puteai face era „să te bagi pe felia altuia".

Cu toate drumurile mele în sus şi-n jos pe Calea Victoriei – şi chiar luînd în considerare faptul că de la un punct încolo debitam aşa-numite exclusivităţi, informaţii pe care le obţineam doar eu –, devenisem deja un hibrid, veriga lipsă între reporterul superlativ şi creaturile cu picioare atrofiate şi degete agile, lipite de tastatură, care îşi fac azi veacul în ce-a mai rămas din redacţiile profesioniste. Ziariştii erau plătiţi în anii '90 în sistemul *bază + acord*, în care, la acord, conta foarte tare numărul de materiale publicate. Cu cele 20-30-40 de ştiri politice pe care le produceam, o duceam mult mai bine decît alţi colegi, începători, care făceau teren „pe bune", la întîmplare, şi ajungeau să publice nu mai mult de patru-cinci materiale pe lună.

Cam în aceleaşi vremuri, Ion Cristoiu pusese pe roate – la propriu – o reţea de taximetrişti, care, pe lîngă dus clienţii, aveau de raportat şi toate accidentele şi incidentele pe care le vedeau în oraş. Angajaţii propriu-zişi de la *Evenimentul zilei* erau, se spunea, peste 500, iar mulţi dintre ei publicau unu-două materiale.

Vreo opt-zece ani mai tîrziu, apăruseră redacţiile de cotidian de cîte 50-60 de oameni. Existau deja telefon, fax, agenţii de ştiri, birouri de presă, PR de companii, iar Internetul era din ce în ce mai util pentru pescuit informaţii externe sau mondene. Azi, redacţiile româneşti de cotidian au ajuns în unele cazuri pe la 20 de oameni; în plus, aud despre cutare ziar care vrea să înglobeze în conţinutul propriu articolele de pe cutare platformă de opinie, pe gratis, fiindcă nu are bani să plătească ziarişti.

Pînă la un punct, acestea sînt poveşti care ţin de bucătăria presei şi nu e obligatoriu să vă entuziasmaţi citindu-le. Însă, dacă aţi ajuns pînă aici, ştiţi de ce, azi, jurnalistul e o fiinţă racordată la e-mail, browser de Internet, televizoare deschise în toate colţurile redacţiei, mobil cu SMS-uri secrete şi tot restul. Nu se mai duce către informaţie, ci aşteaptă ca informaţia să vină la el – strategie nu doar mai comodă, ci şi mult mai productivă.

Aici apare, desigur, problema surselor, care sînt în mare măsură aceleaşi pentru toţi: instituţii ale statului, partide, companii, ONG-uri. Vorbeam mai sus despre senzaţia de saturaţie şi inutilitate pe care o aveţi cînd zappaţi pe cablu; jurnalistul, profesionist al informaţiei, nu e deloc ocolit de *information overload*, ba dimpotrivă: a ajuns să se tăvălească perpetuu într-o mlaştină de biţi de calculator şi comunicate de presă, între care îi e din ce în ce mai greu să discearnă. Nu numai specialiştii, ci şi cititorii avizaţi ştiu bine un lucru, în definitiv simplu, că atunci cînd iniţiativa comunicării (comunicat de presă, informaţie „pe surse") aparţine unei instituţii/persoane, aceasta va trage spuza pe turta proprie. Dacă nu verifici/întregeşti/respingi/chestionezi ceea ce primeşti pe toate canalele electronice care te înconjoară, nu vei ajunge la relevanţă, diversitate, interes public, ştire în adevăratul sens al cuvîntului. Pe care comunicatele oficiale le asigură destul de rar.

Dincolo de presiunea companiilor sau a guvernelor, slăbiciunea economică a mediei clasice şi alte cauze externe, presa a scăzut azi în relevanţă din motivele tehnologice, intrinseci, pe care le descriu mai sus. În cercurile profesionale şi nu numai, se deplînge dispariţia jurnalismului de investigaţie. Chiar e ceva de regretat, şi excepţiile sînt de aplaudat. Dar ca să se adecveze la vremurile care vin, media va trebui să dobîndească, în primul rînd, aptitudini care ţin mai degrabă de *curation* – adică de preluarea, editarea, agregarea conţinutului, cu crearea de relevanţă proprie. Pentru asta, va trebui să se vindece cum ştie mai bine de suprasaturarea de informaţie, cea de la sursă.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

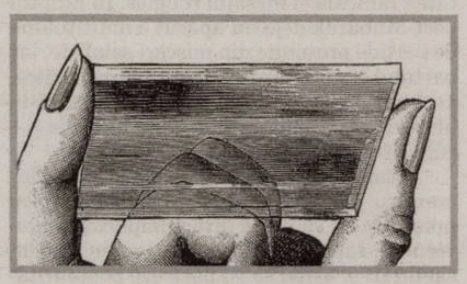

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Despre calitate şi responsabilitate

În general, nu sînt un pasionat al serialelor, dar dintre cele care m-au prins, multe au purtat marca HBO.

Am remarcat serialele care aveau această marcă (cu puricii aceia care se transformă în sigla postului) înainte să am abonament HBO. Acum mai mulţi ani, ProCinema difuza *Oz* şi *Clanul Soprano*. Unul era cu puşcăriaşi, celălalt cu mafioţi – dar ce diferenţă între producţiile obişnuite, cu astfel de personaje, şi acestea! *Oz* nu era un simplu film care se petrecea într-o închisoare, ci dezvolta o întreagă filozofie a violenţei umane, a raporturilor de putere, a ciocnirii dintre culturi. Cît despre *Clanul Soprano*, mi s-a părut o adevărată bijuterie, cu un scenariu bine strunit şi nuanţat, care-ţi propunea o altă viziune asupra subiectelor cu mafioţi decît erai obişnuit pînă atunci. Cu un umor subtil de situaţii, serialul nu cădea în caricatură (soluţia cea mai simplă pentru o astfel de abordare). Mafioţii nu erau doar simple maşini de ucis, ci oameni „normali", cu bolile lor, cu momentele lor de slăbiciune, cu tandreţurile lor sau cu idealismele şi candorile lor. Tony Soprano (jucat admirabil de James Gandolfini) era un personaj complex, *boss* de temut, dar, pe de altă parte, plin de moliciuni: puternic – dar slab în faţa atacurilor de panică, brută în stare să ucidă cu sînge rece –, dar uman, foarte uman.

Un bun exemplu
despre cum se poate face televiziune de calitate şi la noi.

Apoi mi-am făcut abonament HBO şi am putut să văd serialele acestui post la ele acasă. Am urmărit *Sub pămînt SRL*, dar cîştigul cel mai mare în materie de seriale a fost *În derivă*. Aşa cum am mai scris şi altă dată, producţia aceasta este un bun exemplu despre cum se poate face televiziune de calitate şi la noi. Despre cum poţi să propui valori publicului, să vorbeşti despre lucruri fundamentale şi chiar să faci educaţie într-un mod propriu discursului televizual, deci printr-o formă de divertisment.

Acum, văd că HBO anunţă o altă miniserie, pe care o aştept cu interes: *Rugul aprins* – film în trei părţi produs de HBO Europe, al cărui prim episod va avea premiera duminică, 3 martie (ora 21,40). Filmul, regizat de Agnieszka Holland (o cunoscută cineastă poloneză, care a făcut parte din grupul format în jurul lui Andrzej Wajda), este inspirat din istoria recentă şi vorbeşte despre evenimentele ulterioare Primăverii de la Praga, mai precis despre gestul extrem al studentului Jan Palach şi urmările lui.

Jan Palach şi-a dat foc în piaţa publică în ianuarie 1969, ca protest faţă de invazia Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varşovia. Acţiunea lui a avut ecouri în toată lumea, iar în Cehoslovacia, el a devenit un simbol al luptei pentru libertate (în 1989, cea de-a douăzecea aniversare a morţii lui Palach a dus la protestele studenţeşti care au provocat Revoluţia de catifea). În 1969, după gestul public al lui Jan Palach, au urmat alte proteste, inclusiv alte două cazuri de autoimolări şi, desigur, acţiuni ale poliţiei politice. Filmul *Rugul aprins* vorbeşte despre toate acestea şi, în plus, despre ceva care ar fi fost de neconceput în România comunistă: procesul intentat de mama lui Jan Palach – pentru defăimare, unui demnitar care declarase că fiul ei era de fapt agent al serviciilor secrete occidentale.

Iată un demers lăudabil al HBO, un film care pune în discuţie o problemă gravă a istoriei recente şi, în acest context, îşi propune să reflecte „valorile umane cele mai simple: adevăr, onoare, dreptate şi curaj" (cum mi se spune într-un comunicat primit de la HBO). O astfel de abordare e un lucru tot mai rar la televiziunile din ziua de astăzi. Se numeşte responsabilitate.

Nu am văzut filmul *Rugul aprins*, dar, din ce am citit despre el, sigur nu voi fi dezamăgit.

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Destin de pisică

Sîntem într-un oraş din ţara noastră, unul dintre acelea care seamănă între ele atît de mult, încît te şi întrebi de ce oamenii le-au mai dat nume diferite. Întîmplarea noastră se petrece pe o stradă mărginaşă, plină cu blocuri cenuşii – cunoscutele blocuri de patru etaje ale epocii ceauşiste, pe acoperişul cărora mai vedem şi azi antene de televiziune cu un lighean de aluminiu în capăt, montat pentru a prinde în condiţii mai bune bulgarii, ruşii, ungurii sau sîrbii, în funcţie de poziţia geografică a localităţii. Pe strada Plopilor nu se mai întîmplase nimic de foarte mult timp. Cei care sînt mai bătrîni povestesc cum, la Revoluţie, oamenii de aici au fost atît de aproape de mijlocul evenimentelor, încît s-au auzit chiar nişte zgomote care păreau a fi împuşcături. Cei mai neîncrezători contrazic însă asemenea zvonuri, spunînd că, de fapt, zgomotele respective erau cauzate de copiii din cartier, care aruncau cu petarde de sărbători. Locuitorii străzii ştiu, din surse sigure, că atunci s-a întîmplat ceva în legătură cu Ceauşescu, dar nu ar putea să precizeze cu exactitate dacă s-a strigat „Jos!“ sau „Sus!“ şi nici pe cine au împuşcat „ăştia“ în ziua de Crăciun. Cum vă relatam, în aceste zile, plopii – rari, ce-i drept –, care sînt acum cît blocurile de înalţi, dar şi păsările ce-i populează – liniştite după evenimentele din Coreea, cînd au trebuit să plîngă, în semn de solidaritate cu suratele lor de acolo – nu prevesteau nimic. Ce să mai vorbim de întîmplarea care avea să vină...

Totul a început într-o zi de duminică, atunci cînd Gigel, fiul de cîţiva anişori al familiei Băicoilă, a început să dea semne de nelinişte, începînd de la ora trei. Avea un pic de temperatură şi nu mai mînca. Evident că mama sa a plecat repede prin vecini, să se consulte, să vadă ce zic cucoanele, să-i dea un leac, ceva, o pastilă, pentru că nu putea să lase copilul aşa... Mai întîi, a venit în calitate de doctor moaşa de la unu. I-a descîntat de duhuri rele, după care i-a dat cu ghiocu'. Nimic! Pruncul era în aceeaşi stare de nelinişte. Pentru că nu putea să lase copilul aşa, după ceva timp, mama sa a mers şi la vecinul de la doi, care, ştia ea, se pricepe la copii. Omul era bătrîn, crescuse mai multe rînduri de copii pe parcursul mai multor căsătorii – majoritatea fără acte, cum îi plăcea să spună. Cînd a venit la patul feciorului, şi-a dovedit din start incompetenţa, sfătuindu-l ritos pe dl Băicoilă să micşoreze doza de bere pe care i-o administrează zilnic lui fi-su. „Ăsta e incompetent“, afirmă tatăl, adăugînd că mîine se duce el la un doctor adevărat şi nu mai lasă toţi proştii să-şi dea cu părerea.

Destinul a făcut în aşa fel încît capul familiei noastre să nu mai ajungă la medic. Asta pentru că, a doua zi dimineaţa, uşa apartamentului lor bubuia sub ciocăniturile insistente ale Domnului Administrator de Bloc, o persoană foarte importantă în cartier, pentru că dînsul le dă apă, apă caldă, căldură, lumină, îi amînă la plată – sau poate să nu mai vrea să-i amîne la plată. Gurile rele vorbesc despre o afinitate cu familia respectivă, datorată unei relaţii cu doamna Băicoilă, relaţie care ar fi continuat şi după căsătoria sa... a doamnei adică. Noi însă, ca şi soţul, nu-i credem. Uşa s-a deschis, avînd în cadrul său o mamă de copil bolnav, care zîmbea larg, în timp ce spunea „bună dimineaţa!“ şi îl invita în casă pe administrator. Şeful suprem al apei, căldurii şi încasărilor pentru întreţinere avea ambele mîini ocupate, astfel încît te-ai putea întreba, firesc, cu ce a bătut în uşă. Doamna Băicoilă nu-şi pune, însă, o asemenea întrebare. Îl pofteşte în bucătărie, observînd, totuşi, că în mîna stîngă, insul ţinea un pisic de cartier, rebegit de frig şi speriat de zgomotele şi de oamenii din jurul său. Cum este şi firesc, discuţia dintre cei trei începe greu şi se învîrte în jurul ultimei probleme a cartierului, care era boala micuţului. Nu ştiu cum s-a făcut, dar chiar înainte de luarea unei decizii în legătură cu drumul la medic din ziua ce tocmai începea, oamenii noştri observă că între copil şi pisic se legase deja o prietenie. Copilul cu problema nu mai dădea semne că ar fi bolnav şi se juca fericit cu un pisic plouat, dar încîntat de noua situaţie de posibil membru al familiei. Domnul Administrator, cel cu apa şi căldura pe gratis, observă satisfăcut că pisicul său reuşise să producă revenirea din boală a copilului, lucru nereuşit de toţi „medicii“ despre care v-am povestit. Ca urmare, stinge o ţigară – fumată doar pînă la jumătate – în scrumiera din lemn aflată pe masa din bucătărie şi pleacă spre uşă, aruncîndu-i tatălui un „îmi eşti dator“, pe un ton care, din păcate, nu prea semăna a glumă. Numai doamna surîde uşor din colţul buzelor, în timp ce închide uşa după oaspete, semn că ea ştia ce voia să spună Domnul cu vorbele acelea.

Totul a început într-o zi de duminică.

Din păcate, nu a trecut foarte mult timp de atunci şi povestea noastră a luat o turnură neaşteptată – şi nedorită – pentru noi, dar şi pentru locuitorii străzii Plopilor. Noul membru al familiei a fost acceptat de toată lumea şi multe tabieturi ale sale au fost trecute cu vederea pentru talentul său curativ asupra copilului. Toată lumea era fericită, chiar şi atunci cînd, din cauza vreunei doze excesive de bere, micuţul îşi trăgea noua jucărie de coadă, iar mieunatul pisicului se auzea pe toată scara. Vecinii „medici“ nu ziceau nimic, luînd acest fapt ca pe o pedeapsă meritată pentru a nu fi reuşit să găsească ei metoda de vindecare a copilului. Spuneam că multe păcate ale pisicului au fost acceptate de doamna Băicoilă, dar peste unul dintre ele nu s-a putut trece. Este vorba de ceea ce ea numea „făcutul“ în casă. Mai pe românește: nu voia excremente de pisic la ea în apartament. Ca urmare, tatăl a primit însărcinarea – în urma unei şedinţe de familie, de care Domnul Administrator nu a fost străin – de a plimba pisicul prin cartier, în fiecare seară. La început, lui Băicoilă i-a fost greu să accepte o asemenea idee. Era, doar, om serios, la casa lui, cu serviciu bun şi fără vicii, chiar dacă mai bea şi el cîte o bere la birtul din colţ, şi chiar dacă, o dată pe lună, cînd lua salariul, bea banii de întreţinere de uita pînă şi drumul spre casă. Dincolo de certuri, argumente şi comentarii, doamna îşi impune punctul de vedere, şi iată-l pe soţ cu pisicul prin cartier. Evident, de fiecare dată ocolea cu grijă birtul unde prietenii săi beau în fiecare seară şi discutau aprins despre problematica lumii contemporane. Din cauza plimbărilor cu pisicul, a pierdut pînă şi discuţia despre China şi cum această ţară va ajunge să domine în curînd lumea. Mai ales ăla de la unu, care este cu americanii, ar fi trebuit combătut... da' asta e... ai pisic, ai probleme...

Într-o seară, după plimbarea cu pisicul, omul ajunge acasă un pic cam supărat şi începe să-i explice soţiei, agitat, făcînd gesturi largi, cum cîinii maidanezi au alergat pisicul, şi cum abia l-a găsit, speriat de moarte, cale de cîteva străzi mai încolo. Evident că femeia nu l-a prea luat în seamă şi, în timp ce îi punea să mănînce, i-a tăiat-o scurt şi a schimbat subiectul.

Două zile mai tîrziu, catastrofa, inevitabilul, s-a produs. Întors singur de la plimbarea cu pisicul, Băicoilă a trîntit uşa disperat şi, trecînd în fugă prin sufragerie, s-a dus pe balcon şi a început să vorbească cu pisicul, aflat în vîrful plopului, de frica nenorociţilor de cîini maidanezi. Surprins de situaţie, copilul, care nu realizase dimensiunile catastrofei, merge şi-i spune mamei sale că tatăl a ieşit pe balcon şi vorbeşte cu plopul din faţa blocului. Sigur, femeia nu a fost foarte surprinsă, pentru că se aştepta ca într-o zi omul să facă asta, şi cu gîndul la miile de litri de alcool pe care acesta le-a băut de-a lungul timpului, ajunge la rîndu-i pe balcon. Aici vede un spectacol halucinant, în mijlocul căruia se afla soţul său, care îşi ruga pe diferite tonuri pisicul să coboare din vîrful plopului. Nu au reuşit nimic în acea seară şi, obosiţi, au intrat în casă discutînd despre cum vor face a doua zi să dea pisicul jos din pom, în bune condiţii de stare fizică. Concluzia, pusă de doamna, a fost aceea că numai Domnul Administrator poate să cheme pompierii, care au utilajele necesare pentru o asemenea întreprindere grea. O să meargă mîine dimineaţă la el şi o să-l roage să-i ajute, aşa cum a mai făcut-o şi altădată în momente grele pentru familia lor.

Spectacolul de a doua zi din faţa blocului era unul măreţ, iar în mijlocul scenei se afla o echipă de pompieri cu maşină, scări, chingi, macarale, totul pentru salvarea pisicului. Toate bune, numai că era nevoie şi de un şef. Domnul Administrator nu prea avea încredere în comandantul maşinii, care i se părea cam burtos şi superficial. Astfel că el era cel care se plimba la locul faptei agitat şi dînd ordine în stînga şi-n dreapta. Aşa se face că el a observat că pompierii veniseră fără o plasă de prindere a vietăţii în cazul în care aceasta, speriată, nu s-ar fi lăsat prinsă şi ar fi sărit din pom. Aşa se face că familiile de la parter au fost mobilizate, împreună cu păturile din case, şi au organizat sub pom un dispozitiv de prindere în pătură a animalului. Toate erau la locul lor. Macaraua începe să urce, avînd în spaţiul salvatorului un tînăr care apucase să spună că se pricepe la pisici.

Finalul este unul de-a dreptul dramatic. Nimeni nu ştie ce i-a spus salvatorul pisicului, dar acesta, speriat, se aruncă de la înălţime şi cade printre două „pături neatente“, luînd contact cu solul de la baza plopului, după care o rupe la fugă prin spatele blocului... Nu ştim nici azi ce s-a mai întîmplat cu animalul. Reţinem doar două expresii ale participanţilor la operaţiune. Doamna Băicoilă a spus, plină de speranţă: „Dacă a fugit înseamnă că n-a murit!“, iar Domnul Administrator a spus, arătînd în sus spre cer: „Asta e!“

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

RĂSFOIND ECRANELE DIN CĂDERE, FEMEIA (ÎN CARAPACEA EI) S-A GÎNDIT SĂ IA NIŞTE BAMBUS ŞI NIŞTE SCOARŢĂ CENTRALĂ

■ De curînd, răsfoind online lista abonaţilor telefonici din Ploieşti (căutam numărul unei persoane), mi-a atras atenţia un nume straniu: Tennessee Elena. (**D. S.**)

■ Pe unul dintre ecranele publicitare din Piaţa Romană a rulat zile întregi un clip promo la emisiunea Eugeniei Vodă. Nu la emisiune aşa, în general, ci la ediţia de sîmbătă, 2 martie, cînd invitatul va fi Sorin Oprescu. (**L. V.**)

■ Îi explic taximetristului că strada Ion Slătineanu este între Căderea Bastiliei şi Calea Dorobanţilor. Îmi zice: „Vă las pe colţ la Dorobanţi sau intrăm pe Slătineanu din Cădere?“. Îmi vine să-i spun: „Aş prefera să intrăm din picaj“. (**A. P.**)

■ „Azi toată ziua am făcut croaziere“, o aud pe femeia de lîngă mine, care vorbeşte cu cineva la telefon. E seară şi sîntem într-un magazin pe pămînt. Continuă să povestească: „Dacă ai şti cum am visat cu ochii deschişi în timp ce mă uitam la pozele alea absolut minunate“. A încheiat conversaţia spunîndu-i interlocutorului său că preţurile sînt acum superavantajoase şi ofertele se dau ca pîinea caldă. E bine de ştiut, în caz că ne apucă vreun gînd... (**A. M. S.**)

■ Stridia poate să-şi schimbe sexul de mai multe ori pe parcursul vieţii. Aşa se explică, probabil, că stă atît de cuminte în carapacea ei. Nu tu angoase, nu tu complex... (**M. M.**)

■ Săptămîna aceasta se împlinesc 1908 ani de cînd un eunuc chinez pe nume Ts'ai Lun, care se ocupase pînă atunci cu fabricarea armelor, s-a gîndit să ia nişte bambus şi nişte scoarţă de dud, cîteva zdrenţe, mătase, plus un năvod de prins peşte, pe care le-a macerat, le-a amestecat, le-a uscat, în fine, nu se mai ştie exact cum, dar a inventat hîrtia. După moartea împărătesei Deng Sui, al cărei apropiat era, o intrigă de Palat l-a făcut să se sinucidă bînd o otravă pe care nu o inventase el. (**M. C.**)

■ La Sinaia, tot ce ştiam cîndva se transformă în altceva: după dispariţia cinematografului, acum Poşta – „celebra“ Poştă Centrală – a devenit (ce-i drept, jumătate din ea) Taverna lu' Zorba. (**I. P.**)

Cu ochii-n 3,14

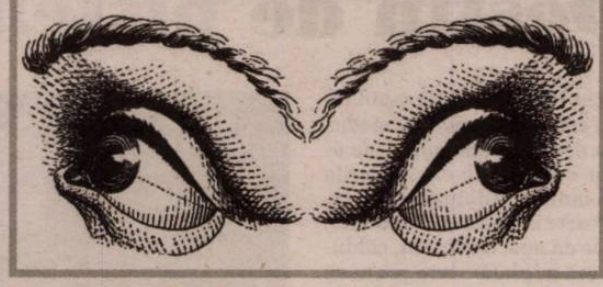

ACUM NE AFLĂM ÎN PLIN SEZON ALBASTRU, DE DOUĂ ORI MAI MARE DECÎT VIAŢA

■ Acum, la finalul serialului *30 Rock*, una dintre replicile mele favorite: *„50 rich is the new 38 middle class“*. (**M. C.**)

■ Staruri, covor roşu, diamante, rochii scumpe şi discursuri memorabile. Ne aflăm în plin sezon de Oscaruri, iar *The Hollywood Reporter* a cercetat 48 de discursuri recente de la diverse ceremonii de acordare a premiilor din industria americană de film, ajungînd la următoarea concluzie: producătorului Harvey Weinstein i s-a mulţumit de cinci ori mai des decît lui Dumnezeu. În aceste condiţii, Harvey, şi eu vreau să-ţi mulţumesc! (Nu, nu pentru *Django Unchained*, ci pentru *Inglourious Basterds*.) (**P. M.**)

■ O doamnă în vîrstă, cu ochelari, şedea în staţia de la cenuşia intersecţie dintre Calea Dorobanţilor şi Bulevardul Ştefan cel Mare, aşteptînd tramvaiul. Pînă aici, nimic mai banal. Doar că părul respectivei doamne, ieşind de sub o căciulă bej, era de culoare albastră (un albastru aprins). Nu e deloc neplăcut să vezi prin oraş doamne cu păr albastru. Avînd în vedere dezvoltarea tehnologiei, poate vor veni zile şi mai colorate, cu babe albastre din cap pînă-n picioare (şi cu moşi roz). (**A. M.**)

■ Cineva a făcut nişte cercetări şi a ajuns la următoarea concluzie: „Cantitatea de ploaie din romanele nemţeşti e de două ori mai mare decît nivelul real al precipitaţiilor“. Oricum ar fi, e mai mult ca sigur că în Germania plouă foarte mult. Probabil că vremea e atît de nasoală, încît oamenii stau toată ziua acasă şi citesc sau fac calcule absurde despre nivelul precipitaţiilor. (**M. M.**)

■ După cîteva zile de anchetă asiduă a motivelor care l-au determinat pe Papa Benedict al XVI-lea să demisioneze, presa s-a fixat pe o investigaţie mai simplă: cît va fi pensia Papei, care şi-a asigurat fidelii că va trăi cu totul retras din viaţa publică. Pensia papală va fi, se pare, de doar 2500 de euro, în condiţiile în care mulţi cardinali s-au pensionat recent cu dublul acestei sume. Cifra a relansat, desigur, discuţia: cît ar trebui să aibă pensie un papă? din ce va trăi fostul papă? cine l-a determinat, totuşi, să demisioneze? (**S. S.**)

ÎN CAZ DE IMAGINAŢIE, DIFERENŢA E GATA (LĂSÎNDU-I PE TOŢI CU PROFESORUL)

■ Propun interzicerea prin lege a apelării unei persoane la telefon în scopul vînzării de produse sau servicii (în special, bursiere) fără acordul expres al celui apelat. Iar acordul să nu poată fi cerut prin e-mail în lipsa unei dovezi scrise din partea destinatarului, în care să se arate că acesta este de acord să primească *via* e-mail mesaje prin care să i se ceară acordul de a fi apelat telefonic în scopul vînzării de produse sau servicii. Încălcarea legii ar urma să fie pedepsită cu o amendă cuprinsă între 23 şi 33,5 miliarde de lei sau cu închisoare de la 200 la 800 de ani, fără suspendare. În caz de recidivă, cu exil sau sclavie. (**A. D.**)

■ Un arheolog portughez de la o universitate britanică a descoperit în sudul Spaniei cîteva scoici pictate care demonstrează, pentru prima dată, că omul din Neanderthal meşterea bijuterii, adică avea imaginaţie şi simţ simbolic. „Această descoperire îngroapă teoria conform căreia neanderthalienii au dispărut pentru că erau proşti“, a mai spus arheologul. (**M. C.**)

■ M-am oprit în noua Piaţă Pipera (de fiţe, după chipul şi asemănarea *business center*-urilor din zonă) să cumpăr mandarine. Constatînd că sînt de două feluri şi au două preţuri, l-am întrebat pe vînzător care-i diferenţa. Zice: „Astea mai ieftine sînt rămase de ieri, astea mai scumpe sînt proaspete, de azi“. Deduc că, în piaţa cu pricina, vin zilnic culegătorii de mandarine, la prima oră, ca să fie proaspete. (**M. V.**)

■ Victor Ponta a declarat că, dacă nu e gata autostrada Bucureşti-Braşov pînă în 2016, nu mai candidează la parlamentare. Notaţi-vă chestia asta, mai vorbim în 2016. (**M. V.**)

■ O reclamă la metrou reuneşte tabăra cîrcotaşilor nemulţumiţi de prea multele engleziseme din limba română cu tabăra celor exasperaţi de excesul de diminutive. Astfel, lăsîndu-i pe toţi fără replică, „Happyşor pleacă în vacanţă“. (**S. G.**)

■ Pe contributors.ro găsiţi o colecţie de răspunsuri ale elevilor la întrebarea „Cum vi se pare ora de religie? Aveţi probleme la oră cu profesorul/colegii?“. Cîteva exemple: „M.G.: Este cea mai frumoasă şi liniştită oră. Compunem poezii şi citim din Biblie uneori. Mai facem exerciţii sau povestim.“; „A.F.: La religie mie mi se face rău mereu şi mai mult stau şi mă plictisesc şi ascult muzică.“; „V.M.: Sînt ateu! Nu scriu, nu sînt atent. Am media 10 :))“; „L.P.: Eu am luat un 2 la religie în liceu că am zis c-a făcut lumea de pe Google.“ (**L. V.**)

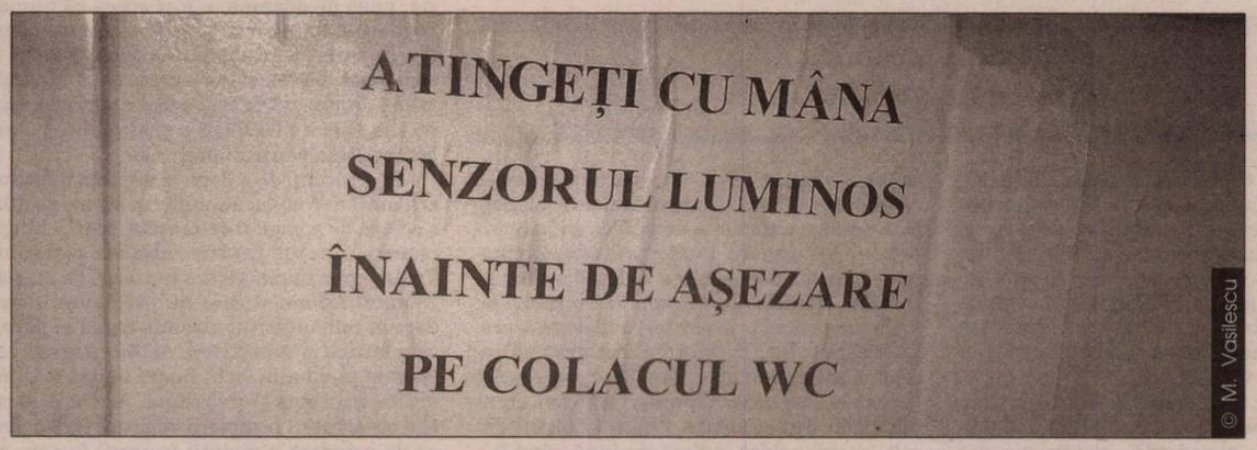

PUBLICITATE

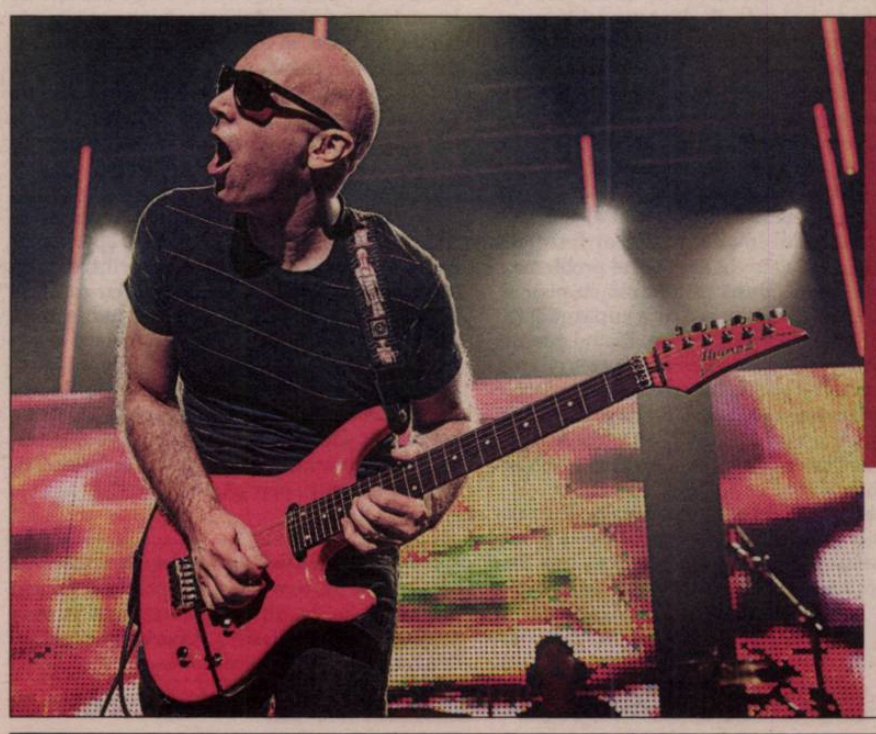

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA.RO · PRIMA TV · SAPTE SERI · METALHEAD.ro · iConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · iNFO MUSIC · image · mediaHQ

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 473 ■ 7-13 martie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

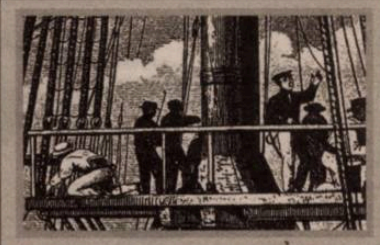

Mircea VASILESCU
Europa dumitale 3

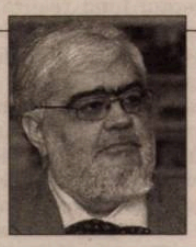

ANDREI PLEŞU
„Diferenţa“
pagina 3

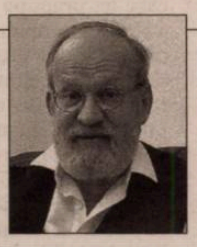

Interviu cu
AUREL MITRAN
pagina 13

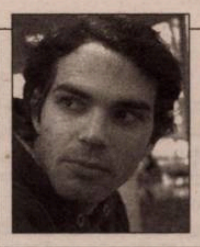

OCTAVIAN COMAN
„Cum să cumperi o armă?“
paginile 20-21

Vremea studenţiei

„Universitatea dezvoltă toate aptitudinile, inclusiv prostia.“

A.P. CEHOV

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

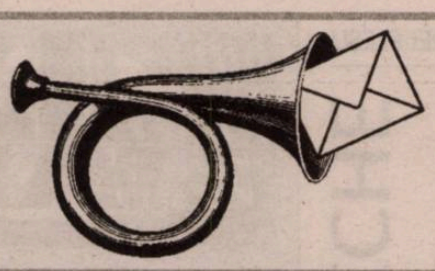

turneu de inbox

NR. 471

Articolul lui Andrei Pippidi, „De ținut în seamă"

Stimate domnule Pippidi,

Am căzut pe gînduri în urma articolului dumneavoastră despre situația patrimoniului cultural al Chișinăului. Mă gîndesc, nici mai mult nici mai puțin, că există, poate, un soi de duh românesc al distrugerii moștenirii unor vremuri trecute și al lui „știm-noi-mai-bine".

Să mă explic. În urma vizitelor pe care le-am făcut în țările din jurul României, tind să nu fiu întru totul de acord cu observația dvs., conform căreia: „Tendința se poate observa și în țările vecine, unde, în ultimii douăzeci de ani, condițiile sociale și politice au dus la rezultate asemănătoare."

Începînd chiar cu orînduirea trecută, mi se pare semnificativ faptul că, în Polonia, de pildă, regimul comunist a supervizat refacerea minuțioasă a centrului istoric al Varșoviei, înscris acum în patrimoniul UNESCO. România este una dintre țările europene cel mai putin afectate (pe teritoriul de acum) de distrugerile din război – și parcă am ținut să compensăm prin distrugerile pe timp de pace.

Dar să zicem că, la ei, comuniștii au fost altfel decît pe la noi.

Am fost extrem de surprins, însă, de ceea ce am constatat în Ucraina, cu ocazia unei vizite recente în vestul țării. Cernăuțiul este un oraș istoric intact. Și nu e vorba doar de trei străzi de promenadă numite pompos „centrul vechi", ci de tot nucleul urban, pornind de la gara habsburgică și pînă la fostele „Volksgarten" din capătul celălalt al orașului. În jurul miezului austriac de secol XIX, găsim străduțe cu blocuri interbelice din perioada românească, avînd un aer modernist și camilpetrescian. Ce mai, o splendoare! Autoritățile ucrainene se ocupă serios de renovarea orașului, iar multe dintre clădiri arată nesperat de bine. E drept că străzile sînt într-o stare foarte proastă, dar sînt 90% acoperite cu piatră cubică, iar gurile de canalizare pe care încă mai scrie „Municipiul Cernăuți" – sau chiar „Stadtmagistrat Czernowitz" – m-au făcut să mă topesc, pur și simplu. Zonele noi, de blocuri construite de autoritățile sovietice, sînt departe și complet separate de orașul vechi. Însă, chiar în Piața Teatrului, tronează o clădire modernistă cu aer de Magheru, proiectată de Horia Creangă, fost Palat al Culturii Românești. Construită spre sfîrșitul anilor '30, această clădire masivă nu are nici o legătură cu aerul de *„Vienna fin de siècle"* al vecinătăților (vă rog să-mi scuzati ireverențiozitatea față de mitica perioadă interbelică).

Mi-am zis că, poate, Cernăuțiul este o excepție și, fiind un oraș mic și marginal pentru autoritățile sovietice, l-au lăsat în plata Domnului. În fond, și la noi există orașe ca Brașovul sau Sibiul, care au ieșit mai bine din perioada comunistă. Dar același lucru l-am găsit și la Lviv (Liov, Lvov, Lemberg), oraș de aproape un milion de locuitori și cel mai important centru urban din vestul Ucrainei. Orașul propriu-zis este intact (și el în patrimoniul UNESCO), iar cartierele de locuit sovietice sînt vizibile în zare printre dealurile Galiției.

Cît despre ce se întîmplă în ultimii 20 de ani, eu nu prea știu exemple din jurul României (înțeleg că frații noștri sînt o excepție) care să semene cu ce vedem pe la noi. Poate că n-am călătorit destul, aș fi interesat de sugestii.

Așadar, iertată să-mi fie lipsa de patriotism, tare mi-e teamă că la Chișinău avem de-a face cu același duh care bîntuie și la București.

Cristian MOGA
crstmoga@yahoo.com

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ Gabriel Chifu, *Însemnări din ținutul misterios* (Editura Cartea Românească, 2011) – un volum liminal, în care obiectele poetice din alte volume s-au interiorizat, ca într-o revelație de sine: „Să nu-i disprețuim pe cei umili, pe cei învinși, / furtuna pornită din sufletele lor / poate schimba configurația pămîntului – îmi zic în vreme ce îngrijesc trandafiri / în curtea casei de la Craiova. / Tai cu foarfeca rămurelele ofilite, / gîndurile curg limpede ca o apă de munte, / stau aici îngropat în liniște. / N-aș mai pleca, n-aș mai pleca. / În fapt, nici n-am unde: / pentru mine / lumea s-a mutat înăuntru." (Simona Sora)

■ Titlurile românești au viață scurtă pe ecranele noastre, așadar nu rataţi premierele cinemtografice din luna martie: *Poziția copilului* (regia Călin Peter Netzer), proaspăt premiat la Berlin cu Ursul de Aur, *Killing Time* (regia Florin Piersic Jr.) și *Domestic* (regia Adrian Sitaru). Aveți de unde alege, oferta e variată: o dramă în care o mamă posesivă, interpretată de Luminița Gheorghiu, încearcă să-și salveze fiul (Bogdan Dumitrache) după ce acesta a accidentat mortal un copil, o poveste cu umor negru și cu asasini plătiți, și o comedie cu oameni și animalele lor de companie. Parcă e păcat ca regizorii români să colecționeze mari premii internaționale și spectatorii din țară să fie atît de puțin curioși să meargă să le vadă. (Ana Maria Sandu)

■ *Kinoautomat* – primul film interactiv din lume, conceput de către Radúz Cincera pentru pavilionul cehoslovac de la Expoziția Mondială din '67 din Montréal va putea fi văzut (și testat) pe 7 martie la Cinema Victoria din Cluj, și pe 9 martie la Centrul Ceh din București. Însă, indiferent ce decizie veți lua (interactivitatea constă în faptul că publicul este întrebat cum preferă să se continue povestea), finalul va fi același: scena incendierii apartamentului, căci filmul este o satiră la adresa democrației. Și indiferent dacă vă plac sau nu astfel de experimente (din ce în ce mai la modă astăzi), este vorba despre un film care a făcut istorie la vremea respectivă. (Adina Popescu)

■ Au început înscrierile la cea de-a doua ediție a Galei Industriei de Carte din România „Bun de Tipar", eveniment care își propune să marcheze reușitele anuale ale mediului editorial local. În concurs intră produsele editoriale ale anului 2012. Sînt invitate să participe toate editurile care sînt înregistrate, publică și difuzează carte în România (inclusiv cele din Republica Moldova, care au o filială în România), tipografiile, bibliotecile, librăriile care au sediul pe teritoriul României, precum și cele online, înregistrate ca firme românești și platformele online dedicate promovării cărților. Termenul de înscriere a proiectelor în competiție este 15 martie 2013, iar gala de decernare a premiilor va avea loc pe 25 aprilie, în Aula Bibliotecii Naționale a României. Mai multe detalii, regulamentul concursului și formularele de înscriere se găsesc la www.galabundetipar.ro. (Matei Martin)

■ La Muzeul de Geologie din Capitală, la magazinul de suveniruri, pe lîngă pietre și bijuterii din rocă, găsiți și plicuri filatelice cu timbre străine, pe categorii. Unul costă doar 3,50 de lei. (Stela Giurgeanu)

■ „Camera din față" (de pe Mendeleev 22) e un amestec simpatic și ușor înghesuit de multe soiuri de ceaiuri și cafele, șerbet, dulceață și prăjituri de casă. (Iaromira Popovici)

■ „Întruchipîndu-l pe Mao" este o expoziție inedită de fotografie, a artistei canadiene Nathalie Daoust. Lucrările care îl prezintă pe Mao Zedong – întemeietorul Republicii Populare Chineze – în ipostaze domestice, sînt expuse într-o relație subtilă cu exponatele din colecția Muzeului de Artă Comparată Sîngeorz-Băi, conceptul fiind realizat de curatorul Maxim Dumitraș. Mao rămîne la Sîngeorz-Băi pînă în data de 21 aprilie 2013. (Lucian Muntean)

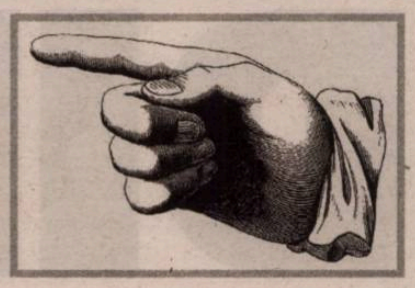

■ *Hotel Universal* la Brașov. Miercuri, 13 martie, la ora 16,00, Librăria „Șt.O. Iosif" (str. Mureșenilor nr. 14) din Brașov va găzdui (re)lansarea romanului *Hotel Universal* de Simona Sora, volum apărut la sfîrșitul anului 2012 în colecția „Ego Proză" a Editurii Polirom. Vor prezenta: Andrei Bodiu, Alexandru Mușina și Adrian Lăcătuș, iar Simona Sora va citi un fragment din noul său roman. Dilematicii brașoveni, dar și cititorii nedilematici cărora le plac hotelurile de tradiție sînt așteptați cu drag la librărie. (Andrei Manolescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Improvizație**
- **Meserii și meseriași**
- **OMG (organisme modificate genetic)**
- **Autismul**

album dilematic Ernö Farkas

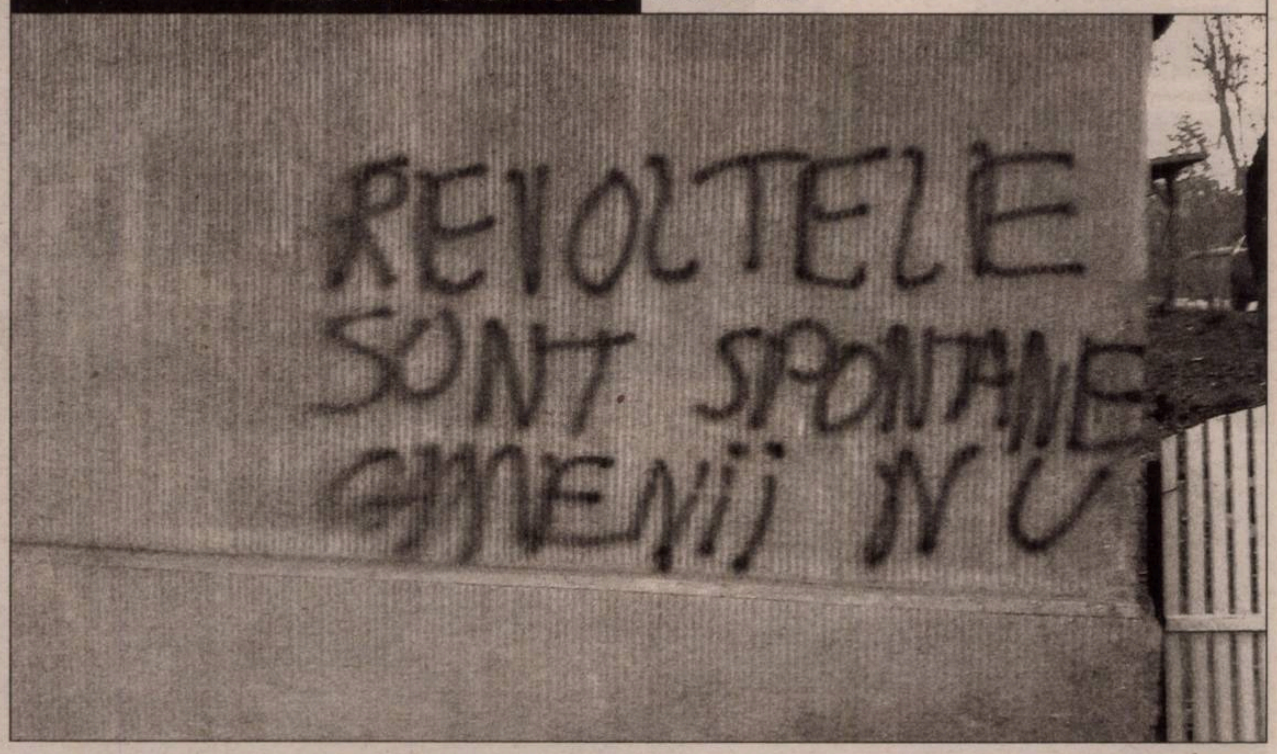

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU
Radu COSAȘU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conținut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCȚIE: Ionuț MATEI
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 12.400 ● Tipărit la Tipomedia București

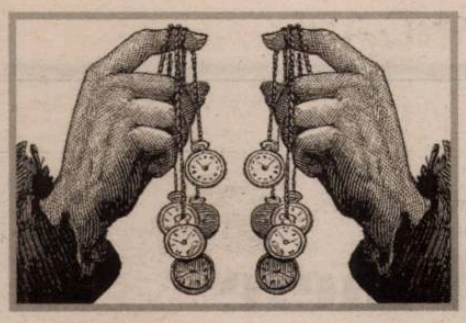

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

Diferența

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Istoria noastră recentă a pus în circulație, de mai multe ori, un slogan electoral devenit loc comun: „Să votăm schimbarea!“ Dar schimbarea, *simpla* schimbare s-a dovedit, aproape întotdeauna, insuficientă. În fond, era vorba doar de „a-i încerca și pe ceilalți“. „Schimbarea“ avea, cu alte cuvinte, sensul strictei „alternanțe“ la putere și, ca atare, era pe cît de inconsistentă, pe atît de previzibilă. De o asemenea schimbare, oarecum mecanică și înghesuită în țarcul strîmt al acelorași portrete și „programe“, nu cred că mai avem nevoie. Nu mai avem nevoie de „schimbare“ pur și simplu. Avem nevoie să căutăm și să votăm *diferența*, noutatea radicală. Avem nevoie să ieșim din capcana unei „alternative“ gata făcute și să căutăm un *contrast* la ceea ce am „testat“ (pe pielea noastră) pînă acum.

Ca să putem defini „contrastul“ care ne trebuie, primul pas ar fi să descriem rapid realitatea *de acum*. Cea dintîi observație ar fi că politicienii ultimilor douăzeci de ani nu fac, cu adevărat, politică, n-au reușit încă să se instaleze în sfera clasică a acestei noțiuni. A fi om politic înseamnă: 1. a fi capabil să construiești și să ilustrezi o *doctrină*, 2. a fi capabil să oferi o *viziune* pe termen lung a proiectului tău și 3. a fi capabil să livrezi *soluții concrete* eficiente. Astea sînt cele trei componente ale *credibilității* în plan public. În majoritatea cazurilor, ele lipsesc de pe piață. Politicienii noștri, mereu prezenți pe micile ecrane, se ocupă de cu totul altceva decît de acțiunea propriu-zis politică: fac *„entertainment“*, fac *„show“*, fac mici spectacole sportive (fără să abuzeze de sportivitate): curse cu obstacole, lupte turco-mongole, *wrestling* etc. Adversitatea ideologică și electorală se exprimă, de regulă, ca *ostilitate*. Motivația de fond a tuturor manifestărilor lor e fie ura, fie pofta obscenă de a obține putere și cîștig. Confruntările dintre ei seamănă cu un meci de fotbal, în care cele două echipe n-ar fi preocupate să dea goluri, ci să se extermine reciproc, sau, măcar să-i cotonogească pe opozanți. Bătălia se dă, îndeobște, între inși de mîna a doua și a treia, fără exercițiul dialogului, al bunelor maniere, al bunei-cuviințe. Românească lor e aproximativă, cultura lor (chiar și în varianta restrînsă a culturii politice) e minimală. În cel mai bun caz, „prestația“ lor ține publicul în fața televizoarelor, dar nu e de natură să-l ducă la urne. Nimeni nu e înclinat să se deranjeze pentru a alege între diferite specii de bătăuși, circari, impostori, prostănaci, obraznici, șmecheri, mafioți, gușteri și guguștiuci.

Politicienii noștri sînt, de regulă, oameni fără *convingeri*. „Dreapta“ și „stînga“, „liberal“, „conservator“, „social-democrat“, „popular“ etc. sînt tot atîtea forme fără fond, simple deghizamente lucrative (de circumstanță). Întrucît nu au convingeri autentice, politicienii autohtoni se simt scutiți de a avea *loialități*. De aici, frecventele trădări, conflictele subterane, șantajele, traseismul.

Rezultatul e o națiune în derivă, năucită de promisiuni niciodată împlinite, de un război de interese fără nici o legătură cu interesele ei reale. Totul se reduce la o interminabilă vorbărie, la isterii de gașcă, la caft și bășcălie. Imaginea noastră externă nu poate fi, pe acest fundal, onorabilă. O țară în care prim-ministrul și președintele, ca și respectivii lor susținători își consumă o bună bucată de timp îmbrîncindu-se reciproc nu e de luat în serios. Atmosfera generală e aceea a unui internat de băieți scăpat de sub control, cu glume de gang, capcane grosolane, farse puerile. Trăim în sosul unei imaturități cronice, al unei pubertăți care nu se mai termină. Prin urmare, ce mai poate însemna să votezi „schimbarea“? Să schimbăm pe cine cu cine?

Ne trebuie un alt tip de politician, care să nu semene deloc *cu figurile deja cunoscute.*

Ceea ce ne trebuie este instaurarea unei *radicale diferențe*. Ne trebuie o politică de cu totul alt calibru, altfel definită stilistic, doctrinar și moral. Ne trebuie un alt tip de politician, care să nu semene *deloc* cu figurile deja cunoscute. Un politician ale cărui virtuți esențiale să fie *uitarea de sine*, preocuparea pentru eficiență și onestitate, zelul adult al faptei. Cultul *șefiei* ar trebui înlocuit cu un cult al *slujirii*. Ar fi vital, pentru igiena nației, să reabilităm sentimentul *respectului* (a pune oamenii la locul meritului lor și a nu-ți îngădui să spui orice despre oricine), sentimentul *pudorii* (opus ne-rușinării generalizate, care nu mai știe „ce se cade și ce nu se cade“) și sentimentul *onoarei* (ca antidot al ambianței curente, în care, orice-ai face, nu te compromiți niciodată).

Ne trebuie oameni care să întruchipeze, cu modestie, toate aceste virtuți și să le pună la lucru. Sînt convins că ei există. Cîțiva au și încercat, cu mai multă sau mai puțină abilitate, să producă „diferență“, dar, din păcate, fără succes. Căci pentru a obține diferența nu e destul să dispui de resurse umane potrivite. E nevoie și de un electorat care *să vrea* diferența și să o impună prin vot. Îl avem?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Euro-dezamăgirea

Am ascultat de trei-patru ori declarația dlui ministru de Externe Titus Corlățean, ca să înțeleg ce-a vrut să zică. Am pretenția că pricep limba română, cu sintaxa ei cu tot. A fost întrebat cum comentează anunțul ministrului de Interne al Germaniei că se va opune intrării României în Spațiul Schengen și a zis așa, citez: „Nu ne surprinde declarația ministrului de Interne din Germania, dar nu voi spune niciodată Germania, ci o parte a guvernului german, creștin-democrată, PPE, din care și PDL-ul face parte.“ Care va să zică, ne-am scos: în timp ce la noi e în opoziție și în cădere liberă, PDL-ul – conform sintaxei personale a dlui ministru Corlățean – „face parte dintr-o parte“ a guvernului german!

Dar nu despre erorile de exprimare este vorba, oricît de involuntar-expresive ar fi ele, ci despre revenirea bîzdîculuiîn chestiunile de politică europeană. Ministrul nostru de Externe mai spusese, cu inabilitate – de ce-o fi așa de greu pentru niște politicieni ca ai noștri, disperați să „aibă imagine bună“, să învețe să se exprime clar și la obiect? – că, dacă România nu este primită în Schengen, atunci „nu mai e interesată“ și „putem să trăim în continuare fără Schengen“. După care președintele Băsescu a dat un comunicat că nu-i așa, premierul Ponta a scăldat-o, iar dl Corlățean a revenit spunînd că ba da, ne interesează problema Schengen, dar trebuie „să ne batem cu demnitate“ pentru asta. De fapt, primirea în Spațiul Schengen a devenit încă un subiect de dispută internă și cam atît. Sigur că ar fi important să ne luăm și piatra asta de pe inimă, sigur că ar însemna costuri mai mici și timp cîștigat pentru transportatorii de mărfuri, sigur că ar pansa oleacă opinia publică (în care ideea că sîntem „europeni de rangul doi“ e destul de răspîndită), dar atît țărișoara, cît și Europa au griji mai mari în acest moment. La noi, e tot mai puternic blocajul politicianist care transformă orice temă importantă în bușeală derizorie între USL și (ce a mai rămas din) PDL ori, și mai clar, între USL și președinte. Tocmai pentru că România a îndeplinit condițiile tehnice necesare pentru Schengen (cu asta toată lumea e de acord), în locul șiragului de declarații și contra-declarații ar fi fost mai sănătos un punct de vedere unitar, limpede și instituțional al tuturor, nu reluarea vechilor baliverne despre „complotul“ pe care îl organizează, chipurile, PDL, PPE și creștin-democrații germani. E inexplicabil cum, avînd o ditamai majoritatea parlamentară, liderii USL au în continuare pornirea de a „da vina“ pe PDL și Băsescu. Să fie un complex? Sau mai degrabă o dovadă a limitelor intelectuale ale unor oameni care au priceput că politica e pe vorbe, pe „declarații“, pe joc de imagine și atît? Drama este că nu își dau seama de efectele acestei vorbării inutile. În relația cu partenerii externi, atîtea declarații fără noimă nu aduc credibilitate. Apoi, în opinia publică de la noi, să spui atît de lejer că „subiectul Schengen nu mai e o prioritate“ crește pornirile antieuropene, care își fac tot mai mult loc – încet, dar sigur – în poporul cel mai euro-entuziast din tot Estul Europei. Pentru că aderarea la Schengen nu e o problemă în sine, ci o parte a procesului de integrare în UE. Adică „nu mai e un subiect prioritar“ integrarea în UE?

Să spui că „subiectul Schengen nu mai e o prioritate“ crește pornirile antieuropene.

Pe de altă parte, în multe țări din Uniunea Europeană sînt în creștere curentele de opinie populiste și anti-UE. E criză, e șomaj (mai ales în rîndul tinerilor), iar lipsa de perspectivă îi face pe mulți cetățeni să înghită gogoșile unor promisiuni populiste. Beppe Grillo, în Italia, propune revenirea țării la vechea liră și săptămîna de lucru de 20 de ore. În Austria, urcă în sondaje un partid construit de un miliardar, Frank Stronach, care adună pe lîngă el foști politicieni din partidul lui Jorg Haider, dar și foști social-democrați de vază: promite să scadă masiv impozitele, dar și să folosească banii „pentru pensionarii noștri, nu pentru niște state falite din sud“. În Olanda ori Finlanda (care și-au construit de-a lungul anilor adevărate legende despre toleranța față de străini) cresc impulsurile de a da vina „pe ceilalți“. Mica isterie legată de presupusa invazie a românilor și bulgarilor depășește obișnuitul (și, pînă la un punct, fermecătorul) euroscepticism britanic și riscă să cadă tot în oala comună europeană a populismului în căutare de voturi sigure obținute pe seama demoralizării cetățenilor. Or, într-un asemenea context, cei care se ocupă de politica externă a României ar trebui să fie capabili de o poziție clară și de un pic de viziune. Nu sînt. Mă tem că și premierul, și ministrul de Externe știu foarte bine care sînt problemele și, dacă tot e pierdută „cauza“ Schengen (așa cum a fost și pe cînd era PDL la guvernare), măcar s-o folosească pentru micile daraveri interne. Căci altfel de ce ar aduce iar vorba dl prim-ministru despre cei care „vorbesc de rău România prin capitalele europene“ și, deci, sînt vinovați că iar nu intrăm în Schengen?

N-am avut, înainte de 2007, o dezbatere serioasă despre aderarea la UE, ci doar un mare euro-entuziasm, cu gîndul la fondurile europene și la creșterea nivelului de trai. Cam la atît s-a redus înțelegerea celor mai mulți cetățeni și politicieni români cu privire la „intrarea în Europa“. Am intrat, dar Europa nu prea a ajuns cu adevărat la noi. Iar între timp s-a schimbat: proiectul european e nesigur, încîlcit, ros pe margine de idei și atitudini populiste. Cu o majoritate a cetățenilor care nu mai are încredere în politicieni, cu un partid-televizor ca PPDD și cu o majoritate guvernamentală care exprimă tot mai apăsat atitudini antieuropene și izolaționiste „demne“, își face loc în România o tot mai mare euro-dezamăgire.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Mărţişoarele fiicei mele

În afară de cele trei mărţişoare tradiţionale: mami şi cele două bunici, fii-mea a ţinut zor-nevoie să facă ea, cu mîna ei, încă trei bucăţi. Le-a făcut. Cu ajutorul maică-sii, a reuşit să confecţioneze (a zis că sînt mai valoroase dacă le face ea, cu mînuţa ei) mărţişoare pentru următoarele persoane importante din viaţa ei, la şapte ani şi jumătate: Doamna, Maria şi Doamna de pian.

Doamna este, evident, Doamna Învăţătoare. Pre numele său de stare civilă, doamna Borcan. Are patruzeci-şiceva de ani. Fii-mea o iubeşte. Ţine la ea îngrozitor de mult. Ştiţi de ce? Pentru că şi Doamna îi iubeşte. Nu îi răsfaţă, nu îi cocoloşeşte, nu le dă numai febe-uri. Este şi severă, le taie obrăzniciile, îi ţine în frîu, cu un tact admirabil. Îi tratează pe copii cu un amestec perfect dozat de umor, răsfăţ şi disciplină. De cîte ori aud păreri despre criza din învăţămîntul românesc (reală, indiscutabil), îmi dau seama cît noroc a avut fii-mea cu doamna Borcan. Doamna îi învaţă ce se cuvine şi ce nu. Îi ceartă sau îi laudă, îi ţine atenţi, îi face să se simtă un grup, o gaşcă. Doamna a venit la primul concert de pian al fie-mii (unde a interpretat ge-ni-al „Căţeluş cu părul creţ“ şi „Ceata lui Piţigoi“), la Muzeul Literaturii Române. Acolo, ce să vezi? Sala era plină de pitici, a venit cam jumătate din clasa IC a fie-mii. Toţi, solemni, cu cîte trei lalele în mînă, pe care le ţineau ca pe sfintele moaşte, atenţi să nu le rupă. Copiii au vrut să vină, părinţii lor au fost de acord, ne-au făcut o surpriză iar eu am rămas cu lacrimile în gît tot recitalul. Este clar: Doamna îşi iubeşte meseria. Nu cred că a ales să fie învăţător (deşi are grade didactice multe), de dragul salariului. Primul mărţişor al fiicei mele a fost pentru Doamna.

Alt mărţişor a fost pentru Maria. Ea e antrenoarea de patinaj. Are douăzecişiceva de ani şi licenţă de antrenor. A fost sportivă de performanţă, ajungînd pînă la titlul naţional. Ceea ce, în patinajul artistic, nu e mare lucru. România nu are tradiţii glorioase în sporturile de iarnă. Cu toate astea, avem o federaţie care face tot ce poate (adică, mai nimic), părinţi care se zbat să facă rost de bani şi timp pentru antrenamente (ceea ce e destul de mult) şi copii care şi-ar da sufletul pe gheaţă, din pasiune (ceea ce e enorm). Maria, antrenoarea, este într-o fază intermediară, între sportiv şi antrenor. Este ambiţioasă, vrea să înveţe cît mai mult, încearcă să construiască o echipă de fete care să facă performanţă, cît de cît. Este cînd severă, cînd mămoasă, în funcţie de situaţie. Încearcă să facă echilibristică între ce poate federaţia să ofere (adică mai nimic) şi ce vor părinţii (adică enorm). Nu are de la cine să înveţe meserie. Ar putea să fure de la ruşi sau francezi (dar asta costă) sau de la firavele resurse naţionale (aici o opreşte orgoliul). Prietenul ei este tot antrenor. De înot. La cel mai puternic club din România (privat). Împreună, sînt o pereche fermecătoare. Privindu-i, ne-am dat seama (nevastă-mea şi cu mine) că poteca noastră (carte, carte, carte, carieră, carieră, carieră) nu este singura posibilă. Copiii ăştia doi (îmi pot permite să le zic aşa) mi-au dovedit că se poate croi un drum în viaţă, făcînd o meserie din pasiune şi plăcere. Nu sînt bogaţi. Dar trăiesc decent.

Celălalt mărţişor a fost pentru Doamna de pian. Doamna Mihai predă la Şcoala de Muzică a Sectorului 3, pe strada Gheorghe Petraşcu. Are cincizecişiceva de ani, este o profesoară severă, exigentă, pretenţioasă. Nu te joci cu doamna Mihai. Ştii sau nu ştii. Cale de mijloc, mai rar. A făcut-o pe fiica mea să vrea să înveţe pianul. Să facă muzică. Să îi placă. Eu nu aş fi reuşit. Sînt total afon. Mergeţi o dată la Casa Artelor, Sector 3. Merită. Este între blocuri, lîngă un parc şi o biserică. Copii frumoşi, bunici schimbînd reţete de cornuleţe, badigarzi mereu (şi inutil) vigilenţi. Zici că eşti în altă ţară. Nu glumesc. Astea sînt cele trei mărţişoare ale fiemii. Trei doamne care ne ajută să o creştem normal, firesc, decent. Fără şpagă, ciubuc sau onorarii idioate. De la ele, fii-mea învaţă Carte, Muzică, Sport. De restul încercăm să ne ocupăm acasă. Normalitate. Ceea ce vă urez şi dumneavoastră.

Doamna, Maria şi Doamna de pian ne ajută să o creştem normal.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

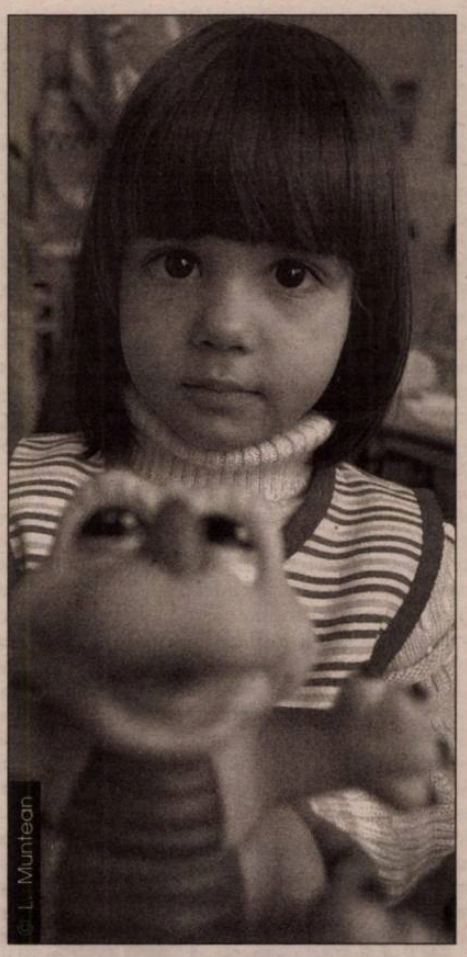

PUBLICITATE

DILEMA VECHE
2 DECENII
DE MĂREȚE ÎMPLINIRI
SUB FLAMURA TRANZIȚIEI
1993-2013

Nu ne rămîne, de-acum înainte, decît să reînviem, de încă 500 de ori, de încă 5 ori cîte 500. Tranziția se desfășoară amplu dinaintea noastră, generoasă, imprevizibilă, inepuizabilă.

ANDREI PLEȘU, 2002

PUBLICITATE

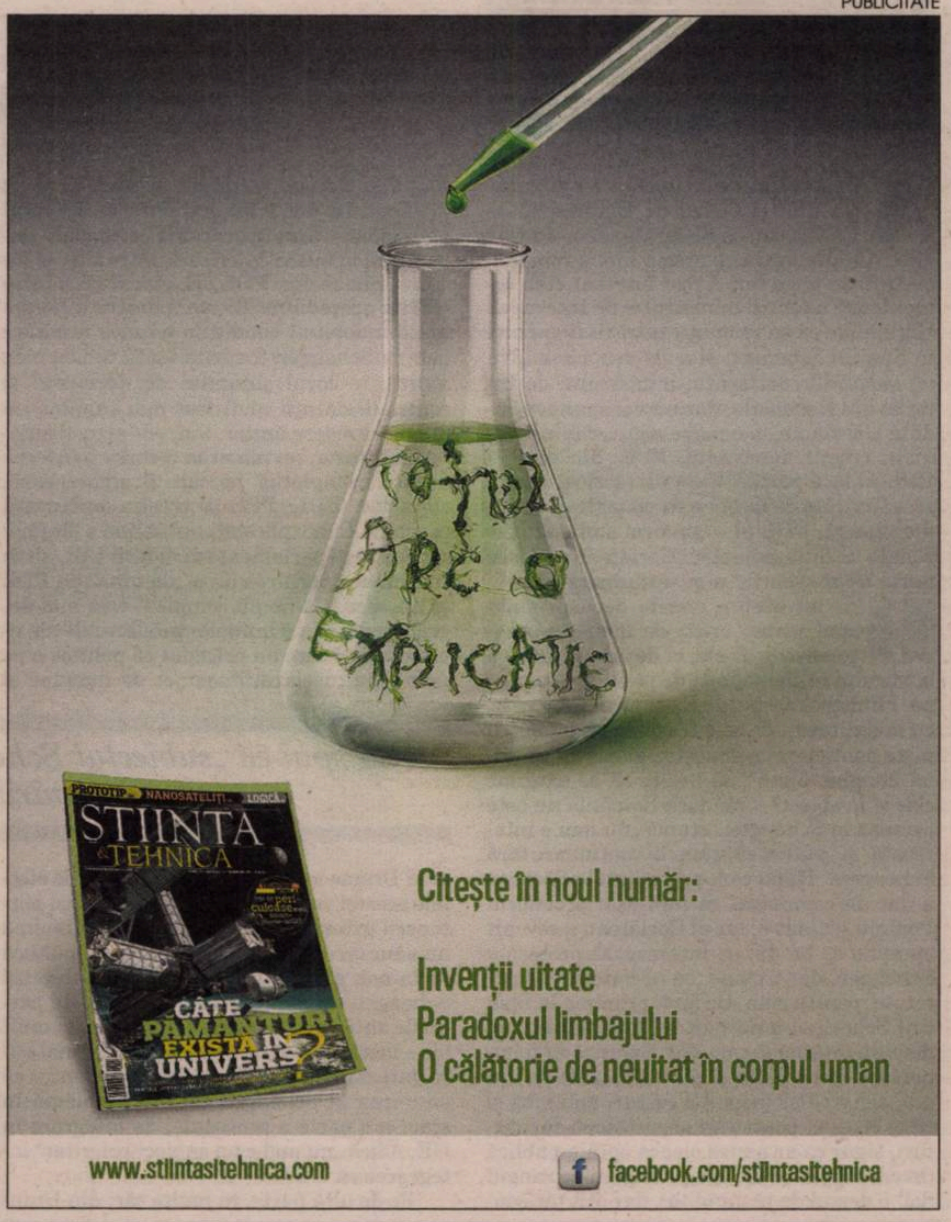

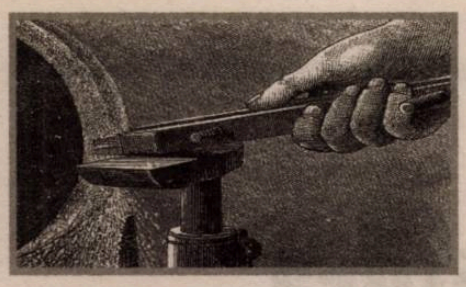

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Pentru un „abandon inteligent“ al dosarului Schengen

„Le putem spune partenerilor noştri: sunaţi-ne! La fel şi cu Mecanismul de Cooperare şi Verificare (MCV). Acum este folosit în alte domenii şi devine un handicap. Şi trebuie să ne gîndim foarte serios dacă mai merită să continuăm acest lucru. (...) Există posibilitatea de a denunţa unilateral Mecanismul de Cooperare şi Verificare.“ Teodor Baconschi, ministru de Externe, ianuarie 2011

„România are Albiţa. Olanda are Rotterdam-ul. Da? Îmi pare rău, nu Albiţa e poarta de intrare a ţigărilor, a alcoolului, a drogurilor. Şi nu România, din neputinţă, a legalizat prostituţia, nu România, din neputinţă, a legalizat consumul de droguri.“ Traian Băsescu, septembrie 2011

„Dacă în mod nejustificat şi nelegitim nu se adoptă o soluţie de compromis pentru care sîntem dispuşi să discutăm, atunci nu va mai fi o prioritate pe agenda imediată a Guvernului. (...) Cei care doresc să se lămurească, să facă invitaţia României şi Bulgariei la momentul pe care îl doresc.“ Titus Corlăţean, ministru de Externe, martie 2013

„Germania a pierdut ocazia să tacă.“ Radu Stroe, ministru de Interne, martie 2013

Cum era de aşteptat, elitele politice româneşti s-au antrenat într-un nouă bătălie la baionetă, pe ruinele încă fumegînde ale eşecului aderării la Spaţiul Schengen. Doar că piesa aceasta proastă am mai văzut-o, iar aceşti oameni, care se pretind serioşi sau importanţi, nu-şi dau seama că au început să cam plictisească.

După cum se poate vedea şi din citatele de mai sus, atacurile la adresa partenerilor care ne refuză accesul în Spaţiul Schengen reprezintă o constantă în discursul politic de la Bucureşti.

Adevărul este că, de la semnarea Tratatului de Aderare, în decembrie 2004, şi de la intrarea propriu-zisă, la 1 ianuarie 2007, România nu a obţinut cine ştie ce succese pe plan european. Absorbţia fondurilor este la pămînt. Parteneriatul Estic s-a transformat într-o afacere poloneză sau, în cel mai bun caz, polono-suedeză. Monitorizarea pe justiţie nu a încetat, ba lucrurile chiar s-au înrăutăţit după evenimentele din această vară. Bugetul 2014-2020, aşa cum a ieşit din ultiţiei Bucureşti–Paris. Poate că a fost „nepotrivirea de cacacter“ dintre preşedinţii Băsescu şi Sarkozy, poate nemulţumirea marilor companii franceze care au văzut cum le scapă printre degete licitaţii după licitaţii, în România. Putem invoca şi interesul administraţiei franceze de a apăsa pe problema romilor, din motive de propagandă politică internă.

În definitiv, reforma justiţiei şi statul de drept le facem pentru noi.

mul Consiliu European, este pentru noi mai aproape de eşec, decît de victorie. Românii sînt supuşi unor campanii de comunicare nedrepte, în Marea Britanie, dar şi în alte ţări, fără ca Bucureştiul să fi formulat vreo poziţie care să conteze.

Aderarea la spaţiul comun fără frontiere, cu greutatea ei politică redusă şi cu consecinţe economice mai curînd neglijabile, ar fi fost, totuşi, povestea simbolică de succes de care fiecare guvernare de la Bucureşti avea nevoie. Măcar pentru a mai potoli criticile interne privind rolul modest pe care îl jucăm în spaţiul european, dacă nu şi din alte considerente. Eşecul nu face decît să alimenteze convingerea larg răspîndită potrivit căreia România şi liderii ei sînt actori de mîna a doua, în Europa. Iar la aceasta au contribuit mai multe, nu doar neîmplinirile din reforma justiţiei.

Legătura perversă dintre aderarea la Spaţiul Schengen şi Mecanismul de Cooperare şi Verificare este o invenţie franţuzească. A venit într-un moment de răcire a relaDar poate a fost şi neliniştea statelor membre la auzul promisiunii mai vechi a preşedintelui Traian Băsescu potrivit căreia România va acorda un milion de cetăţenii în Republica Moldova. O lovitură pentru regimul de atunci al lui Vladimir Voronin, dar şi un motiv de teamă pentru cei din Vest faţă de un nou flux de imigranţi. Desigur, administraţia românească era – şi este – incapabilă să acorde un milion de cetăţenii. Numai că partenerii noştri din Uniune ne-au luat în serios. Mare greşeală. Cert este că, odată puse laolaltă dosarele Schengen şi MCV, legătura n-a mai putut fi ruptă. La Bucureşti sînt astăzi politicieni gata să jure că dosarul Schengen ar fi fost rezolvat încă din toamna lui 2012, dacă nu s-ar fi produs evenimentele politice de peste vară. Sînt multe argumente în acest sens, deşi nimeni nu poate şti ce s-ar fi putut întîmpla cu adevărat în lipsa crizei politice.

Pe de altă parte, la Bruxelles se vorbeşte altceva: că ratarea momentului 2011 înseamnă o suspendare a dosarului Schengen pe termen nedefinit. Din 2012, Uniunea Europeană a intrat într-o logică electorală dezastruoasă pentru noi: alegeri în Franţa şi Olanda în 2012, alegeri în Italia şi Germania în 2013, alegeri pentru Parlamentul European în 2014.

Desigur, alegeri au loc mai tot timpul în Europa, doar că nu la intervale atît de scurte, în ţări atît de mari şi, mai ales, nu încărcate de atîta naţional-egoism, precum astăzi. Poate că de-abia după europarlamentarele din mai 2014 atmosfera să se mai schimbe şi tensiunea să se mai potolească. Dar nimeni nu ştie cum vor arăta atunci Parlamentul şi Comisia şi mai ales care va fi, pînă la urmă, ponderea noului val de populism. Scrutinul recent din Italia ne-a arătat cam încotro pot să se îndrepte lucrurile: o distribuţie a votului care să facă imposibilă o majoritate coerentă şi un avînt al celor gata să jure pe sfîrşitul proiectului european şi dezmembrarea Uniunii. Cui i-ar mai păsa atunci de dosarul Schengen?

Vestea bună este că ne mai rămîn multe de făcut acasă, iar acestea stau în puterea noastră. În definitiv, reforma justiţiei şi statul de drept nu le facem pentru Spaţiul Schengen, le facem pentru noi.

Iar adevăratul acces în Europa se face pe autostrăzi şi linii ferate de mare viteză, chit că, la un moment dat, pe drum, trebuie să prezinţi o carte de identitate unui funcţionar – sau nu.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Derrida, traficant de droguri

– o experienţă literară –

Fapte: În decembrie 1982, în zilele dintre Crăciun şi Anul Nou, Jacques Derrida a dat o fugă la Praga pentru o prelegere despre Descartes şi teoria limbajului, pe care o promisese cîtorva studenţi grupaţi într-o asociaţie clandestină. A fost, firește, urmărit continuu de poliţia politică cehoslovacă şi, la plecare, cînd a ajuns la aeroport să ia avionul spre Paris, a apărut o mică problemă. Bagajele sale au fost luate la o parte de vameşi, a fost adus un cîine care le-a mirosit şi a reacţionat edificator, o mînă expertă s-a strecurat fără ezitare într-unul din buzunarele valizei şi a extras un pachețel. Droguri. Derrida a petrecut 24 de ore în arest, cu interogatorii şi anchetă. De cîte ori depăna această amintire, filozoful exprima uimirea că absolut toţi participanţii la această înscenare – adică procurorul, poliţiştii, vameşii, chiar şi avocatul desemnat din oficiu – dădeau clar de înţeles că ştiu bine că joacă într-o comedioară ameninţătoare scrisă de alţii înainte. La un moment dat, înaintea unui interogatoriu la poliţie, avocatul i-a şoptit lui Derrida: „Luaţi tot ce vi se întîmplă ca pe o experienţă literară.“ Atunci, filozofului i-a picat fisa: valiza sa fusese „lucrată“ în orele de dinaintea plecării spre aeroport, cînd o lăsase la hotel după ce eliberase camera, ca să meargă să viziteze mormîntul lui Kafka în cimitirul evreiesc al oraşului. Trăia, într-adevăr, ceva kafkian.

De fapt: Avocatul ceh era mesagerul subtil al regimului către filozoful francez simpatizant al studenţilor disidenţi. Sigur că era şi el însuşi ofiţer acoperit al poliţiei politice, dar vorbele acestea („Luaţi totul ca pe o experienţă literară“) nu le spusese pentru că erau parte a scenariului, ci pentru că aşa simţise el, pe loc, că e bine să le spună. Era ca şi cum regimul comunist, brutal şi abuziv, îi făcea, discret, cu ochiul lui Derrida, înainte de a-l arunca în temniţă. Pentru avocat, însă, era ceva mai complicat. La Praga, poziţia lui era foarte puternică. Apartenenţa la poliţia politică şi o unanim recunoscută înaltă calitate profesională îl făceau invulnerabil printre colegi. Aşa că îşi mai permitea mici libertăţi, chiar şi cînd se afla în plin exerciţiu al meseriei sale de ofiţer al serviciului secret acoperit ca avocat.

Cu mulţi ani în urmă, pe cînd era doar ofiţer, fără să fie avocat, făcuse parte din echipa operativă care urmărea îndeaproape grupul lui Jan Patocka. De atunci, rămăsese cu o ciudată pasiune pentru filozofie. Spun „ciudată“, nu pentru că e neobişnuit ca un ofiţer de poliţie politică să iubească filozofia (deşi, chiar este) şi nici pentru că această pasiune l-a contaminat în timp ce spiona adversarii regimului care se îndeletniceau cu filozofia, pe lîngă comploturile împotriva democraţiei populare. Ci pentru că nu împărtăşise nimănui voluptatea pe care o resimţea cînd studia stenogramele înregistrărilor întîlnirilor grupului lui Patocka. Era secretul lui! Citea cu nesaţ discuţiile despre Platon, Hegel, Schelling şi Heiddeger, pe care bătrînul filozof le avea cu cei din jurul său şi, pe măsură ce le citea, devenea tot mai interesat de filozofie. Lua notiţe şi apoi se ducea singur spre autorii evocaţi în discuţiile din dosare. În fine, după regretabila moarte a lui Jan Patocka (şi el era de acord că acel coleg al său care l-a supus pe venerabilul filozof unui interogatoriu de 11 ore, de unde i s-a tras hemoragia cerebrală fatală, exagerase puţin), pasiunea lui pentru filozofie a rămas la fel de fremătătoare şi iscoditoare.

Pînă să fie chemat urgent ca avocat din oficiu pentru cazul filozofului francez, citea posedat o carte cu titlu latinesc, scrisă, însă, în cel mai modern stil şi în cea mai avangardistă abordare pe care o văzuse el vreodată: *Tractatus Logico-Philosophicus*. Autorul, Ludwig Wittgenstein, fusese pomenit în discuţiile înregistrate ale grupului Patocka („totuşi, de ce se alăturase blestematei aleia de Cartă? – sigur că ofiţerul care l-a interogat 11 ore a comis un abuz, ce să-i facem, se mai întîmplă, dar şi el, om aşa inteligent şi erudit, filozof de asemenea anvergură, o plăcere să-l asculţi, fie în convorbiri telefonice, fie ambiental – de ce s-o fi băgat în Carta asta, că numai necazuri i-a adus?“). În seara de dinaintea întîlnirii cu Derrida, prins la aeorport cu droguri în bagaj, avocatul stătuse ore în şir întins în pat, îmbrăcat în pijama, cu ochii aţintiţi în tavan, într-o stare de mare tulburare generată de lectura punctului 6.54 din *Tractatus:* „Propoziţiile mele clarifică prin faptul că cel ce mă înţelege le recunoaşte, în cele din urmă, drept non-sensuri, dacă prin ele – sprijinindu-se pe ele – s-a ridicat deasupra lor. El trebuie, pentru a spune aşa, să arunce scara după ce a urcat pe ea. El trebuie să depăşească aceste propoziţii şi apoi vede lumea în mod corect.“ Metafora scării aruncate i-a provocat o intensă meditaţie despre uitarea de sine. A doua zi, cînd îşi regăsise cinismul amuzat cu care în general îşi făcea datoria, un ceva din interiorul său, dar din afara interiorului său poliţist totuşi, l-a îndemnat să-i spună lui Derrida să ia totul ca pe o experienţă literară. Asta pentru că, deşi îi plăcuse la nebunie punctul 6.54 din *Tractatus,* nu era deloc convins de valabilitatea următorului punct, al 7-lea, care încheie cartea înfăşurînd-o într-o concluzie inadmisibilă: „Despre ceea ce nu se poate vorbi, trebuie să se tacă.“ Cum adică? Se poate vorbi, şi despre ceea ce nu se poate vorbi, doar că, cu grijă. Şi mai altfel decît de-a dreptul. Iar după ce vorbeşti despre ce nu se poate vorbi ridicîndu-te deasupra vorbelor proprii şi văzînd lumea în mod corect, mai bine să păstrezi, totuşi, scara. Ce te faci dacă totul e, de fapt, doar o experienţă literară şi tu ai apucat să arunci scara? Părerea lui, de om cu experinţă...

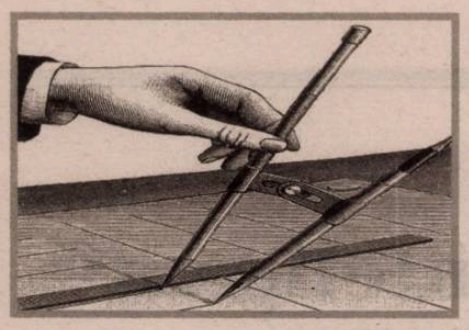

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O carte de învăţătură

O minune de carte, adică nu numai perfect alcătuită, ci pornită dintr-o iniţiativă cum nu s-a mai văzut în ţara asta. Problema de care ne ocupăm în această rubrică nu este numai a Capitalei: de la un capăt la altul al României se vede aceeaşi deteriorare ireversibilă a patrimoniului cultural. Nu e vorba numai de deznaţionalizare, ci chiar de dezumanizare, fiindcă nesocotirea moştenirii de lemn, piatră şi cărămidă, în care se mai poate încă recunoaşte o continuitate istorică, reprezintă o renegare a chipului pe care ni l-a modelat trecutul, o comportare deviantă, potrivnică civilizaţiei. Cei care gîndim aşa ne numărăm în fiecare zi, cu teama de a ne găsi mai puţini, cu speranţa de a ne fi sporit forţele întru apărarea memoriei.

De aceea trebuie să ne bucurăm de ce se întîmplă din 2011 în satul Piscu, comuna Ciolpani, unde Adriana şi Virgil Scripcariu au înfiinţat o şcoală-pilot. Simplul fapt de a chema la viaţă un loc nou unde copiii vor învăţa să fie oameni este un gest patriarhal de o noblețe biblică. Cu atît mai mult cu cît gîndul a fost de a suplini o lacună din învăţămîntul oficial de stat. Pe coperta cărţii pe care o ţin în mînă scrie: Adriana Scripcariu – *Patrimoniu cultural. Judeţul Ilfov. Manual opţional pentru clasele III-V.* Merită adăugat că acesta este un proiect al Fundaţiei Gaspar, Baltasar & Melchior, realizat cu sprijinul Administraţiei Fondului Cultural Naţional, al Fundaţiei Pro Patrimonio şi al Fundaţiei Principesa Margareta, la care s-au asociat Muzeul Naţional al Ţăranului Român, Centrul Cultural Palatele Brâncoveneşti, Ordinul Arhitecţilor din România şi Fundaţia Snagov. Rezultatul – 109 pagini formează primul manual de acest fel, în orice caz, primul apărut la noi, dar eu n-am mai văzut nicăieri aşa ceva.

Cel făcut pentru Ilfov este un exemplu care ar putea fi urmat şi în alte judeţe pînă cînd ar acoperi harta întreagă a ţării, dacă ar răsări şi acolo centre de educaţie concepute în libertate. Pe doamna Scripcariu, istoric al vechii arte româneşti, n-a învăţat-o nimeni ce să facă, dar aş vrea să cred că a pus o piatră de temelie pentru ceea ce ar fi să devină o materie suplimentară în şcoli. O acţiune de familiarizare a mediului şcolar cu monumentele istorice este imperios necesară. Veţi spune: în şcolile în care au început să circule droguri, în care elevii se înjunghie unii pe alţii şi unde chiar alfabetizarea şchioapătă? Nu, la Piscu, desigur.

O acţiune de familiarizare a mediului şcolar cu monumentele istorice.

Manualul acesta propune o formă nouă de sensibilizare a populaţiei la întîlnirea cu patrimoniul arhitectural şi cu alte aspecte ale patrimoniului, care sînt obiectele, obiceiurile şi credinţele vechi (datinile), folclorul. Pentru a intra în dialog cu cititorii de 10-12 ani, pe care părinţii sau dascălii i-au îndemnat să urmeze acest curs de 19 lecţii, s-a adoptat un discurs simplu şi clar. O povestire „despre obiecte şi clădiri vechi şi frumoase şi, bineînţeles, despre oamenii care le-au făcut", înţesată de poze inteligent alese.

După explicaţiile prealabile privind noţiunea de monument istoric, urmează date despre judeţul Ilfov în care există 724 de asemenea monumente. Fiindcă mai mult de jumătate din ele (550) sînt situri arheologice, s-a introdus harta principalelor şantiere, însoţită de lămuriri despre mileniile neoliticului şi de o pagină fascinantă despre „cum se lucrează vasele de lut fără roata olarului." Olăritul, ţesutul, împletitul şi pescuitul vin la rîndul lor, ca materie a unor lecţii despre „meşteşuguri vii", ilustrate şi cu fotografii sau mărturii ale bătrînilor. Ca obiceiuri tradiţionale de sărbători, se prezintă Paparudele, Pluguşorul, Capra, Cucii, o reprezentaţie rituală caracteristică pentru satul Brăneşti, şi Binecuvîntarea Cailor. Sînt apoi culese fragmente de balade populare, fie locale, din Ilfov, fie din marele repertoriu (Mihu, Corbea) şi colinde. Pentru educaţia religioasă a copiilor, care-i va deprinde să înţeleagă icoanele şi să iubească un lăcaş de rugăciune, se reproduc troparul Bobotezei şi predica de Paşti a Sf. Ioan Hrisostom. Ajungem astfel la biserici şi mănăstiri: unele bine cunoscute – ca Snagov, Cernica sau Căldăruşani. Monumentele care au parte de cea mai atrăgătoare descriere sînt Băltenii din Codrul Vlăsiei, fostă biserică domnească – zice legenda, de fapt ctitoria lui Hrizea vornicul din secolul al XVII-lea – şi schiturile Balamuci, al boierilor Greceni, şi Turbaţi, de la Mihai Viteazul. Din seria de palate, Ilfovul se poate lăuda cu Mogoşoaia, cu Buftea Ştirbeilor şi cu reşedinţa ghiculească de la Căciulaţi (altădată Paşcani). Interesul pentru valorificarea monumentelor istorice, manifestat în trecut de figuri pilduitoare, a căror amintire este aici reînviată (N. Ghika-Budeşti, G.M. Cantacuzino, Al. Tzigara- Samurcaş, Barbu Slătineanu), se impune atenţiei cititorilor. Poate că şi părinţii se vor uita peste umărul copiilor...

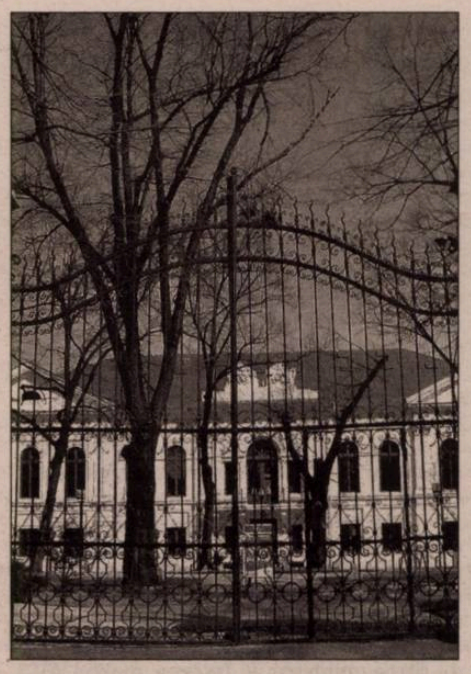

Hai la Piscu, în strada Cîmpului, nr. 39!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Locuri şi utopii. Timişoara interbelică (II)

Am amintit în precedentul articol de numele lui Victor Déznai.

Profesor de limba franceză la Liceul real (german) şi apoi la cel evreiesc din Timişoara, doctor în Litere şi Filozofie al Universităţii pariziene Sorbona, el este un „diletant cultivat", interesat de progresul vieţii urbane, de importanţa oraşului în evoluţia societăţii şi a individului. Activitatea lui este mai curînd una internaţională şi, deşi militează pentru idealuri asemănătoare cu cele care îi animă pe promotorii urbanismului modern românesc, el pare să aibă puţine relaţii cu aceştia.

În schimb, o bogată corespondenţă şi activitate publicistică îl plasează alături de nume şi instituţii de rezonanţă internaţională. După ce – timp de mai bine de trei ani – încearcă să convingă personalităţi marcante să-i susţină la Societatea Naţiunilor proiectul pentru organizarea „Olimpiadelor intelectuale", în 1931 trimite aceleiaşi instituţii un „Proiect al unui Institut Internaţional de Urbanism, pentru studiul ştiinţific al oraşului", parte a unui „Plan al unei opere fundamentale asupra ştiinţei oraşului." Cele două proiecte sînt trimise şi lui Le Corbusier, pe care îl cunoaşte, şi de la care Victor Déznai aşteaptă un sprijin. Ambele propuneri sînt, fără doar şi poate, urmare a frecventării cercurilor ştiinţifice coagulate în jurul Uniunii Internaţionale a Oraşelor, organism care – cu precădere în perioada interbelică – încearcă să pună bazele „ştiinţei comunale", în fapt, o ştiinţă a administrării oraşului.

În anii imediat următori, Déznai prezintă detaliat ideile pe care le susţine în memoriile înaintate. Sub egida Uniunii, el publică în 1932, la Bruxelles, *L'urbanisation du monde. Essai d'une science de la ville*, care „studiază «biologia oraşelor», psihologia lor, estetica lor şi, pentru a încheia, filozofia oraşului"; un an mai tîrziu, publică la Bucureşti, în *Urbanismul* condus de Cincinat Sfinţescu, studiul intitulat „Urbanographie, «ştiinţă şi organizaţie pentru descrierea metodică a oraşelor»". Îşi argumentează aproape punct cu punct proiectele, şi în numeroasele articole publicate pînă în 1938, mai ales la Paris, în *La vie urbaine*. În 1934, participă la Conferinţa Internaţională a Oraşelor de la Lyon, unde susţine, din nou, necesitatea instituţionalizării „ştiinţei oraşului". În fine, se alătură grupului GECUS (Groupe d'Études et de Coordination de l'Urbanisme Souterrain), constituit în cadrul aceleiaşi Uniuni Internaţionale a Oraşelor, sub conducerea lui Édouard Utudjian şi participă la primul congres internaţional de urbanism subteran, ţinut la Paris în 1937.

Viziunea lui Victor Déznai se raliază celei europene contemporane.

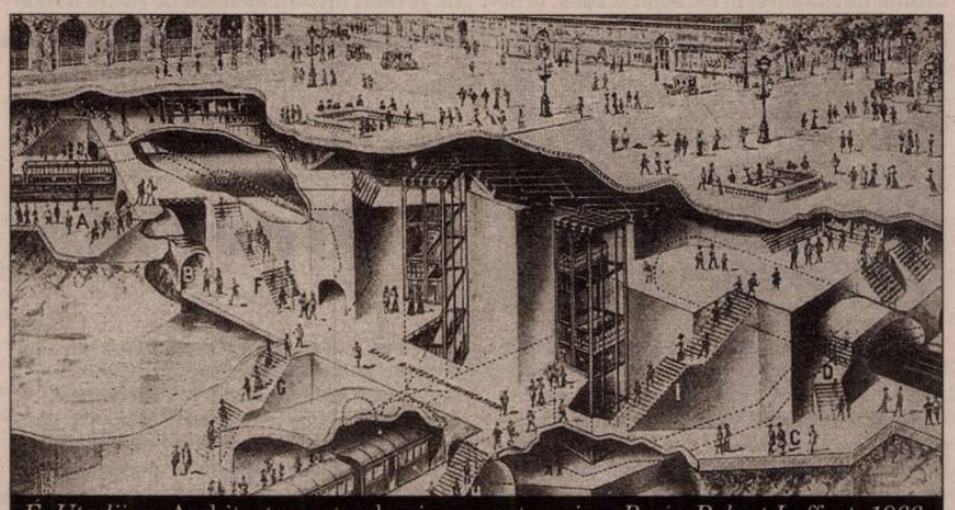

É. Utudjian, Architecture et urbanisme souterrains, *Paris: Robert Laffont, 1966.*

Ceea ce s-a păstrat din memoriile şi scrisorile trimise diferitelor foruri internaţionale şi unor personalităţi marcante, ca şi articolele publicate sugerează o profundă implicare a lui Victor Déznai în activitatea Uniunii Internaţionale a Oraşelor. Totodată, cum problematica dezvoltată în epocă, cu precădere „ştiinţa comunală" – ca şi intenţiile de instituţionalizare a unor discipline urbane destinate să determine o dezvoltare organică a oraşelor moderne –, figurează astăzi „pe lunga listă a ştiinţelor improbabile care populează istoria ştiinţelor", activitatea lui Victor Déznai rămîne şi ea în cadrul „eşecurilor disciplinare". El poate fi socotit a fi făcut parte dintre acei *„bâtisseurs de rèves"*, creatori ai „utopiilor moderne", reprezentări imaginare ale materializării unor idealuri sociale şi urbane.

Privită din această perspectivă, viziunea lui Victor Déznai se raliază celei europene contemporane. În acelaşi timp însă, Victor Déznai este un reprezentant al mediului în care trăieşte, al mentalităţii timişorene, aceeaşi care a putut da naştere – încă înaintea Primului Război Mondial – atît imaginii din cartea poştală, cît şi machetei doctorului Mühle.

Textul de mai sus foloseşte extrase din volumul, Timişoara interbelică. Urbanism şi arhitectură, *aflat sub tipar.*

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Durata lungă a „chestiunii ţărăneşti“

Ce facem cu ţăranii? Aceasta a fost întrebarea care a însoţit, ca o pînză freatică, întreaga construcţie naţională a României.

Mi-a revenit în minte această problemă perenă zilele trecute, cu ocazia lansării unui număr special al venerabilei reviste *Études Sociales*, număr dedicat şcolii Gusti şi coordonat de David Mihai Gaiţă şi Rostas Zoltan. Discuţiile au alunecat rapid de la comentarea articolelor reunite de către cei doi editori spre chestiunea ţărănească şi abordările academice şi/sau politice ale acesteia. Căci dinspre Franţa, centrarea pe sat a întregii şcoli monografice părea să fie percepută ca un soi de conservatorism necritic. Din această perspectivă, Gusti nu era perceput ca un inovator, ci înscris pur şi simplu în tradiţia românească a studiilor rurale. Aşa stînd lucrurile, întregii sale şcoli îi lipseşte acel *esprit critique* tipic francez, care face din critica socială menirea însăşi a intelectualului. Ca sociolog şi ca intelectual, Gusti ar fi trebuit, deci, să se împotrivească „ruralismului“, nu să legitimeze starea lui de fapt.

Decontextualizare! – a conchis cineva. Aşa este. Cum ar fi putut Gusti să se împotrivească ruralismului, într-o societate în care ruralul reprezenta peste 80%? Pe de altă parte, şcoala Gusti s-a construit *împotriva* tradiţiei româneşti a studiilor rurale, punînd bazele unei adevărate *sociologii* rurale (şi nu numai...). Ruptă de contextul românesc, percepţia franceză era însă puternic ancorată în contextul francez, care nu este acela al lui Michelet-iubitorul-de-mioriţe, ci mai degrabă cel republican, pentru care referinţa la comunităţi rurale tradiţionale şi religioase miroase deja a restauraţie. Nu este deci de mirare că, pe această logică, opera şi activitatea lui Gusti apăreau prefaţatoarei franceze ca „una dintre matricile versiunii româneşti a fascismului“. Alăturarea ţăran/naţional/ortodox/tradiţional este suficientă, deci, pentru a da reţeta unui cocktail Molotov reputat a fi fascism, care nu aşteaptă decît scînteia pentru a exploda.

Dincolo de aceste derapaje mai mult ideologice decît analitice, chestiunea ţărănească rămîne una delicată. Occidentul modern şi civilizat s-a aflat permanent într-un soi de *malaise* cînd venea vorba de ţărani. Triumful industrializării a dus de mult la dispariţia societăţilor ţărăneşti, cetăţeanul bun fiind micul fermier, *agricultorul*, şi nu *ţăranul*, cu care nu au mai ştiut ce să facă. Pentru un sociolog rural de talia lui Henri Mendras, la început de „integrare europeană“, dincolo de Elba, în lumea celui de-al doilea servaj, se află încă „cealaltă Europă“, cu un statut incert de europenitate.

Dar nici noi nu stăm mai bine. Dimpotrivă, aş spune. Cu o burghezie firavă, adesea majoritar alogenă, am fost şi am rămas cea mai compactă societate rurală şi agrară din Europa. Cu acest „material al clientului“, a trebuit să croim o naţiune modernă. Modelul a fost *civilizaţia* franceză, mijlocul a fost însă, mai degrabă, *cultura* germană. Disonanţă socială fondatoare, căci uităm cu prea mare uşurinţă că ideea însăşi de *Kultur* a fost elaborată de germani ca o replică demolatoare la adresa „artificialei“ *civilisation* franceze. Vă mai aduceţi aminte de usturătoarea satiră eminesciană despre ai noştri tineri care la Paris învaţă la gît cravata cum se leagă, şapoi ni vin de fericesc norodul cu chipul lor isteţ de oaie creaţă?

Ceea ce a rezultat a fost o construcţie *culturală* a naţiunii, care îşi găsea sursa şi legitimitatea în cultura populară, adică ţărănească. Adică ceea ce numim astăzi o naţiune etnică, după „model german“, diametral opusă naţiunii civile de rit francez. Chiar şi pentru Gusti, naţiunea nu era decît cea mai cuprinzătoare „comunitate“, nu o asociere de indivizi liberi. Probabil că nici nu se putea altfel, dar rezultatul rămîne acelaşi, iar efectele sale se văd şi astăzi. Problema a fost – şi rămîne – una structurală: supraevaluarea culturii *ţăranului român* şi subevaluarea ponderii societăţii ţărăneşti. Ţăranului i s-a construit mai degrabă un muzeu decît o politică – iar politicile au fost mai degrabă reactive, într-o societate care a cunoscut practic ultima mare revoltă ţărănească din Europa. Altfel spus, legile ce vizau societatea ţărănească din România au fost mai mult electorale şi vag reparatorii decît structurale şi prospective. Şi au fost totdeauna, de la Cuza la Constantinescu, *agrare*, şi nu *agricole*, vizînd deci proprietatea mult mai mult decît productivitatea, care a rămas, astfel, mereu la nivel de subzistenţă. Noi vrem pămînt, nu producţie. Şi iubim cultura populară, dar fără ţărani. Mai mult, elitele naţionale se revoltau periodic împotriva acestei „ţărănităţi“ de cultură minoră: *Noi nu mai vrem să fim eternii săteni ai istoriei!* – exclama Noica în 1943. Realitatea social-economică a societăţii ţărăneşti a rămas, astfel, cel mai adesea ascunsă sub covorul roşu al tradiţiilor patrimoniale, pînă în ziua de astăzi, cînd „căpşunarii“ sînt ironizaţi, la rîndul lor, ca un soi de ţărani rataţi.

Noi vrem pămînt, nu producţie.

În acest context, opera de „şcoală“ a profesorului Rostas, care a adunat în jurul său o cunoaştere minuţioasă a şcolii Gusti, ca „studiu de caz“ al României interbelice, este (şi) o resursă esenţială de îndreptare a lucrurilor. În primul rînd, istoria la firul ierbii pe care o practică serveşte o dublă demitizare a epocii noastre de referinţă, nici criptolegionară, nici sublim renascentistă, ci pur şi simplu complexă şi contradictoriu fecundă. Apoi, ea permite un fel de „înapoi la Gusti“, nu sub formă de *laudatio* şi nici de restauraţie nostalgică, ci într-un sens metodologic şi propedeutic. Căci gustienii au studiat *societatea ţărănească* şi cultura „poporană“ doar ca produs al acestei *realităţi sociale*. Şi au studiat-o pentru a o schimba în cunoştinţă de cauză. Tocmai de aceea, societatea noastră *post-ţărănească* are, încă, multe de învăţat de la gustieni!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Şepcuţa cu stea roşie şi tatuajul cu Che Guevara

Dacă o să judecăm la nesfîrşit lumea care se găseşte dincolo de răposata *cortină de fier* doar din unghiul panicilor noastre de *civilizaţie abandonată la periferia istoriei*, n-o să vedem în faţa ochilor decît conspiraţii, nedreptăţi şi uneltiri la adresa *valorilor*. Iar nerezolvarea propriilor noastre probleme, frustrarea perpetuă, venită din lungul şir de complicităţi nedeclarate, gîlceava cu trecutul şi suspiciunea maladivă cu care vedem prezentul vor fi combustibilul ideal pentru alimentarea acestui mecanism. Planeta întreagă va părea, zilnic, întoarsă cu susu-n jos, prăbuşirea *catapetesmei lumii* va fi imaginea cu care ne vom trezi în fiecare dimineaţă, iar vinovaţii din cauza cărora trăim vremuri triste vor fi, întotdeauna, *alţii*. „Ei.“ Unii care vin peste noi şi ne ameninţă tradiţiile şi continuitatea.

Sigur că lumea pare gata de prăbuşire atunci cînd vezi ravagiile pe care le fac diferitele mode ideologice. Pentru că spaţiul vizibil e inundat de unele şi de unii care nu-şi mai încap în piele de zeloşi ce sînt, subiectul zelului nici nu se mai vede. Aceşti vrednici slujitori ai civilizaţiei iubesc progresul atît de mult, încît îl confiscă în totalitate. Progresul e doar al lor. E în pericol dacă încape pe mîinile altora. Cum ar fi, bunăoară, unii slujitori ai corectitudinii politice. Preocuparea lor nu mai e corectitudinea politică însăşi. Au trecut repede de nivelul accepţiunii autoironice a retoricii *noii stîngi*, fără să fi zăbovit deloc în zonă. Ei s-au ocupat, de la bun început, cu confiscarea ideii de liberalism – cum ar mai interveni Caragiale aici! – apoi a celei de progresism şi a ăleia de *liberschimbism*. Iar *vroirea* progresului cu orice preţ a umplut orizontul, uitînd complet locul de unde s-a plecat în povestea asta. Pentru că există cetăţeni, aici şi aiurea, care transformă totul într-o cauză. Un spaţiu în care să se poată înrola, pentru a se strecura apoi în primele rînduri, şi a umfla pieptul mîndru, la inspecţia trupelor.

În vreme ce logica unor americani, trăitori la ei acasă, e una foarte clară – atunci cînd e vorba de răspunsul la o problemă culturală specifică spaţiului în care trăiesc –, apar unii de pe la noi care le-o explică, chiar lor, *mai bine*. Ei sînt mai implicaţi în problemă decît cei care au formulat-o. Şi devin militanţi înaintea ălora. Simplific impardonabil – dacă s-a spus undeva că e sănătos să mergi cu bicicleta şi că faci un bine pentru tine şi pentru mediu în felul ăsta, imediat se naşte... *biciclismul*. Cu tot harnaşamentul ideologic, cu doza de protest, cu iconografie, cu *trenduri* vestimentare, cu reţele comunitare şi cu aerul superior al progresismului.

Şi aşa apare, în splendoarea lui globală, spectacolul delirului absolut. Pentru că oportuniştii progresismului sînt cumplit de enervanţi, reacţia pe care o avem faţă de ei se prăbuşeşte şi asupra problemei. Cu alte cuvinte, înjurăm *biciclismul*, deşi mersul pe bicicletă nu are nici o vină. *Hipsterii stîngişti* sînt atît de enervanţi, încît nu se mai vede nimic dincolo de anarhismul lor zglobiu, de carnaval, şi de falsitatea cu care mimează autenticitatea. Da, asta e de înţeles – pentru cititorul supervigilent, care se supără cînd umorul nu e doar al lui: glumăăă! – dar aşa vine *fandacsia*. Din moment ce America e a tuturor, problemele americanilor sînt şi ale noastre. Analogiile se fac instantaneu, nuanţele cad la montaj, şi treaba-i gata în doi timpi şi trei mişcări: liberalismul e stînga, stînga e comunismul, noua idee de democraţie e egalitarismul, ne întoarcem la Mao. Ba chiar mai rău, *hipsterii stîngişti* sînt fraţi buni cu homosexualii, cu lesbienele, cu bisexualii şi cu transsexualii. Prin urmare, peste lume se va prăbuşi ideea de republică hipstereasco-homosexualo-comunistă. Ăsta e *Armaghedonul*.

Acceptarea firească a opţiunii diferite, a drepturilor minorităţilor, a persoanelor cu dizabilităţi, criza interioară a instituţiei religioase, spiritul critic şi necesitatea dezbaterii continue a democraţiei, toate aceste subiecte mari se pierd, deseori, în dosul spectacolului celor care confiscă discuţia. Dar asta nu înseamnă că aceste teme sînt mai puţin reale. De multe ori, lipsa de apetenţă pentru dezbaterea sau pentru acceptarea existenţei acestor teme, teama de ele se proiectează pe zgomotul de fond al celor care le confiscă. În felul ăsta, se găsesc urgent ţapii ispăşitori, dar se ocolesc subiectele în sine. Temele pot muri sub greutatea celor care le trîmbiţează. Însă, în cele din urmă, nu e doar vina trîmbiţaşilor, ci, în primul rînd, a celor care se fac că nu aud.

Cît despre *hipsterismul cool*, care iubeşte şepcuţa cu stea roşie, glumiţele cu secera şi ciocanul, tatuajele cu Che Guevara – o tînără jurnalistă de la noi din patrie credea sincer că Che Guevara a fost „cel mai mare luptător împotriva comunismului“ – şi jucăuşa nostalgie a colecţiilor de obiecte din perioada comunistă, ce-ar mai fi de zis? *Hipsterii* le-au confiscat şi pe astea (glumăăă!). Cîtă vreme există o vastă complicitate ascunsă cu utopia egalitaristă, flirtul acesta cu *comunismul neînţeles* va continua mult şi bine. Fie că e făcut după ureche, *trendy*, sau din convingere, e legal. Celălalt flirt, cu nazismul, e mult mai discret pentru că, în cazul lui, evidenţa obsesiei pentru exterminarea sistematică a unor fiinţe umane l-a făcut ilegal. Dar asta nu înseamnă că flirtul nu există. Se găsesc suficienţi inconştienţi care să tragă ocheade „inteligente“ în direcţia aia. Dincoace, comunismul s-a scos din situaţie cît se poate de abil. A driblat cu mare fineţe ideea de exterminare sistematică. Iar mulţi dintre noi, ca într-un meci aranjat, ca într-un mare *blat*, l-am ajutat în treaba asta.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

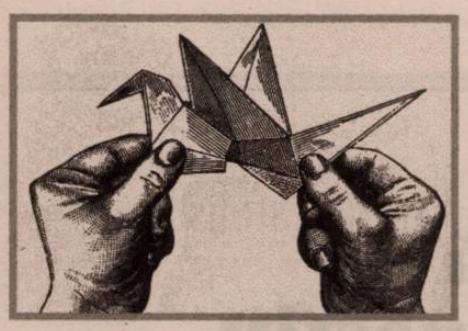

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ciclurile pieţei

Din noroaiele şi zăpezile sfîrşitului de iarnă răsar urzicile. Apar apoi ştevia şi loboda, bune la mîncărurile de post, detoxifiante după grăsimile iernii. E vremea la care merele din piaţă, ţinute de cu toamnă, încep să se strice. Ies ceapa şi usturoiul verde. Ridichile nu mai sînt o noutate de primăvară fiindcă acum sînt şi iarna. De fapt, teoretic, toate se găsesc oricînd. Dar e altceva cînd le vine vremea şi sînt proaspete şi ieftine. Zarva cea mare e cînd apar fructele. Întîi căpşunele, la început de prin Grecia sau Turcia, apoi şi de pe la noi. De fiecare dată, în prima fază incredibil de scumpe, ca nişte adevărate delicatese, apoi tot mai multe şi mai strivite. Adunate în munţi întregi din ce în ce mai moi. Trecînd peste unele zvîcniri de prospeţime şi de preţ, după cum sînt ploile şi soarele, revărsarea căpşunească are în timp tendinţa de a se pleoşti pe tarabe, într-o musteală sîngerie, pînă cînd intră definitiv în amara dizgraţie. La orizont e apărută deja de ceva vreme mai proaspăta vedetă: cireaşa. Întîi mai scumpă şi decît fusese căpşuna, nereuşind parcă să înveţe nimic din lecţia mai aromatei ei înaintaşe. Odată ce movilele de căpşune se tot erodează, cele de cireşe se înalţă tot mai sus. Din palide, fade şi scumpe, se fac tot mai aprinse şi mai cărnoase. Uneori merită să aştepţi. Preţurile se mai domolesc şi apare şi eterna glumă de lîngă preţ: „fără carne". Dar apogeul „pietroaselor" are loc cînd pe piaţă deja şi-au făcut loc translucidele şi acrele lor surate. Mai puţin populare, dar excelente pentru compot şi prăjituri de vară, bune şi răcoroase chiar şi simple, mai ales dacă le pui puţin zahăr farin, în vremea turneului de la Wimbledon. E o vreme cînd părerea de rău ce însoţeşte fiecare dispariţie (că iar s-a dus sezonul căpşunelor, al cireşelor sau al altor minuni şi mai aşteptăm încă un an pînă la viitoarea întîlnire cu gustul lor proaspăt) se îngemănează cu bucuria noilor apariţii.

Aşa se face că nuanţele de roşu se preschimbă în verzuiul necopt al piersicilor şi în galbenul canicular al caiselor. E vremea lor să umple tarabele precupeţilor. Cu începuturi tari şi acre şi cu final mai fericit, se petrec cu merele verzi de vară care-ţi strepezesc dinţii numai cînd le vezi. E o perioadă cînd roşiile trec printr-o stranie eclipsă de formă. Noroc că, aruncaţi din mînă în mînă din preaplinele remorci, îşi fac apariţia pepenii cei veseli (care parcă altădată se coceau mai spre toamnă). Galbeni şi verzi în acelaşi timp, ocupă piaţa rotund şi maiestuos, într-un desant ce obligă la drastice reamenajări structurale. În ăst timp, de pe tarabe, culoarea psihedelică a vinetelor începe a te atrage ca un magnet. Trebuie neapărat să le pipăi înainte să le cumperi. Şi, iaca şi prunele cu soiurile lor mai noi şi mai rotunde şi apoi cu cele lunguieţe, brumării. Cam în acelaşi timp, încep să se insinueze uşor pe tarabe şi în minţi strugurii. Albi şi negri, cu sîmburi sau fără, mai mici sau mai mari, mai rotunzi sau mai lunguieţi, fiecare soi cu povestea şi gustul lui. Mult timp ei vor ţine steagul fructelor, sus – acompaniaţi, evident, de neobositele mere, cu multele lor soiuri. Pe ici-pe colo, se vor iţi şi picanteriile de toamnă, nucile sau gutuile (apropo, de cînd n-aţi mai mîncat o mîncare de gutui?). Munţii veselilor pepeni au fost de mult înlocuiţi cu munţii dovlecilor (vi se pare că ciudaţii ăştia au ales cea mai bună potrivire între portocaliul miezului şi culoarea de blat de bucătărie a cojii?). Dar bolovănoşii bostani dispar şi ei curînd, subminaţi de rebela varză înfoiată. Ciclul ăsta (electoral) se reia an de an, pe cît de consecvent pe atît de liniştitor. De aia vă şi scriu, ca să vă dau ştirea pe care am auzit-o deunăzi: cum spuneam, cică, la final de iarnă, prin piaţă iar au apărut urzicile.

ready made

„Astfel Vasile Bursuc acompania în modurile lui *Ţia (Do), Opral (Re), Phandades (Fa), Ras (Sol), Maşcari* sau *Maşcarende (La)* şi *Hamur (Si bemol),* pe cînd cobzarul Ion Zlotea acompaniază în «tonurile» lui *Ţe* sau *Pandado (Do), Năval (Re), Maşcar (Mi bemol), Ie (Mi), Ief* sau *Phandades (Fa), Rast (Sol), As (La bemol), A* sau *Maşcarendo (La), Be (Si bemol)* şi *Ha (Si).*"

Tiberiu Alexandru, *Instrumentele muzicale ale poporului romîn,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956

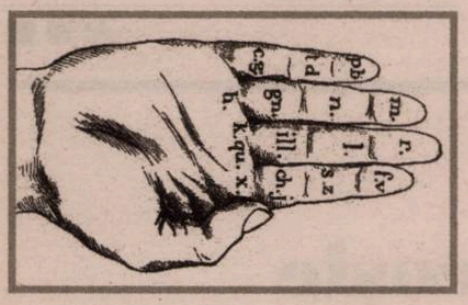

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Tribulaţiile unui doctorand

Prima dată, doctorandul mi-a trimis un e-mail încărcat de *pathos:* „St. d-le Codrin Liviu Cuţitaru, mă numesc R. şi sînt asist. drd. la Universitatea Bucureşti. Vă scriu în legătură cu teza mea de dr., aflîndu-mă eu în mare impas. Sînt doctorandul d-nei M. de mai mulţi ani şi tare mă tem că nu vrea să-mi mai accepte lucrarea pentru susţinere. Am terminat-o, în sfîrşit, şi acum mă aflu în disperare de cauză. Dl. G. m-a sfătuit să mă adresez dvs., de veţi binevoi să mă ascultaţi. Am scris despre Shakespeare. V-aş ruga mult să-mi daţi un nr. de tel. unde să vă pot găsi, de nu vă e cu supărare! Cu deosebit respect, asist. drd. R." Am stat, o vreme, mai degrabă ezitant în faţa monitorului. Îi preţuiesc mult, profesional, atît pe M., cît şi pe G., iar omul era disperat. Trebuia să răspund negreşit. Am tastat, aşadar, cu hotărîre: „Sunaţi-mă la 07..." Apelul veni după cîteva ore: „Să trăiţi, domn' profesor! Asistent doctorand R. vă deranjează." „Da, bună ziua. Vă ascult."

„Domn' profesor, îndrumătoarea nu mai vrea să-mi primească teza. La noi, îmi pare rău să vă spun, feminismul e la putere, trăim în plin matriarhat..." „Adică..." l-am întrerupt, „vreţi să ziceţi că nu vă puteţi da doctoratul din cauza... discriminării de gen?" „Ei, domn' profesor", se poticni întrucîtva interlocutorul, „este greu cu femeile intelectuale, nu vreau să insist, ştiţi şi dumneavoastră... Ce mai, sînt foarte rele, dom'le... După cum aţi aflat, mai nou, de nu-mi dau doctoratul urgent, ajung şomer..." „În sfîrşit..." „Domn' profesor, sfătuit de G., aş vrea să mă transfer la dumneavoastră cu doctoratul." „Domnule R.," am replicat eu panicat, „depăşesc numărul legal de doctoranzi, nu cred că pot." „Nu vă faceţi probleme, că nu v-aş aglomera. M-aş transfera la Şcoala doctorală din Iaşi doar pentru susţinere – o lună, două –, de veţi binevoi, neîndoios." „Domnule R., vă complicaţi viaţa, nu este simplu deloc, trebuie şi aprobarea doamnei M., urmează apoi nenumărate alte avize, intraţi într-o birocraţie ucigătoare. N-ar fi mai bine să vorbesc eu cu M. pentru a vedea care e problema şi, eventual, să mă ofer să fac parte din comisia de susţinere?" Am plusat, recunosc, dar sub circumstanţa atenuantă a „legitimei apărări". Omul s-a înviorat brusc: „Da, ar fi minunat de aţi face asta pentru mine! Sigur, de nu vă e cu supărare, aş vrea să o contactaţi dumneavoastră pe doamna M. Să nu uitaţi să-i spuneţi că *doriţi* să faceţi parte din comisie!" Mă supun, ce să fac, bucuros măcar să fi scăpat de o asemenea preluare doctorală. Observ, totuşi, în oglindă, că am o mină acră, de iobag medieval.

Comunic, uşor stingherit, cu G. şi cu M. Am succes. Concluzionăm că am putea face o faptă bună, întrunindu-ne într-o comisie de susţinere a tardivului doctorat. Mi se face, totuşi, o precizare: „Citeşte teza cu mare atenţie!" O citesc. Într-o căldură infernală de august. Fac comentarii. Pe fundalul a zeci de telefoane şi mesaje din partea lui R. „De veţi voi să aşteptaţi capitolul al treilea", „de veţi citi paragraful cinci din subcapitolul doi, pagina 55", „de veţi descoperi vreo eroare de informaţie istorică", „de veţi avea răbdare să vă explic ideea de la pagina 132", „de plecaţi în concediu, să nu uitaţi să vă deschideţi poşta electronică" etc. etc. Nici poşta cealaltă nu a rămas nefolosită. Am schimbat, neîncetat, misive. Mai întîi, documentele de participare la comisie (reluate de mai multe ori, din diverse erori de comunicare). Apoi, referatul şi, din nou, referatul („Ştiţi, am schimbat titlul tezei în ultima clipă şi, de nu vă e cu supărare, trebuie să-l modificaţi şi dumneavoastră în referat."). Toate prin Prioripost. Doamnele de la oficiul poştal mă ştiau de-acum. Aveam senzaţia că îmi fac, complice, din ochi.

„Da, ar fi minunat de aţi face asta pentru mine!"

Dialogul a continuat. „Sînteţi căsătorit?" m-a întrebat într-o zi. „Da." „Aveţi şi copii?" „Da, un băiat." Îmi venise iniţial să-i spun, precum Cărtărescu, în *Levantul:* „Da, am fămeie pă Cristina şi copilă pă Ioana." M-am abţinut. Cine ştie unde mai ajungeam. Ca atare, i-am ascultat lamentaţia cu aceeaşi fizionomie acră, de iobag medieval, cronicizată în mod patologic. Finalmente, vine şi susţinerea. Se termină totul, într-un tîrziu. Odată ajuns doctor, sper eu, se va linişti treaba şi voi putea să-mi văd de ale mele. Eroare! Curînd, un e-mail mă atacă necruţător: „St. d-le CLC, vreau să vă anunţ ceva important. Mama mea a scos o plachetă de versuri. Poezie foarte bună, patriotică şi filozofică. Aş vrea să venim la Iaşi să o lansăm. Lumea culturală bucureşteană geme de postmodernişti corupţi şi nedrepţi. Numai în capitala culturală a ţării credem că vom afla înţelegere. De aceea, de veţi binevoi, vă rugăm să ne ajutaţi în acest demers. Cu deosebit respect, asist. dr. R." „Domnule R.", dau eu, extenuat, *reply,* „trebuie să vorbiţi la Asociaţia Scriitorilor din Iaşi. Vă pot da adresa de e-mail de acolo. Mai mult nu am ce face. Sînt doar un anglist amărît (despre acreala iobăgeasco-medievală nu am mai pomenit). Cele bune, CLC." Peste o zi, soseşte un *update* terifiant: „Vă mulţumesc mult! Am scris la Asociaţie. Vom fi primiţi pe data de... Asta înseamnă că vom sta în Iaşi cîteva zile. Vă rog să-mi căutaţi o pensiune ieftină, dar neapărat centrală, ca să ne putem mişca uşor."

M-am prelins pe tastatură, pe fire, în jos, pînă pe podea. Moale, învins, delabrat, ca un adevărat îndrumător de doctorate româneşti.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

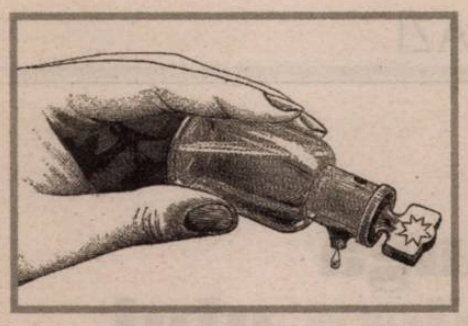

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Între spulberare și implicare

De mai multă vreme, anumite discipline lingvistice (de exemplu, *analiza critică a discursului)* se ocupă de selecția – adesea inconștientă – a cuvintelor și a structurilor gramaticale prin care sînt descrise în discursul public evenimente importante sau întîmplări cotidiene: într-un mod doar aparent neutru, în realitate partizan și deviant. Relatările jurnalistice conțin adesea filtrări subiective, părtinitoare, mai mult sau mai puțin subtile. Pentru a surprinde lipsa de obiectivitate din presa românească nu e nevoie, de cele mai multe ori, de analize de detaliu și de interpretări de finețe; poziționarea este evidentă, atît în editoriale (în care acuzațiile la adresa adversarilor sînt dure și lipsite de echivoc), cît și în știri (unde numeroase etichete lămuritoare, moralizatoare, însoțesc descrierea personajelor și a acțiunilor). Devierile subiective de la norma etică și rațională a măsurii egale trec neobservate atunci cînd confirmă prejudecățile și preferințele publicului sau cînd nu ating zone sensibile ale polarizării politice.

În relatarea accidentelor, stilul jurnalistic obișnuiește să dramatizeze, să exagereze, dintr-o transparentă dorință de captare a atenției. Reprezentanții poliției folosesc adesea, pentru a descrie faptele și pe participanții la ele, verbul *a implica:* cu adevărat neutru, pentru că nu acuză, nu stabilește vinovății înainte de terminarea cercetărilor. Știrea transmisă de televiziuni și ziare nu se mulțumește de obicei cu atît, pentru că are nevoie de scenarii violente, cu agresori și victime: cutare *a lovit, a accidentat, a spulberat...* Am semnalat altădată clișeizarea verbului *a spulbera* în descrierea accidentelor rutiere; constat acum că autorii articolelor încep să simtă o anume nevoie de diferențiere, astfel încît, pe lîngă *spulberarea* simplă, mai puțin gravă („Un șofer *a spulberat* pe trecere o femeie care traversa regulamentar (...) «Femeia era conștientă, se văita de dureri», a povestit un martor", bzi.ro, 15.02.2013) a apărut și *spulberarea mortală* („Închisoare pentru șoferul care în 2010 *a spulberat mortal* două persoane la Budai", bzi.ro, 23.02. 2013). Proiectată pe fundalul hiperbolei generalizate, orice rezervă, orice formulare prudentă devine fatalmente suspectă: dacă un șofer lovește cu o mașină puternică un biciclist și e prezentat de jurnaliști doar ca *„implicat* în accident", favorizarea este evidentă.

Un accident recent (din fericire, nu foarte grav) ilustrează destul de bine semnele lingvistice ale relatării părtinitoare: titlurile atenuează gradul de posibilă vinovăție al unei persoane, prin preferința lexicală pentru neutra *implicare* („P., *implicată* într-un accident rutier"), dar și prin construcția gramaticală: victima devine subiectul unei propoziții pasive, din care agentul a fost cu totul omis: *„Un scuterist a fost rănit* și transportat la spital" (rtv.ro). Între cele două propoziții alăturate nu se stabilește explicit nici o legătură de cauzalitate: „P., *implicată* într-un accident rutier. Un scuterist *a fost rănit"* (antena3.ro). Rolul de agresor îi revine, cel mult, mașinii în care șoferul se afla ca din întîmplare: *„Mașina* în care se afla P. *a rănit* un scuterist" (realitatea.net). Percepția agentului și a vinovăției e atenuată și prin nominalizare, prin înlocuirea verbelor cu staticele nume de acțiune: „a fost *o problemă de neacordare de prioritate"* (rtv.ro).

Alte relatări prezintă cîte o versiune detaliată a faptelor, din perspective total opuse. Ziarul sau postul de televiziune tinde să îmbrățișeze scenariul preferat. Vinovat e scuterul: „Ea stătea pe loc ca să acorde prioritate și un scuter *a intrat în ea"* (prosport.ro); „Duminică după-amiaza, un scuter aparținînd unei pizzerii *s-a tamponat de* mașina lui P. » (romanialibera.ro); „Autoturismul (...) *a fost lovit* ușor, duminică, de un scuter în timp ce aștepta la o intersecție din cartierul bucureștean Floreasca, pentru a acorda prioritate" (adevarul.ro). Vinovată e mașina: „P. *a lovit cu mașina* un bărbat care conducea un scuter. Din primele cercetări, se pare că sportiva nu a acordat prioritate intr-o intersecție" (a1.ro); „P. conducea o mașină și a ieșit de pe o străduță laterală, fără a se asigura, în Calea Floreasca, din Capitală, lovind un scuter" (gandul.info).

Și mai evidentă e părtinirea în prezentarea daunelor (prin intermediul martorilor): mai grave – „victima, în stare de conștiență, prezenta contuzii la cap și la picioare, și, după ce a primit îngrijiri medicale, a fost transportată la spital pentru investigații suplimentare" (jurnalul.ro) – sau cu totul minimalizate, pînă la caricatură: „tînărul s-a ridicat de jos, a început să meargă, șchiopăta puțin. *A făcut cîteva exerciții, parcă era gimnast, n-a mai avut nimic"* (stirileprotv.ro).

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

tolo sport

Spirala stelistă

De ce e Steaua diferită de alte echipe românești?

Cînd Mircea Lucescu spunea, acum mai bine de un deceniu, că o generație întreagă de suporteri stelişti s-a clădit pe cîştigarea Cupei Campionilor Europeni şi că acesta va fi un beneficiu pentru zeci de ani, ne-am uitat la el ca la un pastor al gîndirii laterale. Pe scurt, ca la un țicnit. Omul avea dreptate! Astăzi, cînd Steaua încasează dintr-un singur meci pe Național Arena peste 1 milion de euro, celelalte cluburi înghit în sec. Steaua scoate, dintr-o lovitură, un sfert din bugetul rivalelor sale pe un an. Vorbim despre bugetele reale, nu despre cele decontate și care, inevitabil, duc la procese penale. Iar spirala nu se oprește aici. Pentru că, folosindu-se și de rezultatele constant bune, pasiunea pentru un club se transmite prin filiație. Culorile se moștenesc de la tată la fiu sau de la bunic la nepot. Steaua 1986 produce încă bani pentru Steaua de acum și pentru Steaua care va urma. De aceea este Steaua altfel. Pentru că, la un moment dat, a inventat într-un garaj un calculator așa cum lumea nu mai văzuse. Poți fi antistelist și e bine să fii contra, că nu avem nevoie de un monopol național, dar tot e reconfortant să vezi, în lumea nevrotică românească, că există domenii în care construcția în timp are o însemnătate. Nu de talente ducem lipsă, ci de sisteme construite pe talent.

Cătălin TOLONTAN

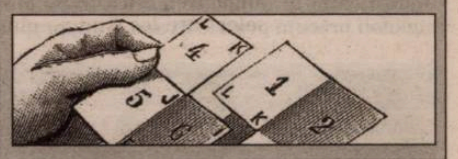

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ambasadorul Jinga şi arta naţională a mişto-ului

Cîteva recente întîmplări mă determină să aduc unele nuanţe într-o poveste care pe unii dintre dilematici i-ar putea interesa. Şi, chiar dacă nu v-ar interesa, tot m-aş simţi tentat să o spun – măcar din motivul că adevărul, din cînd în cînd măcar, trebuie pus în lumină.

Ambasadorul la care mă refer se numeşte Ion Jinga şi în momentul de faţă ne reprezintă în Marea Britanie. În recentele episoade cu pulpa de cal devenită *lasagna* de vită şi cu temerea britanicilor de româno-bulgari, Jinga şi-a făcut treaba foarte bine. Cum era de aşteptat, a avut parte de nişte ironii pe la Bucureşti, dar ceea ce contează mai mult este că la Londra a fost luat în serios – cei ce citesc *The Economist* ştiu ce spun.

Povestea pe care v-o zic se petrecea cu cîţiva ani în urmă – să fi fost finalul lui 2007 sau începutul lui 2008. Dl Jinga tocmai termina mandatul de ambasador în Belgia – unde şi-a făcut treaba la nivel de excelenţă. În acel moment, odată cu el, şi alţi ambasadori îşi terminau mandatul, prin diferite capitale. Drept care, în calitatea mea de atunci, am înaintat preşedintelui României o listă de propuneri – să fi fost cinci sau şase. Mi-aduc aminte de două dintre ele. Una îl privea pe dl Mihnea Motoc, care fusese ambasadorul nostru la ONU şi care, acolo, ne servise cauza foarte bine. În acele condiţii, cum dl Motoc se simţea în mediul anglofon precum peştele în apă, l-am propus pentru ambasada noastră de la Londra – care n-avea titular. Iar pe dl Jinga l-am propus pentru a conduce reprezentanţa noastră pe lîngă Uniunea Europeană (atunci vacantă) – adică ar fi rămas la Bruxelles şi ar fi schimbat doar adresa. Inutil să mai spun că franceza vorbită de dl Jinga este ireproşabilă.

După cîteva zile a venit răspunsul preşedintelui Băsescu. Cum se ştie, în sistemul nostru, Ministerul de Externe face propunerile privind ambasadorii, iar cel care face numirea efectivă e preşedintele. Iar în varianta preşedintelui, în acel moment, a apărut o schimbare de poziţii: dl Motoc pentru Bruxelles, iar dl Jinga la Londra. Cei care vă mai aduceţi aminte cît de cît situaţia de atunci vă veţi da seama că aş fi printre cei mai puţin indicaţi pentru a explica gesturi ale dlui Băsescu. Conlucrarea mea cu preşedintele a fost destul de contorsionată şi am avut cîteva divergenţe reale (privind subiecte mult mai complicate decît acesta; cum ar fi relaţia în scădere de formă cu Franţa, a cărei dimensiune personalizată – Băsescu & Sarkozy – era evidentă şi în legătură cu care eu – şi alţi miniştri din guvernul de atunci – am făcut treaba în Regatul Belgiei. Nu neg, s-au găsit mulţi care să-mi spună că dl Băsescu operase schimbarea doar de amorul artei, ca să nu fie cum propunea ministerul. (Pe de altă parte, nu m-ar mira dacă aceiaşi băgători de fitile susurau alte versiuni în sens invers, în urechile prezidenţiale.)

Diplomaţii sînt precum melcii – au casa la ei.

Dar, azi, cu avantajul distanţei, n-aş spune că s-a făcut vreo greşeală. Indiferent de diferenţa de opinii de atunci dintre ministru şi preşedinte, cei doi ambasadori au confirmat acolo unde au ajuns. Despre ambasadorul Motoc (ajuns la Bruxelles/UE) am aflat, în mediile diplomatice româneşti şi străine, numai cuvinte de laudă; la fel despre ambasadorul Jinga, cel de la Londra – care, dacă-mi aduc bine aminte, anul trecut a primit distincţia de „ambasadorul european al anului în Marea Britanie". La fel, sînt convins că şi-ar fi făcut bine treaba dacă ar fi ajuns în destinaţii încrucişate, adică Motoc la Londra şi Jinga la Bruxelles. Cariera unui bun diplomat presupune şi asta – să se adapteze din mers şi în orice mediu să se simtă acasă.

Chiar şi într-o ţară în care ironiile se respiră odată cu aerul, ca la noi, cele de care a avut parte ambasadorul Jinga au fost nemeritate. Probabil că unii îşi imaginează că treaba unui diplomat este să pălăvrăgească la recepţii şi să zîmbească la serbări galante. Nimic mai fals: un diplomat de-al nostru dintr-o capitală europeană – dar nu numai – munceşte pe rupte, stresul e maxim, salariul e modest iar telenovela politică de la Bucureşti nu-l ajută deloc. Nu le-aş dori mişto-carilor să aibă pe umeri atîta responsabilitate cîtă are Jinga, azi, la Londra. În rest, este stupefiant că oameni care nu vorbesc bine româna la Bucureşti îi ironizează pe alţii de cum vorbesc engleza la Londra!

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Novitale din afară

Gazetele din România primei modernităţi se interesează, cu precădere, de evenimentele internaţionale. Orice gazetă aţi deschide, de la începutul secolului al XIX-lea – că este *Albina Românească* sau *Curierul Românesc*, că este *Cantor de Avis* sau *Vestitorul Românesc* –, articolele referitoare la lumea din jur sînt predominante. Rusia, Franţa, Anglia, Prusia, Sardinia sau Imperiul Otoman ocupă primele pagini, zi de zi. Informaţiile sînt luate de pe scena politică, cu accent pe războaie sau revolte, pe schimbări politice, pe detalii de interes general, pe viaţa spectaculoasă a regilor şi a reginelor, a împăraţilor şi a împărăteselor.

De pildă, *Albina Românească* deschide anul 1846 cu prezentarea slujbei de Anul Nou: „la ocazia anului nou, Prea Sfântul Mitropolit Meletie au serbat în biserica catedrală o liturghie solonelă", cu urările la domn şi consuli. Dar urmează imediat „novitalele din afară". Se înştiinţează publicul cititor din Iaşi că „Excelenţa Sa Reşid Paşa" sosise la Constantinopol încă din 17 decembrie (1845) şi fusese primit cu „ţeremoniile cuvenite la seraiu". Că tot pe atunci fusese ales un nou patriarh, în persoana „Prea Sfîntului Antimos, Arhiepiscop de Efesus", care s-a simţit dator să facă „la Poartă a sa vizită solonelă". Sau că fusese prins şi adus din Siria „cunoscutul şef al Druzilor, Hamud-aba-Nekad", căruia i se „împută omorîrea călugărului catolic Padra Carlo" şi care ar fi prădat o serie de mînăstiri din Liban. Drept pentru care, „se va supune la pedeapsă".

De la Paris soseşte ştirea că Ibrahim Paşa se afla încă din 1 decembrie la băile „de Vernet", şi că sesiunea Camerei Deputaţilor s-a „deschis în 15/27 decembrie, la un ceas după amează-zi, favorit de timpul cel mai frumos"; de la Sankt-Petersburg se află că Neva îngheţase încă de la 13 decembrie, cînd termometrul scăzuse sub 9° R, ceea ce a făcut posibil ca „ieri dimineaţă" (care ieri?) „pedestrii putea trece peste rîu"; de la Viena se transmite ştirea despre călătoriile împăratului Rusiei, care ar fi părăsit Veneţia pentru a se opri la Bruk, şi mai i se spune cititorului că acesta se află la Glogniţ – „astăzi dimineaţă în 18/30 (decembrie) au urmat călătoria sa pe drumul de fer pe la Glogniţ, unde Măria Sa au prînzit şi înaintînd călătoria, astăzi sara, pe la 8 ceasuri au sosit în astă capitală sub nume de generalul Romanof şi au tras la palatul ambasadei Rosiene" (în numărul din 3 ianuarie 1846).

Tot din numărul din ianuarie, „moldaveanul" abonat află de marele bal dat de nobilimea Gruziei la „Tiflis, în zilele din urmă a lunii noiembrie", pentru a sărbători „fericita înturnare a preţiosului guvernator prinţul Voronţov şi soţia sa, în urma glorioasei campanii sevărşite cu atîta trofee sîngeroase." Este vorba, aici, de prinţul Mihail Voronţov, numit guvernator al Caucazului, plecat să „civilizeze" cu forţa naţiile întîlnite în cale. Or, notorietatea sa întrece orice altă personalitate a epocii, astfel încît moldovenii sînt avizi să afle veşti noi. Se întrevede, din această ştire, şi o oarecare spaimă de cel ce a fost cîndva prin preajmă, cînd cu războiul din 1828–1829: „de cîteva săptămîni nu s-au publicat aice nici un buletin despre starea lucrărilor din Caucaz, din care se poate închee... că n-au urmat nimic însemnătoriu pe scena resboiului. Aice nu se ştie nimic despre oarecare nenorociri ce spun *Taimesul* şi *Jurnalul de Deba* că ar fi suferit resboitorii nostri în surprinderea forteţelor de acolo." Doar „închipuiri" ale englezilor de la *Times*, scrie la *Albina Românească*, din moment ce la Iaşi nu s-a aflat de atîta vreme nimic. Ni se descoperă, astfel, sursele de pe unde îşi culeg gazetarii de la *Albina Românească* informaţiile, şi deseori, traduc fără mare pricepere articolele considerate importante. Cum se întîmplă cu marea „protestaţiune a partidei ministeriale" – contra căsătoriei prinţesei Isabela a Spaniei cu contele Trapani – eveniment preluat din *El Tiempo* (din 15 ianuarie 1846) şi de unde aflăm că „mădularii majorităţii se disputară între sine şi cu miniştri dacă protestaţia ar fi măsurată şi dacă la timp."

Toate aceste articole ţin la curent o elită educată cu evenimentele de pe scena europeană. Se fac uneori referinţe la starea de fapt din America, China, Tahiti sau chiar îndepărtata Japonie. Dar evenimentele mari, subiectele importante nu pot fi decît în lumea asta mică a Europei, care la acea dată însemna Paris, Viena, Berlin şi, din cînd în cînd, Londra. Pentru că spre această lume se visează şi, mai ales, spre această lume se călătoreşte. *Novitale* sînt considerate şi ştirile care vin dinspre Sankt Petersburg şi Constantinopol, două puteri cu care Moldova, la acea dată, avea relaţii speciale.

Astăzi, raportul s-a inversat considerabil: lumea din afară ne interesează din ce în ce mai puţin, căci evenimentele mioritice ne ţin mai tot timpul ocupaţi.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Pacea rece

„Sub conducerea marelui Stalin a fost făurit puternicul lagăr al păcii, democraţiei şi socialismului. În acest lagăr, într-o strînsă unitate frăţească, păşesc înainte, alături de poporul sovietic, marele popor chinez, popoarele frăţeşti ale Poloniei, Cehoslovaciei, Bulgariei, Ungariei, României, Albaniei, Republicii Democrate Germane, Republicii Populare Mongole. În lupta dîrză îşi apără independenţa patriei sale eroicul popor coreean. Pentru libertatea şi independenţa sa naţională luptă cu vitejie poporul Vietnamului. Datoria noastră sfîntă este de a apăra şi a întări cea mai măreaţă cucerire a popoarelor – lagărul păcii, democraţiei şi socialismului, de a întări legăturile de prietenie şi solidaritate dintre popoarele ţărilor din lagărul democratic. Trebuie să întărim pe toate căile prietenia frăţească indestructibilă, veşnică a Uniunii Sovietice cu marele popor chinez, cu oamenii muncii din toate ţările de democraţie populară. Popoarele din toate ţările îl cunosc pe tovarăşul Stalin ca pe marele strateg al păcii. Tovarăşul Stalin a închinat cele mai mari eforturi ale geniului său cauzei păcii pentru popoarele din toate ţările. Politica externă a Statului Sovietic – politica păcii şi prieteniei între popoare – este obstacolul hotărîtor în calea dezlănţuirii unui nou război, ea corespunde intereselor vitale ale tuturor popoarelor. Uniunea Sovietică a apărat şi apără permanent cauza păcii, deoarece interesele ei nu pot fi despărţite de cauza păcii în întreaga lume. Uniunea Sovietică a dus şi duce politica consecventă de menţinere şi întărire a păcii, politica de luptă împotriva pregătirii şi dezlănţuirii unui nou război, politica de colaborare internaţională şi de dezvoltare a legăturilor de afaceri cu toate ţările, politică izvorîtă din teza leninist-stalinistă..."

Din Cuvîntarea lui G.M. Malencov la funeraliile lui Stalin din Piaţa Roşie, Moscova; în *Scînteia*, 10 martie 1953

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cu mîini și diplome curate

Indignarea să vină de la cei care au muncit cu rîvnă

Un nou scandal al plagiatelor a apărut pe piața media autohtonă: zeci de lucrări de licență – ale unei facultăți socotite de elită – sînt pur și simplu trase la copiator. Coordonator al lucrărilor este însuși decanul facultății. Justificarea lui este năucitoare: „așa era cutuma" în anul 2007, „cînd Legea Educației nu prevedea încă sancțiuni drastice pentru plagiat". Este important de reținut că scandalul nu există decît pe piața media. Presiunile făcute de ea, și doar de ea, l-au determinat pe decan să se retragă din funcție. Pe frontul învățămîntului, pe cel al guvernanților – nu se întîmplă nimic. Mă întreb cum i-ar sta premierului, dovedit vinovat de același tip de furt, să apară la televizor scandalizat de frauda de la Stomatologie? În ce fel ar putea să-și manifeste doamna Andronescu indignarea că educația românească a luat-o razna, după ce, de aproape un an, nu mai știe cum să-și peticească onoarea zdrențuită de acuzațiile de plagiat la adresa ei, a premierului și a încă vreo trei foști miniștri ai Învățămîntului, colegi de partid?

Eu nu cred că atitudinea autorităților în rezolvarea problemelor învățămîntului românesc este una de pură indiferență. Sau de incompetență. Eu cred că este un amestec de rea-voință și complicitate cu „răufăcătorii" din instituții școlare. Eu cred că au de ascuns – în spatele unui învățămînt rudimentar, năclăit de nimicnicii și de mediocrități – propriile imposturi, falsuri, șmecherii. Un învățămînt curat – o școală care ar promova competențele și valorile autentice – i-ar scoate pur și simplu, pe ei, cei care ne conduc, „din schemă". „Aleșii noștri" disprețuiesc cultura. Consideră ilegalitățile flagrante din universități, din inspectorate, din școli, un moft al „elitiștilor" sau un atac politic al opoziției. Așadar, din partea lor – nici o șansă de proiecte, viziuni, idei, soluții de salvat educația.

Pe de altă parte, realist vorbind, nu cred nici că acest scandal și cîte altele îi vor urma, fără nici o îndoială, vor naște ample mișcări de stradă. Nu poporul, îngrijorat de ziua de mîine, de criză și de corupție, de furt și de minciuni, este chemat să dea strategii pe termen lung pentru lichidarea imposturii din școli.

Singura soluție este ca indignarea să vină de la cei care au diplome curate. De la cei care au muncit cu rîvnă pe băncile școlilor și ale facultăților. De la cei care au de apărat anii în care s-au pregătit onest, în ore și zile lungi de studiu, pentru meseria lor. De la cei pentru care titlul obținut – licență, doctorat, masterat – înseamnă ani de experimente, cercetări, analize, verificări, lucrări, nedumeriri solitare, întrebări autentice, căutări febrile.

Nu sînt puțini cei care au de zis ceva în scandalurile din învățămîntul românesc. Cei care au de opus lenei, mediocrității și falsului din facultăți – o carieră onestă. Ce i-ar putea îndemna s-o facă? Păi, mi se pare că ei au cel mai mult de pierdut: diplomele lor ar intra, fără reacția lor, în rînd cu cele contrafăcute. Autoritatea lor profesională, fără revolta lor, s-ar dilua în marea masă a șarlatanilor cu demnitate publică. Copiii lor, fără răzvrătirea lor, ar dobîndi lesne aceleași apucături, mînați de recompense la îndemînă și de modele ușuratice. Iar ușile Europei, ale Europei civilizate, fără iritarea lor, vor fi definitiv închise în fața tinerilor și a speranțelor noastre.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Eroi americani (în filme de Oscar)

Anul acesta, la Oscaruri, s-au „purtat" eroii... tipic americani *(All-American heroes):* atît Tony Mendez – personajul interpretat de Ben Affleck în *Argo,* filmul cîștigător al Premiului pentru Cel Mai Bun Film –, cît și Lincoln, întrupat de premiatul Daniel Day-Lewis în filmul cu același nume, regizat de Steven Spielberg, se integrează în această categorie. Desigur, în subcategorii diferite.

Tony Mendez are drept model un... erou adevărat, un agent CIA pensionat, care chiar a participat la operațiunea de salvare a celor șase funcționari ai Ambasadei americane refugiați la reședința ambasadorului Canadei din Teheran, în 1979. Iranul era în perioada ayatollahului Khomeini și a Consiliului revoluționar islamic, în timp ce șahul, fostul conducător, primise azil politic în SUA lui Jimmy Carter. De altfel, filmul pornește și de la cartea lui Tony Mendez, *The Master of Disguise: My Secret Life in the CIA* (2000).

Lincoln e, evident, un cu totul alt tip de erou: cel de-al Treisprezecelea Amendament, referitor la abolirea sclaviei, pe care a reușit să-l „treacă" în Parlament în 1865 (sfîrșindu-se și Războiul civil american) reprezintă începutul democrației și al Drepturilor omului în istoria americană. De altfel, la puțin timp după ce amendamentul a fost votat, Lincoln a plătit cu viața curajul și vizionarismul său, fiind asasinat.

Modul în care Spielberg își creionează personajul, deloc convențional, îl face și mai interesant: inteligent și moral, dar nedîndu-se înapoi de la „manipularea bună" (dacă o fi existînd așa ceva...), prin care reușește să cîștige mai mulți adepți la cauza abolirii sclaviei. Lincoln nu se dă înapoi de la a promite avantaje (ce-i drept, slujbe nu prea importante...) pentru a-i face pe unii și alții să-și schimbe părerile politice. De asemenea, prelungește durata războiului pînă la votarea celui de-al Treisprezecelea Amendament (pentru că mulți îl votau fiindcă doreau pur și simplu sfîrșitul războiului...).

Relațiile lui cu membrii familiei sînt și acestea interesante: cu soția sa, Mary – una controversată, marcată de socoteli trecute rămase suspendate; la fel, cu fiul său cel mai mare, pentru care nu pare să aibă timp niciodată. În schimb, e partener adevărat cu fiul cel mai mic, pe care-l ia peste tot, inclusiv la discuții politice, și pentru care încalcă, într-un mod simpatic, afectuos și uman, regulile.

Tony Mendez, cel întrupat de Ben Affleck, se dorește și el a fi un erou neconvențional. Dar reușește să fie doar un erou convențional de neconvențional. Adică eroul neconvențional tipic, scuzați paradoxul: însingurat, plecat de acasă, în mizerie (momentană). *Lonely ranger*-ul pe care un telefon de la „centru" îl pune imediat pe picioare și care, precum mîrțoaga lui Făt-Frumos, renaște chiar fără să mănînce jăratic, găsind cea mai bună soluție pentru scoaterea refugiaților americani din Iran.

Ireproșabil în neconvenționalitatea lui convențională, Ben Affleck îl interpretează stăpînit, impasibil: de fapt, străbătut de probleme de conștiință, drept, corect, altruist. Din figura lui Ben Affleck cu greu poți deduce toate astea, dar probabil tocmai aici rezidă frumusețea și veridicitatea filmului: nici pe fețele eroilor filmelor copilăriei mele, din anii '70, nu puteai vedea mare lucru. Așa cum nu poți să-ți dai seama cine știe ce despre cum sînt, de fapt, cei șase refugiați ce urmează a fi scoși din Iran (cu excepția celui vorbitor de farsi, care la început e cel mai sceptic, apoi îi salvează pe toți). Altfel, cei șase sînt bine aleși, și poate uneori prea în spiritul anilor '70. Contrabalansați de cuplul mult mai colorat Alan Arkin – John Goodman, cei doi însărcinați cu producerea filmului fals, dar salvator.

Lincoln e, cu siguranță – cel puțin după mine – un erou mai interesant și mai subtil decît Tony Mendez. Și totuși, a fost ceva în *Argo* care m-a ținut, poate tocmai întoarcerea nostalgică (?) la naivitatea eroilor anilor '70. Binevenită într-o epocă în care sîntem (sau, oricum, eu sînt) saturați de eroi prea postmoderni.

Selma IUSUF

legende urbane

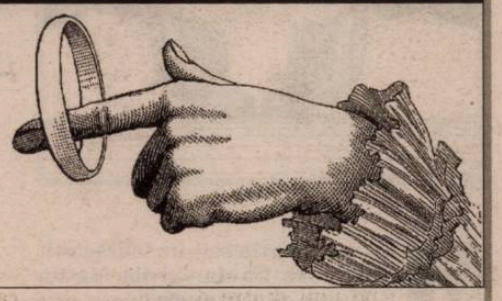

Minitehnicus

„Măi, ascultă-mă cu atenție. Apeși butonul ăla cu roșu ca un cerculeț tăiat..." Fata e minionă, îmbrăcată într-un palton negru care aproape că-i atinge călcîiele. Stă lîngă una dintre ușile vagonului de metrou și ține capul plecat, cu ochii țintă la propriile-i încălțări. Pletele îi acoperă jumătate de față, iar telefonul pe care-l ține la ureche e total ascuns în părul bogat. Vorbește încet, printre dinții strînși. „Așa", zice în telefon, „ce îți arată acum?" Tace, ascultă, își dă ochii peste cap. „Cum să fie negruuu?? Ai apăsat butonul roșu?" Pauză, iară. „Păi, nu apăsa în neștire. Și ai răbdare că trebuie să-ți apară ceva care-ți cere PIN-ul... Unu-doi-trei-patru, ăla cu care deschizi telefonul!" Deja bîțîie dintr-un picior, iar încheieturile degetelor i s-au albit în strînsoarea cu care se ține de bara de aluminiu. „Stai, nu băga acum, n-ai zis că ai ecranul negru? Unde vrei să bagi? Doamneeee...!" E în pragul unei crize de nervi. A dat capul pe spate, a tras puternic aer în piept și a luat-o de la început cu butonul roșu cu un cerculeț tăiat „ca la telecomanda televizorului, dom'le". Nu știu cum s-a terminat discuția, a trebuit să cobor, cu mare părere de rău.

Era evident că fata îi explica unei mame sau unei bunici cum să-și deschidă telefonul mobil. Oare cît a mai ținut-o calmul? O fi izbucnit, în văzul tuturor călătorilor, în țipete exasperate? Sau și-o fi luat seama că omul de la capătul firului e bătrîn și neștiutor, speriat chiar, și i-o fi zis „Lasă, mamaie, că ajung eu acasă și rezolvăm?" Habar n-am. Dar știu, de pildă, cît de speriați sînt ai mei cînd televizorul începe să dea rateuri, și trebuie să sune pe la cabliști să le explice cum, în cutiuța aia neagră de dedesubt, clipește o luminiță intermitentă roșie, cum îi mai întreabă cîte unul din tehnicii de acolo dacă nu cumva stă vreo greutate pe telecomandă (uneori o mai fi cîte o carte), dacă intră semnal de nu știu de care și dacă e pe HDMI 1, 2 sau 3. Nu-i vorbă, și mie mi-e frică de ei. Destul de nesigură fiind în unele chestiuni tehnice, mi-e teamă că o să mă înscrie și pe mine în topul habarniștilor cu care au de-a face atît de des. Și-atunci cînd e vreo problemă cu televizorul și mă trezesc singură pe acasă, trag aer adînc în piept, iau receptorul și-mi repet în cap „receiver, semnal, router, restartare." Vreau să le arăt că știu pe ce lume trăiesc și că mai știm și noi cu „routere și calculatoare d-astea". Și atunci cînd s-a întîmplat ca imaginea din televizor să înțepenească definitiv în mijlocul *Podurilor din Madison County* (pe care îl vedeam, stereotipic, pentru a suta oară), am pus mîna pe telefon și am sunat la cablu. Am știut să răspund profesionist la toate întrebările. Am știut să explic ce fel de semnal e. Cînd mi-a cerut băiatul de la capătul celălalt al firului să restartez routerul, eram deja într-o conversație de la egal la egal. Ajung la cutia albă din care clipeau bezmetic mai multe lumini, caut... „Scrie *reset,* dar n-are buton", zic, mîndră și ușor dezamăgită că deja echipa pe care o făceam cu omul de la tehnic începea să se destrame. „Stați, zice, n-aveți o agrafă?" Am părul lung, dar nu mai folosesc agrafe, din școala generală. „Nu", zic, „agrafăăă?" „Luați ceva subțirel", zice, „și apăsați în orificiul ăla lîngă care scrie reset." „Atîîît? O agrafă?" Halal tehnică – m-am gîndit, dar am făcut ce mi-a zis omul, și *Podurile din Madison* au reînceput a depăna siropul; pierdusem partea cînd se fotografiază cei doi amorezi pe unul dintre poduri.

Așadar, înțeleg emoția cuiva aflat în fața unui aparat și a unei situații noi. Nu e nevoie să țipați la noi și nici să ne luați peste picior, să știți. Deunăzi, taică-miu – care refuzase categoric o vreme să intre pe Internet, iar acum stă cu orele în fața calculatorului – mi-a zis, cu un vag aer de superioritate: „Wikipedia asta a voastră e de o mare prostie pe alocuri." Am făcut ochii mari. „Bine, măi, Bill Gates", i-am zis. Habar n-am dacă știe sau nu cine e personajul. Mai mult ca sigur că da. Dacă nu, l-o fi căutat apoi pe Wiki.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

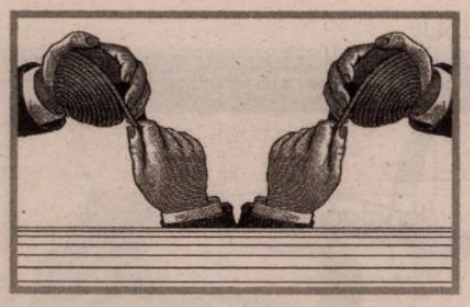

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Patriot român, îndrăgostit, s-a dus după vise

Martin S. Martin este un îndrăgostit care suferă. Ca stare civilă, Martin S. Martin este un medic român care a făcut carieră pînă la un moment dat. Acel moment, de pildă, în care şeful tău vrea să fie primul medic din România care execută o operaţie complicată pe inimă. Numai că tu eşti, de fapt, primul medic din România care a şi învăţat să facă procedura. Drept urmare, tu dai gaura şi arăţi unde intră acul, iar şeful împinge acul. Acest gen de nedreptate ce blochează cariera unuia care nu vrea să aibă relaţii cu Partidul l-a făcut pe Martin Constantinescu să plece. În America, unde a devenit Martin S. Martin. De unde a scris această carte – *America povestită unui prieten din România* (Humanitas, 2012).

Cum ziceam, este cartea unui îndrăgostit. Îndrăgostit de America, Martin S. Martin, om liber şi împlinit profesional, suferă că lumea nu vede frumuseţea iubitei sale. Deci, contribuie cu ce poate ca să schimbe situaţia. Scrie o carte formată din lungi scrisori adresate prietenului său Gabriel Liiceanu – în care îi povesteşte America. Cu un ochi la alegerile primare care aveau loc în Partidul Republican, cu un ochi la ce prostii pretenţioase mai scoate Barack Obama, cu lungi digresiuni istorice, cu dialoguri cu americani simpli, cu păţanii personale – iese o carte pe cinste.

În care am simţit că mă regăsesc, pe mine, cel din sejurul american de acum cîţiva ani. Pentru că şi eu sînt un îndrăgostit de America. Avem deci 12 scrisori către prietenul său, fiecare avînd o temă centrală. Din ele, reiese America aşa cum e văzută de un imigrant care ştie să preţuiască libertatea pentru că ştie cum e fără ea. Care e, normal, republican. Care ţine cu Newt Gingrich în campania internă a partidului pentru că nu are încredere în moderaţia lui Mitt Romney. Fiecare scrisoare îşi propune să desfiinţeze cîte un clişeu despre America. Şi mă regăsesc în această carte şi pentru că eu însumi am avut propriile momente de furie cam cu aceleaşi clişee. Îmi aduc aminte de o persoană care a vizitat America şi s-a întors spunînd, cui dorea să asculte, că americanii sînt proşti şi nu citesc. Partea amuzantă e că ea însăşi nu citea nimic niciodată, era complet bîtă. Fiind ea un student aflat la muncă de vară, nu prea avea de unde să ştie cît citesc americanii, dar era genul de prostie auzită în România pe care dorise să şi-o confirme – ai observat, Miţo, că în *Dallas* nu aveau bibliotecă şi nu apare nici o carte? Evident, acest clişeu este luat în vizor şi de Martin, care ne spune că 68% dintre americani sînt înscrişi la bibliotecile publice şi că nu există acolo moda de a stoca cărţi în casă – sînt revîndute permanent. Apropo de clişee din astea – ţin minte că la Chicago l-am întrebat pe un poliţist, care patrula străzile cu maşina, de cîte ori a tras cu pistolul în acel an. Mi-a spus că în 15 ani de cînd lucrează în poliţie a folosit o singură dată o armă, dar era bastonul electric, nu pistolul. I-am zis: dom'le, tu nu te uiţi la filme, nu ai văzut ce crime sînt în Chicago? A rîs.

Dar Martin S. Martin nu merge pe poante, este un om temeinic care ia clişeul şi ţi-l face franjuri cu statistici şi cu studii de caz. De pildă, clişeul că americanii sînt egoişti, individualişti şi nu au simţul comunităţii. Zice Martin: „În anul 2009, donaţiile în scopuri de caritate în State au atins cifra de 300 de miliarde de dolari, cu următoarele proveniențe: 38 de miliarde donate de fundaţii, 23 de miliarde adunate prin acţiuni colective, 13 miliarde donate de corporaţii şi 226 de miliarde adunate de la donatorii individuali. Ca să se poată atinge nivelul donaţiilor individuale făcute de un american în fiecare an, ar fi nevoie să se adune fie donaţiile a trei francezi, fie a şapte germani, fie a paisprezece italieni. 70% din populaţia Americii face *donaţii constante*." (p. 99)

Avem deci o imagine despre sine a europenilor ca fiind sufletişi şi o imagine despre americani ca nefiind sufletişti, cînd de fapt e taman invers. Ţin minte figura scîrbită a unui popă cînd am fost să donez nişte haine la biserica din colţ – avea suspiciuni că i-aş fi dus nişte haine nespălate. Nu erau nespălate şi am văzut apoi hălatul donat de mine pe nevastă-sa. Şi mai ţin minte o imagine absurd-hazlie tot din sejurul meu american. Am contribuit la împărţirea mesei pentru cei fără case. Un cazan mare cu ciorbă cu cîrnaţi. Operaţiunea era derulată de o organizaţie privată care trăia din banii donaţi de cetăţeni. Misiunea mea de o zi a fost să am grijă cum împart ciorba – erau două opriri şi trebuia să mă asigur că vor ajunge cîrnaţii din cazan şi pentru a doua oprire. La primul parc, oamenii străzii ne aşteptau aliniaţi la coadă, era masa lor obişnuită. Unii m-au bombănit că de ce nu le pun doi cîrnaţi, le-am zis că asta e regula – un singur cîrnat, mai avem o oprire. Mi-am îndeplinit misiunea cu succes, cazanul avea exact jumătate din ciorbă şi jumătate din cîrnaţ. Am pornit spre al doilea punct unde ne aşteptau, şi aici m-a apucat ciuda pe regulă: *homeless*-ii noştri fuseseră deja hrăniţi. Nişte gospodine din suburbii veniseră cu caserole cu fripturi şi prăjituri ca să hrănească oamenii străzii de acolo. Ăia s-au uitat complet dezinteresaţi la cîrnaţii salvaţi de mine.

Unii m-au bombănit că de ce nu le pun doi cîrnaţi, le-am zis că asta e regula.

Aşa cum am mers, undeva în sud, la un spital public pentru săraci. Un spital al primăriei care punea clădirea; în rest, totul, de la salarii la aparatură, era finanţat din donaţii. Preşedinta comitetului de finanţare, care organiza evenimente de strîngere de fonduri, era soţia primarului. La acel spital erau trataţi locuitorii care nu aveau asigurare medicală. Ştiţi celebra cifră cu 40 de milioane de americani fără asigurare medicală. Principalul pretext la reforma Obama, care nu va rezolva problema asta, dar va crea altele. Martin dă cifrele corecte – cei mai mulţi dintre ei sînt tineri care nu cred că se pot îmbolnăvi şi nu vor să dea bani pe asigurare. Dar chiar şi aşa, modul în care e prezentată cifra are aerul că ar exista 40 de milioane de americani care mor ca nişte cîini pe stradă. Cumva, cumva, *New York Times* şi celelalte ziare de stînga care ar prefera un sistem socialist de sănătate, cum avem prin Europa, eşuează să relateze ce se întîmplă de fapt cu aştia 40 de milioane de săraci care se presupune că mor bolnavi pe stradă – vă daţi seama: de trei ori populaţia României. Dom'le, ce se întîmplă cu ei? Îi strînge maşina de gunoi morţi dimineaţa, sau cum? Sau sarcina asta cade pe umerii sistemului paralel de donaţii – pe care în Europa nu îl avem, de ce s-ar mobiliza comunitatea, dacă statul zice că oferă el tot gratis (dar minte). Cei mai haioşi sînt hipsterii intelectuali români care nu ar călca printr-un spital de stat din România, dar au citit ei în *New Yorker* şi mor de grija celor 40 de milioane de americani neasiguraţi. Problema e că, evident, spitalul pentru săraci din America arăta de zece ori mai bine decît spitalele de stat din România.

Sau luaţi clişeul cu americanii materialişti care nu au viaţă spirituală. Îmi aduc aminte de Octavian Paler care zicea că într-o catedrală gotică poţi avea o ameţeală metafizică, într-un zgîrie-nori poţi avea o ameţeală fizică. Paler trăia cumva cu sentimentul că balivernele sale au ceva grandios, deci le repeta des. Pe asta o spunea aproape automat, cînd venea vorba despre America. Problema e că, în cele mai multe catedrale gotice din Europa, ai în primul rînd o senzaţie de goliciune metafizică – adică sînt pur şi simplu goale. Aşa, fără organ metafizic – cum îi vedea Paler, americanii umplu bisericile duminica. Cînd am fost acolo şi am stat la o familie de catolici din sud, ritualul a presupus şi începutul de duminică la biserică. Peggy, adorabila doamnă care m-a ţinut în gazdă, mi-a spus aşa, încurcată: ştii, Cristian, noi mergem la biserica catolică, cei mai tineri preferă alte biserici, dacă vrei poţi merge cu ei. Alte biserici însemnau cele evanghelice unde se cîntă şi pastori pasionaţi animă evenimentul. M-am gîndit: să vezi biserică pustie şi plictiseală la catolici, o să mi se pară cunoscut peisajul cu popa care citeşte fraze din carte pe sărite de nu pricepi nimic, dacă chiar vrei să asculţi, şi babe pe margine căscînd. Dar de unde! Biserica aceea catolică era plină ochi şi se adaptase la concurenţa americană – activităţi comunitare de după slujbă organizate de comitete de enoriaşi, *newsletter*-ul te aştepta la intrare şi aflai ce s-a mai întîmplat, cine cu cine se însoară, plus ce gînduri mai are preotul despre lume, viaţă, politică şi finanţele parohiei.

De altfel, nu prea înţeleg de ce simpaticii neoconservatori români de la Înlinie-dreaptă.net se situează constant de partea Bisericii Ortodoxe în diverse dezbateri publice. Şi atacă furibund pe cei care critică BOR (incusiv pe mine). Fiind ei de dreapta, pro-americani şi religioşi, au o sfîrşietoare dilemă pe care au rezolvat-o în mod eronat: în America are sens să susţii bisericile în faţa ateismului militant (cum îl numesc ei). Acolo bisericile chiar reprezintă comunitatea. Pentru că acolo nu este o biserică unică ce suge resurse de la stat. Dimpotrivă, sînt biserici diverse care menţin o competiţie intensă şi permanentă pentru credincioşi. Nu e o coincidenţă că în tradiţia europeană statul a susţinut o Biserică, iar acum bisericile în Europa sînt muzee dezolante. Asta se va întîmpla şi la noi, mai rapid decît credeţi. Fără competiţie, fără viaţă, orice organism se osifică – devine propriul său duşman. Monopolul pe resurse al BOR înseamnă sfîrşitul credinţei în România, în următorii 40 de ani. Credinţa trebuie salvată în ciuda BOR. De fapt, credinţa trebuie salvată de BOR.

Farmecul cărţii constă şi în portrete de americani simpli, făcute de Martin, care demonstrează şi abilităţi de reporter. Oamenii sînt portretizaţi şi dialogul merge de obicei spre opinii politice.

Dar nu toţi americanii cu care vorbeşte Martin sînt de acord cu el. Face portretele unor stîngişti admirabili – oameni de toată isprava. Doar că – explică Martin – sînt incapabili să priceapă răul din lume. Generaţia *baby-boom* mai ales, cei născuţi în anii '60, care au avut totul, nu a trebuit să lupte pentru nimic. Cînd citesc cartea lui Martin, regăsesc argumente şi puncte de vedere pe care le urmăream odată pe posturile de radio. Cum am mai scris aici, în America marile ziare tind spre stînga, dar marea comunitate republican-conservatoare dispreţuieşte aceste ziare, în schimb ascultă mult radio *(talk-radio)*. Cum din România astea nu se aud decît dacă faci un efort să le cauţi pe net, ratăm un întreg univers de gîndire şi percepţie conservatoare. Americani care nu sînt timoraţi la modul nătîng că ţara lor e puternică, mare şi o forţă a binelui (mă enervează acel gen de pămpălău american care vine în Europa şi aproape se scuză că e american). Patrioţi, energici, religioşi sau care respectă religia, dar sceptici faţă de ierarhii. Prin această carte, publicul din România are şansa de a ridica puţin perdeaua spre acest univers conservator american. E o ocazie excelentă, nu o rataţi.

„America este locul unde visele noastre se duc acasă." – am citit această frază la Lucian Mîndruţă pe Facebook, de 4 iulie. Sever Voinescu a scris aici în *Dilema,* mai de mult, că nu poţi fi cu adevărat patriot român fără a fi pro-american (ceea ce a produs atacuri isterice la adresa revistei din partea sinistrului tiermondist Florin Constantiniu). Martin Constantinescu s-a dus după visele sale. A devenit Martin S. Martin – îndrăgostit de America, patriot român.

facebook.com / Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Am luat conopida la 12 lei

Cine m-a pus să iau conopida aia? Cine? Ce genă, ce inconştienţă m-a adus în situaţia asta beteagă? Cum pot gîndi? Conopida este o insipidoşenie crasă, cum poţi să fii fermecat? Robotizat m-am dus la galantar, am văzut că erau cam trecute, cam moi, adică n-avea conopida responsabilitate, se blegise, şi hop! O iau eu, de ce s-o iau eu? De ce, bre, că erau atîtea opţiuni? Şi cînd am auzit, la casă, 12 lei, mi s-au făcut părul găină, cîinele casă, fata săracă, viitorul încornorat, javra masă, inima vîrcolac, şarpele sarma, iedera manivelă, pipilocul hodorog. Nu merge aşa! Plîngeam după bani, dar şi după conopidă. Ce cap pot să am, în ce m-am băgat! Eri de dimineaţă / Mi s-a pus o ceaţă, / Ceaţă la fereastră, / Şi-o corboaică neagră, / Pe sus învolbînd, / Din aripi plesnind, / Pe min' m-a plesnit, / Ochi a-mpănjenit, / Faţa mi-a smolit, / Buze mi-a lipit. / Nu pot să grăesc, / Să le mulţumesc. / Mulţumi-le-ar Domnul, / Că el mi-a dat somnul; / Mulţumi-le-ar Sfîntul, / Că el mi-a luat gîndul. De fapt...

Ridică, ridică, / Gene la sprîncene, / Buze subţirele, / Să grăeşti cu ele, / Cearcă, dragă, cearcă, / Cearcă de grăeşte, / De le mulţumeşte, / La strin, la vecin, / Cui a făcut bine / De-a venit la tine, / Că ei şi-au lăsat / Hodina de noapte / Şi lucrul de ziuă, / Eu nu pot, nu pot, / Nu pot să grăesc, / Să le mulţumesc, / Mulţumi-le-ar Domnul, / Că eu nu li-s omul.

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Vremea studenției

Texte și opinii de:

● Anca VANCU (masterandă ASE)
„Tu, Valentino, mai întreabă-mă din subiectul 20!"

● Alina RADU (traducătoare și redactor de carte)
„We Didn't Start the Fire"

● Liviu PAPADIMA (prorector al Universității București)
„Nu se duce omenirea de rîpă din cauza tineretului" – interviu

● Corina CIMPOIERU (doctorandă în Sociologie la SNSPA)
„D'ale studenției în comunism"

● Marie-Louise PAULESC *(teaching associate,* Arizona State University)
„A doua studenție"

● Mihai CHIRILOV (critic de film)
„Prima mea sesiune"

argument

Vîrstă de aur sau de tinichea?

DILEMA VECHE
Vremea studenției

La examenul de admitere am venit singură. Eram o fată dintre miile care visau, la jumătatea anilor '90, să fie studente la București. Timp de o săptămînă am locuit în Colentina, în apartamentul unor prieteni de familie. În fiecare dimineață plecam spre Universitate la 7 fără douăzeci. Mi-era o frică nebună că o să încurc tramvaiele, metrourile și troleibuzele și că n-o să ajung la timp. În 66 mă simțeam cel mai bine. Îmi lipeam nasul de geam, și orașul prin care treceam devenea din ce în ce mai prietenos. S-au afișat rezultatele. Am stat îndelung în fața panourilor cu listele de candidați. Am urmărit cu degetul de jos în sus. Reușisem. Intrasem la facultate.

Puțin înainte de 1 octombrie trebuia să-mi găsesc un loc în care să mă instalez. Viața mea nouă avea nevoie și de un acoperiș deasupra. Am ajuns undeva la piciorul Podului Grant, la un internat de liceu. Nesperat pentru un student în anul I. Dar complicat, pentru că trebuia să stau cu încă două fete în cameră și să călătoresc de cîteva ori pe zi cu autobuzul 178. Botezul Bucureștiului l-am primit repede. După primele două luni, nu mai aveam nici un act, nici măcar certificat de naștere. În fiecare zi îmi dispărea cîte ceva din geantă. Nu-mi mai băteam capul. Un polițist a încercat să mă convingă la secție că nu mi le-a furat nimeni, ci doar le-am pierdut. Eram neadaptată, deci vinovată. A venit la rînd alt cămin, fostul hotel Tranzit, și o cameră minusculă și improvizată, alte străzi, alte povești.

Studenția e un amestec de oameni dragi, de locuri în care am băut bere și am ascultat muzică, de tarabe de unde am cumpărat cărți, de nopți lungi, pierdute cu nonșalanță, de seri de cenaclu trăite la maxim, de examene fușerite sau, din contră, pregătite cu disperare, de filme văzute în buclă la Cinematecă.

Am citit mult și am visat cărți minunate. Am stat aproape patru ani în același loc, la etajul cinci al unui fost hotel de mîna a paișpea de pe malul Dîmboviței. Mi se părea că doar de acolo pot să văd lumea întreagă. Nu știam ce o să fac cînd o să termin facultatea. Nici eu, nici oamenii pe care îi cunoșteam, nu ne gîndeam la viitor. Trăiam cu furie de pe o zi pe alta. Ca într-un sac fără fund, într-o zi încăpeau toate: și cursurile, și statul la bibliotecă, și pierdutul timpului în barul de la Arhitectură, și descîlcirea unor infinite și caraghioase povești de dragoste.

Știu sigur că dacă m-ar întreba cineva ce perioadă din viața mea aș vrea să retrăiesc, aș spune fără să ezit: studenția. O fi mult, o fi puțin? Sînt singura sau așa vi se întîmplă și dumneavoastră?

În dosarul acesta am colecționat amintiri din diverse perioade istorice și ne-am întrebat cum era viața de student înainte de 1989. Dar și care sînt speranțele și angoasele celor care își fac studiile în zilele noastre. Își doresc să plece din țară sau să facă ceva aici după ce au studiat la universități din lumea întreagă? O fi studenția o vîrstă de aur sau una de tinichea?
(Ana Maria Sandu)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Laurențiu Diaconu-Colintineanu.

Anca VANCU

„Tu, Valentino, mai întreabă-mă din subiectul 20!"

Grăbesc pasul ca să ajung din Romană pe Povernei. Trei grupe de studenți din anul II de la Comunicare și Relații Publice au examen oral la Frigioiu. Un semestru întreg au învățat despre Introducere în Științe Politice. Forfotă pe scări, tineri cu voci îngrijorate și frunți încrețite, mai încolo alții mustind de rîsete, fragmente din melodiile *„Little Lion Man"* și *„Two Doors Down"* se aud în treacăt din căștile băieților, cuvinte precum „punctaj", „licență", „subiecte" – toate răsună în același timp între pereții facultății.

La etajul doi, într-un hol îngust, care desparte o sală de curs de toaleta băieților și a fetelor, 17 fete stau cu privirile țintite pe paginile cărților și așteaptă. Peste unele rînduri, au trasate, cu markerul, dungi fosforescente. „Tu, Valentino, mai întreabă-mă din subiectul 20!", îi spune o fată surorii ei gemene. Se agită așa cîteva minute: dacă nu va ști ce o să se întîmple? Dar totuși a învățat, deci o să se descurce! Nu poate fi nimic grav. Aflu că cele două surori au printre cele mai mari medii din an. Din sală iese Miruna Dumitrașcu, prima studentă care a susținut examenul. „L-am picat", spune. Panică. Dar nu și pentru Miruna. Pentru ea, acest verdict are o explicație simplă: nu s-a pregătit și, deci, nu avea așteptări prea mari. „Îți dai seama, poate după un an de studiu, că nu îți place toată materia, adică toate cursurile sau toți profesorii. Și atunci sînt selectivă, găsesc unele materii mai atractive, unde se întîmplă să gîndesc strategii în unele proiecte de seminar, și nu doar să învăț anii în care autorul a inventat acel model de strategie – e un exemplu. Aleg să mă pregătesc mai puțin pentru unele materii și mai mult pentru altele, dar nu spun că este soluția ideală. Pînă la urmă, nu mă deranjează condițiile din facultate, nici slide-urile uneori pline ochi cu informații. Cum ziceam, poți să alegi cît și la ce să înveți. Poate mă deranjează mai mult ceva la noi, studenții. Sîntem mai comozi și oftăm cînd avem de citit de pe o săptămînă pe alta un capitol", explică Miruna, pentru care sesiunea s-a încheiat. Un examen picat acum, o retușare la toamnă. Așa merg lucrurile, cînd merg bine.

„Sînt prea hipsteri"

Pe holurile aceleași facultăți, notez în grabă răspunsurile date de cîțiva studenți legate de propriile bucurii, angoase sau excese trăite în anii din facultate: „Petrec foarte mult timp pe Facebook. Își cheltuiesc banii de chirie pentru cămin pe o pereche de jeanși la promoție și apoi rabdă. Întîlnesc oameni de care nu s-ar mai dezlipi niciodată. Sînt prea hipsteri. Învață mereu pe ultima sută de metri și își promit, tot mereu, că data viitoare se apucă din timp. Citesc mai mult. Se plîng prea des. Au așteptări imense cînd încep facultatea și un sentiment de ușurare cînd o termină. Cînd nu le mai place sau vor să schimbe ceva au, slavă Domnului, atîtea opțiuni la îndemînă: ONG-uri studențești, burse Erasmus, platforme online educaționale."

Unii au ridicat din umeri, alții s-au contrazis între ei, dar cei mai mulți au preferat să-și împărtășească greșelile, fără să îndrepte degetul către cineva/ceva fie și o instituție. Sînt greșeli spuse cu seninătate, avînd sentimentul sigur că ele fac parte din anii veseli, haotici, poate mai puțin cumpătați, ai studenției. Dar dincolo de stările de răzvrătire și rebeliune, care le sînt aspirațiile? Ce îi irită și ce apreciază la sistemul actual de învățămînt? Cîțiva studenți vorbesc despre experiențele de neuitat din facultate, despre compromisuri făcute abia după botezul primei sesiuni, ori despre cum să ignori problemele spinoase din învățămînt și să le fructifici pe cele care te împlinesc. Au mai înțeles că informațiile – și, în general, cunoștințele – și le-au anexat după propriile criterii în timp, după cît de mult și-au dorit să le aibă. Pare că asta e antrenat să facă studentul român: să se descurce singur, să învețe singur și să își croiască drumul în lume. În fond, ce e mai reconfortant decît să știi, după ani de studiu, că ceea ce ai devenit e doar rodul muncii tale?

„Un subiect interesant pentru profesor va fi întotdeauna un subiect plictisitor pentru studenți."

EDWARD A. MURPHY

„Educația este cea mai puternică armă care poate schimba lumea."

NELSON MANDELA

Agenția de voiaj Erasmus

Sebastian Zachmann are 24 de ani și timp liber aproape deloc. Este în ultimul an de master la Facultatea de Filozofie din București, în anul III la Istoria Artei și lucrează *full-time* ca ziarist. Ar fi putut să povestească despre profesori-model sau despre metehnele sistemului educațional românesc, însă Sebastian a ales o singură amintire, cea mai puternică din facultate: experiența unui semestru de studii în Spania, prin programul Erasmus. Această atestare de „student european cu acte" s-a dovedit, pentru el, o nemulțumire din punct de vedere educațional, dar cea mai frumoasă perioadă din studențiе trăită ca o vacanță: cu multe călătorii, dincolo de Andaluzia, cu petreceri dese pe malul Mării Mediterane, experiențe care au luat locul calendarului sfînt. O spune cu francheță, așa cum îi este felul: „Orarul, pe hîrtie, era strict. Mi se cereau un număr de prezențe, studiu individual, proiecte, dar totul s-a schimbat în fața catedrei. La începutul fiecărui curs, noi, «lotul de studenți Erasmus», ne prezentam, discret, în fața profesorului, și rosteam, într-o gimnastică spaniolă, discursul dinainte convenit. Vă mai amintiți de școala generală, cînd inventam o scuză penibilă pentru a explica o temă nefăcută? Așa arătam noi, oameni în toată firea. Unii profesori pozau în intransigenți, alții ne asigurau că vom trece cursul. În final, singura concluzie a fost cea financiară: nimeni nu a picat nici un examen și, deci, nu a trebuit să returneze banii. Despre cărțile citite, cursurile studiate și discuțiile aprinse dintre studenți? Mă așteptau, cuminți, acasă, pe holurile căminului din București. Mai crede cineva că programul de mobilitate Erasmus, așa pompos cum sună, este conceput pentru a le oferi studenților o nouă provocare educațională? Poate doar părinții, care se laudă acasă cu succesul copiilor lor."

Iar acum, după exact doi ani, Sebastian a auzit o știre în hala holding-ului în care lucrează: programul de studii Erasmus va primi, în continuare, finanțare europeană. Mesajul lui, înțepător, dar sincer, pare promițător: „Colegi pe care nu vă cunosc, bucurați-vă! Uniunea Europeană vă pregătește, în continuare, vacanțe de neuitat."

De dragul acelei diplome

Neajunsurile financiare au urmărit-o pe Cristina Breazu pînă cînd, după un semestru de facultate, sătulă să depindă de banii părinților, și-a luat lumea în cap. A zis pas emoțiilor de dinaintea examenelor, orelor de studiu în portugheză, timpului petrecut cu voluntarii dintr-un ONG studențesc, și le-a înlocuit cu orele petrecute în corporații. Iar veselia din voce nu-i subliniază nici un regret. La început a lucrat ca barmaniță, ignorînd privirile sfidătoare ale colegilor, apoi în departamentul de relații cu clienții al unei companii americane, iar acum lucrează în vînzări. „Aveam nevoie de bani, efectiv. Iar școala îmi ocupa mult timp, simțeam că nu o să fac față dacă mă ocupam de toate. Iar decizia de a renunța, măcar pentru un timp, la facultate, a venit foarte natural. Nu mi-am făcut procese de gîndire, nu am stat să analizez avantaje și dezavantaje pentru că probabil m-ar fi încurcat." Dacă s-ar mai gîndi o dată, Cristina nu ar schimba nimic. Totuși, nu a renunțat de tot la gîndul de a fi studentă, chiar dacă o vede mai mult ca pe o formalitate: „M-am apucat din nou de facultate, la Litere, la Comunicare și Relații Publice, dar la ID, o facultate pe care știu că o voi termina cîndva, pentru a obține acea diplomă. Acum sînt bine așa. Sentimentul de satisfacție că pot să le ofer alor mei bani din cînd în cînd – asta e ceva care m-a împlinit cu adevărat."

Alexandra nu vrea „să schimbe lumea"

Deși urma să plece cu bursă în Olanda, Alexandra Enăchescu a preferat să rămînă în țară. Nu o spune nici cu regret, nici cu bucurie – o spune ca un om care își vede de drum și care dă din coate să își construiască drumul aici, în țară. „Am auzit de cîteva ori în jurul meu insinuarea cum că nu m-aș fi răzvrătit suficient și că mi-aș fi abandonat ideea pe care o au toți copiii la un moment dat, aceea de «a schimba lumea». Poate că treaba asta nu a fost niciodată pe placul meu – adică să fac ce? –, mă mai întreb și acum, și-mi vine să mă opresc în mijlocul străzii și s-aștept să mă lovească Marea Idee", se justifică Alexandra. Pentru ea, studiile au fost metoda de a-și demonstra mereu că poate, deși presiunea de a crede că trebuie să își demonstreze cîte ceva își găsise un teren care s-a dovedit, nu de puține ori, minat. După trei ani de studii la Facultatea de Litere din București, absolvind în fruntea listei, cu cea mai mare medie, Alexandra trage linie: „Nu cred mai mult decît restul lumii în ceea ce poate face sistemul educațional românesc, deși nu îmi place nici să urăsc lucruri gratuit și neargumentat, doar pentru că așa e la modă – să-ți iei lumea-n cap și să te duci, să te tot duci. Cred, într-adevăr, că multe lucruri sînt mecanice, cred că mulți profesori sînt nefericiți cu munca lor și că asta se vede pe chipurile lor în fiecare zi; dar mai cred și că am ales să îi văd pe puținii care chiar m-au făcut să nu rămîn la ceea ce scrie în paginile cursurilor. Niciodată nu am crezut că școala o să-mi aducă minuni, că o să îmi pună bani sau joburi pe tavă, pentru că, pentru mine, nici nu a fost despre asta, ci despre o educație personală, chiar și prin contraexemplul celor pe care îi aveam în față uneori. Acum, sînt la un master obosit, eu însămi obosită. Partea proastă e că lucrurile se cam repetă, partea bună e tot cea pe care aleg să o văd, și de această dată: găsesc cîte un curs care să îmi surîdă și plec impresionată. Echilibrul vine din a-ți seta așteptările, pînă la urmă."

***Anca Vancu** este masterandă la Academia de Studii Economice și lucrează în presă.*

Corina CIMPOIERU

D'ale studenției în comunism

trei secvențe bricolate

„Din studenție, astăzi amintiri plăcute, dar trăite într-un fel...“ îmi spune cu nostalgie o fostă profesoară de liceu, pe care o invitasem să depănăm amintiri din perioada studenției ei optzeciste, în cadrul unui proiect de microcercetări asupra acestui episod, pe nedrept ignorat de către cei ce se îndeletnicesc astăzi cu ale comunismului meandre. Fenomen puțin cunoscut, darămite studiat, studenția în comunism se cere și merită consemnată într-o carte albastră, adică dezamorsată politic și ideologic, o carte care să surprindă textura ei specifică și să reflecte, alternativ, o citire a comunismului într-o cheie joasă, adică pornind de la cei care au experimentat-o și pot povesti acum. Și pentru că am întrebat, iată cîte ceva din ce am aflat.

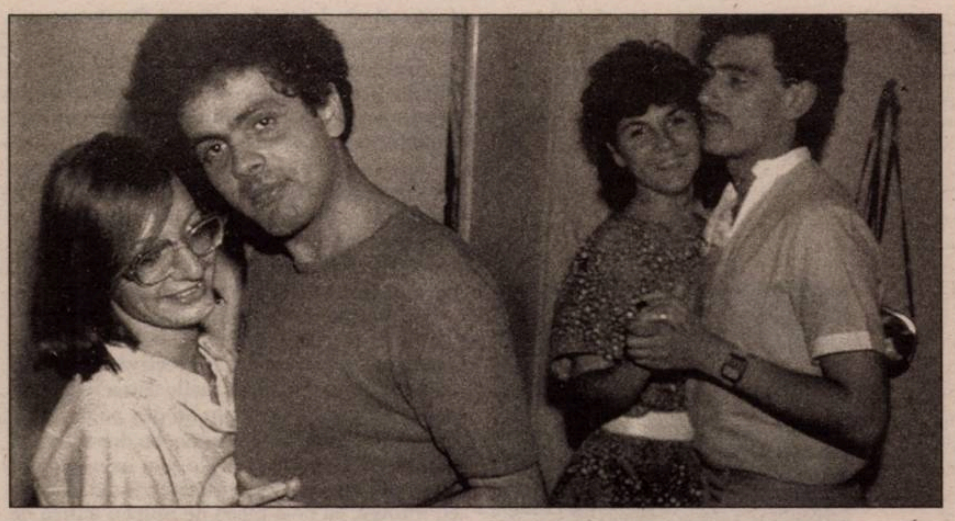

Căminul – microcosmos al vieții studențești

Existau cămine separate – de fete, de băieți și de nefamiliști – în care nu puteai intra oricum. Cel mai adesea te descurcai cu portarul – și încă lesne, dacă-i dădeai un pol sau o țigară bună – sau, în cazul celor mai atleți, prin escaladarea pieptișă a clădirii. Dacă nu te încumetai astfel, îți anunțai judicios vizita la poarta căminului – portarului revenindu-i sarcina de a face curse pentru chemarea jos, la „parloar“, a celor vizați – sau puteai oricînd risca strigînd direct numele celui căutat – fapt care te putea expune răspunsului neîntîrziat nu doar al unui Andrei sau al unei Andree, după caz, ci a 10-15 persoane purtînd numele respectiv. Mai aflu că, odată depășite aceste mici obstacole, vizita într-un cămin studențesc îți prilejuia o lectură variată de anunțuri de vînzări-cumpărări sau trocuri, dovadă că liberul schimb era la el acasă – și prosper încă. Ce negustorea studentul căminist în anii '80? Ei bine, un inventar al comerțului ambulant („la negru“), făcut în trecere și chiar și după 30 de ani, nu ar omite: blugii Levi's sau „vrangler“ (la mare căutare, cumpărați de la studenții străini, adesea cu banii obținuți din vînzarea cartelei de cantină, obligatorie pentru căminiști), Carpați f.f. (adică fără filtru), hîrtie de calc (scumpă la vedere în librării, dar atît de utilă pentru proiecte), stilouri chinezești, ciorapi, jachete, reviste de modă, BR256 *(pour les connaisseurs* – bere rece la camera 256), țigări chinezești, Kent cu bucata, ceai Dragon, frigider Fram, discuri pentru toate gusturile, tranzistori, circuite integrale. De bun uz intern erau și „adresele utile“, precum tuns 423, epilat 37, manichiură 102, croit haine 306 ș.a.m.d. Și odată lămurită treaba cu mica publicitate de perete, surîzi amar aflînd de „intemperiile“ (a se citi condițiile) din cămin suportate cu stoicism, adică punînd un pulovăr și o geacă pe tine la culcare – căci caloriferele erau sloi și afară erau -10° –, bîjbîind pe întuneric pe coridoare în timpul penelor „voluntare“ de curent, așteptînd în zadar apa caldă sau „instalatorul român“ (care ori e beat, ori nu se pricepe, ori nu vine), încercînd – doar cîteodată cu succes – să eviți gîndacii care își fac treaba lor gîndăcească, nepăsători la loviturile de papuc, sau șobolanii care mișună ludic, imuni la DDT. Și ar mai fi de povestit despre așa-numita autogospodărire, activitate obligatorie care presupunea participarea studenților, o dată pe lună, la curățenia coridoarelor și a grupurilor sanitare, precum și la asigurarea pazei la cămin. O corvoadă în plus pentru studenți, chiar dacă, în ziua respectivă, erau scutiți de la facultate. Autogospodărire se cerea și la cantină, unde, tot o dată pe lună, făceai de serviciu, adică spălai și curățai cartofi și ceapă, de-ți plîngeai de milă, debarasai și spălai vase, toate în folosul comunității studențești. Și tot la cantină, te mulțumeai fatalist, mai ales după așteptatul îndelung la cozi șerpuite, cu felurile invariabile pe bază de cartofi, varză, macaroane, asezonate deseori cu „zburătoare cu balenă“ (adică pui cu pește) sau tochitura de talpă (de vită). Ca strategii de supraviețuire, fetele puteau să „facă dublu“ (două pe o cartelă), iar băieții care nu aveau cartelă puteau încropi o masă consistentă ca *bandiști,* scrutînd ager tăvile cu resturi de pe banda rulantă.

Kent cu bucata, ceai Dragon, frigider Fram, discuri pentru toate gusturile.

PTAP – Mult zgomot pentru nimic

Despre PTAP (Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei) mi s-a povestit în fel și chip, în mod hazliu sau cu năduf, cu mîndrie sau cu nepăsare, de către foste studente optzeciste, protagoniste ale unei armate pe cinste (în comparație cu „teriștii“ – *alias* colegii lor de facultate pentru care armata era cu termen redus, de 9 luni), desfășurată în primii trei ani de facultate. Povestea, pe scurt, se prezintă astfel: convocată încă din primele zile ale anului universitar la comandamentul armatei pentru vizita medicală, aflai că, dacă erai bine făcută, adică nu aveai doar un 1,40 m și 42 de kg sau platfus sau orice boală mai gravă, nu scăpai. Și se dădea pe inventar „harnașamentul“, care cuprindea echipamentul pe mărimi aproximative și pe două sezoane. „Colecția“ toamnă-iarnă cuprindea tunica din veston, musai de închis pînă la ultima copcă, mantaua zdravănă, lungă și strîmtă, îmbrăcată și încheiată doar prin scuturare și cu ajutor susținut din partea colegelor, bocancii rezistenți, testați cu succes pe munte în drumeții, pantalonii groși din dimie; iar cea de primavară-vară era formată invariabil din: bluză subțire kaki, încinsă cu centura militară cu steaua României, pantaloni de doc, aceiași bocanci buni de luat pe munte și faimoasa bonetă purtată țanțoș – adică soldățește – pe frunte. Astfel mobilată, te prezentai o dată pe săptămînă la pregătirea militară teoretică, unde luai notițe, printre altele (încă strict secrete) despre tehnici de luptă și de apărare, cu precădere împotriva atacurilor chimice (vestitul pachet antichimic cu masca de gaz), biologice sau chiar atomice. Palpitantă era însă partea de instructaj practic, făcută de căpitănițele-locotenente, cu alinierea în dispozitiv, marșul cu aferentele comenzi de stînga și dreapta-mprejur, desfacerea și reasamblarea unui AKM rusesc, toate culminînd cu vestitele trageri în poligon cu arme de pe vremea războiului, renumite ca inerente dislocatoare de umeri. Și mai erau și convocările desfășurate după încheierea sesiunii de vară, cînd numai de armată nu mai aveai chef, dar rămîneai în cămin – pe cheltuiala statului, de data asta – pentru a participa la trageri suplimentare, bătut marșul pe cîmp sau simulat atacuri prin lanul de porumb, cu avînt și ariergardă și mult zgomot pentru nimic. La sfîrșitul anului III, obțineai, victorioasă – după examen și jurămînt – livretul militar, întrebîndu-te retoric la ce-ți folosește ca, peste ani, să afli sigur: la nimic.

„Singurul scop al educației este să transforme oglinzile în ferestre.“

SYDNEY HARRIS

Îți mai aduci aminte, toamnă, eram studenți, culegători de roșii?!

Practica agricolă reprezintă cu siguranță un loc comun în biografiile studenților de dinainte de '89, variațiunile pe această temă incluzînd geografia diversă a muncilor prestate *volens-nolens* în folosul IAS-urilor și CAP-urilor din toată țara. Și dacă vă întrebați – cum se întrebau și ei la vremea respectivă – de ce sînt pe tarlale, și nu în amfiteatre, vina era dată de lipsa de forță de muncă manuală necalificată, din ce în ce mai greu de găsit la sat – de cînd țăranul s-a angajat în fabrici –, dar ieftină și la îndemînă pe băncile facultăților, ca-n vestitul banc cu *maybe the students.* Toate ambalate în trîmbițatul principiu al integrării învățămîntului cu producția, alibiul perfect al cultului muncii pentru producție. Faptele fiind consumate, rămîn în urmă amintiri cu sau fără cîntec despre așa-numitele „amfiteatre ale recoltei“ de la Jegălia, Popești-Leordeni, Recaș, Nazarcea etc., unde „interdisciplinaritatea“ era la ea acasă: politehniștii culegeau și sortau roșii (Roma și Red Top), medicinștii disecau (depănușau) tacticos porumbul, filozofii culegeau și discriminau (a se citi sortau) merele pe categorii gen ionatan, *golden* auriu sau gura-oii, geografii descopereau că păstăile de fasole se culeg mai bine în doi, filologii fasonau și sortau de zor usturoiul (că deh! nu le-a plăcut cartea), economiștii, deghizați și ei în sorteuri de ceapă, o împărțeau statistic în arpagic de piață sau de siloz („Foaie verde, foaie lată/ Bine e să sortezi ceapă“), în timp ce colegii de la Drept umpleau benele de struguri pentru export. (Ce mai fac studenții de la Drept? Bene, bene, merci“). E adevărat că mai sus-pomenitele acțiuni te făceau să apreciezi facultatea și să duci dorul sălilor de curs. Rămîne în urmă un tablou impresionist, de „natură cu studenți“ – da, emblematic de-acum – buni culegători de orice...

***Corina Cimpoieru** este doctorandă în Sociologie în cadrul SNSPA.*

Marie-Louise PAULESC

A doua studenție

Prin 2007, mi-am început a doua studenție. Că așa se cuvine: la a doua tinerețe, meriți să te trimiți din nou la școală. Și dusă am fost, pînă în Arizona – căci acolo m-au împins valurile, din motive mult prea lungi de explicat aici.

Studenția mea americană a debutat fix cînd a venit Alex pe lume. M-am dus la un masterat de *Human Communication*, pentru că avea și *Performance Studies*.

Înainte de începutul oficial al semestrului, în timpul orientării, o colegă turcoaică avea grijă mereu să coboare pe scări în fața mea – în caz că mă rostogolește burta mare, să cad peste ea. Am născut în săptămîna în care a-nceput școala.

„Domnule profesor,

Sper că nu vă veți supăra prea tare pe mine că nu pot participa la cursuri săptămîna aceasta, dar tocmai am născut.

Vă rog să-mi spuneți ce am de făcut pentru a compensa aceste absențe."

„Dragă Marie-Louise, felicitări!

Ai grijă de tine și odihnește-te. Citește *syllabus*-ul și discutăm cînd vii la școală."

În prima mea zi de școală, am intrat într-o sală în care stăteam toți în jurul unei mese, studenți și profesor. Masa, carevasăzică, presupunea că sîntem toți pe picior de egalitate și că aveam să ne angajăm într-o conversație, nu să asistăm la un monolog. Lucru mic, dar mare diferență...

Eram opt. Un grup vesel și divers, cum n-am întîlnit în România, unde toți eram, mai mult sau mai puțin, la fel. Sau așa mi se părea mie. Sau așa ne plăcea nouă să credem. Patrick, *openly gay,* în jur de 40 de ani, cînd a auzit că sînt din România, mi-a menționat-o pe Nadia. Nick, 23, din Texas, abia ieșit de pe băncile facultății. Erika și Stacy, *white,* și Charee, *asian,* toate trei născute și crescute în Arizona, au și ele pe la 22-23 de ani. Summer are însă 28, și un fiu de 5 ani.

„În ultimul an de facultate, cînd am rămas însărcinată, unul dintre profi mi-a spus că poate n-am ce căuta la școală dacă aștept un copil." „Cum, în America asta tolerantă și diversă?" „Ei, da," zice Summer, „te-ai aștepta să nu dai peste oameni din ăștia, mai ales în mediul universitar."

Catherine e din California, și ea pe la 40 de ani, are doi copii mari, adolescenți. Zic de vîrste pentru că, de-a lungul anilor, am tot întîlnit ceea ce se cheamă studenți nontradiționali. Nu foarte mulți, dar prezența lor e remarcabilă. Nu doar în programele de masterat și doctorat, unde am avut colegi și de peste 60 de ani, dar și la cursurile universitare. Am avut studenți de peste 30 și 40 de ani, care stăteau cot la cot cu cei de 19.

În timpul orei, mi-am dat seama că nu-i de ajuns să citesc articolele academice programate pentru ziua respectivă. Oamenii ăștia, în timp ce dezbat ideile astea teoretice, le aplică și dau exemple ba din politică, ba din *comic books,* ba din filme, ba din activism social. Eu ce să fac? Să le dau exemple din România? Le-am dat, ce să fac? Și mă priveau cu interes, ca pe-o piesă de muzeu adusă de peste mări și țări. Dar nu puteam să o țin numai așa, că am fi vorbit unii pe lîngă alții. Așa că dă-i cu Google, dă-i cu Wikipedia, să-nțeleg referințele, și-apoi ia și citește știrile, vezi care-i treaba cu democrații, republicanii, șeriful Arpaio, Native Americans, Martin Luther King Day, granița cu Mexicul, Vietnam Veterans Memorial... Și mai ales, ia de pricepe treaba cu Marx. Că la noi acasă, cel puțin pîn-am plecat, domnul acesta trecea mai degrabă drept indezirabil (că alt cuvînt mai exact n-am găsit). De ce le place lor așa de tare de Marx?

Campusul din Tempe e numai unul dintre cele trei ale Arizona State University. Nici acum nu-l știu integral, noroc că sînt hărți la mai tot pasul. Ca ruda săracă în vizită la a bogată, primul lucru pe care l-am perceput și care m-a impresionat au fost spațiile largi, construite de obicei cu gînduri bune pentru cei care ajung să le folosească. Dar n-am să vă povestesc nici de stadionul de fotbal unde se organizează elaborate ceremonii de absolvire (unde am asistat la propria mea ceremonie de absolvire – cea la care a venit și Obama –, din tribune, însă, că am oroare de ritual și pompă); nici de piațeta unde, ocazional, se exersează *the freedom of speech* pe teme liber alese (e fascinant să vezi pe cîte cineva ridicîndu-se pe o bordură ca pe o platformă, și e și mai fascinant să vezi că lumea nu-și închide urechile, ci se oprește, ascultă, combate; uneori, e drept, spiritele se mai încing și toată povestea degenerează în... nu, nu în bătaie – în voci ridicate și furioase); nici de aleea pe care se adună, lunar, un tîrg de produse ecologice, sau de multitudinea de mici tonete răsfirate prin campus – cu băutură și mîncare, bijuterii, baticuri sau cărți (curat consumerism, dar se colorează aerul din jur); nici de delicatele spații care se deschid între clădiri – o grădină secretă, o fîntînă japoneză, un pasaj care vibrează sonor la trecerea ta prin el. Am o poveste mai neînsemnată. Banală, chiar.

Cobor treptele spre intrare, las în stînga Café Bibliothèque, de unde se aude – ca să vezi! – Goran Bregovic. Mă trag mai deoparte din mijlocul drumului, ca să-mi las urechea să respire-n tihnă sunetele familiare. Iau momentul ca pe-o mică minune și mă gîndesc că poate Arizona nu-i așa departe de România. Nu stau totuși pînă la sfîrșitul cîntecului, ca să nu mă-nec în nostalgii. Pe stînga și pe dreapta – mese, scaune, bănci și scrumiere din ciment, oameni vorbăreți și oameni adînciți în computere sau cărți. Intru pe ușa pe care scrie *Hayden Library, open 24 hours* (!!!), mă dumiresc pe unde trebuie să o iau, urc cu liftul la etajul doi, culeg trei cărți, o iau, după oarecare ezitare, și pe-a patra, și mă îndrept tematoare către *checkout*. Îi întind femeii de-acolo legitimația de student și-i pun în față cele patru cărți. În continuare, tematoare. Ea nu pare să sesizeze nimic în neregulă cu vraful meu. Eu nu vreau să sper că n-are să bage de seamă, vreau să joc după reguli, așa că întreb respectuos: „Cîte cărți am voie să împrumut odată?"

Ea îmi răspunde calm: „Oricîte." Dacă s-a mirat de întrebare, n-a lăsat să se vadă. Eu în locul ei aș fi schimonosit, așa, un zîmbet ironic-arogant din buze și din colțurile ochilor.

Nu rîdeți, vă rog. Pare un lucru de nimic, dar pentru mine a fost o întîmplare epocală. Cum? Pot să iau oricîte cărți vreau? Și pot să le țin o lună? Cînd eram eu la facultate, nu puteam împrumuta decît două cărți. Hai, și-a treia, că erau doamnele bibliotecare drăguțe, și la fel și eu cu ele (nu vă imaginați nu știu ce, doar că zîmbeam frumos și treceam drept persoană de încredere).

***Marie-Louise Paulesc** este teaching associate și doctoral candidate la Hugh Downs School of Human Communication, Arizona State University.*

Ecografe 3D

interviu cu Elena OVREIU

„Cei care educă copiii sînt demni de mai multă onoare decît cei care le dau viață; de aceea pe lîngă viață, dăruiți copiilor și arta de a trăi bine, educîndu-i."

ARISTOTEL

Care e cea mai puternică amintire din timpul studenției?

Era noapte și noi ne furișam înapoi în facultate, printr-o fereastră lăsată intenționat deschisă. Pentru cei care locuiam în cămin, aceasta era singura variantă să putem învăța, pentru că ne lipseau sălile de lectură. E una dintre amintirile cele mai pregnante din viața de student a Facultății de Electronică, Telecomunicații și Tehnologia Informației, pe care am absolvit-o în 2009.

Unde vă vedeați la finalul studiilor?

Pe vremea aceea, pentru majoritatea dintre noi, perspectivele de viitor însemnau angajarea într-una din marile companii de telefonie.

Care a fost prima experiență universitară în străinătate? A fost o schimbare majoră?

Experiențele mele universitare în străinătate au început în anul III de facultate, sub îndrumarea profesorului V. Buzuloiu, fondatorul primului laborator de cercetare din România, din domeniul analizei și prelucrării imaginilor (LAPI). Astfel, am început să particip la școli internaționale de vară și conferințe, și am fost implicată în proiecte de cercetare internaționale, care presupuneau și scurte stagii în laboratoarele străine partenere.

Facultatea am terminat-o cu un stagiu în Singapore, unde mi-am realizat lucrarea de licență. Universitatea Nanyang din Singapore oferea două burse în facultatea noastră, și așa, eu și o prietenă de-a mea am fost selectate să mergem acolo, ca urmare a rezultatelor obținute în timpul facultății.

Acest stagiu a constituit prima mea experiență universitară semnificativă în străinătate. Venind din sud-estul Europei, condițiile pe care universitatea respectivă le oferea mi se păreau de neimaginat: un campus superb, cu biblioteci la zi, săli de lectură, bază sportivă și o multitudine de evenimente culturale. Colegii erau, în marea majoritate, asiatici – veniți din India, China, Mongolia.

La șocul cultural, și așa considerabil, s-a adăugat și faptul că în primele trei luni, doi colegi s-au sinucis din cauza sistemului de evaluare dificil, iar unul dintre ei și-a înjunghiat și profesorul înainte de a se sinucide.

Spre deosebire de Singapore, în Franța – unde mi-am realizat teza de doctorat – mediul universitar era mult mai asemănător cu cel românesc. Aici am descoperit, însă, prelucrarea imaginilor medicale tridimensionale, domeniu pe atunci necunoscut la noi în țară, și în care m-am și specializat.

Care a fost locul cel mai spectaculos în care ați studiat?

În timpul doctoratului am făcut stagii de cercetare în Israel și în Columbia. Columbia a fost o mare surpriză. Deși similară ca nivel de dezvolare cu România, au investit masiv în educație și cercetare. Facultățile sînt private, iar standardul este foarte ridicat, atît pentru studenți, cît și pentru profesori. Experiența din Columbia mi-a demonstrat că și țările mai puțin dezvoltate pot avea universități aliniate la standardele occidentale.

Din experiența în Israel am rămas cu dorința de autoperfecționare, de a fi cît mai bună în ceea ce fac.

Ce faceți acum?

În luna decembrie a anului trecut, am terminat doctoratul în prelucare de imagini medicale tridimensionale, iar în prezent lucrez la Facultatea de Electronică și Telecomunicații din București. În România, cercetarea în imagistica medicală tridimensională este un domeniu relativ nou. Ecografele 3D sînt o tehnologie destul de nouă la noi, iar cercetarea din spatele acestei tehnologii cu atît mai mult. Dar, avînd modelul mentorului meu și entuziasmul tinereții, precum și experiențele și contactele profesionale acumulate în toți acești ani, cred că și în România pot lucra în domeniul în care m-am pregătit.

Dacă ar fi să alegeți, unde v-ați dori să lucrați?

Probabil că aș pleca la un post-doctorat într-o universitate sau la o firmă de cercetare din America.

***Elena Ovreiu** este asistent de cercetare la laboratorul LAPI, Facultatea de Electronică și Telecomunicații.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Mihai CHIRILOV

Prima mea sesiune

Am terminat liceul şi am dat la Electronică în anul de graţie 1990. În jurnalul pe care îl ţineam în epocă, plecarea din Tulcea e descrisă ca o evadare, iar intrarea la facultate – ca o minune. Am avut bursă, la început de merit (cît încă mai credeam că am dat la facultatea potrivită), apoi socială, dar n-aveam niciodată bani. Normal, îi cheltuiam pe cărţi, teatru, casete audio şi video, dar şi pe restaurante scumpe, pentru a sărbători notele de trecere de la examene. Am lansat o afacere (la care am renunţat ulterior) ca să-mi finanţez viciile culturale: vindeam, în camera mea de cămin, ţigări Assos şi Kent (şi la bucată), nes la linguriţă, eşantioane gratuite de parfum franţuzesc (care se epuizau în zilele în care se celebrau sfinţi), acareturi promoţionale inscripţionate cu Kent, Martini etc. (cărţi de joc, pungi lucioase, tricouri) şi îmi închiriam videoplayer-ul Funai. Săream peste orele de facultate şi mergeam la Cinematecă, în vreme ce colegii mei studiau în cameră şi-mi vindeau marfa. La sesiunea din vara lui 1991 am picat două examene. Am avut imediat certitudinea că facultatea asta nu e de mine, dar am terminat-o, patru ani mai tîrziu, timp în care mi-am continuat „studiile" de film pe video şi la Cinematecă. Dacă n-ar fi fost consemnările mele de atunci, pe care le-am frunzărit acum, la peste două decenii distanţă, anii de studenţie ar fi rămas o gaură neagră – aşa se întîmplă cînd faci o facultate cu care nu ai nimic în comun. Recitind aceste jurnale apăsat contabile, din care am extras cronica primei mele sesiuni, am descoperit o altă persoană. Una care ar fi putut breveta softuri în Canada sau Silicon Valley, dar care azi nu e în stare să schimbe nici măcar o siguranţă.

■ *2 mai 1991:* Am intrat în posesia bursei de 1500 de lei, plus încă 300 din vînzarea a două pachete de cărţi de joc. Visul a devenit realitate: am luat cina la Nan Jing. Cu chifteluţe cu susan şi flori galbene ca aperitiv, urmate de cotlet de porc cu cinci miresme şi cu muguri de bambus şi porc cu alune. Total pentru două persoane: 752,45 de lei. Bacşiş: 55 de bani.

■ *8 mai:* La ora de engleză s-a făcut politică. La Cinematecă, alt Pasolini, *Povestiri din Canterbury*. Şi mai erotic decît *Decameronul*. Banii curg, sărăcia rămîne. La TV, episodul 2 din *Decalog*.

■ *10 mai:* Prezent la mitingul promonarhist. Tentativă în Militari de a vinde nişte pungi. Eşec: doar şase bucăţi. 65 de lei. Sînt din nou pe zero cu banii.

■ *11 mai: Noaptea regilor* de Andrei Şerban la Naţional.

■ *19 mai:* Am intrat pe fir cu un tip care înregistrează casete video cu 200 de lei. Ieri mi-am cumpărat o casetă TDK, dar am luat plasă. Doar carcasa era de TDK.

Ultimul examen. La Baze.

■ *21 mai:* Mi-am luat caseta de la înregistrat: *Amadeus* de Milos Forman.

■ *4 iunie:* Au trecut două parţiale, dar eu n-am luat decît unul (la fizică). Cu filmele pe video, slab de tot: doar *La luna* de Bertolucci. Două achiziţii Electrecord: Alifantis şi Andrieş.

■ *6 iunie:* Am cumpărat azi o casetă TDK de la Megavision, de data asta originală, şi seara am dat-o la înregistrat cu *Goodfellas* de Scorsese. Seara am dat-o, seara am luat-o, noaptea am văzut-o. A costat 300 de lei.

■ *11 iunie:* Ultimii bani i-am dat pe trei reviste franţuzeşti: un *Premiere* şi două *VSD*-uri.

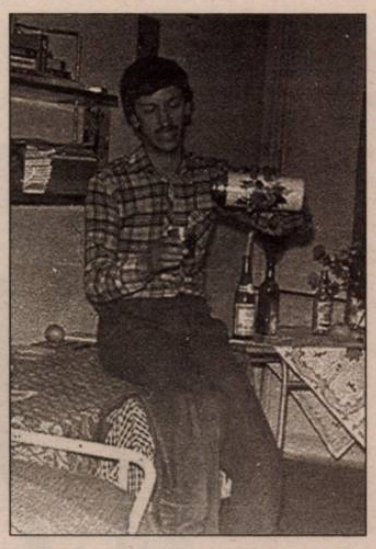

„Adevărat că mai cinstit lucru nu este în lume şi mai scump şi mai curat, decît omul procopsit la învăţătură."

MIHAIL SADOVEANU

■ *12 iunie:* Picaj la fizică. Notele pe subiecte: 5, 5, 5 şi... 1. Cum nota de la parţial nu se pune, debutez în campania examenelor cu un 4 răsunător. Episodul 6 din *Decalog* mi-a mai ridicat moralul.

■ *14 iunie:* Sînt inconştient. Am fost de la 7 la Cinematecă la *Zabriskie Point* de Antonioni. O viaţă are omul, şi dacă în viaţa asta nu vede *Zabriskie Point,* a trăit degeaba.

■ *16 iunie:* Picaj la Mecanică. Interesant e că am avut notele 5 şi -5, dar lucrarea a fost de 4.

■ *22 iunie:* Ieri am văzut *Taxi Driver* la Cinematecă. Alb-negru. Azi am primit pachet de acasă: ceva mîncare, ţigări, bere şi nes pentru vînzare.

■ *24 iunie:* Examen la mate. Tare-n aplicaţii (8 şi 6), slab la teorie (2 şi 5). Nota finală: 5!

■ *27 iunie:* Ieri am luat cealaltă casetă pe care am dat-o la înregistrat, *Sophie's Choice*. Normal că m-am uitat la film în aceeaşi seară. Tot ieri, *Decalog* 8!

■ *30 iunie:* Mîine ar trebui să merg la examen la Baze, dar degeaba mă duc. Am înţeles că taică-miu nu e supărat că am picat la examen. Asta mai lipsea.

■ *8 iulie:* 8 la CCP! Nu fără emoţii însă, mai ales la proba practică, unde a trebuit să disting rezistenţele de condensatoare.

■ *10 iulie:* Final de *Decalog*. Poate cel mai bun dintre toate!

■ *12 iulie:* Final de sesiune, ultimul examen. La Baze. După şase ore chin cu fiţuicile, am luat 7. Am scăpat. Am sărbătorit seara la resturantul Berlin, cu Cinzano.

***Mihai Chirilov** este critic de film şi director artistic al Festivalului Internaţional de Film Transilvania.*

Alina RADU

We Didn't Start the Fire

Am intrat la facultate în vara lui '89, în urma unui concurs destul de dur: 300 de candidaţi pe 50 de locuri. Pînă atunci însă, numărul de locuri alocat Filologiei ieşene fusese de 25; deci am fost norocoşi. Undeva, în măruntaiele birocratice ale Ministerului Învăţămîntului – sau cum i-o fi zis pe atunci – se hotărîse că ţara are nevoie de mai mulţi profesori de română, engleză, franceză etc. Căci asta era meseria cu care ieşeai după cei patru ani de facultate: profesor. După stagiatura obligatorie de trei ani la ţară, puteai să-ţi încerci şansele să vii mai aproape de civilizaţie, iar dacă erai foarte norocos şi/sau pilos, puteai prinde un post la o revistă literară, la universitate sau pe la vreo bibliotecă liniştită.

Primele zile de şcoală mi-au dat impresia că am nimerit acolo din greşeală. Nu reuşeam să scriu în ritmul în care dictau profesorii, nu înţelegeam ce mi se dicta, mă plictisea de moarte ce înţelegeam. Fusesem ceea ce se cheamă „bună la română", intrasem a treia pe listă, spre mîndria delirantă a familiei, iar acum, după ce reuşeam să completez golurile din cursuri, mă holbam la tot felul de cumpliţenii despre consoane surde, *Les Serments de Strasbourg* şi subtilităţile limbii cronicarilor – toate potrivite, o cred şi acum, pentru o vîrstă mai matură. În fond, abia ieşiserăm de pe băncile liceului. Zilnic eram bombardaţi cu şase ore de curs, iar după pauza de masă, încă patru ore de seminarii şi cursuri practice. Sîmbăta, noi, fetele, aveam armata obligatorie. Uniforme dizgraţioase, comenzi răstite, ore de tactică militară interminabile, marşuri „cu cîntec înainte" pe trotuarul din faţa Universităţii, bordat de o gaşcă masculină veselă, venită special să aplaude versurile „Noi cu pieptul de oţel / Ţara apărăm".

Am legat repede şcoala de gard şi am amînat învăţatul pentru sesiune, ca orice student care se respectă. Începeau balurile bobocilor, în discoteca Facultăţii de Electro veneau Divertişii şi Alexandru Andrieş, campusul din „Tudor" (Vladimirescu, bineînţeles) fierbea de petreceri şi nopţi de video mai mult sau mai puţin legale.

Dacă învăţatul îl puteam pune în cui pînă la sesiune, prezenţa la cursuri, seminarii – tot-tot-tot – era obligatorie. Un număr mare de absenţe (am uitat cîte) îţi asigura exmatricularea. Aşa că la început am umplut sălile, toţi şi toate – cu excepţia lui D. Frumoasă, scăpărător de deşteaptă şi rebelă, care venea cînd şi la cine avea chef. Profesorul îndrumător, un fel de diriginte studenţesc, a avut ideea de a-i încredinţa tocmai ei condica de prezenţă, ca s-o oblige astfel să vină la şcoală. D. a dispărut cu tot cu condică; mai exact, venea în continuare cînd şi cum ştia ea, notîndu-şi, însă, conştiincioasă, puzderia de absenţe proprii şi iertînd tot restul colegilor. A început, deci, un chiul în masă. Mai ales dimineaţa, la primul curs, de la ora 8, cînd în băncile anului nostru zăceau adormite doar cîteva ieşence, smulse din pat de părinţii exigenţi.

Revoluţia ne-a salvat nu doar din ghearele unui viitor pe care abia mai tîrziu l-am întrezărit cu spaimă, ci şi de la un dezastru şcolar. 1990 a început cu greve studenţeşti, revendicări îndîrjite (primele au fost reducerea numărului de ore şi lipsa obligativităţii prezenţei la cursuri) şi, mai ales, expulzări spectaculoase ale profesorilor bănuiţi de colaborare cu Securitatea, sau doar slabi profesional. Ca la orice revoluţie, au păţit-o şi nevinovaţii; ceilalţi au stat cu capul la cutie o vreme şi apoi s-au întors şi-au prins rădăcini pentru totdeauna. Pînă atunci, însă, noi, studenţii, deveniserăm intangibili. Sesiunea din iarnă a fost amînată, apoi am trecut cu toţii prin ea ca gîsca prin apă, prezenţa s-a relaxat atît de tare încît, vreun an, aproape nimeni nu s-a mai ţinut serios de şcoală iar programa a început să se schimbe haotic. Dar cui îi mai păsa de programă? Apăreau zeci, sute de cărţi noi, autori înainte interzişi, scriitori străini la care aveam brusc acces, filme „libere", reviste şi ziare într-un număr şi o diversitate copleşitoare. Barurile şi discotecile nu se mai închideau la ora zece, ci la orele mici ale dimineţii, se dăduse în sfîrşit liber la sex pe săturate, fără spaimă de sarcini nedorite – liber la orice. Apoi ne-am făcut şi noi o variantă ieşeană a Pieţei Universităţii, am semnat proteste anti-FSN/anti-Iliescu, am scandat contra aceloraşi, în lungi marşuri. După care, furtuna s-a potolit, apele s-au mai aşezat şi ne-am văzut fiecare de drumul lui.

„Educaţia este îmblînzirea unei flăcări, nu umplerea unui vas."

SOCRATE

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

A fost o epocă dezordonată, ameţitoare şi nespus de amuzantă, şi am prins-o exact la vîrsta potrivită. Doar că, de atîta amuzament, am ratat un mic amănunt: să schimbăm cu adevărat lumea care ne stătuse pentru o clipă în palmă.

***Alina Radu** este traducător şi redactor de carte la Editura Polirom.*

Veronica D. NICULESCU

În mînecă, un as rece lipit de piele

Am locuit într-un cămin din Bucureşti în cei cinci ani de facultate, de la 18 la 23 de ani.

Mai fusesem o singură dată în Bucureşti, atunci cînd, străbătînd împreună cu părinţii un bulevard, am privit din tramvai la deschiderea amplă, la copacii zbuciumaţi de pe o parte şi alta a drumului, şi mi-am zis „aici e de mine“. Venisem pentru înscrierea la facultate, ai mei erau îndoiţi, în sinea lor cred că îşi doreau să nu fiu printre acei unul din opt care aveau să fie admişi, ca să dau anul viitor la Timişoara. Eu ardeam să plec în lume. Aşa că am ales Bucureştiul, luînd-o cu încăpăţînare în direcţia opusă familiei, încurcînd nişte ape.

Căminul în care am trăit cinci ani esenţiali, între 1986-1991, stă ca un soare negru în centrul vieţii de atunci. La el ne vom întoarce după ce vom aminti razele care pornesc dinspre el: poşta de unde telefonam acasă, stînd la cozi uriaşe, cu pumni de fise de 1 şi 3 lei, ca să întrebăm disperaţi dacă nu ni s-au trimis banii; primeam 800 de lei pe lună, dintre care jumătate se duceau pe cămin şi pe cantina obligatorie; cantina, unde totul era ca o imensă sală de bal, în clinchete de veselă metalică – acolo ne întîlneam cu băieţii, flirturile se petreceau peste tăvi, boluri şi căni, nimic nu se risipea, nici un firicel de mîncare, nici o privire; alimentara de unde mare lucru nu aveai să îţi iei, dar dacă băga hîrtie igienică în curtea din spate, lăsai orice curs şi te puneai bătrîneşte la coadă; la fel, la salamul de vară tăiat pe din două sau la ciocolata chinezească, evenimente rarisime; parcul şi lacul, unde mult se visa şi mai nimic nu se îndeplinea; teatrul unde te duceai în unele seri, mirosind o viaţă nouă, o viaţă dorită, şi de unde te întorceai pe jos fără frică, rîzînd la braţ cu prietena dragă, oricît ar fi fost de tîrziu; facultatea pentru care schimbai două tramvaie şi unde ecuaţii monstruoase te făceau să speri o scăpare încă de neimaginat, către un ceva încă inexistent; gara de unde trenul te ducea acasă, la Piteşti, o dată la două duminici, pentru 29 de lei pe bilet sau 10 pe naş.

„Natura ne aseamănă, educaţia ne deosebeşte.“

CONFUCIUS

Căminul. Mă înduioşează teribil cînd înţeleg că în ziua primei cazări, în holul oribil de înţesat al căminului, mama nu avea decît 40 de ani. Cîteva ore şi cîteva cozi mai tîrziu, ne despărţeam lăcrimînd şi mă lăsa singură într-o cameră unde nu se aflau decît patru paturi metalice şi tot atîtea noptiere şi mese, plus cinci dulapuri înguste. Se va personaliza mai tîrziu şi va deveni casă.

Apartamentele erau alcătuite din două camere cu hol comun, unde se aflau două chiuvete, o toaletă şi un duş cu apă pe sărite. Opt fete locuiau într-un asemenea apartament, cîte patru în cameră. În toţi cei cinci ani, am locuit cu prietena mea cea mai bună, pe care am cunoscut-o chiar în acea primă zi şi cu care şi astăzi ţin legătura – Anda. Celelalte două locuri au fost ocupate, la început, de colege mai mari sau de-o seamă, iar cînd am mai învăţat cum merg lucrurile, doar de nişte nume fictive, ale unor colege care nu mai stăteau în cămin, şi-al căror loc îl plăteam tot noi, numai să stăm singure.

Despre frig, gîndaci, foame – multe s-au scris. Ceea ce mă interesează pe mine, după atîţia ani, este să privesc în urmă şi să înţeleg în ce fel ne-a schilodit sufletele acel loc.

În căminul de fete nu aveau voie să intre băieţii – şi nici măcar prietenele sau părinţii veniţi în vizită, decît cu buletinul, înscrişi în caietul portarului. Iubirile se consumau – în cazul în care „consumat“ e cuvîntul potrivit aici, şi nu prea e – în săruturi pe băncile parcului, în mîngîieri fugare, sprijiniţi pe caloriferele din holul umbros, seara, dacă poliţistul de la Moravuri (toată lumea ştia că de fapt era securist) catadicsea să-şi părăsească postul şi să ne lase mai uşurel.

Seara, băieţii ne strigau „pe-afară“ de pe trotuar, dar nu pe nume, ci după numărul camerei. „403 B!“ şi inima îţi sălta în pieptişor. Totul începea şi se termina neterminat dincolo de poarta păzită de poliţişti (uneori picaţi în grupuri, la ore imposibile, să ne caute de viza de flotant). Acest „totul“ era infim, iar acest infim poate părea acum şi dulce-inocent, şi ciuntit cu barbarie.

La o vîrstă la care bîjbîiam învăţînd să iubim, la o vîrstă la care părinţii noştri se căsătoriseră, noi ne scăldam în spaime şi vinovăţii şi nu ştiam să facem un pas esenţial – prea multe oprelişti, prea multe griji, prea multă vină. Crescusem văzînd pe bulevard înmormîntări ale fetelor mai mari care, fiindcă rămăseseră însărcinate, se sinuciseseră. Oricît ar părea de absurd acum, în anii '80 era o soluţie. O ţineai în mînecă – un as rece lipit de piele. Rămînea acolo şi cînd cădeau hainele.

În căminul nostru, despre două „arabele“ (fete care se împrieteneau cu arabii pentru o iubire sinceră, recompensată în lucruşoare şi bani) se spunea că au anticoncepţionale. Cuvîntul şoptit era încărcat de mister. Nici una dintre noi nu văzuse vreodată aşa ceva.

O colegă firavă ca un pui, scutită de armată fiindcă avea vreo patruzeci de kilograme, s-a sinucis în ultima zi de şcoală, fiindcă părinţii – dintr-un sat din Constanţa – îi impuneau să nu se întoarcă acasă „nemăritată, după ce s-a destrăbălat la Bucureşti.“

Părerea despre cei care locuiau în cămine nu era grozavă, iar noi o simţeam. Totul le părea altora o imensă petrecere. Cînd îmi amintesc acea „imensă petrecere“, mi se strînge inima, fiindcă aşa de tîrziu încep să înţeleg. Umbre şi spaime care nu se şterg niciodată. Am fost schilodiţi sufleteşte, chiar cînd ni se deschideau petalele. Pe lîngă asta, gîndăcelul de bucătărie hoinărind printre farfuriile din al cincilea dulap rămîne inofensiv şi drăguţ ca un fluture Vanessa.

***Veronica D. Niculescu** este scriitoare şi traducătoare.*

Sorina SĂVULESCU

Facultatea de a alege

În condiţii normale, într-o familie, copiii sînt – de preferinţă – doi, băiat şi fată. Băiat că, de! poartă numele mai departe, fată – că e mai miloasă şi poate nu emigrează. În momentul în care ai devenit părinte, eşti imperativ responsabil de viaţa pe care ai dat-o, trebuie să îţi sufleci mînecile, să te îndrepţi de spate şi să te pregăteşti pentru momentul în care vei fi capabil să spui: „Fiule, am trăit pentru tine, am muncit pentru tine, mi-am sacrificat cei mai frumoşi ani din viaţă, tu trebuie să fii sprijinul meu, trebuie să fii mai bun decît mine, îmi datorezi respect şi mulţumire pentru ceea ce eşti.“ Cînd se întîmplă discursul? Cam pe la vîrsta adolescenţei, cînd puştiul a depăşit momentul copilăriei nevinovate, cînd e „gata cu joaca“ şi trebuie să dea randament. La şcoală. Atît şi nimic mai mult, să înveţe, să fie un copil bun.

„Treaba lui e să spună ce face mai departe, ca să ştim şi noi. Pe urmă, vedem dacă e în regulă. Dacă ştie ce vrea, dacă poate, dacă sîntem de acord. Să nu repete greşelile altora, nici măcar pe ale noastre (pe care, de altfel, e mai bine să nu le ştie).

Bineînţeles că e liber să aleagă, într-un an-doi va merge la facultate, şi asta o să-i fie meseria, dar, vezi tu, nu facem doar ce ne place, e prea important, şi chestia asta nu se încearcă. Faci sau nu faci. Cu folos. Nu-l vreau şomer cu diplomă sau la mîna patronului, înghit eu destul şi pentru el.

Pentru mine s-a terminat... bani de meditaţii, bani de haine, bani de buzunar pe care ştiu sigur că îi dă pe ţigări. Pentru asta eu muncesc şi el ştie doar să ceară... cînd eu nu-mi mai permit o rochie, un coafor, iar taică-su e complet absent, zice că din vina mea e copilul aşa! Dacă îi spun să bea şi el un pahar de bere cu noi, nu bea, zice că nu îi place, dar cu prietenii lui – da! Şi cînd vine seara acasă, îl miros, ştiu că a băut, sînt vreo doi mai mari în gaşcă, chipurile studenţi, dar ce să mai zic, acum toţi proştii intră la facultate, doar al meu n-o să intre, dacă nu se ţine acum de şcoală. Da, deocamdată nu pot să mă vait, dar vreau să-l simt şi eu mai motivat, îi vreau binele şi ştiu că uneori exagerez, îmi fac griji inutil, dar nu pot să nu văd că a slăbit, că stă toată ziua la calculator şi parcă îl deranjez şi dacă îl trimit să ia o pîine.“

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Citatul e aproximativ, ca şi personajul. Generic, vorbim despre o femeie împlinită, că doar e mamă, fericită la vremea ei, neliniştită şi iubitoare, la vreo 40 şi ceva de ani, cu rămăşiţe de frumuseţe, la fel ca ciocolata cu urme de fructe pe care mi-a oferit-o pe post de desert, la o şuetă „ca între fete“.

Nici „copilul“ nu pare c-ar avea probleme majore, ştie că se vorbeşte despre el în lipsă, abia ce a venit acasă şi se retrage discret în bucătărie. Mîncarea e caldă, deja în farfurie, trebuie doar să nu uite să se spele pe mîini, să mănînce repede şi să plece la „meditaţie“.

Înteleg că s-au stabilit totuşi nişte priorităţi, opţiunea există, şi mă aflu în faţa unui viitor student. E doar o chestiune de timp. Şi de statut.

Peste cîţiva ani, probabil că îi voi spune „domnule“, va avea opinii şi îşi va pune, în sfîrşit, pachetul de ţigări pe masă. Va avea ceva de spus în privinţa lui şi a altora, despre meniu, despre educaţia publică şi mai ştiu eu despre ce altceva. Deocamdată nu e momentul, nu are experienţa şi capacitatea – altfel spus, facultatea de a discerne dicolo de admiteri, calificative şi opţiuni asistate.

Şi asta e o problemă. Prea rar, părinţii îşi lasă copiii să vorbească liber despre ceea ce vor cu adevărat. Sigur, intrarea la facultate presupune eforturi materiale pentru părinte, şi intelectuale pentru adolescentul în ultimii ani de liceu, emoţii, îngrijorări, şi de-o parte şi de alta, un întreg sistem de cunoştinţe pus în mişcare pentru a găsi cei mai buni profesori, eventual universitari. „A învăţa“ reprezintă premisa de bază, absolut rezonabilă, pentru a deveni student. Este o reţetă de succes, care tinde să epuizeze argumentele dialogului. „Trebuie să reuşeşti! Fără discuţie.“ Şi e treaba lui dacă învaţă pentru că vrea, şi e treaba lui dacă îşi pregăteşte „marea plecare“, şi e treaba lui dacă, major fiind – deci vaccinat – va alege, mai tîrziu, altceva. Să fie, oare, examenul final garanţia succesului? Să fie singura perspectivă? Şi dacă e un eşec, ne vom disocia de copiii noştri „picaţi“ sub linia celor admişi? Nici asta nu se discută. Doar rezultatele vorbesc.

Şi generaţia asta – a noilor aspiranţi, care invariabil sînt „altfel“ – îşi consumă răzvrătirile, eşecurile şi reuşitele, în aşteptarea momentului, a zilei, a clipei în care va intra în rîndul celor „adulţi“.

***Sorina Săvulescu** este avocat.*

„Nu se duce omenirea de rîpă din cauza tineretului"

interviu cu Liviu PAPADIMA

Mai are vreo legătură studenţia de azi cu cea de pe vremea cînd vă făceaţi studiile?

Primul răspuns care îmi vine în minte la întrebarea asta e replica unui coleg de la Universitatea din Amsterdam, cam de aceeaşi vîrstă cu mine, care mi-a spus la un moment dat, la o discuţie de seară: „Nu ştiu ce se întîmplă cu studenţii noştri, sînt din an în an mai tineri."

Am o oarecare distanţă faţă de vremurile studenţiei mele, dar îmi aduc aminte de ele cu mare bucurie. Am organizat, în urmă cu nişte ani, un eveniment la Litere, la care am invitat mai mulţi colegi de generaţie, ştiu sigur că era şi Florin Iaru printre ei, iar studenţii s-au amuzat teribil o oră întreagă, cînd le-am povestit cum era pe vremea noastră studenţia, cum mergeam la muncile patriotice toamna, cum se făceau transferurile de la fără frecvenţă la zi, aşa încît am început 50 în anul I şi am terminat 80 la diplomă.

Diferenţele fundamentale vin, înainte de toate, din sistemul prin care intram în facultate. Şi în momentul de faţă văd că există o mare nostalgie pentru concursurile de admitere, pe care personal n-o împărtăşesc, din multe motive. Evident, acest examen era privit cu încrîncenare la vremea respectivă. De altfel, cred că în toată viaţa mea n-am muncit intelectual mai mult ca atunci cînd eram în clasa a XII-a. Era să clachez nervos din cauza surmenajului. Mă duceam 4-5 ore la şcoală, după care alte 8-9 ore învăţam pentru examenul de admitere. Aveai dreptul să te înscrii la o singură facultate, aşa că jucai totul pe o singură carte. Iar pentru un băiat, perspectiva eşecului nu era dintre cele mai plăcute. Ştiai că te aşteaptă armata lungă, adică cea de un an şi patru luni, sau dacă aveai ghinion să pici pe graniţă, cea de doi ani. Şi nu ştiai dacă o să vii prea întreg de acolo. Dacă intrai la facultate, însă, făceai varianta scurtă de armată, cea de nouă luni, şi era mult mai lejeră.

Problemea cea mare pentru tinerii de azi e că le sînt deschise toate posibilităţile, se pot înscrie la zece facultăţi dacă vor, pot să-şi schimbe traseul dacă nu găsesc ceea ce căutau, pot să facă două-trei în paralel. Asta creează, însă, şi confuzie.

Sînt studenţii de azi mai slab pregătiţi decît cei de dinainte? Lipsa examenului de admitere a făcut mai accesibilă intrarea la facultate?

Studenţii de azi sînt de toate felurile, ca întotdeauna. Şi sînt mult mai mulţi. Examen mai există la o singură specializare de la Litere, la Comunicare şi Relaţii Publice. E o poveste destul de sensibilă asta cu admiterea. Pentru că există acest blazon în faţa opiniei publice, cum că o facultate care face concurs de admitere prin probă scrisă e o facultate serioasă. De aceea, sînt facultăţi care se fac că dau examen. Dar nu cred că asta e soluţia. Noi, la filologie, am renunţat cu greu la examen, din acelaşi motiv, al prestigiului, dar am luat această decizie după ce am făcut o analiză comparativă şi ne-am dat seama, după examen, că dacă ar fi fost doar selecţia pe bază de dosar, ar fi intrat în proporţie de 95% aceiaşi candidaţi.

Există o obsesie a performanţei în discursul despre educaţie. Ce se întîmplă însă, concret, în sistemul de învăţămînt superior?

Cînd eram eu student, eram 50 în an, acum sînt 350. Numai printr-o intervenţie divină s-ar putea spera ca cei 350 să fie la acelaşi nivel ca cei 50 de odinioară. Erau şi atunci, ca şi acum, cei din *„top ten"*.

Vocaţia didactică ne îndeamnă adesea să ne ocupăm prioritar de cei foarte buni. Ar fi justificat, în condiţiile în care universitatea ar trebui să fie mecanismul de triere a unei superelite. Nu este, însă. Şi atunci cînd ai 350 de studenţi, dar lucrezi de fapt cu 10 şi pe restul 340 îi laşi în plata Domnului, nu cred că e un cîştig.

Pentru mine, lucrul cel mai important în meseria asta complicată şi confuză de educator nu e neapărat punctul terminus, ci parcursul. E adevărat, „performanţa" e un cuvînt foarte des folosit la noi cînd vine vorba de educaţie pe toate planurile. E o mare stupiditate. Performanţa se defineşte în contexte foarte, foarte competitive. Nu asta e treaba educaţiei, ci să poată să ducă un tînăr dintr-un punct în altul, să ţină cont de unde îl ia şi să încerce să-l ducă mai departe. Dacă cerem ca din fiecare elev sau student să iasă un nobelist, ne umplem de frustrări inutile.

Dacă ar fi să-i descrieţi pe studenţii de azi, ce-aţi spune?

Dincolo de chestiunea asta a nivelului, de care toată lumea se plînge – că a scăzut, şi e o realitate produsă de mulţi alţi factori, şi nu numai la noi, ci şi în alte părţi –, pentru mine, îngrijorător e altceva. E clar, avem un tineret mult mai hedonist decît era altădată. În plus, pe vremea în care m-am format eu, aproape toată miza se punea pe educaţia formală, pe ce învăţai la şcoală. Acum, tinerii învaţă din o mie de alte locuri şi sînt supuşi unui bombardament de stimuli educaţionali. Noi aveam şcoala şi strada, atît.

Nu cred că se duce omenirea de rîpă din cauza tineretului de azi.

Ce mă îngrijorează cu adevărat e nivelul foarte scăzut al motivaţiei pe care îl au tinerii vremurilor actuale. Există mari vulnerabilităţi în capacităţile lor de a face alegeri, de a-şi gestiona propriile dorinţe. Din punctul ăsta de vedere, mi s-ar părea mult mai benefic să aibă o poziţie contestatară, chiar şi virulentă, reactivă. Un tineret supărat mi se pare preferabil unuia apatic.

Un tineret supărat mi se pare preferabil unuia apatic.

La un moment dat, a apărut şi în Universitate o mică explozie de rebeliune *Occupy*. Administraţia a intrat într-o oarecare panică. Eu m-am dus, am stat de vorbă cu ei, i-am întrebat care e mesajul lor, le-am spus că e foarte frumos că au supărări legate de ce se întîmplă în învăţămîntul superior, am şi eu un milion etc. I-am întrebat şi dacă au nişte doleanţe concrete. Prima doleanţă pe care mi-au spus-o, pentru mine stupefiantă, a fost reintroducerea examenului scris la admitere. Evident, i-am întrebat ce relevanţă ar putea avea pentru ei această măsură şi de ce ar vrea să impună un punct de vedere pentru cei care vin după ei. Răspunsul lor a fost că s-a umplut Universitatea de neaveniţi...

Distincţia stat / privat în cazul universităţilor s-a cronicizat în ultimii ani?

Eu cred că noi, în România, amestecăm lucrurile. După mine, distincţia stat/privat, care pare a trece drept fundamentală, e una cu relevanţă minoră. Serviciile educaţionale pot fi comparate cu cele din sănătate. Chiar nu mă interesează dacă spitalul la care mă duc să mă operez are un patron sau dacă e bugetar, vreau să ştiu că chirurgii pe mîna cărora mă dau or să mă opereze bine. Aşa că distincţia majoră ar trebui să fie una singură: universităţi bune, universităţi proaste. Dar pentru ca o astfel de diferenţiere să se poată impune, ar trebui să existe o piaţă concurenţială corectă. Ceea ce nu e cazul în România. Universităţile private au presat în permanenţă să aibă legislaţie proprie şi facilităţi. Din păcate, au reuşit foarte puţine să profite de aceste facilităţi în termeni de calitate. S-au orientat, de regulă, către politici de *dumping* şi *laissez-faire:* diplome ieftine, cu efort minim. Mi se pare un lucru relevant că nu s-a îndreptat nimeni din mediul privat, deşi au fost unele tentative, spre a fonda o universitate de excelenţă. Ceea ce înseamnă studenţi puţini, taxe mari. Selecţie mare, competiţie dură, plăţi bune şi exigenţă ridicată pentru personalul didactic.

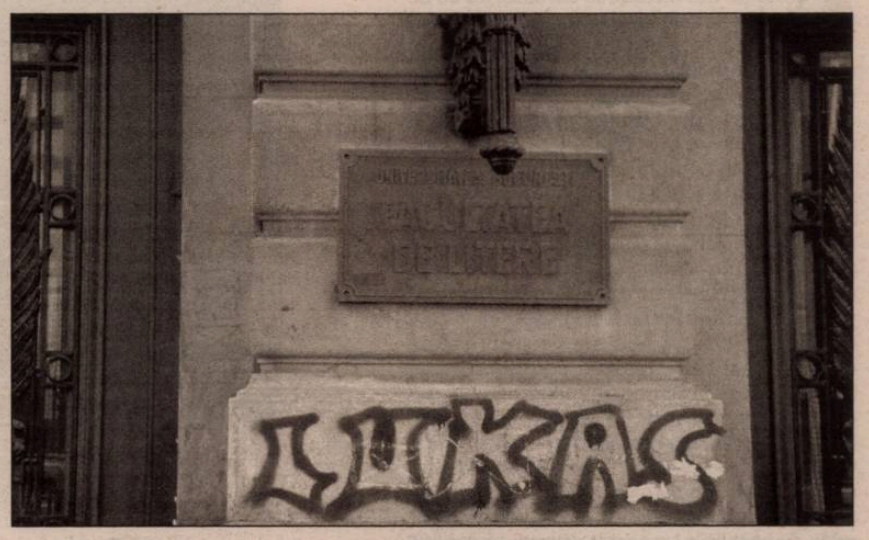

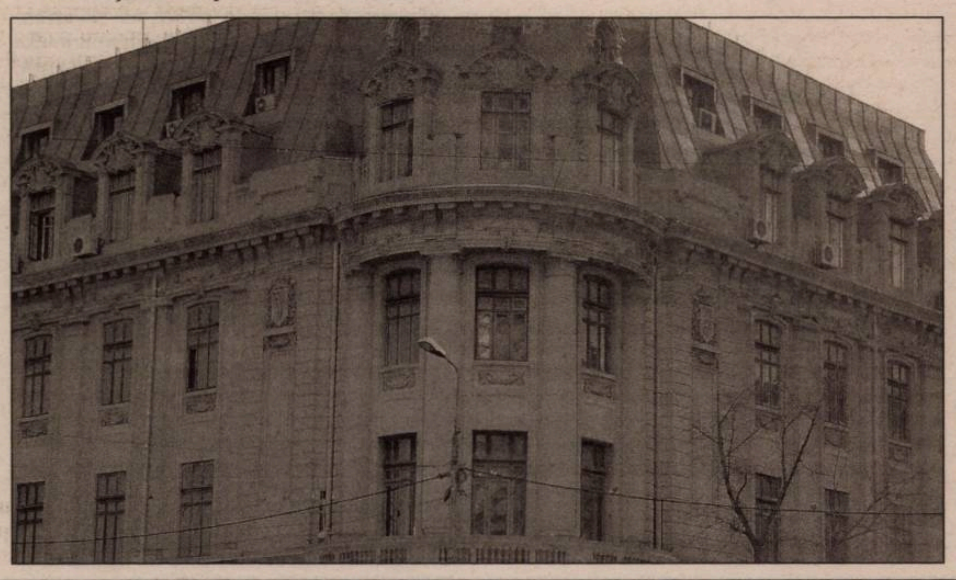

„Pregătirea înseamnă totul. Conopida nu este altceva decît o varză care a fost educată într-un colegiu."

MARK TWAIN

Ce fac studenţii de la Litere după ce termină facultatea?

Ce se întîmplă cu ei nu ştim foarte bine, nu avem o evidenţă a parcursului lor ulterior. Dar se pot vedea lucruri care sînt interesante şi relevante. De pildă, în ceea ce priveşte opţiunea de după licenţă, asta e mai uşor măsurabilă. O mare parte dintre absolvenţi merg, totuşi, la un masterat. Alegerea traseului pentru continuarea parcursului educaţional e elocventă. De pildă, un număr nu tocmai neglijabil de absolvenţi de filologie se îndreaptă către masterate sensibil diferite: merg la ASE, la SNSPA, lucruri de tipul ăsta. „Face sens", au învăţat să scrie şi să citească, învaţă şi să socotească, e OK. Dar, lăsînd gluma la o parte, nu mi se pare o evoluţie nefirească. Pentru mulţi dintre colegii mei, pare ceva scandalos. Cred că e pur şi simplu o adaptare. Cîţi să se specializeze în filologie? După mine, masteratul ar trebui să deschidă o cale spre viitor. Or, dacă mergi spre specializarea filologie, în mod logic, ar trebui să urmezi apoi un doctorat în aceeaşi zonă, să te profilezi pe cercetare sau pe învăţămînt superior. Şansele de a ajunge să şi profesezi apoi în domeniul de expertiză sînt – nu e un secret pentru nimeni – limitate. Ceea ce se întîmplă e, în fond, un soi de aşezare „naturală" a nevoii de mai multă flexibilitate curriculară – aşa cum o asigură, de exemplu, peste Ocean, sistemul cu *„major"* şi *„minor"*.

Liviu Papadima *este prorector al Universităţii Bucureşti.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Alexandru OFRIM

Să fii student în „Epoca de aur"

Cînd ne-am întîlnit să sărbătorim 20 de ani de la terminarea facultății, colegul nostru, Marius Oprea s-a ridicat la un moment dat în amfiteatru și, de față cu foștii profesori, cu un aer mucalit, a spus că, dacă se uită bine în jur, observă că doar de capul chiulangiilor s-a ales cîte ceva... În vremea noastră, prezența la cursuri și seminarii era obligatorie. Șeful de grupă avea o condică în care nota la fiecare oră cine lipsea. La 16 absențe nemotivate primeai „mustrare scrisă" (M.S.), iar dacă perseverai, „mustrare scrisă cu avertisment" (M.S.A.), ceea ce te apropia de exmatriculare. Exista, însă, o cale de a scăpa: cele 16 absențe îți erau iertate dacă aduceai la secretariat o adeverință că ai donat sînge la Spitalul Studențesc. Odată, eram pe lista neagră, împreună un coleg și bun prieten (azi arheolog la un institut) așa că am mers la „vampiri". În fața cabinetului, colegul meu a insistat să intre el primul, ca să îmi dea un exemplu de curaj. Această dovada de bărbăție l-a costat scump – poate că în locul meu, a avut el ghinionul să fie contaminat cu virusul hepatitei B, a fost nevoit să-și amîne anul, iar de atunci, ficatul lui nu a mai fost niciodată la fel ca înainte.

Nu mă mir că preferam să dăm sînge decît să dăm pe la școală. Puține dintre materiile de atunci scăpau controlului ideologic. Bibliografiile seminarelor de istorie conțineau neapărat texte din cuvîntările lui Ceaușescu („concepția tovarășului despre...") și din programul PCR. Multe seminarii nu se deosebeau prea mult de învățămîntul politico-ideologic, trebuia să recităm formule goale de conținut. Arunc o privire în carnetul de student: Materialism dialectic și istoric, Socialism științific, Drept și legislație socialistă, Istoria mișcării muncitorești etc. În consecință, unii dintre noi eram în altă parte: puteam fi la o bere (sau mai multe). Ehee, dispărute sînt azi Tismana. (codificat La Mănăstire), Cireșica, Gambrinus, La Popicăreasa – berărie denumită așa de noi după frumoasele picioare ale unei chelnerițe... plus neuitatul La Jegosu', de lîngă Gara Basarab, unde ne plăcea să ne amestecăm cu lumpenii zonei.

„Un om educat se deosebește de un om needucat, așa cum un om viu se deosebește de un om mort."

ARISTOTEL

Dacă nu eram cu ceilalți la cîrciumi – pe care le luam la rînd, de la facultate pînă la căminele din Grozăvești –, eram de găsit la bibliotecă, de dimineața pînă seara, doar cu ceva ciocolată prin buzunare. Rezistam. Cu recomandarea profesorului Mihai Pop, obținusem permis de lectură la Biblioteca Academiei, încă de la sfîrșitul anului I. Citeam cu totul altceva decît ni se vîra pe gît la școală. Visam. Și apoi, reveneam la realitatea care venea peste noi în sesiune. Fiind considerat unul fundamental, cursul de Materialism dialectic și istoric se întindea în anii I și II, cu aceeași profesoară aflată în pragul pensiei, cu aer de veche ilegalistă. Colegul despre care am amintit împărțea cu mine camera de cămin. Obișnuia ca în sesiune să meargă acasă, la Buzău, pentru a învăța. În seara de dinaintea examenului la Materialism, a venit de acasă cu o canistră de vin roșu de buturugă. De la un pahar-două, am ajuns să ne cinstim toată noaptea. Dimineață, ne-am dus la examenul oral foarte veseli. Din fericire, distanța dintre bancă și catedră era mare, iar bătrîna profesoară nu ne-a mirosit. În anul I, luasem nota 7, acum am fost evaluat cu 10: „Vedeți, toar'șu student, că se poate!" Oh, mă gîndeam eu, iată o materie la care sînt mai bun beat decît treaz!

La un examen de istorie a României, am răspuns cu un singur cuvînt. În cursul anului, la seminar, profesorul (după 1989 a fost nevoit să părăsească Facultatea de Istorie) încerca să acrediteze ideea că Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan a fost de fapt o revoluție, una anterioară Marii Revoluții Franceze! Probabil că aveam o față cam sceptică, pentru că m-a întrebat direct ce părere am. I-am răspuns că mi se pare „pompieristic", și „Ce, dacă nu avem revoluții, trebuie să le inventăm?" Colegii mei au amuțit, știind prea bine că nu era prudent să ai astfel de opinii. Ei bine, la examenul oral, al doilea subiect de pe bilet a fost: „1784 – răscoală sau revoluție?" Seminaristul a șușotit ceva cu profesorul de la curs, care mi-a pus o singură întrebare: „Ce-a fost?" – „Răscoală", am răspuns. Nu mi-au cerut să argumentez: „Carnetul! Nota 5!" Am scăpat ieftin. Oricum, nici picat cu ceară n-aș fi renunțat la părerea mea.

Cu lucruri de felul acesta ne mîncau timpul și ne năruiau tot cheful de școală. Dezamăgirea mea era cu atît mai mare cu cît nu fusese o treabă ușoară intrarea la facultate. Concurența era foarte mare: 40 de locuri, peste 800 de candidați. Subiectele de examen erau formulate exact după titlurile și subtitlurile lecțiilor din cele cinci manuale de istorie. Reproducerea cît mai exactă, *mot-à-mot,* a textului din manual era condiția reușitei. Nu erau admise interpretări libere, originalitatea. În 1983, cînd am dat la facultate, un subiect la examenul de Istorie Universală a fost ceva cu „geneza relațiilor capitaliste". Ghinionul meu: era singura lecție din toate manualele pe care tot amînasem să o memorez („doar n-or da-o tocmai pe asta!"). Am căzut al treilea sub linie. Norocul meu a fost acela că nu trebuia să mă duc la oaste: fusesem declarat inapt pentru stagiul militar (avantajul celor cu probleme de vedere!). Am stat ascuns, acasă la părinți, fără să fiu „încadrat în cîmpul muncii" – eram, adică, un infractor în ochii autorităților, un „parazit social", cum se spunea pe atunci. N-am făcut altceva decît să mențin în memorie, timp de un an de zile, cele cîteva sute de pagini ale celor cinci manuale – dezvoltasem procedee mnemotehnice, vizualizam în gînd pînă și dispunerea ilustrațiilor. La examenul din 1984, am reușit al treilea.

De atunci, nu am încetat niciodată să mă simt student...

***Alexandru Ofrim** este istoric, conferențiar universitar în cadrul Facultății de Litere, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Străzi vechi din Bucureștiul de azi, *Editura Humanitas, 2011.*

„Piața muncii este competitivă"

interviu cu Alexandra PATAINEA

Organizați anual Tîrgul de joburi pentru studenți și absolvenți? Cam cîți studenți participă și cîți dintre ei își găsesc un job?

Liga Studenților din București organizează acest tîrg, adresat tuturor studenților și absolvenților din București care se află în căutarea unui job, încercînd să acopere cît mai multe domenii. Nu avem un număr exact al studenților participanți, însă din numărul CV-urilor sosite pe site-ul dedicat acestui eveniment și din informațiile primite de la companii pot spune că au vizitat standurile firmelor angajatoare în jur de 3000 de studenți, dintre care cam 5-7% s-au și angajat.

Nu de puține ori am auzit spunîndu-se că ce înveți la școală e diferit de ceea ce așteaptă un angajator de la tine. Cum se văd lucurile din interior?

În această perioadă, este foarte greu să te angajezi imediat după ce ai terminat facultatea, ca să nu mai vorbim despre cei care lucrează și pe timpul studiilor. Nu este foarte diferit ce se învață la școală față de ceea ce așteaptă angajatorii; noi în facultate ne formăm și învățăm în mare despre ceea ce înseamnă piața muncii. Problema este, însă, de ordin practic. Majoritatea angajatorilor se așteaptă să ai experiență, să știi deja să lucrezi cu anumite programe, să știi cum funcționează anumite mașini și utilaje (depinde de domeniul în care îți termini studiile). Sistemul de învățămînt din România este deficitar din acest punct de vedere, deoarece nu ne oferă foarte multe posibilități de a pune în practică ceea ce învățăm în facultate, și de aici apar aceste discrepanțe între cererile companiilor și competențele studenților care se află în căutarea unui job.

„Educația nu măsoară cît de mult ai memorat sau cît de multe știi, educația reprezintă capacitatea de a face diferența între lucrurile pe care le știi și cele pe care nu le știi."

ANATOLE FRANCE

Care sînt domeniile în care e cel mai ușor să-ți găsești un job? Dar cel mai greu?

La aceste tîrguri de joburi, noi ne orientăm pentru a chema companii din mai multe domenii: IT, economic, bancar, consultanță, management, telecomunicații etc. Fiecare companie știe foarte bine profilul angajatului dorit, în momentul în care decide să participe la eveniment. Se caută foarte mult oameni care știu să facă multe lucruri, oameni cu experiență și care învață foarte repede, nu neapărat oameni cu o specializare. Așadar, mi-e greu să spun în ce domenii se găsește mai ușor sau mai greu un job.

S-au schimbat, în timp, cererile și ofertele pe piața muncii?

Cu siguranță, da. Dacă acum cîțiva ani puteai să te angajezi după ce terminai facultatea, pentru că aveai o specializare, acum e mai greu. Să vă dau un exemplu pe care l-am observat în rîndul mai multor studenți care studiază administrație publică: posturile sînt blocate pentru perioade lungi de timp, iar în momentul în care se scoate un post de acest gen la concurs nu este de ajuns să ai o diplomă a Facultății de Administrație Publică. Pe lîngă aceasta, trebuie să ai o specializare în economie sau științe juridice. De asemenea, în timp, angajatorii au devenit din ce în ce mai atenți cu persoanele pe care le angajează, întrucît profilul angajatului trebuie să corespundă unor cerințe numeroase.

Ce trebuie să știe un student / absolvent care își caută un loc de muncă? La ce să se aștepte?

El trebuie, în primul rînd, să se înarmeze cu răbdare. Companiile sînt deschise să angajeze studenți, însă acei studenți trebuie să se diferențieze față de restul, trebuie să arate că sînt foarte buni, că au aptitudini care îi recomandă pentru jobul dorit. Și mai trebuie să știe că piața muncii actuală este foarte competitivă.

Vă e greu să-i convingeți pe angajatori să participe la tîrg?

Nu este foarte greu. În majoritatea companiilor multinaționale, angajații sînt tineri, deoarece se încurajează și se susțin oamenii tineri și talentați prin derularea unor programe de dezvoltare *(internship*-uri, programe de practică) și, tocmai din acest motiv, firmele acceptă invitațiile noastre. Studenții caută și asemenea programe, indiferent dacă sînt plătite sau nu, deoarece îi ajută să înțeleagă mai bine ce se întîmplă în companii, pregătindu-se astfel pentru un loc de muncă stabil.

***Alexandra Patainea** este președinta Ligii Studenților din București.*

a consemnat Ana Maria SANDU

„M-am nimerit unde trebuia, cînd trebuia“

– dialog cu Aurel MITRAN –

*Biroul domnului **Aurel Mitran** pare biroul unui om care nu prea are vreme să stea în el: are multe altele de făcut. Cîteva piese vechi de mobilier, îmbinate cu stil, creează o atmosferă rafinată, cu care vocea discretă a amfitrionului rimează perfect. E director interimar la Teatrul „Excelsior“, teatrul pentru copii fondat de Ion Lucian, primul înființat după 1989. Înainte de 1989 a lucrat la Teatrul „C. Tănase“, la Teatrul de Comedie, la Teatrul „Ion Creangă“. Dar a fost și „organizator de spectacole“ (după nomenclatorul meseriilor de atunci) de muzică rock și folk. I se datorează și o parte dintre Festivalurile și concertele de la „Club A“, legendarul club al studenților arhitecți – locul care găzduia, pe atunci, ceea ce astăzi am numi „cultura alternativă“. Peretele de sticlă al biroului dă spre o intersecție aglomerată din centrul Capitalei. În timp ce vorbim despre teatrul pentru copii, despre povești, despre muzica unor tineri idealiști de odinioară, se tot aud, de afară, claxoane. „Oamenii serioși“ se grăbesc (unde?), dl Mitran e mereu zîmbitor, iar aerul său firesc cînd povestește despre teatru și muzică îmi dau senzația că am de-a face cu un om făcut pentru meseria asta.*

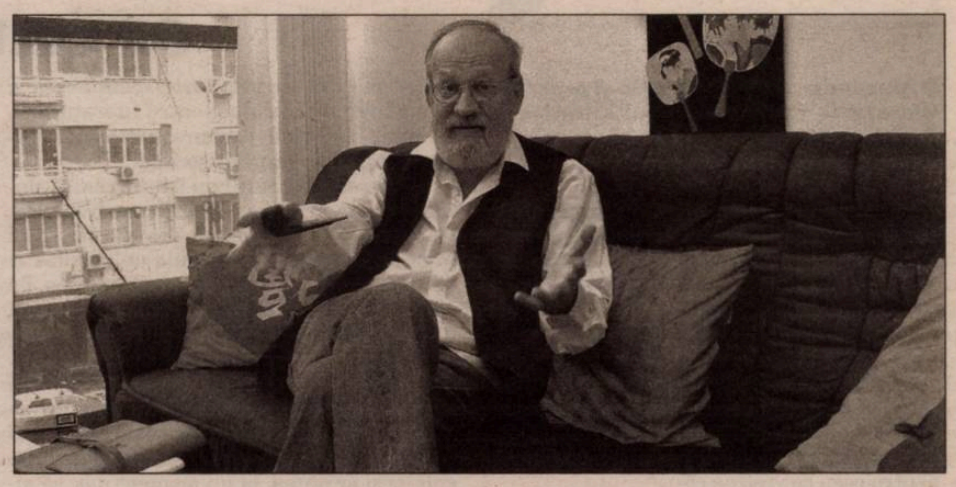

Lucrați de zeci de ani cu muzicieni, cu actori – adică, de fapt, cu sensibilități, orgolii, vanități, personalități puternice. Am observat că zîmbiți mai tot timpul. Cît contează zîmbetul în ceea ce faceți?

Cred că este o condiție importantă. Lucrul cu artiștii e, într-un fel, satanic pentru că sînt multe de rezolvat; zîmbesc pentru că e ca în legile lui Murphy – „dacă nu poți să-i ajuți, măcar încurcă-i“. Un zîmbet reușește să destindă atmosfera sau măcar să contrarieze – dar în orice caz are urmări directe și imediate. Escaladarea problemelor într-o instituție de cultură funcționează pe principiul bulgărelui de zăpadă – se transformă într-o avalanșă cînd nu-ți vine să crezi. La sfîrșit constați că, de fapt, nu era chiar așa grav: nu lucrăm la Cape Canaveral, nu lansăm rachete în spațiu... E doar un act artistic.

E mai greu teatrul pentru copii decît cel pentru oameni mari?

După un spectacol pentru adulți, dacă n-ai fost convingător, se spune că „a fost interesant...“. La copii, dacă nu ești convingător, mai bine pleci imediat de pe scenă, căci ei reacționează spontan. Sînt foarte sinceri și ai de jucat o poveste pe care, în șapte cazuri din zece, o știu deja. *Cenușăreasa* e aceeași – iar copiii *știu* povestea, știu cum se termină; dar vor „să vadă cu ochii lor“, pe viu. Iar în zilele noastre, te lupți și cu computerele, și cu cinematograful. Dar teatrul n-o să dispară niciodată – se tot spune că dispare de două mii de ani... N-o să dispară pentru că emoția care se transmite e cu totul specială. Noi, la „Excelsior“, avem un adevărat ritual. Intră copiii în sală – chițăială maximă, dans, joacă, năzbîtii. Se stinge lumina în sală: toată lumea țipă, la unison. Cînd se deschide cortina și se pune un spot de urmărire pe scenă, nu se mai aude nici musca: începe mirajul. Începe povestea. Iar povestea e vie, se întîmplă în fața lor, nu e o relație mediată – nu poți s-o oprești din telecomandă... Spectacolul cu *Mica sirenă* ajunge în curînd la majorat – se joacă în acest teatru de 16 ani. În general, la 4 ani se schimbă distribuția.

Actorii au nevoie de înzestrări speciale pentru a face teatru pentru copii?

Trebuie să nu uiți că ai fost copil, e obligatoriu. În momentul cînd ai uitat, partida e pierdută. În principiu, orice actor poate juca teatru pentru copii, dar trebuie să și creadă în el – căci copiii simt mai puternic decît adulții. Apoi, la teatrul pentru copii e greu și pentru faptul că, la ora 10 dimineața (cînd au loc spectacolele), actorii trebuie să fie chiar prințese și prinți (după ce, eventual, au mai avut un spectacol cu o seară înainte). Nu e doar o problemă de „tehnică actoricească“. Iar logica unui copil poate fi altfel, mai creativă. Eu tot povestesc o întîmplare care pare glumă, dar e realitate. Un copil întreabă: „dar de ce vara plouă și de jos în sus, iar toamna doar de sus în jos?“. „Cum adică?“. „Păi am fost eu cu bunica pe bulevardul ăla mare și am văzut că vara plouă și de jos în sus.“ Fusese, de fapt, pe la Piața Unirii și văzuse fîntînile arteziene. Ei, ce minte de adult ar putea construi asta?

Spuneați că v-ați perfecționat mijloacele tehnice. Aveți resurse pentru a construi spectacole pe placul copiilor de azi?

Lucrurile funcționează. Teatrul nostru este subvenționat de Consiliul General al Capitalei. Avem un buget anual în care trebuie să ne încadrăm. Dacă ar fi bani mai mulți, probabil că ne-ar mai da și nouă... Dar noi, cei care sîntem mai în vîrstă și am prins și „autofinanțarea“ de pe vremuri, nu avem mari spaime, am trăit și timpuri mai grele. Pe atunci, ca să te poți „autofinanța“, jucai ca la cinematograf, mai multe spectacole pe zi. Tinerii actori rămîn uimiți cînd le povestim că atunci se pleca în turnee de cîte 45 de zile prin țară, cu cîte două spectacole pe zi.

Să vorbim și despre celălalt capitol al activității dumneavoastră, muzica. În lumea care cunoaște acest mediu, sînteți un personaj legendar: ați organizat spectacole de rock și folk încă dinainte de 1989, „Clubul A“. Cum ați ajuns să faceți asta?

Cred că m-am nimerit unde trebuia și cînd trebuia. Am venit în această breaslă în 1976, cînd se schimbau generațiile. Atunci, unii dintre cei care se ocupau de treaba asta au plecat din țară ori s-au lăsat. Phoenix a plecat în '76, Sfinx alesese o altă carieră (cînta mai mult în Olanda), din Ardeal se pleca pe rupte ori se refăceau trupele (vorbesc de trupe de acolo precum Progresiv TM, Pro Musica, Cargo, Metropol). Și a venit o lume nouă în '76-'77: Holograf, Compact, Iris și altele. În folk, Marcela Saftiuc plecase, Mircea Florian plecase, Adriana Ausch plecase... Apăruseră alte nume: Alexandru Andrieș, Nicu Alifantis și alții. Perioada 1976-1980 a fost o bună ucenicie pe care am făcut-o în Teatrul „C. Tănase“ și în Teatrul Mic. Inițial, eram organizator de spectacole; la un moment dat, s-a schimbat nomenclatorul și funcția mea a devenit „instructor“, ca să sune mai utecist. Ce făcea instructorul? De toate: vindea bilete, lipea afișe, făcea „teren“ în mijlocul oamenilor muncii... Mi-a plăcut foarte mult meseria. Și am venit și cu o rigoare care, de ce să-l mînii pe Dumnezeu, nu prea există la „artiștii liber-profesioniști“. Căci pe vremea aceea exista un atestat pe care scria așa: „artist liber-profesionist“. Or, eu făceam mici crize și le spuneam artiștilor: „aveți o problemă: cînd trebuie să fiți profesioniști, vreți să fiți liberi, iar cînd trebuie să fiți liberi, vreți să fiți profesioniști. Ori una, ori alta. Liber-profesionist nu există, scrie doar pe atestat. Liber e ăla care stă pe stradă, cîntă la chitară, n-are nici o obligație, nu plătește impozite – dar e liber să și moară de foame. Dacă vrei să fii profesionist, trebuie să semnezi niște hîrtii, să-ți asumi niște obligații, să începi concertele la oră fixă ș.a.m.d.“ Așa că am rămas în meseria asta și am făcut niște lucruri care, privite din perspectiva de azi, mi se par un pic ciudate. Eu propuneam alt tip de spectacole. Era și un sentiment de libertate pe care îl trăiam făcînd asta: să ai douăzeci și ceva de ani, să pleci în turneu 45-50 de zile, alături de prietenii tăi, sălile să fie arhipline, să cînte muzica pe care o iubești, să mănînci, să bei, fetele – sfoară, și să mai iei și salariu pentru asta?... Păi, m-aș fi dus pe degeaba! Prima dată cînd am luat bani a fost prin '80, cred că era un concert Compact. Ce negocieri!?... Eu încercam să joc un fel de Humphrey Bogart în *Casablanca* și le-am spus celor care se ocupau de spectacol: „vă aduc o trupă care va incendia Costineștiul, vedeți și dvs. dacă aveți bani să plătiți...“ După concert, mi s-a dat un plic cu bani, deși nu vorbisem despre nici un fel de onorariu pentru mine. M-am apucat să-i număr. Cînd am depășit salariul lui ta, au început să-mi tremure mîinile...

Ați vorbit despre sentimentul de libertate pe care l-ați trăit în acele vremuri. E o veche dispută pe tema asta: atunci se făcea totul „cu voie de la partid“, care „strîngea șurubul“ sau „slăbea șurubul“. Cum se vedea asta din interior, lucrînd cu trupe ori cu muzicieni care nu erau tocmai „pe linie“, ba chiar aveau un aer protestatar?

Noi am prins un început în care lucrurile au stat ceva mai bine, apoi a mers tot mai rău. Începuse să se dezvolte tehnologia, apăruseră înregistrările pe casete: fiecare încerca să semene cu ce vedea pe video. Și muzica de „afară“ se schimbase: rock-ul și folk-ul nu mai erau intelectualizate și idealiste, „cu mesaj“, ci se îndreptaseră tot mai mult spre comerț. Apăruse marea industrie muzicală. La noi, fiind o țară latină, a prins mai bine un fel de soft rock, mesajul social dispăruse de tot, așa că s-a cîntat despre flori, stele și lalele de la tinerețe pîn' la bătrînețe – căci textele trebuiau duse la aprobat, la „viză“. Sau trebuia să faci un text atît de bun și să-i dai o interpretare scenică atît de bună încît să meargă și la „viză“, și la public. Dacă iei de pildă un text al lui Andrieș de atunci, n-avea nici pe dracu', din perspectiva autorităților: „Ce oraș frumos! Fabrici și uzine. La mine-n cartier, la tine-n cartier – fabrici și uzine!“... Foarte bine: tovarășu' Andrieș a găsit o modalitate de a cînta despre fabrici și uzine! Pe scenă însă, datorită felului în care era interpretat, textul suna ironic, nicidecum „pe linia oficială“. Nicu Alifantis cînta: „Mame, nu vă dați copiii / să se facă clowni ori artiști / ăștia nu e buni să fie / ori prea veseli, ori prea triști. / Mame, dați-vă copiii să învețe carte-n școli / să devină ingineri constructori sau agricultori.“ Și cînta lungind „sau“, ca la blues... Suzana Gâdea, care era președinta Consiliului Culturii și Educației, a venit și a zis: „foarte bun textul, tovarășu' Alifantis, dar spuneți *sau* mai clar, mai mușcat!“ Cam astea erau „bucuriile“ înainte de 1989, cînd reușeai să trăiești pe muchie de cuțit...

Jucai ca la cinematograf, mai multe spectacole pe zi.

Cît se învață în meseria dvs. și cît contează pasiunea?

Cred că e o meserie de bun-simț. Cînd organizezi un spectacol și ai un desfășurător, trebuie să treci prin niște puncte – n-ai ce face, nu poți sări vreunul. Eu am făcut o listă de 62 de puncte: sînt bazate pe ceea ce am trăit. Meseria se poate învăța, desigur, dar e nevoie de mai mult. Pare ciudat să auzi asta din gura unui impresar, dar eu cred că înainte de toate nu trebuie să-ți placă foarte mult banii. Dacă-ți plac, începi să vinzi ce se vinde – ceea ce e *business*-ul actual. Altfel, vinzi ce crezi tu, iar ce crezi s-ar putea să nu fie cel mai comercial lucru – dar poate deveni. Cînd am plecat „la vînătoare“ de artiști talentați, nu credeam niciodată că o să ajungem să vorbim de onorarii în dolari și în euro. Am considerat pur și simplu că poate avem și noi ceva de spus. Iar cînd s-au adunat în jurul acestor artiști niște zeci de mii de oameni care mai plăteau și bilete, autoritățile de atunci au devenit mai îngăduitoare: aceste „giumbușlucuri“ și „deviații ideologice“ aduceau bani. Sînt artiști care, atunci, au ținut în spate instituții profesioniste ani de zile: concertele erau organizate, formal, de teatre de stat ori de filarmonici. Și sînt, de exemplu, filarmonici care își scoteau banii pe un an de la cîteva concerte ale formației Iris. Acum îmi dau seama că, pe atunci, artiștii s-au susținut unii pe alții (fără să-și dea seama neapărat).

Ce s-a schimbat esențial după 1989?

La început a fost dezastru. Prin 1990-1992, nu știam ce ni se întîmplă. Publicul nu dispăruse, dar era o foame de muzică occidentală extrem de mare: dacă te punea dracu' să cînți în limba română, erai mort. Și în teatru a fost ceva asemănător: toată lumea încerca să monteze ce nu montase o viață întreagă, toată lumea încerca să-și ia viața înapoi, să se revanșeze. A mai plecat un val din țară, alții au rămas. Astăzi, lucrurile s-au mai așezat. Dar un sondaj arată că trei sferturi dintre adulți n-au intrat niciodată într-o sală de spectacole. Prin urmare, publicul pe care „ne batem“ e cam același. Iar puterea de cumpărare e mică și diferența dintre București și celelalte orașe din țară e ca de la cer la pămînt. La București trebuie să te aliniezi la condițiile internaționale: sîntem în UE, iar un artist străin invitat pune aceleași condiții ca în orice oraș european, vrea același onorariu, nu-l interesează PIB-ul pe cap de locuitor. La teatru, sălile sînt într-adevăr pline, dar biletele sînt totuși ieftine. În orașele din provincie, oamenii au însă mai puțină putere finaciară. Poate chiar ar vrea să vină la teatru, dar pur și simplu nu au bani. Așa că fără o subvenție *reală*, deocamdată teatrul nu poate funcționa.

a consemnat Mircea VASILESCU

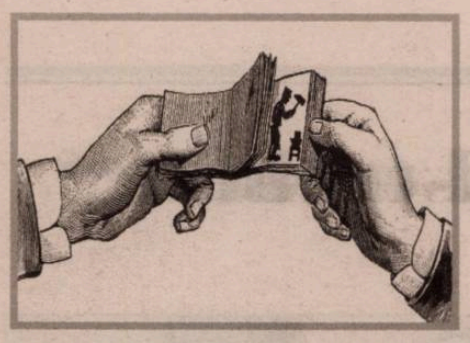

Marius CHIVU

feedbook

Pentru scrierea creatoare

● **Alexandru Mușina, *Teoria și practica literaturii*, Editura Muzeul Literaturii Române, 2013.**

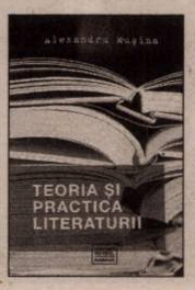

„După mai bine de douăzeci de ani petrecuți în cenacluri, am ajuns la concluzia că ceea ce-i deosebește pe adevărații scriitori de simplii veleitari nu e doar talentul, ci și *munca* depusă, efortul pe care cel ce scrie e dispus să-l facă pentru a găsi cea mai adecvată expresie pentru ceea ce vrea să comunice. *Veleitarii au în comun o idee: nimic mai ușor decît a face literatură...* Din păcate, ideea că se poate face literatură fără nici un fel de cunoaștere a «meseriei» e mai răspîndită decît credem. Nimeni – sau aproape nimeni – nu-și închipuie că, luînd o pensulă în mînă, gata, a ajuns pictor, nimeni nu are pretenția că e muzician dacă și-a cumpărat o vioară, însă majoritatea cred că ar putea scrie literatură, dacă ar vrea, dacă ar avea timp, chef etc.“, scrie Alexandru Mușina la începutul unui eseu, din 1989, intitulat chiar „Literatura ca meserie“. De altfel, Alexandru Mușina este primul scriitor de la noi care a ținut un curs de scriere creatoare, și nu e prima dată cînd face o pledoarie pentru ca acest tip de cursuri/ateliere să fie introduse în programele facultăților de filologie de la noi, ba chiar și ca materie opțională la alte facultăți sau licee. În acest volum compozit de eseistică (ce conține și un interviu și un ciclu de poeme) pledoaria sa se bazează, în fond, pe pasiunea investită și pe cunoașterea acumulată în atîția ani de literatură. Acum 24 de ani, Alexandru Mușina era de părere că meseria scrisului nu se învață nici la „Poșta redacției“ revistelor literare, nici în cenacluri și, am putea adăuga acum, nici pe platformele literare online. Scrisul se învață citind, imitînd, experimentînd și, eventual, fiind ucenic pe lîngă un maestru, această metodă luînd forma cursurilor de scriere creatoare ținute de un scriitor. Care ar fi beneficiile? Dezvoltarea creativității și a capacității de expresie, cultivarea și îmbunătățirea formelor de expresie prin scris, menținerea și stimularea interesului pentru literatură și, nu în ultimul rînd, rafinarea propriilor personalități și a relațiilor sociale.

Scrierea creatoare (voi folosi această sintagmă, deși eu prefer „scriere creativă“) este, într-adevăr, o disciplină, din păcate, fără prea mare trecere în mediile universitar și editorial de la noi, unde se crede, adesea, fie că scrisul este un talent nativ, fie că e o artă care „se fură“ de la maeștri, oricum nu se poate preda la școală ca pe-o materie de rînd. Din fericire, în tot mai multe universități există astfel de cursuri și mă aștept ca pe viitor să existe și contribuții românești, mai ales că mulți scriitori de la noi predau în facultăți și ar putea, la un moment dat, să alcătuiască manuale sau ghiduri de scriere creativă – asta dacă nu cumva astfel de cărți/cursuri au început să apară deja pe la editurile academice. (Fac aici o paranteză pentru a spune că, mergînd chiar mai departe decît pledoaria lui Alexandru Mușina, eu cred cu toată convingerea că nu doar elevii și studenții au nevoie de scriere creatoare, dar și mulți dintre scriitorii deja publicați care nu beneficiază, în general, de serviciile unor redactori de carte cu adevărat profesioniști.) Dintre scriitorii de la noi care țin sau au ținut astfel de cursuri în facultățile de filologie pot fi enumerați Mircea Cărtărescu, Simona Popescu, Romanița Constantinescu, Ruxandra Cesereanu, Andrei Bodiu sau Daniel Vighi, dar mai sînt și alții. Cert e că, exceptînd *Sertarele cu ficțiune*, manualul de scriere creativă al Simonei Constantinovici (Bastion, 2009), pe care nu l-am citit, *Gramatica Fanteziei. Introducere în arta de a născoci povești* de Gianny Rodari, plus cele două traduceri ale cursurilor Ninei Munteanu, *Manual de scriere creativă. Scriitorul de ficțiune. Fă-te publicat! Apucă-te de scris!* și *Scriitorul de jurnal. Descoperirea vocii interioare* (Paralela 45, 2010-2012), alte ghiduri de acest fel în limba română nu am găsit, nici în librării, nici pe Internet. Nina Munteanu, despre care am scris aici, este o scriitoare canadiană de origine română, autoare de literatură science-fiction care organizează și ateliere de scriere creativă pentru scriitorii începători. Manualele ei sînt, de fapt, niște compilații din alte manuale și ghiduri de gen, nici măcar din cele mai bune, aș adăuga, dar problema constă în faptul că lipsa ei de talent și de fler literar, vizibile în exemplele cu care lucrează, nu sînt pe măsura hărniciei.

Ajungem astfel la o altă problemă. Într-un alt eseu, din 2006, „Și scrisul se învață, nu-i așa?“, Alexandru Mușina își pune această problemă, esențială: „Cine să predea scrierea creatoare? Profesorul doctor (& conducător de doctorate), care n-a mai scris o poezie din liceu, sau a produs cîteva cărți beletristice de perfect veleitar, sau un scriitor foarte bun, recunoscut în breaslă (a scriitorilor), dar din afara facultății?“ E aici o problemă tehnică, și anume faptul că la noi facultățile nu invită scriitori să țină prelegeri/cursuri, la noi trebuie să ai doctorat și să fii angajat al unei facultăți (de altfel, cursuri private de scriere creatoare țin, momentan, Florin Iaru, Cristian Teodorescu sau Iulian Tănase), Alexandru Mușina subliniind că cel care predă astfel de cursuri trebuie să fie, citîndu-l pe Pound, un scriitor care a scris „măcar un vers valabil“ în viața lui. Personal, nu cred că e suficient, dat fiind că orice scriitor (sub)mediocru are, statistic vorbind, „șansa“ să „nimerească“ cel puțin un vers valabil. L-aș aduce aici în discuție pe scriitorul Andrew Cowan, actualul conducător al masterului de scriere creativă de la University of East Anglia, primul și probabil cel mai bine cotat master de gen din lume. Așadar, cine să conducă un atelier de scriere creatoare: ar trebui să fie un maestru, un scriitor consacrat sau e suficient un profesor cu experiență? Andrew Cowan spune: „În domeniul scrierii creatoare a insista ca un profesor să fie un autor de succes este un lucru destul de controversat. De fapt, e important să fi experimentat eșecul pe cît este să te fi bucurat de succes. Cineva care este familiarizat cu eșecul și care a găsit soluții la încercările eșuate din trecut, cineva care s-a luat la trîntă cu limba și forma și pînă la urmă a învins, care a reușit să transforme limbajul în ceva eficient, ei bine, acea persoană a făcut deja o călătorie care a echipat-o cu cele necesare unui profesor al scrisului.“

În fine, în „Breviarul începătorului“, scriitorul și profesorul Alexandru Mușina oferă cîteva reguli „în primul rînd poeților, dar și junilor prozatori“, pe care mi se pare util să le copiez aici pe scurt, fără dezvoltările din carte: 1) citiți cît mai multă poezie/proză universală de calitate; 2) nu fiți provinciali, chiar dacă „mentorii“ voștri sînt; 3) nu vă lăsați păcăliți de „mode“; 4) nu vă reduceți, din conformism, posibilitățile de expresie: a) nu există genuri majore și genuri minore; b) nu există „formule“; 5) fiți modești; 6) nu fiți țuțări; 7) nu dezarmați, nu vă subestimați; 8) „tenacitatea e primul semn de talent“; 9) scrieți ce vă place; 10) concentrați-vă asupra „producției“, nu asupra „vînzării“; 11) fiți scriitori, nu jurnaliști sau profesori; 12) nu vă desconsiderați cititorii; 13) nu vă considerați cititorii geniali; 14) nu fiți „ideologici“; 15) recitiți-vă textele cu voce tare; 16) nu scrieți pentru „specialiști“; 17) citiți textele despre arta scrisului, ale poeților și prozatorilor; 18) nu încremeniți în proiect; 19) preferați critica celor de aceeași vîrstă cu voi; 20) nu vă supărați pe cei care vă critică; 21) cînd scrieți, încercați să fiți „obiectivi“, să vă „impersonalizați“; 22) nu vă limitați, în lecturi, în interese, în cunoaștere, doar la literatură; 23) citiți *Nu* de Eugen Ionescu; 24) prin urmare: a) luați acestea ca pe o serie de sfaturi, nu ca pe un set de recomandări obligatorii, fiindcă b) pînă la urmă, fiecare își definește singur obiectivele și c) nu vă pierdeți umorul. Restul, în cartea și la cursurile lui Alexandru Mușina!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Kurban Said, *Ali și Nino*, traducere din limba rusă de Antoaneta Olteanu, Editura ALLFA, 2013.**

Un roman halucinant, al unui autor tot cam așa. Cartea a apărut la Viena, în 1937, dar asta n-a împiedicat-o să fie astăzi una dintre piesele de rezistență ale literaturii Azerbaidjanului – un fel de replică azeră la *Doctor Jivago*, *Romeo și Julieta* & *O mie și una de nopți*. În privința autorului, altă – fabuloasă – poveste! Kurban Said e un pseudonim. În spatele lui s-a aflat, ca semnătură pentru drepturi de autor, o baroneasă austriacă, Elfriede Ehrenfels von Bodmershof – dar asta, pare-se, numai pentru a înșela cenzura nazistă de atunci. Adevăratul autor era, de fapt, cel cunoscut din presa și din librăriile nemțești drept Essad Bey – tot un pseudonim și acesta, în spatele căruia se ascundea Lev Nussimbaum, un evreu apărut pe lume în 1905 (unii spun că la Kiev, el zicea că într-un tren), dintr-un tată-industriaș petrolist și o mamă-bolșevică sinucigașă, crescut pînă la 14 ani la Baku, emigrat la Berlin prin 1920, trecut la islamism prin 1922, fugit în 1938 din Germania nazistă în Italia fascistă (stranie idee), unde avea să moară în 1942 (răpus nu de istorie, ci de o boală genetică rară). Bizar este că Lev Nussimbaum – sau Essad Bey, sau Kurban Said, sau Elfriede von Bodmershof, cum vreți să-i spuneți – și-a manifestat monarhismul profund antisocialist scriind și cîteva biografii pline de imaginație, despre personaje precum Lenin, Stalin, Profetul Mahomed și țarul Nicolae al II-lea, cea despre Musolini avînd să rămînă doar în stadiul de proiect.

Ali și Nino e capodopera acestui autor. Roman de dragoste (între un azer musulman și o georgiană creștină), de război (cel Dintîi Mondial, perfect bezmetic în acele ținuturi caucaziene), de splendidă polifonie culturală și imensă cacofonie a inflexibilităților fanatice, cartea pare scrisă de mîna unui foiletonist expert în exotism, dar și în dileme mai vechi ca vremurile.

PUBLICITATE

„Vom continua să fluierăm în biserică“

– interviu cu Alexandru SOLOMON –

Festivalul de film documentar One World Romania, care se pregăteşte de cea de-a şasea ediţie, are şi un subtitlu, „dedicat drepturilor omului“. Citeam, de curînd, un articol în Le Nouvel Observateur, *care pornea de la acest paradox: discriminarea se rarefiază, dar sentimentul discriminării se accentuează. E valabil şi la noi?*

Nu ştiu ce voia să spună autorul articolului. Dar n-am impresia că – în lume – densitatea de discriminare scade, ci doar că discriminarea capătă alte forme. Dacă ne uităm pe ultimele statistici sociologice de la noi, n-avem motive să răsuflăm uşuraţi, ca *Le Nouvel Observateur*.

Poate un festival să schimbe ceva în conştiinţa publică?

Noi aşa credem. Dar nici nu ne facem iluzii: acesta e un proces lent, care nu atinge dintr-odată „masele largi“. Totuşi, e foarte important să vezi că din ce în ce mai mulţi oameni vin să vadă filme documentare de la an la an şi că, la discuţiile de după proiecţii, publicul e tot mai avizat şi întrebările lui tot mai pertinente. Filme selecţionate de noi, ca *Bogota Change* (acela despre primarul excentric) sau *The Real Social Network* (manual englezesc de revolte studenţeşti), continuă să circule şi să anime dezbateri pe teme la ordinea zilei. Ataşamentul nostru faţă de filmele pe care le programăm nu se încheie deloc odată cu ultima proiecţie din festival. În toamnă, am editat o primă serie de cinci filme pe DVD. Tocmai am făcut un atelier pentru profesori de liceu – organizat de Active Watch – pornind de la filmul *Şcoala noastră*, excelent studiu de caz despre segregarea romilor în învăţămîntul românesc (prezentat de noi în 2012). Un al doilea atelier are loc zilele acestea, în jurul filmului *Charging the Rhino* (One World Romania, 2009), pe tema Holocaustului din România, despre care multă lume crede că nici n-a existat. Aş spune că ne îngrijorează consensul, dar ne place să scuturăm prejudecăţile. Aşa că vom continua să fluierăm în biserică.

De curînd, a existat un incident la proiecţia filmului The Kids Are All Right *la Muzeul Ţăranului Român, din cadrul Lunii LGBT. Aţi avut vreun eveniment similar, soldat cu proteste de vreun fel sau altul, de cînd organizaţi One World Romania?*

Nu, n-am avut, din fericire. E un fenomen nou interzicerea unui film în România. Spuneaţi că discriminarea se rarefiază?! Noi am programat un film despre homofobie, se numeşte *Call Me Kuchu*. Filmul se petrece în Africa şi prezintă personaje similare cu cei care au năvălit în sala de la MŢR ca să îşi strige indignarea. La fel şi în Uganda, doar că acolo, în cele din urmă, homosexualii sînt vînaţi şi ucişi.

Ce aţi pregătit pentru această ediţie?

Programul ediţiei a şasea este, în sine, o lovitură, una minuţios pregătită, ca un antidot zdravăn contra urii de toate felurile. Începem *tare*, cu proiecţia filmului *Shoah* de Claude Lanzmann (9-10 martie), în premieră în România. Urmează o seamă de filme din categoria grea: *The Act of Killing*, de exemplu, o mizanscenă cu asasini adevăraţi, care reconstituie, după 40 de ani, genocidul la care au participat. Din Israel vine Silvina Landsmann, cu filmul ei *Soldat / Cetăţean*, în care vedem cum poţi preda lecţii de toleranţă unor tineri militari proaspăt întorşi de pe front. Am introdus în serie şi un thriller clasic, deschizător de drumuri: *The Thin Blue Line*, al lui Errol Morris. Pe urmă, *Anton chiar aici*, un film rusesc – capodoperă, aş zice – care urmăreşte creşterea şi maturizarea unui băiat autist într-o societate bolnavă. Avem, de altfel, o întreagă secţiune dedicată dizabilităţii „majoritarilor“ de a-i primi pe oamenii cu probleme speciale printre ei. O altă secţiune vorbeşte despre *Cine pe cine manipulează*. Aici aş menţiona *Şeicul şi cu mine*, un film-comandă care sfîrşeşte prin a fi o muşcătură sarcastică a mîinii celui care l-a comandat. Caveh Zahedi, artistul care „mușcă“, vine la Bucureşti pentru One World Romania. Un film despre un alt artist, unul care este şi un om preocupat de lumea în care trăieşte, *Ai Weiwei: Never Sorry*, va fi proiectat în prezenţa regizoarei Alison Klayman. Sînt peste 50 de filme în total, care reprezintă 27 de ţări, toate realizate în ultimii doi ani.

Pe lîngă filme şi dezbateri, organizaţi în cadrul festivalului o serie de workshop-uri care se adresează celor care au proiecte în lucru. Cum îi poate ajuta genul ăsta de întîlniri pe regizorii de documentar aflaţi la început de drum?

Am organizat în fiecare an un atelier pentru documentarişti, o ocazie ca ei să îşi prezinte proiectele unor experţi străini, să le confrunte cu alte gusturi, criterii, şi să afle cum ar putea să-şi articuleze filmele şi să le prezinte mai bine. Apoi, în anii trecuţi, participanţii la atelier au păstrat legătura cu tutorii şi au mers mai departe. Practic, nu există învăţămînt de film documentar în România (la şcoala de film, documentarul e doar o temă pasageră.) Sărăcia mijloacelor de finanţare şi posibilităţile reduse de difuzare din România te obligă să umbli prin lume. Dacă „lumea“ vine la Bucureşti e mai uşor.

Anul acesta, am schimbat formula atelierului şi l-am invitat pe Andy Glynne, regizor britanic multipremiat (BAFTA etc.), specialist în documentar animat, fondator al Documentary Film Group. Pe lîngă atelierul de proiecte, Andy va ţine şi un *masterclass* public, în care va vorbi despre cum lucrează şi va proiecta fragmente din filme.

Un al doilea *masterclass* din program este cel al lui Jon Bang Carlsen, regizorul danez căruia i-am dedicat anul acesta o retrospectivă. L-am numit pe Jon *inventatorul realităţii*. Un cineast excepţional – deşi cvasinecunoscut – care îşi va expune metoda de lucru, o combinaţie personală care forţează toate definiţiile genului. Errol Morris vorbea pe vremuri – cînd *The Thin Blue Line* a fost blocat în cursa pentru Oscar – de „poliţia filmului documentar“. Sînt convins că Jon e pe lista neagră a acestei poliţii. De aceea, el este şi eroul meu, şi sînt sigur că va deveni şi cel al tinerilor documentarişti români care îl vor urmări. În fine, am mai pregătit un eveniment – să-i spunem „profesional“: o discuţie despre distribuţia de film documentar, cu una dintre cele mai pricepute vînzătoare de asemenea produse aparent nevandabile. Esther van Messel, de la First Hand Films, va dezbate problema cu Rada Sesic şi cu Andrea Kuhn, de la festivalurile de la Sarajevo, respectiv Nürnberg. Toată lumea se preocupă să „facă“ documentar, dar ce se întîmplă cu el odată ce iese pe piaţă – e o altă discuţie, care merită abordată.

Cum vedeţi documentarul românesc de azi?

Vioi, divers, batjocorit de autorităţi şi – cu mici excepţii – ignorat de televiziuni. E un miracol că există. Sînt foarte mîndru că avem felurite filme româneşti, inclusiv un debut cu un scurtmetraj (*Patul e stricat*, al Ralucăi Răcean-Gorgos), precum şi avanpremiera filmului lui Iepan, *Odessa*, prezentat la noi ca *work in progress*, acum doi ani. Şi mai sînt filme care vorbesc despre România, chiar dacă realizatorii lor locuiesc în alte părţi. Două dintre ele sînt de privit în oglindă, pentru că amîndouă scormone într-un cufăr de poveşti intime, despre cum e să creşti în timpul comunismului şi după. Acestea sînt *Anatomia unei plecări* (de Şerban-Oliver Tătaru) şi *După tăcere* (de Vanina Vignal). Şi, ca să punem lucrurile în perspectivă, Adina Brădeanu vă prezintă un program de filme de la „Sahia“, intitulat *Oldies but Goldies*. Sper că toate acestea alcătuiesc un meniu copios, din care spectatorii se vor înfrupta cu plăcere.

Programul complet al festivalului poate fi găsit pe www.oneworld.ro.

***Alexandru Solomon** este directorul festivalului One Worls Romania.*

a consemnat Ana Maria SANDU

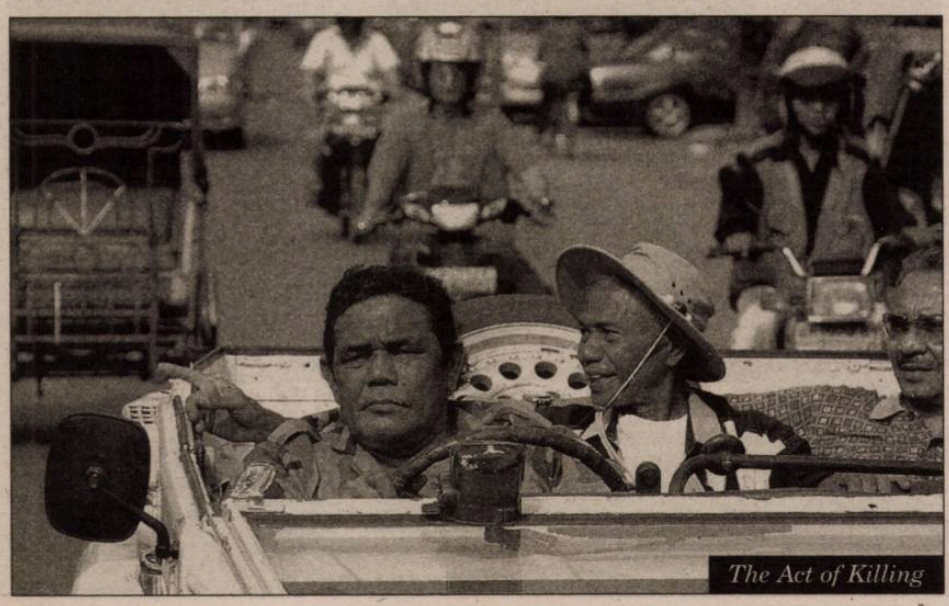
The Act of Killing

craii de burta veche

Granată din fileuri de pui *à la* Rougemont

Tranşaţi 14 fileuri frumoase de pui şi bateţi-le uşor, cu mînerul ud al unui cuţit. Vîrstaţi apoi 7 dintre ele cu şiruri de semiluni decupate din trufe, şi pe celelalte 7, cu fişii din limbă roşie, marinată în silistră. Poşaţi o umplutură de pasăre într-o mulă semisferică unsă cu unt, în centrul căreia aţi fixaţi un cofraj cilindric (sau un morcov mare) învelit în slănină, astfel încît să obţineţi un puţ. După ce s-a răcit, extrageţi cofrajul şi răsturnaţi mula pe o foaie de aluat obişnuit, copt mai înainte şi tăiat în formă de disc cu centrul gol. Acoperiţi calota cu un strat subţire de umplutură crudă, pe care aranjaţi fileurile de pui, de jur împrejur, cu partea lată în jos şi cu vîrful în sus, pliat în interiorul puţului din centru. Ungeţi cu o pensulă muiată în unt partea superioară a fileurilor şi acoperiţi-le cu fişii înguste de slănină, pe care le fixaţi cu benzi de hîrtie unsă şi ornate cu pudră de aur amestecată cu făină. Reintroduceţi în puţul din centrul calotei cofrajul cilindric învelit în slănină; tăiaţi foaia de aluat de jur împrejurul granatei şi puneţi totul la cuptor pentru o jumătate de oră. Pregătiţi o crustă rotundă din pastă de orez, ale cărei margini imită 12 cochilii de scoică, şi o cupă de zinc, montată pe un soclu învelit într-un strat subţire de cocă. Cu puţin timp înainte de masă, îndepărtaţi din nou cofrajul şi aşezaţi granata, cu tot cu baza circulară din aluat copt, în mijlocul crustei de orez. Împodobiţi fiecare cochilie cu cîte o trufă tăiată în formă rotundă şi introduceţi soclul care susţine cupa de zinc în puţul din centrul granatei. Ornaţi cupa cu fileuri mignon de pasăre, trase în unt. Glazuraţi trufele şi fileurile cu *sauce suprême*.

Nu e clar dacă „granată“ se referă aici la forma rodiei sau a grenadei. În tot cazul, fructul e cel care a dat, prin asemănare, numele proiectilului.

Amicul Dejun

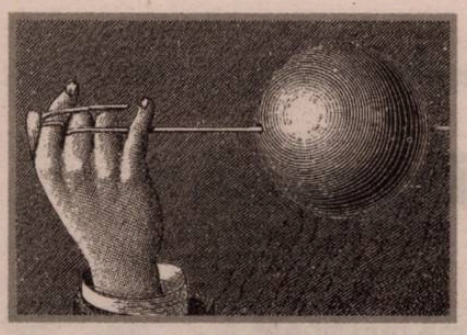

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Sărac, dar militant

După ce două decenii la rînd orașul Berlin a promovat politici urbane ecologiste, de protejare a patrimoniului și de sprijinire a artiștilor, primăria dă semnale că e deschisă pentru proiecte imobiliare de anvergură. Orașul pe care primarul Klaus Wowereit îl vedea „sărac, dar sexi" e acum prea sărac ca să-și mai permită să refuze avansurile investitorilor. Nenumărate parcele neconstruite au tot așteptat să fie folosite. Pînă nu de mult, avizele s-au dat greu, primăria a pus condiții restrictive, descurajante. La jumătatea anului trecut, primăria și-a schimbat optica: se încurajează dezvoltarea imobiliară.

E o schimbare cam prea abruptă pentru berlinezi. Vă dați seama: sute de terenuri mari folosite ca spațiu public urmează să intre în sfera privată. În locuri în care nu era nimic, o să crească blocuri. Agitație mare, mai ales în rîndul tinerilor și artiștilor – beneficiarii acestei nemaintîlnite (în alte capitale) libertăți de mișcare.

Primul proiect mare aduce nu numai controverse, ci și demonstrații de stradă. În chestiune e East Side Gallery, adică o galerie stradală, o serie de desene pe un fragment de un kilometru de zid, de-a lungul rîului Spree, în Friedrichshain-Kreuzberg. Zidul ar urma să fie reamplasat pentru ca proprietarul terenului din spate să poată construi. Oamenii au ieșit în stradă imediat ce proiectul a fost anunțat public.

Memorialul acesta nu e însă tocmai un spațiu al memoriei. Ci mai degrabă un obiectiv turistic și-un loc de întîlnire pentru artiști urbani, activiști de tot felul și hipsterime. Zidul adevărat n-a trecut pe aici – ceea ce a rămas e doar un rest al zidului interior *(Hinterlandmauer)*. Bucățile (originale) din granița de beton ce despărțea cele două orașe au fost păstrate pentru a fi conservate și pentru a masca terenul viran de pe malul rîului Spree. Desenele în grafitti sînt post-1990. Ele reprezintă un proiect comun al uniunilor de artiști din Est și din Vest. Sînt anticomuniste, anti-RDG, anti-URSS, dar nu au forță subversivă. Sînt doar niște amintiri din epoca de tranziție (încheiată în Germania) care au o valoare în cultura pop. Pe multe dintre aceste desene realizate de artiști consacrați s-au așternut altele, făcute de tot felul de grafferi anonimi. Unele dintre fresce sînt avariate din cauza intemperiilor, altele sînt vandalizate. Autoritățile locale se tot chinuie ba să le restaureze, ba să le înlocuiască. Însă artiștii refuză nu numai să picteze, încă o dată, opera originală, ci și ca desenele lor să fie refăcute de artiști-restauratori: e artă urbană, rostul ei e să comunice cu orașul, iar vandalismul, chiar dacă distruge originalul, face parte din acest dialog. Pe scurt, situația e încurcată...

Pe scurt,
situația e încurcată...

Cei șase mii de protestatari (artiști urbani, activiști, dar și numeroși turiști – după cum anunță *Frankfurter Allgemeine Zeitung)* se opun cu vehemență distrugerii sau reamplasării zidului. Acest război se poartă pe mai multe fronturi și totul e transmis, live, la TV. Dezvoltatorul imobiliar care a obținut dreptul de a construi are nevoie de acces la terenul pe care îl deține. Pentru realizarea unui nou pod pietonal peste Spree – proiect mai vechi, consfințit printr-un referendum local – e, iarăși, nevoie de înlăturarea unor părți din zid. Că autoritățile locale nu sînt în stare să conserve operele de artă e un lucru dovedit – toate sînt alterate, multe sînt vandalizate, unele sînt de-a dreptul de nerecunoscut. Acestea ar fi trei argumente solide pentru înlăturarea zidului și reamplasarea galeriei în altă parte. Însă și „conservatorii" au argumente: acesta e cel mai lung fragment din zid păstrat – e un monument istoric original care trebuie conservat ca atare. Iar picturile de pe zid – așa șterse de ploi și vandalizate cum sînt – au o certă valoare documentară și estetică. Zidul contează mult mai mult decît interesele economice. Contrele se țin lanț. Autoritățile răspund că și cluburile, și barurile din zonă – care mobilizează populația împotriva proiectului – reprezintă tot niște interese economice. Da, se răspunde, numai că în cazul de față vorbim despre spații publice, nu de niște locuințe private.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

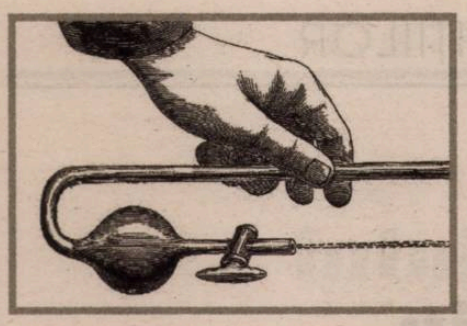

Oana STOICA

rosencrantz & co

Una dintre celelalte istorii

● ***După Traian şi Decebal (Din Filele Istoriei Gay în România)*, un manual performant de Mihaela Michailov şi Paul Dunca; set&design: Andrei Dinu.**

În fiecare an, în februarie, în opt ţări din lume (cărora, de doi ani, li se adaugă şi România), se organizează Luna Istoriei LGBT (lesbiene, gay, bisexuali, transgender). Manifestarea presupune o serie de acţiuni culturale şi educative (proiecţii de filme, expoziţii de artă, teatru, discuţii, educaţie nonformală, petreceri şi ateliere). Asociaţia ACCEPT descrie evenimentul astfel: „Este un prilej de a sărbători viaţa şi cultura LGBT, prin explorarea istoriilor personale şi pe ale celorlalţi, într-un context LGBT. (...) De asemenea, este o şansă de a învăţa şi de a discuta despre lupta continuă pentru emanciparea comunităţii LGBT din România şi întreaga lume.“ Din această prezentare generală, am reţinut două lucruri: istorie personală şi educaţie. Aş adăuga normalitate, respectul faţă de cel diferit, informaţie şi nevoia de a înţelege. De la aceste premise cumulate a pornit un performance realizat de Mihaela Michailov şi Paul Dunca, prezentat la Librăria Bastilia. *După Traian şi Decebal (Din filele istoriei gay în România)* este o arhivă performativă care oferă informaţii puţin cunoscute despre voievozii homosexuali (da, au existat!), viaţa gay în perioada comunistă şi lupta (presărată cu sentinţe definitive şi executabile la închisoare) pentru abrogarea articolului 200 din Codul Penal, care incriminа relaţiile între persoane de acelaşi sex. Sînt fapte şi realităţi asupra cărora istoria oficială păstrează tăcerea.

Perfomance-ul ia forma unui curs alternativ, sub pretextul lansării unui manual de istorie gay. Cu doi actanţi – Mihaela Michailov în rolul specialistului, teoretician şi furnizor de informaţie, şi Paul Dunca – performer, interpret al studiilor de caz (poveşti personale relevante pentru modul în care o persoană cu alte preferinţe sexuale decît norma socială acceptată trăia în comunism şi după căderea lui). Spectacolul face o radiografie, chiar dacă incompletă (lipsesc perioade istorice, probabil nu există informaţii), a intruziunii politicului – ca expresie a obtuzităţii şi ca formă de agresiune – în viaţa intimă, este suma constrîngerilor şi a încălcării lor, parcurge variantele de abuz – de la cel psihologic la cel juridic – şi inventariază tipuri de comportament. Prima lecţie primită este general valabilă: interdicţiile nu opresc, doar ascund. Cu toate rigorile unei legislaţii restrictive într-un regim politic discreţionar, a existat o viaţă gay în România comunistă, cu locuri de „agăţat“, trasee, ritualuri de socializare, poveşti de iubire, concubinaje, o lume obligată la minciună, tolerată atîta vreme cît nu era prea vocală şi dacă existau interese.

A doua lecţie primită este cea despre inerţia mentală. Prejudecăţile, obtuzitatea, obsesia „normalităţii“ – acea viziune rigidă şi restrictivă care are ca antonim „diversitatea“ – au susţinut celebrul articol 200 din Codul Penal, pentru încă 11 ani după căderea regimului comunist. Presiunile Uniunii Europene au reuşit doar să atenueze incriminarea, nu să o anuleze. Abia anunţul sosirii în România a unui ambasador american gay (Michael Guest), împreună cu partenerul său de viaţă dărîmă articolul 200 imediat şi definitiv. Idiosincraziile se prăbuşesc sub loviturile interesului politic. La vremea respectivă (2001), România era în negocieri pentru aderarea la NATO, şi nu-şi permitea să supere SUA.

Prejudecăţile, obtuzitatea, obsesia „normalităţii“ – acea viziune rigidă şi restrictivă care are ca antonim „diversitatea“

Incriminarea penală dispare, mentalităţile retrograde rămîn. Prezentat în toamna anului trecut la SNSPA, spectacolul a produs un scandal soldat cu agresarea organizatorilor (unul dintre ei a ajuns la spital). De data aceasta, în librărie a fost linişte. Dar în timp ce la Bastilia – sub supravegherea jandarmilor de la intrare – spectacolul a decurs normal, la Muzeul Ţăranului Român cîţiva spectatori plătitori de bilet – care au dorit să vadă filmul *The Kids Are All Right*, eveniment programat în cadrul Lunii Istoriei LGBT – au fost scoşi din sală de mai mulţi homofobi, „înarmaţi“ cu steaguri, icoane şi imnul naţional, sub privirea înţelegătoare a unuia dintre directorii adjuncţi ai instituţiei. Scandalul venea după altul, cel de la Liceul „George Coşbuc“, unde o profesoară a îndrăznit să facă educaţie pentru diversitate (aşa cum e, de altfel, prevăzut în programa şcolară la disciplina Drepturile omului), ceea ce a dus nu numai la proteste ale părinţilor „îngrijoraţi“ de coruperea copiilor (ură şi lipsă de informaţie, drapate în apărarea moralei creştine), dar şi la postarea unor panouri homofobe pe Calea Moşilor (desfiinţate de primarul de sector după o campanie în presă şi pe reţelele de socializare). Asta conduce la cea de-a treia lecţie primită la cursul Mihaelei Michailov şi al lui Paul Dunca, aceea că derapajele de ură se produc relativ uşor şi efectul lor poate fi intimidant, cel puţin pe termen scurt.

După Traian şi Decebal (Din Filele Istoriei Gay în România) reprezintă o formulă de identitate performativă care funcţionează ca furnizor de informaţie şi generator de dezbatere. Spectacolul se joacă acolo unde găseşte un spaţiu, dar locul lui e peste tot, chiar şi (sau mai ales) în şcoală. Ca o completare necesară la istoria din manual.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

■ Yuri Kordonsky a revenit în România. Pe 9 şi 10 martie, de la ora 19,30, la Teatrul German din Timişoara va avea loc premiera spectacolului *Pescăruşul* de A.P. Cehov, sub direcţia de scenă a regizorului rus, în scenografia lui Dragoş Buhagiar, cu Ioana Iacob în rolul Arkadinei, Olga Török ca Nina Zarecinaia şi Horia Săvescu în rolul lui Treplev. Kordonsky revine, astfel, la texte clasice, după două dramatizări ale unor romane contemporane, *Îngropaţi-mă pe după plintă* de Pavel Sanaev, la Bulandra şi *Ultima zi a tinereţii* de Tadeusz Konwicki la Ţeatrul Naţional „Radu Stanca“ Sibiu.

■ Teatrul Naţional „Radu Stanca“ Sibiu reia reprezentaţiile cu *Faust* după J.W. Goethe în regia lui Silviu Purcărete, cu Ofelia Popii drept Mefisto, Ilie Gheorghe în rolul lui Faust şi întreaga trupă sibiană (aproximativ o sută de actori). Două spectacole vor avea loc în 8 şi 9 martie, de la ora 19,00, la Hala Balanţa din Sibiu. Biletele pot fi rezervate pe site-ul teatrului.

■ La Teatrul Act, în 9 martie, ora 19,00, se joacă spectacolul de debut al lui Bobi Pricop, *Jocuri în curtea din spate* de Edna Mazya. Un text inspirat dintr-un caz real – care a produs multă vîlvă în Israel, şi care pune problema fragilităţii psihicului adolescentin şi al uşurinţei cu care joaca se transformă în dramă.

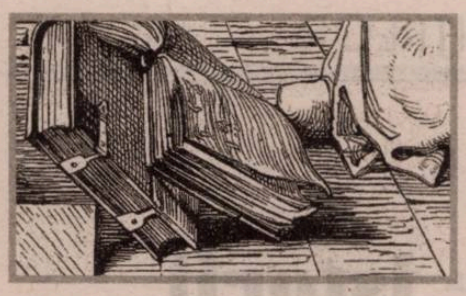

Simona SORA

biographiti

Scopul pelerinajului e un alt pelerin

Dacă penultimul volum al Olgăi Tokarczuk (tradus, la sfîrşitul anului trecut, de Cristina Godun, la Editura ART) ar fi fost scris în româneşte şi-ar fi apărut la Bucureşti, primul lucru care s-ar fi spus despre el ar fi fost: nu e un roman. E eseu, e proză scurtă, e, pe alocuri, poem în proză, dar nu, nici vorbă, nici în ruptul capului nu e roman. Căci ce roman e ăla în care timpurile şi spaţiile oscilează pe fiecare pagină, personajele sînt separate de mari goluri narative (cam ca-n viaţă), iar eseul (ironic, destabilizator, ireal) se aliază neliniştitor cu splendide poeme despre vid? Ce roman e ăla în care povestea se întrerupe brusc – parcă ţi s-ar stinge lumina, cînd îţi e firul narativ mai drag – pentru consideraţii despre plastînare (tehnică de conservare a cadavrelor), pentru un citat din *Mărturisiri şi anateme* de Cioran sau pentru o hartă de la 1850 a St. Petersburg-ului? Ce roman e ăla care amestecă literatura de călătorie (în jurul propriei camere, deşi nu numai, dar ce mai poate fi călătoria veritabilă, în epoca globală?) cu nesfîrşite peregrinări în propriul interior, pe traseele strîmte ale venelor şi arterelor, în interiorul organelor golite de sînge, de-a lungul traseelor nervoase? Şi, în fond, ce roman e ăla care face toate aceste lucruri fără teamă de haos, de neînţelegere, de pulverizare? Ba, sigur că e roman (poate chiar antiroman) – s-ar fi încins discuţia –, la alt nivel, cel al noilor forme şi al ethosului dezasamblării: fireşte că e roman, măcar pentru că are tot ce defineşte un roman (poveste, intrigă, personaje), ba încă mai are şi strălucirea inovaţiei, momentul acela spectaculos (şi care nu poate fi „făcut" raţional decît cu mare noroc) cînd forma se mulează pe fapte, cînd povestea devine chiar modul de a spune povestea, adică o fiinţă independentă care respiră, trăieşte şi (ca orice fiinţă) le place doar unora.

Coincidenţa formă-fond e esenţială pentru ca o carte să „funcţioneze", mai ales cînd respectiva carte este despre „realitate" – cum e romanul Olgăi Tokarczuk –, despre felurile în care percepem această realitate atunci cînd ne mişcăm prin lume, atunci cînd iubim sau murim. Ne mişcăm continuu, cu obstinaţie şi destinaţie precisă – spune Olga Tokarczuk în *Rătăcitorii* –, însă de fapt stăm pe loc. Fie că ne mişcăm în afară sau înăuntru, avem iluzia (ca-n celebrul paradox al lui Zenon) că ajungem într-un alt punct, cînd, de fapt, nu există nici început, nici sfîrşit, iar ce vedem (fie că stăm, fie că umblăm) este exact ceea ce mintea noastră proiectează, de dragul formelor şi al unui eu iluzoriu.

„Cine a inventat corpul omenesc şi cine are faţă de el copyright-ul etern?"

Varietatea unui asemenea caleidoscop este, totuşi, spectaculoasă – şi din regrupări insolite de personaje-situaţii-forţe se construieşte şi acest roman uluitor, de o maturitate şi o forţă scriitoricească mai mari chiar decît *Străveacul şi alte vremi*, capodopera Olgăi Tokarczuk. Atunci cînd învîrţi caleidoscopul în sensul acelor de ceasornic, odată cu timpul multiplu (pe care scriitoarea poloneză îl stăpîneşte aşa cum numai cîţiva scriitori au făcut-o în istoria literaturii) romanul învîrteşte Călătoria sub toate aspectele ei: călătoria de afaceri, vacanţa eşuată, pelerinajul spiritual, fuga. Pe traseul călătoriei apar obiectele acesteia: hotelurile, casa proprie (tot un hotel, mai confortabil), aeroporturile (aceste „alte oraşe cu expoziţii, centre de conferinţe, grădini şi promenade, iar într-un aeroport asiatic chiar un muzeu al religiilor"). Dar mai ales apar ceilalţi călători, pelerini într-o călătorie care n-a început unde credeau şi nu se termină cînd au hotărît la plecare, căci „scopul pelerinajului e un alt pelerin".

De partea cealaltă, cînd întorci caleidoscopul Olgăi Tokarczuk spre interiorul perfect calibrat al corpului omenesc, spectacolul e deopotrivă fastuos şi dezolant. Ce au căutat, de-a lungul vremurilor, toţi acei anatomişti, maeştri ai plastinaţiei organelor („patronul plastinaţiei fiind chiar Iisus Hristos, care ne arată muşchiul roşu al inimii sale") şi ai compoziţiei preparatelor de conservare, „ape ale Styxului, în care, odată scăldat, deveneai nemuritor"? „Cine a inventat corpul omenesc şi cine are faţă de el copyright-ul etern?" Iată întrebările la care Olga Tokarczuk răspunde povestind o mie şi una de poveşti despre iluzie, despre dragoste şi moarte, dar şi despre asemănarea de esenţă a celor două tipuri de rătăcitori: pelerini în lumea largă şi în propriul interior expus.

Poveşti de călătorie, ar zice unii, dispuse într-un caleidoscop al adevărului-instant de un nou tip de romancier, pentru care Olga Tokarczuk inventează şi o nouă poetică. Iat-o, *in extenso:* „Fac bine că povestesc tot? Nu ar fi mai bine să prind mintea cu o clamă, să scot hăţurile şi să mă exprim nu cu ajutorul poveştilor, ci cu simplitatea unei prelegeri, unde, propoziţie după propoziţie, devine clară o idee ce în paragrafele următoare se însăilează cu altele? Aş putea folosi citate şi note de subsol, aş putea în ordinea punctelor sau a capitolelor să cuprind consecinţa demonstraţiei pas cu pas, aş putea demonsta la ce mă refer; aş verifica ipoteza prezentată anterior şi, în cele din urmă, aş putea extrage argumentele, prezentîndu-le la fel cum cearşaful se expune privirii oamenilor după noaptea nunţii. Aş fi stăpîna propriului text, aş putea fi plătită pentru el în funcţie de numărul de rînduri. Dar aşa, sînt de acord doar cu rolul de moaşă, de grădinar, al cărui merit este cel mult însămînţarea şi apoi plivirea plictisitoare a buruienilor. *Povestirea are inerţia sa pe care nu o putem niciodată stăpîni întru totul.* (s.m.) E nevoie de persoane aşa ca mine – nesigure pe sine, indecise, uşor de păcălit. Naive."

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Din garda veche

● Terje Rypdal, *Odyssey. In Studio & In* Concert, ECM, 2012.

Dacă vreţi să vedeţi de unde se trage post-jazzul norvegian pe seama căruia am tot bătut apa în piuă în această rubrică, vă recomand *Odiseea în studio şi concert* a lui Terje Rypdal, un artist dintr-o altă generaţie, un album dintr-o altă generaţie decît cele despre care am mai povestit aici în context scandinav. Pesemne că, la un moment dat în istoria sa, jazzul norvegian s-a rupt, aripa tînără a făcut un pas decisiv – dacă în faţă sau în lateral, las pe alţii să judece. Nu pot pune degetul pe momentul precis, dar majoritatea artiştilor post-Esbjörn Svensson par să facă parte dintr-un fel de UTC, pentru care Terje Rypdal a fost secretar PCR. Sînt convins că ruptura nu s-a făcut cu duşmănie, dovadă că rădăcinile jazzului scandinav psihedelic pot fi sesizate pe acest album recuperat din anii '70 într-o formă extinsă la 3 CD-uri, în cadrul suitei de relansări ale albumelor clasice din catalogul casei de discuri ECM.

Aripa tînără scandinavă asimilează tot mai mult din post-rock, muzică ambientală, electronică şi chiar *krautrock*, într-o încercare – nu neapărat favorabilă sub aspect politic, dar profund progresistă – de a dezintegra semantica noţiunii de jazz. Însă scandinavilor puţin le pasă de politică, acolo lumea se apucă de făcut muzică din plictiseală sau pentru că le cumpără amicii un instrument de ziua lor, nu din vreo sete de succes ori cu speranţa de a-şi cîştiga pîinea din asta. Vremurile reprezentate de Rypdal şi de albumul *Odyssey* reprezintă un jazz norvegian mai puţin curajos, mai derivat din ce se auzea de la părinţii genului, americanii (bată-i vina, oricît de tîmpiţi îi credem, parcă tot mai multe au venit de la ei la noi, decît invers). Dar nu de la orice americani, ci de la cei din jurul lui Miles Davis, o influenţă decisivă pentru timpurile în care acest album a apărut în varianta sa originală. Materialul oferă un *fusion* aerisit, ce trădează şi începuturile rock ale chitaristului, cu două balade („Adagio" şi „Ballade") ce n-ar fi sunat nelalocul lor pe un material instrumental Pink Floyd. Asta înseamnă că nu e un jazz tocmai conformist, ci mai degrabă unul derivat din nonconformismul altora. Norvegienii aveau să dezvolte propriul lor nonconformism în anii ce au urmat, prin activitatea popularizată de case de discuri precum ECM şi ACT, iar Rypdal – deşi caracterizat acum drept membru al gărzii vechi (coechipier cu Jan Garbarek, la un moment dat) – a fost pe redută în ultimii 30 de ani, pentru a contribui la ceea ce primim acum din partea jazzului norvegian. Nefiind decedat, nu ştiu dacă tinerii de acolo îi acordă deja creditul necesar (probabil la ei lucrurile funcţionează totuşi altfel).

Ca orice album scos de la naftalină, materialul e lansat într-o ediţie atractivă prin bonus track-uri. Surpriza cea mai importantă e un extra CD *(Unfinished Highballs)* cu înregistrări live de la mijlocul anilor '70, acompaniate de o orchestră radiofonică suedeză, cu suflători de toate soiurile (trompete, tube etc.), ce anunţau direcţiile mai bombastice în care avea să evolueze muzica artistului, puţin manifestate în înregistrările de pînă atunci. La data respectivă, Rypdal era discipolul teoreticianului muzical George Russell, care îşi încheiase exilul scandinav, iar materialul acestui bonus CD e creditat ca fiind prima manifestare majoră a influenţei mentorului. De fapt, Russell pare să fi fost unul dintre principalii purtători ce au dus virusul jazzului modern din America în Norvegia, şi încă la nivel academic, de unde avea să infecteze alte straturi, precum şi generaţiile ce au urmat. A doua surpriză e o piesă supliment – „Rolling Stone" – care ori n-a încăput pe discul original, ori artistul a decis că nu era în spiritul potrivit. Şi nu prea e, fiind cea mai explicită tentativă de imitare a lui Miles Davis de pe album, cea mai jazz şi cea mai puţin focalizată pe chitara *space rock* a lui Rypdal. La o lungime de aproape jumătate de oră, sună mai degrabă a jam session. Celor curioşi de fundaţiile pe care s-a clădit reputaţia casei de discuri ECM – pion esenţial în istoria jazzului european din ultima jumătate de secol –, materialul de faţă e obligatoriu de ascultat.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Doru TRĂSCĂU

Rusty Heart Tour

Ce s-a schimbat în ultimii doi ani, de cînd înregistraţi împreună?

Albumul nostru de debut, *Now In Stereo,* are doi ani şi ceva, EP-ul, *Fortunes,* puţin peste un an. Dacă s-a schimbat ceva s-a schimbat în bine, şi anume, în nevoia românilor de concerte. Am concertat tot mai des şi în tot mai multe oraşe. Spre ce ne îndreptăm e greu de spus cu exactitate, dar ştim că lucrăm cu spor la noul album, iar acest lucru ne place.

Cum evaluezi scena rock-ului românesc în acest moment?

Apar trupe noi şi multe dintre ele sînt foarte bune. Menţionez aici Lights Out! – nişte tineri clujeni cu mult talent, şi The Noise – o trupă foarte inspirată din Sibiu, pe care am văzut-o de trei ori şi parcă de fiecare dată mi-a plăcut mai tare. Ce nu funcţionează ştim cu toţii. La vedere – mult glamour, cînd de fapt e doar o spoială pe faţa unei industrii pline de probleme şi neajunsuri.

Aţi început, în sfîrşit, să cîntaţi şi în limba română...

Da. De mai bine de un an, deşi parcă ne certaţi pentru că n-am făcut-o pînă acum. Eu am decis să cînt în limba engleză, cu foarte mulţi ani în urmă. Pe-atunci, casele de discuri nu concepeau să susţină o formaţie cu un repertoriu în altă limbă decît în cea autohtonă. La fel cum se încăpăţîna şi industria muzicală din România să nu-şi susţină artiştii. Singura scăpare era Occidentul. Or, ca să reuşeşti afară, trebuia să cînţi într-o limbă pe care s-o înţeleagă toţi. După ani de zile de încercări – ani în care Occidentului i s-a cam rupt – am decis că ar fi momentul să înapoiez ceva unicului susţinător real al eforturilor noastre: publicul de-acasă. Un prim pas a fost făcut cu EP-ul *Fortunes*. O să mai urmeze şi altele.

***Doru Trăscău** este vocalistul trupei The Mono Jacks. Găsiţi datele concertelor din turneul „Rusty Heart Tour 2013" la www.themonojacks.com.*

a consemnat Marius Chivu

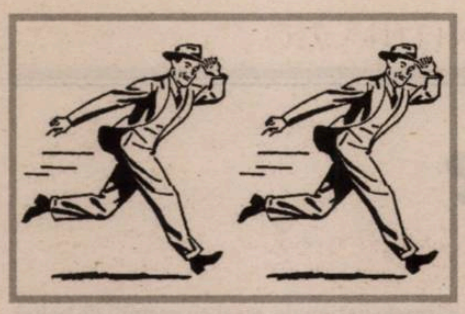

● ***Rocker*** **(România, 2013), de Marian Crişan.**

Andrei GORZO

dilematograf

„Quiet desperation“

Cel de-al doilea lungmetraj al lui Marian Crişan, *Rocker,* e un discret, dar împlinit studiu de personaj(e) şi de mediu. Într-un oraş din Ardeal trăiesc un tată (văduv) şi un fiu. Fiul (Alin State) are o trupă rock. El are, de asemenea, o problemă cu drogurile. Slujbă n-are. Tatăl (Dan Chiorean) lucrează undeva, dar e, în primul rînd, în slujba artistului: îi e valet, infirmier şi şofer; îi spală rufele, îi lipeşte afişele, îi administrează drogurile, îi îmbunează creditorii (adică dealerii); refuză propunerea unuia dintre aceştia de a deveni el însuşi dealer; în schimb, fură nişte schiuri şi încearcă să le vîndă. Toate astea, în schimbul privilegiului de a fi părtaş la viaţa unei trupe rock; chiar şi a uneia de garaj – pentru el tot e o viaţă romantică. Născut suficient de demult încît să fi văzut aselenizarea în direct la TV, tatăl e, de fapt, un adolescent care a ajuns pe nesimţite în pragul decrepitudinii. Fiul lui şi prietenii acestuia îl acceptă la băutele lor, dar îl privesc de sus: e demodat – într-un atipic moment de revoltă, îl pomeneşte pe Iliescu de parcă acesta ar fi în continuare preşedintele României. Nu numai fiul lui şi colegii acestuia, ci şi fiul mult mai mic al iubitei lui (Ofelia Popii) ignoră indicaţiile (în materie de rock, respectiv de *shooter*-e) pe care el nu se poate abţine să le dea. Doar mama băieţelului dă semne (în timp ce el îi vopseşte părul) că i-ar aprecia înclinaţia spre dădăceală. Cu profilul lui nobil, oarecum amerindian, şi chica lui eminesciană rărită, e o figură în ambele sensuri ale termenului, una nemaivăzută în cinema-ul românesc, dar nu mai puţin reprezentativă pentru o anumită nişă sociologică. Un exemplu de portretistică cinematografică de finete, această figură mai e, din punct de vedere dramaturgic, şi o mină de patos.

Mină pe care Crişan o exploatează însă cu parcimonie. Opusul unui melodramaturg (ca Iñárritú în *Biutiful),* care îngrămădeşte poveri pe umerii eroului său pentru a provoca o ruptură în viaţa lui şi un *catharsis* în viaţa publicului, Crişan e ajci un practicant al dedramatizării neo-neorealiste. Unul dintre lucrurile pe care le face e să elimine – sau măcar să dea foarte încet – tradiţionalele „ceasuri“ de care depind o bună parte din suspansul şi din pulsul filmelor narative de tip clasic. Ce sînt aceste „ceasuri“? Exemplul cel mai simplu: protagonistului i se dă un *deadline* – o problemă de rezolvat neapărat şi contra cronometru. „Ceasuri“ mai discrete sînt numeroasele programări pe care scenariştii obişnuiesc să le presare în agenda protagonistului, creînd aşteptări cum că, pînă la sfîrşitul filmului, acesta va ajunge acolo sau dincolo, pentru a face aia sau ailaltă. E o măsură a rafinării Noului Realism Românesc, în anii care au trecut de la filmele lui fondatoare, că în acele filme – *Marfa şi banii* şi *Moartea domnului Lăzărescu,* ambele percepute la vremea lor drept filme „în care nu se întîmplă nimic“ – nu numai că existau *deadline*-uri, dar partea lor de *„dead“* însemna chiar *„dead“,* în sensul că înseşi viţele protagoniştilor erau în joc; asta în timp ce în *Rocker* nu există. Ar fi fost uşor să existe – iminenţa concertului bucureştean, datoria la dealer –, dar Crişan alege să le dezactiveze: doar spre final devine clară iminenţa concertului, şi doar pentru un scurt moment se pune problema că personajele nu vor reuşi să ajungă; cît despre ameninţarea reprezentată de dealer, aceasta se disipează în atmosfera de oraş de provincie, în care toată lumea se ştie de-o viaţă cu toată lumea. În interviul ei cu regizorul, Ana Maria Sandu invocă tragedia antică, dar dramaturgia de tip „felie de viaţă“ practicată aici de Crişan e fidelă unei înţelegeri a vieţii care nici că ar putea fi mai diferită de-a anticilor. Dacă e nevoie de o referinţă clasică, atunci mai relevantă e, de pildă, remarca lui Thoreau că marea masă a oamenilor trăieşte o viaţă întreagă în *„quiet desperation“* – într-o stare de criză perpetuă, dar care rareori se acutizează îndeajuns încît să se consume definitiv (fie într-un mod tragic, ca la antici, fie într-un mod terapeutic, ca la Hollywood). Acest tip de înţelegere a vieţii – care valorizează continuitatea ei mocnit-crizată (din care filmul e o „simplă“ felie), în defavoarea experienţei-limită, a momentului de ruptură existenţială – e incompatibil nu doar cu ideea tradiţională de final ca deznodămînt-al-tuturor-iţelor, ci şi cu la fel de tradiţionalul deziderat dramaturgic al tensiunii escaladante. De-aici, reducerea la minimum a „programărilor“ şi a *deadline*-urilor, de-aici şi felul în care Crişan alege să trateze un episod precum acela în care fiul vinde maşina tatălui fără ştirea acestuia: mai întîi ni-l arată îndelung pe tată mergînd pe jos la muncă (adică efectul) şi abia apoi ne dezvăluie cauza. Dacă ar fi procedat invers, timpul mort al secvenţelor cu tatăl mergînd n-ar fi fost chiar mort, s-ar fi încărcat cu o anumită tensiune. Chiar şi la standardele Noului Realism Românesc, adeziunea lui Crişan la estetica „feliei de viaţă“ e neobişnuit de pură (mai ales venind după neorealismul *high-concept* şi cu lipici populist al primului său lungmetraj, *Morgen).* Mai puţin clasică decît a unui Răzvan Rădulescu, de pildă, estetica lui e, de asemenea, mai puţin *judgemental* şi mai puţin *control-freakish* – le lasă actorilor ceva spaţiu pentru improvizaţie. (Apropo, un bonus la Crişan e că întotdeauna vine cu feţe noi.) Bref, un film discret şi frumos.

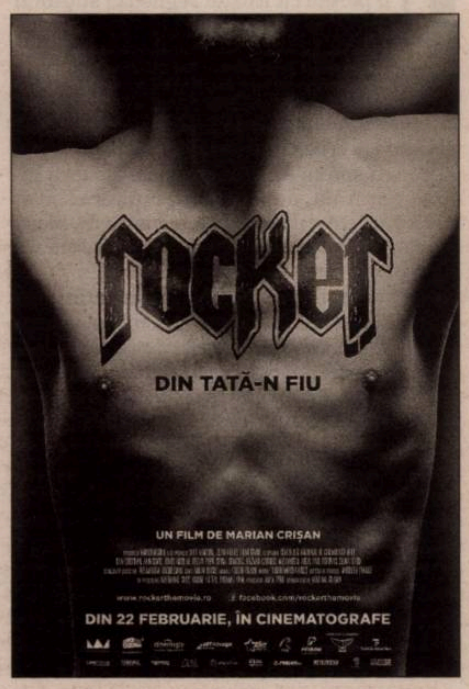

Iulia BĂLAN

efectul de ecou

E România altfel?

Încep prin a spune că eu nu am vrut să citesc cartea domnului Lucian Boia din cauza titlului. Mi-am zis: iată o nouă carte care o să se vîndă ca pîinea caldă pentru că are un titlu promiţător mai ales pentru cei care caută răspunsuri la întrebări pe care nu au timp să şi le pună, iar cărţi din astea am mai tot citit, eu însămi fiind un astfel de cititor care la final rămîne cu buza umflată.

Pentru că oricum duminica asta mi-am petrecut-o citind dosarul *Dilemei vechi* şi pînă la urmă chiar eseul dlui Boia, am zis că nu ar strica să-mi spun şi eu umila mea părere despre acest subiect întors pe toate feţele începînd cu titlul şi poza de pe copertă şi ajungîndu-se la polemici legate de conţinut.

După cum recunoştea şi autorul, cartea reia în mare idei din celelalte trei volume ale sale: *România, ţară de frontieră a Europei, Istorie şi mit în conştiinţa românească* şi *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 şi 1950.* La prima lectură aş putea spune că dl Boia a scris o carte pentru discuţii. Nefiind pe nici o listă a televiziunilor avide de talk show-uri, autorul a folosit singura cale în care opinia sa se putea auzi, şi nu de către oricine, aşa cum se întîmplă de TV, ci de cine trebuie, de un public pe care şi-l doreşte instruit şi capabil de polemici la acelaşi nivel.

Sînt un simplu cititor, cu o nevoie mare de a participa (pasiv) la discuţii şi dezbateri cu adevărat folositoare pentru dezvoltarea mea ca individ. Această nevoie nu îmi este satisfăcută în nici un caz de televiziunile înecate în propriile elucrubaţii vomitive, dar, din păcate, nici de evenimentele culturale bucureştene din care lipsesc conferinţele pe diverse teme pentru publicul larg, ori, dacă există, aceste întîlniri au circuit închis, sînt elitiste şi inaccesibile. A se vedea inclusiv dezbaterea pe această temă care a avut loc la Colegiul „Noua Europă“ – o instituţie pe cît de lăudabilă, pe atît de închisă (prin asta înţelegînd că acestor evenimente nu li se face promovare decît prin mediu academic, prin viu grai, mizîndu-se pe participarea cîtorva iniţiaţi şi a unor studenţi obosiţi – a se citi neinteresaţi). Sînt sigură că există şi o nevoie a intelectualilor de a-şi exprima în public ideile, dar iată, de data asta lipseşte forma, adică însuşi locul în care cititorul să-şi întîlnească autorul. Tot acest paragraf nu e o paranteză la ceea ce doream să spun, ci opinia mea legată de motivaţia scrierii acestei cărţi, adică dorinţa de punere în discuţie a unei „probleme“, iar aceasta este România.

Trăim momentul lehamitei de tot ceea ce înseamnă prost-gust, vorbărie nesfîrşită şi fără rost, amorţeală bolnăvicioasă lîngă o ceaşcă de ceai de tei şi un ecran care ne comandă mai ceva ca big brother încercînd să ne arate aşa cum nu sîntem. Atîta timp cît moţăim lenevos şi indiferent sau, dimpotrivă, ne revoltăm părăsind corabia chiar înaintea şobolanilor, sîntem pierduţi. Şi nu mă refer aici la cuvinte mari şi înspăimîntătoare (uneori generatoare de fanatism), precum pierderea identităţii naţionale, pierderea demnităţii sau a libertăţii, ci la ceva mult mai mic, poate chiar meschin, dar folositor în tot ansamblul acesta: pierderea propriului timp, a vieţii sau, mai pe şleau spus: ni se scurtează aţa degeaba şi la final nu ştim de ce am trăit.

Această carte-întrebare face parte din maturizarea noastră ca neam.

Eseul dlui Boia este unul salutar în acest context, şi din nou nu zic cuvinte mari. Această carte-întrebare face parte din maturizarea noastră ca neam. E timpul să ne cunoaştem, să ne acceptăm „freudian“ trecutul (copilăria), să ne identificăm lacunele, punctele slabe, neajunsurile, dar şi plusurile, punctele forte, comorile. E timpul să privim în jur şi să vedem cum sînt ceilalţi, să învăţăm din greşelile celor mai avansaţi ca noi şi să nu le repetăm, dar şi să speculăm ceea ce este bun la Europa, iar noi deocamdată nu avem. Această carte este doar un pas înainte.

E adevărat că autorul a evidenţiat mai mult unele din punctele slabe care s-au tot repetat istoric, lăsînd la o parte calităţile acestui neam. Asta nu înseamnă că nu le cunoaşte şi că nu le are în vedere, însă această carte înclin să cred că s-a născut din multele

frustrări ale unui intelectual care are nevoie de semeni cu care să dezbată, nu de troglodiţi avizi de putere. Unii au zis că s-a speculat aici complexul nostru de inferioritate, însă mă tem că cei care ar trebui să aibă acest complex nu-l au nicidecum, iar cei care nu ar trebui să-l aibă, mai abitir îl au.

Atîta timp cît clasa noastră politică, dar şi cetăţenii acestei ţări nu vor depăşi prima treaptă din piramida lui Maslow, nevoile primare, nu avem cum să accedem la transcendenţă.

Vă mulţumesc, domnule Boia, pentru că aţi deschis o polemică constructivă şi sper că mai mulţi dintre noi, dintre români evident, vom reuşi să împingem puţin mai departe acest neam care mă bucur că e altfel şi nu la fel cu altele, fie ele Franţa, Germania sau Marea Britanie.

Iulia,
32 de ani, din Bucureşti

Octavian COMAN

Cum să cumperi o armă?

– întrebarea care împarte America –

Un perete cu icoane veghează subsolul casei din localitatea Burke, din apropiere de capitala americană, în care Andrei Calciu îşi fabrică singur muniţia. Ţintuite în peretele alb, stau vreo 20 de icoane de toate dimensiunile, printre care sînt intercalate şi crucifixe. „Camera armelor" – după cum îi spune Andrei încăperii – e fără lumină naturală, după tiparul multor case americane, care utilizează ca spaţiu de lucru sau de locuit ceea ce, la români, ar deveni loc de depozitat vin şi cartofi.

Andrei cumpără cartuşe de la licitaţii şi, după aceea, le depozitează în două găleţi portocalii şi o ladă albă. Sutele de tuburi aurii adunate astfel strălucesc ispititor cînd românul – stabilit de aproape 30 de ani în Statele Unite – aprinde lumina în încăpere. Fiecare cartuş în parte e luat şi introdus într-un fel de presă de culoare roşie, cocoţată pe nişte picioare lungi. Prin apăsarea unei manete cu o bilă neagră la capăt, este înlăturată vechea capsă a tubului. Capsa detonantă e un fel de căpăcel din dosul cartuşului, care produce aprinderea prafului de puşcă. În alte două faze ale procesului prin care obiectul capătă o nouă viaţă, aceeaşi maşinărie îi redă rotunjimile necesare. La final, Andrei Calciu ridică în dreptul ochilor mei un cartuş abia salvat şi îl pune în paralel cu unul care nu a trecut prin prelucrare, pentru a vedea diferenţa dintre ele. Cel neprelucrat e puţin deformat.

De pe un raft, el ia apoi un borcan negru de plastic, asemănător cu recipientele pentru dozele mari de multivitamine. Sub capac e un sigiliu argintiu, pe care trebuie să-l rupă. Aşa văd, pentru prima dată, praf de puşcă. Arată ca resturile fine de metal de după o operaţiune de pilire.

Pentru a introduce în cartuş cantitatea potrivită de praf de puşcă, el foloseşte un fel de pîlnie, tot roşie, de dimensiuni reduse, care are un sistem precis de dozare. Glonţul – adică proiectilul ascuţit care străpunge ţinta – îl adaugă în cartuş tot cu ajutorul presei, prin aceeaşi apăsare a manetei cu bilă neagră la capăt.

Andrei este fiul cunoscutului preot disident Gheorghe Calciu-Dumitreasa.

Presa roşie e chiar în faţa icoanelor. Pereţii laterali sînt acoperiţi cu biblioteci bătrînicioase, în care stau îndesate cărţi ca *Patericul*, *The Last Temptation of Christ* sau *Modern Reloading*, un ghid despre cum se fabrică muniţia. Pe rafturi mai văd, înghesuite, fotografii de familie, sticluţe cu soluţii, o miniatură după o biserică maramureşeană de lemn, sau mai multe binocluri.

În mijlocul camerei tronează un birou pe care se află un monitor, cutii, o lunetă şi dispozitivul care ajută la dozarea prafului de puşcă în cartuşe.

Mai la stînga, într-un colţ, sînt aşezate cîteva dintre armele lui Andrei Calciu. În momentul în care îl întreb cîte deţine, aproximează numărul de puşti la patru-şase, iar pistoalele la „cîteva". Două dintre puştile sprijinite pe suporturi, pe care le văd puse pe o masă, au lunetă. Restul sînt în cutii sau în huse dreptunghiulare, aşezate una peste alta sub masă.

Foarte deschis spre a povesti onest despre viaţa sa, jovial, mic de statură şi într-o luptă cu kilogramele care îi afectează fizicul, Andrei Calciu îmi povesteşte că, în spatele pasiunii sale pentru arme, are argumente fundamentate pe stilul de viaţă din această ţară, stil pe care îl vede rupt de Europa „atît de socialistă şi în care există puţină democraţie", cu guverne „care îţi dictează ce să faci". „Sînt atîtea restricţii în Europa pe care nu le agreez. De aceea, îmi place să trăiesc în Statele Unite", tranşează el subiectul.

Muniţia şi-o fabrică singur, pentru că e mai ieftin decît să o cumpere gata făcută şi pentru că „gloanţele pe care le fac merg perfect cu armele mele".

Avocat la o firmă internaţională de formare profesională şi servicii pentru construcţii în ţările mai puţin dezvoltate, Andrei Calciu a venit în exil în Statele Unite, împreună cu părinţii săi, în 1985. Cu prima armă adevărată îşi aminteşte că a tras în România comunistă, pe cînd avea cam 11 ani. Atunci s-a înscris într-un club de tir, la care a mers pînă cînd a ajuns în clasa a opta. În SUA, a căpătat plăcerea pentru vînătoare, pe care o practică şi acum pe o proprietate de la ţară.

Arme şi democraţii

De-a lungul anilor, spune că a deţinut între 30 şi 40 de arme, „doar din curiozitate pentru felul în care funcţionează sau pentru că se potriveau mai bine scopurilor mele." Pistoalele şi unele puşti le-a cumpărat pentru protecţie, dar nu a apelat niciodată la ele.

În disputa foarte aprinsă din Statele Unite, legată de controlul accesului la arme, după moartea a 20 de copii şi a 6 adulţi, împuşcaţi de Adam Lanza în şcoala Sandy Hook din oraşul Newtown, Andrei se declară undeva la centru în toată discuţia. Afirmă că ascultă atît argumentele celor pro-arme, cît şi ale celor din tabăra adversă. Totuşi, în acelaşi timp, subliniază că nu doreşte restricţii în privinţa dreptului de a deţine arme.

1402 de copii şi adolescenţi (cu vîrsta de pînă la 18 ani) au murit împuşcaţi în această ţară în 2010.

Conform unui raport al Serviciului de Documentare al Congresului, în anul 2009, populaţia civilă din Statele Unite avea aproximativ 310 milioane de arme, din care 114 milioane ar fi pistoale, iar restul de aproape 196 de milioane – puşti de tot felul. Simplificînd, ar veni aproape o armă pe cap de locuitor. Fireşte, în realitate, în unele case pot fi zeci, iar în altele nici una.

Dincolo de numărul lor, un parametru relevant în comparaţiile cu alte ţări este rata armelor de foc la suta de locuitori. Din 179 de ţări, Statele Unite se află pe locul întîi în lume, conform datelor strînse de Universitatea din Sydney în rapoartele publicate pe gunpolicy.org. Pe locul al doilea se situează Yemenul. Afganistanul, ţară afectată de războaie de peste 30 de ani, e în clasament la poziţia 106. România – pe locul 160 în lume.

Arma cu lunetă o ţine Andrei în subsolul casei sale, locul în care şi fabrică muniţia.

Tabăra pro-arme din Statele Unite îşi trage seva din Constituţie, care consfinţeşte ca un drept portul armei. Organizaţiile şi militanţii care sînt în dezacord cu această viziune atrag atenţia că al doilea amendament, cel care se referă la acest drept, trebuie interpretat în contextul sfîrşitului de secol XVIII, cînd a fost redactată Constituţia americană.

Andrei Calciu are o viziune aparte. „O democraţie este cel mai bine apărată în momentul în care populaţia are acces la arme, pentru că guvernul nu are monopolul acestora şi nu poate oprima cetăţenii după cum doreşte. Să ne uităm la ce s-a întîmplat în piaţa Tien an Men. Acei oameni nu au avut arme şi au fost masacraţi de guvernul care avea monopolul armamentului. Cred că acest lucru nu s-ar putea întîmpla niciodată aici."

În SUA, comerţul armelor şi posesia acestora sînt reglementate la nivel federal, dar şi prin legi redactate la nivelul statelor. Normele federale sînt minimul care trebuie respectat. Prevederile care se aplică pe întreg teritoriul SUA cer ca vînzătorii autorizaţi să facă verificări prealabile ale persoanei care doreşte să cumpere o armă de foc. Căutările se fac în baze de date, în care sînt incluse, teoretic, persoanele care nu au voie să deţină un pistol – de exemplu, din pricină că au condamnări la închisoare mai mari de un an, sau persoane care au fost atestate cu probleme mintale. În viaţa de zi cu zi, însă, după cum scrie presa americană şi o recunosc şi autorităţile, aceste baze de date nu sînt complete, pentru că unele state nu fac deloc eforturi să trimită la nivel federal informaţiile necesare.

Ceea ce este văzut acum ca o hibă a legislaţiei federale este faptul că, în cazul tranzacţiilor între două persoane private, nu se cere această verificare prealabilă. Astfel încît, dacă nu există la nivel de stat o regulă în domeniu care să acopere golul lăsat de normele naţionale, eu şi cu vecinul de palier ne putem vinde liniştiţi unul altuia pistoalele sau puştile semiautomate din colecţie. Ce-i drept, şi în acest caz e ilegal pentru vînzător să o facă, dacă are indicii rezonabile care îl fac să creadă că posibilul cumpărător nu ar avea voie să pună mîna pe o armă.

Legile adoptate de către statele americane variază ca exigenţă, de aici născîndu-se încă un capitol de dezbatere. Un stat poate avea norme foarte severe, în timp ce în statul vecin – de pildă Arizona, sau Montana – acest comerţ se poate face doar cu respectarea minimului impus de legea federală sau, în practică, nici măcar. De acolo nu e deloc dificil ca arma să ajungă în celălalt colţ de ţară.

Am făcut ochii cît cepele de mirare cînd, la primă vizită într-un supermarket Walmart din statul Virginia, am văzut, printre legume, chiloţi, mobilier şi electronice, un stand cu puşti, la care un bărbat şi, probabil, fiul său se uitau admirativ, neştiind asupra căreia să se decidă.

O unealtă periculoasă

„Arma este o unealtă", declară Andrei Calciu, al cărui băiat în vîrstă de 14 ani foloseşte o puşcă de calibrul 22 pentru trageri la ţintă şi la vînătoare. Arma cu lunetă o ţine Andrei în subsolul casei sale, locul în care şi fabrică muniţia.

Nu i se pare periculos ca fiul său să ştie să tragă cu o armă. „Periculos este să nu-l înveţi. I-am văzut pe prietenii lui, care vin în vizită şi intră în camera armelor, ei vor să le ia să se joace cu ele, să alerge de nebuni. Le-am spus că nu pot să facă asta. Şi fiul meu le-a zis acelaşi lucru, pentru că arma e o unealtă periculoasă. Dacă nu o mînuieşti cum se cuvine, poţi să te răneşti sau poţi răni alţi oameni." Rîzînd, Andrei completează că, la acest capitol, a preluat rolul de părinte al prietenilor băiatului său. I-a învăţat ca niciodată să nu îndrepte o armă către o persoană şi că trebuie să o ţină descărcată, cu muniţia pusă separat, iar pe trăgaci să aibă un dispozitiv de blocare. „Sper că au învăţat lecţia."

Atacul din Newtown, din 14 decembrie 2012, a ieşit în evidenţă prin cruzimea şi prin proporţiile sale. Douăzeci de copii, cu vîrsta de 6 sau 7 ani, au fost printre cei împuşcaţi mortal. La nivel naţional însă, cifrele arată şi mai sinistru. La o consultare a bazei de date a Centrului pentru Controlul şi Prevenirea Bolilor din Statele Unite, reiese că 1402 de copii şi adolescenţi (cu vîrsta de pînă la 18 ani) au murit împuşcaţi în această ţară în 2010 – ultimul an pentru care am găsit aici statistici la acest capitol. Dintre ei, 11 bebeluşi nici măcar nu împliniseră un an. Nu am inclus în căutare sinuciderile. Informaţiile oferite de aceeaşi instituţie arată că, un an mai tîrziu, adică 2011, un număr de 10.236 de copii (cu vîrste plecînd de la sub un an şi pînă la 18 ani) au fost răniţi cu arme de foc.

Cifrele trebuie interpretate şi proporţional cu populaţia SUA, de circa 315 de milioane de locuitori. Dacă ne raportăm la numărul total de crime comise cu arme de foc în Statele Unite, e de menţionat că, potrivit cifrelor colectate de Universitatea din Sydney, în anul 2009 rata acestor crime era de 2,98 la 100.000 de locuitori. În România, o ţară în care accesul la arme de foc şi muniţie este foarte strict reglementat, rata era, în acelaşi an, de 0,06. Deci cifra în SUA era de 50 de ori mai mare. Mare e problema în comunităţile sărace din jurul metropolelor. Inclusiv

capitala americană, Washington DC, are suburbii în care sînt împuşcaţi oameni periodic.

Cel mai important grup care susţine dreptul americanilor de a avea arme este NRA („National Rifle Association", în traducere aproximativă „Asociaţia Naţională a Deţinătorilor de Arme"). E o organizaţie cu un număr declarat de membri de peste 4 milioane. Pe lîngă un puternic lobby în Congres, organizaţia are şi un sistem de clasare a politicienilor în funcţie de cît de „prietenoşi" sînt faţă de al doilea amendament. Declaraţiile publice sau modul în care au votat în privinţa intereselor deţinătorilor de arme le aduc candidaţilor un calificativ. Cei care au calificative bune, în percepţia reprezentanţilor NRA, sînt susţinuţi în campania electorală, iar membrii şi simpatizanţii organizaţiei sînt îndemnaţi să-i voteze. În acest fel, NRA a devenit foarte influentă în alegerile pentru Congres, şi candidaţii din zone în care arma e ca sapa la noi la ţară, chiar dacă gîndesc altfel în privinţa reglementării acestora, îşi diminuează serios şansele de cîştig, în caz că spun ce le trece prin cap.

Propunerile NRA după atacul din Newtown au fost ca în toate şcolile să fie puşi paznici cu arme. „Soluţia NRA – mai multe arme!" – au ţipat imediat cei din tabăra adversă. O altă idee aruncată pe piaţă de membri ai NRA a fost înarmarea unora dintre profesori.

Chiar dacă afirmă că nu e susţinător al acestei propuneri, Andrei Calciu nu poate să nu remarce: „Ce s-ar fi întîmplat dacă în Virginia *(n.r.* – unde, în 2007, a avut loc un masacru într-un campus universitar) sau Connecticut *(n.r.* – statul în care se află Newtown), unul sau mai mulţi profesori ar fi avut o armă? Ar fi putut să-l oprească pe atacator să facă atîtea victime."

NRA vede problema atacurilor asemănătoare celor de la şcoala Sandy Hook în curtea jocurilor video violente sau a unui sistem care nu acordă suficientă atenţie persoanelor cu probleme mintale.

Administraţia Obama e de partea cealaltă a baricadei şi a propus deja un set de măsuri care – spune preşedintele american – ar rezolva problema. Unele au fost impuse direct de Casa Albă, altele, cele mai importante, trebuie să treacă prin Congres. Prima care are nevoie de un vot în forul legislativ este reinstituirea interdicţiei de vînzare a aşa-numitelor „arme de asalt" – puşti semiautomate, asemănătoare cu armele folosite de militari. Interdicţia în privinţa armelor semiautomate a fost în vigoare între 1994 şi 2004, după care a expirat, iar acestea au devenit din nou legale. După cum au anunţat investigatorii, o astfel de puşcă semiautomată, capabilă să trimită destul de repede gloanţele din încărcător, la fiecare apăsare a trăgaciului (spre deosebire de varianta militară, automată, care poate goli încărcătorul doar printr-o singură apăsare a trăgaciului), a avut cu el cînd a plecat de acasă şi Adam Lanza, tînărul de 20 ani care a împuşcat copii şi adulţi la şcoala Sandy Hook.

„Trebuie să ne punem copiii, şcolile şi oraşele înaintea unui hobby."

O altă prevedere care ar trebui votată în Congres este interdicţia vînzării şi a producţiei de încărcătoare cu mai mult de zece gloanţe – căci, da, există pe piaţă încărcătoare şi cu 100 de gloanţe.

Mai există şi propunerea de a fi introduse verificări ale cumpărătorului pentru toate vînzările de arme, inclusiv cele care au loc între două persoane private.

Casa Albă nu trebuie să se lupte doar cu puternicul lobby al NRA sau cu mulţi dintre republicanii care sînt apropiaţi de crezul NRA, ci şi cu unii congresmeni democraţi, care nu se aliniază liniei partidului, din considerente personale sau de teama alegerilor foarte strînse care urmează, în care nu-şi permit să piardă votul deţinătorilor de arme.

Un oarecare consens pare că se constituie în privinţa verificării prealabile a tuturor cumpărătorilor, inclusiv sondajele de opinie arătînd un puternic sprijin al populaţiei pentru această idee. Şi aici, liderii NRA se opun cu înverşunare, prevăzînd că acesta e primul pas spre înregistrarea tuturor armelor, urmat de confiscarea lor.

Aşezat pe o canapea confortabilă din livingul casei sale din Virginia, Andrei Calciu spune că ar agrea o mai bună verificare a cumpărătorilor. În acelaşi timp, ţine să remarce că nu ar fi de acord cu mai multe legi împotriva armelor, ci ar trebui ca autorităţile să le aplice mai bine pe cele deja existente. Dacă cineva vrea să comită o crimă, sînt atîtea modalităţi să o facă – cu toporul, cuţitul, şurubelniţa – argumentează el.

„Apăsaţi sîni, nu trăgace"

În 26 ianuarie, frigul din Washington DC întărea pielea mîinilor şi o făcea să capete un aspect roşiatic. Cîteva mii de oameni s-au strîns în parcul din faţa Congresului, de unde, în scurt timp, pleacă înşiruiţi în tăcere pe un bulevard care duce spre Monumentul lui Washington, obeliscul uriaş ridicat în amintirea primului preşedinte american. Participanţii au panouri pe care sînt scrise, negru pe alb, nume ale victimelor masacrelor în care s-au folosit arme de foc. Alături de acestea, manifestanţii poartă mesaje de genul: „Opriţi NRA", „Apăsaţi sîni, nu trăgace", „Interziceţi armele de asalt", „Verificările prealabile salvează vieţi". În fruntea şirului se află primarul democrat al capitalei americane, Vincent Gray.

Grupul se opreşte lîngă Monumentul lui Washington, unde e amenjată o scenă. Se ţin discursuri în care membrii Congresului sînt îndemnaţi să voteze măsurile propuse de administraţia Obama.

Colin Goddard este un supravieţuitor al masacrului petrecut la Institutul Politehnic din Virgina, unde, în aprilie 2007, un student a împuşcat mortal 32 de oameni, după care s-a sinucis. Colin, devenit după aceea un militant împotriva armelor, exclamă pe scenă: „Trebuie să înfruntăm orice politician care crede că e mai uşor să-i ceară unui învăţător să facă faţă unui om înarmat cu AR15 *(n.r.* – puşcă semiautomată), decît să îi cerem acestuia să ia atitudine în faţa unui lobbist pentru arme, înarmat cu un carnet de cecuri."

„Statele Unite trebuie să ia nişte măsuri de bun-simţ pentru a preveni violenţele armate."

Puţin mai tîrziu, un alt vorbitor remarcă: „40% din vînzările de arme se fac fără verificări prealabile. Cum ar fi dacă ai avea un aeroport în care 60% dintre oameni ar trece prin porţile cu detectoare de metale, iar 40% ar fi la o poartă pe care ar scrie «nu există detector de arme»? Ar fi acesta un sistem de securitate al aeroportului pe care aţi putea să-l acceptaţi? În acest sistem, alegi la ce coadă te aşezi."

Se aud voci din public: „Inacceptabil, inacceptabil!"

Chris Van Hollen, congresman democrat în Camera Reprezentanţilor, îmi spune că „Statele Unite trebuie să ia nişte măsuri de bun-simţ pentru a preveni violenţele armate – lucruri simple, precum a fi sigur că oricărui cumpărător al unei arme îi este verificat cazierul sau faptul că nu a fost identificat ca un pericol pentru el sau pentru comunitate din motive de sănătate mintală." Îl întreb dacă, într-adevăr, crede că măsurile propuse de Casa Albă vor trece de Congres, ţinînd cont de campania puternică de respingere a acestora, începută de NRA. „În opina mea, există o şansă mult mai mare să se facă ceva, pentru că ţara este şocată de aceste ucideri în masă, cea mai recentă fiind în Newtown, Conneticut. (...) Cred că situaţia a mişcat suficient conştiinţa naţională." Un răspuns rezervat optimist.

La protestul din Washington DC au venit şi familii din Newtown.

Sarah Clements e o adolescentă de 16 ani, aspirantă la titlul de realizator de filme. Producţiile ei video, postate pe Internet, sînt cam psihedelice şi, pe alocuri, sinistre.

Şatenă, firavă, timidă, lui Sarah îi tremură vocea în momentul în care povesteşte prin ce a trecut comunitatea din care face parte. Pe carcasa de protecţie în care se află telefonul său, este imprimată imaginea învăţătoarei Victoria Soto. Femeia de 27 de ani, a murit încercînd să-i ferească de gloanţe pe copiii din şcoala Sandy Hook.

Mama lui Sarah Clements este, la rîndul ei, învăţătoare la şcoala respectivă, şi se afla acolo în momentul în care Adam Lanza a început să tragă la întîmplare.

Sarah vede Newtown-ul ca un oraş mic, în care toată lumea cunoaşte pe toată lumea. De aceea, în tragedie, „toată lumea a pierdut pe cineva". „Cred că este ultimul apel de trezire pentru naţiune, să facă ceea ce e corect, pentru că, evident, ceva trebuie făcut", spune dintr-un suflet fata. Mai punctează: „Trebuie să ne punem copiii, şcolile şi oraşele înaintea unui hobby."
Lucrează la biblioteca publică, iar după atac, sute de mii de mesaje şi cadouri de compasiune au ajuns aici. Sarah îşi aminteşte de o masă plină cu scrisori. „Una dintre ele avea scris pe ea: «Totul va fi în regulă». Şi am zis: da, cred că totul va fi bine."

În schimb, Andrei Calciu crede că ar fi o greşeală adoptarea unor noi norme în privinţa armelor acum, cînd America încă se află sub impactul masacrului din Newtown. De ce? „Tendinţa ar fi să se exagereze."

***Octavian Coman** este jurnalist.*

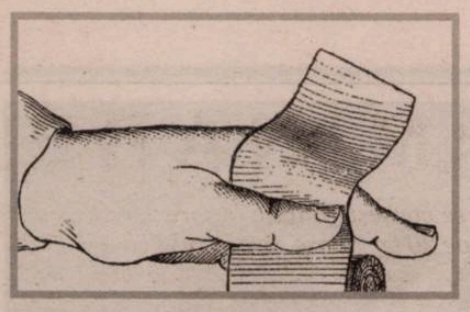

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Imaginea Republicii Moldova

Proaspăt întors dintr-o călătorie în Republica Moldova, am suficiente amintiri-detaliu ca să mă pot gîndi la o imagine alcătuită dintr-o succesiune de detalii. Fiindcă e vorba de o ţară atît de apropiată de a noastră, genul de exerciţiu pe care-l propun mai jos devine un fel de oglindă pe care poţi s-o aşezi în faţa României.

Imaginea unei ţări este o sumă de experienţe disparate, dar similare, ale străinilor care o vizitează. Dacă te poţi lăuda cu arome şi gusturi persistente, şi în acelaşi timp dezirabile, ca ale vinului franţuzesc, berii nemţeşti sau curry-ului asiatic, atunci o astfel de sinestezie-de-la-un-turist-la-altul se realizează uşor. Lucrurile pot fi însă şi mai amestecate, aşa cum se prezintă în Republica Moldova – dar şi în România.

Probabil că primul lucru pe care îl remarci cînd vii de la aeroport spre Chişinău e şoseaua largă, flancată de multă vegetaţie. Probabil că un prim atribut al Moldovei ar fi verdeaţa, mai ales pentru un călător care vine dintr-un oraş construit de Marele Maniac al Betoanelor – Ceauşescu. Oraşele fostei Uniuni Sovietice sînt mult mai verzi decît capitala României, iar Chişinăul e prin unele locuri parc lîngă parc, iar prin altele, pe la periferie, zone de copaci care aduc de-a dreptul a pădure de te-apucă spaima că taximetristul care vorbeşte numai ruseşte intenţionează să te hăcuiască, deşi nu e cazul.

Ceea ce mă duce cu gîndul la al doilea atribut vizibil dinspre români, în Moldova: limba rusă. Primul caz particular al acesteia e taximetristul de care vorbeam. Are o variantă serviabilă, prietenoasă, dar şi o alta scîrbită, distantă, care începe în mod curios să înveţe româneşte spre sfîrşitul cursei, dacă insişti pe limba ta şi-a moldovenilor şi ţii la păstrare arsenalul de levo-pravo-tam.

Dar, în fine, mi-am propus să evit politicul în textul de faţă, vedeţi mai jos de ce. Despre rusă în româna de Republica Moldova mai terbuie spus doar că bilingvismul din mediile urbane educate permite jocuri de cuvinte, duble înţelesuri şi importuri argotice delicioase, de la mai vechiul *paţan* (prieten) la aproape intraductibilele *gopnic, bîc, kalbasi*. Adică, în ordine, un fel de rapper-cocalar, malac (masiv, stupid), a o face lată.

Dar, sigur, Moldova nu înseamnă limba rusă. Exclamaţiile sentimentale dintotdeauna, cu privire la rodnicia Republicii, au acoperire şi în gusturi, şi în mirosuri. Merită să treci Prutul aproape numai ca să mănînci o salată mică de legume amestecate, în stînga şi nu înaintea felului principal, cam cum era şi în România pînă nu de mult. Ei bine, roşiile alea, care nu seamănă cu sfere pitagoreice şi nici n-au culori cu cod Pantone, au altceva, şi anume gust şi consistenţă. Cărora li se adaugă încă ceva, sub forma unui praf discret, şi în acelaşi timp persistent, de mărar, mărar adevărat, fin, şi nu genul acela de arbust mutant, crocant şi lipsit de savoare, care se vinde azi, peste tot, în România.

Dar, bineînţeles, moldovenii ştiu să facă şi altceva decît salată asortată. Pregătesc carnea foarte bine. Din meniuri scot capul iepuri de casă şi tot felul de alte ciudăţenii, iar lucrurile stau bine şi pe lista cu lucruri simple, unde viţelul e fraged, iar găina – găină.

Greu de imaginat pentru o ţară cu un singur punct de ieşire la Dunăre, şi totuşi adevărat, mai e de pomenit şi peştele, pentru care moldovenii au un adevărat cult. La supermarket, cel afumat ocupă un galantar întreg, de la cunoscutele macrouri şi batog, la şarade ale voluptăţii ca burta de şalău sau coloana de somon. De bonton este şi sushi-ul, pe care moldovenii îl fac şi acasă şi care n-are gustul de congelat-semipreparat din România.

Aş mai putea descrie multe, dar e cazul să închei cu borşul (ucrainean, probabil) de sfeclă şi pîinea consistentă, foarte diversă şi fără aditivi.

Asta înseamnă că Bucureştiul mănîncă bătaie de la Chişinău la capitolul restaurante în care se mănîncă cu adevărat bine, dar, în întreaga Moldovă, ceea ce se cheamă alimentaţie publică e tributar, în sensul bun, unor ani '80 mai fericiţi decît cei ai românilor. Cu alte cuvinte, în orice orăşel de talia Sorocăi sau a Cimişliei, poţi mînca o masă măcar curată.

Trecem rapid peste vin şi vodcă pentru a ajunge, desigur, la femeile Moldovei. Ca să trecem peste trivialităţi despre dansatoare şi stereotipurile de tot felul, o să spun doar că într-un fel sau altul Chişinăul reuşeşte să fie un oraş în acelaşi timp foarte erotizat şi cu o doză de romantism toxic. Vara, oraşul se transformă într-o Californie, cu amestecul lui de soare şi vegetal.

Da, ştiu, nu v-am povestit nici despre Muzeul de Arheologie şi Istorie (merită văzut), nici despre cauzele rupturii din Alianţa pentru Integrare şi nici despre Unire, deşi am părerile mele destul de nuanţate în toate aceste chestiuni. Mai ştiu că am văzut Moldova mai curînd ca un fel de expat, pe palierul celor mai scumpe localuri şi hoteluri, în funcţie de diferitele grupuri media şi organizaţii neguvernamentale pentru care am lucrat acolo.

Legat de lista de mai sus, mi se va reproşa bineînţeles şi faptul că am inclus pe ea o serie de atribute care aparţin tradiţional altora: argoul rusesc, borşul ucrainean, peştele din fostele Republici Baltice. Sînt toate acestea ne-moldoveneşti? Fără mutaţiile suferite la adoptarea în română, argoul n-ar fi argou, la fel cum, fără răspîndire, borşul, peştele afumat şi toate celelalte ar fi rămas vreo ciudăţenie de subsol într-un tratat de antropologie culinară. Deci, dacă nu e vorba de neaoşism, nu putem vorbi nici de o criză de identitate.

Trivial şi lipsit de pretenţii cum e un rezumat ca acela de mai sus, el are în schimb avantajul de a fi interesant şi dezirabil pentru un mare număr de indivizi. Despre asta vorbim şi de asta călătorim, de regulă, atunci cînd o facem. De aceea, nu trebuie să ne mai mirăm cînd străinii vor de la noi Casa Poporului în loc de Muzeul Satului şi gustă glumele despre romi de la *Top Gear* în locul fanteziilor autoerotic-paseiste despre Micul Paris, cu care împuiem capul cui vrea să ne-asculte la al doilea pahar de vin.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● LE FIGARO

De-abia instalat în „marea democraţie" din Rusia, în „exil fiscal", Gérard Depardieu e... tot mai rus. A refuzat elegant postul de ministru al Culturii în provincia ce i-a devenit noua patrie, dar a acceptat să fie ambasadorul cultural al Rusiei, mesagerul „noii Rusii". La Gala César nu şi-a făcut apariţia, deşi era aşteptat; în schimb, a participat la Teatrul Balşoi la un spectacol. N-a apucat încă să înveţe limba, dar face totul ca să devină un cetăţean-model – anunţă *Le Figaro*.

De pildă, atacă fără teamă o temă sensibilă din istoria recentă a Rusiei: Cecenia. El a anunţat recent că vrea să facă un film despre această regiune, zguduită de conflicte militare între separatişti şi soldaţi ruşi, în primul deceniu de după 1990, şi pacificată (cel puţin oficial) în zilele noastre. Aceste rebeliuni s-au extins între timp în zonele din Caucaz populate de islamici, acolo unde se comit în mod regulat atentate împotriva forţelor de ordine. Ideea de a face acest film i-a venit duminica trecută, în urma întîlnirii cu preşedintele cecen Ramzan Kadîrov, care a oferit o petrecere în cinstea venirii actorului în capitala micii republici. „Vreau să fac un film aici, să arăt lumii întregi că se poate face un film mare la Groznîi", ar fi spus Depardieu, citat într-un comunicat oficial al preşedinţiei cecene. „Sînt sigur că oamenii de aici sînt fericiţi. Trebuie să fii fericit ca să cînţi şi să dansezi ca un cecen", ar mai fi spus actorul francez. Depardieu însuşi părea, într-adevăr, să fie foarte fericit, după cum se poate constata pe filmuleţul postat pe site-ul lefigaro.fr. – vorbeşte cu dificultate, se clatină uşor, se îmbrăţişează cu toată lumea. După cum sugerează, ironic, publicaţia, nu doar vodca i-ar fi adus fericirea, ci şi medalia de cetăţean de onoare al Ceceniei, pe care i-a oferit-o Kadîrov. **(M. M.)**

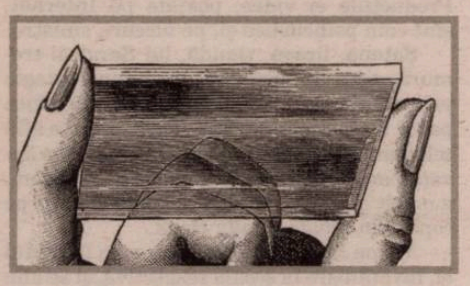

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Televiziunea şi banii

Mulţi vorbesc despre degradarea mediului audiovizual de la noi şi despre vina pe care o au televiziunile pentru îmbolnăvirea morală a societăţii noastre. În plus, unii invocă nevoia de educaţie şi de cultură şi sînt convinşi că posturile TV ar avea o datorie în acest sens. Cei din televiziuni, însă, le rîd în nas, ca unor naivi. Ei nu s-au apucat de trebuşoara asta mînaţi de impulsuri iluministe, să culturalizeze şi să deştepte masele, nu sînt interesaţi să facă apostolat, ci doar bani. Pentru ei, televiziunea e o afacere şi atît – că doar de-aia posturile lor se numesc comerciale. Totul se traduce în cîştiguri. Unii le au în vedere în mod direct, din încasările din publicitate, iar alţii indirect. Aceştia din urmă sînt cei care par interesaţi, în primul rînd, de lupta politică şi-şi folosesc televiziunile ca armă electorală. Numai că, la noi, puterea politică se converteşte pînă la urmă tot în avantaje economice. Vrei să ajungi să ţii tu hăţurile în ţara asta, pentru a-ţi aranja cît mai bine afacerile şi pentru a nu fi deranjat de mîna (oricum scurtă, la noi) a legii.

Ceea ce îi dai publicului îi afectează grav sănătatea.

Patronii, în general, sînt stăpîni absoluţi ai afacerilor lor. Dacă unul decide, la un moment dat, să bage bani în reproducerea asistată a muştelor, poate să o facă fără nici o problemă, e treaba lui. Dacă un altul e convins că va avea succes de piaţă dacă va începe să producă la scară largă paturi de cuie, ca ale fachirilor, e iarăşi treaba lui. Oamenii sînt liberi să investească chiar şi în cele mai trăsnite bazaconii. Cînd vorbim de televiziune, însă, patronul nu mai poate să facă orice-i trece prin cap. Programele televiziunilor reprezintă spaţiu public, iar acesta are anumite restricţii. Nu poţi, de exemplu, să te dezbraci la pielea goală pe stradă, oricît de inspirată ţi s-ar părea ideea. Dacă o faci, ai toate şansele să fii amendat de poliţişti sau arestat. Cam acelaşi lucru se întîmplă şi în cazul televiziunilor. Nici aici nu-ţi poţi permite orice, chiar dacă la mijloc sînt banii tăi. Din păcate însă, organismul care ar trebui să acorde amenzile pentru derapajele din acest spaţiu – Consiliul Naţional al Audiovizualului – este moale. Prin urmare, televiziunile îşi fac de cap, iar piaţa publică audiovizuală seamănă, din ce în ce mai mult, cu o junglă.

Dar să ne întoarcem la bani. Televiziunea e o afacere, e adevărat, numai că orice business cere şi o anumită responsabilitate. Nu poţi să fii producător de autoturisme şi maşinile tale să aibă probleme la direcţie sau la sistemul de frînare. Nu poţi să pui în vînzare alimente toxice. Dacă o faci – dincolo de faptul că vei fi, pînă la urmă, sancţionat de lege –, te sancţionează, în primul rînd, piaţa. La scurt timp, oamenii vor înceta să mai cumpere alimentele sau autoturismele care le pun viaţa în pericol.

Televiziunile nu ne omoară cu produsele lor, dar ne afectează existenţa. De aceea, e mai greu să-ţi dai seama de răul pe care ţi-l fac. Oamenii sînt îmbolnăviţi lent. Dacă ne păstrăm în interiorul paralelei cu industria alimentară e ca în cazul unei afaceri cu *junk food*. La început, afacerea îţi merge bine pentru că hrana pe care o vinzi este ieftină şi creează şi adicţie. Numai că, pe termen lung, business-ul tău va avea de suferit: îţi vei îmbolnăvi consumatorii şi, astfel, ei se vor împuţina. Exact asta se întîmplă şi în cazul presei din România, care oferă de ani de zile *junk news*. Obţii ratinguri şi tiraje mari pe termen scurt, dar ceea ce îi dai publicului îi afectează grav sănătatea. Iar un mediu social bolnav, chiar dacă doar moral, îţi va prejudicia, prin ricoşeu, şi afacerea. O parte din public capătă reacţii alergice sau de indigestie faţă de presa aşa cum este ea acum, şi renunţă să mai cumpere ziare sau să mai deschidă televizorul. Acesta este motivul pentru care, dincolo de criza economică, multe instituţii mass-media din România sînt pe cale să-şi dea duhul. Presa moare pe mîna ei – şi am putea spune că-şi merită soarta.

DE LA CULTURĂ LA DISCRIMINARE

Homosexualitatea e încă un subiect „delicat" în România, care deseori derapează spre „tabu". De fiecare dată cînd se vorbeşte public despre „problema" homosexualităţii, spiritele se agită, totul devine pătimaş şi se pierde din vedere o abordare firească. Astfel, în seara zilei de 20 februarie, în cadrul Festivalului „Luna istoriei LGBT", în Sala „Horia Bernea" a Muzeului Naţional al Ţăranului Român din Bucureşti, a avut loc un incident cu iz homofob, cînd proiecţia filmului The Kids Are All Right *a fost întreruptă de un grup de protestari care au început să scandeze lozinci homofobe şi să intoneze imnuri bisericeşti. Despre acest incident am discutat atît cu directorul MŢR, Virgil Niţulescu, cît şi cu Ana Ciutu, coordonator de comunicare în cadrul Agenţiei de Monitorizare a Presei.*

„Muzeele sînt locuri vii"

– interviu cu Virgil NIŢULESCU, directorul Muzeului Naţional al Ţăranului Român –

Avînd în vedere că acum o lună, MŢR – în urma parteneriatului cultural cu Asociaţia ACCEPT – a fost acuzat de „propagandă homosexuală", iar azi de „discriminare", cît este de greu de manageriat, la nivel cultural, subiectul homosexualităţii, care, iată, în 2013, într-o ţară cu un statut european, pare a fi încă tabu?

Adevărul este că nu e simplu deloc! Orice mare instituţie de cultură este dificil de condus. Muzeul Naţional al Ţăranului Român este, însă, o instituţie cu foarte multe personalităţi – oameni care înseamnă ceva pentru societatea românească, şi care – în afara slujbei pe care o au la muzeu – s-au afirmat şi în afara acestuia, şi care au suficient de multă experienţă pentru a şti ce au de făcut şi pentru a-şi apăra ideile. În plus, sînt oameni de profesii foarte diferite: literaţi, etnologi, sociologi, istorici, muzicieni, plasticieni, ingineri, economişti etc. Trebuie să găseşti un limbaj potrivit cu fiecare dintre ei. Aşadar, aş spune, la MŢR este, poate, mai greu de manageriat *orice* fel de subiect, în comparaţie cu alte muzee. Spun toate acestea pentru că şi în muzeu au existat – şi există – păreri pro şi contra atitudinii pe care instituţia ar fi trebuit să o aibă faţă de proiecţiile cinematografice în cauză (iniţial, erau programate trei): de la „să îi refuzăm pe faţă" şi „să îi refuzăm voalat" la „nici o problemă". Este limpede că, din momentul în care a apărut această problemă, nici o decizie nu ar fi putut mulţumi pe toată lumea. Nu le poţi spune celor care au venit să vadă un film, să plece în Olanda, pentru că aici nu e loc pentru ei, şi nici nu poţi să le spui celor care au manifestat pătimaş împotriva filmului, să plece în Rusia, unde le-ar fi locul. Şi unii şi ceilalţi sînt cetăţeni români şi, deci, europeni. Am considerat, pînă recent, că nu e vina muzeului că aceste lucruri nu au fost lămurite pînă acum, că nu e vina muzeului că educaţia este deficitară faţă de problemele privind Drepturile Omului, că nu e vina muzeului dacă oamenii aleg în Parlament persoane cu vederi xenofobe şi homofobe, şi că nu e vina muzeului dacă presa etichetează minorităţile de orice fel, după prejudecăţi ale majoritarilor. Acum cred că şi muzeul nostru, alături de toate muzeele din România, poartă, oricum, o responsabilitate faţă de această situaţie. Şi că asemenea subiecte ar trebui, cu aproape orice preţ, să înceteze să mai fie tabu.

Acum o lună au existat voci şi reprezentanţi ai unor organizaţii creştine care v-au cerut demisia, în urma acestui parteneriat cu Asociaţia ACCEPT. De asemenea, după cum aţi declarat, au fost chiar oameni din interiorul MŢR care s-au opus proiecţiei filmului din 20 februarie. Aţi fi putut anticipa amploarea mediatică pe care a luat-o manifestarea din acea seară?

Nu. Sigur că îmi pare rău că în muzeul nostru a avut loc un eveniment pentru care a trebuit să chemăm poliţia. Dar, pe de altă parte, nu am nici un regret în ceea ce priveşte ecoul din presă. Atitudinea faţă de homosexuali trebuie să constituie un subiect de discuţie pentru societatea românească. Ceea ce a deranjat organizaţiile care au manifestat împotriva proiecţiei cinematografice (nu aş vrea să le strîng pe toate sub o singură umbrelă definitorie, deşi acest lucru ar fi posibil) a fost faptul că acestea au simţit că homosexualii ar fi trecut o linie de demarcaţie nevăzută, de parcă România ar fi o ţară cu sistem apartheid, în care heterosexualii şi homosexualii ar trebui să trăiască în lumi diferite. Aşa cum, plastic, s-a exprimat cineva din muzeu, „nu am nimic cu homosexualii, dar să stea la ei acasă." Or, acest lucru nu este normal. Nu putem să facem două muzee „ale ţăranului român", unul pentru heterosexuali şi unul pentru homosexuali. Avem unul singur, care este o instituţie publică, nu un club privat, nu o biserică, nu o societate secretă rezervată unui cerc restrîns de iniţiaţi; în consecinţă, mi se pare normal ca acest muzeu să fie deschis pentru oricine doreşte să prezinte un proiect cultural la noi. Ştiu că nu toată lumea e de acord cu mine. Tocmai de aceea, cred că este necesară această dezbatere născută abrupt şi purtată, pînă acum, mai degrabă cu argumente baculinice decît logice.

Orice controverse sînt de folos societăţii.

Vă veţi mai implica în proiecte culturale care să vizeze diversitatea, avînd în vedere că acestea nasc încă asemenea controverse?

Da. Muzeul contemporan nu mai este, de foarte multă vreme, în alte părţi ale lumii, un loc în care se fac nişte expoziţii mai mult sau mai puţin plictisitoare şi în care bunicii vin să îşi plimbe nepoţeii, în lipsă de alte atracţii. Muzeele, în societatea actuală (deocamdată, doar de pe la vest de Ungaria) sînt locurile ideale pentru dezbaterea multor probleme ale societăţii. Uneori, acest lucru se întîmplă relaxat, în paşi de dans şi în spirit de sărbătoare. Alteori, sar scîntei între intervenienţi. Dar muzeele sînt locuri vii, care sînt făcute pentru oameni vii! Cine îşi imaginează că muzeele ar trebui să rămînă cantonate într-un trecut neguros – cu aer de păşune şi puternic miros de naftalină – trăieşte, probabil, în secolul trecut. Asta nu înseamnă că trebuie să ne propunem să îi epatăm pe burghezi cu orice preţ, dar nu trebuie nici să fugim de acest lucru, pentru a nu deranja pe nimeni. Sarcina noastră de căpătîi rămîne aceea de a ne pune în valoare patrimoniul (destul de puţin cunoscut, de altfel; multă lume îşi imaginează că muzeul nici nu mai are altceva, în afară de ce se află în expoziţia permanentă), dar nu putem să refuzăm proiectele culturale inteligente, care au în vedere arta contemporană sau pe cele axate pe o anumită atitudine civică (aşa cum a fost, de exemplu, cazul mai multor expoziţii dedicate educaţiei în domeniul ecologiei sau în cel al Drepturilor Omului). Aşadar, cred că orice controverse sînt, în ultimă instanţă, de folos societăţii, măcar pentru că oamenii au prilejul să discute despre lucruri la care, poate, nici nu se gîndeau. Chiar legat de evenimentul amintit de dvs., un mai tînăr coleg din muzeu îmi spunea că, pînă acum, nu îşi imagina că în România mai pot exista atitudini homofobe. I se părea că sînt nişte subiecte demne de publicaţiile umoristice, dar acum a ajuns la concluzia că are destul de multe lucruri de discutat, chiar şi cu unii dintre prietenii săi. Nu pot decît să fiu mulţumit dacă un muzeu se află în centrul unor dezbateri importante pentru societate, şi nu pot decît să fiu recunoscător celor care au creat Muzeul Ţăranului, pentru că au făcut din el una dintre cele mai importante instituţii culturale din România. Poate că tocmai de aceea – cred – este rolul nostru să nu ne aşezăm liniştiţi la locurile noastre, după cum ne cerea „Tovarăşa". Cred că trebuie să îi ajutăm pe cei pentru care lucrăm – să îşi pună întrebări, acolo unde ei cred că ştiu, deja, toate răspunsurile.

a consemnat Stela GIURGEANU

Ana CIUTU

Sistemul care strigă „Moarte homosexualilor!"

Discriminăm în fiecare moment al vieţii noastre. Punem etichete pe oameni, locuri, obiecte, şi ne consolăm cu faptul că viaţa e prea scurtă să putem cunoaşte individualitatea oamenilor, a locurilor şi obiectelor. Din fericire, cînd vine vorba despre oameni, Declaraţia Universală a Drepturilor Omului şi Convenţia Europeană a Drepturilor Omului definesc echilibrul delicat dintre drepturi şi limitele acestora: spaţiul libertăţii individuale se întinde pînă la graniţa de unde începe limitarea libertăţii altora.

„Luna istoriei LGBT" este un festival care încearcă să amelioreze statutul comunităţii LGBT nu numai în România, ci şi în alte opt ţări europene. Festivalul nu promovează homosexualitatea, ci propune subiecte de dezbatere şi vorbeşte despre comunitatea LGBT, dincolo de eticheta promiscuă pe care o poartă.

Cu toate astea, în urmă cu o săptămînă, un eveniment cinematografic din cadrul festivalului a fost întrerupt violent, înainte de începerea proiecţiei filmului. Revoltate că evenimentul era găzduit de Muzeul Ţăranului Român, aproximativ 50 de persoane au încercat să îşi legitimeze gestul homofob prin acte religioase (au spus rugăciuni) şi acte naţionaliste (au cîntat imnul şi au fluturat steagul României). Şi, pentru că altfel repertoriul de luptă nu ar fi fost complet, au strigat cu patimă: „Moarte homosexualilor!"

Poliţia nu a intervenit pentru scoaterea din sală a celor care nu permiteau începerea proiecţiei, devenind astfel complice.

Poliţiştii şi directorul adjunct al MŢR, prezenţi la muzeu în seara evenimentului, au uitat că rolul unei instituţii publice este acela de a servi cetăţenilor, indiferent de orientarea sexuală, că boicotul unui eveniment cultural programat este o încălcare flagrantă a dreptului la liberă exprimare, că instigarea la ură este o manifestare care se pedepseşte penal în România. În principiu, legea ne protejează, dar cutumele sociale – nu.

Boicotul de la MŢR rotunjeşte astfel suma celor cinci incidente homofobe majore care s-au petrecut în România ultimelor patru luni. În noiembrie, organizatorii unui eveniment teatral despre istoria comunităţii LGBT din România au fost bătuţi de persoane neidentificate. În luna ianuarie, handbalista Alina Dobrin a fost „acuzată" de lesbianism, nu numai de soţul său, cu care se judeca pentru obţinerea custodiei copilului, ci şi de unii jurnalişti, care au relatat acest subiect. În luna februarie, profesoara Roxana Marin a devenit subiectul unei anchete, din cauza temelor antidiscriminare pe care le aborda în cadrul orelor de engleză. Tot în februarie, pe Calea Moşilor din Bucureşti, pe două panouri stradale au fost afişate mesaje homofobe. Cu excepţia panourilor, în cazul cărora Primăria a sancţionat firmele de panotaj care au permis afişarea, incidentele homofobe au rămas nesancţionate. Prin acest comportament pasiv, autorităţile legitimează acţiunile homofobe, făcînd totodată nelegitime acţiunile antidiscriminare.

În urmă cu mai puţin de 20 de ani, relaţiile homosexuale erau pedepsite cu închisoarea, în România. Acum, Constituţia ţării include principii antidiscriminare. Schimbările apar însă într-un ritm infinit mai lent la nivel social. Legea nu mai sancţionează cuplurile de acelaşi sex, dacă merg pe stradă ţinîndu-se de mînă, dar asta nu îi împiedică pe cei care nu acceptă homosexualitatea să sancţioneze un simplu gest de afecţiune.

La proiecţia hulită de la MŢR, nu 50 de oameni furioşi au strigat „Moarte homosexualilor!", ci un sistem întreg. Un sistem care se declară euroatlantic şi în plin proces de modernizare, dar care, prin pasivitatea cotidiană, îşi arată chipul schimonosit de tradiţionalism şi ipocrizie.

UNUL DINTRE VETERANII PRAFULUI S-A MUTAT PENTRU O ZI PE STRADA EXPRESIVITĂŢII. NU E PRIMA DATĂ, SPUN COMENTATORII, CÎND VESTEA PROASTĂ DĂ O FUGĂ VIZAVI

■ Danny Hills, unul dintre veteranii Internetului (a înregistrat al treilea domeniu web din istorie), a susţinut recent o conferinţă în care a spus că Internetul, care s-a extins „dincolo de limitele sale“, are nevoie de „un plan B“ pentru a nu păţi la fel ca sistemul financiar. De la supermarket-uri la reactoarele nucleare, de la spitale la aeroporturi, de la şcoli la secţii de poliţie şi la armată, totul depinde, într-un fel sau altul, de Internet, o reţea fragilă, care poate fi oricînd atacată, avariată şi închisă. „Avem nevoie de un Internet de rezervă“, a mai zis Hills. (**M. C.**)

■ Din seria „Păţanii telefonice“. *Ţîrrr,* se aude dinspre buzunar. „Da“, zic. „Sînt cutare (îşi zice numele), de la (zice numele firmei), avem utilaje agricole la promoţie. V-ar interesa ceva?“ Îmi trece prin minte că mi-ar trebui un tractor de apartament, acţionat vocal, cu dispozitive hidraulice laterale de adunare a prafului în snopi şi cu un microplug optic multi-ecran, care să tragă brazde pe covor pentru a-l afîna. Dar vocea experienţei îmi spune să mai aştept pînă la toamnă, cînd vor fi lansate noile modele de tractoare decapotabile, cu GPS şi airbag-uri de ceaţă. Aşa încît, deocamdată, comand numai un hîrleţ *handsfree.* (**D. S.**)

■ Cu ocazia confiscării leilor şi urşilor lui Nuţu Cămătaru, Animal Planet s-a mutat pentru o zi pe posturile naţionale de ştiri. Totuşi, prefer junglele de pe postul original celei din România. (**A. P.**)

■ Depardieu s-a mutat în Rusia, pe strada Democraţiei. Am crezut că e o glumă cînd am auzit, dar se pare că nu, e real. Bine măcar că nu e strada Democraţiei prima la stînga, cum intri în Siberia. (**C. G.**)

■ Noi contribuţii la istoria expresivităţii involuntare. Gigi Becali, despre atmosfera de la meciul Steaua-Ajax: „Infernală... dementială... sfîntă!“. (**M. V.**)

■ Un desen al *street artist*-ului Banksy a fost extras de pe zidul magazinului londonez unde fusese pictat în luna mai a anului trecut. A apărut apoi pe un site de licitaţii şi a fost cotat la o sumă cuprinsă între 500.000 şi 700.000 de dolari. Locuitorii cartierului Wood Green, unde este situat magazinul pe care a fost făcută lucrarea, şi-au exprimat indignarea faţă de cel care a sustras desenul de pe zid. Nu e prima dată cînd i se întîmplă asta lui Banksy. În 2011, un alt desen i-a fost furat şi vîndut apoi pe eBay. Nici *street art*-ul nu pare să mai fie în siguranţă pe stradă. (**A. M. S.**)

■ Comentatorii sportivi au început să cadă în mania unui anume tip de recorduri. Un exemplu recent este cel legat de Cristiano Ronaldo care, spun comentatorii, a devenit primul jucător al lui Real Madrid care a reuşit să dea opt goluri în şase meciuri consecutive, pe terenul Barcelonei. Tot aşa, mai pot adăuga şi eu că Ronaldo este doar al doilea mare Ronaldo din echipa madrilenă, dar este primul mare Ronaldo care nu a jucat şi la Barcelona. Mai pe scurt, se poate spune că Messi este singurul jucător al Barcelonei care s-a născut pe data de 24 iunie 1987. (**A. M.**)

Cu ochii-n 3,14

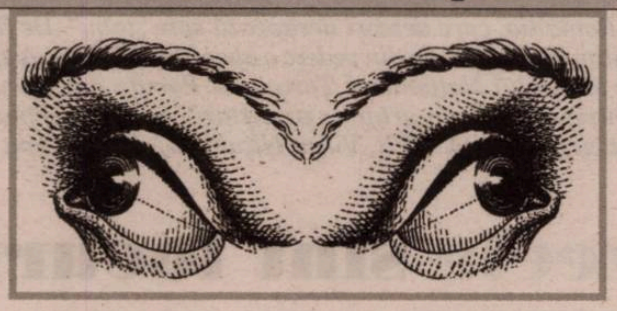

■ Cercetătorii de la YouGov au întrebat 1500 de copii britanici cu vîrste cuprinse între 5 şi 10 ani cam ce fac ei cînd se joacă, şi aproximativ 2000 de adulţi cum îşi petreceau ei timpul liber cînd aveau vîrsta copiilor lor. Vestea bună e că „hoţii şi vardiştii“ (britanicii îi spun „cowboy-ii şi indienii“) a rămas joaca cea mai populară, depăşind deocamdată jocurile pe calculator. Vestea proastă e că puştii de-acum se joacă mai puţin decît părinţii lor. Vestea şi mai proastă e că „de-a v-aţi ascunselea“ a căzut dramatic pe una dintre ultimele poziţii. Ştie cineva ce e de făcut? (**L. V.**)

■ Scriam acum ceva timp că bieţilor (mici) cititori de la Biblioteca „Ion Creangă“ li se refuză accesul la toaleta din incinta bibliotecii. Lucrurile s-au schimbat, pe uşă nu mai scrie: „Cititorii nu au acces la toaletă şi bucătărie“, ci mult mai simplu: „Accesul interzis“. Aşa e democratic, nimeni nu mai are voie: nici cititorii, nici scriitorii, nici bibliotecarii. Cine nu se poate ţine dă o fugă vizavi, la Muzeul Literaturii Române! (**S. S.**)

ÎNCĂ O DATĂ SE DOVEDEŞTE CĂ, ÎN CIRCUMSTANŢE COMPETITIVE, GATSBY ÎL VA ÎNTRISTA PE GIGI

■ Aţi avut vreodată senzaţia că scrierea unei cărţi ar fi un gest important pentru opinia publică? În cazul lui Adrian Năstase, s-a întîmplat. Sigur, nu e chiar un roman sau un volum de memorii, ci o lucrare ştiinţifică. Datorită

ei, Năstase a beneficiat de scăderea a 45 de zile din pedeapsă. Încă o dată se dovedeşte că scrisul e eliberator. Uneori la propriu. (**A. M. S.**)

■ S-a demonstrat ştiinţific: în circumstanţe competitive, bărbaţii au standarde morale mai laxe decît femeile. Nu e vina testosteronului, ci una culturală. Cel puţin aşa spune o cercetătoare, aparţinînd ei la sexul frumos şi moral fiind, pentru comentatorii înfierbîntaţi ai site-ului scientificamerican.com, unul din punctele fragile ale studiului. Cineva a cerut un cercetător eunuc sau o cercetătoare lesbiană, altcineva a tras concluzia că femeile sînt, prin urmare, lideri inferiori, iar altcineva a pus următoarea problemă: fie bărbaţii sînt mai puţin etici decît femeile, fie subiecţii-bărbaţi ai studiului au răspuns mai onest decît subiecţii-femei. Asta nu e ştiinţă, e propagandă sexistă, a adăugat altcineva. (**M. C.**)

■ Pe străduţele din zona Moşilor am descoperit un superb Porsche roşu, posibil decapotabil, cu numărul JAY. Să fie oare Gatsby? (Chiar dacă nu e un Rolls Royce galben...). (**I. P.**)

■ În 45 de state din SUA, scrisul de mînă va deveni opţional la şcoală, iar din 2014 elevii vor putea învăţa să scrie direct la tastatură şi nu vor mai exersa cu pixul, stiloul sau creionul. Iată o ştire care sigur îl va întrista pe Radu Cosaşu (şi nu numai). (**A. P.**)

■ „Sînt sleit de puteri, numai Hristos şi Sfîntul Gheorghe au putut să mă salveze pe mine. Am stat cu crucile la gît tot meciul. Ajax, 60 de minute, nu au jucat nimic, mă chinuiau cînd mă uitam la ei că pasează în spate. Am plîns de bucurie după meci, am plîns din inimă. Bucuria asta e mult mai mare pentru mine decît aia după meciul cu Valencia, pentru că e un moment mai dificil pentru mine. În august dau 1 milion de euro la muntele Athos.“ Lacrimi, credinţă, victorie, euro. Şi declaraţia lui Gigi Becali la Digisport, după victoria Stelei în faţa lui Ajax Amsterdam. Nepreţuită. (**P. M.**)

SPECIALIŞTII VOR GĂSI URME DE AMOR ÎN BIBLIOTECA DULCE

■ Toată această isterie legată de carnea de cal care se găseşte, tot mai des, prin te miri ce produse îşi va găsi un *happy end* doar atunci cînd specialiştii vor găsi urme de carne de cal în friptura de carne de cal. (**M. M.**)

■ În „luna femeilor“ (fostă „zi a femeii“), de pe panouri publicitare, de la radio sau TV, apar tot felul de răspunsuri, directe sau implicite, la problemele din amor. Am reţinut două: „O iubeşti? Arată-i, oferindu-i buchetul de trandafiri la numai 9 lei şi cutia de bomboane de ciocolată la doar 5 lei“ şi întrebarea retorică: „Este ceva greşit în a te îndrăgosti de agentul tău de turism?“. Cînd totul pare atît de uşor, mai există oare taine ale iubirii? (**S. G.**)

■ Un bărbat a locuit bine-mersi, timp de şase săptămîni, în biblioteca Colegiului „St John“ din Cambridge. Pînă în ziua de Valentine's Day, cînd paznicii au descoperit intrusul şi l-au poftit frumuşel să părăsească biblioteca. Oficialii de la „St John“ spun că bărbatul n-a mai fost văzut de atunci. Bineînţeles că n-a mai fost văzut. A plecat, iremediabil dezamăgit de rasa umană şi foarte trist, înapoi în La Mancha. (**L. V.**)

■ Nici nu ştiţi ce mîncaţi! De pildă, substanţa E-120 specificată pe eticheta unor alimente e un colorant natural: carminul. Se extrage din nişte gîze pisate *(coccus caccti).* Nu mîncaţi de dulce în postul Paştelui! (**M. M.**)

PUBLICITATE

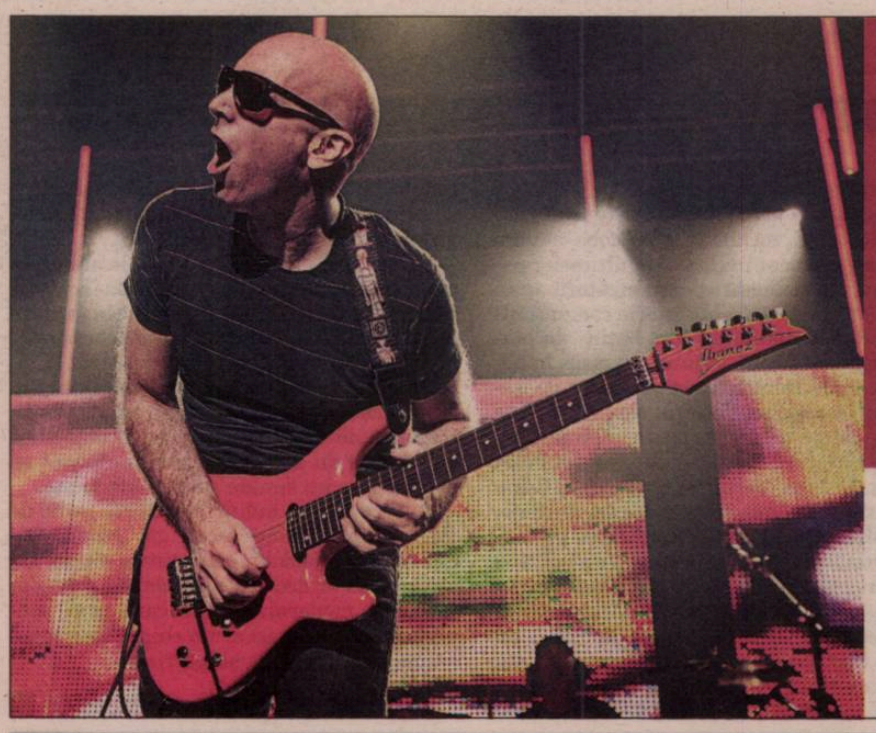

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · PRIMA TV · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the Kyo CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · SAPTESERI · METALHEAD · ZiConcert.ro · SUNETE · DILEMA · ROL.ro · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · image · media

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

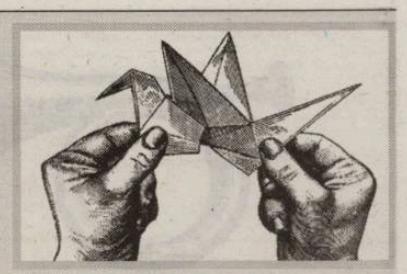

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie 8

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 474 ■ 14-20 martie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 le

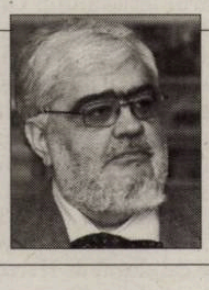

ANDREI PLEŞU

„Să fim realişti?“

pagina 3

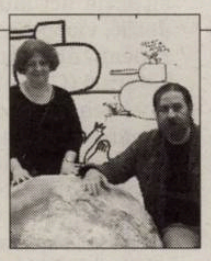

Interviu cu

LIA şi DAN PERJOVSCHI

pagina 15

IAROMIRA POPOVICI

„Trup şi suflet la Sala Palatului“

pagina 23

Arta de a fi spontan

Despre improvizaţie

desen de Joseph Christian Leyendecker

„Numai cine este pregătit poate improviza.“

INGMAR BERGMAN

5 948489 141997 11

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

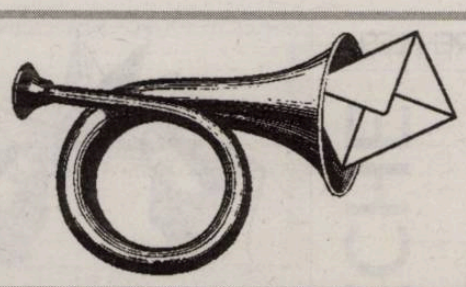

turneu de inbox

NR. 471

Dosarul „Mersul trenurilor"

Ghezăşu mere pă roate...

Cluj-Napoca. Strada Horea 59-63. La 50 de metri mai spre centru de strada Fericirii. Cu a ei – prin definiţie, sensibilă – aură de optimism. Poate şi de-asta, bomboanele pe băţ Kojak – luate de la o tanti din vecini – aveau farmecul dulce al unei poveşti pe care nu am uitat-o nicicînd.

Eu – 6-10 ani, taică-miu – spre 50, frate-meu – cu 11 în plus faţă de mine. Trei bărbaţi adevăraţi. Gara fiind apropiată, era cea mai la îndemînă destinaţie a plimbărilor noastre. Uneori cu frate-meu, alteori cu „bătrînul". Nu-mi lipsesc din memoria afectivă imaginile locomotivelor cu abur – folosite atunci doar pentru manevra vagoanelor şi compunerea trenurilor din staţie, dar fioroase precum balaurul din poveste –, zgomotul şuierător al aburului ce mişca roţile roşii cu alb, fumul romantic, negru şi gros, care nu mă deranja deloc. Ba mi-era chiar drag. Să-i fi simţit eu, încă de pe-atunci, dispariţia? L-am reîntîlnit tîrziu, cu deplina bucurie a regăsirii, pe la Vişeul de Sus.

Drumurile cu „trinul" mi-erau mereu prin Bucureşti, mai întîi. Cale de vreo opt ore. Apoi, după caz, Făurei sau Brăila. Ori eterna destinaţie de vară, Mangalia. Doar eu şi maică-mea. Tacă-meu, slujindu-şi serviciul pe deplin, nu mi-a oferit niciodată un concediu împreună. Reuşea să-l ia doar prin septembrie-octombrie, cînd pleca pentru 18 zile la Borsec. De unde, zilnic, venea cîte o vedere ori vreo scrisoare ce avea şi cîteva rînduri scrise cu majuscule, doar pentru mine...

Ale vieţii valuri m-au dus spre ingineria de căi ferate. Mai întîi, cea militară. Urmată de lucrări prin domeniu. Diribau. Întreţinere căi ferate. Secţia Linii 3 Buzău. Eu şi 60 de oameni, foşti şi poate viitori puşcăriaşi. O experienţă fascinantă, care va trebui cîndva scrisă. A urmat şi ingineria civilă. CFDP, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi" din Iaşi, făcută cu greu. Cel puţin un drum săptămînal la Iaşi, cu înlocuitor la comanda punctului de lucru. Buzău – Iaşi, plecare pe la 00,00, sosire în Iaşi în jur de 4,30. Cu primul drum după descălecare la toaleta gării, pentru bărbierire. Tramvai, şcoală, laboratoare cu toate grupele posibile (erau obligatorii), Grădina Botanică şi înapoi. Dimineaţa, la serviciu.

De-a lungul timpului, au mai fost şi cîţiva ani de navetă zilnică Bucureşti – Ploieşti, cu trezirea la 4. Drumuri de weekend spre munte, cu vioii bătrîni dintr-un club de turism. Chiar şi unele amenzi. Poate uşor trase de păr, eu fiind intimidat, chiar cu ordin de transport la purtător – deh, e adevărat, expirat sau neavizat. Dar avînd în desagă duble şcoale cheferistice şi ştiind mult mai multe despre geometria căii decît cohorta de supranaşi coborîţi punctiform spre aerisire din vreun înalt scaun de regională. A urmat apoi un pariu făcut cu mine, cum că nu voi mai cumpăra niciodată bilet. Mi-am ţinut nişte ani promisiunea, chiar dacă uneori trebuia să ajung pe la mare, pe la Craiova, Sibiu ori alte trasee lungi şi periculoase din punctul ăsta de vedere. Şi tare mai eram mîndru de mine! S-au adunat ceva bani economisiţi astfel. Aveam şi un cont separat. Dar tot n-am reuşit să-mi iau, pe seama lor, casă în „paradisul verde" de la Corbeanca! A durat pînă ce, cunoscînd eu o fată bine, n-am vrut să-i ştirbesc blazonul şi am redevenit persoana respectabilă şi corectă faţă de servicile CFR, de la a căror plată îmi luasem cam de mult timp „la revedere".

Ea a devenit apoi consoartă permanentă, cu acte şi maşină proprie. Şi aşa, m-am cam răcit cu trenul. Nu prea ne-am mai văzut. Deşi mi-a rămas mereu drag. Deh, un prieten.

Cezar PĂRLOG
parlogcezar@yahoo.com

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

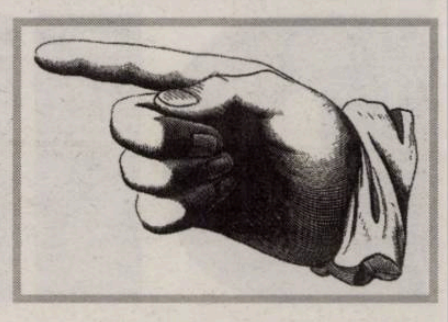

■ Nenumăratele transmisiuni de sezon de pe canalele de sport, de la competiţii de schi alpin, schi fond, biatlon, sărituri cu schiurile sînt, la prima vedere, destul de plicticoase. De fapt, nu competiţia în sine e partea cea mai interesantă, ci, mai degrabă atmosfera. Poţi vedea nişte peisaje grandioase şi, ca spectator, parcă respiri şi tu o gură de aer curat. La fel cum se întîmplă vara cu tururile cicliste. Dincolo de sportivi, tactici şi performanţe, prin ecranul televizorului poţi admira peisajele, poţi privi oamenii de pe margine, localităţile, şoselele... Cred că mai bine să te plictiseşti aşa decît să te enervezi uitîndu-te la alte posturi, bine ştiute. (Andrei Manolescu)

■ Patru motive care-mi sînt suficiente pentru a vedea *Hitchcock,* una dintre premierele cinematografice ale lunii martie: Alfred Hitchcock, scena *aia* din *Psycho,* Dame Helen Mirren, Sir Anthony Hopkins. (Patricia Mihail)

■ În aşteptarea tîrgului de carte din iunie, nu pierdeţi din vedere că Editura Polirom iniţiază trei noi serii sub umbrela „Bibliotecii Polirom": „Esenţial", (dedicată autorilor consacraţi, cărţilor importante din literatura lumii"), „Actual", (dedicată scriitorilor contemporani, unor voci şi tendinţe noi în literatura universală de azi) şi „Junior" (în care vor apărea mai ales cărţi pentru adolescenţi). Primele titluri din aceste noi serii pe care le puteţi deja găsi în librării sînt: *Ultimul dans al lui Charlot* de Fabio Stassi, *Davaiştii* de Irvine Welsh, *Cîntul lui Ahile* de Madeline Miller, *Libertatea de a iubi* de Uzma Aslan Khan, *O poveste pentru timpul prezent* de Ruth Ozeki, *Ultima fugară* de Tracy Chevalier, *Copilul zînelor* de Philippa Gregory, şi alte multe ediţii noi din romane recente. (Simona Sora)

■ Deşi concertul din 15 martie va avea loc „cu casa închisă", poate mai prindeţi un bilet pentru 16 martie, la concertul de adio al belgienilor de la Vaya Con Dios. Pont: pe site-ul oficial al formaţiei se pot vota piesele pe care vreţi să le ascultaţi în concert. (Stela Giurgeanu)

■ Joi, 14 martie, începînd cu ora 17,30, Goethe-Institut organizează la Librăria Bastilia o dezbatere cu titlul „Traducătorul literar în Europa de Est: situaţia actuală şi perspective". Andy Jelčić, vicepreşedintele Consiliului European al Asociaţiilor Traducătorilor Literari (CEATL) va prezenta, pe baza unei scheme comparative, situaţia traducătorilor literari din ţările sud-est-europene. Va identifica mecanismele de finanţare a unei cărţi traduse, referindu-se la autori, traducători, redactori şi alte instanţe implicate într-un proiect editorial. Peter Bergsma, preşedintele Reţelei Europene a Centrelor Internaţionale pentru Traducători (RECIT), va vorbi despre traducere în vremuri de criză: „într-o perioadă în care multe state europene reduc în mod brutal finanţările destinate culturii şi cînd apelurile la emoţii grosiere sufocă argumentele politice şi culturale, sărăcind şi banalizînd dezbaterile publice [...] şi punînd cu neruşinare interesele economice înaintea sensibilităţii interculturale, rolul de mediatori culturali al traducătorilor a devenit esenţial. În acelaşi timp, din cauza crizei financiare, numărul traducerilor publicate scade în întreaga lume. Ce e de făcut?" Provocarea merită o reflecţie, chiar dacă, sînt sigur, dezbaterea moderată de traducătorul şi jurnalistul Ciprian Şiulea nu va oferi soluţii sigure şi definitive. (Matei Martin)

■ Dacă vreţi să nu vă pierdeţi timpul într-un mod inutil cu joculeţele de pe net, intraţi pe site-ul cehilor de la amanita design (amanita-design.net). În secţiunea „Games", veţi avea parte de cîteva aventuri într-o lume stranie, însă absolut încîntătoare. (Adina Popescu)

■ Insist să vedeţi măcar cîteva documentare din cadrul festivalului One World România. De pildă, joi, 15 martie, de la ora 18, la Cinemateca Eforie, *Ai Weiwei: Never Sorry,* unul dintre cele mai premiate documentare ale anului trecut, despre unul dintre cei mai constroversaţi artişti contemporani din lume; sau vineri, 17 martie, de la ora 17, la Studioul „Horia Bernea" de la MŢR, *The Act of Killing,* un film proaspăt venit de la Berlinală şi catalogat de Herzog drept „suprarealist şi înfricoşător"; sau sîmbătă, 18 martie, de la ora 18, la Cinemateca Eforie, *The Thin Blue Line,* al cultissimului Errol Morris, un film care a propus o nouă estetică a documentarului şi a mai şi reuşit să salveze un om condamnat pe nedrept. (Luiza Vasiliu)

■ De încercat şi savurat evenimentul digitalo-textualo-vizual, „Polidigitaţii", o joacă serioasă cu Romelo Pervolovici şi Şerban Foarţă, de la Victoria Art Center, care a avut vernisajul de curînd. Un experiment în mai multe etape, care a pornit de la un poem al lui Şerban Foarţă, „pentru copii şi rafinaţi" – *Isprăvile lui Degeţel şi ale altora ca el* –, şi a ajuns departe, într-un dezmăţ vizual şi digital. (Ana Maria Sandu)

■ Emisiunea *Digicult* – prezentată de Iuliana Ciugulea şi produsă de Diana Popescu, difuzată de DigiTV duminica, de la ora 14,30 – este o raritate şi o încîntare în peisajul mediatic de la noi, care s-a lepădat complet de orice urmă de cultură, creativitate şi bun gust. (Marius Chivu)

album dilematic Lucian Costin

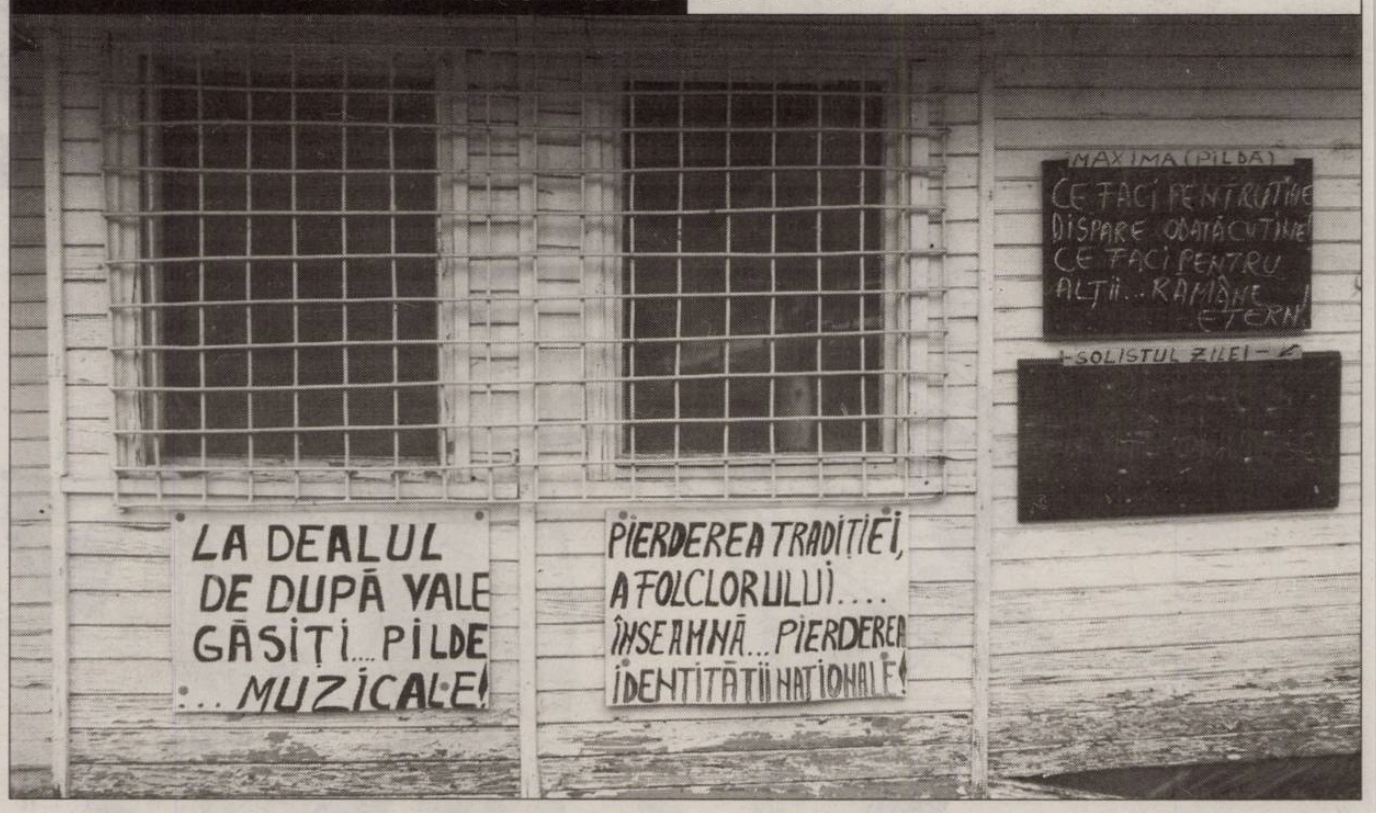

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 12.400 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

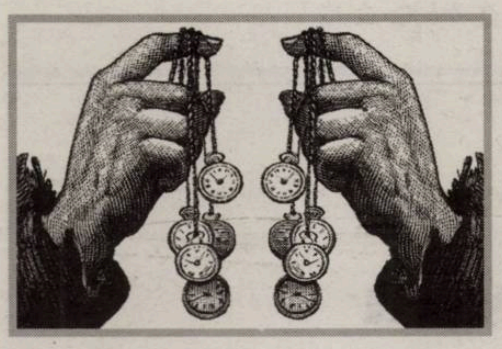

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Să fim realiști?

De ani întregi ni se livrează, pe toate canalele, „realitate“. Cu rezultatul că realitatea e tot mai supra-realistă. Boala e veche. O dovedește articolul de mai jos, scris acum aproape șapte ani.

Cîțiva notorii „oameni de televiziune“, volubili, sprințari, fără dileme, au lansat o nouă ideologie. Veche, desigur, ca toate lucrurile noi. I-aș spune ideologia realității minimale sau, ca să invoc metafizica domnului Vanghelie, ideologia realității „care este“. În rezumat, ea sună astfel: realitatea, atîta cîtă e, e destulă și e bună. Să nu ne complicăm cu criterii sofisticate, cu pretenții intelectualiste, cu exigențe elitare. Să admitem, odată pentru totdeauna, că nu opiniile cîtorva sclifosiți, nu valorile rarefiate ale unor minorități gălbejite constituie substanța și rostul vieții. Viața, viața adevărată, viața celor mulți, cu nevoile lor curente, cu bravul lor semidoctism, cu farmecul lor gregar – iată ceea ce trebuie să aperi, să lauzi și să cînți. Să ne mai lase puriștii „bunului-gust“, șoarecii de bibliotecă, grămăticii pedanți. Să dăm cezarului popular ceea ce îi aparține: atenția noastră exclusivă, amorul nostru necondiționat. Nu vă plac manelele? Dar ele există și au succes. Nu vă plac talk-show-urile cu Becali și viața cotidiană a cîtorva cupluri de semi-anonimi? Dar ele fac rating. Sînt *cool*. Sînt Viața însăși. Nu vă place Casa Poporului? Dar poporului îi place. Divertismentele TV cu iz de bordel vi se par vulgare? Dar cine vă pune să vă uitați? Ce-ți fi vrînd? Molière zi și noapte? Caragiale non-stop? Charlie Chaplin de trei ori pe zi? N-aveți decît să vă încuiați în bibliotecă. Viața e în altă parte și se poate dispensa de fițele voastre. Viața e mișto și mîștocăreala e viață. Ne-am săturat de idei înalte, de maniere fine, de predici. Vrem virilități fruste, duioșii de bodegă, chef. Ceea ce există n-are nevoie de nici o justificare, de nici un adaos. Există, deci e valabil. Există, deci asta e! *Deci* (sic!) cui nu-i place să se retragă la sanatoriu. Gata cu fumurile! Realitatea e singura realitate. *Deci* (iarăși *sic!)* intelectualii să ne mai slăbească.

Nu vă place Casa Poporului?
Dar poporului îi place.

Campionii acestei ideologii, ca de altfel campionii tuturor ideologiilor, nu pot fi contrazișI. Ei *știu,* vorbesc de evidențe, sînt slujitorii eroici și grandilocvenți ai comunității. Cînd aroganți și bășcălioși, cînd sentimentali și patetici, oamenii aceștia confundă șmecheria cu buna-dispoziție, suspensia gîndirii cu bunul-simț și pofta egolatră de notorietate cu dragostea de oameni. Cum să-i îmblînzești, cum să-i pui pe gînduri?

Le-ai putea spune, mai întîi, că recad, fără să-și dea seama, în cea mai ieftică retorică proletcultistă. De la idolatria marxist-leninistă a „maselor“, la lozinca resentimentară („Moarte intelectualilor!“), toate „nuanțele“ acestei retorici sînt de mult cunoscute. Le-ai mai putea spune că tot ce e, astăzi, viață civilizată s-a născut din sentimentul că realitatea dată, realitatea strictă, e insuficientă și, prin urmare, ameliorabilă. Ameliorabilă tehnologic și stilistic. Realitatea se îmbogățește neîncetat prin comentariu și prin ingeniozitate adaptativă. A fi „realist“ e a căuta *altceva* și *mai mult* decît oferă realitatea. Nu te lași în voia bolilor, pretinzînd că, întrucît există, ele sînt îndreptățite, nu asumi cu entuziasm urîtul pentru că e ubicuu, nu sanctifici prostia pentru că e curentă. Dacă vrei muzică, nu te oprești la zgomotele pădurii, dacă vrei arhitectură, abandonezi gata-făcutul peșterii, dacă vrei vin, nu te mulțumești să mănînci toți strugurii. Umanitatea constă în capacitatea de a trata realul nu drept o instanță care își ajunge sieși, ci drept o infinită *materie primă*. Sîntem ceea ce *adăugăm* lumii. Desigur, uneori adăugăm lumii ce nu trebuie, sau încurcăm borcanele: una e să faci borș, alta e să faci cidru. Utilitatea borșului e incontestabilă, cu condiția să nu mi se vîre pe gît ca cidru. Nici manelele, nici Becali, nici idilele de cartier ale cîtorva mici „vedete“ mondene nu trebuie (și nu pot fi) evacuate. Grav e dacă proliferarea lor devine normă și model. Grav e dacă ele sfîrșesc prin a evacua sau prin a marginaliza restul. Aș adăuga că apologia „gustului popular“ în forme de maximă trivialitate e ofensatoare față de gustul popular însuși. Secole lungi de cultură populară hiper-rafinată dezmint acest derapaj. Derapajul nu apare decît printr-o acțiune insidioasă de intoxicare cotidiană a sensibilității publice.

Cît despre marii moderatori TV care pledează pentru „realitatea care este“, ei au o comică problemă de identitate. Fac gazetărie – adică nu ne lasă singuri cu realul, ci îl ambalează în tone de texte și imagini –, scriu, vorbesc, folosesc camere de luat vederi, ochelari, stilouri, metafore, culori, adică tot felul de produse ale creativității, așadar ale intelectului omenesc, dar vor să treacă, totodată, drept „băieți de băieți“, oameni din popor, străini de orice otravă livrească. Vor, pe scurt, să fie și călare, și pe jos. Vor să vorbească buruienos, dar se înghesuie și să afișeze, hodoronc-tronc, fineturi de dicționar. Rămîn, astfel, mereu, la jumătatea drumului: nici cu lecturile la zi, nici cu degetele bătătorite. În aceste condiții, „a fi realist“ e totuna cu a nu depăși unghiul de vedere al unei amoebe vesele...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cetățenii noștri și cetățenii lor

Constat că la noi „actualitatea“ politică televizată e făcută, în continuare, pe colțul mesei, din subiecte – unul mai palpitant ca altul – precum: Blaga sau Udrea?; cum presupun diverși lideri politici că ar trebui să fie Constituția; cine mai trece de la PDL la PNL și de ce; ce zic primarii și președinții despre capitalele viitoarelor regiuni; ce zice fostul actor Mircea Diaconu despre Schengen; etc. etc. Pe asemenea teme se cheltuiește o mare energie – orală, scrisă și audio-vizuală – și, bineînțeles, tot ce se spune și se face e „din grijă față de cetățeni“. De ce se zbat atîta Elena Udrea și Vasile Blaga pentru șefia unui partid care nu mai știe nici cum îl cheamă? Ca să le fie bine cetățenilor mai încolo, cînd o să cîștige partidul alegerile. De ce trece cutare lider de la PDL la PNL? Pentru că PNL e la putere și poate deschide băierile sacului cu fonduri din care să se înfrupte cetățenii. De ce trag primarii și șefii de județ de capitalele regiunilor încă nedesenate pe hartă? Ca să-i facă pe cetățenii orașelor cu pricina „capitaliști“ măcar așa, un pic, pe regiune. De ce zice Mircea Diaconu că dacă nemții nu ne primesc în Schengen, să facă bine francezii și să-și ia Carrefour-ul înapoi? Pentru că știe precis că, într-un acces de demnitate națională, cetățenii vor fi gata să stea din nou la cozi la „Alimentara“, ca pe vremuri, în locul „umilinței“ unui comerț civilizat adus aici de niște occidentali răi (nemți, francezi – nu mai contează...) care nu vor să treacă cu vederea că avem probleme cu corupția.

În oceanul de vorbe goale care înecă societatea românească, tot timpul vine vorba despre „cetățeni“ sau despre „cetățeanul român“. Dar foarte rar se poate înțelege despre cine se vorbește de fapt. Majoritatea cetățenilor români nu a votat la alegerile trecute, deci *nu știm* ce opțiuni politice au 60% dintre noi. Sigur, se pot face analize sociologice ca să aflăm ce vor, dar e un *fapt* că majoritatea cetățenilor nu s-a exprimat politic. Nu am observat la nici un politician de vîrf vreo preocupare pentru a lua în seamă această realitate. N-am remarcat ca glorioasele noastre partide să fi luat act că, de fapt, stau pe un soclu de nisip. Nu știu să fi încercat cineva din lumea politică să pună măcar chestiunea pe agendă: „fraților, avem cu toții o problemă: ne votează tot mai puțini cetățeni, încrederea în partide și în Parlament scade, ce-i de făcut?“ Nu. Toți se adresează „românilor“ și „cetățenilor“ așa, în abstract, cu pieptul în față și degetele încrucișate la spate. Pe de altă parte, cetățenii reali zac în torpoare civică și neîncredere. Nu se manifestă. Nu „ies în stradă“ pentru mai nimic, s-au dus vremurile mobilizării civice. Și nici n-au învățat încă să utilizeze instrumentele democrației (mai complicate, ce-i drept, decît ieșitul în stradă). De exemplu, legea le permite cetățenilor să asiste la ședințele Consiliilor Locale. Dar cîți fac asta? Cîți vor să afle direct și la momentul oportun ce decizii iau aleșii locali, cum hotărăsc schimbările din viața localității? La fel e și cu legea accesului la informațiile publice: cîți oameni o mai folosesc? De obicei, reacțiile apar post-factum: dacă Primăria face vreo poznă sau dă banii pe prostii, se iețesc niscaiva bombăneli (eventual vreo „cauză“ pe Facebook). Tardive, pentru că faptul e consumat. Iar încrederea în instituțiile alese democratic – așa cum arată un recent sondaj INSCOP publicat în *Adevărul* – este mai scăzută decît în instituțiile „ierarhice“: pe ultimele locuri sînt Consiliul Județean, Parlamentul European, Parlamentul României și Președinția. (Pe primele – Biserica, Armata, SRI și Poliția.) Sînt multe explicații privind această situație (relativ constantă de-a lungul tranziției): cetățenii au cea mai scăzută încredere în instituțiile pe care le aleg ei înșiși. Așadar, liderii politici care dau cu gura despre „cetățeni“ ar trebui s-o lase mai ușor.

Cetățenii reali
zac în torpoare civică și neîncredere.

La anul vor fi alegeri prezidențiale (care, fiind „la persoană“, s-ar putea să scoată mai multă lume din case), dar vor fi și alegeri pentru Parlamentul European (unde prevăd o prezență foarte redusă la vot și o campanie electorală mică și plicticoasă). Ca să nu ne simțim singuri pe lume și să n-avem impulsul de a relua tema „ca la noi, la nimeni“, am putea să privim spre UE și alte țări membre. Conform ultimului Eurobarometru, a scăzut foarte mult încrederea în Uniunea Europeană, mai ales în țările afectate masiv de criză – Spania, Portugalia, Italia, Grecia, Irlanda –, dar și în altele, care sînt „creditoarele“ celor dintîi: Olanda, Germania, Austria, Finlanda. Jose Ignacio Torreblanca – profesor de științe politice și blogger – observă, în *El Pais,* că „neîncrederea nu vizează doar UE, ci și anumite țări și cetățeni. În situația actuală, toți pa să piardă și nimeni nu cîștigă.“ De unde rezultă o criză de legitimitate a Uniunii, conchide editorialistul spaniol. Dar și – mai ales, aș spune – o criză a democrațiilor europene, căci nu se poate democrație fără încredere nu? Dacă privim lucrurile foarte de sus, observăm că în multe țări europene crește cota populismului și a partidelor (mai mici sau mai mari) care îl propagă. Italia e, acum, în situația de dezastru politic și amenințare pentru stabilitatea UE din cauza amestecăturii ieșite din alegeri. Președintele Italiei Giorgio Napolitano, și-a anulat întîlnirea pe care urma să o aibă cu liderul social-democraților germani, Peer Steinbrueck, pentru că acesta declarase că „italienii au votat doi clovni“ (referindu-se la Beppe Grillo și Silvio Berlusconi). „Respectați-ne“, a zis bătrînul fost comunist Napolitano. Sigur, în politică nu se face să vorbești așa despre cetățenii altui stat, dar Steinbrueck avea, în esență, dreptate.

Ce ne facem, așadar, cu cetățenii? La altă scară, problema încrederii se pune și în UE, și „la noi“. Și aș spune că și soluțiile se aseamănă, în esență: politicienii – și ai noștri, și ai lor – vor tot mai mult să obțină *doar votul* cetățenilor. Nu și încrederea. E adevărat, cetățenii „lor“ sînt mai experimentați democratic și se implică mai mult. Ai „noștri“ mai au de învățat, deocamdată sînt mai ușor de păcălit.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Binele cu de-a sila

Ştiţi ce e aia o iniţiativă cetăţenească europeană? Dacă nu, nu vă faceţi probleme. Nu este vina dumneavoastră. ; vorba despre o minunăţie de mecanism al emocraţiei comunitare, introdus între proedurile Uniunii Europene după „Modificăile de la Lisabona“ (căci Tratat Constituţional nu prea are de ce se chema). Pe scurt: ceăţenii statelor membre au posibilitatea de propune o piesă de legislaţie comună, vabilă peste tot în spaţiul comunitar. Coniţia iniţială este ca nişte oameni de la Coisia Europeană să valideze iniţiativa drept egitimă (altfel, ne-am trezi rapid cu o cerere rivind eliminarea taxelor şi a impozitelor), entru ca, mai apoi, petiţia să capete semături de la cel puţin un milion de europeni, in cel puţin şapte state membre, în maxium un an. Se discută încă despre cît de rietenoasă este formula de vot online, iar nele state membre contestă deja procedurile de validare a celor un milion de semnări.

Pînă acum, o singură asemenea iniţiativă strîns necesarul de opţiuni cetăţeneşti: se eferă la apă, ca drept universal al omului. n schimb, alta are rezultate submediocre: ea care doreşte limitarea vitezei maxime, în ediul urban, la 30 de kilometri pe oră.

Printre ele (nu multe, de altfel), se găseşte iniţiativa care doreşte amendamente la actualul cadru legislativ coun, astfel încît să fie asigurat pluralismul edia şi independenţa politică a organismeor naţionale de reglementare. Pe scurt, e o ătălie împotriva concentrării patronatelor e media (pe scurt: contra mogulilor excesivi) pentru independenţa politică a CNA-urilor din statele membre. Ar fi spre binele cetăţeanului? Indiscutabil. Ar asigura mai corecta informare şi ar duce la limitarea propagandei servite ca jurnalism imparţial? Bineînţeles. Ar contribui la primenirea continuă a societăţii? Neîndoios. Ce mă face să fiu, totuşi, sceptic cu privire la reuşita iniţiativei? Cîteva detalii amărîte.

Primul ţine de noutatea procedurii în sine. Bruxelles-ul însuşi nu este pregătit decît la nivel teoretic pentru a digera o iniţiativă cetăţenească. Nu există, încă, precedente, nu se ştie exact cît de bine poate funcţiona sau unde vor apărea punctele de blocaj. Al doilea detaliu este... harta intereselor. Fără promovare, nu se poate „vinde“ ideea, iar colectarea semnăturilor se poate dovedi extrem de greoaie. Mult mai dificilă decît cea cu Roşia Montană. Acolo aveai cuvîntul-cheie: cianuri. Oricine aude asta semnează pe loc. Mai ales dacă nu locul lui de muncă este în joc, ci doar binele unora de departe (pe care nu îi cunoaşte prea bine şi ale căror nevoi nu este convins că le ştie). Aici, la chestiunea cu pluralismul media, e mai complicat de explicat în staţia de metrou de la Romană sau în cea de autobuz de la Perla. Cetăţeanul al cărui bine îl doreşti îţi va spune scurt: „Da' am pluralism, domnişoară, dacă-l înjur pe Băsescu, mă uit pe Antene; dacă nu-l iubesc pe Ponta, am B1; şi dacă vreau chestii tari, a rămas RomâniaTV, că OTV-ul l-au închis, mama lor!“ Dă-i şi explică-i că ar fi spre binele lui să afle informaţie adevărată, nu propagandă. Explică-i.

Apoi, alt detaliu: cine să promoveze campania? În afară de mediul online, mai nimeni. Trusturile private de presă sînt inamicii naturali ai iniţiativei. Ar mai fi media publice, dar ele nu se simt prea bine în nici o parte a Europei. O vor face, probabil, dar audienţele lor cumulate sînt departe de cele ale concurenţei comerciale. În plus, mai avem detaliul numit „resursele umane şi financiare necesare“. Greu de imaginat cine ar fi sponsorii, în afară de asociaţiile de breaslă, iar ele nu sînt chiar extraordinar de prospere.

Pe scurt, avem de-a face cu o iniţiativă cetăţenească utilă democraţiei, cu inamici naturali puternici (cam toate trusturile de presă din Europa), fără vizibilitate în afara Internetului, avînd la dispoziţie fonduri foarte reduse şi bazîndu-se pe un mecanism încă neverificat din punct de vedere funcţional, la Bruxelles.

Să nu uit: iniţiativa doreşte să facă bine unor popoare de consumatori care fac audienţă şi vînzare exact celor pe care propusa reglementare îi doreşte mai responsabili. Un fel de binele cu de-a sila, cred eu.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

DILEMA VECHE
2 DECENII
DE MĂREȚE ÎMPLINIRI
SUB FLAMURA TRANZIȚIEI
1993-2013

Dilema *a devenit, foarte repede, o „dihanie“ autonomă, adică o vietate însufleţită de respiraţia comunitară a tuturor membrilor ei. Cu alte cuvinte, „şeful“ întregului „colectiv“ era gazeta însăşi, spiritul ei, concordia neconstrîngătoare a redactorilor, umorul.*

Andrei Pleşu, 2013

PUBLICITATE

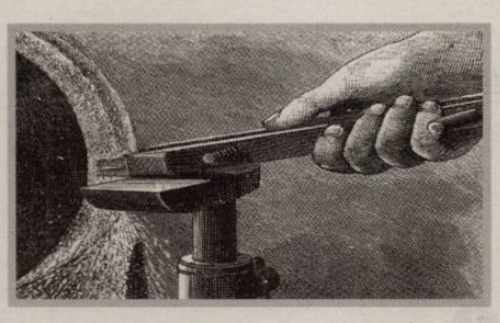

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Modificarea Constituţiei

– *cum să* nu *semănăm cu Ungaria?* –

Majoritatea parlamentară de la Budapesta a votat, la începutul acestei săptămîni, controversatele modificări ale Constituţiei ungare. Curtea Constituţională a devenit o instituţie decorativă, libertatea presei, libertatea religioasă şi cea de opinie sînt restrînse. Ba chiar şi libertatea de mişcare a cetăţenilor – din moment ce absolvenţilor universităţilor de stat le este impus un stagiu obligatoriu în ţară.

Ungaria redevine copilul-problemă al Uniunii Europene, iar aceasta afectează şi România, în modul cel mai direct. Patru state membre – Germania, Olanda, Finlanda şi Danemarca – au trimis Comisiei Europene o scrisoare în care solicită instituirea unui mecanism de sancţionare a guvernelor care încalcă principiile statului de drept.

Este adevărat că, la acest capitol, preocuparea centrală o reprezintă Ungaria, dar legătura cu România este uşor de făcut, după evenimentele politice din vară. Coincidenţă, în România tocmai s-a declanşat mecanismul modificării Constituţiei – la fel ca în Ungaria! Că România doar a fost suspectată pentru ceea ce Ungaria a făcut deja, aceasta este o nuanţă care va scăpa multor analize de presă din statele membre, şi este de aşteptat să fie trecută cu vederea şi de către guverne. Mai ales cînd acestea sînt angrenate în bătălii electorale interne iar liderii lor îşi fac agenda după ceea ce pretind tabloidele.

Acesta este principalul risc pentru proiectul modificării Constituţiei: de a genera – pe drept sau nu, nici nu mai contează – un motiv suficient de puternic pentru a transforma România în vinovat de serviciu.

Conjunctura nu ne e deloc favorabilă. Prestigiul european al României este la pămînt. Motivele – atît de numeroase încît ar necesita un articol separat şi, în orice caz, o analiză instituţională serioasă. Criza economică a dus la creşterea naţional-egoismului pe tot cuprinsul Europei, dar mai ales în statele „donatoare". Adversarii din afara zidurilor cetăţii sînt căutaţi asiduu şi România îndeplineşte, oricum, toate condiţiile: furnizor de imigranţi, probleme de infracţionalitate, corupţie şi monitorizare pe justiţie, rată de absorbţie dezastruoasă. Iar România are, încă, resurse bune de combustibil, gata să fie livrat partenerilor în căutare de vinovaţi, dată fiind situaţia politică internă.

Ungaria redevine copilul-problemă al Uniunii Europene, iar aceasta afectează şi România, în modul cel mai direct.

După frustrările acumulate în vară, majoritatea parlamentară se găseşte în faţa tentaţiei de a-şi regla conturile faţă de Curtea Constituţională şi de a-i reduce din atribuţii. Ceea ce ar fi un adevărat dezastru, date fiind evoluţiile din Ungaria vecină.

Există pericolul ca dezbaterile să aibă în centru persoane, şi nu principii, răfuieli, şi nu libertăţi. Un pericol cu atît mai mare cu cît actuala majoritate poate face în Parlament practic orice. Inclusiv, desigur, o Constituţie doar pentru ea, fie şi cu ignorarea valorilor europene.

De partea cealaltă, o opoziţie încă bulversată după catastrofa electorală din 2012 cade în greşeala de a aştepta – ba chiar de a cere – un „desant extern" care să-i pună la punct pe actualii guvernanţi. Un fel de intervenţie a trupelor Tratatului de la Varşovia asupra nealiniatei Cehoslovacii, dar, de astă dată, întoarsă pe dos şi îmbrăcată în catifea.

Fanaticii gata să ceară o pedepsire a ţării, doar fiindcă favoriţii lor nu mai sînt la putere, comit, desigur, o prostie. Mai întîi de toate, fiindcă nu este deloc sigur că pedepsirea României şi aruncarea ei în afara jocului european vor aduce în mod automat la putere actuala opoziţie. Dimpotrivă, s-ar putea să ne trezim, în acest caz, cu surprize dintre cele mai puţin plăcute. Şi oricum, atitudinea de terorist sinucigaş nu duce la rezolvarea adevăratelor noastre probleme interne.

Realist vorbind, România are două mari opţiuni pentru a îndepărta riscul de a fi alăturată Ungariei, în ce priveşte modificarea Constituţiei. Prima – să pună în centrul dezbaterii libertăţile şi nu răfuielile politice. S realizeze, cu alte cuvinte, o modificare a Cor stituţiei, la antipozi faţă de Ungaria. Şi s poarte pe această temă un dialog susţinut permanent cu Comisia Europeană şi statel partenere, pentru a înlătura orice urmă d suspiciune. A doua ar fi „opţiunea zero" – pu şi simplu să nu ne mai complicăm inutil să renunţăm la modificările constituţionale Liderii politici să se concentreze pe întărire instituţiilor actuale. În definitiv, chiar dac actuala Constituţie este departe de a fi per fectă, impasul în care se află România a fos cauzat de comportamentul liderilor, de lips lor de viziune, ba, în unele cazuri, chiar d lipsa de cinste şi de patriotism.

Poate că reglementarea finanţări transparente a partidelor şi o nou lege electorală care să reducă numă rul de membri ai Parlamentului, ar repre zenta soluţii mai bune pentru moment. Ia modificarea Constituţiei ar putea fi lăsat pentru vremuri europene mai puţin tulbur

Orice variantă ar fi aleasă, un lucru est însă clar: liderii politici trebuie să dea dc vadă de bună-credinţă şi de respect faţă d valorile europene. Dar nu cumva tocmai aic este problema?

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni l Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre ce e vorba în Poziţia copilului?

Poziţia copilului este un film despre care s-a vorbit mult înainte de a putea fi văzut. Regula festivalurilor mari, care acceptă în competiţie doar filme a căror premieră în public nu a avut încă loc, are o raţiune destul de puţin precisă pentru mine, dar are, fără îndoială, consecinţe importante pentru viaţa filmului care e, în cele din urmă, premiat. Pe măsură ce *Poziţia copilului* se apropia de marele trofeu, se vorbea tot mai mult despre el. Cînd l-a luat, s-a vorbit numai despre el.

Din discuţiile publice de dinaintea premierei bucureştene, am putut afla o grămadă de lucruri despre *Poziţia copilului*. După ce am văzut filmul, am putut să mă minunez. Cam tot ce reţinusem că se spusese despre film, s-a dovedit a nu fi adevărat. De pildă, s-a tot spus că finalul filmului e surprinzător. Nu e! Finalul este foarte bun tocmai pentru că e în logica internă a filmului – oricare alt final ar fi distrus tot ceea ce spune filmul de fapt. Barbu face ce trebuie să facă atunci cînd spune „Mamă, deblochează-mă, te rog!" – replica ce rezumă cel mai bine filmul. Şi Cornelia face ce trebuie să facă, apăsînd, fără vorbe, butonul care deblochează uşa fiului ei. Ieşirea lui Barbu din maşina protectoare, ca să facă faţă celui mai greu moment din viaţă – anume tatălui distrus al copilului pe care l-a omorît în acel accident – este, iarăşi, exact ceea ce trebuia să se întîmple. Prin urmare, finalul nu e deloc surprinzător.

Apoi, un pătimaş comentator politic, recent convertit şi cu pretenţii la cinema, ne-a spus că e un film despre o beizadea care păţeşte unele lucruri şi se dă pe brazdă. Cei care, voit sau nu, i-au urmărit comentariile social-politice, au băgat, desigur, de seamă că tema beizadelei îi este dragă, îi produce delicii aparte. Omul scrie cuvîntul „beizadea" cu creionul apăsat pe pagină pînă îi rupe vîrful şi tot nu se lasă pînă nu găureşte şi pagina. Pentru el, orice tînăr venit dintr-o familie cu stare, care conduce bolizi cu viteză pe străzile României, este o beizadea – adică o fiinţă respingătoare, un criminal *in nuce*, o toxină socială care miroase a Dior, personificarea tupeului iresponsabil absolut. Doar că *Poziţia copilului* nu este deloc despre o beizadea. Barbu, aflăm din film, este un tînăr mai degrabă retras, anxios, pe punctul de a-şi termina doctoratul în chimie (deci, un băiat de şcoală, nu de Dorobanţi), un tînăr care vrea să o rupă cu mama lui dominatoare. Accidentul nu îl cuminţeşte (căci nu avem nici un indiciu că nu era cuminte înainte), ci îl dumireşte. Îl dumireşte că, încercînd să stabilească normalul în relaţia cu mama lui, face ceea ce trebuie. Accidentul nu îi schimbă lui Barbu *die Weltanschauung*, ci îi arată calea dureroasă spre independenţă. Setezi normalul în raport cu mama ta, în momentul în care asumi propriile culpe şi nu o mai laşi să le asume ea pentru tine.

Alţii spun că este un film despre corupţia din România. Este – exact în aceeaşi măsură în care *Moartea domnului Lăzărescu* este un film despre sistemul sanitar din România.

Cei mai mulţi, însă, cauţionaţi şi de o declaraţie a regizorului Călin Netzer în acest sens, spun că e vorba despre relaţia disfuncţională dintre o mamă dominatoare şi fiul ei. Pînă şi site-ul specializat cinemagia.ro crede la fel, prezentînd astfel filmul: *„Poziţia copilului* vorbeşte cu emoţie, dar şi cu umor, despre relaţia dintre o mamă dominatoare şi fiul ei adult. *Poziţia copilului* este un film despre traumele sufocării copiilor prin dragoste, despre amprentele pe care le lasă părinţii asupra personalităţii copiilor..." Ei bine, nici asta nu mi s-a părut a fi principala miză a filmului.

„Mamă, deblochează-mă, te rog!" – replica ce rezumă cel mai bine filmul.

Acum, dacă tot s-au pronunţat atît de mulţi despre ce cred ei că e vorba în acest film, nu mă pot abţine nici eu: cred că e vorba despre efortul unei familii – cu probleme, desigur, dar ce familie nu are probleme pe lumea asta? – de a repara ireparabilul. Şi, în acest efort, se vădeşte, cu chipul său perfid, statul. Statul care este înfricoşător şi cînd face justiţie, şi cînd nu face justiţie; şi cînd e manipulabil sau corupt, şi cînd nu e. Autori antici, pe care nu-i voi aminti aici, de teamă să nu fac micul meu text să fie mai preţios decît este de fapt, au meditat consistent despre felul în care polisul a apărut ca o evoluţie a tribului care, la rîndul său, a apărut ca o evoluţie a familiei. De la ei începe o lungă tradiţie intelectuală în cadrul gîndirii politice, care vorbeşte despre confruntarea dintre logica cetăţii şi logica fa miliei. Familia, legătura de sînge, este ce mai trainic element de coeziune socială. E se manifestă cu putere şi acum, după sut de mii de ani în care toate celelalte s-a schimbat în viaţa oamenilor. Fie că nu n place (cînd devine nepotism în treburile pu blice, de pildă) sau ne place (cînd se mani festă ca protecţie a părinţilor în vîrstă, către copii lor maturi, de pildă), familia este, p mai departe, focarul unei energii centripet colosale. Că această energie produce aberaţ prin intensificarea ei dincolo de ceea ce cor venim noi, la un moment dat, că e norma este discuţia colaterală pe care o face filmu Dar ceea ce avem ca subiect major în *Poziţi copilului* este confruntarea unei familii păs trate în unitatea ei de o mamă/soţie tenace exagerat de protectoare, (poate chiar pato logică pentru o lume care gîndeşte freudin fără să-l fi citit neapărat pe Freud), cu o pro cedură publică de pedepsire a unui membr al acestei familii de către stat. Un stat, de sigur, la fel de disfuncţional ca şi familia car se apără. Dar e mult mai bine că mergeţi s vedeţi filmul, pentru că e foarte posibil ca e să văd altceva decît veţi vedea dumneavoas tră acolo.

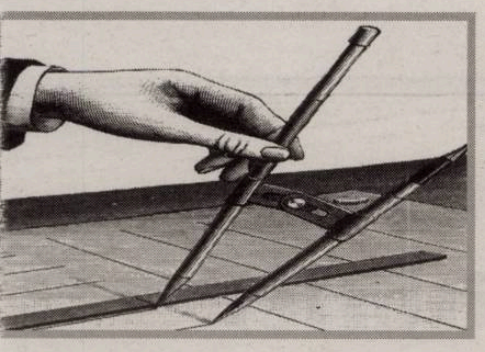

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Reflecţii triste

Sincer să fiu, cred că oricare dintre noi, bucureşteni născuţi în acest oraş, avem pentru el sentimente de dragoste şi ură împletite. Probabil că tuturor ne place să ne întoarcem cu gîndul la decorul în care am trăit copilăria şi tinereţea noastră. Era atunci oraşul mai frumos? Îmi vine să spun că da, deşi s-ar putea să fie numai nostalgia obişnuită după o anumită vîrstă. Un lucru e sigur: că s-a pierdut meşteşugul artistic al grădinăritului.

Straturile de flori nu mai sînt compuse cu imaginaţie şi sensibilitate. Altădată, din dosul gardurilor de fier forjat, zorelele îşi ţeau capetele albastre sau roz. Au dispărut mulţime de copaci care însoţeau străzile de la un capăt la altul, pămîntul a fost ascuns sub asfalt. Se construieşte în spaţiul grădinilor şi parcurilor, ba, fiindcă nici atîta nu ajunge, se dărîmă vechile clădiri din centrul istoric, pentru a ridica în locul lor coloşi de beton. În jurul nostru creşte un oraş străin. Mi-am simţit dator să-mi spun cuvîntul în legătură cu această criză de identitate a Capitalei şi m-am apropiat de problemele de arhitectură şi urbanism ca să continui şi în această direcţie intervenţiile în alte gîlcevi publice, în care vedeam că, din ignoranţă sau din interes, adevărul era deformat sau rescris. În 1990, cînd eram în Senatul Universităţii, am introdus, pentru prima oară, un curs de Istorie a Bucureştilor. Nu l-am predat niciodată eu, dar am socotit că e nevoie ca tinerii – care vin aici ca să înveţe – să ştie ceva despre oraşul ai cărui oaspeţi sînt pentru trei sau cinci ani. Îmi părea rău să observ că studenţii nu cunosc trecutul străzilor pe care umblă, al caselor şi al bisericilor în care intră. Mai tîrziu am avut bucuria să descopăr că o fostă studentă de-a mea, care la masterat îşi luase ca subiect istoria unui bulevard central, lucrează mai departe în arhive pentru a reconstitui trecutul unor case din Bucureşti. În ultimii ani, văd că, la Universitatea de Arhitectură, sînt primit ca un prieten şi am găsit colaboratori, atît între studenţi, cît şi între profesori. În tovărăşia lor, mă simt bine, ca şi cum am forma o familie.

După 1989, a fost un moment în care am crezut că, dispărînd Ceauşescu – a cărui vanitate dementială era de vină pentru distrugerea unei treimi din centrul istoric –, oraşul îşi va putea păstra înfăţişarea specifică, tradiţională. S-au deschis însă posibilităţi de cîştig neaşteptate. Au apărut întîi reclamele, această pacoste care desfigurează străzile centrale, apoi şi demolările, cu autorizaţie sau fără. Pentru a ocoli legea, atunci cînd a fost refuzată cererea de

S-a pierdut meşteşugul artistic al grădinăritului.

desfiinţare a investitorului imobiliar, se înscenează un „accident“ (incendiu, explozie de gaze etc.) şi începe degradarea intenţionată, cu furtul de materiale atribuit unor necunoscuţi care, în realitate, au fost invitaţi să „se servească“. Am văzut de atîtea ori repetîndu-se acest scenariu...

„Centrul istoric“ nu se stabileşte prin decret, este oraşul aşa cum era la acea vîrstă a sa a cărei amintire vrem s-o păstrăm, adică sîmburele care cuprinde monumentele cele mai vechi. Opera, gările şi Arcul de Triumf – sînt semnele unei dezvoltări mai tîrzii, rezultatul acelei dinamice modernizări pe care a introdus-o deceniul lui Carol al II-lea. Bucureştii (la plural!) fuseseră o colecţie de sate. Acestea s-au aglutinat, coborînd de pe dealuri la şes şi trecînd de pe malul sudic pe cel nordic al Dîmboviţei. Miezul l-a format, probabil, cetatea de pe una dintre aceste coline; alţii au presupus că, la origine, a fost un centru religios. Oricum ar sta lucrurile, înfiriparea unei activităţi economice – meşteşugăreşti şi comerciale – a fost ceea ce a determinat înjghebarea unei capitale, atunci cînd, în locul legăturilor cu Apusul, asigurate pe calea oraşelor săseşti din Ardeal, s-a instalat dominaţia otomană, pentru care trebuia ţinut deschis drumul între Istanbul şi frontiera de nord a Imperiului. În interiorul acestui miez, care n-a fost complet închegat pînă în secolul al XIX-lea, s-au prefăcut necontenit clădirile, alte zone s-au adăugat mai tîrziu, marcînd paşii oraşului către nord. Şoseaua Kisseleff a fost botezată aşa de către Bibescu, în 1843, pînă atunci era Drumul Bănesei; actualul Bulevard al Aviatorilor e fosta Şosea Jianu – între timp a mai schimbat şi alte nume, pe măsură ce se perindau zodiile politice –, dar construcţiile de-a lungul lor au început să se înşire doar în epoca interbelică. Ele nu au mai puţină valoare în ochii arhitectului şi ai istoricului. Ceea ce le ameninţă acum – în afară de iniţiativele megalomane ale Primăriei – este nerăbdarea proprietarilor unor case mai dărăpănate – şi cu un etaj sau doar două – de a construi în locul lor un bloc înalt cu ale cărui chirii să-şi îmbogăţească familia. Nemulţumirea faţă de clădirile vechi, pe care neglijarea timp de 50 de ani le-a adus în această stare, începe de la înălţimea încăperilor, care atrage dificultatea de a le încălzi. Operaţiunea săvîrşită pe Dorobanţi de către o echipă de arhitecţi, cărora nu le pun la îndoială nici competenţa, nici simţul de răspundere, a dus la examinarea zonei protejate 10 Dorobanţi (porţiunea de la Hotelul Howard Johnson la Perla). Documentaţia care a rezultat a trezit îngrijorări şi presa s-a grăbit să denunţe intenţia de a demola jumătate din Dorobanţi. Sîntem o lună mai tîrziu, şi procesul de avizare este încă în curs. În realitate, sînt menţionate şi remodelări, menţinerea unor faţade actuale, dar şi împănarea cu construcţii noi în rarele spaţii libere dintre clădirile vechi şi, destul de des, prelungirea în adîncimea unei parcele în spatele casei de la stradă.

Planul urbanistic general a stabilit nu mai puţin de 114 zone protejate, dar, pînă de curînd, numai 12 dintre ele fuseseră temeinic studiate. Dintre zonele avute în vedere, primele care îmi vin în minte acum sînt: Calea Griviţei, Magheru, Lascăr Catargiu, Căderea Bastiliei, Icoanei, Parcul Filipescu, cartierul Doicescu, din apropierea Parcului Bordei. Cîtă vreme o decizie definitivă se mai tărăgăneză, aceste zone sînt protejate numai pe hîrtie. S-a răspîndit o mentalitate pe care nu pot s-o înţeleg – dar pe care o constat –, care preferă mereu ce este nou, ca şi cum vechi ar fi sinonim cu vetust, caduc, înapoiat, primitiv. „Să fim moderni!“ este superstiţia epocii noastre.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

La Iaşi: soarta casei Moruzi

Anul 2013 a adus în atenţia opiniei publice din Iaşi trei edificii cu rezonanţă istorică pentru comunitate. Motivele nu au fost deloc fericite, dimpotrivă: toate au avut de suferit din pricina proprietarilor, care fie le-au lăsat de izbelişte, fie – într-un caz – pur şi simplu au pus clădirea la pămînt, cu explozibil. În această ordine, este vorba de: aşa-numita Casă Moruzi din Copou, Domeniul Coroanei din satul Poieni (comuna Schitu Duca) şi Turnul de apă al fabricii Nicolina. De fiecare dată, intervenţia autorităţilor a fost tardivă sau inexistentă, şirul fiind aproape ireparabil.

Casa Moruzi se află pe strada Toma Cozma, fiind inclusă de Ministerul Culturii în Lista monumentelor istorice, în anul 1992. Conform specialiştilor de la această instituţie, clădirea datează din partea a doua a secolului al XIX-lea, timp în care, în actualul cartier Copou al municipiului Iaşi, au fost construite multe palate boiereşti. Apariţia casei s-ar lega, cel mai probabil, de prinţul Alexandru C. Moruzi (1805-1873), strănepotul domnitorului Constantin Moruzi şi nepot al domnitorului Alexandru Moruzi. Prinţul a intenţionat să candideze la domnia Moldovei, retrăgîndu-se, pînă la urmă, în favoarea lui Alexandru Ioan Cuza. A fost preşedinte al Consiliului de Miniştri al Moldovei, între octombrie 1861 şi ianuarie 1862. A avut trei fete – una dintre ele, Eliza, fiind căsătorită cu un premier al Greciei. Ulterior, fiul Elizei, Alexandros Zaimis, a devenit şi el prim-ministru (avînd şase mandate), iar apoi preşedinte al Greciei.

Şi casa pe care ar fi ridicat-o Moruzi în Iaşi tinde să devină istorie. Retrocedată în 2007 lui Nicolae Matei Fotiade şi Dianei Ilinca Lucia Petrişor, clădirea a urmat paşi aproape clasici în evoluţia monumentelor istorice post-1989. În vara lui 2012, Fotiade şi Petrişor au fost amendaţi cu 4000 de lei, de către Corpul de Control al Primăriei, pentru faptul că au lăsat-o în paragină şi nu au investit în reparaţii. L-am întîlnit pe Nicolae Mihai Fotiade – de loc din Bucureşti – într-o duminică de februarie, chiar la casa devastată. Punctul său de vedere este total diferit de cel al autorităţilor. Bucureşteanul susţine că inspectorul care a inclus casa în Lista monumentelor istorice a făcut o greşeală, şi că imobilul nu are nici o legătură cu Moruzi, fiind construit undeva în partea a doua a secolului al XIX-lea, de către strănepotul său, fost primar al Iaşiului (între 1920 şi 1921), generalul Mihai Negruzzi (1873-1958). Pentru a-şi face dreptate, Fotiade a apelat la instanţă. Pe de o parte, a deschis, la Curtea de Apel Bucureşti, un proces în care a solicitat magistraţilor să oblige Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional să declaseze imobilul din Lista monumentelor istorice. La jumătatea lunii februarie 2013, această instanţă a decis împărţirea în două a dosarului, o parte urmînd să se judece la Tribunalul Bucureşti. Apoi, Fotiade şi Petrişor au contestat la Judecătoria Iaşi amenda de 4000 de lei, procesul fiind suspendat pînă la soluţionarea celor din Capitală.

De fiecare dată, intervenţia autorităţilor a fost tardivă sau inexistentă.

Între timp, starea Casei Moruzi din Iaşi s-a agravat din ce în ce mai mult. Începînd cu luna decembrie 2012, mai multe persoane intră noaptea în clădire, dezmembrează, rup, taie şi încarcă tot ce pot: sobe, pereţi, parchet, geamuri, uşi, mobilier. Fotiade spune că va depune o plîngere la Poliţie şi a angajat un om care să împresureze proprietatea cu un gard ceva mai ameninţător şi să înlocuiască poarta – şi aceasta furată. A avut, la un moment dat, cumpărători pentru imobil, dar aceştia au dat înapoi după ce au descoperit faptul că nu are fundaţie, fapt ce ar necesita cheltuieli suplimentare de renovare.

Sorin Cristian Semeniuc *este dr. al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Românul altfel... decît toţi ceilalţi români

Încă din prima etapă a cercetării sale, prezentată în volumul din 2011, Dorin Bodea a avut o idee excelentă prin simplitatea sa: să-i întrebe pe subiecţi nu doar care sînt valorile lor principale, ci şi cum cred ei că ar aprecia ceilalţi români respectiva listă de valori. Nu cred, însă, că se aştepta la rezultatele obţinute! Căci ceea ce a rezultat, încă de atunci, din această comparaţie între valorile personale şi valorile celorlalţi a fost o distribuţie aproape simetric opusă. Astfel, de pildă, „comportamentul civilizat" se afla în fruntea valorilor *personale,* în timp ce era plasat doar pe locul 76 în valorile atribuite *celorlalţi* români. Altfel spus, fiecare român se consideră o persoană civilizată, trăind într-o masă de români necivilizaţi. Desigur, supraaprecierea eului nu a fost inventată de români, ea este curentă, firească şi chiar necesară, dar în anumite limite! Privind din partea opusă, retrogradarea valorilor românului (altul decît mine) nu mai apare ca un monopol al „demitizării" efectuate de elite, spre furia poporului, ci este chiar tendinţa dominantă a exact acestui „popor". Oricum am privi însă lucrurile, o asemenea distanţă între valorile atribuite sinelui şi cele atribuite celorlalţi membri ai *aceleiaşi* societăţi devine un fapt îngrijorător...

Anul acesta, Dorin Bodea revine cu o a doua rundă a acestei „cercetări de suflet", care aprofundează, printre altele, şi această chestiune. Precizez din capul locului că ancheta se referă doar la „valorile angajaţilor", mai exact la un eşantion pseudoaleator de angajaţi majoritar tineri, cu studii superioare şi din mediul urban. În terminologia ciudată din ultima vreme, avem, deci, de-a face cu valorile *României harnice,* nu cu cele ale *leneşilor*...

Situaţia se repetă, însă, şi în acest studiu, şi merită toată atenţia. Astfel, patru dintre *primele* cinci valori atribuite celorlalţi români se află pe *ultimele* locuri în topul valorilor personale: ce valorizează *ei,* dispreţuiesc *eu,* şi invers. Mai detaliat, valorile pentru care există maximum de distanţă – şi deci de tensiune – între autoatribuire şi heteroatribuire, între *mine* şi *ei* sînt, în ordine, următoarele: onestitatea/corectitudinea (86% autoatribuire *vs* 17% heteroatribuire); confidenţialitatea (88% *vs* 28%); persistenţa în muncă (86% *vs* 23%); excelenţa (81% *vs* 21%); schimbarea, îmbunătăţirea (88% *vs* 33%); dezvoltarea personală (89% *vs* 47%). Un indicator agregat sugerează o distanţă de 63 de procente între sine şi ceilalţi. Şi datele merg mai departe...

Românii trăiesc cu impresia valorile lor nu sînt împărtăşite de ceilalţi români.

Ce înseamnă toate acestea?

Un lucru dramatic în simplitatea sa: majoritatea românilor trăiesc cu impresia fermă că multe dintre valorile lor cele mai importante nu sînt împărtăşite de către ceilalţi români; mai mult, că ele sînt mai degrabă marginalizate de către mai toţi ceilalţi concetăţeni. Şi, atenţie, vorbim despre tineri educaţi şi bine plasaţi pe piaţa muncii! Cum poate fi obţinut atunci un minim consens social în care acţiunile să fie rezonabil de convergente şi de previzibile, cum poate funcţiona o societate cu astfel de tensiuni valorice interne majore? În psihologie, am putea vorbi despre disonanţă cognitivă; în sociologie, am putea vorbi, poate, de *disonanţă socială.*

În mod clasic, disonanţa cognitivă – ne spune Festinger, părintele acestei teorii – se referă la disconfortul psihic ce apare din împărtăşirea simultană a două sau mai multe convingeri *(cognitions)* conflictuale, ceea ce îi motivează puternic pe subiecţi să caute o „reducere a disonanţei", pentru a-şi recăpăta un sentiment de echilibru şi coerenţă. *Mutatis mutandis,* am putea spune că „disonanţa socială" se referă atunci la un disconfort social, trăită dramatic, chiar dureros, şi cere o „rezolvare" a ei, o *reducere a disonanţei.* Din acest punct de vedere, faimosul „merge şi-aşa" este doar soluţia „struţului": de fapt, nu e nici un conflict, deci nu avem nici o disonanţă – deci nici o problemă. Reversul medaliei îl constituie *fatalismul,* care elimină conflictul pentru că îl decretează ca dat inexorabil: de vreme ce nu există nici o soluţie, nu avem nici o problemă reală de rezolvat, asta e, aşa e românul... *Vulpea la struguri* – este şi aceasta o „soluţie": hai să fim serioşi, onestitatea, munca, excelenţa, toate acestea nu pot fi atinse cu adevărat în viaţă – deci sînt „acre" şi nu prea contează! Pe de altă parte, nevoia dramatică de reducere a disonanţei poate duce şi la *revoltă* împotriva surselor percepute ale acestor conflicte, de la vecini la *establishment.*

Nu atît „complexul de inferioritate" este, deci, problema noastră, ci mai degrabă acest soi de *disonanţă socială* care nu ne dă pace şi care ne învrăjbeşte într-atît, încît nu mai avem răgazul să o „reducem" prin negociere. Iar acest conflict societal al valorilor, inevitabil mai mare în perioade de schimbări bruşte, nu este (doar) o problemă intelectuală din cerul ideilor, ci se joacă, în primul rînd, cu picioarele pe pămîntul realului...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

The Dark Side of the Moon împlineşte 40 de ani

Ce titlu mai cu găselniţă, cu fentă, ar putea să aducă o culoare în plus acestei ştiri? Ce figură de stil să faci pe seama acestui fapt, cu efecte atît de paradoxale? Ce sens ar mai avea să te plimbi, la aniversarea asta, prin toate vorbele care s-au tocit, încercînd să spună ceva despre acest disc? De la urzicător de clasicul „asemenea vinului bun, muzica acelor ani trăieşte..." – şi mă opresc aici că mă ia ameţeala – pînă la „muzica generaţiei mele..." şi toate derivatele zicerilor sincere, circulă un conţinut căruia, de 40 de ani, ne chinuim să-i dăm un chip. Dar e cel mai plăcut *chin* cu putinţă. Un lung exerciţiu de imaginaţie, chibiţare, trecere prin stări extatice, hermeneutică, teorie muzicală, comunicare şi multe altele, pe care le facem ori de cîte ori vine la rînd acest subiect.

Nu ştiu cum e să serbezi – sau măcar să afli de aniversarea asta – din pielea cuiva care, la 18-20 de ani, descoperea discul chiar în preajma apariţiei lui, în 1973. Evident, mă refer la cineva care a şi făcut un pact personal cu această muzică, încă de la întîlnirea cu ea. Un asemenea om ar trebui să aibă acum în jur de 60 de ani. Şi n-are sens să deschid o paranteză despre felul în care se obţinea şi asculta muzica în România acelor ani, pentru că s-ar întinde pe parcursul multor săptămîni de acum încolo. Încerc să mă gîndesc doar la emoţia pură, la refacerea mentală a stărilor care îmbrăcau acele momente, la felul în care cineva din categoria schiţată mai sus se întîlneşte cu ştirea acestei aniversări. Poate că unii se gîndesc doar la cît au îmbătrînit în vremea asta. Dar sînt sigur că alţii privesc, de la altitudinea vîrstei, cu seninătate nesimulată, cu un zîmbet abia schiţat, spre lumea unei istorii personale, în care această muzică e mult mai mult decît ilustraţia sonoră a unor amintiri profunde. Nu e doar muzica aia – cu destin atît de ingrat – care sună pe fundalul amintirilor favorite. Ci e parte a fiinţei, dincolo de trecerea timpului şi de orice album cu fotografii din tinereţe. La fel de bine cum există, în modul cel mai firesc, şi cei care ilustrează cu muzica asta o *diaporamă* interioară în care recapitulează, cadru cu cadru, momente importante ale vieţii lor.

În fond, această ştire, această aniversare se găseşte la distanţă egală de fiecare dintre noi, indiferent de vîrstă şi de felul în care ne-am identificat cu acest album, sau doar cu anumite piese de pe el, ori, pur şi simplu, cu muzica acestui grup. Iar distanţa e egală pentru că sunetul gîndurilor celor care au creat această muzică s-a ipostaziat, încă de la început, ca un obiect suspendat. La urma urmei, se cheamă *Faţa nevăzută a Lunii,* nu?! Iar referentul, *andrisantul* acestei sintagme se află, în mod real – şi în funcţie de unduirile dansului astral al planetei pe care locuim – la distanţă egală de fiecare dintre noi. Totul depinde doar de felul fiecăruia de a întinde mîna, de a *atinge,* sau doar de a privi acest obiect. În rest, sîntem colegi, tovarăşi, parteneri în călătoria asta, în care nici nu mai contează cît de mult a confiscat oricare dintre noi din destinaţia comună. Contează generozitatea cu care ne privim partenerii de călătorie, indiferent de cît au citit ei despre locul spre care ne îndreptăm împreună.

Cît contează că unii ştiu... chestii? Cît cîntăreşte tezaurul de informaţie despre aşa ceva? Dar obsesia pentru această informaţie? Dar rămînerea, încremenirea în sublimul proiect al iubirii necondiţionate pentru această muzică? Ce diferenţă face faptul că ştii amănuntele amănuntelor care, de fapt, se schimbă de la an la an, de la o declaraţie la alta, de la aniversare la aniversare? Grafica de pe coperta discului a fost aleasă în trei minute, cutare inginer de sunet – megacelebru, altminteri – a fost frustrat o viaţă întreagă, pentru că a contribuit, dar nu a fost recunoscut îndeajuns; cutare doamnă de *backing vocals* a primit ba 30, ba 60 de lire pentru prestaţia pe o piesă legendară, apoi, la vreme multă, în urma unui proces, s-a ales cu bănuţi frumoşi; unul din trupă era obsedat de sunetul amplu, de atmosfera sonoră generoasă, în vreme ce altul spunea că acest disc trebuie să sune arid; unul zicea că muzica trebuie să fie cerul preocupărilor, celălalt – că versurile; *Dark Side of the Moon* a fost titlul unui album scos de către o cu totul altă trupă, dar a fost un dezastru comercial, aşa că *ai noştri* l-au preluat fără să tuşească; băieţii se uitau la *Monty Python* în timpul înregistrărilor, dar jură că nu erau pe spate după *Vrăjitorul din Oz,* cîte şi mai cîte; punctele nesfîrşite pe spirala căderii în obsesia *des facerii,* deconstruirii a ceea ce auzi, a ceea ce simţi. Jocul pervers al „sanctificării" prin demitizare, care omoară totul în jur şi pîrjoleşte orice livrare către mister. Sau, poate, dimpotrivă, tot atîtea tentative de a te apropia mai mult de ei, tocmai pentru a ţine lîngă tine, în fel şi chip, ceva ce te îngrozeşte la gîndul că ar putea fi pierdut, că ar putea pieri.

Altfel, pentru fiecare dintre noi. Însă faptul în sine, al aniversării, e la fel pentru toţi. 40 de ani. Ca într-un joc stupid cu mine, mi-am propus să nu amintesc nici numele trupei, nici numele membrilor ei. Fără nici un motiv anume, poate doar pentru că, în felul ăsta, mi se pare că se mai reduce, măcar un pic, zgomotul pe care îl facem toţi în preajma unei pasiuni mari. Şi dacă e un pic de linişte, doar pentru cine are chef, propun ca oricînd, anul ăsta, să punem discul de vinil, sau CD-ul, sau *divaisul* în care ne ţinem muzica, şi să ascultăm acest album, pur şi simplu. Fără să depănăm amintiri, fără să fredonăm, fără să anticipăm pasaje şi momente legendare. Să-l ascultăm curat, intim. Să-i dăm şansa extraordinară pe care o are orice disc nou descoperit. Şi să vedem ce iese. La mulţi ani!

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

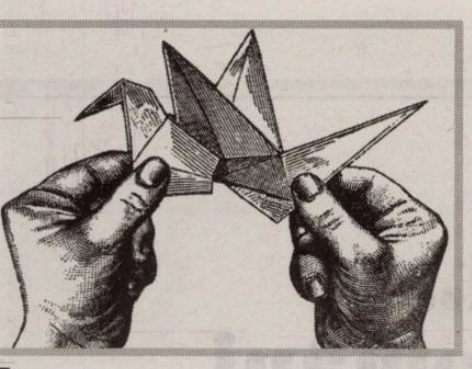

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Feluri de a zîmbi

Într-un vagon de metrou din Londra, la o staţie, a năvălit o gaşcă de băieţi agitaţi. Vorbeau tare, băteau în uşi şi păreau puşi pe scandal. O cucoană între două vîrste, care şedea în faţa mea, a afişat imediat un zîmbet binevoitor, de parcă ar fi fost dispusă să intre imediat în vorbă cu „năvălitorii", să participe la tămbălăul pe care aceştia îl făceau. Figura ei părea să spună că e bucuroasă să vadă o asemenea manifestare omenească şi că e total de partea împricinaţilor rebeli. În primul moment, atitudinea ei m-a intrigat. Ceva nu se potrivea şi am bănuit că e un fel de strategie de prevenire a unei eventuale agresiuni. O strategie care-mi părea, însă, cam prostească, învăţată probabil de la vreun curs de supravieţuire urbană şi aplicată într-o situaţie în care acel grup nu dădea semne că ar reprezenta chiar un adevărat pericol pentru respectiva persoană. Dar mi-am zis că probabil nici eu nu cunosc prea bine obiceiurile şi riscurile reale din metropola britanică şi că, pe de altă parte, multe lucruri care nouă, esticilor, mai cu moi istoric, ni se par mofturi, sînt cu totul altele percepute şi tratate într-o lume mai civilizată.

Vreo două staţii mai încolo, cînd tinerii au părăsit vagonul, cucoana a răsuflat uşurată, dînd din cap a dezaprobare, iar falsul zîmbet i-a dispărut instantaneu de pe figură. Fusese doar o armă de apărare. Povestea mi-a adus aminte şi de un altfel de zîmbet, cel pe care îl numim „profesional", pe care esticii îl remarcă în Occident şi îl comentează. Zîmbetul vînzătorilor din magazine, al chelnerilor, al recepţionerilor – în general, al celor care-ţi oferă servicii şi care speră să le devii client. Locuitorii din Estul Europei au trăit multă vreme într-o atmosferă încruntată. Acum cîţiva ani, un american observa că, la Bucureşti, oamenii sînt pe cît de amabili în relaţiile particulare, pe atît de iritaţi şi de scîrboşi în relaţiile publice. Trăind într-un astfel de mediu, esticii consideră de multe ori că surîsul occidentalilor, cel afişat în relaţiile publice, este unul fals şi interesat, practicat doar cît este nevoie, cam la fel ca zîmbetul cucoanei de care am pomenit.

Aşa s-a spus şi despre clasicul zîmbet de fotografie al preşedinţilor americani, că ar fi îndelung exersat, în scopul evident al unor beneficii electorale. Prin comparaţie, însă, preşedinţii României n-au fost prea zîmbitori

Preşedinţii României n-au fost prea zîmbitori (nici măcar la modul ipocrit), cu excepţia lui Ion Iliescu.

(nici măcar la modul ipocrit), cu excepţia lui Ion Iliescu – al cărui zîmbet, în contrast cu scremuta figură a predecesorului – l-a făcut extrem de popular, cel puţin la început. Ulterior, cum ştim, zîmbetul său a început să pară (sau chiar a devenit) un rictus şi a ajuns subiect de pamflete. În sfîrşit, poate că atunci cînd trebuie să alegem, n-ar fi rău să ne uităm şi noi la felul în care zîmbeşte candidatul (şi dacă zîmbeşte). Poate că pînă acum am avut conducători pe măsura sufletului nostru. Şi, uitîndu-ne în jur, pare că românii sînt în general foarte puţin zîmbitori. Străinii observă mai bine asta.

Gallup a făcut sondaje despre *emoţiile pozitive* ale oamenilor de pe întreaga planetă, sondaje care includ şi o întrebare despre surîs şi rîs. Locuitorii ţărilor foste comuniste, cu România printre ele, sînt plasate mai spre coada clasamentului. Foarte bine stau, în schimb, cei din America Latină, dar şi locuitorii unor ţări asiatice ca Thailanda, Filipine sau Malaezia (despre care se ştie că sînt mereu zîmbitori). Dar, din sondaj, pozitivi şi zîmbitori apar în general şi locuitorii ţărilor occidentale şi dezvoltate. Poate că în cazul lor, viaţa mai stabilă şi mai prosperă îşi spune cuvîntul.

Şi poate că unii surîd „profesional", aşa cum zic esticii. Poate că alţii zîmbesc tactic, în anumite împrejurări, pentru că aşa au fost învăţaţi. Dar mulţi zîmbesc pentru că se simt bine şi în acelaşi timp, ca să se simtă bine. Un lucru pe care de bună seamă că o parte dintre concetăţenii noştri încruntaţi îl înţeleg mai greu. Recent, am observat la o pensiune din Italia cum toţi membrii personalului – care erau şi componenţi ai familiei deţinătoare a pensiunii – zîmbeau de fiecare dată cînd dădeau cu ochii de clienţi şi continuau să zîmbească chiar şi după ce se îndepărtau. Cu alte cuvinte, nu o făceau doar ca să-şi bucure oaspeţii, ci părea că ei înşişi se bucurau la vederea fiecăruia dintre aceştia. Iar surîsul luminos, de floarea-soarelui, al tinerei blonde care servea la micul dejun, binedispunea pe toată lumea iremediabil. Aşa ceva e mai greu de mimat. Şi, în fond, de ce să mimezi bucuria, în loc să te bucuri pur şi simplu?

ready made

„Foaie verde de urzică,
Eu sînt o fetiţă mică,
Dar mi-e drag să cînt ţara
Fiindcă nu-i alta ca ea,
Cu tractoare şi maşini,
Hidrocentrale şi uzini."

Nicoleta Coatu, *Lirica populară românească cu tematică actuală*, Editura Minerva, 1984

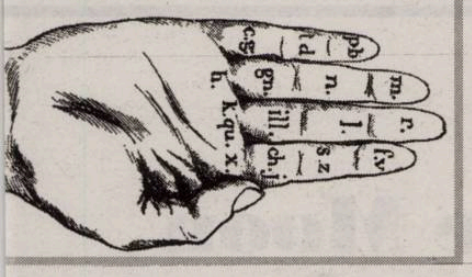

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Misterele rîului Han

Dezvoltasem, în copilărie, plăcerea stranie de a urmări filmele nord-coreene transmise de televiziunea română ceauşistă. Obiceiul meu era privit cu cumspecţie de către familie. Cred că, dacă aş fi fost un copil (relativ) normal în cele detalii ale vieţii, taică-meu ar fi luat în siderare ipoteza de a mă duce la un specialist în psihiatrie infantilă. Cei tineri – care au văzut vreodată o „producţie cinematografică" din stirpea amintită – poate se gîndesc că exagerez. Nu e cazul. Filmele restrictive depăşeau mult pragul iraţionalităţii, ind în ele ceva patologic. Dominau, mai es, istorioarele în care indivizii îşi părăsesc milia, pentru a-şi dedica viaţa Partidului tovarăşului Kim Ir Sen. Rememorez „cal" unei tinere nord-coreene, fără soţ şi cu droaie de copii în jurul său. Munceşte ca robot de dimineaţa pînă seara, vede de cuţi şi doarme, două ore din douăzeci şi tru, pe o sumbră rogojină. Îmbătrîneşte tfel, şi acum – epuizată de vîrstă şi de stiexistenţial – e plimbată de progenituri, ale, prin parc. Băbuţa se opreşte, cu o căuură agresivă, şi se răsteşte către unul din fii: „Nu mi-aţi fost deloc alături la greu!" oi, luminîndu-se subit, adaugă: „Doar EL, nu m-a părăsit niciînd!" Băiatul deschiliniuţele oculare cît două cepe modificate netic şi articulează un *haaa* prelung-integrativ. „EL, tovarăşul Kim Ir Sen", răcneşte rificator bătrîna, iar muzica brigadieră ne capăt abrupt peliculei cu funcţionalie „paideică".

Vreme îndelungată, am crezut episoadele cauză – nevinovate bizarerii ale juneţii. Deunăzi însă, am hotărît să urmăresc, pe nepusă masă, un film sud-coreean difuzat de HBO. Prestigiul cinematic al canalului şi proveniența „sudică" a peliculei nu mi-au indicat eventualitatea retrăirii unor epifanii ale copilăriei. Desigur, nu-mi imaginam că voi urmări o capodoperă (deşi cotaţia criticilor era de trei stele). Băiatul meu văzuse clasificarea *horror* în prezentarea producţiei (cu titlul înfricoşător *Monstrul)* şi, la insistenţele lui, am decis să mă las, 90 de minute, pradă emoţiilor reptiliene. Nu mică îmi fu mirarea să descopăr rapid imaginile unei lumi aparent dispărute şi derulările fantasmagorice ale unui proustian „timp pierdut". Tema *(horror)* nu ieşea dintr-un tipar arhicunoscut. Ipochimenul postindustrial – cinic şi egoist – poluează fără menajamente mediul, generînd mutaţii teratologice ale naturii. O astfel de „mutaţie" devine un peşte din rîul Han, peşte transformat într-o creatură amfibie sinistră, ce se hrăneşte cu oameni înşfăcaţi la întîmplare de pe străzile oraşului. Tema ca tema, dar interpretarea? Ei, aici ar fi mai multe de spus.

Am sesizat nevoia de *concreteţe* în construcţiile aşa-zis „simbolice" ale scenariştilor/regizorilor/actorilor sud-coreeni. Aceasta era şi o meteahnă nord-coreeană, ceea ce scoate, *volens-nolens,* ideologia comunistă din culpă şi ne trimite, obligatoriu, la fondul mentalist oriental. *Monstrul* sud-coreean (produs în 2006!) nu iese din enigmatica regulă de – cum să spun? – trivializare, torpilare a metaforei. Filmul e o veritabilă epopee a concretizării oricărei abstracţiuni, un monument al reiterărilor şi al explicaţiilor redundante. În centrul acţiunii se află o familie exotică, formată din tatăl bătrîn, cu trei copii adulţi (un vînzător de chioşc, un licenţiat şomer, plus o campioană naţională la trasul cu arcul), şi o nepoată de vîrstă şcolară (fiica vînzătorului). Monstrul o răpeşte pe aceasta din urmă, care

Toţi se prăpădesc în chinuri cumplite.

apucă însă să-şi sune tatăl pe mobil, informîndu-l că este în viaţă, într-un canal obscur al rîului Han. Familia porneşte în căutarea copilei. Aventurile personajelor sînt absurde şi complet neverosimile, relatarea lor fiind irelevantă. Destul să observ că, pînă la urmă, cu excepţia vînzătorului de chioşc (oligofren cu acte în regulă), toţi se prăpădesc în chinuri cumplite, inclusiv fetiţa pierdută în canal. Frapează mereu „explicaţiile" greoaie şi brute, insistenţa activării acestora pe diversele paliere „epice" ale peliculei făcîndu-ne să bănuim că ele ar ascunde mesajul moral înalt al „parabolei", dimensiunea sa estetică absolută.

De exemplu, bătrînul – întristat de faptul că doi dintre copiii lui (fiica, sportivă faimoasă, şi băiatul cu facultate) îşi dispreţuiesc fratele retardat – solicită un dialog „explicativ" (pe parcursul acestuia, vînzătorul tembel doarme pe jos – de altfel, somnul e principala lui „activitate", aţipirile producîndu-se brusc, absolut irepresibil! – şi se zvîrcoleşte cu mîna băgată adînc în pantaloni, în dreptul organelor genitale). Le spune celor doi că fratele lor era *extrem de inteligent* în copilărie, *îndrumîndu-i mereu pe călătorii rătăciţi spre destinaţia corectă.* El (bătrînul) a dat totuşi dovadă de iresponsabilitate, *petrecînd mult timp la distracţii.* Ca atare, viitorul vînzător a fost nevoit *să caute de mîncare prin vecini.* „I-au lipsit proteine", constată bătrînul cu tristeţe şi ne lasă să înţelegem că în respectiva carenţă s-ar contura şi motivul slăbirii minţii bietului băiat. „Astăzi", adaugă el, „de cîte ori trage un pîrţ, ştiu dacă este vesel sau trist." *Pater familias* nu-şi mai poate stăpîni aici emoţia şi izbucneşte într-un plîns convulsiv. Stupoare însă! Cei doi fraţi nu mai ascultă de mult lacrimogena poveste, întrucît *au adormit ei înşişi buştean.* Capetele le atîrnă căzute în piept, iar din gîtlejuri le ies sforăituri îngrozitoare. Fiul meu a rîs cu lacrimi la acest film de un „dramatism" sfîşietor. Nici Mr. Bean nu ar fi reuşit să-l înveselească mai tare. Eu am retrăit, greu de crezut, senzaţiile unui interval de mult apus.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

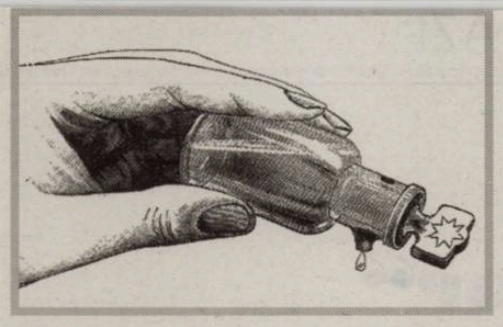

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Pe avion

De mai multe decenii s-a observat extinderea folosirii prepoziţiei *pe* în româna colocvială sau în varianta mai puţin îngrijită a stilului administrativ. Se ştie că prepoziţiile nu au, în nici o limbă, o utilizare sistematică şi riguroasă, că sensurile lor multiple şi abstracte permit construcţii aparent absurde şi inconsecvente. În română, *pe* are vechi folosiri temporale *(pe data de..., pe seară, pe vremuri),* a devenit marcă a aproximării *(pe la cinci, pe aici),* ba chiar marcă gramaticală a complementului direct individualizat. Extinderea colocvială se petrece în cîteva zone semantice, mai ales în indicarea domeniului, a temei, a instrumentului, a fixării în spaţiu. Multe exemple găsite în anii trecuţi de echipa care monitoriza, într-un proiect al CNA, corectitudinea limbii vorbite la posturile de radio şi de televiziune, erau de tipul: „s-a dat *pe ştiri*", „a ieşit *pe televizor*", „vorbim *pe documente*", „reporter *pe social*", „informaţii *pe surse*" etc. Dintr-o anchetă făcută acum cîţiva ani de Blanca Croitor (autoarea unui studiu foarte interesant asupra utilizărilor actuale ale prepoziţiei), rezulta că *pe* rămîne totuşi, în asemenea situaţii, semnul unui stil dezinvolt sau al unui jargon profesional, folosit cu oarecare reticenţă în scris. Cauzele apariţiei şi ale răspîndirii acestor construcţii sînt deopotrivă interne (analogia şi extinderea valorilor abstracte) şi externe (în unele situaţii, calcul din engleză, traducerea unor structuri cu prepoziţia *on).* Ţinînd cont de ele, încercam să prevăd, acum cîţiva ani, care va fi prepoziţia definitiv fixată pentru navigarea pe net: cred că între timp s-a impus *pe (pe Internet),* deşi pe atunci mi se părea mai potrivit *în* (printr-o metaforizare diferită a spaţiului virtual).

Una dintre extinderile mai vechi şi persistent iritante ale prepoziţiei *pe* este cea care introduce denumiri de mijloace de transport, în combinaţie cu verbe de mişcare şi de plasare în spaţiu: *a fi pe avion, a merge pe tren.* Desigur, existau deja substantive desemnînd mijloace de transport care se combinau firesc cu *pe,* fie pentru că presupuneau o „urcare deasupra" *(mersul pe bicicletă),* fie pentru că erau văzute mai mult ca o suprafaţă (plutitoare) decît ca un recipient pentru călători *(a fi pe vapor).* Maşina, trenul, avionul etc. au preferat însă de la început prepoziţiile *cu* (în măsura în care erau evocate ca mijloc de deplasare) sau *în* (ca spaţiu în care călătorul se găseşte la un moment dat).

La o căutare *pe* Internet, constatăm că folosirea lui *pe* pentru mijloacele de transport nu a pătruns în stilul mai îngrijit, dar e destul de frecventă în presă, *în* (sau *pe?)* bloguri, forumuri, site-uri de umor: „*Merg pe tren* în fiecare zi şi ori de cîte ori am posibilitatea vorbesc cu oamenii din jurul meu" (gds.ro); „*Mergeau pe tren* un ardelean şi un oltean" (fun.regielive.ro) etc. Construcţiile nu s-au fixat şi nu s-au desemantizat într-atît încît să nu mai rişte ambiguitatea, actualizarea sensului prototipic, concret şi spaţial. Uneori construcţiile chiar au sensul spaţial primar („plasarea deasupra"): „Şi *pe tren,* şi în tren! Aşa se circulă cu metroul în India" (stirileprotv.ro); „E-adevărat, aţi mers *pe tren?* – Da, şi-am mers cu soldaţi, cu muncitori, sus pe tren. Pe-atunci se mai mergea pe vagoane, fără bilet" (revistatango.ro, interviu cu Mihai Stănescu).

Construcţia apare (cu acelaşi risc de ambiguitate) şi pentru alte mijloace de transport: „măcar acum nu mai stau cu maşina blocată şi să *merg pe tramvai*" (forum.4tuning.ro); „am mai *mers pe tramvai* sau pe autobuz" (dojoblog.ro). Exemplele au grade diferite de acceptabilitate: uneori, *pe* apare cu un sens mai abstract, relaţional – „în ceea ce priveşte", „în domeniul" –, care îl face tolerabil: *gratuitate pe tren, reduceri pe tren, blatul pe tren; taxatoare pe tramvai, vatmanii de pe tramvai, a lucrat pe tramvai.* Mărturisesc că nu mă aşteptam să găsesc atîtea exemple ale sintagmei – din categoria mai greu tolerabilă – *pe maşină,* dar cele găsite par să aparţină unei autentice sau mimate oralităţi non-standard: „Eram tinerel cînd *eram pe maşină* cu unchiu' Lucian, era vara, foarte cald, aveam viteză şi asfaltul «sticlea» în faţa noastră..." (stirialba.ro); „*eram pe maşină la un taximetrist* şi a început să dea în mine cu pumni aşa degeaba" (gtapro.myrpg.com) etc.

Destul de frecventă este şi pătrunderea în limbajul indicaţiilor tehnice şi al presei a construcţiei *pe avion*: „Aş dori ca cineva să-mi spună la cîte luni este voie să călătoreşti cu bebeluşul *pe avion*" (eva.ro); „Schimbări importante la bagajele *pe avion*" (newsiasi.ro); „poţi călători cu animale *pe avion*" (avion-low-cost.ro). În presă, chiar în titluri, e preluat adesea stilul din diversele declaraţii ale personajelor evocate sau ale martorilor: „Fugarul Mihai Necolaiciuc, adus în România. *Pe avion* a fost «foarte prietenos»" (gandul.ro, 20.04.2011); „Diana Dumitrescu a petrecut Crăciunul în avion: (...) «Crăciunul, *pe avion* şi Revelionul, *pe o plajă* în Koh Phangan!»" (libertatea.ro, 25.12.2012).

P.S. Mulţumesc domnului Andrei Brînzai, cititor al acestei rubrici, pentru sugerarea temei.

un sport la Răsărit

Soft fără hard

La ce ar folosi mai multe ore de sport în şcoli?

La nimic, dacă rămînem la simplul enunţ. Avem boala de a face legi fără a le aplica. Ore de sport există şi acum, dar dacă doamna învăţătoare le elimină pentru un pic mai multă matematică, ori dacă profesorul de sport e fără chef, sau nedăruit, sau strivit de viaţă şi de salariu, mai multe ore de educaţie fizică vor duce la frustrări încă şi mai mari. Ideea nu e să aruncăm nişte ore ca nişte peşti morţi pe o tarabă neîngrijită. E nevoie de o muncă uriaşă de alfabetizare în ale trupului. Am un prieten, fost angajat al Google în anii de avînt ai firmei, care, după ce a venit din America şi a hotărît că a rămîne închis într-un *cubicle* pentru încă şi mai mulţi bani, nu-i o viaţă, s-a apucat de *training* de vîrf în informatică la un liceu de profil. Pe gratis. Vrea să scoată olimpici, aşa cum a fost el. Tipul chiar există, nu mai zîmbiţi ironic! Ei bine, amicul meu i-a avertizat deja pe copiii din grupa lui de elită că, dacă nu „se meditează" la abdomene şi flotări, au de-a face cu el. Simplu: soft fără hard e nasol. Se poate, dar nu e ceea ce vrem. Pe limba asta trebuie vorbit. Altfel, ne păcălim. Nu că nu ne-ar plăcea.

Radu NAUM

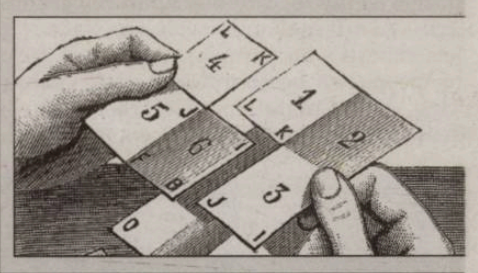

PUBLICITATE

PUBLICITATE

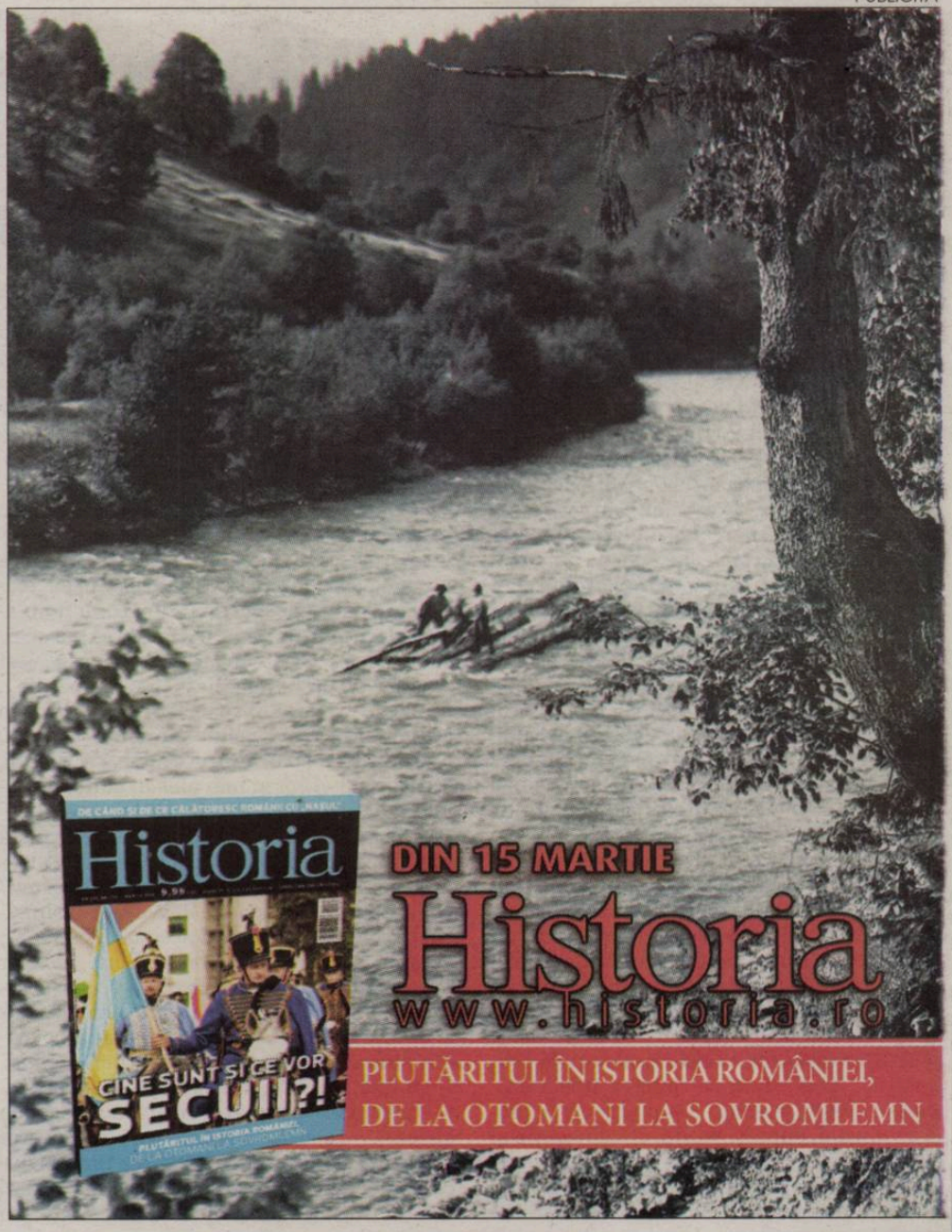

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

„Mama răniţilor“

– ce titlu de onoare! –

Era tot într-o primăvară, acum 136 de ani – în 1877. La sfîrşitul lui martie, cîteva detaşamente turceşti au trecut Dunărea, atacînd (mai bine zis, jefuind) oraşelul Bechet şi alte cîteva localităţi din sudul României. Găsind în aceasta un valid pretext, Bucureştiul a decretat mobilizarea generală – care avea să aducă sub arme vreo 100.000 de soldaţi, echipaţi prin grija statului şi prin subscripţiile publice pe care entuziasta societate românească, sub emoţie, le-a făcut posibile. Pe 16 aprilie, România şi Rusia încheiau o convenţie militară, în urma căreia trupele ruseşti puteau traversa teritoriul românesc în drum spre Balcani. Pe 10 aprilie, relaţiile diplomatice dintre România şi Imperiul Otoman fuseseră rupte, iar tributul către Poartă din acel an a fost trecut în conturile Ministerului de Război, pentru a servi dotării armatei. Într-o sesiune extraordinară a Adunării Deputaţilor, pe 9 Mai era proclamată *independenţa de stat* a României, iar a doua zi – de ziua Dinastiei – au avut loc festivităţile Zilei Independenţei.

Armata noastră a fost dispusă la Dunăre şi primele planuri nu prevedeau intervenţia soldaţilor români dincolo de fluviu, ci numai apărarea graniţei ării – cu atît mai mult cu cît, imediat ce trupele ruseşti s-au apropiat de Dunăre, turcii au început să bombardeze oraşele malului stîng, de la Calafat spre Călăraşi şi Brăila. În ultimele zile ale lunii mai, domnitorul Carol I şi ţarul rus Alexandru al II-lea au avut o întîlnire la Ploieşti – ocazie cu care partea rusă n-a solicitat ajutorul armatei române dincolo de Dunăre, deşi rezistenţa turcilor, acolo, se dovedise peste aşteptări.

Şi a început, astfel, unul dintre cele mai glorioase momente din istoria armatei române. La sfîrşitul lunii iulie, după două atacuri ruseşti, eşuate, asupra redutelor Plevnei, marele duce Nicolae (comandantul armatei ţariste în zonă) i-a telegrafiat domnitorului Carol I: „Turcii (...) ne dovedesc. Rog faceţi fuziune (...), dacă este posibil, treceţi Dunărea.“ Cunoscînd bine metehnele Rusiei – ca orice imperiu în expansiune, îndatoritoare atunci cînd avea nevoie de un aliat şi cinică după ce îşi atingea scopurile –, Guvernul României a cerut condiţii precise de colaborare. Rusia se obliga să respecte integritatea României (ceea ce, ulterior, n-a făcut), iar pe frontul războiului (în nordul Bulgariei de azi), trupele române vor alcătui Armata de Vest; la comanda acesteia, Bucureştiul n-a acceptat un general rus; comandantul a fost însuşi domnitorul Carol I, care-şi juca, astfel, marea carte a vieţii: miza era nu numai independenţa României, ci şi supravieţuirea incipientei dinastii. În fruntea unui solid corp de armată (35.000 de soldaţi, cu peste 100 de tunuri) şi sub tricolor, prinţul Carol I venea pe linia frontului din faţa Plevnei, în calitate de comandant suprem al trupelor româno-ruse.

De pe vremea regelui Carol I

Deloc paradoxal, în Europa vremii, armata română – a cărei instituţionalizare modernă era foarte recentă – a fost privită iniţial cu neîncredere. Statul major rus avea dubii că un astfel de aliat va fi de folos; comandanţii armatei turce erau convinşi că românii vor fi veriga slabă în alianţa creştină opusă lor; iar mediile diplomatice occidentale (şi mai ales britanice – Marea Britanie ţinînd în acel moment Turcia) acreditau ideea că prima care va ceda va fi tînăra şi în grabă mobilizata armată a lui Carol I.

Dar evoluţia de pe front a surprins. Cu entuziasmul de care un tînăr popor latin poate da dovadă în ceasurile sale bune, armata română a spart sistemul de apărare al Plevnei, în ultimele zile ale lui august, şi a cucerit reduta Griviţa 1. În spatele frontului, soţia domnitorului, Elisabeta – probabil cea mai cultă *Primă Doamnă a ţării* pe care românii au avut-o în toată istoria lor – organiza spitale de campanie şi participa nemijlocit la actele sanitare, invitîndu-şi toate doamnele de la Curte să facă la fel. Această implicare i-a adus Elisabetei supranumele de „mama răniţilor“. (Foarte mulţi români de azi confundă războaiele şi... reginele, şi cred că „mama răniţilor“ din folclorul popular ar fi regina Maria, care s-a comportat la fel pe frontul Primului Război Mondial. În realitate, originala „mamă...“ este regina Elisabeta, cu 40 de ani mai devreme.)

După cîteva atacuri în cascadă asupra unora dintre cele mai dificile puncte fortificate turceşti, în cursul toamnei, cetatea-cazemată Rahova a căzut în noiembrie, în faţa unui corp român de armată. La începutul lui decembrie 1877, cetatea Plevna capitula şi ea – iar generalul turc Osman Paşa îşi preda sabia. De faţă erau mai mulţi ofiţeri, dar şi mai mulţi soldaţi români şi ruşi – băieţi de la ţară, născuţi între coarnele plugului, sub ai căror ochi nu foarte ştiutori se schimba ceva din geopolitica Europei de-atunci.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Dileme de altădată: divorţul – un eşec al iubirii?

Divorţul a preocupat întotdeauna cuplul, mai ales că accesul la această soluţie n-a fost îngrădit, teoretic, de legi şi canoane, aşa cum se întîmplă la alte confesiuni. În secolele XVIII şi XIX, divorţul apare ca o salvare individuală din faţa unor neînţelegeri stridente şi permanente, care pun în pericol viaţa şi mai ales capacitatea cuplului de a evolua şi de a se transforma. Nu se poate vorbi de un final (eşec) al iubirii, atunci cînd cuplul se aşază pe alte principii decît cele de astăzi. Dar chiar şi aşa, despărţirea este amară şi greu de digerat, mai ales cînd la mijloc sînt copiii şi... ceva de împărţit.

Mergînd spre contemporaneitate, spre epoci în care nunta poate fi o alegere, cînd iubirea face parte cît de cît din viaţa în doi, divorţul rămîne o opţiune la care se recurge cu greu. Chiar şi cînd iubirea se transformă în ură, cuplul se zbate să reziste. În numărul din 28 februarie 1904 al deja cunoscutei reviste *Moda Nouă,* cititoarele ar trebui să răspundă la întrebarea: „E bine sau rău să existe divorţul?“ Bineînţeles că ancheta de la *Moda Nouă* nu are relevanţă pentru întreaga populaţie, ci doar pentru o minoritate feminină, cu oarecare educaţie, regăsită cu precădere în mediul urban. Iar această minoritate acceptă divorţul ca un rău necesar, nu ca pe o posibilitate de alegere. Unele dintre cititoare îndeamnă la rezistenţă“ şi mare îngăduinţă, chiar şi atunci cînd lucrurile degenerează mai ceva ca pe la 1800 (aşa cum vă este cunoscut de prin poveştile mele). Iată ce spune o fidelă cititoare a acestei reviste: „De multe ori în viaţa conjugală, suporţi multe, cu abnegaţie şi răbdare, te închini crudei soarte spre a-ţi urzi fericirea din suferinţă, numai şi numai spre a înlătura divorţul.“ Acesta este crezul doamna Elena Petrovici din Fălticeni – măritată cu un domn locotenent –, care se bucură, drept urmare, de privilegiul de a semna: Elena locotenent Petrovici. Adepta răbdării şi a jertfei feminine pentru păstrarea cuplului este şi domnişoara Florica din Bucureşti, care admite divorţul „numai în cazuri extreme“, cum ar fi „beţia“ şi „patima jocului de cărţi“.

Domişoara Carolina din Tecuci trăieşte însă divorţul ca pe un eşec – un eşec al iubirii, un eşec al afecţiunii fără de care viaţa nu mai poate să existe: „Toate planurile, toate iluziile făurite de cînd eram copii n-au ajuns decît o ruină pe care mulţi se vor urca cu nepăsare. Şi cîte urme grave nu are acest cuvînt, «divorţ». Imaginaţia mă îngrozeşte... E mai de preferat moartea decît divorţul.“ În schimb, Pieriete Enciulescu, din Bucureşti, nu este atît de patetică, ci practică şi senină, scrutînd în viitor şi mai ales în sufletele oamenilor: „După căsătorie, se iscă neînţelegeri, caracterele nu se potrivesc, se dezgustă unul de altul, ce e de făcut? Vecinic să trăiască în acest iad? Vecinic să sufere infernul? NU.“ La fel de practic se dovedeşte şi singurul bărbat respondent al acestui chestionar, domnul Stegheor din Mizil: „Cine, oare, ar putea spune că nu-i pentru divorţ, cînd soarta i-ar dărui nu numai o iubire efemeră, dar şi o viaţă insuportabilă? Precum ori şi ce măsea stricată se dă afară, neputînd-o suferi, tot astfel se simte necesitatea de divorţ într-o căsnicie dezbinată.“ Aruncînd măseaua stricată – pentru a-l cita pe sus-numitul domn din Mizil – alungi durerea unei căsnicii nereuşite, accepţi eşecul şi speri să iubeşti iarăşi. Dar ce se întîmplă cu „balastul“, cu ceea ce, pînă la urmă, face atît de dificilă alegerea sau decizia în declararea eşecului: copiii? C.D. din Giurgiu se tînguie, descriind cu amărăciune soarta mamelor despărţite de copiii lor, doar pentru că au ales să-şi trăiască viaţa altfel: „Legea divorţului e astfel alcătuită că, de multe ori, chiar pe nedrept, îi ia mumei copilul... Poate ea trăi liniştită, cînd ştie că copilul, sau copiii ei sînt lipsiţi de îngrijirile şi mîngîierile ei de mamă?“ Or, acest lucru – crede C.D. – face ca accesul la divorţ să nu fie un profit şi pentru femei, care „privesc cu ură acea lege care le asigură dreptul de a schimba bărbaţii aproape după plac, dar care nu le poate păstra neştirbit dreptul lor de mamă“.

O statistică din 2011 îmi arată că numărul divorţurilor a explodat. Cuplurile de astăzi trăiesc separarea ca pe un alt început. Divorţul poate fi eşecul unei iubiri, dar, odată eliberaţi, partenerii se avîntă către alte iubiri. Şi nici nu prea mai face nimeni, astăzi, distincţie între iubire şi iubiri.

Cît despre ceilalţi, despre copiii acestor iubiri... Filmul lui Radu Jude, *Toată lumea din familia noastră,* încearcă să afle, cu pasiune şi măiestrie, resorturile acestor iubiri „frugale“ ale modernităţii noastre, capabile să se metamorfozeze atît de uşor în uri devoratoare...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Statuia de pe soclul de îngrăşăminte

Pentru obţinerea unor producţii sporite la hectar, unităţilor agricole de stat şi cooperatiste de pe cuprinsul judeţului Dolj li s-au repartizat, atît în toamna anului trecut, cît şi în primăvara acestui an, o mare cantitate de îngrăşăminte chimice. Unele din ele au fost administrate la timp şi bine, dar altele s-au pietrificat. Iată ce a arătat un control efectuat în ultima vreme în mai multe unităţi. La I.A.S. Băileşti se aflau în stoc 28,8 tone superfosfat depozitat sub cerul liber, acoperit doar cu nişte coceni prin care a pătruns apa.

La Întreprinderea agricolă de stat Giubega, ca urmare a staţionării îndelungate şi depozitării necorespunzătoare, s-au degradat 38,7 tone de superfosfat şi 45 tone de îngrăşăminte azotoase. Numai la ferma Plopşor, datorită depozitării necorespunzătoare o perioadă lungă de timp, s-au pietrificat 25 tone superfosfat şi 45 tone azotat de amoniu. Folosirea nejudicioasă a îngrăşămintelor chimice se datoreşte şi faptului că nu există o evidenţă clară, precisă a cantităţilor contractate cu fabricile, a cantităţilor primite şi a celor repartizate fermelor. Aşa se face că la unele ferme, unde mai existau în stoc îngrăşăminte chimice, s-au repartizat cantităţi mai mari decît cele solicitate, iar la altele, care aveau nevoie de astfel de îngrăşăminte, nu s-au onorat cerinţele.

Cînd îngrăşămintele devin „pietre de moară“, în bugetul unităţilor se macină pierderi. Cine le suportă?

Şi dacă tot s-au pietrificat îngrăşămintele chimice, devenind materie primă pentru sculptură, n-ar fi cazul să se cioplească chipul celor răspunzători de această situaţie? Pentru eternitate...

Mihai BÂZU, corespondent *Scînteia,*
în numărul din 26 mai 1971

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Un altfel de „3,14“ prin învăţământul românesc

■ Într-o şcoală din Bucureştiul preocupat mai mult de locul clasei pregătitoare în organizarea învăţământului, decît de o reformă substanţială a lui, o profesoară de limbă română predă nuvela „Popa Tanda“ de Ioan Slavici. Predă şi diferenţa dintre schiţă şi nuvelă. Şi cum se face caracterizarea personajului principal. Toate la un loc, într-o singură oră. Ca să fie eficientă, le dictează elevilor săi propriile reflecţii, născute din confruntarea cu textul, cu indicaţia ca aceştia să ia aminte şi să înveţe. Iată comentariul profesoarei, fostă inspectoare: „Nuvela este o specie a genului epic în proză, de proporţii medii, cu acţiune mai complexă şi cu mai multe conflicte decît într-o schiţă. Expoziţiunea: spaţiul este mai vast decît într-o schiţă, fiind vorba de întinderea unui sat, Butucani. (...) Desfăşurarea acţiunii debutează cu descrierea localităţii Sărăceni, ceea ce naşte un monolog interior, Trandafir hotărîndu-se să îi învrednicească pe oamenii de acolo. (...) De asemenea, personajul principal este mai amplu caracterizat decît într-o schiţă, fiind implicat în mai multe conflicte: cu ţăranii din Butucani, apoi cu cei din Sărăceni. Numărul de personaje al nuvelei este mai mare decît într-o schiţă, Trandafir relaţionînd aici cu toţi. (...) Deznodămîntul, într-o nuvelă, redă nu numai sfîrşitul întîmplării, ca în schiţă, ci şi sfîrşitul protagonistului.“ Carevasăzică, nuvela e o schiţă mai mare, cam cît un sat, care se termină prost, fiindcă personajul principal are mai multe conflicte şi un singur monolog interior.

■ O tînără de 21 de ani îmi cere un sfat, sperînd ca experienţa mea didactică să-i fie de folos: are de dat licenţa în management, pe un anumit subiect. Din nefericire – spune ea – bibliografia în domeniu este săracă. Este în impas, ce să facă, din moment ce nu poate schimba subiectul dat de profesor? Desigur, nu e chiar domeniul meu de activitate; de aceea, o întreb timid dacă e sigură, dacă a cercetat bine, dacă a căutat toate soluţiile posibile. La urma urmei, marile afaceri ale capitalismului, vechi de zeci de ani, nu s-or fi clădit pe manuale marxiste. Tînăra îmi confirmă, sigură pe ea, că a căutat „peste tot“. Adică pe „tot“ Internetul, în goană după cărţi în limba română, publicate pe site-uri de profil. Privirea i s-a adumbrit cînd i-am sugerat, cu sfială, să lărgească un pic „aria de căutare“, cu cîteva mari biblioteci (BCU, să zicem) sau cu site-uri unde poţi comanda şi cărţi în limba engleză. O asemenea „amploare“ nu intra, însă, în ideea ei despre „tot“.

■ Îmi pică în mînă un teanc de CV-uri pentru un post de coordonare a unui departament. Cîteva zeci dintre ele sînt ale unor tineri, 23-25 de ani, care au cocoţate, în vîrful biografiei profesionale, titluri tulburătoare: „şef de departament PR“, „specialist în comunicare şi *events (!)*“, „coordonator de departament de marketing“, „trainer în dezvoltare personală“, „specialist în marketing şi media“ etc. Ba, unul dintre ei, ca să fie mai convingător, a trecut la limbi străine: „româna – avansat“. Ştiu că voi fi antipatică, dar nu mă pot abţine: pe vremea mea, „specialist“ însemna cineva care bănuia, măcar, că limba maternă, „exersată“ timp de vreo două decenii, nu poate deveni limbă străină – decît, eventual, în urma unui şoc post-traumatic, urmat de amnezie ireversibilă.

Nuvela e o schiţă mai mare, cam cît un sat.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

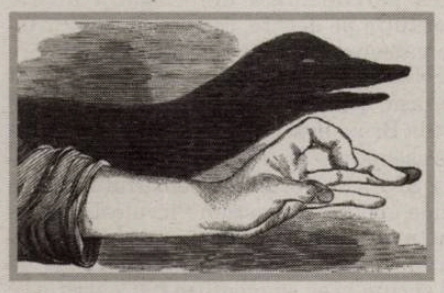

Iaromira POPOVICI

bazar

(Mai sînt şi) oameni buni

În ultimul timp, tindem, cu toţii, să ne plîngem că nu prea mai există oameni buni. Cumsecade. Altruişti. Normali. Care să nu urmărească ceva atunci cînd ne ajută, chiar simbolic. Tindem să găsim explicaţii care mai de care, precum cea cu relele care vin de sus, de la cei de la putere, şi în urma „atingerii“ lor se produce o contaminare în masă, o relaxare şi o corupere a moravurilor, nivelul tot prăbuşindu-se.

Cît se poate de adevărat, într-o destul de considerabilă măsură, dar fără generalizări inutile. Din fericire, mai există şi oameni corecţi şi de treabă, în jurul nostru. Povestea ce va urma confirmă acest lucru (chiar dacă e vorba, deocamdată, de un singur exemplu, dar excepţia confirmă regula).

Primesc, într-o zi, un mail destul de bizar: sînt cutare şi v-am găsit stick-ul; îl vindea o fată brunetă în tîrg la Vitan...

Chiar şi începutul ăsta m-a surprins destul de tare: de unde ştia respectiva persoană că e stick-ul meu, cum mi-a găsit mail-ul? Prima reacţie a fost suspiciunea: am început să-mi pun diverse întrebări în legătură cu persoana care-mi scrisese, să o bănuiesc de lucruri negative şi de intenţii criminale. Poate că era o hoaţă care încerca să afle unde locuiesc. Ori vreo obsedată care mă urmărea din cine ştie ce motive jurnalistice...

Nici o explicaţie pozitivă nu mi-a trecut prin minte. Sîntem, probabil, atît de deformaţi de oamenii şi lucrurile din jurul nostru care sînt cum nu trebuie, încît nu ne vine să credem cînd cineva reacţionează corect.

Pînă la urmă, după ce mi-a trecut prima spaimă (cea faţă de o necunoscută care, Dumnezeu ştie cum şi de ce, a intrat în sfera mea privată, a sărit gardul – altfel bine definit – al spaţiului meu personal), am citit mail-ul mai departe. Femeia (căci persoana care găsise stick-ul era de sex feminin) explica totul: cum cumpărase din tîrg stick-ul pentru că semăna cu al ei (doar că al ei se jerpelise de tot şi voia să-l înlocuiască); şi cum găsise, pe el, CV-ul subsemnatei. Aşa aflase, evident, al cui e. După care, mă căutase pe Google, văzuse că avusesem nişte cursuri la Fundaţia Calea Victoriei, sunase acolo iar respectivii îi dăduseră mail-ul.

Destul de incredibil, dar, totuşi, plauzibil. După care, în acelaşi mail, urmau tot soiul de chestii uşor paranormale, care m-au pus din nou pe gînduri în privinţa recuperatoarei stick-ului: că s-a hotărît să mă caute şi deoarece – coincidenţă! – a descoperit că sîntem născute în aceeaşi zi şi în acelaşi an, doar lunile fiind diferite. Iarăşi mi s-a părut dubios...

Şi totuşi, am continuat „operaţiunea stick“: recuperatoarea mi-a mai trimis un mail, în care scria că lucrează la Academia Română şi că ne-am putea întîlni la ea la serviciu. Asta mi s-a părut de bine. E drept că – după ce îmi văzuse poza din CV – mi-a mai spus că semănăm oarecum, ceea ce, iarăşi, mi s-a părut prea mult.

Pe scurt – una caldă, una rece, pînă la lămurirea finală: doamna în cauză mi-a trimis numărul ei de telefon. La ce semn de mai mare încredere te poţi aştepta? Ne-am dat întîlnire, ca mulţi alţi cetăţeni care se respectă, la Mc Donald's Unirii. Acolo, am văzut o femeie blondă, de vîrsta mea, destul de înaltă, nici prea grasă, nici prea slabă, îmbrăcată într-o geacă roşie. Mi-a inspirat încredere imediat. Ne-am conversat preţ de cinci minute, mi-a dat micul meu stick negru, pe care numai Dumnezeu ştie pe unde-l uitasem. Apoi mi l-a arătat pe al ei – identic, dar mai prăpădit, lipit cu scotch.

Toată povestea a devenit, brusc, reală. Fără suspiciuni şi scenarii bolnave. Femeia din faţa mea mi-a plăcut, pur şi simplu: mi s-a părut un om de nădejde, corect, serios. Normal, pînă la urmă. Aşa cum ar trebui să fim cu toţii.

Nu a vrut nici să bea o cafea cu mine, pentru că nu asta era ideea: nu voia nimic în schimb. A rămas să bem o cafea, cîndva, altădată, poate la ea la serviciu.

Ajungînd acasă cu stick-ul – care era intact şi era al meu –, am stat să analizez toată povestea, inclusiv reacţiile mele: mi-am dat seama cît de suspicioşi sîntem (cel puţin unii dintre noi) şi cît de greu ne vine să credem că cineva poate fi cum trebuie. Sîntem deformaţi şi suspicioşi. Sper să ne mai revenim...

Selma IUSUF

legende urbane

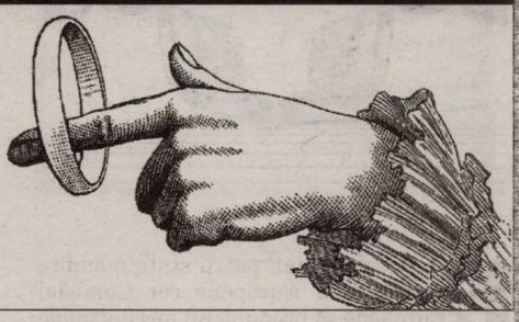

Spelunci, bodegi, cîrciumi, bombe

Grataragiul e grizat. Învîrte micii pe un grătar mic, cam cît o cutie de televizor de 80. Totul se sprijină pe un cadru de metal ruginit, cu marginile late, şi pe nişte picioare subţiri, stabilizate contra balansului cu o cutie de bere smotocită prinsă dedesubt. Micii – bondoci, rumeni – zemuiesc a sfîrîială. Dungi carbonizate îi vîrstează pe o parte. Fumegă, iar fumul urcă ameţitor spre coroanele castanilor, undeva pe lîngă Foişor. Mai de-a dreapta, în staţia de autobuz, toată lumea care aşteaptă înjură în gînd fumul, mirosul, pofta care urcă nestăvilită din măruntaie în gură. Omul cu micii vorbeşte întruna, într-o mînă are o bere, iar în cealaltă, furca drăcească cu care învîrte de-a dura bucăţile creţe de carne. E Dumnezeul micilor. E Satana. E ăla care a pus cîrciuma în drum.

Cîrciuma e vai de ea. Unul dintre acele locuri răsărite în mijlocul unei aglomerări bizare de clădiri igrasioase vechi, foste magazii, foste case de chivuţe – strîmbe, şui, peticite de-a lungul anilor cu tot soiul de materiale. Lemne bătute în zid, table bătute în lemne, greu a mai ghici în atîtea straturi de istorie arhitecturală precară. În mijlocul bătăturii e omul cu micii. Împrejur, cîteva mese din astea noi, de plastic alb. Scaune nu-s. Clienţii stau în picioare şi-şi beau berile ieftine – vară şi iarnă, la fel. Micii se iau direct de la om, în clasicele cartoane ondulate, stropşite neglijent cu mult muştar. Micii aburesc. Grăsimioara lor trece de carton şi-l face unsuros-străveziu. Sînt buni, sînt moi, sînt plini de bicarbonat. Ca la carte.

Mai găseşti asemenea bombe prin Bucureşti. Prin pieţe, pe lîngă Gară, în cartiere de case proletare scăpate de buldozere. Acolo, printre cele mai acrite beri şi printre cele mai crîncene vodci, găseşti lumea tipică a bărbaţilor de 50-60 de ani. Se cunosc bine, se îmbată împreună de ani buni. Acolo putrezesc, pe capetele asudate, căciulile ruseşti cu clapete la urechi, ciufulite şi chele, şi cuşmele roase de astrahan. Acolo se dă duşcă prima vodcă, la 7 dimineaţa.

Un pic mai sus pe scara speluncilor, sînt cămăruţele înghesuite de la parterul unei clădiri oarecare. La barul care de regulă se numeşte „Bar“, cam aceeaşi lume stă la mesele inscripţionate cu vreo marcă de bere şi scutură scrumul ţigărilor în scrumiere ciobite şi întotdeauna umede. Se vorbeşte gros, tare, se rîde, iar barmaniţa e plictisită ca o infirmieră de noapte. Îi repede fără menajamente pe cei care întrec măsura. Dă sau nu dă pe datorie.

Mai departe, în burta oraşului, chiar în centrul lui, poţi găsi următoarea treaptă din clasa tavernelor, acolo unde e şi de mîncare, acolo unde sînt şi chelneri. Pe Eminescu în sus, dacă treci de poarta care se deschide într-o lungă alee mărginită cu stuf, intri într-o buclă de timp. Atmosfera e de 2 Mai prin anii '80. Mese lungi, de lemn, cu bănci. O împletitură ciudată de meniu cu peşte de baltă şi murături de casă. Patron în şlapi, care chefuieşte alături cu amicii. Chelneriţe mămoase, care-ţi dau hrean murat la pachet. Seri dulci de vară, cu botezuri mahalageşti petrecute de-a valma, cu tot soiul de alţi muşterii nimeriţi pe acolo. Copii ai petrecăreţilor, care aleargă chiräind printre mese. Tinere venite la botez, îmbrăcate cu ce au mai bun pe-acasă. Sclipici mare în păr şi bere Ciuc. Locuri care, indiferent de cît de repede se învîrte lumea şi indiferent de cum au evoluat gusturile mulţimii, nu pot fi altfel.

Urcaţi puţin mai sus, pe Dacia. Acolo încă mai e bomba bombelor, taverna tavernelor, spelunca speluncilor, în care chelneri fantomatici se mişcă între vălătucii grei de fum rece de ţigară. Au şervete dubioase pe braţ şi bagă degetele în pahare cînd aduc băutura. N-ai pretenţii, nu ceri ştaif. E simplu. Îşi urăsc clienţii cu o ură rece, veche, ostoită. Beţia e grea, cu arţag.

Oraşul trăieşte altfel în locurile astea. Iar micii cu bicarbonat sînt dumnezeieşti.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

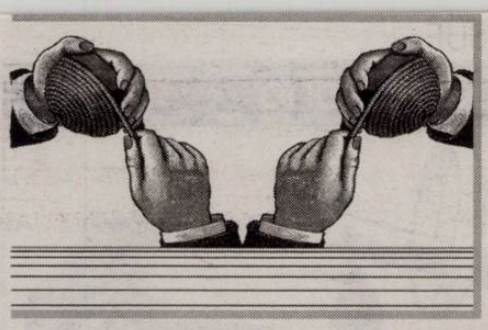

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Iar ne bagă ăştia democraţia pe gît

Este, deci, oficial: patru state membre ale Uniunii Europene cer Comisiei Europene să propună un mecanism de rotejare a democraţiei şi a domniei legii în tatele UE. Cititorii mai reţin, poate, că am ăcut o întreagă discuţie legată de o asemeea posibilitate, în tema numită „De ce se baă UE în trebile noastre interne?“, din aust, anul trecut. Vorbeam atunci despre rezumţia optimistă pe care se bazează adearea la UE: anume că o ţară odată admisă ste o democraţie matură şi stabilă. Şi dacă u este, ce?

În discursul său din toamnă asupra stării Jniunii, în faţa Parlamentului European, reşedintele Comisiei, Manuel Barroso, a runcat nada: „În ultimele luni, am observat meninţări la adresa fibrei legale şi demoratice în anumite ţări europene. Parlamenul European şi Comisia au fost primele care u tras alarma şi au jucat un rol decisiv în aduce la ordine aceste evoluţii îngrijoăare. Dar aceste situaţii au arătat, de asemenea, şi limitele aranjamentelor noastre inţituţionale. Ne trebuie un set de instruente mai bun, să nu avem de ales doar între persuasiunea «*soft power*» şi «opţiunea ucleară» a articolului 7 din Tratat.“ Bon, eci ce ne transmitea Barroso în septembrie? Că în anumite ţări europene, tocmai se observaseră ameninţări la fibra democratică. Ghici în care! Apoi – aparent ără a-i păsa de scrisoarea deschisă a 90 de ntelectuali, academicieni, artişti şi scriitori omâni de renume european, conduşi de ristian Pîrvulescu şi Stelian Tănase –, Barso se dă mare că Parlamentul şi Comisia u sărit şi au limitat pagubele. După ce îşi ice un act de mîndrie din această intervene brutală în treburile noastre interne, Barso mai zice că UE are nevoie de ceva între *oft power* şi opţiunea nucleară. Asta se trauce aşa: puterea de persuasiune a UE funconează cam cum au funcţionat declaraţiile e astă-vară. După un prim moment de şoc, mericanii şi europenii au sărit cu declaraţii ure. Apoi, s-a trecut la listă cu *to do* pentru ictor Ponta. Totul s-a desfăşurat pe bază de ersuasiune. Adică teoretic, Ponta putea să ică: „Fugi, dom'le, de aici, nu am nici o obliaţie să te ascult.“ Dar nu a zis şi probabil ă şi dacă sinistrul Mircea Diaconu ar fi fost remier, tot ar fi ascultat. (Mircea Diaconu actorul care ameninţă Carrefour să-şi facă agajele din România, dacă nu ne primeşte Schengen – în mintea lui, Schengen-ul e chestie care se bagă la kil la supermarket.) incolo de persuasiune, stă suspendarea in Consiliul UE, pe baza articolului 7. ucru care nu s-a întîmplat pînă acum şi nici u cred că se va întîmpla vreodată. Pentru ă, pe de o parte, e un instrument greu de plicat (trebuie să fie de acord toate celelalte tate din UE), iar pe de altă parte, opţiunea sta nu e atît de nucleară pe cît vrea să pară. acă cineva vrea să ajungă un Lukaşenco în nteriorul UE, putem presupune că nu se va ncurca cu faptul că nu mai are drept de vot Consiliul UE, omul are alte priorităţi. eci, Barroso a constatat că e periculos să bazezi doar pe persuasiune şi pe un inrument ştirb. Mie mi se pare că Barroso a st destul de explicit. Acum, sînt două ipoze: ori Barroso a pălăvrăgit aşa, ca prostu', discursul asupra stării Uniunii, pentru că avea cu ce umple timpul, ori omul vîntura eea unui mecanism pro democraţie în nteriorul UE şi trebuia să ne aşteptăm că pregăteşte. Nu vă zic care variantă e rectă, menţin suspansul.

Noi, ăştia care obişnuim să gîndim două utări înainte, cînd e vorba despre politici ropene, am avertizat săptămîna trecută uvernul, cînd a fost faza cu Schengen. A st atunci o bucurie electrizantă, dar stupiă, printre guvernanţi, după ce le-a venit iea. A fost o şmecherie. Pur şi simplu, băţii s-au săturat să fie bătuţi la cap. Despre corupţie, MCV, numiri la DNA etc. Tot fiind bătuţi la cap, au observat că venea mereu vorba despre Schengen: fiţi cuminţi, sau nu vă primim. Şi ce le-a trecut prin cap? Băi, dar de ce vrem noi în Schengen? Chiar avem nevoie? Păi ce, noi nu avem paşapoarte diplomatice? Dacă zicem că nu mai vrem în Schengen, scăpăm de gura ăstora, este? Băi, de ce nu ne-a venit ideea asta mai devreme? Hai sictir, nemţilor, cu Schengen-ul vostru cu tot! Cum zisei, am ieşit şi am zis în vreo două interviuri: staţi, cruciaţi mici şi agitaţi, că mai sînt şi alte dosare unde ne pot prinde la colţ, nu e numai Schengen. Să nu uităm că tocmai acum se creionează bugetul UE pînă în 2020, nu?

Hai sictir, nemţilor, cu Schengen-ul vostru cu tot!

Bon, deci săptămîna trecută, patru state din UE – Olanda, Finlanda, Danemarca şi Germania – cer Comisiei să ia măsuri spre a „reacţiona prompt şi eficient pentru a asigura respectarea“ democraţiei, a drepturilor omului şi a statului de drept în ţările UE. Se mai zice că o opţiune ar fi tăierea fondurilor europene pentru ţările care derapează de la aceste principii. Ups! Uite, frate, că mai aveau şi alte dosare cu care să-i strîngă cu uşa pe luptătorii cu anticorupţia de la Bucureşti. Ghinion!

Cele patru ţări semnatare nu sînt întîmplătoare. Olanda, Danemarca şi Finlanda – ce ţări au zis, pe rînd, în ultimii ani, că se opun aderării României la Schengen din cauza corupţiei? Da, ele. Ce întîmplare! Şi Germania. Haideţi să vă zic un secret: toată lumea ştia că Germania se opune intrării României în Schengen, dar aşa joacă nemţii, îi lasă pe alţii la înaintare (Olanda) şi lucrează diplomatic pentru îndreptare. Dar dacă nemţii ies public cu ceva înseamnă că s-au asigurat că vor cîştiga şi următoarele cîteva mutări. Faptul că Germania a asumat public o asemenea scrisoare arată că deja s-a bătut palma. În primul rînd cu Comisia, fireşte. Că doar nu ar cere Germania ceva, în mod public, Comisiei Europene, înainte de a şti sigur că aceasta are deja pregătit respectivul ceva, sub masă. Da, aşa se joacă în UE: finuţ. Dacă eşti ghiolban şi zici Germaniei că a pierdut o ocazie să tacă, Germania îţi va arăta săptămîna viitoare că ghiolbănia se plăteşte – deci, Victor Ponta ar trebui să se gîndească la demiterea ministrului de Interne, Radu Stroe, care a făcut declaraţia aia – ca prim pas într-o eventuală strategie de împăcare cu Berlinul. Şi dacă vreţi o dovadă că Germania şi Comisia s-au înţeles deja, purtătoarea de cuvînt a lui Barroso, întrebată despre scrisoarea celor patru ţări, a zis că documentul merge în direcţia la care s-a referit şeful ei în septembrie. A naibii coincidenţă: cum avea Comisia pregătită deja referinţa la discursul respectiv tocmai cînd trimiteau nemţii scrisoarea!

Loviţi aşa brusc în moalele capului, politicienii de la guvernare au fost cam năuci. Asta de unde mai vine? Adevărul e că îi înţeleg. Într-o scenă politică în care totul ţine de agenda celor 11 talk-show-uri permanente, fiecare cu cîte 4-5 teme (circa 45 de subiecte pe seară), politicienii români suferă de *short-term*-ism cronic, deci ideea că Barroso zice ceva în septembrie şi alţii reiau dosarul în martie li se pare SF. Hi? Băi, despre ce vorbesc ăştia? Păi, parcă lămurisem chestia asta, nu a rămas că Barroso şi UE au fost duşi de nas de Macovei şi de propaganda băsistă? Am trecut peste subiectul ăsta acum 1245 de emisiuni. Cel mai haios a fost Ion Iliescu: „Acum venim cu tot felul de fleacuri, e un proces continuu de consolidare a cuceririlor democratice, dar de aici şi pînă la disputele inutile...“ „Consolidare a cuceririlor democratice“? Lasă limbajul, dar democraţia chiar e aşa, o continuă cucerire, tovarăşi?

Adevărul e că Titus Corlăţean şi Victor Ponta au reacţionat inteligent. Sau măcar au încercat să reacţioneze inteligent, dar la implementare le-a ieşit doar parţial. Partea inteligentă a fost următoarea: au zis că da, România trebuie să susţină mecanismul propus de cele patru state. Asta a fost ceva neaşteptat de inteligent din partea unor politicieni români – care s-au obişnuit ca aproape instinctual să sară cu argumentul despre discriminare şi că nu vrem să fim membru de mîna a doua (deşi ei nu fac nimic ca să nu fim). Asta te-ai fi aşteptat de la ei. În schimb, şi-au dat seama că, dacă Germania a semnat scrisoarea şi Comisia a salutat-o, s-a bătut deja palma. Că, cel mai probabil, va fi un mecanism asumat de Comisie şi că, cel mai probabil, nu va fi trecut prin Consiliu, deci nu poate fi blocat de România (sau nemţii au gîndit o procedură pe majoritate calificată şi au deja voturile). Oricum ar fi, şi-au dat seama că nu are rost să te opui public la ceva ce oricum nu poţi opri, deci mai bine te declari de acord – iar acesta e un binevenit semn de inteligenţă. Doar că, la finalizare, le-a ieşit cam prost.

Ministrul de Externe a zis: „Propunerea viza realizarea unui mecanism care să asigure conformitatea, în primul rînd, cu setul de valori fundamentale aparţinînd UE – dacă această propunere vizează şi asigurarea unor principii fundamentale ale UE, precum solidaritatea şi respingerea unor idei privind noi linii de demarcaţie, o Europă cu mai multe viteze, şi dimpotrivă, mai multă solidaritate între mai vechii membri şi mai noii membri, respingerea populismului şi a curentelor populiste.“ Sună ca naiba, dar (cred că) omul zice pe scurt că da, ne-am băga să susţinem ideea, numai ca să înceteze unii de prin Vest cu ideea de Europa cu mai multe viteze şi cu populismele antiemigraţie. Cu alte cuvinte: facem instrumentul, dar poate îl extindem atît de mult încît se poate aplica la orice, deci aveţi grijă ce vă doriţi. Aflat la Budapesta, Victor Ponta a zis, şi el, că ar fi de acord: „Susţin standarde europene clare, cuantificabile, este un lucru foarte bun pentru România, şi atunci, fripturiştii vor rămîne fără multă muniţie în declaraţiile lor.“ Şi apoi, s-a luat repede de Macovei că face rău României. Vasăzică, sînt de acord cu faptul că v-am speriat atît de rău încît vă gîndiţi la aşa ceva, dar să ştiţi că Macovei e de vină, v-aţi speriat degeaba. Nu tocmai convingător. Apoi, parcă pentru a se lămuri toată lumea că ce zice e pe invers decît ce crede, a continuat zicînd că e o chestie politică, că doar pentru că Guvernul său e de stînga, a păţit ce a păţit: „Guvernele de dreapta au întotdeauna dreptul să încalce mai mult standardele de drept.“ Chestia asta cu dreapta şi stînga îi place mult lui Ponta. În capul lui, vrea să fie un tînăr politician progresist, cam aşa ca Obama, care se luptă cu hidra fascistă. E, oricum, mai bine decît să pari un tip din Est care joacă în picioare democraţia. Nu prea i-a ieşit figura asta cu Obama al Estului, dar mai încearcă. Numai că Ponta declara asta tocmai de la Budapesta, şi fix în aceeaşi zi în care Comisia Europeană şi preşedintele Parlamentului European făceau declaraţii dure despre faptul că Viktor Orban ia, din nou, Constituţia la modificat, ca să mai taie din puterile Curţii Constituţionale. Iar Viktor e de dreapta. Deci, Victor al nostru, de stînga, se plînge de la Budapesta că, în UE, Comisia ţine cu dreapta, tocmai în ziua în care toată presa europeană este plină cu ştiri despre cum Comisia îl beşteleşte pe Viktor al lor, cel de dreapta. Bravo, bun moment, magistral locul ales! Cum ziceam, Corlăţean şi Ponta au vrut să joace inteligent, dar au acumulat atîta ciudă, încît ar fi fost mai bine pentru ei să se rezume la un „mda“ scurt, fără detalii.

Şi că veni vorba despre cum supermajoritatea parlamentară din Ungaria învîrte Constituţia pe degete, ceea ce atrage cartonaşe galbene: am mai zis că modul în care USL vrea să modifice Constituţia cum îi convine, aşa, pentru că poate, va pica foarte prost la Bruxelles. Şi tocmai pentru că o mizerie asemănătoare face acum Orban în Ungaria. Şi oricîte Forumuri Constituţionale va prezida apoliticul Cristian Pîrvulescu, chestia asta nu are cum să treacă drept cuşer – Crin Antonescu ne-a anunţat deja ce are de gînd şi cum vrea să modifice în Constituţie, aşa că Forumul e frecţie la picior de lemn. Dar băieţii au aerul că îi dau înainte. Baftă!

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

A dat spanacul! E fragedă urzica!

E verde piaţa! În serele patriei au înverzit ceapa, usturoiul, ridichea, spanacul. Prin păduri, urzica! Ce tulburător joc al ochiului, după luni de pustiu. Poţi culege, din natură, carnea săracului. E, încă, opt lei spanacul – culmea, cel pritocit în seră – şi un leu grămăjoara de urzică, culeasă de la genunchiul copacului. Ce nedreptate, ce lume strîmbă! Cu zece grămezi, faci o ciorbă. Cu un snop de-un kil, faci o mîncare. Natura pervertită costă la fel de mult cît cea adevărată. Nu vede nimeni această lipsă de egalitate, această deplină răutate a omului împotriva firii lui unice şi irepetabile? Oh, ţară, oh, omule, de multe minuni sînteţi voi în stare, dar să aveţi grijă de aspra urzicuţă, niciodată! Acum, cît e fragedă, trebuie despărţită din preţ de spanac. Cînd o fi bătrînă şi aspră, ce mai este de făcut? Cum nu sîntem în stare să avem grijă, aplicaţiune pentru urzica-mamă corectă, rănită de bălării, supravieţuitoare a marilor bătălii iernatice! Urzica – o fi nedreptatea dusă pînă la capăt? Pe cît de greu este de cules, pe atît de greu este de pigulit, de gătit? Şi atunci, compensaţia este preţul? Cine mai ia urzică, să stea ore la curăţat? Puţinii cunoscători – nişa de urzică e mai rară decît nişa de televiziune de ştiri, şi cu mult mai greu de adunat faţă de nişa de trenuleţe, ori cea iubitoare de Greta Garbo. Clar, trebuie să lupţi din greu, e atît de greu să ai imaginaţie! Păi, cît durează urzica? O lună! Restul anului – imaginaţie, frate! Nişa urzicarilor este greu de găsit, de iubit, de adulat. Că nici ei nu pot duce mai mult de-o lună. În afara idolului, nu poţi adula.

Coordonatoare: Patricia MIHAI

Arta de a fi spontan

Despre improvizație

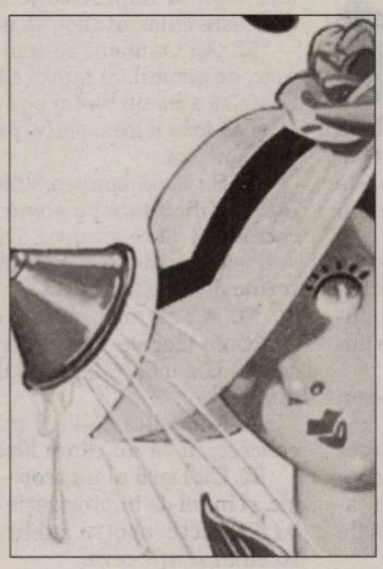

Texte şi opinii de:

- Ada MILEA (actriță și cîntăreață)

„Cred în întîmplările neîntîmplătoare“ – interviu

- Cătălin PRUNARIU (pilot comandant la compania TAROM)

„Geometria aerului“ – interviu

- Improvisneyland (trupă de teatru de improvizație)

„Cum să (nu) fii pregătit“ – interviu

- Cristina FOARFĂ (freelancer)

„Lucrurile se întîmplă şi singure“

- Raluca BÂRA-IACOB (specialist în comunicare)

„Despre inovaţia în afaceri. Work your magic“

- Pauline PLUMMER (scriitoare și profesoară britanică)

„Spontaneitatea în atelierele de scriere creativă“

argument

„În afara cutiei“

Sîntem deprinşi să planificăm, să ordonăm, să controlăm, să fim pregătiţi, să venim cu lecţia învăţată. Apoi ni se cere să fim creativi, spontani, flexibili, să gîndim *outside the box* („în afara cutiei“). Însă „arta de a fi spontan“ nu-i cel mai la-ndemînă lucru şi nu înseamnă să (re)acţionezi haotic, ci să fii receptiv la stimulii din jurul tău, să gîndeşti şi să priveşti lucrurile din alte unghiuri, să comunici altfel. Înainte de a colora în afara marginilor, trebuie să cunoşti ce se află în interior, să stăpîneşti noţiunile de bază, indiferent de domeniu.

Cînd vine vorba despre improvizaţie, fiecare dintre noi are propria reprezentare despre ce înseamnă, ea existînd nenumărate direcţii în care ne putem îndrepta. De aceea, dosarul de faţă a luat forma unui mozaic, care încearcă să surprindă, prin fiecare componentă a sa, un domeniu sau o situaţie în care improvizăm, în artă sau în viaţă.

Ideea dosarului a pornit de la un spectacol de teatru de improvizaţie, o formă teatrală teoretizată de profesori precum Keith Johnstone – iniţiatorul „teatrului-sport“ – şi Viola Spolin. Treptat, în ultimii ani fenomenul a căpătat amploare şi în România, unde există acum cel puţin 12 trupe de acest fel. Mai mult, s-a constatat că exerciţiile făcute de actori ajută la dezvoltarea atenţiei şi a capacităţii de a asculta şi de a reacţiona spontan. Astfel, au început să apară diverse cursuri şi ateliere atît pentru actorii profesionişti, cît şi pentru copii şi adulţi care vor să-şi antreneze concentrarea, să-şi confrunte fricile, să înveţe să se sincronizeze cu cei din jur, să lucreze în echipă şi să dea libertate imaginaţiei.

Despre libertate şi naturaleţe scriu şi Cristina Foarfă – *freelancer* convins şi iubitoare de călătorii care capătă farmec abia cînd te abaţi de la drumul bătătorit –, şi Violeta Dincă – un om care, cînd intră în bucătărie, refuză să urmeze reţetele, preferînd să gătească mai mult cu sufletul, decît cu cartea de bucate în faţă. Raluca Bâra-Iacob ne arată cum, în mediul de afaceri, improvizaţia se traduce prin inovaţie, iar Cătălin Teodoru scrie despre muzica improvizatorică şi despre „limbaje sonore aventuroase şi provocatoare“. În contrapunct, interviul cu pilotul Cătălin Prunariu ne dezvăluie şi cealaltă faţă a monedei – cînd te afli la conducerea unui avion, a fi pregătit şi organizat devin lucruri esenţiale, fără de care nu poţi funcţiona la mii de kilometri în aer.

În general însă, dacă privim cu atenţie, descoperim o lume întreagă de inventatori, de oameni ingenioşi care, cu mijloace puţine, din nimic uneori, reuşesc să construiască şi să creeze. (**Patricia Mihail**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultător

Tema acestui număr va fi discutată j
14 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationa
în emisiunea *Punerea pe gîndu*
realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintinean

Cum să (nu) fii pregătit

interviu cu trupa IMPROVISNEYLAND

„Noi nu avem nimic pregătit dinainte, nu există scenariu, decor, nu avem replici învăţate sau regie, totul ia naştere aici, acum, cu ajutorul vostru. Vom cere de la voi fel şi fel de sugestii: titluri de poveşti nescrise pînă acum, relaţii între personaje, spaţii în care se desfăşoară scenele, meserii pe care v-aţi dorit să le practicaţi, dar nu v-au lăsat părinţii... Va trebui să fiţi originali şi să mergeţi pe primul impuls. Promitem că la fel vom încerca şi noi!" Astfel începe fiecare spectacol Improvisneyland. Acum să „improvizăm" o prezentare... Cine sînteţi voi şi de ce sînteţi şapte?

© E. Cojocaru

***Improvisneyland** este o trupă de teatru de improvizaţie, formată, în anul 2008, la iniţiativa actorului Axel Moustache. Trupa îi include şi pe actorii Andreea Samson, Rozana Radu, Monica Anastase, Pavel Bârsan, Radu Ciobănaşu şi Mădălin Mandin. Pentru partea de improvizaţie muzicală, trupa colaborează cu muzicienii Marian Hâncu, Vlad Pasencu, Tiberiu Chirănuş şi Filip Dascălu.*

La începutul lunii aprilie va începe un nou „Workshop de iniţiere în improvizaţie", condus de Andreea Samson şi Radu Ciobănaşu.

Mai multe detalii pe www.improvisneyland.ro şi www.cursurideimprovizatie.ro

Varianta integrală a interviului o găsiţi pe www.dilemaveche.ro.

Monica Anastase: Axel Moustache este el care a avut iniţiativa de a forma trupa Improvisneyland, este actor profesionist – ca noi toţi – şi a terminat actoria la UNATC la clasa lui Adrian Pintea. Joacă la Teatrul Naţional şi e cam slab fizic pentru gustul meu, dar oricum nu contează, pentru că e căsătorit şi are şi o fetiţă. *(rîde)*

Radu Ciobănaşu: Lasă-mă să completez eu... el e „slab la stat, dar mare la sfat". L-a dovedit-o pentru mine în cei cinci ani de existenţă a trupei, prin felul în care a reuşit să ne ţină uniţi, fără să ne certăm...

Axel Moustache: Radu m-a prezentat atît de bine, încît am să-l prezint şi eu. Radu e mare şi la stat, şi la sfat. *(rîde)* Deşi e din Botoşani, a studiat actoria la Cluj, la clasa profesorului Miklós Bács. E foarte ambiţios, perseverent, muncitor şi talentat. Joacă la Teatrul Foarte Mic – unde face un rol extraordinar în *Hamlet* –, se ocupă şi de partea organizatorică şi artistică a trupei, face şi spectacole pentru copii... El aduce în trupă notă de maturitate, e ca un vin bun...

Mădălin Mandin: Sec şi demi-sec. *(rîde)*

R. C.: Rozana a terminat UNATC la clasa profesorilor Liviu Lucaci, Doru Ana, e tenace, ambiţioasă şi pe cît de mică, pe atît de competitivă. Îi datorez intrarea în comunia ShakespeareCompany.ro.

Rozana Radu: Andreea e o braşoveancă bestială, actriţă la Teatrul de Comedie şi unul dintre primii oameni de care m-am atasat în facultate, deşi era cu un an mai mare (a terminat UNATC la clasa profesorului George Colceag). E curajoasă, amuzantă şi un foarte bun improvizator.

Andreea Samson: Pavel este colegul meu şi – aşa cum îi place să spună – soţul meu teatral. *(rîde)* E cel mai bun improvizator muzical din România, e Fecioară, face personaje multiple, diverse, se autodepăşeşte mereu şi joacă la Godot şi la Teatrul Excelsior. Iar Mădălin este bomba energetică a trupei. E cel care vine cu cea mai mare dezvoltură, cea mai mare nebunie... Joacă la Teatrul „Sică Alexandrescu" din Braşov şi e actor colaborator la Teatrul Naţional.

M. M.: Monica e actriţă la Teatrul Naţional şi este, într-un fel, şi producător al trupei, e tînără, frumoasă, ambiţioasă, poartă ochelari, de obicei îi place să meargă la munte, la mare *(rîsete pe fundal)* şi ne bucurăm că face parte din Improvisneyland.

R. C.: La început nu eram şapte. Eram mai mulţi, dar, în scurt timp de la înfiinţarea trupei, în 2008, am rămas şapte. Apoi, am început să credem toţi în puterea lui 7. Iar improvizaţia ne-a ajutat mult, să fim un pic mai liberi, mai curajoşi...

Într-adevăr, există un grad mare de libertate în improvizaţie. Pe de altă parte, nu e greu şi obositor să fii pe scenă fără plasa de siguranţă a textului învăţat şi repetat?

P. B.: Cea mai mare provocare pentru un actor care îşi foloseşte aproape non-stop şi puterea de raţionalizare e tocmai să le dai acestora o minivacanţă şi să încerci să fii prezent 100% pe scenă, acţionînd numai în virtutea primului impuls.

A. S.: Pe de altă parte, deşi se numeşte improvizaţie, există nişte reguli şi o tehnică, iar cine reuşeşte să le stăpînească şi să le combine cu creativitate şi imaginaţie nu mai întîmpină dificultăţi.

R. R.: O tehnică de bază e să ai încredere în tine, în ce produce creierul tău cînd e lăsat într-un context cu care s-a obişnuit, să ai încredere în colegi, în public şi în sugestiile publicului... să ai curaj şi să te laşi liber.

R. C.: Noi nu ne-am lansat fără să facem cîteva luni de antrenamente.

A. S.: Regula de bază a improvizaţiei este *will* şi *grace* – adică dorinţa de a face şi de a construi, de a avea iniţiativă, şi graţia cu care îţi laşi colegul cu care împarţi scena să fie şi el în faţă...

În ce stadiu e teatrul de improvizaţie la noi?

M. A.: A crescut fenomenul în ultimii ani. Cînd ne-am înfiinţat, eram a treia trupă, în prezent există vreo 12 trupe în Bucureşti. A fost interesant cînd ne-am dus anul trecut să vedem alte spectacole ale mai multor trupe de improvizaţie din Bucureşti – am observat că stilurile sînt diferite, datorită personalităţii fiecărei trupe; altfel, formatul este acelaşi...

M. M.: Noi sîntem, totuşi, singura trupă de teatru de improvizaţie cu actori profesionişti care joacă şi în teatru, în proiecte importante.

Ce-ţi trebuie pentru a fi un bun improvizator?

Toţi: Memorie, minte bună şi curaj.

A. S.: Nu poţi să fii improvizator dintr-odată. Experienţa, spectacolele şi poveştile acumulate contează mult.

M. A.: La fel şi încrederea în partenerii de improvizaţie.

M. M.: În plus, noi jucăm de fiecare dată în faţa unui public diferit, care ne dă sugestii. Iar asta ne înlesneşte munca...

Cum se construieşte legătura dintre actorul improvizator şi public?

M. A.: Cînd am început, nu eram foarte buni prezentatori, eram emoţionaţi, stresaţi, aveam o atitudine crispată, iar căldura noastră nu trecea către spectatori. Dar acum nu mai avem această problemă. Pentru a face legătura potrivită cu spectatorii trebuie în primul rînd să fii sincer, să-i priveşti în ochi şi ei să înţeleagă că-ţi pasă ce gîndesc.

Ce faceţi însă dacă vă blocaţi?

R. R.: Un actor celebru – cred că Mick Napier – spunea că un improvizator bun este acela care, atunci cînd e pe scenă, habar n-are ce are de făcut, dar dă senzaţia că ştie tot, că e stăpîn.

Dar dacă nu ai dinainte un rol bine stabilit, unde te „ascunzi"? Ce „haină" îmbraci?

M. A.: La improvizaţie eşti doar tu, nud la figurat, n-ai nici o haină. Asta înseamnă să ai curaj – curajul de a crede în ceilalţi, în public şi în tine.

A. S.: Teatrul de improvizaţie, ca orice formă de teatru, de artă, e o terapie, atît pentru public, cît şi pentru noi. Cînd jucăm şi sîntem împreună, scăpăm de toate relele.

A. M.: Cred că e foartă importantă sinceritatea în faţa publicului – adică dacă pe tine te macină ceva, dacă ai un blocaj, ia blocajul ăla şi pune-l pe scenă.

O vulnerabilitate aproape „sinucigaşă"...

A. S.: E un paradox. Pentru că într-o secundă poţi să fii vulnerabil, iar în secunda următoare să fii cel mai puternic de-acolo.

A. M.: Pînă la urmă, improvizaţia e un laborator deschis publicului. Cînd publicul vine la o piesă de teatru, vede rezultatul final. Însă la improvizaţie vede cum se construieşte chiar atunci, în acel moment.

M. A.: Oamenii se tem cel mai mult de eşec, de penibil. Şi faptul că un improvizator poate să aibă un blocaj pe scenă, să zîmbească şi să *take it gracefully*, pe spectatori îi impresionează.

A. S.: Cum spunea Vlad Massaci – cînd eşti în dificultate pe scenă, să nu te bagi în cochilie şi să te-ascunzi. Din contră, să plusezi, să supralicitezi, să arăţi că eşti mai puternic decît eşti de fapt.

M. A.: Şi mai spunea ceva Massaci, apropo de blocaje – cînd nu ştii ce să faci pe scenă, bea o bere, în sensul de acţiune imaginară.

A. M.: Adică să-i dai minţii să facă ceva concret, ca să nu rămîi blocat.

R. C.: Dacă ai un scop – şi în teatrul clasic, şi în cel de improvizaţie –, ceea ce vei face va fi atractiv pentru public, care va vedea că tu chiar *conţii* ceva.

Lipsa decorului vă ajută sau vă încurcă?

A. S.: Faptul că nu există decor şi nici replici prestabilite nu reprezintă o constrîngere pentru noi, dimpotrivă. Ne lasă o libertate fantastică – se poate întîmpla orice, oriunde, putem folosi orice obiect imaginar.

R. C.: Are legătură şi cu credinţa cu care faci lucrurile. Dacă tu crezi cu adevărat, şi publicul o să creadă.

Care sînt limitele improvizaţiei?

A. S.: Să nu foloseşti injurii şi grosolănii şi vulgarităţi extreme, încerci să educi publicul...

P. B.: Limitele sînt întotdeauna cele impuse de bunul-simţ. Nu poţi să planifici întotdeauna lucrurile, dar nici nu poţi lăsa chiar totul la voia întîmplării. Important e să găseşti magicul echilibru între cele două.

De ceva vreme, aţi început să susţineţi şi workshop-uri de improvizaţie, pentru oamenii obişnuiţi...

R. R.: Cursurile se bazează pe exerciţii specifice de improvizaţie, dezvoltate de Keith Johnstone şi Viola Spolin, iar scopul lor este de a-i ajuta pe oameni să se deschidă, să devină mai liberi, să lucreze mai bine în echipă, să-şi exerseze imaginaţia, spontaneitatea, să-şi înfrîngă frica, să fie mai comunicativi, să cunoască alţi oameni, să înveţe să se adapteze rapid la orice situaţie...

M. A.: Prima lecţie este dedicată cunoaşterii. Apoi vorbim de concentrare, în sensul de a fi foarte prezent, de a nu-ţi fugi mintea la problemele de acasă, de a nu anticipa viitorul.

R. C.: Un principiu important este să ştii să spui *da* la orice, nu nega nimic. În improvizaţie, a spune da înseamnă să nu închizi nici o uşiţă, să laşi lucrurile să evolueze, să construieşti. Asta îi ajută pe ei să lucreze mai bine în echipă.

R. R.: Unii cursanţi înţeleg lucrurile acestea fără să pună întrebări, se lasă liberi; alţii sînt mai sceptici şi mai raţionali.

A. S.: Şi devin conştienţi de ei înşişi, de puterea imaginaţiei lor, de ideile lor.

R. C.: Da, asta pentru că spontaneitatea şi creativitatea chiar se pot antrena.

„Motto-ul nostru este «Rîzi inteligent!»"

a consemnat Patricia MIHAIL

Cristina FOARFĂ

Lucrurile se întîmplă și singure

La micul dejun, într-o pensiune din Havana, apare Mark, un tînăr englez venit în vacanţă în Cuba. La prima vedere, Mark părea un tip lipsit de constrîngeri: călătorea singur, într-o ţară exotică, şi nu avea cazările rezervate. Cam aici se terminau, însă, libertăţile lui. Cu *Lonely Planet*-ul în mînă, Mark bifa de zor obiectivele din capitolul „Havana in two days". Degeaba îi spuneam să lase naibii programul şi să o ia aiurea pe străzi, să respire aerul Cubei comunist-exotice, să intre în vorbă cu oamenii, să meargă într-un club şi, eventual, dacă vrea, să-şi ia clasica sticlă de rom şi-o havană. Omul avea un plan şi de el s-a ţinut. Ştia exact cîte zile vrea să stea în fiecare oraş („O zi pentru Trinidad e de-ajuns, nu?" „Nu ştiu, dragul meu Mark, noi am stat vreo cinci, pentru că ne-am împrietenit cu unii şi am băut şi am dansat pînă dimineaţa la ei acasă. Mai multe dimineţi la rînd."), iar în două săptămîni, el mergea în mult mai multe locuri decît noi. Mark nu ar fi depăşit cu un milimetru *the beaten path*.

O călătorie devine interesantă atunci cînd ieşi, chiar şi puţin, din zona de confort. Iar asta nu, nu înseamnă că prosopul de plajă nu e suficient de moale sau că pastele au venit prea fierte la cină. Înseamnă un pic de nesiguranţă, surpriză, aşteptare, improvizaţie, necunoscut, neliniște, emoţie. Iar asta, iertat să-mi fie, cu greu se întîmplă în tur organizat.

Înseamnă să te dai jos din avion într-o ţară complet necunoscută, să iei autobuzul spre centru, să-ţi cauţi un loc unde să dormi şi să nu ştii să răspunzi la întrebarea „Cît stai?". Uneori, se întîmplă să-ţi placă un oraş, alteori te enervezi şi pleci a doua zi. Sînt locuri şi lucruri de care afli acolo, pe moment, de la oameni care-ţi schimbă priorităţile şi te fac să o iei în altă direcţie. Înseamnă să asculţi ce are să-ţi spună locul, cu bune, cu rele, fie că e vorba de o metropolă cu milioane de locuitori, fie de o plajă pustie. Fiecare loc are vibraţia lui.

Pe cont propriu

Mi-am dat demisia de la un job normal tocmai pentru libertatea pe care o oferă *freelancing*-ul. Da, *to do list*-ul e mai mare, *deadline*-urile – mai presante, nesiguranţa plăţii facturilor – şi ea mare, dar faptul că, cel puţin teoretic, pot pleca oricînd, oricum, oricît... este un sentiment pe care nu l-aş mai da acum pe nimic. E adevărat, avantajul meu e că am nevoie, în general, doar de o conexiune bună la net şi-un laptop. Pot lucra de oriunde, ba chiar mi-am dezvoltat o flexibilitate maximă în direcţia asta: am făcut strategii pe plajă în Grecia, am scris texte în cel mai întunecos şi incomod autocar care traversa Laosul, am avut conferinţe cu clienţii pe Skype, din diverse bodegi din Berlin, am trimis comunicate de presă din maşină, la graniţă, şi am făcut planuri de comunicare în aproape toate avioanele cu care am fost de cînd *freelance*-uiesc.

Dacă mă întrebi unde o să fiu mîine, îţi pot răspunde destul de precis. Despre săptămîna viitoare am, iarăşi, o idee vagă. Dar dacă mă întrebi unde o să fiu sau ce o să fac în cîteva luni, îţi voi răspunde că habar n-am. În schimb, dacă mă suni poimîine să-mi zici să mergem în Vamă, la schi sau la Istanbul, sînt şanse mari să zic da. Las lucrurile să se întîmple. Am fost dintotdeauna complet incapabilă să-mi fac planuri, chiar şi cînd era vorba de lucruri mici. Ce să mai zic de cele mari! Să fiu sinceră, pe lîngă faptul că-mi place neprevăzutul, mi se pare teribil de obositor să fii organizat. Sînt comodă. Mi-e lene, n-am chef, timp şi, mai ales, n-am dispoziţia necesară să mă gîndesc la asta, să calculez, să desenez. Ştiu sigur că lucrurile au o dinamică a lor şi că, cel puţin în ceea ce mă priveşte, se aranjează întotdeauna mai bine dacă nu le stresez şi le las în pace. De ce să mă obosesc, atunci?

Mă sperie oamenii care îmi explică senini planul vieţii lor – exact cînd o să facă copii, cum o să evolueze profesional, ce funcţii vor ocupa de-a lungul timpului, cînd şi cum o să-şi schimbe casa, maşina, cum e cu planul de pensie şi, dacă insistă un pic, şi pe ce alee e locul de veci. Sînt oamenii plini de certitudini. Probabil la fel îi sperii şi eu pe ei cu atitudinea mea iresponsabilă, aşa că sîntem chit. Nu pricep în ruptul capului de ce-aş face orice sacrificiu financiar să am o „casă a mea". De ce m-aş îngropa într-un job plictisitor, pentru ceva lung scris pe cartea de vizită. Ca să nu mai zic de cele 21 de zile de vacanţă pe an, care, după ce că-s criminal de puţine, să le mai şi petrec într-un singur loc, unde să mă odihnesc. Dacă vacanţa e pentru odihnă şi-n restul timpului muncim, de descoperit cînd mai descoperim?

Dacă vacanţa e pentru odihnă şi-n restul timpului muncim, de descoperit cînd mai descoperim?

Vorba cîntecului: *„let it be"*. Simt că lucrurile îşi găsesc sensul fără să le ajut prea mult. Dacă laşi lucrurile să se întîmple, dacă nu le ţii în lesă şi nu le pui botniţă, surprizele sînt uriaşe iar experienţele sînt unele care contează.

Bineînţeles, refuzul oricărei planificări sau rezervări vine cu pachetul lui. Mai dormi o noapte în aeroportul din Jaipur pentru că ţi-e frică să ieşi cînd vezi mulţimea pestriţă de la intrare la 3 dimineaţa; alta – într-o autogară din Iran, că n-ai calculat cum trebuie conexiunile; eşti pe punctul să pierzi avionul pentru că rata locală se strică, previzibil, în drum; găseşti cameră abia noaptea tîrziu în Taj Mahal, la un hotel unde indienii dormeau liniştiţi pe hol, pe jos; eşti ferm convins c-o să mori într-un autobuz local nepalez, care, la înălţime, nu respectă nici o regulă de circulaţie; sau umbli cu rucsacul în spate, cinci ore, pe sub soarele Thailandei, pentru că e totul ocupat. Lista ar putea continua. Cîteodată, improvizaţia asta înseamnă şi ratarea unor momente sau regretul că unele lucruri, de multe ori importante, nu le-ai făcut la timp, pentru că păreau prea complicate. Iar acum nu vorbesc despre călătorii.

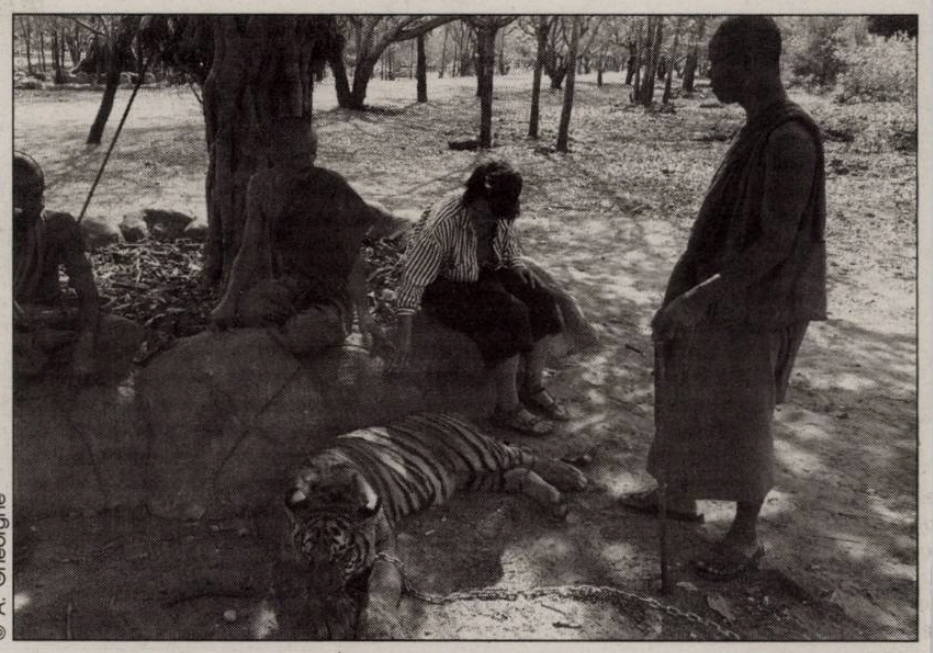

© A. Gheorghe

Templul Tigrilor din Kanchanaburi, Thailanda

„Doar cele mai puternice euri se eliberează din cursa perfecţionismului. Pentru a rezolva problemele cu succes, trebuie să crezi că o poţi face, să te simţi suficient de capabil pentru a improviza. Cu toate acestea, prea mulţi adulţi au fost instruiţi în direcţia opusă capacităţii lor de a experimenta liber."

MARSHA SINETAR

© C. Foarfă

Havana, Cuba

Un drum cu rucsacul în spate prin Iran, fără nici o rezervare făcută, te învaţă mai multe lucruri despre oameni în general şi te scapă de mai multe prejudecăţi decît orice altceva. Surpriza unei străduţe mici şi ascunse, care nu apare pe nici o hartă a Barcelonei, îţi poate însenina ziua. Picioarele care dor cumplit după o zi de colindat prin New York sînt semnul că n-ai venit degeaba. Discuţia despre politică internaţională, despre dragoste, religie şi filme, cu un poliţist teribil de sexy, din Esfahan, face parte din micile suprarealisme ale călătoriei de capul tău. Să înveţi să conduci scuterul, pe un drum şerpuit, la înălţime, în Bali, pe ploaie; să opreşti în locuri care nu apar în *Eat Pray Love;* să faci *snorkeling* pe o plajă cu nisip vulcanic negru strălucitor, şi apoi să te întorci la pensiune, unde proprietara – o tipă simpatică şi volubilă – te îmbrăţişează cu drag... asta este ceva ce nu poţi planifica.

Cred sincer că nu poţi vedea un loc dintr-un hotel de 5 stele, decît dacă nu cumva luxul face parte din ADN-ul locului respectiv. Pe cît de normală e chestia asta în Monaco sau Singapore, pe atît de neadecvată – dacă nu chiar sfidătoare – poate fi în Cambodgia sau Nepal. Pe cei mai interesanţi şi liberi oameni i-am cunoscut în *guest house*-uri: un belgian care *backpack*-uia în Iran şi urma să deschidă, pe banii lui, un orfelinat în Africa; un irakian refugiat; pe Martin şi Rose, care plecaseră pe bicicletă din Tokyo şi voiau să ajungă în Polonia; pe Desiree, care plecase de capul ei în India, se îndrăgostise acolo, iar acum face voluntariat în Togo; pe Michael, un australian care, în fiecare an, îşi lasă familia acasă şi pleacă două-trei luni aiurea prin lume; familii cu copii mici, care călătoreau, fără frică de malarie, prin jungla din Malaezia. Şi mulţi alţi oameni frumoşi, pentru care viaţa nu e o succesiune de casă-birou-concediu-de-odihnă, cu o minunată iluzie de împlinire.

Bineînţeles, şi călătoriile au iluziile lor, şi încă unele foarte mari. Prima e că poţi înţelege cu adevărat un loc. Nu poţi. A doua este că, dacă o arzi cu localnicii, bei două beri locale şi mănînci ceva cu nume nepronunţabil, gata, ai devenit unul de-al lor. N-ai devenit. A treia e că ai cine ştie ce epifanii despre tine însuţi, călătorind. Da, afli multe despre tine, dar, dacă eşti sincer, îţi dai seama că, la aterizarea acasă, ai mai multe întrebări şi nelinişti decît atunci cînd ai plecat. Iar asta, iertaţi-mi insistenţa, nu se întîmplă la *all-inclusive*. *Let it be*.

***Cristina Foarfă** este freelancer, fiind implicată în multe proiecte de marketing şi comunicare online. Coordonează şi scrie pe www.bookaholic.ro.*

Raluca BÂRA-IACOB

Despre magia inovației în afaceri

work your magic

„Cu cine îţi place să lucrezi cel mai mult?“ „Nu-mi place să lucrez pentru americani. Mă simt ult mai bine cînd iau proiecte din Europa“ răspunsul unui tînăr de nici 25 de ani, care e trei ani lucrează pe cont propriu, m-a intrigat. Portretul său: independent financiar, ăpîn pe sine, *smart* şi cu o maturitate cala, imperturbabilă chiar. Un tînăr care a rins proiecte de mii de dolari, lunar, pe toate ntinentele, dar şi în ţară. „Americanii nu un niciodată ce vor exact. Îţi trimit proiecl şi degeaba ceri tu mai multe informaţii. rimeşti aproximativ acelaşi răspuns: «*Just ork your magic!*»“ În schimb, companiile eupene îi trimit tot ce consideră că i-ar putea de folos, cu *deadline, timeline, task*-uri, pametri şi tot tacîmul la pachet, mi-a explicat nărul antreprenor. „Ştii exact ce ai de făit.“

Între „ce ai de făcut“ şi „*just work your agic*“ se ţese, de fapt, acel teritoriu al anreprenoriatului, al libertăţii de a improviza, losindu-te de absolut toate „armele“ de ca dispui, de la fler şi experienţă la condiţii piaţă şi cerinţele clienţilor. În business, să, improvizaţia nu durează decît dacă se aduce în inovaţie. *Work your magic!* Pentru ima dată, expresia asta americană mi-a us ceva mai mult despre noi, românii: nd vine vorba despre lucrul pe cont propriu, ntem gata să ne dăm repede un pas înapoi să optăm pentru confortabila poziţie de ecutant.

Definiţia expresiei idiomatice *work your agic – to make a situation improve a lot* (în aducere aproximativă – „să faci ca o situae să se îmbunătăţească foarte mult“) îmbra-i, practic, însăşi definiţia inovaţiei în busiss, şi anume – să înnoieşti, să schimbi, să icientizezi ceea ce există (produse, procese, rvicii), astfel încît să rămîi sau să devii, du-i caz, prima opţiune a clienţilor, ale căror rinţe sînt în continuă schimbare, reconfiurînd perpetuu pieţele şi regulile jocului. umai adaptarea la condiţiile macroeconoice în care o afacere îşi desfăşoară activitatea nu este suficientă. Numai tăierea sturilor, de pildă – prima reacţie a companilor puternic lovite de criza izbucnită în 08 –, nu a făcut nicăieri în lume minuni, că n-a fost dublată de o viziune strategică vatoare. Cu iz de preţiozitate şi argou coratist, viziunea strategică inovatoare chiar stă şi funcţionează, dacă este construită ind cont de conjunctura pieţelor, de cerine clienţilor şi, nu în ultimul rînd, de strania concurenţilor.

Ceea ce Alfred Sloan a făcut, în anii '20, cînd a preluat conducerea aproape falimentarei companii auto General tors, poate constitui unul dintre cele mai evante capitole din istoria inovaţiei în afai. Avea să se lupte cu Henry Ford, care pase deja pe dezvoltarea unei linii de procţie în masă a autovehiculelor. Cu un fler osebit, Ford a inovat continuu şi a dezvolt inclusiv un sistem de franciză, pentru a nde maşinile pe tot teritoriul SUA şi în arile oraşe de pe şase continente. Modelul îi asigura companiei Ford Motor 60% din aţă, în momentul în care Sloan prelua frîie-GM şi realiza ceea ce avea să fie etichetat, ai apoi, drept tehnica de a conduce mari rporaţii. Sub conducerea lui Sloan – care durat 33 de ani –, General Motors a ajuns domine nu numai industria auto din Stale Unite, ci pe cea din întreaga lume. Mana pentru orice buzunar şi pentru orice op venea, la GM, cu alte cîteva inovaţii imortante la vremea respectivă: clienţii îşi puau cumpăra maşinile pe credit, puteau op pentru anumite culori şi, în fiecare an, aau de ales dintre noi modele, Sloan fiind l care a introdus în industria auto schimările anuale de design ale modelelor fabrite. În plus, a fost primul care a gîndit o ructură de preţ pentru gama GM, formată n Chevrolet, Pontiac, Oldsmobile, Buick şi Cadillac şi, mai apoi, o autonomie pentru cele cinci mărci. În timp ce Ford pierdea din cota de piaţă, stagnînd în formulele care îi asiguraseră succesul pînă atunci, pentru inovatorul Sloan părea că numai cerul era limita: a urcat maşinile pe podium, iar în anii '30 a înfiinţat Art & Colors, primul birou de *style* din industrie. A centralizat departamentele funcţionale (juridic, financiar, publicitate, R&D – Research & Development). Numai urmărind acest gigant al inovaţiei, îi putem da dreptate lui Peter Drucker, care numea managementul „cea mai importantă inovaţie a secolului XX“.

„Am constatat nu numai că improvizaţia oferă o cale de a înţelege de ce este nevoie pentru a fi spontan şi inovator, ci şi că exerciţiile folosite de actori pentru a-şi desăvîrşi măiestria pot fi adoptate în afaceri, ca mijloc de a experimenta şi de a îmbunătăţi capacitatea individuală şi organizatorică, pentru a fi creativă şi sensibilă.“

MARY CROSSON

„În zilele noastre nimeni nu ar trebui să se bazeze prea mult pe «calificarea» sa. Forţa stă în improvizaţie. Toate loviturile decisive sînt date cu mîna stîngă.“

WALTER BENJAMIN

Inovaţia face întotdeauna diferenţa, fie că e vorba de industria auto sau de IT, de industria alimentară, imobiliară sau chiar de artă. Suprarealistul Salvador Dalí, de exemplu, rămîne, în egală măsură, o figură magistrală a artei moderne şi un bun vînzător al artei sale, fiind printre puţinii artişti care au transformat, metodic, în timpul vieţii, propria operă în profit. Obsesia pentru lux a excentricului Dalí ni-l arată inovînd continuu în promovarea lucrărilor sale. În 1934 (pe cînd avea doar 30 de ani), succesul său atingea recunoaşterea internaţională, cu nu mai puţin de şase expoziţii personale la Paris, New York, Barcelona şi Londra. Inspirat şi de perspicacitatea financiară a Galei, soţia lui, Dalí a considerat, însă, că numai calitatea lucrărilor nu era de ajuns şi a mizat pe publicitatea neconvenţională. Dintre numeroasele sale trucuri publicitare, anecdotică rămîne apariţia lui Salvadori Dalí la Expoziţia Suprarealistă Internaţională din Londra, în 1936. Îmbrăcat într-un costum de scafandru şi flancat de doi ogari ruseşti, Dalí a fost cît pe ce să se sufoce din cauza căştii înşurubate pe cap, dar a reuşit să-şi ducă discursul la bun sfîrşit şi să ajungă şi *în alt mod* în atenţia publicului. În acele vremuri, Dalí a fost un maestru al nevoii celorlalţi de inedit.

Practic, acesta este însuşi rostul inovaţiei în afaceri: să le transforme în răspunsul perfect la nevoile celorlalţi.

Cine se teme de inovaţie?

Neîndoielnic, românii sînt îndrăgostiţi de magie şi de improvizaţie. Apreciază talentul magicienilor. Şi votează pentru el, cînd li se oferă ocazia. Cel mai talentat român al anului 2012, iluzionistul Gog, a vrăjit o ţară întreagă – care l-a votat în show-ul *Românii au talent,* de la PRO TV. Ne încîntă magia, ne place să fim transportaţi într-o lume în care totul este posibil, aparent fără efort (dar ştim cîte ore a exersat Gog pînă a ajuns să-şi facă numărul lui fără cusur?). Mai mult însă, şi antreprenorul român se ghidează după acelaşi soi de magie. Cînd vine vorba de *„work your magic“,* cu mici şi prea puţin vizibile excepţii, magia lui depăşeşte reţetele clasice şi sigure ale „tunurilor“ – vezi moda investiţiilor imobiliare sau afacerile cu fier vechi, de pildă, care au atras, în efect de turmă, banii milionarilor de carton, fără să fi lăsat sau să fi avut măcar intenţia să lase în urmă vreun brand solid, de referinţă, pentru un posibil manual al inovaţiei româneşti în afaceri. Magia investiţiilor româneşti constă în profiturile peste noapte, care dispar de pe radarele ţării împreună cu afacerile care le-au făcut posibile. Rareori numele „prosperilor oameni de afaceri români“ pot fi asociate cu numele unor companii inovatoare.

Atitudinea tînărului român care lucrează pe cont propriu m-a intrigat: sperăm ca, după aproape 25 de ani de capitalism, în ADN-ul viitoarei generaţii de antreprenori să găsesc deja acel dram de nebunie, de fler care să mişte munţii din loc. În România, acest *„work your magic“,* deţinut în doze mari sau mici, fie alege să-şi ia tălpăşiţa în alte ţări şi să se dezvolte acolo, fie mocneşte latent, în umbra confortabilelor *deadline*-uri, *timeline*-uri şi *task*-uri. Românii sînt muncitori, perseverenţi, profesionişti, sînt căutaţi de companiile din întreaga lume, dar prea puţini au curajul de a folosi acel tip de magie care să-i ridice pe un piedestal în faţa consumatorilor.

Raluca Bâra-Iacob *este specialist în comunicare.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

„Aici, acum, în prezent“

De la cursurile de facultate, Mihaela a trecut la cursuri de improvizaţie pentru copii şi adulţi, dar şi la training-uri de dezvoltare personală şi de redescoperire a creativităţii. De zece ani, de cînd a intrat în prima trupă de acest gen din România, a înţeles că improvizaţia poate fi mult mai interesantă decît teatrul, pentru că te obligă să gîndeşti dramaturgic şi să naşti textul pe loc, spontan, colaborînd activ cu colegii de scenă. Un demers dificil pentru un om al vremurilor noastre, învăţat să anticipeze şi să-şi împartă gîndurile, în orice moment, în zeci de direcţii diferite, de multe ori fără vreo legătură cu momentul pe care-l trăieşte. „Cînd faci improvizaţie, trebuie să fii aici, acum, în prezent“, punctează Mihaela. Nu poţi să te gîndeşti cum vei fi spontan sau ce vei spune, trebuie să fii şi să spui chiar acum. Să reînveţi să trăieşti clipa, fără emoţii şi fără să încerci să anticipezi următorul pas. Regretatul regizor şi profesor de actorie Ion Cojar spunea că actoria înseamnă „să-ţi descoperi potenţialul de vulnerabilitate“, o convingere pe care Mihaela i-o împărtăşeşte întru totul. „Cînd eşti asigurat pe toate fronturile, nu ţi se mai poate întîmpla nimic frumos şi notabil“, crede ea. „Uneori trebuie să te expui, asta înseamnă teatrul.“ Şi asta înseamnă viaţa, cu condiţia s-o trăim la timpul prezent, nu în viitorul lui „cînd voi reuşi să...“, nici la condiţional-optativul „dacă aş putea să...“

Fragment din articolul Dianei-Florina Cosmin, „Dincolo de aparenţe“, apărut în Forbes Life, *martie 2012*

Geometria aerului

interviu cu pilotul Cătălin PRUNARIU

Cu doi părinţi ingineri de aviaţie, tatăl – pilot cosmonaut şi mama – pilot amator în tinereţe, ***Cătălin Prunariu*** *a început să zboare încă de cînd nu se născuse. Pe la 5 ani şi jumătate, privea spre cer spunînd că tatăl său e în „delegaţie în cosmos". La 17 ani a început să sară cu paraşuta la Aerodromul Clinceni. După doar cîţiva ani a suferit un accident cu parapanta, astfel că s-a reorientat spre pilotarea avioanelor. Acum, este inspector de zbor şi membru în Consiliul de Administraţie al Autorităţii Aeronautice Civile Române, pilot de linie la compania TAROM, dar şi pilot de acrobaţie. E echilibrat, ordonat, precis, vorbeşte cu pasiune despre zbor şi subliniază deseori importanţa disciplinei în această meserie. Cînd eşti în aer, la mii de metri înălţime, nimic nu e lăsat la voia întîmplării. (**P. M.**)*

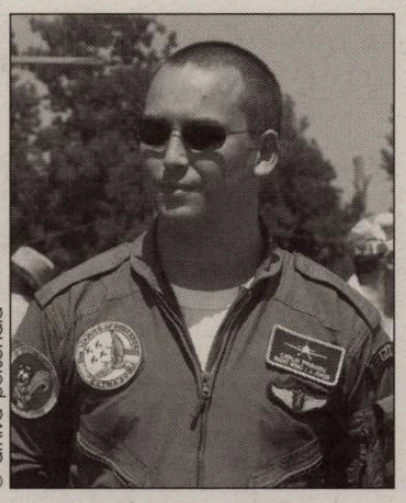
© arhiva personală

„Improvizaţia fără un plan e ca tenisul fără mingi."

LARS VON TRIER

„Toţi putem juca. Toţi putem improviza. Dacă mediul ne-o permite, oricine poate învăţa orice alege să înveţe, iar dacă individul îi permite, mediul îi poate transmite tot ce are de transmis... «Talentul» sau «lipsa talentului» au foarte puţin de-a face cu asta."

VIOLA SPOLIN

Un muzician, spre exemplu, trebuie să aibă ureche muzicală. Dar ce-ţi trebuie ca să devii aviator? Care dintre calităţile unui pilot sînt native şi cît se poate învăţa şi exersa?

Unele dintre ele pot fi cultivate, dar e necesar, de la bun început, să ai o sănătate bună – nu zic perfectă, pentru că şi piloţii pot avea diverse afecţiuni minore. Mai ales după o anumită perioadă de zburat, începi să ai probleme de la aerul condiţionat, apar probleme cu coloana, de la turbulenţe, de la aterizări mai dure... Pot fi şi unele probleme de ordin psihologic, întrucît, de-a lungul unei cariere de 30 de ani de pilot, poţi trece prin evenimente şi situaţii-limită care să-ţi zguduie un pic încrederea... Ajungi să treci pe lîngă moarte... Şi scapi fie prin măiestrie, fie prin noroc. Uneori, linia e atît de fină între cele două, încît nici nu-ţi dai seama ce s-a întîmplat.

Pentru a ajunge la măiestrie, e nevoie de timp, exerciţiu... Cum sînt cultivate abilităţile necesare pilotării unui avion?

Organele care-ţi asigură simţurile sînt vitale – practic, noi trebuie să vedem instrumentele de bord, să simţim avionul cînd are diverse simptome motrice, să putem analiza foarte repede şi la rece orice situaţie. Chiar în momentul în care există o tendinţă de panică, trebuie să avem capacitatea să ne-o înfrînăm şi să mergem pe calea pe care am fost instruiţi. Avem sesiuni de simulator, o dată la şase luni, în care exact asta simulăm – cazurile speciale, toate: incendii la bord, fum la bord, aterizări forţate, aterizări fără un motor, aterizări fără tren de aterizare, flapsuri blocate... Tocmai pentru a ne dezvolta şi păstra reflexele, astfel încît, în cazul în care se întîmplă cu adevărat – în momentul acela cînd presiunea psihică şi percepţia riscului devin mult mai mari –, să nu ne pierdem şi să rezolvăm problema apărută.

Există improvizaţie, în astfel de situaţii de criză, în aviaţia de linie?

Nu prea există, totul este reglementat. Manualele avionului sînt făcute după un anumit tipar şi inclusiv cazurile speciale se rezolvă cu cartea în mînă, nu din memorie. Avem un *Quick Reference Handbook,* unde găsim toate cazurile speciale şi ce manevre trebuie să facem. Unul dintre piloţi citeşte, celălalt execută. Sau dacă este ceva mai complex şi avionul nu poate fi pilotat cu pilot automat, unul conduce avionul şi celălalt citeşte şi execută, cu primul pilot confirmîndu-i că ce apasă e corect.

Mai sînt însă şi momente în care apare o combinaţie a mai multor cazuri speciale, iar acolo începe o mică „improvizaţie", în care facem un fel de diagnostic al avionului, încercînd să găsim care ar putea fi sistemul de origine. Dar acest lucru înseamnă să-ţi cunoşti foarte bine avionul, fapt care necesită ani întregi de aprofundare, după calificarea pe aeronavă, care – surprinzător – durează doar trei-patru luni...

Şi dacă, totuşi, pilotul se blochează?

Nu ne blocăm. De aceea există teste psihologice, iar piloţii trebuie să aibă psihicul de o anumită factură. De aceea nu se face oricine pilot. Noi am demonstrat că, în situaţii de criză şi de urgenţă, putem să trecem peste şocul iniţial şi să ne canalizăm atenţia spre rezolvarea problemei apărute. Nu e nevoie de vreun talent deosebit, ci de o capacitate de analiză, de a te putea poziţiona într-un spaţiu tridimensional, de a utiliza toate informaţiile aflate la dispoziţie şi de a avea această stăpînire de sine. Restul se educă. În plus, în astfel de situaţii, comandantul nu e singur, se consultă atît cu copilotul, cît şi cu însoţitorii de bord, pentru a putea lua decizia cea mai sigură.

Cu toate acestea, chiar după mii de ore de zbor şi de exerciţii, ce fel de teamă îl poate marca pe pilot?

De obicei, teama de neprevăzut, de necunoscut e cea pe care o avem toţi. Teama de ceva care iese din tipar. Mai ales că noi sîntem instruiţi să lucrăm cu lucruri cunoscute şi întotdeauna avem o metodologie pentru – credem noi – tot ce i se poate întîmpla unui avion. Dar se poate întîmpla ceva pentru prima dată, care să nu fie prins niciunde. Aşa se scriu cazurile speciale. Cei care au păţit-o prima oară au povestit cum au făcut ca să scape. Cei care n-au trăit n-au apucat să povestească, iar uneori a rămas un mare semn de întrebare.

Cum treceţi însă peste un accident, al dvs. sau al colegilor? Cum se recapătă curajul de a urca din nou în avion?

Cel mai important este să cauţi explicaţii, să analizezi, să înţelegi ce s-a întîmplat într-un accident de aviaţie – indiferent dacă s-a murit sau nu –, pentru că, dacă ştii cauza, nu doar efectul, găseşti soluţii, cauţi moduri de a o împiedica pe viitor.

Pe de altă parte, există riscul, de la un punct încolo, să fii prea sigur pe tine, prea relaxat?

Sigur, iar acest lucru poate ucide. S-a întîmplat de multe ori ca, atunci cînd credeai că le-ai văzut pe toate, să apară ceva cu totul nou. Totdeauna trebuie să fii conştient că avionul este o maşinărie de fier care poate ceda, astfel că trebuie să fii mereu alert şi, chiar dacă sînt acţiuni repetitive, să *verifici* ce faci, concret. Pe de altă parte, nu trebuie nici să te laşi cuprins de teamă pînă se transformă în panică, întrucît aceasta îţi închide mintea şi poate duce la moarte. Trebuie să eviţi mereu extremele şi să mergi pe un drum de mijloc.

Cît de riguros este programul unui pilot şi cum se împarte timpul?

În lumea aviaţiei, există reglementări, nimic nu e făcut după ureche. Totul este prins într-un manual autorizat sau într-o lege, avînd la bază erori întîmplate anterior. Există o vorbă – că în aviaţie totul e scris cu sînge... Sînt nişte reguli foarte stricte, atît în ceea ce priveşte timpul de muncă – nu poţi lucra mai mult de un anumit număr de ore, în funcţie de ora la care începi programul –, cît şi timpul de odihnă, care este hotărît în funcţie de cîte ore s-a zburat în ziua precedentă. Minimum trebuie să fie opt ore de odihnă. Maximum – lungimea celei mai mari etape de zbor pe care am avut-o cu o zi înainte. În aviaţie, există doi timpi: timpul de zbor *(flight time)* şi timpul de serviciu *(duty time).* Important e ca *duty time*-ul, care include şi pauzele, şi briefing-ul, şi perioada de staţionare între două curse, să nu depăşească 11-13 ore, maximum 15, în cazuri excepţionale.

© arhiva personală

Care sînt diferenţele între pilotarea unui avion de acrobaţie şi zborul cu un avion de linie?

La TAROM, eu zbor pe avioane de capacitate medie – ATR 42/72 –, cu aproximativ 40-60 de locuri, care sînt pe ciclul scurt curier, adică pentru curse de pînă într-o oră şi jumătate. Pe de altă parte, ceea ce colegii mei de la mediu şi lung curier strîng într-o lună ca număr de aterizări şi decolări, eu strîng într-o săptămînă. Preferatul meu rămîne însă avionul de acrobaţie Extra, care e un fel de Ferrari al cerului. *(rîde)* Ai un sentiment de putere în momentul în care „îmblînzeşti" un astfel de avion ultrasportiv. Iar cînd zbori cu el de la 400 km/h la 0 km/h, şi în intervalul acesta faci tot felul de figuri înseamnă că ai ajuns la un nivel destul de înalt.

Cu avionul de pasageri, nu ai acelaşi „zvîc" – cel mult te poţi bucura cînd ai aterizat în siguranţă, de exemplu, pe o vreme neprielnică... Însă cînd ai făcut o figură nouă cu Extra sau ţi-a ieşit perfect programul cu formaţia – patru avioane care zboară la un metru unul de celălalt şi fac tot felul de chestii pe cer –, acolo vorbim deja de o precizie extremă şi de satisfacţia unui lucru foarte bine făcut.

În acrobaţia aviatică există improvizaţie?

În înalta acrobaţie, lucrurile nu ies de fiecare dată identic. Există un program stabilit, dar după vreo opt ani de zburat cu Extra, am ajuns la nivelul la care pot să improvizez şi în aer un program de acrobaţie, fără să mai planific de jos fiecare figură în parte. Dar îmi punctez nişte „piloni" în program: limita superioară şi limita inferioară – pînă unde pot coborî într-o figură necontrolată, apoi ce înălţime îmi trebuie ca să ajung s-o controlez şi care este plafonul minim în care trebuie să fiu stabilizat, adică zbor orizontal sau chiar în urcare. Apoi trebuie să stabileşti nişte figuri care te ajută fie să cîştigi înălţime, fie să pierzi viteză etc. După aceea vine „umplutura", care poate fi şi improvizată, la spectacolele aviatice, dar nu şi la concursuri, unde contează strict programul şi se depunctează inclusiv un grad abatere de la direcţie.

Cît de greu e să coordonezi mai multe avioane simultan, pentru programul acrobatic în echipă?

Acest lucru reprezintă, practic, „doctoratul" în acrobaţie. Secretul stă în precizia în execuţie a „capului" de formaţie – cel care dă tempoul evoluţiilor. În funcţie de cît de bine zboară el, şi ceilalţi membri ai formaţiei îşi pot face partea lor. Dacă el nu execută figurile corect, nici ei nu vor avea – din punct de vedere matematic şi aerodinamic – posibilitatea să le execute corect. Iar aici intervine multă muncă. Se construieşte, se zboară mult, se greşeşte, iar se zboară, iar se greşeşte, pînă cînd încep să iasă figurile, una cîte una.

Varianta integrală a interviului o găsiţi pe www.dilemaveche.ro

a consemnat Patricia MIHAI

Bogdan IANCU

Geamgii și bricoleuri

Cu mai bine de un secol în urmă, grupuri răzleţe de geamgii din comuna Mărgău (Cluj) au început să migreze spre periferiile rurale ale Bucureştiului. La începuturile sale, meseria de geamgiu avea de-a face cu un parcurs itinerant, descris în termenii unor istorii picareşti: cei mai mulţi închiriau un vagon de tren din Huedin, împreună cu alţi doi-trei consăteni, demontau căruţele roată cu roată, apoi le îmbarcau, alături de cai. După cîteva zile, reasamblau atelajele şi începeau să cutreiere satele din preajma Capitalei, în căutare de muşterii cărora să le schimbe ferestrele sparte. Vîrsta de la care un viitor geamgiu îşi începea ucenicia (obligatorie înainte de primirea certificatului de lucrător ambulant) era foarte mică (12-14 ani) şi putea ajunge chiar şi la 8-9 ani. Ucenicia era inevitabilă şi pentru că îi asigura viitorului geamgiu o minimă pregătire specializată, valorizată, şi pentru că implica trecerea de la un parcurs nomad, precar, la o formă de profesionalizare a acestei practici.

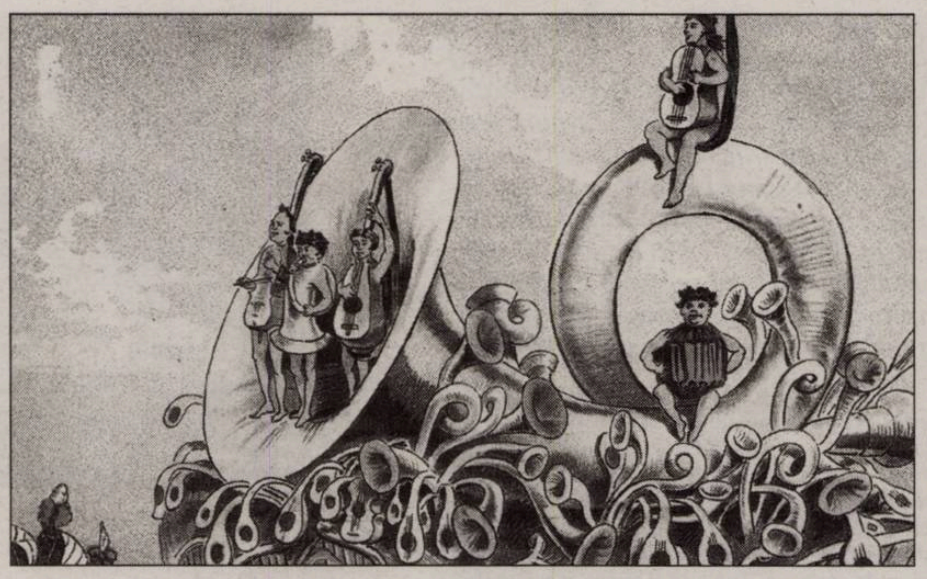

Ne aflăm într-un mediu departe de învăţări cu ajutorul cărţilor, descris astfel de etnologul Cristina Papa: Aici, a învăţa impune voinţă, viclenie, şi nu , contrar a ce s-ar putea gîndi, treaba maestrului. Cunoaşterea permite menţinerea puterii din partea celor care sînt privaţi de ea: competenţa nu este distribuită în mod gratuit şi, din acest motiv, trebuie *furată.*" Prin urmare, acest *savoir-faire* este mai întotdeauna dublat de un *savoir-voir,* „acea privire scurt aruncată de croitor înainte să coasă", teoretizată de etnologii Denis Chevalier şi Isac Chiva. Acest cîmp al automatismelor are de-a face cu o *cunoaştere rutinizată,* care îl obligă pe artizan să construiască propriile răsunsuri în termeni de ustensile, gesturi şi materii. Rutina şi, prin ea, *intimitatea* cu materia trimit la ceea ce literatura etnologică franceză numeşte *coup de main* („dintr-o mişcare"), un gest eficace şi precis, efectuat cu dexteritate, şi care necesită un timp important de planificare, de experimentare, de tatonare. Acest *sistem tehnic* este un proces construit exclusiv pe baza experienţelor empirice, a unei lecturi senzoriale. El permite nu numai acţiuni rutiniere, ci, mai ales, atunci cînd situaţia o cere, imaginarea rapidă a unor improvizaţii. Pe scurt: bricolajul.

„Improvizaţia este prea bună pentru a fi lăsată la voia întîmplării."

PAUL SIMON

În ultimele decenii ale perioadei socialiste, pentru că o mare parte a apartamentelor nou-construite sufereau dramatic de pe urma rabatului de la calitatea accesoriilor domestice – printre care şi ferestrele –, geamgiii mărgăuani erau din ce în ce mai mult implicaţi în economia informală a reparaţiilor. Pentru a nu suporta consecinţele sustragerii de materiale din cîmpul muncii – cum se întîmpla în cazurile nefericite ale altor muncitori activi în economia secundară –, aceştia reuşeau să imagineze o geografie a resturilor de geam – marja de pierdere inerentă acceptată –, care să le permită utilizarea materiei prime în activităţi economice informale. Adică să *se descurce*. O altă strategie de a crea surplus era ca, bazîndu-se pe relaţiile cu distribuitorii de materie primă, să solicite o cantitate mai mare decît cea de care aveau nevoie pentru a-şi îndeplini sarcinile de serviciu. Cînd lucrurile nu funcţionau conform planului, alte forme de improvizaţie păreau să lase portiţe de ieşire...

O particularitate definitorie a comunităţii de geamgii mărgăuani era utilizarea, pentru o lungă perioadă de timp, a „limbii gumuţeşti". Aceasta era mai degrabă instrumentată în relaţiile comerciale, mai ales în practicile de tip speculă, nu neapărat şi în relaţiile de lucru. Dar cum, de multe ori, acestea se suprapuneau, mai ales după amestecarea cu „guzii" (toţi colegii care nu proveneau din Mărgău) în cadrul cooperativei, *gumuţasca* a preluat atît funcţiile unui limbaj profesional, cît mai ales pe cele ale unui limbaj secret. Practicile vînzării informale datau încă de pe vremea în care acest tip de comerţ se putea desfăşura liber, mai ales cu ajutorul „cărţii de moţ". În noul context, ele erau criminalizate, iar *gumuţasca* putea servi, la nevoie, ca o armă defensivă foarte utilă.

Unul dintre cuvintele care mi-au atras atenţia în mod special a fost „tălăuze" – geamuri –, pentru că acesta era utilizat uneori de interlocutorii mei şi sub formă de verb tranzitiv: „să tălăuzească". Pentru foarte mult timp, am fost convins că verbul însemna, pur şi simplu, a tăia şi a monta geamuri. Întîmplarea a făcut ca, la începutul lunii octombrie 2010, să îl aud pe un geamgiu discutînd cu soţia (în gumuţască) despre fostul premier – fiu de geamgiu mărgăuan: „Boc ăsta nu prea *tălăuzeşte* bine." L-am întrebat, amuzat, ce înseamnă *să tălăuzeşti bine,* în acest caz. Mi-a răspuns că premierul „nu se pricepe să conducă ţara". Am încercat, ulterior, să-mi clarific acest concept cu o parte dintre interlocutorii mei. Sensurile multiple pe care le încorporează acest termen intersectează *înţelegerea* unei situaţii şi capacitatea de *a acţiona* şi de a *improviza* în funcţie de o situaţie dată, asemănătoare „trucurilor şi ingeniozităţilor" tehnologice care sporesc eficacitatea produsului în cazul cîntecelor lăutarilor de la Zece Prăjini (studiaţi de Victor Al. Stoichiţă) şi pe care aceştia le numesc „şmecherii" sau „ciorănii". Astfel, a tăia, a monta şi a vinde geamuri se putea transforma într-un „şiretlic tehnologic", care avea de-a face cu *tactica* teoretizată de Michel de Certeau şi preluată de Stoichiţă pentru a descrie contextele în care apar *ciorănia* şi *şmecheria* lăutarilor.

***Bogdan Iancu** este antropolog.*

Violeta DINCĂ

Dincolo de reţete

Cele mai mari riscuri în bucătărie? Să nu ţi se lege cremele; să nu-ţi crească prăjitura; să pui prea mult usturoi în os. Nu e un capăt de ţară, nimic ireparabil, ar se poate întîmpla ceva mai grav de-atît. n refugiu, un loc sigur. Un prezent continuu, în care te poţi ancora. Sufletul casei. atra. Focul. Hrana. Viaţa. Căldură, siguanţă, certitudine, reper. Şi Dumnezeu tot tr-o bucătărie ne-o fi creat. Din aluat de ţă- nă şi lumină. Unii am ieşit poate mai arşi, ai sfărîmicioşi, mai fragili, mai văluriţi, ai îndoiţi de foc, cu forme neregulate... ne-a tat Dumnezeu în cuptor. A mai pierdut reţete, a mai improvizat, dar sîntem buni.

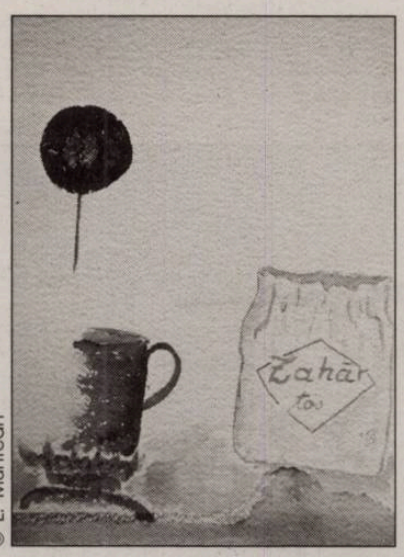

© L. Munteanu

Etalează-ţi ingredientele cu grijă pe ma-, gustă-le, atinge-le, adulmecă-le – împreună, separat, vezi ce-au să-ţi spună, imaginează-ţi în ce combinaţie ţi-ar putea da tot -au mai bun, care pe care l-ar desăvîrşi; mpăneşte bine. Apoi asumă-ţi decizia, găteşte frenetic, savurează fiecare clipă, nerăbdător să vezi ce iese. Aşa, e lucru sigur că nu i face greşeli. Nu din cele esenţiale. *Tip of e day:* găteşte zîmbind!

Nimic nu-i la fel în fiecare zi. Nici cerul, ci vîntul, nici apa, nici pămîntul, nici omul, ci mîncarea. Niciodată aceeaşi, chiar dacă pui exact aceleaşi ingrediente. Ce garanţii ai că iese bun? Pune-ţi sufletu'-n mîncare. Dor, iubire, bucurie, amintire, nostalgie, vis, alint, anticipare, tot ingrediente-s, fiecare. Şi găteşte cum se trăieşte: cu încredere, cu dragoste, fără frică!

Văd utilitatea drumului drept. Dar liniaritatea nesfîrşită te poate-nnebuni. Şi alunecările, de altfel, au rostul lor. Cele mai spectaculoase reţete s-au născut din greşeli, înlocuiri, modificări realizate din nevoie, lipsuri, sărăcie – compensate de imaginaţie şi entuziasm. Oriunde-ai fi şi orice-ai face, fii acolo, minte, suflet, trup. Respectă omul şi locul, respectă ce faci. Nu lăsa să-ţi scape prea multe, cu scuza că-s detalii. Totul e important. Găteşte atent, iubitor, responsabil.

Respectă ciclul anotimpurilor, mersul lucrurilor aşa cum au fost ele rînduite, fermecător şi imperfect. Aşteaptă primăvara ridichile, ceapa verde şi salata verde mică, fragedă, de grădină. Aşteaptă vara roşiile de grădină, coapte la soare, nu la bec. De ce-ai renunţa la aşa ceva? Doar ca să ai totul acum? Dar cu ce preţ? Pierzi fix satisfacţia pe care-o vînezi cu disperare şi cu tot dinadinsul. Devii imun la o plăcere devenită obişnuinţă. Pierzi exact lucrul după care tînjeşti, somîndu-l să se întrupeze acum, oriunde, oricum. Decît să mănînci iarna o salată nefericită de roşii, cu textură făinoasă şi gust sălciu, mai bine lasă intactă bucuria pe care ţi-o vor aduce roşiile adevărate, zemoase şi parfumate, de vară. Lasă să-ţi fie dor.

Răsfoiesc cu încîntare cărţi vechi de bucate, caiete de reţete; ale mamei, ale soacrei, ale mamelor şi bunicilor prietenilor. Bunica mea n-avea. Nici eu nu mi le scriu. Gătesc efervescent, gătesc pentru azi, cu ingredientele de-acum, pentru oamenii dragi. De cîte ori am vrut să-nvăţ o reţetă, am stat lîngă om să văd cum o face, în loc să-i cer gramaje pe hîrtie. Înlocuieşte fără să stai pe gînduri un ingredient cu altul, pune ce ai, în loc de ceva ce n-ai, nu căuta acul în carul cu fîn. Nu-ţi întoarce lumea pe dos cînd îţi lipseşte un ingredient. Posibilităţile sînt infinite. Toate ingredientele de care ai nevoie există. Depinde ce alegi, cît de dispus eşti să le cauţi, cît timp ai şi ce vrei să găteşti. Există ingrediente necunoscute – dă-le o şansă, îţi pot face mîncarea mai gustoasă şi viaţa mai frumoasă. Sau le poţi lăsa în raft, să le ia alţii mai aventuroşi, iar tu să rămîi cu ceapa, leuşteanul şi cartofii. Din frică. Sau din simplă comoditate.

Evident rostul scrierii reţetelor, îl înţeleg deplin. Doar că nu-s eu cea menită să le scrie. N-am răbdare, nu-mi place, am senzaţia că pierd timp preţios. În care-aş putea găti. Trăi. Greşi. Învăţa. Iubi. Dărui. Cu reţete. Sau fără.

***Violeta Dincă** este absolventă de Litere, pasionată de gătit şi coproprietară a bistroului Violeta's Vintage Kitchen (www.violetas.ro).*

Cătălin TEODORU

În dialog muzical

„L'improvisation ne s'improvise pas."

JOËLLE LÉANDRE

Trăim într-o societate condusă, de atîţia ani, sub semnul improvizaţiei, dar vrem să ne dezvoltăm spiritual în spaţii improvizatorice: în spaţii dominate de forme de dialog, de comunicare a unor identităţi pe care încercăm să le negociem pentru a forma comunităţi.

Muzica improvizatorică este, probabil, cea mai veche şi mai dominantă formă de făcut muzică – şi, probabil, singurul antidot valabil la discursurile privind „filozofia muzicii". Astăzi, muzica *free* improvizatorică a devenit foarte uşor recognoscibilă, este o formă de artă pozitivă şi creativă în cel mai înalt grad, fiind rezultatul experienţei acumulate în decenii, de către artişti creatori pentru care limitele improvizaţiei din teritoriile muzicale din care veneau au fost depăşite şi integrate unui concept comun.

Noile limbaje muzicale se creează în momentele de luciditate din mijlocul haosului dat de pierderea referinţelor culturale şi a inversării valorilor.

Poate că unii ar nominaliza jazzul ca sursă a muzicii care are la bază improvizaţia. Dar scena muzicii creative de astăzi e formată din artişti care au vrut să elibereze jazzul de clişee, *„Free the jazz"* devenind în ultimele decenii o căutare a singularităţii fiecărui muzician creator. Dacă ne gîndim la jazz ca la muzica clasică a Americii, vom înţelege afirmaţia chitaristului britanic Derek Bailey într-un interviu din anul 2000 acordat revistei *Opprobrium:* „Pentru mine, ca artist improvizator, jazzul a încetat să mai existe undeva în jurul anului 1956, atunci cînd mi-am dat seama că nu voi fi şi nu voi dori niciodată să cînt precum Charlie Christian, că la 23 ani ideile mele nu aparţineau timpului acela."

Scena londoneză la începutul anilor '70: în colţul roşu, prima generaţie de improvizatori, *featuring* Derek Bailey şi Evan Parker; în colţul albastru, a doua generaţie, cu John Russell, Steve Beresford, Peter Cusack, David Toop, AMM-ul lui Keith Rowe, Lou Gare şi Eddie Prévost; şi, bineînţeles, peste tot în teren, John Stevens. O energie acumulată pentru cîteva decenii. O energie care a negat decenii de muzică, un suflu şi o putere creatoare care au generat un curent artistic bazat exclusiv pe improvizaţie. Zeci şi sute de workshop-uri şi evenimente live făceau din Londra epicentrul improvizaţiei în stare pură. Muzica liberă şi improvizată... Pe lîngă această mişcare, *free jazzul* acelor vremuri părea demodat. Totul era dublat de o tehnică impecabilă, energiile erau strunite doar de limitele abordării instrumentelor.

În ultimii zece ani, se vorbeşte deja de o a treia generaţie de improvizatori – noi idei, noi influenţe, artişti care refuză să cînte *karaoke improv* sau să fie *Derek Bailey covers band*. Au învăţat de la predecesorii lor că noile limbaje muzicale se creează în momentele de luciditate din mijlocul haosului dat de pierderea referinţelor culturale şi a inversării valorilor. „Reducţionism, mai puţină energie, dar mai multă inventivitate, folosind resurse limitate", spune Rhodri Davies. Mai multă deschidere la zgomotele simple din jurul nostru.... „Nu mai repede, mai tare sau mai puternic – tot ceea ce vreau să creez este *«the lull in the storm»*", declara şi Radu Malfatti în 2001, cu trimiteri uşor critice la stagnarea avangardei reprezentate de Peter Brötzmann sau Evan Parker.

„Improvizaţia este expresia acumulării de dorinţe arzătoare, visuri şi înţelepciune a sufletului."

YEHUDI MENUHIN

Influenţele muzicii electronice berlinez sau ale noilor curente din muzica experimer tală japoneză au creat detaliile noii muzi improvizate, o muzică ce are în sînge nebun ani '70 ai primelor generaţii, dar care e ma deschisă ca niciodată hipnoticelor fluxuri g nerate de noile tehnologii, fără a fi, însă, în genuncheată nici un pic de computere. *Nou muzică* se creează în fiecare zi, fără prejud căţi, de către spirite libere nedispuse nici dată la concesii...

Muzica bazată pe improvizaţie este, primul rînd, dialog artistic între cei care creează, dar ea naşte, în concerte, un dialo real cu cei din sală şi, de aceea, oamenii ca participă la asemenea evenimente îşi v găsi interese, filozofii şi atitudini comun vor fi încurajaţi înspre o comunicare pe ca nu au bănuit-o, vor interacţiona şi vor co tribui ei înşişi la un act cultural valoros.

* * *

Atelierele de improvizaţie JADD r prezintă o serie de concerte prin car încercăm să aducem în faţa specta torului român suflul nou al muzicilor cre tive contemporane. Sperăm ca prezenţa l Bucureşti a unor artişti ca Mats Gustafsso Joe McPhee, Ken Vandermark, Paal Nilsse Love, Michael Zerang, Ab Baars, Fred Lo berg-Holm, Ingebrigt Haker Flaten, Ig He neman, Andy Moor, Terrie Ex, Aaron Moo sau Daniel Padden să creeze acea masă cr tică a unui public dispus să se lase devor de limbaje sonore aventuroase şi provocato re. Pentru că ambiţia noastră – ca să-l citări pe Iancu Dumitrescu – ţine „doar de înce carea de a arde perioadele de intoleranţă e tetică şi de sincronizare cu eforturile m rabile ale lumii".

Cătălin Teodoru *este preşedintele Asociaţi Culturale JADD şi promotor al muzicil improvizate.*

Pauline PLUMMER

Spontaneitatea în atelierele de scriere creativă

Majoritatea atelierelor de scriere creativă conţin un element de scriere spontană, deseori declanşat în urma unui stimul care poate conţine reacţia la vreun fel de imagine, o idee, un cuvînt sau un alt text scris. Spre exemplu, coordonatorul atelierului poate rosti o serie de date, iar participanţii scriu vreme de trei sau cinci minute, ca răspuns la acele lucruri. Nu e timp de făcut griji în legătură cu răspunsul corect, astfel încît orice cuvinte curg din stilou pe hîrtie, ele au izvorît din amintirile sau sentimentele persoanei în acel moment.

Lucrul important pentru mulţi scriitori este să-şi înfrîngă criticul interior, care încearcă să ne împiedice să scriem ce avem nevoie să scriem şi care creează un blocaj al cuvintelor care se aştern pe pagină. Teoria din spatele acestui tip de exerciţii este că, lucrînd astfel, îl învingi pe cenzorul din tine. Bineînţeles, fluxul cuvintelor pe care le aveţi pe pagină reprezintă doar un punct de pornire. Ce le sugerez studenţilor mei este să parcurgă ce au scris în cele cinci minute de „scriere liberă" şi să vadă dacă pot identifica diamante neşlefuite, anumite cuvinte, expresii sau idei care ar putea fi un punct de plecare pentru un alt text. Eu însămi am început în acest mod o mulţime de poezii şi de naraţiuni, astfel încît ştiu că funcţionează. Şi întotdeauna mă surprinde ce eliberează aceste exerciţii de stimulare. Un sentiment uitat, o amintire sau o constatare care rezonează pentru autor.

Unii studenţi se împotrivesc acestor exerciţii, spunînd că nu le pot duce pînă la capăt. De obicei, le dau instrucţiuni foarte stricte – că stiloul trebuie să continue să se mişte pe pagină timp de cinci minute. Nu contează dacă ies la suprafaţă doar nimicuri, iar ei se gîndesc „Ce naiba fac? De ce mă pune să scriu chestiile astea?"... şi altele asemenea, pentru că, în final, în acele cinci minute, scriitorul se va reîntoarce spre un fel de conexiune cu lumea imaginii, a gîndului, a memoriei şi a emoţiei.

Poetul englez Philip Larkin spunea că poezia reprezintă o furculiţă şi un cuţit. Furculiţa străpunge emoţia sau imaginea sau ideea, iar cuţitul este acolo pentru a le cizela, într-un mod analitic şi tehnic. În mare parte, acest lucru este adevărat. Versurile şi cuvintele trebuie să fie prelucrate. Revărsarea iniţială obişnuită este prea prolixă, prea indulgentă cu sinele sau insuficient de precisă sau de originală. Sculptînd versurile, la fel cum un sculptor ciopleşte bucată de lemn sau de piatră, ajungi să transformi în ceva frumos şi autentic.

Există o şcoală de gîndire care susţin că toată poezia ar trebui să fie spon tană şi neforţată, dar eu nu cred în ceastă idee. Poezia reprezintă un meşteşu unul care este deprins pe parcursul mult ani de citit, gîndit şi scris. În general, poezi trebuie să fie modelată şi finisată. Însă r cunosc că, din cînd în cînd, asemeni unui d primit de la zei, o poezie poate ţîşni din stilo direct pe foaie, complet formată şi plină d viaţă. Se întîmplă, dar e un lucru rar.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Pauline Plummer *este scriitoare britanică predă cursuri de scriere creativă la Universitat Northumbria din Newcastle, dar şi în şcoli, cent pentru educaţia adulţilor sau închisori. Cea m recentă carte publicată:* From Here To Timbukt *Smokestack Books, 2012.*

traducere din limba englez de Patricia MIHA

„Cred în întîmplările neîntîmplătoare"

interviu cu Ada MILEA

*Întîi a fost Rodica, jertfită pe altarul opiniei publice („s-o jupuim şi s-o facem drapel"). Apoi a fost Tina, toleranta care-a rămas în Uganda. Un timp, a umblat cu graniţa-n raniţă şi cu Apolodor căruia îi era dor, lui Don Quijote i-a vînturat iluziile şi lui Sancho Panza i-a dat o insulă – alta decît cea a lui Robinson – plină de animale vorbitoare, amintiri neîntîmplate şi alte jucării. A alergat după nasul lui Kovaliov şi s-a bucurat de Crăciun („bradul a murit, a fost tăiat şi împodobit"). Apoi a venit Ioan Mureşan şi a bîntuit-o cu îngeraşii lui de pahar. Cu o chitară şi un hanorac pe care scrie „Tăşuleasa social", **Ada Milea** a fost mereu altfel. Şi exact cînd asta devenise regulă, Ada şi-a pus rochie cu decolteu şi pantofi cu toc şi a cîntat din muzicile compuse pentru spectacolele lui Radu Afrim. „Oaia mică vrea să sară gardu' pîn' la primăvară." (**O. S.**)*

© L. Pollak

Imaginea dumneavoastră este cea a unei artiste dezinhibate, deschisă oricînd la provocări scenice. E imaginea corectă?

Nu ştiu. Nu mă văd. Mi-e frică să mă uit la mine.

Ştiu că există o poveste cu poetul Ion Mureşan, pe care l-aţi întîlnit acum 20 de ani, iar de curînd aţi lansat un album pe versurile lui. Cum a fost întîmplarea asta?

Eram o biată elevă, m-am dus la o biată lansare de carte, şi eram printre cei care au stat la rînd pentru un autograf. Poetul a întrebat pentru cine e autograful, iar eu am zis „pentru bunica lu' Ada" (iertare pentru exprimare...). Dînsul a scris cum am zis, apoi a mai scris ceva. După exact 20 de ani (spun „exact", pentru că sub dedicaţie scrie „iarna '93"), am găsit cartea printre actele bunicilor, „pusă bine, sub cheie", printre documente importante, şi... am rămas cu gura căscată, citind dedicaţia: „Pentru bunica lu' Ada, acest dar de la Ion Mureşan, dar pe care Dumnezeu îl va întoarce poetului prin Ada." Cartea se numeşte *Poemul care nu poate fi înţeles*. Discul *Alcool* (după textele domnului Mureşan) deja apăruse cînd am descoperit dedicaţia, deja făcusem tot posibilul ca el să fie lansat de Sfîntu' Ion, la Cluj, „ca un dar" pe care să-l facem poetului.

Există o legătură între lucruri sau întîmplări? De exemplu, între dvs. şi doamna Lygia Naum – altă poveste despre întîmplare sau coincidenţă...

Întîlnirea cu „teritoriul" Naum e... ah, nu găsesc cuvinte să exprime ce vreau să zic! Mai bine povestesc ceva legat de asta. Eram vecină de bloc cu doamna Naum (avea vreo 84 de ani, iar Gellu Naum murise de cîţiva ani), deja devenisem dependentă de vizitele la ea (ca mulţi alţii) şi..., la un moment dat, am îndrăznit să-i spun: „Eu nu prea înţeleg poemele lui Gellu Naum..." Ea a rîs de mine şi a zis: „Vaaai, dar nu trebuie să le înţelegi. Lasă-le să se întîmple!" Şi de-atunci, citesc cu o *enooormă* plăcere Gellu Naum.

Cum aţi ajuns să scrieţi poezie? Mă gîndesc la prima parte a carierei dvs., în care aţi compus pe versuri proprii.

© R. Balint

Dl Naum spunea că „poezia e o stare de spirit", şi îl cred. Poţi să fii poet în ceea ce faci, orice meserie ai avea. Exemplele lui erau: Miles Davis – poet în muzică, Gaudí – poet în arhitectură... Eu cred că încerc poezia jocului aparent muzical cu gîndurile textelor. Cîteodată cu gîndurile textelor mele, cîteodată cu gîndurile textelor altora... Cu textele altora fac „traduceri" aparent muzicale, pentru a putea prezenta publicului nişte autori care îmi plac teribil.

Ce mai face Rodica? S-a făcut drapel?

Da. Oricînd am deschide televizorul, ea e acolo şi ne umple de sfaturi şi de înţelepciuni.

Improvizez şi eu acum: de la drapelul Rodicăi am ajuns cu gîndul la faptul că aveţi gene române şi maghiare. Cum v-a influenţat acest lucru? (Mă gîndesc că, poate, preferinţa pentru absurd vine de la români, iar umorul sumbru – de la maghiari.)

Nu ştiu ce de unde vine, dar s-a declanşat cu marile bătălii absurde din Tîrgu-Mureş. Atunci am simţit nevoia de a transmite un mesaj pacifist româno-maghiar, dar a trebuit să-l „condimentez" cu violenţă (altfel nu m-ar fi ascultat nimeni). Reacţiile au venit rapid: unii români ziceau că fac piese antiromâneşti, unii unguri ziceau că fac piese antimaghiare... Umorul era esenţial, ca să pot supravieţui şi fizic, şi psihic... Sumbru era pentru că situaţia nu era tocmai roză...

Pe la începuturile carierei muzicale, pe vremea injectării slăninei în găină, a Rodicăi şi a Andreei şi a Cîntecului pentru reconciliere etnică, *aţi declarat, într-o emisiune TV, că oricine poate să cînte ca dvs. A încercat gazda emisiunii şi a eşuat. Cît de complicat e să fii simplu?*

Cred că e complicat doar cînd vrei *să te arăţi* altora, în loc *să faci* ceva. Îmi place teribil ideea „actorului invizibil" despre care vorbeşte Yoshi Oïda. Pot să-l citez? Aproximez, pentru că memoria mea nu mai e ca pe vremea cîntecelor amintite în întrebare: „În teatrul Kabuki există gestul arătatului lunii. Un actor talentat uimeşte publicul prin măiestria gestului şi prin graţia cu care îţi arată luna, dar eu prefer actorul care te face să vezi doar luna. Actorul invizibil."

Aţi ajuns să faceţi teatru din întîmplare, a fost o serie de evenimente neprevăzute şi neintenţionate. Toate vi se întîmplă aşa în viaţă, din întîmplare?

Cred în întîmplările neîntîmplătoare. Cred că există Domnul Invizibil Ochilor, iar noi, în nerozia noastră, ne încredem în ochi. Bine zicea alt domn (muuult mai mic), într-o cărticică: „Ochii nu pot pătrunde în miezul lucrurilor."

Teatrul pare să fi fost un accident în viaţa dvs. Nu l-aţi păstrat prea mult timp. Aţi jucat puţin la Mureş, apoi, la Bucureşti, v-aţi intersectat de două ori cu regizorul Radu Afrim – în No Mom's Land *şi* De ce fierbe copilul în mămăligă. *De ce v-aţi lăsat de teatru?*

Nu m-am lăsat de teatru. Lucrez mult cu teatrele. Ca actriţă, nu eram tocmai bună. Adică... e mai bine pentru toată lumea că nu mai chinui roluri prin teatre, dar reacţia publicului la... cum le-am zis, oare? Reacţia la... „poezia jocului aparent muzical cu gîndurile textelor" (despre care vorbeam adineaori) e extraordinară. De ce aş insista să fac lucruri care nu aduc bucurie nimănui?!

V-aţi gîndit vreodată să puneţi pe muzică romanul Aglajei Veterany? Are multă poezie.

Da, da, m-am gîndit, dar am nostalgia spectacolului lui Afrim de la Odeon...

Spectacol în care aţi jucat-o pe sora cea mare şi pentru care aţi compus coloana sonoră, care conţinea o piesă „obraznică", aceea despre coliva ortodoxă. Nu sînteţi un artist cotet a succesului – să mergi împotriva curentului?

Nuuu, e doar o reţetă a antisuccesului, marcată din cînd în cînd de mesaje dure venite pe Internet. Limbajul şi ortografia lor „de topor" mă fac să-mi spun: „dar e foarte bine că nu sînt pe gustul acestor indivizi", însă nu ascund faptul că mă întristează. Oamenii ăştia se obosesc să scrie măgării, în timp ce eu insist să cred că „e loc sub soare pentru toată lumea".

Aveţi vreodată sentimentele de frică, lehamite, rău de lume? Şi dacă da, cînd?

Da, cînd văd că hoţia şi ticăloşia, în ochii multora, sînt virtuţi; cînd practicanţii cei mai abili sînt admiraţi şi ei înşişi sînt foarte mîndri de faptele lor; cînd văd că „a fi cinstit" înseamnă (pentru mulţi) „a fi prost"...

mod. Vi s-au reproşat şi alte „obrăznicii", de-a lungul vremii?

Da. Prima „obrăznicie" reproşată a fost cea faţă de „Miorita", deşi... nu ştiu ce-am obrăznicit acolo. „Obrăzniciile" mele sînt pline de drag şi gingăşie. Nu înţeleg cum pot unii să nu vadă asta: „Trei ciobani coboară / Toţi trei vor să moară / Că nici unu' nu mai are / Nici o oaie / Că nici unu' nu mai are / Ce să taie / Nu mai are nici o oaie / N-are ce să taie."

Vă place să improvizaţi pe scenă? Dar în viaţă?

Mereu improvizăm, vrem-nu vrem, fie că ne împinge spre improvizaţie un coleg de scenă, fie că ne împinge spre improvizaţie un coleg de viaţă sau de asfalt.

Aveţi un playlist pentru concerte, sau mergeţi la inspiraţie, în funcţie de public, de parteneri etc.?

Pentru unele am, pentru altele n-am. În concertele din spaţii cu puţine locuri, unde publicul e aproape, îmi place să nu am playlist. Mi se pare mult mai împrietenitor.

Cum este să nu fii „pregătit" pe scenă, să nu ai „textul învăţat", să nu ai plasa de siguranţă a spectacolului repetat?

Îmi place să nu ştiu cum e fără „plasă", chiar dacă sar pe lîngă „ea", în timpul spectacolului. Mi se pare frumos să avem ceva de arătat, ceva pregătit pentru ei. Altfel, e ca şi cum i-am invita pe oameni la masă şi le-am arunca în farfurii ce găsim prin frigider. Pe de altă parte, admir mulţi artişti care improvizează extraordinar – dar ei au o pregătire şi un talent special pentru asta. Cu ei e altfel: e ca şi cum te-ar invita la un restaurant.

V-am văzut la Green Hours într-un concert în care aţi integrat, dintr-o întîmplare, un personaj (Peca). La un alt concert, i-aţi spus o poveste unei fetiţe. Vi se întîmplă des să-i introduceţi în spectacol pe spectatorii care vă „stau" în cale?

La spectacolele din spaţii mici, comunicarea e alta. Totul e atît de aproape încît... cred că nu putem să nu reacţionăm, ca nişte fiinţe vii ce sîntem. E ca şi cum mi s-ar aşeza o muscă pe nas în timpul concertului şi toţi ar vedea că ea e acolo, doar eu aş ignora prezenţa ei. Ah, nu e un exemplu bun! Mi-ar plăcea să se întîmple asta. Hm... Exemplul bun ar fi... tot cel cu musca, dar... cu o divă în locul meu, o divă cîntînd ceva extrem de serios.

Sînteţi o anti-divă, pe o piaţă muzicală invadată de silicon şi fuste scurte. Este asta o re-

„«Obrăzniciile» mele sînt pline de drag şi gingăşie."

***Ada Milea** este actriţă şi cîntăreaţă. Cele mai recente albume lansate:* The Island *– realizat în colaborare cu violonistul Alexander Bălănescu şi bazat pe piesa* Insula *de Gellu Naum – şi* Alcool, *realizat după* cartea Alcool *a poetului Ion Mureşan.*

a consemnat Oana STOICA

Vlad ODOBESCU

După aceea, au băgat cărucioare

– o comunitate hippie din Vermont învață corporatismul –

Toamna trecută, cînd şi-au pus năduful într-o scrisoare către administraţie şi au anunţat că gata, fac sindicat, angajaţii cooperativei alimentare din Brattleboro (Vermont) au folosit cuvinte precum „frică", „ameninţări", „hărţuiri". „Credem că formarea unui sindicat ne va ajuta să lucrăm mai strîns, iar asta e crucial după tragediile de anul trecut, şi în condiţiile în care magazinul cel mare şi nou merge mai departe", scriau iniţiatorii. După decenii în care hipioţii din Brattleboro trăiseră liniştiţi aici, la intersecţia statelor Vermont, New Hampshire şi Massachusetts, o serie de fapte au zguduit cooperativa „patronată" de 6600 de membri ai comunităţii, altădată un model de democraţie locală. Cooperativa din Brattleboro conţine o poveste americană în miniatură: a fost clădită din generozitate, dar e ameninţată azi de pofte ce-au crescut înăuntru, nebăgate în seamă.

Poate pentru că iernile sînt lungi

Pîrîul Whetstone coboară leneş din Marlboro pînă în buza rîului Connecticut, printre case albicioase şi clădiri industriale din cărămidă. Se înfurie, însă, între străzile Canal şi Maine; acolo, între betoane, se aruncă în cascadă. Cu 12.000 de locuitori, Brattleboro e inclus periodic în topul celor mai fermecătoare orăşele din America. Convieţuiesc aici tineri artişti şi ecologişti, pletoşi cenuşii şi doamne zîmbitoare cu haine lungi. Uneori, cîte un sexagenar e arestat pentru posesie de marijuana. În rest, cine nu cîntă pictează, cine nu practică yoga produce sirop de arţar, cine nu vindecă se mobilizează pentru binele omenirii. În fiecare sîmbătă vezi în faţa oficiului poştal de pe strada principală, cel puţin un om care cere interzicerea energiei nucleare, oprirea războaielor şi măsuri pentru stoparea încălzirii globale. Brattleboro are proiectele sale pentru schimbarea planetei. „E multă forţă creativă. Poate pentru că iernile sînt lungi, poate pentru că trebuie să faci mai multe lucruri cînd ajungi aici", spune Kelly Salasin, o profesoară pasionată de yoga şi de scris, membră a cooperativei locale.

Parada din fiecare 4 iulie spune totul, povesteşte doamna Salasin: „Alfred, travestitul nostru, defilează în fruntea coloanei sau într-o maşină roşie, laolaltă cu fanfara şi veteranii cu steaguri, cu grupul interreligios, pe ale căror pancarte scrie «Ura n-are loc aici!»" Doamna Salasin şi-a dus odată soacra, venită în vizită, la un tîrg de vară din parcarea cooperativei. Erau acolo produse organice din toată lumea, muzică live şi masaj. De cum a intrat, bătrîna a exclamat: „Să le zică cineva oamenilor ăstora că anii '60 s-au terminat!", dar n-a băgat-o nimeni în seamă.

Reinventarea cooperativei

În 1966, 6350 de soldaţi americani mureau în Vietnam, inflaţia exploda, iar newyorkezul Jeff Danziger, viitor caricaturist de succes, cumpăra 40 de acri de pămînt în Plainfield, la nord de Brattleboro, pentru suma de 8100 de dolari. În banii ăştia intrau hambare, livadă şi tot ce trebuie. Vermont-ul era o zonă predominant rurală, iar lumea voia să se întoarcă la pămînt, să se ascundă de marea economie şi de război. „Mulţi veneau din New York, din Boston, din California, trăiseră vremuri foarte grele", povesteşte Danziger. Localnicii îi primeau cu mirare şi cu bunăvoinţă: copiii de oraş se aciuaseră pe lîngă fermele lor pentru a învăţa să facă pîine, să încropească un soi de paturi pentru vacile care fătau. Fumau o iarbă slabă, crescută prea la nord.

Hipioţii n-au inventat cooperativele – organizaţii de felul ăsta existau în SUA încă din secolul al XIX-lea –, dar se poate spune că ei le-au resuscitat, cu nevoia lor de a mînca natural, într-o ţară tot mai sufocată de chestii artificiale. Pentru a face rost de ovăz neprelucrat şi miere organică ieftină, comunităţile trebuiau să comande cantităţi mari, din surse ştiute. Grupurile de cumpărături – botezate şi „conspiraţii alimentare" – erau „un alt mod de a crea instituţii fundamentale în afara lumii corporatiste", explică autorii lucrării *Social History of the United States* (2009).

La Brattleboro, vreo 20 de oameni au iniţiat un astfel de grup de cumpărături, în 1975: se strîngeau şi hotărau, de exemplu, că au nevoie de 50 de kilograme de ovăz, cîte două de fiecare membru. Grupul creştea întruna şi era tot mai greu de organizat: se întîmpla ca unii dintre cei care comandaseră să se răzgîndească, să nu mai cumpere. Aşa că membrii comunităţii au hotărît să pună deoparte cantităţile rămase şi să le vîndă la sfîrşitul fiecărei săptămîni. Venitul obţinut era împărţit. Au deschis primul magazin în 1979, într-un subsol. Pe tot cuprinsul Americii funcţionau deja, la acel moment, 10.000 de asemenea cooperative.

Transformările

Venea, însă, un deceniu agitat, iar cooperativele aveau de ales: să-şi păstreze caracterul anticorporatist ori, dimpotrivă, să intre de-a dreptul în hora capitalismului, întru binele comunităţii. Hipioţii din Brattleboro au mers pe ultima variantă, dar mai degrabă inconştient, cu sfială. Mai întîi, au instituit un management. La urma urmei, ce era rău în asta? Membrii noului comitet, aleşi în mod democratic, se întîlneau lunar pentru discuţii administrative urgente, însă hotărîrile mari se luau o dată pe an, cu toată lumea de faţă. „Ar trebui să băgăm la vînzare şi zahăr alb?", „Ar fi bine să vindem şi alcool?" etc. Toţi membrii erau chemaţi să voteze, să spună ce e de făcut.

„Asta s-a schimbat puţin... Era prea stresant să foloseşti conducerea colectivă, pe măsură ce numărul membrilor creştea. Aşa că am introdus un management mai apropiat de cel tradiţional, cu un manager general şi oameni care să se ocupe de felurite departamente", explică Alex Gyori, cel care se află de atunci, din 1986, în fruntea piramidei. Între timp, părul de pe frunte s-a dus, mustăţile i-au albit, dar Alex Gyori are în continuare privirea sprintenă a omului pus pe treabă. Chiar în clipa asta, se aude o voce în boxe – Alex e chemat să rezolve o nouă problemă ce nu suportă amînare.

De cînd s-a angajat la cooperativă, cu patru ani înainte să devină şef, Gyori a constatat destule chestiuni nefireşti. Mai întîi, nu i se părea normal să ia din prima lună aceeaşi leafă ca cei angajaţi de la început. Apoi, democraţia aceea deplină căpătase destule aspecte ridicole: „Fiecare membru avea un cuvînt de spus, de exemplu în ceea ce priveşte culoarea creioanelor pe care le vom folosi." Iar oamenii se împotriveau la orice, se împotriveau întruna. Nu voiau să audă la început de cărucioare pentru cumpărături pentru că păreau corporatiste. „Dar apoi au început să se căsătorească şi să aibă copii. Aveau nevoie să-şi pună cumpărăturile undeva, pentru că ţineau copiii în braţe", spune Alex Gyori.

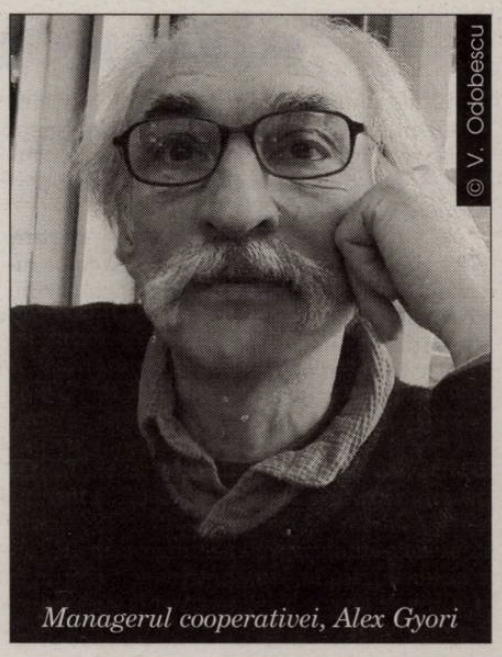
© V. Odobescu

Managerul cooperativei, Alex Gyori

În 1988, cînd s-au mutat într-un spaţiu mai mare şi mai vizibil, cooperativa din Brattleboro a inaugurat un raion cu produse din carne, cu măcelar şi tot ce trebuie. O parte dintre membri au protestat în faţa magazinului, au agitat pancarte pe care scria „Alex, asasinul!" şi au strigat „Eşti un criminal!" Cei mai mulţi au cedat cînd li s-a explicat că, în condiţiile în care 70% dintre membri consumă carne, nu e normal să fie împinşi să cumpere produse proaste de la corporaţii.

N-au fost victorii tocmai uşoare. Trebuie să fi contribuit întrucîtva şi argumentul banilor, deşi puţini ar recunoaşte: cooperativa devenise profitabilă. În 1982, valora 600.000 de dolari. În 1989 – primul an de după extindere – urcase deja binişor peste 2 milioane. Vara trecută, după ce s-a mutat într-un spaţiu şi mai mare, Gyori estimează că afacerea ar valora undeva pe la 18 milioane de dolari. De curînd, cei peste 6600 de membri activi au fost botezaţi „acţionari". Fiecare primeşte dividende, iar cei care muncesc două ore pe lună au un discount de 8% la fiecare rundă de cumpărături.

Însă mulţi dintre angajaţi s-au simţiţi daţi deoparte în ultimii ani. După ce-a trecut Thanksgiving-ul şi Crăciunul, zece dintre cei 170 de angajaţi au fost disponibilizaţi fără prea multe discuţii. Albia nemulţumirilor s-a umflat întruna, precum rîul Connecticut în vara lui 2011, după uraganul Irene. „Ştiu că există tensiuni în anumite raioane. Mulţi ar spune că e totuşi ciudat un sindicat, într-o comunitate atît de liberală", zice Kelly Salasin.

Furia „vieţaşului"

„Dacă este vreun loc în Vermont care să întruchipeze marile calităţi ale acestui stat – un loc în care comunitatea să se adune pentru a cumpăra produse locale, pentru a rîde, pentru a închega prietenii şi pentru a sărbători lucrurile pe care le preţuim în viaţă – acesta este cooperativa din Brattleboro", preciza guvernatorul din Vermont, Peter Shumlin, într-o declaraţie transmisă pe 9 august 2011, în ziua în care responsabilul ra-

Hipioţii n-au inventat cooperativele, dar se poate spune că ei le-au resuscitat.

ionului de vinuri, Richard Gagnon, l-a împuşcat în cap pe şeful magazinului, Michael Martin. Managerul l-ar fi ameninţat pe Gagnon cu disponibilizarea, după o serie de conflicte. Şocul resimţit în oraş a fost mare, mai ales că Gagnon era unul dintre „vieţaşi": aşa erau porecliţi fondatorii cooperativei.

Poliţiştii l-au găsit pe specialistul în vinuri, afară: avea la el un pistol, un încărcător plin şi un exemplar al ultimei sale evaluări profesionale. A zis că nu vrea să mai facă rău nimănui, dar n-avea cum să fie aşa. O săptămînă mai tîrziu, Kelly Salasin a trecut pe la cooperativă să cumpere o sticlă de vin şi a tremurat tot drumul spre casă.

La momentul crimei, noul sediu era în construcţie. Mutarea efectivă s-a produs în iunie 2012. Două luni după aceea, clădirea din spate a fost demolată, iar în octombrie, Richard Gagnon a fost condamnat la 17 ani de închisoare. Pentru mulţi locuitori din zonă – între care şi Kelly Salasin – mutarea a uşurat depăşirea tragediei. Alţii regretă însă şi acum vechiul magazin. Locul avea un aer familiar: firma de la intrare era pictată de mînă; pe geamuri şi pe uşi erau lipite imagini cu păsări galbene şi flori.

Cooperativa de azi e o clădire gri, de 4400 de metri pătraţi, cu 24 de apartamente de închiriat deasupra. O parcare cu 115 locuri - doar pentru clienţi, după cum avertizează un afiş – se întinde de la stîlpii metalici de la intrare pînă departe, spre malul pîrîului. Raionul de vinuri oferă inclusiv sticle aduse de peste Ocean, lumina e albicioasă şi rece, iar casieriile ţiuie ca-n orice hipermarket. Devine locul ăsta corporaţie, aşa cum se temeau hipioţii la începuturi? Alex Gyori răspunde scurt şi sever: „Nu!", dar poate ar mai fi nişte lucruri de adăugat.

© V. Odobescu

Noul sediu al cooperativei din Brattleboro, inaugurat anul trecut

***Vlad Odobescu** este jurnalist şi se află la Boston, în cadrul programului „Reporters-in-residence", derulat de New England Center for Investigative Reporting (NECIR).*

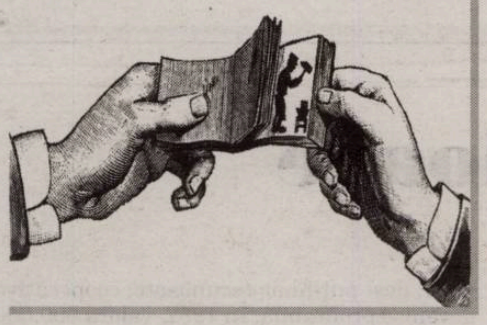

www.ivox.ro

Marius CHIVU

feedbook

Cît, cum şi ce citesc românii

Ştim atît de puţin despre preferinţele şi obiceiurile de lectură ale românilor, încît orice sondaj pe această temă mi se pare de nerecut cu vederea. În general, sîntem foarte eficitari cînd e vorba de date şi cifre, care nt şi foarte rar aduse la zi. De pildă, nu-mi au seama care este frecvenţa cu care se face barometrul cultural, cît despre AER sau celalte asociaţii ale editorilor de la noi nici u cred că au iniţiat vreodată un studiu despre piaţa de carte.

Cel mai proaspăt raport pe această temă intitulat chiar aşa: „Cît, cum şi ce citesc românii?" – l-am găsit însă pe www.iVox.ro, site-ul specializat în sondaje online, un raport ealizat la sfîrşitul anului trecut şi care a vut drept principal obiectiv „identificarea omportamentelor şi preferinţelor legate de titul şi achiziţia cărţilor şi a motivaţiilor care stau la baza cititului". Mai mult decît atît, ercetarea a urmărit să afle şi ce preferă românii între librăriile fizice şi cele online, între materialele tipărite şi cele în format lectronic, ce impact au schimbările tehnologice asupra modului în care se citeşte, în e măsură diferenţele de sex, de vîrstă şi de tudii influenţează toate aceste aspecte legate de obiceiurile de lectură şi, nu în ultimul rînd, de ce nu citesc cei care nu citesc. Desfăşurat online, în luna octombrie a anului trecut, pe un eşantion de aproape opt mii e respondenţi, cu toţii utilizatori înregistraţi pe iVox.ro, eşantionul de tip nealeatoriu, non-probabilistic şi pe bază de voluntariat al sondajului reproduce structura socio-demografică a populaţiei utilizatorilor e Internet din România. De altfel, profilul or poate fi consultat în detaliu pe site.

Dar iată ce s-a aflat.

■ **Cine citeşte.** Mai mult de o treime ntre cei chestionaţi (adică 36%) au declarat citesc cărţi (aproape) zilnic sau de cîteva ori pe săptămînă şi numai 4,8% au susţinut că nu citesc niciodată. Cu această frecvenţă citesc mai mult femeile decît bărbaţii, persoanele cu studii superioare şi mai mult persoanele în vîrstă (peste 55 ani).

■ **Cît se citeşte.** Aproape trei sferturi (73%) declară că au citit cel puţin o carte întreagă în ultimele şase luni (numărul mediu de cărţi citite în ultimul an este de 4) şi cam tot atîţia susţin că li se întîmplă uneori sau relativ frecvent să înceapă o carte şi să nu o termine de citit, obicei care apare mai adesea la persoanele tinere şi cu studii medii sau primare: 17% din persoanele sub 25 de ani nu termină de citit cărţile începute.

■ **Unde se citeşte.** Locul preferat pentru cititul cărţilor este patul (43%), urmat la distanţă semnificativă de cititul în aer liber (17%) sau în faţa calculatorului (10%). Baia şi mijloacele de transport în comun sînt următoarele locuri de citit, fiecare dintre acestea fiind preferate bibliotecii, cafenelelor sau librăriilor (de altfel, în librăriile de la noi nici nu prea ai cum şi unde citi). Dacă femeile preferă să citească mai mult în pat, în aer liber sau în autobuz, bărbaţii preferă s-o facă mai degrabă în faţa calculatorului sau în baie.

■ **De ce se citeşte.** Motivele principale pentru care se citeşte sînt: pentru relaxare şi plăcere (39%), pentru dezvoltarea personală (37%) şi din interes pentru un subiect/autor (17%).

■ **Ce se citeşte.** Favorite sînt cărţile de ficţiune (15,5%), de cultură generală (14%) şi cele de specialitate (11%). Cumva surprinzător, cărţile motivaţionale reprezintă doar cinci procente din preferinţe, la fel şi cele de psihologie practică, de religie şi spiritualitate sau de istorie. În jurul a trei procente preferă cărţi de business şi economie, biografii şi memorii, diete şi fitness. Foarte jos în acest sondaj al genurilor de cărţi favorite se situează cele de artă & design, dar şi, surprinzător, cele de gastronomie. Din nou surprinzător, cărţile de conspiraţii şi scandaluri abia dacă sînt preferate de 1,5%, pe ultimul loc situîndu-se dicţionarele şi enciclopediile.

■ **Cum aleg cărţile.** Cele mai multe persoane decid ce carte vor citi informîndu-se din magazinele online, bloguri sau de pe alte site-uri (31%), iar cîte un sfert din respondenţi se bazează fie pe recomandările prietenilor, ale colegilor de job sau din familie, fie se decid printre rafturile librăriei (25%). De remarcat aici lipsa de încredere sau de eficacitate a librarilor pe care nu-i consultă nici măcar două procente din cititorii/cumpărătorii de carte. Un procent destul de mare (16,5%) citeşte însă ce-i cade în mînă. 58% din persoanele care obişnuiesc să citească spun că şi-au cumpărat singuri cărţile citite în ultima perioadă, peste o treime (35%) a declarat că le-a împrumutat de la prieteni, colegi sau din familie, iar 14% le-au primit cadou. În general, tinerii împrumută mai mult decît cumpără.

■ **De unde cumpără.** Ca locuri de cumpărare încă sînt preferate librăriile fizice (39%) celor online (20%). Restul cumpără din hypermarketuri, din anticariate sau de pe site-urile editurilor. Cu toate acestea, cînd vine vorba de caracteristici specifice, magazinele/librăriile online sînt preferate în patru dintre cele şase situaţii, şi anume cînd vine vorba de oferta de produse, de preţ, promoţii, reduceri, confort şi informaţii disponibile. Librăriile fizice sînt alese cînd se ia în considerare atmosfera şi durata scurtă a procesului de cumpărare. O diferenţă mai semnificativă între sexe este vizibilă în cazul hypermarketului, preferat mai ales de femei. Tinerii cumpără mai ales online. Ca funcţionalităţi ce nu ar trebui să lipsească dintr-o librărie online au fost indicate preview-ul cărţilor care să poată fi accesat liber (59%), review-ul cărţilor (preferat sistemului de rating) şi sistemul de fidelizare al clienţilor (54%).

■ **E-book.** Mai mult de jumătate dintre cei întrebaţi au ştiut ce este un e-book, însă 34% au confundat e-book-ul cu tableta sau cu alt dispozitiv de citit, iar 12% nici măcar nu ştiu ce înseamnă o carte electronică. Device-urile pentru citit cărţi electronice sînt deţinute de foarte puţini (sub 6%), dar intenţia de cumpărare este mare, aproape de jumătate. Puşi să aleagă între diferite tipuri de cărţi, majoritatea a ales cartea printată (71%) în defavoarea cărţilor electronice (26%) şi a audio-book-urilor (4%). Deşi cei mai mulţi preferă cartea printată, un procent similar a declarat că agreează şi printul, şi digitalul, în egală măsură. Doar 14% preferă varianta digitală, şi mai mult bărbaţii. 40% dintre respondenţi au citit cel puţin un e-book în ultimul an, dar numai 12% l-au şi cumpărat. În general, se crede că un e-book se citeşte cel mai uşor pe un e-reader (40%), mai confortabil decît pe tabletă sau pe calculator. Aproape două procente citesc pe telefon. Interesant e faptul că tableta este preferată în măsură mult mai mare de persoanele cu studii elementare. În jur de o treime susţin că-şi petrec chiar mai mult timp citind de cînd au apărut materialele în format digital.

■ **Audio-book.** Aproape un sfert au ascultat cel puţin un audio-book în ultimul an. Procentual, cei cu studii elementare au ascultat în măsură mai mare un audio-book faţă de celelalte categorii de persoane (28%).

■ **Alte preferinţe.** Cei mai mulţi au declarat că în ultima perioadă au citit mai multe cărţi (28,5 %), articole din reviste online (27%) şi reviste sau ziare tipărite (21,5%). Iar blogurile au fost citite în mai mare măsură de persoanele cu studii elementare sau medii.

■ **De ce nu citesc.** Motivele principale sînt fie lipsa timpului (26%), îndeosebi în cazul femeilor, fie lipsa plăcerii (28%). Motivul cel mai des invocat, mai ales de bărbaţi, a fost faptul că se plictisesc foarte repede şi nu au răbdare să citească (32%). Cinci procente cred că viaţa te învaţă mai mult decît cititul.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

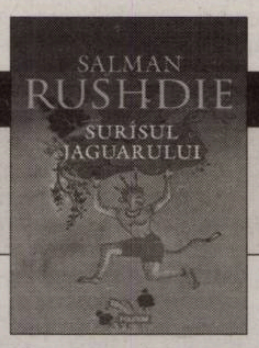

● Salman Rushdie, *Surîsul jaguarului*, traducere din limba engleză de Dana Crăciun, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2013.

Eu zic că în iulie 1986, cînd dădea curs invitaţiei de a petrece trei săptămîni în Nicaragua, Rushdie se supunea unui foarte greu exerciţiu de obiectivitate. Cum să fii realist cînd realismul de acolo, în bine-cunoscutul stil sud-american, o ţinea tot într-un bruderschaft cu magicul? Cum să-ţi sufleci mînecile de ficţionar şi să-ţi umfli, fără nici un antrenament prealabil, bicepsul de reporter? Cum să-ţi exersezi simţul critic cînd te declari, din capul locului, un simpatizant al puterii locale (mişcarea revoluţionară sandinistă)?

Tehnica lui Rushdie e simplă, invariabilă şi imbatabilă: umblatul la nuanţe. Asta îl ajută să empatizeze fără orbirea entuziastului, iar ca discurs, să fie nu doar lucid, ci şi interesant. Cu cît nuanţele sînt mai fine, cu atît apar mai multe paradoxuri ale „situaţiei" din teren şi cu atît „realităţile" îşi dezvăluie mai degrabă exotismul decît normalitatea.

Preşedinţia nicaraguană, guvernul şi comitetul însărcinat cu elaborarea noii Constituţii adunau laolaltă atîţia poeţi, încît investigaţia lui Rushdie – politică, în esenţă – capătă adeseori aerul unei şedinţe de cenaclu literar. În plus, politica locală – de stînga! – făcea casă bună nu doar cu poezia, ci şi cu religia, motiv pentru care se dicuta despre stipularea lui Dumnezeu prin Constituţie, iar Lenin apărea deja pictat pe zidul unei biserici. Cîtă luciditate a observaţiilor de reporter, atîta pitoresc obiectiv şi cam tot atîta dramă a normalităţii...

Rushdie povesteşte despre încercarea unei ţări de a se democratiza, bucuros cînd găseşte motive de speranţă, revoltat cînd vine vorba de imixtiunile SUA, dar şi îngrijorat să vadă că „un guvern de scriitori", precum cel nicaraguan, tindea să se transforme „într-un guvern de cenzori". Şi pentru că e un bun povestitor, ştie cum să aibă dreptate.

PUBLICITATE

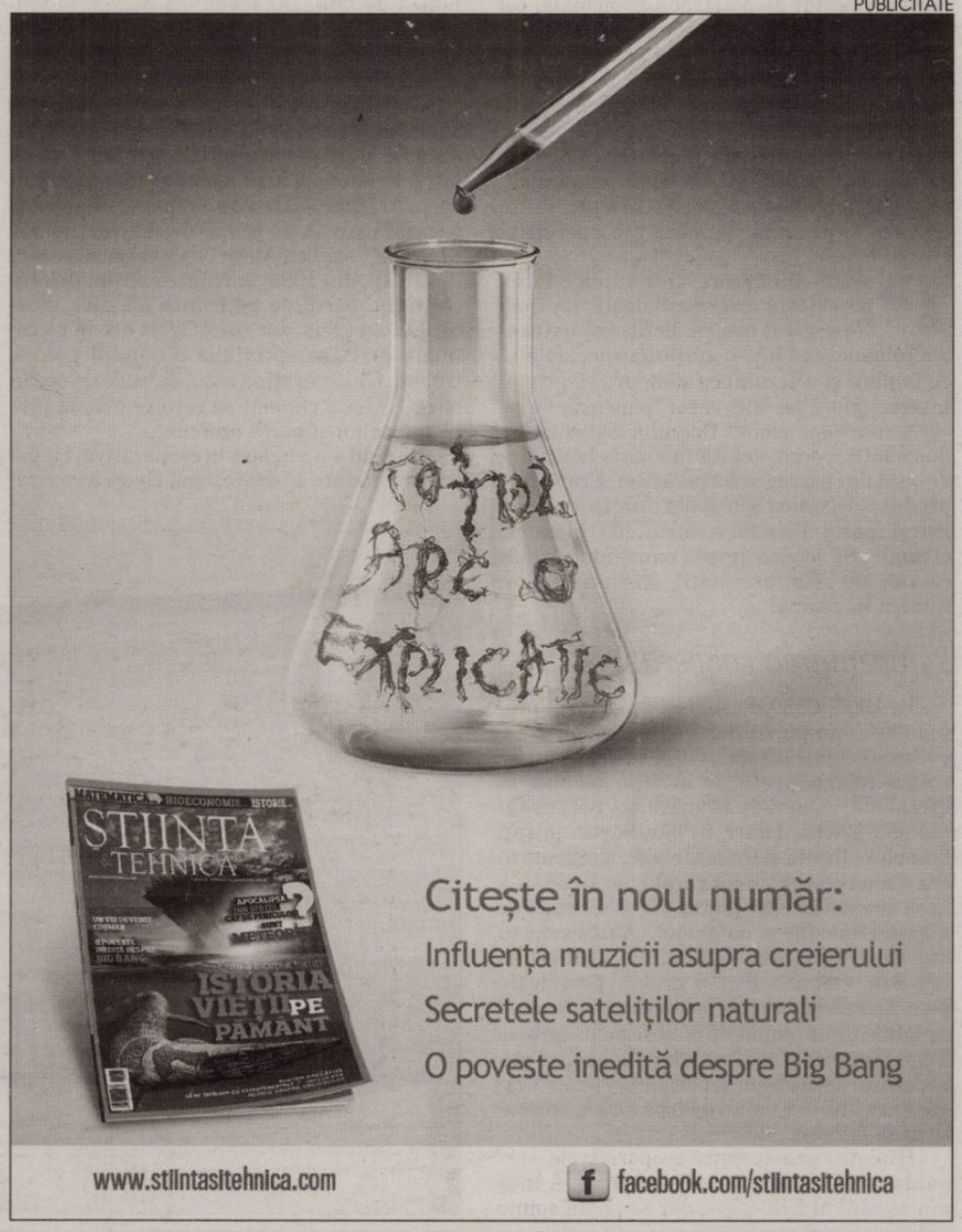

„Am avut întotdeauna o atitudine publică şi critică“

– interviu cu artiştii Lia şi Dan PERJOVSCHI –

Artiştii vizuali Lia Perjovschi şi Dan Perjovschi şi dirijorul Yoel Gamzou sînt laureaţii celei de-a cincea ediţii a Premiului „Prinţesa Margriet“ al Fundaţiei Culturale Europene. Ceremonia de decernare a premiilor va avea loc pe 19 martie 2013, la Bruxelles, în prezenţa Alteţei sale Regale Prinţesa Margriet a Olandei. Premiul „Prinţesa Margriet“ se decernează anual, începînd din 2008, artiştilor, intelectualilor şi activiştilor culturali europeni a căror muncă demonstrează „importanţa culturii în construirea unei Europe democratice şi cuprinzătoare.“

Premiul „Prinţesa Margriet“ vă este conferit (şi) pentru proiectele artistice comune. Care sînt acestea?

Lia Perjovschi: Atelier deschis, strategiile de supravieţuire, depozitul de la Sibiu – pentru că am rămas aici să construim.

Dan Perjovschi: Platformele-proiect create de Lia, Arhiva de artă contemporană, Centrul de Analiza Artei şi, acum, Muzeul Cunoaşterii au funcţionat ca zone de dezbatere, educaţie alternativă sau rezistenţă critică. Împreună sau independent, ne-am folosit succesul şi experienţa internaţională ca să schimbăm lucrurile în interior. Ne-am spus întotdeauna părerea şi am suportat consecinţele. Pe vremuri, boicotam singurul muzeu de artă contemporană plasat, nefericit, în Palatul Parlamentului. Acum boicotăm şi ICR-ul naţionalizat şi provincializat. N-am plecat şi nu ne-am ascuns. Am avut întotdeauna o atitudine publică şi critică.

„Unele lucruri pur şi simplu nu pot fi desenate.“

Multe dintre intervenţiile dvs., domnule Perjovschi, par datate: ele se referă la chestiuni de actualitate sau, adesea, la subiecte locale (româneşti). Şi totuşi, ele au succes universal. Cum vă explicaţi că funcţionează în spaţii culturale diferite? Cum vă explicaţi că ţin şi după ce au fost create?

D.P.: În România desenez despre România şi restul lumii. Iar cînd sînt în lume, desenez despre lume. Plec de la ceva citit în ziar, auzit la TV sau văzut pe stradă, dar extrag ceea ce poate fi valabil peste tot, astfel încît un desen din Hong Kong să-l pot redesena pe un zid în Paris sau Hamburg. Dacă Vaca Nebună se crede Cal, posibil ca lumea să localizeze şi tragedia de acum nişte ani, dar şi manipularea de piaţă de azi, nu? Iar dacă acest mesaj nu e receptat, atunci măcar ideea de consum global (ambalat aici, etichetat acolo şi vîndut dincolo) să fie clară...

Aţi remarcat alterări ale sensului atunci cînd aţi reprodus o lucrare în alt loc decît cel pentru care a fost concepută iniţial?

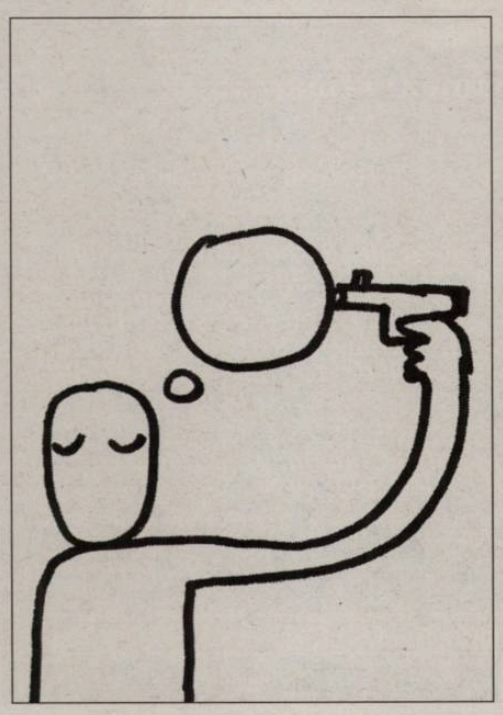

D.P.: Da. Se întîmplă uneori şi în acelaşi oraş sau pe acelaşi zid. Omenii înţeleg ceea ce fac în funcţie de ce bază culturală sau politică au. Publicul îşi recunoaşte propriile idei. Nu văd desenele mele, ci pe ale lor. Desenul în care un occidental nu ştie dacă femeia din faţa lui este îmbrăcată în burka sau nigab, şi nici ea nu ştie dacă el poartă Levi's sau Diesel va fi înţeles cu nuanţe diferite la Köln, New York sau în Emiratele Arabe Unite. Dar ideea de ignoranţă culturală reciprocă va rămîne... E adevărat că unele desene sînt universal valabile pentru că descriu capitalismul global, care are reflexe identice, şi în Japonia, şi în Macedonia, şi în Elveţia. De exemplu, desenul în care blugii rupţi (deci *trendy*) costă mai mult decît cei întregi.

„Acesta-i marele atu al artistului, în asta constă valoarea lui: creează posibilităţi, soluţii.“

Din 1999 publicaţi în revista 22 *scurte note şi comentarii despre actualitate la rubrica „Vis-à-vis“. De ce aţi simţit nevoia să ţineţi această cronică scrisă a evenimentelor sociale, politice etc.?*

D.P.: A început ca un experiment şi a devenit o rubrică clasică. Gabriela Adameşteanu m-a pus să scriu. Rodica Palade m-a preluat şi dus mai departe. Să vedem ce zice Armand Goşu, acum. Rubrica mea are şase cuvinte şi este varianta textuală a conciziei şi umorului din desene. De ce? Pentru că unele lucruri pur şi simplu nu pot fi desenate.

Nu vă îngrijorează că arta performativă pe care o practicaţi e atît de efemeră?

D.P.: În cazul meu, efemer este doar „spectacolul“, partea mea de „entertainment“. În rest, nici un desen (de fapt nici o idee) nu dispare. Fiecare proiect al meu înseamnă un carnet-obiect în care s-au născut toate desenele de pe pereţi. Am peste o sută. Deşi mare parte din arta mea se şterge, există proiecte paralele şi consistente care rămîn. Şi uite aşa efemer cum sînt, mă găseşti în colecţiile MoMa, Tate Modern, Centre Pompidou, Ludwigsmuseum sau Moderna Museet, adică în principalele muzee mondiale. Asta ca să înţeleagă şi domnul Marga de la Institutul Cultural Român că definiţia operei durabile e un picuţ mai complicată.

Ca iniţiatoare a Centrului de Analiză a Artei, ce ne puteţi spune despre evoluţia artelor vizuale din România, din ultimii zece ani? Şi-au găsit artiştii contemporani un public pentru ceea ce au de transmis?

L.P.: Aici nu, afară da. Aici nu, pentru că publicul nu este educat, informat, nu are adresă fixă (cu exceptia MNAC în Palatul Parlamentului). Spaţiile de expoziţie apar şi dispar, sînt improvizate (nu se văd, sînt mici, sînt în subsoluri, în clădiri abandonate, miros urît...). În România, artiştii nu au public (sau este un public mic de specialişti), dar au subiecte. Este incredibilă radiografia pe care o fac contextului lor – dacă cineva vrea să privească (nu mă refer la artiştii comerciali, ei au colecţionari şi fac bani).

„Acesta-i marele atu al artistului, în asta constă valoarea lui: creează posibilităţi, soluţii.“

De bine, de rău, artiştii contemporani şi-au creat singuri spaţii de expunere şi reţele. A apărut o masă critică de artişti valoroşi. S-a schimbat în vreun fel relaţia dintre artişti şi instituţiile publice?

L.P.: Da, cred că acesta-i marele atu al artistului, în asta constă valoarea lui: creează posibilităţi, soluţii. Relaţia dintre artişti şi instituţiile publice s-a schimbat puţin, dar este departe de ce ar trebui să fie.

Există o solidaritate a artiştilor români în jurul unor principii sau valori?

L.P.: Poate. Puţină. Şi în condiţii excepţionale...

D.P.: Există mai ales pe teme activiste (Hala Matache, Roşia Montană etc.). Pe subiecte culturale sau de atitudine culturală mai greu. Dacă se întîmplă e mai ales din cauza subfinanţării cronice. Aşa s-a înfiinţat de pildă, Centrul Naţional al Dansului Bucureşti, Fabrica de Pensule de la Cluj, Coaliţia Sectorului Cultural Independent etc. Ele nu sînt rodul vreunor enorme viziuni culturale, ci mai ales rezultatul unei disperări existenţiale.

Dacă ar fi existat o reacţie mai compactă a artiştilor, dar mai ales a instituţiilor publice, n-ar fi dispărut atîtea proiecte bune sau poziţii individuale. Apropo de solidarizare: mulţi din cei care şi-au pus în vară pion colaborează acum cu noul ICR. Penibil.

a consemnat Matei MARTIN

craii de burta veche

Supă de cegă *ucha*, sau *bouillabaisse* pe rusește

Cega folosită pentru supă trebuie să fie vie. Se eviscerează, se curăţă de discurile osoase cu care este acoperită şi, foarte important, i se scoate nervul din şira spinării: se extrage dintr-o singură mişcare, introducînd degetul prin capătul dinspre coadă al despicăturii din burtă sau cu dinţii unei furculiţe, din capătul opus, de la baza capului. Nu curăţaţi şi nu tăiaţi cega decît în momentul în care începeţi să o gătiţi.

Preparaţi 3 litri de supă de peşte, din bibani, lini sau crapi. La Sankt-Petersburg se folosesc porcuşori, care dau o zeamă excelentă şi foarte clară. Cînd supa se leagă, strecuraţi-o şi limpeziţi-o cu caviar proaspăt, bătut cu două albuşuri de ou şi lungit cu puţină supă rece. Limpezirea trebuie să aibă loc, în funcţie de momentul servirii, înainte de a adăuga cega la fiert. Separat, sotaţi în unt cîteva linguri de rădăcină de pătrunjel şi tulpini de ţelină tăiate *julienne*, în părţi egale. Cînd sînt gata, scurgeţi-le de unt şi aşterneţi-le pe fundul supierei.

Cu 25-30 de minute înainte de masă, tranşaţi cega în felii uşor oblice, de 2-3 centimetri grosime, după cît e peştele de mare. Aruncaţi feliile în apă clocotită şi scoateţi-le deîndată: astfel, carnea nu se va fărîmiţa şi nu va tulbura *consommé*-ul, mai tîrziu, în timpul fierberii. După ce scoateţi feliile de cegă din apă, scurgeţi-le bine pe un şervet şi puneţi-le la fiert, în supa clocotită de peşte. În momentul în care începe să fiarbă din nou, dar înainte să clocotească, retrageţi oala pe marginea cuptorului şi acoperiţi-o, astfel încît supa să se păstreze fierbinte, fără să fiarbă. Aşteptaţi 25 de minute. Scoateţi apoi feliile de cegă, una cîte una, avînd grijă să nu le rupeţi, aranjaţi-le în supieră, peste legumele sotate, şi turnaţi deasupra *consommé*-ul fierbinte. Ornaţi supa cu felii de lămîie descojite şi fără sîmburi.

Amicul Dejun

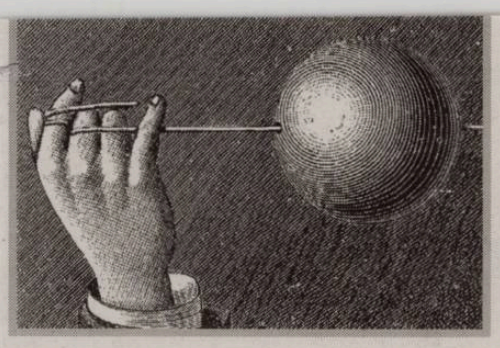

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Democraţia contra democraţiei

Odată cu noul curs pe care a luat-o această, ţară se pune problema (re)evaluării termenului de „democraţie". Ce semnificaţii mai are?

Ciudat şi, în acelaşi timp, natural felul în care, uneori, democraţia reuşeşte să se saboteze singură, cu propriile instrumente. Ceea ce se petrece acum în Ungaria ilustrează perfect modul în care un stat democratic se poate transforma, pe nesimţite, în tiranie. Majoritatea parlamentară de la Budapesta a votat cîteva modificări importante, dar controversate, ale Constituţiei. În ciuda criticilor puternice venite dinspre comunitatea internaţională şi din rîndul opoziţiei, schimbarea legii fundamentale s-a petrecut exact după planurile puterii.

Amendamentele au un impact imediat asupra drepturilor fundamentale, precum libertatea presei, libertatea religioasă, libertatea de mişcare. De pildă, cuplurile care trăiesc în concubinaj, precum şi cuplurile formate din persoane de acelaşi sex, nu pot fi recunoscute ca familie. Dreptul la exprimare liberă, oricum îngrădit de legea presei adoptată în urmă cu un an, este acum şi mai limitat, căci amendamentele aduse Constituţiei îngrădesc posibilitatea de a formula opinii critice cu privire la persoanele publice. Tot din noua Constituţie derivă şi obligaţia absolvenţilor universităţilor de stat de a lucra, o perioadă, în Ungaria (sub ameninţarea că, în caz de emigrare, sînt obligaţi să restituie cheltuielile de învăţămînt. În fine, textul noii Constituţii sancţionează staţionarea în spaţiul public a persoanelor fără adăpost.

În plus, noile amendamente se referă la limitarea competenţelor Curţii Constituţionale în domeniul jurisprudenţei referitoare la Constituţia de dinainte de 2012. Pe de altă parte, Curţii îi este de acum interzis să se mai pronunţe asupra constituţionalităţii legii fundamentale şi a modificărilor acesteia – ele fiind, de fapt, o modalitate suplimentară de a asigura aplicarea acestor schimbări.

Cotidianul german *Die Welt* a urmărit, încă de la început, derivele regimului Viktor Orban şi a semnalat frecvent derapajele statului de drept. În ziua adoptării acestor amendamente, ziarul publica un articol tăios, în care denunţa faptul că „Orbán distruge cultura statului de drept": „E adevărat, democraţiile se mişcă extrem de lent, uneori chiar exasperant de încet. Dacă ne uităm cu o privire îngăduitoare spre Budapesta, schimbările făcute de Viktor Orbán, din 2010 încoace, ar putea părea o tentativă de a da ţării sale, în sfîrşit, stabilitatea de care avea nevoie. Nici nu e greu de înţeles, pentru că ţările estice nu au păşit în paradisul occidental după căderea comunismului, ci au traversat o perioadă de tranziţie, ai cărei cîştigători au fost, de cele mai multe ori, tot vechii stăpîni. Însă felul în care se poartă acum guvernanţii maghiari este în contradicţie tocmai cu principiile pentru care lupta, odinioară, tînărul Viktor Orbán" – scrie Thomas Schmid. Cum ar veni, întărim statul ca să putem consolida o societate mai liberală. Însă – după cum notează cotidianul german – „premierul Ungariei a părăsit de mult liga luptătorilor pentru pluralism şi libertate. Faptul că a redus competenţele Curţii Constituţionale echivalează cu desfiinţarea acesteia. Faptul că judecătorii nu vor mai putea face referire la Constituţia de dinainte de 2012 echivalează cu distrugerea unui principiu: acela că statul de drept este o construcţie de tradiţie, nu una de făcut în demers revoluţionar."

Contradicţia cea mai evidentă, în cazul Ungariei, e că abolirea statului de drept se produce la iniţiativa unui susţinător al liberalismului şi al separaţiei puterilor în stat. Odată cu noul curs pe care a luat-o această ţară, se pune problema (re)evaluării termenului de „democraţie". Ce semnificaţii mai are? Mai poate fi aplicat în Ungaria de azi?

„Democraţia trăieşte din anevoioasa artă a compromisului. Opoziţia trebuie să conteze în această ecuaţie şi trebuie să fie ascultată. Acesta nu e un lux, ci o datorie. Viktor Orbán nu îşi călăreşte ţara, ci o conduce spre o întărire periculoasă a regimului. Ceea ce e prea dur poate să crape uşor." O concluzie tranşantă, dătătoare de speranţă. Sau nu?

PUBLICITATE

PREMIILE GOPO
25 Martie 2013
OPERA NAŢIONALĂ BUCUREŞTI
ORA 19:00
LIVE pe:
PRO CINEMA
www.premiilegopo.ro
www.voyo.ro
Cocor Media Channel

Organizator: Romanian Film Promotion
Cu sprijinul: Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional; babel
Sponsori principali: APA NOVA; DACIA; orange
Sponsori: AQUA CARPATICA; Domeniile Sâmbureşti; MAC
Parteneri: EMPIRE Video Production; ODS
Partener media principal: 3D CINEMA
Parteneri media: COCOR; ONE; GLAMOUR; PRO CINEMA; adevărul Ziarul complet.; DILEMA; SAPTE SERI; media IMAGE
Servicii profesionale furnizate de: pwc

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

Ediţia-podium, cu oameni remarcabili!

Top FP 100 Gânditori Globali
Un portret unic al pieţei ideilor în 2012 şi al celor care le animă.

Top 101 FP România
Dacă reverenţele listei internaţionale merg spre personalităţi din toată lumea, FP România a adăugat o listă cu peste 100 de nume din România, „care pot mişca lucruri cu puterea ideilor – sau a exemplului". Printre ei: Arafat, Drăghici, Piperea, Stoica, Morar, Mettenheim, Ţărnea, Pavăl, Hohan, Nicola, Gheorghe, Groningen, Uşeriu, Sturdza, Worman, Căciuleanu, Popovici, Ghenie, Mălăimare jr, Marcus şi mulţi alţii

Bonus
Noi în anul 2050. Discuţii în jurul filosofiei Clubului de la Roma cu Richard R. Ernst, Călin Georgescu şi Anders Wijkman.

Noul număr! Din 8 februarie la toate punctele de presă

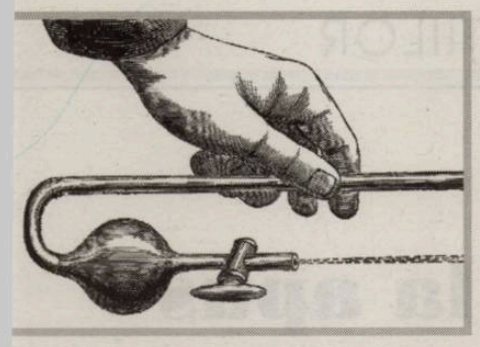

Oana STOICA

rosencrantz & co

Nevrozele criminale ale părinţilor noştri

***Copilul rece* de Marius von Mayenurg, un spectacol/performance de Canca Drăgănescu. Cu: Cristina Drăhici, Conrad Mericoffer, Irina Drăgănescu, Alin State, Sorina Ştefănescu, Florin Hriţcu, Oana Popescu, Bogdan Iechifor, Sebastian Ciocan. Teatrul Apropo & Teatrul Nottara.**

Există regizori care au cîte un actor-fetiş, pentru care construiesc spectacole aşa cum regii ridicau pe vremuri catedrale, temple ori palate. Pentru regizorii tineri, fetişismul este pragmatic, ia forma coagulării unei echipe cu care împărtăşesc gustul pentru anumite tematici ori estetici şi cu care pot dezvolta un stil de lucru eficient. Regizoarea Canca Drăgănescu a adunat cîţiva colegi de la Actorie – cu care a lucrat constant de la licenţă *(Vremea dragostei, vremea morţii* de Fritz Kater) pînă acum – la spectacolul *Copilul rece* de Marius von Mayenburg. Se remarcă o preferinţă pentru dramaturgia germană contemporană (lucrarea de disertaţie a fost despre *Chip de foc,* tot un text al lui von Mayenburg), pentru scriitura secvenţială, cu scene scurte şi alerte, în care nevroza urbană este surprinsă dintr-o singură tuşă şi cu personaje tipologice, reduse schematic la existenţe schizofrenice, aflate pe punctul de a deraia. *Copilul rece* serveşte bine această predilecţie spre fracturi existenţiale şi patologii familiale. Marius von Mayenburg analizează două fiice. Prezenţa unui alt cuplu dizarmonic potenţează boala, iar relaţiile copil – părinte, la fel de avariate, contaminează, la rîndul lor. Problema personajelor lui von Mayenburg este că nu reuşesc să îşi definească personalitatea, pe fondul unui nucleu familial malign.

Prin urmare, avem o scriitură fragmentară, cu personaje tipologice, pe tema nevrozei urbane aplicată la microuniversul familial. Regizoarea Catinca Drăgănescu a pornit de la aceste premise, pe care le-a amplificat printr-un joc. La începutul spectacolului, patru cupluri de actori participă la un „casting" pentru roluri, în faţa spectatorilor. Fiecare îşi prezintă variantele pentru personaje şi, prin eliminare, publicul decide cine ce rol va juca. La mijlocul spectacolului, castingul se repetă şi, în funcţie de dorinţa publicului, actorii schimbă personajele (cel puţin aşa ar fi recomandat – să se producă inversarea rolurilor). Înainte de final, se alege din nou distribuţia – de data aceasta, după dorinţa actorilor. Această joacă de-a „cine pe cine joacă" nu este doar un mod de a implica şi cointeresa publicul. În primul rînd, dinamizează ritmul spectacolului şi oferă o multiperspectivă asupra personajelor (fiecare actor are varianta lui de personaj). Apoi, este o formulă provocatoare pentru actori, care pot juca mai multe roluri (schimburi de personaje se întîmplă şi în *dontcrybaby*, textul Catincăi Drăgănescu în regia lui Eugen Jebeleanu). Spectatorii au şansa de a vedea, de fapt, la fiecare reprezentaţie, alt spectacol, în funcţie de opţiunile succesive din seara respectivă. Şi, desigur, nebunia scenică îl „ajută" pe spectator să nu presimtă crima. Căci cei nevinovaţi vor fi sacrificaţi pe altarul depresiilor urbane, fără ca asta să reprezinte în vreun fel mîntuirea. Marius von Mayenburg este departe de a fi un optimist.

Problema personajelor lui von Mayenburg este că nu reuşesc să îşi definească personalitatea, pe fondul unui nucleu familial malign.

Văzut în avanpremieră, în condiţii tehnice precare (după ce, cu cîteva zile înainte, în Sala Mică a Teatrului Nottara fusese un incendiu), spectacolul este încă crud şi fragil. Are nevoie de rodaj, pentru a accelera ritmul la dinamica potrivită, care să îi dea tăietura cinematografică. Personajele sînt savuroase, chiar şi cele rămase la nivel de intenţie (care au „ratat" castingul), caricaturizarea este ţinută în frîu, nu devine grotescă şi nu alunecă într-un comic facil, umanitatea se ţine încă agăţată de scheletul rolurilor, chiar dacă protagoniştii lui von Mayenburg ajung nişte păpuşi criminale.

Distribuţia este omogenă iar pofta de joc în exces poate fi involuntar comică (un accident la avanpremieră: entuziasmul dintr-o scenă de dragoste a „zburat" în public pantoful cu toc cui al unei actriţe). Sînt cîţiva actori care atrag atenţia (şi nu pentru prima dată): Conrad Mericoffer – cu o tehnică precisă; Irina Drăgănescu – cameleonică; Cristina Drăghici – o combinaţie de forţă şi fragilitate; Alin State (protagonistul din *Rocker*, filmul lui Marian Crişan) – cu un umor impulsiv. Spectacolul are nerv şi este viu – ceea ce împrospătează puţin aerul obosit din Teatrul Nottara.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

■ *Domnişoara Julie* de Strindberg, în regia lui Felix Alexa, se joacă la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj în 19 martie, ora 20,00, cu Zsolt Bogdán şi Anikó Pethö – printre mere ionatane, al căror parfum ajunge pînă la public (plasat, de altfel, foarte aproape de scenă, ca să i se inducă un sentiment de culpabilitate din cauza voyeurismului). O analiză a senzualităţii, făcută sub asaltul multor kilograme de fructe roşii şi păcătoase, cu două dintre vedetele Maghiarului clujean, în rolurile principale.

■ În aceeaşi seară, 19 martie, ora 19,30, la Teatrul German din Timişoara se joacă primul spectacol pe un text de Herta Müller, *Ţinuturile joase,* în regia lui Niky Wolcz. Aceasta este una dintre cele mai dificile dramatizări făcute pentru teatru, din cauza stilului poetic al Hertei Müller, cu naraţiuni fragmentate, multiple planuri în care realul şi imaginarul sînt greu de separat, şi o memorie subiectivă, afectată emoţional de timp. Spectacolul reuşeşte să creeze universul unui sat bănăţean (Nitchidorf), cu fricile şi tradiţiile sale obsedante, printr-o juxtapunere teatru – film care antrenează întreaga trupă timişoreană, doi copii, o orchestră şi pe Eszter Tompa în rolul Hertei Müller adultă.

■ Spectacolul „scandalos" al lui Radu Afrim, *Visul unei nopţi de vară,* se joacă în 22 martie, ora 19,00, la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Iaşi. O Elena transsexuală (Andrei Grigore Sava), un Puck cu două ipostaze – una diurnă (Ovidiu Ivan), alta nocturnă (fascinanta Cristina Pădurariu), ambele „afumate" bine cu ierburi –, un club de noapte, multe prafuri, o sexualitate exhibată într-o atmosferă hipnotică, un Shakespeare tras bine pe nas, jazzuri cu ritmuri afro şi lieduri. Cu alte cuvinte: un Afrim clasic.

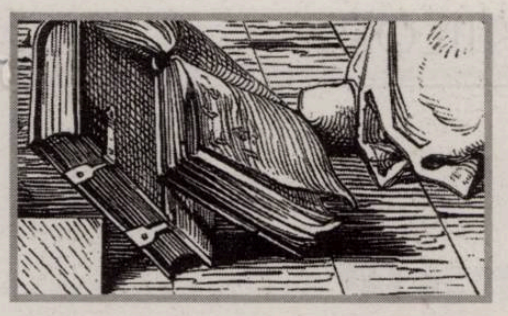

Simona SORA

biographiti

Şase ancore pe cer, la apus

Cred că abia atunci cînd nu mai faci cronică de întîmpinare, poţi descoperi actualitatea literară în deplină libertate. Fiecare avem listele noastre secrete de cărţi pe care le căutăm prin librării, biblioteci şi anticariate (cînd nu pe la prieteni), mai ales atunci cînd teancurile obligatorii se înalţă ameţitor. Eu am două turnuri gemene, în coasta bibliotecii, care au depăşit deja, în înălţime, rafturile şi care ameninţă să se prăbuşească la orice curent mai puternic de aer: cărţi pe care le-am primit, cumpărat sau împrumutat convinsă că nu pot trăi fără să le citesc. Dar pot.

Zilele trecute însă, mi-am dat seama că n-am apucat să citesc o carte din „lista secretă": *Apropierea* de Marin Mălaicu-Hondrari – scriitor rar şi atipic, poet înainte de orice şi om atent la propria-i libertate, înainte de toate –, aşa că m-am aşezat în fotoliu şi nu m-am ridicat înainte de a o încheia, fericită că în România lui 2013 (mă rog, cartea a apărut în 2010) se mai poate scrie aşa. Nu-i voi face o cronică, e şi prea tîrziu pentru aşa ceva; vă voi spune însă, pe puncte, de ce mi-a plăcut şi de ce v-o recomand înaintea multor altor cărţi:

■ Există în *Apropierea* un filon poetic care susţine ca o pînză freatică întreg romanul şi care leagă întîmplări, iubiri, eşecuri, personaje – în primul rînd, pe cei patru poeţi din „tetrada de la Bistriţa": Dan Coman (The Great), Florin Partene (Dan Parfenie), Marin Mălaicu-Hondrari (Adrian Petru Constantin) şi Ana Dragu (Lidia, „Stăpînița", „La Madre de la Poesía", inventatoarea „păşunismului apocaliptic" şi deţinătoarea unei fîntîni pline cu mătasea broaştei). Nu întîmplător „La Madre de la Poesía" îşi transportă amicii cu un vehicul insolit: „...maşina asta trebuia văzută cînd era portocalie şi plină de versuri. Capota îi aparţinea lui Gellu Naum: poate că totul se petrece într-o vacă. Scris cu negru. Magistrul Ursachi deţinea portbagajul: de la o frunză la altă frunză, e o depărtare fără sfîrşit. Aurel Dumitraşcu pe dreapta: cerul începe de la glezne. Aici a trebuit să tragem la sorţi. The Great propusese anul cel bun e anul în care mori, eu propusesem eu nu vreau să trăiesc eu vreau să citesc, iar Adrian nu mai ştiu ce, legat de flori, care şi ele sînt negre, dar a ieşit versul propus de Parfenie, el, care nu prea avea noroc, dar abia mai tîrziu am înţeles de ce, tocmai pentru că nu avea nevoie de noroc. Virgil Mazilescu pe stînga: sînt singur. am inventat poezia şi nu mai am inimă."

■ Mi-a plăcut mult Maria, iubita spanioloaică a protagonistului – amestec de Zenobia (lui Naum), Blimunda (lui Saramago) şi Alejandra (lui Sábato) – pe urmele căreia „fantasma unui bărbat îndrăgostit bîntuie Europa", o sculptoriţă ce cîntă într-o formaţie cu nume hard erotic şi care-şi adoră bunica analfabetă „demnă, simplă, fără ifose, dar mîndră în acelaşi timp şi fără chiloţi".

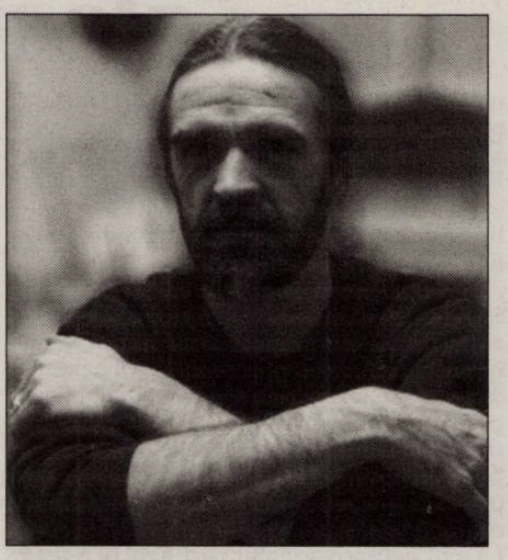

Un amestec atît de rar, de sfîşiere şi umor.

■ Amestecul, atît de rar, de sfîşiere şi umor care dă ritmul povestirii picareşti (autobiografice, în mare parte, spun interviurile lui Marin Mălaicu-Hondrari). Protagonistul – poet român şi paznic spaniol al unui depozit de maşini din Córdoba – este, şi el, un „păzitor" de praguri care, atunci cînd nu ajută o traficantă argentiniancă (pe care-o cunoaşte restituindu-i *62 Modelo para armar* de Cortázar), fugăreşte hoţi de cauciucuri urlînd apocaliptic, în româneşte.

■ Umbra lui Cortázar (sub semnul căruia e pusă „obligaţia" de a scrie), dar şi spiritul lui Bolaño (cel mort la doar 50 de ani, într-un accident de maşină, inventatorul „cîinilor romantici"): „Los perros romanticos, aşa ne obişnuiserăm, pe urma lui Roberto Bolaño, să-i numim pe toţi cei care încercau să se smulgă şirului nesfîrşit de vieţi anoste iar orice gest provocator de nebunie, de poezie, era gest de cîine romantic."

■ Declanşatorul fugilor şi revenirilor celor patru – un pact adolescentin de a rămîne vii cu orice preţ, prin refuzul convenţiilor, a îmburghezirii, al prejudecăţilor. Împărţiri suprarealiste (în favorabili şi nefavorabili Marin Mălaicu-Hondrari îi alătură o altă clasificare vitală, trăiristă, neoautenticistă a oamenilor printre care ne învîrtim – vii şi morţi, în sens poetic, de trăire fără rest a vieţii-literatură. *A fi viu* în acest sens e o condiţie primă a adevărului literaturii tale.

■ Tristeţea de fond a cărţii, căci *apropierea* e posibilă într-un singur moment de înţelegere totală a lucrurilor. În afara acestui moment izolat („Era pentru prima dată că vorbeam cu cineva şi înţelegeam perfect absolut tot ce îmi spunea...") sînt posibile doar fuga, urmărirea, revenirea, uneori poezia. Ca în *Şotron*-ul lui Cortázar, poezia transfigurează (şi evacuează) naraţiunea, declaraţia, concluzia. Capitolele nominale ale *Apropierii* (la fel ca acelea din *Şotron)* sînt doar momente vii, fulguraţii ale unui scenariu strîns la un loc de iubire şi de prietenie. Cele şase ancore care îi apar protagonistului pe cerul andaluz, la apus, trebuie „citite" ca jaloane ale acestui scenariu.

În fond, *Apropierea* este un capitol (de o extraordinară intensitate) din cartea pe care Marin Mălaicu-Hondrari o scrie dintotdeauna, de la *Zborul femeii pe deasupra bărbatului* la *Cartea tuturor intenţiilor,* şi care, din cîte se aude, va continua, în curînd, cu o nouă ancoră.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Life on Terra

● **David Bowie, *The Next Day*, Iso Records, 2013.**

A fost mereu complicat să mi-l imaginez bătrîn pe David Bowie. Într-o lume, cea a pop-ului, obsedată de tinereţea fără bătrîneţe a star-urilor, poate că l-aş fi vrut mort. Împuşcat de un fan cu creierii tulburaţi, la ieşirea din studio în ultima zi a înregistrărilor pentru *The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars*. Ucis de o supradoză din cea mai pură cocaină înainte ca *Low* să deschidă întunecoasa şi irepetabila „trilogie berlineză". Strivit între fiarele carbonizate ale unui Lamborghini Countach roşu, pe drumul către o oarecare întîlnire cu un oarecare domn Nile Rodgers, în timpul sesiunilor pentru ceea ce avea să devină *Let's Dance*. L-aş fi vrut, astfel, pe Bowie nemuritor pentru că nu ştiu cum să relaţionez cu bătrîneţea figurilor eroice din viaţa mea. A supravieţuit, însă, tuturor fanteziilor mele, reuşind să îmbătrînească ca un om obişnuit, fără să-şi petreacă zilele în colanţi fuchsia prin săli de aerobic. Are 66 de ani astăzi, un număr periculos. Şi un album proaspăt-proaspăt, venit la zece ani de la *Reality*, LP-ul acela rockist şi, oricît de paradoxal ar suna, sensibil şi cuminte pînă-n măduva oaselor. Nu s-au schimbat foarte multe pentru DB de atunci, cu excepţia deceniului adunat vîrstei sale şi a unui infarct care le-a dat ceva emoţii scriitorilor de ferpare.

Pătratul acela alb care acoperă parţial coperta lui *The Next Day* îmi trage o palmă. Mie şi dorinţelor mele morbide. Dedesubtul lui se ascunde portretul în alb şi negru al unui androgin Bowie, imortalizat într-un îndepărtat an 1977 de fotograful japonez Masayoshi Sukita, pentru coperta unei opere istorice, *„Heroes"*. Titlul de pe coperta vechiului album e tăiat de o linie fermă. În mijlocul pătratului despre care vorbeam curg trei litere: *The Next Day*. Trecutul (mi-)e ascuns. Bowie mă ia peste picior, spunîndu-mi să merg mai departe, să ies din captivitatea aceasta a ideal-/idolatrizării unui moment oarecare din trecutul unui strălucitor star pop care n-a murit în carcasa unui Lamborghini roşu acum, 31 de ani, pentru a deveni şi mai strălucitor. El însuşi o face pe „Where Are We Now?", *lead single*-ul acestui al 24-lea LP de studio al său: se întoarce astăzi în Berlinul *„Heroes"*-ului – „Had to get the train / From Potsdamer Platz / You never knew that / That I could do that / Just walking the dead / Sitting in the Dschungel / On Nürnberger Strasse / A man lost in time / Near KaDeWe / Just walking the dead..." – pentru a ne spune că trăieşte în prezentul nostru. „Here I am / Not quite dead!"... Piesa care dă titlul albumului, o repriză exuberantă în care tobele şi chitările îşi arogă totul, pune lucrurile la punct. Pentru David Bowie, trecutul său, oricît de glorios, e doar un moment al propriei excursii printr-o viaţă care a intrat în al 67-lea ei an. E loc aici de privit înapoi. Fără mînie, fără regret, fără lacrimi. E loc aici de rememorat, cu un oarecare cinism, trecutul – pe *The Next Day* vă puteţi plimba printre referinţe la cele mai importante momente din lunga carieră a muzicianului, de la „Life on Mars?" la „Bring Me the Disco King" fără a simţi foarte acut pastişa. E loc aici de un David Bowie care, chiar dacă nu mai trăieşte în ficţiunea retrofuturistă a lui Major Tom, în amivalenţa şi promiscuitatea sexuală a lui Ziggy Stardust sau în cabaretul extravagant al lui The Thin White Duke, rămîne David Bowie.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Şerban-Ionuţ GEORGESCU

White Walls

Ce s-a păstrat/schimbat pe acest al doilea album?

S-a păstrat tot ceea ne-a făcut să iubim că sîntem în formaţia asta. Adică noi patru, felul în care interacţionăm, şi libertatea creativă absolută pe care o simţim de fiecare dată cînd cîntăm împreună. În ceea ce priveşte schimbările, avem impresia că de data asta am compus ceva mai concentrat, ceva mai „la obiect". Pe *Mad Man Circus,* încă eram în stadiul în care ne descopeream unii pe alţii ca muzicieni; însă, de data asta, ne-a fost mai uşor să ne comunicăm ideile. De aceea, simţim că va fi un album mai uman, mai natural.

Albumul va fi disponibil tot ca free download?

Varianta digitală a albumului va fi cel mai probabil disponibilă ca *download pay-what-you-want,* deoarece ne place libertatea pe care o oferă ascultătorilor. Cine doreşte să descarce mp3-urile şi să plătească o sumă modică pentru a-şi arăta aprecierea o va putea face. Cine doreşte să downloadeze mp3-urile gratis o va putea face şi aşa. Cine doreşte să cumpere CD-ul va putea face şi asta. Albumul va mai putea fi ascultat şi pe platforme precum YouTube sau Soundcloud, probabil. Pînă la urmă, credem că cel mai important lucru pentru album este să fie auzit.

Există în România o piaţă de rock/metal progresiv?

La întrebarea asta nu prea ştim să răspundem şi ne pare rău. Încercăm să ne concentrăm pe cît posibil pe aspectul creativ, mai puţin pe cel economic. Mereu va fi o „piaţă" pentru muzică, sub o formă sau alta. Stilul e mai puţin relevant pentru noi, avem încredere că cine ne va asculta o va face indiferent de etichete.

***Şerban-Ionuţ Georgescu** este basistul trupei White Walls. Mai multe la myspace.com/whitewallsofficial.*

a consemnat Marius CHIVU

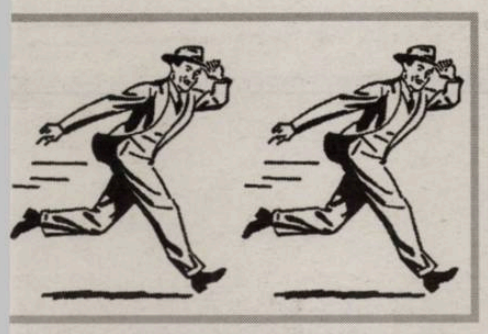

) *Killing Time* (România, 2012), de Florin Piersic Jr.; *Zborul/Flight* (SUA, 012), de Robert Zemeckis.

Andrei GORZO

dilematograf

Despre oameni şi zei

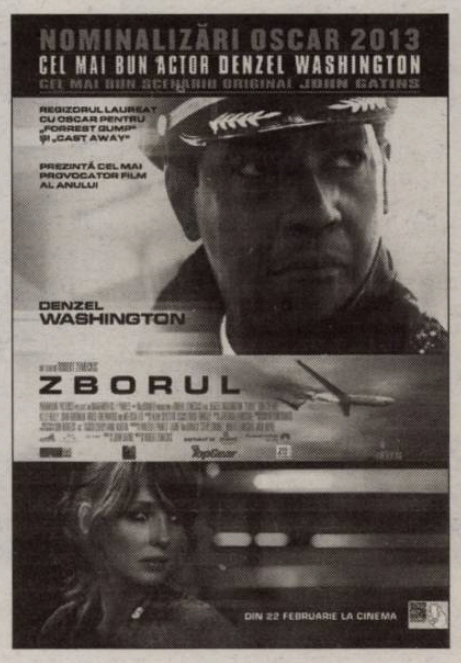

Un infantil *kammerspiel* românesc, dar *annabe american,* foarte *low-budget* şi săcuţ în idei, *Killing Time* al lui Florin Piersic Jr. se trage, în primul rînd, din *Reservoir Dogs* şi din *Pulp Fiction,* apoi din ceva Coen Bros., ceva Jarmusch şi ceva teatru modern, nergînd înapoi, *via* Stoppard, pînă la Beckett. Infiltraţi în apartamentul unui doctor pe care au ordin să-l ucidă, aşteptînd ca acesta să se întoarcă acasă, doi asasini profesionişti (Piersic şi Cristian Ioan Gutău) îşi moară timpul cu ocupaţii brevetate de omologii lor din primele filme ale lui Tarantino. n primul rînd, hermeneutica popcornului – n viziunea asasinului #1 (cum e identificat e generic personajul lui Gutău), faptul că Spiderman atîrnă cu capul în jos şi picioarele n sus (adică „pe invers"), atunci cînd o pupă entru prima dată pe Kirsten Dunst – i-ar ndica homosexualitatea reprimată. Apoi, e măsură ce aşteptarea se lungeşte *(Killing Time* e o comedie de *in*acţiune), cei doi ajung a controverse deontologice – asasinului #2 prevăzut din scenariu cu un accesoriu umanizant de fabricaţie standard – adică un copil n spital) i se pare neprofesionist şi urît din partea asasinului #1 ca acesta să cotrobăie printre obiectele intime ale victimei. Iar deici, desigur că nu mai trece mult pînă cînd unul dintre ei începe să „nietzscheanizeze" păstrînd registrul de *comicbook),* în timp ce celălalt redecorează apartamentul (alb, spaţios, minimalist) cu propria hemoragie. În contextul cinema-ului românesc contemporan, *Killing Time* (finanţat, ca şi filmele precedente ale lui Piersic, fără ajutorul CNC-ului) are o oarecare valoare de curiozitate, dar – în context internaţional – apare cu 20 de ani prea tîrziu pentru a mai putea spera să stîrnească vreun interes din partea Festivalului de la Sundance; nu se distinge suficient (decît prin limba în care e vorbit) din masa de imitaţii după Tarantino care s-a acumulat între timp. Şi e un pic comic că, deşi Piersic a criticat public Noul Realism Românesc, pe motiv că acesta e plin de timpi morţi şi de lungimi, filmul lui e la fel de plin de ele, însă fără a avea o bază conceptuală la fel de solidă pentru folosirea lor. Sigur, nu poate fi confundat cu o „felie de viaţă" neo-neorealistă. Actorii există pe ecran, nu în relaţie cu vreun fundal, cu vreun mediu social (altul decît cel *chic*-gangsteresc importat de la Tarantino, dar pînă şi acela e doar sugerat prin vorbe), ci doar în relaţie unul cu celălalt. Camera de filmare e acolo doar ca să-i pună în valoare (cu unele *parti-pris*-uri idiosincratice) pe ei, laolaltă cu textul scris de Piersic. Cu alte cuvinte, *Killing Time* e teatru (ceea ce nu e un lucru inerent rău): o piesă în cinci actori (plus un scîncet de copil şi o voce de taximetrist, ambele din *off),* dintre care unul e, însă, doar pe post de *special guest cadaver,* iar alţi doi sînt pe post de *special guest victims,* cu cinci minute de monolog (Florin Zamfirescu), respectiv cinci minute de su ghiţuri, lacrimi şi muci (Olimpia Melinte Ceea ce înseamnă că grosul spectacolulu constă într-un număr de monologuri al Buscemi-ului (cu accent moldovenesc) Gută (povestea năstruşnică a şosetelor lui roz, *th Nietzsche thing,* Spiderman *vs* Batman...), ş dintr-un număr (mult mai mic: unul sau dc uă) de monologuri ale lui Piersic (deontolc gia, copilul lui...). Cam puţin cu totul (ş infantil, infantil, infantil).

În *Flight (Zborul)* al lui Robert Zemeckis Denzel Washington joacă rolul unui pilot a coolic care, într-o bună zi, cînd se urcă bău şi cocainizat la manetele avionului – pentr a transporta circa 100 de persoane de la Or lando la Atlanta – se confruntă cu o mis terioasă defecţiune tehnică. În pofida cor diţiei lui (sau cine ştie dacă nu chiar datorit suplimentului de calm pe care aceasta i conferă?), el reuşeşte să-i salveze pe majc ritatea pasagerilor. Toţi specialiştii cad de a cord: numai un mare pilot ar fi fost capab de o asemenea performanţă. Dar el tot tr buie să dea socoteală pentru condiţia în car se afla. Mai mult decît un portret de alcool şi mai mult decît o dilemă morală, filmul îr cearcă să dramatizeze misterul căilor pri care un suflet (de creştin) îşi poate gă mîntuirea. Cuvinte încărcate religios tot re vin în dialogurile sale – de pildă, „suflete" î loc de „persoane". Cuplul pe care-l alcătu ieşte pilotul împreună cu o ex-maseuză de pendentă de droguri e o variaţiune a cuplulu dostoievskian ucigaş – prostituată. Şi, p măsură ce se apropie Ziua Judecăţii (cînd, î faţa unei comisii de anchetă, păcătosul v trebui ori să mintă în continuare, ori să alea gă ispăşirea), scenaristul filmului presară, î numele Domnului, tot mai multe semne î calea sa. Totuşi, la standardele Hollywooc ului, degetele realizatorilor nu intră prea a dînc în ochii spectatorilor, iar protagonistu minte şi manipulează pînă în al treispre zecelea ceas, în timp ce megaonorabilul actc care-l joacă nu pozează nici o clipă – meta foric vorbind – în vreo lumină necuvenit d bună.

„Învăţ mereu lucruri noi despre tăcere"

– interviu cu pianistul Misha ALPERIN –

Născut în Ucraina şi devenit celebru la Moscova şi la Oslo, pianistul din Chişinău, ***Misha Alperin*** *(n. 1956), va cînta sîmbătă, 23 martie, la Biserica Luterană din Bucureşti, în cadrul Festivalului* Jazz in Church *(21-24 martie 2013). Mai multe detalii la jazz.ro.*

V-aţi născut în Ucraina, aţi copilărit în Moldova, v-aţi mutat în Rusia, după care v-aţi stabilit în Norvegia. Sînteţi un călător înnăscut sau, pur şi simplu, un om universal?

Sînt un cetăţean al minunatei planete numite Pămînt! Toate experimentele mele sonore sînt inspirate de diferitele culori pe care le posedă această planetă. E ca şi cum aş fi tot timpul într-o grădină plină de mirosuri, fiecare te inspiră într-un anumit fel, iar simţul acesta al universalităţii a fost mereu prezent în mine. Chiar şi pe vremea cînd locuiam în Moldova, de exemplu, aveam mereu senzaţia că muzica tradiţională românească nu este doar românească, ci este o parte inseparabilă a culturii est-europene. Asta nu are nici o componentă intelectuală, este doar o percepţie. În opinia mea, toate varietăţile de muzică tradiţională fac parte din aceeaşi familie, indiferent de provenienţă. Doar suprafaţa e diferită, exact ca cea a planetei noastre.

Într-un interviu mai vechi, spuneaţi că, la început, nu prea aţi fost atras de pian. Cum s-a schimbat asta?

N-am avut niciodată, din păcate, un profesor de pian clasic adevărat valoros. De aici şi lipsa de inspiraţie şi de atractivitate. Pe vremea aceea, eram pur şi simplu împotriva a tot ceea ce suna precum un muzeu vechi. Bine, nu eram singurul muzician care punea semnul egalităţii între muzica clasică şi noţiunea de plictiseală. Dacă l-aş fi ascultat atunci pe Glenn Gould, mi-aş fi schimbat fără îndoială opinia şi, probabil, aş fi devenit un pianist classic. Unul între atîtea mii... Din fericire, muzica improvizată a fost cea care m-a ales pe mine. Cu toate astea, tot ce fac acum este influenţat, într-o măsură sau alta, de experienţele mele clasico-tradiţionale.

Aţi evoluat, de la concertele rock şi heavy metal din adolescenţă, la studiile clasice şi concertele de jazz. E cu adevărat important pentru un muzician să exploreze o paletă cît mai largă de genuri?

Pentru mine, a fost extrem de important să cînt o mulţime de genuri, în primul rînd pentru a decide ce nu mi se potriveşte. Pe de altă parte, faptul că poţi aborda genuri variate nu e o garanţie a faptului că-ţi poţi găsi propriul drum în lumea sunetelor. Pentru asta îţi mai trebuie ceva, cred că se numeşte pasiune.

Este adevărat că, în timpul studenţiei, obişnuiaţi să cîntaţi piese Beatles şi Elvis Presley la nunţi, pentru a mai cîştiga un ban?

Este perfect adevărat, dar trebuie să recunosc că niciodată nu mi-a plăcut prea mult să cînt rock, pop şi ce mai cîntam noi pe atunci. Motivul principal este acela că nivelul artistic şi tehnic al celor care se băgau în astfel de proiecte era destul de redus, astfel că am început să dospesc ideea unei trupe moldoveneşti de folk-rock. Primul nostru proiect etno-rock a fost o adevărată revelaţie pentru mine. Se întîmpla la Bălţi, dacă-mi amintesc bine, prin 1974, iar prima compoziţie a noastră se numea *„Aşa-i viaţa omului."* Restul e istorie.

Cît din copilăria trăită în zona Carpaţilor se regăseşte în muzica dumneavoastră?

Sincer, nu ştiu. Nu ştiu nici cît din mine este norvegian, evreu sau rus, şi nici nu cred că are vreo importanţă. Sigur este faptul că, oriunde am trăit, am fost puternic influenţat şi inspirat de tradiţiile locale. Din păcate, n-am fost niciodată atît de bun încît să-mi permit aceste stiluri, aşa că nu mi-a rămas altceva de făcut decît să-mi creez propriul stil.

Cum puteţi descrie experienţa dvs. cu casa de discuri ECM? Aţi fost atras de poezia pe care o emană înregistrările lui Manfred Eicher, sau a fost altceva?

Colaborarea cu ECM este excelentă şi a venit exact cînd aveam mai multă nevoie. Din cauza faptului că am cîntat, poate prea mult, la nunţi, fie ele de români sau de evrei, ratasem aproape total liniştea şi poezia p care le-am regăsit la ECM. Şi, fiindcă ech librul este forma mea de agregare, jumătate mea balcanică tînjea după cealaltă jumătat cea nordică, glacială şi retrasă. Bineînţele că acum, după 20 de ani de trăit în Nord, în lipsesc mult mirosul roşiilor adevărate, a deii graşi, brînza ciobănească şi vinul roş făcut la ţară. Toamna din Balcani, cu viil grele de struguri, e ceva ce nu pot uita vre dată. Poate de aceea, Italia îmi este atît d dragă, fiindcă îmi aminteşte de toamnele di Moldova, cînd ţăranii se pregăteau de nunţ iar vinul tînăr înnebunea simţurile.

Cum e viaţa între fiorduri? Care sînt su sele de inspiraţie acolo?

Viaţa aici e cea pe care mi-o doresc. No dul mă inspiră foarte mult, fiindcă aici învă mereu lucruri noi despre tăcere, despre pa ze, şi despre cît de importantă pentru min este, de fapt, singurătatea. Chiar şi atun cînd te afli în mijlocul oamenilor.

Aveţi un pianist preferat?

Sînt doi, dar nu pot să-i diferenţiez î vreun fel: Richter şi Gould.

Aţi crescut foarte aproape de graniţa cu Ro mânia, aţi vorbit vreodată româneşte?

N-am vorbit niciodată, dar am cîntat î româneşte la nunţi. Nu-mi mai amintesc n mic acum, dar româna este, alături de idi una dintre limbile vorbite de mama mea. Fa milia ei a trăit în Basarabia înainte de 194 dar, după venirea ruşilor, a fost deportată î Siberia. Mama mea trăieşte în Israel acun iar uneori îmi mai cîntă „Ţărăncuţă, ţărăn cuţă".

a consemnat Cătălin TOADE

Peter H. FRANK

Segmente din subterană

– unde IBM şi Dostoievski se întîlnesc –

„Sînt un om bolnav... Sînt un om pizmaş. Sînt un om lipsit de farmec. Cred că sînt bolnav de ficat.“

F.M. DOSTOIEVSKI

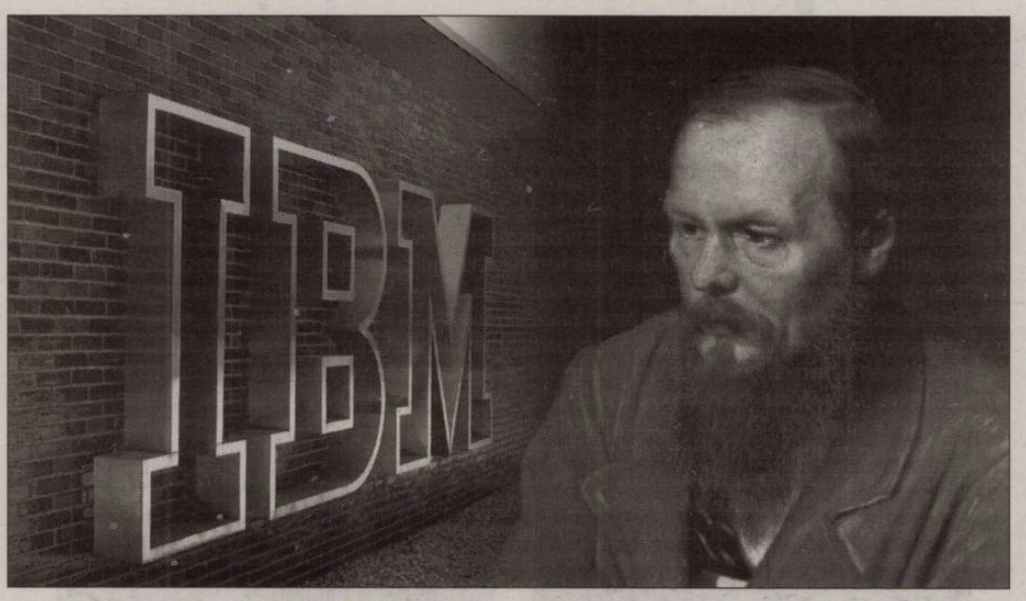

De fiecare dată cînd mai citesc încă un text despre cum visul suprem al analizei predictive este aproape de a fi atins, despre apropiata dispariţie a conceptului de „segment de piaţă“, despre exploadarea excesivă a domeniului informaticii şi analiza profundă şi completă a fenomenului *Big Data* (termen folosit în marketing, care desemnează, pe scurt, stocarea datelor informaţionale despre fluctuaţiile pieţei, despre producători şi clienţi) şi despre cum vom ti, în viitorul apropiat, ce anume va cumpăra un client, chiar înainte ca acestuia să-i reacă prin minte să cumpere acel produs, nu nă pot opri să nu mă gîndesc la acele cuvine, replicile memorabile cu care îşi începe Dostoievski „Însemnările din subterană“.

Iată cel mai recent exemplu (din revista *Marketing):* discursul de acum cîteva săptămîni al noului şef, CEO şi preşedinte al companiei IBM, Ginni Rometty, discurs analizat n articolul „IBM's CEO on data, the death f segmentation and the 18-month deadline“ („Preşedintele IMB vorbeşte despre informaţie, dispariţia conceptului de segment şi ermenul de 18 luni“).

„Conform preşedintelui IBM, fenomenul *Big Data* va însemna dispariţia segmentului de piaţă şi va obliga fiecare vînzător să perceapă individualitatea fiecărui consumator ntr-o perioadă de maximum 18 luni; în caz ontrar, cei care nu vor face astfel vor risca ă fie lăsaţi pe dinafară.“ – se spune în articol.

Cunosc importanţa unei segmentări eficiente a pieţii. Chiar funcţionează. De la design-ul unui produs la strategie, la mesaj, la plasare, pînă la realizarea unor produse derivate din acel prim produs. Să împarţi publicul consumator în sute de piese diferite. Să foloseşti nevoile lor, obiceiurile, geografia, portretele psihografice. *Criss cross* şi *cross match*. E un instrument puternic. De ce să faci marketing de masă pentru un produs, cînd poţi merge direct la clienţii de care poţi fi sigur că-l vor cumpăra? Şi de ce, dacă tot veni vorba, să nu trimţi şi felicitări aniversare, în care să strecori informaţii despre varianta nouă şi îmbunătăţită a unui produs pe care l-au cumpărat mai de mult? Cam în acest mod s-ar petrece lucrurile.

Cu alte cuvinte, cînd voi trece pe lîngă un Starbucks, trimite-mi un SMS! Fă-mi o ofertă la o firmă de îngheţată concurentă. Pune-mi un *pop-up* pe web, bazat pe e-mail-urile mele. Iar acesta e doar începutul. Imaginaţi-vă posibilităţile care decurg de aici. Să combini căutările pe Google cu mesajele din e-mail, cu SMS-urile, cu *chat*-urile IM, cu localizările GPS, cu datele de plată de pe carduri, navigările pe site-urile web, cluburile, comunităţile de care aparţii, informaţiile Facebook. Într-adevăr, să strîngi şi să combini toţi electronii pe care cineva îi foloseşte, să-i pui pe categorii şi să-i analizezi pentru a prezice cum va acţiona în viitorul apropiat cineva! E ca un vis fără sfîrşit. Cam aşa ar arăta, de exemplu, o frîntură din ceea ce IBM vrea să pună în vînzare: „Tehnologiile IBM SPSS (ceea ce vine de la *Statistical Package for the Social Sciences)* vă ajută să vă construiţi modele predicţionale exacte, în mod rapid şi intuitiv, pe care să le folosiţi în procesele de afaceri susţinute cu soluţii de către Enterprise Management Marketing. Să descoperiţi mai uşor modele şi tendinţe în informaţiile structurale sau nestructurale. Să modelaţi rezultatele şi să înţelegeţi factorii care le influenţează astfel încît să puteţi profita de oportunităţi şi să atenuaţi riscurile.“

Sau iată o descriere clară, dintr-unul din manualele Oracle: *„Predictive analytics* este un proces folosit pentru a descoperi tipare şi relaţii puternice, semnificative în cadrul unei mari cantităţi de informaţii. Aceste modele şi relaţii sînt folosite pentru a prezice cu mai multă precizie şi pentru a analiza comportamentul şi planurile clienţilor.“

Aceste previziuni Oracle, explică manualul, includ şi informaţii despre cum o persoană răspunde anumitor canale de marketing, cine sînt consumatorii pe care îi poţi pierde, cum arată profilul consumatorilor care pot fi profitabili pentru afacere şi, bineînţeles, construiesc portretul consumatorului înclinat să cumpere un anumit produs.

Cu alte cuvinte, dacă am aduna suficient de multe informaţii despre clienţi individuali, am putea anticipa dorinţele lor, împingîndu-i astfel să cumpere ceea ce, de fapt, vrem noi să vindem. Totul pare foarte incitant. Şi este, cu siguranţă, adevărat că n-am avut niciodată pînă acum capacitatea, informaţia, instrumentele incredibile care ne dau mijloacele necesare pentru a aborda această posibilitate şi pentru a ne simţi atît de aproape de succes.

Da, este perfect şi da, pare aproape de realizare.

Dar aşa o fi? Chiar o fi aşa? Este bine să ai ţeluri, dar nu este la fel de important să cunoşti şi unde vor duce acestea?

Vrei să-mi vinzi o îngheţată nouă pentru că îmi place îngheţata? Asta pot înţelege. Dar ai îndeajuns de multe informaţii din care să reiasă că, de fapt, eu voi începe în curînd o dietă? Se poate crea un nou algoritm care să anticipeze această schimbare? Probabil, dacă mi s-ar cunoaşte vîrsta, locul copilăriei, revistele pe care le citesc, SMS-urile pe care mi le trimite doctorul, cartea cumpărată online de soţia mea, site-ul pe care tocmai am intrat, istoricul meu medical, istoricul medical al părinţilor mei... Da, dacă ar exista acces la toate aceste informaţii, ai putea, oare, să ştii ce produs şi cînd anume să mi-l vinzi?

Hai să spunem că ştii toate acestea. Să zicem că primesc o ofertă la momentul oportun. Că mi se aminteşte să cumpăr ceva, exact cînd intru într-un magazin. Dar ce se întîmplă dacă profilul meu psihologic ar spune că nu-mi place să se ştie unde mă aflu? Nu s-ar pune problema că aş putea renunţa să cumpăr produsul pe care mi-l vîri sub nas, tocmai pentru că mi-l vîri sub nas? Sau este şi acest caz luat în calcul? Dacă ai avea îndeajuns de multe informaţii, poate că da. Probabil că atunci mi s-ar spune ce să *nu* cumpăr, tocmai pentru că s-ar şti că voi face exact pe dos.

Da, dacă... Dacă am avea acces la toate aceste informaţii! Şi într-o zi, vom avea. Ce se va întîmpla atunci? Se va putea anticipa fiecare cumpărătură? Sau, mai degrabă, oamenii se vor răzvrăti? Şi nu cumva au şi început s-o facă? Oare nu din această cauză ni se oferă din ce în ce mai mult „căutări“ ale site-urilor, „la întîmplare“? Sau alegem să vedem, de exemplu, fotografii virtuale, în mod „aleator“? Sau practicăm „ruleta“ *webcam?* Miza este să găseşti mereu ceva nou. De neanticipat. Necunoscut. Ceva, orice, cineva care să ne dea fotografii, idei sau produse despre care să nu ştie nimeni nimic.

În acest punct, ne intersectăm cu Dostoievski. Pentru că, indiferent de cît de asemănători cu Dumnezeu credem că am fi devenit întotdeauna este bine să ne amintim de sîmburele de nebunie care zace în orice lucru pe care îl facem.

„Într-adevăr, dacă într-o bună zi se va descoperi o formulă care să cuprindă toate dorinţele şi capriciile umane, un algoritm a logicii lor, legile noi generate de acestea sau cum s-ar dezvolta sau ce ar genera de la caz la caz – vorbim, adică, de o reală formulă matematică – atunci, cel mai probabil că omul ar înceta să mai simtă vreo dorinţă şi, mai mult, nu va mai avea nici un fel de dubiu. Pentru că cine ar putea să mai facă o alegere dacă ar trebui să se bazeze pe o regulă a alegerii? În plus, consumatorul va fi transformat dintr-o fiinţă umană într-un robot sau în ceva similar. Pentru că ce altceva mai înseamnă un om fără dorinţă, fără liberul arbitru şi fără capacitatea de a face el însuşi o alegere, dacă nu un simplu mecanism? Dumneavoastră ce credeţi? Să ne gîndim puţin la acest aspect – poate să se întîmple totuşi aşa ceva?

Mai mult, dacă toate posibilităţile şi toate argumentele ar putea fi calculate – pentru că într-o bună zi se vor fi descoperit legile aşa-zisului liber arbitru – am putea spune, mai în glumă, mai în serios, că vor putea fi încadrate într-un tabel pe baza căruia am putea să ne ghidăm opţiunile. Dacă, de exemplu, se va putea calcula şi demonstra că am dat cuiva cu tifla, din cauză că nu m-am putut abţine să-i dau cu tifla şi că a trebuit să-i dau cu tifla exact în maniera în care am făcut-o, ce LIBERTATE de expresie mai am eu, mai ales dacă sînt un om educat, cu studii superioare? Pe baza acestor calcule, aş putea să-mi programez viaţa pe zeci de ani de acum încolo.“

Şi ce s-ar întîmpla atunci?

„Omul ar fi copleşit de binecuvîntarea pămîntească, pierdut într-o mare a fericirii, din care doar bulbuci de beatitudine ar mai apărea la suprafaţă; dă-i atîta prosperitate economică încît el să nu mai aibă nimic de făcut decît să doarmă şi să mănînce prăjituri, şi singura sa preocupare să fie continuitatea speciei – dar chiar şi atunci, din nerecunoştinţă pură, dintr-o răutate autentică, omul tot ar mai juca nişte feste.

Şi-ar risca pînă şi prăjiturica zilnică şi şi-ar dori, în mod deliberat, cele mai sinistre prostii, cele mai nerentabile absurdităţi, doar ca să vîre în toată această mare de trăire pozitivă, o frîntură din inevitabilul său element fantastic. Căci doar prin visele nebuneşti şi nebunia vulgară pe care va dori să şi le păstreze, omul va putea să-şi demonstreze lui însuşi că mai este o fiinţă umană şi nu un pion pe o tablă de şah, controlat în aşa măsură încît dorinţele vor putea fi programate calendaristic, ca la doctor. Dar asta nu este tot: chiar dacă omul n-ar fi nimic mai mult decît un pion pe o tablă de şah, iar acest lucru ar fi demonstrat matematic, chiar şi atunci nu s-ar conforma, ar face ceva «greşit», dintr-un sentiment pur de nerecunoştinţă, doar ca să se impună. Şi chiar dacă n-ar avea mijloace, ar născoci modalităţi de distrugere şi haos, ar inventa tot felul de suferinţe, doar ca să-şi facă auzit punctul de vedere!“

Ideea de „segment de piaţă“ e moartă. Individul e astăzi rege.

„«Producătorii vor spune că segmentul e piaţă, adică profilul general al clienţilor potenţiali, a fost analizat dintotdeauna» – a explicat Rometty. «Schimbarea se va face, iată, de la segment la individualizarea clientului. Asta înseamnă dispariţia conceptului de profil general al consumatorului. Să ai informaţia personalizată, să o evaluezi în timp util, să faci *omnichannel*... astfel vei reuşi să nu mai ai o informaţie latentă, ci una vie, pe care s-o poţi folosi în timp util.»“

Într-adevăr, a mai afirmat ea, ideea de segment de piaţă“ e moartă. Individul e astăzi rege. Nu trebuie decît să aduni, pur şi simplu, suficientă informaţie, ca apoi să-l adrobeşti complet. Să înţelegi şi să anticipezi dorinţa fiecărui client în parte – aceasta va fi, pînă la urmă, cheia succesului.

Recunosc că „a face *omnichannel*“ (după cum spunea doamna Rometty) sună foarte impresionant (orice ar însemna asta). Dar nu sînt sigur dacă întreaga idee pe care o vinde domnia sa aici este una optimistă sau, din contră, deprimantă – e-a dreptul. Bănuiesc că depinde de punctul de vedere asupra spiritului uman.

Bineînţeles, înţeleg că, pînă la urmă, aceste companii – ca IMB, Oracle şi altele – nu încearcă decît să vîndă mai multe produse scumpe, convingînd producătorii că azi au nevoie de această capacitate informaţională de a manevra şi/sau a grăbi „dispariţia segmentului general de piaţă“. Companiile trebuie să înceapă să comunice direct cu fiecare client în parte, pe baza intereselor, nevoilor şi dorinţelor individuale ale fiecăruia. Pe de altă parte, dacă acest lucru ar fi adevărat, ne-am putea întreba de ce doamna Rometty se mai oboseşte să ţină un discurs unui grup de oameni, în loc să trimită fiecăruia cîte un set de informaţii, adaptate, bineînţeles, intereselor fiecăruia, nevoilor, dorinţelor acestora.)

Cînd voi trece pe lîngă un Starbucks, trimite-mi un SMS! Fă-mi o ofertă la o firmă de îngheţată concurentă.

Peter H. Frank *a lucrat în domeniul bancar, a fost reporter economic şi senior editor de ziar în SUA. În prezent, locuieşte în Bucureşti, este consultant, scriitor şi autorul blogului www.peterhfrank.com.*

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Feţele monedei euro

Economia noastră a ratat ţinta asumată iniţial, de trecere la moneda unică euro în anul 2015. S-a întîmplat să fie aşa atît ca urmare a efectelor crizei financiare din anul 2008, cît mai ales ca urmare a stagnării proceselor de reformă structurală în interiorul economiei. Dacă vom privi cu atenţie sistemul de criterii nominale impus prin Tratatul de la Maastricht – dincolo de cifra de ordin statistic –, vom constata, cu părere de rău, că nu îndeplinim nici unul dintre acestea. Fie că este vorba despre rata inflaţiei, datorie publică, deficit bugetar, curs de schimb valutar sau rata dobînzii, toţi aceşti indicatori sînt rataţi ca ţintă de îndeplinit conform cerinţelor tratatului amintit.

Rata inflaţiei este primul şi cel mai cunoscut dintre aceşti indicatori. Pentru a adera la moneda unică, tratatul impune unei economii ca, în ultimii ani înainte de aderare, să înregistreze o rată medie anuală a inflaţiei care să se încadreze într-un culoar de +1,5% (cifrele sînt prelucrări din surse oficiale ale INS; BNR; EUROSTAT) faţă de media a trei ţări cu inflaţia cea mai scăzută, pentru aceeaşi perioadă, membre ale Uniunii Economice şi Monetare Europene. Fără a intra prea mult în calcule, vom spune că cea mai scăzută rată medie a inflaţiei pe care a înregistrat-o România a fost de 4,84% în anul 2007, adică în ultimul an înainte de criză. Inflaţia pentru UE 17, în acelaşi an, a fost de 2,1%. Bifăm, deci, un prim criteriu ratat.

Trecem la următorul criteriu – *deficitul bugetar consolidat* ar trebui, conform cerinţelor tratatului, să fie mai mic de 3% din PIB. La o analiză a cifrelor, observăm că economia noastră se încadrează în această cerinţă doar pînă în anul 2007. Pe toată perioada crizei, cifrele sînt mai mari decît cerinţa standard, ajungînd în anul 2009 chiar la un maximum nedorit de 8% din PIB. Şi acest criteriu este ratat.

Datoria publică este un criteriu ce ar trebui să se încadreze într-un procent mai mic de 60% din PIB. Este singurul criteriu pe care economia noastră pare că îl îndeplineşte. Cel puţin din punct de vedere statistic – deoarece ne situăm sub acest prag cu o cifră, să zicem, în anul 2011, de 33,3%. Discuţia despre datoria publică a ţării noastre merită însă cîteva completări. Eu spun că este mare în raport cu posibilităţile de rambursare ale ţării. De asemenea, este într-o viteză de creştere foarte mare, dacă vom ţine cont că, în 1989, ţara nu era deloc îndatorată. Este mare şi prin serviciul pe care-l impune ţării, şi creşte în fiecare moment, alimentînd cu bani un stat profund corupt, plin de clientelism şi cu un aparat funcţionăresc numeros şi parazitar. În mărime relativă, adică exprimat ca procente în PIB, acest indicator creşte în permanenţă prin reducerea PIB-ului. Practic, chiar dacă nu mai contractează datorii noi, economia noastră nu va mai îndeplini criteriul, prin simpla permanentizare a recesiunii sau prin creşterea foarte înceată a PIB.

Cursul de schimb faţă de euro este următorul indicator. Trebuie să se situeze într-o marjă de +/- 15% apreciere/depreciere faţă de euro pentru cel puţin doi ani, fără a fi nevoie de intervenţia Băncii centrale pentru a-l menţine. La o analiză a datelor statistice, vom observa că leul se încadrează în banda cerută de fluctuaţie, numai că aceasta s-a obţinut prin intervenţia permanentă a Băncii Naţionale a României. Cursul de schimb valutar se află în continuare sub o presiune foarte mare, exercitată de către deficitul de cont curent şi dependenţa de importuri. Economia noastră este lipsită de competitivitate, iar păstrarea unui culoar stabil pentru moneda naţională s-a realizat cu eforturi foarte mari.

Rata nominală a dobînzii pe termen lung este un indicator care trebuie să nu depăşească cu mai mult de 2% media ratelor nominale ale dobînzii pe termen lung din trei state membre ale UEM care au cele mai scăzute inflaţii. Or, în acest caz, tocmai datorită crizei economice, indicatorul este într-o continuă scădere în UE 17. În anul 2007, România înregistra o cifră de 7,1%, iar UE 17 o cifră de 4,03%. Este cea mai importantă apropiere a României de cerinţele enunţate de Tratatul de la Maastricht. Evident, fără a îndeplini criteriul.

Se impune, deci, o relansare a procesului de aderare la moneda unică euro. Numai că, de această dată, este nevoie de mai multă atenţie în gîndirea viitorului plan. Nici un proiect nu poate fi valabil, dacă nu vom ţine seama de realităţile economiei noastre, şi nu de poezii despre ce frumos va fi atunci cînd noi, românii, vom ţine în mînă moneda euro. Cifrele ne semnalează că planul iniţial a fost unul extrem de ambiţios, şi a eşuat nu neapărat din cauza crizei, ci, pur şi simplu, pentru că economia noastră se află cu mult în urma economiilor europene. Nu numai că sîntem mult mai puţin dezvoltaţi, dar pur şi simplu nu funcţionăm după aceleaşi principii. Analiza noastră ne dezvăluie că o eventuală aderare la moneda unică – să zicem în lipsa crizei – ar fi produs ţării noastre prejudicii uriaşe legate de scăderea bruscă a nivelului de trai, prin creşterea preţurilor, scăderea competitivităţii şi adîncirea decalajelor. Exemplul Greciei – o ţară care a forţat intrarea în eurozonă – este edificator. Spun asta deoarece mecanismul de funcţionare a unei uniuni economice şi monetare are două feţe. Este vorba despre avantaje, stabilitate şi bunăstare – dacă economia luată în discuţie este compatibilă, simetrică faţă de zona monetară – şi despre adîncirea decalajelor şi a dezechilibrelor, dacă economia luată în discuţie este asimetrică faţă de zona monetară. Noi ştim foarte bine ce probleme avem. Este vorba, dincolo de cele amintite mai sus, despre un sector economic de stat încă foarte important, despre generalizarea corupţiei în zona politică, dar nu numai, despre existenţa unei uriaşe economii subterane, de 30-40% din PIB, probleme majore legate de ceea ce se cheamă buna guvernanţă, libertatea justiţiei, stabilitatea politică şi, în general, modul în care se exercită puterea. România şi economia sa nu sînt performante, nivelul PIB-ului pe cap de locuitor fiind la mai puţin de jumătate faţă de ţările UEM. Ţara noastră este prost administrată şi prost guvernată. Clasa politică nu a crezut niciodată într-un destin democratic şi prosper al ţării. Există unităţi administrativ-teritoriale care nu pot să-şi plătească singure cheltuielile cu salariaţii, în timp ce primarii lor se plimbă în maşini de sute de mii de euro şi nu îi întreabă nimeni de unde le au.

România şi economia sa nu sînt performante.

În aceste condiţii, a vorbi, la modul serios, despre avantajele trecerii la moneda euro pare a fi o utopie. Spun aceasta deoarece, în acest caz, influenţarea în bine a procesului nu mai depinde de capacităţile noastre de negociere sau de bunăvoinţa politică a unui stat prieten, membru al UEM. Legile economice nu iartă, iar Robert Mundell a primit Premiul Nobel pentru economie pentru fundamentarea teoretică a mecanismului de construcţie a unei zone monetare optime.

În contextul discuţiei, cred că termenul stabilit de noul plan de trecere la moneda unică este cel mai puţin important. Putem să ne gîndim la 2020, sau chiar mai departe. Pînă la urmă, cel mai important lucru rămîne rezolvarea tensiunilor şi a problemelor amintite şi compatibilizarea deplină a economiei şi a societăţii româneşti cu spaţiul european. Entuziasmul de tip utecist, revoluţionar nu are ce căuta în calculele reci, chiar statistico-matematice, ale integrării.

Cred că elaborarea unui set complex de criterii de convergenţă reală ar ajuta mult România să-şi determine cu exactitate potenţialul. Deşi Tratatul de la Maastricht nu nominalizează aceste criterii, o putem face noi. Ele trebuie să fie bine corelate cu setul de criterii nominale, să vină în completarea acestora, şi mai ales să fie corect judecate în timp ca evoluţie, şi în corelaţie cu realităţile din ţară. Specialiştii ştiu că un asemenea set complex de criterii, odată elaborat, poate spune despre noi mai multe chiar decît setul de criterii nominale. Este vorba despre indicatori care oferă o viziune complexă asupra populaţiei, a PIB-ului, mărimea guvernului, număr de salariaţi, export, import, venituri ale gospodăriilor, cîştiguri salariale, costul forţei de muncă, economisire internă, cerere, absorbţia fondurilor europene, presiune fiscală ş.a.m.d. (Vezi şi excelentul studiu al lui Emil Dinga – „Un set necesar şi suficient de criterii reale de convergenţă economică", pe www.edinga.ro.)

Robert Mundell – fondatorul teoriei zonelor monetare optime – spunea că monedele sînt ca planetele, existînd tendinţa naturală ca, pe măsură ce una creşte foarte mult, celelalte să-şi adapteze mersul, gravitînd în jurul său. Cu toate problemele legate de criza economică, Uniunea Economică şi Monetară Europeană este cel mai grandios proiect de apropiere pe cale paşnică şi de construcţie a unui spaţiu comun economic şi politic pe care l-a cunoscut istoria. Este vorba de sute de ani de schimburi economice şi culturale – care este posibil să se finalizeze printr-o uniune politică. Ne-am obişnuit să spunem despre ei că sînt un club select. De fapt, este mai mult de atît. Europa este, alături de aliatul său strategic, SUA, centrul economic şi civilizaţional al lumii în care trăim.

Nu în ultimul rînd, trebuie să discutăm şi despre suportul politic al unui asemenea plan de trecere la moneda unică. Deşi politica românească arată azi ca o mulţime vidă, se poate încerca un fel de apropiere a liderilor politici principali care, de ce nu, ar putea să-şi asume noul plan. Spun asta deoarece este vorba despre retragerea statului din economie şi alte reforme care cer timp, calcule şi angajamente politice. Dacă nu se acţionează cu voinţă fermă, România poate să nu îndeplinească niciodată criteriile de adoptare a monedei unice.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010, a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

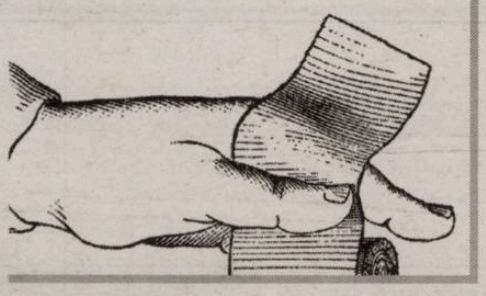

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

De ce să iei Eurovisionul în serios?

Ca în fiecare an, finala Eurovision pe România nu numai că a făcut un rating bunicel pentru TVR, dar a stîrnit i o mulțime de discuții despre cîștigător, cei are meritau să cîștige în locul lui ş.a.m.d. 'e de altă parte, în cercurile cultivate există n consens referitor la faptul că România, și u numai ea –, e reprezentată la Eurovision e paiațe. Și atunci, de ce se vorbește și se crie atîta despre concurs?

Prin 2006, eram la Praga, unde luam noțe la un seminar despre jurnalismul legat e afacerile europene și aderarea la UE. Cel ıai interesant trainer, din punctul meu de edere, a fost un jurnalist britanic pe nume raham Bowley, pe vremea aceea angajat la *inancial Times*. Deși ziarul la care lucra owley era – și este – una dintre publicațiile el mai bine informate în dificilele chichițe ale oliticii europene, jurnalistul pe care îl urmăeam ne-a spus două lucruri frapante. Primul că o poveste bună, legată de Uniunea uropeană, se găsește oriunde altundeva ecît la Bruxelles. Instituțiile nu interesează e nimeni. Și al doilea – înrudit cu primul, că emele mari, de interes pentru public, legate e aceeași Uniune sînt în număr de trei: JEFA Champions League, migrația forței de ıuncă și – v-ați dat seama – Eurovision.

Totuși, asta mai degrabă întărește decît xplică interesul publicului pentru concurs. Deci, cărui fapt i se datorează acesta? *Apeal*-ul european (și nu numai) al competiției ornește chiar de la premisa ei de bază. Eurovision e o idee pusă în aplicare în 1956 de Marcel Bezençon, director al televiziunii publice din Elveția, care și-a dorit un concurs ransmis simultan în toate țările membre ale European Broadcasting Union (EBU). La remea respectivă, era vorba de o performanță tehnică deosebită: vreo 11 ani mai tîrziu, Beatles-ii transmiteau „All You Need Is ove" în 26 de țări, iar George Martin, producătorul celor patru, avea să descrie calvarul tehnic legat de transmisia directă, deși o parte dintre instrumente fuseseră preînregistrate. E drept, la primul Eurovision au participat doar șapte țări (cu cîte două cîntece). În 2013, țările sînt în număr de 39, chiar dacă de pe listă lipsesc Slovacia, Portugalia, Turcia sau Bosnia-Herțegovina, din motive economice sau legate de mecanismul concursului.

Cele de mai sus arată că Eurovision e mai degrabă un eveniment TV decît unul pur muzical. Vedete de primă mărime n-au mai apărut la acest concurs de prin anii '80, cînd acolo s-a impus Céline Dion, după „Waterloo"-ul din 1974 al formației ABBA. În rest, în seara de gală ne putem distra cu tot felul de ciudățenii din clasa „pop ușurel", cu excepții ca traforajul nordicilor de la Lordi, de acum cîțiva ani. Pretenții speciale față de muzică nu au existat nici măcar la începuturi, iar acum, în alte țări, Eurovision e, mai ales, un motiv de amuzament.

La Eurovision, lucrurile stau cam la fel de fiecare dată.

Că e așa se poate vedea pe site-urile unor ziare celebre, ca *The Guardian,* unde, în seara premiilor, reporterii specializați fac *live blogging,* eventual aprovizionați cu băutură din belșug și fără să-și ascundă rezervele (care fac să dispară rezerva, în sens figurat). Comentatorii de la BBC rîd și ei pe rupte de ceea ce se întîmplă pe scenă – de la ucrainence neveste de mafiot, care se învîrt printre hopliți aterizați cine știe de ce în coregrafie, la diverse alte exemplare de circ.

Un *freak show* asemănător va livra și România în acest an, cu ajutorul pseudocontratenorului cu revere date cu sclipici și facies de desen animat horror, zis Cezar – cel care nu poate scăpa de numele de familie, de Ouatu, deși a părut că încearcă să îl ascundă. De ce l-au votat publicul și juriul e greu de spus, dar să te apuci să le conteşti alegerea e o prostie. Cine ar fi putut fi în loc? Glosolalia leșinată a lui Turcescu? Prunele din gîtul lui Nuștiucum Prăjescu? Aerele Elenei Cîrstea? Singurii participanți cu un oarecare grad de decență, Electric Fence, nu posedau lucrul acela numit originalitate.

Chiar și în România, se face muzică mai bună. Însă, la Eurovision, lucrurile stau cam la fel de fiecare dată. Și nici în alte părți, numele de primă mînă nu se înghesuie să participe, dacă nu e vorba de boicot național, ca în țările deja numite. În Marea Britanie, principala știre legată de Eurovisionul de anul acesta e melodia donată de Tony Iommi (de la Black Sabbath) nimeni altuia decît reprezentantului Armeniei. Contactat de BBC, Iommi a dat, de altfel, niște explicații care sună a scuză pentru întreaga poveste. De altfel, aceasta are resorturi caritabile, căci chitaristul legendarei trupe menționate a fost implicat în acțiuni de strîngere de fonduri legate de un cutremur din Armenia. Dincolo de toate aceste caraghioslîcuri, la Eurovision se votează după interese. Așa-numitul fenomen de *clustering,* căruia i s-a dedicat cel puțin un studiu serios, se rezumă într-un mod previzibil: noi dăm votul Moldovei, moldovenii îl dau României. Și așa mai departe.

Cu alte cuvinte, cine caută relevanță în întreaga poveste e naiv rău de tot. Ca să iei în serios Eurovisionul, trebuie să fii niţeluș afon și cam năuc, ca să nu spun altfel. Dar asta nu înseamnă că anul ăsta nu ne putem distra, pe 16 mai, cînd e finala. Așa face multă lume, în fața televizoarelor, în alte țări. Și dacă pe TVR vom avea un comentator la fel de inept ca totdeauna, ne putem muta pe BBC sau putem lua tableta-n brațe și putem urmări *live blogging*-ul *The Guardian.*

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● LE NOUVEL OBSERVATEUR (12 martie 2012)

Președintele juriului la Festivalul de film de la Cannes va fi anul acesta regizorul american Steven Spielberg, iar filmul care va deschide cea de-a 66 ediție este *The Great Gatsby,* regizat de australianul Baz Luhrmann, cu Leonardo DiCaprio în rolul principal. Filmul făcut după celebrul roman al lui Francis Scott Fitzgerald, va fi prezentat în afara competiției și va fi proiectat 3D.

The Great Gatsby evocă figura romantică și tragică a lui Jay Gatsby, în efervescența anilor '20 de pe coasta de Est a Statelor Unite. Povestea e spusă de Nick Carraway, prietenul lui Jay (intrepretat de Tobey Maguire). Carey Mulligan *(Drive, Shame)* joacă în rolul lui Daisy Buchanan, iar soția lui Gatsby este Joel Edgerton.

Este pentru a doua oară în istoria Cannes-ului cînd filmul de deschidere va beneficia de o proiecție 3D. Primul a fost *Up* al lui Pete Docter, în 2009.

Leonardo DiCaprio nu vine prea des pe Croazetă. Ultima dată a fost în 2007, cu *The 11th Hour,* un documentar cu o cauză ecologistă pe care l-a produs, dar anul acesta va fi prezent.

„Pentru toți cei care au lucrat la acest film, e o mare onoare să deschidă Festivalul de la Cannes", declara regizorul Baz Luhrmann, citat de oragnizatori. „Sînt foarte încîntat să revin într-o țară și un festival care s-au arătat foarte generoase cu mine. Și fericit să văd acest film proiectat la Cannes, nu foarte departe de Saint-Raphaël, unde Scott Fitzgerald a scris paginile puternice și mai emoționante ale extraordinarului său roman", mai spune regizorul de 40 de ani, care a mai făcut *Ballroom Dancing, Moulin Rouge* etc.

Anunțul filmelor din competiție care concurează pentru Palme d'Or va fi făcut public, ca în fiecare an, la jumătatea lui aprilie. **(A. M. S.)**

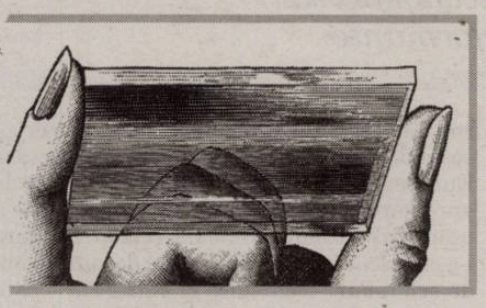

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Copiii și televizorul

Consiliul Național al Audiovizualului organizează, în ultimul timp, mese rotunde pe teme legate de audiovizual. ı mod normal, astfel de seminarii sînt, recum știm, inutile – oamenii se întîlnesc ă vorbească, bifează un „eveniment", apoi leacă liniștiți acasă, iar problemele dezbăıte rămîn neschimbate. În cazul CNA însă, stfel de dezbateri pot fi benefice, deoarece, ı ajutorul lor, unii membri care nu prea au abar de ceea ce înseamnă presa sau audioizualul au șansa să afle.

Ultima masă rotundă organizată de Consiliul Național al Audiovizualului a avut titlul „Nu vă uitați copiii la TV Vezi ce vede copilul tău". După cum era de steptat, s-au vorbit vorbe: „Conform numeoaselor studii consacrate efectelor televiunii asupra comportamentelor violente, ıtre 25 și 30% dintre violențele comise în ecare an ar fi cauzate de imaginile văzute ı televizor." (Alexandru Jucan, membru NA); „Eu cred că mass-media reprezintă ul dintre cele mai importante canale de coıunicare pentru copii." (Remus Pricopie, Mistrul Educației); „Rolul CNA nu este de a educa părinții; cred, mai degrabă, că rolul CNA este de a proteja copiii de televizor. CNA trebuie să acționeze ca și cînd acei copii ar fi singuri pe lume. Agresivitatea cred că este o problemă, agresivitatea în limbaj, în comportament, la orice emisiune, la orice oră, nu doar la desene animate." (Narcisa Iorga, membru CNA) etc.

„Rolul CNA este de a proteja copiii de televizor."

Singura care a venit cu un discurs consistent și bazat pe date concrete, nu „conform numeroaselor studii", a fost Nadia Tătaru, de la Radioul pentru copii Itsy-Bitsy. În prezentarea sa, a citat cifre furnizate de GfK și Kantar Media, care arătau ce televiziuni și emisiuni urmăresc cei mici. Potrivit acestor cifre, programele TV cu cea mai mare audiență astăzi, în rîndul copiilor sub 10 ani din mediul urban, sînt: *Românii au talent, Pariu cu viața, Las Fierbinți, Master Chef,* fotbal – Europa League, și *Dansez pentru tine.* Tot Nadia Tătaru a mai spus: „Televizorul a ajuns cea mai ieftină bonă. Cele mai nocive sînt programele pentru bebeluși, programele pentru 0-3 ani îi retardează mintal. Copiii noștri nu se uită doar la programe pentru copii. Televiziunile pentru preșcolari și școlari mici sînt foarte nocive pentru dezvoltarea creierului, dezvoltarea emoțională a copilului, cresc violența și agresivitatea și scad atenția și concentrarea."

Într-adevăr, posturile pentru bebeluși (de tipul Duck TV) nu fac decît să-i hipnotizeze pe cei mici cu desene retardate, și astfel le prejudiciază dezvoltarea. Dar nu numai cu aceste canale este problema. Nu mai puțin nocive sînt filmele cu adolescenți și copii, de la Disney Channel – chiar dacă sînt pline de dialoguri și nu au violență. Știu destui copii de 3-4 ani care stau țintuiți în fața televizorului cînd se difuzează astfel de *soap operas* pentru cei mici, chiar dacă au mai văzut de nu știu cîte ori episodul cu pricina. Iar rezultatul este că ajung să vorbească și să se comporte ca în scenele idioate și cu rîsete din *off* ale acestor seriale. Fantoșele hollywoodiene spălate pe creier le sînt oferite drept model, iar micii telespectatori cred că trebuie să imite acele personaje pentru a fi interesanți și aplaudați de toată lumea.

Pe de altă parte, și cu violența desenelor animate e o întreagă discuție... Dacă judeci contabil, *Tom și Jerry,* de exemplu, e o serie foarte violentă – la fiecare cîteva secunde, un personaj îl love̦ște pe celălalt. Numai că scenele în care Tom îl face afiș pe Jerry, lovindu-l cu tigaia, nu reprezintă în sine violență – așa cum nici farfuria de frișcă aruncată în față de Stan și Bran sau de clovnii de la circ nu e așa ceva. Nu știu cărui copil îi va trece prin cap să love̦ască pe altcineva cu tigaia, ca în *Tom și Jerry,* dar cu siguranță vor fi destui care-i vor lua ca model pe juriații bădărani de la *Master Chef* sau pe bețivii din *Las Fiebinți.*

Iaromira POPOVICI

Trup şi suflet la Sala Palatului

– o expoziţie de dezvoltare personală –

„Evaluare şi echilibrare energetică yin/yang a organismului; Calea iubirii de sine; Activarea Luminii Inteligenţei Vindecătoare Cuantice; Răspunsuri la întrebări sau orice altă temă de interes personal ce nu aţi înţeles-o se vor face în limita acceptării Sinelui fiecăruia, în şedinţele individuale. Conectarea va fi directă, prin Inima ta, şi nu prin alte tehnici." „Folosirea spiriduşului (prin aplicarea lui pe chakre) amplifică potenţialul imunitar al corpului biologic în cazul diverselor infecţii virale şi microbiene. Dinamizează circulaţia sanguină, lucru ce favorizează scurtarea perioadelor de convalescenţă, cît şi prevenirea diverselor afecţiuni metabolice." „Doriţi să vă cunoaşteţi mai bine? Cereţi analiza aprofundată şi amănunţită a aurei, a personalităţii dumneavoastră, pe baza stării de sentiment – energie." „Fii Antreprenorul spiritual al vieţii tale! Descoperă cum poţi fi unul, utilizînd Theta Healing."

Şi lista ar putea continua, aproape la nesfîrşit, în acelaşi spirit, surprins în pliantele de prezentare ale Festivalului *Body Mind Spirit* – „cel mai mare şi atractiv eveniment de dezvoltare personală din România", care a avut loc de curînd (1-3 martie a.c.) la Sala Palatului. Ce este şi ce-şi propune acest festival, am aflat de la Daniela Cristea, coordonator de proiecte MH Media Solution: „Este un concept internaţional, şi a pornit de la faptul că, în medicina chineză, din cele mai vechi timpuri, omul este privit ca un ansamblu – *body, mind, spirit.*"

Înţeleg, din citatul de mai sus şi din ce am văzut la faţa locului, că festivalul reuneşte o serie de produse, atît pentru trup, cît şi pentru suflet, care îşi propun să ne ajute să fim mai armonioşi şi pe dinăuntru, şi pe dinafară. De la „vitamine, suplimente nutritive, tincturi, ceaiuri, produse organice, cosmetice bio, bijuterii cu pietre semipreţioase", pînă la „terapie craniosacrală, terapie hună, învăţătură Dzogchen, machiaj mineral, uleiuri naturale presate la rece, fotografierea aurei, tehnici de respiraţie holotropică, terapie Bowen, produse de reechilibrare magnetică, tehnici de meditaţie" (după cum ne lămureşte dna Cristea, în continuare).

Un concept interesant şi relativ nou (deşi prima ediţie a *Body Mind Spirit* a avut loc în anul 2007). Interesantă a fost şi oferta foarte diversă a tarabelor de la Sala Palatului: de la hrană şi cosmetice naturiste, pînă la terapii neconvenţionale şi meditaţii. Dintre toate, aflăm de la dna Cristea că „cel mai mult sînt căutate terapiile care pot fi testate gratis în cadrul festivalului. De asemenea, produsele *raw vegan* şi uleiurile presate la rece."

Singura problemă pe care mi-am pus-o, plimbîndu-mă printre tarabe, alături de un număr mare de alţi vizitatori, a fost cum un neiniţiat în domeniu, aşa cum eram (şi sînt) eu, poate distinge, între numeroasele oferte de acolo, ce e cu adevărat serios şi ce nu. Care sînt cei cu adevărat pricepuţi, în terapii de tot felul, şi care impostorii (în caz că există).

Una peste alta, lucrurile văzute acolo mi s-au părut fascinante: dacă măcar o treime dintre ele ar funcţiona, lumea ar fi mai bună. Aşa că prefer să fiu printre naivii de bună-credinţă. Pînă la mai multe lămuriri şi cercetări, dau cuvîntul unui mic număr dintre cei prezenţi, care mi-au prezentat ofertele lor.

Trec pe lîngă un domn cu barbă, îmbrăcat într-un soi de halat mov. Este „Ezo Petru, Totştiutorul, unul dintre cei mai vestiţi". Cunoscut de la televiziunea maghiară, dar nevorbitor de limbă română. Domnul de lîngă el, care îi e şi translator, îmi spune povestea acestuia: „Peter Lazlo, din Ungaria, lucrează pentru TV 2 şi este purtător de energie pozitivă. Face tratamente aducătoare de noroc, transformatoare ale destinelor, curăţitoare de suflet, aducătoare de bani şi de noroc, ale iubirii şi ale dragostei. Transmite energie pozitivă continuă. Dînsul o primeşte direct din univers. A trăit şase ani în Tibet şi a învăţat de la nişte preoţi de acolo toată treaba asta.

„Transmite energie pozitivă continuă. Dînsul o primeşte direct din univers."

Este originar din Ungaria. A fost şofer de autobuz, a trăit o viaţă normală. Împreună, am fost în Scoţia, am dus nişte turişti. Acolo am fost în munţi şi, la un moment dat, a picat jos pe pămînt. Am crezut că i s-a oprit inima sau ceva, cam vreo jumătate de oră s-a simţit rău, apoi a primit un impuls. După care i s-a schimbat toată viaţa, complet.

M-a vindecat pe mine – de stomac, de exemplu. Era să mă operez de ulcer şi m-a vindecat fără operaţie. Prin punerea mîinii pe locul respectiv. A vindecat boli nervoase. Poate trimite şi energie la distanţă. Dar doar la o anumită distanţă. Toată profesia asta a lui se bazează pe realitate.

Dacă vine cineva la noi cu o listă cu toate lucrurile negative care i s-au întîmplat, acelea dispar, şi toate dorinţele pozitive i se împlinesc."

Alţi participanţi au o aparenţă mai puţin şamanică. Se integrează mai curînd în direcţia „doctori". Lucrează cu tot soiul de aparate şi, în jurul lor, lumea se înghesuie să încerce: „Brigitte Boca mă numesc. Noi nu sîntem din România, dar am învăţat limba aici. Noi sîntem doctori. Şi ne ocupăm cu oameni, cu terapii şi cu tratamente energetice. Putem vedea aura, cîmpul energetic, chakrele, blocajele energetice, vibraţiile. În funcţie de problemele pe care le găsim, le dăm sfaturi, ajutoare, şi toate tratamentele sînt gratis. Sîntem din Ungaria.

Lucrăm cu un *bio scanner* – după acupunctură şi rezonanţă, după efectul Kirlian, se poate face. Cu mîna. Se pun acolo degetele. E un tratament pentru orice. Aura este învelişul nostru care nu se vede. Acolo apar centrii energetici – care sînt chakrele – care se deblochează, după necazuri fizice sau sentimentale. Atunci aura se sparge, se distruge şi pot apărea şi probleme mai mari în viaţa omului. Braţăra asta *(n.a.:* mi-o arată) ajută la deblocarea chakrelor. Lumea reacţionează foarte bine."

Mă mişc deja într-o altă lume, una energetică. Constat că nu ştiu nimic despre propria-mi aură. La un alt stand, dau de un tratament cu... lumină: „George Cohal sînt. Am inventat Luviom – un aparat de cromoterapie specială, deosebită de cea clasică prin faptul că lucrează cu lumină de leduri şi cristal de cuarţ. Lumina creează nişte cîmpuri şi acestea sînt amplificate de cristalul de cuarţ. Aparatul este concepţie proprie, în curs de brevetare. Am lucrat toată viaţa cu lumină, fotografie şi film, şi mi s-au întîmplat nişte fenomene ciudate, pe care atunci nu le-am înţeles. În anumite condiţii, într-un anumit timp, lumina a regenerat nişte cerneală, ceva scris şi distrus. Am înţeles că se poate face treaba asta în mod normal, în mod curent.

Aparatul nu tratează o boală anume, are o acţiune gen tratament holistic: echilibrează aura, activează chakrele, declanşează procesele de vindecare internă. Creşte vitalitatea, amplifică nişte capacităţi pe care le au anumite persoane, le declanşează pe cele în stare latentă, le redeclanşează la persoanele care le-au pierdut în timp. Lumina aduce lucrurile la normal, la natural. Ni se poate adresa oricine. Noi sîntem fiinţe de lumină – la nivel celular, totul se transformă în lumină. Aparatul e în curs de brevetare. L-am experimentat întîi pe mine, pe familie. Am simţit – în vitalitatea mea, în ceea ce primesc ca intuiţie, ca revelaţie. Am avut curajul să ies cu el în lume după ce am verificat efectele lui pe o sală de 200 de persoane, într-o meditaţie. Se amplifică mult nişte fenomene care se întîmplă, nişte transmisii de gînduri. În primul rînd, probleme de sănătate rezolvă: declanşează vindecări. Mama a făcut accident cerebral anul trecut, în martie. I-am făcut două şedinţe dimineaţa, şi după-masă am sunat să văd cum se simte; am vorbit cu ea la telefon. Înainte, fusese blocată total."

Am întîlnit şi oferte vădit mai concrete: „Sînt Mihaela Gugu. Profesor asistent al Institutului Upledger din SUA, iar în România – preşedintele Asociaţiei CranioSacrale metoda Upledger. Ne ocupăm de formare în această terapie. Doctorul John Upledger a fost cel care a cercetat, timp de opt ani, în perioada 1975-1983, împreună cu un alt grup de cercetători, ce se întîmplă dincolo de scoarţa craniană. Au pornit de la ultimele notificări ale lui William Gardner Sutherland şi au trebuit să răspundă la următoarea întrebare: se mişcă sau nu se mişcă oasele craniene? Se mişcă, dar de ce? Studiind fenomenul care se petrece dincolo de scoarţa craniană, doctorul Upledger a denumit un sistem format din meninge, lichidul cefalorahidian şi componentele care menţin presiunea craniană constantă. Ca terapie, sînt tehnici manuale foarte blînde, o atingere de 5 grame care încurajează, la nivel cranian, eliberarea şi mobilizarea din tensiuni a suturilor. Se lucrează şi la nivel de coloană vertebrală, cu tehnici mai blînde decît cele din osteopatie şi care vizează tubul dural. Tubul dural este practic învelişul măduvei spinării, prima haină a acesteia şi a creierului. Mîinile terapeutului aproape că nu se mişcă, însă nici noi nu percepem mişcarea din interiorul nostru, aşa cum nu percepem nici mişcarea Pămîntului. Dacă ar fi să poziţionăm undeva tehnica, ar fi între masaj şi *reiki*. Mult mai blîndă decît un masaj, manipularea e la nivel de ţesut, şi nu la nivel muscular. Paleta de aplicabilitate e foarte mare, de la o simplă durere de cap, pînă la migrene, paralizii cerebrale, accidente vasculare."

Ultimul intervievat a fost un tînăr cu accent moldovenesc care prezenta dispozitivul numit Torser: „Am venit să desfăşurăm acest proiect de ecologie bioinformaţională, în colaborare cu Universitatea Naţională de Autoapărare. Dispozitivul Torser prezintă protecţie la radiaţie şi bioenergizare. Rezonator bioenergetic, funcţionează opt ani fără sursă electrică. În urma utilizării acestui Torser, aura – dacă este slabă – creşte şi se uniformizează, găurile dispar. El se poartă în apropierea corpului şi trebuie pus cu faţa activă spre zonele cu durere. E foarte bun, în special la pensionari: dureri de cap, dureri cervicale, pentru sistem locomotor, nervos, cardiovascular şi toate glandele, tot sistemul hormonal."

Tîrgul de la Sala Palatului mai oferea încă multe, probabil mai interesante decît cele prezentate. Intenţia a fost doar să semnalez un domeniu nou, cu potenţial – în care, poate, în viitor, vom deveni mai iniţiaţi.

X = OCAZIA SĂ ÎNVĂŢAŢI PE DE ROST *SIGNURUL LRUCU CU AVĂDREAT IORTANMPT* ÎN DIVERSE SITUAŢII PUBLICE

■ Vreţi să faceţi rost de 30.000 de dolari? Nimic mai simplu. Cei de la innocentive.com îi oferă celui/celei care, pînă la sfîrşitul lui aprilie, reuşeşte să găsească o metodă pentru a sintetiza în cinci paşi, şi cu o puritate de cel puţin 99,9%, siliconul: $Si(O_{1-z}X_z)_y$ (X = B, C, N, S, Cl; unde $0.2 < z < 0.5$; $0.5 < y < 1.5$). Baftă! (**M. C.**)

■ „Germania a pierdut ocazia să tacă", a zis ministrul nostru de Interne, Radu Stroe. Acum cîţiva ani, cînd Jacques Chirac a spus despre ţările din Est că au pierdut „une belle occasion de se taire", a fost făcut cu ou şi cu oţet în România. Ceva mă face să cred că, după replica dlui ministru Stroe, Germania o să tacă şi o să facă. (**M. V.**)

■ Vă mai aduceţi aminte, cînd eraţi mici, cît de greu v-a fost să învăţaţi pe de rost adresa unde stăteaţi? Ziceţi mersi că nu trăiaţi în Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwllllantysiliogogogoch. Adică în localitatea cu cea mai lungă denumire din Europa (58 de litere), pe care o puteţi găsi pe insula Anglesey din Ţara Galilor, Regatul Unit. (**P. M.**)

■ Certăcetoiri brtaicnii au dcoespriet că nu e itanpormt în ce onrdie snît scrsie ltielree uuni cuînvt. Signurul lrucu cu avădreat iortanmpt e ca prmia şi utilma liertă a cuînvlutui să seta la lcuol lor. În rset, pot fi siscre oruicm şi tot petum ctii frăă nici o prlobmeă. Exicpilaţa e uramoătrea: nu ctiim fiaerce lteiră în ptare, ci cînuvtul în întgurel său. Nu că e fenoenmal? (**M. M.**)

■ Presa (de scandal) din Spania vorbeşte despre un adevărat „tsunami regal": nu doar regele şi regina şi-au întors spatele în diverse situaţii publice (imediat fotografiate), dar şi principii de Asturias, mult iubiţi pînă nu demult, Felipe şi Letizia, au continuat să-şi dea în petic. Totul a început, spune un jurnalist cam féroce, la nunta surorii principesei de Asturias, Telma Ortiz, cînd frumoasa Letizia s-a supărat că nu mai era vodcă. Presa avertizase de multă vreme: Letizia trebuie să înceapă să mănînce, altfel nu va metaboliza alcoolul. (**S. S.**)

X = UN BIBERON CU SPECIFIC NEGRU, GATA SĂ DEMONSTREZE CAPACITATEA ŢĂRII DE A RĂMÎNE PÎNĂ ÎN ZIUA DE AZI PE VREMEA AILALTĂ

■ Din categoria „Metafora a luat-o razna, s-o calmeze cineva", astăzi vă prezentăm următoarea frază: „Poate fi seringa cu heroină un biberon, un sîn patern al tatălui alăptîndu-şi fiul cînd ţipă în sevraj?" (CTP despre filmul *Rocker*). (**L. V.**)

■ Am găsit chelnerul care reuşeşte să diminutiveze absolut orice: pîinică, vinişor, creveţei, prăjiturică etc. E adevărat că l-am întîlnit într-un restaurant cu specific spaniol şi am aflat că a lucrat cîţiva ani într-o cîrciumă dintr-un

Cu ochii-n 3,14

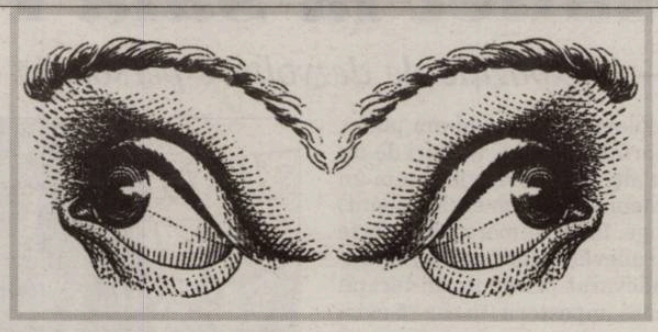

orăşel de lîngă Madrid. Nu pot să vă spun decît atît: a fost o sericică foarte plăcută. (**A. M. S.**)

■ Mergînd pe stradă, într-o zi, aud paşi uşori în spatele meu. Mă întorc – nimeni. Îmi vine totuşi „geniala" idee să mă uit şi în jos: un Schnauzer uriaş negru se oprise şi el, odată cu mine, pe trotuar. (S-a dovedit ulterior că nu mă urmărea pe mine, ci pe stăpînii lui, doi domni care vindeau fiare vechi şi care erau undeva înainte, pe aceeaşi stradă.) (**I. P.**)

■ Iranul a trimis pe orbita Pămîntului o maimuţă, care s-a întors vie. A arătat şi poze cu maimuţa plecînd şi revenind. Problema e că pozele au fost studiate, iar maimuţei care s-a întors îi lipseşte o aluniţă. Acum, ori călătoriile cosmice au efecte anti-aluniţe, ori Iranul a minţit, prima maimuţă a murit şi au încercat un truc. Făcîndu-se scandal şi fiind luaţi la mişto, preşedintele Ahmadinejad s-a enervat şi a zis că e gata să demonstreze capacitatea ţării sale de a trimite animale vii pe orbită, oferindu-se să fie chiar el primul cosmonaut iranian. Eu găsesc că e o idee foarte bună, zic să

punem mînă de la mînă pentru o navetă de două locuri, ca să-l ia cu el şi pe ăla mic din Coreea de Nord. (**C. G.**)

■ În dimineaţa zilei de 25 februarie, un bărbat a intrat în sediul Poliţiei din Bradford şi le-a predat poliţiştilor un suspect pe care se pare că-l căutau de ceva vreme. N-ar fi nimic extraordinar în asta dacă nu v-aş mai spune că bărbatul era îmbrăcat într-un costum de Batman şi că identitatea lui rămîne pînă în ziua de azi necunoscută. (**L. V.**)

■ Am vizitat „primul *concept store*" deschis de unul dintre cele mai importante lanţuri de supermarket-uri de la noi. Din concept n-am înţeles mare lucru, totuşi am admirat fructe exotice de care n-auzisem în viaţa mea, la 10 lei bucata, am savurat la modul imaginar beri cu 30 de lei şi am mirosit brînzeturi sofisticate care costă peste 200 de lei kilogramul. M-am uitat în jurul meu – cei mai mulţi dintre clienţi făceau exact acelaşi lucru, apoi plecau cu cîte o pîine şi o cutie de lapte în sacoşă. O fi acest *concept store* o invenţie capitalistă, dar mi-a amintit de expoziţiile „de mîncare" de pe vremea ailaltă, cînd lumea venea ca la muzeu. Cam trist. (**A. P.**)

X = NIŞTE ACORDURI INSPIRATE DE O CUMPĂRĂTOARE, DUPĂ 33 DE ANI DE E-URI

■ În tramvaiul 1 s-a urcat un cetăţean de etnie romă, cu o scripcă, şi a început cu nişte acorduri din Vivaldi. Un alt cetăţean rom, aflat pe un scaun puţin mai încolo, a început să-l apostrofeze, în jargonul obişnuit: băgat, scos, afurisit etc. Intervine un al treilea cetăţean rom, în favoarea primului, apostrofîndu-l în consecinţă pe al doilea: „Ce ţi-a făcut omu', bă idiotule, de nu-l laşi să-şi facă treaba?! Ce-ai tu cu treaba lui de nu-l laşi să-şi cîştige banu'?!" Şi iar băgat, scos, afurisit, tot tacîmul... Primul cetăţean, încurajat de susţinere, prinde curaj şi revine în prim-plan, de unde păşise spăsit îndărăt, cîţiva paşi. „Domnule – i se adresează reverenţios primului –, cu tramvaiul circulă lumea cultă. Eu cînt pentru lumea cultă. Ce, ai fi vrut să-ţi cînt manele, ehe?!" Cînd doi se ceartă, al treilea îşi adaptează repertoriul, la cererea publicului. În tramvai se putea asculta Beethoven... (**R. M.**)

■ Pe tarabe, printre alte produse ale presei de azi, ceva nou: „Păpuşi de porţelan inspirate de renumite personaje din literatura universală, în rochii de epocă luxoase! Primul număr: Doamna Bovary". Dacă-i pe-aşa, Doamna Bovary nu mai sînt eu. (**D. S.**)

■ Într-un supermarket bucureştean, o vînzătoare către o cumpărătoare: „Dacă nu puteţi cu lopăţica, puteţi lua rahatul şi cu mîna." La aşa îndemn, cît contează, totuşi, contextul! (**S. G.**)

■ S-a descoperit, în sfîrşit, cum a fost mumificată inima Regelui Richard I (mort în anul 1199). Pentru compoziţia substanţei îmbălsămătoare s-au folosit ingrediente ce apar în textul Bibliei: mercur, polen de mirt, margarete, mentă şi patlagină şi răşină de tămîie, pin, stejar şi plop. Richard I n-a fost primit în Rai decît în anul 1232, adică după 33 de ani de Purgatoriu în care şi-a ispăşit păcatele lumeşti. Aşa a anunţat la vremea respectivă episcopul de Rochester. (**M. C.**)

■ Habar n-aveam că şi sarea din comerţ conţine E-uri. Este vorba despre E536 – un antiaglomerant. Aşadar, dacă vreţi să săraţi mai sănătos, vă rog, mai răsfiraţi! (**A. P.**)

PUBLICITATE

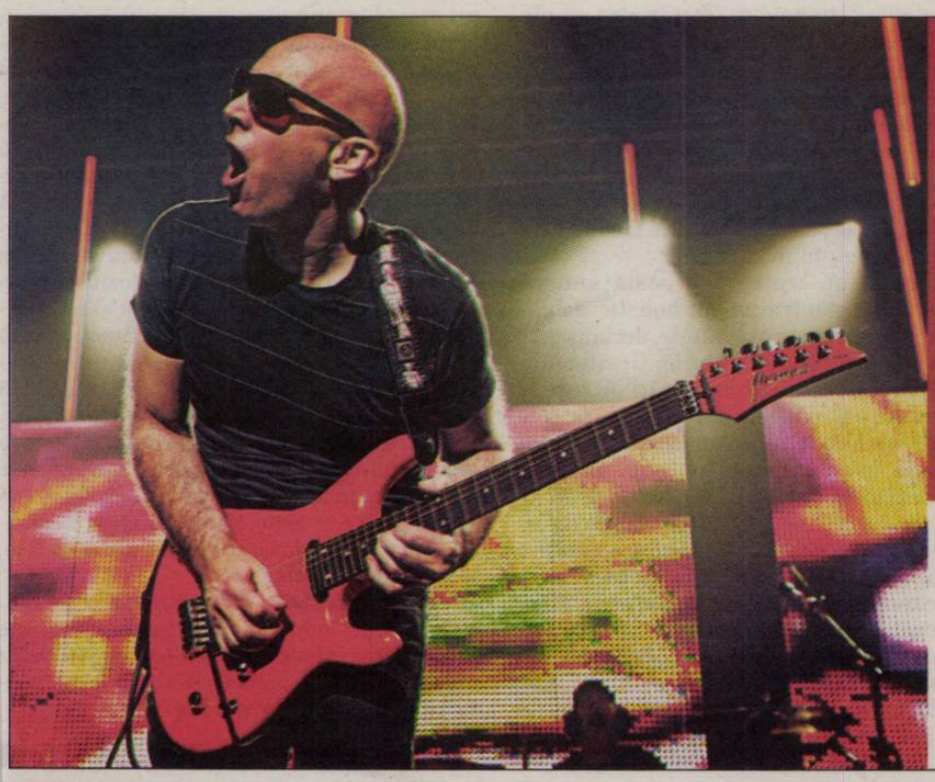

JOE SATRIANI
WORLD TOUR 2013
20 mai 2013 Sala Palatului
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
ROCK TV Classic Rock · DIGI 24 HD · THE MONEY CHANNEL · COCOR · 220.ro · the light CINEMA · COMUNICATE DE PRESA · PRIMA TV · SAPTESERI · METALHEAD · iConcert.ro · SCENETE · DILEMA · ROL · adevărul Ziarul complet. · Ziare.com · OK! · PORT.ro · BestMusic · INFO MUSIC · media image · media HQ

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

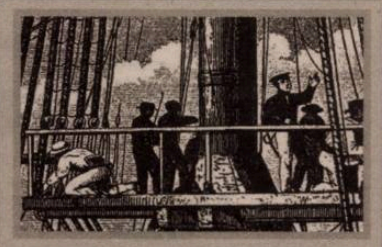

Mircea VASILESCU

Europa dumitale 3

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul X ■ nr. 475 ■ 21-27 martie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 3,99 lei

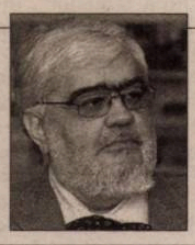

ANDREI PLEŞU

„Există ceva după dealuri?“

pagina 3

Interviu cu regizorul

CĂLIN PETER NETZER

pagina 15

IULIAN COMANESCU

„Numele Papei şi politica lumii“

pagina 22

Meserii şi meseriaşi

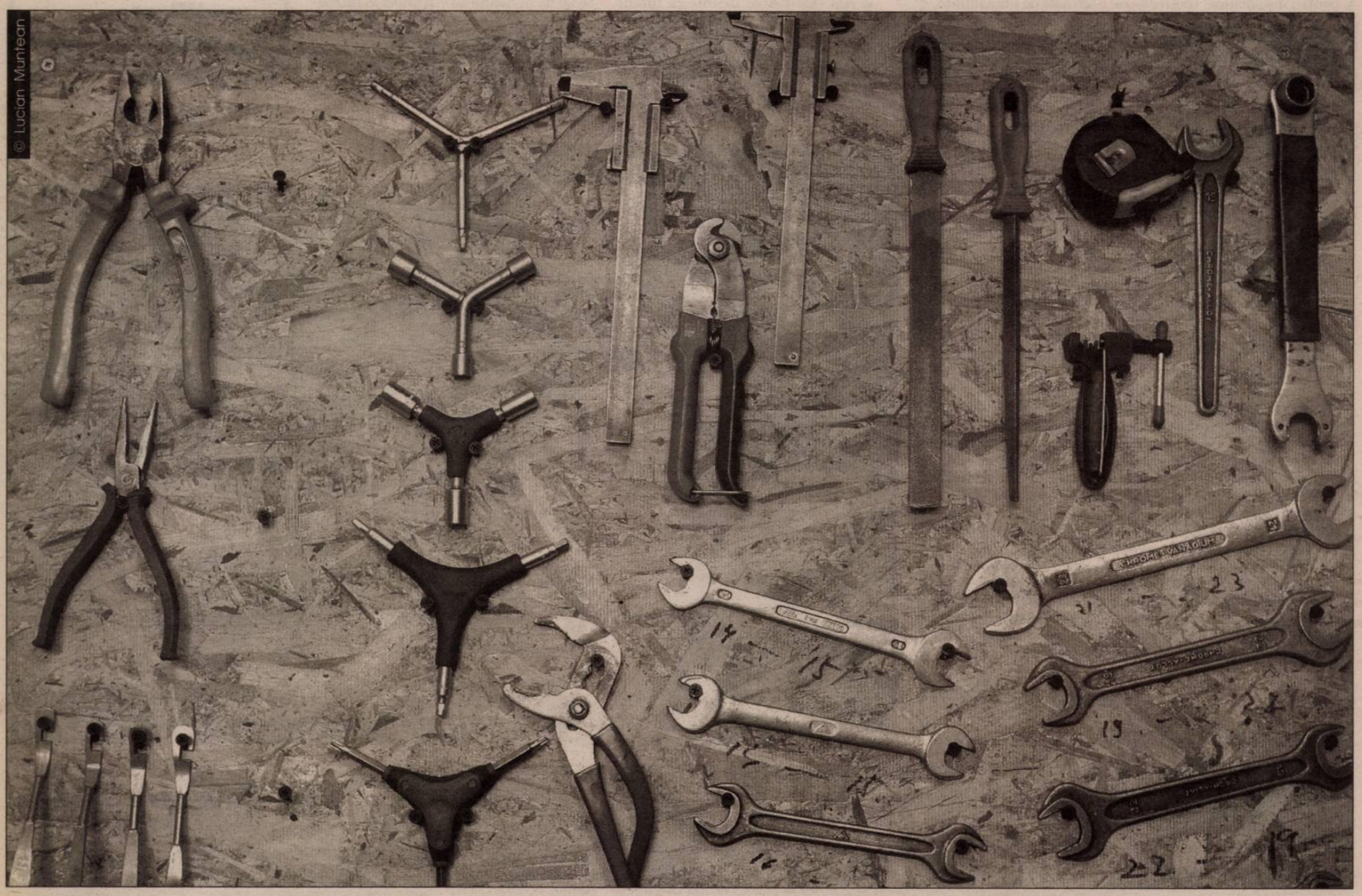

„Numai lucrînd cu noi puteţi evita pierderi masive de timp şi bani.“

(micapublicitate.net)

5 948489 141997 12

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

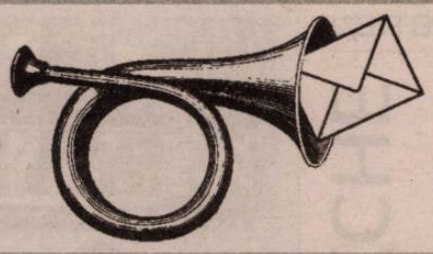

turneu de inbox

ACTUALITĂŢI

Coincidenţe mărturisite la Blaj

Stimaţi domni şi stimate doamne ai SMOC-ului (Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor),

Cu o oarecare întîrziere şi cu scuzele de rigoare, permiteţi-mi să vă urez un an nou fericit! Nu am nici un dubiu că munca pe care o veţi întreprinde în 2013 va fi chiar mai dificilă ca cea din anul lăsat în urmă, dar ştiu că aveţi tăria şi mijloacele de a face faţă oricăror provocări.

Pentru că vine primăvara în curînd, permiteţi-mi să vă fac un elogiu, cu riscul de a deconspira următoarele coincidenţe pe care cu atîta har şi dăruire le-aţi organizat:

Într-o zi ca oricare alta din săptămîna ce tocmai a trecut, am deschis un site de ştiri. Mărturisesc că pînă acum nu mi s-a întîmplat să citesc pe un site important de ştiri, vreun articol despre oraşul meu, Blaj. Cîteodată, la un 1 Decembrie, vreun reporter avînd timp de transmisie şi de documentare, vorbind despre Unire, aduce vorba şi de Blaj în sintagma „Adunarea de la Blaj" sau „Blajul, unde s-a strigat prima dată *Vrem să ne unim cu ţara!*" Dar cum sîntem încă pe timpul lui Făurar...

Titlul ştirii „Administratorul firmei din Blaj care ar fi vîndut carne de cal etichetată ca vită, cercetat penal pentru înşelăciune" (hotnews.ro) l-am citit pe nerăsuflate, înghiţind rapid rîndurile fără diacritice. Nu de alta, dar eram vinovată. Tuturor cunoscuţilor, amici, colegi de muncă din alte zone, foste colege de cămin şi de facultate, la un moment dat le recomandasem, le făcusem cadou sau împărţisem cu ei o friptură de vită sau nişte mici proveniţi de la o firmă cunoscută din Blaj. Vestiţii mici...cei asupra cărora am decretat, cu de la mine putere, că sînt cei mai buni din ţară, după ce, în prealabil, am degustat şi vestiţii mici de la Dăbuleni. Nod în stomac. Să fie aceeaşi firmă din Blaj unde a vîndut-o moşu' pe Joiana cînd, la 80 de ani, s-a hotărît că are şi el o „vrîstă" şi, după lungi consilii de familie, a trebuit moşu' să recunoască că nu mai poate „ca atunci cînd era tînăr... aşa la 73 de ani"? Pe la jumătatea articolului, cînd am dat de numele firmei anchetate, mi-am adus aminte să înghit... nu, nu era firma pentru care îmi pusesem papilele gustative la bătaie şi reputaţia culinară în joc. De aceştia nici nu auzisem. A trebuit să întreb oamenii mai bătrîni din juru-mi ca să-mi confirme existenţa firmei din articol şi originea ei blăjeană. Apoi am fost nevoită să răspund unor email-uri şi telefoane de la cei cărora le-am dus şi/sau servit carne de vită/mici de la Blaj de la renumita firmă pe plan local, încă o dată, nu cea menţionată în articol. Cum mulţi nu m-au crezut, sau mi-au chiar rîs în nas, făcînd glume despre cum distingem noi blăjenii între vită-cal, iepure-cîine-miel sau despre cum apărem şi noi pe harta ştirilor şi cu ce subiect, am fost nevoită să invoc argumentul suprem: gramatica. „Uite, vezi, şi în titlu e folosit condiţionalul optativ *ar fi vîndut carne de...*" Menţionez că moşu' nu a deţinut cai vreodată. Îi era frică de ei, frică ce le-a transmis-o copiilor şi nepoţilor lui.

În prima săptămînă din martie, ieşind de la lucru, am trecut pe lîngă două standuri cu mărţişoare plasate strategic în faţa alimentarei. Mi-au atras atenţia cele zodiacale. „Avem şi animalele din zodiacul chinezesc... Cîine? Nu mai am! Dar ia un cal că poată noroc. Ia calu' că nu ştie nimeni că nu-i cîine, numa' de aproape..."

Cu respect,
Maria-Georgeta SABĂU

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

■ „Lettrists, Isou & Co" este atracţia sezonului, poate a anului, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană. O expoziţie senzaţională despre un moment cu totul special din istoria artei şi literaturii. Expoziţia e panoramă istorică şi tematică cu peste o sută de lucrări, documente şi filme, unele dintre ele fiind deja prezentate anterior la Centre Pompidou din Paris şi la Reina Sofia din Madrid. Expoziţia include atît opere cunoscute, cît şi lucrări inedite ale artiştilor lettrişti: Roberto Altman, Jean-Louis Brau, Françoise Canal, Jean-Paul Curtay, Guy Debord, Alain De Latour, François Dufrêne, Antoine Grimaud, Isidore Isou, Aude Jessemin, Maurice Lemaître, François Letaillieur, Marc'O, Gabriel Pomerand, Poucette, François Poyet, Roberdhay, Ralph Rumney, Roland Sabatier, Alain Satié, Jacques Spacagna, Florence Villers, Rosie Vronski, Gil Wolman. (Matei Martin)

■ Aţi trecut, probabil, de nenumărate ori prin dreptul restaurantului „Pescarul", de lîngă Piaţa Universităţii din Bucureşti. L-am redescoperit de curînd. Parcă, după atîtea locuri şic, cu aer de IKEA, merge şi unul retro. Circiuma e din perioada interbelică şi are un capitonaj de lemn care te face să te gîndeşti la burta unei corăbii. Chelneriţele sînt *oldschool* (mă gîndesc la perioada comunistă), borşul bun şi lăutarii profi. Aşadar, doar pentru cei care vor, uneori, să mai călătorească în timp. (Ana Maria Sandu)

■ Am văzut *Argo* înainte ca filmul să primească Oscarul. Deşi mi s-a părut bun, nu mi-a trecut prin minte că ar putea lua premiul cel mare. M-am gîndit, atunci, că or exista destule filme şi mai bune. Se pare că m-am înşelat. În ceea ce priveşte un alt film care a concurat la Oscar, *Anna Karenina*, nu m-aş omorî să-l văd. Asta pentru că nu-mi pot închipui cum o ecranizare a clasicului roman, realizată în zilele noastre, ar putea scăpa fără un iz de telenovelă. Dar poate că mă înşel din nou. (Andrei Manolescu)

■ Ultimul mare campionat de *snooker*, înainte de Campionatul Mondial care începe săptămîna viitoare: Open-ul Chinei, pe 25 martie. (Stela Giurgeanu)

■ Două seri dansante (întîmplător, ambele în Club Control din Bucureşti): vineri, 22 martie, ora 22,00, „Improvizaţie pe sunetul unei nopţi", cu Avant' n'Gard, Norzeatic şi Alexandru Arcuş, un concert la lumina lunii din Control, pentru o dezmorţire sonoră cît mai blîndă; sîmbătă, 23 martie, ora 22,00, The Irrepressibles – „Nude", o trupă care s-a plimbat deja pe la Barbican-ul din Londra şi Cité de la Musique din Paris, şi despre care *The Guardian* a scris că „fiecare performance al lor e o veritabilă extravaganţă teatrală". (Luiza Vasiliu)

■ Pe 22 martie, la Muzeul Antipa va avea loc vernisajul expoziţiei „The Human Body", cu peste 200 de exponate – corpuri umane reale, care, prin disecţiile la nivelul organelor şi ţesuturilor, oferă o perspectivă unică, tridimensională, asupra corpului omenesc. Produsă de GForce ExhibitionS şi organizată de Events, în colaborare cu Muzeul Naţional de Istorie Naturală „Grigore Antipa", expoziţia a avut deja peste 20 de milioane de vizitatori în întreaga lume şi va fi deschisă la Bucureşti pînă pe 30 iunie. (Simona Sora)

■ În martie aş vrea să ajung la piesa *Lear(a)*, pusă în scenă de către regizorul Andrei Şerban la Teatrul „Bulandra". Un Shakespeare reinterpretat, cu Mariana Mihuţ în rolul regelui Lear şi o distribuţie exclusiv feminină. Numai bună pentru „luna femeilor", într-adevăr. Grăbiţi-vă, biletele se dau repede! (Patricia Mihail)

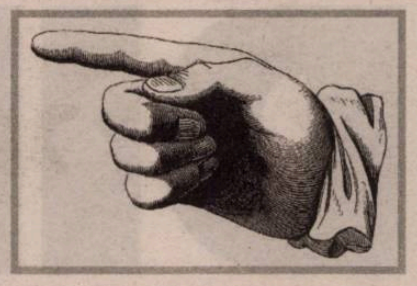

■ Noi apariţii în două dintre seriile mele de autor preferate de la Editura Polirom: Vladimir Nabokov – *Priveşte-i pe arlechini* (traducere de Anca-Gabriela Sîrbu) şi José Saramago – *Lucarna* (traducere de Simina Popa), două cărţi pentru care, dacă n-ai timp să le citeşti pe-ndelete, merită să-ţi iei două zile de concediu. (Marius Chivu)

■ Filmul *Flight* (2012), în regia lui Robert Zemeckis (autorul lui *Forrest Gump)*, cu Denzel Washington – pentru că nimic nu e cum te-ai aştepta să fie, ci problemele – cît se poate de serioase, inclusiv cele de conştiinţă – se pun palpitant, subtil şi surprinzător. (Iaromira Popovici)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **OMG (organisme modificate genetic)**
- **Autismul**

album dilematic

Lucian Muntean

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 10.000 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

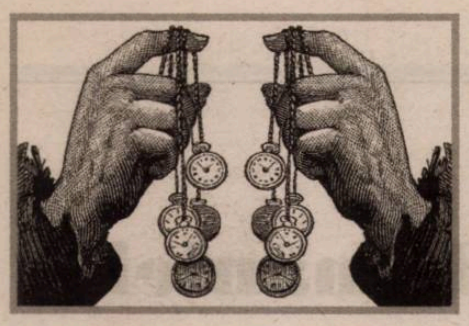

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Există ceva după dealuri?

Am văzut, în cele din urmă, filmul lui Cristian Mungiu. Acum mai bine de două săptămîni. Și nu mă pot desprinde de apăsarea lui, de jetul de noroi din final, de tragicul lui molcom, aproape „normal“, semn inconfundabil al „lumescului“. Ca niciodată, mă simt captiv într-o interogativitate fără ieșire, fără răspunsuri, fără soluții. Nu mă pot decide pentru nici o „metodă“ de „interpretare“. Filmul stă asupra mea ca un nor moale și opac, dincolo de care nu întrevăd nimic. Dacă e să identific, în nebuloasa emotivității mele, o reacție cît de cît articulată, aș spune că e ceva din categoria *milei*. Mi-e milă de toți cei din film. Mi-e milă de Alina, care moare răpusă de firea ei rudimentar ardentă, de o combinație complicată (patologică?) de afectivitate, tristețe și delir. Mi-e milă de Voichița, prinsă între două loialități ireconciliabile. Mi-e milă de preotul bine-intenționat, simplu, prudent, ferm, fără imaginație, dar fără urmă de răutate și gînd ascuns. Mi-e milă de maicile candid guralive, dezarmate dinaintea unei întîmplări care nu e pe măsura lor, mi-e milă pînă și de polițiștii stingheriți, puși în situația să asocieze preoția cu infracțiunea. Mi-e milă și de medicul care nu-și poate ajuta pacienta, pentru că nu are destule paturi în spital și pentru că nu știe cum să treacă de la zbaterea corpului la turbulențele sufletești. De un singur personaj nu mi-e milă. De doctorița care constată, în final, moartea Alinei. Nu mi-e milă pentru că are comportamentul abrupt al „știutorului“, al judecătorului. Nu mi-e milă pentru că e nemiloasă. (Mă grăbesc, în paranteză, să aduc un entuziast omagiu actorilor. Extraordinari, bine aleși, bine conduși. E unul din multele merite ale regizorului.)

Comentariile cele mai frecvente invocă ignoranța și incompetența protagoniștilor. Ei sînt, evident, oameni mai curînd cumsecade, animați de intenții oneste, dar incapabili să reacționeze *adecvat* la drama din preajma lor. Din punctul meu de vedere, nu aici este însă nucleul tare al filmului. Nu l-am perceput ca pe o „frescă socială“, ca pe un examen critic al neprofesionalismului generalizat sau ca pe o lamentație pe marginea unei Românii în derivă. Da, spitalele sînt afectate de sărăcie, da, mînăstirile sînt neglijate de ierarhii care ar trebui să le sfințească la timp (chiar dacă le lipsește încă pictura!), da, totul mustește de dezordine, derută și neputință. Dar dincolo de circumstanțe confuze, de mediocrități provinciale, de derapaje iresponsabile, de nechibzuință și impuritate, se întrevede, după părerea mea, o temă mai amplă și mai gravă. Aș îndrăzni să spun o temă „cosmică“: ubicuitatea inevidentă, dar ireductibilă, a *răului*. O ubicuitate *inevidentă:* lumea nu e doldora de oameni răi, viața se desfășoară placid, adumbrit, ca un fapt divers în care explodează, uneori, pe neașteptate, o toxină de nedomesticit. La Pasolini, răul e spectaculos, dizgrațios, explicit, un conglomerat de perversiune, crimă și degenerescență. Aici el e doar o prezență *colaterală*. De substrat. Lucrurile arată „normal“, oamenii sînt, cel puțin în aparență, „la locul lor“. Dar rezultatul e catastrofal. S-ar zice, aproape, că răul e sosul discret în care plutește, vulnerabil, micul efort spre bine al unei specii căzute. Nici o regulă, oricît de drastică, nici o opțiune, oricît de totală și de autentică, nu sînt scutite de cearcănul răului, de hărțuiala lui, de spectrul rătăcirii. O ubicuitate, spuneam, *ireductibilă:* ne străduim, ne rugăm, facem liste de păcate asumate și regretate, dar, în același timp, facem, cum zice Apostolul, răul pe care nu-l voim, iar binele pe care-l voim nu-l facem. Cerem ajutor și ne simțim lăsați de izbeliște. Oriîncotro am privi, nu vedem nici o deschidere salvatoare, nici o urmă de consolare. Perceput astfel, filmul lui Cristian Mungiu e un început de teodicee: un discurs despre singurătatea lumii, despre dezolarea ei, despre rău, despre misterioasa absență a lui Dumnezeu și despre nevoia sfîșietoare de a-L simți prezent!

Părăsești sala disperat și, tocmai de aceea, însetat de speranță.

Toate personajele filmului sînt *bine-voitoare,* dar *îndrăgostită* nu e decît Alina. Ea singură trăiește sub semnul iubirii neînduplecate. Dar iubește strîmb și isteric. Un prilej de reflecție asupra *ambivalenței* iubirii pămîntești. Ea e „fenomenul originar“ al răului, păcatul protopărinților, dar e și soluția la rău propusă de creștinism. Răul iese din lume prin poarta pe care a intrat, poarta pe care i-a deschis-o cuplul începuturilor. Cu vorbele lui Hölderlin: „Unde este primejdia, acolo este și salvarea.“

Rareori un film mi-a dat de gîndit cum mi-a dat de gîndit filmul lui Cristian Mungiu. Lipsit de orice „poantă“ șmecheră, de orice abuz ideologic, de orice subtext sentențios, el te urmărește, mut și compact, ca o întrebare insolubilă. E o perfectă descriere a *abisului cotidian,* un sobru punct de pornire pentru căutarea orizontului. Un orizont care, în film, nu e dat. Părăsești sala disperat și, tocmai de aceea, însetat de speranță. Trebuie să existe o ieșire, dacă lumea are, totuși, un sens. Dar trebuie să cauți *dincolo* de relieful ei înșelător, dincolo de tribulațiile vieții zilnice. Trebuie să cauți... *după* dealuri...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ce-aveți cu Educația?

Legea Educației Naționale, adoptată pe vremea cînd era ministru dl Daniel Funeriu, era cam stufoasă, căuta să reglementeze prea multe, avea nevoie de o cantitate mare de norme de aplicare și de ordine ale ministrului pentru a stabili concret ce și cum, dar, una peste alta, propunea cîteva schimbări importante în sistemul de învățămînt, cu șansa de a da rezultate în timp. Acum se modifică. De ce? Nu pentru a elimina eventualele complicații și stufoșenii, ci pentru că „e a lui Funeriu“. Așa se întîmplă cu Educația de 20 de ani încoace: de cîte ori se schimbă puterea, se face o nouă „reformă“. De atîtea reforme, sistemul de educație a ajuns în comă. Las pe seama specialiștilor în politici publice să analizeze de ce. Mie mi se pare că una dintre cauzele eșecurilor, în serie, în materie de învățămînt este tocmai faptul că se vorbește prea mult despre „sistem“ și prea puțin despre oamenii vii și concreți – profesorii, elevii, studenții.

La sfîrșitul lui decembrie, Guvernul a dat o Ordonanță de Urgență care modifica, în Lege, acele prevederi care îi incomodau pe șefi și pe baroni: conflictele de interese ale rectorilor și alte asemenea aspecte de o colosală importanță pentru soarta învățămîntului românesc. E exemplul tipic de „aranjamente“ care n-au nimic de-a face cu problemele reale ale educației și arată cinismul cu care șefii „din sistem“ își rezolvă mai întîi propria situație. Mai recent, la Camera Deputaților s-au votat niște modificări ale legii care intră în aceeași arie de ocupațiuni mintale: de exemplu, universitățile nu mai au voie să anuleze titluri și diplome, această atribuție trecînd la onor Ministerul de resort. Chestia asta e cu dedicație pentru premier, ca să-i rezolve situația doctoratului; dar oare oamenii ăștia nu se gîndesc că, dacă se schimbă puterea, un ministru de altă culoare politică ar putea să-i ia mintenaș titlul șefului PSD? Sau cred că sînt veșnic la putere? Apoi, s-au schimbat tot felul de socoteli privind consiliile de administrație ale școlilor și universităților, tot felul de reglementări privind numirile etc. Care va să zică, avem o întreagă categorie de „prevederi legale“ care încearcă să rezolve o chestiune importantă pentru partidele românești: cum să-și numească oamenii proprii în tot felul de structuri de conducere. De douăzeci de ani, ne sucim de pe un picior pe altul, în funcție de partidele care s-au perindat la guvernare: nimeni nu propune un sistem eficient de management al sistemului educațional, totul se învîrte în jurul dorinței arzătoare de a se menține sistemul clientelar și dependențele de putere. O altă categorie de chestiuni cu care e vopsită „reforma“ de ani întregi ține de fleacuri: dacă anul școlar e împărțit în trimestre sau semestre, cînd începe școala și cînd se dau vacanțele, dacă examenele se numesc chiar examene sau „teste naționale“ etc. etc. Clasa pregătitoare (la școală sau la grădiniță?) și clasa a IX-a (la gimnaziu sau la liceu?) au sporit dilemele pe acest plan, căci s-a consumat multă energie pentru a răspunde la întrebarea „unde e mai bine să le plasăm?“ și nu s-a dezbătut aproape deloc despre *conținutul* acelor clase, despre contribuția efectivă la o mai bună educare a elevilor. Și de ani întregi o tot luăm de la început cu astfel de chestiuni, sporind dezorientarea printre elevi și profesori și acoperind „sistemul“ cu o enormă birocrație.

De cîte ori se schimbă puterea, se face o nouă „reformă“.

Între timp, în realitatea de toate zilele învățămîntul funcționează după regula *sauve qui peut*. Deși, în general, e interesată de învățămînd doar la bac – cînd urlă din toți bojocii că „a scăzut promovabilitatea“ – presa *mainstream* mai scrie uneori și despre profesorii buni ori despre elevii excelenți care „fac cinste țării“ pe la marile universități străine. Dar aceștia nu sînt, de fapt, reprezentativi *pentru sistem*. Ei o iau pe cont propriu: profesorii buni își fac treaba mai degrabă din conștiință, din convingere, pentru că iubesc copiii sau din tot felul de alte motivații de ordin personal și moral, nu pentru că „sistemul“ îi stimulează în vreun fel. Elevii buni pur și simplu pun osul la treabă extrăgînd din sistem ce li se potrivește. Și elevii, și profesorii practică în paralel meditațiile private: profesorii ca să cîștige un ban în plus, dar și pentru a avea satisfacții profesionale pe care sistemul oficial nu li le asigură, iar elevii pentru că își dau seama (ei sau părinții lor) că ce le „dă“ școala nu le asigură performanța la facultățile acelea mari din lume unde se duc ca să-și croiască un drum serios în viață, iar noi, cei rămași acasă, ne simțim emoționați că „reprezintă țara cu cinste“.

Senatul urmează să voteze, de asemenea, modificările la Legea Educației. Va rezulta o struțo-cămilă. Oricum, aplicarea legii (așa cum fusese făcută de Guvernul Boc) era întîrziată și confuză, acum o luăm de la capăt (care capăt?) din nou. Rezultatele *medii* ale învățămîntului românesc sînt tot mai proaste (a se vedea testele PISA și altele de acest tip). Programele sînt încărcate inutil. Toate guvernele au încălcat legea, nealocînd Educației procentul din PIB prevăzut. Nivelul culturii generale a scăzut alarmant. Mediul de afaceri se plînge că absolvenții nu au cunoștințele și abilitățile cerute de piața muncii. De ani întregi, politicienii români duc un război idiot cu sistemul de învățămînt, care nu mai poate fi explicat în termeni raționali: pare că diriguitorii temporari ai vieților noastre au ceva împotriva Educației. Ar trebui, totuși, să se oprească. Au distrus-o. În rest, cum spuneam: *sauve qui peut.*

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Daciada şi Cîntarea României la velşi

Terenul era ud. Era nasol. Ghetele se înfundau în noroi, se aduna mîl între crampoane, căram după mine cel puţin un kil de pămînt pe fiecare picior. Mai era şi o ploaie scîrboasă, măruntă şi rece, de noiembrie. Tricoul era şi el greu, rece, ud fleaşcă. Prinsesem după grămadă şi o luasem la sănătoasa pe lîngă demi-ul lor, pe partea închisă, de-a lungul tuşei. Din cauza noroiului de pe teren şi dintre crampoane, aveam impresia că alerg cu încetinitorul. Nu l-am văzut cînd a venit, dinspre stînga. Era flancherul lor. Mi-a tras un placaj care m-a aruncat trei metri în sus, apoi încă doi în afara terenului. Am muşcat zdravăn din puţina iarbă de lîngă pista de atletism, apoi am continuat să alunec încet-încet, prin noroi. A fost unul dintre cele mai dure placaje pe care le încasasem pînă atunci. Am rămas uşor şocat de forţa şi hotărîrea cu care îmi fusese aplicat. În cîteva secunde, m-am pomenit lîngă mine cu englezoiul care mă placase. Mi-a întins mîna, m-a ajutat să mă ridic şi mi-a dat două palme amicale pe spate. M-am dus să mă aliniez în tuşă, scuipînd pămîntul din gură şi bombănindu-mă că nu-l văzusem din timp, să îi pun un tampon preventiv. Acela a fost singurul meci internaţional pe care l-am jucat în cariera mea scurtă de rugby-ist (cam doi ani, în timpul liceului). Ei erau de la London Welsh, liceul galezilor care trăiesc în Londra. Noi eram de la Griviţa Roşie, adunaţi de pe la toate liceele de prin Bucureşti. Ei jucau cu echipa „sub 16 ani". Antrenorii noştri au trişat un pic şi au băgat în teren o echipă cu mulţi jucători pînă în 18. Nu a contat. Ne-au bătut de ne-au zvîntat. 18 eseuri la 3. Eu am rămas pînă azi cu amintirea celui mai teribil placaj din viaţa mea, aplicat curat şi corect. Seara, la banchet, la restaurantul de la Tineretului (acum e un McMoni's acolo), surpriză: am avut parte şi de un concert. O mică orchestră care ne-a oferit de toate: miniaturi simfonice, cîntece populare galeze, valsuri. Demi-ul era la vioară, flancherul care mă placase era între suflători, unul dintre pilieri era la percuţie ş.a.m.d. Jumătate din echipa de rugby a liceului era şi în orchestră. Cu toţii am rămas paf! La asta nu ne aşteptam. La numai cîteva ore după ce ne dăduseră lecţii de rugby (ăsta e tristul adevăr), acum ne umileau de tot: ştiau să şi cînte! Ba, mai mult: aveau şi note bune. Pe cînd încercam să fac un barter de tricouri (deh, speram să încînt pe careva cu jerpelitura mea de la club, avînd avantajul că vorbeam mai bine engleza decît colegii mei de echipă), am aflat că în echipa de rugby şi în orchestră nu sînt primiţi decît dacă au note foarte bune. În cazul vreunei corijenţe, li se punea în vedere că nu au timp suficient pentru studiu, aşa că ar face mai bine să lase o vreme deoparte „extracurricularele". Mi-a rămas în minte replica antrenorului meu, nea Nicu Vizitiu (Dumnezeu să-l ierte): „Măi băieţi, ăştia sînt prea puţini. De-aia sînt obligaţi să facă *Daciada* şi *Cîntarea României* cu aceiaşi oameni."

De cînd am copil sportiv şi pianist (în devenire, cu ambele calităţi), îmi tot amintesc de amîndouă: de Daciada şi de Cîntarea României. Las deoparte ipocrizia colosală care ne făcea să cîntăm pentru to'aşii Nicolae şi Elena. Rahat! Nici unul nu credea o iotă. Cred că nici măcar activiştii care ne dirijau. Măcar aveam unde face. Sport sau ceva arte. Sau de-amîndouă, dacă aveam timpul şi talentul necesare. Este zăpăcitor să vezi, în 2013, cît de idiot poate fi construit sistemul nostru de învăţămînt. Carte, sport şi artă în acelaşi timp? Ia-ţi gîndul, măi, părinte de şcolar. Ori una, ori alta, ori din cealaltă. Toate deodată nu se poate. Cărînd în spinare ghiozdane de cîte zece kilograme, şcolărimea română este obligată dedicaţiei întru învăţat pe de rost cît mai multe tone de informaţie. Orice activitate în afara şcolii costă. Bani şi timp. Nici o dîră de cooperare între Ministerul Sportului, cel al Culturii şi cel al Educaţiei.

Le-aş aminti tuturor un fapt simplu: foştii mei adversari de la London Welsh erau educaţi într-un sistem care are mult mai multe performanţe academice, artistice şi sportive decît România. Cu mult mai multe. Să caute dînşii să afle de ce. Eu am doar nişte bănuieli, nu le zic.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Valentina SANDU-DEDIU

Un îndemn pentru muzicieni, de a-l citi pe Vlad Zografi

Dacă Vlad Zografi începe prin a mărturisi că-i vine greu să spună ce este cartea lui, *Infinitul dinăuntru* (Humanitas, 2012), un cititor subiectiv, ca mine, decide, după cîteva pagini, că e un impuls extraordinar pentru muzicieni de a se gîndi la arta interpretării, la problemele de adîncime ale structurării şi ale înţelegerii muzicii. Vlad Zografi nu se referă explicit la muzică, decît rareori – de pildă, într-una dintre notele finale la eseul *Bufoni şi knuki*, atunci cînd identifică „punctul critic" al unei compoziţii muzicale şi construirea unei viziuni interpretative în funcţie de acest punct. (Ceea ce nu înseamnă că nu ar fi putut să scrie unul sau mai multe eseuri despre muzica pe care o iubeşte şi o cuprinde cu generozitate, competenţă şi o prea mare modestie; doar că nu şi-a propus aşa ceva.)

Le-am citit pasajul cu pricina unor studenţi ai mei; ei, instrumentişti şi cîntăreţi receptivi, au hotărît entuziaşti că-şi vor cumpăra de îndată cartea. Dacă au făcut-o şi au apucat să citească eseurile, au putut substitui profunda lecţie – deloc didactică – despre rostirea unor versuri de Shakespeare, cu una despre intonarea unei fraze muzicale: „Sensul unei fraze poate fi întors în fel şi chip prin jocul inflexiunilor, al mimicii, al gesturilor, iar fraza se supune, suportă docilă tratamentul aplicat." (pp. 13-14) Ce bine ar explica Vlad Zografi pianiştilor sau cîntăreţilor, violoniştilor sau percuţioniştilor, pericolul interpretărilor abuzive, manipulatoare, sau importanţa de a conştientiza „filmul personal"! Cîtă nevoie am avea să disecăm împreună cu el nuanţele fine ale clişeului, ale tehnicii şi ale virtuozităţii!

Luciditatea şi imaginaţia, ironia şi poezia se combină în mixturi diferit dozate, prin paginile despre sensibilitatea unei amibe la literatură. Mă reped să mă întreb cum reacţionează oare amiba la muzică. Îmi primesc răspunsul imediat pentru că fizicianul Vlad Zografi îmi semnalează diferenţa elementară dintre muzică şi literatură: „Mi-o pot închipui pe amibă vibrînd la Bach (muzica e, la urma urmei, vibraţie şi doar atît), dar nu mi-o pot închipui înţelegînd rostul căutărilor lui Don Quijote. Muzica nu are niciodată un sens explicit, literatura are întotdeauna un sens explicit, iar sensul lui Don Quijote scapă, mi-e teamă, amibei." (p. 35)

Continui să citesc fără să-mi scot ochelarii de cal, preocupată doar de fişia mea îngustă (deşi textul mă fură, purtîndu-mă prin Dostoievski şi Freud, sau prin logica aparte a lui Don Quijote). Toate reflecţiile autorului despre teatru (paginile despre convenţia teatrală din eseul *Scena lumii)* pot fi transpuse imediat în operă. Cum am putea face însă pasul mai departe, pe podul deschis

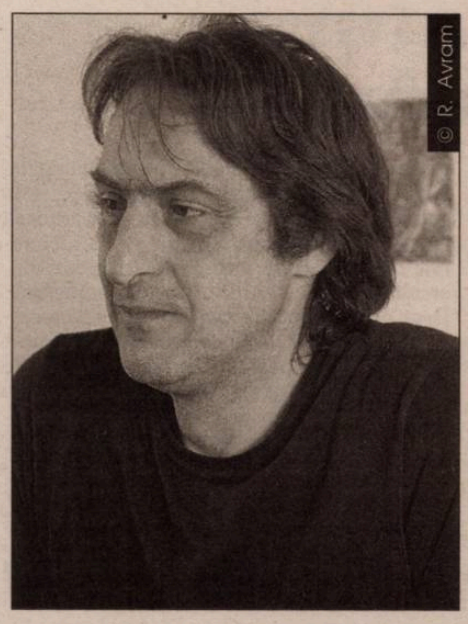

O asemenea carte trece prea puţin observată prin lumea noastră.

de Vlad Zografi, către analiza unor convenţii specifice numai operei? De pildă, să încerci să explici unui ascultător care nu gustă convenţia operei că Desdemona poate cînta minute în şir după ce a fost sugrumată de Otello al lui Verdi. E greu, dacă acel ascultător nu acceptă să se scufunde în baia melodică a lui Verdi şi să urmeze o logică a firului muzical-dramatic, fără legătură cu realitatea anatomică. Momentul respectiv, al Desdemonei muribunde, e cu atît mai dificil de interpretat, şi doar extrem de puţine soprane te pot ţine cu sufletul la gură şi cu urechile ciulite (cu condiţia să te fi înscris, totuşi, în convenţie). La fel, Gilda, proaspăt înjunghiată, îşi cîntă minunatul adio în braţele tatălui său, bufonul Rigoletto. Ridicolul o pîndeşte pe orice soprană incapabilă să se înalţe – aici în mod special – peste convenţia scenică.

Apropo de bufoni: ce temă fertilă ar fi, în muzicologie, cea a bufonului – protagonist, precum în opera *Rigoletto,* sau pasager aproape neobservat, ca „nebunul" lui Alban Berg din *Wozzeck (via* Georg Büchner), care „miroase sînge" în mijlocul unei petreceri de tavernă, şi poate că semnalează, astfel, tocmai „punctul critic" al operei. Tema bufonului nu e singura idee pe care o însufleţeşte, în mintea unui muzician, Vlad Zografi, prin pasiunea sa pentru teatru, literatură şi viaţă. Dacă, citind cele şase eseuri din *Infinitul dinăuntru,* mi-am încurajat filmul personal (sau „perspectiva eului nostru mişcător prin lume", p. 29) să se deruleze, îi datorez recunoştinţă autorului. Mi se pare că o asemenea carte trece prea puţin observată prin lumea noastră, atît de preocupată de lucrurile „altfel", încît uită de acelea esenţiale, care ar trebui să ne adune laolaltă pe noi, acei care simţim „la fel".

***Valentina Sandu-Dediu** este prof. univ. la Universitatea de Muzică din Bucureşti*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Încă o victorie a comunismului

Nu cu mult timp în urmă, conduceam de la Bistriţa la Tîrgu-Mureş, pe şosele anevoioase, şerpuite şi accidentate. Încercînd să-mi feresc automobilul de distrugerile cu care drumul îl ameninţa, dar şi mînat de o anumită grabă, conduceam încordat. Aparatul de radio reda o discuţie cu pretenţii, din studioul postului public. Erau, în jurul microfonului, două dintre vedetele istoriografiei de la noi, moderatorul şi încă cineva, greu identificabil pentru mine. Acordam emisiunii doar crîmpeie de atenţie – totuşi, concentrarea mea era la drum. La un moment dat, fără să reţin exact replica anterioară, unul dintre istorici, cunoscut pentru studiile sale asupra comunismului, parcă anume a pîndit clipa cînd am putut oferi atenţie emisiunii şi a spus cam aşa: „Comunismul a fost un puternic factor de modernizare a României. Ne place sau nu, asta a fost. Sigur, poate nu un factor de modernizare pe placul nostru, dar în secolul al XX-lea, comunismul a fost una dintre variantele de modernizare. Au fost mai multe variante de modernizare: cea liberală, cea a dictaturii militare de mînă forte, iar comunismul a fost şi el o variantă de modernizare, o alternativă de modernizare, şi multe state au mers pe această variantă." Sigur, nu redau exact vorbele lui, dar asta era ideea. Teza asta a fost parcă anume aruncată în acea clipă, ca să-mi provoace întregul sistem al credinţelor mele politice. M-am enervat, am închis aparatul de radio, am murmurat ceva răutăcios despre prostiile care se spun uneori la radio şi am decis să fiu doar atent la drum. Am ajuns cu bine la Tîrgu-Mureş, unde am făcut ce aveam de făcut, apoi am pornit spre Bucureşti, unde, cu voia lui Dumnezeu, am ajuns sănătos şi cu automobilul întreg, într-un timp rezonabil. Dar în mintea mea, ideea a rămas. Şi roade, roade, roade... Aşadar, comunismul – factor al modernizării României.

Comunismul a jucat pe cartea noutăţii.

Să ne amintim puţin. Dacă ne e greu să ne amintim ce am trăit, să ne amintim măcar ce ni se spunea atunci că trăim. Ni se vorbea despre o epocă de aur, despre transformări „revoluţionare", despre sistematizarea satelor (idealul era să se elimine diferenţele dintre sat şi oraş), despre modernizare şi, în final – scop suprem –, despre un altfel de om, unul *nou.* Modern. Comunismul a jucat, propagandistic, aproape integral pe cartea noutăţii. Noul era marea promisiune a comunismului şi, din timp în timp, marea lui realizare, raportată festiv. Tot ce era vechi trebuia distrus şi era echivalat cu răul. Regimul comunist avea monopolul asupra noului, doar el putea produce noul şi doar de nou era în stare – noul era binele. Echivalarea noului cu progresul şi a progresului cu modernizarea era o operaţiune destul de simplă pentru aparatul de propagandă. În Europa, gîndirea politică fusese de mult stimulată în această direcţie, iar progresul, modernizarea şi noul, generate de „revoluţia" tehnologică şi ştiinţifică a secolului al XVIII-lea, deveniseră fetişuri fascinante pentru mulţi optimişti de la Condorcet încoace. În aparenţele lui, secolul al XIX-lea nu făcea decît să confirme convingerea că tehnologiile şi ştiinţele nu pot fi oprite în progresul lor, şi modernizarea este un fel de val uriaş stîrnit de ele, imposibil de oprit. În timp, modernizarea s-a transformat dintr-un fenomen implacabil într-unul obligatoriu. Iar PCR şi-a asumat această obligaţie în privinţa României. Aşadar, efortul propagandei comuniste nu era surprinzător pentru nimeni. Repeta cu stridenţa unei trompete idei cu care minţile europenilor, inclusiv ale românilor, erau deja familiarizate. Dar chiar nu ne amintim de ruptura dintre minciuna propagandei şi realitate?

Comunismul, la noi ca şi oriunde a putut prelua puterea, se lăuda cu electrificarea, alfabetizarea, industrializarea şi cooperativizarea, ca măsuri impuse pe scară largă, în numele modernizării. De la bun început, trebuie amintit că vorbim despre o societate închisă în raport cu Europa şi înstrăinată de propria tradiţie, de propria identitate. Modernizarea nu era un fenomen firesc, ci un ansamblu de măsuri impuse după programul PCR. Sigur că, în absolut, e foarte bine să introduci curent electric în casele oamenilor, să-i înveţi carte pe analfabeţi şi să faci ce crezi tu că e mai bine ca să crească economic. Dar, întrebarea este, care a fost rezultatul concret al acestor acţiuni? A crescut nivelul general de trai al populaţiei, în contextul modernizării care, oricum, avea loc peste tot în Europa? Modernizarea aceasta – *powered by* PCR – a produs civilizaţie sau barbarie? Chiar nu ne amintim cum trăiam înainte de 1989 şi, mai ales, ce diferenţă uriaşă era între societatea românească şi alte societăţi moderne ale timpului, între România şi oricare altă ţară europeană? Chiar am trecut printr-un proces de modernizare doar pentru că aveam mai multe becuri în România anului 1989 decît în România anului 1948? Las la o parte că, oricum, becurile acestea nu se mai aprindeau decît şase ore pe zi, de la un moment dat încolo, dar putem fi atît de impregnaţi de propaganda comunistă încît, chiar şi acum, la atîţia ani după, trăitorii acelor vremuri să le prezinte cu vorbele propagandei de atunci? Putem vorbi despre modernizare în condiţii de foame, agresiune fizică şi intelectuală, teroare, cenzură, minciună? Nu în ultimul rînd, ce modernizare s-a putut petrece în România, din moment ce nivelul tehnologic al societăţii în ansamblu şi al economiei, în special, era lamentabil? Totuşi, în orice teorie a modernizării, dezvoltarea tehnologiei este socotită una dintre primele resurse ale întregului proces, dacă nu chiar resursa principală. Am uitat ce fel de economie ne-a lăsat Partidul Comunist cînd a fost desfiinţat?

La distanţă de evenimente, istoricii se joacă cu cuvintele. După ce memoria colectivă uită detaliile sinistre, putem accepta orice teorie. Ideea că România a trecut printr-un proces de modernizare, în vremea comunismului, este perfidă, pentru că dă despre modernitate o impresie falsă şi, mai grav, dă despre comunism exact impresia pe care propaganda acelor ani dementi voia să o dea. Am un defect, recunosc: nu mă pot împăca cu gîndul că, după atîta timp de la moartea instituţiilor ei, propaganda comunistă e încă victorioasă.

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Cine a „inventat“ vilegiatura în România?

Din DEX – vilegiatură: interval de timp, vacanţă petrecută la ţară sau într-o staţiune balneoclimatică. Noţiunea este folosită în epoca modernă, dar cadrul arhitectural pe care îl presupune este prezent în Ţara Românească încă de la sfîrşitul secolului al XVII-lea: este vorba de locurile de „preumblare şi odihnă“ ale voievodului Constantin Brâncoveanu.

Se ştie că, de-a lungul domniei sale (1688-1714), el îşi construieşte reşedinţe pe care le foloseşte – împreună cu cele moştenite – ca locuri de popas – mai scurt sau mai îndelungat – pe traseul deplasărilor sale, îndeplinind fiecare, pe rînd, funcţiunea de decor în cadrul căruia se desfăşura viaţa voievodului şi a alaiului său. De aici şi nevoia ca aceste locuri să permită desfăşurarea unui ceremonial, a unei etichete pe care domnitorul o urmează cu stricteţe; şi tot de aici, nevoia de a construi un cadru arhitectural adecvat.

Mănăstirea Hurezi este primul ansamblu de acest tip, ridicat în anii 1690-1697 la porunca lui Constantin Brâncoveanu. Am fost acolo în cîteva rînduri şi fiecare vizită mai adăuga ceva la admiraţia mea pentru arhitectura mănăstirii.

Mai întîi, m-a cucerit imaginea exterioară. În afară de construcţiile de secol XIX şi XX – situate de o parte şi de alta a intrării, şi care se deschid către exterior – întreaga incintă are o imagine de ansamblu defensiv. Zidurile înalte sînt aproape lipsite de goluri: aproape toate încăperile se orientează către curtea interioară. Adică, pînă aici, nimic care să o diferenţieze de anterior construitele mănăstiri din Ţara Românească. Doar un element al exteriorului ne sugerează altceva: pridvorul paraclisului, orientat spre vest – un spaţiu deschis şi acoperit, ale cărui arcaturi sînt singurele care anunţă arhitectura din interiorul mănăstirii.

Odată intraţi pe sub turnul de poartă, descoperim că originalitatea ei este incontestabilă. Şi stă, în esenţă, în modul de încadrare, de însoţire a bisericii cu clădiri supuse unor reguli de compunere şi de decor, utilizate pentru prima dată. Mă refer la turnul de poartă, la chilii şi la stăreţie, la trapeză, la bucătărie şi brutărie, la Palatul domnesc, la paraclis şi la bibliotecă. Şi la fîntînă. Gruparea şi aşezarea lor – în interiorul unei incinte rectangulare – nu sînt numai perfect funcţionale, ci şi astfel făcute încît să alcătuiască un decor destinat punerii în valoare a obiectului principal: biserica. Şirurile de arcade de la parter şi de la etaj unifică aceste spaţii diferite într-un singur decor, unitar şi elegant. Din loc în loc, cîte un foişor cu scară punctează compoziţia: ele rezolvă accesul către nivelul superior. Mica „piaţetă“ – sau curte de onoare – din faţa bisericii a fost, probabil, gîndită ca spaţiu de adunare pentru domn şi suita sa, înainte şi după slujbă. Pentru noi, este un spaţiu din care putem să cuprindem vizual biserica şi clădirile care o înconjoară.

Locurile de „preumblare şi odihnă“ ale voievodului Constantin Brâncoveanu.

Pare destul de limpede că prezenţa amplului palat al voievodului a determinat fastul ambianţei şi bogăţia decorului, transformînd întregul ansamblu de la Hurezi într-o „mănăstire rezidenţială“ domnească. Fiindcă, din jurnalul lui Brâncoveanu şi din cronici rezultă limpede că mănăstirea Hurezi este unul dintre locurile în care Brâncoveanu se ducea de Paşti, rol pe care îl împărţea cu casele domneşti de la Obileşti sau cu reşedinţa din cadrul Mănăstirii Dintr-un Lemn. Alături de ele, casele de la Doiceşti şi cele din dealurile Piteştilor erau vizitate în vremea culesului viilor, în timp ce palatele de la Tîrgovişte, Potlogi şi Mogoşoaia, mai vechea curte de la Brâncoveni, erau locuri de popas mai îndelungat al domnului.

Toate sînt locuri de vilegiatură *avant la lettre*, iar Constantin Brâncoveanu face începuturile cu zidirea mănăstirii Hurezi.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

PUBLICITATE

ZIUA CERCETĂRII MEDIA
26 martie 2013, Hotel InterContinental, București
BRAT
CONFERINȚA ANUALĂ

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cîinele, palmierul şi Shakira

— Hai, că ai devenit deprimant! îmi zice amicul. În ultima vreme, ai doar texte d-astea grele, despre problemele neamului. Mai bagă şi tu ceva *entertainment*, că asta se cere – mă ironizează el mai departe.

După jumătate de oră de luat peste picior, m-a convins: o să vă spun, deci, nişte bancuri...

Cică un domn între două vîrste, îmbrăcat modest, stătea, într-o duminică, pe malul lacului Herăstrău, alături de cîinele său – o potaie mică şi cam ciufulită. Din cînd în cînd, îi arunca un băţ în apă, iar cîinele se arunca în lac, călca apa şi-i aducea, gudurîndu-se, băţul la mal. Un domn bine îl privea de la distanţă şi tot dădea din cap, întrebător. La un moment dat, se apropie de omul cu cîinele şi-l întreabă:

— Cîţi ani are cîinele?

— Cinci ani, îi răspunde stăpînul, cu o uşoară mîndrie în glas.

Domnul bine dă din cap, strîmbă uşor din nas şi izbucneşte:

— Lasă-l, domne', că ăsta nu mai învaţă să înoate!

Sper că aţi recunoscut scena: se cheamă „poporul român faţă cu demitizarea".

* * *

Iţic îi povesteşte lui Ştrul ultima sa aventură la vînătoare. „Eram la Polul Nord – începe Iţic – şi înaintam cu greu prin vifor. Deodată, aud parcă un zgomot uşor în spatele meu, întorc capul şi, ce să vezi?! Un pui de urs polar. Era aşa de mic şi pufos, şi se uita la mine cu ochi trişti, aşa că mi s-a făcut milă şi l-am luat cu mine mai departe. Nu trec însă două minute, şi aud iarăşi un zgomot în spatele meu. Întorc din nou capul şi, ce să vezi?! Ursoaica era în spatele meu şi se uita fioros la mine. E supărată, crede că i-am furat puiul – mi-am dat eu seama –, aşa că am lăsat ursuleţul uşor pe banchiză şi pîş, pîş, am şters-o mai departe. După alte cîteva minute, iar aud un zgomot, mai puternic de data asta: ursoaica luase puiul sub braţ şi alerga după mine să mă sfîşie. Mi-am dat seama că văzuse puşca şi probabil era nervoasă, s-o fi gîndit că vreau să o împuşc. Aşa că am lăsat uşor puşca jos şi pîş, pîş, am plecat mai departe. Dar ursoaica – nimic, tot după mine. Eu am început să fug, ursoaica după mine. M-am gîndit că i-o fi foame, aşa că am lăsat uşor raniţa cu alimente jos şi, pîş pîş, am luat-o la fugă. Ursoaica a luat sacul în dinţi, l-a făcut zdrenţe, şi iar după mine. Am început să fug cît mă ţineau picioarele – ursoaica după mine –, am dat jos tot ce mai aveam şi am fugit şi mai tare, dar ursoaica se tot apropia de mine, îi simţeam răsuflarea în ceafă... Şi atunci, disperat, m-am suit în palmier!

— Hai, măi Iţic, unde ai mai văzut tu palmier la Polul Nord?, îl ia Ştrul peste picior că, ce-ar fi să faci şi tu o ciorbă că mi-e foame!

— Bine, Ioane, îi zice, supusă, Shakira, şi pleacă să adune ceva de o ciorbă.

Peste alte cîteva zile, în care Shakira gătea şi deretica pe insulă, Ion se întoarce iarăşi către ea şi-i zice:

— Măi, Shakira, sîntem numai noi doi pe insula asta, eu sînt bărbat, tu eşti femeie. Adică, înţelegi tu, am şi eu nişte nevoi, aşa, ca bărbatul! Mă-nţelegi?

— Te-nţeleg, Ioane, cum să nu te înţeleg, îi zice, supusă, Shakira, şi se pregăteşte de amor.

Pe prietenul său.

— Păi, ce era să mai fac?, îi explică Iţic.

În acest banc este vorba despre principala calitate a românului, care se descurcă în orice situaţie. Şi despre faptul că iudeo-masonii vor să ne-o fure şi pe asta!

* * *

Un avion se prăbuşeşte pe o insulă. Nu mai supravieţuiesc decît doi oameni: Ion şi Shakira. Cîteva zile mai tîrziu, după ce le mai trecuse spaima, Ion îi zice Shakirei:

— Măi, Shakira, sîntem numai noi doi pe insula asta, eu sînt bărbat, tu eşti femeie. Păi, cum ar veni, eu sînt stăpînul casei. Aşa

Ceva serios, care are de-a face cu nevoia de recunoaştere socială a românului verde.

Şi uite-aşa, treceau zilele în linişte şi bună înţelegere. Dar Ion era tot mai nemulţumit. Într-o zi, îi zice Shakirei:

— Măi, Shakira, vreau să te rog ceva. Vrei să-ţi pui clopul ăsta pe cap?

— Vreau, Ioane, de ce să nu vreau?

— Şi ilicul ăsta înflorat de la bunicu'?

— Şi p-ăsta, dacă zici tu.

— Dar poţi să-ţi pui şi iţarii mei, dacă nu te superi?

— Îi pun, de ce să nu-i pun?

Ion se uită la Shakira îmbrăcată în iţari şi cu clop pe cap, îşi aprinde o ţigară, dă uşor capul pe spate şi zice:

— Măi, Vasile, ştii tu, mă, cu cine m-am culcat eu azi-noapte? Cu Shakira, mă!

Aici este vorba despre ceva serios, care are de-a face cu nevoia de recunoaştere socială a românului verde.

* * *

— Cum se spune corect, Iran sau Irak? întreabă unul.

— La ce? îl întreabă celălalt.

Hai, că ăsta e simplu, sper că v-aţi dat seama: e despre politologii noştri!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Inamicii din Noul Val

– eşantioane din pachetul cu carne de cal –

Luatul la rînd – la *tocat* – e, prin părţile noastre, o sublimă îndeletnicire de timp liber. Aşa cum alţii, prin alte colţuri ale lumii, mestecă frunze aducătoare de calm şi de seninătate, dau cu zarurile la table sau sfidează eternitatea trecînd, cu degetul mare, de la o mărgică la alta, la noi se ia ceva la tocat – oameni, grupuri, populaţii, naţiuni, cam tot ce mişcă. Sfidăm şi noi eternitatea, în felul nostru, desfiinţînd, cu metodă, cam tot ce intră în colimator. Tot ce trece pe uliţă, pe stradă, pe bulevard, pe scena istoriei. Acum a venit rîndul regizorilor, al scenariştilor şi al actorilor din filmele care iau premii pe la festivaluri. Ăştia din Noul Val, cum ar veni.

La început, cu ani în urmă, unii se plîngeau că filmele româneşti ale tinerilor regizori de la vremea aia lăsau publicul nostru mai degrabă indiferent. A trecut timpul, s-au luat vagoane de premii – printre care şi cele mai importante trofee ale festivalurilor europene –, dar situaţia s-a schimbat. Regizorii Noului Val nu ne mai sînt indiferenţi. Au avut ghinionul de a ţine morţiş să intre şi în atenţia exigentului public românesc. Aşa că, mişcîndu-se un pic, fiţîindu-se ei pe scena istoriei, au ajuns, inevitabil, la rînd. La tocat. Şi de unde pînă mai ieri ne erau aproape indiferenţi, acum îi urîm.

În primul rînd, pentru că ne fac imagine proastă în Europa şi în lume. Bine, zic unii, dar au luat nişte premii importante. Cum să faci imagine proastă cînd iei marile premii la Cannes şi la Berlin? Asta e de rău? Da, se răspunde, pentru că ei au ieşit bine la juriile alea ale lor, de excentrici şi de homosexuali, iar noi – prost. După cum se vede în filmele astea, România e o ţară mai urîtă decît un cartier sărac. Iar prin cartierul ăsta răpciugos trec nişte unii care vorbesc ca dracu' de porcos, plus că mai mult de jumătate din ce vorbesc, nici nu se-nţelege. Una dintre zicerile cele mai vehiculate la ora asta e cea care etichetează nemilos tot fenomenul: „Vine unu' ponosit, care juma' de oră a stat sprijinit de un stîlp şi s-a uitat la ceas, intră în casă şi mănîncă o ciorbă, altă juma' de oră, după care... gata filmul. Şi aşa sînt toate. Mă laşi?!"

În al doilea rînd, au dezvoltat nişte stategii perverse, să cîştige peste tot: „S-au prins că juriile astea din Occident sînt adunate din unii care s-au plictisit de toate tîmpeniile de la ei de-acasă. I-au studiat bine p-ăia, şi i-au făcut urgent. Au nişte scheme clare de cîştigat festivaluri. Ştiu cine e prin jurii, ştiu ce se cere, şi aia fac. Festivalurile astea nu mai sînt ce erau pe vremuri. Acolo vedeai un Fellini, un Alain Delon... Acum nu mai vezi nimic. Nu că n-ar fi. Dar asta e moda. Să dai premii la toţi rătăciţii din Europa de Est sau de prin Orient. Au zis că, hai, acum e vremea lor, să fim şi noi un pic diplomaţi şi corecţi politic, să le dăm şi ălora care au stat în beznă atîta vreme. Şi cu cît e mai idiot ce-aduc ăia, cu atît e mai dat pe spate juriul cu pricina. Oau, mizeria din spitalele româneşti! *Cool!* Tare! Oau, gagici care avortau pe vremea lu' Ceauşescu! Suuuper! Oau, unu' care soarbe o ciorbă! Meserie! Oau, puştani la bulău, în România! Bestial! Oau, măicuţe ortodoxe lesbiene! *Yummy!* Un deliciu, o delicatesă pentru juriile alea evreieşti! Ia pune-l pe Puiu ăla, sau cum îi cheamă p-ăştia, să facă un film ca lumea, cum se face fil-

mu'. Ia să vezi cum îşi prinde degeţelele alea, că habar n-are. Nu ştie."

Nu zice nimeni că ar trebui să ne prosternăm la soclul grupului statuar al Noului Val. E vorba de nişte produse artistice. Pot să ne placă, sau nu. Poţi să le apreciezi pe unele dintre ele şi să „le iei în braţe", cu argumente mai multe sau mai puţine. La fel de bine cum poţi să le respingi – obosindu-te să motivezi – sau făcînd-o pur şi simplu. Dar lucrul ăsta nu se face „în general". Nu toate filmele astea încap în aceeaşi oală. A le judeca pe toate cu aceeaşi măsură e ca şi cînd ai accepta să fii judecat şi tu, de către alţii, punîndu-te în oala generală. „Aaa, păi asta nu ne place! E nedrept. Generalizarea e un păcat grav. Trebuie să mă ştii, dacă vrei să mă judeci." Aşa şi cu filmele astea. Ar trebui văzute un pic, înainte de a fi împuşcate.

Dar nici măcar aici nu e problema. Plăcutul sau neplăcutul ar putea rezolva rapid problema. Dar nu asta e hiba. Nici măcar în împărţirea pe tabere, în susţinători şi detractori, cu toate nuanţele de rigoare ale fiecăreia dintre tabere. Susţinători dedicaţi total, negaţionişti fundamentalişti a tot ce a existat înaintea Valului, fani înrăiţi ai acestor estetici. (Deşi, dacă aş avea curajul să mizez pe existenţa unor asemenea vietăţi, aş fi în stare să jur că sînt mai puţine decît zimbrii care umblă în libertate prin pădurile patriei.) Sau, trecînd de celalată parte a baricadei – la detractorii care desfiinţează tot, fără să fi văzut mai nimic, ori ducîndu-se în sala de cinema gata programaţi să nu le placă. Cum spuneam, nici măcar aici nu e problema. E normal.

Ceea ce e special, interesant clinic şi extrem de provocator e cînd devine vizibilă ura ascunsă faţă de ideea de succes. Un succes crunt, obţinut la o instanţă exterioară proverbialei noastre exigenţe, legendarei noastre priceperi, istoricei noastre competenţe culturale. Iar atunci cînd tu – cetăţean cu cărţi citite şi filme mari văzute – te simţi, cumva, ocolit de la jurizarea unei valori, nimic nu-ţi mai stă în cale. Nici nu contează felul, categoria valorii. Zîmbeşti interior, făcîndu-te că nici nu te vezi, dar ştiind că vine ea, valoarea asta, la rînd, acasă, la *tocat*.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

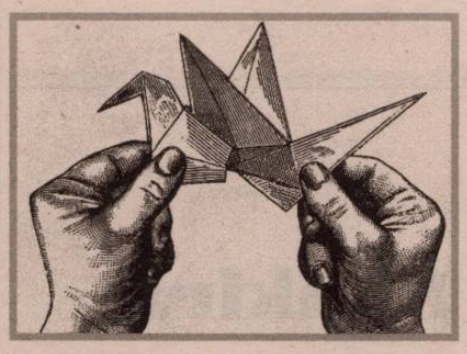

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Papa de la Roma şi cipurile de la Bucureşti

Săptămîna trecută, la diferenţă de doar cîteva ore, la Vatican şi la Bucureşti s-au petrecut evenimente de un contrast îngrijorător.

La Vatican a fost ales un nou Papă, ocazie cu care zeci de mii de pelerini din întreaga lume s-au adunat în faţa bazilicii San Pietro. Prin intemediul televiziunii, am putut asista şi noi la momentele acelea şi am putut simţi ceva din bucuria şi atmosfera de graţie pogorîte asupra Romei. Am putut zări feţele fericite ale oamenilor, am putut vedea zîmbetul luminos şi cuceritor al noului Papă. Alegerea a fost considerată de către mulţi comentatori drept surprinzătoare şi curajoasă. Un cardinal argentinian. Primul Papă din America Latină, primul Papă din Ordinul Iezuiţilor şi primul Papă care îşi ia numele de Francisc (de la Francisc din Assisi). Un conducător de la care se aşteaptă să facă faţă complicatelor probleme cu care se confruntă Biserica Catolică, cele care par să-l fi copleşit pe predecesorul său. Dacă Papa Benedict al XVI-lea a fost recunoscut ca un mare înţelept, noul Papă ar putea deveni, după unele semne, un mare model pentru credincioşi.

În ziua următoare alegerii Papei, şi la Bucureşti s-au adunat aproape o mie de credincioşi creştini, călugări şi preoţi cu steaguri, icoane şi cruci. Fără vreo legătură, însă, cu cele petrecute la Vatican. Şi ce treabă să fi avut ortodocşii de la noi cu Papa de la Roma? Motivul lor nu era nicidecum bucuria unei înnoiri în Biserică, ci grija, nevoia de a se opune cipurilor electronice din noile carduri de sănătate. Un protest pe care ei, probabil, l-au considerat cît se poate de creştinesc. Cu toţii păreau convinşi (pe cine ştie ce căi necurate) că în acele cipuri ar fi înscris numărul Fiarei. Dar nici iubirea, nici bunătatea, nici blîndeţea, nici fericirea şi nici vreun alt sentiment creştin nu guverna acea masă de oameni, animată de ignoranţă, încrîncenare şi spaimă. Un gen de manifestare care, în trecut, a fost dezavuat indirect şi de Sfîntul Sinod. Ca o încununare a lipsei de inspiraţie a participanţilor la miting, pe manifestul răspîndit cu acea ocazie era trecut un „precept" care zicea chiar aşa: „Nu participaţi la mitinguri şi revolte sociale." Un altul spunea: „Nu vă încredeţi în horoscop şi superstiţii (sic)." Pe pliantele distribuite se mai recomanda retragerea banilor din bănci, evitarea folosirii cardurilor, consumul de lapte de la ţărani, necumpărarea „mîncărurilor iradiate" de la supermarketuri şi „sămînţa tradiţională nemodificată genetic". O manifestare neaoşistă şi îndreptată împotriva ştiinţei şi a progresului tehnologic, ca în Evul Mediu.

În ziua precedentă, cum spuneam, la Vatican fusese ales un Papă iezuit. De-a lungul istoriei de aproape 500 de ani, despre iezuiţi s-au spus multe lucruri. Au avut o imagine mai degrabă rea decît bună, iar în secolul al XVIII-lea, membrii ordinului au fost prigoniţi, şi Papa Clément al XIV-lea a fost chiar nevoit, din raţiuni politice, să suprime ordinul. Ceea ce poate nu se ştie, însă, foarte bine e că iezuiţii au dat o mare importanţă educaţiei şi au promovat ştiinţa. Foarte mulţi s-au ocupat de matematică şi astronomie, iar 35 de cratere de pe Lună poartă numele unor cercetători iezuiţi. Printre ei, astronomul Maximilian Hell, de exemplu, a contribuit la calcularea distanţei dintre Pămînt şi Soare, misionarul şi botanistul Georg Joseph Kamel a descoperit camelia, iar Athanasius Kircher a descoperit prezenţa unor microorganismelor în sînge. Lista savanţilor iezuiţi e impresionantă. Ei au contribuit la dezvoltarea medicinei, la legile electricităţii şi ale opticii. Fiind misionari, au răspîndit necontenit informaţii ştiinţifice, pe toate continentele. Tot ei au descoperit izvoarele Nilului Albastru, au făcut hărţi ale fluviilor Amazon şi Mississippi, au confirmat că delfinii au sînge cald... Mai de curînd, unii oameni de ştiinţă, membri ai ordinului din care şi noul Papă a fost ales, au avut contribuţii importante la biologia moleculară sau la analize lingvistice, prin folosirea computerului. Da, chiar acel aparat plin de cipuri.

Pe una dintre pancartele manifestanţilor de la Bucureşti se putea citi „cip = sclavie". Povestea a fost caracterizată pe drept cuvînt, de Moise Guran, drept un caz de „demenţă colectivă". Un caz interesant în care s-ar putea spune că inteligenţei artificiale i s-a opus prostia naturală.

Poate că Biserica Ortodoxă Română va găsi o cale să-şi lumineze grabnic membrii mai puţin învăţaţi. Să le amintească, eventual, că printre vlădicii ortodocşi au existat şi cărturari ca Sfîntul Dosoftei, Diaconul Coresi sau Sfîntul Martir Antim Ivireanu. Să le spună că toţi aceştia au dat o mare importanţă tipografiilor şi tiparului, adică unor instrumente de răspîndire a culturii, istoriei şi credinţei, care pot fi considerate precursoare ale cipului şi computerului de astăzi. Să le explice că sminteala refuzului cardurilor nu are nimic de-a face cu spiritul creştin. Altfel, ne vom depărta şi mai tare de lumea civilizată actuală iar lumina adevărată va ajunge tot mai greu pînă la noi.

ready made

„[...] în seara de Crăciun 1859, mă aflam la Paris, tot singur, ce-i drept, dar aveam de mîncat o mulţime de marţipan pe care mi-l trimisese cu mîna ei doamna consilier de justiţie. Acesta mi-a fost o adevărată consolare cîteva zile mai tîrziu. Căci a sosit o scrisoare a lui Wilhelm, care mi-a destăinuit că, încă de o lună, mama descoperise scrisorile mele adresate în taină Clarei şi că era furioasă foc din această cauză. La început m-am speriat foarte tare, dar după aceea mi-a căzut privirea asupra ultimelor rămăşiţe de marţipan şi mi-am zis în sinea mea: cine e în stare să-mi trimită prăjituri atît de dulci nu se va fi supărat aşa de amarnic pe mine, şi, cu acest marţipan în gură, am plecat în noaptea de Anul Nou 1860 la Berlin ca să mă logodesc."

Titu Maiorescu, *Jurnal şi epistolar*, vol. VI, Editura Minerva, 1986

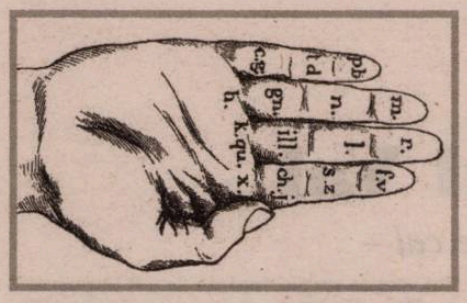

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Întîmplări cu oameni fermi

Mi-am „preschimbat" (acesta e termenul oficial!), nu demult, permisul de conducere. Cu vizita medicală obligatorie – prevăzută, mai nou, de lege. M-am supus cu înţelegere. O verificare a reflexelor şi-a aptitudinilor din tinereţe nu strică, în fond, unui şofer care se apropie vertiginos de 45 de ani. Am trecut printr-o multitudine de cabinete, străbătut de emoţii mai mari sau mai mici. Am ajuns şi la ORL: segment medical cu rol fundamental – alături de Oftalmologie, bineînţeles! –, după mintea mea, în păstrarea siguranţei rutiere. Am intrat împreună cu un domn taciturn, ce bătea înspre 60 de ani. Doctoriţa ne-a examinat, pe rînd, cu mare atenţie. A stăruit, am avut senzaţia, în studiul urechilor partenerului meu de investigaţii sanitare. Ne-a pus, apoi, la testul auditiv propriu-zis. S-a depărtat şi a început să şoptească diverse cuvinte, în timp ce asistenta ne astupa, alternativ, urechile. Domnul de aproximativ 60 de ani a produs, atunci, un neaşteptat moment de stupoare. Doctoriţa *(şoptit):* „Casă." Domnul *(răstit):* „Elicopter." Doctoriţa *(şoptit):* „Mîncare." Domnul *(răstit):* „Crocodil." Doctoriţa *(şoptit):* „Podea." Domnul *(răstit):* „Baliză." Doctoriţa *(şoptit):* „Spital." Domnul *(răstit):* „Hidrocentrală." Doctoriţa *(şoptit):* „Soră." Domnul *(răstit):* „Mamma Leone."

Tirul şoaptelor a fost oprit pentru cîteva secunde, bănuindu-se, justificat, că individul era pus pe glume proaste. Însă, din nou, stupoare! Nerealizînd faptul că doctoriţa nu mai zicea nimic, omul nostru continua să rostească, răspicat, la intervale regulate, cuvinte dintre cele mai bizare: motan, preot, nebunatic, morişcă, iepure, calamitate, borş etc. etc. „Stimate domn!" – începu să strige doamna doctor, pe cînd asistenta îl scutura sănătos pe bărbat pentru a-l trezi, pesemne, din strania – cum să-i zic? – transă lexicală, „Vă rog să încetaţi! Opriţi-vă!" „Cum? Cum?" – întrebă, într-un tîrziu, solicitantul de carnet auto nou. „Opriţi-vă! Opriţi-vă!... Îmi pare rău, aveţi serioase probleme cu auzul." „Ce? Ce?" „A-u-zul!" – silabisi doctoriţa, cu tonalitate ridicată a vocii, arătînd, disperată, către urechi. „Nu sînt surd!" – zbieră, brusc lămurit, bărbatul. „Domnule, trebuie să vă trimit la audiometrie!" „Ba dumneata eşti *stereotipie!* Mă plîng directorului policlinicii! Vreţi şpagă pentru un amărît de permis de conducere. Vă dau în judecată pe toţi!" Îşi luă apoi hainele, furibund, şi se grăbi să iasă din birou. Din uşă, răcni ultimativ, plin de consternare: „Şi să ţineţi minte: voi sînteţi surzi, nu eu! Asta-i calomnie!"

Am plecat confuz la birou. Îmi verific poşta electronică. Un mesaj îmi sare imediat în ochi, prin subiectul său imperativ: *Comunicat important*. Era de la o colegă din facultate, cunoscută ca suficient de imperativă ea însăşi, aşa încît l-am deschis, cu inima strînsă: „Stimate domnule decan, vă anunţ prin prezenta hotărîrea mea definitivă şi irevocabilă de a candida pe postul de *conferenţiar nr. 15,* scos recent la concurs în Catedra din care fac parte. Consider că este dreptul meu să candidez pe o astfel de poziţie, mai ales că mă apropii de o anumită vîrstă. Precizez că îndeplinesc toate condiţiile din grilă, impuse de titlul de conferenţiar. Vă rog, aşadar, să luaţi la cunoştinţă intenţia mea fermă de a iniţia acest demers! Cu stimă, O.R." Am stat multe minute în faţa monitorului, cu mina prostită şi înfricoşată a unui popîndău capturat de braconieri. M-am tot gîndit şi răzgîndit ce s-ar fi putut întîmpla. *Doamna respectivă era deja conferenţiar – de aproape un deceniu.* Trăiam, prin urmare, o senzaţie de suprarealism total. Să-şi fi uitat dumneaei, subit, statutul academic? Să fi confundat postul de conferenţiar cu cel de profesor (deşi nu fusese anunţată nici o poziţie profesorală pentru concurs, în semestrul în curs)? Mă hotărăsc să cer clarificări: „Stimată doamnă, nu prea înţeleg mesajul dumneavoastră. Doriţi să candidaţi pe un post de conferenţiar, deşi sînteţi deja conferenţiar? Ori, poate, aţi confundat titlurile, gîndindu-vă la un post de profesor – deşi, cum ştiţi, nu avem momentan această categorie în concurs? Urări de bine, CLC."

În cîteva ore, a venit un răspuns tăios: „Domnule decan, regret că mimaţi neînţelegerea! Ştiu exact ce am spus: *candidez pentru postul de conferenţiar numărul 15* şi nimic în lumea asta nu mă poate opri! Sînt gata să dau în judecată pe oricine mi-ar pune piedici. Îndeplinesc cu brio condiţiile de conferenţiar şi, ca atare, *mă prezint la concurs!* O.R." În primă fază, mi-a zbîrnîit un pic de Caragiale prin cap şi am şoptit involuntar: „Prezentă-te şi tu, Ghiţică!" Ulterior, am căzut în depresie. Problema de esenţă este că doamna conferenţiar – viitor conferenţiar – are dreptate. Nimic în lume nu o poate opri. Legile, fie ele restrictive sau chiar proaste, sînt făcute din perspectiva raţionalităţii şi e foarte greu *să previi* iraţionalitatea cu instrumentarul raţionalităţii. Se pot enumera multe motive – unul, însă, pare de ajuns: raţionalul operează cu repere exacte şi dezvăluie, de aceea, limitări; iraţionalul se suprapune cu haosul şi, în consecinţă, ca şi acesta, are capacitate de multiplicare la infinit. Cum prevezi, într-o lege medicală, dezavuarea consternării agresive a unui suferind care nu-şi recunoaşte diagnosticul în ruptul capului? Ori cum poţi anticipa, legal, posibila imaginaţie jucăuşă a unui general care vrea să dea, din nou, examenul de colonel? Sau pe cea a academicianului ghiduş (există, de altfel, unul de acest tip în dramaturgia lui Ionesco!) hotărît să-şi dea iarăşi bacalaureatul?

Nici nu mai caut răspunsuri, întrucît am altele pe cap. Gîndindu-mă la concursurile de promovare din semestrul al II-lea, am decis să dau un decanat pentru un cal. Rezistent la mulţi kilometri!

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

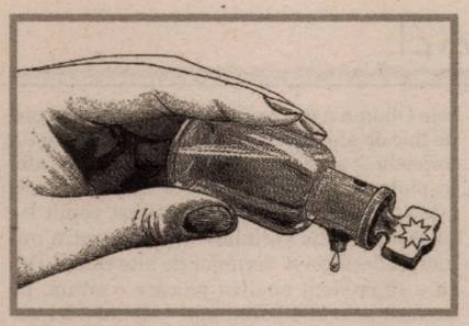

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Întronizare

În ultimele zile, aproape toate ziarele, posturile de radio şi cele de televiziune au anunţat insistent, cam în acelaşi timp, atît *întronizarea* unui arhiepiscop român („Peste 5000 de credincioşi şi 400 de feţe bisericeşti au participat astăzi la ceremonia de *întronizare* a noului Arhiepiscop al Buzăului şi Vrancei", libertatea.ro), cît şi ziua în care urma să fie *întronizat* noul papă („Papa Francisc va fi *întronizat* mîine", antena3.ro). Transparente dar neobişnuite, cu un aer rebarbativ, excesiv de tehnic, verbul *a întroniza* şi substantivul *întronizare* nu sînt înregistrate nici în DEX, nici în DOOM. Ceea ce nu înseamnă că ar fi tocmai noi. Termenii *a întroniza, întronizaţiune* şi *întronizaţie* apăreau, ca variante pentru *a introniza, intronizaţiune* şi *intronizaţie,* în *Vocabularul româno-francez* al lui Ion Costinescu, din 1870; au fost apoi prezentaţi ca forme învechite în dicţionarul academic *(Dicţionarul limbii române)*. În perioada actuală, *introniza* şi *întronizare* sînt cuprinse în *Noul dicţionar universal* (NDU, 2006), dicţionarul general cel mai apropiate de etimon. Uzul, în schimb, e net în favoarea formelor *întroniza* şi *întronizare:* nu neapărat de dragul „românizării", ci pentru a evita confuzii supărătoare. *Întronizarea,* înainte de a trimite la *tron,* riscă să evoce prin secvenţa iniţială elementul *intro-*.

Mă întreb, totuşi, de ce nu sînt mai mulţi cei care să prefere firescul înscăunare.

Prelurarea de către presă şi repetarea intensă tind să anuleze tocmai specializarea semantică pentru care s-au preferat cuvintele în cauză; constatăm că termenii *întroniza* şi *întronizare* se folosesc tot mai des şi pentru înscăunările non-religioase („Regina Beatrix a fost *întronizată* pe 30 aprilie 1980, implicîndu-se activ în activităţile politice şi sociale ale ţării şi bucurîndu-se de o largă popularitate", business24.ro), ba chiar, metaforic şi ironic, şi pentru simple numiri politice: „Christine Lagarde este cvasi-*întronizată* candidatul UE pentru preluarea postului de director general al FMI, vacant după demisia lui" (bursa.ro).

Mă întreb, totuşi, de ce nu sînt mai mulţi cei care să prefere firescul *înscăunare:* „Patriarhul Bartolomeu I, liderul Patriarhiei Ortodoxe de la Constantinopol, va lua parte la înscăunarea Papei Francisc, la Vatican, marţi" (gandul.info).

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

PUBLICITATE

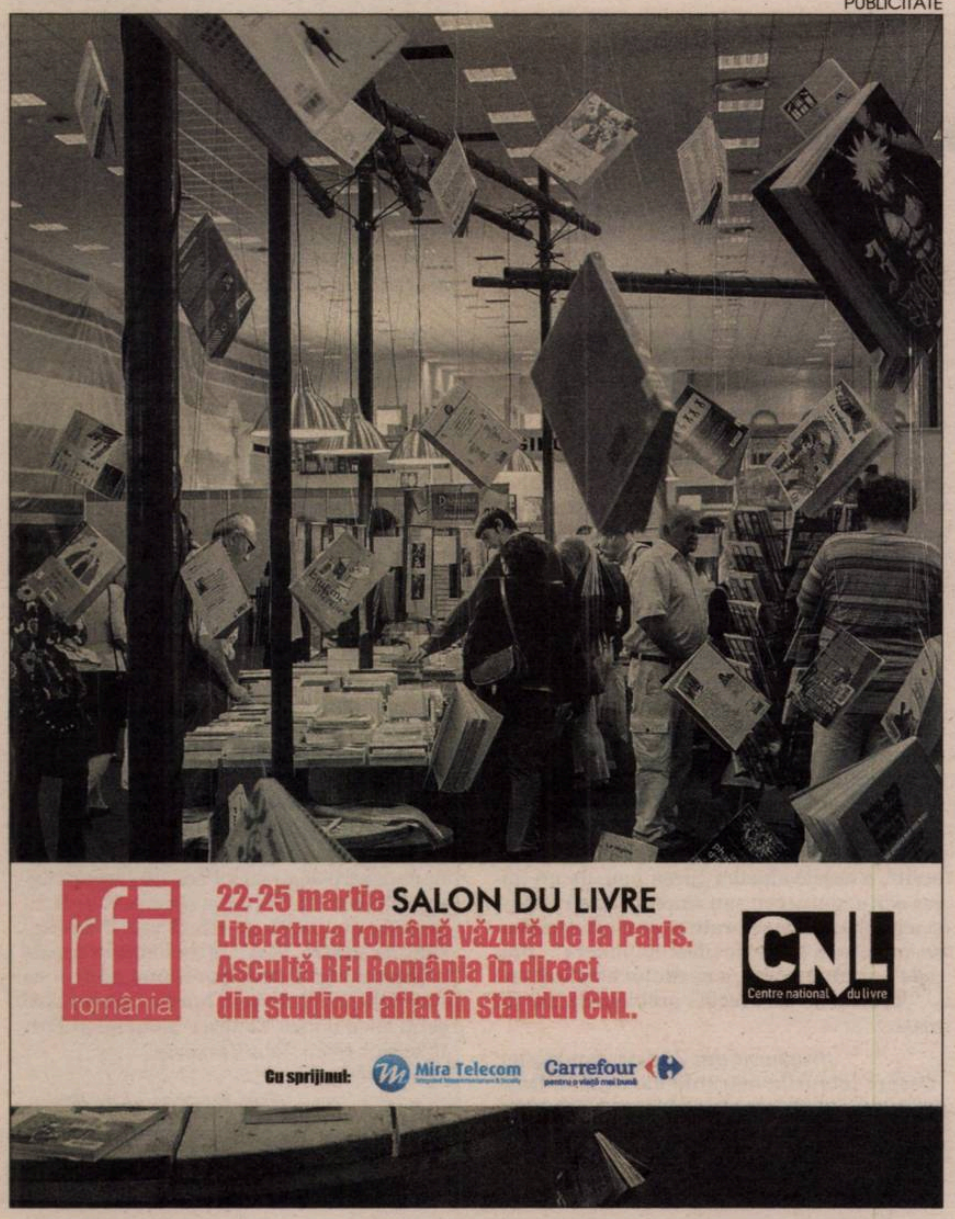

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Rasismul „modern“, meciul și demografia

La ora la care scriu, echipele de fotbal ale Ungariei și României se pregătesc pentru un meci care pare condamnat la oarecare tensiuni. Nu fotbalul e de vină – ci istoria noastră comună, contondentă pe alocuri. Din păcate, un meci cu Ungaria nu e niciodată un meci ca oricare altul – nici pentru noi, nici pentru ei. De ce? Pentru că, de cînd jucăm fotbal, meciurile cu Ungaria nu s-au consumat doar pe stadion – ci și în tribune, în galerii, în ziare și pe stradă. Nu dați vina pe minge – ci pe (geo)politică.

Meciul cu pricina are, însă, un element inedit: urma să se joace în fața unui stadion gol. Federația maghiară de fotbal a fost penalizată de Comisia de Disciplină a FIFA pentru că, la un meci din august 2012, unii dintre suporterii maghiari s-au dat în stamba. Trebuia să fie un meci amical – cu echipa Israelului. Unii spectatori au strigat lozinci rasiste și antisemite. Drept urmare, Federația maghiară s-a trezit cu o amendă și cu stadionul *Ferenc Puskas* depopulat de spectatori pentru proximul meci – care s-a întîmplat să fie cel cu România. De pierdut, pierd spectatorii de toate etniile, care ar fi mers la meci, și federația de la Budapesta (amendă de 40.000 de franci elvețieni, plus vreo 500.000 de euro lipsă, din bilete nevîndute); de cîștigat, nu cîștigă nimeni.

Nu-mi propun aici o (avan)cronică a meciului și nici o analiză a politicii budapestane – deși, iarăși din păcate, bizareriile etnico-declamative ale guvernului Viktor Orbán dau subiecte berechet. Nu-i vina tuturor ungurilor că o minoritate din galerie și-a strigat fantasmele rasiale; dar poate fi vina premierului Orbán că a instituționalizat la Budapesta un conservatorism politic adesea asemănător unor fantasme revanșarde, în care nostalgia „imperială“ și naționalismul de vitrină se întrepătrund mai curînd dubios.

Mă folosesc, însă, de exemplul maghiar pentru a glosa pe marginea unui pericol potențial, care nu are de-a face cu românii sau cu maghiarii – și nici măcar cu evreii. Harta demografică a lumii este în schimbare. În ciuda faptului că s-a compromis în Europa anilor '30-'40, în Africa de Sud a *apartheid*-ului etc., rasismul n-a dispărut. Or, cum demografia acestui secol pare a pregăti evoluții surprinzătoare, e oare posibil ca rasismul de mîine să cunoască și el propria-i „evoluție“?

Să luăm, bunăoară, cazul Statelor Unite ale Americii – care (sugera recent o analiză *Associated Press)* și-ar putea foarte bine ca în acest secol să-și schimbe culoarea dominantă a pielii. Concret: cîndva, spre mijlocul acestui veac, dacă actualele tendințe de natalitate și imigrație se mențin, albii din SUA vor deveni o minoritate.

Puțină istorie – că nu strică. De la începutul secolului al XIX-lea și pînă spre mijlocul secolului al XX-lea, în *Lumea nouă* a Americii au venit irlandezi și germani, italieni și evrei – și chiar și cîțiva români, printre alții. Cu toții au dat contur *visului american*. Doar că nu numai caucazienii sau anglo-saxonii visează: după 1965, în medie 650.000 de latino-americani și asiatici au venit și ei, anual, către SUA, în căutarea libertății și/sau a unei vieți mai bune. Azi, cei mai dinamici (în termeni demografici) din America nu-s albii și nu-s negrii – ci latino-americanii. Portretul unui „nou-venit în America“ nu mai are de-a face cu vapoarele de emigranți care treceau pe lîngă Statuia Libertății – ci cu sutele de mii de hispano-americani care trec mai mult sau mai puțin legal peste granița ce se întinde din California pînă în Texas. Congresul SUA se află în situația de a discuta eventuala încetățenire a circa 11 milioane de imigranți (majoritatea hispanici) deocamdată ilegali. La alegerile din noiembrie trecut, președintele Obama a fost votat de un procent record de mic de alegători „WASP“ – dar asta nu l-a împiedicat să cîștige. Ca și în Europa, cei albi la piele din America se află în plin proces (statistic vorbind) de îmbătrînire; copiii lor (iarăși statistic vorbind) sînt mai puțin numeroși decît cei ai vecinilor de alte culori. Dacă e să credem analiza pe care o citam, pe undeva prin 2043 albii non-hispanici își vor pierde statutul de majoritate.

În lumea pe care ne-o dorim, culoarea pielii și trăsăturile superficiale ale rasei n-ar trebui să conteze. În compunerile școlare SF pe care generația mea le scria prin anii '70 și în filmele polițiste americane ale anilor '80, orice echipaj rezonabil strîngea laolaltă oameni albi și negri. Nuanțele, în viața reală de azi, se diversifică mai mult. Și cîte o minoritate exaltată „de stadion“ sau vreun populism politic poate să apară oricînd și oriunde. Cum va arăta extrema dreaptă „modernă“?

Evoluția demografică a lumii va duce spre o „evoluție“ a rasismului?

Întrebați-i pe Marine Le Pen din Franța sau pe Geert Wilders din Olanda. Sau pe corespondenții lor, prezenți sau viitori, din alte spectruri ale tenului.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultății de Istorie, Universitatea București. Printre cele mai recente cărți publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Spaimele alimentare

De ceva vreme, panica alimentară a pus stăpînire pe România. Aproape orice a devenit contestat: laptele e plin de toxine, curcanul de antibiotice, roșia de nu știu ce, carnea de vită e carne de cal etc. Acum, eu nu-mi imaginez că aceste lucruri n-ar fi existat și pînă zilele astea. Sîntem „otrăviți“ aproape în fiecare zi, ba cu una, ba cu alta, pentru că o Poliție Sanitară „sănătoasă“ nu prea există. Și dacă există, ea este amestecată, ca toate celelalte instituții, în jocurile politice de făcut bani.

Privind în timp, domnii au fost, mai întîi de toate, preocupați de abundență. „Pîne și jimblă să fie cu îmbelșugare în politie“ sau „să fie îndestulare de carne în orașul domniei mele“ – astfel sună pitacele care traversează, după cum bine se poate observa, mai ales lumea urbană. Or, pîinea și carnea din belșug susțin ordinea, aduc liniștea, contribuie la nemurire. În jurul acestor două produse esențiale se va contura o serie de măsuri luate de instituțiile domnești, atît în ceea ce privește forma, cît și în ceea ce privește abaterile de la această formă. De pildă, un pitac de la 1813 stabilește ca pîinea să fie „albă, curată și coaptă bine“ și, mai presus de toate, să respecte greutatea. În timp ce carnea trebuie să fie „bună și grasă“ pentru a putea fi comercializată. La 13 martie 1813, piețștenii se plîng că măcelarii vînd carnea „grasă“ (și la preț mic) boierilor din oraș, în timp ce ei, săracii, trebuie să se mulțumească cu carnea „proastă și slabă“, dar și aceasta vîndută la un preț inechitabil de mare. Se impun, apoi, și reguli elementare de igienă. Bineînțeles că este vorba de o igienă a începutului de secol XIX, cu sensuri mult mai restrînse decît ce cunoaștem noi astăzi. Zalhanaua, acel abator de odinioară, este mai totdeauna murdară și prost plasată, în ciuda numeroaselor prevederi, reguli, obligații, controale și amenințări. Din circulare aflăm cum ar trebui să fie rînduită zalhanaua și nu este: să fie curat, tăierea să se facă dimineața – cînd este încă răcoare, și pînă se vor strînge mușteriii, ca să aibă timp măcelarii să cureță locul –, sacrificarea animalelor să se facă în apropierea apei – pentru a se spăla și a îndepărta sîngele – și mai ales în afara politiei; să se arunce leșurile, resturile, oasele cît mai departe de zona locuită. Acestea sînt cîteva dintre măsurile de igienă minime și necesare. Dar „poruncile, ca toate poruncile, erau făcute ca să fie încălcate“. Zalhanaua se ridică acolo unde n-ar trebui să se ridice, carnea nu se păstrează așa cum ar trebui să se păstreze. La un moment dat, măcelarii merg cu îndrăzneala pînă la a tăia vitele „în mijlocul politiei, în piața obștească“, și asta „împotriva hotărîrilor ce sînt date“.

Procesul de reformare și modernizare introdus prin Regulamentele Organice stabilește, pentru prima dată, o instituție cu atribuții „sanitare“, făcînd limpede legătura dintre alimentație și sănătatea populației. Se redactează, la 6 iulie 1830, „Regulamentul pentru îmbunătățirea și paza bunei orînduieli în politia Bucureștilor“. Se fixează, de exemplu, atribuții și îndatoriri ale tuturor comercianților, prețurile, cine, cum și unde ar trebui să vîndă: „îndestularea obștească pentru pîine, carne și lumînări este întîiul obiect către care dregătorul mai cu osebire trebuie să-și țintească datornica sa îngrijire și priveghere“, sună „țirculara Departamentului din Lăuntru“ din 27 noiembrie 1840. De remarcat că procesul se lărgește și spre alte alimente: carne, pește, verdețuri, lapte și brînzeturi, și spre orice aliment perisabil.

Oamenii, însă, se adaptează mai greu regulilor. La 1848, în Focșani, brutăriile evreiești măresc bugetul Eforiei prin amenzile date pentru „reaua calità în pîne“, iar David sin Herșcu este sancționat „pentru că s-au dovedit că au călcat aluatul pînei cu picioarele“.

Abia la 1863, doctorul Anastasie Fătu alcătuiește un proiect de Poliție Sanitară, unde alimentele par simple instrumente, tehnic aranjate în dieta unui popor ce trebuie hrănit cu măsură și calitate, cu igienă și sub supraveghere. Pîinea, carnea, peștele, legumele, fructele, dulciurile – toate se înscriu în reglementările sanitare menite a menține sănătatea. Măsurile propuse „în contra pericolelor ce pot resulta din întrebuințarea alimenteloru și a beuturiloru nesănătoase“ sînt cît se poate de generale, dar fiecare „specie“ ar trebui să beneficieze de o organizare proprie.

Și la 1863, hrana suferă cam de aceleași pericole, printre care se numără: murdăria, neglijența și, mai ales, avariția oamenilor. Este sancționată vînzarea pîinii acre și necoapte, a orezului plin de nisip și viermi, a cartofilor încolțiți și stricați, a confeturilor colorate cu „substanțe veninoase“, a posmagilor umezi și mucegăiți, a bureților veninoși, a cărnii stătute și putrede, a racilor cu miros greu, a peștilor unsuroși, „cu gust lînced sau acrit“, a cașcavalurilor „prea moi, de un miros acriu, puturosu sau rîncedu“, a cîrnaților și a jamboanelor colorate cu ierburi veninoase, intrate în stare de „descompunere“, „mucede“, a vinului acru, a miedului falsificat etc.

Vremurile au trecut, problemele au rămas...

(fragment din Zăbava fandacsiei: Despre lucrurile mărunte ale cotidianității la început de epocă modernă, 1750-1860, *în pregătire la Editura Humanitas)*

anti nostalgia

Să învățăm limba lui Lenin și Stalin

Masele largi populare din țara noastră arată un tot mai viu interes pentru studiul limbii ruse – limba lui Lenin și Stalin.

A învăța limba rusă înseamnă a putea studia în original cel mai bogat izvor al ideilor care călăuzesc omenirea către progres – mărețele idei leninist-staliniste, înseamnă a putea cunoaște nemijlocit minunata și pilduitoarea viață a popoarelor sovietice.

Posturile noastre de radio emit un curs de limba rusă în fiecare zi, la ora 18,30, pe posturile B1 și G (în afară de dumineca).

Pentru apărarea Păcii

Lupta pentru pace este azi sarcina cea mai de seamă a tuturor popoarelor. Acest lucru îl înțeleg din ce în ce mai bine milioanele de oameni simpli care se opun hotărît planurilor războinice ale imperialiștilor americani și englezi.

Și în țara noastră, mișcarea partizanilor păcii a luat un pronunțat caracter de masă. La orașe, sate, întreprinderi, instituții de învățămînt și în organizațiile de masă, comitetele de luptă pentru apărarea păcii desfășoară o susținută acțiune de demascare a atițătorilor la război. Aspecte ale acestei lupte dîrze sînt oglindite în emisiunile de radio ale Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din fiecare duminică, ora 11,30, pe posturile R și B II, și joi la ora 18,45 pe RB II și T1. În săptămîna dintre 11 și 18 noiembrie aceste emisiuni vor fi dedicate luptei păcii a tineretului din întreaga lume și aniversării celui de al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii dela Varșovia.

Din *Programul de Radio,*
editat de Comitetul de Radio de pe lîngă
Consiliul de Miniștri al R.P.R.,
Anul I, Nr.1, 10 noiembrie 1951

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Inițiative remarcabile

Iată cîteva dintre rezultatele unei cercetări naționale, realizate în anul 2005, despre etica din universitățile românești: „47% dintre cadrele de conducere menționează că, în instituția pe care o conduc, există cazuri de plagiat în rîndul profesorilor; 62% dintre profesori cunosc cazuri de studenți care au plagiat; 44% dintre profesori cunosc cazuri de profesori care au plagiat; 67% dintre studenți declară că au copiat cel puțin o dată la referate, lucrări etc.; 57% dintre studenți cunosc cazuri de plagiat în rîndul colegilor." Aceste rezultate au fost prezentate de doamna Mihaela Miroiu, în cadrul unei dezbateri ținute la GDS, cu titlul „Plagiat – cazuri românești *vs* cazuri internaționale. Legislație, atitudinea societății și a mediului academic". Cifrele, dar și cazurile dezvăluite de presă sînt copleșitoare: fenomenul plagiatului pare a fi unul de dimensiuni uriașe, în care sînt implicați, de-a valma, studenți, decani, rectori, profesori și chiar miniștere. Mai mult decît atît, tentația de a obține o diplomă universitară – cu lucrări furate – pare a nu fi una strict românească: mari universități din Occident se confruntă cu aceleași probleme. (Numai că acolo, plagiatul, odată descoperit, are efecte imediate, întotdeauna neplăcute pentru autorul lui.) Profesorii, jurnaliștii și scriitorii invitați la GDS au întors pe toate fețele cauzele și efectele plagiatului, dar și felul în care el poate fi descoperit, înainte de a-i „oferi" autorului său titluri și recompense ample.

Inițiativa GDS-ului – aceea de a încerca să găsească soluții pentru stoparea ilegalităților din sistemul de învățămînt – este una extrem de curajoasă, dar și una mare consumatoare de timp și răbdare: dialogul intelectualilor îngrijorați de dezordinea din învățămînt, cu Ministerul Educației, pare a fi unul fără sfîrșit și fără efect. Petițiile, audiențele, conferințele de presă, emisiunile în care (mulții) miniștri ai Educației au fost somați să dea un răspuns în privința plagiatelor deja celebre – au lăsat în urmă doar explicații lamentabile, pe de o parte, și dezamăgiri legitime, pe de altă parte.

Cred cu toată convingerea că inițiativa GDS-ului merită susținută.

Pare greu de crezut că lupta aceasta poate avea cîștig de cauză, atîta timp cît premieri, miniștri, parlamentari, adică cei puși să apere și să aplice legea, au răspunsuri nonșalante în fața propriilor ilegalități. Și totuși, cred cu toată convingerea că inițiativa GDS-ului merită susținută de toată floarea cea vestită a intelectualității oneste: universitățile ar putea să nu renunțe așa ușor la prestigiul lor – atît cît e – acoperind, cu intepretări strîmbe ale legilor, studenți și profesori penali; presa și-ar putea prelungi campaniile duse împotriva licențelor obținute fraudulos, chiar cu prețul scăderii ratingului; *blogger*-ii și membrii rețelelor de socializare ar putea să alăture campaniilor duse pentru salvarea cîinilor și a cailor, și pe cea a salvării învățămîntului; oamenii bogați ai țării ar putea ajuta – financiar – campaniile de sensibilizare a publicului în fața acestui subiect etc.

Încăpățînarea GDS-ului de a solicita răspunsul și solidaritatea autorităților, de a căuta soluții pentru rezolvarea problemelor grave din învățămînt trebuie susținută, astfel încît să nu devină doar un gest excentric, singular, al intelectualității românești.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Un roman despre exil

Irina Pavlovici locuiește, de mult timp, la Paris. Din anii '90, de la început. A plecat să facă un master acolo – după Facultatea de Matematică de aici – și nu s-a mai întors. Masterul a fost în Finanțe Internaționale, și Irina lucrează, de mult, într-o multinațională.

Prin '93, cînd am fost la Paris la un Congres al Exilului Românesc, am reîntîlnit-o, după ceva timp. Atunci, a avut meritul de a ne salva – pe mine și pe atunci relativ proaspătul meu soț – de dormitul în stradă. Pentru că, după ce doamna la care locuiam – o reprezentantă a exilului românesc mai vîrstnic – ne-a pus bagajele în stradă la 2 noaptea, dacă Irina, împreună cu un prieten – tot român și artist plecat temporar – nu s-ar fi aflat la McDonald's-ul din preajmă, am fi devenit, probabil (cel puțin pentru un timp) *sans-abris*.

Pentru mine, mai ales pe fundalul Congresului Exilului de atunci, Irina și prietenul ei (Mircea) au rămas imaginea „exilului bun" – dacă pot spune așa. Majoritatea celor participanți la congres, plecați de zeci de ani din România, mi s-au părut suspicioși și avînd concepții prea apăsat de dreapta (să nu zic extremă). Desigur, era de înțeles, în contextul anilor de comunism și cunoscînd poveștile cu diverși agenți infiltrați printre românii care veneau acolo în vizită (dar eram, deja, după '89...).

Ce înțeleg prin „exilul bun"? Oameni plecați și rămași acolo, care își văd de treaba lor, fără a fi insensibili la ce se petrece acasă, în România, dar neconsiderînd, într-un mod foarte autoritar, că știu mai bine cum stau lucrurile aici, decît cei rămași (care sînt veșnic manipulați și în umbră).

Ceea ce nu înseamnă că acești imigranți – de generație „decreței" – și-ar fi pierdut identitatea... neaoșă. Tocmai despre dificultățile unei asemenea identități este și romanul Irinei Pavlovici, *Cu dragoste despre un popor de cuci*, apărut recent la Editura Vremea.

Romanul alege să trateze problematica exilului și a identității celor care îi aparțin – în cheie umoristică, ludică, fără să problematizeze sau să filozofeze. Și e asociat cu „dramele" feminității: eroina, Oana Popa, locuiește la Paris împreună cu un olandez, cu care se străduiește să facă un copil. Irina Pavlovici, căreia i-am adresat cîteva întrebări, are o altă opinie: „Nu este neapărat o problemă a feminității, ci mai curînd a paternalității. Orice părinte este doritor să transmită moștenirea sa culturală copiilor săi, iar în comunitatea noastră, nu este întotdeauna cazul, spre deosebire de altele. Nu este o perspectivă feminină, ci una generală. (E adevărat că perspectiva strict feminină este mai generoasă decît cea generală: o femeie își va dori întotdeauna un copil și îl va iubi, indiferent de relația cu societatea sau cu exilul.)"

Cert e că, din perspectivă feminină sau nu, tonul alert și plin de vervă face din roman o lectură plăcută și rapidă (în sensul că „te ține"). Autoarea se oprește asupra celor mai vehiculate sterotipuri etnice legate de românii emigrați: mîncarea, romii, activitățile culturale, bîrfa. Nu cu răutate, ci cu umor, creînd o succesiune de scene comice, abil surprinse.

Finalul cărții, destul de *happy*, rămîne unul deschis. De aceea, am întrebat-o pe autoare cărei realități îi aparține, pînă la urmă, și dacă se consideră o persoană adaptată. Iată ce a răspuns: „Da, atît cît poate fi adaptată o persoană care trăiește acolo de 20 de ani. Adică, păstrez ceea ce este valoros din biografia mea românească, încercînd să-i adaug valorile noii patrii." Am întrebat și dacă unele dintre observațiile ei mai acide, privind bîrfa și mîncarea, dar nu numai, îi vor afecta pe tovarășii ei de exil: „Ambele caracteristici se regăsesc, în general, în toate comunitățile de imigranți, dar poate mai mult în comunitatea română. Ce să-i faci? Trebuie să ne asumăm identitatea, așa cum este ea de fapt. Se spune că adevărul supără, dar sper că aceia care vor citi cartea mea vor avea destulă înțelepciune pentru a-i recepta, în adevăratele sale date, mesajul – avem valori de transmis, o personalitate distinctă și un farmec care merită să fie cultivat și promovat."

Selma IUSUF

legende urbane

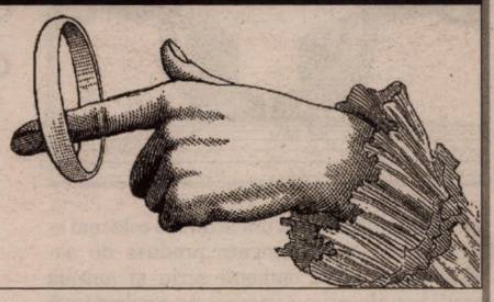

Mîncatul în public

Stă cu palmele în poală, iar palmele i-au transpirat îngrozitor. Le șterge discret de șervetul așezat pe genunchi. Toată lumea de la masă a comandat spaghete, pentru că acel loc e renumit pentru pastele excepționale. Un coșmar pe care-l visase de multe ori era pe cale să devină realitate. Nu, nu poate mînca spaghete în public. E cu deranj, nu-i place să le întoarcă în lingură – înțelege că nici măcar nu e în vreun cod al bunelor maniere la masă – și nici nu-i place cînd mosorelul pe care încearcă să-l învîrtă cu grijă pe furculiță se desface la jumătatea drumului spre gura larg deschisă. Iar atunci, toată lumea arată caraghios cu firele alea albe, mînjite cu sos, atîrnînd din gură. Arată cu toții ca niște roboți stricați.

Ce să facă? Nici nu-i cunoaște atît de bine pe comeseni cît să fie un pic mai relaxat cu ideea de a mînca ceva care se comportă dezordonat în farfurie, dar nici foame nu-i mai e. I-a trecut total. Nici să nu mănînce nu se poate. L-ar credeăia un sălbatic. Sau o mironosiță. Un neplăcut, oricum. A urît dintotdeauna mîncatul în public. Cu atît mai mult cu străini la masă. Oricum, i se pare că toți chelnerii se uită în gura lui, că bucata de friptură și-a tăiat-o prea mare și trebuie să caște o gură imensă și necivilizată, că se va frige cu supa pentru că nu-i vine să sufle în ea (e o artă și servitul ăsta al mîncării la temperatura corectă), că n-a curățat bine peștele de oase și va trebui să molfăie acele subțiri pînă va găsi o soluție să le scoată pe nevăzute din gură. I-a venit brusc în minte un scriitor – francez, parcă, nu mai ține bine minte – care se încuia singur într-o cameră și mînca acolo, ferit de orișice fel de priviri. Îl înțelegea.

Nu reușise să țină pasul. Acum se mănîncă aproape orice pe stradă. Cînd era mic, nu-și aminteste să fi mîncat altceva decît crenvurști, luați de undeva de pe lîngă Universitate, sau pateuri. Sau înghețată. Nici cu alea nu se simțea în regulă, oricum. Acum, însă, numai ciorbă n-a văzut mîncîndu-se pe stradă. Șaorme imense, care-și revarsă „cu de toatele" la prima mușcătură, pe bărbie și pe mîini. Sosurile amestecate curg prin colțurile gurii, iar un castravete murat, tăiat prea mare, îți intră în nas. McDonald's-ul se destructurează în mîini. Chifla o ia într-o parte, patinînd pe brînză. Tocătura o ia în altă parte și se mursecă în ketchup. Printre degete ies murăturile. Covrigii i se par cît de cît OK. Cu excepția macului, care-ți poate întina definitiv zîmbetul. Merdenelele, o, Doamne! N-a văzut atîtea firimituri în viața lui. O singură mușcătură – și ploaia de cojițe aurii îți îmbracă piepții cămășii. Bașca, ți se lipesc de obraji și de bărbie.

I-a admirat întotdeauna pe cei care mănîncă nonșalant în public. Fie pe stradă, fie la restaurant, fie în vizită pe undeva. Nici plimbatul prin alte străinătățuri nu l-a vindecat. La Bruxelles, i s-a pus în mînă, pe stradă, o monumentală *gauffre* orizontală, pe care un sadic aranjase munți de căpșune și piramide de frișcă. La Berlin, a primit un cîrnat de un metru, într-o baghetă din care ieșeau periculos cîrlionți de varză murată și sos. La Istanbul, i s-a oferit un cornet cu midii umplute cu orez. Trebuia să jongleze cu acel cornet, cu scoica semideschisă și uleioasă și cu privirile amuzate (i se părea lui) ale trecătorilor.

Va pierde jocul. Îi este foarte clar. Lumea mănîncă din ce în ce mai mult pe stradă. Numai el a rămas un mic șoarece domestic, care preferă să-și morfolească mărunt hrana, într-un colț al casei sale. A văzut deunăzi un loc proaspăt deschis, chiar acolo unde obișnuiește să-și facă tîrguielile, o „sandvișerie". A început să aibă dever. Pleacă lumea mulțumită, cu bucățile grăsane de pîine, în care vînzătoarea a îndesat de toate. La fiecare colț de stradă se vînd gogoși și langoși unsuroase, covrigi, merdenele și bucăți de pizza. Ar mînca de toate. Dar nu poate. E un specimen exclus din viața orașului mîncău. Un inadaptat.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

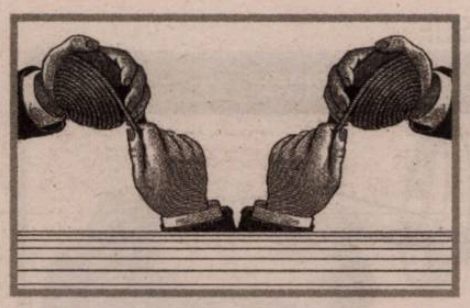

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dreptul constituţional la hîrtie igienică groasă

Constituţiile sînt unele dintre cele mai enervante documente produse de oameni. Cînd oamenii scriu şi aprobă prostii banale, atunci iritarea nu are legătură decît cu textul în sine. Dar prostiile constituţionale sînt din altă ligă. Constituţiile emană un aer uşor sacralizant – dacă scrie ceva în Constituţie, trebuie că e important, se dau lupte intense pe nuanţele textelor constituţionale, nu e puţin lucru. Totuşi, cantitatea de prostii conţinute de constituţii este deprimantă. Cu atît mai deprimantă cu cît e vorba despre prostii constituţionale.

Evident, sînt constituţii şi constituţii. Cea americană are cele mai puţine prostii. Ca o regulă generală, cu cît o ţară are o constituţie mai scurtă şi cu mai puţin zorzoane, cu atît cetăţenii ei sînt mai liberi şi mai bogaţi. Constituţia americană este scurtă şi cu puţine zorzoane. Şi, deşi e cea mai veche constituţie încă activă din lume, nu a creat, totuşi, şcoală. Ca să creeze şcoală, ar fi trebuit ca cetăţenii altor ţări să zică: dom'le, scriem cîteva chestii acolo, aşteptăm vreo 50 de ani, vedem ce nu merge, mai şurubărim puţin, mai stăm 100 de ani, iar mai şurubărim puţin. Un exerciţiu de cumpătare. Ei, aş! Americanii au avut noroc că au făcut Constituţia lor în alte vremuri. Constituţiile moderne se fac la modul: ia să vedem ce dorinţe, frustrări şi pusee au cetăţenii? După care, se trec toate acolo, în lungi cîrnaţi de text fără relevanţă.

Constituţia americană are un preambul de o frază – celebra frază cu „Noi, poporul" – care s-ar zice că are ceva generalităţi inutile. În rest, chestii practice. Cine pe cine alege, cine comandă, cine ascultă, cît durează mandatul, cum se distribuie puterile etc.

Încercaţi să citiţi constituţiile europene. O colecţie deprimantă de prostii. Pare că moda asta, de a umple constituţia cu brizbizuri, în loc de chestiuni practice, a plecat de la francezi. Şi de-acolo, s-a răspîndit ca o molimă, pe tot continentul.

În opinia mea, o constituţie trebuie să fie simplă şi să se refere numai la cum funcţionează puterea. Cine pe cine alege, cît durează, cum scăpăm de conducători, cine ne apără de ei şi cam atît. Astea sînt chestiile care fac un stat funcţional cu adevărat. Orice altceva pus în constituţie e balast inutil. Nu mă înţelegeţi greşit, nu zic, de pildă, că nu e bine să protejăm minorităţile. Dar vi se pare că le protejăm pentru că scrie în Constituţie? Şi dacă nu ar scrie în Constituţie, ne-am apuca să vînăm unguri prin Bucureşti?

Haideţi să citim Constituţia României. Începe prost. Articolul 1 defineşte statul român. Iată-l: „(1) România este stat naţional, suveran şi independent, unitar şi indivizibil. (2) Forma de guvernămînt a statului român este republica. (3) România este stat de drept, democratic şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989, şi sînt garantate. (4) Statul se organizează potrivit principiului separaţiei şi echilibrului puterilor – legislativă, executivă şi judecătorească – în cadrul democraţiei constituţionale. (5) În România, respectarea Constituţiei, a supremaţiei sale şi a legilor este obligatorie."

Deci asta e descrierea statului român, în capul celor care i-au scris Constituţia. Pare impresionant. Dacă citeşti atent, este o colecţie de baliverne inutile, plus minciuni, plus prostii periculoase. Doar alineatul 4 ar merita păstrat, cel cu democraţia. „România e stat naţional." Ce înseamnă asta? Că e un stat al românilor? Că e un stat unde românii sînt şefi şi ceilalţi ascultă? Sau nu înseamnă nimic, dar ne place să fie acolo? De ce ne place să fie acolo? Pentru că îi enervează pe unguri, presupun. Au dreptate ungurii să fie enervaţi? Păi, nu, zicem noi, că nu înseamnă nimic concret. Dacă nu înseamnă nimic concret, de ce mai scriem chestia asta în Constituţie? Deci, a fi stat „naţional" nu are nici o repercusiune în practică, doar că naşte infinite discuţii cu reprezentanţii minorităţilor. Acesta e genul de prostie constituţională periculoasă. Apoi, urmează balivernele. „Este stat suveran şi independent." Asta o fi avut vreo logică în 1877, dar ce logică are în 1991/2003, cînd am scris şi rescris Constituţia? Independent faţă de cine? Dacă ne invadează Putin mîine, ne apără Constituţia? Dacă am intrat în UE, mai sîntem independenţi? Nu, slavă Domnului! Ce mai înseamnă „independent" în lumea de azi, cînd Procter & Gamble are cifra de afaceri mai mare decît PIB-ul României? Asta avea logică pe vremea cînd statele îşi pupau inelele, cum îşi pupă mafioţii din filme ghiulurile şi se declarau suzerani / vasali. Acum nu mai înseamnă nimic. E un cuvînt gol. Dar am scris asta în Constituţie. Acum, dacă am vrea să renunţăm la cuvintele de acolo, ar fi un întreg scandal: adică nu mai sîntem suverani? Cum e posibil aşa ceva?

Să se refere numai la cum funcţionează puterea.

Cu „unitar şi indivizibil" e cam tot la fel. România Mare a fost creată ca stat unitar de Ionel Brătianu, nesocotind cererile ardelenilor, ale bucovinenilor şi basarabenilor – fiecare dintre ei a vrut să se unească cu ţara, dar să reţină autonomia provinciilor lor. Nu s-a putut – spiritul naţionalist era altul în epocă. Acum, după un detur de 95 de ani, România se regionalizează. Mai sîntem stat unitar, dacă facem regionalizarea? Şi aşa ne dăm seama că, de fapt, nu a contat niciodată cum ne-am definit în Constituţie. Vremurile se schimbă fără voie de la constituţionalişti. Căci şi Constituţia din 1923 începe chiar aşa: „Regatul României este un Stat naţional unitar şi indivizibil." Şi uite că aceste cuvinte-talisman nu ne-au împiedicat să pierdem Basarabia, o parte din Bucovina, să fim invadaţi de comunism. Atunci, ce rost are să defineşti un stat în Constituţie? Nici unul, practic. E pălăvrăgeală curată. De fapt, ar trebui să spună: „România e un stat aşa cum îl vor cetăţenii săi de la momentul respectiv." Acesta e adevărul, dacă chiar vrem să trecem ceva acolo despre cum e statul nostru. Ce să mai zic despre asta cu „Forma de guvernămînt a statului român este republica." Ce însemnătate practică are asta? Republică de care? Conduce Parlamentul? Conduce Preşedintele? De fapt, textul vrea să zică: „Noi, foştii comunişti, am decis că nu revenim la regat." Asta ar fi trebuit să zică textul pentru că acesta e adevărul. Mai e nevoie să comentez balivernele cu „demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme"? Baliverne mizerabile. Feseniştii lui Roman şi Iliescu au scris asta în Constituţie şi apoi au purces la îmbogăţire pentru ei şi inflaţie pentru popor. Dar aveam dreptul la libera dezvoltare a personalităţii umane.

Cam aşa e toată constituţia noastră. Cîte ceva cu sens despre organizarea statului înecat în logoree fără relevanţă. Putem renunţa lejer la 90% din text, fără nici o urmare practică. Singurele articole chiar necesare sînt cele cu referire la drepturi şi instituţii. Şi acelea sînt tarate de prostii pretenţionase. Cică avem dreptul la învăţătură. Mai rezonabil era un articol de genul: „Dacă în următorii 20 de ani, România nu are trei universităţi în top 500 mondial, atunci toţi rectorii din România sînt concediaţi şi înlocuiţi cu rectori străini." Ăsta ar fi un articol constituţional cu sens despre dreptul la învăţătură. Altfel, faptul că avem dreptul la învăţătură, într-o ţară cu universităţi paralizate de impostură, e frecţie la picior de lemn. Sau acest articol: „Statul trebuie să asigure păstrarea identităţii spirituale, sprijinirea culturii naţionale, stimularea artelor, protejarea şi conservarea moştenirii culturale, dezvoltarea creativităţii contemporane, promovarea valorilor culturale şi artistice ale României în lume." Serios? Adică Andrei Marga e neconstituţional? Asta explică oarecum situaţia.

Chiar şi acolo unde intenţia a fost bună, textul devine enervant prin raportare la realitate. Cică „dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit". Avem acest articol din 1991. Abia în 2001, o coaliţie de ONG-uri, cu săraca Mona Muscă de mînă (apropo, singurul liberal din România care a plătit pentru că a turnat, după aia a învins revoluţia bunului-simţ şi nu a mai fost nevoie), a trecut o lege a accesului la informaţiile de interes public, care oricum se aplică din doi în doi. Deci, timp de zece ani, am avut un drept constituţional de acces la informaţiile de interes public, dar dacă încercai să ceri o informaţie, ţi se rîdea în nas. Atunci rezultă că, timp de zece ani, Parlamentul din România a încălcat un drept constituţional – pe care tot el îl votase. De fapt, Constituţia nu înseamnă nimic fără o lege expresă pe care să o aplice instituţiile. Şi dacă nu aveam acest drept în Constituţie, nu am fi putut să votăm legea în 2001? Evident că am fi putut. Concluzia: Constituţia e o pierdere de vreme atunci cînd promite chestiuni generale, chiar dacă promisiunile sînt OK în sine.

Repet ideea de la început, să nu rămînă careva cu impresia că eu zic că nu avem nevoie de Constituţie: avem nevoie numai de reglementarea cît mai concretă a modului în care se împarte puterea şi a limitelor puterii de stat asupra cetăţenilor. Atît. În rest, priviţi cu scepticism balivernele.

De pildă, o schimbare constituţională cu efecte reale a fost cea privind Consiliul Superior al Magistraturii. Care, cică, era garantul independenţei justiţiei. Garant, garant, dar depinde cum e alcătuit. În Constituţia din 1991 (articolul 132) se zicea că membrii CSM sînt aleşi de Parlament. Asta a însemnat că nu era nici un garant, CSM era sluga majorităţii parlamentare. La schimbarea Constituţiei din 2003, articolul 133 modifică modul de alegere: majoritatea membrilor CSM sînt aleşi direct de către colegii lor magistraţi. Ei bine, de atunci a devenit CSM o instituţie adevărată. Şi simplul fapt că acum e nevoie de o întreagă parodie, cu comitete de judecători care cer revocarea unor membri, arată ce greu le e politicienilor să controleze sistemul după această schimbare. Înainte de 2003, îi beleau direct în Parlament – le dădea voie aceeaşi Constituţie care făcea CSM garantul independenţei justiţiei. Schimbînd modul de alegere, s-a mutat puterea dintr-un loc în altul. Aici contează constituţiile. Şi doar aici, în acest punct, merită să urmărim ce se va schimba în viitoarea Constituţie: puterea în stat, instituţiile, cine pe cine alege, desemnează, demite etc.

Altfel, tot felul de păcălici au propuneri de adăugat noi şi noi baliverne la Constituţie. S-a dat drumul la dorinţe. E un moment din acela în care oamenii cred că o Constituţie e un fel de Zîna Măseluţă: îşi pun o dorinţă şi Constituţia le-o satisface. Nişte deştepţi de la SNSPA (Centrul de Drept Public şi Ştiinţe Administrative) propun introducerea în Constituţie a dreptului la bună administrare. Mitropolia Moldovei vrea ca Dumnezeu să fie trecut în Constituţie. Cred că BOR ar trebui să ceară şi ca monopolul pe producţia de lumînări să fie trecut în Constituţie – e vorba despre predictibilitatea surselor de finanţare, un principiu de bază pentru buna administrare, deci ar merge ca paragraf la propunerea SNSPA.

E un fel de întrecere socialistă pe ramură: cine îşi pune dorinţe mai breze pentru Constituţie. Dacă s-a dat drumul la asta, am şi eu una. Am o problemă cu grosimea hîrtiei igienice. În comunism era mai bine, două feluri de hîrtie, ambele groase. Găsesc insuportabil capitalismul acesta, în care pe raft se găsesc 25 de feluri de hîrtie şi eu mereu uit care sînt alea groase şi care nu sînt. E o problemă gravă, cu repercusiuni majore asupra dreptului la libera dezvoltare a personalităţii mele. Propun, deci, să avem dreptul constituţional la hîrtie igienică groasă. Aştept propuneri similare de la cititori.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Sămînţa în lumea asta e pervertită

De mergi prin pieţele de ţărani, cît vezi cu ochii, găseşti produse naturale. Toate însă – trecînd de entuziasm, prostie şi aroganţă corporatistă – sînt produse contaminate. Cu ce credeţi că-şi face ţăranul spanacul mare-n tufiş ori creşte-n ceafă porcul? Cu chimicale. Introduse de pe vremea lui Ceauşescu, perpetuate pînă astăzi, în condiţiile în care-i mai ieftin să dai leuşteanului, la rădăcină, o labă de chimie în loc de un rahat de vacă. Să nu fim ipocriţi. Şi cînd laud aici urzica, cred că este singura liberă de atingerea omului, muncindu-se să se ivească în pădure, şi nu în corturi special amenajate. Astăzi trăim ipocrit vegetarian şi umflat carnivor. Nimic nu este şi nu mai poate fi natural. Industria alimentară este atît de pervertită, atît de şmecheră în „alifiile" cu care-şi unge produsele, încît nu poţi avea încredere în nimic. A, da, nu te otrăveşti cu anumite mărci. Dar încredere nu poţi avea nici în paharul de vin, în pîine, în sare, darămite în mintea/sufletul tău. Păi, uite ce spun şefii din zonă – pui cu salmonella este zilnic, dar depinde în ce cantitate e salmonella pe pui. Păi, lapte cu afte bem zilnic, dar depinde ce grad au aftele în lapte. Nu vedeţi că-i nebunie? În România, ecologie nu-i. Şi nici în lume. Păi, sămînţa în lumea asta e pervertită. Păi, ia vedeţi: flori – Olanda, castraveţi – Egipt, proşti – SUA. Chiar credeţi că lumea asta a mai conservat vreo sămînţă naturală? Nu cred. Genetica leguminoasă e omorîtă de mult în lume. Ca şi cea a cărnii. Puieţii de peşte, cum cresc mari, se şi fac rechini. Cîinii, idioţii, s-au obişnuit – hrăniţi de mîna celui mai bun prieten al lor – cu Kitekat. Păi, voi aţi intrat să vedeţi ce miros scîrbos are mîncarea de cîini? Din fermentaţii naturale? Nu, din dealurile chimiei. Nu sînt bio, nu sînt eco, nu există restaurant unde să se gătească curat – că nu există alimente curate. Nu există aşa ceva, bă! Sînt carnivor şi, de-mi face cu ochiul o ceafă de porc, voi muri pentru ea, chiar dacă ştiu cum a fost crescut porcul cefei. Oh, şi-un vinişor de-l ştiu aproape. Roşu. Sec, greu, ca pămîntul. Şi duceţi-mă plin de chimicale la groapă. Ca să-mi cînte pe năsălie Gigi Melody.

Meserii și meseriași

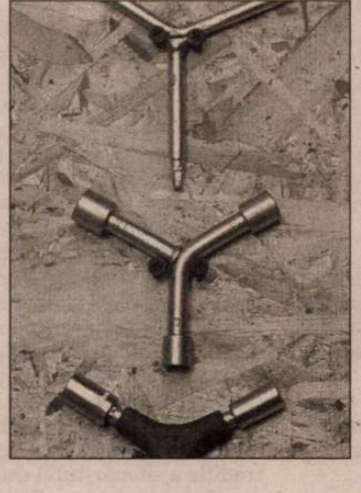

Texte şi opinii de:

● Valentina BÂCU (preşedinta Asociaţiei „Cîte-n lună şi-n mansardă")

„Urme cu bătături. Poveşti cu meşteşuguri şi meşteşugari"

● Tiberiu CAZACIOC (masterand în antropologie la SNSPA)

„Despre meşteşugarii *after-sales*"

● Carmina DRACE-FRANCIS (traducătoare şi cercetătoare)

„Cum dispar meşteşugarii în Anglia"

● Anamaria IUGA (etnolog)

„Nuiele împletite"

● Interviuri cu:

Mircea COMŞA (biciclist reparator); Sevastiţa GRIGORESCU (preşedintă UCECOM); Dumitru RADU (ceasornicarul din Pasajul Englez)

argument

O lume care se pierde...

De ce un dosar despre micii meseriaşi? Pur şi simplu, în primul rînd, pentru că îmi face plăcere să am de-a face cu ei (cel puţin, cu unii dintre ei...). Îmi place să-mi duc pantofii la cizmar, pantalonii la stopat, cheia la făcut dublură, scaunul la tapiţat sau ceasul la reparat.

De ce? Nu doar datorită iubirii mele pentru lucrurile vechi, pe care nu mă-ndur să le arunc şi cărora cred că le mai putem acorda o şansă – doar cineva le-a trudit pentru noi; ci şi pentru rolul lor în economia oraşului. Şi cînd spun „oraşul", mă refer la Bucureşti. Micii meseriaşi ţin de o anumită „faţă" a acestuia, care ar putea fi interesantă, într-un mod pitoresc-retro, dacă nu pentru locuitorii lui, măcar pentru turişti. În zone mai clar delimitate ca aparţinînd unui/unor centre vechi, cu părţi pietonale mai multe, asemenea ateliere şi-ar avea hazul şi rostul lor. Pînă una-alta, cei mai mulţi dintre ei sînt pe cale de dispariţie. Se plîng – mai toţi cei întrebaţi – de lipsa urmaşilor. De lipsa şcolilor de meserii în domeniu. Deşi nevoia oamenilor de a face reparaţii încă există. Şi cred că e cu atît mai pregnantă în perioada mult-discutatei crize.

De altfel, aşa reiese şi din foarte succinta anchetă pe care am făcut-o, în dosar, pe această temă. Reparaţiile sînt necesare... Micii meseriaşi – cei mai mulţi dintre ei – oferă, pînă la urmă, servicii utile.

Unii chiar s-au adaptat timpurilor şi înnoirilor, modernizîndu-şi atelierele şi aparatura, precum în cazul unor optici „ultimul răcnet", de pildă. Sau al unor reparatori de biciclete...

Am vorbit, pînă acum, doar despre micii meseriaşi de la oraş. Există, însă, şi corespondenţii lor de la ţară, care practică un alt tip de meserii, mai potrivite locului lor: împletitori de nuiele, tîmplari, argintari. Mai aproape de ideea de meşteşugar decît de meseriaş, mai curînd făuritori decît reparatori. Despre aceştia ne-au povestit, în dosar, cîteva membre ale Asociaţiei „Cîte-n lună şi-n mansardă", asociaţie care a demarat, anul trecut, cu sprijinul AFCN, Proiectul „Bătături. Urme lăsate de meşteşuguri", promovînd patrimoniul imaterial.

Şi meseriaşii „Bătăturilor", şi cei ai străduţelor bucureştene se lovesc şi se plîng de aceeaşi problemă: lipsa continuatorilor. Nu mai găsesc, ca altădată, ucenici pe care să-i lase să „fure" meseria de la ei.

Cooperaţia – de care unii dintre aceştia încă mai ţin – pregăteşte meseriaşi în anumite domenii, dar în funcţie de cerinţele pieţei. Aşa cum ne povesteşte, într-un interviu, preşedinta UCECOM – se caută, mai nou, mecatronişti şi agenţi vamali.

Numărul de faţă nu-şi propune decît să semnaleze situaţia, fără să-şi permită să spere în vreo rezolvare. Prezentînd portrete de mici meseriaşi şi meşteşugari din diverse domenii – unii mai adaptaţi, alţii mai puţin, unii banali, alţii interesanţi –, dosarul vrea să spună doar atît: aveţi grijă, e o „lume" care se pierde... (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Tiberiu CAZACIOC

Despre meșteșugarii after-sales

S.C.M. Mobilă şi Tapiţerie?! Meşteşugarii sînt şi povestea blocului meu. Peste cartierul Tineretului din Bucureşti au trecut deja 24 de ani de cînd bulevardul ce desparte zona locuită de parcul cu acelaşi nume nu se mai cheamă Bulevardul Pionierilor, ci Bulevardul Tineretului. Dar în triunghiul în jurul căruia ne învîrtim de atîţia ani – copii, părinţi, bunici, adolescenţi, maşini care se înghesuie pentru locurile de parcare –, ceva tot a rămas dinainte de 1989: meşteşugăreala, cum i-aş spune eu. Blocurile au fost prevăzute la parter – aşa cum au fost gîndite peste tot – cu spaţii comerciale. Dar şi cu ateliere meşteşugăreşti. Deşi aparent nu mai sînt vizibile – pentru că au cedat parţial spaţiul unor iniţiative private –, firmele scorojite, căzute stau încă deasupra unor locuri care mai oferă servicii de reparaţii. Serviciile de reparaţii făceau parte, în mod extins, din oferta curentă a mediului urban. Din trei motive. Unul este acela că această cooperaţie meşteşugărească vine din urmă, de la sute de ani distanţă. Cooperaţia de azi este rămăşiţa breslelor precursoare industrializării şi globalizării. Al doilea motiv pentru care cooperaţia meşteşugărească a rezistat este că înregimentarea ei a fost de succes. Modelul cooperatist meşteşugăresc – ca model de organizare economică şi socială – a fost înglobat de regimul comunist, care a tolerat cooperaţia. Dar meşteşugarii au răspuns şi unor nevoi comerciale. Este vorba de ceea ce azi s-ar numi *after-sales*. Sau mica industrie, cum – pe bună dreptate – îi spunea clasificarea comunistă. Pantofarul, croitorul, ceaprazarul, sifonarul, curăţătoria, mobila şi tapiţeria sînt încă împreună cu noi.

© L. Munteanu

Croitori şi instalatori

În vecinătatea blocului meu există un atelier de croitorie, unde îţi poţi ajusta şi repara haine. Consumerismul nu este fără cusur, şi publicul foloseşte serviciile de croitorie. Serviciul nu mai este acela de a croi haine la comandă sau pantaloni după dorinţă, însă, într-o lume a hainelor proaste şi fără tipar antropometric corect, uneori, nu abandonarea lor este o soluţie, ci recondiţionarea. Croitoria de cartier poate ajuta la ajustarea hainelor cumpărate de la cele cîteva magazine second hand – de succes fulminant, dar de scurtă durată. Există şi un mic atelier, tot vechi de peste 24 de ani, unde găseşti un domn cu o siluetă impozantă, care te poate ajuta dacă ai probleme cu frigiderul, cu aparatele de călcat sau cu descuierea uşilor. Putem, deci, număra două meşteşuguri. Cine nu a avut o problemă cu maşina de spălat sau cu frigiderul, în perioada de după garanţie?

De partea cealaltă a triunghiului, există două mici prăvălii de instalatori. Prima, mai mică, ţine de cooperativa Instalatorul, şi acolo te aşteaptă tînărul Victor şi domnul Marian. L-am ales, acum mai mulţi ani, pe Victor – ca instalator preferat. Cu cîţiva ani în urmă, Victor m-a ajutat într-o aventură incredibilă, cînd, într-o aprigă zi de Crăciun – cred că era prin 2003 – am ademenit-o pe mama să stea la noi, ca să facă, chipurile, sarmale. Timp în care, pe un viscol de nu vedeai, am fost la mama să îi instalăm un aragaz. Am ajuns în Moşilor, ne-am împotmolit de două-trei ori, şi Victor m-a împins printre nămeţi de mi-a fost ruşine. Dar nu a zis nici pîs. Domnul Marian este partenerul său mai vîrstnic. Mi s-a plîns, la un moment dat, taciturn, cu chiştocul de ţigară în colţul gurii, că nu prea mai sînt comenzi. Nici pentru ei, situaţia nu este prea bună. Instalatorul Marian şi echipa cealaltă – cea concurentă, mai numeroasă – vin la lucru zi de zi, dis-de-dimineaţă, de la ora 7. Chiar şi sîmbăta, pentru că – nu-i aşa – meseriaşii sînt la dispoziţie oricînd – sau aproape oricînd –, pentru a putea interveni în caz de ţeavă spartă. Şi ocazii sînt destule totuşi, dacă ne gîndim la piesele şi accesoriile de proastă calitate, folosite la instalaţiile sanitare.

Cealaltă echipă de instalatori, mai numeroasă, are tot felul de tabieturi. Spală – cînd vremea le permite – trotuarul cu furtunul, cît este vara de lungă. Pun într-un vas, pe trotuar, pîine, firimituri şi apă într-un castronel. Vin şi pleacă mereu de la lucru, de la intervenţii, cu taxiul.

Mobilă, fotografie şi sifon

În continuarea acestor două ateliere – pe aceeaşi latură a blocului, continuînd linia – este o unitate a Societăţii Cooperatiste Meşteşugăreşti Mobilă şi Tapiţerie. Noi, locuitorii zonei, am trăit şi am suferit pe lîngă ea. Reparaţii de mobilier, pus arcuri şi schimbat zegrasul (mai ţine cineva minte că de fapt este *seagrass?*), un pic de mobilier la comandă, din PAL. Şi un serviciu încă existent şi nedistrus de industria parchetului laminat: festonarea de mochetă. Modernizarea locuinţelor românilor a fost marcată de civilizare, revoluţie şi stare materială. La bloc, s-a trecut de la linoleum la covor. De la covor la mochetă. Şi de aici, la parchet laminat. Asta dacă ai rămas în acelaşi apartament de bloc, confortabil, permeabil la zgomote şi trepidant. Ceva s-a întîmplat, într-o zi, cu tapiţeria. Cred că doar o dată sau de două ori am avut nevoie de serviciile echipei de la Tapiţerie şi Mobilă. Atunci am făcut cunoştinţă cu un domn tapiţer, cu care m-am salutat cu insistenţă, de-a lungul anilor. Întotdeauna, tapiţerii erau deja la lucru la ora 8, iar eu plecam către birou în jurul orei 9. Aşa că, inevitabil, dădeam ochi în ochi. M-a impresionat pentru că, la un moment dat, acest domn, simplu şi muncitor, mi-a spus cît de surprins este că îl salut cu respect. Anii au trecut şi, într-o dimineaţă, l-am auzit într-un schimb de replici cu noua conducere a atelierului, cu nişte vorbe ce m-au făcut să înţeleg că, practic, era dat afară sau mutat în altă parte. De atunci, nu l-am mai văzut. Erau o imagine familiară, el şi colegii săi, care cărau de la clienţi canapele şi recamiere, în atelier. În dreapta scării noastre a fost şi un studio al Cooperativei Fotografia. Acolo veneau, pînă acum zece ani, nunţi, botezuri, cu alai. Acolo ne-am fotografiat copiii, cînd erau mici. Fotograf era domnul Nicu Profir, recunoscut în Bucureşti.

Singurul atelier fotografic care mai foloseşte tehnica clasică de developare şi prelucrare a peliculei fotosensibile este cel al domnului Maican, de pe lîngă magazinul Cocor, unde erau prăvăliile evreieşti. Atelierul în care lucra domnul Profir probabil că este, încă, al Cooperativei Fotografia. Dar a cunoscut tot felul de transformări comerciale, tot felul de *ventures* au fost încercate în 24 de ani. În perioada de cădere de după criză a fost şi sex shop, a fost şi magazin de vîndut etnobotanice. Au falimentat ambele, după puţin timp. Încercări de comerţ de butic au avut loc tot timpul în împrejurimi, şi puţine au rezistat. S-au rotit, au revenit alţi şi alţi întreprinzători, haine vechi, comerţ de telal – cum era cunoscut pe vremuri. Măcelăria a revenit, în spate găzduieşte cizmăria. Şi măcelaria este un artizanat, un meşteşug, dar el a rămas o tradiţie mai curînd în cultura occidentală. Sifonăria este încă vie şi funcţionează la Piaţa Norilor, într-o latură, deşi cel mai vechi sifonar al Bucureştiului se găseşte pe strada Puţul lui Zamfir. Iar omul de serviciu de la blocul de vizavi mi-a spus scurte poveşti despre viaţa de sifonar a tatălui său, ce bani făceau cu sifoanele şi cît de fraier a fost el, ca tînăr, că nu a reuşit să ducă mai departe meşteşugul. Azi, scurta tradiţie a sifonăritului este treptat înlocuită de sifonul *high-class,* Soda Stream. Este, de fapt, autosifonul pe stil vechi, readus în *hip* de nişte antreprenori. Videoclipul de publicitate pentru Super Bowl a fost eliminat de NBC din proiecţie, pentru că era concurent băuturilor carbogazoase Coca-Cola şi Pepsi-Cola.

Cizmăria încă există – se află în spatele blocului de vizavi, deşi în faţă este acum, din nou, o măcelărie. Mai sus este o unitate a S.C.M Igiena. Nu a fost învinsă de nimeni, deşi, de-a lungul anilor, au fost înfiinţate în cartier şi saloane de înfrumuseţare şi coafură, la preţuri de concurenţă şi cu program chiar şi duminica. Toate aceste ateliere şi spaţii de lucru au cunoscut transformări. Unele şi-au schimbat firma. Au schimbat cu totul rama veche, de vitrină, cu ramă integral din termopan. Renaşterea meşteşugurilor se petrece sub ochii noştri. Lîngă in-

„Echipă de tinichigii, executăm lucrări ce cuprind toată gama aferentă domeniului de activitate: mansarde, şarpante, tablă galvanizată plană sau ondulată, tablă Bricostore, tablă LINDAB, tablă tip ţiglă, lucarne, bardolină, veluxuri, ferestre de mansardă, jgheaburi, burlane etc. Oferim cel mai bun raport calitate/preţ de pe piaţă, eficienţă şi seriozitate. Executăm şi reparaţii mici, urgente, pentru locuinţa dumneavoastră. Numai lucrînd cu noi puteţi evita pierderi masive de timp şi bani, în timp ce începătorii vor face experienţe pe banii dumneavoastră."

(micapublicitate.net)

Ei contribuie la creşterea duratei de întrebuinţare a vieţii noastre. Slow life.

trarea în blocul nostru, nişte tineri au deschis o mică frizerie, sub genericul „Academia de Frizerie". În Calea Văcăreşti am dat peste un atelier de reparaţii croitorie – chiar în Piaţa Timpuri Noi.

Nu mai sînt meşteşugari, ci artizani. Ei contribuie la creşterea duratei de întrebuinţare a vieţii noastre. *Slow life.*

Celor care vor să descifreze istoria veche, dar şi pe cea nouă, le recomand să meargă în pasajul Macca. Prăvăliile încă mai au numerele de ordine deasupra uşilor. În spatele Muzeului Naţional de Istorie a României, recunoşti, mai bine ca în altă parte, la parterul Institutului de Balneofizioterapie, compartimentarea prăvăliilor. Iar în fostul cartier evreiesc, din spatele magazinului Cocor, găseşti, încă, steaua lui David deasupra uşii unor magazine, semnul apartenenţei religioase a vechilor proprietari. Iar pe Colţea încă mai găsiţi spaţiile unor mici prăvălii, de cîţiva metri lăţime. Deasupra uneia, mai este scris încă Star & Cohn. Priviţi oraşul, priviţi straturile lui!

***Tiberiu Cazacioc** este masterand în Antropologie la SNSPA.*

Cooperaţie şi eficienţă

interviu cu Sevastiţa GRIGORESCU, preşedintă UCECOM

Ce mai înseamnă cooperaţia astăzi, în societatea de consum?

Sectorul cooperaţiei meşteşugăreşti continuă să reprezinte o alternativă socio-economică, prin intermediul şi în folosul oamenilor, integrînd libertatea de acţiune economică, responsabilitatea individuală şi securitatea socială. Şi pe plan mondial, cooperaţiei i se atribuie un rol important, 2012 fiind declarat, de către ONU, Anul Internaţional al Cooperativelor.

Care este situaţia cooperaţiei la nivel european şi cum vă integraţi dumneavoastră?

Comisia Europeană recunoaşte cooperaţia ca forţă activă a dezvoltării şi a progresului. UCECOM (Uniunea Naţională a Cooperaţiei Meşteşugăreşti) este, printre altele, membră a Alianţei Cooperatiste Internaţionale, dar şi a Cooperatives Europe – organizaţie-umbrelă ce cuprinde 91 de organizaţii din 35 de ţări, antrenînd 123 de milioane de cooperatori.

Cîţi membri aveţi şi din ce meserii provin (o încercare de statistică)?

La sfîrşitul anului 2012, între membrii asociaţi ai UCECOM se regăseau 518 entităţi (480 societăţi cooperative meşteşugăreşti şi 38 de uniuni judeţene şi asociaţii), însumînd peste 16.000 de persoane. Activităţile cooperaţiei meşteşugăreşti se desfăşoară aproape în toate centrele urbane, în peste 2500 de unităţi, din care 300 de producţie şi 1800 de prestări servicii (datele sînt în curs de actualizare). Profilul lor este legat de tradiţie, dar asistăm, în prezent, la o continuă modificare a cerinţelor pieţei, sub influenţa crizei economice.

Principalele activităţi sînt: producţia de bunuri industriale şi de larg consum (confecţii textile şi tricotaje, mobilă şi articole din lemn, încălţăminte şi marochinărie, artă populară, meşteşuguri şi artizanat, confecţii metalice şi alte articole şi produse), precum şi servicii adresate populaţiei şi agenţilor economici – întreţinere corporală şi estetică umană, întreţinere şi reparaţii autovehicule, confecţii şi încălţăminte de comandă, reparaţii electrocasnice, optică, bijuterii, construcţii, prestări industriale etc.

Unde se situează aici micii meseriaşi (croitori, cizmari, tocilari, marochineri, tapiţeri, ceasornicari etc.)?

Nu este un secret că, după anul 1990, volumul serviciilor tradiţionale prestate populaţiei a cunoscut un regres, datorat nu atît concurenţei între pieţele bunurilor şi serviciilor – care şi-au disputat efectiv veniturile populaţiei –, cît diminuării masive a cheltuielilor alocate acestora din bugetele familiale.

În acest context, armonizarea ofertei cu evoluţia pieţei a impus şi limitarea, chiar renunţarea la o serie de servicii puţin solicitate, cum ar fi reparaţiile de articole personale şi gospodăreşti, care şi-au mai pierdut, în timp, din anvergură. Deocamdată, croitoria la comandă pare să reziste cel mai bine.

Care este acum statutul lor, cîţi mai aparţin de cooperaţie?

Din datele pe care le avem, la nivelul societăţilor cooperative meşteşugăreşti asociate, circa 40% din personalul angrenat în domeniul serviciilor activează în unităţile de frizerie-coafură-cosmetică, în timp ce în jur de 450 de persoane continuă să fie implicate în activităţi de tip reparaţii de articole personale şi gospodăreşti.

Cu ce îi ajută cooperaţia, în cazul în care sînt membri?

Prin însăşi raţiunea de a fi a societăţilor, acestea le oferă membrilor – prin asocierea la capital şi, în marea lor majoritate, şi la muncă – o rezolvare comună a problemelor organizatorice pe care, individual, le-ar gestiona infinit mai greu: locuri de muncă relativ stabile, spaţii de lucru, toate celelalte aspecte care ţin de activitatea antreprenorială – contabilitate, aprovizionare etc.

UCECOM-ul are şi o şcoală de meserii. În ce domenii îi pregătiţi pe viitorii meseriaşi? Ajutaţi la păstrarea anumitor meserii? Meşterii se plîng că nu mai au urmaşi...

„NU: cazare, mîncare, ţigări, alcool!... Noi cerem doar preţul pentru munca prestată. (...) Preţuri convenabile şi seriozitate maximă!!! Preţuri accesibile, corelate cu efectele crizei economice, plata se face eşalonat pentru lucrarea efectuată. Dacă aţi încercat şi cu alte firme, dacă aţi fost dezamăgiţi, încercaţi de această dată şi cu muncitori serioşi! Cartea noastră de vizită este experienţa în domeniu. Ne dorim din toată inima să ne puteţi recomanda mai departe.“

(micapublicitate.net)

Cooperaţia meşteşugărească deţine o bogată tradiţie în pregătirea vocaţională. În cele 12 colegii şi licee tehnologice (fostele grupuri şcolare de arte şi meserii) din cadrul Fundaţiei „Spiru Haret“, se realizează, anual, pregătirea iniţială a circa 5500 de elevi, dar şi pregătirea continuă a adulţilor, prin centrele proprii de calificare şi reconversie profesională. Din păcate, tocilarii au rămas doar la... figurat. Structurarea claselor de studiu şi stabilirea planurilor de învăţămînt se fac strict pe baza cerinţelor pieţii. Se caută coaforii stilişti, tehnicienii în gastronomie şi domeniul auto – mai puţin în textile, informaticienii, chiar şi agenţii vamali, mai nou mecatroniştii, însă mai deloc cizmarii şi ceasornicarii.

Cum vedeţi evoluţia situaţiei micilor meseriaşi în viitor? Aveţi planuri şi pentru ei?

„Micii meseriaşi“, cum le spuneţi dvs., în societăţile cooperative din care fac parte, sînt lucrători cărora li se aplică un tratament egal cu cel al celorlalţi membri cooperatori, potrivit drepturilor şi obligaţiilor prevăzute în statute şi regulamente.

Cum piaţa decide totul, pentru ei, conducerea fiecărei societăţi în parte nu poate gîndi alte planuri decît cele legate de o muncă eficientă, în concordanţă cu cerinţele pieţei din comunităţile locale respective. Activităţile de bază aduc şi veniturile, principiul eficienţei fiind cel ce dictează. Dacă nu există cerere, societăţile sînt obligate să se orienteze spre activităţi mai profitabile.

Oricum, statisticile mondiale privind şomajul demonstrează că, în comparaţie cu alţi agenţi economici, cooperaţia prezintă cele mai scăzute rate ale şomajului. La noi nu se urmăreşte disponibilizarea forţei de muncă, ci antrenarea ei în activităţi mai solicitate, mai rentabile. Cum s-ar spune, lucrative.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Eugen ISTODOR

Meseria de muşteriu

„Muncă, luptă, călărie,
Jocuri, umblete pe jos,
Mă-ntăreau cu veselie
Şi-mi dau învederat folos.

De-amănunt privind natura,
Planeţi, răsărit, apus
Stam gîndind: Aşa făptura
Cine-or fi-nvîrtind de sus?“

(Iancu Văcărescu)

Clar: am de toate aici, în mahalaua mea, ce-mi pasă mie de restul lumii? Şi chiar în mahalaua mea am. De stau, pînă-n Războiul cel mare, în Lipscani, buricul Ţărilor Româneşti şi, apoi, al României Mari.

Brutari, simigii, cofetari, zăbunari, şalvaragii, blănari, işlicari, şelari, ceaprăzari, cavafi, zarafi, mărchitani, tabaci, covaci, cuiunigii, ceaprazari, lumînărari, cojocari groşi şi subţiri, plăpumari, cizmari, pantofari, fierari, căciulari, dogari, işlicari, lemnari, dulgheri, pietrari, rotari, tîmplari, olari, coşari, cărămidari, rachieri, boiangii, mindirigii, abagii, cusători, sculptori de marmură, curăţitori de haine, argintari, frizeri, poleitori, giuvaergii, ceasornicari, săpători, strungari, vopsitori, lampagii, hăinari, clopotari, pălărieri, mănuşari, clavierişti, legători de cărţi, curelari, pitari, plăcintari, jimblari, birjari, muzicanţi, ambulanţi.

Meşteşugărie şi negustorie. De-a valma. Vreai să cumperi? Poftim. Vreai să cîrpeşti? Cin' te-mpiedică? Nu umbli teleleu din mahala în mahala. Lumea asta, pînă-n 1847 (Focul cel Mare), era şi mai mică. Ca să nu o rătăceşti, era mititică. Cît un han. Şi erau, în Lipscani, hanuri peste hanuri. Uite cum au rămas în veac: Hanul lui Manuc (1808, în Piaţa Sf. Anton), Pasajul Villacrosse-Macca (fostul han, numit după proprietarii succesivi – Cîmpineanu-Serafim-Villacrosse – ridicat de dinainte de 1821), Hanul cu Tei (1833, între Lipscani şi Blănari). Aşa erau hanurile în Lipscani. Loc de depozitat marfa (în beci), loc de prăvălie (la parter), loc de dormit (la etaj).

Sufletul

Mai-marii politici se ceartă, moda vine şi trece, omul rămîne aici, cu viaţa ce i s-a dat: naştere, botez, dragoste, moarte, tinereţe, bătrîneţe, plăcere, dor, poftă, sănătate, boală, bani, sărăcie, asfinţit, răsărit, frică, curaj. Domnitori. Dumnezeu. Tu. Tu-ţi vezi de lacrima ta.

De menirea ta sub cer: viaţa într-un bazar, unde tu, un nebun, vinzi ceea ce alt nebun caută şi cumpără. Aşteptarea cu ce ţi-o umpli? Caraghiosul, neobişnuitul – e normalitate. Senzaţiile extreme şi întîmplările extreme le trăieşti mediocru, că doar eşti mereu atent să salvezi ce-i al tău.

„Executăm lucrări de reparaţii încălţăminte damă, bărbătească sau copii. Înlocuit flecuri, pingele, lipit tălpi, consolidări tocuri, înlocuiri tocuri, glenguri (sic!); lărgit, cusut, pus branţuri.“

(euroservicii.ro)

Legea e tocmeală. Inovaţia – fandoseală. Harnic pe „interes“ imediat. Mulţumit şi cu cîştig, cum o da Dumnezeu, înjurînd de dumnezei cînd muşteriul nu vine ori este hain. N-ai de ce ieşi cu mintea din mahalaua ta. Să nu te înveţe nimeni, nimic. Ştii tu mai bine! Lecţii iei doar de la ăl care dă lovitura. Te aventurezi, de ştii bine ce faci.

Uşor de bucurat cu basme, poveşti, mitologii, căci asta te ajută să-ţi plîngi soarta şi năravurile lumii în care trăieşti. Frustrat, că rezolvările – de vin – vin mai tîrziu decît viaţa lui. Plin de patimi şi de gînduri apăsătoare.

Filozofia ta e de rîs, dar „nu doare“, păi, cum? Ai tu ac de cojocul celor ce rîd: hazul de necaz.

Unde? La un chef – la crîşmă, la berărie, la cafenelele ce-s sacre – şi unde vorbăria îţi dă euforia. Bîrfeşti şi clevetesti. Lumea ta e doar a banului şi a cuvîntului.

Nu, nu eşti blajin. Îţi vin şi ţie năbădăile, că nu se poate altfel. Te scot a-lea-alea din ţîţîni. Şi pe cine te răzbuni? Păi, pe cine, pe ucenic. Că lui îi laşi meşteşugul. El ţi-e fiu ori rudă de la ţară. Lui îi laşi meseria, nu se supără că-i tragi o palmă. De ce? Că nu ţi-a venit cleiul de oase de la Monteoru, ori că nemţii cu coadă vor să dea foc Bucureştilor.

Portrete bucureştene

*Umblînd prin zona Cocor – Colţei – Moşilor vechi, cu o escală în Pasajul englez, am dat de cîteva (ultimele rămase?) ateliere ale micilor meseriaşi bucureşteni. Pe care i-am întrebat cum le mai merge, cum s-au adaptat vremurilor şi care e, pînă la urmă, povestea lor... (**I. P.**)*

© L. Muntean

Ceasornicarul din Pasajul Englez

Dumitru Radu mă numesc. Lucrez de mic copil. Tata a fost ceasornicar-bijutier, şi cam toţi unchii mei, la fel. E o tradiţie de familie. Tata lucra la Artă şi Precizie. Apoi a fost particular. A plecat de la ţară şi a venit în Bucureşti. S-a angajat la un atelier de evrei, la Intercontinental, şi i-a plăcut, că şi la ţară lucra la ceasuri, le desfăcea. A fost întîi ucenic. I-au dat o cameră unde să stea. El dormea, mînca la ei, făcea curat. Şi a furat meseria. Meseria se fură, aici nu poţi da meditaţii. Apoi şi-a deschis propriul atelier.

Sînt şi cărţi de ceasornicărie. Există nişte principii generale? Ca să faci un ceas, trebuie să exersezi. Ca la un muzician – dacă nu mai dai din degeţele, amorţesc. Dacă-ţi tremură mîna, nu poţi lucra. E vorba de precizie, de fineţe. Dacă dai un rateu...

Întîi faci evaluarea: deschizi ceasul, vezi ce-i defect înăuntru. Dacă nu merită, nu-l iei. Principiul e cam acelaşi: roţi, arc, minutare, cadran. Pleacă de la arcul motor, care e o bandă de oţel. În momentul în care întorci ceasul, ea se înşurubează, se strînge. Şi tinde să revină la loc. Şi atunci, începe punctul motor al ceasului. Apoi intervin complicaţiile: calendarul, fazele lunii, repetiţiile, bătăile, soneria.

Materialele fac diferenţa între ceasurile bune şi mai puţin bune. Sînt roţi, precum la cele chinezeşti, din materiale moarte, arcuri care nu sînt bine oţelite, pîrghii care nu sînt bune şi se rup. Ceasurile bune folosesc un oţel ca lumea, un bronz ca lumea, bine călit.

Pretenţiile sînt diferite: unii vor numai ceasuri cu baterii, şi alţii doar mecanice. Sînt persoane care ţin neapărat să-şi întoarcă ceasul la 24 de ore. Nu le plac cele în care pui bateria şi o schimbi după doi ani.

Am şi aici o colecţie de ceasuri pe care le-am salvat, au fost într-o stare deplorabilă. Le-au adus oamenii sau le-am cumpărat din tîrguri: un ceas franţuzesc de pe la 1870, în stare de funcţionare, cu bătăi din sfert în sfert de oră, care cîntă un menuet la ora exactă; o pendulă cu calendar, cam de pe la 1900, făcută la noi, pe comandă, care a fost într-un castel; un Gustav Becker – o pendulă extraordinar de bine făcută, cu bătăi din sfert în sfert de oră, cu Big Bang-ul; unul cu pitpalac, cehoslovac; pendula mare – un ceas franţuzesc într-o formulă impecabilă (roţile alea aşa sînt de bine călite că, dacă dai cu pila pe ele, alunecă ca pe sticlă – e bronz călit; un ceas care se întoarce o dată pe an, nemţesc). Un mic muzeu.

Reparaţiile diferă, de la client la client. Fiecare ceas are altceva. Din păcate, nu mai avem şcoli de ceasornicărie, cum erau înainte: Ceasornicărie, Bijuterie şi Optică. Eu am furat efectiv meseria de la tata. Dar am avut înclinaţie către asta. Am prieteni care, tot aşa, au avut părinţii ceasornicari, şi nu au reuşit.

Mai sînt vreo zece ceasornicari în Bucureşti, nu i-am numărat exact. Reparaţia unui ceas poate să dureze o oră, dar poate să dureze şi o lună. Poţi lucra zile întregi. De asta le iau acasă, unde nu mă deranjează nimeni. Am pensete, şurubelniţe. Acum, pentru curăţat, există roboţi.

Am fost în Elveţia. Acolo, ca să devii ceasornicar, faci şcoală şase ani şi, după şase ani, eşti ucenic. Ei îşi păstrează tradiţia. Şi noi am avut, dar s-a dus.

Zgomotul ceasurilor parca nici nu-l aud. Asta e senzaţia tuturor clienţilor: un ceas parcă e un suflet în casă. Cînd nu mai merge pendula, parcă le lipseşte ceva.

Urmaşi nu am. Am încercat să învăţ mai mulţi copii. Nu am reuşit. Ce, lumea se opreşte la mine? O să practice alţii...

„Atelierul de Croitorie confecţionează haine de zi, pentru seară şi ocazii speciale, clasice sau nonconformiste, pentru orice anotimp. Vă puteţi alege singură materialul, asigurîndu-vă, astfel, că el are calitatea şi culoarea pe care le doriţi. (...) Copiii dumneavoastră pot avea hăinuţe unicat pentru evenimentele deosebite din viaţa lor: orice fetiţă îşi doreşte să fie prinţesă, zînă sau Albă-ca-Zăpada. Avem producţie de serie mică pentru personaje de poveste.“

(euroservicii.ro)

© L. Muntean

Ce spune un blănar

Sînt Ion Tolea, de la Societatea Grand Model, înfiinţată în 2005, care se ocupă cu reparaţii din blană, piele, cojoace. Lucru la comandă.

Am învăţat meseria la locul de muncă, am fost ucenicul fratelui meu. Ascultam de toţi meşterii bătrîni. Nu se purtau urît. Că te puneau să dai cu mătura nu era mare lucru. Acum nu mai vrea nici un tînăr să înveţe. În primul rînd, s-a desfiinţat şcoala, o şcoală profesională care era la Iaşi. Acum, cînd vrea cineva să se ducă la meserie, nu are unde să se ducă să-nveţe. Eu, ca să învăţ un ucenic, trebuie să-l plătesc. Înainte, plăteau părinţii copilului care voia să înveţe meserie.

Trebuie să înveţi să ţii cuţitul în mînă, să croieşti. Trebuie, totuşi, să ai talent. Dar la o vîrstă fragedă, poate oricine să facă asta. La maturitate e mai greu. Esenţial este să-ţi placă ceea ce faci.

Cel mai mult se cer reparaţii. De blană, de cojoace, de piele. La blană, fac de la zero. La cojoace, mai puţin. Se poartă vulpea polară. Şi pe urmă nurca. De la 3500 pînă la 7000. Le luăm de la o fermă.

În Elveţia. Acolo, ca să devii ceasornicar, faci şcoală şase ani şi, după şase ani, eşti ucenic.

Povestea unui tapiţer

Mă numesc Tănase Cristian şi mă ocup cu reparaţii tapiţerie: paturi, fotolii, canapele, scaune şi execuţii de huse auto. De pildă, dacă vine omul cu un scaun ca ăsta *(n.a: ni-l arată)*, îl dezbrăcăm, îi punem un material interior, apoi o altă stofă, îl mai încleiăm dacă se mişcă, îl vopsim. Se aruncă materialele vechi, se pun altele noi. Acum, scaunele noi se fac cu burete, nu cu arcuri sau zegras. Nu mai sînt din lemn – de stejar, de nuc, de cireş –, ci din PAL. Deşeuri de lemn. Un scaun revine cam la 25-30 de lei. Dar eu mai repede le-aş repara pe astea vechi, pentru că ştiu ce-nseamnă. Pe vremuri, un scaun venea cam 100 de lei. Erau şi de 50, şi de 70... Acum se vinde firma – IKEA.

De fapt, tapiţeria nu e meseria mea, am angajaţi. Sînt tapiţeri care au învăţat de mici. La cooperativa Mobilă şi Tapiţerie – care mai există, dar nu se mai face şcoală. E pe cale de dispariţie. Generaţia asta, de 35-40 de ani, e cam ultima.

M-am orientat spre tapiţerie pentru că nu aveam ce să fac. Am lucrat la Electroaparataj, ca lăcătuş mecanic. Am cumpărat spaţiul, era tot tapiţerie. Am angajat oamenii. Eu, unul, nu lucrez. Teoretic, ştiu foarte bine...

Mobilei la care ni se aduce materialul iniţial, îi punem la loc... Dacă are arcuri, punem arcuri, dacă are burete – burete. Zegras nu mai există.

Am avut mobilă foarte veche, Biedermeier, rococo, nu neapărat clienţi celebri. Dacă vrea cineva un scaun ca lumea, îşi ia din ziar. De la antichităţi. Mai sînt în consignaţii, dar sînt foarte scumpe. Au apărut şi unele din afară, dar sînt turnate.

Doar arcurile se fac la noi, la Cîmpia Turzii. Dar nu mai e calitatea aia, sînt din fier mort, înainte erau din oţel.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Biciclistul reparator

Magazinul la care lucrez este pe strada Colţei nr. 18, cu profil pe biciclete şi reparaţii. **Mircea Comşa** mă numesc, iar meseria mea de bază a fost Electromecanică în Automatică, dar, după Revoluţie, s-a cam terminat. Pasiunea mea au fost reparaţiile de biciclete. Aici sînt de vreo şapte ani, dar am fost la multe ateliere înainte. Cea mai frecventă operaţiune e centratul, care e şi cea mai grea. Roţile nefiind centrate, toată bicicleta merge greu. Durează de la 20 de minute la 4 ore şi jumătate. Apoi, reglajul la frîne e baza, şi schimbătoarele trebuie să meargă.

Oamenii aduc bicicletele la revizie. Vin de toate. Cele mai bune sînt astea nou apărute, care pleacă de la 300 de euro în sus.

Sînt biciclist. Merg cam 7500 de km pe an. Am o bicicletă de 11 ani, care are 82.500 km la activ. Anul ăsta, o să ajung la 90.000. Aici, în Bucureşti, merg la muncă – 5 km dus-întors. Din Sălăjean. Iar sîmbăta-duminica, mai plec cu băieţii la plimbare, cîte 100 de km în afara Bucureştiului. Ne adunăm 16-20 de inşi şi ieşim la Argeş, la Bolintin Vale, la Oltenita, facem baie în Dunăre.

În '88, am făcut un drum Bucureşti – Timişoara cu un Sputnik, în două zile. Am avut ambiţie. În prima zi, am ajuns la mine-n sat, dincolo de Sibiu. O sută de zile m-am antrenat, mergînd pe linia de centură din jurul Bucureştiului. Am plecat la 5 dimineaţa şi am avut la mine 112 kg: eu, bicicleta şi bagajul – ouă fierte, cutia de nes, pîine. Singur am plecat... Doi ani la rînd am fost la mare cu bicicleta. În prima zi se ajunge la Slobozia, şi apoi continuăm.

Nu sîntem ca muncitorii de rînd, ci puţin mai sus. De învăţat pe altcineva? Totdeauna mi-am luat cîte doi-patru băieţi să-i învăţ, dar s-au reprofilat. Unii au ajuns ingineri sau avocaţi. Au venit la mine doar în perioada de liceu.

O centrare e 20 de lei, pînă-n 30. O revizie e 120, pînă-n 300. Un reglaj de frînă e 5 lei, unul de schimbător – tot atît. Vin din toate categoriile, dar cei care fac curierat şi trăiesc de pe urma bicicletei nu stau la rînd.

Am o bicicletă luată acum 11 ani la ocazie, un Bulls american, de prin Germania – care a costat, la vremea aceea, 200 de dolari, dar în care am băgat pînă acum 8500 de lei din ăştia noi. Consumabile de pe ea, cauciucuri, cabluri.

Am participat la Marea Evadare, prima duminică din mai: se pleacă de undeva de la Băneasa şi se merge pînă la Snagov.

a consemnat Iaromira POPOVICI

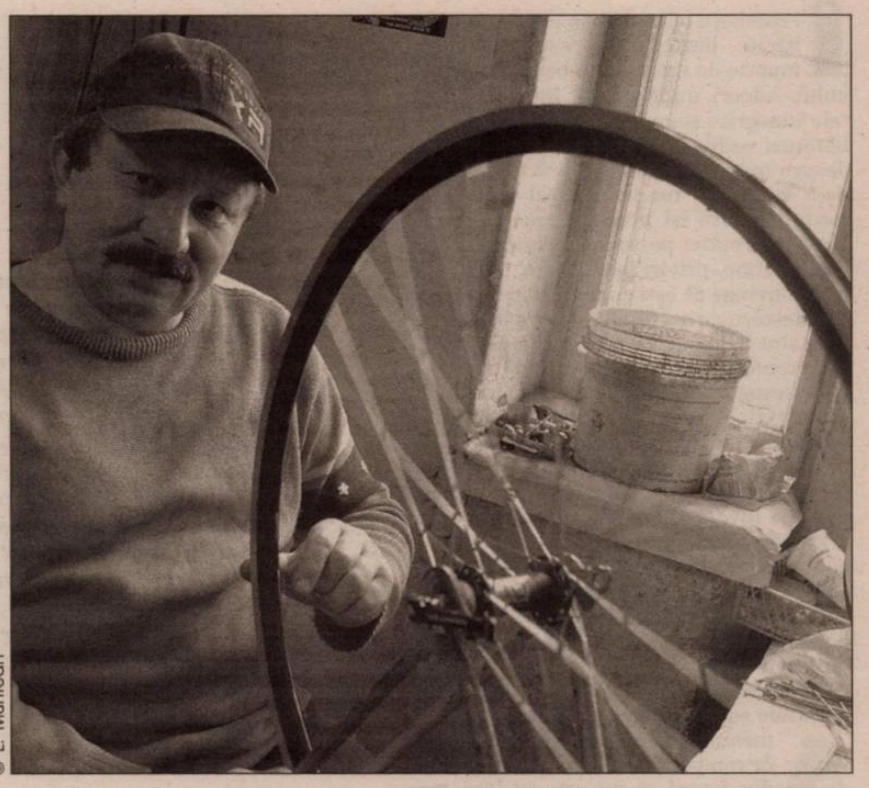
© L. Muntean

E nevoie de „Meseriaș...”

I-am întrebat, pe o serie de oameni din jurul meu, în ce măsură, dacă li se strică ceva – un pantof, un fermoar, o bicicletă, o ramă, o saltea, o pereche de ochelari etc. – îl/o repară sau îl/o aruncă şi de ce.

■ „Întîi de toate, încerc să repar, orice ar fi. Arunc exclusiv în cazul în care nu găsesc un magazin/atelier specializat, sau articolul stricat nu poate fi reparat. Plecînd de la premisa empirică că reparaţia este mai ieftină, din motive financiare, aleg să repar mai întîi. Nu sînt o adeptă a risipei şi nici a consumerismului excesiv, prin urmare, am un al doilea motiv pentru care n-aş arunca. Al treilea motiv este că eu cred în necesitatea acestui tip de meserii într-o societate normală, funcţională pe principiul cererii şi ofertei de servicii, inclusiv ale celor pe care le oferă micii meseriaşi.“ (**Ioana Andreescu**, 39 de ani, profesoară)

■ „Repar pînă în momentul în care obiectul nu mai poate fi reparat. Pentru că nu vreau să arunc şi pentru că e mai ieftin aşa. În ceea ce priveste ochelarii, sînt sub garanţie doi sau trei ani. Îi duc, deci, la reparat fără să ezit.“ (**Michel Imbert**, 43 de ani, *responsable business development*, Paris)

■ „Ochelarii îi repar mai des – pentru că nu vreau să-mi fac o pereche nouă, de fiecare dată cînd pierd un şurubel de la rame. Fermoarele încerc să le repar, depinde la ce sînt ataşate. Depinde de vechimea obiectului care se strică... în funcţie de asta, decid dacă-l mai ţin sau nu.“ (**S.B.**, 41 de ani, manager)

■ „N-am mai văzut cizmari. Cizmarii cu calapod, cu petice de piele de toate culorile, cu flecuri, cuie de lemn sau de metal, tălpi «de talpă» sau de cauciuc, cu acul acela gros cu care coseau pielea. Care stăteau pe un scăunaş scund, ca cel pe care stătea bunica mea cînd mulgea vaca. Cu ochelari pe nas, ca Gepetto – eu aşa îmi amintesc. Nu mai dau pantofi la reparat de cînd – după zece ani de purtare – mi s-a rupt o sanda «grecească» din piele şi am căutat mult timp un cizmar care să vrea măcar să încerce s-o repare, respectivul mi-a reparat-o, dar nitul din talpă a ruginit şi mi-a făcut răni la picior. Ca urmare, cumpăr doar încălţăminte foarte bună. De croitori mai am nevoie, dar, în afară de înlocuit fermoare sau de cusut tivuri – chestii banale –, n-am apelat în ultimii 20 de ani la ei. Ochelarii mi-i fac în afara ţării, de cînd un control în glumă, la Viena, într-un mall, mi-a arătat că ani de zile am avut distanţa interfocală şi dioptriile complet greşite.“ (**Dana Drăgoiu**, 53 de ani, inginer)

...Dacă, au, în cartierul lor, anumiţi mici meseriaşi la care apelează în mod constant, şi ce fel de servicii le-au solicitat; dacă aceştia (în caz că există...) au rămas aceiaşi, în ultimul timp, şi dacă nu, cum au evoluat...

■ „Singurii meşeriaşi existenţi în cartierul meu sînt cizmarul, ceasornicarul şi cel care face chei. Am apelat la cizmar şi la cel care face chei ori de cîte ori am considerat că este necesar. La ceasornicar nu am fost încă, pentru că nu am avut nevoie, dar, dacă aş avea, aş face-o fără să preget. Cei la care am apelat sînt oameni sîrguincioşi, care-şi fac meseria aşa cum au învăţat-o. Am solicitat exclusiv servicii de reparaţie/confecţionare. Sînt aceiaşi dintotdeauna. E posibil să fie şi noi, dar eu fiind conservatoare (a se citi «fidelă, dacă sînt mulţumită»), nu am căutat să îi descopăr.“ (**Ioana Andreescu**)

■ „Croitor, cizmar, lăcătuş, magazin/atelier ochelari. Sînt aceiaşi de mult. Din ce în ce mai mulţi chinezi se instalează şi practică meseria de cizmar, combinată cu cea de lăcătuş şi fabricant de plăci de înmatriculare, (**Michel Imbert**)

■ „În general, la piaţă se găsesc meseriaşii, nu pot spune că îi ştiu pe toţi, dar, dacă ai nevoie de ceva, pe acolo sînt. Cei de acum sînt «vechi»... nu prea apar meseriaşi noi, sînt pe cale de dispariţie...“ (**S.B.**)

■ „Nu mai am nici un meseriaş în cartier. Am un domn stilat – că nu pot să-i spun cizmar – care face încălţăminte pe comandă, costă mii de lei o pereche. Am un atelier de porţelan pictat de mînă. Au fost, însă, o frizerie unde se foloseau briciul şi pămătuful pentru bărbierit, o farmacie unde două doamne în vîrstă preparau poţiuni şi creme, cu mojare şi balanţe – mie mi se pare că asta e o meserie –, un cizmar, un atelier de reparat haine de piele, şi au dispărut toate, cu tot cu casele în care erau. În locul lor, au apărut, într-un cartier cu case de la 1928, un soi de cubicule din sticlă şi inox, care îmi rănesc privirea şi sufletul.“ (**Dana Drăgoiu**, 53 de ani, inginer)

...Şi, evident, dacă sînt de părere că mai e nevoie de micii meseriaşi, şi de ce.

■ „Fireşte. Pot prelungi viaţa unor obiecte. Îţi poţi face haine care să îţi vină bine.“ (**Michel Imbert**)

■ „Da, din punctul meu de vedere, în mod clar mai este încă nevoie de ei pentru că a arunca lucruri încă foarte bune nu este un principiu economic sănătos. Mi-aduc aminte că, acum cîţiva ani, am căutat o marochinărie unde să îmi repar nişte genţi foarte bune, şi am intrat în cîteva «marochinării» unde mi s-a spus, în mod invariabil, că ei nu mai repară genţi, ci doar vînd. Atunci am realizat că micii meseriaşi sînt pe cale de dispariţie şi mi-am spus că e mare păcat.“ (**Ioana Andreescu**)

■ „Este nevoie, întotdeauna ai ceva de reparat, iar cei care rezistă sînt cei care fac multe lucruri diverse... specializarea nu mai e rentabilă, trebuie să fii bun la toate ca să rezişti. (**S.B.**)

■ „Da, este, nu sînt eu demodată sau nostalgică. Este nevoie de meserii, de oamenii cu mîini de aur, care făuresc ceva, ăsta e cuvîntul, e nevoie de făuritori. Pantofi, chei, haine, pălării, mănuşi, cazane de ţuică, scaune, rame de tablouri. Este nevoie de cei care îţi repară jucăria preferată, bicicleta... De cei datorită cărora eram liniştită pentru că ştiam că, orice s-ar întîmpla, există un Meseriaş.“ (**Dana Drăgoiu**)

anchetă realizată de Iaromira POPOVICI

Întotdeauna ai ceva de reparat.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase.**

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Valentina BÂCU

Urme cu bătături

poveşti cu meşteşuguri şi meşteşugari

Îi recunoşti adesea după mîini – mari, tăbăcite, butucănoase sau îmbătrînite înainte de vreme, sub povara meşteşugului. Alteori, după spatele încovoiat, degetele înnegrite sau care poartă urmele unei bătături vechi. După felul în care povestesc despre meseria pe care o practică, uneori, de-o viaţă. Şi, nu în ultimul rînd, după modul în care îşi prezintă marfa, ca pe-o parte a propriei persoane, aruncîndu-ţi, în acelaşi timp, priviri iscoditoare, parcă spre a se convinge că eşti cumpărătorul potrivit.

Meşteşugarii – fiindcă despre ei este vorba – sînt nelipsiţi de la tîrgurile de profil şi de la conferinţele de promovare şi conservare a meşteşugurilor tradiţionale. De aici sau din afara ţării – unde, de multe ori, munca le este apreciată mai mult decît în România. De unde şi drama meşterului român – ca să poată să păstreze şi să transmită mai departe meseria învăţată, trebuie să trăiască (şi) în afara ţării. Aici, meşteşugul riscă să dispară odată cu acesta sau să-l abandoneze el însuşi. Fiindcă, pe lîngă munca propriu-zisă, adesea istovitoare, meşteşugarul – singur în povestea sa sau, în cel mai bun caz, într-o comunitate mică – trebuie să înveţe şi noţiuni de management, desfacere, contabilitate – esenţiale supravieţuirii pe piaţă.

Ameninţarea nu vine însă din teama de competiţie sau din munca grea. Ci din faptul că nu are cui lăsa moştenire secretul meseriei sale. O spun, cu tristeţe, aproape toţi meşteşugarii cu care am stat de vorbă, dar parcă fără supărare. Firesc, ca şi cum asta ar face parte chiar din destinul de meşteşugar.

Tu, însă, te revolţi. Dar ce poţi face? În România există numeroase organizaţii şi fundaţii care se ocupă cu promovarea şi conservarea meşteşugurilor tradiţionale, şi, cu toate acestea, ele sînt tot în pericol de dispariţie. Tradiţia şcolilor de meserii a dispărut, iar tinerii care moştenesc secretele unui meşteşug din familie aleg să se orienteze către o altă meserie, mai uşoară. În momentul de faţă, nici 10% dintre tinerii care învaţă un meşteşug nu-l practică.

„Execut lucrări de recondiţionat tapiţerie în piele ecologică şi naturală, stofe cu o gamă variată de culori, la domiciliul clientului sau la atelier. Executăm şi construcţii canapele, fotolii, colţare etc. La comandă, amenajăm interioare cluburi, cafenele, plisetăm tavane sau pereţi şi mascăm stîlpi de rezistenţă în diferite modele."

(euroservicii.ro)

Pornind de la aceste premise, Asociaţia culturală „Cîte-n lună şi-n mansardă" a demarat, anul trecut, Proiectul „Bătături. Urme lăsate de meşteşuguri", proiect cultural de promovare a patrimoniului imaterial, derulat cu sprijinul Administraţiei Fondului Cultural Naţional. De fapt, „Bătăturile" s-au născut dintr-o mirare. Legată de firescul cu care meşteşugarii îşi asumă să trăiască o viaţă întreagă pe un scaun, împletind coşuri de nuiele, plămădind lutul greu şi umed sau îmblînzind lemnul ori fierul. Căutînd formula potrivită pentru realizarea obiectului unicat, obişnuiţi cu sacrificiul, chiar şi cel al unor părţi ale corpului. Fără a se plînge, însă, de munca grea, sau a pune pe seama meşteşugului practicat bătăturile de care te arăţi atît de îngrijorat.

Nea Mitică, olarul de la Piscu, om mărunt cu mîini uriaşe, ne răspunde repetitiv „N-am nimic, bre" – dacă pui încovoierea spatelui său pe seama olăritului de-o viaţă întreagă. Chiar şi atunci cînd te arăţi îngrijorat ori impresionat, după ce-ţi povesteşte cum s-a dus el în tinereţe după lut iar malul s-a surpat, unul din picioarele lui rămînînd mult timp înţepenit. De-atunci, şchiopătează. El nu are nimic, ne spune că „poate or fi alţii mai sensibili". Tanti Jana, soţia acestuia, şi ea olar din Piscu, îi cîntă în strună: „Lutul ăsta îţi face mîna ca de doctor. E ca un medicament. Tataie, dacă face mai mult timp la roată, i se face exact ca de doctor. Fină ca şi cum ai da mereu cu alifie."

Aceeaşi atitudine – uşor indiferentă, uşor ironică – la adresa bătăturilor pe care noi ardeam de nerăbdare să le descoperim – au avut-o toţi cei zece meşteri care au făcut subiectul proiectului nostru în perioada 15 august-15 noiembrie 2012.

Am ales trei poveşti care reflectă cel mai bine ce înseamnă să fii meşteşugar astăzi. **Gheorghe Pavel,** singurul împletitor de nuiele din satul Siliştea Snagovului, trăieşte drama dispariţiei meşteşugului pe care încă îl mai practică. Nu din înverşunare, ci fiindcă doar asta ştie să facă, toată viaţa a împletit nuiele. În schimb, **Mircea Crăciun,** argintar şi ţigan get-beget, pare a se fi născut pentru a duce mai departe meşteşugul. O face cu seninătate şi optimism, spre încîntarea noastră – cu bijuterii unicat şi cu o poveste de dragoste legată de două *mîndre*. De care şi-a unit viaţa şi pe care ni le prezintă, cu aer de regizor şi actor. Iar interviul cu tîmplarul **Florin Poptean** oferă răspunsul întrebărilor rostite – sau încă negîndite – legate de soarta meşteşugarului. Mai presus de toate, meşteşugul este ca o fiinţă dragă, de care te legi pe viaţă.

Restul poveştilor, respectiv al argumentelor care susţin rostul şi locul meşteşugului în ziua de azi, le puteţi descoperi în cadrul expoziţiei de fotografie „Bătături. Urme lăsate de meşteşuguri", care poate fi vizitată în perioada 16-27 martie, în spaţiul expoziţional din Casa Dianei 4, din Piaţa C.A. Rosetti.

***Valentina Bâcu** este specialistă în comunicare vizuală şi preşedinta Asociaţiei „Cîte-n lună şi-n mansardă".*

Anamaria IUGA

Nuiele împletite

povestea lui Gheorghe PAVEL

La poartă stau cuminţi trei-patru coşuri împletite din nuiele. Aşteaptă să vină cumpărători, deşi nu prea trec maşini, aşa cum se întîmplă pe drumul naţional. Siliştea Snagovului – satul unde locuieşte **Gheorghe Pavel** – e într-o parte, cum o iei de pe DN2 spre autostradă, imediat după Ciolpani. E adevărat, pe un drum naţional mai găseşti, în multe alte locuri, tîrne împletite din nuiele, dar nu sînt făcute în zonă. La Siliştea, în schimb, coşurile sînt la ele acasă, aici sînt făcute şi aici sînt vîndute, dacă se nimeresc doritori. De cîtva timp, însă, nici negustori nu mai vin să cumpere şi să vîndă mai departe. E una dintre multele meserii care se pierd.

De o viaţă de om, de peste 50 de ani, Gheorghe Pavel face mai ales tîrne şi coşuri de toate mărimile, dar şi scaune, mese sau tăviţe florentine. A învăţat meseria în patru ani, umblînd pe la patru meşteri diferiţi din Bucureşti. La 20 de ani, a vîndut primul coş făcut de el, singur. Învăţase o meserie, pe care a practicat-o, apoi, toată viaţa. Altceva nu ştie să facă. Stă toată ziua într-un singur loc, într-o cameră, şi împleteşte. Dacă se duce să sape în grădină, după 15 minute oboseşte. Acum are 76 de ani. S-a pensionat de mult; a lucrat la Ocolul Silvic din localitate, ca meşter împletitor, iar acum are o pensie mică, dar sigură. Nu se îndură, însă, să abandoneze meseria pe care a practicat-o de o viaţă. Zi de zi, de dimineaţa pînă seara, stă în atelierul de lucru – o cameră din spatele casei, care dă în bucătărie – şi curăţă nuielele de frunze ori de coajă, iar apoi le împleteşte cu măiestrie.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu.**

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

E un om înalt şi slab, lung, ca o nuia. Gheorghe ne povesteşte despre ceilalţi împletitori din sat – mai de mult, erau 20. Acum, a rămas singur şi nimeni nu vrea să îi continue meseria: tinerii nu au răbdare să stea într-un singur loc, să răsucească şi împletească răchita. E prea migălos meşteşugul. Are chiar şi el doi băieţi, dar care nu vor să facă şi eicoşuri, să se închidă într-o cameră, la căldură, să stea chiar şi cinci ore într-un loc, pînă termină o tîrnă. Mai mult chiar, după 1989, au încetat şi comenzile pentru export. Înainte, la Ocolul Silvic făcea coşuri şi tîrne, mai mult pentru Germania. Dar de cînd nu mai sînt comenzi, mulţi s-au lăsat de meserie, iar tinerii nu mai sînt interesaţi să o înveţe. Trebuie să iasă şi banii, măcar pentru traiul zilnic. Gheorghe, însă, ar dori să înveţe pe cineva meşteşugul împletitului de nuiele. Cînd am ajuns noi, cinci tineri interesaţi de urmele pe care le lasă meşteşugul practicat asupra corpului uman, meşterul îşi făcuse speranţă că i-ar veni ucenici... Ne povesteşte cu însufleţire cum a fost, acum un an, la Mogoşoaia, să facă demonstraţii de meşteşug. Veneau oamenii să se uite la el cum se naşte din mîinile lui o tîrnă frumoasă şi albă.

Cum se petrece o zi obişnuită din viaţa lui Gheorghe? În funcţie de sezon, fie culege nuielele de răchită, fie le curăţă, fie le împleteşte. Meseria e „chibzuită", cum ne spune, totul se face după nişte reguli binecunoscute de meşter. În august, se duce la un kilometru de casă şi taie, fir cu fir, răchita. Stă în genunchi şi taie, cu răbdare, nuielele, aproape de la pămînt. „Se roagă mult la Dumnezeu" – spune soţia lui. Alege răchită dreaptă, lungă, crescută de un an. Mai culege şi răchita nobilă – din aceea plantată –, pe care, pentru a o folosi, o fierbe şi, prin fierbere, se colorează în roşu. În luna august, vine acasă cu cîte un snop de răchită, cît poate duce singur în spate, în fiecare zi. Apoi, timp de două luni, curăţă nuielele de frunze, iar pe unele le curăţă şi de coajă. Le pune, mai apoi, într-un loc bine aerisit, ca să se usuce bine – însă acestea sînt aranjate pe categorii: nuiele de cerc, nuiele pentru pari, nuiele sparte, nuiele albe, răchită nobilă, roşie. Aşa, cînd se apucă de împletit, e mult mai uşor. Iarna împleteşte mobilă din răchită, coşuri mici şi coşuri mari. Înainte, însă, trebuie să înmoaie nuielele, altfel nu pot fi bine mînuite şi, cînd le îndoaie ca să le împletească, se rup. Ude, nuielele trebuie să stea mereu la căldură, altfel se usucă şi înţepenesc. Cel mai mult face tîrne, chiar dacă nu are comenzi. La sărbători (de Moşi, de Paşti) face coşuri mici, iar dacă are comenzi, face şi mese ori fotolii mari, de grădină. Sînt cele mai grele piese: stă chiar şi 16 ore să muncească la cîte un scaun. Dar, pentru că doar asta ştie, doar asta face. Zi de zi, de dimineaţa pînă seara, uneori lucrînd încontinuu la cîte o tîrnă, cam cinci ore. Totul e să aibă material suficient. Dacă are adunate nuiele destule, îi ajung într-un an. Primeşte şi comenzi, deşi foarte rar. Cînd e vorba de coşuri, Gheorghe e foarte exigent cu el însuşi: în primul rînd, trebuie lui să îi placă, şi abia mai apoi cumpărătorului. Zi de zi, stă într-o singură încăpere şi lucrează cu dăruire, aşa cum a făcut de o viaţă. Nimic nu îl doare, corpul său s-a obişnuit cu meseria. Chiar dacă e, de mai bine de zece de ani, la pensie, nu poate să facă altceva, dar nici să stea locului. Meşteşugul pe care îl practică e viaţa lui.

***Anamaria Iuga** este etnolog. Şi-a susţinut doctoratul cu o teză despre „Camera îmbrăcată ţărăneşte pe Valea Izei, Maramureş".*

Simona Gisela GAL

Argintăria ca spectacol

povestea lui Mircea CRĂCIUN

Mircea Crăciun, argintarul, îşi dă lesne în vileag ataşamentul, chiar pasiunea, pentru două mîndre care-i stau mai tot timpul în preajmă. Prima dintre ele poartă veşminte spectaculoase, de „ţigăncuţă frumoasă", pe care şi le etalează cu graţie în faţa noastră. Alături de ea şi-a clădit viaţa. A doua mîndră gravează fineţuri şi poartă în amintire micile *bătături* de pe vremea noviciatului în argintărie. Cu ea, făureşte podoabe şi îşi duce meseria mai departe.

Printre bătături, dioptrii crescute şi cifoze, am descoperit oameni cu poveşti despre meşteşug şi istorii de viaţă. La Mircea Crăciun e abundenţă de poveşti, iar din îngemănarea dintre etnie şi meşteşug rezultă un tablou încîntător ochiului şi minţii. Părul lung, perciunii bine finisaţi, pălăria cu boruri largi, cămaşa roşie din mătase şi vesta din lînă rugoasă, cu butoni de argint, fac din el un ţigan dichisit (şi cînd spun că e ţigan, nu încerc să sfidez normele de corectitudine politică, ci doar respect întemeiata alegere semantică a meşterului), cu un aer voit autentic. Cît despre culoarea roşie, care abundă în ţinutele ţigăneşti, acesta ne dezvăluie secretul uzului: „Prinde şi frumosul, şi urîtul."

Mircea Crăciun şi-a însuşit meseria de argintar încă de mic copil, chiar el ne spune că „m-au crescut cu meseria asta, m-am pomenit cu ea de cînd umblau părinţii împreună cu bunicii, din sat în sat, cu căruţa." Pe atunci, se puteau aşeza oriunde nu pricinuiau disconfort celor din jur, îşi înfigeau nicovala în pămînt şi se puneau pe covorul în stil indian, aşteptînd muşterii. De cele mai multe ori, se lucra cu materialul clientului, care era prefăcut pe loc în obiectul dorit, sub privirea şi încîntarea lui. Păstrează vii amintirile peregrinărilor împreună cu familia şi povesteşte exaltat despre tihna vieţii de atunci, din vremea comunismului, cînd a cunoscut libertatea de mişcare şi negoţ. Acum trăieşte într-o casă din centrul Bucureştiului, pentru că, după Revoluţie, s-a sedentarizat, s-a aşezat, ca să le fie mai uşor celor trei copii să meargă la şcoală. Fiecare are o meserie: unul e tinichigiu auto, altul e instalator sanitar, dar nici unul nu e argintar. Nu e de viitor pentru ei. O spune cu tristeţe, dar fără regrete.

Meseria l-a ales pe el. Mircea Crăciun a devenit argintar în virtutea tradiţiei *neamului* din care face parte, pentru că „era o ruşine să nu urmezi meseria părinţilor". O meserie sau un meşteşug poate să te cucerească din vocaţie, dintr-o alegere bine cumpănită sau, pur şi simplu, contextual. Dar la Mircea Crăciun, întîmplarea se împleteşte cu vocaţia şi nu e nicidecum o povară. Ne dezvăluie ce etape de învăţare presupune meseria de argintar: învăţarea tehnologiei prelucrării metalelor (metodele de combinare a lor, reacţiile termice etc.), a tehnicilor de laminare şi a celor de finisare. Abia după stăpînirea acestora, poţi da frîu liber ideilor proprii. În meseria de argintar, trebuie să mai dai dovadă de două lucruri esenţiale: de plăcerea lucrului cu metalele şi de voinţă, pentru că „dacă are voinţă şi-i place, în maxim doi ani iese meşter."

Începutul a fost plin de stîngăcii, cu ciocane scăpate peste degete şi alte mici accidente. Ne povesteşte cum, pe la 5-6 ani, a început să ia loc pe covor alături de tatăl său, în faţa nicovalei: „Mă aşezam lîngă tata, mă loveam, stricam, ca un copil. Iar după aia, cînd am început să merg la şcoală, cînd mergea tata la lucru, la bîlciuri, la iarmarocuri, cum erau în partea Moldovei – acolo, în partea aia am crescut mai mult –, tot mergeam cu el, prinsesem drag de meserie, care atunci era din joacă." Încet, cu migală, cu mult exerciţiu şi obiecte stricate, Mircea Crăciun a început să stăpînească meşteşugul şi să facă performanţe uluitoare pentru breasla sa. La 13 ani, deja ştia să făurească o podoabă cap-coadă. Şi-o aminteşte pe prima – a fost un ghiul de damă, care se numea „dragon" – „un ghiul modern din alamă". Cînd era tînăr, în şapte minute reuşea să termine un inel, să mulţumească şi clientul, să încaseze şi banii. Pesemne că nu-i de ici, de colo. Odată cu scurgerea anilor însă, timpul a început să-şi modifice parametrii, iar mîinile sale să nu mai aibă aceeaşi vigoare, aceeaşi precizie şi rapiditate a execuţiei – însă meşteşugul continuă să se cizeleze. Verigheta pe care a făcut-o în faţa noastră a fost gata de pus pe deget în aproximativ 20 de minute.

„Ascut profesional – dat la perie cu pasta, cu scule profesionale Makita, cuţite de bucătărie, foarfece, toporaşe – la clienţi, la restaurante, shaormării, cantine. Mă deplasez acasă la client sau la restaurant (pentru minim 7 cuţite), în Bucureşti. Preţuri: 4 RON/cuţit, 3 RON/cuţit dacă aveţi mai mult de 10 cuţite, 5 RON/foarfece, sabie shaorma, toporaşe."

(euroservicii.ro)

Dincolo de obiectul finit, gata de purtat, stă frumuseţea facerii şi prefacerii sub puterea mîinilor, a flamei, a ciocanului şi a instrumentelor de gravat (mîndra şi iarida). Mircea Crăciun face spectacol din meseria lui, promovează meşteşugul vechi al argintăriei, cu instrumente rudimentare. Nu face un simplu negoţ cu obiectele realizate, ci scoate meseria în stradă, face demonstraţii la tîrgurile ţărăneşti din ţară şi din străinătate, folosind tehnici mai vechi de 200 de ani. Şi face asta în contratimp cu presiunea schimbătoare a timpului şi a inovaţiilor tehnologice. Meşterul ne spune că în România mai sînt foarte puţini ţigani argintari practicanţi, iar aceştia continuă să folosească tehnica veche de lucru, dar nu din considerente conservatoare, ci din cauza sărăciei.

Simona Gisela Gal *este de formaţie sociolog şi specialist în comunicare interculturală, în prezent masterandă în cadrul Departamentului-Catedră UNESCO, Universitatea Bucureşti.*

Lemnul viu

povestea lui Florin POPTEAN

În atelierul lui din Hulubeşti, l-am întîlnit pe **Florin Poptean** – tîmplar de-o viaţă, cu meseria sădită în el dinainte ca tatăl sau profesorii să îi pună dalta în mînă. Am descoperit un om cu toate cele zece degete. Şi, mai ales, cu o mare dragoste pentru esenţele pe care le transformă între ele. Acum că şi bătăturile noastre s-au mai vindecat, i-am propus să vorbim despre lemn ca despre o fiinţă dragă. Discuţia a curs fără nod şi fără car...

Se lasă greu lemnul, domnule Poptean?

Se lasă după cum îl iubeşti. Mai ales dacă procesul de prelucrare începe din momentul cînd el a venit în stare brută la tine şi intri într-o rezonanţă cu el, el fiind un organism viu. Au fost situaţii cînd a trebuit să tai din curte cîte o creangă mai groasă, un pom – şi mi-am cerut scuze, mi-am făcut cruce. Dacă iubeşti într-adevăr lemnul, ca pe un material complex, nu doar ca pe o bucată fără viaţă, el are povestea lui. Obiectele pe care le faci din lemn îi păstrează căldura. Şi, spre deosebire de alte materiale, o bucată de lemn, cu puţină grijă, se poate prelucra şi fără cine ştie ce tehnologie. Dacă o tai mai subţirel, cu grijă, să întrunească anumite condiţii, să nu se strice, şi o pui la umbră, să nu bată soarele în ea şi să fie cît de cît la o temperatură constantă, să nu o ploaie, se usucă şi, într-un număr de ani, în funcţie de esenţă, se poate lucra din ea foarte bine. Unele esenţe se pot lucra şi în verde, fără să crape – dar trebuie să ştii care!

Apropo de esenţe, aveţi vreun lemn preferat?

Greu de spus pentru că sînt multe esenţe foarte frumoase – nu pot să am o singură dragoste! Nucul şi salcîmul sînt două esenţe pe care eu le iubesc foarte mult. Parcă transmit un anumit farmec din copacul care a fost şi care a avut o anumită prestanţă. Parcă fiecare are personalitatea lui: salcîmul, deşi este un pom cu flori suave, diafane, rafinate, are un lemn foarte dur – este un contrast uriaş, care mie îmi place foarte tare. Vezi cum frumuseţea lucrurilor apare de multe ori din contraste... Iar nucul este aşa, ca un bătrîn care are grijă de familie: face nuci, creşte mare, oferă umbră – e protector, parcă îi ia pe toţi în braţe. Lemnul lui are o moliciune, o plasticitate, e elastic – chiar dacă se deformează în timp, obiectele nu crapă. E cald, are o fibră frumoasă.

Cum se umblă cu lemnul? Aveţi un ritual?

Ritualul este subsumat procesului tehnologic. Lucrul în sine şi dinamismul vieţii parcă nu îţi mai dau răgazul de a vedea mereu frumuseţea lemnului, de a-l contempla. În general, ne raportăm la gama de obiecte pe care le facem deja. Dar uneori, cînd am o clipă de răgaz, privesc bucata de lemn şi, deşi am pregătit-o pentru un obiect anume, mă gîndesc: „Bucata asta parcă e prea frumoasă, parcă ar merge să facem altceva din ea..."

Ce vă spune lemnul cîtă vreme îl preschimbaţi în obiect?

Depinde de cît de visător eşti. Şi de fibra lemnului. Dacă fibra unui lemn te face să vezi un spate de vioară, poate să te ducă cu gîndul la o simfonie. Şi atunci, lemnul capătă altă vibraţie, nu mai are funcţia pe care o gîndeşti în momentul acela şi care nu e atît de nobilă – poate faci din el un bol pentru alune. Dar fibra şi căldura acelui lemn te duc în cu totul altă zonă, ele îţi produc altă emoţie. Iată cum fibra este generatoare de poveşti. Şi am mai văzut şi la alţi meşteri un lucru: încep să se contopească cu materialul pe care îl folosesc, îl simt şi în gură, şi în nas – îl au peste tot.

Cine pe cine a ales: dumneavoastră pe lemn, sau lemnul pe dumneavoastră?

Cred că el m-a ales pe mine. M-a cucerit încet, aşa, pas cu pas, dar cred că dragostea asta pentru pădure, pentru natură a fost în mine dinainte de a mă naşte, pusă de Dumnezeu. Şi dacă iubeşti pădurea, copacul, nu ai cum să nu iubeşti lemnul.

Altminteri, parcursul dvs. a fost destul de întortocheat: a trecut şi prin pielărie, şi prin industria jocurilor pe calculator...

A fost, a fost... Viaţa te împinge uneori şi pe alte drumuri, dar lemnul a fost ca o dragoste din tinereţe. Şi drumurile noastre s-au reîntîlnit la un moment dat. Cînd lucram în industria jocurilor, totdeauna am avut această nemulţumire – că nu puteam să ating ceea ce făceam, eu fiind îndrăgostit de lucrul cu obiectul.

Cum şi cui se vinde lemnul? Cui îl încredinţaţi?

Sînt obiecte foarte frumoase pe care, după ce le fac, nu-mi mai vine să le mai dau, şi le opresc, să mai stea o vreme în preajma mea. Uite, să zicem că ai crescut un cal de rasă şi e clar că el trebuie să meargă la competiţii, să sară peste obstacole. Şi-ţi doreşti nu numai ca acel cal să fie campion, ci să aibă şi un jocheu pe măsură. Asta îmi doresc şi eu pentru un obiect făcut de mine: să-l cumpere un om care să aprecieze la fel ca mine acel obiect. Şi dorinţa mea este atît de puternică, încît, în majoritatea cazurilor, chiar aşa se întîmplă.

a consemnat Anca-Maria PĂNOIU

Anca-Maria Pănoiu *este voluntară cu drag de scris şi teamă de vorbe mari în cadrul Proiectului „Bătături. Urme lăsate de meşteşuguri", studentă la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării şi la Facultatea de Litere, specializarea Etnologie, Universitatea Bucureşti.*

Carmina DRACE-FRANCIS

Cum dispar meşteşugarii în Anglia

Cînd am avut nevoie de un cizmar în micul orăşel englezesc unde trăiesc – Birkenhead (dezvoltat în umbra celebrului Liverpool) –, am reuşit să-l găsesc în centrul comercial, într-un atelier care oferea mai multe servicii combinate: cizmărie, atelier de copiat chei, tocilărie, deblocare de telefoane, vînzare de ţigarete electronice. Nu departe de acest minibazar, am descoperit un atelier de cizmărie „de pe vremuri", abandonat şi ruinat, dar cu vechea firmă încă deasupra intrării acum blocate: *Frank Cavanagh, Shoe Repairer*. În vitrină, sfidînd dezolarea clădirii goale, pline de cioburi şi gunoaie, mai rămăsese un vechi anunţ: *Traditional Shoe Repairs by Independent Craftsmen* (Reparări tradiţionale de pantofi, de către meşteşugari independenţi).

Mai mult ca sigur că pantofii reparaţi în trecut de domnul Cavanagh erau dintre cei făcuţi la comandă, scumpi, durabili şi de o calitate înaltă. Majoritatea populaţiei britanice este acum obişnuită să-şi arunce imediat pantofii stricaţi, deoarece costul reparaţiei ar fi prea mare, iar o nouă pereche, chiar şi de pantofi de calitate, se poate cumpăra la preţuri rezonabile. Aceasta fiind, de fapt, regula generală şi în privinţa mai tuturor obiectelor de uz casnic, care au propriul *life cycle* – „ciclu al vieţii" –, la sfîrşitul căruia vor fi aruncate la gunoi sau reciclate.

Tot o formă de reciclare o reprezintă şi popularele magazine de caritate *(charity shops)*, unde britanicii îşi donează lucrurile de care nu mai au nevoie sau de care s-au plictisit (inclusiv cadourile nedorite): bibelouri, veselă, cosmetice, jucării, mobilă, draperii, haine, încălţăminte, instrumente muzicale, discuri, cărţi... Colindatul prin *charity shops* devine chiar o aventură pentru că nu ştii niciodată ce vei descoperi la un preţ de nimic: o primă ediţie de carte sau cine ştie ce altă antichitate, nerecunoscută ca atare de voluntarii care lucrează în aceste magazine.

În Anglia, în general, nu e greu să găseşti nici ateliere de reparaţii de ceasuri sau de bijuterii, dar, dacă obiectul de reparat e considerat de mică valoare, vei fi refuzat şi chiar îndrumat spre magazinele mari, de unde să-ţi cumperi unul nou. La fel şi în cazul croitorilor: o reparaţie de haine costă adesea prea mult, iar majoritatea populaţiei se va îndrepta spre numeroasele magazine sau chiar supermarketuri care oferă haine ieftine. De voie sau de nevoie, astfel funcţionează societatea de consum iar economia progresează.

Pe de altă parte, britanicii au şi cultul antichităţilor, pe care fie le moştenesc din familie, fie le achiziţionează pentru propria plăcere sau ca o investiţie. Aceste obiecte – ca de exemplu mobila de valoare istorică – au nevoie de întreţinere şi de reparaţii, servicii care vor fi asigurate de meşteşugari-restauratori specializaţi. Pentru că sînt rari, consideraţi aproape nişte artişti, şi serviciile lor vor fi foarte scumpe. Rareori, după moartea ultimului proprietar, rămas fără urmaşi, casa îi va fi golită de o companie de *house clearance*, şi obiectele de valoare vor fi revîndute în case de licitaţii, iar cele mai puţin importante – donate la *charity shops*, aruncate sau duse la centrele de reciclare.

© L. Muntean

În contrast cu cazul trist de mai sus, al domnului Cavanagh, un alt atelier de cizmărie, Timpson – înfiinţat în 1865 la Manchester – a reuşit să se adapteze vremurilor moderne, devenind o companie extinsă la nivel naţional, cu 900 de magazine. Ca să supravieţuiască, familia Timpson a renunţat, în timp, la imaginea de meşteşugar tradiţional, transformîndu-şi afacerea într-un lanţ de mici ateliere, multe ataşate supermarketurilor, oferind o varietate de servicii laolaltă: cizmărie, lăcătuşerie, tocilărie şi copiat chei, procesare foto, curăţătorie chimică, gravare bijuterii, ceasornicărie. Multe alte ateliere au copiat modelul de minibazar al acestei companii şi, din păcate, din cauza climatului economic dur, probabil că acesta va constitui şi modelul de dezvoltare viitoare: meşteşugarul independent va dispărea, fiind înlocuit de ateliere care vor oferi un conglomerat de servicii cît mai diversificate.

Un lanţ de mici ateliere, multe ataşate supermarketurilor, oferind o varietate de servicii laolaltă.

***Carmina Drace-Francis** este traducătoare şi cercetătoare în Marea Britanie.*

Sorina SĂVULESCU

Ca între vecini...

40 de lei... un petic şi-o cusătură. Nici mai mult, nici mai puţin. „Vi se pare mult? Vă puteţi tocmi." „Nu ştiu să mă tocmesc, domnule." „Atunci, 40 de lei." Plătesc şi ies. A exagerat. Ştiu – şi nu mă supăr, doar am plătit. Plec – o stradă mai încolo, acasă, la nici 50 de metri depărtare. „Sîntem cumva vecini" – i-am zis, şi ştiu că, dacă mai vin de două ori, îmi va spune „vecină". Iar preţul va scădea simţitor, tot ca între vecini.

Ca la fiecare mutare, m-am orientat repejor: piaţă, autobuze, poştă, cizmărie, chioşc nonstop, un bar simpaticuţ şi vreo alte două magazine utile, pe care ştiu că e bine să le am pe aproape. De croitorie am dat abia acum cîteva luni, din întîmplare. Firmă mare la uşă, ştearsă, ponosită, cumva împotmolită în griul de afară. Geam murdar, perdea îngălbenită. Înăuntru – un radio, muzică populară, un domn în vîrstă, plictisit, aşezat între haine rămase acolo parcă dintr-o altă viaţă. Anii '70-'80... Cum trec prin preajmă aproape zilnic, îl privesc uneori. Stă liniştit, într-un colţ. Nu ştiu ce face, am mai intrat şi altădată, şi mereu am văzut aceleaşi lucruri, în aceeaşi dezordine prăfuită. Bănuiesc că mai are ceva clienţi. Mici retuşuri, puţină conversaţie, cîştig pe măsură. Nu cred să plătească vreo chirie din banii ăştia, nu cred să-i ajungă. Pe uşă tronează „maistru croitor", înăuntru e un om care presupun că are, mai curînd, probleme cu pensia şi cu un spaţiu disponibil, transformat în atelier.

„Confecţionăm, la comandă, draperii şi perdele, cu materialul clientului. Perdele şi draperii pentru orice spaţiu, fie el locuibil, de tip office, modern, clasic sau festiv. Pentru informaţii referitoare la această categorie de produse, puteţi să ne trimiteţi întrebările sau sugestiile dumneavoastră."

(euroservicii.ro)

Am cunoscut mulţi croitori în Bucureşti, deveniţi vecini de stradă, de cartier – şi am schimbat o groază de locuinţe în ultimii 20 de ani, în calitate de mai mult sau mai puţin chiriaş, bucureştean itinerant şi provincial perpetuu. Poate tocmai de aceea, în Bucureşti am avut parte de croitori şi doar acasă am avut mereu aceeaşi croitoreasă. O doamnă care nu m-a „măsurat" niciodată, dar care n-a dat greş, chiar dacă mama era cea care îi aducea materialul. Lucrurile – dumneaei le aducea, iar eu doar mulţumeam din cînd în cînd pentru lucrătura grăbită, de azi pe mîine. E omul care ştie să măsoare din ochi, iar febrilitatea mişcării mîinilor – chiar şi atunci cînd nu croieşte – vădeşte dexteritate, obişnuinţa de a aranja, de a plia sau de a ascunde o cută. E o croitoreasă bună, care şi-a răsfăţat întotdeauna clientele cu modele adunate de prin reviste mai vechi sau mai noi, care ştie să tempereze gusturi îndoielnice şi idei nefericite, fără să vexeze, fără să deranjeze, reuşind mereu să convingă că o haină bine croită poate acoperi neajunsurile formei sau ale vîrstei, uneori ale buzunarului unei femei care se vrea elegantă, cu costuri minime. Pentru că doamna nu lucrează scump şi face lucru de calitate, într-o atmosferă plăcută, primitoare, garnisită cu iz de cafea şi o vorbă bună.

Aşa se face că în garderoba mea sînt rochii, fuste, mărunţişuri croite „la comandă", nu doar cumpărate din magazin. Şi e plăcut să ştiu că, uneori, haina se croieşte pentru mine aşa cum sînt, fără veleităţi de manechin.

Am şi o pereche de pantofi „pentru mine" – de fapt, pantofii mei cei mai dragi, pe care îi am de la Florenţa, dintr-un atelier/magazin al unui cizmar bătrîior, simpatic, cizmar din tată-n fiu. Acesta mi-a luat ochii nu doar prin frumuseţea încălţărilor pe care le face, ci şi prin felul în care a reuşit să dea valoare meseriei sale. Pentru că nu doar vinde. Parte dintre cele expuse vin să-i spună povestea: o lucrătură mai deosebită, un design propriu, o piele mai fină, alături de primii pantofiori ai nepoţilor – acum oameni în toată firea –, cizmele soţiei de pe vremea cînd era tînără, încălţăminte de tot felul, întoarsă de la clienţi – prieteni sau cunoscuţi –, care istorisesc omul şi locul, vreme de mai multe zeci de ani.

Domnul care îmi repară de obicei încălţămintea mi-a spus că i-ar plăcea şi lui să facă aşa ceva, dar e un PFA strîmtorat: „Cu ce, doamnă, trăiesc de azi pe mîine şi de lucru am, slavă Domnului, dar cînd vine unul-altul la mine, are deja găuri în tălpi – nu mai au oamenii bani. Ce să expun, sărăcia?" Şi totuşi, e un meseriaş bun şi asta ar fi de ştiut. Italia e departe.

***Sorina Săvulescu** este avocat.*

Alin VARA

Flirtul criticilor cu neantul

– The Tree of Life –

Pe LiterNet.ro găsim o colecţie de cronici despre filmul american *The Tree of Life* (2011), regizat de Terrence Malick, cîştigător al Palme d'Or în acelaşi an. Opiniile sînt, în general, negative. Dar tocmai pentru că vizează un film atît de ambiţios – şi unul care a provocat vii comentarii nu doar printre criticii de film, dar şi printre filozofi şi teologi – ele au valoarea de indicatori ai unei stări de spirit ce pare dominantă în mediile intelectuale româneşti şi europene. Cred că merită să ne oprim o clipă asupra tipologiei acestor reacţii.

Aparent, e vorba, în mare parte, de legitime judecăţi estetice. Se vorbeşte de o „viziune cu reale şanse de şlagăr", „lipsă de ingeniozitate", „creativitate scăzută, imagini din natură luate de la Discovery Channel", „cosmetice vizuale produse în masă", „clişeu şi kitsch", „film lung şi greu", „film plicticos". Cum bine ştim, gusturile nu se discută – unora le-a plăcut filmul, altora nu, prestigiul criticii (exclusiv) estetice în cultura română este de neatins, iar discuţia se poate încheia aici, cu regretul victoriei stilului simplist american în spaţiul fin, stilat, al filmului european.

Dar o analiză mai atentă relevă ceva mai mult, un laitmotiv trădînd o atitudine ce se maschează într-o inocentă critică estetică, dar care se bazează, de fapt, pe o clară opţiune etică şi metafizică. Gabriela Filippi, de pildă, observă că Malick a dezvoltat nişte „mecanisme de intimidare" a spectatorului, pentru a-i sugera viziunea sa „simpatică" despre lume, ideea că viaţa este „plăcută şi grandioasă". Dacă viaţa ar fi fost neplăcută, ar fi observat aceste mecanisme de intimidare? – aş întreba, dar voi reveni mai jos. Andrei Gorzo, cu obişnuita atitudine a criticului care le-a văzut pe toate, plictisit de aceleaşi procedee cinematografice, expune în cîteva rînduri lipsa de talent şi clişeele în care se zbate Malick: natura – pentru regizorul american – e „egoistă şi aşa mai departe" (şi pare că toate dezbaterile de teologie naturală sînt deja cunoscute de Gorzo), iar filmul e aşezat „în format de pastorală americană, suburbia înflorind în Pax Eisenhoweriana"; la final, ni se aminteşte că viziunea regizorală şi mijloacele alese nu depăşesc acele filme studenţeşti despre „nefericirea nedramatizată a omului-modern-care-a-căzut-din-rai" (un procedeu stilistic asemănător întîlnim şi în cronica filmului *Shame:* „mai mult decît un *hollow man* reprezentativ pentru vremurile-lipsite-de-Dumnezeu-în-care-trăim", temă care ar oferi muniţie „editorialiştilor reacţionari"). Florin Neagu e mult mai explicit în supărarea sa: Malick a stricat tot, încercînd să dea o turnură teologică unei poveşti familiale ce ar fi avut – pare să ştie Neagu – alt înţeles. Lucian Maier demască încercarea filmului de a impune un anumit discurs, o singură opinie dintre multe altele posibile. Stupefiant, el afirmă că filmul nu depăşeşte în conţinut „istoriile de profil de pe Viasat Nature sau de pe Discovery World", fără să observe că nu e nici urmă de viziune creştină pe aceste posturi, fără a face distincţia elementară dintre divinizarea *new age,* siropoasă, a naturii şi doctrina creştină despre Creaţie şi Dumnezeul infinit transcendent. Mai mult, Lucian Maier ar fi vrut un film incisiv la adresa marilor religii, iar tot ce a găsit, în schimb, a fost un fel de „predică a Bisericii". În sfîrşit, crede el, ceea ce vrea să spună regizorul american – că micul conţine marele, că există o corespondenţă intimă, analogică, între un microcosmos sau o microistorie şi macrocosmos – este fals, iar încercarea unui regizor de a sugera acest lucru produce clişeul şi kitsch-ul. Iulia Blaga – altă persoană care a văzut multe filme şi s-a săturat de întrebările perene asupra sensului vieţii – observă interogaţii filozofice „găunoase" într-un film lung, greu, repetitiv, marcat de voci din *off* – pe care, într-un clip, le imită parodic: „Oh, *God,* de ce e atîta rău..."

Cu alte cuvinte, recepţia filmului *The Tree of Life* este departe de a fi mărginită la un fundament estetic. Ce au în comun aceste mărturii este răceala sau ostilitatea cu care e primită viziunea teologică a lui Terrence Malick. Însă nici acest fapt, nici judecăţile estetice nu constituie problema, ci pretenţia neutralităţii, a unui punct de vedere cu adevărat „liber", obiectiv, ce ar putea întemeia o critică dincolo de angajamente ideologice sau teologice. Tipică modernităţii tîrzii este superstiţia că există zone ale cunoaşterii sau ale exprimării artistice cu adevărat libere de prejudecăţi, metanaraţiuni, opinii religioase retrograde. În ştiinţă există pozitivismul şi cultul observaţiei empirice. În politică este mitul liberal al agorei, în care ne putem întîlni cu toţii după ce lăsăm la o parte „diferenţele care ne despart". Iar în cultură există mitul „autonomiei esteticului", credinţa (da, *credinţa)* că trebuie să căutăm într-o creaţie culturală doar valoarea estetică, ignorînd mesajul profund al acesteia.

Dar această idee a mers mult mai departe. Constant, întîlneşti critici care fie denunţă explicit un angajament religios/moral – reproşîndu-i autorului că a fost prea blînd faţă de respectiva doctrină (de regulă, e vorba de cea creştină sau de o critică a derivelor morale contemporane) sau că nu a fost obiectiv şi a încercat să impună cititorului / spectatorului o anumită idee – fie, mimînd plictiseala şi suprasaturaţia, resping opera pentru că nu a fost suficient de „subtilă". În acest ultim caz, aparenţa unei judecăţi estetice este uneori îndepărtată chiar de autorul criticii, iar ceea ce părea o nevinovată evaluare a „calităţilor artistice" se dezvăluie ca masca unui visceral angajament ideologic. Într-un dialog cu Alexandru Budac din aprilie 2008, Alex. Leo Şerban, după un schimb iniţial de amabilităţi şi o serie de elogii la adresa filmului *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* după ce atrage atenţia că acesta nu a fost un film despre avort şi că trebuie să observăm măiestria, dincolo de „agende", a realizării cinematografice a lui Mungiu, se declară, totuşi, „categoric pro avort". Începînd o argumentaţie înfiorătoare despre noţiunea de Existenţă, superioară celei de Viaţă – „Moartea unui copil este mai puţin tristă decît moartea unui adult. (...) Pentru că ceea ce acel copil nu va fi trăit (Existenţa) este ceea ce va fi îmbrăcat toată viaţa celorlalţi – o

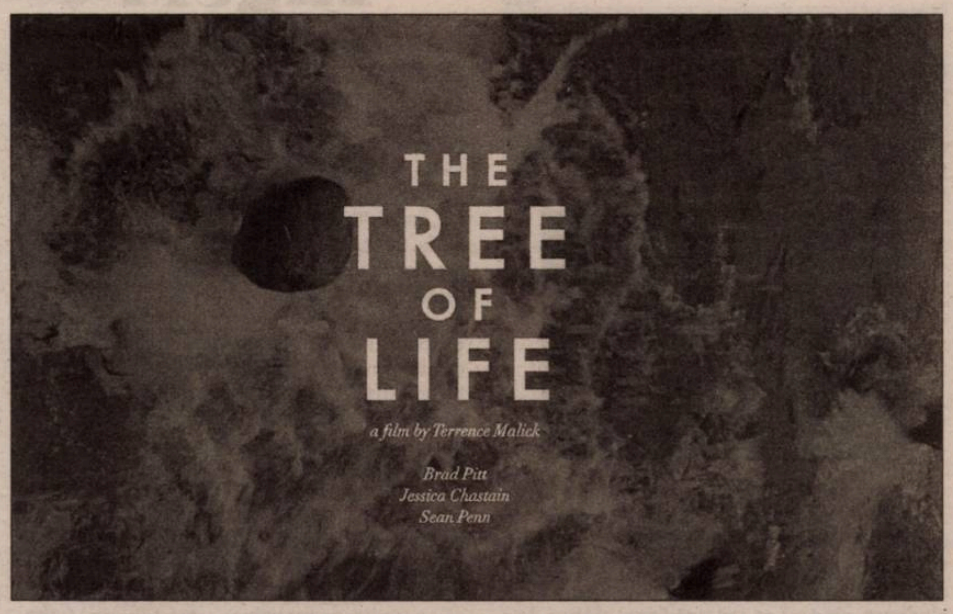

Cum am ajuns să nu mai observăm că întreaga creaţie este „o scrisoare de dragoste a lui Dumnezeu pentru om"?

întreagă viaţă făcută din gesturi şi sentimente împărtăşite cu cei din jur, amintiri comune, timp colectiv. Este un «timp cultural» trăit împreună cu ceilalţi; timpul unui copil care moare nu are aceeaşi densitate afectivă." – Leo Şerban găseşte apoi că secvenţa în care e arătat, secunde bune, un fetus mort este un gest prin care Mungiu „forţează şi manipulează".

Acesta este un exemplu al unei critici estetice ce reuşeşte cu greu să mascheze opţiunea ideologică a autorului. În opinia mea, primul lucru ce trebuie indicat ca fiind comun acestor opinii este că toate pleacă de la o credinţă, şi nu de la o pretinsă obiectivitate: toţi aceşti autori (şi, de fapt, toţi oameni ai acestui Pămînt) au un profund angajament moral, o viziune metafizico-teologică, şi nu sînt doar umili slujitori ai „autonomiei esteticului". Al doilea este că această viziune – în măsura în care se maschează într-o nevinovată chestiune de gust artistic – se caracterizează printr-o ontologie nihilistă, o fragmentare a cunoaşterii şi, uneori, pretenţia totalitară de a impune un singur punct de vedere.

Astfel, vechea noţiune a Fiinţei ce ar conţine în sine atributele transcendentale ale Unităţii, Adevărului, Binelui şi Frumosului – fiecare dintre acestea echivalînd cu celelalte, deci, Frumosul neputînd fi *ontologic* disociat de Bine şi Adevăr – este, evident, distrusă. Mai simplu spus, pentru premoderni (şi creştinii din toate timpurile), toată fiinţa este una, bună, adevărată, frumoasă pentru că are ca fundament pe Cel care este sursa infinită a oricăror calităţi – Cel care este El însuşi infinit de frumos. Creaţia artistică – expresia conştiinţei de sine şi a libertăţii omului – este cu adevărat *liberă* în măsura în care pleacă de la premisa că Fiinţa este una – adevărată, bună, deci frumoasă – şi că sarcina omului este să aducă încă o variaţiune în această simfonie infinită, încercînd să imite, să dea încă o turnură analogiilor nesfîrşite din creaţie şi dintre creaţie şi Creator.

Semnificativ este că, pe măsură ce modernitatea filozofică aduce o treptată golire de sens şi finalitate a lumii vizibile – aceasta devenind acum doar cîmpul interacţiunilor mecanice şi al elanului uman transformist nelimitat –, se schimbă fundamental şi noţiunile de frumuseţe şi creaţie artistică. Dacă prima devine treptat o noţiune tot mai desuetă, lipsită de un corespondent obiectiv (ce să fie frumos într-o lume dezvrăjită?), înlocuită cu un concept al „sublimului" ce ar corespunde unui permanent (şi cvasignostic) „dincolo-de" lumea fenomenală, creaţia artistică se decuplează de la realitatea *cîndva* frumoasă-bună-adevărată şi, avînd ambiţia descătuşării finale, începe să lucreze în gol. Criteriile de evaluare se fragmentează pe măsură ce şi disciplinele academice ale filologiei, istoriei, teoriei artei capătă o autonomie ce se va traduce prin absenţa dialogului. Important devine acum nu ce spui, ci cum. Se impune criteriul purei creativităţi, al realizării tehnice, al „calităţii literare" sau al „măiestriei". Nu interesează, de pildă, viziunea teologică a lui Dostoievski, ci talentul său literar şi „fineţea portretelor psihologice". În paralel, lumea exterioară – natura, oamenii, valorile – încetează să mai fie un punct de referinţă, impunîndu-se, în schimb, subiectul cu o creativitate radicală, mereu în luptă cu limitele, constrîngerile, tabuurile – chiar dacă acestea erau constituite, uneori, de un peisaj natural sau un om în suferinţă cerînd ajutor. Aceste două exemple simple ajung, astfel, în tot mai larga categorie a „clişeelor", alături de trecut, tradiţie, creştinism, familie; alături de tot ce e bun şi frumos, drept şi virtuos. Întreaga existenţă devine un clişeu.

Aşa putem înţelege mai bine reacţia scîrbită a autorilor de mai sus la adresa folosirii de către Malick a unor imagini care, altădată, atunci cînd Europa era creştină, ar fi trezit emoţie: crearea universului, minunea naşterii unui copil, frumuseţea infinită, mereu alta, mereu spunînd ceva nou, a lumii naturale. Şi chiar presupunînd că regizorul a reprodus imaginile de pe Discovery şi Viasat Nature, aş întreba: şi ce-i cu asta? De ce, în fond, sîntem sătui, plictisiţi de aceste imagini? Cum am ajuns să nu mai observăm ceea ce creştinismul a proclamat de la început – că întreaga creaţie este „o scrisoare de dragoste a lui Dumnezeu pentru om"? Ce alternativă alegem? Şi cum va fi abisul istoric deschis de acest plictis metafizic, de această răceală cu care întîmpinăm minunile din jurul nostru?

Este semnificativ că, într-una dintre cronici, Codruţa Creţulescu elogiază viziunea deformată a lui Almodóvar asupra artei, a omului şi sexualităţii, pentru a-şi declara apoi dezamăgirea faţă de *The Tree of Life.* Intelectualii români şi europeni (sîntem, în sfîrşit, sincronizaţi!) reproduc, astfel, atmosfera din cafenelele vieneze de la 1900 sau din cercurile culturale „efervescente" din Germania anilor '20. Aceleaşi idei despre arta ce trebuie să rupă tabuurile, acelaşi elogiu al creativităţii cu orice preţ, aceeaşi metafizică nihilistă a violenţei ontologice – fie sub forma dialecticii, fie sub forma noţiunii unui haos primordial din care şi către care curg toate, concepte interşanjabile şi întîlnite din nou în gîndirea postmodernă, aceeaşi căutare a unui sublim dincolo de istorie şi vizibilul lipsit de sens, la care se adaugă obsesia anticreştină şi resentimentul antiamerican – domină dezbaterile. Flirtul cu grotescul, coşmarul, pericolul, cu experimentele politice *(„Yes, we can!")*, cu noi forme de reducţionism antropologic, noi definiţii ale identităţii sexuale şi noi idei despre relaţiile intime unesc aceste trei momente istorice. Urmează un nou dezastru? Nu ştim. Putem doar să arătăm că, în spatele acestui vacarm, se ascunde tot o credinţă (în neant) şi că, în spatele afirmării libertăţii „absolute", se ascunde prizonieratul benevol într-o fluctuaţie spasmodică, nesfîrşită, a lumii şi a sinelui, pe fundalul întunecat al nefiinţei. Şi că nici măcar acest refuz nu poate depăşi sau tulbura ceea ce este sugerat la începutul şi la sfîrşitul filmului *The Tree of Life:* taina misticilor, „lumina neînserată", intervalul infinit de iubire dintre persoanele Sfintei Treimi, eterna pace, eterna răbdare.

***Alin Vara** este masterand în Teologie la Universitatea din Bonn.*

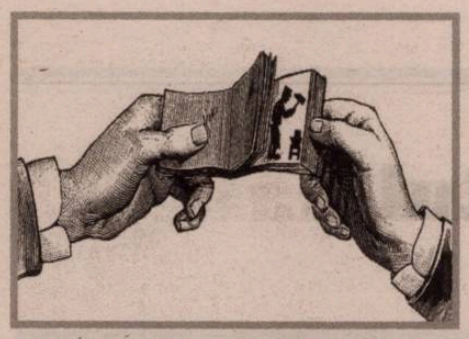

● **Șerban Foarță, *Fotballetto*, Editura Diacritic, 2013.**

● **Emil Brumaru, *Rezervația de îngeri*, Editura Humanitas, 2013.**

„Nu-i așa că poezia există? Spune, nu-i așa? Mergi pe stradă și, deodată, vezi un zid de cărămidă și-ți vine să cazi în genunchi, sau vezi un gard sau o cișmea subțire-n fundul unei curți, picurînd veșnic pe-o lespede (mai ales vara, cînd tot ce-i piatră frige) alături de-o găleată goală, sau te urci cu sufletul pe-o scară sprijinită de cine știe cînd, sau chiar îți vine să sărută mînerul de alamă al unei uși. Nu-i așa, nu-i așa că poezia există?“ Cam așa îi scria Emil Brumaru lui Șerban Foarță în 1977, pe cînd amîndoi aveau 30 și ceva de ani („Sîntem tineri, sîntem bătrîni?“) și se aflau la primele cărți. Astăzi, amîndoi au o operă și un loc în istoria literaturii, continuă să scrie cărți și să fie aceiași scriitori rafinați și sofisticați, pentru care poezia există cu adevărat, peste tot în jur, deopotrivă în temele mari și mici, vulgare și grave, impure și înălțătoare.

De mai bine de un deceniu, ingeniosul și inepuizabilul Șerban Foarță („Foarță trebuie iubit!“ – îi scria Emil Brumaru lui Radu Petrescu) chiar scoate poezie din orice. Din ziare, din pixeli și fractali, din grafii și fotografii, din personaje populare (de la Micul Prinț la Shrek și prin Mozart) și obiecte comune (un *cliquet*, o agrafă, un ceas), din dicționare și programe de calculator – din toate acestea, tragi-ludicul poet cu geniu lingvistic s-a inspirat pentru a compune plachete, multe plachete de versuri unice, fără corespondent în literatura noastră. (Emil Brumaru îl îndemna, într-o scrisoare de atunci: „Șerbane, să-ți intre bine-n cap, trebuie, în următorii doi ani, să-ți apară măcar cîte o carte!!! Vorbesc serios. Fă tot posibilul, lasă micile orgolii, gîndește-te că ai 35 de ani, ce dracu'!“) Nici un subiect nu pare suficient de umil, de arid sau de banal pentru poezie, față cu imaginația și limbajul lui Șerban Foarță. De data aceasta, sursa lirică e fotbalul – mai exact, Campionatul European de Fotbal găzduit de Austria și Elveția, în 2008, pentru meciurile căruia poetul a scris, pentru site-ul LiterNet, un fel de (avan) cronici, utilizîndu-și mai toate atributele complexei sale lirici și, mai ales, vastele-i cunoștințe sportive și culturale. Placheta se deschide cu o confesiune nostalgică: „Și eu jucat-am fotbal la anii fragezi, dar, / Prea ageamiu la dribling, adică ducăreală, – / Cu-amărăciune-n suflet, dar fără șucăreală, / Lăsat-am dîra,-n urmă, a graniței de var. // Gazonul era verde, azi – nu știu cum să spun; / Nici mingea nu mai sare, iar sarea-și pierde gustul; / Joc fotbal în fotoliu și mult prea rar... Pe-ngustul / Ecran, balonu-aduce cu unul de săpun.“ Urmează cîteva poeme „de încălzire“, în care Șerban Foarță fantazează și poetizează cu umor, pe marginea unor tablouri fotbalistice de Rousseau „Vameșul“, Nicolas de Staël, André Lhote sau Umberto Boccioni, ba chiar îi dedică un poem în franceză lui Jules Rimet, unul din președinții FIFA, al cărui nume îl poartă acum trofeul campionatului european. În rest, în cronicile și avancronicile meciurilor, Șerban Foarță se folosește de orice – de culorile naționale, de limbajul sportiv, de trecutul istoric al națiilor ce se-nfruntă pe gazon, de evenimente, eroi, mituri și simboluri naționale, de portretele unor fotbaliști sau antrenori de altădată, sau de numele lor, puse în tot felul de corespondențe culturale (meciul Spania – Rusia: „Poate că Luis Aragonez e-n branșă, / mai bun decît Louis Aragon, po(i)etul / ce a cîntat, neobosit, Sovietul...“) sau jocuri livrești (meciul Austria – Polonia: „Spre miezul nopții,-i tot mai mic / Ecranu,-amic și inimic; / Sînt singur și nu am nimic / Cu locuințele austre. // Puțin mă pasă dacă Pronia / Ține cu Viena sau Varșovia, – / Cred doar că apa de Polonia / I-ar cam prii și lui Bacovia“). Ce nu e pus în vers și rimă face subiectul unor „panseuri & pansamente“ pline de umor: „Partidele eliminatorii, echipa Italiei s-ar cădea să le înceapă cu loviturile de la 11m“, atunci cînd nu culege stereotipurile comentatorilor de fotbal. Spre final, un splendid text în proză, cu rimă internă, intitulat „Aut“, este o meditație pe marginea gesturilor și a apropierii fizice dintre minge și jucător: „Numai portarul are privilegiul să mîngîie cu mîna (sau cu mănușa) mingea. Nu-i mai puțin adevărat că mingea, fără să fie mîngîiată gingaș, e, la rigoare, sărutată. Dar nu din dragoste, ci ca să intre-n poartă, la șuturile decisive: un, mai cu seamă, 11 m. (E o cutumă și o superstiție, ca și un soi de erotism pragmatic.) În rest, ce dragoste poate să fie între un obiect ca mingea, sferic, și, așadar, numai tangent la lucruri, și piciorul (sau capul) unui fotbalist (fie acesta însuși... Sfera!), neurmărind, parcă, altceva, decît să se dezbare cît mai rapid de dînsa, – a «ține» mingea nepreafiind consult etc.“, terminînd cu acest distih memorabil: „Eu, minge, te caut, / Și tu ești în aut!“

De la cantonamentul liric inedit al lui Șerban Foarță, trec la rezervația angelică constantă a lui Emil Brumaru (care-i mărturisea, apropo, într-o scrisoare din 1978: „Sînt abrutizat de Mondial“), un poet mai puțin aventurier și mult mai fidel propriului univers poetic. În cele aproape 130 de poeme din acest volum – ca de obicei, nu știm dacă și / sau cîte-s vechi și cîte-s noi – întîlnim același mix de candoare și erotism, nostalgie și dorință, plăcere și credință, rafinament și instinct. Misticul și eroticul se suprapun într-un mod în care erezia și desfrîul, tandrețea și rugăciunea, omenescul și angelicul devin inseparabile. La Emil Brumaru, angelicul are sex așa cum omenescul are natură divină – prin urmare, religiosul se încarcă de erotism, iar sexualitatea capătă atribute mistice. Folosind același inconfundabil lexic, cu variațiile și inepuizabilele lui combinații – „rouă“, „fluturi“, „păpădii“, „crini“, „fîntîni“, „catifea“, „căpșuni“, „dulap“ ș.cl. –, Emil Brumaru își toarnă nostalgiile și fanteziile în ritmurile unor cîntece, pasteluri și elegii, dar mai ales în formele sonetelor și ale psalmilor, ale căror tonuri te trimit cu gîndul la sonetele voiculesciene sau rilkeene (Șerban Foarță, apropo, tocmai a tradus *Cartea sărăciei și a morții* de Rainer Maria Rilke, Editura Brumar, 2012), deși poate că cea mai potrivită apropiere o are cu Arghezi, primul la noi care pune laolaltă, cum spuneam, iubirea mistică și cea omenească, spiritualul cu carnalul. Mai mult decît atît, de această dată răzbate, în cîteva locuri, un ton mai neliniștit și dramatic („Trăiesc mereu cu sufletul în pripă, / Parcă m-alungă cineva din urmă“), melancolia întunecîndu-se în apropierea cuvîntului „moarte“, care – dacă e să credem mărturisirea lui Emil Brumaru însuși – apare pentru prima dată în poemele sale (ca, de altfel, și cuvîntul *„hobbit“*). Implicați în fantezii și activități mai degrabă erotizante, întîlnim, de data aceasta, și un înger muribund, într-un fel de paradis erotic în destrămare, poemul fiind unul dintre cele mai frumoase ale cărții: „Poate-am murit și nu mai știu să-ți spun... / Povestea mea-n cuvinte-obișnuite. / De mult simțeam cum glezna mi-o înghite, / Cu poftă parcă, roua spartă-n drum / De talpa grea, tot mai șovăitoare; / Îmi atîrna-n șiroaie, de pe umeri, / Aripile ce trupul mi-l despoaie, / Gol și plăpînd, într-un amurg cu ploaie, / Aureola-mi se-nclina spre soare, / Încît de-abia-ncepeai blînd să te dumeri / De nemilos de dulcea întîmplare / Că eu nu mai eram Îngerul tău / Călăuzindu-ți sufletul prin hău...“ Dacă la Ion Mureșan, îngerii alcoolici umblă prin cîrciumi, la Emil Brumaru îngerii sexuali sînt mai degrabă păzitorii dorințelor carnale, iar Dumnezeu – „moale ca mătasea“, „lungi în iarbă groasă pîn' la infinit“, este înțelegător și, chiar „Mare Supraveghetor“ fiind, închide ochii la desfătările lumești, antidot al efemerității, la plăcerea trupului pe care cu adevărat „doar Domnul o înțelege / În măreața și frageda lui fărădelege...“

Brumaru și Foarță trebuie citiți și iubiți!

Marius CHIVU

feedbook

Îngeri & fotbaliști

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Mo Yan, *Schimbarea*, traducere de Bogdan Perdivară & Florentina Vișan, Editura Trei, 2012.**

Schimbarea trece drept scrierea autobiografică a lui Mo Yan. Asta o face, din capul locului, de două ori interesantă. Mai întîi, pentru că în cărticica aceasta (care, pe lîngă un roman de dimensiuni medii, e cam cît bobul de orez pe lîngă o pită ardelenească) începe viața de pînă prin 2010 a autorului, adică a celui care, în 2012, avea să fie nobelizat în literatură. În al doilea rînd, pentru că autorul acesta chinez, care ține să se reinventeze stilistic în fiecare carte, are totuși obiceiul de a asezona introspecția și faptul istoric cu fantezia și cu absurdul, ceea ce, pentru o autobiografie, poate fi și ca sarea-n bucate, dar și ca nuca-n Marele Zid Chinezesc.

Mie mi s-a părut că e ca sarea-n bucate. *Schimbarea* lui Mo Yan – realistă, fantezistă și absurdă în egală măsură – schimbă în primul rînd tiparele autobiografiei, pe care o transformă, delicat și jucăuș, în una dintre cele mai altruiste proze cu putință.

Cine caută informații despre viața autorului nu va fi, în nici un caz, dezamăgit, căci va găsi aici o întreagă istorie personală, cu date exacte, locuri precise, confesiuni fără înconjur și observații de atmosferă generală. Numai că – și aici e marea surpriză a cărții – personajul principal nu va fi doar scriitorul, ci un cvartet alcătuit din: Mo (adică el), Lu (o fostă colegă de generală, foarte apetisantă), He (un fost coleg de-al lor, cu oarecari pusee în stil Zorba) și un camion vechi, cu nume ceva mai lung (Gaz 51). Mo se dă adeseori la o parte și, cu o hîtră generozitate, invită epica să se ocupe de destinele celorlalți protagoniști. Povestea de iubire a lui Mo (cu cea care-i va fi soție) ocupă o paranteză de cîteva rînduri. Povestea iubirii lui He pentru Lu ocupă cîteva zeci de pagini (din cele 120 ale întregii cărți). Iar finalul, un autodenunț laconic, pune cireașa pe tortul unei autobiografii atît de ironice încît frizează romanul.

PUBLICITATE

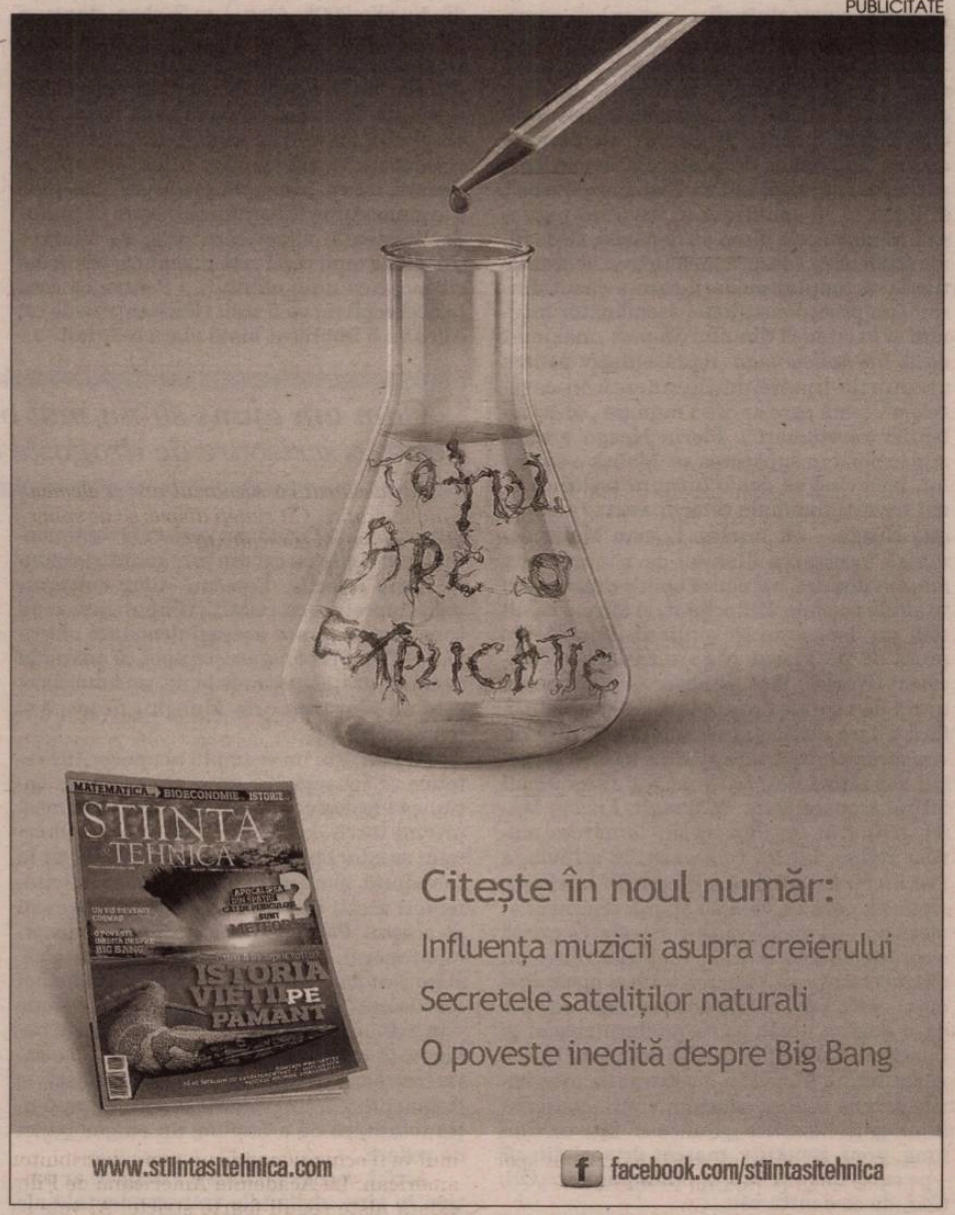

„Trebuie să ieşim din impasul minimalist“

– interviu cu regizorul Călin Peter NETZER –

Cel de-al treilea lungmetraj al regizorului Călin Peter Netzer, Poziţia copilului, *a obţinut Ursul de Aur la Festivalul de la Berlin. În primul weekend de la lansare, filmul a înregistrat aproape 20.000 de spectatori.*

Aţi trăit o lungă perioadă în Germania, apoi v-aţi reîntors în România. V-a influenţat şederea în Occident cariera artistică?

Nu m-a influenţat Germania în opţiunea de a face film. M-am întors în România ca să mă înscriu la Facultatea de Film din Bucureşti pentru că aşa mi-am dorit. Am vrut, pur şi simplu, să revin în ţară, de unde am emigrat la vîrsta de opt ani. Părinţii mei îmi propuseseră să mă trimită să studiez la o şcoală de film din München sau la una din America. Nu m-am adaptat acolo nicicînd, dar, cînd eram mic, mi-am găsit refugiul în sălile de cinema, pentru că îmi plăcea mult să văd filme. Aşadar, legătura cu partea aceasta germană s-a făcut prin filmele văzute la cinema. Ieşeam din oaza familială, mă detaşam de şcoală şi uitam că nu am nici un prieten.

Ce filme v-au marcat la acea vîrstă?

Ştiu că m-au marcat *Toba de tinichea* al lui Volker Schlöndorff, primul film pe care l-am văzut în Germania, care m-a şocat, într-un fel, şi pe care l-am ţinut minte. În perioada adolescenţei, cînd mergeam singur la cinema, mă uitam la filme *mainstream,* cu Piedone şi Terence Hill.

Prin ce se individualizează Berlinala în raport cu alte mari festivaluri europene?

Accentul cade mai mult pe social şi pe politic la Festivalul de la Berlin, şi e încurajator faptul că se caută în continuare tineri regizori, cărora li se oferă şansa de a intra direct în competiţie, fără a mai parcurge nişte etape preliminare. Cristian Mungiu, de exemplu, cu filmul său de debut, *Occident,* a trecut la Cannes mai întîi prin secţiunea „Quinzaine des Réalisateurs“. Cred, deci, că Berlinala este cumva mai permisivă.

Premiul pe care l-aţi obţinut a redeschis discuţia despre starea cinematografiei româneşti. Chiar dacă unele lucruri se ştiu, vă întreb, totuşi, ce dificultăţi aţi întîmpinat?

Dificultăţile au fost multe, mari şi pe termen lung, chiar începînd de la prima sesiune CNC, cînd scenariul filmului a fost respins. Iniţial, filmul trebuia produs de Hai Hui Entertainment, apoi l-a preluat Parada Film – firma mea şi a Adei Solomon. Iniţial, bugetul a fost undeva pe la 1.200.000 de euro, apoi a scăzut la 600.000, dar noi încă sperăm să primim banii promişi, atît de la agenţiile de publicitate, cît şi de la ceilalţi parteneri. Ada Solomon a accesat nişte bani primiţi de la CNC pentru scurtmetrajul premiat la festivalul de la Sarajevo, e vorba de o primă de succes pentru *Numărătoarea manuală,* regizat de Daniel Sandu. Eu, la rîndul meu, am folosit prima obţinută pentru lungmetrajul *Medalia de onoare*. Ada Solomon m-a ajutat mult cu logistica filmului, cu infrastructura echipei de filmare. De restul finanţării m-am ocupat eu.

Vă aşteptaţi să vină la film un public atît de numeros?

Într-un fel, mă aşteptam să vină oameni din toate păturile sociale, pentru că *Poziţia copilului* are două nivele de citire. Unii au văzut povestea socială, care include şi corupţia din România, alţii au fost atinşi de relaţia patologică între Cornelia (Luminiţa Gheorghiu) şi fiul ei, Barbu (Bogdan Dumitrache). Filmul nu este însă un *„feel good movie“,* spectatorii nu ies relaxaţi de la film, dar sper ca povestea să le rămînă în minte.

Aţi vorbit de relaţia patologică mamă – fiu. Credeţi că atitudinea obsesiv patologică a Corneliei din film ar putea avea rădăcini în ţările fost comuniste?

Cu siguranţă poate fi o explicaţie plauzibilă, deşi subiectul este universal. Statistic vorbind, pe vremuri existau mai puţine divorţuri, generaţia părinţilor noştri este – deşi s-a mai spus asta – una de sacrificiu. Şi în film, dacă îi analizăm pe Cornelia şi pe soţul ei, care şi-a găsit refugiul în muncă, aceştia au o relaţie disfuncţională, care provine tot din comunism. Chiar dacă între ei relaţia nu mai funcţionează, ei rămîn împreună doar de dragul copilului. Disfuncţionalitatea între părinţi s-a transferat de la mamă la fiu, iar Barbu este prins într-un cerc vicios şi trăieşte o nevroză, un conflict între conştient şi inconştient.

Miza filmului este, de fapt, goana Corneliei după fiul ei, Barbu...

Aşa este. Acccidentul pe care îl face Barbu este, de fapt, accidentul relaţiei între mamă şi fiu, iar copilul mort este şi Barbu. De aceea, filmul se termină cu discuţia între cele doua mame îndurerate. Eu am ales un final deschis: nu e important dacă Barbu va face sau nu închisoare, nu acolo este miza filmului, ci în scenele în care se acumulează dramaturgic povestea. Finalmente, tragedia se rezolvă prin cele două mame de băieţi, printr-o discuţie umană, în care fiecare plînge după copilul pierdut.

Spectatorii nu ies relaxaţi de la film, dar sper ca povestea să le rămînă în minte.

Ce aţi vrut să transmiteţi prin scena masajului pe care mama i-l face fiului?

Scena masajului este recuperarea fiului iubit de către Cornelia, şi e descrisă explicit relaţia incestuoasă dintre mamă şi fiu. Mănuşa din latex face ca scena erotică să fie protejată şi acceptată moral, iar cînd vorbesc Cornelia şi Carmen (Ilinca Goia), se întîlnesc, de fapt, cele două iubite care negociază acelaşi amant. Cornelia vrea să afle intimităţi, iar Carmen o avertizează asupra unor lucruri care ar urma să se întîmple. Iubita lui Barbu rămîne, pe întreg parcursul filmului, un substitut al Corneliei.

Aţi declarat că scenariul are şi elemente autobiografice. Cît sînteţi dispus să ne spuneţi despre această coincidenţă?

Ne-am inspirat, în film, din relaţiile cu mamele noastre. În *Felicia înainte de toate,* Răzvan Rădulescu tratează cam aceeaşi temă. Nu pot cuantifica exact cît ne-am inspirat din realitate şi cît am ficţionalizat. Punctul de pornire al scenariului au fost mamele noastre, iar o parte dintre scenele din film sînt adevărate, dar reconstruite dramaturgic.

Ce rol are educaţia în gestionarea corectă a relaţiilor de familie?

Are un anumit rol, dar nu intregral. Partea emoţională într-o familie este la fel de importantă. Educaţia înseamnă morală, conştiinţă şi raţiune, dar nu ştiu în ce măsură raţiunea poate influenţa eternul conflict din interiorul omului. Oamenii care sînt puşi în situaţii-limită reacţionează diferit, iar emoţiile sînt cel mai greu de gestionat.

Ce şanse are Poziţia copilului *la Oscar şi ce presupune selecţia filmului?*

Presupune un lobby financiar care poate fi evaluat undeva la jumătate de milion de euro. Acest lucru va fi posibil doar dacă filmul va fi achiziţionat de un mare distribuitor american. La Academia Americană de Film există nişte reguli foarte stricte. Ai voie să le oferi un pahar de şampanie şi două pişcoturi, mai mult de atît se poate considera mită. Contează enorm şi ce scriu revistele şi site-urile de specialitate despre film; apoi, acesta ar trebui să fie proiectat într-un număr de săli de cinema din America, cu mult înainte de evenimentul de peste Ocean. Pentru a fi vizibil, trebuie urmaţi toţi paşii importanţi. În ceea ce priveşte filmul meu, avem un distribuitor foarte mare interesat de film şi de tot acest demers, dar sîntem încă în negocieri.

Ce instituţii româneşti ar trebui să se implice în acest proiect?

Statul ar trebui să se implice: Ministerul Culturii, Ministerul de Externe, Ministerul Turismului etc. Anul acesta, bugetul este auster, deci ar fi irealizabil, dar, în mod normal, toate instituţiile statului ar trebui, mai întîi, să contribuie pentru ca filmul să ajungă să fie nominalizat. Ce s-a întîmplat cu *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* al lui Cristian Mungiu, cînd nu a fost nominalizat la categoria „Cel mai bun film străin“, mi se pare o mare nedreptate.

Vă simţiţi solidar cu generaţia socotită a reprezenta noul val românesc?

Da şi nu. Mă simt solidar cu ei, dar încerc să merg mai departe, să depăşesc momentul. Majoritatea colegilor mei de generaţie fac acest pas pentru că s-a ajuns la o anumită saturaţie a filmului minimalist. Parcă am face acelaşi film, în care scenele seamănă teribil. Dacă s-ar scoate semnătura de pe generic, am putea vorbi – sigur, cu diferenţe mai mici sau mai mari – de acelaşi film. Eu cred că trebuie să ieşim din zona acestui impas minimalist.

interviu realizat de
Roxana CĂLINESCU

craii de burta veche

Barszcz – borşul polonez de bal

Puneţi într-o oală de pământ suficient de mare un rasol de viţel, o bucată zdravănă de piept de vită, o raţă, un pui, 200 de grame de slănină afumată şi opărită, 10 *chipolata* (cîrnaţi subţiri de porc, cu cimbru, salvie şi nucşoară), 2 morcovi, 2 cepe, 2 praji, cîteva rădăcini de pătrunjel şi cuişoare. Acoperiţi cărnurile cu zeamă acră de sfeclă şi puneţi totul la fiert. Îndepărtaţi spuma, pe măsură ce se formează. Scoateţi din oală cărnurile mai fragede, care se fac primele şi lăsaţi oala să fiarbă pînă cînd totul este gata. Pasaţi legumele fierte, degresaţi apoi supa, limpeziţi-o cu carne slabă şi albuş de ou şi strecuraţi-o printr-un şervet.

Între timp, filetaţi raţa şi puiul şi tăiaţi fileurile în felii subţiri. Tăiaţi afumătura şi cîteva bucăţele din pieptul de vită în cubuleţe medii; curăţaţi cîrnaţii de membrană şi tăiaţi-i în rondele oblice. Puneţi toate aceste garnituri în supieră, împreună cu doi pumni de sfeclă fiartă, tăiată *julienne* şi turnaţi deasupra zeama strecurată. Supa trebuie să aibă o nuanţă frumoasă, roşu-clar. Dacă o fierbeţi în cupru cositorit, culoarea nu se va păstra la fel de bine. Garniturile pot fi înlocuite cu găluşte simple sau chiar cu orz perlat. *Barszcz*-ul se serveşte adesea la baluri şi la supeuri, pe post de *consommé,* pur, bine limpezit şi fără nici o garnitură.

Zeama acră de sfeclă se obţine astfel: umpleţi un butoiaş cu sfecle roşii, sănătoase, colorate cît mai intens, tăiate în sferturi, şi acoperiţi-le cu apă de rîu. Legaţi gura butoiului cu o pînză bine întinsă şi puneţi-l într-un loc călduţ, să fermenteze. După 8-10 zile mutaţi butoiul în beci şi acoperiţi-l cu un capac. După încă o vreme, se scot sfeclele şi se poate decanta zeama. Fermentaţia poate fi grăbită adăugînd în apă cîţiva pumni de firimituri din miez de pîine de secară.

Amicul Dejun

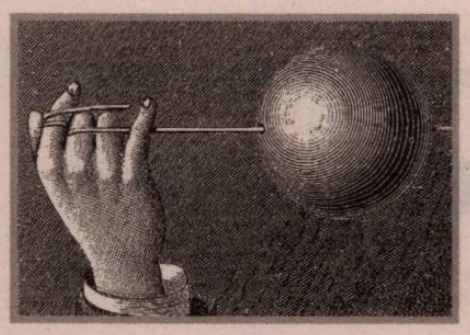

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Micile librării strigă „ajutor“

Numărul librarilor a scăzut cu 40% în ultimii cinci ani. „Meseria“ e în criză.

Micile librării independente caută soluții de supraviețuire pentru a rezista pe piață. În lupta cu concurența din zona online, șansele de a reuși, de a fi rentabile sînt mici. Cumpărătorii de carte își schimbă, de la un an la altul, comportamentul de consum. Amazon.com cîștigă tot mai mult teren. La Tîrgul de Carte de la Leipzig, desfășurat săptămîna trecută, una dintre temele de dezbatere a fost legată de viitorul librăriilor și al comerțului de carte tipărită, în general. Programarea acestei discuții reprezintă în sine un mic gest contrarevoluționar. Căci, de peste un deceniu, marile tîrguri de carte (Frankfurt, Leipzig, Londra, Paris) au încercat să impună tocmai comerțul de carte online și cărțile electronice. S-a schimbat macazul între timp?

Pentru cartea electronică, încă nu. Deocamdată, tot cartea tipărită acoperă cea mai importantă parte a pieței, cel puțin în Europa. În Germania, de pildă, se estimează că vînzările de carte în format electronic se situează la 10% din volumul total al vînzărilor. E adevărat, dispozitivele sînt acum mai fiabile, mai ergonomice și, mai ales, mai ieftine. O „carte electronică“ redă fidel pagina tipărită, răsfoitul virtual seamănă cu răsfoitul paginilor reale, pînă și foșnetul paginilor, generat de computer, oferă senzația unei lecturi de carte tipărită. Formatele electronice sînt tot mai utilizate, dar numărul de copii vîndute a rămas, în continuare, relativ scăzut în Europa. În SUA, piața cărților de buzunar a scăzut, în ultimii doi ani, cu aproape 60%, iar piața *hardcover* – cu 20%. În schimb, cărțile în format electronic reprezintă aproape un sfert din piața americană de carte.

Dacă formatele electronice încă mai trebuie să se „coacă“, comerțul electronic de carte s-a maturizat. Singura problemă a acestui domeniu: aproape că nu există competitori. În doar cîțiva ani, s-a ajuns la situația de monopol. Peste tot în lume, Amazon face legea în vînzarea de carte online. Librăria online (devenită între timp și editură – dar asta-i altă poveste) concurează acum și cu librăriile cu tradiție. Ce e de făcut?

În Germania, ministrul federal al Culturii, Bernd Neumann, vrea să ofere librăriilor independente ajutor de stat. Programul de subvenții pentru librării ar trebui să se bazeze pe aceleași principii ca finanțarea cinematografelor de artă. Această intenție – căci, deocamdată, ministrul nu a formulat nici o propunere concretă – face deja valuri în Germania. În ultimii zece ani, a dispărut un sfert dintre librăriile independente. În primul rînd, din cauza presiunii marilor lanțuri – care, avînd forță financiară, au o putere de negociere mult mai mare cu edi-turile –, dar și din cauza comerțului electronic. În orașele mai mici, în care lanțurile de librării nu sînt prezente, oamenii preferă, tot mai adesea, să-și comande cărțile – via Amazon – decît să le caute în librăria locală. O altă cifră îngrijorătoare, prezentată la Tîrgul de Carte de la Leipzig: numărul librarilor a scăzut cu 40% în ultimii cinci ani. „Meseria“ e în criză. Marile lanțuri nu mai au pretenția să lucreze cu librari de profesie și angajează lucrători comerciali nespecializați.

Cînd, acum cîțiva ani, patronii de librării, sprijiniți de sindicate, au cerut pentru prima dată ajutor de stat, li s-a spus că oricum acest domeniu economic sensibil este „subvenționat indirect“ prin acceptarea unei TVA reduse pentru cărți și presă. Însă această măsură are un impact general – deci avantajează inclusiv principalul concurent al librăriilor independente, Amazon. De fapt, conform unei analize realizate de Uniunea patronilor de librării, această formă de sprijin a industriei de carte a avantajat în primul rînd și mai ales Amazon!

Desigur, Germania nu e Franța – așa că ajutoarele directe, de stat, nu sînt de la sine înțelese. Programul de subvenții vizat de librari prevede un fond de cinci milioane de euro, destinat exclusiv librăriilor independente. Acestea ar putea contracta finanțări anuale de pînă la 12.000 de euro, pentru programe culturale regulate în spațiul librăriei și pentru angajarea unor librari tineri. Suma solicitată ar fi – o recunosc chiar și responsabili ai guvernului – rezonabilă. Oricum, acest ajutor, menit să salveze librăriile mici, este net inferior avantajelor oferite marelui investitor Amazon pentru construirea centrelor sale logistice.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

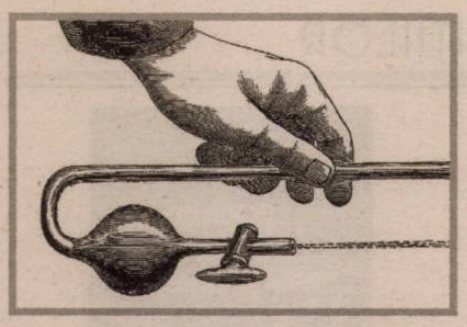

Oana STOICA

rosencrantz & co

Pe vremea mea...

● ***sfîrşit (work in progress)*, de şi cu Robert Bălan. În alte roluri: Elena Vlădăreanu. Teatrul 7.**

Îmbătrînirea e performativă. Nu bătrîneţea, aia cu pîslari şi memorie blocată la nesfîrşit în aceeaşi clipă pe veci pierdută (clişeu pe care cîteva spectacole, realizate de tanga-Project la Căminul de bătrîni „Moses Rosen", mi l-au şters din minte), nu maturitatea cu responsabilitate şi bune maniere (adică griji şi ipocrizie), ci îmbătrînirea – procesul lent, aproape insesizabil al îndepărtării de vitalitate (acel *summum* de convulsii plăcute, datorită căruia sîntem etichetaţi drept „energici"). Îmbătrînirea ca apropiere de resemnare, de calm, de acceptare aproape senină a faptului că timpul trece (şi lasă urme pe epidermă şi sub ea), a distanţării de „centru" (de atenţie). Îmbătrînirea ca toleranţă, ca nostalgie cu măsură, ca melancolie aşijderea.

Un discurs despre îmbătrînirea prematură trebuie „ajutat" să nu devină patetic.

De 8 martie – Ziua Femeii, dar, în primul rînd, propria aniversare –, Robert Bălan îşi sărbătoreşte îmbătrînirea, „trecerea în rezervă", plasarea într-o zonă netumultuoasă a vieţii, la periferie, în afara suprafeţei de joc. Robert Bălan are 34 de ani. A studiat actoria, a schimbat-o pe regie, a profesat ca jurnalist, e şomer (neînregistrat de vreo statistică oficială – disponibilizaţii din presă ştiu cum se întîmplă asta, prin forţarea rezilierii contractului cu acordul părţilor), soţ, tată şi acum, din nou, performer.

sfîrşit (work in progress) este epilogul unui alt spectacol, făcut la începuturile idealiste ale carierei de actor. „La 19 ani (eram student în anul I la actorie), am fost foarte mîndru că spectacolul în care jucam – în afara şcolii – fusese programat chiar de ziua mea de naştere. Îl vedeam ca pe începutul unei cariere extraordinare, în care trebuia să mă sacrific pentru «Măria Sa, Publicul». (Da, credeam în tîmpenii sentimentaloide de genul acesta.) După aia, am făcut orice ca să mă fofilez de la chestii lucrative, de Ziua Femeii. Adică de ziua mea de naştere. Cincisprezece ani mai tîrziu (acum îmi dau seama că au trecut 15 ani!), nu mai am chef nici de ieşit la bere, nici de *party* în familie. M-am gîndit, totuşi, să îmi serbez îmbătrînirea. Performativ." Între spectacolul de început şi cel de final se produce acest proces de reamplasare a identităţii din sfera idealismului roz în cea a resemnării placide. Semnele sînt inventariate cu o încăpăţînare haotică, de la nostalgia casetelor la din ce în ce mai des folosita expresie „pe vremea mea", care determină un sentiment, dacă nu de solidaritate, măcar de înţelegere a „bătrîneilor de la bloc". Textul e scris pe *post-it*-uri puse peste tot – „ca să nu îl uit" –, de la apariţia în ţinută *office* – „costumul de nuntă" – se ajunge treptat la papuci şi fes – identitatea îmbătrîneşte, se uzează –, fanul cu tricou Ugly Kid Joe este apostrofat de propriul *kid* – „tati, tati, tati, tati..." Ca şi în identitatea performată de Farid Fairuz la subRahova, *Realia (Bucureşti – Beirut)*, apare alcoolul, servit spectatorilor cu titlu exemplificativ, în pahare de plastic. La Fairuz, vişinata era un fel de madlenă a lui Proust, nu atît pentru că ar genera amintiri, ci pentru că le-ar da parfum şi culoare, le-ar face palpabile. La Robert Bălan, whisky-ul primit cadou are o funcţie practică: un discurs despre îmbătrînirea prematură trebuie „ajutat" să nu devină patetic.

Pentru toţi cei care au ascultat muzică pe casete.

În fond, despre ce îmbătrînire este vorba? Despre una interioară, a mentalităţilor care se aşază în rutină şi a trupului care se degradează lent, şi una exterioară, a autoexilării sociale a unor oameni care nu se mai regăsesc în formulele identitare existente. Apartenenţa la generaţia tînără e pusă serios sub semnul întrebării, iar fizic, nu poate fi vorba de „bătrîneţe". Undeva, între două lumi, între vîrste şi stări sociale este o generaţie suspendată. *sfîrşit (work in progress)* desenează o zonă cenuşie, în care se regăsesc o parte dintre cei care au 35-40 de ani (limitele sînt orientative), a căror biografie personală nu se adaptează societăţii. Schimbarea sistemului social şi a mentalităţii cu care a crescut această generaţie, criza economică şi socială care a determinat probleme financiare grave (ieşirea din „cîmpul muncii"), responsabilizarea socială (familie, copil) – sau dimpotrivă, lipsa ei –, toate acestea duc la simptomul „nu-mi găsesc locul", la ruperea conexiunilor sociale, la biografii nedefinite. Identităţile de acest fel trec neobservate, una dintre caracteristici fiind exact apatia socială, retragerea din atenţia celorlalţi. Apoi, ele nu sînt nişte poveşti, nu sînt naraţiuni, nu au morală sau final. Sînt nelinişti şi dileme, înregistrarea hiperdimensionată a unui proces microscopic, deplasarea lentă de la un pol social la altul, un strop de disperare pentru că *fugit irreparabile tempus* (Robert Bălan marchează momentul în care un copil îi spune „săru' mîna", şi aş adăuga că femeia numită pentru prima dată „doamnă", fără legătură cu starea civilă, suportă mult mai greu apelativul). Deschis chiar cu finalul, *sfîrşit (work in progress)* este spectacolul transformării incontrolabile a unei identităţi şi a procesului confuz de asumare a ei. Cu aceste performance, Robert Bălan face, însă, primul pas înapoi în centrul atenţiei, se reconectează la societate, se reidentifică. Spectacolul se va juca la sfîrşitul acestei săptămîni la lorgean theatre, iar apoi, oriunde va fi un spaţiu disponibil. Pentru toţi cei care au ascultat muzică pe casete.

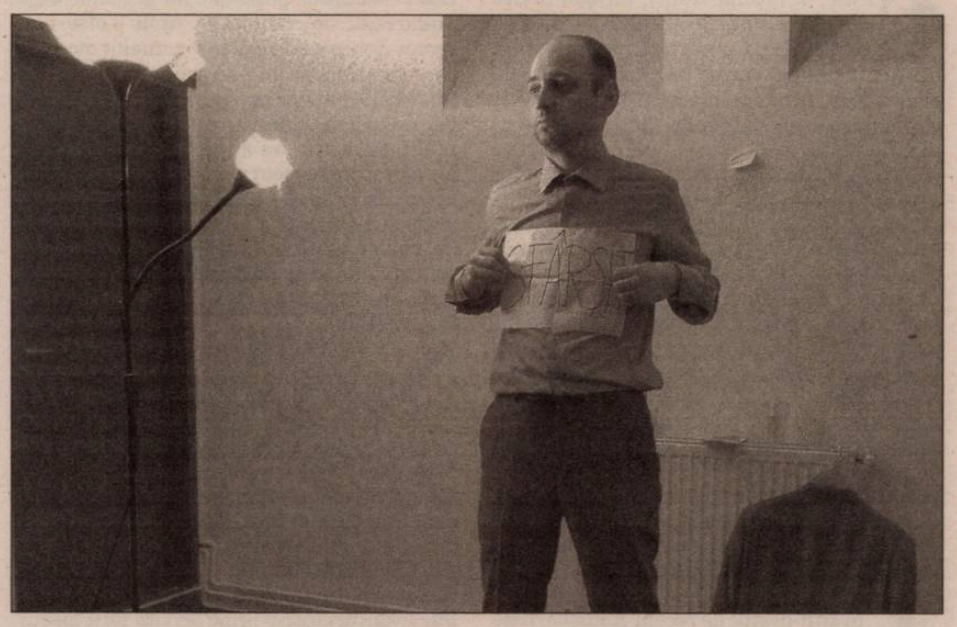

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

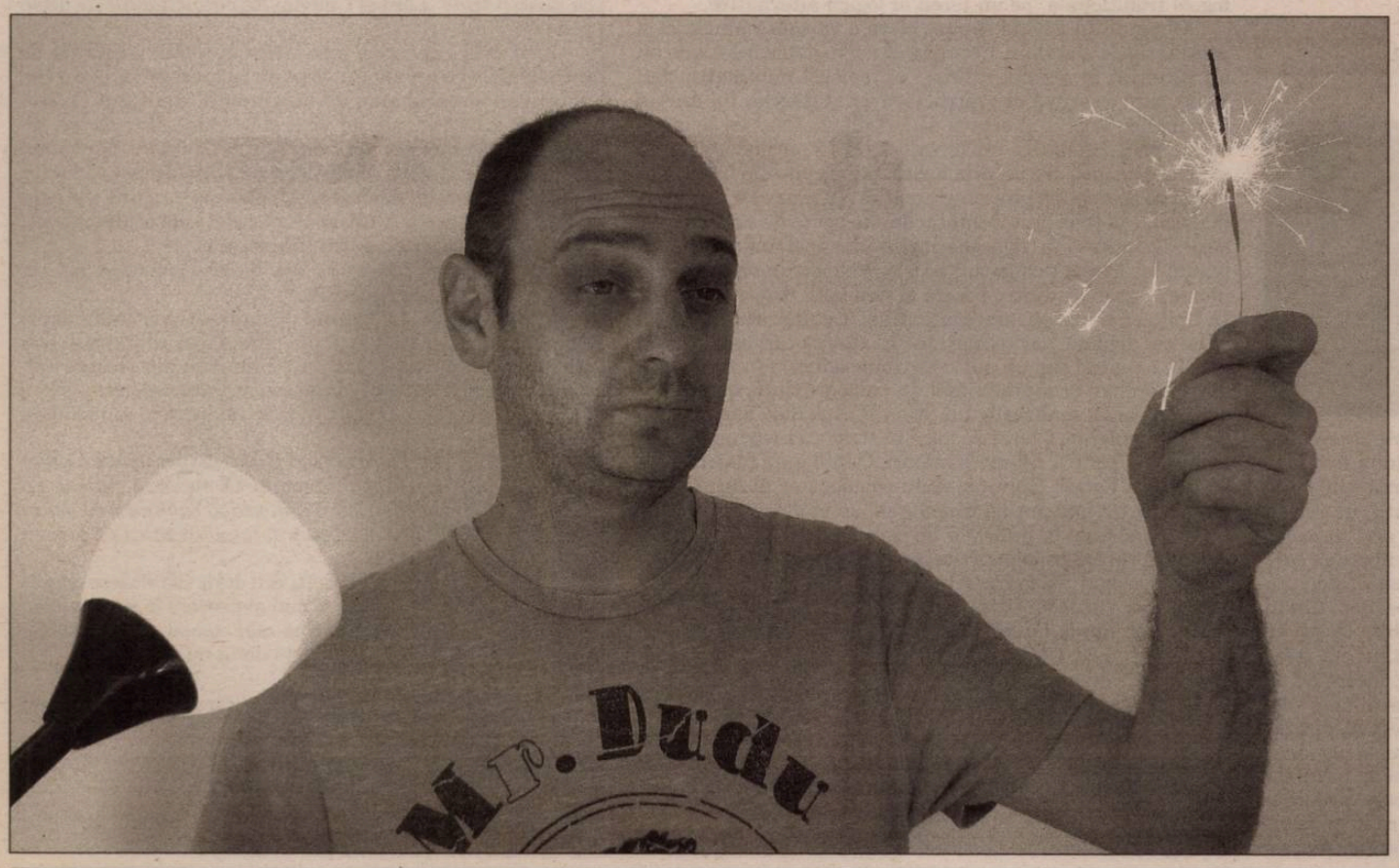

■ Unul dintre spectacolele marcante din cariera lui Radu Afrim, *joi.megaJoy*, s-a reluat la Teatrul Odeon. Afrim se joacă aici cu una dintre temele lui preferate, fragilitatea bătrînilor. Pentru personajele scriitoarei Katalin Thuróczy, bătrîneţea e prilej de retrăire ritualică a unui trecut glorios, dar decadent – măcar în amintire, căci memoria le joacă feste, şi care va fi fost adevărul, nu putem şti. Afrim face o disecţie culinaro-voluptuoasă asupra istoriei, fără să piardă prilejul de a da senilităţii deghizări delicioase, precum Adél cea uitucă şi minunatul ei căţel inexistent, Fifi. Spectacolul mai are o atracţie: melodiile ireverenţioase ale lui Vlaicu Golcea. *joi.megaJoy* se joacă miercuri, 27 martie, de la ora 19.

■ La Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş, Compania Tompa Miklós joacă *Beznă de mină* de Csaba Székely, în regia lui Aba Sebestyén, în 25 şi 26 martie, ora 19,30. Spectacolul are o nominalizare la premiile UNITER, pentru cel mai bun actor în rol secundar, Bányai Kelemen Barna. *Beznă de mină* este al doilea episod din *Trilogia minelor* de Csaba Székely şi tratează corupţia, naţionalismul exacerbat şi conflictele interetnice, pe fondul sărăcirii satelor transilvănene.

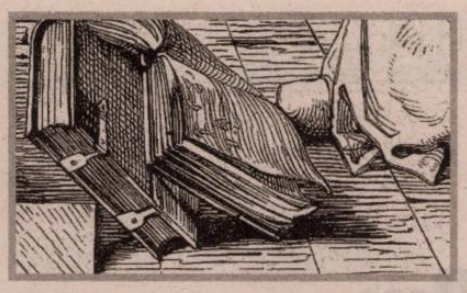

Simona SORA

biographiti

Sindromul Stendhal

Citesc, în ultima vreme, tot mai multe cărți în format electronic, mai ales de nevoie, dar și pentru că n-am răbdare (uneori) să aștept cartea pe hîrtie. Formatele electronice fiind mai versatile, a trebuit să-mi găsesc un sistem de „notițe și însemnări" adaptat noii lecturi. Nu mai am cum să tai, cu verde, formulări sinistre de traducere și să fac spirale (de integrare în absolut) deasupra cîte unei tîmpenii de fraze, deși erau și astea plăceri ale lecturii pe hîrtie. Acum, ca să-mi fie mai simplu, cînd scriu cîte un articol, de pildă, îmi fac un fișier separat unde notez, copiez, fac trimiteri. Cel mai adesea, cele 10-15 pagini rezultate din lectura unei cărți de 500 de pagini sînt ilizibile. Sistemul clasic de fișare (sau de folosire la maximum a celor două pagini albe de la sfîrșitul oricărui volum care se respectă) este oricînd de preferat. La el te poți întoarce cînd vrei și poți afla, în zece minute, ce te-a interesat cu adevărat din cartea respectivă, care îi sînt structura și subiectul, sau dacă e cazul s-o recitești. De la o vîrstă, lucrurile astea sînt esențiale.

Am citit destul de recent *Rătăcitorii* de Olga Tokarczuk (excelent tradusă de Cristina Godun la Editura ART) în format pdf și mi-am făcut un breviar de 15 pagini din care nu mai pot reconstitui rapid decît firele principale – extrem de interesante, ca întotdeauna la Olga Tokarczuk, fie că scrie despre „înțelepciunea ce vine din adîncul mării", despre minunata rîșniță de cafea a Misiei (din *Străveacul...)* sau despre grotescul comportament al omului contemporan față de animale. Cînd vezi însă doar firele principale – Călătoria, Corpul, Cartea –, pierzi exact esențialul: poveștile. Iar poveștile Olgăi Tokarczuk sînt fabuloase, acolo e *clou*-ul acestei Șeherezade polone a zilelor noastre, care vede lumea într-un fel cu totul particular. Micile povești de viață și de moarte, marile personaje aruncate cel mai adesea într-o realitate care n-are nimic de-a face cu aceea pe care o percepem prin simțuri sau o descriem ca fiind guvernată de legi clare, toate acestea au în cărțile Olgăi Tokarczuk o viață autonomă și un sens care e doar sensul povestirii, acel sens fulgurant care se leagă din mișcarea animată a scrisului și cea reanimată a cititului.

Nu întîmplător scriitoarea poloneză a debutat (în 1993) cu un scurt roman plasat în secolul al XVII-lea francez, *Călătoria oamenilor Cărții,* o carte a cărților în care lumea își reface periodic sensurile. *Străveacul* e și ea o carte primordială a ființelor dintr-un loc-timp limitat de paginile pe care le avem sub ochi. Poveștile Misiei (și ale îngerului ei), poveștile Kloskăi, cele ale moșierului Popielski, ale Omului Rău sau ale Maicii Domnului din Jeszkotle sînt incredibile aventuri într-o lume privită fără măsuri de protecție, „cu îndrăzneală și bună credință", adică așa cum (aproape) nimeni n-o mai face. Aici sensurile, liniile de forță apar doar din înlănțuirea vremilor și a poveștilor.

În *Rătăcitorii* – carte de maturitate – există totuși o măsură de protecție: ironia, uneori ironica diagnosticare cu o întreagă „carte a sindroamelor": „Sindromul Paris" (de care suferă mai ales alți turiști ajunși în mijlocul orașului adorat); „Sindromul Detoxificării Perseverente" (al celor care nu se pot desprinde de ororile televizate), în fine, „Sindromul Sthendal", cunoscut în literatura neuropsihologică și ca „Sindromul Florența" (ansamblu de tulburări psiho-somatice – mergînd de la vertij și sincopă pînă la halucinații – provocat de expunerea la prea multă frumusețe artistică). Sindromul antagonic ar fi, poate, „Sindromul Palahniuk"? În literatură însă, lucrurile ar trebui să stea altfel pentru că expunerea nu este instantanee. Cînd privești o foaie tipărită (sau un ecran de e-reader) nu prea cazi brusc în extaz, căci înțelegerea, sensul, frumusețea cărții nu sînt percepute instantaneu. Pînă să-ți miști ochii de la un rînd la altul, pînă să înțelegi unde duc ele, pînă să rămîi prostit cu ochii în perete, capacitatea ta de extaz a și intrat în perioada refractară. Și atunci, cum se manifestă „Sindromul Stendhal" în literatură? Olga Tokarczuk are o interpretare surprinzătoare: sindromul se manifestă prin intermediul geografiei literare, disciplină hibrid crescută la umbra nevoii de proiecție, de comuniune, de adorație. În *Rătăcitorii,* sindromul cu pricina e boala cronică a pelerinilor literari extaziați de vederea locului pe care, mai înainte, l-au citit descris într-o carte: „Există un anume sindrom semnificativ botezat cu numele lui Stendhal, cînd omul ajunge într-un loc cunoscut din literatură sau artă și are acolo trăiri atît de puternice, încît îl ia cu leșin și slăbiciune... Adevărul este îngrozitor: să descrii înseamnă să distrugi. De aceea trebuie să fii foarte atent. Cel mai bine este să nu folosești nume; să le învîrți și să le răsucești, să dai adresele cu prudență, ca nu cumva să tentezi pe cineva să pornească în pelerinaj. Ce ar putea găsi acolo? Locuri moarte, praf, un cotor uscat."

„Sindromul Stendhal" e și un sindrom jurnalistic – la limită, critic – care are în vedere retrasarea drumului către un miez magnetic. O metodă, nu mai rea decît altele, de întocmire a unor noi hărți literare, interesante doar dacă vor fi folosite și de alți cititori. Olga Tokarczuk crede că doar Cartea e îndreptățită să indice drumul pe care ea singură l-a inventat: un drum mai lung, mai fastuos, mai legitim. Fără îndoială, doar că drumurile care duc la (tot mai) puținele cărți ce trebuie neapărat descoperite... pot începe oriunde. Important rămîne ca „drumul cărții" – pe hîrtie sau pe ecrane incandescente – să fie cumva urmat și să te ducă exact unde trebuie.

Să descrii înseamnă să distrugi.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Audiopeisaje

● ***Eivind Aarset*, Dream Logic, ECM, 2012.**

De cîte ori aud expresia *„dream logic"*, îmi amintesc de dialogurile în polonă din scenele onirice ale filmului lui David Lynch, *Inland Empire,* scene pe care cineva a uitat să le subtitreze pentru premiera din cadrul festivalului TIFF, de acum cîțiva ani. După ce lumea a fluierat o vreme, sperînd ca dificultatea tehnică să fie depășită, ne-am lămurit destul de curînd că trebuia să ne resemnăm – probabil responsabilul cu traducerea filmului a fost luat prin surprindere de scenele în polonă (care nu erau subtitrate nici măcar în engleză) și nu a găsit, în timp util, pe cineva care să salveze situația. Partea mai urîtă e că acel segment n-a fost o parte minoră, ci o componentă-pivot a filmului, care s-a întins undeva spre 30 de minute. Unii spectatori au presupus chiar că, dacă ar fi înțeles scena respectivă, filmul nu ar mai fi părut atît de incomprehensibil. După ce proiecționistul a ridicat din umeri, indicînd că nu era treaba lui, nu ne-a rămas decît să ciulim urechile, încercînd să asimilăm ceva din polona pe care probabil nimeni nu o vorbea în sală (și oricum, e o limbă atît de sucită, încît nici intonația nu e sugestivă). Expresiile de pe chipurile personajelor mai sugerau una-alta, dar nu mult, și nu se întîmpla mare lucru în acele scene – erau niște oameni care discutau, mergînd pe lîngă un gard. M-am holbat la film ca la un exercițiu de gramatică universală chomskyană, sperînd că, undeva dedesubt, creierul va conferi sensuri fundamentale structurii de imagine + text, care se derula pe ecran. Probabil n-am fost singurul, căci publicul a suportat cu stoicism, fără să părăsească sala. Mă rog, probabil majoritatea erau fani Lynch, care suportă cam orice – cu cît mai incomprehensibil, cu atît mai bine. Regizorul le vinde logică personalizabilă, pe care fiecare și-o ajustează potrivit propriei configurații intelectuale, după rețete interpretative postmoderne, simboliste ș.a.m.d. După cîteva minute din pomenitul segment polonez, am realizat că din întreg filmul ar fi putut lipsi cuvintele, iar ceea ce păreau a fi fraze coerente nu făceau decît să inducă în eroare, să întindă capcane în termeni de logică tradițională, pe un teren al logicii alternative.

Albumul lui Eivind Aarset oferă o variantă muzicală a acestui tip de abordare. Chitaristul norvegian e însoțit de un alt recenzat al acestei rubrici, laptopistul minimalist Jan Bang, care se ocupă de restructurarea chitarelor lui Aarset în panglici Möbius și octave neeuclidiene. Ceea ce se sugerează, prin gramatica universală a lui Chomsky, e că pînă și lipsa de logică are propria logică, iar vorbitul în limbi (sau în somn) poate avea propria gramatică. În muzică e mai ușor, mai uzual să treci peste tentația de a te agăța de cuvinte (versuri), lăsîndu-te în voia abstracțiunilor instrumentale. Albumul lui Aarset e construit pe o logică instrumentală ce explorează granița dintre liniște și neliniști. Adesea, muzica sa tinde să se disipe, amenințîndu-și ascultătorul că îl lasă în liniște deplină, dar tocmai cînd îți vine să ceri înapoi banii pe CD, o coardă sau un puls electronic aduce muzica înapoi, din subliminal în supraliminal. În unele privințe, materialul seamănă și cu realizările lui Stian Westerhus, dar fără aspectele stridente. Chitara e folosită strict ca instrument ambiental, nu pentru riff-uri și solouri. O influență majoră pare să fie Nils Petter Molvaer, vechi colaborator al lui Aarset, dar aici avem mai puțină melodie și mai multe audiopeisaje.

S-au născut, la proiecția de care aminteam, o mulțime de interpretări pe seama scenelor poloneze din filmul lui Lynch. Desigur, în vremurile de glorie ale televiziunii prin cablu, mai văzusem filme din ale căror dialoguri n-am înțeles o iotă, dar la *Inland Empire* am trăit experiența într-un cu totul alt mod. Chiar am refuzat să mai verific ulterior despre ce se vorbea în dialogurile respective, temîndu-mă că se va pierde ceva din impresia pe care mi-au lăsat-o.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Adrian SITARU

„Întîmplări cu oameni și animale"

Domestic, *cel de-al treilea lungmetraj pe care îl semnați, e o comedie atipică, în care oamenii și animalele lor interacționează în fel și chip. Ați făcut, în 2010, două scurtmetraje cu aceeași temă:* Lord *și* Colivia. *Reluați situațiile de acolo și aici?*

Prin 2007, am scris mai multe povestiri inspirate de întîmplările pe care le-am avut eu cu animalele. De la ele, am pornit să scriu apoi un lungmetraj. Am făcut *Colivia* și *Lord,* scurtmetraje de sine stătătoare, dar ele se regăseau de la început în povestea din *Domestic*. Nu voiam un omnibus cu istorii separate, așa că am început să lucrez la integrarea celor cinci povești într-una singură – și asta a fost cel mai greu. Altfel spus, cu cele două scurtmetraje, am probat poveștile pentru lungmetraj.

Cum a fost să filmați cu așa o menajerie: o găină, un curcan, o pisică, un iepure etc.?

Pînă la urmă, e o chestie de noroc atunci cînd lucrezi cu animale. Și eu l-am avut din plin. A fost amuzant și mai simplu decît mă așteptam. Însă filmul nu este despre animale, ci despre oameni, despre cum interacționăm noi cu ele și noi între noi. Despre cum le iubim și le mîncăm, în același timp.

Pe lîngă Ioana Flora și Gigi Ifrim, reapar actori cu care ați lucrat mult de-a lungul timpului: Clara Vodă, Adrian Titieni, Sergiu Costache. E mai confortabil să filmezi cu actori pe care îi cunoști sau, din contră, familiaritatea vă face să vreți mai mult de la ei?

Cred că e și una, și alta. Mi-am dorit să folosesc cumva aceleași personaje pe care le mai avusesem în scurtmetrajul *Valuri,* apoi în *Colivia*. E și mai comod și mai prolific în ce pot să scot eu de la ei și ei de la mine.

Filmul Domestic *al lui Adrian Sitaru va avea premiera pe 22 martie.*

***Adrian Sitaru** este regizor.*

a consemnat Ana Maria SANDU

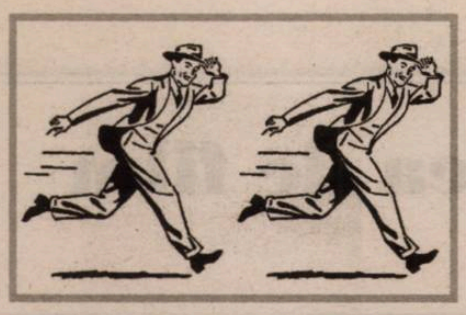

Andrei GORZO

dilematograf

Inițiere în alfredologie

● ***Hitchcock* (SUA, 2012), de Sacha Gervasi.**

Probabil că nu se poate verifica, dar e rezonabil de presupus că filmele lui Hitchcock au generat mai multe texte exegetice decît ale oricărui alt autor cinematografic (David Bordwell observa recent că parcurgerea întregii mase de studii hitchcockiene ar constitui, ea însăși, un job de cercetare pe viață), iar dintre filmele sale, *Psycho* nu-și dispută decît cu *Vertigo* și cu *Rear Window* statutul de obiect de studiu predilect. Scriind despre instituționalizarea criticii de film în universitățile occidentale, Bordwell sugera, la un moment dat, că întreaga istorie a disciplinei – așa cum a evoluat ea în Franța, Marea Britanie și SUA – ar putea fi rezumată în șapte studii despre *Psycho,* publicate de diverși autori, între 1960 și 1990. *Psycho* a fost „citit" de-a lungul timpului ca artă religioasă (Claude Chabrol și Eric Rohmer), ca artă umanistă (Robin Wood), ca artă fațetios-nihilistă (Raymond Durgnat), ca film modernist de avangardă, deghizat în film hollywoodian (Andrew Sarris), ca film hollywoodian „tipic" sau „simptomatic", adică instrument impersonal al unor ideologii opresive (sensul mai multor lecturi feministe și neomarxiste, începînd cu cea a Laurei Mulvey), ca film profund subversiv, în raport cu aceleași ideologii (Leland Pogue, iarăși Wood...), ca ilustrare alegorică *ready-made* pentru diferite postulate psihanalitice (Wood, Mulvey, Raymond Bellour, Slavoj Žižek)...

E evident că ar fi nedrept să i se reproșeze lui Sacha Gervasi – regizorul hallmarkistului filmuleț de ficțiune intitulat *Hitchcock* (și bazat pe o carte de Stephen Rebello despre facerea filmului *Psycho)* – că nu folosește mai nimic din acest impozant patrimoniu exegetic. După cum spunea și criticul J. Hoberman, e vorba – dacă nu în totalitate, atunci în cea mai mare parte – despre un „Hitchcock pentru începători". Chiar și așa, e un filmuleț foarte convențional, care dramatizează geneza capodoperei, sub forma a două bătălii purtate concomitent de artistul-erou – una „publică", pentru facerea filmului, și alta „privată", pentru salvarea propriei căsnicii –, comițînd, astfel, delictul vulgarizator de a prezenta (cel puțin o parte din) munca de creație a artistului drept un produs direct al turbulențelor din viața lui domestică. Un Hitchcock (Anthony Hopkins) asaltat de vedenii cu soția sa presupus adulterină (Helen Mirren), în timp ce demonstrează folosirea cuțitului în „secvența dușului", un Hitchcock deprins să i se spovedească imaginar unui ucigaș în serie din lumea reală, povestindu-i despre propriile lui impulsuri criminale – un asemenea „Hitchcock" riscă să nu-i fie de folos nici începătorului. Mitul lui „Hitchcock-obsedatul-sexual" – care, prea timid pentru a comite adulter, se mulțumește să-și spioneze actrițele în cabina de probă sau să le tortureze pe platoul de filmare – s-ar putea să fie ceva mai util ca punct de plecare (filmul încorporează, deci, un dram de perspectivă critică feministă – prin personajul soției, care îi reproșează lui Hitch că habar n-are „ce se întîmplă în viața reală între bărbați și femei", eroinele lui nefiind altceva decît fantasme androcentrice), deși acest mit a fost și el pus la îndoială de exegeți precum Camille Paglia. Cît despre faptul că acest „Hitch" e silit să-și recunoască, pînă la urmă, nevoia de dragoste, ce altceva se poate spune în afară de *„oh, please..."?* Dintre ideile despre artistul Hitchcock (în măsura în care e, totuși, diferențiat de persoana privată), la popularizarea cărora contribuie filmul lui Gervasi, singura important e că regia (și nu doar cea hitchcockiană) este arta de a dirija procesele perceptuale, cognitive și emoționale *ale spectatorilor.* În rest, locuri comune (despre cum a onorabilizat el genul horror, despre cum a făcut el ceva ce nu mai făcuse nimeni, eliminînd-o pe aparenta eroină a filmului la minutul 48 etc.), „cultură" cinematografică la nivel de „știați că...?"-uri (pînă la *Psycho,* nici un film hollywoodian nu arătase publicului imaginea unui WC). Așadar, cinefilii trebuie să se mulțumească (dacă se mulțumesc atît de ușor) cu o serie de *clin d'oeil*-uri și cu meritele de sosii/imitatori ale actorilor contemporani, distribuiți în rolurile unor personalități cinematografice din epocă. *Clin d'oeil*-urile merg de la sugerarea homosexualității ascunse a lui Anthony Perkins (care, mirosită imediat de Hitch, l-ar fi făcut atît de potrivit pentru rolul titular din *Psycho)* pînă la menționarea repetată a capodoperei *Vertigo* (inclusiv de către Hitch însuși) ca model de „așa nu" (filmul fusese un eșec comercial și critic). Dintre „imitatori", James D'Arcy e o sosie perfectă a lui Perkins, în timp ce, pe post de Janet Leigh, Scarlett Johansson e tot Scarlett Johansson. Cît despre regizorul ajuns acum erou de film, fața, silueta și manierismele lui intraseră în cultura pop încă din anii '50 (cînd prezenta un serial TV), și la înălțimea acelei autoprezentări extrem de stilizate – parte cioclu, parte gargui, parte Buddha serenisim, parte gentleman englez de modă veche, cu ascunzișuri sinistru-perverse – încearcă să se ridice Hopkins aici. Rezultatele sînt nostime, dar distanța dintre datele fizice ale lui Hopkins și ale lui Hitch rămîne insurmontabilă, iar părțile nu se leagă.

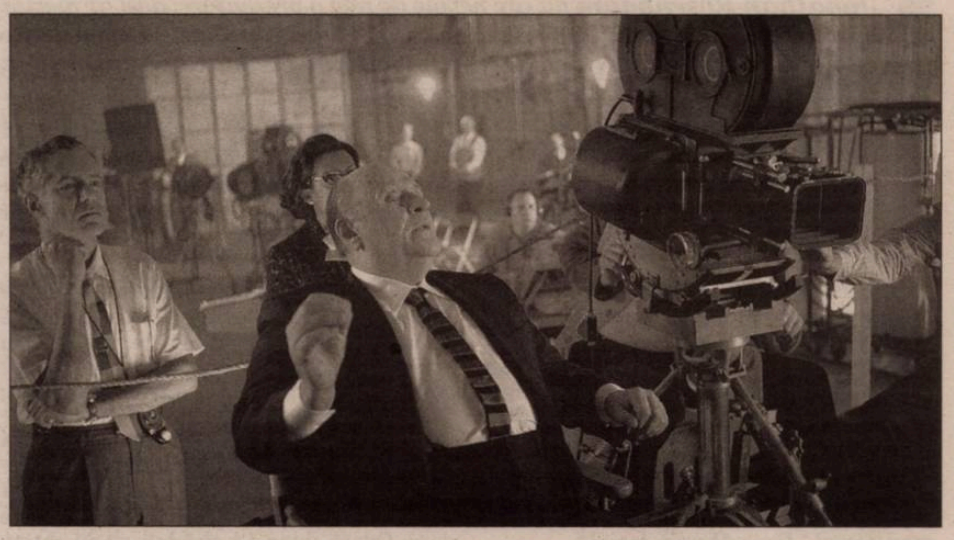

Daniel-Silvian PETRE

Cu Bruce Lee la Mamaia

În memoria lui Alvin Lee (19 decembrie 1944 – 6 martie 2013) vocalistul și chitaristul trupei Ten Years After.

La ora aia, în vara anului 1993, cînd m-a sunat Mihai Godoroja să mă-ntrebe dacă nu aș vrea să cînt la același festival cu Alvin Lee și Jack Bruce, am trăit un moment de spaimă existențială. Pînă atunci, mă *erijasem* (un „deci" sau un „decît" al anilor '90) în reprezentantul generației *flower power* în România; acum, trebuia să mă confrunt cu propriii zei.

După cîteva zile, organizatorii erau disperați că tobarul lui Alvin Lee voia să cînte numai și numai pe un set de tobe cu bass-ul supradimensionat, și întîmplarea fericită a fost că tobele mele aveau exact dimensiunile cerute. Asta însemna că existau șanse ca Alvin Lee sau Jack Bruce să le atingă, măcar în treacăt! Din păcate, trenul avea ușile vagoanelor prea mici pentru niște tobe cu schepsis, așa că a trebuit să le demontăm în plin peron, printre familiști și „kinderi" cu surprize neplăcute, echipați de plajă. Cumpărasem un compartiment întreg, de șase locuri, pentru patru oameni și restul echipamentului, chestie care nu i s-a părut deloc OK nașului, pentru că „toba nu e om", ca să citez din memoria afectivă. Păi, hai să spunem că pe locul de la geam stă domnul Tama Superstar, și-așa scaunele de pluș nu fac diferența între organic și anorganic! După o tîrguială cu chiote și dansuri (știu că vă întrebați de ce nu am mers cu o dubiță, dar povestea se întîmpla în anii ăia fericiți, în care să ai mașină însemna un fel de pact cu diavolul, adică cu bătrînii de peste 30 de ani, însurați și purtători de costum), i-am zis exasperat: „Dom'le, dumneata știi că dacă nu ajungem deseară la Mamaia, nu mai poate avea loc concertul lu' Bruce și Lee?" „Cum, vine Bruce Lee în România? Păi, de ce nu ziceți așa, fraților?" Și, închizînd ușa compartimentului, ne-a lăsat în plata Domnului.

Am văzut filmul *Woodstock* prin 1985, cînd aveam 17 ani și eram indecis între punk și heavy metal. A fost prima oară cînd am plîns cîteva ore în șir, poate mai mult decît la înmormîntarea bunicii mele. Cel mai tare mă impresionase băiatul acela bălai, care a cîntat pe cord deschis și a plecat de pe scenă cu un bostan pe umăr. Pe atunci, YouTube însemna un vecin cu rude în străinătate, care-ți închiria cîteva casete și un videoplayer pentru numai (strict!) o noapte, la un preț echivalent cu juma' de salariu decent. Am ținut caseta o săptămînă, cu orice risc. În prima duminică, m-am dus repejor în piața de vechituri din Timișoara (un fel de mall comunist semilegal, care ar merita o descriere detaliată) și am cumpărat orice revistă sau disc de vinil ce părea a fi din anii '60, mergînd înapoi pe firul apei, ca un sturion din cărțile Ilenei Mălăncioiu. Așa am dat de Cream și am intrat în altă zodie, cea a improvizațiilor psihedelice lungi și dese, și a textelor de muzică ce-ar fi putut sta, liniștite, într-o carte de poezie.

La Mamaia m-am pomenit stînd la o coadă la singurul chioșc cu cremvurști de pe toată faleza. În fața mea erau doi străinezi îmbrăcați desuet, care, evident, nu se aflau la locul faptei pentru romîncele pline de dezinhibiții. Arătau cumva ca doi bunicuți din RDG. Erau Alvin Lee și Jack Bruce, adică ăia de dăduseră mîna cu alde Jim Morisson și Jimi Hendrix. Tocmai fusese o nouă inflație, și Alvin Lee avea o cărămidă de bancnote de 50.000 de lei în mînă. S-a întors galeș spre mine și m-a întrebat dacă e bogat. Era dezamăgit că trebuia să mănînce „odogi"; își făcuse iluzii că va cînta, pentru prima oară, într-o țară necocalizată.

I-am împuiat capul cu vastele mele cunoștințe muzicale, cumva ca purtător de cuvînt al nației, dar mi-a tăiat-o scurt și creț: „OK, *man!* Sper să nu-mi aduci un bostan deseară." L-am rugat s-o lase pe prietena mea să ne facă o poză, dar a preferat să-i fac eu o poză cu prietena mea. Bun și-așa, măcar avem aceleași gusturi la femei. Cînd și-a luat restul de la „odogi", a observat că pe o bancnotă era chipul lui Brâncuși. *„Wow,* Brancuzi? Era român? O să păstrez chestia asta, *man!"* A făcut cîțiva pași, după care s-a întors și, arătînd spre tricoul meu cu Hendrix, mi-a zis: „Jimi era un chitarist destul de bun."

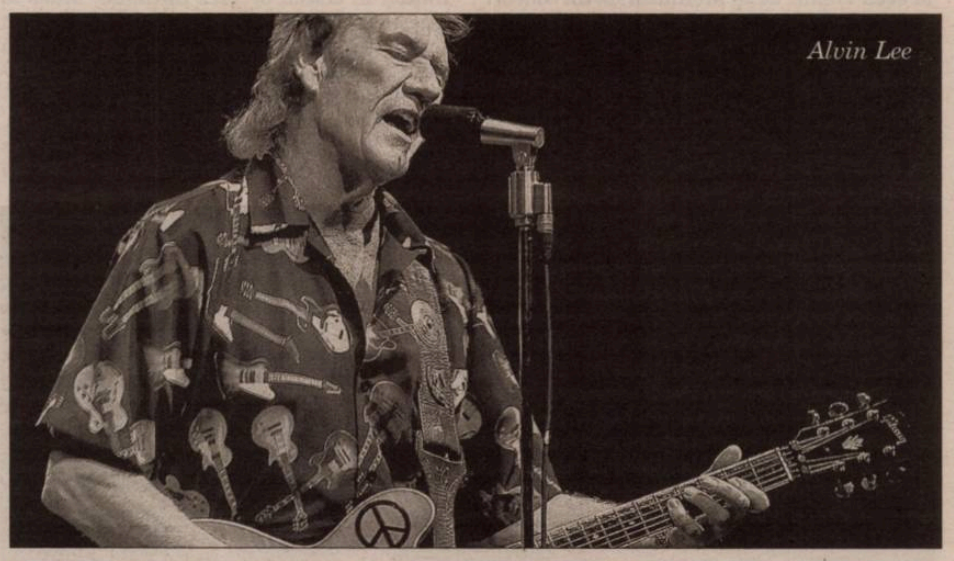

Alvin Lee

***Daniel-Silvian Petre** este scriitor și muzician.*

Diminuendo şi crescendo în critica de film

– interviu cu Jonathan ROSENBAUM –

***Jonathan Rosenbaum** nu are nevoie de nici o prezentare, deşi ar merita reamintit că a împlinit 70 de ani de curînd. Cititorii revistei* Dilema veche *care sînt la curent cu critica de film importantă (de parcă ar exista şi un alt fel) îl cunosc, probabil, pe acest critic de film american. Sau poate au auzit deja cele spuse de cel mai riguros dintre toţi criticii şi realizatorii de film, Jean-Luc Godard: „Cred că există un foarte bun critic de film în Statele Unite astăzi, un urmaş al lui James Agee, iar acesta este Jonathan Rosenbaum. Este unul dintre cei mai buni. Nu avem autori asemeni lui în Franţa zilelor noastre." (**E. K.**)*

© arhiva personală

Jonathan Rosenbaum la 15 ani

Cîndva, aţi scris: „Obişnuiam să visez că voi face un film – dacă cineva mi-ar fi înmînat un cec supradimensionat şi mi-ar fi dat mînă liberă, ceea ce ştiam, bineînţeles, că nu se va întîmpla niciodată. Voiam să-i filmez pe toţi prietenii mei cei mai buni, dansînd cît se poate de neinhibaţi şi de veseli de-a lungul Senei, iar apoi voiam să-mi dedic următorii cîţiva ani din viaţă sincronizîndu-le mişcările cu un număr up-tempo al trioului de pian al lui Ahmad Jamal." De ce Ahmad Jamal?

Poate pentru că este atît de multă plăcere şi delicateţe în interpretarea sa, dar şi o gamă dinamică extraordinară. Plus swing-ul *(n.r.* – cadenţa) din muzica sa şi faptul că execută melodiile cu o economie uimitoare.

Cum aţi descoperit jazzul şi cum s-a dezvoltat viaţa dumneavoastră, din acel moment?

David Lelyveld, unul dintre verii mei din New York, era un mare fan al bebop-ului şi al şcolii Tristano (mai ales Warne Marsh) şi mi i-a făcut cunoscuţi pe aceşti muzicieni. Însă eu îi descoperisem deja, pe cont propriu, pe mulţi alţii, printre care Brubeck, Jamal, Miles (şi-anume, LP-ul său *Round Midnight),* The Modern Jazz Quartet şi Stan Kenton. Şi, după cum am precizat în autobiografia mea apărută în 1980 – *Moving Places* –, pe 22 februarie 1957, cu doar cinci zile înainte să împlinesc 14 ani, am mers cu prietena mea de la acea vreme, Jean McIntosh, la un concert susţinut de Louis Armstrong la Sheffield Community Center, în nord-vestul Alabamei, peste rîu de oraşul meu natal, Florence. (Din cauza legilor lui Jim Crow, am mers la spectacolul de la 7 seara, şi nu la cel de la 21,30, care era numai pentru cei „de culoare", deşi merită adăugat că Satchmo – cum era poreclit Armstrong – a cîntat alături de toboşarul său alb, Barrett Deems, la ambele concerte – un muzician pe care nu l-am mai văzut cîntînd live din nou, vreme de aproape 40 de ani, cînd l-am prins într-un ajun de An Nou, în Chicago, cu puţin timp înainte de moartea sa.) Ar trebuie să adaug faptul că mama – care, cînd era mai tînără, a avut legături strînse cu muzica clasică şi a cîntat la pian mulţi ani – a fost interesată şi de jazz. Odată chiar s-a străduit să-mi obţină cîteva lecţii de la un profesor de pian din localitate, care ştia cîteva ceva despre jazz, m-a învăţat cîteva acorduri şi mi-a dat şi vreo două albume vechi pe care nu le mai asculta nimeni – *With Candido* al lui Billy Taylor şi nu-mi mai amintesc care album al The Oscar Peterson Trio. De asemenea, am cîntat la clarinet în formaţia liceului şi am participat la cîteva *jam sessions* locale. (De obicei, toboşarul la aceste reprezentaţii era Donnie Fritts, care a devenit apoi pianist profesionist pentru Kris Kristofferson şi compozitor, locuind şi astăzi în Florence.)

> *„Godard mi-a spus odată, într-un interviu, că era mai multă «poveste» în creaţiile lui Patti Smith sau ale lui John Coltrane decît este în majoritatea filmelor actuale."*

Mai tîrziu, după ce am început cursurile la New York University (NYU), am reuşit să văd o mulţime de muzicieni live – cei mai remarcabili fiind (iar această listă e departe de a fi completă şi nu include concertele propriu-zise) Mingus, Bud Powell şi Chico Hamilton în clubul de jazz Birdland, Miles la The Jazz Gallery (mi-aduc aminte de o seară fantastică, din timpul săptămînii – cînd am intrat plătind doar 1 dolar, preţul redus pentru studenţi –, unde a cîntat alături de Coltrane, Cannonball, J.J. Johnson, Bill Evans, Paul Chambers şi Philly Joe), Miles, Mingus şi Bill Evans cu Scott LaFaro (printre mulţi alţii) în clubul Village Vanguard, Roland Kirk, Monk şi Ornette Coleman în clubul Five Spot, şi cvartetul clasic al lui Coltrane, precum şi Tristano cu Marsh şi Konitz în clubul Half Note, Kenny Dorham şi Roland Kirk în Slug's, şi Archie Shepp într-un local dispărut de mult, aflat la un bloc distanţă de NYU. I-am mai văzut şi pe Martial Solal şi pe Billy Taylor, cu prilejuri diferite, la Hickory House, dar asta s-a întîmplat cîţiva ani mai tîrziu. De fapt, am fost să-l văd pe Mingus în nenumărate cluburi, cîntînd cu grupuri diferite, iar una dintre amintirile cele mai dragi din acea perioadă este cînd mă duceam la el şi-l rugam să cînte „Peggy's Blue Skylight", ceea ce făcea întotdeauna.

După trei semestre la NYU, m-am transferat la Bard College, aflat la două ore de mers cu trenul în susul rîului Hudson, unde am învăţat mai multe acorduri de pian de la cîţiva dintre colegii mei, am participat la cîteva *jam sessions* (unde actorul Chevy Chase cînta la tobe; iar o dată, am acompaniat-o pe actriţa Blythe Danner, cînd a cîntat „Round Midnight" într-un club din campus) şi în weekenduri am ascultat mai mult jazz live. Am şi produs un concert acolo (unde i-am angajat pe Herbie Hancock, Ron Carter şi Tony Williams) şi am ajutat la promovarea altui concert, produs de Chevy şi Blythe, susţinut de către The Bill Evans Trio... Fiindcă tot veni vorba, în timpul celor cinci ani pe care i-am petrecut la Paris, am fost prieten, pentru o scurtă perioadă, cu alto-saxofonistul avangardist Noah Howard şi am realizat un interviu cu el, pe care l-am trimis revistei *DownBeat*. Nu l-au acceptat, dar redactorul-şef, Don Morgenstern, mi-a scris, încurajîndu-mă să trimit mai multe texte, ceea ce nu am mai făcut.

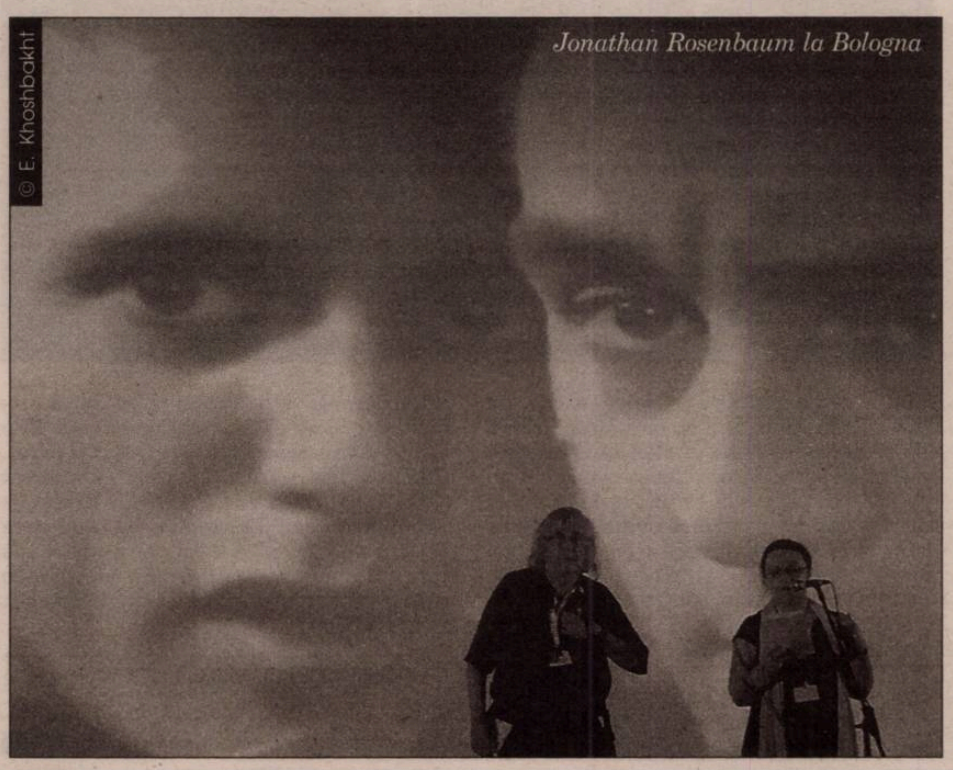
© E. Khoshbakht

Jonathan Rosenbaum la Bologna

> *„Convingerea mea e că principalul element lipsă din majoritatea reprezentărilor jazzului în film este faptul că muzicienii nu se ascultă unul pe celălalt."*

Improvizaţie şi „swing"

Cum aţi încorporat diversele elemente din jazz (în special improvizaţia) în critica dvs. de film şi în scris, în general?

Eliberarea imaginaţiei unui om reprezintă, bineînţeles, o componentă din asta, iar ritmul prozei cuiva constituie un alt element. În *Moving Places,* faptul că înainte de a scrie, am realizat o muncă de cercetare efectivă a fost, pentru mine, asemeni stabilirii acordurilor sau schimbărilor înainte de a inventa un solo care să se desfăşoare peste ele.

„Jam Session on Non-Narrative" a fost subtitlul ciudat al unui articol din 1978 scris de dvs. – care este semnificaţia improvizaţiei în jazz pentru dvs., mai ales cînd vorbim despre literatura de film?

În cazul acesta, noţiunea improvizaţiei de grup era, evident, importantă – fiind complicată de faptul că Raymond Durgnat şi David Ehrenstein, ceilalţi doi participanţi la articolul „Obscure Objects of Desire", s-au întîlnit prima oară abia la cîţiva ani după ce textul fusese gata. Desigur, unul dintre cele mai bune lucruri care se pot întîmpla într-un *jam session* este cînd o idee sclipeşte sau dă viaţă altei idei, iar uneori, o idee poate chiar să sintetizeze una sau două idei de la unul sau doi dintre indivizii precedenţi.

Deşi improvizaţia este cea asociată, de obicei, cu jazzul ca cel mai evident şi influent factor în acel tip de muzică, pentru mulţi interpreţi de jazz un alt termen este utilizat frecvent: swing. Am putea fi ambii de acord că este absolut imposibil de definit, în vreme ce conexiunea sa cu un puls ritmic specific (care stîrneşte bucurie) este neîndoielnică şi – ca să împrumut ideea lui Richard Cook – transmite mereu un simţ al impulsului dinainte. Am folosit improvizaţia în cinema şi în alte arte, există vreo posibilitate să întrebuinţăm şi „swing-ul"? Eu cred că această trăsătură – care este legată, mai mult sau mai puţin, de folosirea limbajului – poate fi identificată în scrierile a doi critici americani: Whitney Balliett (în jazz) şi Manny Farber (în cinema). Vedeţi vreun caracter practic în împrumutul termenului din jazz pentru a-l folosi în literatura de film?

Nu aş şti cum să răspund la această întrebare, altfel decît să fiu de acord cu dvs. că atît Farber, cît şi Balliett folosesc această cadenţă (spre deosebire de, să spunem, Agree, Ferguson sau Martin Williams, sau chiar Hodeir în calitate de critic, indiferent de celelalte însuşiri ale lor). Şi, după cum cred că am mai spus, consider că descrierile solourilor de jazz făcute de Rafi Zabor în cartea sa *The Bear Comes Home* au o mare doză de „swing".

Aţi fost coleg, în volumul Cinema: A Critical Dictionary, *cu regretatul André Hodeir,*

un mare istoric şi critic al jazzului, care era şi critic de film. L-aţi întîlnit vreodată în persoană?

Nu, niciodată, din păcate. Dar m-am întîlnit şi m-am împrietenit cu traducătorul său în limba engleză, Noël Burch, care i-a fost şi coleg de catedră, vreme de mulţi ani. Pentru mine, Hodeir este un fel de model de urmat – în special în legătură cu ce m-a învăţat despre formă –, iar din unele perspective mai mult ca artist decît în calitate de critic – în special cînd ne referim la capodopera sa, cantata „Anna Livia Plurabelle" *(n.r. –* compoziţie inspirată de personajul cu acelaşi nume din *Finnegans Wake* a lui James Joyce). Însă îmi place şi cînd, critic fiind, a comparat opera lui Gil Evans, transformînd compoziţiile altora pe *Miles Ahead* cu opera lui Jorge Luis Borges. În general, cred că a avut mai multe de spus (şi de făcut) în privinţa conexiunii dintre jazz şi literatură decît oricine altcineva. Spre exemplu, sînt fascinat de faptul că – chiar şi atunci cînd îi pune pe cîntăreţii săi, care interpretează „Anna Livia Plurabelle", să pronunţe greşit unele dintre jocurile de cuvinte ale lui Joyce – întotdeauna pare a exista un bun temei muzical pentru a face asta. Şi faptul că opera sa este supusă unor transformări continue reprezintă parte din forţa sa, deşi nici măcar o singură notă nu este improvizată. Totuşi, cred că există o anumită cadenţă.

„Unul dintre cele mai memorabile lucruri legate de Coltrane Quartet cîntînd în clubul Half Note era modul intens în care se ascultau unul pe altul."

Jazzul în film

În linii mari, nu-mi amintesc de nici o referinţă remarcabilă referitoare la jazz printre cei din cercul revistei Cahiers du cinéma *şi, mai interesant, nici măcar în filmele lor, cu toate că au avut privilegiul de a găzdui nenumăraţi interpreţi americani de jazz expatriaţi, în Parisul sfîrşitului anilor '50. De pildă, în traducerea engleză în patru volume a selecţiei de articole din* Cahiers, *cuvîntul „jazz" a fost folosit numai o dată. De vreme ce cunoaşteţi mediul cultural din Franţa în anii '60, cum explicaţi absenţa jazzului din scrierile* Cahiers?

Este o întrebare bună, dar nu cunosc răspunsul, exceptînd a vă spune că Godard, Truffaut, Rivette, Rohmer şi Straub-Huillet ar putea fi descrişi fundamental drept clasicişti mai degrabă decît modernişti, cînd vine vorba despre muzică (cu cîteva excepţii notabile, precum bucata de percuţie a lui Stockhausen folosită în filmul *La chinoise.)* Pare clar acum că excelenta coloană sonoră a lui Solal pentru *Breathless* s-a întîmplat mai degrabă datorită producătorului, decît datorită gustului personal al lui Godard – deşi Godard mi-a spus odată, într-un interviu, că era mai multă „poveste" în creaţiile lui Patti Smith sau ale lui John Coltrane decît este în majoritatea filmelor actuale.

Discutînd despre reprezentarea jazzului în filme, pare că nu s-au schimbat prea multe de cînd aţi scris despre cele „trei erori în patru cuvinte", cînd De Niro în New York, New York *a fost numit „un avangardist talentat care cîntă bebop". Cum v-aţi „actualiza" comentariile în privinţa reprezentării?*

A existat o perioadă scurtă, acum cîţiva ani, cînd credeam că eu, sau John Bailey şi cu mine vom face un documentar de jazz despre McCoy Tyner, care urma să fie produs de Rick Schmidlin (producătorul reeditării filmului *Touch of Evil),* care a dus la întîlnirea mea cu Tyler în Chicago şi discutarea despre proiect timp de cîteva ore. Am postat deja ceva despre acest lucru pe site-ul meu, aşa că nu mai vreau să subliniez aici decît convingerea mea că principalul element lipsă din majoritatea reprezentărilor jazzului în film este faptul că muzicienii nu se ascultă unul pe celălalt. După cum i-am spus lui Tyler, unul dintre cele mai memorabile lucruri legate de Coltrane Quartet cîntînd în clubul Half Note era modul intens în care se ascultau unul pe altul. Şi mai am o amintire vie, cu mine stînd lîngă Tristano într-o noapte, tîrziu, la barul din Half Note, după ultima sa reprezentaţie, în timp ce pusese o bandă a propriului său grup, împreună cu Marsh şi Konitz, reacţionînd foarte vocal şi vizibil la ce îi plăcea sau nu îi plăcea la fiecare dintre solouri, inclusiv ale sale... Recent, urmărind începutul filmului *The Magic Flute* al lui Ingmar Bergman, am fost marcat cu precădere de felul în care se concentra pe ascultătorii din public. Dar felul în care editase cadrele şi modul în care îşi mişcase camera de filmat în relaţie cu muzica erau de asemenea impresionante şi probabil că ar putea fi studiate cu folos de către realizatorii documentarelor de jazz.

Cred, în paranteză fie spus, că recenta ta cronică a documentarului *Ricker's Dave Brubeck: In His Own Sweet Way,* produs şi regizat de Bruce Ricker, a fost corectă, luînd totul în considerare – deşi eu însumi am fost mai generos faţă de film. Acest lucru s-a datorat în mare parte faptului că Ricker, pe care l-am întîlnit de mai multe ori, a fost foarte generos cu mine, şi nu numai în chestiuni legate de jazz. Faptul că a fost într-atît de bun încît să-mi trimită prin Fedex un DVD cu acest film, în Richmond, în timp ce eu lîncezeam acolo, după ce îl întrebasem dacă aş putea să-l văd, mi-a sporit aprecierea. Chiar şi aşa, sînt sigur că *The Last of the Blue Devils,* pe care nu l-am mai revăzut de ceva timp, trebuie să fie mult mai bun ca film.

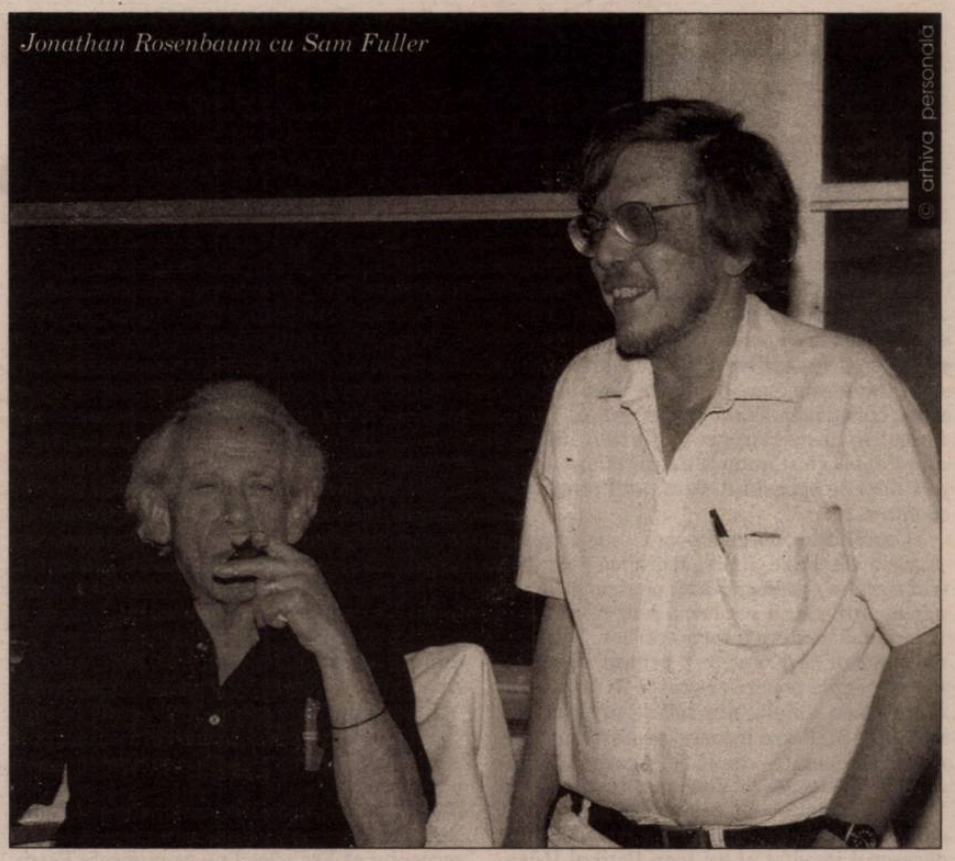
Jonathan Rosenbaum cu Sam Fuller

© arhiva personală

Cred că pot răspunde la această întrebare cu un singur cuvînt: suflet. Însă am admirat de asemenea felul în care a folosit „Autumn Leaves", după ce am văzut odată *ABC Africa* pe cînd se afla încă pe masa de montaj. Ulterior, el mi-a spus că a decis să folosească tea să pară secundare. În plus, cred că ambii sînt politici, polemici şi eclectici din punct de vedere stilistic, comparabili în multe aspecte. Ambii au un geniu pentru a aduce laolaltă stiluri, forme şi chiar teme despre care se crede, în general, că sînt incompatibile.

Ca cineva care a arătat legături puternice, precum şi un angajament intelectual faţă de ambele forme ale artei – jazz şi cinema –, cum credeţi că v-a lărgit acest lucru orizontul?

Iată o constatare liberă, pe care o pot face legînd jazzul, filmul şi scrisul pentru mine, sau ce îmi place la toate trei: în mare parte din activitatea mea, sînt preocupat de coexistenţa faptului de a fi singur în expresivitatea mea şi de a fi parte a unui colectiv sau a unei comunităţi, descoperind astfel expresivitatea. Pentru mine, mare parte din cel mai bun jazz, film sau scris provine dintr-o dialectică între aceste două tipuri de expresivităţi, precum şi între cele două tipuri de răspuns la acea expresivitate.

„Am crezut întotdeauna că Mingus avea multe în comun cu Godard, mai ales în felul în care încorpora atît istoria culturală, cît şi istoria propriei sale arte, anulînd multe dintre diferenţele pe care le facem deseori între modern şi clasic."

E o surpriză că unul dintre cele mai bune exemple de întrebuinţare a jazzului în cinema este regizorul iranian de film Abbas Kiarostami şi al său Taste of Cherry, *care exploatează cu-adevărat profunzimea emoţională şi integritatea melodiei „St. James Infirmary", cîntată de Louis Armstrong. Se află în contrast cu, să spunem, Woody Allen, care cunoaşte şi interpretează jazz, dar folosirea acestei muzici în filmele sale este limitată la funcţia sa nostalgică, şi nu e în mod necesar cea mai ingenioasă. Care credeţi că este cheia pentru realizarea aceasta unică a lui Kiarostami – un om care nu e neapărat un fan al jazzului?*

Vedeţi vreo legătură între interpreţii de jazz şi regizorii de film favoriţi?

Am crezut întotdeauna că Mingus avea multe în comun cu Godard, mai ales în felul în care încorpora atît istoria culturală, cît şi istoria propriei sale arte, anulînd multe dintre diferenţele pe care le facem deseori între modern şi clasic, sau făcîndu-le pe majoritatea altă muzică acolo, pentru că „Autumn Leaves" era observată şi recunoscută de spectatori, şi nu acela era răspunsul pe care îl voia în punctul respectiv. Acest lucru are sens pentru mine, deşi tot mi-aş fi dorit să păstreze acea melodie.

Varianta originală a interviului a apărut pe site-ul fandor.com.

a consemnat Ehsan KHOSHBAKHT

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

O scurtă privire aruncată asupra site-ului criticului **Jonathan Rosenbaum** (jonathanrosenbaum.com) – care cuprinde tot ce a scris el, din adolescenţă pînă la critica recentă – ne dezvăluie o coerenţă a ideilor, precum şi o diversitate a subiectelor abordate în scrierile sale, care rămîne negalată de criticii de astăzi. El continuă să susţină principiile apărate, înaintea lui, de către André Bazin, iar critica sa susţinută asupra filmelor hollywoodiene mainstream a rămas intactă, de cînd a devenit critic de film cu normă întreagă la *Chicago Reader*.

Faptul că a împlinit 70 de ani nu înseamnă – ca în cazul altor autori din generaţia sa – că a pierdut contactul cu realităţile noii ere şi ale noii culturi din epoca digitală. Preocupările sale, precum şi optimismul său, legat de o mai mare posibilitate de interacţiuni culturale în cinema-ul actual, se manifestă în cea mai recentă carte a sa: *Goodbye Cinema, Hello Cinephilia,* University Of Chicago Press, 2010.

Orice privire de ansamblu asupra contribuţiei sale la literatura de film – printre care se numără mai mult de 12 cărţi, precum şi articole în revistele *Film Comment, Cineaste* şi *Sight & Sound,* iar apoi traducerile operei sale din China în Iran – ar identifica o anume insistenţă în scrierile sale, care, indiferent de subiect sau de perioada abordată din istoria filmului, pune în context chestiunea în lumina lui „acum" şi a societăţii contemporane.

Legăturile mele mai degrabă personale cu Rosenbaum pot fi găsite în dragostea noastră comună pentru jazz. Dincolo de plăcerile minunate ale acestuia (care depăşesc uneori cinema-ul), Rosenbaum porneşte de la credinţa că jazzul poate însoţi, cu imaginaţie, un scriitor în modurile în care el gîndeşte şi scrie, şi în abordarea oricărei alte forme artistice de către acesta.

Articolele lui Rosenbaum despre jazz compensează dimensiunile modeste printr-o bogăţie de observaţii, iar acele piese prezentate pe site-ul său şi în alte locuri denotă şi o importanţă istorică, şi o aplicare structurală a limbajului jazzului în scris. Pentru cea dintîi, pot indica documentarea şi critica sa nepreţuită a unor filme rare de jazz, pentru *Monthly Film Bulletin,* în anii '70 (recent, am descoperit că articolul său deschizător de drumuri, „Black & Tan", din publicaţia mai sus-menţionată, a fost subiectul unui plagiat crunt, într-o prestigioasă biografie a lui Duke Ellington). În ceea ce priveşte cea de-a doua componentă, poate fi numită prima sa carte autobiografică improvizată: *Moving Places,* ediţia a II-a, University of California Press, 1995.

Subiectul acestei discuţii este jazzul şi influenţa lui asupra vieţii de autor şi critic de film a lui Rosenbaum, precum şi o încercare de a ne concentra pe modurile în care anumite concepte din jazz – improvizaţie, *jam session* etc. – pot influenţa critica de film. Odată, Rosenbaum mi-a mărturisit că, în adolescenţă, şi-a închipuit cum ar fi fost să devină interpret de jazz, „dar apoi am eliminat această posibilitate, după ce am decis că viaţa interpreţilor de jazz e prea dificilă şi prea aspră." Din punctul meu de vedere, sînt mai mult decît fericit că lumea jazzului nu l-a răpit lumii cinefililor. Cu toate acestea, el este într-atît de norocos, încît are ambele lumi. **(E. K.)**

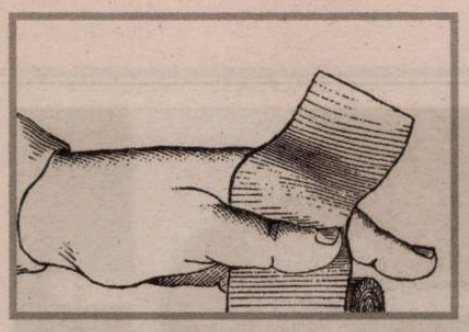

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Numele Papei şi politica lumii

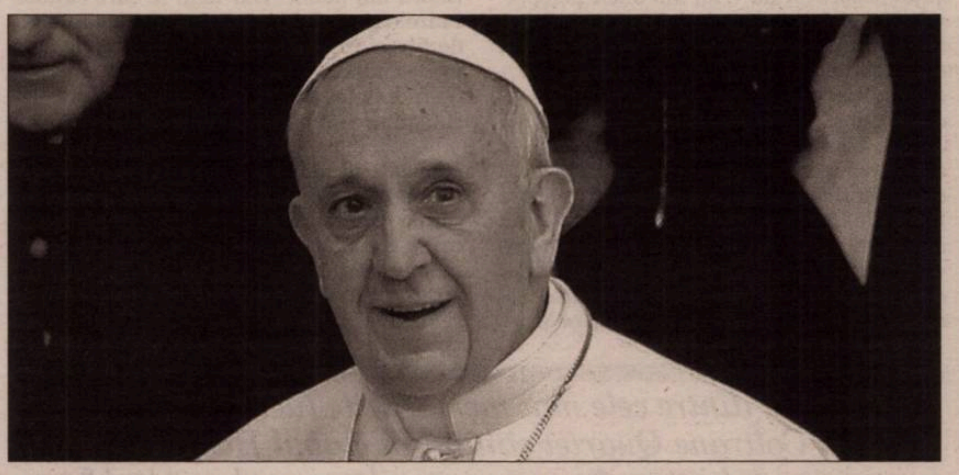

Alegerea cardinalului argentinian Jorge Mario Bergoglio ca Papă, pe 13 martie, i-a surprins doar pe cei care se aşteptau la o alegere nesurprinzătoare, ca să spunem aşa, iar aceştia erau foarte puţini: noul Papă avea şanse mici să vină din Europa, chiar dacă Francisc I e primul Pontif născut în afara Europei, în ultimii 1300 de ani. Faptul că şi numele e o premieră a produs diferite speculaţii, care pot fi, însă, demontate.

Cardinalul Bergoglio şi-a pus explicit numele de Papă în legătură cu virtuţile franciscane – preocuparea pentru săraci şi pacifismul – iar acest lucru n-ar fi avut motive să dea naştere interpretărilor. Totuşi, a dat, pentru că Francisc e primul Francisc. Însă o simplă privire aruncată în urmă arată un lucru simplu: din 263 de papi, cîţi au fost de la Sf. Petru încoace, peste 40 au avut nume nerepetate – de la Sf. Agatho, din secolul al VII-lea, la Sf. Zosimas, din secolul al V-lea. Un astfel de nume unic a existat chiar în secolul trecut, la Ioan Paul I, predecesorul imediat al lui Ioan Paul al II-lea, care a fost Pontif timp de numai 33 de zile. De altfel, speculaţiile de la moartea lui, în 1975, sînt încă destul de proaspete. Iar cei care s-ar fi aşteptat la un Paul, Pius sau Benedict, uită că şi Benedict, numele ales de înaintaşul încă în viaţă al lui Francisc, a fost o inovaţie relativă, deoarece cardinalul Ratzinger a făcut o reverenţă către purtătorul cu numărul XV al acestui număr, care a fost Papă acum destul de multă vreme, în timpul Primului Război Mondial.

Atunci, de unde toate speculaţiile? Desigur că un rol l-a avut şi demisia lui Benedict al XVI-lea (o altă premieră), dar superstiţioşii se leagă mai ales de două profeţii, a Sf. Malachia şi a nelipsitului Nostradamus. Cea dintîi spune, pe scurt, că ultimul din şirul de papi se va numi Petru Romanul, iar înaintea acestuia se află un Pontif a cărui descriere corespunde, dacă poftim, cu a lui Benedict al XVI-lea.

Nostradamus are o altă relatare, referitoare la al 266-lea Papă – care se va afla pe scaunul Sf. Petru într-un timp în care pe cer vor apărea doi Sori. Şi după Sf. Malachia, şi după Nostradamus, urmează Judecata de Apoi şi tot restul.

Noul Papă foloseşte toate pîrghiile de imagine pe care le are pentru un anumit gen de statement.

Bineînţeles că toate aceste lucruri au preocupat diferite ziare şi site-uri mai mult sau mai puţin profilate pe paranormalîcuri, mai ales în lipsa unor explicaţii amănunţite despre retragerea Papei Benedict al XVI-lea. Desigur, este la mintea cocoşului că Francisc I nu se numeşte Petru Romanul, dar amatorii de profeţii vor răspunde imediat acestei obiecţii cu raţionamentul că Biserica Catolică a ales premeditat un Papă neitalian, pentru ca adevărul ieşit la iveală sub forma unui mesaj de acum 1000 de ani să fie infirmat. La fel – cu privire la imaginea unui papă negru, care circulă printre amatorii de ezoterisme –, se poate spune la fel de bine că ea corespunde lui Francisc I. Acesta, alb de felul lui, e drept, dar iezuit, în timp ce şeful iezuiţilor, se ştie, e un papă (în) negru.

Socoteala celor 266 de papi nu ţine nici ea. Francisc I poartă numărul 266, într-adevăr, pentru că au fost tot atîtea pontificate, numai că un anume Benedict al IX-lea a fost ales Papă de trei ori, între 1032 şi 1048. Benedict al IX-lea a ajuns Papă în jurul a 20 de ani, şi una dintre renunţările la tiară s-a petrecut contra unei sume de bani, în paranteză fie spus. Dar, desigur, 266 e 266 pentru cine vrea să i se facă pielea de găină din motive de Judecata de Apoi.

Dar, dincolo de toate aceste brambureli, numele de Francisc are o semnificaţie reală. Presa s-a mirat ca o adolescentă la primul bal de gluma făcută de Papă cu cardinalii – „Să vă ierte Dumnezeu pentru ce-aţi făcut!" le-a spus el după ce l-au ales –, de microbuzul pe care a ţinut morţiş să-l folosească în locul vehiculului papal, la fel cum a făcut cu un lift colectiv. Ca şi de insistenţa de a-şi plăti nota acolo unde se cazase înaintea desemnării în funcţie.

Acest gen de gesturi are o semnificaţie clară, cea legată de virtuţile franciscane de care vorbeam la început, şi e clar că noul Papă foloseşte toate pîrghiile de imagine pe care le are pentru un anumit gen de *statement*. Lucrurile pot fi judecate creştineşte numai de un teolog, dar în cheie politică, e destul de clar ce-a vrut cardinalul argentinian – şi în general, Biserica Catolică – să comunice odată cu noul Pontificat.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

Constantin ARDELEANU

Regele Mihai, sovieticii şi anglo-americanii

– în vara anului 1947 –

Recent, informaţii publicate în presa britanică – preluate şi de media românească – fac referire la contextul abdicării Regelui Mihai *(The Guardian,* 5 martie 2013). Cum episodul este departe de a fi complet lămurit de istorici, iar opiniile referitoare la actul renunţării la tron sînt încă vii în spaţiul public, redăm mai jos fragmente dintr-un raport diplomatic transmis Foreign Office-ului de către ambasadorul Marii Britanii la Bucureşti, Adrian Holman. Extrem de interesantul document detaliază relaţiile suveranului cu Guvernul comunist şi liderii trupelor sovietice staţionate în România. Raportul a fost trimis de Holman la finalul unui dineu organizat la Sinaia, pe 5 august 1947 (The National Archives of the United Kingdom, Foreign Office, FO 496/1 – *Correspondence respecting Romania,* part 1, 1947, pp. 61–64).

„Majestatea Sa [Regina Mamă] mi-a spus că regretă că nu ne mai văzuse, pe mine şi pe soţia mea, dar presiunea rusească nu le permitea să îndrăznească aşa ceva. Orice contact cu noi stîrnea imediat o mare suspiciune şi, nu cu mult timp în urmă, însuşi primul ministru a remarcat faţă de Rege, în mod grosolan, că stătea la castelul de la Săvîrşin doar pentru a purta conversaţii secrete cu prietenii lui britanici şi americani." Mai apoi, Regina Elena a explicat că reuşise să organizeze respectiva întîlnire cu Holman doar după ce, cu cîteva zile înainte, oferise un dineu similar pentru oficialii sovietici, prim-ministru şi alte personalităţi ale zilei. „Generalul Susaikov [reprezentantul Rusiei în Comisia Aliată de Control] s-a purtat nepoliticos cu Regele şi a strîmbat din nas oricînd conversaţia a ajuns la ceva britanic sau american. Cînd i-a fost prezentat unul dintre palate, după prînz, generalul Susaikov a făcut o remarcă foarte insultătoare la adresa armatei române, în timp ce privea o poză militară. A tras din perete o sabie chinezească veche şi, cu forţa unui fierar, a rupt-o fără vreun fel de scuză. În timpul prînzului, unul dintre interpreţi a scuipat în continuu. Ofer toate aceste detalii, poate nesemnificative, pentru a vă face o idee despre relaţiile actuale dintre palat şi ruşi, şi atitudinea arogantă şi brutală a acestora în privinţa Regelui."

Mai tîrziu – continuă Holman – Regina „mi-a mărturisit teama că Regele va fi asasinat. Am încercat s-o calmez în această privinţă, spunînd că, firește, asasinarea nu putea fi complet exclusă, dar că în această ţară, unde asasinatul este neplăcut caracterului românesc, îmi părea cel mai puţin probabil plan, dacă liderii comunişti decideau să scape de monarhie. Erau atîtea alternative politice mai facile." „Urma o perioadă periculoasă pentru Rege, iar sarcina lui era, cu siguranţă, de neinvidiat; dacă, aşa cum putea fi cazul, presat de prieteni şi de anturaj să părăsească ţara, făcea acest lucru de frică sau în disperare de cauză, totul era terminat; comuniştii îşi îndeplineau obiectivul fără luptă şi el însuşi ar fi disprețuit la fel de mult de prieteni şi de duşmani. Îmi era greu să vorbesc astfel, dar, în acele circumstanţe, nu vedeam alternativa. Intimidarea era principala armă a Guvernului român şi a mentorilor sovietici, căci producea panică. Eram de părere că, în principiu, Regele trebuia să facă o regulă din a cere ca orice solicitare sovietică să-i fie făcută în scris şi semnată fie de ambasadorul sovietic, fie de generalul Susaikov, dacă doreau să aibă validitate la Rege. Majestăţile lor mi-au ascultat remarcile şi nu s-au împotrivit, deşi Regina a remarcat că Regele era foarte tînăr şi că juca o mînă moartă, fără consilieri puternici şi eficienţi, sau fără cunoaşterea detaliată a complicatelor chestiuni în discuţie. Poziţia lui era extrem de dificilă. Din această discuţie am căpătat impresia puternică că Regele nu avea acum nici un fel de intenţie să-şi părăsească funcţia, decît dacă este izgonit prin forţă."

Documentul detaliază relaţiile suveranului cu Guvernul comunist şi liderii trupelor sovietice staţionate în România.

Impresia lui Holman era că, la Sinaia, „atmosfera este într-adevăr una de neîncredere, teamă şi confuzie. Fiecare raport este exagerat; uneori, teama ajunge la panică şi confuzie, la fel de mult mentală şi fizică, ce par datorate stării de dezinformare în care palatul este ţinut în mod intenţionat, şi a ineficienţei şi incompetenţei generale a personalului. *Spioni* şi *sabotaj* au devenit cuvinte obişnuite pentru tot ceea ce nu are o explicaţie clară. Fără exagerare, am simţit că între Sinaia şi Bucureşti este o Cortină de Fier mult mai mare decît cea care separă România de restul lumii. De mult timp, trimiteam Regelui şi Reginei-Mamă ziare britanice, însă, acum cîteva săptămîni, am aflat întîmplător că Regina-Mamă nu primea nimic. Să fie din cauza ineficienţei palatului sau a sabotajului faptul că ziarele nu ajungeau niciodată la destinaţie? Nu ştiu, dar acum maşinăria palatului a fost puternic zguduită, şi ziarele ajung regulat."

„Ştiam că viaţa la palat era tristă şi încordată, dar pînă la această vizită n-am înţeles întreaga situaţie. Din acest motiv, am încercat să vă ofer o imagine cît mai clară. Am o mare admiraţie pentru felul în care Regele şi mama lui reuşesc să continue în aceste condiţii dificile, dar, din nefericire, nu se pot face decît puţine lucruri pentru a le îmbunătăţi soarta pînă cînd întreaga situaţie politică nu se va schimbă în bine."

***Constantin Ardeleanu** este conf. univ. la Facultatea de Istorie, Filozofie şi Teologie a Universităţii „Dunărea de Jos" din Galaţi. Cel mai recent volum publicat:* Gurile Dunării – o problemă europeană. Comerţ şi navigaţie la Dunărea de Jos în surse contemporane (1829-1853).

Andrei GORGAN

Be a local

– despre cum turiştii se amestecă cu băştinaşii –

Am aflat, nu mai devreme de anul trecut, de conceptul turistic *„be a local“*, o chestie care sună foarte bine. Eu îmi imaginam că asta înseamnă să mergi pînă în Indonezia cu o agenţie de turism, iar acolo, în timpul unei vizite ghidate prin junglă, să fii răpit de nişte gherile, dus într-o tabără şi ţinut prizonier pentru revendicări sau bani. Exemplul perfect, în care n-ai de ales şi eşti forţat să trăieşti împreună cu localnicii, ba s-o mai şi încasezi din cînd în cînd, dacă nu ştii să faci ca ei. Dar am văzut pe nişte bloguri de turism că nu despre asta era vorba. Ideea e să te duci într-o ţară ceva mai exotică, să-ţi cauţi singur cazarea prin nişte cătune recomandate de Lonely Planet – eventual acasă la nişte ţărani, pe care să-i încurci nonstop la treburile casei şi la gătit. E de la sine înţeles că, odată ajuns acolo, vei mai întîlni încă vreo 20 de turişti, la fel de dezamăgiţi că nu sînt singurii care au descoperit comoara ascunsă pe Internet. Trebuie să fii suficient de lucid să observi că, de fapt, tot acel sat trăieşte de pe urma unora ca tine. Că bătrînicile nu ţes în pridvor haine pentru nepoţei, ci ca să le porţi tu la poză, că femeile merg să culeagă ceai în cantităţi mult prea mari pentru nevoile unei familii cu opt copii, că horele încinse în fiecare seară în mijlocul uliţei nu sînt pentru delectarea primarului, că gazdele trăiesc în case vechi şi urîte, în timp ce tu te lăfăi într-o viluţă confort sporit, scuipîndu-le în cap de pe verandă. Cel puţin în familiile care-şi duc copiii ca să fie „localnici“, jucîndu-se cu copiii localnicilor, mai e un iz de autentic, din moment ce puştii se înţeleg de minune şi habar n-au cît de neasemuită e toată experienţa. Şi asta e una dintre cele mai fericite variante de a descoperi „faţa ascunsă a unei civilizaţii“. Cel mai adesea, eşti dus acasă la nişte ciudaţi: cu cît mai mutilaţi sînt membrii tribului, cu atît mai tare e povestea.

Edestul de plictisitor să mergi într-un sat thailandez trîntit pe marginea unui cîmp defrişat, unde toată lumea culege ziua orez şi seara se uită la *Vocea Thailandei*. E mult mai interesant atunci cînd autocarul te lasă într-un sat din munţi, unde femeile îşi lungesc gîtul neverosimil de mult cu ajutorul unor inele de cupru, băşca îţi mai vînd şi suveniruri, îţi cîntă la chitară şi îşi fac, docile, poze din orice poziţie le ceri.

Ca să nu mai vorbim de dans. Cele mai dezirabile popoare sînt cele care-ţi oferă o ţopăială la restaurant: mărunt din picioruşe în Irlanda (într-un pub, cum unde?), isteric ţopăit în nordul Turciei, horit cu batista în Grecia, delicat din mînuţe în Cambodgia, şi mai delicat din nimic în Japonia, furioso-suferind în Spania, din buric rusesc în Emirate, marş forţat în Coreea de Nord.

Aş fi fost un bun saami

Oamenii care trăiesc în condiţii vitrege reprezintă un alt punct forte al unei călătorii autentice. Aproape de Rovaniemi – locul în care părinţii îşi duc copiii ca să-l vadă pe Moş Crăciun, pentru că aşa au hotărît televiziunile – se poate vizita o familie deşteaptă de indigeni saami, care te invită să le vezi renii. Am ajuns acolo de două ori, la doi ani distanţă. Tînărul care se ocupa de afacere nu-şi mai amintea de noi, cînd am venit a doua oară, chiar dacă prima dată zăboviserăm ca să filmăm preţ de o jumătate de zi. L-am înţeles perfect, omul avea zeci de mii de turişti pe an şi era preocupat să îi uite cît mai repede – motiv pentru care ne-a mărturisit că mai face, de cîteva ori pe an, cîteva escapade tradiţionale saami la Londra. Ne-a oferit, pentru a doua oară, ocazia de a încerca să prindem, cu un lasou, nişte coarne de ren fixate pe un buştean. Asta e una dintre marile şmecherii care te fac să crezi că eşti de-al lor. Dacă-ţi iese din prima e aproape imposibil să eviţi gîndul „aş fi fost un bun saami“.

Pe urmele lui Bear Grylls

În Malaezia, după o tură cu barca printr-o junglă sălbatică, am fost duşi la un trib în tricouri. Oamenii ăştia meritau vizitaţi din două motive: erau etnie minoritară şi se aflau pe traseul bărcii. Altfel, nimic spectaculos, în afară de o relativă sărăcie, pe care o poţi vedea, într-o altă formă, şi prin satele de la noi. Dar combinaţia de minoritate etnică şi subdezvoltare dă bine în portofoliul unui călător de profesie. Membrii acestui trib ne-au dat, plictisiţi, o ţeavă lungă de bambus, prin care să suflăm cu o săgeţică otrăvită într-o ţintă. Obicei turistic pe care am avut ocazia să-l mai văd şi pe alte tărîmuri. Ceea ce era cu adevărat uimitor nu era obiceiul în sine – îl ştiam deja dintr-o sută de documentare de televiziune –, ci faptul că aproape toţi reuşeam să nimerim ţinta, din prima. Dacă săgeata nu era teleghidată, tot era o şmecherie la mijloc, dar nu mai conta. Noi meditam deja la genele bune cu care nea înzestrat natura, fiind aproape convinşi că, în situaţia în care am reuşi să scăpăm din ghearele gherilei care ne-a răpit în Indonezia, am reuşi să supravieţuim în junglă doar cu un tub de bambus şi o săgeţică otrăvită.

Ideea de „be a local“ *include, cumva implicit, ideea de discount.*

Apropo de vînat, partea culinară este, probabil, cea mai importantă, cînd vrei să te dai cu localnicii. Şi în acest caz, mîncarea trebuie să fie cît mai anormală, asta însemnînd, de regulă, scîrboasă. Odată întors acasă, ai ce povesti: „Am mîncat insecte!“ Dintr-odată, toţi ochii sînt aţintiţi pe tine, eşti deja pe urmele lui Bear Grylls. Viermi, ochi de mamifere, salivă de pasăre, hamsteri uriaşi (pe care dă mai bine să-i numeşti şobolani), fetuşi de raţă consumaţi direct din ou, maimuţe, cap de miel. Cu cît e mai indigestă experienţa, cu atît e mai autentică. Bineînţeles, aceste sortimente îţi sînt oferite în hohotele generale de rîs ale gazdelor. Cu cît te strîmbi mai mult şi arăţi că nu-ţi place, cu atît hazul creşte. Dacă eşti cuminte, mănînci tot şi le zici că e bun, simţi că te-ai integrat în comunitate şi că îi înţelegi mai bine. Cam cum e cu pălinca la noi. Întrebarea gazdei, către oaspetele congestionat la faţă: „Aţi mai băut ceva la fel de tare?“ – e de preferat întrebării „Aţi mai băut ceva la fel?“ – pe principiul evident că, cu cît e mai extrem, cu atît e mai de apreciat.

Eco, bio, discount...

În Vietnam, vizitînd o bucăţică rămasă din tunelurile construite de Viet Cong în timpul războiului, ni s-a propus să încercăm să ne vîrîm şi noi în nişte gropiţe săpate în pămînt, ca să ne jucăm de v-aţi ascunselea cu americanii. Am reuşit să fac acest lucru destul de uşor, vrednicia acestui gest datorîndu-se faptului că sînt croit pe dimensiunile unui soldat vietnamez. Aşa că am primit un punct bonus. Apoi, ni s-a oferit un păhărel de rachiu de orez, rachiu care împărţea sticla cu o cobra decedată. Cu toate că aş fi preferat să mă mai ascund cîteva ore de americani, dorinţa de a primi încă un punct bonus de la poporul vietnamez a fost de nestăvilit. Şi chiar dacă aveam dubii serioase că militarii din nord ar fi consumat aşa ceva în timpul programului, am dat pe gît ţuica, fiind încredinţat că, în altă viaţă, aş fi putut obţine măcar un post de figurant în *Apocalypse Now*.

N-ar fi de neglijat nici turismul ecologic, nu că cele descrise mai sus n-ar avea nici o treabă cu ecologia. Dar dă bine la CV să vizitezi comunităţi care-şi pun titulatura de „eco“ sau „bio“. În astfel de locuri merg mai ales turiştii occidentali puşi pe fapte bune. Însă, de cele mai multe ori, bunele intenţii sînt copleşite de spiritul necruţător al negocierii. Că doar n-au venit aici ca să cumpere cafea organică la preţuri la fel de mari ca în magazinele de *„fair trade“* din oraşele lor de baştină. Mai ales că însăşi ideea de *„be a local“* include, cumva implicit, ideea de discount. Oricît de fascinat ar fi turistul de 5000 de euro pe lună de sărăcia din Nepal, dacă vede produse care costă la fel de mult ca în supermarketul de-acasă, se enervează. Dacă nu se enervează şi le cumpără, o face conştientizînd generozitatea gestului de a ajuta nişte oameni nevoiaşi, mai ales dacă aceştia vin dintr-o comunitate de refugiaţi tibetani. Nu contează că vînd nişte suveniruri inutile, deoarece este extrem de interesant să aduci acasă lucruri cumpărate de la tibetani, pentru că ei îl au şef pe Dalai Lama, un tip care zice lucruri *cool* pe Facebook. Pe de altă parte, e total contraindicat să mănînci prin spelunci insalubre din Chiang Mai, deoarece ăia nu sînt localnici autentici, sînt doar nişte puturoşi care nu spală vasele cum trebuie şi, în loc să ai senzaţia că-i ajuţi, ai mai degrabă senzaţia că vei face o toxiinfecţie. Şi toată magia Asiei de Sud-Est se poate destrăma într-o clipă, dacă o iei aiurea-n tramvai, în loc să te laşi trimis de către o agenţie de turism într-un *resort* în care poţi să trăieşti în siguranţă, alături de localnici verificaţi.

Ce este autentic?

Acum, nu aş spune că e chiar imposibil să *be a local*, chiar dacă nu cred ca eu să fi fost, mai mult de cinci minute, aşa ceva. Şi atunci am fost din greşeală, că un paznic nu mă credea că-s operator, ci agent turc – sub acoperire de român infiltrat într-un port de yachturi –, motiv pentru care era să simt pe pielea mea ce înseamnă să fii localnic turc.

Deci: vă interesează să trăiţi o experienţă autentică în mijlocul indienilor nativi din Ontario? Mergeţi frumos să le cumpăraţi ţigările ieftine, proaste şi scutite de taxe. Le vînd în „rezervaţii“, adică în rulotele de la marginea drumului, în care şi locuiesc, şi lîngă care, dacă cereţi voie, vă puteţi instala cortul. Vreţi să trăiţi cum trăiesc nişte saami finlandezi? Mergeţi acasă la un tăietor de lemne alcoolic, nu la familia îmbrăcată în costum de clovn, care îţi ia bani ca să te bage în ţarcul renilor şi să îţi bată tobele în jurul focului. Şi dacă nici asta nu vă mulţumeşte, e mult mai simplu în Rio de Janeiro. Uitaţi Copacabana, luaţi o gură sănătoasă de *cachaça*, apoi traversaţi strada şi intraţi în favela Vidigal, că e aproape – fix vizavi de Sheraton. Eu, unul, n-am avut curajul.

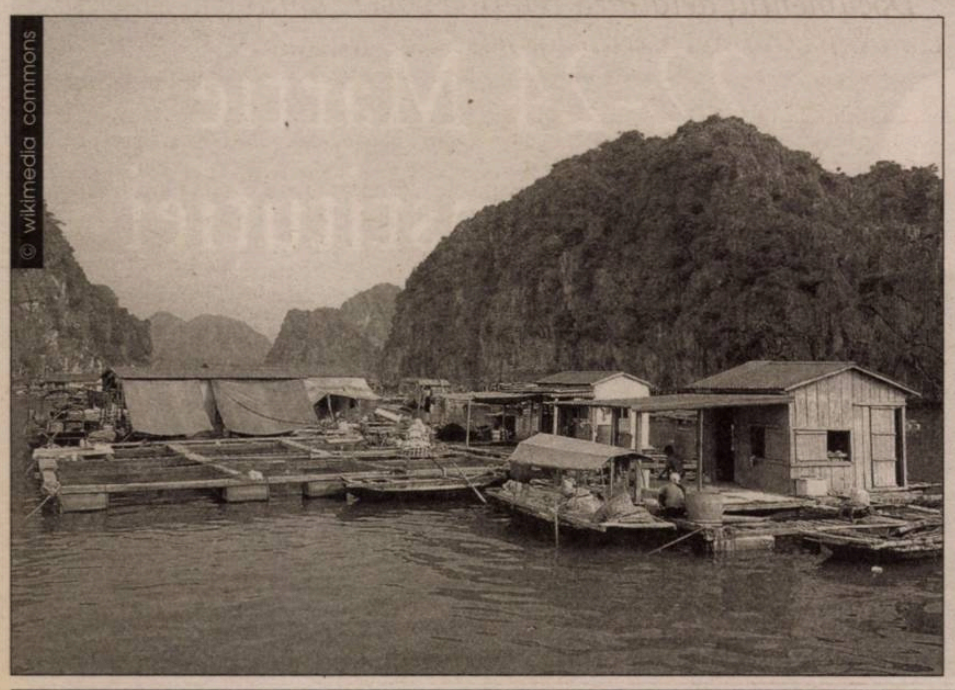

***Andrei Gorgan** este editor de film. A făcut parte din echipa emisiunii* Bazar *(TVR2), împreună cu care a călătorit în peste 40 de ţări.*

MIERCURI, 13 MARTIE, SEARA, SPIRITELE RELE AU COBORÎT (PRIN EVAPORARE) DE PE SOCLU. DE CE NU LE ÎNVAŢĂ NIMENI SĂ SE PRĂBUŞEASCĂ?

■ Miercuri, 13 martie, seara, un bărbat vorbind tare la telefon pe stradă (probabil cu soţia): „Ştii că Habemus Papam? (...) Habemus Papam, mă! Papa avem. (...) Ei, avem şi sarmale, şi mucenici de la mamaie, dar eu vorbeam de Papa de la Roma, măi fato". (**A. M.**)

■ Un magnet de frigider poate rezolva multe: nu e bun doar să-ţi aducă aminte de locurile pe unde ai călătorit, ci te şi ajută să alungi spiritele rele, să ai noroc şi să fii iubit. Cel puţin asta mi s-a zis că face unul cu chipul unui şaman, primit de la un tîrg de ezoterism şi dezvoltare personală. (**I. P.**)

■ În primele zile ale lui martie, trei statui au dispărut din Parcul Copou: busturile lui Barbu Ştefănescu Delavrancea, Ciprian Porumbescu şi Nicolae Gane. Poliţia, căreia i-au trebuit două zile ca să-şi dea seama că statuile nu mai sînt la locul lor, crede că hoţii le-au vîndut la fier vechi. Eu cred că nu e vorba de un furt: cei patru s-au plictisit pur şi simplu să stea degeaba ani la rînd, au coborît într-o noapte de pe soclu şi au mers pîş-pîş pînă la „Garofiţa", o bombă mică şi prietenoasă din spatele Copoului. Pun pariu că nu s-au mai mişcat de-acolo. (**L. V.**)

■ Coniacul adevărat trebuie să stea la învechit timp de cîţiva ani în butoaie de stejar pentru a-şi dezvolta aroma şi, totodată, pentru a-şi reduce, prin evaporare, volumul de alcool. În timpul acestui proces se pierde cam 3-4% din cantitate pentru fiecare an de învechire. Pentru întreaga producţie din regiunea Cognac, pierderile prin evaporare echivalează cu 27 milioane de sticle. Aia e *la part des anges* (adică „partea îngerilor"), după cum îi spun oamenii locului. Da, aţi auzit bine: îngerii din Cognac beau 27 de milioane de sticle pe an. *Mon Dieu!* (**M. M.**)

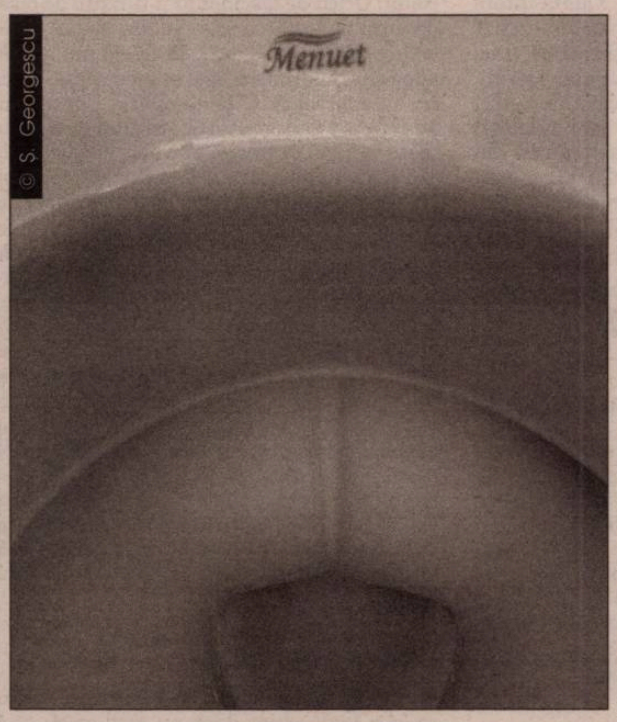

Cu ochii-n 3,14

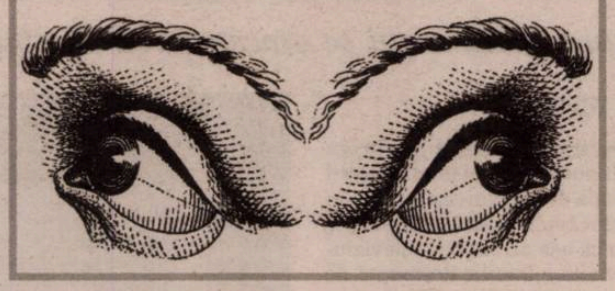

■ De cîteva săptămîni, se dă la mine un soft care-mi tot trimite acest e-mail: „Hi sexy :) I just saw your picture on Facebook you're cute... can we chat on yahoo messenger? my yahoo messanger name is sassy41sowhat pls addme hunny i'm online now and horny lol!! :)". Soft-urile sînt de gen masculin sau feminin? Şi de ce nu le învaţă nimeni gramatica şi retorica? (**M. C.**)

■ Cică un judecător din Prahova a „stricat piaţa şpăgilor" acceptînd cîte 2000 de lei, două-trei kile de carne sau nişte smîntînă. Deci criza a făcut să se prăbuşească şi preţul libertăţii. (**M. V.**)

JOI, 14 MARTIE, UN ÎNALT IERARH A SUFERIT O MUTAŢIE GENETICĂ ŞI A ANALIZAT ZECE MII DE PROFILURI AMOROASE

■ Joi, 14 martie, regizorul Alexandru Solomon şi alţi cineaşti şi cinefili au depus la CNC petiţia „Drepturile filmului documentar". Tot la CNC ar trebui depusă şi petiţia „Drepturile filmului în general". (**L. V.**)

■ La cei 76 de ani ai săi, Papa Francisc este suporter cu acte în regulă (are legitimaţie) al echipei San Lorenzo, aflată pe locul 12 în prima ligă argentiniană. Un amănunt din viaţa sa care ţine de normalitate. V-aţi putea imagina, de pildă, vreun înalt ierarh de pe la noi declarînd că e fan Foresta Fălticeni? Şi chiar dacă ar face-o, ce s-ar mai scandaliza credincioşii! (**A. P.**)

■ Specialiştii de la Universitatea din Copenhaga au descoperit că oamenii cu ochi albaştri se trag dintr-un unic strămoş care a suferit o mutaţie genetică şi care ar fi trăit, acum zece mii de ani, pe-aici pe la noi, la Marea Neagră. Aha. Oare de-aia li se zicea securiştilor „băieţi cu ochi albaştri"? (**M. V.**)

■ Timp de şase luni, jurnalistul Jon Millward a analizat zece mii de profiluri demografice şi filmografice din industria porno americană a ultimilor 40 de ani şi a observat că actriţa porno standard este caucaziană, brunetă, o cheamă Chloe (dar pseudonimul ei e Nikki), are înălţimea de 1,68 m, greutatea de 54 kg, mărimea 2 la sutien, intră în industrie la 22 ani, lucrează trei ani, timp în care are opt parteneri de pat/platou pe an, joacă în filme care conţin cuvinte precum „teen", „MILF" şi „wife" în titlu, iar „ass"-ul ei e mai popular decît „boobs"-şii. (**M. C.**)

■ *MasterChef* se bate în audienţe cu *Suleyman Magnificul*. Un show culinar şi un serial turcesc de epocă, cu harem, intrigi amoroase şi nemaivăzute fapte de vitejie. Vorba unui cîntec care ne-a parazitat în ultima vreme: „Noi doi ştim prea bine că iubirea de foame nu ţine / Dar să ştii că mi-e sete de tine". (**A. M. S.**)

CÎND S-O MAI ÎNCĂLZI, VĂ ROG SĂ NU CONSUMAŢI DOAR ESENŢĂ DE ADEVĂR APROXIMATIV

■ În coasta Herăstrăului, destul de aproape de terase şi de locurile de joacă pentru copii, a apărut zilele trecute o groapă de gunoi: mizerie, duhoare, jeg deja suprapus şi răscolit de căutătorii de comori. O vezi cel mai bine, în toată splendoarea ei, din tren, dar şi dacă te aventurezi să ieşi un minut cu bicicleta din parc şi o iei înspre Aviaţiei. Încă miroase ca o mlaştină stătută, să vedeţi cînd s-o mai încălzi şi o să vreţi să staţi la o terasă în Herăstrău... (**S. S.**)

■ Din seria „Dacă te doare capu' înseamnă că ai". „Sînt complicat şi vă rog să fiţi toţi complicaţi, dar să fim eficienţi, că, dacă sîntem complicaţi şi nu sîntem eficienţi, degeaba sîntem complicaţi. Şi în aceste circumstanţe tot o să spun nişte gînduri ale mele, care mă preocupă, şi mă preocupă, şi mă preocupă, şi mă tot preocupă, pentru că mă preocupă", a spus Marian Vanghelie, citat de Mediafax. „Tot îmi vin gîndurile mai complicate în cap, pentru că aşa sînt construit, nu de altceva", şi-a încheiat el discursul de la conferinţa de alegeri a filialei PSD sector 1. (**P. M.**)

■ Ce mai zice Nick Cave: „Ce-mi place mie la Wikipedia e faptul că fiecare pare să aibă aceeaşi importanţă culturală. Nu sînt sigur, dar articolul despre Hannah Montana nu are cumva mai multe vizualizări decît cel despre Martin Luther King? «Gangnam Style» tocmai a sărit de un miliard, nu?!". (**M. C.**)

■ La mitingul călugărilor şi preoţilor care au demonstrat în faţa Parlamentului împotriva cardurilor de sănătate cu cip-uri, s-au distribuit pliante pe care scria: „Consumaţi doar lapte de la ţărani" sau „Sămînţa tradiţională nemodificată genetic". Şi într-adevăr, nu se poate contesta că există unele gene tradiţionale, nemodificate încă din preistorie. (**A. M.**)

■ După kit-ul de 1 Martie, cu ciocolată, inimioară şi mărţişor, a apărut kit-ul de Mucenici: o pungă de mucenici, esenţă de rom şi nucă. Îl aştept pe cel de 1 Mai, cu un mititel, o bere şi un minitricolor. (**S. G.**)

■ Pe un perete, un adevăr ortografic (exprimat cam frust, ce-i drept): „Mă-ta are cratimă". (**D. S.**)

■ Cică un gram de ADN poate stoca o cantitate de informaţie de aproape 700 de *terrabytes*. Adică aproximativ 14.000 de *Blu-ray*-uri a cîte 50 de *gigabytes*, sau 155.556 de DVD-uri a cîte 4,5 *gigabytes*, sau 1.000.000 de CD-uri a cîte 700 de *megabytes*. Potrivit calculului în care o literă are 8 *bits* (sau un *byte*), un *kilobyte* are 1024 de *bytes*, un *megabyte* are 1024 de *kilobytes*, un *gigabyte* are 1024 de *megabytes*, iar un *terrabyte* are 1024 de *gigabytes*, în 700 de *terrabytes* (sau într-un gram de ADN) încap 769.658.139.443.200 de litere. (**A. D.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEȘU

DILEMA VECHE

2 în 1

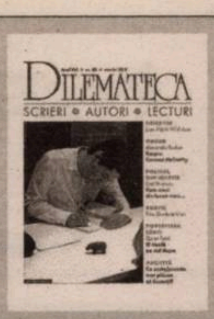

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul X ■ nr. 476 ■ 28 martie – 3 aprilie 2013 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 4,90 lei

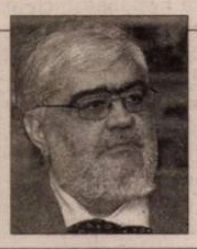

ANDREI PLEȘU
„«Meseria de gazetar» și «interesul general»“
pagina 3

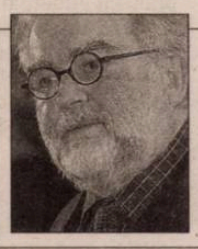

GEORGE BANU
„Watteau și promisiunea iubirii“
pagina 13

MATEI MARTIN
„Ultimul salon la Paris“
pagina 15

Hrana

– între belșug și risc –

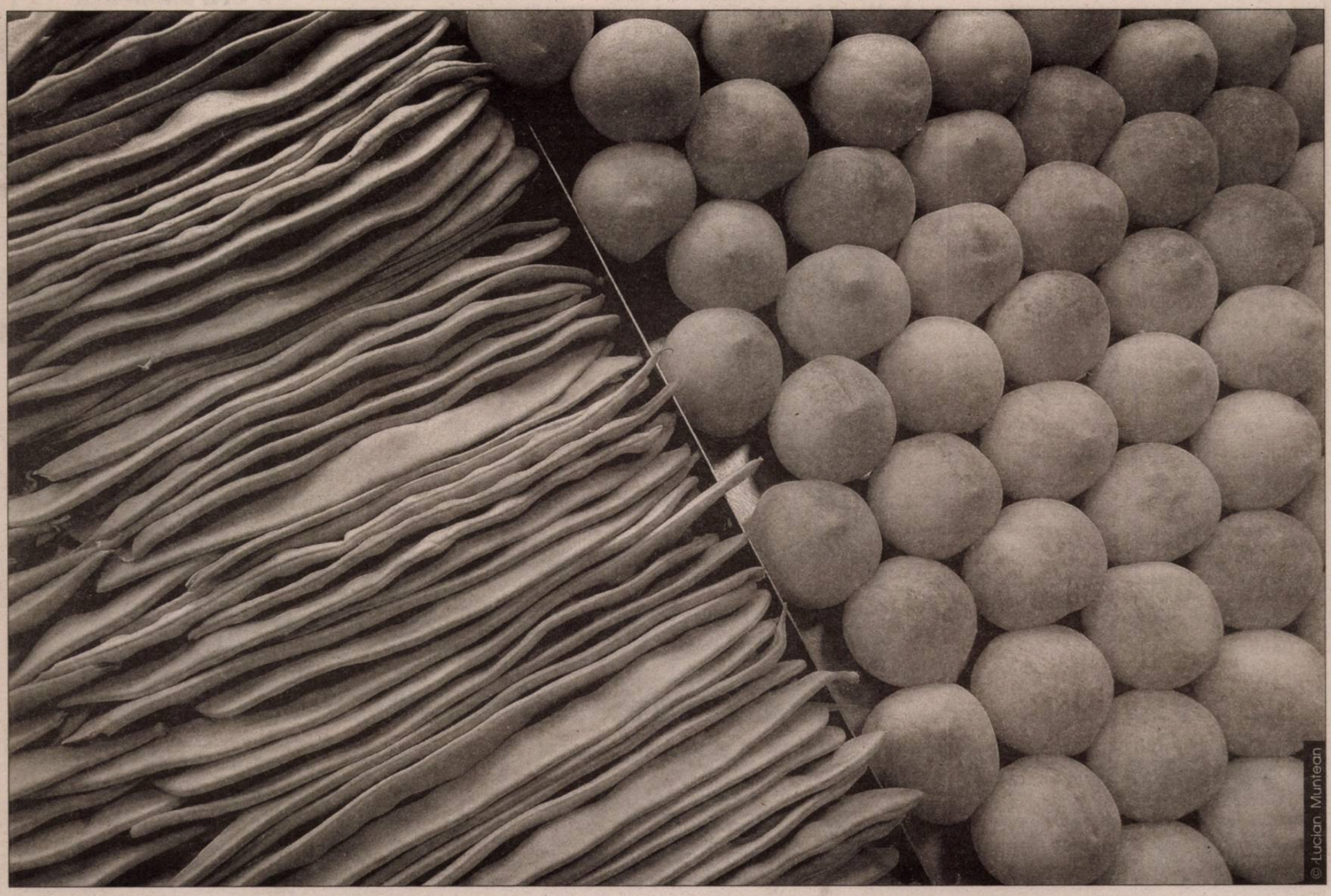

„Statisticile arată că foarte puțini dintre cei care dezvoltă obiceiul de a mînca supraviețuiesc.“

WALLACE IRWIN

5 948489 142000 13

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● e-mail: dilema@satiricon.ro

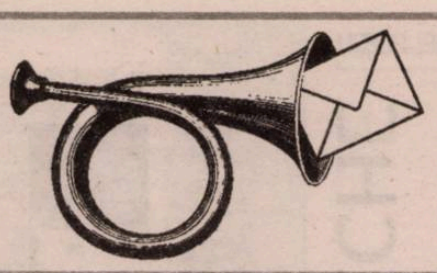

turneu de inbox

Şi totuşi, Uniunea Europeană se întăreşte

Reparcursă, istoria Europei din Antichitate şi pînă azi te duce cu gîndul la cîteva idei demne de luat în seamă. Întrebarea care ne ghidează prin istorie ar fi următoarea: Există sau nu un spirit european?

În Antichitate am avut două modele politice uimitor de avansate: Grecia antică şi primul Imperiul Roman. Primul, în ciuda miracolului cultural de care a făcut dovadă, uza de un concept filozofic care i-a limitat menirea civilizatoare în întrega Europă şi chiar mai departe de atît: dezvoltarea posibilă exclusiv în spaţiul restrîns al cetăţii-stat. Gînditorilor greci, spaţiile vaste le provocau anxietate, iar ceea ce depăşea dimensiunile Eladei era îndeobşte cunoscut ca teritoriu al barbarilor. Platon şi Aristotel încercau chiar să găsească numărul maxim de cetăţeni care ar fi garantat un stat funcţional. Schimbarea de paradigmă a dat-o Imperiul Roman. Acesta se concepea doar în expansiune. Roma îşi asuma rolul civilizator. (...) Seva Imperiului era dată tocmai de această constantă civilizatoare; orice pas înapoi şi revenirea la propria ogradă însemnau iniţierea decăderii sale. (...)

Stefan Zweig interpreta parcursul istoric european ca pe o succesiune de fluxuri şi refluxuri cauzate de interesele popoarelor şi naţiunilor, iar această ritmicitate duce, totuşi, la „comuniuni mai largi şi mai rodnice". Această interpretare are acelaşi miez cu cel al dialecticii hegeliene, pentru care istoria are un parcurs în spirală, iar marile probleme îşi găsesc răspunsuri care ulterior sînt negate, pentru ca apoi să apară din nou problematizarea, însă la un stadiu mult mai bogat în conţinut şi mai fertil.

Ideea unei Europe unite nu doar cultural, ci şi politic şi economic, a fost evocată la începutul secolului al XIX-lea, într-un mod profetic, de Victor Hugo. Acesta era convins de vremurile ce vor veni, cînd Europa îşi va depăşi tensiunile armate, iar marele proiect va fi transnaţional, un proiect al comunicării şi dezvoltării comune. Problema „întregii Europe" a fost pusă şi mai departe de gînditori precum Nietzsche, pînă la Spengler şi Karl Jaspers în secolul al XX-lea. Europa, ca proiect de anvergură, era văzută în afara limitelor unei singure personalităţi statale, chiar dacă aceasta ar fi fost profund civilizată; unica posibilitate era aceea a punerii în comun a vastei varietăţi provenite din orice colţ al Europei.

După prima jumătate a secolului al XX-lea – care s-a dovenit a fi fost unul foarte zbuciumat – a fost reconfirmată ideea de unitate europeană. Această idee, care a parcurs secolele, a început a fi aplicată prin întemeierea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului, la 9 mai 1950. De atunci, lucrurile au evoluat treptat pînă astăzi, cînd avem 27 de ţări raliate la aceleaşi valori economice, politice şi culturale, ce demonstrează astfel apartenenţa la o familie europeană.

Conceptele esenţiale de *multiculturalism* şi *unitate în diversitate* – care stau la baza Uniunii – sînt astăzi atacate şi chiar declarate moarte de unii lideri politici din Europa de Vest. Pe fondul crizei pe care o parcurgem, acestea sînt declaraţii politice conjuncturale, pentru a găsi ţapi ispăşitori şi pentru a-şi menţine electoratul agitat. Este destul de limpede că astfel de momente nu vor distruge un consens cultural peren ce a dus la întemeierea UE. Este dovada unui spirit european ce se concepe numai împreună. Acum parcurgem probabil acea fază a spiralei ce va duce, în final, la reafirmarea şi mai puternică a valorilor comune. Întărirea adusă Europei de acest reflux se va solda, de ce nu, cu o Europă Unită.

Cu stimă,

Florin TRUŞCĂ

SCRISORI DE RECOMANDARE

Dilema veche vă propune

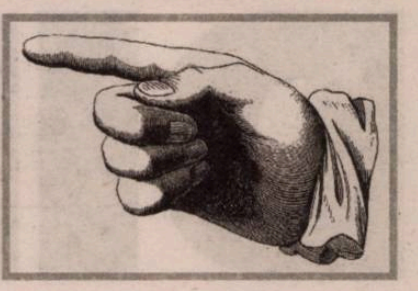

■ Între 2 şi 7 aprilie, la Cinema Studio şi la Cinema „Elvira Popescu" are loc a doua ediţie a Festivalului Internaţional de Film Cinepolitica. De văzut, printre altele: *Camp 14: Total Control Zone* de Marc Wiese, povestea unui nord-coreean născut într-un lagăr de tip Gulag, care, la 23 de ani, reuşeşte să evadeze. (Adina Popescu)

■ Sîmbătă, 30 martie, de la ora 11, la Palatul Cesianu-Racoviţă, vă puteţi petrece două ore în compania neobosiţilor şi mereu imprevizibililor Lia şi Dan Perjovschi (taxă de participare: 35 lei). Cu ocazia asta, puteţi să-i felicitaţi şi pentru premiul recent acordat de Fundaţia Culturală Europeană. Va fi vorba, printre altele, despre artă contemporană în România şi în afara ei, dar şi despre geniul nostru în „small talk" şi incapacitatea de-a trece la acţiune. (Luiza Vasiliu)

■ Urmează o autorecomandare: sîmbătă, 30 martie, evenimentul deschiderii Librăriei Gog din Tîrgu Mureş (strada Poligrafiei 4) cu o lectură şi un dialog despre proza scurtă dintre subsemnatul şi Simina Diaconu, editorul *Revistei de povestiri*. (Marius Chivu)

■ Nu pierdeţi, la Teatrul „Bulandra", *Meşteşugul vieţii* de Hanoch Levin, în regia lui Felix Alexa, o dementială incursiune în tenebrele căsniciei – „celula societăţii" – un poem dramatic pe două voci (ale Danei Dogaru şi Răzvan Vasilescu), ritmat doar de refrenul – cînd negru, cînd roşu, cînd gri-şobolan – al Adei Milea. (Simona Sora)

■ Marţi, 2 aprilie 2013, ora 18, la Muzeul de Artă din Timişoara va avea loc vernisajul expoziţiei „Roma, corp urban" a artistului vizual Sorin Scurtulescu, fost bursier „Vasile Pârvan" la Accademia di Romania din Roma. Lucrările prezentate în cadrul expoziţiei „Roma, corp urban" fac parte dintr-o serie recentă de picturi realizate în *plein air*. Expoziţia este deschisă în perioada 2-14 aprilie 2013. (Lucian Muntean)

■ O serie de evenimente dedicate împlinirii a 80 de ani de la naşterea poetului Nichita Stănescu (1933-1983): în Bucureşti, Muzeul Naţional al Literaturii Române vă invită joi, 28 martie 2013, la ora 19, la dezbaterea „Bucureştiul în cinci prieteni"; la Constanţa, Biblioteca Judeţeană „I.N. Roman" organizează în săptămîna 25-31 martie o expoziţie aniversară, iar joi, 28 martie, la ora 16, în holul bibliotecii va avea loc spectacolul de muzică folk şi poezie dedicat lui Nichita Stănescu. (Dana Călinescu)

■ Braşovul – care, oricînd, din punctul meu de vedere, merită revizitat, pentru că îţi dă, în continuare, sentimentul că, ieşind din Valea Prahovei, treci... în altă lume. Măcar zona centrală pietonală cu Piaţa Sfatului şi Biserica Neagră (care, din păcate, nu poate fi vizitată decît în anumite zile...), dar şi cu o mulţime de pub-uri, restaurante, baruri interesante (dintre care l-am încercat pe Festival 39, cu decor interbelic interesant – deşi pe alocuri prea încărcat – şi cu mîncare neaoşă şi internaţională bună, nu foarte ieftin...). (Iaromira Popovici)

■ Covrigul cu vişine: pentru că, deşi l-am cumpărat cu scepticism, l-am mîncat pe nerăsuflate. Aminteşte de dimineţile copilăriei cu dulceaţă pe pîine proaspătă, caldă, abia scoasă din cuptor. (Stela Giurgeanu)

■ Dacă nu vă place fotbalul, sîmbăta viitoare, 6 aprilie, de la ora 18 puteţi urmări meciul tur al semifinalei Cupei Campionilor la handbal feminin în care Oltchim Rîmnicu Vîlcea va juca cu Gyori Audi ETO din Ungaria. Handbalul feminin este singurul sport în care o echipă românească mai ajunge într-o fază atît de avansată a Cupei Campionilor Europeni. Pentru neiniţiaţi însă, e bine de ştiut că handbalul, chiar şi cel feminin, a devenit un sport extrem de dur (poate mai dur chiar decît fotbalul). (Andrei Manolescu)

■ Pentru a scăpa de stresul ştirilor proaste şi de gălăgiile monotone care, la posturile de ştiri, poartă numele nepotrivit de „talk-show-uri", folosiţi televizorul doar ca pe un fel de *home cinema:* adică daţi-i drumul cînd începe filmul şi închideţi-l imediat ce s-a terminat. Bunăoară, puteţi încerca acest exerciţiu sîmbătă, 31 martie, la ora 22, cînd pe Pro Cinema se difuzează *Poliţist, adjectiv* al lui Corneliu Porumboiu, cu Dragoş Bucur în rolul principal. (Mircea Vasilescu)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Autismul**
- **Cum ne mai jucăm**
- **Ura dăunează grav sănătăţii**
- **Educaţia informală**

album dilematic Viorel Radu

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU
Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Lucian MUNTEAN (editor conţinut web)
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU
Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU

RUBRICI:
Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU
Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9-18 (luni-vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808
e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU
e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
Tiraj 12.200 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

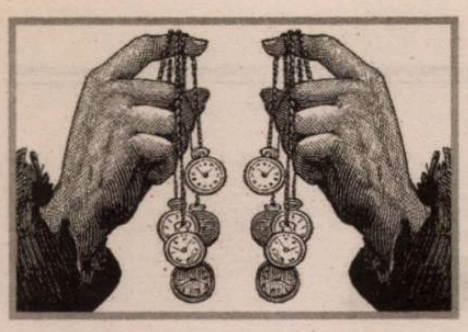

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

„Meseria de gazetar“ și „interesul general“

1. ***„Meseria de gazetar“*** Mi s-au cerut declarații care să explice absența mea de la Salonul de carte de la Paris. Am răspuns laconic, dar limpede: „Mi se pare imoral să mă las inclus în programul unei instituții aflate în plin derapaj.“ Atît. Nici ziarele din străinătate, nici cele din România nu au fost mulțumite. Au urmat nenumărate telefoane, insistențe, provocări de natură să stimuleze, cît de cît, o atmosferă de încăierare. Gazetarul e cineva care te sună duminica după-amiază, sau noaptea la ora 23, ca să-ți smulgă o frază contondentă, ceva picant, ceva care să semene a șut în glezne sau a sudalmă. Dacă nu reacționezi convenabil, dacă îți exprimi, politicos totuși, insatisfacția față de ceea ce ți se pare excesiv, răspunsul stereotip este: „Ce vreți, trebuie să-mi fac și eu meseria!“ „Meseria“ înseamnă, în această accepțiune, folosirea tuturor (oameni, instituții, împrejurări) drept pretext, drept materie primă pentru un articolaș „de mare impact“, pentru declanșarea unui scandal. Imaginea mea – vetustă – despre meseria de gazetar e alta. În cazul de față, avem, pe de o parte, un grup de inși care își justifică, fiecare cum crede de cuviință, un anumit gest, legat de ceea ce ei consideră funcționarea defectuoasă a unei instituții. Și avem, pe de altă parte, recriminările dure ale instituției cu pricina și ale feluriților comentatori, mai mult sau mai puțin „obiectivi“. Cu acest punct de plecare, cred că un gazetar profesionist trebuie să se concentreze asupra problemei, nu asupra protagoniștilor. Va face o anchetă și un reportaj despre disfuncțiile, reale sau închipuite, ale ICR, va analiza îndreptățirea protestelor, șansele unei reforme instituționale care să reașeze lucrurile pe un făgaș normal, argumentele pro și contra ale „combatanților“. Or, în mod vizibil, astea sînt chestiuni care pe „gazetarii de meserie“ îi lasă indiferenți. Singura lor preocupare e să ridice asistența în picioare. Să pună reflectorul pe Cărtărescu, în timp ce „i-o zice“ lui Marga, și pe Marga în timp ce dă de pămînt cu „detractorii“. Gazetarul e un organizator de „coride“, un regizor de turniruri cu final sîngeros. Succesul lui se validează prin numărul de faulturi pe care le pune în scenă: cît mai multă ură, cît mai multe mitocănii, cît mai multe capete în gură. Asta e situația! Trebuie să-și facă și el meseria. Să cîștige o pîine.

2. ***„Interesul general“*** Citesc, cu oarecare melancolie, un interviu recent al Excelenței Sale, domnul ambasador al Franței. Domnia Sa, comentînd absența unor scriitori români la Salonul de carte parizian, spune cel puțin trei lucruri descumpănitoare. Mai întîi, că „absenții, prin definiție, greșesc.“ Înțeleg, prin simetrie, că „prezenții“, prin definiție, au, în orice condiții, dreptate. „Prin definiție“, absolutul „prezenței“ e puterea. Dl ambasador n-are de unde să știe cum arăta sloganul Domniei Sale pe vremea dictaturii. A fi absent din corul activiștilor de partid, a fi absent din sumarul volumelor omagiale dedicate lui Ceaușescu, a fi absent de la marile defilări populare în cinstea eliberatorilor sovietici, a fi absent, în general, din euforia ideologică a cursei patriotice către un „viitor luminos“ era, „prin definiție“, greșit. În România s-a trăit, peste 40 de ani, din efortul unora de a fi absenți. Acest efort a fost amendat, în unele cazuri, prin ani de detenție, iar în altele prin exil (o altă „absență“ – vinovată – din paradisul național). Desigur, nu sîntem, azi, în situația de atunci. Dar cu atît mai mult am dori să nu ni se reamintească vremurile în care absența era „prin definiție“ culpabilă, iar „prezența“ – „prin definiție“ virtuoasă. Stranie e și opinia dlui ambasador cu privire la cei cîțiva protestatari care și-au manifestat opinia în spațiul salonului parizian. Ei ar fi dovedit o lipsă de respect pentru „cei care reprezintă statul“. Cu un asemenea diagnostic, spiritul critic este evacuat definitiv din modul de funcționare a democrației. Problema celor care au obiecțiuni la felurite manifestări ale statului e, prin urmare, o cronică lipsă de respect. Asta o spune reprezentantul unei țări a cărei Zi Națională e Revoluția Franceză, adică un episod istoric în care șeful statului de-atunci a ajuns pe eșafod. Disidenții ruși, chinezi, cubanezi, polonezi ș.a.m.d. sînt și ei, la grămadă, o adunătură de scandalagii nerespectuoși. Da, știu, comparația e excesivă, dar principiul enunțat nu e mai puțin primejdios. În sfîrșit, dl ambasador își exprimă părerea că „absenții“ nu au arătat, prin gestul lor, suficient „respect pentru interesul general“. Mă tem că avem o idee diferită despre ce înseamnă „interesul general“. Pentru mine, interesul general ar fi, în România, legat de eficiența guvernamentală, de onorabilitatea guvernamentală (fără premieri acuzați de furt intelectual și fără miniștri sau parlamentari cu probleme penale), de bunul mers al instituțiilor (fără, de pildă, un ICR condus mediocru și sforăitor), fără discursuri antieuropene etc. Dar, de vreme ce conducerea țării e, prin definiție, îndreptățită în tot ce face (căci, nu-i așa, e „prezentă“), înțeleg că trebuie să tăcem și să ne comportăm solidar și festiv. Interesul general al României este unitatea de monolit a Internaționalei Socialiste. Nu mai e nimic de adăugat.

A fi absent era, „prin definiție“, greșit.

P.S. Domnului ambasador pare să-i fi scăpat un detaliu de ordin logistic. Da, eram invitații Franței, dar costul transportului se împărțea în mod egal între statul francez și ICR.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cetățeanul european. Cu drepturi

De cîtva timp, pe mai toate posturile TV putem vedea cîteva spoturi cu variațiuni pe tema „sînt cetățean european și am drepturi“. Un astfel de cetățean este pus în situații concrete de viață – și-a cumpărat un laptop și nu-i merge, vrea să returneze un produs cumpărat online, s-a dus în vacanță, și camera de hotel nu are aer condiționat, așa cum scria în ofertă. Și – confruntat cu refuzul sau învîrteala unor „prestatori de servicii“ – spune răspicat și sigur pe sine: „Știi cine sînt eu? Sînt cetățean european și am drepturi.“ Nu putem ști dacă autorii spotului au avut în minte formula despre România ca „țara lui *știi cine sînt eu*“, dar, una peste alta, campania e utilă. Cetățeanul român-european află că UE i-a reglementat niște drepturi: poate restitui marfa cumpărată, poate cere reparații sau despăgubiri etc.

Campania e făcută în stilul cam pisălog și insistent indus de Comisia Europeană și ai săi funcționari: de ani întregi, a plouat în Europa cu broșurele, spoturi și tot felul de materiale informative destinate „cetățeanului european“. S-au bucurat de atenție mai ales chestiunile de viață cotidiană și cele care țin de statutul de *consumator*. Cu siguranță, a contat nu doar atenția acordată de Comisie acestui statut (pentru care a elaborat tone de documente și reglementări), dar și faptul că asemenea lucruri sînt mai ușor de comunicat decît, de pildă, Tratatul de la Lisabona. Și totuși, cetățeanul european, deși află ce drepturi are de-a lungul și de-a latul Uniunii cînd i se strică laptopul sau cînd – poftim! – găsește carne de cal într-un pachet de scobitori, pare de la o vreme cam oropsit. Îi sînt reglementate și alte drepturi, unele dintre ele înzestrate chiar cu statutul de „piloni ai construcției europene“ (precum dreptul de a munci și de a se stabili oriunde în UE). Dar nu-l ajută cu nimic. Vremurile cînd se vorbea despre „o Europă a cetățenilor“ s-au dus: toată acea retorică voit încrezătoare și un pic lozincardă a rămas acolo, în „materialele informative“, elaborate de Comisie, și în discursurile politicienilor. Și nu doar criza economică e de vină, chiar dacă aventurile auscare recurg la artificiul simplu și aducător de voturi: de vină sînt „ceilalți“. Ba chiar mai mult decît atît, se creează adevărate panici pe bază de presupuneri. Britanicii, al căror euroscepticism a avut întotdeauna un anume haz, au picat de la o vreme în trista obsesie a invaziei româno-bulgare. Și nu e vorba doar de măsuri „anti-imigrație“, anunțate de David Cameron, ci de încăpățînarea cu care mass-media (tabloidă sau nu) tîrăște după sine, de luni bune, acest non-subiect.

Politicile anti-imigrație au avut un răsunător eșec.

terității continuă pe îmbătrînitul nostru continent. Bunăoară, cetățenii ciprioți-europeni s-au trezit acum cu o decizie europeană de a li se umbla în conturi: adică li se confiscă din proprietate – zic unii analiști economici foarte serioși. Dar asta – motivează cei care au luat decizia – este pentru a salva moneda euro, care e a tuturor, deci tre' să fim solidari. Solidaritatea asta la grămadă și hotărîtă de sus nu are însă cum funcționa, atîta timp cît pe tot cuprinsul Uniunii înfloresc izolaționismele și se reeditează motivul biblic al „țapului ispășitor“, într-o variantă postmodernă care seamănă mai degrabă cu sentimentul românesc al „caprei vecinului“. Ideea că instituțiile europene (și în primul rînd Comisia) nu au legitimitate democratică și că, prin urmare, cetățenii nu sînt reprezentați/consultați a fost preluată în multe țări de tot felul de grupări și partide populiste,

Să simplificăm puțin chestiunea: dacă cetățenii europeni au dreptul să se stabilească și să muncească oriunde, atunci e cam stupizel să condiționezi asta de învățarea pe de rost a sonetelor lui Shakespeare. N-ai decît s-o faci, dar nu va duce la nimic. Faptele arată că politicile anti-imigrație, așa cum au fost ele concepute și aplicate de statele naționale europene, au avut un răsunător eșec: e plină Europa de milioane de imigranți veniți de peste tot și în toate formele (mai ales ilegal). Inventarea unor noi chichițe birocratice din teama irațională că românii și bulgarii vor reface Țaratul Vlaho-Bulgar pe malurile Tamisei nu e decît un mod de a spune, voalat, „mai bine să se ducă la alții...“ Ceea ce deja s-a întîmplat și sînt slabe șanse că se va repeta în Marea Britanie: un număr mare de români se află în alte țări (în special în Italia și Spania). Adesea sînt denumiți „imigranți“ în documentele oficiale, dar ei de fapt sînt cetățeni europeni (și au drepturi!). Sigur că au plecat din România din cauza sărăciei, sigur că unii dintre ei se comportă „ca imigranții“, sigur că unii muncesc la negru (dar asta e mai mult problema angajatorilor și a statelor care nu pot eradica munca la negru), dar să simplificăm și mai mult chestiunea: cum-necum, avem de-a face cu o punere în practică a „pilonului“ UE privind libertatea de mișcare a cetățenilor. Vreo două milioane de români n-au făcut decît să ia de bun acest principiu. Concret și în proporții de masă. Că doar principiul n-a fost pus în tratate doar pentru managerii din multinaționale și pentru cîteva mii de britanici care se retrag la pensie în Canare și în sudul Portugaliei!...

N-o fi avînd România prea multe contribuții la UE, dar pe-asta o are sigur – a pus în practică ideea nobilă și frumoasă din documente: dreptul cetățenilor europeni de a se așeza oriunde în UE. Și? Și nimic: îmbătrînitul nostru continent, care în curînd va avea nevoie cu adevărat de imigranți, lasă pe seama statelor naționale reglementările față de „străini“. Ceea ce deschide calea unor noi eșecuri, care nu pot fi compensate nicicum de dreptul de a-ți repara laptopul în garanție ori de dreptul de a primi despăgubiri pentru o vacanță fără aer condiționat...

P.S. Acesta e ultimul meu comentariu din pagina 3 a *Dilemei vechi*. De săptămîna viitoare, mă apuc de altceva. Detalii, pe dilemaveche.ro.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Trebuie să combat

Nu am de ales! Domnul Ghinea mă obligă să-l combat. Zice dînsul, într-un articol recent, că zonele în care România s-a modernizat cel mai dihai au fost cele în care integrarea europeană este mai profundă, adică acelea în care există un grad serios de reguli comune, pe tot teritoriul Uniunii. Cu alte cuvinte, ar fi vorba despre domeniile în care marjele de negociere pentru statele membre sînt reduse, deoarece avem de-a face cu un grad de integrare legislativă ceva mai solid. „Cel mai cel" asemenea domeniu este agricultura. Ar urma, în ordine, alte priorităţi, cu grade ceva mai reduse de integrare (adică, statele membre au o oarecare libertate de mişcare): protecţia mediului, protecţia consumatorului, protecţia pieţei libere (adică asigurarea liberei competiţii). Evident, totul porneşte de la acele „alfe şi omegi" definite ca fiind cele patru libertăţi fundamentale. Bunurile, serviciile, cetăţenii şi banii ar trebui să circule nestingherit prin tot spaţiul comunitar.

Domenii precum educaţia, sănătatea, asigurările sociale, pensiile, apărarea, cultura, mass media sau impozitele nu au nici o legătură cu legislaţia europeană, rămînînd în exclusivitate la îndemîna guvernelor din statele membre. Aici, zice dl Ghinea (un excelent cunoscător al politicilor europene, de altfel) că avem slăbiciuni. Dincolo, în zonele european-obligatoriu-reglementate, am fi făcut cele mai vizibile progrese. Iaca, nu sînt de acord (nu fără unele amendamente).

Sînt amintite două domenii care ar merge bine: agricultura şi libera concurenţă (asigurată de Consiliul Concurenţei). Nu neg faptul că, în ciuda lamentaţiilor zilnice, agricultura a devenit unul dintre motoarele cele mai solide ale economiei noastre. Dovada cea mai clară este evoluţia PIB-ului. La vreme bună, agricultura ne-a ferit de recesiune. La seceta de anul trecut, era cît pe ce să zărim un minus mare în statistici. Mă tem, însă, că succesul este datorat mai degrabă *evitării* liniilor de forţă ale PAC-ului, decît *respectării* lor. Politica agricolă susţine micul-mediu fermier, cu o proprietate de cam 20 de hectare. De asemenea, promovează (în mod logic) asocierea micilor proprietari, pentru a deveni cît mai viabili în termeni de piaţă. Cei care ţin în spinare agricultura românească nu sînt, însă, cei favorizaţi de Bruxelles. Noi avem cîţiva latifundiari (Culiţă Tărîţă, Porumboiu, Niculae etc.) care produc 80% din ceea ce este utilizabil în industria alimentară. Micii proprietari, introduşi (socialmente) în subvenţia pe suprafaţă, nu contează în cifrele producţiei sau ale productivităţii. În plus, ei refuză cu încăpăţînare asocierile. Au trecut mai mult de două decenii de la dezmembrarea CAP-urilor, astfel încît refuzul nu se poate pune pe seama moştenirilor de tristă amintire. Explicaţia este mult mai simplă. Asocierea presupune emiterea unor facturi şi plata unor impozite. Nimic mai mult. Legumicultorii, pomicultorii sau chiar crescătorii de animale nu au nici un interes să plătească impozite. De aceea, au rămas în afara pieţei şi au lăsat loc latifundiarilor sau importurilor. Nici fermierul de 20 de hectare, nici asocierea (pilonii PAC) nu au reuşit la noi. Da, există un succes: cei doisprezece-treisprezece mari proprietari beneficiază de subvenţiile la hectar, ceea ce îi face

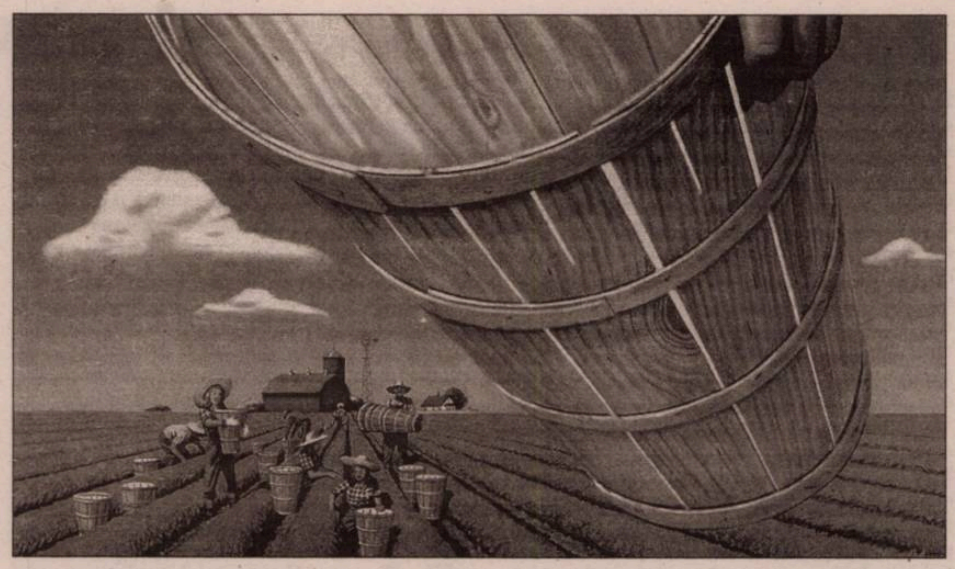

din bogaţi, şi mai bogaţi. Curat echitate socială europeană!

În ceea ce priveşte libera concurenţă în România, iar trebuie să-l combat pe dl Ghinea. Da, Consiliul Concurenţei a marcat cîteva acţiuni spectaculoase (cum ar fi amendarea principalelor firme petroliere). Numai că nu pot pricepe de ce un coş banal de cumpărături la Delhaize, în Bruxelles, costă cam cu 25% mai puţin decît acelaşi coş la Mega Image-ul de la Hala Traian (Delhaize este proprietarul lanţului Mega Image). De ce am ajuns să cumpăr haine şi jucării pentru fie-mea tot din Bruxelles, pentru că la Bucureşti costă dublu? Atît de mare să fie cererea românilor, astfel încît să dubleze preţurile? Sau diferenţa stă în micile înţelegeri de cartel care domină piaţa bunurilor de larg consum din România, nesancţionate de numitul Consiliu?

De aceea, îl invit pe dl Ghinea la o tură de shopping prin Bruxelles (capitala neoficială a Europei), să mai comparăm preţurile...

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

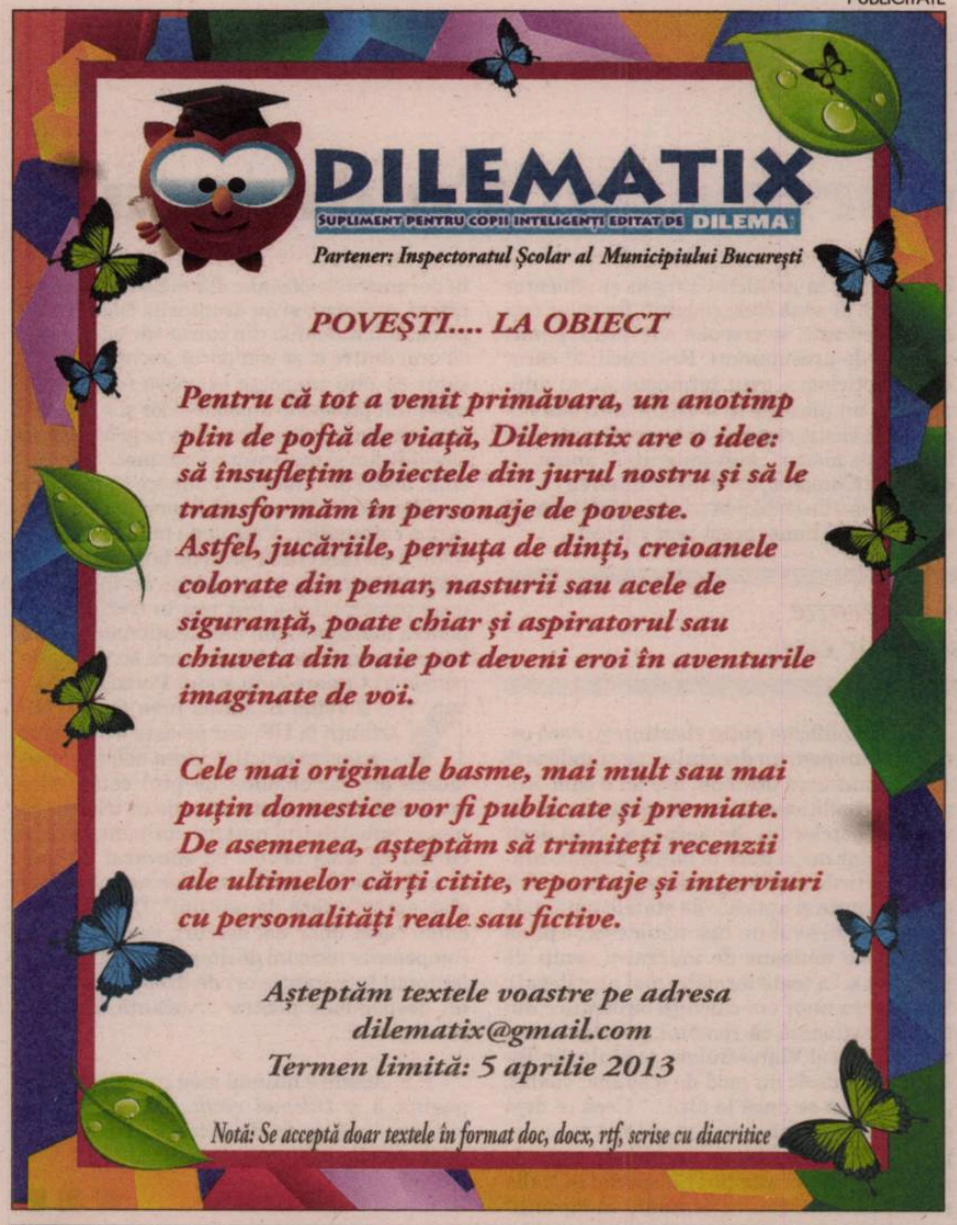

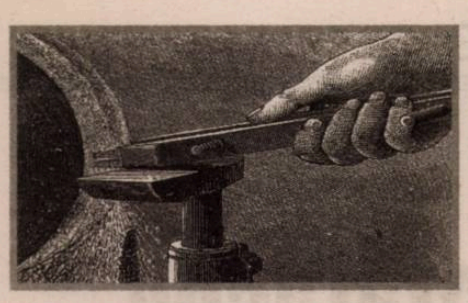

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

El País, Hitler şi votul ca lovitură de pedeapsă

Influentul cotidian *El País*, stindard al jurnalismului de calitate nu doar din Spania, ci din Europa şi din întreaga lume, a retras duminică de pe site-ul său un editorial ofensator la adresa Germaniei şi a cancelarului Angela Merkel. A fost o eroare de supervizare – au precizat responsabilii editoriali de la Madrid. Aceştia s-au delimitat, bineînţeles, de conţinutul articolului în care doamna Merkel era comparată direct cu Adolf Hitler. Autorul articolului este profesorul de economie de la Universitatea din Sevilla, Juan Torres López. Deci, nu chiar un ONG-ist nervos sau un indignat dintre aceia care nu de mult ocupau străzile capitalei spaniole.

Nu are rost să reluăm acum şi aici cele scrise de profesorul spaniol – nu ar fi corect, atîta vreme cît însişi editorii ziarului s-au delimitat. În plus, ar fi total neelegant faţă de Germania. Oricîte critici s-ar putea aduce abordării germane a crizei – şi se pot aduce! –, Adolf Hitler nu-şi are locul în discuţie.

Nu există, la ora actuală, pe Pămînt o naţiune care să-şi fi asumat cu atîta vigoare şi sinceritate greşelile trecutului. Şi care să fi făcut atît de multe pentru a nu mai face posibilă repetarea lor. Şi poate că tocmai asta îi tentează pe mulţi activişti şi autori din sudul Europei să facă apel la fantomele trecutului – ei ştiu că pe germanii de azi chiar îi doare.

Pot depune aici şi o mărturie personală. Timp de cîţiva ani, am lucrat într-un grup de presă cu patronat german (este vorba de ziarul *Evenimentul zilei* dintr-o anumită perioadă a istoriei sale). Pot spune că germanii s-au comportat impecabil şi că regula de fier a separării activităţii de business de cea editorială a fost respectată cu rigoare într-adevăr nemţească.

A existat o singură mică, dar notabilă excepţie. Cînd, după o victorie impresionantă a echipei de fotbal a Germaniei, băieţii de la departamentul Sport au recurs la un clişeu jurnalistic, comparîndu-i pe fotbalişti cu o unitate de Panzere. Trimiterea către un anumit trecut era suficient de transparentă, dar e la fel de adevărat că jurnaliştii sportivi nu-şi propuseseră să jignească – mai degrabă rămăseseră prea legaţi de romanele lui Sven Hassel, pe care cu toţii le devoram în adolescenţă.

Aceste clişee de tip tabloid ar trebui repede înlocuite de oferte politice noi.

Directorul executiv, un german, ne-a rugat atunci să ne abţinem de la astfel de comparaţii care pe nemţi îi fac pur şi simplu să se simtă prost. A promis că pe viitor nu va mai „îndrăzni" să intre în şedinţa de redacţie – şi s-a ţinut de cuvînt. Iar noi am înţeles cu toţii lecţia. Pe atunci (să fi trecut vreo zece ani...) nimeni nu se gîndea că lucrurile vor ajunge să meargă atît de rău în Europa şi că vom vedea cetăţeni nemulţumiţi alăturînd portretul unui lider german contemporan celui al lui Adolf Hitler.

Dar tocmai fiindcă am ajuns să o vedem şi pe-asta, este cazul să nu trecem foarte uşor peste episodul *El País*. El arată gradul de frustrare care domneşte în aceste zile în rîndul cetăţenilor din multe state membre ale Uniunii Europene. Şi dacă la mijloc ar fi doar austeritatea, atunci încă ar fi bine. Dar dacă este ceva mai mult?

Să recunoaştem, Europa nu a reuşit să demonstreze pînă acum că este şi o soluţie pentru Europa. Liderii statelor membre se întîlnesc la Bruxelles în conclavuri secrete, apoi scot fum alb la conferinţe de presă în care spun că au luat decizii bune pentru toţi. Rezultatul: după mai bine de patru ani, problema-cheie a datoriilor suverane nu a fost rezolvată. Relansarea economică nu se vede – ne aflăm, din contră, în faţa unei noi recesiuni. Iar singurul rezultat vizibil, obţinut în acest timp, este creşterea alarmantă a sărăciei. Modelul pur şi simplu nu funcţionează. Iar eşecul nu este doar unul tehnic – se pot imagina soluţii care pe hîrtie par să meargă, iar în practică dau rateuri monumentale. Aici este vorba despre politică. Cancelarul Merkel poate avea succes în alegerile din toamnă, bazîndu-se pe satisfacţia cetăţeanului german de a-i vedea pedepsiţi pe „leneşii" din Sudul însorit. Dar alegerile europene din primăvara lui 2014 ar putea aduce, din contră, pedepsirea Germaniei şi a familiei politice a cancelarului Merkel, în flancul sudic al Uniunii. Noul „zid" dintre Nord şi Sud se va îmbogăţi cu o nouă cărămidă. Europa va deveni şi mai greu de gestionat, cu atît mai mult cu cît este de aşteptat şi un avînt al noilor formaţiuni naţionaliste.

Liderii europeni ar trebui să înţeleagă ce e de înţeles din episodul *El País:* a mers prea departe politica „pedepsirii", a căutării „vinovatului" – fie el imigrantul din Est, leneşul din Sud sau nordicul arogant şi egoist.

Aceste clişee de tip tabloid ar trebui repede înlocuite de oferte politice noi pentru Europa, pe care cetăţenii să le aibă în faţă, în campania pentru alegerile din 2014. Dacă vom merge la vot în 2014 doar pentru a ne pedepsi unii pe alţii, atunci mai bine stăm acasă.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Aşa l-am întîlnit pe Mircea Eliade

Acum vreo două săptămîni (pe 13 martie) s-au împlinit 106 ani de la naşterea lui Mircea Eliade. Momentul nu prea a fost marcat public şi, pe undeva, cred că e nedrept. Fie şi pentru că cei mai mulţi cititori de vîrsta mea au trecut, acum 20 de ani, prin febra (re)descoperirii sale. Pentru generaţia mea, descoperirea „culturii de performanţă" – ca să vorbesc nicasian şi să enervez pe cei perfect agiornaţi – s-a făcut, în prima tinereţe, prin *Jurnalul de la Păltiniş* şi cărţile subsecvente, şi, mai apoi, în a doua tinereţe, prin Mircea Eliade. Fac, de departe, o reverenţă Maestrului, republicînd o amintire.

Anul 2002 s-a terminat cu o iarnă agresivă la Chicago. Vîntul rece lovea şuierînd nămeţii. Bieţii oameni treceau pe străzile oraşului grăbiţi, ca sub asediu, cu nasul în fulare groase. În acea dimineaţă sticloasă de decembrie, sub un ger înalt şi ameţitor, am ajuns în campusul Universităţii din Chicago. David Brent, legatarul american al lui Mircea Eliade, îmi aprobase amabil cererea de a răsfoi arhiva personală a lui Eliade, aşa că urma să petrec toată ziua la biblioteca Regenstein. Pe la ora 9 dimineaţa, conduceam încetişor pe străduţele din jurul bibliotecii, în căutarea unui loc de parcare. La acea oră, într-o zi ca aceea, găsirea unui loc de parcare în preajma bibliotecii a fost aproape o misiune imposibilă. Totuşi, nu m-am descurajat şi am persistat, dînd ocol clădirii Regenstein pe toate străduţele care o înconjoară, în speranţa găsirii unui parcaj. După ce m-am învîrtit pe acelaşi străduţe de vreo trei ori, am găsit un loc de parcare nu departe de bibliotecă, pe strada Woodlawn, chiar la intersecţia cu strada 57. Am parcat, am mers pe 57, am trecut grăbit prin faţa Clubului Quadrangle (locul în care profesorii universităţii obişnuiesc să-şi invite oaspeţii la masă – iar Mircea Eliade era un obişnuit) şi, cu cîteva secunde înainte de a îngheţa complet, am intrat în bibliotecă. Instalat în scaunul comod al sălii de lectură, am cotrobăit cu nesaţ prin cutiile lui Eliade, am citit zeci de pagini din manuscrisul *Jurnalului*, i-am găsit paşaportul american (a acceptat să devină cetăţean american abia spre sfîrşitul vieţii), am privit fotografii (una dintre ele, emoţionantă, era de la un parastas al lui Eliade la Paris, cu Ionesco stînd într-un fotoliu larg, cu aerul absent al celui răpus de bătrîneţe, sărutat pe frunte cu un amestec de adoraţie şi durere de către Monica Lovinescu, dar şi o poză simpatică, în sepia, cu Eliade tînăr, în costum de baie întreg şi cu ochelarii groşi pe nas, pe o plajă portugheză), am descifrat ciorne şi am frunzărit scrisori. Nu ştiu cînd a trecut vremea şi bibliotecarul m-a anunţat că a venit ora închiderii. Am ieşit din bibliotecă şi am intrat în seara friguroasă. Vîntul încetase şi ningea feeric. Pe stradă nu era nimeni. Un sentiment straniu, de pace şi invulnerabilitate, a pus stăpînire pe mine. Am mers spre maşină, călcînd aproape extatic zăpada neatinsă, prelingîndu-mă pe sub lămpile publice care proiectau o lumină galbenă, precisă, în cercuri perfect egale. Dincolo de cercurile de lumină, vedeam siluete şi contururi imprecise, imobile, pe care le puteam ghici datorită albului rece al zăpezii. Aveam impresia irepresibilă că întunericul nopţii se răzgîndea din cînd în cînd şi făcea loc unei lumini, una similară cu cea diurnă, dar ceva mai lăptoasă, mai densă. Am găsit maşina acoperită de zăpadă. În timp ce curăţam, cu mîna înmănuşată, zăpada de pe geamuri, ochii mi-au zburat spre casa în faţa căreia parcasem. Sub lumină clară, am văzut adresa: 5711 S. Woodlawn Ave. Adresa îmi era atît de cunoscută pentru că tocmai văzusem sute de scrisori ale lui Eliade. Aceasta era adresa lui. Întîmplător – sau poate nu –, de dimineaţă găsisem loc de parcare tocmai în faţa casei lui. Cînd am parcat, fireşte, nu băgasem de seamă. Acum, însă, era cu totul altceva.

Aveţi îndrăzneala să apăsaţi clanţa casei de la numărul 5711 South.

„Casa lui" e un fel de-a spune – imobilul acesta este fosta lui locuinţă, pentru că el aparţine universităţii care l-a găzduit aici pe Mircea Eliade pînă la moartea sa, în 1986, şi pe soţia sa, Christinel, pînă la moartea ei, în 1997. O curiozitate acută, complet străină firii mele, m-a făcut să mă apropii de intrarea casei. Era o linişte neverosimilă, în care jur că puteam să aud cum fulgii de zăpadă se aştern pe troiene. M-am oprit la vreo zece paşi de casă. Ferestrele întunecate şi aerul specific clădirilor în care nu locuieşte nimeni m-au făcut să cred că e o casă goală. Cînd m-am hotărît să revin la maşină şi să plec, am avut impresia că aud un firicel de zgomot venind din interior. Un elan ciudat, rece şi decisiv m-a împins dintr-o suflare în faţa uşii şi – zău că nu ştiu ce a fost în capul meu, nici acum nu pot să îmi explic de ce am făcut acest lucru, în mod normal n-aş face aşa ceva! – am apăsat clanţa. Uşa s-a deschis şi m-am trezit în faţa unui interior casnic, bine luminat şi agreabil, dar modest, mobilat un pic demodat, încălzit de un şemineu mic în care ardea, timid, focul. Înăuntru erau cam o duzină de persoane, care aşezate pe scaune sau pe fotolii, care în picioare, discutînd amabil, cald, social, cu pahare în mîini. Uşa de la intrare s-a închis în spatele meu şi am simţit că ceva ca un suflu primăvăratec mă absoarbe. Dintre domnii şi doamnele care umplu micul salon, se desprinde Mircea Eliade, care mă întîmpină cu un zîmbet familiar. Îmi spune pe nume şi mă invită, cu aerul că mă aştepta. Apuc să văd, uluit, un calendar pe hol. E 10 martie 1975...

Mai departe, povestea acelei întîlniri devine cu totul extraordinară şi n-aş vrea să ofensez cumva spiritul vigilent şi critic al cititorilor *Dilemei vechi* care, sînt sigur, nu mă vor crede. Vor spune că încerc o pastişă după *La ţigănci* sau, în cel mai bun caz, că imaginaţia mea a preluat cu totul controlul, ceea ce, desigur, e un pic periculos. Dacă, însă, curiozitatea vă împinge să aflaţi ce mi s-a mai întîmplat atunci, în iarna lui 2002, cînd am ajuns în martie 1975, vă îndemn să faceţi exact ce am făcut eu. Mergeţi la Regenstein, încercaţi să parcaţi pe Woodlawn colţ cu 57, staţi toată ziua în arhiva Eliade şi, seara tîrziu, la ieşire, aveţi îndrăzneala să apăsaţi clanţa casei de la numărul 5711 South.

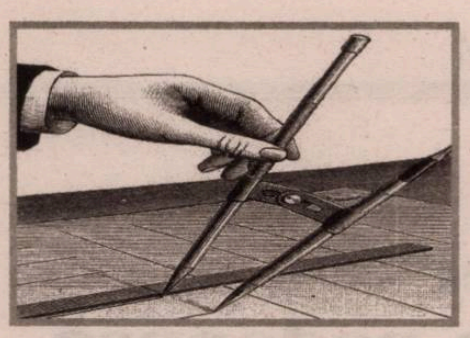

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Se demolează Hala Matache

Ultima zăpadă a acestei ierni se cerne peste ce a fost altădată Hala şi peste muncitorii veniţi să-i dea jos rămăşiţele. Se sfîrşeşte astfel o lungă agonie. Din nou se vede politica Primăriei de a impune faptul împlinit. Dacă din 2006 se preconiza să treacă pe acolo diametrala Nord-Sud, visată nu numai de şoferi, ci şi de cine vrea să fie votat de ei şi de cîte un arhitect ambiţios, pînă în octombrie 2010 nu se demolase nimic. Masacrul care a urmat, înlăturînd nu numai partea dreaptă din Buzeşti şi încă mult în spatele ei, aşa încît spre gară se întinde cel larg maidan ca să ajungă, pe lîngă defunctul Hotel Stănescu, pînă în faţa fostei Politehnici, s-a oprit numai după ce strada Berzei a ajuns ca Lindenstrasse sub bombele americane. Agresiunea a fost dovedită ca ilegală în cursul desfăşurării acţiunii ONG-urilor care au replicat cu manifestaţii şi cu procese invariabil cîştigate. Prea tîrziu pentru a mai putea împiedica distrugerea unor monumente istorice – „categoria B!“ răspunde furios arhitectul-şef al oraşului, ca şi cum el ar fi acolo doar ca să protejeze categoria A... Întreruperea ofensivei cu buldozere n-a durat decît o lună şi jumătate, în vara anului 2011. Fazele acestui război au fost înregistrate în *Dilema veche*. Cel mai grav rezultat al luptelor în al căror centru Hala era numai un trofeu simbolic este că partea stîngă din Buzeşti, atîta cît mai păstrează faţadele înzorzonate din primele zile ale secolului trecut, e practic condamnată, cum o arată anunţurile de închiriat pentru nişte clădiri avariate şi părăsite. Ceea ce urmează să se ridice în locul lor şi la capătul străzii Mircea Vulcănescu, unde se vor construi nişte blocuri înalte, îi dă dreptate cuiva care spunea: „Această stradă va deveni o Victorie a Socialismului.“ Fiindcă mentalitatea celor care l-au servit cu credinţă pe Ceauşescu nu a dispărut.

Ieri am fost invitat la dezbaterea publică organizată la PMB luni, 25 martie 2013, orele 13, în legătură cu cele trei PUZ-uri care se referă la zona Buzeşti-Berzei, dintre care unul are în vedere amplasamentul Halei Matache. Mă aşteptam, deci, la o discuţie la care specialiştii să compare soluţiile oferite, eu nefiind acolo decît ca bucureştean dornic să afle dacă părerea sa (că Hala nu trebuie mutată, adică nimicită) este sau nu justificată. N-am auzit nimic de acest fel. Primăria era reprezentată de trei funcţionari plictisiţi (şi muţi, doi dintre ei), alături de care s-a aşezat arhitectul-şef, cu figura lui de lup rău, mereu chemat afară cu telefonul mobil. La un moment dat, tot la telefon, şi-a mustruluit nişte subalterni invizibili: „Băi, sînteţi proşti, n-aţi înţeles nimic!“ Nici noi nu înţelesesem că această şedinţă era numai de formă, fiindcă hotărîrea fusese luată. La întrebarea dlui Nicuşor Dan unde sînt avizele Ministerului Culturii, care nu au fost puse pe site, s-a pornit în căutarea lor un ceas-două, în zadar. Au să apară după demolare. Nici cetăţenii din zonă nu fuseseră informaţi de soarta clădirilor în care locuiesc. Păi, cum să fie, cîtă vreme nu se ştia, ca la alegeri, cine cîştigă?

„Băi, sînteţi proşti, n-aţi înţeles nimic!“

În schimb, am ascultat cuvîntul unor oameni cinstiţi şi de bun-simţ. Era, de pildă, reprezentantul Sfatului negustoresc, mîndru că această organizaţie îşi are originea într-un Decret Regal din 1914, care nu e de acord cu privatizarea pieţelor publice prin care sînt îndepărtaţi şi săraciţi producătorii din marginea oraşului, şi sînt suprimaţi, unul cîte unul, meşteşugarii cărora li se datora fizionomia de altădată a cartierului. Este o problemă centrală în cazul Halei Matache (şi la Piaţa Amzei, despre care voi scrie neapărat). Alţii au vorbit în numele locuitorilor din vecinătatea Halei, care au şi ei o asociaţie a lor. Situaţia cartierului în ultimii ani a făcut să se piardă multe locuri de muncă şi, tot aşa, identitatea locală: „Nu mai există Nea Mitică Bîlbîitu, a plecat şi Ghiţă de la chei...“ Să nu vă vină să rîdeţi! O mie de persoane au fost evacuate, dar Primăria crede că a fost spre binele lor. Oamenii ăştia ar fi vrut ca Hala să poată fi păstrată, viaţa lor a fost schimbată brutal, duşmanii lor sînt în birouri – altă specie!

Alte glasuri – de la „Salvaţi Bucureştiul“, de la „Pro Patrimonio“ sau de la „Pro-Do-Mo“ – au încercat să arate pierderile de sute de mii de euro provocate de existenţa şantierului timp de doi ani şi jumătate, să demonstreze că strămutarea costă mai mult decît menţinerea Halei la locul ei, să susţină că strada poate să treacă prin faţa Halei fără să o atingă. Răspunsurile erau, după părerea mea, ipocrite. Cineva ştia că seara va începe demolarea.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Mănăstirea Govora

Un înalt turn de poartă, cu clopotniţă, avînd în dreapta un corp de clădire încununat cu un foişor, în stînga un volum masiv, cu trei niveluri şi cu ferestre mai numeroase în partea superioară. Asta este prima imagine pe care o ai cînd ajungi la Mănăstirea Govora. Şi e o imagine care sugerează o construcţie cu caracter mai curînd defensiv: în afara clopotelor turnului, nimic nu te anunţă că te afli în faţa unui aşezămînt monahal.

Surprizele se ţin lanţ, la interior. Practic, drumul în pantă pe care ai ajuns aici se continuă şi în interiorul mănăstirii, şi trebuie să-l urmezi ca să ajungi la chilii, la biserică şi la alte corpuri de clădiri. Şi cum acestea sînt, firesc, poziţionate în raport cu denivelările terenului, pentru a avea acces la ele trebuie să te foloseşti de amenajările făcute, de-a lungul timpului, în curtea mănăstirii. Iar imaginea – din nou, imaginea! – e la fiecare pas alta, neaşteptată şi extrem de agreabilă. Asta şi pentru că întreaga curte şi clădirile sînt întreţinute cu grijă, de către maici.

Întreaga curte şi clădirile sînt întreţinute cu grijă, de către maici.

În esenţă, putem vorbi de o perfectă încadrare a construcţiilor în peisaj: ele par a fi continuări firesti ale terenului. Dar Mănăstirea Govora nu îşi datorează renumele doar acestui fapt. Studiile făcute, în anii '50 ai secolului trecut, ca şi cercetările din ultimii ani au condus, de fiecare dată, la descoperirea unor elemente noi, care fac din Mănăstirea Govora unul dintre cele mai spectaculoase ansambluri arhitecturale din România. Cu atît mai mult cu cît ne aflăm în faţa unei mănăstiri care a fost construită la mijlocul secolului al XV-lea şi completată neîncetat, inclusiv în perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714).

În literatura de specialitate se afirmă că mănăstirea a fost înălţată în secolul al XV-lea – afirmaţiile fiind bazate pe cîteva hrisoave, care pomenesc danii ale lui Vlad Dracul – sau se vorbeşte despre pustiirea mănăstirii în vremea lui Vlad Ţepeş. Prezenţa unui clopot cu inscripţia 6965 (1456-1457) oferă un reper cronologic pentru prima biserică, refăcută de Radu cel Mare (1492-1508). Înlocuind-o pe aceasta din urmă – aşa cum rezultă din pisanie –, a fost ridicată, în 1711, actuala biserică. Cît despre celelalte construcţii ale mănăstirii, se presupune că, în vremea lui Radu cel Mare, au fost ridicate primele ziduri de incintă. Apoi, în vremea lui Matei Basarab (1632-1654), incinta a fost refăcută, fiind prevăzută cu trei turnuri şi cu chilii pe latura de est, în care a fost instalată o tipografie. În epoca brâncovenească – odată cu zidirea bisericii – a fost refăcut actualul turn de poartă, au fost construite un etaj peste chiliile de pe latura de est şi un nou corp de chilii pe latura de nord; aceleiaşi perioade i se datorează şi foişorul alăturat turnului.

Totodată, cercetările ultimilor ani au scos la iveală caracteristici arhitecturale neaşteptate. Mă refer cu precădere la „Casa Mateiască“ sau – cum i se mai spune – „Casa duhovnicului“, porţiune rămasă din corpul de chilii de la vestul ansamblului. Una dintre încăperi, de relativ mari dimensiuni, este acoperită cu o boltă „cu lunete“, caz rar întîlnit, mai ales în epoca lui Matei Basarab (cea pe care o sugerează numele construcţiei).

În fine, este clar că cercetarea – oprită din motive pecuniare – ar trebui să continue: par a mai fi multe de descoperit la Govora. Şi, odată descoperite, ele ar trebui să beneficieze de un proiect de restaurare şi punere în valoare.

Am extras cele de mai sus din propriile mele vizite la mănăstirea Govora, cărora le-am adăugat informaţiile oferite de arheologul Emil Lupu, cel care – alături de arhitectul Aurel Ioan Botez – a făcut investigaţii asupra unor părţi ale ansamblului, în anii 2001-2003, ca şi din discuţiile asupra Mănăstirii Govora. Amîndurora le mulţumesc şi pe această cale pentru informaţiile furnizate.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre ură, cu toată dragostea

Răsfoind numărul anterior al *Dilemei vechi,* am citit la rînd – nu ştiu cum s-a întîmplat – articolele lui Andrei Pleşu şi Cătălin Ştefănescu. Subiectul era, într-un fel, acelaşi: noul val din cinematografia românească. Perspectivele erau complementar opuse: cu ochii pe ecran şi cu gîndul la autor – în primul caz, cu ochii spre sală şi la cum reacţionează publicul – în al doilea. *Complementar* opuse, zic, deoarece cele două perspective se completează, de fapt, reciproc, şi ne ajută să întrevedem ceva dintr-un fenomen social mult mai complex decît ar putea părea la prima vedere.

Cînd am ieşit, în urmă cu cîteva săptămîni, de la *Poziţia copilului,* m-a abordat un fost student: „Domn' profesor, îmi spuneţi şi mie de ce a luat filmul ăsta marele premiu? Înţeleg, este foarte bine jucat, dar cam atît... Ce vrea să spună? Am tot aşteptat o scenă, o vorbă care să spună ceva profund, dar n-am văzut nici una!" „Scena finală ai văzut-o?" l-am întrebat eu. „Care?" s-a mirat el. „Cînd tînărul care omorîse copilul în accidentul de maşină şi tatăl copilului se află, în sfîrşit, faţă în faţă, fiecare cu durerea lui şi încearcă, în final, să-şi dea mîna; dar «se bîlbîie», mîinile nu se întîlnesc şi rămîn stinghere în aer într-un gest de împăcare ratată..." S-a uitat lung la mine, aşteptînd să-i traduc. Nu, *nu văzuse* scena, una dintre cele mai mari din cinematografia noastră!

A clipocit apoi mobilul; primisem un SMS. Laconic şi cu prescurtările de rigoare. Am zîmbit, amuzat de analogie: un prim lucru pe care îl au în comun multe dintre filmele româneşti recente este evadarea din SMS! Limbajul lor este unul total opus celui al emoticoanelor şi al altor prescurtări, este un limbaj al tăcerilor încărcate pe care generaţia *fast-communication* pur şi simplu nu ştie să-l citească. Şi nu are *răbdare,* căci timpul devine un personaj plictisitor, care stă sprijinit de un stîlp, îşi soarbe ciorba şi nu spune nimic. Un „iletrism" simetric celui al generaţiilor *artei conversaţiei,* pierdute şi frustrate în păienjenişul reţelelor virtuale ale noilor socio-tehnologii ale comunicării, pe care nu ştie – şi nu vrea – să le înţeleagă. Un iletrism simetric care duce la o incomunicabilitate cotidiană reciprocă.

Dar „iletrismul" merge mai departe, pentru a deforma în alt fel, mai profund, lectura acestor filme. În toate ne vedem pe noi şi doar pe noi, privirea este etnocentrică şi devine trivializantă. Aceste filme care sînt despre noi nu ne spun nimic în plus faţă de ceea ce noi ştim deja: avorturi în comunism? Da, ştim. Sistemul sanitar care omoară oameni? Ce noutate! Habotnicie primitivă? Am văzut asta de mult în *prime time* la televizor!

Doar că viaţa „reală" nu se opreşte aici, *la vie est ailleurs* – presimt „tinerii exasperaţi" (nu „furioşi") ai noului val, străbătut de o disperare a acestor aparenţe apăsătoare care, lipsite de *sens,* nu duc nicăieri. Filmele lor, mînate de exasperări *sui generis,* au în comun evadarea din această realitate imediată, pentru a regăsi rădăcinile ei reale. Au început prin a căuta această sursă în comunism, apoi în revoluţia ambiguă împotriva comunismului, în sfîrşit, în „sistemul" actual, aşa cum funcţionează el. Cu timpul, această căutare s-a sublimat însă tot mai mult şi a început să privească dincolo de aceste „cauze prime": de la *4, 3, 2...* la *După dealuri* este o cale lungă... Realismul iniţial s-a sublimat şi el şi a ajuns să fie un soi de *realism transcendent.* Care caută sursa *răului* – spune Andrei Pleşu. Care caută sursa psihologică a *violenţei* – este de părere un critic de film de peste Ocean. Şi merg în această căutare mult dincolo de ipostazele sale cu specific naţional, căci nu despre BOR este vorba în filmul lui Mungiu, după cum nu despre băieţii de bani gata din România se povesteşte în filmul lui Netzer. Mai mult, o fac cu o îngăduinţă comună, de la „tragicul molcom" din *După dealuri,* despre care vorbeşte Pleşu, sau compasiunea tragică din *Poziţia copilului,* la tristeţea duioasă din *Despre oameni şi melci.* „Nu mă gîndesc la ce-or să înţeleagă [spectatorii] din ce fac. Mă gîndesc la ei cu afecţiune, atîta tot" – declară explicit Răzvan Rădulescu într-un interviu.

Un fenomen social mult mai complex.

Nici unul dintre filmele recente din această categorie nu dă un răspuns, nu prezintă o explicaţie. În filigran se întrevede însă, cel mai adesea, o dramă umană profundă şi care pare a-şi fi atins punctul critic: *familia.* Dacă ne rezumăm la spaţiul românesc (ceea ce, am spus, este mult prea restrictiv), aceasta rămîne una dintre valorile centrale ale românilor, dar şi contextul în care se consumă cele mai intense drame şi neînţelegeri. Relaţia dintre generaţii este una de genul „adio, dar rămîn cu tine". Este o *încremenire în Oedip,* într-o ambivalenţă incapabilă să tranşeze între cea mai bine intenţionată iubire şi cea mai cruntă ură. Iar dincolo de ambivalenţele familiei se află ruptura între două lumi, care nu se mai înţeleg, dar nu ştiu nici să se despartă cu reciprocă îngăduinţă.

Şi aici intră în scenă publicul, la care se referă Cătălin Ştefănescu şi la care acesta identifică *„ura* ascunsă faţă de ideea de succes". Aşa este, despre ură este vorba, dar nu atît faţă de succes, cît faţă de ceea ce acesta vrea să impună public: *autoritatea.* Nu ne mai explicaţi nouă cine sîntem noi, habar n-aveţi despre ce vorbiţi! – este reacţia generică şi inevitabil agresivă a oedipianului captiv. Dovada? Iată răspunsul pe care l-a primit Ştefănescu (nu atît la textul său, cît la „autoritatea" acestuia): „Las-o Meştere, că măcăne, n-o mai tot bricola atîta, că aţa-i ruptă de mult, de la prima întîlnire!"

Căutarea surselor violenţei de către autori (autoritatea) şi practicarea violenţei de către spectatori (societatea) nu au cum să meargă altfel decît mînă în mînă, ilustrîndu-se şi potenţîndu-se reciproc. Pînă cînd?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Al Treilea Război Mondial

– Olimpiada la cibernetică – faza pe mapamond –

În urmă cu vreo 12-13 ani, dădusem în patima jocurilor pe computer. Boală grea. Sute de ore petrecute în faţa ecranului, alături de civilizaţii crescute iscusit, cu multe ore de strategie, şi prăbuşite apoi în războaie crunte. Pe urmă au venit misiunile solitare, debarcări pe ţărmuri ostile, paraşutări în teritorii inamice, salvări de ostatici, misiuni pentru lunetişti cu răbdare supraumană, explorări de planete luxuriante, bătălii cosmice şi cîte şi mai cîte. Cumplit de multă vreme petrecută în cel mai tembel mod cu putinţă, printre scenariile jocurilor care se insinuează în viaţa reală, în vis, în felul în care vezi lumea. La un moment dat, descoperisem miracolul jocului în reţea. Mă lipisem de nişte prieteni, la fel de căzuţi în patima războiului total, şi găsiserăm împreună un loc fabulos în care să ne consumăm vieţile. O sală de jocuri pe calculator.

Locul ăsta se găsea în piaţa agroalimentară a unui cartier de la Cluj. Era un univers fascinant, imposibil de uitat vreodată, populat de o lume pestriţă, aflată într-o continuă mişcare, negociere, învîrteală – o lume care viermuia încoace şi-ncolo, hrănindu-se din iluzia micului comerţ. Încă mai erau la modă mersul la Stambul şi venitul cu marfă. Mulţi dintre cei din piaţă erau la fel de prinşi în patima pentru jocul cu comerţul, cum eram noi absorbiţi de bătăliile noastre purtate pe computer. Erau la fel de vrăjiţi de mirajul comerţului, cum eram noi de scenariile războaielor virtuale. Toată piaţa era un uluitor teritoriu al iluziei – golănime, poliţie indiferentă, grupuri zgomotoase de romi, lume sărmană, oameni care îşi pierduseră slujbele, pensionari, care foşti activişti, care foşti militari, profesori, muncitori – o lume care îşi închipuia că, deprinzînd şmecheria cu comerţul, va reuşi să iasă din sărăcie. Era un amestec de veselie nervoasă, deznădejde, fudulie prost jucată şi resemnare.

Sala de jocuri pe calculator era pe una dintre laturile pieţei, unde se construiseră nişte spaţii comerciale, nişte încropeli la repezeală, cu firme pictate de mînă, care mai de care mai colorate şi mai isterice. În inima Ardealului, la Cluj, într-o piaţă agroalimentară, pulsa, explodînd de vitalitate, toată – vorba lui Blaga (Lucian, nu Vasile) – *revolta fondului nostru nelatin.* Iertaţi-mă, vă rog, nu m-am putut abţine. Linia de prăvălii începea cu o mercerie la care, în afară de aţe, ace, fire de tricotat, găseai chiloţi şi pijamale aduse de la Stambul, „treninguri" de fiş inscripţionate cu Opel şi BMW, baterii de toate felurile, CD-playere Futachi şi cuptoare cu microunde. După mercerie, găseai o casă de amanet, plină cu tot ce poate închipui mintea unui tip creativ, care îşi ţine imaginaţia în frîu cu Xanax şi bea vodcă din pură plăcere. Pe urmă, între o măcelărie care mirosea cumplit, indiferent de anotimp, şi o frizerie (care se chema, evident, „Figaro"), era *sala de jocuri pe calculator.* Îi zicea „Jeddy".

Normalitatea din dosul lumii de la sala de jocuri.

Sala era aproape plină cu puştani, nu mai mari de clasa a VII-a, fiecare concentrat la treaba lui. Uşor jenaţi, eu şi prietenii mei, ditamai oamenii în toată firea, ne-am găsit cîte un loc şi am intrat în reţea să jucăm un Commando. Fără să clipească, puştanii care intrau în joc ne omorau din primele secunde de desfăşurare a scenariului. Mai ales pe mine. Doar cu cuţitul – ceea ce e o cumplită umilinţă – sau, pur şi simplu, cu un glonţ în frunte. Nu-mi dădeau şansa să fac nici doi paşi în scenariul jocului. Şi eu mă pretindeam bunicel. Erau excepţional de rapizi, cunoşteau scenariile pe de rost, n-aveai nici o şansă. Din cînd în cînd, se uitau pe furiş la mine cu un oarecare dispreţ. La un moment dat, m-am prins. Erau atît de duri cu mine şi îi tolerau pe ceilalţi trei prieteni ai mei din cauza pseudonimelor. Al meu era *Grigore.* Îi deranja cumplit pentru că era altfel decît toate celelalte. (La scurtă vreme, după ce ne-am împrietenit, unul dintre ei mi-a şi zis: „Cum să vii la sală cu prostia aia de nume? N-ai nici o şansă.") Imediat m-am redenumit *Captain Grig.* Iar reacţia nu s-a lăsat aşteptată. M-au primit în joc şi mi-au dat şansa să găsesc o ascunzătoare, să particip şi eu la acţiune.

Am aflat, la scurtă vreme, că puştanii primeau ore gratis de la patronul sălii de jocuri, dacă atrăgeau clientelă sau îi ambiţionau pe clienţii ocazionali, ca noi, să stea mai mult şi să „lupte" la computer. La început, făceam teorii sumbre, mi se părea groaznic că viaţa lor se consuma în jocuri dure, în locul ăla trist. Pe urmă, am descoperit normalitatea din dosul lumii de la sala de jocuri. Cînd rămîneau singuri, cînd îşi primeau orele gratis de la patron – pentru că îi ambiţionaseră pe clienţi să stea cu orele –, puştanii treceau la jocurile lor. La cele care le erau dragi cu adevărat. Toate erau jocuri cu poveşti, cu cavaleri, cu zîne, cu vrăji, era fascinant să-i vezi cum se schimbau la faţă şi cum deveneau alţii.

Mi-am amintit toate astea zilele trecute, cînd am văzut la BBC un reportaj despre obsesia războiului cibernetic. Fără să fie voie să arate vreo figură, echipa de jurnalişti britanici a primit acces într-o unitate de luptă cibernetică de la Seul. Elita armatei cibernetice a Coreei de Sud e alcătuită din... copii. Din fiinţe foarte tinere, care mută ideea de război într-o zonă complet nouă. Cei mai vîrstnici combatanţi sînt studenţii. Mulţi declarau, din dosul măştii blurate, că s-au înrolat voluntari pentru a-şi apăra ţara de atacurile Chinei şi ale Coreei de Nord. Nu mai e un scenariu de film. Există război cibernetic de foarte mari dimensiuni. Cu fronturi, cu armate, cu pierderi economice. Încetul cu încetul, aflăm de el. Mă tot întreb dacă, în permisie, cînd pleacă de la război, tinerii combatanţi mai cred în cavaleri, zîne, şi mai trag cîte un joc cu poveşti. Oare dă voie cruciada cibernetică a copiilor la aşa ceva?

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

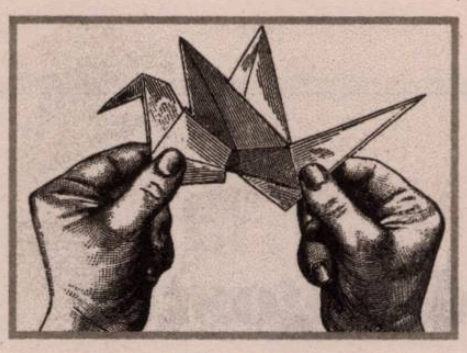

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Votul şi meciul furat

Votul de la Convenţia PDL s-a încheiat, ca multe alte voturi din ultima vreme, din ţara asta, cu o contestaţie. Perdanţii – adică cei din tabăra apropiată preşedintelui Băsescu – i-au acuzat pe cîştigători de vicierea rezultatelor. Cîştigătorii i-au denunţat, la rîndul lor, pe învinşi: nu ştiu să piardă. Nu a trecut prea mult timp de cînd susţinătorii lui Băsescu au avut, şi ei, parte de contestări din partea opoziţiei, la alegerile din 2008, pe motiv că ar fi furat votul românilor (cînd cu victoria de o noapte a lui Mircea Geoană).

România, votul a ajuns să fie asociat mai mereu cu frauda.

După 1989, unul dintre marii promotori ai modei de a-i acuza pe adversarii politici de furtul alegerilor a fost – dacă ne aducem bine aminte – Corneliu Vadim Tudor. El clama, de fiecare dată după ce pierdea alegerile, masive fraude la vot. Iar modelele proaste se răspîndesc imediat. Ce-i drept, pe la începutul anilor '90, şi ţărăniştii se plîngeau de fraude ale FSN-ului. Ei aveau, însă, motive istorice de suspiciune.

În orice caz, în zilele noastre, fie că e vorba de alegeri prezidenţiale, parlamentare, locale, de partid sau de alegerea preşedintelui şi a comitetului de bloc, în România, votul a ajuns să fie asociat mai mereu cu frauda, mai ales dacă învingătorul e cel care a organizat alegerile. Şi tot mai mereu, frauda nu e demonstrată. Chiar dacă există persoane condamnate la închisoare pentru diverse infracţiuni electorale, de fiecare dată se spune că, în urma cercetărilor, s-au descoperit „mici nereguli", care n-au fost „de natură să vicieze rezultatul votului". Rareori însă, cei care au pierdut sînt dispuşi ia de bună formula asta.

Nu vreau să se creadă – păcatele mele – că aş avea vreun *parti-pris* în chestiunea alegerilor din PDL, şi nici că sînt atît de naiv încît să-mi închipui că nu există şi alegeri „mînărite" (termen care văd că se foloseşte astăzi la televiziuni, cu seriozitate academică). Ştiu că tentaţia furtului e şi omenească, şi românească. Dar mă tem că mitul voturilor furate începe să depăşească furtul propriu-zis. Blaga fugind cu urna – e deja o imagine puternică, bună de pus la rană, pentru adversarii săi învinşi.

Că nu doar politica e în discuţie, ci o întreagă cultură se vede dacă ne gîndim la fotbal (sau la alte sporturi), acolo unde, de fiecare dată cînd nu ne convine ceva, dăm vina pe arbitrii. La înfruntările cu echipe străine, acuzaţiile încep, de obicei, chiar de la comentatori, care se lasă duşi de valul subiectivismului, într-un mod total incompatibil cu rolul lor, dînd vina din plin pe nefericiţii de arbitri. După meciurile interne, patronii sau antrenorii echipelor care au pierdut au obiceiul să-i acuze pe arbitri, stîrniţi şi de televiziuni. De pomină e cazul echipei CFR Cluj, acuzată, anul trecut, de mai toată lumea, că ar fi cîştigat Campionatul României cu ajutorul arbitrilor. Nu s-a demonstrat niciodată nimic iar respectiva echipă a dovedit, apoi, în competiţiile europene, că poate să cîştige meciuri importante, şi cu arbitraj străin.

Sigur că la alegeri se fac şi fraude şi că la meciurile de fotbal mai sînt şi arbitrii incorecţi. Dar acuzaţiile, mai ales cînd vin de la oameni ce se pretind responsabili, ar trebui să se facă doar în urma unor dovezi. Iar dacă nu poţi dovedi, pentru binele societăţii, mai bine taci. Politicienii sau antrenorii care pierd partidul ori partida obişnuiesc, însă, să le explice susţinătorilor că alţii sînt de vină, fiindcă nu au bărbăţia de a le spune că au pierdut pentru că au fost mai slabi. Recunoaşterea propriilor greşeli sau admiterea superiorităţii adversarului nu face parte din cultura noastră. Sînt percepute ca semne de slăbiciune. Victimizarea, în schimb, pare că dă mai bine. „Noi am fost mai buni, dar ei sînt incorecţi şi ne-au furat." Suspiciunea prinde imediat. Dar declarînd sau crezînd, de fiecare dată, că meciul sau votul a fost furat, nu facem decît să ne furăm singuri căciula şi propriul respect de sine.

Să ne amintim cum Barack Obama, după lupta acerbă – dar civilizată – cu Hillary Clinton, în interiorul Partidului Democrat, pentru candidatura la preşedinţia Americii, odată devenit cîştigător şi preşedinte, o invita pe fosta adversară să-i fie ministru de Externe. Şi ea accepta.

Tot aşa, putem să ne aducem aminte cum, după ce pierdea finala de la US Open în 2001, Pete Sampras, aflat la sfîrşitul carierei, îşi elogia învingătorul, pe foarte tînărul Lleyton Hewitt, spunînd că îşi doreşte ca, în următorii zece ani, lumea să vorbească despre Hewitt (care tocmai îl bătuse măr) aşa cum a vorbit despre el însuşi timp de un deceniu (în care a dominat tenisul mondial). Ce-ar fi fost să declare că l-au furat arbitrii, că l-a incomodat terenul sau că Hewitt a fost dopat? Sampras a ieşit din scenă admirat şi aplaudat. Sînt lecţii care la noi nu prind.

ready made

„Prima şi cea mai importantă problemă ce trebuia rezolvată era crearea unui calapod raţional, corespunzător dimensiunilor marii majorităţi a picioarelor.

Foarte mulţi medici şi specialişti afirmau că acest lucru era imposibil, din cauza extraordinarei «individualităţi» a labei piciorului. Aşa că, în 1931, I.P. Zibin, numit între timp şef al laboratorului de confecţionat încălţăminte de la Institutul de cercetări ştiinţifice ale industriei de pielărie, avea în faţă sarcina de a rezolva această problemă, devenită cu atît mai urgentă, cu cît cantitatea de încălţăminte produsă anual în U.R.S.S. depăşea de mult cifra de o sută milioane de perechi.

Pentru aceasta trebuiau măsurate zeci de mii de picioare, din diferite regiuni ale Uniunii Sovietice, iar la fiecare picior trebuiau făcute cel puţin cincizeci de măsurători, pentru a scoate la iveală laba tipică, atît de greu sesizabilă."

Ing. Gh. Hillinger,
Şi ghetele au o poveste,
Editura Tineretului,
Colecţia „Ştiinţa învinge", 1956

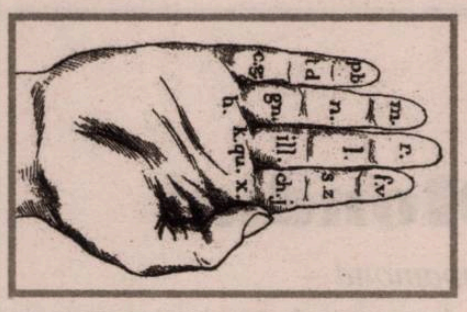

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Caller ID

Amicul meu Nino dispăruse de cîteva minute la toaleta cafenelei, cînd celularul (lăsat pe masă) a început să-i zbîrnîie strident, luminînd stroboscobic în acelaşi timp. Localul părea să fi intrat, brusc, sub asediu. L-am ridicat, pentru o clipă, încurcat, apoi l-am pus la loc. Ceva mă şocase în mod subliminal, dincolo de isteria culorilor şi a sunetelor. Prin urmare, l-am mai ridicat o dată şi l-am privit cu atenţie. Nu mă înşelasem. Pe ecranul ca un girofar se deslușea „numele" percutant al apelantului: Porcul Cerşetor. Din fericire, a încetat la un moment dat. Revenea, de altfel, şi Nino. „Ce, a sunat?" – m-a întrebat, observîndu-mă cu mobilul lui în mînă şi sesizîndu-mi, probabil, o anumită doză de stupoare pe figură. „Da" – am zis şi am continuat ezitant: „Era Porcul Cerşetor." „Ha, ha!" rîse Nino cu poftă. „E Nicu. Nicu Pogîrţă" – adăugă el, intuindu-mi nedumerirea. „Iar vrea bani. Nesimţit. Îi bag un *screening* de nu se vede. Nu-i mai răspund." Sorbi din cappuccino şi butonă ceva la telefon. Pesemne, comanda de *screening* pentru numărul Porcului Cerşetor. „Porcul Cerşetor?" m-am trezit interogînd cu voce tare. „Ha, ha, ha!" – hohoti, din nou, amicul meu. „Normal, aşa ştiu mai rapid cu cine am de-a face. Aliasurile astea pe care le dau eu oamenilor în agenda telefonică mă ajută să mă orientez mai bine. Cum să zic, devin un fel de repere semiotice, capabile să codifice realitatea pentru mine, dar, concomitent, să o şi decodifice de zece ori mai eficient ca numele obişnuite."

„Nino, mă laşi cu barbologia academică? Ştii doar că nu sînt născut ieri, să-mi faci teoria chibritului. Spune-mi tu altceva! Toată agenda ta e plină de porecle din astea?" Descoperit cumva neaşteptat, Nino admise, după o clipă de gîndire: „Da, nici măcar un nume normal n-ai să găseşti în ea." Curiozitatea mea a explodat instantaneu: „Atunci eu, eu veritabil patriot! Totuşi, rămîi şi anglofil, ceea ce îţi creează o uşoară scindare a personalităţii, o nuanţă de paradox tipologic..." „Băi, iarăşi mă iei cu teoriile?" „Nu, nu, vreau să spun numai că, prin această imagine contradictorie, eu te preiau necondiţionat. Momîrlanul Anglofil. Ştiu instantaneu

Mormolocul Penetrant, Iepuraşul African, Mama lui Ştefan cel Mare.

cum apar?" „Hai, băi, lasă-mă acum, sînt chestii personale!" „Cum, frate, personale, dacă e vorba despre mine? Mă rog, despre felul în care tu mă *codifici semiotic,* bla, bla, bla... Am dreptul să ştiu." „Of!" icni cu năduf Nino, vizibil iritat de încurcătura în care intrase. „Sună-mă!" „Ce?" „Păi, hai, sună-mă, dacă eşti aşa curios, şi ai să vezi singur!" Mi-am scos – puţin speriat, recunosc – telefonul şi am apăsat pe numărul lui Nino. Isteria de culori şi sunete reîncepu la comandă. Nino îmi întinse, nesigur, aparatul. Am citit derutat: Momîrlanul Anglofil. „Momîrlanul Anglofil?!" am strigat năuc. „De unde şi pînă unde? Ce-i asta?" „E semnul tău paradoxal, bătrîne! Momîrlanii sînt, din punctul meu de vedere, cei mai patrioţi conlocuitori ai noştri. Autentici, legaţi de glie, cu principii strămoşeşti. Aşa eşti şi tu, oame, chiar dacă, poate, nu-ţi dai seama. Te-ai întors mereu din peregrinări, crezi în şansa noastră locală, te zbaţi ş.a.m.d. Ce mai, un că eşti tu. Dacă aş vedea pe ecran CLC, mi-ar trebui ceva vreme să mă dumiresc cine-i la telefon. Aşa, ştiu, *simt* mai precis, imediat..."

Am tăcut un timp. Nino interveni, cu ton oarecum culpabil: „Oame, să nu te superi! Uite, am aici tot felul de apelative: Mormolocul Penetrant, Iepuraşul African, Mama lui Ştefan cel Mare (asta-i chiar maică-mea!), Maimuţa din Tunguska..." „Maimuţa din Tunguska?", l-am întrerupt. „Da" răspunse destul de senin. E Cristina." „Cristina, colega noastră?" „Da." „Păi, există maimuţe în Tunguska?", am întrebat eu ca prostul, de fapt neînţelegînd cum Cristina putea fi o maimuţă şi, mai ales, una din Tunguska. „Nu există, desigur! Tocmai aici avem dimensiunea semiotică a personalităţii Cristinei. Pare din altă lume, în inaderenţa ei la realitate. O maimuţă în Tunguska." „Băi, Nino, tu eşti sănătos la cap?" „Perfect sănătos! Iată-l, de pildă, pe Victor (Victor este un savant lingvist, *n.m.),* în agenda mea: Traficantul de Chiloţi." „Păi, bine, măi omule – m-am arătat eu contrariat – cum poţi să-i spui lui Victor – ins care trăieşte practic în bibliotecă – traficant de chiloţi?" „Aici e şpilul. Victor e atît de departe de ideea de traficant, cum bine ai observat, încît, dacă vreodată ar fi nevoit să facă acest lucru, singura variantă în care mi l-aş putea imagina e aceea de traficant de chiloţi. Este paradoxul lui semiotic..."

Cred că m-am încruntat ameninţător, pentru că Nino a sărit la altceva: „Există şi un dezavantaj în această agendă. Am indivizi cu care nu am comunicat de ani de zile şi acum nu-mi mai amintesc cine sînt. Identităţile lor nu-mi mai spun nimic: Norvegianul Răspopit. Habar n-am cine-i. Sau: Pelicanul Homofob, Alpinistul Troglodit, Nenea Sulfit, Sceleratul Stacojiu, Chinezul Apoplectic şi Mămăliga Autistă... Riscul meseriei." „Auzi, Nino?" – i-am spus. „Îmi place teribil *conceptul* tău de agendă telefonică. E foarte interesant." „Păi, ce-ţi spuneam?" replică Nino încîntat. „Îl adopt şi eu, şi voi începe chiar cu tine." Mi-am luat celularul. „Aşa, să găsim Ni-no Pe-tra-che! Înlocuiţi? Da. Noul nume: Dementul de la Cafenea..." „Stai, băi!" începu Nino să strige agitat. „Ce faci, băi? Codrine! Băi, momîrlanule..."

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

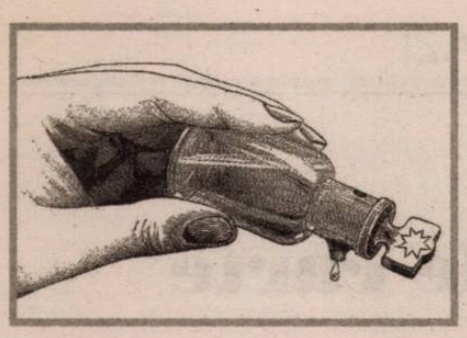

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Depinde de către...

Am observat de mai multe ori, în ultima vreme, înlocuirea prepoziției *de* cu *de către*, în contexte în care cele două elemente nu sînt cîtuși de puțin echivalente. Substituțiile apar uneori în mass-media: „«Situația Fortus *depinde de către cei de la ANAF*. Nu este de datoria mea să mă implic în această problemă», a explicat acesta" (bzi.ro, 19.04.2008); „Randi este *suspectat de către evaziune fiscală*" (RTV, 13.03.2013). Desigur, exemplele de mai sus pot fi considerate pure accidente, contaminări întîmplătoare – produse din neatenție – între construcții asemănătoare. Multiplicarea exemplelor pare, totuși, să indice o tendință ? neașteptată, dar nu inexplicabilă.

Situația actuală se leagă de istoria prepoziției compuse *de către:* aceasta a căpătat destul de tîrziu rolul de a marca, în modul cel mai lipsit de ambiguitate, agentul. În limba veche, agentul dintr-o construcție pasivă era indicat de mai multe prepoziții; cea mai frecventă dintre acestea, *de,* și-a păstrat funcția și în limba actuală, în concurență cu forma specializată *de către*. Gramaticile noastre vechi descriau dubla posibilitate de construcție: la Ienăchiță Văcărescu, în 1787, găsim exemplele „cutare să cinsteşte *dă mine*" și „cutare să cinsteşte *dă către mine*" (cu pasivul reflexiv). Iordache Golescu, la 1840, prefera prepoziția *de către:* „să bate Gheorghe *dă către* Petre". Lucrările ulterioare de cultivare a limbii au dezbătut adesea chestiunea, fie recomandînd prepoziția compusă *de către*, ca mijloc mai precis de indicare a complementului de agent (preferabil lui *de,* între ale cărui multiple valori s-ar putea produce confuzii), fie condamnînd-o ca prea greoaie, pretențioasă, nespecifică limbii vorbite. Pînă la a deveni mijlocul specializat (dar nu și unic) de marcare a complementului de agent, *de către* avea, în limba veche, și alte valori (în care se recunoaște sinonimia *către – spre):* concrete (spațiale) sau mai abstracte – „vom avea pace *de către Pazvantoglu*" (Zilot Românul); „deosebesc cele statornice *de către* cele nestatornice" (Eftimie Murgu) etc. Specializarea pentru complementul de agent pare să se fi produs mai întîi în texte juridice: „dritul alegerii domnilor Moldovii și Valahiei *de către* tagma boierilor"; „să vor alege *de către* fruntașii fieștecăruia ținut" etc. *(Reglementul organicesc* din Moldova, 1831).

De fapt, înlocuirea lui *de* cu *de către,* în marcarea agentului, nu dovedește doar nevoia de dezambiguizare, ci și o preferință mai generală a vorbitorilor pentru mijloace gramaticale mai lungi, mai concrete (compuse sau locuțiuni), prin care să se insiste asupra unei relații: din același motiv, *vizavi de* apare adesea în loc de *despre*, *în cadrul* în loc de *în* etc.

Unele dintre exemplele actuale par să arate că, pentru unii vorbitori, *de către* apare ca echivalentul perfect al lui *de,* în orice situații. Alte exemple pot primi explicații suplimentare: nu cred că e întîmplătoare construcția (care încalcă normele curente) *a depinde de către*. Verbul *a depinde* cere un complement construit obligatoriu cu *de*, dar care desemnează adesea o persoană, cu rol activ într-un scenariu cognitiv. *De către* apare în asemenea cazuri ca un fel de marcă „neoficială" a calității semantice (nu gramaticale) de agent. E interesant că, în secolul al XIX-lea, *a depinde* (cu variantele sale mai apropiate de franceză) se construia adesea cu prepoziția compusă *de la*: „Asta *depandă de la public*" (Heliade Rădulescu, apud *Dicționarul limbii române,* Tomul I, partea a IV-a, Litera D).

Ca și în trecut, textele juridice (în orice caz, cele mai puțin pretențioase, mai puțin supravegheate) par să aibă o predilecție specială pentru *de către*: „Personalului aparatului de specialitate îi este interzis să promită luarea unei decizii care *depinde de către conducătorul instituției*" (Codul de conduită, primariaoporelu.judetulolt.ro); „se poate acorda suspendarea executării sau nu, *depinde de către judecător*" (avocatnet.ro). Internetul oferă destul de multe exemple de extindere a lui *de către*, din diferite domenii: „Vaccinul este foarte necesar pentru a-l feri de bolile contagioase respective. *Depinde de către d-ta* dacă-i dorești acest bine sau nu! Sănătate!" (copilul.ro); „Construcția bazinului *depinde de către finanțare* din bugetul de *stat*" (bcm.md). Un caz interesant – care confirmă existența unei tendințe actuale – e cel de transpunere: un text corect („Numai că, pînă în 2014, desemnarea sa *nu depinde de A. N., ci de T. B.")* este reprodus jurnalistic cu substituția lui *de* prin *de către:* „Europarlamentarul (...) scrie, pe blogul său, că (...) pînă în 2014 desemnarea sa depinde *de către T. B.*" (gandul.info, 24.02.2011).

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Cu sau fără bani

Joci altfel handbal sau fotbal dacă ești neplătit?

De la gladiatori, primii „sportivi" profesioniști – care chiar își dădeau viața pe teren –, am păstrat ideea fixă că oricine „se produce" în arenă trebuie să fie îngrijit. Treaba e logică, nu poți avea spectacol cu niște zdrențăroși anemici. Pot fi ei sclavi duși la tăiere sau fotbaliști cu fițe, mecanismul e același. Astăzi, descompunerea sportului pe bani se desparte în două ramuri. Cea benignă, în care profesioniștii parcurg drumul invers, către amatorism. Pricep că vremurile de aur s-au terminat și eventual redescoperă pasiunea de a face sport de dragul sportului. De plăcere. Pe aceștia putem să-i uitam, căci ies din schemă. Ceilalți, cei care se încăpățînează să rămînă pe piață, își schimbă sursele de venit. Nu mă mai plătesc ai mei? Las' că mă plătesc alții. Adversarii. Comercianții subterani ai sportului. Oricine își permite. Munca întotdeauna migrează către locul din care se dau banii. E și aceasta o muncă. E drept că nu mai e sport, așa cum ne încăpățînăm, complet idiot, să-l credem noi. Așa că, da, joci altfel dacă nu ești plătit. Joci teatru.

Radu NAUM

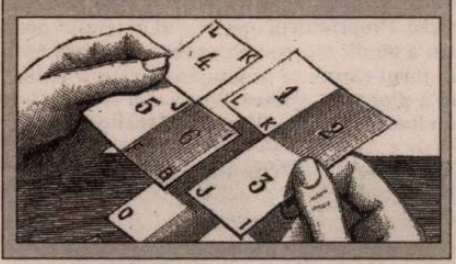

PUBLICITATE

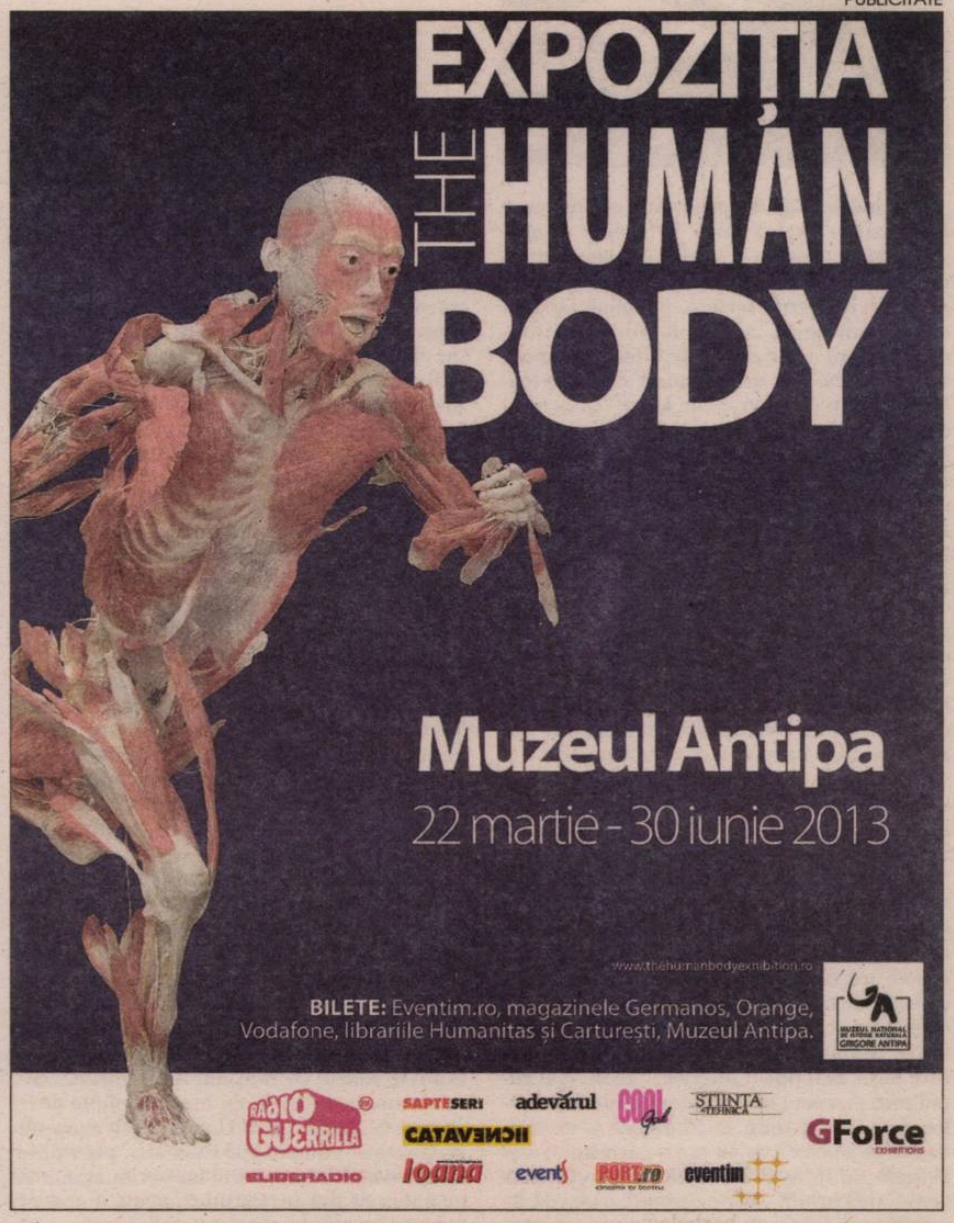

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cum fu la Salonul de carte de la Paris

Pariziene (1)

Şi iată-mă-s ajuns în dragul nostru Paris, într-o seară – taman pe la ora la care, la Salonul cărţii, cîţiva tineri provocau un mic incident la standul românesc, soldat cu cîteva măşti alb-negre pe faţă şi cu pete de vin roşu pe mocheta albă de pe jos.

Habar n-aveam de aceste poveşti, în momentul în caré am lăsat în urmă aeroportul şi, după ceva drum, am ajuns la hotelul de pe Avenue de la Bourdonnais. Aici – una caldă şi una rece: cea caldă era că-s vecin de cameră cu actorul Dorel Vişan, ale cărui poveşti mă vor desfăta în următoarele zile; cea rece – că liftul hotelului nostru e de departe – de foarte departe – cel mai mic lift pe care l-am văzut în viaţa vieţilor vieţişoarelor mele: atît de strîmt, încît a fost imposibil să urcăm bruma de bagaje – mici – pe care le aveam cu noi; strîmt încît, dacă nu stăteai în el într-o dungă, îţi strîngea umerii ca-n menghină; strîmt încît, dacă aş avea talentul cinic al lui San Antonio, l-aş compara cu un coşciug capabil să urce patru etaje spre cer. Ciudat lift, dar ciudăţenia derivă şi din faptul că 60 de milioane de turişti trec anual prin Paris – adică populaţia a vreo trei Românii. Cum aceşti oameni trebuie să doarmă undeva, orice hogeac e bun de scos la-nchiriere. Proprietarul originar al hotelului nostru a gîndit tot aşa: drept care, în micul hău în jurul căruia se prelingea spirala scărilor, el a plantat – cîndva, în secolul trecut, dar nu foarte devreme – un lift. Măcar pentru că, aşa cum vă voi mai povesti, m-am împrietenit în zilele următoare cu patronul (pasionat de istorie, mi-a vorbit îndelung despre Expoziţia universală de la Paris din 1900!), aproape că v-aş recomanda hotelul, doar ca să-i admiraţi cabina urcătoare – dar ceea ce mă reţine e doar temerea că, măcar doi-trei claustrofobi de-ar fi printre dvs., aş putea fi lesne acuzat de crime împotriva umanităţii.

Aşadar, cînd am ajuns în cameră, deja se înserase bine. Pînă ne-am dat cu apă pe faţă se făcuse aproape 8 PM; şi-i zic dlui Vişan: „Maestre, hai să facem o plimbare pe la Turnul Eiffel!“ Gînd la gînd cu bucurie: bănuind dînsul – ca şi mine – că preşedintele Hollande se va descurca, şi fără noi, să treacă pragul pavilionului românesc de la Salon du Livre (a şi făcut-o, în seara zilei de joi 21 martie a.c.), ne-am luat umbrelele – afară picura cu totul nesuferit – şi, din doi paşi, am ajuns pe latura dreaptă a esplanadei de la Champ de Mars. În faţa noastră, superba măgăoaie a Turnului. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, de cîte ori îl văz, rămîn temporar cu gura căscată, şi prin aburul respiraţiei nu-mi răzbate decît admiraţia de neofit pentru geniul ingineresc.

Ajungem, deci, sub Turn şi, pe cînd încercam să-i arăt maestrului Vişan clădirile monumentale de dincolo de Podul Iéna şi să-i povestesc de ce a pozat, tocmai acolo, Hitler, după ce a vizitat Parisul cucerit, na! că mă loveşte un lapsus: nu-mi mai aduceam aminte numele respectivului cvartal. Îmi scormon mintea, dar degeaba. În jurul nostru – puhoi de turişti, fentînd ploaia cu veselie. Îmi zic: hai să apelez la un citadin. Iar citadini, prin zonă, erau doar de două feluri: primul – ceva tineri, majoritatea cu aer magrebin, ce vindeau suveniruri; iar al doilea fel era conturat de trupurile trase în uniformă ale cîtorva soldaţi. Cum vînzătorii erau cu mult mai deşi decît soldaţii, iau în vizor un tînăr cu chip sud-mediteranean, care tocmai arunca spre cer un soi de sfîrleze luminoase, pe care, de altfel, încerca să le şi vîndă. M-am apropiat de el cît să-i văd timida satisfacţie că poate mă interesează sfîrleaza. „Fii amabil – îi zic – cum se cheamă clădirile alea din spatele Turnului?“ Şi-i arăt obiectul curiozităţii mele, dincolo de Sena. Băiatul, altfel amabil, a reacţionat de parcă l-aş fi chestionat despre teoria numerelor, a lui Fibonacci. A îngăimat ceva nedesluşit, s-a consultat cu un alt vînzător, într-o limbă pe care Sartre n-ar fi priceput-o neam, şi m-a lăsat în plata Domnului. Nu mi-am pierdut speranţa, şi ies în calea unui soldat. Îi pun aceeaşi întrebare. Cu mîinile încleştate pe arma pe care o are la piept, priveşte în direcţia pe care i-o arăt... tace cîteva clipe... abordează o mină care-mi traduce că habar n-are... dar, cu un aer conspirativ, îmi şuieră: „Staţi să-l întreb pe şeful meu.“ Se duce la şef – cu mine talonîndu-l – şi, în fine, superiorul în grad ne luminează: „Trocadéro!“ – spune el. Şi mi-a spart lapsusul.

Ne-am mai plimbat ceva vreme, am admirat sclipiciurile Turnului, de la orele fixe, apoi ne-am tras spre hotel, pentru a destupa un Bordeaux. Am ciocnit pentru întîlnirea cu Parisul. Am ciocnit pentru România la Salon du Livre. Şi am ciocnit şi pentru faptul că Marine Le Pen n-a fost cu noi în acea seară, ca să se bucure de cît de îmbibaţi de urbanistică franceză sînt unii dintre mai recenţii ei concitadini.

(va urma)

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Mîncărurile de altădată

– între „maţ sătul“ şi „cur fudul“ –

Cînd vorbim despre hrana cea de toate zilele a celor mulţi, la început de epocă modernă, trebuie să vedem întotdeauna diferenţele operate la mai multe niveluri: diferenţe sociale, regionale, economice, cronologice. Iată două proverbe, introduse pentru a sesiza aceste diferenţe: „ţiganu' mănîncă cînd are, românu' cînd îi e foame şi boieru', cînd vrea bucătaru'“ şi „a mînca (sau a bea) ca în tîrg“ – regăsite în utila şi atît de frumoasa colecţie de proverbe editată de Iuliu Zanne. A pregăti orice fel de mîncare înseamnă a investi timp şi resurse. De la pîine la supe, de la plăcinte la fripturi, hrana presupune ceva mai mult decît simplele ingrediente. Mai întîi de toate, hrana cere timp pentru preparat, copt, supravegheat, timp care are o cu totul altă valoare decît cel de astăzi. Un timp pe care boierul îl investeşte în rafinamentul unei bucătării alese, ţăranul – în cumpătarea unei foame ce trebuie doar astîmpărate, iar ţiganul – în vînarea unor iluzorii mese îmbelşugate.

Resursele sînt şi ele limitate, şi implică o oarecare lentoare: cuptorul (sau pirostriile) are nevoie de combustibil (că este vorba de lemne sau de balegă uscată), gospodina trebuie să aducă apă (care nu este întotdeauna în apropiere, şi uneori costă), şi apoi trebuie să investească timp în curăţare, cernere, frămîntare, opărire, pigulire, spălare, preparare, coacere, fierbere, aţîţarea şi menţinerea focului, spumuire etc. – tot atîtea operaţiuni care ar presupune îndepărtarea de la timpul muncii. Carevasăzică, hrana este mult mai puţin „lucrată“, trece mai rapid prin procesul de preparare – în rîndul celor care nu au timp să i-l dedice şi se rafinează pe măsură ce punga o permite. Un exemplu: în iulie 1791, Lazăr abagiul aduce acasă, înfăşurată „într-o basma“, o bucată de carne. E înfometat, dar mîndru pentru că a reuşit să procure „carne grasă şi frumoasă“. Îi cere soţiei, Maria, să o gătească de îndată, iar el pleacă la cîrciuma din mahala, pentru o litră de vin. Cînd se întoarce, găseşte carnea tot pe vatră, focul stins şi Maria prin curte, după una-alta. N-are lemne de foc, şi nuiele în gard nu mai sînt de cu primăvară. Ce urmează, puteţi bănui...

O altă diferenţă se leagă de resursele economice, care nu-i permit ţăranului să aşeze pe masă 12 feluri de mîncare, de exemplu, în timp ce pentru un boier, etalarea unei bucătării bogate şi diverse ţine de prestigiul social. „Iubeşte totdeauna a mînca bine“ – spune un proverb, explicînd că această zicere se foloseşte mai ales pentru „cei de neam bun, învăţaţi cu un trai ales“. Ţăranul sărac recurge la ceapă şi usturoi, la blidul de linte sau la strachina de fasole. Cotidianitatea fasolei naşte vorba „zece feluri de bucate / tot fasole mestecate“, ducînd astfel în derizoriul mizeriei feluritele mîncăruri servite de cei „aleşi“.

Dacă revenim la „mîncarea din tîrg“, ea reflectă asumarea unei etici în care parcimonia ocupă locul principal. Explicaţia ar fi că tîrgoveţii sînt „mult mai puţin darnici decît ţăranii“ şi nu împărtăşesc pe nimeni cu nimic, nici măcar cu de-ale gurii, ci „te trimit să-ţi cumperi“. Această mentalitate am regăsit-o şi la doctorul Ştefan Episcupescu, citadin în sensul cel mai clar al cuvîntului, care spune, pe la 1847, că hrana trebuie doar să ţină de foame. Atît! Dar oare toţi orăşenii se dovedesc cumpătaţi? Căci aici, prăvăliile oferă ceea ce doar în vis îşi pot imagina că ar putea să existe. Că nu degeaba a apărut zicala: visezi la „icre verzi“, adică la ceva ce „este peste putinţă“. Dar icrele – nu verzi, de morun sau de crap – se găsesc prin butoaie, fiind la îndemîna celui care a muncit ca să poată avea ce mînca.

Mai există, apoi, un timp „dulce“ şi un timp „sec“ – un timp de sărbătoare, cu „maţul sătul“, din preajma Crăciunului, şi un alt timp de sărbătoare, trecut doar cu „curul fudul“, cel din preajma Paştelui, care se aşază într-o vreme aridă, a grădinilor pustiite de frigurile iernii. De cum dă firul ierbii, săracii rătăcesc ca furnicile prin păduri şi pe lîngă garduri, după verdele tufelor de urzici – la mare căutare şi constituind hrana de bază în aceste zile din postul mare al Paştelui. Medicul Constantin Caracaş oferă o reţetă de preparare a lor: „se adună vîrfurile acestei plante, se fierb şi se face un fel de zeamă, la care se adaugă puţin orez sau făină, ca să se facă mai compactă, şi se găteşte ca spanacul, cu undelemn sau cu ulei de in; se mai pune şi hrean, şi astfel, se face o mîncare hrănitoare şi digestivă.“

Astăzi ne-ar prinde bine să ne dedăm unei cure „hrănitoare şi digestive“ de urzici, depăşind senini spaimele alimentare cotidiene.

(fragment din Zăbava fandacsiei: Despre lucrurile mărunte ale cotidianităţii la început de epocă modernă, 1750-1860, *în pregătire, Humanitas)*

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Pro Patrimonio

„Începuturile datează din 1924, din timpul episcopului Nicolae Ivan, dar abia în 1938 Muzeul Eparhial se deschide pentru public în cîteva săli de la etajul doi al reşedinţei episcopale. Colecţiile cuprindeau obiecte de cult, icoane, tipărituri şi manuscrise, documente privind istoria Bisericii. O reorganizare după criterii moderne a muzeului a avut loc în 1975, cînd muzeul a fost redeschis pentru public la etajul II al reşedinţei Arhiepiscopiei Ortodoxe a Clujului. Patrimoniul muzeului a fost îmbogăţit cu numeroase icoane, vechi tipărituri, documente şi obiecte de cult, în prezent fiind una din cele mai importante colecţii de artă veche românească din ţară.

Marele teolog şi cărturar Mitropolitul Bartolomeu a iniţiat amenajarea spaţiului din demisolul Catedralei, în care s-a prevăzut organizarea expoziţiei permanente a Muzeului Mitropolitan. Muzeul Mitropoliei Clujului a fost reorganizat în cursul anului 2011, după o concepţie muzeografică ştiinţifică şi modernă (coordonator acad. Marius Porumb), fiind o instituţie ce tezaurizează valori inestimabile ale istoriei naţionale, ale vieţii religioase a românilor transilvăneni, un patrimoniu cultural artistic ce cuprinde vechi icoane pictate pe lemn şi sticlă, obiecte de cult, manuscrise şi carte veche românească, obiecte şi documente legate de istoria Eparhiei Clujului.

Iniţiativa Mitropoliei Clujului de reorganizare a muzeului de artă religioasă într-o formulă modernă, profund ştiinţifică, de tezaurizare a unor valori artistice şi istorice, sau de valoare documentară, o datorăm vrednicului de pomenire, Mitropolitul Bartolomeu...“

Marius Porumb, „Muzeul Mitropoliei Clujului. Tezaur de artă veche românească“, pliant prezentare editat de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului (v. şi nr. 462)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Ce rămîne frumos într-o lume urîtă

Mi se întîmplă, deseori, să observ minunăţiile peisajului bucureştean, atîtea cîte mai sînt, dar asta doar cînd mă aflu la înălţime: de la balconul etajului al treilea al blocului în care locuiesc, sau privind pe geamurile etajului opt, unde lucrez, ori de pe terasele suspendate ale vreunei cafenele. Văd splendori de arhitectură veche şi mă minunez cum trec zilnic pe lîngă ele, pe jos, şi nu le văd. Ca pieton, privirea mea nu reuşeşte să se ridice deasupra gunoaielor împrăştiate pe trotuar, a străzilor găurite de vremea rea şi de indolenţă, a ruinelor provocate de interese imobiliare aflate mai presus de lege.

Rareori avem ochi pentru splendorile lăsate de înaintaşi; foarte rar, „imaginaţia“ de a le imita şi, încă şi mai rar, nervii şi încrîncenarea de a le păstra.

Peisajul românesc, cel aflat în afara darurilor naturii sau ale veacurilor trecute, este unul urît, în esenţă: blocuri gri sau scorojite, ori, mai rău, cu pete de culori strepezitoare, asfalt înecat în băltoace şi deşeuri, panouri publicitare inacceptabile, sate cu case dărăpănate şi cîmpii arse de secetă şi indiferenţă, spitale şi şcoli cu igrasie şi cu „pavoazări“ de prost gust etc. Ne-am obişnuit cu toate, iar protestele împotriva urîtului, a urîtului pur şi simplu, sînt ca şi inexistente.

Alături de mine, văd copii jucîndu-se fără teamă în parcuri insalubre, adolescenţi distrîndu-se cu nepăsare în baruri sau cluburi urît amenajate, tineri savurînd, fără reţineri, ca pe ceva subînţeles, imagini dezolante ale peisajului monden şi modern autohton.

Şi mă gîndesc că oroarea în faţa urîtului, revolta împotriva lui ar trebui să capete mai multă consistenţă în educaţia copiilor noştri. Am văzut programele şcolare: sînt pline de ore de ecuaţii, predicate nominale, bătălii în care neamul românesc a ieşit victorios, programe sofisticate de citit şi socotit pe calculator, munţi „semeţi“ şi cîmpii „mănoase“. E bine că există şi astea. Dar cred că unul dintre motivele pentru care indignarea noastră în faţa kitschului scade pe măsură ce trece timpul este că educaţia vizuală e ca şi inexistentă în timpul şcolii. Ar fi nevoie de nişte ore în care, pe lîngă „anticiparea rezultatelor amestecurilor culorilor între ele“, să existe un pic de timp şi pentru privit. Pentru privit, pur şi simplu. Pentru deprinderea ochiului cu tablouri, afişe publicitare sau clădiri şi amenajări interioare realizate de mari artişti. Orele de educaţie civică ar putea, şi ele, să propună nu doar sfaturi despre „arta de a creşte şi trăi frumos“, ci şi albume de istoria costumului, expoziţii de artă tradiţională de la noi sau de aiurea, imagini cu monumente ale arhitecturii urbane sau rurale; orele de dirigenţie ar putea, de asemenea, pe lîngă discursuri despre „prietenia dintre om şi natură“, să livreze şi cunoştinţe despre marile muzee sau săli de concerte ale lumii, despre cum arată o emisiune culturală sau de divertisment realizată inteligent şi cu gust, despre istoria muzicii sau a teatrului.

Într-o lume urîtă, insistenţa cu care

Ne-am obişnuit cu toate.

îi învăţăm pe elevii noştri obiceiuri frumoase şi sănătoase este zadarnică. Într-o lume urîtă, nu rezistă nici codul bunelor maniere, nici argumentul frumos construit, nici pasiunea pentru o meserie sau alta, nici solidaritatea sau iubirea de carte. Într-o lume urîtă, cîmpul vizual se îngustează, nu mai lasă loc decît pasului neatent, meschin, temător, orb la lumea din jur şi la marile deschideri ale orizontului.

Altfel spus, într-o lume urîtă, copiii noştri vor învăţa doar să supravieţuiască. Nu şi să trăiască deplin, adevărat, creator.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

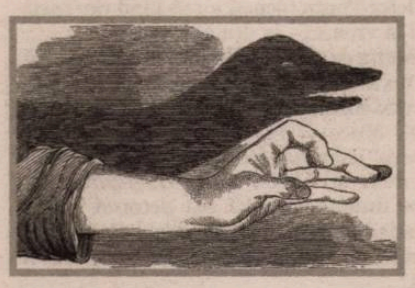

Iaromira POPOVICI

bazar

Magazinul din colţul blocului

Stau într-o zonă lipsită de dever comercial. Există, ce-i drept, un magazin nonstop aproape, dar e departe de aşteptările oricărui cetăţean ce se vrea cît de cît respectabil şi aspiră către *middle-class*.

Nonstopul datează, însă, de foarte mult timp (peste zece ani) şi e agreat de locuitorii cu mai mult timp de pierdut din zonă. Vara, în special, în jurul lui se adună bătrîni bărboşi şi juni obraznici, să joace cărţi şi să bea bere. Dacă vrei să cumperi ceva, unii dintre ei îţi mai şi cer un ban: cerşesc aşa, printre altele, opţional, să nu scape ocazia, dac-o fi să pice ceva...

Cînd stai la coadă (pentru că, dată fiind penuria de oferte din zonă, mai mereu e oarecare coadă), trebuie să-ţi croieşti drum printre personaje care de care mai interlope. Dacă eşti de-al/de-a zonei, încet-încet, devii recunoscut/ă şi lăsat/ă în pace, printr-un soi de convenţie locală nescrisă: împărtăşim cu toţii acelaşi derizoriu.

Căci zona, altfel destul de centrală, continuă să îşi aibă doza ei de derizoriu. De multe ori pustie şi cenuşie, străbătînd-o la ceasurile dimineţii sau ale amiezii, personajele pe care le poţi întîlni aici sînt doar uneori umane. Mai curînd sînt cîini (în general bătrîni) şi ciori (gri cu negru, despre care aflu că, de fapt, sînt stăncuţe). Şi apoi, o categorie omenească, de astă dată, de domni de vîrstă medie spre a treia, fără o ocupaţie stabilă.

Genul de persoane care îşi mai găsesc *odd jobs* pe ici, pe colo, iar în restul timpului beau pe undeva, cu cineva. De fapt, există un grup gata format, care adastă în spatele blocului, cam de cînd se luminează. Nu în dreptul magazinului deja amintit, ci al altuia – mai mic, dar – aş îndrăzni să spun – mai serios. Patronul e un domn care pare respectabil, rubicond, de vîrstă medie şi destul de şcolit: el te informează, prompt şi documentat, asupra produselor pe care urmează să le achiziţionezi, chiar în cazul în care acestea costă 1 leu. Poate tocmai pentru că multe dintre ele costă puţin. La acest magazin ăsta mă duc, cu curaj, de cîte ori am foarte puţini bani şi, totuşi, îmi arde buza să cumpăr ceva. Îmi pot lua o Măgura – care, dacă nu mă înşel, costă 1 leu. Sau o ciocolată cu rom – şi domnul de la magazin îmi explică, doct şi minuţios, diferenţa dintre diversele tipuri de ciocolată cu rom.

Îmi pot face şi prieteni, tot acolo: în afară de proprietarul însuşi al magazinului, mai e şi... Moşul bun. Un moş căruia cuvîntul chiar îi corespunde, pentru că are, de-adevăratelea, barbă albă. El mai repară cîte una-alta şi, în general, bea pe lîngă cel de-al doilea magazin. Îi spun „Moşul bun“ pentru că mai există şi un al doilea moş, tot cu barbă albă. Evident, acesta e „Moşul rău“. De ce? Pentru că cerşeşte prin zonă, agresiv, insistă atît de tare să-i dai ceva şi, dacă nu-i dai, ai senzaţia că te va lua la bătaie sau că te va blestema cu privirea-i încrîncenată.

Cert e că, la un moment dat, moşul bun m-a întrebat ceva despre cum se fac clătitele (!), la magazinul mic fiind amîndoi. Deşi eu n-am ştiut să-i răspund, de atunci el mă salută, chiar dacă mă vede trecînd cu maşina. A simţit, probabil, că avem ceva în comun: simpatia pentru magazinul mic şi ieftin. Adevărul e că, de cîte ori văd grupul lor din spatele blocului, mă gîndesc că, în viaţa asta, nu se ştie niciodată.

Lăsînd melodramele virtuale, vreau să spun că, de fapt, nici unul dintre cele două magazine nu e cel din titlu. Titlul se referă la singurul magazin bun, adevărat, din colţul blocului, singurul care a corespuns vreodată ideii de *middle class* şi a ieşit, oarecum, din derizoriul local. Acesta a fost, cîndva, un Mic.ro, apoi a devenit un magazin cochet şi bine aprovizionat, în limitele unui butic de cartier. Cumpăram zilnic de acolo, fără să mă joc, chiar lucruri pe care le puteam mînca sau bea. S-a terminat, din păcate, de curînd. A dat – iar – faliment. Se pare că zona (nici măcar nu are importanţă care, căci asemenea ei sînt nenumărate altele în Bucureşti...) nu e demnă de un magazin *middle class*. Au rămas, însă, cele două despre care povesteam – „uşor“ suprarealiste în derizoriul lor...

Selma IUSUF

legende urbane

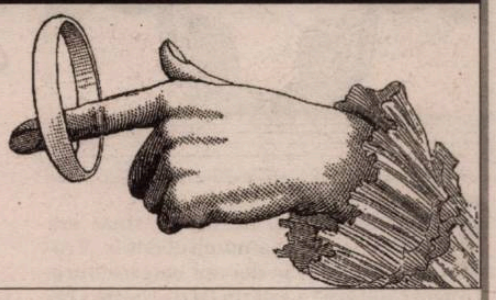

Ponoase trupeşti

Găsesc că aceste rînduri se cam împotrivesc la scris. Subiectul poate părea – unora mai sensibili – de-a dreptul nepoliticos a fi abordat în public, aşa cum şi unele funcţiuni scăpate de sub control, ale bietului trup, trebuie, de fapt, graţios trecute cu vederea. Dar ele sînt ale noastre, ne pun deseori în situaţii imposibile şi n-aş vrea să mă prefac că nu există.

M-am gîndit la asta, ca de obicei, în metrou. Într-o după-amiază, spre înserat, era destulă lume obosită, ieşind de la serviciu, bulucită prin vagoane. Şirurile norocoase de slujbaşi care găsiseră loc pe scaun se îndeletniceau ba cu cîte o carte, ba chinuiau un telefon mobil, ba se uitau în orb la pantofii omului din faţă. Cei nenorocoşi bălăngăneau de cîte o bară, în smuciturile unui conductor care probabil că începea să-şi piardă şi el răbdarea. Mirosuri – ca într-o primăvară abia iţită – decente adică. Pînă cînd, un puternic iz de parizer regurgitat lovi simţurile tuturor.

Cea mai mare frumuseţe în acele momente: să urmăreşti privirile suspicioase ale călătorilor, priviri cărora li se adaugă, de regulă, şi adevăratul vinovat, care încearcă să se facă pierdut în masa deranjaţilor olfactiv. Nu, n-are cum să fie doamna aia acră, cu ditamai blănoiul pe spate şi cu nişte clipsuri la urechi în formă de cireşe amare. Nici domnişoara asta slăbuţă, albă, cu venele albăstrii pulsînd la tîmple, de ai zice că se hrăneşte cu aer, nicidecum cu parizer lumesc – pare că nici măcar nu ştie ce e. Poate domnul ăsta mai în vîrstă, cu pungă de plastic, sau una din grupul de femei de mai încolo, ieşite şi ele de la slujbă, gălăgioase ca nişte vrăbii? Tînărul care îşi smotoceşte telefonul, poate; pare student, mănîncă, săracii, ce şi cum apucă. Mirosul a lîncezit prin aer preţ de jumate staţie, apoi a dispărut şi a fost uitat.

Imposibil să nu vă loviţi de asemenea situaţii, unele de-a dreptul comice, altele de-a dreptul stingheritoare. Ţin minte cum, nou-nouţă prin Londra fiind, avînd pesemne în ochi şi în gesturi fereala de străin stingher, am întrebat-o, în autobuz, pe o doamnă, la a cîta staţie e nuştiu-ce adresă. Doamna – căruntă, drăguţă, elegant îmbrăcată şi, cel mai probabil, singura englezoaică neaoşă din autobuz – mi-a explicat amabil, în răbufniri amarnice de ceapă, ce, cum şi unde. Brusc, m-am simţit mai bine. Mary Poppins asta mîncase habar n-am ce, o ditamai şaorma poate, mîncase ceapă crudă cu kilogramul, o plantaţie întreagă; mirosul bătea de departe orice persoană mîncătoare de parizer de pe la noi. „Şi englezii sînt oameni“ – mi-am zis, înainte de a mă rătăci.

E mult tragism individual în pulsiunile necontrolate ale trupului. Un sughiţ poate strica iremediabil o primă întîlnire. Un stomac gălăgios, în timpul unei scene fără dialoguri, la un film trist – aşijderea. Pentru că tinerii iubiţi, la prima întîlnire, n-au cum să fie oameni. Nici unul dintre ei nu e pregătit să accepte că fata frumoasă de pică sau băiatul *cool* şi cu simţul umorului au burţi, intestine sau gaze.

Una dintre cele mai imposibile situaţii le-am trăit eu însămi iarna trecută, cînd am tuşit jumătate din stagiunea de la operă, vreo două filme premiate, băşca un concert delicat de vioară al lui Alexandru Tomescu. Ca să nu credeţi că aş fi vreo silfidă cultă, să ştiţi că prin cîrciumi am tuşit mai des, dar acolo nu se pune. Şi nu ştiu cum se făcea că al naibii acces de tuse începea în momentele delicat-vibrante de pe scenă. Cît timp soprana şi corul urlau – nimic. Cît timp eroina se tînguia solo, împuţita de tuse îmi injecta ochii, îmi rupea pieptul şi-mi crăpa capul. Am tuşit în fular, în umărul prietenei mele, în geantă. Mi-a venit să ies din sală. Mi-am jurat, oricum, că la asemenea evenimente culturale o să mă duc sănătoasă tun, fără urme virotice scăpate de sub control, fix atunci cînd nu trebuie.

Biet trup. Cum scapă el din chinga civilităţii. Cum te face de rîs şi cum te trădează. La fel şi ticurile. Dar despre ele, altădată.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

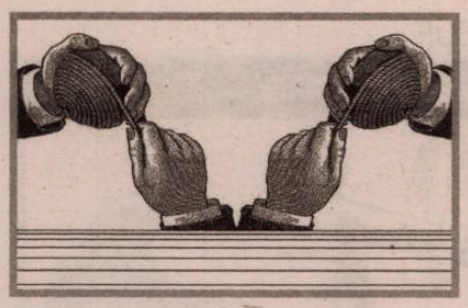

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce trebuie să facă un şef de partid în România?

În ianuarie 2012, Adrian Năstase era condamnat, în aşa-numitul dosar „Trofeul Calităţii", la doi ani cu executare. „Trofeul Calităţii" a fost un fel de concurs organizat de către Inspectoratul de Stat pentru Construcţii, pe vremea cînd Năstase conducea Guvernul. De fapt, a funcţionat ca o schemă de finanţare a campaniei electorale prezidenţiale. Sute de firme de construcţii, dar şi instituţii, oficii judeţene şi întreprinderi de stat au fost obligate să achite o taxă de participare, care nu era mică. Schema este deja discutabilă: nu pare tocmai cuşer ca o instituţie de care depinzi să îţi ceară să plăteşti pentru un concurs organizat de instituţia însăşi. Cît despre instituţii şi întreprinderi de stat, schema era clasică: şeful dă ordin de sus, noi sponsorizăm. Judecătorii remarcă, în justificarea sentinţei, că pînă şi Avicola Buzău a trebuit să participe la concursul „Trofeul Calităţii în Construcţii". Pe lîngă asta însă, procurorii DNA au demonstrat că banii, în loc să fie încasaţi de Inspectorat, au fost încasaţi de o firmă care, apoi, a tipărit afişele de campanie şi alte materiale pentru Adrian Năstase.

Motivarea sentinţei date de completul de trei judecători de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie este un exemplu de argumentare, şi logică, şi curajoasă. Curtea conchide:

„Campania electorală a inculpatului Năstase a fost finanţată ilegal, în majoritate cu fonduri ce trebuiau să constituie venituri ale unei instituţii publice şi care au depăşit de aproape patru ori veniturile declarate oficial; această finanţare ilegală s-a realizat în urma unei activităţi infracţionale săvîrşite de inculpaţi care, cel puţin în parte, se aflau în sfera de influenţă a inculpatului Năstase." (Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţia Penală, Sentinţa penală nr. 176, Dosar nr. 514/1/2009)

Această sentinţă este o premieră pentru că inculpatul este un fost prim-ministru – dar nu aş numi aceasta cea mai importantă premieră. Inculpatul era, la vremea săvîrşirii faptei, şi şef al unui partid (de guvernămînt chiar). În această calitate, el a organizat o schemă ilegală de finanţare electorală. De fapt, şocul politic produs de sentinţă se explică şi prin acest fapt: primul politician trimis la puşcărie pentru nereguli de finanţare electorală.

Cu toţii ştim că partidele cheltuie mai mult în campanie decît limita legală, cu toţii ştim despre pomenile electorale din ce în ce mai scumpe. În „Trofeul Calităţii", procurorii DNA au demonstrat cap-coadă cum funcţionează o asemenea schemă: abuz de putere, folosirea unor firme paralele contabilităţii oficiale a partidului, pentru a ocoli limitele legale de cheltuieli, firme care prestează servicii neînregistrate de fapt. Dacă toate partidele practică aşa ceva – precedentul Năstase – înseamnă că toţi politicienii de vîrf ai partidelor româneşti pot intra la puşcărie dacă vor continua asemenea scheme? Cred că răspunsul se poate găsi în motivarea sentinţei.

În apărarea sa, Adrian Năstase a afirmat că el nu avea cunoştinţă de schema de finanţare şi că a avut contact direct cu puţini dintre cei implicaţi. Unul dintre cei trei judecători a acceptat acest argument şi a făcut opinie separată, dar ceilalţi doi, care au dat majoritatea, l-au respins (de remarcat şi că, la recursul final, completul de cinci judecătoare de la ICCJ a menţinut în unanimitate verdictul, ceea ce a dus, în final, la încarcerarea lui Adrian Năstase). Curtea respinge argumentul apărării, spunînd că „o afacere de o asemenea amploare nu poate fi cu totul autonomă, lipsită de orice conexiune cu principalul său beneficiar. (...) Este de neconceput ca mai multe persoane să acţioneze concertat în beneficiul alteia, cu care nu se află în relaţii apropiate, intime sau de prietenie, fără ştirea acesteia, persoană care, prin ipoteză nu doar că nu a determinat conduita celorlalţi, dar nici nu va afla vreodată despre «binele» care i s-a făcut cu forţa. Această ipoteză este cu atît mai puţin plauzibilă, în condiţiile în care toate persoanele implicate ştiu că acţionează ilegal, săvîrşind mai multe infracţiuni pentru a-şi duce planul la îndeplinire, fără a fi beneficiarii exclusivi sau măcar majoritari ai acestora. (...) În acelaşi timp, dincolo de efectele imediate în plan personal, inculpaţii au avut şi reprezentarea perspectivei în care inculpatul Năstase avea să ocupe cea mai înaltă funcţie în stat (ca urmare a cîştigării alegerilor prezidenţiale) şi, prin aceasta, a avantajelor pe care urmau să le aibă, urmare a conivenţei lor infracţionale din anul electoral 2004. Însă, pentru ca aceasta să se petreacă, inculpatul Năstase trebuia, ca ipoteză, să ştie despre acţiunile comise de ceilalţi inculpaţi în beneficiul său, iar acest lucru trebuia să se întîmple chiar în perioada în care evenimentele s-au desfăşurat, iar nu *post-factum*, cînd nu se mai putea face o dovadă a devotamentului lor."

Năstase a fost atît de hrăpăreţ, dar şi stupid, încît să amestece lucrurile

Judecătorii resping, deci, apărarea de tip „nu ştiu, n-am auzit", argumentînd că nimeni nu se apucă să strîngă cîteva milioane de euro pentru altcineva, fără ca acel altcineva să ştie, şi fără a aştepta ceva în schimb, după alegeri. După o asemenea sentinţă, e de înţeles panica stîrnită printre politicieni.

Textul de mai sus apare în volumul meu de anul trecut, *Eu votez DNA!*, pe care îl consider bun de revăzut acum – că Adrian Năstase a scăpat din închisoare, devenind un fel de victimă naţională. Îmi menţin părerea că sentinţa respectivă a dat frisoane clasei politice din România. Acum, întrebarea este dacă această sentinţă va rămîne o excepţie sau va schimba ceva din cum funcţionează sistemul.

Eliberarea condiţionată a lui Năstase a fost tratată de presă de parcă sentinţa definitivă la intrarea în închisoare ar fi devenit acum mai puţin definitivă, de parcă nevinovăţia a fost acum restabilită. În emoţia creată, ministrul Transporturilor, Relu Fenechiu, în vizită pe un şantier, alături de jurnalişti, a filozofat profund: „A închide un prim-ministru pentru o chestiune, pe care mulţi politicieni o fac, e o mare greşeală." Ziariştii au făcut ochii mari şi l-au întrebat pe ministru care era anume chestiunea făcută de Năstase şi pe care mulţi politicieni o fac. „A găsit soluţii pentru a finanţa campanii electorale" – a răspuns Fenechiu.

De remarcat că Fenechiu nu neagă natura ilegală a soluţiei găsite de Năstase. Greşeala a fost să-l închidem pentru asta. Comentariile stîrnite de vorbele lui Fenechiu au reconfirmat practic ceea ce spune el: Năstase şi-a făcut treaba. Era treaba lui de şef de partid să se descurce, „să găsească soluţii". Aflăm, nici mai mult, nici mai puţin, că a fi şef de partid în România presupune de la sine un fel de *job description* ilegal.

Şi aici stă misterul alegerilor interne din PDL. De la început, presa şi observatorii au tratat-o pe Monica Macovei nu ca pe un candidat, ci ca pe o curiozitate. Macovei avea respectul bazei partidului, avea prestigiu internaţional şi o puternică susţinere de la publicul neafiliat partidului, dar pro-Băsescu, mai ales din mediul online. Cu toate astea, i s-a creionat imediat o imagine pe care cel mai bine a sintetizat-o, dintre toţi, Marian Vanghelie: „n-are nici o legătură cu ce se întîmplă în lumea reală" şi „e un pic extraterestră". Mai mulţi dintre susţinătorii lui Macovei au scris, după Convenţie, că simpatia de care s-au bucurat în PDL a fost, în mod evident, mai multă decît voturile primite. Sever Voinescu scrie în *EVZ:* „Acum, pe culoarele Convenţiei, şi eu, şi prietenii Macovei, Papahagi, Baconschi, Preda, Ionuţ Popescu ne-am întîlnit cu zeci de oameni care ne-au sărit în faţă, s-au fotografiat cu noi, ne-au îmbrăţişat şi ne-au spus că ne vor vota. Am primit, la final, un număr foarte mic de voturi. Ipocrizia naţională adusă în partid. Şi eu şi ceilalţi reformişti am fost iritaţi. La finalul zilei, chiar i-am repezit pe cei cîţiva simpatizanţi care se apropie de noi să ne spună că, evident, ne-au votat. Nu-i credem."

Adrian Papahagi a fost chiar mai dur pe pagina sa de Facebook: „Noi, reformiştii, am luat doar 209 voturi din 4600, striviţi între două blocuri disciplinate şi încolonate. Altminteri, dedublare totală. Sute de delegaţi m-au lăudat pentru discurs, mi-au prevestit un mare viitor politic şi mi-au spus că partidul are nevoie de noi... dar nu ne-au votat."

Amuzantă şi bizară situaţie: aceşti oameni sînt simpatizanţi, dar par de nealeas. De ce? Cred că explicaţia e simplă. Să ne gîndim cine a votat. Nu oamenii care au primit-o astă-vară pe Monica Macovei în Piaţă, strigînd spontan: „Macovei, scapă-ne de ei!" De fapt, au votat parte din „ei". Reţeaua de partid. Încerc să mă pun în pielea unui delegat la congres. Omul ştie cum funcţionează finanţarea unui partid. Ştie că „parandărătul" susţine maşinăria. Pur şi simplu, Macovei nu e din filmul acesta, nu şi-o poate imagina ţinînd contabilitatea parandărătului. E o extraterestră faţă de lumea asta – cum zice Vanghelie. Iar acesta este singurul partid care măcar a încercat o infuzie de oameni cu principii, peste maşinăria de partid. Grefa a eşuat, celelalte partide nici măcar nu au încercat.

Eşecul Monicăi Macovei este, pînă la urmă, legat de ce lasă în urmă cazul Năstase. Fostul şef al PSD s-a descurcat, a făcut ceea ce activul se aştepta ca el să facă. Cazul „Trofeul Calităţii" a plecat însă disjuns dintr-un alt dosar, cel cu mătuşa Tamara. Care, la rîndul său, a plecat de la o sesizare penală privind suspiciunea că Năstase luase şpagă o casă. Năstase întîi a găsit soluţii pentru el şi familia sa – a numit pe cineva şef la Inspectoratul de Construcţii şi a primit casa construită, la schimb. Cînd a venit vorba să producă bani pentru campania electorală, a folosit aceleaşi persoane. Problema e că ancheta contra lui Năstase nu a avut la bază o intenţie vădită de a controla comprehensiv sistemul de finanţare al partidelor politice din România. Nimeni nu şi-a propus asta. Pur şi simplu, în cazul Năstase, nişte procurori curajoşi şi nişte judecători la fel l-au condamnat într-un dosar pornit ca unul privitor la averea personală – Năstase a fost atît de hrăpăreţ, dar şi stupid, încît să amestece lucrurile: mulgea aceeaşi maşinărie şi pentru averea personală, şi pentru partid. Amestecul i-a fost fatal.

Există, însă, o soluţie sistematică pentru problema *job description*-ului ilegal pe care partidele noastre îl creionează pentru lider? Sînt mai degrabă pesimist. Avem legi privind finanţarea, care se referă atît la plafonarea sumelor, cît şi la transparenţă. Problema e că legea nu se aplică, sistemul de control – Autoritatea Electorală Permanentă, Curtea de Conturi – este defectuos. Pot face procurorii asta? Mă îndoiesc. Ar fi fost frumos să poată, dar a trata un întreg sistem politic doar cu pilula penală nu e sustenabil. Procurorii sînt oricum diabolizaţi şi acuzaţi că fac politică. Abia au reuşit condamnarea lui Năstase pentru finanţare ilegală, într-un dosar desprins din altul. Cum ar fi să anunţe DNA că ia la verificat toate partidele din România (presupunînd că are capacitatea fizică de a lăsa deoparte dosarele curente – pe care nu o are, iar Victor Ponta tocmai a pus gînd rău instituţiei şi vrea să-i ia din atribuţii).

Soluţia de sistem ar fi una atît de exotică, încît nu are şanse să fie aplicată: finanţarea mult mai consistentă a partidelor de la buget. Astfel, Macovei nu ar mai trebui „să se descurce" şi ar putea deveni eligibilă în ochii celor dintr-un partid mare. Dar, serios, cîţi dintre dumneavoastră aţi accepta măcar deschiderea unei discuţii despre creşterea semnificativă a sumelor primite de partide la buget?

facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

În nimeni şi nimic să n-ai încredere

Să te bucuri de bucăţica ta cu o inconştienţă dementă. Oricum mori. Dar măcar nu mori cu fandacsii. În vin se pun. În roşii ai. În brînză se pun. În pîine nu se poate altfel. Orice aliment e contaminat. Ţăranii din Sibiu – bio, eco – sînt mitologiile noastre. Ne-am creat apărări, baricade. Prostii. Dă, trebuie să caşti ochii la ce cumperi-mănînci, dar este greu să stăpîneşti toţi popicarii care îşi pun mărfurile în supermarketuri ori pieţe de cartier, pe marginea drumului ori în faţă la Castelul Bran. Nu poţi avea încredere. Culcă-te, dormi. Apoi trezeşte-te şi bucură-te. Bucuria este jumătate de măsură. Cască ochii ştiind ce te poate aştepta. Dar nu da în fandacsie. Vrei iaurt cu fructe? Simplu! Ia un iaurt alb şi combină-l cu fructe tăiate sau cu dulceaţă. Un deliciu. Trebuie să fii deştept! Reţeta asta o am de la doctorul Căpraru – cel mai tare de pe planeta România. Simplă. Păi, ce este iaurtul cu fructe? Iaurt cu fructe. Te-ai deşteptat? Eu, da. S-a lenevit sîngele în tine, te-a făcut animal supermarketul, nu mai gîndeşti. Sîntem în acest moment de neîncredere fiindcă nu mai putem gîndi harnic. Gîndim *slow*, leneş ca un urs. Căpraru a descompus multe chestii din astea pentru mine, şi bine mi-a făcut. A, de unde iaurt? Păi, măcar reducem adezivii prin care fabricile de profil leagă iaurtul de fructe. Măcar scoatem prostiile de geluri de duş pe care fabricanţii ni le vînd drept fructe în iaurt. Vrei chiftele? Nu lua carne gata tocată ca un bou. Sau nu lua chiftele de-a gata. Respectă-te şi ia ceafă dintr-un loc unde iei de cinci ani şi nu te-ai lăsat amăgit o clipă, toac-o tu şi îmbujorează carnea aia tocată cu mirodenii. Pune-te pe treabă. Nu te mai lăsa uşor sedus. O freci pe Facebook? Freacă şi oul în carnea tocată, să dea chiftele. Nu-ţi ieş? Foarte bine! Încerci pînă-ţi ieş! Vei vrăji gagici, vei impresiona proşti. Păi, am pierdut şi rostul mîncării. Mîncăm ca porcii. Normal că sîntem păcăliţi ca ei. Oameni, bre, nu putem fi? N-avem mîini? N-avem cap? A, n-avem timp! Hai, vă bat cu mîna mea cînd vă aud că n-aveţi timp! Dar să puneţi ciini şi pisici pe Facebook, sau să vă strîmbaţi ca idioţii, aveţi timp! Bravos, atunci muriţi că n-aveţi timp s-aveţi grijă de voi. Du-te, bă, la supermarket, să aibă el grijă de tine, animalule! Că tu în tine n-ai încredere, belea!

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Andrei MANOLESCU

Hrana
între belșug și risc

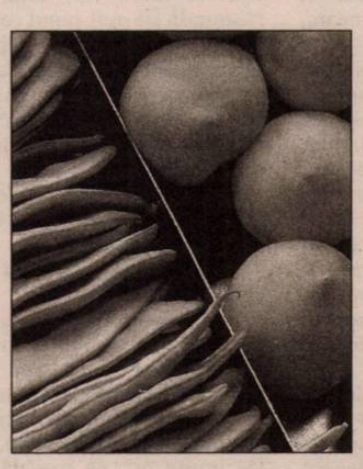

Texte şi opinii de:
● Dacian CIOLOŞ (Comisar european pentru Agricultură şi Dezvoltare rurală)
„Agricultura te învaţă să fii tolerant şi în viaţa politică" – interviu
● Iulia BADEA-GUÉRITÉE (jurnalistă la Presseurop.eu şi la *Courrier International)*
„Inteligenţa pămîntului"
● Iuliana IONEL (cercetătoare la Institutul de Economie Agrară)
„Problema noastră sînt pesticidele, nu plantele modificate genetic" – interviu
● Iuliana ALEXA (redactor-şef la revista *Psychologies,* România)
„Sîntem ceea ce mîncăm?"
● Monica STROE (antropolog; predă antropologia alimentaţiei)
„Nu muşca mîna care te hrăneşte!"

argument

Ce mai cultivăm, ce mai mîncăm

În ultima vreme, informaţiile panicard alimentare se succed cu nemiluita, punînd la grea încercare puterile noastre de a digera mental atîtea grozăvii, de multe ori contradictorii, despre otrăvurile care, chipurile, ne-ar fi puse în galantare, spre alegere. Cu ajutorul unei mass-media fără reguli şi aflată în veşnică goană după senzaţional, zvonurile se răspîndesc mult mai repede decît informaţiile verificate. Nimeni n-are vreme şi răbdare să-i mai asculte pe specialişti, mai ales că, nu de puţine ori, aceştia se contrazic între ei. Foarte greu mai poate fi explicat oamenilor ce anume e sănătos şi ce nu, în alimentaţie. Diverse mode apar şi în acest domeniu, tot aşa de brusc cum dispar. Alimente despre care pînă nu demult se spunea că sînt sănătate curată, devin brusc nerecomandabile (dacă nu chiar de-a dreptul toxice), şi invers.

Panicile tot mai dese se extind rapid la nivel european, dacă nu chiar mondial. Este unul dintre motivele pentru care, în alcătuirea acestui dosar, *Dilema veche* a colaborat cu portalul multilingv de ştiri Presseurop.eu, pentru a descoperi şi unele idei sau temeri răspîndite la nivel european. Şi cum alimentaţia îşi are rădăcinile în agricultură, politicile agricole ale Uniunii Europene ne interesează în mod special, mai ales în condiţiile în care Parlamentul European tocmai a adoptat un proiect de reformă a Politicii Agricole Comune, care urmăreşte mai multă ecologie şi mai multă securitate alimentară. Forma finală a acestei politici va fi decisă în lunile următoare, în negocierile dintre Parlamentul European, miniştrii de resort din ţările UE şi Comisia Europeană, al cărei comisar în domeniu este Dacian Cioloş. Acesta i-a explicat Iuliei Badea-Guéritée viziunea sa asupra viitorului agriculturii în Europa.

Una dintre chestiunile importante privind agricultura şi alimentaţia pe continentul nostru este legată de acceptarea sau respingerea cultivării organismelor modificate genetic, aşa-numitele OMG-uri. Drept care, în acest dosar încercăm să descîlcim şi avantajele, şi dezavantajele comerciale, ecologice şi alimentare ale cultivării OMG-urilor. Nu ne propunem neapărat să tragem concluzii despre ce e bine şi ce nu e bine să cultivăm şi să mîncăm. Încercăm doar să punem în faţa dumneavoastră o serie de informaţii, idei şi tendinţe, sperînd că, la sfîrşitul lecturii, fiecare cititor va fi aflat ceva în plus, va fi cîştigat măcar un mic avans în stufărişul acestui obsedant subiect. (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

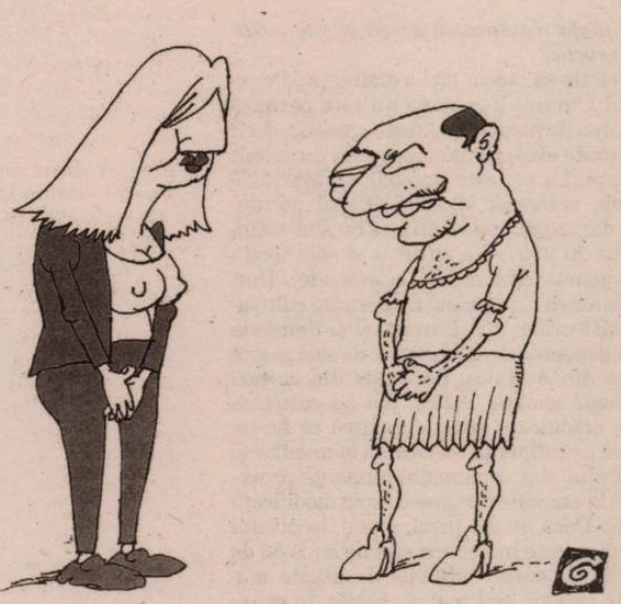

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 martie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Problema noastră sînt pesticidele, nu plantele modificate genetic

interviu cu Iuliana IONEL

Cercetătoare la Institutul de Economie Agrară, a studiat pieţele de produse agroalimentare. Din 1996, a lucrat cu Serviciul de Cercetări Economice al Ministerului American al Agriculturii, într-un proiect legat de rapoartele de piaţă pe produse. Atunci a aflat prima dată despre organismele modificate genetic (care au început a fi cultivate, la nivel productiv, în 1997).

O întrebare simplă: ce sînt organismele modificate genetic?

În agricultură, vorbim de plante în al căror genom a fost introdusă o genă (sau mai multe) preluată de la alte plante din flora spontană, la care s-a observat o caracteristică dominantă. Spre exemplu, s-a observat că o anumită plantă are rezistenţă la erbicide, rezistenţă la atacul insectelor (avînd o frunză mai groasă, inatacabilă pentru gîndacul de Colorado) sau alte asemenea caracteristici care merită a fi transferate, pe calea ingineriei genetice, la plantele de cultivat.

Planta de la care se preia gena trebuie să fie din aceeaşi familie cu cea la care se introduce gena?

Nu neapărat. Dar se fac teste de compatibilitate. Ca regulă, întîi se găseşte planta cu acele caracteristici căutate, apoi se face transferul. De multe ori însă, oamenii confundă plantele modificate genetic cu plante care au anumite caracteristici; de exemplu, cu roşiile care nu sînt suficient de dulci. Asta e, însă, cu totul altă poveste.

Deci o plantă modificată genetic nu e neapărat mai puţin dulce, mai fără gust?

Nu. Modificarea genetică se face prin intervenţia directă a omului, iar ameliorarea clasică se face prin încrucişări între plante şi selecţii, pe o perioadă mai lungă de timp. Roşiile de care noi zicem că ar fi modificate genetic pentru că nu au gust, sînt de fapt obţinute prin asemenea ameliorări clasice, în timp. Ameliorările clasice se obţin în timp îndelungat, poate să fie vorba şi de 15 ani, în vreme ce ameliorările prin inginerie genetică, pentru obţinerea unei plante cu anumite caracteristici, se fac în cel mult cinci ani. Pînă acum, modificări genetice s-au făcut foarte mult la flori şi la plante care se cultivă pe suprafeţe mari (soia, porumb), şi mai puţin la legume şi fructe. Pentru fructe şi legume este nevoie de cercetări mai îndelungate.

Pe piaţa românească există plante modificate genetic?

Trebuie să facem aici o distincţie. Pe teritoriul Uniunii Europene nu este permisă cultivarea de plante modificate genetic, decît cu anumite excepţii de soiuri, care au primit aprobare. La noi este aprobat un hibrid de porumb, rezistent la sfredelitorul porumbului, dar suprafeţele cultivate nu sînt extinse. Pînă în 2007, s-a cultivat şi soia modificată genetic (rezistentă la erbicide). Dar, deşi Uniunea Europeană nu permite cultivarea OMG-urilor, atît Europa cît şi România sînt dependente de importurile de soia şi şrot de soia din America, provenite din culturi modificate genetic. Adică, noi nu cultivăm plante modificate genetic, pentru că ne temem că ar influenţa sănătatea oamenilor şi a mediului, dar consumăm alimente provenite de la animale furajate cu soia modificată genetic. Dacă nu mă înşel, anual, la nivelul Uniunii, aceste importuri sînt de circa 55 de miliarde de euro. Culturile de plante modificate genetic sînt mai rentabile. În general, producţia este mai mare şi mai sigură, se pierde mai puţin din cauza bolilor şi a dăunătorilor. Un alt avantaj – nevoia folosirii de erbicide, fungicide şi insecticide este mai mică.

Deci, la cultivarea OMG-urilor se folosesc mai puţine chimicale.

Da, şi am observat că există o teamă din partea marilor companii de pesticide că, odată cu răspîndirea plantelor modificate genetic, îşi vor pierde piaţa.

Mai există o idee care circulă în legătură cu plantele modificate genetic. Se spune că acolo unde se cultivă, solul se deteriorează mai repede şi nu se mai pot cultiva ulterior alte plante.

Este o legendă. Pentru a primi avizul ştiinţific, o asemenea plantă trebuie să îndeplinească o serie de condiţii. Se fac studii care verifică dacă o cultură e periculoasă pentru mediu, pentru alte plante, pentru animale sau păsări. Nici unul dintre studiile făcute nu a arătat că ar fi vreun asemenea pericol. Ba chiar mai mult, gradul de toxicitate al solului este mai mic după o asemenea cultură de plante modificate genetic, pentru că la ele nu se folosesc, cum spuneam, aşa multe pesticide.

Oamenii se tem în general de ce e nou. Despre telefoanele mobile se spune că produc cancer, deşi nu există nici un studiu serios care să certifice aşa ceva. Cînd s-a inventat trenul, se spunea că viteza pe care o atingea, nemaiîntîlnită pînă atunci, dăunează organismului uman. Poate că şi în cazul OMG-urilor avem de-a face cu aceeaşi problemă. Dar nu cumva temerea asta firească e şi folosită? Care ar fi motivele economice pentru care Uniunea Europeană se opune atît de tare cultivării acestor plante, de vreme ce nu s-a demonstrat ştiinţific că ar fi vreun pericol?

În ultima vreme, în comerţul mondial s-a mers pe calea tăierii oricăror bariere tarifare. În acest sens, ar fi trebuit ca organismele modificate genetic să se răspîndească foarte repede pe tot mapamondul. De cîte ori apare o opoziţie de genul „noi vrem, dar trebuie să facem întîi studii, să vedem dacă într-adevăr nu face rău omului“, de fapt, e vorba de un alt tip de barieră comercială. Cînd un fermier are posibilitatea să cultive OMG-uri şi vede avantajele – îi e mai uşor să gestioneze riscurile şi are producţii mai mari şi mai sigure – începe să prefere aceste plante. Iar Europa nu stăpîneşte la fel de bine ca Statele Unite mecanismul producerii plantelor modificate genetic. Asta şi pentru că majoritatea cercetătorilor în domeniu au preferat să lucreze în America. Acum, Europa se străduieşte să-şi formeze propria tehnologie de obţinere a plantelor modificate genetic, ca să nu depindă de tehnologia americană şi ca să nu dispară firmele europene care se ocupă cu ameliorarea plantelor. Iar pînă una-alta, UE a adoptat politica de amînare a aprobării de cultivare a acestor plante. Aşa văd economiştii sensul acestor restricţii. Fiindcă, odată ce mănînci carne provenită din animale furajate cu plante modificate genetic – cum spuneam –, de ce nu ai putea să le şi cultivi?

Pe de altă parte, e absurd să crezi că ingerînd o plantă modificată genetic, ţi se vor modifica propriile gene.

Sigur, nu sînt posibile transmiteri de gene între specii, şi mai ales de la plante la om. Şi de ce să ne punem astfel de probleme, cînd avem motive de îngrijorare mult mai concrete; de exemplu, cele legate de folosirea pesticidelor în exces.

Revin pentru o precizare. Aşadar, noi nu avem în acest moment, în România, un exemplu concret, pe piaţă, de plantă cu modificări genetice – roşie, castravete sau altceva?

Nu există aşa ceva. Există doar legume sau fructe ameliorate în mod clasic. Scopul ameliorărilor la roşii, de exemplu, este să le reducă apa şi zaharurile, ca să reziste mai mult timp în rafturile magazinelor. Roşiile neameliorate şi gustoase se strică mai uşor şi aduc pierderi mai mari. Singurele şi gustoase, şi rezistente sînt cele mici, *cherry* – la care fructul se prezervă mai bine.

Iar despre modificările genetice – putem spune că forţează, de fapt, evoluţia plantelor (evoluţie în sens darwinian)?

Da, de exemplu, ştim că strămoşul grîului arăta ca o iarbă. În mii de ani, au avut loc o evoluţie şi o selecţie. Într-o singură generaţie, nu s-ar fi putut observa vreo modificare. În schimb, prin ingineria genetică, asemenea salturi se fac imediat. Înainte, cercetătorii selectau plantele din ochi, ceea ce făcea lucrurile destul de relative. Uitîndu-te însă la microscop şi fotografiind genomul, nu mai faci nici o greşeală. Şi cum lumea are nevoie tot timpul de hrană, se încearcă să se răspundă cît mai rapid cerinţelor de pe piaţă. La o conferinţă, un reprezentant al unei ţări africane le recomanda europenilor – care, spunea el, au stomacul plin – să nu le mai spună africanilor, care sînt flămînzi, ce să mănînce şi ce nu. „Noi mîncăm ce e mai ieftin“ – spunea el.

Mai există vreun loc de pe glob în care se întîmpină o aşa rezistenţă împotriva OMG-urilor, ca în Europa?

Nu, Europa e cea mai vocală în această chestiune.

Dar, revenind la roşii, nu vreau să fac anti-reclamă ţăranilor care vin la piaţă, dar oamenii tind să meargă către ei avînd în minte că acolo găsesc zarzavaturi produse într-un sistem clasic, fără prea multe pesticide, cu gunoi de grajd, îngrijite, fără să fie forţate. De multe ori, se înşeală – pentru că, de exemplu, unele tomate au acel ţurţure în partea opusă codiţei. Ţurţurele indică faptul că roşia a fost stimulată. Într-un vas cu o soluţie SDMA (un erbicid) se introduc influorescenţele şi se stimulează apariţia şi formarea rapidă a roşiilor. Deci, mă duc către piaţa ţărănească sperînd să mănînc ceva mai natural, şi mă aleg cu ceva gustos, dar plin de pesticid. Sau e şi cazul acelor roşii care, pe lîngă ţurţurele opus codiţei, au în tăietură nişte zone verzi şi tari. Şi asta indică un exces de pesticide. Un alt caz care poate fi depistat este la merele golden româneşti, cele care au un ritidom, ceva maroniu pe ele, ca o plasă. Acest ritidom apare în mod natural doar la merele renete. Dacă apare la golden e iarăşi indicaţie de exces de pesticid. De multe ori, cînd i-am întrebat pe ţăranii respectivi, am primit răspunsul că ei nu ştiu exact cît să dea, că nu se pricep, dar că li s-a spus să dea mai mult ca să fie siguri. Ar fi ideal dacă, undeva, s-ar putea face un test al conţinutului de pesticide din legume.

Nu există controale, legi?

Chiar dacă sînt, e foarte greu să gestionezi sute de mii de produse. Fiind cultivate pe suprafeţe mici, e vorba de foarte multe surse diferite, pe care e foarte greu să le verifici eficient, aşa încît să ţii sub control utilizarea pesticidelor. Pot să vă spun şi că fermierul care produce legume la scară industrială, în sere, chiar dacă e în Turcia sau în altă parte, nu-şi permite să folosească pesticide în exces pentru că intră în pagubă. În schimb, ţăranul individual poate da cu ele în disperare, ca să nu-i moară plantele. Şi, cum în România oricine poate face agricultură, te poţi aştepta la orice. În Franţa trebuie să ai o diplomă, o anumită pregătire.

Iar din punctul meu de vedere, pesticidele şi utilizarea lor în exces sînt mult mai periculoase decît organismele modificate genetic (care, deocamdată, nici măcar nu există pe piaţă).

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Mai contagioasă decît ciuma, spaima se transmite într-o clipită.“

N.V. GOGOL

Roşiile de care noi zicem că ar fi modificate genetic pentru că nu au gust, sînt de fapt obţinute prin ameliorări clasice.

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi românia

Ovidiu NAHOI

Uniunea Europeană și OMG

deocamdată, joc nul

Dacă organismele modificate genetic (organisme modificate genetic) vor ajunge sau nu să fie cultivate pe scară largă în Uniunea Europeană, asta vom afla de-abia după anul 2014. Comisia Europeană a decis, la începutul anului, să lase problema drept moștenire Comisiei viitoare, care va fi desemnată după următoarele alegeri europarlamentare. Cel puțin, știm că subiectul ar putea intra în dezbaterea electorală europeană, la concurență cu viitorul euro, Uniunea cu două sau mai multe viteze, ori locurile de muncă.

Două treimi din alimentele prezente pe piața americană conțin OMG, iar cultivarea acestora este permisă în peste jumătate din țările lumii – Europa reprezentînd, așadar, o notabilă excepție.

Dacă o alianță pro-OMG ar exista, atunci ar fi șanse ca România să se regăsească mai degrabă acolo.

Doar două tipuri de OMG-uri sînt autorizate în UE: cartoful Amflora, dezvoltat de grupul BASF, și porumbul MON810, dezvoltat de compania Monsanto.

Dar nici după 2014, decizia nu va fi simplu de luat. Există, la ora actuală, o „alianță" împotriva OMG-urilor, alcătuită din opt state membre: Franța, Germania, Luxemburg, Austria, Ungaria, Grecia, Bulgaria și Polonia. Acestea au adoptat o serie de prevederi care le permit să blocheze cultivarea pe teritoriile lor a organismelor modificate genetic. Nu există, în Uniunea Europeană, o majoritate calificată care să conducă la o decizie de interzicere a cultivării OMG-urilor, dar nici pentru autorizarea acestora.

O alianță „pro-OMG", care să se manifeste ca atare, nu există – posibil din considerente de imagine. În orice caz, problema este suficient de controversată printre statele membre. Iar Comisia, oricum ocupată acum cu alte crize, a preferat să amîne lucrurile pentru un viitor – se speră – mai luminos.

Dacă o alianță pro-OMG ar exista, atunci ar fi șanse ca România să se regăsească mai degrabă acolo decît alături de Franța, Polonia, Bulgaria și restul.

Încă din 2011, Academia de Științe Agricole și Silvice din București s-a pronunțat în favoarea cultivării OMG-urilor, afirmînd că acestea nu prezintă riscuri pentru sănătatea oamenilor. Fostul ministru al Agriculturii, Valeriu Tabără, se declara chiar un partizan al OMG-urilor. El afirma, tot cu doi ani în urmă, că respingerea OMG-urilor se bazează pe necunoașterea studiilor științifice. „Atît eu, cît și familia mea consumăm cu încredere produse alimentare ce au în componență OMG-uri autorizate", asigura ministrul Valeriu Tabără.

Este adevărat că, de atunci, puterea de la București s-a schimbat – însă fără o poziționare fermă anti-OMG a noului ministru, Daniel Constantin. Mai mult, organizații nonguvernamentale l-au acuzat pe ministru că ar fi, dimpotrivă, „agentul" companiilor producătoare de astfel de organisme.

Și aceasta, în contextul unor ezitări ale autorităților de la București de a semna, la începutul anului, o declarație comună regională privind abținerea de la cultivarea soiei modificate genetic.

În 19 ianuarie, cu ocazia „Săptămînii Verzi" de la Berlin, miniștrii agriculturii din 17 țări riverane Dunării și afluenților săi au decis să semneze declarația comună de aderare la programul agricol „Danube Soya", privind stimularea cultivării în regiune a soiei nemodificate genetic.

Inițiativa a aparținut ministrului Agriculturii din Austria, Nikolaus Berlakovich, și doar ministrul român Daniel Constantin s-a abținut inițial, afirmînd că are nevoie de consultarea mediului academic și a producătorilor din România. A fost momentul care a creat neliniști în rîndul activiștilor români anti-OMG.

În cele din urmă, România a semnat declarația „Danube Soya", după ce Academia de Științe Agricole și Silvice „Gheorghe Ionescu-Șișești" și-a exprimat acordul. Ministerul Agriculturii a comunicat acest lucru într-o conferință organizată în ziua de 6 februarie.

Regiunea Dunării are un potențial uriaș în privința cultivării soiei. Potrivit Camerei pentru Agricultură din Austria, suprafața ar putea crește la 5 milioane de hectare în următorii cinci ani. Soia produsă în regiune poate deveni alternativa europeană nemodificată genetic la importurile din America de Sud, unde culturile, în mare parte modificate genetic, se dezvoltă pe seama defrișărilor pădurilor tropicale din zona Amazonului. O decizie menită să reducă inclusiv fenomenul încălzirii globale, prin protejarea pădurilor tropicale și limitarea transportului soiei pe distanțe intercontinentale.

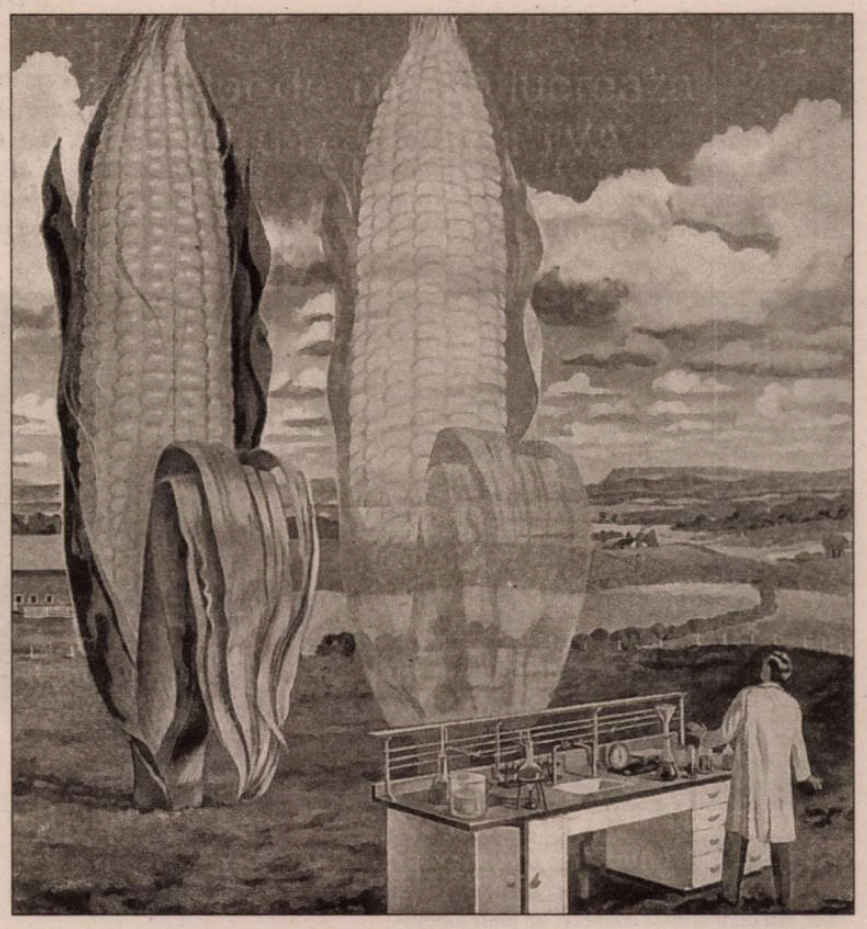

Totodată, aceasta e și o decizie cu bune perspective pentru România, care, în ultimii ani, a devenit importator net de soia și șroturi de soia, din țări în care se cultivă cu preponderență plante modificate genetic.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

OMG-urile salvează mediul?

Potrivit unei recente estimări făcute de *International Service for the Acquisition of Agri-Biotech Applications* (organizație nonprofit preocupată de răspîndirea tehnologiilor agricole moderne în țările mai puțin dezvoltate), pentru prima oară în lume, țările în curs de dezvoltare au depășit țările dezvoltate în privința mărimii suprafețelor cultivate cu mult discutatele organisme modificate genetic. Conform ISAAA, în anul 2012, în întreaga lume au fost cultivate 170 de milioane de hectare cu plante modificate genetic, iar 52% din aceste suprafețe se află în țări în curs de dezvoltare. În clasamentul pe țări însă, Statele Unite rămîn cel mai mare producător.

Organizațiile ecologiste din întreaga lume – și nu numai ele – consideră, în general, că plantele modificate genetic ar fi dăunătoare mediului înconjurător. Datele ISAAA arată însă că, prin cultivarea de asemenea plante (mai rezistente la dăunători), în anul 2011, cantitatea de pesticide folosite la nivel mondial s-a diminuat cu 473 de milioane de kilograme, iar suprafețele cultivate s-au redus cu 109 milioane de hectare (culturile de plante modificate genetic avînd nevoie de mai puțin teren decît cele clasice, pentru recolte echivalente). Astfel, spun cei de la ISAAA, reducîndu-se suprafețele cultivate și numărul de operațiuni care necesită mașini agricole (culturile cu OMG necesită mai puține operațiuni față de culturile clasice, chiar și la suprafețe egale), pe glob s-au redus și emisiile de bioxid de carbon în atmosferă. Potrivit calculelor furnizate, în 2011 ar fi fost vorba de o reducere de 23 de miliarde de kilograme de bioxid de carbon.

Ecologiștii nu sînt însă convinși, și mulți susțin că ISAAA e probabil plătită de marile companii producătoare de OMG-uri. Revista britanică *The Economist* analizează chestiunea și atrage atenția că ISAAA primește oricum bani de la guverne și de la ONU, și că nici dacă ar primi bani de la companiile producătoare de OMG-uri, n-ar fi cazul să fie desconsiderate datele și argumentele pe care le oferă, care par foarte serioase.

Cazul gripei aviare: nici o certitudine

În anul 2006, România s-a aflat sub o amenințare pe cît de mediatizată pe atît de invizibilă. Presa vuia în privința unei epidemii de gripă aviară, la originea căreia ar fi fost neglijența unor firme avicole din Codlea. Autoritățile – sub comanda ministrului Agriculturii de atunci, Gheorghe Flutur – luau măsuri drastice, mergînd pînă la interzicerea deplasării persoanelor din localitățile declarate în carantină. Ieșirile acestor localități au fost păzite zile în șir de jandarmi. La Codlea au fost arestate cinci persoane, acuzate de răspîndirea bolii. Acestea susțineau că păsările lor au murit din cu totul alte cauze decît gripa aviară. Ulterior, au fost scoși cu toții de sub urmărirea penală iar firmele avicole de la Codlea au obținut, în instanță, dreptul la despăgubiri de peste 5 milioane de euro din partea statului.

În schimb, a intrat în vizorul DNA afacerea prin care o firmă din Iași a primit, fără licitație, contracte de dezinfecție pentru gripă aviară, pe bani publici. La un control al Ministerului Transporturilor, s-au constatat nereguli și în operațiunea de dezinfecție propriu-zisă, efectuată pe șosele și căi ferate, iar unii specialiști au susținut chiar că un asemenea tip de dezinfecție era cu totul inutil în cazul unui virus ca H5N1.

În 2008, un nou ministru al Agriculturii, Traian Remeș (adversar politic al lui Gheorghe Flutur și recent condamnat la închisoare în dosarul „Caltaboșul"), a declarat că nu a găsit nici un buletin de analiză care să ateste că în România ar fi existat gripă aviară. Gheorghe Flutur l-a contrazis, arătînd presei un buletin de analiză.

În 2011, în dosarul „gripa aviară", DNA a trimis în judecată 14 persoane – printre care foști directori și funcționari importanți din ministere și agenții guvernametale –, acuzate că în toată această afacere au prejudiciat bugetul de stat cu 5,8 milioane de euro. Procesul nu s-a încheiat.

„Agricultura te învață să fii tolerant și în viața politică"

interviu cu Dacian CIOLOŞ

Pentru unii, agricultura este o meserie, pentru alţii – o necesitate. Dar pentru mulţi dintre noi, din ce în ce mai mulţi, agricultura devine... cultură. Cultura unui alt mod de a trăi. O filozofie de viaţă. Bio. Curată. Sau, de ce nu, un bun argument pentru a clădi o carieră şi a iniţia o reformă a stilului de a trăi în secolul XXI, cum este cazul comisarului european pentru Agricultură şi Dezvoltare rurală, Dacian Cioloş.

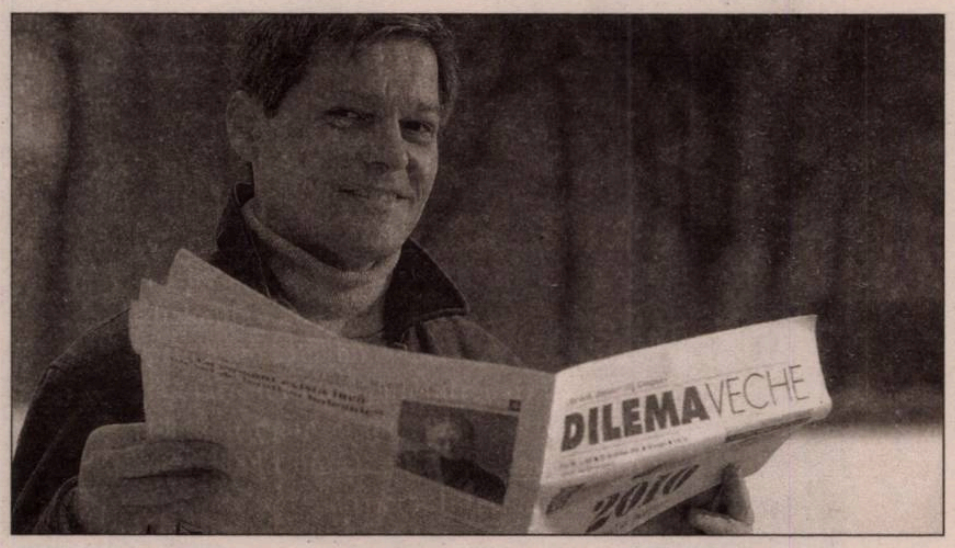

Avem o propunere de reformă a Politicii Agricole Comune (PAC), care include un important capitol bio, şi o întreagă galerie de convins. Nu doar statele membre, nu doar lobbyştii, ci şi 500 de milioane de europeni. Ştiind că fiinţa umană este, prin definiţie, susceptibilă în privinţa schimbărilor, sînteţi convins că în viitor se va întîmpla ceva nou în agricultura din Europa?

Am impresia că există o anumită emulaţie, că e o aşteptare pentru a schimba anumite lucruri, că unii oameni activi încearcă să meargă în direcţia schimbării şi că e nevoie de o masă critică pentru a merge în acest sens... Sînt conştient că o astfel de reformă, cum este cea a PAC, poate merge în aceeaşi direcţie cu a lor, poate aduna picăturile acestea răsfirate în stînga şi în dreapta, şi poate aduce această schimbare. Dar pînă unde se va face schimbarea şi viteza cu care se va face vor depinde de gradul de aşteptare care există şi de capacitatea noastră de a o integra.

Eu sînt convins de un singur lucru: că, în ceea ce mă priveşte, cînd am o convingere, fac tot ceea ce pot pentru a o putea materializa. Dar niciodată forţînd pe cineva să se schimbe. Din puţina experienţă de viaţă pe care o am, mi-am dat seama că este nociv să ajuţi pe cineva să se schimbe cu forţa. Nu poţi să-l ajuţi decît pe cel care-ţi cere să-l ajuţi şi care este dispus să se schimbe. Schimbările care au loc în societate se petrec ca şi în evoluţia umană interioară. De un singur lucru sînt convins – că îmi folosesc toată capacitatea de a asculta, pentru a merge în direcţia asta. Că e nevoie de o schimbare, de asta sînt sigur, dar care este gradul şi care este intensitatea schimbării – rămîne de văzut.

Europenii par să fie gata pentru a trece la un consum bio, în întregime. Ştiind că europenii vor o schimbare, psihologii vor o schimbare, medicina cere o schimbare, cum veţi împăca schimbarea cu lăcomia lobbyştilor, care nu au nimic de-a face cu filozofia naturii?

Încerc să-i conving cu argumente de bunsimţ şi pe cei care nu vor să audă nimic. Sînt nişte limite pe care nici măcar ei nu le pot depăşi, fără să rişte lucruri foarte grave. Cînd fertilitatea solului se bazează numai pe un aport de îngrăşăminte, în momentul în care nu mai aduci aceste îngrăşăminte, cînd practic te rupi de natură pămîntul devine deşert, steril.

„Dacă nu îţi schimbi viaţa, la ce mai posteşti? Schimbarea bucatelor nu ajută la nimic."

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

„Cine se teme de pădure nu mănîncă mure."

PROVERB RUSESC

Aceasta este o evidenţă. Nu un lucru pe care să-l decreteze Comisia Europeană sau vreo lege. Ei bine, chiar şi oamenii aceştia, cînd vii cu argumente, pot să înţeleagă că sînt anumite limite, la fel cum şi eu pot să înţeleg că noi, societatea, i-am împins, în anumite stadii ale dezvoltării noastre, într-o anumită direcţie: să producă cît mai mult şi cît mai ieftin. Acum sînt în inerţie. Pentru că atunci cînd faci nişte investiţii în agricultură, le faci pentru o generaţie, iar cînd cineva vine şi schimbă principiile, e mai greu pentru unii să le traducă în practica lor. Eu cred că atunci cînd vii cu argumente, şi asculţi şi argumentele celorlalţi, poţi să ajungi la căi de compromis – un compromis pozitiv, prin care să duci lucrurile într-o anumită direcţie, fără să distrugi pe cineva. Rezistenţa multora dintre ei nu vine din rea-voinţă sau pentru că ascultă de alţii, ci e, pur şi simplu, o reacţie de autoconservare: vor să-şi apere familia, venitul, şi nu au găsit decît calea asta.

Ascultîndu-i, cred că pot găsi mijloacele de a duce lucrurile, încet-încet, într-o anumită direcţie. Dar în reforma şi în Politica Agricolă Comună nu mă uit la agricultura ecologică ca la o excepţie, în detrimentul celorlalţi agricultori. Eu cred că toată agricultura ar trebui să fie ecologică, în sensul că producţia agricolă ar trebui să aibă tot timpul în vedere o îmbinare a durabilităţii economice cu durabilitatea ecologică – acesta este şi motivul pentru care, în această reformă PAC, una din principalele propuneri este ca toţi agricultorii din UE să folosească un set minim de practici agricole bune pentru mediu, bune pentru biodiversitate.

Agricultura ecologică – sau bio, cum îi spunem – este o formă convenţională de a face un tip de agricultură, arătînd că se poate face şi altfel, răspunzînd unei anumite aşteptări din partea consumatorilor. Dar nu cred că ne putem permite să le separăm în Europa şi să spunem că mergem pe un tip de agricultură – agricultura bio –, încercînd să lăsăm baltă celălalt model. Trebuie să ajungem într-un punct de echilibru, susţinînd toate tendinţele care merg într-o direcţie bună, dar nelăsîndu-i în urmă nici pe ceilalţi.

Eu văd agricultura bio ca pe o idee care e în afara paradigmei de bază, care s-a născut undeva la periferia actualului model de dezvoltare a agriculturii: producţie cît mai mare, costuri de producţie cît mai mici şi, deci, preţuri cît mai mici pentru cantităţi cît mai mari. Agricultura bio s-a dus pe un alt concept şi, încet-încet, s-a dezvoltat. Unele idei din agricultura bio pot fi introduse acum în paradigma de bază, pentru a o ajuta să evolueze spre altceva, pentru că ideile şi aşteptările oamenilor au evoluat şi ele.

Dezbaterea despre viitorul agriculturii se leagă şi de ceea ce vom cultiva şi vom consuma în viitor. Cum vedeţi viitorul cultivării plantelor modificate genetic şi cum va face faţă Europa presiunilor tot mai mari şi de toate felurile în problema asta?

Este una dintre întrebările pe care le primesc des, chiar dacă de problematica OMG se ocupă colegul meu, comisarul Tonio Borg, responsabil cu portofoliul sănătăţii şi al protecţiei consumatorilor. Din punct de vedere strict al deciziei politice, OMG-urile sînt privite din două perspective: impactul lor asupra mediului şi impactul lor asupra sănătăţii oamenilor şi animalelor care le consumă. Pînă acum, autorităţile publice, la nivel european, au luat decizii pe baza evidenţei ştiinţifice existente la data respectivă, din aceste două perspective; lucrurile pot, însă, evolua. Atît timp cît ştiinţa nu demonstrează contrariul, se propune introducerea varietăţilor respective, după caz, în consum sau în cultivare.

Dincolo de aceste aspecte, cred însă că se pune problema modelului alimentar: cît este tradiţie şi siguranţa lucrului cunoscut, cît este novator, cu un risc acceptabil de a încerca ceva nou, pe pielea noastră, doar pentru că e ieftin şi pentru că ştiinţa ne spune că putem încerca fără riscuri prea mari. Eu, unul, văd că lumea este din ce în ce mai interesată să ştie ce mănîncă. Constat că, în alimentaţie, sofisticarea legată de tradiţie şi de gust, că în calitate de consumatori, devenim din ce în ce mai proactivi.

Cred că în Europa, dată fiind reacţia consumatorilor, viitorul alimentaţiei o va lua pe altă cale decît cea a OMG-urilor. Este părerea mea personală. Nu pot să nu constat, însă, că deocamdată sîntem dependenţi de proteina vegetală, de soia venită de pe continentul american, care, în proporţie covîrşitoare, este modificată genetic. De aceea, pentru informarea consumatorilor, etichetarea mi se pare esenţială – lucru susţinut şi de colegul meu, comisarul european Borg, responsabil de acest domeniu. E important ca oamenii să ştie ce au în cîmp, să ştie ce au în farfurie şi... să aleagă.

Prin alegerea pe care o facem atunci cînd ne aflăm în faţa raftului sau a tarabelor cu alimente, prin atitudinea pe care o avem, decidem, de fapt, viitorul alimentaţiei în Europa, mai mult decît orice regulament sau orice lege. Pînă la urmă, acolo va fi tranşată această dezbatere.

Cît de multă Românie este în această nouă viziune europeană?

Prin alegerea pe care o facem atunci cînd ne aflăm în faţa raftului decidem, de fapt, viitorul alimentaţiei în Europa.

Multă. Şi pe bună dreptate. Viziunea europeană este, în practică, viziunea statelor membre – negociată, ajustată, integrată la nivel european. Comisia Europeană joacă aici mai mult rolul de mediator activ. Uniunea Europeană este suma istoriilor, a identităţii, a intereselor strategice ale statelor membre. Odată cu extinderea spre est, Europa a cîştigat enorm în diversitate. Grija mea a fost ca această diversitate – aceste nevoi noi – să-şi găsească puncte de sprijin în viitoarea PAC. Acasă e încă nevoie de o schimbare de perspectivă: viziunea europeană nu stă numai în puterea cîtorva state membre, sau, oricum, nu ar trebui să fie aşa. Stă în puterea fiecărui stat membru capabil să vină cu soluţii concrete despre cum o propunere sau alta pot fi transpuse la nivel european. E nevoie de voinţă politică, de credibilitate, pentru a-ţi face auzită şi ascultată vocea în acest „cor european". La fel de mult avem nevoie de o administraţie performantă acasă, care să se sincronizeze cu instituţiile europene – şi nu să le copieze sau să se supună lor – şi din celelate state membre.

Pe de altă parte, în România încă se confruntă tradiţia păstrată în felul de a face agricultură, în legătura satului cu societatea, în tradiţia culinară, în relaţia omului cu natura, alimentată de mituri şi legende, cu modernizarea adusă de colectivizare, de mecanizarea agriculturii şi, mai aproape de noi, de noile tehnologii intrate în agricultură.

Cred că, înainte de a influenţa viziunea europeană asupra agriculturii şi a alimentaţiei, ar fi utilă o dezbatere societală acasă, pentru a contura o concepţie românească referitoare la agricultură, la alimentaţie, la na-

tură, la locul satului în societatea românească.

Dincolo de acestea, evident, în ceea ce mă privește, atitudinea mea profesională și părerile mele personale își au rădăcinile în anii petrecuți la țară, în satul în care am crescut.

Am făcut o propunere de reformă care cuprinde și instrumente pe care România le va putea adapta nevoilor ei. Măsuri de simplificare și sprijin pentru fermele mici, care necesită o modernizare în timp, agricultura în zona de munte, creșterea performanței durabile a fermelor mari, prin inovare și investiții, aspecte care țin de organizarea sectoarelor agricole, de nevoia de modernizare a satelor și a comunelor – sînt bine reflectate în propunere. După Consiliul European care a avut loc la începutul lunii februarie, și după ce va fi trecut de Parlamentul European, sîntem foarte aproape de o decizie privind bugetul Uniunii Europene pentru următorii șapte ani, inclusiv pe bugetul PAC. Cred că acum e momentul să ne concentrăm pe ceea ce e de făcut, astfel încît acești bani să aducă rezultate concrete în agricultură, să aibă un impact bun în economie. În plus, dincolo de bani, negocierile pe conținutul viitoarei politici continuă, și e important ca acele ancore pe care România și le dorește în viitoarea PAC să rămînă acolo. Pentru România, stat co-decident în acest proces, această reformă este o oportunitate extraordinară. Pe o piață comună puternică, pe fondul unei creșteri structurale a cererii de alimente la nivel mondial, agricultura românească poate deveni unul din marii jucători ai agriculturii europene. Evoluția din ultimii ani pe anumite sectoare, cum ar fi cel al cerealelor, arată că se poate.

Vi se întîmplă vreodată să fiți trist pentru că nu ați fost ascultat, pentru că ceva nu a mers cum trebuie?

Da – dar pînă la punctul în care pot să înțeleg de ce nu am fost ascultat, sau de ce nu am avut dreptate, sau pînă cînd realizez că trebuie să caut un alt moment prielnic pentru a fi ascultat. Dar și cînd sînt ascultat, mi se întîmplă uneori ca ideea mea să nu fie luată în considerare. Cum și mie mi se întîmplă să ascult, dar să fac lucrurile altfel. Deci trebuie multă toleranță și în viața politică, și în multe alte meserii. Iar agricultura te învață să fii tolerant, pentru că, uneori, în bătălia cu natura, dacă nu poți accepta ideea că lucrurile pot merge altfel decît cum te-ai fi așteptat la birou, riști să nu obții nimic. Cînd te duci undeva doar cu calcule, riști să nu mai înțelegi realitatea. Trebuie să și simți anumite lucruri, nu doar să le gîndești, să le analizezi. Acest principiu e valabil inclusiv în deciziile pe care încerc să le iau bazîndu-mă pe analize, calcule, dar și pe raportul uman pe care îl am cu cei cu care lucrez și cu care iau decizii.

Agricultura românească poate deveni unul din marii jucători ai agriculturii europene.

Din acest punct de vedere – pluralitate de opinii, echilibru în decizii, consultare europeană –, pînă la urmă, portofoliul agriculturii pare a fi cel mai democratic domeniu al UE.

Cred că, în orice caz, cu sau fără PAC, cu sau fără Comisia Europeană, există așteptări ale europenilor legate de agricultură și de natură. Nu cred că există vreun stat membru în care cetățenii să nu fie interesați de ceea ce se întîmplă în agricultură – nu numai în țările tradițional agricole, ci și în cele în care, la nivel guvernamental și politic, se acordă mai puțină importanță agriculturii. Existînd așteptarea, este normal să mergem în direcția ei. Poate că există și alte domenii în care e prezentă o așteptare foarte mare: de exemplu, libera circulație a persoanelor. Și studenții sînt foarte interesați de ce le propune Comisia Europeană pentru a studia în altă țară. Dar în ceea ce privește agricultura, interesul este prezent de la mic la mare.

Dincolo de comisar se află omul care încearcă, la rîndul lui, să trăiască sănătos. Ați mărturisit că ceaiurile de acasă sînt făcute cu plante culese din România. Aveți o deviză după care vă ghidați în viață, cea personală și cea profesională?

Încearcă să te înțelegi cine ești și fii tu însuți tot timpul.

Iar întrebarea pe care v-o puneți în caz de dilemă?

Este filozofică și legată de prima deviză: Cine sînt eu? Trecem printr-un proces de transformare și e foarte important să avem repere în evoluția noastră ca oameni. Este foarte important să avem capacitatea de a ne întoarce spre noi înșine pentru a ne întreba cine sîntem, cum am evoluat, ce s-a schimbat în noi și ce s-a păstrat, ca să putem vedea care este factorul etern care dă, de fapt, valoare ființei. Cine sînt eu nu ca *ego*, ci ca profunzime.

Deci într-o altă viață ați fi fost...

...altceva. Acum sînt deja altceva și, întocmai, dificultatea constă în a descoperi ceea ce ești dincolo de lucrurile acestea trecătoare.

a consemnat Iulia BADEA-GUÉRITÉE, presseurop.eu

presseurop

„De ce să mănînc un hamburger în oraș, cînd am acasă o friptură suculentă?“

FRANK SINATRA

„Cine are – bea și mănîncă, cine nu – stă și se uită.“

ANTON PANN

„Unde e caşcaval, sînt întotdeauna și șoareci.“

PROVERB

Iulia BADEA-GUÉRITÉE

Inteligența pămîntului

Legăturile care există intrinsec între sănătate și alimentație devin cunoscute și recunoscute. Și ceea ce doar bănuiam, pînă nu de mult, primește consistență. Potrivit unui recent studiu al Organizației Mondiale a Sănătății, femeile din Spania au cea mai lungă durată de viață: 85 de ani – cu 12 ani mai mult decît moldovencele, de exemplu. Sau decît românce le, adăugăm noi. O evidență argumentată de *El País*, citat de presseurop.eu, notează astfel: „O longevitate care se explică, în parte, prin regimul mediteranean de alimentație.“ Este oare o întîmplare că în secolul XXI, tendințele spre o întoarcere ancestrală a cultivării pămîntului, a manierei de a mînca, a alegerilor pe care le facem privindu-ne frigiderul, au devenit mai mult decît o modă? David Servan-Schréiber, cunoscut psihiatru și medic francez, amintea – în *On peut se dire au revoir plusieurs fois* (Editura Laffont, 2011) – de apariția unei noi discipline – ecomedicina – și de un motto aparținînd inventatorului acestei discipline, Michael Lerner: „Nu putem trăi sănătoși pe o planetă bolnavă.“ Astăzi, pentru Servan-Schréiber – cel care, atins de cancer de foarte tînăr, a reușit să-și prelungească viața cu 30 de ani nu doar datorită medicamentelor și a tratamentelor, ci și unui regim de viață și alimentar strict, bazat pe Omega-3 – „domeniul agroalimentar va readuce în discuție noile scheme mondiale. Raioanele bio din marile magazine reprezintă o imensă speranță, cea de a schimba în profunzime întregul sistem al agriculturii. Din ce în ce mai mulți agricultori își dau seamna că trebuie să treacă la bio, nu doar pentru binele pămîntului lor sau al propriei sănătăți, ci și din cauze economice, maniera bio permițîndu-le, pe termen lung, creșterea veniturilor.“

Poate că acestea sînt și motivele pentru care în Transilvania, mai precis la Odorheiu Secuiesc, a apărut, în 2010, o organizație nonguvernamentală numită „Szekelygyümölcs Association“ (http://www.szekelygyumolcs.ro/main.php?l=ro) – în traducere, Asociația Fructelor Secuiești. La început, a fost doar o idee nebunească – cea a creatorului său, Istvan Mar, un român care lucrase 12 ani la FAO (Italia), Organizația Națiunilor Unite pentru Hrană și Agricultură. „Cînd am revenit în țară, cu ideea de a crea o organizație pe un model de dezvoltare comunitară – de a pune în comun munca mai multor familii, pentru a procesa produsele și a le vinde, congelate –, toată lumea m-a crezut nebun“ – povestește președintele ei. „Eu nu-mi doream decît să fac ceva pentru ca profitul să se întoarcă spre societate, nu doar ca societatea să trăiască mai bine. Mi se părea logic să propun semenilor mei să muncim împreună, să participăm toți la ceea ce facem, să producem bio pentru a ne îmbunătăți atît viața, cît și veniturile.“ Istvan Mar s-a adresat, deci, direct guvernului de la Oslo, încercînd și chiar obținînd, din partea norvegienilor, un milion de euro. „Norvegienii au investit imediat în acest model de colectare, procesare și desfacere, și dacă la început eram doar 180 de familii în proiect, acum sîntem 1500, povestește domnul Mar. Producția a crescut constant, de la 150 de tone anual la peste 600 de tone de fructe de pădure, fructe uscate. Începem să congelăm și ne gîndim la export. Am fost profitabili din prima lună, iar distribuția funcționează perfect, și nu doar în Transilvania. Lucrez cu trei foarte mari distribuitori din țară: Mercur/Super, Biologistic SRL, SC Naive Foods SRL Moldova.“

Povestea asociației, prezentă de curînd cu un stand propriu la BioFach Nürnberg – cel mai mare salon de produse bio din lume –, nu se oprește aici. Istvan Mar a implementat cursuri de formare pentru tinerii agricultori care ar dori să se reorienteze spre agricultura bio, a organizat ateliere de agricultură bio pentru școlile din județele limitrofe (3000 de puieți plantați de elevi proveniți din trei școli), iar Festivalul Fructelor – organizat în fiecare lună septembrie, la Odorhei – se află deja la cea de-a patra ediție.

Nu este singurul exemplu. Asociația bioagricultorilor din România (www.bioterra.org.ro), BioTerra, înființată în 1997, se ocupă exclusiv de promovarea și dezvoltarea agriculturii biologice din România. Numără deja 3000 de membri din toată țara, iar potrivit președintelui ei, clujeanul Albert Imre, acest sector este în plină dezvoltare. „Sînt oare românii pregătiți pentru a consuma bio, doar bio? Totul depinde de consumator, în acest domeniu. Cu cît sînt mai mulți, cu atît putem produce mai mult bio. În anul 2000, am avut 17.000 de hectare în agricultura biologică. Pînă în 2009 nu prea am avut subvenții serioase. Totuși, agricultura biologică s-a dezvoltat. Am ajuns la 300.000 de hectare.“

În lume cîștigă teren o enormă luare de poziție, conștientizare a fragilității existenței noastre, în strînsă cauzalitate cu alimentația. Inițiativele rare, dar apărute cam peste tot, inclusiv în România (în Franța, de pildă, există adevărate parcuri tematice – unde copiii se pot „juca“ de-a culesul de zmeură, de mere, de struguri etc. – sau chiar ferme pentru vacanțe), dovedesc că europenii sînt pe cale să se întoarcă la natură. Turism bio, retragere la vîrsta pensiei la țară, „pentru a ne vindeca de bolile secolului, printre care și cancerul, pentru a cărui apariție sînt responsabili și factorii de mediu înconjurător“, toate acestea sînt posibile. Există o „inteligență a pămîntului“, trebuie doar să ne-o însușim.

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Iulia Badea-Guéritée *este jurnalistă franceză, născută în România, editor român la Presseurop.eu. Se ocupă de rubricile „România“ și „Moldova“, pentru revista* Courrier International. *Membră a Asociației Jurnaliștilor Europeni, este deținătoare a premiului Louise Weiss, 2006, pentru cel mai bun jurnalist european.*

John GAPPER

Pericolul de a mînca ieftin

De la Sweeney Todd (personajul ficțional care și-a ucis clienții și i-a făcut bucăți) nu a mai existat atît de multă incertitudine în legătură cu ce se întîmplă exact cu carnea procesată. De data aceasta, nu mai este vorba de filmul *Sweeney Todd: The Demon Barber of Fleet Street (Bărbierul diabolic din Fleet Street)*, ci de caii din România.

În condițiile în care carnea de cal este mai ușoară decît vita de calitate inferioară și conține mai mulți acizi grași de tip Omega-3, acesta ar putea fi un caz rar de contrafacere prin care produsele alimentare devin mai sănătoase. Totuși, nu există prea multe informații despre lanțul extins care aprovizionează cu carne procesată supermarketurile și restaurantele. Dacă nu au reușit să depisteze că era carne de cal, ce altceva ar putea trece neobservat?

În piețele de carne de calitate, unde măcelarii sînt foarte atenți la origine, practic cunoști numele animalului pe care îl mănînci, iar înlocuirea unei vaci cu un cal este de neconceput. Însă în magazinele ieftine – pe fondul concurenței prețurilor și al cererii din ce în ce mai mari de carne din China și din economiile emergente –, pe mese riscă să ajungă lucruri ciudate.

Calitatea produselor s-a deteriorat

Această situație nu poate continua. Industria auto americană a abordat, la un moment dat, relația cu furnizorii de materii prime, într-un mod similar – exercitînd presiuni atît de mari, încît calitatea produselor s-a deteriorat, iar furnizorii au dat faliment. Însă este dificil să creezi relații cu furnizorii, într-o lume în care clienții cer prețuri mici, astfel că industria alimentară nu are o alternativă prea bună.

Din unele puncte de vedere, concentrația de producție și distribuție din ultimele decenii – cînd magazinele de la colț de stradă au fost înlocuite de supermarketuri alimentate de procesatori – a fost o afacere profitabilă pentru consumatorul obișnuit. A ridicat nivelul de bază al calității – nu prea merită să ne amintim de conținutul cîrnaților, al salamului și pateurilor cu carne, comercializate în Marea Britanie în anii 1970 – și a contribuit la stabilizarea prețurilor.

Prețurile alimentelor în magazine au scăzut în termeni reali, în ultimele două decenii, pînă în anul 2007. Nu doar că prețurile mărfurilor de bază erau mici, dar supermarketurile eliminaseră costuri prin achiziționarea rețelelor de furnizori – ferme, procesatori și comercianți –, care sînt în concurență, în orice situație.

„După marinare, cocorul se taie în porții și se prăjește în untură. Se scoate apoi și în untura rămasă de la prăjire se pregătește socul picant (...)"

(Din *Rețetarul General de Preparate Culinare al Ministerului Comerțului Interior*, ed. Tehnică 1962)

Situația s-a schimbat în 2007-2008, cînd s-au înregistrat primele șocuri în privința prețurilor produselor de bază. Folosirea, în Statele Unite, a produselor agricole, pentru fabricarea de combustibili, a condus la creșterea prețurilor la porumb, ulei de palmier și ulei de rapiță, iar piețele financiare au resimțit presiunile cauzate de creșterea cererii de carne în economiile emergente. Consumul de carne pe cap de locuitor a crescut de patru ori în China, din 1960 pînă acum.

Industria alimentară a rămas cu o linie de aprovizionare lungă, complexă, transfrontalieră și supusă unor presiuni extreme. Aici apare problema cailor. În acest caz, carnea de cal provenind din România pare să fi ajuns în lasagna din „vită" și în alte produse din supermarketuri britanice și franceze, prin intermediul unei companii de comerț cipriote și al unui distribuitor francez.

Responsabilitatea lăsată primilor furnizori

Supermarketurile au avut reacții îngrozite la această situație, insistînd că nu au nici o idee cum s-a întîmplat. Dar au fost neglijente, în mod intenționat, în legătură cu liniile de aprovizionare – nu știau nimic de carnea de cal pentru că nu prea știau ceva nici despre vită. Responsabilitatea a fost lăsată în seama primilor furnizori, care au pasat-o următorilor etc.

„Lanțurile de magazine de retail nu au la dispoziție prea multe informații, iar relațiile sînt strict de tip tranzacții" – explică Sion Roberts, expert la grupul de consultanță European Food and Farming Partnerships. „Poate că unii dintre furnizori se confruntă cu presiuni financiare severe, fără ca lanțurile de retail să aibă cunoștință de această situație" – adaugă el.

Dar nici nu prea au vrut să aibă cunoștință, dat fiind că supermarketurile – împreună cu firmele care produc semințe și fertilizatori – au fost singurele care și-au protejat statutul în ultimii ani. Presiunile i-au afectat în principal pe procesatori și pe fermieri.

„Fermierul este cel care simte presiunile asupra prețului și are puțină putere pe piață", explică Justin Sherrard – expert în strategii globale la Rabobank – el argumentînd că furnizorii de alimente trebuie să aibă un statut mai puternic. „Există o limită pînă la care poți exercita presiuni asupra furnizorilor" – adaugă el.

Înlocuirea cărnii de vită cu cea de cal este un semnal spectaculos că s-a atins limita. Deși puțină lume pare să fie îngrijorată că a mîncat cal – de fapt, nici nu există motive de îngrijorare; evreii și musulmanii practicanți ar avea tot dreptul să fie furioși dacă vita ar fi înlocuită cu porc.

Licitațiile pentru produse agricole – de multe ori organizate online – reprezintă modalități extrem de eficiente de reducere a costurilor. Dar nu stimulează deloc calitatea, nu contribuie la îmbunătățirea randamentului, iar pentru furnizori și fermieri este dificil să facă investiții pe termen lung. Sînt expuși permanent volatilității prețurilor, în timp ce caută comenzi.

Un cerc vicios

Industria auto americană a fost prinsă în această capcană înainte de criza din 2008 și de falimentul Chrysler și General Motors. În acest context, producătorii auto le-au cerut furnizorilor de materie primă să reducă prețurile, pentru a diminua și ei costurile de producție, dar s-a ajuns la vînzarea de mașini de proastă calitate la prețuri mici.

În schimb, producători japonezi precum Toyota și Honda au avut relații mai eficiente și pe termen mai lung cu furnizorii, situație care a stimulat mai degrabă inovația și calitatea, decît prețurile fixe. Companiile americane au ajuns, pînă la urmă, să urmeze exemplul nipon.

Înlocuirea cărnii de vită cu cea de cal este un semnal spectaculos că s-a atins limita.

Este greu să faci trecerea de la un cerc vicios de reducere a costurilor și a calității la un cerc virtuos de cooperare și inovare, mai ales cînd nu prea sînt bani. Unii clienți vor dori să plătească pentru informații precise despre origine și pentru produse cumpărate direct de la anumite ferme; însă, pentru cei mai mulți, acesta este un lux.

Și totuși, schimbarea este posibilă, chiar și pentru consumul de masă. Imaginea McDonald's a fost afectată după dezvăluirile privind calitatea inferioară a cărnii procesate, făcute în cartea lui Eric Schlosser, *Fast Food Nation*, publicată în 2003 (nu este tradusă în limba română). În prezent, McDonald's ia toată carnea de vită servită în restaurantele din Marea Britanie direct din aproximativ 17.500 de ferme de vite irlandeze și britanice, avînd contracte pe termen lung. Multe alte companii de alimentație au adoptat aranjamente similare.

Date fiind riscurile privind reputația la care sînt expuse supermarketurile și alte lanțuri de restaurante dacă lasă astfel de lucruri la întîmplare sau le plasează în seama unor furnizori anonimi de carne, aceasta pare o investiție bună.

***John Gapper** este editorialist economic și editor asociat al* Financial Times, *stabilit la New York. A lucrat pentru FT din 1997, ocupîndu-se de relații de muncă, bănci și media.*

Varianta originală a apărut în Financial Times *și a fost preluată prin Presseurop.eu.*

Zvonuri despre alimentele de pe piață, din anii '80

Se spunea că laptele era degresat și îndoit cu apă, în vreme ce smîntîna era mereu suspectată că ar fi fost făcută cu aracet, ca să pară mai consistentă.

Mierea ar fi fost și ea, în multe cazuri, îndoită cu apă, lucru care se verifica introducînd în borcan un creion chimic. Dacă mierea se albăstrea în jurul vîrfului creionului însemna că era cu apă.

Despre bere se auzea că, uneori, prin cîrciumi, primea un aport de detergent ca să facă spumă.

Despre băuturile spirtoase tari se spunea că pot conține alcool metilic, care provoacă orbire.

Pentru orice băutură îmbuteliată în sticle, exista permanent spaima că ar putea conține *verde de Paris*. Argumentul care întreținea spaima era că, sticlele fiind returnabile, în fluxul productiv al fabricilor de băuturi putea ajunge oricînd o sticlă nespălată în care cineva ținuse, anterior, otravă. Iar otrava cea mai cunoscută era *verdele de Paris*.

Periodic, circulau povești despre oameni care ar fi găsit, în pîine, șobolani copți.

Multă lume știa că salamul de Sibiu ar fi trebuit să conțină și carne de cal, ceea ce era de bine. Cu timpul, însă, a apărut și vorba că în unele salamuri s-ar pune carne de șobolan. În cele din urmă, domeniul a fost monopolizat, fără drept de apel, de celebrul salam cu soia.

De altfel, soia devenise un fel de înlocuitor universal, aflat în componența multor alimente. Cumpărătorii nu știau însă niciodată în ce procent. Pe tema asta se făceau nenumărate presupuneri și glume. La vedere era doar uleiul, pe care scria că e de soia. În ultima perioadă a comunismului, devenise aproape singurul ulei care se mai găsea (și se dădea pe cartelă).

Cafeaua naturală dispăruse complet din comerțul „socialist". La început, era înlocuită cu cicoarea sau cu năutul, dar, spre sfîrșitul anilor '80, a apărut un amestec straniu, care conținea și ovăz. Oficial, se numea „cafea cu înlocuitori", iar popular – „nechezol". Se zicea că provoacă pancreatită.

După accidentul nuclear de la Cernobîl, a apărut ideea că mușețelul e radioactiv, iar ceaiul de mușețel a devenit nerecomandabil. Mușețelul a decăzut din rangul de panaceu universal pe care-l avea, și nu și-a mai revenit nici pînă astăzi.

Orezul conținea o cantitate însemnată de neghină și, înainte de a fi folosit, trebuia separat bob cu bob de aceasta (operațiune foarte migăloasă). Aici nu mai e vorba de un zvon greu de verificat, ci de o realitate de-a dreptul palpabilă.

Un zvon de tip clasic a fost, însă, acela că o organizație teroristă ar fi injectat mercur în portocalele dintr-o țară din care România făcea import (portocalele mai apăreau în comerțul nostru prin preajma „sărbătorilor de iarnă"). Lumea știa că mercurul e otrăvitor, iar efectul zvonului a fost că, în acel an, mulți n-au mai tînjit după portocale.

Monica STROE

Nu mușca mîna care te hrănește

angoase și certitudini alimentare

Multiplele crize alimentare se repetă la intervale din ce în ce mai mici: boala vacii nebune, infestarea cu bacteria E. Coli, contaminările cu carne de cal, scandalul aflatoxinei din lapte, depășiri ale nivelurilor de pesticide în fructele importate din Turcia. Asociate unui sistem alimentar bazat pe producție industrială și pe rețele globale de achiziție și distribuție, aceste crize alimentează, de fapt, frici care repun în discuție certitudinile despre un model de producție menit să asigure standardizare, predictibilitate și controlul calității. Amenințarea – bine instrumentalizată – a foametei globale iminente nu mai e suficientă să garanteze obediența consumatorilor.

Din ce în ce mai mulți dintre aceștia au început să caute în altă parte răspunsuri la incertitudinile lor. Trasabilitatea – cunoașterea drumului hranei de la fermă la farfurie – înseamnă și încredere în „stațiile" unde poposește produsul, de-a lungul lanțului alimentar. Garanția trasabilității produselor și siguranța alimentară nu mai rezidă într-o etichetă cu ingrediente sau într-o farfurie de pe masa unui restaurant autorizat de Direcția Sanitar-Veterinară.

Consumatorul își activează instrumente ancestrale și se angajează într-o detectivistică senzorială: vrea să verifice cu ochii lui, să pipăie, să miroasă. Face exerciții de deștie o sursă de încredere pentru lapte proaspăt de capră; o altă membră a grupului livrează zilnic pîine făcută de ea în casă – se știe din ce fel de făină și dacă e dospită cu drojdie sau cu maia. Cîteva dintre ele produc și împart maia. Se împărtășesc rețete de înghețată făcută în casă, pe bază de smîntînă, chipsuri sănătoase, ciocolată. Dorința de autonomie, *empowerment* și certitudini mobilizează energii nebănuite.

În alt grup, există o bază de date națională, cu binevoitori care cresc și distribuie ciuperci de chefir. Niște mici producători – dintr-un sat de pe lîngă Sighișoara – au magazin online, prin care vînd zacuscă și gem de casă. Vrei busuioc sau rozmarin la ghiveci? Te poți întîlni cu producătorul la o stație de metrou.

Un antreprenor din Pantelimon întreține un fel de grădină zoo cu animale domestice, destinată vizitelor copiilor „de oraș": o rezervare pentru vizită e o aventură comparabilă cu rezervarea unui restaurant de nunți. Fundația Ecoruralis din Cluj coordonează cu succes un proiect de voluntariat la ferme organice: 38 de mici gospodării din România primesc anual sute de voluntari dornici să dea o vacanță *all-inclusive* pentru o cură de muncă fizică cu pămînt, buruieni, bălegar și compost, precum și hrană proaspătă, gătită din ce culeg, mulg sau recoltează cu mîinile lor.

Pe Facebook se organizează grupuri de mame care pot supraviețui fără supermarket.

compunere și recompunere a produselor alimentare complexe, învață ce întrebări trebuie să pună ca să nu fie înșelat.

De cîțiva ani buni, încrederea se construiește la tîrgurile de producători. Confortul psihic vine din semne ale autenticității: clopul și mustața ciobănească a brînzarului sibian, picătura de sirop de fructe prelinsă pe marginea borcanului de gem, cămașa cadrilată, de om simplu și cinstit, a celui de la tarabă, vreo iconiță încadrată în decor și, desigur, bătăturile țărănești de pe mîinile care manipulează borcane și bucăți de brînză.

Din ce în ce mai mult însă, această muncă a consumului își diversifică repertoriul de posibilități, pînă la soluții în care orice intermediere și orice alt factor de decizie dispare în relație rămînînd doar producătorul și consumatorul: vînzări directe, la poarta fermei, sau scheme organizate, sistematice, de distribuție alternativă (coșuri săptămînale de legume și alte produse țărănești, pe care producătorul le livrează la un loc de întîlnire din oraș), și chiar scheme de agricultură susținută de comunitate. CSA – Community Supported Agriculture – este un model alimentar bazat pe contractul dintre un producător și un grup de consumatori care acceptă să finanțeze întregul an agricol, începînd cu însămînțările, luînd în calcul și valoarea muncii agricultorului, primind în schimb, în cote echitabile, toată producția la care a contribuit, suportînd solidar cu producătorul hazardul natural (secetă, inundații). Consumatorul devine, astfel, coproducător.

Consumatorul fuge de industria alimentară nu doar înapoi la țăran, ci, cîteodată, înapoi la familie. Refacerea gospodăriei extinse e în trend: ne redescoperim rudele de la țară și începem, din nou, să cărăm, de la gară sau de la autogară – ca în anii de avînt ai urbanizării –, papornițe cu găină de curte, ouă, slănină, arsenaluri de zacuști și murături.

Pe Facebook se organizează grupuri de mame care pot supraviețui fără supermarket: pentru orice produs alimentar, au identificat o sursă alternativă, bine documentată: cineva știe pe cineva care a tăiat un vițel și îl împarte cu membrele grupului; altcineva

Întîlniri pentru schimburi de semințe tradiționale au loc chiar lîngă gardul Ministerului Agriculturii. Un workshop de altoire a pomilor, cursuri de permacultură – sînt toate la un click distanță. Promisiunea unui ceaun cu supă consistentă și fierbinte, făcută pe loc, adună în fiecare miercuri noapte cîțiva zeci de clubberi bucureșteni, în subsolul unei case vechi.

Aceștia sînt noii consumatori. Fie că sînt militanți și angajați politic, fie că sînt privați și se concentrează pe construirea unor „cazemate" alimentare personale, unde să se afle la adăpost de riscuri alimentare, cu toții știu mai multe decît ar vrea industria alimentară, au depășit admirația pentru progresul tehnologic indicat de viața de raft, de pungile vidate și de ambalajul de tip tetrapak, și au început să (re)valorizeze țăranul ca producător de hrană.

Consumatorilor cu acest profil le corespunde un producător pe măsură. Noii țărani sînt cei care – prin diverse concursuri de îm-

© L. Muntean

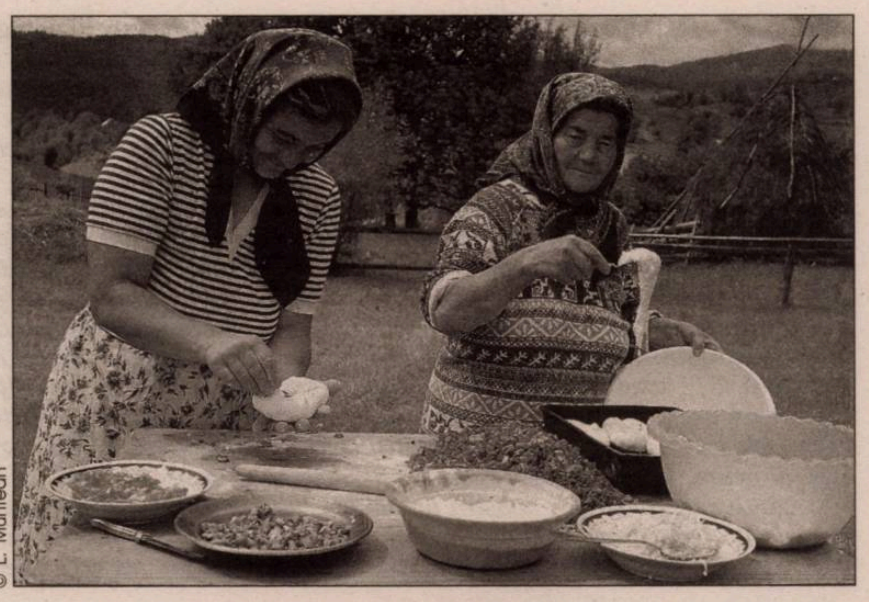

© L. Muntean

prejurări – au devenit voci locale angajate politic, care articulează discursuri complexe despre programe și politici agricole și alimentare. Aceste voci țărănești pot articula un discurs critic sau se pot racorda la ideologii globale pe care le pot localiza, beneficiind de regulă de pîrghii instituționale care le permit accesul la masa dezbaterilor. Mișcarea Via Campesina și rețeaua ARC2020, organizații autohtone precum Ecoruralis de la Cluj sau Fundația Adept de la Saschiz – mobilizează de mulți ani aceste energii.

Morții țăranului, anunțate de Vintilă Mihăilescu înainte de aderare, i se opune, timid, o mînă de oameni dintr-o nouă generație de țărani (cărora mulți preferă să le aplice ștampila de „mici fermieri"), care știu să apere de invalidare ideea de agricultură de semi-subzistență, la scară mică, luptînd tocmai din interiorul sistemului agricol european care îi împinge la periferie: participare la consultările despre reforma Politicii Agricole Comune, luări de cuvînt în Parlamentul European, marșuri la Comisie, schimburi de experiență cu „omologi" europeni.

În cazul acestor cîțiva țărani autoasumați, în proximitatea cărora am avut ocazia să mă aflu, deciziile „antreprenoriale" despre dimensiunea exploatației agricole și volumul de producție alimentară sînt transferate în plan moral: simțul măsurii, al cumpătării, valorizarea controlului pe care ți-l dă producția de tip artizanal și aspirația la o bucată de pămînt care să poată fi lucrată cu capacitățile proprii – sînt chiar argumente din repertoriul de atribute țărănești vehiculate de imaginarul intelectual. Poate cei care îl caută dramatic pe „țăranul român" își pot opri căutările, odată cu identificarea acestor personaje care se opun „țărănește" tendințelor industrializării agricole: comasarea pămînturilor, rentabilitate, mecanizare, eficiență.

„Vaca nu este nimic altceva decît o mașinărie care face iarba bună de mîncat."

JOSEPH JOUBERT

Faptul că racordarea lor la modele globalizate de producție și distribuție alternativă (scheme de coșuri de produse, agricultură ecologică, voluntariat la fermă) este mediată de o serie de brokeri culturali – e un fapt necesar, pentru că, astfel, acești noi țărani pot deveni răspunsul la căutările consumatorilor descrișii mai sus. Granițele culturale fiind estompate, un dialog inteligibil poate (re)începe, cu tot mai multe instanțe de schimb de roluri, în care consumatorii devin, și ei, puțin producători, și cu tot mai multe povești în care ocuparea în agricultură nu este un semn al naufragiului personal, ci o vocație și un stil de viață.

Monica Stroe *este antropolog. Predă antropologia alimentației la SNSPA București și la Fundația „Calea Victoriei".*

Iuliana ALEXA

Sîntem ceea ce mîncăm?

...așa se pare, cel puțin de la Brillat-Savarin încoace. În Fiziologia gustului *(1825), nașul savarinei de azi enunță cîteva principii – la vremea aceea, pur intuitive – ce se vor dovedi adevărate după cercetările biochimiei moderne. Între altele, Savarin trece drept părintele dietei sărace în carbohidrați. El spunea că zaharurile și făina albă în exces cauzează obezitate. Nimic mai adevărat...*

Secolul al XIX-lea este, de altfel, momentul de început al preocupării moderne pentru nutriție. Dacă acum aproape 200 de ani, dietetica era o idee marginală, expresie mai curînd a rafinamentului facultativ, a subiectivității asumate, libere de ideologie și un discurs al plăcerii gratuite, astăzi ea este o adevărată ideologie, un text științifico-normativ de care nu scapi dacă vrei să pari rafinat. Azi nu mai mănînci oricum, fără să fii taxat drept ignorant dacă nu respecți principiile unei nutriții bune. A mînca într-un anumit fel a devenit semn al educației și criteriu de excluziune. La ora la care calitatea vieții și valoarea ei supremă sînt aici și acum, la ora la care religiile pierd teren și neuroștiințele ne spun că gîndurile, conștiința noastră imponderabilă, toate acestea nu sînt altceva decît o reflectare a biologicului, mîncarea capătă o altă importanță. „Omul e ceea ce mănîncă" – scria Feuerbach. Vulgar sau nu, acesta e adevărul...

Bisericuțe gastronomice

În excelentul dosar dedicat alimentației, revista franțuzească *Philosophie magazine* (nr. 50 din iunie 2011) descrie perfect stilul de hrănire actual: fiecare are acum acces la preparate adaptate vîrstei și nevoilor nutriționale. „Borcănașe cu piureu de fructe pentru bebeluși, pizza congelată pentru adolescenți, carne pentru bărbați și salate ușoare pentru femei." Segregarea e mai mult decît o modă. Este un dictat cultural, cu șanse de persistență. *Slow food* – contracurentul pentru *fast food* – predică acum bucuria comensalismului, plăcerea degustării și a socializării în jurul mesei. *Slow food* exaltă produsul local și abhoră mondializarea mîncării. O întoarcere la rădăcini, o ideologie a artizanalului și a creativității la scară mică. Au șanse să prindă rădăcini?

„Fructul pe care l-ați mîncat azi nu-l veți mai mînca niciodată."

CONSTANTIN NOICA

Chestiune de preferință. Mondializarea pare la fel de tentantă. Cum să nu fii măcar curios în materie de *fusion cuisine* – amestecul mozaicat de *sushi* japonez cu *quinoa* peruan, din care poți decela și una, și alta. Sau stilul *Tex-Mex,* ingrediente americane și mexicane. *Nouvelle cuisine* – trend franțuzesc ce pune accent pe prezentarea alimentelor și pe cantitatea lor (mai mică) – flatează deopotrivă gustul, văzul și sănătatea. Interogația etică nu e mai puțin prezentă în ziua de azi: vegetarianismul extrem, vegan – refuzul de a mînca animale sacrificate – introduce o nouă dimensiune: cea a moralității actului hrănirii. Postul este, pentru religioși, înfrînarea temporară, cu scop de purificare spirituală (încheiată, confirmată, sancționată ulterior definitiv și irevocabil prin „glasul" către Petru: „Sculîndu-te, Petre, junghie și mănîncă" – *Faptele Apostolilor,* cap. 10). Dar astăzi, moralitatea e plasată altundeva, în gestul plin de semnificații al uciderii animalului. E moral sacrificiul animalului? Cu sau fără anestezie? Întrebările par naive, dar ele deschid noi căi de reflecție etice. Omul e specia dominantă – are el dreptul să și beneficieze, fără restricție, de toate celelalte specii-resurse? Ce alte consecințe derivă din dreptul uman absolut de a „junghia și a mînca"?

„Avem carne..."

Mai puțin abstractă este constatarea că, actualmente, carnea e un aliment riscant. „Alimentația – prea bogată în Omega-6 – și condițiile de creștere contribuie la fragilizarea sănătății animalelor", spunea nutriționistul Laurent Chevallier, într-o anchetă a revistei *Psychologies Franța,* 2011. „Ele trebuie vaccinate, tratate cu vitamine și alte medicamente. În Franța, cam 200 de tone de antibiotice se folosesc anual în medicina veterinară, ceea ce face din această țară a doua consumatoare de antibiotice animale la nivel european. (Am o curiozitate personală: oare calul românesc o fi bio?!)

Organizația Națiunilor Unite pentru alimentație și agricultură (FAO) spune că 20% din emisia de gaze cu efect de seră vine din industria alimentară producătoare de carne. Așadar, carnea pe care o mîncăm e mult mai mult decît ceea ce privim în farfurie. Sînt oamenii conștienți de acest fapt? Culpabilitatea – iată o consecință neanticipată a nutriției moderne.

Să devenim vegetarieni?

Ce nesărată viață... Dar de ce? Dominique Lestel, filozof și etolog, scrie în *Apologie du carnivore* (Fayard, 2011) că vegetarianismul devine prea de tot o ideologie puritană, normativă în exces și care nu duce la nimic bun. Mai nimerit ar fi consumul moderat și ocazional de carne, oarecum ceremonios, scos în afara normei. O ocazie, ceva de savurat. Aceasta este și sugestia lui David Servan-Schréiber, neuropsihiatru francez – decedat recent, din păcate –, preocupat de efectele alimentelor asupra sănătății. În 2008, el scria în cartea sa – *Anticancer* (devenită, între timp, bestseller, și tradusă în românește la Editura Elena Francisc Publishing) că, în bucătăria modernă, alimentele „grele" au devenit norma, în vreme ce, în trecut, ele erau folosite pe post de condiment. Laurent Chevallier spune și el că regimul vînătorilor și culegătorilor, de la care am moștenit noi fiziologia digestivă sănătoasă, era unul de fructe și legume asezonate cu proteină animală... bio. Animale care pășteau inocente pe cîmpiile fără erbicide, din trecut. Și mai bine, spun nutriționiștii, ar fi să renunțăm la carne, dar să ne luăm proteinele din lapte, pește, ouă. Curentul are și un nume terminat în „-ism", ca orice ideologie: flexitarism.

Flexitarism să fie...

...dar s-o știm și noi. Nutriție conștientă, deci. Rafinamentul digestiv contemporan se referă și la gust, și la chimie. *Alicamentele* sînt alimente-design, îmbogățite în nutrienți necesari pentru sănătate. Bifidus, Omega-3 – aceste cuvinte fac deja parte din conversația zilnică. *„Light,* vă rog" – înseamnă că n-avem nevoie de stimulări grosiere, sîntem rafinați și consumăm subdivizii ale mărcilor. Elevarea spiritului în aceast context? „Vinul este, pentru mulți intelectuali, o substanță mediumnică", scria Barthes. Trupul și spiritul sînt unul și același lucru, și acesta pare să fie un (alt) adevăr ultim. *Introspection cannot overcome biology* – spunea și Robert Burton, specialist american în neuroștiință. *No, it can't.* Atunci, să facem bine să mîncăm bine, pentru a gîndi corect.

Oare calul românesc o fi bio?!

***Iuliana Alexa** este redactor-șef la revista* Psychologies, România.

„Consumatorii devin tot mai exigenți"

Imunonutriția este un alt curent ce prinde teren în dietetica modernă. Care îi sînt argumentele? Cîteva explicații vin de la Dominique Rueff, specialist în medicină generală și cancerologie. De curînd, a apărut, la Editura Spandugino, cartea sa, intitulată Imunoslăbire, *care descrie principiile nutriției pe baza imunității particulare a fiecăruia. I-am pus autorului cîteva întrebări despre acest trend actual în nutriție. Este el doar o modă, sau are șanse să se impună?*

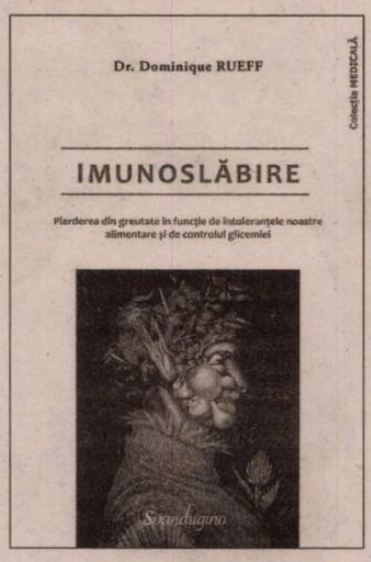

Ce înseamnă să ne hrănim conform cu imunitatea noastră?

Înseamnă să luăm în calcul intoleranțele alimentare, adică imunitatea locală intestinală, IgG. Nu servește la nimic să ingerăm alimente pe care nu le tolerăm și care, în plus, provoacă reacții antigenice locale – inițial prin inflamarea mucoasei intestinale, apoi prin distrugerea acesteia –, care pot fi la originea unor boli autoimune, precum diabetul, bolile reumatismale, migrenele, oboseala cronică și chiar cele cardiovasculare...

Este aceasta o tendință forte, mainstream, *sau rămîne un domeniu de nișă în medicină, în general, și în nutriție, în particular?*

Este o tendință care, treptat, își face simțită prezența. De pildă, începem să vorbim despre intoleranța cronică la gluten. O recunoaștem drept posibilă cauză sau factor de agravare a unui număr important de boli, și se manifestă clinic.

Poate agricultura actuală să susțină nevoia de a ne alimenta bio? Sau acesta rămîne un deziderat mai degrabă utopic?

Cred că astăzi agricultura intensivă predomină, dar, cu noile probleme de poluare alimentară, consumatorii devin tot mai exigenți. Ei sînt cei care vor face lucrurile să evolueze și vor pune presiune pentru apariția unei mai bune calități nutriționale – care nu înseamnă neapărat bio pur și dur, ci întoarcerea la niște practici ancestrale de cultură.

Nutriția poate fi privită ca un panaceu pentru păstrarea tinereții și prevenirea bolilor?

Că alimentele sînt remedii – o știa deja Hipocrate. O alimentație echilibrată și diversificată, adaptată nevoilor particulare ale individului, în funcție de condițiile sale de viață, de stres sau de mediu (poluare, tutun etc.), de vîrstă, adolescență, sarcină, luarea în calcul a felului cum au îmbătrînit ceilalți din familie – toate acestea sînt bazele sănătății. Nu trebuie să mîncăm prea mult (cantitatea caloriilor) pentru a avea o alimentație care ne poate aduce toate nutrientele necesare sănătății (metale, acizi grași, acizi, vitamine), mai curînd restricția calorică suplimentată și adaptată individului este cea care stă la baza sănătății. Nu trebuie să credem că a mînca bine previne bolile. Este un factor important, dar nu este singurul.

Referințe suplimentare:
www.immunominceur.com și
www.association-adno.org

a consemnat Iuliana ALEXA

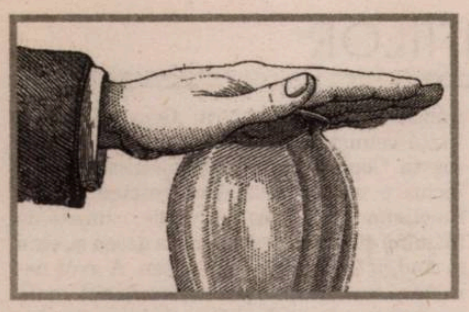

George BANU

în afara cadrului

Watteau şi promisiunea iubirii

O rice operă există autonom, indiscutabil – dar împlinirea deplină, în cititor sau în privitor, depinde şi de relaţia unică pe care, în mod imprevizibil, excepţional, acesta o stabileşte la un moment dat. Opera se colorează atunci de subiectivitatea sa, care rezonează mai intens sau mai profund decît de obicei. Asemeni celor erotice, există climaxuri ale recepţiei artistice: ele sînt indisociabile de alianţa „dublului". Opera îşi aşteaptă partenerul şi satisfacţia depinde, în mod diferit, de fiecare dintre noi! Apoi, statuia sau tabloul devin din nou disponibile – asemeni unor curtezane neobosite – în timp ce eu conserv în memorie evenimentul. Îl port în mine, reper definitiv pentru muzeul sau biblioteca imaginară – patrimoniu personal, ce se constituie totodată graţie unor întîlniri cu creaţii exterioare, geniale, ca şi aptitudinii mele de a reacţiona, de a reverbera! Astfel, îmi constitui un capital artistic propriu, al cărui autor sînt, în parte! Prin hazard, căci ea nu are nimic previzibil, această veche convingere s-a reactualizat, privind expoziţia de la Bruxelles, „Watteau şi muzica". Nu redescopeream nimic în particular, dar, esenţial, descopeream totul, într-o după-amiază înzăpezită!

Brusc, Watteau mi-a apărut ca un precursor al impresioniştilor, ca un pictor a cărui inovaţie nu a fost sesizată deplin. O pictură a eliberării de saloanele cu oglinzi ale Versailles-ului, a părăsirii interioarelor luminate cu sfeşnice aprinse regulat, a perucilor şi a conversaţiilor mondene. La Bruxelles, cînd vedeam schiţat un colţ de peisaj ca în Corot, cînd un cer îl amintea pe Turner – astfel descopeream nevoia lui Watteau de aer liber, de respiraţie şi vegetaţie. Nu-mi erau necunoscute convingerile des repetate privind artificiul acestei naturi. „Copacii lui Watteau sînt ca personajele sale, cerul său e pictat pentru ca aceşti copaci să crească sub el" – scria Craig, marele reformator pe care, din întîmplare, tocmai îl citisem înaintea acestui voiaj precipitat. Comentatorii confirmă această interpretare ce mi se părea a fi în permanenţă contrazisă. Watteau a pictat nostalgia unei naturi pe care Ludovic al XIV-lea o exclusese timp de un secol şi pe care, acum, el o descoperea, o explora şi exalta. Fiecare arbore pare a fi ieşit din observaţia unui îndrăgostit de peisaj, fiecare poiană – din aceea a unui amant care s-a odihnit şi a iubit acolo. Nu o natură de atelier, ci o natură de *plein air* – de aer liber, iată ce oferă el. O natură necesară... respiraţiei – mi-am zis, naiv, dar, apoi, confirmat – cînd am aflat că, lui Watteau, plămînii îi erau bolnavi şi resimţeau, în permanenţă, nevoia de aer. E ceea ce, secret, a mărturisit el, cel dintîi – şi eu, surprins, recunoşteam. Opera unui ftizic, căruia escapadele externe îi sînt proscrise şi, de aceea, el le exaltă şi imaginează. Acest *plein air* nu e simplu „realist", cum afirma Craig, e mai mult decît aceasta, este expresia unei frustrări. Ea pare a reprezenta fondul subteran şi disimulat al operei unui artist care tuşea, ca Cehov, şi se ştia condamnat. Destin ce se consolează printr-o iubire inevitabil scurtă, printr-o privire pe fond de melancolie.

Watteau n-a pictat peisaje autonome, ca succesorii săi impresionişti, nici nu le-a redus la o prezenţă miniaturală, ca predecesorii săi flamanzi – el le-a învestit de personaje ce participă la ceea ce opera lui va crea, ca termen, *„les fêtes galantes"*. Sărbători care n-au violenţa brutală a chefurilor din Brueghel, nici senzualitatea animală a petrecerilor lui Rubens. El pictează întîlniri şi jocuri ce par a se plasa toate sub semnul unei *„promesse de l'amour"*, a unei treziri a simţurilor, fără a implica certitudinea împlinirii. Joc erotic, mai degrabă decît act. O perspectivă, o speranţă, o ipoteză! Şi de aceea, poate, la Watteau atît de des doamnele se dismulează în spatele unei măşti sau, dimpotrivă, o ţin în mînă, ca un accesoriu indispensabil acestei lumi în reprezentaţie. O lume a deghizării generalizate! În adunările mondene pe care le propune, Watteau integrează personaje de *commedia dell' arte*, figuri recunoscute şi prezente, regăsite în saloane după revenirea actorilor italieni alungaţi la sfîrşit de secol XVII şi reveniţi la Paris în 1718. Arlequin, Pierrot... Ei sînt identificabili, costumul şi masca făcînd parte dintr-un alfabet binecunoscut în epocă! Privesc aceste apariţii „teatrale", personaje rătăcitoare, şi, uimit, descopăr că ele se insinuează în societate în afara spaţiului scenic instituţional rezervat. Watteau plasează în poezia autentică a peisajelor o societate contaminată de teatru! Iată-i contradicţia proprie pe care, constant, o cultivă.

Watteau, ***Arlequin empereur dans la Lune,*** *RMN Grand Palais*

Expoziţia a fost iniţiată de William Christie, celebrul dirijor care a iniţiat descoperirea barocului muzical împreună cu ansamblul său, Les Arts Florissants. El e la originea uneia dintre cele mai nebănuite revelaţii teatrale, *Atys* de Lully, pus în scenă de Jean Marie Villégier acum 30 de ani. (Fascinat, un milionar american a plătit, în stagiunea trecută, reluarea integrală a spectacolului! Aceasta-i o iubire de spectator!) Acum, Christie expune tablouri, sanghine şi gravuri acompaniate de – termen splendid! – „galerii sonore" ce ne permit să privim muzicienii lui Watteau, ascultînd la căşti muzica pe care o interpretează: Scarlatti, Corelli, Lully, Charpentier! Şi cum să uit acest moment de graţie cînd, în expoziţie, un grup de tineri muzicieni descifrau o melodie italiană expusă într-o vitrină discret luminată. Eu priveam o schiţă, iar ei fredonau *a capella*... Uniune a artelor ce captează spiritul unui secol. Watteau n-a cîntat, se pare, la nici un instrument, dar s-a consacrat muzicii şi interpreţilor ei. Schiţe şi gravuri abundă în violonişti şi chitarişti, a căror gestică el o surprinde cu o rapiditate fără de egal, căci pictorul nu se despărţea nicicînd de carneţelul său de crochiuri, dintre care multe sînt expuse aici. Figuri şi fragmente, aproape toate neterminate, braţe şi instrumente separate, *flash*-uri de artă, separate prin suprafeţe albe, intacte, neexploatate. Ele constituie un fel de arhipelag de apariţii fulgurante, ce-mi amintesc de partiturile lui Mozart, a căror scriitură relevă o egală nervozitate. Artişti înrudiţi!

Watteau plasează în poezia autentică a peisajelor o societate contaminată de teatru!

Watteau, ***Deux cousines,*** *RMN, Grand Palais (Musée du Louvre)*

Aflu aici că Watteau nu a cîştigat le Prix de Rome şi, astfel, nu a făcut experienţa Antichităţii şi nu s-a supus la ceea ce constituia regula premiului – cultul „marii forme" mitologice –, şi nu a primit comenzi regale cu tot ceea ce implicau ele ca fast somptuar şi celebrare retorică. Eşecurile – conclud – l-au salvat! Ar fi putut, oare, fără ele, să prezerve această libertate lejeră care farmecă, această subiectivitate discretă care seduce, acest gust pentru expresiile „minore" care contribuie la modernitatea generală a operei sale? Prin aceste refuzuri oficiale, sensibilitatea proprie oricărui bolnav de tuberculoză – ca Watteau – n-a fost contrariată de imperativele cărora li se supune orice artist curtezan, chiar dacă genial! Watteau a fost un om al secolului, dar nu al Puterii. De aceea, poate, a părăsit palatele pentru a se refugia în peisaje, a ignorat teatralitatea oficială pentru a salva intimitatea afectelor. Intimitate indispensabilă, proprie protagoniştilor lui Watteau: tineri toţi, tulburaţi de „confuzia sentimentelor" şi indiferenţi la prerogativele puterii. *À l'entre-deux*, între muzică şi teatru, refugiaţi în colţuri de pădure sau oaze de linişte, ei uită violenţa lumii şi se încred în liberatea jocului. Un joc pasager, un preambul de intrare în viaţă, un *„instant supendu"* – clipă suspendată, clipă trecătoare. Fără trecut nobil, nici eternitate securizantă, ei se consacră prezentului. Dar Marivaux, adevărat „dublu" al lui Watteau, va dezvălui pericolele jocului, tristeţile teatrului, eşecurile iubirii juvenile. Cealaltă expoziţie pe care am putea-o imagina ar fi: Watteau şi teatrul!

La Bruxelles am descoperit frecvenţa uitată a unei figuri: aceea a copilului. Dacă, un secol mai tîrziu, la sfîrşit de veac XIX, „moartea copilului" devine un motiv frecvent, aici, el se detaşează liber, spontan, neafectat de perspective sumbre. Cît de straniu e însă tabloul ce-i integrează, într-un spectacol de *commedia dell'arte*, ca şi cum, implicit, li se anunţă astfel destinul: viaţa le va fi plasată sub semnul teatrului. Privind aceste suite de copii ce revin la Watteau, mă întreb: optimism al pictorului sau al secolului? Alţi copii li se alătură, copii negri, veniţi de altundeva, aşa cum, în *La Dispute* a lui Marivaux, apar servitori negri! Mă bucur să-i descopăr, secreţi şi prezenţi alături de prinţi şi prinţese. Nici urmă de discriminare rasială aici! Şi această coabitare juvenială între o prinţesă şi un paj negru, o am sub ochi, graţie unui tablou recent cumpărat!

Watteau a iubit personajele văzute din spate, s-a exersat pentru a le desena şi sesiza. Dar totodată, mă întreb: nu sînt ele indicele acestei melancolii secrete care-i traversează opera, personaje ce se îndepărtează de prezent pentru a se dirija spre... Citera, spaţiu al refugiului şi resemnării?!

Geniul unui artist îi marchează integral opera, dar privitorul, în stare de disponibilitate particulară, îl identifică, fascinat, uneori, într-o singură pînză. Ca mine aici, văzînd *Căsătoria*, unde, dincolo de referinţele flamande, ceea ce captează privirea e o pînză roşie, fundal exaltant pentru mireasa împodobită de flori! Pînză ce evocă motivul vechi, italian, al apariţiei Fecioarei, dar totodată, pînză care mi se pare a fi expresia unei libertăţi plastice explicit indiferentă la orice constrîngere descriptivă, un monolog plastic! Roşul e sîngele miresei virgine, dar şi bucuria lui Watteau de a insinua acest roşu neaşteptat, în sînul pădurii festive! Un scenariu şi un artist, reuniţi printr-o culoare!

Ieşind, am înţeles că secolul al XVIII-lea a desenat unul dintre cele mai seducătoare triunghiuri ale artei: Mozart – Marivaux – Watteau! La toţi trei m-am gîndit, lăsîndu-i, succesiv, să apară, să dispară, să revină.

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

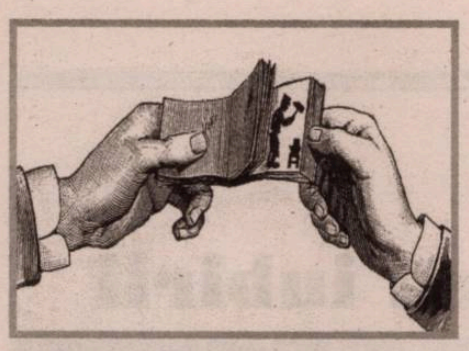

Marius CHIVU

feedbook

Bibliografia dalmaţiană

● **Eugen Istodor, *101 cărţi româneşti de citit într-o viaţă*, Editura Polirom, 2012**

Multe liste şi topuri cu cărţile literaturii române s-au alcătuit în ultimul deceniu. Reviste precum *Observator cultural* (încă din 2000), dar şi *ALIA* ori *Corpul T* s-au ocupat de romane; *România literară* şi, din nou, *Corpul T* au făcut clasamente cu poeţi şi cărţi de poezie (nu mai vorbesc de antologii de genul „celor mai frumoase poezii" sau de colecţiile de romane româneşti fundamentale editate de Gramar sau *Jurnalul Naţional);* revista *22* a alcătuit, acum nişte ani, o „Bursă a scriitorilor români"; la publicarea foiletonisticii critice a lui Nicolae Manolescu, s-a vorbit de „lista lui Manolescu" etc. Însă toate aceste demersuri au fost motivate de o anume nevoie de aranjare, selectare şi valorizare canonică, fiind, de fapt, micile lupte ale războiului de (re)ierarhizare a valorilor, pornit după '89 în publicistica culturală. Lipsite de această miză gravă, de ideologia, energiile şi pasiunile stîrnite, au apărut însă, în ultimii ani, cîteva culegeri orientate exclusiv către cititori, volume oferind liste consultative de autori şi lecturi, celor pierduţi în producţia masivă de beletristică a timpului nostru. În *Cărţile care ne-au făcut oameni* (coord. Dan C. Mihăilescu, Humanitas, 2010), 19 personalităţi culturale – scriitori şi eseişti (Livius Ciocârlie, Ion Vianu, Andrei Cornea ş.a.), critici literari, istorici, dar şi artişti din alte zone artistice (Ştefan Câlţia, Victor Rebengiuc ş.a.) – au scris, sub forma unor minibiografii livreşti, despre cărţile care i-au marcat şi i-au influenţat. În antologia *Care-i faza cu cititul?* (coord. Liviu Papadima, ART, 2010), apărută în colecţia „Cărţile mele" destinată copiilor, 25 de scriitori (din mai multe generaţii, mai mult sau mai puţin cunoscuţi) au scris despre prima lor carte citită, încercînd să-i atragă pe cei mici spre lectură.

Un astfel de demers popularizator este şi ghidul alcătuit de Eugen Istodor – „fără răutăciri lingvistice sau sentimentale, fără revanşă, ură, naţionalism, datări conjuncturale, necesităţi didactice, rău ideologic sau urgenţe politice" –, care, ajutat de 101 scriitori, artişti, dar şi politicieni, corporatişti sau oameni de pe stradă, a ales cărţile româneşti pe care le-ai putea citi liniştit într-o viaţă, pornind de la *O samă de cuvinte* a lui Ion Neculce (publicată în 1845) şi ajungînd pînă la *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950* de Lucian Boia (publicată în 2011). Avînd o aşa anvergură, te gîndeşti automat la criteriile selecţiei, la numele celor care recomandă cărţile, la cît de potrivit e, de fapt, Eugen Istodor să alcătuiască o asemenea listă şi, mai ales, la relevanţa ei finală. De aceea, eseul introductiv „Epistolă către un tînăr cititor. Scrisoare către un june scriitor" trebuie citit nu doar ca o confesiune a apropierii de cărţi, ca istoria unei formări personale şi al unui traseu profesional de la filologie la jurnalism, dar şi ca un argument legitimator al celui care aduce, în fond, un neaşteptat omagiu *Istoriei* călinesciene pe care, fascinat de ea în şcoală fiind, se apucase s-o transcrie integral. Protoideea acestui ghid al cărţilor româneşti s-a născut faţă cu Facebook-ul: „Voiam «literatura română pentru *dummies*». Manual de *creative writing*, cu exemple din literatura română. Manual atractiv de şcoală, cu texte urgisite pînă acum. Vedeam că Facebook-ul este tabloul unei societăţi needucate, sictirite de şcoală, ultragiate de o istorie prost gîndită – prost predată – strîmb înţeleasă." Acestei frustrării s-a adăugat, însă, „aventura personală" de a (re)descoperi literatura română: „Cinci-şase ani de citit sistematic. Peste două sute cincizeci de autori citiţi. Fiecare autor, în medie, are cel puţin două-trei cărţi importante, dar, cinstit fiind cu mine însumi şi cu demersul meu, n-am ignorat nimic. Peste o mie de cărţi, cele mai multe citite capcoadă, altele doar răsfoite." Impresionantă prin ambiţie, această aventură personală de bibliotecă a lui Eugen Istodor nu s-a concretizat însă doar într-o „listă de lecturi împărtăşită contemporanilor", căci ghidul său de lectură funcţionează după orice standarde. „Nu încep acum să elogiez ceea ce nu există. Recapitulez ceea ce avem. Nu avem o mare cultură în totalitate, dar avem cărţi de anvergură... Mi-am dorit o Istorie captivantă, o istorie umană a literaturii-culturii, o istorie care să nu-l năucească-rătăcească pe cititor, ci să-l apropie", mai spune el.

Eu cred că i-a ieşit. Lista de cărţi acoperă toate perioadele, toate curentele, toate genurile, punînd împreună cărţile cult *(Jurnalul de la Păltiniş* sau *Arta Popescu,* spre exemplu) cu cărţile populare ale unor autori precum Radu Tudoran sau Rodica Ojog-Braşoveanu. Dar, de fapt, dincolo de selecţia titlurilor (însoţite deseori de trimiteri la alte cărţi, la alţi autori sau chiar la filme), cu adevărat interesantă este formula acestui ghid şi efectele stilistice/ideatice pline de adevăr şi umor pe care le creează. Mai întîi, sînt rezumatele, comentariile şi formulările ingenioase şi totodată exacte ale lui Eugen Istodor însuşi, de o concizie care unora li se va părea frivolă, dar care e deseori memorabilă: Topîrceanu „ia un detaliu mofluz şi-l desface tandru în piese caraghioase", *Cuvinte potrivite* – „revalorizări de cuvinte vechi, mixaj de sudalmă şi politeţe", *Concert din muzică de Bach* – „spionaj lent prin căsnicii", *Craii de Curtea-Veche* – „în vîrtejul boemiei, într-o lume strîmbă, patru bărbaţi se întîlnesc, se respectă, se sfîrtecă", *Baltagul* – „primul policier, primul roman feminist, roman iniţiatic, roman de dragoste, scris în transă, 17 zile, realism poetic, mitic", *Supravieţuirile* – „nimicul întors pe toate feţele", *Ingeniosul bine temperat* – „literatura îşi generează la nesfîrşit propria materie", *Închisoarea noastră cea de toate zilele* – „*Contele de Monte Cristo* al nostru" ş.a.m.d. La fel sînt şi biopsisurile autorilor de la final – anecdotice, dar esenţializate şi corecte în spirit: „George Bacovia: Viaţă cenuşie, s-a mulţumit cu ce i-a dat soarta. Copil, a fost uitat în biserică şi a stat închis o noapte întreagă; crescînd, a fost funcţionar cu plecări din misie, cauzate de plămînii şubrezi; avea talent la desen şi, cînd şi cînd, a fost profesor de desen. A avut nevastă şi copil, pensie şi sărbătorire naţională în preajma sfîrşitului." Sau „Urmuz: Se visa muzician, călător în timp şi spaţii. A ajuns grefier de judecătorie. Scria pentru amuzamentul familiei şi a fost promovat cu surle şi trîmbiţe de Arghezi. A vrut să moară deosebit. S-a sinucis." Foarte interesant şi semnificativ este şi felul în care cărţile sînt văzute şi recomandate de ceilalţi, fie ei artişti sau academici: *Istoria Ieroglifică* – „Greu de tradus" (Liviu P. Dinu, profesor universitar de matematică), *„Pădurea spînzuraţilor* bate *Adio, arme!"* (Cristian Teodorescu), „Primul volum din *Moromeţii* a fost citit, la apariţie, ca un tratat de sociologie rurală: toată lumea a înţeles că e vorba despre destinul unei familii de ţărani îndatoraţi şi cu copii proveniţi din căsătorii diverse" (Cristian Preda); profesionişti din diverse domenii: *„Ţiganiada* este *The Lord of the Rings* al românilor, păstrînd proporţiile la nivel de volum şi complexitate" (Sorina Big, acquisitions director), *„Flori de mucigai* este o culegere de koan-uri mai ample, aparţinînd unui spaţiu creştin şi scrise de un răspopit" (Andreea Pleşoianu, profesoară), sau oameni obişnuiţi: „Nu-i zi de la Dumnezeu să nu înjur *Mioriţa* asta. E ca un blestem. Sîntem neam care nu se răscoală, este călcat în picioare ca un microb şi asta de ce? Un cioban se uită pe cer şi vede nunţi, în loc să pună mîna pe topor!" (Marius Niţă, taximetrist).

Ghidul prin cultura română e completat şi cu ajutorul unor specialişti (Vintilă Mihăilescu, Sorin Vieru, Lucian Boia ş.a.) care fac, la rîndul lor, topuri cu cele mai bune lucrări din domenii umaniste precum istorie, ştiinţe politice, sociologie, filozofie şi religie. Un ghid foarte interesant, amuzant, adevărat şi, mai ales, necesar!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

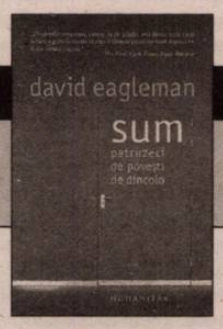

● **David Eagleman, *Sum. Patruzeci de poveşti de dincolo*, traducere din limba engleză de Carmen-Georgiana Vasile, Editura Humanitas, 2013.**

David Eagleman e unul dintre cei mai bizari oameni de ştiinţă, interesat deopotrivă de sistemul nervos şi sistemul juridic, economie, etică şi tehnologii inovatoare, percepţii şi comportamente, creier şi timp. Pare un tip exact şi fabulos, are charismă cînd urcă pe scenă să conferenţieze sau cînd povesteşte despre propriile lucrări. În *Sum* e însă mai mult decît atît: e aproape un filozof, combinat cu un autor de SF şi cu un inventator de teologii. Cele 40 de ficţiuni de aici – mici şi rotunde precum covrigeii pentru mucenici – sînt tot atîtea scenarii ale vieţii de apoi. Pariul lor este coerenţa internă, iar pentru asta pun la bătaie o logică şi o imaginaţie rupte parcă din raiul posibilităţilor comice, fantastice sau poetice, telescopice, periscopice sau microscopice, analogice sau digitale, de moravuri, tîlcuri sau ghiduşii.

Lumea morţilor e, aşadar, una plină de posibilităţi. Uitaţi-vă numai cîte variante de Dumnezeu apar aici. Poate fi un El, o Ea, dar şi un cuplu alcătuit dintr-un El şi o Ea uniţi printr-o căsătorie aranjată. Poate fi o apariţie complet lipsită de grandoare (un bătrînel gîrbovit, chel şi bolnav de gută). Poate fi un cititor pasionat al romanului *Frankenstein* sau o făptură măruntă cît o bacterie şi care nu ştie de existenţa noastră, ci doar de cea a celulelor noastre. Poate fi un Programator cosmic, un Cartograf, „un cîrpaci de molecule lovit de noroc" sau, la fel de bine, „o specie de mici creaturi obtuze cu mintea înceată". Grădina e, care va să zică, mare şi infinit prospectabilă mental.

Nici cu imaginea oamenilor nu stăm rău. Într-o povestire, ei pot fi „celulele care formează cancerul lui Dumnezeu", în alta – singura specie a creaţiei care empatizează cu ofurile creatorului.

De citit neapărat. E cea mai năzbîtioasă culegere de modele teoretice ale lumii de dincolo.

PUBLICITATE

Matei MARTIN

Ultimul salon la Paris

Participarea României la Salon du livre, în calitate de invitat de onoare, a fost unul dintre cîştigurile vechii echipe a ICR, condusă de Horia-Roman Patapievici. Un avantaj important pentru literatura română, care a fost transformat cu greu de echipa care i-a urmat. „Cu siguranţă, în următorul secol nu se va mai întîmpla aşa ceva" – îmi spunea un editor francez cu puţin timp înainte de inaugurare. „Ar fi foarte trist să nu iasă bine."

E un moment aşteptat pentru mulţi autori români. Salon du livre are o forţă de seducţie cu totul specială – e un fel de buricul lumii, un centru al universului. A fi sau a nu fi la Salon du livre a devenit aproape o chestiune existenţială. Fără să minimalizez prestigiul şi meritele acestui Salon de carte, trebuie să spun, totuşi, că, pentru autorii români, Leipziger Buchmesse e mult mai primitor. Piaţa de carte franceză e oricum mult mai închisă spre traduceri (mai ales spre cele din limbile mici, cum e româna) decît cea germană. În Franţa, editurile preiau cărţile româneşti cu multă precauţie şi le publică dozat, ţintit. O deschidere importantă s-a produs de abia în ultimul an, cînd, într-adevăr, au apărut ceva mai multe titluri. Însă, una peste alta, relaţia autorilor români cu piaţa de carte franceză e precum cea dintre doi dansatori de tango care se iubesc şi, tocmai de aceea, se tot bruschează în timpul dansului.

„E mai ceva ca la un meci Paris Saint-Germain – Olympique Marseille", se plînge cineva. Într-adevăr, la intrarea principală e o înghesuială groaznică: sînt cinci sau şase cozi lungi la casele de bilete şi încă două, ceva mai scurte, la nişte porţi speciale pe unde intră autorii invitaţi şi, respectiv, jurnaliştii. marchează, în partea dreaptă, panoul din fundal. Poate cam prea evident acest tricolor – spun unii.

Am „trăit" în căsuţa aceea patru zile, am adoptat-o şi m-a adoptat, aşa că-mi iau libertatea să fiu subiectiv: îmi place. Ceea ce nu mi-a plăcut, în schimb, a fost că la pavilion nu se găseau informaţii esenţiale. Pentru că stăteam în căsuţă şi, întîmplător, mă descurc în franceză, toată lumea mă lua drept organizator şi-mi punea fel de fel de întrebări. De cele mai multe ori era vorba de chestiuni generale despre piaţa de carte din România sau despre programul scriitorilor invitaţi. N-am găsit pe nicăieri vreun catalog cu autorii români; nici nu ştiu dacă să mă bucur sau să mă enervez că un *booklet* plin de greşeli gramaticale şi factuale, publicat acum vreo lună pe site-ul ICR, n-a mai apărut, pînă la urmă, şi la Paris. Am fost întrebat cînd şi dacă vine Mircea Cărtărescu; unde şi cînd are loc cutare eveniment; care e cifra de afaceri a sectorului editorial din România; care e preţul mediu al cărţii; cît e TVA pentru tipărituri; care sînt cele mai importante agenţii literare. O doamnă – bibliotecară la un penitenciar de lîngă Paris – a venit special la Salon ca să „cerşească" nişte cărţi pentru deţinuţii români. Cică ar fi

Unul dintre cîştigurile vechii echipe a ICR.

Prin această mare de oameni se plimbă cu dezinvoltură speculanţii: „Avem bilete. Avem bilete. Cine vrea bilete, fără să mai stea la coadă?" Se pare că au clienţi, căci i-am văzut în fiecare zi a Salonului de carte. Încerc să mă gîndesc care ar fi echivalentul din România al cozilor de la Romexpo, la Bookfest (Steaua – Rapid?), şi-mi dau seama că, de fapt, nici n-a fost vreodată înghesuială la tîrgul nostru de carte.

La această ediţie a Salonului s-au înregistrat în jur de 200.000 de vizite. Pentru edituri, miza e foarte mare. Nu e vorba de vînzări (deşi şi acestea sînt o ţintă), cît de imagine: a fi la Salon du livre e o chestiune de prestigiu. Editorii şi autorii au şansa să se prezinte în faţa publicului, dau interviuri, oferă autografe. E un altfel de vizibilitate decît cea de la *rentrée litteraire* (în toamnă), cînd apar, dintr-un foc, cîteva sute de romane. De data asta, *Magazine Littéraire* şi *Lire* au pregătit suplimente speciale despre literatura română. *Le Monde des livres* a publicat cîteva pagini substanţiale despre vedetele literare ale României; şi mai toate ziarele au tipărit fragmente de roman sau biografii ale autorilor din ţara invitată. De fapt, literatura română e foarte puţin cunoscută în Franţa. Aproape toţi vizitatorii Salonului de carte erau la curent cu faptul că România e invitată de onoare, însă aproape nici unul nu a fost în stare să-i numească pe autorii români. Am întrebat cîteva zeci de persoane ce ştiu despre literatura română. Răspunsurile variază de la *„très peu"* la *„rien du tout"*. Printre autorii „români" pomeniţi cel mai adesea se numără Ismail Kadare, Václav Havel şi Milan Kundera...

Destul de încărcat, dar, totuşi, funcţional, standul României e o scenă imensă pentru conferinţe şi întîlniri, „umbrită" de un copac roşu. Rafturile bine garnisite şerpuiesc prin tot pavilionul. În mijloc, o casă ţărănească, chipurile din lemn, aduce aminte de arhitectura tradiţională. Oamenii recunosc pavilionul de la distanţă, după fîşiile tricolore care destui care ar vrea să mai citească cîte ceva – dar n-au cărţi româneşti. Am stat aproape o jumătate de oră de vorbă cu această doamnă, pînă cînd, în sfîrşit, s-a găsit cineva din partea ICR care s-o preia. Doi elevi de gimnaziu, veniţi cu clasa la Salonul de carte, aveau de rezolvat următoarea temă (mi-au arătat, pe hîrtie, cele trei enunţuri): 1) Din ce oraş provine scriitorul Dan Lungu? 2) Cine a tradus în franceză romanul *Orbitor* de Mircea Cărtărescu? şi 3) Numiţi instituţiile implicate în organizarea standului ţării invitate.

Însă România nu a fost prezentă doar la standul românesc. Editura Gallimard, de pildă, şi-a făcut un raft special cu autorii români din portofoliu, marcînd vizibil faptul că literatura română e invitată de onoare. La fel au procedat şi Editions des Syrtes (o casă specializată în literatură sud- şi est-europene). Tema centrală, anul acesta, a fost cartea de gastronomie – secţiune în care a evoluat Mircea Dinescu: un *performance* aproape reuşit, dacă l-ar fi ajutat tehnica. Oricum, momentul în care a încercat să le explice spectatorilor francezi ce înseamnă „stufat" şi care sînt corespondenţele dintre bucătăria balcanică şi gastronomia franceză a fost delicios.

Undeva, în centrul oraşului, o librărie şi-a lipit pe uşă afişul cu „La Roumanie se livre" şi a expus în vitrină cărţile Gabrielei Adameşteanu, ale lui Mircea Cărtărescu şi ale lui Dan Lungu. Şefa librăriei FNAC de la pavilionul României îmi spune că, probabil, foarte multe alte librării din oraş au făcut acelaşi lucru. Librarii se bucură cînd fac lucruri noi, cînd promovează cărţi mai puţin cunoscute. Şi uite-aşa, participarea autorilor români a stîrnit un soi de *hype* care, în cele din urmă, a dat şi rezultate. La standul României, printre rafturi, librarii au pus cîteva mici notiţe cu prezentări ale romanelor sau ale autorilor. *„Coup de Coeur"* a făcut Mircea Cărtărescu. Însă toate cărţile de la stand s-au vîndut bine – îmi spune şefa librăriei. „Mult mai bine decît ne aşteptam." Primii trei autori în top: Gabriela Adameşteanu *(Situation provisoire)*, Eugen Uricaru *(La soumission)* şi Răzvan Rădulescu *(La vie et les agissements d'Ilie Cazane)*.

Apropo de autori: o listă, cu cît e mai lungă, cu atît e mai incompletă. Murphologia e perfect aplicabilă şi în cadrul celor peste 50 de autori invitaţi la Salon du livre: listei celor 27 de autori invitaţi iniţial de francezi (de altfel, singurii cu adevărat vizibili) li s-au mai adăugat încă două – cea a ICR şi cea a Ministerului Culturii. Aceste liste s-au făcut pentru că selecţia iniţială nu era suficient de reprezentativă. Acum, cu cincizeci de autori – deci un spectru mult mai larg –, lista pare şi mai puţin reprezentativă...

Salon du livre a început prost, dar s-a terminat cu bine. A început prost pentru că autori importanţi, precum Mircea Cărtărescu, Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu şi Neagu Djuvara au refuzat să participe. Unii dintre ei îi anunţaseră, discret, pe organizatori, că nu vor merge la Paris – însă, probabil de teamă să nu stîrnească şi alţi răzvrătiţi, ICR a preferat să meargă mai departe cu programul anunţat iniţial şi să nu comunice decizia celor patru. Nu e doar o problemă de comunicare publică, e o problemă de relaţie cu autorii, cu instituţiile partenere, cu cititorii etc. Oricum, la Paris, scandalul de la Bucureşti nu a făcut valuri. Oamenii nu prea pot înţelege cum este posibil ca un scriitor să refuze colaborarea cu un institut cultural din ţara sa. E nevoie de foarte multe explicaţii pentru a-i face pe francezi să înţeleagă cum a devenit nefrecventabilă această instituţie; după care, va fi încă şi mai greu să le explici cum de preşedintele instituţiei nu e schimbat, de vreme ce mulţi artişti nu vor să lucreze cu el.

P.S. E foarte posibil ca Festivalul Filmului European să nu se mai ţină anul acesta. Din nou, din cauza unei probleme de comunicare a ICR.

■ ■ ■

craii de burta veche

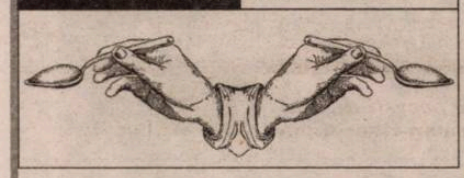

Sudac *à la* Balabine

Despicaţi pîntecele unui sudac cît mai mare, pe toată lungimea, şi scoateţi-i dintr-o mişcare şira, cu tot cu oasele care aderă la carnea de pe burtă, fără să-i desprindeţi capul. Preparaţi 600 de grame de umplutură de peşte cu unt de raci. Amestecaţi o mică parte din umplutură cu cîteva linguri de tocătură din cozi de raci şi ierburi aromate; finisaţi cu puţin sos şi cu unt de anşoa. Umpleţi sudacul cu această umplutură şi coaseţi-i burta cu un fir de aţă. Aşterneţi fundul unui platou cu un strat subţire de umplutură obişnuită şi aşezaţi peştele, menţinîndu-l cu burta în jos, în mijloc. Înconjuraţi sudacul cu un brîu din pastă de aluat, pentru a-l menţine în această poziţie. Acoperiţi peştele cu fîşii subţiri de slănină, acoperiţi totul etanş, cu hîrtie de copt unsă cu unt, şi puneţi platoul la cuptor pentru o oră şi jumătate. Cu 15 minute înainte să fie gata, scoateţi platoul din cuptor, îndepărtaţi brîul din aluat, scoateţi firele de aţă, degresaţi şi trasaţi cu un spriţ un cordon gros de umplutură, între peşte şi marginile platoului, pentru a-l menţine în poziţie. Acoperiţi cordonul de umplutură cu cozi de rac, glasaţi peştele şi puneţi-l din nou la cuptor, pînă se poşează şi umplutura nou adăugată. Scoateţi peştele din cuptor şi mascaţi-l cu sos diplomat. Ornaţi platoul cu cubuleţe de trufe.

Balabine e un oraş ucrainean, pe malul Niprului. Dar, cel mai probabil, ţinînd cont şi de sosul diplomat, titlul reţetei se referă la Victor de Balabin (1813-1864) – fratele iezuitului rus Evghenii Balabin – diplomat rus în Franţa şi autor al jurnalului *Paris 1842-1852. Curtea – Societatea – Moravurile* (Paris, 1914). Termenul francez folosit în reţetă pentru „şalău" nu este cel obişnuit, *„sandre"*, ci *„sandach"*, după numele slav al peştelui *(sandacz*, în poloneză; *sudak*, în rusă), care a dat şi varianta românească „sudac".

Amicul Dejun

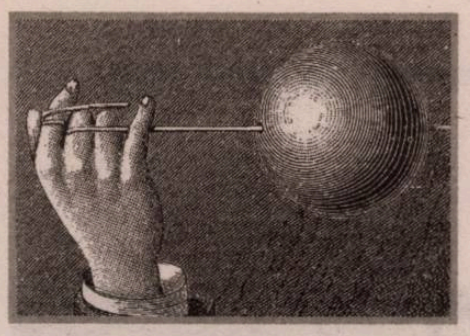

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Şi musulman, şi european

Se estimează că, în următorii 10-15 ani, unele oraşe britanice vor avea o populaţie majoritar musulmană. Această ştire, publicată recent în *Daily Mail*– cu un ton de îngrijorare de-abia mascat – stîrneşte tot felul de polemici în Marea Britanie, şi nu numai acolo. De fapt, despre musulmani şi despre integrarea lor se tot vorbeşte de un deceniu. Cuvîntul-cheie care apare în discuţie aproape de fiecare dată e terorismul. Ca şi cum terorismul ar avea drept sursă unică deficitul de integrare al musulmanilor care locuiesc în Europa...

Este islamul motorul terorismului modern? Extremismul militant nu se regăseşte numai în Islam, ci şi în extrema dreaptă la creştini sau în sionism. Preşedintele Bush insista asupra faptului că stilul de viaţă nord-american e singurul care merită trăit. Pentru mulţi, o asemenea afirmaţie ar putea părea, la rîndul ei, fundamentalistă.

Imediat după 11 septembrie, scriitorul britanic John Le Carré s-a arătat a fi un critic dur al „războiului împotriva terorii" şi al politicii externe înfăptuite la Washington şi la Londra. Cel mai recent roman al său, *Prieteni absoluţi,* conţine, şi el, numeroase critici la adresa guvernului american. Într-un interviu recent acordat publicaţiei spaniole *El País* (citat de ziarul german *Die Welt),* el încearcă să stabilească relaţiile dintre terorism, islamism şi politica externă a Statelor Unite. Le Carré este de părere că politica Washington-ului nu poate opri valurile de atentate. Dimpotrivă! „Încetul cu încetul, ne dăm seama că am cules ce-am semănat" – explică John Le Carré, referindu-se la viziunea extrem de simplificatoare care stă în spatele acţiunilor dirijate de Casa Albă. „Închipuirea că acest stil de viaţă poate fi exportat este de-a dreptul obscenă. Ar trebui să fim mai reţinuţi cînd echivalăm islamismul cu extremismul. Se spune adesea că un anumit tip de extremism produce alte şi alte forme de extremism. Eu sînt sigur că orice simplificare are exact acelaşi rezultat." Problema principală – crede Le Carré – e că în Marea Britanie şi în SUA nu există opoziţie parlamentară. „E un rău cu care trebuie să lucrăm. Greul acestei responsabilităţi cade pe umerii noştri, ai scriitorilor, şi pe cei ai presei."

Patrick Sookhdeo, directorul Institutului pentru Studierea Islamului şi Creştinismului, încearcă să depisteze punctele nevralgice de la baza tensiunilor dintre islam şi democraţie, şi să găsească căi de reconciliere. Articolul său – „Mitul islamismului moderat" – a fost publicat în *The Spectator* pe 2 august 2005 şi preluat apoi de diverse medii europene.

„Unii britanici nu pot înţelege faptul că un terorist sinucigaş e un erou al islamului. După atentatele din 7 iulie 2005, mulţi analişti din Marea Britanie au încercat să explice ceea ce pare a fi o contradicţie de termeni. De vreme ce violenţa nu poate fi negată, singura cale este să argumentezi că legătura dintre aceasta şi islam este invalidă. Adjunctul şefului poliţiei metropolitane, Brian Paddick, a afirmat că «islam» şi «terorişti» sînt două cuvinte care nu pot fi alăturate. Şeful său, comandatul Sir Ian Blair, crede că a fi fundamentalist şi islamic nu e o contradicţie."

Cuvîntul-cheie care apare în discuţie e terorismul.

Trebuie să acordăm credit celor care îşi dau viaţa şi să luăm de bune motivaţiile prin care ei înşişi îşi justifică actele. Dacă spun că o fac în numele islamului, atunci trebuie să-i credem. Pe 8 iulie, un săptămînal islamist cu sediul la Londra a publicat, la rubrica „Opinii", un lung articol al lui Abid Ullah Jan, intitulat „Islam, Credinţă şi Putere". Ideea centrală a articolului era că musulmanii trebuie să-i domine pe ne-musulmani, că războiul e obligatoriu pentru toţi musulmanii şi că legea islamică trebuie impusă peste tot în lume. Totul era împănat cu citate din Coran. Concluzia articolului este o ameninţare la adresa Marii Britanii. Atentatele ce avuseseră loc cu o zi în urmă erau o ilustrare perfectă a ceea ce Jan explicase în articol. Redacţia nu a găsit de cuviinţă să refuze articolul sau să se scuze pentru publicarea lui. Revista este distribuită şi citită pe întreg teritoriul Marii Britanii.

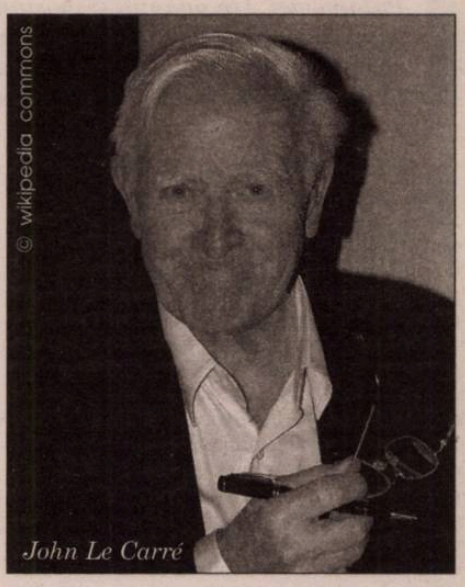

John Le Carré

Într-un articol publicat recent în *The Guardian,* Leon Moosavi afirmă deschis că „musulmanii sînt bine integraţi în Marea Britanie." Cifrele unui sondaj de opinie realizat în urmă cu doar o lună (şi pe care se sprijină şi afirmaţia editorialistului) a şocat pe mulţi europeni: 83% dintre musulmanii din Marea Britanie sînt mîndri că sînt cetăţeni britanici. Doar 79% dintre britanicii get-beget au afirmat acelaşi lucru!

PUBLICITATE

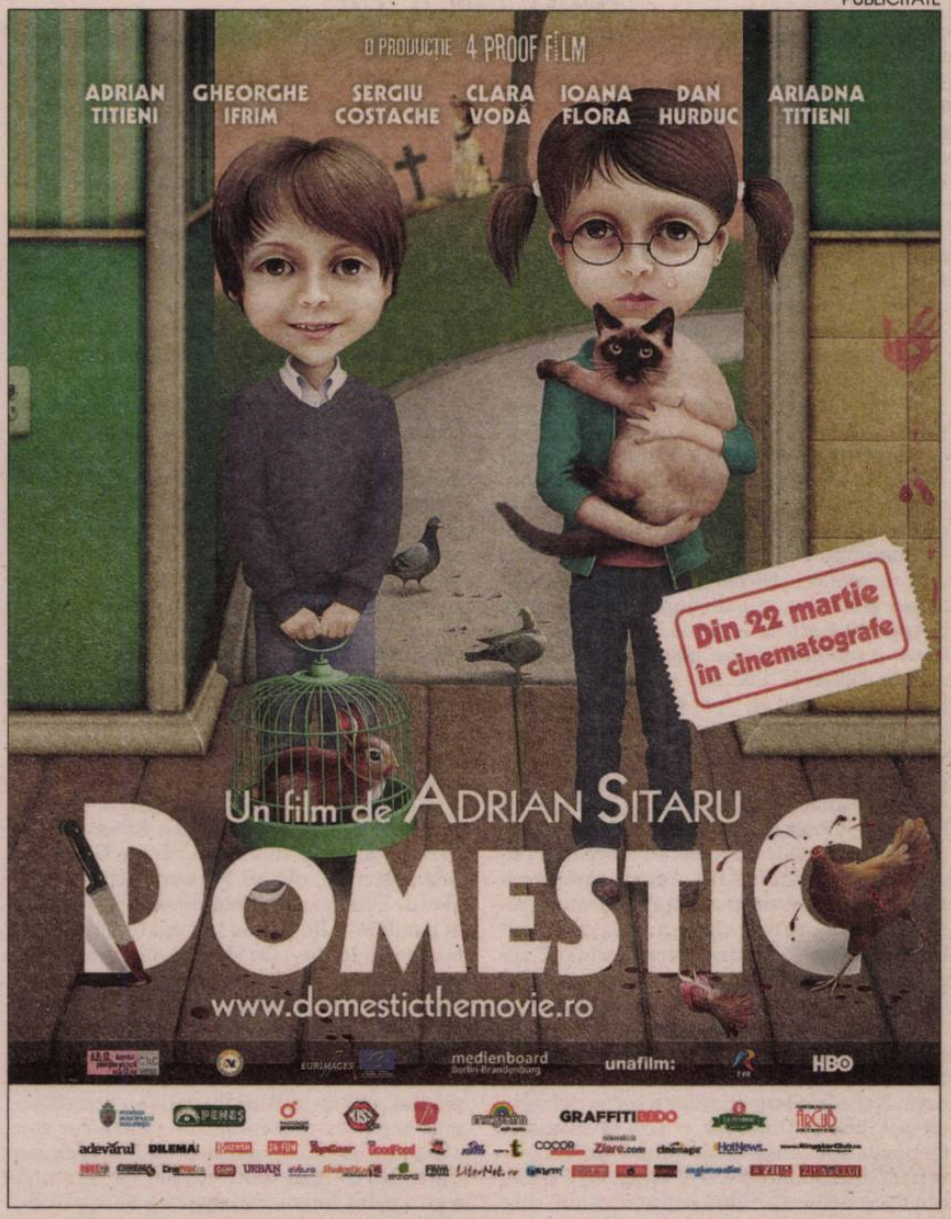

PUBLICITATE

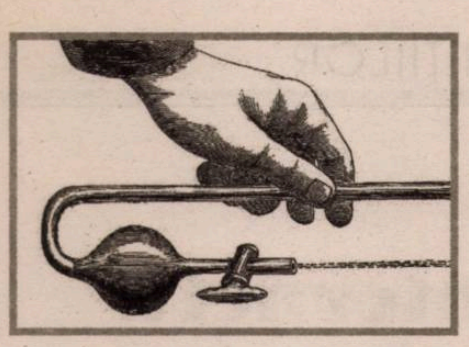

Oana STOICA

rosencrantz & co

(Dez)Iluzii

● ***Un tramvai numit dorinţă*** **de Tennessee Williams, cu: Mihaela Trofimov, Nicoleta Lefter, Liviu Pintileasa, Richard Bovnoczki, Scenografia: Vladimir Turturică, Regia: Andrei şi Andreea Grosu.**

O casă dărăpănată, din centrul Capitalei, o uşă veche, cu lemnul cojit. La intrare, cîteva trepte din mozaic, ciobite. Intru într-o încăpere minusculă, cu un covor uzat, roşu închis, o canapea şi o măsuţă. Un alt spaţiu, la fel de mic, în dreapta, cu pereţii netencuiţi. O draperie din catifea roşie acoperă intrarea în altă încăpere, unde e „scena". Cînd am fost prima dată la Unteatru, mi s-a părut că spaţiul arată ca un conac boieresc deţinut de o famile scăpătată. Teatrul propriu-zis e în aripa servitorilor, de unde şi îngustimea spaţiului şi mobilierul la mîna a doua, parcă primit din partea „stăpînilor" generoşi. Acum, cînd intru pe uşă, mă gîndesc că imaginea acestui interior obosit este primul lucru pe care îl vede Blanche, şi că iluzia ei – aceea despre dragoste, fericire, frumuseţe – tocmai a găsit încă un zid de care să se izbească. Involuntar, scenografia spectacolului se prelungeşte pînă în curtea cu pavajul crăpat, pe poarta căreia Blanche a intrat nu cu multă vreme în urmă, destul însă cît să se afunde deja în lumea ei fantasmagorică. Îmbrăcată într-o rochie din voal imaculat, Blanche e o mireasă supradimensionată, care scîncește ca un animal rănit. Stă acolo, parcă înfricoşată de sine, tremură ca o umbră întinsă pe perete. Penumbra se deschide apoi în lumină şi show-ul continuă realist, dar imaginea acestei Blanche uriaşe, ocupînd aproape întreg spaţiul de joc, urcată pe o turnantă veche şi scîrţîietoare, planează asupra întregului spectacol. Blanche privind la sine ca printr-un microscop, văzîndu-şi durerea amplificată.

Spectacolul are două componente importante. Una este scenografia (Vladimir Turturică) – un interior domestic meschin, murdar şi prost luminat. În camera care este şi bucătărie se aglomerează continuu resturi de mîncare şi tot felul de gunoaie. Stella frige în tigaie, fără ulei, niște bucăţi de carne pe care Stanley le înfulecă pe jumătate făcute. Un blat de tort din supermarket este ornat cu un spray cu frişcă, şi înghiţit rapid. Sticle începute de băutură, pahare murdare, resturi de mîncare aglomerează scena, resturi de amintiri mizere inundă mintea şi inima lui Blanche. Şi uite-aşa, albul devine murdar, blănurile ieftine, rochiile dantelate de pînză şi perlele false cu care Blanche îşi întreţinea iluziile se tăvălesc prin mizerie, şi Blanche însăşi devine mică, pe măsura casei şi a realităţii. Cumva, scenografia – interiorul ăsta murdar – este inclusă în întreg teatrul degradat. Precaritatea clădirii serveşte pe deplin spectacolului.

Scenografia – interiorul ăsta murdar – este inclusă în întreg teatrul degradat.

Cealaltă componentă esenţială a spectacolului este distribuţia. Regizorii Andreea şi Andrei Grosu au făcut un spectacol auster, bazat pe actori (cu excepţia metaforei cu Blanche mireasă, spectacolul nu mizează pe componenta vizuală); au redus personajele la patru, pentru concentrarea dramei, şi au construit relaţii fragile, casante. Blanche şi Stella sînt victimele dependenţei afective. Această fantasmă de care se agaţă amîndouă, dragostea – pe care Blanche o vede romantic, iar Stella realist – le victimizează. Lumea imaginară în care se afundă Blanche şi violenţa pe care o suportă Stella nu au de-a face cu iubirea, ci cu pierderea iluziilor. Rănită în dragoste cînd era foarte tînără, Blanche devine vulnerabilă şi pierde treptat contactul cu realitatea. Mihaela Trofimov evită plasarea personajului în zona demenţei, îi păstrează permanent o aparenţă de normalitate, condimentată cu un pic de frivolitate. Doar momentul în care vorbeşte la un telefon (fix) neconectat zgîrie suprafaţa lină a normalităţii, dar nici atunci ea nu devine ostentativ nebună, ci se dizolvă lent, firesc chiar, într-o lume paralelă, care pentru ea, însă, este cît se poate de reală. Mihaela Trofimov preferă să arate o Blanche „lucidă", a cărei rătăcire se simte din ceea ce spune, nu din felul în care spune. Pe de altă parte, Stella este o femeie practică, care acceptă răul ca revers al binelui. Dacă vrei unul, îl primeşti şi pe celălalt. Ceea ce face Stella este să se refugieze în realitate ca un mod de a se delimita de lumea iluzorie a lui Blanche. E o formă de apărare de care are nevoie. Cu silueta ei fragilă, dar cu vocea plină, un pic răguşită, Nicoleta Lefter creează veridic această ambivalenţă, imaginea unei femei care acceptă „realismul" iubirii care include violenţa. Şi Stanley îi oferă din plin această ambivalenţă, ba chiar mai multă agresivitate în dauna amorului, căci Liviu Pintileasa creează un bădăran mioritic, al cărui potenţial conflictual sare în aer la fiecare cuvînt, un butoi cu pulbere ambulant. Contrariul său e Mitch, blînd ca un miel de Paşti, introvertit, stîngaci şi naiv, stăpînit încă de autoritatea mamei, un personaj căruia Richard Bovnoczki îi oferă cea mai candidă privire posibilă. Spectacolul are meritul plasării în prim-plan a patru actori: Nicoleta Lefter – o actriţă în ascensiune, din ce în ce mai interesantă; Richard Bovnoczki – un actor talentat, care joacă prea puţin; Mihaela Trofimov şi Liviu Pintileasa, refugiaţi de la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila, care se află în colaps managerial de cîţiva ani. *Un tramvai numit dorinţă* este spectacolul unor actori buni, care interpretează personaje ratate.

Blanche „lucidă", a cărei rătăcire se simte din ceea ce spune, nu din felul în care spune.

Oana Stoica *este critic de teatru.*

Recomandări

■ În 29 martie, ora 19,30, la Teatrul Naţional din Bucureşti se joacă *Băiatul din ultima bancă* de Juan Mayorga, în regia lui Theodor Christian Popescu. Povestea începe inofensiv, de la talentul literar al unui elev care ajunge să îşi manipuleze profesorul. Spectacolul face un portret dur al clasei de mijloc, pe care o acuză de sterilitate emoţională, tratează limitele ficţiunii şi îl are în rolul principal pe Rareş Florian Stoica, nominalizat pentru debut la Premiile UNITER.

■ Vineri, 29 martie, şi sîmbătă 30 martie, de la ora 19, la Teatrul Naţional „Radu Stanca" din Sibiu se joacă *Ultima zi a tinereţii,* spectacolul lui Yuri Kordonsky după romanul lui Tadeusz Konwicki despre premoniţia castastrofei, acel sentiment confuz al răului ce va să vină, pe care l-au încercat polonezii în vara anului 1939. Un decor marca Dragoş Buhagiar – o pădure de mesteceni în apă – face ca spectacolul cu Ofelia Popii şi Marian Râlea să fie hipnotic. (**O. S.**)

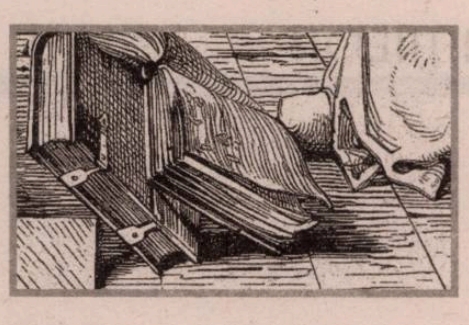

Simona SORA

biograffiti

Există presă după Internet?

Cum se poate susţine onest o revistă decentă? S-ar putea ca tocmai lipsa unui răspuns satisfăcător la această simplă întrebare să fie principalul simptom al crizei prin care trece presa. E drept că orice manager de presă ar spune că adjectivele *onest* şi *decent* nu intră în „profilul produsului" şi nici în „targetul lui de eficienţă". Dacă, însă, în loc de onest am pune *profesionist,* iar în loc de decent, *eficient,* acelaşi manager (care trăieşte cu impresia că propriile sale competenţe economice sînt aplicabile fără rest în zona presei) ar deveni brusc atent. Cînd te poziţionezi între nişte „itemi" clari şi „previzionezi" un procent sustenabil de „rentabilitate", carevasăzică „implementezi"... Ce implementezi? Dezastrul – ne spun doi jurnalişti francezi de succes, Laurent Beccaria şi Patrick de Saint-Exupéry, primul fiind directorul, iar cel de-al doilea, redactorul-şef al revistei *XXI,* un „produs" ce se vinde în continuare, într-un tiraj de 50.000 de exemplare, şi care rezistă în tulburata piaţă franceză, fără publicitate, doar datorită cititorilor care cumpără revista. Ei au publicat, la începutul acestui an, un manifest pentru presa post-Internet, o presă onestă şi decentă (adică independentă şi de calitate) care să pună pe primul plan legătura cu cititorul, însă nu un cititor statistic, un *client* recompus în sertarele publicitarilor, ci un om viu, curios, care se emoţionează şi care (de cele mai multe ori) e cel puţin la fel de inteligent ca editorialistul pe care îl citeşte. O presă purificată de marketing şi care să redevină, cum era acum ceva timp, „utilă, dezirabilă şi necesară", prin legătura refăcută cu cititorul. „Şi dacă s-au înşelat cu toţii? Şi dacă mult clamata «conversiune digitală» era o capcană mortală pentru ziare?" – se întreabă cei doi în acest manifest, care a făcut înconjurul presei de calitate din Franţa şi Spania. „Şi dacă magnaţii presei mondiale s-au înşelat cu toţii, investind alandala în aplicaţii, site-uri şi redacţii multimedia? Şi dacă mirobolantele vizualizări şi extraordinara concurenţă de titluri de presă transformate în «mărci mediatice» nu sînt decît o şarlatanie?" Cei doi jurnalişti (de voie, de nevoie şi manageri), ale căror opinii sînt susţinute în primul rînd de păstrarea revistei pe linia de plutire în noile condiţii (în care singura revistă rentabilă a rămas *Le Canard enchaîné),* pleacă de la cîteva convingeri asumate: „Mediul digital nu este responsabil de criza actuală, dar el o accentuează. Pe hîrtie sau pe ecran, jurnalismul are nevoie, înainte de orice, să realizeze o revoluţie copernicană. Este posibil să refaci o presă post-Internet, concepută pentru cititori şi independentă de publicitate." Argumentele lor ţin de istoria presei mari, dar şi de recurenţa unor fenomene psiho-scripturale fără de care această meserie (destul de artistică în fondul ei ultim) n-ar fi rezistat atît de multă vreme.

Cum se poate susţine onest o revistă decentă?

Toţi cei care am lucrat în presă în ultimii 20 de ani am simţit, la un moment dat, pe propria piele, accelerarea asta automată, fuga înainte, teama de „vechi", pe care cei doi jurnalişti francezi o rezumă printr-o lemă paradoxal-progresistă: „Fugi, tovarăşe, lumea veche e în spatele tău!" Lupta pentru putere între noile redacţii multimedia şi vechile redacţii (cu creion, hîrtie şi muncă de teren) a înclinat iniţial în favoarea celor dintîi, nu doar pentru că noul atrage, ci şi pentru că ei răspundeau pe loc invitaţiei de „a produce conţinut". Falimentul noului tehnologic a fost, se pare, instantaneu, fiindcă un nou-şi-mai-nou a şi apărut în secunda următoare. După ce şi-au făcut loc cu argumentele progresului fatal şi ale informaţiei în priză directă, noii jurnalişti (aceiaşi la orice publicaţie, căci sursele şi resursele sînt aceleaşi) au dat, de nevoie, un pas înapoi, au scos din dulapuri vechile colecţii pe hîrtie, şi-au ascuţit creioanele şi au cerut sfaturi – cînd n-au plecat pur şi simplu şi şi-au făcut cohorte de portaluri de ştiri. Dacă acei care-au rămas vor folosi vechile instrumente de scris (nu neapărat ca să le înfigă în ochii colegilor care n-au deprins limbajul conversiei digitale), s-ar putea ca presa de calitate (aflată, cel puţin în Franţa, deja în epoca post-Internet) să mai aibă o şansă. În ce ar consta ea? se întreabă Beccaria şi Saint-Exupéry. Iată răspunsul *bref:* „Este posibilă reîntemeierea unei prese post-Internet, aşezate pe patru piloni: *timpul* – asumarea altor ritmuri, căci presa trebuie să reînveţe să-şi surprindă cititorii nu prin informaţie, ci prin tratarea ei; *terenul* – ziaristul ajunge acolo unde cititorul nu poate ajunge; *imaginea fixă* – frumuseţea imaginii nemişcate; *coerenţa* – căci sîntem ameninţaţi nu de excesul de informaţie, ci de excesul de nesemnificativ."

Cum stau lucrurile la noi, o ştiu foarte bine nu doar istoricii presei. Însă, înainte ca lucrurile să devină fără întoarcere, ar merita, poate, să asistăm la un experiment de lentă redresare controlată a unui ziar care a însemnat ceva. Editorialişti care şi-ar (re)lua timpul să înţeleagă toate feţele evenimentelor, reporteri de şcoală veche care ar face din nou teren (în condiţiile în care, nu-i aşa, un bilet de avion înseamnă 150 de cititori plătitori), fotografi care ar urmări emoţia de pe faţa oamenilor, jurnalişti a căror meserie ar fi legată de coerenţa, frumuseţea şi sensurile vieţii, nu de dorinţa de „a-i face" pe unii sau pe alţii. Ar fi un adevărat program de redresare care, uneori, îmi sună cunoscut.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

E suflet în aparat

– din nou –

● **Depeche Mode, *Delta Machine,* Columbia Records/Mute Records, 2013.**

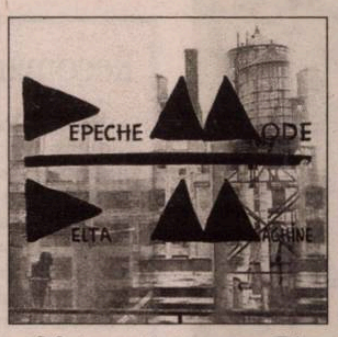

Cînd, în anul 2011, Martin L. Gore şi Vince Clarke intrau împreună în acelaşi studio de înregistrări, la atîţia ani distanţă de *Speak & Spell,* trebuia să te aştepţi la faptul că acest surprinzător proiect, dincolo de fiorii pe care îi putea strecura în sufletul oricărui vechi fan al trupei britanice Depeche Mode, era mai degrabă o afacere PR-istică. Nu că albumul lor ar fi fost neapărat un eşec. Dimpotrivă, plimbarea braţ la braţ prin grădina EDM – apelativul contemporan pentru orice formă de „muzică electronică de dans" – a celor doi fondatori ai DM a fost o afacere cinstită, digerabilă şi – de ce nu? – interesantă.

Acum, fie vorba între noi, de fapt Gore şi Clarke n-au intrat nici o secundă împreună într-un studio de înregistrări pentru *Ssss,* ci şi-au abuzat adresele de e-mail pentru acest proiect. Iar albumul construit din corespondenţa dintre ei nu avea de ce să surprindă pe nici unul din cei care cunoşteau istoria recentă măcar a unei anumite jumătăţi din proiectul VCMG. A celei de-a doua, mai exact. De la *Playing the Angel* (2005) încoace, Gore şi-a condus trupa într-o nouă bulă sonoră. Nimic nou pentru grupul din Basildon, unul care a traversat, aproape de fiecare dată impecabil, tot atîtea genuri muzicale cîte au flirtat cu mainstream-ul ultimelor trei decenii şi cu fetişul membrilor trupei pentru o substanţă sau alta. Technoidizat şi minimalist, *PtA* juca, în anul lansării, în liga EDM-ului acelui moment, neîndepărtîndu-se, însă, de trademark-urile Depeche Mode. Următorul LP, apărut în 2009 şi numit *Sound of the Universe,* se scufunda şi mai adînc în noua stilistică a trupei. Dar aici lucrurile începeau să se complice uşor-uşor, în termeni de producţie. Sintetic şi aglomerat pînă-n măduva oaselor, noul DM devenise terenul de teste al lui Marin-L.-Gore-colecţionarul-de-sintetizatoare-vintage, pe el făcîndu-şi loc destule piese sterile şi fără direcţie, transportînd formaţia în afara cercului aceluia magic pe care şi l-a construit singură şi în care s-a aflat mereu.

Delta Machine, noua operă a Depeche Mode, chiar dacă locuieşte şi ea în acelaşi univers ca precedenta, e un pas înainte. Martin Gore pare că şi-a ponderat apetitul pentru compoziţiile ultrastratificate. Construcţiile lui Ben Hillier, producătorul trupei de la *Playing the Angel* încoace, îşi găsesc şi ele o coerenţă de neimaginat pe vremea incapabilului *Sound of the Universe.* Iar vocea histrionică şi întunecată a lui Dave Gahan reuşeşte să se simtă mai confortabil în locul acela descris în prima piesă de pe album – *„Welcome to my world / Step right through the door / Leave your tranquilisers at home / You don't need them anymore / All the drama queens have gone / And the devil got dismayed / He packed up and fled this town / His master plan delayed..."* E mult mai multă emoţie şi hipnoză în acest al treisprezecelea album al Depeche Mode decît pe anteriorul. Lucru esenţial pentru o trupă care, indiferent de epocile – muzicale sau personale – prin care a navigat, a avut mereu suflet. Damnat au ba.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Emil LUCA

„Un altfel de Aeon Blank"

Albumul Handmadegods & Godmadedemons *conţine 17 piese unde se simt, inclusiv în versuri, mai multe influenţe. Ce fel de rock faceţi voi, de fapt?*

Acest prim album a fost unul al experimentelor, e un album pe care se simt, într-adevăr, foarte multe influenţe. Sînt elemente de industrial, influenţe dark wave, classic-rock, toate ambalate în ideea de rock alternativ. Poate părea oarecum dubios că piese precum „Kong" şi „Colder" au ajuns pe acelaşi disc, însă eu prefer diversitatea. Am ştiut de la bun început că va fi un album care încearcă să treacă ascultătorul prin multe stări de spirit, dar am încercat să oferim pieselor, deşi extrem de diferite ca stil şi chiar ca gen muzical, acel *je ne sais quoi,* un element comun. Sper că am şi reuşit.

Aţi lansat single-ul „A Perfect Day To Fly", un featuring cu Delia Opran, solista trupei Antarctica, aţi susţinut şi un concert unplugged; cum o să fie noul album?

Piesa „A Perfect Day To Fly" nu va face parte din noul album, am stabilit asta chiar înainte de a o înregistra. A fost o joacă între noi şi Delia, o piesă foarte *fun to do.* Nu reflectă deloc stilul pe care îl vom aborda pe cel de-al doilea album, care, cel mai probabil, se va numi *Dark Waters.* Despre acesta pot spune că, din punctul meu de vedere, va fi cît se poate de diferit de primul – şi ca versuri, şi ca muzică. O să ascultaţi un alt fel de Aeon Blank. Va fi mult mai aşezat decît primul, din punct de vedere structural, mai modern, ceva mai meditativ, dar mai puţin introspectiv. Credem noi că va aduce şi un sound îmbunătăţit, studioul în care îl vom înregistra fiind unul net superior celui în care am tras primul album.

Ce înseamnă pentru voi titlul de Best Alternative Newcomer 2012, acordat de fanii Metalhead?

Înseamnă că am făcut ceva bine. Şi mai înseamnă o responsabilitate, aceea de a nu-i dezamăgi pe cei care ne-au votat şi care ne fredonează versurile la fiecare concert.

***Emil Luca** este vocalistul şi chitaristul trupei Aeon Blank.*

a consemnat Marius CHIVU

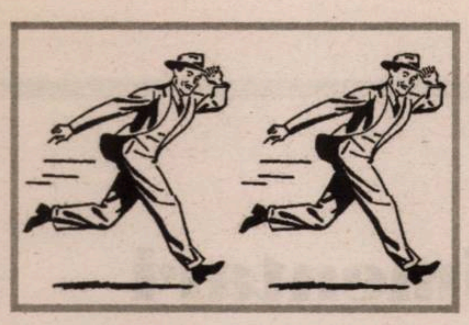

● ***Domestic*** **(România, 2013), de Adrian Sitaru.**

Andrei GORZO

dilematograf

Whimsical

În *Domestic* al lui Adrian Sitaru, viaţa la bloc (incluzînd şi moartea) e uneori (cel mai adesea) sitcom, alteori (mai rar) *soap opera,* dar totul foarte formalist şi foarte conceptual. Conceptul e că vieţile locatarilor – fie ele succesiuni de scheciuri comice sau drame împărţite în acte – se învîrtesc permanent în jurul interacţiunilor lor cu diverse animale de companie şi/sau de sacrificiu. O pisică e cauza morţii unei fetiţe (Ariadna Titieni), într-un accident ascuns de Sitaru într-una dintre elipsele naraţiunii lui. Aceeaşi pisică ajunge să constituie ultimul liant dintre părinţii fetiţei (Adrian Titieni şi Clara Vodă), după ce pierderea ei îi îndepărtează unul de celălalt. Nu cu mult înainte de accident, fetiţa tăiase o găină în apartamentul familiei, din cauză că nici unul dintre părinţi nu se încumetase s-o facă. Să existe vreo legătură karmică între acest sacrificiu şi propria ei moarte-prin-pisică? Unul dintre aspectele care scoteau lungmetrajele precedente ale lui Sitaru din parametrii Noului Realism Românesc (pe lîngă ambiţia lui – abandonată aici – de a-şi mula toate operaţiunile narative pe subiectivităţile optice ale personajelor) era recursul lui ocazional la cîte un *gimmick* preluat din arsenalul suprarealismului, respectiv al fantasticului: unul dintre personajele secundare ale filmului *Din dragoste cu cele mai bune intenţii* (2011) purta în permanenţă (cu o justificare realistă) o mască de iepure; iar unul dintre personajele principale din *Pescuit sportiv* (2009) dispărea la final, în circumstanţe ce-i indicau posibila origine nepămînteană (angelică, extraterestră, *whatever).* În *Domestic,* vecinul (Sergiu Costache) responsabil de introducerea pisicii în viaţa fetiţei e chinuit nu doar de vinovăţie, ci şi de un vis recurent, care, deşi fără tematică animalieră, întăreşte posibilitatea că în spatele tuturor acestor evenimente s-ar ascunde un tîlc tainic, un *grand design* obscur. Şi aceasta nu e singura posibilitate pusă pe masă, în joacă, de Sitaru, prin intermediul personajelor lui: în cadrul unei reuniuni de familie se dezbate, mai în glumă, mai în serios, „teoria turiştilor veniţi din viitor", teorie aplicată atît lui Iisus, cît şi iepurelui din care se înfruptă mesenii în momentul acela. Discursul tematic al lui Sitaru constă, în bună parte, din această urzeală ludică, preţios-vaporos-excentrică (termenul englezesc *whimsical* o descrie cel mai bine), de laitmotive, simetrii, corespondenţe şi analogii karmico-absurdisto-ozenisto-sugestive.

Nu e *whimsical* cu totul. Într-un mod delicat, filmul ridică, *en passant,* nişte întrebări ghimpate despre criteriile pe baza cărora o cultură predominant carnivoră împarte animalele în „bune de mîncat" şi „bune de drăgălit". Tăierea găinii e un spectacol de *slapstick* minimalist, filmat tot într-un singur plan general şi fix, cu axa camerei perpendiculară pe acţiune şi cu o uşă din „fundul" ecranului ascunzînd (dar nu de tot) părţile sîngeroase. Fetiţa e ba felicitată pentru ezitările ei miloase, ba întărîtată (şi chiar mituită) să ducă treaba pînă la capăt; după ce-o duce, ea îşi ia în braţe pisica într-un mod perfect nonşalant, gest care dă episodului un punct final delicat-absurdist. Nu lipsit de dinţi este şi dipticul ce are în centru o altă familie nucleară – cu Gheorghe Ifrim în rolul tatălui, Ioana Flora în rolul mamei şi Dan Hurduc în rolul copilului. În primul episod, băieţelul se ataşează de un iepure adus acasă de tatăl său, care doar într-un tîrziu îl anunţă că iepurele urmează a fi mîncat. În al doilea episod, care-l răstoarnă pe primul, e rîndul băieţelului să aducă în casă un porumbel (bolnav), de care să se descotorosească tocmai atunci cînd tatăl începuse să se ataşeze de el. Cel de-al doilea episod e un *remake* al scurtmetrajului *Colivia,* lansat de Sitaru în 2010, cu Titieni şi Vodă în rolurile jucate aici de Ifrim şi Flora. Sitaru n-a modificat aproape deloc acţiunile şi dialogurile, şi totuşi *remake*-ul i-a ieşit diluat. Unul dintre lucrurile care s-au pierdut e efectul-surpriză pe care-l avea deschiderea treptată a tatălui către noul (şi înaripatul) său colocatar: tatăl din scurtmetraj prezenta iniţial toate datele unei brute, pe cînd, în *Domestic,* spectatorul îl cunoaşte pe tată de dinaintea episodului cu porumbelul – ştie că nu-i atît de rău, că e mai mult un clovn. Un alt lucru care s-a pierdut e componenta de duritate neorealistă pe care o avea scurtmetrajul: Sitaru a ridicat nivelul de trai al eroilor – aceştia trăiesc (ca şi vecinii lor, de altfel) printre culori predominant vesele, ca ale unor tablouri (cu oameni şi animăluţe) pictate de copii. Pe de altă parte, formalismul filmului – atenţia acordată cadrului (care e adesea fix), coregrafierii grupurilor de actori (cadrul e adesea nu doar fix, ci şi foarte lung), ocazional şi aspectelor geometrice ale compoziţiei plastice – nu denotă deloc inocenţă, ci facilitate versată, sofisticare tehnică. Şi, din păcate, acest formalism rămîne aici la nivelul de tipicărie tehnicistă *(fussiness* e termenul englezesc pentru aşa ceva), capabilă de tururi de forţă, dar incapabilă să acceadă la nivelul de *viziune* care chiar transformă (transfigurează, stilizează) realitatea.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

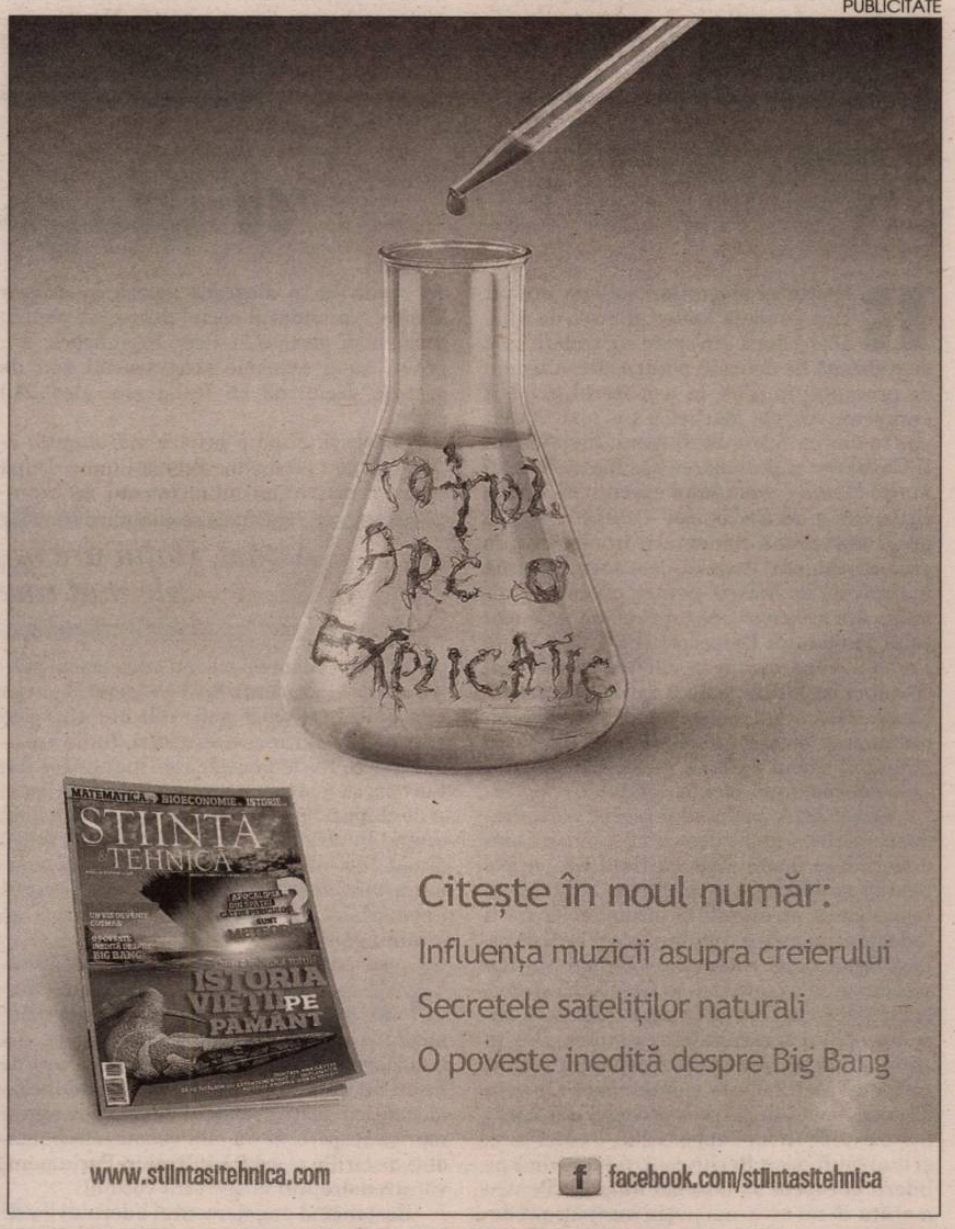

Peter SINGER

etica vieții

Morala marilor producători alimentari

Luna trecută, organizația umanitară internațională Oxfam a lansat o campanie numită *Behind the Brands* („În spatele brandurilor"). Scopul este de a evalua transparența celor mai mari zece companii de alimente și băuturi din lume, în legătură cu modul în care aceste produse sînt fabricate, și de a le cota performanța cu privire la chestiuni delicate, precum comportamentul față de micii fermieri, folosirea durabilă a apei și pămîntului, schimbările climatice și exploatarea femeilor.

Consumatorii au o responsabilitate morală de a fi conștienți de felul în care hrana lor este produsă, iar marile branduri au o obligație similară – de a fi mai transparente în legătură cu furnizorii lor, astfel încît clienții să ia, în cunoștință de cauză, decizii referitoare la ce mănîncă. În multe cazuri, chiar cele mai mari companii alimentare nu știu cum stau la acest capitol, trădînd o lipsă profundă de responsabilitate socială din partea lor. Nestlé a obținut cel mai ridicat calificativ pentru transparență, întrucît oferă informații despre măcar o parte din sursele materiilor prime și despre sistemele de control. Dar chiar și cotarea sa este doar de „satisfăcător". General Mills s-a aflat în coada listei.

Pe lîngă această lipsă a transparenței, raportul Oxfam a identificat cîteva deficiențe comune ale „The Big 10" *(n. red.* – cele mai mari zece companii alimentare: Nestlé, PepsiCo, Unilever, Mondelez, Coca-Cola, Mars, Danone, Associated British Foods, General Mills, Kellogg's). Acestea nu le oferă micilor fermieri șansa egală de a vinde prin rețelele lor de furnizare și aprovizionare, iar cînd micii fermieri au ocazia de a-și vinde marfa către furnizorii marilor branduri, s-ar putea să nu primească prețul corect pentru produsele lor. De asemenea, „The Big 10" nu-și asumă suficientă răspundere pentru a se asigura că marii furnizori agricoli le plătesc un salariu decent muncitorilor lor. Există 450 de milioane de muncitori salariați în agricultură, în întreaga lume, iar în multe țări ei sînt, adesea, plătiți insuficient, 60% trăind în sărăcie.

Unele dintre aceste zece companii fac mai mult decît altele, pentru a-și dezvolta politici etice în aceste zone. Unilever și-a asumat obligația de a cumpăra mai multe materii prime de la fermieri mici, promițînd ca, pînă în 2020, să ajungă la un astfel de sistem durabil integral. Această politică a adus companiei Unilever cel mai mare calificativ legat de deschiderea față de micii fermieri, primind cotarea de „satisfăcător". Danone, General Mills și Kellogg's se află la coada listei, fiind cotate drept „foarte nesatisfăcătoare".

Transparența celor mai mari zece companii de alimente și băuturi din lume.

Vreme de mulți ani, Nestlé a fost criticată pentru promovarea laptelui praf în țări aflate în curs de dezvoltare, unde alăptarea la sîn era accesibilă și mult mai sănătoasă decît hrănirea bebelușilor cu sticla. Ca răspuns la aceste critici, compania și-a revizuit politica, însă, recent, a fost luată din nou în vizor, din cauza folosirii muncii infantile și forțate pentru producerea de cacao. În 2011, compania a folosit Fair Labor Association pentru evaluarea lanțului său de furnizori. Evaluarea a confirmat că mulți dintre furnizorii Nestlé foloseau munca infantilă și forțată, iar compania a început acum să se ocupe de rezolvarea acestei probleme. Drept rezultat, Nestlé – împreună cu Unilever și Coca-Cola – a obținut calificativul „satisfăcător" în legătură cu drepturile lucrătorilor. Nici una dintre companiile din „The Big 10" nu s-a descurcat mai bine. Kellogg's a primit cel mai mic calificativ în această categorie.

Agricultura reprezintă o sursă importantă de emisii de gaze cu efect de seră, fiind răspunzătoare pentru mai mult decît întregul sector al transporturilor. În plus, este și unul dintre sectoarele cele mai supuse riscului în cazul unor modificări climatice, după cum s-a văzut în urma recentelor schimbări ale cantităților de precipitații. Defrișarea pădurilor tropicale pentru pășunat sau producerea uleiului de palmier eliberează în atmosferă cantități însemnate de carbon stocat. De asemenea, pășunatul animalelor rumegătoare – precum vitele și oile – contribuie semnificativ la schimbările climatice. Și aici marile branduri au primit punctaje mici de la Oxfam, în special pentru că nu au reușit să depisteze emisiile pentru care sînt responsabile în mod direct sau indirect. Nestlé a fost singura companie care a primit calificativul „satisfăcător", în timp ce Associated British Foods s-a situat la coada listei, cu calificativul „foarte nesatisfăcător".

Oricine are acces la Internet poate accesa site-ul Oxfam și poate vedea unde se situează în clasament marile branduri la fiecare dintre cei șapte indicatori semnificativi din punct de vedere moral. Calificativele cele mai ridicate se încadrează în prezent în gama „satisfăcător", nici măcar una dintre companiile din „The Big 10" neobținînd „bine" în nici o categorie.

Consumatorii individuali sînt încurajați să contacteze companiile direct și să le solicite să demonstreze o mai mare responsabilitate cînd vine vorba despre modul în care obțin ingredientele pentru produsele lor. Astfel – speră Oxfam –, campania sa *Behind the Brands* va declanșa o „cursă" în care marile corporații se vor întrece pentru a dobîndi cel mai înalt calificativ posibil și a deveni cunoscuți drept participanți transparenți, care produc mîncare și băutură, cu un grad înalt de responsabilitate etică.

Schimbările care au avut loc deja arată că, dacă marile corporații știu că ai lor consumatori vor ca acestea să acționeze într-un mod mai etic, ele vor face acest lucru. Pentru a fi eficientă, o asemenea campanie necesită implicarea consumatorilor individuali, care trebuie să devină mai bine informați în legătură cu mîncarea și băuturile pe care le consumă, să-și facă auzite vocile și să facă alegeri de cumpărare influențate nu doar de gust și de preț, ci și de etica producătorilor.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și profesor laureat la Universitatea Melbourne. A publicat, printre altele, volumele One World, The Ethics of What We Eat (împreună cu Jim Mason) și The Life You Can Save.*

Copyright: Project Syndicate, 2013
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză de Patricia MIHAIL

Gabriele CRESCENTE

O alegere bună

Rezultatul alegerilor italiene a uluit cam pe toată lumea, dincolo de Alpi. Dar liderii europeni ar trebui, mai degrabă, să fie ușurați: pentru cîteva zecimi de procentaj în plus, la următorul summit european, Angela Merkel & Co. s-ar fi aflat nas în nas cu Silvio Berlusconi. Învierea lui Il Cavaliere și prăbușirea răsunătoare a lui Mario Monti – candidatul executivului de la Bruxelles și al Berlinului – alimentează în presa europeană comentarii ironice despre „binecuvîntarea" Angelei, care se transformă în sentință de moarte pentru cei care o primesc. Am avea aproape un gînd duios pentru șeful Partidului Democrat (PD), Pier Luigi Bersani, care, cu cîteva zile înainte de vot, se bătea cu Monti pentru favorurile cancelăriței, fără a lua deloc în considerare posibilitatea ca majoritatea italienilor – care, în definitiv, aveau puterea să decidă – să nu-l vrea nici pe unul, nici pe celălalt.

Slavoj Žižek a subliniat recent acest dezgust crescînd față de democrație, pe care unii o consideră acum fățiș ca fiind un pericol pentru stabilitatea economică. Mulți și-au imaginat că presiunile și intimidările vor fi îndeajuns pentru a convinge alegătorii să nu facă figuri și să voteze cum trebuie, întîmplîndu-se chiar, precum în Grecia, să se vorbească despre a lua de la capăt o alegere, care nu ar fi dat rezultatele scontate. Dar în Italia nu se va revota – cel puțin nu pentru moment. Motivul este simplu: dacă am vota din nou, beneficiarul ar fi probabil Mișcarea 5 Stele (M5S) a lui Beppe Grillo – omul care, și mai mult decît Berlusconi, îi împiedică pe liderii europeni să doarmă liniștiți. Pentru a arăta că nu este mai puțin încăpățînat decît rivala sa în alegerile germane, Angela Merkel, candidatul social-democrat pentru cancelaria germană, Peer Steinbrück, s-a grăbit să-și exprime sentimentul său de groază, declarînd că Italia și-a ales „doi clovni".

Și totuși, după o privire mai atentă, aceste alegeri sînt pline de vești bune. După cum a remarcat recent directorul *La Stampa,* Mario Calabresi, ele au adus leacul pentru ceea ce era universal considerat drept una dintre cele mai mari rele ale unei țări bătrîne și neputincioase: astăzi, Italia are unul dintre Parlamentele cele mai tinere din Europa, cu o proporție considerabilă de femei și de chipuri noi, iar mulți dintre cei care l-au ocupat în ultimii 20 de ani sînt acum excluși din el. Într-un fel sau altul, presiunea enormă a unei reînnoiri înăbușite din vremuri imemoriale a reușit, în cele din urmă, să străpungă o breșă.

Astăzi, Italia are unul dintre Parlamentele cele mai tinere din Europa.

Meritul revine în mare parte M5S care, în ciuda personalității controversate și a intonațiilor adeseori inadmisibile ale intervențiilor liderului ei, s-a transformat într-o portiță prin care zeci de tineri au putut avea acces la circuitul închis al politicii instituționale. Acești nou-veniți merită respect: ei nu sînt roboți telecomandați de Grillo și, odată intrați în Parlament, vor avea dreptul la secretul votului.

Respingînd angajamentul liderului lor de a nu încheia acorduri cu nimeni, mulți alegători ai M5S și-au exprimat deja dorința de a sprijini un posibil guvern PD. Dintre toate erorile făcute de Bersani, faptul că a făcut apel la aceștia – mai degrabă decît să accepte oferta unei mari coaliții cu Berlusconi – cu siguranță nu este cea mai rea greșeală.

Un guvern minoritar condus de PD, cu sprijinul M5S, ar fi ceva foarte nou și interesant în Europa coalițiilor blindate, a guvernabilității pe post de valoare absolută și a consensului bruxellez. Un laborator în care deciziile nu ar răspunde la imperativul de a afișa în fața piețelor o sacrosanctă stabilitate, ci ar decurge dintr-o dialectică permanentă, care ar trebui să fie baza democrației. Dar este, mai ales, singurul mijloc de a îmbina cerințele adeseori contradictorii ale unei societăți devenite dramatic fragmentată, precum a noastră, dar și mai general, precum societățile europene.

Și nu va fi ușor. Există, în programul M5S, unele puncte care vor fi cu siguranță întîmpinate favorabil de către Europa, precum reducerea costurilor politicii, dar și altele potențial explozive, precum, de exemplu, referendumul privind moneda unică. Dar după patru ani de criză, conflictul care mocnește în Uniunea Europeană și în statele sale membre nu mai poate fi considerat drept o simplă discuție privată între prieteni.

Așa cum a scris și Adriana Cerretelli în *Il Sole 24 Ore,* „Angela Merkel a făcut totul pentru a înlătura din calea ei către alegerile din septembrie orice pericol de noi răbufniri de instabilitate europeană." Dar eșecul ei este acum evident și munții de praf acumulat sub covor sînt pe cale să răstoarne masa. A venit vremea de a deschide o nouă eră de confruntare, care să atace direct problemele și să le pună public pe masă, în loc de a le lăsa să fie gestionate prin sistemul intergovernamental obișnuit, de discuții de cenaclu, în spatele ușilor închise.

Berlinul și aliații săi nu mai au partide prietene nici în Italia, nici în Spania, unde întregul sistem politic este acum atîrnat de un fir, cu riscul de a rămîne în curînd fără interlocutor. Dialectica austerității și predicțiile contrastante cu privire la viitorul Uniunii Europene vor trebui acum să fie dezbătute în afara cenaclului, în văzul tuturor. Alegerile europene din 2014 pică bine: o campanie electorală la nivel continental – așa cum a propus recent Andre Wilkens –, în care ideile și pozițiile fiecăruia se vor putea măsura unele cu celelalte și răfui fățiș: aceasta este, poate, ultima carte care să împiedice năruirea fațadei consensului european, tîrînd după ea și întregul edificiu.

articol apărut pe Presseurop.eu.

***Gabriele Crescente** este jurnalist italian. Lucrează pentru revista* Internazionale, *din anul 2006, și este responsabil al versiunii italiene Presseurop.eu.*

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Slăbiciunile Chinei

– argumentul monetar –

La noi se discută mult despre China şi-n spatele acestor discuţii – cele mai multe fiind însoţite de aprecieri elogioase – am impresia că se ascunde un gen de gîndire sentimental-nostalgică, în care omul în cauză laudă pe ultimul reprezentant de seamă al comunismului în lume, încercînd să pună în evidenţă că, iată, ei reuşesc acolo unde noi nu am reuşit, iar în subtext ar trebui să înţelegem că nu teoria socialismului victorios a fost vinovată, ci, ca de obicei, noi românii, cînd am pus-o în practică. Aşa-zisele reuşite ale Chinei răzbună toate frustrările tuturor nostalgicilor epocii trecute, şi toţi, fie că se află în faţa unei catedre universitare, fie că sînt paznici ai unei scări de bloc, fugiţi de acasă precum copiii lui Moromete, nu mai contenesc să aducă vorba despre China şi despre orizonturile de timp cînd aceasta va fi prima putere a lumii. Atunci, în sfîrşit, cred ei, îşi vor vedea cu ochii visul de-o viaţă, cel de a prinde vremurile cînd comunismul va învinge capitalismul. Cînd este vorba despre viitor şi previziuni, economiştii sînt o specie de oameni care devin, dintr-odată, foarte tăcuţi. Se întîmplă asta pentru că ei ştiu că ştiinţa lor este, în primul rînd, o ştiinţă socială, iar realitatea economică se află în permanentă dependenţă de un infinit număr de variabile. Cea mai importantă dintre aceste variabile fiind mintea umană, absolut imposibil de cuantificat ca decizie, potenţial de exprimare şi de evoluţie viitoare. J.M. Keynes a exprimat în termeni inteligenţi această reţinere cînd, fiind întrebat despre valabilitatea teoriilor sale pe termen lung, a spus că nu are nici o importanţă pentru că atunci vom fi cu toţii morţi. Readucînd discuţia la un orizont de timp de 30-50 de ani (chiar dacă atunci mulţi dintre noi vom fi morţi), adică una sau două generaţii, şi bazîndu-ne pe referenţialul de azi, în care apreciem puterea economică, politică şi militară, cred că îi voi dezamăgi pe cei despre care discutam. China nu poate deveni prima putere a lumii. În susţinerea acestei afirmaţii voi folosi doar argumente de ordin economic-monetar, evitînd extinderea discuţiei spre argumente de ordin politic, religios sau cultural, care ar fi, la rîndul lor, îndeajuns de solide. Un reper extrem de important după care apreciem azi poziţia unui stat este acela al forţei, al prestigiului şi al competitivităţii economice, exprimate prin poziţia pe care moneda naţională a acelui stat o deţine în ansamblul relaţiilor economice internaţionale. Se ştie că, mai ales după al Doilea Război Mondial, moneda – în speţă dolarul – a devenit principala armă, mijlocul prin care statul hegemon îşi afirmă întîietatea şi realizează dominaţia. Prin monedă se produc cele mai importante transferuri de avuţie şi tot prin monedă se pot influenţa politicile economice şi monetare ale statelor. Moneda celui puternic înseamnă, azi, mai mult decît o bombă atomică. Ea acţionează în linişte şi pe fondul unei cereri şi acceptabilităţi nelimitate, pentru că nelimitate sînt, după cum ştim, visele şi planurile oamenilor, fie că trăiesc în centrul Londrei sau pe cîmpiile Asiei Centrale.

Cînd discut despre China, de regulă, impun un exerciţiu socratic. Simulez că sînt de acord cu măreţia statului chinez, după care îmi întreb interlocutorul dacă ştie care este moneda sa. Cu toţii sînt de acord şi explică pe larg cum chinezii îi vor depăşi pe americani, dar puţini sînt capabili să spună numele monedei chineze şti. Primul argument este tocmai acesta. China nu deţine arma economică principală în lupta cu superputerile lumii. Moneda sa nu are deschidere, nici măcar în planul unei zone monetare optime, ca să nu mai vorbim de o posibilă vocaţie planetară. În lipsa acestui vehicul, ţara se bazează pe dolarul american. De fapt, aceasta este marea capcană în care, din grabă, a căzut comunismul chinez. A pus la baza dezvoltării sale moneda concurentului în plan geopolitic şi geoeconomic. Cu alte cuvinte, cele 4,5 sau 6 trilioane de dolari (este greu de operat cu o cifră în cazul unei asemenea ţări, din motive de opacitate), care reprezintă rezerva sa, pot avea o folosinţă limitată şi doar în favoarea Americii, stat care conduce politica monetară a dolarului.

Deşi în expansiune, moneda chineză nu dispune de un spaţiu comercial larg în care să se manifeste. Yuanul chinezesc nu este o monedă acceptată în stingerea obligaţiilor comerciale dintre ţări. Nu are nici măcar statutul recunoscut de valută internaţională. Organizaţia Mondială a Comerţului este principalul cadru instituţional de desfăşurare a relaţiilor comerciale şi se află sub influenţa dolarului american şi a SUA. Un spaţiu comercial vast permite respiraţia unei monede puternice. Or, comerţul Chinei se învîrte în jurul aceleiaşi capcane – relaţia cu statele occidentale, şi mai ales SUA.

Un alt criteriu de evaluare a forţei unei monede îl reprezintă locul monedei în ansamblul rezervelor băncilor centrale ale lumii. Şi în acest caz, yuanul stă foarte slab. China nu a jucat aproape nici un rol în desenarea arhitecturii monetare globale după al Doilea Război Mondial. Sistemul Monetar Internaţional a fost şi este unul care a avut în centrul său dolarul american, ca expresie a rolului de principală putere învingătoare pe care l-a jucat America. China este o ţară tînără, aşa cum o ştim noi acum, căreia i s-au pus bazele în anul 1949. De aceea, nu putea juca un rol important în arhitectura de putere globală de azi. Efectul faptului că moneda sa nu se află la baza cursurilor de schimb ale monedelor lumii este acela că nimeni pe planetă nu ţine seama de China, atunci cînd îşi construieşte politicile de curs de schimb valutar şi politicile monetare în general. China nu se află, din această cauză, în rolul de jucător dominant pe pieţele financiare internaţionale şi nici nu se va afla curînd. Este o ţară care uzează de un uriaş avantaj comercial competitiv pe care i-l dă armata de oameni extrem de prost plătiţi, de care dispune. Orice bun, oricît de neînsemnat, exportat de China, ascunde tragedia unui transfer de valoare, în favoarea importatorului. Chinezii nu văd şi nu pot vedea că economia mondială de azi este în primul rînd o economie a banului, a dolarului în special, ca monedă dominantă a planetei.

Cînd China comunistă va încerca să distribuie prosperitate în interior, atunci îşi va eroda fundamentele de stat comunist, egalitarist.

Pentru a deţine o monedă puternică, un stat trebuie să o susţină cu putere economică, militară, politică şi culturală. Revin la un alt exerciţiu socratic. În toiul discuţiilor despre aşa-zisa măreţie a Chinei, îl rog pe interlocutor să-mi spună un cuvînt în chineză. Evident că nu reuşeşte şi realizează distanţa dintre vorbele sale şi realitate. Religia, limba, mentalităţile, poziţionarea omului chinez în raport cu banul şi prosperitatea sînt bariere de netrecut pentru această ţară. Şi mai există ceva. O ţară nedemocratică nu poate impune valori şi reguli într-o lume a democraţiei şi libertăţilor, aşa cum începe să fie planeta Pămînt. Acesta este unul dintre marile paradoxuri ale Chinei, nerezolvabil după nivelul de azi al ştiinţelor sociale. Dacă, în interior, ideologia foloseşte pentru sprijinirea acţiunii economice, în exterior – adică în relaţiile economice internaţionale – tocmai ideologia de tip comunist este marele neajuns în afirmarea ţării. De altfel, elementul cultural este absolut obligatoriu pentru ca o ţară să poată desfăşura relaţii comerciale şi monetare pe o scară largă, care să-i permită proiectul unei monede puternice, în jurul căreia să graviteze alte monede şi economii. O monedă puternică presupune existenţa unui cadru instituţional propriu, a unei arhitecturi puse în slujba intereselor de expansiune şi stabilitate economică. Yuanul nu dispune de un asemenea element şi nici nu există iniţiative în acest sens. De altfel, este greu de imaginat că ar putea exista prea multe ţări ale lumii care să se ralieze politicilor economice pe care le-ar putea promova un stat comunist. Paradoxul despre care vorbeam funcţionează şi acum. Pe de altă parte, dolarul beneficiază din plin de un asemenea cadru instituţional. De la FMI şi pînă la toate băncile naţionale ale ţărilor membre, totul funcţionează într-o ţesătură favorabilă monedei americane. Pe timpul crizei financiare, China s-a oferit să ajute mai multe ţări ale lumii cu împrumuturi. În spatele deciziei aflîndu-se, evident, dorinţa de expansiune monetară. Numai că moneda de împrumut era tot dolarul american. Nimic de adăugat. Probabil că yuani nu dorea nimeni.

Nu există ţări cu adevărat puternice, care să nu aibă monedă puternică, după cum întotdeauna, o monedă puternică mobilizează în jurul său, la nivel regional şi planetar. De aceea, pentru oricare stat puternic al lumii, a se afla în centrul unei zone monetare presupune recunoaşterea maximă a capabilităţilor şi poziţiei de lider. Robert Keohane defineşte liderul ca fiind acea ţară care are abilitatea de a crea, de a pune în aplicare şi de a menţine norme de conduită internaţională, voinţa de a face acest lucru şi dominarea decisivă în domeniile economic, tehnologic şi militar. Moneda puternică şi expansiunea sa externă sînt semnele cel mai evidente ale puterii. Alianţele sau uniunile monetare au la bază şi criterii politice.

Nu putem încheia fără a pune în discuţie un alt paradox. Cînd China comunistă (rămîne aşa ca management politic, mod de organizare economică şi nivel de permisivitate redus faţă de proprietatea privată) va încerca să distribuie prosperitate în interior, atunci îşi va eroda fundamentele de stat comunist, egalitarist. În acel moment, capacitatea sa de a produce prosperitate nu va mai exista. Legile economice de azi ne spun că la momentul cînd, cu tot aparatul său represiv, statul comunist nu va putea să facă el, birocratic, distribuţia prosperităţii – va urma implozia, iar chinezii se vor bate între ei pentru împărţirea fiecărei bucăţi de pavaj din Piaţa Tiananmen, aşa cum ţăranii noştri s-au bătut pe bucăţile de ţiglă care acopereau clădirile CAP-urilor. China nu va fi cea mai puternică ţară a lumii (în paradigma şi orizontul de timp luate în discuţie), pentru simplul motiv că cealaltă lume nu este comunistă, iar cînd nu va mai fi comunistă, China nu va fi nici măcar ceea ce este azi.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu. În 2010, a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

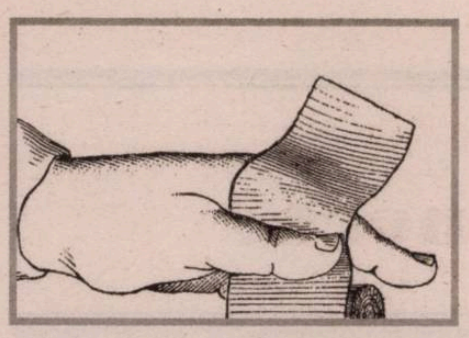

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Cenzură şi branded content

Ce şanse de supravieţuire are jurnalismul relevant, cîinele de pază al democraţiei, acum, cînd modelul său de business este de domeniul trecutului? Două întîmplări petrecute recent în online-ul românesc dau indicaţii bune despre direcţia în care se îndreaptă lucrurile.

Povestea nu poate începe decît cu o mantră care a acaparat MIPTV-ul din primăvara trecută, de la Cannes. Cel mai important subiect al celui mai important tîrg de televiziune din Europa a fost aşa-numitul *branded entertainment* sau *branded content*. E vorba de un trend nou în producţia de conţinut, care conţinut, mai nou, se construieşte pornind de la valorile brandului respectiv şi strategia de comunicare a aceluiaşi. Vi se pare artificial sau de nerealizat? Atunci aflaţi, de pildă, că un domn pe nume Alex Gemini, care făcuse în Franţa *Big Brother* pentru M6, s-a dus într-o zi la Sephora, binecunoscutul fabricant de produse de îngrijire şi frumuseţe, cu o idee de show pe nume *The Beauty Academy*. Compania a cumpărat ideea, fără intermediari de felul agenţiilor de publicitate, iar show-ul s-a lansat în China, cu beneficii considerabile de imagine, de unde s-a răspîndit în mai multe locuri.

Nu vă mai plictisesc cu poveştile de succes din străinătate, fiindcă găsiţi un articol destul de concludent, despre întreaga poveste, şi pe Wikipedia. Remarcaţi doar că *branded content* e un pas mai departe faţă de *product placement*, plasarea produselor pentru reclamă în diferite programe. Şi aceasta e o noutate relativă, faţă de clasicele pauze de publicitate, în care spoturile de reclamă se înşiră ca mărgelele pe axa timpului şi gonesc publicul din faţa televizorului.

Se întîmplă aşa ceva şi în România? Într-o oarecare măsură, da. Aici survin cele două poveşti pe care le anunţam la început. Mă veţi ierta dacă vă voi furniza o relatare personală, fiindcă sînt proiecte ale unor apropiaţi de-ai mei. Sau, de fapt, sper să pot fi mai concludent tocmai fiindcă îi ştiu bine pe toţi cei implicaţi.

Prima poveste se referă chiar la soţia mea, Ana-Maria Caia, care e producător TV. Împreună cu prietenul nostru Răzvan Marc, ea a pus pe roate, prin 2005, o emisiune care vă sună poate cunoscut: *Bazar*, de pe TVR 2. Emisiunea a mers atît de bine, încît a făcut peste 100 de ediţii, dar, de la un moment dat, TVR a fost mult prea ocupată să producă tot felul de aiureli, pentru ca să mai găsească bani şi pentru *Bazar*. În schimb, reluările se-nvîrt şi fac rating şi în ziua de azi.

Cum nici la televiziunile comerciale nu există bani pentru astfel de show-uri, Răzvan şi Ana-Maria au căutat un sponsor, pe care l-au găsit la Procter & Gamble. Fairy, cel pe care-l ştiţi din reclame, are comunicarea online în plan, aşa că Ana-Maria a construit o serie de povestioare de cîteva minute, intitulate *Lumea într-o farfurie*, pe care le puteţi vedea pe YouTube, de cîteva zile. E vorba de materiale cu Răzvan Marc, nu numai mare călător, ci şi mare mîncăcios de felul lui, de unde ideea de *cooking travel*, format care îmbină elemente culinare cu turismul. Cele cîteva zeci de episoade au fost filmate în Thailanda şi Vietnam şi, atîta cît ştiu eu, toată lumea e mulţumită.

A doua poveste autohtonă e diferită. Dacă aţi auzit cumva de un grup informal, iconoclast, grav şi în acelaşi timp amuzant, pe nume Casa Jurnalistului, atunci îi ştiţi, poate, şi pe Vlad Ursulean, Ştefan Mako şi Victor Ilie. Trei gazetari foarte tineri, dar care dau dovadă de un talent remarcabil.

În paralel cu tentativele lor de a face un jurnalism cum nu (se) mai poate în România, cei trei s-au apucat de *branded content* pentru berea Grolsch. Ei şi alţi prieteni aveau de publicat texte pe un site numit Experimentalist.ro, pe care Grolsch îl finanţează. Pe la jumătatea lui martie, au publicat un reportaj de la o autopsie de la Facultatea de Medicină. Textul, de un umor macabru, e foarte bine scris, genul care-i face să rîdă pe cei cu stomac mai sănătos. Însă nu textul era problema: Casa Jurnalistului a găsit de cuviinţă să ilustreze povestea cu poza unui răposat cu burta despicată.

Bineînţeles, Grolsch s-a sesizat, a dat textul jos de pe Experimentalist, iar Ursulean, Mako şi toţi ceilalţi au sărit în sus şi au început să acuze Grolsch de cenzură, pe Facebook, dar, la un moment dat, şi Facebook a scos poza respectivă din propria reţea.

Reacţiile, multe ale unor oameni care au legătură cu meseria, au fost împărţite. Unii nu înţelegeau de ce Casa Jurnalistului, a postat astfel de lucruri pe un site care aparţine e al unui brand. Alţii au subscris la acuzaţii şi i-au aplaudat pe autori, fiindcă aceştia au renunţat la colaborare, în urma incidentului.

În povestea cu Grolsch, fiecare are dreptatea lui. Un brand cu o strategie de comunicare foarte curajoasă, şi adesea reuşită, nu merită desigur o asemenea bombă cu ceas pe site, iar Grolsch a ales probabil răul cel mai mic, scoţînd reportajul şi declanşînd incidentul. Însă Ursulean, Mako, Ilie şi restul Casei Jurnalistului au şi ei – ca în bancul cu rabinul şi ţuţerul – dreptatea lor: sînt oameni care, în scurta lor carieră, au fost marginalizaţi prin redacţiile mari. Mustind de talent şi cu o pasiune fanatică pentru jurnalism, au lecţiile făcute la capitolele despre libertatea de exprimare, presiunea advertiser-ilor ş.a.m.d. Dorinţa lor de a face absolut tot ce le tună pe o platformă ca Experimentalist poate părea ciudată, dar se leagă de un gen de aspiraţii care stau la baza democraţiei.

Bineînţeles că Grolsch n-are nici o vină pentru falimentul mondial al presei, dimpotrivă. Soluţii ca ale acestuia sau ale Fairy sînt printre puţinele colace de salvare ale unei industrii în care – spune un studiu Pew recent – 16 dolari din presa scrisă devin 1 dolar pe Internet.

E adevărat, brandurile au în general o retorică optimistă şi legată, sub o formă sau alta, de consum. Şi mai puţin de politică, penalul care se amestecă pînă la confuzie cu politica în ţările estice, interesul public şi altele asemenea. Faptul în sine nu e rău şi nici condamnabil, fiindcă acelaşi interes public nu e nicidecum treaba brandurilor. Pentru asta trebuie să existe presă, iar pentru presă trebuie să existe public, care să o vrea.

trecerea prin reviste

● DIE WELT, 18 martie

A fost un jaf ca în filme. În zilele tumultuoase ale ocupaţiei turce din nordul Ciprului, în 1974, au fost furate nenumărate obiecte de artă şi scoase afară din ţară. În anii '90, un anume Michel van Rijn – fost contrabandist olandez care s-a transformat, între timp, în consultant al autorităţilor în cazuri de contrabandă cu obiecte de artă – reuşeşte să dea de urma acestei comori. Poliţiştii descoperă în locuinţa din München a fostului său complice, Aydin Dikmen, două sute de obiecte de patrimoniu, în valoare de peste 30 de milioane de euro: bucăţi din fresce, icoane, mozaicuri din secolele al VI-lea şi al VII-lea. După confiscare, aceste bunuri au fost puse la păstrare într-un depozit al Procuraturii. De vreme ce nu s-a putut stabili cu precizie originea acestor bunuri de artă, Ministerul Federal de Externe nu a aprobat returnarea lor către Cipru. Pentru retrocedare, autorităţile cipriote ar fi trebuit să poată oferi probe consistente care atestă că au aparţinut statului şi că au fost scoase ilegal din ţară – lucru imposibil de dovedit. A fost nevoie ca dosarul lui Aydin Dikmen să fie închis, pentru ca statul cipriot să poată înainta o nouă cerere de retrocedare a acestor bunuri. Pînă la urmă, de vreme ce nu s-a putut dovedi că Dikmen a intrat în posesia obiectelor de artă în mod oneros, judecătorii au dat cîştig de cauză Ciprului şi au încuviinţat ca bunurile să fie returnate. O parte din bunuri – căci au rămas şi cîteva obiecte aflate în litigiu. E vorba de nişte artefacte preistorice, a căror origine e greu de depistat. O lege cipriotă care datează din 1930 prevede că orice obiect găsit pe teritoriul Ciprului, care nu are un proprietar de drept, aparţine statului. Însă nordul statului cipriot este administrat, din 1983, de Turcia. Un litigiu minor nu poate fi rezolvat înaintea unei probleme majore. **(M. M.)**

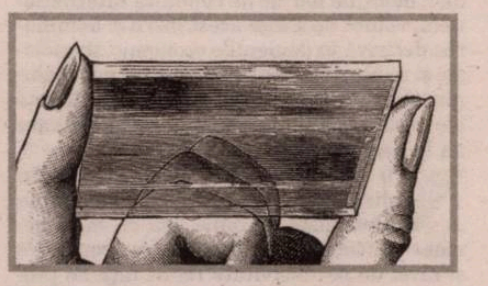

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Brâncuşi şi păsările de pradă cu tricolor

De oarecare vreme, un personaj s-a apucat să ciugulească din cadavrul lui Constantin Brâncuşi. A descoperit că activitatea asta îl face cunoscut şi, astfel, şi-a găsit un ţel în viaţă: să militeze pentru aducerea rămăşiţelor pămînteşti ale lui Brâncuşi din cimitirul parizian Montparnasse în cel sătesc din Hobiţa. Adică dintr-un cimitir-muzeu vizitat de o lume întreagă, unde se mai află, printre alţii, şi Emil Cioran, Tristan Tzara sau Eugen Ionescu, în fundul lumii, la marginea unui cătun românesc cu drumuri desfundate.

Ideea, oricît de contraproductivă, a început să prindă cheag – desigur, cu ajutorul nepreţuit al presei. Iar promotorul ei a obţinut ce şi-a dorit, şi a devenit cunoscut. Înainte nu auzise nimeni de aşa-zisul scriitor Laurian Stănchescu. Acum, este urcat de tot felul de inşi pe un piedestal şi inclusiv ministrul Culturii sau premierul României îl iau în consideraţie.

Cum s-a ajuns aici? Cum spuneam, cu ajutorul presei, dispusă să bage în seamă pe oricine, cu condiţia să fie îndeajuns de bufon.

Am auzit de acest Laurian Stănchescu în urmă cu cîţiva ani, de la el însuşi. M-am trezit, la un moment dat, că mă sună să mă informeze de dorinţa lui de a-l aduce pe Brâncuşi în România (nu-l cunoşteam şi nu ştiu de unde făcuse rost de numărul meu). Apoi a revenit la telefon de cîteva ori – o dată să mă anunţe că începe greva foamei, altă dată că-şi va da foc în faţa Guvernului... şi tot aşa. Desigur, spera să scriu la gazetă despre faptele lui glorioase. Cum nu am făcut-o, a încetat să mă mai sune. Apoi, am început să văd ştiri despre el la jurnalele TV sau pe fluxurile agenţiilor. Ba că protestează în nu ştiu ce fel că nu e băgat în seamă, ba că porneşte desculţ pînă la Paris, ba că a anunţat că va candida pentru Primăria oraşului Tîrgu Jiu, ba că, la nu ştiu ce vizite în teritoriu ale ministrului Culturii sau ale premierului, i-a interpelat şi a obţinut din partea acestora promisiunea că se vor ocupa de problemă. Nu ni s-a spus niciodată cine e acest personaj, ce cărţi a scris de zice că e scriitor (şi este recomandat astfel şi de televiziuni), ci îl vedem, din cînd în cînd, la ştiri – desculţ, cu tricolorul purtat bandană pe frunte sau pe post de fular, cu tricouri pe care scrie ceva legat de Brâncuşi şi făcînd tot felul de lucruri ciudate. Este exact ce vrea televiziunea, care se înnebuneşte după indivizi ciudaţi, după bufoni, după nebuni. Aşa au ajuns celebri şi Gigi Becali, Mitică Dragomir sau Radu Mazăre. E de ajuns să ai o ciupeală – sau să o joci – şi televiziunea înghite hapul, fără să stea pe gînduri, şi te promovează apoi cu osîrdie.

S-au suit în maşină desculţi.

De curînd, am văzut la TVR 2 un documentar care face, însă, notă discordantă în corul de behăituri al turmei televiziunilor: filmul *Blestemul lui Brâncuşi*, realizat de Cornel Mihalache, unde sînt trecute în revistă mai multe momente în care românii şi-au bătut joc de sculptor. Documentarul vorbeşte despre refuzul Academiei RPR din 1951 de a primi donaţia sculptorului, despre cel care a încercat să pună la pămînt *Coloana fără sfîrşit* cu un tractor, în 1953 (subiect reluat dintr-un alt excelent documentar al lui Cornel Mihalache – *Hobiţa, coloana şi tractorul)*, despre încercările de restaurare a Coloanei sau despre apariţia pe piaţă, în anii 2000, a cîtorva sute de falsuri, date ca lucrări inedite. Documentarul se referă, desigur, şi la cea mai recentă năzbîtie de care are parte Brâncuşi, iar Cornel Mihalache este singurul care arată la televizor întregul ridicol al personajului Laurian Stănchescu şi al acţiunilor lui. Una dintre acestea a fost drumul pînă la Paris, în picioarele goale. S-a alăturat „scriitorului" şi un sculptor, desculţ şi el, Constantin Sinescu, autorul unor falsuri prezentate cu cîţiva ani înainte drept opere brâncuşiene. Falsuri falusuri. Şi nu, nu au mers la Paris pe jos, ca Brâncuşi, ci cu maşina. Singurul lucru demn de luat în seamă a fost că s-au suit în maşină desculţi...

„Quand je serai mort, les vautours me déchireront" – sînt vorbele lui Constantin Brâncuşi, pe care le citează Cornel Mihalache la începutul documentarului său. Păsările de pradă au bandane tricolore, sînt desculţe, dar se deplasează confortabil cu maşina.

Manuela BOGHIAN

Bogdan, şcoala şi jocurile de noroc

Vineri seară – ne-am adunat în familie. Tata citeşte ştirile: un taximetrist a fost înjunghiat de un băiat de 18 ani, elev la un liceu „de elită" din Botoşani. Spre oroarea mamei, e vorba despre acelaşi liceu la care învaţă şi fratele meu, şi pe care l-am absolvit şi eu. Băiatul l-a atacat pe taximetrist cu un cuţit, pe o stradă întunecată, pentru a-i lua banii. Poliţia l-a găsit la trei zile după întîmplare, în timp ce juca la păcănele. Acum e în arest şi îşi aşteaptă sentinţa.

Discuţia se aprinde în familie, iar fratele meu este prins la mijloc: îl cunoşteai pe băiatul ăsta? Vezi, şi el tot cu jocurile, ca şi tine! Fratele meu – a cărui principală distracţie sînt jocurile online – se apără: „El juca pentru bani, eu nu." O lungă şi încîlcită conversaţie despre generaţiile tinere, în care se pomeneşte despre distracţie, responsabilitate, pericol. Vreau să aflu mai multe despre ce s-a întîmplat cu adolescentul acuzat de crimă, pomenit în ştiri drept Bogdan C. Dependenţa de jocuri de noroc m-a fascinat de cînd am aflat, de la o clinică de psihiatrie, că cele mai multe cereri de tratament pentru dependenţă, pe care le primesc, sînt legate de jocurile de noroc.

Oare ce se întîmplă în mintea tînărului? Ce vise are? Ce voia să facă cu banii pe care spera să-i cîştige? Cît mai contează asta acum, cînd s-a trezit în închisoare?

Din articolele şi comentariile de pe Internet am aflat numele întreg al lui Bogdan. Părinţii lui lucrează în Italia, iar el locuia cu bunicii. Am sunat apoi la Poliţie, să aflu dacă aş putea să-i iau un interviu. O voce feminină mi-a explicat că doar familia îl poate vizita, dar mi-a sugerat că aş putea afla mai multe de la şcoală. Luni dimineaţă, băteam la uşa directorului de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu".

La liceu

Am intrat încet şi le-am salutat pe cele trei doamne aşezate în jurul aceluiaşi birou, care m-au privit oarecum încruntate. Am recunoscut-o pe noua directoare, după teancul de acte pe care le semna în continuu. Sînt sigură că o cunosc, dar nu-mi amintesc numele. Doamnele îşi văd de treabă şi nu par deloc curioase să afle de ce stau în picioare în faţa lor. Mă simt din nou ca la 14 ani, confuză în faţa unei birocraţii pe care nu o înţelegeam. Mă întreb dacă nu mă confundă cu unul dintre elevii liceului, aterizat în locul greşit. Îmi revin, merg mai aproape şi întreb: „Putem să vorbim cinci minute?" „Cinci minute e mult" – îmi răspunde directoarea scurt, întorcîndu-se la actele ei.

Mă prezint. „Am învăţat şi eu, acum mai bine de şase ani, aici, la liceu, iar acum lucrez pentru o clinică de reabilitare şi scriu pentru *Dilema veche*. Am auzit despre cazul băiatului dependent de jocuri de noroc şi aş vrea să aflu mai multe despre el, pentru un articol despre dependenţă. Aş putea să vorbesc cu diriginta lui? „Bogdan are un diriginte" – îmi răspunde directoarea –, „dar el nu ştie multe. Ce se întîmplă în afara orelor nu e treaba şcolii, e responsabilitatea părinţilor. Dar dacă părinţii au plecat să facă avere afară... Dar de ce nu scrieţi despre ceilalţi copii? Uitaţi, trupa de teatru tocmai s-a întors cu un premiu" – şi arată către o vitrină încărcată cu trofee. „De ce nu scrieţi despre cei care merg la olimpiadă?" Pentru că eu voiam să scriu despre ce i s-a întîmplat lui Bogdan.

Directoarea nu consideră că şcoala are vreun amestec în situaţia lui.

Întreb dacă Bogdan era un elev bun, aşa cum citisem în ziare. „Nu, Bogdan era un copil normal, nu strălucit la învăţătură, aşa cum l-au prezentat ziarele, ca să-i facă povestea mai dramatică." Îi spun că nu vreau să scriu senzaţional, ci vreau să arăt pericolele dependenţei de jocuri de noroc. „Am în geantă şi nişte postere de la clinica pentru care lucrez, cu mesaje despre dependenţă..." – dar doamna directoare mă asigură că nu sînt necesare: „Acum două săptămîni, au fost de la campania antidrog, în liceu, au avut lecţii cu specialişti şi le-au lăsat şi postere. Elevii sînt informaţi, dar, în afara şcolii, noi nu avem ce face. E responsabilitatea părinţilor. Nu ştiam ce probleme are el. Şi eu i-am fost profesoară. Era un elev mediu, normal. Încercaţi la Poliţie, noi nu ştim nimic." Mulţumesc şi ies din birou. Arunc o privire pe avizierul de lîngă secretariat. Anunţuri de la facultăţi şi bănci. Mulţi fluturaşi de la 112. Nici un afiş despre dependenţă.

Rolul şcolii?

Pînă la ieşirea din liceu, mirarea faţă de atitudinea ostilă a directoarei s-a transformat în furie. Nu-mi venea să cred cum conducerea şcolii se apăra de orice responsabilitate pentru ce i se întîmplase lui Bogdan şi trata cu atîta răceală cazul unui elev ajuns în închisoare. Mă întrebam dacă vechiul director ar fi făcut la fel – mi-l aduceam aminte drept un om sumbru şi ocupat, dar parcă mai prietenos. Furia mi s-a transformat în îngrijorare: dacă cei de la conducere sînt atît de ostili faţă de o fostă elevă, ce spune asta despre ce se întîmplă în liceu?

Şi cum rămîne cu Bogdan? Directoarea nu consideră că şcoala are vreun amestec în situaţia lui. Cu toate acestea, îşi asumă cu mîndrie gloria trupei de teatru şi a elevilor olimpici, care au umplut biroul pe care îl ocupă în prezent cu atîtea trofee. Totuşi, la 18 ani, un elev este dependent. Şcoala nu crede că are vreo vină, iar părinţii sînt în altă ţară. Viaţa îi e deja marcată de o tentativă de omor, dependenţă gravă şi închisoare.

Dacă depăşeşti testul dependenţei, poţi deveni un om mai puternic şi mai responsabil.

În 2011, odată cu absolvirea masterului, am spus adio sistemului de învăţămînt românesc. Ani de zile, viaţa mi s-a învîrtit în jurul şcolii. Lecţii, teste, examene, eseuri. Profesori mai mult sau mai puţin dedicaţi, de la care am învăţat multe, şi alţii care ar fi preferat să se afle oriunde altundeva decît în sala de clasă. Voluntariate şi alte proiecte, prin care am cunoscut şi mai mulţi oameni şi m-am simţit utilă. Cînd am terminat şcoala, am simţit un gol de timp şi de oameni. Nu mai trebuia să mă duc la cursuri, dar am continuat să studiez pe cont propriu. Nu-mi mai vedeam colegii în fiecare săptămînă. Pe profesori i-am revăzut în treacăt. Curînd, mi-am dat seama că aventura vieţii mele abia începuse.

Ce nu înţelege doamna directoare este că, pentru un elev, şcoala reprezintă mult mai mult decît cîteva ore de curs pe zi – poate fi întreaga lui viaţă. La şcoală îţi cunoşti prietenii cu care împărtăşeşti pasiuni şi îţi petreci timpul liber. După ore, principala ta responsabilitate e aceea de a-ţi face temele şi de a te pregăti pentru a doua zi. La şcoală înveţi cine eşti, ce poţi să faci, la ce eşti bun şi cum poţi fi de folos societăţii. Sau, cel puţin, asta cred că ar trebui să înveţi.

Independenţă/dependenţă

Pentru mine, şcoala a însemnat independenţă. La 15 ani, am plecat de acasă, să locuiesc cu o prietenă a mamei, pentru a merge la un liceu bun. La 18 ani, locuiam singură. La 19 ani, mă mutasem la 500 de kilometri de casă, pentru a studia la facultatea la care reuşisem să intru, cu un dosar greu, interviu şi mari emoţii. La 20 de ani, călătoream singură în străinătate, printr-un program de schimb între universităţi. Între timp, am întîlnit adolescenţi români care, la 14 ani, şi-au luat soarta în mîini şi au plecat la liceu în SUA sau în Japonia.

Bogdan s-a întîlnit foarte devreme cu o forţă nefastă, care nu i-a dat prea multe oportunităţi: dependenţa. Dependenţa e un semnal de alarmă – ceva nu merge bine. Te poate duce în locuri în care nu vrei să fii, făcînd lucruri pe care nu vrei să le faci. Însă, dacă depăşeşti testul dependenţei, poţi deveni un om mai puternic şi mai responsabil. Asta dacă primeşti tratament, prea puţin disponibil în România.

Măsurile de prevenţie sînt timide şi superficiale. Preţul ţigărilor a crescut, dar la chioşcuri sînt expuse chiar în faţa cumpărătorilor. Sticlele cu alcool îţi fac cu ochiul, de cum intri în magazin. Sălile de jocuri şi casele de pariuri te pîndesc la orice colţ de stradă. Panouri şi bannere afişează reclame la site-uri unde se poate juca poker.

Pe de o parte, dependenţa are o imagine boemă: *cowboy*-ul singuratic, cu ţigara în gură, scriitorul cu sticla de vin lîngă el, bogatul excentric căutînd adrenalină în cazino. Ce nu se vede sînt certurile în familie, depresia şi nevoia disperată de a lua o nouă doză.

La sfîrşitul lui decembrie 2012, intram într-un cazino central din Bucureşti. Voiam să aflu ce se afla în spatele pereţilor fără ferestre. Afară – litere şi semne străluceau în culori fosforescente. Înăuntru – o sală întunecată, plină de sloturi şi oameni singuri. Ruleta rămăsese fără crupier: apăsai un buton, setai numerele şi suma pariată şi aşteptai ca roata să-ţi arate dacă ai avut noroc sau nu. Am hrănit şi eu aparatele cu 20 de lei, dar n-am primit nimic înapoi. Am hotărît că acolo se opreşte „investiţia" mea din acea seară. M-am mai învîrtit o vreme în jurul sloturilor. Pe ecrane se aprindeau lumi exotice şi comori.

***Manuela Boghian** a absolvit Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Botoşani şi lucrează pentru Centrul de reabilitare „Castle Craig".*

POVESTEA CU APETITUL PENTRU ULTIMUL TIMP NU S-A TERMINAT: DACĂ AJUNGI SĂ DAI ÎN FIECARE ZI CU NERVII MAI DEPARTE, CU CE O SĂ NE HRĂNIM DE-ACUM ÎNCOLO?

■ Povestea cu Pluto nu s-a terminat. Astronomul Alan Stern nu e de acord cu retrogradarea lui Pluto la rangul de planetă pitică şi crede că ea „va impune mai mult respect“ după ce vor putea fi văzute noile prim-planuri realizate de nava spaţială New Horizons. Doar că mai sînt doi ani pînă atunci. (**M. C.**)

■ Cu o zi înaintea inaugurării Salonului de Carte de la Paris, preşedintele Franţei François Hollande s-a întîlnit cu editorii şi librarii francezi. Printre altele, pentru a da asigurări că Guvernul sprijină, în continuare, sectorul cultural şi în special producţia şi difuzarea de carte. El a vorbit despre „datoria de a le stîrni tinerilor apetitul pentru lectură“, afirmînd, în concluzie: „Citiţi, citiţi, asta vă face fericiţi şi inteligenţi.“ După decenii întregi de „Scrieţi, numai scrieţi“, se pune, în sfîrşit, şi problema cititului. (**M. M.**)

■ Mă urc într-un taxi cu un şofer cu care nu mai mersesem de ceva timp. Îmi spune, aşa, deodată, pe un ton informal: „Am multe să vă povestesc, de cînd nu ne-am văzut în ultimul timp. De două ori am avut moarte clinică. Ştiţi, m-am văzut deasupra propriului trup...“ Constat că pînă şi conversaţiile *casual* cu serviciile nu mai sînt ce-au fost odată. (**I. P.**)

■ Din categoria „Ce-are Marga cu vehemenţa?“, astăzi vă prezentăm: „Conchidem observînd că vehemenţa nu dispensează de obligaţia argumentelor. Filip Florian, cu nivelul lui jalnic de cultură, este doar vehement“ şi „Informarea prealabilă discutării unui subiect nu-l obsedează [pe Andrei Pleşu, *n.m.j.*. Vehemenţa, ştim bine, nu este, însă, argument.“ Am putea conchide observînd că, dacă ajungi să dai în fiecare zi cîte două comunicate de presă în care scrii numai măgării despre unul şi altul, ai putea măcar să mai variezi măgăriile. (**L. V.**)

■ De fiecare dată cînd văd în cutia poştală cîte un aviz, mă ia cu un fior rece pe şira spinării. La un moment dat îmi iau inima în dinţi şi intru în Oficiul 22, mic, central şi întotdeauna foarte aglomerat. Ultima dată am nimerit în plină distopie: un domn venise după pensie şi am crezut că o să moară aşa, în picioare, şi cu cotul atîrnat de ghişeu. O altă doamnă îşi aruncase facturile la gunoi şi i-a înmînat funcţionarei un teanc de plicuri goale, femeile care lucrează acolo par din ce în ce mai stoarse de puteri şi cu nervii praştie, şi oricînd mă aştept să cedeze nervos, iar sunetul obsedant de ştampile să se transforme în focuri adevărate de armă. Eu nu mă mai îndoiesc, în Bucureşti apocalipsa vine cu poşta. (**A. M. S.**)

■ Într-o zi mi-a atras atenţia următoarea postare de pe Facebook: „Distrugătorul Dahle 40104, recomandat pentru uz normal la birou.“ Înainte să mă bucur că s-a inventat, în sfîrşit, o maşinărie care te scapă de şefi/colegi nesuferiţi sau de unele sarcini de serviciu anoste, am citit repede mai departe: nu distrugea decît documente. (**P. M.**)

■ Dacă vă consolează cu ceva, nu doar laptele are probleme zilele astea din cauza aflatoxinei, dar s-a descoperit că şi aripioarele de rechin conţin beta-metilamino-L-alanină, o neurotoxină care are legătură cu maladii precum Parkinson, Alzheimer sau Lou Gehrig. Nu ştiu cu ce o să ne mai hrănim de-acum încolo. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

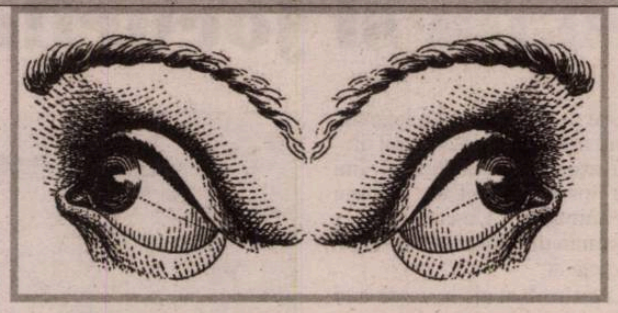

POVESTEA CU TOT CE APARE ÎN ALTE LOCURI NU S-A TERMINAT: TRĂIM ÎN ALTE SCOPURI

■ Tot ce apare la ştiri mai mult de două ori, sub o formă vagă (sau mai apăsată) de ameninţare, devine subiect de isterie naţională, mai ales dacă are o legătură directă cu viaţa noastră de zi cu zi. Căpuşa, păianjenul ucigaş de pe litoral, gripa porcină, mai nou alfatoxina din lapte. Nimeni nu-şi face probleme că mîncăm „plastic“ pe post de mezeluri, însă tuturor ne-a căşunat brusc pe bietul lapte. Vacile (sacrificate în disperare de cauză de fermieri) n-au nici o vină că, de fapt, consumatorii sînt nişte boi. (**A. P.**)

■ Am ajuns duminică, pentru o tristă întîmplare, în Cimitirul Sărindar Nou din Calea Giuleşti şi am auzit un preot foarte îngrijorat de furtul tuturor obiectelor de metal (garduri, uşi, mînere, bănci) din locul cu verdeaţă. Ne aşteptăm, zicea omul descumpănit, să ni se fure şi clopotul: o să tragem clopotul dimineaţa şi o să facem noi: *dang-dang!* În alte locuri, prima idee ar fi să chemi Poliţia. (**S. S.**)

■ Într-un interviu (foarte interesant) publicat de adevarul.ro, Mihai Aniţei, preşedintele Colegiului Psihologilor din România, spune că trăim într-un ritm dementţial şi ne îndeamnă: „Români, odihniţi-vă!“ Dacă tot revizuim Constituţia, eu zic să compunem şi un nou imn naţional, sau măcar să schimbăm „Deşteaptă-te, române!“ cu „Odihneşte-te, române!“ (**M. V.**)

■ Programul „Cornul şi laptele“ a fost sistat de către premierul Ponta, care a declarat că banii alocaţi respectivului proiect pot (şi vor fi) folosiţi în alte scopuri, „mai bune“. De cînd cu criza, Scrooge apare şi de Paşti, nu doar de Crăciun. (**S. G.**)

POVESTEA CU PARTICIPAREA LA NAŞTERE NU S-A TERMINAT BINE: UNIŢI-VĂ STRIGĂTUL

■ Dintre cuvintele frumoase pe care le-au avut de spus cîţiva scriitori români despre participarea României la Salonul de Carte de la Paris, cel mai mult mi-a plăcut o frază a lui Emil Mladin: „Nu ştiu de ce mi se pare că prezenţa României ca invitat de onoare la Salon du Livre 2013 nu este decît un semn al integrării Europei în ea însăşi.“ (**L. V.**)

■ Săptămîna trecută au fost zilele de naştere ale lui Urmuz şi Philip Roth, doi mari scriitori care nu au nimic altceva în comun decît micul cititor din mine. Am ţinut să spun asta. (**M. C.**)

■ Îl mai ţineţi minte pe grădinarul Chauncey, interpretat de Peter Sellers, din filmul *Being There (Un grădinar face carieră)* cu Shirley MacLaine? Cel care a devenit consilierul preşedintelui Statelor Unite? Ei, bine, cineva anunţă la mica publicitate că a lucrat în Italia, Anglia, Danemarca, Scoţia, Franţa, Germania şi că ştie să vorbească italiana, engleza şi franceza. Apoi, scrie că are şi certificat de motostivuitorist obţinut în Franţa şi că e interesat de un loc de muncă de... grădinar. (**A. M.**)

■ Din ciclul „Aforişti din toată lumea, uniţi-vă şi lăsaţine în pace“. Paulo Coelho: „Aş vrea ca moartea să mă găsească un om viu.“ Te pomeneşti – Doamne, iartă-mă – c-o să-l găsească moartea ne-viu... (**M. V.**)

■ Nu eram prea sigur c-a venit primăvara, dar strigătul unei comerciante stradale de flori m-a convins: „Zambiluţe la ofertă!“. (**D. S.**)

© L. Muntean

PUBLICITATE

SALONUL AUTO MOTO
3-7 APRILIE
PIAȚA CONSTITUȚIEI
Ia cu tine un prieten sau o prietenă şi împreună cu acest TALON poți intra GRATUIT la Salonul Auto Moto - sam.ro, 3-7 aprilie, în Piața Constituției.
sam.ro
partener media principal INTACT prin
parteneri media
parteneri media online
cu sprijinul PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI BUCUREȘTI ȘI PRIMĂRIEI SECTORULUI 5
parteneri
Eveniment protejat de TIGER SECURITY şi TIGER FIRE